แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

GUIDELINES FOR INTEGRATED SOCIAL STUDIES EDUCATION IN THAI BUDDHIST UNIVERSITIES

[1]สุจิตตรา สะดู่ และ [2]อำนวยพร โฮมจูมจัง

[1]Sujittra Sadoo and [2]Aumnuypron Homchoomchung

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]sujittraow@gmail.com

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศึกษา รวมจำนวน 12 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีดังนี้ 1) การบูรณาการหลักธรรมะ 2) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) การเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 4) การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และ5) การสอนโดยครูผู้เชี่ยวชาญ 2. แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีดังนี้ 1) การผสมผสานหลักธรรมะ 2) การบูรณาการวิชาการ 3) การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ 4) การใช้เทคโนโลยี 5) การเสริมสร้างการคิดเชิงวิพากษ์ 6) การสนับสนุนการทำงานร่วมกัน และ 7) การเรียนรู้ตลอดชีวิต

---

[1] นักวิชาการอิสระ

[2] ดร., นักวิชาการอิสระ

คำสำคัญ : แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา, แบบบูรณาการ, มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

Abstract

The objectives of this research are: 1) To study the management of social studies education in Thai Buddhist universities and 2) To present guidelines for integrated social studies education in Thai Buddhist universities. This is qualitative research, conducted through document analysis and interviews with the target group, which consists of 12 social studies curriculum professors. The findings reveal that: 1.The management of social studies education in Thai Buddhist universities includes: 1) Integrating Buddhist principles. 2) Using digital technology. 3) Student-centered teaching. 4) Experiential learning, and 5) Teaching by expert teachers 2. Guidelines for integrated social studies education in Thai Buddhist universities are as follows: 1) Integrating Buddhist principles. 2) Academic integration. 3) Experiential learning. 4) Using technology. 5) Fostering critical thinking. 6) Supporting collaboration, and 7) Lifelong learning.

Keywords : Guidelines for social studies education, Integrated, Thai Buddhist universities

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาศักยภาพคนไทยให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 กล่าวคือการผลิตบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญและมีความเป็นเลิศเฉพาะด้าน การมีทักษะชีวิตและการทำงาน การมีทักษะทางสังคม ทักษะการเรียนรู้นวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ เน้นให้ผู้เรียนมีความฉลาดรอบรู้ มีปัญญา รู้เท่าทันโลก และสามารถสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเองได้ ครูผู้สอนมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสอน ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างนวัตกรรมได้ สถาบันอุดมศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนและติดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และการจัดการศึกษาเพื่อทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้การส่งมอบผลผลิตสู่หน่วยผู้ใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ.2562 ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่ยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคมหลักเสรีภาพทางวิชาการ หลักความเป็นอิสระ หลักความเสมอภาค และหลักธรรมาภิบาล

พันธกิจหลักที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่สำคัญ คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะที่เป็นขุมปัญญาของสังคมที่เป็นพันธกิจที่ยอมรับในระดับสากลมี 4 ประการ คือ 1) ผลิตบัณฑิต ผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 9 ประการ คือ M = Morality มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส A = Awareness เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม H = Helpfulness มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา A = Ability มีความสามารถในการแก้ปัญหา C = Curiosity มีความใฝ่รู้ใฝ่คิด H = Hospitality รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม U = Universality มีโลกทัศน์ กว้างไกล L = Leadership เป็นผู้นำาด้านจิตใจและปัญญา A = Aspiration ศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง ให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม 2) วิจัยและพัฒนา การวิจัยและค้นคว้า เพื่อสร้างองค์ความรู้ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาองค์ความรู้ในพระไตรปิฎก โดยวิธีสหวิทยาการแล้วนำองค์ความรู้ที่ค้นพบมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา ศีลธรรม และจริยธรรมของสังคม รวมทั้งพัฒนา คุณภาพงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 3) ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม ตามปณิธานการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ด้วยการปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ให้ประสานสอดคล้อง เอื้อต่อการส่งเสริม สนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ สร้างความรู้ ความเข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน จัดประชุม สัมมนา และฝึกอบรม เพื่อพัฒนาพระสงฆ์และบุคลากรทางศาสนา ให้มีศักยภาพในการธำรงรักษาเผยแผ่หลักคำสอน และเป็นแกนหลักในการพัฒนาจิตใจในวงกว้าง และ 4) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้เอื้อต่อการศึกษา เพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ออนไลน์)

สังคมศึกษาเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และมีความสำคัญในการพัฒนาพลเมืองของประเทศชาติ ดังที่ จอยส์ (Joyce. 1972 : 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา ไว้ว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีส่วนช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถเข้าใจชีวิต สามารถปรับตัวให้เมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวผู้เรียน ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะเกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตต่อไป นอกจากนี้ อิทธิเดช น้อยไม้ (2560 : 14) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา ไว้ว่า วิชาสังคมศึกษา นับเป็นวิชาที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ เพราะสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับสถาบันต่างๆ ทางสังคม โดยสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อการดำรงชีวิต การเตรียมความพร้อม เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจน

การประพฤติตนในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้พลเมืองทุกคนในสังคมสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา จะเห็นได้ว่า วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มีการบูรณาการสาขาแขนงต่างๆ ทางสังคมศาสตร์ ที่มีความเฉพาะเจาะจงในแต่ละเรื่อง เพื่อนำมาสร้างความรู้และสั่งสมประสบการณ์ ให้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่มีการปฏิสัมพันธ์ด้วยกัน หรือปฏิสัมพันธ์กับสถาบัน ตลอดจนสิ่งแวดล้อม สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ความเป็นไปของสังคม ทั้งนี้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข ในฐานะพลเมืองที่ดีของสังคมไทยตลอดจนความเป็นพลโลก

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเป็นการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งในด้านสติปัญญา เจตคติ และทักษะความสามารถด้านต่าง ๆ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ควรเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เรียน วัย เพศ และวุฒิภาวะ ในการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ และแขนงวิชาต่าง ๆ มาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีโอกาสได้ใช้ความรู้ความคิด ทักษะ ประสบการณ์ และความสามารถในการเรียนรู้มาเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในตำราให้เข้ากับชีวิตจริง ตลอดจนดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนั้นแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยจะช่วยให้การจัดการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview) เป็นวิธีวิจัยเพื่อให้ทราบถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร ได้แก่ คณาจารย์ประจำหลักสูตรการสอนสังคมศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน 15 รูป/คน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย จำนวน 10 รูป/คน และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จำนวน 15 รูป/คน รวมจำนวน 45 รูป/คน

กลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) ได้แก่ คณาจารย์ประจำหลักสูตรการสอนสังคมศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย จำนวน 10 รูป/คน และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จำนวน 12 รูป/คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

โดยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ และวิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัยแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีดังนี้ 1) การบูรณาการหลักธรรมะ 2) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) การเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 4) การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และ 5) การสอนโดยครูผู้เชี่ยวชาญ

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีดังนี้ 1) การผสมผสานหลักธรรมะ 2) การบูรณาการวิชาการ 3) การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ 4) การใช้เทคโนโลยี 5) การเสริมสร้างการคิดเชิงวิพากษ์ 6) การสนับสนุนการทำงานร่วมกัน และ 7) การเรียนรู้ตลอดชีวิต

อภิปรายผล

การวิจัยแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีประเด็นที่สำคัญ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

1.1 การบูรณาการหลักธรรมะ โดยการเรียนการสอนจะรวมเอาหลักธรรมะเข้ามาเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และสติสัมปชัญญะ

1.2 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล แม้ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ แต่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนการสอนก็เริ่มมีมากขึ้น เพื่อให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษา

1.3 การเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการปรับการเรียนการสอนให้เน้นไปที่ความต้องการและความสนใจของนักศึกษา ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น

1.4 การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การออกค่าย การทำงานอาสา และการศึกษาดูงาน เพื่อให้นักศึกษาได้ประสบการณ์ที่หลากหลาย

1.5 การสอนโดยครูผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ที่สอนมีความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ รวมถึงมีประสบการณ์ในการนำหลักธรรมะมาใช้ในการสอน

ทั้งหมดนี้ทำให้การเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยมีความครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะและความรู้ของนักศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่าการศกษาของคณะสงฆ์ไทยมีพัฒนาการมาจากอดีตมาก โดยมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ซึ่งเปิดรับบุคคลทุกวรรณะและนอกวรรณะ ทุกคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกของ สถาบันสงฆ์นั้นแล้วมีสิทธิเสมอกันในทางด้านการปกครองและชีวิตทางสังคม มีข้อกำหนดเพียง ให้แสดงความเคารพกันตามลำดับอายุสมาชิกภาพ และมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการ ศึกษาอบรมตลอดจนปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดที่ชีวิตในสงฆ์จะเข้าถึงได้สถาบันวัดกลายเป็น สถาบันทางการศึกษาเพราะเป็นที่ฝึกหัดอบรม บรรยากาศภายในวัดรวมถึงวิถีชีวิตของพระสงฆ์ ภายในวัดเป็นบรรยากาศสำหรับฝึกหัดพัฒนาคนและพัฒนาตนให้เดินไปในวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ตามระบบพัฒนาคน 3 ด้าน ที่เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ 1) ฝึกฝนพัฒนาในการแสดงออกทางกายและวาจา (อธิศีล) 2) ฝึกฝนพัฒนาด้านคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิต (อธิจิต) และ 3) ฝึกฝนพัฒนาสมองหรือปัญญา (อธิปัญญา) สอดคล้องกับ พระมหาหรรษา นิธิบุณยากร (2557) ที่กล่าวว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ที่มุ่งจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ เปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยมีพันธกิจผลิตบัณฑิต วิจัย และพัฒนา ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และบริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้จัดการศึกษาตามแนวพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 องค์พระผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยที่มีพระราชประสงค์ให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ โดยการศึกษาหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจและเข้าถึงพร้อมทั้งนำศาสตร์สมัยใหม่มายืนยันรับรองความเป็นมณีรัตนะแห่งพุทธธรรม แล้วเผยแผ่ต่อสังคมในรูปแบบการจัดการความรู้สู่สาธารณะ จากเหตุผลความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ในการจัดการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาจึงต้องปรับกลยุทธ์เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมโลก โดยเน้นการบูรณาการพระพุทธศาสนากับวิทยาการ หรือศาสตร์สมัยใหม่ภายใต้ปรัชญาคือ การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม สอดคล้องกับ พระปลัดวสันต์ ธีรวโร และพูลศักดิ์ หอมสมบัติ (2565) ได้กล่าวว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืนสอดคล้องกับเจตนารมณ์เพื่อการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อเป้าหมายในการสร้างคนจะต้องให้สมบูรณ์ครบทั้งความรู้และความประพฤติที่ดี (ความรู้คู่คุณธรรม) ในเวลาเดียวกัน อันเป็นภาระงานการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ (1) ส่งเสริมคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา (2) การเสริมสร้างทักษะ 3R 8C สำหรับผู้เรียน (3) การเสริมสร้างทักษะ C-Teacher สำหรับผู้สอนผู้สอน (4) การบูรณาการพุทธวิธีการสอนกับการจัดการเรียนรู้

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยควรประกอบด้วยหลายมิติที่สอดคล้องกับหลักธรรมะและสังคมปัจจุบัน ดังนี้:

2.1 การผสมผสานหลักธรรมะ โดยใช้หลักธรรมะและคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในนักศึกษา

2.2 การบูรณาการวิชาการ รวมเนื้อหาวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสังคมศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้การเรียนรู้มีความหลากหลายและครอบคลุม

2.3 การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยจัดกิจกรรมที่นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น โครงการบริการชุมชน การศึกษาดูงาน หรือการสนทนาแลกเปลี่ยนกับผู้รู้

2.4 การใช้เทคโนโลยี โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และทำให้นักศึกษามีความสามารถในการใช้เครื่องมือดิจิทัล

2.5 การเสริมสร้างการคิดเชิงวิพากษ์ โดยการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การวิจารณ์และการแก้ไขปัญหา เพื่อให้นักศึกษามีความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์

2.6 การสนับสนุนการทำงานร่วมกัน โดยเน้นการทำงานเป็นทีมและการร่วมมือระหว่างนักศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน

2.7 การเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้นักศึกษามีความเต็มใจและความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวตลอดชีวิต

แนวทางเหล่านี้จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการบูรณาการเป็นส่วนที่สำคัญของหลักสูตรแบบบูรณาการ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับ สำลี รักสุทธิ และคณะ (2544) ได้เสนอหลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบบูรณาการ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมที่ใช้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์

2. ยึดการบูรณาการวิชาเป็นสำคัญ โดยการบูรณาการทั้งภายในวิชาเดียวกันหรือระหว่าง วิชาเชื่อมโยงหรือบูรณาการเข้าด้วยกันให้เป็นความรู้แบบองค์รวม

3. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

4. ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นสำคัญ

5. เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงานโดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน โดยคำนึงถึงประสิทธิผลของงานด้วย

6. เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงและการติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน

7. เน้นการเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย

8. เน้นการเป็นคนดีและมีคุณค่าต่อสังคม ประเทศชาติ เห็นคุณค่าของสรรพสิ่งหรือส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

อรทัย มูลคำ และคณะ (2542) ได้เสนอหลักในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรบูรณาการ ได้แก่

1. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนอย่างกระตือรือร้น

2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันทำงานกลุ่มด้วยตนเอง โดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมกลุ่มลักษณะต่างๆ หลากหลายในการเรียนการสอน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ลงมือทำ

3. จัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมเข้าใจง่ายตรงกับความจริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล

4. จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกกล้าคิดกล้าทำ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดของตนเองต่อสาธารณะชนหรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน

5. เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้องดีงาม ให้ผู้เรียนสามารถวางแผนแยกแยะความถูกต้องดีงามและความเหมาะสมได้ สามารถขจัดความขัดแย้งได้ด้วยเหตุผล มีความกล้าหาญทางจริยธรรม และแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและสามัคคี

แนวคิดเดียวกันนี้ วลัย พาณิช (2544) ได้เสนอแนวทางการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการออกเป็น 2 ลักษณะ

1. ลักษณะที่เป็นหัวเรื่อง (Theme) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1.1) การจัดการเรียนการสอนแบบจัดหน่วยบูรณาการ (Integrated Unit) ซึ่งจะต้องมีเนื้อหาและกระบวนการ วิธีการแลเนื้อหาวิชาที่จะบูรณาการตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป 1.2) การจัดการเรียนการสอนแบบมีหัวเรื่อง (Theme) จะไม่มีการบูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา เรียกว่า เป็นการบูรณาการแบบหน่วยการเรียนหรือหน่วยรายวิชา

2. ลักษณะที่เป็นโครงการ เป็นการสอนตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป ให้ผู้เรียนสามารถจัดในรูปของโครงการที่บูรณาการเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้จากหลายหลากวิชาในเรื่องเดียวกัน มอบหมายให้ผู้เรียนทำโครงการร่วมกัน ผู้สอนวางแผนการสอนร่วมกันและกำหนดงานหรือโครงการร่วมกัน

กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้น จะต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นการสอนที่เป็นบูรณาการ (Integrative Teaching Styles) ซึ่งต้องมีวิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ใช้เทคนิคการเรียนการสอนที่ผสมผสานกัน ฝึกให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยวิธีสืบสอบ (Inquiry) หรือใช้วิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving) เน้นการทำงานร่วมกันมีงานกลุ่มหรืองานเดี่ยวผสมผสานกันไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทำให้เกิดการเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นความรู้กับเหตุการณ์รอบๆ ตัว หรือเนื้อหาอื่นๆ ซึ่งมีผลทำให้ความรู้ไม่ถูกเก็บไว้ในสมองแต่เพียงลำพัง แต่ถูกเชื่อมโยงไปใช้จนเกิดความหมายเป็นความรู้ใหม่ที่ซับซ้อนกว่าเดิมและการบูรณาการทางการสอนยังช่วยให้ผู้สอนได้รับความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนที่จะนำไปปฏิบัติการสอนใต้อย่างผสมกลมกลืนต่อเนื่อง จัดเรียงลำดับตามเหตุการณ์ของกิจกรรมที่มุ่งเสริมการเรียนการสอนทุกรูปแบบไว้อย่างครบถ้วนเป็นการลดภาระให้แก่ผู้สอนให้สอนอย่างได้ผล โดยเฉพาะการจัดการศึกษามหาวิทยาลัย

สงฆ์มีลักษณะที่เฉพาะเจาะจงและเกี่ยวข้องกับหลักธรรมะและวัฒนธรรมไทยเป็นหลัก โดยมีการเรียนการสอนที่เน้นหลักธรรมะและคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และการมีสติสัมปชัญญะ รวมการเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พุทธศาสนา และการปฏิบัติทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม รวมไปถึงการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจควบคู่กับปัญญา เพื่อให้นักศึกษามีความรู้และคุณธรรมในเวลาเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

พระปลัดวสันต์ ธีรวโร และพูลศักดิ์ หอมสมบัติ. (2565). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.*วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์,7(3),53-64.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุณยากร). (2557).*พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่.* พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. http://oldweb.mcu.ac.th/site/philosophy.php

วลัย พานิช. (2544). *การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา.* กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560–2579.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สำลี รักสุทธิ และคณะ. (2544). เทคนิควิธีการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ. กรุงเทพฯ : พัฒนศึกษา.

อรทัย มูลคำ และคณะ. (2542). *การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.* กรุงเทพฯ :ภาพพิมพ์.

อิทธิเดช น้อยไม้. (2560). *หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา.* กรุงทพฯ: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

การประเมินหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศาสน์สามัคคี โดยใช้รูปแบบการประเมินของไทเลอร์

CURRICULUM EVALUATION OF BASIC ECONOMICS FOR SOCIAL STUDIES, RELIGION AND CULTURE OF SIXTH – YEAR SECONDARY SCHOOL SASSAMAKKI SCHOOL BY USING THE FORMAT TYLER'S ASSESSMENT

[1]อนันต์ ชลเขตต์, [2]ชุติมา ทัศโร และ [3]เก็ตถวา บุญปราการ

[1]Anun Cholkat, [2]Chutima Thutsaro and [3]Kettawa Boonprakarn

[1]มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, ประเทศไทย

[1]Hatyai University, Thailand

[1]anun1533500111@gmail.com

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศาสน์สามัคคี โดยใช้รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) 3 ด้าน คือ จุดมุ่งหมาย ประสบการณ์และสัมฤทธิ์ผล 2) ศึกษาแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศาสน์สามัคคี ผลการวิจัย

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

[2]อาจารย์ ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

[3]ผู้ช่วยศาสตราอาจารย์ ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

พบว่า 1) การประเมินหลักสูตรโดยใช้รูปแบบของไทเลอร์ ด้านจุดมุ่งหมาย โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = 0.63) ด้านประสบการณ์ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.66) และด้านสัมฤทธิ์ผล โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.58) 2) แนวทางการปรับปรุงหลักสูตร 2.1) ด้านจุดมุ่งหมาย ผู้บริหารควรวางแผนพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสมรรถนะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ครูผู้สอนควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร นักเรียนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ และผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2.2) ด้านประสบการณ์ ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมพัฒนาครูให้มีความเข้าใจในมาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัด ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติมากขึ้น นักเรียนควรเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ผู้ปกครองควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักเรียนในเรื่องการมีระเบียบวินัย การแก้ไขปัญหา 2.3) ด้านสัมฤทธิ์ผล ผู้บริหารควรมีการวางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ ครูผู้สอนควรกำกับติดตามการจัดการเรียนรู้ นักเรียนควรร่วมพัฒนาสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ผู้ปกครองควรร่วมส่งเสริมสนับสนุนในการจัดการเรียนรู้

คำสำคัญ : เศรษฐศาสตร์, การประเมินหลักสูตร, รูปแบบไทเลอร์

Abstract

The objectives of this research were to: 1) evaluate the basic economics curriculum of the Social Studies, of Sixth – year Secondary School Sasamakki School by Using the format Tyler's assessment in three aspects: objectives, experiences, and outcomes; and 2) explore ways to improve the basic economics curriculum in the same subject group. The research findings revealed that: 1) Evaluate by using the format Tyler's assessment the overall suitability of the basic economics curriculum in terms of objectives was rated as very high, ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = 0.63) the experience aspect was rated as high, ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.66) and the outcomes aspect was also rated as high, ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.58) 2) Guidelines for improving the curriculum 2.1) Objective Administrators should plan curriculum development to be consistent with the students' desired competencies. Teachers should develop themselves to have knowledge and understanding of the curriculum. Students should participate in learning planning. And parents should participate in planning learning activities. 2.2) Experience Administrators should organize activities to develop teachers to have an understanding of learning standards and indicators. Teachers should organize more activities for students to

practice. Students should learn by doing. Parents should act as a good example for students in terms of discipline. Troubleshooting 2.3) Achievement Executives should have a systematic supervision plan. Teachers should supervise and monitor learning management. Students should participate in developing learning media and learning resources both inside and outside the school. Parents should join in promoting and supporting learning.

Keywords: Economics, Curriculum Evaluation, Tyler Model

บทนำ

แผนการขับเคลื่อนมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ พ.ศ. 2566-2567 กล่าวถึงประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ (พ.ศ. 2561-2580) ระบุว่า คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีทักษะการเรียนรู้ และทักษะที่จำเป็นของโลกศตวรรษที่ 21 สามารถเข้าถึงการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตดีขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่มีเป้าหมายย่อยคือ คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีทักษะการเรียนรู้ และทักษะที่จำเป็นของโลกศตวรรษที่ 21 สามารถเข้าถึงการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตดีขึ้น ดังนั้น ประชาชนจะมีคุณภาพเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามมาตรา 24 คือ ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับในชีวิตประจำวันของผู้เรียนที่จะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในสังคม ทั้งปัญหาทางสังคม ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศจึงจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนศึกษาเพื่อให้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาเพื่อสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นเนื้อหากลุ่มสาระวิชาการเรียนรู้หนึ่งที่อยู่ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยกำหนดไว้ทั้งสิ้น 5 สาระวิชา ได้แก่ 1) ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม 2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม 3) เศรษฐศาสตร์ 4) ประวัติศาสตร์ และ 5) ภูมิศาสตร์ ซึ่งสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552) ได้กล่าวว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ช่วยให้มีความรู้ ความเข้าใจในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะสาระวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นสาระที่ 3 ของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นับว่าเป็นสาระที่ใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับผู้เรียนมากที่สุดสาระหนึ่ง

โรงเรียนศาสน์สามัคคี อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ได้เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปลาย เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มุ่งเน้นการจัดการศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้รับประโยชน์มากที่สุด ทั้งทางด้านความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ทางโรงเรียนเปิดทำการสอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ (โรงเรียนศาสน์สามัคคี, 2566) ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาทั้ง 8 กลุ่มสาระ จัดโครงสร้างรายวิชาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อทราบจุดเด่นและจุดที่ต้องพัฒนาว่าส่วนใดของหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่ควรได้รับการปรับปรุงพัฒนาหรือคงไว้ และเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาเศรษฐศาสตร์ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร พบว่ามีรูปแบบการประเมินอยู่หลายรูปแบบ เช่น รูปแบบการประเมิน Stake รูปแบบการประเมิน CIPP Model รูปแบบการประเมิน Tyler รูปแบบการประเมิน Puissance Technique และรูปแบบการประเมิน Hammond เป็นต้น (สมทรง สุภาพ, 2565) ผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler, 1949 อ้างถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554) เนื่องจากการประเมินผลในมุมมองของไทเลอร์มีจุดเด่นที่การศึกษาวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร ได้แก่ การศึกษาสังคม การศึกษาผู้เรียน การศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ ปรัชญาสังคม และปรัชญาการศึกษาแล้วนำมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมายการศึกษาชั่วคราวจากนั้นใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ ปรัชญาสังคม และปรัชญาการศึกษา มากลั่นกรองจุดมุ่งหมายการศึกษาอีกครั้ง จนกระทั่งได้จุดมุ่งหมายการศึกษาที่แท้จริง ทั้งนี้ ไทเลอร์ให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาหลักสูตรและเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงไปสู่การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ต่อไป

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการประเมินหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศาสน์สามัคคี เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1969 อ้างถึงใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2554) ใน 3 ด้าน คือ 1) จุดมุ่งหมาย 2) ประสบการณ์ และ 3) สัมฤทธิ์ผล การประเมินผลครั้งนี้ เพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน และ

หลักสูตรที่ใช้อยู่นั้นบรรลุตามความมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) มีปัญหาและอุปสรรคในการนำหลักสูตรไปใช้ มีสิ่งใดที่จะต้องปรับปรุงและพัฒนาให้มีความเหมาะสมเกิดประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลที่ดีในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพทางสังคมในปัจจุบัน และนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศาสน์สามัคคี โดยใช้รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) 3 ด้าน คือ 1) จุดมุ่งหมาย 2) ประสบการณ์ และ 3) สัมฤทธิ์ผล

2. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศาสน์สามัคคี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารของสถานศึกษาโรงเรียนศาสน์สามัคคี ประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาต ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ จำนวน 3 คน ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 6 คน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 183 คน และผู้ปกครองจำนวน 183 คน รวมจำนวน 375 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาต ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ จำนวน 3 คน ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 6 คน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ตารางการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 126 คน และผู้ปกครองจำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวม 165 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบประเมินหลักสูตรหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศาสน์สามัคคี โดยใช้รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ 3 ด้าน คือ 1) จุดมุ่งหมาย 2) ประสบการณ์ และ 3) สัมฤทธิ์ผล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา ส่วนที่ 2 ด้านบริบทของหลักสูตรตามหลักไทเลอร์ แบ่งเป็น แบบประเมินสำหรับผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง จำนวน 58 ข้อ และแบบประเมินสำหรับนักเรียน จำนวน 47 ข้อ และส่วนที่ 3 คือความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3.2 แบบสัมภาษณ์ประเด็นการสนทนากลุ่ม มี 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ และส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยถอดบทสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (Word by Word) แล้วอ่านบทสัมภาษณ์ดังกล่าวซ้ำหลาย ๆ รอบ เพื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้รับ และใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) ให้เป็นหมวดหมู่ โดยการวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) โดยจำแนกคำที่มีความสัมพันธ์กันมาไว้ในชุดข้อมูลเดียวกัน นำมาวิเคราะห์เป็นประเด็นหลักและแบ่งเป็นประเด็นย่อยต่อไป จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นั้นมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการเขียนบรรยายถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นหลักกับประเด็นย่อย เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการตีความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล เพื่อเชื่อมโยงไปสู่แนวคิดและทฤษฎีที่ทำการศึกษา โดยสรุปผลข้อมูลแบบการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การประเมินหลักสูตรโดยใช้รูปแบบไทเลอร์

ผลการประเมินหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศาสน์สามัคคี โดยใช้รูปแบบของไทเลอร์เพื่อประเมินตามรูปแบบทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านจุดมุ่งหมาย ด้านประสบการณ์ และด้านสัมฤทธิ์ผล โดย

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยมีผลแต่ละด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ ด้านจุดมุ่งหมาย โดยภาพรวม

ด้านจุดมุ่งหมาย		$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ผู้บริหารสถานศึกษา	4.51	0.51	เหมาะสมมากที่สุด
2.	ครูผู้สอน	4.26	0.64	เหมาะสมมากที่สุด
3.	นักเรียน	4.23	0.72	เหมาะสมมากที่สุด
4	ผู้ปกครอง	4.48	0.65	เหมาะสมมากที่สุด
โดยภาพรวม		**4.37**	**0.63**	**เหมาะสมมากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นต่อหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ ด้านจุดมุ่งหมาย โดยภาพรวม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = 0.63) โดยกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = 0.51) อยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือ ผู้ปกครอง ความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.48, S.D. = 0.65) และต่ำสุดคือ นักเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.72)

ตารางที่ 2 ผลการประเมินหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ ด้านประสบการณ์ โดยภาพรวม

ด้านประสบการณ์		$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ผู้บริหารสถานศึกษา	4.24	0.53	เหมาะสมมากที่สุด
2.	ครูผู้สอน	4.23	0.64	เหมาะสมมากที่สุด
3.	นักเรียน	4.18	0.74	เหมาะสมมาก
4	ผู้ปกครอง	4.16	0.72	เหมาะสมมาก
	โดยภาพรวม	**4.20**	**0.66**	**เหมาะสมมาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นต่อหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ ด้านประสบการณ์ โดยภาพรวม ส่วนใหญ่มีความคิดอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.66) โดยกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = 0.53) อยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือ ครูผู้สอน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.64) และต่ำสุดคือ ผู้ปกครอง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.72)

ตารางที่ 3 ผลการประเมินหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ ด้านสัมฤทธิ์ผล โดยภาพรวม

ด้านสัมฤทธิ์ผล		$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ผู้บริหารสถานศึกษา	4.20	0.46	เหมาะสมมากที่สุด

2.	ครูผู้สอน	4.17	0.61	เหมาะสมมากที่สุด
3.	นักเรียน	4.05	0.56	เหมาะสมมาก
4	ผู้ปกครอง	4.23	0.70	เหมาะสมมาก
	สรุปด้านสัมฤทธิ์ผลโดยภาพรวม	**4.16**	**0.58**	**เหมาะสมมาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ความคิดเห็นต่อหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ ด้านสัมฤทธิ์ผล โดยภาพรวม ส่วนใหญ่มีความคิดอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.58) โดยกลุ่มผู้ปกครอง มีความคิดอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.70) อยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.46) และต่ำสุด คือ นักเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\overline{X}$ = 4.05, S.D. = 0.56)

2. แนวทางการปรับปรุงหลักสูตร มีแนวทางการปรับปรุงหลักสูตร 3 ด้าน คือ จุดมุ่งหมาย ประสบการณ์ และสัมฤทธิ์ผล ดังนี้

2.1 ด้านจุดมุ่งหมาย ผู้บริหาร ควรวางแผนการใช้หลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ที่จะพัฒนา ประกอบด้วย หลักการแนวคิด วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สมรรถนะสำคัญของนักเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างเนื้อหาและหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ควรสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ประกอบด้วย คณะผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้เห็นความสำคัญของการร่วมมือบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งการอำนวยการเรื่องงบประมาณ ทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยในการบริหารจัดการการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ครูผู้สอน ควรมีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม

นักเรียน ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับความสนใจ และความถนัดของตนเอง

ผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดของหลักสูตรสถานศึกษา

2.2 ด้านประสบการณ์ ผู้บริหาร ควรจัดกิจกรรมพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดของหลักสูตรรายวิชา สามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

ครูผู้สอน ควรจัดการเรียนการสอนตามหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีวิธีการที่หลากหลาย จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงมากที่สุด ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของนักเรียน ควรจัดเตรียมสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการวิจัยและพัฒนา ควรมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือที่มีคุณภาพและหลากหลาย โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง และนำผลการประเมินไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งครูผู้สอนควรแนะนำนักเรียนให้มากขึ้น เพื่อให้นักเรียนมีความมั่นใจในการสอบถามข้อสงสัย และแสดงความคิดเห็นในการเรียนการสอนมากขึ้น ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดของหลักสูตรสถานศึกษา

นักเรียน ควรเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงในกิจกรรมต่าง ๆ ของการศึกษาที่ได้จัดขึ้น เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นต้น โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ของตนเองให้มีความรู้ความสามารถพื้นฐานในการดำรงชีวิตในสังคม

ผู้ปกครอง ควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักเรียนในเรื่องการมีระเบียบวินัย มีคุณธรรม มีลักษณะพึงประสงค์ มีการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง มีการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมตามศักยภาพของแต่ละคน

2.3 ด้านสัมฤทธิ์ผลผู้บริหาร ควรมีการจัดทำแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ โดยเน้นบรรยากาศการนิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีการกำกับติดตามการจัดการเรียนรู้ การวัดประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียน จัดให้มีการตรวจสอบทบทวนประเมินมาตรฐานการปฏิบัติงานของครูและการบริหารหลักสูตรในรอบปีที่ผ่านมา เพื่อนำมาพัฒนาการปฏิบัติงานของครูและการบริหารหลักสูตรปีการศึกษาต่อไป

ครูผู้สอน ควรกำกับติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนฝึกทักษะกระบวนการคิด จากการจัดการการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การฝึกปฏิบัติและการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน ควรเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ในรายวิชาเศรษฐศาสตร์กับวิชาอื่น ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับนักเรียน เพื่อส่งผลให้สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้น

นักเรียน ควรร่วมพัฒนาสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรรายวิชา ควรประเมินการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อนร่วมกิจกรรมจากพฤติกรรมการปฏิบัติและคุณภาพของงานที่ปฏิบัตินำผลที่ได้ไปพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดของหลักสูตรรายวิชา

ผู้ปกครอง ควรร่วมส่งเสริมสนับสนุนในการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญของการศึกษา ควรร่วมมือกับครูผู้สอนในการประมวลผลการเรียนรู้และติดตามพัฒนาการของผู้เรียน

อภิปรายผล

ผลการประเมินหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศาสน์สามัคคี โดยใช้รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมาย โดยภาพรวม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างหลักสูตรรายวิชามีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดเน้นของสถานศึกษา ระบุวิชาพื้นฐาน วิชาเพิ่มเติม อย่างชัดเจน ตามโครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรสถานศึกษา มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน และความต้องการของท้องถิ่น นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของภคปภา กำเหนิดผล (2566) ได้ประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสอดคล้องและครอบคลุมในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเปรียบเสมือนได้กับเครื่องกำหนดทิศทางของการจัดกิจกรรมทางการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุดังที่พึงประสงค์ไว้ จึงจัดได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะจุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้นจะเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา การเลือกวิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดไปจนถึงการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การกำหนดจุดมุ่งหมายควรมีความชัดเจนและเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ เช่น วิชานี้ บทเรียนนี้ จะต้องวัดอะไรบ้าง วัดมากน้อยอย่างไร เท่าไร และใช้การวัดด้วยวิธีการใด ซึ่งจะต้องระบุในจุดมุ่งหมายของวิชา เพื่อบอกว่าต้องการให้เกิดสิ่งใดกับผู้เรียนบ้าง หากสิ่งที่เกิดขึ้นหลังการจัดการเรียนการสอน และมีการวัดและประเมินผลแล้วนั้น ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาในสิ่งที่กำหนดไว้ดังในจุดมุ่งหมายแล้วนั้น แสดงให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของหลักสูตรมีความสอดคล้องและครอบคลุมในการพัฒนานักเรียน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของจุฬาลักษณ์ บุปผาวาส (2558) กล่าวว่า ความสอดคล้องของหลักสูตร วิสัยทัศน์ และพันธกิจ มีความชัดเจน สอดคล้องกับสภาพและบริบทของสถานศึกษา และสอดคล้องกับสภาวะปัจจุบัน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มีการกำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรมเพื่อไปสู่การปฏิบัติ มีองค์ประกอบที่สอดคล้อง ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นเลิศทางวิชาการ คุณภาพของบุคลากร แหล่งเรียนรู้ และการเตรียมความพร้อมสู่อาเซียน ด้านการเรียนการสอน มีการ

สอดแทรกในรายวิชาของหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรู้แก่นักเรียนและบุคลากรให้มีคุณภาพ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ของโรงเรียน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของติรนัยน์ มะกาว (2566) ได้ประเมินหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษสองภาษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ในภาพรวมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยให้ความเห็นว่า หลักสูตรมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สอดคล้องกับนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับจุดเน้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และหลักสูตรได้มีการพัฒนาตามความต้องการของนักเรียนเป็นสำคัญ โครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา เนื้อหาของรายวิชามีความเหมาะสมสอดคล้องไปกับความมุ่งหมายของหลักสูตร

2. ด้านประสบการณ์ โดยภาพรวม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมาก แสดงให้เห็นว่า ด้านผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามช่วงลำดับ เช่น จากสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนไปยังสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง จากสิ่งที่ง่ายไปสู่จุดที่ยากหรือซับซ้อนมากขึ้น สอนซ่อมเสริมและส่งเสริมความสามารถพิเศษของผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ และมีความรู้ ความเข้าใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน มีความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในการสอน มีความรับผิดชอบในการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผล และมีการวัดผลและประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน เพื่อพัฒนาความสามารถของนักเรียน มีการใช้วิธีการและเครื่องมือหลาย ๆ แบบในการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลในการประเมินอย่างเพียงพอ บอกวิธีการวัดผลและประเมินผลแต่ละครั้งให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้า ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของติรนัยน์ มะกาว (2566) พบว่า ด้านประสบการณ์การเรียนรู้และวิธีการจัดการเรียนการสอนในภาพรวมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมาก โดยให้ความเห็นว่า ผู้บริหารในโรงเรียนมีความเชื่อมั่นต่อคณะกรรมการบริหารโครงการ เชื่อมั่นในความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่มีความถนัดและตรงกับวิชาที่สอน ห้องเรียน อุปกรณ์และสื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของครูและนักเรียน มีความสะดวกเอื้อต่อการเรียนการสอน มีสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน เนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับตัวผู้เรียน และบริบทของชุมชน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Busari TAOFEEQ et al. (2022) พบว่า วัตถุประสงค์การปฏิบัติงานเพื่อประสบการณ์การเรียนรู้ในหลักสูตรมีความเพียงพอและเหมาะสมอยู่ในระดับมาก กิจกรรมการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในวิชา

มีการประยุกต์ใช้ได้จริง อยู่ในระดับมาก มีแนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของภคปภา กำเหนิดผล (2566) พบว่า ด้านประสบการณ์การเรียนรู้ ทำการประเมินเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูผู้สอน ที่จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ ประเมินกระบวนการจัดการเรียนการสอน การหาเครื่องมือ การวางแผนการสอนและการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าครูมีการวางแผนการสอนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดี มีการจัดหากิจกรรมการสอน การหาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย ทำให้นักเรียนสนใจ สนุก และไม่น่าเบื่อ นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนส่งผลให้นักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนที่ดีไปด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ทั้งนี้ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนเป็นสำคัญ หากผู้สอนเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้เรียนแล้วย่อมส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้

3. ด้านสัมฤทธิ์ผล โดยภาพรวม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมาก แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม ตามหลักสูตรสถานศึกษา นักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลในรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับระดับชั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ติรนัยน์ มะกาว (2566) พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรด้านสัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้ ในภาพรวมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมาก โดยให้ความเห็นว่า นักเรียนโครงการห้องเรียนพิเศษสองภาษา มีความรู้ ความสามารถ และทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นนักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งเป็นไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตร นักเรียนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับสู่ชุมชนได้ อีกทั้ง โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับศักยภาพ ความถนัดและความสนใจของนักเรียนเป็นรายบุคคล สอดคล้องกับผลงานวิจัยของอำพร วงษา (2558) กล่าวว่า เน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงทางด้านการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติงานจริง และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของศิริกาญจน์ งาช้าง (2560) พบว่า ผลจากการประเมินการประเมินโครงการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ นักเรียนได้รับการพัฒนาด้านการปฏิบัติ เลือกปฏิบัติกิจกรรมตามความถนัด และความสนใจของตนเอง และเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ ในการทำงานได้อย่างเหมาะสม อีกทั้ง สร้างชิ้นงานที่แสดงถึงความถนัดและความสนใจของตนเองได้ ด้านสุขภาพ นักเรียนเป็นคนร่าเริงแจ่มใส สามารถอธิบายกิจกรรมที่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจและทำตามได้ ด้านการพัฒนาจิตใจ นักเรียนแสดงความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม อีกทั้ง ยัง

แสดงออกถึงความสนุกสนานในการปฏิบัติกิจกรรม และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และด้านชิ้นงาน/ผลงาน นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ชิ้นงาน/ผลงานมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และสามารถนำชิ้นงาน/ผลงาน ไปต่อยอดและขยายผลได้ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Shaaban Kitindi Fundi (2015) พบว่า โรงเรียนมัธยมมีเทคโนโลยีห้องปฏิบัติการที่ทันสมัยในการเรียนรู้ของนักเรียนและช่วยให้ประสบความสำเร็จในการสอบ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจากที่ได้เรียนในห้องเรียน ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้

แนวทางการปรับปรุงหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศาสน์สามัคคี โดยภาพรวม ควรวางแผนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับ หลักการแนวคิด วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สมรรถนะสำคัญของนักเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างเนื้อหาและหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องความต้องการของผู้เรียนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สร้างความตระหนักและความร่วมมือของบุคลากรในสถานศึกษาในการพัฒนาและประเมินการใช้หลักสูตร ควรจัดทำเอกสารหลักสูตรและสื่ออุปกรณ์การสอนเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน โดยสื่อและอุปกรณ์ดังกล่าวสามารถสนองความรู้ และทักษะในเนื้อหาวิชาได้อย่างชัดเจน จัดอบรมส่งเสริมครูผู้สอนให้ได้รับการพัฒนาในเรื่องหลักสูตรด้านความรู้ ความเข้าใจ เพื่อนำความรู้ในการอบรมมาจัดการเรียนการสอนในสอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียน ควรสนับสนุนงบประมาณ และทรัพยากรให้เพียงพอ จัดเตรียมสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียน ควรจัดทำแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ โดยเน้นบรรยากาศการนิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีการกำกับติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนฝึกทักษะกระบวนการคิด จากการจัดการการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การฝึกปฏิบัติและการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน ควรเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ในรายวิชาเศรษฐศาสตร์กับวิชาอื่น ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับนักเรียน เพื่อส่งผลให้สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้น มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือที่มีคุณภาพและหลากหลาย โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง และนำผลการประเมินไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการประเมินหลักสูตรรายวิชาพื้นฐานเศรษฐศาสตร์ทุกปีการศึกษา เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนาการปฏิบัติงานของครูและการบริหารหลักสูตรในปีการศึกษาถัดไป ส่งผลให้ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดของหลักสูตร และบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1949) ที่กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร 4 ประการ คือ จุดประสงค์ เนื้อหาวิชาการจัดประสบการณ์การเรียน และการประเมินผล ซึ่ง

องค์ประกอบเหล่านี้ สอดคล้องกับความต้องการของครูที่ต้องการการจัดประสบการณ์การเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อร่วมกันคิดแก้ปัญหาและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กระตุ้นให้เกิดความกล้าในการออกความคิดและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะทำกิจกรรม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Athanatius Ifeanyi Ibeh (2021) พบว่า เหตุผลสำหรับการศึกษา ทักษะการเรียนรู้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ทักษะการจัดระเบียบการเรียนรู้ และการประเมิน/การประเมินผล เป็นสิ่งพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร นอกจากนี้ เพื่อให้การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำเร็จลุล่วง ครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Busari TAOFEEQ et al. (2022) ที่มีข้อเสนอแนะสำหรับผู้วางแผนหลักสูตรและผู้บริหารการศึกษาในเรื่องระดับการปฏิบัติตามและความพร้อมของสื่อการสอนที่ใช้เพื่อส่งเสริมคุณภาพการสอน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของจุฬาลักษณ์ บุปผาวาส (2558) พบว่า ข้อเสนอแนะการปรับปรุงหลักสูตร บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรควรตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ควรให้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำหลักสูตรมากยิ่งขึ้น การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ ควรมีการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมในสิ่งที่ต้องการวัดทุก ๆ ด้าน ซึ่งการวัดและประเมินผลผู้เรียนจากการปฏิบัติจริง ควรให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียนด้วย ครูผู้สอนต้องเอาใจใส่นักเรียนให้มาก มีการเตรียมการสอนก่อนสอนเสมอ จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา โดยรวมควรปรับปรุงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และพันธกิจที่กำหนดไว้ในหลักสูตร จัดรายวิชาที่สอดแทรกกรอบการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนและประเมินผลลัพธ์ตามวิสัยทัศน์อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของติรนัยน์ มะกาว (2566) กล่าวว่า แนวทางการปรับปรุงหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษสองภาษา ควรกำหนดการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและจุดเน้นของโรงเรียน และหลักสูตร จัดเนื้อหาวิชาให้ทันสมัย สอดแทรกกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและจุดเน้นให้ชัดเจน โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษ และสามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ได้จริง ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ภูมิปัญญา หรือสถานที่ในท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ และต้องมีแผนการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุม ในสิ่งที่ต้องการวัดทุก ๆ ด้าน ประเมินผลผู้เรียนจากการปฏิบัติจริง และควรวัดให้เหมะสมกับความสามารถของผู้เรียน นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้กับชีวิตประจำวันได้ ควรจัดรายวิชาอื่น ๆ ให้นักเรียนได้บูรณาการการใช้ภาษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. สถานศึกษาสามารถนำข้อสรุปที่ได้ พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ลงมือปฏิบัติจริงเหมาะสมมาก แต่ได้ค่าเฉลี่ยน้อย ควรเน้นให้มีการปฏิบัติให้มากขึ้น

2. สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้ พบว่า การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยน้อย ควรเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ให้มากขึ้น ควรมีการจัดอบรมครูผู้สอนให้มีการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการลงมือปฏิบัติและร่วมจัดกิจกรรมให้มากขึ้น

3. สถานศึกษาสามารถนำผลจากการประเมินที่ได้ เป็นแนวทางในการติดตามผล การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรรายวิชาให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและการนำหลักสูตรที่ดีไปใช้อย่างต่อเนื่องในทุกปีการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

จุฬาลักษณ์ บุปผาวาส. (2558). *การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนเทศบาลหนองหญ้าม้า อำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด.* วารสารบัณฑิตศึกษา, 12(58), 137-146.

ติรนัยน์ มะกาว. (2566). *การประเมินหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษสองภาษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระโนดวิทยา โดยใช้รูปแบบการประเมินของไทเลอร์.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ภคปภา กำเหนิดผล. (2566). *การประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ คณิตศาสตร์ โรงเรียนดาวนายร้อย จังหวัดสงขลา โดยใช้รูปแบบของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler).* วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10(10), 295-304.

โรงเรียนศาสน์สามัคคี. (2566). *ข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา 2566*. ปัตตานี: โรงเรียนศาสน์สามัคคี.

โรงเรียนศาสน์สามัคคี. (2566). *หลักสูตรสถานศึกษา ปีการศึกษา 2566*. ปัตตานี: โรงเรียนศาสน์สามัคคี.

ศิริกาญจน์ งาช้าง. (2560). *การประเมินโครงการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ของโรงเรียนเชียงดาวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์สมชาย หิรัญกิตติจิรศักดิ์ จิยะจันทน์ชวลิต ประภาวานนท์ณดา จันทร์สม และวลัยลักษณ์ อัตธีรวงศ์. (2541). *การวิจัยธุรกิจ Business research*. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.

สุภาพ. (2565). *รูปแบบเพื่อประเมินหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 ซึ่งพัฒนาจากรูปแบบการประเมิน CIPP Model.* วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 33 (1), 1-14.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2554). *รวมบทความการประเมินโครงการ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *แผนการขับเคลื่อนมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติพ.ศ. 2566-2567*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย: กรุงเทพฯ.

อำพร วงษา. (2558). *การประเมินการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์โครงการพิเศษ (English Program) โรงเรียนเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ไทย-เยอรมนี วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

Athanatius Ifeanyi Ibeh. (2021). Curriculum theory by ralph tyler and its implication for 21st century learning. *Unizik Journal of Educational Research and Policy Studies, 4*(2), 52-61.

Best, John W. 1981. *Research in Education. 3 rd ed.* Englewood cliffs, New Jersey :Prentice. Hall Inc.

การประยุกต์ใช้หลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา

THE APPLICATION OF CONTEMPLATION ON DEATH IN THE LIFE QUALITY DEVELOPMENT ALONG BUDDHIST WAY

[1]พระครูประภัสสรปัญญาคุณ (สุวรรณ์), [2]สมบูรณ์ บุญโท และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]Phrakhru Prapassornpanyakoon (Suwan), [2]Somboon Boondo and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]Prapatson310864@gmail.com, [2]Somboon.crv.@hotmail.com, [3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาหลักมรณสติที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3) ประยุกต์ใช้หลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิต ถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสิ่งต่างๆ การสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อ

---

[1] นักศึกษา, สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก, วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3] อาจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม, วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ตนเองและสังคม ประกอบกิจการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) มรณสติกรรมฐาน เป็นการสอนให้เอาสติระลึกถึงความตายที่จะมาถึงตนและสัตว์อื่นเป็นอารมณ์กรรมฐาน ซึ่งเป็นอุบายยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดความสงบเป็นสมาธิ และคลายออกจากความทุกข์ การปฏิบัติมรณสติให้รักษาจิตใจของตน ให้ตั้งมั่นอยู่กับการระลึกถึงความตายอยู่เนืองนิตย์ 3) พหุสารัตถะของหลักมรณสตินั้นเป็นสิ่งที่คุณค่ามาก เพราะทำให้เกิดความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ช่วยบรรเทากิเลสลงได้บางส่วน ทำให้สติมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น ทำให้การดำเนินชีวิตตั้งอยู่ในการทำความดี การรู้จักบำเพ็ญประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม หากมีการวางเป้าหมายไว้อย่างถูกต้องแล้ว ดำเนินไปตามเป้าหมายนั้นอย่างพอดี ก็ย่อมได้รับประโยชน์อย่างเป็นระบบ ในกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจและปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาด้วยการนำหลักมรณสติมาประยุกต์ใช้ สามารถนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ได้

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักมรณสติ, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, พระพุทธศาสนา

Abstract

This research aims to 1) study the principles of life quality development along Buddhism, 2) study the principle of mindfulness of death as stated in Buddhist scriptures, 3) apply the principle of mindfulness of death to develop the life quality along Buddhism. This is a qualitative research using documentary research methods under the analytic, appreciative and applicative approach to lead to the application of knowledge in philosophy and Buddhism. The research results found that 1) Life quality development is very important because humans are a very important factor for the development of various things. Creating people with knowledge, skills, basic skills, good character, and readiness to fight for themselves and society, and to be able to do various activities efficiently. 2) Mindfulness of death meditation is teaching us to use mindfulness of death that will come to ourselves and other animals as the object of meditation, which is a method to hold the mind to create peace and concentration and release from suffering. The practice of mindfulness of death is to maintain one's mind and to be firmly fixed on the constant remembrance of death. 3) The multi-purpose of the principle of mindfulness of death is very valuable because it makes us not be careless in our daily lives, helps to alleviate some of our defilements, and makes mindfulness more advanced, and makes our lives based on doing good deeds. Knowing how to do good for

oneself and the community, if the goals are set correctly and the goals are followed appropriately, will result in systematic benefits. In the process of developing the quality of life in terms of body, society, mind and intellect along Buddhism by applying the principle of mindfulness of death, it can lead to liberation from suffering.

Keywords: The Application, Contemplation on Death, The Life Quality Development, Buddhism

บทนำ

สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกและจักรวาล ทั้งที่เป็นมนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งไม่มีชีวิตอื่นใด ย่อมประกอบขึ้นด้วยสภาวธรรม แม้จะมีความแตกต่างในรูปพรรณสัณฐานด้านปริมาณ แต่ในเชิงคุณภาพย่อมเป็นเป็นไปตามหลักสัจธรรมความเป็นจริงทั้งสิ้น ล้วนดำเนินเป็นไปตามภายใต้กฎแห่งความเปลี่ยนแปลง มีพระศาสดา นักบวช นักปรัชญาจำนวนมากที่ได้แสดงมโนทัศน์แห่งการมองสรรพสิ่งด้วยการเปลี่ยนแปลง อย่างนักปรัชญาชาวกรีกชื่อ เฮราคลีตุส (Heraclitus) กล่าวว่า “You can not step into the same river twice. คุณไม่มีวันที่จะได้สัมผัสลงในแม่น้ำสายเดียวกันได้ถึงสองครั้ง” (อ้างใน กีรติ บุญเจือ, 2535: 17) นั่นหมายความว่า แม่น้ำที่คุณได้สัมผัสย่างกรายไปในครั้งแรกมีสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างหนึ่ง สายน้ำนั้นก็ถูกเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลาไม่คงที่ และเมื่อลงไปสัมผัสครั้งสอง กระแสน้ำครั้งแรกก็ได้ถูกเคลื่อนย้ายไปแล้ว กระแสน้ำนั้นใหม่ หรือภาวะอื่นได้ถูกเข้ามาแทนที่ ดังนั้น คำกล่าวที่ปราชญ์พูดเสมอว่า ความไม่แน่นอนคือ ความแน่นอน การเปลี่ยนแปลงเป็นนิรันดร์ เป็นสิ่งที่จริงแท้แน่นอน และมีสิ่งหนึ่งที่สรรพสัตว์ทั้งหลายมีเหมือนกัน นั่นคือ ความตาย แม้ว่าความตายจะเป็นสิ่งที่ไม่มีคนปรารถนา การตายและความตายเป็นคำที่มีความคล้ายกัน แต่มีความหมายและขั้นตอนต่างกัน เป็นกระบวนการนำไปสู่ความตายในที่สุด ในทางวิทยาศาสตร์ การตายเป็นระยะที่บุคคลมีความทรมาน ขาดสติ ไม่สามารถควบคุมร่างกายได้ ความตาย หมายถึง สมองตาย สำหรับพระพุทธศาสนา การตายจะมีระยะของมรณาสันนกาลและมรณาสันวิถี เมื่อผ่านพ้นระยะนี้จะไปสู่ความตาย ความตายคือ การสิ้นอายุ ขาดไออุ่นและสิ้นวิญญาณหรือจิต รวมทั้งให้ความสำคัญกับความตายมาก เพราะหากมีสติในช่วงของความตาย เมื่อจุติจิตในภพปัจจุบันดับลงปฏิสนธิจิตในภพต่อไปจะเกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับอารมณ์ต่อจากจุติจิตในระยะมรณาสันวิถี ดังนั้น หากจิตที่มีสติ ผ่องใส ย่อมนำไปสู่สุคติภูมิ (รื่นเริง สีลานุกรม, 2549 : 62) และ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกชีวิตต้องเผชิญอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ในสมัยพุทธกาล เจ้าชายสิทธัตถะทรงทอด พระเนตรเห็นสัจธรรมของคนแก่ คนเจ็บและคนตาย จึงเกิด

การสังเวชใจ ตัดสินพระทัยเสด็จออกผนวช ความตายจึงเป็นสิ่งที่ไม่มีใครใคร่ปรารถนา หากมองย้องดูการเกิด การแก่ การเจ็บ ทุกคนล้วนต่างต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหาที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ประการหนึ่ง คือ ความไม่เข้าใจต่อกฎธรรมดาหรือกฎธรรมชาติ ที่พระพุทธองค์ตรัสเรียกว่า “ไตรลักษณ์” เกิดขึ้นแก่สรรพสิ่งทั้งปวงอยู่เสมอ เพียงแต่บุคคลไม่ได้นำมาพิจารณา จึงทำให้ดูเหมือนว่า สิ่งที่ประสบอยู่นั้น เป็นความทุกข์เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เพราะว่า มนุษย์ทุกคน รักตัวกลัวตาย แม้จะรู้ว่าตนและบุคคลอื่นจะต้องเกิด แก่ เจ็บและตายเป็นธรรมดา ดังพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในอภิณหปัจจเวกขณะ (อัง.ปัญจก. (ไทย) 22/57/81) ให้ทุกคนได้พิจารณาเนืองๆ ว่า 1.เรามีความแก่เป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความแก่ไปไม่ได้ 2.เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปไม่ได้ 3. เรามีความตายเป็นธรรมดาจะล่วงพ้นความตายไปไม่ได้ 4. เราจะต้องพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักทั้งปวง และ 5. สรรพสัตว์มีกรรมเป็นของตนจะต้องรับกรรมที่กระทำไว้ด้วยตนเอง นอกจากนั้น ปัญหาของมนุษย์อย่างหนึ่งไม่สามารถที่จะหลีกพ้นไปได้ คือ ความตาย เพราะเป็นธรรมชาติที่ติดตามมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ซึ่งความตายเป็นผลของการเกิด หากไม่เกิดก็ไม่ต้องมาตายในโลกนี้อีก คือ การตายแบบสมุจเฉทมรณะของพระอรหันต์บุคคล (ตายแบบหมดกิเลส) ทั้งนี้ ปัญหาสำคัญไม่ได้ขึ้นอยู่กับความตาย แต่ขึ้นอยู่กับกระบวนการเตรียมตัวว่าพร้อมที่จะตายหรือไม่ ตลอดทั้งแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตน สังคมก่อนที่จะต้องตายทั้งในโลกปัจจุบันเมื่อมีชีวิต (สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) และคณะ, 2535: 1)

ดังนั้น ทรรศนะการมองความตายของชาวเทวนิยมที่เป็นเพียงการหยุดพักการทำงานของร่างกาย โดยชีวิตยังคงดำเนินต่อไปในสภาพของวิญญาณแล้วกลับมาหาพระเจ้าในฐานะที่พระเจ้าเป็นเจ้าของชีวิตมนุษย์ทุกคน ขณะที่ชาวอเทวนิยมมีความเชื่อเรื่องกรรมและผลที่จะได้รับหลังความตายของแต่ละบุคคล โดยผู้ที่ทำชั่วจะไปสู่นรก เมื่อตายจะเห็นแค่ความมืด แต่ถ้าจะไปเกิดเป็นมนุษย์ เมื่อตายจะเห็นแต่สีแดง ถ้าจะเกิดเป็นเทพจะเห็นสีขาว แม้ในพระพุทธศาสนาเองได้กล่าวถึงความตายเช่นกัน ดังปรากฏในมัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ (ม.อุ. (ไทย) 14/373/420). ความว่า *“ภิกษุทั้งหลาย หมู่สัตว์ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา หมู่สัตว์ผู้มีความเจ็บเป็นธรรมดา หมู่สัตว์ผู้มีความตายเป็นธรรมดา หมู่สัตว์ผู้มีความเศร้าโศก ความคร่ำครวญความทุกข์กาย ความทุกข์ใจและความคับแค้นเป็นธรรมดา”* ถึงแม้ว่าความตายจะเป็นกฎธรรมชาติ เป็นธรรมดาของชีวิต แต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายที่ปุถุชนทั่วไป จะทำใจยอมรับกฎของธรรมชาติข้อนี้โดยง่าย หากแต่ทำความเข้าใจอย่างถูกต้องไม่เพียงช่วยสามารถตายอย่างสงบ หรือ อาจถึงขั้นที่หลุดพ้นจากความทุกข์ได้เท่านั้น ยังช่วยให้เรารู้จักดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข เข้าถึงความสุขภายใน เข้าใจหลักไตรลักษณ์ทั้ง 3 ประการ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา เป็นสิ่งชาวพุทธพึงระลึกได้ หากเกิดทุกขัง คือ ความทุกข์ที่เกิดซ้ำไปซ้ำมาแล้วให้พึงใช้ปัญญามองให้เห็นความไม่เที่ยงของสรรพสิ่งบนโลก คือ อนิจจัง จะนำไปสู่ความเห็นแจ้งใน

อนัตตา คือ ความไม่มีตัวตนที่ไม่มีสิ่งใดคงอยู่ได้โดยไม่มีวันเสื่อมสลาย ทุกสรรพสิ่งบนโลกใบนี้ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ล้วนย่อมตกอยู่ในสภาวะเดียวกัน คือ มีการเกิดขึ้น การตั้งอยู่ และการดับสูญ ไม่วันใดก็วันหนึ่ง อันเป็นกฎของธรรมชาติที่ไม่อาจปฏิเสธได้ (ธรากร จันทนะสาโร, 2557: 26) สิ่งเหล่านี้เป็นหลักมรณสติที่ทุกคนสามารถนำมาพิจารณาระลึกนึกถึงความตายอยู่เป็นประจำ

ในขณะที่สังคมปัจจุบัน ต่างคนพยายามหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้ได้ความสุข บ้างวิ่งหาเงินให้มากๆ ด้วยความเชื่อว่า หากเรามีเงินทองข้าวของที่พร้อมจะสามารถทำให้เกิดความสุขสบาย เมื่อมีต่างก็อยากไขว่คว้าให้มากกว่าเดิม จนหาจุดสิ้นความต้องการนั้นไม่ได้ และค้นพบคำตอบที่ตลอดชีวิตจะทำไปเพื่ออะไร ขณะที่พวกที่สนใจใฝ่ปฏิบัติต่างวิ่งหาสำนักปฏิบัติธรรมตามวัดวาอาราม หรือสำนักที่มีหน่วยงาน องค์กรที่เป็นฆราวาสดำเนินการ แม้จะเป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องพยายามดิ้นรน เดินทางไกล มีความลำบาก แท้จริงหลักการปฏิบัติธรรมอยู่ในตัวเราเอง เพียงรู้จักกำหนดรู้ในหลักมรณสติกรรมฐานก็สามารถนำมาปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันและในทุกสถานที่นั้นได้ ประเด็นคือ เมื่อมีความรู้ มีความเข้าใจ และสามารถเข้าถึงในหลักมรณสติกรรมฐาน จะสามารถนำพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นได้อย่างไร ดังนั้น งานวิจัยนี้ มุ่งต้องการที่ค้นหาคำตอบภายใต้ประเด็นปัญหาการวิจัยที่ว่า

1. หลักมรณสติสามารถนำประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญาได้หรือไม่
2. หลักมรณสติสามารถนำประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจได้หรือไม่
3. หลักมรณสติสามารถนำประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคมได้หรือไม่
4. หลักมรณสติสามารถนำประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกายได้หรือไม่

จากประเด็นที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาค้นคว้าทำวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยจะได้แจกแจงออกเป็นวัตถุประสงค์การวิจัยและจะได้คลี่แต่ละรายประเด็นให้ชัดเจนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาหลักมรณสติที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักมรณสติจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากที่สุด ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้โดยไม่มีความเอนเอียงหรือใช้ความรู้สึกส่วนตัว

3. การนำเสนอข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและความสมบูรณ์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีการนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 2 หลักมรณสติที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา

หลังจากได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงนำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา ทำให้เข้าใจว่า ชีวิตในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากการมีส่วนประกอบต่าง ๆ มารวมกันเข้า และมีความสัมพันธ์แบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องและความอิงอาศัยกันนี้ นับว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่และดำเนินไปได้ หมายความว่า ถ้าจะให้มีชีวิตเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดำเนินต่อไปได้ ส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านั้นจะต้องไม่ใช่สักแต่ว่ามา “กองรวม” กันอยู่ โดยไม่มีความเกี่ยวเนื่อง แบบอิงอาศัยกันเท่านั้น แต่ต้องมีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่อง

อาศัยกันและกันอย่างเหมาะสมด้วย โดยเหตุที่ชีวิตเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดำเนินไปได้ เพราะอาศัยการประกอบกันเข้าของส่วนต่าง ๆ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้มีคุณภาพ เพราะมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบการงานอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิต ก็เพื่อที่จะช่วยให้มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม และเจริญยิ่งขึ้นไป เหตุนี้เอง จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตของคนเราอีกประการหนึ่งที่นอกเหนือจากปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงหมายถึง คุณงามความดี การกระทำความดีเพื่อสร้างสมคุณงามความดีต่าง ๆ ให้เจริญงอกงามและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับชีวิตอย่างมั่นคงถาวรต่อไป

ในแนวทางการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิต การจะตัดสินพฤติกรรม หรือสิ่งประการใดประหนึ่งนั้นจะต้องดูที่เจตนาเป็นหลักในการตัดสินว่าสิ่งที่ได้กระทำไปแล้วนั้นเป็นเรื่องที่ดีหรือชั่ว เป็นสิ่งที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง เมื่อดูเจตนาแล้ว เราจะต้องดูคุณประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นว่ามีโทษต่อตนเอง มีโทษต่อสังคมหรือไม่ เดือดร้อนตนเอง เดือดร้อนผู้อื่นหรือไม่ ซึ่งเป็นการดูผลของการกระทำหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอีกทีหนึ่ง กระทำนั้นจะต้องมีเจตนาที่เป็นกุศล การกระทำนั้นไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การกระทำนั้นบัณฑิตหรือปราชญ์ยอมรับและสรรเสริญและการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุข จึงเป็นการกระทำที่ดี พระพุทธศาสนาให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา กล่าวคือ มนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำด้วยการฝึกฝนอบรมให้เกิดคุณสมบัติภายในตน ซึ่งได้แก่คุณสมบัติทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญาที่ส่งผลไปสู่ภายนอกตนซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกายและวาจาและเมื่อมีปฏิบัติในทุกด้านครบถ้วนแล้ว ในทางพระพุทธศาสนา จะให้ความสำคัญต่อเรื่องจิต เพราะจิตเป็นผู้บงการให้บุคคลมีพฤติกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาจิตของบุคคลตามแนวพุทธนั้น เป็นการฝึกให้บุคคลมีจิตใจสงบ ถือว่าเป็นการทำให้บุคคลได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามที่สังคมต้องการ ผู้ที่ได้รับการอบรมทางจิตให้ถูกวิธีจะสามารถพัฒนาจิตได้เป็นอย่างดี ดังคำกล่าวที่ว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” ถือเป็นความจริงที่พิสูจน์ได้ เพราะเมื่อบุคคลมีจิตใจสงบและคิดแต่ในสิ่งที่ดีแล้ว ก็จะมีผลทำให้ร่างกายพฤติกรรม หรือการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในสิ่งที่ดีงามเสมอ อย่างไรก็ตาม ในแนวทางดังกล่าวสามารถฝึกหัดปฏิบัติได้ตลอดเวลา

2. หลักมรณสติที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาทำให้เข้าใจว่า พระพุทธองค์ได้ทรงสอนให้ภิกษุทั้งหลายได้ยึดถือปฏิบัติด้วยการสอนให้มองเห็นถึงผลประโยชน์จากการปฏิบัติที่ส่งให้เกิดผลคือ ความสุขทั้งในภพนี้และภพหน้า ส่วนที่เป็นโทษจากการไม่ปฏิบัติคือเป็นบุคคลที่มีจิตใจไม่สงบ ไม่มีความสุข เมื่อได้พบกับความตายที่มาถึงตน และคนที่เรารักจิตใจก็ย่อมเป็นทุกข์ยากที่

จะรักษาใจให้ปล่อยวางได้ เมื่อได้ทราบถึงคุณอันมากเช่นนี้ พระพุทธองค์จึงได้ทรงสอนให้มีการลงมือปฏิบัติด้วยวิธีการต่างๆ โดยให้ผู้ปฏิบัตินั้น เอาสติไประลึกถึงความตายอยู่เนืองๆ ให้มีอารมณ์เดียว และสิ่งที่ยึดถือเป็นอารมณ์ของการปฏิบัติ คือให้ระลึกถึงความตาย และบุคคลที่ปฏิบัติได้ดีนั้นจะต้องเป็นผู้มีนิสัยหนักทางพุทธจริต มีจิตใจชอบคิดพิจารณาถึงเหตุผลต่างๆ เกี่ยวกับความตายจนทำให้จิตใจได้รู้ชัดถึงความเป็นจริงของชีวิตว่าทุกอย่างในโลกล้วนเป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ควรยึดถือ เมื่อได้ตระหนักรู้ถึงธรรมะเช่นนี้แล้วย่อมมีความปรารถนาอยากมีสถานที่ที่ดีในการปฏิบัติตามหลักในทางพระพุทธศาสนา สถานที่นั้นควรเป็นที่มีความสงบเงียบ ไม่มีโทษและเป็นที่มีความเหมาะสมต่อ การปฏิบัติการกำหนดเวลาที่ใช้ปฏิบัติก็ขึ้นอยู่ที่ตัวของเราเป็นเกณฑ์ว่าจะใช้เวลาปฏิบัติมากน้อย แค่ไหน แต่ในทางพระพุทธศาสนาได้ทรงตรัสว่าให้ มีสติระลึกถึงความตายหรือปฏิบัติอยู่ทุกลมหายใจเข้าออกตลอดเวลา โดยไม่ให้จิตเผลอ ในการลงมือปฏิบัติแต่ละครั้งนั้นจะต้องรู้จักวิธีกำจัดอุปสรรค หรือ มาร เรียกว่า นิวรณ์ 5 คือ สิ่งที่กีดกั้นไม่ให้สำเร็จความดีโดยให้ตั้งจิตใจมั่นคง หนักแน่น และตั้งความมุ่งหมายเอาไว้ เพื่อจะได้เกิดผลประโยชน์ที่สูงสุด ตามทางพระพุทธศาสนา มีพระนิพพานเป็นที่สุดตลอดจนสามารถนำเอาหลักการปฏิบัติมาใช้ให้เกิดคุณค่าที่ดีต่อตนเองและสังคม ในการดำรงชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก

มรณสติกรรมฐาน เป็นการสอนให้เอาสติระลึกถึงความตายที่จะมาถึงตนและสัตว์อื่นเป็นอารมณ์กรรมฐาน ซึ่งให้ถือเอาความตายเป็นอุบายยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้จิตใจเกิดความสงบเป็นสมาธิ และคลายออกจากความทุกข์ในการสอนปฏิบัติ ให้เกิดความรู้เห็นคุณค่า เห็นโทษ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเกิดความศรัทธาและยังจะได้ตระหนักรู้ว่าเมื่อได้ปฏิบัติจริงจะทำให้เกิดผล แต่สิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง ก่อนปฏิบัติตัวผู้ปฏิบัติจะต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นดี โดยเฉพาะเกี่ยวกับ หลักการ แนวทางต่าง ๆ เพราะความรู้ที่เราได้ศึกษานั้น จะช่วยเป็นครูอาจารย์ เป็นประทีปส่องหนทางในการปฏิบัติของเรา เพื่อจะไปสู่จุดมุ่งหมายและยังเป็นการสร้างพลังความมั่นใจให้เกิดขึ้นในจิตใจ การปฏิบัติมรณสติให้รักษาจิตใจของตน ให้ตั้งมั่นอยู่กับการระลึกถึงความตายอยู่เนือง ๆ ถึงบางครั้งจิตใจอาจจะตกไปในที่อื่น ก็ให้มีสติระลึกกำหนดรู้พร้อมกับดึงจิตใจ ให้กลับมาระลึกถึงความตาย อยู่อย่างเดิม การกำหนดรู้อยู่อย่างนี้จิตใจของเราก็จะเกิดความนิ่ง สงบ เป็นสมาธิในระหว่างทำการปฏิบัติอาจมีอุปสรรคมาทำให้จิตใจไม่สงบ ให้คิดเสมอว่าสิ่งเหล่านั้นไม่ใช้อารมณ์ของมรณสติ ให้ละอารมณ์เหล่านั้น และให้คิดว่าไม่นานอารมณ์นั้น ก็คงดับไปเอง ผู้หวังความเจริญ ก้าวหน้าในทางปฏิบัติจะต้องสร้างพลังให้เกิดขึ้นในจิตใจเสมอ สิ่งที่เป็นพลังในทางปฏิบัติ เรียกว่า พละ 5 คือ ธรรมที่เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง ได้แก่ (1) สัทธา คือ พลังความเชื่อ (2) วิริยะ คือ พลังความเพียร (3) สติ คือ พลังความระลึก (4) สมาธิ คือ พลังความตั้งใจมั่น (5) ปัญญา คือ พลังความรู้ทั่วชัด ให้มีในจิตใจของเราเสมอเพราะคุณธรรมเหล่านี้ จะเป็นหลักให้จิตใจเราเข็มแข็งต่อสู้กับอุปสรรคได้ และการปฏิบัตินั้นก็จะก้าวสู่จุดมุ่งหมายสูงสุด คือ มีชีวิตที่สงบสุขทั้งในโลกปัจจุบันและโลกหน้า

3. การประยุกต์ใช้หลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา สามารถประยุกต์ได้ว่า พหุสารัตถะของหลักมรณสตินั้นเป็นสิ่งที่คุณค่าและเป็นประโยชน์ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคม หากพิจารณาในแก่นธรรมของหลักมรณสตินั้นเป็นทั้งวิปัสสนากรรมฐานในการปลูกฝังปัญญาอันเป็นเครื่องรู้แจ้งเห็นจริงในสภาวธรรมและเข้าใจความเป็นไปด้วยหลักสัจธรรมอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา อีกทั้ง หลักมรณสติสามารถนำมาเป็นพิจารณาเพื่อควบคุมจิตใจไม่ให้ความฟุ้งซ่านด้วยการกำหนดจิตให้เป็นเอกัคคตาจิต รวมเป็นพลังนิ่งของจิตหนึ่งเดียว อันเป็นการฝึกฝนสมถกรรมฐาน สิ่งนี้เป็นการนำหลักมรณสติกรรมฐานนี้ไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ แท้จริง หลักมรณสติกรรมฐานนี้จะทำหน้าที่และสำคัญในการพัฒนาจิตปัญญานี้อย่างควบคู่กันไป แต่สิ่งที่หลักมรณสติได้ถูกนำมากุศโลบายในการเตือนให้ระลึกนึกความตายอย่างเนือง ๆ นี้ได้ถูกปรากฏในรูปแบบพิธีกรรมการจัดงานศพ ดังที่ชาวพุทธไทยมีความคุ้นเคยกันในเวลามีการตาย จะต้องมีศาสนพิธีกรรมต่าง ๆ แต่ในรูปแบบของพิธีการจัดการเกี่ยวกับความตายนั้นจะถูกแฝงปริศนาธรรมเพื่อนำไปสู่การบ่มเพาะหลักสหธรรมและคติธรรมจากการจัดความตายให้เห็นและพิจารณาอันนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม และสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ สั่งสม อบรมของหลักมรณสตินั้นได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้วยการดำรงตนให้พฤติกรรมทางกายวาจาให้เรียบร้อยด้วยการน้อมนำหลักมรณสติที่ปรากฏในเรื่องภพภูมิ สังสารวัฏ การเวียว่ายตายเกิด และให้ประพฤติตนดำรงกายในการปฏิบัติตามความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม นำสู่ชีวิตประจำวันด้วยหลักศีลหลักธรรม ทั้งหมดนี้ล้วนเกิดจากอานิสงส์แห่งหลักมรณสติกรรมฐาน

หลักมรณสติที่เข้าพิจารณาเห็นขันธ์ 5 ด้วยกฎไตรลักษณ์ย่อมเกิดขึ้นเพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ ทำให้เกิดความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ทำให้ช่วยบรรเทาหรือสามารถที่จะระงับกิเลสลงได้บางส่วน ทำให้สติมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น ทำให้การดำเนินชีวิตตั้งอยู่ในการทำความดีหรือการรู้จักบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม หากมีการวางเป้าหมายไว้อย่างถูกต้องแล้ว ดำเนินไปตามเป้าหมายนั้นอย่างพอดี ก็ย่อมได้รับประโยชน์จากการวางเป้าหมายนั้นอย่างเป็นระบบ เมื่อบุคคลมาเจริญมรณสติ เป็นประจำในแต่ละวันแล้ว ย่อมจะมีรู้และเข้าใจต่อการปฏิบัติตนหรือการปฏิบัติหน้าที่ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี จนกระทั่งอ่านตัวให้ออก บอกตัวให้ได้ ใช้ตัวให้เป็นและให้เห็นตัวเองให้ชัดเจน ขณะเดียวกันก็ตั้งมั่นอยู่ในการทำความดี การทำหน้าที่ที่ดีต่อสังคมด้วยความไม่ประมาทในการดำเนินวิถีชีวิตแบบชาวพุทธ คือ อยู่อย่างคนมีสติ อยู่อย่างผู้รู้โลก และไม่ติดอยู่ในโลก พร้อมกับรู้จักใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาด้านความคิดเกี่ยวกับความตาย คุณค่าของหลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม อันปรากฏในรูปกิจกรรมการจัดพิธีกรรมและประเพณีเกี่ยวกับการจัดงานศพที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ถ้าไม่ได้นำมาคิดค้นพิจารณาโดยแยบคายแล้วจะเห็นว่าพิธีกรรมนั้นเป็นเรื่องความไร้สาระงมงาย เป็นเหตุให้เสียเวลาและเสียทรัพย์หาประโยชน์อันใดมิได้

แต่แท้จริงแล้ว พิธีกรรมเป็นการสอนให้คนเป็นเกิดแนวคิดคติเตือนใจ และแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับความจริงของชีวิตในแง่มุมของสัจธรรม ประหนึ่งทำของที่ไม่มีค่าให้มีค่าหรือทำของที่มีคุณค่าน้อยให้มีคุณค่ามาก จากประเพณีการจัดงานศพนั้น ได้ก่อให้เกิดการเพาะบ่มบุคคลและสังคมได้ดำรงตนบนหลักคุณธรรมจริยธรรม หลักมรณสติแห่งการพัฒนาชีวิตที่จะนำไปสู่เป้าหมาย คือ ความพ้นทุกข์ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ดังนั้น แนวทางหลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกายจึงได้ถูกกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติของมนุษย์ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานคือ การดำรงตนในหลักเบญจศีลเบญจธรรม สู่ขั้นกลางคือ กุศลกรรมบถ 10 อันประกอบด้วยกายกรรม 3 วจีกรรม 4 และมโนกรรม 3 และขั้นสูง คือการประพฤติปฏิบัติดำเนินตามมรรควิถีแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ประการมีสัมมาทิฏฐิเป็นต้น และมีสัมมาสมาธิเป็นที่สุด ดังนั้น กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาด้วยการนำหลักมรณสติมาประยุกต์สามารถนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ได้

อภิปรายผล

1. หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้มีคุณภาพ เพราะมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบการงานอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสมมาตร์ พึ่งพวง (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ได้แสดงถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปและเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้พุทธศาสนิกชนไม่ใส่ใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อยากได้อยากมีไม่รู้จักพอ จนกลายเป็นสิ่งที่เป็นปัญหา ดังที่พระมหาเอกอาทิตย์ สิทฺธิเมธี (ลือโชติ) (2558) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามวิถีพุทธในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ประชาชนมีทรัพย์สินและที่ดินในการทำกินน้อย เป็นภาระในการเลี้ยงดูครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ เทศบาลมีการเน้นการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อการพาณิชย์ โดยไม่ได้คำนึงถึงความยั่งยืนของชุมชน

2. หลักมรณสติที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์จึงได้ทรงสอนให้มีการลงมือปฏิบัติด้วยวิธีการต่างๆ โดยให้ผู้ปฏิบัตินั้น เอาสติไประลึกถึงความตายอยู่เนือง ๆ ให้มีอารมณ์เดียว และสิ่งที่ยึดถือเป็นอารมณ์ของการปฏิบัติ คือให้ระลึกถึงความตาย และบุคคลที่ปฏิบัติได้ดีนั้นจะต้องเป็นผู้มีนิสัยหนักทางพุทธจริต มีจิตใจชอบคิดพิจารณาถึงเหตุผลต่าง ๆ เกี่ยวกับ

ความตาย จนทำให้จิตใจได้รู้ชัดถึงความเป็นจริงของชีวิตว่าทุกอย่างในโลกล้วนเป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ควรยึดถือ สอดคล้องกับพระชาย อภินนฺโท (ปริสัญญุตานนท์) (2561) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรีที่เห็นว่า ควรให้การสนับสนุนปัจจัยการเตรียมตัวก่อนตายทั้งสามด้านคือ ความสัมพันธ์กับการสนับสนุนทางสังคม ความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับความตาย และการรับรู้ภาวะสุขภาพให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจเพื่อช่วยลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความตายให้ลดน้อยลงโดยการหากิจกรรมที่ผ่อนคลายได้ทำร่วมกัน การให้ลูกหลานญาติ เพื่อนรุ่นเดียวกันของผู้สูงอายุได้มาพูดคุย มาสวมกอด การได้จับมือบีบนวดผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ จะเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นให้ผู้สูงอายุที่ท่านไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว

3. การประยุกต์ใช้หลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นพหุสารัตถะของหลักมรณสตินั้นเป็นสิ่งที่คุณค่าและเป็นประโยชน์ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคม หากพิจารณาในแก่นธรรมของหลักมรณสตินั้นเป็นทั้งวิปัสสนากรรมฐานในการปลูกฝังปัญญาอันเป็นเครื่องรู้แจ้งเห็นจริงในสภาวธรรมและเข้าใจความเป็นไปด้วยหลักสัจธรรมอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา อีกทั้ง หลักมรณสติสามารถนำมาเป็นพิจารณาเพื่อควบคุมจิตใจไม่ให้ความฟุ้งซ่านด้วยการกำหนดจิตให้เป็นเอกัคคตาจิต รวมเป็นพลังนิ่งของจิตหนึ่งเดียว อันเป็นการฝึกฝนสมถกรรมฐาน สิ่งนี้เป็นการนำหลักมรณสติกรรมฐานนี้ไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ แท้จริง หลักมรณสติกรรมฐานนี้จะทำหน้าที่และสำคัญในการพัฒนาจิตปัญญานี้อย่างควบคู่กันไป แต่สิ่งที่หลักมรณสติได้ถูกนำมากุศโลบายในการเตือนให้ระลึกนึกความตายอย่างเนืองๆ นี้ได้ถูกปรากฏในรูปแบบพิธีกรรมการจัดงานศพดังที่ชาวพุทธไทยมีความคุ้นเคยกันในเวลามีการตาย จะต้องมีศาสนพิธีกรรมต่างๆ แต่ในรูปแบบของพิธีการจัดการเกี่ยวกับความตายนั้นจะถูกแฝงปริศนาธรรมเพื่อนำไปสู่การบ่มเพาะหลักสหธรรมและคติธรรมจากการจัดความตายให้เห็นและพิจารณาอันนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลักมรณสติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม และสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ สั่งสม อบรมของหลักมรณสตินั้นได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้วยการดำรงตนให้พฤติกรรมทางกาย วาจาให้เรียบร้อยด้วยการน้อมนำหลักมรณสติที่ปรากฏในเรื่องภพภูมิ สังสารวัฏ การเวียว่ายตายเกิด และให้ประพฤติตนดำรงกายในการปฏิบัติตามความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม นำสู่ชีวิตประจำวันด้วยหลักศีลหลักธรรม ทั้งหมดนี้ล้วนเกิดจากอานิสงส์แห่งหลักมรณสติกรรมฐาน สอดคล้องกับพระครูวิธูรธรรมวิมล (ธเนศ อมโล) (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง มรณสติเพื่อการพัฒนาชีวิต ถือว่าได้เตรียมตัวก่อนตาย คือ เอาสติน้อมระลึก ถึงความตาย อันมีแก่ตนและคนอื่นให้ตั้งมั่นอยู่กับคุณความดี ให้ดำรงชีวิตด้วยสติปัญญา เป็นจิตใจที่มีพลัง ดับความเร่าร้อนหวาดกลัวนานาประการได้ จิตใจที่ไม่

ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส เป็นจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์หลุดพ้น มีสติรู้เท่าทัน ไม่หวาดหวั่นต่อความตาย ทำให้มีความสุขในชีวิตประจำวันได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การเตรียมตัวตายเป็นแนวทางป้องกันความประมาทในการดำเนินชีวิต ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต หากบุคคลมาเจริญมรณสติ เป็นประจำในแต่ละวันแล้ว ย่อมจะมีรู้และเข้าใจต่อการปฏิบัติตนหรือการปฏิบัติหน้าที่ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี จนกระทั่งอ่านตัวให้ออก บอกตัวให้ได้ ใช้ตัวให้เป็นและให้เห็นตัวเองให้ชัดเจน ขณะเดียวกันก็ตั้งมั่นอยู่ในการทำความดี การทำหน้าที่ที่ดีต่อสังคมด้วยความไม่ประมาทในการดำเนินวิถีชีวิตแบบชาวพุทธ คือ อยู่อย่างคนมีสติ อยู่อย่างผู้รู้โลกและไม่ติดอยู่ในโลก พร้อมกับรู้จักใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาด้านความคิดเกี่ยวกับความตาย เมื่อบุคคลมาระลึกถึงมรณสติ เป็นอารมณ์อยู่เสมอแล้ว ย่อมทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองในการที่จะพัฒนาจิตใจ คือ ทำให้เป็นคนมีสติรู้ระลึก ไม่หลงตายเนื่องจากบุคคลที่ไม่ได้เจริญมรณานุสติ เมื่อใกล้จะตายย่อมเกิดอาการทุรนทุรายไปตามกรรมนิมิตที่มาปรากฏให้เห็น ขาดสติควบคุมตนเองไม่ได้ เป็นห่วงทรัพย์สมบัติและบุคคลที่ตนรัก ดังนั้น เมื่อจิตดวงสุดท้ายของผู้นั้นดับไปขณะนั้น ภายหลังเมื่อไปสู่ปรโลกหรือภพภูมิใหม่แล้ว ไม่มีสิ่งใดเป็นเครื่องประกันได้ว่าจะไม่ไปสู่อบายภูมิ คือ นรก สัตว์ดิรัจฉานเปรต และอสุรกาย ตรงกันข้าม หากบุคคลเจริญสติให้มั่นในความตายแล้ว รู้จักวิธีปล่อยวางจิตให้ถูกต้อง จิตเป็นกุศล ย่อมมีสุคติภพเป็นที่หวัง คือ มนุษย์ เทวดา พรหม หรือจิตก้าวเข้าสู่อริยะภูมิขั้นใดขั้นหนึ่งหากได้บำเพ็ญบารมีจากสมถะและวิปัสสนากรรมฐานมาเป็นเวลาครบถ้วนพอสมควรแก่การตรัสรู้ธรรมที่ได้ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง การรักษาสภาพของจิตขณะจะตาย จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งและมีความสำคัญต่อการจะไปเกิดในสุคติหรือทุคติ ก็อยู่ที่ผลกรรมที่มาปรากฏให้เห็นและนำไปนั้นเอง เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาจิตทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งกว่าการพัฒนาในด้านกายภาพ เช่น พัฒนาถนนหนทาง พัฒนาบ้านเรือนให้สวยงาม เพราะว่าการพัฒนาจิต ทำให้มนุษย์พ้นจากทุกข์ทั้งปวงไปได้ แต่การพัฒนาภายนอกเป็นเพียงบำบัดความทุกข์ทางกายให้แก่มนุษย์เท่านั้นแม้ว่าจะทำให้ช่วยจรรโลงใจอยู่บ้าง แต่ไม่ได้พ้นจากความทุกข์ใจไปได้ ดังนั้น บุคคลผู้ระลึกถึงความตายอยู่เสมอ ท่านจึงยกย่องว่า เป็นผู้ไม่ประมาทในการพัฒนาตนเองให้ใกล้เข้าไปสู่หนทางดับทุกข์ แม้ว่าจะไม่ได้ดับทุกข์ในทันที ด้วยเหตุนี้จึงสรุปความสำคัญของการพัฒนาจิตอันเกิดจากการเจริญมรณสติเป็นฐาน คือ สามารถบรรเทาอกุศลมูลให้ลดน้อยลงได้ ทำให้ไม่เป็นห่วงในทรัพย์สินเงินทองบุตรสามีภริยาหรือญาติ ๆ สภาพจิตหนักแน่นมั่นคง ไม่กลัวต่อความตาย จิตเป็นสมาธิได้เร็ว เกิดปัญญารู้เท่าทันสังขารที่ตกอยู่ในไตรลักษณ์ พระพุทธองค์ทรงแนะแนวทางหรือวิธีการเจริญมรณสติแก่เหล่าพระสาวกทั้งหลาย ให้รู้

วิธีการเจริญมรณสติ และรู้ประโยชน์ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติโดยบุคคลที่ได้ปฏิบัติตามแนวทางที่พระพุทธองค์ตรัสไว้นั้น ย่อมถือว่าได้เป็นบุคคลผู้ที่ได้ตระเตรียมตัวก่อนตาย และยังเป็นผู้ไม่ตายก่อนตาย คือ จะได้รีบเร่งทำความดีเอาไว้ก่อนความตายที่จะมาถึงตนในวันข้างหน้าอย่างหลีกหนีไม่ได้

เอกสารอ้างอิง

กีรติ บุญเจือ. (2535). *ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน.* พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

ธรากร จันทนะสาโร. (2557). *นาฏยศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา.* บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พรทิพย์ อันทิวโรทัย. (2539). *การวิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรีตราโมทในกลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน.* บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระครูวิธูรธรรมวิมล (ธเนศ อมโล). (2561). *ศึกษามรณสติเพื่อการพัฒนาชีวิต.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระชาย อภินนฺโท (ปริสัญญุตานนท์). (2561). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาเอกอาทิตย์ สิทฺธิเมธี (ลือโชติ). (2558). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามวิถีพุทธในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย..* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รื่นรม ลีลานุกรม. (2549). *การตายทางการแพทย์ในโสรัจจ์ หงศิลดารมภ์ (บรรณาธิการ). ความตายและการตาย มุมมองศาสนากับวิทยาศาสตร์.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) และคณะ. (2535). *วิสุทธิมรรคแปล.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ประยูรวงศ์พริ้นท์ติ้ง.

สมมาตร์ พึ่งพวง. (2559). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี,* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ

AN ANALYSIS OF BUDDHIST ETHICS ON AUTHENTIC HAPPINESS ALONG BUDDHADASA BHIKKHU

[1]พระครูโพธิธรรมญาณ สจฺจญาโณ (โยมเมือง), [2]สมบูรณ์ บุญโท, และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]Phrakhru Phothithammayan Saccayano (Yom Muang), [2]Somboon Boondo, and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]Tanpin990@gmail.com, [2]Somboon.crv.@hotmail.com, [3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวหลักจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ 2) ศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ 3) วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์องค์ความรู้ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สุขนิยมมองว่า การกระทำทุกอย่างของมนุษย์มีจุดหมายอยู่ที่ความสุขสบาย ส่วนอสุขนิยมก็ให้ความสำคัญกับปัญญาความรู้และความสงบของจิต ฝ่ายมนุษยนิยมมองว่า ธรรมชาติของมนุษย์มีทั้งกายและจิตจึงรวมทั้งสุขนิยมและอสุขนิยม เพราะสุขนิยมให้ความสำคัญกับร่างกายมากเกินไป ส่วนอสุขนิยมก็ให้ความสำคัญกับจิต

---

[1] นักศึกษา สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก, วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3] อาจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม, วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

วิญญาณมากเกินไป 2) การเกิดแห่งทุกข์มาจากการยึดติดในอัตตาจากการหลอมของอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน ส่วนความดับไปแห่งอัตตานั้นด้วยความรู้สึกที่ทำให้ภาวะแห่งความที่จิตปราศจากความรู้สึกว่าเป็น “ตัวเรา – ของเรา” ดับไป นั่นคือ ภาวะของจิตเดิมแท้ 3) หลักพุทธจริยศาสตร์มุ่งเป้าอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนแต่ละคน และทุกคนในสังคมให้มีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข อีกทั้งทำให้ผู้อื่นได้มีความสุขโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนนี้คือ เมตตา พุทธทาสภิกขุมองว่า ปมเดียวที่ควรแก้คือ อัตตา ด้วยการปฏิบัติในปฏิจจสมุปบาทฝ่ายดับตลอดทั้งสายและเป็นอริยมรรคมีองค์ 8 อย่างครบถ้วน

คำสำคัญ: การวิเคราะห์, พุทธจริยศาสตร์, ความสุขแท้, พุทธทาสภิกขุ

Abstract

This research aims to 1) study the ethical concept of authentic happiness, 2) study the Buddhist ethics of authentic happiness along Buddhadasa Bhikkhu, and 3) analyze the Buddhist ethics of authentic happiness along Buddhadasa Bhikkhu. This is a qualitative research using documentary research under the analytic, appreciative, and applicative approaches to lead to the analysis of philosophical and Buddhist knowledge. The research results found that 1) Hedonism views that all human actions have the goal of happiness and comfort, while Non-hedonism emphasizes wisdom, knowledge, and peace of mind. Humanism views that human nature consists of both body and mind, so it includes both hedonism and non-hedonism because hedonism emphasizes the body too much, while non-hedonism emphasizes the soul too much. 2) The origin of suffering comes from attachment to the ego from the fusion of ignorance, craving, and clinging. As for the cessation of the ego, it is through the feeling that causes the state of the mind without the feeling of “self – mine” to cease, which is the state of the original mind. 3) Buddhist ethics aims at developing the quality of life of each person. And everyone in society should have a good quality of life and be happy, and also make others happy without expecting anything in return. The wish for others to be happy without expecting anything in return is loving-kindness. Buddhadasa Bhikkhu saw that the only problem that should be solved is the self, by practicing the cessation of Dependent Origination throughout the entire chain and in the Noble Eightfold Path completely.

Keywords: An Analysis, Buddhist Ethics, Authentic Happiness, Buddhadasa Bhikkhu

บทนำ

เมื่อวังวนเป็นวัฏฏะของมนุษย์ที่ยังมีการเวียนว่ายตายเกิด พยายามดิ้นรนเพื่อจะได้พบกับความสุขแท้ของชีวิต บางคนโชคดีได้พบพานกันกับความสุข แต่บางคนกลับได้พบความทุกข์เป็นรางวัล ความสุขเป็นสภาพที่ตรงกันข้ามกับความทุกข์ ทั้งความสุขและความทุกข์เป็นสิ่งที่คู่กันของโลกิยธรรม แต่ในระดับโลกุตรธรรมไม่มีความสุขไม่มีความทุกข์ มีเพียงสภาวะแห่งการหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง แม้จะเรียกชื่อว่า บรมสุขก็ตาม อย่างไรก็ตาม ความสุขหรือความทุกข์สามารถสรุปเป็น 2 ประเภท คือ ความสุขหรือความทุกข์ทางกาย และความสุขหรือความทุกข์ทางใจ ในพุทธจริยศาสตร์มีวิธีการที่จะนำไปสู่การเข้าถึงความสุข สามารถสร้างได้หลายลักษณะเริ่มตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลที่จะทำอย่างไรให้เกิดความพอใจ รู้จักคำว่าพอดี พอประมาณ ไม่ให้เป็นไปตามความต้องการที่ตัณหาของมนุษย์นำพา ต่อมานำสู่ความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมรอบด้านด้วยการแผ่เมตตาสร้างความกรุณา อันเป็นการสร้างกุศลจิตของการตั้งความปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่นมีความสุข อยากปลดเปลื้องช่วยเหลือความทุกข์ยากของผู้อื่น และสุดท้ายทำอย่างไรสามารถปล่อยวางสิ่งที่ยึดมั่นถือว่าเป็นตัวกู ของกูทั้งหลายที่กลัดกลุ้มทั้งทางร่างกาย จิตใจและสมองให้ปลดปลงลงได้แล้วจะทำให้เกิดความสุข (ฟื้น ดอกบัว, 2557: 278) แนวทางเหล่านี้เป็นการถอนรากเหง้าของความทุกข์ที่มีตัณหา อวิชชาและอุปาทาน หากบุคคลใดสามารถพยายามถอนได้ก็จะทำให้พบแสงสว่างของความสุขแท้

มนุษย์ในสังคมปัจจุบันต่างมองหาความสุขจากอิสรภาพ เสรีภาพในการดำรงชีวิตประจำวัน กระแสหลักจริยศาสตร์แบบมนุษยนิยมยิ่งชี้ว่าความดีสูงสุดที่ควรแสวงหาและยึดถือเป็นอุดมคติของชีวิตนั้น มีมากมายหลายสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นความสุขกาย ความสบายใจ ปัญญาความรู้ความหลุดพ้น การได้พักผ่อนและการได้ชื่นชมศิลปะ การได้รับการยอมรับจากสังคม พื้นฐานของชีวิตอยู่ได้ด้วยวัตถุ มนุษย์จึงต้องตอบสนองความต้องการส่วนตนให้มีความสุข ชื่นชมกับสิ่งเหล่านี้ได้ตามความพอใจของแต่ละคน ทำให้คนรุ่นใหม่ต่างแสวงหาความสุขในรูปแบบต่าง ๆ กันอย่างเสรีไม่เหมือนกันเลย กล่าวได้ว่า การพัฒนาสังคมโลกปัจจุบันมุ่งเน้นความเจริญก้าวหน้าแต่ก็ตั้งความหวังที่จะได้สังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีความสุขในการดำรงชีวิต ไม่มีความขัดแย้งและสงคราม ปัญหาสังคมในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นผลของการมุ่งแสวงหาความสุขจากความมั่งคั่งร่ำรวยยิ่งในยุคอุตสาหกรรม ยุคบริการและยุคข้อมูลข่าวสารว่าทำให้มนุษย์มีความมั่งคั่งร่ำรวยได้มากอย่างไม่เคยมีมาก่อน แต่มนุษย์ก็ยังแสวงหาความสุขอย่างไม่รู้จบ ในขณะที่ภาวะซึมเศร้าได้กลายเป็นปัญหาสำคัญของมนุษยชาติ เพราะมนุษย์ดูจะขาดแคลนความสุขในชีวิตไปเสียแล้ว (สิริกร อมฤตวา

ริน, 2558: 15-16) ในประเด็นนี้ หากนำวิธีการสร้างความสุขตามกระบวนทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุคมาย้อนพิจารณา จะเห็นว่า การสร้างความสุขของมนุษยชาติมีความหลากหลาย (กีรติ บุญเจือ, 2551: 107-109) นับตั้งแต่ความสุขเกิดจากการได้แก้แค้น ได้ทำอะไรตามใจที่ต้องการที่ทำให้ฝ่ายตรงข้ามได้รับผลความเสียหายมากกว่าหรือเท่ากับตัวเองได้สูญเสีย เช่น หากใครมารุกรานฆ่าญาติพี่น้องในเผ่า ในตระกูล หรือแม้กระทั่งในอาณาจักรของตน จักต้องระดมสรรพกำลัง อาวุธ วิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้แค้นคืนสนอง อย่างสำนวนภาพยนตร์จีนที่ยึดถือว่า บุญคุณต้องทดแทน ความแค้นต้องชำระ เมื่อฝ่ายหนึ่งมากระทำอีกฝ่ายต้องกลับมาทวงสิทธิ์คืน แล้วมีการแก้แค้นกันแก้แค้นกันมาวัฏจักรการทำลายจึงวนเวียนไม่สิ้นสุด ผลแห่งความเสียหายก็เกิดขึ้นทั้งสองฝ่าย สุดท้าย การแก้แค้นใช่เป็นวิธีการสร้างความสุขจริงหรือ มนุษย์จึงหาวิธีการที่ทำให้เกิดผลเสียหายน้อยจึงหาวิธีการสร้างความสุขด้วยการดำเนินตามกฎหมายที่เริ่มจากการออกกฎหมายที่ให้มีการตอบโต้กันได้ชนิด “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” อย่างที่กษัตริย์ฮัมบูราบีได้ออกกฎหมายฉบับแรกของโลก เช่น ผู้ใดฆ่าผู้อื่นให้ถึงแก่ความตาย ผู้นั้นก็ต้องถูกตัดสินประหารชีวิตตายตามกันไป ใครทำให้แขนเขาขาดก็ต้องถูกตัดแขนให้ขาดตามเช่นกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ เป็นธรรมกับผู้ที่ถูกข่มเหงรังแกไม่ให้มีการก้าวล่วงละเมิดสิทธิ์การมีชีวิต ทรัพย์สินต่าง ๆ แต่ก็มีผู้มองว่า การสร้างความสุขด้วยการตอบโต้เช่นนี้ ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อะไร เพราะชีวิต ทรัพย์สิน สิ่งของต่างๆที่เสียไปแล้วก็ไม่สามารถกลับคืนมาเช่นเดิมได้ จึงได้วางมาตรการทางกฎหมายในการปรับเป็นสิ่งของหรือปรับเป็นจำนวนเงิน ตลอดทั้งมาตรการที่ทำให้เกิดสำนึกแล้วเข็ดหลาบที่จะไม่ประพฤติอีกต่อไป ทั้งนี้เป็นไปตามโทษานุโทษ อย่างไรก็ตาม มาตรการทางข้อกฎหมายก็กลายเป็นช่องโหว่ที่ทำให้พวกมีความรู้ความสามารถทางข้อกฎหมายสามารถหาข้ออ้าง เหตุผลนานัปการที่จะเอาชนะคัดค้านทางตัวบทกฎหมาย เพราะมาตรการการลงโทษได้ด้วยการพิสูจน์จากการประจักษ์ด้วยหลักฐาน หากกระบวนการของกฎหมายปราศจากความชอบธรรมก็หาได้สร้างความสุขที่แท้จริงกับประชาชนได้ไม่ ถึงกระนั้นผู้รับผิดชอบต่างพยายามปิดช่องโหว่ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

นอกจากนี้ โดยปกติธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีความต้องการระดับพื้นฐานเพื่อรักษาชีวิตจึงต้องการปัจจัย 4 หลังจากนั้นจึงต้องการความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการความผูกสัมพันธ์กับคนอื่น ความต้องการอำนาจและสุดท้ายความต้องการรู้จักตัวเอง ทำให้มนุษย์เดินตามหลักจริยศาสตร์แบบประโยชน์นิยมคือ เน้นปริมาณความสุขให้มากที่สุด ยิ่งทำให้มนุษย์ใช้ทรัพยากรโลกไปกับตอบสนองความต้องการเพื่อให้ได้ความสุขของมนุษย์ จนทำให้โลกประสบกับมลภาวะและความเสื่อมโทรมลงอย่างมาก เศรษฐกิจทุนนิยมยิ่งกระจายไปทั่วโลกก็ยิ่งทำให้ประโยชน์ผูกติดกับเงิน มนุษย์ยุคใหม่ได้ยกคุณค่าของเงินขึ้นกว่าแต่ก่อน การแสวงหาและการสะสมเงินกลายเป็นหน้าที่อย่างสำคัญของมนุษย์เพื่อที่จะได้อยู่ได้อย่างสะดวกสบายในโลก คนที่ยึดถือเงินเป็นพระเจ้าได้แสดงความเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และการแสวงหาลู่ทางได้เงินมาโดยวิธี

ทุจริตต่าง ๆ ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น เพราะเงินได้กลายเป็นตัวกลางอย่างสำคัญไปเสียแล้วสำหรับการซื้อขายแลกเปลี่ยนต่างๆ การให้ข้าวแลกปลาไม่ใช่สิ่งสามัญที่จะกระทำได้อีกต่อไป เงินได้กลายเป็นปลายทางของการแสวงหาเพื่อให้ได้มาไว้ ครอบครองเพื่อก่อให้เกิดความสุข คือแค่มีเงินก็มีความสุขไปเสียแล้ว คนทั่วไปต่างเห็นว่าเงินสามารถสร้างความสุขให้กับผู้ที่มีเงินถืออยู่ในมือ ยิ่งมีมากยิ่งสุขได้มาก เพราะสามารถจัดหาทุกอย่างที่ต้องการมาเป็นของตนได้ เมื่อตนเองสุขสบายก็มองหาความสุขจากเพศรส จากนั้นก็ใช้เงินไปในการแสวงหาอำนาจเพื่อจะได้ใช้หาเงินให้มากขึ้นไปอีกอย่างไม่รู้จบ ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมความรุนแรงในสตรีและเด็ก ปัญหาความขัดแย้งและสงคราม และมักสรุปว่าเป็นผลตามอย่างสำคัญของระบบทุนนิยม และเรียกร้องให้ลดละความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้ มีผู้ที่เดือดร้อนก็คือ ผู้ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ เขาเหล่านั้นได้หันเข้าฟังคุณค่าของความหรูหราและถูกผู้ที่ฉลาดกว่าเอาเปรียบ ล่อหลอกเอาไว้ในสังคมเกินจริง ก็เพราะเขาไม่รู้ว่าอะไรคือความสุขแท้ตามความเป็นจริง (สิริกร อมฤตวาริน, 2558: 17-18)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า มนุษย์พยายามแสวงหาความสุขแท้ ท่านพุทธทาสภิกขุได้ดำเนินการตามปณิธาน 3 ข้อ คือ 1. ให้พุทธศาสนิกชนหรือศาสนิกแห่งศาสนาใดก็ตามเข้าถึงความหมายอันลึกซึ้งที่สุดแห่งศาสนาของตน 2. ทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา 3. ดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาเสียจากวัตถุนิยม (พุทธทาสภิกขุ, 2531) ท่านได้ตั้งไว้ในการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาด้วยการเสริมสร้าง ปลูกฝัง และพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาให้แก่สาธุชนทั้งที่นับถือพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ได้แจกดวงตาแห่งปัญญาอันเป็นแก่นแท้ของพุทธศาสน์เพื่อนำไปสู่การดับทุกข์ หลักพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวของพุทธทาสภิกขุสามารถมีทางออกของการแสวงหาหลักจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้นั้นได้หรือไม่ และถ้าได้ คำถามคือ จะสามารถวิเคราะห์ว่าได้อย่างไร ภายใต้ประเด็น ดังนี้

1. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ

2. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุกับจริยศาสตร์ตะวันตก

3. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ตามแนวพุทธทาสภิกขุต้องนำสู่ความสุขแท้ด้วยเมตตา

จากประเด็นที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาค้นคว้าทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ ซึ่งผู้วิจัยจะได้แจกแจงออกเป็นวัตถุประสงค์การวิจัยและจะได้คลี่แต่ละรายประเด็นให้ชัดเจนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวหลักจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้

2. เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ

3. เพื่อวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากที่สุด ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้โดยไม่มีความเอนเอียงหรือใช้ความรู้สึกส่วนตัว

3. การนำเสนอข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและความสมบูรณ์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีการนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้

ส่วนที่ 2 หลักพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้มีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด จึงมีการตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด หลังจากได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงนำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ ทำให้เข้าใจว่า หลักจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้มีการแบ่งออกเป็น 3 แนวคิดใหญ่ นั่นคือ 1) แนวคิดแบบสุขนิยม ซึ่งมีหลักคิดว่าสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ต้องการ คือ ความสุขแท้อันเกิดจากการมีสิ่งของอุปกรณ์อันนำมาตอบสนองความต้องการทางกายภาพ เมื่อทำให้ร่างกายมีความสะดวก มีความสบายได้ สิ่งนั้นถือว่าเป็นความสุขแท้ 2) แนวคิดแบบอสุขนิยม มีแนวคิดว่า สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ต้องการต้องนำไปสู่ความสงบจิตใจ สิ่งของเครื่องใช้เป็นสิ่งที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามอารมณ์ความรู้สึก แต่สิ่งที่จะให้ความสุขที่แท้จริง นั่นคือความสุขทางจิตใจ และ3) มนุษยนิยม เป็นแนวคิดที่หลอมรวมทั้งสุขนิยมและอสุขนิยม โดยมองจากธรรมชาติความเป็นจริงของสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ ทั้งสองนั้นต่างต้องมีอาหารกายคือสุขนิยม และต้องมีอาการใจคือ อสุขนิยม โดยได้นำแนวคิดที่สำคัญทั้งประโยชน์นิยมและอัตถิภาวนิยมเข้ามาด้วย สำหรับหลักจริยศาสตร์มนุษยนิยมเป็นแนวคิดที่แย้งสุขนิยม และขณะเดียวกันก็แย้งอสุขนิยมด้วย กล่าวคือ ขณะที่สุขนิยมมีทรรศนะว่า ความสุขสบายเป็นจุดหมายของชีวิต การกระทำทุกอย่างของมนุษย์มี จุดหมายอยู่ที่ความสุขสบาย ส่วนอสุขนิยมก็ให้ความสำคัญกับปัญญาความรู้ และความสงบของจิต และเหยียดหยามความสุขทางกายว่าเป็นของต่ำ เพราะสัตว์ก็สามารถมีความสุขได้เช่นเดียวกับ มนุษย์ ฝ่ายมนุษยนิยมจะมองว่า ทั้งสุขนิยมและอสุขนิยมต่างก็มองโลกเอียงสุดไปคนละด้าน กล่าวคือ สุขนิยมให้ความสำคัญกับร่างกายมากเกินไป ส่วนอสุขนิยมก็ให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณ มากเกินไป

สำหรับมนุษยนิยมเห็นว่า มนุษย์มีทั้งร่างกายและวิญญาณซึ่งมีความสำคัญเท่า ๆ กัน เพราะถ้าขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไปมนุษย์ก็ไม่อาจมีอยู่ได้ ถ้าร่างกายปราศจากจิตวิญญาณ ก็จะเป็นเสมือนท่อนไม้ท่อนหนึ่ง และจิตวิญญาณก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ถ้าปราศจากร่างกาย ดังนั้น จึงต้องให้ความสำคัญกับร่างกายและจิตใจอย่างเท่าเทียมกัน ความสุขสบายเป็นอาหารทางกายฉันใด ปัญญาความรู้และความสงบของจิตก็เป็นอาหารทางใจฉันนั้น นั่นคือ เสรีภาพ ความเป็นอิสระที่จะคิด จะกระทำ หรือกำหนดชีวิตตนเองด้วยตนเอง อันนำไปสู่การหันเหความสนใจ ความตระหนักรู้มาสู่ตัวตนของมนุษย์ ทั้งที่เป็นร่างกายและจิตใจ เชิดชูบทบาท สติปัญญา และให้ความสำคัญกับคุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เมื่อมนุษย์ไม่พึงเทพเจ้า จำเป็นที่จะต้องพึ่งพาตนเอง มนุษย์ใช้สองสิ่งในการค้นหา อธิบายปรากฏการณ์ของโลก กระทั่งความมีอยู่ หรือความเป็นไปของมนุษย์ด้วยเครื่องมือสองอย่างคือ การสังเกตทางอายตนะ หรือประสาทสัมผัส ซึ่งได้พัฒนามาเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ บวกกับสติปัญญาความสามารถในการคิดหาเหตุผลของตน จนสามารถค้นพบกฎต่าง ๆ ของโลก เพราะแนวคิดมนุษยนิยมเชื่อว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสติปัญญาในการคิดค้นหาเหตุผล

และสามารถเข้าถึงความจริงได้โดยอาศัยสติปัญญานั้น ซึ่งสิ่งนั้นจะนำไปสู่การสร้างความสุขแท้ตามสัญชาตญาณปัญญา ภายใต้ประเด็น 1. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ 2. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุกับจริยศาสตร์ตะวันตก 3. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ตามแนวพุทธทาสภิกขุต้องนำสู่ความสุขแท้ด้วยเมตตา

2. หลักพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ ทำให้เข้าใจว่า หลักพุทธจริยศาสตร์มีรากฐานมาจากการตรัสรู้สัจธรรมของพระพุทธเจ้า ธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสรู้นั้นมีรากฐานมาจากธรรมชาติหรือเป็นความจริงที่มีอยู่ตามธรรมดา จนรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวง จากนั้นทรงนำมาสั่งสอนเวไนยสัตว์โดยไม่เลือกชั้นวรรณะเพื่อให้เกิดปัญญารู้แจ้งสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงนั้น จนทำให้จิตสงบปล่อยวางและหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง นอกจากนั้นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ยังถูกเรียกว่า ศีลธรรม เป็นคำสอนที่ชี้ให้เห็นว่า สิ่งใดควรงดเว้น สิ่งใดควรกระทำ สิ่งใดเป็นบุญ สิ่งใดเป็นบาป จุดมุ่งหมายในการสอนศีลธรรมนั้น มีหลายระดับ เรียกว่า อัตถะ หรือประโยชน์ 3 ได้แก่ ประโยชน์ปัจจุบัน จากนั้นก็พัฒนาตนให้ก้าวขึ้นไปสู่ประโยชน์ขั้นสูงและประโยชน์อย่างยิ่ง หลักพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้มีหลักการมองว่า การกระทำอะไรลงไปตามใจกิเลส ก็เป็นความสุขทางกาย แต่ถ้าเป็นไปเพื่อลดกิเลสก็เป็นความสุขทางใจ เพราะฉะนั้นที่แต่ละคนว่าตัวเองมีความสุขนั้น เป็นความสุขแบบไหน ถ้าเป็นความสุขเย็นก็โชคดีไป แต่ถ้าเป็นสุกไหม้ ก็ควรรีบแก้ไข เพื่อจะได้ความสุขจริง อีกทั้งได้เห็นว่า กายและใจ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แทบแยกกันไม่ออก จึงมีผลกระทบซึ่งกันและกัน อย่างเช่น เมื่อร่างกายเจ็บป่วย ก็ทำให้ใจเป็นทุกข์ไปด้วย และถ้าร่างกายสบาย ก็ทำให้ใจเป็นสุขไปด้วยเช่นกัน

พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุมองว่า การเกิดแห่งทุกข์มาจากการยึดติดในอัตตาจากการหลอดมของอวิชชา ตัณหาและอุปาทาน ส่วนความดับไปแห่งอัตตานั้นไม่ได้หมายถึงความดับไปของร่างกายหรือของชีวิต หรือความรู้สึกนิ่งเงียบไปเพราะอำนาจของฌาน แต่เป็นการดับของความรู้สึกที่รู้ว่ามี “ตัวเรา – ของเรา” ที่ทำให้ภาวะแห่งความที่จิตปราศจากความรู้สึกว่าเป็น “ตัวเรา – ของเรา” ดับไป นั่นคือ ภาวะของจิตเดิมแท้ เป็นภาวะแห่งความว่างจากความวุ่นวายด้วยอำนาจการนึกคิด เกิดภาวะแห่งความสว่างและความเป็นธรรมะ และที่สำคัญอย่างยิ่งนั้นก็คือ จะเกิดภาวะแห่งความสมบูรณ์ด้วยสติปัญญา ฉะนั้น ความดับไปแห่งอัตตาจึงไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว ไม่ใช่สิ่งที่ไร้ค่า ไม่ใช่สิ่งที่จะทำให้คนเราเสื่อมสมรรถภาพ แต่กลับทำให้เราสมบูรณ์ด้วยสติปัญญา ไม่มีทางที่จะทำอะไรผิดพลาด และมีแต่ความสงบสุขทางใจ อีกทั้งความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่จำเป็นต้องศีลธรรมก็ดี สัจธรรมที่สูงขึ้นไปก็ดี หรือโลกุตรธรรมข้อใดก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่มีความมุ่งหมายที่จะเข่นฆ่าสิ่งที่เรียกว่า “อัตตา” ให้ดับไป ให้เหลือแต่สติปัญญาควบคุมชีวิตนี้ให้ดำเนินไปถึงจุดหมายที่แท้จริงที่มนุษย์ควรจะได้

3. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในพุทธจริยศาสตร์ถือว่า โลภะ โทสะ โมหะคือ รากของความชั่ว 3 ประการ หรือเรียกว่า อกุศลมูล ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของความหลงผิดว่า มีตัวตน ความมีอยู่ของตัวตนกับความมีอยู่ของกิเลสทั้งสามนี้แยกกันไม่ออก กิเลสสามอย่างนี้เป็นเพียงปรากฏการณ์หลาย ๆ ด้านของความรู้สึกอย่างเดียวกันทั้งนั้น คือ ความรู้สึกที่ว่ามี “ตัวตน” หรือมี “ตัวฉัน” อยู่ อันที่จริงอาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ทางจิต เช่น อาสวะ ราคะ ตัณหา อุปาทาน โลภ โกรธ หลง ล้วนเป็นรูปต่าง ๆ ของการแสดงออกซึ่งความรู้สึกอันเป็นศูนย์กลางว่ามีตัวฉัน เมื่อสภาวะความมีตัวฉันเกิดขึ้น การยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นของฉันก็ตามมา ปณิธานทั้ง 3ประการ ของพุทธทาสภิกขุเป็นจุดหมายสูงสุดในการแสดงธรรมของท่าน ท่านได้ประกาศอย่างชัดเจนและได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาตลอดชีวิต ปณิธานทั้งสามข้อมีความสอดคล้องเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก เมื่อทุกคนเข้าถึงหัวใจของศาสนาของตนแล้ว ย่อมจะเห็นความเป็นหนึ่งเดียวของทุกศาสนา ทุกศาสนาสอนให้มนุษย์ได้รับสิ่งที่ดีที่สุด แต่ศาสนามีคำสอนแตกต่างกัน ก็เพราะต่างเวลาต่างสถานที่ ทุกชีวิตล้วนดิ้นรนเพื่อให้รอดพ้นจากความทุกข์ ศาสนาทุกศาสนาเป็นเครื่องมือเป็นที่พึ่งให้ศาสนิกดับทุกข์ทั้งปวง เมื่อถึงสิ่งที่เป็นเป้าหมายนั้นได้ นั่นคือ ความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุ

หลักพุทธจริยศาสตร์มุ่งเป้าอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนแต่ละคน และทุกคนในสังคมให้มีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข อีกทั้งหลักพุทธจริยศาสตร์นั้นจะทำให้ผู้อื่นได้มีความสุขโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนนี้คือ เมตตา ดังนั้น หลักพุทธจริยศาสตร์จะต้องถือธงนำคือ เมตตานี้ เพื่อให้ผู้ที่ประพฤติได้มีความสุขบนความสุขของผู้อื่น เป็นระดับคุณภาพของความสุขแท้ตามความเป็นจริงที่สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ หากแต่การให้เมตตานั้นสามารถทำได้หลายระดับถึง 6 ด้านคือ เมตตาต่อตนเอง เมตตาต่อลูกหลาน เมตตาต่อญาติมิตร ผู้มีพระคุณใกล้ตัว เมตตาต่อบริวาร เมตตาต่อโลกและเมตตาต่อศัตรู โดยหากมนุษย์ถือเมตตาเป็นธงนำแล้ว เขาย่อมมิใช่ผู้มีความทุกข์บนความทุกข์ผู้อื่น มิใช่ผู้มีความทุกข์บนความสุขผู้อื่น และมิใช่ผู้มีความสุขบนความทุกข์ของผู้อื่น เพราะเขาจะเข้าใจธรรมชาติของความเป็นจริงและเมตตาจะแสดงผลของมันอย่างรอบคอบ เหมาะสมและส่งผลให้ผู้ได้รับเมตตานั้นเกิดสำนึกและปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยเมตตาเช่นเดียวกัน พุทธทาสภิกขุมองว่า ปมเดียวที่ควรแก้คือ “อัตตา”“ตัวตน”และ“ของตน” โดยขอให้พิจารณาไปยังสิ่งที่เรียกว่า “อัตตา” อย่างเดียวเท่านั้น การปฏิบัติพียงเท่าที่จะไม่เกิดความรู้สึกว่า “ตัวตน-ของตน”ขึ้นมาได้นี้แหละ คือ การปฏิบัติทั้งสิ้นในพระพุทธศาสนา ซึ่งจะถือเป็นศีล สมาธิ ปัญญา เป็นอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นปฏิจจสมุปบาท หรือเป็นอะไร ๆ ก็ตามได้อย่างครบถ้วน และยิ่งไปกว่านั้นอีกคือ ในความดับไปแห่ง “ตัวตน- ของตน” นั้นเอง ย่อมมีความเป็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นการปฏิบัติ

รวมอยู่ในนั้นแล้วอย่างครบถ้วน กล่าวได้ว่า ในแนวทางหรือมรรควิถีดังกล่าว จะเป็นหนทางแห่งความสงบสุขได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ แม้จะได้มีการแยกออกเป็นสุขนิยม หรืออสุขนิยม แต่ในปัจจุบัน ต่างยอมรับในลักษณะที่เป็นมนุษยนิยม เพราะมองว่ามนุษย์นั้นเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่าง มีความสามารถ มีเหตุผล มีศักยภาพและเสรีภาพพอที่จะตัดสินแก้ไขปัญหาของมนุษย์เองได้ไม่จำเป็นต้องหวังพึ่งสิ่งภายนอกที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติและนอกเหนือการรับรู้ของมนุษย์ การปฏิเสธผู้สร้างดังกล่าว ทำให้เกิดพื้นที่หนึ่งขึ้นมา นั่นคือ เสรีภาพความเป็นอิสระที่จะคิด จะกระทำ หรือกำหนดชีวิตตนเองด้วยตนเอง อันนำไปสู่การหันเหความสนใจ ความตระหนักรู้มาสู่ตัวตนของมนุษย์ ทั้งที่เป็นร่างกายและจิตใจ เชิดชูบทบาท สติปัญญา และให้ความสำคัญกับคุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สอดคล้องกับ พาทิศ จงหมายกลาง ธีรัตม์ แสงแก้ว และธเนศ ปานหัวไผ (2562) ได้วิจัยเรื่อง แนวคิดมนุษยนิยมในวรรณกรรมของแดนอรัญ แสงทองที่บ่งบอกถึงความมีเสรีภาพซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากกระแสความสานึกในปัจเจกภาพที่มีต่อปรากฏการณ์แวดล้อม เช่น สถานที่ ขนบประเพณี ศาสนา ค่านิยม กฎเกณฑ์ทางสังคม และเพื่อนมนุษย์ อันเป็นสารัตถะที่นำมาไตร่ตรอง สะสมในประสบการณ์ของตนเองสู่วิถีปฏิบัติโดยใช้เสรีภาพในการเลือก การสร้างสรรค์รูปแบบวิถีชีวิต การนิยามความหมาย การเสนอคุณค่าใหม่ เพื่อเป้าหมายคือชีวิตอันเกิดจากสร้างสรรค์ด้วยตนเองควบคู่กับการยอมรับในคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ ที่มองว่าเป็นสิ่งที่เป็นความสุขที่แท้จริง

2. หลักพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุที่ท่านย้ำเสมอในถอนสิ่งที่อัตตา การเกิดแห่งทุกข์มาจากการยึดติดในอัตตาจากการหลอมของอวิชชา ตัณหาและอุปาทาน ส่วนความดับไปแห่งอัตตานั้นไม่ได้หมายถึงความดับไปของร่างกายหรือของชีวิต หรือความรู้สึกนิ่งเงียบไปเพราะอำนาจของฌาน แต่เป็นการดับของความรู้สึกที่รู้ว่ามี “ตัวเรา – ของเรา” ที่ทำให้ภาวะแห่งความที่จิตปราศจากความรู้สึกว่าเป็น “ตัวเรา – ของเรา” ดับไป นั่นคือภาวะของจิตเดิมแท้ เป็นภาวะแห่งความว่างจากความวุ่นวายด้วยอำนาจการนึกคิด เกิดภาวะแห่งความสว่างละความเป็นธรรมะ และที่สำคัญอย่างยิ่งนั้นก็คือ จะเกิดภาวะแห่งความสมบูรณ์ด้วยสติปัญญา เมื่อธรรมชาติมนุษย์เป็นเช่นนี้ ก็จำเป็นต้องลด ละ เลิกธรรมชาติแห่งอัตตานั้น สอดคล้องกับพระแมน ฐิตเมโธ (ดาวใหม่) (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง ธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ที่สะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์มีสัญชาตญาณสัตว์แฝงฝังอยู่จริงหรือ สัญชาตญาณสัตว์ คือความหมกมุ่นอยู่ในโลกิยะ มนุษย์หมกมุ่นอยู่กับโลกิยะ และมีความเป็นตัวกู ของกู

สัญชาตญาณสัตว์ที่กล่าวนี่เองเป็นสาเหตุแห่งความทุกข์ ดังนั้น มนุษย์ผู้ประเสริฐหรือมนุษย์ที่มีคุณค่าก็คือมนุษย์ที่ สามารถเอาชนะหรือว่าควบคุมสัญชาตญาณสัตว์เหล่านี้ได้นั่นเอง การดำเนินชีวิตที่พระพุทธองค์ทรงแสดงให้มนุษย์เห็นภาวะความจริงของชีวิต นำไปสู่ความดับทุกข์ และแนวทางดับทุกข์นั้นจำเป็นต้องหลักพุทธจริยศาสตร์ ในประเด็นนี้ พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (ชัยยันต์ สืบกระพันธ์) (2555) ได้วิจัยเรื่อง บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน ยืนยันว่า หลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตสามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้น คือ 1) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ หลักเบญจศีลและเบญจธรรม 2) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่ ศีล 8 และกุศลกรรมบถ 10 ประการ และ 3) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 ส่วนการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบันสามารถทำได้โดยนำหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้นมาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลทั่วไป

3. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยความสุขแท้ตามแนวพุทธทาสภิกขุที่ยืนยันตลอดเวลาการทำงานการเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำบุคคล สังคมหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยท่านดำเนินตามปณิธานทั้งสามข้อนั้น สอดคล้องกับยุทธการ สุดสุข (2559) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์อุดมคติชีวิตของพุทธทาสภิกขุ ที่ท่านมุ่งส่งเสริมให้มนุษย์เข้าถึงความดีในศาสนาส่งเสริมให้เกิดความสมานฉันท์ในระหว่างศาสนาเดียวกันและต่างศาสนา และนำจิตของชาวโลกออกจากแนวคิดวัตถุนิยมเรื่อง กิน กาม เกียรติ เพื่อให้มนุษย์เข้าถึงความดี (นิพพาน) ทั้งระดับต้นและระดับสูงสุดในปัจจุบัน ส่วนวิธีการพุทธทาสภิกขุได้อธิบายประยุกต์ ด้วยการใช้ นามบัญญัติทางศาสนาร่วมกันหรือใช้นามบัญญัติใหม่แทนหลักการเดิม และใช้การตีความด้วยทฤษฎีภาษาธรรมเป็นสื่อกลางในการสร้างความความเห็นให้ถูกต้อง ขณะที่ท่านพุทธทาสภิกขุมีหลักธรรมนำมาอธิบายด้วยหัวใจคำสอนทางพระพุทธศาสนาในประเด็นนี้ เสฐียร ทั่งทองมะดัน (2563) ได้วิจัยเรื่อง การตีความคำสอนเรื่องอิทัปปัจจยตาในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ โดยท่านตีความคำสอนเรื่องอิทัปปัจจยตาไว้ 2 ลักษณะ คือ 1. ในลักษณะสัจธรรม คือมองว่า อิทัปปัจจยตา มีลักษณะเหมือนปฐมเหตุของสรรพสิ่งสรรพสิ่งล้วนอยู่ภายใต้ กฎเดียวกันคือ อิทัปปัจจยตาหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อิทัปปัจจยตาเป็นพระเจ้าในความหมายว่า เป็นต้นกำเนิดคอยควบคุมสรรพสิ่ง 2. ในลักษณะที่เป็นจริยธรรม คือ มองว่าคำสอนเรื่องอิทัปปัจจยตา สามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เน้นให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติชีวิตประจำวันเป็นสำคัญ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ในการวิเคราะห์ความสุขที่แท้จริงนั้น พุทธทาสภิกขุได้ยึดหลักปฏิจจสมุปบาทที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นกระบวนการของการเกิดทุกข์ก็ตาม และอีกหลาย ๆ แหล่ง ล้วนมีคำตอบที่เหมือนกันว่า อัตตาหรือตัวตนเป็นสาเหตุของปัญหา ดังตัวอย่างผลงานเรื่อง ปฏิจจสมุปบาท เรื่องสำคัญที่สุดสำหรับพุทธบริษัท (พุทธทาสภิกขุ, 2559) หรือแม้กระทั่งหนังสือ ตัวกู-ของกู (พุทธทาสภิกขุ, 2561) พุทธทาสภิกขุได้อธิบายมูลฐานการเกิดของตัวตนมนุษย์ว่า ตัวตนของมนุษย์นั้นโดยพื้นฐานมิใช่อะไรอื่น คือ ขันธ์ 5 อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ร่างกายกับจิตเป็นสิ่งคู่กันและอิงอาศัยซึ่งกันและกัน โดยจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปไม่ได้ ระหว่างร่างกายกับจิตนี้ ท่านได้ถอดหลักปฏิจจสมุปบาทถึงสิ่งที่เป็นปัญหาความสุขแท้ของมนุษย์บนพื้นฐานความมีอหังการและมมังการหรือสิ่งที่ท่านจะใช้คำที่เข้าใจได้ง่ายด้วยคำว่า ตัวกู-ของกูดิ้นรน แสวงหาอยู่ตลอดเวลา เพราะมีพลังขับของอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน เพราะเหตุที่ว่า กระบวนการของขันธ์ 5 หรือชีวิต ซึ่งดำเนินไปพร้อมด้วยการเปลี่ยนแปลงตลอดทุกขณะโดยไม่มีส่วนที่เป็นตัวเป็นตนคงที่อยู่นี้ ย่อมเป็นไปตามกระแสเหตุปัจจัยที่สำคัญแก่กันล้วน ๆ ตามวิถีทางแห่งธรรมชาติของมัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556: 164-165) แต่ในกรณีของชีวิตมนุษย์ปุถุชน ความฝืนกระแสจะเกิดขึ้นโดยที่จะมีความหลงผิดเกิดขึ้นและยึดถือเอารูปปรากฏของกระแสหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของกระแสว่าเป็นตัวตน และพัฒนาให้ตัวตนนั้นมีอยู่หรือเป็นไปในรูปใดรูปหนึ่ง ตัวตนที่ตนยึดอยู่อาจไม่มี หรืออาจสูญสลายไปเสีย ก็ยิ่งฝังความยึดอยากให้เหนียวแน่นยิ่งขึ้น พร้อมกับความกลัว ความประหวั่นพรั่นพรึงก็เข้าแฝงตัวร่วมกันด้วยอย่างลึกซึ้งและสลับซับซ้อน ภาวะจิตเหล่านี้ก็คือ “อวิชชา” ความไม่รู้ตามเป็นจริง (หลงผิดคิดว่ามีตัวตน) ตัณหา (ความอยากให้ตัวตนที่หลงว่ามีนั้นได้เป็นหรือไม่เป็นต่าง ๆ) อุปาทาน (ความยึดถือผูกตัวตนในความหลงผิดนั้นไว้กับสิ่งต่าง ๆ) กิเลสเหล่านี้แฝงลึกซับซ้อนอยู่ในใจและเป็นตัวคอยบังคับบัญชาพฤติกรรมทั้งหลายของบุคคลให้เป็นไปต่าง ๆ ตามอำนาจของมัน ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว ตลอดจนเป็นตัวหล่อหลอมบุคลิกภาพและมีบทบาทสำคัญในการชี้ชะตากรรมของบุคคลนั้น ๆ และกลายเป็นที่มาแห่งความทุกข์ของมนุษย์ปุถุชนทุกคน บทบาทและหน้าที่ของตัณหาเหล่านี้ได้เป็นตัวกำกับการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ของมนุษย์ ผู้คอยพะเน้าพะนอหล่อเลี้ยงมันไว้ และเทิดทูนให้มันเป็นผู้บังคับบัญชาที่ตนจงรักเชื่อฟัง พร้อมกันนั้นมันก็เป็นแหล่งก่อปัญหาแก่ชีวิตและสังคมของมนุษย์เป็นที่มาของความหวัง ความหวาดกลัว ความระแวงและความเคียดแค้นชิงชังความมัวเมาลุ่มหลงและความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ ดังนั้น เมื่อถอนรากเหง้าของอวิชชา ตัณหา อุปาทานเสียได้ มนุษย์ก็จะได้เสพวิมุตติรสแห่งความสุขแท้

เอกสารอ้างอิง

กีรติ บุญเจือ. (2551). *คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาการสากล.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม(ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้.

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (ชัยยันต์ สืบกระพันธ์**).** (2555). *บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *พุทธธรรมฉบับปรับขยาย.* พิมพ์ครั้งที่ 38. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระแมน ฐิตเมโธ.(2561). *ธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พาทิศ จงหมายกลาง ธีรัตม์ แสงแก้ว และธเนศ ปานหัวไผ. (2562). แนวคิดมนุษยนิยมในวรรณกรรมของแดนอรัญ แสงทอง.*วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี.*ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 67-79.

พุทธทาสภิกขุ. (2531). *ปณิธาน 3 ประการ***.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

_____. (2559). *ปฏิจจสมุปบาท เรื่องสำคัญที่สุดสำหรับพุทธบริษัท.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

_____. (2561). *ตัวกู-ของกู*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ฟื้น ดอกบัว. (2557). *การวิเคราะห์พุทธปรัชญาว่าด้วยศาสตร์แห่งความสุข. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 1 ประจำปี พ.ศ.2557 เล่ม 1.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุทธการ สุดสุข. (2559). *การศึกษาอุดมคติชีวิตของพุทธทาสภิกขุ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สิริกร อมฤตวาริน. (2558). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขแท้ตามความเป็นจริง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

เสฐียร ทั่งทองมะดัน. (2563). การตีความคำสอนเรื่องอิทัปปัจจยตาในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ. *วารสารพุทธศาสตร์ปริทรรศน์.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563), 39-54.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล

THE APPLICATION OF THREEFOLD TRAINING PRINCIPLE TO DEVELOP THAI FAMILY STABILITY IN A DIGTAL SOCIETY

[1]พระครูวิศิษฏ์สารธรรม (สุทธิ ราชแก้ว), [2]กันยาวีร์ สัทธาพงษ์ และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]Phrakhru Wisitsaratham (Sutthi Rachakaew), [2]Kanyawee Sathapong and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]watmaikean@gmail.com, [2]kanyawee@forecastscience.com, [3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล 2) ศึกษาหลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3) ประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลกำลังอยู่ภายใต้การตกเป็นเหยื่อที่ไหลบ่ามากับกระแสโลกาภิวัตน์ จนนำไปสู่สังคมแห่งบริโภคนิยม มีความเครียดจากสภาพเศรษฐกิจเชิงดิจิทัลที่ทุกอย่างล้วนต้องมีการจับจ่าย ต้องซื้อ

---

[1] นักศึกษา, สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3] อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

และเงินเป็นตัวชี้วัดของสังคม ทุกคนจึงต้องขวนขวายแสวงหาจนไม่มีเวลาให้ความอบอุ่นกับครอบครัว และยังคงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการนอกศีลธรรม 2) หลักไตรสิกขาคือ สิ่งที่ต้องศึกษาเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติให้เกิดขึ้นมีขึ้นในตนอย่างมั่นคงแข็งแรงจนกลายเป็นอุปนิสัยแห่งตน เริ่มจากฝึกฝนพัฒนาตนที่เริ่มต้นจากศีลก่อน คือ บุคคลต้องมีศีล ต้องรักษาศีลก่อนแล้วจึงจะเจริญสมาธิได้อย่างแน่วแน่ ต่อจากนั้นจึงเจริญปัญญาเพื่อให้การรู้แจ้งจะเกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง 3) ครอบครัวไทยสามารถนำหลักไตรสิกขาตามแนวทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้สามารถก้าวข้ามสิ่งที่เป็นปัญหานั้น และสามารถนำมาใช้ในการปลูกฝังปัญญาแก่สมาชิกในครอบครัวถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทั้งหลายอย่างมีความระมัดระวัง มีสติสัมปชัญญะ อย่าเพลิดเพลินจนเกินไป และประพฤติปฏิบัติตนตามครรลองศีลธรรมด้วยการนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต หลักไตรสิกขาอันประกอบศีล สมาธิและปัญญานั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, หลักไตรสิกขา, การพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทย, สังคมดิจิทัล

Abstract

This research aims to 1) study the concept of developing Thai family stability in a digital society; 2) study the Threefold Training principle that appears in Buddhist scriptures; and 3) apply the Threefold Training principle to develop Thai family stability in a digital society. This is a qualitative research using documentary research methods under the analytic, appreciative and applicative approach to lead to the creation of knowledge in philosophy and Buddhism. The research results found that 1) Thai families in the digital society are falling victim to the globalization trend, leading to a consumerist society. There is stress from the digital economy where everything requires spending and buying, and money is the indicator of society. Everyone has to strive to find it until there is no time to provide warmth to the family. And still find ways to solve problems with unethical methods. 2) The Threefold Training principle is thing that must be studied, learned, and practiced to occur firmly and strongly in oneself until it becomes a habit of oneself. Start with training and developing oneself starting with morality first. That is, a person must have morality, must observe morality first, and then can develop concentration firmly. Then develop wisdom so that enlightenment will occur in one's own mind. 3) Thai families can apply the Threefold Training principle according to

Buddhism to overcome the problematic things and can be used to instill wisdom in family members to use digital technology with caution, mindfulness, not to be too indulgent, and to behave according to moral principles by using them to develop the quality of life. The Threefold Training principle consisting of morality, concentration, and wisdom can be applied to develop the stability of Thai families in the digital society.

Keywords: The Application, Threefold Training Principle, Thai Family Stability Development, A Digital Society

บทนำ

สภาพปัญหาความไม่มั่นคงที่เกิดขึ้นในครอบครัว และได้ส่งผลกระทบไปสู่ความขัดแย้งในลักษณะต่าง ๆ ในระดับครอบครัวซึ่งเป็นรากเหง้าที่สำคัญที่ก่อให้เกิดหลายปัญหาที่ตามมาและเป็นชนวนที่นำไปสู่การประทุให้เกิดความรุนแรงได้ กล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นรากฐานที่สำคัญเหมือนรากของต้นไม้ หากรากไม้ของครอบครัวมีความเป็นอยู่ด้วยความรัก ความอบอุ่น มีความสงบสุข ปราศจากความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงแล้ว ครอบครัวนั้นย่อมมีความสงบสันติสุข เพราะรากไม้นั้นมีความมั่นคงแข็งแรง ในทางกลับ หากรากไม้แห่งครอบครัวใดมีชนวนความขัดแย้งอยู่ตลอดเวลาคงไม่ต่างอะไรกับต้นไม้ที่มีรากเน่า ดังที่ วศิน อินทสระ (2547: 8) อุปมาอุปมัยครอบครัวกับต้นไม้ไว้ว่า หากรากของมันยังมั่นคง แม้บุคคลจะตัดกิ่งก้านของมัน ๆ ก็ขึ้นได้อีก แต่ถ้าหากรากของต้นไม้นั้นเน่าแล้ว ก็ไม่อาจมีกิ่งก้านขึ้นได้อีก เท่ากับล้มทั้งต้น ดังนั้น การจะทำให้ครอบครัวมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนและสันติสุขได้นั้นต้องอาศัยการคอยหล่อเลี้ยงบำรุง หมั่นขยันพรวนดิน รดน้ำ ใส่ปุ๋ย เหมือนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัวให้ดีให้ได้ ต้องให้ทุกคนในครอบครัวได้รับรู้และร่วมเสพรสแห่งความสุขและความทุกข์ร่วมกันให้ทุกคนมีหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยแนวทางการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาเติมเต็มความสมบูรณ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติสุข

เมื่อพิจารณาถึงสภาพรากเหง้าของความขัดแย้งในครอบครัวไทยปัจจุบัน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ทัศนคติ ความเชื่อ จนก่อให้เกิดภาวะวิกฤตขึ้นในครอบครัว ซึ่งนำมาจากพื้นฐานหลากหลาย จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2557: 71) ได้สรุปว่า บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว พฤติกรรมที่เป็นนิสัยความเคยชินติดตัวจากการใช้ชีวิตของครอบครัวเดิม ทัศนคติและค่านิยมในการเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน สภาพความตึงเครียดจากที่ทำงานที่มุ่งปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายของที่ทำงาน ความมักมากต่อเพศรส ไม่พอใจต่อคู่สมรสของตน สภาพปัญหาเหล่านี้ หากวิเคราะห์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มาจากสภาพจิตฝ่ายร้าย

ที่เป็นตัวอยู่เบื้องหลังผลักดันพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ซึ่งมี 3 อย่าง คือ 1) ตัณหา ความอยากเสพ อยากบริโภค เพื่อการบำเรอความสุขกาย สุขใจ และหาความสุขใส่ตนให้มากที่สุด 2) มานะ ความต้องการมีอำนาจที่ยิ่งใหญ่เหนือหรือเสมอผู้อื่น 3) ทิฏฐิ แนวคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความยึดถือในอุดมการณ์ต่าง ๆ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 58-59) ทั้ง 3 นี้รวมเรียกว่า “ปปัญจะ” คือ กิเลสเครื่องเนิ่นช้าที่เป็นตัวการก่อปัญหาความยุ่งยาก เดือดร้อน เพิ่มขยายทุกข์ (สัง.ข.(ไทย)17/83/142) ทำให้มนุษย์เกิดมิจฉาทิฏฐิ มีความคิดเห็น ความเข้าใจในทางที่ผิด และนำไปสู่การตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ชั่วร้ายต่าง ๆ ตามแรงผลักดันของราคะ โลภะ โทสะ และโมหะ สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบปัจจัยภายในเมื่อไปผสมกับปัจจัยภายนอกอันเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมปัจจุบัน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ต้องต่อสู้แข่งขันเพื่อการอยู่รอดในสังคม การที่สมาชิกในครอบครัวต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ภรรยาต้องทำงานควบคู่กับสามี บทบาทในการอบรมลูก ๆ ถูกเปลี่ยนไปจากสถาบันครอบครัวไปเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัวไทยที่เคยกำหนดบทบาทภรรยาในฐานะช้างเท้าหลังที่ต้องดูแลงานบ้าน แต่ปัจจุบันต้องอยู่เสมอกันกับสามีในการต้องไปทำมาหากินเหมือนกัน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในลักษณะเช่นนี้อาจเพิ่มความตึงเครียดได้ง่ายขึ้น เพราะบทบาทของภรรยาเพิ่มมากขึ้น ทั้งการเป็นแม่บ้าน แม่ของลูก และคนต้องทำงานด้วย และสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะเห็นว่าสังคมสมัยใหม่มีการแยกกันอยู่หรือการทอดทิ้งกันมากขึ้น เพราะส่วนใหญ่เป็นครอบครัวชั้นแรงงาน จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้เห็นสังคมสมัยใหม่คือ พ่อหรือแม่ หรือทั้งพ่อและแม่ต้องไปทำงานต่างถิ่นที่อื่น ฝากลูก ๆ ไว้กับปู่ย่า ตา ยาย โอกาสของพ่อแม่จะกลับมาตามโอกาสนักขัตฤกษ์เท่านั้น ซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้นทั้งพ่อแม่แยกทางหย่าร้างกัน แล้วทิ้งภาระการดูแลลูกๆ ให้แก่ญาติฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อเด็กเติบโตมาจากครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นของพ่อแม่ส่งผลต่อเด็กในการกระทำสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ปัญหาการข่มขืน ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร จนกลายมาเป็นปัญหาสังคมตามมา ขณะที่บางรายของคู่สมรสที่แต่งงานกันแล้วแยกตัวไปอยู่ต่างหาก ทำให้สถานภาพของพ่อแม่ของคู่สมรสที่อยู่ในวัยชราขาดการเหลียวแลเอาใจใส่ คนชราบางรายถูกทอดทิ้งตามลำพัง จำเป็นต้องส่งไปสถานสงเคราะห์คนชรา (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ, 2545: 84-87) กล่าวได้ว่า ชีวิตของครอบครัวสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ อีกมาก อันเป็นผลจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่แวดล้อมครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสภาพเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญอันมาจากการเปลี่ยนแปลงกระแสโลกาภิวัตน์และวิทยาการความก้าวหน้าของเทคโนโลยีหลอมนำไปสู่การเกิดการขัดแย้งของครอบครัวซึ่งส่งผลความรุนแรงที่แตกต่างกันและส่งผลต่อลูกที่ต่างกัน

เมื่อนำมามองกับสภาพสังคมยุคดิจิทัล มีปัญหาความซับซ้อนที่ตามในหลายเรื่อง จากเดิมที่เป็นปัญหาอย่างที่ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมนั้นแล้ว ยังเพิ่มการสื่อสารที่เป็นไปด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือสังคมยุคออนไลน์ปัจจุบัน สิ่งนี้ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงครอบครัวไทยเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงมีประเด็นปัญหาที่ว่า 1. ครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลกำลังอยู่ภายใต้การตกเป็นเหยื่อที่ไหลบ่ามากับกระแสโลกาภิวัตน์ จนนำไปสู่สังคมแห่งบริโภคนิยม เพื่อให้ทัดเทียมกับผู้อื่นในสังคม กลัวการขายหน้า จะมีคำแนะนำให้กับครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้อย่างไร 2. ครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลมีความเครียดจากสภาพเศรษฐกิจเชิงดิจิทัลที่ทุกอย่างล้วนต้องมีการจับจ่าย ต้องซื้อ และเงินเป็นตัวชี้วัดของสังคม ทุกคนจึงต้องขวนขวายแสวงหาจนไม่มีเวลาให้ความอบอุ่นกับครอบครัว จะมีคำแนะนำให้กับครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้อย่างไร 3. ครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลยังคงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การดื่มสุรา หรือของมึนเมาอื่น ๆ อีกทั้งมองข้ามคุณค่าทางศีลธรรม เน้นความพึงพอใจต่อกันในการเที่ยวสถานเริงรมย์ หรือนอกใจคู่ครองในฐานะสามี-ภรรยา จะมีคำแนะนำให้กับครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้อย่างไร

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ แม้ว่าหลักธรรมจะมีมากมาย แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอนำหลักไตรสิกขา มี ศีล สมาธิ และปัญญา (ที.ปา (ไทย) 11/228/231) อันเป็นข้อที่ควรศึกษา ปฏิบัติเพื่อฝึกหัด อบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพ้นทุกข์ กล่าวคือ หลักไตรสิกขาเรื่องที่ต้องศึกษาเรียนรู้ เพื่อฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเอง 3 เรื่อง คือ เรื่องพฤติกรรมการแสดงออกทางกาย และวาจา เรียกว่า สีลสิกขา เรื่องพฤติกรรมความคิดจิตใจ การควบคุมอารมณ์ เรียกว่า จิตตสิกขา และเรื่องความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง เรียกว่า ปัญญาสิกขา การพัฒนาสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนาบนพื้นความเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึกจึงจะดีประเสริฐ ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขปัญหาคือ จะพัฒนามนุษย์ด้านไหนอย่างไร ในพระพุทธศาสนามองมนุษย์ประกอบด้วยสองส่วน คือ ร่างกาย กับจิตใจ การจะฝึกฝนพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์หรือชีวิตที่สมบูรณ์ได้นั้น ลำพังแต่การพัฒนาที่ร่างกาย และจิตใจไม่เพียงพอ เพราะในการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือการตัดสินใจกระทำไม่กระทำบางสิ่งบางอย่าง อาจถูกความรัก ชัง ชอบ โกรธ หลงที่ผิดทำนองคลองธรรมเกินล้ำขอบเขตศีลธรรมจรรยาอันดีของสังคมเข้าครอบคลุมหนุนนำส่งอิทธิพลผิดพลาดเหล่านั้นต่อการดำเนินชีวิตผ่านพฤติกรรมทางกายและวาจาอันสะท้อนผ่านคุณภาพจิตภายใน ดังนั้นมนุษย์จำเป็นต้องพัฒนาฝึกฝนอบรมด้านปัญญาไว้คอยกำกับควบคุม และเพื่อพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่พานพบผ่านประสบการณ์ พิจารณาใคร่ครวญรอบคอบ ถี่ถ้วนตามหลักเหตุผลก่อนที่จะตัดสินใจแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา ทั้งนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์ตนและสังคมเป็นที่ตั้ง แนวทางการฝึกฝนพัฒนาเหล่านี้มนุษย์สามารถฝึกฝนอบรมให้

เกิดขึ้นมีขึ้นในตนได้ จากประเด็นที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาค้นคว้าทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาหลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากที่สุด ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้โดยไม่มีความเอนเอียงหรือใช้ความรู้สึกส่วนตัว

3. การนำเสนอข้อมูล เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและความสมบูรณ์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้มีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด จึงมีการตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด หลังจากได้

ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงนำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล ทำให้เข้าใจว่าครอบครัวเป็นมิติทางสังคมวัฒนธรรม มีความเป็นพลวัต ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ มีการเปลี่ยนแปลง มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ประเด็นที่สะท้อนถึงเปลี่ยนแปลงของครอบครัวมีหลายประการ คือ โครงสร้างและการทำหน้าที่ของครอบครัวเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ครอบครัวไม่สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดเจน คือ ขนาดของครอบครัวมีขนาดเล็กลง ผู้หญิงมีแนวโน้มเป็นหัวหน้าครอบครัวมากขึ้น ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงคนเดี่ยวมีแนวโน้มมากขึ้น ครอบครัวในชนบทส่วนใหญ่มีแต่ผู้สูงอายุและเด็ก โดยคนในวัยแรงงานต้องอพยพไปทำมาหากินในเมืองใหญ่ สถาบันครอบครัวละเลยในบทบาทหน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดูหล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้กับบุตรหลาน ครอบครัวไม่สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ และสมาชิกในครอบครัวไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่พึงมีต่อกันหรือมีการทำบทบาทหน้าที่แต่ทำได้ไม่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบน้อย สถานการณ์ที่สามารถเห็นได้ชัดเจนได้แก่ คู่สมรสไม่ทำหน้าที่คู่ชีวิตที่ดี พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน แต่ผลักให้เป็นหน้าที่ของญาติที่เป็นผู้สูงอายุ สถานรับเลี้ยงเด็ก พี่เลี้ยง หรือสถานศึกษา เพราะเหตุผลที่ต้องประกอบอาชีพไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูบุตรหลาน และไม่มีเวลาให้กับครอบครัว ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบมากมายต่อบุคคลและครอบครัว เช่น ปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวเกิดจากการขาดทักษะการสื่อสารที่ดี ทำให้ขาดความเข้าใจกัน ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สาเหตุของการกระทำความรุนแรงเกิดจากการเมาสุราและสารเสพติดมากที่สุด รองลงมา คือ การนอกใจ หึงหวง และทะเลาะวิวาท

สังคมดิจิทัลเป็นอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และภาวะความทันสมัยที่เน้นปัจเจกบุคคลและค่านิยมในการบริโภคและวัตถุนิยมมากขึ้น ได้ส่งผลให้สังคมมีการแข่งขันประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรมและกระแสเศรษฐกิจของประเทศและโลก ส่งผลต่อค่าครองชีพและแบบแผนของครอบครัว ผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลให้ครอบครัวมีแนวโน้มประสบปัญหา จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้รูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนแปลงและมีหลากหลายมากขึ้นไปด้วย ทำให้เกิดผลกระทบกับสภาวะการดำเนินชีวิตครอบครัวทั้งในการทำหน้าที่ของครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวให้เปลี่ยนแปลงไปทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ประเด็นเหล่านี้นำไปสู่ปัญหางานวิจัยที่ว่า ครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลกำลังอยู่ภายใต้การตกเป็นเหยื่อที่ไหลบ่ามากับกระแสโลกาภิวัตน์ จนนำไปสู่สังคมแห่ง

บริโภคนิยม มีความเครียดจากสภาพเศรษฐกิจเชิงดิจิทัลที่ทุกอย่างล้วนต้องมีการจับจ่าย ต้องซื้อ และเงินเป็นตัวชี้วัดของสังคม ทุกคนจึงต้องขวนขวายแสวงหาจนไม่มีเวลาให้ความอบอุ่นกับครอบครัว และยังคงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การดื่มสุรา หรือของมึนเมาอื่นๆ อีกทั้งมองข้ามคุณค่าทางศีลธรรม เน้นความพึงพอใจต่อกันในการเที่ยวสถานเริงรมย์ หรือนอกใจคู่ครองในฐานะสามี-ภรรยา

2. หลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ทำให้เข้าใจว่า หลักไตรสิกขาคือไตรสิกขา คือ สิ่งที่ต้องศึกษาเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติให้เกิดขึ้นมีขึ้นในตนอย่างมั่นคงแข็งแรงจนกลายเป็นอุปนิสัยแห่งตน เริ่มจากฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา ที่เริ่มต้นจากศีลก่อน คือ บุคคลต้องมีศีล ต้องรักษาศีลก่อนเป็นอันดับแรกแล้วจึงจะเจริญสมาธิได้อย่างแน่วแน่ ต่อจากนั้นจึงจะเจริญปัญญาเพื่อให้การรู้แจ้งจะเกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง หลักไตรสิกขาเป็นหลักคำสอนที่สำคัญเรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางหรือเป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการเสริมสร้างพัฒนาในทุกๆ ด้าน เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม ดำเนินไปด้วยดีเหมาะสมตามลักษณะแห่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในสังคมอันจะนำสู่จุดหมายของชีวิตของแต่ละคน อันจะเป็นส่วนสรรค์สร้างสังคม และประเทศชาติต่อไป

ในแนวทางปฏิบัตินั้น การรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์ ต้องอาศัยคุณธรรม ตระหนักถึงความเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ และใช้ปัญญาประคับประคองศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ ต้องแสดงเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ พยายามบากบั่น มุ่งมั่น เพื่อให้ตนสามารถสัมผัสผลอันบริสุทธิ์ของศีล ในขั้นของศีล ซึ่งผู้มีปัญญาไม่ควรท้อถอยพยายามอดทนเรื่อยไปในการักษาศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ เพราะศีลที่บุคคลรักษาดีแล้ว มั่นคงแล้ว ย่อมได้รับอานิสงส์ 5 ประการ ในทางตรงกันข้ามหากไม่มีศีลไม่รักษาศีลให้สมบูรณ์ย่อมได้รับโทษ 5 ประการเฉกเช่นเดียวกัน นั่นย่อมแสดงให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักสีลสิกขาในไตรสิกขานั้น ผู้เรียนต้องเรียนให้รู้เกี่ยวกับศีลก่อนทั้งหลักการวิธีการ อานิสงส์ และโทษของการละเมิดศีล แล้วย่อมนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องและดีงามได้อย่างแท้จริง การพัฒนาจิตใจมีอยู่ 2 ระดับ ระดับต้นเป็นเรื่องของการพัฒนาตนเองในด้านการปลูกฝังคุณธรรมสร้างเสริมคุณภาพจิต สมรรถภาพจิตและสุขภาพของจิตในลักษณะของการควบคุมจิตใจของตัวเองไว้ให้อยู่ในสภาพที่จะทำประโยชน์ให้มากที่สุดตามที่ตนต้องการที่เรียกว่า “กัมมนีโย” แปลว่า สมควรแก่การทำงาน ในระดับที่สูงขึ้น เป็นการพัฒนาสติให้เกิดขึ้นกับตนเอง จนสามารถจะกำหนดตามทันสิ่งต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้นหรือกระทบอยู่ในขณะนั้น ๆทำให้ไม่หลงในอดีตที่ผ่านไปแล้ว และไม่หลงไปสู่อนาคตที่ยังมาไม่ถึง แต่หากจะต้องพิจารณาเรื่องราวในอดีต หรือสิ่งที่จะกระทำต่อไปในอนาคต ก็เอาสติกำหนดพิจารณาด้วยปัญญาอย่างมีจุดหมายในสิ่งนั้นๆ ก็จะทำให้กลายเป็นอารมณ์ปัจจุบันหรืออยู่กับปัจจุบันนั่นเอง การพัฒนาด้านปัญญา ปัญญาถือเป็นระบบการการฝึกหรือการปฏิบัติพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญกับปัญญา ไม่

ว่าหลักธรรมใดหรือหมวดธรรมก็ตามจะขึ้นต้นด้วยปัญญาหรือไม่สุดท้ายต้องจบลงด้วยปัญญา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงรู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ไขปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่างๆ นั่นหมายความว่า เมื่อผู้ปฏิบัติมีปัญญา มีความรู้ความเข้าใจ มีความเชื่อมั่นถูกต้องเป็นพื้นฐาน รู้จักคิดการไตร่ตรอง สอบสวนพิจารณา กล้ายิ่งขึ้น จนในที่สุดปัญญาก็จะเจริญถึงขั้นรู้เข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ถึงขั้นหลุดพ้น เข้าถึงอิสรภาพถือเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน

3. การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล สามารถประยุกต์ได้ว่า เมื่อสังคมบริโภคได้มีการเสพค่านิยมเชิงวัฒนธรรมการบริโภคเชิงสัญญะแนวใหม่อันเป็นกระแสของโลกานุวัตร (ตามกระแสโลก) กล่าวคือ เมื่อเห็นช้างขี้ที่ไหน อย่างไรมักจะมีพฤติกรรมเลียนแบบตามช้างขี้ในทำนองว่า เห็นช้างขี้แล้วขี้ตามช้าง ซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้นกระแสของสังคมบริโภคเกิดขึ้นที่ไหน อย่างไร ก็จะมีการพัดพาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อต่าง ๆ ยิ่งปัจจุบัน มีอินเทอร์เน็ต การออนไลน์ต่าง ๆ กระทำได้อย่างรวดเร็ว จึงนำมาสู่กระแสโลกาภิวัตน์ (เท่าทันที่เกิดขึ้นของโลก) ในทำนองที่ว่า ช้างตายทั้งตัว เอาใบบัวปิดไม่มิด สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อทุกองค์กร สถาบัน สังคม รวมทั้งครอบครัวไทยหลังนวยุคที่ได้เสพกระแสแห่งบริโภคนิยมนี้ด้วย จนเป็นเหตุทำให้สถานะความไม่มั่นคงครอบครอบไทยในสังคมดิจิทัล แนวทางการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ หากครอบครัวไทยได้หลักปัญญาแห่งไตรสิกขาตามแนวทางพระพุทธศาสนานำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติก็สามารถก้าวข้ามสิ่งที่เป็นปัญหานั้นได้ และสามารถนำมาใช้ในการปลูกฝังปัญญาแก่สมาชิกในครอบครัวถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทั้งหลายอย่างมีความระมัดระวัง มีสติสัมปชัญญะ อย่าเพลิดเพลินจนเกินไป และปลูกปัญญาของการมองให้เห็นประโยชน์ที่แท้จริงของการบริโภคสื่อดิจิทัลทั้งหลายด้วยการนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในการประยุกต์ใช้หลักสมาธิแห่งไตรสิกขาสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันนั้น บุคคลสามารถกระทำได้หลายอย่างในสังคมบริโภคนิยมและสังคมดิจิทัลด้วยการควบคุมจิตใจและใช้สติปัญญากำกับ เช่น การซื้อสินค้าผ่านโลกออนไลน์ พฤติกรรมผู้บริโภคปัจจุบันนี้ ใครที่ไม่เคยซื้อสินค้าออนไลน์ถือว่าตกยุคอย่างมาก ยิ่งหนุ่มสาวออฟฟิศด้วยแล้วสารพัดสินค้าต่างผ่านหูผ่านตาตลอด ทั้งเสื้อผ้า ครีม รองเท้า กระเป๋า ของใช้ ของเล่น ของสะสมและอีกจิปาถะมากมายต่างแข่งกันโฆษณาผ่านช่องทางโซเชียลอย่างกระหน่ำ บางคนก็ซื้อตามแบบไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยจนเงินหมดกระเป๋าเลย ควรลองนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ คือ การใช้สติปัญญาในการบริโภคด้วยการพิจารณาว่า ก่อนจะซื้อควรสำรวจก่อนว่า เรามีสินค้าที่ใกล้เคียงกันแล้วหรือยัง ถ้ามีแล้วก็ควรที่จะพอก่อน เช่น มีกระเป๋าถือสีฟ้าแล้ว จะซื้อใบใหม่สีฟ้าที่แตกต่างกันนิดหน่อยก็ดูจะเป็นการสิ้นเปลืองเกินไป หรือหากเราต้องการซื้อจริง ๆ ควรพิจารณาเหตุผลถึงเรื่องของความ “จำเป็น” ว่า

มีเหตุผลมากแค่ไหนที่จะต้องซื้อ แนะนำว่าเขียนมาเป็นข้อ ๆ เลย หากพิจารณาดูดีแล้วว่า ควรซื้อก็ซื้อ แต่หากคิดว่าซื้อแล้วยังไม่คุ้ม ก็ยังไม่ต้องซื้อ สิ่งที่สำคัญกับการประยุกต์หลักสมาธิแห่งไตรสิกขานี้ คือ การอดทนต่อแรงยั่วยุ หลายครั้งที่เราซื้อสินค้าออนไลน์ด้วยความอยากได้ หรือตามคนอื่นให้ทัน พอได้มาจริง ๆ ก็ไม่ได้ใช้ จนต้องมาถามตัวเองว่า ซื้อมาทำไมกัน ดังนั้น ควรรู้จักข่มความอยากได้ อยากมี อยากเป็น มีแตกต่างคนอื่นไม่ได้หมายความว่าคุณค่าของเราจะลดลง เปลี่ยนความคิดเพื่อจะได้ไม่วิ่งตามซื้อให้เหนื่อย แม้ภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในยุคบริโภคนิยมและสังคมดิจิทัลจะทำให้พลิกผันเปลี่ยนแปลงมากประการใด หากครอบครัวไทยดำรงตนตามแนวศีลธรรม ก็สามารถที่จะสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้ ความสุขต้องเกิดจากครอบครัวที่อบอุ่นและนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนและสันติสุขได้บนพื้นฐานการประพฤติปฏิบัติของคนในครอบครัวไทยด้วยหลักศีลธรรมที่ถูกต้อง โดยเฉพาะหลักไตรสิกขาขั้นพื้นฐานคือ ศีล 5 ซึ่งเป็นสิ่งคุ้มครองรักษาความเป็นมนุษย์เอาไว้ เพราะศีล 5 เป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นประโยชน์กับชีวิตในปัจจุบัน ทั้งยังเป็นประโยชน์และคุ้มครองอนาคตของบุคคลนั้น ๆ บุคคลสามารถได้รับสิ่งที่พึงประสงค์ ไม่ต้องตกไปสู่อบายภูมิ 4 นอกจากป้องกันอบายภูมิทั้ง 4 แล้ว ศีล 5 ยังเป็นปัจจัยเงื่อนไขหรือเป็นบันไดที่นำบุคคลไปสู่สุคติ มีความสุขสบาย ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องหวาดระแวง หรือ หวาดกลัวว่า ใครจะมาทำร้ายตนเอง ไม่ต้องกลัวว่า ทรัพย์สินจะเสียหาย แต่ให้ได้มาซึ่งโภคทรัพย์ ครอบครัวไม่เดือดร้อน ในบ้านมีแต่ความสุข บ้านไม่แตกสาแหรกไม่ขาด ครอบครัวมีแต่ความเข้าใจระหว่างกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน บุคคลในครอบครัวไม่ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติด ดังนั้น หลักไตรสิกขาอันประกอบศีล สมาธิและปัญญานั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้นได้

อภิปรายผล

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัล ถือได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงมาก เพราะอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และภาวะความทันสมัยที่เน้นปัจเจกบุคคลและค่านิยมในการบริโภคและวัตถุนิยมมากขึ้น ได้ส่งผลให้สังคมมีการแข่งขันประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรมและกระแสเศรษฐกิจของประเทศและโลกส่งผลต่อค่าครองชีพและแบบแผนของครอบครัว ผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลให้ครอบครัวมีแนวโน้มประสบปัญหา ซึ่งเป็นความจริงที่สอดคล้องกับ เอมิการ์ ศรีธาตุ (2559) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้และการรับรู้อิทธิของสื่อดิจิทัลต่อเจเนอเรชั่นวาย และเจเนอเรชั่นแซดในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ที่สะท้อนอย่างชัดถึงการใช้สื่อดิจิทัล ซึ่งเฟซบุ๊ค ยังเป็นประเภทสื่อดิจิทัลที่มีความนิยมสูงสุด และเจเนอเรชั่นวายเป็นกลุ่มที่มีพฤตกรรมการใช้สื่อดิจิทัลมากกว่ากลุ่มเจ

เนอเรชั่นแซด โทรศัพท์มือถือเป็นอุปกรณ์ที่ใช้มากที่สุด ขณะที่พระครูสมุห์นพดล ปิยธมฺโม (เขาแก้ว) (2561) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้สมชีวิธรรมกับการครองเรือนในสังคมไทยปัจจุบัน ได้แสดงให้เห็นถึงสภาพการครองเรือนของสังคมไทยปัจจุบันอยู่ในภาวะที่ไม่แน่นอน เนื่องมาจากการพัฒนาและทิศทางของสังคมสมัยใหม่ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่ความยั่งยืนของครอบครัวแต่เน้นไปที่ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและรัฐขาดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับความมั่นคงของการครองเรือน ทำให้การครองเรือนของสมาชิกในครอบครัวเกิดปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สุขภาพจิต ปัจจัยพื้นฐานขาดแคลน เป็นต้น เป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งหรือทะเลาะวิวาท การหย่าร้าง

2. หลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการนำไปประยุกต์ใช้ การนำหลักไตรสิกขาเป็นหลักคำสอนที่สำคัญเรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางหรือเป็นหลักประพฤติปฏิบัติในการเสริมสร้างพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม ดำเนินไปด้วยดีเหมาะสมตามลักษณะแห่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งสามารถยืนยันความสอดคล้องกับ ศุภกร จันทราวุฒิกร (2562) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ได้ให้เชื่อมั่นว่าภายหลังทดลองรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ด้วยการทดลองแบบ กึ่งทดลอง พบว่า ภายหลังได้รับอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา สูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับอบรมฯ อีกทั้งสอดคล้องกับสมเกียรติ เหลืองศักดิ์ชัย, จันทิมา เขียวแก้ว (2562) ได้วิจัยเรื่อง พุทธวิถี (ไตรสิกขา) : กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อการสร้างแบรนด์ อย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา แสดงผลชัดเจนว่า ผู้ประกอบการ (แบรนด์ธุรกิจ) ให้ความสำคัญกับรูปแบบที่เป็นอนาคตภาพอยู่ในระดับมากถึงระดับมากที่สุด

3. การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลนั้น เมื่อครอบครัวไทยได้นำหลักไตรสิกขาตามแนวทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติก็สามารถก้าวข้ามสิ่งที่เป็นปัญหานั้นได้ และสามารถนำมาใช้ในการปลูกฝังปัญญาแก่สมาชิกในครอบครัวถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทั้งหลายอย่างมีความระมัดระวัง มีสติสัมปชัญญะอย่าเพลิดเพลินจนเกินไป และปลูกปัญญาของการมองให้เห็นประโยชน์ที่แท้จริงของการบริโภคสื่อดิจิทัลทั้งหลายด้วยการนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมสามารถนำมาประยุกต์ได้โดยไม่จำกัดกาลเวลาและสถานที่ แม้แต่ในสังคมดิจิทัล สอดคล้องกับ พระครูปริยัติกิจวิธาน(ไพสิทธิ์ ศรีรอด) (2561) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยาของหลักกาลามสูตรในสังคมไทยหลังนวยุค ที่มีข้อค้นพบว่าพระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้รู้จักใช้สติปัญญาในการรับฟังเรื่องราวต่างๆ ที่ผ่านเข้ามา แล้วนำมาพิจารณาถึงเนื้อหาของเรื่องราวนั้นๆ ว่า มีความสมเหตุสมผลมากน้อยเพียงใด ด้วยท่าทีที่พร้อมที่จะรับฟังด้วยใจที่เป็นกลาง มิให้ใช้อคติในการรับฟัง และไม่ด่วน

ตัดสินใจ เชื่อจนกว่าจะได้พิจารณาไตร่ตรองรอบด้านแล้วว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร จึงค่อยตัดสินใจเชื่อ การที่มนุษย์หลงใหลในวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมจนตกเป็นทาสของวัตถุ เป็นปัญหาที่เกิดจากความเชื่อว่า ความสุขของมนุษย์ขึ้นอยู่กับวัตถุ หรือถือเอาการมีวัตถุหรือการครอบครองวัตถุเป็นฐานในการมีความสุข แล้วพากันปฏิเสธสิ่งอื่นๆ เช่น ปฏิเสธศาสนา ทำให้ชีวิตขาดสมดุล ขาดความพอดี มนุษย์จึงแสวงหาแต่วัตถุมาปรนเปรอตนเอง ยิ่งเมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาความมั่นคงครอบครัวไทย ยิ่งทำให้เกิดความเข้มแข็ง สอดคล้องกับแม่ชีวงเพชร คงจันทร์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ ในการนำหลักการตามแนวพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ตั้งแต่ 1) ภายในครอบครัว มี 5 วิธี ได้แก่ (ก) เลือกคู่ครองที่เหมาะสม (ข) มีความหนักแน่นมั่นคง (ค) ศึกษาหลักการที่ดีให้กับครอบครัว (ง) มีศีลเป็นพื้นฐานในการดูแลครอบครัว และ(จ) ให้ความเคารพและเลี้ยงดูบิดามารดา และ2) ภายในชุมชนหรือสังคม มี 3 วิธี ได้แก่ (ก) การเลือกผู้นำชุมชน (ข) การเคารพกติกาชุมชนหรือสังคม (ค) การมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมของชุมชนหรือสังคม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของครอบครัวไทย ยิ่งในสังคมดิจิทัล การไหลบ่าของวัฒนธรรมการบริโภคเชิงสัญญะอันเป็นผลที่มาจากระบบทุนนิยมและนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ครอบครัวจำนวนหนึ่งดำเนินชีวิตชีวิตเป็นไปตามกระแสของสังคมบริโภคนิยม ได้สร้างค่านิยมที่ไม่ยอมเสียหน้า หรือไม่ยอมแพ้ใครจนบางครั้งลืมความเป็นจริงของแต่ละคน คนบางคนกำลังต่อสู้กับยักษ์ใหญ่จนลืมกำลัง ความจำเป็นในการบริโภคใช้สอยของตน เพราะการตกไปในกระแสแห่งบริโภคนิยมนั้นเป็นกับดักที่น่ากลัว เพราะกับดักนั้นมีระบบทุนนิยมเป็นนายทุนใหญ่ มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การโฆษณาประชาสัมพันธ์มายั่วยวนให้เกิดความอยากขึ้นมา ในปัญหานี้ หลักไตรสิกขาอันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา แม้จะแยกการอธิบายในทางหลักคิด แต่ในหลักปฏิบัติ ทั้งสามข้อนั้นต่างทำงานร่วมในฐานะเป็นสามัคคีธรรมที่ต้องคอยให้การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ให้ได้ว่า ครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลต้องขับเคลื่อนด้วยการมีชีวิตด้วยปัญญา (Living with wisdom) อย่างแท้จริงจึงจะนำไปสู่ครอบครัวที่มั่นคงได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า ในการดำเนินชีวิตด้วยหลักไตรสิกขาบนวิถีของพลเมืองเน็ต ครอบครัวไทยดิจิทัลต้องใช้สัมมาทิฏฐิในความเข้าใจในกฎไตรลักษณ์ที่ว่า สรรพสิ่งมีสภาวะของการเปลี่ยนแปลง ไม่สามารถดำรงอยู่อย่างเดิม และไม่สามารถจะมีตัวตนอย่างแน่นอนตาย บุคคลผู้เป็นสมาชิกครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลจึงต้องมีความตระหนักในการดำรงชีวิตของท่ามกลางความพลิกผันทางดิจิทัล (Digital disruption) มิฉะนั้น

ความไม่มั่นคงของครอบครัวอาจจะเกิดขึ้นได้ สิ่งที่ควรมีสติปัญญารู้เท่าทัน นั่นคือ เหตุผลทางจริยธรรมที่มีความจำเป็นของความมั่นคงครอบครัวไทยในสังคมดิจิทัลที่ต้องยึดหลักปัญญาแห่งไตรสิกขาทั้งในฐานะที่เป็นปรโตโฆสะ กัลยาณมิตรที่คอยตรวจสอบสิ่งที่จะเสพบริโภคต่าง ๆ และหลักโยนิโสมนสิการในตรวจใคร่กับการบริโภคต่าง ๆ อย่างรู้ว่าอะไรคือคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม

เอกสารอ้างอิง

จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2557). *การศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวไทย.* วารสารมนุษยนิเวศศาสตร์ ฉบับพิเศษ (สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเนื่องในโอกาสวันสถาปนามหาวิทยาลัยครบ 36 ปี วันที่ 3-5 กันยายน 2557): 71.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ เฉลียว ฤกษ์รุจิพิมล ประพีร์ วิริยะสมบูรณ์ เสาวคนธ์ สุดสวาท สุดา ภิรมย์แก้ว สุรพันธ์ เพชราภา. (2545). *สังคมวิทยา.* พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พรทิพย์ อันทิวโรทัย. (2539). *การวิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรีตราโมทในกลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน.* บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระครูปริยัติกิจวิธาน (ไพสิทธิ์ ศรีรอด). (2561). *การประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยาของหลักกาลามสูตรในสังคมไทยหลังนวยุค*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชนต์จอห์น.

พระครูสมุห์นพดล ปิยธมฺโม (เขาแก้ว). (2561). *การประยุกต์ใช้สมชีวิธรรมกับการครองเรือนในสังคมไทยปัจจุบัน*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: สถาบันบันลือธรรม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แม่ชีวงเพชร คงจันทร์. (2559). *รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ. (2547). *ชีวิตกับครอบครัว.* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ศุภกร จันทราวุฒิกร.(2562). *การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมเกียรติ เหลืองศักดิ์ชัย จันทิมา เขียวแก้ว.(2562) *พุทธวิถี (ไตรสิกขา): กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อการสร้างแบรนด์ อย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา.* วารสารนิเทศศาสตร์ ธุรกิจบัณฑิตย์. ปีที 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม): 50-63.

เอมิการ์ ศรีธาตุ.(2559). *พฤติกรรมการใช้สื่อและรับรู้อิทธิพลของสื่อดิจิทัลต่อเจเนอเรชั่นวายและเจเนอเรชั่นแซด ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล.* บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในสังคมดิจิทัล

THE APPLICATION OF BUDDHIST ETHICS ON THE FIVE PRECEPTS IN THE YOUTH MORAL AND ETHIC DEVELOPMENT IN DIGITAL SOCIETY

[1]พระธนัยนันท์ วิสุทฺธสีโล (สุพรรณพงศ์), [2]กันยาวีร์ สัทธาพงษ์ และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]Phra Thanainan Visuddhasilo (Suphanphong), [2]Kanyawee Sathapong and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]Aonmonk@gmail.com, [2]kanyawee@forecastscience.com, [3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 18, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัล 2) เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีล 3) เพื่อประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์องค์ความรู้ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้องพัฒนาทั้ง 3 ทางควบคู่กันไป คือ ทางจิตใจ ทาง

---

[1] นักศึกษา สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3] อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

สติปัญญา และทางพฤติกรรม เพื่อต้องการให้บุคคลได้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ มีน้ำใจ ไม่ทอดทิ้งกัน ความมีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความขยันขันแข็ง อดทน อดกลั้น พึ่งตนเองได้ ไม่มัวเมาในอบายมุข มีสัมมาชีพ มีความพอเพียง มีความเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของทุกคน 2) หลักเบญจศีลเป็นหลักธรรมพื้นฐานของมนุษยธรรมที่ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมของมนุษย์ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และธรรมที่คู่กัน ก็คือ เบญจธรรม 5 ทั้งเบญจศีลและเบญจธรรมเป็นจริยธรรมขั้นมูลฐานนั้น เพราะเป็นข้อปฏิบัติขั้นต้น เช่นเดียวกับการลงรากเสาเข็มไว้เป็นอย่างดีย่อมสามารถรับน้ำหนักอาคารสูงใหญ่หลายชั้นได้ 3) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในสังคมดิจิทัล มองปัญหาเกิดจากกิเลสตัณหาของมนุษย์ ถ้าสามารถลดละกิเลสตัณหาของมนุษย์ได้ปัญหาก็จะลดละหรือหมดไป การประยุกต์ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างเท่าทัน มีสติสัมปชัญญะไม่หลงงมงายในเรื่องที่ไร้สาระ ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นและสามารถอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, พุทธจริยศาสตร์, หลักเบญจศีล, การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน, สังคมดิจิทัล

Abstract

This research aims to 1) study the concept of developing morality and ethics of youth in a digital society; 2) study Buddhist ethics on the principles of the Five Precepts; 3) apply Buddhist ethics on the principles of the Five Precepts to develop morality and ethics of youth in a digital society. This is a qualitative research using documentary research methods under the analytic, appreciative, and applicative approach to lead to the application of knowledge in philosophy and Buddhism. The research results found that 1) the development of morality and ethics of youth must be developed in all 3 ways simultaneously: mental, intellectual and behavioral, in order for individuals to become complete human beings, have kindness, do not abandon each other, have public-mindedness and responsibility for the community, be diligent, patient, tolerant, self-reliant, not indulge in vices, have a right livelihood, have sufficiency, and respect the dignity and value of everyone as a human being. 2) The principles of the Five Precepts are the basic principles of humanity that create peace in human society, making people complete human beings. And the dharma that goes together is the Five Dhammas. Both the Five Precepts and the Five Dhammas are basic ethics because they are the initial

practices. Similarly, a well-laid foundation can support the weight of a multi-storey building. 3) Developing morality and ethics for youth in a digital society. Seeing that problems arise from human desires and greed. If human desires and greed can be reduced, problems will be reduced or eliminated. Adapting to changes in the world in a timely manner, having awareness and not being obsessed with nonsense, leads to the benefit of improving the quality of life and enabling people to live happily in society.

Keywords: The Application, Buddhist Ethics, Five Precepts, Youth Moral and Ethic Development, Digital Society

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีพของคนไทย เทคโนโลยีได้ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบชนบทโบราณที่มีผู้คนทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการทำเกษตรกรปลูกผัก ทำไร่ ทำนา ที่มีชีวิตอย่างเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกัน เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างครอบครัว มีบุตรหลานคอยให้การดูแลอย่างอบอุ่น มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามให้ลูกหลานได้สืบสานปฏิบัติกันมา ต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่ ผู้คนต่างแยกย้ายกันทำมาหากินด้วยการทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ความมีน้ำใจต่อกันเริ่มลดน้อยถอยลง ขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าก่อนเริ่มเลือนจางหายไปทีละน้อยๆ การดำรงชีพได้เปลี่ยนไปตามปรากฏการณ์ทางสังคมนั้น สังคมไทยโบราณเป็นสังคมที่ผูกพันกับภาคเกษตรกรรม ซึ่งมีหน่วยการผลิตและหน่วยการบริโภคอยู่ในหน่วยเดียวกัน แต่สังคมไทยสมัยใหม่เป็นสังคมที่เน้นการพึ่งพาตนเองและไม่มีความสมานฉันท์ เพราะทุกคนได้วางชีวิตเอาไว้อยู่บนพื้นฐานของจิตนิยม (สวัสดิ์ อโณทัย, 2558: 161) จึงกลายมาเป็นสังคมที่เห็นแก่ตัว เป็นสังคมที่ขาดความอบอุ่น ขาดวัฒนธรรมของความเอื้อเฟื้อ พอเข้าสู่สังคมโลกาภิวัตน์หรือสังคมยุคดิจิทัล ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงระบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในหลายๆ ด้าน ผู้คนต่างมีความสะดวกสบายในการใช้ชีวิต เพียงมีอุปกรณ์เครื่องมือเชื่อมโยงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สามารถรับรู้เหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างทันท่วงที และสามารถทำธุรกรรมด้านการเงิน ด้านการค้าฯลฯ ได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น สังคมยุคดิจิทัลจึงเป็นยุคที่มนุษยชาติได้รับประโยชน์จากการใช้สื่อมากที่สุด แต่ตรงกันข้ามสังคมยุคดิจิทัลเป็นยุคที่ผู้คนหมกมุ่นมัวเมาอยู่กับการใช้สื่อมากที่สุดเช่นกัน เพราะสังคมโลกดิจิทัลมีโฆษณาสิ่งยั่วยวนชวนให้หลงใหลเป็นจำนวนมาก ผู้คนส่วนใหญ่จึงพลัดตกลงไปในหลุมพรางของโลกอินเทอร์เน็ตออนไลน์สังคมยุคนี้จึงเป็นสังคมก้มหน้า เป็นสังคมที่เห็นแก่ตัว

สิ่งที่ควรยอมรับปรากฏการณ์ความจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า เยาวชนในยุคดิจิทัล พวกเขาจะหมกมุ่นอยู่กับการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตมากกว่าทำกิจอย่างอื่นที่เหมาะสม ความเจริญก้าวหน้าของโลกดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทมีอำนาจเหนือจิตใจของเยาวชน พวกเขารู้จักการใช้สื่อดิจิทัลตั้งแต่อายุยังเยาว์วัย ดังความมีว่า เยาวชนในยุคนี้รู้จักใช้สื่องานอินเทอร์เน็ตตั้งแต่อายุ 8-9 ปี เพราะมีแอปพลิเคชั่นต่างๆ อยู่บนเฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) พวกเขาจึงมัวเมาต่อการใช้สื่อทั้งด้านการพูดคุยและการทำกิจกรรม (บัญญพนต์ พูนสวัสดิ์, 2566) จนจะกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน พวกเขาเสพข้อมูลข่าวสารที่ไม่เหมาะไม่ควรจากเว็ปไซด์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นประโยชน์และไร้ประโยชน์ เพราะขาดความรู้ในการใช้สื่อที่ถูกต้องมีคุณธรรมจริยธรรม จึงส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี จนทำให้ชีวิตดำเนินไปในทิศทางที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ มีความเห็นผิด มีความประพฤติมิชอบ เยาวชนเป็นบุคคลที่ยังอยู่ในวัยเยาว์ ยังอยู่ในวัยคึกคะนอง และมีวุฒิภาวะไม่เพียงพอในการใช้วิจารณญาณการพิจารณาเลือกใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ และให้เหมาะสมกับสถานะของตนเอง เพราะวางชีวิตเอาไว้ที่ค่านิยมในวัตถุ จึงเกิดวิกฤติต่อคุณภาพชีวิตและทรัพย์สินเงินทอง อิทธิพลของเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล เช่น คอมพิวเตอร์พกพา โทรศัพท์ สมาร์ทโฟน ได้มีอานุภาพเหนือคนในสังคมไทยทุกเพศทุกวัย รวมทั้งเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นวัยที่ยังมีภาวะไม่เพียงพอต่อการรู้เท่าทันกับการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เยาวชนควรได้รับคำแนะนำในการเรียนรู้และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ และควรได้รับการแนะนำให้ตระหนักถึงความฉลาดทางดิจิทัล (Digital quotient) หรือที่เรียกว่า DQ ความฉลาดทางดิจิทัลเป็นความสามารถทางด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญา ที่จะช่วยให้รู้เท่าทันต่อสังคมดิจิทัล ดังนั้น เยาวชนจึงควรได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้เท่าทันต่อโลกดิจิทัล ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์ (2557: 12) ได้กล่าวว่า เด็กและเยาวชนใช้สื่อดิจิทัลอินเทอร์เน็ตอย่างขาดจริยธรรม จึงส่งผลให้มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป จนทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงที่มีผลกระทบต่อตนเองและสังคม ส่วนกานต์ เชาวน์นิรัติศัย (2557: 53) สะท้อนให้เห็นถึง ผลกระทบจากการบริโภคสื่อของเยาวชน ได้แก่ (1) ด้านเทคโนโลยีที่ ทำให้เยาวชนสามารถเข้าถึงสื่อดิจิทัลได้อย่างง่ายดาย (2) ด้านเนื้อหา สิ่งที่ถูกนำเสนอมีเนื้อหาที่มีคุณภาพต่ำและรุนแรง ทั้งการนำเสนอเรื่องเพศอย่างต่อเนื่อง และ (3) ด้านครอบครัว พ่อแม่และผู้ปกครองที่ได้ปล่อยให้เด็กเยาวชนบริโภคสื่อเป็นเวลานานขาดการดูแลเอาใจใส่บุตรหลานอาจทำให้เกิดปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ตามมาจนยากที่จะแก้ไข นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2543: 19-21) ยังได้กล่าวว่า วิกฤติชีวิต ย่อมเกิดจากปัญหาด้านทรัพย์สินเงินทอง และเสพสิ่งบริโภคที่เป็นวัตถุ คนที่ฝากชีวิตเอาไว้กับวัตถุก็ย่อมทุกข์หนัก ดังนั้น เยาวชนจึงควรได้รับการพัฒนาให้มีสติปัญญาพิจารณารู้ถึงความเป็นจริง รู้คุณรู้โทษ รู้คุณธรรมจริยธรรม ในการใช้สื่อ เยาวชนก็สามารถมีชีวิตที่ดีที่สมบูรณ์ในสังคมได้ ดังคำกล่าวที่ว่า ชีวิตที่สมบูรณ์มิได้ขึ้นอยู่กับวัตถุ แต่ขึ้นอยู่

กับจิตใจที่คิดเห็นดีเห็นชอบและถูกต้อง ชีวิตที่สุขสมบูรณ์มิใช่มีวัตถุเป็นจุดหมาย แต่จุดหมายของชีวิตคือการมีความสุขทางจิตใจ

สิ่งเป็นปัญหาของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัลคือ 1. เยาวชนมีความยึดมั่นในความคิดของตนเอง มีความเชื่อมั่นในวัตถุทางเทคโนโลยีมากกว่า คำติเตียน สั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูบาอาจารย์ ทั้งมีจิตใจที่อ่อนแอหลงใหลมัวเมาไปตามกระแสสังคม ทั้งมีความประพฤติที่เบี่ยงเบนไปในทางที่มิชอบ เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เสพสิ่งเสพติด มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย ก่อเหตุทะเลาะวิวาทในที่สาธารณะ สร้างปัญหาให้แก่สังคมวันแล้ววันเล่า 2. เยาวชนมักติดเพื่อน เป็นช่วงวัยที่ทำตามเพื่อนเพราะอิทธิพลกระแสของสื่อเป็นใหญ่ จึงพากันเที่ยวเตร่ หนีเรียน เสพสิ่งเสพติด ติดเกม เป็นต้น ทั้งขาดความเชื่อมั่นในปัญญาและความสามารถของตนเอง อาศัยสื่อและเพื่อนเป็นเครื่องมือในการดำรงชีพ 3. เยาวชนในยุคนี้มักมีความว้าเหว่ ความเหงา เพราะขาดความใกล้ชิดสนิทสนมทั้งจากครอบครัว ทั้งจากสังคม เช่น พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก ไม่เคยใกล้ชิดลูก ไม่เคยเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกทั้งด้านความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมประเพณี และการปฏิบัติตนต่อสังคม เยาวชนเป็นวัยที่กำลังใฝ่หาแบบอย่างจากผู้ใหญ่และจากสังคมที่ดี เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้แก่ตน จากจุดอ่อนและอุปสรรค จะเห็นว่า สิ่งที่เป็นปัญหานั้นมีจำนวนหลายอย่าง โดยส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาทางศีลธรรม ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้นำมาเพียงบางประเด็น โดยกำหนดปัญหางานวิจัยไว้ 4 ประเด็น คือ

1. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในสังคมดิจิทัลโดยอาศัยปรโตโฆสะ

2. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในสังคมดิจิทัลโดยอาศัยโยนิโสมนสิการ

3. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลด้านหลักประกันชีวิต

4. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลด้านการพัฒนาสังคม

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่า พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลน่าจะเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหานั้นได้ เพราะหลักเบญจศีลนั้นเป็นทั้งการใช้เหตุผลและสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นหลักพุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐานและเป็นหลักมนุษยธรรม โดยหลักเบญจศีลหรือศีล 5 (อัง.ปัญจก.(ไทย) 22/172/227) ซึ่งเป็นหลักความประพฤติชอบทางกายและวาจา เป็นการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ซึ่งมี 5 ข้อ คือ 1. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าการประทุษร้าย 2. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน 3. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่

หวงแหน 4. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง 5. สุราเมรยมชชปมาทฏฐา เวรมณี เว้นจากน้ำดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558: 239)

จากประเด็นที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาค้นคว้าทำวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ซึ่งผู้วิจัยจะได้แจกแจงออกเป็นวัตถุประสงค์การวิจัยและจะได้คลี่แต่ละรายประเด็นให้ชัดเจนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีล
3. เพื่อประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัล โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักเบญจศีลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากอรรถกถา ตำรา หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากที่สุด ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้โดยไม่มีความเอนเอียงหรือใช้ความรู้สึกส่วนตัว

3. การนำเสนอข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและความสมบูรณ์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีการนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

ส่วนที่ 2 พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีล

ส่วนที่ 3 การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

มีการตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด หลังจากได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงนำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description)

ผลการวิจัย

1. แนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ทำให้เข้าใจว่า คุณธรรม จริยธรรม สองคำนี้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกันในด้านคุณงามความดี จริยธรรม คือ ความประพฤติที่ถูกต้องดีงามทั้งกายและวาจา บุคคลควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและคนในสังคมรอบข้างมีความสุข ซึ่งเป็นเรื่องของการฝึกนิสัยที่ดี โดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ผู้มีความประพฤติดีอย่างแท้จริง จะต้องเป็นผู้มีจิตใจที่คิดอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น จริยธรรมเป็นเรื่องของความประพฤติเป็นพฤติกรรมภายนอก ส่วนคุณธรรมเป็นสภาพคุณงามความดีภายในจิตใจ พฤติกรรมของคนที่แสดงออกมาทั้งทางกายและวาจานั้น ย่อมเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจและทางสติปัญญา สิ่งเป็นปัญหาของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัลคือ 1. เยาวชนมีความยึดมั่นในความคิดของตนเอง มีความเชื่อมั่นในวัตถุทางเทคโนโลยีมากกว่า คำติเตียนสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูบาอาจารย์ ทั้งมีจิตใจที่อ่อนแอหลงใหลมัวเมาไปตามกระแสสังคม ทั้งมีความประพฤติที่เบี่ยงเบนไปในทางที่มิชอบ เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เสพสิ่งเสพติด มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย ก่อเหตุทะเลาะวิวาทในที่สาธารณะ สร้างปัญหาให้แก่สังคมวันแล้ววันเล่า 2. เยาวชนมักติดเพื่อน เป็นช่วงวัยที่ทำตามเพื่อนเพราะอิทธิพลกระแสของสื่อเป็นใหญ่ จึงพากันเที่ยวเตร่ หนีเรียน เสพสิ่งเสพติด ติดเกม เป็นต้น ทั้งขาดความเชื่อมั่นในปัญญาและความสามารถของตนเอง อาศัยสื่อและเพื่อนเป็นเครื่องมือในการดำรงชีพ 3. เยาวชนในยุคนี้มักมีความว้าเหว่ ความเหงา เพราะขาดความใกล้ชิดสนิทสนมทั้งจากครอบครัว ทั้งจากสังคม เช่น พ่อ

แม่ไม่มีเวลาให้ลูก ไม่เคยใกล้ชิดลูก ไม่เคยเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกทั้งด้านความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมประเพณี และการปฏิบัติตนต่อสังคม เยาวชนเป็นวัยที่กำลังใฝ่หาแบบอย่างจากผู้ใหญ่และจากสังคมที่ดี เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้แก่ตน จากจุดอ่อนและอุปสรรค จะเห็นว่า สิ่งที่เป็นปัญหานั้นมีจำนวนหลายอย่าง โดยส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาทางศีลธรรม ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้นำมาเพียงบางประเด็น โดยกำหนดปัญหางานวิจัยไว้ 4 ประเด็น คือ 1. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในสังคมดิจิทัลโดยอาศัยปรโตโฆสะ 2. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในสังคมดิจิทัลโดยอาศัยโยนิโสมนสิการ 3. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลด้านหลักประกันชีวิต 4. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลด้านการพัฒนาสังคม

2. พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีล ทำให้เข้าใจว่า พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลนี้ถือว่า เป็นหลักธรรมพื้นฐานของมนุษย์ เรียกว่า มนุษยธรรม คือ ระเบียบที่ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมของมนุษย์ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และธรรมที่คู่กัน ก็คือ เบญจธรรม 5 ทั้งเบญจศีลและเบญจธรรมที่เรียกว่า เป็นจริยธรรมขั้นมูลฐานนั้น เพราะเป็นข้อปฏิบัติขั้นต้น เป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมชั้นสูงขึ้นไป เช่นเดียวกับการลงรากเสาเข็มไว้เป็นอย่างดีย่อมสามารถรับน้ำหนักอาคารสูงใหญ่หลายชั้นได้ การที่จะดูพื้นฐานหรือความมั่นคงของบุคคลก็สามารถที่จะดูได้พร้อมกับบอกหรือคาดคะเนได้ว่าเป็นอย่างไรโดยเอาหลักเบญจศีลและเบญจธรรมนี้เป็นเครื่องมือวัด” เบญจศีลนี้เป็นข้อปฏิบัติที่พึงงดเว้นหรือละเว้นไม่ให้ปฏิบัติ เพราะถ้าขืนปฏิบัติก็จะพบแต่ความเสื่อม ความพินาศและเป็นความชั่ว เมื่อพระพุทธองค์ทรงบัญญัติข้อที่ควรละเว้นแล้วพระองค์ก็ทรงสอนแนวทางการปฏิบัติ หรือบัญญัติข้อที่ควรปฏิบัติไว้ เรียกว่า เบญจธรรม เป็นข้อที่ปฏิบัติอันจะนำไปสู่ความดี เบญจธรรมยังจะเป็นธรรมสนับสนุน และเป็นธรรมที่ช่วยให้บุคคลไม่ปฏิบัติผิดศีล 5 ด้วย โดยแต่ละข้อของศีล 5 ได้มีการแสดงเหตุผลถึงจุดมุ่งหมาย ประโยชน์ ตลอดถึงลักษณะเงื่อนของการกระทำที่จะทำให้ผิดศีลข้อนั้นๆ อย่างชัดเจน

3. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในสังคมดิจิทัล สามารถประยุกต์ได้ว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ก็คือ การขัดเกลาพฤติกรรม การเสริมสร้าง การเอาใจใส่ การสอนให้ความรู้ ทำตัวอย่างที่ดีให้เขาได้สัมผัสได้เห็นได้ยินได้ฝึกฝน ใช้เวลาให้พอเหมาะในการใช้สื่อ ใช้คำพูดที่เหมาะสมสุภาพ เมื่อมีความผิดต้องใช้ถ้อยคำที่สุภาพ สิ่งแวดล้อมที่บ้านที่โรงเรียนต้องไม่ทำให้เกิดความเครียด เยาวชนไทยจะเป็นคนดีสามารถนำพาตนเองให้พ้นจากการกระทำความผิดทั้งปวงและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เก่งและดีได้ จึงต้องผ่านการพัฒนาพฤติกรรมหรือกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เพราะไม่ว่าจะย่างเข้าสู่ยุคใดสมัยใดก็ตาม บ้าน วัด โรงเรียนหรือหน่วยงานราชการ ยังคงเป็นสถาบันที่ช่วยขัดเกลาเยาวชนให้

ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ให้เติบโตเป็นคนดี เป็นคนเก่ง เป็นคนที่มีพฤติกรรมที่ดี มีนิสัยที่พึงประสงค์ของสังคม

พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลได้ชี้ให้เห็นมูลเหตุสำคัญที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม อาจเป็นสาเหตุสำคัญของพฤติกรรมที่แสดงออกมาในรูปแบบของการกระทำที่บ่งชี้ถึงสภาพจิตใจ หรืออารมณ์อันซับซ้อนก่อนที่บุคคลจะตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมา การชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์นั้น หมายถึง ปัญหาที่มนุษย์ก่อขึ้นมาเอง เช่น การทำร้ายต่อเพื่อนมนุษย์ การละเมิดสิทธิ์ของผู้อื่น การทำลายตัวเอง โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่ตามมาจนเกิดเป็นปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ผูกกันเป็นลูกโซ่แก้ไม่ตกจนกลายเป็นปัญหาโลกปัจจุบันนี้และก็จะมีต่อไปเรื่อยๆ พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลมองปัญหาที่เกิดขึ้นมาบนโลกนั้นเกิดจากกิเลสตัณหาของมนุษย์ ถ้าสามารถลดละกิเลสตัณหาของมนุษย์ได้ ปัญหาก็จะลดละหรือหมดไป ในที่สุด พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลนั้นสามารถจะแก้ปัญหาให้โลกได้ ถ้ารู้จักเลือกและนำหลักธรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลสามารถให้คำชี้แนะวิธีแก้ปัญหาไว้หลายแห่ง เช่น หลักโยนิโสมนสิการ คือ การพิจารณาโดยแยบคาย ในส่วนของฆราวาสผู้ดำเนินชีวิตในระดับโลกิยะทั่วไป วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอยู่เสมอ เช่น ความมีสติอยู่ตลอดเวลา ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เมื่อประสบกับปัญหาต่าง ๆ มีความเข้าใจในวิธีหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันและนำไปเป็นองค์ประกอบ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ก้าวตามความเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างเท่าทัน มีสติสัมปชัญญะไม่หลงงมงายในเรื่องที่ไร้สาระไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยสามารถควบคุมหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตประจำวันทางสังคมได้ ช่วยพัฒนาชีวิตของตนเองจากด้านใน คือ เรื่องของจิตใจ ไม่หลงใหลไปกับอิฏฐารมณ์และอนิษฐารมณ์ของโลก เป็นผู้มีสติปัญญาเข้าใจกฎของธรรมชาติและจะทำอย่างไรให้อยู่กับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืนและมีความสุขเพียงเพราะการดำรงตนอยู่ในหลักศีล 5 เพราะเหตุนั้น พึงชำระศีลให้หมดจด นั่นหมายความการรักษาศีลทำให้มีความสุข มีกินมีใช้ด้วยโภคทรัพย์ และนำไปสู่การเข้าถึงนิพพาน อันเป็นบรมสุขคือความสุขที่แท้จริง แล้วพระท่านก็ย้ำ "ตัสมา สีลัง วิโสทะเย" คือ พระบอกว่า เพราะเหตุนี้ พวกท่านทั้งหลาย พึงรักษาศีลให้หมดจดเถิด แล้วจะมีคุณค่าและประโยชน์สุขอย่างแน่นอน อานิสงส์นี้ไม่เพียงเกิดขึ้นแต่ในชาตินี้เท่านั้น ยังส่งผลไปในโลกหน้าด้วยการเชื่อมั่นได้ว่าไม่ตกไปในนรกอบายภูมิ มีแต่สวรรค์เป็นที่หวัง หากจะต้องมีการเวียนว่ายตายเกิดอีก ก็กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อย่างแน่นอน

อภิปรายผล

1. แนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัล การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลจึงต้องพัฒนาทั้ง 3 ทาง ควบคู่กันไป คือ ทางจิตใจ ทางสติปัญญา และทางพฤติกรรม เพื่อต้องการให้บุคคลได้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ คุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ควรประกอบไปด้วย 1) ความมีน้ำใจ ไม่ทอดทิ้งกัน ความมีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อส่วนรวม 2) มีความขยันขันแข็ง อดทน อดกลั้น พึ่งตนเองได้ ไม่มัวเมาในอบายมุข 3) มีสัมมาชีพ มีความพอเพียง 4) มีความเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของทุกคน สามารถรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำอย่างดี สอดคล้องกับ พระครูใบฎีกาสุบิน โสภโณ (2560) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงราย สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเยาวชนยังขาดโอกาสทางการศึกษาที่ดี ไม่มีปัจจัยในการที่จะศึกษาด้วยสภาวะเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดี ทั้งสภาพแวดล้อม ที่เยาวชนพักอาศัยอยู่ใกล้แหล่งสถานเริงรมย์ แหล่งค้ายาเสพติด อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม อยู่ในสภาพแวดล้อมของกลุ่มเพื่อนที่มีปัญหาเดียวกัน และสภาพครอบครัวที่ไม่พร้อม อีกทั้งการสื่อสารที่ไร้พรมแดนเป็นเหตุให้เยาวชนเข้าถึงสื่อได้ทุกประเภท แต่ยังขาดวุฒิภาวะในการบริโภคสื่อ ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ของสังคม และวิไลภรณ์ จิรวัฒนเศรษฐ์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง เด็กยุคดิจิทัลภายใต้สังคมแห่งสื่อออนไลน์ และการเรียนรู้ทางสังคม ที่พบว่า สังคมไทยในยุคปัจจุบัน ปัญหาของเด็กติดเกมกำลังก็อยู่ในขั้นวิกฤตและทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยพฤติกรรมของเด็กที่ติดเกมมักจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว ชอบหนีเรียน มีปัญหาการเรียนตกต่ำ ไม่ชอบเข้าร่วมกิจกรรม ชอบเล่นเกมอยู่แต่กับบ้าน มีอารมณ์แปรปรวนง่าย และติดเพื่อนมาก

2. พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีล เป็นหลักธรรมพื้นฐานของมนุษยธรรม คือ ระเบียบที่ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมของมนุษย์ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และธรรมที่คู่กันก็คือ เบญจธรรม 5 ทั้งเบญจศีลและเบญจธรรมที่เรียกว่า เป็นจริยธรรมขั้นมูลฐานนั้น เพราะเป็นข้อปฏิบัติขั้นต้น เช่นเดียวกับการลงรากเสาเข็มไว้เป็นอย่างดีย่อมสามารถรับน้ำหนักอาคารสูงใหญ่หลายชั้นได้ เบญจศีลนี้เป็นข้อปฏิบัติที่พึงงดเว้นหรือละเว้นไม่ให้ปฏิบัติ เพราะถ้าขืนปฏิบัติก็จะพบแต่ความเสื่อม ความพินาศและเป็นความชั่ว โดยแต่ละข้อของศีล 5ได้มีการแสดงเหตุผลถึงจุดมุ่งหมาย ประโยชน์ ตลอดถึงลักษณะเงื่อนไขของการกระทำที่จะทำให้ผิดศีลข้อนั้น ๆ อย่างชัดเจน สอดคล้องกับคณิศร กิตติกรปรีดา (2559) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักศีล 5: กรณีศึกษา ชุมชน พระบาทห้วยต้ม จังหวัดลำพูนได้แสดงถึงผลของศีล 5 ที่มีพลังเข้มแข็ง สามารถสร้างศรัทธา และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนได้ ทั้งหมดนี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยง เป็นชุมชนสันติสุขในเชิงพุทธบูรณาการเป็นสะพานพร้อมที่จะทอดสายสัมพันธ์และเชื่อมประสานสังคมให้สามัคคี มีสันติภาพและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข

3. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในสังคมดิจิทัล มองปัญหาที่เกิดขึ้นมาบนโลกนั้นเกิดจากกิเลสตัณหาของมนุษย์ ถ้าสามารถลดละกิเลสตัณหาของมนุษย์ได้ ปัญหาก็จะลดละหรือหมดไป เมื่อประสบกับปัญหาต่าง ๆ มีความเข้าใจในวิธีหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันและนำไปเป็นองค์ประกอบ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ก้าวตามความเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างเท่าทัน มีสติสัมปชัญญะไม่หลงงมงายในเรื่องที่ไร้สาระ ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยสามารถควบคุมหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตประจำวันทางสังคมได้ ช่วยพัฒนาชีวิตของตนเองจากด้านใน คือ เรื่องของจิตใจ ไม่หลงใหลไปกับอิฏฐารมณ์และอนิษฐารมณ์ของโลก เป็นผู้มีสติปัญญาเข้าใจกฎของธรรมชาติและจะทำอย่างไรให้อยู่กับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืนและมีความสุขเพียงเพราะการดำรงตนอยู่ในหลักศีล 5 สอดคล้องกับพระราชสุตาภรณ์ (ประศักดิ์ อคฺคปญฺโญ) (2561)ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับเยาวชน นำมาซึ่งความสมานฉันท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกุศลศึกษา ที่ควรส่งเสริมการรักษาศีล 5 และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนควรให้เกียรติและ เคารพกติกาของโรงเรียน ห้องเรียน และเคารพในตัวครู การส่งเสริมการรักษาศีลข้อ 5 ชาวพุทธนับถือพระพุทธศาสนาก็ควรตระหนักในศีลข้อนี้ให้ดี เพราะทุกวันนี้อุบัติหรือการทะเลาะเบาะแว้งบางครั้งมาจากสาเหตุการเมาสุรา และจรรยา ลินลา (2562) ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรม ได้แสดงผลที่ว่าการแสดงออกด้านพฤติกรรมทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยพัฒนาจิตใจให้มีจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบ มีการเสียสละ มีจิตใจเอื้อประโยชน์ต่อส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดีตามความดีงามแห่งจริยธรรม ทุกคนพึงปฏิบัติตนให้เกิดความสุข เกิดความละอายแก่ใจ เกิดความเกรงใจต่อบาป จึงได้ชื่อว่า เป็นการพัฒนาตนอย่างมีคุณค่า

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ปัญหาเยาวชนก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นเพาะบ่ม อบรม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อจะได้เกิดมโนธรรมจิตสำนึกในการกระทำขึ้นมาบ้าง ซึ่งในหลักธรรมจริยธรรมพื้นฐานที่ควรจะปลูกฝังคือหลักเบญจศีล อันเป็นขั้นพื้นฐานที่มนุษย์โดยปกติสามัญสำนึกทั่วไปควรจะประพฤติปฏิบัติได้ การจะพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นได้จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการให้เกิด ปัจจัยที่มีพลังในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัลคือ การปลูกฝังความคิดที่ถูกต้องที่เรียกว่าสัมมาทิฏฐิ พุทธจริยศาสตร์ขั้นต้นคือ ศีล 5 เป็นส่วนหนึ่งของพุทธจริยศาสตร์ขั้นกลางคือ กุศลกรรมบถ 10 และพุทธจริยศาสตร์ขั้นกลางคือ กุศลกรรมบถ 10 เป็นส่วนหนึ่งของพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูงคือ หลักอริยมรรคมีองค์ประกอบ 8 ประการ สรุปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์ขั้นต้นคือ ศีล 5 เป็น

ส่วนหนึ่งของพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูงคือ หลักอริยมรรคมีองค์ประกอบ 8 ประการ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยพุทธจริยศาสตร์ขั้นต้นคือ ศีล 5 จะต้องไม่ลืมความเป็นร่มใหญ่ของพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูงคือ หลักอริยมรรคมีองค์ประกอบ 8 ประการ และในหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการนั้น จะเดินและขับเคลื่อนด้วยหลักสัมมาทิฏฐิเป็นที่ตั้ง เมื่อเป็นเช่นนี้ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยพุทธจริยศาสตร์ขั้นต้นคือ ศีล 5 จึงต้องมีสัมมาทิฏฐิเป็นหลักธรรมในการขับเคลื่อนและกำกับ ดังนั้น จึงเป็นข้อสรุปที่ว่า การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักเบญจศีลในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในสังคมดิจิทัลโดยอาศัยหลักสัมมาทิฏฐิ

เอกสารอ้างอิง

กานต์ เชาวน์นิรัติศัย. (2557). *ผลกระทบจากการบริโภคสื่อที่มีต่อเด็กในประเทศไทย.ในการประชุมวิชาการปัญญาภิวัฒน์ ครั้งที่ 4 วันที่ 9 พฤษภาคม.* กรุงเทพฯ: สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.

คณิศร กิตติกรปรีดา. (2559) งานวิจัยเรื่อง *“แนวทางการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักศีล 5: กรณีศึกษาชุมชน พระบาทห้วยต้ม จังหวัดลำพูน(สันติศึกษา).* พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จรรยา ลินลา. (2562, พฤษภาคม-สิงหาคม). กระบวนการพัฒนาตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรม. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์.* 7(2): 41-63.

บัญญพนต์ พูนสวัสดิ์. (2566). *Digital Natives นักเรียนยุคดิจิทัลกับห้องเรียนบน M-Learning.* ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2566 จาก https://www.digitalagemag.com.

พรทิพย์ อันทิวโรทัย. (2539). *การวิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรีตราโมทในกลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระครูใบฎีกาสุบิน โสภโณ. (2560, พฤษภาคม-สิงหาคม). แนววิธีการขับเคลื่อนคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงราย. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.* 10 (2): 83-102.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่.* กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลธัมม์.

พระราชสุตาภรณ์ (ประศักดิ์ อคฺคปญฺโญ). (2561). *การส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกุศลศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวดำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปญฺโญ) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร.* สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์. (2557, สิงหาคม-ตุลาคม). *พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชน.* วารสารพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลทหารบก. 15(2): 173-178.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิไลภรณ์ จิรวัฒนเศรษฐ์. (2559). เด็กยุคดิจิทัลภายใต้สังคมแห่งสื่อออนไลน์และการเรียนรู้ทางสังคม. *JOURNAL OF EDUCATION FUTUROLOGY.* 1(1): 1-10.

สวัสดิ์ อโณทัย. (2558, มกราคม-มิถุนายน). *วิธีการสร้างความสุขตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.* วารสารวิชาการ วารสารเซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 18(22): 161-117

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์

THE APPLICATION OF THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY IN THE THAI MONKS'RELIGIOUS WORK DEVELOPMENT IN THE SOCIAL WELFARE

[1]พระมงคลชัย ธมฺมจาโร (ไพโรจน์), [2]กันยาวีร์ สัทธาพงษ์, และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]Phra Mongkolchai Dhammacharo (Pirot), [2]Kanyawee Sathapong and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]mongkolchai1868@gmail.com, [2]kanyawee@forecastscience.com, [3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 18, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์ 2) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสารัตถะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์องค์ความรู้ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) งานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์ เป็น

[1] นักศึกษา สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3] อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ภารกิจที่มีความสำคัญ ถือเป็นการแนะนำประชาชนให้อนุรักษ์แนะนำ ส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาท้องถิ่น และรักษาสิ่งแวดล้อม 2) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือว่า เป็นหลักในการดำเนินชีวิตต้องยึดวิถีชีวิตอยู่แต่พอดี อย่าฟุ่มเฟือย อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เป็นมรรควิถีของการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความไม่ประมาท 3) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้วยการแนะนำ อบรม ถือว่าเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนมีความแข็งแกร่งทั้งด้วยหลักคุณธรรมและหลักความรู้ในการใช้วิจารณญาณเพื่อการวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบทแห่งภูมิสังคม แล้วนำมาสู่การประเมินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ทั้งแง่ดีและผลเสียที่จะตามมา ตลอดทั้งปัญหา อุปสรรคและความเสี่ยงต่าง ๆ แล้วสุดท้ายเลือกที่จะนำมาปรับปรุง ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับบุคคล สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างประโยชน์สุขของประชาชนด้วยกระบวนการของความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา มองหาผลที่เกิดขึ้นด้วยการสร้างความรู้ ความรัก และความสามัคคี

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนางานศาสนกิจ, พระสงฆ์ไทย, สังคมสงเคราะห์

Abstract

This research aims to 1) study the concept of the religious work development of Thai monks in the social welfare; 2) study the concept of the main content of the sufficiency economy philosophy; 3) apply the sufficiency economy philosophy to develop religious work of Thai monks in the social welfare. This is a qualitative research using a document research method under the process of analytic, appreciative and applicative approach to lead to the application of knowledge in philosophy and Buddhism. The research results found that 1) the religious work of Thai monks in the social welfare is an important mission. It is considered an introduction for people to conserve, advise, and encourage people to develop their local areas and preserve the environment. 2) The sufficiency economy philosophy is considered a principle in life that must adhere to a moderate way of life, do not be extravagant, do not focus on material things, adhere to the middle path, live within one's means, and use wisdom in life. It is a way of life based on mindfulness. 3) The philosophy of the sufficiency economy can be applied to develop religious work of Thai monks in the field of social welfare to improve

the quality of life of the people through advice and training. It is considered as building immunity for people to be strong with both morality and knowledge in using judgment to analyze problems. The context of the social landscape then leads to the evaluation of the value of things, both the good and the bad consequences that will follow, as well as the problems, obstacles and risks, and finally choosing to adjust and apply them appropriately, in line with individuals, society, communities and the environment, to create benefits for the people through the process of understanding, accessing and developing, looking for the results that occur by creating knowledge, love and unity.

Keywords: Application, Sufficiency Economy Philosophy, Thai Monks' Religious Work Development, Social Welfare

บทนำ

สังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่มีพื้นฐานความเชื่อในพระพุทธศาสนา ผู้มีส่วนรับผิดชอบสังคมไทยต่างมีความตระหนักว่าจะทำอย่างไรให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เป็นสังคมแห่งการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นสังคมแห่งการดูแลและเอาใจใส่กันและกัน เป็นสังคมแห่งความพอเพียง เป็นสังคมแห่งการแบ่งปัน เป็นสังคมแห่งการให้ความรักความเมตตา ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไม่ใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง แต่ต้องเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนในสังคมทุกองค์กร ทุกหน่วยงานในสังคมไทย ตลอดจนถึงชุมชน ดูแลกัน ช่วยเหลือกันในชุมชน มีความสำนึกร่วมกัน แม้แต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกแผนต่างมุ่งที่จะทำอย่างไรที่จะทำให้สังคมไทยกลับมา ดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ดูแลกันเอง แบบพี่แบบน้องญาติมิตร เป็นคนบ้านใกล้เรือนเคียงกัน ทุกภาคส่วนต่างพยายามมุ่งมั่นที่จะสร้างระบบและกลไกในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดความมั่นคงในสังคมไทยให้ได้ มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างช่วยกันร่วมปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ แต่มีหน่วยงานหนึ่งที่ทำหน้าที่ของตนเคียงคู่สังคมไทยตลอดมา ก็คือ สถาบันทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะวัดและพระสงฆ์ กล่าวได้ว่า พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญ ดังที่กล่าวไว้ในหลักทิศหกถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อคฤหัสถ์ โดยการห้ามปรามจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี ให้ได้ฟังสิ่งที่ไม่เคยฟัง ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ คือ ทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้ (ที.ปา.(ไทย) 11/198-204/202-206) หากกล่าวไปแล้ว พระสงฆ์เปรียบเสมือนแสงสว่างให้กับชุมชนเป็นผู้แนะนำให้ชาวบ้านได้รู้และเข้าใจใน หลัก

ของความเป็นจริง รู้จักความดี ความชั่ว สิ่งที่ควรทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ใช้ปัญญาไปในทางที่ถูก ที่ควร ในชุมชนนั้น พระสงฆ์ไม่สามารถแยกตัวออกจากชุมชนได้ พระสงฆ์เองก็ต้องพึ่งพาอาศัย คฤหัสถ์ใน ด้านปัจจัยสี่ คฤหัสถ์ก็พึ่งพระสงฆ์ในด้านปัญญาความรอบรู้ที่พระสงฆ์ได้ให้ความอนุเคราะห์ และ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตน น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า มีความเมตตากรุณาซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย รวมถึงสภาพสิ่งแวดล้อม โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

พระสงฆ์นั้นมีบทบาทต่อสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องจาก สังคมไทยได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานานนับพันปี ส่งผลให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นสาวก ผู้สืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้รับการยอมรับนับถือตามไปด้วย เพราะ พระสงฆ์เป็นหนึ่งในสามสิ่งมีค่าซึ่งได้รับการเคารพศรัทธาสูงสุดจากพุทธศาสนิกชนตามคติ ‘รัตนตรัย’ อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ กล่าวคือ พระสงฆ์ไทยในสมัยอดีตนั้น นอกจากจะศึกษาปฏิบัติและเผยแผ่ธรรมอันเป็นหน้าที่ปกติแล้ว ท่าน (พระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถบางรูป) ยังมีบทบาททางสังคมอีกหลายด้าน เช่น เป็นครูสอนหนังสือ เป็นหมอ รักษาโรค เป็นนักสังคมสงเคราะห์ เป็นนักพัฒนาชุมชน เป็นช่างฝีมือ เป็นอนุญาโตตุลาการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาท เป็นนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ฯลฯด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์ ไทยในสมัยอดีตจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อสังคมอย่างมาก ในปัจจุบันแม้ว่าจะมีองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาทำหน้าที่ให้บริการ แก้ปัญหาและพัฒนาสังคมแทนพระสงฆ์ แต่ พระสงฆ์ก็ยังคงมีบทบาทในสังคมไทยอยู่เช่นเดิม โดยเฉพาะบทบาทด้านพิธีกรรม ด้านเผยแผ่ ศาสนาและด้านสังคมสงเคราะห์ ส่วนทางด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย (รักษาโรคแก่ ประชาชน) และด้านพัฒนาชุมชนนั้น แม้จะมีหน่วยงานราชการเข้ามารับผิดชอบและประสบ ความสำเร็จพอสมควร แต่ก็ใช่ว่าพระสงฆ์จะยุติบทบาทด้านเหล่านี้เสียทีเดียว ดังจะเห็นได้จาก ความพยายามในการคิดค้นโครงการและกิจกรรมใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมอยู่ เสมอ เช่น ศูนย์เด็กเล็ก ค่ายคุณธรรม สถานพักฟื้นผู้ป่วยโรคเอดส์ สถานบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพ ติด กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ธนาคารข้าว บวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ ฯลฯ อาจกล่าวได้ว่า พระสงฆ์ มีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมไทยในทุกๆ ด้าน โดยโครงการและกิจกรรมการช่วยเหลือทั้งหมด ล้วนเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน อย่างไรก็ตาม การที่พระสงฆ์ไทยเข้าไปมีบทบาท ทางสังคมอย่างมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งการปรับเปลี่ยนและพัฒนาวิธีการช่วยเหลือ สังคมที่หลากหลายก็ทำให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่าพระสงฆ์ไทยเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับทางโลกย์ (โลกิยะ) มากเกินไปและบางบทบาทก็ ‘ไม่ใช่กิจของสงฆ์’

การปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์นั้นไม่ใช่เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ไทยโดยตรง หน้าที่หลักของพระสงฆ์คือ การศึกษา การปฏิบัติ และการนำเอาธรรมะไปสงเคราะห์ชาวโลก

อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีการทำงานสังคมสงเคราะห์ก็อาจอนุโลมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการทำหน้าที่ทางศาสนาของพระสงฆ์ได้เหมือนกัน อย่างเช่น พระสงฆ์ที่ใช้งานสังคมสงเคราะห์เป็นเครื่องมือหรือเป็นอุบายนำคนเข้าหาเป้าหมายทางศาสนา ถ้าเป็นงานสังคมสงเคราะห์อย่างเดียวล้วน ๆ ก็ถือว่าไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหน้าที่ของพระสงฆ์ มองในแง่พระวินัย ถ้าพระสงฆ์ใช้งานสังคมสงเคราะห์เป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพ ถือว่าเป็นเดรัจฉานวิชาและเป็นการผิดศีลด้วย เพราะเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับวิถีชีวิตพระสงฆ์ที่ถูกออกแบบมาให้อยู่อย่างเรียบง่ายและให้เลี้ยงชีพด้วยปัจจัย 4 ที่ประชาชนถวาย แต่ถ้าทำงานสังคมสงเคราะห์ด้วยเจตนาบริสุทธิ์เพื่อช่วยเหลือสังคมจริง ๆ และเพื่อเป็นเครื่องมือนำคนเข้าสู่ศาสนา ก็ถือได้ว่าไม่เป็นการประกอบอาชีพในทางผิดด้วยเดรัจฉานวิชาและไม่ถือว่าเป็นการผิดศีล การพัฒนาการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น จึงนำมาสู่การวิจัยนี้ว่า

1. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาด้านบุคลากร
2. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาด้านเป้าหมายการทำงาน
3. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาด้านบริหารจัดการ
4. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาด้านการดำเนินการ

จากปัญหาดังกล่าว สามารถแสวงหาคำตอบในหลากหลายศาสตร์ได้ แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมองว่า สารัตถะจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแนวทางนั้นได้ ด้วยเหตุผลที่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสรุปได้เป็น 3 ห่วง 2 เงื่อนไข (กรมการศาสนา, 2550: ก-2) คือ 1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ 2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ส่วนเงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550: 8)

จากประเด็นที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาค้นคว้าทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้แจกแจงออกเป็นวัตถุประสงค์การวิจัยและจะได้คลี่แต่ละรายประเด็นให้ชัดเจนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสารัตถะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากที่สุด ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้โดยไม่มีความเอนเอียงหรือใช้ความรู้สึกส่วนตัว

3. การนำเสนอข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและความสมบูรณ์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้น

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีการนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์

ส่วนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสารัตถะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้มีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด จึงมีการตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด หลังจากได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงนำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์ ทำให้เข้าใจว่า ในการปฏิบัติงานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์เป็นไปเพื่อเกื้อหนุนให้เกิดการศึกษา ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ทั้งที่พระสงฆ์เองสอนพระเณรด้วยกันเอง และสงเคราะห์กุลบุตร กุลธิดา เพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง พร้อมทั้งวิชาความรู้ จรณะ ความประพฤติ การศึกษาที่สร้างวิธีคิดที่เป็นสัมมาทิฏฐิ การเรียนรู้คู่ความสุข ด้านการเผยแผ่ งานเผยแผ่ที่นำคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกเผยแผ่สู่ประชาชน เป็นภารกิจที่มีความสำคัญอีกทั้ง แนะนำประชาชนให้อนุรักษ์แนะนำ ส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาท้องถิ่น และรักษาสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ไทยได้มีเกณฑ์ในการกำกับความประพฤติ เกณฑ์การตัดสินการปฏิบัติงานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยมีทั้งที่เป็นหลักธรรมในการประเมินตรวจสอบคุณธรรมจากภายในตนเองของพระสงฆ์ด้วยการใช้สัมมาทิฏฐิที่พิจารณาจากหลักปรโตโฆสะ ด้วยวิญญูชน บัณฑิต และหลักโยนิโสมนสิการจากการพิจารณาการกระทำต่างๆ อันเป็นไปด้วยกุศลมูลคือ ราคะ โลภะ โทสะ โมหะหรือไม่ ยิ่งไปกว่า พระพุทธองค์ได้กำหนดหลักอาทิพรหมจริยกาสิกขา คือ หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายบทบัญญัติหรือข้อปฏิบัติเบื้องต้นของพรหมจรรย์ สำหรับป้องกันความประพฤติเสียหาย ซึ่งหมายถึงสิกขาบท 227 ที่มาในพระปาฏิโมกข์ และหลักอภิสมาจาริกาสิกขา คือ หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายขนบธรรมเนียมที่จะชักนำความประพฤติ ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดีงามมีคุณยิ่งขึ้นไป ซึ่งบัญญัติเหล่านี้ถือเป็นสิกขาบทนอกพระปาฏิโมกข์ คือเพิ่มขึ้นนอกไปจากสิกขาบท 227 ทั้งนี้เป็นไปเพื่อความดีงามของสงฆ์ ความผาสุกของสงฆ์ กำราบคนหน้าด้านไม่รู้จักอาย ความผาสุกของพระสงฆ์ผู้มีศีลดีงาม ปิดกั้นอาสวะ ปิดกั้นอาสวะที่จะเกิดในอนาคต

ความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ความเลื่อมใสของคนที่เลื่อมใสแล้ว ความดำรงมั่นแห่งสัทธรรม และเอื้อเฟื้อพระวินัย แต่ในปัจจุบันได้มีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจด้านสังเคราะห์ จะมีแนวทางการพัฒนาภูมิคุ้มกันเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมเพื่อไม่ให้เกิดข้อถกเถียงว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นกิจของสงฆ์หรือไม่ จะมีแนวทางการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ความมีเหตุมีผลในการทำงานได้อย่างไร และจะมีแนวทางการพัฒนาความรู้และคุณธรรมของความพอดี พอประมาณในการทำงานนั้นได้อย่างไร ในประเด็นเหล่านี้ สามารถแสวงหาคำตอบในหลากหลายศาสตร์ได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับสารัตถะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เข้าใจว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาของการพัฒนาแบบยั่งยืน การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตต้องยึดวิถีชีวิตอยู่แต่พอดี อย่าฟุ่มเฟือย อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี สิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยมีสารัตถะในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นมรรควิถีของการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความไม่ประมาทในชีวิต วัย และสภาพการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทั้งหลาย โดยใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลางของการดำรงตนให้อยู่อย่างพอดี พอเพียง พอเหมาะ ไม่ฟุ่มเฟือยอย่างไร้ประโยชน์ ไม่ยึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ดำรงชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ มีวิจารณญาณในการไตร่ตรองอย่างเป็นเหตุเป็นผล ตามสภาพแวดล้อม ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี สิ่งไม่ดี สิ่งที่มีคุณ สิ่งที่ไม่มีคุณ ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริง และเสริมสร้างของคุณลักษณะภายในของการ “รู้รัก สามัคคี” บนพื้นฐานเมตตาธรรมแล้วนำสู่การพัฒนาเชิงบูรณาการได้อย่างสมเหตุสมผล คุณลักษณะความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีก็ต้องมีเงื่อนไขทั้งสองประกอบด้วยเช่นกัน โดยเงื่อนไขเหล่านี้ช่วยให้คุณลักษณะความมีเหตุผลเป็นเหตุผลที่อยู่บนฐานของความรู้ที่ถูกต้องตามคลองธรรม เมื่อความมีเหตุผลประกอบด้วยความรู้ (เงื่อนไขความรู้) และความดี (เงื่อนไขคุณธรรม) แล้ว ความมีเหตุผลซึ่งเป็นปัจจัยนำและปัจจัยคู่ขนานนั้น ก็เป็นปัจจัยเสริมให้ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามคลองธรรมด้วย ดังนั้น เงื่อนไขทั้งสองจึงเป็นตัวกำหนดให้คุณลักษณะทั้งสาม เป็นไปอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีที่แท้จริงที่จะขาดไม่ได้

3. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์ สามารถประยุกต์ได้ว่า ในการพัฒนาศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะเบื้องต้นคือ ในระดับกามสุขแบบประชาชนคนทั่วไป ด้วยการแนะนำ อบรม เผยแผ่หลักพุทธธรมแก่ประประชาชนเพื่อสร้างความสุขระดับปัจเจกสุขนี้ ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนมีความแข็งแกร่งทั้งด้วยหลักคุณธรรมและหลักความรู้

ในการใช้วิจารณญาณเพื่อการวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบทแห่งภูมิสังคม แล้วนำมาสู่การประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ทั้งแง่ดีและผลเสียที่จะตามมา ตลอดทั้งปัญหา อุปสรรคและความเสี่ยงต่าง ๆ แล้วสุดท้ายเลือกที่จะนำมาปรับปรุง ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับบุคคล สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ลักษณะดังกล่าว หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการสร้างสันติสุขที่เป็นความสงบสุข ร่มเย็น เป็นความสุขที่วางอยู่บนความเมตตา มีความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น เมื่อมีความเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่น ก็จะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นส่งความปรารถนาดีนั้นแก่เรากลับมาเช่นกัน เป็นการสร้างความสุขที่เริ่มต้นจากการนับหนึ่งที่ตัวเราเองด้วยการตระหนักในคุณค่าของตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความรู้ความสามารถ แปลงความรู้ความสามารถดังกล่าวมาเป็นทุนการผลิตในการประกอบสัมมาชีพ ภูมิใจในอาชีพของตน รู้จักบริหารจัดการควบคุมรายรับรายจ่าย รู้จักการอดออม รู้จักพออยู่ พอกิน พอใช้ ไม่เป็นไปตามกระแสบริโภคนิยม ไม่หลงอบายมุขต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ก็สามารถทำให้ชีวิตมีความสุขได้ หัวใจสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับการลงมือปฏิบัติ เพื่อปรับความคิดจิตใจของผู้คนให้เข้าใจ หลักการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิด “ประโยชน์สูง ประหยุดสุด เพื่อความสุขที่ยั่งยืนของผู้คน” โดยหลักการดังกล่าว สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนางานศาสนกิจด้านสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทยนั้นได้เป็นอย่างดี ดังนั้น หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานศาสนกิจด้านสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี เพราะทั้งสองมีพื้นฐานหลักคิดที่เหมือนกันและการช่วยเหลือประชาชนเหมือนกัน อีกทั้งปลายน้ำ เพื่อนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ ทั้งสองต่างมุ่งเพื่อสร้างประโยชน์สุขของประชาชนด้วยกระบวนการของความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา มองหาผลที่เกิดขึ้นด้วยการสร้างความรู้ ความรัก และความสามัคคี

อภิปรายผล

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์ เป็นภารกิจที่มีความสำคัญ ถือเป็นการแนะนำประชาชนให้อนุรักษ์แนะนำ ส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาท้องถิ่น และรักษาสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ไทยได้มีการกำกับความประพฤติ เกณฑ์การตัดสินการปฏิบัติงานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยมีทั้งที่เป็นหลักธรรมในการประเมินตรวจสอบคุณธรรมจากภายในตนเองของพระสงฆ์ สอดคล้องกับพระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ (แย้มชุ่ม) (2558) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนทัศน์วิถีพุทธ ด้วยเหตุผลที่ว่าคณะสงฆ์ต้องให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้ง

กาย วาจา และจิตใจอันจะนำความสุข ความเจริญพัฒนามาสู่วัดและชุมชนสังคมประเทศชาติ และสอดคล้องกับพระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวุฑฺโฒ) (2563) ได้วิจัยเรื่อง พระสงฆ์กับงานสังคมสงเคราะห์ในสังคมไทย ที่พระสงฆ์ผู้มีตำแหน่งทางการปกครองจะต้องทำไว้ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การเผยแผ่ 4) การศึกษาสงเคราะห์ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ และที่สำคัญในการปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์นี้ถือเป็นการประยุกต์หลักคำสอนไปด้วย สอดคล้องกับ พระมหาสันติ ฐานวโร (ประสพสุข) (2561) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร มองว่า เป็นดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ ในการช่วยเหลือประชาชนในชุมชนและสังคมควรให้มีความเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะ และยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนอีกทางหนึ่งด้วย เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางด้านจิตใจ และทางด้านกายภาพ

2. แนวคิดเกี่ยวกับสารัตถะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือว่า เป็นหลักในการดำเนินชีวิตต้องยึดวิถีชีวิตอยู่แต่พอดี อย่าฟุ่มเฟือย อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี สิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เป็นมรรควิถีของการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความไม่ประมาท สอดคล้องกับพันธุ์บุณย์ ทองสังข์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับกลยุทธ์การจัดการองค์การในสภาวะวิกฤต กรณีศึกษา: ชุมพรคาบาน่า รีสอร์ท เน้นย้ำชัดเจนว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์การให้สามารถแข่งขันได้ และมีการเจริญเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้งนี้ปัจจัยแห่งความสำเร็จขึ้นอยู่ กับความเชื่อมั่นและความมุ่งมั่นของผู้บริหารเป็นสำคัญ

3. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์ ได้ประจักษ์ที่ว่า สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เบื้องต้นคือ ในระดับกามสุขแบบประชาชนคนทั่วไปด้วยการแนะนำ อบรม เผยแผ่หลักพุทธธรรมแก่ประประชาชนเพื่อสร้างความสุขระดับปัจเจกสุขนี้ ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนมีความแข็งแกร่งทั้งด้วยหลักคุณธรรมและหลักความรู้ในการใช้วิจารณญาณเพื่อการวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบทแห่งภูมิสังคม แล้วนำมาสู่การประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ทั้งแง่ดีและผลเสียที่จะตามมา ตลอดทั้งปัญหา อุปสรรคและความเสี่ยงต่าง ๆ แล้วสุดท้ายเลือกที่จะนำมาปรับปรุง ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับบุคคล สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างประโยชน์สุขของประชาชนด้วยกระบวนการของความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา มองหาผลที่เกิดขึ้นด้วยการสร้างความรู้ ความรัก และความสามัคคี สอดคล้องกับ กันยาวีร์ สัทธาพงษ์ (2562) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อรรถปริวรรตการตีความปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อสร้างสมดุลชีวิตอย่างยั่งยืนด้วยมุมมองปรัชญาหลังนวยุค ถือว่าเป็นการนำแนวคิดที่ดีมีประโยชน์ของหลายศาสตร์ความรู้ด้วยมุมมองปรัชญาหลังนวยุคตีความหลักคำสอนว่าด้วยทางสายกลางที่ยึดความพอดี พอเพียง ด้วยอริยมรรคมีองค์แปด เชื่อมโยงกับแนวคำสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างความคุ้มกันที่ดี โดยใช้ความรู้และคุณธรรมกำกับช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเกิดสมดุลชีวิตที่มีความสุขอย่างยั่งยืนแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานศาสนกิจด้านสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี เพราะทั้งสองมีพื้นฐานหลักคิดที่เหมือนกันและการช่วยเหลือประชาชนเหมือนกัน อีกทั้งปลายน้ำ เพื่อนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ ทั้งสองต่างมุ่งเพื่อสร้างประโยชน์สุขของประชาชนด้วยกระบวนการของความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา มองหาผลที่เกิดขึ้นด้วยการสร้างความรู้ ความรัก และความสามัคคี กล่าวเฉพาะการพัฒนาการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์มีจำนวนลักษณะการปฏิบัติงานจำนวนมากมาย ทั้งด้านการศึกษาสงเคราะห์และการเผยแผ่ธรรม ที่เป็นการจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน หรือหากเก็บก็ไม่ได้หวังผลกำไรในเชิงธุรกิจ เช่น มหาวิทยาลัยสงฆ์ ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด โรงเรียนสงเคราะห์ที่วัดจัดตั้งขึ้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลีและแผนกสามัญศึกษา โครงการพระธรรมทูต การมอบทุนการศึกษาแก นักเรียนนักศึกษาที่ขาดทุนทรัพย์ การสนับสนุนสถานศึกษาด้านต่าง ๆ เช่น อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดโครงการค่ายพุทธบุตร การสอนศีลธรรมในโรงเรียน การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). *พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน ตอนว่าด้วยพระสูตร เล่มที่ 11,23,25.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กันยาวีร์ สัทธาพงษ์. (2562, มกราคม-มิถุนายน). *การประยุกต์ใช้อรรถปริวรรตการตีความปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อสร้างสมดุลชีวิตอย่างยั่งยืนด้วยมุมมองปรัชญาหลังนวยุค.* วารสารเซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น . 22 (30): 236-252.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียงและสังคมแห่งชาติ. (2550). *การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียงและสังคมแห่งชาติ.

พรทิพย์ อันทิวโรทัย. (2539). *การวิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรีตราโมทในกลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ (แย้มชุ่ม). (2558). *การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนทัศน์วิถีพุทธ*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวุฑฺโฒ). (2563, มกราคม–เมษายน). พระสงฆ์กับงานสังคมสงเคราะห์ ในสังคมไทย. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 3 (1): 105-114.

พระมหาสันติ ฐานวโร (ประสพสุข). (2561). *การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พันธุ์บุณย์ ทองสังข์. (2559). *หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับกลยุทธ์การจัดการองค์การในสภาวะวิกฤต กรณีศึกษา: ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท*. สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยามนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การประยุกต์ใช้หลักอนัตตาในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

THE APPLICATION OF SELFLESSNESS IN COEXISTENCE IN A MULTICULTURAL SOCIETY

[1]พระสมุห์ทรงพล คุณวีโร (ชิณวงษ์), [2]สมบูรณ์ บุญโท และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]Phrasamuh Songphon Kunavero (Chinawong), [2]Somboon Boondo and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]songphon081@gmail.com, [2]Somboon.crv.@hotmail.com

[3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 18, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม 2) ศึกษาหลักอนัตตาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3) ประยุกต์ใช้หลักอนัตตาในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สังคมพหุวัฒนธรรมเป็น การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย เน้นเสริมสร้างสังคมดุลยภาพที่มีความเท่าเทียม มีสิทธิเสรีภาพ และความยุติธรรม เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กลุ่มวัฒนธรรมย่อย มีความปรองดองสมานสามัคคี ปราศจากความขัดแย้ง และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างได้อย่างมีความสุข 2) หลักอนัตตา ถือว่าเป็นหลักการสำคัญที่พัฒนามนุษย์ เพราะเป็นการแสดงถึงในแง่หลักสัจธรรมที่ว่า

---

[1] นักศึกษา สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2] รองศาสตราจารย์ ดร., วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3] อาจารย์ ดร., วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

สรรพสิ่งไร้แก่นแท้ของตัวตน และในแง่ศาสนธรรมที่ว่า รับรู้โลกนี้โดยความเป็นอนัตตา คือ ปราศจากการยึดมั่นถือมั่นว่า เป็นเรา เป็นของเราและเป็นตัวตนของเรา เพื่อนำไปไปสู่อิสรสุขให้แก่ทุกคน ประโยชน์สุขในการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษยชาติ 3) การแก้ปัญหาความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้นั้น จำเป็นต้องมีการละลายอัตตา ความมี ความถือตัวและความยึดมั่นในสิ่งที่เป็นตัวเรา-ของเรา เมื่อความคิดได้ถูกละลายอัตตาด้วยการนำอนัตตามาประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมถือว่าเป็นการเปิดแรกที่จะทำให้อยู่ร่วมกันได้ ยอมรับความแตกต่าง แต่ไม่แตกแยกบนหลักการของเอกภาพในความหลากหลายด้วยความมีปัญญาและเมตตา

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักอนัตตา, การอยู่ร่วมกัน, สังคมพหุวัฒนธรรม

Abstract

This research aims to 1) study the concept of coexistence in a multicultural society; 2) study the principle of Selflessness that appears in Buddhist scriptures; 3) apply the principle of Selflessness to coexistence in a multicultural society. This is a qualitative research using a documentary research method under the analytic, appreciative and applicative approach to lead to the application of philosophical and Buddhist knowledge. The research results found that 1) a multicultural society is a peaceful coexistence in a society with diversity, emphasizing the promotion of a balanced society with equality, freedom and justice, and promoting knowledge and understanding for subcultural groups to be harmonious and united, free from conflict and able to live together in a society with diversity happily. 2) The principle of Selflessness is considered an important principle that develops humans because it shows in terms of the principle of truth that all things have no essence of self and in terms of religious doctrine that perceives this world as Selflessness, meaning free from clinging to the belief that it is us, ours and our identity, in order to lead to freedom and happiness for everyone, and the benefits of living together with fellow human beings. 3) Resolving conflicts in coexistence in a multicultural society It is necessary to dissolve the ego, the conceit and the attachment to what is “us”. When the mind is dissolved with the application of “Selflessness” to coexistence in a multicultural society, it is considered the first opening that will allow coexistence, accepting differences but not dividing based on the principle of unity in diversity with wisdom and compassion.

Keywords: The Application, Selflessness, Coexistence, Multicultural Society

บทนำ

ในสภาพความเป็นจริงของโลกสังคมปัจจุบันภายหลังการหลอมรวมความเป็นรัฐชาติก็ได้หอบนำเอาความแตกต่าง แปลกแยกทั้งความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม เชื้อชาติพันธุ์ จนเรามิอาจปฏิเสธได้ว่า สังคมพหุวัฒนธรรมนั้นเกิดขึ้นพร้อมๆ กับกำเนิดสังคมมนุษย์ที่มีการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน ที่อยู่อาศัย รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคมและต่างสังคม อันนำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงปัจจัยในการดำรงชีวิตอื่น ๆ แน่นอนว่าการอยู่ร่วมกันนอกจากจะเป็นจุดกำเนิดให้เกิดการหลอมรวมความรักความสามัคคีระหว่างกันเพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่และสร้างสังคมใหม่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ในความแตกต่างหลากหลายที่เกิดขึ้นนั้น ยังก่อความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคมด้วยเช่นกัน (ณัฐพร ไทยจงรักษ์, 2560: 96) สารพันปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้นล้วนมีสาเหตุหลักมาจากคนในสังคมที่ขาดจิตสำนึกและความตระหนักในการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก โดยไม่นำพา ไม่ใส่ใจ ไม่ให้ความสำคัญเรื่องความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมที่กินความหมายกว้างครอบคลุมทั้งเรื่องชาติพันธุ์ ภาษา ความเป็นอยู่วิถีชีวิต ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และลัทธิความเชื่อต่าง ๆ โดยการละเลย ไม่ให้เกียรติ และเคารพในความแตกต่าง ไม่ยอมรับความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่แตกต่างไปจากตน การถูกดูถูกเหยียดหยาม ความมีอคติทางชาติพันธุ์ การยึดมั่นถือมั่นในวิธีคิดและวิถีปฏิบัติของตนหรือกลุ่มตนมากเกินไป การถูกริดรอนสิทธิเสรีภาพ ความอยุติธรรม ความไม่เสมอภาคเท่าเทียม รวมถึงการถูกกีดกันในการเข้าถึงทรัพยากรและสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐตามสิทธิพลเมือง ฯลฯ พฤติกรรมเหล่านี้นอกจากก่อความหวาดระแวง ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ยังเป็นสาเหตุก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทบาดหมางระหว่างกันอันเป็นชนวนนำสู่ปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้ ทำให้เกิดปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม แยกออกตามลักษณะความคิดความเชื่อและพฤติกรรมของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ 3 ประการ คือ 1. ปัญหาความขัดแย้งด้านการปฏิบัติตน เป็นปัญหาที่เกิดจากการที่สมาชิกในสังคมปฏิบัติตนผิด ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อสร้างความเป็นระเบียบและความเรียบร้อยของสังคม อันเป็นปัญหาช่องว่างทางความคิดและความไม่เข้าใจกันทางสังคมเรียกว่า “พวกบ้าเสรีภาพ” 2. ปัญหาความขัดแย้งด้านทัศนคติ เป็นปัญหาเกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ อันขัดต่อหลักการพื้นฐานของ เป็นสาเหตุนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันของคนในสังคม เรียกว่า “พวกบ้าศาสนา” 3. ปัญหาความขัดแย้งด้านลัทธิวัตถุนิยม เป็นปัญหาที่เกิดสืบเนื่องจากสมาชิกในสังคมที่ต่างมุ่งแสวงหาสิ่งเสพบริโภค แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของคนอื่น เป็นปัญหาความขัดแย้งในสังคมในที่สุด เรียกว่า “พวกบ้าวัตถุ”

กวีวงศ์ ได้รวบรวบและศึกษาผลงานของท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงรากเหง้าแห่งปัญหาความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรมว่า ปัญหาทั้งหมดล้วนเกิดจากความเห็นแก่ตัว ปัญหาที่เล็กเท่าปรมาณู หรือใหญ่คับโลก ปัญหาส่วนบุคคล ปัญหาส่วนรวม ปัญหาของโลก ปัญหาชนิดไหนล้วนแต่มาจากความเห็นแก่ตัว มันทำร้ายตัวมันเองคือทำร้ายผู้มีความเห็นแก่ตัวและมันก็ทำร้ายผู้อื่น และทำให้ทั้งโลกนี้เป็นบ้า ทำสิ่งที่ไม่ควรจะทำเพิ่มมากขึ้น จนเต็มไปด้วยปัญหาทั้งหมด ความเห็นแก่ตัวทำร้ายตัวเองทั้งทำให้ตนเองขี้เกียจแม้แต่จะช่วยตัวเอง ต้องมีคนอื่นมาชักจูง ขู่เข็ญบังคับให้ทำงาน ให้ทำงานเพื่อประโยชน์แก่ตัวเอง แล้วมันเห็นแก่ตัวเองไม่ยอมสามัคคีกับใคร ๆ ไม่มีสามัคคีกับผู้ใด แล้วมันก็อิจฉาริษยา อิจฉาริษยาไม่มีขอบเขต ขัดแย้งอย่างไม่มีขอบเขต นี่คือมันกระทำแก่ตัวมันเอง จนกระทั่งมันเป็นโรคประสาท เป็นบ้า มันฆ่าตัวตาย ในที่สุดฆ่าบิดามารดาก็ได้ ฆ่าบุตรภรรยาอะไรก็ได้ เพราะความเห็นแก่ตัวมันประหลาดอย่างนี้ นี่คือ ความเห็นแก่ตัวมันกลับทำร้ายตัวเอง ส่วนความเห็นแก่ตัวทำร้ายผู้อื่นนั้น คือ ความเห็นแก่ตัวมันเป็นอันธพาลอันธพาลทุกอย่างทุกประการ มันก็ก่ออาชญากรรมเป็นว่าเล่น ทำลายประโยชน์สาธารณะ สร้างมลภาวะอย่างเห็นแก่ตัว โดยไม่คำนึงถึงความสุขของผู้อื่น ดูกว้างออกไป กว้างออกไปโดยรอบความเห็นแก่ตัวนี้ มันทำให้เป็นบ้าไปหมดทุกอย่าง การเมืองที่เห็นแก่ตัวก็เป็นการเมืองบ้า เศรษฐกิจที่เห็นแก่ตัวก็เป็นเศรษฐกิจบ้า วัฒนธรรมที่เห็นแก่ตัวก็เป็นวัฒนธรรมบ้า การศึกษาที่มีแต่ความเห็นแก่ตัว มันก็เป็นการศึกษาบ้าอะไรๆ ก็ตามพอเข้ามาเกี่ยวข้องกับความเห็นแก่ตัวมันเป็นเรื่องบ้าไปหมด ปัญหาทุกปัญหามาจากความเห็นแก่ตัว ไม่มีปัญหาแม้แต่สักเท่าขี้ผง เท่าปรมาณูเดียวก็ไม่มี ที่ไม่มาจากความเห็นแก่ตัว ขอให้มองดู ตั้งหน้า ตั้งตาศึกษาวิจัยกันเรื่องนี้ให้ถึงที่สุดว่าทุกปัญหามันมาจากความเห็นแก่ตัว โลกไม่มีสันติภาพ เพราะว่าโลกถูกครอบงำด้วยความเห็นแก่ตัว มันพูดกันไม่รู้เรื่อง มันได้แต่หลอกหลอกกันไปวันหนึ่งๆ เท่านั้นเอง (กวีวงศ์ (รวบรวม), 2550: 14-15)

พระพุทธศาสนามีมุมมองต่อปัญหาความขัดแย้งที่สอดคล้องกับหลักปปัญจธรรม 3 อย่าง (ขุ.ม.(ไทย) 29/505/337) คือ กิเลสเครื่องเนิ่นช้า 3 ประการ คือ ตัณหา มานะ ทิฏฐิ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2558: 94) ให้ความหมายปปัญจธรรมไว้ว่า หมายถึง กิเลสเครื่องเนิ่นช้ากิเลสที่เป็นตัวการทำให้คิดปรุงแต่งยืดเยื้อพิสดาร ทำให้เขวห่างออกไปจากความเป็นจริงที่ง่ายๆ เปิดเผย ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ และขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริงหรือทำให้ไม่อาจแก้ปัญหาอย่างถูกทางตรงไปตรงมา 3 ประการ คือ 1. ตัณหา ความทะยานอยาก 2. ทิฏฐิ ความคิดเห็น ความเชื่อถือ ที่ยึดถือไว้โดยความงมงาย 3. มานะ ความถือตัว ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ปัญจธรรมทั้ง 3 ประการถือเป็นมูลเหตุแห่งปัญหาความขัดแย้งทั้งในส่วนปัจเจก และในสังคม หากเมื่อเทียบกับปัญหาความขัดแย้งที่ปรากฏในสังคมพบว่า มี 3 สาเหตุใหญ่คือ เรื่องผลประโยชน์ เรื่องความเห็นที่ไม่ตรงกัน และเรื่องการเหยียดเชื้อชาติสีผิว เมื่อพิจารณาวิเคราะห์ให้ถ้วนถี่ตามกรอบ

ของปัญจธรรมแล้ว ปัญหาความขัดแย้งล้วนมีสาเหตุที่ตรง เพียงต่างแต่การบัญญัติเรียกชื่อที่ต่างเท่านั้นเอง ส่วนสาระสำคัญมีตรงกันคือ เรื่องผลประโยชน์ คือ ตัณหาในปัญจธรรม เรื่องความเห็นไม่ตรงกันตรงกับทิฏฐิในปัญจธรรม และเรื่องการเหยียดสีผิวการยึดมั่นถือมั่นในเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของตนตรงกับมานะในปัญจธรรม ผู้วิจัยมองว่าปัญจธรรมทั้ง 3 ประการนั้นได้ก่อตัวมาเป็นสิ่งที่เรียกว่าอัตตา อันเป็นรากเหง้าของปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การจะคลายหรือละลายอัตตา มีหลากหลายแนวทาง แต่สำหรับงานวิจัยทางปรัชญาและพระพระพุทธศาสนานี้ ผู้วิจัยมองว่า ควรนำหลักอนัตตาในพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือ ด้วยเหตุผลที่ว่า คำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยอนัตตาถือว่าเป็นหลักการสำคัญที่จะพัฒนามนุษย์ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับโมฆราชมาณพ (ขุ.สุ. (ไทย) 25/1126/591) ว่า *“โมฆราช ท่านจงเป็นผู้มีสติพิจารณาเห็นโลกโดยความเป็นของว่างเปล่า ถอนความเห็นว่ามีตัวตนเสีย พึงข้ามพ้นมัจจุราชได้ด้วยอุบายอย่างนี้”* จากหลักการนี้ แสดงถึงในแง่หลักสัจธรรมที่ว่า สรรพสิ่งไร้แก่นแท้ของตัวตน และในแง่ศาสนธรรมที่ว่า รับรู้โลกนี้โดยความเป็นอนัตตา คือ ปราศจากการยึดมั่นถือมั่นว่า เป็นเรา เป็นของเราและเป็นตัวตนของเรา การตื่นรู้ด้วยแนวทางอนัตตานี้จะนำไปไปสู่อิสรสุขให้แก่ตนเองและสันติสุขประโยชน์สุขในการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษยชาติ ดังนั้น ปัญหาของการวิจัยนี้ คือ

1. การประยุกต์ใช้หลักอนัตตาในการเข้าใจปัญหาความขัดแย้ง
2. การประยุกต์ใช้หลักอนัตตาในการเข้าถึงปัญหาทัศนคติ อุดมการณ์
3. การประยุกต์ใช้หลักอนัตตาในการพัฒนาการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

จากประเด็นที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาค้นคว้าทำวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอนัตตาในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยจะได้แจกแจงออกเป็นวัตถุประสงค์การวิจัยและจะได้คลี่แต่ละรายประเด็นให้ชัดเจนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาหลักอนัตตาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักอนัตตาในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอนัตตาในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษาดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักอนัตตาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากอรรถกถา ตำรา หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากที่สุด ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้โดยไม่มีความเอนเอียงหรือใช้ความรู้สึกส่วนตัว

3. การนำเสนอข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและความสมบูรณ์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีการนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

ส่วนที่ 2 หลักอนัตตาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักอนัตตาในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้มีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด จึงมีการตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด หลังจากได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงนำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

1. แนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ทำให้เข้าใจว่า แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย และเปิดพื้นที่ให้ความแตกต่างหลากหลายในสังคมได้มีพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ของตนในสังคมคือ สิทธิเสรีภาพ และการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม เป้าหมายของพหุวัฒนธรรม คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย เน้นเสริมสร้างสังคมดุลยภาพที่มีความ

เท่าเทียม มีสิทธิเสรีภาพ และความยุติธรรม โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กลุ่มวัฒนธรรมย่อยเข้าใจตนเองและวัฒนธรรมอื่นร่วมสังคม มีความปรองดองสมานสามัคคี ปราศจากความขัดแย้ง และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างได้อย่างมีความสุข หากบุคคลมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปรับตัวในส่วนที่เป็นปัจจัยภายในให้อยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอันเป็นบริบทแวดล้อมรอบตัวได้ปัญหาความขัดแย้งก็เกิดขึ้นไม่ได้หรือเกิดขึ้นได้ยากและได้น้อย จนไม่สามารถมีพลังสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้น ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง จึงต้องเริ่มที่ตัวบุคคลก่อนโดยการเสริมสร้างความรู้เข้าใจสภาพที่แท้จริงของปัญหาความขัดแย้ง สาเหตุของปัญหาความขัดแย้ง แนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง เป้าหมายของการปลอดจากความขัดแย้ง และสภาพความเป็นอยู่รวมกันในสังคมที่ปราศปัญหาความขัดแย้ง

2. หลักอนัตตาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ทำให้เข้าใจว่า ความเป็นเหตุเป็นผลของอนัตตาในหลักไตรลักษณ์ สามารถนำไปสู่ประโยชน์ในการพัฒนา คือ ประโยชน์ของการเรียนรู้เรื่องอนิจจัง เมื่อได้เรียนรู้ความไม่เที่ยงของสิ่งทั้งปวงแล้ว จะได้ประโยชน์หลายประการ เช่น 1) ความไม่ประมาท ทำให้คนไม่ประมาทมัวเมาในวัยว่ายังหนุ่มสาว ในความไม่มีโรคและในชีวิต เพราะความตายอาจมาถึงเมื่อไรก็ได้ไม่แน่นอน ทำให้ไม่ประมาทในทรัพย์สิน เพราะคนมีทรัพย์อาจกลับเป็นคนจนได้ ทำให้ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น เพราะผู้ที่ไร้ทรัพย์ ไร้ยศ ต่ำต้อย กว่าภายหน้าอาจมีทรัพย์ มียศ และเจริญรุ่งเรืองกว่าก็ได้ เมื่อคิดได้ดังนี้จะทำให้สำรวมตน อ่อนน้อม ถ่อมตน ไม่ยโส อหังการวางท่าใหญ่ ยกตนข่มท่าน 2) ทำให้เกิดความพยายาม เพื่อที่จะก้าวไปข้างหน้า เพราะรู้ว่าถ้าเราพยายามก้าวไปข้างหน้าแล้วชีวิตย่อมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี 3) ความไม่เที่ยงแท้ ทำให้รู้สภาพการเปลี่ยนแปลงของชีวิต เมื่อประสบกับสิ่งไม่พอใจ ก็ไม่สิ้นหวังและเป็นทุกข์ ไม่ปล่อยตนไปตามเหตุการณ์นั้นๆ จนเกินไป พยายามหาทางหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี ส่วนประโยชน์ของการเรียนรู้เรื่องทุกขัง เมื่อผู้ใดได้เรียนรู้เรื่องความทุกข์แล้ว จะรู้ว่าความทุกข์เป็นของธรรมดาประจำโลก อย่างหนึ่งซึ่งใครๆ จะหลีกเลี่ยงได้ยาก ต่างกันก็แต่เพียงรูปแบบของทุกข์นั้น เมื่อความทุกข์เกิดขึ้นแก่ชีวิต ผู้มีปัญญาตรองเห็นความจริงว่าความทุกข์เป็นสัจธรรมอย่างหนึ่งของชีวิต ชีวิตย่อมระคนด้วยทุกข์เป็นธรรมดา เมื่อเห็นเป็นธรรมดา ความยึดมั่นก็มีน้อย ความทุกข์สามารถลดลงได้หรืออาจหายไป เพราะไม่มีความยึดมั่นความสุขที่เกิดจากการปล่อยวางย่อมเป็นสุขอันบริสุทธิ์ และประโยชน์ของการเรียนรู้เรื่องอนัตตาทำให้เรารู้ความจริงของสิ่งทั้งปวง ไม่ต้องถูกหลอกลวง จะทำให้คลาย ตัณหา มานะ ทิฏฐิ ทำให้ไม่ยึดมั่น เบากาย เบาใจ เพราะเรื่องอนัตตาสอนให้รู้ว่า สังขารทั้งปวง เป็นไปเพื่ออาพาธ ฝืนความปรารถนา บังคับบัญชาไม่ได้อย่างน้อยที่สุด ทุกคนจะต้องยอมรับความจริงอย่างหนึ่งว่า ทุกคนจะต้องพบกับธรรมชาติแห่งความเจ็บปวด ความแก่ชรา และความตายจากครอบครัวและญาติพี่น้องตลอดจนทุกสิ่งทุกอย่าง

3. การประยุกต์ใช้หลักอนัตตาในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สามารถประยุกต์ได้ว่า การแก้ปัญหาความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้นั้น จำเป็นต้องมีการละลายอัตตา ความมี ความถือตัวและความยึดมั่นในสิ่งที่เป็นตัวเรา-ของเรา เมื่อความคิดได้ถูกละลายอัตตาด้วยการนำอนัตตามาประยุกต์ การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมถือว่าเป็นการเปิดแรกที่จะทำให้อยู่ร่วมกันได้ ยอมรับความแตกต่าง แต่ไม่แตกแยกบนหลักการของเอกภาพในความหลากหลาย หลักอนัตตาในการเข้าถึงปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมด้านทัศนคติ อุดมการณ์ อยู่ที่การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันทางศาสนา เพื่อลดช่องว่างช่วย ป้องกัน ช่วยลดและแก้ปัญหาความรุนแรงอันเกิดจากทัศนคติ ความคิด ความเชื่อและอุดมการณ์ อันมีมูลมาจากลัทธิศาสนาวัฒนธรรมและประเพณี และช่วยให้บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นทั้งที่มีความคิดเห็นเหมือนและต่างในการอยู่ร่วมกันในสังคม คือ มองผู้อื่นอย่างเป็นมิตร เป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บตาย เมื่อบุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นจะทำให้เข้าใจ รัก ปรารถนาดี และยอมรับในสิ่งที่เขาเป็น ไม่กะเกณฑ์ให้เป็นดั่งที่เราอยากให้เป็น ดังนั้น เวลาคิดอะไรก็คิดด้วยความหวังดีต่อทุกคนโดยไม่เลือกชั้นวรรณะความแตกต่างทางเพศผิวพรรณ ถือเอาสังคมเป็นที่ตั้งไม่ได้เอาตัวเองเป็นที่ตั้ง หวังความสุขความเจริญให้เกิดแก่กันและกัน ถือเป็นหลักการแสวงหาความร่วมมือในการสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่อันเป็นพื้นฐานในการสร้างสันติสุขในสังคมเพียงเพราะคลายอัตตาและนำอนัตตามาประยุกต์ใช้ ในสังคมพหุวัฒนธรรมของมนุษย์นั้น มีปรากฏให้เห็นอย่างหลากหลายและเด่นชัดในสังคมมนุษยชาติโดยทั่วไป ซึ่งเกิดจากการผสมผสานกันทางชาติพันธุ์ ลัทธิศาสนาความเชื่อ ภาษาการศึกษาต่าง ๆ และการแสวงหาทรัพยากรที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยมีความต้องการเป็นกลไกเหนี่ยวนำให้ผู้คนไหลบ่าเข้าหากัน ในขณะเดียวกันก็มีการประสานกลืนกินกันทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดและกลายเป็นสังคม พหุวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ๆ ในการอาศัยอยู่รวมกันขึ้น ภายใต้กรอบสังคมรูปแบบใหม่นี้ วิถีชีวิตของมนุษย์มีทั้งเป็นไปในเส้นทางที่สร้างสรรค์ คือ สามารถพัฒนาศักยภาพตนเองสนองความต้องการทางสังคมอย่างเต็มที่และรอบด้าน แต่ในทางกลับกันก็เป็นแหล่งบ่มเพาะและชักนำความขัดแย้งสู่สังคม โดยเฉพาะความขัดแย้งแบ่งแยกกันทางวัฒนธรรมหรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่า การปะทะกันเชิงคุณค่าทางวัฒนธรรมในสังคม แต่ถึงอย่างไร หากได้นำหลักอนัตตามาประยุกต์ใช้ก็สามารถคลี่คลายแก้ปัญหานั้นได้อย่างให้เกิดสันติสุข

อภิปรายผล

1. แนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นความต้องการที่ทุกคนอยากเห็น นั่นคือ การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย เน้นเสริมสร้างสังคมดุลยภาพที่มีความเท่าเทียม มีสิทธิเสรีภาพ และความยุติธรรม โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้

กลุ่มวัฒนธรรมย่อยเข้าใจตนเองและวัฒนธรรมอื่นร่วมสังคม มีความปรองดองสมานสามัคคี ปราศจากความขัดแย้ง และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับพระมหามงคลกานต์ ฐิตธมฺโม (2562) ได้วิจัยเรื่อง การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพราะความที่ต่างคนต่างมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองที่แตกต่างกัน การมีแนวคิดลักษณะนี้จะช่วยให้คนในสังคมลดการดูถูกเหยียดหยามกันทางวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้ความแตกต่างและการให้ความเคารพในสิทธิเสรีภาพของกันและกัน แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่มีการพัฒนาเพื่อให้สังคมเกิดการเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความหลากหลายอันเรียกว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” ได้เกิดจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ความเชื่อทางศาสนา แต่อย่างไรก็ตามการยอมรับความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมบนพื้นฐานเสรีภาพ และสอดคล้องกับฟาตีหม๊ะ แววันจิต (2561) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทในการจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในจังหวัดปัตตานี ที่สะท้อนให้เห็นทุกระดับที่มีความต้องการการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยการจัดด้านการสอนที่ยึดหลักความยุติธรรม ด้านการลดอคติ และด้านการปรับโครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรมในโรงเรียน ตามลำดับ ส่วนระดับการยอมรับความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านศาสนา ด้านวิถีชีวิต และด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

2. หลักอนัตตาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นหลักการสำคัญที่จะพัฒนามนุษย์ เพราะเป็นการแสดงถึงในแง่หลักสัจธรรมที่ว่า สรรพสิ่งไร้แก่นแท้ของตัวตน และในแง่ศาสนธรรมที่ว่า รับรู้โลกนี้โดยความเป็นอนัตตา คือ ปราศจากการยึดมั่นถือมั่นว่า เป็นเรา เป็นของเรา และเป็นตัวตนของเรา ความเข้าใจในอนัตตานี้จะนำไปไปสู่อิสรสุขให้แก่ตนเองและสันติสุขประโยชน์สุขในการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษยชาติ สอดคล้องกับณัฏฐาพรรณ กรรภิรมย์พชิรา (2562) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาหลักธรรมอนัตตาในคัมภีร์พระไตรปิฎก แสดงให้เห็นถึงหลักความจริงของสรรพสิ่งว่าไม่มีตัวตน เป็นเพียงสภาวะที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปตามเหตุปัจจัย คาสอนเรื่องอนัตตาแสดงจุดยืนของพระพุทธศาสนาในเรื่องการปฏิเสธอัตตา อนัตตาแปลว่าไม่มีตัวตน เป็นสภาพที่ว่างเปล่าจากอัตตาหรือตัวตน การสอนเรื่องอนัตตา เพื่อต้องการให้เห็นว่าสรรพสิ่ง เมื่อมองแบบแยกย่อยไปจนถึงที่สุดแล้ว ก็เป็นสภาพที่ปราศจากตัวตน อนัตตาปรากฏอยู่ในหมวดธรรมต่าง ๆ คือ ขันธ์ 5 ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาทและมัชเฌนธรรมเทศนา

3. การประยุกต์ใช้หลักอนัตตาในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เพราะการแก้ปัญหาความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้นั้น จำเป็นต้องมีการละลายอัตตาความมี ความถือตัวและความยึดมั่นในสิ่งที่เป็นตัวเรา-ของเรา เมื่อความคิดได้ถูกละลายอัตตาด้วยการนำอนัตตามาประยุกต์ การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมถือว่าเป็นการเปิดแรกที่จะทำให้อยู่

ร่วมกันได้ ยอมรับความแตกต่าง แต่ไม่แตกแยกบนหลักการของเอกภาพในความหลากหลาย สอดคล้องกับคอลัฟ ต่วนบูละ และคณะ (2559) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ กับสิทธิเสรีภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ได้สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันแม้แตกต่างแต่ไม่แตกแยกในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธจะมอบให้เจ้าหน้าที่พุทธรับผิดชอบ ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม มอบให้เจ้าหน้าที่มุสลิมรับผิดชอบ แต่มีบางกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องเข้าไปร่วมเนื่องด้วยเหตุผลจำเป็น และปัจจัยหลายๆ อย่างทั้งนี้เจ้าหน้าที่ ศอ.บต. มองว่า ทุกคนมีเสรีภาพต่อการแสดงออกทางวัฒนธรรม และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ไม่ใช่ของตนเอง และสอดคล้องกับพระมหามงคลกานต์ ฐิตธมฺโม (2562) ได้วิจัยเรื่อง การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา คือ การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ คือ การรักษาศีล 5 พูดจาที่ไพเราะไม่สร้างความแตกแยก ให้เกิดในชุมชนทำตนให้เป็นประโยชน์ ชุมชนชาวคริสต์ส่งเสริมให้มีการพัฒนาเปิดกว้างแต่ละชุมชน สู่สังคมอย่างเท่าเทียมกัน ให้ทุกคนในสังคมหันมาเข้าใจความแตกต่างและสนใจเรียนรู้ความแตกต่าง กับความรู้ที่มีอยู่

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

มนุษย์สามารถพบกับความดับไปแห่ง "อัตตา" แต่คนทั่วไปสนใจแต่เรื่องที่กำลังอยากกำลังต้องการ ไม่สนใจเรื่องของความว่างจากความอยาก ความต้องการ หรือแม้แต่รสชาติของจิตที่ว่างจากความต้องการ จึงไม่มีโอกาสรู้จักภาวะของจิตที่ว่างจาก "ตัวตน" (พุทธทาสภิกขุ, 2560) เมื่อไม่สนใจเพราะไม่รู้จักแล้วมันก็มีค่าเท่ากับไม่มี ฉะนั้น การปฏิบัติเกี่ยวกับการดับของ "อัตตา" จึงก่อรูปขึ้นไม่ได้ มีแต่จะเป็นไปในทางที่จะเกิด "อัตตา" เสียร่ำไป จึงทำให้ไม่ได้รับแม้แต่ความดับของ "อัตตา" ชนิดที่เป็นด้วยการบังเอิญด้วยซ้ำ ถ้าคนยังเป็นเหมือนไก่อยู่เพียงใด เพชรพลอยอย่างมากมายในพระพุทธศาสนาก็จักยังเป็นหมันอยู่เพียงนั้น เพชรพลอยในที่นี้ หมายถึง พระพุทธ พระธรรม พระอริยสงฆ์ การดับไปแห่ง "ตัวตน" เป็นยอดของพระธรรม คือเป็นธรรมชั้นสูงสุด หรือเป็นบรมธรรม เพราะเป็นไปเพื่อการไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่เบียดเบียนผู้อื่นถึงที่สุดจริงๆ ฉะนั้น การดับไปแห่ง "ตัวตน-ของตน" หรือ "อัตตา" นั้น ไม่ได้หมายถึงความดับไปของร่างกายหรือของชีวิต มิได้หมายถึงการดับไปแห่งความรู้สึก เช่น หมดความรู้สึกนิ่งเงียบไปเพราะอำนาจของฌาน แต่หมายถึง การดับของความรู้สึก ที่รู้ว่ามี "ตัวเรา-ของเรา" ซึ่งเรียกกันสั้น ๆ ว่า "ความดับไปแห่งอัตตา" และคำว่า "ความดับ" ในที่นี้ หมายถึง การป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น รวมทั้งการดับตัวตนที่ปรากฏอยู่แล้วด้วย ฉะนั้น โดยใจความที่แท้จริง ก็คือ ภาวะแห่งความที่จิตปราศจากความรู้สึกว่าเป็น "ตัวเรา-ของเรา" อนึ่ง ยังมีความหมายที่ยิ่งไปกว่านั้น คือไม่ได้หมายความว่า จิตว่างเปล่าไม่มีอะไรเลย

หรือจิตเองก็ดับไปด้วย เมื่อใด "ตัวตน" ดับลงไป ความว่างอย่างหนึ่งก็ปรากฏขึ้นแทน เป็นความว่างจาก "อัตตา" แต่ทว่าประกอบอยู่ด้วยสติปัญญาอย่างยิ่งในตัวความว่างนั้น เมื่อ "อัตตา" ยังทำงานอยู่ จิตมีแต่ความวุ่น เมื่อ "ตัวตน" มีอยู่ จิตก็มืดมน เพราะความเดือดพล่านของความรู้สึกว่ามี "ตัวตน" ครั้น "ตัวตน" ดับไป จิตก็หมดความมืด และมีความสว่างเกิดขึ้นแทน เมื่อ "ตัวตน" มีอยู่ จิตมีแต่ความโง่ด้วยอำนาจของอวิชชา ซึ่งเป็นเหตุให้เกิด "ตัวตน" เมื่อ "ตัวตน" ดับไปจิตก็พ้นความโง่กลายเป็นธรรมชาติที่ประกอบไปด้วยความรู้สึกอย่างเต็มที่ได้ในตัวมันเอง คือ รู้สิ่งที่เป็นความว่างความไม่มีทุกข์ ความรู้สึกว่ามี "ตัวเรา-ของเรา" นั้นไม่ใช่ธรรมะแต่เป็นอธรรม ต่อเมื่อว่างจากความรู้สึกว่ามี "ตัวเรา-ของเรา" นั่นคือ เมื่อจิตประกอบอยู่ด้วยความรู้สึกว่ามี "ตัวเรา-ของเรา" จิตย่อมสูญเสียความบริสุทธิ์ คือ ไม่เป็นจิตเดิมแท้ที่บริสุทธิ์สะอาด แต่กลายเป็นเพียงของมายา เป็นเพียงความคิดปรุงแต่ง ไปตามเรื่องตามราวของอารมณ์ที่เข้ามาแวดล้อม ให้เกิดความรู้สึกว่ามี "ตัวเรา-ของเรา" ต่อเมื่อใดจิตว่างจากความคิดปรุงแต่ง หรือว่างจาก "ตัวเรา-ของเรา" จิตจึงคืนสู่สภาพเดิม คือ เป็นจิตที่สะอาดอยู่ตามธรรมชาติ เมื่อจิตของมนุษย์ได้รับการชำระไม่ละเลิงหลงตนหลงอัตตา สภาวะแห่งอนัตตาเกิดขึ้น เมื่อจิตปัญญาของมนุษย์เป็นอนัตตา การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่งดงาม มีสันติสุขอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กวีวงศ์ (รวบรวม). (2550). *สรรนิพนธ์พุทธทาสว่าสมานฉันท์และสันติวิธี.* กรุงเทพฯ: บริษัทตถาตาพับลิเคชั่น จำกัด.

คอลัฟ ต่วนบูละ และคณะ. (2559). *การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ กับสิทธิเสรีภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา*. โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสิทธิเสรีภาพการมีส่วนร่วมทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

ณัฐพร ไทยจงรักษ์. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียนของครูในโครงการโรงเรียน Spirit of ASEAN.วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน): 95-121.

ณัฏฐาพรรณ กรรภิรมย์พชิรา. (2562). *ศึกษาหลักธรรมอนัตตาในคัมภีร์พระไตรปิฎก.* วารสารมจรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์ 3 (1) (มกราคม – มิถุนายน): 112-115.

พรทิพย์ อันทิวโรทัย. (2539). *การวิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรีตราโมทในกลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน.* บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลธัมม์.

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมฺโม. (2562). *การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.* วารสารมหาจุฬาวิชาการ. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2562), 46-59.

พุทธทาส ภิกขุ. (2560). *ตัวกู ของกู* . กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ.

ฟาตีหม๊ะ แววันจิต. (2561). บทบาทในการจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในจังหวัดปัตตานี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

THE APPLICATION OF THE SAPPURISADHAMMA PRINCIPLES IN THE PERSONNEL COMPETENCY DEVELOPMENT OF PHRAPARIYATTIDHAM SECONDARY SCHOOL OF WATSOTHORNWARARAM CHACHOENGSAO PROVINCE

[1]พระมหาชาตรี ดวงมณี, [2]สมบูรณ์ บุญโท และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]PhramahaChartree Daungmanee, [2]Somboon Boondo and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]tree2521aaa@gmail.com

Received: October 18, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา 2. ศึกษาหลักสัปปุริสธรรมว่าด้วยการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร 3. ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร นำเสนองานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา เกิดจากปัจจัยหลายประการ สรุปเป็น 4 ประเด็น ได้แก่

---

[1] นักศึกษา สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2] รองศาสตราจารย์ ดร., วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3] อาจารย์ ดร., วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

1. ปัญหาด้านความรู้ (Knowledge) 2) ปัญหาด้านทักษะ (Skill) 3) ปัญหาด้านความสามารถ (Ability) 4. ปัญหาด้านคุณลักษณะ (Attribute) หลักสัปปุริสธรรม 7 อันเป็นหลักธรรมของคนดี ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา 4 ประเด็น ได้แก่ 1. ด้านความรู้ (Knowledge) 2. ด้านทักษะ (Skill) 3. ด้านความสามารถ (Ability) 4. ด้านคุณลักษณะ (Attribute) เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้คู่คุณธรรมและประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, หลักสัปปุริสธรรม, การพัฒนาสมรรถนะ

Abstract

This research of this thesis were to: 1) Study the concept of personnel competency development at Phrapariyatthidhamma School, General Education Division, Wat Sothonwararam, Chachoengsao Province. 2) The study of Sappurisa Dhamma in relation to the development of personnel competencies. 3) Applying the principles of the Seven Virtues of a Good Person (Sappurisa-Dhamma) in developing the competencies of personnel at Wat Sothon Wararam School, General Education Division, Chachoengsao Province. It is qualitative research using documentary research methods and field studies. The results of the research were found as follows: The problem conditions in developing the competencies of personnel at Phra Pariyattidhamma School, General Education Department, Wat Sothon Wararam, Chachoengsao Province. It is caused by many factors, summarized into 4 issues: 1) Issues of Knowledge, 2) Issues of Skill, 3) Issues of Ability, and 4) Issues of Attribute. The Principles of a Good Person 7, The principles of a good person, the virtues of a noble person, the qualities that make one a noble person, and the characteristics of a good person. Application of the Principles of Sapurrisadhamma in Developing the Competencies of Personnel at Phrapariyattidhamma School, General Education Division, Wat Sothonwararam, Chachoengsao Province. Applications in personnel development 4 areas: 1) Knowledge, 2) Skill, 3 Ability, and 4) Attribute. To develop personnel with both knowledge and virtue, and to provide the greatest benefit to the learners.

Keywords: Application, Sappurisadhamma principles, competency development

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งในการสร้างความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้าการจัดการศึกษาของชาติมีคุณภาพก็หมายถึง ประชาชนในชาติมีคุณภาพตามไปด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงนับเป็นสถาบันทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด และที่สำคัญครู ผู้บริหารก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง การที่ครู ผู้บริหารจะมีสมรรถนะที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีความสามารถในการสอนให้นักเรียนมีความรู้ มีคุณธรรม มีจริยธรรม ควรคู่กันไปด้วย และมีการดำเนินการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ การที่ครูจะสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพได้นั้น ครูจะต้องเป็นบุคคลที่มีศักยภาพ “สมรรถนะ” มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ วิสัยทัศน์ทั้งทางโลกและทางธรรมจึงจะทำให้ การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประสบความสำเร็จ ตลอดจนมีผลสัมฤทธิ์สูง

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน

ยุคปัจจุบันนี้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร Information and Communication Technology = ICT คือหัวใจแห่งการเชื่อมโยงโลกในยุคดิจิทัล ที่เต็มไปด้วยการพัฒนาและนวัตกรรมที่ก้าวหน้า ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต การประมวลผลข้อมูลอย่างรวดเร็วหรือการพัฒนาแอปลิเคชั่นที่ทำให้ชีวิตเราง่ายขึ้นมากขึ้น เทคโนโลยีดังกล่าวจึงเรียกรวมว่า Information and Communication Technology

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แม้ว่า Information and Communication Technology = ICT จะมีความสำคัญมากประการใดก็ตาม แต่มีสิ่งที่มีความจำเป็นกับมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมในสังคม คือ เรื่องของคุณธรรม เพราะวัตถุประสงค์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป้าหมายจริงคือเพาะบ่มอมรม สร้างผลิตบุคลากรที่ไปพัฒนาโดยเฉพาะคุณธรรม จริยธรรม จุดเด่นของพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือสร้างคุณธรรมควบคู่กับคุณภาพ บริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษา

ตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย เดิมเป็นสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปัจจุบันเป็นสังกัดสำนักงานพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการโรงเรียน พระอาจารย์เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน มีครูผู้สอนทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการศึกษาที่วัดจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ให้แก่พระภิกษุสามเณร เพื่อให้มีโอกาสได้ ศึกษาเล่าเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ควบคู่ไปกับวิชาสามัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) 8 กลุ่มสาระ คือ 1. ภาษาไทย 2. คณิตศาสตร์ 3. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5. สุขศึกษาและพลศึกษา 6. ศิลปะ 7. การงานอาชีพ 8. ภาษาต่างประเทศ ผู้ที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนใหญ่เป็นเด็กด้อยโอกาส ครอบครัวมีฐานะ ยากจน ซึ่งเป็นการให้โอกาสเด็กเหล่านี้ได้มีโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียม โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งเพียบพร้อมไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม ที่ได้รับการปลูกฝังขณะที่บวชเรียนอยู่ออกสู่สังคมมากมาย จากสาเหตุ ดังกล่าว นำไปสู่ประเด็นที่สำคัญคือ การใช้โมเดล KSA (Knowledge, Skills, and Attribute)แนวทางที่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาในการประเมินปัญหาของบุคลากรในโรงเรียนสามารถช่วยให้เราเข้าใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) ความรู้ในงาน รวมถึงความเข้าใจจากประสบการณ์ในงานหรือการเรียนจากการทำงานจริง และนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุป และตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ในการทำงาน ว่าเราเหมาะสมกับตำแหน่งงานที่เราจะไปทำงานหรือไม่ อาทิ บุคลากรในโรงเรียนอาจไม่มีความรู้เพียงพอในเรื่องการสอนหรือการบริหารจัดการ ซึ่งอาจส่งผลให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ หรือการบริหารจัดการไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็น การอบรมและพัฒนาทักษะเพิ่มเติมสามารถช่วยแก้ปัญหานี้ได้

2. ทักษะ (Skill) ความสามารถของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นทักษะทางด้านร่างกาย สติปัญญาและสังคม เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ การฝึกฝนเครื่องมือ (Tools) ต่างๆ รวมถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นการสั่งสมขึ้นมาเรื่อยๆ ของตัวเรา ประกอบด้วย ทักษะวิชาชีพ (Hard Skill) เช่น ทักษะการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์, ทักษะการใช้เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ช่างต่างๆ และ ทักษะทั่วไป (Soft Skill) เช่น ทักษะการสื่อสาร, ทักษะการต่อรอง, ทักษะการพูดต่อที่สาธารณะ เช่นนั้นแล้วเราต้องมั่นใจในทักษะที่เราสั่งสมมาว่าเป็นทักษะสกิลที่สามารถนำไปประยุกต์พัฒนาต่อได้ในตำแหน่งใหม่ที่เราต้องการจะไปได้ บุคลากรบางคนอาจมีความรู้แต่ขาด

ทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้นั้น ตัวอย่างเช่น ครูอาจรู้เนื้อหาวิชาแต่ไม่รู้วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมและการแนะแนวสามารถช่วยพัฒนาทักษะนี้ได้

3. ความสามารถ (Ability) พลังหรือศักยภาพที่บุคคลหรือสิ่งมีชีวิตมีในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความสามารถสามารถแสดงออกได้ในหลายด้าน เช่น ความสามารถทางร่างกาย ความสามารถทางจิตใจ หรือความสามารถทางปัญญา ความสามารถนี้อาจเกิดจากการฝึกฝนพัฒนา หรือเป็นทักษะที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ความสามารถสำคัญในหลายบริบท ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการทำงาน การเรียน หรือแม้แต่กิจกรรมในชีวิตประจำวัน การพัฒนาความสามารถของตนเองจะช่วยให้บุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. คุณลักษณะ (Attribute) ความคิด หรือ กรอบแนวคิด ที่จะเป็นตัวกำหนด การกระทำ และ การกระทำ เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะนิสัยของตัวเรา ซึ่งต้องรู้ตนเองว่าเราเป็นคนแบบไหน ชอบทำอะไร หรืองานแบบไหนที่เหมาะสมกับเรา ซึ่งหากเราตัดสินใจทำงานในทางที่ไม่ใช่และขัดกับความคิด ก็ยากที่เราจะก้าวหน้า หรือประสบความสำเร็จในงานนั้น ๆ ได้ดีเท่าที่ควร ผู้วิจัย จึงมีความประสงค์ที่จะทำการวิจัยในประเด็นการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทราที่ทำให้บุคลากรพัฒนาอย่าง มีการบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนสามัญศึกษา วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. เพื่อศึกษาหลักสัปปุริสธรรมว่าด้วยการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร

3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ภายใต้กระบวนการวิจัยทางปรัชญาแบบวิภาษวิธี (Dialectic Method) และการใช้เหตุผลแบบมีวิจารณญาณ (Discursive Method) ด้วยกระบวนการของการศึกษาเชิงบูรณาการ (integration) อันประกอบด้วยการวิเคราะห์ (Analysis) การวิจักษ์

(Appreciation) และการวิธาน (Application) เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในทางปรัชญาและศาสนา ผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสำคัญต่าง ๆ เพื่อการวิเคราะห์วิจารณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Document study) ดังต่อไป

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) จะค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก 45 เล่ม โดยเฉพาะพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 อีกทั้ง คัมภีร์อรรถกถา ฎีกาและอนุฎีกาที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์วิมุตติมรรค เป็นต้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสารวารสาร วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความและงานวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียงข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลที่ได้จากการใช้วิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ 3 ด้าน คือ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลักสัปปุริสธรรมว่าด้วยการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัด การวิจัยนี้จะเป็นการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อจะนำไปสู่การหาความจริงในการที่จะได้ผลคำตอบที่เกี่ยวกับเรื่องแนวคิดในเชิงปรัชญาและพระพุทธศาสนาต่อไป

ผลการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัย พบว่าสภาพปัญหาการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น เกิดจากปัจจัยหลายประการที่นำไปสู่การเกิดปัญหา โดยสรุป ผู้วิจัยแยกประเด็นปัญหาออกเป็น 4 ประเด็น คือ 1) ปัญหาด้านความรู้ (Knowledge) ความรู้ในงาน รวมถึงความเข้าใจจากประสบการณ์ในงานหรือการเรียนจากการทำงานจริง และนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุป และตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ในการทำงาน ว่าเราเหมาะสมกับตำแหน่งงานที่เราจะไปทำงานหรือไม่ อาทิ บุคลากรในโรงเรียนอาจไม่มีความรู้เพียงพอในเรื่องการสอนหรือการบริหารจัดการ ซึ่งอาจส่งผลให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ หรือการบริหารจัดการไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็น การอบรมและพัฒนาทักษะเพิ่มเติมสามารถช่วยแก้ปัญหานี้ได้ 2) ปัญหาด้านทักษะ (Skill) ความสามารถของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นทักษะทางด้านร่างกาย สติปัญญาและสังคม

เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ การฝึกฝนเครื่องมือ (Tools) ต่างๆ รวมถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นการสั่งสมขึ้นมาเรื่อยๆ ของตัวเรา ประกอบด้วย ทักษะวิชาชีพ (Hard Skill) เช่น ทักษะการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์, ทักษะการใช้เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ช่างต่างๆ และ ทักษะทั่วไป (Soft Skill) เช่น ทักษะการสื่อสาร, ทักษะการต่อรอง, ทักษะการพูดต่อที่สาธารณะ เช่นนั้นแล้วเราต้องมั่นใจในทักษะที่เราสั่งสมมา ว่าเป็นทักษะสกิลที่สามารถนำไปประยุกต์พัฒนาต่อได้ในตำแหน่งใหม่ที่เราต้องการจะไปได้ บุคลากรบางคนอาจมีความรู้แต่ขาดทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้นั้น ตัวอย่างเช่น ครูอาจรู้เนื้อหาวิชาแต่ไม่รู้วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมและการแนะแนวสามารถช่วยพัฒนาทักษะนี้ได้ 3) ปัญหาด้านความสามารถ (Ability) พลังหรือศักยภาพที่บุคคลหรือสิ่งมีชีวิตมีในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความสามารถสามารถแสดงออกได้ในหลายด้าน เช่น ความสามารถทางร่างกาย ความสามารถทางจิตใจ หรือความสามารถทางปัญญา ความสามารถนี้อาจเกิดจากการฝึกฝน พัฒนา หรือเป็นทักษะที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ความสามารถสำคัญในหลายบริบท ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการทำงาน การเรียน หรือแม้แต่กิจกรรมในชีวิตประจำวัน การพัฒนาความสามารถของตนเองจะช่วยให้บุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น 4) ปัญหาด้านคุณลักษณะ (Attribute) ความคิด หรือ กรอบแนวคิด ที่จะเป็นตัวกำหนด และการกระทำ เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะนิสัยของตัวเรา ซึ่งต้องรู้ตนเองว่าเราเป็นคนแบบไหน ชอบทำอะไร หรืองานแบบไหนที่เหมาะสมกับเรา ซึ่งหากเราตัดสินใจทำงานในทางที่ไม่ใช่และขัดกับความคิด ก็ยากที่เราจะก้าวหน้า หรือประสบความสำเร็จในงานนั้นๆ ได้ดีเท่าที่ควร

2. หลักสัปปุริสธรรมว่าด้วยการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร ผลการวิจัย พบว่า โดยเฉพาะหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่ชี้นำวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เราเป็นคนที่มีคุณธรรมและศีลธรรมที่ดี ประกอบด้วยองค์ธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1) ธัมมัญญุตา ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ภิกษุรู้ว่าหลักธรรมข้อนั้นๆ คืออะไร มีอะไรบ้าง โดยใช้โมเดล Knowledge (ความรู้ในหลักการและเหตุผล) การส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ในด้านการศึกษาและหลักธรรม พร้อมทั้งเข้าใจเหตุผลในการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องและเหมาะสม 2) อัตถัญญุตา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือภาษิตข้อนั้นๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้นๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างดังนี้เป็นต้น โดยใช้โมเดล Skill (ทักษะ) การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การสอน การจัดการชั้นเรียน และการสื่อสาร รวมถึงการรู้จักประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษาและการพัฒนาตนเอง 3)

อัตตัญญุตา ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไข ปรับปรุงต่อไป โดยใช้โมเดล Ability (ความสามารถ) ความสามารถนี้ครอบคลุมถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่างๆ การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมการทำงาน บุคลากรที่มีความสามารถจะสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับองค์กรและช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) มัตตัญญุตา ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น โดยใช้โมเดล Attribute (คุณลักษณะ) การรวมกันของความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ทำให้บุคคลสามารถทำงานหรือทำหน้าที่ในตำแหน่งที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5)กาลัญญุตา ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา เป็นต้น โดยใช้โมเดล Attribute (คุณลักษณะ) การรวมกันของความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ทำให้บุคคลสามารถทำงานหรือทำหน้าที่ในตำแหน่งที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 6) ปริสัญญุตา ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น โดยใช้โมเดล Attribute (คุณลักษณะ) การรวมกันของความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ทำให้บุคคลสามารถทำงานหรือทำหน้าที่ในตำแหน่งที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 7) ปุคคลัญญุตา ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น โดยใช้โมเดล Attribute (คุณลักษณะ) การรวมกันของความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่ทำให้บุคคลสามารถทำงานหรือทำหน้าที่ในตำแหน่งที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัย พบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านความรู้ (Knowledge) การแก้ปัญหาพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรู้ (Knowledge) สมารถนำหลักสัปปุริสธรรม มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องมาประยุกต์ปรับแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับด้านความรู้ (Knowledge) เพื่อพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม

จังหวัดฉะเชิงเทราได้ 2) การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านด้านทักษะ (Skill) การแก้ปัญหาการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านทักษะ (Skill) สามารถนำหลักสัปปุริสธรรม มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือ ที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องมาประยุกต์ปรับแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับด้านทักษะ (Skills) เพื่อพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทราได้ 3) การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านความสามารถ (Ability) การแก้ปัญหาการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านความสามารถ (Ability) สามารถนำหลักสัปปุริสธรรม มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องมาประยุกต์ปรับแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับด้านความสามารถ (Ability) เพื่อพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทราได้ 4) การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านคุณลักษณะ (Attribute) การแก้ปัญหาการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านคุณลักษณะ (Attribute) สามารถนำหลักสัปปุริสธรรม มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหาการเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องมาประยุกต์ปรับแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับด้านคุณลักษณะ (Attribute) เพื่อพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทราได้

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผกนสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ปัญหาการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนสามัญศึกษา วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตและการสื่อสารในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร จากการศึกษาข้อมูลและสังเกตพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของบุคลากรทำให้พบว่า มีปัญหามากมายที่เป็นปัญหาต่อการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผกนสามัญศึกษา วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยสรุปเป็น 4 ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้แก่ ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจ (Knowledge) ปัญหาด้านทักษะ (Skills) ปัญหาด้านความสามารถ

(Ability) และปัญหาด้านคุณลักษณะ (Attribute) ซึ่งสอดคล้องโศภิต กดนอก (2564) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้นำหลักของสมรรถนะหลักของสำนักงาน ก.พ. มาใช้ในการประเมินพฤติกรรมการ 5 ปฏิบัติราชการหรือสมรรถนะเพื่อให้การปฏิบัติงานของข้าราชการ บรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดย อิงสมรรถนะหลัก ที่เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมร่วมของข้าราชการพลเรือนทั้งระบบ เพื่อเป็นการหล่อ หลอมค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกัน มีรูปแบบ และวิธีการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงาน ของบุคลากร

2. หลักสัปปุริสธรรมว่าด้วยการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่หลักสัปปุริสธรรม 7 อันเป็นหลักพุทธธรรมว่าด้วยธรรมของคนดี ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ประกอบด้วยองค์ธรรม 7 ประการ ได้แก่ ธัมมัญญุตา (การรู้จักเหตุ) อัตถัญญุตา (การรู้จักผล) อัตตัญญุตา (การรู้จักตน) มัตตัญญุตา (การรู้จักประมาณ) กาลัญญุตา (การรู้จักกาล) ปริสัญญุตา (การรู้จักชุมชน) ปุคคลปโรปรัญญุตา (การรู้จักบุคคล) โดยนำมาเป็นเครื่องมือการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา สอดคล้องกับสุรพงษ์ มาลาม (2566) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอ่างทอง โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับ มากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคหรือวิชาการที่ รับผิดชอบ การมีความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น การตัดสินใจที่ดี ความสนใจเอาใจใส่ ความคิด สร้างสรรค์ การมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง และความเชื่อมั่นในตนเอง

3. การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่หลักสัปปุริสธรรม 7โดยเฉพาะการนำเอาหลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย ธัมมัญญุตา (การรู้จักเหตุ) อัตถัญญุตา (การรู้จักผล) อัตตัญญุตา (การรู้จักตน) มัตตัญญุตา (การรู้จักประมาณ) กาลัญญุตา (การรู้จักกาล) ปริสัญญุตา (การรู้จักชุมชน) ปุคคลปโรปรัญญุตา (การรู้จักบุคคล) มาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านการขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษา การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านการขาดแคลนระบบการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านการขาดแคลนโอกาสในการพัฒนา

สอดคล้องกับหยาดฝน เดชโอภาส (2565) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุข ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2” ผลการวิจัย พบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารในด้านการรู้จักเวลา มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย จึงเสนอแนะให้ผู้บริหารควรมีการบริหารจัดการเวลา (Time Management) วางแผนและจัดสรรเวลา ในการทำงานอย่างเหมาะสม เพราะเวลาเป็นทรัพยากรที่มีจ ากัดและมีคุณค่ามากที่สุด โดยผู้บริหาร จะต้องมีเทคนิค วิธีการ ตลอดจนการสร้างรูปแบบในการบริ หารเวลา มีการจำแนกงาน ตามความสำคัญของงาน มอบหมาย หรือลดภาระของงาน เพื่อให้การบริหารเวลาเกิดประสิทธิภาพ และให้สถานศึกษาสามารถด าเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย 2) การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา ในด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ย อันดับสุดท้าย จึงเสนอแนะให้ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างและส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษา ให้มีคุณลักษณะที่ดีที่ควรประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างในการท างาน ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ในการปฏิบัติงานอีกทั้งผู้บริหารส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยความยุติธรรม ส่งผลให้ บุคลากรในสถานศึกษามีกระบวนการทำงานที่มีคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีจิตใจงดงาม มีความเมตตาเอื้อเฟื้อและปฏิบัติตนเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น จากการได้ศึกษาข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้เกิดแนวคิดและแนวทางของการนำเอาหลักสัปปุริสธรรมมาประยุกต์ใช้ในในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อให้บุคลากรเกิดความตระหนักรู้ถึงการปฏิบัติตนให้มีคุณค่าทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมให้มีความน่าอยู่อาศัยในยุคดิจิทัลต่อไป ผู้สนใจสามารถนำประเด็นอื่น ๆ ที่มีความแตกต่างมาพิจารณาและทำวิจัยเพิ่มเติม ได้แก่

1. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้ทักษะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา เพื่อนำผลมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาต่อไป
2. ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา เพื่อที่จะได้มีรูปแบบการบริ หารที่เป็นรูปธรรมและส่งผลต่อประสิทธิภาพ ของสถานศึกษา

3. ควรศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการนำเสนอวิธีการหรือโครงการที่สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะบุคคลากรอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดอบรมหรือกิจกรรมที่เน้นการฝึกฝนจิตสาธารณะในกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

4. ควรศึกษาการวิจัยเชิงทดลองสำรวจผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่าง ๆ ต่อการพาสมรรถนะบุคคลากร โดยการทดลองใช้เทคโนโลยีที่แตกต่างกันในกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน เข้าถึง:https://www.bic.moe.go.th/images/stories/pdf/NS _SumPlanOct2018.pdf (สืบค้นเมื่อ 6 กรกฎาคม 2567)

การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้อย่างยั่งยืนเข้าถึงที่:https://www.gotoknow.org/posts/620312 (สืบค้นเมื่อ 6 กรกฎาคม 2567)

โศภิต กดนอก (2564). *การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สุรพงษ์ มาลาม. (2566). *เรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หยาดฝน เดชโอภาส. (2565). การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณ.

Information and Communication Technology = ICT .เข้าถึงที่ :https://www.iok2u.com/article/information-technology/ict-intro (สืบค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2567)

การประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม

THE APPLICATION OF BUDDHIST MONKS' FOOD CONSUMPTION IN IMPROVING THE LIFE QUALITY IN CONSUMERISM SOCIETY

[1]พระมหาสันติ จังอินทร์, [2]สวัสดิ์ อโณทัย และ [3]กันยาวีร์ สัทธาพงษ์

[1]Phramaha Santi Jangin, [2]Sawat Anothai and [3]Kanyawee Sathapong

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]Kham2540@hotmail.com, [2]lasawatt@stjohn.ac.th,

[3]kanyawee@forecastscience.com

Received: October 18, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม 2) เพื่อศึกษาการบริโภคอาหารของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร นำเสนองานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม เกิดจากปัจจัยหลายประการ สรุปเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยมด้านร่างกาย 2) ปัญหาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยมด้านสังคม 3) ปัญหาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยมด้านจิตใจ และ 4) ปัญหาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยมด้านปัญญา พุทธจริยศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2]อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

อันเป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของบุคคลในสังคมให้เกิดความเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค ประกอบด้วย หลักสิกขาบทที่เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร หลักการพิจารณาอาหาร หลักโภชเน มัตตัญญุตา นำมาวิเคราะห์และถอดเป็นองค์ความรู้เป็นสารัตถะในการบริโภคอาหารว่าคำนึงถึงมูลค่า หรือคุณค่าและนำมาสู่ความคุ้มค่า คืออย่างไร แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม โดยผ่านมุมมองกระบวนทรรศน์ทางปรัชญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการบริโภคอาหารในแต่ละยุค เพื่อเป็นแนวทางแห่งการพัฒนา มีการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านการสังคม 3) ด้านจิตใจ และ 4) ด้านปัญญา โดยประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการปรับแก้ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ยั่งยืน

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, การบริโภคอาหารของพระภิกษุ, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, สังคมบริโภคนิยม, โภชเน มัตตัญญุตา

Abstract

This research aims to 1) study the concept of improving the quality of life in a consumerist society 2) to study the food consumption of monks in Theravada Buddhism 3) to apply the food consumption of monks to improve the quality of life in the consumerist society. It is a qualitative research that focuses on document study. Present descriptive and analytical research. The results of the research found that the problem of improving the quality of life in a consumerist society is caused by many factors. They are summarized into 4 issues, including 1) Problems in improving the quality of life in the physical consumerist society, 2) Problems in improving the quality of life in the social consumerist society, 3) Problems in the psychological consumerist society, and 4) Problems in improving the quality of life in the consumerist society in terms of wisdom, Buddhist ethics related to food consumption, which is the principle for improving the quality of life of life of people in society to be knowledgeable about consumption, including the principles of food consumption, the principle of food, the principle of food, the principle of nutrition, which is analyzed and transcribed into knowledge in food consumption that takes into account or value, and brought to value for value, and then applied to improve the quality of life in the

popular society. Through the perspective of the process of developing the quality of life in each paradigm.

Keywords: Application, Buddhist Monks' Food Consumption, Improving the Life Quality, Consumerism Society, Knowledgeable about Consumption

บทนำ

การบริโภค เป็นสิ่งที่มนุษย์เรานั้นขาดไม่ได้ เป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้ ซึ่งการบริโภคนี้เอง ก่อให้เกิดความต้องการในสินค้าและบริการที่นอกเหนือไปจากปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตที่สำคัญ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และ ยารักษาโรค การบริโภคนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยม ยุคสมัย หรือความผันผวนทางเศรษฐกิจ จึงทำให้มีการผลิตสินค้าเครื่องบริโภค และการบริการขึ้นมา เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

เมื่อมองสังคมในยุคบริโภคโดยรวม ผู้ที่รู้เท่าทันสื่อและผู้ที่มองถึงประโยชน์ที่แท้จริงในการบริโภค จะไม่ตกเป็นเหยื่อของสื่อโฆษณาหรือสิ่งผลิต แต่ก็ยังมีอยู่อีกเป็นจำนวนมากที่ขาดการยับยั้งชั่งใจ ในการบริหารกับความอยากของตนเองในการจับจ่ายใช้สอย จึงทำให้ตนเองนั้นเป็นทุกข์ในเพราะการไม่รู้จักออม กลับยอมเอาเงินในอนาคตมาใช้ เพื่อที่จะได้วัตถุนั้นมา หรือเลือกที่จะประหยัดเงินจากการทำงานพาร์ตไทม์ หรืองานประจำและยินดีที่จะเอาชีวิตรอดด้วยอาหารราคาถูก เพื่อที่จะได้ครอบครองสินค้าฟุ่มเฟือยเป็นต้น เช่น วัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความสำเร็จหรือความมั่งคั่ง และมีแนวโน้มที่จะบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยโดยไม่ลังเลใจ รวมถึงมีความปรารถนาจะแสดงให้คนอื่นเห็นว่าตนเองใช้เงินไปกับสินค้าราคาแพง

เมื่อมีค่านิยมใหม่ในการบริโภคเกิดขึ้น ผู้บริโภคจึงสนใจและยินดีที่จะรับค่านิยมใหม่นั้น จึงต้องขวนขวายหาวัตถุบริโภคใหม่ๆ หรือล่าสุด เพื่อให้ทันยุคทันสมัย แต่ก็ต้องแลกมาด้วยความเหน็ดเหนื่อยขึ้นไปอีก เนื่องจากการบริโภคในปัจจุบันนี้ไม่ได้เน้นไปที่ประโยชน์ของการใช้สอยที่แท้จริง แต่เน้นไปในทางคุณค่าหรือความหมายในเชิงสัญญะ ยกตัวอย่างเช่น คุณค่าที่แท้จริงในการใช้กระเป๋า คือ การบรรจุสิ่งของ หากมองเช่นนี้ กระเป๋าทุกชนิดสามารถบรรจุสิ่งของได้ ไม่ว่าจะราคาหลักร้อย หรือหลักพันก็ตาม แต่เมื่อมองในเชิงของสัญญะ กระเป๋านั้นไม่ได้มีคุณค่าอย่างอื่นนอกจากการใช้บรรจุสิ่งของเลย แต่ในกระเป๋าแบรนด์เนมที่มีราคาสูง อาจมีราคาที่หลักหมื่นหรือถึงหลักล้าน ประโยชน์ที่ใช้สอยก็เช่นเดียวกับกระเป๋าทั่วไป แต่กระเป๋าแบรนด์เนมเหล่านั้นมีความหมายในเชิงสัญญะ คือ ความเป็นลักชูรี (Luxury) คือความโอ่อ่าอย่างฟุ่มเฟือย ทำให้เป็นที่นับหน้าถือตาโดยฐานะในสังคม ซึ่งประโยชน์ในเชิงสัญญะนี่เป็นเพียงคุณค่าเทียม แต่ผู้บริโภคก็ยินดีที่จะซื้อและบริโภคสินค้าเช่นนี้ ความเป็นเกินจริงของวัฒนธรรมบริโภคอาหารเชิงสัญญะนี้เป็น

ผลลัพธ์ของการบริโภคที่เติบโตมากขึ้นจากพัฒนาการของเศรษฐกิจในระบอบทุนนิยม วัฒนธรรมการบริโภคนั้นได้แสดงถึงการสอดประสานของพลังทางเศรษฐกิจกับวัฒนธรรม เป็นความเกี่ยวพันกันระหว่างตรรกะของตลาดที่กำลังเติบโตกับตรรกะทางวัฒนธรรมแบบใหม่ของความก้าวหน้าด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีข่าวสารและสังคมดิจิทัล และวัฒนธรรมการบริโภคจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเริ่มเข้าสู่กระบวนการทำให้กลายเป็นสินค้า แล้วพัฒนาขึ้นจนกลายเป็นกรอบทางสังคมและวัฒนธรรมให้กับปัจเจกชนนิยม และเป็นลักษณะพื้นฐานทางสังคมของความสุข (สวัสดิ์ อโณทัย และคณะ, 2566) ซึ่งการไม่รู้เท่าทันหรือการอยากที่จะบริโภควัตถุเช่นนี้ อาจเป็นต้นเหตุนำมาซึ่งความเสียหายทางทรัพย์สิน อวัยวะ หรือแม้แต่ถึงชีวิตได้ ประเด็นปัญหาที่กล่าวมานี้ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถกล่าวโดยให้มองเห็นภาพรวมของปัญหาหลัก ๆ คือมองปัญหาผ่านภาวนา 4 อย่างซึ่งเกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านร่างกาย
2. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านสังคม
3. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านจิตใจ
4. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านปัญญา

จากปัญหาดังกล่าว เมื่อมองในเชิงของพระพุทธศาสนา การอยากมี อยากได้ อยากเป็น ล้วนแต่มีตัณหาเป็นต้นเหตุ ดังนั้น การระงับหรือป้องกันที่ต้นเหตุจึงเป็นหนทางออก สำหรับยุคบริโภคนิยม คือ การรู้ทันและไม่ตามใจตัณหา มองถึงประโยชน์ของการใช้สอยที่แท้จริง เหมือนคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าด้วยเรื่องการบริโภคอาหารที่แสดงและบัญญัติไว้สำหรับพระภิกษุที่บวชเข้ามาในศาสนา คือ สอนให้บริโภคโดยคำนึงถึงคุณค่าและประโยชน์ที่แท้จริงของการบริโภคอาหาร ซึ่งอาหารในพระพุทธศาสนานั้น ได้พูดถึงอาหาร4อย่าง มี กวฬิงการาหาร เป็นต้น โดยความหมายของคำว่า อาหาร มีที่มาในคัมภีร์ว่า เป็นสิ่งที่นำมาซึ่งผล ดังนั้น การบริโภคอาหารในที่นี้ จึงไม่ได้หมายเอาเพียงอาหารที่เป็นของกิน แต่หมายเอาอาหารที่สามารถทำให้เกิดผลได้ เช่น การบริโภคเครื่องนอน ซึ่งสามารถนำผลคือผัสสะอันเป็นการกระทบกันของร่างกายและเครื่องนอน ทำให้เกิดผลคือความสบาย สุขที่เกิดจากการนอน เป็นต้น ดังข้อความว่า

> *หลักคิดและแนวปฏิบัติของการบริโภคอาหารตามแนวพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการใช้ปัญญาในการพิจารณาให้รู้จักการบริโภคที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ เพื่อดำรงอยู่ได้ของชีวิต ไม่ใช่บริโภคตามกระแสค่านิยมของสังคมยุคใหม่ เพียงแค่เห็นว่า สวยงามหรูหรา สะดวกสบาย ที่เน้นความต้องการให้ตอบสนองความอยากที่ไม่เกิดประโยชน์ และไม่มีที่สิ้นสุดของการบริโภคอย่างในยุคโลกาภิวัตน์ สำหรับการใช้ปัญญาพิจารณาแล้วบริโภคอาหารแบบนี้เป็นการบริโภคแบบคุณค่าแท้ ที่มุ่งเพื่อพึ่งวัตถุให้น้อยลง มองวัตถุเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อนำไปสู่การ*

พัฒนาคุณภาพชีวิตที่แท้จริงคือ การพัฒนาจิต มีปัญญามองเห็นความเป็นจริง ไม่ถูกทุกข์บีบคั้น มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการแสวงหาความสุขที่ถูกต้อง ก็สามารถนำพาตนเองและสังคมรอบข้างให้พ้นจากโลกบริโภคนิยมทางวัตถุ การบริโภคอาหารตามแนวพระพุทธศาสนา จึงขึ้นอยู่กับ วัตถุที่บริโภคต้องเป็นสิ่งที่เกิดเหมาะสมกับความต้องการของชีวิต เป็นประโยชน์สูงสุดต่อสุขภาพกาย และต้องรู้จักประมาณในการบริโภค ด้วยการใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองอย่างสมเหตุสมผล ไม่มากไปจนเกินความจำเป็น และไม่น้อยไปจนรู้สึกขาดแคลน (สวัสดิ์ อโณทัย และคณะ, 2565: 262)

แม้แต่การบริโภคอาหารของพระภิกษุเอง ก็ต้องมองถึงประโยชน์ของการบริโภคอาหาร โดยต้องพิจารณาทุกครั้งก่อนบริโภค ขณะที่กำลังบริโภค และหลังจากที่บริโภคแล้ว ว่าที่กำลังบริโภคอยู่นั้น เป็นไปเพื่อสิ่งใด เอื้อประโยชน์ต่อสิ่งใด ทำให้การบริโภคของพระภิกษุแตกต่างจากบุคคลทั่วไป คือ บริโภคอย่างรู้คุณค่า ไม่ตามใจตัณหามากเกินไป โดยใช้หลัก โภชเน มัตตัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค จึงสามารถที่จะอดทนอดกลั้นต่อความอยากได้ อยากมีอยากเป็น การวิจัยแนวทางการบริโภคอาหารของพระภิกษุ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมบริโภคเช่นนี้ จึงสามารถช่วยแก้ไขปัญหาในสังคมยุคบริโภคนิยม และเพื่อการนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวของหลักภาวนา 4 ประการได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม
2. เพื่อศึกษาการบริโภคอาหารของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการวิจัยทางปรัชญาแบบศึกษาคัมภีร์ เอกสาร และการใช้เหตุผลแบบมีวิจารณญาณ ด้วยกระบวนการของการศึกษาเชิงบูรณาการ อันประกอบด้วยการวิเคราะห์ การวิจักษ์ และการวิธาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสำคัญต่าง ๆ เพื่อการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร

1.1 เอกสารชั้นปฐมภูมิ จะค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก 45 เล่ม โดยเฉพาะพระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ พ.ศ.2538 และพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539

1.2 เอกสารชั้นทุติยภูมิ จะศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจาก คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกาที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค อภิธัมมัตถสังคหะ เป็นต้น รวมทั้ง ศึกษาผลงานสำคัญๆ ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พุทธทาสภิกขุ เป็นต้นและนักวิชาการอื่นๆ ทางพระพุทธศาสนา อีกทั้ง วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ ข้อเขียน บทวิจารณ์ เอกสารต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ได้กล่าวถึงเรื่องแนวคิด เกี่ยวกับการบริโภคอาหารของพระภิกษุ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยอาศัยการศึกษาคัมภีร์ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจึงเป็นคัมภีร์ เอกสารปฐมภูมิ และเอกสารชั้นทุติยภูมิซึ่งครอบคลุมเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารของพระภิกษุ โดยให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยมเป็นสำคัญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของเอกสารและข้อมูลที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกมาแล้ว โดยการพิจารณาความถูกต้องนั้นจะอิงจากเอกสารปฐมภูมิว่ามีความสอดคล้องกันเพียงใด และพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือว่าเอกสารนั้นน่าเชื่อถือเพียงใดโดยอาศัยหลักการอ้างอิงตามกรอบวิเคราะห์เอกสารที่กำหนดไว้โดยละเอียด เพื่อจับใจความและประเด็นสำคัญและทำการจดบันทึกแต่ละใจความที่ได้ไว้ หลังจากนั้น ผู้วิจัยให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในประเด็นเกี่ยวกับการบริโภคอาหารของพระภิกษุ เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของผลการวิเคราะห์เอกสารที่ได้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่หนึ่งและข้อที่สอง คือ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม และ เพื่อศึกษาการบริโภคอาหารของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม แนวคิดเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นประเด็นสำคัญในสังคมยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมบริโภคนิยมที่เน้นการบริโภคสินค้าและบริการที่เกินความจำเป็น ในงานวิจัยนี้นี้มี

วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม โดยพิจารณาจากมุมมองทางปรัชญาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นหมายถึง แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือการก้าวหน้าของสภาพการณ์ให้ดีขึ้น มีหลายมุมมองเกี่ยวกับการพัฒนา ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงทีละเล็กละน้อยไปสู่การเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน ในส่วนของกระบวนทรรศน์ทางปรัชญาว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในงานวิจัยนี้ ได้กล่าวถึงกระบวนทรรศน์ทางปรัชญา 5 ยุค ได้แก่ ยุคดึกดำบรรพ์ ยุคโบราณ ยุคกลาง ยุคนวยุค และยุคหลังนวยุค มีแนวคิดและมุมมองที่แตกต่างกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น ยุคดึกดำบรรพ์เน้นการอยู่รอดและความปลอดภัย ยุคโบราณเน้นการใช้เหตุผลและปัญญา ยุคกลางเน้นศาสนา เป็นต้น เพื่อนำมาเป็นแนวทางและข้อเปรียบเทียบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมบริโภคนิยมอันเป็นส่วนของยุคดิจิทัล และยังได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยที่พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาขันธ์ 5 (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ให้สมดุล และใช้หลักภาวนา 4 (กายภาวนา สีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ในสังคมยุคบริโภคนิยม ซึ่งสังคมยุคบริโภคนิยมนั้น เน้นการบริโภคสินค้าและบริการที่เกินความจำเป็น โดยจะอธิบายอิงทฤษฎีของฌอง โบดริยาด์ เกี่ยวกับการบริโภคนิยมเน้นการบริโภคในฐานะสิทธิของมนุษย์และพลเมือง เครื่องมือจัดชั้นทางสังคม และมูลบททางสังคม สุดท้ายได้ประมวลถึงปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม คือ สังคมบริโภคนิยมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ ความไม่สมดุลของทรัพยากรและการบริโภค ปัญหาสุขภาพจิตและความเครียด ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมการบริโภคที่ไม่ยั่งยืน และการเสื่อมสภาพของชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยมนั้น เกิดจากปัจจัยหลายประการที่นำไปสู่การเกิดปัญหา โดยสรุป ผู้วิจัยแยกประเด็นปัญหาออกเป็น 4 ประการ คือ

1. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านร่างกาย
2.ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านสังคม
3.ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านจิตใจ
4. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านปัญญา

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการบริโภคอาหารของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ลักษณะสำคัญของประเภทของอาหารในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอาหารสำหรับพระภิกษุ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ กวฬิงการาหาร ผัสสาหาร มโนสัญเจตนาหาร และวิญญาณาหาร ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยหมายเอาเฉพาะในส่วนของกวฬิงการาหาร เพื่อที่จะเชื่อมโยงถึงอาหารที่พระภิกษุควรและไม่ควรบริโภคตามหลักพระวินัย การบริโภคอาหารของพระภิกษุ เน้นความพอดี ไม่โลภ และมีสติ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม

ยุคบริโภคนิยมได้ และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการบริโภคอาหารที่บริสุทธิ์ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฆ่าสัตว์ โดยต้องเป็นไปตามสิกขาบทของพระภิกษุที่เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร โดยระบุไว้ในพระวินัยปิฎก เพื่อให้พระภิกษุดำรงตนอยู่ในความบริสุทธิ์และละเว้นจากการกระทำที่ไม่เหมาะสม และเป็นไปตามแนวทางแห่งหลักจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหาร โดยเน้นย้ำถึงการพิจารณาอย่างแยบคายก่อนการบริโภค และหลังการบริโภค เพื่อให้เกิดสติและปัญญา บนฐานแห่งหลักการบริโภคอาหารแบบรู้ประมาณ บริโภคอาหารอย่างรู้ประมาณ ไม่มาก ไม่น้อย บริโภคแต่พอดีกับความต้องการของร่างกาย ซึ่งจะเน้นย้ำถึงการบริโภคอาหารเพื่อความดำรงอยู่ เพื่อให้กายนี้เป็นไปได้ เพื่อระงับความเบียดเบียน และเพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ โดยที่สุดคือการนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตตามหลักภาวนา 4 คือ กาย ศีล จิต ปัญญา และนำมาประยุกต์ใช้ซึ่งการบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยมต่อไปหลักการบริโภคอาหารของพระภิกษุ มีประเภทของอาหารและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องในการบริโภคอาหารของพระภิกษุ ดังนี้

1. ประเภทอาหารในพระพุทธศาสนา
2. ลักษณะอาหารที่ควรบริโภคและไม่ควรบริโภคสำหรับพระภิกษุ
3. สิกขาบทของพระภิกษุว่าด้วยการบริโภคอาหาร
4. หลักพุทธจริยธรรมในการบริโภคอาหารสำหรับพระภิกษุ
5. หลักการบริโภคอาหารแบบ โภชเน มัตตัญญุตา

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยมนั้น ทำให้เข้าใจว่า สารัตถะในการบริโภคอาหารของพระภิกษุนั้น ก็คือความพอเพียง และเพียงพอต่อการดำรงชีวิต หลักการนี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยมได้ โดยผู้วิจัยได้มีแนวทางในการประยุกต์ใช่ 4ด้าน ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านร่างกาย การแก้ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านร่างกาย สามารถนำหลักการบริโภคอาหารของพระภิกษุ โดยเฉพาะหลัก โภชเน มัตตัญญุตา ร่วมกับการฝึกฝนสติ ปัญญา และการรู้เท่าทันตัณหา ตามหลักมรรคมีองค์ 8 มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ในสังคมยุคบริโภคนิยม

2. การประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านสังคม การแก้ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านสังคม สามารถนำหลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น หลัก โภชเน มัตตัญญุตา เป็นการรู้ประมาณในการบริโภค

อาหาร เป็นการใช้ในการแก้ปัญหาความฟุ่มเฟือย สามารถช่วยควบคุมการบริโภคและลดผลกระทบต่อสังคม อีกทั้งในส่วนของค่าใช้จ่ายที่ไม่ต้องเกินความจำเป็น ยังสามารถนำไปทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง หรือสังคมได้อีกมากมาย เช่น การนำมาทำกองทุนสาธารณประโยชน์ให้แก่ชุมชน เป็นต้น มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยมด้านสังคม ได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม ในสังคมยุคบริโภคนิยม

3. การประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านจิตใจ การแก้ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านจิตใจ สามารถนำหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ในสังคมยุคบริโภคนิยม

4. การประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านปัญญา การแก้ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านปัญญา สามารถนำหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการพิจารณาในการบริโภคอาหาร มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา ในสังคมยุคบริโภคนิยม

โดยสรุป การพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม โดยใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม เพื่อปรับแก้ปัญหาในการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจและด้านปัญญา ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม” สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตและการสื่อสารในสังคมยุคบริโภคนิยม ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการจิตใจของมนุษย์ จากการศึกษาข้อมูลทำให้พบว่า มีปัญหามากมายที่เป็นปัญหาต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม

โดยสรุปเป็น 4 ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้แก่ 1. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านร่างกาย 2.ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านสังคม 3.ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านจิตใจ 4. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ด้านปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับ นคร จันทราช และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาบริโภคนิยมของวัยรุ่นจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า วัยรุ่นในสังคมไทยมีค่านิยมเสพวัตถุนิยม มีความฟุ้งเฟ้อและฟุ่มเฟือย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินวัย ทำให้เกิดปัญหาที่เกิดจากบริโภคของวัยรุ่นในสังคมไทยมี 3 อย่างคือ 1. วิกฤติด้านกายภาพ 2. วิกฤติด้านจิตภาพ 3. วิกฤติทางสังคม การบริโภคตามหลักพุทธธรรมในพุทธศาสนามีหลักพุทธธรรมว่าด้วยเรื่องของการบริโภค ตามหลักพุทธศาสนามี 2 อย่าง คือ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริโภคตามหลักพุทธศาสนามี 9 หลัก คือ 1. หลักโยนิโสมนสิการ 2. หลักอินทรีย์สังวร 3. หลักสติสัมปชัญญะ 4. หลักโภชเน มัตตัญญุตา 5. หลักมัชฌิมาปฏิปทา 6. หลักสันโดษ 7. หลักคิหิสุข 8. หลักวัฒนมุข 9. หลักทิฏฐิธัมมิกถัตถประโยชน์ และหลักพุทธธรรมที่ขัดแย้งการบริโภคตามหลักพุทธศาสนามี 3 หลัก คือ 1. ตัณหา 2. อกุศลมูล 3. อบายมุข (นคร จันทราช และคณะ, 2559)

2. การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม การบริโภคอาหารของพระภิกษุในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่หลัก โภชเน มัตตัญญุตา อันเป็นหลักพุทธธรรมว่าด้วยการรู้ประมาณในการบริโภคอาหาร และหลักสิกขาบทที่เป็นทั้งข้อห้ามและข้ออนุญาต ตลอดจนถึงบทพิจารณาอาหาร โดยนำมาเป็นเครื่องมือการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม สอดคล้องกับ สวัสดิ์ อโณทัย และคณะ ได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าตรัสให้พระภิกษุจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจในการพิจารณาขณะบริโภคอาหาร เพื่อรู้เท่าทันโทษภัยและงดเว้นการไม่คำนึงถึงคุณค่าของการบริโภคอาหารที่ว่า เราบริโภคอาหารนี้ ไม่ใช่มุ่งเพื่อเห็นแก่เอร็ดอร่อย ไม่ใช่เพื่อจะหาความสนุกสนานมัวเมา แต่เพื่อจะได้เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต ให้ร่างกายมีสุขภาพดี เป็นผาสุก เพื่อสามารถทำกิจกรรมที่ดีงาม ทำหน้าที่การงานของตนได้ด้วยดี ดังจะเห็นได้จากแนวทางประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ เมื่อเวลาจะฉันอาหารจะมีการพิจารณาอาหารทั้งก่อนฉัน ขณะฉันและหลังการฉันนั้น พหุสารัตถะของการบริโภคอาหารตามแนวพระพุทธศาสนาจึงต้องอาศัยหลักพิจารณาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของสารอาหาร เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของคุณค่าของอาหารให้ถ่องแท้เสียก่อนที่จะบริโภค คำสอนมุ่งให้พิจารณาด้วยปัญญาทั้งก่อนการบริโภคอาหาร ขณะบริโภคและหลังการบริโภคอาหาร การไม่พิจารณาก่อนการบริโภคอาหาร ถือว่าเป็นการบริโภคที่ไร้สมาธิและปัญญาที่จะได้รับประโยชน์จากการบริโภค การรู้จักประมาณโดยการบริโภคนั้น พระพุทธองค์ทรงใช้คำว่าพิจารณาโดยอุบายอันแยบคาย ก็คือ ใช้ปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาให้ซาบซึ้งถึงคุณค่าของอาหารที่

ตนบริโภค ลักษณะของการบริโภคที่พึงประสงค์และเป็นการบริโภคเพื่อคุณค่าแท้ กล่าวได้ว่าการบริโภคอาหารตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา (Living with wisdom) คุณค่าแท้ หมายถึง คุณค่า หรือ ประโยชน์ ที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตนเพื่อความดีงามความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิตหรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งตนเองและผู้อื่น โดยอาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่า คุณค่าเทียม หมายถึง คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกพูนให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพเสวยเวทนา หรือเพื่อเสริมขยายความมั่นคงยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือไว้ โดยอาศัยตัณหาเป็นเครื่องตีค่า (สวัสดิ์ อโณทัย และคณะ, 2565)

3. การประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม การพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่หลักโภชเน มัตตัญญุตา อันเป็นหลักพุทธธรรมว่าด้วยการรู้ประมาณในการบริโภคอาหาร และหลักสิกขาบทที่เป็นทั้งข้อห้ามและข้ออนุญาต ตลอดจนถึงบทพิจารณาอาหาร เพื่อนำไปสู่การการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ตามปัญหาที่ได้ประมวลมา 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา สอดคล้องกับลภัสรดา วรดาภคนันท์ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย ผลการวิจัยพบว่า การบริโภคโภชนาหาร ได้แก่ การฉันอาหารมื้อเดียว ตามเป้าหมายของการบริโภค คือฉันอาหารมื้อเดียวนอกจากจะทรงถือหลักในการฉันอาหารมื้อเดียวตลอดชีวิตพรหมจรรย์แล้ว พระองค์ยังทรงพร่ำสอนและแนะนำให้เหล่าภิกษุสงฆ์ฉันอาหารมื้อเดียวด้วยดังพุทธพจน์ว่าภิกษุทั้งหลาย เราฉันอาหารมื้อเดียว เราเมื่อฉันอาหารมื้อเดียว ย่อมรู้สึกว่าสุขภาพมีโรคาพาธน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพลานามัยสมบูรณ์ อยู่สำราญ ภิกษุทั้งหลาย มาเถิด แม้เธอทั้งหลายก็จงฉันอาหารมื้อเดียวเถิด เธอทั้งหลายเมื่อฉันอาหารมื้อเดียว จักรู้สึกว่าสุขภาพมีโรคาพาธน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพลานามัยสมบูรณ์ อยู่สำราญนอกจากนั้น พระพุทธองค์ยังตรัสถึงแนะนำภิกษุทั้งหลายเกี่ยวกับอะไรคือวัตถุประสงค์และอะไรไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการฉันอาหารบิณฑบาตว่า ก. ด้านที่ไม่ใช่วัตถุประสงค์ คือ 1) ไม่ใช่เพื่อเล่น 2) ไม่ใช่เพื่อมัวเมา 3) ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง และ 4) ไม่ใช่เพื่อประดับประดา ข. ด้านที่เป็นวัตถุประสงค์ คือ 1) แต่เพียงเพื่อความดำรงอยู่ได้แห่งกายนี้ 2) เพื่อให้ชีวิตเป็นไปได้ 3) เพื่อบำบัดความหิว และ 4) เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ ทรงแนะชาวพุทธให้งดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย เพราะเป็นบ่อเกิดของการเกิดโรค ให้มีสติในการบริโภคอาหาร ดังพุทธพจน์ว่า “มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อรู้ประมาณในการบริโภคที่ได้แล้ว ย่อมมีเวทนาเบาบาง เขาย่อมแก่ช้า อายุยั่งยืน” “เราทั้งหลายจักเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ ทำความรู้สึกตัวในการก้าวไป...การฉัน การดื่ม การเคี้ยวการลิ้ม ...” (ลภัสรดา วรดาภคนันท์, 2562)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้การบริโภคอาหารของพระภิกษุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนั้น ทำให้ผู้วิจัยได้ถอดเป็นองค์ความรู้ในการวิจัยเรื่องนี้ว่า ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4 คือ ด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญา สามารถต่อยยอดการพัฒนาได้ด้วยหลักการบริโภคอาหารของพระภิกษุ คือการนำเอาหลักธรรมที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก และคัมภีร์ต่าง ๆ รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหาร โดยสารัตถะในการบริโภคอาหารของพระภิกษุนั้น คือการบริโภคอย่างพอเพียง และเพียงพอต่อการดำรงอัตภาพไว้ได้ โดยอาศัยมุมมองกระบวนทรรศน์ทางปรัชญาในการบริโภคอาหารในแต่ละยุค มาเป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามกรอบปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการของหลักธรรมในการบริโภคอาหารของพระภิกษุ ซึ่งสามารถช่วยแก้ปัญหาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยมได้

สรุปข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้ได้ว่า การบริโภคอาหารของพระภิกษุ สะท้อนถึงหลักธรรมที่สอนเรื่องความเรียบง่าย และการพึ่งพาตนเอง จากการได้ศึกษาข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้เกิดแนวคิดและแนวทางของการนำเอาการบริโภคอาหารของพระภิกษุ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการลดความฟุ่มเฟือยในสังคมปัจจุบัน ที่มักขับเคลื่อนด้วยการบริโภคเพื่อแสดงสถานะทางสังคม หรือเพื่อตอบสนองต่อการโฆษณาที่ชวนเชื่อ การใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียงช่วยเสริมปัญญา ในการรู้จักความจำเป็นของชีวิต และการพึ่งพาตนเองมากกว่าการพึ่งพาวัตถุภายนอก อีกทั้งเป็นแนวทางแห่งการบริโภคอย่างไม่เบียดเบียน ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ผู้สนใจสามารถนำประเด็นอื่น ๆ ที่มีความแตกต่างมาพิจารณาและทำวิจัยเพิ่มเติม ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการบริโภคอาหารของพระภิกษุในวิถีปัจจุบัน ศึกษาวิเคราะห์การบริโภคที่เป็นปัญหาในสังคมยุคบริโภคนิยม การประยุกต์ใช้หลักการบริโภคปัจจัย 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมปัจจุบัน รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมปัจจุบัน ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมยุคบริโภคนิยม เพื่อให้เข้าถึงวิถีการดำเนินชีวิตตามพระธรรมวินัยของพระภิกษุ แล้วนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ๆ ไป

เอกสารอ้างอิง

นคร จันทราช, พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, สิปป์มงคล ป้องภา, เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย และ ณัฐสุภรณ์ เตียวเพชรภัสกร. (2557). *การศึกษาเชิงประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาบริโภคนิยมของวัยรุ่นจังหวัดอุบลราชธานี*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี.

ลภัสรดา วรดาภคนันท์. (2562). *การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สวัสดิ์ อโณทัย, กันยาวีร์ สัทธาพงษ์, สมบูรณ์ บุญโท, และเดโช แสงจันทร์. (2566, มกราคม-มิถุนายน). *ความเป็นเกินจริงของวัฒนธรรมการบริโภคอาหารในสังคมหลังนวยุค.* วารสารเซนต์จอห์น (สาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมสาสตร์). 26(38): 9-10

สวัสดิ์ อโณทัย, พระครูประโชติกิจโกศล (ประโชติ หงส์มณี), ฟื้น ดอกบัว, ณิศ์ภาพรรณ คูวิเศษแสง และเดโช แสงจันทร์. (2565,กรกฎาคม-ธันวาคม). *การประยุกต์ใช้หลักการบริโภคอาหารตามแนวทางพระพุทธศาสนา.* วารสารเซนต์จอห์น (สาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมสาสตร์). 25(37): 262-276

Scott, J. (1990). *A matter of record: Documentary sources in social research*. Polity press: Cambridge.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฐินทาน

THE BUDDHIST HERMENEUTICS ON THE KATHINA DANA

[1]พระมหาธสุวรรณ สุวรรณแสน, [2]สมบูรณ์ บุญโท และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]Phramaha Tasuwan Suwannasan, [2]Somboon Boondo and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]supahu2539@hotmail.com [2]Somboon.crv.@hotmail.com.

[3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 18, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษากฐินทานที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ 3) เพื่อวิเคราะห์พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฐินทาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผลวิจัยพบว่าสภาพปัญหาความเข้าใจในหลักกฐินทานมีความคลาดเคลื่อนในเรื่องของวัตถุประสงค์ของกฐิน ผ้ากฐิน ภิกษุที่รับกฐินได้ จำนวนภิกษุในสังฆกรรมกฐิน ปริวารกฐินและอานิสงส์กฐิน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการตีความพระวินัย คือ การสืบค้นเทียบเคียงคำอธิบายที่มีในพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกาที่เกี่ยวข้องกับกฐิน เพื่อมาแก้ปัญหาได้ว่า พระพุทธเจ้าบัญญัติกฐินขึ้นก็เพื่ออนุเคราะห์ภิกษุด้วยอานิสงส์ 5 ข้อและเป็นพุทธวิธีที่จะทำให้เกิดมีความสามัคคี และเพื่อตรวจสอบความประพฤติของภิกษุที่จำพรรษาว่า มีความประพฤติดีหรือไม่ ด้วยการดูจากศรัทธาของพุทธบริษัทที่จะนำผ้ากฐินมาถวาย และขั้นตอนของกฐินมีลำดับ 8 ขั้นตอน เฉพาะขั้นตอนที่ 4 คือ สงฆ์สวดญัตติทุติยกรรมวาจาให้ผ้ากฐินแก่ผู้ครองกฐินเท่านั้นที่ต้องมีพระครบจำนวน 5 รูป นอกจากนั้นในวัดมี

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3] อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

พระจำพรรษากี่รูปก็ใช้เท่านั้น ในส่วนของบริวารกฐินนี้เป็นส่วนของเจ้าภาพจะจัดหามาเอง เพราะเจ้าภาพบางคนเล็งเห็นบุญที่นอกเหนือจากการถวายกฐินมี การสร้างโบถ์วิหาร เป็นต้น และอานิสงส์สำหรับพระภิกษุ 5 ข้อ สามารถให้ความสะดวกทางพระวินัยได้ 5 ข้อ สำหรับทายกทายิกาที่ได้ถวายกฐินทานที่ทำได้ยากจะได้อานิสงส์ในปัจจุบัน 5 อย่าง และได้อานิสงส์ในชาติต่อ ๆ ไปอีก 10 อย่าง

คำสำคัญ : การตีความ, พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์, กรานกฐิน, กฐินทาน, สังฆกรรม

Abstract

This research has three objectives: 1) to study the concept of kathina as presented in the Theravada Buddhist scriptures; 2) to examine the principles of Buddhist hermeneutics; and 3) to analyze Buddhist hermeneutics regarding kathina. This research is qualitative in nature and employs documentary research methods, utilizing an analytical, critical, and philosophical approach within the context of Buddhism.The research findings reveal that there are misunderstandings surrounding the principles of kathina, particularly concerning the objectives of kathina, the kathina cloth, the monks eligible to receive kathina, the number of monks involved in the kathina ceremony, the associated rituals, and the merits of kathina. Therefore, the researcher has applied the principles of interpreting the Vinaya, by examining and comparing explanations found in the Pali Canon, commentaries, and related texts concerning kathina, in order to address these issues.The study shows that the Buddha established kathina to benefit monks through five specific merits, as a means to foster unity and to assess the conduct of monks during the rainy season retreat, based on the faith of the Buddhist community that offers the kathina cloth. The kathina process consists of eight distinct steps, with step four specifically requiring that the Sangha recite the second proclamation to offer the kathina cloth only when five monks are present. For other steps, the number of monks present at the temple can vary. In terms of the ancillary aspects of kathina, the host is responsible for organizing these elements, as some hosts recognize merits beyond merely offering kathina, such as building a monastery or hall. The five merits for monks can facilitate adherence to the

Vinaya in five ways. For donors who have made the challenging offering of kathina, there are five immediate merits and an additional ten merits in future lives.

Keywords: Interpretation, Buddhist Hermeneutics, Grand Kathina, Kathina Dana, Sangha Karma

บทนำ

อรรถปริวรรตมาจากคำสันกฤตว่า อรฺถ คำมคธ อตฺถ แปลว่า เนื้อความ รวมกับคำสันสกฤต ปริวรรต หรือคำมคธ ปริวตฺต แปลว่า หมุนเวียน เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนไป แปรไป รวมกันเป็นอรรถปริวรรต จึงแปลได้ว่า การแปรเนื้อหาจากความหมายตามตัวอักษรเป็นความหมายตามความต้องการของผู้ใช้ร่วมกัน (กีรติ บุญเจือ, 2549: 1) ส่วนคำว่า ศาสตร์ หมายถึง ความรู้หรือวิชา ซึ่งเป็นการบอกถึงความมีหลักการ หรือองค์ความรู้ของอรรถปริวรรตนั่นเอง สวัสดิ์ อโณทัย (2553:58) ได้

ให้ความหมายของการตีความ โดยมีเนื้อหาว่า เราควรรู้ความหมาย 2 แบบ คือ 1) ความหมายดิบ คือ ระดับของการกำหนดความหมายของสัญญาณในการดำรงอยู่ของจักรวาล 2) ความหมายสุก คือ ระดับของการตีความความหมายของสัญญาณต่างๆ เป็นอย่างอื่น คุณค่าที่มีนัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตโดยทั่วไปของมนุษย์เป็นอย่างไร เช่น เราเห็นธงไตรรงค์ของประเทศไทย หากจะกล่าวได้ว่าธงชาติไทย สีแดงหมายถึง รัฐ สีขาวหมายถึง ศาสนา และสีน้ำเงินหมายถึง พระมหากษัตริย์หรือสถาบันพระมหากษัตริย์ สิ่งนี้รู้กันในระดับความหมายดิบ ในทางตรงกันข้าม หากเราสามารถพูดความหมายเชิงวิเคราะห์ ชื่นชมได้ เช่น สัญลักษณ์ธงไตรรงค์ไทยเป็นสัญลักษณ์ของการฝึกความสามัคคีหรือการเคารพซึ่งกันและกันเป็นต้น นี้เป็นที่เข้าใจในระดับความหมายสุกงอม จากข้อความที่ได้กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ศาสตร์แห่งการตีความนี้เกิดขึ้นจากการตีความคำสอนของศาสนาคริสต์เรียกว่า การตีความเชิงศาสนา ซึ่งเป็นอรรถปริวรรตศาสตร์ของชาวตะวันตก แต่ในส่วนหลักการตีความของชาวตะวันออกเรียกว่า พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์

พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ คือ ศาสตร์แห่งการตีความในพระพุทธศาสนา ใช้หลักของการอธิบายหรือบอกความหมายของศัพท์ซึ่งเหมือนกับหลักของอรรถปริวรรต หลักการอธิบายความนี้สำหรับพระพุทธศาสนานั้นมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลโดยพระพุทธเจ้าทรงอธิบายศัพท์ที่พระองค์ทรงตรัสเองในพระไตรปิฎก เช่น ในบทปทภาชนียแห่งปฐมปาราชิกว่า

คำว่า หาสังวาสมิได้ อธิบายว่า ที่ชื่อว่า สังวาส ได้แก่ กรรมที่ทำร่วมกัน อุทเทสที่สวดร่วมกัน ความมีสิกขาเสมอกัน นี้ชื่อว่า สังวาส สังวาสนั้นไม่มีกับภิกษุ รูปนั้น ด้วยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า หาสังวาสมิได้ (วิ.มหาวิ.(ไทย) 1/36-37/43)

จากข้อความนี้แสดงถึงหลักของพุทธอรรถปริวรรตของพระพุทธเจ้าว่า คำว่า หาสังวาส มิได้นั้น หมายถึง การที่ภิกษุที่มีศีลครบถ้วนบริบูรณ์จะไม่มีการทำสังฆกรรมต่าง ๆ กับภิกษุที่ปาราชิกแล้ว ซึ่งหมายความถึงการให้ลาสิกขาออกไปนั้นเอง

หลักการอธิบายความของคัมภีร์ชั้นอรรถกถาและฎีกาก็เกิดขึ้นโดยยึดหลักการตีความโดยยึดหลักการอธิบายแบบพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบ คัมภีร์ดังกล่าว คือ วรรณคดีบาลีในชั้นอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส เช่น คัมภีร์เนตติปกรณ์ วิมุตติมรรค (แต่งโดยพระอุปติสสเถระ) วิสุทธิมรรค (แต่งโดยพระพุทธโฆสาจารย์) สองคัมภีร์หลังเกิดขึ้นในศรีลังกา

กฐินนั้นมีหลักฐานในพระวินัยปิฎกนั้นมีปรากฏว่า หลักจากที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตกฐินทานแล้ว ต่อมาทรงตรัสบอกถึงอานิสงค์ของการกรานกฐิน 5 ข้อ และตรัสบอกว่า กฐินนั้นเป็นสังฆกรรมที่เป็นญัตติทุติยกรรมวาจา คือ สวดญัตติ 1 ครั้ง หมายถึง การสวดแจ้งให้สงฆ์ทราบว่าจะให้ผ้ากฐินแก่ภิกษุรูปที่ถูกเลือก และการสวดอนุสาวนา 1 ครั้ง หมายถึง การสวดเพื่อสอบถามว่าการให้ผ้ากฐินแก่ภิกษุรูปนี้ สงฆ์มีความเห็นชอบหรือไม่ และยังทรงตรัสถึงผ้าที่สามารถนำมาใช้เป็นผ้ากฐินได้ว่า ภิกษุทั้งหลาย กฐินย่อมเป็นอันกรานอย่างไร กฐินย่อมเป็นอันกรานอย่างนี้ คือ 1) กฐินเป็นอันกรานด้วยผ้าใหม่ 2) กฐินเป็นอันกรานด้วยผ้าเทียมใหม่ 3) กฐินเป็นอันกรานด้วยผ้าเก่า 4) กฐินเป็นอันกรานด้วยผ้าบังสุกุล 5) กฐินเป็นอันกรานด้วยผ้าที่ตกตามร้าน 6) กฐินเป็นอันกรานด้วยผ้าที่ไม่ได้ทำนิมิตได้มา 7) กฐินเป็นอันกรานด้วยผ้าที่ไม่ได้พูดเลียบเคียงได้มา 8) กฐินเป็นอันกรานด้วยผ้าที่ไม่ได้ยืมเขามา 9) กฐินเป็นอันกรานด้วยผ้าที่ไม่ได้เก็บไว้ค้างคืน 10) กฐินเป็นอันกรานด้วยผ้าที่ไม่เป็นนิสสัคคีย์ (วิ.ม.(ไทย) 5/309/149) จากข้อความนี้จะเห็นได้ว่าผ้าที่สามารถนำมาเป็นผ้ากฐินนั้นจะผ้าแบบใดก็ได้ไม่ว่าจะเป็นผ้าใหม่หรือเก่า แต่จะต้องเป็นของที่ผู้ถวายได้มาโดยสุจริตและไม่เป็นผ้าที่เป็นนิสสัคีย์ผิดพระวินัย ดังนั้น หลักฐานที่ปรากฏนี้เมื่อมาถึงลับดับแห่งการปฏิบัติแล้วยังไม่มีความชัดเจนมากนัก ทำให้เกิดการปฏิบัติคลาดเคลื่อนบ้างและเกิดสงสัยขึ้นอีกมากหมาย เช่น ถวายอะไร ถวายอย่างไร ภิกษุรูปใดรับผ้ากฐินได้ ใช้ภิกษุในสังฆกรรมกี่รูป

ดังนั้น ในวิจัยเรื่องอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฐินนี้ เมื่อต้องการจะแก้ปัญหาความเข้าใจผิดทั้งหลายเกี่ยวกับกฐินจึงต้องอาศัยการตีความหมายหรือการวิเคราะศัพท์พร้อมทั้งความหมายของศัพท์นั้นตามวิธีของหลักพุทธอรรถปริวรรต ซึ่งเป็นปรัชญาหลังนวยุค โดยการสืบค้นคัมภีร์ด้านอรรถปริวรรตศาสตร์มีอยู่ในฝ่ายเถระวาท ไม่ว่าจะเป็นวรรณคดีบาลีชั้นอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส พร้อมทั้งบทความการวิเคราะห์ของนักวิชาการทางศาสนา เพื่อแก้ปัญหาของกฐินทานที่ยังมีความหมายและวิธีปฏิบัติยังไม่ชัดเจนทำให้พุทธศาสนิกชนมีความสงสัยมากมายว่า ควรปฏิบัติอย่างไร เพราะกฐินทานนั้นมีความสำคัญสำหรับชาวพุทธที่เป็นคนไทยเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยเป็นประเพณีของคนไทยและเป็นบุญอย่างยิ่งใหญ่ เพราะถวายได้แค่วัดละครั้งในแต่ละปีเท่านั้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากฐินทานที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์
3. เพื่อวิเคราะห์พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฐินทาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) เพื่อนำไปสู่พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฐินทาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาพระไตรปิฎกที่เป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ ด้วยการค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎกเล่มที่ 1-8 ภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ พ.ศ. 2538 ของมหามกุฏราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2. ศึกษาอรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกาที่เกี่ยวข้องมี คัมภีร์อรรถกถาสมันตปาสาทิกา เป็นต้น และการวิเคราะห์ของนักวิชาการปัจจุบันที่เป็นเอกสารชั้นทุติยภูมิ โดยการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ ข้อเขียน บทวิจารณ์ เอกสารต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงเรื่อง แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกฐินทาน เพื่อนำไปใช้กับอรรถปริวรรตว่าด้วยกฐินทานนี้

3. ศึกษาหลักพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยการตีความด้วยหลักมหาปเทสอันเป็นพุทธาปเทส (ยกเอาพระพุทธเจ้าขึ้นอ้าง) สัมพหุลัตเถราปเทสหรือคณาปเทส (ยกเอาพระเถราจารย์จำนวนมากหรือหมู่คณะขึ้นอ้าง) เอกัตเถราปเทสหรือปุคคลาปเทส (ยกเอาพระเถระรูปหนึ่งขึ้นอ้าง) ตามลำดับ

เมื่อรวบรวมเอกสารข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิและทุติยภูมิแล้ว จึงนำมาสู่กระบวนการกลั่นกรองด้วยการวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฐินทาน ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษากฐินทานที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า พระวินัย คือ คำสั่งสอนที่เนื่องด้วยข้อบัญญัติอันมีหลักการเพื่อความสงบเรียบร้อย เพื่อความดีงามของหมู่คณะ เพื่อให้หมู่คณะอยู่ร่วมกันอย่างมีอิสระและปลอดภัย ตลอดถึงเพื่อความบริสุทธิ์ทางกายและวาจาอันจะนำพาให้ได้บรรลุธรรมสูงขึ้นได้โดยไม่ยาก

คำว่า กฐิน หมายความว่า สิ่งที่มั่นคง เพราะให้อานิสงส์ 5 ข้อ เพื่อผ่อนปรนสิกขาบทที่หนักให้เบาลง และเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าสรรเสริญ และคำว่า กฐินทาน และสังฆกรรมนี้เป็นองค์ประกอบของกฐินกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยกฐินนั้นจะต้องประกอบด้วย ผู้ถวายกฐิน ผู้รับกฐิน ผ้ากฐิน และจะสำเร็จสมบูรณ์ได้ก็จะต้องอาศัยสังฆกรรม คือ ญัตติทุติยกรรม โดยเลือกภิกษุผู้ที่จะรับผ้ากฐิน 1 รูปแล้วสวดญัตติ 1 ครั้ง และอนุสาวนาอีก 1 ครั้ง

ในพระวินัยปิฎกนั้นบอกถึงลักษณะของกรรมวาจาของกฐินว่าเป็นญัตติทุติยกรรมพร้อมทั้งตัวอย่างกรรมวาจา และบอกถึงลักษณะของผ้าว่าผ้าทุกชนิดไม่ว่าจะเก่าหรือใหม่ก็สามารถนำมาถวายเป็นผ้ากฐินได้ แต่ผ้าที่ทายกนำมานั้นจะต้องได้มาอย่างสุจริต และเหตุเกิดขึ้นของกฐินรวมทั้งกฐินที่กรานสำเร็จและไม่สำเร็จ และ

ในคัมภีร์อรรถกถาและฎีกากล่าวถึงกฐินไว้ว่า ภิกษุที่เข้าจำพรรษาครบถ้วนโดยไม่ขาดเท่านั้นถึงจะสามารถรับกฐินได้ ส่วนผ้ากฐินนั้นจะเป็นผ้าแบบใดก็ได้ จะเย็บเป็นจีวรแล้วก็ได้ ยังเป็นผ้าม้วนที่ยังไม่ได้ตัดเย็บก็ได้ ผ้าเหล่านี้จะใหม่หรือเก่าก็ใช้ได้ทั้งหมด แต่ต้องเป็นผ้าที่ได้มาโดยธรรม และผู้ถวายนั้นจะเป็นเทวดา มนุษย์ หรือสหธรรมิกก็ได้ เมื่อภิกษุรับผ้ากฐินมาแล้วก็จะต้องนำมาท่ามกลางสงฆ์อย่างน้อย 5 รูปขึ้นไป เพราะภิกษุ 4 รูปรวมกันเป็นสงฆ์เพื่อจะมอบผ้ากฐินให้ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราน ถ้าหากภิกษุไม่เพียงพอก็ให้นำภิกษุจากวัดอื่นมาให้ครบ และทำการเลือกภิกษุผู้กรานกฐิน และวิธีการเลือกนั้นมีการเรียงลำดับ คือ ภิกษุที่มีจีวรเก่า หากภิกษุที่มีจีวรเก่า ก็เลือกภิกษุที่มีพรรษามากที่สุด ส่วนวิธีการกรานนั้นให้สวดญัตติทุติยกรรมวาจา จากนั้นถ้าผ้ากฐินเป็นผ้าที่สำเร็จเป็นจีวรแล้วก็ให้ภิกษุผู้ที่ถูกเลือกสวดคำกรานกฐินได้เลย แต่ถ้าผ้ากฐินยังไม่ได้ทำให้เป็นจีวร ภิกษุทุกรูปที่จำพรรษาในวัดนั้นจะต้องช่วยกันตัดเย็บให้เสร็จภายในวันนั้น คือ ก่อนอรุณขึ้น เมื่อตัดเย็บเสร็จแล้วจึงให้ภิกษุที่ถูกเลือกสวดคำกรานกฐิน และภิกษุที่เหลือก็สวดคำอนุโมทนากฐิน กฐินเป็นอันสำเร็จด้วยวิธีการอย่างนี้

ในคำอธิบายของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนากล่าวเพิ่มเติมว่า อานิสงส์กฐินนั้นมีไว้เพื่อผ่อนปรนสิกขาบทที่เกี่ยวกับผ้า 3 ข้อ เกี่ยวกับเกี่ยวกับการสัญจร 1 ข้อ และเกี่ยวกับสิกขาบทการฉันอาหาร 1 ข้อ ส่วนวิธีทำสังฆกรรมก็มีวิธีเช่นเดียวกับอรรถกถาและฎีกา

สำหรับสภาพปัญหาความเข้าใจในหลักกฐินทานนี้ จากการศึกษาและสังเกตพบว่า มีปัจจัยหลายประการที่นำไปสู่การเกิดปัญหา โดยสรุป ผู้วิจัยแยกประเด็นปัญหาออกเป็น 4 ประการ คือ

1.ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยววัตถุประสงค์ของกฐินและผ้ากฐิน

2.ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับภิกษุที่รับกฐินได้และจำนวนภิกษุในสังฆกรรมกฐิน

3. ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับบริวารกฐิน

4. ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับอานิสงส์กฐิน

2. เพื่อศึกษาหลักพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาหลังนวยุคสายสุดขั้วเป็นแนวคิดที่เน้นการตั้งคำถามและวิพากษ์วิจารณ์ความจริงแบบสากลโดยปฏิเสธการยึดติดกับกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ยอมรับความหลากหลายทางความคิด และวิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างอำนาจในสังคมและปรัชญาหลังนวยุคสายกลางมีลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถามต่อความจริงและโครงสร้างอำนาจเช่นเดียวกับสายสุดขั้ว แต่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างมากกว่า ยอมรับความหลากหลายทางความคิดประนีประนอมกับความจริงบางส่วนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่วนปรัชญาหลังนวยุคแบบรื้อสร้างใหม่ก็จะยอมรับความมีประโยชน์และคุณค่าของระบบเดิมว่าไม่มีอะไรมีค่าหรือไร้ค่าโดยสิ้นเชิง มันขึ้นอยู่กับมุมมองและปัญญาของแต่ละบุคคลและในทฤษฎีความรู้ของปรัชญาหลังนวยุคเป็นแนวคิดที่เปิดกว้างและยอมรับความรู้จากหลากหลายแหล่งโดยเน้นให้ผู้เรียนรู้ใช้สติปัญญาและวิจารณญาณในการคิดวิเคราะห์ประยุกต์ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับบริบทต่างๆ หัวใจสำคัญของการเรียนรู้คือการใช้สติ ปัญญาและการคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผล ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มพูนความรู้จากแหล่งต่าง ๆ

ศาสตร์ของการตีความเริ่มมีตั้งแต่ยุคนักปราชญ์กรีกโบราณเป็นต้นมาแต่ไม่มีคนสนใจมากนักพึ่งมีคนมาสนใจในช่วงที่ศาสนาคริสต์รุ่งเรือง เพราะเมื่อคัมภีร์ไบเบิลมีความแผ่หลายทำให้คำสอนไม่ตรงกันบ้างเขียนโดยความเข้าใจของผู้เขียนเองบ้างจึงต้องใช้กระบวนการของอรรถปริวรรตในการหาความหมายคำสอนที่แท้จริง และมีการพัฒนามาถึงปัจจุบัน เพราะฉะนั้น หากจะสรุปการตีความมีมาตั้งแต่สมัยโบราณกระทั่งปัจจุบัน

ส่วนศาสตร์แห่งของพุทธอรรถปริวรรตนั้น ได้แบ่งการตีความออกเป็น 3 อย่าง คือ 1) การตีความพระวินัยต้องอาศัยเจตนารมณ์ในการบัญญัติเพื่อปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นระเบียบและเป็นแบบอย่างที่ดี โดยมีหลักการตัดสินด้วยการเทียบเคียงด้วยหลักสูตร (พระบาลีในพระวินัยปิฎก)และสุตตานุโลม (หลักมหาปเทส 4) และอาจริยวาท (แบบอรรถกถา) อัตโนมติ (ความเห็นนอกเหนือจาก 3 ข้อข้างต้น)ตามลับดับ หลักการเหล่านี้ใช้ตัดสินกรณีที่พฤติกรรมของพระสงฆ์ไม่เหมาะสมแต่ไม่ปรากฏในข้อห้ามของพระวินัย เพื่อให้การตีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระวินัยและรักษาความเป็นระเบียบของคณะสงฆ์ 2)หลักการตีความพระสุตตันตปิฎกมี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1. การตีความจากปฐมเหตุแห่งการแสดงพระสูตร 2. การตีความจากเนื้อหาของพระสูตร 3) หลักการตีความพระอภิธรรมปิฎกนั้นมีการตีความโดยการสงเคราะห์ แยกแยะและการจำแนกองค์ธรรมที่สงเคราะห์เข้าด้วยกันได้และไม่ได้

การตีความตามแนวคิดทฤษฎีภาษาคนภาษาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ เน้นย้ำถึงความแตกต่างระหว่างภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (ภาษาคน) กับภาษาที่ใช้ในทางธรรม (ภาษาธรรม) ท่านมองว่าภาษาคนมักจะสื่อสารความหมายที่ไม่ชัดเจนและทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ง่าย ในขณะ

ที่ภาษาธรรมเป็นภาษาที่ตรงไปตรงมาและสามารถสื่อสารความจริงแท้ของธรรมชาติได้อย่างแม่นยำ

3. เพื่อวิเคราะห์พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฐิน ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยการตีความพระวินัยต้องอาศัยเจตนารมณ์ในการบัญญัติ โดยมีหลักการตัดสินด้วยการเทียบเคียงด้วยหลัก 4 อย่าง คือ 1. สุตต (พระบาลีในพระวินัยปิฎก) 2. สุตตานุโลม (หลักมหาปเทส 4) 3. อาจริยวาท (อรรถกถา) 4. อัตโนมติ (ความเห็นของอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ) (สมบูรณ์ บุญโท, 2563: 114-115) ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าเทียบเคียงคัมภีร์ต่าง ๆ แล้วพบว่า พระพุทธเจ้าบัญญัติกฐินขึ้นก็เพื่ออนุเคราะห์ภิกษุที่มีความลำบากในเวลาเดินทางช่วงออกพรรษาด้วยอานิสงส์ 5 ข้อ และเป็นพุทธวิธีที่จะทำให้เกิดมีความสามัคคี อีกอย่างหนึ่ง ก็เพื่อตรวจสอบความประพฤติของภิกษุที่จำพรรษาในวัดนั้น ๆ ว่ามีความประพฤติดีหรือไม่ ด้วยการดูจากศรัทธาของพุทธบริษัทที่จะนำผ้ากฐินมาถวายว่า มีมากหรือน้อย ส่วนผ้ากฐินจะต้องเกิดขึ้นอย่างบริสุทธิ์ โดยไม่ได้มาจากการขอหรือพูดเป็นนัย ๆ และสีของผ้านั้นจะต้องไม่ผิดจากที่พระพุทธทรงอนุญาต

ในกรณีของการเข้าพรรษาไม่ให้ขาดเพื่อที่จะทำให้รับกฐินได้นั้น จะต้องจำพรรษาแรกในสถานที่ที่ถูกต้องตามพุทธานุญาตและต้องรับอรุณในที่ที่ตนจำพรรษาทุกวันตลอด 3 เดือนแล้วปวารณาในวันมหาปวารณา หากมีเหตุให้ไปค้างแรมในที่อื่นก็ต้องทำตามหลักของสัตตาหะกรณียะเท่านั้นจึงจะทำให้ไม่พรรษาขาด และขั้นตอนสังฆกรรมมีลำดับ คือ 1) พระต้องจำพรรษาแรกครบ 3 เดือน โดยไม่ขาดพรรษาและปวารณาในวันมหาปวารณา 2) ผู้มีจิตศรัทธานำผ้ากฐินเข้ามาถวายแก่สงฆ์ 3) สรรหาพระผู้จะกรานกฐินที่ทั่วไปเรียกว่า ผู้ครองกฐิน 4) สงฆ์สวดญัตติทุติยกรรมวาจาให้ผ้ากฐินแก่พระผู้จะครองกฐิน 5) พระทุกรูปช่วยกันกะ ตัด เย็บ ย้อม ทำให้เป็นจีวร 6) พระผู้จะครองกฐินทำพิธีการกราน 7) พระผู้ครองกฐินประกาศให้สงฆ์ คณะ บุคคล อนุโมทนา 8) สงฆ์ คณะ บุคคล อนุโมทนา เป็นอันเสร็จพิธี ใน 8 ขั้นตอนนี้ เฉพาะข้อที่ 4 คือ สงฆ์สวดญัตติทุติยกรรมวาจาให้ผ้ากฐินแก่พระผู้จะครองกฐินเท่านั้นที่ต้องมีพระครบจำนวน 5 รูป นอกจากนั้นในวัดมีพระจำพรรษากี่รูปก็ใช้เท่านั้น

ในส่วนของบริวารกฐินนี้เป็นส่วนของเจ้าภาพจะจัดหามาเอง เพราะเจ้าภาพบางคนเล็งเห็นบุญที่นอกเหนือจากการถวายกฐินมี การสร้างโบถ์วิหาร เป็นต้น หรือเจ้าภาพบางคนมีความฉลาดเข้าไปดูว่าพระขาดเหลืออะไรบ้างและได้จัดหาสิ่งเหล่านั้นมาเป็นบริวารกฐิน ทำให้เกิดบุญเพิ่มขึ้นจากการถวายกฐินอีกส่วนหนึ่ง ส่วนบริวารกฐินส่วนที่เป็นผ้าไตรจีวร พระท่านก็จะได้แจกแก่พระจำพรรษาทั้งหมดตามวินัยที่ว่าด้วยจีวรกาล และสิ่งของต่าง ๆ ก็แจกตามเหตุสมควรแก่ของที่เป็นลหุภัณฑ์หรือครุภัณฑ์ตามวิธีของวินัยที่พึงปฏิบัติ

อานิสงส์สำหรับพระภิกษุ 5 ข้อ สามารถให้ความสะดวกทางพระวินัย คือ 1. รับนิมนต์ไว้ในที่แห่งหนึ่งแล้ว แม้ไม่บอกลาพระภิกษุที่อยู่ในวัดก็สามารถไปเรือนหลังอื่นได้ทั้งก่อนและหลังฉัน

โดยไม่ผิดพระวินัย 2. เดินทางไปในที่อื่นได้ โดยไม่ต้องนำผ้าจีวรไปครบทั้ง 3 ผืนไม่ผิดพระวินัย 3. รับอาหารที่ทายกนิมนต์ระบุชื่ออาหาร (เช่น นิมนต์ ฉันแกงไก่ นิมนต์ฉันขนมจีน เป็นต้น) พร้อมกันตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไปแล้วนำมาฉันได้ ไม่ผิดพระวินัย 4. เก็บผ้าที่นอกจากผ้าไตรจีวรไว้ได้เกิน 10 วัน จนกว่าจะหมดเขตกฐินไม่ผิดพระวินัย 5. ได้รับส่วนแบ่งผ้าจีวรในวัดที่ตนจำพรรษาเสมอกันกับพระภิกษุทุกรูป นอกจากอานิสงส์ทางพระวินัยแล้วยังเกิดการเสียสละในผ้าส่วนของตนมอบให้แก่ภิกษุผู้กรานกฐินและความสามัคคีในการช่วยตัด เย็บ ย้อมจีวรให้เสร็จภายในวันนั้นด้วย

สำหรับทายกทายิกาแม้ถวายทานธรรมดาก็ได้อานิสงส์มากอยู่แล้ว ยิ่งได้ถวายกฐินทานที่ทำได้ยาก ทั้งบัณฑิตมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นก็สรรเสริญ ก็จะยิ่งได้รับมหาผลานิสงส์จนไม่สามารถจะพรรณนาให้สิ้นสุดได้ “หากปรารถนาในสิ่งที่ได้ยาก ย่อมได้โดยง่าย” ดังนั้น เมื่อได้ถวายผ้ากฐินแล้วควรยังจิตของตนให้ยังมีศรัทธาไม่จางคลาย จักมีความปีติยินดี ร่างเริง อาจหาญ และเบิกบานอยู่เป็นนิจ มีอานิสงส์ที่เห็นผลได้ในปัจจุบัน 5 อย่าง และมีอานิสงส์ในชาติต่อ ๆ ไปอีก 10 อย่าง

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยกฐินทาน” สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้ดังนี้

1. คำว่า กฐิน หมายความว่า สิ่งที่มั่นคง เพราะให้อานิสงส์ 5 ข้อ เพื่อผ่อนปรนสิกขาบทที่หนักให้เบาลง และเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าสรรเสริญ และคำว่า กฐินทาน และสังฆกรรมนี้เป็นองค์ประกอบของกฐินกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยกฐินนั้นจะต้องประกอบด้วย ผู้ถวายกฐิน ผู้รับกฐิน ผ้ากฐิน และจะสำเร็จสมบูรณ์ได้ก็จะต้องอาศัยสังฆกรรม คือ ญัตติทุติยกรรม โดยเลือกภิกษุผู้ที่จะรับผ้ากฐิน 1 รูปแล้วสวดญัตติ 1 ครั้ง และอนุสาวนาอีก 1 ครั้ง ในคัมภีร์อรรถกถาและฎีกากล่าวถึงกฐินไว้ว่า ภิกษุที่เข้าจำพรรษาครบถ้วนโดยไม่ขาดเท่านั้นถึงจะสามารถรับกฐินได้ ส่วนผ้ากฐินนั้นจะเป็นผ้าแบบใดก็ได้ จะเย็บเป็นจีวรแล้วก็ได้ ยังเป็นผ้าม้วนที่ยังไม่ได้ตัดเย็บก็ได้ ผ้าเหล่านี้จะใหม่หรือเก่าก็ใช้ได้ทั้งหมด แต่ต้องเป็นผ้าที่ได้มาโดยธรรม และผู้ถวายนั้นจะเป็นเทวดา มนุษย์หรือสหธรรมิกก็ได้ เมื่อภิกษุรับผ้ากฐินมาแล้วก็จะต้องนำมาท่ามกลางสงฆ์อย่างน้อย 5 รูปขึ้นไป เพราะภิกษุ 4 รูปรวมกันเป็นสงฆ์เพื่อจะมอบผ้ากฐินให้ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราน ถ้าหากภิกษุไม่เพียงพอก็ให้นำภิกษุจากวัดอื่นมาให้ครบและทำอปโลกน- กรรม เพื่อที่จะหาผู้ที่จะกรานกฐิน และวิธีการเลือกนั้นมีการเรียงลำดับ คือ ภิกษุที่มีจีวรเก่าที่สุด หากไม่มีก็เลือกภิกษุที่มีพรรษษมากที่สุด ส่วนวิธีการกรานนั้นให้สวดญัตติทุติยกรรมวาจา จากนั้นถ้าผ้ากฐินเป็นผ้าที่สำเร็จเป็นจีวรแล้วก็ให้ภิกษุผู้ที่ถูกเลือกสวดคำกรานกฐินได้เลย แต่ถ้าผ้ากฐินยังไม่ได้ทำให้เป็นจีวร ภิกษุทุกรูปที่จำพรรษาในวัดนั้นจะต้องช่วยกันตัดเย็บให้เสร็จภายในวันนั้น คือ ก่อนอรุณขึ้น เมื่อตัดเย็บเสร็จแล้วจึงให้ภิกษุที่ถูกเลือกสวดคำกรานกฐิน และภิกษุที่เหลือก็สวดคำอนุโมทนากฐิน กฐินเป็นอันสำเร็จด้วย

วิธีการอย่างนี้ ซึ่งสอดคล้องกับพระสิริวุฒิเมธี (จำปี พงไทยสง) (2550) ได้ทำการวิจัยพบว่า การทอดกฐิน เป็นพุทธประเพณีในครั้งพุทธกาลที่พระพุทธเจ้ามีพุทธานุญาตให้ภิกษุสงฆ์จำพรรษาถ้วนไตรมาส กรานกฐินเป็นการทำสังฆกรรมอย่างหนึ่ง พระภิกษุเข้าจำพรรษาร่วมกันอย่างน้อย 4 รูป โดยให้พวกเธอพร้อมใจกันมอบผ้าที่บริสุทธิ์ผืนหนึ่งที่เกิดขึ้นแก่สงฆ์ไม่ใช่ให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งโดยพวกเธอเห็นว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติสมควรแล้ว ภิกษุรูปนั้นนำผ้าที่ได้รับมอบไปทำเป็นผ้าไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง โดยนำผ้าไปถึงหรือทานกับไม้สะดึงเพื่อสะดวกในการเย็บเป็นจีวร โดยภิกษุทั้งหมดจะต้องช่วยภิกษุนั้นทำ ครั้นทำเสร็จแล้ว ภิกษุรูปนั้นแจ้งให้ที่ประชุมนั้นทราบเพื่อกรานกฐินและอนุโมทนากฐิน เมื่อภิกษุเหล่านั้นอนุโมทนาแล้วก็ทำให้พวกเธอได้อานิสงส์กฐิน 5 ประการ ประเพณีทอดกฐินในครั้งพุทธกาลยังแสดงออกถึงความสามัคคีของภิกษุเป็นต้นแบบของประชาธิปไตยและยังเคารพในหลักประชาธิปไตย ก่อนที่จะมอบผ้ากฐินต้องถามในที่ประชุมสงฆ์เสียก่อนเพื่อขอฉันทามติว่าจะมอบผ้าให้ใครที่มีความเหมาะสมเป็นการสอดคล้องกับระบอบการปกครองของไทย คือ ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขสูงสุดของประเทศและพระองค์ทรงเป็นนักอนุรักษ์ประเพณีการทอดกฐินโดยเสด็จพระราชาเนินทอดกฐินหลวงในทุก ๆ ปี ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีของปวงชนชาวไทยให้รู้จักการอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามที่มีในครั้งพุทธกาลเอาไว้ไม่ให้สูญหายไปจากสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยให้อยู่คู่กับสังคมไทยตลอดกาลนาน

2. พุทธอรรถปริวรรตในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งหมายเอาหลักการตีความตามพระวินัย ซึ่งหลักในการตีความพระวินัยนั้นจะต้องอาศัยหลักการตัดสินของพระวินัยเองเพราะพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสมหาปเทสสำหรับเทียบเคียงตัดสินความสงสัยที่เกิดขึ้นในพระวินัยหลังจากที่พระองค์ได้ปรินิพพานไปแล้ว ดังนั้น การตีความพระวินัยต้องอาศัยเจตนารมณ์เป็นสิ่งสำคัญในการบัญญัติพระวินัยในการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อเอื้อให้พระสงฆ์ประพฤติพรหมจรรย์ได้สะดวก เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่ยอมรับระหว่างสงฆ์ด้วยกัน เป็นที่ยอมรับของประชาชน และเป็นแบบอย่างอันดี งามของสังคม พระวินัยมีลักษณะเป็นกฎหมายจึงมีทั้งข้อห้าม และข้ออนุญาต มีบทบัญญัติอนุบัญญัติและคำวินิจฉัยอื่นๆ เพื่อให้เกิดความรัดกุมในการใช้ภาษาเพื่อปิดช่องโหว่ในการตีความเป็นอย่างอื่น และเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินการตีความพระวินัยในกรณีที่พระสงฆ์มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมซึ่งไม่ปรากฏมีในข้อห้ามตามพระวินัย นั้นอรรถกถาอธิบายว่าควรใช้เกณฑ์เหล่านี้ในการตีความ คือ 1) สูตร (พระบาลีในพระวินัยปิฎก) 2) สุตตานุโลม หมายถึง หลักมหาปเทส 4 3) อาจริยวาท (แบบอรรถกถา) 4) อัตโนมติ (ความเห็นนอกเหนือจาก 3 ข้อข้างต้น) ซึ่งสอดคล้องกับณัฐพงศ์ ทวีศักดิ์วิชิตชัย (2558)ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาสัทธรรมปฏิรูป ในพระพุทธศาสนาด้วยพุทธวจนะ ผลการวิจัยพบว่า การแก้ปัญหาสัทธรรมปฏิรูปในพระพุทธศาสนาด้วยพุทธวจนะอาศัยหลักคิดที่สำคัญ 3 เรื่อง คือ 1. หลักคิดในหลักมหาปเทส 2. หลักคิดในกาลามสูตร 3. หลักคิดในสังขิตตสูตร หลักคิดทั้ง 3 ประการนี้ เป็นหลักคิดที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต

คือ การละความชั่วทั้งทาง กาย วาจา และใจ ประกอบคุณงามความดีและรักษาคุณงามความดีนั้นไม่ให้เสื่อม ตลอดทั้งพัฒนาความดีให้สูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปหรือขัดเกลาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ เป็นไปเพื่อประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่นและประโยชน์สุขของสังคมโดยรวม ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดคือ ความพ้นจากกองทุกข์ทั้ง และการวิเคราะห์การแก้ปัญหาสัทธรรมปฏิรูปในพระพุทธศาสนาพุทธวจนะพบว่า พระพุทธเจ้าทรงประทานพระวจนะไว้ว่า ต้องแก้ด้วยหลักมหาปเทส 4 เป็นหลัก นอกจากนี้เกณฑ์ที่ช่วยวินิจฉัยตรวจสอบเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความมั่นใจมากขึ้นและส่งเสริมหลักมหาปเทส 4 ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นก็คือ หลักกาลามสูตรและหลักสังขิตตสูตร หลักธรรมเหล่านี้เป็นเสมือนเกณฑ์เสริมให้กับหลักมหาปเทส 4 ซึ่งเป็นเกณฑ์หลักสำหรับการตรวจสอบหรือวินิจฉัยความถูกต้องแห่งสัทธรรมของพระพุทธศาสนา

3. พุทธอรรถปริวรรตในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งหมายเอาหลักการตีความตามพระวินัย ซึ่งได้ตีความกฐินทานพบว่า ในกรณีของการเข้าพรรษาไม่ให้ขาดเพื่อที่จะทำให้รับกฐินได้นั้น จะต้องจำพรรษาแรกในสถานที่ที่ถูกต้องตามพุทธานุญาตและต้องรับอรุณในที่ที่ตนจำพรรษาทุกวันตลอด 3 เดือนแล้วปวารณาในวันมหาปวารณา หากมีเหตุให้ไปค้างแรมในที่อื่นก็ต้องทำตามหลักของสัตตาหะกรณียะเท่านั้นจึงจะทำให้ไม่พรรษาขาด และขั้นตอนสังฆกรรมมีลำดับ คือ 1) พระต้องจำพรรษาแรกครบ 3 เดือน โดยไม่ขาดพรรษาและปวารณาในวันมหาปวารณา 2) ผู้มีจิตศรัทธานำผ้ากฐินเข้ามาถวายแก่สงฆ์ 3) สรรหาพระผู้จะกรานกฐินที่ทั่วไปเรียกว่า ผู้ครองกฐิน 4) สงฆ์สวดญัตติทุติยกรรมวาจาให้ผ้ากฐินแก่พระผู้จะครองกฐิน 5) พระทุกรูปช่วยกันกะ ตัด เย็บ ย้อม ทำให้เป็นจีวร 6) พระผู้จะครองกฐินทำพิธีการกราน 7) พระผู้ครองกฐินประกาศให้สงฆ์ คณะ บุคคลอนุโมทนา 8) สงฆ์ คณะ บุคคล อนุโมทนา เป็นอันเสร็จพิธี ใน 8 ขั้นตอนนี้ เฉพาะข้อที่ 4 คือ สงฆ์สวดญัตติทุติยกรรมวาจาให้ผ้ากฐินแก่พระผู้จะครองกฐินเท่านั้นที่ต้องมีพระครบจำนวน 5 รูป นอกจากนั้นในวัดมีพระจำพรรษากี่รูปก็ใช้เท่านั้น

ในส่วนของบริวารกฐินนี้เป็นส่วนของเจ้าภาพจะจัดหามาเอง เพราะเจ้าภาพบางคนเล็งเห็นบุญที่นอกเหนือจากการถวายกฐินมี การสร้างโบถ์วิหาร เป็นต้น หรือเจ้าภาพบางคนมีความฉลาดเข้าไปดูว่าพระขาดเหลืออะไรบ้างและได้จัดหาสิ่งเหล่านั้นมาเป็นบริวารกฐิน ทำให้เกิดบุญเพิ่มขึ้นจากการถวายกฐินอีกส่วนหนึ่ง ส่วนบริวารกฐินส่วนที่เป็นผ้าไตรจีวร พระท่านก็จะได้แจกแก่พระจำพรรษาทั้งหมดตามวินัยที่ว่าด้วยจีวรกาลและสิ่งของต่างๆ ก็แจกตามเหตุสมควรแก่ของที่เป็นลหุภัณฑ์หรือครุภัณฑ์ตามวิธีของวินัยที่พึงปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2541) กล่าวถึงกฐินไว้ว่า กฐิน มีคำสำคัญที่ควรทำความเข้าใจกันก่อน 2 คำ คือ “กรานกฐิน” กับ “ทอดกฐิน”กรานกฐิน เป็นพิธีกรรมในฝ่ายของพระภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะ ทอดกฐิน เป็นพิธีกรรมที่พุทธศาสนิกชนกระทำ เพื่อช่วยให้พระสงฆ์กรานกฐินได้สะดวกขึ้น แรกเริ่มทีเดียว มีกรานกฐินก่อน

ต่อมาทอดกฐินจึงเกิดขึ้น เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนการกรานกฐินนั้น กรานกฐินเป็นบทบัญญัติในวินัยของสงฆ์ ทอดกฐินเป็นพิธีอันมีมาตามประเพณี

1) การกรานกฐิน มีความหมายว่า พระสงฆ์ผู้จำพรรษาครบถ้วนในวัดเดียวกัน จำนวนตั้งแต่ 5 รูปขึ้นไป ประชุมกันมีมติมอบผ้าที่หามาได้ หรือได้รับมาโดยวิธีการที่ถูกต้องให้แก่พระภิกษุรูปหนึ่งในคณะของตนนั้น พระภิกษุผู้ได้รับแล้วนำผ้าไปตัด เย็บ ย้อม ทำเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่งใน 3 ผืน ให้เสร็จเรียบร้อยภายในวันเดียวนั้น แล้วมาแจ้งให้ที่ประชุมรับทราบ เมื่อที่ประชุมอนุโมทนา คือให้ความเห็นชอบแล้ว ก็เป็นเสร็จพิธี ย่อมจะเป็นเหตุให้พระภิกษุในวัดนั้นๆ มีภาระผูกพันที่ทำให้ออกเดินทางช้าลงไปสักหน่อย ช้าเท่าไรก็ขึ้นกับความขวนขวายพร้อมเพรียงกันนั้น อีกประการหนึ่ง ทำให้ได้สละเวลาเพื่ออนุเคราะห์ช่วยเหลือกัน โดยเฉพาะคือช่วยเหลือผู้ขาดแคลนผู้จำเป็นที่สุด เมื่อออกเดินทางก็ไปด้วยความสบายใจว่าได้แสดงน้ำใจสามัคคีกันแล้ว และสบายใจว่าท่านที่พำนักมาด้วยกันนั้น แยกย้ายกันไปอย่างผู้ไม่มีความเดือดร้อนนอกจากนั้น พระภิกษุทุกรูปที่เข้าร่วมกรานกฐินยังได้รับ อานิสงส์ คือ สิทธิพิเศษทางวินัยอีกด้วย คือ ขยายเขตแสวงหาและทำจีวรออกไปได้อีก แทนที่จะหมดเขตเพียงกลางเดือน 12 ก็ต่อออกไปจนกลางเดือน 4

2) ทอดกฐิน เกิดจากความคิดของชาวพุทธฝ่ายคฤหัสถ์ที่จะช่วยเหลือสนับสนุนการกรานกฐินของพระสงฆ์ จุดสำคัญของเรื่องอยู่ตรงที่ว่า ทำอย่างไรจะช่วยให้พระสงฆ์ได้ผ้ากฐินผืนที่จะนำมาประชุมตกลงมอบกันนั้น โดยไม่ให้พระสงฆ์ต้องยุ่งยากลำบากมากนัก เมื่อคิดดังนี้ จึงมีชาวบ้านบางท่านจัดหาผ้ามาแล้วนำไปมอบให้แก่สงฆ์ผู้จะกรานกฐิน การกระทำอย่างนี้เรียกว่าทอดกฐิน เมื่อนิยมทำตามกันสืบมาก็กลายเป็นประเพณีทอดกฐิน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การนำหลักพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยการตีความพระวินัย คือ หลักในการตัดสินข้อประพฤติปฏิบัติทางพระวินัยนั้นจะต้องประกอบด้วย 4 อย่าง คือ 1. สุตต (พระบาลีในพระวินัยปิฎก) 2. สุตตานุโลม (หลักมหาปเทส 4) 3. อาจริยวาท (อรรถกถา) 4. อัตโนมติ (ความเห็นของอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ) มาใช้แก้ความเข้าใจความคลาดเคลื่อน ซึ่งการที่จะตัดสินพระวินัยนั้นจะต้องอาศัยการเทียบเคียงคำอธิบายจาก 4 ที่นี้ ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์ต่างๆ ตามหลักนี้แล้วได้นำมาสรุปแล้วสามารถแก้ปัญหาความสงสัยและการโต้แย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับปัญหาของกฐินในยุคปัจจุบันและสามารถนำไปให้ความรู้แก่พระภิกษุและฆราวาสให้มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของกฐินและข้อปฏิบัติขั้นตอนต่าง ๆ ของกฐิน ทำให้พุทธศาสนิกชนสามารถดำเนินงานกฐินให้เป็นไปตามแบบแผนที่พระพุทธเจ้าวางเอาไว้ด้วยความสามัคคีและถูกต้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่พระภิกษุในทางพระวินัยและเกิดบุญกุศลอันยิ่งใหญ่จากการถวายกฐินแก่

พุทธศาสนิกชน พร้อมทั้งชวนให้เห็นความสำคัญของกฐินว่า กฐินเป็นพุทธวิธีที่ใช้ผ้าเพียงผืนเดียว สร้างความสามัคคีแก่หมู่คณะได้

เอกสารอ้างอิง

กีรติ บุญเจือ. (2549). *อรรถปริวรรต: คู่เวรคู่กรรมปรัชญาหลังนวยุค.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพงศ์ ทวีศักดิ์วิชิตชัย. (2558). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การแก้ปัญหาสัทธรรมปฏิรูปในพุทธศาสนาด้วยพุทธวจนะ.* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *กฐินสู่ธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด

พระสิริวุฒิเมธี (จำปี พงไทยสง). (2550). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกฐินในพระพุทธศาสนา.* บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* เล่มที่ 1,5. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมบูรณ์ บุญโท. (2563). *วิเคราะห์พุทธปรัชญา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สวนโลก-สวนธรรม

สวัสดิ์ อโณทัย. (2567). Introduction To Philosophy & Buddhism. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

THE APPLICATION OF THE KATHINADANA IN STRENGTHENING THE COMMUNITY DEVELOPMENT

[1]พระมหาวิทยา แซ่ลี, [2]สมบูรณ์ บุญโท และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]Phramaha Wittya Saelee, [2]Somboon Boondo and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]rewatonama@htomail.com [2]Somboon.crv.@hotmail.com,

[3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 18, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง 2) ศึกษาหลักกฐินทานตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 3) ประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร และนำเสนองานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งนั้น การพัฒนาหมายถึงการทำให้เจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและความเป็นธรรม ซึ่งในยุคปัจจุบันเน้นการพัฒนาในด้านวัตถุและปริมาณ ทว่าในแง่พระพุทธศาสนา การพัฒนานั้น หมายเอาการพัฒนาคนทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา 2) หลักกฐินทานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ล้วนแฝงไปด้วยกุศโลบายที่สามารถทำให้ก่อเกิดความสามัคคีธรรมในสังคมส่วนรวมขึ้นมาได้ สารัตถธรรมของกฐินทานแก่นแท้ของการถวายผ้ากฐินคือการสร้างความสามัคคีและความเสียสละ ได้แก่หลักสาราณียธรรม 6 คือ 1. เมตตากายกรรม 2. เมตตาวจีกรรม 3. เมตตามโนกรรม 4. สาธารณโภคิตา 5. ศีลสามัญญตา 6.

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3] อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ทิฏฐิสามัญญตา 3) การประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้หลัก ทิฏฐิสามัญญตา คือ ความเห็นเสมอกัน แก้ไขปัญหาด้านการขาดความสามัคคี ใช้หลักเมตตากายกรรม การกระทำด้วยเมตตา เมตตาวจีกรรม การพูดด้วยเมตตา และเมตตามโนกรรม การตั้งใจอย่างมีเมตตา แก้ไขปัญหาด้านการมีส่วนร่วม ใช้หลักสาธารณโภคิตา การแบ่งปันส่วนรวม แก้ไขปัญหาด้านการเสียสละ และใช้หลักสีลสามัญญตา มีข้อปฏิบัติเสมอกัน แก้ไขปัญหาด้านวัฒนธรรม

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้หลักกฐินทาน, การพัฒนา, ชุมชนเข้มแข็ง

Abstract

This research aims to: 1) explore the concept of community empowerment; 2) examine the principles of Kathina Dana as presented in Theravada Buddhist scriptures; and 3) apply the principles of Kathina Dana to community empowerment. This qualitative research employs a documentary research method and presents the findings through descriptive analysis. The research findings revealed the following: 1) Regarding community empowerment (objective 1), development encompasses progress across economic, social, and quality-of-life dimensions, emphasizing community participation and equity. While contemporary approaches prioritize material and quantitative development, a Buddhist perspective emphasizes the development of individuals' behavior, morality, and wisdom. 2) The principles of Kathina Dana, as depicted in Theravada Buddhist scriptures (objective 2), inherently contain skillful means for fostering social harmony. The essence of Kathina Danathe offering of robes is the cultivation of unity and selflessness, embodied in the six principles of Saraniyadhamma: 1) Mettakayagamma (benevolent action), 2) Mettavajigamma (benevolent speech), 3) Mettamanogamma (benevolent thought), 4) Sadharanaphokita (sharing of common resources), 5) Silasamannata (shared morality), and 6) Dittisamannata (shared views). 3) The application of Kathina Dana principles to community empowerment (objective 3) utilizes Dittisamannata (shared views) to address disunity; Mettakayagamma, Mettavajigamma, and Mettamanogamma (benevolent action, speech, and thought) to address participation issues; Sadharanaphokita (sharing of common resources) to address selflessness; and Silasamannata (shared morality) to address cultural challenges.

Keywords: Application of the Kathina Dana, Development, Strengthening the Community

บทนำ

สังคมและชุมชน ก่อกำเนิดจากการอยู่ร่วมกันของผู้คนที่มีจำนวนมาก อาศัยซึ่งกันและกัน มีจุดมุ่งหมายและผลประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ มีอุดมคติ (ยูโทเปีย) ไปในทิศทางเดียวกัน ต่างกันแต่เพียงว่า สังคม ยูโทเปีย กลับถูกมองในลักษณะของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่รวมกันเป็นหนึ่ง (Polyculturalism) (อัจฉรา ชลายนนาวิน, 2559: 1) ในด้านพระพุทธศาสนา “สังคมอุดมคติ” พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นวิถีชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการศึกษา 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อุดมคติตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท จึงหมายถึง การดำรงชีวิตให้บรรลุอัตถะประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมายของการมีชีวิตที่เรียกว่าอัตถะ 2 ประการ ได้แก่ ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งเป็นขั้นต้น คือ ขั้นธรรมดาสามัญที่มนุษย์ต่างมุ่งหมายกันในโลกนี้ สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ในเบื้องหน้าหรือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิตเป็นระดับที่ลึกล้ำสำหรับชีวิตด้านในเป็นหลักประกันสำหรับ ชีวิตในอนาคตและภพหน้า เป็นสังคมแบบอย่าง สังคมที่ดีงาม สังคมที่พึงปรารถนาหรือสังคมที่สันติสุข ซึ่ง มนุษย์สามารถช่วยกันสร้างขึ้นได้ (พระมหาสากล สุภรเมธี และคณะ, 2564: 1) การสร้างชุมชนที่เข้มแข็งจากภายในต้องมาจากความร่วมมือและความมุ่งมั่นมุมานะของสมาชิกทุกคนในชุมชน ด้วยการอาศัยสามัคคีธรรมเป็นรากฐาน หรือที่เรียกว่า ฆราวาสธรรม อันได้แก่ สัจจะ (ความจริง) ทมะ (การเคี่ยวกรำฝึกฝน) ขันติ (ความอดทน) และ จาคะ (ความเสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ) เพราะการที่ชุมชนเข้มแข็งนั้นเป็นการสร้างบริบทของสังคม

ความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นได้ทั่วไป เพราะการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ความขัดแย้งนั้นปรากฏตั้งแต่อดีตสืบเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน จึงกล่าวได้ว่า ความขัดแย้งไม่สามารถแก้ไขหรือทำให้หมดสิ้นไปได้ เพราะว่าโดยธรรมชาติของความจริงแล้ว ความขัดแย้ง เป็นธรรมชาติของสังคมหรือของมนุษย์ เมื่อมีมนุษย์หรือมีสังคมก็ย่อมที่จะต้องมีความขัดแย้ง ความขัดแย้งสามารถพิจารณาได้หลากหลายมิติทั้งในด้านมิติของสังคมและวิถีชีวิต การเข้าใจความขัดแย้งย่อมทำให้เกิดการสร้างความเข้าใจเพื่อการอยู่ร่วมกันได้ (พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ และคณะ, 2561: 1) ตามเรื่องเล่าของมนุษย์ที่มีมา ล้วนหลากหลายไปด้วยความขัดแย้ง บ้างถูกบันทึกไว้ตามหน้าบทของประวัติศาสตร์ และคัมภีร์ทางศาสนา บ้างก็ถูกเล่าผ่านต่อๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น ความขัดแย้งนี้ยังแทรกซึมอยู่ในระดับของสังคมเล็ก ๆ เช่น สถาบันครอบครัว ไปจนถึงสังคมที่กว้างใหญ่ขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ระหว่างฝ่ายปกครองกับผู้ถูกปกครอง ชาติพันธุ์ และความแตกต่างทางศาสนา ความขัดแย้งคือความรู้สึก และการแสดงออกด้วยการตอบโต้ ของบุคคลหรือกลุ่มคน ซึ่งมีทัศนคติ ค่านิยมในชีวิต ที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันของผลประโยชน์ ความคิดเห็น และความเชื่อ ความขัดแย้งนี้จึงเป็นสิ่งที่หยั่งรากลึกอยู่ในทุก ๆ สังคมและไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงออกไปได้

เมื่อมองถึงหน้าที่ของสงฆ์ซึ่งเป็นสถาบันสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคม หากถอดหลักธรรมว่าด้วยแนวทางแห่งความสามัคคีแล้ว กฐิน คือ รูปแบบของความสามัคคีที่เป็นรูปธรรมอย่างเห็นได้ชัด ทั้งในด้านของการแสวงหาผ้าเพื่อกฐินและการมีส่วนร่วมต่อหมู่คณะ เพื่อให้กฐินสำเร็จลุล่วงสมบูรณ์แบบตามพระวินัย ส่วนทางฝ่ายของฆราวาสนั้น ต่างก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมแห่งพุทธบัญญัตินี้เช่นกัน ซึ่งคือการถวายผ้าเพื่อกฐิน หรือที่คนไทยเรียกกันว่า ทอดกฐินสามัคคี การทอดกฐินของชาวบ้าน เป็นประเพณีวัฒนธรรมที่ฝังรากอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในชุมชน กฐินจึงไม่ใช่เป็นเพียงหน้าที่ของพระสงฆ์ แต่ยังมีความสำคัญด้านสังคมและวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน ประเพณีทอดกฐินนี้ คือหลักสามัคคีธรรม เป็นมาตรวัดของชุมชนนั้น ๆ ได้ว่า มีความสามัคคีกันเพียงไร สาระสำคัญของการทอดกฐิน คือเป็นการขยายขอบเขตของความสามัคคีออกไปถึงชาวพุทธฝ่ายคฤหัสถ์ด้วย การทอดกฐินเท่ากับเป็นหลักฐานแสดงความร่วมมือของชาวบ้านแก่พระสงฆ์ ว่าเขายังสนับสนุนพระสงฆ์หมู่นั้นอยู่ด้วยดี อีกอย่างหนึ่ง เป็นสัญญาณบ่งบอกศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อพระสงฆ์ในวัดนั้น ๆ ศรัทธานี้มีความหมายลึกซึ้ง อาจหมายถึงปฏิปทาจริยาวัตรของพระสงฆ์ในวัดนั้นๆ ว่า เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนหรือไม่ ถ้าพระสงฆ์ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ถ้าพระสงฆ์กับประชาชนพร้อมเพรียงสามัคคีกันดี ผ้ากฐินก็จะเกิดมีขึ้นแก่พระสงฆ์ ให้พร้อมที่จะทำการกรานกฐินได้ทันที พระสงฆ์ไม่ต้องยุ่งยากลำบากหาอีก ชาวบ้านรับภาระครึ่งแรก คือจัดหาผ้ากฐินมาทอด พระสงฆ์รับภาระครึ่งหลัง คือนำผ้ากฐินไปกราน เป็นสัญลักษณ์แห่งการช่วยกันสืบต่อพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัททั้งสองฝ่าย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541: 15)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง
2. เพื่อศึกษากฐินทานตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ภายใต้กระบวนการวิจัยทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ว่าด้วยการประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง แล้วจึงนำมาสู่การพรรณนาวิเคราะห์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำวิธีการศึกษาเชิงเอกสาร(Document study) ซึ่งมีรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไปนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary source) จะค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก 45 เล่ม โดยเฉพาะพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) จะศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจาก วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ ข้อเขียน บทวิจารณ์ เอกสารต่าง ๆ อีกทั้ง คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกาที่เกี่ยวข้อง เช่น สมันตปาสาทิกา เป็นต้น รวมทั้ง ศึกษาผลงานสำคัญ ๆ ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พระเมธีวัชรบัณฑิต (หรรษา ธมฺมหาโส) ประเวศ วะสี เสฐียรพงษ์ วรรณปก และนักวิชาการอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาและการพัฒนาชุมชน พุทธปรัชญาว่าด้วยหลักกฐินทานตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

ในการพิจารณาความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของเอกสารแต่ละฉบับ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารตามกรอบความคิดของ บี ดีโฮโบล แวน ดาเลน (B. Deobole Van Dalen) (อ้างใน พระครูจิตตสุนทร (พิชิต ชูเกลี้ยง). (2562) ประกอบด้วย 2 เกณฑ์ คือ เกณฑ์การพิจารณาภายนอก (External Criteria) และเกณฑ์การพิจารณาภายใน (Internal Criteria) ดังมีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์การพิจารณาภายนอก (External Criteria) พิจารณา 4 ประเด็น คือ 1) แหล่งที่มาของเอกสารเป็นแหล่งปฐมภูมิและเป็นแหล่งที่เชื่อได้ 2) ความน่าเชื่อถือของผู้เขียนเอกสาร หลักฐาน และสถานภาพของผู้เขียน 3) ความน่าเชื่อถือของเอกสารและหลักฐานเป็นเอกสารต้นฉบับหรือได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ เป็นเอกสารทางการที่เชื่อถือได้ 4) วัตถุประสงค์และเนื้อหาเอกสารเป็นที่ยอมรับหรือเชื่อถือได้

เกณฑ์การพิจารณาภายใน (Internal Criteria) พิจารณา 4 ประเด็น คือ 1) ผู้เขียนเอกสารเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง เป็นผู้เชี่ยวชาญและความสามารถในเนื้อหาของเอกสารหรือหลักฐานนั้น 2) แหล่งอ้างอิงของเอกสารหรือหลักฐานเชื่อถือได้ 3) เนื้อหาสาระของเอกสารเป็นผลการศึกษาบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์สังคมที่เกิดขึ้น ไม่มีลักษณะการบิดเบือนความจริงหรือเป็นเพียงความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนหรือผู้ศึกษา 4) สาระเนื้อหาความชัดเจนและมีความหมายตรงประเด็น ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาเอกสารทีละฉบับและคัดเลือกไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการวิจัยและใช้เอกสารอื่นๆ ซึ่งได้อ้างอิงถึงข้อมูลในการศึกษาต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งนั้น การพัฒนาหมายถึงการทำให้เจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต โดยเน้นการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนและความเป็นธรรม ซึ่งในยุคปัจจุบันเน้นการพัฒนาในด้านวัตถุและปริมาณ ทว่าในแง่พระพุทธศาสนา การพัฒนานั้น หมายเอาการพัฒนาคนทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน การช่วยเหลือตัวเองของชุมชนโดยคำนึงถึงความกลมเกลียวและเกื้อกูลแก่ทุกๆ ชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาและการวางแผนชุมชน โดยการทำความเข้าใจแนวคิดเหล่านี้ ชุมชนสามารถพัฒนาและดำเนินการตามกลยุทธ์ที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิกเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาวได้ แนวคิดการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งมุ่งเน้นสร้างชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้และยั่งยืน โดยอาศัยความร่วมมือของสมาชิกและการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างมีประสิทธิภาพ มีหลักการสำคัญ คือ คนในชุมชนต่างมีส่วนร่วมกล่าวคือสมาชิกทุกคนมีส่วนในการตัดสินใจและรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน การพึ่งพาตนเอง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น ทั้งยังพัฒนาไปสู่การยั่งยืน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ชุมชนเข้มแข็งคือ ชุมชนที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งแต่ละชุมชนย่อมมีปัญหาอย่างเดียวกันหรือเป็นปัจเจกบุคคล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชาติ

ยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ การพัฒนาศักยภาพตลอดช่วงชีวิต และการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ยังตระหนักถึงความหลากหลายของศักยภาพมนุษย์และส่งเสริมการพัฒนาความสามารถที่หลากหลาย รวมถึงการเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และสังคม การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยเน้นความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เน้นย้ำถึงบทบาทสำคัญของสถาบันทางสังคมในการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อความเข้มแข็งของครอบครัว ดูแลครอบครัวเปราะบาง ส่งเสริมสถาบันการศึกษา ผู้เผยแผ่ศาสนา และผู้ผลิตสื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างมีจริยธรรมและสร้างสรรค์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ครอบคลุมและยั่งยืนนี้จะช่วยวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการเจริญก้าวหน้าของชาติในอนาคต โดยสร้างพลเมืองที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีสุขภาวะที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่สังคมที่เจริญรุ่งเรืองและมีเสถียรภาพ

การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งต้องอาศัยเครื่องมือสำคัญอย่างการศึกษา วิทยาศาสตร์ ศาสนา และปรัชญา โดยปรัชญาเป็นเครื่องมือสูงสุดในการพัฒนามนุษย์ เพื่อรู้วิธีกำจัดปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนา ซึ่งความสามัคคีก็เป็นหลักธรรมสำคัญที่ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม ซึ่งจะเกิดได้จากร่วมแรงร่วมใจ เสียสละ และเห็นอกเห็นใจกัน ความสามัคคีนำมาซึ่งความรักใคร่กลมเกลียวและความสำเร็จในทุกด้าน การพัฒนาชุมชนต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาในชุมชน โดย

ปัญหาอาจเกิดจากภายในชุมชน เช่น ความยากจน การขาดการศึกษา หรือจากภายนอกชุมชน เช่น มลพิษทางสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน ความสามัคคีจึงเป็นหลักสำคัญของสังคมที่เจริญรุ่งเรือง เพราะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและความเสื่อมโทรมต่างๆ ความสามัคคีเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจ เสียสละ และเห็นอกเห็นใจกัน การทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จะช่วยเสริมสร้างความสามัคคี และนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งขึ้นมาได้

2. ศึกษากฐินทานตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นนิกายหนึ่งในสองนิกายหลักของพระพุทธศาสนา โดยยึดมั่นในพระไตรปิฎกซึ่งประกอบด้วยพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก เป็นแนวทางสำคัญ จึงมีความมั่นคงและยั่งยืนจนถึงปัจจุบัน ลักษณะสำคัญอยู่ที่ความเป็นอนุรักษ์นิยม เพราะพระพุทธศาสนาเถรวาทพยายามรักษารูปแบบทั้งในส่วนคำสอนและวัตรปฏิบัติดั้งเดิมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งไว้ ยึดถือพระไตรปิฎกที่เกิดจากการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งแรกเป็นหลักคำสอนสูงสุด การเน้นการปฏิบัติตามพระวินัย พระสงฆ์เถรวาทปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของดำเนินชีวิตในรูปแบบของความสันโดษด้วยปัจจัย 4 สืบทอดพระศาสนาด้วยระบบมุขปาฐะ กันมาอย่างยาวนาน

การกระทำที่ทำร่วมกันในหมู่พระสงฆ์หรือภิกษุ กระทำสังฆกรรมช่วยให้พระสงฆ์มีโอกาสรวมตัวและทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความสามัคคีและความเป็นหนึ่งเดียว อีกประการสังฆกรรมสามารถเป็นช่องทางในการแก้ไขข้อขัดแย้งในหมู่พระสงฆ์ได้ โดยการปรึกษาหารือและตัดสินใจร่วมกันตามหลักธรรมและวินัย การทำสังฆกรรมทำให้พระสงฆ์มีโอกาสสนับสนุนและช่วยเหลือกันในการดูแลรักษาพระวินัย สังฆกรรมจึงมีความสำคัญในการสร้างความสามัคคี การทอดกฐินเป็นประเพณีที่มีความสำคัญทั้งทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม โดยช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์ อนุเคราะห์ภิกษุผู้ทรงคุณทั้งด้านการใช้สอยจีวรและการผ่อนปรนพระวินัยตามอานิสงส์ของกฐิน และเป็นการสืบทอดประเพณีอันดีงามให้คงอยู่สืบไป

กฐินดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ล้วนแฝงไปด้วยกุศโลบายที่สามารถทำให้ก่อเกิดความสามัคคีธรรมในสังคมส่วนรวมขึ้นมาได้ สารัตถธรรมของกฐินทานแก่นแท้ของการถวายผ้ากฐินคือการสร้างความสามัคคีและความเสียสละในชุมชน เพราะการจัดกฐินต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย อีกทั้งยังเป็นการสะสมบุญบารมีและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคณะสงฆ์และฆราวาส แก่นแท้ของการถวายผ้ากฐินคือการสร้างความสามัคคีและเสียสละในชุมชน ระหว่างคณะสงฆ์และฆราวาส โดยเน้นหลักการสามัคคีทั้งทางกายและจิตใจ การสงเคราะห์ด้วยการให้ การพูดจาด้วยความรัก การทำประโยชน์ต่อกัน และการวางตนให้เสมอเหมือนกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งในสังคม อีกทั้งยังมีความเห็นเป็นไปในทางแนวเดียวกัน กล่าวคือ ประชาธิปไตยในยุคปัจจุบัน กฐิน

ทานไม่ใช่เป็นเรื่องสำหรับการถวายเพียงแค่ผ้าเท่านั้น ทว่ายังสอดแทรกไว้ด้วยหลักธรรมหัวข้ออื่นๆ ไว้เช่นกัน เพียงแต่ไม่ได้ถูกกล่าวถึงโดยชัดเจนตามที่ควรปรากฏ หลักการสำคัญของสังคมประชาธิปไตยคือการจัดสรรให้หมู่มนุษย์ในสังคมนั้นอยู่ด้วยดี มีความสงบสุข ซึ่งจะเอื้อโอกาสให้ทุกคนที่ร่วมอยู่ในสังคมนั้น นอกจากจะอยู่ดีมีสุขและทำกิจการต่าง ๆ ได้ด้วยดีแล้ว ที่สำคัญยิ่งคือจะได้สามารถพัฒนาชีวิตของตนได้ดีที่สุด หากสังคมวุ่นวายกับเรื่องไม่เป็นแก่นสาร ขัดแย้งทะเลาะกันในเรื่องไม่เป็นแก่นสาร เช่น เรื่องแย่งชิงผลประโยชน์ เดือดร้อน ประโยชน์ของการมีสังคมประชาธิปไตยก็ไม่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงต้องมีหลักธรรมใหญ่ที่ยึดสังคมไว้ในสามัคคีขึ้นมา เพื่อให้คนในสังคมนั้นๆ อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขได้ ได้แก่หลัก สาราณียธรรม 6 คือ 1) เมตตากายกรรม 2) เมตตาวจีกรรม 3) เมตตามโนกรรม 4) สาธารณโภคี 5) ศีลสามัญญ 6) ทิฏฐิสามัญญตา

3. การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งด้านความสามัคคีเริ่มต้นจากการรับมือกับปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากความแตกต่างหลากหลายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางด้านสังคมวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา หรือฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวม การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารอย่างเปิดเผย การเจรจาต่อรองอย่างสร้างสรรค์ และการแสวงหาข้อตกลงร่วมกันที่ทุกฝ่ายยอมรับ การสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และการยอมรับความ ซึ่งสอดคล้องกับหลักทิฏฐิสามัญญตา (ความเห็นที่ตรงกัน) ในพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักทิฏฐิสามัญญตา (ความเห็นที่ตรงกัน) ซึ่งหมายถึงการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การแสวงหาจุดร่วม การยอมรับเหตุผลของกันและกัน และการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม กระบวนการพัฒนาชุมชนควรเป็นแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ อันเป็นลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความรับผิดชอบร่วมกันซึ่งหมายถึงการปรับสมดุลความคิดเห็น

การประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งด้านการมีส่วนร่วมชุมชนพบว่าความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ซึ่งเกิดจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์ จุดมุ่งหมาย และบรรทัดฐาน เป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสามัคคี การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยยึดหลักเมตตาตามหลักสาราณียธรรม การแสดงออกทางกายด้วยความอ่อนโยน ช่วยเหลือเกื้อกูล และการเสียสละ การใช้คำพูดที่สุภาพ สร้างสรรค์และหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง รวมถึงการมีเจตนา ความคิด และความรู้สึกที่ดีงามต่อกัน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสามัคคีและความร่วมมือ งานกฐินทานเป็นตัวอย่างที่ดีของการมีส่วนร่วมที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากชาวบ้านแสดงออกถึงเมตตาในทุกด้าน ทั้งการช่วยเหลือกันในการเตรียมงานการใช้คำพูดที่สุภาพและความปรารถนาดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่ดี ความสุข

และความสามัคคีในชุมชน ดังนั้น การสร้างชุมชนที่เข้มแข็งจึงต้องอาศัยการปลูกฝังเมตตาในทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

การประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งด้านการเสียสละในชุมชนซึ่งมีหลายมิติ ทั้งปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและจิตใจ ปัญหาหลักคือการขาดการแบ่งปันประโยชน์อย่างเท่าเทียม การใช้ทรัพยากรไม่มีประสิทธิภาพ และขาดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งด้านความเสียสละจึงต้องอาศัยหลักสาธารณโภคิตา (การแบ่งปันทรัพยากรให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม) โดยชาวบ้านเน้นการบริหารจัดการ วางแผน และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ กระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และส่งเสริมความร่วมมือ ความเสียสละและการมีส่วนร่วมจากทุกคน งานกฐินสามัคคีเป็นตัวอย่างที่ดี การแบ่งปันกิจกรรม การบริจาค และการใช้พื้นที่วัดเป็นพื้นที่สาธารณะ สะท้อนถึงหลักสาธารณโภคิตา เพราะการสร้างฉันทามติ การแบ่งปันอย่างเท่าเทียม และการไม่ยึดติดผลประโยชน์ส่วนตน เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสามัคคี ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนจึงเกิดการพัฒนาเข้มแข็งได้

การประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งด้านวัฒนธรรม มุ่งเน้นการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรต่างๆ และการสร้างความร่วมมือ โดยอาศัยหลักการสำคัญดังนี้สีลสามัญญตา (ศีลเสมอเหมือน) สร้างบรรทัดฐานและข้อปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้ทุกองค์กรในชุมชนยึดถือปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมความไว้วางใจ และลดความขัดแย้ง เช่น การร่วมกันกำหนดกฎระเบียบข้อตกลง และวิธีการทำงานร่วมกัน อย่างโปร่งใส และเป็นการสร้างกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ทุกองค์กรได้มีส่วนร่วม และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เช่น การจัดงานกฐินสามัคคีที่ทุกองค์กรมีส่วนร่วม ทั้งการเตรียมงาน การจัดงาน และการบริจาค และการนำหลักหลักไตรสิกขาศีล สมาธิและปัญญา มาใช้ในการบริหารจัดการชุมชน เพื่อสร้างความสามัคคี และความยั่งยืน เช่น การสร้างบรรยากาศแห่งความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม การวางแผนอย่างรอบคอบ และการใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา อนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น คือนำวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน และการแต่งกายอัตลักษณ์ท้องถิ่น มาใช้ในงานกฐิน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ และความสามัคคี ในชุมชนการใช้ผลานิสงส์จากการทำบุญกฐินการสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชน มีส่วนร่วม โดยเน้นย้ำถึงผลบุญ ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต เพื่อสร้างความสามัคคี และความเจริญรุ่งเรืองของชุมชน โดยการประยุกต์ใช้หลักการเหล่านี้จะทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่เข้มแข็ง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ปัญหาการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขาดความสามัคคี ส่วนร่วมเสียสละและวัฒนธรรม จากการศึกษาข้อมูลซึ่งเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้ง พอจะสรุปได้ 4 ประเด็นดังนี้ 1) ความขัดแย้งส่วนบุคคล เป็นความขัดแย้งในตัวบุคคลเองอันเกิดจากการที่บุคคลมีความต้องการที่จะบรรลุเป้าหมาย 2) ความขัดแย้งระหว่างบุคคล เป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่าสองคน เนื่องจากมีทัศนคติ ค่านิยม ความคิดเห็น ความเชื่อ ความสนใจ และประสบการณ์ ฯลฯ ที่แตกต่างกัน 3) ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มทำงาน อันเกิดจากการประสานงานตามข่ายของงานหรือเกิดจากการแข่งขันในการทำงานระหว่างกลุ่มทำงาน ถ้าหากแต่ละกลุ่มต่างมีจุดมุ่งหมายของกลุ่ม และปทัสถานของกลุ่มเป็นของตนเอง 4) ความขัดแย้งระหว่างองค์กร ความขัดแย้งระหว่างองค์การถือเป็นเรื่องปกติมากนักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับ กฤษณสรรค์ สุขสาร (2560) ได้วิจัยเรื่อง การเป็นชุมชนเข้มแข็งของชุมชนตลาดร้อยปีสามชุก อ.สามชุกจ.สุพรรณบุรี ผลวิจัยพบว่า ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึงการที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของ เมืองหรือชนบท รวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาร่วมกันของชุมชนแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้น ตามลำดับ โดยจะเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่มชมรม ชมรม สหกรณ์และบริษัท องค์กรชาวบ้าน เครือข่ายหรืออื่น ๆ ที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความ เอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคมด้วย

2. หลักกฐินทานในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับกฐินทาน ว่าด้วยสาราณียธรรม ประกอบด้วย 6 ประการ 1) เมตตากายกรรม การตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) เมตตาวจีกรรม การตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตามโนกรรม การตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 4) สาธารณโภคิตา การแบ่งปันลาภที่ได้มาโดยธรรมแก่เพื่อนพรหมจรรย์ 5) สีลสามัญญตา การมีศีลเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย และ 6) ทิฏฐิสามัญญตา ความมีเป็นผู้ความเห็นถูกต้องดีงาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ซึ่งสอดคล้องกับพระอธิการสุเนตร กนฺตวีโร (สุวรรณเพ็ง) (2562) ได้ศึกษา ความสามัคคีตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า ในการสร้างสังคมสันติประชาธรรมให้สำเร็จต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหรือขันธ์ของสังคมให้ครบทั้ง 5 คือ ศีลธรรมเข้มแข็ง ปัญญาเข้มแข้ง เศรษฐกิจถูกต้อง

รัฐถูกต้อง และสังคมเข้มแข้ง ทั้ง 5 คือ เบญจขันธ์ของสังคม ขันธ์ 5 มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงและมีผลถึงกันต้อพัฒนาให้ครบทั้ง 5 ประการอย่างเชื่อมโยงกันจึงจะเกิดสังคมสันติประชาธรรมมีความสามัคคีปรองดองกัน การพัฒนาอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเอกเทศ จะเป็นเศรษฐกิจก็ดี ศีลธรรมก็ดี จะไม่ได้ผลในองค์ประกอบทั้ง 5 สังคมเข้มแข็งเป็นเครื่องพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม เพราะสังคมเข้มแข็ง หมายถึง สังคมที่มีการรวมกลุ่มกันในรูปต่าง ๆ เช่น ชมรม สมาคม มูลนิธิ สหกรณ์ ชุมชน หรือประชาคม เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือประชาคม จะเกิดพลังสร้างสรรค์ที่สามารถป้องกันสิ่งร้ายและสร้างสิ่งดีทุกอย่าง ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ ลักษณะของความสามัคคีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ใช้คำว่า สังฆสามัคคี ซึ่งมีลักษณะความสามัคคีปรองดองกัน ความพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะหรือสงฆ์ การกระทำที่เรียกว่า “สังฆสามัคคี” คือ การนำเอาธรรมวินัย เป็นต้นมากล่าวตามความเป็นจริงช่วยให้เกิดความสมานฉันท์กันในหมู่คณะหรือสงฆ์ และการแสดงออกซึ่งการกระทำจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งของความสามัคคีและเป็นหลักสำคัญที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดเรื่องความสามัคคีในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้อย่างตรงไปตรงมา ได้แก่ การกระทำทางกาย(กายกรรม) การกระทำทางวาจา (วจีกรรม) และการกระทำทางใจ (มโนกรรม) ประเภทของความสามัคคี คือ 1. ความสามัคคีทางกาย คือ การทำงานด้วยกำลังกาย คนที่ช่วยกันแบกหาม หรือนักศึกษามาชุมนุมกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกว่า มีความสามัคคีทางกาย พฤติกรรมอย่างนี้ ตรงกับที่เราแปลความสามัคคีว่า “ความพร้อมเพรียง” 2. ความสามัคคีทางใจ หมายถึง คนที่มีความรักใคร่นับถือกันใจตรงกัน และหวังดีต่อกันจุดมุ่งหมายของความสามัคคีของหมู่ชนทุกหมู่เหล่า 2 ประการด้วยกัน ได้แก่ 1) ความพร้อมเพรียงของหมู่ชน 2) ความพร้อมเพรียงทำให้เกิดความสุข จุดมุ่งหมายของความสามัคคีนั้น ความเพียรของหมู่คณะผู้สามัคคี คือ มีจิตเป็นอันหนึ่งเดียวกัน ทำให้เกิดสุขแก่หมู่ท่านตามสมควรแก่เหตุ เพื่อช่วยให้มนุษย์มีจิตใจประกอบด้วยเมตตากรุณาช่วยให้การกระทำผิดด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง ลดลง เบาบาง ช่วยให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ช่วยให้ประเทศชาติสามารถดำรงสถาพรชั่วลูกหลานได้

3. การประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับกฐินแล้วนำมาเสนอเป็นรูปธรรมให้ชัดเจนขึ้น โดยตามแนววิธีแห่งกฐินทานตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาความขัดแย้งที่อุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่ชุมชนที่มีวัฒนธรรมเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2560:9) ได้กล่าวถึง กฐินทานนามธรรม ไว้ว่า ในแง่รูปธรรม ตัวกฐินอยู่ที่ผ้าผืนเดียว อย่างที่อธิบายมาแล้วยืดยาว ต่อไปจะพูดถึงกฐินในแง่นามธรรมบ้าง สาระของกฐิน คือ น้ำใจสามัคคีผ้ากฐินผืนเดียวนั้น เป็นเครื่องแสดงสาระอะไรในทางนามธรรม สาระนั้นก็คือความสามัคคีนั่นเองเริ่มด้วยความสามัคคีของพระสงฆ์ที่อยู่ร่วมกันมา 3 เดือน ที่มีและยังมีความ

พร้อมเพรียงกัน มาร่วมด้วยช่วยกัน ถ้ายังไม่มีผ้า ก็ไปหาผ้ามาสำหรับทำจีวร พร้อมใจกันมอบผ้านั้นให้แก่องค์ใดองค์หนึ่งเมื่อมอบให้แล้ว ก็ไม่ทิ้ง ไม่มีการรังเกียจ ไม่มีการแบ่งแยกพวกกัน ยังมีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไปช่วยทำจีวรกันจนสำเร็จ แสดงถึงความสามัคคีตลอดทุกขั้นจนงานลุล่วงเรียบร้อยสามัคคี นี่แหละ คือสาระของกฐินในทางนามธรรมตกลงว่า กฐินในทางรูปธรรม คือผ้าผืนหนึ่ง สาระในทางนามธรรม คือความสามัคคีแล้วความสามัคคีในหมู่สงฆ์ก็ขยายไปถึงโยม กล่าวคือทางด้านพระร่วมใจกันอย่างนี้แล้ว โยมก็เข้ามาหนุนว่า อย่าให้พระลำบากเลย พระต้องไปทำผ้าลำบากลำบน ต้องมาตัด มาเย็บ มาย้อม เรามีศรัทธา เราก็ช่วยท่านทำให้สำเร็จแต่ย้ำว่า พระจะไปขอไปเลียบเคียงไม่ได้เป็นอันขาด โยมต้องมีศรัทธามาร่วมเอง แสดงว่าเป็นไปด้วยจิตใจแท้ ๆโยมมีความร่วมใจกับพระสงฆ์ เห็นว่าพระสงฆ์ที่อยู่วัดนี้มีความประพฤติดี ไม่น่ารังเกียจ โยมก็มีศรัทธานำมาถวายเท่ากับตัดขั้นตอนของการหาและการทำจีวรตอนนี้ก็ได้สามัคคีของโยมด้วย โดยโยมเข้ามาร่วมสนับสนุนพระสงฆ์ โยมเป็นพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ จึงเป็นอันว่า ตอนนี้พุทธบริษัททั้งฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายคฤหัสถ์ ก็ได้สามัคคีกันต่อมาประเพณีก็เพิ่มขยายไปตามสาระของกฐินที่เป็นเรื่องของความสามัคคีแสดงน้ำใจกัน พุทธศาสนิกชนก็เลยแสดงน้ำใจข้ามแดนไปยังต่างถิ่นกันด้วย คนหมู่บ้านนี้ ตำบลนี้อำเภอนี้ จังหวัดนี้ ก็นำผ้ากฐินไปทอดให้วัดที่หมู่บ้านโน้นตำบลโน้น อำเภอโน้นจังหวัดโน้นโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งที่มีเงินมีทองเศรษฐกิจดีชาวกรุงก็นำกฐินไปทอดที่วัดในต่างจังหวัด เป็นการแสดงความสามัคคีของคนในชาติ ทั้งในหมู่พุทธศาสนิกชน และในสังคมทั้งหมด ก็เลยได้ความสามัคคีกว้างขวางออกไป เพราะฉะนั้น ฤดูกฐินจึงเป็นฤดูของการแสดงความสามัคคีเป็นฤดูของการมีน้ำใจช่วยเหลือกันระหว่างคนในสังคม ในชาติในหมู่พุทธศาสนิกชนทั่วไปทั้งหมด เราก็เลยเดินทางกันใหญ่ในเทศกาลกฐิน เพื่อไปช่วยวัดในต่างจังหวัดเมื่อเป็นอย่างนี้ ญาติโยมบางทีไปจัดกฐินเที่ยวบ้าง จัดกฐินมีอะไรต่ออะไรแบบสนุกสนานกันบ้างไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม ก็ขออย่าให้ลืมสาระที่สำคัญคือการได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การแสดงน้ำใจสามัคคีต่อกันระหว่างคนในสังคมนี้ เริ่มตั้งแต่พระสงฆ์สามัคคีกัน ญาติโยมร่วมสามัคคีกับพระสงฆ์ แล้วจากนั้น ญาติโยมและพระสงฆ์ในถิ่นหนึ่ง จังหวัดหนึ่ง ก็ไปสามัคคีร่วมสนับสนุนให้กำลังแก่อีกถิ่นหนึ่ง อีกจังหวัดหนึ่ง ถ้าอย่างนี้ก็ได้สาระของกฐิน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความมีส่วนร่วมความสามัคคี และในด้านการเสียสละของผู้คนในชุมชน อันจะส่งเสริมให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็งประสานสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล และองค์กรภาครัฐ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนมีแนวทางปฏิบัติเป็นไปด้วยความสุขสามัคคี เพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักรู้ถึงการดำเนินชีวิตในบริบทสังคมคนหมู่มาก

ด้วยการนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับกฐินทานมาปฏิบัติและพัฒนาชุมชนของตนเองได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ พึ่งตนเองได้ บนฐานของความสามัคคี มีส่วนร่วม เสียสละ วัฒนธรรมชุมชน

สรุปข้อเสนอในการวิจัยได้ดังนี้ คือ การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีจิตใจงดงาม เอื้อเฟื้อสามัคคีกลมเกลียวกันและดำเนินชีวิตนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ในด้านการมีส่วนร่วมและรู้จักเสียสละ จากการได้ศึกษาข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้เกิดแนวคิดและแนวทางการนำเอาหลักกฐินทานตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักรู้ถึงการดำเนินชีวิตในบริบทสังคมคนหมู่มาก ในด้านการมีส่วนและเสียสละ ซึ่งจะทำให้เกิดคุณค่าทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เข้มแข็งขึ้นมาได้ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีกรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักกฐินทานในการพัฒนาเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

กฤษณสรรค์ สุขสาร. (2560). *การเป็นชุมชนเข้มแข็งของชุมชนตลาดร้อยปีสามชุก อ.สามชุก จ. สุพรรณบุรี.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชนบทศึกษาและการพัฒนา วิทยาลัยพัฒนศาสตร ป๋วยอึ๊ภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระครูจิตตสุนทร (พิชิต ชูเกลี้ยง) (2562). *รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาสิ่งแวดล้อมในการพัฒนานิเวศสำนึก.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *กฐินสู่ธรรม (พิมพ์ครั้งที่2).* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ พระจาตุรงค์ อาจารสุโภ พระถนัด วฑฺฒโน และสุมาลัย กาญจนะ. (2561 มกราคม-มีนาคม). *ปรัชญาความขัดแย้ง.* วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์. 6 (1): 284-292.

พระมหาสากล สุภรเมธี พระมหาใจสิงห์ เถื่อนศรี สงวน หล้าโพนทัน. (2564 กรกฎาคม - ธันวาคม). *สังคมอุดมคติตามหลักพุทธปรัชญา.* วารสารวนัมฎองแหรกพุทธิศาสตร์ปริทรรศน. 8 (2): 87-102

พระอธิการสุเนตร กนฺตวีโร (สุวรรณเพ็ง). (2562 กรกฎาคม-ธันวาคม). *ความสามัคคีตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท.* วารสารนิสิตวัง. 21 (2): 55-62.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2560). *กฐินมา บอกทางแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี. (พิมพ์ครั้งที่36).* กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.

อัจฉรา ชลายนนาวิน. (2559). *ยูโทเปีย: มิติทางสังคมศาสตร์.* วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง. 5 (2): 1-28.

การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว

THE APPLICATION OF MAHAPAVARANA PRINCIPLE TO PROMOTE THE STRENGTHENING THE FAMILY INSTITUTION

[1]พระมหาอานนท์ บำเพ็ญขจรศักดิ์, [2]กันยาวีร์ สัทธาพงษ์ และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]Phramaha Arnon Bumphenkhajhonsak, [2]Kanyawee Sathapong and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]sohot.non@gmail.com [2]kanyawee@forecastscience.com

[3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 18, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว 2) ศึกษาหลักมหาปวารณาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) ประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว เกิดจากปัจจัยหลายประการ สรุปเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว 2) ปัญหาอุปนิสัยส่วนตัว 3) ปัญหาความรับผิดชอบภายในบ้าน 4) ปัญหาการไม่เอาใจใส่กัน หลักมหาปวารณาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท อันเป็นหลักการเพื่อยอมรับคำแนะนำ สั่งสอน ตักเตือนว่ากล่าวจากผู้อื่น ด้วยเหตุ 3 ประการ คือ ด้วยได้เห็น ด้วยได้ยิน หรือด้วยนึกสงสัย

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3]อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว มีการประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัวใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความขัดแย้งภายในครอบครัว โดยละลายความขัดแย้งทั้งด้านความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ความไม่เข้าใจกัน การไม่เห็นด้วย ความเชื่อ ค่านิยม และความต้องการที่ไม่เกิดประโยชน์ 2) ด้านอุปนิสัยส่วนตัว โดยสลายความดื้อรั้น ความเกียจคร้าน และความเห็นแก่ตัว 3) ด้านความรับผิดชอบภายในบ้าน โดยปรับปรุงแก้ไขการขาดความรับผิดชอบ การแบ่งหน้าที่การงานที่ไม่ชัดเจน เช่น การเลี้ยงดูลูก การจัดการการเงิน 4) ด้านการไม่เอาใจใส่กัน โดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความรู้สึก ความเห็นแก่ตัว และการขาดการสื่อสาร นำมาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาความอ่อนแอและความรุนแรงภายในสถาบันครอบครัว เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สมาชิกครอบครัวทุกคนเรียนรู้ที่จะรับฟัง ยอมรับข้อบกพร่องและปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีงามและความอบอุ่นภายในครอบครัวอย่างมีความสุขและยั่งยืน

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณา, การส่งเสริม, ความเข้มแข็ง, สถาบันครอบครัว

Abstract

The objectives of this research were to: 1) explore concepts related to strengthening of family institution 2) examine the principles of Mahapavarana as found in the Theravada Buddhist scriptures and 3) apply the principles of Mahapavarana to promote the Strengthening of family institution. This research employs a qualitative methodology through document analysis within an analytical, critical, and philosophical framework grounded in Buddhism. The results of the research were found as follows: Problems in promoting the strengthening of family institution. It is caused by many factors, summarized into 4 issues: 1) conflicts within the family, 2) personal characteristics, 3) responsibilities within the household, and 4) lack of attentiveness to one another. The principles of Mahapavarana in the Theravada Buddhist scriptures serve as guidelines for accepting advice, teachings, and admonishments from others based on three reasons: through seeing, hearing, or contemplating doubts. The application of Mahapavarana principles to strengthen the family institution is evident in four areas: 1) addressing internal family conflicts by resolving disagreements, misunderstandings, and differing beliefs, values, and unproductive desires, 2) personal dispositions by mitigating stubbornness, laziness, and selfishness, 3) household responsibilities by improving

accountability and clarifying roles, such as childcare and financial management, and 4) mutual care by transforming behaviors, feelings, self-centeredness, and communication deficiencies. These applications serve as tools to address the weaknesses and conflicts within family institutions, ultimately fostering a more robust family structure. They encourage all family members to learn to listen, acknowledge their shortcomings, and engage in continuous self-improvement, leading to the development of healthy relationships and sustainable warmth and happiness within the family.

Keywords: Application of Mahapavarana Principle, Promote, Strengthening, Family Institution

บทนำ

สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักของสังคม เป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาคนและสังคม โดยทำหน้าที่หล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกในครอบครัวด้วยการอบรมเลี้ยงดู พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกครอบครัว เพื่อให้สมาชิกครอบครัวมีพัฒนาการตามวัยและเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ครอบครัวถือเป็นกลุ่มทางสังคมกลุ่มแรกของมนุษย์ เป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม และเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมที่ทำหน้าที่วางรากฐานให้แก่สังคมและเป็นแหล่งที่ให้กำเนิดความรัก ความผูกพัน สายใยความอบอุ่นของสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู การให้การศึกษาทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ดังนั้น สมาชิกในครอบครัวจำเป็นต้องดูแลเอาใจใส่กันและกัน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวให้คงอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม สังคมไทยสมัยใหม่ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดกว่า 50 ปีที่ผ่านมา ล้วนส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำหน้าที่อบรมบ่มเพาะ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคคลในครอบครัว จนส่งผลให้สถานการณ์ครอบครัวไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก เช่น รูปแบบครอบครัวเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายที่มีปู่ย่าตายายหรือญาติอื่น ๆ กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ที่มีแค่สามีภรรยา ลูกมากขึ้น อัตราการจดทะเบียนสมรสลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในขณะที่อัตราการหย่าร้างกลับสูงขึ้น หลายครอบครัวมีผู้หญิงเป็นหัวหน้าครัวเรือน ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัวและสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวลดลง (สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547)

ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว อาจเกิดได้จากหลาย ๆ สาเหตุ แบ่งได้คร่าว ๆ ดังนี้ (ศุภานิช สุริโย, 2566)

1) ปัญหาการเงิน เป็นปัญหาครอบครัวที่พบได้บ่อย เมื่อรายได้ไม่สอดคล้องกับภาระค่าใช้จ่ายภายในบ้าน มีภาวะหนี้สิน หรือคนในครอบครัวประสบปัญหาว่างงาน อาจทำให้รายได้ของครอบครัวลดลง จนส่งผลให้เครียด วิตกกังวล หรือคิดมาก และอาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนในครอบครัวได้

2) ปัญหาอุปนิสัยส่วนตัว เมื่อต้องใช้ชีวิตร่วมกันทุกวัน อุปนิสัยส่วนตัวหรือความคิดเห็นที่แตกต่างกันอาจทำให้เกิดการกระทบกระทั่งและไม่ลงรอยในครอบครัว ยิ่งหากไม่ปรับตัวเข้าหากัน ต้องการเอาชนะเมื่อมีเรื่องถกเถียงกัน ก็อาจยิ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงขึ้น

3) ปัญหาความรับผิดชอบภายในบ้าน บางครั้งอาจแบ่งภาระหน้าที่ภายในบ้านไม่เท่าเทียมกัน หรือสมาชิกคนใดคนหนึ่งรู้สึกว่ามีหน้าที่รับผิดชอบภายในบ้านมากเกินไป จนอาจรู้สึกไม่ดีต่อกัน และเกิดความขัดแย้งเรื่องการรับผิดชอบงานบ้านได้

4) ปัญหาการไม่เอาใจใส่กัน หากสมาชิกในครอบครัวไม่ค่อยพูดคุยกัน ไม่สนใจเรื่องราวในชีวิตประจำวันของกันและกัน ซึ่งอาจเป็นผลมาจากงานยุ่งจนไม่มีเวลาให้กัน ตารางเวลาไม่ตรงกัน อาจทำให้เกิดความห่างเหิน ขาดความผูกพันและความรักใคร่กลมเกลียว ซึ่งอาจกระทบต่อความสัมพันธ์ในระยะยาวของสมาชิกในครอบครัวได้

จากประเด็นปัญหาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา จึงทำให้สถาบันครอบครัวขาดความเข้มแข็ง และวิธีการแก้ปัญหาก็มีหลากหลายวิธี แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะนำเอาหลักมหาปวารณาที่พระสงฆ์ซึ่งนับได้ว่าเป็นครอบครัวใหญ่ครอบครัวหนึ่งมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว หลักมหาปวารณานี้ มีใจความสำคัญที่พระสงฆ์ทุกรูปที่จำพรรษาอยู่ในวัด ใช้ในการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนกันและกัน ดังมีปรากฏว่า (วิ.ม. (ไทย) 4/210/335)

> *ท่านทั้งหลาย กระผมขอปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ยินก็ดี ด้วยนึกสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายได้ช่วยอนุเคราะห์ว่ากล่าวตักเตือนกระผม เมื่อกระผมทราบจักได้แก้ไขต่อไป ท่านทั้งหลาย แม้ครั้งที่ 2 กระผมขอปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ยินก็ดี ด้วยนึกสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายได้ช่วยอนุเคราะห์ว่ากล่าวตักเตือน กระผม เมื่อกระผมทราบจักได้แก้ไขต่อไป ท่านทั้งหลาย แม้ครั้งที่ 3 กระผมขอปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ยินก็ดี ด้วยนึกสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายได้ช่วยอนุเคราะห์ว่ากล่าวตักเตือน กระผม เมื่อกระผมทราบจักได้แก้ไขต่อไป*

ดังนั้น หลักมหาปวารณาจึงเป็นหลักการที่พระสงฆ์ใช้ในการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนกันและกัน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งภายในชุมชนสงฆ์ ผู้วิจัยจะนำหลักการนี้มา

ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวสามารถว่ากล่าวตักเตือนกันและกันได้อย่างเปิดเผยและสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและแก้ไขปัญหาภายในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยเกี่ยวกับครอบครัวมีความสำคัญ เพราะจะได้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ เพื่อศึกษาผลกระทบของโครงสร้างและพลศาสตร์ของครอบครัวต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของสมาชิก ประเมินผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อเข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือสังคมต่อครอบครัว แก้ไขปัญหาครอบครัว เพื่อหาแนวทางในการจัดการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว การวิจัยเกี่ยวกับครอบครัวช่วยให้เราเข้าใจและสนับสนุนครอบครัวได้ดีขึ้นในทุกด้าน โดยผู้วิจัยจะได้ขยายประเด็นข้างต้น ๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และจะได้คลี่แต่ละประเด็นนั้น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว
2. เพื่อศึกษาหลักมหาปวารณาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary source) จะค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก 45 เล่ม โดยเฉพาะพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 อีกทั้งคัมภีร์อรรถกถา ฎีกาและอนุฎีกาที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค รวมทั้งศึกษาผลงานสำคัญๆ ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) และนักวิชาการอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนา

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) จะศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ ข้อเขียน บทวิจารณ์ เอกสารต่าง ๆ ที่เป็นภาษาไทย ที่ได้กล่าวถึงเรื่องหลักมหาปวารณา การส่งเสริม ความเข้มแข็ง แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวและสถาบันครอบครัว

ในการพิจารณาความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของเอกสารแต่ละฉบับ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารตามกรอบความคิดของ บี ดีโฮโบล แวน ดาเลน (B. Deobole Van Dalen)

(อ้างใน พระครูจิตตสุนทร (พิชิต ชูเกลี้ยง), 2562) ประกอบด้วย 2 เกณฑ์ คือ เกณฑ์การพิจารณาภายนอก (External criteria) และเกณฑ์การพิจารณาภายใน (Internal criteria) ดังมีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์การพิจารณาภายนอก พิจารณา 4 ประเด็น คือ 1) แหล่งที่มาของเอกสารเป็นแหล่งปฐมภูมิและเป็นแหล่งที่เชื่อได้ 2) ความน่าเชื่อถือของผู้เขียนเอกสาร หลักฐานและสถานภาพของผู้เขียน 3) ความน่าเชื่อถือของเอกสารและหลักฐานเป็นเอกสารต้นฉบับหรือได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ เป็นเอกสารทางการที่เชื่อถือได้ 4) วัตถุประสงค์และเนื้อหาเอกสารเป็นที่ยอมรับหรือเชื่อถือได้

เกณฑ์การพิจารณาภายใน พิจารณา 4 ประเด็น คือ 1) ผู้เขียนเอกสารเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง เป็นผู้เชี่ยวชาญและความสามารถในเนื้อหาของเอกสารหรือหลักฐานนั้น 2) แหล่งอ้างอิงของเอกสารหรือหลักฐานเชื่อถือได้ 3) เนื้อหาสาระของเอกสารเป็นผลการศึกษาบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ไม่มีลักษณะการบิดเบือนความจริงหรือเป็นเพียงความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนหรือผู้ศึกษา 4) สาระเนื้อหาความชัดเจนและมีความหมายตรงประเด็น ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาเอกสารทีละฉบับและคัดเลือกไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการวิจัยและใช้เอกสารอื่นๆ ซึ่งได้อ้างอิงถึงข้อมูลในการศึกษาต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว คือ สถาบันครอบครัวถือเป็นหน่วยพื้นฐานที่สำคัญในสังคม ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาบุคคล และสร้างพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการเจริญเติบโตและความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิกในครอบครัว การทำความเข้าใจความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวเริ่มจากการมองเห็นถึงความสำคัญและบทบาทของครอบครัวในสังคม ความสามารถของครอบครัวในการรับมือกับความท้าทายและปัญหาต่างๆ รวมถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว การพัฒนาและสนับสนุนทางอารมณ์ การทำหน้าที่ตามบทบาทอย่างมีประสิทธิภาพ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม อีกทั้งรัฐบาลยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัวผ่านนโยบายและโปรแกรมต่าง ๆ แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัวเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐบาลซึ่งมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเจริญเติบโตและการพัฒนาของครอบครัว การวิเคราะห์จากมุมมองทางปรัชญาจะช่วยให้เข้าใจแนวคิดและทฤษฎีที่สนับสนุนความสำคัญของครอบครัว เช่น แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคม การดูแลและการสนับสนุนทางอารมณ์ ช่วยให้เข้าใจอุปสรรคที่ต้อง

เผชิญและหาแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสม ซึ่งจะเชื่อมโยงกับแนวคิดและนโยบายที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว การวิเคราะห์สภาพปัญหาของสถาบันครอบครัวต้องใช้มุมมองแบบองค์รวม โดยพิจารณาปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่เกี่ยวข้อง ควรคำนึงถึงความหลากหลายของโครงสร้างครอบครัวและประสบการณ์ของสมาชิกในครอบครัวด้วย โดยสรุป ผู้วิจัยแยกประเด็นปัญหาออกเป็น 4 ด้าน คือ 1. ด้านความขัดแย้งภายในครอบครัว 2. ด้านอุปนิสัยส่วนตัว 3. ด้านความรับผิดชอบภายในบ้าน 4. ด้านการไม่เอาใจใส่กัน

2. ศึกษาหลักมหาปวารณาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ทำให้เข้าใจว่า หลักมหาปวารณาที่พระสงฆ์ทำในวันออกพรรษาเป็นพิธีกรรมสำคัญที่แสดงถึงการรักษาความสามัคคีและความบริสุทธิ์ภายในสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้พระภิกษุได้สารภาพบาปหรือความผิดพลาดที่อาจกระทำไปโดยไม่เจตนา หรือโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และเพื่อให้พระภิกษุรูปอื่น ๆ ในสงฆ์ ได้มีโอกาสตักเตือน แนะนำ หรือให้คำปรึกษา เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องร่วมกัน ทำให้พระสงฆ์มีความบริสุทธิ์ เข้มแข็ง และดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน กระบวนการสำคัญของพิธีมหาปวารณาประกอบด้วย 1) การประกาศขอขมา พระภิกษุทุกรูปจะประกาศขอขมาต่อพระภิกษุรูปอื่น ๆ ในที่ประชุมสงฆ์ โดยกล่าวว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าข้าพเจ้ากระทำผิด ล่วงเกิน หรือมีข้อบกพร่องประการใด ขอภิกษุทั้งหลายโปรดอภัยให้ด้วย” การกล่าวขอขมาแสดงถึงความสุจริตและความพร้อมที่จะรับฟังคำติชม 2) การตักเตือนและให้คำแนะนำ หากพระภิกษุรูปใดมีข้อบกพร่อง หรือกระทำความผิด พระภิกษุรูปอื่น ๆ สามารถตักเตือน แนะนำ หรือให้คำปรึกษาได้ โดยคำนึงถึงหลักธรรม และความเหมาะสม การตักเตือนควรกระทำด้วยเมตตาและหวังดี เพื่อให้พระภิกษุรูปนั้นได้แก้ไขข้อบกพร่องและป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดซ้ำอีก 3) การยอมรับคำตักเตือน พระภิกษุที่ถูกตักเตือนควรยอมรับคำแนะนำ และขอขมาต่อพระภิกษุรูปอื่นๆ การยอมรับคำตักเตือนแสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนและความตั้งใจที่จะปรับปรุงตนเอง เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุรูปอื่น ๆ 4) การสร้างความสามัคคี พิธีมหาปวารณาช่วยสร้างความสามัคคี และความปรองดองภายในสงฆ์ โดยให้พระภิกษุทุกรูปได้มีโอกาสขอขมา และให้อภัยซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความเข้าใจ และความร่วมมือกันในการรักษาพระธรรมวินัย สรุปแล้ว หลักมหาปวารณาในวันออกพรรษาไม่ใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็นกลไกสำคัญในการรักษาความบริสุทธิ์ ความสามัคคี และความเข้มแข็งของพระสงฆ์ โดยเน้นการยอมรับความผิดพลาด การให้และการรับคำแนะนำ และการให้อภัยซึ่งกันและกัน เพื่อให้พระสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีศีลธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน

3. ประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว ทำให้เข้าใจว่า หลักมหาปวารณา คือ การยอมรับคำแนะนำ ตักเตือนว่ากล่าวจากผู้อื่น ด้วยเหตุ 3 ประการ คือ ได้เห็น ได้ยิน หรือสงสัย หลักการนี้ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ปรับปรุงตน

และการเติบโต นำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นในครอบครัว โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการประยุกต์ใช้ 4 ด้าน ได้แก่

1) การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัวด้านความขัดแย้งภายในครอบครัว เมื่อเกิดความขัดแย้ง สมาชิกในครอบครัวควรยอมรับคำแนะนำจากผู้อื่นที่ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เรียนรู้ที่จะจัดการอารมณ์ และปรับปรุงการสื่อสารเพื่อลดความขัดแย้งในอนาคต การให้อภัยซึ่งกันและกันเป็นสิ่งสำคัญ ช่วยเยียวยาความบาดหมางและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น การยอมรับความผิดพลาดของตนเองและผู้อื่นเป็นกุญแจสำคัญ

2) การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัวด้านอุปนิสัยส่วนตัว สมาชิกในครอบครัวสามารถใช้หลักมหาปวารณาในการยอมรับคำติชมเกี่ยวกับอุปนิสัยส่วนตัวที่ไม่เหมาะสม เช่น ความขี้เกียจ ความเห็นแก่ตัว หรือการขาดระเบียบวินัย เพื่อปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ครอบครัวสามารถร่วมกันตั้งเป้าหมายในการพัฒนาอุปนิสัยที่ดี เช่น การช่วยเหลือกันในงานบ้าน การพูดคุยกันอย่างสุภาพ หรือการมีระเบียบวินัย เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง

3) การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัวด้านความรับผิดชอบภายในบ้าน สมาชิกทุกคนในครอบครัวควรยอมรับคำแนะนำหรือการตักเตือนเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบภายในบ้าน เช่น การช่วยงานบ้าน การดูแลความสะอาด หรือการแบ่งเบาภาระ เพื่อสร้างความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกัน ยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านอย่างเคร่งครัด

4) การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัวด้านการไม่เอาใจใส่กัน เป็นการช่วยสร้างระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อครอบครัว ยอมรับคำติชมเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงถึงการขาดการเอาใจใส่ เช่น การไม่สนใจความรู้สึกของผู้อื่น การไม่ช่วยเหลือ หรือการไม่ใส่ใจกิจกรรมร่วมกัน เพื่อปรับปรุงพฤติกรรมและเพิ่มการเอาใจใส่ต่อกัน และการสื่อสารอย่างเปิดเผย การแสดงความรู้สึกและความต้องการ ช่วยให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวเข้าใจกันมากขึ้น และเพิ่มการเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน

โดยสรุปทั้ง 4 ด้าน การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สมาชิกทุกคนเรียนรู้ที่จะรับฟัง ยอมรับข้อบกพร่องและปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีงามและความอบอุ่นภายในครอบครัว การสร้างบรรยากาศแห่งการยอมรับคำติชม การเรียนรู้และการเติบโต เป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับสถาบันครอบครัวได้

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพปัญหาของสถาบันครอบครัว ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกสังคม ทุกประเทศทั่วโลก ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่ซับซ้อน มีหลากหลายมิติ ซึ่งเกิดจากหลายปัจจัยตั้งแต่ปัจจัยระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับสังคม โดยมีสาเหตุมาจากบุคลิกภาพอันเป็นผลจากพันธุกรรม การอบรมเลี้ยงดู ความเจ็บป่วยทางจิต ครอบครัวแตกแยก ปัญหาทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ความรุนแรงยังมีอยู่ในครอบครัวซึ่งผลกระทบจากการกระทำรุนแรงมักก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ ตลอดจนส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพ โดยสรุปเป็น 4 ด้านปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้แก่ ปัญหาครอบครัวด้านความขัดแย้งภายในครอบครัว ปัญหาครอบครัวด้านอุปนิสัยส่วนตัว ปัญหาครอบครัวด้านความรับผิดชอบภายในบ้าน และปัญหาครอบครัวด้านการไม่เอาใจใส่กัน ซึ่งสอดคล้องกับ ปิ่นทิพย์ มโนสุจริตธรรม และคณะ ได้วิจัยเรื่อง วิกฤตครอบครัวในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาอุปสรรคการดำเนินชีวิตครอบครัวในสังคมไทยในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น และมีผลกระทบโดยตรงกับการดำรงชีวิตครอบครัวในสังคมไทย และก่อนให้เกิดปัญหาครอบครัวหลาย ๆ ด้าน ทั้งที่เป็นปัญหาเดิมที่ยังแก้ไขไม่ได้ และปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อจิตใจให้เปลี่ยนแปลงในแง่ลบ คือสมาชิกในครอบครัวมีความเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบมากขึ้น ขาดความเคารพยำเกรง ไม่เห็นบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณ ไม่เชื่อในกฎแห่งกรรม โดยมีสาเหตุหลักมาจากการขาดความซื่อสัตย์ ขาดการข่มใจควบคุมอารมณ์ ขาดความอดทนอดกลั้นและขาดการเสียสละแบ่งปัน การมีค่านิยมที่ผิด และการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม ครอบครัวในสังคมไทยโดยภาพรวมต้องเผชิญกับปัญหาการหย่าร้างมากขึ้น เนื่องจากความกดดันทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และการมีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายจนนำไปสู่ปัญหาครอบครัว ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 8 ข้อหลัก โดยจำแนกเป็นปัญหาจากภายนอกครอบครัว คือปัญหาจากเศรษฐกิจและสังคม และปัญหาจากภายในครอบครัว ได้แก่ ปัญหาการไม่ได้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ปัญหาการขาดความเป็นเอกภาพในครอบครัว ปัญหาด้านทัศนคติในครอบครัว ปัญหาการสื่อสารภายในครอบครัว ปัญหาการหย่าร้าง และปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศสมาชิกในครอบครัว (ปิ่นทิพย์ มโนสุจริตธรรม และคณะ, 2563)

2. หลักมหาปวารณาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท หลักมหาปวารณาในงานวิจัยนี้ มีความหมายว่า เปิดโอกาสให้ว่ากล่าว ตักเตือน สั่งสอน ด้วยเหตุ 3 ประการ คือ ด้วยได้เห็น ด้วยได้ยิน หรือด้วยนึกสงสัย แล้วนำคำติชมเหล่านั้นมาปรับปรุงแก้ไขตัวเองโดยมุ่งหวังให้เกิด

ความเข้าใจและความร่วมมือกัน นำมาเป็นเครื่องมือในการประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) เรื่อง กฐินสู่ธรรม ได้กล่าวถึงมหาปวารณาไว้ว่า ปวารณา แปลว่า การเปิดโอกาสเชิงเชิญชวนให้ขอหรือให้ว่ากล่าวตักเตือน ในที่นี้หมายถึงการที่พระสงฆ์พูดเปิดโอกาสแก่กันและกัน ให้ว่ากล่าวชี้ข้อบกพร่องและตักเตือนแนะนำกัน ปวารณา เป็นสังฆกรรมอย่างหนึ่ง คือ เป็นกิจที่พระสงฆ์จะต้องทำ เพราะเป็นบทบัญญัติในวินัย ในปัจจุบัน ปวารณายังเป็นพิธีกรรมที่กระทำในหมู่พระสงฆ์โดยเฉพาะ ชาวบ้านไม่เกี่ยวข้องและไม่ใคร่ทราบ ปวารณา คือการเปิดโอกาสให้ว่ากล่าวชี้ข้อบกพร่องแนะนำกันได้นั้น เป็นเรื่องธรรมดาของพระสงฆ์อยู่แล้ว ครั้นถึงวันสิ้นสุดพรรษานี้ ทำกันเป็นครั้งสำคัญพร้อมกันทุกรูป เป็นครั้งใหญ่ จึงเรียกว่า มหาปวารณา มหาปวารณา ทำเฉพาะในวันสิ้นสุดพรรษา ที่เรียกว่า วันออกพรรษา (คือ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11) วันเดียวเท่านั้น เพราะเหตุที่มหาปวารณาเป็นกิจกรรมสำคัญในวันสุดท้ายของพรรษา ในทางวินัย จึงเรียกชื่อวันสิ้นสุดพรรษานี้ว่า วันมหาปวารณา หาเรียกว่าวันออกพรรษาไม่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541)

3. การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว การส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่หลักมหาปวารณา คือ หลักในการยอมให้ผู้อื่นว่ากล่าว ตักเตือน แนะนำ สั่งสอน ด้วยเหตุ 3 ประการ คือ ด้วยได้เห็น ด้วยได้ยิน หรือด้วยนึกสงสัย พูดคุยกันหาข้อสรุปให้ลงตัว มาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาสถาบันครอบครัว เพื่อนำไปสู่การสร้างสถาบันครอบครัวที่มีความเข้มแข็งเกิดความปรองดองสามัคคีไม่มีความขัดแย้ง ส่งเสริมอุปนิสัยส่วนตัว ส่งเสริมความรับผิดชอบภายในบ้าน ส่งเสริมการเอาใจใส่ดูแลกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พุทธทาสภิกขุ เรื่อง ปวารณา คือ เครื่องหมายของคนดี ได้กล่าวไว้ว่า ความหมายของคำ “ปวารณา” ข้อแรกก็คือ ความหมายของคำว่า ปวารณา คนโดยมากมักจะเข้าใจว่า ปวารณา คือการบอกให้ขอ อนุญาตให้ขอได้ นั่นเป็นเพียงความหมายที่ไกลออกไป ความหมายที่ใกล้กว่านั้น คือตามตัวหนังสือนั้นแปลว่า การห้ามตัวเอง การปิดปากตัวเอง อย่างภิกษุเมื่อมีใครมาว่ากล่าว ตักเตือน แนะนำ สั่งสอน แต่การปิดปากตัวเองนี้ เราต้องเป็นผู้บอกแจ้งเขาก่อน ว่าเราขอปวารณาให้ว่ากล่าวตักเตือนเราได้ จึงจะเป็นการปิดปากตัวเอง ถึงแม้ที่สุดแก่การปวารณาด้วยปัจจัยสี่ ที่ทายกทายิกากระทำแก่ภิกษุทั้งหลายนั้น ก็มีลักษณะเหมือนกับการปิดปากตัวเองเหมือนกัน คือเมื่อได้บอกปวารณาปัจจัยสี่แก่ภิกษุแล้ว ก็เป็นอันว่าปิดปากตัวเองไม่ให้ปฏิเสธ ไม่ให้เถียง ไม่ให้แย้ง เมื่อภิกษุนั้นแสดงความประสงค์ที่จะได้ปัจจัย ตามที่ได้ปวารณานั้น ถึงแม้การปวารณาอย่างอื่น ก็มีความหมายอย่างเดียวกันนี้คือ ผู้ปวารณาปิดปาก ตัวเองไม่ให้พูด ไม่ให้เถียง ไม่ให้แย้ง ในเมื่อเขาเรียกร้องตามที่เราได้ปวารณาไว้ ดังนั้น จึงขอให้ถือเอาความหมายของคำว่าปวารณานี้ ว่าเป็นการปิดปากตัวเอง เรื่องอื่น ๆ นั้นไม่สำคัญเท่ากับเรื่อง ปิดปากตัวเอง ในเมื่อมีคนเขามาว่ากล่าว ตักเตือน สั่งสอน แนะนำ ชี้แจง เราควรจะเปิดโอกาสให้คนว่ากล่าว ตักเตือน

แนะนำ สั่งสอน ชี้แจงได้เสมอไป นั่นแหละคือ หนทางที่จะให้เกิดผลดีแก่บุคคลนั้น (พุทธทาสภิกขุ, 2555)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมความเข้มแข็งสถาบันครอบครัว เพื่อให้เกิดการร่วมมือและพฤติกรรมที่ดีภายในครอบครัว เพื่อขจัดปัญหาความอ่อนแอและความรุนแรงภายในครอบครัวให้หมดไป จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสามัคคี และยังช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองมากขึ้น ให้ความสำคัญกับตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวที่จะเข้าไปช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว

สรุปผลข้อเสนอแนะการวิจัยได้ ดังนี้ คือ จัดอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับคุณค่าของครอบครัวและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างเครือข่ายชุมชนที่สนับสนุนครอบครัว โดยการจัดกิจกรรมชุมชนที่ให้สมาชิกสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกัน สร้างโปรแกรมที่ช่วยเสริมสร้างทักษะการเลี้ยงดูและการจัดการชีวิตครอบครัว เช่น การสนับสนุนทางการเงิน การให้คำปรึกษา หรือการจัดหาสื่อการเรียนรู้ จัดให้มีพื้นที่สำหรับครอบครัวในการเข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้จากกัน เช่น ศูนย์กิจกรรมครอบครัว ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษากรณีศึกษา การประยุกต์ใช้หลักมหาปวารณาในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างให้กับชุมชนได้เห็นเป็นรูปธรรม ควรมีการศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนาเยาวชนในปัจจุบัน เพื่อพัฒนาศักยภาพและต่อยอดองค์ความรู้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ควรมีการศึกษาวิเคราะห์หลักมหาปวารณาในการส่งเสริมสถาบันการศึกษาอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นแก่สถาบันการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ปิ่นทิพย์ มโนสุจริตธรรม, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และรุ่งโรจน์ ศิริพันธ์. (2563, พฤษภาคม). *วิกฤตครอบครัวในสังคมไทย: ศึกษาและเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขตามหลักฆราวาสธรรม.* วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์. 8 (ฉบับเพิ่มเติม): 48-60.

พระครูจิตตสุนทร (พิชิต ชูเกลี้ยง). (2562). *รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาสิ่งแวดล้อมในการพัฒนานิเวศสำนึก.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชนต์จอห์น.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). กฐินสู่ธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด.

พุทธทาส ภิกขุ. (2555). *ปวารณา คือเครื่องหมายของคนดี.* กรุงเทพฯ: หอจดหมายเหตุพุทธทาสอินทปัญโญ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศุภานิช สุริโย. (2566). *ทะเลาะกับแฟน รับมือได้อย่างไร.* https://hellokhunmor.com. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2567.

สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2547). นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2547-2556. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท..

วิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อสังคมไทยปัจจุบัน

AN ANALYSIS THE VALUE OF BELIEFS IN NAGA THAT AFFECT ON CONTEMPORARY THAI SOCIETY

[1]พระคำพล ธมฺมเตโช (แก้วพิลา), [2]กันยาวีร์ สัทธาพงษ์ และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]Phrakamphol dhammadecho (kaewpila), [2]Kanyawee Sathapong and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]Kampon44454@gmail.com, [2]Kanyawee@forecastscience.com, [3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 19, 2024; **Revised**: December 16, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏในสังคมไทยยุคปัจจุบัน 2) ศึกษาศึกษาเรื่องพญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3) วิเคราะห์คุณค่าความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร นำเสนองานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า คติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏในสังคมไทยยุค คติความเชื่อเรื่องพญานาคในสังคมไทยนั้น เป็นความเชื่อที่มีที่มาที่ไปอย่างลึกซึ้ง มีความเกี่ยวโยงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่ฝังแน่นอยู่ในบริบทสังคมไทยมาเป็นเวลานาน จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทยที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ พญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา นาคหรือพญานาคตามความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เกิดจากผลกรรมทั้งที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรมอันมีมูลเหตุมาจากความโลภะ โมหะ โทสะ ที่ส่งผลให้กระทำกรรมต่างๆ ในขณะที่

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาปรัชญาและพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3]อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ยังมีชีวิตอยู่ ข้อมูลเกี่ยวกับพญานาคมีปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก คัมภีร์อรรถกถา และชาดกต่าง ๆ คุณค่าความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อสังคมไทยยุคปัจจุบัน คติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อสังคมไทยปัจจุบันมีอยู่ในหลายมิติ ได้แก่ ส่งผลต่องานศิลปกรรม ส่งผลต่อประเพณีวิถีชุมชน ส่งผลต่อศาสนวัตถุ ส่งผลต่อโหราศาสตร์ และส่งผลต่อการท่องเที่ยว

คำสำคัญ : วิเคราะห์คุณค่า, คติความเชื่อ, พญานาค, สังคมไทยปัจจุบัน

Abstract

This Research aims to: 1) study the beliefs about Nāga that are present in contemporary Thai society, 2) study the concept of Nāga as it appears in Buddhist scriptures, and 3) analyze the value of Nāga beliefs and their impact on contemporary Thai society. It is a qualitative research focusing on document analysis, presented in a descriptive-analytical format. The research findings reveal that the belief in Nāga, as observed in contemporary Thai society, is deeply rooted in historical and cultural contexts. It is closely connected to Buddhist teachings and has been ingrained in Thai society for a long time. As such, it has become a part of Thai identity and culture, reflecting the relationship between humans and nature. In Buddhist scriptures, Nāga or serpent deities are described as beings who are born as a result of both wholesome and unwholesome karma, stemming from greed, delusion, and anger, which led them to commit various actions during their previous lives. Information about Nāga is found in several Buddhist texts, including the Vinaya Pitaka, Sutta Pitaka, commentaries, and various Jātaka tales.The value of Nāga beliefs and their impact on contemporary Thai society manifest in several dimensions, including influence on artistic works, community traditions, religious objects, astrology, and tourism.

Keywords: Analysis the Value, Beliefs, Nāga, Contemporary Thai Society

บทนำ

คติความเชื่อเรื่องพญานาคหรือนาคในสังคมไทยนั้น ถือเป็นตำนานความเชื่อที่ถูกกล่าวขานกันมาเป็นเวลานาน ปัจจัยสำคัญของคติความเชื่อเรื่องนี้ กล่าวได้ว่า เป็นคติความเชื่อที่สังคมไทยได้รับจากตำนานหรือชาดกสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา โดยกล่าวกันว่า พญานาคหรือนาคเป็นเทพเจ้าองค์หนึ่งในศาสนาพราหมณ์ มีเรื่องราวที่กล่าวถึงนาคในตำนานอุปาอุติกะ โดยกล่าวว่านาคและครุฑมีบิดาเดียวกัน คือพระกัสยปเทพบิดร โดยมารดาของนาคมีนามว่า พระนางกัทรู ส่วนมารดาของครุฑมีนามว่า พระนางวินตา สาเหตุการเป็นปฏิปักษ์ต่อกันนั้น ก็ด้วยความโกรธแค้นของครุฑที่มีต่อพระนางกัทรูซึ่งเป็นมารดาของเหล่านาค ที่ได้กลั่นแกล้งทำให้พระนางวินตาซึ่งเป็นมารดาของตนต้องตกเป็นทาสของเหล่านาคยาวนานถึง 500 ปี จึงกลายเป็นตำนานการเป็นศัตรูที่ไม่อาจจะคืนดีกันได้ระหว่างครุฑกับนาค (สุพรรณ ก้อนคำ ณ ลำโขง และกฤษณะ พราหมณ์, 2558: 37-40)

ในจัมเปยยชาดก มีการกล่าวถึงการเสวยพระชาติเป็นพญานาค ที่กล่าวถึงการบูชานาคของผู้คนในสมัยนั้นว่า เมื่อถึงวันอุโบสถ พระองค์ก็ออกจากนาคพิภพไปยังมนุษยโลกอยู่รักษาอุโบสถ (ทรงประกาศ) สละร่างกาย ในทานมุขว่า “ใครจะมีความต้องการอวัยวะของเรามีหนังเป็นต้น จงถือเอาเถิด ใครต้องการจะทำให้เราเล่นกีฬางู ก็จงกระทำเถิด” แล้วคู้ขดขนดกายนอนรักษาอุโบสถอยู่ที่ยอดจอมปลวกใกล้มรรคา แถบปัจจันตชนบทแห่งหนึ่ง ชนทั้งหลายเดินผ่านไปมา ในหนทางใหญ่เห็นพระโพธิสัตว์แล้วพากันบูชาด้วยเครื่องสักการะมีของหอม เป็นต้น แล้วหลีกไป ชาวปัจจันตชนบทไปพบแล้วคิดว่า คงจักเป็นนาคราชผู้มีมหิทธานุภาพ จึงจัดทำมณฑปขึ้นเบื้องบนช่วยกันเกลี่ยทรายรอบบริเวณ แล้วบูชาด้วยสักการะมีของหอม เป็นต้น ตั้งแต่นั้นมา มนุษย์ทั้งหลายก็เลื่อมใสในพระมหาสัตว์ ทำการบูชาปรารถนาบุตรบ้าง ปรารถนาธิดาบ้าง (ขุ.ชา.วีสติ.อ. (ไทย) 7/239/127)

อย่างในสมัยพุทธกาล ก็มีการกล่าวถึงนาคไว้ในพระไตรปิฎก ในสัปดาห์ที่ 7 หลังการตรัสรู้พระพุทธองค์ทรงประทับอยู่ ณ ควงต้นมุจลินท์ ครั้งนั้น ได้บังเกิดเมฆใหญ่ขึ้นในสมัยมิใช่ฤดูกาล เป็นฝนเจอลมหนาวตกพรำตลอด 7 วัน ลำดับนั้น พญานาคมุจลินท์ได้ออกจากที่อยู่ของตน ไปโอบรอบพระกายของพระผู้มีพระภาคด้วยขนด 7 รอบ แผ่พังพานใหญ่ปกคลุมเหนือพระเศียรด้วยหวังว่า “ความหนาว อย่าได้เบียดเบียนพระผู้มีพระภาค ความร้อนอย่าได้เบียดเบียนพระผู้มีพระภาค สัมผัสจากเหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลาน อย่าได้เบียดเบียนพระผู้มีพระภาค”

ครั้น 7 วันผ่านไป พญานาคมุจลินท์รู้ว่า ฝนหาย ปลอดเมฆแล้ว จึงคลายขนดออกจากพระกายของพระผู้มีพระภาค จำแลงร่างของตนเป็นมาณพ ยืนประนมมือถวายอภิวาทอยู่เบื้องหน้าพระพักตร์ (วิ.ม. (ไทย) 4/5/8) จากข้อมูลนี้ แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาของชาวพุทธ

โดยเฉพาะชาวพุทธในประเทศได้มีความศรัทธาเลื่อมใสในพญานามุจลินทร์อย่างแรงกล้า และได้มีการสร้างพระปางนาคปรก ซึ่งถือได้ว่า เป็นพระประจำวันเสาร์เพื่อการบูชา

ในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค 1 ในปาราชิกกัณฑ์สิกขาบทที่ 1 ก็ได้กล่าวถึงการเสพเมถุนธรรมระหว่างพระภิกษุกับนาค ความว่า “สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเสพเมถุนธรรมกับนางนาค แล้วเกิดความกังวลใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้ว เราต้องอาบัติปาราชิกหรือหนอ จึงนาเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้พระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า ภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิก” (วิ.มหา. (ไทย) 1/64/62) จากมูลเหตุส่วนนี้ กลายมาเป็นอนุบัญญัติที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติปาราชิกสิกขาบท และในทำนองเดียวกัน ก็เป็นการยืนยันว่า นาคในสมัยพุทธกาลนั้นมีอยู่จริง

อย่างไรก็ตาม มนัส กนกศิลป์ (2547: 13) อธิบายว่า ตำนานเรื่องเล่าเหล่านี้มักนำมากล่าวอ้างและตีความกันอยู่เสมอ ทั้งที่คล้ายคลึงกันและที่มีความแตกต่างกัน แต่หากนามาพิจารณาแล้วจะได้ข้อสรุปในการกล่าวขานถึงนาคหรือนาคเป็นสองลักษณะ คือ ผู้ศึกษานาคมักต้องการพิสูจน์ความมีอยู่จริงของนาคโดยเห็นว่า นาค คือ สัตว์ที่มีอยู่จริงตามปรากฏการณ์ธรรมชาติ ส่วนลักษณะที่สอง ผู้ศึกษานำนาคมาตีความในเชิงสัญลักษณ์ด้วยการใช้หลักทฤษฎีอธิบายให้สอดรับกัน ซึ่งมีผู้กล่าวถึงนาคในเชิงสัญลักษณ์ทั้งหมด 6 ประการ คือ เป็นสัญลักษณ์ของพลังชีวิต เป็นสัญลักษณ์แห่งน้ำและความอุดมสมบูรณ์ เป็นสัญลักษณ์ของอุปสรรคและความชั่วร้าย เป็นสัญลักษณ์ของคนพื้นเมือง เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นคนดีมีศีลธรรม และเป็นสัญลักษณ์ของผู้ปกครอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว สุจิตต์ วงษ์เทศ (2546: 6) จึงมองว่า ทำให้นาคอยู่บนเส้นแบ่งของความเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่มีอยู่จริง มีรูปร่างลักษณะเป็นอย่างที่ปรากฏในหนังสือ ละครโทรทัศน์ บันไดโบสถ์ หรือประดับตกแต่งอยู่บนศาสนสถานต่าง ๆ ในวัดวาอาราม หรือนาคเป็นเพียงความเชื่อ เป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาอย่างแรงกล้าในการปกป้องพระพุทธศาสนา เป็นสัญลักษณ์ของโชคลาภและการบันดาลพรให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา จนมีคำกล่าวว่า ในโลกของความเป็นจริง “นาคอาจเป็นเรื่องเหลวไหล ไร้สาระ แต่ในโลกของความเชื่อ นาคเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ ขลังและมีอำนาจน่าเกรงขาม”

จะเห็นได้ว่า การมีอยู่ของนาคในสังคมไทยปัจจุบันนั้น คงอยู่ได้ด้วยความศรัทธา ซึ่งในพจนานุกรมฉบับประมวลธรรม (2551: 428) ให้ความหมายของคำว่า ศรัทธาว่า สัทธา หมายถึง “ความเชื่อ ความเชื่อถือ ในทางธรรม หมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม ความเลื่อมใสซาบซึ้งชื่นใจ สนิทใจ” ดังนั้น ความเชื่อในพญานาคจะยังคงมีอยู่ในบริบทสังคมไทยตราบนานเท่านาน ตราบเท่าที่ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวไทยยังไม่จางหายไป ความเชื่อในตัวของพญานาคก็จะยังคงอยู่ต่อไปเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อสังมไทยปัจจุบัน เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคติความเชื่อเรื่องพญานาค ที่ปรากฏในสังคมไทย เพื่อศึกษาเรื่องพญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และเพื่อวิเคราะห์คุณค่าความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยผู้วิจัยเชื่อว่าผลของการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาคติความเชื่อเรื่องพญานาคในสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏในสังคมไทยยุคปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาเรื่องพญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อสังคมไทยยุคปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษเอกสาร (Document study) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพญานาค จากคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากที่สุด ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้โดยไม่มีความเอนเอียงหรือใช้ความรู้สึกส่วนตัว

3. การนำเสนอข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องความสอดคล้องและความสมบูรณ์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีการนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องพญานาคในสังคมไทยปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเรื่องพญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อสังคมไทยปัจจุบัน

สืบเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้มีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จึงมีการนำเสนอในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

1. คติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏในสังคมไทยยุคปัจจุบัน พบว่า ความเชื่อเรื่องพญานาคในสังคมไทยนั้น กล่าวได้ว่าเป็นความเชื่อที่มีที่มาที่ไปอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากเป็นความเชื่อที่มีความเกี่ยวโยงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่ฝังแน่นอยู่ในบริบทสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน

ความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทย ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และการมองโลกในแง่ดีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

การบูชาพญานาคในสังคมไทยปัจจุบัน มีคติความเชื่อมาจากเรื่องราวในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่มีการบูชาพญานาคในขณะที่ถือศีลอุโบสถ ซึ่งการบูชาพญานาคในสมัยนั้น ก็เพื่อการยกย่องผู้ที่มีศีลมีธรรม และมีผลพลอยได้ คือ การทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ เพราะมีความเชื่อว่าพญานาคมีฤทธิ์ในปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา มีการดลบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลได้ และในปัจจุบันการบูชาพญานาคได้เพิ่มเรื่องการมีโชคลาภ การมีสุขภาพที่แข็งแรงปราศจากโรคภัย และการทำมาค้าขายให้ประสบความสำเร็จเพิ่มเข้ามาด้วย อันนี้สืบเนื่องมาจากสังคมไทยมองพญานาคว่า เป็นเทพองค์หนึ่งที่มีอิทธิฤทธิ์สามารถดลบันดาลให้เกิดผลดีกับชีวิตของผู้คนในสังคมได้ ซึ่งการบูชาพญานาคก็ไม่ได้เสียหาย ถ้ามองข้ามว่าการบูชาพญานาคเป็นสิ่งที่งมงายก็ถือได้ว่า การบูชาเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้บูชาได้ดีประการหนึ่ง

ความเชื่อเรื่องพญานาคในสังคมไทยปัจจุบัน ยังคงมีอยู่ทั้งในกลุ่มที่เชื่อว่าพญานาคมีจริง และกลุ่มที่ไม่เชื่อ โดยกลุ่มแรกมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและศาสนา ขณะที่กลุ่มหลังมักเน้นการใช้เหตุผลและหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาเป็นเครื่องพิสูจน์ อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเหล่านี้ จึงยังคงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน

2. พญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า การเกิดเป็นนาคหรือพญานาคตามความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เกิดจากผลกรรมทั้งที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรมอันมีมูลเหตุมาจาก โลภะ โมหะ โทสะ ที่ส่งผลให้กระทำกรรมต่าง ๆ ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ พญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เป็นข้อมูลเกี่ยวกับพญานาคที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก คัมภีร์อรรถกถา และชาดก

บทบาทของพญานาคในมุมมองทางพระพุทธศาสนา เป็นบทบาทที่พญานาคมีการสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับพระพุทธเจ้า พระสาวก บทบาทต่อพระธรรมวินัย บทบาทเป็นเหตุแห่งการสร้างศรัทธาที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา

3. วิเคราะห์คุณค่าความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อสังคมไทยยุคปัจจุบัน พบว่า ในการวิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อสังคมไทยปัจจุบัน ผู้วิจัยได้กำหนดการวิเคราะห์เป็น 5 ประเด็น ได้แก่

3.1 วิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่องานศิลปกรรมจากข้อมูลที่ได้ศึกษา ทำให้ทราบได้ว่า คุณค่าคติความเชื่อเรื่องพญานาคนั้นส่งผลต่องานศิลปกรรมต่างๆ มากมาย ในหลากหลายมิติ และมีอิทธิพลในงานศิลปกรรมของสังคมไทยในหลายแขนงตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในงานด้านสถาปัตยกรรม คือ องค์ประกอบของโบสถ์ วิหาร ศาสนสถานและงานด้านจิตรกรรม หัตถกรรมอันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของคติความเชื่อที่ให้คุณค่าและความสำคัญต่อพญานาคแล้วส่งผลต่อการสร้างงานด้านศิลปกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี และยิ่งไปกว่านั้น ในงานศิลปกรรมต่าง ๆ ได้สื่อสารผ่านสัญลักษณ์พญานาค ซึ่งล้วนมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทย

3.2 วิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อประเพณีวิถีชุมชน คติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏอยู่ในงานประเพณีวิถีชุมชน ถือเป็นคติความเชื่อที่มีคุณค่าและความสำคัญในหลายมิติของสังคมไทย โดยเป็นคติความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อส่งผลให้เกิดการปฏิบัติจนเกิดเป็นประเพณีของแต่ละชุมชน อีกทั้งในปัจจุบัน ยังนำไปสู่การสร้างสรรค์งานศิลปะหรือการสร้างวัตถุมงคลต่าง ๆ และมีส่วนสำคัญในการเป็นส่วนประกอบสำคัญในประเพณีต่าง ๆ ที่มีการสร้างสรรค์รูปพญานาคเป็นสัญลักษณ์ เช่น ในงานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี งานไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม หรืองานชักพระหรือลากพระในสังคมชาวภาคใต้

3.3 วิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่องานศาสนวัตถุ จากการศึกษาข้อมูล ทำให้เห็นว่า คติความเชื่อเรื่องพญานาคได้เข้ามามีบทบาทและเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับศาสนสถานทางศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น จึงมีร่องรอยปรากฏให้ทุกคนได้เห็นเป็นรูปธรรมโดยการสร้างพญานาคไว้เป็นส่วนประกอบของศาสนสถานต่างๆ มากมาย จึงกล่าวได้ว่าคติความเชื่อพญานาคนั้นได้ส่งผลต่องานศาสนวัตถุในสังคมไทยอย่างแท้จริง

3.4 วิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อไสยศาสตร์ คติความเชื่อเรื่องพญานาคที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์นั้น ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการทำนายทายทักตามหลักโหราศาสตร์ซึ่งดูเหมือนว่าพญานาค จะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนอีสานเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจากการที่ชาวชุมชนอีสานเชื่อว่าพญานาคเป็นผู้ที่มีอำนาจและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในเกือบทุกกิจกรรมของมนุษย์ก็ว่าได้ ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็เพื่อให้ทุกคนมีชีวิตอยู่ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข

3.5 วิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวคติความเชื่อเรื่องพญานาค หรือพญานาคนั้น เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการท่องเที่ยวทั้งในด้านศาสนาวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ทำให้สถานที่ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคกลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย และกล่าวได้ว่า คติความเชื่อเรื่องพญานาคนี้ ส่งต่อการจัดการท่องเที่ยวในสังคมไทยที่ไม่อาจปฏิเสธได้

อภิปรายผล

1. คติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏในสังคมไทยยุคปัจจุบัน

จากประเด็นศึกษา คติความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏในสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าถึงข้อมูลต่างๆ ทำให้ทราบว่า ความเชื่อเรื่องพญานาคในสังคมไทยนั้น กล่าวได้ว่าเป็นความเชื่อที่มีที่มาที่ไปอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากเป็นความเชื่อที่มีความเกี่ยวโยงกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่ฝังแน่นอยู่ในบริบทสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน ความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทยที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และการมองโลกในแง่ดีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ สอดคล้องกับการศึกษาของ พระสมพร อนาลโย (จิตรกล้า) (2550) ได้วิจัยเรื่อง “ความเชื่อเรื่องพญานาคในชุมชนคำชะโนด” ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อของคนในชุมชนมีความเชื่อว่า พญานาคได้ใช้อิทธิฤทธิ์เนรมิตป่าคำชะโนดขึ้นเป็นที่อยู่อาศัย ใต้ป่าคำชะโนดนั้น เป็นเมืองบาดาลของพญานาคและพวกบังบดเชื่อว่า พญานาคเนรมิตบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ใช้รักษาโรคต่างๆ ได้ ผู้ที่จะข้าไปชม

ป่าคำชะโนด จะต้องไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นการขออนุญาตก่อน จึงจะกลับออกมาได้ด้วยความปลอดภัย

2. พญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

จากประเด็นศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า พบว่า นาคหรือพญานาคตามความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เกิดจากผลกรรมทั้งที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรมอันมีมูลเหตุมาจาก โลภะ โมหะ โทสะ ที่ส่งผลให้กระทำกรรมต่างๆ ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ พญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เป็นข้อมูลเกี่ยวกับพญานาคที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก คัมภีร์อรรถกถา และชาดก ส่วนบทบาทของพญานาคในมุมมองทางพระพุทธศาสนา เป็นบทบาทที่พญานาคมีการสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับพระพุทธเจ้า พระสาวก บทบาทต่อพระธรรมวินัย บทบาทเป็นเหตุแห่งการสร้างศรัทธาที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับการศึกษาของพระโสภณวิหารการ (พิศิษฐ์ สุวีโร ธรรมโรจน์) (2554) ได้วิจัยเรื่อง “แนวคิดเรื่องพญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า นาคเป็นสัตว์โลกประเภทหนึ่งที่มีกำเนิดมาจากการกระทำกรรม 2 ประการ คือ กุศลกรรมและอกุศลกรรม โดยถือกาเนิดใน 4 ประเภท คือ อัณฑชะ เกิดในฟองไข่ ชลาพุชะ เกิดในครรภ์ สังเสทชะ เกิดในเถ้าไคล และ โอปปาติกะ เกิดโดยการผุดขึ้น เมื่อถือกำเนิดแล้วจะอยู่ในปกครองของท้าววิรูปักษ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในท้าวจตุโลกบาล เมื่อเกิดมาแล้วจะอาศัยอยู่ในภพของนาค ชื่อว่า โภควดี วาสนคร หรือหิรัญญวดี โดยอยู่ในหลายสถานที่ เช่น แม่น้ำ ภูเขา มหาสมุทร และใต้แม่น้ำ นาคจัดเป็นสัตว์ที่เกิดขึ้นเพราะกรรมหรือสมณกรรม ไม่ได้เกิดจากการสร้างของเทพเจ้า การเกิดของนาคจัดเป็นอบายแต่ไม่เป็นทุคติ และมีข้อพิสูจน์ว่านาคเป็นสัตว์ที่มีอยู่จริง จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และหลักตรรกวิทยาเชิงพุทธ นาคมีบทบาทในการเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา และให้คุณค่าด้านการทำกิจด้วยความไม่ประมาท ด้านการปฏิบัติธรรมด้วยความเพียร สำหรับมนุษย์ถูกสอนให้ยอมรับความมีอยู่ของนาคและการปฏิบัติต่อนาคด้วยความไม่เบียดเบียน

3. วิเคราะห์คุณค่าความเชื่อเรื่องพญานาคที่ส่งผลต่อสังคมไทยยุคปัจจุบัน

จากประเด็นศึกษาวิเคราะห์พบว่า คติความเชื่อเรื่องพญานาคส่งผลต่อสังคมไทยปัจจุบันในหลากหลายมิติ ได้แก่ ส่งผลต่องานศิลปกรรม ส่งผลต่อประเพณีวิถีชุมชน ส่งผลต่อศาสนวัตถุ ส่งผลต่อโหราศาสตร์ และส่งผลต่อการท่องเที่ยว โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ วิเชียร นามการ (2554) ได้วิจัยเรื่อง “อิทธิพลความเชื่อเรื่องพญานาคที่มีผลต่อสังคมไทยปัจจุบัน” ผลการวิจัยพบว่า นาคในพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง ความประเสริฐ ไม่มีบาป มีจิตบริสุทธิ์ ในทางพระพุทธศาสนาแยกนาคออกเป็น 1,024 ชนิด จัดตามลำดับชั้นได้ 4 ตระกูล คือ วิรูปักขะ มีผิวกายสีทอง เอราปักถะ มีผิวกายสีเขียว ฉัพยาปุตตะ มีผิวกายสีรุ้ง และกัณหาโคตรมะ มีผิวกายสีดา

โดยตระกูลวิรูปักขะ ถือเป็นใหญ่ที่สุดในนาคทั้ง 4 ตระกูล ในคัมภีร์สันสกฤตกล่าวว่า นาคเกิดจากนางกัทรุหรือนางสุรสากับพระกัศยพราหม์ฤษี เป็นสัตว์ที่เกิดจากฟองไข่ หากเกิดในน้ำเรียกว่า ชลชะ หากเกิดบนบก เรียกว่า ถลชะ และอาจแยกได้เป็นประเภทเสวยกามคุณและไม่เสวยกามคุณ เหตุที่เกิดเป็นนาคเพราะทำบุญที่เจือด้วยราคะ ในสังคมไทยเชื่อว่า นาค เป็นสัตว์ทิพย์กึ่งเทพ มีอิทธิฤทธิ์ สามารถแปลงกายได้ ส่งผลให้มีอิทธิพลต่อสังคมไทยในด้านศิลปกรรม ด้านประเพณี ด้านไสยศาสตร์ และยังทำหน้าที่เป็นผู้ปกปักษ์รักษาพุทธสถานที่สำคัญต่าง ๆ อีกด้วย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทย ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และการมองโลกในแง่ดีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นความเชื่อที่คงอยู่ในสังคมไทย และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน

พญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เชื่อว่าการเกิดเป็นนาคหรือพญานาคนั้นเกิดจากผลกรรมทั้งที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรมอันมีมูลเหตุมาจาก โลภะ โมหะ โทสะ ที่ส่งผลให้กระทำกรรมต่าง ๆ ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ พญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เป็นข้อมูลเกี่ยวกับพญานาคที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก คัมภีร์อรรถกถา และชาดก

บทบาทของพญานาคในมุมมองทางพระพุทธศาสนา เป็นบทบาทที่พญานาคมีการสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับพระพุทธเจ้า พระสาวก บทบาทต่อพระธรรมวินัย บทบาทเป็นเหตุแห่งการสร้างศรัทธาที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา

คติความเชื่อเรื่องพญานาคส่งผลต่อสังคมไทยปัจจุบันในหลากหลายมิติ ได้แก่ ส่งผลต่องานศิลปกรรม ส่งผลต่อประเพณีวิถีชุมชน ส่งผลต่อศาสนวัตถุ ส่งผลต่อโหราศาสตร์และส่งผลต่อการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระสมพร อนาลโย (จิตรกล้า). (2550). “ความเชื่อเรื่องพญานาคในชุมชนคำชะโนด”, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระโสภณวิหารการ (พิศิษฐ์ สุวีโร ธรรมโรจน์). (2554). “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มนัส กนกศิลป์. (2547). *บั้งไฟพญานาค มรดกไทย มรดกโลก.* พิมพ์ครั้งที่ 3. ขอนแก่น: พระธรรมขันธ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วิเชียร นามการ. (2554). การศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องพญานาคที่มีผลต่อสังคมไทยปัจจุบัน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2546). *นาค ในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พิฆเณศ พริ้นติ้ง เซ็นเตอร์.

สุพรรณ ก้อนคำ ณ ลำโขงและกฤษณะ พราหมณ์. (2558). *ปาฏิหาริย์ บั้งไฟพญานาค สุดยอดความอัศจรรย์และตำนานศักดิ์สิทธิ์แห่งน้ำโขง.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ย้อนรอย.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา

THE APPLICATION OF THE SAPPĀYA 4 IN DEVELOPING TEMPLES FOR BUDDHIST TOURISM

[1]พระอธิการณัฐวรรธน์ ปุญญกาโม (ทวีวรเกียรติ), [2]สมบูรณ์ บุญโท และ [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1]Phraathikarnnatthawat poonyakamo (thaweevorakiat), [2]Somboon Boondo and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]2502wat@gmail.com, [2]Somboon.crv.@hotmail.com,
[3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 19, 2024; **Revised**: December 18, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3) ประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร นำเสนองานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการพัฒนาพื้นที่และสิ่งต่างภายในวัดให้มีความสวยงามเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ภายในต้กรอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านอาหาร 3) ด้านบุคคล และ 4) ด้านธรรมะ หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการจัดการ

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาปรัชญาและพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3]อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

พื้นที่ให้เกิดความเหมาะสมสำหรับการฝึกปฏิบัติตนและสามารถนำมาประยุกต์ในการพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) อาวาสสัปปายะ 2) อาหารสัปปายะ 3) ปุคคลสัปปายะ และ 4) ธรรมะสัปปายะ การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวพระพุทธศาสนา สามารถประยุกต์ใช้ได้ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านอาหาร 3) ด้านบุคคล และ 4) ด้านธรรมะ เพื่อนำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, หลักสัปปายะ 4, การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) Study the concept of temple development for Buddhist tourism. 2) Study the Sappāya 4 that appear in Buddhist scriptures. 3) Apply the Sappāya 4 in temple development for Buddhist tourism. This research was a qualitative research focus on document study. The presentation was by the analytical description. The results of the research were found as follows: The concept of temple development for Buddhist tourism: Developing temples for Buddhist tourism is a process of developing the area and various things within the temple to be beautiful in order to accommodate tourists within the framework of 4 aspects: 1) Place aspect, 2) Food aspect, 3) People aspect, and 4) Dhamma aspect. The Sappāya 4 that appear in Buddhist scriptures: It is a principle of Dhamma concerning the management of an area to be suitable for practicing and can be applied to the development of an area suitable for Buddhist tourism. It consists of 1) Avāsasappāya 2) Ahārasappāya 3) Puccalasappāya and 4) Dhammasappāya. An application the Sappāya 4 in temple development for Buddhist tourism. It can be applied in 4 aspects: 1) location, 2) food, 3) people, and 4) Dhamma, to lead to a sustainable and appropriate Buddhist tourism destination.

Keywords: Application, Sappāya 4, Buddhist Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยว เป็นการเดินทางเพื่อพักผ่อนคลาย ความเครียด แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่โดยมีเงื่อนไขว่า การเดินทางนั้นเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง (สำนักงานการท่องเที่ยว, 2554: 7) ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาจัดเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่ได้รับความนิยมจากหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการได้ร่วมทำบุญไหว้พระ การได้เข้าร่วมศึกษาปฏิบัติธรรม การศึกษาประวัติศาสตร์และเยี่ยมชมความงามทางพุทธศิลป์ งานประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม รวมถึงการกราบไหว้สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามวัดต่าง ๆ เพื่อเป็นศิริมงคลแก่ชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของแม่ชีกฤษณา รักษาโฉม (2556: 14) ที่ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและครูบาอาจารย์ รวมถึงการทำกิจกรรมด้านศาสนา เช่น การปฏิบัติกรรมฐาน รวมถึงการศึกษาประวัติความเป็นมาของศาสนสถานต่างๆ และสามารถประยุกต์หลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

วัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญของชุมชนของผู้นับถือพระพุทธศาสนา และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนในสังคมปัจจุบันให้ความสนใจและนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลา และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัดในทุกพื้นที่ได้ปรับบทบาทใหม่เปลี่ยนจากเดิมที่เคยเป็นเพียงสถานที่ปฏิบัติกิจของสงฆ์และพิธีกรรมต่าง ๆ หรือเป็นสถานที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของผู้คนในชุมชน จนกลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากสถานที่ต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อเยี่ยมชมความสวยงามและเพื่อเรียนรู้ประเพณีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สนับสนุนให้นำทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นมาเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวซึ่งบางแห่งก็เป็นมรดกของชุมชน ประกอบกับประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนามีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน จึงทำเกิดการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา โดยเป็นการท่องเที่ยวที่มีมิติของการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปพร้อมกับส่งเสริมความเป็นไทย ทั้งยังเป็นการสืบสานพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้ดำรงอยู่คู่ประเทศชาติ ด้วยเหตุดังกล่าว เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญที่เป็นต้นแบบ เชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวไปในทุกพื้นที่ อีกทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มากขึ้นเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรัก ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ทั้งยังมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและจัดระบบการท่องเที่ยวภายในวัดหรือศาสนสถานให้เหมาะสมและมีการบริการที่ดี สามารถสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งชาว

ไทยและต่างประเทศได้ในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญให้ได้มาตรฐานเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และของชุมชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ (กรมการศาสนา, 2557: 7-9)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาวัดเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้น จากการศึกษาและได้เดินทางไปยังวัดต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงสภาพปัญหาความไม่พร้อมของวัดต่าง ๆ ในหลายประเด็น โดยผู้วิจัยขอสรุปเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านกายภาพ ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในวัด ปัญหาด้านการเดินทางคมนาคม หรือเส้นทางต่างๆ ที่ยังไม่มีความสะดวกสบาย ปัญหาด้านการสื่อสารพูดคุยระหว่างบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัด และปัญหาด้านธรรมะ หรือการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือบุคคลทั่วไปที่เดินทางมาที่วัด

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การพัฒนาวัดให้มีความพร้อมเพื่อเป็นสถานที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญและร่วมกันพัฒนาวัดในท้องถิ่นของตนให้เกิดความพร้อมเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวในสังคมปัจจุบัน ทั้งยังเป็นการพัฒนาวัดให้มีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นการพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดการสร้างงานและสร้างรายได้แก่ชุมชน

ด้วยสภาพปัญหาทั้ง 4 ประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยคิดว่า หลักสัปปายะ 4 อันประกอบด้วย 1) หลักอาวาสสัปปายะ (ที่อยู่เหมาะสม สะดวกสบาย) 2) หลักอาหารสัปปายะ (มีแหล่งอาหารและอาหารที่เหมาะสม) 3) หลักปุคคลสัปปายะ (มีบุคคลที่เหมาะสม พูดคุยสิ่งดี ๆ) และ 4) หลักธัมมสัปปายะ (ธรรมะที่เหมาะสมกัน) (วิสุทฺธิ.1/161) เป็นหลักพุทธธรรมสำคัญที่มีความเหมาะสมสำหรับการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบัน

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาโดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ 3 ประเด็น ได้แก่ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และเพื่อการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยเชื่อว่า ผลของการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร (Document study) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักสัปปายะ 4 จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หนังสือ ตำรา เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้โดยไม่มีความเอนเอียงหรือใช้ความรู้สึกส่วนตัวของผู้วิจัย

3. การนำเสนอข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องความสอดคล้องและความสมบูรณ์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีการนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 2 หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา

สืบเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้มีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จึงมีการนำเสนอในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา พบว่า การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือการทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม หรือการทำให้ชุมชนสังคมดีขึ้นและเกิดประโยชน์ต่อทุกคน การพัฒนาในงานวิจัยนี้ เน้นที่การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา

วัด เป็นสถานที่สำคัญสำหรับการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาที่สามารถช่วยให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเกิดการพัฒนาและช่วยให้ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ได้รับประโยชน์อย่างมากมาย การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา

การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเกตจากสถานที่จริง พบว่า การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ยังมีปัญหาที่น่าสนใจและควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น โดยผู้วิจัยสรุปเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านอาหาร 3) ด้านบุคคล และ 4) ด้านธรรมะ

2. หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า หลักสัปปายะ 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการจัดการที่อยู่อาศัยให้เหมาะสม แหล่งอาหารที่เหมาะสม บุคคลที่เหมาะสม มีหลักธรรมคำสอนที่เหมาะสมเกื้อกูลต่อการประพฤติและปฏิบัติธรรม หากใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยว ก็จัดเป็นหลักธรรมที่เอื้อต่อต่อการพัฒนาด้านสถานที่ ด้านอาหาร ด้านบุคคล และด้านธรรมะให้มีความเหมาะสมเกิดความสะดวกสบาย เป็นที่เจริญตาเจริญใจต่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชมวัด

หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระไตรปิฎก เป็นการอธิบายถึงการปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางสู่การบรรลุมรรคผลนิพพาน สอดคล้องกับที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ที่พระพุทธองค์ได้มีการตรัสเรื่องสัปปายะไว้อย่างละเอียด เพื่อให้พระภิกษุผู้ปฏิบัติธรรมได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อนำไปสู่การบรรลุธรรม หลักสัปปายะ

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีทั้งหลักสัปปายะ 4 และหลักสัปปายะ 7 ในที่นี้ หมายเอาหลักสัปปายะ 4 ได้แก่ 1) อาวาสสัปปายะ 2) อาหารสัปปายะ 3) ปุคคลสัปปายะ และ 4) ธรรมสัปปายะ

3. การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา พบว่า หลักหลักสัปปายะ 4 เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวัดให้มีความเหมาะสมต่อการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา โดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา สามารถทำได้ ดังนี้

1) หลักอาวาสสัปปายะ เป็นการพัฒนาสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดให้เอื้อต่อการท่องเที่ยว โดยมีการปรับปรุงสถานที่สำคัญตามหลักไตรสิกขา โดยเน้นให้สถานที่ต้องสะอาดทางกายภาพ คือ การจัดการสถานที่ให้สะอาด ให้ดูเรียบง่าย เหมาะสมกับสถานที่นั้น ๆ จัดวางสิ่งของที่ใช้ภายในวัดให้เป็นระบบเพื่อความสะดวกและง่ายต้องการนำมาใช้ จัดวางในที่ที่เหมาะสมและมีความปลอดภัย ไม่รบกวนสายตานักท่องเที่ยว การทำความสะอาดทั้งภายในและภายนอกโบราณสถานไม่ให้สกปรก หากเกิดความสกปรก ก็จะต้องรีบทำความสะอาดทันที จัดให้ถูกสุขลักษณะ การรักษาสถานที่ อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ และสิ่งของที่จัดแสดงจะต้องเป็นสิ่งของที่ถูกสุขลักษณะ มีความปลอดภัย ไม่ส่งผลทำให้เกิดอันตราย ให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกปลอดภัยเมื่อมาเยี่ยมชม การจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดให้ดูสงบ ร่มรื่น ร่มเย็น เหมาะแก่การท่องเที่ยว จะส่งผลให้ผู้ที่มาท่องเที่ยวได้บรรยากาศแห่งความสงบใจ นอกจากนั้น จะก่อให้เกิดการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสงบกายสงบใจไปด้วย ภายในโบราณสถาน ก็ควรจัดบรรยากาศแห่งความสงบร่มเย็น ทำให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงกิริยามารยาทในการปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะ อันเป็นการแสดงถึงการเคารพสถานที่ของนักท่องเที่ยว สุดท้ายทำให้จิตใจสงบ มีความอิ่มเอิบใจ และสุขใจในที่สุด

2) อาหารสัปปายะ เป็นการดำเนินการบริหารจัดการด้านอาหารอย่างเป็นระบบ การบริหารจัดการด้านอาคารสถานที่สำหรับบริการอาหารและเครื่องดื่ม โดยจัดอาคารสถานที่ที่เหมาะสม และมีร้านอาหารเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว จัดโซนร้านอาหารให้อยู่ในบริเวณเดียวกันในลักษณะของศูนย์อาหาร จัดสภาพแวดล้อมบริเวณร้านอาหารให้มีบรรยากาศที่เหมาะสมกับการรับประทานอาหาร สถานที่สะอาด ห่างจากบริเวณที่เก็บขยะ หรือบริเวณที่มีกลิ่นไม่เหมาะสมรบกวน

3) ปุคคลสัปปายะ เป็นการบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคคลภายในวัด เพื่อการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว ประกอบด้วยนักประชาสัมพันธ์ภายในวัด มัคคุเทศก์ บุคลากรที่คอยดูแลรักษาความปลอดภัย ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบริเวณพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบตลอดเวลา ดูแลการผ่านเข้าออกของบุคคลภายนอกและยานพาหนะ ทำการตรวจเช็คทรัพย์สินที่

จะนำเข้าหรือส่งออกภายในบริเวณพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบ คอยอำนวยความสะดวกเรื่องการจราจรทางเข้าออก และภายในบริเวณพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งมีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ในด้านการบริการนักท่องเที่ยว และการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวรู้สึกประทับใจและปลอดภัย

4) ธรรมสัปปายะ เป็นการจัดบริเวณวัดให้มีความสงบร่มรื่น เป็นระเบียบเรียบร้อย จัดภูมิทัศน์ที่สร้างความสบายใจแก่นักท่องเที่ยว สร้างบรรยากาศแห่งการเผยแผ่พระธรรมคำสอน มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในข้อธรรมะต่าง ๆ เพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว

หลักสัปปายะ 4 ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญของการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ปรับแก้ปัญหาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ (อาวาส สัปปายะ) ด้านอาหาร (อาหารสัปปายะ) ด้านบุคคล (ปุคคลสัปปายะ) และด้านธรรมะ (ธรรมสัปปายะ) จากการศึกษา ทำให้ทราบว่า หากวัดต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้มีการนำหลักสัปปายะ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาแล้ว ก็จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

อภิปรายผล

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา

จากประเด็นศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ทำให้ทราบว่า วัด จัดเป็นสถานที่สำคัญต่อการจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาที่สามารถช่วยให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเกิดการพัฒนาและช่วยให้ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ได้รับประโยชน์อย่างมากมาย วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาที่สำคัญและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา สอดคล้องกับการศึกษาของ พระอธิการจรัล อภินนฺโท (สิงห์น้อย) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการวัดนั้นพระพุทธเจ้าทรงเริ่มวางรากฐานการบริหารจัดการพระพุทธศาสนาตั้งแต่วันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาในวันอาสาฬหบูชาครั้งแรกแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ซึ่งเป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์นับแต่นั้นเป็นต้นมา การบริหารเป็นกระบวนการที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง หน้าที่ของผู้บริหารมี 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การแต่งตั้งบุคลากร การอำนวยการและการควบคุม ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ให้ผู้ปฏิบัติงานทำงาน เพื่อให้งาน

ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพโดยอาศัยผู้อื่น วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ผู้บริหารวัดต้องจัดกิจกรรมและประเพณีให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิวิปัสสนากรรมฐาน ทำบุญ รักษาศีล สักการบูชาพระพุทธรูป พระบรมธาตุ เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีและสืบทอดพระพุทธศาสนา เพื่อความสงบสุขในด้านจิตใจ และความสุขในชีวิต

2. หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

จากประเด็นศึกษา หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า พบว่า หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นการอธิบายถึงการปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางสู่การบรรลุมรรคผลนิพพาน ได้แก่ 1) อาวาสสัปปายะ 2) อาหารสัปปายะ 3) ปุคคลสัปปายะ และ 4) ธรรมสัปปายะ หากใช้เป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยว ก็ถือเป็นหลักธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาวัดด้านสถานที่ ด้านอาหาร ด้านบุคคล และด้านธรรมะให้มีความเหมาะสม ความสะดวกสบาย เป็นที่เจริญตาเจริญใจต่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชม สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูศรีกิตยาธร (นนทชัย เจริญยุทธ) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธารารام (วัดฉลอง) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า 1. แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธารารام (วัดฉลอง)การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจทั้งในรูปธรรมและนามธรรม 2. หลักสัปปายะ 4 เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธารารام (วัดฉลอง) เป็นการใช้หลักสัปปายะ 4 มาใช้กับการท่องเที่ยวภายในวัด โดยการจัดพื้นที่การท่องเที่ยวภายในวัดตามหลักอาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะ บุคคลสัปปายะ ธัมมสัปปายะ 3. การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธารารام (วัดฉลอง) เป็นการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ได้แก่ การนำหลักอาวาสสัปปายะมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการท่องเที่ยวในส่วนของสถานที่ นำหลักอาหารสัปปายะมาประยุกต์ใช้ในการจัดการด้านอาหาร นำหลักบุคคลสัปปายะมาประยุกต์ใช้ในการจัดการด้านบุคคล นำหลักธรรม สัปปายะมาประยุกต์ใช้ในการจัดการด้านปฏิบัติธรรม ซึ่งเมื่อนำหลักสัปปายะ 4 มาประยุกต์ใช้ทำให้การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธารารام เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพทั้งในส่วนของวัดไชยธารารามและจิตใจแก่นักท่องเที่ยว

3. การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา

จากประเด็นศึกษาวิเคราะห์พบว่า หลักหลักสัปปายะ 4 เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวัดเพื่อการวัดให้มีความเหมาะสมต่อการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา โดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการ

ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา โดยการประยุกต์ใช้ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ (อาวาส สัปปายะ) 2) ด้านอาหาร (อาหารสัปปายะ) 3) ด้านบุคคล (ปุคคลสัปปายะ) และ 4) ด้านธรรมะ (ธรรมสัปปายะ) ถือเป็นการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาให้เกิดความสงบร่มรื่นทั้งทางกายและทางใจ เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาอย่างสอดคล้องและยั่งยืน โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ ประวิทย์ เฮงพระธานี ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ในสมัยพุทธกาลมีการสร้างและส่งเสริมวัดให้เป็นสถานที่มีความ สะดวกสบาย 3 ประการ คือ 1) สถานที่อยู่ที่เหมาะสม 2) บุคลากรที่มีความรู้และความประพฤติดี 3) เป็นสถานที่เหมาะแก่การศึกษาและปฏิบัติธรรม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

วัด เป็นสถานที่สำคัญสำหรับการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาที่สามารถช่วยให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเกิดการพัฒนาและช่วยให้ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ได้รับประโยชน์อย่างมากมาย การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา

การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเกตจากสถานที่จริง พบว่า การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ยังมีปัญหาที่น่าสนใจและควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น โดยผู้วิจัยสรุปเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านอาหาร 3) ด้านบุคคล และ 4) ด้านธรรมะ

หลักหลักสัปปายะ 4 เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวัดให้มีความเหมาะสมต่อการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา โดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ปรับแก้ปัญหาการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวใน 4 ด้าน ได้แก่ ประยุกต์ใช้แก้ปัญหาด้านสถานที่ ประยุกต์ใช้แก้ปัญหาด้านอาหาร ประยุกต์ใช้แก้ปัญหาด้านบุคคล และประยุกต์ใช้แก้ปัญหาด้านธรรมะ

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2557). *แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา.* กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.

ประวิทย์ เฮงพระธานี. (2561). “การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในจังหวัดขอนแก่น”, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูศรีกิตยาธร (นนทชัย เจริญยุทธ). (2564). “การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธารารام (วัดฉลอง) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต”, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการจรัล อภินนฺโท (สิงห์น้อย). (2561). *“การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดลำพูน”*, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *ปกรณวิเสสภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสโส*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิญญาณ.

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม และคณะ. (2556). *“รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กระบวนเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม”*. รายงานการวิจัย. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

THE APPLICATION OF BUDDHIST ETHICS IN DEVELOPING PUBLIC MIND OF YOUTH IN DIGITAL SOCIETY

[1]พระมหาชาลี กลฺยาณญาโณ (แซ่โฮ), [2]กันยาวีร์ สัทธาพงษ์, [3]สวัสดิ์ อโณทัย

[1] Phramahachalee kunlanayano (sae-ho), [2]Kanyawee Sathapong and [3]Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]pmchalee@gmail.com, [2]kanyawee@forecastscience.com

[3]lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 19, 2024; **Revised**: December 16, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล 2) ศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชน 3) ประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร นำเสนองานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เกิดจากปัจจัยหลายประการ สรุปเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการให้ทาน 2) ปัญหาด้านการใช้วาจาอ่อนหวาน 3) ปัญหาด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และ 4) ปัญหาด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ พุทธจริยศาสตร์มุ่งเน้นหลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นหลักธรรมเพื่อการยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลในสังคมให้เกิดความสามัคคี ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยาและสมานัตตตา การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการ

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาปรัชญาและพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[3]อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

พัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล มีการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการให้ทาน 2) ด้านการใช้วาจาอ่อนหวาน 3) ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และ 4) ด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ โดยใช้เป็นเครื่องมือในการปรับแก้ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัลเพื่อการสร้างสรรค์สังคมแห่งความสุข

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, พุทธจริยศาสตร์, การพัฒนาจิตสาธารณะ, เยาวขน, สังคมดิจิทัล

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the problem of developing public mind of youth in a digital society 2) study Buddhist ethics in developing public mind of youth 3) apply Buddhist ethics in developing public mind of youth in digital society. This research was a qualitative research focus on document study. The presentation was by the analytical description. The results of the research were found as follows: Problems in the development of youth's public mind in a digital society. It is caused by many factors, summarized into 4 issues: 1) problems with giving alms, 2) problems with using kind words, 3) problems with performing benefits, and 4) problems with consistent conduct. Buddhist ethics focuses on Sanghahavatthu IV, which are principles for anchoring the minds of individuals in society to create harmony, consisting of dāna, piyavācā, atthacariya, and samānattā. The application of Buddhist ethics in developing the public mind of youth in a digital society. It is applied to develop the public mind of youth in 4 areas: 1) giving alms, 2) using kind words, 3) performing benefits, and 4) consistent conduct. By using it as a tool to solve problems in developing the public mind of youth in the digital society in order to create a happy society.

Keywords: Application, Buddhist Ethics, Developing Public Mind, Youth, Digital Society

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบัน กล่าวได้ว่า เป็นสังคมดิจิทัล เนื่องจากเป็นสังคมแห่งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการดำเนินชีวิต โดยที่ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560 มาตรา 6 นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อ

เศรษฐกิจและสังคม มีเป้าหมายและแนวทางอย่างชัดเจนเพื่อรองรับการพัฒนาในมิติต่าง ๆ อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในทุกมิติ

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ นางสาวกฤษณา จิรวัฒน์สถิตย์ รองผู้อำนวยการสำนักงานสถิติแห่งชาติ เปิดเผยว่า สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ในครัวเรือนต่อเนื่องเป็นประจำทุกไตรมาส ซึ่งผลการสำรวจในไตรมาส 4 ปี 2566 มีผลสำรวจในภาคประชาชน โดยในไตรมาสนี้ พบว่า ประชาชนอายุ 6 ปีขึ้นไปทั่วประเทศประมาณ 65.9 ล้านคน มีผู้ใช้อินเตอร์เน็ต 59.0 ล้านคน (89.5%) สำหรับการใช้โทรศัพท์มือถือผู้ใช้โทรศัพท์มือถืออยู่ที่ 62.9 ล้านคน (95.5%) ในส่วนของการมีโทรศัพท์มือถือ มีผู้มีโทรศัพท์มือถือ 58.2 ล้านคน (88.4%) โดยมีผลเพิ่มขึ้นจากไตรมาส 3 https://www.thansettakij.com/technology/technology/589776 [สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2567] จะเห็นได้ว่า ในสังคมยุคดิจิทัลอันเป็นสังคมที่เกิดขึ้นบนโลกออนไลน์ (ปิยะชาติ อิศรภักดี, 2559: 44) นั้น วิถีชีวิตของผู้คนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทุกมิติจนกลายเป็นสังคมที่เน้นความสะดวกสบาย ผู้คนใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการติดต่อสื่อสารและทำกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านระบบออนไลน์แทบทุกอย่าง ซึ่งแน่นอนส่วนหนึ่งก็ก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาส่งเสริมปรับปรุงพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของผู้คนเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เน้นความสะดวกสบาย นั่นคือ การพัฒนาเรื่องจิตสาธารณะของผู้คนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

จิตสาธารณะ ซึ่งหมายถึงความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัวมีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมพยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544:17) เป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งในท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น เพราะการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน รีบเร่ง เพื่อเอาตัวรอด ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมากมาย เช่น ปัญหาการขาดความรับชอบต่อสังคมส่วนรวม ปัญหาการขาดระเบียบวินัย ปัญหาการขาดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ปัญหาการขาดความรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งทุกปัญหาล้วนเป็นปัญหาที่เกิดเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา โดยผู้วิจัยมองว่า การจะพัฒนาสังคมให้มีความน่าอยู่และเป็นสังคมแห่งความสุขในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลก ทุกคนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาแนวคิดเรื่องจิตสาธาระที่ต้องมีการปลูกฝังตั้งแต่เยาวชนเพื่อให้เยาวชนที่จะกลายเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตทุกคนมีจิตสาธารณะมากขึ้น เน้นประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น ไม่เห็นแก่ตัวหรือพวกพ้อง

ผู้วิจัยมองว่า สังคมไทยจะเป็นสังคมที่มีความน่าอยู่มากยิ่งขึ้น หากมีการพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับทุกคน โดยเฉพาะกับเยาวชนที่จะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ซึ่งถือเป็นการสร้าง

ความสมดุลของชีวิตที่จะต้องมีการพัฒนาควบคู่กันไปอย่างสอดคล้องทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งหลักเป็นจริยธรรม ที่เป็นแนวทางและวิธีปฏิบัติเพื่อความดีงาม เป็นกรอบแสดงออกทางกายและวาจาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงบัญญัติกำหนดไว้ เช่น การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย ความสำรวมในพระปาติโมกข์ จัดเป็นจริยธรรมในหมวดโอวาทปาติโมกข์ เป็นผู้เว้นขาดากการฆ่า เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม เป็นต้น (พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์), ศ.ดร., 2559: 193) ถือเป็นหลักคำสอนสำคัญทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องมือในการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมดิจิทัลได้อย่างมีความสุข โดยมุ่งพัฒนาในส่วนของกาย พฤติกรรมความประพฤติ และการพัฒนาปัญญาบนพื้นฐานของหลักการพัฒนาที่เรียกว่าภาวนา 4 อันเป็นหลักการพัฒนามนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์ ได้แก่ เพื่อศึกษาศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนและเพื่อประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ผู้วิจัยเชื่อว่าผลของการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชน
3. เพื่อประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร (Document study) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากที่สุด ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้โดยไม่มีความเอนเอียงหรือใช้ความรู้สึกส่วนตัว

3. การนำเสนอข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและความสมบูรณ์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีการนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

ส่วนที่ 2 พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชน

ส่วนที่ 3 การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้มีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด จึงมีการตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด หลังจากได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงนำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล พบว่า สภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัลนั้น เกิดจากปัจจัยหลายประการที่นำไปสู่การเกิดปัญหา โดยสรุป ผู้วิจัยแยกประเด็นปัญหาออกเป็น 4 ประการ คือ

1. ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการให้ทานในสังคมดิจิทัล เป็นประเด็นที่มีหลายแง่มุมและเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและค่านิยมในยุคดิจิทัล

2. ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการใช้วาจาอ่อนหวานในสังคมดิจิทัลเกี่ยวข้องกับการใช้คำพูดหรือการสื่อสารที่มีคำพูดที่ไม่เหมาะสมหรือไม่อ่อนหวาน

3. ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการบำเพ็ญประโยชน์ในสังคมดิจิทัล เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมการช่วยเหลือหรือการบำเพ็ญประโยชน์ที่เกิดขึ้นในสังคม

4. ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอในสังคมดิจิทัลเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการกระทำที่เกิดขึ้นในสังคมที่ไม่สม่ำเสมอหรือไม่เหมาะสม

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชน พบว่า พุทธจริยศาสตร์ โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในสังคมให้เกิดความสมานสามัคคีกัน ประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่

1. ทาน การให้ การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของของตนแก่บุคคลอื่น ด้วยความคิดว่าสิ่งของที่ตนเสียสละไปนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เป็นการแสดงถึงความมีน้ำใจและเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรสหายหรือบริวารไว้ได้ เป็นองค์ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ เช่น ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก ผู้ให้ย่อมผูกมิตรไว้ได้ เป็นต้น ตรงกันข้าม ผู้ที่มีความตระหนี่ที่ไม่สามารถผูกมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรและบริวารไว้ได้

2. ปิยวาจา หรือเปยยวัชชะ การมีวาจาเป็นที่รัก มีวาจาอ่อนหวาน เป็นสิ่งผูกยึดจิตใจของผู้ฟัง มีวาจาสุภาพอ่อนหวานชวนฟัง เป็นวาจาที่ไม่หยาบคายและก่อให้เกิดประโยชน์ การมีปิยวาจานี้ มีความสำคัญมากในการผูกมิตรหรือรักษาน้ำใจของบุคคลในสังคม การใช้วาจาอ่อนหวานในการสื่อสารย่อมเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงสังคมที่ตนอยู่อาศัย

3. อัตถจริยา การประพฤติตนหรือบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ เช่น การช่วยเหลือผู้อื่นในเวลาที่จำเป็นไม่เป็นคนนิ่งดูดายในยามที่ตนเองมีกำลังความสามารถที่พอจะช่วยเหลือได้ ต้องเป็นผู้ที่รู้จักให้การช่วยเหลือในเวลาที่สมควรช่วยเหลือ เช่น เมื่อถึงคราวที่มิตรสหายหรือผู้อื่นประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ก็ต้องให้การช่วยเหลือตามกำลังความสามารถเพื่อเป็นการผูกมิตรไมตรีหรือแสดงถึงความมีน้ำใจต่อกัน

4. สมานัตตตา การประพฤติปฏิบัติตนสม่ำเสมอ เป็นคนที่ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายไม่คบมิตรเพราะเห็นแก่ประโยชน์ ต้องคบหาสมาคมกับมิตรสหายด้วยความจริงใจไม่ว่าในคราวสุขหรือทุกข์ ก็พร้อมที่จะอยู่เคียงข้างมิตรสหายเสมอ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล พบว่า

1) การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์พัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการให้ทาน

การแก้ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ด้านการให้ทาน สามารถนำพุทธจริยศาสตร์ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ข้อที่ 1 ทาน (การให้ การแบ่งปัน) มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำ

เครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของเยาวชนในการให้ทานในสังคมดิจิทัลได้

2) การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์พัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการใช้วาจาอ่อนหวาน

การแก้ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการใช้วาจาอ่อนหวานในสังคมดิจิทัล สามารถนำพุทธจริยศาสตร์ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ข้อที่ 2 ปิยวาจา (การใช้วาจาอ่อนหวาน) มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาการใช้วาจาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการใช้วาจาของเยาวชนเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในสังคมดิจิทัลได้

3) การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์พัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการบำเพ็ญประโยชน์

การแก้ปัญหาในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ สามารถนำพุทธจริยศาสตร์ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ข้อที่ 3 อัตถจริยา (การบำเพ็ญประโยชน์) มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์ของเยาวชนในสังคมดิจิทัลได้

4) การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์พัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ

การแก้ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ สามารถนำพุทธจริยศาสตร์ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ข้อที่ 4 สมานัตตตา (การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ) มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของเยาวชนในสังคมดิจิทัลได้

โดยสรุป การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล โดยใช้พุทธจริยศาสตร์ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เพื่อปรับแก้ปัญหาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้ทาน ด้านการใช้วาจาอ่อนหวาน ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัลได้

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

จากประเด็นศึกษา สภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ทำให้ทราบว่า ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตและการสื่อสารในโลกดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการจิตใจของเยาวชน จากการศึกษาข้อมูลและสังเกตพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของเยาวชนทำให้พบว่า มีปัญหามากมายที่เป็นปัญหาต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล โดยสรุปเป็น 4 ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้แก่ ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการให้ทาน ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการใช้วาจาอ่อนหวาน ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี และคณะ (2560) ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า

1) พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z พบว่า พฤติกรรมจิตสาธารณะการเรียนในรายวิชา และสามารถสรุปเนื้อหาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z วิชาสังคมจะมีงานให้ทำเรื่องจิตอาสา พบว่า ได้รับการปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะตั้งแต่เรียน ม.ต้น คุณครูเป็นผู้ปลูกฝังเรื่องการมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลืองานโรงเรียนและรู้จักการสละเวลามาทำงานเพื่อส่วนรวม ในขณะที่ทางครอบครัวจะปลูกฝังให้ช่วยเหลือคนอื่นช่วยงานบ้าน ช่วยดูแลน้องๆ ทำงานที่ตัวเองรับผิดชอบ สอนให้มีน้ำใจ ถ้ามีโอกาสก็ช่วยเหลือคนอื่น

2) วิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z: ตามแนวพระพุทธศาสนาแรงจูงในหรือปัจจัยที่จะทำให้นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ พบว่า เกิดการปลูกฝังจากครอบครัว และการดำเนินชีวิตตามตัวอย่างที่ดี

3) รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z: ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ควรสร้างการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เกิดจากความรู้สึกนึกคิดในจิตใจรวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีที่มีอยู่ในพื้นฐานของจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาภายนอกปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดผ่านการกระทำของบุคคล ซึ่งการแสดงออกของบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะสำคัญเป็นบุคคลที่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ทั้งมีความรับผิดชอบในส่วนของตน ไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายให้กับผู้อื่น เช่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น การไม่ประพฤติคดโกง และมีการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดในสังคมและการไม่ทำลาย

สังคมไม่ว่าทางใดก็ตาม เช่น รักษากฎระเบียบที่ดีงาม อยู่ภายใต้ระเบียบวินัย ช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังและความสามารถของตนเอง

2. พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

จากประเด็นศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า พบว่า พุทธจริยศาสตร์ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่หลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นหลักพุทธธรรมว่าด้วยการยึดเหนี่ยวจิตใจ การผูกมิตรสัมพันธ์กันของบุคคลในสังคม ประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่ ทาน (การให้ การแบ่งปัน) ปิยวาจา (การใช้วาจาอ่อนหวาน) อัตถจริยา (การบำเพ็ญประโยชน์) และสมานัตตตา (การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ) โดยนำมาเป็นเครื่องมือการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัลสอดคล้องกับพระมหาศุภชัย สุภทฺโท (เบ้าทอง) (2558) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง โดยปกติต่างมุ่งหวังในการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อส่วนตัว เพิกเฉยต่อสังคมส่วนรวมไม่ช่วยกันรักษาสมบัติ และสถานที่ที่เป็นทรัพย์สินสาธารณะ เขาเหล่านั้นไม่สนใจแก้ปัญหาทั่วไปโดยส่วนรวม ดังนั้น จึงควรปลูกฝังส่งเสริมและพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะให้มีมากขึ้นในสังคมไทย เพราะจิตสำนึกสาธารณะเป็นเรื่องของจิตใจ และเป็นความรู้สึกภายในจิตที่เกิดขึ้นได้ การปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะนั้น ควรปลูกฝังจิตสำนึกให้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กสู่วัยรุ่น และจนถึงวัยผู้ใหญ่ได้นั้น บุคคลต้องการปลูกจิตสาธารณะให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจอันจะมีผลให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

(1) จากสภาพปัญหาการขาด “จิตสำนึกสาธารณะ” พบว่า คนในสังคมไทยปัจจุบันเผชิญปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การที่ผู้คนขาดจิตสำนึกขาดความรับผิดชอบ เช่น การทิ้งขยะในที่สาธารณะ การขีดเขียนในที่สาธารณะ การไม่เคารพกฎจราจร การข้ามถนนไม่ใช้สะพานลอย การแย่งกันขึ้นรถเมล์หรือรถไฟ เป็นต้น และปัญหาส่วนหนึ่ง คือ การไม่เข้มงวดต่อการบังคับใช้กฎกติกาต่าง ๆ ปัญหาเหล่านี้เป็นการขาดจิตสำนึกของคนในสังคมไทยปัจจุบัน

(2) แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธที่มีหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของสังคมไทย อันเป็นหัวใจสำคัญแห่งคุณธรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายของความถูกต้องดีงาม หลักธรรมที่สำคัญได้แก่ (1) สังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคล และเป็นธรรมเครื่องสงเคราะห์ผู้อื่น (2) พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ (3) ฆราวาสธรรม 4 คือ ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน อิทธิบาท 4 คือ คุณ

เครื่องให้สำเร็จความประสงค์ (4) สาราณียธรรม 6 คือ ธรรมการอยู่ร่วมกันให้เกิดความสามัคคี เป็นต้น

(3) เพื่อบูรณาการแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกด้วยแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธ คือ (1) ด้านการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ (2) ด้านสิ4งแวดล้อม (3) ด้านการดูแลรักษาสาธารณสมบัติ (4) ด้านการประกอบธุรกิจ เป็นการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในรูปแบบที่เหมาะสมในสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาจิตสำนึกของบุคคลในสังคมไทยให้มีจิตสำนึกสาธารณะในด้านการพัฒนาที่เหมาะสมในปัจจุบัน

3. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

จากประเด็นศึกษา พบว่า การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่พุทธจริยศาสตร์ โดยเฉพาะการนำเอาหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา มาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์เยาวชนให้มีจิตสาธารณะในการให้การแบ่งปัน การใช้วาจาอ่อนหวานสุภาพเรียบร้อยในการสื่อสาร การบำเพ็ญตนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อสังคมและการปฏิบัติตนสม่ำเสมอเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สอดคล้องกับณัฐชยา จิตภักดี (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์” ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการพัฒนามนุษย์ คือในยุคโลกาภิวัตสังคมเน้นการพัฒนามนุษย์ทางด้านร่างกายและทางด้านวัตถุมากเกินไป โดยปล่อยปละละเลยด้านจิตใจ จึงทำให้เกิดปัญหามากมาย ดังนี้

ปัญหาทางกาย ได้แก่ โรคภัยไขเจ็บ ปัญหาทางศีล ได้แก่ การขาดระเบียบวินัย ปัญหาทางจิต ได้แก่ ปัญหาความซึมเศร้า ปัญหาทางปัญญา ได้แก่ ปัญหาการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาเป็นต้น

หลักพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนามนุษย์ ได้แก่ คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการพัฒนามนุษย์ให้เกิดความสมดุล คือ อริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรจน์ มรรค) ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และภาวนา 4 (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา)

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ได้แก่ การนำหลักอริยสัจสี่ หลักไตรสิกขาและหลักภาวนา 4 มาใช้ในการพัฒนามนุษย์ 4 ด้าน ดังนี้ 1) กายภาวนา คือ การพัฒนาทางร่างกายให้มีสุขภาพแข็งแรง 2) สีลภาวนา คือ การพัฒนาให้มีระเบียบวินัย 3) จิตภาวนา คือ การพัฒนาจิตให้มีคุณภาพ และมีศักยภาพ 4) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาให้รู้ทันโลกและชีวิตตามสภาวการณ์ ทำตนให้รอดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตและการสื่อสารในโลกดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการจิตใจของเยาวชน จากการศึกษาข้อมูลและสังเกตพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของเยาวชน ทำให้พบว่า มีปัญหามากมายที่เป็นปัญหาต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล โดยสรุปเป็น 4 ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้แก่ ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการให้ทาน ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการใช้วาจาอ่อนหวาน ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ

พุทธจริยศาสตร์ในงานวิจัยนี้ มุ่งเน้นที่หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักพุทธธรรมว่าด้วยการยึดเหนี่ยวจิตใจ การผูกมิตรสัมพันธ์กันของบุคคลในสังคม ประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่ ทาน (การให้ การแบ่งปัน) ปิยวาจา (การใช้วาจาอ่อนหวาน) อัตถจริยา (การบำเพ็ญประโยชน์) และสมานัตตตา (การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ) โดยนำมาเป็นเครื่องมือการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่พุทธจริยศาสตร์ โดยเฉพาะการนำเอาหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา มาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคของการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์เยาวชนให้มีจิตสาธารณะในการให้การแบ่งปัน การใช้วาจาอ่อนหวานสุภาพเรียบร้อย ในการสื่อสาร การบำเพ็ญตนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อสังคม และการปฏิบัติตนสม่ำเสมอเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544). *จอมปราชญ์นักการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

ณัฐชยา จิตภักดี. (2564).*“การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์”*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุลงกรณราชวิทยาลัย.

ปิยะชาติ อิศรภักดี. (2559). *BRANDING 4.0*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ฮาวทู อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี และคณะ. (2560). *“พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา”. รายงานวิจัย.* สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาศุภชัย สุภทฺโท (เบ้าทอง). (2558). *“แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ”.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์). (2559). *จริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

https://www.thansettakij.com/technology/technology/589776 [สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2567]

การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วัฒนธรรมและมารยาทไทย โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

THE DEVELOPMENT OF ANALYTICAL THINKING AND LEARNING ACHIEVEMENT IN THAI CULTURE AND MANNERS USING ROLE PLAYING FOR GRADE 6 STUDENTS

[1]ดวงฤทัย จันภักดี และ [2]ดุจเดือน ไชยพิชิต

[1]Duangluethai Junpukdee and [2]Dudduan Chaipichit

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand

[1]Daungluthai1999@gmail.com, [2]Dudduan.chi@neu.ac.th

Received : December 20, 2024; **Revised** : March 21, 2025; **Accepted** :April 29, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียน โดยใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วัฒนธรรมและมารยาทไทย โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยการใช้บทบาทสมมติ การคิดวิเคราะห์มีคะแนนเฉลี่ย 25.53 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.11 ซึ่งมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 2) ผลการพัฒนา

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[2]อาจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีคะแนนเฉลี่ย 24 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.39 ซึ่งมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 13 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 และนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 13.33 3) ความพึงพอใจในการจัดการเรียนสอน โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านสื่อการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ , ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ , ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This research aimed to: 1) Develop analytical thinking skills of Grade 6 students after learning using role-playing, targeting an average score of 70% or higher. 2) Improve academic achievement in Thai culture and manners for Grade 6 students through role-playing, with an average score of at least 70% of the total score. 3) Examine the satisfaction of Grade 6 students with learning through role-playing. The research findings indicated that: 1) The development of analytical thinking among Grade 6 students who learned through role-playing showed an average score of 25.53 points, which is 85.11%, with a standard deviation of 2.06. All 15 students met the criteria, accounting for 100.00%. 2) The academic achievement in Thai culture and manners for Grade 6 students using role-playing resulted in an average score of 24 points, equating to 80%, with a standard deviation of 3.39. Thirteen students passed the criteria, representing 86.67%, while 2 students did not meet the criteria, accounting for 13.33%. 3) Overall satisfaction with the teaching and learning process had an average score of 4.61, indicating a very high level of satisfaction. When considered in specific areas, the average for the learning activity organization was 4.59, reflecting a high level of satisfaction; the learning atmosphere averaged 4.53, also indicating a high level of satisfaction; the learning media averaged 4.59, demonstrating

high satisfaction; and the benefits received averaged 4.80, indicating a high level of satisfaction.

Keywords: Role-playing learning, analytical thinking ability, academic achievement

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของการพัฒนาเทคโนโลยี และคอมพิวเตอร์ ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ทางการสื่อสารที่สามารถเชื่อมโยงสังคมต่างๆ ทุกมุมโลกให้เข้ามาใกล้ชิดกันมากขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน และได้ผลักดันทุกสังคมโลกให้เข้าสู่ยุคใหม่ทาง วัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลกตามมาอย่างรวดเร็ว หรือที่รู้จักกัน ในคำว่า“โลกาภิวัตน์” (Globalization) การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคนี้มีผลสำคัญที่ทำให้เกิดความสับสนทางความคิด (Chaos Thinking) มนุษย์จำต้องเผชิญกับสิ่งเปลี่ยนแปลงทาง วัฒนธรรมที่รวดเร็ว และรุนแรง อันเป็นการชี้นำความคิดเฉพาะบุคคลจนกลายเป็นการชี้นำ ทางวัฒนธรรม (Navigate Culture) และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm) ในที่สุดสังคมจะมีสภาพไร้กฎเกณฑ์ ไปอย่างง่ายดาย ยากต่อการควบคุม ผลกระทบและการแก้ไขปัญหาที่จะตามมาในภายหลัง เด็กและเยาวชนคือบุคคลที่ล่อแหลม ต่อการรับเอาค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ ด้วยความเป็นผู้ที่อยู่ในวัยเรียนรู้ พร้อมที่จะรับการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่เสมอ ประกอบกับความไม่รู้หรือมีองค์ความรู้ไม่เพียงพอยอม ได้รับผลกระทบที่เร็วกว่าในวัยอื่นๆ การป้องกันและการแก้ไขใดๆ ที่เกี่ยวของจำเป็นต้องมุ่งไปที่การสร้างภูมิคุ้มกัน ในกระบวนการคิดของมนุษย์ ให้เกิดการคิดและวิเคราะห์อย่างมี ระบบ มีวิจารณญาณ ตระหนักได้ว่าสิ่งที่เขามากระทบนั้นมีองค์ประกอบอย่างไรและแต่ละ องค์ประกอบนั้น เกี่ยวของกับเราในด้านใดบ้างจะส่งผลกระทบต่อตัวเราและสังคมอย่างไร ดังนั้น การสร้างกระบวนการคิด จึงมีความสำคัญอย่างซึ้ง ดังจะเห็นได้จากนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทยปัจจุบัน ซึ่งได้มีการประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยกำหนดตัวบ่งชี้มาตรฐาน การศึกษา ในสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตัวที่ 2 ที่กำหนดให้ผู้เรียนจะต้องเกิดทักษะทางความสามารถในการคิดเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่าง สร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ 2551 : 4) ประกอบด้วย ความสามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด ความสามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูลรู้จักพิจารณา ข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบเลือกวิธี และมีปฏิภาณ ใน การแกปญหาและตัดสินใจได้อย่างสันติ ความถูกตองเหมาะสมและมี

ความคิดริเริ่ม มี จินตนาการ สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้ เพื่อให้สอดคลองกับวิสัยทัศน์ของ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ว่า มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรู้และทักษะ พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต บนพื้นฐานที่เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ด้วยเหตุผลข้างต้นการคิดและกระบวนการคิด จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่าง หนึ่งในการจัดการศึกษาตามเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) วงการศึกษาทั้งในประเทศไทยและ ต่างประเทศ ได้ค้นพบ ว่าการพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียนทำได้ในขอบเขตที่จำกัดยังไม่ กว้างขวางและยังไม่ถึงเป้าหมายที่ต้องการ จากผลการวิจัยพบว่าในการสอนวิชาต่างๆ ผู้ เรียนสามารถทำได้ดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะพื้นฐาน แต่เมื่อใช้ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ ซึ่งถือเป็นทักษะที่จำเป็นและสำคัญในสังคมยุคโลกาภิวัฒน์อย่างมาก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม ทักษะกระบวนการ เจตคติและค่านิยม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สภาพปัญหาการขาดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสาธิตดวงฤทัย ทัยกมลวิชชาลัย พบว่า นักเรียนไม่สามารถจำแนกแยกแยะ ระบุเรื่องหรือปัญหา เปรียบเทียบข้อมูลอื่นๆได้อย่างแม่นยำเพียงต่อตรวจสอบได้ เพื่อให้ผู้เรียนนำความสามารถในการคิดวิเคราะห์นี้ไปใช้ในการตัดสินใจอย่างถูกต้องเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในปีที่ผ่านๆมาอยู่ในระดับร้อยละ 40 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด คือ ร้อยละ 70 โดยทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะที่ต้องผ่านกระบวนการทางการคิดหลายขั้นตอนตั้งแต่การรวบรวมความคิด จนสามารถระบุเรื่องหรือปัญหา การจำแนกแยกแยะ การเปรียบเทียบข้อมูลอื่นๆและตรวจสอบ ข้อมูลอย่าชำนาญได้ (แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนสาธิตดวงฤทัย ทัยกมลวิชชาลัย, 2563) จากการศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมพบว่าการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ประสบปัญหาหลายประการ เช่น ครูผู้สอนเน้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ไม่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดและครูไม่ค่อยนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ๆมาใช้โดยส่วนใหญ่ ครูจะยึดหนังสือเรียนแทนหลักสูตรและเนื่องจากครูผู้สอนมีคาบสอนมากมีภาระงานพิเศษอื่นๆมากทำให้ครูไม่มีโอกาสพัฒนารูปแบบวิธีการสอนใหม่ ๆ ส่งผล

ให้ผู้เรียนขาดความใฝ่รู้ ใฝ่เรียนขาดการเรียนรู้ในเชิงตั้งคำถามการหาคำตอบอย่างเป็นเหตุและผล ระเบียบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้และปัจจุบันการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ยังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีลักษณะเนื้อหาที่ท่องจำมากกว่าปฏิบัติ จึงทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่วิเคราะห์ข้อมูลไม่เป็นซึ่ง

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่กล่าวมาผู้ศึกษาค้นคว้าจึงเห็นควรที่จะมีการศึกษาหาวิธีสอนที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางเรียนใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสำคัญๆของนักวิชาการนักการศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคการสอนการจัดการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติ เป็นวิธีหนึ่งที่น่าสนใจและคาดว่าจะพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้การจัดการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติเป็นแนวคิดที่ลักษณะคล้ายคลึงกับการสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) และการสอนแบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry) ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมตินี้ต้องอาศัยความสามารถกระบวนการคิดค่อนข้างมาก ทั้งของครูผู้สอนเองและของผู้เรียน ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะนำมาใช้นี้จะเป็นกิจกรรมที่หลากหลายและแต่กิจกรรมต่างๆ ที่นำมาใช้นี้จะสร้างขึ้นเป็นสถานการณ์บทบาทสมมติเพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ (ชวนี ทองโรจน์ , 2557)

การจัดการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติ เป็นวิธีสอนที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ โดยมีกระบวนการสอนต่างๆ ซึ่งผู้สอนมีหน้าที่ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยให้ผู้เรียนสวมบทบาทในสถานการณ์ร่วมแสดงบทบาทของตัวละครเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับตัวละครนั้นๆ จนสามารถระบุปัญหาที่ตัวละครพบเจอได้ ตลอดจนจำแนกแยกแยะ เปรียบเทียบข้อมูลที่มีกับข้อมูลอื่นๆและตรวจสอบข้อมูลที่มีอย่างชำนาญเพื่อให้มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดและแสดงออกมาตามความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนเองและนำเอาการแสดงออกของผู้เรียน ทั้งทางด้านรู้ความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมที่ผู้สอนสังเกตเห็นเป็นข้อมูลใน การอภิปราย (ทิศนา แขมมณี,2562) เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติขึ้นจากความเป็นจริง มาให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ผู้เรียนคิดว่าควรจะเป็น ผู้สอนจะใช้การแสดงออกทั้งทางด้านความรู้ความคิด และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นพื้นฐานในการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระของบทเรียนอย่างลึกซึ้ง และรู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550)

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วัฒนธรรมและมารยาทไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อที่นักเรียนจะสามารถนำไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันทั้งที่บ้านและโรงเรียน

ได้อย่างดีและถูกต้องและเพื่อสร้างสรรค์เยาวชนยุคใหม่ที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นผู้มีเอกลักษณ์ไทยจากการแสดงออกด้วยมารยาทงามตามแบบไทย เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้เห็นคุณค่าและมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด การตรวจสอบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนโดยใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70

2. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วัฒนธรรมและมารยาทไทย โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วัฒนธรรมและมารยาทไทย โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการหัวข้อต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตดวงฤทัย ทัยกมลวิชชาลัย ตำบลกกโพธิ์ อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง วัฒนธรรมและมารยาทไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 แผน รวมเวลาเรียน 12 ชั่วโมง ดังนี้

1) วัฒนธรรมไทย (1)	เวลา 2 ชั่วโมง
2) วัฒนธรรมไทย (2)	เวลา 2 ชั่วโมง
3) มารยาทไทย (1)	เวลา 2 ชั่วโมง
4) มารยาทไทย (2)	เวลา 2 ชั่วโมง

5) วัฒนธรรมท้องถิ่น (1) เวลา 2 ชั่วโมง

6) วัฒนธรรมท้องถิ่น (2) เวลา 2 ชั่วโมง

2.2 แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ เรื่องวัฒนธรรมและมารยาทไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ มี 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องวัฒนธรรมและมารยาทไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นข้อสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ มี 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2.4 แบบวัดความพึงพอใจจำนวน 18 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วัฒนธรรมและมารยาทไทย โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สรุปผล ดังนี้

1. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการใช้บทบาทสมมติ ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด แสดงดังตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์

จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	ร้อยละ	S.D.	นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์		นักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์	
					คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
15 คน	30	25.53	85.11	2.06	15	100	0	0.00

จากตารางที่ 1 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยการใช้บทบาทสมมติของนักเรียน ผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์มีคะแนนเฉลี่ย 25.53 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.06 ซึ่งมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00

จากผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านได้ ปรากฏตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ รายด้าน

รายการ	คะแนนการคิดวิเคราะห์			คะแนนรวม (30)
	1.วิเคราะห์ความสำคัญ (10)	2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ (10)	3.วิเคราะห์หลักการ (10)	
คะแนนเฉลี่ย	8.07	8.73	8.73	25.53
ร้อยละ	80.67	87.33	87.33	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.29	0.85	0.93	
ผลการประเมิน	**ผ่าน**	**ผ่าน**	**ผ่าน**	**ผ่าน**

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ เป็นรายด้าน พบว่า

ด้านที่ 1 การวิเคราะห์ความสำคัญของนักเรียนที่เรียนด้วยการใช้บทบาทสมมติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 8.07 คิดเป็นร้อยละ 80.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.29

ด้านที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของนักเรียนที่เรียนด้วยการใช้บทบาทสมมติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 8.73 คิดเป็นร้อยละ 87.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.85

ด้านที่ 3 การวิเคราะห์หลักการของนักเรียนที่เรียนด้วยการใช้บทบาทสมมติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 8.73 คิดเป็นร้อยละ 87.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45

2. ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการใช้บทบาทสมมติ ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 คะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องวัฒนธรรมและมารยาทไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จำนวนนักเรียนทั้งหมด	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70	คะแนน			จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70		ร้อยละของนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์	
			$\overline{X}$	ร้อยละ	S.D.	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
15	30	21	24	80	3.39	13	2	86.67	13.33

จากตารางที่ 3 พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยการใช้บทบาทสมมติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการประเมินคะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องวัฒนธรรมและมารยาทไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ย 24 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.39 ซึ่งมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 13 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 และนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 13.33

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ ดังนี้

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ โดยรวมและรายด้าน ดังนี้

ความพึงพอใจในการจัดการเรียนสอน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
ตอนที่ 1			
1.ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
1.1 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนมีอิสระทางความคิด และจินตนาการ	4.47	0.83	มาก
1.2 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนและครูมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น	4.60	0.74	มากที่สุด
1.3 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้น	4.53	0.52	มากที่สุด
1.4 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน	4.80	0.41	มากที่สุด
1.5 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองมากขึ้น	4.53	0.52	มากที่สุด
2.ด้านบรรยากาศการเรียนรู้			
2.1 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สร้างบรรยากาศการเรียนรู้	4.20	0.94	มาก
2.2 บรรยากาศในชั้นเรียนทำให้เรียนอย่างมีความสุข	4.40	0.83	มาก
2.3 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะอยากเรียนมากขึ้น	4.67	0.49	มากที่สุด
2.4 บรรยากาศในชั้นเรียน มีครูคอยแนะนำและให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน	4.87	0.35	มากที่สุด
2.5 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมทำให้นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ	4.53	0.52	มากที่สุด
3.ด้านสื่อการเรียนรู้			
3.1 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ด้วยตัวเอง	4.60	0.74	มากที่สุด
3.2 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนมีการออกแบบสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.67	0.62	มากที่สุด
3.3 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ครูคอยแนะนำในการเลือกใช้สื่อ – อุปกรณ์การเรียนรู้	4.60	0.51	มากที่สุด

ความพึงพอใจในการจัดการเรียนสอน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
ตอนที่ 1			
3.4 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้	4.67	0.72	มากที่สุด
3.5 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ครูคอยแนะนำวิธีการค้นคว้าหาวิธีการแก้ปัญหาจากแหล่งต่างๆ	4.40	0.83	มาก
4.ด้านประโยชน์ที่ได้รับ			
4.1 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้นักเรียนเกิดทักษะที่จำเป็นหลากหลายด้าน	4.87	0.35	มากที่สุด
4.2 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาบทเรียนมากยิ่งขึ้น	4.80	0.41	มากที่สุด
4.3 การใช้แสดงบทบาทสมมติในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากบทเรียนเข้ากับปัญหาชีวิตประจำวันได้	4.73	0.46	มากที่สุด
รวมเฉลี่ยทั้งหมด	**4.61**	**0.60**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนสอน โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านสื่อการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

จากการศึกษาค้นคว้า การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วัฒนธรรมและมารยาทไทย โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการสรุปผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง วัฒนธรรมและมารยาทไทย โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ย 25.53 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.06 ซึ่งมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากวิธีการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติโดยฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจความคิด ความรู้สึก และการกระทำของผู้ที่อยู่ในบทบาทนั้น จากการได้สำรวจมุมมอง

ของตนเองและได้สำรวจมุมมองของผู้อื่น ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเทคนิคเฉพาะของแต่ละบทบาทในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงความเป็นจริง ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง รู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับบทบาทและค่านิยมของกลุ่ม รู้จักการแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างเหมาะสมกับบทบาทหรือสถานการณ์ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกความกล้าแสดงออกตามบทบาทสมมติที่ได้รับมอบหมาย กล้าตอบสนองต่อสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นตามความคิดความรู้สึกของตนเอง ทำให้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของณัฐสุดา สุภารัตน์, วิโรฒน์ ชมพูและวิชิตสุรัตน์ เรืองชัย (2563) ทำการวิจัยเรื่องความสามารถในการพูดภาษาญี่ปุ่นและเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่กล่าวไว้ว่า การแสดงบทบาทสมมติจะ ช่วยให้นักเรียนมีผลคะแนนการพูดภาษาญี่ปุ่นหลังเรียนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 79.49 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานร้อยละ 70 ที่กำหนดไว้มีผลคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01และเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติภาพรวมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับแนวคิดของอารีรัตน์ ใจหงิม และดวงณภัทร เสาแก้ว(2563) ทำวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ เรื่องมารยาทไทยของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติ1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง มารยาทไทย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง มารยาทไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 0.04, S.D. = 4.89)

ผู้ศึกษาค้นคว้าได้มีเอกสารใบความรู้ และแบบทดสอบให้นักเรียนได้ฝึกการเรียนรู้ และฝึกการคิดวิเคราะห์ นักเรียนทำกิจกรรมในแต่ละครั้งจะเกิดการคิดวิเคราะห์ ดังที่

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วัฒนธรรมและมารยาทไทย โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการประเมินคะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีคะแนนเฉลี่ย 24 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.39 ซึ่งมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 13 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

การที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทบาทสมมุติ เนื่องจากการจัดกิจกรรมได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ ค้นหาคำตอบ กิจกรรมการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทำให้เข้าใจบทเรียนได้ง่าย นอกจากนี้ยังให้นักเรียนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้ฝึกอธิบายให้เพื่อนฟัง ทำให้นักเรียนสามารถจดจำความรู้และมีความเข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น สังเกตได้จากนักเรียนที่พูดหรืออธิบายให้เพื่อนฟังบ่อยๆ จะจดจำเนื้อหาได้ดีกว่านักเรียนที่นั่งฟังเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้

กระบวนการอภิปรายมีความสำคัญยิ่ง เพราะนักเรียนได้ฝึกการแสดงความคิดเห็น ฝึกการคิด และฝึกการให้เหตุผลในการอธิบาย ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทองแดง สุกเหลือง (2565) ทำวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แนวจิตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการรู้แนวจิตปัญญาศึกษาของนักศึกษา มีคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 31.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ S.D = 1.72 คะแนนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 42.03 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ S.D.= 2.24 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แนวจิตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา ที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนการรู้แนวจิตปัญญาศึกษาในรายวิชาสื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้สังคมศึกษา พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับแนวคิดของชวนพิศ สิงห์เย็น(2560) ทำวิจัยเรื่อง ผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเหตุและผล ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะ การทำงานเป็นกลุ่ม ในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนเหตุและผล มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2)นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนเหตุและผล มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 4) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนเหตุและผล มีทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม หลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 5) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนเหตุและผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

3. ความพึงพอใจในการเรียนรู้ โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 คิดเป็นร้อยละ 92.15 ของนักเรียนทั้งหมด ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตราฐาน เท่ากับ 0.60 ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ นักเรียนมีความพึงพอใจมากเพราะนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ไม่น่าเบื่อหน่าย และสอดคล้องกับนุชรี คงมณี (2567) ทำวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการการจัดการที่มีต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการมีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการ

จัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.41 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.46 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจด้านสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.49 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.43 รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมของนักศึกษา มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.49 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.48 และน้อยที่สุด คือ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.34 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.54

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วัฒนธรรมและมารยาทไทย โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องวัฒนธรรมและมารยาทไทย โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และ ด้านความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะว่านักเรียนมีความสุขจากการเรียนด้วยการแสดงบทบาทสมมติ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรูแกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง ประเทศไทย จำกัด

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

ชวนี ทองโรจน์. (2557). *การปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูปการเรียนรู้ของไทย.* วารสารการศึกษาไทย, 13(117), 12-15.

ชวนพิศ สิงห์เย็น. (2560). *ผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเหตุและผลที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการทำงานเป็นกลุ่มในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.* Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 10(1), 417-431.

ณัฐสุดา สุภารัตน์ วิโรฒน์ ชมพูและวิชิตสุรัตน์ เรืองชัย. (2563). *ความสามารถในการพูดภาษาญี่ปุ่นและเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.* Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University, 17(76), 47-55.

ทิศนา แขมมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทองแดง สุกเหลือง. (2565). *การจัดการเรียนรู้แนวจิตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.* วารสารวิจัยวิชาการ, 6(2), 169-182.

นุชรี คงมณี. (2567). *ความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการการจัดการที่มีต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน.* วารสารวิชาการการพัฒนาท้องถิ่นวิทยาลัย ชุมชนพังงา, 1(1), 74-82.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 5)

กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

APPROPRIATE MARKETING MIX STRATEGY FOR AGRICULTURAL PRODUCTS TO INCREASE THE COMPETITIVENESS OF BAN WAN COMMUNITY NAMKHAM SUB-DISTRICT, MUEANG DISTRICT, SISAKET PROVINCE

[1]บังอร สุขจันทร์

[1]Bangorn Sukchan

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

Sisaket Rajabhat University, Thailand

bangornsuk@hotmail.com

Received : December 20, 2024; **Revised** : March 21, 2025; **Accepted** :April 29, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อศึกษากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mix Method) เก็บตัวอย่างจากเกษตรกรบ้านหว้าน จำนวน 92 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ทำการสุ่มแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและบรรยายเชิงพรรณนา ทำการสนทนากลุ่มจากเกษตรกรบ้านหว้านเพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและทำการระดมสมองจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 7 คน เพื่อศึกษากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหากับทฤษฎี สรุปผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบ

[1] อาจารย์ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

แบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 60 ปีขึ้นไป มีการศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพหลักคือ อาชีพเกษตรกร มีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำการเกษตร มากกว่า 21 ปีขึ้นไป ขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการสร้างความแตกต่างพบว่าเกษตรกรมี ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ด้านผู้นำต้นทุนพบว่ามีการนำวัสดุหรือวัตถุดิบในท้องถิ่นที่เอื้อต่อการผลิต สินค้าเกษตรมาใช้และด้านการมุ่งเฉพาะส่วนพบว่ามีผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรไว้เพียงพอต่อความ ต้องการของลูกค้าทำให้ตอบสนองลูกค้าได้รวดเร็ว ส่วนกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมสำหรับ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรนั้นพบว่ากลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ควรมีความปลอดภัยจากสารเคมี ผลิตภัณฑ์ต้องตรงตามความต้องการของลูกค้า ด้านราคาต้องมีการกำหนดราคาหลายระดับราคา สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ด้วยการแปรรูป ด้านการจัดจำหน่ายควรมีการสร้างพันธมิตรทาง การค้า มีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งออฟไลน์และออนไลน์มและด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมีการสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์และใช้ดิจิทัลมาร์เก็ตติ้งในการสื่อสาร การตลาดเชิงบูรณาการ

คำสำคัญ : กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด, ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร, ขีดความสามารถทางการแข่งขัน

Abstract

The purpose of this research is to study appropriate marketing mix strategies for agricultural products to increase the competitiveness of Ban Wan community, Nam Kham Subdistrict, Mueang District, Sisaket Province. It is a mixed method research. Samples were collected from 92 Ban Wan farmers. The tool used in the research was a questionnaire. Do random sampling. Data were analyzed by finding mean, percentage, standard deviation and descriptive description. Conduct group discussions from Ban Wan farmers to analyze the environment. and brainstorming from 7 stakeholders to study marketing mix strategies Analyze the data obtained from taking notes. Analyze content data with theory In summary, the results of the research found that the majority of respondents were female, aged 60 years and over, and had primary school education. The main occupation is a farmer. The average income is not more than 50,000 baht per year. Most of them have been in agriculture for more than 21 years. Competitiveness in making a difference is found that farmers have quality products. On the cost leader side, it was found that local materials or raw materials were used that facilitate the

production of agricultural products. And on the focus on specific areas, it was found that there were sufficient agricultural products to meet customer needs, resulting in a quick response to customers. As for appropriate marketing strategies for agricultural products, it was found that product strategies should be safe from chemicals. The product must meet the needs of the customer. In terms of price, prices must be set at several price levels. Add value to products through processing. In terms of distribution, trade alliances should be created. Distribution channels,both offline and online, have been added, and marketing promotion should have marketing communications though social media and using digital marketing in integrated marketing communication.

Keywords: Appropriate marketing mix strategy, agricultural products, competitiveness,

บทนำ

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่เอื้อต่อการทำการเกษตร ภาครัฐจึงมีการเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเข้ากับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ.2579 มุ่งด้านส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งประเทศไทย 4.0 หรือ Thailand 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ภาคเกษตรถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจประเทศไทยเป็นอย่างมาก (พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, 2553) แม้ว่าสัดส่วนของภาคเกษตรต่อเศรษฐกิจโดยรวมจะลดลง แต่ภาคเกษตรไทยยังคงสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยจำนวนมาก อีกทั้งแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นด้านการเกษตรมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาภาคเกษตรให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยการยกระดับผลิตภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และสินค้าเกษตรซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ (สุวิทย์ เมษอินทรี, 2559)

จังหวัดศรีสะเกษประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร มีอาชีพทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ สินค้าเกษตรที่มีชื่อเสียงของจังหวัดศรีสะเกษได้แก่ หอม กระเทียม ทุเรียนภูเขาไฟ ข้าวและพืชผักต่างๆ ดังนั้นภาครัฐจึงให้ความสำคัญกับนโยบายเกษตร 4.0 เป็นการเปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรแบบสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำเนินงานด้านต่างๆ ให้กับเกษตรกรและวงการการเกษตรไทยเพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรให้

เพียงพอต่อการบริโภคในประเทศ คิดค้นและพัฒนานวัตกรรมรวมถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัย แก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ปรับการผลิตให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ห่างจากจังหวัดศรีสะเกษเป็นระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร มีสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก เช่น การทำนา การปลูกพริก หอม กระเทียม มะเขือ เป็นต้น เป็นชุมชนนวัตวิถีที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญคือวัดพระธาตุสุพรรณหงส์ ซึ่งมีความโดดเด่นคือมีอุโบสถพระอุโบสถที่ก่อสร้างบนเรือสุพรรณหงส์จำลองลอยอยู่กลางน้ำอย่างสวยงามแปลกตา ทำให้เป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมของศรีสะเกษ มีตลาดโบราณในการจำหน่ายสินค้าทุกวันอาทิตย์ แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรยังมีความต้องการในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้เพิ่มมากขึ้นจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับหรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ทั้งในด้านผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า ประกอบกับปัญหาของเกษตรกรคือ ต้นทุนการผลิตสูงราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำเกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาผลิตผลทางการเกษตรด้วยตนเองได้ จากปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น หากเกษตรกรได้รับการพัฒนาด้านการตลาดจะทำให้สามารถขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรได้ในราคาที่สูงขึ้น ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงเป็นที่มาของการทำวิจัยเรื่องกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งผลจากการศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในวางแผนพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้เหมาะสมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันให้กับชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษให้สามารถขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรได้ในราคาที่สูงขึ้น มีรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนบ้านหว้านดีขึ้น นอกจากนี้ผลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนพัฒนาส่งเสริมด้านการตลาดผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้กับกลุ่มเกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางการตลาดของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

2. เพื่อศึกษากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mix Method) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งจำแนกรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัยแต่ละวิธีได้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือเกษตรกรบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 118 ครัวเรือน

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คำนวณจากประชากรที่ใช้ในการศึกษา โดยใช้วิธีการคำนวณจากประชากรที่เป็นเกษตรกรบ้านหว้านทั้งหมดจำนวน 92 คน (ณ เดือน เมษายน 2566) โดยใช้สูตรของ Yamane (1973) การวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check- list) และเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale)และแบบสัมภาษณ์ โดยมีข้อคำถามดังนี้

ส่วนที่ 1 ขีดความสามารถทางการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ส่วนที่ 2 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรบ้านหว้านตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่องานวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยมีการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ร่วมการระดมความคิดเห็น ผู้ร่วมสนทนากลุ่มและระดมความคิดเห็น ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการตลาดของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ โดยทำการสนทนากลุ่มจากตัวแทนเกษตรกรบ้านหว้านจำนวน 7 ราย เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของชุมชนบ้านหว้าน และผู้วิจัยได้ระดมความคิดเห็น(Brain storming) จากตัวแทนจากเกษตรกรบ้านหว้าน พ่อค้าคนกลาง นักวิชาการทางการเกษตร นักวิชาการทางการตลาดและ นักวิชาการด้านคอมพิวเตอร์และดิจิทัล ในเรื่องกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรรีสะเกษสรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกหรือการวิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ผลที่ได้จากการวิเคราะห์จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ของชุมชนให้เหมาะสมต่อไป

จุดแข็ง บ้านหว้านมีการผลิตสินค้าเกษตรหลากหลาย เช่น พริก หอมแดง กระเทียม ข้าว ฯลฯ บ้านหว้านมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดศรีสะเกษ คือ วัดพระธาตุสุพรรณหงส์มีระบบชลประเพื่อการเกษตรทำให้เอื้อต่อการทำการเกษตร เอื้อต่อการเลี้ยงสัตว์มีสมุนไพรพื้นบ้านที่เกิดตามธรรมชาติมีกลุ่มมทอผ้า กลุ่มจักสาน กลุ่มผู้ผลิตถุงมือ ที่ทำเป็นอาชีพเสริมจากการเกษตรมีสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ได้รับการส่งเสริมจากกรมพัฒนาชุมชนมีความถัดด้านการแปรรูป เช่นแปรรูปผลิตภัณฑ์น้ำพริกจากปลาแม่น้ำในท้องถิ่นมีโฮมเสตย์ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มีป่าชุมชน ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์มีหนองน้ำ(กุดหวาย) ที่เอื้อต่อการทำการเกษตรมีตลาดโบราณในวันอาทิตย์นุ่งผ้าไทยใส่บาตรมีประเพณีตามฮีต 12 ครอง 14 ที่สามารถดึงนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวที่บ้านหว้าน

จุดอ่อน ฤดูกาลในการทำเกษตรของเกษตรกรค่อนข้างสั้นปัญหาในการรวมกลุ่มในบางเดือนปัญหาในการขายสินค้าเกษตรได้ในราคาที่ต่ำต้นทุนในการผลิต (ปุ๋ยเคมี) สูงขาดการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการทำการเกษตรขาดการประชาสัมพันธ์ตามสื่อสังคมออนไลน์

โอกาสมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเช่น กรมพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษ ฯลฯบ้านหว้านเป็นหมู่บ้านที่ได้รับมาตรฐาน SHA จากหน่วยงาน บ้านหว้านได้รรับการสนับสนุน จาก ธกส. ออมสิน (สนับสนุนชุดเครื่องนอน) ชาวบ้านหว้านได้รับการอบรมต่างๆ เช่น การผลิตสบู่ การผลิตน้ำพริก การผลิตร่มบ้านหว้านเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในเส้นทางเดียวกันมีการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ

อุปสรรค การดำเนินงานจากภายนอกขาดความต่อเนื่อง (ตามปีงบประมาณ) สภาพเศรษฐกิจตกต่ำทำให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวน้อยลงขาดการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานอย่างต่อเนื่องราคาน้ำมันสูงขึ้นมีผลต่อการออกเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ

2. กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการสร้างความแตกต่าง

ขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการสร้างความแตกต่างของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	$\overline{X}$	SD.	**การแปลผล**
มีผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่หลากหลาย	3.50	0.88	มาก
มีผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่มีคุณภาพ	3.58	0.98	มาก
มีการผลิตแบบอินทรีย์	3.19	0.97	ปานกลาง
มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	3.00	0.93	ปานกลาง
มีช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางเกษตรหลายรูปแบบ	3.02	0.92	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวมขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการสร้างความแตกต่าง	**3.26**	**0.93**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 แสดงขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการสร้างความแตกต่างในภาพรวมพบว่ามีขีดความสามารถทางการแข่งขันในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.26, SD = 0.93) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีขีดความสามารถด้านการมีผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.58, SD = 0.98) มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.50, SD = 0.88) มีการผลิตแบบอินทรีย์มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.19, SD = 0.97) มีช่องทางการจัด

จำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรหลากหลายรูปแบบมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.02, SD = 0.92) และมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.00, SD = 0.93)

ตารางที่ 2 ตารางแสดงขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน

ขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	$\overline{X}$	SD.	การแปลผล
มีประสบการณ์ในการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรส่งผลให้ต้นทุนต่ำ	3.04	0.93	ปานกลาง
มีแรงงานในครอบครัวที่เอื้อต่อการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	3.19	0.98	ปานกลาง
มีวัสดุหรือวัตถุดิบในท้องถิ่นที่เอื้อต่อการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	3.55	0.83	มาก
มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต	2.94	0.96	ปานกลาง
มีความสามารถในการขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรในราคาถูก	3.22	0.98	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวมขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุน	**3.19**	**0.93**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 2 แสดงขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนในภาพรวมพบว่ามีขีดความสามารถทางการแข่งขันในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.19, SD = 0.98).19 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีขีดความสามารถด้านการแข่งขันในการนำวัสดุหรือวัตถุดิบในท้องถิ่นที่เอื้อต่อการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.55 , SD = 0.83) มีขีดความสามารถในการขายผลิตภัณฑ์ในราคาถูกมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.22 , SD = 0.98) มีแรงงานในครอบครัวที่เอื้อต่อการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมีค่าเฉลี่ยนในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.19, SD = 0.98) มีประสบการณ์ในการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรส่งผลให้ต้นทุนต่ำมีค่าเฉลี่ยนในระดับปานกลาง($\overline{X}$ = 3.04, SD = 0.93) และมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้เพื่อลดต้นทุนเพิ่มผลิตมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง($\overline{X}$ = 2.94, SD = 0.96)

ตารางที่ 3 ตารางแสดงขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการมุ่งเฉพาะส่วน

ขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการมุ่งเฉพาะส่วนของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	$\overline{X}$	SD.	การแปรผล
มีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนในการขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	3.09	0.98	ปานกลาง
มีการทำการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มเป้าหมาย	2.88	0.95	ปานกลาง
มีความสามารถในการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรไว้เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า	3.52	0.62	มาก
มีความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว	3.20	0.98	ปานกลาง
มีการนำข้อเสนอแนะของลูกค้ามาปรับรุงการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	3.32	0.96	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวมด้านขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการมุ่งเฉพาะส่วน	**3.20**	**0.89**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 3 แสดงขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการมุ่งเฉพาะส่วนในภาพรวมพบว่ามีขีดความสามารถทางการแข่งขันในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.20, SD = 0.89) เมื่อพิจารณา

เป็นรายข้อพบว่ามีขีดความสามารถในการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรไว้เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้าในระดับมากมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.52, SD = 0.62) มีการนำข้อเสนอแนะของลูกค้ามาปรับปรุงการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.32 , SD = 0.96) มีความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็วมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.20, SD = 0.98) มีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนในการขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย($\overline{X}$ = 3.09, SD = 0.98) และมีการทำการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.88, SD = 0.95)

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรบ้านหว้านตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ จากการระดมความคิดเห็น (Brainstorming) จากตัวแทนผู้มีส่วนเกี่ยว 7 รายได้ แก่ นักวิชาการด้าน นักวิชาการทางการเกษตร ผู้ประกอบการสินค้าเกษตร นักวิชาการด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีดิจิทัล และตัวแทนเกษตรกรชุมชนบ้านหว้านสรุปผลการระดมสมองด้านกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันได้ ดังนี้

จากการระดมสมองโดยสรุปแล้วกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดด้านผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสรุปได้ 3 ประเด็น คือ 1) ผลิตสินค้าให้มีความปลอดภัยจากสารพิษ 2) ผลิตสินค้าให้ได้คุณภาพตามความต้องการของลูกค้า 3) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

จากการระดมสมองโดยสรุปแล้วกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดด้านราคาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสรุปได้ 4 ประเด็น คือ 1) การมีสินค้าหลายระดับหลายราคาให้เลือกตามความต้องการของลูกค้า 2) การสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า 3) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า 4) การลดต้นทุนการผลิต

จากการระดมสมองโดยสรุปแล้วกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดด้านการจัดจำหน่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสรุปได้ 3 ประเด็น คือ 1) ควรเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย 2) ควรมีการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ 3) สร้างพันธมิตรทางธุรกิจ

จากการระดมสมองโดยสรุปแล้วกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสรุปได้ 4 ประเด็น คือ 1) มีการโฆษณา 2) มีการใช้สื่อ Digital marketing 3) มีการส่งเสริมการขาย 4) มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์

อภิปรายผล

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษสรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกหรือการวิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ผลที่ได้จากการวิเคราะห์จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ของชุมชนให้เหมาะสมต่อไป จากการสนทนากลุ่มวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษมีดังนี้ จุดแข็ง บ้านหว้านมีการผลิตสินค้าเกษตรหลากหลาย มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดศรีสะเกษ คือ วัดพระธาตุสุพรรณหงส์มีระบบชลประเพื่อการเกษตรทำให้เอื้อต่อการทำการเกษตร เอื้อต่อการเลี้ยงสัตว์มีสมุนไพรพื้นบ้านที่เกิดตามธรรมชาติมีกลุ่มมทอผ้า กลุ่มจักสาน กลุ่มผู้ผลิตถุงมือ ที่ทำเป็นอาชีพเสริมจากการเกษตรมีสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ได้รับการส่งเสริมจากกรมพัฒนาชุมชนมีความถัดด้านการแปรรูปเช่นแปรรูปผลิตภัณฑ์น้ำพริกจากปลาแม่น้ำในท้องถิ่นมีโฮมเสตย์ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มีป่าชุมชน ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์มีหนองน้ำ(กุดหวาย) ที่เอื้อต่อการทำการเกษตรมีตลาดโบราณในวันอาทิตย์นุ่งผ้าไทยใส่บาตร มีประเพณีตามฮีต 12 ครอง 14 ที่สามารถดึงนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวที่บ้านหว้าน สอดคล้องกับ ไพศาล กะกุลพิมพ์ (2561) พบว่า จุดแข็ง (Strengths) คือ ความสามัคคีในการบริหารจัดการกอปรกับคณะกรรมการกลุ่มที่มีความซื่อสัตย์เอกลักษณ์ของรสชาติ ความนิยมของกล้วยหอมทองเป็นที่ต้องการของผู้ซื้อ ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดจนความสามารถในการให้ปัจจัยการผลิตกับสมาชิกกลุ่ม ท่อนพันธุ์ และการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้รวมทั้งความสนใจเอาใจใส่ในการผลิตของสมาชิก จุดอ่อน ฤดูกาลในการทำเกษตรของเกษตรกรค่อนข้างสั้นปัญหาในการรวมกลุ่มในบางเดือนปัญหาในการขายสินค้าเกษตรได้ในราคาที่ต่ำต้นทุนในการผลิต (ปุ๋ยเคมี) สูงขาดการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการทำการเกษตรขาดการประชาสัมพันธ์ตามสื่อสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับ ไพศาล กะกุลพิมพ์ (2561) พบว่า จุดอ่อน (Weaknesses) คือ การขาดสภาพคล่องทางการเงินสำหรับบริหารจัดการกลุ่มรวมทั้งความไม่แน่นอนของการกำหนดนโยบายกลุ่ม ตลอดจนขาดประสิทธิภาพการควบคุมปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาด และสมาชิกขาดความตะหนักรู้เพื่อปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่ม ทำให้ผลผลิตไม่ได้มาตรานตามที่ตลาดต้องการก่อให้เกิดจุดด้อยด้านการผลิตและการตลาด โอกาส มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเช่น กรมพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏ ศรีสะเกษ ท่องเที่ยวจังหวัด ศรีสะเกษ ฯลฯบ้านหว้านเป็นหมู่บ้านที่ได้รับมาตรฐาน SHA จากหน่วยงาน บ้านหว้านได้รับการสนับสนุน จาก ธกส. ออมสิน (สนับสนุนชุดเครื่องนอน)ชาวบ้านหว้านได้รับการอบรมต่าง ๆ เช่น การผลิตสบู่ การผลิตน้ำพริก การผลิตร่มบ้านหว้านเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยง

กับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในเส้นทางเดียวกันมีการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ สอดคล้องกับไพศาล กะกุลพิมพ์ (2561) พบว่า โอกาส (Opportunities) คือ การพัฒนาศักยภาพขยายตลาดเพื่อการส่งออกอีกครั้ง และเพิ่มขีดความสามารถในการขยายตลาดภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น ด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตแปรรูปผลิตภัตณ์ตลอดจนพัฒนารูปแบบการขายผ่านทางออนไลน์ อุปสรรค การดำเนินงานจากภายนอกขาดความต่อเนื่อง (ตามปีงบประมาณ) สภาพเศรษฐกิจตกต่ำทำให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวน้อยลงขาดการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานอย่างต่อเนื่องราคาน้ำมันสูงขึ้นมีผลต่อการออกเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ

2. กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

จากผลการวิจัยพบว่าขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการสร้างความแตกต่างในภาพรวมพบว่ามีขีดความสามารถในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.26 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าการมีขีดความสามารถด้านการสร้างความแตกต่างในด้านการมีผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐธิดา อินทร์ตาล (2564) ที่พบว่า กลยุทธ์ 7Ps ควรกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับขนาดควรมีการจัดโฆษณาผ่านสื่อออนไลน์สำหรับการประชาสัมพันธ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑารัตน์อุชชิน และธนกฤต ทุริสุทธิ์ (2562) ที่พบว่ากลยุทธ์ทางการตลาดของผู้ผลิตชุมชนต้องพัฒนาด้านการจัดจำหน่าย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านพนักงานขาย ด้านราคา และสอดคล้องกับงานวิจัยของปณัฐฐา ภาคธูป และศุภรัตน์เอี่ยมสมุทร (2555) ที่พบว่า ผู้ประกอบการเลือกใช้กลยุทธ์การให้ความสำคัญกับลูกค้ามากที่สุด และสอดคล้องกับแนวคิด Kotler Philip& Keller Kevin Lane (2006) ที่ให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ราคาช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด จากผลการวิจัยพบว่าขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการเป็นผู้นำด้านต้นทุนในภาพรวมพบว่ามีขีดความสามารถในระดับปานกลาง สอดคล้องกับพัชสิรี ชมพูคา (2552) ที่กล่าวว่าการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันด้านต้นทุนสามารถตั้งราคาให้ดึงดูดใจลูกค้าได้ 3) จากผลการวิจัยพบว่าขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการมุ่งเฉพาะส่วนในภาพรวมพบว่ามีขีดความสามารถในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชา วรารัตน์ไชย (2562) ที่ได้วิจัยเรื่องกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเครื่องดื่มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันพบว่าการตอบสนองลูกค้าที่รวดเร็วส่งผลให้ผู้ประกอบการสารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรบ้านหว้านตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

3.1 จากการระดมสมองโดยสรุปแล้วกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรด้านผลิตภัณฑ์พบว่าควรมีการผลิตสินค้าให้มีความปลอดภัยจากสารพิษ

ผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้ได้คุณภาพ ตรงตามความต้องการของลูกค้า และมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรินทร์ สุภาพันธ์ (2560) ที่ได้วิจัยเรื่องกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมสำหรับช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าความได้เปรียบทางการแข่งขันของสินค้าเกษตรอินทรีย์คือมีความปลอดภัย ปราศจากสารเคมีตกค้าง

3.2 จากการระดมสมองโดยสรุปแล้วกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดด้านราคาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสรุปได้ 4 ประเด็น คือ การมีสินค้าหลายระดับหลายราคาให้เลือกตามความต้องการของลูกค้า การสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า การลดต้นทุนการผลิตสอดคล้องกับงานวิจัยของสรายุทธ พรเจริญ และคณะ (2562) ที่ได้วิจัยเรื่อง ผู้นำด้านต้นทุน ส่วนประสมการตลาดและการจัดการความรู้ที่มีผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของผู้ประกอบการส่งออกด่านช่องเม็ก ผลการวิจัยพบว่าการเป็นผู้นำด้านต้นทุน ทำให้สามารถกำหนดราคาสินค้าได้ในระดับที่ลูกค้ายอมรับได้โดยคำนึงถึงความต้องการที่หลากหลายและความพึงพอใจของลูกค้า

3.3 จากการระดมสมองโดยสรุปแล้วกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดด้านการจัดจำหน่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสรุปได้ 3 ประเด็นคือ ควรเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย ควรมีการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ และสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล พันธ์โต (2560) ได้วิจัยเรื่อง การกำหนดกลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์กล้วยเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของการส่งออกไทยสู่ตลาดโลกผลการวิจัยพบว่ากลยุทธ์ด้านการจัดจำหน่ายที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันต้องมีการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ต

3.4 จากการระดมสมองโดยสรุปแล้วกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของชุมชนบ้านหว้าน ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสรุปได้ 4 ประเด็นคือ มีการโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ มีการใช้สื่อ Digital marketing มีการส่งเสริมการขาย มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์สอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญจรัตน์ โจลานันท์ (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดข้าวอินทรีย์ ตำบลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ผลการวิจัยพบว่ากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดต้องมีการการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์และมีการส่งเสริมการขาย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จุฑารัตน์ อุชชิน, & ธนกฤต ทุริสุทธิ์. (2562). *กลยุทธ์ทางการตลาดสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตชุมชนในอำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี.* สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2567 จาก https://conference.kku.ac.th/colaimg/files/articles/b2816-p-9-.pdf

ณัฐธิดา อินทร์ตาล. (2564).*“กลยุทธ์การตลาด 7Ps ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นกรณีศึกษาผ้าไหม บ้านแสนสุข ตำบลยะวึก อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์”*. Journal of Modern Learning Development, 6(5), (กันยายน – ตุลาคม 2564). 155-165.

บัญจรัตน์ โจลานันท์. (2564). *กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดข้าวอินทรีย์ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่.* วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 38(2), (พฤษภาคม - สิงหาคม 2564). 119-129.

ปณัฐฐา ภาคธูป และศุภรัตน์ เอี่ยมสมุทร. (2555). *กลยุทธ์การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของร้านค้าปลีกขนาดเล็กในเขตเทศบาลนครสมุทรสาคร อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปรีชา วรารัตน์ไชย. (2562). *กลยุทธ์การตลาดธุรกิจเครื่องดื่มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน.* วารสารสมาคมนักวิจัย, (24)3, (กันยายน-ธันวาคม 2562). 322-323.

ไพศาล กะกุลพิมพ์. (2561). *“การเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันเชิงกลยุทธ์ระดับกลุ่มผู้ผลิตวิสาหกิจชุมชนกล้วยหอมทองวังหลวง อำเภอเฝ้าไร่จังหวัดหนองคาย”.* วารสารการจัดการสมัยใหม่, 16(2), (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561). 17-28.

พัชรินทร์ สุภาพันธ์. (2560) *กลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่.* วารสารปาริชาติ,ฉบับพิเศษ, (มกราคม-มิถุนายน. 2560). 35-44.

พัชสิรี ชมพูคา. (2552). *องค์การและการจัดการ (Organization and management).* กรุงเทพ: สำนักพิมพ์ แมคกรอ-ฮิล.

พิพัฒน์ นนทนาธรณ์. (2553). *การจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรการสร้าง ข้อได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน.* นนทบุรี: ธิงค์บียอนด์บุ๊กส์.

สรายุทธ พรเจริญ และคณะ. (2562). *“ผู้นำด้านต้นทุนส่วนประสมทางการตลาด ที่มีผลต่อการเพิ่มขีด ความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการส่งออกด่านช่องเม็ก”.* วารสารมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์,มหาวิทยาลัยธนบุรี, 14(3), (กันยายน-ธันวาคม. 2562). 135-146.

สุวิมล พันธ์โต. (2560). *การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดผลิตภัณฑ์กล้วยเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของการส่งออกไทยสู่ตลาดโลก.* มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. จังหวัดเพชรบูรณ์.

Kotler P., & Keller, K. L. (2006). *Marketing Manage*. Pearson: Prentice Hall

Taro Yamane. (1973*). Statistics: an introductory analysis*. New York: New York: Harper. & Row.

แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

GUIDELINES FOR LEARNING MANAGEMENT TO DEVELOP DESIRED CHARACTERISTICS OF SOCIAL STUDIES STUDENTS IN BUDDHIST UNIVERSITIES

[1]ปริญญ์รดา อุทัยสา และ [2]พระปลัดภัครวัฒน์ สีลเตโช (โพนสิงห์)

[1]Phalinrada Authaisa and [2]Phra Palad Pakrawat Silatejo (Phonsing)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]phalinrada.aut@mcu.ac.th, [2]cheerzaa22@gmail.com

Received: October 20, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นอาจารย์วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและอาจารย์หน่วยวิทยบริการจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รวมจำนวน 12 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีดังนี้ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ทักษะทางปัญญา 4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) ด้านวิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ 2. แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัย

[1] นักวิชาการศึกษา, วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] อาจารย์ ดร., หน่วยวิทยบริการจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

สงฆ์ มีดังนี้ 1) การวางแผนการเรียนการสอน 2) การใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย 3) การสนับสนุนการคิดเชิงวิเคราะห์ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ 5) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนา และ 6) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ : แนวทางการจัดการเรียนรู้, พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์, นิสิตสังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยสงฆ์

Abstract

This research aims to: 1) Study the desired attributes of social studies students in Buddhist universities, and 2) Present guidelines for learning management to develop these desired attributes. This qualitative research involved document analysis and interviews with 12 target participants, including lecturers from the Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Maha Sarakham Buddhist College, and the Kalasin Provincial Service Unit of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus. The findings revealed: 1. The desired attributes of social studies students in Buddhist universities include: 1) Moral and ethical values. 2) Knowledge. 3) Intellectual skills. 4) Interpersonal and responsibility skills. 5) Analytical skills, communication, and use of information technology, and 6) Learning management methodology. 2. The guidelines for learning management to develop these desired attributes include: 1) Lesson planning. 2) Use of diverse teaching methods. 3) Support for critical thinking. 4) Learning assessment. 5) Creation of a conducive learning environment, and 6) Promotion of lifelong learning

Keywords : Guidelines for learning management, Develop desired characteristics, Social Studies students, Buddhist universities

บทนำ

แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้เป็น “มหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่และสร้างพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม” หมายถึง การเป็นมหาวิทยาลัยที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ในการขับเคลื่อนพันธกิจเพื่อสร้าง

พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาจิตใจและสังคม สอดคล้องกับการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษากลุ่มที่ 4 กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา โดยยังคงเป็นไปตามปรัชญา ปณิธาน ตลอดจนพันธกิจของมหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566)

สาระตามข้อ 4.3 ในประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้แต่ละด้านของแต่ละระดับคุณวุฒิ โดยในระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งต้องกำหนดเป้าหมายและดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน (ศูนย์เรียนรู้ มหาวิทยาลัยรังสิต, ออนไลน์) ดังนี้ 1) คุณธรรม จริยธรรม สามารถจัดการปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม และวิชาชีพโดยใช้ดุลยพินิจทางค่านิยม ความรู้สึกของผู้อื่น ค่านิยมพื้นฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ แสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม อาทิ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจผู้อื่น และเข้าใจโลก เป็นต้น 2) ความรู้ มีองค์ความรู้ในสาขาวิชาอย่างกว้างขวางและเป็นระบบ ตระหนักรู้หลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง สำหรับหลักสูตรวิชาชีพ มีความเข้าใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าของความรู้เฉพาะด้านในสาขาวิชาและตระหนักถึงงานวิจัยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาและการต่อยอดองค์ความรู้ ส่วนหลักสูตรวิชาชีพที่เน้นการปฏิบัติ จะต้องตระหนักในธรรมเนียมปฏิบัติ กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ 3) ทักษะทางปัญญา สามารถค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจและสามารถประเมินข้อมูลแนวคิดและหลักฐานใหม่ๆ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และใช้ข้อมูลที่ได้ในการแก้ไขปัญหาและงานอื่นๆ ด้วยตนเอง สามารถศึกษาปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อนและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขได้อย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความรู้ทางภาคทฤษฎี ประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติ และผลกระทบจากการตัดสินใจ สามารถใช้ทักษะและความเข้าใจอันถ่องแท้ในเนื้อหาสาระทางวิชาการและวิชาชีพ สำหรับหลักสูตรวิชาชีพนักศึกษาสามารถใช้วิธีการปฏิบัติงานประจำและหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม 4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีส่วนช่วยและเอื้อต่อการแก้ปัญหาในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือสมาชิกของกลุ่ม สามารถแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำในสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและต้องใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของตนเองและของกลุ่ม รับผิดชอบในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องรวมทั้งพัฒนาตนเองและอาชีพ 5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้ IT สามารถศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา สามารถเลือกและประยุกต์ใช้เทคนิคทางสถิติหรือคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมในการศึกษาค้นคว้าและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล แปลความหมาย และ

นำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในการพูด การเขียน สามารถเลือกใช้รูปแบบของการนำเสนอที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันได้

ด้วยอัตลักษณ์ในการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สำคัญของมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาที่สำคัญของโลก ที่รวมการศึกษาภาคปกติ (ทางโลก) และการศึกษาทางพระพุทธศาสนา (ทางธรรม) เข้าด้วยกัน ประกอบกับการจัดการศึกษาที่เน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสำหรับนิสิตเป็นพัฒนาการไปอีกขั้นหนึ่งของการประกันคุณภาพที่มุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการเรียนการสอน จึงกำหนดเพิ่มทักษะวิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ เป็นด้านที่ 6 จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นเป็นการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพให้เป็นไปตามนวลักษณ์ของบัณฑิตที่พึงประสงค์ โดยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการในกระบวนการจัดการเรียนสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพ (พูลศักดิ์ หอมสมบัติ, สมควร นามสีฐาน และนิรัช เรืองแสน, 2565)

แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะช่วยให้นิสิตสังคมศึกษามีคุณสมบัติที่พึงประสงค์และสามารถเผชิญกับความท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview) เป็นวิธีวิจัยเพื่อให้ทราบถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1.ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร ได้แก่ ได้แก่ อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 15 รูป/คน และอาจารย์หน่วยวิทยบริการจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน 20 รูป/คน รวมจำนวน 35 รูป/คน

กลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) ได้แก่ อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 5 รูป/คน และอาจารย์หน่วยวิทยบริการจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน 7 รูป/คน รวมจำนวน 12 รูป/คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ และวิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีดังนี้ 1) คุณธรรม จริยธรรม สร้างพื้นฐานของความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการมีจริยธรรมในชีวิตประจำวัน ทำให้การกระทำต่างๆ ของบุคคลมีทิศทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคม 2) ความรู้ เพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ทำให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ทักษะทางปัญญา พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา และการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการเผชิญหน้ากับปัญหาและการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ 4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ สร้างความสามารถในการทำงานเป็นทีม การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการรับผิดชอบต่อหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย 5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเสริมสร้างความสามารถในการใช้ข้อมูลเชิงตัวเลข การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงานและการเรียนรู้ และ 6) วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ ทำให้

สามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีดังนี้ 1) การวางแผนการเรียนการสอน 2) การใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย 3) การสนับสนุนการคิดเชิงวิเคราะห์ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ 5) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนา และ 6) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีดังนี้ 1) คุณธรรม จริยธรรม สร้างพื้นฐานของความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการมีจริยธรรมในชีวิตประจำวัน ทำให้การกระทำต่างๆ ของบุคคลมีทิศทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคม 2) ความรู้ เพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ทำให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ทักษะทางปัญญา พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา และการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการเผชิญหน้ากับปัญหาและการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ 4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ สร้างความสามารถในการทำงานเป็นทีม การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการรับผิดชอบต่อหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย 5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เสริมสร้างความสามารถในการใช้ข้อมูลเชิงตัวเลข การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงานและการเรียนรู้ และ 6) วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ ทำให้สามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา

สอดคล้องกับมาตรฐานผลการเรียนรู้ในแต่ละด้านตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษา (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562 หลักสูตรปริญญาตรีทางวิชาชีพ (คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562) โดยกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ในแต่ละด้านดังนี้

1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม

(1) รัก ศรัทธาและภูมิใจในวิชาชีพครู มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์ความเป็นครูและปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู

(2) มีจิตอาสา จิตสาธารณะ อดทนอดกลั้น มีความเสียสละ รับผิดชอบและซื่อสัตย์ต่องานที่ได้รับมอบหมายทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ และสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ และเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

(3) มีค่านิยมและคุณลักษณะเป็นประชาธิปไตย คือ การเคารพสิทธิ และให้เกียรติคนอื่น มีความสามัคคีและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ใช้เหตุผลและปัญญาในการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจ

(4) มีความกล้าหาญและแสดงออกทางคุณธรรมจริยธรรม สามารถวินิจฉัย จัดการและคิดแก้ปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรมด้วยความถูกต้องเหมาะสมกับสังคม การทำงานและสภาพแวดล้อม โดยอาศัยหลักการ เหตุผลและใช้ดุลยพินิจทางค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคม ความรู้สึกของผู้อื่นและประโยชน์ของสังคมส่วนรวม มีจิตสำนึกในการธำรงความโปร่งใสของสังคมและประเทศชาติ ต่อต้านการทุจริตคอรัปชั่นและความไม่ถูกต้อง ไม่ใช้ข้อมูลบิดเบือน หรือการลอกเลียนผลงาน

2) ด้านความรู้

(1) มีความรอบรู้ในหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหาสาระด้านวิชาชีพของครู อาทิ ค่านิยมของครู คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ จิตวิญญาณครู ปรัชญาความเป็นครูจิตวิทยาสำหรับครู จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนรู้และช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนหลักสูตรและวิทยาการการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารการศึกษาและการเรียนรู้การวัดประเมินการศึกษาและการเรียนรู้การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนและภาษาเพื่อการสื่อสารสำหรับครูทักษะการนิเทศและการสอนงาน ทักษะเทคโนโลยีและดิจิทัล ทักษะการทำงานวิจัยและวัดประเมิน ทักษะการร่วมมือสร้างสรรค์ และทักษะศตวรรษที่ 21 มีความรู้ ความเข้าใจในการบูรณาการความรู้กับการปฏิบัติจริงและการบูรณาการข้ามศาสตร์ อาทิ การบูรณาการการสอน (TPCK) การสอนแบบ STEM ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) และมีความรู้ในการประยุกต์ใช้

(2) มีความรอบรู้ในหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหาวิชาที่สอน สามารถวิเคราะห์ความรู้ และเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้งสามารถติดตามความก้าวหน้าด้านวิทยาการและนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยมีผลลัพธ์การเรียนรู้และเนื้อหาสาระด้านมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านความรู้ของแต่ละสาขาวิชาตามเอกสารแนบท้าย

(3) มีความรู้ เข้าใจชีวิต เข้าใจชุมชน เข้าใจโลกและการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม สามารถเผชิญและเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสามารถนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตน พัฒนางาน และพัฒนาผู้เรียน

(4) มีความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารตามมาตรฐาน

3) ทักษะทางปัญญา

(1) คิด ค้นหา วิเคราะห์ข้อเท็จจริง และประเมินข้อมูล สื่อ สารสนเทศจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายอย่างรู้เท่าทันเป็นพลเมืองตื่นรู้ มีสำนึกสากล สามารถเผชิญและก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคดิจิทัล เทคโนโลยีข้ามแพลทฟอร์ม (Platform) และโลกอนาคต นำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและวินิจฉัยแก้ปัญหาและพัฒนางานได้อย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความรู้ หลักการทางทฤษฎี ประสบการณ์ภาคปฏิบัติ ค่านิยม แนวคิด นโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ บรรทัดฐานทางสังคมและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

(2) เป็นผู้นำทางปัญญา สามารถคิดริเริ่มและพัฒนางานอย่างสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพ มีความเข้มแข็งและกล้าหาญทางจริยธรรมสามารถชี้นำและถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนและสังคมอย่างสร้างสรรค์

(3) สร้างและประยุกต์ใช้ความรู้จากการทำวิจัยและสร้างหรือร่วมสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างหรือร่วมสร้างนวัตกรรม รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนและสังคม

(4) ตระหนักรู้ เห็นคุณค่าและความสำคัญของศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน พัฒนาผู้เรียนพัฒนางานและพัฒนาชุมชน

4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

(1) เข้าใจและใส่ใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น มีความคิดเชิงบวก มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และทางสังคม

(2) ทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำงานเป็นทีม เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เรียน ผู้ร่วมงาน ผู้ปกครองและคนในชุมชน มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

(3) มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อตนเอง ต่อผู้เรียน ต่อผู้ร่วมงาน และต่อส่วนรวม สามารถช่วยเหลือและแก้ปัญหาตนเอง กลุ่มและระหว่างกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์

5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

(1) มีทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติ การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อเข้าใจองค์ความรู้ หรือประเด็นปัญหาทางการศึกษาได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง

(2) สื่อสารกับผู้เรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง บุคคลในชุมชนและสังคม และผู้เกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยสามารถเลือกใช้การสื่อสารทางวาจา การเขียน หรือการนำเสนอด้วยรูปแบบต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารหรือนวัตกรรมต่างๆ ที่เหมาะสม

(3) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลหรือความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การทำงาน การประชุม การจัดการและสืบค้นข้อมูลและสารสนเทศรับและส่งข้อมูลและสารสนเทศโดยใช้ดุลยพินิจที่ดีในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลและสารสนเทศอีกทั้งตระหนักถึงการละเมิดลิขสิทธิ์และการลอกเลียนผลงาน

6) ด้านวิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้

(1) มีความรู้ความเข้าใจในแนวคิดปรัชญาการศึกษา สามารถตัดสินใจเลือกใช้ปรัชญาตามความเชื่อในการสร้างหลักสูตรรายวิชา การออกแบบเนื้อหาสาระกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและเทคโนโลยีการสื่อสาร การวัดและประเมินผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การจัดการเรียนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน แหล่งการเรียนรู้แบบเปิดได้อย่างเหมาะสมกับสภาพบริบทที่ต่างกันของผู้เรียนและพื้นที่

(2) มีความสามารถในการนำความรู้ทางจิตวิทยาไปใช้ในการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ออกแบบกิจกรรม การจัดเนื้อหาสาระ การบริหารจัดการ และกลไกการช่วยเหลือ แก้ไขและส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนที่ตอบสนองความต้องการ ความสนใจความถนัด และศักยภาพของผู้เรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งผู้เรียนปกติและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษหรือผู้เรียนที่มีข้อจำกัดทางกาย

(3) จัดกิจกรรมและออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและการทำงานในสถานการณ์จริง ส่งเสริมการพัฒนาการคิด การทำงาน การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น โดยบูรณาการการทำงานกับการเรียนรู้และคุณธรรมจริยธรรม สามารถประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนา ด้วยความความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยและรับผิดชอบต่อผู้เรียนโดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด

(4) สร้างบรรยากาศ และจัดสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน แหล่งวิทยาการ เทคโนโลยี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้ มีความสามารถในการประสานงานและสร้างความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่ออำนวยความสะดวกและร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้ มีปัญญารู้คิดและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องให้เต็มตามศักยภาพ

(5) มีทักษะศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการรู้เรื่องทักษะการคิด ทักษะชีวิต ทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารทักษะเทคโนโลยี และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำทักษะเหล่านี้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนและการพัฒนาตนเอง

และสอดคล้องกับ ขวัญตา หนูปล้อง, สุดาวรรณ์ มีบัว และ ลัญจกร นิลกาญจน์ (2562) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบัณฑิต สาขาการจัดการวัฒนธรรมสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ สาขาการจัดการวัฒนธรรมสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดนครศรีธรรมราช ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 กลุ่ม คือ ผู้นำและผู้บริหาร องค์การท้องถิ่นเกี่ยวกับ ฝ่ายสนับสนุนองค์กรหน่วยงานเอกชน และบุคคล กลุ่มคนที่มีบทบาทการเป็นผู้นำจัดกิจกรรมวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้าน มีความคิดเห็นด้านอัตลักษณ์บัณฑิตในภาพรวมค่าเฉลี่ยแต่ละระดับมาก

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตสังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีดังนี้

1) การวางแผนการเรียนการสอน โดยกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน เนื้อหาที่ต้องการสอน วิธีการสอนที่เหมาะสม และการประเมินผล

2) การใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย นำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การสนทนา การทำงานกลุ่ม และการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสนใจ

3) การสนับสนุนการคิดเชิงวิเคราะห์ จัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ และแก้ไขปัญหา

4) การประเมินผลการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการประเมินผลที่เน้นการพัฒนา เช่น การให้ข้อเสนอแนะ การตรวจสอบความเข้าใจและการปรับปรุงการเรียนรู้

5) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนา การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและสนับสนุนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยและเต็มใจที่จะเรียนรู้

6) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความเต็มใจและความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวตลอดชีวิต

ด้วยกระบวนการเหล่านี้ ผู้สอนสามารถพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ภาพพิมพ์ พรหมวงศ์ () ได้ศึกษาวิจัยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ผลการศึกษา พบว่า นักเรียน ม.6 ครู อาจารย์ นักการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหาร

การศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ผู้ประกอบการพนักงาน สังเกตพฤติกรรมครูพลศึกษา ในโรงเรียน คาดหวังให้ครูพลศึกษาในอนาคตปฏิบัติ คือ การมีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีความสามารถในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการปฏิบัติงานวิชาชีพครูอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนเสนอทางออกและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถในการสื่อสาร

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มุ่งเน้นผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF:HEd) โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการในกระบวนการจัดการเรียนสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่ให้การศึกษาเป็นเครื่องมือกลไกในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเป็นพลเมือง มีองค์ความรู้ที่สำคัญ มีทักษะการดำรงชีวิต มีคุณลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ส่งผลให้มีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ โดยมีแนวทางที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) คุณธรรม จริยธรรม สร้างพื้นฐานของความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบและการมีจริยธรรมในชีวิตประจำวัน ทำให้การกระทำต่างๆ ของบุคคลมีทิศทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคม 2) ความรู้ เพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ทำให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ทักษะทางปัญญา พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา และการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการเผชิญหน้ากับปัญหาและการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ 4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ สร้างความสามารถในการทำงานเป็นทีม การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการรับผิดชอบต่อหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย 5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เสริมสร้างความสามารถในการใช้ข้อมูลเชิงตัวเลข การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงานและการเรียนรู้ และ 6) วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ ทำให้สามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง

ขวัญตา หนูปล้อง, สุดาวรรณ์ มีบัวและ ลัญจกร นิลกาญจน์. (2562). *การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบัณฑิต สาขาการจัดการวัฒนธรรมสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.* วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 10(2), 189-200.

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2562). *หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562 หลักสูตรปริญญาตรีทางวิชาชีพ.* อยุธยา: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พูลศักดิ์ หอมสมบัติ, สมควร นามสีฐาน และนิรัช เรืองแสน. (2565*). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(3), 145-162.

ภาพพิมพ์ พรหมวงศ์. (2559). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม.* วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 6(1), 111-119.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2566). *แผนพัฒนามหาวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570).* อยุธยา: กองแผนงานสำนักงานอธิการบดี.

ศูนย์เรียนรู้ มหาวิทยาลัยรังสิต. *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด.* https://lc.rsu.ac.th/weblog/25

แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

GUIDELINES FOR APPLYING BUDDHIST INNOVATIONS IN LEARNING MANAGEMENT FOR TEACHERS OF SOCIAL STUDIES, RELIGION, AND CULTURE SUBJECTS

[1]พระปลัดภัครวัฒน์ สีลเตโช (โพนสิงห์) และ [2]ปริญญ์รดา อุทัยสา

[1]Phra Palad Pakrawat Silatejo (Phonsing) and [2]Phalinrada Authaisa

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]cheerzaa22@gmail.com, [2]phalinrada.aut@mcu.ac.th

Received: October 21, 2024; **Revised**: December 18, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และอาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศึกษา รวมจำนวน 12 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มักเน้นการสอนแบบดั้งเดิม มีดังนี้ 1) การบรรยายและการท่องจำ 2) การใช้สื่อการเรียนรู้แบบพื้นฐาน และ 3) การประเมินผลที่เน้นการท่องจำ 2. แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

---

[1] อาจารย์ ดร., หน่วยวิทยบริการจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[2] นักวิชาการศึกษา, วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มีดังนี้ 1) การสอนแบบพุทธวิธี 2) การเจริญสติและสมาธิ 3) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 4) การบูรณาการการเรียนรู้ทางศาสนา และ 5) การพัฒนาทักษะชีวิต

คำสำคัญ : แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรม, การจัดการเรียนรู้, ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

Abstract

This research aims to: 1) Study the learning management of teachers in the fields of social studies, religion, and culture, and 2) Present guidelines for applying Buddhist innovations in learning management for teachers in these fields. This qualitative research involved document analysis and interviews with 12 target participants, including social studies, religion, and culture teachers and social studies curriculum professors. The findings reveal that: 1.The learning management of teachers in these fields often emphasizes traditional teaching methods, including: 1) Lecturing and rote memorization. 2) Using basic learning materials, and 3) Assessment focusing on memorization. 2. The guidelines for applying Buddhist innovations in learning management for teachers in these fields include: 1) Buddhist teaching methods. 2) Mindfulness and meditation practices. 3) Application of the Four Paths to Success (Iddhipada), and 4) Integration of religious education.

Keywords : Guidelines for applying Buddhist innovations, Learning management, Teachers of social studies, religion, and culture subjects

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวดที่ 4 มาตรา 23 กำหนดไว้ว่าการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษาและใน มาตรา 24(4) ได้กำหนดไว้ว่า “การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา” (กระทรวงศึกษาธิการ, ออนไลน์) และหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพโดยเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว นักเรียนจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) จะเห็นได้ว่าการศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือ เป็นการพัฒนาตัวบุคคลขึ้นโดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวการพัฒนานั้นคือการศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้ว ก็นำไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการ พัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่ แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมายสำคัญของ รายวิชาสังคมศึกษาโดยส่วน ใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่างๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และ ทักษะการแก้ปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในการ สร้างพลเมืองดีของประเทศ อันเป็นรากฐานของพลโลกต่อไป ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา หรือสาระการเรียนรู้สังคมสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ความคิด ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติที่ดี ตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน

ความสำเร็จของการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คือ การที่ผู้เรียนเข้าใจและนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ประจำวันได้ ให้เป็นชีวิตที่ดีงามและช่วยสร้างสรรค์สังคม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนสังคมจึงเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเรียนรู้การใช้ชีวิตที่ถูกต้อง อยู่อย่างมีความสุข โดยเรียนผ่านสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในห้องหรือในโรงเรียน หรือวิเคราะห์จากตัวอย่างสถานการณ์ที่เป็นจริงในสังคม เพื่อให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์ รู้ทันการเปลี่ยนแปลง รู้จักตัวเอง สามารถจัดการชีวิตของตัวเอง และมีวิถีชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นการศึกษาที่พัฒนาทั้ง 3 ด้านของชีวิตของเรา นั่นคือ 1)

ด้านพฤติกรรม (ศีล) คือ พฤติกรรมในความสัมพันธ์กับโลกแห่งวัตถุ ได้แก่ การใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีประสิทธิ ภาพในการใช้งาน ให้ดูเป็น ฟังเป็น และการบริโภคปัจจัย 4 รวมถึงการใช้ประโยชน์จากวัตถุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโน โลยีด้วยปัญญา มุ่งคุณค่าที่แท้จริง และส่งเสริมการพัฒนาชีวิต เรียกว่า กินเป็น บริโภคเป็น ใช้เป็นพฤติกรรมในการสัมพันธ์กับโลกแห่งชีวิต ได้แก่ การอยู่ร่วมสังคม โดยไม่เบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อน มีความ สัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดำรงตนอยู่ในขอบเขตแห่งศีล 5 รักษากติกาสังคม กฎเกณฑ์ กฎหมาย ระเบียบแบบแผน จรรยาบรรณต่างๆ มีการให้ เผื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือ ให้ความสุขกับเพื่อนมนุษย์ ส่งเสริมการสร้างสรรค์สิ่งดีงาม พฤติกรรมในด้านอาชีพ คือ ทำมาหาเลี้ยงชีพที่เป็นสัมมาชีพ ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เป็นอาชีพที่เอื้อต่อการพัฒนาชีวิตของตน ไม่ทำให้เสื่อมจากคุณความดี 2) ด้านจิตใจ (สมาธิ) แยกได้ดังนี้ คุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่างๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญูกตเวที หิริโอตตัปปะ ฯลฯ ซึ่งจะหล่อเลี้ยงจิตใจให้งอกงาม และเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม สมรรถภาพจิต ได้แก่ ความสามารถ เข้มแข็ง มั่นคง มีฉันทะ (ความใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำ) มีความเพียร (วิริยะ) ขยัน (อุตสาหะ) อดทน (ขันติ) มีสติ ควบคุมได้ สงบ มีสมาธิ ไม่ประมาท ทำให้ก้าวหน้ามั่นคงในพฤติกรรมที่ดีงามและพร้อมที่จะใช้ปัญญา และสุขภาพจิต ได้แก่ สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัว เศร้าหมอง เป็นจิตที่สดชื่น ร่าเริง เบิกบาน ผ่อนคลาย ผ่องใส เป็นสุข ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้พฤติกรรมที่ดีงาม มีความมั่นคง และ 3) ด้านปัญญา (ปัญญา) มีการพัฒนาหลายด้าน หลายระดับ เช่น ความรู้ความเข้าใจในการฟัง เล่าเรียน และรับข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงคิดพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณ ใช้ปัญญา รู้จักมอง รู้จักคิด ที่จะให้เข้าถึงความจริง และได้คุณประโยชน์ มีโยนิโสมนสิการ ที่เรียกว่า มองเป็น คิดเป็น รู้จักคิดจัดการ ดำเนินการ ทำกิจให้สำเร็จ ฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย แสวงหา คัดเลือก นำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์ รู้เท่าทันธรรมดาของสิ่งทั้งหลาย รู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต ทำให้วางใจถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถแก้ ปัญหาชีวิต ขจัดความทุกข์ในจิตใจของตนได้ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย ดำเนินชีวิตด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

ดังนั้นการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งพุทธนวัตกรรมเป็นหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแนวคิดและการปฏิบัติแนวทางใหม่ เป็นนวัตกรรมและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการนำพระธรรมมาเพื่อพัฒนาชีวิตอย่างยั่งยืนโดยสัมพันธ์กับการศึกษา โดยเฉพาะการเรียนรู้คำสอนที่เป็นหลักพุทธธรรมจึงเป็นนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ที่สำคัญ จะทำให้ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจัดการเรียนการสอนได้เต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview) เป็นวิธีวิจัยเพื่อให้ทราบถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1.ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร ได้แก่ ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดกาฬสินธ์ จำนวน 35 รูป/คน และอาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน จำนวน 10 รูป/คน รวมจำนวน 45 รูป/คน

กลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดกาฬสินธ์ จำนวน 8 รูป/คน และอาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน จำนวน 4 รูป/คน รวมจำนวน 12 รูป/คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ และวิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรม

ในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มักเน้นการสอนแบบดั้งเดิม มีดังนี้ 1) การบรรยายและการท่องจำ 2) การใช้สื่อการเรียนรู้แบบพื้นฐาน และ 3) การประเมินผลที่เน้นการท่องจำ

2. แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีดังนี้ 1) การสอนแบบพุทธวิธี 2) การเจริญสติและสมาธิ 3) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 4) การบูรณาการการเรียนรู้ทางศาสนา และ 5) การพัฒนาทักษะชีวิต

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีประเด็นที่สำคัญ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ในอดีตของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมักเน้นการสอนแบบดั้งเดิม โดยมีลักษณะดังนี้

1.1 การบรรยายและการท่องจำ โดยการเรียนการสอนมักเป็นการบรรยายโดยครูและนักเรียนต้องท่องจำเนื้อหาที่ครูสอน ซึ่งไม่ค่อยมีการสนับสนุนให้เกิดการคิดวิเคราะห์หรือการสื่อสาร

1.2 การใช้สื่อการเรียนรู้แบบพื้นฐาน การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อการเรียนรู้มักเป็นหนังสือเรียนและสื่อการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นโดยครู ซึ่งอาจไม่ทันสมัยและไม่ตอบสนองต่อความสนใจของนักเรียน

1.3 การประเมินผลที่เน้นการท่องจำ ในการการประเมินผลมักเน้นการท่องจำและการตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาทางศาสนาและวัฒนธรรม

การจัดการเรียนรู้ในอดีตนี้มีข้อจำกัดในด้านการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการสื่อสาร ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงวิธีการสอนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับพูลศักดิ์ หอมสมบัติ, พระใบฎีกาสุ

พจน์ ตปสีโล, บรรยวัสถ์ ฝางคำ, สุพิมล ศรศักดาและพระครูวินัยธรพยัคอรุณ ปญฺญาพโล (2565) ที่กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้ในอดีตจนถึงปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลายและรูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้นมีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ การเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนเหมาะสมกับผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากวิทยาการที่หลากหลายและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนมีความไวต่อข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลง ครูผู้สอนสังคมศึกษาจึงต้องปรับความคิดเปลี่ยนแปลงวิธีการและประเมินการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สนองตอบต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคของการแข่งขันด้านศักยภาพผู้เรียน

2. แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีดังนี้

2.1 การสอนแบบพุทธวิธี โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมะและคำสอนของพระพุทธศาสนาในการสอนและสร้างกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระดิฐวัฒน์ อภิวฑฒนธมฺโม (ทิพคุณ) (2562) ที่ได้ศึกษาพุทธวิธีการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่นผลการวิจัยพบว่า พุทธวิธีการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อ พุทธวิธีการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนคร ขอนแก่น จำแนกตามระดับชั้นเรียน ขนาดสถานศึกษา และอาชีพผู้ปกครองนั้น นักเรียนมีความ คิดเห็นต่อพุทธวิธีการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิธีการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่นนั้น ครูควรมีการสอนที่บูรณาการกับสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับสถานการณ์สังคม ปัจจุบัน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ ครูควรใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ใช้สื่อ เทคโนโลยีอุปกรณ์ที่ทันสมัยเหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ มีพัฒนาสื่อและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ให้นักเรียนได้ศึกษาได้คิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองในพื้นที่จริง ทั้งควรสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตน ครูควรมีการวัดและ

ประเมินผลตามสภาพจริง และมีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงวิธีการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ และนำความรู้ ความสามารถไปปรับประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ตลอดทั้งการประกอบอาชีพในยุคปัจจุบัน ให้ประสบความสำเร็จได้

2.2 การเจริญสติและสมาธิ ซึ่งในวิธีนี้จะใช้ใช้การฝึกสมาธิและการเจริญสติเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาสติสัมปชัญญะและความสงบในใจ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมาธิเป็นฐาน (Concentration - Based Learning) ดังที่จะเรียกให้มีความเข้าใจว่า CBL. นี้ เป็นแนวคิดซึ่งผู้เขียนนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ให้พุทธศาสนิกชน ถือหลักปฏิบัติในเรื่อง ของ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยนำผลจากการทดลองปฏิบัติของตนเอง ตลอดจนการศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับวิธีการ หลักการของสมาธิ มาใช้ เห็นว่า ถ้านำเอาสมาธิ มาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้แล้ว ก็จะส่งผลให้นักเรียน และผู้ปฏิบัติ ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งจะส่งผลต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ อันประกอบด้วย การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การนำไปใช้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการเรียนรู้โดยใช้สมาธิเป็นฐานนี้ เป็นรูปแบบ ที่ให้ครู เลือกใช้เป็นแนวปฏิบัติ ในการจัดการเรียนการสอน ได้ทุกสาระซึ่งสามารถเริ่มต้นก่อนการเรียน ระหว่างเรียน ภายหลังการเรียนหรือในขณะทำกิจกรรมอื่นใด ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยสามารถใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับวัย ระดับชั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนที่จะต้องเข้าใจรู้ถึงพื้นฐานของสมาธิและระดับความสนใจ ความตั้งใจ ของผู้เรียน หรือหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ ในแต่ละระดับวัย ระดับชั้น เป็นสำคัญด้วย นอกจากนี้ครูจะต้องเข้าใจถึงวิธีการ หลักการ ในการนำสมาธิเข้าสู่การปฏิบัติจริงในกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนผู้เรียนจะต้องร่วมมือในแนวทางการปฏิบัติด้วย (โรงเรียนไทยรัฐวิทยา95 (วัดโพธิ์ทองบน), ออนไลน์)

2.3 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 วิธีนี้จะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่ครอบคลุมทั้งด้านความตั้งใจ การตั้งใจปฏิบัติ ความคิดสร้างสรรค์ และการมีวิริยะ สอดคล้องกับพระคันธศีล จันทร์สุวงศ์, สมเดช นามเกตุ และ บุญส่ง สินธุ์นอก (2564) ที่ได้ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง นครเวียงจันทน์สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนช่วยแก้ไขข้อจำกัดในเรื่องเนื้อหาทางด้านจริยธรรมซึ่งค่อนข้างเป็นนามธรรมและหยุดนิ่งกับที่ให้เป็นการเรียนการสอนที่น่าสนใจโดยสร้างบรรยากาศของการเรียนการสอนที่มีการที่มีการเคลื่อนไหวของผู้เรียนและเนื้อหาควบคู่กันไปการจัดกระบวนการเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งด้านร่างกายสติปัญญาอารมณ์และการปฏิสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่โดยมีการใช้กิจกรรมและสื่อการสอนบางประการเช่นสถานการณ์จำลองการแสดงบทบาทสมมติกรณีตัวอย่างเป็นต้น ผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4เพื่อเสริมทักษะและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสงฆ์วัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง พบว่า 1)ฉันทะคือทำให้ไม่ท้อถอยมีกำลังใจ

ต่อสู้ 2) วิริยะคือ มีความขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่ของตนเอง 3) จิตตะ คือมีปัญญาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันท่วงที 4) วิมังสาคือช่วยให้ทางานไม่ผิดพลาดและทำงานให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพต่อไป

2.4 การบูรณาการการเรียนรู้ทางศาสนา โดยวิธีการผสมผสานวิชาสังคมศึกษากับหลักธรรมะ เช่น การศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรมไทย สอดคล้องกับ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2561) ดังที่กล่าวว่า พระพุทธศาสนานั้นเป็นความพยายามอย่างหนึ่งซึ่งมนุษย์ต้องการที่จะแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาแก้ไข ทั้งปัญหาส่วนบุคคลและปัญหาทางสังคม หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าท่านเห็นว่า พระพุทธศาสนานั้นนอกจากจะให้ความสำคัญในเรื่องทางด้านจิตใจของแต่ละบุคคลแล้ว ยังเป็นองค์ประกอบที่คงที่และเป็นแก่นของแต่ละบุคคลด้วย ซึ่งยังให้ความสำคัญกับการพัฒนา หรือจัดระเบียบหรือสภาพที่เอื้อต่อการที่จะพัฒนาจิตใจให้สูงยิ่งขึ้น ตามหลักพระพุทธศาสนาจึงมองว่า เป้าหมายของมนุษย์กับเป้าหมายของสังคมนั้น ควรจะไปด้วยกัน นั่นคือ การเข้าถึงธรรม

2.5 การพัฒนาทักษะชีวิต โดยใช้หลักธรรมะในการสอนทักษะชีวิต เช่น การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและสงบ สอดคล้องกับ พระมหาสำราญ กมฺมสุโธ (ออนไลน์) ที่กล่าวว่า หลักการพระพุทธศาสนาและประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนาทักษะชีวิต คำว่า ทักษะชีวิต มีความแตกต่างกับคำว่า ทักษะที่หมายถึง ความ ชัดเจนและความชำนิชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้ เช่น ทักษะการอาชีพ การกีฬา การทำงานร่วมกับผู้อื่น การอ่าน การสอน เป็นต้น ซึ่งเป็น ทักษะภายนอกที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน และเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่จะ ทำให้ผู้มีทักษะเหล่านั้น มีชีวิตที่ดี ส่วนทักษะชีวิตนั้น หมายถึง คุณลักษณะ หรือความ สามารถเชิงสังคมจิตวิทยา (psycho-social competence) ที่เป็นทักษะภายในที่จะช่วยให้ บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ฉะนั้น ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถ ในการแก้ปัญหาและดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุขฉะนั้น การประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อ ให้ทุกคนมีทักษะชีวิตด้วยการขัดเกลาจิตใจ ที่อยู่บนพื้นฐานแห่งหลักธรรมทางพระพุทธ ศาสนา เพื่อความสำเร็จในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง จนกระทั่งได้รับความสุขที่แท้จริงตาม วิถีพุทธที่ได้รับการยืนยันจากพระพุทธเจ้าตลอดไป

และที่สำคัญครูต้องจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนเรียนอย่างมีความสุข สนุกกับการเรียน และสามารถเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเรียนรู้การใช้ชีวิตที่ถูกต้องได้ขอแนะนำตัวอย่างกิจ กรรมการเรียนการสอน ดังนี้ 1) สอนด้วยการกระทำ เรียนรู้วิชาการพร้อมกับการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติดูแลตนเองและช่วยเหลือผู้อื่น ได้แก่ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เรียนรู้

การให้ เรียนรู้การทำหน้าที่ เช่น การทำหน่วยบริการต่างๆกิจกรรมเจริญสติ เรียนรู้จักตนเอง เพื่อที่จะเข้าใจผู้อื่น ด้วยกิจกรรมเจริญสติต่างๆ กิจวัตรประจำวัน เรียนรู้หน้าที่รับผิดชอบในกิจวัตร เช่น การจัด-เก็บของเข้าที่ การดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ การช่วยเหลือผู้ใหญ่หรือคุณครู การเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ 2) สอนด้วยสื่อ สอนจากของจริง สอนด้วยตัวอย่างที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน ได้แก่ สื่อภาพ เสียง วีดีโอ ซีดี เทป มัลติมีเดีย : นิทาน-เพลงคุณธรรม, พุทธประวัติ ข่าว ฯลฯ เกมการศึกษา ครูเลือกเกมที่สนุก มีข้อคิดเตือนใจผู้เรียนๆ ได้ประโยชน์จากการเล่นเกม และ 3) สอนด้วยวิธีคิดแบบอริยสัจ (ตามหลักพุทธธรรม เรียกว่า วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ) โดยครูนำปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนวัยนี้มาให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา ด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม โดยให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเริ่มต้นจากการกำหนดรู้และทำความเข้าใจกับปัญหาว่าปัญหานั้นคืออะไร (ทุกข์) สืบค้นหาสาเหตุของปัญหา อะไรคืออุปสรรค ตัวติดขัด (สมุทัย) สภาพที่หมดปัญหาจะเป็นอย่างไร กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้ชัดเจนว่าคืออะไร (นิโรธ) หาหนทางดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้หมดปัญหา หรือวิธีแก้ไขปัญหา วิธีการและรายละเอียดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อเข้าถึงเป้าหมายที่ต้องการ (มรรค) ให้ผู้เรียนๆบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ นำเสนอให้เพื่อนฟัง และให้เพื่อนแต่ละกลุ่มให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นครูและผู้เรียนหาข้อสรุปร่วมกันและหาแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การนำพุทธนวัตกรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยหลักธรรมะจะช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรม การฝึกสมาธิและการเจริญสติช่วยให้นักเรียนมีความสงบในใจและมีสมาธิในการเรียนรู้ หลักธรรมะเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย ทำให้นักเรียนเข้าใจรากฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง หลักธรรมะช่วยสอนทักษะชีวิต เช่น การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ และการมีวิถีชีวิตที่สุขสงบและพอเพียง การนำหลักธรรมะมาบูรณาการในการสอนทำให้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีความหลากหลายและครอบคลุม รวมไปถึงพุทธนวัตกรรมช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการนำพุทธนวัตกรรมมาใช้จะทำให้การเรียนการสอนมีความหมายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีแนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญดังนี้ 1) การสอนแบบพุทธวิธี 2) การเจริญสติและสมาธิ 3) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 4) การบูรณาการการเรียนรู้ทางศาสนา และ 5) การพัฒนาทักษะชีวิต

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.* https://www.moe.go.th

พระคันธศีล จันทร์สุวงศ์, สมเดช นามเกตุ และ บุญส่ง สินธุ์นอก. (2564). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์ วัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง นครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.* Journal of Modern Learning Development, 6(3), 266-282

พระดิฐวัฒน์ อภิวฑฒนธมฺโม (ทิพคุณ). (2562). *พุทธวิธีการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น*, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสำราญ กมฺมสุธฺโธ. *พุทธธรรมกับการพัฒนาทักษะชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์.* www.undv.org/vesak2012/thaipdf/026.pdf.

พูลศักดิ์ หอมสมบัติ, พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, บรรยวัสถ์ ฝางคำ, สุพิมล ศรศักดา และ พระครูวินัยธรพยัคอรุณ ปญฺญาพโล. (2565). *สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21.* วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(3), 457-472.

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา95 (วัดโพธิ์ทองบน). *การเรียนรู้โดยใช้สมาธิเป็นฐาน (Concentration – Based Learning).* http://www.thairath95.ac.th/datashow_35223.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *วินัย: เรื่องใหญ่กว่าที่คิด.* https://www.watnyanaves.net/en/book_detail/405

Aksorn. *สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสำคัญอย่างไร.* https://www.aksorn.com/importance-of-social-studies

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การพัฒนาสังคมตามบทบาทคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย

SOCIAL DEVELOPMENT ACCORDING TO THE ROLE THE ROLE OF THE SUBDISTRICT COMMUNITY WELFARE FUND COMMITTEE LOEI PROVINCE

[1]ยุภาพรรณ สุระท้าว, [2]วิชญ์ มะลิต้น และ [3]พรหมพงษ์ มหพรพงษ์

[1]Yupapan Suratao, [2]Wish Maliton and [3]Pompong Mahaponpong

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ประเทศไทย

Loei Rajabhat University, Thailand

[1]yupapan041011@gmail.com

Received: October 19, 2024; **Revised**: December 18, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการ สภาพปัญหาของการดำเนินงาน และ แนวทางการพัฒนาบทบาทคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาพัฒนาการ และสภาพปัญหาของการดำเนินการ คือ คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัดเลย จำนวนรวม 25 คน และกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการ จำนวน 30 คน โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาโดยพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1. พัฒนาการของการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย มีกองทุนทั้งสิ้นจำนวน 78 กองทุน สามารถดำเนินการได้ จำนวน 46 กองทุน และไม่สามารถดำเนินการได้แต่มีความต้องการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพกองทุน จำนวน 32 กองทุน 2. ปัญหาการ

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[3] อาจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

พัฒนาการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจ 2) การบริหารงาน 3) การประสานงาน และ 4) การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ 3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล จังหวัดเลย ได้แก่ 1) ศึกษาหาความรู้เพิ่มในการพัฒนาศักยภาพ แนวคิด /เป้าหมาย/เจตนารมณ์อุดมการณ์ 2) การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล วางแผนงาน จัดให้มีผู้รับผิดชอบ การแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความเหมาะสม จัดให้มีระบบการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน จัดให้มีการนำข้อบังคับ/ระเบียบ 3) ประสานงานและเชื่อมโยงหน่วยงานภาคี เพื่อสร้างโอกาสและเพิ่มทรัพยากรให้กับกองทุนโดยการสร้างคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการบริหารงานและต้องมีการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการ 4) จัดหาหรือชักชวนคนรุ่นใหม่ ที่มีจิตอาสามีความสนใจ เพื่อเสริมสร้างความรู้ แนวคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อาวุโส

คำสำคัญ: การพัฒนาสังคม ; บทบาทคณะกรรมการกองทุน ; กองทุนสวัสดิการชุมชน

Abstract

This research aimed to study the development of Problems of operations and guidelines for developing the role of the Subdistrict Community Welfare Fund Committee, Loei Province Use qualitative research methods. The target group is the Subdistrict Community Welfare Fund Committee in Loei Province, totaling 25 people, and the target group used in the study of guidelines, totaling 30 people, by collecting data from interviews. group chat The data is analyzed and the results are summarized. and presented in descriptive form The results of the research found that 1) The development of the operations of the Subdistrict Community Welfare Fund, Loei Province. There are a total of 78 funds, 46 funds can be operated and cannot be operated, but there is a need to revive and develop the potential of 32 funds. 2) Problems in developing the operations of the Loei Province Subdistrict Community Welfare Fund Committee include: 1) Knowledge and understanding 2) administration 3) coordination and 4) participation of the new generation 3) guidelines for developing the role of the Subdistrict Community Welfare Fund Committee, Loei Province, including 1) studying to gain additional knowledge in planning work /Goal/Intention Udomkarn 2) Management of the Subdistrict Community Welfare Fund Arrange for responsible persons to divide roles and responsibilities as appropriate. 3) Arrange for a system to monitor,

monitor, and evaluate performance. 4) Arrange for the implementation of rules/regulations. 5) Coordinate and connect partner agencies. To create opportunities and increase resources for the fund by creating new generations to take on roles and participate in management and the potential of the committee must be developed.

Keywords : social development; The role of the fund committee; Community Welfare Fund

บทนำ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยังยืนการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) คือ แนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลิดรอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง โดยการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การเติบโตทางเศรษฐกิจ ความครอบคลุมทางสังคม และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Sustainable Development Goals (SDGs), 2567) โดยหลักส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกมิติ ทั้งความเป็นอยู่ สุขภาพ ความเท่าเทียมทางสังคม และความมั่นคงในการดำรงชีพของมวลมนุษย์ทั้งหมด และสิ่งที่สำคัญที่เป็นตัวเชื่อมกับมิติอื่นๆเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตนั้นคือการจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งการจัดสวัสดิการเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นหรือเกี่ยวข้องกับทุกคนในโลกมาอย่างช้านาน ตั้งแต่การเกิดจนกระทั่งการตาย ซึ่งสวัสดิการเหล่านี้ได้แฝงตัวอยู่กับสังคมมนุษย์ในรูปแบบวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน มีสวัสดิการแบบธรรมชาติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกันระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติ แต่เมื่อโลกหรือสังคมในปัจจุบัน ของเราได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาธรรมชาติมาเป็นการพึ่งพาเทคโนโลยีเป็นหลัก และจากสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมนั้น ๆ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความห่วงใยกันและกัน แต่เนื่องจากมีการแปลงทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ทำให้ในสังคมปัจจุบันมีความห่างเหินหรือไม่ได้มีการเอาใจใส่กับคนรอบข้าง ทำให้สังคมในปัจจุบันเกิดความเหลื่อมล้ำทางด้าน สังคม เศรษฐกิจ อย่างชัดเจน ซึ่งนำมาสู่การเกิดความขัดแย้งมากมาย เป็นความไร้สมดุลระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือความไรสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทำให้สังคมไม่มีความมั่นคงยั่งยืน

จังหวัดเลย เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล เพื่อเป็นการจัดสวัสดิการชุมชน และดำเนินงานโดยคนในชุมชน ขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนตำบล ตามนโยบายของรัฐบาล และตามบาทบาทภารกิจของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

หน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณ และในปัจจุบันจังหวัดเลย ได้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลไปแล้วทั้งหมด จำนวน 78 กองทุน จากเป้าหมายพื้นที่ดำเนินการ 100 กองทุน โดยมีคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนจังหวัดเลย มีบทบาทในการหนุนเสริม สนับสนุน และพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล ให้เข้มแข็งและมั่นคงเกิดความเชื่อมั่นของสมาชิกกองทุนและภาคีพัฒนาที่สนับสนุนงบประมาณ การขับเคลื่อนงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนจังหวัดเลย ได้กำหนดโครงสร้างและขอบเขตพื้นที่ในติดตาม และหนุนเสริมการดำเนินงานสวัสดิการชุมชนตำบล (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2565)

จากผลการสอบทานข้อมูลกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล จังหวัดเลย ปี 2565 ที่ผ่านมาพบว่ามีจำนวนกองทุนที่ไม่สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้จากการประเมินจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จึงต้องยุติการดำเนินการ และมีเพียงส่วนน้อยที่สามารถบริหารกองทุนได้และเป็นกองทุนดีเด่น การแก้ไขปัญหาและความล้มเหลวใน การขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนระดับตำบล ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนจังหวัดเลย ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญ และความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะแก้ไขหรือหาวิธีการที่จะทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชน ที่มีความมั่นคงในการดำเนินงานสามารถถอดบทเรียนเพื่อเป็นกองทุนต้นแบบในการเรียนรู้ หรือเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืน หรือกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลที่ไม่สามารถบริหารกองทุนได้ หรือแม้แต่กองทุนที่มีความประสงค์ที่จะขอหยุดการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน หรือกองทุนที่ได้หยุดการดำเนินงานไปแล้วให้สามารถฟื้นฟูและกลับมาดำเนินการบริหารกองทุนได้อย่างมีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยถึงพัฒนาการของการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย ศึกษาสภาพและปัญหาของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัดเลย และการศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาสังคมตามบทบาทคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพัฒนาการของการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย

2. เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย

3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีประชากรและกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาการพัฒนาการผลดำเนินงานตามบทบาทของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัดเลย คือ ประธานกองทุน/ตัวแทนกองทุน สวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัดเลย แบ่งการทำงานเป็น5โซน ที่มีผลการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 5 เกรด (A, B, C, D และ E) ระดับเกรดละ 1 กองทุน กองทุน ๆ ละ 1 คน รวมจำนวน 25 คน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัดเลยผลการวิจัย ได้แก่ 1) คณะยุทธศาสตร์ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดเลย จำนวน 5 คน 2) คณะกรรมการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนจังหวัดเลย 5 คน 3) ประธานคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัดเลย ที่เป็นกองทุนระดับเกรด A จำนวน 14 คน 4) นักวิชาการสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 2 คน 5) นักสวัสดิการสังคม จำนวน 2 คน 6) ตัวแทนภาคประชาสังคม จำนวน 2 คน รวมจำนวน 30 คน โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาโดยพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพพัฒนาการของการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย มีจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลไปแล้วทั้งหมด จำนวน 78 กองทุน โดยมีคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนจังหวัดเลย มีบทบาทในการหนุนเสริม สนับสนุน และพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัดเลย ให้เข้มแข็งและมั่นคงเกิดความเชื่อมั่นของสมาชิกกองทุนและภาคีพัฒนาที่สนับสนุนงบประมาณ การขับเคลื่อนงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนจังหวัดเลย ได้กำหนดโครงสร้างและขอบเขตพื้นที่ในการติดตาม และหนุนเสริมการดำเนินงานสวัสดิการชุมชนตำบล ออกเป็นระดับพื้นที่โซนอำเภอ ซึ่งประกอบด้วย 5 โซน ด้วยกัน คือ 1) โซน 1 ประกอบด้วย อำเภอเมืองเลย อำเภอนาด้วง 2) โซน 2 ประกอบด้วย อำเภอภูเรือ อำเภอด่านซ้าย อำเภอนาแห้ว 3) โซน 3 ประกอบด้วย อำเภอเชียงคาน อำเภอท่าลี่ อำเภอปากชม 4) โซน 4 ประกอบด้วย อำเภอวังสะพุง อำเภอเอราวัณ อำเภอภูหลวง 5)โซน5 ประกอบด้วย อำเภอผาขาว อำเภอภูกระดึง อำเภอหนองหิน ซึ่งการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัด มีผลการดำเนินงานที่คณะกรรมการขับเคลื่อนงานสวัสดิการชุมชนจังหวัดเลย ได้ลงพื้นที่

ตำบลในการสอบทานและติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัดเลย จำนวน 78 กองทุน แบ่งระดับเกรดตามคุณภาพตัวชีวัด ระดับ A , B , 1C , 2D E ประกอบด้วย ดังนี้ 1) กองทุนที่ดำเนินงานได้ดีเยี่ยม A จังหวัดเลยมี 20 กองทุน 2) กองทุนที่ดำเนินงานอยู่ระดับปานกลาง B จังหวัดเลย มี 26 กองทุน 3)กองทุนที่ดำเนินงานอยู่ในระดับเสี่ยง ระดับ 1C จังหวัดเลย มี 8 กองทุน 4)กองทุนที่หยุดดำเนินงานแล้ว/มีความต้องการอยากจะฟื้นฟู ระดับ 2D จังหวัดเลย มี 8 กองทุน 5) กองทุนที่หยุดดำเนินงานแล้ว/ ยังไม่พร้อมที่จะฟื้นฟูกองทุน จังหวัดเลย ระดับ E มี 16 กองทุน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2565)

2. ปัญหาการพัฒนาการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย พบว่า มีปัญหา 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการพัฒนากองทุน การสร้างแรงบันดาลใจ เป้าหมาย เจตนารมณ์อุดมการณ์ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ 2) การบริหารงาน การมีส่วนร่วมในการบริหารกองทุนของคณะกรรม การแผนการดำเนินงานและขั้นตอนการดำเนินงาน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดขอบ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกองทุน การนำเทคนิคหรือเทคโนโลยีด้านสารสนเทศในการจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องและระบบบัญชี 3) การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ภาคประชาสังคม 4) การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะกรรมการหรือผู้อาวุโส

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย พบว่า1) คณะกรรมการควรศึกษาหาความรู้เพิ่มในการวางแผนงาน ทำความเข้าใจสาระสำคัญ เหตุผลความจำเป็น/เป้าหมาย/เจตนารมณ์อุดมการณ์ แผนผัง/ป้ายโครงสร้างการบริหารงาน/ป้ายโครงสร้างคณะกรรม/รูปภาพ/รายชื่อกรรมพร้อมระบุบทบาทและหน้าที่คณะกรรมการกองทุน และให้ความสำคัญ การยกระดับการพัฒนาคุณภาพกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล โดยต้องมีการสรุปถอดบทเรียนจากประสบการณ์ 2) การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล จัดให้มีผู้รับผิดชอบมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจนและตามความเหมาะสม จัดให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดทำระบบบัญชี การเงิน สมาชิก การจัดเก็บเอกสารการรับ จ่าย ให้ครบถ้วนและให้เป็นปัจจุบัน มีระบบการติดตาม ทบทวน ประเมินผล และระบบการตรวจสอบบัญชี มีการตรวจสอบอย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง รายงานผลการตรวจสอบต่อคณะกรรมการกองทุนและที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก นำกฎระเบียบ/ข้อบังคับของกองทุนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการกองทุน จัดให้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสถานการณ์การดำเนินงานของกองทุน โดยต้องจากการมีส่วนร่วมและเห็นชอบจากสมาชิกกองทุนและต้องจัดทำให้เป็นลายลักษณ์อักษร ติดประกาศไว้อย่างชัดเจน 3) การประสานงานและเชื่อมโยงหน่วยงานภาคี กับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ภาคประชาสังคม จะต้องประสานความร่วมมือในการ

เชื่อมโยงแผนพัฒนาของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัดเลย และการจัดทำรายงานผลการดำเนินแต่ละปีงบประมาณรายงานเสนอต่อหน่วยงานภาคีพัฒนาในพื้นที่ เช่น หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดทำโครงการขอรับสนับสนุนงบประมาณอุดหนุนการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกองทุนสวัสดิการตำบลในพื้นที่หน่วยงานท้องถิ่นตั้งอยู่ และประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สมาชิกและการขยายสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเพิ่มขึ้น อย่างน้อยปีละ 100 ราย ตามเงื่อนไขการสนับสนุนงบประมาณของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) และ 4) สร้างโอกาสและเพิ่มทรัพยากรให้กับกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโดยการสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีจิตอาสามีความสนใจ เพื่อเสริมสร้างความรู้ แนวคิด พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การบริหารงานและการพัฒนากับคณะกรรมการหรือผู้อาวุโส

อภิปรายผล

1. พัฒนาการของการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย จากผลการวิจัยพบว่า สภาพและปัญหาของการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย มีกองทุนทั้งสิ้นจำนวน 78 กองทุน มีกองทุนสวัสดิการชุมชนที่สามารถดำเนินการได้ (ระดับ A และ B) จำนวน 46 กองทุนหรือคิดเป็นร้อยละ 58.97 และกองทุนที่ไม่สามารถดำเนินการได้มีความต้องการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพกองทุนสวัสดิการชุมชน (ระดับ C D และ E) จำนวน 32 กองทุนหรือคิดเป็นร้อยละ 41.02 สอดคล้องกับการศึกษาของ ดารารัตน์ คำเป็ง (2552) ผลการศึกษาพบว่า บทบาทหน้าที่และสถานภาพทางปฏิบัติของสภาองค์กรชุมชนมีความสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจ นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง และเป็นการขยายตัวของการเมืองภาคประชาชน ในรูปแบบประชาธิปไตยทางตรงจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมการการปกครองในทุกกระบวนการในท้องถิ่น เพื่อเป็นการรับรองสิทธิชุมชนและสิทธิการเมืองภาคประชาชนตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2550 มาตรา 66, 67 และ 87 แต่ทั้งนี้สถานภาพทางกฎหมายของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนยังมีข้อจำกัดหลายด้าน อันส่งผลต่อเกิดการกระจายอำนาจและคานอำนาจกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมลดน้อยลง คือ 1. สภาองค์กรชุมชนไม่มีอำนาจหน้าที่โดยถูกบัญญัติเป็น เพียง “ภารกิจ” 2. ไม่มีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือนิติบุคคลตามกฎหมาย 3. การไม่มีงบประมาณเป็นของตัวเอง 4. ไม่มีบทบัญญัติรวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการรับรองการมีพื้นที่ทางการเมืองของสภาองค์กรชุมชน ทั้งนี้ สาเหตุส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการหลีกเลี่ยงการปะทะกันระหว่างกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กับกระทรวงมหาดไทย ในช่วงกระบวนการยกร่างพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนฯโดยผลการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ คือ 1. การเกิดนโยบายที่เหมาะสมกับท้องถิ่น 2. การเกิดความร่วมมือระหว่างผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน

3. เพื่อเป็นการหนุนเสริมขอบกพร่องในปัญหาระบบการเมืองแบบตัวแทน 4. การเกิดความสมานฉันท์ทางการเมืองท้องถิ่น โดยทั้งนี้ผลดังกล่าวจะเกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทการปฏิสัมพันธ์ของ ภาคประชาชน – ข้าราชการประจำ – ข้าราชการการเมืองส่วนภูมิภาคและข้าราชการการเมืองส่วนท้องถิ่น

2. ปัญหาการพัฒนาการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในจังหวัดเลย 1) ด้านการสนับสนุนการดำเนินงานบริหารจัดการกองทุนฯ 2) ด้านการติดตามประเมินสอบทานกองทุนฯ 3) ด้านการประสานเครือข่ายและเชื่อมร้อยหน่วยงานภาคีพัฒนา ยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงไม่เป็นไปตามของเจตนารมณ์การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนหลักได้มีแนวทางปฏิบัติไว้ ในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ซึ่งกำหนดให้หลักการสำคัญหรือหัวใจของการขับเคลื่อนงานองค์กรชุมชนท้องถิ่น จะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ทั้งนี้หากประชาชนไม่มีโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจะทำให้องค์กรประสบความล้มเหลวในการทำงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ จินตวีร์ เกษมศุข (2561) ที่พบว่า กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน พัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับ วิทยากรที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง จึงหมายถึงการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม

3. แนวทางพัฒนาการดำเนินการพัฒนาสังคมตามบทบาทคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย จากผลการวิจัย พบว่า แนวทางพัฒนาการดำเนินการพัฒนาสังคมตามบทบาทคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลจังหวัดเลย ประกอบด้วย 1)คณะกรรมการควรศึกษาหาความรู้เพิ่มในการวางแผนงาน 2) การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล ควรจัดให้มีผู้รับผิดชอบมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามความเหมาะสม 3)จัดให้มีระบบการตรวจสอบบัญชี 4)จัดให้มีการนำข้อบังคับ/ระเบียบ เป็นเครื่องมือในการดำเนินการกองทุน 5) ประสานงานและเชื่อมโยงหน่วยงานภาคี ทั้งนี้เพื่อสร้างโอกาสและเพิ่มทรัพยากรให้กับกองทุนโดยการสร้างคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการบริหารงานและต้องมีการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการ สอดคล้องกับบุษกร วัฒนบุตร (2559) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 พบว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญที่ประยุกต์ใช้ในการพัฒนา

ศักยภาพของทุนมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นการเตรียมคนออกไปเป็น knowledge worker โดยจะต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองโดยสิ้นเชิงเพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างราบรื่นและเป็นแรงผลักดันให้สังคมเกิดเป็นสังคมฐานความรู้ ซึ่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเตรียมคนออกไป เป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้ (knowledge worker) และเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ (learning person) ไม่ว่า จะประกอบ สัมมาชีพใด มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ และเป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้ แม้จะเป็นชาวนาหรือเกษตรกรก็ต้องเป็นคนที่พร้อมเรียนรู้ และเป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้ เป็นบุคคลที่มีทั้งวิชชา และจรณะ ดังนั้น ทักษะสำคัญที่สุดของศตวรรษ ที่ 21 จึงเป็นทักษะของการเรียนรู้ (learning skills) และต้องเรียนรู้ 3R x 7C และต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะรู้จักสร้างคน เข้าใจคน อยู่กับคน และใช้คนให้ประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง องค์กร สังคม และประเทศชาติได้ และสอดคล้องกับ ศิริพร สกุลเจริญพร (2554) ที่ทำการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม จากการศึกษาวิจัย พบว่า รูปแบบกลยุทธ์การพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีและประสิทธิภาพในการทำงาน โดยจัดทำโครงการสัมมนาเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารและบุคลากร ดำเนินการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพื่อให้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานสามารถถ่ายทอด ความรู้ให้กับเพื่อนร่วมงาน ส่งเสริมการจัดการความรู้ภายในองค์การ เพื่อให้สามารถนำความรู้จากการปฏิบัติจริง จากการฝึกฝน และจากประสบการณ์ที่แอบแฝงอยู่ในตัวบุคคลมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อการพัฒนาบุคลากรและการพัฒนางาน และสอดคล้องกับ สุรยุทธ สุระท้าว (2564) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วยขั้นตอนการพัฒนา 3 ด้านคือ ด้านทักษะการเรียนรู้และทักษะการทำงานตามบทบาทหน้าที่ ด้านกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม และด้านเครือข่าย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

แนวทางการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล จังหวัดเลย ประกอบด้วย 1) ศึกษาหาความรู้เพิ่มในการวางแผนงาน/เป้าหมาย/เจตนารมณ์อุดมการณ 2) การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล จัดให้มีผู้รับผิดชอบมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามความเหมาะสม จัดให้มีระบบการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน 3) จัดให้มีการนำข้อบังคับ/ระเบียบ 4) ประสานงานและเชื่อมโยงหน่วยงานภาคี เพื่อสร้างโอกาส

และเพิ่มทรัพยากรให้กับกองทุนโดยการสร้างคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการบริหารงานและต้องมีการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการ

เอกสารอ้างอิง

จินตวีร์ เกษมศุข, (2561). *แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน.* วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ HUSO. ปีที่ 26 ฉบับที่ 50 (2018): มกราคม - เมษายน 2561.

ดารารัตน์ คำเป็ง, (2552). บทบาทการเมืองภาคประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษากรณีเฉพาะสภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิริพร สกุลเจริญพร. (2554). *กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม.* วารสารวิทยบริการ ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2554. หน้าที่ 40-50.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2565). *รายงานผลการดำเนินโครงการสำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2567. แหล่งข้อมูล : https://web.codi.or.th/remuneration_project/20211112-28509/.

สุระยุทธ สุระท้าว, (2564). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพสภาองค์กรชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

Sustainable Development Goals (SDGs) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2567). (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2567. แหล่งข้อมูล : https://fad.mnre.go.th/th/mph/content/196

การพัฒนาผลิตภัณฑ์งาเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

DEVELOPMENT OF SESAME PRODUCTS TO ENHANCE THE COMMUNITY ECONOMY OF PHAK MAI SUBDISTRICT, HUAI THAP THAN DISTRICT, SISAKET PROVINCE

[1]นารีรัตน์ ศรีหล้า

[1]Nareerat Srilar

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

Sisaket Rajabhat University, Thailand

nareeratak.s@gmail.com

Received: October 18, 2024; **Revised**: December 25, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพการดำเนินการและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์งา เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์งา และศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนผลิตภัณฑ์งาของวิสากิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าว ตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มมีการผลิตสินค้าพร้อมบริโภค คือ แยมกระเจี๊ยบและแครกเกอร์ข้าว โดยกลุ่มต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทแครกเกอร์ให้มีความหลากหลาย มีรสชาติดี มีคุณค่าทางโภชนาการ และเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เน้นการมีส่วนผสมของงาดำ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มต้องการพัฒนา คือ แครกเกอร์งาดำ ดังนั้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงให้ความสำคัญด้านคุณค่าทางโภชนาการ ด้านสี ด้านกลิ่น ด้านรสชาติ และด้านความกรอบ โดยการศึกษาและระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสูตรและทดลองผลิตแครกเกอร์งาดำได้จำนวน 3 สูตร จากนั้นนำผลิตภัณฑ์ไปทดสอบคุณภาพทางประสาทสัมผัสด้วยวิธี 9-Point Hedonic Scale พบว่า สูตรที่ 3 แครกเกอร์งาดำที่มีส่วนผสมของงาดำคั่ว

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ปั่นและเม็ดงาดำคั่ว เป็นสูตรที่ได้รับความชอบโดยรวมอยู่ในระดับชอบถึงชอบมาก (7.20) และใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์งา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์งาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ กลุ่มได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าสูตรดังกล่าวมีกลิ่นหอมของงามาก มีรสชาติอร่อยกลมกล่อม และมีความกรอบ เป็นแครกเกอร์ที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงจึงมีประโยชน์ต่อร่างกายเป็นอย่างมาก และเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ อนึ่ง การศึกษาต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคาขาย และวางแผนกำไรใช้รูปแบบการคำนวณทางการบัญชี พบว่า ต้นทุนการผลิตประกอบด้วย 1) ต้นทุนการผลิตแครกเกอร์งาดำ โดยการผลิต 1 ครั้ง มีต้นทุนการผลิต 143.15 บาท ประกอบด้วย วัตถุดิบทางตรง 28.15 บาท ค่าแรงงานทางตรง 60 บาท และค่าใช้จ่ายการผลิต 55 บาท ได้ปริมาณแครกเกอร์ 60 ชิ้น ต้นทุนเฉลี่ยเท่ากับ 2.38 บาทต่อชิ้น และ 2) ต้นทุนบรรจุภัณฑ์ สำหรับราคาขายกำหนดจากต้นทุนการผลิตต่อหน่วยบวกกำไรที่ต้องการซึ่งกลุ่มต้องกำไรร้อยละ 50 ดังนั้น ต้นทุนการผลิตที่บรรจุกระปุกใสฝาเกลียว 27.07 บาท ราคาขาย 40.56 บาท และกล่องกระดาษฝาใส 23.04 บาท ราคาขาย 34.56 บาท

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์, งา, เศรษฐกิจชุมชน, ต้นทุนการผลิต, ผลตอบแทน

Abstract

This research aimed to study the operating conditions and needs of sesame product development in order to develop sesame products and to study the cost and return on investment of sesame products of the community enterprise, rice processing group, Phak Mai Subdistrict, Huai Thap Than District, Si Sa Ket Province. The research results found that the group produced ready-to-eat products, namely roselle jam and rice crackers. The group wanted to develop a variety of cracker products that were tasty, nutritious, and healthy, emphasizing the inclusion of black sesame. The product that the group wanted to develop was black sesame crackers. Therefore, product development focused on nutritional value, color, smell, taste, and crispiness. By studying and brainstorming on the development of formulas and testing the production of 3 black sesame crackers, the products were tested for sensory quality using the 9-Point Hedonic Scale. It was found that formula 3, black sesame crackers with blended roasted black sesame and roasted black sesame seeds, was the formula that received overall liking at the level of like to like very much (7.20). A questionnaire was used to collect data on

satisfaction with sesame products, and it was found that respondents were most satisfied with the sesame products overall. The group also commented that this formula had a strong sesame aroma, a delicious, well-rounded taste, and was crispy. It is a nutritious cracker that is very beneficial to the body and is a health food. In addition, the study of production costs and product returns, sales price determination, and profit planning used accounting calculation methods. It was found that production costs consisted of 1) black sesame cracker production costs. For 1 production run, the production cost was 143.15 baht, consisting of direct raw materials of 28.15 baht, direct labor costs of 60 baht, and production costs of 55 baht, resulting in 60 crackers, with an average cost of 2.38 baht per piece, and 2) packaging costs. For the selling price, it is determined from the production cost per unit plus the desired profit, which the group must make a profit of 50 percent. Therefore, the production cost of the clear screw-cap jar is 27.07 baht, the selling price is 40.56 baht, and the clear-cap paper box is 23.04 baht, the selling price is 34.56 baht.

Keywords: Product development, Sesame, Community Economic, Cost, Return

บทนำ

งาเป็นผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นพืชสมุนไพรที่เป็นทั้งอาหารและยาในประเทศทางแถบเอเชียมานาน ซึ่งในปัจจุบันการผลิตงาไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด เนื่องจากตลาดภายในและต่างประเทศมีความต้องการสูงขึ้นจากการมีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปเพิ่มมากขึ้น (ศูนย์วิจัยพืชไร่อุบลราชธานี, 2567) ทั้งนี้เนื่องจากงามีธาตุอาหารที่อุดมไปด้วยวิตามินและแร่ธาตุ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อร่างกายอย่างยิ่ง เช่น วิตามินบี 1 บี 2 บี 3 บี 5 บี 6 บี 9 แคลเซียม แมกนีเซียม โพแทสเซียม โซเดียม ฟอสฟอรัส สังกะสี เหล็ก เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีสารต้านอนุมูลอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำมันที่ได้จากงาดำจะเป็นไขมันชนิดดีที่มีความจำเป็นต่อร่างกาย คือ กรดไขมันไม่อิ่มตัวประมาณ 85 เปอร์เซ็นต์ ประกอบด้วย กรดลิโนเลอิค และโอเออิคแอซิด ดังนั้น งาจึงนิยมนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของอาหารเพื่อสุขภาพ เพราะมีสารสำคัญและมีคุณค่าทางอาหารที่มีสัดส่วนพอเหมาะกับความต้องการของร่างกาย อีกทั้งผู้บริโภคจำนวนมากยังนิยม “กินงาดำเป็นยา” เพื่อรักษาโรค (ศูนย์วิจัยพืชไร่อุบลราชธานี สถาบันวิจัยพืชไร่และพืชทดแทนพลังงาน, 2565) ซึ่งประโยชน์ของงาดำมีดังนี้ ต่อต้านการอักเสบ ช่วยดูแลเกี่ยวกับระดับของไขมันในเลือด ช่วยลดการสังเคราะห์ และการดูดซึมสารโคเลสเตอรอล เป็นสารธรรมชาติ ที่มีคุณสมบัติต่อต้านอนุมูลอิสระ

และภาวะ Oxidative stress สามารถทำให้เซลล์มะเร็งบางชนิดเข้าสู่กระบวนการ Apoptosis หรือขบวนการทางชีวเคมีที่ทำให้เซลล์ตาย สามารถยับยั้งการลุกลามของมะเร็งบางชนิดได้ กระตุ้นให้มีการสร้างสาร Interlekin-2 (IL-2) และ InterFeron-Gamma (IFN-Gamma) จากเม็ดเลือดขาว ทำหน้าที่ช่วยเผาผลาญกรดไขมันผ่าน Beta-Oxidation ช่วยการทำงานของ Vitamin-E (Enhancer)

การบริโภคเมล็ดงาดำส่วนใหญ่จะนำมาแปรรูปเป็นอาหารและผลิตน้ำมันงา โดยปกติจะใช้เมล็ดงาเพื่อปรุงแต่งอาหารคาวหวานหลากหลายชนิด เช่น ขนมถั่วกระจก ถั่วตัด สลัดงา กระยาสารท ไอศกรีมงา น้ำมันงา เนยงา น้ำจิ้ม ฯลฯ เมื่อนำงามาคั่วแล้วจะมีกลิ่นหอม น่ารับประทาน นอกจากนั้นงายังใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น ยารักษาโรค และเครื่องสำอาง เพื่อจำหน่ายทั้งภายในประเทศและส่งออก ดังนั้น ความต้องการและการใช้ประโยชน์จากงาจึงมีแนวโน้มสูงขึ้นในอนาคต (Kaur, S., & Singh, J. 2021) จากปริมาณความต้องการในการบริโภคอาหารที่คำนึงถึงคุณค่าโภชนาการอาหารที่เพิ่มขึ้นจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยผลักดันให้เกิดนวัตกรรมการผลิตอาหารเพื่อสุขภาพ ทั้งนี้ หากสามารถทำการพัฒนางาให้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการบริโภคชนิดใหม่ที่มีคุณค่าทางโภชนาจะเป็นที่สนใจของผู้บริโภคและจะสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตงาได้ ซึ่ง Prakash, D., & Yadav, A., (2018) นำเสนอการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารฟังก์ชันจากเมล็ดงา โดยการตรวจสอบคุณค่าทางโภชนาการและคุณสมบัติด้านสุขภาพที่มีอยู่ในเมล็ดงา ซึ่งเป็นแหล่งของโปรตีน ไขมันไม่อิ่มตัว และสารต้านอนุมูลอิสระ งานวิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาหลาย ๆ งานเกี่ยวกับการแปรรูปเมล็ดงาและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น ขนมขบเคี้ยว น้ำมันงา และผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ซึ่งพบว่าการบริโภคเมล็ดงามีส่วนช่วยในการลดความเสี่ยงของโรคเรื้อรังและสนับสนุนสุขภาพที่ดี นอกจากนี้ยังมีการอภิปรายถึงความท้าทายในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารฟังก์ชันจากงา รวมถึงการยอมรับจากผู้บริโภคและการตลาด โดยเสนอแนวทางในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและผู้บริโภคในอนาคต และงานวิจัยของ Sharma, P., & Kumar, R. (2023) ได้การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารฟังก์ชันจากเมล็ดงา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาในอดีตและแนวโน้มล่าสุดในอุตสาหกรรมอาหาร เมล็ดงามีคุณค่าทางโภชนาการสูงและมีสารต้านอนุมูลอิสระที่สามารถช่วยลดความเสี่ยงของโรคเรื้อรัง งานวิจัยนี้ได้สำรวจการใช้เทคนิคการแปรรูปที่ทันสมัย เช่น การใช้นาโนเทคโนโลยีและการใช้สารสกัดจากงาในผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อเพิ่มคุณค่าและยืดอายุการเก็บรักษา นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์ถึงความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น ขนมขบเคี้ยวที่มีส่วนผสมของงาและผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่อุดมไปด้วยโปรตีน ผลการศึกษานี้เน้นถึงความสำคัญของการวิจัยและพัฒนาที่เน้นการตลาด เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันและอนาคต (Gupta, S., & Verma, A., 2023)

ตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นพื้นที่ที่มีจุดเด่นในเรื่องของการปลูกข้าวนาแปลงใหญ่โดยเน้นอินทรีย์ล้วน ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าวอินทรีย์ ซึ่งหลังจากเสร็จจากฤดูการทำนาจะมีการปลูกพืชชนิดอื่น เช่น ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วพร้า กระเจี๊ยบ ข้าวโพดอาหารสัตว์ เป็นต้น โดยมีวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการแปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต ซึ่งปัจจุบันกลุ่มได้มีการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่าย ได้แก่ ข้าวสาร แยมกระเจี๊ยบ และแครกเกอร์ข้าว เนื่องจากผลิตภัณฑ์ประเภทขนมสามารถขายได้ง่ายหากกลุ่มมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมให้มีความหลากหลาย มีคุณค่าทางโภชนาการและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมเพื่อสุขภาพจึงอีกช่องทางหนึ่งในการสร้างรายได้ให้กับวิสาหกิจชุมชนแปรรูปข้าวตำบลผักไหม ได้เป็นอย่างดี การพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมสุขภาพไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างรายได้ให้กับวิสาหกิจชุมชน แต่ยังสามารถสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับชุมชนได้สอดคล้องกับ Patel, A., & Singh, R. (2023) มุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมสุขภาพจากธัญพืชท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณค่าทางโภชนาการและการยอมรับจากผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ขนมที่พัฒนาขึ้นมีส่วนผสมจากธัญพืช เช่น ข้าวโพด เมล็ดฟักทอง และข้าวกล้อง ซึ่งถูกนำมาผสมผสานและแปรรูปเป็นขนมขบเคี้ยวหลากหลายรูปแบบ การวิเคราะห์ทางโภชนาการพบว่าผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีปริมาณโปรตีน ไฟเบอร์ และสารต้านอนุมูลอิสระสูง ซึ่งสามารถช่วยลดความเสี่ยงของโรคเรื้อรังได้ นอกจากนี้ ผลการประเมินการรับรู้จากผู้บริโภคด้วยวิธีการสัมภาษณ์และการทดสอบทางประสาทสัมผัสแสดงให้เห็นถึงความชอบในรสชาติและเนื้อสัมผัสของผลิตภัณฑ์ที่พัฒนา ผลการศึกษานี้เน้นถึงความสำคัญของการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นในการสร้างผลิตภัณฑ์ขนมที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงและตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพ

จากเหตุผลที่กล่าวข้างต้น งาเป็นพืชอาหารเพื่อสุขภาพและใช้เป็นยารักษาโรค หากสามารถทำการพัฒนางาให้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการบริโภคชนิดใหม่ที่มีคุณค่าทางโภชนาจะเป็นที่สนใจของผู้บริโภค ดังนั้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของงาในเรื่องของคุณค่าทางอาหารจึงสนใจสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับงาโดยการพัฒนางาให้เป็นผลิตภัณฑ์ด้วยการทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์งาเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางโภชนาการ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แก่เศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์งาของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์งาของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

3. เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนผลิตภัณฑ์งาของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์งาเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบแบบสอบถามความพึงพอใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์งา คือ ประชากรบ้านสิงไค หมู่ที่ 1 ตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ณ วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2567 จำนวน 300 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลผักไหม, 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม คือ ประชากรบ้านสิงไค หมู่ที่ 1 จำนวน 169 คน จากจำนวนประชากรจำนวน 300 คน ได้จากตารางของ Krejcie and Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาผลิตภัณฑ์งาจำนวน 10 คน คือ ผู้นำกลุ่มจำนวน 1 คน ประธานกลุ่มจำนวน 1 คน และสมาชิกกลุ่มจำนวน 8 คน ซึ่งพิจารณาการสุ่มโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) ซึ่งทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพการดำเนินการและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์งา

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์งา

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนผลิตภัณฑ์แครกเกอร์งาดำ

ตอนที่ 4 ข้อมูลข้อเสนอแนะ ลักษณะแบบสอบเป็นแบบปลายเปิด (Open – Ended) ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured) ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวัตถุประสงค์ แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดของเรื่องที่ศึกษา และคำนิยามศัพท์ปฏิบัติการ โดยการสอบถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์ ทั้งนี้รูปแบบการสัมภาษณ์จะมีลักษณะเป็นการสนทนากันตามธรรมชาติจากประเด็นคำถามที่ตั้งไว้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวม เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สรุปและวิเคราะห์นำเสนอในเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์งา เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์งา และศึกษาต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนผลิตภัณฑ์งา ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินการและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์งา จากการศึกษาข้อมูลสภาพการดำเนินการและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์งาของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าว มีหน้าที่ในการปรับปรุงคุณภาพ บรรจุ และแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต ซึ่งปัจจุบันมีการผลิตสินค้าพร้อมบริโภคเพื่อจำหน่าย 2 ชนิด คือ แยมกระเจี๊ยบ และแครกเกอร์ข้าว การดำเนินการผลิตสินค้าจะใช้เงินของกลุ่มเพื่อซื้อวัตถุดิบต่าง ๆ ทั้งนี้ ผลกำไรที่เหลือจะนำเข้ากลุ่ม เก็บรักษาไว้เพื่อนำไปบริหารจัดการและจัดสรรกำไรตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ตอนสิ้นปี ช่องทางการจำหน่ายสินค้ามี 2 ช่องทาง ดังนี้ 1) จำหน่ายที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน งานเทศกาลต่างๆ งานนิทรรศการ และศูนย์ OTOP 2) จำหน่ายผ่านช่องทาง facebook ชื่อ“ผักไหม ฟาร์ม”และ ผ่านแอป ลาซาด้า (Lazada) อย่างไรก็ตาม แครกเกอร์ข้าวมีลักษณะเป็นแผ่นบางจึงมีปัญหาเกี่ยวกับความเปราะ แตกง่าย และไม่มีส่วนผสมอื่นๆ เช่น ผักหรือสมุนไพรต่างๆ ทำให้มีคุณค่าทางโภชนาการน้อยและไม่มีความโดดเด่น เมื่อรับประทานจะติดฟัน ฝืดคอ และไม่กรอบ อีกทั้งแครกเกอร์ข้าวทำจากข้าวหอมมะลิทำให้มีปริมาณแป้งและไขมันมากเกินไป หากรับประทานเป็นประจำอาจทำให้เกิดปัญหาฟันผุ อ้วน และ

เกิดโรคเบาหวานตามมาในอนาคตได้ ประกอบกับแครกเกอร์ข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่จึงยังไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค ดังนั้น กลุ่มจึงต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์แครกเกอร์ให้มีความหลากหลาย มีรสชาติดี มีคุณค่าทางโภชนาการ และเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เน้นการมีส่วนผสมของงาดำ เนื่องจากงาดำมีธาตุอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายอย่างมาก และมีแนวโน้มในการบริโภคมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มต้องการพัฒนา คือ แครกเกอร์งาดำ สำหรับบรรจุภัณฑ์ต้องการให้ใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีลักษณะใส มีความโดดเด่นสวยงาม สะอาดปลอดภัย เช่น กระปุกใส กล่องกระดาษฝาหน้าใส และกล่องพลาสติกหลุมฝาใส เป็นต้น

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์งา ผู้วิจัยใช้วิธีสนทนากลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสูตรและทดลองผลิตแครกเกอร์งาดำได้ทั้งหมด 3 สูตร จากนั้นนำผลิตภัณฑ์ไปทดสอบคุณภาพทางประสาทสัมผัสด้วยวิธี9-Point Hedonic Scale กับผู้บริโภคทั่วไปจำนวน 100 คน พบว่า สูตรที่ 3 แครกเกอร์งาดำที่มีส่วนผสมของงาดำคั่วปั่นและเม็ดงาดำคั่ว เป็นสูตรที่ได้รับความชอบโดยรวมอยู่ในระดับชอบถึงชอบมาก (7.20) นอกจากนี้ยังตรวจสอบผลที่ได้จากการทดสอบคุณภาพทางประสาทสัมผัส โดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์งาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 169 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์งาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ของระดับความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์

บรรจุภัณฑ์	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. บรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม	3.93	0.640	มากที่สุด
2. บรรจุภัณฑ์มีความโดดเด่น จดจำได้ง่าย	4.07	0.521	มากที่สุด
3. บรรจุภัณฑ์มีลักษณะที่สะอาดปลอดภัย	4.00	0.587	มากที่สุด
4. บรรจุภัณฑ์สามารถนำเสนอข้อมูลได้ครบถ้วนชัดเจน	3.83	0.592	มากที่สุด
รวม	**3.96**	**0.59**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อบรรจุภัณฑ์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=3.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มีความโดดเด่น จดจำง่าย ($\overline{X}$=4.07) มีลักษณะสะอาดปลอดภัย ($\overline{X}$=4.00) มีความสวยงาม ($\overline{X}$=3.93) และนำเสนอข้อมูลได้ครบถ้วน ($\overline{X}$=3.83)

3. การศึกษาต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนผลิตภัณฑ์แครกเกอร์งาดำ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์แครกเกอร์งาดำไปใช้ในการศึกษาต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนผลิตภัณฑ์แครกเกอร์ โดยการศึกษาต้นทุนการผลิตจะวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตทั้งหมดจากต้นทุน

การผลิตแครกเกอร์งาดำและต้นทุนบรรจุภัณฑ์ สำหรับการศึกษาผลตอบแทนผลิตภัณฑ์โดยการกำหนดกำไรที่ต้องการเพื่อกำหนดราคาขาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ต้นทุนการผลิตประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1.1) ต้นทุนการผลิตแครกเกอร์งาดำ มีทั้งต้นทุนที่เป็นเงินสดและต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด ทั้งนี้ต้นทุนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นต้นทุนผันแปรมากกว่าต้นทุนคงที่รวมทั้งสิ้น 143.15 บาท ประกอบด้วย วัตถุดิบทางตรง 28.15 บาท ค่าแรงงานทางตรง 60 บาท และค่าใช้จ่ายการผลิต 55 บาท ซึ่งทำให้ได้ปริมาณแครกเกอร์งาดำจำนวน 60 ชิ้น ดังนั้น ต้นทุนการผลิตแครกเกอร์งาดำจึงเท่ากับ 2.38 บาทต่อชิ้น

1.2) ต้นทุนบรรจุภัณฑ์ จะขึ้นอยู่กับวัสดุและขนาดของบรรจุภัณฑ์ ซึ่งบรรจุภัณฑ์ที่ใช้เป็นแบบใสมี 2 แบบ ได้แก่ กระปุกใสฝาเกลียว(ขนาด 7.5 x 8 ซม.) ราคา 8 บาท และกล่องกระดาษฝาใส (ขนาด 7 x 8 x3 ซม.) ราคา 4 บาท

2) ผลตอบแทนผลิตภัณฑ์

การศึกษาผลตอบแทนผลิตภัณฑ์ โดยการนำต้นทุนการผลิตข้างต้นมากำหนดราคาขาย ซึ่งการกำหนดราคาขายคำนวณจากต้นทุนการผลิตต่อหน่วยของบรรจุภัณฑ์และร้อยละของกำไรที่ต้องการซึ่งผู้เข้าอบรมได้ร่วมกันกำหนดกำไรที่ต้องการ คือ ต้องการกำไรร้อยละ 50 ของต้นทุนกาผลิตต่อหน่วย ซึ่งการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต กำไร และการกำหนดราคาขาย มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต กำไร และการกำหนดราคาขาย “แครกเกอร์งาดำ” จำแนกตามชนิดของบรรจุภัณฑ์ กรณีกำหนดกำไรร้อยละ 50

ชนิดของบรรจุภัณฑ์	ต้นทุนการผลิต (บาท)			กำไร (50%)	ราคาขาย
	บรรจุภัณฑ์	แครกเกอร์	รวม		
1. กระปุกใสฝาเกลียว (8 ชิ้นๆ 2.38 บาท)	8	19.04	27.04	13.52	40.56
2. กล่องกระดาษฝาใส (8 ชิ้นๆ 2.38 บาท)	4	19.04	23.04	11.52	34.56

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์งาเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพการดำเนินการและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์งา

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าว มีหน้าที่ในการปรับปรุงคุณภาพ บรรจุ และแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต ปัจจุบันมีการผลิตสินค้าพร้อมบริโภคเพื่อจำหน่าย คือ แยมกระเจี๊ยบและแครกเกอร์ข้าว ทั้งนี้เนื่องจากมีหน่วยงานราชการ นักวิชาการ นักวิจัยได้เข้ามาทำวิจัยร่วมกัน

กับวิสาหกิจชุมชน จนทำให้กลุ่มฯ มีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการผลิตโดยการนำวัตถุดิบของกลุ่มมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดได้ การดำเนินการผลิตสินค้าจะใช้เงินของกลุ่มเพื่อซื้อวัตถุดิบต่างๆ ผลกำไรที่เหลือจะนำเข้ากลุ่มเก็บรักษาไว้เพื่อนำไปบริหารจัดการและจัดสรรกำไรตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ตอนสิ้นปี เนื่องจากกลุ่มได้เน้นการบริหารงานด้วยการสร้างระบบการบริหารจัดการการผลิตที่มีประสิทธิภาพ เน้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิก และมีกระบวนการในการควบคุมการผลิตให้ได้ตามมาตรฐานการผลิตอย่างไรก็ตาม แครกเกอร์ข้าวมีลักษณะเป็นแผ่นบางจึงมีปัญหาเกี่ยวกับความเปราะ แตกง่าย และไม่มีส่วนผสมอื่นๆ เช่น ผักหรือสมุนไพรต่างๆ ทำให้มีคุณค่าทางโภชนาการน้อยและไม่มีความโดดเด่น เมื่อรับประทานจะติดฟัน ฝืดคอ และไม่กรอบ ดังนั้น กลุ่มจึงต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์แครกเกอร์ให้มีความหลากหลาย มีรสชาติดี มีคุณค่าทางโภชนาการ และเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เน้นการมีส่วนผสมของงาดำ เนื่องจากงาดำมีธาตุอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายอย่างมาก การศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าทางโภชนาการของงาดำ: งานวิจัยได้แสดงให้เห็นว่างาดำมีสารอาหารที่สำคัญ เช่น โปรตีน ไขมันที่มีประโยชน์ และแร่ธาตุที่สำคัญ ซึ่งสามารถช่วยเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการให้กับผลิตภัณฑ์แครกเกอร์ งานวิจัยที่กล่าวถึง Sharma et al. (2020) เกี่ยวกับคุณค่าทางโภชนาการและคุณสมบัติของงาดำ (Sesamum indicum L.) โดยทั่วไปคุณค่าทางโภชนาการงาดำเป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยโปรตีน ไขมันไม่อิ่มตัว แร่ธาตุต่าง ๆ เช่น แคลเซียม แมกนีเซียม และธาตุเหล็ก ซึ่งมีประโยชน์ต่อสุขภาพ สารต้านอนุมูลอิสระงานวิจัยอาจเน้นการมีสารต้านอนุมูลอิสระในงาดำ เช่น เซซามิน และเซซามอลิน ซึ่งสามารถช่วยลดความเสี่ยงของโรคเรื้อรัง การใช้ในอาหารงาดำสามารถใช้เป็นส่วนผสมในผลิตภัณฑ์อาหารหลายประเภท รวมถึงขนมขบเคี้ยวเพื่อสุขภาพ และสามารถเพิ่มรสชาติและคุณค่าทางโภชนาการให้กับผลิตภัณฑ์เหล่านี้ ผลต่อสุขภาพมีการศึกษาถึงประโยชน์ต่อสุขภาพจากการบริโภคงาดำ เช่น การช่วยลดระดับคอเลสเตอรอล ปรับปรุงสุขภาพหัวใจ และส่งเสริมการทำงานของระบบย่อยอาหารและมีแนวโน้มในการบริโภคมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มต้องการพัฒนา คือ แครกเกอร์งาดำ ทั้งนี้เนื่องจากแครกเกอร์เป็นขนมที่ทุกคนสามารถทานได้ วิธีทำและขั้นตอนการผลิตไม่ยุ่งยากซับซ้อน ที่สำคัญมีประโยชน์ต่อร่างกายเป็นอย่างมาก การพัฒนาแครกเกอร์จากแหล่งอาหารท้องถิ่น: งานวิจัยที่ศึกษาการพัฒนาแครกเกอร์จากวัตถุดิบในท้องถิ่นได้แสดงให้เห็นว่า การเพิ่มส่วนผสมของสมุนไพรหรือผักในสูตรแครกเกอร์ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มรสชาติ ยังสามารถเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการและช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายมากขึ้น (Mohammed et al., 2019) และการศึกษาการปรับปรุงคุณภาพขนมขบเคี้ยว งานวิจัยพบว่าการใช้เทคนิคการอบและส่วนผสมที่เหมาะสมสามารถช่วยปรับปรุงความกรอบและความทนทานของขนมขบเคี้ยวได้ สอดคล้องกับ Khan et al (2021) ได้มุ่งเน้นการพัฒนาแครกเกอร์งาดำ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงคุณค่าทางโภชนาการและ

คุณสมบัติทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ โดยใช้เทคนิคการผลิตที่เหมาะสม รวมถึงการอบและการผสมส่วนผสมของงาดำที่มีสารอาหารสูง งานวิจัยได้ดำเนินการทดสอบคุณสมบัติทางกายภาพ เช่น ความกรอบ ความเหนียว และความทนทานต่อการแตก รวมถึงการประเมินคุณสมบัติทางประสาทสัมผัส เช่น รสชาติ กลิ่น และเนื้อสัมผัส โดยมีการทดสอบจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภค ผลลัพธ์แสดงให้เห็นว่าเทคนิคการผลิตที่เหมาะสมสามารถช่วยเพิ่มความพึงพอใจของผู้บริโภคและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์แครกเกอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การเพิ่มงาดำลงในสูตรยังช่วยเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการและสร้างความหลากหลายให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมการบริโภคที่ดีต่อสุขภาพในกลุ่มผู้บริโภคทั่วไป งานวิจัยนี้เสนอแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพที่มีคุณภาพสูง ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดขนมขบเคี้ยวที่กำลังเติบโตได้

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์งา

ผู้วิจัยใช้วิธีสนทนากลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสูตรและทดลองผลิตแครกเกอร์งาดำได้ทั้งหมด 3 สูตร จากนั้นนำผลิตภัณฑ์ไปทดสอบคุณภาพทางประสาทสัมผัสด้วยวิธี 9-Point Hedonic Scale กับผู้บริโภคทั่วไปจำนวน 100 คน พบว่า สูตรที่ 3 แครกเกอร์งาดำที่มีส่วนผสมของงาดำคั่วปั่นและเม็ดงาดำคั่ว เป็นสูตรที่ได้รับความชอบโดยรวมอยู่ในระดับชอบถึงชอบมาก (7.20) นอกจากนี้ การใช้ส่วนผสมของงาดำยังช่วยเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์ แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างผลิตภัณฑ์ขนมขบเคี้ยวเพื่อสุขภาพที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยการพัฒนาแครกเกอร์งาดำในครั้งนี้ไม่เพียงแต่เน้นที่รสชาติที่ดี แต่ยังรวมถึงคุณค่าทางโภชนาการที่สูง ซึ่งสามารถตอบสนองแนวโน้มการบริโภคสุขภาพในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้จึงเสนอแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมขบเคี้ยวที่มีคุณภาพสูงและเป็นที่นิยมในตลาด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุธีรา วัฒนกุล (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาสูตรและกรรมวิธีการผลิตแครกเกอร์ปลากราย ที่พบว่า ผู้บริโภคร้อยละ 98 ให้การยอมรับในผลิตภัณฑ์แครกเกอร์ปลากราย และให้คะแนนความชอบรวมเฉลี่ย (9-Point Scale) อยู่ในระดับชอบถึงชอบมาก (7.20) และสอดคล้องกับผลการวิจัย Joshi, P. R., & Gupta, S. K. (2020) งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนาแครกเกอร์จากปลาที่ใช้เนื้อปลาป่นและสารช่วยยึดเกาะที่แตกต่างกัน เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ขนมขบเคี้ยวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงและรสชาติที่ดี การทดลองได้ดำเนินการโดยการเปรียบเทียบสูตรต่าง ๆ โดยใช้เนื้อปลาป่นที่ได้จากปลาและสารช่วยยึดเกาะ เช่น แป้งมันสำปะหลัง แป้งข้าวโพด และแป้งสาลี ผลการศึกษาพบว่าแครกเกอร์ที่ใช้เนื้อปลาป่นผสมกับแป้งมันสำปะหลังมีความกรอบและมีรสชาติที่ได้รับความพึงพอใจจากผู้บริโภคสูงสุด นอกจากนี้ การทดสอบคุณค่าทางโภชนาการยังแสดงให้เห็นว่าแครกเกอร์เหล่านี้มีปริมาณโปรตีนสูงและมีกรดไขมันไม่อิ่มตัว ซึ่งสามารถส่งเสริมการบริโภคปลาที่ดีต่อสุขภาพ ผลลัพธ์จากการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคแสดงให้เห็นว่าแครกเกอร์ปลาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในตลาดขนม

ขบเคี้ยวเพื่อสุขภาพ และงานวิจัยของ Rahman, M. S., & Khatun, R. (2019) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณค่าทางโภชนาการของขนมขบเคี้ยวที่ทำจากปลา โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบทางโภชนาการ เช่น ปริมาณโปรตีน ไขมัน คาร์โบไฮเดรต และแร่ธาตุที่สำคัญ ขนมขบเคี้ยวที่ใช้ในการศึกษานี้ถูกผลิตจากเนื้อปลาที่มีคุณภาพสูง รวมทั้งส่วนผสมที่มีคุณค่าทางโภชนาการอื่น ๆ เช่น แป้งข้าวเจ้าและเครื่องเทศ

3. การศึกษาต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนผลิตภัณฑ์แครกเกอร์งาดำ

3.1 ต้นทุนการผลิตทั้งหมดของผลิตภัณฑ์แครกเกอร์งาดำมีทั้งต้นทุนที่เป็นเงินสดและต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด ทั้งนี้ต้นทุนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นต้นทุนผันแปรมากกว่าต้นทุนคงที่ (Bhattacharya, S., & Ghosh, D., 2018) การจัดการต้นทุนการผลิตที่เป็นระบบจะช่วยให้กลุ่มสามารถคำนวณราคาขายที่เหมาะสมและวิเคราะห์ความสามารถในการทำกำไรของผลิตภัณฑ์แครกเกอร์งาดำ โดยการควบคุมต้นทุนผันแปรจะมีความสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสมในตลาดอาหารเพื่อสุขภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Tiwari และ Bhatia (2019) ที่เกี่ยวกับความสามารถทางเศรษฐกิจของการแปรรูปอาหาร โดยเฉพาะการวิเคราะห์ส่วนประกอบต้นทุนเพื่อวิเคราะห์ความสามารถทางเศรษฐกิจของการแปรรูปอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพิจารณาส่วนประกอบของต้นทุนที่ส่งผลต่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของธุรกิจในอุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร การศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ต้นทุนที่เป็นเงินสดและต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด รวมถึงต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปรในกระบวนการผลิตอาหาร โดยใช้วิธีการสำรวจและการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม การศึกษาพบว่าต้นทุนวัตถุดิบและค่าแรงงานเป็นสองปัจจัยหลักที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไร ข้อมูลที่ได้ยังชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการต้นทุนที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและผลกำไรของธุรกิจได้ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังเสนอแนะวิธีการลดต้นทุนและปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

3.2. ผลตอบแทนผลิตภัณฑ์แครกเกอร์งา

การกำหนดราคาขายสามารถคำนวณจากต้นทุนการผลิตต่อหน่วยของบรรจุภัณฑ์ และร้อยละของกำไรที่ต้องการ ซึ่งกลุ่มต้องการกำไรร้อยละ 50 ทั้งนี้ เนื่องจากโดยปกติธุรกิจขายปลีกควรตั้งเป้ากำไรเบื้องต้นโดยเฉลี่ยประมาณ 50% และเกิดการสังเกตจากราคาสินค้าประเภทเดียวกันของหลายๆ ร้าน สอดคล้องกับ Verma, R., & Yadav, S. K. (2021) งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสามารถในการทำกำไรของอุตสาหกรรมการแปรรูปอาหารโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่หลากหลาย การศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อประเมินปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไร รวมถึงต้นทุนการผลิต รายได้จากการขาย และกลยุทธ์การตลาดที่นำมาใช้ ผลการวิจัยพบว่าต้นทุนการผลิตที่มีประสิทธิภาพและกลยุทธ์การตั้งราคาที่เหมาะสมมีผล

สำคัญต่อความสามารถในการทำกำไร นอกจากนี้ยังพบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคเป็นปัจจัยที่สามารถเพิ่มผลกำไรได้ การศึกษาเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการผลิตและกลยุทธ์การตลาดเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถเพิ่มความสามารถในการทำกำไรได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์แครกเกอร์งาดำจากกลุ่มแปรรูปข้าวตำบลผักไหม:ความสำคัญของงาดำ: คุณค่าทางโภชนาการสูง มีโปรตีน ไขมันดี แร่ธาตุ และวิตามินใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอาหาร น้ำมัน งา และผลิตภัณฑ์สุขภาพ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์:ใช้การสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ พัฒนาสูตรแครกเกอร์งาดำ 3 สูตร เน้นรสชาติและคุณค่าทางโภชนาการ การทดสอบคุณภาพ: ใช้ 9-Point Hedonic Scale วัดความพึงพอใจของผู้บริโภคผู้บริโภคแสดงความพึงพอใจสูงต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนา ต้นทุนการผลิตและการวิเคราะห์ผลตอบแทน:วิเคราะห์ต้นทุนการผลิตรวมถึงต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ตั้งราคาขายโดยมีกำไรเป้าหมายที่ 50% ช่องทางการตลาด:จำหน่ายผ่านงานเทศกาล ออนไลน์ และศูนย์ OTOP สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน:ผลิตภัณฑ์ใหม่ช่วยสร้างรายได้และยกระดับเศรษฐกิจของชุมชนการออกแบบบรรจุภัณฑ์:บรรจุภัณฑ์ที่สะอาด สวยงาม และปลอดภัยดึงดูดผู้บริโภคและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์

เอกสารอ้างอิง

นิจกานต์ หนูอุไร (2565). *“การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ปลาสามน้ำแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา”.* วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 9(1), (มกราคม –มิถุนายน 2565). 1-15.

ศูนย์วิจัยพืชไร่อุบลราชธานี สถาบันวิจัยพืชไร่และพืชทดแทนพลังงาน. (2565). *เกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับงา.* สืบค้นวันที่ 20 มีนาคม 2567. แหล่งที่มา https://www.doa.go.th/fc/ubonratchathani/,

ศูนย์วิจัยพืชไร่อุบลราชธานี. *แผนการวิจัยพืชไร่เพื่อเสริมรายได้และพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน* (2559-2564). สืบค้น วันที่ 10 สิงหาคม 2567.แหล่งที่มา Arhttps://www.doa.go.th/fc/ubonratchathani/?page_id=1795mstrong.

สุธีรา วัฒนกุล. (2563). *การพัฒนาสูตรและวิธีการผลิตแครกเกอร์ปลากราย. สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็นบีดิสทริบิวชั่น จำกัด.

องค์การบริหารส่วนตำบลผักไหม. (2567). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566-25670) องค์การบริหารส่วนตำบลผักไหม.* สืบค้นวันที่ 20 มีนาคม 2567. แหล่งที่มา https://www.pukmailocal.go.th/

Bhattacharya, S., & Ghosh, D. (2018). *“Cost analysis of food products: A review”.* Journal of Food Science and Technology, 55(10). (October 2018). 3795-3805.

Gupta, S., & Verma, A. (2023). *“Nutritional assessment and market potential of sesame-derived products: Current trends and future prospects”*. Food Reviews International, 39(2). (February 2023). 213-227.

Joshi, P. R., & Gupta, S. K. (2020). *“Development of fish crackers using fish meal and different binding agents”.* International Journal of Food Science and Technology, 55(3). (March 2020). 1234-1242.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). *“Determining sample size for research activities”.* Educational and Psychological Measurement, 30(3), (October 2018). 607-610.

Kaur, S., & Singh, J. (2021). "*Nutritional properties and health benefits of sesame seeds (Sesamum indicum L.)".* Food Science & Nutrition, 9(2). (February 2021). 893-906.

Khan, M. I., Hussain, M. I., & Yousaf, M. (2021). *"Effect of processing techniques on the physical and sensory characteristics of snack products".* Food Quality and Preference, 85, (August 2021). 104952.

Kumar, A., & Singh, S. (2021). *"Consumer preference and sensory evaluation of fish crackers: A case study"*. Journal of Food Quality, 2021, (January 2021). 1-10.

Mohammed, A. I., Nura, M. M., & Rabiu, U. (2019). "*Development of functional snack foods from local cereals and legumes".* International Journal of Food Science & Technology, 54(2). (February 2019). 321-330.

Patel, A., & Singh, R. (2023). *"Development of healthy snack products from local grains: Nutritional benefits and consumer acceptance"*. Journal of Food Processing and Preservation, 47(1). (January 2023). 15689.

Prakash, D., & Yadav, A. (2018). *"Development of functional food products using sesame seeds: A review".* International Journal of Food Science and Technology, 53(8). (July 2018). 1825-1833.

Rahman, M. S., & Khatun, R. (2019). *"Nutritional evaluation of fish-based snacks: A review".* Journal of Nutritional Science, 8. (May 2019). 16.

Sharma, P., Singh, A., & Sharma, S. (2020). "*Nutritional and functional properties of black sesame seeds (Sesamum indicum L.): A review*". Journal of Food Science and Technology, 57(5). (April 2020). 1793-1803.

Sharma, P., & Kumar, R. (2023). *"Innovative approaches in the development of sesame-based functional foods: A comprehensive review".* Journal of Food Science and Technology, 60(4). (February 2023). 1245-1260.

Tiwari, S., & Bhatia, S. (2019). *"Economic viability of food processing: An analysis of cost Components"*. International Journal of Food Economics, 8(1). (May 2019). 12-20.

Verma, R., & Yadav, S. K. (2021). *"Profitability analysis of food processing industries: An empirical study".* Food Quality and Preference, 87. (February 2021). 104046.

คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง ในจังหวัดชัยภูมิ

THE VALUE OF LOCAL ARTISTIC AND CULTURAL IDENTITY OF NATIVE SILK IN CHAIYAPHUM PROVINCE

[1]ประภาศรี ถนอมธรรม

[1]Praphasri Thnomdham

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Rajabhat Chaiyaphum University, Thailand

[1]praphasri@cpru.ac.th

Received: October 19, 2024; **Revised**: December 23, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองจังหวัดชัยภูมิที่เหมาะสมต่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มผู้ผลิตและแปรรูปผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในเขตจังหวัดชัยภูมิ ผู้รู้หรือปราชญ์ด้านการทอผ้าไหม ที่เลือกแบบเจาะจง 5 กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่มย่อย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในจังหวัดชัยภูมิที่เหมาะสมต่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ พบว่าคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองเป็นสิ่งที่แสดงตัวตนที่มีความเฉพาะตัวสามารถแสดงออกให้ผู้ที่ได้พบเห็นนั้นเกิดความจดจำ มีคุณค่าทางจิตใจ ความรู้สึกและทำให้เกิดความภาคภูมิใจของทอและผู้สวมใส่ ลายผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองที่เป็นลายอัตลักษณ์เกิดจากการนำลายขอนารีและลายหมี่คั่นไปประยุกต์ผสมผสานกับลายอื่น และลายผ้าไหมที่เป็นลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิมี 17 ลาย ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองลายอัตลักษณ์เกิดจาก คติความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง ถูกกลั่นกรองออกมาเป็นภูมิปัญญาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม วิธีการลอกลาย วิธีการมัดลาย วิธีการมัดย้อม และวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่ ด้านการย้อมสีใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติส่วนใหญ่ ด้านวิธีการทอส่วนใหญ่ทอด้วยมือโดยใช้กี่กระตุก ด้านการทอของกลุ่มมีลักษณะการทอที่สม่ำเสมอ ประโยชน์ของผ้าทอลายอัตลักษณ์นอกจากจะเป็นเครื่องนุ่งห่มที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์แล้วยังมีความภูมิใจที่ได้รักษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ลาย อัตลักษณ์ที่สืบทอดมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย นอกจากการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันล้ำค่าแล้วยังเป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชน อันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ : คุณค่าอัตลักษณ์, ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น, ภูมิปัญญาท้องถิ่น , ผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง

Abstract

The research aimed to find the value of local art and cultural identity of Chaiyaphum native silk that is suitable for increasing its economic value. The population and sample consisted of farmers who grow mulberry trees and raise silkworms, producers and processors of native silk in Chaiyaphum province, and experts or scholars in silk weaving who were purposively selected in 5 groups. The research instruments were in-depth interviews, small focus group discussions, and content Analysis. The results of the research on the value of the identity of local arts and culture of local silk in Chaiyaphum province that is suitable for increasing economic value found that the value of the identity of local arts and culture of local silk is something that shows a unique identity that can be expressed to those who see it to remember. It has emotional value, feelings and creates pride for both the weaver and the wearer. The local silk pattern that is an identity pattern is the result of applying the Khonari pattern and Mi Kan pattern to blend with other patterns. And the silk pattern that is the identity pattern of Chaiyaphum province has 17 patterns. The wisdom of weaving local silk with identity patterns comes from beliefs, values, traditions, arts and culture, as well as materials and tools used in weaving local silk. It has been distilled into the wisdom of mulberry planting and raising silkworms, silk reeling, pattern tracing, pattern tying, tie-dyeing and silk weaving. In terms of dyeing, most of the raw materials are natural. In terms of weaving methods, most are hand-woven using a loom. In terms of weaving, the group has consistent weaving characteristics. The benefits of identity pattern woven fabrics, in

addition to being beautiful and unique clothing, are also a source of pride in preserving the wisdom of weaving identity pattern silk that has been passed down from grandparents. In addition to preserving valuable local wisdom, it also generates income for the community, which will lead to the creation of added economic value and sustainable development of the community's economy.

Keywords: Identity value, Local art and culture, Local wisdom, Local silk

บทนำ

ประเทศไทยเป็นศูนย์รวมของเผ่าไทยได้มีการหลอมรวมเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในภาพรวมของชาติอย่างกลมกลืนพร้อมๆ กับการยอมรับความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของแต่ละภูมิภาค นอกจากนั้นศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการสั่งสมต่อยอด สืบทอดพัฒนามาเป็นเวลายาวนานพร้อมๆ กับการตั้งถิ่นฐานของเผ่าไทย ซึ่งปรากฏให้เห็นในรูปของมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรมเหล่านั้นคือ ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งปรากฏในรูปของผลิตภัณฑ์ทางหัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่นทั้งที่เป็นเครื่องนุ่งห่มและสิ่งทอ เครื่องใช้ เครื่องปั้นดินเผา และเครื่องจักรสาน เป็นต้น (จินตนา ลินโพธิ์ศาล. 2556)

อัตลักษณ์คือส่วนหนึ่งที่ไม่ตายตัวสามารถอธิบายได้หลากหลายความหมาย อาทิ อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมด้านปัจเจกต่างๆ คำว่าอัตลักษณ์นี้สามารถตีความหมายในเชิงชิงคุณค่า โดยคุณค่าที่ถูกกล่าวถึงไม่จำเป็นต้องอยู่ในความเป็นสากล เป็นการสร้างตัวตนจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้เช่นกัน ทำให้เกิดความการยอมรับในเชิงพหุลักษณ์ที่สังคมการดำรงอยู่ของปัจเจกอย่างยืนนาน รวมไปถึงการเคลื่อนไหวอย่างเป็นพลวัตรที่ไม่มีการหยุดนิ่งและเป็นไปตามกลไกของวัฒนธรรมในบริบทพื้นที่และอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่แสดงตัวตนที่ที่ความเฉพาะตัว เช่น คำขวัญประจำจังหวัด ประเพณี วัฒนธรรมแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย อาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย เป็นต้น สิ่งล้วนแล้วแต่มีความเป็นตัวตนของตนเองที่สามารถแสดงออกจากการสื่อความหมายและให้ผู้ที่ได้พบเห็นนั้นเกิดความจดจำและรับรู้ถึงอัตลักษณ์ได้ ดังนั้นอัตลักษณ์เป็นสิ่งสิ่งที่ถูกตีความหมายไปในทิศทางที่มีคุณค่าทางจิตใจและความรู้สึกและทำให้เกิดความภาคภูมิใจของคนในชาติอีกด้วย จึงเหมาะสมในการนำอัตลักษ์ณ์ มาศึกษาเพื่อให้เป็นฐานข้อมูลและเป็นประโยชน์กับชุมชนบ้านขาว รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ได้จากการศึกษาความหมายของอัตลักษณ์เพื่อให้ได้อัตลักษณ์ของชุมชน (นุพงษ์ กองพิมพ์, 2563)

การหลอมรวมเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในภาพรวมของชาติอย่างกลมกลืนพร้อมๆ กับการยอมรับความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของแต่ละภูมิภาค นอกจากนั้นในแต่ละภูมิภาคยังมีความแตกต่างหลากหลายและยังคงรักษาอัตลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคแต่ละท้องถิ่นไว้อย่างต่อเนื่องศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการสั่งสมสืบทอด และพัฒนามาเป็นเวลายาวนานพร้อมๆ กับการตั้งถิ่นฐานรกรากของเผ่าไทยซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในรูปของมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์ทางศิลปหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและวิถีความเป็นอยู่ของคนในแต่ละท้องถิ่น ทั้งที่เป็นเครื่องนุ่งห่มที่เป็นสิ่งทอเครื่องใช้ที่เป็นเครื่องปั้นดินเผา เครื่องใช้ที่เป็นโลหะทั้งเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องทองลงหิน เครื่องเขิน เครื่องใช้ที่เป็นไม้ โดยที่ศิลปะหัตกรรมเหล่านั้น ได้สั่งสมคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมความเป็นท้องถิ่นและความเป็นชาติไทยไว้พร้อมที่จะได้รับการสืบทอดและปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป (ทรงคุณ จันทจรและคณะ, 2552 : 1-2) ในภาวะความจำเป็นของการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่นดังกล่าว ศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ บางส่วนกำลังสูญหายไปไม่ได้รับการฟื้นฟูและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับมนุษย์ในปัจจุบัน อัตลักษณ์ของศิลปหัตถกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นใน 3 ภูมิภาคของประเทศ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญยังไม่ได้รับการศึกษาการวิเคราะห์ และชี้ให้เห็นคุณค่า อัตลักษณ์ และชี้แนะแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรมที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นอย่างแท้จริง (ทรงคุณ จันทจรและคณะ, 2552 : 13)

ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการสั่งสม สืบทอด และพัฒนามาเป็นเวลายาวนาน พร้อม ๆ กับการตั้งถิ่นฐานรกรากของเผาไทยซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในรูปของมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นจิตวิญญาณและผลงานที่สามารถมองเห็นได้และส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม เหล่านั้นคือศิลปะและวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค ของประเทศไทยซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์ทางศิลปหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและวิถีความเป็นอยู่ของคนในแต่ละท้องถิ่น ทั้งที่เป็นเครื่องนุ่งห่มที่เป็นสิ่งทอ เครื่องใช้ที่เป็นเครื่องปั้นดินเผา เครื่องใช้ที่เป็นโลหะทั้งเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องทองลงหิน เครื่องเขิน เครื่องใช้ที่เป็นไม้ เช่น เครื่องแกะสลักและ เครื่องจักสานรวมทั้งผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของท้องถิ่นที่กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ โดยที่ศิลปะ หัตกรรมเหล่านั้นได้สั่งสมคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมความเป็นท้องถิ่นและความเป็นชาติไทยไว้พร้อมที่จะ ได้รับการสืบทอดและปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการ

ดำรงชีวิตของมนุษย์และสอดคล้องกบสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป (ทรงคุณ จันทจร และคณะ, 2552)

คนไทยมีชื่อเสียงว่าเป็นชาติซึ่งทอผ้าไหม และผ้าฝ้าย ผ้าทอมือยังมีความผูกพันและเกี่ยวโยงกับพิธีกรรมทางศาสนา และวิถีชีวิตของคนไทยมานานนับศตวรรษ จนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งกลั่นกรองจากปรากฏการณ์รอบตัวการทอ การเตรียมเส้นใยและการย้อมสี หรือแม้แต่การวางลายผ้าทอแบบดั้งเดิม ผ้าทอยังเป็นผลงานทางด้านศิลปะที่บ่งบอกถึงประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มชน ในสังคมนั้น ๆ ความงามในลวดลาย ความประณีตของฝีมือ แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมในการทอผ้า จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นบ่งบอกถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ในส่วนของการทอผ้าในประเทศไทยมีแพร่หลายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ และในแต่ละภาคก็มีวิธีการและลักษณะเฉพาะถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณที่แตกต่างกันไป ซึ่งเอกลักษณ์ของผ้าทอเหล่านั้น เกิดจากความชำนาญของช่างทอ นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน (มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, คณะนักวิจัย, 2554 : 1-2)

การทอผ้าไหมของคนไทยนับเป็นภูมิปัญญาที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยผ่านกระบวนการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ผสมผสานกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีคุณค่าเหล่านี้จากรุ่นสู่รุ่นให้แก่ลูกหลานจนมาถึงปัจจุบัน นับเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการวิถีการดำเนินชีวิตทางเกษตรกรรมของคนไทยมาแต่อดีต เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การปลูกฝ้าย การทอผ้า การทำนาเป็นการดำเนินวิถีชีวิตที่ต้องใช้ปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ ภูมิปัญญาการทอผ้ามิได้เป็นเพียงเครื่องนุ่งห่มของคนไทย แต่เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ที่พัฒนามาจนถึงปัจจุบันและกลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ อาทิ เช่น ผ้าแพรวา ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ผ้ากาบบัว ของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น (ประภาศรี ถนอมธรรม , 2557)

การทอผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดชัยภูมิ มีประวัติศาสตร์การทอผ้าไหมมายาวนานกว่า 200 ปี นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน โดยจังหวัดชัยภูมิมีประวัติการทอผ้ามายาวนานพร้อมๆ กับการก่อตั้งเมืองชัยภูมิ แม่บุญมีภริยาของเจ้าพระยาภักดีชุมพลหรือที่ชาวจังหวัดชัยภูมิเรียกท่านว่าเจ้าพ่อพญาแล ได้นำภูมิปัญญาการทอผ้ามาจากกรุงเวียงจันทน์มาสอนให้ชาวบ้านทอผ้าไหม การทอผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดชัยภูมิ นั้นเริ่มแรกมีการทอผ้าไหมเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้านั้นได้อาศัยแนวความคิดที่ได้จากการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีแรงบันดาลใจมาจากการนำธรรมชาติรอบตัวมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ อาทิเช่นลาย “หมี่คั่นขอนารี” ซึ่งเป็นลายที่เป็นเอกลักษณ์ลายหนึ่งของจังหวัดชัยภูมิ เป็นลายโบราณที่เป็นการนำลาย 2 ลายมาประยุกต์ใส่ร่วมกัน คือลาย “ขอนารี” ได้แนวความคิดจากตะขอไม้ไผ่ของชาวนาที่ไว้ตักน้ำ แล้วนำมาประยุกต์กับลายดั้งเดิมของแม่บุญมีได้คิดสร้างสรรค์

ประดิษฐ์ขึ้นมาและถูกถ่ายทอดมาสู่ลูกสู่หลานจนถึงปัจจุบันนับเป็นลายเอกลักษณ์ดั้งเดิมของจังหวัดชัยภูมิ คือ ลาย “หมี่คั่น” รวมเป็นลาย “หมี่คั่นขอนารี” เดิมทีเรียกว่าลาย “ขอกระหรี่” เปลี่ยนชื่อมาเป็น “ขอนารี” สืบเนื่องจากในปี พ.ศ. 2511 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้โดยเสด็จมาที่จังหวัดชัยภูมิและมีกลุ่มทอผ้าไหมได้นำผ้าทอลายขอกระหรี่ไปทูลเกล้าถวาย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ท่านทรงมีพระราชเสาวนีย์ว่า “ชื่อลายอะไร” ชาวบ้านตอบว่าลาย “ขอกระหรี่” ท่านทรงรับสั่งว่า “ชื่อไม่เพราะ” เลยพระราชทานชื่อให้ใหม่ว่า “ขอนารี” หลังจากนั้นกรมพัฒนาชุมชนและกรมหม่อนไหม ได้จัดและคัดเลือกให้ลายหมี่คั่นขอนารีเป็นผ้าลายเอกลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ ในปี 2553 (ประภาศรี ถนอมธรรม, 2561)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองจังหวัดชัยภูมิที่เหมาะสมต่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันล้ำค่าไปพร้อม ๆ กับการสร้างรายได้ให้ชุมชน อันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อค้นหาคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองจังหวัดชัยภูมิที่เหมาะสมต่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในจังหวัดชัยภูมิที่เหมาะสมต่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในเขตจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นผู้รู้หรือปราชญ์ด้านการทอผ้าไหม ที่เลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) คือ ปราชญ์ท้องถิ่นในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองจากทั้ง 5 กลุ่ม คือ กลุ่มภูมิปัญญาพาเจริญ กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านไทรงาม กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านห้วยบง กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านนาวัง หมู่ที่ 10 และกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านเขว้าวัฒนา คือปราชญ์ท้องถิ่นในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองที่มีประสบการณ์ในการการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองมานานกว่า 20 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interviews) และแบบสนทนากลุ่มย่อย (Small focus group discussion) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในเขตจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นผู้รู้หรือปราชญ์ด้านการทอผ้าไหม ที่เลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) คือ ปราชญ์ท้องถิ่นในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองจากทั้ง 5 กลุ่ม ที่มีประสบการณ์ในการการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองมานานกว่า 20 ปี จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองจังหวัดชัยภูมิที่เหมาะสมต่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ผลิตผ้าไหมและปราชญ์ในการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองจังหวัดชัยภูมิ

2.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แนวทาง/ประเด็นในการสนทนากลุ่ม ผู้ผลิตผ้าไหมและปราชญ์ในการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองจังหวัดชัยภูมิ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในจังหวัดชัยภูมิที่เหมาะสมต่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้ การจัดรวบรวมระบบความรู้และทักษะภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

1.1 คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง เป็นสิ่งที่แสดงตัวตนที่มีความเฉพาะตัวสามารถแสดงออกให้ผู้ที่ได้พบเห็นนั้นเกิดความจดจำ มีคุณค่าทางจิตใจความรู้สึกและทำให้เกิดความภาคภูมิใจของทอและผู้สวมใส่ ลายผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองที่เป็นลายอัตลักษณ์เกิดจากการนำลายขอนารีและลายหมี่คั่นไปประยุกต์ผสมผสานกับลายอื่น ลายผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองที่เป็นลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ คือ ลายหมี่คั่นขอนารีที่เกิดจากการนำเอาลายพื้นฐานหรือลายดั้งเดิมตั้งแต่สมัยก่อตั้งเมืองชัยภูมิ มาผสมผสานกับลายที่เกิดจากการสร้างสรรค์จินตนาการของคนจากสิ่งของเครื่องใช้ของคนสมัยโบราณคือ ลายขอ ที่เกิดจากการนำขอที่ใช้ตักน้ำมาประดิษฐ์เป็นลายผ้าไหมมัดหมี่อันสวยงาม นอกจากลายหมี่คั่น และลายหมี่คั่นขอนารี แล้วยังมีลายอื่น ๆ ที่เป็นลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิที่โดดเด่น จำนวน 17 ลาย คือ 1) ลายหมี่คั่นขอ

นารี 2) ลายขอนารี 3) ลายตะขอ 4) ลายหมี่คั่นขอน้อย 5) ลายโคมห้า 6) ลายโคมเจ็ด 7) ลายโคมเก้า 8) ลายขอสลับ 9) ลายขอการบิน 10) ลายหมี่คั่นหมี่ข้อ 11) ลายหมี่คั่นกระเบื้อง 12) ลายขาเปีย 13) ลายขอแง่น 14) ลายด่างแห 15) ลายแมงมุม 16) ลายฟองน้ำ 17) ลายขอนิยม

1.2 ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิเกิดจากคติความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง ถูกกลั่นกรองออกมาเป็นภูมิปัญญาในด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม วิธีการลอกลาย วิธีการมัดลาย วิธีการมัดย้อม และวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง ด้านการย้อมสีใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติส่วนใหญ่อาจมาจากลำต้น ใบ ดอก ของพืช หรือสัตว์ เป็นต้น ซึ่งวัตถุดิบที่มักนำมาใช้ เช่น สีเหลืองจากต้นเข สีแดงจากครั่ง สีเหลืองจากแก่นในต้นขนุน สีเหลืองอ่อนจากเปลือกและใบของมะม่วง สีน้ำตาลอ่อนจากเปลือกประดู่ สีน้ำตาลแดงจากเปลือกต้นสะเดา สีน้ำตาลแก่จากเปลือกของต้นมะพร้าว สีเขียวตองอ่อนจากใบขี้เหล็ก เป็นต้น ด้านวิธีการทอส่วนใหญ่ทอด้วยมือโดยใช้กี่กระตุก ใช้เส้นไหมบ้านเลี้ยงเอง เส้นไหมที่ซื้อจากหมู่บ้านใกล้เคียง และเส้นไหมที่ซื้อจากบริษัทจุลไหมไทย ด้านการทอของกลุ่มมีลักษณะการทอที่สม่ำเสมอ ประโยชน์ของผ้าทอลายอัตลักษณ์นอกจากจะเป็นเครื่องนุ่งห่มที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์ แล้วยังสามารถนำไปแปรรูปเป็นของที่ระลึก หรือของใช้ในชีวิตประจำวัน ที่คำนึงถึงประโยชน์ของการใช้สอย และบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิ ทำให้เกิดความภูมิใจที่ได้รักษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองลายอัตลักษณ์อันล้ำค่าที่สืบทอดมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปพร้อมๆ กับการสร้างรายได้ให้ชุมชน อันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไป

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ของกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองในจังหวัดชัยภูมิที่เหมาะสมต่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมือง เป็นสิ่งที่แสดงตัวตนที่มีความเฉพาะตัวสามารถแสดงออกให้ผู้ที่ได้พบเห็นนั้นเกิดความจดจำ มีคุณค่าทางจิตใจ ความรู้สึกและทำให้เกิดความภาคภูมิใจของทอและผู้สวมใส่ ลายผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองที่เป็นลายอัตลักษณ์เกิดจากการนำลายขอนารีและลายหมี่คั่นไปประยุกต์ผสมผสานกับลายอื่น และลายผ้าไหมที่เป็นลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิมีลายที่โดเด่นจำนวน 17 ลาย และผลการวิจัยพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา ลินโพธิ์ศาล (2556) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและ

การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดสกลนครเป็นจังหวัดที่มีอารยธรรมเก่าแก่และมีชนกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย มีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรมเป็นตัวบ่งบอกถึงคติ ความเชื่อ พิธีกรรม ค่านิยม ศาสนา และรูปแบบการดำเนินชีวิต ตลอดจนประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สาเหตุที่จังหวัดสกลนครมีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีส่วนหนึ่งอาจจะเป็นผลมาจากเป็นศูนย์รวมของประชากรหลากหลายชาติพันธุ์ ที่มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศใกล้เคียง ก่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมประเพณีระหว่างกัน และพบว่าด้านการค้นหาคุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าไหมโสร่ง และผ้าไหมลายเกล็ดเต่าของจังหวัดสกลนครสามารถนำมาเพิ่มมูลค่าโดยการออกแบบลวดลายให้มีความหลากหลายเป็นการผสมผสานระหว่างลายเก่ากับลายใหม่ หรือนำลายเก่าที่มีมาแต่เดิมมาทอสลับลายกัน ก่อให้เกิดเป็นลายใหม่ขึ้น นำผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมาออกแบบตัดเย็บเป็นชุดหรือแปรรูปเป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน หรือเครื่องนุ่งห่มและมีกล่องใส่ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์

2. การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นโดยการเลือกใช้วัสดุที่มีคุณภาพ และสนับสนุนด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงามสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลายและทันสมัย การส่งเสริมอาชีพให้กับคนรุ่นหลังเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีศูนย์สาธิตและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ภายในชุมชน และการจัดทำเส้นทางการศึกษาวัฒนธรรมเชิงท่องเที่ยวของผ้าพื้นเมืองที่สำคัญของจังหวัดสกลนคร และสอดคล้องกับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, คณะนักวิจัย (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์และสร้างแบรนด์ผ้าไหมกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์” พบว่าจากการศึกษาเรื่องราวภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ผ้าไหมของกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการออกแบบตราสัญลักษณ์ผ้าไหมกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ มีเทคนิควิธีในการมัดหมี่ไหม ควบเส้น ตีเกลียว ยกดอก และขิด จนกลายเป็นแพรพรรณที่มีคุณภาพ การบรรจงทอและสรรสร้างลวดลายที่มีคุณค่าทางความงาม ความเชื่อ และประโยชน์ใช้สอยซึ่งแฝงไปด้วยภูมิปัญญาอันล้ำค่าของชาติพันธุ์แห่งนครชัยบุรินทร์อู่อารยธรรมแห่งไหม ด้านการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ควรพัฒนาทางด้านสีให้มีความแปลกใหม่และควรมีการแปรรูปสินค้าเพื่อประโยชน์ใช้สอยในด้านต่าง ๆ เช่น ผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ ปลอกหมอน ผ้าคลุมเตียง กระเป๋าถือ หรือผลิตผ้าเพื่อการตกแต่งอาคาร จากการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคพบว่าผู้บริโภคมีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่ม หรือเพื่อใช้ในงานด้านต่าง ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิติ พฤกษ์อุดม และ โสมฉาย บุญญานันต์ (2563) ได้ทำการศึกษาวิจัย

เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้สำหรับเยาวชน” ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบของอัตลักษณ์ที่สำคัญคือ มีการใช้วัสดุธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นภาคใต้สีสันสดใส ลวดลายได้แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติในท้องถิ่น 2. กิจกรรมศิลปะที่พัฒนาขึ้นมี 6 กิจกรรม คือ (1) เข็มกลัดจากหนังตะลุง (2) ผ้ายกกระดาษ (3) ตกแต่งหม้อสทิงหม้อ (4) สมุดสวยด้วยลายว่าวเบอร์อามัส (5) ตกแต่งแหวนด้วยวิธีการทำเครื่องถมเมืองนคร (6) ด้ามจับปากกาสานย่านลิเภา 3. ผลจากการนำกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้พบว่า เยาวชนที่ร่วมกิจกรรมเห็นคุณค่าหลังการทำกิจกรรม (M = 1.93) สูงกว่าก่อนทำกิจกรรม (M = 41.37) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

เอกสารอ้างอิง

คณะนักวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. (2554). *การศึกษาอัตลักษณ์และสร้างแบรนด์ผ้าไหมกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง(กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์). (รายงาน).* ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

จินตนา สินโพธิ์ศาล. (2556). *คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดสกลนคร*. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีที่ 5 ฉบับที่ 9 : มกราคม-มิถุนายน 2556.

ทรงคุณ จันทจรและคณะ. (2552). *คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้*. สืบค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2557 จาก http://www.ocac.go.th/userfiles/cultura920identity-pdf.pof.

ธิติ พฤกษ์อุดม และโสมฉาย บุญญานันต์. (2563). *การพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้สำหรับเยาวชน.* วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 48 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม 2563) หน้า 103-121.

ประภาศรี ถนอมธรรมและคณะ. (2557). *รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ไหมของจังหวัดชัยภูมิ.* ชัยภูมิ : คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

ประภาศรี ถนอมธรรมและคณะ. (2561). *รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการผลิตผ้าฝ้ายย้อมโคลนของกลุ่มผู้ผลิตผ้าฝ้ายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ*. ชัยภูมิ : คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

ประภาศรี ถนอมธรรม. (2561). *คุณค่าอัตลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ.* รมยสาร ปีที่ 16 ฉบับ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2561.

อันธิกา ทิพย์จำนงค์. (2557). *การพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอ อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา.* วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 6 ฉบับที่ 12 กรกฎาคม-ธันวาคม.

นุพงษ์ กองพิมพ์. (2563). *ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา.* สงขลา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต การทำงานของครูในโรงเรียน เขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

ORGANIZATIONAL CULTURE AFFECTING TEACHERS' QUALITY OF WORK LIFE IN ACHOOLS IN MUANG DISTRICT UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE OF LAMPANG-LAMPHUN

[1]กนกวรรณ เรืองแสง และ [2]ทิวัตถ์ มณีโชติ

[1]Kanokwan Ruengsang and [2]Tiwat Maneechot

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, ประเทศไทย

Panyapiwat Institute of Management, Thailand

[1]fern312333@gmail.com, [2]mtiwat@gmail.com

Received: October 27, 2024; **Revised**: December 24, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับของวัฒนธรรมองค์กร 2) ศึกษาระดับของคุณภาพชีวิตการทำงานของครู และ 3) ศึกษาวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูจากกลุ่มตัวอย่างครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 350 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งขั้นตอนตามขนาดโรงเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับของวัฒนธรรมองค์กรภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ระดับของคุณภาพชีวิตการทำงานของครูภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และ 3) วัฒนธรรมองค์กรทั้ง 4 ด้าน

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการการศึกษาและความเป็นผู้นำ คณะครุศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

ได้แก่ ด้านการอยู่ร่วมกัน ด้านการปรับตัว ด้านการบังคับบัญชา และ 4) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ ร่วมกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูได้ร้อยละ 27.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยด้านการอยู่ร่วมกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการปรับตัว และด้านบังคับบัญชา มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ .305, .175 , .168 และ .135 ตามลำดับ โดยสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน คือ

$$\hat{Z} = .305(X_1) + .175(X_4) + .168(X_2) + .135(X_3)$$

คำสำคัญ : วัฒนธรรมองค์กร, คุณภาพชีวิตการทำงานของครู, โรงเรียนเขตอำเภอเมือง

Abstract

The objectives of this research were to: 1) examine the level of organizational culture, 2) assess the quality of teachers' work life, and 3) analyze the factors of organizational culture that impact teachers' quality of work life. The sample included 350 teachers from schools in Muang District, Lampang Province, selected using multi-stage random sampling based on school size. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The research findings indicated the following: 1) The overall level and individual aspects of organizational culture were high. 2) the overall level and individual aspects of teachers' quality of work life were also high. 3) The four aspects of organizational culture which consist of coexistence, adaptation, command structure, and achievement orientation influenced teachers' quality of work life by 27.5% and were statistically significant at the 0.01 level. Among these, the aspect of coexistence had the most significant impact, followed by achievement orientation, adaptation, and command structure, which had standardized regression coefficients (β) of .305, .175, .168, and .135, respectively.

The standardized prediction equation is as follows:

$$\hat{Z} = .305(X_1) + .175(X_4) + .168(X_2) + .135(X_3)$$

Keywords :Organizational Culture, Teachers' Quality of Work Life, Schools in Muang District.

บทนำ

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาสร้างอำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ในการทำงาน ด้วยความล้ำสมัยของเทคโนโลยีส่งผลให้การทำงานในยุคปัจจุบันสะดวกขึ้น เช่น การวางแผน การปรับเปลี่ยน การแก้ปัญหา ได้มีเทคโนโลยีคอยอำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ได้ทำงานง่ายขึ้น แต่ในการทำงานกับผู้อื่นในองค์กรทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ก็ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องมีการทำกิจกรรมร่วมกัน มนุษย์ทุกคนก็ล้วนต่างต้องการความสมดุลในการทำงานควบคู่ไปกับมีคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน ซึ่งมีความเกี่ยวโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่มีเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติมีการกำหนดทิศทางของแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในด้านของการมีปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ การมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีปัจจัยสนับสนุนให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การมีโอกาสที่จะใช้ความสามารถของตนในการสร้างรากฐานของชีวิตซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ซึ่งคุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of work life) มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำงานปัจจุบัน เพราะคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญ เป็นต้นทุนทางสังคมที่มีคุณค่า โดยสถานศึกษาก็ถือว่าเป็นองค์กรที่มีบุคลากรเป็นกลไกตัวในการขับเคลื่อนองค์กรให้ไปสู่ความสำเร็จ ฉะนั้น ครูจึงเป็นทรัพยากรที่มีค่าและมีความสำคัญต่อสถานศึกษา คุณภาพชีวิตการทำงานของครูจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา โดยครูที่มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี จะสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีให้กับนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพการศึกษาที่ดีตามไปด้วย ครูที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีจะมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีแรงจูงใจในการสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ส่งผลให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในทางกลับกันครูที่มีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีอาจส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในแง่ลบ เช่น ครูขาดความสนใจและกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูใช้ความรุนแรงทางอารมณ์ในการสอน หรือการมีรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน

จากการศึกษาของนักวิชาการด้านศึกษา ศ.ดร.พิริยะ ผลพิรุฬห์ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพัฒนาการเศรษฐกิจ และนักวิจัยในหลายโครงการวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน และคณะสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.,2558) พบว่า ครูสมัยปัจจุบันทำงานกันหนักมาก ด้วยระบบการทำงานด้านการศึกษาที่สร้างภาระงานให้ครูเยอะมาก ครูต้องทำงานอื่นๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการสอนโดยตรง ตั้งแต่การประกันคุณภาพการศึกษา การพาเด็กไปสอบแข่งขัน การเข้าฝึกอบรม และที่สำคัญคืองานธุรการหรืองานเอกสารต่างๆ ของโรงเรียน งานทั้งหมดนี้ได้ดึงครูออกจากห้องเรียน จนครูไม่มีเวลามากพอที่จะทุ่มเทให้กับการสอนได้อย่าง

เต็มที่ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู ทำให้ครูขาดแรงจูงใจในการทำงาน ขาดสมาธิในการสอนส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มีคุณภาพต่ำลง สะท้อนได้จากผลคะแนน PISA 2022 ของเด็กไทยต่ำกว่าระดับพื้นฐานมากกว่า 68% ขณะที่ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD หรือองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ อยู่ที่ 30% (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2566) และด้วยความที่ระบบการศึกษาบ้านเราถูกออกแบบให้ครูอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่เคร่งครัดที่มีความย้อนแย้งกับความจริง และครูยังขาดแรงจูงใจในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้ และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558) เมื่อครูมีขวัญและกำลังใจในการทำงานย่อมทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน และทำให้ครูมีความผูกพันกับโรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สอง ส่งผลให้เกิดการร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยครูคุณภาพชีวิตการทำงานของครูแต่ละแห่งจะมีลักษณะอย่างไรก็ต้องขึ้นอยู่กับหลักการในการทำงาน แนวปฏิบัติของผู้บริหารในสถานศึกษาที่จะคอยหล่อหลอมให้บุคลากรในสถานศึกษามีแนวทางในการทำงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันจนเกิดเป็นค่านิยมและพฤติกรรมการทำงานที่เรียกว่า "วัฒนธรรมองค์กร"

ด้านสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 หมวด 5 ว่าด้วยการบริหารและการจัดการศึกษา ได้กำหนดหลักการบริหารจัดการศึกษาโดยเน้นความมีเอกภาพด้านนโยบายและให้มีความหลากหลายในการปฏิบัติและให้สถานศึกษาดำเนินกิจการได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งผลต่อการนำพาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายคือ วัฒนธรรมองค์กรซึ่งเป็นกระบวนการการบริหารที่ผู้บริหารสามารถเป็นผู้กำหนดวิถีปฏิบัติวัฒนธรรมในสถานศึกษาให้ไปในทิศทางใดหรือลักษณะใดขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้นำ และถ้าในองค์กรใดมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งก็ย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์นั้นๆ (อัชราธร สังมณีโชติ, 2550, น. 45) นั่นจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่องค์กรยุคใหม่ไม่เพียงแต่มีวิสัยทัศน์ด้านการเติบโต แต่ยังต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) ที่ชัดเจนด้วย เพื่อเป็นการหล่อหลอมให้คนในองค์กรมีแนวทางในการทำงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีหลักปฏิบัติเดียวกันเพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปพร้อมกัน จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จ เพราะสิ่งนี้ส่งผลต่อทัศนคติ พฤติกรรม และการตัดสินใจของบุคลากรในสถานศึกษา ที่มีผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย ฉะนั้นวัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนรากแก้วของสถานศึกษา ที่จะเป็นตัวผลักดันและขับเคลื่อนให้สถานศึกษาก้าวไปสู่ความสำเร็จตาม วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายที่กำหนดไว้ หากสถานศึกษาใดที่มีผู้นำมีความเข้าใจและคอยส่งเสริมความต้องการของครูก็จะทำให้ครูใน

สถานศึกษานั้นปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษานั้นๆ ด้วย

วัฒนธรรมองค์กรของแต่ละโรงเรียนมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละแห่ง (Castetter, 1992, p. 272) เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหาร และครูมีความผูกพัน ภักดีต่อองค์กรและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้บุคลากรมีความรัก ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นสิ่งที่คอยเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ซึ่งหากสถานศึกษาใดมีวัฒนธรรมภายในที่เข้มแข็งและเหมาะสมกับบริบทความเป็นอยู่ พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนการดำเนินงานเพื่อที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบพฤติกรรมให้กับบุคลากรในองค์กรได้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง รักองค์กรเห็นความสำคัญของธรรมเนียมปฏิบัติก็จะทำให้โรงเรียนนั้นมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นแนวทางให้บุคลากรในองค์กรต้องยึดถือเพื่อปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยตามแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรของ Schein (1992 อ้างถึงใน กิตติยา เยือกเย็น, 2552) กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์กร เป็นแบบแผนการทำงานร่วมกันขององค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของส่วนร่วมและเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารให้บุคลากรได้รับทราบแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ และแน่นอนว่าเมื่อเกิดความถี่ในการประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นเวลานานย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรด้วย ฉะนั้นการที่บุคลากรมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีย่อมทำให้นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร แต่ทว่าด้วยสภาวะสังคมในยุคปัจจุบันเผชิญกับปัญหาไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่มีส่วนเข้ามาเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต การทำงาน ทำให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในองค์กร

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าในสภาวะการดำเนินชีวิตในปัจจุบันการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้วิถีการดำเนินชีวิต วิถีการทำงานของมนุษย์เปลี่ยนไปรวมถึงการทำงานของมนุษย์ในแต่ละองค์กร ภาคส่วนรวมถึงองค์กรที่สำคัญอย่างภาคการศึกษาก็ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน และยังเป็นการนำเอาผลการวิจัยมาปรับเปลี่ยนการวางแผนงานในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

2. เพื่อศึกษาระดับของคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

3. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครู ในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน โดยจังหวัดลำปางมี 7 โรงเรียน จำนวนครู 450 คน และมีจังหวัดลำพูนมี 4 โรงเรียน จำนวนครู 332 คน รวมทั้งหมด 11 โรงเรียน จำนวนครู 782 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู ในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 350 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane (1973) และดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) และเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง รายได้ ประสบการณ์การทำงาน เป็นลักษณะตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ ทั้งหมดจำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรโดยใช้การวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการอยู่ร่วมกัน 2) ด้านการปรับตัว 3) ด้านการบังคับบัญชาและ 4) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ จำนวนทั้งหมด 20 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของครู โดยใช้การวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 5 ด้าน ได้แก่ 1) ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและยุติธรรม 2) สภาพแวดล้อมความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ 3) ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน 4) ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และ 5) โอกาสสำหรับการพัฒนาความสามารถ จำนวนทั้งหมด 25 ข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษา วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน สรุปผล ดังนี้

1.ระดับของวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ภาพรวมและรายด้าน

ที่	ด้าน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านการอยู่ร่วมกัน	4.39	0.32	มาก
2	ด้านการปรับตัว	4.33	0.36	มาก
3	ด้านการบังคับบัญชา	4.27	0.40	มาก
4	ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์	4.37	0.52	มาก
	รวม	**4.34**	**0.26**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับของวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการอยู่ร่วมกัน รองลงมา คือ ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการบังคับบัญชา

2. ระดับของคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ในภาพรวมและรายด้าน

ที่	ด้าน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1	ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและยุติธรรม	3.77	0.58	มาก
2	สภาพแวดล้อมความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ	4.34	0.39	มาก
3	ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน	4.31	0.42	มาก
4	ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว	4.31	0.39	มาก
5	โอกาสสำหรับการพัฒนาความสามารถ	4.34	0.37	มาก
	รวม	**4.22**	**0.28**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับของคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านสภาพแวดล้อมความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ รองลงมา คือ ด้าน โอกาสสำหรับการพัฒนาความสามารถ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้าน ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและยุติธรรม

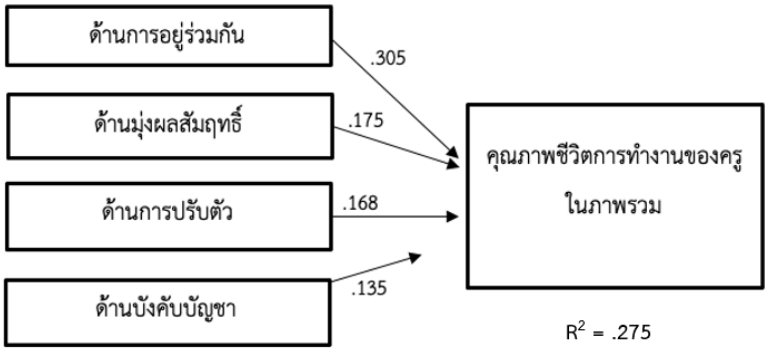
3. วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน แสดงดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นของวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู ในภาพรวม

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	β		
(Constant)	1.635	.230		7.122**	.000
ด้านการอยู่ร่วมกัน (x_1)	.272	.060	.305	6.137**	.000
ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ (x_4)	.096	.056	.175	3.682**	.000
ด้านการปรับตัว (x_2)	.119	.053	.168	3.373**	.001
ด้านบังคับบัญชา (x_3)	.105	.065	.135	2.767**	.006
R = .525 ; R^2 = .275 ; Adjusted R^2= .267 ; F = 32.76** ; $SE_{est.}$ = .245					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในภาพรวม พบว่าส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน เรียงตามลำดับได้แก่ ด้านการอยู่ร่วมกัน (X1) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ (X4) ด้านการปรับตัว (X2) และด้านบังคับบัญชา (X3) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบ (B) เท่ากับ .272, .096, .119 และ .105 ตามลำดับ และในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ .305, .175, .168, .135 ตามลำดับ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .453 และทั้ง 4 ตัวแปรร่วมกันอธิบายความแปรปรวนต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในภาพรวมได้ร้อยละ 27.5 (R^2 = .275)

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู ในภาพรวม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยนำมาอภิปรายได้ ดังนี้ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยมีรายละเอียดเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. ระดับของวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการอยู่ร่วมกัน รองลงมาคือ ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ และลำดับสุดท้าย คือ ด้านบังคับบัญชา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ด้านการอยู่ร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าครูในโรงเรียนทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันภายในองค์กร มีความรักความผูกพันทำให้องค์กรในลักษณะดังกล่าวมีวัฒนธรรมที่เปรียบเสมือนครอบครัว ซึ่งทำให้บุคลากรทำงานร่วมกันด้วยความเป็นกันเอง เปิดเผย และจริงใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิราณี เมฆลอย (2565) พบว่า วัฒนธรรมองค์การด้านวัฒนธรรมส่วนร่วมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรมีค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงสุด (r =.943) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของหทัยภัทร สีใส (2563) พบว่า คนในองค์กรมีคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับมาก ด้านที่มากที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานกับบุคคลอื่น แสดงให้เห็นถึงการทำงาน การเอาใจใส่จากผู้ร่วมงาน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมาพร ภูวิจิตร และคณะ (2558) กล่าวว่า วัฒนธรรมเครือญาติหรือการอยู่ร่วมกัน เป็นวัฒนธรรมที่ทำงานแบบยืดหยุ่นและอุปถัมภ์ เอื้ออาทรต่อกันภายในองค์กรมีความรักความผูกพันทำให้เกิดความสุขในการปฏิบัติงานแบบเครือญาติ

1.2 ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง มีความมุ่งมั่นในการทำงาน และมีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน ทั้งนี้

ด้วยด้านการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ได้มีแผนการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล ที่ส่งเสริมพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะต่างๆ ของ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ในด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เมทินี คงเจริญ (2561) ที่ศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพของพนักงานครูในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยพบว่าวัฒนธรรมแบบมุ่งงาน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันตรงที่แต่ละด้านจะมุ่งเน้นการทำงานที่มีเป้าหมายเดียวกันเพื่อให้งานขององค์กรมีประสิทธิภาพสูงสุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิวา เหล่าปาสี และจิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย (2560) ที่พบว่า วัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า วัฒนธรรมแบบมุ่งงาน มุ่งเน้นที่ความสำเร็จของงาน โดยองค์กรมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักสนับสนุนและส่งเสริมให้สมาชิกแต่ละคนพัฒนาและใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ เพื่อผลงานและการพัฒนาริเริ่มสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ

1.3 ด้านบังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ เนื่องจากวัฒนธรรมด้านบังคับบัญชาจะมีวัฒนธรรมการทำงานที่เน้นระเบียบกฎเกณฑ์ มีการควบคุมและการประสานงานที่บุคลากรต้องทำตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัด โดยจะเน้นกระบวนการทำงานเป็นรูปแบบพิธีการมากกว่าความสำเร็จของงาน ดำเนินงานล่าช้า ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ยากซึ่งบางกรณีกลับเป็นอุปสรรคทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เช่น การยึดระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด ไม่ยอมผ่อนปรน สอดคล้องกับทฤษฎีของ Daft (2003) กล่าวว่า วัฒนธรรมแบบราชการ(Bureaucratic Culture) เป็นวัฒนธรรมที่เน้นความมีเสถียรภาพ ความมั่นคง และมุ่งเน้นในองค์กรเป็นสำคัญ โดยจะมีค่านิยมในเรื่องการประหยัดและมุ่งประสิทธิภาพในการทำงาน เน้นความเป็นทางการและความเป็นระเบียบแบบแผน การเชื่อฟังทำตามกฎระเบียบและคำสั่งของผู้บังคับบัญชา โดยผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมืองมีในค่าเฉลี่ยในด้านดังกล่าวน้อยที่สุด เพราะมีรูปแบบการทำงานที่ยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือวิธีการบริหารจัดการได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของจันจิรา เผือกจีน (2564) ที่พบว่า รูปแบบของวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 ซึ่งอยู่ในค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ วัฒนธรรมแบบบังคับบัญชา แต่ทั้งนี้วัฒนธรรมด้านบังคับบัญชาก็ยังส่งผลดีต่อสถานศึกษา เช่นการเคารพนับถือ เชื่อฟังผู้บังคับบัญชาในการทำงานตามลำดับขั้นและความเป็นอาวุโส เป็นต้น

2. ระดับของคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน ทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านสภาพแวดล้อมความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ รองลงมาคือ ด้านโอกาสสำหรับการพัฒนาความสามารถ และลำดับสุดท้าย คือ ด้านค่าตอบแทนที่เหมาะสมและยุติธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ด้านสภาพแวดล้อมความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเป็นอันดับแรกแสดงให้เห็นว่าครูมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสมปลอดภัย มีสิ่งที่คอยอำนวยความสะดวกช่วยให้การทำงานง่ายขึ้น จึงเป็นการสร้างประสิทธิภาพในการทำงานและเป็นการส่งเสริมสุขภาพจิต สุขภาพกายที่ดีในการปฏิบัติงานให้กับครู สอดคล้องกับแนวคิดของ Huse & Cumming (1985: 198-200) ที่กล่าวว่า ผู้ปฏิบัติงานที่ได้ปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีความสะอาด ปลอดภัย ก็จะมีผลต่องานที่ปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์จุฬา พิสุทธิพงษ์บูรณ์ (2563) พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดจันทบุรี มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัยและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญา ผลอนันต์ (2552) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นเรื่องสำคัญที่กระทบกับความผาสุก และความพึงพอใจของพนักงานโดยตรงสภาพแวดล้อม เช่น อุณหภูมิ แสงสว่าง เสียง ความสะอาดของพื้นที่ มีผลกระทบต่อความพึงพอใจของพนักงานเนื่องจากพนักงานต้องการสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี ต้องการความสะดวกสบายทางร่างกาย

2.2 ด้านโอกาสสำหรับการพัฒนาความสามารถ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยรองลงมาเป็นอันดับ 2 แสดงให้เห็นว่าครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง มีโอกาสได้ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแผนการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูนที่คอยสนับสนุนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและทักษะต่างๆ ให้กับบุคลากรในสังกัดให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการและเพื่อความก้าวหน้าในสายวิชาชีพของตนเองอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ Umstot (1984) กล่าวว่าการที่พนักงานได้มีโอกาสในการใช้ความสามารถและการแสวงหาความก้าวหน้าของตนเอง คือ การเปิดโอกาสให้พนักงานมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ เป็นการสร้างความรับผิดชอบในการทำงาน อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของศรัญญู พรหมปาลิต และคณะ (2564) พบว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู และบุคลากรวิทยาลัยเทคโนโลยีซีเทคแปซิฟิค จังหวัดพะเยา ด้านการพัฒนาความสามารถ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารได้เปิดโอกาสให้บุคลากรได้ใช้ศักยภาพ

อย่างเต็มที่ และหลากหลายด้าน ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีอำนาจการตัดสินใจ และปฏิบัติงานอย่างอิสระ

2.3 ด้านค่าตอบแทนที่เหมาะสมและยุติธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น แสดงให้เห็นว่าครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมืองมีความเห็นว่าการได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ ที่ยังไม่เหมาะสมต่อการดำรงชีพตามมาตรฐานการครองชีพ ซึ่งค่าตอบแทนในที่นี้มีทั้งค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินและค่าตอบแทนที่ไม่เป็น ตัวเงิน สามารถตอบสนองความต้องการของบุคลากรทั้งด้านส่วนตัว ด้านครอบครัว และด้านการใช้ชีวิตในสังคม ทำให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในสิ่งที่ได้รับสอดคล้องกับแนวคิดของ Walton, Richard E. (1975 อ้างถึงใน กัญญาภัทร อัศวพชระ, ขวัญลักษณ์ คำโฉม และศักร์ระภีร์ วรวัฒนะปริญญา, 2560) กล่าวว่า ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ การที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับค่าจ้าง เงินเดือน ค่าตอบแทน และผลประโยชน์อื่นๆ อย่างเพียงพอกับการมีชีวิตอยู่ได้ตามมาตรฐานที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และต้องเป็นธรรม มีสิทธิส่วนบุคคลมีความเป็นธรรมในการพิจารณาให้ผลตอบแทน สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์ (2561:121-144) กล่าวว่า ปัจจัยค่าตอบแทน เป็นปัจจัยมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ทำให้พนักงานมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน และส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน และยังสอดคล้องกับวนิดา วาดีเจริญ และคณะ (2556) กล่าวว่า การบริหารค่าตอบแทนที่มีประสิทธิภาพมีความสำคัญเพราะการกำหนดค่าตอบแทนต้องมุ่งให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่มีการเหลื่อมล้ำหรือเอาเปรียบ และเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วม และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตราค่าตอบแทนที่และเหมาะสม เป็นธรรมทั้งต่อฝ่ายองค์กรและพนักงานอันส่งผลให้พนักงานเกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน

3. วัฒนธรรมองค์กรทุกด้านส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาลำปาง ลำพูนในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เรียงตามลำดับได้แก่ ด้านการอยู่ร่วมกัน ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการปรับตัว และด้านบังคับบัญชา ทั้ง 4 ด้านร่วมกันอธิบายความแปรปรวนคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในภาพรวมได้ ร้อยละ 27.5 ที่วัฒนธรรมองค์กรทั้ง 4 ด้านร่วมกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูไม่มากนัก อาจจะเป็นเพราะแต่ละด้านมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยด้านการอยู่ร่วมกันและด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีลักษณะยืดหยุ่นและมีความเป็นประชาธิปไตย ในขณะที่อีก 2 ด้านได้แก่ ด้านการปรับตัวและด้านบังคับบัญชา มีลักษณะที่เน้นต่อการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมภายนอกอยู่ตลอดเวลาและมีกฎระเบียบที่ชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.* (ฉบับที่ 2) และที่แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545.

กิตติยา เยือกเย็น. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนะต่อวัฒนธรรมองค์การกับความผูกพันของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน).* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จันจิรา เผือกจีน. (2564). *รูปแบบของวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2.* วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(5) : 281 - 294

จันทร์จุฬา พิสุทธิพงษ์บูรณ์ และกิตติ รัตนราษี. (2564). *คุณภาพชีวิตการทำงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดจันทบุรี.* วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิชญทรรศน์. ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม–เมษายน)

ทิวา เหล่าปาสี และจิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย. (2560). *วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 1.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ธัญญา ผลอนันท์. (2552). *การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล: แนวทางสร้างความพึงพอใจแก่พนักงาน.* พิมพ์ครั้งที่ 5. สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. กรุงเทพ.

พระมหาทิพย์ โอษฐงาม และวาโร เพ็งสวัสดิ์. (2563). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา.* วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2563)

เมทินี คงเจริญ. (2561). *วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพของพนักงานครูในสถานศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.* วารสาร Veridian e-journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(3), 2443-2457

รุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์. (2561). “*ปัจจัยค่าตอบแทนที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน* :กรณีศึกษาบริษัทผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ”. วารสารร่มพฤกษ์

มหาวิทยาลัยเกริก. ปีที่ 36 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2561: 121 – 144.

วนิดา วาดีเจริญ และคณะ (2556). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์ จากแนวคิด ทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติงานของพนักงานเครือเบทาโกร.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาสุโขทัยธรรมาธิราช

สิรภพ กุดสระ. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กรและพลังเสริมสร้างอำนาจด้านจิตใจในนักฟุตบอลอาชีพไทย*. บัณฑิตวิทยาลัย :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (2566-2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

หทัยภัทร สีใส. (2563). *ปัจจัยส่วนบุคคลและคุณภาพชีวิตในการทำงาน ที่มีผลต่อความผูกพันของพนักงานในองค์กร.* บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี.

ศรัญญู พรหมปาลิต และคณะ (2564). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูและบุคลากรวิทยาลัยเทคโนโลยีซีเทคแปซิฟิค จังหวัดพะเยา.* วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิค สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม)

อัขราธร สังมณีโชติ. (2550). *คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ของชุมชน.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Castetter, W. B. (1992). *The personnel function in educational administration*. New York: Macmillan

Daft, R. L. (2003). Management (6th ed.). Washington, DC: Author

Huse, E. F., & Cummings, T. G. (1985). *A Organization Development and Change*. New York: West Publishing Company

Schein, Edgar H. (1992). Organizational Culture and Leadership. San Francisco: Jossey Basss.

Umstot, D. D. (1984). *Understanding Organization Behavior.* Minnesota: West Publishing

การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา ให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา

ENHANCEMENT OF SOCIAL LEADERSHIP FOR ECCLESIASTIC ACCORDING TO BUDDHISM IN SONGKHLA PROVINCE

[1]พระครูปคุณสังฆกิจ, [2]กันตภณ หนูทองแก้ว, [3]วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์

[1]Phrakrupakhunsangkhakit, [2]Kantaphon Nuthongkaew

and [3]Vachiravitch Ittithanasuphavitch

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkarat Campus, Thailand

[2]Kantaphon_27@hotmail.com

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 25, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา 2) วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางสังคม 3) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา 4) นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลทางเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 รูป/คน และจัดเวทีเสวนากลุ่ม จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา พบว่า พบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ มีทัศนคติที่ยังไม่เท่าทันกับยุค

---

[1]นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

[3]อาจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

สมัย ลดบทบาทตนเองในการให้ความรู้และปัญญาทางธรรมแก่ชาวบ้าน 2. แนวคิดทฤษฎี และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางสังคม พบว่า ผู้นำต้องเป็นผู้มีคุณภาพ รอบรู้ทั้งในทางโลกและทางธรรม ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม หลักสัปปุริสธรรม หลักพละธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักสังคหวัตถุธรรม ทิศ 6 3. การบูรณาการองค์ความรู้ พบว่า ต้องมีการเสริมสร้างความรู้ในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจหรือไม่รู้ พร้อม ๆ ไปกับการพัฒนาในสิ่งที่รู้ให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น มีการทบทวนอยู่เสมอ 4. นำเสนอองค์ความรู้ ผ่านรูปแบบที่เรียกว่า KADC Model ประกอบด้วย K (Knowledge) = ความรู้ A (Adapt) = การปรับตัว D (Dhamma) = หลักธรรม C (Character) = บุคลิกภาพ

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง, ภาวะผู้นำ, พระพุทธศาสนา

Abstract

The purpose of this research were: 1) to analyze the problems related to enhancing social leadership according to Buddhism for the monks in Songkhla Province 2) to analyze theoretical concepts. and Buddhist principles regarding social leadership 3) to create knowledge about social leadership according to Buddhism 4) to present knowledge about strengthening social leadership according to Buddhism religion It is qualitative research. Gather information through documents In-depth interviews with 10 persons and group discussion with 10 persons. The research tools included interviews and data analysis using descriptive methods.The research results found that: 1. Problems regarding strengthening social leadership according to Buddhist principles Religious teaching for the monks in Songkhla province found that there were problems with learning new knowledge. Has an attitude that is not yet up to date with the times Reduce your own role in providing knowledge and religious wisdom to the villagers. 2. Concepts, theories, and principles in Buddhism Regarding social leadership, it was found that leaders must be quality people. Knowledgeable in both the worldly and the Dhamma, including the ten principles of the Dassabhidhara Dhamma. Principles of Sappurisadhamma, Principles of Physical Strength, Principles of Brahmaviharadhamma. Principles of Sangha Vatthu Dhamma, 6 Directions 3. Integration of knowledge found that there is a need to strengthen knowledge in things that are not yet understood or known, along with developing what is known to be more understandable. There is always a

review. 4. Presenting knowledge Through a model called the KADC Model consisting of K = Knowledge A = Adaptation D = Dhamma Principles C = Character

Keywords: Empowerment, Leadership, Buddhism

บทนำ

ระบบการบริหารมีกลไกสำคัญที่จะทำให้ดำเนินการไปสู่จุดหมาย คือ “ผู้นำ” เป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหารการจัดการความคิดริเริ่มในการวางแผน การกำกับและดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ ผู้นำจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นไปขององค์กรในการกำหนดทิศทาง ดังนั้นตามที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธรรมจิตโต) (2549 : ก) กล่าวว่าทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำที่ดี พระพุทธศาสนาถือว่าการเป็นผู้นำนั้นต้องมีคุณสมบัติหลายประการ จึงจะทำให้ผู้ตามเกิดความเชื่อมั่น และเป็นผู้ตามที่ให้ความร่วมมือ เพื่อที่จะนำสังคมไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ความสำคัญของผู้นำที่มีต่อสมาชิกในกลุ่มก็ยิ่งทวีความสำคัญเป็นเงาตามตัว กลุ่มใดได้ผู้นำดี สมาชิกในกลุ่มก็ดีไปด้วย ในทางตรงกันข้าง กลุ่มใดได้ผู้นำที่ไม่ดี สมาชิกในกลุ่มก็ต้องประสบความลำบาก ซึ่งผู้นำในเชิงปฏิบัติมีความหมาย คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยการจูงใจริเริ่มและประสานงานโดยใช้อำนาจหน้าที่ (Authority) และอำนาจบารมี (Power) เป็นเครื่องมือในลักษณะที่เป็นพิธีการ (Formal) และแบบไม่เป็นพิธีการ (Informal) เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และผู้นำคือบุคคลที่สามารถชักจูงให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตัวเขาสามารถช่วยคลี่คลายความตึงเครียดต่างๆ ลงได้ และสามารถนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ภาวะผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลสามารถที่จะนำกลุ่มของตนให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม และสามารถทำให้คนในกลุ่มคล้อยตามพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง หรือคำแนะนำของบุคคลนั้น และการที่ผู้นำนั้นใช้ความรู้ ความสามารถใช้ศิลปะวิธี ใช้สติปัญญาหรืออำนาจอิทธิพลต่างๆในการจูงใจผู้อื่น หรือชักนำพาผู้อื่นให้ร่วมปฏิบัติงานหรือร่วมกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ (ปัญญา สวัสดิ์เสรี : 2539 : 32)

ผู้นำองค์กรต่างๆ พึงศึกษาภาวะผู้นำทั้งในทางคดีโลกและคดีธรรม แล้วนำมาประยุกต์ในความเป็นผู้นำที่ทันสมัยและรู้ทันโลกอยู่เสมอ ผู้นำที่ดี พึงรู้จักบุคคล กลุ่มคน บริษัท องค์กร เพื่อกำหนดสถานการณ์ต่างๆ ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ขององค์กรที่ตนบริหารจัดการ และหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการใช้คนอันไม่เหมาะแก่งาน แม้เรื่องเล็กน้อย ผู้นำพึงตระหนักเช่นเดียวกัน เลือกใช้บุคคลแต่ละจริตให้เหมาะสม ควรแก้ด้วยการสาธิตงานหรือมีผู้ช่วยทำงานและทำงานเป็นกลุ่ม (Team Works) เพื่อลดปัญหาความไม่เข้าใจในการทำงาน ผู้นำที่ดี พึงเรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่ให้รู้เท่าทันเครื่องมือสื่อสารต่างๆ ในโลกปัจจุบันเพราะการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสงฆ์ที่ได้รับการ

พัฒนาภาวะผู้นำจะมีความสามารถในการชี้แนะ และดลใจให้ฆราวาสประพฤติปฏิบัติตนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการของพระพุทธศาสนา (ปกรณ์ วงศ์รัตนพิบูลย์ : 2553 : 1) ดังพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (องฺ.จตุกก. (ไทย) 21/70/115-116) “...เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว ในหมู่มนุษย์ก็เช่นกัน ผู้ใดได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรมประชาชนชาวเมืองนั้นก็จะประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรมชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นทุกข์ เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ในเมื่อโคจ่าฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรมประชาชนชาวเมืองนั้นก็จะประพฤติเป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชาตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นสุข...” พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นความสำคัญของผู้นำต่อความอยู่รอด สันติสุขของสังคมและประเทศชาติ

วัดจัดเป็นองค์กรสำคัญองค์กรหนึ่งที่อยู่ควบคู่กับสังคมมาเป็นระยะเวลานาน ตั้งแต่อดีตวัดมีบทบาททั้งในด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งเป็นแหล่งศึกษาวิชาความรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทยมาตั้งแต่โบราณกาล เป็นโรงพยาบาล เป็นที่พำนักพักใจและเป็นอะไรอีกมากมาย ดังนั้น วัดเองก็ต้องมีการบริหารจัดการเพื่อความเป็นระบบระเบียบและให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่ที่ผู้คนในชุมชนและสังคมทั่วไปมีความเลื่อมใสศรัทธา หากแต่ปัจจุบันนี้คนในสังคมกลับให้ความเลื่อมใสต่อวัดน้อยลง ซึ่งส่วนหนึ่งก็เกิดจากการเปลี่ยนแปลงไปของยุคสมัยที่ทำให้จิตใจและความคิดของคนทั้งในเขตเมืองและชุมชน ภายในวัดเจ้าอาวาส หรือ “พระสังฆาธิการ” จะมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการ ปกครองและดูแลความเรียบร้อยของวัดและมีความใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนมากที่สุด มีความสำคัญเป็นหนึ่งในกุญแจที่ช่วยแก้ไขปัญหาชุมชนตลอดสังคมไทยด้วย และพระพุทธศาสนานั้นจะเจริญได้ด้วยความเลื่อมใสของประชาชน พระสังฆาธิการจึงเป็นตัวช่วยที่สำคัญในการยึดรวมจิตใจของคนในชุมชนเอาไว้ เพื่อส่งผลดีต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา แต่หากวัดมีเจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการที่ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทำให้การบริหารจัดการวัดขาดประสิทธิภาพ ก็คือ บางท่านยังขาดองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการวัด ไม่มีศักยภาพในการพัฒนาวัด บกพร่องด้านความเป็นผู้นำ ละเลยหรือขาดความรู้ในการสั่งสอนประชาชน เจ้าอาวาสจำนวนมากยังปล่อยปละละเลยพระภิกษุสามเณรในการปกครองให้ประพฤติปฏิบัติไปตามยถากรรมไม่มีการศึกษาอบรมพระธรรมวินัย จึงส่งผลต่อการบริหารจัดการวัดไม่มีความเป็นหนึ่งในการตัดสินใจ อาจเนื่องจากการแทรกแซงการบริหารของเหล่ากรรมการวัดหรือประชาชนที่เข้ามามีบทบาทครอบครองกิจการของวัด จนทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นในวัด ดังจะเห็นได้ว่า บางวัดเจ้าอาวาสตัดสินใจในการดำเนินงานทุกอย่างด้วยตนเองไม่ปรึกษาหารือ ไม่ยอมรับฟังความคิดของคณะสงฆ์และกรรมการวัด เพราะเจ้า

อาวาสเป็นผู้นำแบบเผด็จการ ย่อมไม่ได้รับความเชื่อถือและความร่วมมือจากคณะสงฆ์และกรรมการวัดเท่าที่ควร ทำให้ผลการปฏิบัติงานในตำแหน่งเจ้าอาวาสย่อมมีประสิทธิผลมาก

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษา“การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา” ว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธตามหลักธรรมมาใช้ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา ให้เข้าถึงพุทธศาสนิกชน พัฒนาตน พัฒนาวัด อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1.เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา

2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคม

3. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา

4. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ประชาชน พระภิกษุ สามเณร จำนวน 10 รูป/คน และจัดการเสวนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ประชาชน พระภิกษุ สามเณร จำนวน 10 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยผ่านการตรวจสอบโดยที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เป็นการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่มมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ เรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา พบว่า ด้วยปัจจุบันเป็นยุคที่เจริญไปด้วยวัตถุ เทคโนโลยีที่ทันสมัย การศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและก้าวหน้า ทำให้พระสังฆาธิการอาจจะพบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ อาจจะมีทัศนคติที่ยังไม่เท่าทันกับยุคสมัย ลดบทบาทตนเองในการให้ความรู้และปัญญาทางธรรมแก่ชาวบ้าน รวมถึงการไม่เคร่งครัดต่อพระวินัยเกิดการทำผิดวินัย ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาจากประชาชน

2. แนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางสังคม พบว่า ผู้นำหรือพระสังฆาธิการต้องเป็นผู้มีคุณภาพ รอบรู้ทั้งในทางโลกและทางธรรมต้องเป็นผู้ที่ศึกษาเรียนรู้หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี โท เอก และเข้าใจ แตกฉานในภาษาบาลี มีความประพฤติดี มีศีล มีอาจาระด้วย อีกทั้งควรใช้หลักธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ ได้แก่ 1) หลักทศพิธราชธรรม มาใช้เป็นหลักธรรมสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นตัวพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนา ดังนั้นทศพิธราชธรรมจึงประกอบอยู่ด้วยไตรสิกขาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ 2) หลักสัปปุริสธรรม มาใช้เพื่อให้เข้าใจชีวิตและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข เป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำที่สมบูรณ์แบบด้วย คุณธรรม 7 ประการ ย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกว่าได้เป็นคนสมบูรณ์แบบ 3) หลักพลธรรม มาใช้ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่ตั้งบุคลากร อำนวยการและควบคุมได้ดีขึ้น ต้องมี

ความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งผู้นำไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะใด ตำแหน่งใด มีที่มาโดยการสมมติแต่งตั้งหรือเลือกตั้งให้มีอำนาจ ในสถานะผู้นำประชาชนเป็นสมมติราช พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า ธรรมราชา ก็คือพระราชาผู้ทรงธรรมนั่นเอง การจะมีภาวะผู้นำนั้น ผู้นำต้องมีหลักธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ มีหลักธรรมในการปฏิบัติ มีลักษณะผู้นำตามหลักธรรมต้องปฏิบัติหน้าที่ที่พึงทำสำหรับตนในฐานะเป็นพระราชา หรือเป็นผู้นำ พร้อมคุณลักษณะ คือสติปัญญา การมีวิสัยทัศน์ ความดีงาม ชักนำพาให้กลุ่มหรือสมาชิก กระทำการต่าง ๆ เพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมาย หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 4) หลักพรหมวิหารธรรม มาใช้เพื่อให้ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาโดยไม่ต้องฝึกฝน นักบริหารต้องมีพรหมวิหาร ซึ่งจะทำให้ผู้ดำรงธรรมนี้ยอมช่วยเหลือมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ด้วยความเมตตา กรุณา และยอมรักษาธรรมไว้ด้วยอุเบกขา 5) หลักสังคหวัตถุธรรม มาใช้ยึดเหนี่ยวใจคน ผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นหลักธรรมในการสงเคราะห์ผู้อื่นเป็นการปลูกไมตรีเติมน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข และ 6) ทิศ 6 มาใช้ในการจัดระเบียบแบบแผน ทำหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานะที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ๆ หน้าที่เหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ตามหลักความจริงที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน เมื่อปฏิบัติตามแล้วย่อมมีแต่ความเจริญ คุณธรรมความดีของบุคคลในทางสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม แก่สังคมและมนุษยชาติ เช่น ความมีสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ความบากบั่น เอาจริง กล้าหาญ เสียสละ ความหนักแน่น ความอดทนและรอคอยได้ ความเมตตากรุณา ปรารถนาดีต่อมนุษย์ และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม รวมทั้งสามารถในการประสานงาน การชี้แจงแนะนำ ชักชวนให้บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเห็นแตกต่างกันออกไปให้เห็นร่วมกัน เห็นไปในแนวทางเดียวกัน จนรวมเป็นกลุ่มเกี่ยวกันมีใจเดียวกันมุ่งมั่นทุ่มเทดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป้าหมายที่ดีงามร่วมกัน ซึ่งธรรมเหล่านี้ถือเป็นคุณธรรรมพื้นฐานที่ผู้นำต้องมีอยู่ในจิตใจเพื่อนำไปสู่การแสดงออกที่ดี และเหมาะสม ทั้งก่อให้เกิดความศรัทธาจากบุคคลอื่น ๆ

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคม ตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา พบว่า พระสังฆาธิการ คือ ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่ง มีความหลากหลายในด้านความรู้ ความสามารถ จุดเด่นและจุดด้อยแตกต่างกันออกไป แต่ด้วยในโลกปัจจุบันที่มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว จำต้องมีการปรับตัวให้ทันตามยุคสมัย โดยการนำหลักธรรมมาใช้ควบคู่กับหลักทางโลก ซึ่งผู้นำที่ดีต้องมีคุณลักษณะที่ดีทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ คุณลักษณะภายใน ได้แก่ ต้องมีวิสัยทัศน์ ต้องใฝ่รู้ ไม่ล้าหลัง ต้องมั่นคงในหลักการอุดมการณ์ ต้องมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน ต้องมีใจรักในงาน ต้องมีคุณธรรม ต้องมีประสิทธิภาพตามหลักวิชาการ ต้องมีวิจารณญาณที่ดี ต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม และคุณลักษณะภายนอก ได้แก่ ต้องเป็นผู้รับใช้ที่ดีเรียนรู้จากการปฏิบัติของผู้อื่น ต้องมีวินัยในตนเอง ต้องกล้ารับผิดชอบ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ต้องมีเสน่ห์ บุคลิกดี ต้องเป็นผู้ที่รู้จักแก้ปัญหา

ต้องทุ่มเทในงาน ต้องรู้จักสื่อสารที่ดี ต้องกล้าหาญ ต้องมีความแจ่มชัดในทุกด้าน มีน้ำใจและต้องเป็นผู้ฟังที่ดี คุณลักษณะความเป็นผู้นำมีบทบาทในการบริหารจัดการเป็นอย่างมาก ผู้นำที่ดีย่อมทำให้องค์กรมีความก้าวหน้าและบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้ กล่าวคือ ผู้นำหรือพระสังฆาธิการต้องมีการเสริมสร้างความรู้ในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจหรือไม่รู้ พร้อมๆ ไปกับการพัฒนาในสิ่งที่รู้ให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังต้องมีการทบทวนอยู่เสมอ ตลอดจนนำมาประยุกต์หลักธรรมและหลักทางโลกมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เปรียบได้กับการสร้างพระพุทธรูป คือ 1) พระเกตุของพระพุทธรูป เสมือนกับความรู้ที่ต้องเสริมสร้างให้กับพระสังฆาธิการไม่ว่าจะเป็นทางโลกหรือทางธรรม 2) องค์พระพุทธรูป เสมือนได้กับอาวาส (วัด) ที่ต้องเป็นแหล่งในการพัฒนา ต้องมีการพัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้าน รวมไปถึงรับจ่ายอย่างเป็นขั้นเป็นตอนด้วย และ 3) เศียรพระพุทธรูป เสมือนได้กับหลักธรรมพึงต้องมีต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ขัดเกลา ยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ หลักธรรมที่ผู้นำพึงมีและปฏิบัติ เช่น ทศพิธราชธรรม พรหมวิหารธรรม สัปปุริสธรรม สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 เป็นต้น

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา พบว่า ด้วยปัจจุบันเป็นยุคที่เจริญไปด้วยวัตถุ เทคโนโลยีที่ทันสมัย การศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและก้าวหน้า ทำให้พระสังฆาธิการอาจจะพบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ อาจจะมีทัศนคติที่ยังไม่เท่าทันกับยุคสมัย ลดบทบาทตนเองในการให้ความรู้และปัญญาทางธรรมแก่ชาวบ้าน รวมถึงการไม่เคร่งครัดต่อพระวินัยเกิดการทำผิดวินัย ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาจากประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปริยัติคุณาวุธ (2565, หน้า 346) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำแนวพุทธ : ในยุคการเปลี่ยนแปลง” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแนวพุทธ จะต้องเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะต้องมีทักษะเป็นผู้นำเก่งทั้งงานและเก่งทั้งคน มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างทีมงานเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ และนำศักยภาพของคนในองค์กรออกมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด ภาวะผู้นำที่ดีต้องมีความรับผิดชอบ คือ ทั้งรับผิดและรับชอบทั้งเรื่องของงานและเรื่องส่วนตัว การแสดงความรับผิดชอบนั้นจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวเราเอง ผู้นำที่ดีต้องรู้จักมองเห็นปัญหาตั้งแต่เนิ่น ๆ สามารถวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงและหาวิธีการที่ดีที่สุดมาแก้ไข เพื่อลดความเสียหายให้เร็วที่สุด ทั้งปัญหาในเรื่องงานและเรื่องความขัดแย้งระหว่างเพื่อนร่วมงาน การเป็นผู้มีภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ดี

2. แนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางสังคม พบว่า ผู้นำหรือพระสังฆาธิการต้องเป็นผู้มีคุณภาพ รอบรู้ทั้งในทางโลกและทางธรรมต้องเป็นผู้ที่ศึกษาเรียนรู้หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี โท เอก และเข้าใจ แตกฉานในภาษาบาลี มีความประพฤติดี มีศีล มีอาจาระด้วย อีกทั้งควรใช้หลักธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ ได้แก่ ควรมีการนำหลักธรรม ได้แก่ 1) หลักทศพิธราชธรรม มาใช้เป็นหลักธรรมสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นตัวพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนาดังนั้น ทศพิธราชธรรมจึงประกอบอยู่ด้วยไตรสิกขาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ 2) หลักสัปปุริสธรรม มาใช้เพื่อให้เข้าใจชีวิตและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข เป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำที่สมบูรณ์แบบด้วย คุณธรรม 7 ประการ ย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกว่าได้เป็นคนสมบูรณ์แบบ 3) หลักพละธรรม มาใช้ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนวยการและควบคุมได้ดีขึ้น ต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งผู้นำไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะใด ตำแหน่งใด มีที่มาโดยการสมมติแต่งตั้งหรือเลือกตั้งให้มีอำนาจ ในสถานะผู้นำประชาชนเป็นสมมติราช พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า ธรรมราชา ก็คือพระราชาผู้ทรงธรรมนั่นเอง การจะมีภาวะผู้นำนั้น ผู้นำต้องมีหลักธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ มีหลักธรรมในการปฏิบัติ มีลักษณะผู้นำตามหลักธรรมต้องปฏิบัติหน้าที่ที่พึงทำสำหรับตนในฐานะเป็นพระราชา หรือเป็นผู้นำ พร้อมคุณลักษณะ คือสติปัญญา การมีวิสัยทัศน์ ความดีงามชักนำพาให้กลุ่มหรือสมาชิกกระทำการต่างๆ เพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมาย หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 4) หลักพรหมวิหารธรรม มาใช้เพื่อให้ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาโดยไม่ต้องฝึกฝน นักบริหารต้องมีพรหมวิหาร ซึ่งจะทำให้ผู้ดำรงธรรมนี้ยอมช่วยเหลือมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ด้วยความเมตตา กรุณา และยอมรักษาธรรมไว้ด้วยอุเบกขา 5) หลักสังคหวัตถุธรรม มาใช้ยึดเหนี่ยวใจคน ผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นหลักธรรมในการสงเคราะห์ผู้อื่นเป็นการปลูกไมตรีเติมน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข และ 6) ทิศ 6 มาใช้ในการจัดระเบียบแบบแผน ทำหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานะที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นๆ หน้าที่เหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ตามหลักความจริงที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน เมื่อปฏิบัติตามแล้วย่อมมีแต่ความเจริญ คุณธรรมความดีของบุคคลในทางสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม แก่สังคมและมนุษยชาติ เช่น ความมีสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ความบากบั่น เอาจริง กล้าหาญ เสียสละ ความหนักแน่น ความอดทนและรอคอยได้ ความเมตตากรุณา ปรารถนาดีต่อมนุษย์ และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม รวมทั้งสามารถในการประสานงาน การชี้แจงแนะนำ ชักชวนให้บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเห็นแตกต่างกันออกไปให้เห็นร่วมกัน เห็นไปในแนวทางเดียวกัน จนรวมเป็นกลุ่มเกี่ยวกันมีใจเดียวกันมุ่งมั่นทุ่มเทดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป้าหมายที่ดีงามร่วมกัน ซึ่งธรรมเหล่านี้ถือ

เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ผู้นำต้องมีอยู่ในจิตใจเพื่อนำไปสู่การแสดงออกที่ดี และเหมาะสม ทั้งก่อให้เกิดความศรัทธาจากบุคคลอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระคำรณ รติโก (สำราญ) (2565, หน้า ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระครูปิยธรรมาภรณ์ (เปี่ยม ปุณฺณโก) ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการพัฒนาชุมชนของพระครูปิยธรรมาภรณ์ (เปี่ยม ปุณฺณโก) ท่านได้นำ 9 หลักธรรมไปพัฒนาชุมชน ได้แก่ 1) สังคหวัตถุ 4 2) พรหมวิหาร 4 3) สัปปุริสธรรม 7 4) ฆราวาสธรรม 4 5) อคติ 4 6) กุศลกรรมบถ 10 7) อกุศลกรรมบถ 10 8) ศีล 5 และ 9) จริยธรรม คุณธรรม ประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับจากการพัฒนาภายใต้แนวคิดภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนอยู่แบบหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) การครองตัวครองตน ตามหลักสังคหวัตถุ 4 3) ด้านครอบครัว มีความซื่อสัตย์ต่อครอบครัว โดยยึดหลักฆราวาสธรรม 4 4) ด้านหมู่บ้านชุมชน ชุมชนมีวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาชาวบ้าน 5) ด้านการใช้ชีวิต ชุมชนนำ หลักธรรมและศีล 5 ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาทางกายและใจ

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคม ตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา พบว่า พระสังฆาธิการ คือ ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่ง มีความหลากหลายในด้านความรู้ ความสามารถ จุดเด่นและจุดด้อยแตกต่างกันออกไป แต่ด้วยในโลกปัจจุบันที่มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว จำต้องมีการปรับตัวให้ทันตามยุคสมัย โดยการนำหลักธรรมมาใช้ควบคู่กับหลักทางโลก ซึ่งผู้นำที่ดีต้องมีคุณลักษณะที่ดีทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ คุณลักษณะภายใน ได้แก่ ต้องมีวิสัยทัศน์ ต้องใฝ่รู้ไม่ล้าหลัง ต้องมั่นคงในหลักการอุดมการณ์ ต้องมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน ต้องมีใจรักในงาน ต้องมีคุณธรรม ต้องมีประสิทธิภาพตามหลักวิชาการ ต้องมีวิจารณญาณที่ดี ต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม และคุณลักษณะภายนอก ได้แก่ ต้องเป็นผู้รับใช้ที่ดีเรียนรู้จากการปฏิบัติของผู้อื่น ต้องมีวินัยในตนเอง ต้องกล้ารับผิดชอบ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ต้องมีเสน่ห์ บุคลิกดี ต้องเป็นผู้ที่รู้จักแก้ปัญหา ต้องทุ่มเทในงาน ต้องรู้จักสื่อสารที่ดี ต้องกล้าหาญ ต้องมีความแจ่มชัดในทุกด้าน มีน้ำใจและต้องเป็นผู้ฟังที่ดี คุณลักษณะความเป็นผู้นำมีบทบาทในการบริหารจัดการเป็นอย่างมาก ผู้นำที่ดีย่อมทำให้องค์กรมีความก้าวหน้าและบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้ กล่าวคือ ผู้นำหรือพระสังฆาธิการต้องมีการเสริมสร้างความรู้ในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจหรือไม่รู้ พร้อมๆ ไปกับการพัฒนาในสิ่งที่รู้ให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังต้องมีการทบทวนอยู่เสมอ ตลอดจนนำมาประยุกต์หลักธรรมและหลักทางโลกมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เปรียบได้กับการสร้างพระพุทธรูป คือ 1) พระเกตุของพระพุทธรูป เสมือนกับความรู้ที่ต้องเสริมสร้างให้กับพระสังฆาธิการไม่ว่าจะเป็นทางโลกหรือทางธรรม 2) องค์พระพุทธรูป เสมือนได้กับอาวาส (วัด) ที่ต้องเป็นแหล่งในการพัฒนา ต้องมีการพัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้าน รวมไปถึงรับจ่ายอย่างเป็นขั้นเป็นตอนด้วย และ 3) เศียรพระพุทธรูป เสมือนได้กับหลักธรรมพึงต้องมีต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ขัดเกลา ยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ หลักธรรมที่ผู้นำพึงมีและปฏิบัติ

เช่น ทศพิธราชธรรม พรหมวิหารธรรม สัปปุริสธรรม สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสิน งามประโคน, พระครูโอภาสนนทกิตติ์ และพระมหาสมบัติ ธนปญฺโญ (2563, หน้า 28 – 29) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า มีความศรัทธา ความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ มนุษยสัมพันธ์ เป็นต้นแบบในการปฏิบัติและเป็นเอตทัคคะในทางพระพุทธศาสนา ในส่วนของพระสงฆ์ไทย พบว่า มีความศรัทธา มีความรู้ ความสามารถในการประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้ากับบริบทของสังคมในปัจจุบัน มีวิสัยทัศน์และมนุษยสัมพันธ์เป็นกัลยาณมิตร ได้รับสมณศักดิ์ตามความรู้ ความสามารถในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในแต่ละสาขาทั้งสายวิชาการและสายปฏิบัติเครือข่ายของพระสงฆ์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ระดับวิชาการ มีคุณลักษณะด้านจักขุมาในสมัยพุทธกาล ได้แก่ พระสารีบุตรเถระ พระมหาโมคคัลลานเถระ พระมหากัสสปะเถระ ได้เป็นกำลังที่สำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยแต่ละองค์นั้นมีความโดดเด่นในการเผยแพร่ด้วยเอตทัคคะในแบบของตนเองที่พระพุทธเจ้าได้ยกย่อง สมัยปัจจุบัน ได้แก่ พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต มีการจัดทำหนังสือ เอกสาร สื่อออนไลน์ทั้งในยูทูป (Youtube) เว็บไซต์ ที่เป็นผลงานการเผยแผ่และท่านยังมีเครือข่ายร่วมกับพระภิกษุรุ่นใหม่ในการจัดทำค่ายคุณธรรม พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ท่านได้สร้างมหาวิชชาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อเป็นทางเลือกให้กับพุทธศาสนิกชนทั่วโลก เป็นต้นแบบของพระนักคิด นักเขียน นักพัฒนา โดยท่านได้สร้างเครือข่ายเชิงวิชาการอยู่ที่ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน จัดสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคนไทยและชาวต่างชาติ ระดับการบริหารการศึกษา มีคุณลักษณะ ด้านวิธูโร ในสมัยพุทธกาล ได้แก่ พระอุรุเวลกัสสปะ พระจูฬปันถกเถระ พระราหุลเถระ พระปุณณมันตานีบุตรเถระ เป็นพระมหาเถระผู้มีความรู้ ความสามารถในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นกำลังสำคัญในสมัยพุทธกาลอย่างมาก โดยตำแหน่งเอตทัคคะที่แตกต่างกัน ตัวอย่าง พระอุรุเวลกัสสปะ ซึ่งเป็นพระเถระผู้ที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าให้เป็นเอตทัคคะด้านผู้มีบริวารมาก สมัยปัจจุบัน ได้แก่ พุทธทาสภิกขุ พระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) และพระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. ระดับการปฏิบัติ มีคุณลักษณะ นิสสยสัมปันโน ในสมัยพุทธกาล ได้แก่ อัญญาโกณฑัญญะ พระโสณกุฏิกัณณเถระ เป็นพระมหาเถระที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่งผลให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสร้างศรัทธาแก่ประชาชน สมัยปัจจุบัน ได้แก่ พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินธโร) และสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก และสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ) พระมหาเถระทั้ง 4 ท่าน ได้เผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน ทำให้มีลูกศิษย์มากมายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

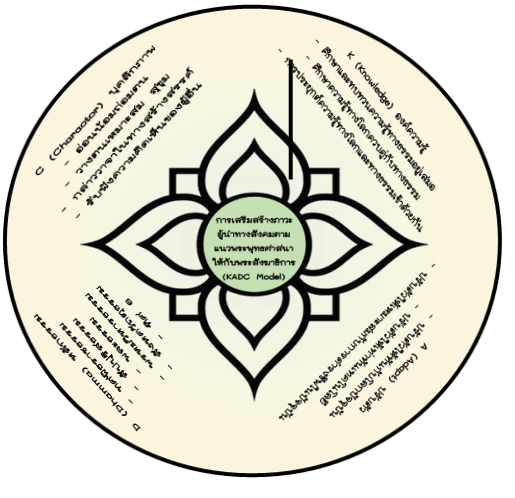
จากการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา ทั้งจากแนวคิด ทฤษฎี ตำรา การสัมภาษณ์ การเสวนาของผู้ทรงความรู้แล้วนั้น สามารถทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา” เรียกว่า KADC Model ดังนี้

K (Knowledge) องค์ความรู้ คือ ผู้นำต้องมีความเข้าใจในองค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ สิ่งใดที่มีความรู้แล้วศึกษาให้รู้มากกว่าเดิม สิ่งใดยังไม่รู้ศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่ ศึกษาและทบทวนความรู้ทางธรรมอยู่เสมอ ศึกษาความรู้ทางโลกควบคู่กับทางธรรม และการประยุกต์ความรู้ทางโลกและทางธรรมเข้าด้วยกัน

A (Adapt) การปรับตัว คือ ผู้นำต้องรู้เท่าทันกับความเจริญก้าวหน้า รู้จักใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์มากที่สุด รู้จักปรับตัวให้ทันกับโลกปัจจุบัน ปรับตัวให้เท่าทันเทคโนโลยีและปรับตัวให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการดำรงชีพในปัจจุบัน

D (Dhamma) หลักธรรม คือ ผู้นำต้องมีการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ได้แก่ ทศพิธราชธรรม สัปปุริสธรรม พละธรรม พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุธรรม และทิศ 6

C (Character) บุคลิกภาพ คือ ผู้นำต้องมีบุคลิกภาพที่ดี เพื่อทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกเคารพและนับถือ ได้แก่ มีลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน วางตนเหมาะสม กล่าววาจาในทางสร้างสรรค์และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย :“การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา”

เอกสารอ้างอิง

ปกรณ์ วงศ์รัตนพิบูลย์. (2553). *การพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำในตัวคุณให้แข็งแกร่ง.* สืบค้นวันที่ 15 มิถุนายน 2566. เข้าถึงได้จาก http://www.entraining.net.

ปัญญา สวัสดิ์เสรี. (2539). *ความคิดเห็นของประชาชนในเขตจอมทองที่มีต่อบทบาทผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูปริยัติคุณาวุธ. (2565). *ภาวะผู้นำแนวพุทธ : ในยุคการเปลี่ยนแปลง.* วารสารมหาจุฬาวิชาการ. 9(3) : 346-361.

พระคำรณ รติโก (สำราญ). (2565). *ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระครูปิยธรรมาภรณ์ (เปี่ยม ปุณฺณโก).* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: การศาสนา.

สิน งามประโคน, พระครูโอภาสนนทกิตติ์ และพระมหาสมบัติ ธนปญฺโญ. (2563). *คุณลักษณะภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา.* วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี (มกราคม - มิถุนายน 2563). *1(1) :* 28-40.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

GUIDELINES FOR APPLYING BUDDHIST INNOVATIONS TO ENHANCE THE TEACHING AND LEARNING MANAGEMENT OF THAI LANGUAGE LEARNING SUBSTANCE TEACHERS

[1]พระมหาประวิทย์ จิรวิชฺโช (ภูปุย), [2]พระศุกลวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน (แหวะสอน), [3]พระมหาสุวรรณ์ สุวณฺโณ (ใจกล้า), [4]สอาด ภูนาสรณ์ และ [5]อิศเรศ จิณฤทธิ์

[1]Phramaha Prawit Jirawitcho (Poopui), [2]Phra Sukonlawat Thitawattano (Waesorn), [3]Phramahasuwan Suwanno (Jaikla), [4]Saard Poonasron and [5]Issares Jinnarith

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

[1]prawitpra1313@gmail.com

Received: October 27, 2024; **Revised**: December 25, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดกาฬสินธ์ และอาจารย์ผู้สอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏ

[1] นักวิชาการอิสระ

[2] นักวิชาการอิสระ

[3] นักวิชาการอิสระ

[4] อาจารย์, ว่าที่ร้อยตรี, ดร., หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[5] อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน และอาจารย์ผู้สอนภาษาไทย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 12 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยซึ่งไม่ประสบผลสำเร็จในเท่าที่ควร อาจมีสาเหตุดังนี้ 1) การสอนที่เน้นเนื้อหามากกว่าการปฏิบัติจริง 2) วิธีการสอนที่ไม่ทันสมัยหรือไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน 3) ขาดการเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตจริงของผู้เรียน 4) ปัญหาด้านการวัดและประเมินผลที่เน้นเพียงคะแนน 5) ขาดการสนับสนุนจากผู้ปกครองหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 6) ขาดการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการวิจารณ์ 2. แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีดังนี้ 1) ใช้หลักอริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ในการพัฒนาการอ่านและเขียน 2) การใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการฝึกการฟังและการพูด 3) การใช้ธรรมมาภิบาลในการพัฒนาทักษะการเขียนที่ถูกต้องและเป็นธรรม 4) ใช้การทำสมาธิหรือการฝึกสติในการพัฒนาความใส่ใจในภาษา และ 5) นำคำสอนในพุทธศาสนามาใช้ในการจัดบทเรียน

คำสำคัญ : แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรม, การจัดการเรียนรู้, ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the teaching and learning management of Thai language learning substance teachers, and 2) to propose guidelines for applying Buddhist innovations in the teaching and learning management of Thai language learning substance teachers. This is a qualitative research conducted through document study and interviews with the target group, which includes Thai language learning substance teachers from Phrapariyattidhamma Schools, general education department in Kalasin Province, Thai language lecturers at Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, and Thai language lecturers at Chalerm Phrakiat Kalasin Buddhist College, Mahamakut Buddhist University, totaling 12 individuals. The research findings are as follows: 1. The teaching and learning management of Thai language learning substance teachers that do not achieve the expected success may be due to: 1) teaching that focuses more on content than practical application, 2) teaching methods that are

outdated or not aligned with the needs of learners, 3) lack of connection between the content and the real lives of learners, 4) problems in assessment that focus only on scores, 5) lack of support from parents or learning-conducive environments, 6) lack of promotion of analytical and critical thinking. 2. The guidelines for applying Buddhist innovations in the teaching and learning management of Thai language learning substance teachers include: 1) using the Four Noble Truths (Dukkha, Samudaya, Nirodha, Magga) in developing reading and writing skills, 2) using the Threefold Training (Sila, Samadhi, Panna) in training listening and speaking skills, 3) using Dhamma principles in developing correct and fair writing skills, 4) using meditation or mindfulness practice to develop attention in language, and 5) incorporating Buddhist teachings in lesson planning.

Keywords : Guidelines for applying Buddhist innovations, Learning management, Teachers of Thai language learning substance

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) มาตรา 22, 23 และ 24 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาไว้ว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด และทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพเน้นความสำคัญทั้งความรู้คู่คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ เน้นฝึกทักษะกระบวนการคิดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติคิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, ออนไลน์) โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีคุณภาพชีวิตดีมีความสามารถแข่งขันในเวทีโลกมุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่านการเขียน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุลทั้ง ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม (กรมวิชาการ, 2552)

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสารของคนในชาติเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันตลอดจนใช้ในการแสวงหาความรู้ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูล เพื่อถ่ายทอดความคิด สื่อสารแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระ

ภาษาไทยเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการทักษะสัมพันธ์ เพื่อปลูกฝังผู้เรียนให้ตระหนักและเห็นคุณค่าของภาษาไทยมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภาษาไทย (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

แต่อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในสถานศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา รวมไปถึงในระดับอุดมศึกษายังมีความความไม่สอดคล้องของหลักสูตรและความต้องการของนักเรียน หลักสูตรบางครั้งไม่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่มีแรงจูงใจในการเรียน การขาดแคลนหนังสือเรียน สื่อการสอนที่ทันสมัย หรืออุปกรณ์การเรียนการสอน ทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ ครูบางท่านอาจขาดทักษะและความรู้ในการใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสม หรือขาดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม เช่น การบรรยายเพียงอย่างเดียว อาจทำให้นักเรียนรู้สึกเบื่อและไม่สนใจในบทเรียน นักเรียนแต่ละคนมีระดับความสามารถและความสนใจที่แตกต่างกัน การจัดการเรียนการสอนที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนทั้งหมดได้ทำให้เกิดปัญหาในการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมในการเรียนอาจไม่เหมาะสม เช่น ห้องเรียนที่แออัด หรือไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ การขาดความร่วมมือและการสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชนสามารถส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน รวมไปถึงการประเมินผลการเรียนรู้ที่ไม่ครอบคลุมทุกด้านของการเรียนรู้ เช่น การคิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์และการประยุกต์ใช้ความรู้

ดังนั้น การประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่สำคัญคือ 1) ใช้หลักอริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ในการพัฒนาการอ่านและเขียน 2) การใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการฝึกการฟังและการพูด 3) การใช้ธรรมมาภิบาลในการพัฒนาทักษะการเขียนที่ถูกต้องและเป็นธรรม 4) ใช้การทำสมาธิหรือการฝึกสติในการพัฒนาความใส่ใจในภาษา และ 5) นำคำสอนในพุทธศาสนามาใช้ในการจัดบทเรียน การประยุกต์แนวทางเหล่านี้ในบทเรียนภาษาไทยจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งทักษะทางภาษาและทักษะชีวิตผ่านการฝึกฝนตามหลักพุทธนวัตกรรมอย่างมีคุณค่า

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview) เป็นวิธีวิจัยเพื่อให้ทราบถึงแนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1.ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร ได้แก่ ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดกาฬสินธ์ จำนวน 35 รูป/คน อาจารย์ผู้สอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จำนวน 10 รูป/คน อาจารย์ผู้สอนภาษาไทย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 10 รูป/คน รวมจำนวน 55 รูป/คน

กลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดกาฬสินธ์ จำนวน 6 รูป/คน อาจารย์ผู้สอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จำนวน 3 รูป/คน อาจารย์ผู้สอนภาษาไทย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 3 รูป/คน รวมจำนวน 12 รูป/คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

โดยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ และวิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อาจมีสาเหตุดังนี้ 1) การสอนที่เน้นเนื้อหามากกว่าการปฏิบัติจริง 2) วิธีการสอนที่ไม่

ทันสมัยหรือไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน 3) ขาดการเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตจริงของผู้เรียน 4) ปัญหาด้านการวัดและประเมินผลที่เน้นเพียงคะแนน 5) ขาดการสนับสนุนจากผู้ปกครองหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 6) ขาดการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการวิจารณ์

2. แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีดังนี้ 1) ใช้หลักอริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ในการพัฒนาการอ่านและเขียน 2) การใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการฝึกการฟังและการพูด 3) การใช้ธรรมมาภิบาลในการพัฒนาทักษะการเขียนที่ถูกต้องและเป็นธรรม 4) ใช้การทำสมาธิหรือการฝึกสติในการพัฒนาความใส่ใจในภาษา และ 5) นำคำสอนในพุทธศาสนามาใช้ในการจัดบทเรียน

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีประเด็นที่สำคัญ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อาจมีสาเหตุดังนี้

1.1 การสอนที่เน้นเนื้อหามากกว่าการปฏิบัติจริง อาจเป็นเพราะการสอนที่มุ่งเน้นทฤษฎีหรือตามหลักสูตรที่แน่นอน โดยขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ และสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่ายและขาดความสนใจในวิชาภาษาไทย

1.2 วิธีการสอนที่ไม่ทันสมัยหรือไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน การใช้วิธีสอนแบบเก่าๆ เช่น การบรรยายหรือให้อ่านท่องจำมากเกินไป อาจไม่ดึงดูดใจผู้เรียนในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน ครูควรประยุกต์เทคโนโลยีและสื่อมัลติมีเดียเข้ามาใช้ในการสอน เช่น วิดีโอ การเล่นเกม การสร้างเนื้อหาดิจิทัล หรือการใช้แอปพลิเคชันช่วยเสริมการเรียนรู้

1.3 ขาดการเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตจริงของผู้เรียน หากครูไม่สามารถทำให้เนื้อหาภาษาไทยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน เช่น การสอนที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารหรือสถานการณ์ในสังคม ผู้เรียนอาจมองไม่เห็นความสำคัญของภาษาไทยและขาดแรงจูงใจในการเรียน

1.4 ปัญหาด้านการวัดและประเมินผลที่เน้นเพียงคะแนน การประเมินผลที่เน้นคะแนนหรือการทดสอบมากเกินไป อาจทำให้ผู้เรียนรู้สึกกดดันและไม่สนุกกับการเรียน การประเมินผลแบบโครงงานหรือการประเมินผลตามทักษะที่ใช้จริง อาจช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากขึ้น

1.5 ขาดการสนับสนุนจากผู้ปกครองหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้ปกครองหรือสภาพแวดล้อมที่บ้านมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทย หากไม่มีการสนับสนุนจากบ้านหรือสังคม ผู้เรียนอาจขาดการฝึกฝนภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จึงส่งผลต่อทักษะภาษาที่จำเป็น

1.6 ขาดการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการวิจารณ์ การเรียนภาษาไทยต้องการให้ผู้เรียนฝึกการคิดวิเคราะห์และการวิจารณ์ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจวรรณกรรมและวาทศิลป์ต่างๆ หากการสอนขาดการส่งเสริมในส่วนนี้ ผู้เรียนอาจขาดความลึกซึ้งในการเข้าใจและใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่ไม่ประสบผลสำเร็จ ดังกล่าวสอดคล้องการกับอรรถพงษ์ ผิวเหลือง, บัญชา เกียรติจรุงพันธุ์ และณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล (2563) ที่ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย : แนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งกล่าวว่า สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยในปัจจุบันนั้น พบว่ามีหลายปัจจัยที่ทำให้การเรียนการสอนภาษาไทย ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยผู้เขียนจะเสนอสภาพจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ 1) สภาพปัญหาจากครูผู้สอน พบว่าเกิดปัญหาหลายอย่างในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย อันเกิดจากตัวครูผู้สอน ได้แก่ การวิเคราะห์หลักสูตรและตัวชี้วัด ขาดความรัก ความตระหนักในการจัดกิจกรรม ขาดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ของแก่นภาษาไทย กลวิธีการจัดการเรียนรู้การวัดและประเมินผลไม่หลากหลาย สื่อและนวัตกรรมที่นำมาใช้ไม่เหมาะสมกับผู้เรียน ครูขาดการศึกษาค้นคว้า อบรม สัมมนาเพิ่มเติม และภารกิจนอกเหนือจากงานสอน 2) สภาพปัญหาจากผู้เรียน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีสภาพปัญหาด้านต่าง ๆ ดังนี้ สภาพร่างกาย สภาพสติปัญญา สภาพจิตใจ สภาพสังคม สภาพอารมณ์ ทัศนคติของผู้เรียน 3) สภาพปัญหาจากผู้บริหาร พบว่าผู้บริหารยังมีปัญหาในการบริหารจัดการเรียนการสอนด้านต่าง ๆ ดังนี้ ขาดวิสัยทัศน์ด้านภาษาไทย ไม่ให้ความสำคัญของภาษาไทยเท่าที่ควร คัดเลือกครูผู้สอนโดยไม่คำนึงถึงความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์และความเหมาะสมและจัดตารางสอนไม่สอดคล้องกับบริบทของวิชาภาษาไทย 4) สภาพปัญหาจากหลักสูตร พบว่าหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีปัญหาด้งนี้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ความสอดคล้องของหลักสูตรกับวิธีการจัดการเรียนรู้ของครู หลักสูตรไม่ตอบสนองผู้เรียนทุกระดับ เนื้อหาสาระของหลักสูตรมีมากแต่เวลาจัดกิจกรรมมีน้อยหนังสือเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของหลักสูตรไม่ทั่วถึง การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในลักษณะกว้างเกินไป 5) สภาพปัญหาจากหนังสือเรียน พบว่าสภาพปัญหาของหนังสือเรียนในปัจจุบันมีปัญหาดังนี้ ความยากง่ายเนื้อหาในหนังสือเรียน ความสอดคล้องเนื้อหากับชีวิตประจำวัน ความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ความล้าสมัยของเนื้อหาบางเรื่อง และความน่าสนใจของหนังสือเรียน 6) สภาพปัญหาจากผู้ปกครองและสิ่งแวดล้อม พบว่าเกิดจากปัญหาต่าง ๆ ดังนี้ ความเอาใจใส่ของผู้ปกครอง และผู้ปกครองไม่มี

เวลาเพียงพออย่างไรก็ตามแม้จะเกิดปัญหาต่าง ๆ ข้างต้น แต่ทั้งนี้หากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ครู และนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน ผู้เปรียบเสมือนหัวใจหลักในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแล้ว ก็จะทำให้การเรียนการสอนภาษาไทยเป็นเรื่องที่ไม่ยุ่งยาก นักเรียนมีความสุขกับการเรียน สุดท้ายก็จะทำให้ผู้เรียนมีทักศนคติเชิงบวกกับการเรียนการสอนภาษาไทยต่อไป

2. แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

การประยุกต์พุทธนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สามารถช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาและคุณธรรมของผู้เรียนได้อย่างสมดุล โดยแนวทางต่างๆ มีดังนี้

2.1 ใช้หลักอริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ในการพัฒนาการอ่านและเขียน โดยมีแนวทางดังนี้

ทุกข์: ช่วยนักเรียนระบุปัญหาหรือสิ่งที่พวกเขาพบว่ายาก เช่น การตีความบทกลอนหรือความยากในการสร้างประโยคที่มีความหมายชัดเจน

สมุทัย: ให้ผู้เรียนวิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้พวกเขารู้สึกยากลำบากในด้านนั้นๆ

นิโรธ: สอนให้ผู้เรียนเห็นว่าปัญหาต่างๆ นั้นสามารถแก้ไขได้ด้วยการพัฒนาตนเองและฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง

มรรค: ชี้แนะแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาทักษะ เช่น การอ่านออกเสียง การฝึกเขียน การใช้ภาษาอย่างมีระเบียบและชัดเจน

ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาอนุพันธ์ พรมชาลีและ วิทยา ทองดี (2565) ที่กล่าวว่าหลักการหรือสาระสำคัญของวิธีการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เป็นการเริ่มต้นจากปัญหาหรือความทุกข์ที่ประสบ โดยกำหนดรู้ทำความเข้าใจกับปัญหาหรือความทุกข์ที่ประสบนั้นให้ชัดเจน แล้วสืบค้นหาสาเหตุวางแผนการปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา โดยสอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการใช้หลักการและทฤษฎีการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นนักแก้ปัญหาที่ดี โดยเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติค้นคว้าด้วยตนเอง หาสาเหตุของปัญหา และวิธีการแก้ปัญหา สามารถเชื่อมโยงความรู้เป็นลำดับขั้นตอนอีกทั้งยังสามารถสอดแทรกด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนได้ด้วย

2.2 การใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการฝึกการฟังและการพูด โดยมีแนวทางดังนี้

ศีล: สร้างสภาพแวดล้อมที่เคารพในศักดิ์ศรีและความคิดเห็นของกันและกัน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ปลอดภัย

สมาธิ: ส่งเสริมให้นักเรียนมีสมาธิในการฟังและใส่ใจในการตอบสนอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร

ปัญญา: ชวนให้นักเรียนไตร่ตรองและคิดวิเคราะห์เนื้อหาที่ฟังและพูด แสดงเหตุผลที่มีความเหมาะสม

สอดคล้องกับสุรินทร์ ยิ่งนึก (ออนไลน์) ที่กล่าวว่าคการพัฒนาการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยใช้หลัก ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งก็คือการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมนั่นเอง คือ 1) มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความรู้ ความคิดซึ่งเป็นตัวปัญญา (Knowledge: K) 2) นำความรู้ไปพัฒนาทักษะ/ความสามารถและวิธีการเรียนรู้ สร้างสรรค์ผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติกิจกรรม (Process& Product : P) 3) และในขณะลงมือปฏิบัติ นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์(Affective : A) สอดคล้องกับภาระงานที่ได้ปฏิบัติจึงถือว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครบองค์รวม (K:P:A) นั่นเอง โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้หลักไตรสิกขา ครูมีกลวิธีการสอนตามลักษณะรายวิชาอย่างไรท่านพัฒนาต่อไป เพียงแต่ใช้หลักการทางพุทธศาสนา (แนวทางวิถีพุทธ) ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม พฤติสัมพันธ์ ทางกาย วาจา จิตใจ เพื่อให้เกิดปัญญาในการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งก็คือ K:P:A นั่นเอง ซึ่งครูผู้สอนจะกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้โดยใช้หลักภาวนา 4 ดังนี้ 1) ศีลภาวนา (A1) การปฏิบัติตนดี ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบ รอบคอบ ปลอดภัย ประหยัด มีประสิทธิภาพ ทำงานเสร็จทันเวลา 2) กายภาวนา (A2) การปฏิบัติงานชอบ ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละ อดทน เพื่อให้ได้ผลงานดีมีคุณภาพ เห็นคุณค่าและประโยชน์ของงาน มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานที่สอดคล้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) จิตภาวนา (A3) ความมุ่งมั่น ตั้งใจทำงาน มุ่งมั่นตั้งใจ กระตือรือร้นแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย รักการทำงาน มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต 4) ปัญญาภาวนา ผลที่ได้รับจากการมุ่งมั่นตั้งใจ ปฏิบัติตนดี และปฏิบัติงานชอบ ดังนี้ 4.1) ความรู้ (K) เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการ 4.2) ความคิด (P1) อ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความ (จากมาตรฐานการผ่านของแต่ละช่วงชั้น) 4.3) การปฏิบัติ ทักษะกระบวนการทำงาน จากหลักการดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าไม่ว่าจะใช้วิธีการใด ๆ ในการจัดการเรียนการสอนสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือมุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นคนเก่ง ดี และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

2.3 การใช้ธรรมมาภิบาลในการพัฒนาทักษะการเขียนที่ถูกต้องและเป็นธรรม โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ภาษาไทยที่สุภาพและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น สอนให้คิดวิเคราะห์ถึงผลกระทบของคำพูดและการใช้ภาษาที่จะมีต่อผู้อ่าน ช่วยสร้างนิสัยการเขียนที่เป็นธรรมและมีความรับผิดชอบ

ซึ่งสอดคล้องกับพิศวัลย์ สุขอินทร์ (ออนไลน์) ได้กล่าวว่าธรรมาภิบาลในโรงเรียนน่าจะประกอบไปด้วยหลักการอย่างน้อย 8 ประการ คือ หลัก นิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักความมั่นคง และ หลักเป้าหมาย สอดคล้องต่อสังคม ซึ่งหลักการทั้ง 8 ประการ จะต้องนำ ไปใช้บูรณาการในการบริหารงานโรงเรียนทั้งสี่ส่วน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหาร งบประมาณ และการบริหารทั่วไป ซึ่งผลลัพธ์สุดท้ายจะนำ ไปสู่การมีผู้เรียนที่มีคุณภาพ คือ เป็นคนดีคนเก่ง และคนมี ความสุข

2.4 ใช้การทำสมาธิหรือการฝึกสติในการพัฒนาความใส่ใจในภาษา โดยก่อนเริ่มบทเรียนให้ครูและนักเรียนฝึกสมาธิสั้นๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ โดยการฝึกสติจะช่วยให้นักเรียนมีสมาธิและใส่ใจในการเรียนรู้และการใช้ภาษาอย่างถูกต้อง ดังที่โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 95 (วัดโพธิ์ทองบน) (ออนไลน์) ได้นำเสนอการเจริญสติและสมาธิโดยแนวทางสมถกัมมัฏฐาน ซึ่งในวิธีนี้จะใช้ใช้การฝึกสมาธิและการเจริญสติเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาสติสัมปชัญญะและความสงบในใจ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมาธิเป็นฐาน (Concentration - Based Learning) ดังที่จะเรียกให้มีความเข้าใจว่า CBL. นี้ เป็นแนวคิดซึ่งผู้เขียนนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนถือหลักปฏิบัติในเรื่องของ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยนำผลจากการทดลองปฏิบัติของตนเอง ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิธีการ หลักการของสมาธิมาใช้ เห็นว่าถ้านำเอาสมาธิมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้แล้ว ก็จะส่งผลให้นักเรียนและผู้ปฏิบัติได้รับความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งจะส่งผลต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้อันประกอบด้วย การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการเรียนรู้โดยใช้สมาธิเป็นฐานนี้เป็นรูปแบบที่ให้ครูเลือกใช้เป็นแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนได้ทุกสาระซึ่งสามารถเริ่มต้นก่อนการเรียน ระหว่างเรียน ภายหลังการเรียน หรือในขณะทำกิจกรรมอื่นใด ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยสามารถใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับวัยระดับชั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนที่จะต้องเข้าใจ รู้ถึงพื้นฐานของสมาธิและระดับความสนใจ ความตั้งใจของผู้เรียน หรือหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ ในแต่ละระดับวัย ระดับชั้น เป็นสำคัญด้วย นอกจากนี้ครูจะต้องเข้าใจถึงวิธีการ หลักการในการนำสมาธิเข้าสู่การปฏิบัติจริงในกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนผู้เรียนจะต้องร่วมมือในแนวทางการปฏิบัติด้วย

2.5 นำคำสอนในพุทธศาสนามาใช้ในการจัดบทเรียน เช่น การใช้คำสอนเรื่องเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาบทเรียนภาษาไทย โดยชวนให้นักเรียนคิดและแสดงความรู้สึกอย่างสร้างสรรค์และมีเหตุผล ตลอดจนหลักพุทธนวัตกรรมเน้นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งครูสามารถนำมาสอดแทรกในบทเรียนภาษาไทย โดยสอนให้ผู้เรียนใช้ภาษาอย่างสุภาพ ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น การใช้ภาษาที่แสดงความเมตตาและการเคารพผู้อื่น ทั้งในงานเขียนและการพูดในชีวิตประจำวัน จะช่วยพัฒนาคุณลักษณะที่ดีและสร้างความเข้าใจในภาษาอย่าง

ดังที่หลายภาคส่วนจึงพยายามผลักดันให้นำหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ มาใช้อย่างจริงจังในการจัดการเรียนการสอน จนนำมาสู่แนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธขึ้น ในเวลาต่อมา ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนวิถีพุทธนั้นจะมีลักษณะคือ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เป็น” ซึ่งจะเน้นการจัดสภาพแวดล้อมและการบูรณาการการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและปฏิบัติอยู่เสมอ และใช้กิจกรรมทางพุทธศาสนามาเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับจิตใจของผู้เรียนด้วย เช่น การสวดมนต์ทำวัตร จัดกิจกรรมทางศาสนาในวันพระ เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักธรรมในพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมและสามารถพัฒนาตัวเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ทรูปลูกปัญญา, ออนไลน์)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงแนวทางการสอนและการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสำเร็จในการเรียนภาษาไทย ดังนั้นการนำพุทธนวัตกรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สามารถช่วยพัฒนาการสอนและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ภาษาไทยได้ในหลายด้าน ตลอดจนการนำพุทธนวัตกรรมเหล่านี้มาใช้จะช่วยแก้ปัญหาในการสอนภาษาไทยได้อย่างครอบคลุม ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาเท่านั้น แต่ยังปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในตัวนักเรียน ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งด้านวิชาการและความคิด

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.* https://www.moe.go.th.

ทรูปลูกปัญญา. *พุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ.* https://www.trueplookpanya.com/dhamma/content/77669

พระมหาอนุพันธ์ พรมชาลี และ วิทยา ทองดี (2565). *หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4.* วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(3), 315-322.

พิศวัลย์ สุขอินทร์. *ธรรมาภิบาลเกี่ยวกับการศึกษา*.https://piswan.wordpress.com/

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา95 (วัดโพธิ์ทองบน). *การเรียนรู้โดยใช้สมาธิเป็นฐาน (Concentration – Based Learning).* http://www.thairath95.ac.th/datashow_35223.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำ นักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *การจัดการเรียนรู้คละชั้นในโรงเรียนขนาดเล็ก.* กรุงเทพมหานคร: สำนักฯ.

สุรินทร์ ยิ่งนึก. *การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี เก่ง มีความสุขโดยใช้หลักไตรสิกขา.* http://www.kruthai40.com/_m/article/content/content.php?aid=538986321

อรรถพงษ์ ผิวเหลือง, บัญชา เกียรติจรุงพันธุ์ และณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทากุล. (2563). *สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทย : แนวทางในการแก้ปัญหา.* วารสารศึกษาศาสตร์ มมร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 8(2), 195-211.

การสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

SUSTAINABLE WELL-BEING ORGANIZATIONAL ESTABLISHING OF EDUCATIONAL ADMINISTRATORS IN PRAN KRATAI SCHOOL GROUP UNDER THE KAMPANGPET EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

[1]ศุภนุช ทรัพย์ประเสริฐ, [2]สังวาร วังแจ่ม, [3]ศิริพงษ์ มาณะศรี และ [4]ศิริประภา พรหมมา

[1]Supanuch Sappasroed, [2]Sangwan Wangcham, [3]Siripong Manasri and [4]Siriprapa Promma

มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่, ประเทศไทย

North-Chiang Mai University, Thailand

[1]g653302112@northcm.ac.th, [2]sittichai@northcm.ac.th, [3]siripong@northcm.ac.th, [4]siriprapa @northcm.ac.th

Received:October 27, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**:January 29, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) พัฒนาแนวทางการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยผสมผสาน โดยกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 110 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์จำนวน 5 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

[2]อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

[3]อาจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

[4]อาจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก แนวทางพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืน คือ การสร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นถึงบทบาทหน้าที่ นำจรรยาบรรณวิชาชีพมาเป็นหลัก และกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ควรส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่สนุกสนานและผ่อนคลาย จัดภูมิทัศน์ในโรงเรียนให้สะอาดและปลอดภัย บริหารจัดการที่ส่งเสริมการทำงานของบุคลากร พร้อมจัดหาอุปกรณ์ให้พร้อมใช้งาน จัดกิจกรรมให้บุคลากรมีโอกาสเข้าวัด ฟังธรรม ทำบุญ และออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผ่านการศึกษาต่อและการฝึกอบรม ให้สวัสดิการที่เท่าเทียมกันและจัดกิจกรรมทัศนศึกษาประจำปี

คำสำคัญ : องค์กรแห่งความสุข, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the sustainable creation of happiness organizations of school administrators and 2) develop guidelines for the sustainable creation of happiness organizations in the Phran Kratai School Group, under the Office of the Primary Educational Service Area 1 , Kamphaeng Phet. The research used a mixed research method. The target group was 1 1 0 school administrators and teachers and 5 qualified persons for interviews. Data were collected using questionnaires and interview forms. Data were analyzed using means, standard deviations, and content analysis. The research results found that: The sustainable creation of happiness organizations of school administrators was at a high level. The guidelines for developing sustainable happiness organizations were to create awareness among personnel of their roles and responsibilities, to use professional ethics as the main principle, and to set goals for work. A fun and relaxing environment should be promoted, the school landscape should be clean and safe, management should be organized to promote personnel's work, and equipment should be provided for use, activities should be organized for personnel to have the opportunity to visit the temple, listen to Dhamma, make merit, and exercise regularly, as well as to promote learning and potential development through

further education and training, provide equal welfare, and organize annual field trips.

Keywords: well-being organization, school administrators, Educational Service Area Office

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ที่ข้อมูลและเทคโนโลยีถูกสร้างและส่งต่ออย่างรวดเร็ว การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศยิ่งสูงขึ้นเรื่อย ๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560:15) ซึ่งส่งผลให้สถาบันการศึกษาและครูต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้พร้อมรับความท้าทาย (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, พ.ศ.2542) แต่ในขณะเดียวกันสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วส่งผลให้ผู้คนเกิดความเครียดจากการทำงาน ครูผู้สอนก็เผชิญกับความท้าทายในการจัดการภาระงานที่มากขึ้น ส่งผลต่อสุขภาพและประสิทธิภาพในการทำงานของครู (วรรณภา ลือกิตินันท์, 2557:3)

เพื่อจัดการกับปัญหาดังกล่าว แนวคิดเรื่อง "องค์กรแห่งความสุข" (Happy Workplace) จึงได้รับการพัฒนาขึ้น แนวคิดนี้มีเป้าหมายหลักในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากร ซึ่งจะช่วยให้บุคคลรู้สึกมีคุณค่าและมีความสุขในการทำงาน (เมธาพร ผังลักษณ์, 2559:2) องค์กรที่ดีนั้นมีลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ การทำงานที่มีคุณภาพ และความสัมพันธ์ที่ดีในทีมงาน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2565)

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำงานเป็นสิ่งสำคัญ ผู้บริหารต้องมีทักษะในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องมีการพัฒนาทั้งความรู้และทักษะ รวมถึงการเสริมสร้างภาวะผู้นำที่ดีเพื่อให้บุคลากรมีแรงจูงใจและมีความสุขในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ (กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ, 2565:2) การสร้างองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานของครู ซึ่งมีผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนการสอน การพัฒนาเยาวชนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสำหรับประเทศชาติ (พิมพรรณ สุริโย, 2552:27; เกตุสุดา กิ้งการจร, 2560:13)

กลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย เป็นสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 มีจำนวนทั้งหมด 7 โรงเรียน โดยมีสถานศึกษาขนาดต่างกันตั้งแต่ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก มีบุคลากรหลากหลายระดับ จำนวนบุคลากร ทั้งสิ้น 110 คน การทำงานจึงทำให้เกิดการกระทบกระทั่งกันบ้าง จากการทำงานที่ไม่ประสานสัมพันธ์กัน บุคลากรขาดความกระตือรือร้น ในการทำงาน ขาดจิตสาธารณะ ขาดความรักในงาน มีความศรัทธาต่อ

องค์กรน้อย ไม่ทุ่มเทแรงกายแรงใจ อย่างเต็มความสามารถในการทำงานให้กับองค์กร ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุคลากรในองค์กรมีความสุขในการทำงานลดลง ซึ่งความสุขในการทำงานของครูกำลังถูกบั่นทอนลง อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสภาพปัญหา ครูในปัจจุบันมีภาระหน้าที่หนักมากขึ้น ครูต้องทำงานด้านธุรการ ปัญหาการขาดแคลนครู ทำให้ครูสอนไม่ตรงสาระวิชาเอก ครูต้องทำงานที่ได้รับมอบหมายจากเขตพื้นที่การศึกษา ให้ทันเวลาที่กำหนด ปัญหาหนี้สินของครูถือเป็นปัญหาหลัก และบั่นทอนต่อวิชาชีพครูมากที่สุด ทำให้ ครูขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน คุณภาพชีวิตลดลง รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายทำให้ครูต้องกู้ยืม เงินและบางคนทำงานหารายได้เสริม ทำให้การอุทิศตนต่อการปฏิบัติหน้าที่ครูได้ไม่เต็มที่อย่างที่ควร (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1, 2561 : 49)

จากข้อมูลปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนส่งผลกระทบต่อความสุขของครูและบุคลากร ที่เป็นกำลังหลักขององค์กรที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการสร้างองค์กรแห่งความสุขของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของข้อมูลและผลการศึกษาในครั้งนี้เพื่อใช้เป็น แนวทางในการสร้างองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ในการวางแผนกำหนดกลยุทธ์หรือนโยบาย ในการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีความสุข ในการทำงานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวนทั้งหมด 110 คน

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ เลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขยายโอกาส ที่มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญพิเศษ ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย จำนวน 2 คน และครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ที่มีประสบการณ์การสอน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 3 คน รวม 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ประกอบด้วย

2.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert)

2.2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอโดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย (μ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) โดยรวม รายด้านและนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์โดยการสังเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)นำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยรวมและรายด้าน

การสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติ		
	(μ)	(σ)	แปลผล
ด้านการสร้างความผูกพัน	3.81	0.93	มาก
ด้านการสร้างความเชื่อมโยง	3.84	0.91	มาก
ด้านการสนับสนุน	3.97	0.89	มาก
การสร้างความสมดุลในชีวิตการทำงาน	3.89	0.86	มาก
ด้านการให้ผลตอบแทน	3.83	0.89	มาก
โดยรวม	**3.86**	**0.89**	**มาก**

จากตาราง 1 พบว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 3.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการสนับสนุน(μ = 3.97) รองลงมาคือ การสร้างความสมดุลในชีวิตการทำงาน (μ = 3.89) และด้านการสร้างความเชื่อมโยง (μ = 3.84) ด้านการให้ผลตอบแทน (μ = 3.83) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ด้านการสร้างความผูกพัน (μ = 3.81) ตามลำดับ

2. แนวทางพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

2.1 ด้านการสร้างความผูกพัน คือควรสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง นำจรรยาบรรณวิชาชีพมาเป็นหลักในการทำงาน และให้มีแนวทางความมุ่งหวังหรือเป้าหมายในการปฏิบัติงาน จัดกิจกรรมที่ให้บุคลากรนำครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กรและส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน และสังคมภายนอก

2.2 ด้านการสร้างความเชื่อมโยง คือควรสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงานด้วยความสนุก เป็นกันเอง มีความรัก มีน้ำใจ มีวาจาที่สุภาพ มีมิตรภาพที่ดี และจัดภูมิทัศน์และดูแลอาคารสถานที่ต่างๆ ในโรงเรียนให้มีความสะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น สวยงาม และมีอากาศถ่ายเทสะดวก สวยงามและน่าอยู่

2.3 ด้านการสนับสนุน คือควรจัดการและบริหารสถานที่ให้เหมาะสมและเกิดความคล่องตัวในการทำงาน สถานศึกษามีความสะอาด และมีบรรยากาศที่ส่งเสริมการทำงานของ

บุคลากร จัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และตรวจสอบและซ่อมแซมวัสดุ อุปกรณ์ระบบไฟฟ้าให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ

2.4 ด้านการสร้างความสมดุลในชีวิตการทำงาน คือควรจัดกิจกรรมให้บุคลากรทุกคนได้มีโอกาสเข้าวัด ฟังเทศน์ฟังธรรม ทำบุญบริจาค ทานอยู่เป็นประจำ เช่น ในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำทุกปี และจัดอบรมให้ความรู้ด้านการดูแลรักษาสุขภาพแก่บุคลากร

2.5 ด้านการให้ผลตอบแทน คือควรส่งเสริมให้บุคลากรได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและนำความรู้มาพัฒนาองค์กร ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเอง จัดสวัสดิการเท่าเทียมกันให้กับบุคลากร จัดตั้งกองทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำเพื่อเป็นสวัสดิการช่วยเหลือบุคลากร และมีกิจกรรมทัศนศึกษาท่องเที่ยวนอกสถานที่ปีละ 1 ครั้ง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 อภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้เห็นความสำคัญของความสุขเป็นอย่างยิ่ง ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการองค์กรทุกด้าน มีแนวทางในการบริหารงานบุคคลที่ดี มีการบริหารโดยเน้นหลักธรรมาภิบาล รวมไปถึงการเอาใจใส่ดูแลพนักงาน มีการกำหนดระยะเวลาการทำงานในแต่ละวันที่เหมาะสมและความยืดหยุ่น มีเครือข่ายในการทำงานที่ดี มีการสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่องค์กรจ่ายให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน และบุคลากรมีการยอมรับในวิสัยทัศน์ขององค์กร ทำให้บุคลากรซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ มีความรู้สึกที่ดีต่อองค์กรและเพื่อนร่วมงาน จึงเกิดความสุขในการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดของอธิคุณ สินธนาปัญญา (2557 : 23-26) ได้กล่าวว่า ในการบริหารจัดการสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการในทุก ๆ ด้านให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวมถึงบทบาทที่สำคัญอีกประการ คือ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของบุคลากรและสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในองค์กร โดยการค้นหาปัจจัยต่าง ๆ ทางการบริหารที่สามารถบริหารจัดการได้ภายในองค์กร ที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู และนำเอาปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้น

มาสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของเมธาพร ผังลักษณ์ (2559 : 50-51) ได้ศึกษาเรื่อง ความสุขในการทำงานของครูในอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 พบว่าความสุขในการทำงานของครูในอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

เมื่อแยกพิจารณาการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 เป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ด้านการสนับสนุน ผู้บริหารมีระยะเวลาการทำงานในแต่ละวันที่เหมาะสม มีความยืดหยุ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารให้ความเชื่อถือไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชาที่จะเรียนรู้ความผิดพลาดเอง เพื่อที่จะปรับปรุงและพัฒนางาน มีการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพซึ่งกันและกัน เข้าใจและเห็นใจกันในการทำงาน มีอิสระในการทำงาน สามารถจัดสรรและบริหารเวลาในการทำงานได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ Lin (2023; อ้างถึงใน กมลทิพย์ ใจเที่ยง. 2562 : 59) ได้กล่าวว่าผู้บริหารควรให้การสนับสนุนให้พนักงานหรือบุคลากรเรียนรู้ความผิดพลาดเองเพื่อที่จะปรับปรุงและพัฒนางาน เพราะจะทำให้เขารู้สึกว่ามีอิสระในการทำสิ่งใหม่ ๆ ให้ความสำคัญยอมรับในการนำเสนอความคิดเห็น ทำให้บุคลากรทุกคนเห็นว่าเขาคือผู้ปกป้องและผู้พัฒนางานนั้น- และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิกุล พุ่มช้าง(2560 : 74)ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบการเป็นองค์กรแห่งความสุข ของสถาบันการศึกษาไทย ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบัน การศึกษาไทยมีจำนวน 9 องค์ประกอบเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ความสุขทางด้านจิตใจ 2) ความสุขทางด้านสังคม 3) ความสุขทางด้านการเงิน 4) ความสุขทางสมอง 5) ความสุขของครอบครัว 6) ความสุขทางด้านร่างกาย 7) ความสุขจากการปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบ 8) ความสุขทางวัฒนธรรม 9) ความสุขจากการผ่อนคลาย

1.2 ด้านการสร้างความสมดุลในชีวิตการทำงาน มีเครือข่ายในการทำงานที่ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางในการบริหารงานบุคคลที่ดี เน้นหลักธรรมาภิบาล ประพฤติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีมสร้างเครือข่ายในการทำงาน จัดกิจกรรมผ่อนคลายความเครียด สนับสนุนให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้ ได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้บุคลากรซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดีต่อองค์กรและเพื่อนร่วมงาน จึงเกิดความสุขในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์ทร ปานคล้า (2557 : 96) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ การมีคุณธรรม หิริโอตัปปะ (Happy Soul) การหาความรู้ (Happy Brain) การผ่อนคลาย (Happy Relax) สังคมดี(Happy Society) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เด่นชัย อาทิตย์เจริญชัย (2558) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน ศรีบุณยานนท์ ผลการวิจัยพบว่า องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนศรีบุณยานนท์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าทัศนะของบุคลากรในโรงเรียนศรีบุณยานนท์ต่อองค์กรแห่งความสุข ด้านความสุขขององค์กรและสังคม : บุคลากรมีความสุขที่ได้ทำงานในองค์กร เพราะมีส่วนร่วมและสังคมในการทำงานได้รับการยอมรับและรักองค์กร

1.3 ด้านการสร้างความเชื่อมโยง มีการเอาใจใส่ดูแลพนักงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความสุขในที่ทำงาน มีมิตรสัมพันธ์ที่ดีและความสุขในที่ทำงาน ทำงานด้วยความสนุกมีการแสดงอารมณ์ในทางบวก ความอบอุ่นเป็นกันเอง นำไปสู่การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ที่ทำงานน่าอยู่ และเกิดความร่วมมือกันในองค์กร ส่งผลให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิกุล พุ่มช้าง (2560 : 74) ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการศึกษาไทย พบว่า องค์ประกอบการเป็นองค์กรแห่งความสุข ของสถาบันการศึกษาไทย มีจำนวน 9 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยได้แก่1) ความสุขทางด้านจิตใจ 2) ความสุขทางด้านสังคม 3) ความสุขทางด้านการเงิน 4) ความสุขทางสมอง 5) ความสุขของครอบครัว 6) ความสุขทางด้านร่างกาย 7) ความสุขจากการปฏิบัติตน อยู่ในระเบียบ 8) ความสุขทางวัฒนธรรม 9) ความสุขจากการผ่อนคลาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัศยา หวังพลายเจริญสุข ได้ทำวิจัยเรื่องการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร กรณีศึกษา : องค์กรสร้างสุข ซึ่งได้สรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้ 1) ผลการศึกษาความสุขในการทำงานของ บุคลากรองค์กรสร้างสุข พบว่า ความสุขในการทำงานเกิดจากลักษณะของงาน สัมพันธภาพในการทำงาน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน การได้รับการสนับสนุนสวัสดิการขององค์กรและการได้รับการยอมรับทางสังคม

1.4 ด้านการให้ผลตอบแทน มีการสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่องค์กรจ่ายให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ทั้งที่เป็นในรูปตัวเงิน และผลประโยชน์อื่นเหมาะสมในการดำรงชีพ และสิทธิประโยชน์และสวัสดิการสิทธิประโยชน์ที่บุคลากรควรจะได้รับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ทำให้มีรายได้ที่เพียงพอ รู้จักการวางแผนและใช้จ่ายอย่าง พอเหมาะ ทำให้ชีวิตมีความสุขและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัชชัย กสิวาณิชยกุล (2557: 178) ศึกษาเรื่องการเสริมสร้างความสุขในการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ พบว่า ปัจจัยที่

ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน 8 ประการ ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ ซึ่งได้มีการวางกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับความสุขในการทำงานด้านสังคมและที่ทำงาน (Happy Society) คือ การมีสังคมในที่ทำงานกับสังคมนอกที่ ทำงานที่ดี สามัคคีต่อกัน สภาพแวดล้อมที่ในการทำงาน ค่าจ้าง สวัสดิการ ความปรองดองและสามัคคีต่อกัน และพร้อมร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะก่อให้เกิดความสุขที่ดีทั้ง กาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวารีศิริ ภู่เปี่ยมสินธุ์ ได้ทำการวิจัยเรื่องดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ คือ 1.1) จิตใจและร่างกาย 1.2) ขวัญกำลังใจ 1.3) เงินเดือนและค่าตอบแทน 1.4) ความภาคภูมิใจ ในอาชีพครู 1.5) ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน 1.6) สวัสดิการของโรงเรียน 1.7) การคิด เชิงบวก 1.8) นโยบายการบริหารงาน 1.9) คุณภาพชีวิตและครอบครัวและ 1.10) ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน

1.5 ด้านการสร้างความผูกพัน มีการยอมรับในวิสัยทัศน์ขององค์กร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีเป้าหมายที่ชัดเจน บุคลากรภายในสถานศึกษาร่วมแรง ร่วมใจกันทำงาน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน รักและผูกพันต่อองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิคุณ สินธนาปัญญา (2557:บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารความสุขในสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นองค์กรแห่งความสุข หรือโรงเรียนแห่งความสุข ต้องมีกระบวนการค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู และนำไปประยุกต์ใช้ภายใน โรงเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ จนกลายเป็นวัฒนธรรมความสุขของสถานศึกษา ควบคู่ไปกับ วัฒนธรรมการทำงานที่มีคุณภาพซึ่งมีผลต่อตัวบุคคลและคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข และเป็นผลดีกับ สถานศึกษาที่จะส่งผลให้การทำงานราบรื่น มีประสิทธิภาพสูงขึ้น บุคคลภายในสถานศึกษาร่วมแรง ร่วมใจกันทำงาน มีความกระตือรือร้น รักและผูกพันต่อองค์กร นักเรียนได้เรียนรู้จากครูผู้สอนที่ทุ่มเท ในการทำงานอันเกิดจากการสร้างความสุขในสถานศึกษา

2. แนวทางพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

2.1 ด้านการสร้างความผูกพัน คือ ควรสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง นำจรรยาบรรณวิชาชีพมาเป็นหลักในการทำงาน และให้มีแนวทาง ความมุ่งหวัง หรือเป้าหมายในการปฏิบัติงาน จัดกิจกรรมที่ให้บุคลากรนำครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กร และส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน และสังคมภายนอกซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เด่นชัย อาทิตย์เจริญชัย (2558) ได้ศึกษาเรื่อง องค์กร

แห่งความสุขของโรงเรียน ศรีบุณยานนท์ กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาพบว่า บุคลากรให้ความสำคัญกับครอบครัว มีเวลาให้กับครอบครัว โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง องค์กรแห่ง ความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาพบว่า ควรปลูกฝังให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัวและกระทำตนเป็นสมาชิกที่ดี มีความรับผิดชอบ เข้าใจบทบาท หน้าที่ของตนที่มีต่อครอบครัว และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัวกับองค์กร

2.2 ด้านการสร้างความเชื่อมโยง คือ ควรสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงานด้วยความสนุก เป็นกันเอง มีความรัก มีน้ำใจ มีวาจาที่สุภาพ มีมิตรภาพที่ดี และจัดภูมิทัศน์และดูแลอาคารสถานที่ต่างๆ ในโรงเรียนให้มีความสะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น สวยงาม และมีอากาศถ่ายเทสะดวก สวยงามและน่าอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง องค์กรแห่ง ความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาพบว่า ผู้บริหารต้องกระทำตนเป็นผู้นำที่ดี มีความยุติธรรม มีความเป็นกันเอง สามารถปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก พร้อมรับฟังความคิดเห็น ของบุคลากรทุกคน และมีการบริหารจัดการที่ดี และควรจัด ภูมิทัศน์และดูแลอาคารสถานที่ต่าง ๆ ในองค์กรให้มีบรรยากาศร่มรื่น สะอาด ปลอดภัยและน่าอยู่

2.3 ด้านการสนับสนุน คือ ควรจัดการและบริหารสถานที่ให้เหมาะสมและเกิดความคล่องตัว ในการทำงานมีความสะอาด และมีบรรยากาศที่ส่งเสริมการทำงานของบุคลากร จัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และตรวจสอบและซ่อมแซม วัสดุ อุปกรณ์ระบบไฟฟ้าให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลทิพย์ ใจเที่ยง (2562:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารองค์กรแห่ง ความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาพบว่า โรงเรียนควรมีอาคารสถานที่ที่มีความปลอดภัย มั่นคง แข็งแรง บริเวณโดยรอบของโรงเรียนมีความปลอดภัยไม่มีพื้นที่รกร้าง ระยะทางจากบ้านพักไป โรงเรียนไม่ไกลจนเกินไป โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ให้บุคลากรโรงเรียนมีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายในการระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาความขาดแคลนทรัพยากรในองค์กร กล่าวถึงแนวทางการพัฒนา

2.4 ด้านการสร้างความสมดุลในชีวิตการทำงาน คือ ควรจัดกิจกรรมให้บุคลากรทุกคนได้มีโอกาสเข้าวัด ฟังเทศน์ฟังธรรม ทำบุญบริจาค ทานอยู่เป็นประจำ เช่น ในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำทุกปี และจัดอบรมให้ความรู้ด้านการดูแลรักษาสุขภาพแก่บุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนันท์สินี ทวิสุวรรณ (2562 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสุขภาวะองค์กรของ

โรงเรียน บ้านเขาอ่างแก้ว กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาพบว่า ครูควรให้ความสำคัญกับสุขภาพร่างกายของตนเอง ซึ่งทำได้โดยการเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปี รับประทานอาหารให้ครบทั้ง 5 หมู่ และออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เข้าร่วมพิธีกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู ควรมีการจัดค่ายคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู และสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง องค์กรแห่ง ความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาพบว่าควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามให้แก่บุคลากร โดยการจัดค่ายหรือกิจกรรมเข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม ทำบุญบริจาคทาน ให้เกิดความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน เกิดความเกรงกลัวละอายต่อการกระทำผิด และละเว้นจากการทำความชั่ว

2.5 ด้านการให้ผลตอบแทน คือ ส่งเสริมให้บุคลากรได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและนำความรู้มาพัฒนาองค์กร ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเอง จัดสวัสดิการเท่าเทียมกันให้กับบุคลากร จัดตั้งกองทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำเพื่อเป็นสวัสดิการช่วยเหลือบุคลากร และมีกิจกรรมทัศนศึกษาท่องเที่ยวนอกสถานที่ปีละ 1 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนันท์สินี ทวิสุวรรณ (2562 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสุขภาวะองค์กรของโรงเรียน บ้านเขาอ่างแก้ว กล่าวถึงแนวทางการพัฒนา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้บทบาทหน้าที่ของตัวเอง ทางโรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ ทัศนศึกษาอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง จัดงานเลี้ยงสังสรรค์ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ครูควรเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุมหรือกีฬาหลังเลิกเรียน กิจกรรมชุมนุม กีฬาหลังเลิกเรียน เข้าร่วมการอบรมพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ มีสุขภาพเงินดีโดยการที่ครูควรทำบันทึก รายรับ-รายจ่าย มีการออมเงินเป็นประจำทุกเดือน หาอาชีพเสริม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนพรานกระต่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

1. ด้านการสร้างความผูกพัน ควรสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง นำจรรยาบรรณวิชาชีพมาเป็นหลักในการทำงาน และให้มีแนวทาง ความมุ่งหวัง หรือเป้าหมายในการปฏิบัติงาน จัดกิจกรรมที่ให้บุคลากรนำครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กร

2. ด้านการสร้างความเชื่อมโยง ควรสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงานด้วยความสนุก เป็นกันเอง มีความรัก มีน้ำใจ มีวาจาที่สุภาพ มีมิตรภาพที่ดี และจัดภูมิทัศน์และดูแลอาคารสถานที่ต่างๆ ในโรงเรียนให้มีความสะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น สวยงาม

3. ด้านการสนับสนุน ควรจัดการและบริหารสถานที่ให้เหมาะสมและเกิดความคล่องตัวในการทำงานมีความสะอาด และมีบรรยากาศที่ส่งเสริมการทำงานของบุคลากร จัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

4. ด้านการสร้างความสมดุลในชีวิตการทำงาน ควรจัดกิจกรรมให้บุคลากรทุกคนได้มีโอกาสเข้าวัด ฟังเทศน์ฟังธรรม ทำบุญบริจาค ทานอยู่เป็นประจำ และเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำทุกปี และจัดอบรมให้ความรู้ด้านการดูแลรักษาสุขภาพแก่บุคลากร

5. ด้านการให้ผลตอบแทน ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและนำความรู้มาพัฒนาองค์กร ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเอง จัดสวัสดิการเท่าเทียมกันให้กับบุคลากร

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ ใจเที่ยง. (2563). *การบริหารองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา.* วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 18(2), 74-93.

ชัชชัย กสิวาณิชยกุล. (2557). *การเสริมสร้างความสุขในการทำงานของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา :กรณีศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เด่นชัย อาทิตย์เจริญชัย. (2558). *องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนศรีบุณยานนท์.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นันท์สินี ทวิสุวรรณ. (2562). *สุขภาวะองค์กรของโรงเรียนบ้านเขาอ่างแก้ว*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิกุล พุ่มช้าง. (2560). *การวิเคราะห์องค์ประกอบการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการศึกษาไทย.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลธัญบุรี, ปทุมธานี

เมธาพร ผังลักษณ์. (2559). *ความสุขในการทำงานของครูในอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา

วัศยา หวังพลายเจริญสุข, (2015). การดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาวะองค์กร กรณีศึกษา : องค์กรสร้างสุข. *Panyapiwat Journal 7, 3* 194-201.

สุวารีศิริ ภู่เปี่ยมสินธุ์. (2557). *ดัชนีความสุขในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2565). *แนวคิดองค์กรสุขภาวะ (Happy Workplace).* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. https://www.thaihealth.or.th

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 1. (2566). *รายงานการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 1 ปี 2566*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

อธิคุณ สินธนาปัญญา. (2557). *การบริหารความสุขในสถานศึกษา,* วารสารสุทธิปริทัศน์, 28,(88), 15-32.

อนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา. (2562). *องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนอนุบาล กุยบุรี (วัดวังยาว).* วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(2), 245-257.

การสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

CREATING A WELL-BEING ORGANIZATION IN THE DIGITAL AGE OF THE SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE SCHOOLS GROUP UNDER THE SPECIAL EDUCATIONAL ADMINISTRATION OFFICE 6

[1]สุดาภรณ์ สืบบุญเปี่ยม, [2]สังวาร วังแจ่ม, [3]ธรรมรส โชติกุญชร และ [4]มานะ ครุธาโรจน์

[1]Sudaporn Suepboonpiam, [2]Sangwan Wangcham, [3]Thammaros Chotigunjara and [4]Mana Krutharot

มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่, ประเทศไทย

North-Chiang Mai University, Thailand

[1]g653302102@northcm.ac.th, [2]sungw_edy@yahoo.co.th,

[3]tammaros@northcm.ac.th, [4]manakrut@gmail.com

Received :October 27, 2024; **Revised** :December 15, 2024; **Accepted** :January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และ2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 242 คน และผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ 5 คน รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่า

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

[2]อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

[3]รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

[4]อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก แนวทางการพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีดังนี้ ด้านการสร้างความผูกพัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยมีการใช้ ICT ในการบริหาร ด้านการสร้างความเชื่อมโยง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรยึดหลักการจูงใจคน เปิดโอกาสให้ปฏิบัติได้อย่างหลากหลายตามความถนัดของตนเอง ด้านการสนับสนุน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้นวัตกรรมในการบริหารงาน เพื่อเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมด้วยระบบออนไลน์ ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรดูแลรักษาสุขภาพกายสุขภาพจิต สร้างบรรยากาศการทำงานแบบครอบครัว โดยใช้การจูงใจ มาร่วมในการบริหาร มีความยืดหยุ่นในทุกๆด้าน ด้านการให้ผลตอบแทน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ทฤษฎีคนสำราญงานสำเร็จ มาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารองค์กร เพื่อให้มีการพัฒนาตนเองในด้านเทคโนโลยี มีการใช้ ICT ในการพัฒนาสื่อการสอน และพัฒนางานในองค์กร

คำสำคัญ : การสร้างองค์กรแห่งความสุข ,กลุ่มสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 6 ,สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

Abstract

The purpose of this 1) study was to examine the creation of a well-being organization in the digital age of the school administrators and 2) to suggest guidelines on the development of the creation of a well-being organization in the digital age of the school administrators in the school group under the Special Educational Administration Office 6. The sample used in the study was 242 teachers and educational personnel and 5 interview informants. Data were collected with questionnaires and interviews and were analyzed by the statistical methods of frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.-The results showed that the overall creation of a well-being organization in the digital age of the school administrators was at a high level. The development guidelines of creating a well-being organization were that the administrators should adopt participatory management principles, adhere to the principles of motivation, and allow personnel the freedom of making decisions, use innovation in management to promote teamwork for teachers and personnel, encourage personnel to maintain physical health, mental health, create a family work climate, and

use the theory of happy and productive workplace as part of organizational management.

Keywords: Creating a Well-Being Organizations, School Group under the Special Educational Administration Office 6, the Special Educational Administration Office

บทนำ

ความสุขในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่บรรยากาศแห่งความสุขช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครูผู้สอน หรือแม้กระทั่งนักเรียน ความสุขในที่ทำงานจะช่วยให้ทุกคนร่วมมือกันทำงานอย่างเต็มที่ สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร และทำให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาจากครูที่มีความสุขและตั้งใจอย่างเต็มที่ (อธิคุณ สินธนาปัญญา, 2557: 29) การสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขในสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องอาศัยเวลาและการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ซึ่งอาจใช้เวลาหลายปี จึงต้องการผู้บริหารที่เป็นผู้นำในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในองค์กร ซึ่งจะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดี อย่างไรก็ตาม หากความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรไม่ดี ก็อาจส่งผลเสียต่อบรรยากาศการทำงานได้ (อธิคุณ สินธนาปัญญา, 2557: 26)

ในยุคดิจิทัลผู้บริหารควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้าน ICT ของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และสนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้สร้างนวัตกรรมในการสอน ควบคู่ไปกับการจัดโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และเครือข่ายไร้สาย เพื่อให้บุคลากรและนักเรียนสามารถใช้งานได้สะดวก ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้และบรรยากาศการทำงานที่ทันสมัย สำหรับกลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำที่รับนักเรียนด้อยโอกาสในพื้นที่ห่างไกล ครูและบุคลากรมีบทบาทสำคัญในการดูแลนักเรียนตลอด 24 ชั่วโมง การที่บุคลากรต้องรับหน้าที่หลายด้าน ทำให้เกิดความเหนื่อยล้าและความเครียด ซึ่งแม้จะได้รับความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ แต่ความสุขในการทำงานยังต้องพิจารณาปัจจัยด้านสุขภาพกายและใจของบุคลากรด้วย

การสัมภาษณ์ครูและบุคลากรในกลุ่มสถานศึกษาแสดงให้เห็นว่า ภาระงานที่หลากหลายของครูอาจไม่สอดคล้องกับจำนวนบุคลากร ดังนั้น ผู้บริหารควรพิจารณาปรับรูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมบรรยากาศที่ดีและสร้างความสมานฉันท์ในองค์กร ซึ่งจะทำให้บุคลากรมีความสุขในการทำงาน และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลกระทบต่อความสุขของครูและบุคลากร ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการทำให้งานสำเร็จลุล่วง การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุค

ดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่ม 6 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยคาดหวังว่าข้อมูลและผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรในการกำหนดนโยบายและแนวทางเพื่อส่งเสริมองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1.เพื่อศึกษาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

2.เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษาสังกัด สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูในสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ปีการศึกษา 2567 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 49 คน และข้าราชการครู จำนวน 626 คน รวมทั้งหมด 675 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูในสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 242 คน และทำการสุ่มอย่างง่ายจากประชากรแต่ละโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ตามแบบของลิเคิร์ท โดยแบบสอบนี้มีค่าระดับความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.944

2.2 แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านและนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์โดยการสังเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) นำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 6 โดยรวมและรายด้าน

การสร้างองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืน ของผู้บริหารสถานศึกษา	**ระดับปฏิบัติ**		
	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
ด้านการสร้างความผูกพัน	4.18	0.62	มาก
ด้านการสร้างความเชื่อมโยง	4.13	0.62	มาก
ด้านการสนับสนุน	4.13	0.63	มาก
การสร้างความสมดุลในชีวิตการทำงาน	4.19	0.62	มาก
ด้านการให้ผลตอบแทน	4.17	0.59	มาก
โดยรวม	**4.16**	**0.02**	**มาก**

จากตาราง 1 พบว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต ($\overline{X}$ =4.19) รองลงมาคือ ด้านการสร้างความผูกพัน ($\overline{X}$ =4.18) ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย พบว่ามี 2 ด้าน คือ ด้านการสร้างความเชื่อมโยง และด้านการสนับสนุน ($\overline{X}$ =4.13)

2. แนวทางการพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

2.1 ด้านการสร้างความผูกพัน คือ ควรใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยมีการใช้ ICT ในการบริหาร เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่จำเป็นต้องแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน ในการวางแผน วิเคราะห์งาน ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ เพื่อให้เกิดความอิสระไม่มีความกดดันภายใต้การทำงานของคณะครูและบุคลากรทางการศึกษา ใช้ ICT เป็นสื่อกลางในการประสานงานเพื่อให้เกิดความรวดเร็ว

ทันใจในการปฏิบัติงาน เช่น การประชุมออนไลน์ เพื่อนิเทศติดตามการดำเนินงานต่างๆ และส่งเสริมให้เกิดความผูกพันในองค์กรโดยให้ตระหนักรู้ว่าองค์กรคือบ้านที่จะต้องดูแล ตั้งเป้าหมายในการปฏิบัติงานในระดับที่มีความเป็นไปได้ และมีการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน เน้นความถนัดในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติ เปิดโอกาสและสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานได้ออกแบบหรือสร้างโมเดลแผนการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ สร้างแรงจูงในการปฏิบัติงานเพื่อให้ผู้ร่วมงานเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง โดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน คือ การให้ 2) ปิยวาจา คือ พูดจาไพเราะ 3) อัตถจริยา คือ การช่วยเหลือ และ 4) สมานัตตา คือ มีความสม่ำเสมอ ในการบริหารงาน

2.2 ด้านการสร้างความเชื่อมโยง คือ ควรยึดหลักการจูงใจคน วิเคราะห์ความต้องการของคน และให้อิสระทางความคิดในการตัดสินใจ โดยมีเอกภาพด้านนโยบาย เป้าหมายร่วมกัน เปิดโอกาสให้ปฏิบัติได้อย่างหลากหลายตามความถนัดของตนเองเพื่อสร้างความสุขในการทำงานในสถานศึกษา ปรับภูมิทัศน์สถานที่ทำงานให้สะอาด จัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในที่ทำงาน สร้างความยุติธรรมและมุมมองที่เป็นมิตรต่อการทำงาน เปิดใจและยอมรับข้อดีและข้อด้อยซึ่งกันและกัน สร้างบรรยากาศความเป็นกัลยาณมิตร ในรูปแบบครอบครัว ให้ความสำคัญกับสัจจะซื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน โดยใช้หลักการบริหารแบบกัลยาณมิตรธรรม ประกอบด้วย 1) ปิโย หมายถึง เมตตาต่อผู้อื่น 2) ครุ หมายถึง มีความหนักแน่น ตระหนักได้ดีว่าอะไรถูกอะไรผิด 3) ภาวนีโย หมายถึง เป็นแบบอย่าง มีคุณธรรม 4) วัตตา คือ รู้จักพูดให้ได้ผล 5) วจนักขโม คือ อดทนต่อถ้อยคำ 6) คัมภีรัญจะ กถัง กัตตา คือ แถลงเรื่องลึกล้ำได้และ 7) โน จัฏฐาเน นิโยชเย คือ ไม่ชักนำ

2.3 ด้านการสนับสนุน คือ ควรใช้นวัตกรรมในการบริหารงาน เพื่อเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมด้วยระบบออนไลน์ เช่น การประชุมออนไลน์ ในรูปแบบทีมย่อย การนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานในรูปแบบออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้แก่คณะครูและบุคลากร ตระหนักรู้ถึงหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมายตามมาตรฐานตำแหน่ง และหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด ระบุหน้าที่ให้ชัดเจน บริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานเป็นทีม ใช้คนให้ถูกกับงานและให้กำลังใจเมื่อบุคลากรทำงานผิดพลาด สนับสนุนส่งเสริมบุคลากรในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทีม เป็นแบบอย่างในด้านการพัฒนาตนเองรวมถึงสนับสนุนบุคลากรเรียนรู้จากข้อผิดพลาดเองเพื่อที่จะปรับปรุงและพัฒนางาน เกิดความอิสระในการทำสิ่งใหม่ๆ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน คือ การเสียสละ 2) ปิยวาจา คือ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ 3) อัตถจริยา คือ การช่วยเหลือกัน และ 4) สมานัตตา คือ เสมอต้นเสมอปลาย ในการบริหาร

2.4 ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต คือ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรดูแลรักษาสุขภาพกายสุขภาพจิต สร้างบรรยากาศการทำงานแบบครอบครัว ให้กำลังใจยกย่องเชิดชู

เกียรติ โดยใช้การจูงใจ มาร่วมในการบริหารกับโมเดลนวัตกรรม มีความยืดหยุ่นในทุกๆ ด้าน มอบหมายงานที่เหมาะสมกับศักยภาพของบุคลากร ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตของบุคลากรในสถานศึกษา โดยการจัดกิจกรรมคืนความสุขให้บุคลากรทุกๆ สิ้นเดือน รับฟังทุกๆ ปัญหาและพร้อมหาทางออกร่วมกัน เอาใจใส่ความเป็นอยู่ที่ดี มีครอบครัวที่อบอุ่น มีศีลธรรมอันดีงาม และเอื้ออาทรต่อตนเองและสังคมของบุคลากร โดยใช้ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 1) ศีล เป็นหลักการพัฒนาระดับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม 2) สมาธิ เป็นหลักการพัฒนาจิตใจให้มีประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจ 3) ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการบริหาร

2.5 ด้านการให้ผลตอบแทน คือ ควรใช้ทฤษฎีคนสำราญงานสำเร็จ มาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารองค์กร เพื่อให้คนที่มีศักยภาพนั้นแสดงศักยภาพของตนเองออกมา และให้ทุกคนตระหนักถึงเป้าหมายภารกิจทางการศึกษาที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบและขับเคลื่อนการศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้ตรงกับเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ มอบค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับผลงานที่เกิด ดูแลสิทธิประโยชน์และสวัสดิการให้แก่บุคลากรในทุกระดับ โดยการให้รางวัลแก่บุคลากรที่สร้างผลงานความโดดเด่นให้แก่สถานศึกษา มีความเป็นธรรมในเรื่องการให้ผลตอบแทน ให้ความสำคัญกับการสร้างขวัญและกำลังใจ มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา ที่มีการพัฒนาตนเองในด้านเทคโนโลยี มีการใช้ ICT ในการพัฒนาสื่อการสอน พัฒนาองค์กร อย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผล

1. การสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต รองลงมาคือ ด้านการสร้างความผูกพัน ตามลำดับและด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย พบว่ามี 2 ด้าน คือ ด้านการสร้างความเชื่อมโยง และด้านการสนับสนุน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรสามารถร่วมกันพัฒนางานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อเป้าหมายขององค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจและเคารพซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทร ต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นชุมชนสมานฉันท์ (Happy Teamwork) เกิดชุมชนที่มีความเข้มแข็งทำให้เกิดความสุข ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดระยะเวลาการทำงานในแต่ละวันที่เหมาะสม มีความยืดหยุ่น ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างความสมดุลในชีวิตการทำงาน ดูแลสุขภาพกายและจิตใจของบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจูงใจให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิด

ของจินดารัตน์ โพธิ์นอก (2557 อ้างถึงใน นันท์สินี ทวิสุวรรณ. 2562; 30) กล่าวว่า การเป็นองค์กรแห่งความสุข หมายถึง หน่วยงาน สถานประกอบการ สถานศึกษา ที่ทำงาน ที่มีความมั่นคง ก้าวหน้า ตามวัตถุประสงค์ของภารกิจ คนในองค์กรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจและตั้งใจทำงาน สถานที่ทำงานมีบรรยากาศเกื้อหนุน ให้บุคลากรมีสุขภาพดี และทุกคนทุกระดับในองค์กรทำงานร่วมกันอย่างสมานฉันท์ องค์กรแห่งความสุขมีกระบวนการที่เน้นสุขภาวะของคนทำงานในองค์กร หลักการ ที่สำคัญคือความสำเร็จของภารกิจนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของบุคคลทุกฝ่าย และที่จะขาดไม่ได้คือ ความสุขของทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ นารีรัตน์ อัจฉริยะมณีกุล และภูมิพิพัฒน์ รักพรมงคล (2024: ออนไลน์.) พบว่า สภาพการสร้างเสริมองค์กรแห่งความสุขในความปรกติใหม่ของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านใฝ่รู้ดีและด้านจิตวิญญาณดี หากจำแนกเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1.1 ด้านการสร้างความผูกพัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรมีจิตสำนึกในการทำงาน มีการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรทุกคนของสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถด้าน ICT อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และร่วมกันพัฒนางานตามหน้าที่ที่ได้รับหมอบหมายเพื่อเป้าหมายขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ลิน Lin (2023; อ้างถึงใน กมลทิพย์ ใจเที่ยง. 2562 : 59) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กรแห่งความสุขว่า การสร้างความผูกพัน (Engagement) เป็นการยอมรับในวิสัยทัศน์ขององค์กร พนักงานหรือบุคลากรต้องมีความเชื่อมั่นในภาระงาน มีความโปร่งใส ชัดเจนในการทำงานในขณะเดียวกันพนักงานต้องมีความรู้สึกถึงการเป็นกำลังสำคัญขององค์กรในการทำงาน และสิ่งสำคัญพนักงานใหม่ทุกคนควรได้รับ การปฐมนิเทศจากผู้บริหารเพื่อเข้าใจวิสัยทัศน์ขององค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของ สตีน Stein (2023; อ้างถึงใน กมลทิพย์ ใจเที่ยง. 2562 : 58) ได้อธิบายการบริหารองค์กรแห่งความสุขว่า การสร้างความมีจิตสำนึกในการทำงาน (Be community minded at work) มีความรับผิดชอบกระตือรือร้นในการทำงาน ร่วมพัฒนางานตามหน้าที่ที่ได้รับหมอบหมายเพื่อเป้าหมาย ขององค์กร เมื่อทำงานล้มเหลวหรือผิดพลาดก็พยายามแก้ไขให้ดีขึ้นและมีคุณธรรมต่องานที่ทำ และการมุ่งเน้นความคิดเชิงบวก (Focus on the positive) พยายามมองในแง่บวก และมองข้ามการตำหนิและข้อผิดพลาดเพื่อให้พนักงานหรือบุคลากรเกิดการเรียนรู้ที่จะแก้ไขและพัฒนาตนเอง และสอดคล้องกับแนวคิดของ แอนดรู Andrew (2023; อ้างถึงใน กมลทิพย์ ใจเที่ยง. 2562 : 54) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขว่า การบริหารสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขนั้นต้องประกอบด้วย การส่งเสริมสัมพันธภาพในการทำงาน (Work relationship) การส่งเสริมความหลากหลายของงาน (Work variety) ความผูกพันในการทำงาน (Work engagement) และสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) (2560ออนไลน์.) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ และพัฒนาเกณฑ์คุณภาพการ

บริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ.2558 เพื่อให้ส่วนราชการใช้เป็นแนวทางในการยกระดับและพัฒนาองค์กร อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) ลักษณะสำคัญขององค์กร 2) หมวด 1 การนำองค์กร 3) หมวด 2 การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ 4) หมวด 3 การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 5) หมวด 4 การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ 6) หมวด 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล 7) หมวด 6 การจัดกระบวนการ 8) หมวด 7 ผลลัพธ์การดำเนินการ สำหรับหมวด 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล เปรียบได้กับการนำการบริหารองค์การแห่งความสุขมาใช้กับภาครัฐ โดยกำหนดเป็นระบบและข้อย่อยจำแนกได้ ดังนี้ ความผูกพันของบุคลากร ประกอบด้วยประเด็นย่อย คือ ผลการปฏิบัติงานของบุคลากร การประเมินความผูกพันของบุคลากร และการพัฒนาบุคลากรและผู้บริหาร สอดคล้องกับผลวิจัยของ ภคพร ใจมาก, สิทธิชัย มูลเขียน และธีระภัทร ประสมสุข (2023) พบว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการสร้างความเชื่อมโยง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสถานศึกษา มีการกำหนดวิสัยทัศน์ด้าน ICT ของสถานศึกษาให้ชัดเจน บุคลากรเป็นผู้ที่มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ และมีบรรยากาศความสนุกสนานในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และ ธีร์ธรรม วุทฒิวัตรชัยแก้ว (2560) ได้กล่าวว่า องค์กรแห่งความสุข หมายถึง กระบวนการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กรเพื่อให้องค์กรมีความพร้อมต่อความเปลี่ยนแปลง นำพาองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน และได้กล่าวต่อไปว่า องค์ประกอบแห่งความสุขประกอบด้วยคนทำงานที่มีความสุข ที่ทำงานน่าอยู่ ชุมชนสมานฉันท์ ชุมชนสมานฉันท์ (Happy Teamwork) คือ ชุมชนต้องมีความสามัคคี มีการทำงานเป็นทีม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเอื้ออาทรกับสังคมรอบข้าง ชุมชนสมานฉันท์ ยังรวมถึงลูกค้าหรือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กร รวมถึงชุมชน สังคมพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานขององค์กร นอกจากนี้สามารถจำแนกความสุขได้ เป็น 8 ประการ ซึ่งประกอบด้วย 1.) การเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ดูแลตนเองไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่น (Happy Body) คือ มีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งเกิดจากการรู้จักใช้ชีวิต รู้จักกิน และรู้จักนอน 2.) การเป็นผู้ที่มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น (Happy Heat) คือ การมีน้ำใจ การคิดถึงคนอื่น มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันและกัน การรับบทบาทของเจ้านาย ลูกน้อง บทบาทของคุณพ่อ บทบาทของคุณแม่ และผลของการกระทำของตนเองต่อสิ่งต่าง ๆ 3.) การเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (Happy Relax) คือ การรู้จักการผ่อนคลายกับสิ่งต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต เมื่อชีวิตในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน มีความเครียดต้องหาวิธีผ่อนคลาย เพื่อรักษาสมดุลของชีวิตไว้ 4.) การเป็นผู้รักการเรียนรู้และเป็นมืออาชีพในงาน (Happy Brain) คือ การศึกษาหาความรู้การพัฒนาตัวเองตลอดเวลาเพื่อให้เป็นมืออาชีพ และเพื่อให้เกิดความมั่นคงก้าวหน้าในหน้าที่การงาน 5.) การ

เป็นผู้มีคุณธรรมและความกตัญญู (Happy Soul) คือ การเป็นผู้ที่มีคุณธรรมโดยเฉพาะหิริ โอตัปปะ (ความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำของตน) ซึ่งเป็นคุณธรรมเบื้องต้นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ และเป็นคุณธรรมที่สำคัญต่อการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ควรมีคุณธรรมอื่น ๆ เช่น การเป็นคนดี มีศรัทธาต่อศาสนา มีศีลธรรมในการดำเนินชีวิต มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา เป็นต้น 6.) การเป็นผู้ใช้เงินเป็น (Happy Money) คือ เป็นผู้ใช้เงินเป็น มีเงินเก็บ รู้จักใช้ เป็นหนี้อย่างมีเหตุผล มีชีวิตที่เหมาะสมกับตนเองหรืออาจกล่าวว่าเป็นบุคคลที่สามารถจัดการรายรับรายจ่ายของตนเองและครอบครัวได้ 7.) การเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้ (Happy Family) คือ การมีครอบครัวที่อบอุ่นและมั่นคง ให้ความสำคัญต่อครอบครัว และครอบครัวเป็นกำลังใจที่ดีในการทำงาน เป็นกำลังใจเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคในชีวิต การมีครอบครัวเข้มแข็งจะทำให้สังคมมั่นคงด้วย 8.) การเป็น ผู้ที่รักและดูแลองค์กร/สังคมของตนเองได้ (Happy Society) คือ การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรและสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ ลิน Lin (2023; อ้างถึงใน กมลทิพย์ ใจเที่ยง. 2562 : 59) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กรแห่งความสุขว่า การสร้างความเชื่อมโยง (Connection) การเห็นอกเห็นใจและเคารพกันมิตรสัมพันธ์ที่ดีนั้นมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความสุขในที่ทำงาน ซึ่งองค์กรควรสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ ในการทำงานด้วยความสนุกซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ให้พนักงานได้ดำเนินกิจกรรม อันเป็นวัฒนธรรมขององค์กร และสอดคล้องกับแนวคิดของ เกสร มุ้ยจีน (2559 : 677-678) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบหลักที่เกี่ยวข้องกับความสุขในสังคมไม่ได้เกิดจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งแต่จะเกิดขึ้นจากองค์ประกอบทั้งหมดรวมกัน ในทางกลับกันหากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งบกพร่อง หรือขาดความสมดุลไปจะทำให้ความสุขลดลงตามไปด้วย

1.3 ด้านการสนับสนุน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหาร ส่งเสริมสนับสนุนสร้างแรงจูงใจครูอาจารย์บุคลากรทุกคนของสถานศึกษาให้นำความรู้ความสามารถด้าน ICT และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดให้ มาสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนหรือการปฏิบัติงาน ระยะเวลาการทำงานในแต่ละวันที่เหมาะสม มีความยืดหยุ่น และเสริมสร้างสนับสนุนให้ทำงานเป็นทีม (Work team) และการเป็นส่วนหนึ่งของงาน (Work equity) สอดคล้องกับแนวคิดของ อธิคุณ สินธนาปัญญา (2557 : 23-26) ได้กล่าวว่า ในการบริหารจัดการสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวมถึงบทบาทที่สำคัญอีกประการ คือ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของบุคลากรและสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในองค์กร โดยการค้นหาปัจจัยต่างๆ ทางการบริหารที่สามารถบริหารจัดการได้ภายในองค์กรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู และนำเอาปัจจัยต่างๆ เหล่านั้นมาสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในองค์กร มีดังนี้ 1.) สภาพแวดล้อมในการทำงาน สภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน เพราะสภาพแวดล้อม

รอบๆ ตัวของผู้ปฏิบัติงานในสถานที่ทำงานทั้งที่ เป็นในเชิงกายภาพ และในเชิงนามธรรมจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่เกี่ยวข้องกับความสะอาด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความปลอดภัย ถูกสุขอนามัย อากาศ แสงสว่าง มีอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่เพียงพอ และสะดวกต่อการใช้งาน สภาพแวดล้อมด้านตารางเวลา กล่าวคือ ระยะเวลาการทำงานในแต่ละวันที่เหมาะสม มีความยืดหยุ่น รวมถึงสภาพแวดล้อมทางด้านจิตใจที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเบื่อหน่าย และความเหนื่อยล้าจากการทำงาน หากสามารถจัดสภาพแวดล้อมให้มีบรรยากาศที่ดี มีความสะดวกสบาย มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีสถานที่สำหรับออกกำลังกาย มีบรรยากาศที่ทำให้รู้สึกอบอุ่นทำให้บุคลากรในสถานศึกษามีความสะดวกสบายในการทำงานเพิ่มมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามกันสถานที่ทำงานหากขาดสุขอนามัยที่ดี วัสดุอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นจะต้องใช้ในการทำงานไม่เพียงพอ ชำรุดล้าสมัย มีปริมาณงานที่มากเกินกว่าระยะเวลาที่ใช้ไปในแต่ละวัน ขาดความยืดหยุ่น สภาพแวดล้อมเหล่านี้ คงจะทำให้ครูผู้สอนทำงานได้อย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ และทำให้เกิดความสุขในการทำงานในสถานศึกษาได้ยาก

1.4 ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อบุคลากรมีความสุข จะทำให้ง่ายต่อการประสานงาน ทำให้เกิดความสุขทั้งต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อองค์กร ต่อสังคม และมีศักยภาพสูง มีการฝึกสมาธิที่ช่วยในเรื่องของสุขภาพจิตใจ และสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศในสถานศึกษาให้มีการใช้ ICT อย่างแพร่หลาย สอดคล้องกับแนวคิดของ ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และ ธีร์ธรรม วุฒิวัตรชัยแก้ว (2560) ได้ให้ความหมายไว้ว่า องค์กรแห่งความสุข หมายถึง กระบวนการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กรเพื่อให้องค์กรมี ความพร้อมต่อความเปลี่ยนแปลง นำพาองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน และได้กล่าวว่า คนทำงานที่มีความสุข (Happy People) หมายถึง พนักงานสามารถจัดสมดุลชีวิตได้ตระหนักว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีความสำคัญขององค์กร มีความเป็นมืออาชีพ มีความเป็นอยู่ที่ดี มีครอบครัวที่อบอุ่น มีศีลธรรมอันดีงาม และเอื้ออาทรต่อตนเองและสังคม เป้าหมายสูงสุดของการส่งเสริมให้พนักงานมีความสุข คือ พนักงานสามารถ จัดสมดุลชีวิตผ่านโลกทั้ง 3 ใบของตัวเองได้ (โลกความสุขของตัวเอง โลกความสุขของครอบครัว และโลกความสุขขององค์กร/สังคม) รวมถึงพนักงานมีศักยภาพสูงและ มีความผูกพันต่อองค์กร

1.5 ด้านการให้ผลตอบแทน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มีการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมในการดำรงชีพ ตลอดจนสิทธิประโยชน์และสวัสดิการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมหรือสวัสดิการ สิทธิประโยชน์ที่บุคลากรควรจะได้รับ ครู อาจารย์ บุคลากรและนักเรียนทุกคนสามารถใช้และเข้าถึง Hardware, Software, Network และเครือข่ายไร้สายต่างๆ ได้อย่าง

รวดเร็ว และมีการค้นหาปัจจัยต่างๆ ทางการบริหารที่สามารถบริหารจัดการได้ภายในองค์กร ที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู

2. แนวทางการพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6

2.1 ด้านการสร้างความผูกพัน คือ ควรใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยมีการใช้ ICT ในการบริหาร เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่จำเป็นต้องแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน ในการวางแผน วิเคราะห์งาน ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ เพื่อให้เกิดความอิสระไม่มีความกดดันภายใต้การทำงานของคณะครูและบุคลากรทางการศึกษา ใช้ ICT เป็นสื่อกลางในการประสานงานเพื่อให้เกิดความรวดเร็วทันใจในการปฏิบัติงาน เช่น การประชุมออนไลน์ เพื่อนิเทศติดตามการดำเนินงานต่างๆ และส่งเสริมให้เกิดความผูกพันในองค์กรโดยให้ตระหนักรู้ว่าองค์กรคือบ้านที่จะต้องดูแล ตั้งเป้าหมายในการปฏิบัติงานในระดับที่มีความเป็นไปได้ และมีการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน เน้นความถนัดในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติ เปิดโอกาสและสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานได้ออกแบบหรือสร้างโมเดลแผนการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ สร้างแรงจูงในการปฏิบัติงานเพื่อให้ผู้ร่วมงานเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง โดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน คือ การให้ 2) ปิยวาจา คือ พูดจาไพเราะ 3) อัตถจริยา คือ การช่วยเหลือ และ 4) สมานัตตา คือ มีความสม่ำเสมอ ในการบริหารงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวุฒิ แก้วนุช อุทัย บุญประเสริฐ และ พิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2562; 66) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาด้านสัมพันธภาพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงความพึงพอใจในความสัมพันธ์ของบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันในสถานศึกษา ด้วยความรักและเคารพ ความเป็นกันเอง ความร่วมมือในการทำงาน การเป็นมิตร การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ การได้รับความไว้วางใจ และการยอมรับในความรู้ความสามารถ

2.2 ด้านการสร้างความเชื่อมโยง คือ ควรยึดหลักการจูงใจคน วิเคราะห์ความต้องการของคน และให้อิสระทางความคิดในการตัดสินใจ โดยมีเอกภาพด้านนโยบาย เป้าหมายร่วมกัน เปิดโอกาสให้ปฏิบัติได้อย่างหลากหลายตามความถนัดของตนเองเพื่อสร้างความสุขในการทำงานในสถานศึกษา ปรับภูมิทัศน์สถานที่ทำงานให้สะอาด จัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในที่ทำงาน สร้างความยุติธรรมและมุมมองที่เป็นมิตรต่อการทำงาน เปิดใจและยอมรับข้อดีและข้อด้อยซึ่งกันและกัน สร้างบรรยากาศความเป็นกัลยาณมิตร ในรูปแบบครอบครัว ให้ความสำคัญกับสัจจะซื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน โดยใช้หลักการบริหารแบบกัลยาณมิตรธรรม ประกอบด้วย 1) ปิโย หมายถึง เมตตาต่อผู้อื่น 2) ครุ หมายถึง มีความหนักแน่น ตระหนักได้ดีว่าอะไรถูกอะไรผิด 3) ภาวนีโย หมายถึง เป็นแบบอย่าง มีคุณธรรม 4) วัตตา คือ รู้จักพูดให้ได้ผล 5) วจนักขโม คือ อดทนต่อถ้อยคำ 6) คัมภีรัญจะ กถัง กัตตา คือ แถลงเรื่องลึกล้ำได้ และ 7) โน จัฏฐาเน นิโยชเย คือ ไม่ชักนำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภคพร ใจมาก, สิทธิชัย มูลเขียน และธีระภัทร ประสมสุข (2566;

1260) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาด้านการติดต่อสัมพันธ์ที่ดี ผู้บริหารสถานศึกษาจะช่วยส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนมีความรักสามัคคี กัน และร่วมมือกันปฏิบัติงานจนบรรลุผลสำเร็จได้ ต้องใช้หลักอิทธิบาท 4 และหลักสังคหวัตถุ 4

2.3 ด้านการสนับสนุน คือ ควรใช้นวัตกรรมในการบริหารงาน เพื่อเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมด้วยระบบออนไลน์ เช่น การประชุมออนไลน์ ในรูปแบบทีมย่อย การนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานในรูปแบบออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้แก่คณะครูและบุคลากร ตระหนักรู้ถึงหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมายตามมาตรฐานตำแหน่ง และหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด ระบุหน้าที่ให้ชัดเจน บริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานเป็นทีม ใช้คนให้ถูกกับงานและให้กำลังใจเมื่อบุคลากรทำงานผิดพลาด สนับสนุนส่งเสริมบุคลากรในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทีม เป็นแบบอย่างในด้านการพัฒนาตนเองรวมถึงสนับสนุนบุคลากรเรียนรู้จากข้อผิดพลาดเองเพื่อที่จะปรับปรุงและพัฒนางาน เกิดความอิสระในการทำสิ่งใหม่ๆ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน คือ การเสียสละ 2) ปิยวาจา คือ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ 3) อัตถจริยา คือ การช่วยเหลือกัน และ 4) สมานัตตา คือ เสมอต้นเสมอปลาย ในการบริหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรพล สายแวว (2564; 105) ที่ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาด้านสังคม ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ สถานศึกษามีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อประสบกับปัญหาในสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูทุกคนรักสามัคคีเสียสละช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จัดตั้งกองทุนสวัสดิการด้านการเงินให้บุคลากรได้ใช้สิทธิ์ในการกู้ยืมเมื่อเกิดปัญหารายได้ไม่เพียงพอ หรือมีเหตุจำเป็นของบุคลากรภายในสถานศึกษา ส่งเสริมการให้เกียรติเห็นคุณค่าชื่นชมในผลงานและความสำเร็จ การอำนวยความสะดวกในการทำงานด้านต่างๆ ให้แก่ครู การสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี และสร้างวัฒนธรรมให้รักในสถานศึกษา ส่งเสริมการปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา มีความรักในการทำงาน ส่งเสริมให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา

2.4 ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต คือ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรดูแลรักษาสุขภาพกายสุขภาพจิต สร้างบรรยากาศการทำงานแบบครอบครัว ให้กำลังใจยกย่องเชิดชูเกียรติ โดยใช้การจูงใจ มาร่วมในการบริหารกับโมเดลนวัตกรรม มีความยืดหยุ่นในทุกๆ ด้าน มอบหมายงานที่เหมาะสมกับศักยภาพของบุคลากร ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตของบุคลากรในสถานศึกษา โดยการจัดกิจกรรมคืนความสุขให้บุคลากรทุกๆ สิ้นเดือน รับฟังทุกๆ ปัญหาและพร้อมหาทางออกร่วมกัน เอาใจใส่ความเป็นอยู่ที่ดี มีครอบครัวที่อบอุ่น มีศีลธรรมอันดีงาม และเอื้ออาทรต่อตนเองและสังคมของบุคลากร โดยใช้ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 1) ศีล เป็นหลักการพัฒนาระดับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม 2) สมาธิ เป็น

หลักการพัฒนาจิตใจให้มีประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจ 3) ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการบริหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ เด่นชัย อาทิตย์เจริญชัย (2558; 72) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาด้านสุขภาพดี ผู้บริหารควรส่งเสริมและดูแลสุขภาพของบุคลากรในองค์กร เพราะส่งผลถึงสภาพจิตใจของบุคลากร โดยจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ให้แก่บุคลากรในด้านของสุขภาพ

2.5 ด้านการให้ผลตอบแทน คือ ควรใช้ทฤษฎีคนสำราญงานสำเร็จ มาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารองค์กร เพื่อให้คนที่มีศักยภาพนั้นแสดงศักยภาพของตนเองออกมา และให้ทุกคนตระหนักถึงเป้าหมายภารกิจทางการศึกษาที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบและขับเคลื่อนการศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้ตรงกับเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ มอบค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับผลงานที่เกิด ดูแลสิทธิประโยชน์และสวัสดิการให้แก่บุคลากรในทุกระดับ โดยการให้รางวัลแก่บุคลากรที่สร้างผลงานความโดดเด่นให้แก่สถานศึกษา มีความเป็นธรรมในเรื่องการให้ผลตอบแทน ให้ความสำคัญกับการสร้างขวัญและกำลังใจ มีการยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา ที่มีการพัฒนาตนเองในด้านเทคโนโลยี มีการใช้ ICT ในการพัฒนาสื่อการสอน พัฒนาองค์กร อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กษมา ช่วยยิ้ม (2563; 132) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาด้านความสำเร็จในงาน ประกอบด้วย บุคลากรมีความสุขทุกครั้งเมื่อได้ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ บุคลากรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน บุคลากรมีความสุขเมื่อได้รับรางวัลตอบแทนจากผลงานที่ทำสำเร็จ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและครูมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน และไม่เคยคิดลาหยุดงานโดยไม่มีความจำเป็น มีความเอาใจใส่ผู้เรียน มุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน มีความตั้งใจปฏิบัติงานอย่างรอบคอบและระมัดระวัง ไม่ให้เกิดความเสียหายและให้เกิดข้อผิดพลาดในการทำงานน้อยที่สุด มีความรู้สึกยินดีที่ได้ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สถานศึกษาได้รับประโยชน์สูงสุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 6 พบว่า ด้านการสร้างความผูกพัน: ควรใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ ICT เพื่อจัดการสถานการณ์เร่งด่วนในการวางแผนและการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดความอิสระในการทำงานโดยไม่มีความกดดันสำหรับคณะครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการสร้างความเชื่อมโยง: ควรวิเคราะห์ความต้องการของบุคลากรและให้ความอิสระในการตัดสินใจ ภายใต้เอกภาพในนโยบายและเป้าหมายร่วมกัน พร้อมเปิดโอกาสให้แสดงความสามารถตามความถนัด เพื่อสร้างความสุขในการทำงาน และสร้าง

ความสัมพันธ์ในที่ทำงานผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการสนับสนุน: ควรใช้นวัตกรรมในการบริหารงานโดยใช้ระบบออนไลน์ เช่น การประชุมออนไลน์ การนิเทศ และการติดตามผล เพื่อเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต: ควรสนับสนุนให้บุคลากรดูแลสุขภาพกายและจิตใจ และสร้างบรรยากาศการทำงานแบบครอบครัว โดยใช้การจูงใจและมุ่งเน้นความยืดหยุ่นในทุกด้าน ด้านการให้ผลตอบแทน: ควรใช้ทฤษฎีคนสำราญงานสำเร็จในการบริหารองค์กร เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรแสดงศักยภาพและตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการขับเคลื่อนการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ ใจเที่ยง. (2562). *การบริหารองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา.* วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 18(2), 21-22, 74-93.

กษมา ช่วยยิ้ม. (2563). *การพัฒนารูปแบบการสร้างความสุขในการทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ชยากานต์ เปี่ยมถาวรพจน์. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ ธิร์ธรรม วุฑฒิวัตรชัยแก้ว. (2560). *องค์กรแห่งความสุข 4.0.* กรุงเทพฯ : แอทโฟร์พริ้นท์.

เด่นชัย อาทิตย์เจริญชัย. (2558**).** *องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนศรีบุณยานนท์.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธนวุฒิ แก้วนุช. (2561). *รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ กรุงเทพฯ.

นันท์สินี ทวิสุวรรณ. (2562). *สุขภาวะองค์กรของโรงเรียนบ้านเขาอ่างแก้ว.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นารีรัตน์ อัจฉริยะมณีกุล และภูมิพิพัฒน์ รักพรมงคล. (2567). *แนวทางพัฒนาการสร้างเสริมองค์กรแห่งความสุขในความปรกติใหม่ของสถานศึกษา อำเภอคลองขลุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2***.** วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.) ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2567)

ภคพร ใจมาก, สิทธิชัย มูลเขียน และธีระภัทร ประสมสุข. (2566). *การสร้างองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดแม่ฮ่องสอน.* วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2566, 1257, 1260. บริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2560). *เกณฑ์พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ.2558***.** ค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2566. จาก http://opdc.go.th/special.php?spc_id=4&content_id=153.

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

DEVELOPING THAI READING COMPREHENSION SKILLS USING LT TECHNIQUES. OF PRATHOMSUKSA 5 STUDENTS AT NONG TUM NONG NGU LUEAM SCHOOL, MUEANG DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE

[1]เกรียงไกร คูเมือง, [2]วิรัตน์ ทองภู, [3]พระมหาอธิวัฒน์ บุดดานาง, [4]พระพิทักษ์ โพธิ์ศรี, [5]กัณฑิชา ศรเสนา และ [6]ทวีศักดิ์ ใหม่ประยูร

[1]Kriangkai khumuang, [2]Wirat Thongpu, [3]PhramahaAthiwat Buddanang, [4]Phra Phithak Phosri, [5]Kanticha sonsena and [6]Taweesak Maiprayoon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya university, Thailand

[1]bay.Kriangkrai14586@gmail.com

Received: October 28, 2024; **Revised**: December 25, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ

[1] นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[2] อาจารย์, ดร., หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[3] อาจารย์, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[4] นักวิชาการอิสระ

[5] นักวิชาการอิสระ

[6] นักวิชาการอิสระ

สำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ภาคเรียนที่ 2/2566 จำนวน 1 ห้อง นักเรียนจำนวน 15 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นแบบแผนการวิจัยก่อนการทดลอง (Pre - Experimental Design) ดำเนินการทดลองกลุ่มเดียว แบบสอบก่อนและหลัง (One group pretest posttest design) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้เทคนิคแอลที จำนวน 2 แผน 2) แบบทดสอบก่อนและหลังเรียนเรื่องม้าก้านกล้วย จำนวน 1 ชุด 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 1 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าการทดสอบที (t-test dependent) ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยของนักเรียนหลังเรียน 8.40 ($\overline{X}$ = 8.40, S.D.= 1.12) สูงกว่าก่อนเรียนและค่าคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ย 3.87 ($\overline{X}$ = 3.87, S.D.= 1.41) ซึ่งต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคแอลทีสามารถพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยของนักเรียนได้ตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ 2) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที โดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.56, S.D.= 0.02)

คำสำคัญ : การอ่านจับใจความสำคัญ, เทคนิคแอลที

Abstract

The objectives of this research are. 1) to develop Thai reading comprehension skills using LT techniques; of Prathomsuksa 5 students at Nong Tum Nong Ngu Lueam School, Mueang District, Khon Kaen Province. 2) To study satisfaction with the development of Thai reading comprehension skills using Learning LT techniques. of Prathomsuksa 5 students at Nong Tum Nong Ngu Lueam School, Mueang District, Khon Kaen Province. Under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office, Area 1, Semester 3/2023, 1 room. A total of 15 students were selected through purposive sampling as a pre-experimental research design (Pre-Experimental Design). A single group experiment was conducted. Pretest and posttest design (One group pretest posttest design). The tools used in the research consisted of 1) 2 LT technique learning plans, 2) 1

set of pre-tests and post-tests on banana stem horses, 3) 1 set of satisfaction questionnaires, statistics used in the analysis. Data include percentage, mean ($\overline{X}$), standard deviation (S.D.), and t test value (t-test dependent) Findings were as follows 1) Development of reading comprehension skills in Thai using LT techniques. of Prathomsuksa 5 students at Nong Tum Nong Ngu Lueam School, Mueang District, Khon Kaen Province. It was found that students had a higher mean score after studying than before studying. The mean score of students after studying was 8.40 ($\overline{X}$ = 8.40, S.D.= 1.12) higher than before studying and the mean score before studying was 3.87 ($\overline{X}$ = 3.87, S.D.= 1.41), which is significantly different at the 0.05 level. It shows that learning management using LT techniques can develop students' reading comprehension skills in Thai according to the assumptions set by the researcher. 2) Student satisfaction with the development of Thai reading comprehension skills using LT techniques. Overall, students were at the highest level of satisfaction ($\overline{X}$ = 4.56, S.D.= 0.02)

Keywords : Read and understand the main points, LT Technique

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง ภาษาไทยจึงเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของชาติเพราะภาษาเป็นสื่อที่ใช้ติดต่อกัน และทำให้วัฒนธรรมอื่นๆ เจริญขึ้น อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางยึดคนทั้งชาติ นอกจากนี้ภาษาไทยยังเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ความคิด วิเคราะห์วิจารณ์ และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถประกอบธุรกิจการงานและการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข(กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 หน้า 2) ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติที่แสดงถึงความเป็นเอกราชและความมีวัฒนธรรมสูงของชาติไทยดังที่กล่าวข้างต้น หลักสูตรแกนกลางการศึกยาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงได้กำหนดให้ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องตามหลักภาษาไทย ทั้งการอ่าน การฟัง การดู การพูด และการเขียน เพราะภาษาไทย เป็นความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับคนไทยที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ในวิทยาการทุกแขนง สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

และใช้เทคโนโลยี ในการสื่อสาร ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งต้องรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 หน้า 1)

การอ่านจับใจความสำคัญเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาหาความรู้ เพราะการอ่านเป็นหัวใจของการศึกษาทุกระดับการอ่านที่ดีมีประสิทธิภาพ จะต้องอ่านแล้วจับใจความสำคัญได้ สรุปเรื่องที่อ่านได้ จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม พบว่า นักเรียนมีปัญหาด้านการอ่าน คือ อ่านแล้วจับใจความสำคัญไม่ได้ ไม่สามารถสรุปประเด็นได้ ไม่สามารถแยกความรู้ ข้อเท็จจริง ทำให้ไม่ได้รับประโยชน์จากการอ่านเท่าที่ควรทั้งยังเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนรู้และการศึกษาวิชาต่าง ๆ จากประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงเลือกใช้เทคนิคแอลที มาใช้การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเทคนิคแอลที จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ ซึ่งทำให้สามารถพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยของนักเรียนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นครั้งนี้ เป็นแบบแผนการวิจัยก่อนการทดลอง (Pre - Experimental Design) ดำเนินการทดลองกลุ่มเดียวแบบสอบก่อนและหลัง (One group pretest posttest design) โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 15 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 15 คน โดยเลือกแบบจาะจง (Purposive sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เตรียมเครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่5 โดยใช้ทคนิคแอลที จำนวน 2 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งสิ้น 2 ชั่วโมง

3.2 แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยก่อนและหลังเรียน เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ จำนวน 1 ชุด

3.4 แบบประเมินความพึงพอใจ จำนวน 1 ชุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังต่อไปนี้ สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive statistics) ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.), และค่าการทดสอบที (t-test dependent)

ผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สรุปการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบแบบ (Dependent Sample t-test)

แบบทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	t - test	Sig
ก่อนเรียน	15	10	3.87	1.41	27.44	.00*
หลังเรียน	15	10	8.40	1.12		

*มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่1 พบว่าผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยของนักเรียนหลังเรียน 8.40 ($\overline{X}$ =8.62, S.D.=1.12) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ และค่าคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ย 3.87 ($\overline{X}$ =3.87, S.D.=1.41) และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคแอลทีสามารถพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยของนักเรียนได้

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม ที่มีต่อการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที

ข้อ	ระดับความพึงพอใจ	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1	ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.74	0.05	มากที่สุด	1
2	ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.64	0.11	มากที่สุด	2
3	ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.81	0.08	มากที่สุด	3
รวม		**4.56**	**0.02**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.56 , S.D. = 0.02) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.81 , S.D. = 0.08) รองลงมา ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.74 , S.D. = 0.05) และลำดับสุดท้าย ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.64 , S.D. = 0.11) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น หลังจากการนำไปจัดการเรียนการสอนแล้ว พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 15 คน มีการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยและหลังการจัดการเรียนการสอน มีค่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลทีในจัดการเรียนรู้ เพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมุ่งให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนโดยอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ ได้แก่ กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องลงไป การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้เนื้อหาข้อมูลที่เป็นจริง และมีการนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในรายวิชาอื่นมาบูรณาการให้เข้ากับรายวิชาภาษาไทย จากอดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อให้เห็นว่า เทคนิค LT (Learning Together) ใช้ได้จริงและเหมาะสมกับรายวิชาภาษาไทยและมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งผลการศึกษามีความสอดคล้องกับงานวิจัย สุพล อูปแก้ว (2563) ได้ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือในรูปแบบ ร่วมเรียนร่วมรู้ (Learning Together: LT) สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านบรรยากาศในการเรียนการสอน การใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียน ทำให้นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันตามความแตกต่างระหว่างบุคคล นอกจากนี้ยังมีการฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการค้นคว้าหาความรู้ โดยนักเรียนได้มีโอกาสคิดและแก้ปัญหาร่วมกันในกลุ่มเพื่อน 2) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 80.10 โดยมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 94.12 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 3) ด้านทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม นักเรียนจำนวนร้อยละ 88.23 มีทักษะกระบวนการทำงานกลุ่มอยู่ในระดับดี ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 4) และด้านความคิดเห็นของนักเรียน: นักเรียนมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมาก โดยเฉพาะข้อที่เกี่ยวกับความง่ายของเนื้อหาที่เรียน (ค่าเฉลี่ย = 4.67) และความสามารถในการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ (ค่าเฉลี่ย = 4.40)จากผลการวิจัยนี้สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือในรูปแบบ LT มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างชัดเจนสอดคล้องกับงานวิจัย เบญจรัตน์ เปรมปรีสุข (2564) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ (LT)

เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องกราฟและความสัมพันธ์เชิงเส้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนที่เข้าร่วมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค LT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหัวข้อกราฟและความสัมพันธ์เชิงเส้นหลังจากการเรียนสูงกว่าก่อนเริ่มเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งบ่งชี้ถึงความสำเร็จในการใช้เทคนิคนี้ในการสอน

2. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โยใช้เทคนิคแอลที ภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.56, S.D.= 0.02) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับนักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยเทคนิคแอลที และนักเรียนสามารถนำความรู้การอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยไปใช้ในชีวิตประจำวันและในวิชาอื่นๆ ได้ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนได้ช่วยเหลือกันและยอมรับซึ่งกันและกัน อีกทั้งมีการฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทย อย่างมีขั้นตอน และด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักเรียนมีความสุขและสนุกสนานในการทำกิจกรรมด้วยนวัตกรรม, สื่อการสอน คุณครูคอยแนะนำ และคอยช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล และบรรยากาศการเรียนรู้ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยสุปรียา ไผ่ล้อม (2563) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ผลการจัดการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในหัวข้อพลเมืองต้นแบบ โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือในรูปแบบ ร่วมเรียนรู้ (Learning Together: LT) ผลการวิจัยพบว่า ด้านประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพลเมืองต้นแบบ มีค่าประสิทธิภาพอยู่ที่ 82.93/82.37 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และมีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.61 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีนี้แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องพลเมืองต้นแบบหลังจากการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และด้านความพึงพอใจของนักเรียน นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับสูง โดยค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.64 ซึ่งแสดงถึงความพึงพอใจในระดับมากที่สุดต่อวิธีสอนแบบร่วมมือในทุกด้าน โดยรวมแล้ว การใช้เทคนิค LT ในการจัดการเรียนรู้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แต่ยังสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของวิธีการสอนนี้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในชั้นประถมศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัย ธีรกานต์ สิงโตหิน และคงศักดิ์ สังฆมานนท์ (2564) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาพลศึกษา โดยเฉพาะในหัวข้อกีฬาวอลเลย์บอล และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนรู้ผ่านการใช้เทคนิค การเรียนรู้แบบร่วมมือ (LT) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แสดงความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาพลศึกษาในเรื่องกีฬาวอลเลย์บอลหลังจากใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจอยู่ใน

ระดับสูง โดยการใช้เทคนิค LT ในการสอน ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แต่ยังส่งผลดีต่อความพึงพอใจในการเรียนรู้ของนักเรียนในวิชาพลศึกษาในการเรียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแอลที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

แผนภาพ: องค์ความรู้การวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *คู่มือการพัฒนาสื่อการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

ธีรกานต์ สิงโตหิน และคงศักดิ์ สังฆมานนท์. *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพลศึกษา เรื่อง วอลเลย์บอล และ ความพึงพอใจร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค LT ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* วารสานิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน, 9(2), 170-181.

เบญจรัตน์ เปรมปรีสุข. (2564). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ LT เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องกราฟและความสัมพันธ์เชิงเส้น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.* วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร, 1(5), 24-36.

สุปรียา ไผ่ล้อม. (2563). *การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องพลเมืองต้นแบบโดยใช้วิธีสอนแบบร่วมมือรูปแบบร่วมเรียนรู้ (Learning Together : LT).* วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสารคาม, 3(7), 124-137.

สุพล อูปแก้ว. (2563). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือรูปแบบร่วมเรียนร่วมรู้ (Learning Together : LT) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4* ปีการศึกษา 2563. https://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=187225&bcat_id=16.

สุปรียา ไผ่ล้อม. (2563). *การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องพลเมืองต้นแบบโดยใช้วิธีสอนแบบร่วมมือรูปแบบร่วมเรียนรู้ (Learning Together : LT).* วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสารคาม, 3(7), 124-137.

การสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

CREATING A WELL-BEING ORGANIZATION IN THE 21ST CENTURY OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE MAE HO EDUCATIONAL ADMINISTRATION CENTER UNDER THE MAE HONG SON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

[1]นิธิธร กาพย์ไชย, [2]สังวาร วังแจ่ม,[3]ธรรมรส โชติกุญชร และ [4]มานะ ครุธาโรจน์

[1]Nithitorn Gabchai, [2]Sangwan Wangcham, [3]Thammaros Chotigunjara and [4]Mana Krutharot

มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่, ประเทศไทย

North-Chiang Mai University, Thailand

[1]g653302108@northcm.ac.th, [2]sungw_edq@yahoo.co.th, [3]tammaros@northcm.ac.th, [4]manakrut@gmail.com

Received: October 27, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 29, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 และ 2) แนวทางพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู จำนวนทั้งหมด 118 คน และผู้ให้ข้อมูลในการ

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

[2]อาจารย์ ดร. หลักสูตรศึกษาศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

[3]รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท เชียงใหม่

[4]อาจารย์ ดร. นักวิชาการอิสระ

สัมภาษณ์ รวม 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะโดยรวมอยู่ในระดับมาก แนวทางพัฒนา คือ 1) ควรกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ควรเป็นที่พึ่งพา มีความเป็นผู้นำ ใช้การบริหารสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนรวมไปถึงกลุ่มโรงเรียนในศูนย์ฯเครือข่าย และองค์กรภายนอก 3) ควรสร้างบรรยากาศในการทำงานให้ความเป็นกันเอง มีกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ 4) ควรร่วมกันวางแผนและพัฒนาในเรื่องของสุขภาวะส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปี ส่งเสริมกิจกรรมการออกกำลังกายในสถานศึกษา และ 5) ควรมีทิศทางในการบริหารงานที่ชัดเจน และร่วมกันกำหนดแนวทางการบริหารงานของสถานศึกษาและสนับสนุนบุคลากรให้พัฒนาในทุกด้านอย่างเท่าเทียมและเที่ยงธรรม

คำสำคัญ : การสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21, ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

Abstract

The purpose of this 1) study was to examine the creation of a well-being organization in the 21st Century and 2) the development of the creation of a well-being organization in the 21st Century of school administrators in the Mae Ho Educational Administration Center under the Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 2. The population included 118 school administrators and teachers and five interview informants. The research tools were questionnaires and interview forms. The statistics used in the data analysis were percentages, mean and standard deviation, and descriptive content analysis. The results showed that the creation of a well-being organization in the 21st Century of school administrators in the Mae Ho Educational Administration Center, in overall, was at a high level. The development guidelines were: 1) The goals of the school should be set with a focus on learners. 2) It should be dependable, leadership, manage to build cooperation between schools, parents, the community, including school groups in the network centers, and external organizations. 3) It should create a friendly working atmosphere, have activities to strengthen relationships. 4) It should jointly plan and develop health issues, encourage school

personnel to undergo annual health checks, promote physical activity in the school, and 5) It should have clear management directions and jointly define the management guidelines of the school and support personnel to develop in all aspects equally and fairly.

Keywords: creating a well-being organization in the 21st Century, Mae Ho Educational Administration Center, Mae Hong Son Primary Educational Service Area 2

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทางเทคโนโลยีและการเชื่อมโยงข้อมูล องค์กรได้กลายเป็น "บ้านหลังที่สอง" ของคนทำงาน เนื่องจากบุคลากรใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันอยู่ในสถานที่ทำงาน องค์กรจึงมีบทบาทสำคัญต่อความสุข ความสำเร็จ และคุณภาพชีวิตของพนักงาน การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการสร้างสภาพแวดล้อมที่สมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวสามารถช่วยพัฒนาองค์กรให้เป็น "องค์กรแห่งความสุข" ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญที่หลายองค์กรมุ่งหวัง (Burton, 2010; อ้างถึงใน สุกัญญา แช่เลียง, 2559: 11) องค์กรแห่งความสุข คือ สถานที่ที่พนักงานสามารถทำงานได้ในบรรยากาศที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและสร้างความพึงพอใจในงาน เมื่อบุคลากรรู้สึกพึงพอใจ องค์กรจะได้รับประโยชน์ในด้านประสิทธิภาพการทำงานที่เพิ่มขึ้น รวมถึงลดปัญหา เช่น การลาออกและการขาดงาน (National Heart Foundation of Australia, 2011; อ้างถึงใน สุกัญญา แช่เลียง, 2559: 12) นอกจากนี้การพัฒนาองค์กรแห่งความสุขนั้นจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีความสามารถในการส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของบุคลากร โดยเฉพาะวัฒนธรรมองค์กรที่ช่วยสร้างแนวคิดและค่านิยมร่วมกันในองค์กร ผู้บริหารจึงต้องมีบทบาทในการเป็นแบบอย่างและสร้างสัมพันธภาพที่ดีภายในองค์กร ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ (2553; อ้างถึงใน สุกัญญา แช่เลียง, 2559: 12) ได้กล่าวไว้ว่าองค์กรแห่งความสุขคือองค์กรที่สามารถกระตุ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจของบุคลากร ทำให้พนักงานรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและมุ่งมั่นทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ในแวดวงการศึกษา การสร้างความสุขในองค์กรส่งผลโดยตรงต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยช่วยสร้างแรงจูงใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เมื่อบุคลากรในสถานศึกษามีความสุข บรรยากาศการทำงานในสถานศึกษาก็จะเอื้อต่อความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน ทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและสร้างผลลัพธ์ที่ดี อย่างไรก็ตาม การสร้างวัฒนธรรม

แห่งความสุขในสถานศึกษาอาจใช้เวลานาน เนื่องจากต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนทัศนคติและความร่วมมือจากทุกฝ่าย

สถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ประกอบด้วยโรงเรียน 13 แห่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่ลักษณะพิเศษ ได้แก่ พื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยประชากรในพื้นที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีการตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายและการเดินทางคมนาคมยากลำบาก ตลอดจนมีวัฒนธรรมและความเชื่อที่แตกต่าง สถานศึกษากลุ่มนี้มักมีต้นทุนในการจัดการศึกษาที่สูงกว่าปกติ อีกทั้งยังมีปัญหาการจัดการศึกษาให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ การบริหารจัดการในพื้นที่ที่มีลักษณะดังกล่าวจึงเป็นความท้าทายสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะในแง่ของการสร้างองค์กรแห่งความสุขให้เกิดขึ้น เนื่องจากครูและบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่ต้องรับภาระหน้าที่ที่หลากหลาย ทั้งการจัดการเรียนการสอนและการดูแลกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งมักจะทำให้เกิดภาระงานที่เกินความสามารถและส่งผลกระทบต่อความสุขในองค์กร

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ในบริบทของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 โดยผลการวิจัยในครั้งนี้คาดว่าจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลและผลการศึกษาไปใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการเสริมสร้างองค์กรแห่งความสุขให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่สูงและการศึกษาที่ท้าทายเหล่านี้ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาจากประชากรทั้งหมด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 12 คน และข้าราชการครู จำนวน 106 คน รวมทั้งหมด 118 คน จากศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ปีการศึกษา 2567

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย ประธานศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์ฯ ที่มีวิทยฐานะผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษขึ้นไป วุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท และมีประสบการณ์ทำงาน 10 ปีขึ้นไปจำนวน 2 คน และครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ พร้อมมีประสบการณ์ทำงาน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน รวมทั้งหมด 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามการสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท โดยแบบสอบนี้มีค่าระดับความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.930

2.2 แบบสัมภาษณ์แนวทางพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) โดยรวม รายด้านและนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์โดยการสังเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) นำเสนอโดยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

การสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	SD.	แปลผล
ด้านการสร้างความผูกพันในองค์กร (Engagement)	4.223	0.683	มาก
ด้านการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection)	4.244	0.625	มาก
ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Support)	4.237	0.620	มาก
ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต (Wellness)	4.112	0.618	มาก
ด้านการให้ผลตอบแทน (Reward)	4.058	0.591	มาก
รวม	**4.175**	**0.633**	**มาก**

จากตาราง 1 พบว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.175, SD.= 0.633) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ($\overline{X}$ = 4.244, SD.= 0.625) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Support) ($\overline{X}$ = 4.237, SD.= 0.620) ด้านการสร้างความผูกพันในองค์กร (Engagement) ($\overline{X}$ = 4.223, SD.=0.683) ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต (Wellness) ($\overline{X}$ = 4.112, SD.= 0.618) และด้านการให้ผลตอบแทน (Reward) ($\overline{X}$ = 4.058, SD.= 0.591)

2. แนวทางพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

2.1 ด้านการสร้างความผูกพันในองค์กร (Engagement) ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา โดยให้เน้นไปที่ผู้เรียนเป็นอันดับแรก เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนรู้ถึงเป้าหมายจะต้องทำ เพื่อให้การดำเนินงานชัดเจนยิ่งขึ้น และมีเป้าหมายร่วมกัน มีการใช้การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมควบคู่กับหลักการ SWOT เพื่อให้รู้ว่าบุคลากรในโรงเรียนแต่ละคนถนัดในด้านไหนก็ควรส่งเสริมให้ปฏิบัติงานด้านนั้น ครอบคลุมด้วยการออกคำสั่งโรงเรียนในการมอบหมายงาน มีการนำวงจรคุณภาพ PDCA มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ มีการวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบ และการแนะนำปรับปรุง ก็จะทำให้บุคลากรในโรงเรียนมีความรับผิดชอบในงานของตนเอง ในการสร้างความสุขในการทำงานควรบริหารงานฉันท์พี่น้องภายใต้ข้อกฎระเบียบ ทำงานร่วมกันเป็นทีม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความสำคัญกับทุกคนเท่าเทียมกัน ให้โอกาส และคอยสนับสนุนทุกคนให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

อย่างเต็มที่ ผู้บริหารควรนำทั้งศาสตร์และศิลป์มาใช้ในการบริหาร แล้วการทำงานในองค์กรก็จะเกิดความสุขขึ้นมา

2.2 ด้านการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นที่พึ่งพา และเป็นผู้นำให้บุคลากรในโรงเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกันในงานหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้งานสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ใช้การบริหารสร้างความร่วมมือแบบ บวร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน รวมไปถึงกลุ่มโรงเรียนในศูนย์ฯเครือข่าย และองค์กรภายนอก ควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานต่าง ๆ ในเชิงบวกของสถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายฯ และองค์กรภายนอกรับทราบและเข้ามามีส่วนร่วม ประสานและส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนออกไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ของชุมชน กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายฯ และองค์กรภายนอก เพื่อให้เกิดความสุขในการพัฒนาองค์กร และขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรให้มากยิ่งขึ้น

2.3 ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Support) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศในการทำงานแบบพี่แบบน้อง ให้ความเป็นกันเอง ให้คำแนะนำในการดำเนินงานของโรงเรียน ไม่สร้างความคับข้องใจแก่บุคลากรในโรงเรียน มีกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความรู้สึกผูกพัน รู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง มีทัศนคติที่ดีในการทำงานร่วมกัน รู้สึกอบอุ่น และมีความสุขเมื่อมาทำงาน ควรจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้มีความน่าอยู่ น่าเรียน น่าเชื่อถือ และมีความปลอดภัย ตามนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่ฯ มีสถานที่ออกกำลังกาย และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีห้องพักครูที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกและมีสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนผ่อนคลาย สบายใจ และมีความสุขในการทำงานต่อไป

2.4 ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต (Wellness) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของโภชนาการแก่บุคลากรในโรงเรียน ร่วมกันวางแผนและพัฒนาในเรื่องของสุขภาวะของบุคลากรในโรงเรียน โดยส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปีทุกคน เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนรู้ถึงสุขภาพของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรในโรงเรียนเริ่มดูแลรักษาสุขภาพของตนเองและรับประทานอาหารที่ถูกต้องตรงตามหลักโภชนาการ ส่งเสริมกิจกรรมการออกกำลังกายในสถานศึกษา และส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสุขที่ยั่งยืนสืบไป

2.5 ด้านการให้ผลตอบแทน (Reward) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทิศทางในการบริหารงานที่ชัดเจน และร่วมกันกำหนดแนวทางการบริหารงานของสถานศึกษา เพื่อที่จะให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทำให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งทำให้ลดความขัดแย้งในเรื่องของการบริหารงานในโรงเรียนได้ ควรวางตัวเป็นเพื่อนร่วมงานที่ดี มีเมตตาให้ความอบอุ่นใจแก่บุคลากรในโรงเรียน มีความยุติธรรม และมีความเป็นกลาง

ในการพิจารณาการเลื่อนขั้นเงินเดือน มีความมั่นใจในตัวเอง รับฟังความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือและมีการตัดสินใจเด็ดขาด และเพื่อหลีกเลี่ยงให้เกิดความขัดแย้งในองค์กร ส่งเสริม ช่วยเหลือ และสนับสนุนบุคลากรให้พัฒนาในทุกด้านอย่างเท่าเทียมและเที่ยงธรรม เพื่อนำข้อมูลมาปรับใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการขององค์กรให้เกิดความสุขในการทำงานต่อไป

อภิปรายผล

1. การสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Support) ด้านการสร้างความผูกพันในองค์กร (Engagement) ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต (Wellness) และด้านการให้ผลตอบแทน (Reward) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างความร่วมมือในการพัฒนางานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อเป้าหมายขององค์กร มีการกำหนดระยะเวลาการทำงานในแต่ละวันที่เหมาะสม มีความยืดหยุ่น ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างความสมดุลในชีวิตการทำงาน ดูแลสุขภาพกายและจิตใจของบุคลากร สามารถจูงใจให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิดของจินดารัตน์ โพธิ์นอก (2557; อ้างถึงใน นันท์สินี ทวิสุวรรณ. 2562 : 30) กล่าวว่า การเป็นองค์กรแห่งความสุข หมายถึง หน่วยงาน สถานประกอบการ สถานศึกษา ที่ทำงาน ที่มีความมั่นคงก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ของภารกิจ คนในองค์กรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจและตั้งใจทำงาน สถานที่ทำงานมีบรรยากาศเกื้อหนุน ให้บุคลากรมีสุขภาพดี และทุกคนทุกระดับในองค์กรทำงานร่วมกันอย่างสมานฉันท์ องค์กรแห่งความสุขมีกระบวนการที่เน้นสุขภาวะของคนทำงานในองค์กร หลักการที่สำคัญคือความสำเร็จของภารกิจนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของบุคคลทุกฝ่าย และที่จะขาดไม่ได้คือ ความสุขของทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ อนุพงศ์ รอดบุญปาน และนุชนรา รัตนศิระประภา (2562 : 245) พบว่า องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว) ทั้ง 8 ด้าน ประกอบด้วย คุณธรรม มีสังคมดี การหาความรู้น้ำใจงาม ครอบครัวที่ดี การผ่อนคลายสุขภาพดี และใช้เงินเป็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารมีแนวทางในการบริหารงานบุคคลที่ดีมีการบริหารโดยเน้นหลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมให้บุคลากรหมั่นออกกำลังกายเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดทุกชนิด ส่งเสริมให้บุคลากรรู้จักวางแผนการใช้เงิน ประพฤติตนเป็นสมาชิกที่ดีในครอบครัว ยกย่องชมเชยบุคลากรของผู้เป็นแบบอย่างที่ดีในองค์กร มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม จัดภูมิทัศน์และดูแลสถานที่ต่าง ๆ ในองค์กรให้มีความสะอาดปลอดภัยน่าอยู่ จัดกิจกรรมให้เกิดการผ่อนคลาย

ความเครียด ส่งเสริมในด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับบุคลากร สนับสนุนให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้บุคลากรซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดีต่อองค์กรและเพื่อนร่วมงาน จึงเกิดความสุขในการทำงานได้ เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 ด้านการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นอกเห็นใจและเคารพซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นชุมชนสมานฉันท์ (Happy Teamwork) เกิดชุมชนที่มีความเข้มแข็งทำให้เกิดความสุข ความสร้างสรรค์ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้ (Happy Family) และเป็นผู้ที่มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ (Happy Heat) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กอปรลาภ อภัยภักดิ์ (2563 : 315-331) ได้กล่าวว่า การเป็นองค์กรแห่งความสุข มีองค์ประกอบด้านสังคม ดังนี้ บรรยากาศที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนทำงานด้วยกันที่เต็มไปด้วยไมตรีจิต เท่าเทียม ร่วมมือกันบนหลักของความเป็นกัลยาณมิตร มีธรรมาภิบาล ซึ่งจะทำให้คนทำงานรู้สึกรักการทำงาน รักองค์กร และพร้อมที่จะขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความเจริญด้วยกัน

1.2 ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Support) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดระยะเวลาการทำงานในแต่ละวันที่เหมาะสม มีความยืดหยุ่น ผู้บริหารสถานศึกษายอมรับและสนับสนุนให้มีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในทางบวก และเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม (Work team) และการเป็นส่วนหนึ่งของงาน (Work equity) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จุฑามาศ แก้วพิจิตร และคณะ (2558 : 9) ได้สรุปแนวทางในการพัฒนาการเป็นองค์การแห่งความสุขในประเทศไทย ด้านการเป็นตัวแบบที่ดีของผู้บริหารและหัวหน้างาน ไว้ได้แก่ สามารถเข้าถึงได้ง่าย ใส่ใจ เข้าใจในความต้องการพื้นฐานของพนักงาน เป็นผู้สร้างบรรยากาศและทัศนคติที่ดีในการทำงาน สามารถเลือกใช้รูปแบบในการบริหารจัดการที่เหมาะสม และสามารถสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่พนักงานได้ และสอดคล้องกับผลวิจัยของ สิทธิเดช เสมอภักดิ์ และศิริพงษ์ เศาภายน (2566 : 9) พบว่า โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าบุคลากรมีความซื่อสัตย์และความสามัคคี ช่วยเหลือกันในการทำงานร่วมกันในองค์กรด้วยความรักความสามัคคีกันเป็นอย่างดี

1.3 ด้านการสร้างความผูกพันในองค์กร (Engagement) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถร่วมกันพัฒนางานตามหน้าที่ที่ได้รับหมอบหมายเพื่อเป้าหมายขององค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้เกิดความผูกพันในการทำงาน (Work engagement) และที่ทำงานน่าอยู่ (Happy Home) สามารถอยู่ร่วมกันและมีการพัฒนาร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฐิติกรณ์ อาจะสมิต (2563 : 42-56) ได้ทำ

การสังเคราะห์องค์ประกอบขององค์กรแห่งความสุข พบว่า มีองค์ประกอบด้านคุณค่าวัฒนธรรมองค์กร (Cultural Values) ประกอบด้วย ความผูกพันต่อองค์กรมีค่านิยมที่ประกาศอย่างชัดเจน วัฒนธรรมองค์กรแบบครอบครัว การถ่ายทอดวัฒนธรรมองค์กรจากรุ่นสู่รุ่น และสอดคล้องกับผลวิจัยของ ภัทรพล สายแวว (2564 : 55) พบว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยลำดับแรก คือ สถานศึกษาทำให้มีความสุขในการทำงานจากสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี

1.4 ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต (Wellness) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการดูแลสุขภาพกายและจิตใจของบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมายหรือกำหนดให้ชีวิตมีสันติสุข ครอบครัวที่อบอุ่น และการมีสุขภาพที่สมบูรณ์และสามารถปรับประยุกต์รูปแบบวิธีการบริหารจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฐิติกรณ์ อาจะสมิต (2563 : 42-56) ได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบขององค์กรแห่งความสุข พบว่า มีองค์ประกอบด้านสุขภาพกายและใจ (Health) ประกอบด้วย พฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ มีกิจกรรมส่งเสริมสัมพันธ์อันดีในครอบครัว การเกิดอุบัติเหตุ/เจ็บป่วย/เสียชีวิตเนื่องมาจากการทำงาน การลาเนื่องมาจากการทำงาน การออกกำลังกาย ดัชนีมวลกายของพนักงานอยู่ในระดับที่เหมาะสม ระดับความสุขของพนักงานในองค์กร ระดับความพึงพอใจในการทำงาน องค์กรมีระบบดูแลสุขภาพพนักงาน

1.5 ด้านการให้ผลตอบแทน (Reward) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจูงใจให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถดึงคนที่มีศักยภาพมาปฏิบัติงานให้แก่องค์กร และมีการค้นหาปัจจัยต่างๆ ทางการบริหารที่สามารถบริหารจัดการได้ภายในองค์กรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จุฑามาศ แก้วพิจิตร และคณะ (2558) ได้สรุปแนวทางในการพัฒนาการเป็นองค์การแห่งความสุขในประเทศไทยด้านการสร้างแรงจูงใจในการทำงานไว้ได้แก่ การจัดกิจกรรมโครงการที่พัฒนาคุณภาพชีวิต การมีค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ตอบสนองและเหมาะสมกับการใช้ชีวิตของพนักงาน และการยกย่องชมเชยหรือให้รางวัลแก่พนักงานที่ทำงานได้ดีเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ

2. แนวทางพัฒนาการสร้างองค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์บริหารการจัดการศึกษาแม่เหาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

2.1 ด้านการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นที่พึ่งพา และเป็นผู้นำให้บุคลากรในโรงเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกันในงานหรือกิจกรรม

ต่างๆ เพื่อให้งานสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ใช้การบริหารสร้างความร่วมมือแบบ บวร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน รวมไปถึงกลุ่มโรงเรียนในศูนย์ฯเครือข่าย และองค์กรภายนอก ควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานต่างๆ ในเชิงบวกของสถานศึกษาให้ผู้ปกครอง ชุมชน กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายฯ และองค์กรภายนอกรับทราบและเข้ามามีส่วนร่วม ประสานและส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนออกไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ของชุมชน กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายฯ และองค์กรภายนอก เพื่อให้เกิดความสุขในการพัฒนาองค์กร และขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภคพร ใจมาก, สิทธิชัย มูลเขียน และธีระภัทร ประสมสุข (2566 : 1260) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาด้านการติดต่อสัมพันธ์ที่ดี ผู้บริหารสถานศึกษาจะช่วยส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนมีความรักสามัคคี กัน และร่วมมือกันปฏิบัติงานจนบรรลุผลสำเร็จได้ ต้องใช้หลักอิทธิบาท 4 และหลักสังคหวัตถุ 4

2.2 ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Support) คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศในการทำงานแบบพี่แบบน้อง ให้ความเป็นกันเอง ให้คำแนะนำในการดำเนินงานของโรงเรียน ไม่สร้างความคับข้องใจแก่บุคลากรในโรงเรียน มีกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความรู้สึกผูกพัน รู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง มีทัศนคติที่ดีในการทำงานร่วมกัน รู้สึกอบอุ่น และมีความสุขเมื่อมาทำงาน ควรจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้มีความน่าอยู่ น่าเรียน น่าเชื่อถือ และมีความปลอดภัย ตามนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่ฯ มีสถานที่ออกกำลังกาย และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีห้องพักครูที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกและมีสวัสดิการต่างๆ เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนผ่อนคลาย สบายใจและมีความสุขในการทำงานต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลลภาองคไทร (2561 : 105) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวของผู้ปฏิบัติงานซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อให้เกิดบรรยากาศในการทำงานและสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ ที่ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดและสุขภาพจิตของบุคลากร ส่งผลต่อการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน

2.3 ด้านการสร้างความผูกพันในองค์กร (Engagement) คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา โดยหัวใจสำคัญจะให้เน้นไปที่ผู้เรียนเป็นอันดับแรก เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนรู้ถึงเป้าหมายจะต้องทำ เพื่อให้การดำเนินงานชัดเจนยิ่งขึ้น และมีเป้าหมายร่วมกัน มีการใช้การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมควบคู่กับหลักการ SWOT เพื่อให้รู้ว่าบุคลากรในโรงเรียนแต่ละคนถนัดในด้านไหนก็ควรส่งเสริมให้ปฏิบัติงานด้านนั้น ครอบคลุมด้วยการออกคำสั่งโรงเรียนในการมอบหมายงาน มีการนำวงจรคุณภาพ PDCA มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ มีการวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบและการแนะนำปรับปรุง ก็จะทำให้บุคลากรในโรงเรียนมีความรับผิดชอบในงานของตนเอง ในการสร้างความสุขในการทำงานควรบริหารงานฉันท์พี่น้อง

ภายใต้ข้อกฎระเบียบ ทำงานร่วมกันเป็นทีม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความสำคัญกับทุกคนเท่าเทียมกัน ให้โอกาส และคอยสนับสนุนทุกคนให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพอย่างเต็มที่ ผู้บริหารควรนำทั้งศาสตร์และศิลป์มาใช้ในการบริหาร แล้วการทำงานในองค์กรก็จะเกิดความสุขขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพงษ์ น้อยโคตร (2565 : 148) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาด้านทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ ผู้บริหารต้องสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง นำจรรยาบรรณวิชาชีพมาเป็นหลักในการทำงาน และให้มีแนวทางความมุ่งหวัง หรือเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารมีความเป็นกันเอง ให้ความเชื่อถือ ไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา มีความยืดหยุ่น และมีอิสระในการทำงาน ประชุม วางแผน มอบหมายงานที่รับผิดชอบตรงตามวิชาเอก ความถนัด หรือประสบการณ์ของบุคลากรแต่ละคนให้เหมาะสมส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองให้มีวิทยฐานะที่สูงขึ้น เพื่อให้ได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น และสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรรู้สึกอยากทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ อยากทำงานด้วยความเต็มใจสนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ

2.4 ด้านการส่งเสริมความสมดุลในชีวิต (Wellness) คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของโภชนาการแก่บุคลากรในโรงเรียน ร่วมกันวางแผนและพัฒนาในเรื่องของสุขภาวะของบุคลากรในโรงเรียน โดยส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปีทุกคน เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนรู้ถึงสุขภาพของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรในโรงเรียนเริ่มดูแลรักษาสุขภาพของตนเองและรับประทานอาหารที่ถูกต้องตรงตามหลักโภชนาการ ส่งเสริมกิจกรรมการออกกำลังกายในสถานศึกษา และส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสุขที่ยั่งยืนสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนันท์สินี ทวิสุวรรณ (2562 : 77 กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาด้านสุขภาพดี ควรให้ความสำคัญกับสุขภาพร่างกายของตนเอง ซึ่งทำได้โดยการเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปี รับประทานอาหารให้ครบทั้ง 5 หมู่ และออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ

2.5 ด้านการให้ผลตอบแทน (Reward) คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทิศทางในการบริหารงานที่ชัดเจน และร่วมกันกำหนดแนวทางการบริหารงานของสถานศึกษา เพื่อที่จะให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทำให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งทำให้ลดความขัดแย้งในเรื่องของการบริหารงานในโรงเรียนได้ ควรวางตัวเป็นเพื่อนร่วมงานที่ดี มีเมตตา ให้ความอบอุ่นใจแก่บุคลากรในโรงเรียน มีความยุติธรรม และมีความเป็นกลางในการพิจารณาการเลื่อนขั้นเงินเดือน มีความมั่นใจในตัวเอง รับฟังความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือและมีการตัดสินใจเด็ดขาดและเพื่อหลีกเลี่ยงให้เกิดความขัดแย้งในองค์กร ส่งเสริม ช่วยเหลือและสนับสนุนบุคลากรให้พัฒนาในทุกด้านอย่างเท่าเทียมและเที่ยงธรรม เพื่อนำข้อมูลมาปรับใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการขององค์กรให้เกิดความสุขในการ

ทำงานต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพงษ์ น้อยโคตร (2565 : 147) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาด้านความสมานฉันท์ในองค์กร ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันเป็นทีม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปรึกษาหารือ ให้คำแนะนำที่ดีต่อกัน ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันในทุกวัน เพื่อสร้างโอกาสในการพูดคุยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้บริหารและบุคลากรทุกคนให้ความเคารพซึ่งกันและกันในฐานะเพื่อนร่วมงาน มีความเสมอภาคเท่าเทียมและไม่เลือกปฏิบัติในการทำงานร่วมกันและมีการให้รางวัลแก่บุคลากรที่ทำงานได้อย่างยอดเยี่ยม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การสร้างความผูกพันในองค์กร ผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาให้ชัดเจน โดยมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้บุคลากรเข้าใจทิศทางและร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง ผู้บริหารควรเป็นทั้งผู้นำและที่พึ่งพา ส่งเสริมให้บุคลากรช่วยเหลือและร่วมมือกัน รวมถึงสนับสนุนการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้จากภายนอกๆ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่นและเป็นกันเอง โดยส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและให้คำแนะนำที่สร้างสรรค์ เพื่อสร้างความสามัคคีภายในองค์กร การส่งเสริมความสมดุลในชีวิต ผู้บริหารควรสนับสนุนการดูแลสุขภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคลากร เช่น การส่งเสริมโภชนาการและการตรวจสุขภาพประจำปี การให้ผลตอบแทนที่เหมาะสม และการบริหารที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน จะช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความพึงพอใจในการทำงาน ผลตอบแทนที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมความร่วมมือในองค์กรได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กอปรลาภ อภัยภักดิ์. (2563). *บรรยากาศองค์กรแห่งความสุข: คนเบิกบาน งานสำเร็จ.* วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 6(1), 315-331.

จุฑามาศ แก้วพิจิตร, & คณะ. (2558). *1 2 3 สู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข.* (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: บริษัท สองขาครีเอชั่น จำกัด.

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์, & ธีร์ธรรม วุฑฒิวัตรชัยแก้ว. (2560). *องค์กรแห่งความสุข 4.0.* กรุงเทพฯ: แอทโฟร์พริ้นท์.

ฐิติกรณ์ อาจะสมิต. (2563). *แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งความสุข สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1.* วารสารบริหารการศึกษา มศว., 18(34), 42-56.

ณัฐพงษ์ น้อยโคตร. (2565). *แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นันท์สินี ทวิสุวรรณ. (2562). *สุขภาวะองค์กรของโรงเรียนบ้านเขาอ่างแก้ว.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภคพร ใจมาก, สิทธิชัย มูลเขียน, & ธีระภัทร ประสมสุข. (2566). *การสร้างองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดแม่ฮ่องสอน.* วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5(6), 1257-1260.

วัลลภา องคไทร. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอนครชัยศรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สิทธิเดช เสมอภักดิ์, & ศิริพงษ์ เศาภายน. (2566). *องค์กรแห่งความสุข (Happiness Workplace) ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2.* วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(2), 9.

สุกัญญา แช่เลียง. (2559). *การพัฒนาองค์กรแห่งความสุขโดยศึกษาแนวคิดวัฒนธรรมองค์กรและพฤติกรรมลักษณะ 4 ประการของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง กรณีศึกษาบริษัทกลุ่มประชากิจ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

อนุพงศ์ รอดบุญปาน, & นุชนรา รัตนศิระประภา. (2562). *องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว).* วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(2), 245.

การศึกษาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาล บ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

A STUDY OF COMMUNITY PARTICIPATION IN EDUCATION MANAGEMENT: CASE STUDY: SAENG BADAN BAN BAK WITTHAYA SCHOOL UNDER THE OFFICE OF KALASIN PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA 3

[1]ยุทธนา ปัสพล, [2]ปาริชา มารี เคน และ [3]รัชฎาพร งอยภูธร

[1]Yuttana Patsapon and [2]Parisha Marie Cain and [3]Ratchadaporn Ngoiphuthon

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, ประเทศไทย

Kalasin University, Thailand

[1]yuttanamath49@gmail.com

Received: October 29, 2024; **Revised**: December 25, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา :โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา 2) ศึกษาความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา และ 3) ศึกษาข้อเสนอการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2566 ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยามีความสำคัญ ชุมชนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน มีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรและตัดสินใจในด้านต่างๆ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณและ

[1] นักศึกษา, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

[3] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

สนับสนุนทรัพยากร ชุมชนยังมีบทบาทในการวางแผนการจัดสรรอัตรากำลังครู การประเมินคุณภาพสถานศึกษา และการดำเนินโครงการต่างๆ เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 2) ความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน พบว่า ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านวิชาการ โดยการอบรม การเสนอความคิดเห็น และการประเมินการเรียนการสอน รวมถึงการจัดกิจกรรมและผลิตสื่อการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดสรรอัตรากำลังครู ตัดสินใจคัดเลือกบุคลากรและพัฒนาครู ชุมชนยังมีบทบาทในการตรวจสอบการใช้เงินและจัดหาทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน รวมถึงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและมาตรการความปลอดภัยภายในโรงเรียน 3) ข้อเสนอการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน พบว่า ชุมชนร่วมจัดทำปฏิทินวิชาการ พัฒนาและประสานงานกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน มีช่องทางการให้ความคิดเห็นและประเมินความพึงพอใจเพื่อปรับปรุงคุณภาพงานวิชาการ ชุมชนเสนอให้บริหารงบประมาณอย่างโปร่งใสและสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูด้วยการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น และยังร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การอบรมด้านสุขภาพและการติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อความปลอดภัย

คำสำคัญ การมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วม การจัดการศึกษาของสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this thesis research are: 1) study the state of community participation in educational management, with a case study of Saeng Badan Ban Bak Wittaya School; 2) explore the community's needs for participation in educational management, focusing on Saeng Badan Ban Bak Wittaya School; and 3) examine proposals for enhancing community participation in educational management at Saeng Badan Ban Bak Wittaya School, under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 3, for the academic year 2023. The results showed that 1. State of Community Participation: Community participation in educational management at Saeng Badan Ban Bak Wittaya School is significant. The community is involved in analyzing the school's problems and needs, contributing to curriculum development, and making decisions on various matters, including budget allocation and resource support. The community also plays a role in planning teacher staffing, evaluating school quality, and implementing continuous improvement projects. 2. Community Needs for Participation: The community desires involvement in academic planning, including providing training, offering feedback, and evaluating teaching and learning. They also wish to participate in organizing activities

and producing learning materials, planning teacher staffing, selecting personnel, and developing teachers. Additionally, the community is interested in monitoring the use of funds and procuring resources to enhance the school, as well as improving the school environment and safety measures. 3. Proposals for Community Participation: The community's proposals for participation in educational management at Saeng Badan Ban Bak Wittaya School are crucial. The community suggests creating an academic calendar, developing and coordinating various school activities, and establishing channels for providing feedback and assessing satisfaction to improve academic quality. They also recommend transparent budget management and boosting teacher morale by promoting local traditions. Furthermore, the community supports organizing activities such as health training and installing CCTV cameras for safety.

Keywords Community Participation, Participation Process, and Educational Management of the School

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนถือเป็นแนวคิดสำคัญ โดยกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการศึกษาให้ตรงตามความต้องการของประชาชน และสร้างการร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580) ยังได้ระบุถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเน้นบทบาทของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการสร้างโอกาสทางสังคม การพัฒนาที่เน้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนส่งผลต่อการสร้างสรรค์กิจกรรมทางสังคมที่มีประโยชน์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) ในการบริหารและจัดการศึกษาของโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ที่พึ่งพาอาศัยกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญ ชุมชนต้องพึ่งพาโรงเรียนในการบริหารการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน ในขณะเดียวกัน โรงเรียนก็ต้องการการสนับสนุนจากชุมชน การมีส่วนร่วมของบุคคลและองค์กรต่าง ๆ เช่น พ่อแม่ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการศึกษา การดำเนินงานควรจัดตั้งเป็นคณะกรรมการ โดยเลือกตัวแทนจากแต่ละฝ่ายมารับผิดชอบร่วมกัน เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานของโรงเรียน เช่น การกำหนดหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการสอน นอกจากนี้ ยังต้องมีการจัดหาแหล่งการเรียนรู้และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของอาคารสถานที่ให้เหมาะสม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหาร

โรงเรียนถือเป็นนโยบายสำคัญของรัฐ ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมุ่งหวังให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อการตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนในชุมชน

การศึกษาของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ รัฐบาลใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาคน โดยกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาให้ทั่วถึงในทุกระดับ ทั้งในเมืองและชนบท ผ่านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติมในปี 2545 พระราชบัญญัติดังกล่าวเน้นหลักการกระจายอำนาจในระดับต่าง ๆ คือ ส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา โดยส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนการสนับสนุนการศึกษา มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังสำนักงานการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง หลักการนี้มุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง ทุกเพศ ทุกวัย และทุกสถานะทางสังคม พร้อมทั้งสร้างระบบตรวจสอบและถ่วงดุลเพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพและมีมาตรฐานสากลในทุกระดับการศึกษา(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559,หน้า 13)

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชุมชนมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถานศึกษาและชุมชนมีความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญกับการบริหารงานด้านความสัมพันธ์นี้อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดความร่วมมือและสนับสนุนจากชุมชนในการพัฒนาการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชาติ ดนเสมอ (2561, หน้า 81) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพบว่าปัญหาด้านการให้บริการชุมชนเป็นปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ด้านการรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน ผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและกิจกรรมที่เอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากหลักการและเหตุผลความสำคัญข้างต้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เนื่องจากในปี พ.ศ. 2564 โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา ได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณภาพของชุมชนและโรงเรียนบ้านบึงบาดาลราษฎร์บำรุง ได้มาเรียนรวมกับโรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา และในปี พ.ศ. 2565 โรงเรียนบ้านเหล่าภูพานวิทยาและโรงเรียนบ้านเหล่าภูพานสาขาหนองหญ้าปล้อง ได้มาเรียนรวมกับโรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา ผู้วิจัยมีความสนใจการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนโรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เป็นอย่างไร จึงมีความสนใจว่าชุมชนซึ่งประกอบด้วยผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน ประชาชนใน

เขตบริการของโรงเรียน รวมทั้งผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาที่อยู่ในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากน้อยเพียงใดในด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณการบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป ซึ่งเป็นบทบาทและภารกิจของโรงเรียนจึงได้มีการวิจัยเรื่องนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

2. เพื่อศึกษาความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ด้านผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ 1. ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน 2. ผู้แทนชุมชน 1 คน 3. ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 คน 4. ผู้แทนครู 4 คน 5. ผู้แทนผู้ปกครอง 4 คน ในโรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

2. ด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ใน 5 ด้านดังนี้ 1. ด้านการวางแผน 2. ด้านการตัดสินใจ 3. ด้านการปฏิบัติงาน 4. ด้านการจัดหาทรัพยากร 5. การประเมินผล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแนวความคิดของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

จากได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษา ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured interview) โดยการตีความหมาย (Interpreter) ข้อมูล และใช้วิธีตรวจสอบข้อมูล จากแหล่งที่มาของข้อมูลแบบตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเป็นการยืนยันและให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานนั้น ๆ โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยกระทำพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ไปตลอดระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

1. สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

1.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ ชุมชนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน เห็นชอบในแผนพัฒนาการศึกษา มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและเป็นที่ปรึกษาในการตัดสินใจ ช่วยเสริมสร้างค่านิยมท้องถิ่น มีส่วนร่วมในคณะกรรมการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียน สนับสนุนแหล่งเรียนรู้และทรัพยากร รวมถึงการประเมินคุณภาพการศึกษา

1.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ ชุมชนเห็นชอบแผนปฏิบัติการและร่วมบริหารงบประมาณในการจัดการศึกษา สนับสนุนทุนทรัพยากรและการจัดสรรงบประมาณอย่างโปร่งใส ร่วมประเมินผลการใช้จ่ายและการดำเนินโครงการในโรงเรียน

1.3 ด้านการบริหารงานบุคคล ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนอัตรากำลังและการคัดเลือกบุคลากร ช่วยสะท้อนผลการปฏิบัติหน้าที่ของครู สนับสนุนการอบรมเสริมสร้างความรู้และการจัดหาบุคลากรเพิ่มเติม เพื่อให้การจัดการมีประสิทธิภาพ

1.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป ชุมชนร่วมมือกับโรงเรียนในการวิเคราะห์ปัญหาและสร้างแผนงาน ร่วมเสริมสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่นและค่านิยมที่ดี จัดหาทรัพยากรและสนับสนุนงานก่อสร้างและกิจกรรมของโรงเรียน รวมถึงการประเมินผลและสะท้อนการดำเนินงาน

2. ความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

2.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า ชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนด้านวิชาการเพื่อสร้างคุณภาพและมาตรฐาน จัดทำปฏิทินวิชาการจากการวางแผนงานวิชาการอย่าง

มีรูปแบบที่ชัดเจน เข้ามามีส่วนร่วมในการให้โรงเรียนจัดหลักสูตรต้านทุจริตอย่างเป็นรูปธรรม เข้าร่วมการอบรมสร้างความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาฉบับใหม่อย่างมีรูปแบบ

2.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า ชุมชนมีความต้องการในการเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์สูงสุดให้กับโรงเรียนและผู้เรียน ต้องการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมจากบุคคลภายนอกทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนงานบริหารงบประมาณได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.3 ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า ชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนความต้องการการได้รับจัดสรรอัตรากำลัง ในเอกที่โรงเรียนต้องการจำเป็น และมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อวางแผนงานในฝ่ายบริหารบุคคล

2.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า ชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในเรื่องระเบียบของนักเรียนร่วมกันกับผู้ปกครองวางแผนต้องการปรับภูมิทัศน์ภายในโรงเรียน จัดมาตรการระบบความปลอดภัยภายในโรงเรียนนำเสนอร่วมกับโรงเรียนไปยังเขตพื้นที่การศึกษาจัดสรรงบประมาณในการติดกล้องวงจรปิดให้กับทางโรงเรียน เพื่อสอดส่องความปลอดภัยในโรงเรียน

3. ข้อเสนอการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

3.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ ชุมชนร่วมจัดทำปฏิทินวิชาการ พัฒนาและประสานงานกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน มีช่องทางการให้ความคิดเห็นและประเมินความพึงพอใจเพื่อปรับปรุงคุณภาพงานวิชาการ

3.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ ชุมชนเสนอให้บริหารงบประมาณอย่างโปร่งใสแต้องการมีส่วนร่วมในการเสนอและตัดสินใจโครงการที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อโรงเรียน รวมถึงการตรวจสอบและติดตามผลการใช้งบประมาณ

3.3 ด้านการบริหารงานบุคคล ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดสรรอัตรากำลังครู การคัดเลือกบุคลากรอย่างโปร่งใส รวมถึงการพัฒนาความรู้ของครูและการประเมินผลการปฏิบัติงาน

3.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป ชุมชนควรร่วมวางแผนปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เช่น การสร้างอาคาร ปรับภูมิทัศน์ และระบบความปลอดภัย รวมถึงการสนับสนุนทรัพยากรและร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนอย่างโปร่งใส

อภิปรายผล

1. สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาล บ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

1.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ มีหลายด้านสำคัญ ชุมชนร่วมวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการของโรงเรียน สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการศึกษา โรงเรียนและชุมชนร่วมกันส่งเสริมค่านิยมที่ดีงาม และพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดแหล่งเรียนรู้ พัฒนาอุปกรณ์การเรียน และการซ่อมแซมสนามเด็กเล่น รวมถึงการประเมินคุณภาพภายใน (EIT) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน การสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลตำบลแซงบาดาล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คม คำขัน (2558) และ มนตรี แก้ววิจิตร (2560) สนับสนุนว่าส่วนใหญ่ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมสูงในด้านการจัดการศึกษา

1.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ มีการเห็นชอบให้ใช้แผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการใช้เงินในโครงการต่างๆ โดยให้คำปรึกษาและร่วมเห็นชอบในการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้เหมาะสม ทั้งยังมีเป้าหมายในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านงบประมาณกับองค์กรและสถานประกอบการชุมชนสนับสนุนทุนการศึกษา ร่วมระดมทรัพยากร และเข้าเป็นคณะกรรมการการประเมินคุณภาพภายใน โดยมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินการใช้จ่ายงบประมาณอย่างโปร่งใส งานวิจัยของปิยะนุช บุญรอด (2560) พบว่าควรมีการประชุมผู้ปกครองเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์การจัดสรรงบประมาณและเปิดเผยรายงานการเบิกจ่ายงบประมาณ งานวิจัยของ ชาลิศา สามิดี (2558) ยืนยันว่าการตรวจสอบและติดตามการใช้งบประมาณอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของพิมพรรณ ประสานพันธ์ (2558) และพรรนิภา แสนกล้า (2557) พบว่าการมีส่วนร่วมด้านงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ซึ่งแสดงถึงความจำเป็นในการเพิ่มการมีส่วนร่วมและความโปร่งใสในด้านการเงิน

1.3 ด้านการบริหารงานบุคคล มีการวางแผนประชุมเพื่อจัดสรรอัตรากำลังของข้าราชการครู รวมถึงมีส่วนร่วมในการกำหนดภาระหน้าที่ของบุคลากร การจัดทำแผนพัฒนาการและกลยุทธ์การบริหารงานบุคคล รวมถึงการคัดเลือกผู้ที่เข้ามาเป็นอัตราจ้างในโรงเรียน การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้ให้แก่ครู และการระดมทรัพยากรเพื่อการจ้างบุคลากรเพิ่มเติม การเป็นคณะกรรมการการประเมินคุณภาพภายในยังมีบทบาทในการสะท้อนผลความประพฤติของครูและการประเมินความพึงพอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครูและบุคลากรในโรงเรียนงานวิจัยของอทิตยา ขาวคม (2557) พบว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการสนับสนุนให้บุคลากรทำงานร่วมกันและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่ง

กันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพรรณ ประสานพันธ์ (2558) พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองในโรงเรียนพนมสารคาม "พนมอดุลวิทยา" สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการร่วมกำหนดแนวทางการบริหารและพัฒนาบุคลากร อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ กอบกฤช การควรคิด (2561) ระบุว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับมาก เนื่องจากตัวแทนชุมชนได้รับความรู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษามากพอสมควร

1.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป มีการบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลแบบมีส่วนร่วมมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนร่วมกับชุมชน โดยมีการเห็นชอบในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี มีการประเมินตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาและวางแผนในการสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ รวมถึงการกำหนดกฎระเบียบสำหรับโรงเรียน ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงการจัดหาและระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การตัดสินใจเกี่ยวกับการยุบรวมโรงเรียนและการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา และการเตรียมความพร้อมก่อนเปิดภาคเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของวันเพ็ญ เจิมจิตต์ (2560) พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนเมืองพัทยา 10 (บ้านเกาะล้าน) อยู่ในระดับมาก โดยมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียนและในการพิจารณาโครงการตามแผนปฏิบัติการประจำ และงานวิจัยของ สุนิสา คล้ายคลึง (2560) ระบุว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนบ้านห้วยกะปิอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการรณรงค์เกี่ยวกับยาเสพติด ในขณะที่การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารโรงเรียนคูเตยราษฎร์สามัคคี (ชาลิศา สามิดี, 2558) อยู่ในระดับมาก โดยมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและการจัดบริการด้านสาธารณูปโภค อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ พิมพรรณ ประสานพันธ์ (2558) พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนพนมสารคาม "พนมอดุลวิทยา" อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสถานที่และการประชุมเกี่ยวกับการดำเนินงานของสถานศึกษา และสอดรับกับงานวิจัยของ อทิตยา ขาวคม (2557) แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโรงเรียนสิงห์สมุทรอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ และการศึกษาผลการเรียนของนักเรียน

2. เพื่อศึกษาความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแชงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

2.1 ความต้องการด้านการบริหารงานวิชาการ ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนด้านวิชาการเพื่อสร้างคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยต้องการจัดทำปฏิทินวิชาการที่มีรูปแบบที่ชัดเจน รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรต้านทุจริตอย่างเป็นรูปธรรม การ

อบรมเพื่อสร้างความรู้ในการพัฒนาการศึกษาฉบับใหม่ และการตัดสินใจเลือกแหล่งทัศนศึกษา สื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้ ชุมชนยังต้องการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ของครู และต้องการจัดการสอนซ่อมเสริมหลังเลิกเรียน รวมถึงกิจกรรมเสริมความรู้นอกเหนือจากหลักสูตรในรูปแบบค่ายวิชาการ โดยเฉพาะการผลิตสื่อการเรียนการสอนแบบ On Demand ที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา การประสานงานในการแนะแนวการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพให้กับนักเรียน รวมถึงการเสริมสร้างวิชาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโคกหนองนาโมเดล ก็เป็นความต้องการที่สำคัญ โดยชุมชนต้องการสร้างความร่วมมือในการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังมีความต้องการในการจัดหาสื่อการเรียนรู้เป็นสมาร์ททีวีในทุกห้องเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผนระบบการประเมินคุณภาพภายในและการอบรมคณะกรรมการการประเมินคุณภาพภายในโรงเรียน การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการประเมิน EIT และสะท้อนผลการประเมินการดำเนินการด้านวิชาการก็เป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการ เพื่อให้การปรับปรุงงานวิชาการมีคุณภาพมากขึ้น โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์ธิวา โสภา (2560) พบว่าสถานศึกษาควรมีเครือข่ายการประสานงานความร่วมมือระหว่างครอบครัวและชุมชน เพื่อสนับสนุนงานวิชาการและการพัฒนาผู้เรียน โดยการบริหารวิชาการต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน รวมถึงการจัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 ความต้องการด้านการบริหารงานงบประมาณ ชุมชนมีความต้องการที่จะเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์สูงสุดแก่โรงเรียนและผู้เรียน โดยต้องการมีส่วนร่วมจากบุคคลภายนอกในการวางแผนงานบริหารงบประมาณอย่างเป็นรูปธรรม การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่ไม่จำเป็นก็เป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อให้การบริหารจัดการงบประมาณมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน ชุมชนต้องการร่วมตัดสินใจในการกำหนดวัตถุประสงค์การใช้เงินผ้าป่าเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ยังมีความต้องการให้มีการดำเนินการจัดทำผ้าป่าเพื่อการศึกษาเพื่อจัดซื้อหนังสือเพิ่มเติมในห้องสมุด รวมถึงการทำสนามเด็กเล่นและถนนคอนกรีต การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามผลการใช้เงิน รวมถึงการทำสถิติเปรียบเทียบการใช้เงินในแต่ละโครงการแต่ละปีที่เข้าใจง่าย ก็เป็นความต้องการที่สำคัญ โดยชุมชนต้องการการชี้แจงจากโรงเรียนในเรื่องวัตถุประสงค์ในการระดมทุนทางการศึกษาให้ชัดเจนและทั่วถึง เพื่อสร้างความโปร่งใสในการตรวจสอบ การเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามการใช้งบประมาณของโรงเรียนเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการเพื่อสร้างความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นกับทางโรงเรียน ชุมชนและบุคคลภายนอก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์ธิวา โสภา (2560) พบว่าสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

ที่สุด โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมในงานงบประมาณ รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในงานบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ขณะที่การมีส่วนร่วมด้านวิชาการมีความต้องการน้อยที่สุด

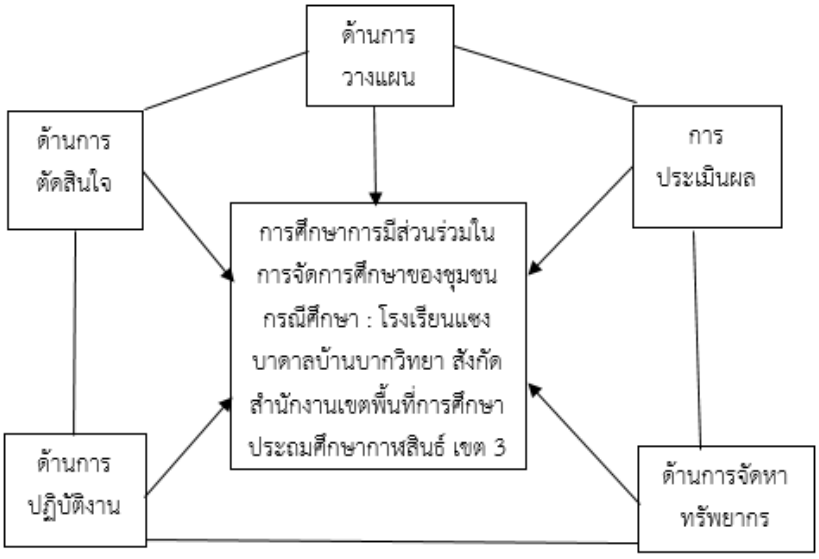
2.3 ความต้องการด้านการบริหารงานบุคคล ชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนความต้องการการได้รับจัดสรรอัตรากำลัง ในเอกที่โรงเรียนต้องการจำเป็น และมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อวางแผนงานในฝ่ายบริหารบุคคล ต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและคัดเลือกผู้สมัครเข้ามาทำงานในโรงเรียนอย่าง ด้วยความชัดเจน มีมาตรฐานและโปร่งใส ความต้องการให้โรงเรียนจัดโครงการพัฒนาครูเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา และมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ด้านการบริหารงานบุคคล ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากรเพื่อจัดจ้างครูต่างชาติและบุคลากรเพิ่มเติม โดยใช้งบประมาณจากการเก็บค่าเล่าเรียนเพิ่มเติม ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแต่งตั้งคณะกรรมการการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูในเชิงประจักษ์โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาครูให้ไปในทิศทางของความต้องการของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์ธิวา โสภา (2560) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 สร้างความศรัทธาของผู้บริหารและครู การให้บริการแก่ชุมชน การนำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน และนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน ดำเนินงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาให้มาดำเนินการร่วมกัน เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เพื่อทำให้เกิดซึ่งทำให้เกิดความร่วมมือขึ้น

2.4 ความต้องการด้านการบริหารงานทั่วไป ชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับระเบียบของนักเรียน ร่วมกับผู้ปกครอง โดยมีความต้องการในการปรับภูมิทัศน์ภายในโรงเรียน และจัดมาตรการระบบความปลอดภัยในโรงเรียน รวมถึงการเสนอให้โรงเรียนร่วมกับเขตพื้นที่การศึกษาในการจัดสรรงบประมาณสำหรับติดกล้องวงจรปิดเพื่อสอดส่องความปลอดภัยในโรงเรียน นอกจากนี้ ชุมชนยังต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของเทศบาล รวมถึงการจัดอบรมโครงการต่างๆให้กับโรงเรียนและนักเรียน ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการสร้างตึกอาคาร ถนน และสนามกีฬาให้สอดคล้องกับการใช้งานของนักเรียนและชุมชน รวมถึงรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียนด้วย ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกในการทำความสะอาดและปรับภูมิทัศน์ให้กับโรงเรียน รวมถึงการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดูแลรักษาความปลอดภัยในโรงเรียนก็เป็นสิ่งที่ต้องการ โดยมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ชุมชนยังต้องการร่วมมือในการจัดหาหรือการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อสร้างสิ่งก่อสร้างให้แก่โรงเรียน รวมถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ในการระดมทรัพยากรโดยให้มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ในการดำเนินงาน สุดท้าย ชุมชนมีความต้องการในการร่วมมือการตอบแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ และการเปิดช่องทางแสดงความคิดเห็น

เพิ่มเติมทางออนไลน์ เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์ธิวา โสภา (2560) พบว่า การสร้างความศรัทธาของผู้บริหารและครู การให้บริการแก่ชุมชน การนำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน และการนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพขึ้น

3. ข้อเสนอการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา: โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา การศึกษาในกรณีนี้พบว่าข้อเสนอการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมาก โดยแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้ 1. ด้านบริหารงานวิชาการ พบว่า การร่วมจัดทำปฏิทินวิชาการและพัฒนาตนเองผ่านการอบรมในหัวข้องานวิชาการมีความเหมาะสมในระดับมาก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การเลือกแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอน รวมถึงการเสนอช่องทางประเมินความพึงพอใจในการเรียนรู้ของครู จะช่วยสะท้อนผลการดำเนินงานด้านวิชาการได้อย่างอิสระ เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา 2. ด้านบริหารงานงบประมาณ ข้อเสนอในการกำหนดแนวทางการบริหารงบประมาณอย่างเป็นรูปธรรมและการชี้แจงวัตถุประสงค์ในการระดมทุนเพื่อการศึกษาให้ชัดเจน สามารถสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานได้ การจัดทำผ้าป่าเพื่อจัดซื้อหนังสือและสร้างสนามเด็กเล่นถือเป็นแนวทางที่มีประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษา 3. ด้านบริหารงานบุคคล การสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูและบุคลากรด้วยประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการจัดหาทรัพยากรเพื่อนำครูต่างชาติมาสอนในวิชาเพิ่มเติม ก็เป็นข้อเสนอที่มีความเหมาะสมและช่วยเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาของนักเรียน 4. ด้านบริหารงานทั่วไป ความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดกิจกรรมต่างๆ ของเทศบาล รวมถึงการทำความสะอาดและปรับภูมิทัศน์ของโรงเรียน เช่น "Big Cleaning Day" เป็นตัวอย่างของการสร้างความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหาแหล่งเรียนรู้และสิ่งก่อสร้างที่จำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน, การควบคุมตรวจสอบการดำเนินงาน และการรับบริการจากโรงเรียน ทำให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนและการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมนี้มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ, การสนับสนุนและร่วมดำเนินงาน, การควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน และการรับบริการจากโรงเรียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้รับองค์ความรู้จากการศึกษา การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา : โรงเรียนแซงบาดาลบ้านบากวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

เอกสารอ้างอิง

คงคา วงค์อามาตย์. (2560). *การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมสำหรับสถานศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต1*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จันทร์ธิวา โสภา. (2560). *การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่กาศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

ปิยะนุช บุญรอด. (2560). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน ในเครือข่ายการศึกษาที่ 8 ศิลาสลัก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระนอง. ในการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8 "Research 4.0 Innovation and Development SSRU's 80th Anniversary"*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

พิมพรรณ ประสานพันธ์. (2558). *การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

วันชาติ ดนเสมอ. (2561). *การศึกษาปัญหาและแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ชัยภูมิ.

วันเพ็ญ เจิมจิตต์. (2560). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนเมืองพัทยา 10 (บ้านเกาะล้าน) สังกัดเมืองพัทยา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550*.กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักส์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภาคประชาสังคม/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

อทิตยา ขาวคม. (2557). *การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองโรงเรียนสิงห์สมุทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

การบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

ADMINISTRATION OF STUDENT AFFAIRS WITH PARTICIPATORY PERSONNEL OF THE WANGYAI EDUCATIONAL QUALITY DEVELOPMENT UNDER THE ROI ET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

[1]ทศพล งามบาง และ [2]กฤตยากร ลดาวัลย์

[1]Todsapol Ngambang and [2]Kittayakorn Ladawan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยเขตร้อยเอ็ด, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.

[1]krutod.ng@gmail.com

Received: October 27, 2024; **Revised**: December 18, 2024; **Accepted**: January 29, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษา

[1] นักศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

แวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน ด้านการบริหารกิจการนักเรียน ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน และด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. การเปรียบเทียบการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามระดับประสบการณ์การทำงานโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ข้อเสนอแนะการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 3 ควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติตามแผน มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบงานกิจการนักเรียน แต่งตั้งบุคลากรที่เหมาะสมที่สามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและเครือข่ายผู้ปกครอง และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัยที่ดี

คำสำคัญ การบริหารงานกิจการนักเรียน, การมีส่วนร่วม, กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่

Abstract

The objectives of this thesis research are: 1) to study the Administration of student affairs with participatory personnel of the Wangyai Educational Quality Development under Roi Et Primary Educational Service Area Office 3 2) to compare the Administration of student affairs with participatory personnel of the Wangyai Educational Quality Development under Roi Et Primary Educational Service Area Office 3, classified by position, educational level, and work experience 3) to study recommendations for the Administration of student affairs with participatory personnel of the Wangyai Educational Quality Development under Roi Et Primary Educational Service Area Office 3. The results showed that 1. The Administration of student affairs with participatory personnel of the Wangyai Educational Quality Development under Roi Et Primary Educational Service Area

Office 3, Overall, it was at a high level, ranked from the highest to lowest average values were: Promoting and Developing students to have discipline, morality and ethics, Promoting democracy in schools, Student affairs management, Student affairs planning, and Student assistance system operations. 2. Comparison of Administration of student affairs with participatory personnel of the Wangyai Educational Quality Development under Roi Et Primary Educational Service Area Office 3, classified by position: Promoting and developing students to have discipline, morality and ethics, it was significantly different at the .05 level. Other than that, they were not different. Classified by educational level Student affairs planning in terms of promoting and developing students to have discipline, morality, ethics and promoting democracy in schools, they were significantly different at the .05 level, otherwise they were not different, classified by level of overall and individual work experience. They were significantly different at the .05 level. 3. Suggestions for Administration of student affairs with participatory personnel of the Wangyai Educational Quality Development under Roi Et Primary Educational Service Area Office 3: A person responsible for implementing the plan should be appointed, Determination of responsibilities for student affairs, Appoint appropriate personnel who can coordinate with various departments within the school and the parent network, and organize activities to promote the development of good behavior and discipline.

Keywords: Administration of student affairs, Participation, the Wangyai Educational Quality Development

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้จัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพบนพื้นฐานวัฒนธรรมไทย โดยเน้นยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น และมีคุณธรรม รวมถึงพัฒนาคุณภาพครูและการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้มุ่งพัฒนาทุนมนุษย์ทุกช่วงวัย โดยปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ยกระดับมาตรฐาน ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อรองรับสังคมสูงวัย และสนับสนุนการ

เรียนรู้ที่เชื่อมโยงและเทียบโอนสมรรถนะได้อย่างไร้รอยต่อ เพื่อให้การเรียนรู้และพัฒนาทักษะเกิดขึ้นอย่างทั่วถึง

การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของงานบริหารทั่วไปในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 7) โดยมุ่งดูแล ส่งเสริม พัฒนา ควบคุม และแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้มีระเบียบวินัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ผ่านการสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม พลานามัย ความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์ และความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน งานนี้ยังเสริมสร้างประสบการณ์แก่ผู้เรียน โดยเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารและครูที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล (ภิญโญ เพ็งดา, 2550: 5) การบริหารกิจการนักเรียนมีความสำคัญในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม ผ่านกิจกรรมที่ช่วยแก้ไขปัญหา ส่งเสริมความสามารถทางวิชาการ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียน ครู โรงเรียน และชุมชน

การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) ได้กำหนดแนวทางไว้อย่างชัดเจน เช่น มาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาทำหน้าที่กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนเพื่อการจัดการศึกษา และมาตรา 58 (2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรต่าง ๆ และสถาบันสังคมอื่น มีส่วนร่วมและระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา (กรมวิชาการ, 2545:24)

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมช่วยเชื่อมโยงบุคลากรให้ใกล้ชิดกับการดำเนินงาน สร้างความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วม ขับเคลื่อนองค์การหรือเครือข่าย และเปิดโอกาสให้ความคิดเห็นได้รับการรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนา

กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 (มาตรา 36 และ 37) โดยมีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 10 แห่ง รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2565 ระบุโครงการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานกิจการนักเรียน เช่น โครงการอบรมนักเรียนแกนนำป้องกันยาเสพติด โครงการวัคซีน Pfizer สำหรับนักเรียนอายุ 12 ปีขึ้นไป โครงการพัฒนานักเรียนสุขภาพดี โครงการสิ่งแวดล้อมดีเด่น โครงการจิตอาสา และโครงการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานพบปัญหา เช่น ขาดการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วม การประสานงานและบูรณาการโครงการไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการนิเทศติดตามงาน

งบประมาณไม่เพียงพอ และแผนงานไม่ชัดเจน ส่งผลให้งานไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงเสนอให้พัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ด้วยหลักการและเหตุผลในเบื้องต้นที่กล่าวมานี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงสนใจศึกษา การบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 เพื่อการนำไปพัฒนาปรับปรุงแก้ไขและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร ในการร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินงาน และแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานร่วมกัน อีกทั้งยังได้นำข้อมูลเพื่อนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานกิจการนักเรียน ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 3 จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูของกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำนวนทั้งสิ้น 109 คน เนื่องจากประชากรมีจำกัด ผู้วิจัยจึงใช้ประชากรทั้งหมดจำนวน 109 คนแทนกลุ่มตัวอย่าง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต3 ผู้วิจัยศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนงานกิจการ

นักเรียน 2) ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม 4) ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5) ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 6) ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือเพื่อการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert, 1976 คือ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 121)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) เพื่อสอบถามข้อเสนอแนะการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างกลุ่มเป้าหมายโดยใช้ t-test และ One-way ANOVA หรือ F-test ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe' Method)

ผลการวิจัย

สภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Ơ) สภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมและรายด้าน

การบริหารกิจการนักเรียน แบบมีส่วนร่วมของบุคลากร	ระดับการปฏิบัติ			
	μ	Ơ	อันดับ	แปลผล
1. ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน	3.90	0.67	5	มาก
2. ด้านการบริหารกิจการนักเรียน	3.91	0.56	4	มาก
3. ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม	3.99	0.67	1	มาก
4. ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3.85	0.64	6	มาก
5. ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	3.96	0.65	2	มาก
6. ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน	3.95	0.63	3	มาก
รวมเฉลี่ย	**3.92**	**0.64**	**-**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 3.92, Ơ = 0.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (μ = 3.99, Ơ = 0.67) รองลงมา คือ ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน μ (= 3.96, Ơ = 0.65) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (μ = 3.85, Ơ = 0.64) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และระดับประสบการณ์การทำงาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. การศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า

3.1 ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน ควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตามแผน ดำเนินงานตามแผน ประเมินผลการดำเนินงาน

3.2 ด้านการบริหารกิจการนักเรียน ควรมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบงานกิจการนักเรียน แต่งตั้งบุคลากรที่เหมาะสมที่สามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เครือข่ายผู้ปกครอง หน่วยงานที่รับผิดชอบ สามารถประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง ประเมินผลและติดตามผลการปฏิบัติงานได้

3.3 ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม ควรจัดทำคู่มือนักเรียนกฎระเบียบของโรงเรียน ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัยเป็นประจำและต่อเนื่อง ประเมินผลการดำเนินงานและ

รายงานผลการส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัย

3.4 ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรแต่งตั้งครูประจำชั้นและมอบหมายให้ครูให้ดูแลรับผิดชอบดำเนินการดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่มีปัญหาที่เป็นกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา จัดทำข้อมูลนักเรียนที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา ทำข้อมูลนักเรียนที่ควรได้รับการส่งต่อ จัดทำข้อมูลเพื่อขอรับทุนการศึกษาเพิ่มเติม

3.5 ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ควรรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ให้นักเรียนสามารถแสดงออกการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ควรส่งเสริมประชาธิปไตยโดยเริ่มที่ห้องเรียน ให้นักเรียนเห็นความสำคัญของหลักประชาธิปไตย

3.6 ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน ควรประเมินผลงานกิจการนักเรียนโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมิน มีหลักฐานให้ตรวจสอบได้ ประเมินผลในระดับหน่วยงานย่อยภายในโรงเรียน ประเมินในรูปแบบของคณะกรรมการสภานักเรียน สามารถวิเคราะห์ผลการประเมินผลงานกิจการนักเรียน และนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการ การดำเนินงานกิจการนักเรียน

อภิปรายผล

1. การบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า (1) ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน ผู้บริหารและครูมีการวางแผนการทำงานที่เป็นระบบ ทำให้บุคลากรสามารถที่จะบริหารงานได้คล่องตัว (2) ด้านการบริหารกิจการนักเรียน ผู้บริหารและครูมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้ในการบริหารงานกิจการนักเรียนทำให้ระบบการบริหารเกิดความคล่องตัว มีโปรแกรมรองรับในการจัดเก็บข้อมูลได้ครอบคลุมอยู่ในความปลอดภัยสูงโดยสามารถเรียกใช้ข้อมูลได้สะดวกทันท่วงที (3) ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนและกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษามีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำทุกปีการศึกษา ให้นักเรียนได้เข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันระหว่างโรงเรียน (4) ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนการบริหารงานด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาสามารถที่จะเรียกใช้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน ในด้านพฤติกรรมที่จะต้องพัฒนา แก้ไข การคัดกรองนักเรียนยากจนเพื่อจะสามารถให้ความช่วยเหลือได้ทันเวลา สามารถวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวได้อย่างรวดเร็วและทันเหตุการณ์ (5) ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ผู้บริหารและครูได้มีการส่งเสริมรูปแบบ

ประชาธิปไตยเริ่มตั้งแต่ระดับในชั้นเรียนจนถึงสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การทำกิจกรรมสภานักเรียน (6) ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนเนื่องจากผู้บริหารและครูมีการประเมินผลงานในด้านการบริหารงานกิจการนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จึงนำผลจากการประเมินสะท้อนปัญหา ทำให้มีความเข้าใจในงานจนส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอนัญญา เรืองวานิช (2557, หน้า 101) กล่าวว่าการบริหารกิจการนักเรียนถือว่าเป็นงานที่เกี่ยวกับการ ควบคุมดูแลนักเรียนให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เสริมสร้างให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดี มีระเบียบวินัยมี คุณธรรม จริยธรรม พร้อมที่จะเติบโตเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศต่อไปในอนาคต งานบริหาร กิจการนักเรียนเป็นงานที่มุ่งช่วยสร้างคุณสมบัติสำคัญที่มุ่งหวังให้แก่นักเรียน ส่งเสริมการเรียนและ ชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตไปด้วยดี มีวินัยในตนเอง งานบริหารกิจการ นักเรียนเป็นงานซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความเข้าใจในหลักการและกระบวนการบริหาร และ ต้องให้ความสนใจและเอาใจใส่ในงานกิจการนักเรียนไม่น้อยไปกว่างานอื่น ๆ และมาลินี เกศธนากร (2556, หน้า 28) กล่าวว่า การพัฒนางานกิจกรรมนั้นเป็นการพัฒนานักเรียนส่งเสริมในด้านความสามารถ ความรู้ความสนใจของนักเรียนในทุกด้าน เช่น ด้านร่างกาย ด้านสภาพทางอารมณ์ ความคิดสติปัญญา ให้มีกรอบที่เป็นแนวทางนำไปสู่การบริหารงานตามแผนและนโยบายของโรงเรียน โดยไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอนทางวิชาการเป็นการนำนักเรียนไปสู่สังคมแห่งการทำงาน ก่อเกิด สังคมที่เกิดการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติ ทำให้เกิดการฝึกฝนในทางที่ดีทุกด้านทั้งคุณธรรม จริยธรรม งาน กิจกรรมนักเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นประชากรที่ดี มีทักษะความรู้ที่ดี เหมาะสมถูกต้องตามบทบาทหน้าที่ เคารพในกฎระเบียบของโรงเรียนและสังคม นำไปสู่ทักษะการใช้ชีวิตอย่างบุคคลที่มีคุณภาพ อันจะนำพาซึ่งความสุขความเจริญแก่สังคมและมวลมนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตยา เวชกรณ์ (2558, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและเสนอแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในอันดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของวราภรณ์ บุญดอก (2559, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนมัธยม วัดหนองจอก สังกดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารกิจการนักเรียนของครูโรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก สังกดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตยา เวชกรณ์ (2559, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในอันดับมากสอดคล้องกับงานวิจัยของธนาภา ชมภูธัญ (2559, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนบ้านแม่จะเราสองแคว สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานกิจการนักเรียน โรงเรียน

บ้านแม่จะเราสองแคว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับงานวิจัยของปวันรัตน์ ชันษา, กัญญ์รัชการย์ นิลวรรณ (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานกิจการนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานกิจการนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของฮอลล์ (Hall, B. R., 1991, pp. 3574-A) ได้ทำการศึกษาลักษณะการเสี่ยงของนักเรียนที่ย้ายข้ามกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนอเมริกันจำนวนหนึ่งในสามของทั้งหมดเสี่ยงต่อการล้มเหลวในโรงเรียน นักเรียนเหล่านี้มีลักษณะร่วมกัน เช่น เชื้อชาติ ความยากจน ครอบครัวที่มีเฉพาะพ่อหรือแม่เพียงอย่างเดียวความสามารถทางภาษาที่จำกัดหรือปัจจัยอื่น ๆ

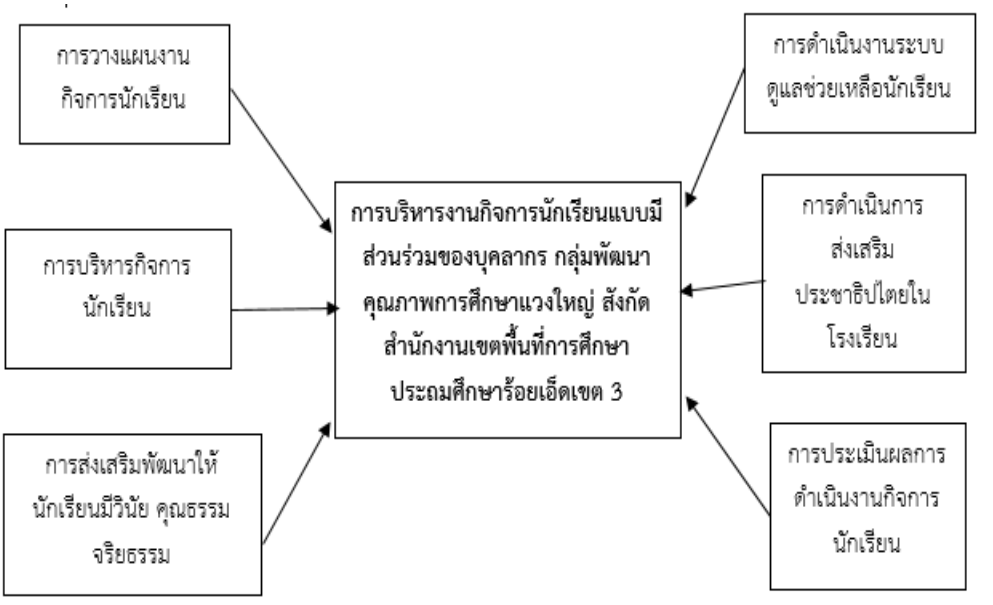
2. การเปรียบเทียบการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามระดับประสบการณ์การทำงานโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีตำแหน่งที่ต่างกัน ผู้บริหารจะใช้หลักการและวิธีการบริหารงาน บริหารคนที่แตกต่างจากครูผู้สอน จึงให้เกิดมุมมองที่ต่างกัน ระดับการศึกษาที่ต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นและการดำเนินงาน ทักษะของแต่ละบุคคล เพราะการศึกษาแต่ละระดับสามารถพัฒนาศักยภาพของคนในระดับที่แตกต่างกัน ประสบการณ์ทำงานที่ต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการจัดการกับปัญหา มุมมองของการบริหารงาน ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานที่มากกว่าจะสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนางานได้มากกว่าคนที่มีประสบการณ์ที่น้อยกว่า เพราะฉะนั้นระดับประสบการณ์การทำงานที่ต่างกันจะสามารถนำมาพัฒนาระบบการทำงานได้แตกต่างกัน ดังนั้นตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานส่งผลให้การบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วม เกิดความแตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ บุญดอก (2559, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนมัธยม วัดหนองจอก สังกดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารกิจการนักเรียนของครูกลุ่มโรงเรียน มัธยมวัดหนองจอก สังกดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำแนกตามเพศ และ

ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาภา ชมภูธัญ (2559, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนบ้านแม่จะเราสองแคว สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของ ผู้ปกครองเพศชายและเพศหญิงเกี่ยวกับงานบริหารงานกิจการนักเรียน โรงเรียนบ้านแม่จะเราสองแคว สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ทุกด้านมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะการบริหารงานกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาแวงใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 3 พบว่า ควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติตามแผน มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบงานกิจการนักเรียน แต่งตั้งบุคลากรที่เหมาะสมที่สามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและเครือข่ายผู้ปกครอง และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัยที่ดี ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สถานศึกษามีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตามแผน ดำเนินงานตามแผน ประเมินผลการดำเนินงาน การบริหารกิจการนักเรียนโดยการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบงานกิจการนักเรียน แต่งตั้งบุคลากรที่เหมาะสมที่สามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เครือข่ายผู้ปกครอง หน่วยงานที่รับผิดชอบ สามารถประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง ประเมินผลและติดตามผลการปฏิบัติงานได้ ส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม จัดทำคู่มือนักเรียนกฎระเบียบของโรงเรียน ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัยเป็นประจำและต่อเนื่อง ประเมินผลการดำเนินงานและรายงานผลการส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัย มอบหมายให้ครูดูแลรับผิดชอบดำเนินการดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา จัดทำข้อมูลนักเรียนที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพัชร เกตุรัตน์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ราชบุรี พบว่า ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารกิจการนักเรียนของเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ราชบุรี มีดังนี้ 1) ควรมีการรวบรวมข้อมูลและจัดทำระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียนให้ครบถ้วนตามขั้นตอน 2) ควรมีการดำเนินการในส่วนของการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบงานกิจการนักเรียนให้ชัดเจน 3) ควรมีการวิเคราะห์ และจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำและต่อเนื่อง 4) ควรมีการคัดกรองนักเรียนอย่างสม่ำเสมอทุกภาคเรียน 5) ควรมีการชี้แจงเผยแพร่หลักการประชาธิปไตยในโรงเรียนให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมชัดเจน 6) ควรมีการประเมินผลงานกิจการนักเรียนโดยมีหลักฐานให้ตรวจสอบได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้รับองค์ความรู้จากการศึกษา คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา 6 ด้าน คือ 1. ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน 2. ด้านการบริหารกิจการนักเรียน 3. ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม 4. ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5. ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 6. ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.จำกัด.

กรมวิชาการ. (2545). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

ธนาภา ชมภูธัญ. (2559).*การบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนบ้านแม่จะเราสองแคว สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2.*การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัย

ระดับชาติ ครั้งที่ 3 ก้าวสู่ทศวรรษที่ 2: บูรณาการงานวิจัย ใช้องค์ความรู้ สู่ความยั่งยืน ณ วิทยาลัย นครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, 17 มิถุนายน 2559.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

ปวันรัตน์ ชันษา, กัญญ์รัชการย์ นิลวรรณ. (2560). *การพัฒนาการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานกิจการนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2.* วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 13(3), 8-9.

มาลินี เกศธนากร. (2556). *การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธของบุคลากร ทางการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วราภรณ์ บุญดอก. (2559). *สภาพและปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนมัธยม วัดหนองจอก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภิญโญ เพ็งดา. (2550). *การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน ในจังหวัดกำแพงเพชร.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สุรพัชร เกตุรัตน์. (2561). *การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการราชบุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อนัญญา เรืองวานิช. (2557). *แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3*. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 7(2), 101.

อาทิตยา เวชกรณ์. (2558). *แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ในจังหวัดนครสวรรค์.* การประชุมสัมมนาวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษาและการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 16

อาทิตยา เวชกรณ์. (2559). *แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.

Hall, B. R. (1991). A study of at risk characteristics of these students who moved beyond the at risk group. *Dissertation Abstracts International,15*(2), 3574-A.

Likert, R. (1976). New way and Managing Conflict. NewYork: McGraw-Hill.

การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

PERSONNEL ADMINISTRATION BASED ON THE NEW MORAL SYSTEM OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE ROI ET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

[1]ธนากร ศรีทอง และ [2]พระครูชัยรัตนากร

[1]Thanakorn Srithong and [2]Phrakruchairattanakorn

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยเขตร้อยเอ็ด, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.

[1]tomidd54@gmail.com

Received: October 27, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มี 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

---

[1] นักศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

[2] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

คือ ด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง 2) การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยจำแนกตามอายุระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า (1) ด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง สถานศึกษาควรประเมินความต้องการอัตรากำลังโดยใช้ข้อมูลนักเรียนในพื้นที่การบริการและแผนการจัดชั้นเรียนอย่างเสมอภาค (2) ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาควรสรรหาบุคคลหรือความรับผิดชอบงานต่างๆ ต้องไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมือง การวิเคราะห์เพื่อสรรหาบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่ง (3) ด้านการพัฒนาบุคลากร สถานศึกษาควรรฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร ตามนโยบายของรัฐบาล (4) ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาควรยกย่องชมเชยบุคลากรที่มีความตั้งใจปฏิบัติงานและให้สวัสดิการแก่บุคลากรโดยทั่วถึงกันอย่างยุติธรรม (5) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร สถานศึกษาควรรประกาศขั้นตอน เกณฑ์และวิธีการ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างทั่วถึงและโปร่งใส กำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์การประเมินผลการปฏิบัติงานชัดเจน

คำสำคัญ การบริหารงานบุคคล, หลักระบบคุณธรรมแนวใหม่, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this thesis research are: 1) to study Personnel administration based on the new moral system of School administrators under The Roi Et Primary Educational Service Area Office 3 2) to compare Personnel administration based on the new moral system of School administrators under The Roi Et Primary Educational Service Area Office 3, classified by age, education level, experience, and 3) to study recommendations for Personnel administration based on the new moral system of School administrators under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 3. The results showed that 1) Personnel administration based on the new moral system of School administrators under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 3 was overall at a high level. The areas with the highest to lowest averages were Personnel recruitment and selection, followed by Personnel development, Personnel performance evaluation, and Personnel maintenance. The aspect with the lowest average value was position planning. 2) Comparison of Personnel administration based on the new moral

system of School administrators under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 3, classified by age, education level, and work experience. Overall, they were significantly different at the .05 level. 3) Recommendations for Personnel administration based on the new moral system of School administrators under the Roi Et Primary Educational Service Area Office 3, found that (1) Placement planning: Schools should assess staffing needs using student data in their service areas and equitable classroom placement plans. (2) Personnel recruitment and selection: School administrators should recruit individuals or work responsibilities that were not influenced by politicians, Analysis to recruit personnel suitable for the position. (3) Personnel development, educational institutions should train and develop personnel in accordance with government policy. (4) Personnel maintenance: School administrators should praise and compliment personnel who were dedicated to their work and provide welfare to personnel equally and fairly. (5) Personnel performance evaluation: Educational institutions should announce the procedures, Criteria and methods Evaluate performance thoroughly and transparently, clearly define the policy and objectives of performance evaluation.

Keywords: Personnel Administration, the New Moral System, School Administrators

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดกรอบการบริหารงานบุคคลไว้ดังนี้การบริหารงานบุคคลเป็นภารกิจที่สำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาได้ปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาให้มีการดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัวอิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารโรงเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องดำเนินการในภารกิจหลัก คือ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการ วินัยและการรักษาวินัย และการออกจากราชการ แต่การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่ยุ่งยากและซับซ้อนเพราะต้องทำงานเกี่ยวข้องกับคน ซึ่งมีความรู้ความสามารถตลอดจนมีความสำนึกที่แตกต่างกันและที่สำคัญคนมีชีวิตจิตใจ มีอารมณ์ ผู้บริหารจึงต้องประสบปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารงานบุคคล ซึ่งปัญหาที่สำคัญได้แก่ ปัญหาการวางแผนการบริหารบุคลากร ปัญหาการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ปัญหาการพัฒนาบุคลากร ปัญหาการประเมินผลในการปฏิบัติงาน ปัญหา

การให้บุคลากรพ้นจากงาน และปัญหาการควบคุมกำกับติดตามและนิเทศบุคลากร (กระทรวงศึกษาธิการ 2546, หน้า 51-52)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทางด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปให้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงดังนั้นการบริหารงานบุคคลจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับการมอบอำนาจการบริหารงานบุคคลโดยตรงตามกฎหมายนั้นในการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนนั้นจำเป็นจะต้องมีกฎหมายระเบียบแบบแผนในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความเจริญมั่นคงในวิชาชีพครู ผู้ที่ปฏิบัติถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของทางราชการย่อมถือว่าครูเป็นผู้มีคุณธรรมเหมาะสมกับที่เป็นปูชนียบุคคล ปัจจัยสำคัญคือจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในกฎหมาย ระเบียบแบบแผนของการปฏิบัติราชการในแต่ละเรื่องเป็นอย่างดี (ธีระ รุญเจริญ, 2546, หน้า 65) และบุคลากรในองค์กรจะทำงานเป็นทีมได้ดียิ่งต้องมีนักบริหารที่มีหลักคุณธรรมแนวใหม่คอยกำกับดูแล ซึ่งการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่มีหลักการเน้นให้ความยุติธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่เห็นแก่ความสนิทสนมคุ้นเคยและรูปแบบการดำเนินงานเกี่ยวกับบุคลากรครู โดยยึดหลักความถูกต้อง 4 ประการ ได้แก่ 1.หลักความสามารถ หมายถึง การยึดถือความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน 2. หลักความเสมอภาคทางโอกาส หมายถึง การให้โอกาสที่เสมอภาคโดยทั่วกันในหน่วยงานสถานศึกษา 3. หลักความมั่นคงในหน้าที่ หมายถึง ความมั่นคงในการได้รับความคุ้มครองว่าจะไม่ถูกกลั่นแกล้งหรือถูกให้ออกจากงานและมีสวัสดิการที่ดี และ 4. หลักความเป็นกลางทางการเมือง หมายถึง การไม่เปิดโอกาสให้มีการใช้อิทธิพลทางการเมืองเข้าแทรกแซงในกิจการงาน

การบริหารสถานศึกษาตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ปัจจุบันส่วนมากมีปัญหาด้านบุคลากรไม่ครบตามกรอบอัตรากำลังที่วางไว้ ขาดแคลนครูวิชาเอกและศึกษานิเทศก์ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานเนื่องจากการโยกย้าย บุคลากรบางส่วนไม่สามารถปฏิบัติงานตามจรรยาบรรณวิชาชีพชีพได้ และขาดการส่งเสริมการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจและมีปัญหาภาวะหนี้สิน ขาดการเสริมแรงจากคณะผู้บริหาร และยิ่งสำคัญกว่านั้น คือ สภาพของผู้บริหารและบุคลากรมีคุณธรรมมากน้อยเพียงใด หลักการบริหารบุคคลที่ผู้บริหารควรมีนั้น คือ หลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ ซึ่งเป็นหลักประพฤติที่จะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3, 2565, หน้า 20)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ซึ่งผลการวิจัยคาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3 ได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 212 คน และครู 1,446 คน ใน 5 อำเภอ รวม 213 โรงเรียน ได้แก่ อำเภอโพนทอง จำนวน 480 คน อำเภอเสลภูมิ จำนวน 502 คน อำเภอเมยวดี จำนวน 122 คน อำเภอโพธิ์ชัย จำนวน 256 คน และอำเภอหนองพอก จำนวน 298 คน รวมทั้งสิ้น 1,658 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3, 2565)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3 จำนวนทั้งสิ้น 313 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 40 คน และครู 273 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และ มอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) โดยใช้วิธีการแบ่งกลุ่มด้วยวิธีการจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามแนวคิดการบริหารงานบุคคลที่สังเคราะห์ได้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนกำลังคน 2) ด้านการสรรหาคัดเลือกบุคลากร 3)ด้านการพัฒนาบุคลากร 4) ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร 5) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร ตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถ 2) ความเสมอภาคทางโอกาส 3) ความมั่นคงในอาชีพ 4) ความเป็นกลางทางการเมืองซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ซึ่งมี 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 เป็นแบบปลายเปิด (Open-ended)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างกลุ่มเป้าหมายโดยใช้ t-test และ One-way ANOVA หรือ F-test ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe' Method)

ผลการวิจัย

การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมและรายด้าน

การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการปฏิบัติ			
	$\overline{X}$	S.D.	อันดับ	แปลผล
1. ด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง	4.31	0.44	5	มาก
2. ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร	4.42	0.32	1	มาก
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.39	0.36	2	มาก
4. ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร	4.32	0.46	4	มาก
5. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร	4.34	0.47	3	มาก
รวมเฉลี่ย	**4.35**	**0.41**	**-**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.35, S.D.=0.41) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร ($\overline{X}$ =4.42, S.D.=0.32) รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาบุคลากร ($\overline{X}$ =4.39, S.D.=0.36) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร ($\overline{X}$ =4.34, S.D.=0.47) ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ($\overline{X}$ =4.32, S.D.=0.46) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง ($\overline{X}$ =4.31, S.D.=0.44)

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามอายุ และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามอายุ

การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรม	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1. ด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง	ระหว่างกลุ่ม	.406	2	.203	1.033	.357
	ภายในกลุ่ม	60.928	310	.197		
	รวม	**61.334**	**312**			
2. ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	.386	2	.193	1.847	.159
	ภายในกลุ่ม	32.398	310	.105		
	รวม	**32.784**	**312**			
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	1.422	2	.711	5.697	.004*
	ภายในกลุ่ม	38.694	310	.125		
	รวม	**40.116**	**312**			
4. ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	3.758	2	1.879	9.423	.000*
	ภายในกลุ่ม	61.816	310	.199		

	รวม	**65.574**	**312**			
5. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	4.404	2	2.202	10.602	.000*
	ภายในกลุ่ม	64.381	310	.208		
	รวม	**68.785**	**312**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามอายุ โดยรวมและด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร และด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง และด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรไม่แตกต่างกัน เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่	**ความแปรปรวน**	SS	df	MS	F	Sig
1. ด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง	ระหว่างกลุ่ม	4.844	2	2.422	13.290	.000*
	ภายในกลุ่ม	56.490	310	.182		
	รวม	**61.334**	**312**			
2. ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	3.438	2	1.719	18.156	.000*
	ภายในกลุ่ม	29.347	310	.095		
	รวม	**32.784**	**312**			
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	5.742	2	2.871	25.891	.000*
	ภายในกลุ่ม	34.374	310	.111		
	รวม	**40.116**	**312**			
4. ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	11.659	2	5.830	33.520	.000*
	ภายในกลุ่ม	53.915	310	.174		
	รวม	**65.574**	**312**			
5. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	10.863	2	5.432	29.071	.000*
	ภายในกลุ่ม	57.921	310	.187		
	รวม	**68.785**	**312**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามระดับการศึกษา

การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่	ระดับการศึกษา				t	Sig
	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี			
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
1. ด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง	4.27	0.42	4.40	0.48	-2.248	.026*
2. ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร	4.38	0.34	4.49	0.28	-3.053	.046*
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.36	0.36	4.46	0.34	-2.355	.428
4. ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร	4.29	0.45	4.38	0.48	-1.438	.002*
5. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร	4.32	0.47	4.38	0.46	-.969	.150
รวม	**4.33**	**0.41**	**4.42**	**0.40**	**-2.318**	**.000***

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

3.ข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

ตารางที่ 5 ข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

ลำดับ	ข้อเสนอแนะ
1. ด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง	
1	สถานศึกษาควรมีการประเมินความต้องการอัตรากำลังโดยใช้ข้อมูลนักเรียนในพื้นที่การบริการและแผนการจัดชั้นเรียนอย่างเสมอภาค
2	สถานศึกษาควรมีการให้ความเป็นธรรมในการย้ายโอนตามสิทธิระเบียบของราชการ
3	และสถานศึกษาควรมีการจัดทำแผนอัตรากำลังของสถานศึกษาตามความสามารถ
2. ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร	
1	ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสรรหาบุคคลหรือความรับผิดชอบงานต่างๆ ต้องไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมือง

2	สถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์เพื่อสรรหาบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่ง
3	สถานศึกษาควรสร้างเครื่องมือในการประเมินเกณฑ์การสรรหาต้องมีคุณภาพสามารถวัด คนเก่ง คนดีมาเป็นครูอย่างเสมอภาค
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร	
1	สถานศึกษาควรมีการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร ตามนโยบายของรัฐบาลโดยมิได้คำนึงถึงพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งที่ตนชอบ
2	ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดให้มีการอบรม พัฒนาตนเอง เพื่อตำแหน่งที่สูงขึ้น
3	ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ารับการอบรมพัฒนาความรู้ ความสามารถอย่างเสมอภาค
4	ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดให้ผู้ปฏิบัติงานเข้ารับการอบรมให้เหมาะกับความรู้ความสามารถ และหน้าที่
4. ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร	
1	ผู้บริหารสถานศึกษาควรยกย่องชมเชยบุคลากรที่มีความตั้งใจปฏิบัติงาน
2	สถานศึกษาควรจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศที่ดีเหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่
3	ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้สวัสดิการแก่บุคลากรโดยทั่วถึงกันอย่างยุติธรรม

อภิปรายผล

1. การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารงานบุคคลเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาเพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์ การบำรุงรักษาและพัฒนาให้บุคลากรมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีปริมาณที่เพียงพอให้การปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาซึ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์หรือการบริหารงานบุคลากร ถือว่าเป็นหัวใจในการบริหารงาน องค์การใดมีระบบการบริหารงานที่ดีมีประสิทธิภาพเกิดผลสำเร็จของงานตามเป้าหมาย องค์การจะเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะการส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนในองค์การได้ทำงานอย่างเต็มความสามารถ มีความสุขและมีความก้าวหน้าในการทำงานโดยมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมีบุคลากรและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบขั้นตอน กติกา และวิธีการ มีทรัพยากรสนับสนุนและมีกระบวนการประเมินสถานศึกษาเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ การบริหารการศึกษามีความจำเป็นเพราะต้องการคนที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้านที่มีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถประยุกต์ใช้กับหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่เป็นระบบที่ยึดถือความถูกต้องที่จะเป็นคุณต่อการบริหารคน ซึ่งได้แก่ การนำความรู้ ความสามารถ ทักษะ และความประพฤติ มาใช้ในการบริหารงานบุคคล (Merit System) ยึดถือหลักสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความสามารถ ความเสมอ

ภาคในโอกาส ความมั่นคงในอาชีพการงาน และความเป็นกลางทางการเมือง การนำระบบคุณธรรมมาใช้ในการบริหารงานบุคคลจะสามารถขจัดระบบอุปถัมภ์ (Patronage) ออกไปกับความต้องการให้ได้ผู้มีความรู้ความสามารถไว้ปฏิบัติงานโดยเปิดโอกาสให้เท่าเทียมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ อัจฉรา สังข์สุวรรณ (2557) กล่าวว่า ระบบคุณธรรม เป็นวิธีการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน โดยการใช้การสอบรูปแบบต่างๆ เพื่อประเมินความรู้ ความสามารถของบุคคลที่มีคุณสมบัติครบตามต้องการโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลทางการเมืองหรือส่วนตัวเป็นสำคัญ การบริหารงานบุคคลตามระบบคุณธรรมยึดหลักการ 4 ประการ คือ ความเสมอภาคในโอกาส หลักความสามารถ หลักความมั่นคงในอาชีพการงาน และหลักความเป็นกลางทางการเมือง และสอดรับกับงานวิจัยของ สีวรรณ์ ไชยกุล (2562, หน้า 11) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามอายุ ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การปฏิบัติงานของบุคลากรในแต่ละช่วงวัย มีศักยภาพในการทำงานแตกต่างกัน จึงส่งผลต่อมีความรู้สึกนึกคิดที่มีกับผู้บริหารต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันซึ่งบุคลากรแต่ละคน ล้วนแต่มีประสบการณ์ ปฏิบัติงานที่แตกต่างกันไปทั้งสิ้น จึงส่งผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป และบุคลากรที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน จึงส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติพร สิมสวัสดิ์ (2561, หน้า 86-99) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระนอง ผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระนอง พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีอายุและ ประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระนอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า ด้านการวางแผนกำหนดตำแหน่ง สถานศึกษาควรประเมินความต้องการอัตรากำลังโดยใช้ข้อมูลนักเรียนในพื้นที่การบริการและแผนการจัดชั้นเรียนอย่างเสมอภาค ให้ความเป็นธรรมในการย้ายโอนตามสิทธิ

ระเบียบของราชการ และจัดทำแผนอัตรากำลังของสถานศึกษาตามความสามารถ ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาควรสรรหาบุคคลหรือความรับผิดชอบงานต่างๆ ต้องไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมือง การวิเคราะห์เพื่อสรรหาบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่ง และควรสร้างเครื่องมือในการประเมินเกณฑ์การสรรหาต้องมีคุณภาพสามารถวัด คนเก่ง คนดีมาเป็นครูอย่างเสมอภาค ด้านการพัฒนาบุคลากร สถานศึกษาควรรฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร ตามนโยบายของรัฐบาลโดยมิได้คำนึงถึงพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งที่ตนชอบ จัดให้ผู้ปฏิบัติงานเข้ารับการอบรมให้เหมาะกับความรู้ความสามารถ และหน้าที่ ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาควรยกย่องชมเชยบุคลากรที่มีความตั้งใจปฏิบัติงาน และให้สวัสดิการแก่บุคลากรโดยทั่วถึงกันอย่างยุติธรรมด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร สถานศึกษาควรรประกาศขั้นตอน เกณฑ์และวิธีการ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง และโปร่งใส กำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์การประเมินผลการปฏิบัติงานชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สีวรรณ์ ไชยกุล (2562, หน้า 11) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูพบว่าควรมีการจัดสรรอัตรากำลังให้มีความเหมาะสม มีการสนับสนุนให้บุคลากร มีการพัฒนาและหาความรู้เพื่อให้มีโอกาสในการปรับเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นโดยการประเมินจากการ ปฏิบัติงาน บุคลากรมีสิทธิในการลาได้ตามสิทธิที่มีและส่งเสริมให้สร้างผลงานเพื่อขอพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การบริหารงานบุคคลตามหลักระบบคุณธรรมแนวใหม่ ในบริบทของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 หมายถึง การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนที่เน้นยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ โดยใช้แนวทางและแนวปฏิบัติใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมและการศึกษาปัจจุบัน รวมถึงการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมควบคู่กันไป การบริหารแบบนี้สอดคล้องกับแนวทางของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่มุ่งเน้นให้การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของสังคม โดยการบริหารที่เน้นความโปร่งใส ยุติธรรม และยึดหลักคุณธรรม โดยมุ่งพัฒนาบุคลากรด้านความสามารถและจริยธรรมควบคู่กัน ผ่านกระบวนการสรรหา พัฒนา ประเมิน และส่งเสริมที่ชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ นั้น สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีในองค์กรได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช* 2545. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

ฐิติพร สิมสวัสดิ์. (2561). *การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐในเขตอำเภอเมืองจังหวัดระนอง.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ธีระ รุญเจริญ. (2546). *การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3. (2565). *รายงานการสังเคราะห์รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report) ปีการศึกษา 2565*. สืบค้นออนไลน์จาก: https://anyflip.com/tcytw/wzdg/basic เมื่อ 24 มิถุนายน 2567

สีวรรณ์ ไชยกุล. (2562). *การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 3*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

อัจฉรา สังข์สุวรรณ (2550). *การบริหารงานบุคคล: การศึกษาเฉพาะกรณีสถาบัน.* เทคโนโลยี พระจอมเกล้า วิทยาเขตพระนครเหนือ. กรุงเทพฯ: สถาบัน.

Krejcie, R.V., & D.W. *Morgan*. (1970). “Determining Sample Size for Research Activities”. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3) : 607 – 610

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

PUBLIC PARTICIPATION IN COMMUNITY DEVELOPMENT, HUAI SAI NUEA VILLAGE, HUAI HIA SUBDISTRICT, NAKHON THAI DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

[1]เกษม อิ่มทุ่งน้อย

[1]Kasem Imthungnoi

มหาวิทยาลัยภาคกลาง, ประเทศไทย

The University of Central Thailand

kaseam_eim@hotmail.com

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 25, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่ระดับชุมชน หมู่บ้าน และในทุกระดับ และต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจและเป็นประชาธิปไตย และหมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งมีชาวเย้าและลีซอมารวมอยู่ด้วย ในอดีตประชาชนส่วนหนึ่งได้เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ตามแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมือง ต่อมาได้มอบตัวกับรัฐบาลเพื่อร่วมพัฒนาชาติไทย ซึ่งนับได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และหมู่บ้านห้วยทรายเหนือในปัจจุบันยังมีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัญหาป่าไม้เสื่อมโทรม และปัญหาอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบในการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพและแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

[1]อาจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคกลาง

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และข้อเสนอแนะ ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการเสนอแนวทางการพัฒนาและออกเสียงประชาคม ควรส่งเสริมความรู้ให้ผู้นำหมู่บ้านเกี่ยวกับการพัฒนา และนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ทำงาน ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ควรเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนในการอนุรักษ์อ่างเก็บน้ำห้วยทรายและเสริมสร้างมาตรการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และควรส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชนในหมู่บ้าน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม การพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ

Abstract

The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 gave importance to public participation in national development from the community level, village level and all levels in the voluntary and democratic manner. Huai Sai Nuea Village, Huai Hia Subdistrict, Nakhon Thai District, Phitsanulok Province was a Hmong hill tribe village, which also included Yao and Lisu people. In the past, some villagers joined the Communist Party of Thailand according to political ideology. Later, they surrendered to the government and helped develop the country, which was continually ongoing until the present. Huai Sai Nuea Village currently still encountered environmental problems, forest degradation, and other problems that affected the lives of people in the village. Therefore, the researcher aimed to study the conditions and guidelines for public participation in community development in 4 aspects: participation in decision-making, participation in operations, participation in benefits, and participation in monitoring and evaluation. It was recommended that the public should be encouraged to participate in policy-making together with government agencies in proposing development guidelines and voting in the community. The village leaders should be educated about development and apply the principles of good governance to their work. Moreover, the public should be encouraged to participate in solving village problems. Cooperation between relevant agencies and the public should be

strengthened in conserving Huai Sai Reservoir and measures to maximize water usage. The career development for the public should be promoted by the relevant agencies by enhancing knowledge.

Keywords: Participation, Community development, Huai Sai Nuea Village

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการพัฒนา เพราะเป็นการนำไปสู่การปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหา เพื่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ ในการแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของประชาชน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนการกำหนดนโยบาย การออกกฎหมายที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน และหน่วยงานของรัฐต้องจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้ มาตรา 57(1) รัฐต้องอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงาม จัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับการทำกิจกรรม โดยต้องส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย มาตรา 57(2) รัฐต้องอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยต้องให้ประชาชน และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ และมาตรา 78 รัฐต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ การจัดทำบริการสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริต รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้น

จากประเด็นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นหน้าที่ของรัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่ระดับชุมชน หมู่บ้าน และในทุกระดับ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเป็นไปโดยความสมัครใจ เป็นประชาธิปไตย ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย การวางแผน การดำเนินโครงการพัฒนา และการแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา โดยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจแตกต่างกันไปตามสภาพโครงสร้างการบริหาร นโยบาย และลักษณะเศรษฐกิจ สังคม ของประชาชน (ปัญญา เฉลียวชาติ, 2559) และตามแนวคิดของโคเฮนและอัพฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1981) ได้อธิบายถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วม มีดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจ กระบวนการแรกที่ต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ และเลือกนโยบาย 2) การมีส่วนร่วมในการ

ดำเนินงาน เป็นการช่วยเหลือในด้านทรัพยากร การบริหารงานและงบประมาน เป็นต้น 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เป็นการกระจายผลประโยชน์ของโครงการ กิจกรรม ที่มีขึ้นให้กับสังคมให้ทั่วถึง และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การประเมินผลนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลต่างๆในกลุ่มได้ และในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าจะต้องเริ่มต้นที่ประชาชน เพราะประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ตัวอย่างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ได้แก่ การประชุม การเป็นคณะกรรมการต่างๆ ของหมู่บ้าน การจัดเวรยามตรวจตราหมู่บ้าน การพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน เป็นต้น และหากหน่วยงานของรัฐเปิดโอกาส และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา จะทำให้บรรลุตามเป้าหมายยิ่งขึ้น

หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งเข้ามาตั้งถิ่นฐานแต่ดั้งเดิม โดยมีชาวเย้าและลีซอมารวมอยู่ด้วย ซึ่งตำบลห้วยเฮี้ยมีจำนวน 9 หมู่บ้านและอีก 8 หมู่บ้านเป็นชาวพื้นเมือง หมู่บ้านห้วยทรายเหนือตั้งอยู่ห่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ช่วงระหว่าง จังหวัดเพชรบูรณ์ และ จังหวัดพิษณุโลก มีเส้นทางแยกเข้าถึงหมู่บ้านระยะทาง 12 กิโลเมตร สภาพพื้นที่เป็นภูเขาสลับกับหุบเขา มีความลาดเอียง และมีอ่างเก็บน้ำของหมู่บ้านสามารถเก็บน้ำได้ตลอดทั้งปี อาชีพดั้งเดิมของประชาชนคือการหาของป่า ปลูกพืชไร่ เช่น ข้าว ข้าวโพด ขิง เป็นต้น ปัจจุบันมีอาชีพทำการเกษตร เช่น ทำสวน ปลูกพืชไร่ และปลูกยางพารา คนในหมู่บ้านอยู่แบบพึ่งพากัน การสร้างบ้านเรือนจะสร้างด้วยวัสดุไม้ ที่หามาจากท้องถิ่น แต่ปัจจุบันนิยมสร้างบ้านเรือนเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก เพราะวัสดุหาซื้อได้ง่าย และมีความคงทน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือมีความเกี่ยวข้องกับการเมือง การปกครอง และการพัฒนามาจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน (แผนพัฒนาชุมชน 3 ปี พ.ศ. 2566 - 2568 หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ) สรุปลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ดังนี้ ในปี พ.ศ. 2502 - 2504 เริ่มมีการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ในบริเวณเขตรอยต่อสามจังหวัด ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดเลย เนื่องจากพื้นที่เป็นภูเขาสูง ป่ารกทึบ และมีถ้ำ ลำธารทางธรรมชาติต่างๆ จึงเหมาะแก่การตั้งฐานทัพ และการหลบซ่อนของกลุ่มแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยในปี พ.ศ. 2507 กระทรวงมหาดไทย ได้เสนออนุมัติให้สัญชาติแก่ประชาชนชาวเขาที่อาศัยในพื้นที่สูง และได้จัดตั้งโรงเรียนราษฎรขึ้นในบริเวณป่าข้อโป ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้านห้วยทรายเหนือประมาณ 10 กิโลเมตร และต่อมาประชาชนได้เคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยมากขึ้น โดยแบ่งออกเป็นสองหมู่บ้านคือ หมู่บ้านห้วยทรายใต้ และหมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ในปี พ.ศ. 2511 เกิดสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองขึ้น จึงทำให้ประชาชนทั้งสองหมู่บ้านมีแนวความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยประชาชนส่วนหนึ่งหนีเข้าป่าเพื่อเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และอีกส่วนหนึ่งก็อพยพไปตั้งถิ่นฐานในที่ใหม่ และทำให้เกิดการขัดแย้งต่อสู้กัน

ระหว่างประชาชนที่มีความเชื่อแตกต่างกันตามแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างแนวคิดประชาธิปไตยกับแนวคิดคอมมิวนิสต์เป็นเวลานาน จนถึงปี พ.ศ. 2523 รัฐบาลของไทยได้ประกาศขอยุติสงครามความขัดแย้งดังกล่าว และจะไม่เอาความผิดกับกลุ่มประชาชนที่ไปร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ที่กลับมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย โดยรัฐบาลจะให้ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ดังนั้นประชาชนจึงได้ออกมามอบตัวในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย และประชาชนได้เข้ามาอยู่รวมกันในหมู่บ้านดังเดิม และในปี พ.ศ. 2531 กระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศตั้งหมู่บ้านห้วยทรายเหนือจนถึงปัจจุบัน และจากเหตุการณ์การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ปี 2563 ของจังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่หมู่บ้านห้วยทรายเหนือได้เกิดปัญหาในเรื่องการเลือกตั้งขึ้น โดยในหน่วยเลือกตั้งที่ 6 เขตการเลือกตั้งที่ 3 บ้านห้วยทรายเหนือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีจำนวน 850 คน ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่มีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งเพียง 1 คน คือเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำหน่วย ส่วนประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เหลืออีกจำนวน 849 คนไม่ได้มาใช้สิทธิเลือกตั้งแต่อย่างใด (นวพร กลมปั่น, 2564) จากสาเหตุที่ประชาชนไม่ไปเลือกตั้ง เนื่องมาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ไม่ได้มาก่อสร้างถนนสายทางเข้าหมู่บ้านที่สัญจรไป – มาลำบากให้ดีขึ้นตามที่ประชาชนร้องขอที่ได้ตกลงไว้มาหลายปี จึงทำให้ประชาชนรวมตัวกันไม่ไปเลือกตั้ง (ไทยโพสต์, 20 ธันวาคม 2563) และในปี พ.ศ.2565 องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเฮี้ย ได้ขอรับเงินอุดหนุนเฉพาะกิจจากรัฐบาลมาทำการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กกว้าง 4 เมตร ตลอดความยาวถึงหมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกในการคมนาคม ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านความมั่นคง และด้านอื่นๆ และจากเหตุการณ์ที่ประชาชนหมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจทางเลือกของประชาชนที่ต้องการแสดงออกถึงปัญหาความต้องการเพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐมาแก้ไขปัญหาให้ และหมู่บ้านห้วยทรายเหนือในปัจจุบันยังมีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาน้ำเน่าและสิ่งปฏิกูลจากชุมชนไหลลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ปัญหาป่าไม้เสื่อมโทรม และปัญหาอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน และแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

2. เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมของโคเฮน และอัพฮอฟ (Cohen & Uphoff , 1981) มี 4 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 523 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร 1,391 คน โดยเป็นชาย 712 คน หญิง 679 คน (สำนักทะเบียนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ข้อมูลประชากร เดือนกุมภาพันธ์ 2567) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) จำนวน 523 คน โดย การเลือกแบบเจาะจง จากประชาชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ที่อ่านภาษาไทยได้และเข้าใจภาษาไทยเป็นอย่างดี จำนวน 217 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) โดยใช้เกณฑ์ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2554) แบบสอบถามประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบให้เลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ตอนที่ 3 เป็นถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ทั้งตอนที่ 2 และตอนที่ 3 จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เป็นแบบให้เลือกตอบ

ตอนที่ 4 เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Opened end questionnaire) ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก สรุปประเด็นหลักที่สำคัญ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จำนวน 217 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 31-39 ปี จบการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช. ปวส.หรืออนุปริญญา และประกอบอาชีพเกษตรกร

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม

ลำดับ	สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	ระดับการมีส่วนร่วม		
		$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.24	0.68	ปานกลาง
2	ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.22	0.66	ปานกลาง
3	ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.29	0.68	ปานกลาง
4	ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	3.26	0.63	ปานกลาง
ภาพรวม		**3.25**	**0.66**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ($\overline{X}$ = 3.29) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($\overline{X}$ = 3.26) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\overline{X}$ = 3.24) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\overline{X}$ =3.22) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม

ลำดับ	แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	ระดับการมีส่วนร่วม		
		$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.00	0.75	มาก
2	ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	4.05	0.72	มาก
3	ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.16	0.51	มาก
4	ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	4.48	0.50	มาก
ภาพรวม		**4.17**	**0.62**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($\overline{X}$ = 4.48) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\overline{X}$ = 4.16) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\overline{X}$ = 4.05) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\overline{X}$ = 4.00)

4. ผลการวิเคราะห์ ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามปลายเปิด มาทำการวิเคราะห์ สรุปได้ดังนี้ 1) ควรส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็นถึงแนวทางการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการออกเสียงประชาคม 2) ควรส่งเสริมผู้นำหมู่บ้านให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การวางแผนงานพัฒนา การดำเนินงานพัฒนา

ชุมชน และการประเมินผล ให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลนำมาใช้ในการทำงาน 3) ควรส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้าน ให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย ปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงาน ปัญหาเกี่ยวกับการได้รับผลประโยชน์ไม่ทั่วถึงของประชาชน และปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อหมู่บ้านต่างๆ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอะไร และในการแก้ปัญหาควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 4) ควรเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร โครงการ กิจกรรมพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือที่หน่วยงานรัฐมาดำเนินงานในพื้นที่หมู่บ้านห้วยทรายเหนือให้ประชาชนรับทราบ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และเป็นการเสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างประชาชนและหน่วยงานของรัฐ 5) ควรส่งเสริมความรู้ให้กับประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน เข้าใจถึงวิธีการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งในถังขยะ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้และควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมาทำการจัดเก็บการขยะในหมู่บ้านและรับซื้อขยะที่ประชนทำการคัดแยกไว้ 6) ควรเสริมสร้างความร่วมมือของคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและประชาชน ในการอนุรักษ์อ่างเก็บน้ำห้วยทราย เพื่อเข้าใจถึงประโยชน์และคุณค่าของน้ำ การใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและร่วมกันดูแลรักษาโดยคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยทราย จัดให้มีการประชุมและประชาสัมพันธ์ และ 7) ควรส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชนในหมู่บ้าน โดยการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะและสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือ ในการประกอบอาชีพ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาส่งเสริม อบรมและให้ความรู้

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จากการศึกษาพบว่าสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)หรืออนุปริญญาเป็นส่วนมาก ส่วนที่ไม่ได้เรียนหนังสือยังมีบางส่วน และระดับการศึกษา

ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรีน้อย ทำให้ประชาชนไม่เข้าใจถึงบทบาทของตนเองในการพัฒนาชุมชน และประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรต้องออกไปทำไร่ในพื้นที่ป่าเขาไกลออกไปจากหมู่บ้านตามวิถีของชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งทำให้ยากต่อการมาประชุมร่วมกัน ทำให้ขาดการร่วมมือของประชาชน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานน้อย โดยเฉพาะการเข้าร่วมประชุม และการลงประชามติของหมู่บ้าน ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ประชาชนยังขาดความรู้ในการติดตามและประเมินผล อาจด้วยประชาชนไม่เข้าใจในขั้นตอนการติดตามและประเมินผล และเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่ต้องทำการประเมิน ตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือของหน่วยงานรัฐด้วยกัน ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คำโก้ สุวันนุ (2561) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน บ้านห้วยกองเมืองปากช่อง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัย พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เกิดจากประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในเรื่องการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน และประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถม มัธยมเป็นส่วนมาก ส่วนระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรียังมีน้อย จึงทำให้เป็นอุปสรรคในการบริหารงาน และประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือและไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมต่างๆ ที่ทางหน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น ส่วนในด้านการดำเนินการตรวจสอบ ประชาชนไม่มีอำนาจตัดสินใจและรายงานความผิดปกติเกี่ยวกับการบริหารงานของเจ้าหน้าต่อคณะกรรมการ เพราะประชาชนยังเกรงกลัวอิทธิพลของนักการเมืองในท้องถิ่น หรือผู้มีอำนาจในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่

2. ผลการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จากการศึกษาพบว่าแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ประชาชนเลือกคือด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ทั้งนี้เพราะว่าประชาชนมีการแสดงความคิดเห็นโดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากโครงการที่หน่วยงานของรัฐมาดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านโดยตรง และประชาชนต้องการให้โครงการ กิจกรรมต่างๆ เกิดความต่อเนื่อง และมีความยั่งยืน จึงได้ให้ความสำคัญกับด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลมากกว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาประชาชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือได้รวมตัวกันเรียกร้องให้หน่วยงานรัฐมาก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กเข้าหมู่บ้าน มาเป็นระยะเวลานาน หน่วยงานของ

รัฐก็ไม่ได้ดำเนินการตามที่ตกลงไว้ ซึ่งเป็นผลมาจากข้อเสนอแลกเปลี่ยนทางการเมือง นับได้ว่าเป็นประสบการณ์ที่มีความทรงจำของประชาชนหมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ประชาชนหมู่บ้านห้วยทรายเหนือให้ความสำคัญกับการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับมากกว่าด้านอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิดา รุ่งโยธิน (2561) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านประเมินผล มีค่าคะแนนอยู่ในระดับมาก ด้านการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก ด้านรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

3. ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จากการศึกษาพบว่า ควรส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมผู้นำหมู่บ้านให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การกำหนดนโยบาย การวางแผนงานพัฒนา การดำเนินงานพัฒนาชุมชนและการประเมินผลให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลนำมาใช้ในการทำงาน ควรส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ควรเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาที่หน่วยงานของรัฐดำเนินงานในพื้นที่ให้ประชาชนรับทราบเพื่อให้เกิดความโปร่งใสยิ่งขึ้น ควรส่งเสริมความรู้ให้กับประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน ควรเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและประชาชน ในการอนุรักษ์อ่างเก็บน้ำห้วยทราย เพื่อเข้าใจถึงประโยชน์และการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และควรส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชนในหมู่บ้านในการเพิ่มทักษะ และสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิษณุ หยกจินดา (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี จากผลการวิจัยพบว่าข้อเสนอแนะ ควรกำหนดนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนติดตามผลการดำเนินงานของการพัฒนาในชุมชน ควรกำหนดนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และควรมอบหมายให้ประชาชนในหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมสังเกตการณ์และตรวจสอบการทำงานของผู้รับจ้างภายนอกที่มาทำงานพัฒนาในชุมชน และจัดให้มีโครงการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านทุ่งกร่าง ที่ประชาชนทุกคนได้มีโอกาสออกมาร่วมกันดำเนินงาน เช่น โครงการหน้าบ้านหน้ามอง โครงการประปาหมู่บ้าน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาพบว่า สภาพการมีส่วนของร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลกที่ศึกษา 4 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงอันดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ด้านการมี ส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และข้อเสนอแนะ ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายร่วมกับ หน่วยงานภาครัฐในการเสนอแนวทางการพัฒนาและออกเสียงประชาคม ควรส่งเสริมความรู้ให้ผู้นำหมู่บ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมการพัฒนาและนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการทำงาน ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ควรเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนในการอนุรักษ์อ่างเก็บน้ำห้วยทราย และเสริมสร้างมาตรการในการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และควรส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชนในหมู่บ้านโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาส่งเสริมและให้ความรู้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปใช้ และควรทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน และควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมต่างๆของหมู่บ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

เอกสารอ้างอิง

คำโก้ สุวันนุ. (2561). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยกองเมืองปากซ่อง แขวงจำปาสัก สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ไทยโพสต์. (2563). *ช็อค! พิษณุโลกปิดหีบบัตรเลือกตั้งไม่ให้ชาวบ้านห้วยทรายเหนือประท้วงไม่ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั้งหมู่บ้าน*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2567, จาก: https://www.thaipost.net/main/detail/87469.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS.* (พิมพ์ครั้งที่ 17). นนทบุรี : เอส.อาร์. การพิมพ์.

นวพร กลมปั่น. (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการไม่ไปเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนบ้านห้วยทรายเหนือ ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.

ปัญญา เฉลียวชาติ. (2559). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบล นครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

วนิดา รุ่งโยธิน. (2561). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี.* วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิษณุ หยกจินดา. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ห้วยทรายเหนือ, หมู่บ้าน. (2566). *แผนพัฒนาชุมชน 3 ปี พ.ศ. 2566-2568 หมู่บ้านห้วยทรายเหนือ.* ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก.

Cohen, J.M. & Uphoff, N.T. (1981). *Rural development participation: concept and measure for project design implementation and evaluation:* rural development committee center for international studies. New York: Cornell University Press.

Krejcie, R. V. & Morgan. D.W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measuremen,* 30 (3), 607 – 610.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

แนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง

GUIDELINES OF SCIENCE LEARNING MANAGEMENT FOR CAREER PURPOSES OF DISABLED STUDENTS AT RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

[1]วนิดา ฉัตรวิราคม

[1]Wanida Chatwirakom

[1]มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

[1]Ramkhamhaeng University, Thailand.

[1]Wanida.c@rumail.ru.ac.th

Received: December 6, 2024; **Revised**: December 28, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเปรียบเทียบความต้องการการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามอายุและความสะดวกในการเข้าอบรมเพื่อประกอบอาชีพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น มีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 141 คน และมีนักศึกษาพิการที่ยินยอมให้ข้อมูลการสัมภาษณ์จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง 0.67–1 มีค่าความเชื่อมั่น 0.96 ผลการวิจัยพบว่า 1. นักศึกษาพิการต้องการให้มีแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นพบว่าขั้นสอนเป็นที่ต้องการมากที่สุด 2. นักศึกษาพิการที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพโดยภาพรวมและขั้นนำในการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. นักศึกษาพิการที่มีความสะดวกในการเข้าอบรมเพื่อประกอบอาชีพต่างกัน มีความต้องการแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพโดยภาพรวม และแต่ละ

[1] รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ขั้นตอนในการสอน ไม่แตกต่างกัน ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สามารถสรุปได้ดังนี้ 1. นักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงช่วยยกระดับความสามารถในการประกอบอาชีพ ด้วยความรู้วิทยาศาสตร์โดยการเปิดโอกาสให้มีการอบรมและเข้าถึงอาชีพให้มาก ๆ เพื่อจะหาสิ่งที่ตนเองถนัดและสามารถทำได้จนเป็นอาชีพของตนเองมากที่สุด 2.ในขั้นตอนการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ขั้นนำนักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการผู้อธิบายและแนะนำการทำงานในแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียด และต้องการคนประกบเวลาทำงาน โดยควรเป็นคนใจเย็น ในขั้นสอนนักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการทำงานด้วยตนเองในทุกขั้นตอนของกิจกรรม ในขั้นสรุปนักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการให้เปิดโอกาสให้นำเสนอผลงานของตนเองอย่างหลากหลาย 3. ข้อเสนอแนะที่เสนอไว้คือ ต้องการพื้นที่ในการจัดจำหน่ายผลงานของตนเอง

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์; การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพ; นักศึกษาพิการ

Abstract

This research adopted a mixed–methods. The objective was to study science learning management approaches and to compare the needs of science learning management for the careers of students in Ramkhamhaeng University. Classification by age and ease of attendance for occupational training. We collected data with stratified sampling. There were 141 subjects and 17 students with disabilities who consented to be interviewed. Research tools were surveys and interviews. The query consistency index was between 0.67–1. It had a confidence value of 0.96. The results showed that 1. Students with disabilities wanted to have a large level of overall approach to science learning for careers, and when considering each stage, it was found that the teaching stage was the most desirable.2. Students with disabilities of different ages. There was a statistically significant difference in the overall and leading approach to science learning for occupation at a level of 0.05 3. Students with disabilities who had the convenience of attending training for different occupations. There was a need for a science learning management approach for a career as a whole and each step in teaching. It was no different. Results from qualitative data analysis can be summarized as follows 1. Most students with disabilities wanted Ramkhamhaeng University to enhance their career abilities with science knowledge by providing them with more training and access to careers so that they

could find what they were good at and could do as much as possible for their career.2. In the process of organizing leading science activities, most students with disabilities needed a person to explain and guide each step in detail. At the teaching stage, most students with disabilities wanted to be given the opportunity to present their work in a variety of ways.3. The proposed suggestion was that they needed space to distribute their own work.

Keywords: Science Learning Management; Science Learning Management for Career Purposes; Disabled Students

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายทั้งระบบเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้คนทุกประเทศทั่วโลกพยายามผลิตและพัฒนาคนของตนเอง ให้มีทักษะและสมรรถนะในระดับที่สูง มีความสามารถเฉพาะทางเพื่อทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทำให้การศึกษาจำเป็นต้องเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนวิทยาศาสตร์เพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับผู้เรียนสังคมศาสตร์ รวมทั้งกำลังแรงงานในสาขาอาชีพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,2560,หน้า ฌ) เพื่อให้คนของตนเองมีความรู้ความสามารถอย่างเหมาะสมกับอุตสาหกรรม 4.0 ที่กำลังใกล้เข้ามา ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2566,หน้า 20) ประเทศไทยมีจุดประสงค์ที่จะพลิกโฉมประเทศสู่สังคมที่ก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน ทำให้บุคลาการทางการศึกษาต้องหันมาให้ความสำคัญกับทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตของตนเอง โดยเฉพาะกำลังคนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อนำไปวางรากฐานให้คนมีคุณภาพ และเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน คนพิการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ถ้ามีโอกาสได้พัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองจะทำให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ ดังคำกล่าวของปัญจวรา บุญสร้างสม (2565) ที่กล่าวถึงกฎหมายการจ้างงานคนพิการสรุปได้ว่า คนพิการที่มีความรู้สามารถทำงานได้ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 33 และ 35 โดยสถานศึกษาที่จ้างคนพิการสามารถละเว้นการส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้ตามมาตรา 34 คนพิการจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในการทำงานทั้งเรื่องของทักษะความรู้ และการปรับตัวเข้ากับองค์กร เพื่อให้มีความพร้อมในการทำงานอยู่เสมอ โดยสถานศึกษาที่มีความพร้อมด้านบุคลากร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก สามารถให้ความช่วยเหลือผู้พิการให้เข้าถึงความรู้ในการประกอบอาชีพได้ เพื่อช่วยให้คนพิการมีคุณภาพและประสิทธิภาพไม่เป็น

ภาระของสังคม สามารถอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างรู้เท่าทันความรู้ และการเข้าถึงซึ่งอาชีพสามารถช่วยเพิ่มรายได้และทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิต สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณค่าด้วยตัวของตัวเอง ทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้

จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการปฏิวัติดิจิทัล ทำให้ตลาดเงินของโลกเชื่อมโยงกันเป็นตลาดเดียว (One World One Market) ผู้ซื้อขายและทำธุรกิจไม่จำเป็นต้องพบปะกันโดยตรงก็สามารถทำธุรกิจการค้าได้ เพราะมีเทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง ดังนั้นการให้ความรู้แก่คนในชาติจึงมีความสำคัญที่จะทำให้ประเทศชาติเจริญทัดเทียมอารยประเทศอื่นๆ การเปิดโอกาสให้คนในชาติทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกประเภทได้มีโอกาสเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะทำให้คนมีโอกาสมีอาชีพและทำงานได้มากขึ้น ผู้พิการควรมีโอกาสได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อให้เป็นทางเลือกของตนเองในการจะประกอบอาชีพตามศักยภาพที่ได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 (2562) หมวด 1 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 5 ที่กล่าวถึงสิทธิทางการศึกษา ดังนี้

1. ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

2. เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจความถนัด และความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น

3. ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล

จากสิทธิและหน้าที่ข้างต้นทำให้บุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคนพิการ ควรศึกษาความต้องการของคนพิการที่อยู่ในความดูแลของตนเอง และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการเพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสเรียนรู้ สิ่งต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความสามารถที่ตนเองมี จากงานวิจัยของวนิดา ฉัตรวิราคม และนิภา สมิตะสิริ (2558, หน้า 52) ที่พบว่านักศึกษาพิการสามารถทำกิจกรรมวิทยาศาสตร์ได้ในระดับดี จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ให้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ตลอดชีวิต

2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามอายุ และความสะดวกในการเข้าอบรมเพื่อประกอบอาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมโดยทำการสำรวจและสัมภาษณ์ตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างโดยสำรวจแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ลงทะเบียนเรียนในปีการศึกษา 2565 โดยไม่รวมนักศึกษาพิการประเภทรายกระบวนวิชาโดยไม่รับปริญญา (pre-degree) จำนวน 218 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % กำหนดกลุ่มตามตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่และมอร์แกน (1970,pp. 607–610) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ลงทะเบียนเรียนในปีการศึกษา 2565 จำนวน 141 คน และทำการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของยามาเน่ (1973,p. 1088) ในการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ตามสัดส่วนประเภทความพิการของนักศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง มี 2 ชุด คือ

2.1 แบบสำรวจแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง

2.2 แบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t – test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way Analysis of Variance) ถ้าพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะเปรียบเทียบ ค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยทดสอบด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Post Hoc Comparision)

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์แนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพ ใช้วิธีรวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความถี่และนำเสนอโดยการพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง สรุปผล ดังนี้

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ให้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ตลอดชีวิต แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพ โดยภาพรวม ดังนี้

ขั้น	แนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพ	$\overline{X}$	S.D.	แปลค่า
1.	ขั้นนำ	4.34	0.52	มาก
2.	ขั้นสอน	4.52	0.52	มากที่สุด
3.	ขั้นสรุป	4.47	0.56	มาก
	รวม	4.44	0.48	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงว่านักศึกษาพิการต้องการให้มีแนวทางการจัด การเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและขั้นสอนเป็นที่ต้องการมากที่สุด

2. การเปรียบเทียบความต้องการการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามอายุและความสะดวกในการเข้าอบรมเพื่อประกอบอาชีพ แสดงดังตารางดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของค่าคะแนนเฉลี่ยความต้องการการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพจำแนกตามอายุ

การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพ	อายุ	$\overline{X}$	S.D.	F	p
1. ขั้นนำ	ไม่เกิน 21 ปี	3.88	0.62	7.41	0.00*
	21 – 25 ปี	4.47	0.50		
	26 – 30 ปี	4.42	0.42		
	31 ปีขึ้นไป	4.09	0.51		
	รวม	4.34	0.52		
2. ขั้นสอน	ไม่เกิน 21 ปี	4.43	0.40	2.03	0.11
	21 – 25 ปี	4.58	0.49		
	26 – 30 ปี	4.59	0.46		
	31 ปีขึ้นไป	4.31	0.69		
	รวม	4.52	0.52		
3. ขั้นสรุป	ไม่เกิน 21 ปี	4.26	0.44	1.79	0.15
	21 – 25 ปี	4.55	0.54		
	26 – 30 ปี	4.49	0.45		
	31 ปีขึ้นไป	4.31	0.72		
	รวม	4.47	0.56		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 แสดงว่านักศึกษาพิการที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพโดยภาพรวม และขั้นนำในการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ่

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการที่มีอายุแตกต่างกัน โดยภาพรวม

อายุ		**ไม่เกิน21ปี**	**21 – 25 ปี**	**26 – 30 ปี**	**31 ปีขึ้นไป**
	$\overline{X}$	4.19	4.53	4.50	4.24
ไม่เกิน21ปี	4.19				
21 – 25 ปี	4.53	*			
26 – 30 ปี	4.50	*	*		
31ปีขึ้นไป	4.24	*	*	*	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษาพิการที่มีอายุต่างกันมีความต้องการให้จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดย

นักศึกษาพิการที่มีอายุไม่เกิน 21 ปีต้องการให้จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพน้อยกว่านักศึกษาพิการที่มีอายุ 21–25 ปี 26–30 ปี และ 31 ปีขึ้นไป ส่วนนักศึกษาพิการที่มีอายุ 21–25 ปีต้องการให้จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพมากกว่านักศึกษาพิการที่มีอายุ 26–30 ปี และ31 ปีขึ้นไป และนักศึกษาพิการที่มีอายุ 26–30 ปี ต้องการให้จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพมากกว่านักศึกษาพิการที่มีอายุ 31 ปีขึ้นไป ส่วนคู่อื่นไม่มีความแตกต่าง

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการที่มีอายุแตกต่างกัน ในขั้นนำ

อายุ		ไม่เกิน21ปี	21 – 25 ปี	26 – 30 ปี	31ปีขึ้นไป
	$\overline{X}$	3.88	4.47	4.42	4.09
ไม่เกิน21ปี	3.88				
21 – 25 ปี	4.47	*			
26 – 30 ปี	4.42	*	*		
31ปีขึ้นไป	4.09	*	*	*	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า นักศึกษาพิการที่มีอายุต่างกันมีความต้องการให้จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพในขั้นนำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาพิการที่มีอายุไม่เกิน 21 ปีต้องการให้จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพน้อยกว่านักศึกษาพิการที่มีอายุ 21–25 ปี 26–30 ปี และ 31 ปีขึ้นไป ส่วนนักศึกษาพิการที่มีอายุ 21–25 ปีต้องการให้จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพมากกว่านักศึกษาพิการที่มีอายุ 26–30 ปี และ31 ปีขึ้นไป และนักศึกษาพิการที่มีอายุ 26–30 ปี ต้องการให้จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพมากกว่านักศึกษาพิการที่มีอายุ 31 ปีขึ้นไป ส่วนคู่อื่นไม่มีความแตกต่าง

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบความต้องการการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพจำแนกตามความสะดวกในการเข้าอบรมเพื่อประกอบอาชีพ โดยภาพรวม

ความต้องการการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพ	**สะดวกทุกเวลา**		**สะดวกบางเวลา**		t	p
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
1. ขั้นนำ	4.34	0.45	4.34	0.55	0.00	1.00
2. ขั้นสอน	4.60	0.45	4.49	0.55	1.18	0.24
3. ขั้นสรุป	4.52	0.45	4.45	0.59	0.80	0.43
รวม	**4.49**	**0.38**	**4.42**	**0.51**	**0.76**	**0.45**

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ พบว่า นักศึกษาพิการที่มีความสะดวกในการเข้าอบรมเพื่อประกอบอาชีพต่างกัน มีความต้องการแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพ โดยภาพรวมและแต่ละขั้นตอนในการสอนไม่แตกต่างกัน

ผลการสัมภาษณ์พบว่า นักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการให้มหาวิทยาลัยรามคำแหง ช่วยยกระดับความสามารถในการประกอบอาชีพ ด้วยความรู้วิทยาศาสตร์โดยการเปิดโอกาสให้มีการอบรมและเข้าถึงอาชีพให้มากๆ เพื่อจะหาสิ่งที่ตนเองถนัดและสามารถทำได้จนเป็นอาชีพของตนเองมากที่สุด ในขั้นตอนการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ขั้นนำนักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการผู้อธิบายและแนะนำการทำงานในแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียด และต้องการคนประกบเวลาทำงาน โดยควรเป็นคนใจเย็นอธิบายซ้ำหลายหนได้มากเท่าๆ กัน ในขั้นสอนนักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการทำงานด้วยตนเองในทุกขั้นตอนของกิจกรรม ถ้าแบ่งเป็นกลุ่มเล็กๆ ได้ยิ่งดี เพราะจะได้ฝึกฝนกันทั่วทุกคน ในขั้นสรุปนักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการให้เปิดโอกาสให้นำเสนอผลงานของตนเองอย่างหลากหลาย เช่น ประกวดหรือจำหน่ายผลงาน ข้อเสนอแนะที่นักศึกษาพิการส่วนใหญ่เสนอไว้คือต้องการพื้นที่ในการจัดจำหน่ายผลงานของตนเอง

อภิปรายผล

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. นักศึกษาพิการต้องการให้มีแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาพิการต้องการมีความรู้ในการประกอบอาชีพของตนเองเพื่อรองรับกับสภาพเศรษฐกิจไทยในปัจจุบันที่มีการขยายตัวในเกณฑ์สูงต่อเนื่องทำให้มีการใช้จ่ายในเกือบทุกหมวดของสินค้า (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) นักศึกษาพิการจึงต้องการมีความรู้ในการประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ของตนเอง สอดคล้องกับผลของการวิจัยของเดือนเพ็ญพร ชัยภักดี (2562) ที่พบว่า ผู้สอนควรสอนผู้พิการตามความจำเป็นในการดำเนินชีวิต เช่น การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของเจนจิรา เจนจิตรวาณิช (2562) และ ปิยะรัตน์ เทียงปา (2563) ที่สรุปได้ว่า ควรให้การสนับสนุนการให้ความรู้ที่หลากหลาย ตรงกับความต้องการของตลาด มีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพอิสระให้แก่คนพิการ และคนพิการเองควรมีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะด้านอาชีพให้พร้อมกับการทำงานและสามารถปรับตัวในสังคมภายนอกและอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้ และเมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นพบว่าขั้นสอนเป็นที่ต้องการมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาพิการมีปัญหาภายในของ

ตนเอง เช่น ความบกพร่องทางสายตา การบกพร่องทางการได้ยิน ฯลฯ ทำให้มีปัญหาในการเรียนรู้ การสอนคนพิการจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ จำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ มีกระบวนการสอนที่เฉพาะเจาะจง ควรต้องมีวัสดุอุปกรณ์เพื่อประกอบการสอนอย่างเพียงพอ มีวัสดุอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพไม่ชำรุดเสียหาย ฯลฯ ซึ่งบุคลากร สื่อประกอบ การสอน และกระบวนการสอนเหล่านี้มีน้อยมากสำหรับการสอนวิทยาศาสตร์ทำให้คนพิการต้องการมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของสถิตย์พงษ์ มั่นหลำ (2560,หน้า 37–42) ที่ว่าความต้องการที่คนพิการต้องการนอกเหนือจากความต้องการพื้นฐานแล้วยังมีอีก 4 ด้าน คือ ความต้องการด้านสังคมความต้องการด้านการแพทย์และสาธารณสุข ความต้องการด้านการศึกษา และ ความต้องการด้านอาชีพ

ความต้องการด้านการศึกษาคนพิการขาดครูหรือบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทางในการสอน ให้เกิดความแตกฉานใน สิ่งที่ต้องการเรียนรู้ คนพิการจึงต้องการมากที่สุด ส่วนขั้นนำเป็นที่ต้องการระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาพิการต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์การสอนหรืออบรมอย่างทั่วถึง เพื่อให้มีโอกาสได้เข้าฟังหรืออบรมถ้ามีเวลาว่าง เพราะนักศึกษาพิการบางคนไม่มีงานประจำทำ เวลาว่างของนักศึกษาจึงไม่แน่นอน ถ้าช่วงเวลาจัดอบรมตรงกับช่วงเวลาที่นักศึกษาว่างนักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการเข้ารับการอบรม หรือต้องการให้มีการบันทึกเทปการอบรมไว้เปิดดู สำหรับทบทวนความรู้ของตนเองหลังการอบรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการเรียนรู้มากขึ้น

นักศึกษาพิการส่วนใหญ่กล่าวว่า แม้ตนเองอาจเรียนรู้ได้ช้ากว่าคนปกติทั่วไป แต่ถ้ามีเวลาให้ได้ลองและทบทวนอาจจะทำให้เรียนรู้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รำจวน เบญจศิริ (2561:302) ที่ศึกษาศักยภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาพิการ : กรณีศึกษานักศึกษาพิการที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า นักศึกษาพิการมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีศักยภาพในการเรียนรู้ในระดับค่อนข้างสูงถึงสูง ในขั้นนำข้อ 2 ที่ต้องการพยาบาล/ผู้ดูแลความปลอดภัยระหว่างการเรียนรู้เป็นที่ต้องการของนักศึกษาพิการในระดับ ปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาพิการต้องการแสดงความสามารถของตนเอง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปและไม่รู้สึกเป็นภาระของผู้อื่น จึงต้องการพยาบาล/ผู้ดูแล ความปลอดภัยในระดับปานกลางสอดคล้องกับงานวิจัยของสถิตย์พงษ์ มั่นหลำ (2560) สรุปได้ว่าคนพิการต้องการให้คนในสังคมเข้าใจและการยอมรับในฐานะของสมาชิกทางสังคมที่แตกต่างกันแต่เพียงร่างกาย โดยสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างให้คนพิการเท่าที่จำเป็น เพื่อให้คนพิการปรับตัวได้ดี เมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน ขั้นสรุปเป็นที่ต้องการในระดับมากเช่นเดียวกับขั้นนำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาพิการรู้สึกว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งใหม่สำหรับตนเอง จึงต้องการภาชนะกำจัดขยะที่เกิดจากการทำงานอย่างเพียงพอ เพราะนักศึกษาพิการเกรงว่าอาจมีการผิดพลาดในระหว่างการเรียนรู้ และไม่อยากให้ผู้อื่นเห็นความผิดพลาดของตนเอง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (มัณฑรา ธรรมบุศย์,2564) ที่กล่าวถึงกฎแห่ง

ความพร้อมที่ว่า ถ้ามีความพร้อมในการเรียนรู้จะแสดงพฤติกรรมที่เรียนรู้ได้ กลับกันถ้าไม่พร้อมถูกบังคับให้ทำจะกระทำอย่างไม่เต็มใจ ในคนพิการอาจเกิดการป้องกันตนเอง (สถิตย์พงษ์ มั่นหลำ ,2560) ในลักษณะของการปฏิเสธถ้าทำไม่สำเร็จ จึงอยากมีภาชนะในการกำจัดสิ่งที่ตนเองทำผิดพลาดให้เพียงพอ เพื่อปฏิเสธสิ่งที่ตนทำผิดพลาดให้ออกจากตัวนักศึกษา

2. นักศึกษาพิการที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพโดยภาพรวม และขั้นนำในการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในช่วงอายุที่แตกต่างกันการเรียนรู้จะไม่เท่ากัน สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของพีอาเจต์ (วนิดา ฉัตรวิราคม,2561 : 51–54) ที่ว่าพัฒนาการของมนุษย์เป็นไปตามวัย ช่วงอายุที่ต่างกันมีความต้องการที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปถ้าอายุน้อยจะมีความต้องการในการทำกิจกรรมที่ตนเองพึงพอใจ สนุกสนาน ส่วนอายุที่มากขึ้น ความต้องการจะเปลี่ยนไปไม่ได้ต้องการทำเพื่อตนเองเพียงอย่างเดียว แต่อยากทำเพื่อคนรอบข้างด้วย ทำให้มีความคิดที่จะแสวงหาความรู้และสร้างความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ของวีก็อทสกี้ (วนิดา ฉัตรวิราคม,2561 : 64) ที่ว่า เมื่ออายุมากขึ้นพัฒนาการทางปัญญากับภาษาจะเป็นไปร่วมกันทำให้สร้างความรู้ได้ เนื่องจากนักศึกษาพิการในงานวิจัยนี้ศึกษากับนักศึกษาพิการที่หลากหลายประเภท รวมทั้งนักศึกษาพิการทางสติปัญญา และออทิสติกด้วย ซึ่งอาจทำให้มีระดับสติปัญญาและอายุไม่เหมือนคนปกติ จึงพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในภาพรวมและขั้นนำในการสอนอย่างชัดเจน โดยพบว่านักศึกษาพิการที่มีอายุไม่เกิน 21 ปี ต้องการให้จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพน้อยกว่าช่วงอายุอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาอายุยังน้อยไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบทางการเงินมากนักจึงยังไม่จำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพ ส่วนนักศึกษาพิการที่มีอายุ 21–25 ปีต้องการให้จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพมากกว่านักศึกษาพิการที่มีอายุ 26–30 ปี และ31 ปีขึ้นไป และนักศึกษาพิการที่มีอายุ 26–30 ปี ต้องการให้จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพมากกว่านักศึกษาพิการที่มีอายุ 31 ปีขึ้นไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะช่วงอายุ 21–25 ปี และ 26–30 ปี เป็นช่วงอายุที่อยู่ในวัยทำงาน นักศึกษามีพลังในตัวเองเต็มที่จึงต้องการดิ้นรนเพื่อหาโอกาสในการทำงาน เพื่อทำให้ตนเองและครอบครัวมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จึงต้องการให้มีการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพมากกว่าช่วงอายุอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของคิมเบอร์ลี คิมารา แอนดูรว์ จอห์น และเอเลน (2022) ที่ศึกษานักศึกษาพิการที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา : ประสบการณ์การศึกษาระดับอุดมศึกษาและการเปลี่ยนผ่านสู่การจ้างงาน โดยศึกษานักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 20–35 ปี พบว่านักศึกษาพิการที่เพิ่งสำเร็จการศึกษามีส่วนร่วมในบริการด้านวิชาการ และการเตรียมอาชีพหลังเลิกเรียนอย่างน้อยเท่ากับนักศึกษาปกติ นั่นคือนักศึกษาพิการที่ช่วงอายุดังกล่าวมีความต้องการพัฒนาตนเองให้เท่าเทียมนักศึกษาปกติทั่วไปมากกว่านักศึกษาพิการในช่วงอายุอื่น

3. นักศึกษาพิการที่มีความสะดวกในการเข้าอบรมเพื่อประกอบอาชีพต่างกัน มีความต้องการแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อประกอบอาชีพโดยภาพรวมและแต่ละขั้นตอนในการสอน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหงบางคนมีงานประจำทำ เพราะมี ความจำเป็นต้องทำงานเพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ทำให้มีเวลาในการเรียนรู้จำกัด แต่ยังคงต้องการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อค้นหาความสามารถของตนเองเหมือนนักศึกษาพิการที่ไม่มีงานประจำ จึงมีความต้องการอบรมเพื่อประกอบอาชีพไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของชาติชาย ธรรมรัตน์ (2561: 136) ที่พบว่ามีนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนใหญ่ไม่ได้เดินทางมาเรียนที่มหาวิทยาลัย ดังนั้นการจัดอบรมไม่ว่าจะจัดทุกช่วงเวลาหรือบางเวลา จึงไม่มีปัญหาสำหรับนักศึกษาพิการใน การติดตามเพื่อแสวงหาความรู้ นอกจากนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีศักยภาพในการเรียนรู้ค่อนข้างสูง อีกทั้งมีวินัยในตนเองจึงคิดว่าจะเข้าอบรมทุกช่วงเวลา หรือบางเวลาก็ได้ เพราะสามารถติดตามงานจากเพื่อนร่วมชั้นเรียนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รำจวน เบญจศิริ (2561) ที่พบว่า นักศึกษาพิการมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีศักยภาพในการเรียนรู้ในระดับค่อนข้างสูงถึงสูง นักศึกษาสามารถค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้ดี สามารถเรียนรู้ และติดตามความรู้ต่างๆ ได้ดี

จากการสัมภาษณ์นักศึกษาพิการพบว่า นักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงช่วยยกระดับความสามารถในการประกอบอาชีพ ด้วยความรู้วิทยาศาสตร์โดยการเปิดโอกาสให้มีการอบรม และเข้าถึงอาชีพให้มาก ๆ เพื่อจะหาสิ่งที่ตนเองถนัดและสามารถทำได้จนเป็นอาชีพของตนเองมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาพิการแต่ละคนมีความชอบ และ ความถนัดไม่เหมือนกัน การมีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างหลากหลายทำให้มีโอกาสค้นพบความสามารถของตนเองได้มากขึ้น นักศึกษาพิการจึงต้องการเรียนรู้การประกอบอาชีพด้วยความรู้วิทยาศาสตร์ การระบุอย่างเจาะจงทำให้มีวัตถุประสงค์การเรียนที่ชัดเจน มีความมุ่งมั่นอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิผลของการเรียนรู้มากขึ้นด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของเดือนเพ็ญพร ชัยภักดี (2562,หน้า 239) ที่สรุปค่าเฉลี่ยองค์ประกอบของสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนเรียนร่วมสำหรับคนพิการ ด้านการเรียนการสอนอย่างมีวัตถุประสงค์ และการจัดการศึกษาเพื่อมีงานทำ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะรัตน์ เทียงเปา (2563) ที่ว่าผู้ที่ปฏิบัติงานด้านการจัดหางานให้กับคนพิการควรมีการสร้างกระบวนการในการเตรียมความพร้อมให้กับคนพิการก่อนออกไปสู่สังคมภายนอก ซึ่งนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีความต้องการเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรานนท์ ปฐมโรจนฤทธิ์ (2564) ที่พบว่าความต้องการด้านฟื้นฟูสมรรถนะเพื่อการทำงานของคนพิการอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของแคลร์ ธาเลีย โรเจอร์ และแลรี่ (2019) ที่พบว่าจากการเข้าร่วมโครงการฝึกงานทำให้นักศึกษาพิการรู้สึก

พร้อมที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานหลังสำเร็จการศึกษา และงานวิจัยของลิลลี่ไวท์ และวอลบริ (2022) ที่พบว่าการให้นักศึกษาพิการในระดับปริญญาตรีและมัธยมศึกษาตอนปลายได้ผลิตองค์ความรู้ รวมถึงอัตลักษณ์นักวิจัย สามารถเพิ่มจำนวนนักวิจัยพิการระดับปริญญาตรี นักวิชาการผู้พิการ และนักศึกษาพิการที่ทำวิจัยในชุมชนหลังสำเร็จการศึกษา และลดช่องว่างความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ทางสังคมของคนพิการ จึงควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้เรียนรู้เพื่อช่วยยกระดับความสามารถในการประกอบอาชีพ ด้วยความรู้วิทยาศาสตร์ ซึ่งจะช่วยลดช่องว่างความรู้ของนักศึกษาพิการกับนักศึกษาอื่น

ในขั้นตอนการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ขั้นนำนักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการผู้อธิบายและแนะนำการทำงานในแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียด และต้องการคนประกบเวลาทำงาน โดยควรเป็นคนใจเย็นอธิบายซ้ำหลายหนได้มากเท่า ๆ กัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งใหม่สำหรับนักศึกษาพิการบางกลุ่ม เช่น นักศึกษาพิการทางสายตา นักศึกษาพิการทางสติปัญญา นักศึกษาพิการทางการเรียนรู้ จึงเกิดความกังวลใจเกี่ยวกับสารเคมี อุปกรณ์เคมีที่ใช้ศึกษา แต่ขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกสนใจ และอยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อค้นหาความสามารถของตนเอง ในโลกปัจจุบันที่มีวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ทำให้ การใช้ชีวิตง่ายและสบายขึ้น นักศึกษาจึงสนใจอยากเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ บรูเนอร์ (1966) ที่ว่าการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ ผู้เรียนควรมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยประสบการณ์ที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความหมายของออซูเบล (โมฮัมเหม็ด ราลมี, 2023) ที่ว่าการที่บุคคลจะเรียนรู้อย่างมีความหมายได้จะต้องมีปฏิสัมพันธ์กันโดยผู้สอนควรต้องอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจจนกระทั่งสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมที่มี เนื่องจากนักศึกษามีข้อจำกัดในตนเอง จึงต้องการความมั่นใจในขั้นตอนการทำงาน จึงระบุให้อธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรมให้ฟังอย่างละเอียด เนื่องจากนักศึกษาบางคนมีปัญหาในการจดจำ การอธิบายซ้ำๆ อย่างใจเย็นโดยผู้สอนหรือผู้มีความรู้จะทำให้นักศึกษาพิการสามารถลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองได้ สอดคล้องกับที่บัวแก้ว ทองมี (2561:23–24) กล่าวถึงความต้องการของคนพิการด้านการศึกษาที่ต้องการบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านการสอนคนพิการ

ในขั้นสอนนักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการทำงานด้วยตนเอง ในทุกขั้นตอนของกิจกรรม ถ้าแบ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ได้ยิ่งดี เพราะจะได้ฝึกฝนกันทั่วทุกคน เนื่องจากวิชาวิทยาศาสตร์เป็นวิชาที่มีการปฏิบัติควบคู่กับการหาความรู้ ยิ่งได้ปฏิบัติมากจะเกิดความชำนาญ ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (มัณฑรา ธรรมบุศย์, 2564) ซึ่งมีกฎแห่งการเรียนรู้ ในข้อ 2 ที่กล่าวถึงกฎแห่งการฝึก นักศึกษาพิการจึงต้องการได้รับโอกาสในการฝึกฝนด้วยตนเอง มีนักศึกษาบางคนขอผู้ช่วยคอยประกบระหว่างเรียน แต่ต้องการให้เฝ้าดูและช่วยเหลือเมื่อเรียกร้องเท่านั้น ถ้านักศึกษาไม่เรียกร้อง

ต้องการให้เฝ้าดูอยู่ห่าง ๆ เท่านั้น เพราะนักศึกษาพิการหลายคนเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ ถ้าได้ฝึกได้ทำบ่อย ๆ จนชำนาญ นักศึกษาคิดว่าสามารถดัดแปลงและสร้างความรู้ของตนเองได้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ของวีก็อทสกี้ (วนิดา ฉัตรวิราคม, 2561, หน้า 64) ที่ว่า ถ้าผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการแสดงออกจะทำให้สามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของพรภิญญา หาญวัฒนานุกูล (2559) ที่พบว่า คนพิการส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับบริการฝึกอาชีพของสถาบันการฝึกอาชีพในภาครัฐ และพบว่าคนพิการที่เข้ารับการฝึกอาชีพมีทุกประเภทความพิการ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้าง มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย นักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่มีงานประจำและไม่มีงานประจำ จึงต้องการโอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำไปประกอบเป็นอาชีพเสริมรายได้ของตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของวนิดา ฉัตรวิราคม และนิภา สมิตะสิริ (2557) ที่พบว่า นักศึกษาพิการที่สมัครใจร่วมกิจกรรมวิทยาศาสตร์เรื่องกรอบรูปวิทยาศาสตร์โดยภาพรวมทำกิจกรรมอยู่ในเกณฑ์ดี

ในขั้นสรุปนักศึกษาพิการส่วนใหญ่ต้องการให้เปิดโอกาสให้นำเสนอผลงานของตนเองอย่างหลากหลาย เช่น ประกวดหรือจำหน่ายผลงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาพิการต้องการให้คนในสังคมรับรู้ และยอมรับความสามารถของตนเอง จึงอยากให้มีการประกวดผลงานที่นักศึกษาพิการทำให้สังคมได้เห็นความสามารถที่มีว่าไม่แตกต่างจากคนปกติ สอดคล้องกับงานวิจัยของษมาศม คุปต์กาญจนากุล (2560) ที่พบว่าแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของคนพิการด้านความสำเร็จของงานการได้รับการยอมรับนับถือ อยู่ในระดับมาก หรือถ้ามีโอกาสจำหน่ายผลงานที่นักศึกษาสร้างสรรค์ขึ้น จะยิ่งทำให้นักศึกษาพิการ มีแรงจูงใจในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของเจนจิรา เจนจิตรวาณิช (2562) ที่พบว่าความหมายของความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระของคนพิการ หมายถึง ความสามารถที่จะเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้ โดยอาชีพอิสระนั้นจะต้องมีความต่อเนื่องและสามารถพัฒนาต่อยอดได้ รวมทั้งก่อให้เกิดผลกำไรและความมั่นคงในชีวิต

ข้อเสนอแนะที่นักศึกษาพิการส่วนใหญ่เสนอไว้ คือ ต้องการพื้นที่ในการจัดจำหน่ายผลงานของตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาพิการต้องการให้มหาวิทยาลัยช่วยให้คุณภาพชีวิตของตนเองดีขึ้น เพราะถ้าให้นักศึกษาพิการนำผลงานของตนเองไปจำหน่ายอาจมีคนสนใจน้อยกว่าและทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของเบลลาซิคโค และพาโวน (2020) ที่พบว่าการติดต่อกับบริการจัดหางานมีช่องว่างระหว่างนักศึกษาพิการและนักศึกษาปกติ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ให้นักศึกษาพิการ ควรแยกกลุ่มผู้พิการทางร่างกายและผู้พิการปัญญาออกจากกัน เพื่อให้การฝึกฝนเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว กรณีที่มีการจัดกิจกรรมภาคปฏิบัติ ควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องให้ครบวงจรตั้งแต่ฝึกการเรียนรู้ ประชาสัมพันธ์ความสามารถของนักศึกษาพิการ และจัดจำหน่ายผลงานที่ผลิตขึ้น เพื่อให้มีช่องทางในการประกอบอาชีพหลังเรียนรู้อย่างมั่นคงถาวร กิจกรรมที่เลือกใช้ในการฝึกฝนควรเป็นกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อนมาก เพราะผู้พิการมีข้อจำกัดในตนเอง และควรมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำผู้พิการ ราวบันไดที่มีสีหรือสัญลักษณ์ในลักษณะสะท้อนแสง ภาชนะที่ใช้ในการตวงสารแบบพิเศษที่มีความนูน หรือการกด 1 ปั๊ม เท่ากับ 1 ลูกบาศก์เซ็นติเมตร เป็นต้น เพื่อให้ผู้พิการสามารถช่วยตนเองได้ง่ายขึ้น ในระหว่างการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

กรมการจัดหางาน , กองพัฒนาระบบบริหารการจัดหางาน. (2561). *คู่มือการให้บริการตามมาตรา 33 และมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556.* กรุงเทพฯ:กองพัฒนาระบบบริการจัดหางาน กรมการจัดหางาน

เจนจิรา เจนจิตรวาณิช (2562) *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระของคนพิการ* วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ 27 (1) , 111–136

ชาติชาย ธรรมรัตน์ (2561) *ประสิทธิผลการจัดการศึกษานักศึกษาพิการมหาวิทยาลัยรามคำแหง* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง , กรุงเทพฯ

เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี (2562) *รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ , ชัยภูมิ

บัวแก้ว ทองมี (2561). *แนวทางส่งเสริมอาชีพสำหรับคนพิการของสถานประกอบการในจังหวัดนครปฐม*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ

ปิยะรัตน์ เทียงเปา (2563) *การติดตามการจ้างงานคนพิการในสถานประกอบการ : กรณีศึกษาคนพิการในสถานคุ้มครองและพัฒนาคนพิการบ้านนนทภูมิ จังหวัดนนทบุรี.* หนังสือรวมบทความเนื่องในโอกาสวันสถาปนาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ครบรอบปีที่ 66 เรื่อง “สังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม : ปลดล็อกความเหลื่อมล้ำสู่ความยั่งยืน”379–387

พรภิญญา หาญวัฒนานุกูล (2559) *ปัจจัยที่ส่งผลต่อโอกาสการเข้าสู่ตลาดแรงงานของคนพิการที่ได้รับการฝึกอาชีพจากสถาบันอาชีพในภาครัฐ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ. (2565). *ทะเบียนประวัตินักศึกษาพิการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 รวมทุกประเภทความพิการ* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รำจวน เบญจศิริ. (2561). *ศักยภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาพิการ : กรณีศึกษานักศึกษาพิการที่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.* วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย 10 (1),301–325.

วนิดา ฉัตรวิราคม. (2561). *พฤติกรรมการสอนเคมี.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วนิดา ฉัตรวิราคมและนิภา สมิตะศิริ. (2557). *การใช้กิจกรรมวิทยาศาสตร์ปรับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยรามคำแหง.* รายงานการวิจัย :มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

วรานนท์ ปฐมโรจนฤทธิ์ (2564) *การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการของผู้พิการต่อการทำงานในสถานประกอบการในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี

ษมาศม คุปต์กาญจนกุล (2560) *แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของคนพิการในเขตเทศบาลเมืองอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยรามคำแหง , กรุงเทพฯ

สถิตย์พงษ์ มั่นหลำ. (2560). *การจัดการศึกษาเพื่อโอกาสทางอาชีพของคนพิการ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579.* กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด

Bellacicco, R., Pavone, M. (2020) *After higher education: exploring the transition to Employment for graduates with disabilities. ALTER, European Journal of Disability Research,* 14(3), 159–174.

Bruner, J.S. (1966) *Toward a Theory of Instruction.* London : Cambridge, Massachusetts.

Claire, DiYenno., Thalia, M., Roger, W.D and Larry, M. (2019) *Experiences of Students with Physical Disabilities in a Summer Intership Program. Journal ofPostsecondary Education and Disability*, 32(2),147–157.

Kimberly, P.G., Kimara, N., Andrew, H.J., John, O'Neill. and Elaine, K.E. (2022). *Recent College Graduates with Disabilities : Higher Education Experiences. Journal of Postsecondary Education and Disability,* 35(3), 213–228.

Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970) *Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

Lillywhite, A., Wolbring, G. (2022). *Undergraduate Disabled Students as Knowledge Producer Including Researcher : Perspective of Disabled Student. Education Sciences,*12(77) 1–25.

การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

THE EXERCISE OF POWER OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER TRANG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

[1]กิติชัย ไถเหี้ยม และ [2]รุจิราพรรณ คงช่วย

[1]Kitichai Taihiem and [2]Rujirapun Kongchuay

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ประเทศไทย

Songkhla Rajabhat University, Thailand

[1]65g180002@parichat.skru.ac.th, [2]rujirapun.ko@skru.ac.th

Received: December 6, 2024; **Revised**: December 28, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 และ 2) เปรียบเทียบการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำนวน 291 โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามขนาดของสถานศึกษา และสุ่มครูในแต่ละสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1. การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. การเปรียบเทียบการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานใน

[1] นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูที่มีระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การใช้พลังอำนาจ, ผู้บริหารสถานศึกษา, การบริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) investigate the exercise of power by school administrators under Trang Primary Educational Service Area Office 2, and 2) compare teachers' perceptions of this exercise of power based on educational background, work experience, and school size. The sample comprised 291 teachers from educational institutions under Trang Primary Educational Service Area Office 2. They were selected through stratified sampling based on school size and randomly assigned to each institution using a simple random technique by drawing lots. A 5-point Likert scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.92 was used for data collection. Statistical analyses included frequency, percentage, standard deviation, t-tests, and analysis of variance. The research findings revealed that: 1. The exercise of power by school administrators under Trang Primary Educational Service Area Office 2 was perceived as high, both overall and across specific aspects. 2. Comparisons of teachers' opinions of this exercise of power based on school size indicated statistically significant differences at the .05 level, whereas no significant differences were observed in opinions based on teachers' educational level or work experience.

Keywords: Exercise of power, School administrators, School administration

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาทั้งต่อตัวบุคคล สังคมและประเทศชาติ ความสำคัญของการศึกษาไม่ควรมองข้าม เพราะการศึกษาช่วยพัฒนาทักษะชีวิต การคิดวิเคราะห์และการมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม การศึกษาของไทยยังมีปัญหาด้านคุณภาพ ครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน และควรมีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อช่วยในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่

สมบูรณ์ และสร้างความเจริญให้แก่ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559: 4) กล่าวว่า “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” การกำหนดมาตรฐานการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจความคาดหวังในการจัดการศึกษา มาตรฐานช่วยให้สถานศึกษารับผิดชอบในการเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในการสนับสนุนและปรับปรุงการศึกษาให้ตอบสนองความคาดหวังของชุมชน การบริหารงานขององค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรประเภทใดขนาดใด ต้องอาศัยทรัพยากรการบริหารที่สำคัญอย่างน้อย 4 ประการ คือ คน เงิน วัสดุ และการจัดการ ซึ่งทรัพยากรการบริหารทั้ง 4 อย่างนั้น คน เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดที่ทำให้งานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่ความสำเร็จของงานจะเกิดขึ้นตามเป้าหมายที่วางไว้ได้หรือไม่นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลทั้งสองฝ่าย คือผู้บริหารและผู้ร่วมงาน โดยผู้บริหารนั้นเป็นบุคคลที่มีบทบาทเป็นผู้นำและผู้บังคับบัญชาเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมมือในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ด้วยความเต็มใจ ประสิทธิภาพ ณัฐนันท์ วิริยาธนาโชต (2561: 29-30) กล่าวว่า ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามบทบาทของผู้บริหาร สถานศึกษานั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทำงานด้วยจิตใจแน่วแน่ มั่นคงโดยยึดอุดมคติและไม่ ย่อท้อต่ออุปสรรคและปัญหามากมายที่ต้องเผชิญและต้องหาทางแก้ไขให้สำเร็จ

ดังนั้น ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการใช้พลังอำนาจให้เป็นประโยชน์และความพึงพอใจขององค์การ การบริหารโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญในการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเป็นผู้บริหาร ความร่วมมือและความสามัคคีจะสร้างบรรยากาศในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างราบรื่นและเต็มความสามารถ ณธิดา โกรทินธาคม (2560: 3-4) กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีตำแหน่งสูงสุดในองค์การ ต้องเกี่ยวข้องกับการใช้พลังอำนาจ เพื่อให้สามารถโน้มน้าวและควบคุมงานต่าง ๆ ได้ ดังนั้นการทำงานในตำแหน่งผู้บริหารต้องใช้พลังอำนาจ เพราะพลังอำนาจเกี่ยวข้องกับตำแหน่งเป็นอย่างมาก พลังอำนาจเป็นสิ่งที่มีจริงในบุคคลที่มีตำแหน่งในองค์การ พลังอำนาจเป็นสิ่งดี ทุกคนต่างต้องการมีอำนาจ การใช้พลังอำนาจให้เป็นและเกิดประสิทธิภาพเป็นเรื่องสำคัญขององค์การ พลังอำนาจทำให้ผู้บริหารมีเครื่องมือที่มีประสิทธิผล ซึ่งปัญหาการใช้อำนาจของผู้บริหารที่พบส่วนใหญ่คือ ผู้บริหารมักยึดติดกับความคิดตนเองเป็นหลัก ใช้อำนาจตามความพอใจ และอารมณ์ของตนเอง เห็นแกพวกพ้อง บางครั้งให้อิสระกับการตัดสินใจของกลุ่มคนบางกลุ่ม ผู้บริหารยังมีพฤติกรรมการใช้อำนาจและหน้าที่ไม่เหมาะสมกับคนและงาน จึงทำให้งานล้มเหลวหรือไม่ตรงกับเป้าหมาย ปัญหาดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อการทำงานของครู

จะเห็นได้ว่าการใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนส่งผลโดยตรงต่อครู ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องใช้อำนาจเป็นเครื่องมือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดภายในสถานศึกษา โดย

การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษานั้นต้องทำให้ครูมีกำลังใจในการทำงาน ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ไม่ต่อต้าน เพื่อที่จะทำให้การบริหารจัดการศึกษาของและการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาดำเนินลุล่วงไปได้ด้วยดี ดังนั้นการใช้อำนาจของผู้บริหารในด้านต่างๆ จึงมีความสำคัญและส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ว่าผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมีพฤติกรรมใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารโรงเรียนมากน้อยเพียงใด เพื่อส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยในการบริหารสถานศึกษาและนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายและความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรังเขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,200 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ในปีการศึกษา 2567 ได้กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้ตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (1970 อ้างถึงใน สุวิมล ติรกานันท์, 2557: 178-179) ได้จำนวนครู 291 คน จากนั้นสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา โดยการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตามสัดส่วนของสถานศึกษาและสุ่มครูในแต่ละสถานศึกษาด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 สอบถามระดับการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ประกอบด้วย 5 ด้านได้แก่ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) อำนาจบังคับ (COERCIVE POWER) 2) อำนาจให้รางวัล (REWARD POWER) 3) อำนาจตามกฎหมาย ((LEGITIMATE POWER) 4) อำนาจความเชี่ยวชาญ (EXPERT POWER) 5) อำนาจอ้างอิง (REFERENT POWER)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t – test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way Analysis of Variance) ถ้าพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะเปรียบเทียบ ค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยทดสอบด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Post Hoc Comparision)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 สรุปผล ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของครูผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 291 คน พิจารณาตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า กลุ่มส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 220 คน คิดเป็น ร้อยละ 75.60 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 24.40 ประสบการณ์ในการทำงาน5-10 ปี จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 34.36 ประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 34.02 ประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 31.62 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 56.01 ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 27.84 ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 16.15 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์วิเคราะห์การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูที่มีติอการการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตรัง เขต2 โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้าน	การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 291		ระดับ
		$\overline{X}$	SD.	
1	อำนาจบังคับ	3.92	0.44	มาก
2	อำนาจให้รางวัล	4.04	0.53	มาก
3	อำนาจตามกฎหมาย	4.10	0.48	มาก
4	อำนาจความเชี่ยวชาญ	4.00	0.47	มาก
5	อำนาจอ้างอิง	4.09	0.43	มาก
ภาพรวม		**4.03**	**0.36**	**มาก**

จากตาราง 2 พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.03, SD = 0.36) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ อำนาจตามกฎหมาย ($\overline{X}$ = 4.10, SD = 0.48) รองลงมาคือ อำนาจอ้างอิง ($\overline{X}$ = 4.09, SD = 0.43) อำนาจให้รางวัล ($\overline{X}$ = 4.04, SD = 0.53) อำนาจความเชี่ยวชาญ ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 0.47) และ อำนาจบังคับ ($\overline{X}$ = 3.92, SD = 0.44) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน

การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
1. อำนาจบังคับ	ภายในกลุ่ม	1.805	2	0.903	4.826**	.009
	ระหว่างกลุ่ม	53.872	288	0.187		
	รวม	55.677	290			
2. อำนาจให้รางวัล	ภายในกลุ่ม	1.094	2	0.547	2.396	.093
	ระหว่างกลุ่ม	65.767	288	0.228		

	รวม	66.861	290			
3. อำนาจตามกฎหมาย	ภายในกลุ่ม	1.279	2	0.639	2.302	.102
	ระหว่างกลุ่ม	79.981	288	0.278		
	รวม	81.260	290			
4. อำนาจความเชี่ยวชาญ	ภายในกลุ่ม	1.339	2	0.670	3.137*	.045
	ระหว่างกลุ่ม	61.464	288	0.213		
	รวม	62.803	290			
5. อำนาจอ้างอิง	ภายในกลุ่ม	0.506	2	0.253	1.346	.262
	ระหว่างกลุ่ม	54.090	288	0.188		
	รวม	54.596	290			
	ภายในกลุ่ม	**1.016**	**2**	**0.508**	**3.933***	**.021**
รวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**37.205**	**288**	**0.129**		
	รวม	**38.221**	**290**			

P** ≤ 0.01, P* ≤ 0.05,

จากตาราง 2 พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอำนาจบังคับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านอำนาจความเชี่ยวชาญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอำนาจให้รางวัล ด้านอำนาจตามกฎหมายและด้านอำนาจอ้างอิง ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารต้องแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของผู้บริหาร ในการนำอำนาจจากแหล่งที่มาต่าง ๆ ไปใช้ในการบริหารด้วยการชักจูงครูให้ร่วมมือกันปฏิบัติงานตามจุดประสงค์โดยทางตรงหรือทางอ้อมเพื่อให้งานนั้นสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของโสภาพรรณ ภู่ขันเงิน (2565: 81-79) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่า การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ประชุมพร บุญมา (2561: 74-76) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา

กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการสอนในจังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดชลบุรี สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1.1 ด้านอำนาจการบังคับ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จให้ครูปฏิบัติตามคำสั่งเพื่อให้ เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีการกำกับติดตามครูให้ปฏิบัติงานให้สำเร็จทันตามกำหนดเวลา และดูแลสนับสนุนให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติตามระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ ดังที่ ฮอย และ มิสเกล Hoy & Miskel (2001: 225-226) ได้กล่าวว่าอำนาจบังคับ เป็นอำนาจที่บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายยอมรับ หรือทำตามเพื่อพยายามหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษจากผู้ใช้อำนาจ สอดคล้องกับการวิจัยของ ณธิดา โกรทินธาคม (2560: 71-89) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 พบว่า การใช้พลังอำนาจบังคับของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประชุมพร บุญมา (2561: 74-76) ที่ได้ศึกษาพบว่า พลังอำนาจบังคับของผู้บริหารในจังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านอำนาจให้รางวัล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีการสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้น มีการให้รางวัลตอบแทนแก่ครูที่มี ผลงานดีเด่นอย่างเหมาะสม และยกย่อง ชมเชย หรือมอบเกียรติบัตรที่แสดงคุณงามความดีเพื่อกระตุ้นให้ครู เกิดกำลังใจ และอำนาจการให้เป็นอำนาจที่ผู้นำทุกองค์การนิยมใช้มาก ที่สุด ในการให้ลูกน้องปฏิบัติตามเป็นการยอมทำตาม เนื่องจากต้องการได้รับรางวัล ผลตอบแทนหรือ ความดีความชอบ อำนาจให้รางวัลจะเกิดได้มากถ้าการร้องขอนั้นมีทางเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และรางวัลมีคุณค่าพอสำหรับแรงจูงใจ ประชุมพร บุญมา (2561: 74-76) สอดคล้องกับการวิจัยของ กฤติภัทร โสภิตวราทร (2559: 67-71) ที่ได้ศึกษาการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในเขตอำเภอขลุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่า การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตอำเภอขลุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ด้านอำนาจการให้รางวัลอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของโสภาพรรณ ภู่ขันเงิน (2565: 81-79) ที่พบว่า การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 ด้านอำนาจให้รางวัลอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านอำนาจตามกฎหมาย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าอำนาจตามกฎหมายเป็นอำนาจที่ผู้บริหารโรงเรียนได้รับตามกฎหมาย และใช้อำนาจตามกฎหมายด้วยการออกคำสั่งบังคับบัญชาครูให้ปฏิบัติตามในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายงานให้ครูรับผิดชอบตามหน้าที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสม มอบหมายงานตามความรู้ ความสามารถและความถนัดของครูอย่างเหมาะสม และ ใช้อำนาจที่ชอบธรรมในการ มอบหมายงานในหน้าที่ให้แก่ครูได้อย่างเหมาะสม เป็นอำนาจที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ยอมปฏิบัติตามเนื่องจากยอมรับว่าผู้ใช้อำนาจมีความชอบธรรมในการใช้คำสั่งและจะต้องยอมปฏิบัติ ตามไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากผู้มีอำนาจได้รับการรองรับอำนาจด้วยกฎหมายระเบียบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของณธิดา โกรทินธาคม (2560: 71-89) ที่ศึกษาพบว่าการใช้พลังอำนาจตามกฎหมายของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประชุมพร บุญมา (2561: 74-76) ที่ได้ศึกษาพบว่า พลังอำนาจตามกฎหมายของผู้บริหารในจังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 อยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านอำนาจความเชี่ยวชาญ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะในการปฏิบัติงานที่เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้ครูปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำแนวคิดทฤษฎีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับแนวปฏิบัติงานเพื่อให้ครูปฏิบัติงานได้อย่างประสิทธิภาพ และอำนาจคามเชี่ยวชาญเป็นอำนาจที่บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายให้การ ยอมรับจากความรู้ความสามารถของผู้นำ ที่มีความเชี่ยวชาญในงานหรือวิชาการสาขาเฉพาะนั้นๆ ความสำเร็จของการใช้อำนาจความเชี่ยวชาญจะมีเกิดขึ้นเมื่อผู้นำได้แสดงให้ลูกน้องเห็น ความ เชี่ยวชาญและประโยชน์ของความเชี่ยวชาญของผู้นำอยู่เสมอ (Hoy & Miskel, 2001: 225-226) ดังที่ เอื้อมพร อนันต์ (2560: 21) กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะที่ดีในการปฏิบัติงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ให้คำปรึกษาและสามารถแก้ไขงานได้อย่างฉับพลัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ โสภาพรรณ ภู่ขันเงิน (2565: 81-79) ที่พบว่า การใช้พลังอำนาจด้านความเชี่ยวชาญของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านอำนาจอ้างอิง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความสามารถทำให้ ครูเลื่อมใส ชื่นชมและยินดีร่วมมือในการปฏิบัติงานด้วยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และเป็นผู้มีบารมี เป็นที่ชื่นชอบได้รับการยอมรับและยกย่องจากครูบุคลากรทางการศึกษาและชุมชน ดังที่ French & Raven (1968 อ้างถึงใน กฤติภัทร โสภิตวราทร, 2559: 13) กล่าวว่า อำนาจอ้างอิงเป็นอำนาจที่เกิดจากการที่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความต้องการที่จะเอาอย่างผู้บริหารอำนาจประเภทนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกและ

ความปรารถนาของผู้ใต้บังคับบัญชาว่า มีมากน้อยเพียงใดผู้บริหารมีลักษณะวาจาท่าทางที่ประทับใจผู้ใต้บังคับบัญชาจะมอบอำนาจอ้างอิงให้เนื่องจากบุคลิกลักษณะการชอบพอ การยกย่องนับถือขอบข่ายของอำนาจนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกภูมิใจในตัวผู้บริหารของผู้ใต้บังคับบัญชาและความน่าดึงดูดใจของผู้บริหาร ผู้บริหารมีสิ่งนี้มากเท่าใดก็มีอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชามากเท่านั้น ความคงทนของพฤติกรรมหรือสภาพทางจิตวิทยาที่เปลี่ยนแปลงไปในตัวผู้ใต้บังคับบัญชาจะคงอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าอยู่ในสายตาของผู้บริหารหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประชุมพร บุญมา (2561: 74-76) ที่ได้ศึกษาพบว่า พลังอำนาจอ้างอิงของผู้บริหารในจังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุพิชชา มากะเต (2558: 77-80) ที่ได้ศึกษาพบว่าการใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ด้านอำนาจอ้างอิงอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูจำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านอำนาจบังคับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และด้านอำนาจความเชี่ยวชาญ แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถอภิปรายได้ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในการกำหนดคุณวุฒิของผู้ที่จะประกอบวิชาชีพครูทุกคนต้องจบการศึกษาในระดับไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี จะเห็นได้ว่าผู้ที่จะมาประกอบวิชาชีพครูนั้นย่อมได้รับการศึกษาอบรมโดยพื้นฐานไม่แตกต่างกันเมื่อมาปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาจึงมีความคิดเห็นไม่แตกต่าง ผู้บริหารมองเห็นถึงความสำคัญและให้ครูดำเนินงาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ มองเห็นถึงความสามารถประสบการณ์และความรู้เหมือนกันระหว่างครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีและวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีในสถานศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปรัชญา นาคประสิทธิ์ และรัตนา กาญจนพันธุ์ (2567: 112-125) ที่ได้ศึกษาการเสริมสร้างพลังอำนาจครูของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจครูของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูได้รับมอบหมายงานหรือการปฏิบัติจากผู้บริหารไม่แตกต่างกัน ถึงแม้จะมีประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกัน มีการใช้อำนาจในสถานศึกษาอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากหรือน้อยต่างกัน จึงมีผลทำให้ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อพลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปรัชญา นาคประสิทธิ์ และรัตนา กาญจนพันธุ์ (2567: 112-125) ที่ได้ศึกษาการเสริมสร้างพลังอำนาจครูของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจครูของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูจำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ครูที่มีปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่าง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านอำนาจบังคับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และด้านอำนาจความเชี่ยวชาญ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่สถานศึกษาขนาดเล็กผู้บริหารจะมีการใช้พลังอำนาจสูงกว่าสถานศึกษาขนาดกลาง และขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถานศึกษาขนาดเล็กนั้น มีครูและบุคลากรที่มีจำนวนน้อย ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการบริหารจัดการ ส่วนสถานศึกษาขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ จะมีจำนวนครูและบุคลากรมากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก มีการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการให้กับรองผู้อำนวยการหรือหัวหน้างาน ที่รับผิดชอบงานบริหาร 4 ฝ่ายของสถานศึกษา จึงทำให้ผู้บริหารในสถานศึกษาขนาดเล็ก มีการใช้พลังอำนาจมากกว่าผู้บริหารในสถานศึกษาขนาดกลาง ขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปรัชญา นาคประสิทธิ์ และรัตนา กาญจนพันธุ์ (2567:112-125) ที่ได้ศึกษาการเสริมสร้างพลังอำนาจครูของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 พบว่า ครูที่อยู่ในขนาดสถานศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจครูของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 คือ 1) ด้านอำนาจการบังคับ ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดกฎเกณฑ์ให้ครูยินยอมปฏิบัติตามอย่างเหมาะสม 2) ด้านอำนาจให้รางวัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการให้รางวัลตามผลงานของครู โดยไม่คำนึงถึงตัวบุคคลด้วยความเป็นธรรม 3) ด้านอำนาจตามกฎหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาควรมอบหมายงานตามคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรให้ครูปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ 4) ด้านอำนาจความเชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการบริหารสถานศึกษาให้ได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่ศึกษาดูงานด้านการบริหารสถานศึกษา และด้านวิชาการ 5) ด้านอำนาจอ้างอิง ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ครูในด้านความรับผิดชอบในงาน

เอกสารอ้างอิง

กฤติภัทร โสภิตวราทร. (2559*). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารโรงเรียน กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตอำเภอขลุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณัฐนันท์ วิริยาธนาโชติ. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ณธิดา โกรทินธาคม. (2560). *การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปรัชญา นาคประสิทธิ์ และ รัตนา กาญจนพันธุ์. (2567). *การเสริมสร้างพลังอำนาจครูของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1*. วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 19(1), 112-125.

ประชุมพร บุญมา. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการสอนในจังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุพิชชา มากะเต. (2558). *การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุวิมล ติรกานันท์. (2557). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โสภาพรรณ ภู่ขันเงิน. (2565). *การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2. (2563). *แผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563-2565*. ตรัง:สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *เอกสารประกอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Hoy, W., K. & Miskel, C., G. (2001). *Educational Administration Theory, Research, and Practice* (7th ed). The United State: McGraw-Hill

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

ORGANIZATIONAL CULTURE AFFECTING THE STRATEGIC MANAGEMENT OF EDUCATIONAL OPPORTUNITY EXTENSION SCHOOLS UNDER UDONTHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

[1]เรวดี สีเทา, [2]พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์ และ [3]พิมพ์พร จารุจิตร์

[1]Revadee Seetao, [2]Phongsak Srichan and [3]Pimporn Charuchit

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ประเทศไทย

Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

[1]Ravadee1992@gmail.com, [2]Sphong@udru.ac.th, [3]Pimporn.ch@udru.ac.th

Received: December 7, 2024; **Revised**: December 28, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาระดับวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 2 2) เพื่อศึกษาระดับการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 186 คน ซึ่งได้มาจากวิธีการสัมภาษณ์แบบกลุ่มกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เครื่องมือที่ใช้

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นด้านวัฒนธรรมองค์การ เท่ากับ 0.97 และด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ เท่ากับ 0.96 ผลการวิจัยพบว่า 1) วัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วัฒนธรรมองค์การแบบเครือญาติ ($\overline{X}$ = 4.62) 2) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีการบริหารเชิงกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.34)

คำสำคัญ : วัฒนธรรมองค์การ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, สถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to study : To study the level of organizational culture that affects the strategic management of school administrators to expand educational opportunities. Under the jurisdiction of the Udon Thani Primary Educational Service Area Office 2, 2) To study the level of strategic management of school administrators to expand educational opportunities. Under the jurisdiction of the Udon Thani Primary Educational Service Area Office 2. The sample group was teachers and educational administrators of the Educational Opportunity Expansion School. Under the Udon Thani Primary Educational Service Area Office, Area 2, academic year 2023, a total of 186 people were obtained through semi-structured group interviews. (Semi-Structured Interview). The research instrument was a questionnaire with a reliability in the organizational culture of 0.97 and the strategic planning of 0.96. The results of the research were found as follows. 1) The organizational culture of expand educational opportunities was overall at the highest level ($\overline{X}$ = 4.62). 2) The strategic management of expand educational opportunities was overall average is at a high level. ($\overline{X}$ = 4.34).

Keywords : Organizational culture, The strategic management, Educational opportunity extension schools.

บทนำ

วัฒนธรรมองค์การคือ ค่านิยม สมมติฐาน ความเข้าใจและความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์การที่ยึดถือเป็นหลักการที่ถูกต้อง โดยมีการถ่ายทอดไปยังสมาชิกใหม่ขององค์การ โดยพื้นฐานแล้ววัฒนธรรมองค์การเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการทำงานขององค์การนั้นๆ ซึ่งได้มีการค้นคิดหรือเรียนรู้โดยสมาชิกขององค์การ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาทั้งภายนอกและภายในองค์การเอง (สมคิด บางโม, 2558, หน้า 2) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานเพื่อให้องค์การไปสู่เป้าหมาย

ผู้นำจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การเพื่อที่จะต้องหาทางส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดี มีความเข้มแข็งและสอดคล้องให้คงอยู่ ซึ่งเป็นเครื่องมือทางการบริหารและพัฒนาองค์การอย่างแท้จริง ยิ่งในสภาวะปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่องค์การต้องใช้วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดทิศทางและเป็นเครื่องมือในการบริหาร (สัมมา รธนิธย์, 2556, หน้า 324)

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า แก้ไขปัญหาสังคมและเป็นกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาคนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศ ซึ่งคุณภาพของคนจะเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จของการพัฒนาทั้งปวง ปัจจุบันระบบการศึกษาไทยประสบปัญหาด้านคุณภาพอย่างมากด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะมีพันธกิจที่มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ และพัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความ รับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษาและบูรณาการการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559, หน้า 6) ในปี พ.ศ. 2566 มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 29,449 แห่ง เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 7,250 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 24.62 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด ซึ่งส่วนมากจะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 3,205 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.43 และมีแนวโน้มที่จำนวนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566, หน้า 1) จากข้อมูลพบว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่ประสบปัญหาที่คล้ายคลึงกัน คือ 1) นักเรียนมีคุณภาพการเรียนค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดอื่น ๆ 2) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ 3) ความพร้อมและปัจจัยที่สนับสนุน และ 4) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551, หน้า 5-7) อีกทั้งการจัดการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และค่านิยมของชุมชน จึงทำให้สถานศึกษาไม่สามารถจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้ (ปรัชญา มั่นทนและคณะ, 2558, หน้า 135-148)

ปัญหาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่กล่าวมานั้น ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนการบริหารแบบใหม่ที่สอดคล้องทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการวางแผนกลยุทธ์อย่างสมบูรณ์ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยผู้นำองค์การจะมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษาในทุกลำดับขั้นตอน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในนำการบริหารเชิงกลยุทธ์ในด้านการจัดการศึกษาลงไปสู่การปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาการพัฒนา

คุณภาพการศึกษาที่ตกต่ำของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่ยังไม่ผ่านการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาจากภายนอก (ชยพล คำยะอุ่น และคณะ, 2562, หน้า 18)

จากปัญหาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยอาจมีสาเหตุมาจากวัฒนธรรมองค์การ เหตุสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้วัฒนธรรมองค์การมีแนวโน้มในการส่งเสริมการบริหารเชิงกลยุทธ์ให้ดีขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนและการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา รวมไปถึงศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้รับไปเป็นแนวทางในพัฒนาการบริหารงานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งเป็นประโยชน์สูงสุดของแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดอุดรธานีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวนทั้งสิ้น 186 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และวุฒิทางการศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบ

มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามแนวของลิเคิร์ท (Liker) ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยมีเนื้อหาแบ่งเป็น 5 รูปแบบ จำนวน 30 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามแนวของลิเคิร์ท (Likert) ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยมีเนื้อหาแบ่งเป็น 5 รูปแบบ จำนวน 40 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวน 186 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 59.14 และเป็นเพศชาย จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 40.86 มีอายุ 41- 50 ปี จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 36.56 รองลงมาคืออายุ 30 - 40 ปี จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 25.27 มีประสบการณ์ในการทำงานสูงสุด 5 - 10 ปี จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 37.09 รองลงมา คือต่ำกว่า 11 – 15 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 25.81 มีวุฒิทางการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 55.91 รองลงมาคือระดับปริญญาโท จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 40.86

2. วัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ปรากฏผลดังตาราง 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของวัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำแนกเป็นรายด้าน

วัฒนธรรมองค์การ	$\overline{X}$	S.D.	ความหมาย
1. วัฒนธรรมองค์การแบบเครือญาติ	4.62	0.36	มากที่สุด
2. วัฒนธรรมองค์การแบบราชการ	4.46	0.40	มาก
3. วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว	4.35	0.41	มาก
4. วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งผลสำเร็จ	4.35	0.44	มาก
5. วัฒนธรรมองค์การแบบสร้างสรรค์	4.40	0.47	มาก

จากตาราง 2 พบว่า วัฒนธรรมองค์การของของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือวัฒนธรรมองค์การแบบเครือญาติ ($\overline{X}$ = 4.62) วัฒนธรรมองค์การแบบราชการ ($\overline{X}$ = 4.46) วัฒนธรรมองค์การแบบสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 4.40) วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว ($\overline{X}$ = 4.35) และวัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งผลสำเร็จ ($\overline{X}$ = 4.35) โดยพิจารณารายด้าน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีวัฒนธรรมองค์การแบบเครือญาติ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระบบการบริหารงานแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยสูง ที่สุดรองลงมาคือ การสร้างบรรยากาศในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาให้มีความเป็นกันเอง เปิดเผยจริงใจ และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การส่งเสริมให้บุคลากรมีการปฏิบัติงานร่วมกันเสมือนครอบครัวเดียวกัน

2.2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีวัฒนธรรมองค์การแบบราชการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความคุ้มค่าและเต็มความสามารถ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ การส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาปฏิบัติงานด้วย การให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการเคารพเชื่อฟังผู้ที่มีความอาวุโสมากกว่า และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

2.3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีวัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การให้อิสระแก่บุคลากรในการตัดสินใจในการปฏิบัติงานภายใต้ขอบเขตหน้าที่ของตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ การส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษา ของท่านมีความกล้าคิด กล้าตัดสินใจในการปฏิบัติงาน และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการให้รางวัล เพื่อเป็นการเสริมแรงในการปฏิบัติงานของบุคลากร

2.4 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีวัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งผลสำเร็จ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมุ่งเน้นการพัฒนาการปฏิบัติงาน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ มีการกำหนดเป้าหมายในการทำงานไว้อย่างชัดเจน และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การส่งเสริมให้บุคลากรมีการแข่งขัน โดยวัดจากความสำเร็จของงานเป็นหลัก

2.5 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีวัฒนธรรมองค์การแบบสร้างสรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการส่งเสริมให้บุคลากรมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จตามเป้าหมายของหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ มีการปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคลากรภายในสถานศึกษา เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติงานร่วมกันและค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ รู้สึกมีความกระตือรือร้น มีความสุข สนุกกับ

การทำงานอยู่เสมอ

3. ผลการวิเคราะห์การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ปรากฏผลดังตาราง 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ในภาพรวม

การบริหารเชิงกลยุทธ์	$\overline{X}$	S.D.	ความหมาย
1. การศึกษาสถานภาพสถานศึกษา	4.31	0.41	มาก
2. การกำหนดทิศทางของสถานศึกษา	4.38	0.45	มาก
3. การกำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษา	4.36	0.47	มาก
4. การนำแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ	4.35	0.44	มาก
5. การประเมินผลกลยุทธ์	4.31	0.43	มาก
รวม	4.34	0.39	มาก

จากตาราง 2 พบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การกำหนดทิศทางของสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.38) การกำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.36) การนำแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ($\overline{X}$ = 4.35) การประเมินผลกลยุทธ์ ($\overline{X}$ = 4.31) และการศึกษาสถานภาพสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.31) โดยพิจารณารายด้าน มีรายละเอียดดังนี้

3.1 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีการบริหารเชิงกลยุทธ์ในด้านการศึกษาสถานภาพสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ที่มีผลกระทบต่อสถานศึกษา และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การวิเคราะห์ภารกิจอำนาจหน้าที่ว่ามีความเหมาะสมกับบริบทสภาวะแวดล้อมเพียงใด

3.2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีการบริหารเชิงกลยุทธ์ในด้านการกำหนดทิศทางของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางในการจัดการจัดการศึกษา โดยอยู่บนพื้นฐานที่สามารถปฏิบัติได้จริง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ การกำหนดทิศทางให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การนำนโยบายของต้นสังกัดมาวิเคราะห์ เพื่อพิจารณาในการกำหนดทิศทางของ สถานศึกษา

3.3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีการบริหารเชิงกลยุทธ์ในด้านการกำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการกำหนด

ผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละโครงการหรือกิจกรรมไว้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ การกำหนดกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

3.4 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีการบริหารเชิงกลยุทธ์ในด้านการนำแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ การกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ไว้อย่างชัดเจน และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การกำหนดการรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ

3.5 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีการบริหารเชิงกลยุทธ์ในด้านการประเมินผลกลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงานตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ การประเมินผลระหว่างการ ปฏิบัติงานตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การวิเคราะห์ผลกระทบของโครงการที่อาจเกิดขึ้นตามมาในภายหลัง

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์วัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 พบว่า มีวัฒนธรรมองค์การแบบเครือญาติ อยู่ในระดับมากที่สุด และมีวัฒนธรรมองค์การแบบราชการ วัฒนธรรมองค์การแบบสร้างสรรค์ วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว และวัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งผลสำเร็จ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ นาฎพิมล คุณเผือก (2555) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า วัฒนธรรมองค์การอยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและรายด้าน และสอดคล้องกับการศึกษาของพักตร์วิภา บุญประสิทธิ์ (2563) ได้ศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ระดับวัฒนธรรมองค์การในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้านเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวัฒนธรรมองค์การเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติของบุคลากรในองค์การ มีผลกระทบและอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์การ โดยเสริมสร้างความผูกพันให้กับสมาชิกขององค์การ ให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งวัฒนธรรมองค์การแบบเครือญาติ มีลักษณะของการปฏิบัติงานที่ให้ความสำคัญกับบุคลากรเสมือนบุคคลในครอบครัวเดียวกัน มีความเป็นมิตร เอื้ออาทร ร่วมมือกันในการปฏิบัติงานต่าง ๆ มีการก

ป้องซึ่งกัน และกัน โดยที่ผู้นำเปรียบเสมือนผู้ปกครองที่มีความเป็นธรรมและให้ความเสมอภาคต่อสมาชิกทุกคนใน องค์การมีความยืดหยุ่นและยึดมั่นในข้อตกลงขององค์การ ซึ่งมีส่วนทำให้วัฒนธรรมองค์การเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้การดำเนินการขององค์การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 พบว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีการบริหารเชิงกลยุทธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการศึกษาสถานภาพสถานศึกษา ด้านการกำหนดทิศทางของ สถานศึกษา ด้านการกำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษา ด้านการนำแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และด้านการประเมินผลกลยุทธ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญพิชชา โคตรชาลี (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการจัดทำกลยุทธ์ รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติตามกลยุทธ์ และด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการควบคุมและการประเมินผล และสมยศ บุญเจริญ (2553, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารเชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) การบริหารเชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้สถานศึกษามีวัฒนธรรมองค์การแบบสร้างสรรค์และวัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งผลสำเร็จ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุง เสริมสร้างให้สถานศึกษามีการวางแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น หน่วยงานต้นสังกัดควรมุ่งเน้นให้สถานศึกษาในสังกัดสร้างวัฒนธรรม

องค์การ แบบมุ่งผลสำเร็จและวัฒนธรรมองค์การแบบสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการวางแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล. (2562). *พฤติกรรมองค์การและการพัฒนาองค์การ.* กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

กานต์ เสกขนุทด. (2545). *การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดทำแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนนำร่องการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.* บัณฑิตวิทยาลัย :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เขมทัศน์ ศรีจิตพิพัฒน์กุล. (2553). *การนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

จินตนา บุญบงการ. (2544). *การจัดการเชิงกลยุทธ์.* กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ณัฏฐณิชา โคทังคะ. (2561). *วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ณัฐวรา เอกฉัตร และคณะ. (2557). *การวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารเชิงกลยุทธ์ในโรงเรียนขนาดเล็ก.* วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 16(3), 11-22.

บุญเลิศ เย็นคงคา. (2544). *การจัดการเชิงกลยุทธ์.* กรุงเทพฯ : วีเจพริ้นติ้ง.

แนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

GUIDELINES FOR DEVELOPING THE DEVELOPMENT OF STUDENT CARE AND SUPPORT SYSTEM USING LEARNING LOSS RECOVERY UNDER UDONTHANI EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

[1]ศิริวุฒิ แดงพวง, [2]พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์ และ [3]พิมพ์พร จารุจิตร์

[1]Siriwut Deangpuang, [2]Phongsak Srichan and [3]Pimporn Charuchit

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ประเทศไทย

Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

[1]Siriwut7643@gmail.com, [2]Sphong@udru.ac.th, [3]Pimporn.ch@udru.ac.th

Received: December 9, 2024; **Revised**: December 28, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 92 คน และครู จำนวน 242 คน รวม 344 คน ได้มาโดยวิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำของ Krejcie และ Morgan ประกอบด้วย การสุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม และใช้เทคนิคการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าความต้องการจำเป็นโดยรวมอยู่ระหว่าง 0.398 – 0.622

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้

Abstract

The aims of this research are to study the current condition Desired condition and the necessary needs of operating the student care and support system Using measures to reverse learning recession. Under the Udon Thani Primary Educational Service Area Office, Area 3. The sample group used in the research consisted of 92 teachers, school administrators and 242 teachers, totaling 344 people, obtained by using Krejcie and Morgan's minimum sample size method, consisting of stratified random sampling (Stratified Random Sampling). using the size of the educational institution as the unit for randomization. and use simple random sampling techniques (Simple Random Sampling). The research tools were a 5-level rating scale with a confidence level of 0.95. The results showed that the overall current condition was at the low level and the overall desirable condition was at the highest level. The overall needs value is between 0.398-0.622

Keywords : Guideline for developing, The Development of Student care and support system, Learning Loss

บทนำ

เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันจำนวนไม่น้อยได้รับผลกระทบจากสภาพปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ไม่ส่งผลดีในสังคม ทำให้มีพฤติกรรมที่มีความแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนในอดีต ถึงแม้ว่าผู้ปกครอง ครู อาจารย์ จะให้ความรักความปรารถนาดีอย่างมากมายสักเพียงใดก็ตามก็ไม่อาจปกป้อง และคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ปลอดภัย หรือมีพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวังได้ จากสถิติข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนของหน่วยงานต่างๆ พบว่า เด็กและเยาวชนทั้งที่เป็นนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอื่นนั้น ส่วนหนึ่งมักมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ดังนี้ 1) หมกมุ่นในการเล่นเกมจากสมาร์ทโฟนและคอมพิวเตอร์ และเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่

เหมาะสมจนนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่ดีและก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ตนเองและสังคม 2) มีค่านิยมประลองความเร็ว โดยมีการใช้รถจักรยานยนต์ในทางที่ผิด เป็นนักขับวัยรุ่น และเป็นสาวที่นิยมชายขับรถซิ่ง 3) ใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหา ทะเลาะวิวาท จับกลุ่มรวมตัวกันสร้างความรำคาญให้กับสังคม 4) มีเพศสัมพันธ์ขณะที่ยังไม่พร้อมและขาดการรับผิดชอบกับสิ่งที่เกิดขึ้น 5) เข้าถึงสารเสพติดได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็นสุรา บุหรี่ หรือแม้กระทั่งสารเสพติดต่าง ๆ ที่ทุกวันนี้หาได้ง่ายรอบตัว 6) ขาดศีลธรรมคุณธรรม และขาดความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว เป็นสังคมก้มหน้า ติดเพื่อน ติดสื่อออนไลน์ และให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าคนในครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2559 : 1-2)

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในทุกมิติ ผู้เรียนต้องปรับเวลาและวิธีการเรียนรู้ใหม่ จำเป็นต้องเรียนรู้ที่บ้าน ที่พัก ในลักษณะทางไกลหรือออนไลน์ โดยพบว่า ผู้เรียนที่ครอบครัวไม่มีความพร้อมด้านเศรษฐกิจ ขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และอินเทอร์เน็ตอย่างมีประสิทธิภาพ มีผลกระทบที่เกิดแก่ผู้เรียนโดยตรง เนื่องจากการเรียนทางไกลหรือออนไลน์เป็นระยะเวลานานตลอดช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 พบว่า ผู้เรียนทุกช่วงชั้นมีความเครียด ความวิตกกังวลในการเรียนมากที่สุด รองลงมา คือ มีความพยายามในการเรียนลดลง ขาดแรงจูงใจในการเรียน ขาดความสนใจในการเรียน โดยเฉพาะผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาเริ่มมีทัศนคติเชิงลบต่อการเรียนและแสดงออก โดยการไม่เข้าเรียน รวมทั้งมีผลกระทบต่อสภาวะทางอารมณ์ สัมพันธภาพและสุขภาพจิตของผู้เรียนด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า การเรียนทางไกลหรือออนไลน์ทำให้ผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะการปฏิบัติน้อยลง ไม่สามารถทำกิจกรรมการเรียนร่วมกับเพื่อนได้ รวมถึงเสียโอกาสในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะสังคม และอารมณ์ของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จะดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2562 : 1) จึงกำหนดนโยบายสำคัญให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ ปกป้องคุ้มครองอย่างรอบด้านด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง เหมาะสมและทันเหตุการณ์ ได้รับการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ได้นำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาดำเนินการในสถานศึกษา พบว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนยังไม่บรรลุผลสำเร็จตามหลักการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูในบางโรงเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานตามขั้นตอนตามแผนที่วางไว้ได้ นอกจากนั้นยังมีสภาพแวดล้อมภายในที่เป็นปัจจัยสำคัญส่งผลให้การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะการดำเนินงานตามระบบช่วยเหลือนักเรียนนั้น มีกระบวนการขั้นตอนที่ต้องจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ เป็นจำนวนมากในแต่ละขั้นตอน ทำให้เพิ่มภาระให้ครูนอกเหนือจากหน้าที่หลักคือการสอนแล้วนั้น ครูมีเวลาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้น้อยลง อีกทั้งการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นมีการดำเนินงานหลายขั้นตอนตามกระบวนการ ครูที่เป็นที่ปรึกษาต้องจัดเตรียมเอกสารรายงานต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เป็นการเพิ่มภาระให้ครูมากขึ้นและที่ผ่านมาครูมีภาระงานต่าง ๆ มากมายนอกเหนือจากการสอน ทำให้มีเวลาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนน้อยลง ส่งผลให้ข้อมูลสารสนเทศนักเรียนไม่เป็นปัจจุบัน (ณัฏฐวิภา คาปันศรี, 2559)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาและประเมินแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากการวิจัย จะเป็นแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 เพื่อการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 193 คน และ ครู จำนวน 2,350 คน จำนวน 2,543 คน จากสถานศึกษา 203 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษาอุดรธานี เขต 3 จำนวน 334 คน โดยวิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำของ Krejcie และ Morgan และการใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling Technique) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม กำหนดสัดส่วนของสถานศึกษาร้อยละ 50 แล้วสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 92 คน และครู จำนวน 242 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นปรับปรุง ($PNI_{modified}$)

ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตำแหน่งครู จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 72.46 ระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 71.86 เพศหญิง

จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 66.47 ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 51.23 และมีประสบการณ์การทำงาน อยู่ระหว่าง 5-10 ปี จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 35.33

2. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น เกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ดังตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน

องค์ประกอบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	3.10	0.85	ปานกลาง	4.47	0.54	มาก
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	2.75	0.85	ปานกลาง	4.46	0.52	มาก
3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน	2.95	0.87	ปานกลาง	4.52	0.54	มากที่สุด
4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา	3.22	0.85	ปานกลาง	4.50	0.55	มาก
5. ด้านการส่งต่อนักเรียน	3.06	0.85	ปานกลาง	4.33	0.65	มาก
รวม	3.02	0.85	ปานกลาง	4.46	0.56	มาก

จากตาราง 1 พบว่าสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.02) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ($\overline{X}$ = 3.22) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\overline{X}$ = 3.10) ด้านการส่งต่อนักเรียน ($\overline{X}$ = 3.06) ด้านการส่งเสริมนักเรียน ($\overline{X}$ = 2.97) และด้านการคัดกรองนักเรียน ($\overline{X}$ = 2.75) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.46) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.52) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ($\overline{X}$ = 4.50) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\overline{X}$ = 4.47) ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.46) และด้านการส่งต่อนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.33) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์การดาเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นปรับปรุง ($PNI_{modified}$) และลำดับความต้องการจำเป็นโดยรวม

องค์ประกอบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	D	I	$PNI_{modified}$	ลำดับความต้องการจำเป็น
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	3.10	4.47	0.442	3
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	2.75	4.46	0.622	1
3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน	2.97	4.52	0.521	2
4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา	3.22	4.50	0.398	5
5. ด้านการส่งต่อนักเรียน	3.06	4.33	0.414	4

จากตาราง 2 พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 เรียงลำดับจากความต้องการมากไปหาความต้องการน้อย ได้แก่ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งต่อนักเรียน และ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมนักเรียน และอยู่ในระดับมาก อีกจำนวน 4 ด้าน เมื่อเรียงลำดับความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ เรียงจากความต้องการมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในบางโรงเรียน ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการนำมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอย

ทางการเรียนรู้เข้ามาช่วยในกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานตามขั้นตอนหรือตามแผนที่วางไว้ได้ นอกจากนั้นยังมี สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นปัจจัยสำคัญส่งผลทำให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะการดำเนินงานตามระบบช่วยเหลือนักเรียน นั้นมีกระบวนการขั้นตอนที่ต้องจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ เป็นจำนวนมากในแต่ละขั้นตอน ทำให้เพิ่มภาระให้ครูนอกเหนือจากหน้าที่หลักคือการสอนแล้วนั้นยังทำให้ครูมีเวลาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้น้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาส นาคประวัติ (2553) ที่ได้ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนที่เปิดสอนในช่วงชั้นที่ 1-3 เขตอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลืออยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน อีกทั้งการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นมีการดำเนินงานหลายขั้นตอนตามกระบวนการ ครูที่ปรึกษาต้องจัดเตรียมเอกสารรายงานต่าง ๆ เป็นจำนวนมากเป็นการเพิ่มภาระให้ครูมากขึ้นและที่ผ่านมาครูมีภาระงานต่างๆ มากมาย นอกเหนือจากการสอน ทำให้มีเวลาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนน้อยลง ส่งผลให้ข้อมูลสารสนเทศนักเรียนไม่เป็นปัจจุบัน อีกทั้งครูหรือผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฏฐวิภา คาปันศรี (2559) ซึ่งได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 พบว่า สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นั้นมีสภาพแวดล้อมภายในที่เป็นปัจจัยสำคัญส่งผลทำให้การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะการดำเนินงานตามระบบช่วยเหลือนักเรียนนั้นมีกระบวนการ ขั้นตอน ที่ต้องทำให้ครูต้องจัดทำเอกสารรายงานต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้ครูต้องมีภาระในการกรอกข้อมูลเพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกันครูก็มีภาระงานที่ต้องปฏิบัติหลายด้านอยู่แล้ว รวมถึงการนำมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้มาใช้ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการ ศึกษายังคงคำนึงถึงข้อจำกัดในด้านบริบทของโรงเรียน ภูมิศาสตร์ที่ตั้งของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ส่วนใหญ่เป็นที่ชุมชนแออัด ด้านฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน ผู้ปกครองที่ขาดการป้องกันด้านความรู้ ความเข้าใจมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาแต่ละโรงเรียน อาจส่งผลให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ประสบผลสำเร็จได้โดยง่าย และอาจรวมไปถึงทัศนคติของผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาในบางโรงเรียนที่มี

ข้อจำกัดในการนำมาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้หรือความรู้ใหม่ ๆ เข้ามาปรับเปลี่ยนระบบการดำเนินงาน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การนำแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้มาใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน คือ การให้ความร่วมมือของทุกฝ่าย ควรมีการปรับใช้ให้สอดคล้องตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา เพราะอาจจะส่งผลกระทบต่อการติดต่อประสานงาน การจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพได้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาแต่ละแห่งมีการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ไปใช้ในสถานศึกษา โดยมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการหรือสัมมนาเพื่อให้เกิดประสิทธิผลของงานได้จริง

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2544). *คู่มือที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.* กรุงเทพฯ : ยูเรนัสอิมเมจกรุ๊ป.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *คู่มือครูระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม เส้นทางสู่ครูมืออาชีพ.* กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.

ณัฏฐวิภา คาปันศรี. (2559). *สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นรรรพร จันทร์เฉลี่ย เสริบุตร (2564). *มาตรการฟื้นฟูความรู้ถดถอยในเด็ก (Learning Loss)* โดย Starfish Education.https://www.starfishlabz.com เข้าถึงเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2565.

ประชุม ปิ่นสกุล. (2557). *การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสานักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.*บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ศิริ โชคสกุล. (2559). *การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนรัตนโกสินทร์ 9 จังหวัดสมุทรปราการ.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมคิด บุญมา. (2552). *ปัญหาและแนวทางการแก้ไขการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนท่าเกษมพิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547 ข). *คู่มือการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤติสังคม.* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565).*มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). เอส.บี.เค.การพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565). *รายงานผลการศึกษาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับการศึกษาขันพื้นฐานในสถานการณ์โควิด-19 : สภาพการณ์ บทเรียนและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้.*

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2

THE RELATIONSHIP BETWEEN CREATIVE LEADERSHIP AND ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF YALA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

[1]นูรุดิน สะเอ๊ะ และ [2]กนกกร ศิริสุข

[1]Nurudin Sa-eh and [2]Kanokkorn Sirisuk

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ประเทศไทย

Songkhla Rajabhat University, Thailand

[1]denbala317@gmail.com, [2]kanokkorn.si@skru.ac.th

Received: December 7, 2024; **Revised**: December 28, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 2) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของ

[1]นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง (r = 0.866) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์; การบริหารงานวิชาการ; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this study were to: 1) Study the creative leadership of school administrators under the Office of Yala Primary Educational Service Area 2, 2) Study the academic administration of school administrators under the Office of Yala Primary Educational Service Area 2, and 3) Study the relationship between creative leadership and academic administration of school administrators under the Office of Yala Primary Educational Service Area 2. The results showed that: 1) The creative leadership of school administrators under the Office of Yala Primary Educational Service Area 2, as a whole, was at the highest level. 2) The academic administration of school administrators under the Office of Yala Primary Educational Service Area 2, as a whole, was at a high level. 3) The relationship between creative leadership and academic administration of school administrators under the Office of Yala Primary Educational Service Area 2 was at a high level of positive correlation (r = 0.866) with statistical significance at the .001 level.

Keywords: Creative leadership; Academic administration; School administrator

บทนำ

ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาก่อให้เกิดกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาที่วางไว้ โดยใช้การสนับสนุน ชักชวน กระตุ้นจูงใจให้บุคคลปฏิบัติตามด้วยความกระตือรือร้นเต็มใจ และยินดีที่จะให้ความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานและการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับแนวความคิดของ สุรีรัตน์ โตเขียว (2560: 20) ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาโดยใช้การชักชวน จูงใจให้บุคคลปฏิบัติตามความคิดเห็นตามความต้องการของผู้บริหารด้วยความเต็มใจ และยินดีที่จะให้ความร่วมมือ ซึ่งผู้นำต้องมีอิทธิพลต่อบุคคลหรือสถานศึกษาที่ก่อให้เกิดการทำกิจกรรม หรือการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และต้องเป็น

ผู้สร้างวัฒนธรรมที่ดีให้แก่สถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของตนเอง ต้องสามารถพัฒนาตนเอง ทั้งด้านทักษะ ความรู้และความเข้าใจในหลักการต่างๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในภาวะเช่นนี้คุณลักษณะของผู้นำที่เรียกว่า ภาวะผู้นำ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้สามารถปรับตัวให้ทันต่อสภาพแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคมได้อย่างเหมาะสม

การบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ซึ่งได้ให้ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ในกลยุทธ์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากร ทางการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารสถานศึกษาและเป็นผู้กำหนดนโยบายกำหนด จุดมุ่งหมาย วางแผน ตลอดจนวิธีการดำเนินงานของโรงเรียนให้มีการบริหารสถานศึกษาที่บรรลุผลสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และนโยบายรัฐที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรทางการศึกษานี้ จะมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถี ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาจะต้องตระหนักถึงความสำคัญในอาชีพและหน้าที่ของตนเอง โดยผู้อำนวยการสถานศึกษาทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจ ให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2, 2567 :34) จะเห็นได้ว่ากลยุทธ์ที่ 3 มีการกล่าวถึงการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพผู้บริหารในที่นี้จะรวมไปถึงการพัฒนาระบบบริหารจัดการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารงานภายในสถานศึกษามีการพัฒนาอย่างประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการนำนโยบายมาพัฒนาสถานศึกษา จัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม ตรงตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวล้วนแต่มีความสอดคล้องกับการบริหารงานวิชาการโดยตรง เพราะ การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษาซึ่งผู้บริหารควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกและ ผู้บริหารในฐานะที่เป็นเสาหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อหน่วยงาน ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และ ต่อผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพและบทบาทของผู้บริหารจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณภาพของสถานศึกษารวมทั้งมีผลสะท้อนต่อผลงานและวิธีปฏิบัติงานของสถานศึกษาแต่ละแห่งเป็นอันมาก จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทันต่อโลกในปัจจุบันนี้ และเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน ผู้บริหารในฐานะผู้นำจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมี “ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์” เพื่อให้สามารถบริหารงานในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งใน

ปัจจุบันนี้ จากผลการดำเนินงาน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำ โดยเฉพาะคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET: Ordinary National Educational Test) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (NT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตั้งแต่ปีการ ศึกษา 2564-2566 ได้คะแนนสอบต่ำกว่าร้อยละ 50 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2, 2566: 18)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการขับเคลื่อนและพัฒนา สถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ ซึ่งภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้บริหารในการบริหารงานสถานศึกษาในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานวิชาการที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาและการจัดการศึกษา ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการดำเนินงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่สนใจการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวนสถานศึกษา 68 แห่ง จำนวนครูทั้งหมด 1,241 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ปีการศึกษา 2567 ได้จำนวนครู 297 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง

สำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) จากนั้นใช้วิธีการสุ่มสถานศึกษาแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ตามขนาดของสถานศึกษา หลังจากนั้นจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายปิด สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ประกอบด้วย 5 ด้าน 25 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ประกอบด้วย 6 ด้าน 30 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ของเพียร์สัน (Pearson's Product Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 สรุปผล ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เมื่อจำแนกตามเพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 163 คน คิดเป็น ร้อยละ 75.52 มีอายุ 41-50 ปีจำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 49.05 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50 มีประสบการณ์ในการทำงาน 11– 20 ปี จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50 ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดกลาง จำนวนนักเรียน 121-600 คน จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50

2. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2

	ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	SD.	แปลผล
1	ความคิดสร้างสรรค์	4.43	0.68	มาก
2	การทำงานเป็นทีม	4.62	0.52	มากที่สุด
3	วิสัยทัศน์	4.64	0.48	มากที่สุด
4	การปรับตัวและยืดหยุ่นตามสถานการณ์	4.54	0.57	มากที่สุด
5	การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.64	0.60	มากที่สุด
	รวม	**4.57**	**0.51**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57, SD = 0.51) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดและมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\overline{X}$ = 4.64, SD = 0.60) ด้านวิสัยทัศน์ ($\overline{X}$ = 4.64, SD = 0.48) ด้านการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.62,SD = 0.52) ด้านการปรับตัวและยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ($\overline{X}$ = 4.54, SD = 0.57) และด้านความคิดสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 4.43, SD = 0.68) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ดังตาราง 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2

	การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	SD	แปลผล
1.	การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	4.64	0.56	มากที่สุด
2.	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.61	0.57	มากที่สุด
3.	การวัดผลประเมินผล	4.60	0.55	มากที่สุด
4.	การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.08	0.71	มาก
5.	การนิเทศการศึกษา	4.40	0.47	มาก
6.	การประกันคุณภาพภายใน	4.11	0.42	มาก
	รวม	**4.40**	**0.46**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40, SD = 0.46) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากและมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.64, SD = 0.56) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.61, SD = 0.57) การวัดผลประเมินผล ($\overline{X}$ = 4.60, SD = 0.55) การนิเทศการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.40, SD = 0.47) การประกันคุณภาพภายใน ($\overline{X}$ = 4.11, SD = 0.42) และการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.08, SD = 0.71) ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ดังตารางที่ 3 และ 4 ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวม

ปัจจัย	r	Sig	ระดับ	ทิศทาง
ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับการบริหารงานวิชาการ (Y)	0.866**	.000	สูง	บวก

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับการบริหารงานวิชาการ (Y) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.866 (rxy = 0.866) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์กันทางบวก ในระดับสูง

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน

การบริหารงานวิชาการ (Y) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา (X)	การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา (Y_1)	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (Y_2)	การวัดผลประเมินผล (Y_3)	การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Y_4)	การนิเทศการศึกษา (Y_5)	การประกันคุณภาพภายใน (Y_6)	รวม (Y)
ด้านความคิดสร้างสรรค์ (X_1)	0.592***	0.621***	0.609***	0.212***	0.569***	0.458***	**0.593*** **

ด้านการทำงานเป็นทีม (X_2)	0.651***	0.668***	0.644***	0.191***	0.587***	0.503***	**0.626*** **
ด้านวิสัยทัศน์ (X_3)	0.882***	0.895***	0.880***	0.217***	0.780***	0.682***	**0.835*** **
ด้านการปรับตัวและยืดหยุ่นตามสถานการณ์ (X_4)	0.936***	0.937***	0.931***	0.280***	0.841***	0.743***	**0.900*** **
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_5)	0.980***	0.982***	0.974***	0.287***	0.861***	0.784***	**0.939*** **
รวม (X)	**0.897*** **	**0.911*** **	**0.897*** **	**0.267*** **	**0.810*** **	**0.704*** **	**0.866*** **

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลกับการบริหารวิชาการ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.939 (r_{X5Y} = 0.939) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการปรับตัวและยืดหยุ่นตามสถานการณ์กับการบริหารวิชาการ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.900 (r_{X4Y} = 0.900) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านวิสัยทัศน์กับการบริหารวิชาการ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.835 (r_{X3Y} = 0.835) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการทำงานเป็นทีมกับการบริหารวิชาการ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.626 (r_{X2Y} = 0.626) และภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความคิดสร้างสรรค์กับการบริหารวิชาการ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.593 (r_{X1Y} = 0.593) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันผู้บริหารมีการแสดงออกเชิงจินตนาการและมีหลักการ มีวิสัยทัศน์ที่ดี มีการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ร่วมมือกันแก้ปัญหา มีการตรวจสอบความเชื่ออร่วมกัน สร้างจินตนาการของอนาคตที่ควรเป็น เก็บรวบรวมวิเคราะห์ และแปลผลข้อมูล มีการยืดหยุ่นและปรับการรูปแบบการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีความคิดริเริ่มที่สร้างสรรค์ และคำนึกถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลมอบหมายงานได้ตรงกับความสามารถของบุคคลนั้น เพื่อนำโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวินา สุธิโพธิ์ (2561: 85) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เบ็ญจมาศ หนูไชยทอง (2561: 130) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนตามความคิดเห็นของครู

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ ดังนี้ ด้านการมีจินตนาการ ด้านการมีความยืดหยุ่น ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านความไว้วางใจ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวสันต์ ชวกิจไพบูลย์ (2565: 106) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา รองลงมา คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การนิเทศการศึกษา การประกันคุณภาพภายใน และการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญที่ถือว่าเป็นหัวใจของโรงเรียนหรือโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ให้เวลาในการบริหารมากกว่าบริหารงานอื่น ๆ ให้ส่วนงานอื่น ๆ เป็นงานสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมระบบของสถานศึกษาได้ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกคนจำเป็นต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญในการดำเนินงานวิชาการเป็นอันดับแรก โดยมุ่งหวังให้การดำเนินงานวิชาการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางด้านสติปัญญาเกิดการเรียนรู้และมีคุณธรรมจริยธรรมตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และเพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นๆ ที่มีส่วนในการผลักดันกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีรูปแบบที่สมบูรณ์ชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และเกิดการเรียนรู้ควบคู่กับการมีคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งช่วยพัฒนาประเทศชาติและสังคมให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของธัญดา ยงยศยิ่ง (2560: 92) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 พบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการ สอนในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และด้านการ ส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งด้านวิชาการ ตามลำดับ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอมรรัตน์ ไทรเมือง (2565: 142) พบว่า 2. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ 0.866 (r_{XY} = 0.866) ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 มีความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์สูงและรู้จักการนำภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ทุกด้านมาปรับในการบริหารให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรที่ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ดีย่อมช่วยให้เกิดผลดีต่อองค์กรในการทำงานร่วมกัน มีการคิดที่ไตร่ตรองและวางแผนร่วมกัน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน มีการบริหารสถานศึกษาโดยการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษาสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมและการที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพราะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อการบริหารโรงเรียนเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงและเป็นไปในทางที่ดีขึ้น มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ที่สามารถกำหนดภาพจุดมุ่งหมายในอนาคตของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดมุ่งหมายของการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาโดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารสถานศึกษา เพราะผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อการบริหารงานวิชาการเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้มีวิสัยทัศน์ที่สามารถกำหนดภาพเป้าหมายในอนาคตของ การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน มีจิตวิญญาณและความเป็นผู้นำทางวิชาการ และมีความรู้ในหลักการบริหารงานวิชาการ เทคนิคบริหารงานวิชาการ และมีการวางแผนกล ยุทธ์บริหารงานวิชาการ รวมทั้งต้องรู้จักนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหาร บริหารงานวิชาการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรุฒ สุขสอน (2564: 97) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาครวม

มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ ชวกิจไพบูลย์ (2565: 106) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการดำเนินงานวิชาการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท พบว่า ค่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะณัฐ หมื่นวงศ์ (2565: 113) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับ การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมมี ความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.866

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2ได้รับองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาแบบอย่าง วิธีการเทคนิคต่างๆ ศึกษาดูงาน ที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ เก็บข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมอุทิศตนในการทำงาน ใส่ใจและเต็มทีกับงานทุกอย่าง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการ และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารและการส่งเสริมการเรียนรู้ มีทักษะการตัดสินใจที่รอบคอบ และเป็นที่ยอมรับของครูและบุคลากร

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดนโยบายและแนวทางในการใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากร มีการสนับสนุนการให้ครูผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน มีการวางแผนการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ มีการวิเคราะห์ปัญหา มีการนิเทศติดตาม การเผยแพร่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

3. จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กัน และเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ดังนั้น ผู้บริหาร

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ควรให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวแปรที่ทำให้การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาด้านวิชาการได้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ธัญดา ยงยศยิ่ง. (2560). *การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

เบ็ญจมาศ หนูไชยทอง. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียนตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ปิยะณัฐ หมื่นวงศ์. (2565). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

วรุฒ สุขสอน (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

วสันต์ ชวกิจไพบูลย์. (2565). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท.* วารสารวิจัยวิชาการ. 6(1): 161-163.

วินา สุทธิโพธิ์. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.

สุรีรัตน์ โตเขียว. (2560). *รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2. (2566). *แผนปฏิบัติการประจำงบประมาณ 2566.* ยะลา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2.

อมรรัตน์ ไทรเมือง (2565). *การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement.* 30(3). 607-610.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎรธานี เขต 1

TRANSFORMATIONAL FACTORS AND THE DESIRABLE CHARACTORS OF UPRIGHT SCHOOL STUDENTS UNDER SURAT THANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

[1]สมคิด นาคขวัญ และ [2]ชิรวัฒน์ นิจเนตร

[1]Somkid Narkkhwan and [2]Chirawat Nitchnet,

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ประเทศไทย

Phuket Rajabhat University, Thailand

[1]Somkid.n@pkru.ac.th, [2]chutima@stjohn

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริต 2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริต โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านพันธกิจและกลยุทธ์ ด้านวัฒนธรรมองค์การ ด้านภาวะผู้นำ ด้านผลการปฏิบัติงานของบุคคลและองค์การ และด้านสิ่งแวดล้อมภายนอก 2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านมีจิตสาธารณะ รองลงมาคือ ด้านมีวินัย ด้านอยู่อย่างพอเพียง ด้านมีทักษะกระบวนการคิด และด้านซื่อสัตย์สุจริต

---

[1]อาจารย์ ดร. คณะครุสาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. คณะครุสาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

3. ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : ปัจจัยการเปลี่ยนแปลง; คุณลักษณะที่พึงประสงค์; โรงเรียนสุจริต

Abstract

This research The objective is to know 1) factors of organizational change in honest schools, 2) desired characteristics of learners in honest schools, 3) relationships between change factors. Organization and desired characteristics of honest school students. The results were found that : 1. The transformational factors in Upright School, as a whole and as an individual, were at a high level. Sort by arithmetic mean from descending follows the mission and strategy, organizational culture, leadership, the performance of individuals and organizations and the external environments respectively. 2. The desirable characters of Upright School students, as a whole and as an individual, were at a high level. Sort by arithmetic mean from descending follows the public mind, the discipline, the sufficient, the thinking process skills and the honesty respectively. 3. There were significant correlation between the transformational factors and the desirable characters of Upright School students as a whole at .01 level.

Keywords: Transformational Factors; The Desirable Charactors; Upright School.

บทนำ

ในปัจจุบันโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด เทคโนโลยีได้เชื่อมต่อผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกเข้าด้วยกัน ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและค้นคว้าหาความรู้ได้ง่ายขึ้น การแลกเปลี่ยนข้อมูลและเรียนรู้กันและกันได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ขณะเดียวกันก็มีขั้วอำนาจใหม่เกิดขึ้นบนเวทีโลก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองโลกเป็นอย่างมาก ในการแข่งขันทางการค้าของภาคธุรกิจเริ่มมีการใช้นวัตกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนจนประสบความสำเร็จจากแต่เดิมที่เคยเป็นยุคเศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยอุตสาหกรรม รวมถึงประชากรโลกมีแนวโน้มที่จะก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุ จะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยจึงต้องมีการปรับตัวและเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะกลไกการขับเคลื่อนของภาครัฐที่จะต้องเพิ่ม

ประสิทธิภาพ การดำเนินงานและศักยภาพของบุคลากรภาครัฐ ให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว การปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ และสามารถตอบสนองต่อการต้องการของประชาชน

ในด้านการศึกษาก็ได้มีการเปลี่ยนแปลง ไปอย่างมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สังเกตจากการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สอนที่เปลี่ยนไปในแต่ละรุ่น วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงตาม ครูผู้สอนและผู้เรียน สื่อประกอบการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงตามเทคโนโลยีที่ก้าวไกล หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี,2557) การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษามักจะพบกับคำว่าการปฏิรูปการศึกษา เช่น สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้มีการเสนอการปฏิรูปการศึกษาโดยเสนอให้ปฏิรูปหลักสูตร สื่อการสอน และเทคโนโลยี การปฏิรูประบบการวัดและประเมินผลการเรียน การปฏิรูประบบพัฒนาคุณภาพครู การประเมินคุณภาพสถานศึกษาและ การปฏิรูประบบการเงินเพื่อการศึกษา เป็นต้น(สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และคณะ,2556)

การศึกษาได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน มีการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนอย่างเท่าเทียมกันผู้เรียนสามารถเรียนได้ทั้งหญิงและชาย มีทั้งจัดการศึกษาภาคบังคับเป็นระยะเวลา 9 ปี และการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะเวลา 12 ปี เพื่อให้เด็กทุกคนในประเทศได้มีโอกาสเรียนหนังสือ โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล เช่น โครงการเรียนฟรีอย่างมีคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างที่ผู้วิจัยกล่าวถึง เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง จากในอดีตถึงปัจจุบันเพียงบางประการเท่านั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ ที่น่าศึกษาอีกมากมาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีทั้งประโยชน์และโทษ เปรียบเสมือนกับเหรียญที่มีสองด้านเสมอ จากกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นส่งผลกระทบต่อการบริหารองค์การ ซึ่งจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการบริหารองค์การเพื่อให้องค์การสามารถดำรงอยู่ได้ เปลี่ยนสถานะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปสู่บางสิ่งที่ต้องการในอนาคตเพื่อเพิ่มประสิทธิผล กำหนดจุดประสงค์ของการเปลี่ยนแปลง องค์การเพื่อหาแนวทางใหม่หรือปรับปรุงวิธีการใช้ทรัพยากร และพิจารณาความสามารถของบุคคล และองค์การเพื่อเพิ่มความสามารถขององค์การ ในการสร้างสรรค์ผลผลิตและปรับปรุงกระบวนการ และหากองค์การกำลังเสื่อมถอยอาจต้องการปรับโครงสร้างตลอดจนทรัพยากรเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม หากพิจารณาด้านการศึกษา และด้านเทคโนโลยีที่ก้าวไกล คนไทยควรจะได้รับประโยชน์เป็นอย่างมากจากสิ่งเหล่านี้ แต่ยังพบกับปัญหาด้านต่างๆ เช่น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ด้านภาวะผู้นำยังพบว่าผู้บริหารบางคนไม่มีภาวะผู้นำ ไม่มีความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ไม่มีความสามารถใน การตัดสินใจ ด้านวัฒนธรรมองค์การ ผลการปฏิบัติงานของบุคคลและองค์การ เป็นผลลัพธ์ที่บ่งชี้ความพยายามและความสำเร็จ ของ

องค์การ กล่าวคือ ใช้ทรัพยากรมากแต่ ผลสัมฤทธิ์ต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับ การปฏิรูปการศึกษา ล้มเหลวในเรื่องคุณภาพของการศึกษา ล้มเหลวใน เรื่องความเสมอภาคทางการศึกษา ล้มเหลวในเรื่องการจัดการทรัพยากรทางการศึกษา และล้มเหลว ในเรื่องการวางแผนและการบริหารจัดการ สัมฤทธิ์ผลที่ได้ออกมา คือคุณภาพของการเรียนของเด็กต่ำลง (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และคณะ ,2556) ผู้นำในองค์การไม่เข้าใจและไม่สามารถนำการเปลี่ยนแปลงให้เกิด เป็นรูปธรรมขึ้นในองค์การได้ โดยไม่สามารถวางแผนเพื่อปรับตัวให้รับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ (บุษยมาศ แสงเงิน ,2560) ปัญหาด้านการมีวินัยในสังคม .ปัญหาการทุจริตคอรัปชั่น ปัญหาด้านการอยู่อย่างพอเพียง พบว่าเด็กที่มีปัญหาเรื่องค่านิยมทางวัตถุ ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาของกลุ่มเด็กวัยรุ่น ซึ่งจะมีการใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย ปัญหาด้านการมีจิตสาธารณะ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงองค์การกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตโดยใช้การเปลี่ยนแปลงองค์การตามความคิดเห็นของเบิร์คและลิทวิน(Burke and Liwin) มาเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ทราบข้อมูลที่ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์การ ด้านสิ่งแวดล้อมภายนอก ด้านพันธกิจและกลยุทธ์ ด้านภาวะผู้นำ ด้านวัฒนธรรมองค์การ และด้านผลการปฏิบัติงานของบุคคลและองค์การ กับคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการเปลี่ยนแปลงองค์การในด้านต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนเก่งคนดีและเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทราบปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริตในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

2. เพื่อทราบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

3. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนสุจริตในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จำนวน 117 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง วิธีการประมาณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน ได้จำนวน 92 โรงเรียน

ผู้ให้ข้อมูล ในแต่ละโรงเรียนกำหนดผู้ให้ข้อมูล ดังนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คนหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 1 คนครูผู้ปฏิบัติหน้าที่สอน 1 คนรวมผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูล 276 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์การ

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต 5 ประการ คือ 1) มีทักษะกระบวนการคิด 2) มีวินัย 3) ซื่อสัตย์สุจริต 4) อยู่อย่างพอเพียงและ 5) มีจิตสาธารณะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามที่เป็นรูปแบบออนไลน์โดยผู้วิจัยได้ใช้บริการจากเว็บไซต์ Google ที่ เรียกว่า Google form ในการสร้างแบบสอบถามออนไลน์ขึ้นมา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริตในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริตสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ในการวิเคราะห์ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริต ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่า มัชฌิมเลขคณิต ($\overline{X}$) และส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำค่ามัชฌิมเลขคณิตไปเปรียบเทียบกับ เกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริตสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวม

ข้อ	ด้านปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริต(X_{tot})	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1	สิ่งแวดล้อมภายนอก (X_1)	3.97	0.39	มาก
2	พันธกิจและกลยุทธ์ (X_2	4.31	0.32	มาก
3	ภาวะผู้นำ (X_3)	4.22	0.31	มาก
4	วัฒนธรรมองค์การ (X_4)	4.23	0.32	มาก
5	ผลการปฏิบัติงานของบุคคลและองค์การ (X_5)	4.21	0.31	มาก
	รวม (X_{tot})	**4.19**	**0.33**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านพันธกิจและกลยุทธ์ ($\overline{X}$ =4.31) ด้านวัฒนธรรมองค์การ ($\overline{X}$ =4.23) ด้านภาวะผู้นำ ($\overline{X}$ =4.22) ด้านผลการปฏิบัติงานของบุคคลและองค์การ 4.21) ด้านสิ่งแวดล้อมภายนอก ($\overline{X}$ =3.97)ตามลำดับ

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวม

ข้อ	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต(Y_{tot})	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1	มีทักษะกระบวนการคิด(Y_1)	3.98	0.30	มาก
2	มีวินัย (Y_2)	4.00	0.30	มาก
3	ซื่อสัตย์สุจริต (Y_3)	3.92	0.32	มาก
4	อยู่อย่างพอเพียง(Y_4)	3.99	0.33	มาก
5	มีจิตสาธารณะ(Y_5)	4.02	0.32	มาก
	รวม (Y_{tot})	**3.98**	**031**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.98) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุก ด้าน โดย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านมีจิตสาธารณะ. ($\overline{X}$ = 4.02) รองลงมาคือ ด้านมีวินัย ($\overline{X}$ = 4.00) ด้านอยู่อย่าง

พอเพียง ($\overline{X}$ = 3.99) ด้านมีทักษะกระบวนการคิด ($\overline{X}$ = 3.98) และด้านซื่อสัตย์สุจริต ($\overline{X}$ = 3.92) ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริตโดยภาพรวมและรายด้านกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โรงเรียนสุจริตสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน / การเปลี่ยนแปลงองค์กร	มีทักษะกระบวนการคิด(Y_1)	มีวินัย (Y_2)	ซื่อสัตย์สุจริต (Y_3)	อยู่อย่างพอเพียง (Y_4)	มีจิตสาธารณะ (Y_5)	ภาพรวม (Y_{tot})
สิ่งแวดล้อมภายนอก(X_1)	.269**	.189*	.134	.198*	.240**	.232**
พันธกิจและกลยุทธ์ (X_2)	.515**	.437**	.340**	.322**	.494**	.482**
ภาวะผู้นำ (X_3)	.441**	.405**	.348**	.323**	.368**	.424**
วัฒนธรรมองค์การ (X_4)	.475**	.510**	.435**	.432**	.468**	.524**
ผลการปฏิบัติงานของบุคคลและองค์การ(X_5)	.601**	.591**	.528**	.574**	.633**	.662**
ภาพรวม (X_{tot})	**.622****	**.582****	**.477****	**.498****	**.594****	**.625****

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริต(X_{tot}) กับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต (Y_{tot}) โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง (rxy= .625) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบคล้อยตามกัน เมื่อพิจารณา ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การ โดยภาพรวม (X_{tot}) กับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตรายด้าน มีความสัมพันธ์กันทุกด้านโดยเรียงลำดับได้ ดังนี้ ด้านมีทักษะกระบวนการคิด (rxy =.622) ด้านมีจิตสาธารณะ (rxy =.594)ด้านมีวินัย (rxy =.582) ด้านอยู่อย่างพอเพียง (rxy =.498) ด้าน ซื่อสัตย์สุจริต (rxy =.477)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า พบว่า ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านพันธกิจและกลยุทธ์ ($\overline{X}$ =4.31) ด้านวัฒนธรรมองค์การ ($\overline{X}$ =4.23) ด้านภาวะผู้นำ ($\overline{X}$ = 4.22) ด้านผลการปฏิบัติงานของบุคคลและองค์การ ($\overline{X}$ =4.21) ด้านสิ่งแวดล้อมภายนอก ($\overline{X}$ =3.97)ตามลำดับ ผลวิจัยออกมาเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ทุกปัจจัยมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของผู้เรียน เนื่องจากค่าเฉลี่ยของทุกปัจจัยอยู่ในระดับมาก และพิจารณารายด้านพบว่าด้านพันธกิจและกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เป็นเพราะว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โรงเรียนมีพันธกิจสำคัญคือการพัฒนาผู้เรียนเป็นหลักเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านสมอง ร่างการและจิตใจ ให้เป็นคนดี คนเก่ง อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2560 : 5) ได้กำหนดคุณภาพผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แกนกลาง พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) ว่าหมายถึง การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ โดยกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิด กับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (1) มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่า ในตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง (2) มีความรู้อันเป็นสากล และมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต (3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีมีสุขนิสัย และรักการออกกำลัง กาย (4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงาม ในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข งานวิจัยของพิเชษฐ ยังตรง (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 พบว่ากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 พบว่า มี 5 กลยุทธ์หลัก คือ กลยุทธ์หลักที่ 1 พัฒนา หลักสูตร กลยุทธ์หลักที่ 2 พัฒนาผู้เรียนให้รักการเรียนรู้ กลยุทธ์หลักที่ 3 พัฒนาศักยภาพครู กลยุทธ์ หลักที่ 4 พัฒนาและส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ และกลยุทธ์หลักที่ 5 ส่งเสริมความร่วมมือของภาคี เครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนและซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑารัตน์ นิรันดร(2552) ได้ศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมี 4 องค์ประกอบ คือ

บทบาทของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร การวางกลยุทธ์ของผู้บริหาร และการปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์

2. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ในการวิเคราะห์ระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.98) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุก ด้าน โดย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านมีจิตสาธารณะ. ($\overline{X}$ = 4.02) รองลงมาคือ ด้านมีวินัย ($\overline{X}$ = 4.00) ด้านอยู่อย่างพอเพียง ($\overline{X}$ = 3.99) ด้านมีทักษะกระบวนการคิด ($\overline{X}$ = 3.98) และด้านซื่อสัตย์สุจริต ($\overline{X}$ = 3.92) ตามลำดับ ผลวิจัยออกมาเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า โรงเรียนสุจริตทุกโรงจะได้รับการอบรมและหลังจากอบรมจะต้องจัดทำแผนภูมิการดำเนินงานโรงเรียนสุจริต จัดทำคำสั่ง การจัดค่าย เยาวชน การรายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนสุจริต การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่กำหนด เข้าร่วมกิจกรรมที่ สพฐ. กำหนดขึ้นในแต่ละปี เข้ารับการตรวจรับรองโรงเรียนสุจริต และจะต้องจัดกิจกรรมต่างๆให้ตรงตามตัวบ่งชี้และมาตรฐานที่กำหนดเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สำนักพัฒนานวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด จึงทำให้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพชร แสงเพชร (2558 : 105) ศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตาม หลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญกลุ่ม 1 กรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลัก อิทธิบาท 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญกลุ่ม 1 กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมทั้ง 8 ด้านอยู่ในระดับ มากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสายัณห์ วงศ์สุรินทร(2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 3.69) เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ด้านซื่อสัตย์สุจริต (μ = 3.72) และ ด้านมีจิตสาธารณะ (μ = 3.71)ด้านมุ่งมั่นในการทำงาน (μ = 3.70)ด้านรักชาติศาสน์กษัตริย์(μ = 3.68)ด้านมีวินัย (μ = 3.68) และด้านใฝ่เรียนรู้(μ = 3.68 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงองค์การกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การในโรงเรียนสุจริต(X_{tot}) กับคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์

ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริต (Y_{tot}) โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง (rxy= .625) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบคล้อยตามกัน เมื่อพิจารณา ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การ โดยภาพรวม (X_{tot}) กับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตรายด้าน มีความสัมพันธ์กันทุกด้านโดยเรียงลำดับได้ ดังนี้ ด้านมีทักษะกระบวนการคิด (rxy =.622) ด้านมีจิตสาธารณะ (rxy =.594)ด้านมีวินัย (rxy =.582) ด้านอยู่อย่างพอเพียง (rxy =.498) ด้าน ซื่อสัตย์สุจริต (rxy =.477) ผลวิจัยที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การเข้าร่วมโครงการโรงเรียนสุจริต ทุกโรงเรียนได้รับรู้บทบาทและการจัด กิจกรรมในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะ 5 ประการตามที่สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานได้มุ่งเน้นให้เกิดกับนักเรียนในโรงเรียนสุจริต เมื่อโรงเรียนดำเนินกิจกรรมตาม โครงการโรงเรียนสุจริต โรงเรียนก็จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก โรงเรียน ทั้งในด้านบุคลากรภายใน บุคลากรภายนอก ชุมชนและองค์การต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึง ส่งผลให้ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงองค์การกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยปิยนาถ ธนพรวรกุล(2561)ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานวิชาการกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนเหนือ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนเหนือ มีความสัมพันธ์ในทางบวก และสอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01และสอดคล้องกับผลการศึกษาของชาตรี ตั้งอัมพรตรีพล(2561) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนเซนต์คาเบรียล พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนเซนต์คาเบรียล มีดังนี้ 1) ด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่ช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ที่มีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) ด้านซื่อสัตย์สุจริต โรงเรียนควรมีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการ จัดการเรียนการสอนในห้องเรียน และร่วมมือกับผู้ปกครองในการปลูกฝังและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน 3) ด้านมีวินัย โรงเรียนควรมีการกำหนดรายละเอียดกฎเกณฑ์และคำชี้แจงที่ชัดเจน เข้าใจง่าย มีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน และผู้ปกครองทราบอยู่เสมอ และร่วมมือกับผู้ปกครองในการกวดขันและปลูกฝังเมื่อนักเรียนอยู่กับผู้ปกครองที่บ้าน 4) ด้านใฝ่เรียนรู้ โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เปิดโอกาสให้ นักเรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ภายนอก 5) ด้านอยู่อย่างพอเพียง โรงเรียนควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นแนวทางในการ จัดการเรียนรู้ มีการรณรงค์เชิญชวนให้นักเรียนร่วมกันเห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ 6) ด้านมุ่งมั่นในการทำงาน โรงเรียนควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานที่เป็นระบบการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ควรเผยแพร่ผลงานตัวอย่างที่สะท้อน

ความมุ่งมั่นในการทำงานจนประสบความสำเร็จเพื่อให้เกิดเป็นแบบอย่างที่ดี 7) ด้านรัก ความเป็นไทย โรงเรียนควรใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมาใช้ในการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้า ร่วมและแสดงออกในเชิงประจักษ์มากขึ้น และ 8) ด้านมีจิตสาธารณะ โรงเรียนควรจัดกิจกรรมการการเรียนรู้ที่บูรณา การทางด้านทักษะการใช้ชีวิตการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การมีจิตสาธารณะ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความ ภาคภูมิใจในการมีจิตสาธารณะ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงองค์การด้านสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์การมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ ชุมชนและองค์การเช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน สถานีอนามัย โรงพยาบาล สถานี ตำรวจ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและการร่วมกันแก้ปัญหา ต่างๆ ของโรงเรียน แม้ว่าสิ่งแวดล้อมภายนอกจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์การน้อยแต่หาก องค์การมีการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกและเช่นเดียวกันหากสิ่งแวดล้อม ภายนอกมีการเปลี่ยนแปลง องค์การย่อมได้รับผลกระทบไปด้วยดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรจัดทำนโยบายเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากขึ้นและเขตพื้นที่การศึกษาควรนำนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมาสู่ โรงเรียนและเมื่อโรงเรียนได้รับนโยบายแล้วก็นำมาปฏิบัติเพื่อให้โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการ แก้ปัญหาต่างๆของโรงเรียนและชุมชน โดยผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับนโยบายที่ได้รับมาแล้วนำมาปฏิบัติเพื่อให้เป็น รูปธรรม อาจดำเนินการโดยจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมและสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตให้กับผู้เรียน เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนสุจริตให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ (2560 : 5), *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560).* กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

จุฑารัตน์ นิรันดร.(2552) *“รูปแบบการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.”* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2557). *ภาวะผู้นำร่วมสมัย.* กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.

ชาตรี ตั้งอัมพรตรีพล (2561). *แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโรงเรียนเซนต์คาเบรียล*. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ฯ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (ตุลาคม – ธันวาคม 2561) : 68-81

บุษยมาศ แสงเงิน. (2557). *ทฤษฎีแรงจูงใจและการทำงานในองค์กร.* กรุงเทพ ฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.

ปิยนาถ ธนพรวรกุล(2561).*การบริหารงานวิชาการกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนเหนือ.ศิลปากร.* Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2561) :1898-1907)

พชร แสงเพชร. (2558). *การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลัก อิทธิบาท 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ กลุ่ม 1 กรุงเทพมหานคร.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระมหาสายัณห์ วงศ์สุรินทร(2565) *การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.* Journal of Roi Kaensarn Academi ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนเมษายน 2565

พิเชษฐ ยังตรง. (2559). *กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และคณะ. (2556). *ปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ).* กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

PARENTS' EXPECTATIONS TOWARDS SCHOOL ADMINISTRATION ACCORDING TO THE OPERATIONAL STANDARDS OF THE CHILD DEVELOPMENT CENTER OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

[1]วิภาวี ทองช่วย และ [2]กนกกร ศิริสุข

[1]Vipavee Thongchuay and [2]Kanokkorn Sirisuk

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ประเทศไทย

Songkhla Rajabhat University, Thailand

[1]63G180001@parichat.skru.ac.th, [2]kanokkorn.si@skru.ac.th

Received: December 16, 2024; **Revised**: December 28, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำแนกตามระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า 1) ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครองต่อ

[1]นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

การบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน พบว่า มีความคาดหวังที่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามรายได้ที่แตกต่างกัน พบว่า ผู้ปกครองมีความคาดหวังไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ให้ข้อเสนอแนะ 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านบุคลากร และด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา; ความคาดหวัง; ผู้ปกครอง; มาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

Abstract

The objectives of this study were: 1) Study the parents' expectations towards school administration according to the operational standards of the Child Development, 2) Compare the parents' expectations towards school administration according to the operational standards of the Child Development Center, classified by educational level, occupation, and income, and 3) Gather suggestions on management according to the operational standards of the Child Development Center. The results showed that: 1) Parents' expectations towards school administration according to the operational standards of the Child Development Center, were at a high level in a whole aspect. 2) In a comparison of the parents' expectations towards school administration according to the operational standards of the Child Development Center, when classified by educational level and different occupations, it was found that it had different expectations. When classified by income, parents of early childhood children with different incomes had no different expectations. 3) The first three suggestions, were Building, environment and safety aspect; Personnel aspect; and Academic and curriculum activities aspect, respectively.

Keywords: Educational Administration, Expectation, Parents, Operational Standards of the Child Development Center

บทนำ

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาในระยะเริ่มต้นของชีวิต เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปูพื้นฐานชีวิตที่ดีให้เด็กได้รับการเสริมสร้างพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เด็กทุกคนจึงควรได้รับการเลี้ยงดู ส่งเสริมการเรียนรู้ และการจัดประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งจะนำพามาสู่คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่ต้องการให้เด็กไทยเป็น “คนเก่ง คนดี และมีคุณภาพ” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพ ร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ความรู้และทักษะ คุณธรรมและจิตสำนึก ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยระบบการจัดการศึกษาที่ดีและประสิทธิภาพในทุกระดับโดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย เพราะเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ เป็นวัยที่มีการพัฒนาการทุกด้านอย่างรวดเร็ว หากเด็กในวัยนี้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์เรียนรู้อย่างถูกต้องเหมาะสมแล้วก็จะเป็นการเตรียมบุคคลให้เข้าสู่สังคมยุคใหม่อย่างมั่นคงและรู้เท่าทันโลก (พรรณนิภา สายหยุด, 2559: 2-3)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น และมาตรา 42 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรร งบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ราชกิจจานุเบกษา, 2542: 5-8)

ในปัจจุบันบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ส่งบุตรหลานที่มีอายุ 2-5 ขวบ เข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกันมากขึ้น ผู้ปกครองมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหลายด้าน โดยเฉพาะเมื่อเข้ารับบริการที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแล้วบุตรหลานมีสุขภาพกาย สุขภาพใจที่ดี คาดหวังให้ครูผู้ดูแลเด็กดูแลบุตรหลานของตนให้มีพัฒนาการและการเจริญเติบโตเป็นไปตามวัย มีความปลอดภัย สามารถการปรับตัวเข้าหาสังคมอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง ช่วยเหลือตนเองในเรื่องเล็กๆ น้อย ๆ ได้ เช่น การรับประทานอาหาร แปรงฟัน แต่งตัว เป็นต้น จากการศึกษางานวิจัยความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของบ้านดอนเทศบาลตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง พบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีผลต่อความคาดหวังที่แตกต่างกับผู้ปกครองที่มี ระดับการศึกษาที่สูงเล็งเห็นและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษา และวางเป้าหมายไว้สูงเพราะต้องการให้บุตรหลานของตนเกิดการพัฒนามีศักยภาพสูง แต่ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาน้อยก็เห็นความสำคัญมากเช่นกันแต่อาจจะคาดหวังไม่มาก

เพราะเข้าใจในบริบทของสภาวะทางครอบครัวและตัวนักเรียนเองด้วย ผู้ปกครองที่มีรายได้แตกต่างกันมีความคาดหวังที่แตกต่างกัน ผู้ปกครองที่มีรายได้มาก มีฐานะทางครอบครัวที่สามารถดูแลเอาใจใส่ สร้างความมั่นคงให้กับบุตรหลานได้ ย่อมมีความคาดหวังกับทางโรงเรียนสูง เพราะต้องการให้บุตรหลานมีการศึกษาดี ส่วนผู้ที่มีรายได้น้อยมีฐานะปานกลางจะเข้าใจบริบทในสังคมคาดหวังให้บุตรหลานมีการศึกษานำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น (วิลาวัลย์ ประสุวรรณ, 2559: 81-82)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานซึ่งมีภารกิจหน้าที่รับผิดชอบ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำให้ปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีด้วยกัน 19 ศูนย์ ประกอบด้วยสังกัดเทศบาลนครสงขลา มีจำนวนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 5 ศูนย์ สังกัดเทศบาลเมืองเขารูปช้าง มีด้วยกัน 2 ศูนย์ สังกัดเทศบาลตำบลเกาะแต้ว จำนวน 1 ศูนย์ สังกัดเทศบาลตำบลพะวง จำนวน 8 ศูนย์ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ มี 2 ศูนย์ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหวัง มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 1 ศูนย์ (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสงขลา: 2565: 10)

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรทางการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำแหน่งนักวิชาการศึกษา มีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีคุณภาพ เป็นไปตามมาตรฐานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารการศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อจะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการนำไปเป็นแนวทางพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อันจะส่งผลให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการยอมรับจากชุมชน มีคุณภาพตามที่ผู้ปกครองคาดหวัง ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับผู้ปกครองมากยิ่งขึ้น และเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

2. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จำแนกตาม ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้

3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัย ได้แก่ ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ปีการศึกษา 2565 จำนวน 19 ศูนย์ จำนวนผู้ปกครองทั้งหมด 1,049 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางคำนวณสำเร็จรูป Krejcie and Morgan (1970 อ้างถึงใน นคร เสรีรักษ์ และภรณี ดีราษฎร์วิเศษ, 2555) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 285 คน แบ่งชั้นตามสัดส่วนของผู้ปกครองศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและสุ่มผู้ปกครองในแต่ละสถานศึกษาด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับสลาก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

2.2 ตัวแปรตาม คือ มาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มาตรฐานด้านบุคลากร มาตรฐานด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย มาตรฐานด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วม และส่งเสริมสนับสนุน และมาตรฐานด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามโดยนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ลักษณะแบบสอบถามเป็น

แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าน้ำหนัก 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 55 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t – test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way Analysis of Variance) ถ้าพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะเปรียบเทียบ ค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยทดสอบด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Post Hoc Comparision)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 สรุปผล ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบ พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 50.60 มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 49.40 เมื่อพิจารณาด้านอาชีพ พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 23.60 รองลงมาคือ มีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 22.90 และมีอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 22.50 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาด้านรายได้ต่อเดือนพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.60 รองลงมาคือ มีรายได้ต่อเดือน 15,000-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.27 และรายได้ต่อเดือนมากกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 22.13 ตามลำดับ

2. ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมและรายด้าน

ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก		ความคิดเห็น (n= 271)		ระดับ
		$\overline{X}$	SD.	
1	ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	4.25	0.44	มาก
2	ด้านบุคลากร	4.45	0.45	มาก
3	ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย	4.44	0.39	มาก
4	ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร	4.56	0.40	มากที่สุด
5	ด้านการมีส่วนร่วม และส่งเสริมสนับสนุน	4.33	0.51	มาก
6	ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย	4.22	0.65	มาก
	รวม	**4.44**	**0.56**	**มาก**

จากตาราง 1 พบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.44, SD = 0.56) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.56, SD = 0.40) ส่วนด้านอื่นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านบุคลากร ($\overline{X}$ = 4.45, SD = 0.45) ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ($\overline{X}$ = 4.44, SD = 0.39) ด้านการมีส่วนร่วม และส่งเสริมสนับสนุน ($\overline{X}$ = 4.33, SD = 0.51) ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ($\overline{X}$ = 4.25, SD = 0.44) และด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย ($\overline{X}$ = 4.22, SD = 0.65) ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จำแนกตาม ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		ระดับการศึกษา				t	Sig
		ต่ำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรีหรือ สูงกว่าปริญญาตรี			
		$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.		
1.	ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	4.21	0.46	4.30	0.42	- 1.604	.330
2.	ด้านบุคลากร	4.42	0.50	4.50	0.40	-1.430**	.007
3.	ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย	4.42	0.41	4.47	0.37	- 1.054	.592
4.	ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร	4.52	0.43	4.60	0.37	-1.710**	.009
5.	ด้านการมีส่วนร่วม และส่งเสริมสนับสนุน	4.32	0.56	4.35	0.46	-0.511**	.005

6.	ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย	4.29	0.58	4.15	0.72	1.868	.110
	รวมเฉลี่ย	**4.38**	**0.40**	**4.42**	**0.32**	**-0.916***	**.025**

จากตาราง 2 พบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบุคลากร ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร และด้านการมีส่วนร่วม และส่งเสริมสนับสนุนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.001

ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามรายได้ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

3.1 ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก นายกควรให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3.2 ด้านบุคลากร ครูและบุคลากรควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณวุฒิทางการศึกษาคือจบการศึกษาสาขาปฐมวัยโดยตรง และนอกจากครูผู้ดูแลเด็กแล้วควรมีพี่เลี้ยงให้เพียงพอในการดูแลเด็กอย่างทั่วถึง

3.3 ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย อาคารสถานที่ควรมีความสะอาด ห้องและสุขภัณฑ์หรือวัสดุครุภัณฑ์อื่น ๆ ที่ชำรุดควรรีบดำเนินการแก้ไขซ่อมแซมเพื่อความปลอดภัย ควรมีการปรับปรุงเครื่องเล่นและจัดหามาเพื่อให้เพียงพอจัดทำสนามหญ้าเทียมบริเวณสนามเด็กเล่นเพื่อลดการเกิดอุบัติเหตุ อาคารควรมีการทาสีให้มีความสดใสและจัดภูมิทัศน์ให้สวยงาม ควรมีการติดตั้งถังดับเพลิง ตรวจสอบให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ ควรมีระบบรักษาความปลอดภัยโดยการติดตั้งกล้องวงจรปิด หรือมีนักการภารโรง หรือ รปภ.ที่ เป็นผู้ชาย

3.4 ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรปฐมวัย จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องมารยาทและระเบียบวินัย ควรมีการพัฒนาความรู้ทางวิชาการของครูผู้ดูแลเด็กโดยให้ครูได้รับการอบรมอย่างสม่ำเสมอ

3.5 ด้านการมีส่วนรวมและส่งเสริมสนับสนุน ควรมีการจัดกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน ควรมีการจัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วม เช่นการจัดการแข่งขันกีฬา

3.6 ด้านการส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย ควรมีการสร้างเครือข่ายที่หลากหลายด้านเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย เช่นการผลิตสื่อการดูแลเด็กปฐมวัย

อภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะเมื่อผู้ปกครองเมื่อส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในระดับปฐมวัยซึ่งอาจจะเป็นสถานศึกษาแห่งแรกในชีวิตของบุตรหลาน ก็ย่อมมีความต้องการให้บุตรหลานมีพัฒนาการสมบูรณ์ตามวัย ครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา และมีความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพรรณ อรุณเวช (2557: 83: 90) ได้ศึกษา เรื่องสภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดจันทบุรี พบว่าสภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย

2. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จำแนกตาม ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

2.1 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเป็นเพราะผู้ปกครองที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี มีความใส่ใจต่อการเลี้ยงดูบุตรหลานให้เจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีการแสดงหาความรู้

จากสื่อต่าง ๆ รอบตัว ทั้งจากหนังสือและในโซเชียลมีเดีย ตลอดจนสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ทำให้มีองค์ความรู้ ความเข้าใจในการส่งเสริมการเจริญเติบโตของบุตรหลานให้มีพัฒนาการที่สมบูรณ์และเจริญเติบโตตามวัยมากกว่าผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรี ทำให้มีความคาดหวังในการบริหารสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนาภา เมี้ยงหอม (2558: 82-88) ได้ศึกษาความต้องการของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนวัดดอนดำรงธรรม อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่าผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการในการจัดการศึกษาปฐมวัยโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาไม่เกินมัธยมศึกษาตอนต้น มีความต้องการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนวัดดอนดำรงธรรม อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านน้อยกว่าผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช./ ปวส. และระดับปริญญาตรีขึ้นไป

2.2 จำแนกตามอาชีพ พบว่าผู้ปกครองเด็กปฐมวัยที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 อาจเป็นเพราะผู้ปกครองที่มีอาชีพต่างกัน มีโอกาสในเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว และจากสังคมที่แตกต่างกัน ผู้ปกครองที่มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จึงมีความคาดหวังในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์กับบุตรหลานมากกว่าผู้ปกครองที่มีอาชีพเกษตรกรรม กับสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสมร อุปลา, อรุณ จุติผล และสำเริง จันชุม (2560: 69-72) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพต่างกันมีความคาดหวัง โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2.3 จำแนกตามรายได้ พบว่าผู้ปกครองเด็กปฐมวัยที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรมีความแตกต่างกันอย่างที่นัยสำคัญทางสถิติ ที่ .05 อาจเป็นเพราะผู้ปกครองที่มีรายได้มากกว่ามีโอกาสในการเลือกสถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยที่มากกว่า จึงมีความคาดหวังในสิ่งที่บุตรหลานจะได้รับจากการบริหารสถานศึกษาด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรที่มากกว่าผู้ปกครองที่มีรายได้น้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสมร อุปลา, อรุณ จุติผล และสำเริง จันชุม (2560: 69-72) ผู้ปกครองเด็กที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ต่างกันมีความคาดหวังต่อการบริหารตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัด

องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยรวมแตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทังนี้อาจเป็นเพราะไม่ว่ารายได้ของผู้ปกครองจะอยู่ในระดับใดก็ตามต่างก็พร้อมที่จะให้การส่งเสริม สนับสนุนให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระดับปฐมวัยเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมในด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรให้มาก โดยสนับสนุนการฝึกอบรมให้ครูมีความรู้ใหม่ ๆ นำมาพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน หน่วยงานต้นสังกัด เทศบาล อบต. สนับสนุนสื่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมในด้านวิชาการเพื่อให้สามารถพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ได้รับการจัดประสบการณ์ให้มากขึ้น แต่ก็ยังไม่ทิ้งการพัฒนาส่งเสริมในด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งสามารถพัฒนาได้มากกว่าที่เป็นอยู่ให้มีผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้นได้อีก ในการจัดหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการดูแลและจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ จัดอบรมให้มีความรู้ใหม่ใหม่อยู่เสมอเพื่อนำมาใช้ในการดูแลเด็กปฐมวัย ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการในการดูแลด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย เช่นการติดตั้งกล้องวงจรปิด หรือจัดหา รปภ. เพื่อดูแลความปลอดภัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมีจัดสนามเด็กเล่นให้มีความปลอดภัยและเพียงพอกับจำนวนเด็ก ด้านการมีส่วนร่วม และส่งเสริมสนับสนุน สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้ชุมชนได้มามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สร้างความสัมพันธ์ร่วมกับผู้ปกครองในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

เอกสารอ้างอิง

ชนาภา เมี้ยงหอม. (2558). *ความต้องการของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนวัดดอนดำรงธรรม อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทรงศักดิ์ ภูศรีอ่อน. (2561). *การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาสารคาม: โรงพิมพ์ ตักสิลาการพิมพ์.

นคร เสรีรักษ์ และภรณี ดีราษฎร์วิเศษ. (2555). *วิจัยไม่ใช่เรื่องยาก.* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สามลดา

พิสมร อุปลา, อรุณ จุติผล และสำเริง จันชุม. (2560). *“ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช”.* วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, 9(1), 65-74.

พรพรรณ อรุณเวช. (2557). *การศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดจันทบุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

พรรณนิภา สายหยุด. (2558). *การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ราชกิจจานุเบกษา. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542.* เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก, หน้า12-13.

วิลาวัลย์ ประสุวรรณ. (2559). *ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านคอน เทศบาลตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

วจี คันธมาศ. (2563). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.* ปทุมธานี: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสงขลา. (2565). *ข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดสงขลา.* สงขลา: สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสงขลา.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่

STRATEGIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING HOLISTIC LEARNING MANAGEMENT OF TEACHERS IN THE 21ST CENTURY IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF EDUCATION, HAT YAI MUNICIPALITY

[1]พัฒนสิน สิรไชยสิทธิ์ และ [2]กนกกร ศิริสุข

[1]Phattanasin Sirachaisit and [4]Kanokkorn Sirisuk

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ประเทศไทย

Songkhla Rajabhat University, Thailand

[1]65g180012@parichat.skru.ac.th. [2]kanokkorn.si@skru.ac.th

Received: December 17, 2024; **Revised**: December 28, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ 2) ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ และ 3) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ในภาพรวมและรายด้าน

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

อยู่ในระดับมาก 2. การจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ หาดใหญ่ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา ได้แก่ การคิดเชิงปฏิวัติ (X4) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ (X5)

คำสำคัญ : แผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย

Abstract

The objectives of this study were to: 1) Study the strategic leadership of school administrators in schools under the Office of Education, Hat Yai Municipality; 2) Study the holistic learning management of teachers in the 21st century in schools under the Office of Education, Hat Yai Municipality; and 3) Study the strategic leadership of school administrators that affects the holistic learning management of teachers in the 21st century in schools under the Office of Education, Hat Yai Municipality. The results showed that: 1) The strategic leadership of school administrators that affects the holistic learning management of teachers in the 21st century in schools under the Office of Education, Hat Yai Municipality, as a whole, was at a high level. When considering each aspect, it was found that all aspects were at a high level. 2) The holistic learning management of teachers in the 21st century in schools under the Office of Education, Hat Yai Municipality, as a whole, was at a high level. When considering each aspect, it was found that all aspects were at a high level. 3) Factors affecting the holistic learning management of teachers in the 21st century in schools under the Office of Education, Hat Yai Municipality included Revolutionary thinking (X4), and creative visioning (X5).

Keywords: Strategic Leadership, Holistic Learning, School Administrator

บทนำ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 เพื่อวางกรอบการทำงาน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 เป็นแผนระยะยาว 20 ปีที่จะจัดทำขึ้น สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬา เข้ากับ

การศึกษาทุกด้าน :ซึ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับ พิมพรรณ เดชาคุปต์ (2558: 43) กล่าวว่าการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการศึกษาที่เน้นคนฉลาดเพราะสติปัญญาของมนุษย์จะเข้ามาช่วย การพัฒนาประเทศความก้าวหน้าด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งการศึกษา และการบริหารงานสถาบันการศึกษาในประเทศไทยจึงต้องอาศัยผู้บริหารที่ลงมือปฏิบัติจริง รวมถึงกระบวนการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาตามมาตรฐาน การศึกษาในประเทศไทยเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ (เอกชัย คีสุขพันธุ์ et al., 2010, อ้างถึงใน วิรันรัตน์ เสือจอย,2564 : 1)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นรูปแบบภาวะผู้นำที่มีความสำคัญอย่างมาก ในการบริหารและการเรียนรู้ในยุคที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันค่อนข้างสูงซึ่งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำที่สะท้อนการมีวิสัยทัศน์ โดยการมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับ สูงมีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ มีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคต การมีความคิดเชิงปฏิวัติ และการมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ (DuBrin, 2004 อ้างถึงใน กัญญาณัฐ ไชยชะนะ, 2563 : 3) ซึ่งชัยยนต์ เพาพาน (2559 : 304) กล่าวถึง คุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษาศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ ทักษะยุคใหม่เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้นำของสถานศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา และการบริหารตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้บุคคลค้นพบตนเอง ซึ่งเกิดจากแรงปลุกเร้าภายใน เข้าใจความหมายและเป้าหมายของชีวิต มุ่งสร้างความตระหนัก ความเข้าใจตนเอง เน้นความสำคัญในการพัฒนากาย จิตใจ อารมณ์ ศิลปะ และความคิดสร้างสรรค์การจัดการเรียนการรู้แบบองค์รวมเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้บุคคลค้นพบตนเอง ซึ่งเกิดจากแรงปลุกเร้าภายใน เข้าใจความหมายและเป้าหมายของชีวิต มุ่งสร้างความตระหนัก ความเข้าใจตนเอง เน้นความสำคัญในการพัฒนากาย จิตใจ อารมณ์ ศิลปะ และความคิดสร้างสรรค์ แนวคิดการศึกษาแบบองค์รวมได้เชื่อมโยงไปสู่หลัก การสอนหลายรูปแบบ เน้นการเรียนด้วยกาย คือ การลงมือทำการเรียนด้วยใจ ความรู้สึก ความประทับใจ และการฝึกคิด เพื่อพัฒนา “เด็กทั้งคน” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2557 : 1)

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นข้อมูลในการ

วางแผน ปรับปรุง และพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาในสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่

2. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่

3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 6 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนเทศบาล 1 (เอ็งเสียงสามัคคี), โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านหาดใหญ่), โรงเรียนเทศบาล 1 (โศภณ พิทยาคุณานุสรณ์), โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน), โรงเรียนเทศบาล 5 (วัดหาดใหญ่), และโรงเรียนเทศบาล 6 (อนุบาลในฝัน) จำนวน 357 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ปีการศึกษา 2567 จาก 6 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนเทศบาล 1 (เอ็งเสียงสามัคคี), โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านหาดใหญ่), โรงเรียนเทศบาล 3 (โศภณพิทยาคุณานุสรณ์), โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลองเรียน), โรงเรียนเทศบาล 5 (วัดหาดใหญ่), และโรงเรียนเทศบาล 6 (อนุบาลในฝัน) ซึ่งได้มาโดยการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของยามาเน่ (Yamane Taro, 1973 : 888) ที่ขนาดความคลาดเคลื่อน +10% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 189 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มสถานศึกษาแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ตามจำนวนครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตาม

สัดส่วนของขนาดสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่และ สุ่มครูในแต่ละสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานศึกษา และขนาดสถานศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ประกอบด้วย 5 ด้าน จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้ 1) การคิดในระดับสูง 2) การสร้างสรรค์กลยุทธ์ด้วยข้อมูลที่หลากหลาย 3) การคาดการณ์และการกำหนดอนาคต 4) การคิดเชิงปฏิวัติ 5) มีการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ประกอบด้วย 3 ด้าน จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้ 1) การเชื่อมโยง 2) ความหลากหลาย 3) ความสมดุล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for Social Science: SPSS) โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ สรุปผล ดังนี้

1. สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 189 คน เมื่อพิจารณาตามสถานศึกษา พบว่า ครูในสถานศึกษาสังกัดสถานศึกษา โรงเรียนเทศบาล 1 (เอ็งเสียงสามัคคี) จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 27.51 โรงเรียนเทศบาล 2 (บ้านหาดใหญ่) จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 20.63 โรงเรียนเทศบาล ๓ (โศภณพิทยาคุณานุสรณ์) และ โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดคลอง

เรียน) จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 15.87 โรงเรียนเทศบาล 6 (อนุบาลในฝัน) จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 และโรงเรียนเทศบาล 5 (วัดหาดใหญ่) จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 8.99 ตามลำดับและขนาดสถานศึกษา พบว่า ครูในสถานศึกษาสังกัดสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 63.49 รองลงมา ครูในสถานศึกษาสังกัดสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 27.51 และครูในสถานศึกษาสังกัดสถานศึกษาขนาดกลางจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 8.99

2. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา สังกัด สำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่	$\overline{X}$	SD.	แปลผล
1. การคิดในระดับสูง	4.31	0.43	มาก
2. การสร้างสรรค์กลยุทธ์ด้วยข้อมูลที่หลากหลาย	4.32	0.35	มาก
3. การคาดการณ์และการกำหนดอนาคต	4.36	0.33	มาก
4. การคิดเชิงปฏิวัติ	4.33	0.38	มาก
5. การกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์	4.35	0.33	มาก
ภาพรวม	**4.33**	**0.34**	**มาก**

จากตาราง 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.33, SD = 0.34) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการคาดการณ์และการกำหนดอนาคต ($\overline{X}$ = 4.36, SD = 0.33) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 4.35, SD = 0.33) ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ ($\overline{X}$ = 4.33, SD = 0.38) ด้านการสร้างสรรค์กลยุทธ์ด้วยข้อมูลที่หลากหลาย ($\overline{X}$ = 4.32, SD= 0.35) และด้านการคิดในระดับสูง($\overline{X}$ = 4.31, SD = 0.43) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่โดย ภาพรวมและรายด้าน

การจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่	$\overline{X}$	**SD.**	**แปลผล**
1. การเชื่อมโยง	4.38	0.34	มาก
2. ความหลากหลาย	4.34	0.27	มาก
3. ความสมดุล	4.34	0.43	มาก
ภาพรวม	**4.36**	**0.26**	**มาก**

จากตาราง 3 พบว่า ระดับการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.36, SD = 0.26) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการเชื่อมโยง ($\overline{X}$ = 4.38, SD= 0.34) ด้านความหลากหลาย ($\overline{X}$ = 4.34, SD= 0.27) ด้านความสมดุล ($\overline{X}$ = 4.34, SD= 0.43) ตามลำดับ

4. ผลผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่

ตัวแปรพยากรณ์	**B**	**SE_b**	**β**	**T**	**Sig.**
1. ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ (X_4)	.316	.052	.463	6.071***	.000
2. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ (X_5)	.275	.061	.346	4.534***	.000
ค่าคงที่	**1.790**	**.165**		**10.861*** **	**.000**
R = .765	**R^2 = .585**	**S.E. = .170**		**P*** ≤ .001**	

*** มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .001

จากตาราง 3 พบว่า การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่จากตัวแปรพยากรณ์ 5 ตัวแปร มีตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมด 2 ตัวแปร ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์

รวมของครูในศตวรรษ ที่ 21 ตามลำดับ ดังนี้ ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ(X_4) และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ (X_5)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณสะสมของตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 2 ตัวแปร กับการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ มีค่าเท่ากับ .765 (R = .765) ค่าความคลาดเคลื่อนเนื่องจากการพยากรณ์มีค่าเท่ากับ .170 (S.E. = .170) และพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณของตัวแปรพยากรณ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 คือ ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ (X_4) และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ (X_5) เมื่อนำค่าสถิติต่าง ๆ มาสร้างสมการพยากรณ์ โดยมีตัวแปรพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมากที่สุด คือ ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ (X_4) (B = .316, β= .463) รองลงมา คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ (X_5) (B = .275, β = .346) ตามลำดับ โดยสามารถทำนายการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ได้ร้อยละ 58.50 (R2 = .585) สามารถสร้างสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.790 + .316\,(X4) + .275\,(X5)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .463\,(X4) + .346\,(X5)$$

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ผู้วิจัยอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์และสมมติฐาน ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่มีความสามารถในการกำหนดทิศทางของสถานศึกษาและทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในสังคมให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่องสม่ำเสมอ อีกทั้งผู้บริหารโรงเรียนมีการพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้น นำไปสู่การกำหนดสมรรถนะหลักและกลยุทธ์เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีทิศทางโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการ

คัดเลือกและกำหนดกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในของโรงเรียนที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องอาศัยความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งจึงจะสามารถสร้างความมั่นใจ มั่นคงให้กับบุคลากรในโรงเรียนและก่อให้เกิดการยอมรับในการทำงานสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนจากสถานศึกษาด้วย รวมถึงผู้บริหารมีความสามารถในการประเมินสถานภาพของสถานศึกษาในปัจจุบัน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีทิศทางโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการคัดเลือกและกำหนดกลยุทธ์ รวมถึงการประเมินความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงด้านกลยุทธ์ และการประเมินผลของกลยุทธ์ที่คาดว่าจะได้รับจากการลงมือปฏิบัติ มีความสามารถในการบริหารกลยุทธ์สู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สถานศึกษามุ่งสู่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับอนุสรา เย็นวัฒนาและสุภาวดี ลาภเจริญ (2565: 71) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยภาพรวม

1.1 ด้านการคิดในระดับสูง พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ด้านการคิดในระดับสูง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการคิดเชิงสังเคราะห์และมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีการศึกษาข้อมูลและหลักฐานมีการแยกแยะข้อมูลว่าข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นและความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพื่อกำหนดนโยบายในการบริหารงานที่ดีและแผนการปฏิบัติงานการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและมีการสร้างและกระตุ้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และมีวิธีการแก้ไขปัญหาแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพ และทั้งนี้ยังเปิดโอกาสให้ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็น เสนอแนะเพื่อนำมาร่วมกันบริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ซับซ้อน ต้องอาศัยการมีความคิดเชิงระบบ คิดเชิงมโนภาพอย่างสร้างสรรค์ และมีการกระจายอำนาจมุ่งให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย มูฟีด วาโซะ (2564 : 51) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดปัตตานี พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง อยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยนวลจันทร์ จุนทนพ (2559 : 44) ได้ศึกษาการศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด พบว่า บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร

สถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูงอยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 ด้านการสร้างสรรค์กลยุทธ์ด้วยข้อมูลที่หลากหลาย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ด้านการสร้างสรรค์กลยุทธ์ด้วยข้อมูลที่หลากหลาย โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากในการบริหารสถานศึกษาต้องอาศัยความสามารถในการนำปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกที่มีผลต่อการบริหารสถานศึกษามากำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งต้องอาศัยการทำงานของผู้บริหารที่มีความสามารถในการแสวงหาและเปิดรับมุมมอง ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ มีการนำจุดอ่อนภายในสถานศึกษา จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นภายในสถานศึกษาและนำมาจัดลำดับความสำคัญมาพิจารณาเพื่อนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการทำงานและการบริหารจัดการข้อมูลประยุกต์ใช้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้และจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่า มีการบริหารจัดการข้อมูลเป็นระบบสารสนเทศและบริหารงานโดยใช้ฐานข้อมูลและมีการนำจุดแข็งจากสถานศึกษาอื่น ๆ มาพิจารณาเพื่อการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ของสถานศึกษา ในการทำงานเพื่อการบริหารสถานศึกษา รวมไปถึงการสร้างความร่วมมือและกระตุ้นให้ทุกส่วนมีความกระตือรือร้นร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาผ่านช่องทางหรือนวัตกรรมต่างๆ จึงจะสามารถทำให้การบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยมูฟีด วาโซะ (2564 : 52) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดปัตตานี พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยนวลจันทร์ จุนทนพ (2559 : 44) ได้ศึกษาการศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด พบว่า บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆมากำหนดกลยุทธ์อยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการคาดการณ์และการกำหนดอนาคต พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยด้านการคาดการณ์และการกำหนดอนาคตภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาต้องอาศัยความเป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ไหวพริบและทักษะการคาดคะเนอนาคตขององค์กรได้อย่างสร้างสรรค์และความสามารถในการวางแผนและกำหนดเป้าหมายความสำเร็จในอนาคตของสถานศึกษา โดยการดำเนินงานอย่างมีหลักการและเป็นระบบและมีความสามารถคิดเชิงรุกสร้างวิกฤติให้เป็นโอกาส และไม่รีรอที่จะนำโอกาสนั้นมาใช้

ประโยชน์ มีหลักการและเป็นระบบ มีความสามารถคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางนโยบายและนำสถานศึกษา มีความเข้าใจและรู้เท่าทันต่อสังคม ชุมชน และบริบทแวดล้อมองค์กร คาดคะเนความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนได้อย่างแม่นยำ และเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษาที่จำเป็นไว้เพื่อตอบสนองความต้องการในอนาคตได้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมูฟีด วาโซะ (2564 : 53) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดปัตตานี พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดปัตตานี ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคตอยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลนครหาดใหญ่ โดยด้านการคิดเชิงปฏิวัติ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การบริหารสถานศึกษาในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับปัญหาและต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริหาร มีการปรับแนวคิดเชิงกระบวนการ และพัฒนาทักษะความสามารถ มีการคิดนอกกรอบ การคิดเชิงบูรณาการเพื่อแสวงหาวิธีการ เทคนิค หรือนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ ในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการวิจัยและสามารถนำผลงานการวิจัยทั้งทางปริมาณและคุณภาพมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม รวมไปถึงสามารถยอมรับความเสี่ยงและพร้อมเผชิญกับสถานการณ์ที่ท้าทาย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยมูฟีด วาโซะ (2564 : 53) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดปัตตานี พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคตอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของสรวิชญ์ ว่องสหตกุลชัย (2566 : 125) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 2) การบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 และ 3) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การกำหนดวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญและจำเป็นต่อการบริหารสถานศึกษาวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่ถูกกำหนดทิศทางโดยผู้บริหารนั้นต้องมีความกระชับชัดเจน และมีวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ โดยมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่สอดคล้องกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ที่จะปฏิบัติได้จริง สามารถนำเสนอให้บุคลากรรับรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง สามารถติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามวิสัยทัศน์ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงอย่าเข้าใจ และสามารถกระตุ้นโน้มน้าวจูงใจให้ครูและบุคลากรปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ด้วยความเต็มใจและสุดความสามารถ จึงจะทำให้การบริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิผลตามวิสัยทัศน์และมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษาที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยมูฟีด วาโซะ (2564 : 53) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดปัตตานี พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคตอยู่ในระดับมาก

2. ระดับการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการเชื่อมโยง ด้านความหลากหลาย และ ด้านความสมดุล ตามลำดับ

2.1 ด้านการเชื่อมโยง พบว่า ระดับการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ด้านการเชื่อมโยง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากครูมีดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม ได้ให้ความสำคัญถึง การเชื่อมโยงที่เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ บูรณาสหวิทยาการ ชุมชน สัมพันธ์กับระบบนิเวศ ความรู้สึกและจิตวิญญาณ ที่มีคุณค่าต่อตนเองและผู้อื่น พัฒนาตนด้านคุณลักษณะ ค่านิยม ความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ความศรัทธาและความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย เพิ่มขีดความสามารถ ทางปัญญา ส่งเสริมด้านสุขภาพร่างกายที่ดี เพื่อพัฒนาบุคคลในด้านจิตใจและโลกทัศน์ที่เป็นรูปธรรม จัดประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับทุกด้านของชีวิตผู้เรียน การเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ การบูรณาการข้ามศาสตร์และการได้รับประสบการณ์ตรง สัมผัสสถานการณ์จริง เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นและสรรพสิ่งรอบตัว สอดคล้องกับหลัก การเชื่อมโยง (Connectedness) ที่กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่

บูรณาสหวิทยาการเรียนรู้ วิถีชุมชน ความสัมพันธ์กับระบบนิเวศ ความรู้สึกและจิตวิญญาณ ที่มีคุณค่าต่อตนเองและผู้อื่น พัฒนาตนด้านคุณลักษณะ ค่านิยม ความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ความศรัทธาและความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย เพิ่มขีดความสามารถทางปัญญา ส่งเสริมด้านสุขภาพร่างกายที่ดี เพื่อพัฒนาบุคคลในด้านจิตใจและโลกทัศน์ที่เป็นรูปธรรม จัดประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับทุกด้านของชีวิตผู้เรียน การเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ การบูรณาการข้ามศาสตร์และการได้รับประสบการณ์ตรง สัมผัสสถานการณ์จริง เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นและสรรพสิ่งรอบตัว การบูรณาการข้ามศาสตร์ เป็นรูปแบบการขับเคลื่อนด้วยความต้องการแก้ปัญหาของโลกและชีวิต (Life World) ด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแยกแยะปัญหาและโครงสร้างของปัญหา การแสวงหาความรู้ความจริงด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์แม้จะมีจุดแข็งในส่วนของความสามารถพิสูจน์และการกล่าวอ้างโดยทั่วไป (Generalization) แต่ก็มีจุดอ่อนในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์หรือปัญหาของมนุษย์และสังคมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในพื้นที่ ซึ่งต้องการความเข้าใจความซับซ้อนของปัญหา การคำนึงถึงความหลากหลายของศาสตร์และมุมมองทางสังคมของปัญหาไปพร้อม ๆ กับการเชื่อมโยงความเป็นนามธรรมและความรู้เฉพาะมาแก้ไขปัญหาความรับรู้ร่วมกันระหว่างศาสตร์ทั้งหลาย (จารุณี มุมบ้านเซ่า, 2560 : 125) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตติกร เหมือนนาดอนและคณะ (2563 : 87 อ้างถึงใน โยฮัน ปะดอ, 2565 : 77) ศึกษากลวิธีที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่ตอบสนองกับความต้องการของสังคมได้ โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking Skills) สามารถพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนในสถานการณ์จริงได้ การจัดการเรียนรู้โดยการสะท้อนคิดเป็นกลวิธีหนึ่งที่สามารถพัฒนาผู้เรียนโดย เฉพาะในด้านทักษะทางปัญญาโดยมีการเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์จริงของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมการคิดทั้งในรูปแบบที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม รวมถึงการส่งเสริมการประยุกต์ใช้ความรู้ใหม่ ในการแก้ปัญหา ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดและวิธีการเรียนรู้ของตนเอง มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพิ่มโอกาสในการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องและหลีกเลี่ยงการทำผิดพลาดในการเรียนรู้และการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริง

2.2 ด้านความหลากหลาย พบว่า ระดับการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ด้านความหลากหลาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากครูมีดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม ได้ให้ความสำคัญถึง ด้านความหลากหลาย ที่เป็นการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมที่มีกระบวนการเรียนรู้ให้คำนึงถึงความหลากหลายในตัวผู้เรียน ทั้งด้านทางเชื้อชาติ ความเชื่อและศาสนา ความสามารถที่หลากหลายของผู้เรียน สามารถการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย กระบวนการเรียนรู้ให้

สอดคล้องผู้เรียนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการเรียนรู้ที่สามารถขอบเขตความรอบรู้และรู้อย่างลึกซึ้งให้ผู้เรียนการรู้จักตนเอง การสะท้อนตนเอง เน้นประสบการณ์เชิงปัญญาปฏิบัติ การออกแบบการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันโดยการสร้างสถานการณ์ ความท้าทายในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโยฮัน ปะดอ (2565 : 122) ได้ศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการจัดการศึกษาแบบองค์รวม ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า ความหลากหลาย ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่จัดการศึกษาในลักษณะบูรณาการ ผลจากการสัมภาษณ์ คือ มีการออกแบบกิจกรรมที่เน้นจุดมุ่งหมายสมรรถนะ โดยการเอาชนะสถานการณ์ มีการออกแบบกิจกรรมที่เน้นฐานวิทยาศาสตร์ ที่ทันสมัย มีการออกแบบกิจกรรมบริบทพลังบวก สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย สะอาด สงบ มีเหตุผล วิถีคิด มีการออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โลกธรรมชาติ มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นคว้า มีการออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและโลก มีการออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชนบทและเมือง มีการออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมย่อยและพหุวัฒนธรรม มีการออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาและศาสตร์สากล มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณา แต่ละปรัชญาที่สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียน มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างบรรยากาศ ให้มีความรู้สึกมั่นใจ มีอิสระ สามารถควบคุมตนเอง มีทัศนคติที่ดีทั้งในโรงเรียนและสังคม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสภาพแวดล้อมและธรรมชาติอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับ นลินทิพย์ พิมพ์กลัด (2560 : 92) ศึกษาการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยองค์รวมและประเมินผลแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยองค์รวม พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยองค์รวมอาศัยหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ประกอบด้วย หนึ่งความเข้าใจโดยเน้นให้ความสำคัญในความแตกต่างระหว่างผู้เรียนและความต้องการของผู้เรียน สองความเข้าถึง หมายถึง การที่ผู้สอนได้ทำการออกแบบการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน โดยการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ การบูรณาการข้ามศาสตร์และการได้รับประสบการณ์ตรง สามารถพัฒนาโดยใช้วงจร PDCA ผลการประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยองค์รวม

2.3 ด้านความสมดุล พบว่า ระดับการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ด้านความสมดุล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งนี้ทั้งนี้เนื่องจากครูมีดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม ได้ให้ความสำคัญถึง ด้านความสมดุลที่ส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้เป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม เกิดการคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดแบบญาณปัญญา สามารถยกระดับขีดความสามารถและสมรรถนะของตนเอง ส่งเสริมและพัฒนาบุคคลให้เป็นไปอย่างเต็มศักยภาพ จากประสบการณ์การชีวิต มีความคิด

เชิงสร้างสรรค์ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสภาพแวดล้อมเป็นการเตรียมผู้เรียนให้เป็นคนสำคัญในประเทศ สร้างคนจากภายใน ความสมดุลนั้นเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ด้านร่างกาย จิตใจ วิญญาณ ความรู้สึกและความคิด การสะท้อนย้อนคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโยฮัน ปะดอ (2565 : 122) ได้ศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการจัดการศึกษาแบบองค์รวม ในเขตพัฒนาพิเศษความสมดุลตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่จัดการศึกษาในลักษณะบูรณาการและ จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เรียนมีสุขภาวะที่ดี ทางกาย ทางใจ ทางปัญญาผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการด าเนินชีวิต มีทักษะชีวิต และทักษะการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ผู้เรียนเข้าใจกระบวนทัศน์ที่ซับซ้อน ผู้เรียนเกิดการสะท้อนย้อนคิดสู่ การเปลี่ยนแปลง ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะเพื่อประกอบศาสนากิจ

3. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ผู้วิจัยได้ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่จากตัวแปรพยากรณ์ 5 ตัวแปร มีตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมด 2 ตัวแปร ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ตามลำดับ ดังนี้ ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการคิดเชิงปฏิวัติ มีความคิดเชิงบูรณาการ มีความสามารถในการเชื่อมโยงเรื่องราวที่มีความสัมพันธ์ด้วยเหตุผลเข้าด้วยกันได้ มีความสามารถในการคิดแบบองค์รวมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายได้ชัดเจน มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริหารที่ทันสมัยและมีปรับแนวคิดเชิงกระบวนการที่มีประสิทธิภาพและมีความคิดนอกกรอบ เพื่อหาเทคนิควิธีการที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางานและด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดวิสัยทัศน์กว้างไกลชัดเจน เป็นรูปธรรมมีการเชื่อมโยงปัจจุบันและอนาคต มีการนำเทคนิคการเสริมแรงกระตุ้นและขวัญกำลังใจให้แก่ครูผู้สอนเกิดกำลังใจในการทำงาน และผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกแล้วนาข้อมูลมากำหนดพันธกิจวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกแล้วนำข้อมูลมากำหนดพันธกิจและมีการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกสถานศึกษาที่มีส่วนได้เสียภายนอกสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามวิสัยทัศน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคมกฤช พรหมฉิน (2560 : 106-110) ได้ศึกษา การวิเคราะห์

องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับข้อมูลเชิงประจักษ์ ขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ 1) การสร้างกรอบแนวคิดโดยการศึกษาจากเอกสารและร่างองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี และ 2) การทดสอบเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า 1) ผลการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มีองค์ประกอบ (ตัวแปรแฝง) 4 องค์ประกอบ และตัวแปรสังเกตได้ 10 ตัวแปรสังเกตได้ ซึ่งเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ คือ การสร้างสมรรถนะหลัก การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร วิสัยทัศน์ร่วมและการริเริ่มสร้างสรรค์

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมของครูในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่ ผู้วิจัยได้รับความรู้ในด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารควรส่งเสริมพัฒนาในการสร้างขวัญกำลังใจ ความศรัทธาให้เกิดในบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาที่สำคัญจะเป็นผู้นำต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อทำให้สถานศึกษามีความเจริญ ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ในด้านกระบวนการคิดในระดับสูง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ มีทักษะและไหวพริบในการคิดเชิงสังเคราะห์ และการคิดเชิงสร้างสรรค์โดยสามารถแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางปฏิบัติงานได้เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา และในด้านการสร้างสรรค์กลยุทธ์ด้วยข้อมูลที่หลากหลาย ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นตัวอย่างในเข้าใจการทำงานของตนเองและคนอื่น และ,นการปฏิบัติงานให้สำเร็จร่วมกันได้ โดยให้ความสำคัญกับครูผู้สอนในสถานศึกษาทุกคนมีการสานสัมพันธ์กันของครูในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

คมกฤช พรหมฉิน. (2560). *การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). *"ผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21"* วารสาร คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 1(1), 304-306.

นวลจันทร์ จุนทนพ.(2559).*การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยองและตราด.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2558). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:มูลนิธิพุทธธรรม.

โยฮัน ปะดอ.(2565).*รูปแบบการจัดการศึกษาแบบองค์รวมในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนใต้.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

มูฟีด วาโซะ. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

วิรันทร์รัตน์ เสือจอย. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง.*บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สรวิชญ์ ว่องสหตกุลชัย.(2566).*ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร

สุทธิพงษ์ อันทรบุตร. (2563).*"ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1."*วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. 15(1) : 3-15.

อนุสรา เย็นวัฒนาและสุภาวดี ลาภเจริญ. (2565). *"ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2,"* วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า,9 (3), 71 – 84.

DuBrin, A. J. (2004). *Leadership : Research Findings, Practice, and Skills. (4 th ed).*New York : McGraw - Hill. 6 (1) : 134-145.

Yamane Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis. (3rdEd).*New York: Harper and Row. Publications.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

วิเคราะห์หลักจริยธรรมในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

AN ANALYSIS OF THE ETHICAL PRINCIPLES IN LUKTHUNG MOLAM ESAN SONGS

[1]สิปป์มงคล ป้องภา, [2]พระอธิการสุภาพร เตชธโร, [3]พระสุดสาคร ญาณวีโร และ [4]นคร จันทราช

[1]Sipmongkol Pongpha, [2]Phra Athikarn Suparporn Techatharo, [3]Phra Sudsakorn Ñāṇavīro and [4]Nakorn Jantarat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]sipmongkol1973@gmail.com

Received: December 21, 2024; **Revised**: December 28, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำมีความสำคัญในการสะท้อนความเป็นมาของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวอีสาน โดยสามารถแบ่งหลักจริยธรรมออกเป็นสองส่วนหลัก คือ จริยธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาและจากความเชื่อพื้นบ้าน วัตถุประสงค์ของการวิจัยมีอยู่สองประการ ได้แก่ การศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน และการวิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของหลักจริยธรรมในเพลงเหล่านี้ โดยมีการกำหนดขอบเขตการวิจัยที่มุ่งเน้นไปที่เนื้อหาและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักจริยธรรมในเพลง การศึกษาใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสารเพื่อรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์คุณค่าของหลักจริยธรรมในเพลง โดยมีความหวังว่าจะมีประโยชน์ต่อวงวิชาการและสร้างสรรค์บทเพลงใหม่ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนอีสาน ทำ

---

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[2] อาจารย์, ดร., คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[3] อาจารย์, ดร., คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[4] อาจารย์, ดร., คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ให้เป็นสื่อที่สามารถส่งเสริมคุณค่าของการฟังเพลงและลดพฤติกรรมเลียนแบบในชุมชน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าเพลงลูกทุ่งหมอลำมีบทบาทสำคัญในการสะท้อนและส่งเสริมหลักจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรัก ความกตัญญู และความสามัคคี โดยเพลงเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความบันเทิง แต่ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนและส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมในสังคม นอกจากนี้ การวิเคราะห์สามารถเปิดเผยถึงอิทธิพลของเพลงที่มีต่อค่านิยมและวิถีชีวิตผู้ฟัง รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม

คำสำคัญ : หลักจริยธรรม คุณค่าและบทบาท เพลงลูกทุ่งหมอลำ

Abstract

The study of ethical principles reflected in Lukthung Molam Esan Songs plays an important role in reflecting the history and way of life of the Isan people. These ethical principles can be divided into two main parts: those influenced by religion and those derived from folk beliefs. The research objectives are twofold: to study the ethical principles evident in Isan mor lam songs and to analyze the values and roles of these ethical principles within the songs. The scope of the research focuses on the content and documentation related to ethics in these songs.The study employs a documentary research method to gather data and analyze the values of ethical principles in Isan mor lam songs, with the hope of benefiting the academic community and creating new songs that align with the culture of Isan communities. This would make them a medium for promoting the value of music listening and reducing imitative behaviors within the community.The Research findings indicate that Lukthung Molam Esan Songs play a significant role in reflecting and promoting ethical principles related to love, gratitude, and unity. These songs not only provide entertainment but also help foster good relationships within the community and promote moral development in society. Additionally, the analysis reveals the influence of these songs on the values and lifestyles of listeners, as well as their potential to inspire ethical living.

Keywords : Ethical Principles, Values and Role, Luk Thung Mor Lam

บทนำ

การศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานนั้น เป็นประเด็นที่ควรพิจารณาจากเอกสารสองส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) ส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักจริยธรรม ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นหลักจริยธรรมที่มาจากศาสนาและหลักจริยธรรมที่มาจากปรัชญาหรือความเชื่อพื้นบ้าน (คติชนวิทยา) ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวอีสาน อย่างไรก็ตาม การแบ่งประเภทดังกล่าวยังคงมีความคลุมเครือและไม่ชัดเจน จึงเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียดต่อไป 2) เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน ซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านของชาวอีสาน

เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน เป็นศิลปะการแสดงที่มีรากฐานมาจากชีวิตของผู้คนในภาคอีสาน ซึ่งได้รับอิทธิพลอย่างมากจากพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตดั้งเดิม เนื้อหาของเพลงหมอลำมักจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธา และจริยธรรมทางศาสนา ผ่านการเล่าเรื่องหรือการสอนคติธรรมที่สามารถเข้าถึงจิตใจของผู้ฟังได้ง่าย เพลงเหล่านี้จึงไม่ได้เป็นเพียงแค่บทเพลงเพื่อความบันเทิง แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สอดแทรกคำสอนทางศาสนาและจริยธรรมที่คนในชุมชนยึดถือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน 1) หลักจริยธรรมทางศาสนาในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน หลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 และหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มักจะเป็นเนื้อหาหลักที่แทรกอยู่ในเพลงหมอลำ โดยเฉพาะการเน้นเรื่องความกตัญญู ความอดทน ความพอเพียง และการดำเนินชีวิตตามหลักทางสายกลาง ตัวอย่างเช่น เพลงหมอลำหลายเพลงมักกล่าวถึงความกตัญญูต่อบิดามารดา ซึ่งเป็นหลักคำสอนในพุทธศาสนาที่เน้นย้ำความสำคัญของการเคารพผู้มีพระคุณ เพลงเหล่านี้มักมีเนื้อหาที่สะท้อนถึงการปฏิบัติตนตามหลักของศีล 5 โดยเน้นการไม่เบียดเบียนกัน และการทำความดีเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 2) บทบาทของการสอนจริยธรรมผ่านบทเพลง บทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานทำหน้าที่คล้ายกับการแสดง "ธรรมเทศนา" ในรูปแบบที่เป็นภาษาชาวบ้าน ซึ่งเข้าถึงได้ง่ายกว่า บทเพลงเหล่านี้มักสอดแทรกคติธรรมให้ผู้ฟังเข้าใจถึงผลของการกระทำที่ดีและไม่ดีผ่านเรื่องราวที่สะท้อนชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น บทลำกลอนที่กล่าวถึงความอดทนและการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สอนเรื่องความไม่โลภและการมองความสุขอย่างยั่งยืน การสอนแบบนี้ช่วยให้ผู้ฟังสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้อย่างไม่ยากเย็น 3) ความเชื่อมโยงระหว่างคติชนวิทยาและจริยธรรมในศาสนา นอกจากหลักคำสอนทางศาสนาแล้ว เนื้อหาของเพลงหมอลำยังสะท้อนถึงคติชนวิทยา (folklore) ที่ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ความเชื่อเรื่องบาปบุญ การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานของพุทธศาสนา ความเชื่อเหล่านี้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวอีสานที่เน้นความสัมพันธ์กับธรรมชาติและการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย ภายใต้การเคารพต่อพระพุทธศาสนา ดังนั้น เพลงหมอลำจึงมีบทบาทสำคัญในการรักษาค่านิยมและความเชื่อเหล่านี้ผ่านบทเพลงที่สามารถเข้าถึงชุมชน

ในวงกว้าง ความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานกับหลักจริยธรรมทางศาสนาสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในแง่ของการสอนคติธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านเรื่องราวชีวิตประจำวันของชาวบ้าน การเล่าเรื่องผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความกตัญญู ความอดทน หรือการใช้ชีวิตตามหลักทางสายกลาง ทำให้เพลงเหล่านี้เป็นมากกว่าแค่การแสดง แต่ยังเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมจริยธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ

เพลงลูกทุ่งอีสาน คือ ศิลปะพื้นบ้าน เป็นศิลปะวัฒนธรรมแขนงหนึ่งของชาวอีสาน ซึ่งมีมาตั้งแต่โบราณกาลโดยจัดอยู่ในวัฒนธรรมด้านดนตรี และการแสดงพื้นบ้านของชาวอีสานที่มีขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านได้นำมาร้องมารำในยามมีงานบุญต่าง ๆ ในหมู่บ้าน หรือในงานวัดบางครั้งก็นำมาร้องในยามที่ชาวบ้านมีความสุขหรือมีความทุกข์ใจ ชาวบ้านก็จะนำเอาเพลงลูกทุ่งอีสานมาเล่นกันให้สนุกสนานเพลิดเพลินใจ โดยเฉพาะในช่วงหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวการแสดงหมอลำลูกทุ่งอีสานเป็นการสร้างความบันเทิงใจที่ผู้ร้องจะนำเอาเรื่องราวในบทเพลงลูกทุ่งอีสานความเป็นอยู่หรือสภาพของสังคม ตลอดจนเหตุการณ์ทั่วไปมาแต่งเป็นเรื่องราวแล้วนำไปขับร้องให้เป็นเนื้อหาสาระทำนองของหมอลำเพื่อให้ผู้ฟังได้เกิดความเข้าใจและบันเทิงใจสนุกสนานไปกับจังหวะเสียงแคนของหมอแคนและท่ารำของผู้แสดงที่มีทั้งหญิงและชายแสดงร่วมกันซึ่งเป็นกิจกรรมที่บ่งชี้ถึงความพร้องเพียงสามัคคีในทีมคณะหมอลำที่ผ่านการฝึกซ้อมและการจัดวางท่วงทำนองขับร้องกันมาเป็นอย่างดี (สมชัย ศรีนอก, 2553)

ส่วน “หมอลำอีสาน” นั้น เกิดจากบทบาทของหมอลำซึ่งเป็นชื่อเรียกนักแสดงชายหญิงซึ่งเป็นผู้ขับร้องเรื่องราวต่างๆ ผ่าน กลอนลำที่เป็นภาษาถิ่นของสังคมอีสานดังที่จารุวรรณ ธรรมวัตรได้ศึกษาพบว่าเรื่องราวของหมอลำ มีอยู่ 4 ตำนานด้วยกัน (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2528) คือ 1) เกี่ยวโยงกับตำนานน้ำเต้า 2) เกี่ยวโยงกับพระยาแถนผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ 3) เกี่ยวโยงกับยุคปฐมกัปยังไม่มีเครื่องดนตรีในเมืองมนุษย์ 4) เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นเวสสันดร นอกจาก 4 ตำนานนี้แล้วยังพบ ว่าเพลงหมอลำเกิดจากประเพณีเกี้ยวสาวของชาวอีสาน และ การเล่านิทานอีกด้วย เรื่องเล่าในชุมชนอีสานด้วยการขับกล่อมผ่านหมอลำหรือนักดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีวิวัฒนาการคล้ายกับต้นไม้ที่หยั่งรากแข็งแรงและเติบโตไปไม่มีวันสิ้นสุดนับวันยิ่งพลิดอกออกใบแผ่กิ่งก้านสาขา ออกหมากผลจนกลายเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ให้หนอก่อใบมากมายและกระจ่ายไปทั่วโลก แต่สิ่งที่สำคัญที่คนอีสานในยุคปัจจุบันจะต้องตั้งคำถามก็คือ ต้นไม้ต้นนี้เติบโตและแผ่หนอก่อใบในรูปแบบและทิศทางใดในวันที่โลกเปลี่ยนเร็วเช่นนี้อะไรคือรากแก้วของไม้ต้นนี้

เมื่อบทเพลงลูกทุ่งและหมอลำอีสานถูกผสมผสานเข้าด้วยกัน จึงก่อเกิดเป็นเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน ซึ่งมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้คนในภาคอีสานมาอย่างยาวนาน เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น สามารถเข้าถึงหัวใจและวิถี

ชีวิตของผู้คนได้อย่างเป็นธรรมชาติ ในอดีต หมอลำถูกใช้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวทางศาสนา วรรณคดีคำสอน ตลอดจนถึงนิทานที่ถูกจารึกไว้ในใบลานและเก็บรักษาในลำไม้ไผ่ เนื้อหาของเรื่องราวเหล่านี้ถูกนำมาประยุกต์และถ่ายทอดผ่านการแสดง เพื่อให้เกิดความสนุกสนานและเพื่อคลายความเศร้าโศกในโอกาสต่าง ๆ เช่น ในงานศพหรืองานเทศกาลประจำหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นงานมงคลหรืออวมงคล

ในปัจจุบัน มีการสังเกตเห็นว่าคนรุ่นใหม่ ซึ่งได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นลูกหลานชาวอีสานหรือจากถิ่นอื่น ๆ เริ่มให้ความสนใจและรู้จักเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในแง่ของดนตรี เนื้อหา และความหมายที่แฝงอยู่ในบทเพลง ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานและทำการสังเกตบทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน พบว่า บทเพลงเหล่านี้เป็นคำร้อยกรองที่ผสมผสานกับดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ฟังแล้วเกิดความเพลิดเพลินและสนุกสนาน พร้อมทั้งแฝงไปด้วยคติธรรมสอนใจที่สะท้อนถึงวิธีคิดและการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื้อหาในบทเพลงช่วยสร้างจินตนาการและกระตุ้นให้ผู้ฟังได้เกิดการไตร่ตรอง นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้รู้จักการเคารพสิทธิของผู้อื่น มีความอดทน และปลูกฝังความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง คุณค่าทางจริยธรรมที่ผสมผสานอยู่ในบทเพลงเหล่านี้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บทเพลงมีความหมายลึกซึ้งและทรงคุณค่าในการสอนใจผู้ฟัง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาบทบาทของจริยธรรมในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาหลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน
2. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของหลักจริยธรรมในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้ารวมรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทเพลงลูกหมอลำอีสาน หลักจริยธรรม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณีของสังคมอีสาน เพื่อจะได้นำมาศึกษาวิเคราะห์หาคุณค่าของหลักจริยธรรมที่ในเนื้อหาของบทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานในฐานเป็นเครื่องมือที่แสดงบทบาทในการพัฒนาชีวิตกำหนดทิศทางของสังคมคนอีสานในด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีลำดับดังต่อไปนี้ 1) เลือกศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักจริยธรรมและเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานเพื่อทบทวนเอกสารและงานวิจัย 2) กำหนดประเด็นที่จะศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับ

วัตถุประสงค์ในแต่ละบทตามลำดับ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเสนอเชิงพรรณนาบทสรุป และข้อเสนอแนะตามลำดับ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้มุ่งเน้นการศึกษาหลักจริยธรรมและการวิเคราะห์คุณค่าที่เกิดจากหลักจริยธรรมในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน โดยไม่ครอบคลุมถึงประเภทบทเพลงอื่น ๆ หรือบทเพลงที่ไม่เกี่ยวข้องกับหมอลำ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่เอกสาร

การศึกษานี้จำกัดอยู่ในขอบเขตของเอกสาร งานวิจัย หนังสือ และสื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวข้องกับหลักจริยธรรมและเกณฑ์การวิเคราะห์คุณค่าของหลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานเท่านั้น

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

โดยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ และวิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับหลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัยวิเคราะห์หลักจริยธรรมในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน สามารถสรปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. หลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

หลักจริยธรรมพื้นฐานในพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าต่อทั้งตนเองและสังคม โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การใช้คุณธรรมต่าง ๆ ผ่านหลัก "ศีล" ที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมและสร้างรากฐานจริยธรรมในชุมชน การพัฒนาเมตตาและกรุณา เพลงลูกทุ่งหมอลำมักมีการเน้นพัฒนาเมตตาและกรุณา เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชีวิตประจำวัน และช่วยลดความขัดแย้งในสังคม การพัฒนาจิตใจเหล่านี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถสร้างความสงบสุขในสังคมได้

2. คุณค่าและบทบาทของหลักจริยธรรมในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

เพลงลูกทุ่งหมอลำถือเป็นศิลปะที่มีความสำคัญต่อวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะในอีสาน ซึ่งไม่เพียงสร้างความบันเทิง แต่ยังสะท้อนค่านิยมและหลักจริยธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้ฟัง โดยเพลงเหล่านี้มักนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตประจำวันและการปฏิสัมพันธ์ในชุมชน

2.1 คุณค่าทางจริยธรรมหลัก เพลงลูกทุ่งหมอลำมักเน้นคุณค่าทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเมตตาและความกตัญญู แสดงถึงความรักและความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและส่งเสริมการช่วยเหลือในชุมชน

2.2 การสะท้อนคุณค่าทางจริยธรรม เพลงลูกทุ่งหมอลำทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารคุณค่าทางจริยธรรมผ่านเรื่องราวและสัญลักษณ์ที่ให้ความรู้สึกเกี่ยวกับการทำความดีและความรักในชุมชน

2.3 คุณค่าทางวรรณศิลป์ เพลงลูกทุ่งใช้ภาษาที่เรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้กว้างขวาง โดยการใช้สัญลักษณ์และภาพพจน์ที่เข้าใจง่าย เพื่อสร้างความน่าสนใจในเนื้อเพลง

2.4 คุณค่าทางสังคม เพลงลูกทุ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน นำไปสู่ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความมั่นคงทางระเบียบสังคม

2.5 คุณค่าทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และส่งต่อวัฒนธรรมผ่านเพลงลูกทุ่งหมอลำช่วยให้คนรุ่นหลังเข้าใจรากเหง้าของตนเอง และสร้างความภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

2.6 การพัฒนาและปรับตัว เพลงลูกทุ่งหมอลำได้พัฒนาตามยุคสมัย โดยผสมผสานดนตรีสมัยใหม่ ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังที่กว้างขึ้น และยังคงมีความสำคัญต่อการสะท้อนและสืบทอดคุณค่าทางจริยธรรมที่มีอยู่ในสังคมไทย

2.7 ผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน การศึกษาเพลงลูกทุ่งหมอลำช่วยให้เข้าใจถึงบทบาทของเพลงในกระบวนการสร้างและส่งเสริมค่านิยมที่ดีในสังคม โดยเนื้อเพลงมักสื่อสารการดูแลครอบครัวและการรักษาความสัมพันธ์ในชุมชน

ประโยชน์ในการศึกษา คุณค่าทางจริยธรรมที่ถ่ายทอดผ่านเพลงลูกทุ่งหมอลำเป็นแนวทางในการเสริมสร้างคุณธรรม ทำให้ผู้ฟังนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันที่มีความหมายและมีคุณค่า

อภิปรายผล

การวิจัยวิเคราะห์หลักจริยธรรมในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน มีประเด็นที่สำคัญสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. หลักจริยธรรมที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

จริยธรรม เป็นหลักธรรมที่ควรประพฤติเพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์และเป็นไปเพื่อให้ตั้งอยู่ในความดี และความถูกต้องทั้งทางกาย วาจา ใจ จริยธรรมมีบทบาทสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของมนุษย์เพื่อให้ชีวิตเกิดความสุข สงบร่มเย็น คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างไร้ปัญหา ประเทศชาติสามารถพัฒนาเจริญรุ่งเรืองได้ก็ด้วยความเป็นคนดีมีจริยธรรมของคนในชาตินั่นเอง การที่จะตัดสินหรือบอกได้ว่าคนไหนเป็นคนดีมีจริยธรรมเป็นเรื่องยาก เนื่องจากเกณฑ์การตัดสินจริยธรรมนั้นมีหลากหลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมความเชื่อ ศาสนาประเพณี การศึกษา และกฎหมายของประเทศนั้นๆ เกณฑ์การตัดสินหนึ่งอาจใช้ได้ในที่ที่หนึ่งแต่อาจไม่เป็นที่ยอมรับในอีกที่ที่หนึ่งก็ได้ จากการศึกษาเกณฑ์ตัดสินจริยธรรม (พระประสาน ชยาภิรโต (อร่ามวาณิชย์) และพระสุทธิสารเมธี, 2564)

หลักจริยธรรมพื้นฐานในพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าต่อทั้งตนเองและสังคม โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การใช้คุณธรรมต่าง ๆ ผ่านหลัก "ศีล" ที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมและสร้างรากฐานจริยธรรมในชุมชน

การพัฒนาเมตตาและกรุณา เพลงลูกทุ่งหมอลำมักมีการเน้นพัฒนาเมตตาและกรุณาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชีวิตประจำวัน และช่วยลดความขัดแย้งในสังคม การพัฒนาจิตใจเหล่านี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถสร้างความสงบสุขในสังคมได้

การเข้าใจอริยสัจสี่ การศึกษา "อริยสัจ" สี่ เป็นกุญแจในการเข้าใจต้นตอของทุกข์และหนทางในการดับทุกข์ ซึ่งจะพาบุคคลไปสู่สภาวะสงบและเข้าใจความเป็นจริงในชีวิต ซึ่งสามารถแบ่งระดับของจริยธรรมในพุทธศาสนาจัดเป็นสามระดับ (วศิน อินทสระ, 2539) ได้แก่

1) ขั้นต้น เบญจศีล (ศีล 5) ซึ่งส่งเสริมความประพฤติที่ดี

2) ขั้นกลาง กุศลกรรมบถ 10 ที่พัฒนาคุณลักษณะทางจิตใจ

3) ขั้นสูง มรรคมีองค์ 8 ที่เน้นการหลุดพ้นจากกิเลส

ความสำคัญของเบญจศีลและเบญจธรรม ศีล 5 มุ่งหวังการควบคุมพฤติกรรม เช่น การไม่ฆ่าสัตว์และไม่โกหก เพื่อสร้างความสงบในสังคม ในขณะที่เบญจธรรมส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรม เช่น เมตตา และกรุณา โดยมีเป้าหมายการพัฒนาใจที่ดีซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิต

กุศลกรรมบถ 10 เป็นแนวทางการทำความดี แบบที่จำกัดในทุกมิติของชีวิต เช่น การให้ทานและการรักษาศีล โดยการปฏิบัติตามกุศลกรรมได้รับการยอมรับในสังคมและช่วยลดความขัดแย้ง

มรรคมีองค์ 8 เป็นการปฏิบัติที่ช่วยพัฒนาจิตใจและพาไปสู่การดับทุกข์ ซึ่งมีองค์ประกอบที่ต้องเชื่อมโยงกัน เช่น ความเห็นชอบและการกระทำชอบ การปฏิบัติตามมรรคนี้ช่วยสานสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

กรอบจริยธรรม หลักจริยธรรมที่มาจากศาสนาและปรัชญาเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างมาตรฐานและคุณค่าทางจริยธรรม ช่วยในการดำเนินชีวิตที่มีความสงบสุขและส่งเสริมคุณภาพ โดยการมีหลักจริยธรรมที่แข็งแกร่งจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีความสงบและมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

การอนุรักษ์และเผยแพร่ เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเผยแพร่และรักษาหลักจริยธรรมในวรรณกรรมเพลงเพื่อให้มีการเรียนรู้และสืบทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมที่ยั่งยืนในสังคม

2. คุณค่าและบทบาทของหลักจริยธรรมในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

2.1 คุณค่าของหลักจริยธรรมในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

1) คุณค่าทางจริยธรรมหลัก เพลงลูกทุ่งหมอลำมักเน้นคุณค่าทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเมตตาและความกตัญญู แสดงถึงความรักและความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและส่งเสริมการช่วยเหลือในชุมชน

2) การสะท้อนคุณค่าทางจริยธรรม เพลงลูกทุ่งหมอลำทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารคุณค่าทางจริยธรรมผ่านเรื่องราวและสัญลักษณ์ที่ให้ความรู้สึกเกี่ยวกับการทำความดีและความรักในชุมชน

3) คุณค่าทางวรรณศิลป์ เพลงลูกทุ่งใช้ภาษาที่เรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้กว้างขวาง โดยการใช้สัญลักษณ์และภาพพจน์ที่เข้าใจง่าย เพื่อสร้างความน่าสนใจในเนื้อเพลง

4) คุณค่าทางสังคม เพลงลูกทุ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน นำไปสู่ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความมั่นคงทางระเบียบสังคม

5) คุณค่าทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และส่งต่อวัฒนธรรมผ่านเพลงลูกทุ่งหมอลำ ช่วยให้คนรุ่นหลังเข้าใจรากเหง้าของตนเอง และสร้างความภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

6) การพัฒนาและปรับตัว เพลงลูกทุ่งหมอลำได้พัฒนาตามยุคสมัย โดยผสมผสานดนตรีสมัยใหม่ ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังที่กว้างขึ้น และยังคงมีความสำคัญต่อการสะท้อนและสืบทอดคุณค่าทางจริยธรรมที่มีอยู่ในสังคมไทย

7) ผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน การศึกษาเพลงลูกทุ่งหมอลำช่วยให้เข้าใจถึงบทบาทของเพลงในกระบวนการสร้างและส่งเสริมค่านิยมที่ดีในสังคม โดยเนื้อเพลงมักสื่อสารการดูแลครอบครัวและการรักษาความสัมพันธ์ในชุมชน

ประโยชน์ในการศึกษา คุณค่าทางจริยธรรมที่ถ่ายทอดผ่านเพลงลูกทุ่งหมอลำเป็นแนวทางในการเสริมสร้างคุณธรรม ทำให้ผู้ฟังนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันที่มีความหมายและมีคุณค่า

2.2 บทบาทของหลักจริยธรรมในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

บทบาทในการสะท้อนและส่งเสริมจริยธรรม เพลงลูกทุ่งหมอลำมีบทบาทสำคัญในการสะท้อนค่านิยมและหลักจริยธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ฟัง โดยช่วยให้ผู้คนเข้าใจถึงความเมตตา ความกตัญญู และความสามัคคีในทางปฏิบัติ

1) การสื่อสารคุณค่าในชีวิตประจำวัน เนื้อเพลงมักสื่อสารประสบการณ์ชีวิตและค่านิยมที่สำคัญ เช่น ความรักในครอบครัวและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ซึ่งสร้างบรรยากาศอบอุ่นและช่วยให้ผู้ฟังรู้สึกเชื่อมโยงกับค่านิยมนั้นได้

2) การสร้างแรงบันดาลใจ การที่เพลงนำเสนอเรื่องราวที่สามารถกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติในชีวิตจริง ถือเป็นเหตุผลที่ทำให้เพลงลูกทุ่งมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการสร้างเสริมจริยธรรม

3) คุณค่าทางวรรณศิลป์ เพลงลูกทุ่งมักใช้ภาษาที่เรียบง่าย แต่สื่อสารได้อย่างลึกซึ้ง โดยการใช้สัญลักษณ์และภาพพจน์ที่ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจและเข้าถึงเนื้อหาของเพลงได้ง่าย

4) สื่อสารปัญหาทางสังคม เพลงลูกทุ่งที่สะท้อนประเด็นต่างๆ เช่น ความยากจนและการพลัดถิ่น ยังสามารถกระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ต่อปัญหาสังคมและทำให้ผู้ฟังคิดวิเคราะห์ถึงแนวทางการแก้ไข

5) สนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพลงลูกทุ่งช่วยให้การอนุรักษ์และส่งต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะในสังคมอีสาน ทำให้คนรุ่นใหม่สามารถเข้าใจและมีความรักในรากเหง้าของตน

6) ความสามัคคีในชุมชน เพลงลูกทุ่งส่งเสริมหลักการสามัคคีและการช่วยเหลือในชุมชน ช่วยให้ผู้คนตระหนักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมที่ดียิ่งขึ้น

7) การใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสาร ด้วยการใช้สัญลักษณ์และอุปมาอุปไมยในเพลง ทำให้สามารถสื่อสารคุณค่าทางจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้าใจง่าย

8) สร้างสังคมที่มีคุณค่าทางจริยธรรม สุดท้าย เพลงลูกทุ่งหมอลำไม่เพียงเป็นเสียงเพลงที่ให้ความบันเทิง แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมที่มีคุณธรรม ส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

จึงสามารถสรุปได้ว่า เพลงลูกทุ่งและหมอลำมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารคุณค่าและเสริมสร้างจริยธรรมในสังคมสอดคล้องกับ สมชัย ศรีนอก (2537) ได้กล่าวว่าเพลงลูกทุ่งอีสานนี้เป็นคำร้อยกรองที่ฟังแล้วมีเนื้อหาสาระเป็นคติสอนใจได้ทุกเรื่องราว ฟังแล้วได้ทั้งความคิดและความสนุกสนาน และอีกประการหนึ่งเกิดจินตนาการ เกิดความรักมาตุภูมิของตนเองตามไปด้วย จากการศึกษาพบว่าบทเพลงลูกทุ่งหมอลำที่มีเอกลักษณ์ทั้งด้านทำนอง การร้อง และภาษาที่โดดเด่นนี้ทำให้วรรณกรรมดังกล่าวนี้ทรงคุณค่าทางด้านจิตใจคือการกล่อมเกลาจิตใจมนุษย์ให้ดำรงตนเป็นคนที่ประพฤติดี มีสติสมาธิ และความสามัคคีและมีบทบาทในวิถีชีวิตสังคมอีสานเป็นอย่างมาก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การเรียนรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรมในเพลงลูกทุ่งหมอลำเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคุณธรรมและค่าทางสังคม

1. เพลงลูกทุ่งหมอลำถือเป็นสื่อในการถ่ายทอดหลักจริยธรรมที่สำคัญในสังคม เช่น ความเมตตา ความกตัญญู และการมีน้ำใจต่อกัน โดยผ่านเนื้อเพลงที่เล่าเรื่องราวสะท้อนถึงประสบการณ์ชีวิตจริงของชุมชน การเรียนรู้จากเพลงเหล่านี้ทำให้ผู้ฟังได้เข้าใจและนำคุณธรรมที่ได้ยินไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างจริยธรรมในสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

2. เพลงลูกทุ่งหมอลำมีความสำคัญในการสื่อสารค่านิยมที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งมักเน้นย้ำถึงความสำคัญของความรักในครอบครัว การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และคุณค่าของการดำเนินชีวิตตามหลักการที่ดี เช่น การทำดีไม่หวังผล โดยการรับฟังเพลงเหล่านี้ ผู้ฟังสามารถนำความรู้และค่านิยมที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริง ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดการกระทำที่ดีในสังคม ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและชุมชน

3. การรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านเพลงช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในชุมชน เพลงลูกทุ่งหมอลำเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น โดยการนำเสนอเรื่องราว ประเพณี และความเชื่อ ผ่านทำนองและเนื้อเพลง การรักษาและส่งต่อวัฒนธรรมเหล่านี้จึงไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน แต่ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้คนในชุมชน เนื่องจากพวกเขาเห็นคุณค่าในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตนเอง ส่งผลให้เกิดความรักและความผูกพันในที่อยู่อาศัยและภูมิภาค

4. การพัฒนาส่วนผสมของดนตรีสมัยใหม่เข้ากับลูกทุ่งหมอลำสะท้อนถึงวิวัฒนาการและความเข้ากันได้ของวัฒนธรรม ปัจจุบัน เพลงลูกทุ่งหมอลำได้มีการปรับตัวให้เข้ากับดนตรีที่เป็นที่นิยมในยุคใหม่ เช่น การผสมผสานกับแนวดนตรีป๊อป หรือดนตรีสมัยใหม่อื่นๆ สำหรับการแสดง

และการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่า นี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวของวัฒนธรรม และความยืดหยุ่นในการถ่ายทอดวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมให้เข้ากับยุคสมัย ทำให้เพลงเหล่านี้ยังคงมีความหมายและสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังในทุกยุคสมัย โดยยังคงรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมอันเป็นแก่นแท้ไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

5. ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของเพลงลูกทุ่งหมอลำที่ช่วยเชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกัน ส่งเสริมความรักและความสามัคคีระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยการจัดงานแสดงหมอลำ มักจะเป็นกิจกรรมที่รวมคนหมู่มาก ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ฟัง นอกจากนี้ เพลงลูกทุ่งหมอลำยังส่งเสริมดุลยภาพทางสังคม มีบทบาทช่วยลดความตึงเครียดในชุมชน และส่งเสริมความสุขใจในชีวิตประจำวัน

6. การศึกษาเพลงลูกทุ่งหมอลำยังทำให้เราเข้าใจลักษณะเฉพาะของชุมชน อาทิเช่น ภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เพียงแค่สร้างความรับรู้ แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มคนเดียวกัน นอกจากนี้ การฟังและร่วมร้องเพลงจะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้กับการสานสัมพันธ์ที่ดีในหมู่บ้าน ชุมชน หรือแม้แต่ครอบครัว

ด้วยเหตุนี้ เพลงลูกทุ่งหมอลำจึงไม่เพียงทำหน้าที่เป็นการบันเทิง แต่ยังเป็นสะพานที่เชื่อมโยงจิตใจของผู้คน เข้ากับค่านิยมและหลักการทำดีต่อกัน และสามารถนำไปสู่การปลูกฝังจริยธรรมในชุมชนที่แข็งแรงได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนจึงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในการสร้างสังคมที่มีความเคารพและเห็นคุณค่าต่อกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่เพลงลูกทุ่งหมอลำสามารถสนับสนุนได้อย่างเต็มที่

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2528). *บทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ.* รายงานการวิจัย, กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

พระประสาน ชยาภิรโต (อร่ามวาณิชย์) และพระสุทธิสารเมธี (2564). เกณฑ์การตัดสินจริยธรรมในพุทธปรัชญา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์,* 5(1), 96-107.

วศิน อินทสระ. (2539). *พุทธจริยศาสตร์.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร.

สมชัย ศรีนอก (2553). *พัฒนาการความเชื่อและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องบุญและบาปในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน,* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, https://www.mcu.ac.th/ article/detail/411

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี

FACTORS INFLUENCING OF SAVING BEHAVIOUR OF YOUTH GEN-Z IN CHANTHABURI PROVINCE

[1]ลักขณา ธรรมสุภาพงศ์, [2]ทัศนัย ขัตติยวงษ์, [3]นิพนธ์ วุฒิชัย,
[4]ธนภ จิตรแจ้ง และ [5]เอมอร หวานเสนาะ

[1]Lakana Thamasupapong, [2]Tassanai Kattiyawong, [3]Nipon Vuttichai,
[4]Thanop Chitchang and [5]Emorn Wansanoh

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ประเทศไทย
Rambhai Barni Rajabhat University, Thailand

[1]lakana.t@rbru.ac.th

Received: December 19, 2024; **Revised**: December 28, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการออมทั่วไปของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆกับพฤติกรรมการออมของเยาวชน Gen-Z กลุ่มตัวอย่างคือเยาวชน วัย 16-24 ปี ที่เป็นนักเรียนมัธยมและนักศึกษาจำนวน 388 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการหาค่าความสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนส่วนมากถึงร้อยละ 89 มีพฤติกรรมการออมอย่างมีการวางแผน มีการกำหนดวัตถุประสงค์การออมเพื่อซื้อสิ่งของที่จำเป็นและต้องการใช้เป็นลำดับแรก รองลงมาได้แก่ การออมเงินเพื่อความจำเป็นฉุกเฉิน และเพื่อ

---

[1] อาจารย์, หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[3] อาจารย์, หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[4] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[5] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

คนในครอบครัวตามลำดับ การทดสอบสมมุติฐานการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านรายได้ที่ได้รับจากผู้ปกครอง รายได้พิเศษ ค่าใช้จ่ายต่อเดือนและการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของเยาวชน Gen-Z อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนความรู้เกี่ยวกับวิธีการออมที่เยาวชนรู้จักได้แก่ การฝากเงินในธนาคาร การซื้อประกันชีวิต การซื้อสลากออมสิน การจ่ายค่าประกันสังคม การซื้อหุ้นและกองทุน ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เยาวชนมีทักษะในการออมมากขึ้นและสถาบันการเงินมีแนวทางออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินเพื่อการออมเงินสำหรับเยาวชนในอนาคต

คำสำคัญ : พฤติกรรมการออม, การออมของเยาวชน, เยาวชน Gen-Z

Abstract

The purposes of this research were to; 1) study the saving behavior of youth Gen-Z in Chanthaburi province; and 2) study factors influencing the saving behavior of youth Gen-Z. This study was conducted using random sampling of 388 high-school and undergraduate students between 16-24 years-old. Questionnaires were distributed to gather data for quantitative research. Research methodology includes percentage, mean, standard deviation, and correlation coefficient. Data analysis shows that most Gen-Z, up to 89%, have saving plans. Their priority saving objective is to purchase necessary and desirable items; then to save for emergency spending and for family needs respectively. Hypothesis testing shows that factors, such as allowances, extra income, monthly expenditures and personal budget plans statistically and significantly influence Gen-Z saving behavior. Their saving instruments include bank accounts, life insurance, government saving bonds, social security, stocks and mutual funds. This research not only provides guidelines for promoting Gen-Z saving abilities, but also provides guidelines for financial institutions to develop saving campaigns for Gen-Z in the future.

Keywords: Saving Behavior, Youth Saving, Gen-Z Youth

บทนำ

ด้วยอิทธิพลของโลกแห่งเทคโนโลยี Digital และ Social Networking ของคนวัย Gen-Z ซึ่งวัยนี้คือวัยระหว่างอายุ 16-24 ปี ที่กำลังเติบโตอยู่ในช่วงวัยรุ่นและวัยเริ่มต้นทำงาน ที่จะเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต มีพฤติกรรมกล้าลองและกล้าทำสิ่งใหม่ๆที่สนใจเป็นพิเศษ และมีความเชี่ยวชาญทางเทคโนโลยีที่อาจทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆขึ้นด้วย รวมถึงเป็นกลุ่มที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์และบริการต่างๆมีการตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคลมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมการใช้ชีวิตการใช้จ่ายเป็นไปเพื่อตนเอง การสร้างรายได้และการออมมีความแตกต่างออกไปจากในอดีต ประกอบกับเทคโนโลยีทางการเงินได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงเพื่อความสะดวกสบายมากขึ้น ทั้งหมดนี้มีอิทธิพลต่อการสร้างเงินออมในรูปแบบต่างๆ ตามความต้องการและเป้าหมายการใช้ชีวิตของตนเองของคนวัย Gen-Z อันแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่และสภาวะวิถีชีวิตของครอบครัว โดยเฉพาะในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำการเกษตรเป็นหลัก มีความแตกต่างทั้งวิถีชีวิต สังคมและชุมชน รวมถึงอาชีพหลักของคนในท้องถิ่น ดังนั้นจึงเป็นที่มาของความสนใจศึกษาถึงเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของเยาชนวัย Gen-Z จังหวัดจันทบุรี รวมถึงความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายชีวิตของวัย Gen-Z อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมทั่วไปของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆกับพฤติกรรมการออมของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชากรเยาวชนวัย Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี โดยมีอายุระหว่าง 16-24 ปี

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเป็นการใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและตามจุดมุ่งหมาย (Purposive sampling) (ศักดา ศิลปาภิสันทน์, 2559 : 163-168) และวิธีการคัดเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Selection)

กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูล เป็นเยาวชนวัย Gen-Z ในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีและนักเรียนมัธยมที่ยินดีตอบแบบสอบถาม จำนวน 388 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของเยาชนวัย Gen-Z จังหวัดจันทบุรี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยมีเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่

4.1 สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการหาค่าความสัมพันธ์

4.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การทดสอบหาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ด้วยการวิเคราะห์สถิติการทดสอบหาความสัมพันธ์โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกลุ่มที่ 1 และตัวแปรกลุ่มที่ 2 ทีละคู่ (Bivariate Analysis) โดยกำหนดความมีนัยสำคัญทางสถิติ (Level of Significant) ที่ระดับ .05 สำหรับเกณฑ์การแบ่งระดับคะแนนค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แบ่งตามเกณฑ์ของประคอง กรรณสูตร (2541) และ Cohen (1998) ให้ระดับความสัมพันธ์ดังนี้

r = 0.1 ถึง 0.3 แสดงถึงการมีระดับความสัมพันธ์ต่ำ

r = 0.3 ถึง 0.6 แสดงถึงการมีระดับความสัมพันธ์ปานกลาง

r สูงกว่า 0.6 แสดงถึงการมีระดับความสัมพันธ์สูง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี

1. ผลการศึกษาพฤติกรรมการออมทั่วไปของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลทั่วไป

ข้อมูล	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	หญิง	150	38.7
	ชาย	238	61.3
	รวมผู้ตอบ	388	100
	ไม่ตอบ	0	0
2. อายุ (ปี)	17	3	0.8
	18	207	53.4
	19	113	29.1
	20	41	10.6
	21	17	4.4
	22	4	1.0
	23	2	0.5
	24	1	0.3
	รวมผู้ตอบ	388	100
	ไม่ตอบ	0	0
3. การศึกษา	มัธยมปลาย/ปวช.	4	1.0
	ปวส.	2	0.5
	ป.ตรี	380	97.9
	อื่นๆ	2	0.5
	รวมผู้ตอบ	388	100
	ไม่ตอบ	0	0
4. ทุนการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา	มี	66	17
	ไม่มี	322	83
	รวมผู้ตอบ	388	100
	ไม่ตอบ	0	0
5. ทุนการศึกษา	มี	22	5.7
	ไม่มี	366	94.3
	รวมผู้ตอบ	388	100
	ไม่ตอบ	0	0

จากตารางที่ 1 สรุปข้อมูลทั่วไปได้ดังนี้

1. เพศ ผลการศึกษาข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 238 คน คิดเป็นร้อยละ 61.3 และเพศหญิงจำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 38.7

2. อายุ จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 388 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเยาวชนอายุ 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.4 และ เยาวชนอายุ 19 ปี และ 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.1 และ 10.6 ตามลำดับ

3. การศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 380 คน คิดเป็นร้อยละ 97.9 รองลงมาได้แก่ระดับ มัธยมปลาย/ปวช. และระดับ ปวส.คิดเป็นร้อยละ 1.0 และ 0.5 ตามลำดับ

4. ทุนการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 83 ไม่มีทุนการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา และ ส่วนน้อยจำนวนร้อยละ 17 มีทุนการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา

5. ทุนการศึกษา ผลการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 366 คน คิดเป็นร้อยละ 94.3 ไม่มีทุนการศึกษา และส่วนน้อยจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7 มีทุนการศึกษา

ตารางที่ 2 สรุปข้อมูลด้านการออม

ข้อมูล	ข้อมูลการออม	จำนวน	ร้อยละ
1. การวางแผนการออม	มี	345	88.9
	ไม่มี	43	11.1
	รวมผู้ตอบ	388	100
	ไม่ตอบ	0	0
	รวมทั้งสิ้น	**388**	**100**
2. วัตถุประสงค์การออมเงิน	เพื่อการศึกษาต่อ	56	14.4
	เพื่อซื้อสิ่งของจำเป็นและต้องการใช้	229	59
	เพื่อความจำเป็นฉุกเฉิน	158	40.7
	เพื่อคนในครอบครัว	71	18.3
	ไม่มีวัตถุประสงค์การออมเงิน	0	0
3. มีบุคคลตัวอย่างหรือได้รับคำแนะนำการออมเงิน	มี	211	54.4
	ไม่มี	177	45.6
	รวมผู้ตอบ	388	100
	ไม่ตอบ	0	0
	รวมทั้งสิ้น	**388**	**100**
4. จำนวนเงินออมเฉลี่ยต่อเดือน	0-100	69	17.8
	101-300	85	21.9
	301-500	82	21.1
	501-1000	74	19.1
	มากกว่า 1000	50	12.9
	ไม่มีการออม	28	7.2

	รวมผู้ตอบ	388	100
	ไม่ตอบ	0	0
	รวมทั้งหมด	**388**	**100**
5. วิธีการออมเงิน	เก็บออม “ทุกครั้ง” ก่อนการใช้จ่าย	68	17.5
	เก็บออม “บางครั้ง” ก่อนการใช้จ่าย	38	9.8
	เก็บออม “ทุกครั้ง” หลังการใช้จ่าย	94	24.2
	เก็บออม “บางครั้ง” หลังการใช้จ่าย	79	20.4
	เก็บออมเงินไม่แน่นอน	94	24.3
	ไม่มีการออมเงิน	15	3.8
	รวมทั้งหมด	**388**	**100**
6. รูปแบบการเก็บออม	หยอดกระปุกออมสิน	242	62.4
	เงินฝากธนาคาร	236	60.8
	ซื้อทองรูปพรรณ	28	7.2
	ซื้อทองคำแท่ง	8	2.1
	ซื้อสลาก ธกส. หรือ สลากออมสิน	14	3.6
	กองทุนรวม	4	1.0
	ซื้อหุ้น	14	3.6
	ผู้ปกครองเก็บออมให้	25	6.4
	ไม่มีเงินออมหรือเงินสะสม	18	4.6
	รวมทั้งหมด	**388**	**100**

จากตาราง 2 สามารถสรุปข้อมูลด้านการออมได้ ดังนี้

1. การวางแผนการออมเงิน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่หรือคิดเป็นร้อยละ 88.9 มีการวางแผนการออมเงิน และส่วนน้อย หรือคิดเป็นร้อยละ 11.1 ไม่มีการวางแผนการออมเงิน

2. วัตถุประสงค์การออมเงิน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า วัตถุประสงค์ในการออมเงินลำดับแรกของเยาวชนได้แก่ การออมเงินเพื่อซื้อสิ่งของจำเป็นและต้องการใช้ คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมาได้แก่ การออมเงินเพื่อความจำเป็นฉุกเฉิน คิดเป็นร้อยละ 40.7 และการออมเงินเพื่อคนในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 18.3

3. บุคคลตัวอย่างหรือคำแนะนำในการออมเงิน จากการวิเคราะห์พบว่า เยาวชน กลุ่มตัวอย่างมีบุคคลเป็นตัวอย่างหรือได้รับคำแนะนำในการออมเงิน คิดเป็นร้อยละ 54.4 และร้อยละ 45.6 ไม่มีบุคคลตัวอย่างหรือไม่ได้รับคำแนะนำในการออม

4. จำนวนเงินออมเฉลี่ยต่อเดือน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เยาวชนในกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนเงินออมเฉลี่ย 101-300 บาท ต่อเดือน มีจำนวนมากที่สุดเป็นลำดับแรก หรือคิดเป็นร้อยละ

21.9 และรองลงมาได้แต่ เยาวชนที่มีจำนวนเงินออมเฉลี่ย 301-500 บาทต่อเดือน และ จำนวน 501-1000 บาทต่อเดือน

5. วิธีการออมเงิน ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนในกลุ่มตัวอย่างที่มีวิธีการออมเงินมากเป็นลำดับแรก ได้แก่ การเก็บออมเงินที่ไม่แน่นอน รองลงมาได้แก่การเก็บออมทุกครั้งหลังการใช้จ่าย และการเก็บออมบางครั้งหลังการใช้จ่าย

6. รูปแบบการเก็บออม ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนกลุ่มตัวอย่างมีรูปแบบการเก็บออมเป็นลำดับแรก ได้แก่การออมโดยวิธีการหยอดกระปุก รองลงมาได้แก่การฝากเงินธนาคารและการซื้อทองรูปพรรณ

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆกับพฤติกรรมการออมของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมโดยใช้ Pearson Correlation สามารถสรุปได้ดังนี้

การศึกษาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการออมกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านรายได้ ค่าใช้จ่ายและการจัดทำบัญชี พบว่ารายได้ที่ได้รับจากผู้ปกครองเฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการออมเงินเพื่ออนาคตในการศึกษาต่อ และการออมเงินเพื่อซื้อสิ่งของที่จำเป็นและต้องการใช้ โดยรูปแบบในการเก็บออมได้แก่ การซื้อทองคำรูปพรรณและทองคำแท่ง ส่วนรายได้พิเศษนอกเหนือจากรายได้ผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับจำนวนเงินออมเฉลี่ยต่อเดือน โดยรูปแบบในการเก็บออมได้แก่ การหยอดกระปุก การฝากเงินธนาคาร ส่วนค่าใช้จ่ายต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับจำนวนเงินออมเฉลี่ยต่อเดือนและรูปแบบการเก็บออมด้านการซื้อทองคำแท่ง การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย มีความสัมพันธ์กับการมีบุคคลเป็นตัวอย่างหรือการได้รับคำแนะนำในการออมเงินและวิธีการออมเงิน วัตถุประสงค์ในการออมเงินเพื่อซื้อสิ่งของจำเป็นและต้องการใช้ และรูปแบบในการออมเงินด้านการซื้อทองคำรูปพรรณ

การศึกษาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ที่มีความจำเป็นต้องเก็บออมเงิน ณ ปัจจุบัน กับ พฤติกรรมการออม พบว่าวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเงินทุนสะสมของตนเองในอนาคต มีความสัมพันธ์กับ การวางแผนการออมเงิน วัตถุประสงค์เพื่ออนาคตในการศึกษาต่อ วัตถุประสงค์เพื่อซื้อสิ่งของที่จำเป็นและต้องการใช้ และออมเงินเพื่อครอบครัว ตามลำดับ รูปแบบการออมได้แก่ การฝากเงินธนาคาร และการซื้อทองคำแท่ง การซื้อทองรูปพรรณ และกองทุนรวม ส่วนวัตถุประสงค์เพื่อการลงทุนที่มีผลตอบแทนในอนาคต มีความสัมพันธ์กับการวางแผนการออมเงิน วัตถุประสงค์การออมเพื่อคนในครอบครัว และรูปแบบการออมได้แก่ การฝากเงินธนาคาร ซื้อทองคำแท่ง และการซื้อหุ้น

การศึกษาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออมและการลงทุนกับพฤติกรรมการออม พบว่าการสร้างความมั่งคั่ง การเก็บรักษาเงินสดไว้ในมือ และการออมเงินในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การฝากเงินในธนาคาร การซื้อสลากออมสิน การซื้อหุ้น หรือฝากเงินในกองทุนหมู่บ้านหรือสหกรณ์ออมทรัพย์ การซื้อหุ้น กองทุนรวม หรือ ตราสารหนี้ ล้วนมีความสัมพันธ์กับ วัตถุประสงค์การออมเงินเพื่อคนในครอบครัว และเพื่ออนาคตในการศึกษาต่ออย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี มีประเด็นที่สำคัญ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากการศึกษาพฤติกรรมการออมทั่วไปของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี พบว่าส่วนมากเก็บออมเพื่อใช้จ่ายยามฉุกเฉิน เพื่อเป็นเงินสะสมของตนเอง เพื่อครอบครัว และเพื่อซื้อสินค้าจำเป็นและต้องการ เพื่อเป็นทุนการศึกษา และเพื่อลงทุนทำธุรกิจในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของพนักงาน Generation Z (Yang Zbeagzen, 2564) และงานวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อความมั่งคั่งของนักศึกษา คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล (ธีรนุช เนตรสว่าง และคณะ, 2565) ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้จ่ายยามฉุกเฉิน เป็นแหล่งเงินทุนในอนาคตและเพื่อความมั่นคงของครอบครัว

2. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆกับพฤติกรรมการออมของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี พบว่าปัจจัยด้านรายได้ ค่าใช้จ่าย การจัดทำบัญชี วัตถุประสงค์ในการออมเงิน และความรู้ความเข้าใจและความสนใจเกี่ยวกับการออมเงิน มีผลต่อพฤติกรรมการออมของเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัลลพ ล้อมตะคุ และคณะ (2566) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีเงินออมของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งพบว่าแบบจำลองปัจจัยที่มีผลต่อการมีเงินออมของนักศึกษาฯมีความเหมาะสม โดยมีความแม่นยำในการทำนายได้ถูกต้องถึงร้อยละ 70.7 และปัจจัยที่มีผลต่อการมีเงินออมของนักศึกษามากที่สุดได้แก่ ปัจจัยด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และปัจจัยด้านความรู้ทางการเงิน

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้ความสนใจในการออมและการลงทุนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี พบว่าเยาวชนมีความรู้และความเข้าใจในเหตุผลหลักขั้นพื้นฐานในการวางแผนการเงินและมีความรู้ความเข้าใจในการวางแผนการลงทุนและการออม ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมโดยเยาวชนเลือก

วิธีการออมโดยการฝากธนาคาร การซื้อทองรูปพรรณ การซื้อทองคำแท่ง สลากออมสิน กองทุน และการซื้อหุ้น มากถึงร้อยละ 95-99 สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงกมล สุวรรณล้วน (2562) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่องความสนใจและความตระหนักรู้ในการวางแผนการออมเงินกับพฤติกรรมการออมเงินของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดพัทลุง และพบว่านักศึกษามีความสนใจในการวางแผนการออมเงินในระดับมาก และ พฤติกรรมการออมส่วนใหญ่เลือกฝากธนาคาร และมีจุดมุ่งหมายในการออมเพื่อใช้จ่ายยามฉุกเฉิน

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านรายได้และค่าใช้จ่ายประจำกับพฤติกรรมการออมของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี พบว่ารายได้และค่าใช้จ่ายประจำมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของเยาวชนมากถึงร้อยละ 95-99 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชากร ชัยศิริ (2562) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของประชาชนในจังหวัดสงขลา และพบว่า 1) ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ 2) ปัจจัยเศรษฐกิจระดับจุลภาคด้านรายจ่ายของครัวเรือน และ 3) ปัจจัยเศรษฐกิจระดับมหภาคด้านนโยบายการเงิน มีผลต่อพฤติกรรมการออมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การศึกษาพฤติกรรมการออมทั่วไปของเยาวชน Gen-Z ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีการวางแผนในการออม โดยเยาวชนมีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อสิ่งของจำเป็นและต้องการใช้เป็นลำดับแรก และเพื่อใช้จ่ายยามฉุกเฉินเป็นลำดับถัดมา เยาวชนมีบุคคลตัวอย่างในการออม และมักเก็บออมหลังเหลือจากการใช้จ่าย โดยใช้วิธีการหยอดกระปุกและฝากธนาคารสำหรับวัตถุประสงค์ระยะสั้น

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าเมื่อเยาวชนมีวัตถุประสงค์ในการเก็บออมในระยะยาว เช่น เพื่อเป็นเงินทุนสะสมในอนาคต เพื่อเป็นทุนการศึกษา และเพื่อการปกป้องความมั่งคั่ง เยาวชนเลือกวิธีการออมโดยการซื้อทองคำแท่ง ทองรูปพรรณ และฝากธนาคาร เป็นส่วนใหญ่

เอกสารอ้างอิง

ณิชากร ชัยศิริ. (2562). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของประชาชนในจังหวัดสงขลา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ดวงกมล สุวรรณล้วน. (2562). *ความสนใจและความตระหนักรู้ในการวางแผนการออมเงินกับพฤติกรรมการออมเงินของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดพัทลุง.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธีรนุช เนตรสว่าง, รัชนีกร จันทร์พิมพ์, นภัสสร ทองสุข และพิมพ์ปวีณ์ มะณีวงค์. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อความมั่งคั่งของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์วิทยาเขตวังไกลกังวล.* วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แห่งรัตนโกสินทร์, 4(3), 54-68.

วัลลพ ล้อมตะคุ, สิทธิชัย ลีวิวัฒน์วงศ์ และสิริเกียรติ รัชชุศานติ. (2566). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีเงินออมของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย.* วารสารรัชต์ภาคย์. มหาวิทยาลัยพะเยา, 17(51), 192-204.

Yang Zbeagzen. (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของพนักงาน Generation Z.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

กระบวนการส่งเสริมทักษะการผลิตและการใช้สื่อการสอน (Media Presentation) ให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี

THE PROCESS OF PROMOTING PRODUCTION SKILLS AND THE USE OF TEACHING MATERIALS MEDIA PRESENTATIONS FOR BUDDHIST MORALITY TEACHING MONKS IN SCHOOLS IN PATTANI PROVINCE.

[1]พระครูโสภณวชิรบัณฑิต, (วิเชียร กุลมณี), [2]พระมหาชุติภัค อภินนฺโท (แหมทอง), [3]รังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช, [4]ปริญญา นิกรกุล, [5]บุษกร วัฒนบุตร, [6]พุทธชาติ แผนสมบุญ, [7]สุภารัตน์ ลิ้มดำรงค์ และ [8]จักรพงศ์ ธรรมธนภัทร

[1]Phrakhrsoponvachirabundit (Wichian Kulmanee),

[2]Phramaha Chutipak (Haemtong) Aphinanto,

[3]Rangsan Wattanachaiwanich, [4]Parinya Nikornkul, [5]Busakorn Watthanabut,

[6]phutthachat Phaensomboon, [7]Suparat Limdamrong

and [8]Chakkapong Thamthanapat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[3]rangsan.wat@mcu.ac.th,

Received: December 27, 2024; **Revised**: December 25, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมทักษะการผลิตและการใช้สื่อการสอน (Media Presentation) ให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี” ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษา

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

[2]ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[3]ดร. นักวิเคราะห์นโยบายและแผน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

[4]อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[5]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[6]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[7]เจ้าหน้าที่พระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

[8]ดร. ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดเมืองยะลา เขต 2

สภาพปัญหาและองค์ความรู้ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ยังขาดการสนับสนุนด้านการพัฒนาทักษะการใช้สื่อดิจิทัลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ รวมถึงขาดทรัพยากรและเครื่องมือที่จำเป็นในการผลิตสื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมในพื้นที่มีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนและการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปยังนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) การพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและการสร้างเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จนกลายเป็นวิทยากรตัวคูณ จากการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสามารถสร้างสื่อการสอนที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้มากขึ้น สื่อที่ออกแบบมีสีสันและรูปแบบที่หลากหลาย ทำให้นักเรียนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การใช้โปรแกรมนี้ยังช่วยให้พระสามารถปรับปรุงและอัปเดตสื่อการสอนได้อย่างรวดเร็ว ทำให้การเรียนการสอนมีความหลากหลายและไม่ซ้ำซาก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก 3) ขับเคลื่อนวิทยากรตัวคูณทำการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพื้นที่อื่นๆ ผลจากการนิเทศติดตามแสดงให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรมสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการอบรมไปประยุกต์ใช้ในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถออกแบบและสร้างสื่อการสอนดิจิทัลที่สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้ดีขึ้น ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมเอง รวมถึงช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น มีการซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และเอื้อต่อการพัฒนาทักษะทางความคิดและสังคมของผู้เรียน

คำสำคัญ : ทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้, การใช้สื่อการสอน, พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

Abstract

The research study titled “The Process of Promoting Media Production and Usage Skills (Media Presentation) for Moral Instruction Monks in Schools in Pattani Province” The research findings are as follows: 1) The Study of Problems and Knowledge Regarding the Development of Moral Instruction Monks in Schools in Pattani Province: It was found that the majority of moral instruction monks lack continuous and systematic support in developing digital media skills. They also lack the necessary resources and tools for creating teaching materials. The monks expressed a need to enhance their media and technology skills to improve the effectiveness of their teaching and the

dissemination of Buddhist knowledge to students. 2) Development of Moral Instruction Monks and Network Building in Pattani Province to Become Key Trainers: The development of moral instruction monks in schools has resulted in the creation of more engaging teaching materials. The designed media includes vibrant colors and diverse formats, which have increased student interest and participation in learning. Additionally, using this program enables the monks to update and improve teaching materials quickly, making the teaching process more varied and less repetitive. Overall, the results were highly satisfactory, and most aspects were rated at a high level. 3) Promoting Key Trainers to Develop Moral Instruction Monks in Schools in Other Areas: Follow-up evaluations show that moral instruction monks have effectively applied the knowledge and skills gained from the training in their teaching. They are capable of designing and creating digital teaching materials that align well with the content and learning objectives, positively impacting their teaching methods. This also contributes to increased student interest and engagement in learning. Moreover, students are more enthusiastic about participating in learning activities, asking questions, and sharing their opinions, which fosters a creative learning environment conducive to the development of cognitive and social skills

Keywords: Learning creative media production skills. Use of teaching materials. Buddhist morality teaching monks in schools

บทนำ

การเผยแผ่ศาสนานับว่าเป็นงานสำคัญในการสืบทอดเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นงานหนึ่งในเนื้อหาด้านกิจการคณะสงฆ์ การเผยแผ่มีหัวใจหลักอยู่ที่บุคลากร อันได้แก่ พระสงฆ์ ซึ่งเป็นพระสอนศีลธรรมในปัจจุบัน ซึ่งประสิทธิภาพของพระสอนศีลธรรมยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์พระมหาวิจัก กิตฺติวณฺโณ (ชนะพจน์) (2562). ซึ่งสาเหตุของปัญหา และอุปสรรคในด้านการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมที่เป็นประเด็นสำคัญ ได้แก่ ขาดความรู้ ความสามารถในรูปแบบการสอน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบางรูปขาดเทคนิคในการถ่ายทอดให้ความรู้กับเด็กบางรูปใช้การบรรยายอย่างเดียวทำให้เด็กไม่ค่อยสนใจในการจัดกิจกรรม กิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีความหลากหลาย ขาดแคลนสื่อวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ขาดงบประมาณในการทำสื่อ ไม่มีความเข้าใจหลักสูตรและเนื้อหาเพียงพอ ขาดเทคนิควิธีการสอน ขาดจิตวิทยา ขาดความรู้ด้านการวัดผลประเมินผล ขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ขาดแคลนงบประมาณ

อุปกรณ์การสอนและสื่อประกอบการเรียนการสอน และยังขาดแคลนบุคลากรครูพระสอนศีลธรรมที่เพียงพอ

ซึ่งถ้าหากจะกล่าวถึงกระบวนการส่งเสริมทักษะการผลิตและการใช้สื่อการสอน (Media Presentation) ให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี นั้น ถือเป็นการพัฒนาบุคลากรที่เป็น “พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” โดยการเพิ่มพูนทักษะและพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมในด้านการพัฒนาเทคโนโลยีให้มีความสามารถจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ที่ช่วยเสริมสร้างความรู้ควบคู่กับคุณธรรมให้กับนักเรียน จนการเป็นจิตรกรธรรมนำพาสันติสุขจากโรงเรียนสู่ครอบครัวเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในสังคมไทย เนื่องจากการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคของเทคโนโลยีแบบดิจิตอลส่งผลต่อสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ครูพระสอนศีลธรรมสามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ได้ง่ายและรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้มากมาย เกิดการเรียนรู้จากสื่อที่หลากหลายและเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ได้รวดเร็ว ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถเลือกบริโภคข้อมูลด้วยปัญญา ขณะเดียวกันโดยธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนยังเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจากการลงมือปฏิบัติและการทดลองทำ โดยเฉพาะการทำกิจการงานที่เป็นเรื่องจริงในชีวิต การจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นอีกเรื่องที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้เท่าทันกับกระแสของความเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก

จากปัญหาดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมทักษะการผลิตและการใช้สื่อการสอน (Media Presentation) ให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี” โดยทำการศึกษาถึงสภาพปัญหาและองค์ความรู้การพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จากนั้นนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและการสร้างเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จนกลายเป็นวิทยากรตัวคูณ แล้วขับเคลื่อนวิทยากรตัวคูณทำการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในพื้นที่อื่นๆ ในการนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการส่งเสริมทักษะการผลิตและการใช้สื่อการสอน (Media Presentation) ให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี ไว้ 6 ขั้นตอน คือ 1) ประสานความร่วมมือกับ ศึกษานิเทศ ผู้บริหารโรงเรียน ครู สมาคมผู้ปกครอง และ รองประธานกรรมการ กรรมการและเลขานุการ เจ้าหน้าที่โครงการพระสอนฯ ประธานกลุ่มพระสอนศีลธรรม จำนวน 8 รูป/คน เพื่อให้ได้คู่มือในการพัฒนาพระสอนศีลธรรม 2) ถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการผลิตสื่อสร้างสรรค์ โดยใช้โปรแกรม Canva ที่สามารถออกแบบรูปภาพ ตัดต่อวีดีโอได้ แล้วนำไปไว้ที่ Google Site ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นพระสอนศีลธรรมในสังกัดวิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ที่พำนักในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และมีความสนใจในโครงการฝึกอบรมผลิตสื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ต่อเนื่อง 3 วัน จำนวน 25 รูป 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผลิตสื่อ

สร้างสรรค์การเรียนรู้ ท่านละ 1 สื่อ 4) จัดเวทีการประกวดแข่งขัน “สื่อสร้างสรรค์ By พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” จำนวน 1 ครั้ง 5) จัดพื้นที่แสดงผลงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผ่านทางเพจของโครงการวิจัยฯ จำนวน 1 เพจ 6) ส่งเสริมและสนับสนุนให้วิทยากรตัวคูณในการทำหน้าที่พัฒนาพระสอนศีลธรรมในพื้นที่อื่น ๆ

ดังนั้นคณะผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาโจทย์วิจัย เรื่อง กระบวนการส่งเสริมทักษะการผลิตและการใช้สื่อการสอน (Media Presentation) ให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง กล่าวคือ ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดความสนใจใคร่เรียนพระพุทธศาสนาและสามารถนำหลักพุทธธรรมที่ได้เรียนรู้ ไปประยุกต์หรือปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและองค์ความรู้การพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

2. เพื่อพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและการสร้างเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีจนกลายเป็นวิทยากรตัวคูณ

3. เพื่อขับเคลื่อนวิทยากรตัวคูณทำการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในพื้นที่อื่น ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง“กระบวนการส่งเสริมทักษะการผลิตและการใช้สื่อการสอน (Media Presentation) ให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี”เป็นการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) โดยแบ่งเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประสานความร่วมมือกับ ศึกษานิเทศ ผู้บริหารโรงเรียน ครู สมาคมผู้ปกครอง และรองประธานกรรมการ กรรมการและเลขานุการ เจ้าหน้าที่โครงการพระสอนฯ ประธานกลุ่มพระสอนศีลธรรม จำนวน 8 รูป/คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญ

ของเรื่อง คือ เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเพิ่มพูนทักษะและพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี

2. ถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการผลิตสื่อสร้างสรรค์ โดยใช้โปรแกรม Canva ที่สามารออกแบบรูปภาพ ตัดต่อวีดีโอได้ แล้วนำไปไว้ที่ Google Site ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นพระสอนศีลธรรมในสังกัดวิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ที่สำนักในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และมีความสนใจในโครงการฝึกอบรมผลิตสื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ต่อเนื่อง 2 วัน จำนวน 25 รูป

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผลิตสื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ท่านละ 1 สื่อ

4. จัดเวทีการประกวดแข่งขัน “สื่อสร้างสรรค์ By พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” จำนวน 1 ครั้ง

5. จัดพื้นที่แสดงผลงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผ่านทางเว็บไซต์โครงการวิจัยฯ จำนวน 1 เว็บไซต์

6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้วิทยากรตัวคูณในการทำหน้าที่พัฒนาพระสอนศีลธรรมในพื้นที่อื่น ๆ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมทักษะการผลิตและการใช้สื่อการสอน (Media Presentation) ให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี คณะผู้วิจัยจะขอสรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหาและองค์ความรู้การพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี พบว่า ควรส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สื่อเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ช่วยให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงเป็นการพัฒนานักเรียนให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจุบันเด็กๆ มีความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น อีกทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ที่รองรับการเรียนรู้ของนักเรียนค่อนข้างหลากหลาย และเพื่อให้นักเรียนได้เกิดสมรรถนะต่างๆ การนำเทคโนโลยีมาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้ใช้ความสามารถของตนเองในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่และได้แก่ปัญหาด้านต่าง ๆ

1.1 ปัญหาด้านทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีของพระสอนศีลธรรมพระสอนศีลธรรมบางท่านอาจยังขาดทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเต็มที่ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะเหล่านี้

1.2 ปัญหาด้านความรู้และการบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนการสอนพระสอนศีลธรรมในบางโรงเรียนอาจไม่ทราบวิธีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน เช่น การใช้โปรแกรม Canva เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและน่าสนใจ การจัดกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียน

1.3 ปัญหาด้านความพร้อมของอุปกรณ์และการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษาแม้ว่าสถานศึกษาจะมีอุปกรณ์ที่รองรับการเรียนการสอนแบบดิจิทัล แต่การนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยังต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติม รวมถึงการพัฒนาทั้งในด้านการใช้อุปกรณ์และซอฟต์แวร์ที่เหมาะสม

อีกทั้งยังกระตุ้นความสนใจในการเรียนได้มากขึ้น จากการใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อให้มีความหลากหลาย และยังเป็นการเตรียมความพร้อมของนักเรียนเพื่อเข้าสู่สังคมยุคใหม่ ดังนั้นเทคโนโลยีจึงเป็นทางเลือกในการเรียน เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ที่แตกต่างของนักเรียนได้ จะเห็นได้ว่า ในการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ส่งเสริมการเรียนรู้อิสระของผู้เรียน ฝึกให้นักเรียนคิดเป็นและสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นและเตรียมนักเรียนให้พร้อม สำหรับการเป็นพลเมืองดิจิทัลในอนาคต และพระสอนศีลธรรมยังสามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลายที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้มากขึ้น ทำให้การจัดการและการบริหารสารสนเทศเป็นระบบ ง่ายต่อการจัดเก็บ สะดวกในการประเมินเพราะการใช้เทคโนโลยีมุ่งให้นักเรียนประเมินตนเองได้อีกด้วย โดยในปัจจุบัน ทุกสถานศึกษาได้มีการปรับใช้เทคโนโลยีสำหรับการศึกษาอย่างแพร่หลาย ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน โดยการจัดกิจกรรมการพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยี โปรแกรม Canva เบื้องต้น ให้กับพระสอนศีลธรรมสามารถเลือกใช้เนื้อหาของรายวิชาประวัติพระพุทธศาสนามา ประกอบด้วย ข้อความ, รูปภาพ, เสียง, VDO และ Multimedia อื่น ๆ ด้วยโปรแกรม Canva เพื่อนำไปเผยแพร่ในเว็บไซต์ Google Site พระสอนศีลธรรมใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ช่วยให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น แนวทาง เทคนิคและวิธีการในการสร้างการเรียนรู้ยังคงขับเคลื่อน เพื่อให้การเรียนรู้ของนักเรียนได้ดำเนินต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและการสร้างเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีจนกลายเป็นวิทยากรตัวคูณ พบว่า

2.1 การพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและการสร้างเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี การพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและการสร้างเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จน

กลายเป็นวิทยากรตัวคูณ นั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาทักษะพระสอนศีลธรรม กับสื่อการสอนที่ทันสมัย เรื่อง “การใช้โปรแกรม Canva เบื้องต้น” จำนวน 1 ครั้ง อบรม 2 วัน วันที่ 9 - 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 จำนวน 21 รูป แล้วนำผลการประเมินมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาการใช้โปรแกรม Canva เบื้องต้นสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี การเรียนรู้การผลิตสื่อการสอนด้วยโปรแกรม Canva ในเรื่องของ 1) เครื่องมือออนไลน์ที่ใช้ในการออกแบบกราฟิกและงานศิลปะต่าง ๆ ที่ใช้งานง่ายและสะดวก สำหรับผู้เริ่มต้นที่ต้องการเรียนรู้วิธีใช้งานพื้นฐานและการสมัครใช้งาน Canva 2) สร้างงานการออกแบบปกต่างๆ,การออกแบบใบงาน,การออกแบบอินโฟรกราฟิก 3) CANVA WITH GOOGLE CLASSROOM 4) การผลิตสื่อการสอนด้วยโปรแกรม Canva 5) ผลงาน วิดีโอ การผลิตสื่อการสอนด้วยโปรแกรม Canva เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์สื่อการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้และแบ่งปันประสบการณ์ในการใช้งาน Canva ผ่านหัวข้อต่างๆ และช่วยให้การออกแบบสื่อการสอนเป็นเรื่องง่ายและสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น

2.2 การทำแบบทดสอบ สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบทดสอบการอบรมการใช้โปรแกรม Canva เบื้องต้น แบบทดสอบก่อนอบรมและหลังอบรม ทั้งหมด 3 ชุดๆ ละ 10 ข้อ รวม 30 ข้อ มีจำนวนผู้ตอบแบทดสอบทั้งสิ้น 21 รูป ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมทั้ง 3 ชุด แบบทดสอบก่อนอบรม ชุดที่ 1 พบว่า ข้อเครื่องมือ Text ทำหน้าที่อะไร มีจำนวนผู้ตอบถูกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.43 ส่วนข้อรูปแบบ Resumes ไว้ออกแบบชิ้นงานเกี่ยวกับอะไร ที่ตอบผิดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.95 แบบทดสอบหลังอบรม ชุดที่ 1 พบว่า ข้อ Canva คือโปรแกรมอะไร มีจำนวนผู้ตอบถูกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.19 ส่วนข้อใดคือขั้นตอนสุดท้ายในการจัดเก็บผลงาน ที่ตอบผิดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.67 แบบทดสอบก่อนอบรม ชุดที่ 2 พบว่า ข้อ JPG คือนามสกุลไฟล์ประเภทอะไร มีจำนวนผู้ตอบถูกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.67 ส่วนข้อ More คือเมนูอะไร ที่ตอบผิดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.19 แบบทดสอบหลังอบรม ชุดที่ 2 พบว่า ข้อ Resize คือเมนูอะไร มีจำนวนผู้ตอบถูกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.24 ส่วนข้อเครื่องมือชนิดใดไว้เลือกรูปแบบในการใช้งาน ที่ตอบผิดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.38 แบบทดสอบก่อนอบรม ชุดที่ 3 พบว่า ข้อ ข้อใดผิด เกี่ยวกับการสร้างพรีเซนเทชั่นด้วย Canva คือ มีจำนวนผู้ตอบถูกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.43 ส่วนข้อ Filter และ Effect ภาพ หมายถึง ที่ตอบผิดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.43 แบบทดสอบหลังอบรม ชุดที่ 3 พบว่า ข้อ Filter และ Effect ภาพ หมายถึง มีจำนวนผู้ตอบถูกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.71 ส่วนข้อ การเลือกชนิดของงาน ต้องเข้าไปที่เมนูใด ที่ตอบผิดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.91

2.3 การทำแบบสอบถาม สรุปได้ว่า แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เรียนที่ต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ผ่านเว็บด้วย Google Site จำนวน 10 ข้อ มีจำนวนทั้งสิ้น 21 รูป ซึ่งผล

การวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.32, S.D=0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจที่มีอับดับสูงสุด คือ มีความรู้ความเข้าใจบทเรียนก่อนการใช้สื่อ ($\overline{X}$ =4.39, S.D=0.63) รองลงมา เว็บไซต์มีความน่าสนใจและน่าเรียนรู้ ($\overline{X}$ =4.39, S.D=0.67) และอันดับสาม คือ สื่อกระตุ้นการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ($\overline{X}$ =4.37, S.D=0.62) ส่วนความพึงพอใจที่มีอันดับต่ำสุด คือ อธิบายเนื้อหาเข้าใจง่าย ($\overline{X}$ =4.21, S.D =0.77)

3. ขับเคลื่อนวิทยากรตัวคูณทำการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพื้นที่อื่น ๆ พบว่า หลังจากอบรมกิจกรรมพัฒนาการใช้โปรแกรม Canva เบื้องต้นสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี ได้ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานีเพื่อให้ได้ข้อสรุปบุคคลที่จะเป็นวิทยากรตัวคูณ จำนวน 5 รูป ในการทำหน้าที่พัฒนาพระสอนศีลธรรมในพื้นที่อื่นๆ เพื่อการนิเทศ ติดตามผลงานผลิตสื่อออนไลน์ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนหรือพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลทั้งพระสอนศีลธรรมและนักเรียน การนิเทศติดตามผลงานการสอน จึงเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างพระสอนศีลธรรมและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักศึกษาตามกระบวนการผู้นิเทศจะเป็นการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ การให้คำปรึกษาเพื่อการปรับปรุงและการพัฒนาแบบกัลยาณมิตรและให้พระสอนศีลธรรมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้โดย เน้นกิจกรรม และสอดแทรกเทคนิควิธีการหรือกลวิธีการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จึงได้นิเทศติดตามผลงานผลิตสื่อออนไลน์ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั้งหมด 5 โรงเรียน 1) โรงเรียนจงฝามูลนิธิ จังหวัดยะลา 2) โรงเรียนธีรวิทยา จังหวัดยะลา 3) โรงเรียนนราสิกขาลัย จังหวัดนราธิวาส 4) โรงเรียนวัดอรัญวาสิการาม จังหวัดปัตตานี 5) โรงเรียนเทศบาล 2 วัดตานีนรสโมสร จังหวัดปัตตานี ผลจากการนิเทศและติดตามนี้ ทำให้พระสอนศีลธรรมสามารถนำเทคนิคและวิธีการสอนที่เรียนรู้มาไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น และช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและพร้อมที่จะเรียนรู้มากขึ้น

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมทักษะการผลิตและการใช้สื่อการสอน (Media Presentation) ให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี คณะผู้วิจัยจะขออภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหา และองค์ความรู้การพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

การพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการสอนด้วยเทคโนโลยีให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี การที่ผู้วิจัยเลือกที่จะนำเอาสื่อนี้มาใช้ในการวิจัยนั้น เพราะรูปแบบในการแสดงผลเป็นวิธีที่น่าสนใจในการนำมาใช้กับการเรียนการสอนทำให้การเรียนมีความสมจริงมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนและเกิดความอยากรู้อยากเห็นและน่าที่จะช่วยให้นักเรียนในระดับนี้สนใจในการเรียนการสอนได้ ถ้าหากมีการออกแบบและมีการพัฒนาการระบบที่ดี จะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจและช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและเพิ่มความสะดวก สำหรับครูพระผู้สอนที่จะนำสื่อและนวัตกรรมการสอนนำไปใช้ให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภพ เลาหไพบูลย์ (2552) ได้ศึกษาถึงการรวบรวมสื่อการสอนอย่างสมบูรณ์ตามแบบแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสอน เป็นชุดกิจกรรมระบบประสมสำเร็จรูป มีอุปกรณ์ ครูมือครู เนื้อหา รายการสื่อการสอนและเอกสารอ้างอิง เพื่อให้ครูใช้ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผิวน้ำ เฉลิมลาภ (2556) ได้ศึกษาถึงปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะ การรู้เท่าทันสื่อให้สามารถต่อยอดสู่ความสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการองค์ความ รู้ โดยทางโครงการได้รวบรวมองค์ความรู้ในลักษณะ “ชุดความรู้” ซึ่งเป็นคู่มือที่สามารถนำไปอบรมเยาวชน ในพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ในยุคดิจิทัล สื่อเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ช่วยให้ครูจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจุบันเด็กๆ มีความรู้ ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น อีกทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ที่รองรับการเรียนรู้ของนักเรียนค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของGood Carter V (1973) ได้ศึกษาถึงโปรแกรมทางการสอนที่จัดไว้ โดยเฉพาะ มีอุปกรณ์ คู่มือครู เนื้อหา แบบทดสอบ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนไว้อย่างชัดเจน นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมเอง โดยมีครูเป็นผู้แนะนำ และเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดสมรรถนะต่างๆ การนำเทคโนโลยีมาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ใช้ความสามารถของตนเองในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังกระตุ้นความสนใจในการเรียนได้มากขึ้น จากการใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อให้มีความหลากหลาย และยังเป็นการเตรียมความพร้อมของนักเรียนเพื่อเข้าสู่สังคมยุคใหม่ ดังนั้น เทคโนโลยีจึงเป็นทางเลือกในการเรียน เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ที่แตกต่างของนักเรียนได้ จะเห็นได้ว่า ในการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ส่งเสริมการเรียนรู้อิสระของผู้เรียน ฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็นและสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น และเตรียมนักเรียนให้พร้อม สำหรับการเป็นพลเมืองดิจิทัลในอนาคต และครูผู้สอนยังสามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลายที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้มากขึ้น ทำให้การจัดการและการ

บริหารสารสนเทศเป็นระบบ ง่ายต่อการจัดเก็บ สะดวกในการประเมินเพราะการใช้เทคโนโลยีมุ่งให้ผู้เรียนประเมินตนเองได้อีกด้วย โดยในปัจจุบัน ทุกสถานศึกษาได้มีการปรับใช้เทคโนโลยีสำหรับการศึกษาอย่างแพร่หลาย ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันตามแต่ละบริบทของโรงเรียน นักเรียน และสภาพแวดล้อม ถึงแม้ว่าจะมีข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้ระหว่างนักเรียน ครู และผู้ปกครอง แต่แนวทาง เทคนิคและวิธีการในการสร้างการเรียนรู้ยังคงขับเคลื่อน เพื่อให้การเรียนรู้ของนักเรียนได้ดำเนินต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและการสร้างเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีจนกลายเป็นวิทยากรตัวคูณ

การพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและการสร้างเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีจนกลายเป็นวิทยากรตัวคูณ นั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาทักษะพระสอนศีลธรรม กับสื่อการสอนที่ทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิมิตร พิพิธกุล (2556) ได้ศึกษาถึงหัวใจสำคัญของการส่งเสริมการผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์คือ ต้องให้อิสระทางความคิดแก่เยาวชนให้พวกเขากล้าคิดกล้าตัดสินใจและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง “...การรู้เท่าทันสื่อ ต้องไม่เชื่อใครนอกจากเชื่อตัวเอง คือ มี Idea เป็น Idol ของตัวเอง เพราะในท้ายที่สุด ไม่ว่าเราจะสอนจะสั่งแค่ไหน คือเขาต้องผ่านประสบการณ์ ต้องเข้มแข็งในความคิดเขามีกระบวนการที่จะยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตัวของเขาเองด้วยวิธีของเขา... เข้มแข็งหมายความว่า เราเชื่อว่าเด็กมีจิตเพื่อสังคมนะ การส่งเสริมการผลิตสื่อ เราจะเห็นเขาปล่อยความคิดออกมาผ่านสื่อ พอปล่อยออกมาแล้วค่อย ๆ ดูกระบวนการค่อย ๆ แนะนำ...” นอกจากนี้ยังเห็นว่า ควรส่งเสริมทักษะการ ผลิตสื่อ (production) เพื่อเป็นเครื่องมือสื่อสารความคิด ออกไปได้อย่างมีศิลปะ รวมทั้งมีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น สำหรับการผลิตสื่อ อาทิ กล้อง เครื่องตัดต่อ และ อุปกรณ์ต่าง ๆ มีการจัดเตรียมงบประมาณ และสถานที่การแสดง เพื่อให้สามารถเผยแพร่สื่อได้อย่างมืออาชีพ ขณะที่เยาวชนซึ่งเป็นแกนหลักในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ทุกคน ต่างสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารโครงการมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จ ซึ่งตลอดการดำเนินงานผู้บริหารโครงการให้อิสระทางความคิดเปิดโอกาสให้เยาวชนได้คิดและตัดสินใจเลือกประเภทของสื่อและเนื้อหาการนำเสนอด้วยตนเองขณะเดียวกันก็สามารถให้คำปรึกษาแนะนำที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จ ซึ่งพวกเขาต่างก็ศรัทธาในประสบการณ์ความสามารถ และเชื่อมั่นในความคิดเห็นของผู้บริหารโครงการเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ได้ทำการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาทักษะพระสอนศีลธรรม กับสื่อการสอนที่ทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญเกื้อ ควรหาเวช (2542) ได้ศึกษาถึงการแบ่งประเภทของชุดกิจกรรมไว้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ 1) ชุดกิจกรรมประกอบคำบรรยาย เป็นชุดกิจกรรมสำหรับผู้สอนที่ต้องการปูพื้นฐานให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ได้รู้และเข้าใจในเวลาเดียวกัน มุ่งในการขยายเนื้อหาสาระให้ชัดเจนขึ้นชุดกิจกรรมแบบนี้จะช่วยให้ผู้สอนลดการพูดให้น้อยลง และเป็นการใช้สื่อการสอนที่มีพร้อมอยู่ในชุด

กิจกรรม ในการเสนอเนื้อหามากขึ้น สื่อที่ใช้อาจได้แก่ รูปภาพ แผนภูมิ หรือกิจกรรมที่กำหนดไว้ เป็นต้น 2) ชุดกิจกรรมแบบกลุ่มกิจกรรม เป็นชุดกิจกรรมสำหรับให้ผู้เรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 5-7 คน โดยใช้สื่อการสอนที่บรรจุไว้ในชุดกิจกรรมแต่ละชุด มุ่งที่จะฝึกทักษะในเนื้อหาวิชาที่เรียนและผู้เรียนมีโอกาสทำงานร่วมกัน ชุดกิจกรรมชนิดนี้ มักจะใช้สอนในการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม เช่น การสอนแบบศูนย์การเรียน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของระพินทร์ โพธิ์ศรี (2550) ได้ศึกษาถึงประเภทของชุดกิจกรรมได้ดังนี้ 1) ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self study package) คือ ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนนำไปศึกษาด้วยตนเอง โดยไม่มีครูเป็นผู้สอน เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการเรียนแบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอนหรือชุดการเรียนผ่านเครือข่ายเวิลด์ไวด์เว็บ 2) ชุดการเรียนการสอน คือ ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นโดยมีครูเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ เช่นชุดฝึกอบรม หรือชุดการสอนต่าง ๆ จากประเภทของชุดกิจกรรมที่ได้ศึกษา พอสรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ชุดกิจกรรมที่จัดให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองทั้งเรียนรู้แบบรายตัวหรือเรียนรู้ ร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยไม่ต้องมีครูผู้สอน และชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นโดยมีครูเป็นผู้จัดกิจกรรมร่วมกับนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติและครูร่วมสอนและให้คำแนะนำ การสร้างเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จนกลายเป็นวิทยากรตัวคูณ

3. ขับเคลื่อนวิทยากรตัวคูณทำการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพื้นที่อื่นๆ

จากอบรมกิจกรรมพัฒนาการใช้โปรแกรม Canva เบื้องต้นสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี ได้มีการนิเทศ ติดตามผลงานผลิตสื่อออนไลน์ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนหรือพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลทั้งพระสอนศีลธรรมและนักเรียน การนิเทศติดตามผลงานการสอน จึงเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างพระสอนศีลธรรมและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักศึกษาตามกระบวนการผู้นิเทศจะเป็นการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ การให้คำปรึกษาเพื่อการปรับปรุงและการพัฒนาแบบกัลยาณมิตรและให้พระสอนศีลธรรมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้โดย เน้นกิจกรรม และสอดแทรกเทคนิควิธีการหรือกลวิธีการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2556) ได้ศึกษาถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นภารกิจของพระสอนศีลธรรมและเป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ที่ต้องเข้ามาร่วมกันรับผิดชอบไม่ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะการเอาจริงจังของสังคมในการให้ความสำคัญและเห็นความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จะเป็นตัวช่วยผลักดันให้สังคม ตระหนักและหันมาสนับสนุนส่งเสริมความเจริญงอกงามของเยาวชน และทำให้เยาวชนมีความกล้าหาญทางคุณธรรมจริยธรรม

จึงได้นิเทศติดตามผลงานผลิตสื่อออนไลน์ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั้งหมด 5 โรงเรียน 1) โรงเรียนจงฝามูลนิธิ จังหวัดยะลา 2) โรงเรียนธีรวิทยา จังหวัดยะลา 3) โรงเรียนนราสิกขาลัย จังหวัดนราธิวาส 4) โรงเรียนวัดอรัญวาสิการาม จังหวัดปัตตานี 5) โรงเรียนเทศบาล 2 วัดตานีนรสโมสร จังหวัดปัตตานี สอดคล้องกับงานวิจัยของวรลัษณ์ พลรบ (2553) ได้ศึกษาถึงกระบวนการที่เปิดโอกาสให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม ตั้งแต่การเริ่มคิด การวางแผน นำไปปฏิบัติและประเมินผล รวมทั้งมีส่วนได้รับผลประโยชน์เกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้รวมกัน ทั้งนี้การปฏิบัติต่อกันต้องอยู่บนพื้นฐานฐานของความเป็นธรรมเชื่อมโยงระหว่างระบบการปฏิบัติงานหรือเชื่อมโยงบทบาทของกลุ่มบุคคล องค์กร หน่วยงานต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิสิทธิ์ศักดิ์ ชัยเกิด (2559) ได้ศึกษาถึงการเชื่อมโยงระหว่างระบบการปฏิบัติงานหรือเชื่อมโยงบทบาทของกลุ่มบุคคล องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยย่อยรวมตัวกันด้วยความสมัครใจ ภายใต้ความต้องการในวัตถุประสงค์ร่วมกันจัดโครงสร้าง และรูปแบบการทำงานด้วยระบบใหม่ในลักษณะสร้างความร่วมมือประสานงานกันในแนวราบ ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยการระดมสรรพกำลังร่วมกัน กำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาด้วยการให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การส่งเสริมทักษะการผลิตและการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้สามารถสอนศีลธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าสนใจยิ่งขึ้น จากการนิเทศและติดตาม ทำให้ทราบว่าพระสอนศีลธรรมที่เข้ารับการอบรมสามารถนำเทคนิคและวิธีการสอนที่เรียนรู้มา ไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น และช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและพร้อมที่จะเรียนรู้มากยิ่งขึ้นไปอีก

เอกสารอ้างอิง

นิมิตร พิพิธกุล. (2556). *ประธานมูลนิธิหุ่นสายเสมา ศิลปะเพื่อสังคม.*

บุญเกื้อ ควรหาเวช. (2542). *นวัตกรรมการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผิวน้ำ เฉลิมลาภ. (2556). *ผู้จัดการโครงการ Idealdol*. สัมภาษณ์พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2556). *คู่มือโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พ.ศ. 2556*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: โรงพิมพ์ หจก.สามลดา.

พระมหาวิจักร กิตฺติวณฺโณ (ชนะพจน์). (2562). *รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

ภพ เลาหไพบูลย์. (2552). *แนวการสอนวิทยาศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 8 ed.). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.

ระพินทร์ โพธิ์ศรี. (2550). *การสร้างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้.* อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

วรลัษณ์ พลรบ. (2553). *การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาล*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิสิทธิ์ศักดิ์ ชัยเกิด. (2559). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* บัณฑิตวิทยาลัย:: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Good Carter V. (1973). *Dictionary of Education.* New York McGraw – Hill Book.

กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรม สำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

THE PROCESS OF PROMOTING MORALITY AND ETHICS ON A MULTICULTURAL BASIS FOR YOUTH IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

[1]พระครูสุตกิจสโมสร, [2]รังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช, [3]พระครูโสภณวชิรบัณฑิต, [4]พระมหาสมคิด สมฺปนฺโน, [5]วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์, [6]จักรพงศ์ ธรรมธนภัทร และ [7]ปัทวิกาญจน์ แก้วศรีหน่อ

[1]Phrakhrusutakitsamosom (Kotan), [2]Rangsan Wattanachaiwanich, [3]Phrakhrusoponvachirabundit Wichian (Kulmanee), [4]Phramahasomkhid Sompanno (Inkaew), [5]Weerasak Boondhit, [6]Chakkapong Thamthanapat and [7]Pattawikan Kaewsrinor

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[2]rangsan.wat@mcu.ac.th,

Received: October 27, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับพหุวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน วัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือเพื่อพัฒนาแนวทางและรูปแบบ

[1]อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

[2]อาจารย์ ดร.นักวิเคราะห์นโยบายและแผน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

[4]อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

[5]อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

[6]นักวิจัยอิสระ ดร.

[7]นักวิจัย

กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบริบทของพหุวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน โรงเรียนและครอบครัวในการสนับสนุนและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน การวิจัยนี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์ในพื้นที่ โดยมีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วยครู ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองและเยาวชน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ากระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพในพื้นที่ดังกล่าวจำเป็นต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผลจากการวิจัยนี้นำไปสู่การพัฒนาแนวทางและรูปแบบกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในพื้นที่อื่นๆ ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างสังคมที่มีความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกันในบริบทของพหุวัฒนธรรม

คำสำคัญ : พหุวัฒนธรรม, คุณธรรม, จริยธรรม

Abstract

This research aims to study the process of promoting moral and ethical values in alignment with multiculturalism in the three southern border provinces of Thailand, a region characterized by cultural and religious diversity, particularly among youth. The objectives of the research are to develop appropriate approaches and activity models for promoting moral and ethical values in a multicultural context. Additionally, it emphasizes fostering collaboration between communities, schools, and families to support and enhance moral and ethical values among young people.This study employs a qualitative methodology, utilizing in-depth interviews and field observations. Data were collected from a sample group consisting of teachers, community leaders, parents, and youth. The findings reveal that an effective process for promoting moral and ethical values in this area requires consideration of cultural diversity and the active participation of all stakeholders.The results of this research have led to the development of approaches and activity models that can be applied in other culturally diverse areas. These findings aim to foster societies that promote understanding and mutual respect within the context of multiculturalism.

Keywords: Multiculturalism, Morality, Ethics

บทนำ

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชน เป็นการชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้กับเยาวชนในพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระสงฆ์/ผู้นำทางศาสนา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน รวมทั้งเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่ ร่วมให้การสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล ซึ่งการขับเคลื่อนด้วยพลังบวรและพลังบรมโดยชุมชนดังกล่าวจะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เนื่องจากเป็นการเชื่อมประสานสัมพันธ์ร่วมกัน จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานทำให้คนไทยมีมโนสำนึก ความดีงาม จรรยา มารยาท พัฒนาการเป็นไปตามวัย สามารถอยู่ในสังคมและประกอบสัมมาชีพอย่างเป็นสุขอย่างยั่งยืนและเป็นการเสริมสร้างชุมชนคุณธรรมตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่เพื่อพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีความเจริญงอกงามทั้งด้านความรู้และคุณธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ นำคุณค่าแห่งศาสนา ศิลปะ พหุวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์โดยบูรณาการร่วมกับสถานศึกษา

ซึ่งสังคมไทยในยุคสมัยปัจจุบัน มีปัญหาจริยธรรมเป็นอย่างมากทั้งที่เกิดกับผู้ใหญ่และปัญหาที่เกี่ยวกับเด็ก หรือ เยาวชนของชาติ ซึ่งปัญหานั้นเป็นปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติคือศีลธรรม และจริยธรรมเสื่อมโทรม เป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าสกัดกั้นการพัฒนาใดๆ ที่พึงมีขึ้น ประการหนึ่ง สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เปลี่ยนแปลงไปเร็วมากทำเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมายปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเป็นที่สนใจก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับ “วัยรุ่น” หรือ “เยาวชน” เพราะเยาวชนเป็นขุมกำลังอันสำคัญของประเทศชาติ อีกทั้งวัยรุ่นเองละทิ้งศีลธรรมและวัฒนธรรม มากขึ้น ความประพฤติและแสดงออกของวัยรุ่นขัดต่อศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงามของชาติตลอดไป ถึงการประพฤติเสียหายและฝ่าฝืนระเบียบวินัยของโรงเรียน โดยทั่วไปนั้นพฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นที่ น่าสนใจอย่างมากของพ่อแม่ ครู อาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมสั่งสอน ด้วยเหตุที่วัยรุ่นเป็น ระยะที่มีการเปลี่ยนแปลง ในด้านความเจริญเติบโตทั้งในร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เด็กวัยนี้ จึงมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวมากกว่าเด็กอื่น ๆ3 และจากการศึกษาจากข้อมูลสถิติเกี่ยวกับ เด็กและเยาวชนไทย โดยกลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงสังคมสำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงาน สถิติแห่งชาติ พบปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไทย ไม่ว่าจะเป็น ความผิดเกี่ยวกับการทะเลาะวิวาท ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ฯลฯ โดยส่วน ใหญ่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมากที่สุด รองลงมาคือคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิด เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ตามลำดับ หากพิจารณาจำนวนคดีที่เด็กถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ พบว่า มีเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวนไม่น้อยที่กระทำผิด โดยส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุ ระหว่าง 15-17 ปี ประมาณ 30,000 คดีต่อ

ปี ซึ่งทางที่ดีที่สุด คือ ควรหาทางป้องกันเหตุมากกว่า การแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ด้วยวิธีการการพัฒนานักเรียน เยาวชน ให้มีความรู้และจริยธรรมเริ่ม ตั้งแต่เยาว์วัย ให้ความสำคัญแก่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมครอบครัวที่อบอุ่นและสถานศึกษา ที่เอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดด้วยการปลูกฝังความรู้ที่ทันโลกและคุณค่าที่ดีของวัฒนธรรมไทย การ ส่งเสริมบทบาทของคณะสงฆ์ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โรงเรียนและครอบครัวต้องร่วมมือกัน อย่างใกล้ชิดตลอดจนสนับสนุนให้มีการปฏิบัติธรรม และความสงบร่มเย็นทางจิตใจควบคู่กับการ เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ทุกรูปแบบและทุกแนวทางจะโน้มน้าวจิตใจเยาวชน ให้ออกห่างจากสิ่งยั่วยุหลีกเลี่ยงสื่อลามกอนาจาร การหมกมุ่นทางเพศก่อนวัยอันควร อันตรายและ พิษภัยจากยาเสพติดต้องพัฒนาไปตามธรรมชาติของวัยนักเรียนและความพร้อมทางด้านจิตใจ โดย การให้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไม่ฝืนธรรมชาติ

ประกอบกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ในฐานะเป็นสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีภารกิจหลัก คือ การให้การศึกษาที่ถูกต้องตามวิถีแห่งพระพุทธศาสนาแก่ศาสนิกชน ได้ดำเนินกิจกรรมด้านการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาเป็นหลัก เนื้อหาวิชาที่ได้เปิดทำการเรียนการสอนได้เน้นองค์ความรู้เชิงทฤษฎีด้านศาสนา รวมทั้งนำแนวความคิดในการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางศาสนา นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนสร้างความรู้ ความเข้าใจหลักปฏิบัติตามวิถีชีวิตของศาสนาอื่นที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง และสามารถสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนภายในชุมชน จากบริบทดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาโครงการวิจัย เรื่อง “กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้”เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม สามารถสร้างความสามัคคีและสันติสุขให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. เพื่อสร้างเครือข่ายเยาวชนคุณธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้”เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) กับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียน คณาจารย์ ครูและผู้นำชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร (Population) คือ เยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ เยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส จำนวน 150 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Selection)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียน คณาจารย์ ครูและผู้นำชุมชน ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 1ครั้ง ๆ ละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชุมนชนนักวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนคณาจารย์ ครู และผู้นำชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2 แบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส

2.3 การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้การพัฒนาจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้เวลาอบรมต่อเนื่อง 1 คืน 2 วัน

2.4 จัดเวทีในการถ่ายทอดองค์ความรู้ เรื่อง “กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้”

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ในการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์เชิงพื้นที่ได้ได้จากการสังเกต (Observations) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นกระบวนศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อ ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญกระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนใต้โดยสรุปตามลำดับดังนี้

1. กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า

กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interviews) กับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียน คณาจารย์ ครูและผู้นำชุมชน ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้จำนวน 10 รูป/คนเพื่อให้ได้คู่มือในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้สรุปได้ว่าพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) และแพร่กระจายไปทั่วโลก โดยจุดกำเนิดของแนวคิดนี้อยู่ในอเมริกาเหนือ โดยเฉพาะในประเทศแคนาดาและสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1970 แนวคิดพหุวัฒนธรรมเกิดขึ้นภายใต้บริบททางการเมืองและสังคมของโลกยุคหลังอาณานิคม และกระแสทุนนิยมที่พยายามรื้อถอนและท้าทายอำนาจของรัฐและกลุ่มวัฒนธรรมหลักที่พยายามสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันสังคมพหุวัฒนธรรมหมายถึงสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวิถีชีวิต แนวคิดนี้เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยอมรับความแตกต่าง องค์ประกอบสำคัญของสังคมพหุวัฒนธรรมรวมถึงความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวิถีชีวิต ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าในการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและมีความสามารถในการปรับตัวการศึกษาแบบพหุ

วัฒนธรรม (Multicultural Education) เกิดขึ้นในทวีปอเมริกาเหนือในช่วงทศวรรษที่ 1940 อันเป็นผลมาจากขบวนการเรียกร้องสิทธิพลเมืองในสหรัฐอเมริกา เพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติด้านที่อยู่อาศัย อาชีพ และการศึกษา แนวคิดนี้พัฒนาไปเป็น “การศึกษาระหว่างวัฒนธรรม” (Intercultural Education) โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์สังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทยเป็นกระบวนการที่ต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งจากสถาบันการศึกษา องค์กรทางศาสนา ชุมชนท้องถิ่น และภาครัฐและเอกชน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในพื้นที่นี้มีความสำคัญในการสร้างความสามัคคีและความสงบสุขในสังคมที่หลากหลาย รวมถึงการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดี การมีคุณธรรมและจริยธรรมจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ยั่งยืนและมีความสามารถในการแข่งขันในระดับนานาชาติ

จากการสอบถามเยาวชนเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยการพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่าว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามระดับการพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 60 ข้อ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.62 S.D=0.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าระดับการพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมคือเมื่อมีการนัดหมายเพื่อพบปะ หรือประชุมข้าพเจ้าไปตรงเวลาทุกครั้งรองลงมา ($\overline{X}$ =4.18, S.D=0.65)เป็นผู้ที่รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

2. การพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า

กระบวนการการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมี 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1) ลงพื้นที่เพื่อทำความร่วมมือกับ นายก อบต. ผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนในชุมชน ขั้นตอนที่ 2 จัดกิจกรรม 2 วัน 1 คืน โดยจัดกิจกรรมในวันเสาร์ที่ 1 และ วันอาทิตย์ที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2567 ณ อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ซึ่งกิจกรรมในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2567 เป็นกิจกรรมการเสวนาบรรยายเรื่อง “วิถีชีวิต ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี คุณธรรม” โดยบรรยายเกี่ยวกับความเป็นอยู่การอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมที่ต่างศาสนาโดยไม่แบ่งแยกกันมีความรักความสามัคคีการมีคุณธรรมและจริยธรรมในวิถีชีวิตที่เป็นอยู่เมื่อจบการบรรยายจะเป็นกิจกรรมภาคบ่ายได้ให้นักเรียนลงกิจกรรมเข้าฐานการเรียนรู้โดยแบ่งได้ 6 ฐานให้แต่ละกลุ่มเดินเวียนเข้ารับฟังการบรรยายของแต่ละฐานโดยจะใช้เวลาในการบรรยายหรือทำกิจกรรมประมาณฐานล่ะ 30 นาที

3. การสร้างเครือข่ายเยาวชนคุณธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า

หลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้กิจกรรมช่วงเช้าและช่วงบ่ายเยาวชนสามารถนำข้อมูลที่ได้มาบอกเล่าต่อให้เพื่อนที่ไม่ได้เข้าไปในพื้นที่หมู่บ้านนั้นได้รับรู้และเข้าถึงข้อมูลที่ออกมานำเสนอและนักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับทุกสถานการณ์ที่เจอได้และนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและการสร้างเครือข่ายเยาวชนคุณธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการลงทุนในอนาคต โดยมุ่งเน้นให้เยาวชนเป็นผู้นำในการสร้างความสงบสุขและการพัฒนาคุณธรรมในชุมชนของตนเอง

อภิปรายผล

1. กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

กระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนาต่าง ๆ ในพื้นที่ กระบวนการนี้ต้องอาศัยการวางแผนอย่างละเอียดและการปฏิบัติที่มีความต่อเนื่อง เพื่อสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bhikhu Parekh (2000) มองว่าสังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural society) หรือ แนวคิดพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) มักอ้างถึงความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural differences and Cultural diversity) รัฐชาติหนึ่งดำรงอยู่ด้วยกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างและหลากหลายสมาชิกของกลุ่มเหล่านี้ต้องการให้สังคมตระหนักและยอมรับถึงความแตกต่าง ทั้งในทางกฎหมายและทางปฏิบัติ ซึ่งความแตกต่างที่เกิดขึ้นมักแสดงออกเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม ที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน ผู้คนต่างวัฒนธรรมต้องการให้สังคมปฏิบัติต่อตนอย่างเท่าเทียม ไม่แบ่งแยกและกีดกัน บางกลุ่มเรียกร้องให้เคารพในความแตกต่าง โดยไม่มองว่าความแตกต่างนั้นคือพฤติกรรมเบี่ยงเบนการยอมรับความแตกต่างเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎเกณฑ์ของสังคม การให้ความเคารพในความแตกต่างเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ โดยในการเรียกร้องนี้ได้กระทำผ่านสัญลักษณ์และวิธีการต่าง ๆ เป็นการต่อสู้เพื่ออิสระ มีสิทธิอัตตวินิจฉัย (self-determination) ปฏิเสธการแทรกแซงทางวัฒนธรรมและจริยธรรม

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ James A. Banks ศาสตราจารย์ทางด้านการศึกษา University of Washington–Seattle และผู้อำนวยการ Center of Multicultural Education เคยดำรงตำแหน่งประธานสมาคม the American Educational Research Association (AERA) และ the National Council for the Social Studies (NCSS) เสนอว่าการศึกษาพหุวัฒนธรรมมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 3 อย่างคือ 1)แนวคิด เรื่องของแนวคิดทางการศึกษาพหุวัฒนธรรมคือ

สร้างโอกาสกาเรียนรู้ที่เท่าเทียมให้กับนักเรียนโดยไม่ต้องคำนึงถึงเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ชนชั้นทางสังคม หรือเพศที่ของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนบางคนถูกตัดโอกาสเนื่องจาก เชื้อชาติ เพศ และสถานภาพทางสังคมของเขาเหล่านั้น 2) การเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาคือการปรับเปลี่ยนในเรื่องยุทธศาสตร์การสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนและเปิดโอกาสให้กับเสียงของเขาเหล่านั้น ตลอดจนสร้างโอกาสที่เท่าเทียมในเรื่องของการเรียนรู้ 3) กระบวนการ การศึกษาพหุวัฒนธรรมเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องที่มีวัตถุประสงค์สำคัญคือสร้างให้เกิดแนวคิดประชาธิปไตยในโรงเรียนและสังคม โดยตระหนักถึงความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพ

พระบำรุง ปญฺญาพโล (โพธิ์ศรี) (2554). ได้ประมวลคำว่า“คุณธรรม”และ “จริยธรรม” เข้าด้วยกันได้เป็น “คุณธรรมจริยธรรม” (Moral Virtues) มีความหมายว่า เป็นการประพฤติปฏิบัติที่เป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้องตามมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของสังคม หรืออาจจะให้ความหมายได้ว่า “คุณธรรมตามกรอบจริยธรรม”คุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้มีคุณภาพ ลักษณะอันนำมาซึ่งคุณธรรมจริยธรรมที่ดี ความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามตามคำสั่งสอนในศาสนา หรือการประพฤติตามเกณฑ์ที่ถูกต้องทั้งกาย วาจา และใจ อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุข ทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของสังคม เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดในตัวบุคคลมากที่สุด

2. การพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การพัฒนากระบวนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมบนฐานพหุวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้คณะผู้วิจัยได้ทำการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาทักษะและความรู้ให้แก่เยาวชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญสม โพธิ์เงิน (2537). ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนไว้ดังนี้ 1) จัดโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการสอนจริยศึกษาในโรงเรียน อย่างสืบเนื่องสม่ำเสมอ ไม่ให้มีสภาพเสื่อมโทรม ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สกปรกรุงรัง ไม่ว่าจะเป็นส่วนใดสถานที่ใดในโรงเรียน 2) หัวหน้าสถานศึกษา ครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุกๆคนในโรงเรียน ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ตามหน้าที่ของตนโดยสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย 3) ดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนทั้งนอกและในให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและหน้าที่ของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอสืบเนื่องไม่ขาดตอน 4) สังคมและสิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียน มีอิทธิพลในค้านจริยธรรมต่อนักเรียนมากจึงควรจัดแนวปฏิบัติในด้านจริยธรรมภายนอกโรงเรียน โดยให้สัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมโรงเรียนอย่างเหมาะสม 5) กำหนดระเบียบโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ตามหลักจริยธรรม และดำเนินการให้นักเรียนถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยครู อาจารย์มิต้องไปพร่ำสอนและคอยเฝ้าดูเพื่อเป็นการฝึกวินัยในตนเองของนักเรียน

ไปในตัวด้วย 6) การสอนคุณธรรมจริยธรรมในห้องเรียน จะต้องมีการเรียนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ โดยให้ได้ปฏิบัติจริงและปฏิบัติจนเป็นนิสัยเป็นการสำคัญ 7) สอดแทรกจริยศึกษาในการสอนวิชาอื่น ๆ และการจัดกิจกรรมทุกประเภทของโรงเรียน 8) จัดให้มีอุปกรณ์การสอนจริยศึกษา กิจกรรมส่งเสริมจริยศึกษาและห้องจริยศึกษาตามความเหมาะสม 9) จัดให้มีการประเมินผลและผลการจัดและการสอนจริยศึกษาทุกระยะและนำผลการประเมินผลและวัดผลมาปรับปรุงการจัดและการสอนจริยศึกษาในโรงเรียน ให้นักเรียนได้มีคุณสมบัติสมบูรณ์ ตามความหมายของการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ

3. การสร้างเครือข่ายเยาวชนคุณธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

หลังจากการกิจกรรมสร้างเครือข่ายเยาวชนสามารถนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในการใช้ชีวิตซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรางคณา หุ่นสุวรรณ (2555) ได้กล่าวถึง การสร้างจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชน เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสร้างเสริมคุณลักษณะเพื่อการเกิดจิตสำนึกสาธารณะแนวทางในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนเป็นแนวทางที่หลากหลายเน้นกระบวนการของการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ภายใต้เงื่อนไขปฏิรูปการศึกษาพัฒนาคุณภาพสื่อร่วมมือกันทำงาน และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้อย่างหนึ่งของเยาวชน เสมือนเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาและเมื่อเยาวชนได้ลงพื้นที่ในหมู่บ้านเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัย มิ่งขวัญ แดงสุวรรณ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านโป่ง มีประวัติศาสตร์ความเป็นมามีผู้นำชุมชนที่เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีศูนย์รวมทางจิตใจ ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ดังนั้นชุมชนที่มีทุนทางสังคมที่มีอยู่ในการรวมกลุ่มกันวิเคราะห์หาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา ทำให้ชุมชนมีการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน มีการจัดการ มีแผน มีโครงการ สมาชิกทุกคนมีความเสียสละ มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม การที่สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพ มีคุณธรรม ทำให้ชุมชนมีสันติภาพ มีชุมชนเข้มแข็งสามารถดำรงความเป็นชุมชนต่อไปได้ งานศึกษาชิ้นนี้ชี้ให้เห็นถึง ความสำคัญของทุนทางสังคมที่ส่งผลให้เกิดการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการวิเคราะห์หาทางเลือกของตนเองในการแก้ไขปัญหา นำมาซึ่งความเข้มแข็ง มั่นคง ยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ควรมีการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการพหุวัฒนธรรม กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันจัดทำหลักสูตรการศึกษาและกิจกรรมในการเสริมสร้างการเรียนรู้ ที่เน้นการเคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีการสอดแทรกหลักคุณธรรมจริยธรรมในทุกระดับชั้นเรียน สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันกับรัฐบาลท้องถิ่น และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานศาสนา และองค์กรชุมชน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความเข้าใจที่ดีระหว่างกลุ่มเยาวชนที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมที่แตกต่างกันให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

เอกสารอ้างอิง

บุญสม โพธิ์เงิน. (2537). *คุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระบำรุง ปญญาพโล (โพธิ์ศรี) (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

มิ่งขวัญ แดงสุวรรณ. (2545). *กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วรางคณา หุ่นสุวรรณ.(2555). *การทดลองสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างเรื่องการปฏิบัติตนเป็นคนดีกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* บัณฑิตวิทยาลัย: ราชภัฏเทพสตรี

Banks, James A. Multicultural Education and Curriculum Transformation. In *Journal Of Negro Education*, Vol 64,.No. 4. 1995.

Parekh, Bhikhu. What is Multiculturalism?. In *MULTICULTURALISM a symposium On democracy in culturally diverse societies***.** 1999. from http://www.indiaseminar.com/1999/484.htm

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

DEVELMENT OF CREATIVE ACTIVITIES AND BUDDHIST PSYCHOLOGY CENTER FOR YOUTH IN NONGBUADAENG DISTRICT CHAYAPHUM PROVINCE

[1]ปรธภร ปุระกัน, [2]พระครูภัทรจิตตาภรณ์, [3]มนัสพล ยังทะเล

[1]Porathaphorn Purakun, [2]Phrakhruputtharajitthaporn

And [2]Manusphon Yungtalay

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Poratphorn2515@gmail.com, [2]Pol4229@gmail.com

Received: December 25, 2024; **Revised**: January 3, 2025; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความพร้อมและศักยภาพในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อออกแบบศูนย์พุทธจิตวิทยาและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ 3) เพื่อขับเคลื่อนศูนย์พุทธจิตวิทยาด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในบริเวณพื้นทีวิจัยยังไม่มีความพร้อมจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาเพราะขาดแคลนสถานที่ อุปกรณ์และบุคลากร ซึ่งได้มีจัดตั้งขึ้นที่วัดเท่านั้น โดยการกำกับดูแลของเจ้าอาวาสแต่ยังบริการไม่ทั่วถึงแก่เยาวชน ในการออกแบบศูนย์พุทธ

---

[1]อาจารย์ ดร. สาขาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[2] อาจารย์ ดร. สาขาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครราชสีมา

[3] อาจารย์ ดร. สาขาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครราชสีมา

จิตวิทยาได้ความร่วมมือจากนักวิชาการ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาสเพื่อให้เกิดเป็นศูนย์พุทธจิตวิทยาอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดการขับเคลื่อนศูนย์ด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการเรียนรู้ ให้เยาวชนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจะทำให้เข้าใจสิ่งที่เรียนได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้เยาวชนมีความจำเป็นต้องเรียนรู้และเสริมสร้างทักษะต่างๆ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมทั้งทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงและอาศัยหลักพุทธจิตวิทยาเป็นแนวทางดำเนินชีวิต

คำสำคัญ : ศูนย์พุทธจิตวิทยา, เยาวชน,เชิงสร้างสรรค์

Abstract

This research aims to 1) study the readiness and potential for establishing a Buddhist Psychology center in Nongbuadaeng District, Chaiyaphum Province, 2) design a Buddhist Psychology center and develop creative activities for youth in Nongbuadaeng District, Chaiyaphum Province, 3) drive the Buddhist Psychology center with creative activities for youth in Nongbuadaeng District, Chaiyaphum Province. Qualitative research was conducted by studying documents. the tools used for data collection were in-depth interviews and focus group discussions with 30 people. The results of the research found that the community in the research area was not ready to establish a Buddhist Psychology center because it lacked space, equipment, and personnel. It was only established at the temple under the supervision of the abbot, but the services were not yet available to the youth. In designing the Buddhist Psychology Center, cooperation was obtained from academics, community leaders, and abbots to create a concrete Buddhist Psychology Center and drive the center with creative activities. Creative learning is driven by the learning process. Let the youth practice learning activities that are connected to their way of life to deeply understand what they are learning. In addition, the youth need to learn and develop various skills, including learning and innovation skills, life and career skills, and information and communication technology skills. Learning must encourage learners to apply their knowledge to actual practice and use the principles of Buddhist psychology as a guideline for their lives.

Keywords: Buddhist Psychology center, youth, Creative

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องจิต เพราะ พระพุทธศาสนาเห็นว่า จิตมีอนุภาพและเป็นแกนกลางในการพัฒนา หรือการกระทำทุกอย่างของ มนุษย์ มนุษย์หรือสัตว์จะตกต่ำหรือพัฒนาดีชั่วต่างกัน ก็เพราะจิตไม่ใช่เรื่องอื่น ดังนั้น พระพุทธศาสนา จึงสอนให้มนุษย์เข้าใจในเรื่องจิต และหาวิธีการเพื่อที่จะพัฒนาจิตนั้นให้ก้าวไปสู่ความเป็นจิตที่ปลอดจากกิเลส ความสำคัญของจิตในทางพระพุทธศาสนาไว้ว่า “ใจสำคัญที่สุด ความสุขความทุกข์ของทุกคนเกิดขึ้นจากใจ ใจดีทำให้เกิดสุข ใจไม่ดีทำให้เกิดทุกข์” (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปรินายก, 2533:15) แนวคิดเรื่องพุทธจิตวิทยานั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตและกระบวนการทำงานของจิตที่พระพุทธศาสนาถือว่าจิตนั้นมีพลังในการควบคุมกาย แต่ถึงอย่างนั้นจิตก็ไม่ได้เป็นเอกเทศจากกายเพราะจิตกับกายจะต้องทำงานแบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ดังพระดำรัสของพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า“โลกถูกจิตนำไป ถูกจิตผลักไสไป จิตเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ”(สำ.ส. (ไทย) 15/62/73) “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เหมือนล้อที่หมุนไปตามรอยโคที่ลากเกวียน” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/1/23)

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญคือการพัฒนาเยาวชนให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นผู้นำที่จะพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อประเทศกำลังเผชิญกับอัตราการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรในการเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยภายในปี 2588 อัตราการพึ่งพิงของประชากรของประเทศไทย (สัดส่วนจำนวนประชากรซึ่งมีอายุ 0-14 ปี และมากกว่า 65 ปี ต่อจำนวนประชากรวัยทำงานในช่วงอายุ 15-24 ปี) จะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 20 ในปี 2560 เป็นกว่าร้อยละ 50 นั่นหมายความว่าจากปัจจุบันที่มีประชากรประมาณ 5 คนทำงานเลี้ยงผู้สูงอายุ 1 คน ภายในปี 2583 ประเทศไทยจะเหลือประชากรไม่ถึง 2 คน ทำงานเพื่อเลี้ยงผู้สูงอายุ 1 คน ดังนั้นประเทศไทยจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่ออนาคตของชาติและสามารถมีส่วนร่วมเพื่อบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี วิสัยทัศน์อาเซียน 2568 และเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ

พัฒนาการในวัยรุ่นเป็นระยะที่อยู่ในช่วงคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กต่อเนื่องกับวัยผู้ใหญ่ตอนต้นจะมีความอ่อนไหว ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาทำให้เกิดง่ายต่อการเกิดปัญหา (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2559:336) ดังนั้นการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนเพื่อให้บริการขั้นพื้นฐานและโอกาสในการพัฒนาตนเองสำหรับเยาวชน โดยบริการที่ครอบคลุมดังกล่าวควรมุ่ง

ส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพและการสร้างทักษะที่จำเป็นเพื่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ให้แก่เยาวชน รวมทั้งเสริมสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการจ้างงานเพื่อเป็นการต่อยอดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ กลุ่มวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวยากจน กลุ่มผู้มีความพิการและกลุ่มวัยรุ่นที่ขาดโอกาสอื่นๆ (ดร.ริชาร์ด เนลสัน โจนส์,2552:81) แม้ในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมากในงานด้านสิทธิเด็ก แต่ยังมีวัยรุ่นจำนวนมากที่ยังเข้าไม่ถึงบริการและการสนับสนุนขั้นพื้นฐาน รายงานล่าสุดขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ระบุว่า ประเทศไทยมีประชากรอายุ 15-24 ปีจำนวนประมาณ 1.3ล้านคน ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาหรือระบบการจ้างงาน นอกจากนี้ ยังมีวัยรุ่นหญิงคลอดลูกเฉลี่ยถึงวันละ ๓00 คน โดยส่วนใหญ่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันและประสบอุปสรรคในการเข้าถึงโอกาสในการได้งานทำที่ดีในอนาคต กลุ่มเยาวชนขาดโอกาสดังกล่าวคือกลุ่มเสี่ยงที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดการศึกษา ขาดทักษะ และเข้าไม่ถึงการสนับสนุนที่จำเป็น และเป็นกลุ่มแรกๆ ที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของความต้องการในตลาดแรงงาน ซึ่งมีการนำเครื่องจักรเข้ามาทดแทนมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากพวกเขาขาดทักษะที่จำเป็นต่อการปรับตัวให้เป็นส่วนหนึ่งของแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศ

เยาวชนควรจะให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพของเยาวชนด้วยเช่นกัน โดยต้องจัดสรรทรัพยากรด้านสาธารณสุขเชิงป้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มโรคไม่ติดต่อต่างๆ ปัญหาสุขภาพจิต ความปลอดภัยบนถนน การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของปัญหาสุขภาพ การเจ็บป่วย และการเสียชีวิตในช่วงวัยรุ่นในปัจจุบัน ซึ่งไม่สามารถปล่อยให้เยาวชนคนใดตกหล่นจากการพัฒนาได้ ดังนั้นการลงทุนในการพัฒนาบริการที่มีคุณภาพสำหรับวัยรุ่นและเยาวชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่จะช่วยขับเคลื่อนประเทศให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต การพัฒนาเยาวชนสามารถใช้รูปแบบทั้งที่เป็นทางการคือการเข้าค่ายอบรมธรรมะผสานกับหลักจิตวิทยาการศึกษา ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยแนะนำ สอดแทรกสิ่งดีงาม หรือจะใช้รูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้แต่ จะต้องพัฒนาอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนเกิดเป็นอุปนิสัยติดตัวเยาวชนอย่างยั่งยืน การพัฒนาเยาวชน ให้เป็นคนดีโดยการบูรณการสามารถกระทำได้โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณา การหลอมรวมกับทฤษฎีการสอนเยาวชนอย่างเหมาะสมลงตัวเป็นเนื้อเดียวกัน โดยมุ่งให้เยาวชนมี ศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น กล่าวคือเป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิคือมีความเห็นที่ถูกต้อง รู้จักคิดวิเคราะห์รู้จักการแก้ไขปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีคุณธรรม และสามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมพร้อมทั้งสามารถพัฒนาประเทศให้อยู่ในสังคมโลกได้อย่างเป็นสุข

ดังนั้น การพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนที่ผ่านมาพบว่ามีเพียงสำนักวิปัสสนาของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ และที่เป็นศูนย์พุทธจิตวิทยาที่เป็นวัดในอำเภอหนองบัวแดง แต่ไม่ได้รับการพัฒนาหรือเป็นที่จูงใจของเด็กและเยาวชน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์มากนัก ส่งผลต่อการพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาได้ ส่วนหนึ่งอาจเป็นขาดบุคลากรและงบประมาณ ตลอดจนผู้ดูแลศูนย์ที่เป็นระบบไอทีสื่อเทคโนโลยียังขาดแคลน ด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ยังขาดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพ ของเยาวชนผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์โดยมีผู้สอน เป็นโค้ชและมอบความรักความเอาใจใส่ให้เยาวชนใช้ศักยภาพสูงสุดในการเรียนรู้พุทธจิตวิทยาได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความพร้อมและศักยภาพในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ การออกแบบศูนย์พุทธจิตวิทยาและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนศูนย์พุทธจิตวิทยาด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพร้อมและศักยภาพในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อออกแบบศูนย์พุทธจิตวิทยาและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อขับเคลื่อนศูนย์พุทธจิตวิทยาด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และกลุ่มเยาวชน จำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ เป็นกลุ่มผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และกลุ่มเยาวชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview form)

2.2 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion form)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Content Analysis) ที่นำมาสรุปสังเคราะห์และวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี เพื่อนำมาสู่การแสดงแนวทางการพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ความพร้อมและศักยภาพในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ปัญหาที่พบของความพร้อมและศักยภาพในการจัดตั้งศูนย์พุทธจิตวิทยาอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ คือ สถานที่และงบประมาณ ตลอดจนผู้ดูแลศูนย์และผู้ที่ให้คำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชน เพราะที่ผ่านมาศูนย์พุทธจิตวิทยาไม่อยู่ในรูปแบบของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน แต่จะมีเพียงเจ้าอาวาสวัดที่ได้มีแนวคิดอยากจะให้มีศูนย์พุทธจิตวิทยาประจำวัด แต่เนื่องด้วยจำกัดในเรื่องของการให้คำปรึกษา การยอมรับของคนในชุมชน และความเข้าใจของวัยรุ่นที่จะมาขอคำปรึกษาด้วย

2. การออกแบบศูนย์พุทธจิตวิทยาและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ รูปแบบการเรียนรู้ทางจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญา องค์ความรู้ ความเชื่อทางพุทธศาสนา ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ถ่ายทอดให้กับคนในชุมชน ทาให้คนในชุมชนเลื่อมใสศรัทธา เป็นคุณค่า คุณประโยชน์และสามารถนำความรู้ ความเชื่อ และประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติขยายผลให้เกิดประโยชน์ และให้ความใส่ใจ ข้อมูลข่าวสาร ประมวลและสะสมข้อมูลข่าวสารให้เป็นระบบของศูนย์พุทธจิตวิทยา โดยอาศัยแนวคิดการจัดการความรู้ มุ่งเน้นกระบวนการในการสร้างฐานความรู้ การรวบรวมความรู้เดิมและแสวงหาความรู้ใหม่ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเผยแพร่ความรู้ และ 3) แนวคิดความตั้งใจเชิงพฤติกรรม เป็นพฤติกรรมการแสดงออกของแต่ละบุคคลที่เป็นผลจากสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ประกอบด้วย พฤติกรรมเป้าหมาย ความคาดหวังเชิงพฤติกรรม ความเชื่อ เจตคติ การเห็นคุณค่าและการวางแผนปฏิบัติอย่างมีสติ

3. การขับเคลื่อนศูนย์พุทธจิตวิทยาด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชนอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ มีกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นหลายกลุ่ม เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กลุ่มคณะกรรมการชุมชน กลุ่มคณะสงฆ์ กลุ่มจิตอาสาสมัครในชุมชน ซึ่งเมื่อคนในชุมชนตระหนักถึงเยาวชนก็ควรมีการตั้งกลุ่มศูนย์พุทธจิตวิทยาเพื่อเด็กวัยรุ่นและสตรี ที่ปฏิบัติร่วมกัน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

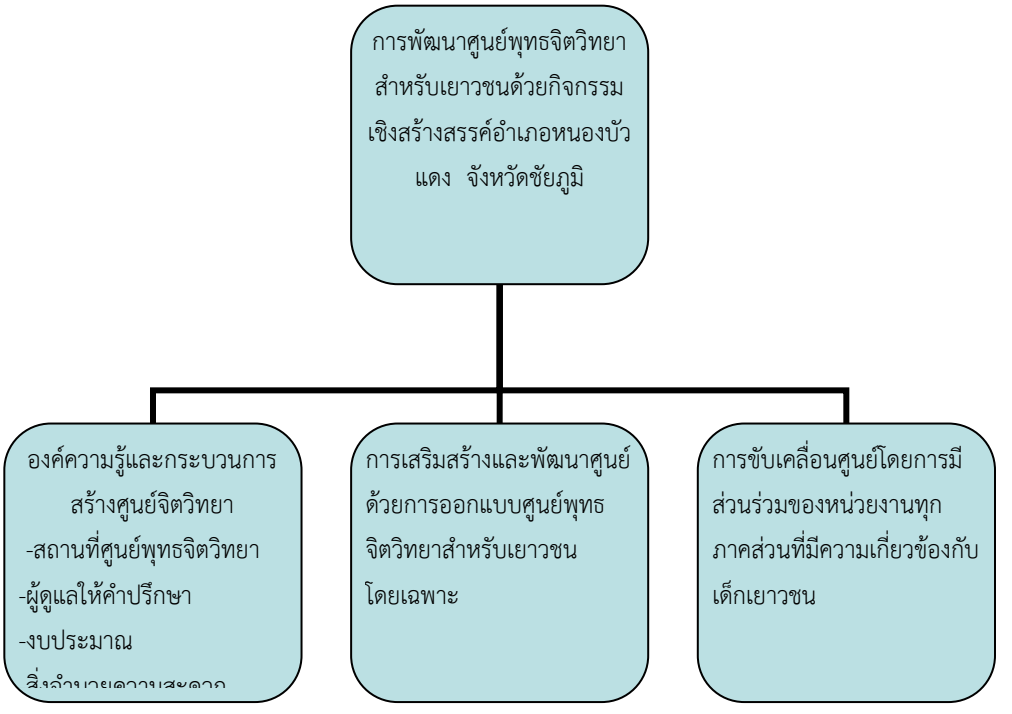
1.ประเด็นความพร้อมและการพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยามีผลต่อการบริหารจัดการ ทั้งด้านการลงทุน การดูแลและผู้ที่มาขอคำปรึกษา ด้วยวัยรุ่นไม่ได้ทราบว่ามีศูนย์และไม่กล้าที่จะเดินทางมาขอคำปรึกษาโดยตรง เพราะมีสื่อเทคโนโลยีที่เข้าถึงได้ง่ายและส่วนหนึ่งก็มักพบแพทย์จิตเวชเฉพาะทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพย์ ขันแก้ว (2559) ได้ศึกษากระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อองค์กรตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงประเด็นปัจจัยทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับ ความรับผิดชอบ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยภายในองค์กร ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความ รับผิดชอบในองค์กร และวิเคราะห์สภาพปัญหาความรับผิดชอบต่อองค์กร

2. การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เป็นปัจจัยขับเคลื่อนมีความยืดหยุ่นและมีความหลากหลายแต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือคุณภาพของผู้มารับคำปรึกษา ส่งผลต่อการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความไว้เนื้อเชื่อใจ (Trusting)มีความเคารพซึ่งกันและกัน (Respectful) และมีความสุข (Happiness) ผู้เรียนมีโอกาสคิดวิเคราะห์และลงมือแก้ปัญหาตลอดจนแสดงศักยภาพในการแก้ปัญหาของตนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะและทักษะอย่างต่อเนื่อง เช่น ความมั่นใจในตนเอง ทักษะทางสังคม การคิดวิเคราะห์ การคิดวิจารณญาณ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ อารี พันธมณี (2559) ได้แบ่งทฤษฎีแรงจูงใจซึ่งมีอยู่หลายทฤษฎี โดยเป็นไปในทำนองเดียวกันบางหรือแต่กต่างกันอย่างมากบางอาจจำแนกได้ 3กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มทฤษฎีที่เน้นเนื้อหาการจูงใจ (Content Theories of Motivation) เป็นกลุ่มที่พยายามอธิบายว่า อะไรเป็นเหตุที่มนุษย์สร้างและรักษาพฤติกรรมนั้นไว้ สาเหตุมาจากภายในตัวเองหรือสภาพแวดล้อม และสาเหตุที่เกิดจากภายในตัวเองของบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ความ ต้องการที่จะสร้างแรงขับออกมา ทฤษฎีนี้จะอธิบายวามีการจัดลำดับอย่างไร จึงเรียก ทฤษฎีนี้อีกอย่างหนึ่งว่าทฤษฎีแรงขับ (Drive Theories) ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของร่างกาย มนุษย์ เป็นเหตุให้ร่างกายต้อง

สร้างพฤติกรรม เพื่อมุ่งสู่ประสงค์หรือเป้าหมาย โดยเฉพาะส่วนสภาพแวดล้อมที่เป็น สาเหตุแรงจูงใจภายนอกนั้น คือเป้าหมายที่บุคคลผู้นั้นจะไปให้ถึง เพื่อสนองตอบต่อความต้องการหรือแรงขับภายในตนนั้นเอง ทฤษฎีกลุ่มนี้ยังครอบคลุมไปถึงความ ต้องการหรือแรงจูงใจระดับสูง เช่น การยอมรับ การประสบความสำเร็จสูงสุด ความก้าวหน้า การพัฒนาตนเอง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยเรื่อง“การพัฒนาศูนย์พุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชนด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” สรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

ทิพย์ ขันแก้ว. (2559).*กระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อองค์กรตามหลักพุทธจิตวิทยา ของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539).*พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ริชาร์ด เนลสัน โจนส์.(2552). *คู่มือให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้อื่น*, แปลโดย รศ.ดร.นวลศิริ เปาโรหิตและดร.เมธินินท์ ภิญญูชน, นนทบุรี: สำนักพิมพ์ บี มีเดีย.

ศรีเรือน แก้วกังวาน.(2549).*จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย*.พิมพ์ครั้งที่ 9.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปรินายก. *(2533). ความสุขหาได้ไม่ยาก*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

อารี พันธ์มณี. (2546). *จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน*, กรุงเทพฯ: ใยไหม.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าทอใยสับปะรด ของกลุ่มผ้าทอบางปิด จังหวัดตราด

DEVELOPING OF COMMUNITY PRODUCTS PINEAPPLE FIBER TEXTILES, WEAVERS BANG PIT GROUP, TRAT PROVINCE

[1]ธีรวุฒิ สุทธิประภา และ [2]กฤตติยา สัตย์พานิช

[1]Teeravut Suthiprabha and [2]Krittiya Satpanich

มหาวิทยาลัยบูรพา, ประเทศไทย

Burapha university, Thailand

[1]Teeravut.su@go.buu.ac.th

Received: December 7, 2024; **Revised**: December 25, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและศักยภาพของผลิตภัณฑ์กลุ่มผ้าทอบางปิด จังหวัดตราด และ2) เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าทอใยสับปะรดของกลุ่มผ้าทอบางปิด จังหวัดตราด การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่มผ้าทอบางปิด อาจารย์มหาวิทยาลัย และผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินศักยภาพ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ย ศักยภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน 65.50 คะแนน เกรดศักยภาพดีน้อยหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนเกรด D การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์คือ ผ้าทอลายพื้นถิ่น และผลิตภัณฑ์อื่นๆ โดยผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความโดดเด่น คือ ใช้ภูมิปัญญามัดลายแบบดั้งเดิม ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นในการย้อมสีธรรมชาติ

คำสำคัญ : ผลิตภัณฑ์ชุมชน, ผ้าทอใยสับปะรด, กลุ่มผ้าทอบางปิด

---

[1] อาจารย์, หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับ มหาวิทยาลัยบูรพา

[2] อาจารย์, หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Abstract

The objectives of this research are. 1) examine the fundamental data and potential of the Bang Pid weaving group in Trat Province; and 2) create the group's woven pineapple fiber goods. Qualitative research and participatory action research techniques were employed in this study. Key informants for the study included the group leader, Bang Pid weaving group members, university instructors, and people working on product design and development. A potential evaluation form and an interview form made up the research tools. According to the research findings, the community product potential average score was 65.50 points, meaning that the community product received a D or low potential grade. Locally woven textiles and other goods were used to build the product prototype. Utilizing local raw materials and traditional pattern tying knowledge were the goods' standout features.

Keywords : Community product, Pineapple fiber textiles, Weavers Bang pit Group

บทนำ

วัฒนธรรมถือเป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนถึงความรู้และภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ตลอดจนแสดงออกถึงความเป็นชาติอย่างชัดเจน ในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมเหล่านี้ยังทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้อัตลักษณ์และคุณค่าที่ไม่สามารถถูกลอกเลียนหรือนำไปเป็นเจ้าของโดยผู้อื่นได้ (จิตพนธ์ ชุมเกต, 2560) ทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะตัว บางชนิดได้สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น คนในชุมชนจึงนำความรู้และความสามารถของตนมาพัฒนา ดัดแปลง และต่อยอดทรัพยากรเหล่านั้น จนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและสะท้อนถึงคุณค่าของวัฒนธรรมในพื้นที่นั้นอย่างลึกซึ้ง

จากการศึกษาของชัญญา แว่นทิพย์ และคะนอง พิลุน (2559) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายมีหลายประการ ประการแรก แรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่งผลให้กำลังการผลิตลดลง ประการที่สอง ไม่มีการจัดทำแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไม่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าและตลาดได้ นอกจากนี้ สมาชิกในกลุ่มยังขาดทักษะด้านการบริหารงาน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างนวัตกรรมใหม่ ระบบบัญชี และการประชาสัมพันธ์ ช่องทางการตลาดที่มีอยู่ไม่เพียงพอ ในด้านบรรจุภัณฑ์ พบว่าไม่ทันสมัยและไม่ดึงดูดความสนใจ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์สำหรับการส่งออก ส่วนจักรพันธ์ จันทร์หอมและภัทรธิรา ผลงาม (2562) ได้ศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ชุมชนยังเผชิญกับปัญหาในหลายด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุดิบที่มีต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ซึ่งยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งในด้านบรรจุภัณฑ์ยังขาดการออกแบบที่โดดเด่นและไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้ผลิตภัณฑ์ขาดความดึงดูดและศักยภาพในการสร้างความประทับใจแก่ผู้บริโภคและศราวุธ พจนศิลป (2562) ได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยใช้หลักสำคัญ 4 ประการในการพัฒนาคือ 1) ส่งเสริมให้นำผลผลิตในท้องถิ่นมาแปรรูป ถ่ายทอดความรู้วิชาการด้านการแปรรูปและการตลาด 2) ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นเฉพาะตัว มีความหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า 3) พัฒนาหีบห่อให้รูปทรงเด่นชัด หาได้ง่าย เอื้อต่อการขนส่ง และดึงดูดผู้บริโภค และ4) ควรมีข้อกำหนดคุณภาพที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นที่น่าเชื่อถือ ซึ่งข้อเสนอแนะเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างศักยภาพและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษของชุมชน เช่น การทอผ้าด้วยมือแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมและการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในชุมชนกลุ่มทอบ้านบางปิด จังหวัดตราดได้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้า ซึ่งมีการนำเส้นใยธรรมชาติ เช่น เส้นใยสับปะรดการสร้างลวดลายมัดหมี่ อย่างไรก็ตาม วัสดุธรรมชาติเหล่านี้มีข้อจำกัด เช่น ความท้าทายในการมัดให้แน่นเพื่อป้องกันสีซึม ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนมาใช้วัสดุสมัยใหม่อย่างเชือกพลาสติก นอกจากนี้ชุมชนยังเผชิญปัญหา เช่น การขาดตราสินค้า บรรจุภัณฑ์และเรื่องราวที่สร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ รวมถึงการขาดการประชาสัมพันธ์ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่มลูกค้า จากเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาข้อมูลพื้นฐานและศักยภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงแนวทางหรือรูปแบบการพัฒนาที่จะช่วยยกระดับผลิตภัณฑ์ สร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้แก่ชุมชนและสังคมในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและศักยภาพของผลิตภัณฑ์กลุ่มผ้าทอบางปิด จังหวัดตราด
2. เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าทอใยสับปะรดของกลุ่มผ้าทอบางปิด จังหวัดตราด

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและศักยภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน และพัฒนาศักยภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าทอใยสับปะรดของกลุ่มผ้าทอบางปิด จังหวัดตราด โดยการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการออกแบบและพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์คือ ประธานกลุ่มผ้าทอบางปิด จำนวน 1 คน สมาชิกกลุ่มผ้าทอบางปิด จำนวน 15 คน อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 4 คน (อาจารย์เชี่ยวชาญด้านการย้อมสีผ่าธรรมชาติ และอาจารย์เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน) และผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ จำนวน 4 คน ได้แก่ ลูกค้าประจำรายใหญ่จำนวน 2 คน และปราชญ์ด้านการทอผ้า จำนวน 2 คน ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักจะช่วยสนับสนุนการออกแบบและพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และสะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชนได้อย่างแท้จริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ส่วนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งครอบคลุมประเด็นต่างๆ ได้แก่ ทุนทางสังคม ภูมิปัญญาดั้งเดิม วัตถุดิบ ทรัพยากรในท้องถิ่นและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ โดยผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้นำชุมชนและตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยใช้แบบประเมินชุมชนของธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (ธพว.) เพื่อประเมินศักยภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอยู่เดิม โดยมีผู้ให้ข้อมูหลัก ได้แก่ ประธานกลุ่มผ้าทอบางปิด จำนวน 1 คน และสมาชิกกลุ่มผ้าทอบางปิด จำนวน 15 คน

ส่วนที่ 2 คณะผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย การสนทนากลุ่มและการสอบถามในการประชุมแบบมีส่วนร่วม เพื่อร่วมกันออกแบบและพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์รวมถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์ โดยผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประธานกลุ่มผ้าทอบางปิด จำนวน 1 คน สมาชิกกลุ่มผ้าทอบางปิด จำนวน 15 คน อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 4 คน (อาจารย์เชี่ยวชาญด้านการย้อมสีผ้าธรรมชาติ และอาจารย์เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน) และผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ จำนวน 4 คน ได้แก่ ลูกค้าประจำรายใหญ่ จำนวน 2 คน และปราชญ์ด้านการทอผ้า จำนวน 2 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้เริ่มต้นจากกระบวนการตรวจสอบข้อมูลแบบ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษานำกระบวนการวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมาใช้ตลอดทั้งกระบวนการวิจัย ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ที่ช่วยในการพัฒนาการเรียนรู้โดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปทดสอบในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้ใหม่ ผ่านกระบวนการลงมือทำ ซึ่งทำให้เกิด "วงล้อแห่งการเรียนรู้" ที่มีการสรุปผลในทุกขั้นตอน

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม จะถูกวิเคราะห์ในลักษณะองค์รวม โดยสรุปประเด็นที่เป็นตัวแปรสำคัญในการออกแบบและพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ้าทอบางปิด จังหวัดตราด

ผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าทอใยสับปะรดของกลุ่มผ้าทอบางปิด จังหวัดตราด สรุปการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและศักยภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนทอผ้าบางปิด จังหวัดตราด จากการสัมภาษณ์เชิงลึกประธานกลุ่มผ้าทอบางปิด กล่าวว่า ชุมชนบางปิดเป็นชนบทชานเมือง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินเขาสลับที่ราบ อยู่ใกล้ทะเล ซึ่งชุมชนบ้านบางปิดมี 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 (บางปิดล่าง) และ หมู่ 3 (บางปิดบน) คนในชุมชนโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยหมู่ 3 มีวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบางปิด มีผลิตภัณฑ์ชุมชนคือ เสื้อผ้าสามป่า หมวกผ้าสามป่า ผ้าทอลายศรีตราด ผ้าทอลายดอกรักราชกัญญา จุดเด่นของชุมชนบางปิด คือ วัฒนธรรมการผลิตผ้าทอใยสับปะรด ซึ่งเป็นผ้าคงความเป็นเอกลักษณ์เดิมในความเป็นวัฒนธรรมของชุมชนทั้งในด้านวิธีการ ขั้นตอนการทอและลวดลายต่าง ๆ การทอผ้า และจากการสำรวจวัตถุดิบที่จะนำมาใช้กระบวนการผลิตที่มีมากที่สุด คือ ฝ้าย และใยสับปะรด สำหรับจากการสัมภาษณ์ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน กล่าวว่า ชุมชนบ้านบางปิดมีผู้สูงอายุในชุมชนหลายคนมีภูมิปัญญาดั้งเดิมด้านการทอผ้า มัดลาย และการย้อมสีแบบธรรมชาติ ทางกลุ่มได้เชิญชวนให้คนในชุมชนที่มีฝีมือด้านการทอผ้ามารวมกลุ่มกันทอผ้าจำหน่ายให้กับชุมชนใกล้เคียงและหน่วยงานราชการในพื้นที่ซึ่งกลุ่มมีความต้องการให้ผลิตภัณฑ์ กลุ่มได้รับมาตรฐาน และผลิตภัณฑ์มีความหลากหลายตรงกับความต้องการของตลาด และมีตลาด จำหน่ายที่มากขึ้น

นอกจากนี้ การสัมภาษณ์ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน กล่าวว่า ชุมชนยังมีผู้อาวุโสที่มีภูมิปัญญาดั้งเดิมด้านการทอผ้า การมัดลายและการย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งทางกลุ่มทอผ้าบางปิดได้ เชิญ

ชวนผู้ที่มีฝีมือในชุมชนให้เข้าร่วมกลุ่มเพื่อผลิตผ้าจำหน่ายให้กับชุมชนใกล้เคียงและหน่วยงานราชการ ทั้งนี้ กลุ่มทอผ้ามีความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้รับมาตรฐาน เพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของตลาด รวมถึงขยายช่องทางการจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้และสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนในระยะยาว

ความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอใยสับปะรด จากการสัมภาษณ์และสอบถามกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอใยสับปะรด พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ร้อยละ 100) มีความต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแปลกใหม่และเหมาะสมสำหรับจำหน่ายในตลาดทั่วไป เนื่องจากในปัจจุบันการผลิตส่วนใหญ่เน้นเพียงการใช้ภายในชุมชนหรือการจำหน่ายให้หน่วยงานราชการในท้องถิ่น ทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยสรุปความต้องการสำคัญของกลุ่มมีดังนี้

1. การพัฒนาลวดลายผ้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด โดยต้องการวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญมาสาธิตและแนะนำกระบวนการทอผ้าให้เกิดลวดลายใหม่ที่ตอบโจทย์ตลาด

2. การออกแบบลายผ้าและย้อมสีผ้า โดยต้องการวิทยากรที่สามารถให้คำแนะนำในการออกแบบลวดลายและการย้อมสีผ้าทอให้สอดคล้องกับเทรนด์สมัยใหม่และคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

3. การสนับสนุนด้านการตลาด โดยต้องการความช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์และขยายช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เพื่อให้เข้าถึงตลาดที่กว้างขึ้นและเพิ่มความรู้จักในระดับภูมิภาคและประเทศ

ส่วนการประเมินคะแนนศักยภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มทอผ้าทอมือบางปิด โดยรวมคะแนนเฉลี่ยคือ 65.50 คะแนน เกรดศักยภาพดีน้อยหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนเกรด D

2. ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าทอใยสับปะรดของกลุ่มผ้าทอบางปิด จังหวัดตราด พบว่า การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านบางปิด จังหวัดตราด คณะผู้วิจัยได้ทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการย้อมสีผ้าธรรมชาติและสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านบางปิด สามารถสรุปผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบได้ดังนี้

ต้นแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ ผ้าทอใยสับปะรดย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งเดิมนั้นกลุ่มสมาชิกทอผ้าใช้ด้ายย้อมสีเคมี และชุมชนได้พัฒนาผ้าทอที่ใช้ด้ายย้อมจากธรรมชาติ โดยควบคุมกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามข้อกำหนดด้านคุณภาพที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ชุมชน และเพื่อให้มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและตรงกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าได้ พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอใยสับปะรดย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอใยสับปะรดย้อมสีธรรมชาติวิธีการย้อมไม่ซับซ้อน แต่อุปสรรคการทอผ้าต้องใช้ความประณีตในการทอผ้า ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความโดดเด่นลวดลายเป็น

เอกลักษณ์ “ลายศรีตราดและลายเกลียวสมุทร” ตามภูมิปัญญามัดลายแบบดั้งเดิม รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่นจากผ้าทอใยสับปะรด ได้แก่ พวงกุญแจ กระเป๋า และเสื้อผ้า เป็นต้น

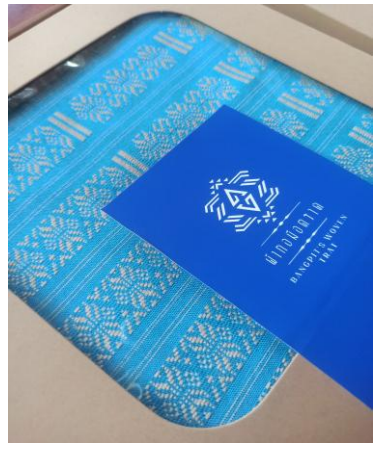
สำหรับการใช้สีแบบพื้นบ้าน โดยนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นมาใช้เป็นการลดปริมาณการปนเปื้อนสารเคมีจากสีสังเคราะห์ที่เหลือทิ้งจากกระบวนการฟอกย้อม ลงสู่ธรรมชาติ ซึ่งสารเคมีดังกล่าวส่งผลกระทบในการทำลายสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การใช้สีจากการผลิตแบบพื้นบ้านยังเป็นการสืบทอดภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์พันธุ์พืชในท้องถิ่น รวมถึงช่วยฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่ถูกทำลายให้มีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การย้อมผ้าและการย้อมด้ายของกลุ่มชุมชนทอผ้าบ้านบางปิด เป็นย้อมเส้นด้ายฝ้ายด้วยสีธรรมชาติ ใช้พืชให้สีชนิดต่าง ๆ ที่หาได้ในท้องถิ่น ใช้ส่วนต่าง ๆของพืช พืชให้สีแต่ละชนิดให้สีที่แตกต่างกัน เรียกว่า ผ้ามัดย้อม 3 ป่า ได้แก่ ใบหูกลาง ใบมังคุด ใบสักทอง ขมิ้นชัน และเปลือกต้นโกงกาง

ส่วนการย้อมผ้าโดยการต้มย้อมเริ่มกระบวนการเตรียมน้ำสี โดยการหมักพืชให้สีกับน้ำสะอาด ประมาณ 12 ชั่วโมง หลังจากนั้นนำพืชให้สีและน้ำหมักลงต้มในกะละมังอลูมิเนียม ต้มให้เดือดประมาณ 1 ชั่วโมง กรองกากออกด้วยกระชอน นำผ้าที่ต้มในน้ำสารส้มแล้วลงต้มในน้ำสีที่ต้มเดือดประมาณ 10-15 นาที นำผ้าไปล้างให้สะอาด บิดผ้าแล้วน้าลงแช่สารช่วยย้อมประมาณ5 -10 นาที นำผ้าไปล้างน้ำสะอาด บิดผ้าแล้วน้าไปปั่นด้วยเครื่องซักผ้าให้แห้งหมาดนำไปตากในที่ร่ม

การประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อออกแบบสัญลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ และเรื่องราว โดยกลุ่มใช้สัญลักษณ์คือ “ประภาคาร” เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของการทอผ้าของชุมชนที่เกิดจากการใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่น ชื่อแบรนด์สินค้า “Bangpid’ s Woven Trat ผ้าทอมือตราด” สื่อถึงการทอผ้าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน บรรจุภัณฑ์ใช้ถุงกระดาษหูหิ้วสีน้ำเงินครามที่ใช้ลายผ้าพื้นหลัง โดยการใช้ “ลายผ้าเกลียวคลื่น” ของกลุ่มเป็นพื้นหลังเพื่อบ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม นำเสนอเรื่องราวของกลุ่มว่า “ผ้าที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของแม่บ้านในชุมชนที่ใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตรมาฝึกทอผ้า มีการย้อมเส้นใยเอง โดยใช้สีธรรมชาติจากพืชพรรณที่มีอยู่ในท้องถิ่น ผลิตงานด้วยความตั้งใจในทุกขั้นตอน เพื่อให้ผ้าทุกผืนสวยงามและมีคุณภาพที่ดี” ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเป็นชุมชนบ้านบางปิดที่ร่วมแรงร่วมใจในการผลิตผ้าทอใยสับปะรดของชุมชนสู่ลูกค้าอย่างจริงใจ

แผนภาพ: ผ้าทอลายศรีตราด และผลิตภัณฑ์จากผ้าทอใยสับปะรด

แผนภาพ: ผ้าทอลายเกลียวคลื่น

แผนภาพ: บรรจุภัณฑ์

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและศักยภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนทอผ้าบางปิด จังหวัดตราด ชุมชนบ้านบางปิด หมู่ 3 (บางปิดบน) มีวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบางปิด มีผลิตภัณฑ์ชุมชนคือ เสื้อผ้าสามป่า หมวกผ้าสามป่า ผ้าทอลายศรีตราด ผ้าทอลายดอกรักราชกัญญา จุดเด่นของชุมชนบางปิด คือ วัฒนธรรมการผลิตผ้าทอใยสับปะรด ซึ่งเป็นผ้าคงความเป็นเอกลักษณ์เดิมในความเป็นวัฒนธรรมของชุมชนทั้งในด้านวิธีการ ขั้นตอนการทอ และลวดลายต่างๆ การทอผ้า และจากการสำรวจวัตถุดิบที่จะนำมาใช้กระบวนการผลิตที่มีมากที่สุดคือ ฝ้าย และใยสับปะรด สอดคล้องกับการศึกษาของ วราภรณ์ วิมุกตะลพ และคณะ (2566) พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการคิดการจัดการผลิตและทรัพยากรท้องถิ่น โดยนำวัตถุดิบและทรัพยากรภูมิปัญญาของชุมชนมาร่วมสร้างสรรค์ผลผลิต ซึ่งรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิก เพื่อให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นไปอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ ตุนท์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน (2558) พบว่า ผ้าทอกะเหรี่ยง เป็นผ้าทอที่เกิดจากภูมิปัญญาและยังคงความเป็นเอกลักษณ์เดิมในความเป็นวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยง ทั้งในด้านวิธีการ ขั้นตอนการทอ และลวดลายต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพการผลิตของชุมชนได้

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าทอใยสับปะรดของกลุ่มผ้าทอบางปิด จังหวัดตราด

ด้านการออกแบบและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากผืนผ้าจากเส้นใยสับปะรดของทางกลุ่มนั้นได้มีแนวทางการออกแบบและจุดมุ่งหมายที่ต้องการยกระดับผ้าทอให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มลูกค้าในตลาด ซึ่งชุมชนได้พัฒนาผ้าทอที่ใช้ด้ายย้อมจากธรรมชาติ โดยควบคุมกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามข้อกำหนดด้านคุณภาพที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ชุมชน และเพื่อให้มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและตรงกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าได้ พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอใยสับปะรดย่อมสีธรรมชาติ ซึ่งการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอใยสับปะรดย้อมสีธรรมชาติวิธีการย่อมไม่ซับซ้อน แต่อุปสรรคการทอผ้าต้องใช้ความประณีตในการทอผ้า ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความโดดเด่นลวดลายเป็นเอกลักษณ์“ลายศรีตราดและลายเกลียวสมุทร” ตามภูมิปัญญามัดลายแบบดั้งเดิม รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่นจากผ้าทอใยสับปะรด ได้แก่ พวงกุญแจ กระเป๋า และเสื้อผ้า เป็นต้น ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับปรัชญ์ หาญกล้า (2556) ที่ศึกษาการออกแบบเครื่องแต่งกายเพื่อพัฒนางานให้เป็นสินค้าระดับชาติโดยใช้แนวความคิดการออกแบบอย่างยั่งยืนโดยมีแนวคิดที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในการออกแบบคือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าลดของเสียที่เกิดจากผลิต หรือการใช้เส้นใยที่มาจากธรรมชาติ ลดผลกระทบจากสารเคมี ทั้งต่อสิ่งแวดล้อมและผู้ผลิตเอง เป็นทางเลือกหนึ่งในการนำมาสร้างสรรค์ออกแบบ

เครื่องแต่งกายให้มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างและแข่งขันกับสินค้าแฟชั่นในตลาดปัจจุบันได้ สอดคล้องกับการศึกษาของจุรีวรรณ จันพลา และคณะ (2559) พบว่า แนวทางนี้เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์แบบทันสมัย คือ การออกแบบที่เข้ากันกับยุคสมัยนั้นๆ โดยค่อนข้างเป็นไปในลักษณะของสมัยปัจจุบันดูตามสมัยหรือตามสมัยนิยม และสอดคล้องกับการศึกษาของ กมลรัตน์ วันไช และคณะ (2564) พบว่า แนวทางพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์สามารถทำได้โดยการปรับวิธีการผลิต และกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้สินค้าที่มีความน่าสนใจมากขึ้น โดยใช้วิธีการพัฒนาการออกแบบ ลวดลายผ้าขึ้นมาใหม่ที่มีความร่วมสมัย และมีเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อผสมผสานอยู่ด้วย สามารถพัฒนาต่อยอดจากภูมิปัญญาดั้งเดิมสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ ร่วมสมัย นอกจากนี้ ชุติมา หวังเบ็ญหมัด และธนากร พฤกษ์รัตนนภา (2562) ศึกษาพบว่า การย้อมผ้าของกลุ่มธุรกิจชุมชนรักษ์บ้านเราเป็นความต้องการอนุรักษ์กระบวนการย้อมสีธรรมชาติซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาอันล้ำค่าโดยใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ พืชพันธุ์นานาชนิดที่หาได้ตามธรรมชาติ โดยเฉพาะพืชให้สีหลายชนิดและสารช่วยย้อมจากธรรมชาติ ได้แก่ น้ำปูนใส น้ำขี้เถ้า ที่จะทำให้ได้เฉดของสีออกมาต่างๆ กันไป การตรวจสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์การออกแบบและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นจากผืนผ้าจากเส้นใยสับปะรด รูปแบบผลิตภัณฑ์ ได้แก่ สูทเสื้อและกางเกงผู้ชาย เดรส ชุดทำงานผู้หญิง หมวก กระเป๋า และรองเท้า

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าทอใยสับปะรดของกลุ่มผ้าทอบางปิด จังหวัดตราด คือ 1) การประยุกต์ใช้วัตถุดิบท้องถิ่น กระบวนการนำใยสับปะรดมาใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการทอผ้า โดยต้องผ่านขั้นตอนการเตรียมเส้นใย เช่น การขูดเนื้อออกจากใบ การล้าง การตากให้แห้ง และการขึ้นรูปเส้นใยให้เหมาะสมต่อการทอ 2) การพัฒนาลวดลายและการออกแบบ ซึ่งการสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ที่ยังคงสะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่น เช่น ลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติรอบชุมชนบ้านบางปิด 3) การย้อมสีธรรมชาติ การเลือกใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น เปลือกไม้ และใบไม้ เพื่อย้อมสีเส้นใยให้ได้สีที่ปลอดภัยและสวยงาม 4) เทคนิคการทอผ้าแบบดั้งเดิมและการประยุกต์ โดยการผสมผสานภูมิปัญญาการทอผ้าแบบดั้งเดิมเข้ากับเทคนิคสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต 5) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าและความดึงดูดใจให้กับผู้บริโภค องค์ความรู้เหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์แต่ยังช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับเศรษฐกิจชุมชน และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กมลรัตน์ วันไช และคณะ. (2564). *แนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อศรีดอนชัย อำเภอเชียงของจังหวัดเชียงราย.* วารสารบริหารธุรกิจอุตสาหกรรม, 3(2), 46-54.

จักรพันธ์ จันทร์หอมและภัทรธิรา ผลงาม. (2562). *การวิจัยและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสว่างธรรมวิเศษ ตำบลบ้านน้ำอ้อม อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด.* วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, 6(1), 276-288.

จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี*. เพชรบุรี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จุรีวรรณ จันพลา, วลี สงสุวงค์, เพ็ญสินี กิจค้า และ สุรีรัตน์ วงศ์สมิง. (2559). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ไทยทรงด้าเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *Viridian E – Journal, Silpakorn University*, 9(2), 83 – 98.

ชัญญา แว่นทิพย์และคะนอง พิลุน. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของผลิตภัณฑ์ OTOP ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายของอำภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.* วารสารการเมืองการปกครอง, 6(1), 66-81

ชุติมา หวังเบ็ญหมัด และธนากร พฤกษ์รัตนนภา. (2562). *นวัตกรรมเส้นใยสับปะรดสู่ผลิตภัณฑ์แฟชั่นของกลุ่มรักษ์บ้านเราสงขลา. วารสาร*เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 11(1), 13-30.

ตุนท์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน. (2558). การผลิตด้วยทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ. *วารสารพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 4(1), 19-32.

ปรัชญ์ หาญกล้า. (2556). *การออกแบบเครื่องแต่งกายเพื่อพัฒนางานพื้นถิ่นให้เป็นสินค้าระดับชาติ โดยใช้แนวคิดการออกแบบอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาผ้าทอมือ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (นฤมิตศิลป์). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศราวุธ พจนศิลปะ. (2562). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ภายใต้นโยบายประเทศไทย4.0 ของจังหวัดเพชรบุรี.* วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 14(2), 41-55.

วราภรณ์ วิมุกตะลพ วีรเชษฐ์ มั่งแว่น และอนัญญา บรรยงพิศุทธ์. (2566). *การพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของสินค้าเกษตรบัวแดงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม.* วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 11(2), 143 – 151.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่อง กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนมะม่วงอกร่องทองคุณภาพบ้านเสม็ดงาม จังหวัดจันทบุรี

APPLICATION OF QUALITY FUNCTION DEPLOYMENT IN DEVELOPMENT OF MANGO (OKRONG) SAMET NGAM COMMUNITY ENTERPRISE IN CHANTHABURI PROVINCE

[1]กฤตติยา สัตย์พานิช, [2]กฤษณา ถนอมธีระนันท์, [3]ธนภ จิตรแจ้ง, [4]อลิษา ประสมผล
[5]กนกพร เชิญกลาง และ [6]ธีรวุฒิ สุทธิประภา

[1]Krittiya Satpanich, [2]Krissana Thanomteeranan, [3]Thanop Jitchaeng,
[4]Alisa Prasompol, [5]Kanokporn Chernklang and [6]Teeravut Suthiprabha

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพรรณี, ประเทศไทย
[1-5]RambhaiBarni Rajabhat University, Thailand
มหาวิทยาลัยบูรพา, ประเทศไทย
[6]Burapha university, Thailand

[1]Kritiya.s@rbru.ac.th

Received: December 27, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่องคุณภาพบ้านเสม็ดงาม จังหวัดจันทบุรี การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิง

[1] อาจารย์, หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[2] อาจารย์, หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[3] อาจารย์, หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการเงินและการลงทุน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[4] อาจารย์, หลักสูตรบัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[5] พนักงาน, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
[6] อาจารย์, หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ประยุกต์ ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ (QFD) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของลูกค้าจากแบบสอบถามจำนวน 300 ตัวอย่าง จากนั้นใช้แผนผังกลุ่มเชื่อมโยงและแผนภาพต้นไม้จำแนกคุณลักษณะความต้องการของผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่อง เพื่อวิเคราะห์หาความต้องการของลูกค้าและพัฒนาสินค้าต้นแบบตามหลักเทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ ผลจากการศึกษาพบว่าความต้องการที่ลูกค้าให้ค่าเฉลี่ยระดับคะแนนความสำคัญมากในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่อง คือ มีความสะอาด (9.11) และมีคุณค่าทางโภชนาการ (8.86) ส่วนข้อกำหนดทางเทคนิคที่ต้องการ ทำการวิเคราะห์เมทริกซ์ความสัมพันธ์ความเกี่ยวเนื่องในทางเทคนิค รวมไปถึงการคำนวณหาลำดับความสำคัญของความสัมพันธ์พบว่าคะแนนที่มากที่สุดคือ ข้อกำหนดทางเทคนิคด้านวัตถุดิบสดใหม่ (13.60%) ส่วนอันดับสุดท้ายเป็นข้อกำหนดเทคนิคด้านบรรจุภัณฑ์ที่สะดวกต่อการขนส่งและบรรจุภัณฑ์ที่มีสีสันสวยงาม (1.60%)

คำสำคัญ : เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ มะม่วงอกร่อง

Abstract

The purpose of this study was to create high-quality Okrong mango products in Ban Samet Ngam, Chanthaburi Province, by using the qualitative functional transformation technique. In this study, 300 sample questionnaires were used to gather customer demand data using the qualitative functional transformation methodology (QFD), which is an applied research approach. The features of Okrong mango goods were then categorized using the linkage diagram and the tree diagram in order to assess consumer demand and create a prototype product using the qualitative functional transformation technique. According to the study's findings, consumers gave cleanliness (9.11) and nutritional value (8.86) the highest average scores when choosing to purchase Okrong mango products. The technical relationship matrix analysis, which included determining the relationship's importance, was conducted to determine the desired technical requirements. The results showed that the technical requirements for fresh raw materials had the highest score (13.60%). Packaging that was easy to transport and colorful packaging came in last among technical requirements (1.60%).

Keywords :Quality Function Deployment, Product Development, Mango (Okrong)

บทนำ

มะม่วงอกร่องเป็นมะม่วงรับประทานสุกที่คนไทยทุกคนรู้จักดี เอกลักษณ์โดดเด่นของมะม่วงอกร่อง คือ มีรสหวานแหลม เนื้อละเอียด เมื่อดิบเนื้อสีขาวขุ่น มีความเป็นแป้งมาก รสเปรี้ยวจัด เมื่อผลสุกเนื้อจะมีสีเหลืองนวล รสหวานจัด แต่มีข้อเสียคือมีเสี้ยนมาก บอบช้ำง่าย พันธุ์ดั้งเดิมมีผลขนาดเล็ก ในปัจจุบันพบว่ามะม่วงอกร่องหารับประทานได้ยาก เนื่องจากในช่วงดังกล่าวมีมะม่วงพันธุ์ใหม่ๆ เกิดขึ้น (สมพงษ์ สุขเขตต์, 2562)

ปัจจุบันในภาคตะวันออก โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรี ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะ และมะม่วงอกร่อง เป็นผลผลิตทางการเกษตรที่มีน่าสนใจของจังหวัดจันทบุรี เนื่องจากผู้บริโภคในประเทศไทย มีความต้องการบริโภคมะม่วงอกร่องทั้งในรูปแบบสด และผลิตภัณฑ์แปรรูป เช่น มะม่วงกวน แยมมะม่วง และซอสมะม่วง เป็นต้น โดยมะม่วงอกร่องเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปที่มีวิธีการแปรรูปไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับมะม่วงอกร่อง สามารถจำหน่ายในราคาสูงขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคในประเทศมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง สำหรับวิสาหกิจชุมชนมะม่วงอกร่องทองบ้านเสม็ดงาม ถือเป็นแหล่งผลิตมะม่วงอกร่องที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรี โดยเพ็ญทิวา คุณวัฒน์ (2566) ให้ข้อมูลว่า มะม่วงอกร่องบ้านเสม็ดงามเป็นมะม่วงน้ำกร่อย รสชาติหวานเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นปลูกเฉพาะพื้นที่หมู่ที่ 10 หมู่ที่ 11 ตำบลหนองบัว เนื่องจากมีสภาพพื้นที่เหมาะสม ธรรมชาติเป็นเกาะล้อมรอบด้วยน้ำเค็ม เป็นน้ำกร่อย ดินชายฝั่งทะเล อาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ มะม่วงอกร่องพื้นที่นี้ปลูกกันมานาน ต่อมาเริ่มเป็นที่นิยมของตลาดในประเทศ เพราะรสชาติอร่อย หวาน หอม อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวได้เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรในพื้นที่เพาะปลูกมะม่วงอกร่องถึงร้อยล 90 ของพื้นที่ทั้งหมดและจัดงานเทศกาลมะม่วงอกร่องบ้านเสม็ดงาม ซึ่งมีนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเยี่ยมเยือนสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่แวะซื้อมะม่วงอกร่องเป็นของฝาก จึงทำให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น เนื่องจากมะม่วงอกร่องเป็นผลไม้ที่ดูแลค่อนข้างยากตั้งแต่การปลูกไปจนถึงการบ่มทุกขั้นตอนต้องพิถีพิถันให้ได้คุณภาพคือ ความหวานและผิวสวย แต่พบว่ายังมีมะม่วงอกร่องที่ได้รับความบอบช้ำจากการไม่ได้ห่อและทำให้ราคามะม่วงกิโลกรัมละ 4-5 บาทเท่านั้น เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่มะม่วงอกร่องที่ได้รับความเสียหายจึงจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือในการวิเคราะห์สำหรับค้นหาความต้องการของผู้บริโภคให้สอดคล้องกับทรัพยากรของวิสาหกิจชุมชนมะม่วงอกร่องทองคุณภาพบ้านเสม็ดงาม จังหวัดจันทบุรี

เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ (Quality function deployment; QFD) เป็นเทคนิคที่ช่วยในการออกแบบและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ เป็นเทคนิคที่เน้นการสร้างความพึงพอใจและให้ความสำคัญกับลูกค้า โดยนำ

ข้อมูลป้อนกลับจากลูกค้ามาศึกษาและระบุความต้องการที่แท้จริงของลูกค้าออกมา และค้นหาวิธีการที่จะทำให้บรรลุความต้องการดังกล่าวอย่างเหมาะสม ทำให้ความผิดพลาดในเรื่องผลิตภัณฑ์ใหม่มีคุณภาพไม่ตรงกับความต้องการของลูกค้าลดลง ช่วยลดระยะเวลาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยังสามารถหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงการออกแบบในขณะที่เริ่มทำการผลิต นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการทำงานเป็นทีม เนื่องจากการตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับมติของเสียงส่วนใหญ่ จึงเกิดเป้าหมายร่วมกัน สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นการประสานความร่วมมือ ทำให้เกิดความราบรื่น และความถูกต้องในการดำเนินการออกแบบและการผลิตผลิตภัณฑ์ (Shih & Chen, 2013), (Ji,Jin, Wang & Chen, 2014)

จากปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยผู้วิจัยจึงนำเทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นเทคนิคที่ศึกษาถึงความต้องการของลูกค้า โดยนำข้อมูลปัญหาความต้องการที่แท้จริงจากลูกค้าศึกษา และประเมินค่าเพื่อให้ทราบความต้องการของลูกค้าส่วนใดมีความสำคัญมากที่สุด และจะใช้เทคนิคการแก้ปัญหาด้วยวิธีใดในการตอบสนองต่อความต้องการเหล่านั้นของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่องทอง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์สามารถเข้าถึงความต้องการที่แท้จริงของลูกค้า

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่องคุณภาพบ้านเสม็ดงาม จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ สามารถแบ่งวิธีการดำเนินงานวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. สำรวจสภาพปัจจุบันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเสม็ดงาม จังหวัดจันทบุรี ซึ่งวัตถุประสงค์ของขั้นตอนนี้คือ จะทำการศึกษาตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการออกแบบ วิเคราะห์ และกำหนดความต้องการของลูกค้าที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องกับตัวผลิตภัณฑ์ โดยใช้คุณสมบัติพื้นฐานของผลิตภัณฑ์จากการสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแนวทางในการสำรวจความต้องการของลูกค้า

2. การเตรียมการก่อนการประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ (QFD) ก่อนที่จะมีการประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ (QFD) จะต้องมีการเตรียมการหรือทำการเตรียมข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำไปใช้ในเมทริกซ์การวางแผนผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นเมทริกซ์แรกของ QFD โดย 1) ทำการสำรวจความต้องการของลูกค้า เพื่อหาเสียงของลูกค้า (Voice of Customer)

เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่องด้วยการสัมภาษณ์ พูดคุย และแบบสอบถามกับสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนบ้านเสม็ดงาม จำนวน 20 คน และลูกค้า จำนวน 300 คน 2) นำเสียงความต้องการของลูกค้ามาจัดเรียงถ้อยคำใหม่ แล้วทำการจัดกลุ่มคุณลักษณะความต้องการของผลิตภัณฑ์ และการบริการโดยใช้เครื่องมือทางคุณภาพ คือ แผนผังกลุ่มเชื่อมโยง (Affinity Diagram) และแผนผังต้นไม้ (Tree Diagrams) มาช่วยในการจัดการข้อมูลเพื่อแก้ไขความสับสนและนำปัญหามาสร้างให้เกิดภาพที่ชัดเจนขึ้น 3) ทำการสร้างแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ทำการจัดกลุ่มคุณลักษณะความต้องการของผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่องแล้ว หลังจากนั้นก็ได้ทำการสร้างแบบสอบถามขึ้นมา 2 ชุด คือ แบบสอบถามเพื่อหาระดับความสำคัญของปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้กรอกแบบสอบถามในด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และแบบสอบถามเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจในปัจจัยต่างๆ ของผลิตภัณฑ์รูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชน และลูกค้าทำการประเมิน

3. หาค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ข้อมูลจากแบบสอบถามทั้ง 2 ชุดแล้ว ต่อไปก็จะทำการหาค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม และเนื่องจากข้อมูลจากแบบสอบถามมีลักษณะเป็นการเลือกให้ระดับคะแนน (Rating) จากข้อมูล (Data) ที่ได้รับ เพราะฉะนั้นในการสรุปค่าเฉลี่ยของกลุ่มข้อมูลประเภทนี้จะต้องทำการหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิต (Geometric Mean) จึงจะให้ค่าเฉลี่ยที่น่าเชื่อถือที่สุด และจากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าการหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิตจะมีการนิยมนำมาใช้มากที่สุด

4. การประยุกต์ใช้เมทริกซ์การวางแผนผลิตภัณฑ์ ในส่วนของเมทริกซ์การวางแผนผลิตภัณฑ์ (Product Planning) หรือบ้านแห่งคุณภาพ(HOQ) เริ่มจากการนำเสียงของลูกค้า (Voice of Customer) แปลงหน้าที่เป็นตัววัดผลงาน ซึ่งเป็นตัวแทนคุณลักษณะทางด้านคุณภาพ (SQCs) ที่จะแสดงออกมาในรูปของผลงานที่สามารถวัดค่าได้เช่น ข้อกำหนดทางเทคนิค (Technical Requirement) หลังจากได้ SQCs แล้วต่อไปก็จะทำการคำนวณหาค่าเป้าหมายและอัตราของการปรับปรุงอยู่ที่ตำแหน่งใด จากนั้นจะคำนวณค่าความสำคัญของตัววัดผลงาน ซึ่งทั้ง SQCs และค่าความสำคัญของตัววัดผลงานจะนำไปใช้ต่อไป

5. การออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่อง จากการสำรวจเก็บข้อมูลและประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพเพื่อทำการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่อง คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบ และได้คัดเลือกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะใช้เป็นต้นแบบ จากนั้นจึงดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์ตามที่ได้ออกแบบไว้ต่อไป

6. การประเมินความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ หลังจากทำการออกแบบและผลิตผลิตภัณฑ์เสร็จแล้ว จะดำเนินการออกแบบแบบสอบถามที่ 2 เพื่อสำรวจเปรียบเทียบระดับคะแนนความพึง

พอใจในคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์รูปแบบเก่า และรูปแบบใหม่ โดยทำการลงพื้นที่เก็บข้อมูลกลุ่มผู้ผลิต และผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่อง โดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชุมชนมะม่วงอกร่องทองคุณภาพบ้านเสม็ดงาม จังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการสำรวจความต้องการของลูกค้า

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาประเภทของประดับตกแต่ง ผลจากการสำรวจสามารถแบ่งออกความต้องการได้เป็น 7 กลุ่มหลักคือ ด้านรูปแบบ กลิ่น รสชาติ ความสะอาด วัตถุดิบ ราคา และบรรจุภัณฑ์ และได้ความต้องการของลูกค้าทั้งหมด 14 ความต้องการ หลังจากนั้นนำความต้องการของลูกค้าที่ผ่านการวิเคราะห์รวมความต้องการที่คล้ายกันหรือซ้ำซ้อนกันมาจัดทำแบบสอบถาม เพื่อสำรวจระดับความสำคัญของปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่องว่ามีผลต่อความพึงพอใจได้มากน้อยเพียงใด โดยได้ทำการรวบรวมข้อมูลความต้องการของลูกค้า

จากนั้นนำความต้องการของลูกค้าทั้ง 14 ความต้องการมาจัดทำแบบสอบถาม และทำการรวบรวมข้อมูลความต้องการขอลูกค้าจากแบบสอบถาม จำนวน 300 ตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งนำไปให้ในการประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ

2. ผลการประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ

หลังจากที่ได้มีการจัดเตรียมข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพแล้ว ต่อไปจะนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาเข้าสู่เมทริกซ์การวางแผนผลิตภัณฑ์หรือบ้านคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดของผลการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

2.1 ความต้องการของลูกค้า เป็นการนำความต้องการของลูกค้าที่ได้ทำการจัดเรียงถ้อยคำใหม่ผ่านการจัดกลุ่มความต้องการโดยใช้แผนผังกลุ่มเชื่อมโยง และนำกลุ่มของความต้องการมาวิเคราะห์รวมความต้องการที่คล้ายกันหรือซ้ำซ้อนเข้าด้วยกันโดยใช้แผนผังต้นไม้ มาใส่ทางด้านซ้ายมือของเมทริกซ์การวางแผนผลิตภัณฑ์ผลที่ได้แสดงดังตารางที่ 1

2.2 การสร้างเมทริกซ์การวางแผน หลังจากที่ได้ความต้องการของลูกค้าแล้วจะนำค่า IMP ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยเรขาคณิตที่ได้จากแบบสอบถาม มาใส่ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าแต่ละตัว แสดงดังตารางที่ 1

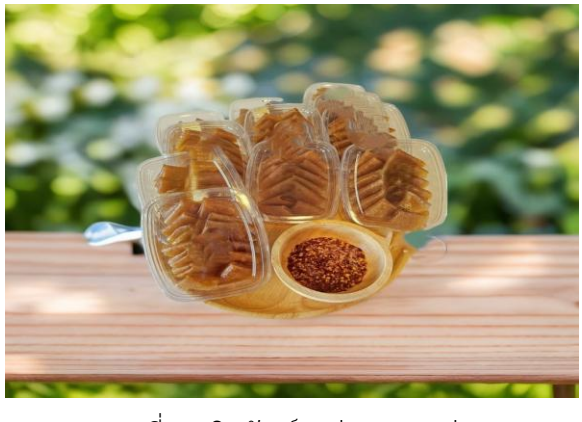
2.3 ข้อกำหนดทางเทคนิคที่ต้องการ เป็นเทคนิคที่ได้จากการระดมสมองของทีมผู้วิจัยผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิต ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ และผู้เกี่ยวข้อง ช่วยกันวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ เพื่อหาเทคนิคที่จะสามารถทำ ให้ตอบสนองในแต่ละความต้องการของลูกค้าได้ จากนั้นได้ทำการกำหนดเป้าหมายทางด้านเทคนิค โดยได้พยายามกำหนดให้เป็นค่าที่สามารถวัดได้ นอกจากนี้ได้ทำการกำหนดค่าการเคลื่อนไหวของค่าเป้าหมายเพื่อให้ทราบถึงทิศทางในการปรับปรุง ซึ่งสามารถกำหนดข้อกำหนดทางเทคนิคได้ 18 ข้อกำหนด ผลที่ได้แสดงดังภาพที่ 1

2.4 เมทริกซ์ความสัมพันธ์ เป็นการให้คะแนนความสัมพันธ์ระหว่างส่วนที่ 1 (ความต้องการของลูกค้า) และส่วนที่ 3 (ข้อกำหนดทางเทคนิค) ของเมทริกซ์การวางแผนผลิตภัณฑ์ โดยได้ผลจากการให้คะแนนความสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ แสดงดังตารางที่ 1 ซึ่งในการให้คะแนนในที่นี้จะทำการเปรียบเทียบแบบเป็นคู่โดยการใช้การระดมสมองของทีมผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องปั้นดินเผา ตลอดจนฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยประเด็นใดมีความสัมพันธ์กันมากจะให้คะแนน 9 สัมพันธ์ปานกลางให้คะแนน 3 ความสัมพันธ์น้อยให้คะแนน 1 และหากไม่สัมพันธ์กันก็ไม่ต้องระบุเครื่องหมาย

2.5 ความเกี่ยวเนื่องในทางเทคนิค ในส่วนนี้จะทำการระดมสมองของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ของเทคนิคต่างๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า

3. ผลการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่อง

หลังจากทำการสำรวจเก็บข้อมูลและประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพเพื่อทำการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่อง จนได้ข้อกำหนดทางเทคนิคด้านต่างๆ ประกอบกับการค้นหาแรงบันดาลใจและการถ่ายทอดแรงบันดาลใจสู่การออกแบบ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ โดยคณะผู้วิจัยและทีมออกแบบผลิตภัณฑ์ได้ดำเนินการออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์มะม่วงกวนอกร่อง

อภิปรายผล

การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่องโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ

1. การสำรวจความต้องการของลูกค้า โดยรวบรวมความต้องการของลูกค้า 14 ประการ โดยจัดกลุ่มความต้องการที่คล้ายกันเพื่อลดความซ้ำซ้อน แล้วจัดทำแบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ โดยใช้ค่าเฉลี่ยเรขาคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

2. การประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพ (Quality Function Deployment - QFD) ตามความต้องการของลูกค้า: วิเคราะห์และจัดกลุ่มความต้องการเพื่อใช้ในเมทริกซ์การวางแผนผลิตภัณฑ์ (House of Quality) การสร้างเมทริกซ์การวางแผน ใช้ค่า IMP (ค่าเฉลี่ยเรขาคณิต) เพื่อเชื่อมโยงกับความต้องการของลูกค้า ข้อกำหนดทางเทคนิค ระดมสมองเพื่อกำหนดเป้าหมายทางเทคนิคที่สามารถวัดได้ และกำหนดทิศทางการปรับปรุง เมทริกซ์ความสัมพันธ์ประเมินความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของลูกค้าและข้อกำหนดทางเทคนิค โดยให้คะแนนตามระดับความสัมพันธ์ ความเกี่ยวเนื่องทางเทคนิค วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเทคนิคต่างๆ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการ

3. การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่อง โดยผสมผสานข้อมูลจากการสำรวจและการประยุกต์ QFD เพื่อกำหนดข้อกำหนดทางเทคนิค ใช้แรงบันดาลใจและการถ่ายทอดสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ตลอดจนการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในกระบวนการออกแบบ ช่วยเพิ่มความเหมาะสมและการยอมรับของผลิตภัณฑ์

เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่องได้ โดยเริ่มจากการออกแบบแบบสอบถาม แล้วทำการสำรวจความต้องการของลูก เพื่อนำความต้องการเหล่านั้นมาจัดเรียงถ้อยคำ ใหม่และจัดกลุ่มคุณลักษณะของความต้องการ แบ่งออกได้เป็น 7 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 14 ความต้องการ จากผลการศึกษาพบว่า ค่า IMP หรือ ค่าความสำคัญสูงสุด 2 อันดับแรกคือ มีความสะอาด (9.11) และมีคุณค่าทางโภชนาการ (8.86) แสดงให้เห็นว่าลูกค้าให้ความสำคัญด้านความสะอาดและวัตถุดิบ กล่าวคือในมุมมองของลูกค้าผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่องสามารถตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้าได้ ซึ่งคำนึงถึงความสะอาดควบคู่ไปกับวัตถุที่เป็นธรรมชาติ สดใหม่ เป็นเรื่องแรก ส่วนด้านที่มีค่า IMP ต่ำที่สุด คือ เนื้อสัมผัสเรียบเนียน (7.27) แสดงให้เห็นว่าความต้องการของผู้บริโภครูปแบบในเรื่องเนื้อสัมผัสของมะม่วงเป็นประเด็นสำคัญประเด็นแรกๆ ในการตัดสินใจซื้อสินค้าในหมวดดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษา

ของสินีนาถ เริ่มลาวรรณ (2567) พบว่า ผู้บริโภคมีความต้องการมะม่วงแปรรูปเพิ่มขึ้นโดยให้ความสำคัญกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์และสะอาดเป็นหลัก

ในส่วนถัดมาคือ ข้อกำหนดทางเทคนิคที่ต้องการ จากงานวิจัยนี้สามารถกำหนดข้อกำหนดในส่วนนี้ได้ 18 ข้อกำหนด จากนั้นทำการวิเคราะห์เมทริกซ์ความสัมพันธ์ ความเกี่ยวเนื่องในทางเทคนิค รวมไปถึงการคำนวณหาลำดับความสำคัญของความสัมพันธ์พบว่าคะแนนที่มากที่สุดคือ ข้อกำหนดทางเทคนิคด้านวัตถุดิบสดใหม่ (13.60%) ซึ่งเกิดจากข้อกำหนดทางเทคนิคด้านวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะความต้องการของลูกค้ามากที่สุด เป็นการแสดงให้เห็นว่าข้อกำหนดทางเทคนิคด้านวัตถุดิบสดใหม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้มากที่สุด จึงทำให้มีความสำคัญมากที่สุด ส่วนอันดับสุดท้ายเป็นข้อกำหนดเทคนิคด้านบรรจุภัณฑ์ที่สะดวกต่อการขนส่งและบรรจุภัณฑ์ที่มีสีสันสวยงาม (1.60%) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าข้อกำหนดเทคนิคด้านบรรจุภัณฑ์สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้น้อยที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ นิลุบล วิโรจน์ฐิติยวงศ์ และคณะ (2566) พบว่า การตัดสินใจซื้อสินค้าเกษตรประเภทมะม่วงของผู้บริโภค เน้นความสดใหม่ ไม่มีแมลง หรือหนอน ผิวสวย เป็นเรื่องสำคัญสำคัญแรก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการประยุกต์ใช้เทคนิคการแปลงหน้าที่เชิงคุณภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่อง กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนมะม่วงอกร่องทองคุณภาพบ้านเสม็ดงาม จังหวัดจันทบุรีสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ซึ่งสามารถให้ความรู้และประสบการณ์ในหลากหลายมิติ ทั้งด้านกระบวนการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบท้องถิ่น ดังนี้ 1) กระบวนการผลิตและการจัดการคุณภาพ การเลือกมะม่วงอกร่องที่สุกในระดับที่เหมาะสมเพื่อให้ได้รสชาติที่หวานหอมตามธรรมชาติ การกวนมะม่วงเพื่อคงรสชาติและกลิ่นหอม โดยใช้วิธีการที่ช่วยรักษาคุณค่าทางโภชนาการ การควบคุมอุณหภูมิและเวลาในการกวนเพื่อป้องกันการไหม้หรือเปลี่ยนแปลงสี และการเลือกบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม เช่น บรรจุภัณฑ์ที่ป้องกันความชื้นและแสง เพื่อรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงอกร่องโดยการเพิ่มรสชาติใหม่ เช่น มะม่วงกวนพริกเกลือเพื่อเพิ่มความหลากหลาย รวมทั้งการพัฒนามะม่วงกวนในรูปแบบการพับสามเหลี่ยมหรือแท่งเพื่อความสะดวกในการรับประทาน และ 3) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน โดยการส่งเสริมการใช้มะม่วงจากเกษตรกรในท้องถิ่น และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาผลิตภัณฑ์มะม่วงกวนอกร่องไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับธุรกิจ แต่ยังสร้างมูลค่าเพิ่ม

ให้กับวัตถุดิบท้องถิ่น และส่งเสริมความยั่งยืนในชุมชน โดยการบูรณาการความรู้ในด้านการผลิต การตลาดและการจัดการธุรกิจเข้าด้วยกัน

เอกสารอ้างอิง

เพ็ญทิวา คุณวัฒน์. (2566). *อกร่องบ้านเสม็ดงาม หนึ่งเดียว จันทบุรี มะม่วงน้ำกร่อย อร่อย หวานเฉียบ*. เข้าถึงได้จาก https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_212587

นิลุบล วิโรจน์ฐิติยวงศ์ พร้อมพร ภูวดิน ติณกร ภูวดิน อัมพาพร ลีลามโนธรรม และนรรัฐ รื่นกวี. *กระบวนการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าผลิตภัณฑ์มะม่วงโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา*. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 17(1), 99-113.

สินีนาถ เริ่มลาวรรณ. (2567). พฤติกรรมการเลือกซื้อมะม่วงและผลิตภัณฑ์แปรรูปมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารการจัดการและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, *10*(2), 185-198.

Shih, H.S. & Chen, S.H. (2013). A Conceptual Design of a Mobile Healthcare Device-An Application of Three-stage QFD with ANP and TRIZ. International *Journal of Operations Research*, *10*(2), 80-91.

Ji,P., Jin, J., Wang,T.& Chen,Y. (2014). QuantificationandIntegrationofKano's Model Into QFD for Optimizing Product Design. *International Journal of Production Research*, *52*(21), 6335-6348.

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา

A MODEL OF CAPABILITY DEVELOPMENT OF KILANUPATTHAKA MONK IN NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

[1]พระธนธาดา รตนปณฺโญ (ซุ่นกลาง), [2]เบญจมาศ สุวรรณวงศ์ และ [3]พระมหาสุพร รกฺขิตธมฺโม.

[1]Phra Thanathada Rattanapanyo (Sunklang), [2]Benjamas Suwannawong, And [3]Phramaha Suporn Rakkhitadhammo,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavityalaya University, Thailand

[1]thanasunk@gmail.com

Received: December 27, 2024; **Revised**: January 5, 2025; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง วัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาสมรรถนะพระคิลานุปัฏฐาก 2) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อศึกษานำเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ภาคสนาม การพัฒนาสมรรถนะพระคิลานุปัฏฐาก มีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลผู้ป่วยและการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย และสถานการณ์สุขภาพ ที่เชื่อมโยงกับกิจวัตร 10 อย่างของพระสงฆ์ ตระหนักถึงความจำเป็นในการดูแลพระสงฆ์ตามแนวทางธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติและสามารถการประเมินสภาวะและ พฤติกรรมสุขภาพของตนเองและเรียนรู้การประเมินความรู้สึกของผู้รับการช่วยเหลือดูแลได้ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา พระคิลานุปัฏฐาก มีทักษะ มี

---

[1] นิสิตหลักสูตรพุทธดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

[2] อาจารย์ ดร.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

ประสบการณ์ในการปฏิบัติการและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัย และให้คำแนะนำดูแลพระสงฆ์ภายในวัด และชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับโรคที่พบบ่อยในกลุ่มพระสงฆ์ พฤติกรรมเสี่ยง การป้องกัน การส่งเสริมสุขภาพและการดูแลเบื้องต้น ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยระยะสุดท้าย พระคิลานุปัฏฐาก มีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ มีความรู้ ความเข้าใจในองค์ประกอบและความสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพดูแลพระสงฆ์ สามารถนำความรู้ที่ได้ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการดูแลพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรม สามารถนำความรู้ที่ได้ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการดูแลพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและถูกต้องตามหลักวิชาการ อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การพัฒนาสมรรถนะ,พระคิลานุปัฏฐาก, นครราชสีมา

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study development of Kilanupatthaka monk's capability, 2) to study a model of capability development of Kilanupatthaka monk in Nakhonratchasima province, and 3) to propose the model of capability development of Kilanupatthaka monk in Nakhonratchasima province.The results of the study were found that: Development of Kilanupatthaka monk's capability is concerned with knowledge and understanding in the health of monks and the sick according to the principles of Dhaamm and Vinaya. The Kilanupatthaka monk must realize the significance of the monk's healthcare based on The National Sangha Health Constitution and he also must be able to estimate his own health conditions and of the sick under his care. A model of capability development of Kilanupatthaka monk in Nakhonratchasima province places a focus on diseases often found in monks, risky behavior, prevention, fundamental healthcare and End-of-Life Care. Furthermore, the Kilanupatthaka monk must have skills in building participation of community and network in monks' healthcare and be able to apply the knowledge from his training to take care the sick monks rightly and effectively according to the principles of Dhamma and Vinaya. The capability development of Kilanupatthaka monk in Nakhonratchasima province covers development of knowledge and skills in healthcare, application of the knowledge and skills in the real situation according to the Dhamma and Vinaya principles and academic principles and building participation and network of monks in Sangha healthcare. The Kilanupatthaka monk can take care and apply his knowledge and skills in taking care of

the sick monks appropriately and effectively according to the principles of Dhamma and Vinaya.

Keywords: Capability development, Kilanupatthaka monk, Nakhonratchasima

บทนำ

เรื่องของสุขภาพของพระสงฆ์ส่วนใหญ่จึงขาดการดูแลอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากบางพื้นที่ในส่วนของชุมชนชนบท เมื่อมีพระภิกษุผู้มีอายุมากเกิดเจ็บป่วยอาพาธ ในขั้นแรกที่สามารถดูแลตัวเองได้ ยังสามารถปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ได้ก็ยังไม่เป็นปัญหา แต่หากเมื่อโรคภัยต่าง ๆ รุมเร้ามากยิ่งขึ้น จนกระทั่งบางรูปมีความจำเป็นต้องลาสิกขาเพื่อกลับไปอยู่บ้านเพื่อให้ลูกหลานดูแลได้ง่ายขึ้น จึงเป็นภาพที่เห็นได้บ่อยครั้ง ซึ่งในการปฏิบัติอย่างนี้ดูจะย้อนแย้งกับข้อความที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดาผู้คอยพยาบาล ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาลพวกเธอภิกษุทั้งหลาย ผู้จะพยาบาลเราก็จงพยาบาลภิกษุไข้เถิด ถ้ามีอุปัชฌาย์อุปัชฌาย์พึงพยาบาลภิกษุไข้นั้นจนตลอดชีวิต” (วิ.ม. (ไทย) 5/38/179) นี้เป็นคำกล่าวที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ ในทางตรงกันข้ามกับปัจจุบันเนื่องด้วยปัจจัยต่างๆ ที่มีผลส่งให้การปฏิบัติตามข้อความนี้ย่อมทำให้เป็นรูปธรรมได้ค่อนข้างยาก นอกจากว่าให้พระสงฆ์นั้นได้มีการศึกษาได้มีความเข้าใจในบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม โดยยึดหลักสำคัญคือใช้ทางธรรมนำทางโลก (พระพรหมวชิรญาน), (2560: 2) นี้อาจจะเป็นแนวทางในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ที่สามารถทำให้เป็นรูปธรรมได้อย่างยั่งยืนก็เป็นได้ โดยการอาศัยบริบทในทางสังคมในหลายๆส่วนช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมกำลังของกันและกัน เป็นแรงผลักดันให้แต่ละภาคส่วนมีกำลังในการพัฒนาศักยภาพในการดูแลพระสงฆ์ต่อไป (สำนักงาน คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2562)

พระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนั้นมีการดำเนินชีวิตที่มีความแตกต่างจากสมัยพุทธกาลเป็นอย่างมากและมีผลต่อการดูแลรักษาสุขภาพ (อุทัย สุดสุข), (2552: 284) เนื่องด้วยจากสภาพสังคมในปัจจุบันพระสงฆ์มีความสะดวกสบายจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมเมือง ยกตัวอย่างเช่น พฤติกรรมในการบริโภคต่าง ๆ จากเมื่อสมัยก่อนญาติโยมพากันทำอาหารอันมีความประณีตและครบถ้วนด้วยคุณค่าทางโภชนาต่าง ๆ ซึ่งมีความตรงข้ามกับในสังคมปัจจุบัน ญาติโยมก็ยังมีศรัทธาตั้งมั่นในการสร้างบุญกุศลเช่นเดิม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อสุขภาพพระสงฆ์โดยทางตรงที่สุดก็ว่าได้ เพราะพระสงฆ์นั้นแทบจะไม่มีโอกาสในการเลือกฉันได้เลย ในกรณีพระสงฆ์ที่อยู่ต่างจังหวัด (พระอธิการเฉลิม กนฺตสาโร), (2022: 282) เพราะในเรื่องของอาหารบิณฑบาตนี้ก็มีจำนวนไม่ได้มากมายอย่างเช่นในชุมชนเมืองใหญ่ รวมไปจนถึงในปัจจุบันนี้เวชภัณฑ์โอสถต่าง ๆ จึง

มีความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาศักยภาพเพิ่มเติมเสริมความรู้ให้แก่พระสงฆ์ผู้มีจิตอาสาสมัครเพื่อดูแลสุขภาพพระสงฆ์ด้วยกัน จะต้องมีความรู้ด้านสุขภาพมากกว่าพระสงฆ์ทั่วไป เพื่อคอยดูแลและส่งเสริมสร้างสุขภาพตนเอง อุปัชฌาย์ อาจารย์และสหธรรมิก ที่เอื้อต่อพระธรรมวินัย โดยใช้ประโยชน์ความรู้ด้านสุขภาพจากการอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐากได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม (พระครูสังฆรักษ์วรท อภิวโร), (25566: 1)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา ว่าสามารถนำไปปรับปรุงเพิ่มกระบวนและหาแนวทางการมีบทบาทส่วนร่วมของชุมชนและสังคมสืบต่อไปเพื่อสุขภาพของพระสงฆ์ที่ดีขึ้นและการเข้าถึงการบริการทางสุขภาพได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาสมรรถนะพระคิลานุปัฏฐาก
2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุสงฆ์ใน จังหวัดนครราชสีมา โดยแบ่งการศึกษา 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอพิมาย และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ได้แก่ พระสังฆาธิการ นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญและพระสงฆ์ คือ 1) พระสังฆาธิการ 20 รูป 2) นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน 3) พระคิลานุปัฏฐาก 20 รูป รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 45 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาหลักแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและประกอบการอธิบายโดยศึกษาจาก ศึกษาค้นคว้าและรวมรวมข้อมูล จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราวิชาการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่าง ๆที่เกี่ยวข้อง ความหมาย ความเป็นมาและความสำคัญ บทบาท

และหน้าที่ของการเป็นพระคิลานุปัฏฐาก จุดมุ่งหมายของพระคิลานุปัฏฐาก และหลักพุทธธรรมสำหรับการเป็นพระคิลานุปัฏฐากสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมาต่อไปในอนาคต

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ นามสกุล เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา

4.3 วิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป พรรณนาและอธิบายผลต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับสุขภาวะองค์รวม (Holistic Health)

คำว่า สุขภาพว่าเป็นสมรรถนะของแต่ละบุคคลทั้งด้านสังคมและการคิดวิเคราะห์ที่กำหนดแรงจูงใจและความสามารถของบุคคลในการเข้าถึง ทำความเข้าใจ ประเมิน และใช้สารสนเทศด้านสุขภาพตามความต้องการ เพื่อส่งเสริมและรักษาสุขภาพของตนเองให้รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจปัจจัยที่กำหนดสุขภาพ การเปลี่ยนทัศนคติและการจูงใจในการส่งเสริมพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งความรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมและรักษาสุขภาพ

ในคัมภีร์พระไตรปิฎกมีคำกล่าวที่บ่งถึงภาวการณ์มีสุขภาพกายดี มีอยู่ 2 คำ คือ คำว่า “อัปปาพาโธ” มีความเจ็บป่วยน้อย หรือ “อัปปาตังโก” มีโรคน้อย เช่น “ภิกษุในธรรมวินัยนี้... เป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง” (ม.ม. (ไทย) 13/379/464) ภาวะความมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีควบคู่กันไปเป็นความหมายที่สมบูรณ์ สูงสุดในพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีโรคทางกายเกิดขึ้นก็สามารถพัฒนาด้านจิตใจไว้ได้เพราะ มุ่งให้ความสำคัญทางด้านจิตใจเป็นพิเศษ ดังพุทธภาษิตที่ว่า “ใจเป็นผู้นำสรรพสิ่ง”(องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/53/92)พระพุทธเจ้า ตรัสถึงความสำคัญของการมีสุขภาพร่างกายดีไม่มีโรคภัยเบียดเบียน ว่า เป็นช่วงเวลาที่เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรอย่างยิ่ง หากร่างกายเจ็บป่วยไม่อาจเยียวยาได้ แล้ว พระองค์จะทรงมุ่งเน้นการเยียวยาทางด้านจิตใจเป็นหลัก ดังเรื่องที่ปรากฏว่า ครั้งหนึ่งมีภิกษุทุพพลภาพป่วยหนักระยะสุดท้าย พระพุทธเจ้าทรงเยียวยารักษาด้านจิตใจ ทรงมีพระดำรัสว่า “แม้ร่างกายจะเจ็บหนักแต่ยังสามารถพัฒนาให้ไปสู่การบรรลุธรรมได้” (องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/121/201)

องค์การอนามัยโลก ปี 2491 ให้ความหมายว่าสุขภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม และจิตใจประกอบกัน โดยไม่หมายเฉพาะแต่เพียงการปราศจาก โรคภัยไข้เจ็บหรือพิการเท่านั้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่า สุขภาวะ เป็น คำเดียวกันในภาษาบาลีแต่ภาษาไทยแผลง ว เป็น พ เป็นคำว่า สุขภาพ(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต),(2548: 6)

กล่าวโดยสรุป สุขภาวะ คือ เป็นการดูแล ไม่ว่าทางด้านร่างกาย สังคม และจิตใจ มนุษย์ทุกคนจำต้องปฏิบัติประยุกต์ใช้หลักธรรม การส่งเสริมกำลังใจให้ก มีความหวังที่จะดูแลรักษาใจซึ่งถือว่าสำคัญที่สุด เพื่อผู้ป่วยสามารถประคองจิตที่ดีของตนได้ตลอดไป จนกว่าจะสิ้นชีวิตหรือหากประคองจิตได้ถึงขั้นสูงสุด คือ การบรรลุธรรมได้พร้อมกับการสิ้นชีวิต ที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า “ชีวิตสมสีสี” ถือว่าเป็นการบรรลุเป้าหมายชีวิตในโอกาสสุดท้ายที่สูงสุด

2. ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา

จากศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา การทำงานของพระคิลานุปัฏฐากภายใต้โครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ พบว่าการทำงานนั้นขาดความต่อเนื่องในด้านของการประสานการทำงานที่เชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การทำงานไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน พระคิลานุปัฏฐากที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 30 รูป

การขาดองค์ความรู้ในเรื่องของการดูแลผู้ป่วยอาพาธ พระคิลานุปัฏฐากผู้บวชใหม่ยังต้องศึกษาหลักพระธรรมวินัยเพิ่มเติมโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ที่จะต้องบูรณาการหลักพระธรรมวินัยกับศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ ในประเด็นสำคัญคือ ความสอดคล้องกับแนวคิดโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ ที่มุ่งหมายโดยยึดหลักการสำคัญ คือ การใช้ทางธรรมนำทางโลกโดยกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก 3 ประเด็นเป้าหมายคือ

1) เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก มีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลผู้ป่วยและการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย

2) เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก มีทักษะมีประสบการณ์ในการปฏิบัติการและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัยและให้คำแนะนำดูแลพระสงฆ์ภายในวัดและชุมชน

3) เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก มีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญาและทางสังคม ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้พระแข็งแรงวัดมั่นคงชุมชนเป็นสุข

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการพัฒนาพื้นฐานของพระคิลานุปัฏฐาก เพื่อที่จะนำมาสร้างกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา สามารถอธิบายได้ดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 คณะสงฆ์ หน่วยงาน องค์กรรัฐ เอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชน เพื่อวางแผนกำหนดประชุมเตรียมความพร้อมชี้แจงในการดำเนินการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์

ขั้นตอนที่ 2 ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาโครงการ/กิจกรรมอบรม ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากโดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์พระคิลานุปัฏฐาก

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างความร่วมมือในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอันจะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ประเด็นที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลผู้ป่วยและการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย

จากการสัมภาษณ์พระคิลานุปัฏฐาก เป็นข้อมูลที่บ่งชี้ว่ายังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักพระธรรมวินัยและต้องใช้เวลาในการศึกษาอีกมาก เนื่องจากการศึกษาเรื่องพระธรรมวินัยต้องมีความตั้งใจจริงและเพียรศึกษาถึงจะเข้าใจอย่างถูกต้องและอาจเป็นเรื่องยากสำหรับบางรูปเพราะไม่มีพื้นฐานด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา การศึกษาเรื่องหลักพระธรรมวินัยต้องศึกษาจากแหล่งข้อมูลปมภูมิคือพระไตรปิฎกด้วย ซึ่งหลายรูปอาจมองว่าเป็นเรื่องยากในการอ่านคัมภีร์ทำให้ความสนใจในการศึกษาลดลงขาดแรงจูงใจในการศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมด้านการศึกษาพระธรรมวินัยให้กับพระบวชใหม่มากขึ้น เนื่องจากว่าการดูแลสุขภาพพระสงฆ์นั้นต้อง

ยึดตามหลักพระธรรมวินัยก่อนแล้วจึงนำมาบูรณาการกับวิธีการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบัน ที่สามารถส่งเสริมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ได้อย่างเหมาะสม

สรุปว่าจากประเด็นนี้คือ การที่พระสงฆ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพและจะต้องมีความรู้แบบบูรณาการสอดคล้องกันทั้งวิธีการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัยและวิธีการดูแลสุขภาพตามหลักการแพทย์สมัยใหม่ด้วย เพื่อให้มีความรู้เท่าทันสถานการณ์สุขภาพและภัยคุกคามคือโรคต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ประเด็นที่ 2 เรื่องทักษะประสบการณ์ในการปฏิบัติการและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัยและให้คำแนะนำดูแลพระสงฆ์ภายในวัดและชุมชน พบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านการดูแลสุขภาพมาก่อนไม่ว่าจะเป็นด้านการดูแลสุขภาพพระสงฆ์หรือการดูแลสุขภาพแก่บุคคลทั่วไปโดยส่วนมากจะมีองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพตนเองเบื้องต้น แต่ไม่ได้ถึงขนาดที่เป็นองค์ความรู้เชิงลึก เพราะว่าไม่เคยเกี่ยวข้องหรือทำงานในส่วนนี้ แต่อาจให้ความช่วยเหลือปฐมพยาบาลกันได้ในเบื้องต้นกรณีพระสงฆ์มีการเจ็บป่วยฉุกเฉินที่ไม่รุนแรงมากนัก เช่น อาการหน้ามืดเป็นลมเป็นไข้หรือปวดหัวตัวร้อนเป็นต้น คณะสงฆ์จึงอาจต้องเน้นและส่งเสริมการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในวัดให้มากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้พระสงฆ์หรือสามเณรดูแลอุปัฏฐากกันเองก่อน เพื่อบรรเทาเหตุการณ์ฉุกเฉินได้ในบางครั้ง

ประเด็นที่ 3 การพัฒนาศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ พบว่าปัจจุบันเรามีความต้องการอย่างมากในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์และการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ด้วยกันเอง จึงเห็นในความสำคัญของพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพและต้องการพัฒนาการมีส่วนร่วมเครือข่ายของหน่วยงานสาธารณสุขในจังหวัดนครราชสีมาให้เห็นเป็นรูปธรรม ในการสร้างนโยบายและขับเคลื่อนนโยบายการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในระดับจังหวัด เพื่อลดปัญหาการอาพาธและการมรณภาพของพระสงฆ์ซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันโดยใช้หลัก 5 ร. คือ สะอาดร่มรื่น สงบร่มเย็น สุขภาพร่วมสร้าง ศิลปะร่วมจิต (วิญญาณ) และชาวประชาร่วมพัฒนา ให้สามารถบริหารจัดการสุขภาพได้ด้วยตนเอง เพิ่มความรอบรู้ด้านสุขภาพ สร้างชุมชนท้องถิ่นและองค์กรรอบรู้สุขภาพ สู่วัดรอบรู้สุขภาพ (Health Literate Temple) รณรงค์ให้ชุมชนจัดงานบุญปลอดเหล้า ถวายอาหารสุขภาพ เป็นต้น วัดควรร่วมกับภาคีเครือข่าย อาทิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สสส. และพระสงฆ์นักพัฒนาพัฒนาหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.) เพื่อส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ภายในวัดให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพและขับเคลื่อนการดำเนินงานธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 องค์ความรู้จากการประชุมในขั้นตอนที่ 2 นี้ จะนำไปสู่การเขียนและพัฒนาโครงการให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3 กิจกรรมพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก โดยทำการร่างกิจกรรมฯ โดยการมีส่วนร่วมจากองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นการเขียนร่างโครงการและกิจกรรมที่เกิดมาจากองค์ความรู้ที่ได้จากการดำเนินการในขั้นตอนที่ ๒ จากนั้นนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีความรู้ความชำนาญ การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากได้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ

(1) องค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลผู้ป่วยและการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย

(2) ทักษะ ประสบการณ์ในการปฏิบัติการและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัยและให้คำแนะนำดูแลพระสงฆ์ภายในวัด และชุมชน และ

(3) ศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิตทางปัญญาและทางสังคม ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพโดยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชนทำให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข เป็นต้นแบบและแนวทางในการพัฒนาเชิงนโยบายต่อไปในอนาคต

3. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา

การทำงานของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันเป็นการทำงานตามปฏิทินการปฏิบัติงานของโครงการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ดังนั้นจึงเป็นการทำงานเป็นการเฉพาะกิจ ที่ทำงานประจำคือวัดสังกัดของตน ดังนั้นจึงเป็นการทำงานแบบอิสระ ไม่ได้มีลักษณะของการทำงานประจำแบบสำนักงาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการเสนอเชิงนโยบายและหลักการให้มีการจัดตั้งสำนักงานพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเต็มที่ การขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์หรือการทำงานของพระคิลานุปัฏฐากอำเภอเมือง อำเภอพิมาย และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ในปัจจุบันไม่จัดว่าเป็นระยะแรกเริ่มและไม่ถึงขั้นทำมาหลายปี คือทำมาประมาณ 4 ถึง 5 ปีแล้ว จุดอ่อนของการทำงานอย่างหนึ่งคือการไม่มีสำนักงานพระคิลานุปัฏฐากประจำอำเภอ หมายความว่าควรมีที่ตั้งสำนักงานและมีการทำงานประจำไม่ใช่การประสานงาน และทำงานเฉพาะเวลาทำกิจกรรมเท่านั้น ซึ่งจะทำให้ได้ปริมาณและคุณภาพงานกว่าปัจจุบันต้องการให้มีศูนย์หรือสำนักงานพระคิลานุปัฏฐากประจำอำเภอการทำงานจึงจะได้ผลดี เพราะเมื่อมีการทำงานประจำจะทำให้มีกระบวนการทำงาน

ผู้วิจัยได้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ ใน 3 ประเด็นคือ 1) สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลผู้ป่วยและการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย 2) สร้างทักษะ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติการและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัยและให้คำแนะนำดูแลพระสงฆ์ภายในวัดและชุมชน

และ 3) ศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ โดยในกิจกรรมครั้งนี้มีพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของเข้าร่วมทั้งหมดจำนวน 30 รูป โดยพระสงฆ์ทุกรูป เป็นผู้ที่เคยผ่านการอบรมพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของคณะสงฆ์มาแล้วครั้งแรกในปี 2561 และสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ต่อเนื่อง เพื่อสนองงานคณะสงฆ์ในระดับอำเภอต่อไป

อภิปรายผล

1. การพัฒนาสมรรถนะพระคิลานุปัฏฐาก พระคิลานุปัฏฐากของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา เป็นกระบวนการที่มีฐานข้อมูลความต้องการในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของพระคิลานุปัฏฐาก ภายใต้โครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง อำเภอพิมาย และ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา คือ การทำงานนั้นขาดความต่อเนื่องในด้านเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การทำงานไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ที่จะต้องบูรณาการหลักพระธรรมวินัยกับศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ ในประเด็นสำคัญ โดยกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก 3 ประเด็น เป้าหมายคือ 1) เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก มีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแล เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐากมีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกองสี ญาณธโร (พรมโพธิ์) (2560: 1) “ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนา” นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระจิรวัฒน์ โอภาโส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักธรรมและการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในคิริมานันทสูตร”ผลการวิจัยพบว่าความทุกข์ตามที่ปรากฏในอริยสัจ 4 ย่อมหนีกฎนี้ไปไม่พ้นตราบใดที่ยังมีขันธ์ ๕ อยู่ย่อมหนีไม่พ้นอย่างแน่นอน ทั้งนี้การออกกำลังกายในรูปใดหรือใช้กิจกรรมใดเป็นสื่อก็ได้ โดยผลของการออกกำลังกายจะช่วยทำให้ร่างกายเกิดความแข็งแรงสมบูรณ์ช่วยลดความเสี่ยงและปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรคเรื้อรังได้ (สุเอ็ด คชเสนี), (2531: 340)

2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา การทำงานของพระคิลานุปัฏฐากภายใต้โครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ พบว่าการทำงานนั้นขาดความต่อเนื่องในด้านของการประสานการทำงานที่เชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การทำงานไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน พระคิลานุปัฏฐากที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 30 รูป ยังไม่สามารถทำงานได้เต็มที่เนื่องด้วยข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดองค์ความรู้ในเรื่องของการดูแลผู้ป่วยอาพาธ และต้องศึกษาหลักพระธรรมวินัยเพิ่มเติมโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ที่จะต้องบูรณาการหลักพระธรรมวินัยกับศาสตร์สมัยใหม่เข้ามา

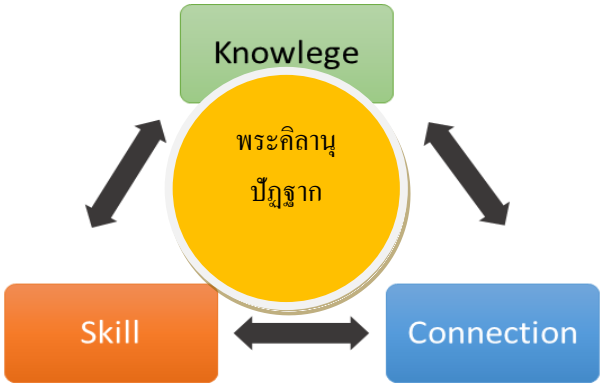
ประยุกต์ใช้ ในประเด็นสำคัญ การทำงานของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันเป็นการทำงานตามปฏิทินการปฏิบัติงานของโครงการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ดังนั้นจึงเป็นการทำงานเป็นการเฉพาะกิจ ที่ทำงานประจำคือ วัดสังกัดของตน

3. เสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดนครราชสีมาผู้วิจัยจึงต้องการเสนอเชิงนโยบายและหลักการให้มีการจัดตั้งสำนักงานพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเต็มที่ ซึ่งจะทำให้การทำงานหรือขับเคลื่อนโครงการมีความเจริญก้าวหน้าตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาอรรถพล เตชพโล (ปานกลิ่น), (2563: 1) ศึกษา“พุทธวิธีส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” ซึ่งพบว่าการผสมผสานแนวคิดธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ พ.ศ.2560 กับแนวคิดของโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของคณะสงฆ์อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ คือ การใช้แนวคิด “พระคิลานุปัฏฐาก” เป็นพุทธวิธีส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ มีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระอธิการเฉลิม กนฺตสาโร), (2562: 2) การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย” ซึ่งพบว่า“วัดส่ง เสริมสุขภาพจึงเป็นอีกโครงการหนึ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ โดยมีบริบทต่างๆ ที่จัดเป็นระบบในการดูแลจัดการสภาพแวดล้อมระบบนิเวศภายในวัด

ดังนั้น ควรได้มีการจัดตั้งสำนักงานพระคิลานุปัฏฐาก เพราะจะเป็นการได้อาศัยรูปแบบบังคับให้มีการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะทำให้ได้ปริมาณและคุณภาพงานมากขึ้น อนึ่งแม้จะเป็นการทำงานตามนโยบายและทำงานแบบจิตอาสา แต่ก็ควรได้มีการส่งเสริมเพิ่มขวัญกำลังใจในการทำงานด้วย โดยการตั้งกองทุนส่งเสริมการทำงาน ซึ่งจัดว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงจะเป็นการได้ส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบครบวงจร

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ “หลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระสงฆ์อาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพ–อสส.)” มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ ใน ๓ ประเด็นเป้าหมาย และผลการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ KSC Model ดังนี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคิลานุปัฏฐาก

1) พระคิลานุปัฏฐากมีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลผู้ป่วยและการดูแสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัยและธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์

2) พระคิลานุปัฏฐาก มีทักษะมีประสบการณ์ในการปฏิบัติการและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัยและให้คำแนะนำดูแลพระสงฆ์ภายในวัด

3) พระคิลานุปัฏฐาก มีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบและความสำคัญของการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพสู่ “วัด”รอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Temple) และมีทักษะในการส่งเสริมสุขภาพดูแลพระสงฆ์สามารถนำความรู้ที่ได้ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการดูแลพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและถูกต้องตามหลักวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2565). อรรถกาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). พุทธธรรม ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). *สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ".* พุทธจักร, ปีที่ 59 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2548) : 5.

พระพรหมวชิรญาน, (2560). *ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560.* กรุงเทพฯ: บริษัท โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์ จำกัด.

พระกองสี ญาณธโร (พรมโพธิ์). (2560) *ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระใบฎีกาอรรถพล เตชพโล (ปานกลิ่น) และคณะ.(2563) .*พุทธวิธีส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการเฉลิม กนฺตสาโร. *พระคิลานุปัฏฐาก: บทบาทการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์ 282* วารสารวิจยวิชาการ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2565) : 5

วรศักดิ์ เพียรชอบ.(2553). *หลักและวิธีการสอนวิชาพลศึกษา.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุเอ็ด คชเสนี. (2531). *กรณีศึกษาโรคเรื้อรัง : โรคหัวใจขาดเลือด. คลินิก,* ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม 2531) :340.

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย.(2540). *คู่มือการส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

อุทัย สุดสุข. (2552). *สาธารณสุขในพระไตรปิฎก บูรณาการสู่สุขภาพที่ดี ชีวีมีสุข.* นนทบุรี: เทพประทานการพิมพ์.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การสืบสานอาหารสี่เผ่าตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ

THE CONTINUATION OF FOUR ETHNIC CUISINES IN ALIGNMENT WITH THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY IN SISAKET PROVINCE

[1]พัชรา ปราชญ์เวทย์, [2]ชลธิชา โรจน์แสง และ [3]นภวรรณ ชาติมนตรี

[1]Patchara Pratwet, [2]Chonthicha Rojanasang and [3]Noppawan Chatmontree

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

Sisaket Rajabhat University, Thailand

[1]noppawan.c@sskru.ac.th, [2]chonthicha.thicha@gmail.com

Received: December 28, 2024; **Revised**: January 21, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมการปรุงอาหารของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษา และผู้เข้าร่วมโครงการ ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมการปรุงอาหารของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งประกอบด้วยอาหารชนเผ่าเขมรคือ อันซอมสเล็กโดง หรือข้าวต้มใบมะพร้าว และแกงไก่ใส่กล้วย อาหารชนเผ่าส่วย(กูย) คือ ละแวกะปู และแกงขี้เหล็กใส่ไข่มดแดง อาหารชนเผ่าลาว คือ ไก่ย่างไม้มะดัน หมกหมู และส้มตำ อาหารชนเผ่าเยอ หมาน้อย และแกงหน่อไม้ 2) ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้การใช้กิจกรรมเป็นฐาน พบว่าระดับความคิดเห็น ความพึงพอใจรวมทุกด้านโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดคือมีค่าเฉลี่ย 4.58 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.25 ซึ่งนักศึกษาและผู้เข้าร่วมโครงการ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาประกอบการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องรวมทั้งมีการอนุรักษ์ รักษา สืบทอด

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพัฒนาชุมชน คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นบ้าน ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในสังคมไทย พร้อมทั้งรณรงค์ ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนเห็นคุณค่าของอาหารพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนเอง

คำสำคัญ: อาหารสี่เผ่า, เศรษฐกิจพอเพียง, จังหวัดศรีสะเกษ

Abstract

This research aims to: 1) study the learning process of culinary culture among the four ethnic groups in Sisaket Province. 2) to examine the satisfaction of students and participants who attended the training program after the transfer of knowledge. The research findings revealed that 1) The learning process of the culinary culture of the four ethnic groups in Sisaket Province consisted of the following Khmer ethnic group: Signature dishes include Ansom Slek Dong (sticky rice wrapped in coconut leaves) and chicken curry with bananas. Suay (Kui) ethnic group: Featured dishes are Laweakapoo (fermented crab dish) and Kaeng Khi Lek Sai Khai Mot Daeng (cassia leaf curry with ant eggs). Lao ethnic group: Popular dishes include grilled chicken with madan wood, Mok Moo (steamed pork wrapped in banana leaves), and papaya salad (Som Tum). Your ethnic group: Traditional dishes include Man Noi (a local herb dish) and bamboo shoot curry (Kaeng Nor Mai). 2) The satisfaction of the target group participating in the training after the transfer of knowledge through activity-based learning was found to be at the highest level overall, with a mean score of 4.58 and a standard deviation of 0.25. The students and participants in the program were able to effectively and accurately apply the knowledge gained to enhance their teaching practices. Additionally, the program contributed to the preservation, conservation, and transmission of local culinary wisdom, highlighting the uniqueness of the region's traditional foods. These efforts have increased awareness and recognition of local cuisine in Thai society. Furthermore, the program promoted campaigns to encourage children, youth, and the general public to appreciate the value of their own local traditional foods.

Keywords: Four tribes food, sufficiency economy, Sisaket province

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือที่คุ้นปากชาวไทยว่า ภาคอีสาน เป็นดินแดนที่มีความแห้งแล้ง นั่นจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้อาหารพื้นเมืองของท้องถิ่นนี้เป็นอาหารพวกแมลงหลายชนิดเสียส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นแหล่งโปรตีนที่หล่อเลี้ยงชีวิตคนในภูมิภาคนี้ อีกทั้งอาหารอีสานส่วนใหญ่จะมีข้าวเหนียวเป็นอาหารจากหลัก ส่วนพืชผักและเนื้อสัตว์ที่นำมาใช้ประกอบอาหารนั้นก็จะได้มาจากภายในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้อย่างที่ทุกคนทราบดีว่า อาหารอีสานมักจะใช้ปลาร้าเป็นเครื่องปรุงรสในอาหารเกือบทุกชนิดและมักรับประทานคู่กับผักสด ซึ่งและปลาร้านี้เองยังเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความรุ่มรวยทางวัฒนธรรมในการถนอมอาหาร เพื่อให้มีรับประทานไปได้นาน ๆ อีกด้วย อาหารประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรสชาติเด่น จากรสเค็มจากน้ำปลาร้า รสเผ็ดจากพริกสด และพริกแห้ง รวมถึงรสเปรี้ยวจากผักพื้นบ้าน นอกจากนี้ลักษณะของอาหารประจำภาคส่วนใหญ่ยังมีลักษณะแห้ง ข้น มีน้ำขลุกขลิกและใช้ปลาร้าเป็นเครื่องปรุงอาหารแทบทุกชนิดดังที่กล่าวไป ไม่ว่าจะเป็น ซุปหน่อไม้ อ่อม หมก น้ำพริกต่างๆ รวมทั้งไปส้มตำ อาหารจานเด่นในสำรับอาหารของภูมิภาคแห่งนี้ อาหารอีสานอย่างเห็นได้ชัดโดยการใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติและการใช้ปลาร้าเป็นเครื่องปรุงหลักในบางครั้งอาจหมายถึงหน่อไม้ออออมและน้ำพริกต่าง (ทัศนีย์ นาคุณทรง และคณะ, 2559) ส่วนปลาร้าในอาหารอีสานยังสะท้อนแสงถึงวิธีการถนอมอาหารเชื่อถือเป็นเวลานานและข้อมูลสำคัญในเรื่องรสชาติของอาหาร (ศรุดา นิติวรการ, 2557) นอกเหนือจากอาหารพื้นบ้านและอาหารอีสานยังมีการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นอย่างแมลงปลาและพืชพื้นบ้านที่ช่วยเสริมโปรตีนในอาหาร

วัฒนธรรมด้านอาหาร ซึ่งวัฒนธรรมด้านอาหารของคนไทยนั้นก็มีมาตั้งแต่สมัยอดีตจนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะอาหารการกินที่แตกต่างกันออกไป แต่โดยรวมแล้วเราจะเรียกว่าวัฒนธรรมอาหารไทย ซึ่งอาหารไทยนั้นมีมากมายที่ขึ้นชื่อของไทย และโด่งดังไปทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็น ต้มยำกุ้ง ผัดไทย เป็นต้น อาหารถือเป็นวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งของไทย ที่คนไทยควรให้ความสำคัญและถือว่าอาหารไทยก็ไม่แพ้อาหารของชนชาติใดประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีวิถีชีวิตที่ผูกติดกับทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างหลากหลาย ทั้งในเขตที่ราบ ในแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร อาศัยลำน้ำสำคัญ เช่น ชี มูล สงคราม โขง เป็นต้น และชุมชนที่อาศัยในเขตภูเขาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเทือกเขาภูพานและเทือกเขาเพชรบูรณ์ ซึ่งความแตกต่างของทรัพยากรธรรมชาติทำให้ระบบอาหารและรูปแบบการจัดการอาหารของชุมชนแตกต่างกันไปด้วย แต่เดิมในช่วงที่ทรัพยากรธรรมชาติยังอุดมสมบูรณ์ อาหารจากธรรมชาติมีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์มาก ชาวบ้านจะหาอาหารจากแหล่งอาหารธรรมชาติเท่าที่จำเป็นที่จะบริโภคในแต่ละวันเท่านั้น เช่น การหาปลาจากแม่น้ำ ไม่จำเป็นต้องจับปลามาขังทรมานไว้ และหากวันใดจับปลาได้มากก็แปรรูป

เป็นปลาร้าหรือปลาแห้งไว้บริโภคได้นาน ส่งผลให้ชาวบ้านพึ่งพาอาหารจากตลาดน้อยมาก ชาวบ้านจะ “ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก”สวนหลังบ้านมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นแหล่งอาหารประจำครัวเรือน ชาวบ้านมีฐานคิดสำคัญเกี่ยวกับการผลิตอาหาร คือ ผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภคมีเหลือแบ่งปันให้ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านและทำบุญคนอีสานมีวิถีการหาอยู่หากิน ที่ผูกพันกับการเกษตรและใกล้ชิดกับธรรมชาติ อาหารอีสานจึงแสดงถึงวิถีชีวิตของคนอีสานที่ใช้ชีวิตแบบเฮ็ดอยู่ เฮ็ดกิน การหาอยู่ หากินแบบผลิตเองและพึ่งพิงธรรมชาติ อาหารอีสานส่วนใหญ่จึงปรุงจากพืชผัก สัตว์ป่า สัตว์น้ำ ตามท้องนา ป่าเขา และสายน้ำ รอบถิ่นฐาน เป็นเมนูอาหารหลากรสหลายประเภท ที่ยังคงกลิ่น และรสชาติแท้ๆ ของทั้งพืชและสัตว์ที่ถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังโลดเต้นอยู่ในสำรับประจำวันของลูกอีสานอย่างแท้จริง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ ซึ่งส่งผลต่อความเป็นอยู่ของชาวศรีสะเกษ รวมถึงส่วนความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีก็ส่งผลให้ศรีสะเกษเป็นแหล่งรวมของชาติพันธุ์หลายกลุ่มอันนำไปสู่วัฒนธรรมอันหลากหลายของศรีสะเกษทางวัฒนธรรม โดยรวมชาติพันธุ์ ลาว เขมร ส่วย เยอ ด้วยกัน แต่อย่างไรก็ดีวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ที่มีร่วมกันของชาวศรีสะเกษ คือ วัฒนธรรมด้านอาหาร ซึ่งมีเอกลักษณ์แตกต่างไปตามชาติพันธุ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวชนบทของอีสานอย่างแท้จริง และมีการถ่ายทอดแก่ลูกหลานจนสั่งสมเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอด จากบรรพบุรุษรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เป็นเสมือนมรดกทางวัฒนธรรม (Festus, 2013)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเพณีด้านอาหารมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึง สนใจที่จะศึกษา “การสืบสานอาหารสี่เผ่าตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ ”เพื่อความภาคภูมิใจและรักษาไว้ไม่ให้เสื่อมสูญในฐานะที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่สั่งสมและสืบทอดต่อกันไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมการปรุงอาหารของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาและผู้เข้าร่วมโครงการ ที่เข้าฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การสืบสานอาหารสี่เผ่าตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาที่เรียนในรายวิชาภาษา และวัฒนธรรมสำหรับครู รหัส 1055108 ภาคเรียนที่ 1/ 2565 จำนวน 100 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารระดับคณะ จำนวน 1 คน อาจารย์คณะครุศาสตร์ จำนวน 3 คน บุคลากรสายสนับสนุนของคณะ จำนวน 4 คน และตัวแทนนักศึกษาคณะครุศาสตร์ จำนวน 10 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือแบบสอบถาม (Questionnaire) ความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แบบสอบถามเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถามตามวิธีของ ลิเคิร์ท (Likerts Scales) (Likert, R. 1967)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured) ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวัตถุประสงค์ แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดของเรื่องที่ศึกษา และคำนิยามศัพท์ปฏิบัติการ โดยการสอบถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูงเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูงเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสืบสานอาหารสี่เผ่าตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ สรุป วิเคราะห์แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การสืบสานอาหารสี่เผ่าตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ สรุปผลวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมการปรุงอาหารของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ ได้ดำนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ขั้นตอนการร่วมกันวางแผน (Plan) วางการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ขั้นตอนนี้เป็นการวางแผนการดำเนินการโดยมี

ขั้นตอน พบว่า การประชุมปรึกษาร่วมกันระหว่างประชุมปรึกษาร่วมกันระหว่างผู้บริหาร อาจารย์และเจ้าหน้าที่คณะที่รับผิดชอบงานและปราชญ์ชนเผ่าด้านการพัฒนาอาหารและด้านการจัดกิจกรรม ทั้งหมด 20 คน แล้วขยายผลสู่นักศึกษาได้รับความร่วมมือและสนับสนุนการเป็นอย่างดี และนำเสนอผู้บริหารเพื่อพิจารณาเห็นชอบโครงการวิจัยได้รับการอนุมัติโครงการ ผู้รับผิดชอบโครงการจึงได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแต่ละงานแต่กิจกรรมตามความเหมาะสม แล้วสร้างความเข้าใจกับนักเรียนเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินการติดต่อประสานงานเตรียมความพร้อม ทั้งด้านสถานที่ และกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ และวิธีประเมินผล ตามลำดับ

1.2 ขั้นตอนการปฏิบัติการ (action) ขั้นการจัดการด้านการปรุงอาหารสำหรับปราชญ์ชนเผ่าในแต่ละเผ่าและขั้นการจัดการถ่ายวิดิทัศน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษได้ปฏิบัติงานตามแผนงานที่วางไว้โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน คือ การบันทึกเสนอผู้บริหารเพื่อขออนุญาตดำเนินการ พบว่า ได้รับการอนุญาตและให้ดำเนินการ และผลการดำเนินการกิจกรรมพัฒนาจัดอบรมกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ในระหว่างภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2566 โดยมีนักศึกษาที่เรียนในรายวิชาภาษา และวัฒนธรรมสำหรับครู รหัส 1055108 ภาคเรียนที่1/ 2565 จำนวน 100 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีกิจกรรมสาธิตด้านอาหารดำเนินการเป็น 4 ชนเผ่า ได้แก่ อาหารชนเผ่าเขมรคือ อันซอมสเล็กโดง หรือข้าวต้มใบมะพร้าว และ แกงไก่ใส่กล้วย อาหารชนเผ่าส่วย(กูย) คือ ละแวกะปู และแกงขี้เหล็กใส่ไข่มดแดง อาหารชนเผ่าลาว คือ ไก่ย่างไม้มะดัน หมกหมู และส้มตำ อาหารชนเผ่าเยอ หมาน้อยและแกงหน่อไม้ พบว่า กิจกรรมการจัดอบรม นักศึกษา/ผู้ร่วมกิจกรรมให้ความร่วมมือและสนใจในการดำเนินกิจกรรมด้วยดี ทุกคน

1.3 ขั้นตอนการสังเกต (observation) จากการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อประเมินผลที่เกิดขึ้นพบว่า การจัดกิจกรรมดำเนินไปตามแผนที่กำหนดไว้ แต่ระยะเวลาในอบรมและวัสดุที่ใช้แต่ละกิจกรรมน้อยไม่เพียงพอจึงทำให้เกิดความล่าช้าชิ้นงานที่ไม่ได้มาตรฐาน/อีกทั้งนักศึกษาบางคนขาดความชำนาญบางทักษะ เช่นการร่วมทำอาหารจึงต้องอาศัยเพื่อนในกลุ่มช่วยเหลือวุ่นวายและการถ่ายทำวิดีทัศน์ที่ยังไม่ตรงเป้าหมายอย่างแท้จริง

1.4 ขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflecting) โดยจัดประชุมกลุ่มย่อย จากการสังเกตการณ์ และ สรุปผลการดำเนินงาน ผลการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยสังเคราะห์แล้วเขียน เป็นสรุปผล และจัดทำเป็นเอกสาร เมื่อคณะกรรมการฝ่ายประเมินผลการจัดกิจกรรมสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านกิจกรรมและคณะกรรมการฝ่ายประเมินผลการจัดกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ได้ทำการสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะกลุ่มงานผู้รับผิดชอบจึงได้นำ

สารสนเทศที่ได้มาปรับปรุงนำเสนอต่อผู้บริหารและเผยแพร่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบและนำผลการทำเนินงานมากปรับปรุงพัฒนาการงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ผลศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน จากการฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการปรุงอาหารชนเผ่าและการถ่ายวิดีทัศน์ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำนวน 100 คน เพื่อสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์ มีผลวิเคราะห์ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลกระบวนการจัดกิจกรรมการปรุงอาหารชนเผ่า

รายการ	ระดับความพึงพอใจ $\overline{X}$/(S.D.)	แปลผล
ด้านการฝึกอบรม		
1. เนื้อหาในการฝึกอบรมตรงกับวัตถุประสงค์	4.58(0.23)	มากที่สุด
2. ระยะเวลาในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	4.45(0.21)	มาก
3. รูปแบบและวิธีการฝึกอบรมมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน	4.58(0.27)	มากที่สุด
4. คุณภาพของเอกสารประกอบการฝึกอบรม	4.45(0.22)	มาก
5. หลักสูตรเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของท่าน	4.74(0.22)	มากที่สุด
6. ท่านสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากโครงการนี้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน	4.68(0.26)	มากที่สุด
7. วัสดุที่ใช้ทำหาได้ง่าย	4.39(0.32)	มาก
ด้านวิทยากร		
1. ความสามารถในการถ่ายทอด/สื่อสาร/ความเข้าใจ	4.64(0.25)	มากที่สุด
2. การเรียงลำดับบรรยายเนื้อหาได้ครบถ้วน	4.55(0.22)	มากที่สุด
3. การเปิดโอกาสให้ซักถามและแสดงความคิดเห็น	4.55(0.28)	มากที่สุด
4. การตอบคำถามได้ตรงประเด็นชัดเจน	4.58(0.27)	มากที่สุด
5. ใช้เวลาเหมาะสม	4.58(0.28)	มากที่สุด
ด้านความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการฝึกอบรม		
1. ความรู้ก่อนฝึกอบรม	4.39(0.32)	มาก
2. ความรู้หลังการฝึกอบรม	4.74(0.22)	มากที่สุด
สรุป	**4.58**(0.25)	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินการจัดกิจกรรมการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มีความพึงพอใจโดยเรียงลำดับ ความพอใจจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ หลักสูตรเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของท่าน ($\overline{X}$ = 4.74, S.D.=0.23) (94.80%) และความรู้หลังการฝึกอบรม ($\overline{X}$ = 4.74,S.D.=0.23) (94.80%) ความสามารถในการ

ถ่ายทอด/สื่อสาร/ความเข้าใจ ($\overline{X}$ = 4.64, S.D.=0.25) (92.80%) น้อยที่สุด คือ ความรู้ก่อนฝึกอบรม ($\overline{X}$ = 4.39, S.D.=0.32) (87.80%) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษา การสืบสานอาหารสี่เผ่าตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมการปรุงอาหารของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ ผลศึกษา “สืบสานอาหารสี่เผ่าตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ”พบว่าคนชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมด้านการับประทานอาหารที่มีการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษด้วยกันทุกท้องถิ่น และมีความเชื่อเรื่องต่างๆ ในการประกอบอาหาร นั้นแตกต่างกันออกไปตามสภาพของวัฒนธรรมที่รับมาจากบรรพบุรุษในอดีต ซึ่งเป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อชนเผ่าอันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติจนกลายเป็นอาหารประจำท้องถิ่นและถ่ายทอดกันมา นอกจากนี้สิ่งที่นำมาบริโภคในปัจจุบันเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงสถานภาพทางสังคมของผู้บริโภคและเจ้าภาพผู้ทำให้เกิดการบริโภคในโอกาสพิเศษ ประการที่สองอาหารพื้นบ้านอีสานมีคุณค่าด้านสมุนไพร คือสามารถรักษาอาการโรคและบำรุงร่างกายได้ด้วยสรรพคุณของพืชผักธรรมชาติ และรสฝาด รสขม รสเผ็ด รสเปรี้ยว รสจืด รสหวานซึ่งมีความสัมพันธ์กับสรรพคุณยา ประการที่สาม สิ่งที่นำมาบริโภคเป็นอาหารแม้หาง่ายแต่มีคุณค่าทางอาหารสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารประเภทแมงและผักพื้นบ้าน ประการที่สี่ การถนอมอาหารการปรุงแต่งอาหารของชาวอีสานมีรสมีกลิ่นมีสีสันที่ดึงดูดใจผู้บริโภค วิธีปรุงแต่งอาหารแสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน วิธีปรุงอาหารที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นปรากฏในการลาบ การซุบ การตำส้ม การอ่อม การเอาะ การจ่อม การแจ่วและการหมัก คุณค่าที่เด่นทำให้ต่างประเทศและในประเทศมีธุรกิจร้านอาหารอีสานเช่นเดียวกับในภาคอีสาน ดังนั้นการบริโภคอาหารของชาวอีสานจึงเป็นการสืบสานภูมิปัญญาและมรดกจากธรรมชาติสอดคล้องดังงานวิจัยของณิชมน ภมรและพัชรี ตันติวิภาวิน (2563) การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านภาคเหนือตอนบนของไทย พบว่า ผลการวิจัยพบว่า (1) จากกระแสการไหลบ่าของวัฒนธรรมข้ามชาติดังที่มักปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน การถ่ายทอดวัฒนธรรมอาหารเหนือ คนในครอบครัวจึงมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอาหารให้แก่สมาชิกในครอบครัวของตนเอง เพื่อรักษาสืบทอดวัฒนธรรมอาหารล้านนาอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังทำให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของภาวะโลกที่ส่งผลกระทบต่อคนในท้องถิ่นอีกด้วย ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จะดำรงอยู่หรือสูญหายไปหรือไม่ ขึ้นอยู่กับครอบครัวและชุมชนรวมไปถึงคนในรุ่นต่อๆ มาด้วย (2) ลักษณะของการถ่ายทอดความรู้ด้านอาหารพื้นเมือง/พื้นบ้าน/

การเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ เพื่อสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนของภาคเหนือตอนบนของไทย จำเป็นต้องสร้างความมั่นคงด้านอาหารตามรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นบ้านดั้งเดิมที่เหมาะสมกับบริบทและสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวเหนือ (3) การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นบ้านเป็นองค์ความรู้ที่สั่งสมมาแต่ละท้องถิ่นในแต่ละยุค โดยความรู้เหล่านั้นมักอยู่ในรูปแบบฝังลึกในตัวบุคคล ถ้าไม่มีการถ่ายทอดก็จะสูญหายไปกับบุคคลเหล่านั้น ดังนั้น องค์ความรู้ด้านอาหารพื้นบ้านจึงสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาเป็นความรู้แบบชัดแจ้งเพื่อการนำไปพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยที่ไม่ทิ้งความอาหารเหนือของไทย

กระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมการปรุงอาหาร การวางแผนในขั้นตอนนี้ส่วนใหญ่ในกลุ่มจะร่วมกันวางแผนการทำงานโดยการศึกษาวัฒนธรรมอาหารที่ต้องการเรียนรู้เป็นอาหารพื้นบ้านหรืออาหารการกินตามประเพณีเพื่อเลือกเมนู, การพิจารณาแกนกลางใน ทำอาหารเพื่อเตรียมวัตถุดิบที่จำเป็นในการสนับสนุนการปฏิบัติตามขั้นตอนการปฏิบัติและดำเนินการเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางวัฒนธรรมการปฏิบัติในขั้นตอนนี้นักศึกษาจะดำเนินการตามแผนที่นำทางโดยส่วนใหญ่จะเน้นงานในกลุ่ม จุดเริ่มต้นและเพื่อให้ขั้นตอนนี้เป็นคุณสมบัติหรือส่วนประกอบเป็นประเพณีของชุมชน การสังเกตนี่เป็นสิ่งที่สังเกตได้จากการปฏิบัติตามกฎระเบียบของกิจกรรมต่างๆ เช่น การดูวิธีการปรุงอาหารจากประสบการณ์ของปราชญ์หรือผู้ปฏิบัติงานที่มีความสำคัญมากในท้องถิ่นผู้เรียนจะได้เรียนรู้เทคนิคต่างๆ เช่น วิธีการปรุงรสชาติให้ผู้ชมมองว่าวัตถุดิบมีความสำคัญและมีความแตกต่างที่แตกต่างกันออกไป โดยทั่วไปจะสังเกตเห็นและเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการกินและเสิร์ฟอาหารทุกอย่าง การสะท้อนเพื่อหาแนวทางในการนำเสนอสิ่งนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสะท้อนผลการเรียนรู้และการปฏิบัติต่างๆ ในลักษณะพูดคุยหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ความรู้ที่จำเป็นในการเรียนการสอนในผู้สอน วิธีการเรียนการสอน การดำริการดำเนินงานสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการสะท้อนแสงสะท้อนผลนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม สอดคล้องกับภาสกร นันทพานิชและคณะ (2554) ที่จากผลการศึกษาเรื่องการส่งเสริมการบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการพัฒนาชนบทเชิงบูรณาการ :กรณีศึกษาตำบลหนองค้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ได้เสนอว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือประชาชน ในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการทั้งด้านสุขภาพ ด้านการเกษตร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฯ เกิดแผนพัฒนาสุขภาวะชุมชนโดยมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนและเชื่อมประสานเครือข่ายเพื่อดำเนินงานตามแผนพัฒนาที่ชุมชนได้ร่วมกำหนดขึ้น และบทบาทและหน้าที่ของทุนวัฒนธรรมที่มีผลต่อวิถีชีวิตเรื่อง การสร้างความยั่งยืนนอกจากจะเกิดกิจกรรมแล้ว เครือข่ายเองจะต้องมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน อาจจะมาเป็นตัวเงินที่เกิดจากการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือประโยชน์จากการยกระดับเป็นชุมชนท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรม และที่สำคัญชาวบ้านจะต้องทราบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมจะเกิดผลดีตามมาได้อย่างไร

2. ผลการประเมินการจัดกิจกรรมการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มีความพึงพอใจโดยเรียงลำดับ ความพอใจจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ หลักสูตรเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของท่านและความรู้หลังการฝึกอบรม ความสามารถในการถ่ายทอด/สื่อสาร/ความเข้าใจ น้อยที่สุด คือ ความรู้ก่อนฝึกอบรม ตามลำดับ อาจเป็นเพราะผู้เข้าร่วมขาดการเตรียมความพร้อมหรือไม่ได้รับข้อมูลพื้นฐานที่ชัดเจนก่อนการฝึกอบรม ทำให้ความรู้ก่อนเริ่มต้นอยู่ในระดับต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับช่วงหลังฝึกอบรมที่มีความเข้าใจและความสามารถพัฒนาอย่างชัดเจน หลักสูตรที่เอื้ออำนวยและกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะระหว่างการอบรม ส่งผลให้ผู้เข้ารู้สึกพึงพอใจในผลลัพธ์ที่ได้รับมากกว่า นอกจากนี้ การเน้นถ่ายทอดหรือสื่อสารในระหว่างการฝึกอบรมอาจช่วยเสริมการเรียนรู้ แต่การเตรียมพื้นฐานก่อนเริ่มต้นควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มความมั่นใจและความพร้อมในระยะแรกของกิจกรรม สอดคล้องกับภริมา วินิธาสถิตย์กุลและชนินันท์ แย้มขวัญยืน (2566) สำหรับความพึงพอใจนักศึกษา สาขาวิชาภาษาและการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยสวนดุสิต พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด อาจเชื่อมโยงจากการที่ผู้สอนได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (Active Learning) โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นจะต้องจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ทำให้นักศึกษาสนใจกับสิ่งที่ตนเองกำลังเรียนรู้ ได้ทำงานร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ ลัดดาวัลย์ สาระภัย (2560) ได้สำรวจความพึงพอใจของนักศึกษาในรายวิชาชีววิทยา เรื่อง การสังเคราะห์แสง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่นำกระบวนการเรียนรู้ แบบกระตือรือร้น (Active Learning) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Krajcovicova, B. & Capay, M. 2012)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. การใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น การเลือกวัตถุดิบจากธรรมชาติในชุมชนหมายถึงผักพื้นบ้านและวัตถุดิบที่หาได้ง่าย

2. กรรมวิธีการกินอาหารที่เข้มข้นการควบคุมแบบเรียบง่ายเน้นความสดใหม่ไม่จำเป็นต้องมีการใช้วัตถุดิบโดยตรง เช่น กะทิหรือส่วนผสมอื่น ๆ ที่ไม่จำเป็น

3. ค้นคว้าวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน อาหารแต่ละส่วนสะท้อนให้เห็นตามธรรมเนียมและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน

4. การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและต่อเนื่อง โดยไม่สร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

5. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และลงมือปฏิบัติเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างอาหารวัฒนธรรมและการบริการ

6. วิถีการกินอยู่อย่างสมดุล เพื่อความปลอดภัยเน้นวิถีการกินง่ายอยู่ง่าย ๆ ความเป็นความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและการพึ่งธรรมชาติเป็นหลัก

เอกสารอ้างอิง

ทัศนีย์ นาคุณทรง, ประสพสุข ฤทธิเดช, สุชาดา หวังสิทธิเดช, บงกชรัตน์ ศุภเกสร, วารินทิพย์ ศรีกุลา. (2559). *การพัฒนารูปแบบอาหารพื้นบ้านอีสานสำหรับเด็กปฐมวัย.*วารสารวิชาการ ฉบับพิเศษ ประจำปี 2559. 331-342.

ณิชมน ภมรและพัชรี ตันติวิภาวิน. (2563).*การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านภาคเหนือตอนบนของไทย.* วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, 6(2), 28–44.

ภริมา วินิธาสถิตย์กุล และชนินันท์ แย้มขวัญยืน. (2566). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจในการเรียนวิชาภาษามือเพื่อการสื่อสารโดยใช้การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (Active Learning) ของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาและการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้นปีที่ 3.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. *วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน*, 5(2), 93-105.

ภาสกร นันทพานิช และคณะ. (2554). *MBA Handbook : คู่มือสำหรับนักบริหารและนักศึกษาปริญญาโท*. กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ท จำกัด.

ลัดดาวัลย์ สาระภัย. (2560). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาเรื่อง การสังเคราะห์แสง ชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 5 โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ แบบกระตือรือร้น (Active Learning)* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ศรุดา นิติวรการ. (2557). *อาหารไทย: มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ.* วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 5(1), 171-179.

Festus, A. (2013). *Activity–Based Learning strategies in the mathematics classrooms.* Journal of Education and Practice, 4(3), 8-14.

Krajcovicova, B. & Capay, M. (2012) *Project based education of computer science using cross-curricular relations.* Procedia-Social and Behavioral Sciences, 47, 54-61.

Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale, in Attitude Theory and. Measurement*. New York: Wiley & Son.

แนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์

GUIDELINES FOR DEVELOPING PROFESSIONAL TEACHERS IN BUDDHIST STUDIES INTEGRATED WITH SOCIAL STUDIES IN THE CONTEXT OF MONASTIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS

[1]พระมหาอภิสิทธิ์ วุฑฺฒิสฺสโร (เจริญราช), [2]พระภานุพงศ์ มูลราช (ภทฺทโก),
[3]พระฟูตระกูล พุทฺธรกฺขิโต, (หลินภู) และ [4]สอาด ภูนาสรณ์

[1]Phramaha Aphisit Vuddhissaro (Jaroenrat), [2]Phra Phanuphong Munrat (Pattako), Phra Futrakool Buddhararakkhito (Linphoo) and Saard Poonasron

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahamakut Buddhist University, Thailand

[1]mahadee40@gmail.com

Received: December 28, 2024; **Revised**: January 23, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า 1.ผลการศึกษาคุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ คุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ พบว่าผู้ที่จะประกอบวิชาชีพครูต้องมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับสภาพสังคม

[1] ครู, โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์

[2] นักวิชาการอิสระ

[3] อาจารย์, ดร., สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[4] อาจารย์, ว่าที่ร้อยตรี, ดร., สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

และความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน โดยคุณลักษณะของครูที่ดีประกอบด้วย 1) มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ 2) มีทักษะการจัดการเรียนรู้ 3) มีคุณธรรมและจริยธรรม 4) มีความสามารถในการสื่อสาร 5) มีความรักและความมุ่งมั่นในวิชาชีพ 6) มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี 7) มีความอดทนและเข้าใจผู้เรียน 8) มีวิสัยทัศน์และสร้างแรงบันดาลใจ และสมรรถนะในวิชาชีพครูประกอบด้วย 1) สมรรถนะด้านความรู้ 2) สมรรถนะด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ 3) สมรรถนะด้านคุณธรรมและจริยธรรม 4) สมรรถนะในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 และ 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และการสื่อสาร 2. แนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ การพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ ควรดำเนินการตามแนวทางดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการ 2) การฝึกอบรมและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง 3) การพัฒนาทักษะการสอนและการใช้เทคโนโลยี 4) การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในครู 5) การวิจัยและพัฒนาตนเองของครู6) การประเมินผลและการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง และ7) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา, ครูมืออาชีพ, ด้านการสอนพระพุทธศาสนา, ศาสตร์สังคมศึกษา, สถาบันการศึกษาสงฆ์

Abstract

The research aims to: 1) Study the necessary characteristics and competencies for professional teachers in teaching Buddhism in the context of Buddhist educational institutions, and 2) Present guidelines for the development of professional teachers in teaching Buddhism by integrating social sciences to suit the context of Buddhist educational institutions. Research findings: 1. The necessary characteristics and competencies for professional teachers in teaching Buddhism in the context of Buddhist educational institutions: The study found that teachers in this profession must possess competencies that align with social conditions and changes in the modern era. The characteristics of a good teacher include: 1) Knowledge and competence in the profession, 2) Teaching skills, 3) Morality and ethics, 4) Communication skills, 5) Passion and dedication to the profession, 6) Flexibility and adaptability, 7) Patience and understanding of students, and 8) Vision and the ability to inspire. Competencies in the teaching profession include: 1) Knowledge competency, 2) Teaching management skills,

3) Morality and ethics competency, 4) Competency in living in the 21st century, and 5) Skills in using technology for learning and communication. 2. Guidelines for developing professional teachers in teaching Buddhism by integrating social sciences to suit the context of Buddhist educational institutions: The development of professional teachers in teaching Buddhism by integrating social sciences should be carried out according to the following guidelines: 1) Development of an integrated curriculum, 2) Continuous teacher training and development, 3) Development of teaching skills and technology use, 4) Promotion of morality and ethics among teachers, 5) Research and self-development by teachers, 6) Continuous evaluation and teacher development, and 7) Promotion of community and parental involvement.

Keywords: Development guidelines, Professional teachers, Teaching Buddhism, Social sciences, Buddhist educational institutions.

บทนำ

“ครู” ถือเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ระบบการศึกษาตลอดจนการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ต่อไปในอนาคต ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของครูให้มีสมรรถนะและมีความสามารถที่เพียงพอต่อการเป็นหนึ่งใน “เสาหลักแห่งการพัฒนาประเทศดังแนวพระราชดำริด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีพระราชดำริถึงครูว่า

“... ครูจะต้องเป็นผู้ประพฤติตนดีทั้งด้านวิชาการคือ ต้องฝึกฝนตนให้มีความชำนาญในด้านความรู้และวิธีสอน ส่วนด้านความประพฤติจะต้องเป็นคนที่พร้อมทั้งในด้านจิตใจและการปฏิบัติเพื่อที่จะเป็นแบบอย่างแก่ผู้พบเห็น เมื่อลูกศิษย์ได้เห็นและประทับใจในความสามารถและความดีของครูก็จะประพฤติตนตามแบบอย่าง...” (กระทรวงศึกษาธิการ, ออนไลน์)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ที่มุ่งจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ เปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยมีพันธกิจผลิตบัณฑิต วิจัย และพัฒนา ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และบริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้จัดการศึกษาตามแนวพระราชปณิธานของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส ซึ่งเป็นพระน้องยาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระดำริจัดตั้ง "มหามกุฏราชวิทยาลัย" เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นโดยมี

พระประสงค์ให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงสำหรับพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ โดยการศึกษาหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจและเข้าถึงพร้อมทั้งนำศาสตร์สมัยใหม่มายืนยันรับรองความเป็นมณีรัตนะแห่งพุทธธรรม แล้วเผยแผ่ต่อสังคมในรูปแบบการจัดการความรู้สู่สาธารณะ จากเหตุผลความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ในการจัดการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาจึงต้องปรับกลยุทธ์เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมโลก โดยเน้นการบูรณาการพระพุทธศาสนากับการจัดการเรียนรู้ภายใต้ปรัชญาสุภาษิตประจำมหาวิทยาลัย "วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐ" เทวมานุเส หมายถึง "ผู้สมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติที่ดีประเสริฐที่สุดในหมู่เทวดาและหมู่มนุษย์" หมายความว่าเป้าหมายในการสร้างคนจะต้องให้สมบูรณ์ครบทั้งความรู้และความประพฤติที่ดี (ความรู้คู่คุณธรรม) ในเวลาเดียวกัน (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,ออนไลน์)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตครูในด้านการผลิตครูที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นการอบรมและพัฒนานักศึกษาให้มีความรู้ลึกซึ้งในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ดังที่มหาวิทยาลัยส่งเสริมให้ครูที่จบการศึกษามีความสามารถในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์อื่น ๆ เช่น สังคมศึกษา จิตวิทยา และการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน มีการพัฒนาครูให้มีความเป็นผู้นำทางจริยธรรมและสังคมโดยมีบทบาทสำคัญในการผลิตครูที่ไม่เพียงแต่มีความรู้ทางวิชาการ แต่ยังมีบทบาทเป็นผู้นำทางจริยธรรมในสังคม ช่วยแก้ไขปัญหาสังคมและสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยได้รับการส่งเสริมให้มีทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและผู้เรียนให้มีความรู้ทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก การผลิตครูเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับสากล มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นการผลิตครูที่สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับสากล โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่สนใจศึกษาพระพุทธศาสนา เช่น การจัดหลักสูตรที่เน้นภาษาอังกฤษและหลักธรรมสากล ด้วยบทบาทเหล่านี้มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจึงเป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการผลิตครูที่ไม่เพียงแต่มีความเชี่ยวชาญทางวิชาการ แต่ยังเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยการจัดการศึกษาของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต ตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2565 ซึ่งหมวดวิชาเฉพาะ เป็นหมวดรายวิชาที่มุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติงานได้ โดยกำหนดประเภทของความรู้ที่ต้องมีแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) ความรู้เฉพาะตามศาสตร์สาขาวิชานั้น ๆ (Disciplinary Knowledges) นำไปกำหนดกลุ่มรายวิชาเฉพาะ 2) ความรู้สหวิทยาการ (Interdisciplinary) นำไปกำหนดกลุ่ม

รายวิชาเลือก 3) ความรู้ในเชิงปฏิบัติ (Practical Knowledges) นำไปกำหนดกลุ่มรายวิชาสหกิจศึกษา หรือฝึกงาน หรือฝึกสอน และรายวิชาต่าง ๆ ต้องกำหนดสอดคล้องสัมพันธ์กับ PLO ของหลักสูตรซึ่งเป็นไปตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ ตามกฎกระทรวงการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2564 ข้อ 10 ที่กำหนดให้กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาตามข้อ 3 (4) มีพันธกิจหลักและยุทธศาสตร์ที่มุ่งสู่การพัฒนาปัญญาด้วยหลักศาสนาผสานกับหลักวิชาการ โดยต้อง 1) มุ่งพัฒนาบัณฑิตให้เป็นผู้มีสติ ปัญญา และคุณธรรม ด้วยการจัดการเรียนการสอน ที่ผสานหลักศาสนากับหลักวิชาการ 2) ให้ความสำคัญกับการวิจัยและการสร้างนวัตกรรมโดยยึดหลักศาสนาปรับใช้หลักศาสนา ให้เหมาะกับสังคมที่เปลี่ยนไป และสร้างหลักวิชาการที่สอดคล้องกับหลักศาสนาเป็นทางเลือกคู่กับหลักวิชาการของประเทศตะวันตก 3) นำหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่าง ๆ มาชี้นำสังคมโดยมุ่งพัฒนาจิตใจ สติ ปัญญา และพฤติกรรมของประชาชนเพื่อให้เกิดสันติสุขและความสามัคคีของคนในชาติ โดยรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา และกลุ่มวิชาการสอนภาษาอังกฤษได้สอดคล้องสัมพันธ์กับ PLO ของหลักสูตรซึ่งเป็นไปตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ จึงจัดโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา และ หน่วยกิต ดังอัตลักษณ์ในการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 1) โดยการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์การศึกษา หลักสูตรมุ่งเน้นการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม โดยบูรณาการกับศาสตร์การศึกษาสมัยใหม่เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่สมดุล 2) โดยการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ของคณะศึกษาศาสตร์มุ่งสร้างครูที่มีคุณลักษณะของ "ครูต้นแบบ" ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมสูง พร้อมที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียนและสังคม 3) โดยการเน้นความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและสังคม หลักสูตรส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน โดยยึดหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน 4) โดยการพัฒนาครูที่เชี่ยวชาญในการสอนแบบบูรณาการผู้เรียนในหลักสูตรจะได้รับการฝึกฝนให้สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างศาสตร์พระพุทธศาสนาและศาสตร์อื่น ๆ เช่น สังคมศึกษา ภาษา และจิตวิทยา เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียน 5) โดยการเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักสูตรมุ่งปลูกฝังทัศนคติการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียน เพื่อให้สามารถปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงของโลกและพัฒนาตนเองในวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง 6) โยการสร้างครูที่มีความรู้และทักษะในระดับสากลหลักสูตรเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถที่เทียบเท่ามาตรฐานสากล พร้อมที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาและความรู้ทางการศึกษาในระดับนานาชาติ ด้วยอัตลักษณ์ที่สำคัญของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจึงมีบทบาทสำคัญในการผลิตครูที่มีคุณภาพสูง เป็นผู้มีคุณธรรม และสามารถสร้างคุณค่า

ให้กับสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ออนไลน์)

การพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพนั้นจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมทุกมิติ ทั้งการพัฒนาความรู้ ทักษะ คุณธรรม และการใช้เทคโนโลยี พร้อมทั้งสนับสนุนด้วยนโยบายที่เหมาะสม เพื่อให้ครูสามารถเป็นกำลังสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการพัฒนาครู การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการสร้างบุคลากรที่มีคุณธรรมและความรู้ เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview) เป็นวิธีวิจัยเพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร ได้แก่ ได้แก่ อาจารย์วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 15 รูป/คน อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 20 รูป/คน และอาจารย์หน่วยวิทยบริการจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน 15 รูป/คน รวมจำนวน 50 รูป/คน

กลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) ได้แก่ อาจารย์วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 4 รูป/คน อาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 รูป/คน และอาจารย์หน่วยวิทยบริการจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน 4 รูป/คน รวมจำนวน 13 รูป/คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

โดยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ และวิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์

คุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ พบว่าผู้ที่จะประกอบวิชาชีพครูต้องมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน โดยคุณลักษณะของครูที่ดีประกอบด้วย 1) มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ 2) มีทักษะการจัดการเรียนรู้ 3) มีคุณธรรมและจริยธรรม 4) มีความสามารถในการสื่อสาร 5) มีความรักและความมุ่งมั่นในวิชาชีพ 6) มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี 7) มีความอดทนและเข้าใจผู้เรียน 8) มีวิสัยทัศน์และสร้างแรงบันดาลใจ และสมรรถนะในวิชาชีพครูประกอบด้วย 1) สมรรถนะด้านความรู้ 2) สมรรถนะด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ 3)

สมรรถนะด้านคุณธรรมและจริยธรรม 4) สมรรถนะในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 และ 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และการสื่อสาร

2. แนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์

การพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ ควรดำเนินการตามแนวทางดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการ 2) การฝึกอบรมและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง 3) การพัฒนาทักษะการสอนและการใช้เทคโนโลยี 4) การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในครู 5) การวิจัยและพัฒนาตนเองของครู6) การประเมินผลและการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง และ7) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์

คุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ พบว่าผู้ที่จะประกอบวิชาชีพครูต้องมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

1.1 คุณลักษณะของครูที่ดี มีดังนี้

1.1.1 มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ ครูที่ดีต้องมีความเชี่ยวชาญในวิชาที่ตนสอน รวมถึงมีความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง มีความรู้ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ เพื่อนำไปปรับใช้กับผู้เรียนที่มีความแตกต่างหลากหลาย

1.1.2. มีทักษะการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ 1) สามารถวางแผนและออกแบบการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน 2) ใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ 3) มีทักษะในการกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์และความใฝ่รู้

1.1.3 มีคุณธรรมและจริยธรรม มีดังนี้ 1) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม 2) ซื่อสัตย์ สุจริต และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน 3) มีความเมตตา ใส่ใจและห่วงใยผู้เรียน

1.1.4 มีความสามารถในการสื่อสาร มีดังนี้ 1) สามารถถ่ายทอดความรู้และอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย 2) มีทักษะการฟังและการสื่อสารที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียนและผู้ปกครอง

1.1.5 มีความรักและความมุ่งมั่นในวิชาชีพ มีดังนี้ 1) มีความภาคภูมิใจในอาชีพครูและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จ 2) รักในการเรียนรู้และพร้อมที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

1.1.6 มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี มีดังนี้ 1) พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยี 2) สามารถปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของผู้เรียน

1.1.7 มีความอดทนและเข้าใจผู้เรียน มีดังนี้ 1) มีความอดทนต่อความแตกต่างและความท้าทายในการสอน 2) เข้าใจและยอมรับความหลากหลายของผู้เรียนทั้งด้านความคิด ความเชื่อและวัฒนธรรม

1.1.8 มีวิสัยทัศน์และสร้างแรงบันดาลใจ มีดังนี้ 1) มีเป้าหมายชัดเจนในการพัฒนาผู้เรียน 2) สร้างแรงบันดาลใจและปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีให้กับผู้เรียน

ครูที่ดีไม่เพียงแค่มีความรู้และทักษะในวิชาชีพ แต่ยังต้องเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู ใส่ใจในคุณภาพชีวิตของผู้เรียน และพร้อมที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านวิชาการและคุณธรรม เพื่อสร้างสังคมที่มีคุณภาพในอนาคต สอดคล้องกับรักษ์ทวี เถาโต (2566) ที่ศึกษาการเสริมสร้างคุณลักษณะวิชาชีพครูตามอัตลักษณ์ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า การเสริมสร้างเสริมสร้างคุณลักษณะวิชาชีพครูตามอัตลักษณ์ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจากผู้เชี่ยวชาญ อาทิเช่น จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ในศาสตร์หรือวิชาชีพเฉพาะ, มีการเชื่อมโยงความรู้ตามมาตรฐานวิชาชีพกับวิชาเอก อย่างเป็นรูปธรรม, สร้างกระบวนการผลิตนักศึกษาครูที่มีประสิทธิภาพอันเกิดจากความร่วมมือและ การทำงานร่วมกันระหว่างผู้ใช้บัณฑิต ผู้ผลิตบัณฑิต ชุมชน และสังคม, จัดกิจกรรมเสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตวิญญาณและจิตสำนึกที่ดีในวิชาชีพ, สร้างรูปแบบการสร้างเสริมคุณลักษณะของการเป็นครูมืออาชีพซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของคณะศึกษาศาสตร์, จัดค่ายอาสาเพื่อส่งเสริม สนับสนุน การสร้างจิตอาสาในรูปแบบที่หลากหลายโดยผู้เรียนสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามความสนใจ เป็นต้น

1.2 สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมืออาชีพ มีดังนี้

1.2.1 สมรรถนะด้านความรู้ ครูต้องมีความรู้ที่ครอบคลุมและลึกซึ้งในหลากหลายด้าน ได้แก่ ความรู้ทั่วไป เพื่อเข้าใจบริบทของโลกและสังคมความรู้ในวิชาชีพครู ที่เกี่ยวข้องกับหลักการและวิธีการสอน ความรู้ในวิชาที่สอน เพื่อถ่ายทอดความรู้ในสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญอย่างมีคุณภาพ

1.2.2 สมรรถนะด้านทักษะการจัดการเรียนรู้เป็นความสามารถในการนำความรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษาโดยครูต้องสามารถออกแบบและวางแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ประเมินและพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพสูงสุด

1.2.3 สมรรถนะด้านคุณธรรมและจริยธรรม ครูต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมในการประพฤติปฏิบัติตน โดยเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ในเรื่องคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ

1.2.4 สมรรถนะในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ครูต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยต้องมีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และการสื่อสาร ความสามารถในการแก้ไขปัญหาและคิดอย่างสร้างสรรค์ รวมไปถึงความพร้อมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ครูที่มีสมรรถนะดังกล่าว จะสามารถสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าในสังคมอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับณัฐกานต์ เรือนคำ และกิตติชัย สุธาสิโนบล (2565) ที่ศึกษาการเสริมสร้างสมรรถนะครูไทย กับการศึกษาไทย 4.0 ซึ่งพบว่าการเสริมสร้างสมรรถนะครูไทยกับการศึกษาไทย 4.0 เป็นประเด็นสำคัญยิ่งของการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งต้องมีการเสริมสร้างสรรถนะครูทางด้านการจัดการศึกษา เพื่อให้สอดรับการศึกษาไทย 4.0 ตาม กรอบแนวคิดที่ว่า“มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”กรอบแนวคิดดังกล่าวเป็นเป้าหมายของการพัฒนาในทุกๆ ด้าน อย่างไรก็ตาม การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ต้อง นำระบบการศึกษาไทย 4.0 มาเป็นกลไกที่สำคัญ เพื่อสร้างบุคลากร และทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเพิ่มศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาไปสู่เป้าหมาย เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถผลิตและสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างชำนาญ ดังนั้นการพัฒนาครูจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเปรียบเสมือนอิฐก้อนแรกที่จะต้องถูกวางให้มีความรู้ คุณลักษณะความสามารถที่จะเป็นผู้สร้างรากฐานในการเปลี่ยนแปลงลำดับต่อไป จากการพิจารณาสมรรถนะของครูซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน รวมทั้งการสร้างทักษะครูตามแนวคิด C-Teacher และบทบาทครู E-Teacher ซึ่งเป็นภาพรวมของแนวทางในการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 ให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติและศักยภาพให้สอดคล้องกับกรอบการศึกษาไทย 4.0 พบว่า ครูควรมีการเสริมสร้างสมรรถนะเพื่อให้มีความสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีความรู้คู่คุณธรรม ครูต้องปรับการเรียนการสอนให้สอดรับกับสถานการณ์อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรมมากขึ้น การศึกษาไทย 4.0 จึงจะสำเร็จได้ตามกรอบแนวคิด และเป้าหมายที่ต้องการ

2. แนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์

การพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ ควรดำเนินการตามแนวทางดังนี้

2.1 การพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการ มีดังนี้ 1) ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ให้สามารถบูรณาการพระพุทธศาสนาและสังคมศึกษาได้อย่างเหมาะสม โดยการผสมผสานหลักธรรมและคำสอนในพระพุทธศาสนากับเนื้อหาของสังคมศึกษา 2) สร้างหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับให้เข้ากับบริบทของสังคมไทยและวัฒนธรรมของผู้เรียนในสถาบันการศึกษาสงฆ์ 3) เน้นการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะ ทั้งในด้านพระพุทธศาสนาและสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางวิชาชีพของครู

2.2 การฝึกอบรมและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง มีดังนี้ 1) จัดโครงการฝึกอบรมครู เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะในการสอนพระพุทธศาสนาในเชิงบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษา 2) ส่งเสริมการศึกษาต่อ สำหรับครูเพื่อพัฒนาความรู้ทั้งในด้านพระพุทธศาสนาและสังคมศึกษาโดยการเรียนรู้จากสถาบันต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ 3) ใช้การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshops) เพื่อเพิ่มทักษะการออกแบบการเรียนการสอนที่สามารถบูรณาการได้จริง

2.3 การพัฒนาทักษะการสอนและการใช้เทคโนโลยี มีดังนี้ 1) ส่งเสริมให้ครูสามารถใช้เทคโนโลยี ในการสอนที่สามารถบูรณาการกับเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาและสังคมศึกษาได้ เช่น การใช้สื่อดิจิทัล, บทเรียนออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันการเรียนรู้ 2) สอนให้ครูมีทักษะ การจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก เช่น การใช้การสอนที่มีส่วนร่วม การทำกิจกรรมกลุ่ม และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

2.4 การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในครู มีดังนี้ 1) สถาบันการศึกษาสงฆ์ควรมีการจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับ คุณธรรมจริยธรรม ที่จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาครูให้เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการประพฤติปฏิบัติทั้งในด้านพระพุทธศาสนาและสังคมศึกษา 2) สอนให้ครูเข้าใจถึงบทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคม และการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมในชุมชน

2.5 การวิจัยและพัฒนาตนเองของครู มีดังนี้ 1) ส่งเสริมให้ครูมีการ วิจัยและพัฒนาตนเองโดยการศึกษาและค้นคว้าหาแนวทางใหม่ๆ ในการบูรณาการพระพุทธศาสนาและสังคมศึกษา 2) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ การศึกษาดูงาน เพื่อให้ครูได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ของเพื่อนครูท่านอื่นๆ และสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาการสอนของตนเอง

2.6 การประเมินผลและการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง มีดังนี้ 1) ใช้ระบบการประเมินผลการสอนที่สามารถสะท้อนถึงการบูรณาการพระพุทธศาสนาและสังคมศึกษาในวิธีการสอนของครู 2) พัฒนาแบบประเมินผลการเรียนรู้ ที่สามารถวัดทั้งความรู้ทางวิชาการและการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2.7 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง มีดังนี้ 1) สร้างความร่วมมือกับชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาครูในด้านการบูรณาการพระพุทธศาสนาและสังคมศึกษา 2) ส่งเสริมให้ครูมีบทบาทในการ ส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านกิจกรรมในชุมชน เช่น การจัดโครงการศึกษาพระพุทธศาสนาและสังคมศึกษาในชุมชน

การพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ควรเน้นการพัฒนาหลักสูตร, การฝึกอบรมครู, การส่งเสริมทักษะการสอนที่ทันสมัย, การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, และการสนับสนุนการวิจัยเพื่อสร้างครูที่มีคุณภาพในการบูรณาการความรู้และการสอนอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมไทย สอดคล้องกับ เพ็ญสุดา หิรัญเกิด (2566) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพในยุคดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพในยุคดิจิทัล ของครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า การพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพในยุคง ดิจิทัล เป็นการพัฒนาตนเองทั้งทางด้านความรู้ การถ่ายทอดผ่านสื่อนวัตกรรมการเรียนการสอน การ เปลี่ยนแนวความคิดจากกรอบเดิม การส่งเสริมทักษะการคิด และการพัฒนาผู้เรียนตามฐานสมรรถนะ ต้องอาศัยนโยบายจากผู้บริหารและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การส่งเสริมให้ครูและบุคลากร ทางการศึกษาเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล อย่างเหมาะสมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในงานทั้งทางด้าน การศึกษาและในการจัดการเรียนการสอน มีพัฒนาทักษะการประยุกต์ใช้สื่อที่มีความเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนที่สนับสนุนดิจิทัล และส่งเสริมทักษะการคิด การสร้าง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการพัฒนาทางวิชาชีพ การส่งเสริมการพัฒนาตนเองที่เรียกว่าการ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ครู และผู้เรียน การเข้าถึงผู้เรียนที่มีลักษณะเป็นผู้เรียนในยุคดิจิทัล ที่เปลี่ยนแปลงไปจากยุคสมัยเดิมเนื่องจากสามารถเข้าถึงสื่อและข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การบูรณาการศาสตร์สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาครูผู้สอนพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่สำคัญในการเสริมสร้างความรู้และทักษะให้แก่ครูผู้สอน เพื่อให้สามารถถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคปัจจุบัน โดยมีวิธีการดำเนินการ โดยการบูรณาการศาสตร์สังคมศึกษาในกระบวนการพัฒนาครูผู้สอนพระพุทธศาสนาเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจในหลักการของพระพุทธศาสนาและการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการเข้าใจถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการศึกษาทางสังคมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคนิคการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การศึกษากรณีศึกษา หรือการ

เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและประยุกต์ใช้คำสอนในชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น การบูรณาการนี้ยังรวมถึงการส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีความรู้ด้านสังคมศึกษา เช่น ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถมองเห็นภาพรวมของสังคมในแง่มุมต่าง ๆ และนำความรู้เหล่านี้มาปรับใช้ในการสอนพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม ตัวอย่างเช่น การอธิบายเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและสังคมในแต่ละยุคสมัย การนำเสนอหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในบริบทของปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ความทุกข์ในสังคม การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคม นอกจากนี้ การพัฒนาครูผู้สอนยังควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการสอนที่หลากหลายและสร้างสรรค์ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้สามารถเข้าใจและเห็นคุณค่าของคำสอนในพระพุทธศาสนา การบูรณาการศาสตร์สังคมศึกษาจะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถเชื่อมโยงการสอนกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น สุดท้ายการบูรณาการศาสตร์สังคมศึกษาควรมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาครูผู้สอนพระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของผู้เรียนในแต่ละช่วงเวลา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้ คือ 1) ผลการศึกษาคุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมืออาชีพ ในการศึกษาคุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาในบริบทของสถาบันการศึกษาสงฆ์ พบว่า ครูต้องมีสมรรถนะที่เหมาะสมกับสภาพสังคมและการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ซึ่งรวมถึงคุณลักษณะที่ครูควรมี เช่น ความรู้และความสามารถในวิชาชีพ การมีทักษะการจัดการเรียนรู้ การมีคุณธรรมและจริยธรรม การสามารถสื่อสารได้ดี ความรักและความมุ่งมั่นในวิชาชีพ ความยืดหยุ่นในการปรับตัว ความอดทนและการเข้าใจผู้เรียน และการมีวิสัยทัศน์ที่สร้างแรงบันดาลใจ 2) สมรรถนะที่สำคัญในวิชาชีพครู ได้แก่ ความรู้ในวิชาชีพ การใช้ทักษะในการจัดการเรียนรู้ การรักษาคุณธรรมและจริยธรรม การสามารถดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) แนวทางการพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษา การพัฒนาครูมืออาชีพด้านการสอนพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการกับศาสตร์สังคมศึกษาต้องดำเนินการตามแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งรวมถึงการพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการระหว่างพระพุทธศาสนาและศาสตร์สังคมศึกษา เพื่อให้ครูสามารถสอนให้ผู้เรียนเข้าใจและเชื่อมโยงทั้งสองศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การฝึกอบรมและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญใน

การยกระดับคุณภาพครูให้มีความสามารถในการสอนและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะการสอนและการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยจะช่วยให้ครูสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้ 5) การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในครูจะทำให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ทั้งในด้านความรู้และการประพฤติปฏิบัติ นอกจากนี้ การวิจัยและพัฒนาตนเองของครูจะช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงการสอนของตนเองให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง 6) การประเมินผลและการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องจะทำให้สามารถติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลการพัฒนาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครองจะทำให้ครูสามารถได้รับการสนับสนุนและเข้าใจในความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. https://www.moe.go.th/

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. *หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา (4 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566).* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ณัฐกานต์ เรือนคำ และกิตติชัย สุธาสิโนบล. (2565). *การเสริมสร้างสมรรถนะครูไทย กับการศึกษาไทย 4.0.* วารสารศิลปะศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ, 4(1), 128-142.

เพ็ญสุดา หิรัญเกิด. (2566). *แนวทางการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพในยุคดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1.* รายงานการวิจัย, หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. https://mbu.ac.th

รักษ์ทวี เถาโต. (2566). *การเสริมสร้างคุณลักษณะวิชาชีพครูตามอัตลักษณ์ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.* วารสารศึกษาศาตร์ มมร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 11(2), 286-300.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. https://www.onec.go.th

การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

ACADEMIC ADMINISTRATION BASED ON THE FOUR TYPES OF DEVELOPMENT BHAVANA 4 BY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE LOEI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

[1]จักพันธ์ บัวมี, [2]พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา) และ [3]พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโภ

[1]Jakkaphan Buamee, [2]Phrakhru Pariyattikhunrangsi (Likhit Khamhongsa) and [3]PhrakhrupaladSomchai Nissabho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]buamee432@gmail.com

Received: December 28, 2024; **Revised**: January 24, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 2) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการจัดการ

---

[1] นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย.

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย.

[3] อาจารย์, ดร. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย.

เรียนการสอนในสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการนิเทศการศึกษา ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา ตามลำดับ 2. การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านจิตภาวนา รองลงมาคือด้านกายภาวนา ด้านปัญญาภาวนา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านศีลภาวนา ตามลำดับ 3. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ในการบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำหลักภาวนา 4 เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการได้ ดังนี้ 1) ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเน้นความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมและทักษะชีวิต โดยบูรณาการหลักธรรมและการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกทั้งทางโลกและทางธรรม 2) ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา การประเมินผลมุ่งสะท้อนการพัฒนาทั้งความรู้และจิตใจ โดยใช้เครื่องมือหลากหลาย โปร่งใส และเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านปัญญาและคุณธรรม 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เน้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และลึกซึ้ง เชื่อมโยงชีวิตจริง พร้อมปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเป็นแบบอย่างของครู 4) ด้านการนิเทศการศึกษาการนิเทศเน้นสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยพัฒนาครูด้วยวิธีที่โปร่งใส มีความกรุณา และมุ่งเสริมสร้างคุณธรรมเพื่อประสิทธิภาพการสอน และ 5) ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาสื่อเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ สอดคล้องกับชีวิตจริง ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง พร้อมปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกในการใช้นวัตกรรมอย่างมีคุณค่า

คำสำคัญ : แนวทางการบริหารงานวิชาการ, หลักภาวนา 4, ผู้บริหารโรงเรียน

Abstract

This research aims to: 1) To study the current state of academic administration by school administrators under the Loei Primary Educational Service Area Office 2. 2) To explore academic administration practices based on the Four Types of Development (Bhavana 4) by these administrators. And 3) To propose guidelines for academic

administration based on the Four Types of Development (Bhavana 4) by school administrators under the Loei Primary Educational Service Area Office 2. The findings reveal that: 1. Current State of Academic Administration The overall opinion of the sample group on academic administration by school administrators was at the highest level. When categorized by aspect, the rankings from highest to lowest were as follows: the highest average score was for teaching and learning management, followed by educational supervision, curriculum development and management, educational media and technology development, and assessment and evaluation. 2. Academic Administration Based on Bhavana 4 The overall opinion on academic administration based on the Four Types of Development was also at the highest level. The rankings from highest to lowest were as follows: the highest average score was for Citta Bhavana (development of the mind), followed by Kaya Bhavana (development of the body), Panna Bhavana (development of wisdom), and the lowest average score was for Sila Bhavana (development of morality). 3. Guidelines for Academic Administration Based on Bhavana 4 School administrators can integrate the Four Types of Development into academic administration across five key areas: 1) Curriculum Development and Management: Focus on the needs of learners and communities while instilling moral values and life skills. Integrate principles of both worldly and spiritual knowledge to provide a deeper understanding. 2) Assessment and Evaluation: Emphasize comprehensive assessment that reflects the development of both knowledge and character. Use diverse, transparent tools to ensure continuous improvement in learners' intellectual and moral growth. 3) Teaching and Learning Management: Promote suitable learning environments that encourage creative and profound learning, link to real-life experiences, and instill moral values through the teachers' example. 4) Educational Supervision: Focus on inspiring and exchanging knowledge, supporting teachers with transparent and compassionate methods, and fostering moral development to enhance teaching efficiency. 5) Educational Media and Technology Development: Prioritize the use of appropriate and creative technologies aligned with real-life applications. Encourage self-reliance and instill moral awareness in the use of innovations effectively.

Keywords: Guidelines for Academic Administration, Bhavana 4, School Administrators

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จำเป็นต้องเน้นการเสริมสร้างทุนที่มีอยู่ โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลก แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 12 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งสร้างบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะ และความรับผิดชอบต่อสังคม พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างพลเมืองที่ดี (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ออนไลน์)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574 ได้กำหนดพันธกิจหลักในการพัฒนาการศึกษาให้คนไทยทุกคนได้รับโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการสร้างความเสมอภาค ยกระดับคุณภาพการศึกษา และพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ (สำนักเลขาธิการการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 78-79)

. การบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาและมีบทบาทหลักในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน หากการศึกษายังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ การดำเนินงานทางวิชาการของสถานศึกษานั้นจะถือว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจึงจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาบุคลากร การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษา (อุทัย บุญประเสริฐ, 2555: 6)

. หลักธรรม "ภาวนา 4" ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา (พัฒนาความสัมพันธ์ทางกายภาพ), ศีลภาวนา (พัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัย), จิตตภาวนา (พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งและมีสมาธิ), และ ปัญญาภาวนา (พัฒนาปัญญาให้รู้เท่าทันและแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล) เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาทั้งบุคลากร ผู้เรียน และสถานศึกษา (พระเทพเวที, 2538: 81)

. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีหน้าที่บริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานใน 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอวังสะพุง อำเภอภูหลวง อำเภอภูกระดึง อำเภอเอราวัณ อำเภอหนองหิน และอำเภอผาขาว โดยในปีการศึกษา 2566 พบว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของเขตพื้นที่การศึกษาและระดับประเทศ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2, 2567: ค)

ผู้วิจัยในถานะครูสังกัดพื้นที่ดังกล่าว ตลอดจนในถานะ นิสิตมหาลัยสงฆ์ จึงมีความสนใจใคร่ศึกษา การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ซึ่งจะทำให้ทราบถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักภวนา 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการ ประกอบการวางแผนพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการศึกษาในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

2. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1.ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ ครู และ ครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ประชากรรวมทั้งสิ้นจำนวน 1,042 คน ซึ่งเป็น ครูจำนวน 743 คน และครูผู้ช่วย จำนวน 299 คน กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้ตาราง ตามตารางสำเร็จรูปคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง R.V.Krejcie และ D.W.Morgan และได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 285 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ครูปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ และพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารเชิงพุทธ จำนวน 7 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวคิด แนวคิด ทฤษฎีด้านการบูรณาการ เกี่ยวกับ การบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา 2) ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) ด้านการนิเทศการศึกษา 5) ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และหลักภาวนา 4 ได้แก่ 1) กายภาวนา 2) ศีลภาวนา 3) จิตภาวนา และ 4) ปัญญาภาวนา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ($\overline{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

ที่	การบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวม	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา	4.52	0.56	มากที่สุด	3
2	ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา	4.50	0.60	มากที่สุด	5
3	ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	4.55	0.59	มากที่สุด	1
4	ด้านการนิเทศการศึกษา	4.54	0.57	มากที่สุด	2
5	ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา	4.51	0.58	มากที่สุด	4
รวม		**4.52**	**0.58**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการนิเทศการศึกษา ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

ที่	การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	กายภาวนา	4.55	0.56	มากที่สุด	2
2	ศีลภาวนา	4.52	0.58	มากที่สุด	4
3	จิตภาวนา	4.57	0.57	มากที่สุด	1
4	ปัญญาภาวนา	4.53	0.57	มากที่สุด	3
รวม		**4.54**	**0.57**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 2 การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านจิตภาวนา รองลงมาคือด้านกายภาวนา ด้านปัญญาภาวนา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านศีลภาวนา ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ในการบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำหลักภาวนา 4 เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการได้ ดังนี้ 1) ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเน้นความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมและทักษะชีวิต โดยบูรณาการหลักธรรมและการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกทั้งทางโลกและทางธรรม 2) ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา การประเมินผลมุ่งสะท้อนการพัฒนาทั้งความรู้และจิตใจ โดยใช้เครื่องมือหลากหลาย โปร่งใส และเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านปัญญาและคุณธรรม 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนใน

สถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เน้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และลึกซึ้ง เชื่อมโยงชีวิตจริง พร้อมปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเป็นแบบอย่างของครู 4) ด้านการนิเทศการศึกษาการนิเทศเน้นสร้างแรงบันดาลใจและการแลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยพัฒนาครูด้วยวิธีที่โปร่งใส มีความกรุณา และมุ่งเสริมสร้างคุณธรรมเพื่อประสิทธิภาพการสอน และ 5) ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาสื่อเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ สอดคล้องกับชีวิตจริง ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง พร้อมปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกในการใช้นวัตกรรมอย่างมีคุณค่า

อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการนิเทศการศึกษา ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ถือเป็นการบริหารที่มีความชัดเจนในเชิงประจักษ์ และสะท้อนถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประภัสสร ทวีการ (2565) ในเรื่อง “การพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา จังหวัดปทุมธานี” ซึ่งพบว่า การบริหารงานวิชาการในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน, ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา, ด้านหลักสูตร, และด้านการจัดการเรียนรู้ การเชื่อมโยงดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพควรมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนการสอนให้เป็นรูปธรรม พร้อมส่งเสริมการบริหารในมิติต่าง ๆ เช่น การนิเทศ การพัฒนาหลักสูตร และการใช้สื่อนวัตกรรม เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน.

2. การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา

4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านจิตภาวนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านกายภาวนา ด้านปัญญาภาวนา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านศีลภาวนา ด้านจิตภาวนา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนถึงการบริหารที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จังหวัดเลย ที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีจิตใจเมตตาและยิ้มแย้มแจ่มใสในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ หลักภาวนา 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างความสมดุลทั้งในชีวิตส่วนตัวและการทำงาน และถือเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้บริหารในยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลมัย บัวขันธ์ (2562) ที่ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักภาวนา 4 เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองแวงวิทยา จังหวัดสกลนคร” โดยพบว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักภาวนา 4 ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักประชาธิปไตย

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ผู้บริหารสามารถบูรณาการ หลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา (พัฒนากาย), ศีลภาวนา (พัฒนาความประพฤติ), จิตตภาวนา (พัฒนาจิตใจ), และปัญญาภาวนา (พัฒนาปัญญา) ในการบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้าน เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ดังนี้ 1) ด้านพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรควรมุ่งเน้นความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมและทักษะชีวิต โดยบูรณาการหลักธรรม เช่น ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งทั้งในเชิงวิชาการและจิตใจ 2) ด้านการวัดและการประเมินผลการศึกษาการประเมินผลควรสะท้อนพัฒนาการทั้งด้านความรู้และจิตใจ โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย มีความโปร่งใส ยุติธรรม และเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องในด้านคุณธรรมและปัญญา 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้และจิตใจ เช่น ห้องเรียนที่สงบ เน้นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเป็นแบบอย่างของครู 4) ด้านการนิเทศการศึกษาการนิเทศควรมุ่งสร้างแรงบันดาลใจให้กับครู พร้อมทั้งเปิดโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ใช้แนวทางที่โปร่งใสและเปี่ยมด้วยความกรุณา เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการสอนและเสริมสร้างคุณธรรม 5) ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาการพัฒนาสื่อควรเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับชีวิตจริง ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง และปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกในการใช้นวัตกรรมอย่างมีคุณค่า ผลการศึกษาแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของ พระธานี จนฺทิโก (กลมนอก) (2560) ที่พบว่าการพัฒนาตนเองของเยาวชนตามหลักภาวนา 4 ส่งผลให้ระดับการพัฒนาตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในหลายมิติ โดยเฉพาะเมื่อเยาวชนได้รับกิจกรรมพัฒนาที่บูรณาการหลักธรรมเข้าไป ดังนั้น การ

ประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการบริหารงานวิชาการจึงเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาทั้งคุณภาพการศึกษาและคุณธรรมของผู้เรียนและบุคลากร พร้อมสร้างความยั่งยืนในกระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียน.

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียน การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างความรู้ทางวิชาการและคุณธรรม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางปัญญาและจิตใจของผู้เรียน โดยสามารถประยุกต์ใช้ใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ พัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ซึ่งควรบูรณาการความรู้ทางโลกกับหลักธรรม เช่น ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและความรู้ที่ยั่งยืน พร้อมทั้งวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่สร้างการเรียนรู้เชิงลึก การวัดและประเมินผลการศึกษา ควรมุ่งเน้นการประเมินแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งความรู้ คุณธรรม และพฤติกรรม โดยใช้เกณฑ์ที่โปร่งใสและพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสมกับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน ควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และปลูกฝังจริยธรรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ การนิเทศการศึกษา ควรมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูผ่านการนิเทศเชิงสร้างสรรค์ เปิดพื้นที่ให้ครูได้สะท้อนความคิดเห็น ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ควรผลิตสื่อที่สะท้อนคุณค่าทางจริยธรรม ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ และพัฒนาคลังสื่อออนไลน์เพื่อให้เข้าถึงได้สะดวก การบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 จึงเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและประสิทธิภาพ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรในโรงเรียนได้อย่างยั่งยืน.

เอกสารอ้างอิง

ประภัสสร ทวีการ. (2565). *การพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา จังหวัดปทุมธานี.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธานี จนฺทิโก (กลมนอก). (2560). *การพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา 4 ของเยาวชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ลมัย บัวขันธ์. (2562). *การพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักภาวนา 4 เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองแวงวิทยา จังหวัดสกลนคร*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. (2567). *รายงานผลการการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2566*. กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการศึกษา. จังหวัดเลย: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://nscr.nesdc.go.th/ns/ [27 มิถุนายน 2567].

สำนักเลขาธิการการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2564*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2555). *การวางแผนและจัดระบบแผนงานในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เอสดีเพรส.

การบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

DIGITAL-ERA PERSONNEL MANAGEMENT BASED ON THE SEVEN PRINCIPLES OF NON-DECLINE APARIHANIYADHAMMA OF ADMINISTRATORS IN OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS, WANG SAPHUNG DISTRICT, LOEI PROVINCE

[1]นัฏพร พิมพ์ทอง, [2]พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโภ และ[3]ประสงค์ หัสรินทร์

[1]Nattaporn Pimtong, [2]PhrakhrupaladSomchai Nissabho and [3]Prasong Hassarin

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Sumonuy.pimtong@gmail.com

Received: December 28, 2024; **Revised**: January 25, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย 2) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า1. การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง รองลงมาคือด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้าน

[1] นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[2]อาจารย์, ดร. สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

การประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการธำรงรักษาการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการออกจากราชการ ตามลำดับ 2. การบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านการให้ความเคารพต่อสตรี รองลงมาคือ ด้านการมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา ด้านการให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน ด้านการให้ความเคารพต่อสถานที่ ด้านการไม่ตั้งกฎระเบียบใหม่ตามอำเภอใจ ด้านการพร้อมเพรียงกันประชุม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ตามลำดับ 3. แนวทางการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ในการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำหลักอปริหานิยธรรม 7 เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลได้ ดังนี้ 1) ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง ใช้เทคโนโลยีประชุมวางแผนร่วมกันอย่างโปร่งใส คัดเลือกบุคลากรอย่างเท่าเทียมตามขั้นตอนที่ชัดเจน เลือกคนที่มีคุณธรรมตรงตามค่านิยมองค์กร และต้อนรับผู้สมัครอย่างเหมาะสม 2) ด้านการธำรงรักษาบุคลากร สร้างบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่น สื่อสารและร่วมพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ใช้เทคโนโลยีช่วยตัดสินใจยึดหลักความเสมอภาค และให้การสนับสนุนบุคลากรอย่างทั่วถึง 3) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ประชุมและใช้ข้อมูลดิจิทัลในการวางแผนอัตรากำลังอย่างโปร่งใส ยึดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น และตอบสนองความต้องการของบุคลากรอย่างเหมาะสม 4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ใช้ระบบออนไลน์ติดตามผลและให้ฟีดแบ็คอย่างโปร่งใส เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็นส่งเสริมการพัฒนาในบรรยากาศที่สนับสนุน และ 5) ด้านการออกจากราชการ ยึดขั้นตอนที่ชัดเจนในการจัดการสิทธิ์และเอกสาร ให้เกียรติบุคลากรด้วยข้อมูลครบถ้วน เปิดโอกาสให้ตรวจสอบสิทธิ์และสอบถามข้อมูลได้สะดวก

คำสำคัญ : แนวทางการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล, หลักอปริหานิยธรรม 7, ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส

Abstract

The study aimed to: 1) To study the current state of digital-era personnel management by administrators in opportunity expansion schools, Wang Saphung District, Loei Province.; 2) To study digital-era personnel management based on the Seven Principles of Non-Decline *Aparihaniyadhamma* by administrators in these schools; and 3) To propose approaches for digital-era personnel management based on the Seven

Principles of Non-Decline by these administrators. The findings reveal that: 1. Current State of Digital-Era Personnel Management: Administrators' overall digital-era personnel management was found to be at a high level. When considering individual aspects, the order from highest to lowest scores was as follows: workforce planning and position determination, recruitment and appointment, performance evaluation, personnel retention, and retirement management. 2. Digital-Era Personnel Management Based on the Seven Principles of Non-Decline: Administrators' implementation of personnel management based on the Seven Principles of Non-Decline was also at a high level overall. The aspects ranked from highest to lowest were: respect for women, respect for supervisors, attention to guests, respect for places, not arbitrarily setting new rules, unity in meetings, and regular meeting attendance. 3. Proposed Approaches for Digital-Era Personnel Management: Administrators can integrate the Seven Principles of Non-Decline into digital-era personnel management across five areas as follows: 1) Recruitment and Appointment: Use technology for transparent collaborative planning, select personnel fairly through clear procedures, choose candidates with integrity aligned with organizational values, and appropriately welcome applicants; 2) Personnel Retention: Foster a warm work environment, maintain continuous communication and development, utilize technology for decision-making, ensure equality, and provide comprehensive support to personnel; 3) Workforce Planning and Position Determination: Conduct transparent workforce planning using digital data, adhere to clear criteria, allow everyone to share opinions, and address the needs of personnel appropriately; 4) Performance Evaluation: Employ online systems for monitoring and transparent feedback, involve personnel in the evaluation process, encourage development in a supportive atmosphere, and foster active participatio; and 5) Retirement Management: Follow clear procedures for managing rights and documentation, treat personnel with respect by providing complete information, and offer convenient opportunities for rights verification and inquiries.

Keywords : Digital-Era Personnel Management Approaches, Learning management, The Seven Principles of Non-Decline *Aparihaniyadhamma*, and Opportunity Expansion School Administrators

บทนำ

ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน โลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และระบบการศึกษาอย่างมหาศาล การพัฒนาของเทคโนโลยีดิจิทัลและการเข้าถึงข้อมูลมหาศาลผ่านอินเทอร์เน็ต ทำให้การดำรงชีวิต การทำงาน และการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนไปในรูปแบบที่ไม่สามารถคาดเดาได้ องค์กรที่ไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอาจเสี่ยงต่อการไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ การรู้เท่าทันและปรับตัวอย่างเหมาะสมสามารถช่วยให้องค์กรพัฒนาและสร้างโอกาสที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชน (สุกิจ อัครมหาเสนาวงศ์, 2565: 2)

ในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษามีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะการพัฒนาผู้บริหารและครูผู้สอนซึ่งเป็นบุคลากรสำคัญต่อระบบการเรียนรู้ การบริหารจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เน้นการกระจายอำนาจด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเหมาะสมกับความต้องการในแต่ละพื้นที่ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 24)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติยังระบุว่าการศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเจริญงอกงามทั้งของบุคคลและสังคม โดยเน้นการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม และการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ผ่านการเรียนรู้ตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542, 2553: 1)หนึ่งในหลักธรรมที่สามารถบูรณาการเข้ากับการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพคือ อปริหานิยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความเจริญโดยไม่เสื่อมลง โดยเน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความสามัคคี และการทำงานเป็นทีม หลักธรรมนี้สามารถนำมาใช้สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง และความร่วมมือเพื่อพัฒนาสถาบันและสังคมอย่างยั่งยืน (พระมหายุทธพิชัย สิริชโย, 2561: 139)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ซึ่งครอบคลุม 6 อำเภอ รวมถึงอำเภอวังสะพุง มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการดำเนินงานพบปัญหาหลายประการ เช่น การย้ายและแต่งตั้งข้าราชการครูที่มีข้อจำกัดด้านเวลา การเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎหมายที่บ่อยครั้งส่งผลต่อความเข้าใจของบุคลากร รวมถึงปัญหาด้านการเลื่อนวิทยฐานะที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ใหม่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2, ออนไลน์)

ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและความพร้อมในการทำงานในยุคดิจิทัล ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรและระบบการศึกษาโดยรวม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ซึ่งจะทำให้ทราบถึงการนำหลักอปริหานิยธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการบริหารบุคลากรซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา อีกทั้งจะได้นำไปประกอบการวางแผนพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสาน (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีวิจัยเพื่อแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ปีการศึกษา 2567 จำนวน 13 โรงเรียน ประชากรรวมทั้งสิ้นจำนวน 199 คน ซึ่งเป็น ครู จำนวน 160 คน และบุคลากรอื่นๆ จำนวน 39 คนกลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้ตาราง ตามตารางสำเร็จรูปคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง R.V.Krejcie และ D.W.Morgan และได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 132 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ครูปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล และพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารเชิงพุทธ จำนวน 7 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎีด้านการบูรณาการ เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 2) การธำรงรักษาการ 3) การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง 4) การประเมินผลการปฏิบัติงาน 5) การออกจากราชการ และหลักอปริหานิยธรรม 7 ได้แก่ 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม 3) ไม่ตั้งกฎระเบียบใหม่ตามอำเภอใจ 4) มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา 5) ให้ความเคารพต่อสตรี 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่ และ 7) ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ($\overline{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ที่	การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	4.52	0.53	มากที่สุด	2
2	การธำรงรักษาการ	4.49	0.53	มาก	4
3	การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	4.53	0.52	มากที่สุด	1
4	การประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.51	0.52	มากที่สุด	3

ที่	การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
5	การออกจากราชการ	4.47	0.52	มาก	5
รวม		**4.51**	**0.53**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง รองลงมาคือด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการธำรงรักษาการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการออกจากราชการ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ที่	การบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์	4.48	0.52	มาก	7
2	ด้านการพร้อมเพรียงกันประชุม	4.49	0.55	มาก	6
3	ด้านการไม่ตั้งกฎระเบียบใหม่ตามอำเภอใจ	4.50	0.55	มากที่สุด	5
4	ด้านการมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา	4.55	0.54	มากที่สุด	2
5	ด้านการให้ความเคารพต่อสตรี	4.56	0.54	มากที่สุด	1
6	ด้านการให้ความเคารพต่อสถานที่	4.51	0.55	มากที่สุด	4
7	ด้านการให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน	4.52	0.54	มากที่สุด	3
รวม		**4.52**	**0.54**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 2 การบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านการให้ความเคารพต่อสตรี รองลงมาคือ ด้านการมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา ด้านการให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน ด้านการให้ความเคารพต่อสถานที่ ด้านการไม่ตั้งกฎระเบียบใหม่ตามอำเภอใจ ด้านการพร้อมเพรียงกันประชุม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ในการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลทั้ง 5 ด้าน ผู้บริหารสามารถนำหลักอปริหานิยธรรม 7 เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลได้ ดังนี้ 1) ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง ใช้เทคโนโลยีประชุมวางแผนร่วมกันอย่างโปร่งใส คัดเลือกบุคลากรอย่างเท่าเทียมตามขั้นตอนที่ชัดเจน เลือกคนที่มีคุณธรรม ตรงตามค่านิยมองค์กร และต้อนรับผู้สมัครอย่างเหมาะสม 2) ด้านการธำรงรักษาบุคลากร สร้างบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่น สื่อสารและร่วมพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ใช้เทคโนโลยีช่วยตัดสินใจ ยึดหลักความเสมอภาค และให้การสนับสนุนบุคลากรอย่างทั่วถึง 3) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ประชุมและใช้ข้อมูลดิจิทัลในการวางแผนอัตรากำลังอย่างโปร่งใส ยึดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น และตอบสนองความต้องการของบุคลากรอย่างเหมาะสม 4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ใช้ระบบออนไลน์ติดตามผลและให้ฟีดแบ็คอย่างโปร่งใส เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมการพัฒนาในบรรยากาศที่สนับสนุน และ 5) ด้านการออกจากราชการ ยึดขั้นตอนที่ชัดเจนในการจัดการสิทธิ์และเอกสาร ให้เกียรติบุคลากรด้วยข้อมูลครบถ้วน เปิดโอกาสให้ตรวจสอบสิทธิ์และสอบถามข้อมูลได้สะดวก

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีประเด็นที่สำคัญ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอ วังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าสูงสุด คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง รองลงมา คือ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการออกจากราชการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง เป็นการบริหารที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดในการบริหารงานบุคคลที่เป็นเชิงประจักษ์ในการดำเนินงาน สอดคล้องกับ พระครูโพธิสังวรคุณ (สมชาย คุณสำโร)(2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง“รูปแบบการบริหารงานบุคคล ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงาน บุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์สูงกว่า สภาพปัจจุบันในทุกด้านและทุกประเด็น โดยภาพรวมอยู่ ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับตามความสำคัญของความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการ พัฒนาก่อน ซึ่งพิจารณาจากค่า PNI ได้ดังนี้ (1) ด้านการวางแผนบุคลากร (2) ด้านการสรรหา บุคลากร (3) ด้านปฏิบัติงานบุคลากร (4) ด้านการธำรงรักษาบุคลากร

2. การบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าสูงสุด คือ ด้านการให้ความเคารพต่อสตรี รองลงมา คือ ด้านการมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าด้านการให้ความเคารพต่อสตรี เป็นด้านการแสดงออกโดยสังคมบริบทของพื้นที่จังหวัดเลยประชากรส่วนมากนักถือศาสนาพุทธ ถือได้ว่าเป็นดินแดนธรรม และทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกลมกลืนกับงานบริหารคน บริหารสังคมในยุคปัจจุบัน และการเคารพต่อสตรี ยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศ ตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาตั๋ณฐวัฒน์ ธมฺมธีโร (ถำวาปี)(2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้อธิบาย หลักอปริหานิยธรรมไว้ในพระสูตรเป็นจำนวนมาก ซึ่งในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงหลักอปริหานิยธรรม 7 หลักธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญ โดยนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารงาน บุคคลในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย มี 7 ประการ

3. แนวทางการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ในการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลทั้ง 5 ด้าน ผู้บริหารสามารถนำหลักอปริหานิยธรรม 7 ทั้ง 7 ด้าน เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลได้ พบว่า ในงานทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถหลักอปริหานิยธรรม 7 ทั้ง 7 ด้านเข้ามาบูรณาการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับองค์กรไม่ว่าองค์กรไหนเมื่อนำมาเป็นหลักในการดำเนินงานหลักการดำรงอยู่ในสังคมล้วนทำให้เจริญ สอดคล้องกับ ทิพวรรณ กันยาประสิทธิ์ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะแนวการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 คือ การมีส่วนร่วมจากการประชุม และนำมาวางแผนเพื่อขออัตรากำลังตามความต้องการของสถานศึกษา เคารพมติที่ประชุม และนำมาเป็นแนวทางในการ

ดำเนินการขออัตรากำลัง โดยปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา การวางแผนอัตรากำลังให้ส่งเสริมข้อดีของโรงเรียนเพื่อนำบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามา จากนั้นนำแผนอัตรากำลังเข้าในที่ประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง “การบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย” ได้แก่ การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่ม ความโปร่งใสและรวดเร็ว โดยจัดการประชุมออนไลน์อย่างสม่ำเสมอในการวางแผนร่วมกัน ยึดหลักการคัดเลือกที่คำนึงถึง คุณภาพและคุณธรรม คัดเลือกบุคลากรที่มีศักยภาพและสอดคล้องกับค่านิยมของโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกระบวนการ การธำรงรักษาบุคลากร ส่งเสริม ความสุขและพึงพอใจ โดยใช้เทคโนโลยีช่วยลดภาระงานที่ไม่จำเป็นและเพิ่มความคล่องตัว มอบสวัสดิการที่ยืดหยุ่นให้เข้ากับยุคดิจิทัล สนับสนุนการทำงานจากที่บ้านและจัดเวลาทำงานที่ยืดหยุ่น พร้อมจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและใช้แพลตฟอร์มภายในเพื่อ สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น และเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง นำเทคโนโลยีมาใช้ใน การวางแผนอย่างโปร่งใสและยุติธรรม โดยเก็บข้อมูลการทำงานผ่านระบบดิจิทัลเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ตำแหน่งที่เหมาะสม ให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพเต็มที่ เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น และเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้อย่างสะดวก การประเมินผลการปฏิบัติงาน ใช้ระบบดิจิทัลในการ ประเมินผลแบบเรียลไทม์ โดยให้บุคลากรตรวจสอบผลการทำงานของตนเอง สามารถเห็นข้อดี ข้อด้อย และพัฒนาตนเองตามคำแนะนำจากฟีดแบ็คที่เป็นธรรมและแม่นยำ เปิดโอกาสให้บุคลากรแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ประเมินเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาในระยะยาว การออกจากราชการ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อให้กระบวนการ ออกจากราชการโปร่งใส รวดเร็ว และครบถ้วน โดยให้บุคลากรเข้าถึงและตรวจสอบข้อมูลสิทธิ์ของตนเองได้สะดวก พร้อมให้คำปรึกษาและการแนะนำที่ชัดเจนในสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ สร้างความรู้สึกเป็นธรรม และให้เกียรติในกระบวนการนี้ เป็นแนวทางในการนำหลักอปริหานิยธรรม 7 มาปรับใช้กับการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล เพื่อที่จะช่วยในการสร้างความโปร่งใส ความเป็นธรรม และส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดี ช่วยพัฒนา และช่วยรักษาศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียนได้อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

พระมหายุทธพิชัย สิริชโย. (2561). การบริหารงานตามหลักอปหานิยธรรม. *วารสารสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* 7(2): 139-149.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 127. ตอนที่ 45 ก (กรกฎาคม 2553).

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. *รายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล.* https://www.loei2.go.th/wp/ [3 มิถุนายน 2567].

สุกิจ อัครมหาเสนาวงศ์. (2565). แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านดิจิทัลในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. *วารสาร Journal of Modern Learning Development,* 7(2): 1-18.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย

ENHANCING TEACHING SKILLS OF TEACHERS IN THE 21ST CENTURY BASED ON THE SEVEN QUALITIES OF A GOOD FRIEND KALYANAMITTA DHAMMA 7 IN PRIVATE SCHOOLS UNDER THE LOEI PROVINCIAL EDUCATION OFFICE

[1]นัทธมล นิพวงลา, [2]ประสงค์ หัสรินทร์ และ [3]พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา)

[1]Natthamon Nipuangla, [2]Prasong Hassarin and [3]Phrakhru Pariyattikhunrangsi (Likhit Khamhongsa)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Pang096284@gmail.com

Received: December 29, 2024; **Revised**: January 26, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย 2) เพื่อศึกษาการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า 1. การเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อ

[1] นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

พิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน รองลงมาคือด้านการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ ด้านการเสริมสร้างความรู้เชิงลึกและทักษะวิชาชีพ ด้านการเสริมสร้างทักษะการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเสริมสร้างทักษะการวางแผนและประเมินผลการเรียนรู้ ตามลำดับ 2. การบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้าน วตฺตา ฉลาดพูดแนะนำตักเตือน รองลงมาคือด้าน โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำไปในสิ่งที่เสื่อม ด้าน คัมภีรัญจ กถัง กัตตา แถลงเรื่องที่ลึกล้ำได้ ด้าน วจนักขโม อดทนต่อถ้อยคำ ด้าน ครุ เป็นผู้ควรแก่การเคารพ ด้าน ปิโย เป็นผู้มีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย และด้าน ภาวนีโย เป็นผู้ควรเทิดทูนบูชา ตามลำดับ 3. แนวทางการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย ในการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำกัลยาณมิตรธรรม 7 เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ได้ ดังนี้ 1) ด้านการเสริมสร้างความรู้เชิงลึกและทักษะวิชาชีพ ผู้บริหารควรจัดอบรมกับวิทยากร ใช้ระบบพี่เลี้ยง วางแผนพัฒนารายบุคคล สนับสนุนการศึกษาต่อ และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ พร้อมส่งเสริมสมาธิเพื่อพัฒนาสติปัญญา 2) ด้านการเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน อบรมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ตั้งทีมสนับสนุน ส่งเสริมแพลตฟอร์มที่ใช้งานง่าย และปลูกจิตสำนึกการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ 3) ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ผู้บริหารควรสนับสนุนการสื่อสารเชิงบวก ใช้คำพูดสร้างแรงบันดาลใจ สอนเนื้อหาที่เชื่อมโยงชีวิตจริง และแสดงความเมตตาต่อนักเรียน 4) ด้านการเสริมสร้างทักษะการวางแผนและประเมินผลการเรียนรู้ วางเป้าหมายการสอนที่ชัดเจนและวัดผลได้ สร้างระบบที่โปร่งใส ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครู และใช้หลักธรรมในการวางแผน และ 5) ด้านการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมให้ครูใช้คำถามกระตุ้นความคิดด้วยคำถาม สอนการวิเคราะห์ผ่านกรณีศึกษา สนับสนุนการลงมือทำ และใช้หลักโยนิโสมนสิการพัฒนาการคิดอย่างลึกซึ้ง

คำสำคัญ : แนวทางการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอน, ครูในศตวรรษที่ 21, หลักกัลยาณมิตรธรรม 7

Abstract

This research aims to: 1) To study the enhancement of teaching skills of teachers in the 21st century in private schools under the Loei Provincial Education Office; 2) To study the enhancement of teaching skills of teachers in the 21st century based on the Seven Qualities of a Good Friend Kalyanamitta Dhamma 7 in private schools under the Loei Provincial Education Office; and 3) To propose guidelines for enhancing teaching skills of teachers in the 21st century based on the Seven Qualities of a Good Friend Kalyanamitta Dhamma 7 in private schools under the Loei Provincial Education Office. The findings reveal that: 1. Enhancing Teaching Skills of Teachers in the 21st Century Overall, the enhancement of teaching skills among teachers was at a high level. When ranked by aspect, the highest average was for the use of technology in teaching, followed by analytical thinking skills, in-depth knowledge and professional skills, creating a positive learning atmosphere, and planning and evaluating learning outcomes, which had the lowest average. 2. The management of enhancing teaching skills of teachers in the 21st century based on the Seven Qualities of a Good Friend Kalyanamitta Dhamma 7 in private schools under the Loei Provincial Education Office was found to be at a high level overall. When ranked by aspect, the highest average was for Vatta skillful in giving advice and guidance, followed by Nojathane Niyojaye not leading others to harmful acts, Kambhiranca Katham Kathta capable of explaining profound matters), Vachanakhamo enduring criticism, Guru worthy of respect, Piyo being pleasant and well-mannered, and Pavanio worthy of reverence, which had the lowest average. 3. Guidelines for Managing the Enhancement of Teaching Skills of Teachers in the 21st Century Based on the Seven Qualities of a Good Friend Kalyanamitta Dhamma 7 in Private Schools under the Loei Provincial Education Office To enhance the teaching skills of teachers in the 21st century across five key areas, school administrators can integrate the Seven Qualities of a Good Friend Kalyanamitta Dhamma 7 into the development of management strategies as follows: 1) In-depth Knowledge and Professional Skills: Organize workshops with experts, implement mentoring systems, create individual development plans, support further education, and establish professional learning communities, while fostering mindfulness to enhance intellectual growth. 2) Using Technology in Teaching: Provide training on creative use of technology, establish support teams, promote user-friendly platforms, and instill mindfulness in technology usage. 3) Creating a Positive Learning Atmosphere:

Encourage positive communication, use inspiring words, connect lessons to real life, and show compassion towards students. 4) Planning and Evaluating Learning Outcomes: Set clear, measurable teaching objectives, create transparent systems, promote teamwork among teachers, and apply ethical principles in planning. 5) Analytical Thinking Skills: Encourage teachers to use thought-provoking questions, teach analysis through case studies, support hands-on activities, and apply systematic reasoning Yoniso Manasikara to foster deep thinking.

Keywords : Guidelines for Enhancing Teaching Skills, Teachers in the 21st Centur, and Kalyanamitta Dhamma 7

บทนำ

ปัจจุบันโลกได้เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรของชาติให้มีความรู้ความสามารถและคุณภาพอย่างทั่วถึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการแข่งขันระดับนานาชาติ การศึกษาจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างทุนทางปัญญาให้ประชากรของชาติสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเศรษฐกิจและบริการถูกขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ความรู้ และนวัตกรรม (สมจิตร อุดม, 2556: 48) การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของบุคคล ทำให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รวมถึงช่วยแก้ปัญหาของสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เช่น การปฏิวัติดิจิทัล การเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม 4.0 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติในปี 2573 ได้สร้างความท้าทายทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา เช่น ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการขาดคุณธรรมจริยธรรมในสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2560: 126) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 ได้กำหนดให้รัฐส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานสากล รวมถึงพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถ และได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560: 14)

กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทสำคัญในการพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันระดับโลก โดยเน้นการพัฒนาทักษะ (Skill) ที่จำเป็น เช่น ทักษะพื้นฐาน ทักษะเพื่อการทำงาน และทักษะเฉพาะอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ (สำนัก

บริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2558) อย่างไรก็ตาม จังหวัดเลยยังเผชิญกับปัญหาด้านบุคลากรในสถานศึกษา เช่น การขาดแคลนครู การสอนในสาขาวิชาที่ไม่ตรงกับวุฒิการศึกษา และการขาดสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษาที่ทันสมัย ส่งผลให้คุณภาพการเรียนการสอนลดลง ดังที่ข้อมูลจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย ปี 2567 ระบุว่า คะแนน O-NET ของนักเรียนในจังหวัดเลยยังต่ำกว่าระดับภาคและประเทศในทุกรายวิชา (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย, 2567: 28)

ดังนั้น การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องบูรณาการแนวคิดและนโยบายระดับชาติเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของศตวรรษที่ 21 และความต้องการของสังคมทั้งในระดับประเทศและสากล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจใคร่ศึกษา การเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย ซึ่งจะทำให้ทราบถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน ประกอบการวางแผนพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการศึกษาในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสาน (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีวิจัยเพื่อแนวทางการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลัก

กัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย จำนวนทั้งหมด 613 รูป/คน จำแนกเป็น กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 25 รูป/คน ครูผู้สอน จำนวน 588 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้ตาราง ตามตารางสำเร็จรูปคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง R.V.Krejcie และ D.W.Morgan และได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 242 รูป/คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป และพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารเชิงพุทธ จำนวน 7 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎีด้านการบูรณาการ เกี่ยวกับ การเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างความรู้เชิงลึกและทักษะวิชาชีพ 2) การเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน 3) การเสริมสร้างทักษะการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี 4) การเสริมสร้างทักษะการวางแผนและประเมินผลการเรียนรู้ 5) การเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ และหลักกัลยาณมิตร 7 ได้แก่ 1) ปิโย (เป็นผู้มีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย) 2) ครุ (เป็นผู้ควรแก่การเคารพ) 3) ภาวนีโย (เป็นผู้ควรเทิดทูนบูชา) 4) วตฺตา ฉลาดพูดแนะนำตักเตือน 5) วจนกฺขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) 6) คมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา (แถลงเรื่องที่ลึกล้ำได้) และ 7) โน จฏฺฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำไปในสิ่งที่เสื่อม)

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ($\overline{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย

ที่	การเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านการเสริมสร้างความรู้เชิงลึกและทักษะวิชาชีพ	4.40	0.74	มาก	3
2	ด้านการเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน	4.43	0.74	มาก	1
3	ด้านการเสริมสร้างทักษะการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี	4.39	0.74	มาก	4
4	ด้านการเสริมสร้างทักษะการวางแผนและประเมินผลการเรียนรู้	4.36	0.76	มาก	5
5	ด้านการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์	4.41	0.72	มาก	2
รวม		**4.40**	**0.74**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 การบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน รองลงมาคือด้านการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ ด้านการเสริมสร้างความรู้เชิงลึกและทักษะวิชาชีพ ด้านการเสริมสร้างทักษะการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเสริมสร้างทักษะการวางแผนและประเมินผลการเรียนรู้ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย

ที่	การบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านปิโย (เป็นผู้มีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย)	4.38	0.76	มาก	6
2	ด้านครุ (เป็นผู้ควรแก่การเคารพ)	4.41	0.73	มาก	5
3	ด้านภาวนีโย (เป็นผู้ควรเทิดทูนบูชา)	4.35	0.75	มาก	7

ที่	การบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
4	ด้านวตฺตา (ฉลาดพูดแนะนำตักเตือน)	4.45	0.73	มาก	1
5	ด้านวจนกฺขโม (อดทนต่อถ้อยคำ)	4.42	0.73	มาก	4
6	ด้านคมฺภีรญฺจ กถำ กตฺตา (แถลงเรื่องที่ลึกล้ำได้)	4.43	0.74	มาก	3
7	ด้านโน จฏฺฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำไปในสิ่งที่เสื่อม)	4.44	0.77	มาก	2
รวม		**4.41**	**0.75**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 การบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้าน วตฺตา ฉลาดพูดแนะนำตักเตือน รองลงมาคือด้าน โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำไปในสิ่งที่เสื่อม ด้าน คัมภีรัญจ กถัง กัตตา แถลงเรื่องที่ลึกล้ำได้ ด้าน วจนักขโม อดทนต่อถ้อยคำ ด้าน ครุ เป็นผู้ควรแก่การเคารพ ด้าน ปิโย เป็นผู้มีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย และด้าน ภาวนีโย เป็นผู้ควรเทิดทูนบูชา ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย ในการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำกัลยาณมิตรธรรม 7 เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ได้ ดังนี้ 1) ด้านการเสริมสร้างความรู้เชิงลึกและทักษะวิชาชีพ ผู้บริหารควรจัดอบรมกับวิทยากร ใช้ระบบพี่เลี้ยง วางแผนพัฒนารายบุคคล สนับสนุนการศึกษาต่อ และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ พร้อมส่งเสริมสมาธิเพื่อพัฒนาสติปัญญา 2) ด้านการเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน อบรมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ตั้งทีมสนับสนุน ส่งเสริมแพลตฟอร์มที่ใช้งานง่าย และปลูกจิตสำนึกการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ 3) ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ผู้บริหารควรสนับสนุนการสื่อสารเชิงบวก ใช้คำพูดสร้างแรงบันดาลใจ สอนเนื้อหาที่เชื่อมโยงชีวิตจริง และแสดงความเมตตาต่อนักเรียน 4) ด้านการเสริมสร้างทักษะการวางแผนและประเมินผลการเรียนรู้ วางเป้าหมายการสอนที่ชัดเจนและวัดผลได้ สร้างระบบที่โปร่งใส ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครู และใช้หลักธรรมในการวางแผน และ 5) ด้านการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมให้ครูใช้คำถามกระตุ้นความคิดด้วยคำถาม สอนการวิเคราะห์ผ่านกรณีศึกษา สนับสนุนการลงมือทำ และใช้หลักโยนิโสมนสิการพัฒนาการคิดอย่างลึกซึ้ง

อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย พบว่า การเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ การเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การเสริมสร้างความรู้เชิงลึกและทักษะวิชาชีพ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี และ การวางแผนและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระภัทรชัยญกรณ์ ขนฺติยุตฺโต (อูดสวย)(2566) การศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการสอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธธรรม พบว่า ทักษะการสอนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน การใช้สื่อและเทคโนโลยี การเร้าความสนใจ และ การเสริมกำลังใจ โดยการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างทักษะการสอนตามหลักพุทธธรรมประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก หลักการ วัตถุประสงค์ การเสริมสร้างทักษะการสอนตามหลักพุทธธรรม ซึ่งเน้นการสอนตามพุทธลีลา 4 ประการ และเงื่อนไขความสำเร็จ

2. การบริหารการเสริมสร้างทักษะการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านวตฺตา (ฉลาดพูดแนะนำตักเตือน) รองลงมาคือด้านโนจฏฺฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำไปในสิ่งที่เสื่อม) ด้านคมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา (แถลงเรื่องที่ลึกล้ำได้) ด้านวจนกฺขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) ด้านครุ (เป็นผู้ควรแก่การเคารพ) ด้านปิโย (เป็นผู้มีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย) และด้านภาวนีโย (เป็นผู้ควรเทิดทูนบูชา) ตามลำดับ การเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุ่งนภา แย้มอุทัย (2565) ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสุพรรณบุรี โดยในทั้งสองงานวิจัยพบว่า การพัฒนาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในรายด้าน งานวิจัยปัจจุบันชี้ให้เห็นว่า วตฺตา (ฉลาดพูดแนะนำตักเตือน) เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการสื่อสารและการให้คำแนะนำ

ที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน รองลงมาคือ โน จฏฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำไปในสิ่งที่เสื่อม) ซึ่งเน้นความสามารถในการชี้นำไปในทางที่ดี ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลวิจัยของรุ่งนภา ที่พบว่าผู้บริหารและครูควรมีบทบาทในการชักนำและส่งเสริมทิศทางที่ถูกต้องให้กับผู้เรียน นอกจากนี้งานวิจัยของรุ่งนภายังเน้นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 โดยระบุว่าครูควรมีทักษะในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาขยายผลให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยปัจจุบันที่ระบุว่า การเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอน ในขณะเดียวกัน การจัดลำดับของด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในงานวิจัยปัจจุบันคือ ภาวนีโย (เป็นผู้ควรเทิดทูนบูชา) ซึ่งแสดงถึงความต้องการพัฒนาด้านความเป็นแบบอย่างที่ดีของครู ทั้งนี้ ในงานวิจัยของรุ่งนภา ยังเสนอแนวทางที่ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรม การศึกษาดูงาน และการพัฒนาสื่อการสอน เพื่อสร้างความสามารถที่รอบด้าน ดังนั้น การเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ควรเน้นการพัฒนาในมิติต่าง ๆ อย่างสมดุล โดยให้ความสำคัญกับการชี้นำที่ถูกต้อง การใช้เทคโนโลยี และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาตนเองและสร้างนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ยุคปัจจุบัน เพื่อให้การสอนมีคุณภาพและเกิดผลสำเร็จที่ยั่งยืน

3. แนวทางการบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย ในการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำ หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ทั้ง 7 ด้าน เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ได้แนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมปอง อัญชัยศรี(2561) ที่ศึกษาคุณลักษณะผู้นำแบบกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผลการวิจัยพบว่าด้าน ปิโย (น่ารัก) และ โน จฏฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำไปในสิ่งที่เสื่อม) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนถึงความสำคัญของการสร้างความไว้วางใจและการชี้นำในทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการส่งเสริมให้ครูเป็นผู้ที่เข้าถึงง่ายและแสดงถึงความเป็นมิตร พร้อมทั้งสามารถนำทิศทางการเรียนการสอนที่เหมาะสม นอกจากนี้ ผลการวิจัยของภัณฑิรา ธิตะปัน (2565) ในหัวข้อการบริหารตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนการกุศลในพระพุทธศาสนา ยังชี้ให้เห็นว่า การบริหารงานโดยยึดหลัก ปิโย และ ครุ (น่าเคารพ) มีการปฏิบัติในระดับสูงเช่นกัน โดยเน้นการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี การพัฒนาวิชาชีพครู และการถ่ายทอดความรู้ใหม่ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร ซึ่งเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีและการพัฒนาความรู้เชิงลึกในครู ในส่วนของการจัดการอารมณ์ในโรงเรียน ผลการวิจัย

ของ Mehmet Akif, (2020) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการอารมณ์ของผู้บริหารและแรงจูงใจของครู พบว่า การจัดการอารมณ์และการสื่อสารที่เหมาะสมมีผลต่อแรงจูงใจและความสำเร็จของครูอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการใช้หลัก วจนกฺขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) ในการบริหารจัดการสถานการณ์ท้าทายในโรงเรียน ทั้งนี้ การพัฒนาทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ควรเน้นการบูรณาการในหลายมิติ เช่น การพัฒนาความรู้และวิชาชีพผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (วตฺตา) การสนับสนุนเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (โนจฏฺฐาเน นิโยชเย) การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ (วจนกฺขโม) และการสร้างแรงจูงใจในตัวครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการเรียนการสอน และขับเคลื่อนโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การบริหารการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลัก กัลยาณมิตรธรรม 7 ในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย ครอบคลุม 5 ด้านหลัก ดังนี้: 1) ความรู้เชิงลึกและทักษะวิชาชีพ ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาครูผ่านการอบรม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการถามตอบ และสนับสนุนให้ครูทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงหรือแบบอย่างในโรงเรียน 2) การใช้เทคโนโลยีในการสอน พัฒนาครูให้ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ ผ่านการอบรม การสนับสนุนเครื่องมือที่ใช้งานง่าย และการสร้างทีมสนับสนุนด้านไอที พร้อมปลูกจิตสำนึกในการใช้งานอย่างเหมาะสม 3) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี สร้างความไว้วางใจระหว่างครูและนักเรียน ใช้การสื่อสารเชิงบวก สร้างแรงจูงใจ และสอนเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง 4) การวางแผนและประเมินผลการเรียนรู้จัดทำแผนการสอนที่ชัดเจน โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ครูแลกเปลี่ยนแนวคิด ร่วมมือกันพัฒนากระบวนการประเมินผลที่ยุติธรรมและสร้างผลลัพธ์เชิงบวก 5) การคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิดและแสดงความคิดเห็นในบรรยากาศที่เป็นมิตร ใช้คำถามกระตุ้นการคิด และใช้กรณีศึกษาที่ซับซ้อนเพื่อพัฒนาความเข้าใจเชิงลึก แนวทางการนำไปใช้ พัฒนาโครงการอบรมครูในแต่ละด้านโดยอิงหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างโรงเรียน ติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนเอกชนในพื้นที่.

เอกสารอ้างอิง

พระภัทรชัยญกรณ์ ขนฺติยุตฺโต (อูดสวย). (2566). *รูปแบบการเสริมสร้างทักษะการสอนของครูในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามหลักพุทธธรรม.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภัณฑิรา ธิตะปัน. (2564). *ทางการบริหารตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดขอนแก่น.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย..

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560. *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก (6 เมษายน 2560).

รุ่งนภา แย้มอุทัย. (2565). *แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสุพรรณบุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมจิตร อุดม. (2556). *สมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในจังหวัดภาคใต้.* สาขาวิชาบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สมปอง อัญชัยศรี. (2561). *คุณลักษณะผู้นำแบบกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนวัดเศวตฉัตร เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสมเด็จเจ้าพระยา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิก จำกัด.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย. (2567). *ข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษา จังหวัดเลย ปีการศึกษา 2567. เอกสารลำดับที่ 4/2567.* กลุ่มนโยบายและแผน: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2558*). แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรตที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กระทรวงศึกษาธิการ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ. *การเปลี่ยนแปลงโลกของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาสู่ “ครูมืออาชีพ”.* https://www.slideshare.net/taxiboat/ [19 มิถุนายน 2567].

Mehmet Akif. (2020). *The Relationship between the Emotion Management Proficiencies of School Administrators and the Motivation Level of the Teachers.* California School of Education. Alliant International University, 2020.

การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

ACADEMIC ADMINISTRATION IN THE DIGITAL ERA BASED ON THE FOUR POWERS PĀLA 4 OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE DIN DAM NAM SUAY QUALITY EDUCATION GROUP, UNDER THE LOEI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

[1]จริยา พรมนิล, [2]ประสงค์ หัสรินทร์ และ [3]พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา)

[1]Chariya Promnin, [2] Prasong Hassarin

and [3]Phrakhru Pariyattikhunrangsi (Likhit Khamhongsa)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Prommasonanong@gmail.com

Received: December 29, 2024; **Revised**: January 21, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 2) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

[1] นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

ประถมศึกษาเลย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการวัดและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ และด้านการนิเทศการศึกษา ตามลำดับ 2. การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการวางแผนงานด้านวิชาการตามหลักพละ 4 รองลงมาคือด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาตามหลักพละ 4 ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามหลักพละ 4 ด้านการนิเทศการศึกษาตามหลักพละ 4 และด้านการวัดและประเมินผลตามหลักพละ 4 ตามลำดับ 3. แนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ในการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำ หลักพละ 4 มาใช้บูรณาการใน 5 ด้านหลัก ดังนี้:1) การวางแผนงานด้านวิชาการ ใช้ปัญญาในการวิเคราะห์บริบทและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน วิริยะค้นหาเทรนด์ใหม่ๆ อบรมครูต่อเนื่อง สติเลือกเทคโนโลยีเหมาะสม และสร้างแผนที่โปร่งใส รับฟังความคิดเห็นรอบด้าน 2) การพัฒนาหลักสูตร คัดสรรเนื้อหาและเทคโนโลยีที่ทันสมัย (ปัญญาพละ) อัปเดตอย่างต่อเนื่อง (วิริยะพละ) รักษาความถูกต้อง (อนวัชชพละ) และส่งเสริมการทำงานร่วมกันในหมู่ครู (สังคหพละ) 3) การจัดการเรียนการสอน วางแผนการสอนโดยคัดสรรสื่อที่เหมาะสม (ปัญญาพละ) พัฒนาสื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่อง (วิริยะพละ) เคารพสิทธิและข้อมูลส่วนบุคคล (อนวัชชพละ) และสร้างความร่วมมือแบ่งปันสื่อระหว่างครู (สังคหพละ) 4) การวัดและประเมินผล ออกแบบเครื่องมือที่หลากหลาย (ปัญญาพละ) โปร่งใสและยุติธรรม (วิริยะพละ, อนวัชชพละ) พร้อมเปิดช่องทางออนไลน์ให้ผู้ปกครองติดตามและสนับสนุนนักเรียน (สังคหพละ) และ 5) การนิเทศการศึกษา เลือกประเด็นนิเทศตรงจุด (ปัญญาพละ) ดำเนินการต่อเนื่อง (วิริยะพละ) เปิดใจรับคำแนะนำ (อนวัชชพละ) และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันผ่านช่องทางออนไลน์ (สังคหพละ)

คำสำคัญ : แนวทางการบริหารงานวิชาการ, ยุคดิจิทัล, หลักพละ 4

Abstract

This research aims to: 1) Study the state of academic administration in the digital era of school administrators in the Din Dam Nam Suay Quality Education Group, under the Loei Primary Educational Service Area Office 1; 2) Explore academic administration in the digital era based on the Four Powers (Pāla 4) principles of the same group of administrators; and 3) Propose guidelines for academic administration in the digital era based on the Four Powers principles..The findings reveal that: 1. The overall level of academic administration in the digital era was rated as very high. Among the five aspects, the highest-rated was curriculum development, followed by assessment and evaluation, teaching and learning management, academic planning, and educational supervision, respectively. 2. The overall implementation of academic administration following the Four Powers principles was also rated very high. When analyzed by specific aspects, the highest-rated was academic planning based on the Four Powers, followed by curriculum development, teaching and learning management, educational supervision, and assessment and evaluation, respectively. 3. School administrators can integrate the Four Powers principles (Paññā, Viriya, Anavajja, Sangaha) into academic administration in the following five key areas: 1) Academic Planning Paññā (Wisdom): Analyze the school's context and set clear goals. Viriya (Effort): Explore new trends and continuously train teachers. Sati (Mindfulness): Select appropriate technologies and remain composed amidst challenges. Anavajja (Blamelessness): Create transparent plans free from bias. Sangaha (Harmony): Encourage collaboration and balance quality with ethics. 2) Curriculum Development Select modern content and technologies (Paññā). Update the curriculum continuously (Viriya). Ensure accuracy and avoid copyright infringement (Anavajja). Foster collaboration among teachers and incorporate moral values (Sangaha). 3) Teaching and Learning Management Design lessons and select suitable materials (Paññā). Continuously develop online learning tools (Viriya). Respect privacy and personal data (Anavajja). Promote teamwork and share digital resources (Sangaha). 4) Assessment and Evaluation Create diverse assessment tools (Paññā). Maintain transparency and fairness in evaluation (Viriya, Anavajja). Provide online platforms for parents to monitor students' progress (Sangaha). 5) Educational Supervision Focus on targeted issues (Paññā). Conduct continuous supervision (Viriya). Be open to constructive

feedback (Anavajja). Use online platforms to foster collaborative learning environments (Sangaha).

Keywords : Guidelines for Academic Administration, Digital Era, and Four Powers Pāla 4

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน สร้างสังคม และสร้างชาติ โดยเป็นกลไกหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและความมั่นคงของประเทศในเวทีโลก ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างให้ความสำคัญและลงทุนในระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และระดับโลก โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ของแต่ละประเทศไว้ สำหรับประเทศไทยเอง การศึกษาถูกยกให้เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคนและสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะของคนไทย ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุขในสังคม ทั้งยังมุ่งพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมความเสมอภาคในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 1)

อย่างไรก็ตาม แม้การพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา จะประสบความสำเร็จในด้านปริมาณ แต่ยังมีปัญหาในด้านคุณภาพเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่มีการพัฒนาในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการยกระดับการบริหารจัดการศึกษาที่เน้นการบริหารงานวิชาการ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของระบบการศึกษา (กมล ภู่ประเสริฐ, 2545: 6) การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในด้านการวางแผน การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล รวมถึงการพัฒนาบุคลากร เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้ รายงานวิจัยจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย-หนองบัวลำภู พบว่า การบริหารงานในบางด้านยังคงมีปัญหา โดยเฉพาะในด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ต่ำกว่ามาตรฐาน (ภณัฐพงศ์ และจักรกฤษ, 2561: 363-375)

นอกจากนี้ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ยังระบุปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็ก การขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และการขาดการพัฒนานวัตกรรมและระบบงานที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1, 2566: 21–22)

ดังนั้น เพื่อการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลจึงต้องให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมและแนวคิดที่เหมาะสม เช่น หลักพละ 4 เข้ามาบูรณาการ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันและยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ตอบโจทย์สังคมยุคใหม่อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ4 มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารวิชาการของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีวิจัยเพื่อแนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของ

ผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผู้บริหาร จำนวน 9 คน ครูผู้สอน จำนวน 96 คน รวมเป็นจำนวน 105 คน

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้ตาราง ตามตารางสำเร็จรูปคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง R.V.Krejcie และ D.W.Morgan และได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 คน ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน 4 คน และครูฝ่ายวิชาการ จำนวน 2 คน พระสงฆ์ 1 รูป รวมเป็น 7 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎีด้านการบูรณาการ เกี่ยวกับ การบริหารงานวิชาการ ในยุคดิจิทัล 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) ด้านการวัดและประเมินผล 5) ด้านการนิเทศการศึกษา และ หลักพละ 4 ได้แก่ 1) ปัญญาพละ 2) วิริยะพละ 3) อนวัชชพละ 4) สังคหพละ

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ($\overline{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (S.D.) และวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

ที่	การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล โดยภาพรวม	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ	4.53	0.72	มากที่สุด	4
2	ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	4.56	0.73	มากที่สุด	1
3	ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	4.54	0.72	มากที่สุด	3
4	ด้านการวัดและประเมินผล	4.55	0.72	มากที่สุด	2
5	ด้านการนิเทศการศึกษา	4.52	0.73	มากที่สุด	5
รวม		**4.54**	**0.72**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการวัดและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ และด้านการนิเทศการศึกษา ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

ที่	การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 โดยภาพรวม	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการตามหลักพละ 4	4.59	0.71	มากที่สุด	1
2	ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาตามหลักพละ 4	4.57	0.73	มากที่สุด	2
3	ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามหลักพละ 4	4.56	0.72	มากที่สุด	3
4	ด้านการวัดและประเมินผลตามหลักพละ 4	4.53	0.73	มากที่สุด	5
5	ด้านการนิเทศการศึกษาตามหลักพละ 4	4.55	0.74	มากที่สุด	4
รวม		**4.56**	**0.73**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 2 การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการวางแผนงานด้านวิชาการตามหลักพละ 4 รองลงมาคือด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาตามหลักพละ 4 ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามหลักพละ 4 ด้านการนิเทศการศึกษาตามหลักพละ 4 และด้านการวัดและประเมินผลตามหลักพละ 4 ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ในการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำ หลักพละ 4 มาใช้บูรณาการใน 5 ด้านหลัก ดังนี้:1) การวางแผนงานด้านวิชาการ ใช้ปัญญาในการวิเคราะห์บริบทและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน วิริยะค้นหาเทรนด์ใหม่ๆ อบรมครูต่อเนื่อง สติเลือกเทคโนโลยีเหมาะสม และสร้างแผนที่โปร่งใส รับฟังความคิดเห็นรอบด้าน 2) การพัฒนาหลักสูตร คัดสรรเนื้อหาและเทคโนโลยีที่ทันสมัย (ปัญญาพละ) อัปเดตอย่างต่อเนื่อง (วิริยะพละ) รักษาความถูกต้อง (อนวัชชพละ) และส่งเสริมการทำงานร่วมกันในหมู่ครู (สังคหพละ) 3) การจัดการเรียนการสอน วางแผนการสอนโดยคัดสรรสื่อที่เหมาะสม (ปัญญาพละ) พัฒนาสื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่อง (วิริยะพละ) เคารพสิทธิและข้อมูลส่วนบุคคล (อนวัชชพละ) และสร้างความร่วมมือแบ่งปันสื่อระหว่างครู (สังคหพละ) 4) การวัดและประเมินผล ออกแบบเครื่องมือที่หลากหลาย (ปัญญาพละ) โปร่งใสและยุติธรรม (วิริยะพละ, อนวัชชพละ) พร้อมเปิดช่องทางออนไลน์ให้ผู้ปกครองติดตามและสนับสนุนนักเรียน (สังคหพละ) และ 5) การนิเทศการศึกษา เลือกประเด็นนิเทศตรงจุด (ปัญญาพละ) ดำเนินการต่อเนื่อง (วิริยะพละ) เปิดใจรับคำแนะนำ (อนวัชชพละ) และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันผ่านช่องทางออนไลน์ (สังคหพละ)

อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้

ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการวัดและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ และด้านการนิเทศการศึกษา ตามลำดับ ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดถือว่าเป็นการบริหารที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดในการบริหารงานวิชาการที่เป็นเชิงประจักษ์ในการดำเนินงาน สอดคล้องกับ ปรีติ พรมลารักษ์ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มคุณภาพการศึกษากกดู่-นาแขม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มคุณภาพการศึกษากกดู่-นาแขม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้, ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา, ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา, ด้านการนิเทศการศึกษา, และด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2. การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่าโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการวางแผนงานด้านวิชาการตามหลักพละ 4 รองลงมาคือด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาตามหลักพละ 4 ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาตามหลักพละ 4 ด้านการนิเทศการศึกษาตามหลักพละ 4 และด้านการวัดและประเมินผลตามหลักพละ 4 ตามลำดับ สังคมบริบทของพื้นที่จังหวัดเลยประชากรส่วนมากนักถือศาสนาพุทธ มีจิตใจเมตตายิ้มแย้มแจ่มใสในการดำเนินชีวิต และทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักพละ 4 เป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกลมกลืนกับการใช้ชีวิติให้มีความสุข และการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ เป็นคุณสมบัติของผู้บริหารในยุคปัจจุบัน และสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศ ตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศธรรม สารคำ (2565) วิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย–หนองบัวลำภู” ผลวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย-หนองบัวลำภูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิชาการรองลงมาคือ ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ดานบุรีหารบุคคล

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ในการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำหลักพละ 4 เข้ามาบูรณาการ

พัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลได้ ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ การวางแผนวิชาการยุคดิจิทัลต้องใช้ ปัญญา วิเคราะห์บริบทโรงเรียน กำหนดเป้าหมายชัด วิริยะ ค้นหาเทรนด์ใหม่อบรมครูต่อเนื่อง สติ เลือกเทคโนโลยีเหมาะสมไม่หวั่นไหว อนวัชชพละ วางแผนโปร่งใส ไม่มีอคติ และ สังคหพละ เปิดรับความคิดเห็นทุกฝ่ายเพื่อความสมดุลระหว่างคุณภาพกับคุณธรรม 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรดิจิทัลต้องอาศัย ปัญญา เลือกเนื้อหา-เทคโนโลยีให้ตรงยุค วิริยะ อัปเดตเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง อนวัชชพละ รักษาความถูกต้องไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ และสังคหพละ เกื้อกูลร่วมมือในหมู่ครู แชร์สื่อดิจิทัล พร้อมปลูกฝังคุณธรรมควบคู่ไปด้วย 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ปัญญาพละ วิริยะพละ อนวัชชพละ สังคหพละ เน้นให้ครูวางแผนโดยประเมินความพร้อม ปัญญาพละ คัดสรรสื่ออย่างพอเหมาะและฝึกนักเรียนให้มีสมาธิ สติ พร้อมพัฒนาสื่อออนไลน์ไม่หยุดยั้ง วิริยะพละ ควบคู่การเคารพสิทธิและข้อมูลส่วนบุคคล อนวัชชพละ และส่งเสริมการทำงานร่วมกัน แบ่งปันสื่อดิจิทัล สังคหพละ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งวิชาการและคุณธรรมอย่างลึกซึ้ง 4) ด้านการวัดและประเมินผล การประเมินผลในยุคดิจิทัลควรออกแบบหลากหลาย (ปัญญาพละ) และปรับปรุงเครื่องมือให้โปร่งใส (วิริยะพละ) ยึดความบริสุทธิ์ ไม่มีอคติ (อนวัชชพละ) เพื่อให้คะแนนเป็นกลาง และเน้นพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน เปิดช่องทางออนไลน์ให้ผู้ปกครองติดตาม (สังคหพละ) เพื่อเกื้อกูลนักเรียนให้เติบโตเต็มศักยภาพ และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา การนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4 ควรมุ่งเลือกประเด็นตรงจุด (ปัญญาพละ) ดำเนินการต่อเนื่อง (วิริยะพละ) เปิดใจรับคำแนะนำ (อนวัชชพละ) และแลกเปลี่ยนเกื้อกูลกัน (สังคหพละ) จัดประชุม/ให้คำปรึกษาออนไลน์ เพื่อลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ สร้างการเรียนรู้เชิงบวก มีสติ กำกับจิต ลดอคติ มองครู-ผู้เรียนด้วยเมตตา เพื่อพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ พุพระครูใบฎีกาเขมปัตถ์ สทุธิธมโม (พิชญกิตติกุล) (2564) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาตามแนวทางของหลักพละ 4 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ประชาชนระดับความคิดเห็นสภาพการบริหารการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามแนวทางของหลักพละ 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 4.07 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นสภาพการบริหารการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามแนวทางของหลักพละ 4 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ 1. ปัญญาพละ (ความรู้ ความฉลาด) มีค่าเฉลี่ย 4.09 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ 3. วิริยพละ (ความเพียร ความขยัน) มีค่าเฉลี่ย 4.06 ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ 4 กับการบริหารการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พบว่า หลักพละ 4 มีความสัมพันธ์กับกับการบริหารการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวม มีความสัมพันธ์กัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง “การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักพละ 4” สำหรับผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มคุณภาพการศึกษาดินดำน้ำสวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 คือ การใช้ ปัญญาพละ (วิเคราะห์ เลือกแนวทาง), วิริยะพละ (ขยัน อดทน พัฒนาไม่หยุด), อนวัชชพละ (สุจริต โปร่งใส ไม่มีโทษ) และ สังคหพละ (เกื้อกูล สร้างเครือข่าย ร่วมมือ) ใน 5 ด้านหลัก ได้แก่:

1. การวางแผนงานด้านวิชาการ – วิเคราะห์ข้อมูล วางเป้าหมายดิจิทัลอย่างชัดเจน โปร่งใส และมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

2. การพัฒนาหลักสูตร – ปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องเทรนด์เทคโนโลยี เคารพลิขสิทธิ์ และบูรณาการทักษะศตวรรษที่ 21

3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา – ออกแบบกิจกรรมดิจิทัล แบ่งสัดส่วนออนไลน์-ออฟไลน์ให้เหมาะสม คำนึงถึงคุณธรรมและโอกาสเข้าถึงสื่อของผู้เรียน

4. การวัดและประเมินผล – ใช้เครื่องมือออนไลน์หลากหลาย โปร่งใส ชัดเจน สะท้อนคุณธรรมและทักษะทางสังคม

5. การนิเทศการศึกษา – ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการนิเทศ เปิดใจรับฟัง สร้างความร่วมมือผ่านชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์

ผลลัพธ์ ที่คาดหวังจากการประยุกต์ใช้แนวทางนี้ ได้แก่ คุณภาพการศึกษาที่สูงขึ้น ทักษะดิจิทัลของครูและนักเรียนเพิ่มขึ้น ความร่วมมือในองค์กรแข็งแกร่ง และเกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ปลูกฝังทั้ง ความรู้ (Knowledge) และ คุณธรรม (Virtue) ควบคู่กันอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กมล ภู่ประเสริฐ. (2545). *การบริหารวิชาการในสถานศึกษา.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท เมธาทิปส์ จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

ทศธรรม สารคำ. (2565). *การบริหารตามหลักพละ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย–หนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปรีติ พรมลารักษ์. (2566). *การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มคุณภาพการศึกษากกดู่-นาแขม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูใบฎีกาเขมปัตถ์ สทฺธิธมฺโม (พิชญกิตติกุล). (2564). *การบริหารการพัฒนาตามแนวทางของหลักพละ 4 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี.* วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภณัฐพงศ์ พลมุขและจักรกฤษ โพดาพล. (2561). สภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนสังกัดสำงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์.* 3(3): 363-375.

รุ่ง แก้วแดง. (2542). *ปฏิวัติการศึกษาไทย.* พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน 5 ปี, ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566–2570.* กลุ่มนโยบายและแผน: เลย.

สำนักเลขาธิการการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พริกหวานกราฟฟิค.

การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

PERSONNEL MANAGEMENT IN THE ERA OF GLOBAL DISRUPTION BASED ON THE SEVEN QUALITIES OF A GOOD MAN SAPPURISADHAMMA OF ADMINISTRATORS IN OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS, WANG SAPHUNG DISTRICT, LOEI PROVINCE

[1]อรอนงค์ พรหมมาศ, [2]ประสงค์ หัสรินทร์ และ [3]พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา)

[1]Onanong Prommas, [2]Prasong Hassarin and [3]Phrakhru Pariyattikhunrangsi (Likhit Khamhongsa)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Prommasonanong@gmail.com

Received: December 29, 2024; **Revised**: January 23, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผัน ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย 2) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า1. การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผัน ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหา

[1] นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

ด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ รองลงมาคือ ด้านวินัยและการรักษาวินัย ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการออกจากราชการ ตามลำดับ 2. การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านมัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ) รองลงมาคือ ด้านปริสัญญุตา (รู้จักชุมชน) ด้านกาลัญญุตา (รู้จักกาล) ด้านธัมมัญญุตา (รู้จักเหตุ) ด้านปุคคลัญญุตา (รู้จักบุคคล) ด้านอัตตัญญุตา (รู้จักตน) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านอัตถัญญุตา (รู้จักผล) ตามลำดับ 3. แนวทางการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ในการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำหลักสัปปุริสธรรม 7 เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันได้ ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ต้องยึดหลักสัปปุริสธรรม โดยรู้จักเหตุ และผล รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ คำนึงถึงกาลเวลา เข้าใจชุมชน และให้ความสำคัญกับบุคคล เพื่อสร้างความสมดุล และประสิทธิภาพในองค์กร 2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งบุคลากรต้องยึดหลักสัปปุริสธรรม คำนึงถึงเหตุผลและผลลัพธ์ เลือกคนที่เหมาะสมตามคุณสมบัติ เปิดกว้างรับฟัง รู้จักประมาณ และปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เพื่อสร้างความสามัคคีและความมั่นคงในองค์กร 3) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการควรยึดหลักสัปปุริสธรรม ด้วยการวางแผนตามเหตุและผล รู้จักความสามารถและข้อจำกัดของบุคคล ปรับให้เหมาะกับเวลาและทรัพยากร และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เพื่อสร้างความสามัคคีและคุณภาพในองค์กร 4) ด้านการรักษาวินัยในองค์กรควรยึดหลักสัปปุริสธรรม โดยสร้างความเข้าใจในเหตุผลของกฎระเบียบ ใช้ความยุติธรรม ปรับให้เหมาะกับสถานการณ์ รู้จักประมาณ และรับฟังปัญหาของบุคลากร เพื่อสร้างวินัยที่เข้มแข็งและความสามัคคีในองค์กร และ 5) ด้านการออกจากราชการควรยึดหลักสัปปุริสธรรม พิจารณาด้วยเหตุผลและความยุติธรรม คำนึงถึงผลกระทบต่อองค์กรและบุคคล ปรับตามสถานการณ์ รับฟังเหตุผล และทำด้วยความเมตตาเพื่อรักษาความสงบสุขในองค์กร

คำสำคัญ : แนวทางการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผัน, หลักสัปปุริสธรรม 7, ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส

Abstract

This research aims to: 1) To study the current state of personnel management in the era of global disruption among administrators in opportunity expansion schools in Wang Saphung District, Loei Province.; 2) To study personnel management in the era of global disruption based on the Seven Qualities of a Good Man Sappurisa-dhamma among these administrators; and 3) To propose approaches for personnel management in the era of global disruption based on the Seven Qualities of a Good Man. The findings reveal that: 1. Current State of Personnel Management in the Era of Global Disruption: The overall level of personnel management was found to be very high. When analyzed by individual aspects, the highest to lowest average scores were as follows: enhancing operational efficiency, discipline and maintaining discipline, workforce planning and position allocation, recruitment and appointment, and the lowest average score was retirement management. 2. Personnel Management in the Era of Global Disruption Based on the Seven Qualities of a Good Man: The overall implementation was also at a very high level. By individual aspects, the ranking from highest to lowest average scores were as follows: knowing moderation (mattannuta), understanding the community (parisannuta), knowing the appropriate time (kalannuta), knowing the cause (dhammannuta), understanding individuals (puggalannuta), knowing oneself (attannuta), and the lowest average score was knowing the result (atthannuta). 3. Approaches for Personnel Management in the Era of Global Disruption Based on the Seven Qualities of a Good Man: Administrators can integrate the Seven Qualities of a Good Man into personnel management across the five areas as follows: 1) Workforce Planning and Position Allocation: Apply the principles of knowing the cause, the result, oneself, moderation, timing, understanding the community, and valuing individuals to achieve balance and efficiency within the organization. 2)Recruitment and Appointment: Follow the principles of reasoning and outcomes, selecting appropriate individuals based on qualifications, being open to feedback, knowing moderation, and adapting to situations to foster unity and stability. 3) Enhancing Operational Efficiency: Use planning based on cause and effect, understanding individual strengths and limitations, aligning with time and resources, and considering the common good to promote organizational unity and quality. 4) Maintaining Organizational Discipline: Create understanding of the rationale behind rules, use fairness, adapt to situations, know moderation, and listen to

personnel's concerns to strengthen discipline and unity within the organization. 5) Retirement Management: Apply principles of reason and fairness, consider the impact on the organization and individuals, adapt to situations, listen to reasoning, and act with compassion to maintain harmony and peace within the organization.

Keywords : Approaches to Personnel Management in the Era of Global Disruption, Learning management, The Seven Qualities of a Good Man Sappurisadhamma, , and Opportunity Expansion School Administrators

บทนำ

ปัจจุบัน โลกเข้าสู่ยุค VUCA ซึ่งเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในเทคโนโลยี การแข่งขัน และสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ทั้งภายในและภายนอก ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อทุกภาคส่วน ปรากฏการณ์นี้เกิดจากกระแสโลก 3 กระแสสำคัญ ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ ที่เชื่อมโยงผู้คนทั่วโลกให้สามารถติดต่อสื่อสารและเดินทางถึงกันได้ในเวลาอันรวดเร็ว, กระแสการพัฒนาเทคโนโลยี ที่ก้าวกระโดดจนเกิดนวัตกรรมมากมาย และ กระแสความเป็นใหญ่ของเงินทุน ที่ระบบการเงินมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ (นรรัชต์ ฝันเชียร, ออนไลน์) การศึกษา จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพัฒนาทุนมนุษย์ในด้านกายภาพ สังคม จิตใจ และสติปัญญา (นวพล โพธิ์เงิน, 2560: 137-146) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดการกระจายอำนาจการบริหารไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใน 4 ด้าน ได้แก่ วิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545: 82-84)

โรงเรียน ถือเป็นหน่วยงานสำคัญที่นำนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติ ซึ่งความสำเร็จของการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ เนื่องจากผู้บริหารมีบทบาทในการกำหนดแนวทาง ปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลง และสร้างผลสำเร็จในระบบการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 12) การบริหารงานบุคคล ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษามุ่งเน้นการกระจายอำนาจและใช้ระบบคุณธรรมและธรรมาภิบาล เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ และกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและศักยภาพของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552: 7)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 รับผิดชอบบริหารการศึกษาครอบคลุม 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอวังสะพุง อำเภอภูหลวง อำเภอภูกระดึง อำเภอเอราวัณ อำเภอหนองหิน และอำเภอผาขาว โดยมีโรงเรียนในสังกัด 152 แห่ง และโรงเรียนขยายโอกาส 47 แห่ง

การดำเนินงานพบปัญหาสำคัญ เช่น การขาดความรู้เกี่ยวกับระเบียบและกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงบ่อย การขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน และการดำเนินงานที่ล่าช้าเนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2, ออนไลน์) ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ให้สามารถปรับตัวและปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการศึกษาและอนาคตของเยาวชนไทย (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2561: 1)

ผู้วิจัยจึงมีความสนในศึกษาการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เพื่อศึกษาสภาพการบริหาร วิธีการบริหาร และแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสับปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส ซึ่งจะทำให้ทราบถึงการนำหลักหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคลากรยุคโลกพลิกผันในสถานศึกษาเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผัน ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีวิจัยเพื่อแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ปีการศึกษา 2567 จำนวน 13 โรงเรียน ประชากรรวมทั้งสิ้นจำนวน 199 คน ซึ่งเป็นครูจำนวน 160 คน และบุคลากรอื่นๆ จำนวน 39 คน

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้ตาราง ตามตารางสำเร็จรูปคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง R.V.Krejcie และ D.W.Morgan และได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ครูปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล และพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารเชิงพุทธ จำนวน 7 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎีด้านการบูรณาการ เกี่ยวกับ การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง 2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 3) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ 4) ด้านวินัยและการรักษาวินัย 5) ด้านการออกจากราชการ และ หลักสัปปุริสธรรม 7 ได้แก่ 1) ธัมมัญญุตา (รู้จักเหตุ) 2) อัตถัญญุตา (รู้จักผล) 3) อัตตัญญุตา (รู้จักตน) 4) มัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ) 5) กาลัญญุตา (รู้จักกาล) 6) ปริสัญญุตา (รู้จักชุมชน) และ 7) ปุคคลัญญุตา (รู้จักบุคคล)

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research)ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผัน ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผัน ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ที่	การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผัน	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	4.53	0.52	มากที่สุด	3
2	ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	4.51	0.55	มากที่สุด	4
3	ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ	4.56	0.52	มากที่สุด	1
4	ด้านวินัยและการรักษาวินัย	4.54	0.52	มากที่สุด	2
5	ด้านการออกจากราชการ	4.50	0.51	มากที่สุด	5
รวม		**4.53**	**0.52**	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผัน ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ รองลงมาคือ ด้านวินัยและการรักษาวินัย ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการออกจากราชการ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ที่	การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผัน ตามหลักสัปปุริสธรรม 7	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	ธัมมัญญุตา (รู้จักเหตุ)	4.54	0.54	มากที่สุด	4
2	อัตถัญญุตา (รู้จักผล)	4.50	0.52	มากที่สุด	7
3	อัตตัญญุตา (รู้จักตน)	4.52	0.54	มากที่สุด	6
4	มัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ)	4.58	0.54	มากที่สุด	1
5	กาลัญญุตา (รู้จักกาล)	4.55	0.54	มากที่สุด	3
6	ปริสัญญุตา (รู้จักชุมชน)	4.57	0.53	มากที่สุด	2
7	ปุคคลัญญุตา (รู้จักบุคคล)	4.51	0.54	มากที่สุด	5
รวม		**4.54**	**0.54**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 2 การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านมัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ) รองลงมาคือ ด้านปริสัญญุตา (รู้จักชุมชน) ด้านกาลัญญุตา (รู้จักกาล) ด้านธัมมัญญุตา (รู้จักเหตุ) ด้านปุคคลัญญุตา (รู้จักบุคคล) ด้านอัตตัญญุตา (รู้จักตน) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านอัตถัญญุตา (รู้จักผล) ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ในการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันทั้ง 5 ด้าน ผู้บริหารสามารถนำหลักสัปปุริสธรรม 7 เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันได้ ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ต้องยึดหลักสัปปุริสธรรม โดยรู้จักเหตุ และผล รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ คำนึงถึงกาลเวลา เข้าใจชุมชน และให้ความสำคัญกับบุคคล เพื่อสร้างความสมดุล และประสิทธิภาพในองค์กร 2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งบุคลากรต้องยึดหลักสัปปุริสธรรม คำนึงถึงเหตุผลและผลลัพธ์ เลือกคนที่เหมาะสมตามคุณสมบัติ เปิดกว้างรับฟัง รู้จักประมาณ และปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เพื่อสร้างความสามัคคีและความมั่นคงในองค์กร 3) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการควรยึดหลักสัปปุริสธรรม ด้วยการวางแผนตามเหตุและผล รู้จักความสามารถและข้อจำกัดของบุคคล ปรับให้เหมาะกับเวลาและทรัพยากร และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เพื่อสร้างความสามัคคีและคุณภาพในองค์กร 4) ด้านการรักษาวินัยในองค์กรควรยึดหลักสัปปุริสธรรม โดยสร้างความเข้าใจในเหตุผลของกฎระเบียบ ใช้ความยุติธรรม ปรับให้เหมาะกับสถานการณ์ รู้จักประมาณ และรับฟังปัญหาของบุคลากร เพื่อสร้างวินัยที่เข้มแข็งและความสามัคคีในองค์กร และ 5) ด้านการออกจากราชการควรยึดหลักสัปปุริสธรรม พิจารณาด้วยเหตุผลและความยุติธรรม คำนึงถึงผลกระทบต่อองค์กรและบุคคล ปรับตามสถานการณ์ รับฟังเหตุผล และทำด้วยความเมตตาเพื่อรักษาความสงบสุขในองค์กร

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่องการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีประเด็นที่สำคัญ สามารถนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผัน ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ มีค่าเฉลี่ย

สูงสุดคือด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ รองลงมาคือด้านวินัยและการรักษาวินัย ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการออกจากราชการ ตามลำดับ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการมีค่าเฉลี่ยสูงสุดถือว่าเป็นการบริหารที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดในการบริหารงานบุคคลที่เป็นเชิงประจักษ์ในการดำเนินงาน สอดคล้องกับ ปฐมภรณ์ คำภาพล (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 2” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลโดยรวมอยู่ในระดับสูงสุดในทุกด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ และด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร 4 มีความเด่นชัดในทุกด้าน โดยเฉพาะการบริหารตามหลักมุทิตา กรุณา เมตตา และอุเบกขา แนวทางการบริหารที่แนะนำรวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร สนับสนุนทรัพยากร รับฟังและให้กำลังใจ การส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพ และการกำหนดแนวทางปฏิบัติและการประเมินงานอย่างชัดเจน

2. การบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากด้านที่มีค่าสูงสุดไปหาด้านที่มีค่าต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านมัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ) รองลงมาคือด้านปริสัญญุตา (รู้จักชุมชน) ด้านกาลัญญุตา (รู้จักกาล) ด้านธัมมัญญุตา (รู้จักเหตุ) ด้านปุคคลัญญุตา (รู้จักบุคคล) ด้านอัตตัญญุตา (รู้จักตน) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านอัตถัญญุตา (รู้จักผล) ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าด้านด้านมัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ) เป็นด้านการแสดงออกโดยสังคมบริบทของพื้นที่จังหวัดเลยประชากรส่วนมากนักถือศาสนาพุทธ และดำเนินตามหลักความพอเพียง ถือได้ว่าเป็นการรู้จักประมาณในการดำเนินชีวิต และทั้งนี้อาจเป็นเพราะสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกลมกลืนกับงานบริหารคน เป็นคุณสมบัติของผู้บริหารในยุคปัจจุบัน และสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศ ตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาปฐมวรรธ เขมจิตฺโต (ศรีหะ) (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารควรใช้ความรู้และความเข้าใจในหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อวางแผนทั้งนโยบายและวิสัยทัศน์ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร รู้จักใช้อำนาจหน้าที่ตามความเหมาะสม และส่งเสริมขวัญกำลังใจให้บุคลากร โดยเฉพาะการสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นการ

ทำงานตามหลักมัตตัญญุตา (รู้ประมาณ) ให้เหมาะสมและทันสมัยตามสภาพการเปลี่ยนแปลงในยุควิถีชีวิตใหม่ และปุคคลัญญุตา (รู้จักบุคคล) ซึ่งมีความสำคัญในการเลือกและใช้คนให้เหมาะสมกับงาน รวมทั้งการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลโดยใช้หลัก ธัมมัญญุตา (รู้เหตุ)

3. แนวทางการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ในการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันทั้ง 5 ด้าน ผู้บริหารสามารถนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ทั้ง 7 ด้าน เข้ามาบูรณาการพัฒนาแนวทางการยุคโลกพลิกผันได้ และพบว่า ในงานทั้ง 5 ด้านผู้บริหารสามารถนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ทั้ง 7 ด้านเข้ามาบูรณาการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหลักหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับองค์กร เพราะเป็นลักษระของผู้นำ ผู้บริหารที่ดีไม่ว่าในองค์กรไหนเมื่อนำมาเป็นหลักในการดำเนินงาน หลักการดำรงอยู่ในสังคมล้วนทำให้เจริญ สอดคล้องกับ พระมหารักศักดิ์ ปญฺญาวุฑฺโฒ (บุญชัย) (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2” ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาการบริหารหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ในงานทั้ง 4 ด้าน ผู้บริหารสามารถนำหลักสัปปุริสธรรมทั้ง 7 ด้านเข้ามาบูรณาการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้จากการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผันตามหลักสัปปุริสธรรม 7 การบริหารงานบุคคลในยุคโลกพลิกผัน ซึ่งเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องอาศัยการประยุกต์ใช้ หลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อสร้างความสมดุลและยืดหยุ่นในกระบวนการบริหารงานบุคคลในทุกมิติ ตั้งแต่การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพ การรักษาวินัย ไปจนถึงการจัดการกระบวนการออกจากราชการ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เหตุผลและความรอบคอบ โดยประเมินความต้องการขององค์กรผ่าน ธัมมัญญุตา (รู้จักเหตุ) และกำหนดตำแหน่งตามศักยภาพของโรงเรียน พร้อมทั้งใช้ มัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ) เพื่อสร้างสมดุลในทรัพยากร และปรับตัวตามยุคสมัยด้วย กาลัญญุตา (รู้จักกาล) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งบุคลากร เน้นการเลือกบุคคลที่เหมาะสมกับตำแหน่ง โดยคำนึงถึงคุณสมบัติและความถนัดผ่าน ปุคคลัญญุตา (รู้จักบุคคล) และการพิจารณาผลลัพธ์ของการแต่งตั้งด้วย อัตถัญญุตา (รู้จักผล) เพื่อสร้างประโยชน์สูงสุดแก่โรงเรียนภายใต้ความโปร่งใสและยุติธรรมโดยอาศัย ธัมมัญญุตา (รู้จักเหตุ) การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้วย อัตตัญญุตา (รู้จักตน) พร้อมสร้างความ

ร่วมมือในองค์กรผ่าน ปริสัญญุตา (รู้จักชุมชน) และบริหารทรัพยากรและเวลาอย่างเหมาะสมด้วย มัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ) การรักษาวินัยและปฏิบัติตามกฎระเบียบ ต้องสร้างความเข้าใจถึงเหตุผลของกฎผ่าน ธัมมัญญุตา (รู้จักเหตุ) และปรับกฎระเบียบให้ทันสมัยด้วย กาลัญญุตา (รู้จักกาล) พร้อมสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมและความเป็นชุมชนในองค์กรผ่าน ปริสัญญุตา (รู้จักชุมชน) การจัดการด้านการออกจากราชการ ควรให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมโดยอาศัย ปุคคลัญญุตา (รู้จักบุคคล) และประเมินผลกระทบจากการออกจากราชการผ่าน อัตถัญญุตา (รู้จักผล) รวมถึงการกำหนดขั้นตอนที่รอบคอบด้วย มัตตัญญุตา (รู้จักประมาณ) การประยุกต์ใช้ หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารงานบุคคลยุคโลกพลิกผัน ช่วยส่งเสริมให้กระบวนการบริหารมีความยืดหยุ่น โปร่งใส และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ อีกทั้งยังสนับสนุนคุณธรรมและความยุติธรรมในทุกกระบวนการบริหารบุคคล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาองค์กรและคุณภาพชีวิตของบุคลากรอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

นรรัชต์ ฝันเชียร. *การส่งเสริมการศึกษาไทยเพื่อรับมือกับโลกยุค VUCA.* https://www.trueplookpanya.com/blog/content/76134/-[27 พฤษภาคม 2567].

นวพล โพธิ์เงิน. (2560). *การบริหารการศึกษาตามหลักไตรสิกขากับทฤษฎีเชิงระบบ*. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 4(1): 137-146.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2561). *การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเป็นหน้าที่ของผู้นำทางการศึกษาในความเป็นผู้นำทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567.* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. *รายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล.* https://www.loei2.go.th/wp/ [3 มิถุนายน 2567].

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *แนวทางการดำเนินการของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2547). *ข้อเสนอแนะทางการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์กรรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

ACADEMIC ADMINISTRATION IN THE 21ST CENTURY ACCORDING TO THE FOUR IDDHIPADA DHAMMAS OF THE ADMINISTRATORS IN THE WANG PHU PHA UNITED CAMPUS GROUP UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA, LOEI AND NONG BUA LAMPHU

[1]สัตยา เสนา, [2]พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโภ และ [3]ประสงค์ หัสรินทร์

[1]Sattaya Sena, [2]Phrakhrupalad Somchai Nissabho and [3]Prasong Hassarin

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Sattayapnw@gmail.com

Received: December 29, 2024; **Revised**: January 23, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 2) ศึกษาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัด

[1] นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[2] อาจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 217 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1. การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและนำไปใช้ ด้านการนิเทศการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ และด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ 2. การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านวิมังสา ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านฉันทะ เนื่องจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยมีการวิเคราะห์และปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนเป็นประจำ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการสอน พร้อมทั้งจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและครู ผู้บริหารยังสนับสนุนการอบรมครูในด้านการวัดผลและการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม รวมถึงการตั้งคณะกรรมการนิเทศเพื่อตรวจสอบและพัฒนาการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมจัดตั้งศูนย์สื่อการเรียนการสอนภายในโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มที่ ด้วยความมุ่งมั่นในการพัฒนาและสนับสนุนงานวิชาการในทุกมิติ

คำสำคัญ : การบริหารงานวิชาการ, การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21, หลักอิทธิบาท 4

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the state of academic administration in the 21st century of administrators in the Wang Phu Pha United Campus Group under the Office of Secondary Education Service Area, Loei and Nong Bua Lamphu; 2) to study academic administration in the 21st century based on the Four Iddhipāda Dhammas of administrators in the Wang Phu Pha United Campus Group under the Office of Secondary Education Service Area, Loei and Nong Bua Lamphu; 3) to propose guidelines for academic administration in the 21st century based on the Four Iddhipāda Dhammas of administrators in the Wang Phu Pha United Campus Group under the Office of Secondary Education Service Area, Loei and Nong Bua Lamphu. The

research sample consisted of 217 participants. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research results were as follows: 1. The state of academic administration in the 21st century among administrators in the Wang Phu Pha United Campus Group was found to be at a high level overall. When considering each aspect, all were at a high level, ranked from highest to lowest as follows: Curriculum development and implementation; Instructional supervision; assessment and evaluation; learning media and innovation; learning process organization. 2. Academic administration in the 21st century based on the Four Iddhipāda Dhammas was also found to be at a high level overall. When considering each aspect, all were at a high level, ranked from highest to lowest as follows: Vīmaṁsā (investigation and evaluation); Viriya (perseverance); Citta (dedication and attention); Chanda (enthusiasm and satisfaction in the work). This was because administrators emphasized continuous curriculum development and evaluation, regularly analyzing and improving teaching and learning processes. They also encouraged teachers to use technology and innovation in teaching, while creating a supportive learning environment for both students and teachers. Additionally, administrators supported teacher training in assessment and instructional media and established a supervision committee to review and enhance teaching and learning. Moreover, they promoted the use of local knowledge and learning resources, as well as established a teaching materials center within the school to fully support student development. Their commitment was focused on developing and enhancing academic work in all dimensions.

Keywords : Academic Administration, Academic Administration in the 21st Century, Four Iddhipāda Dhammas

บทนำ

การศึกษาไทยในยุคปัจจุบันเป็นช่วงเวลาแห่งการเรียนรู้ที่เปิดกว้างมากขึ้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างรวดเร็ว โดยเทคโนโลยีสมัยใหม่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการจัดการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความเป็นโลกไร้พรมแดน ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ การศึกษาสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา รัฐบาลไทยมุ่งเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพแก่ประชาชนมุ่งเน้นเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ

การยกระดับมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาของคนไทย การเพิ่มความเสมอภาคและโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอย่างมีคุณภาพ และการส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมเพื่อพัฒนาระบบการศึกษา นอกจากนี้ยังมีแนวทางปฏิรูป 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาคุณภาพของครูให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน การปรับปรุงสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ให้มีคุณภาพ และการเสริมสร้างความสามารถในการบริหารจัดการการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในเชิงสถาบันและโครงสร้างของสังคม เพื่อให้สังคมไทยมีความเข้มแข็งและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555)

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะการสร้างสมดุลระหว่างความรู้และคุณธรรม ควบคู่ไปกับทักษะที่สำคัญในยุคนี้ เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนานวัตกรรม การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเป็นผู้นำ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงทักษะด้านคอมพิวเตอร์ ปัญญาประดิษฐ์ การคำนวณ การสร้างอาชีพ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การบริหารด้านวิชาการจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด โดยผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้มีทั้งความรู้ จริยธรรม และทักษะที่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็วทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างไร้ขอบเขตและทันที ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิตและการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งท้าทายให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัวเพื่อเน้นทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับอนาคต การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 จึงต้องก้าวข้ามการมุ่งเน้นเฉพาะวิชาการ ไปสู่การเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (อมรรัตน์ ดาคม, 2564: 2)

การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ผู้บริหารจะต้องมีทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย 1) ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ 2) ทักษะการแก้ปัญหา 3) ทักษะการสื่อสาร 4) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิตอล 5) ทักษะด้านการบริหารองค์การ 6) ทักษะการบริหารงานบุคคล 7) ทักษะทำงานเป็นทีม 8) ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ 9) ทักษะการกำหนดทิศทางองค์กร 10) ทักษะการรับรู้ไว 11) ทักษะการตัดสิน 12) ทักษะมุ่งผลสัมฤทธิ์ 13) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 14) ทักษะคุณธรรมจริยธรรม คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารในสถานศึกษาสามารถปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทการบริหาร ประกอบด้วย

คุณธรรมจริยธรรมสำหรับตนเอง คุณธรรมเพื่อการปฏิบัติหน้าที่การบริหาร ซึ่งต้องอาศัยหลักธรรมในการประกอบควบคู่ไปกับความรู้ความสามารถทั้งสิ้น เพื่อเป็นผู้บริหารที่มีทั้งคุณภาพ คุณธรรมจริยธรรมและมีคุณประโยชน์ต่อองค์กรและสังคมอย่างแท้จริง (วรีภรณ์ นระแสน, 2564: 1)

ในสภาวะการเปลี่ยนแปลงของประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลยและหนองบัวลำภู ทำให้จำเป็นต้องกำหนดกลยุทธ์ 4 ประการ ได้แก่ 1) สนับสนุนการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความปลอดภัยจากภัยทุกรูปแบบ และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2) ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงและเสมอภาค พร้อมเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน 3) ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 4) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล แต่ปัญหาที่พบยังคงมีอยู่ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่บรรลุเป้าหมาย ขาดการรายงานผลอย่างต่อเนื่อง ครูไม่ครบกลุ่มสาระวิชา ขาดการพัฒนาเทคนิคการสอนตามบทบาทครูยุคใหม่ การขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ทันสมัยโดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ประชากรวัยเรียนมีแนวโน้มลดลง การจัดสรรงบประมาณล่าช้า สังคมยังให้ความสำคัญกับความเป็นเลิศทางวิชาการมากกว่าพหุปัญญา ซึ่งทำให้ผู้เรียนและผู้ปกครองมุ่งเน้นที่ความเก่งในด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว โดยขาดการคำนึงถึงความสามารถด้านอื่นๆ ของผู้เรียน อีกทั้งขาดการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการส่งเสริมศักยภาพนักเรียนตามพหุปัญญาที่แตกต่างกันไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู, 2567)

หลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับหลักการบริหารสถานศึกษามีความหลากหลาย หลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา คือ อิทธิบาท 4 อันเป็นหลักธรรมที่เป็นบาทฐานแห่งความสำเร็จซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา โดยการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจะต้องมีฉันทะ มีใจรักใครในหน้าที่ของตนเอง รักเป้าหมายของโรงเรียน รักวัตถุประสงค์ของการบริหารและตั้งใจบริหารอย่างจริงจังด้วยความ เพียรพยายามอย่างเต็มที่ มีวิริยะ ความเพียร มีความพยายามในการบริหารด้วยความมุ่งมั่น แม้ว่าจะมีอุปสรรค ในการบริหารมากเพียงใดก็ตาม มีจิตตะ ความเอาใจใส่ในการบริหารตั้งใจด้วยความเอาใจใส่ และมีวิมังสา ความพิจารณาไตร่ตรองในเหตุและผลแห่งความสำเร็จในการบริหาร ทั้งนี้เพื่อให้ได้แนวทางในการบริหารสถานศึกษา โดยมีหลักพุทธธรรมเป็น คุณธรรมพื้นฐานอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและ หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป (พระมหาสุพิชฐพล ชิตวิริโย (เชื้อกุล), 2564: 2)

จากเหตุข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย

หนองบัวลำภู เพื่อหาแนวทางในการบริหารงานวิชาการ โดยบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 ให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

2. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 33 คน และครูผู้สอนจำนวน 467 คน รวมทั้งหมด 500 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ปีการศึกษา 2566 ใช้รูปแบบการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีจับสลาก จำนวนทั้งสิ้น 217 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie & Morgan

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน จำนวน 7 รูป/คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักธรรม จำนวน 1 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งภาพรวมรายด้านและรายข้อ และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อ การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร	**n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 217 คน**			
	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**	**อันดับ**
1. การพัฒนาหลักสูตรและนำไปใช้	3.92	0.47	มาก	1
2. การจัดกระบวนการเรียนรู้	3.88	0.50	มาก	5
3. การนิเทศการสอน	3.91	0.44	มาก	2
4. สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้	3.90	0.48	มาก	4
5. การวัดผลและประเมินผล	3.91	0.47	มาก	3
รวม	**3.91**	**0.21**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.91, S.D. = 0.21) เมื่อพิจารณารายด้านสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและนำไปใช้ ($\overline{X}$ = 3.92, S.D. = 0.47) ด้านการนิเทศการสอน ($\overline{X}$ = 3.91, S.D. = 0.44) ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\overline{X}$ = 3.91, S.D. = 0.47) ด้านสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 3.90, S.D. = 0.48) และด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 3.88, S.D. = 0.50) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อ การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร	**n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 217 คน**			
	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**	**อันดับ**
1. ฉันทะ	3.91	0.47	มาก	4
2. วิริยะ	3.95	0.48	มาก	2
3. จิตตะ	3.95	0.51	มาก	3
4. วิมังสา	3.99	0.48	มาก	1
รวม	**3.95**	**0.24**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. = 0.24) เมื่อพิจารณารายด้านสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านวิมังสา ($\overline{X}$ = 3.99, S.D. = 0.48) ด้านวิริยะ ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. = 0.48) ด้านจิตตะ ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. = 0.51) และด้านฉันทะ ($\overline{X}$ = 3.91, S.D. = 0.47) ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเน้นการสร้างความรักและความพึงพอใจในงาน โดยการส่งเสริมความ

กระตือรือร้นและแรงบันดาลใจในครูและบุคลากร พร้อมทั้งมุ่งมั่นพัฒนางานวิชาการอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ย่อท้อแม้เผชิญอุปสรรค พร้อมทั้งใช้ความเอาใจใส่ในทุกกระบวนการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารยังต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างรอบคอบ พร้อมสร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความสุขและสุขภาพจิตที่ดีภายในสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้การบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จและยั่งยืน พร้อมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความพยายามในการพัฒนา และการคิดวิเคราะห์ที่มีคุณภาพ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ซึ่งผู้วิจัยได้นำประเด็นมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถการเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้ ด้านการนิเทศการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ และด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากผู้บริหารได้สร้างโอกาสให้ครูและบุคลากรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการนิเทศการสอนอย่างเป็นระบบ โดยการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีการสนับสนุนการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการเรียนการสอนเพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งจัดอบรมให้กับครูเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมและทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรนุช ตันติ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ระดับมากที่สุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวิจัย

เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และการปฏิบัติอยู่ระดับน้อยที่สุด คือ การวัดผล และประเมินผลการศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญชพร ค้าทอง (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดขอนแก่น มีองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาครู .2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 4) การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 5) การนิเทศการศึกษา 6) การวัดและประเมินผล และ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ

2. ข้อมูลเกี่ยวกับ การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถการเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านวิมังสา ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านฉันทะ เนื่องจากผู้บริหารได้เน้นถึงการพัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลอย่างรอบคอบผ่านการวิเคราะห์และการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการส่งเสริมครูให้ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการเรียนการสอนอย่างขยันหมั่นเพียร พร้อมทั้งจัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่เอื้อต่อผู้เรียนและผู้สอน ผู้บริหารยังมีการส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมเพิ่มพูนความรู้ในด้านการวัดผลและการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม และได้จัดตั้งคณะกรรมการนิเทศเพื่อช่วยตรวจสอบและแก้ไขข้อผิดพลาดในกระบวนการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาผู้เรียน พร้อมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์สื่อการเรียนการสอนภายในโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มที่ ด้วยความรักและความตั้งใจในการพัฒนาและสนับสนุนงานวิชาการในทุกมิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกตน์สิริ ขวัญคง (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 กับคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกประถมศึกษากระบี่ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารกับคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การบริหารงานตามหลักจิตตะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การบริหารงานตามหลักวิมังสา ส่วนการบริหารงานตามหลักวิริยะ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤดล มะโนศรี (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา

สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการบริหารงานตามหลักวิริยะ ด้านการบริหารงานตามหลักจิตตะ ด้านการบริหารงานตามหลักฉันทะ และด้านการบริหารงานตามหลัก วิมังสา ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเน้นการสร้างความรักและความพึงพอใจในงาน โดยการส่งเสริมความกระตือรือร้นและแรงบันดาลใจในครูและบุคลากร พร้อมทั้งมุ่งมั่นพัฒนางานวิชาการอย่างต่อเนื่องโดยไม่ย่อท้อแม้เผชิญอุปสรรค พร้อมทั้งใช้ความเอาใจใส่ในทุกกระบวนการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารยังต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างรอบคอบ พร้อมสร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความสุขและสุขภาพจิตที่ดีภายในสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้การบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จและยั่งยืน พร้อมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความพยายามในการพัฒนา และการคิดวิเคราะห์ที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี หนูพันธ์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานวิชาการมีความจำเป็นที่จะนำเอาหลักอิทธิบาท 4 เป็นกรอบแนวทางในการบริหารงานวิชาการ เพื่อจะพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น สร้างและ พัฒนานวัตกรรมที่มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้ ส่งเสริมพัฒนา และปรับปรุงเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสม ผลิตและพัฒนาสื่อนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ที่เน้นทักษะและกระบวนการ และพัฒนา ปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ที่ผู้เรียนจะได้รับเป็นสำคัญ และและสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ ดาคม (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ใช้เครื่องมือและวิธีการวัดที่หลากหลาย เอาใจใส่ในการพัฒนาและใช้สื่อ นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะกับสถานการณ์และมีการนิเทศอย่างต่อเนื่องและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการนิเทศกับเครือข่ายการศึกษาอื่นเพื่อนำมาพัฒนาการจัดการเรียนที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผู้วิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

กัญชพร ค้าทอง. (2563). *กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น*. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(3), 452-462.

เกตน์สิริ ขวัญคง. (2565). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 กับคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกประถมศึกษากระบี่*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จีรนุช ตันติ. (2566). *การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ทวี หนูพันธ์. (2565). *แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นฤดล มะโนศรี. (2565). *การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุพิชฐพล ชิตวิริโย (เชื้อกุล). (2564). *การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วรีภรณ์ นระแสน. (2564). *แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดหนองบัวลำภู*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู.* https://web.sesao19.go.th/web/?p=132.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2555). *รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.

อมรรัตน์ ดาคม. (2564). *การบริหารงานวิชาการในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

PERSONNEL ADMINISTRATION IN THE 21ST CENTURY ACCORDING TO THE FOUR GHARĀVĀSA-DHAMMA OF ADMINISTRATORS IN THE WANG PHU PHA UNITED CAMPUS GROUP UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA LOEI AND NONG BUA LAMPHU

[1]เหมวัฒน์ สิงห์มณี, [2]พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโภ และ [3]ประสงค์ หัสรินทร์

[1]Heammawat Singmanee, [2]Phrakhrupalad Somchai Nissabho and [3]Prasong Hassarin

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Tonliu21624@gmail.com

Received: December 29, 2024; **Revised**: January 20, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 2) ศึกษาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 3) ศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา

[1] นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[2] อาจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 217 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการวางแผนอัตรากำลัง และด้านการธำรงรักษาสร้างขวัญกำลังใจบุคลากร ตามลำดับ 2. การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านจาคะ ด้านทมะ ด้านสัจจะ และด้านขันติ ตามลำดับ เนื่องจาก ผู้บริหารบริหารงานบุคคลด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส และยุติธรรม ฝึกฝนตนเองและสนับสนุนบุคลากรให้มีวินัยและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ความอดทนและรอบคอบในการแก้ปัญหาเพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการทำงานด้วยความเสียสละ แบ่งปันความรู้ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความสามัคคี

คำสำคัญ : การบริหารงานบุคคล, การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21, หลักฆราวาสธรรม 4

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the current state of personnel administration in the 21st century among administrators in the Wang Phu Pha United Campus Group under the Office of Secondary Education Service Area Loei and Nong Bua Lamphu; 2) to examine personnel administration in the 21st century based on the Four Gharāvāsa-Dhamma among these administrators; 3) to propose guidelines for personnel administration in the 21st century according to the Four Gharāvāsa-Dhamma among these administrators. The study utilized a sample of 217 participants, and statistical tools used for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research results were as follows: 1. The current state of personnel administration in the 21st century among administrators in the Wang Phu Pha United Campus Group was rated at a high level

overall. When analyzed by specific aspects, all areas were at a high level. Ranked from highest to lowest, the results were: performance evaluation of personnel; personnel development; workforce planning; maintaining personnel morale and motivation. 2. Personnel administration in the 21st century according to the Four Gharāvāsa-Dhamma of the administrators in the Wang Phu Pha United Campus Group under the Office of Secondary Education Service Area Loei and Nong Bua Lamphu was overall at a high level. When considering each aspect, all were at a high level, ranked from highest to lowest as follows: Generosity (Cāga), Self-discipline (Dama), Honesty (Sacca), and Patience (Khanti). This is because the administrators manage personnel with honesty, transparency, and fairness, while also practicing self-discipline and supporting staff in maintaining discipline and continuous self-development. They demonstrate patience and careful problem-solving to foster an efficient work environment and promote selflessness, knowledge-sharing, and a team-oriented organizational culture.

Keywords : Personnel Administration, Personnel Administration in the 21st Century, Four Gharāvāsa Dhamma

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมโลกได้เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ทำให้สังคมโลกได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี การสื่อสาร เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนมีการปรับเปลี่ยนอย่างมากมาย ประชากรมีการย้ายถิ่นฐานเพื่อหางานทำในที่ต่างๆ เทคโนโลยีการสื่อสารได้เชื่อมโยงคนทั่วทุกมุมโลกเข้าด้วยกัน ทำให้ข้อมูลและข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนมากขึ้น วิถีชีวิตและการทำงานในยุคศตวรรษที่ 21 แตกต่างจากศตวรรษก่อนๆ อย่างสิ้นเชิง ผู้บริหารองค์กรต่างๆ จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและเตรียมพร้อมรับความท้าทายในอนาคต การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 การยกระดับการศึกษาไทยสู่การเรียนรู้ในศตวรรษใหม่นี้ จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ผู้บริหารเหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน เป็นตัวกลางใน

การนำนโยบายต่างๆ มาบริหารจัดการ วางกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน (เมลี่ แซ่โก, 2567: 1057)

การบริหารงานบุคคลจึงเป็นหัวใจหลักในการบริหารงานขององค์กร รวมถึงการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา บุคลากรเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ การที่ระบบการศึกษาจะบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ ขึ้นอยู่กับกำลัง สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถของบุคคลในการดำเนินงานต่างๆ ผู้บริหารไม่สามารถประสบความสำเร็จได้โดยลำพัง แต่ต้องพึ่งพาผู้ร่วมงานในการร่วมคิดร่วมทำ เพื่อให้งานต่างๆ บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น คนจึงเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งของการพัฒนาประเทศและระบบการศึกษาไทย นอกจากนี้ การบริหารงานบุคคลยังเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. ซึ่งมีองค์ประกอบตามพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง เพื่อให้มีบุคลากรที่เพียงพอและเหมาะสมกับภารกิจของสถานศึกษา 2) การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง เพื่อคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาปฏิบัติงาน 3) การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ผ่านการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากร 4) วินัยและการรักษาวินัย เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติตามกฎระเบียบและมาตรฐานที่กำหนด และ 5) การออกจากราชการ การจัดการเมื่อบุคลากรพ้นจากตำแหน่ง ไม่ว่าจะด้วยการเกษียณอายุหรือเหตุผลอื่นๆ (สมบัติ บุตรแสนคม, 2565: 2)

แต่องค์ประกอบเหล่านี้เป็นงานที่ซับซ้อนและยุ่งยาก เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการจัดการคน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีความหลากหลายทั้งในด้านความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม ในปัจจุบัน ผู้บริหารต้องการบุคลากรที่ไม่เพียงแต่มีความรู้และความสามารถเท่านั้น แต่ยังต้องมีคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งยังส่งเสริมความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งจะทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุดของสถานศึกษา เพราะมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการเป็นผู้นำให้บุคลากรร่วมมือกันปฏิบัติงานให้บรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา ภายใต้บทบัญญัติของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (ศักดิ์ชัย อนันต์ชัยลิขิต, 2565: 1)

อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู พบว่าการบริหารงานบุคคลยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอตามเกณฑ์อัตรากำลังทำให้ภาระงานต่อบุคลากรเพิ่มขึ้น ขาดครูผู้สอนตรงตามสาขาวิชาซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการ

สอน ขาดความเสมอภาคทางการศึกษาทำให้นักเรียนบางกลุ่มไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเต็มที่ กฎระเบียบไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่คล่องตัว กระบวนการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรส่งผลให้คุณภาพของนักเรียนไม่เป็นที่น่าพอใจ ปัญหาเหล่านี้ทำให้การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนประสบความยากลำบาก และจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข นอกจากนี้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละแห่งยังมีสภาพและปัญหาการบริหารงานที่แตกต่างกัน เนื่องจากความพร้อมที่ไม่เท่ากันในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การสนับสนุนจากชุมชน และสภาพการบริหารจัดการ สถานศึกษาบางแห่งสามารถบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ ในขณะที่บางแห่งมีความพร้อมอย่างสมบูรณ์และได้รับการสนับสนุนจากสังคมอย่างเต็มที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู, 2567)

เพื่อให้การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษามีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 การนำหลักธรรมของบุคคลผู้มีความเกี่ยวข้องกันเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติตนต่อกันจึงจะทำให้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขในสังคมเอาไว้ 4 ประการด้วยกันซึ่งอยู่ในหมวดธรรมที่เรียกว่า ฆราวาสธรรมธรรม 4 ซึ่งมีความหมายว่า ธรรมสำหรับครองเรือนหรือธรรมสำหรับผู้อยู่ครองเรือน มี 4 อย่าง ซึ่งประกอบด้วย 1) สัจจะ (ความซื่อสัตย์ต่อกัน) การมีความจริงใจและซื่อสัตย์ในหน้าที่และต่อผู้อื่น 2) ทมะ (การฝึกตน) การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านความรู้และคุณธรรม 3) ขันติ (ความอดทนอดกลั้น) การมีความอดทนต่ออุปสรรคและความยากลำบาก และ 4) จาคะ (การเสียสละ การแบ่งปัน มีน้ำใจ) การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นและเสียสละเพื่อส่วนรวม หลักธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติตนต่อกัน ซึ่งจะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่าง มีความสุข การประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้ในโรงเรียนจะช่วยเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีในหมู่บุคลากร หากผู้นำหรือผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ต่อคนรอบข้าง จะทำให้เกิดความไว้วางใจ ไม่เกิดความระแวงซึ่งกันและกัน บุคลากรจะตั้งใจทำงานตามหน้าที่ของตนได้เต็มความสามารถ ส่งผลให้การงานประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้ (เมลี่ แซ่โก, 2565: 34)

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู เพื่อหาแนวทางในการบริหารงานบุคคลที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการบริหารจัดการสมัยใหม่ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลต่อไป ซึ่งจะส่งผลให้การศึกษาไทยสามารถตอบสนองต่อความท้าทายของศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

2. เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 33 คน และครูผู้สอนจำนวน 467 คน รวมทั้งหมด 500 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ปีการศึกษา 2566 ใช้รูปแบบการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีจับสลาก จำนวนทั้งสิ้น 217 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie & Morgan

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน จำนวน 7 รูป/คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักธรรม จำนวน 1 รูป/คน

2.ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

3.เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

4.การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งภาพรวมรายด้านและรายข้อ และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อ การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 217 คน ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร	4.20	0.41	มาก	1
2. การพัฒนาบุคลากร	4.17	0.43	มาก	2
3. การวางแผนอัตรากำลัง	4.12	0.37	มาก	3
4. การธำรงรักษาสร้างขวัญกำลังใจบุคลากร	4.10	0.41	มาก	4
รวม	**4.15**	**0.27**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.15, S.D. = 0.27) เมื่อพิจารณารายด้านสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.41) ด้านการพัฒนาบุคลากร ($\overline{X}$ = 4.17, S.D. = 0.43) ด้านการ

วางแผนอัตรากำลัง ($\overline{X}$ = 4.12, S.D. = 0.37) และด้านการธำรงรักษาสร้างขวัญกำลังใจบุคลากร ($\overline{X}$ = 4.10, S.D. = 0.41) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อ การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 217 คน			
	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. สัจจะ	4.10	0.41	มาก	3
2. ทมะ	4.12	0.43	มาก	2
3. ขันติ	4.02	0.36	มาก	4
4. จาคะ	4.14	0.42	มาก	1
รวม	**4.10**	**0.25**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.10, S.D. = 0.25) เมื่อพิจารณารายด้านสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านจาคะ ($\overline{X}$ = 4.14, S.D. = 0.42) ด้านทมะ ($\overline{X}$ = 4.12, S.D. = 0.43) ด้านสัจจะ ($\overline{X}$ = 4.10, S.D. = 0.41) และด้านขันติ ($\overline{X}$ = 4.02, S.D. = 0.36) ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ผู้บริหารต้องใช้สื่อเทคโนโลยีในการประเมินผลงานอย่างเป็นระบบ กำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นธรรม เปิดโอกาสให้บุคลากรเสนอแนวทางการประเมิน และแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน ด้านการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารต้องจัดให้บุคลากรเข้าร่วมอบรม สัมมนา และศึกษาดูงานผ่านสื่อเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถ รวมถึงสนับสนุนการพัฒนางานและเพิ่มพูนประสบการณ์ผ่านสื่อเทคโนโลยี ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ผู้บริหารต้องใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดทำแผนอัตรากำลัง วิเคราะห์ความต้องการและคุณสมบัติของบุคลากร พร้อมสร้างคู่มือและแผนภูมิโครงสร้างการบริหารงานบุคคลอย่างเป็นระบบ และด้านการธำรงรักษาสร้างขวัญกำลังใจ

บุคลากร ผู้บริหารต้องใช้สื่อเทคโนโลยีในการสร้างเกณฑ์พิจารณาความดีความชอบ สนับสนุนบุคลากรให้มีความมั่นใจในการทำงาน จัดสวัสดิการ และให้รางวัลอย่างเหมาะสมเพื่อเสริมขวัญกำลังใจ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ซึ่งผู้วิจัยได้นำประเด็นมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถการเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการวางแผนอัตรากำลัง และด้านการธำรงรักษาสร้างขวัญกำลังใจบุคลากร ตามลำดับ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคล โดยการประเมินผลการปฏิบัติงานดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ด้วยการกำหนดเกณฑ์การประเมินที่เป็นธรรมและชัดเจน เปิดโอกาสให้บุคลากรเสนอแนวทางการประเมิน พร้อมทั้งใช้วิธีการสังเกตและบันทึกข้อมูลเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร นอกจากนี้ยังจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุม อบรม สัมมนา และศึกษาดูงานผ่านสื่อเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะและประสบการณ์ให้แก่บุคลากร พร้อมกับการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดทำแผนการจัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมกับความต้องการของสถานศึกษา รวมถึงการสำรวจและปรับจำนวนบุคลากรอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังมีการสร้างเกณฑ์การประเมินการปฏิบัติงานที่ชัดเจนเพื่อให้บุคลากรมีความมั่นใจในการทำงาน พร้อมสร้างกระบวนการดูแลและสนับสนุนบุคลากรเพื่อให้มีขวัญกำลังใจที่ดีในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประมล สอนสุภาพ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการธำรงรักษาบุคคลและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดิ์ชัย อนันต์ชัย

ลิขิต (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักวุฒิธรรม ของ ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาทักษะการบริหารงานบุคคล ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธระดับประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม และทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการธำรงรักษาบุคคล ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง และด้านการวางแผนกำลังคนและกำหนดตำแหน่ง ตามลำดับความสำคัญ

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถการเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านจาคะ ด้านทมะ ด้านสัจจะ และด้านขันติ ตามลำดับ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาได้แสดงถึงการเสียสละและการแบ่งปันอย่างจริงใจในการให้ความช่วยเหลือแก่บุคลากร สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความสามัคคีและความร่วมมือในหมู่บุคลากร ด้วยการควบคุม กำกับและติดตามการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด โดยไม่ยึดติดกับผลประโยชน์ส่วนตัว ส่งเสริมให้บุคลากรฝึกฝนและพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นแบบอย่างในการควบคุมอารมณ์และรักษาวินัยในตนเองในการทำงาน พร้อมเปิดโอกาสให้บุคลากรพัฒนาความสามารถใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ผู้บริหารยังดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส และยุติธรรมในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร สื่อสารอย่างตรงไปตรงมาและไม่ปกปิดข้อมูลสำคัญ เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและความเคารพระหว่างบุคลากรและผู้บริหาร ส่งเสริมให้บุคลากรมีความอดทนและเข้มแข็งในการเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทาย ด้วยการใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา และส่งเสริมการพัฒนาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของบุคลากรในสถานศึกษา โดยรวมแล้ว ผู้บริหารได้ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ในการบริหารงานบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดี ความสามัคคี ความไว้วางใจ และการพัฒนาในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภชา มานิชย์สาร (2559: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ในการบริหารโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร ในการบริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของ บุคลากรทางการศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณารายด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านทมะ ด้านจาคะ ด้านสัจจะ และ ด้านขันติ ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอภิสิทธิ์ อภิภทฺรเมธี (ไทยธานี) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลตามหลักฆราวาส

ธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง โดยจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านจาคะ คือ เสียสละ ความสุข ส่วนตนเพื่อส่วนรวม

3. แนวทางการบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหาร สหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ผู้บริหารต้องใช้สื่อเทคโนโลยีในการประเมินผลงานอย่างเป็นระบบ กำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นธรรม เปิดโอกาสให้บุคลากรเสนอแนวทางการประเมิน และแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน ด้านการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารต้องจัดให้บุคลากรเข้าร่วมอบรม สัมมนา และศึกษาดูงานผ่านสื่อเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถ รวมถึงสนับสนุนการพัฒนางานและเพิ่มพูนประสบการณ์ผ่านสื่อเทคโนโลยี ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ผู้บริหารต้องใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดทำแผนอัตรากำลัง วิเคราะห์ความต้องการและคุณสมบัติของบุคลากร พร้อมสร้างคู่มือและแผนภูมิโครงสร้างการบริหารงานบุคคลอย่างเป็นระบบ ด้านการธำรงรักษาสร้างขวัญกำลังใจบุคลากร ผู้บริหารต้องใช้สื่อเทคโนโลยีในการสร้างเกณฑ์พิจารณาความดีความชอบ สนับสนุนบุคลากรให้มีความมั่นใจในการทำงาน จัดสวัสดิการ และให้รางวัลอย่างเหมาะสมเพื่อเสริมขวัญกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แวสือมาน หามะ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ข้อเสนอแนะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการทดสอบบุคลากรให้อย่างเข้มงวดเพื่อที่จะได้รับคนที่เข้ามาทำงานมีประสิทธิภาพ ควรมีการทดลองการปฏิบัติงาน ควรให้มีการมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนควรจัดอบรมให้กับครูและกระบวนการสอนที่ทันสมัยลำไปใช่อย่างจริงจัง ควรให้บุคลากรไปศึกษาดูงานจากหน่วยงานอื่นที่ประสบความสำเร็จ ผู้บริหาร ต้องมีความยุติธรรม ควรจัดตั้งคณะกรรมการในการประเมิน ควรให้ความสำคัญการบุคลากรทุกคนในโรงเรียนเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ควรกำหนดมาตรฐานกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนในการพิจารณาการเลื่อนขั้นเงินเดือน การพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนต้องมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ควรมีกฎเกณฑ์การประเมินอย่างชัดเจน ทำให้บุคลากรมีความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหารควรมีการสอดส่อง และว่ากล่าวตักเตือนหากพบว่าครูกระทำความผิด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมลี่ แซ่โก (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านการบริหารงานบุคคล กลุ่มโรงเรียนศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา

ศรีสังวาลย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรมีการวางแผนอัตรากำลังกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้งตามเกณฑ์ของโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สนับสนุนส่งเสริมให้ครูและบุคลากรเข้าอบรม สัมมนา เพื่อให้ครูและบุคลากรมีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนและสถานศึกษา มีการส่งเสริมการเลื่อนวิทยฐานะ และประเมินตามความเป็นจริงอย่างเป็นระบบและโปร่งใส เกณฑ์ประเมินผลที่ชัดเจน แล้วนำผลการประเมินมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไข และสนับสนุน ส่งเสริม สำหรับครูที่เกษียณอายุราชการที่ให้เข้าร่วมโครงการครูผู้ทรงคุณค่าของแผ่นดิน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนกับครูที่มีความพร้อมในองค์ความรู้ ทักษะ และจิต วิญญาณของความเป็นครู

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัย เรื่อง การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสหวิทยาเขตวังภูผา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผู้วิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

นภชา มานิชย์สาร. (2559). *การใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ในการบริหารโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์.* วารสารธรรมทรรศน์, 16(1), บทคัดย่อ.

ประมล สอนสุภาพ. (2566). *การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอภิสิทธิ์ อภิภทฺรเมธี (ไทยธานี). (2564). *การบริหารงานบุคคลตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น*. Journal of Modern Learning Development, 6(1), บทคัดย่อ.

เมลี่ แซ่โก. (2567). *บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านการบริหารงานบุคคล กลุ่มโรงเรียนศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาศรีสังวาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3.* วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(1), 1057.

แวสือมาน หามะ. (2565). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2.* สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ศักดิ์ชัย อนันต์ชัยลิขิต. (2565). *การพัฒนาทักษะการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักวุฒิธรรมของ ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศักดิ์ชัย อนันต์ชัยลิขิต. (2566). *การพัฒนาทักษะการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักวุฒิธรรมของ ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมบัติ บุตรแสนคม. (2565). *การบริหารงานบุคคลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. (2567, 27 มิถุนายน). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566.* https://web.sesao19.go.th/web/?p=132.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาสหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

THE PERSONNEL ADMINISTRATION IN THE 21ST CENTURY ACCORDING TO THE SIX SARANIYADHAMMA OF ADMINISTRATORS IN THE LAK MUEANG LOEI UNITED CAMPUS GROUP OF SECONDARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA LOEI AND NONG BUA LAMPHU

[1]นนทกาล ไมตรีสวัสดิ์, [2]พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโภ และ [3]พระครูปริยัติคุณรังษี (ลิขิต คำหงษา)

[1]Nontakan Maitreesawat, [2]Phrakhrupalad Somchai Nissabho and [3]Phrakhru Pariyattikhunrangsi (Likhit Khamhongsa)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]great.willyoo@gmail.com

Received: December 27, 2024; **Revised**: January 20, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 2) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย

[1]นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[2]อาจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการแสวงหาบุคลกร รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาบุคลกรด้าน ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน ด้านการบำรุงรักษาบุคลกร ตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านวินัยและการรักษาวินัย 2. ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ด้านเมตตาวจีกรรม รองลงมาคือด้านสีลสามัญญตา ด้านเมตตามโนกรรม ด้านสาธารณโภคี ด้านเมตตากายกรรม ตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ด้านทิฏฐิสามัญญตา

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, ยุคศตวรรษที่ 21, หลักสารานียธรรม 6, ผู้บริหาร

Abstract

The research results were found that: 1. The personnel management of administrators and teachers have opinions on the personnel management of the administrators in the lak mueang loei united campus group of secondary schools under the office of the secondary education service area loei and nongbua lamphu in the overall level at a high level. When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest average value was the aspect of personnel recruitment, followed by personnel development, personnel termination, and personnel maintenance, respectively. The aspect with the lowest average value was discipline and discipline maintenance. 2. The administrators and teachers have opinions on personnel management in the 21th century according to the six saraniyadhamma of administrations in the lak mueang loei united campus group of secondary schools under the office of the secondary education service area loei and nongbua lamphu in the overall level at a high level. When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest

average value was Metta Vacīkamma, followed by Sila Samanyata, Metta Manokamma, Satha Bhokhi, and Metta Kayakamma, respectively. The aspect with the lowest average value was Including common view 3.The guidelines of the 21th century according to the six saraniyadhamma of administrations in the lak mueang loei united campus group of secondary schools under the office of the secondary education service area loei and nongbua lamphu in all 5 aspects are as follows: 1) Personnel developments: The administrators continuously promote the development of knowledge and skills for personnel by organizing the training, seminars, and using modern technology for online training and seminars, as well as using technology to manage personnel development. In addition, personnel development also covers the promotion of morality, such as Metta Manokarma, Mettha Vajikarma, and Mettha Kayakarma. 2) Personnel maintenance: The administrators emphasize personnel maintenance by taking care of their well-being and providing appropriate welfare and managing work hours with modern technology. This approach also focuses on promoting morality, such as Metta Vajikarma, Metta kayakarma, Consumer Public Health.

Keywords: The personnel administration, The 21st, Six saraniyadhamma, Administrators

บทนำ

การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะความรู้ความสามารถและสมรรถนะที่สอดคล้องกับ ความต้องการของตลาดแรงงานและพัฒนาประเทศภายใต้แรงกดดันภายนอก และแรงกดดันภายในประเทศ ที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญเพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทย ทุกคนที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงามทุกด้านเพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่ สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพ และการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นในสังคมและประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาชาติในเวทีโลกท่ามกลางกระแส การเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยให้ความสำคัญด้านการศึกษาในฐานะกลไกหลักในการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาส และความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนา กำลังคนให้มีสมรรถนะ ในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) มีเป้าหมายหลักว่าการพัฒนาคนสาหรับโลกยุคใหม่ มุ่งพัฒนาให้คนไทยมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับ โลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะตามบรรทัดฐานนะที่ดีของสังคม และเร่งรัดการเตรียมพร้อมกาลังคนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเอื้อต่อ การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ภาคการผลิตและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพและผลิตภาพสูงขึ้น รวมทั้ง ให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมที่สามารถส่งเสริมความมั่นคงในชีวิต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สานักนายกรัฐมนตรี, 2565)

การจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ตอบสนองกับทิศทางการผลิตและการพัฒนากำลังคนดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษ ที่ 21 เพื่อให้ได้ทั้งความรู้และทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งปัจจุบัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย หนองบัวลำภูยังพบปัญหาและความท้าทายหลายประการที่ส่งผลต่อการไม่บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในช่วงวัยเรียน วัยรุ่นได้ตามระยะเวลาที่กำหนด ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทั้งด้านการเข้าถึงและคุณภาพของการบริการทางการศึกษา การขาดความเชื่อมโยงระหว่างทักษะในการทำงานจริงและการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ขาดการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนรายบุคคล ผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ผ่านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา รวมถึงการขับเคลื่อนการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะไปสู่การปฏิบัติยังขาดการสร้างความเข้าใจและองค์ความรู้กับผู้ปฏิบัติทั้งครูและผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเพียงพอและชัดเจนตลอดจนสภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษายังให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ยังไม่เพียงพอไม่เอื้อต่อการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ และกระบวนทัศน์ในการจัดการศึกษายังไม่เหมาะสมและยืดหยุ่นกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 นอกจากนี้ยังได้มีการวิเคราะห์สรุปเป็นภาพรวมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย-หนองบัวลำภู ได้ดำเนินการวิเคราะห์สถานภาพของเขตพื้นที่การศึกษา โดยระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการ กำหนดทิศทางองค์กรสรุปผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และแนวทางพัฒนา ในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 – 2567 โดยวิเคราะห์ จุดอ่อน (Weaknesses) ดังนี้ 1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดจำนวนมาก (นักเรียนต่ำกว่า 449 คน) ถึงร้อยละ 50 เกิดปัญหาต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่งผลต่อค่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 2. บุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่ยังไม่คิดค้นนวัตกรรม ระบบงานเพื่อพัฒนาตามบทบาทภาระหน้าที่ บุคลากร

บางส่วนยังขาดคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถ ที่เหมาะสม มีสมรรถนะสอดคล้องกับภาระงาน/มาตรฐานวิชาชีพที่รับผิดชอบ รวมถึงไม่พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู, 2566)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อพัฒนาบุคลากรในสำนักงานเขตให้คิดค้นวัตกรรมระบบงานเพื่อพัฒนายกระดับคุณภาพของบุคลากรภายในสำนักงานเขตและโรงเรียน เพื่อให้ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีคุณธรรมจริยธรรมนำความรู้ความสามารถที่ได้ไปพัฒนานักเรียนเพื่อให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับงานและมาตรฐานวิชาชีพที่ตัวเองรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู” การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Research) โดยอาศัยกระบวนการวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology Research) โดยใช้วิธีการนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์แบบอุปนัยวิธี เพื่อศึกษา ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ปีการศึกษา 2567 จำนวน 607 คน จากทั้งหมด 13 โรงเรียน เป็นผู้บริหารจำนวน 40 คน และครูผู้สอนจำนวน 567 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 16 คน และครูผู้สอน จำนวน 220 คน รวมทั้งสิ้น 236 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซี่และมอร์แกน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) การสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling)

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ครูผู้สอนจำนวน 2 คน นักทรัพยากรบุคคล จำนวน 2 คน และพระสงฆ์ 1 รูป ในเขตอำเภอเมืองเลย รวมทั้งสิ้น 7 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎีด้านการบูรณาการ เกี่ยวกับ การบริหารงานบุคคลในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการแสวงหาบุคลากร 2) ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร 3) ด้านการพัฒนาบุคลากร 4) ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน 5) ด้านวินัยและการรักษาวินัย และ หลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ 1) เมตตากายกรรม 2) เมตตาวจีกรรม 3) เมตตามโนกรรม 4) สาธารณโภคี 5) สีลสามัญญตา 6) ทิฏฐิสามัญญตา

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ($\overline{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (S.D.) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

การบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู	**n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 236 คน**			
	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**	**อันดับ**
1. ด้านการพัฒนาบุคลกร	4.44	0.48	มาก	2
2. ด้านการบำรุงรักษาบุคลกร	3.53	0.54	มาก	4
3. ด้านการแสวงหาบุคลกร	4.57	0.31	มาที่สุด	1
4. ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน	4.20	0.44	มาก	3
5. ด้านวินัยและการรักษาวินัย	3.40	0.64	ปานกลาง	5
รวม	4.03	0.48	มาก	

จากตารางที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการแสวงหาบุคลกรมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.31 รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาบุคลกรด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 044 ด้านการบำรุงรักษาบุคลกร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านวินัยและการรักษาวินัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาสหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลยหนองบัวลำภู ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

การบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู	n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 236 คน ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านเมตตากายกรรม	3.82	0.53	มาก	5
2. ด้านเมตตาวจีกรรม	4.39	0.44	มาก	1
3. ด้านเมตตามโนกรรม	3.87	0.44	มาก	3
4. ด้านสาธารณโภคี	3.83	0.50	มาก	4
5. ด้านสีลสามัญญตา	4.23	0.58	มาก	2
6. ด้านทิฏฐิสามัญญตา	3.73	0.37	มาก	6
รวม	3.98	0.48	มาก	

จากตารางที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านเมตตาวจีกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44 รองลงมา คือ ด้านสีลสามัญญตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.58 ด้านเมตตามโนกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44 ด้านสาธารณโภคี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 ด้านเมตตากายกรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านทิฏฐิสามัญญตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.37

3. แนวการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาสหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ทั้ง 5 ด้าน มีดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารส่งเสริมการพัฒนาความรู้และทักษะให้กับบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยจัดอบรม สัมมนา รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการอบรมและสัมมนาออนไลน์ พร้อมนำเทคโนโลยีมาบริหารจัดการการพัฒนาบุคลากรนอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรยังครอบคลุมถึงการส่งเสริมคุณธรรม เช่น เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม 2) ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการบำรุงรักษาบุคลากร โดยดูแลความเป็นอยู่และจัดสวัสดิการที่เหมาะสม การบริหารจัดการเวลาปฏิบัติหน้าที่

ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย แนวทางดังกล่าวยังมุ่งเน้นการส่งเสริมคุณธรรม เช่น เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม สาธารณโภคี 3) ด้านการแสวงหาบุคลากร ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการแสวงหาบุคลากรด้วยระบบการสรรหาและคัดเลือกที่เหมาะสม โดยใช้เครื่องมือวัดสมรรถนะ การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้บุคลากรที่เหมาะสมที่สุดสำหรับองค์กร การแสวงหาบุคลากรยังแฝงไปด้วยคุณธรรม เช่น สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา 4) ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน ผู้บริหารควรปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและกฎหมายแรงงานในกระบวนการเลิกจ้างอย่างเคร่งครัด ผู้บริหารยึดถือหลักเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา 5) ด้านวินัยและการรักษาวินัย ผู้บริหารกำหนดกฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน พร้อมสื่อสารให้บุคลากรเข้าใจอย่างทั่วถึง มีการจัดการด้วยมาตรการที่เหมาะสมและยุติธรรม ผู้บริหารยึดถือหลักเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการสร้างสังคมแห่งความเป็นธรรมและคุณธรรมร่วมกัน

อภิปรายผล

การศึกษา เรื่อง การบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผู้วิจัยได้นำประเด็นมาอภิปรายดังนี้

1. การบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า การบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการแสวงหาบุคลกร ด้านการพัฒนาบุคลกรด้าน ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน ด้านการบำรุงรักษาบุคลกร ด้านวินัยและการรักษาวินัย โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการแสวงหาบุคลกร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยศพัทธ์ เที่ยงผดุง (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานบุคคลตามหลักสาราณียธรรม 6 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

2. การบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย

ได้ ดังนี้ ด้านเมตตาวจีกรรม ด้านสีลสามัญญตา ด้านเมตตามโนกรรม ด้านสาธารณโภคี ด้านเมตตากายกรรม ด้านทิฏฐิสามัญญตา โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านเมตตาวจีกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาปัญญา สุปณฺโณ (โยธาตรี) (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการชุมชนตามหลักสาราณียธรรม 6 ในเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

3. แนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่าแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักสารานียธรรม 6 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ทั้ง 6 ด้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพัฒนา วฑฺฒนญาโณ (2567) ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ในศตวรรษที่ 21 การบริหารงานบุคคลได้กลายเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรที่ต้องการเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน ด้วยโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่ง และบริบททางสังคมที่ซับซ้อนขึ้น องค์กรจึงต้องมีแนวทางในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำหลักสารานียธรรม 6 มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานบุคคลถือเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการสร้างสังคมแห่งความเมตตา ความเป็นธรรม และความร่วมมือ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพ และสร้างองค์กรที่เข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งการบริหารงานบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่เพียงแค่การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในเชิงกลยุทธ์ แต่ยังต้องคำนึงถึงมิติของความเป็นมนุษย์ การใช้หลักสารานียธรรม 6 เป็นแนวทางในการบริหารบุคลากรจะช่วยสร้างสังคมแห่งความเมตตา ความเป็นธรรม และความร่วมมือ ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรและการพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพในระยะยาว ผู้บริหารที่สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จที่มั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

พระมหาปัญญา สุปณฺโญ (โยธาตรี). (2558). *การบริหารจัดการชุมชนตามหลักสาราณียธรรม 6 ในเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาพัฒนา วฑฺฒนญาโณ. (2567). *แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์.*วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยศพัทธ์ เที่ยงผดุง. (2565). *การบริหารงานบุคคลตามหลักสาราณียธรรม 6 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. (2566). *แผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2566-2570.* เลย: สำนักงาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570,* ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง 1 พฤศจิกายน 2565.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู

LEADERSHIP IN THE 21ST CENTURY BASED ON THE THREE PRINCIPLES OF PAPANIKADHAMMA AMONG SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE LAK MUANG LOEI EDUCATIONAL NETWORK UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA, LOEI - NONG BUA LAMPHU

[1]พีระวุฒิ หาญคำเถื่อน, [2]ประสงค์ หัสรินทร์ และ [3]พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโภ

[1]Pheerawut Hankhamthuen, [2]Prasong Hassarin

and [3]Phrakhrupalad Somchai Nissabho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Pheerawut1996@gmail.com

Received: December 27, 2024; **Revised**: January 20, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู 2) ศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู 3) เสนอแนวทางภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของ

[1] นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[3] อาจารย์ ดร., สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

ผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 236 คน โดยใช้สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านผู้นำที่เท่าทันเทคโนโลยี ด้านผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง และด้านผู้นำที่มีจริยธรรม 2) ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านจักขุมา เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์และสามารถคาดการณ์แนวโน้มของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการศึกษาได้อย่างรอบคอบ พร้อมทั้งสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีในกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงส่งเสริมให้ครูและบุคลากรพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ด้านวิธูโร เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาความสำคัญกับการส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา โดยนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการสถานศึกษา ตลอดจนวางแผนเพื่อเตรียมรับมือกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีในองค์กร เพื่อให้สามารถแข่งขันและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน และด้านนิสสยสัมปันโน เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากร ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา อีกทั้งยังสามารถบริหารจัดการความขัดแย้งภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้บุคลากรมีจริยธรรมในการทำงาน และให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างราบรื่นและนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษา

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษา, ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21, หลักปาปณิกธรรม 3

Abstract

This study aimed to: 1) examine the state of 21st century leadership among school administrators in the Lak Muang Loei Educational Network under the Office of Secondary Education Service Area, Loei-Nong Bua Lamphu; 2) analyze the 21st century leadership of school administrators in the same network based on the Three Principles of

Pāpanikadhamma; 3) propose leadership strategies in the 21st century based on the Three Principles of Pāpanikadhamma for school administrators in this educational network. The sample group consisted of 236 participants. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation.The research results were as follows: 1) The overall 21st century leadership of school administrators in the Lak Muang Loei Educational Network was found to be at a high level. When analyzed by individual aspects, all dimensions were rated highly, with the highest to lowest mean scores ranking as follows: technology-savvy leadership; visionary leadership; transformational leadership and ethical leadership. 2) The leadership of school administrators based on the Three Principles of Pāpanikadhamma was also found to be at a high level. Each aspect was ranked in descending order as follows: Cakkhumā (Insightful Leadership): Administrators demonstrated a strong vision and the ability to foresee technological trends impacting education. They also promoted the effective integration of technology into the teaching-learning process and encouraged continuous technological skill development among teachers and staff. Vidhuro (Strategic Leadership): Administrators prioritized educational innovation by integrating technology to improve school management. They also planned for 21st century challenges and fostered a learning culture centered on technological adaptation for sustainable development. Nissayasampanno (Collaborative Leadership): Administrators cultivated an organizational culture that emphasized collaboration among staff, students, parents, and the community for the school's benefit. They effectively managed internal conflicts and encouraged ethical work practices, ensuring smooth communication for effective school management.

Keywords : Educational Administrators' Leadership, Leadership in the 21st Century, Three Principles of Pāpanikadhamma

บทนำ

ประเทศไทยอยู่ในยุคที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งส่งผลกระทบในด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทุกประเทศในประชาคมโลกให้ความสำคัญและเร่งพัฒนาเพื่อให้ก้าวทัน กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและสามารถแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ในโลกได้ จึงจำเป็นต้องมีการ

เตรียมความพร้อมหลายด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างรอบด้านและสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาประเทศ สำนักนายกรัฐมนตรีจึงได้ประกาศแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 - 2580 เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศในมิติต่าง ๆ ที่ให้ทุกหน่วยงานพุ่งเป้าสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศร่วมกันอย่างบูรณาการ พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เตรียมคนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพพร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 สามารถแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง มีประสิทธิผลเพิ่มขึ้น มีนิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่องควบคู่กับการส่งเสริมการพัฒนาคนไทยตามพหุปัญญาให้เต็มตามศักยภาพ รวมถึงการสร้างเสริมศักยภาพผู้มีความสามารถพิเศษให้สามารถต่อยอดการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2566: 1)

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาและการบริหารจัดการมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ เป้าหมายของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ วัตถุประสงค์ของแผนปฏิรูปด้านการศึกษา และนโยบายของรัฐบาล มุ่งเน้นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาคการศึกษาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและประชาชน โดยมุ่งเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาพลิกโฉมการศึกษาสู่ยุคดิจิทัล โดยเฉพาะนโยบายเร่งด่วนเรื่องการเตรียมคนสู่ศตวรรษที่ 21 ยึดหลักการให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา เพื่อความปลอดภัย ยกระดับคุณภาพการศึกษา สร้างโอกาสความเสมอภาคเท่าเทียมทางการศึกษาทุกช่วงวัย การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพครู บุคลากรทางการศึกษา และบุคลากร สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงพัฒนาระบบราชการและการบริการภาครัฐยุคดิจิทัล เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายในยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566: 1)

ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของประเทศ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู ต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและคาดการณ์ได้ยาก ทำให้ผลความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนและการบริหารจัดการในสถานศึกษามีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จากรายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล พบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาปรับตัวไม่เท่าทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีปัญหาในการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและการใช้งานเทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งจำเป็นสำหรับการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาบางส่วน

มักยึดติดกับวิธีการสอนแบบเดิมและไม่ยินดีที่จะปรับเปลี่ยนการสอนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้ไม่สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเต็มที่ รวมไปถึงด้านการบริหารจัดการศึกษาจึงต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาตามทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 การจัดระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเชื่อมโยงกับกลุ่มโรงเรียนอื่น นำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการบริหาร การบริการ และการประชาสัมพันธ์ การดำเนินการสร้างเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา อันเป็นการชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารยังขาดการเป็นผู้นำที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การนำแผนการปฏิบัติประจำปีสู่การปฏิบัติ ยังไม่เป็นไปตามกรอบระยะเวลากำหนดไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู, 2567)

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดบทบาทของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 โดยผู้บริหารจำเป็นต้องปรับตัวจากระบบเดิมสู่การบริหารที่มีประสิทธิภาพเนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้นำร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาและครูในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศซึ่งหน้าที่หลักของผู้บริหารตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563 กำหนดให้การดำเนินกิจการของสถานศึกษาหรือหน่วยราชการเป็นไปตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ตลอดจนนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาหรือหน่วยราชการทั้งนี้การบริหารงานในทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนล้วนต้องอาศัยการปรับตัวและการพัฒนาของผู้บริหารในทุกระดับเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการบริหารองค์กรซึ่งภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษานั้นยังต้องนำหลักพุทธธรรมมาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีของสังคมไทยที่ใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างสันติสุขและความมั่นคงมาอย่างยาวนาน (พระอนุสรณ์ วชิรว์โส (เกาะน้ำใส), 2563: 2)

จากเหตุข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู โดยบูรณาการกับหลักปาปณิกธรรม 3 ให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู

2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู

3. เพื่อเสนอแนวทางภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู” การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 40 คน และครูผู้สอนจำนวน 567 คน รวมทั้งสิ้น 607 คน กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู ปีการศึกษา 2566 ใช้รูปแบบการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีจับสลาก จำนวนทั้งสิ้น 236 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie & Morgan

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน จำนวน 7 รูป/คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 6 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักธรรม จำนวน 1 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้นำที่รู้เท่าทันเทคโนโลยี 2) ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ 3) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4) ผู้นำที่มีจริยธรรม และบูรณาการหลักปาปณิกธรรม 3 ได้แก่ 1) จักขุมา (วิสัยทัศน์) 2) วิธูโร (ความชำนาญเฉพาะด้าน) 3) นิสสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์)

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งภาพรวมรายด้านและรายข้อ และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย – หนองบัวลำภู” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อ ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 236 คน ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ผู้นำที่เท่าทันเทคโนโลยี	4.20	0.26	มาก	1
2. ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์	3.94	0.25	มาก	2
3. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.71	0.23	มาก	3
4. ผู้นำที่มีจริยธรรม	3.71	0.26	มาก	4
รวม	**3.89**	**0.12**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อ ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.89, S.D. = 0.12) เมื่อพิจารณารายด้านจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผู้นำที่เท่าทันเทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.26) รองลงมาคือผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ($\overline{X}$ = 3.94, S.D. = 0.25) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 0.23) และ ด้านผู้นำที่มีจริยธรรม ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 0.26) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อ ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 236 คน ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. จักขุมา (วิสัยทัศน์)	4.23	0.19	มาก	1
2. วิธูโร (ความชำนาญเฉพาะด้าน)	4.16	0.19	มาก	2
3. นิสสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์)	3.68	0.19	มาก	3
รวม	**4.02**	**0.11**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อ ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย-หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.02, S.D. = 0.11) เมื่อ พิจารณารายด้านจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านจักขุมา (วิสัยทัศน์) ($\overline{X}$ = 4.23, S.D.= 0.19) รองลงมาคือ ด้านวิธูโร (ความชำนาญเฉพาะด้าน) ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.19) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านนิสสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์) ($\overline{X}$ =3.68, S.D.= 0.19) ตามลำดับ

3. แนวทางภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู ได้แนวทาง 4 ด้าน ดังนี้ ด้านผู้นำที่เท่าทันเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษาต้องนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นฐานในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนแผนงาน พร้อมสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและพัฒนาทักษะของบุคลากรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกำหนดแนวทางและบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ตลอดจนสร้างวัฒนธรรมที่เน้นความร่วมมือและคุณธรรมเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต ด้านผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมองอนาคตอย่างกว้างไกล เห็นความสำคัญของเทคโนโลยีและข้อมูลในการบริหาร พร้อมกำหนดเป้าหมายและแผนงานชัดเจน สร้างแรงบันดาลใจให้ทุกคนร่วมมือกัน และประยุกต์

นวัตกรรมให้เกิดผลเชิงบวกต่อการพัฒนาสถานศึกษา และ ด้านผู้นำที่มีจริยธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำรงตนเป็นแบบอย่างในความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และความรับผิดชอบ สร้างวัฒนธรรมที่โปร่งใส สนับสนุนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นธรรม พร้อมให้คำแนะนำ ตักเตือน และให้อภัย เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เชื่อถือได้และน่าไว้วางใจ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู” ซึ่งผู้วิจัยได้นำประเด็นมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อเกี่ยวกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณารายด้านจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผู้นำที่เท่าทันเทคโนโลยี รองลงมาคือผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ ด้านผู้นำที่มีจริยธรรม ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนแผนงานและแนวคิดอย่างยืดหยุ่น เปิดรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ และ ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 โดยตระหนักถึงบทบาทสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล มองอนาคตและมองว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และสามารถวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาองค์กรให้มีเป้าหมายร่วมกัน อีกทั้งยังมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ทั่วถึงเพื่อให้ทุกคนในสถานศึกษาสามารถเข้าใจและนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิผล ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารมีพฤติกรรมที่มีอิทธิพลและสามารถยกระดับศักยภาพบุคลากรได้ โดยมีความสามารถในการพิจารณาและดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นเพื่อให้สถานศึกษาก้าวหน้า พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที ผู้บริหารยังส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างสามัคคี มีความกล้าหาญในการตัดสินใจอย่างเสมอภาคและยุติธรรม พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กรและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมใน

สถานศึกษา ซึ่งทำให้การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษามีความมั่นคงและประสิทธิภาพสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิรดา ยนพักตร์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ รองลงมา ได้แก่ ด้านความรู้เท่าทันเทคโนโลยี ด้านการสื่อสาร และด้านการปรับตัว ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลพัชร พงค์เชียงใหม่ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านผู้นำเชิงจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านผู้นำที่มีความรู้เท่าทันเทคโนโลยีในยุคศตวรรษที่ 21 ส่วนด้านผู้นำที่มีวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณารายด้านจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านจักขุมา วิสัยทัศน์ รองลงมาคือ ด้านวิธูโร ความชำนาญเฉพาะด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านนิสสยสัมปันโน มนุษยสัมพันธ์ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสามารถประเมินและคาดการณ์ความต้องการด้านเทคโนโลยีและแนวโน้มทางการศึกษาอย่างรอบคอบ นำข้อมูลเหล่านั้นมาปรับใช้ในการพัฒนาแผนพัฒนาสถานศึกษาในอนาคต พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหารยังสามารถสร้างวิสัยทัศน์ที่สามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาและการบริหารงานวิชาการให้ดีขึ้น นอกจากนี้ ผู้บริหารยังได้ส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรมในการเรียนการสอนและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการ ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการมีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมทั้งมีการประเมิน

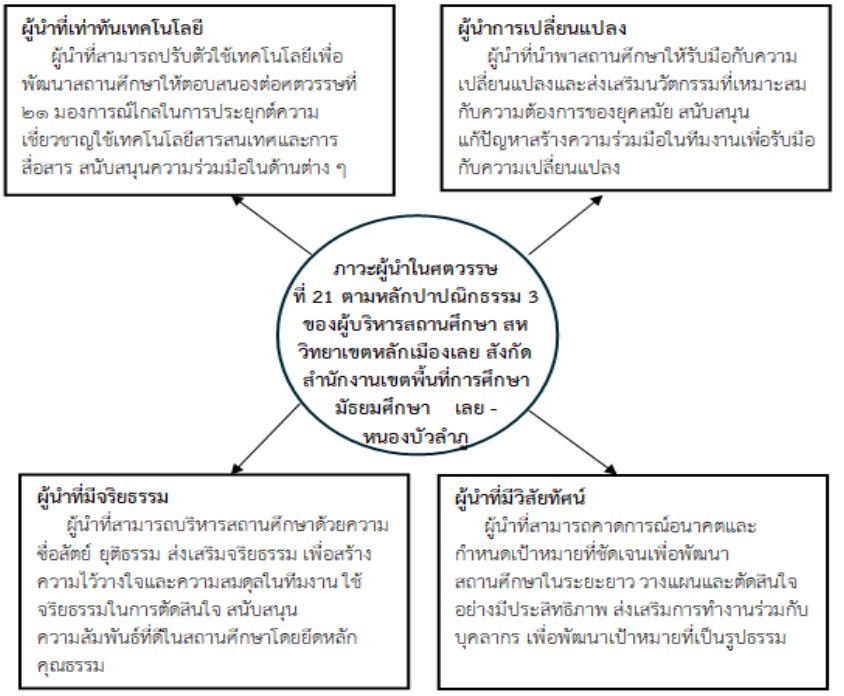
ความสามารถในการแข่งขันของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และเตรียมพร้อมสำหรับความท้าทายในอนาคต โดยสามารถแก้ไขปัญหาด้านการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้เทคโนโลยีให้เกิดขึ้นในหมู่ครูผู้สอนและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งผู้บริหารยังสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการร่วมมือและมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสถานศึกษา สร้างบรรยากาศการทำงานที่สนับสนุนความร่วมมือระหว่างบุคลากรและผู้เรียน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้ดี และยังแสดงความเข้าใจถึงความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การทำงานร่วมกันภายในองค์กร และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อประโยชน์สูงสุดของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชาวรณัฐ ซองดี (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในอำเภอวังเหนือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในอำเภอวังเหนือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายหัวข้อ พบว่า ด้านผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และด้านการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการเรียนการสอน และข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีและด้านการจัดการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัทธเดช พันธ์ฟัก (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักกัลยาณมิตรยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนอนุบาลเมืองชุมพร (วัดสุบรรณนิมิตร) จังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเมืองชุมพร (วัดสุบรรณนิมิตร) จังหวัดชุมพร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านวิชาการ ด้านสื่อสารและเทคโนโลยี ด้านคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านแรงบันดาลใจเชิงบวก ด้านบุคลิกภาพเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ

3. แนวทางภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการคาดการณ์และวางแผนพัฒนาหลักสูตรเทคโนโลยี และการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันและอนาคต พร้อมทั้งใช้ความรู้และทักษะเฉพาะทางในการตัดสินใจและพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียนและครูในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู ผู้เรียน และชุมชน เพื่อสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันอย่างมี

ประสิทธิภาพ ทำให้สถานศึกษามีความก้าวหน้าและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล แก้วอ่อน (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนฟ้าอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรมองภาพในอนาคตที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับองค์กร สร้างแจงจูงใจให้สมาชิกในองค์กรมองไปที่เป้าหมายเดียวกันมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน มีความสมัครสมานสามัคคีกัน พัฒนาองค์ความรู้อย่างรอบด้านและฝึกฝนให้เชี่ยวชาญ หมั่นแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ มีหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเพื่อให้สามารถพึ่งพาอาศัยคนอื่นได้จากความสัมพันธ์ที่ดี การลดความขัดแย้งในองค์กร การรู้จักการผูกใจ การสร้างความเชื่อ ค่านิยม และความคาดหวังร่วมกัน ทำงานด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วภาวิณี ประทุมสาย (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เขต 23 ผลวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองเห็นภาพความสำเร็จขององค์กร มีการกำหนดเป้าหมาย มีนโยบายในการบริหารอย่างชัดเจน มีความรู้ความสามารถทางวิชาการการสื่อสารและเทคโนโลยี ผู้บริหารควรเป็นผู้ใฝ่รู้หมั่นค้นคว้าศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศเพื่อนำความรู้ มาบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการ ผู้บริหารควรติดตามเทคนิคการบริหารใหม่ ๆ มาปรับใช้ตามบริบทองค์กรของตนเอง สร้างพลังและแรงบันดาลใจเชิงบวก พัฒนาภาวะผู้นำ และทักษะการพูดโน้มน้าวให้ผู้อื่นปฏิบัติงานด้วยความยินดี สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และมีนโยบายในการส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู คือ แนวทางภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู ได้ผลดังนี้

เอกสารอ้างอิง

กมลพัชร พงค์เชียงใหม่. (2565). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567* . https://www.moe.go.th/360policy-and-focus-moe-fiscal-year-2024.

ณิชาวรณัฐ ซองดี. (2563). *การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในอำเภอวังเหนือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.

พรพิมล แก้วอ่อน. (2564). *แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนฟ้าอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอนุสรณ์ วชิรว์โส (เกาะน้ำใส). (2563). ภาวะผู้นำตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ลัทธเดช พันธ์ฟัก. (2565). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักกัลยาณมิตรยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนอนุบาลเมืองชุมพร (วัดสุบรรณนิมิตร) จังหวัดชุมพร.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วภาวิณี ประทุมสาย. (2564). *คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เขต 23*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศศิรดา ยนพักตร์. (2565). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครราชสีมา.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู. (2567). *รายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลประจำปี 2566*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย - หนองบัวลำภู. https://web.sesao19.go.th/web/?p=154.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2566). *ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566 - 2580).* ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 51 หน้า 1.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

THE DEVELOPMENT OF LEARNING ACTIVITY USING PROBLEM–BASED LEARNING ABOUT RELIGIOUS ETIQUETTE ON GROUP SOCIAL STUDIES RELIGION AND CULTURE FOR PRATHOM SUKSA 5 STUDENTS

[1]อลิษรา สร้อยเสนา

[1]Alisara Soysena

ศูนย์พัฒนาเด็กวัดมหาวนาราม

Koy-devil.girl@hotmail.com

Received: January 2, 2025; **Revised**: January 25, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเรื่อง มารยาทของศาสนิกชนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ โรงเรียนเทศบาล 3 สามัคคีวิทยาคาร สังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 32 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ

[1] ครู, ศูนย์พัฒนาเด็กวัดมหาวณาราม อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี

ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t ผลการวิจัย พบว่า 1. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.52/83.20 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4. ความพึงพอใจของนักเรียนมีต่อการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.86, S.D = 0.22)

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, มารยาทของศาสนิกชน

Abstract

The purposes of this research were to develop the learning activity using problem–based learning about the Religious etiquette on group social studies religion and culture for Prathom Suksa 5 students, based on the 80/80 efficiency criteria, compare the student's achievement before and after using the learning activity, and study the students' satisfaction after using the learning activity. The sample were 32 Prathom Suksa 5 students of Municipal School Samukkee, under the municipality of Ubon Ratchathani, Ubon Ratchathani Province, studying in the first semester of academic year, 2023 by simple r 0random sampling. The research tools learning activity using problem–based learning plans, multiple-choices analytical thinking test multiple-choices learning achievement test, and a satisfaction questionnaire. The statistics used in the data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t-test. The findings of the research were as follows: 1. The learning activity using problem–based learning about the Religious etiquette have the efficiency criteria at 82.52/83.20 which were based on the 80/80 efficiency criteria. 2. The students' achievement after using the learning activity using problem–based learning was statistically higher than that before using them at the .01 level. 3. The students' satisfaction after using the learning activity using problem–based learning was at the highest level. ($\bar{x}$= 4.86, S.D = 0.22)

Keywords: Learning Activity Using Problem–based Learning, Achievemen, Religious etiquette

บทนำ

กลุ่มนักเรียนและกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติได้รับวัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามา โดยขาดการพิจารณาไตร่ตรอง ได้รับวัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามา โดยขาดการพิจารณาไตร่ตรองประกอบกับไม่เป็นแบบอย่างที่ดีของบุคคลในสังคม ถูกชักจูงจากสื่อต่าง ๆ ให้มีความเชื่อ ค่านิยมและพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมได้ ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และมีค่านิยมที่ดีงาม เพื่อดำเนินชีวิต ในการปรับตัวทันสถานการณ์และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจนั้นไป ปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมาย สำคัญของรายวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ

กิจกรรมการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีสถานการณ์ปัญหาและเริ่มต้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้วยการใช้ปัญหาเป็นเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการ เรียนรู้และปัญหาที่นำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบผลสำเร็จมีประสิทธิภาพและบรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้ เป็นการช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่สลับซับซ้อน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนสร้างความพร้อมและความมั่นใจแก่ผู้สอน

สภาพปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเทศบาล 3 สามัคคีวิทยาคาร สังกัดเทศบาลนครอุบลราชธานี ของครูยังไม่สามารถจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และนักเรียนไม่สามารถสืบเสาะแสวงหาความรู้และสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากเดิมนักเรียนจะใช้วิธีโดยการท่องจำข้อสอบและการเรียนของผู้เรียนรับความรู้โดยการจำความรู้ ไม่มีการสืบค้นการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะการคิดการวิเคราะห์ การสืบเสาะแสวงหาความรู้ และไม่กล้าแสดงออก ขาดปฏิสัมพันธ์ในการทำงานกลุ่ม จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาล 3 สามัคคีวิทยาคาร สังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี มีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดการวิเคราะห์โดยใช้ปัญหาเป็น

ฐานสอนและจัดกิจกรรม ในรายวิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนากับการดำเนินชีวิต เรื่อง หลักธรรมนำความสุข สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนเทศบาล 3 สามัคคีวิทยาคาร สังกัด สำนักการศึกษาเทศบาลนครอุบลราชธานีจำนวน 2 ห้องเรียน รวม 60 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/3 ที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนเทศบาล 3 สามัคคีวิยาคาร สังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี จำนวนนักเรียน 32 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งนักเรียนแต่ละห้องถูกจัดกลุ่มแบบคละความสามารถ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่นำมาใช้ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิจัยครั้งนี้ คือ ส 16101 ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หน่วยการเรียนที่ 1 ศาสนากับการดำรงชีวิต เรื่องมารยาทของศาสนิกชน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาล 3 สามัคคีวิยาคาร พ.ศ.2567

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความสามารถการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 แผนใช้เวลา 12 ชั่วโมง

3.2 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบปรนัย แบบเลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจำนวน 10 ข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่า t กรณีข้อมูลไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent) (บุญชม ศรีสะอาด 2543:109)

ผลการวิจัย

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สรุปผลได้ ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.52/83.20 ตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความพึงพอใจของนักเรียนมีต่อการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เรื่อง มารยาทของศาสนิกชนของชั้นประถมศึกษาปที่ 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.86, S.D = 0.)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความสามารถการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ82.52/83.20 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เป็นผลจากกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน มีกระบวนการสร้าง ออกแบบอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการผลิต มีการตรวจสอบและปรับปรุง มีการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เป็นไปตามหลักการ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีขั้นตอนการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน ที่มีแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยและสนใจอยากรู้ (Delisile, 1977) ใช้การประสมประสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่อย่างเป็นระบบเป็นเครื่องนำทางไปสู่การสร้างเป็นองค์ความรู้ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดระหว่างเพื่อน มีการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและหาสาเหตุของปัญหา โดยครูมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาที่หลากหลายและพิจารณาเลือกวิธีที่เหมาะสม ใช้คำถามกระตุ้น (ทิศนา แขมมณี, 2560) ผ่านขั้นตอนการกำหนดปัญหา คือครูจัดสถานการณ์หรือตั้งโจทย์ให้นักเรียนสนใจและกระตุ้นนักเรียนให้เกิดความสนใจ และมองเห็นปัญหาสามารถกำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่นักเรียนอยากรู้อยากเรียนเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ การทำความเข้าใจกับปัญหา คือ นักเรียนวิเคราะห์ปัญหาที่ต้องการเรียนรู้ สามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้ การศึกษาค้นคว้า คือ นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยสืบค้นข้อมูลในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วยวิธีการหลากหลาย การสังเคราะห์ความรู้ คือ นักเรียนนำความรู้ที่ได้ค้นคว้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันโดยที่ครูเป็นผู้กระตุ้น และคอยปรับองค์ความรู้ของนักเรียน ตลอดจนสรุปและประเมินค่าหาคำตอบ คือ การอภิปรายและสรุปถึงองค์ความรู้ที่นักเรียนได้มา ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สามารถจำแนก แยกแยะส่วนย่อยต่าง ๆ และเหตุการณ์ที่เหมือนกันและแตกต่างกันออกเป็นแต่ละส่วนให้เข้าใจง่ายอย่างมีหลักเกณฑ์ ความสามารถจัดประเภท จัดลำดับ จัดกลุ่มของสิ่งที่มีลักษณะเดียวกันเข้าด้วยกัน ความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลต่าง ๆ ว่าสัมพันธ์กันอย่างไร ความสามารถในการจับประเด็นและสรุปผลจากสิ่งที่กำหนดให้ได้ และความสามารถในการ

นำความรู้หรือหลักการจากการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับ กนก จันทร์ทอง (2560; 227-241) ที่กล่าวถึง ว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติที่นำเสนอประกอบด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 5 วิธี คือ 1) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning) 2) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning) 3) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-based learning) 4) การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM education) และ 5) การศึกษาบทเรียนและวิธีการแบบเปิด (Lesson study & open approach) ผู้เขียนหวังว่าแนวคิดในบทความนี้ จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งครูและผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองและร่วมกัน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และฤดีรัตน์ แป้งหอม (2559) ได้ศึกษาการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน (E1/E2) เท่ากับ 83.20/81.27 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) เจตคติต่อวิชาสังคมศึกษาหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหามีเจตคติในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง สอดคล้องกับ กรชนก รัดถา (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.46/77.76 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 2) ค่าดัชนีประสิทธิผลของกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานมีค่าเท่ากับ 0.5066 นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 50.66 3) นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้ง 2 ตัวแปร 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 อยู่ในระดับมาก

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทั้งนี้เป็นผลมาจากการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ดำเนินการจัดกิจกรรมตามกระบวนการและขั้นตอนที่ผู้วิจัยสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการสอนแบบปัญหาเป็นฐาน และได้แบ่งขั้นตอนการจัดกิจกรรมออกเป็นขั้น อย่างเป็นระบบ ตามแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ ได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง ผ่านการทดลอง แก้ไข ปรับปรุง ตรวจสอบ ให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นคณาจารย์และผู้ที่เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน จนได้ประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ อีกทั้งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นักเรียนยังได้ร่วมกันศึกษาค้นคว้า จัดให้มีการอภิปรายและสรุปองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ โดยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้น ประกอบด้วย 1) กำหนดปัญหา คือ ครู จัดสถานการณ์หรือตั้งโจทย์ให้นักเรียนสนใจและกระตุ้นนักเรียนให้เกิดความสนใจ และมองเห็นปัญหา สามารถกำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที¬นักเรียนอยากรู้อยากเรียนเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ 2) ทำความเข้าใจกับปัญหา คือ นักเรียนวิเคราะห์ปัญหาที่ต้องการเรียนรู้ สามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้ 3) ศึกษาค้นคว้า คือ นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยสืบค้นข้อมูลในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วยวิธีการหลากหลาย 4) สังเคราะห์ความรู้ คือ นักเรียนนำความรู้ที่ได้ค้นคว้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันโดยที่ครูเป็นผู้กระตุ้น และคอยปรับองค์ความรู้ของนักเรียน และ 5) สรุปและประเมินค่าหาคำตอบ คือ การอภิปรายและสรุปถึงองค์ความรู้ที่¬นักเรียนได้มา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤดีรัตน์ แป้งหอม และคณะ (2559) ได้ศึกษาการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน (E1/E2) เท่ากับ 83.20/81.27 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) เจตคติต่อวิชาสังคมศึกษาหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหามีเจตคติในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จริยา กล้าหาญ (2563) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเศรษฐศาสตร์และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็น

ฐาน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anjarwati, Sajidan และ Prayitno (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในการเสริมสร้างทักษะการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยมีความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของการวิจัย และพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ในการเสริมสร้างทักษะการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนใช้รูปแบบการวิจัยแบบทดลองกึ่งทดลองกับกลุ่มควบคุม และกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยคือ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 10 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตคารันกันยา ชวากลาง การสุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบคลัสเตอร์ โดยเกี่ยวข้องกับสองชั้นเรียน ได้แก่ เกรด 1ที่มีนักเรียน 28 คน และเกรด 4 กับนักเรียน 28 คน มีการใช้แนวทางเชิงพรรณนาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม รูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถเสริมสร้างทักษะการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนด้วยกิจกรรมการแก้ปัญหาตามความจาเป็น เพื่อเป้าหมายทางการศึกษาของชาวอินโดนีเซีย การศึกษาสรุปโมดูลการพัฒนานั้นสร้างขึ้นจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นหลักในโมดูลนี้ กระตุ้นให้นักเรียนแก้ไขและระบุปัญหาด้วยแนวคิดและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

3. ความพึงพอใจของนักเรียนมีต่อการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เรื่อง มารยาทของศาสนิกชน ของชั้นประถมศึกษาปที่ 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.86, S.D = 0.)

ทั้งนี้เป็นผลมาจากการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องมารยาทของศาสนิกชน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เป็นกิจกรรมที่เอื้อให้นักเรียนได้เรียนรู้และค้นพบความรู้จากการทำกิจกรรม ทั้งนี้ เป็นเพราะการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความเหมาะสมทั้งทางด้านของการสร้างบรรยากาศที่เป็นอิสระ เป็นไปตามความสนใจของนักเรียน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม เน้นความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนให้กล้าคิด กล้าทำ กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น อีกทั้งยังคำนึงถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะต้องได้รับเมื่อผ่านการเรียนรู้ ซึ่งความพึงพอใจที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับการศึกษาของ ดนิตา ดวงวิไล (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ผลการศึกษาพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานมีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.61/82.80 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) ดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ มีค่าเท่ากับ 0.6194 คิดเป็นร้อยละ 61.94 3)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 4) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก และวิภาพรรณ พินลา (2566) กล่าวว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนและการ พัฒนาการศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ อันเป็นรากฐานสคัญ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการทงานและ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยจัดแนวทางดังนี้ 1. ฝึกกระบวนการสร้างองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดรวบยอด 2. ฝึกกระบวนการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาทักษะการสังเกต การคิดเปรียบเทียบ การจำแนก และการให้เหตุผล และ 3. ฝึกกระบวนการสร้างค่านิยม เพื่อพัฒนาทักษะการประยุกต์ใช้ เนื่องจากสภาวการณ์ในสังคมปัจจุบัน ทั่วโลกกำลังเผชิญ กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยี อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนมีความแตกต่างกันมากขึ้นก่อให้เกิดเป็นสังคม พหุวัฒนธรรม ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งพัฒนาผู้เรียนและครูผู้สอนให้สามารถปรับตัวเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยต้องจัดการศึกษาให้ทันกับสถานการณ์โลกที่ เต็มไปด้วยความรู้และข้อมูลที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งต้องวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคน ของประเทศให้ก้าวทันต่อกระแสสังคมในทุกมิติในปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับพูลศักดิ์ หอมสมบัติและประยูร แสงใส. (2564; 825-840) ได้ศึกษาแนวทางการ จัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่ารูปแบบการเรียนรู้ในยุคสมัยหน้าที่กำลังจะตามมาให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึกและเห็นคุณค่าแท้ของการเรียนรู้ ได้แก่พฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความคิด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่างๆ อย่างมี ประสิทธิภาพ แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญคือ (1) การ กระชับหลักสูตร (2) เพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียนและความหลากหลายของ รูปแบบการเรียนรู้ (3) ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และสอนอย่างมีแผนที่เหมาะสม (4) ยกระดับการประเมินเพื่อการพัฒนา (5) การประเมินเพื่อรับผิดรับชอบ (6) การเสริมสร้างทักษะ 3R 8C สำหรับผู้เรียน (7) การเสริมสร้างทักษะ C-Teacher สำหรับครูผู้สอน (8) การบูรณาการพุทธวิธีการสอนกับการสอนสังคมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กนก จันทร์ทอง. (2560). *การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 Teaching of Social Studies in the 21st Century.* วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 28(2).

กรชนก รัดถา. (2563). *การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน.* วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 7(2), 59-74.

เกศกมล แสนยศบุญเรือง. (2559). *การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานรายวิชา ส 13101 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.* วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, 10(2).

จริยา กล้าหาญ. (2563). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเศรษฐศาสตร์และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน.* วารสารศึกษาศาสตร์, 7(2), 117-125.

ดนิตา ดวงวิไล. (2561). *การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL).* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทิศนา แขมมณี . (2560*). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นัจภัค บูชาพิมพ์. (2551).*การพัฒนาผลการเรียนรู้และความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ภูมิปัญญาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เผชิญ กิจระการ และสมนึก ภัททิยธนี. (2546). *“ดัชนีประสิทธิผล (EFFECTIVENESS INDEX : E.I),”* วารสารวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 8:31; กรกฎาคม.

พูลศักดิ์ หอมสมบัติ และประยูร แสงใส. (2564). *“แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21”* วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6(3) ; กันยายน-ธันวาคม.

รสริน รุ่งกิจธนาสาร และจุฬามาศ จันทร์ศรีสุคต.(2566). *ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเสริมด้วยเทคนิการใช้คำถามที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.* วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 13(3) ; 2566.

ฤดีรัตน์ แป้งหอม และคณะ. (2559). *การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.* Vol. 18 (4) : ตุลาคม –ธันวาคม 2559.

วิภาพรรณ พินลา และวิภาดา พินลา. (2566). *การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21*. (พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุวิทย์ มูลคำ. (2550). ครบเครื่องเรื่องการคิด. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สมนึก ภัททิยธนี. (2551). การวัดผลการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

Anjarwati, P. G. P., Sajidan, S., & Prayitno, B. A. (2018). Problem-based learning module of environmental changes to enhance students' creative thinking skill. Biosaintifika: Journal of Biology & Biology Education, 10(2), 313–319

Delisle, Robert. (1977). How to Use Problem-Based Learning in Classroom. Alexandria, Virginia : Association for Supervision and Curriculum Development.

Lapuz, A.M. and Fulgencio, M.N. (2020). Improving the Critical Thinking Skills of Secondary School Students using Problem-Based Learning. International Journal of Academic Multidisciplinary Research, 4 (1), 1-7.

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICAL PROBLEM-SOLVING ABILITY ON MULTIPLICATION FOR GRADE 2 STUDENTS USING PROBLEM - BASED LEARNING WITH QUESTIONING TECHNIQUE IN DAILY LIFE

[1]ปรางค์ทิพย์ พงศ์พนาพิพัฒน์ และ [2]กิตติคุณ พงศ์พนาพิพัฒน์

[1]Prangtip Phongpanapiput and [2]Kittikoon Phongpanapiput

โรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว, ประเทศไทย

Thetsaban 2 Nong Bua School, Thailand

[1]prangtip.mg62@ubru.ac.th

Received: January 2, 2025; **Revised**: January 26, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน กับเกณฑ์ร้อยละ 80 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิค

[1]ครู โรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว อำภอเมือง จังหวัดอุบลราชานี

[2]ครู โรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว อำภอเมือง จังหวัดอุบลราชานี

การใช้คำถามในชีวิตประจำวัน และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน ผลการศึกษา พบว่า 1) การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน ผลคือระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63) 2) การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 192.43 คิดเป็นร้อยละ 89.09 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน เรื่อง การคูณ ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.65)

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน, เทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน, ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์, การคูณ

Abstract

The purposes of this study were to: 1) develop plans for organization of mathematics learning activities using problem-based learning with questioning technique in daily life of grade 2 students; 2) compare the ability to solve mathematics problems on multiplication during learning using problem-based learning with questioning technique in daily life of grade 2 students with 80 percent criteria; 3) compare learning achievement on multiplication before development and after development using problem-based learning with questioning technique in daily life of grade 2 students; 4) study the satisfaction of grade 2 students with learning activity using problem-based learning with questioning technique in daily life. The results were as follows: 1) The lesson plans for organization of mathematics learning activities using problem-based learning

with questioning technique in daily life on multiplication of grade 2 students, the results were the most appropriate level ($\overline{X}$ = 4.63). 2) The development of the ability to solve mathematics problems on multiplication during learning activities using problem-based learning with questioning technique in daily life of grade 2 students, overall had an average of 192.43, accounting for 89.09 percent, with a tendency to increase. 3) Learning achievement on multiplication before class and after class using problem-based learning with questioning technique in daily life on multiplication to encourage mathematical problem-solving abilities of grade 2 students, it was found that scores after studying were higher than before studying at a statistical significance at the .05 level. 4) Satisfaction of grade 2 students with learning using problem-based learning with questioning technique in daily life on multiplication. It was found that students were at the most satisfied level ($\overline{X}$ = 4.65).

Keywords : Problem - Based Learning, Questioning Technique in Daily Life, Mathematical Problem Solving Ability, Multiplication

บทนำ

คณิตศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งการคิด มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความคิดมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างถี่ถ้วน รอบคอบ ช่วยให้คาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจ แก้ปัญหา และนำไปใช้ชีวิตประจำวันอย่างถูกต้องเหมาะสม มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตทุกด้าน ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ 2560: 1) นอกจากนี้ คณิตศาสตร์ยังเป็นวิชาที่มีบทบาทต่อสังคม ช่วยให้มนุษย์คิดและตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ โดยใช้เหตุผล ฝึกให้คิด พูด เขียนหรือทำงานเป็นขั้นตอน และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้วิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ เจริญก้าวหน้า (ละออง จันทร์เจริญ 2540: 3-4) อีกทั้งคณิตศาสตร์ยังเป็นเครื่องมือที่ปลูกฝังอบรมให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติ นิสัย ทัศนคติ และความสามารถทางสมองบางประการ เช่น ความเป็นคนช่างสังเกต การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ตลอดจนความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา (สมชาย ชูชาติ 2542: 77)

ในการจัดการศึกษาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ต้องยึดหลักการให้ผู้เรียนทุกคนต้องมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องกำหนดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องจัดการเรียนการสอน (กระทรวงศึกษาธิการ 2545: 97) สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เป็นอีกสาระหนึ่ง ซึ่งอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ 2551: 16) ซึ่งกล่าวได้ว่าคณิตศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง และการที่ผู้เรียนจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนคณิตศาสตร์นั้นขึ้นอยู่กับการสอนของครูเป็นสำคัญ ดังนั้นการเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกลุ่มผู้เรียนเป็นเรื่องที่ควรคำนึงถึง ไม่มีวิธีการสอนใดดีที่สุด แต่ละบทเรียนเนื้อหาวิธีสอน อาจเหมาะสมกับวิธีการหนึ่งแต่อาจไม่หมาะสม หรือใช้ได้ผลกับกลุ่มผู้เรียนที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับลักณะของผู้เรียน อาจต้องใช้วิธีการหลาย ๆ อย่างร่วมกัน ใช้สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเห็นเป็นรูปธรรม เข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น จะเห็นว่าคณิตศาสตร์เป็นพื้นฐานในการศึกษาชั้นสูง และวิทยาการสาขาต่าง ๆ แต่ผู้เรียนส่วนมากก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียนคณิตศาสตร์ (สิริพร ทิพย์คง 2545: 23) ซึ่งการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ให้สำเร็จนั้นมีเป้าหมาย 2 ประการ คือ ทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน และมีทักษะในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวันได้ (วาสนา ภูมี 2555: 2) โดยเครื่องมือที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามเป้าหมาย 2 ประการนั้น คือ การทำให้ผู้เรียนแก้ปัญหาในชั้นเรียนซึ่งประสบการณ์จากการฝึกทักษะในชั้นเรียนนี้จะเป็นรากฐานที่สำคัญอันจะนำไปสู่วิธีการคิดและเสริมทักษะความสามารถในการแก้ปัญหาต่อไป

สภาพปัจจุบันการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ของผู้วิจัยพบว่า การสอนคณิตศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้เรียนเขียนเฉพาะคำตอบมาส่งครู ไม่สามารถอธิบายวิธีการหรือขบวนการในการทำได้ ทั้งนี้เพราะผู้เรียนไม่ชอบคิดเอง และไม่ชอบแสดงวิธีทำ ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำการคัดลอกคำตอบมาส่ง เมื่อกำหนดโจทย์ให้ไม่สามารถแสดงวิธีหาคำตอบได้ ซึ่งส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ต่ำ และพบว่าผู้เรียนจำนวนมากไม่ชอบวิชาคณิตศาสตร์ โดยคิดว่าวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ยากต่อการเข้าใจ ผู้เรียนจึงรู้สึกท้อแท้ขาดความมั่นใจในการเรียน ซึ่งเป็นผลกระทบโดยตรงต่อการเรียน เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะ

คณิตศาสตร์ และจากผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานผู้เรียนระดับชาติ (National Test : NT) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประจำปีการศึกษา 2564 - 2566 โรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว สังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี พบว่า ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีการประเมินคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 อันเป็นพื้นฐานของนักเรียนที่จะศึกษาต่อในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จึงได้ทำการวิเคราะห์แบบทดสอบและคะแนนการทดสอบของผู้เรียน พบว่าผู้เรียนขาดทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ เนื้อหาส่วนใหญ่คือเรื่องการคูณ จะเห็นได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียน จากปัญหาการจัดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น หากครูนำเทคนิคหรือวิธีการสอนที่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทราบถึงวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง สามารถเกิดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองมาช่วยก็จะทำให้เกิดพัฒนาการทางการเรียนรู้ได้ดีขึ้น (เบญจมาศ เทพบุตรดี 2550: 3-4)

ซึ่งการสร้างวิธีการเรียนรู้ที่จะอยู่กับปัญหาและหาทางออกอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้ในยุคนี้ ทักษะเป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ ทำซ้ำ หรือเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง วิธีการจัดการเรียนรู้ นั่นคือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL : Problem based Learning) เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเผชิญปัญหาจริง และหาวิธีการแก้ไขอย่างเป็นระบบและเหมาะสม โดยผ่านกระบวนการแสวงหาความรู้ที่หลากหลาย เน้นกระบวนการกลุ่ม ระดมความคิด ร่วมกันกลั่นกรองความรู้ที่แสวงหามาจนเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม จนเกิดเป็นทักษะที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับสถานการณ์ปัญหาที่ผู้เรียนต้องเผชิญในอนาคตเกิดเป็นทักษะจำเป็นเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่จะทำให้ผู้เรียนเติบโตและดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันอย่างมีสติและมีความสุข (พรรณพร นามโนรินทร์ 2554: 4 - 5) อีกทั้งในสภาพปัจจุบัน มีความเจริญก้าวหน้าในศาสตร์การสอนอย่างมากมาย เทคนิคหนึ่งที่เป็นพื้นฐานของการเรียนการสอนและมีความสำคัญยิ่งคือ “เทคนิคการใช้คำถาม” คำถามเป็นกุญแจสำคัญในการสืบเสาะแสวงหาความรู้ ผู้สอนจึงต้อง มีความชำนาญในการตั้งคำถาม และสามารถเลือกใช้คำถามที่นำหรือเร้าความสนใจให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดอย่างเหมาะสมตามความสนใจ คำถามที่ดีจะช่วยให้การเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ และอาจกล่าวได้ว่าการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับเทคนิคการตั้งคำถามของผู้สอนที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดระดับสูง การตั้งคำถามที่มีประสิทธิภาพสามารถสอดแทรก เข้าไปได้ในทุกกิจกรรมการเรียนการสอน (กิตติชัย สุธาสิโนบล 2558: 95)

จากหลักการและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน การทำวิจัยครั้งนี้หวังว่าจะเป็นแนวทางปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงขึ้น อันจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนที่มีคุณสมบัติดี ฝีมือเด่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน กับเกณฑ์ร้อยละ 80

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การคูณ ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นแบบกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Design) เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลบูรพาอุบล จำนวน 25 คน โรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว จำนวน 137 คน

โรงเรียนเทศบาล 3 สามัคคีวิทยาคาร จำนวน 23 คน และโรงเรียนเทศบาล 5 ชุมชนบ้านก้านเหลือง จำนวน 15 คน รวมจำนวนนักเรียน 200 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนเทศบาล 2 หนองบัว สังกัดสำนักศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี จำนวน 37 คน จำนวน 1 ห้องเรียน ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก และใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง เป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เนื้อหาเรื่อง การคูณ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ใช้เวลา 9 ชั่วโมง ประกอบด้วยเนื้อหาย่อย ดังนี้ การหาตัวไม่ทราบค่าในประโยคสัญลักษณ์ และโจทย์ปัญหาการคูณจำนวนหนึ่งหลักกับจำนวนไม่เกินสองหลัก

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4 ชนิด ดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การคูณ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน จำนวน 9 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวมใช้เวลาในการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 9 ชั่วโมง

3.2 แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณ เป็นใบกิจกรรมระหว่างเรียนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

3.3 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน เรื่อง การคูณ มีลักษณะเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

3.4 แบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน จำนวน 10 ข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้สูตร t-test Independent

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

รายการประเมิน	แผนการจัดการเรียนรู้									$\bar{X}$
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	4.80	4.80	4.80	4.80	4.80	4.80	4.78	4.80	4.80	4.80
2. สาระสำคัญการเรียนรู้	4.40	4.40	4.40	4.40	4.20	4.40	4.57	4.40	4.40	4.40
3. จุดประสงค์การเรียนรู้	4.70	4.60	4.70	4.70	4.40	4.70	4.58	4.70	4.70	4.64
4. สาระการเรียนรู้	4.73	4.53	4.40	4.73	4.53	4.73	4.53	4.73	4.73	4.63
5. กิจกรรมการเรียนรู้	4.47	4.40	4.47	4.40	4.53	4.40	4.49	4.47	4.47	4.45
6. สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้	4.90	4.90	4.70	4.90	4.90	4.90	4.53	4.90	4.90	4.84
7. การประเมินวัดผลการเรียนรู้	4.73	4.73	4.73	4.67	4.73	4.53	4.41	4.60	4.73	4.65
$\bar{X}$	4.68	4.62	4.60	4.66	4.59	4.64	4.55	4.66	4.68	**4.63**
ระดับคุณภาพ	**เหมาะสมมากที่สุด**									

จากตารางที่ 1 พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 9 แผน ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ผลคือระดับเหมาะสมมากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณระหว่างเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณระหว่างเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน

ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์	n	k	$\bar{X}$	S.D.	μ_0 (80%)	t	P
	37	216	192.43	5.68	192	0.46	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวันสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 192.43 คิดเป็นร้อยละ 89.09 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การคูณ ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 3 ผลของการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การคูณ ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน

การทดสอบ	$\overline{X}$	S.D.	t	P
ก่อนเรียน (20)	8.62	2.59	19.23	.000*
หลังเรียน (20)	16.05	2.04		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 8.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.59 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.05 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.04 ซึ่งเมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ ดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลของความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. เนื้อหามีความเหมาะสม น่าสนใจ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย	4.84	0.37	พึงพอใจมากที่สุด
2. เนื้อหามีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้	4.46	0.77	พึงพอใจมาก
3. ผู้สอนมีการชี้แจง/อธิบายก่อนทำการสอน	4.46	0.65	พึงพอใจมาก
4. ผู้สอนมีความพร้อมในการสอน	4.68	0.53	พึงพอใจมากที่สุด
5. ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่	4.70	0.57	พึงพอใจมากที่สุด
6. สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เข้าใจเนื้อหายิ่งขึ้น	4.46	0.51	พึงพอใจมาก

7. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.68	0.63	พึงพอใจมากที่สุด
8. นักเรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.76	0.43	พึงพอใจมากที่สุด
9. นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น	4.81	0.40	พึงพอใจมากที่สุด
10. นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์	4.65	0.48	พึงพอใจมากที่สุด
รวมเฉลี่ย	**4.65**	**0.56**	**พึงพอใจมากที่สุด**

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ โดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = .56) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์, นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม, ผู้สอนมีความพร้อมในการสอน, ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม และแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่, นักเรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น, นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น, เนื้อหามีความเหมาะสม น่าสนใจ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65, 4.68, 4.68, 4.70, 4.76, 4.81 และ 4.84 ตามลำดับ และนักเรียนมีความพึงพอใจมาก คือ เนื้อหามีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้, ผู้สอนมีการชี้แจง/อธิบายก่อนทำการสอน และสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เข้าใจเนื้อหายิ่งขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46, 4.46, 4.46 ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน มีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 9 แผน ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ผลคือระดับเหมาะสมมากที่สุด

การที่ได้ข้อสรุปเช่นนี้เนื่องมาจากแผนการจัดการเรียนรู้ได้ผ่านขั้นตอนในการจัดทำอย่างเป็นระบบ โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น มีการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขและได้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณา ตรวจสอบคุณภาพ และความถูกต้อง ก่อนที่จะนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เป็นการเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือแนวทางการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง อีกทั้งนำมาบูรณาการกับการใช้คำถามใน

ชีวิตประจำวัน การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้และสามารถเรียนรู้ได้ดี จึงเป็นผลทำให้แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับวิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒผล (2562: 3) กล่าวว่าการบูรณาการเป็นการผสมผสานองค์ความรู้ตั้งแต่ 2 องค์ความรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างลงตัวและเป็นระบบ ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ Concept ในลักษณะที่เชื่อมโยงกันอย่างบูรณาการ ตอบสนองธรรมชาติ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน และทิศนา แขมณี (2562: 147) กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการนำเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องกันมาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกัน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับวิภาสินี คำแก้ว (2565: 51) ได้ศึกษาผลการพัฒนาหน่วยการเรียนบูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับอัจฉราภรณ์ อัศวภูมิ (2566: 81) ได้ศึกษาผลการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง การบวก การลบ การคูณ และการหาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมกระดาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมกระดาน (Board Games) เรื่อง การบวก การลบ การคูณ การหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) ตามเกณฑ์ 88.63/78.93

2. ผลการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน ระหว่างเรียน มีค่าเฉลี่ยคะแนนรวมของทั้ง 9 แผนการจัดการเรียนรู้เท่ากับ 197.89 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 89.09 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80

การที่ได้ข้อสรุปเช่นนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ จัดลำดับขั้นตอนได้ชัดเจน ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยสร้างเอกสารใบความรู้ และแบบทดสอบให้นักเรียนนั้นฝึกการเรียนรู้ และฝึกคิดอย่างเป็นระบบ โดยการจัดการเรียนรู้มีสถานการณ์และการใช้คำถามที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ได้ดีขึ้น เป็นไปตามแนวคิดของอุดม รัตนอัมพรโสภณ (2544 :35) ที่กล่าวว่า การเรียนแบบการใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นวิธีการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น ให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะใฝ่หาความรู้เพื่อแก้ปัญหา โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการแสวงหาและรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมภายในกลุ่ม โดยผู้สอนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องน้อยที่สุด อีกทั้งยังนำการบูรณาการมาเสริมเพื่อให้การเรียนรู้ทักษะแก้ปัญหาน่าสนใจมากยิ่งขึ้น สอดคล้อง

กับวาสนา ภูมี (2555: 109) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องอัตราส่วนและร้อยละ ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเรื่องอัตราส่วน ร้อยละสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญระดับ 0.01 และสอดคล้องกับอริสรา ขันติโชติบริบูรณ์ (2565: 81) ได้ศึกษาผลการศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ร้อยละ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์โดยเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน พบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน เรื่อง การคูณ ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เนื่องจากการจัดการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ ได้ลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถนำไปต่อยอดและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งวันดี ต่อเพ็ง (2553: 10) กล่าวว่าการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ที่เริ่มจากผู้สอนนำปัญหาแปลกใหม่ ท้าทาย และสอดคล้องกับโลกของความเป็นจริง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และนำความรู้จากประสบการณ์เดิมมาใช้แก้ปัญหา โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน รู้จักตัดสินใจและสามารถนำเสนอผลงานได้ ผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกและคอยชี้แนะให้คำปรึกษา สอดคล้องกับกัญจน์วิภา ใบกุหลาบ (2562: 64) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง สมการ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์เรื่อง สมการ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับพีรภัทร มาจอมพล (2564: 86) ได้ศึกษาผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่

เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เรื่อง การคูณ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาความพึงพอใจมากที่สุด 3 อันดับแรก ดังนี้ เนื้อหามีความเหมาะสม น่าสนใจ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย, นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น และนักเรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น

เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 10) กล่าวว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ ความคิด ทักษะ และประสบการณ์ที่มีความหมายหลากหลายและสัมพันธ์กันเป็นองค์รวม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการรู้แจ้งรู้จริงในสิ่งที่ศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ โดยปริญญา จเรรัชต์ และคณะ (2546: 3) ได้กล่าวไว้ว่าความพึงพอใจ คือ ท่าที ความรู้สึก หรือทัศนคติในทางที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งที่ปฏิบัติ ร่วมปฏิบัติหรือได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ โดยผลตอบแทนที่ได้รับรวมทั้งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ สอดคล้องกับอัจฉราภรณ์ อัศวภูมิ (2566: 86) ได้ศึกษาผลการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง การบวก การลบ การคูณ และการหาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมกระดาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมกระดาน อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด และสอดคล้องกับอรจิรา พลราชม (2563: 78) ได้ศึกษาผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สมการและการแก้สมการ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจที่มีต่อที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สมการและการแก้สมการ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.47)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานบูรณาการกับเทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน ควรจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ ใช้ประเด็นปัญหาจากสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน กระตุ้นให้กลุ่มผู้เรียนนำไปวิเคราะห์และค้นหาแนวทางการแก้ปัญหานั้นด้วยตนเอง โดยใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์พื้นฐานของนักเรียน เพื่อนำไปสู่การอภิปรายและสรุปองค์ความรู้ที่เป็นคำตอบของปัญหานั้นร่วมกัน โดยผู้สอนมีบทบาทอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และใช้เทคนิคการใช้คำถามในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาอื่นๆ ได้ เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *การศึกษาความเป็นไปได้ของแนวทางการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาไทย.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

_____. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

_____. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560).* กรุงเทพมหานคร.

กัญจน์วิภา ใบกุหลาบ. (2562). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง สมการ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2558). *ห้องเรียนกลับด้าน*. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ฉบับที่ 50, 116-128.

ทิศนา แขมมณี. 2562. *ศาสตร์การสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เบญจมาศ เทพบุตรดี. (2550). *การเปรียบเทียบผลสมั ฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และ*

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง การบวก ลบ คูณ หารทศนิยม. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปริญญา จเรรัชต์ และคณะ. (2546). *ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ผลิตและผู้ใช้เสบียงสัตว์ จังหวัดสุพรรณบุรีรายงานวิจัยในการฝึกอบรมหลักสูตร พัฒนานักวิจัยกรมปศุสัตว์เบื้องต้น รุ่นที่ 1*. กรมปศุสัตว์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

พรรณพร นามโนรินทร์. (2554). *การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองโก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พีรภัทร มาจอมพล. (2564). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน*. ครุศาสตรมหาบันฑิต สาขาวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ละออง จันทร์เจริญ. (2540). *เอกสารการสอนพฤติกรรมวิชาคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษา.* นครราชสีมา: ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

วาสนา ภูมี. (2555). *ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning) เรื่อง อัตราส่วนร้อยละ ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วันดี ต่อเพ็ง. (2553). *ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.* การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒผล. (2562). *การบูรณาการเชิงสร้างสรรค์.* กรุงเทพฯ : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.

วิภาสินี คำแก้ว. (2565). *การพัฒนาหน่วยการเรียนบูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการเรียนรู้ (ประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สิริพร ทิพย์คง. (2545). *หลักสูตรและการสอนคณิตศาสตร์(พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ(พว.) จำกัด.

สมชาย ชูชาติ. (2542). *“ความสำคัญของวิชาคณิตศาสตร์”*. วารสารบัณฑิตศึกษา. 3(3) : 77-78.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.* กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

อรจิรา พลราชม. (2563). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สมการและการแก้สมการ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

อริสรา ขันติโชติบริบูรณ์. (2565). *การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ร้อยละ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน*, วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์. 37, 1 (มกราคม - เมษายน 2565): 81-89.

อัจฉราภรณ์ อัศวภูมิ. (2566). *การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง การบวก การลบ การคูณ และการหาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมกระดาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*. วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อุดม รัตนอัมพรโสภณ. (2544). *ผลการสื่อสารในเวลาเดียวกันและต่างเวลากันในการเรียนรู้ผ่านเว็บ โดยใช้ปัญหาเป็นหลักที่มีต่อผลการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี.* ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

GOOD GOVERNANCE OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING WORKING SATISFACTION OF TEACHERS IN SCHOOL UNDER SAKON NAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

[1]ไอยลดา แสนนา, [2]วันเพ็ญ นันทะศรี และ [3]อภิสิทธิ์ สมศรีสุข

[1]Ailada Saenna, [2]Wanphen Nanthasri and [3]Apisit Somsrisuk

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ประเทศไทย

Sakhon Nakhon Rajabhat University, Thailand

[1]Ailada.sa66@snru.ac.th, [2]wanphen48@gmail.com and [3]apisit_edu@snru.ac.th

Received: January 4, 2025; **Revised**: January 27, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาระดับหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 2) ศึกษาระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 4) ศึกษาอำนาจพยากรณ์ของหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[3]อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

และ 5) ศึกษาแนวทางพัฒนาหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. ระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3. หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4. หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ หลักความคุ้มค่า (X_6) หลักนิติธรรม (X_1) หลักความมีส่วนร่วม (X_4)หลักคุณธรรม (X_2) หลักความรับผิดชอบ (X_5) โดยมีอำนาจพยากรณ์ ร้อยละ 84.00 5. แนวทางหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักคุณธรรมและด้านหลักความรับผิดชอบ

คำสำคัญ : หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา, ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน

Abstract

The purposes of this research were: 1) to examine the level of Good governance of school administrators under Sakhon Nakhon Primary Educational Service Area office 3. 2) to examine the level of working satisfaction of teachers in school under Sakhon Nakhon Primary Educational Service Area office 3. 3) to determine the relationship between Good governance of school administrators and working satisfaction of teachers in school under Sakhon Nakhon Primary Educational Service Area office 3. 4) to identify the predictive power of Good governance of school administrators that affected working satisfaction of teachers in school under Sakhon Nakhon Primary Educational Service Area office 3. 5) to establish the guidelines for improving of Good governance of school administrators under Sakhon Nakhon Primary Educational Service Area office 3. The research findings are as follows: 1. The Good governance of school administrators under Sakhon Nakhon Primary Educational Service Area office 3 Was overall at the highest

level. 2. The working satisfaction of teachers in school under Sakhon Nakhon Primary Educational Service Area office 3 Was overall at the highest level. 3. The Good governance of school administrators and the working satisfaction of teachers in school under Sakhon Nakhon Primary Educational Service Area office 3 correlation positively at the high level which was significant at the .01 level. 4. The Good governance of school administrators could predict the working satisfaction of teachers in school under Sakhon Nakhon Primary Educational Service Area office 3 in five aspects, namely cost – effectiveness or Economy (X_6), the Rule of Law (X_1), participation (X_4), morality (X_2), and responsibility (X_5). The predictive power showed 84.00 percent. 5. The guidelines for The Good governance of school administrators under Sakhon Nakhon Primary Educational Service Area office 3 comprised five aspects, namely cost – effectiveness or Economy, the Rule of Law, participation, morality, and responsibility.

Keywords: Good governance of School administrators, The working satisfaction of teachers in school

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการบังคับใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการที่สำคัญต่อการบริหารจัดการประเทศ โดยหลักธรรมาภิบาลได้ถูกกำหนดไว้ในหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ อันเป็นการกำหนดให้รัฐพึงปฏิบัติเพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาประเทศ ซึ่งมาตรา 65 ได้บัญญัติไว้ว่า“รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีฉบับที่ 2, 2562)

ในสภาพปัจจุบันพบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษานั้น มีการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลเพียงในระยะเริ่มต้นและผู้บริหาร สถานศึกษายังคงบริหารด้วยวัฒนธรรมของการทำงานแบบเดิม ที่มีการใช้พระเดชมากกว่าพระคุณ ยึดตัว บุคคลคือผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหลักมากกว่าการทำงานเป็นทีม ทำให้เกิดการร้องเรียนถึงการไม่ได้รับความเป็นธรรม ความไม่โปร่งใสในเรื่องของการบริหารการเงินและพัสดุ ขาดการตรวจสอบและการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัวและองค์กรต่าง ๆ ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการขาดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการในสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันส่งผลต่อ

คุณภาพของสถานศึกษาและประชากรในวัยเรียน การบริหารการศึกษาในด้านต่าง ๆ (พงษ์ธร สิงห์พันธ์, 2564)

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยให้คนมีความรู้ความสามารถที่จะปรับตัวให้อยู่ในสังคมอย่างความสุข มีการปรับปรุงพัฒนาสังคม ให้เป็นสังคมที่น่าอยู่น่าอาศัยซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545ได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ว่า เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และ คุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม องค์ประกอบสำคัญในการดำเนินการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาย่อมมีบทบาทสำคัญ ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวจักรสำคัญที่จะสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูได้ปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในงานเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารทุกระดับพึงสร้างและปลูกฝังให้มีในหน่วยงาน เพราะเป็นหัวใจของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาโดยครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วม มีความพึงพอใจภารกิจงานต่างๆก็จะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้คือ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความรู้ (แพรวพรรณ ทาสมบูรณ์, 2565)

จากความเป็นมาแล้วความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ซึ่งเป็นองค์กรที่มุ่งเน้น การพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นระดับ ความสัมพันธ์ของหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน อันเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญสำหรับผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาตัดสินใจปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการบริหารงานในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

4. เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ของหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่กับความพึงพอใจของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

5. เพื่อศึกษาแนวทางหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 1,994 คน โดยจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 181 คน และ ครู จำนวน 1,813 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2567 ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan (1970 อ้างถึงใน วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2551, หน้า 191) จำนวน 322 คน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 324 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert’s Scale

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

1.หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวม

หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา	ค่าสถิติ		การแปลผล
	$\overline{X}$	S.D.	
1. หลักนิติธรรม	4.57	0.59	มากที่สุด
2. หลักคุณธรรม	4.54	0.53	มากที่สุด
3. หลักความโปร่งใส	4.56	0.70	มากที่สุด
4. หลักความมีส่วนร่วม	4.57	0.69	มากที่สุด
5. หลักความรับผิดชอบ	4.52	0.75	มากที่สุด
6.หลักความคุ้มค่า	4.55	0.67	มากที่สุด
เฉลี่ยภาพรวม	4.55	0.62	มากที่สุด

2. ระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวม และรายด้าน

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน	ค่าสถิติ		การแปลผล
	$\overline{X}$	S.D.	
1. ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	4.49	0.69	มาก
2. ด้านโอกาสและความก้าวหน้า	4.56	0.59	มากที่สุด
3. ด้านการยอมรับนับถือ	4.60	0.53	มากที่สุด
4. ด้านความสำเร็จของงาน	4.60	0.48	มากที่สุด
5. ด้านความรับผิดชอบ	4.60	0.58	มากที่สุด
6. ด้านค่าจ้างและค่าตอบแทน	4.48	0.59	มาก
7. ด้านสภาพการทำงาน	4.49	0.59	มาก
เฉลี่ย	**4.54**	**0.52**	**มากที่สุด**

3. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีความสัมพันธ์กันในทางบวกในระดับสูง (r_{xy} = .892) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน พบว่า คู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ ด้านหลักความคุ้มค่า (X_6) กับด้านโอกาสและความก้าวหน้า (Y_2) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .855 และคู่ที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ ด้านหลักคุณธรรม (X_2) กับ ด้านความสำเร็จของงาน (Y_4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .617

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ตัวแปร	X	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	Y
X	1							
X_1	.889**	1						
X_2	.931**	.834**	1					
X_3	.965**	.798**	.866**	1				
X_4	.961**	.810**	.865**	.949**	1			
X_5	.966**	.783**	.889**	.952**	.928**	1		
X_6	.934**	.835**	.832**	.861**	.860**	.884**	1	
Y	.892**	.838**	.780**	.835**	.846**	.844**	.891**	1

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอำนาจพยากรณ์ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา	R	R^2	Adj R^2	b	$S.E._b$	β	$S.E._{est}$	t	Sig
1.หลักความคุ้มค่า (X_6)	.891[a]	.794	.794	.359	.042	.464	.239	8.463**	.000
2.หลักนิติธรรม (X_1)	.907[b]	.823	.822	.284	.042	.321	.222	6.791**	.000
3.หลักความมีส่วนร่วม (X_4)	.913[c]	.834	.833	.139	.048	.184	.215	2.862**	.004
4.หลักคุณธรรม (X_2)	.916[d]	.838	.836	-.208	.055	-.210	.213	-3.757**	.000
5.หลักความรับผิดชอบ (X_5)	.918[e]	.842	.840	.140	.052	.200	.210	2.700**	.007
Constant(ค่าคงที่)				1.287	.111			11.583	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่นำมาวิเคราะห์ 6 ตัวแปร พบว่า มี 5 ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ หลักความคุ้มค่า (X_6) หลักนิติธรรม (X_1) หลักความมีส่วนร่วม (X_4)หลักคุณธรรม (X_2) หลักความรับผิดชอบ (X_5) โดย ทั้ง 5 ตัว สามารถพยากรณ์ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนได้เท่ากับ .840 หรือร้อยละ 84.00 ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ (Standard Error) .210

ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$Y' = 1.287+0.359\ (X_6) +0.284\ (X_1) +0.139\ (X_4) -0.208\ (X_2) +0.140\ (X_5)$$

และสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานดังนี้

$$Z'_y = 0.464\ (Z_6) +0.321\ (Z_1) +0.184\ (Z_4) -0.210\ (Z_2) +0.200\ (Z_5)$$

5. ผลการศึกษาแนวทางหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีจำนวน 5 ด้าน ที่ต้องได้รับการพัฒนา ประกอบด้วย ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักคุณธรรม และด้านหลักความรับผิดชอบ มี 19 แนวทางพัฒนาหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

อภิปรายผล

การวิจัยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงจากมากไปน้อย คือ

หลักการมีส่วนร่วม และหลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน รองลงมาคือ หลักความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า หลักคุณธรรม และหลักความรับผิดชอบตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่างๆ ให้ทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้โดยยึดมั่นในหลักกฎหมายหรือ หลักนิติธรรมเป็นสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางของสถานศึกษา รวมไปถึงการดำเนินงานอย่างโปร่งใส เปิดเผย เที่ยงตรง และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ มีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการ ปฏิบัติงานในการบริหารทุกด้าน มีกระบวนการการทำงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมา ผู้บริหารสถานศึกษา มีการวางแผนและสำรวจความต้องการในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ ตามความจำเป็น ให้เกิดความคุ้มค่าและประโยชน์ใช้สอยสูงสุด อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาต้องยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ประพฤติปฏิบัติสะสมซึ่งความดี มีคุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้บุคลากร นักเรียน และผู้ปกครองอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ให้ความยุติธรรมกับทุกฝ่ายและสร้างความสำนึกในความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตระหนักรู้ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย กล้าที่จะยอมรับในการกระทำ ของตนเองทั้งดีและไม่ดี ดังนั้นจึงทำให้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักษณาวดี บุญพบ (2564: 112) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า

2. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ตรวจสอบรายด้านพบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความสำเร็จของงาน ด้านโอกาสและความก้าวหน้า และด้านที่อยู่ในระดับมาก คือด้านสภาพการทำงาน ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ และด้านค่าจ้างและค่าตอบแทนตามลำดับ ครูผู้สอนมีความตั้งใจในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุตามเป้าหมายของงาน ผู้บังคับบัญชาให้การยอมรับในผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอน มีโอกาสเสนอผลงานของตนเองต่อที่ประชุมหรือเผยแพร่ต่อผู้อื่น ครูผู้สอนปฏิบัติงานสำเร็จตามเวลาที่กำหนด มีความพึงพอใจกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการสอนของตนเอง ได้รับโอกาสในการเลื่อนตำแหน่งในการปฏิบัติงานในสายงานที่สูงขึ้น มีประสบการณ์และความชำนาญในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ธนากร พูลพิพัฒน์ (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในงานของครูโรงเรียนพนัสพิทยาคาร อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ในภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

3. หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีความสัมพันธ์กันในทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .892 (r_{xy} = .892) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ว่าจะด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทุกองค์ประกอบล้วนมีส่วนสำคัญทำให้ครูผู้สอนมีลักษณะของงานที่ปฏิบัติที่มีขอบเขตของงานที่ชัดเจน มีโอกาสและความก้าวหน้าในทางที่ดี ได้รับการยอมรับนับถือจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน มีความสำเร็จของงาน ทำงานด้วยความรับผิดชอบ ได้รับค่าจ้างและค่าตอบแทนที่เหมาะกับงานที่ปฏิบัติ และมีสภาพการทำงานที่อำนวยความสะดวกเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริญญา ยกพล (2563, หน้า 108) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลกับความพึงพอใจของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า หลักธรรมาภิบาลกับความพึงพอใจของครูในโรงเรียน โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.575

4. หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 6 ด้าน พบว่า มีจำนวน ทั้ง 5 ด้านสามารถพยากรณ์ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ หลักความคุ้มค่า (X_6) หลักนิติธรรม (X_1) หลักความมีส่วนร่วม (X_4) หลักคุณธรรม (X_2) หลักความรับผิดชอบ (X_5) มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 84.00 ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการวางแผนและสำรวจความต้องการในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ ตามความจำเป็น และประโยชน์ใช้สอยสูงสุดของทุกฝ่าย สนับสนุนให้มีการกำหนดกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเป็นธรรม เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่และเป็นคนตรงต่อเวลา มีการส่งเสริมให้ ครู และบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน นักศึกษา มีความตระหนักถึงสิทธิ และหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เพลงไพลิน สินธนันชัย (2566, หน้า 189) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ดีที่สุด คือ ด้านหลักความคุ้มค่า (X_6) โดยมีค่า สัมประสิทธิ์ถดถอยของการ

พยากรณ์ เท่ากับ 0.293 รองลงมาคือ ด้านหลักความมี ส่วนร่วม (X_4) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.238 ด้านหลักคุณธรรม (X_1) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.221 และด้านหลักความ รับผิดชอบ (X_5) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.221 ซึ่งตัวแปรทั้ง 4 ด้านนี้สามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยรวมได้ร้อยละ 84.60 และมีความคลาดเคลื่อน มาตรฐานของการพยากรณ์ เท่ากับ ±0.26480

5. หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีจำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความรับผิดชอบ โดยมีแนวทางการพัฒนาทั้งสิ้น 19 แนวทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน ด้วยผู้บริหารสถานศึกษาต้องสำรวจความต้องการของครูผู้สอนในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อการจัดการเรียนการสอน จัดอบรมการใช้ วัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ ตามความจำเป็น และเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษา จัดทำ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสถานศึกษา ติดป้ายประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสถานศึกษา เพื่อให้ทุกคนได้ทราบ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและวางแผนงานการดำเนินงานของโรงเรียน บริหารและจัดการเรียนการสอน ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม มีความซื่อสัตย์และกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่และเป็นคนตรงต่อเวลา มีการส่งเสริมให้ ครู และบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน นักศึกษา มีความตระหนักถึงสิทธิ และหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับ เพลงไพลิน สินธนันชัย (2566, หน้า 197-211) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า แนวทางการพัฒนา มี 23 แนวทาง 4 ด้าน คือ ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความคุ้มค่า และด้านหลักคุณธรรม

เอกสารอ้างอิง

พระราชกฤษฎีกา.(2562) *พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี* ฉบับที่ 2. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 (ตอนที่ 56).

จินดามาศ คงชัย. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

จุฑาผกา คงน้อย. (2562). *การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในกลุ่มเครือข่าย โรงเรียนหนองกรดก้าวภิวัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ธนากร พูลพิพัฒน์. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาสถานศึกษากับความพึงพอใจ ในงานของครูโรงเรียนพนัสพิทยาคาร อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปริญญา ยกพล (2563). *การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารกับความพึงพอใจของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พงษ์ธร สิงห์พันธ์ (2564) “*การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ*” วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต 21 (2) กรกฎาคม-ธันวาคม 2565, 12.

เพลงไพลิน สินธนันชัย. (2566). *การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษมัธยมศึกษาสกลนคร*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

แพรวพรรณ ทาสมบูรณ์ (2565) *“ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูต่อการบริหารการศึกษา”* วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต 22 (2) กรกฎาคม-ธันวาคม 2565, 26.

ลักษณาวดี บุญพบ. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กับความผูกพันต่อองค์กรของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 23*.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย*. กรุงเทพ: สุวีริยาสาสน.

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาด้วยอิทธิพลของการบริหารงบประมาณของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

APPROACHES TO INCREASE SCHOOL EFFICIENCY WITH THE INFLUENCE OF BUDGET MANAGEMENT OF SECONDARY SCHOOLS IN RAYONG 2 CAMPUS UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA CHONBURI, RAYONG

[1]พงศภัค กุสสลานุภาพ และ [2]ไตรรัตน์ สิทธิทูล

[1]Pongsapuk kussalanupap and [2]Trairat Sittithun

วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม, ประเทศไทย

Siam Technological College, Thailand.

[1]pongsapuk@csw.ac.th

Received: January 4, 2025; **Revised**: January 28, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงบประมาณของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงบประมาณกับประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 4) เพื่อศึกษาการบริหาร

[1] นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

[2] อาจารย์ ดร.หลักสูตรบริหารการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

งบประมาณที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 5) เพื่อนำเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาด้วยอิทธิพลของการบริหารงบประมาณของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง 3) ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรการบริหารงบประมาณกับประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ผลการวิเคราะห์การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพ, การบริหารงบประมาณ, โรงเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

Budgeting and managing the budget of an educational institution can be considered an important mission of educational institution administrators who must be able to manage the resources adequately. Efficient and effective Budget management of an educational institution is therefore an important duty of educational institution administrators who must conduct management to be transparent, auditable, and in line with the budget's objectives. The objectives of this research are 1) to study the budget management of secondary schools in the Rayong 2 coeducational campus under the Chonburi Secondary Educational Service Area Office, Rayong 2) to study the administrative efficiency of the secondary schools in Saha Campus Rayong 2, under the Office of Secondary Educational Service Area, Chonburi, Rayong 3) To study the relationship between budget management and administrative efficiency of secondary schools in Saha Campus, Rayong 2, under the Office of Secondary Educational Service Area, Chonburi, Rayong 4) To study the Manage the budget that affects the efficiency of

secondary schools in the Rayong Cooperative Campus 2 under the Chonburi Secondary Educational Service Area Office, Rayong 5) To present guidelines for increasing the efficiency of educational institutions through the influence of school budget management. The results of the research found that 1) Budget management of educational institutions in the Rayong 2 co-educational campus under the Chonburi Secondary Educational Service Area Office, Rayong, overall and in each area, found that overall the practice was at a high level. 2) the administrative efficiency of the secondary schools in the Rayong 2 coeducational campus under the Chonburi Secondary Educational Service Area Office, Rayong, found that overall efficiency was at a high level. 3) The results of the analysis of the Pearson correlation coefficient of budget management variables and the efficiency of secondary schools in the Rayong 2 United Campus under the District Office. 4) Results of the analysis of educational institution budget management that influences administrative efficiency. of Secondary Schools in the United Campus, Rayong 2, under the Chonburi Secondary Educational Service Area Office, Rayong, overall with statistical significance at the .01 level,

Keywords: Guidelines for increasing efficiency, Budget management, Secondary schools

บทนำ

การศึกษาเป็นการลงทุนเพื่ออนาคตของประชาชนและสังคม รัฐต้องลงทุนเพื่อการศึกษา โดยการช่วยเหลือสนับสนุนการจัดการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอเป็นธรรม เสมอภาคและมีประสิทธิภาพ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 39 บัญญัติว่า ให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านของงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ในรูปของคณะกรรมการ ทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัดโดยตรง จึงเกิดการปฏิรูปการศึกษา โดยได้มีการปรับระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้มีเอกภาพในเชิงนโยบาย ให้มีความหลากหลายในการปฏิบัติ การกระจายอำนาจดังกล่าวทำให้สถานศึกษาเกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการและเป็นไปตามหลักการของการบริหารงานตามนโยบายของภาครัฐ รูปแบบการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School Based Management: SBM) เป็นการบริหารแบบหนึ่งที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษาได้มากและให้มีการบริหารจัดการแบบการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง อันเป็นการวางรากฐานให้สถานศึกษามีความเข็มแข็งในการจัดการศึกษาที่มี

คุณภาพ และได้มาตรฐาน สถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความคาดหวังว่าของการกระจายอำนาจนี้ มุ่งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้อย่างถาวร เงินหรืองบประมาณที่ให้มุ่งให้หน่วยงานทางการศึกษาทุกหน่วยนำมาใช้ในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด การบริหารสถานศึกษาภายใต้สภาวะวิกฤตด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยมีผลกระทบต่อการดำเนินงานทางการบริหารต่อหน่วยงานทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชน ส่งผลให้การดำรงชีวิตของประชาชนคนไทยด้วยเช่นกัน ซึ่งทุกภาคส่วนของราชการต้องมีการปรับตัวให้เกิดการคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มุ่งมั่นร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติอย่างจริงจัง แต่เนื่องจากทรัพยากรและงบประมาณของประเทศที่มีอยู่อย่างจำกัด รัฐบาลจำเป็นที่จะต้องใช้จ่ายอย่างเหมาะสม คุ้มค่า การปฏิรูประบบบริหารงานของภาครัฐไปสู่รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ที่ได้มีการมุ่งเน้นการทำงานเพื่อพลิกฟื้นปัญหาให้พลิกวิกฤตเป็นโอกาสในการเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณค่าของงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมดังนั้นในทุกภาค ส่วนของราชการจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาท และวิธีการทำงานเพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานและแสดงให้เป็นที่ประจักษ์ ด้วยการบริหารการเงินและงบประมาณอย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงบประมาณของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงบประมาณกับประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
4. เพื่อศึกษาการบริหารงบประมาณที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหางานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
5. เพื่อนำเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของสถานศึกษาด้วยอิทธิพลของการบริหารงบประมาณของโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผู้บริหารและครูของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 571 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในปีการศึกษา 2565 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ (Krejcie Morgan, 1970, pp. 607-610) แล้วทำการสุ่มด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้ตัวอย่างจำนวน 234 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาด้วยอิทธิพลของการบริหารงบประมาณของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 1 ฉบับ โดยโครงสร้างของแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจรายการ (Check List) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งงาน มีลักษณะเป็น แบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม การบริหารงบประมาณ และประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert’s scale)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์โดยความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple Regression analysis) นำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาด้วยอิทธิพลของการบริหารงบประมาณของโรงเรียน

ผลการวิจัย

1. การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในสหวิทยาเขต ระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองโดยภาพรวมและราย ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมและรายด้าน

การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา	ระดับการปฏิบัติ (n = 234)			
	$\overline{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านการดำเนินงานจัดทำและเสนอของบประมาณ	4.42	.65	มาก	3
2. ด้านการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ	4.39	.67	มาก	5
3. ด้านการดำเนินงานตรวจสอบ ติดตามประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน	4.41	.65	มาก	4
4. ด้านการดำเนินงานระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา	4.38	.66	มาก	6
5. ด้านการดำเนินงานการบริหารการเงิน	4.36	.66	มาก	7
6. ด้านการดำเนินงานการบริหารบัญชี	4.45	.63	มาก	1
7. ด้านการดำเนินงานการบริหารพัสดุและสินทรัพย์	4.43	.64	มาก	2
รวม	**4.40**	**.65**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในสหวิทยาเขต ระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการดำเนินงานการบริหารบัญชี ($\overline{X}$ = 4.45) รองลงมาคือ ด้านการดำเนินงานการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ($\overline{X}$ = 4.43) ด้านการดำเนินงานจัดทำและเสนอของบประมาณ ($\overline{X}$ = 4.42) ด้านการดำเนินงานตรวจสอบ ติดตามประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน ($\overline{X}$ = 4.41) ด้านการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ ($\overline{X}$ = 4.39) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการดำเนินงานระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.38) ตามลำดับ

2. ประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านผลลัพธ์ตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของงบประมาณ ($\overline{X}$ = 4.43) รองลงมาคือ ด้านโปร่งใส่ตรวจสอบได้ ($\overline{X}$ = 4.42) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ($\overline{X}$ = 4.38) ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรีระยอง โดยภาพรวมและรายด้าน

ประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน	ระดับประสิทธิภาพ			
	$\overline{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า	4.38	.65	สูง	3
2. ด้านโปร่งใส่ตรวจสอบได้	4.42	.62	สูง	2
3. ด้านผลลัพธ์ตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของงบประมาณ	4.43	.63	สูง	1
รวม	**4.41**	**.63**	**สูง**	

3. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาโดยภาพรวม (X_{tot}) และรายด้านมีค่าอยู่ระหว่าง 0.148 - 0.891 เป็นความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตัวแปรการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ($X_1 – X_7$) กับตัวแปรประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวม (Y_{tot}) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ระหว่าง 0.148 - 0.831โดยตัวแปร ด้านการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ (X_2) กับ ด้านการดำเนินงานตรวจสอบติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงมาก เท่ากับ 0.831 ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรการบริหารงบประมาณกับประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_{tot}	Y_{tot}
X_1	1.00								
X_2	.414**	1.00							
X_3	.445**	.831**	1.00						
X_4	.408**	.338**	.331**	1.00					
X_5	.252**	.462**	.488**	.209**	1.00				
X_6	.388**	.404**	.512**	.362**	.357**	1.00			
X_7	.230**	.283**	.282**	158**	148**	.342**	1.00		
X_{tot}	.653**	.797**	.891**	.599**	.627**	.718**	.508**	1.00	
Y_{tot}	441**	.603**	.600**	.206**	.470**	.508**	.428**	.677**	1.00

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. ตัวแปรที่ได้รับคัดเลือกเข้าสมการ คือ ด้านการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ (X_2) ด้านการดำเนินงานการบริหารบัญชี(X_6) ด้านการดำเนินงานการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ (X_7) ด้านการดำเนินงานการบริหารการเงิน (X_5) และด้านการดำเนินงานจัดทำและเสนอของบประมาณ (X_1) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (multiple R) เท่ากับ 0.728 ค่าประสิทธิภาพในการทำทาย (R Square) เท่ากับ 0.529 หมายถึง การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาทั้ง 5 ด้าน สามารถทำนายประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนโดยภาพรวม (Y_{tot})ได้ร้อยละ 52.9 มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย (standard error) เท่ากับ 0.20947 ในลักษณะนี้แสดงว่า ด้านการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ (X_2) ด้านการดำเนินงานการบริหารบัญชี (X_6) ด้านการดำเนินงานการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ (X_7) ด้านการดำเนินงานการบริหาร การเงิน (X_5) และด้านการดำเนินงานจัดทำและเสนอของบประมาณ (X_1) มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนโดยภาพรวม (Y_{tot}) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถเขียนเป็นรูปแบบสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ดังนี้

$$\hat{Y}_{tot} = 2.093 + 0.538\ (X_2) + 0.\ 262\ (X_6) + 0.205\ (X_7) + 0.157\ (X_5) + 0.133\ (X_1)$$

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวม (Y_{tot})

แหล่งของความแปรปรวน	df	Sun of Squares	Mean Square	F	Sig
Regression	1	7.727	7.727	132.493**	.000
Residual	232	13.530	.058		
Total	233	21.257			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสมการ

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	β	Std.Error	Beta		
ค่าคงที่	2.039	.206		9.894**	.000
1. ด้านการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ (X_2)	.538	.047	.603	11.511**	.000
2. ด้านการดำเนินงานการบริหารบัญชี(X_6)	.262	.044	.257	4.800**	.000
3. ด้านการดำเนินงานการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ (X_7)	.205	.046	.222	4.471**	.000
4. ด้านการดำเนินงานการบริหาร การเงิน (X_5)	.157	.044	.191	3.599**	.000
5. ด้านการดำเนินงานจัดทำและเสนอของบประมาณ (X_1)	.133	.049	.140	2.709**	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาด้วยอิทธิพลของการบริหารงบประมาณของโรงเรียน ประกอบด้วย 5.1) ด้านการดำเนินงานจัดทำและเสนอของบประมาณ สถานศึกษาควรมีจัดทำประมาณการรายได้ของสถานศึกษาจากเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณล่วงหน้า 3-5 ปี และมีจัดทำประมาณการค่าใช้จ่ายล่วงหน้า 3-5 ปี เพื่อวางแผนกลยุทธ์ในการจัดทำและเสนอของบประมาณ โดยเรียงลำดับความสำคัญของการใช้จ่ายงบประมาณ ซึ่งจะต้องมีความสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน และนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด 5.2) ด้านการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ การพิจารณาจัดสรรงบประมาณควรคำนึงถึงความจำเป็นและความสำคัญและประโยชน์ของการใช้จ่ายงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณจะต้องความสอดคล้องกับเป้าหมาย พันธกิจของสถานศึกษา โดยการจัดสรรงบประมาณจะต้องเป็นไปตามระเบียบขั้นตอนปฏิบัติ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการพิจารณาการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีงบประมาณ การดำเนินการจะต้อง มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ 5.3) ด้านการดำเนินงานตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน สถานศึกษาจะต้องทำรายงานผลการเบิกจ่ายที่มีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน และเป็นปัจจุบัน มีการตรวจสอบความถูกต้องในการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน และถูกต้องตามระเบียบการบริหารงบประมาณ สถานศึกษาจะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตามการใช้งบประมาณของสถานศึกษา และมีการรายผลการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง 5.4) ด้านการดำเนินงานระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา สถานศึกษาต้องมีการวางแผนการดำเนินงานระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และปฏิบัติตามระเบียบการบริหารงบประมาณ ทั้งนี้การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาก่อเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การดำเนินงานจะต้องมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ 5.5) ด้าน การดำเนินงานการบริหารการเงิน การบริหารการเงินของสถานศึกษาจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษา โดยมีความสอดคล้องกับกลยุทธ์ที่จะทำตามนโยบายของสถานศึกษา มีคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตามการบริหารการเงินของสถานศึกษา จะต้องพิจารณาผลผลิตจากการใช้จ่ายงบประมาณว่ามีคุณภาพสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การใช้งบประมาณหรือไม่ อย่างไร และมีการรายงานการรับเงิน การเก็บเงิน และการจ่ายเงินอย่างเป็นปัจจุบัน 5.6) ด้านการดำเนินงานการบริหารบัญชี สถานศึกษาจะต้องจัดทำบัญชีการเงินสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน การจัดทำบัญชีการเงินมีความถูกต้องเป็นไปตามระเบียบการบริหารงบประมาณ และเป็นปัจจุบัน การจัดทำบัญชีต้องมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และมีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบบัญชีการเงิน 5.7) ด้านการดำเนินงานการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ สถานศึกษาจะต้องบริหารพัสดุและสินทรัพย์สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา มีเจ้าหน้าที่พัสดุที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสม มีคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตามการใช้พัสดุ

และสินทรัพย์ และรายงานผลที่เป็นปัจจุบัน โดยสถานศึกษาจะต้องมีการบำรุงรักษาพัสดุและสินทรัพย์ของสถานศึกษา

อภิปรายผล

1. การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการดำเนินงานการบริหารบัญชี รองลงมาคือ ด้านการดำเนินงานการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ด้านการดำเนินงานจัดทำและเสนอของบประมาณ ด้านการดำเนินงานตรวจสอบ ติดตามประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน ด้านการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ และด้านมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการดำเนินงานระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของขนิษฐา ยศเมฆ (2560, น.127) ได้ศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงบประมาณทางการศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงบประมาณทางการศึกษาของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้การจัดสรรงบประมาณ การบริหารบัญชี การวางแผนงบประมาณ การรายงานผลการ ดำเนินงาน การบริหารสินทรัพย์การบริหารการเงิน และการควบคุมงบประมาณ การตรวจสอบภายใน และการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาผลการศึกษาคุณภาพผู้เรียน อาจเป็นเพราะการบริหารงบประมาณเป็นเครื่องมือทางการคลังที่สำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมขององค์กรหรือหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าโดยภาพรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านผลลัพธ์ตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของงบประมาณ รองลงมาคือ ด้านโปร่งใสตรวจสอบและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า สอดคล้องกับงานวิจัยของวราภรณ์ ธนากูลจีรวัฒน์ (2560, น. 304) ได้ศึกษา เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิภาพการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการกำหนดเป้าหมาย แผนการดำเนินงาน ระยะเวลาแล้วเสร็จของงานและงบประมาณที่ต้องใช้และการดำเนินการมีการปฏิบัติที่บรรลุเป้าหมายภายในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนและบรรลุภารกิจของรัฐโดยให้ความสำคัญในการในการการใช้ทรัพยากรมีที่มีอยู่ในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงที่สุดและ

สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงษ์ สดชื่น (2562, น. 164)ได้ศึกษา เรื่อง แนวทางการบริหารงานงบประมาณที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาดังกล่าวในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางและสภาพที่พึงประสงค์ ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาเรียงจากลำดับสูงที่สุดและสอดคล้องกับงานวิจัยของดรัณภพ เย็นวัฒนา (2562, น. 179) ได้ศึกษา เรื่อง สภาพปัญหา และแนวทางพัฒนาการบริหารงานงบประมาณในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารงานงบประมาณในโรงเรียนโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์การบริหารงบประมาณกับประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาโดยภาพรวม (X_{tot}) และรายด้านมีค่าอยู่ระหว่าง 0.148 - 0.891 เป็นความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตัวแปรการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ($X_1 – X_7$) กับตัวแปรประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวม (Y_{tot}) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ระหว่าง 0.148 - 0.831โดยตัวแปร ด้านการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ (X_2) กับ ด้านการดำเนินงานตรวจสอบติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด เท่ากับ 0.831 สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์นิกร บงแก้ว (2561, น. 119) ได้ศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์กับการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์กับการบริหารงานงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 มีความสัมพันธ์กันสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งอาจเป็นเพราะการบริหารงบประมาณเป็นเครื่องมือทางการคลังที่สำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงต่อระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนในทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาดา บรรณกิจ (2563, น. 121) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรทางการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสมั ประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r = .693) และสอดคล้องกับ

งานวิจัยของขนิษฐา ยศเมฆ (2560, น.127) ได้ศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงบประมาณทางการศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง การบริหารงบประมาณทางการศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลาง (r = .67) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตระยอง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการวิจัยพบว่า ด้านการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ ด้านการดำเนินงานการบริหารบัญชี ด้านการดำเนินงานการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ด้านการดำเนินงานการบริหารการเงิน และด้านการดำเนินงานจัดทำและเสนอของบประมาณ มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนโดยภาพรวม ส่วนด้านการดำเนินงานตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน และด้านการดำเนินงานระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารของโรงเรียน แต่จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson’s correlation moment) พบว่า ด้านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และด้านมีผลลัพธ์ตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของงบประมาณมีความสัมพันธ์กันสูงกับด้านการดำเนินงานตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน และด้านการดำเนินงานการบริหารการเงิน ด้านการดำเนินงานการบริหารบัญชี และด้านการดำเนินงานการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ทั้งนี้อาจเนื่องการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาด้านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และด้านมีผลลัพธ์ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของงบประมาณจำเป็นต้องมีกระบวนตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการซึ่งจะปรากฏหลักฐานได้จากการดำเนินงานการบริหารการเงิน การดำเนินงานการบริหารบัญชี และการดำเนินงานการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงษ์ สดชื่น (2562, น. 164) ได้ศึกษา เรื่อง แนวทางการบริหารงานงบประมาณที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาเรียงจากลำดับสูงสุด ดังนี้ ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณ ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ด้านการบริหารการเงิน ด้านการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน ด้านการบริหารบัญชี ด้านการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาและด้านการจัดสรรงบประมาณและสอดคล้องกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 (2565, น. 2) กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการบริหารงบประมาณ ว่าเป็นการกระบวนการวางแผนการใช้งบประมาณการบริหารการเงิน บัญชี และพัสดุ การควบคุมการใช้งบประมาณ สรุปรายงานผล การ

บริหารงบประมาณและการตรวจสอบภายในอย่างเป็นระบบ มีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และนิเทศงานด้านงบประมาณรวมถึง การขับเคลื่อนนโยบายลงสู่การปฏิบัติโดยยึดหลักความถูกต้องตามระเบียบกฎหมายที่กำหนด มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาดา บรรณกิจ (2563, น. 121) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรทางการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r = .693) และเมื่อพิจารณารายด้านมีรายละเอียดดังนี้

5. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาด้วยอิทธิพลของการบริหารงบประมาณของโรงเรียน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สรุปเนื้อหา (Content Analysis) จากการสนทนากลุ่ม (Focus group) แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาด้วยอิทธิพลของการบริหารงบประมาณของโรงเรียน ประกอบด้วย

5.1 ด้านการดำเนินงานจัดทำและเสนอของบประมาณ สถานศึกษาควรมีจัดทำประมาณการรายได้ของสถานศึกษาจากเงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณล้วงหน้า 3-5 ปี และมีจัดทำประมาณการค่าใช้จ่ายล่วงหน้า 3-5 ปี เพื่อวางแผนกลยุทธ์ในการจัดทำและเสนอของบประมาณ โดยเรียงลำดับความสำคัญของการใช้จ่ายงบประมาณ

5.2 ด้านการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ การพิจารณาจัดสรรงบประมาณควรคำนึงถึงความจำเป็นและความสำคัญและประโยชน์ของการใช้จ่ายงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณจะต้องความสอดคล้องกับเป้าหมาย พันธกิจของสถานศึกษา

5.3 ด้านการดำเนินงานตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน สถานศึกษาจะต้องทำรายงานผลการเบิกจ่ายที่มีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน และเป็นปัจจุบัน มีการตรวจสอบความถูกต้องในการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน และถูกต้องตามระเบียบการบริหารงบประมาณ

5.4 ด้านการดำเนินงานระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา สถานศึกษาต้องมีการวางแผนการดำเนินงานระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และปฏิบัติตามระเบียบการบริหารงบประมาณ ทั้งนี้การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาก่อเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การดำเนินงานจะต้องมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

5.5 ด้านการดำเนินงานการบริหารการเงิน การบริหารการเงินของสถานศึกษาจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษา โดยมีความสอดคล้องกับกลยุทธ์ที่จะทำตามนโยบายของสถานศึกษา มีคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตามการบริหารการเงินของสถานศึกษา

5.6 ด้านการดำเนินงานการบริหารบัญชี สถานศึกษาจะต้องจัดทำบัญชีการเงินสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน การจัดทำบัญชีการเงินมีความถูกต้องเป็นไปตามระเบียบการบริหารงบประมาณ และเป็นปัจจุบัน การจัดทำบัญชีต้องมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และมีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบบัญชีการเงิน

5.7 ด้านการดำเนินงานการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ สถานศึกษาจะต้องบริหารพัสดุและสินทรัพย์สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการของสถานศึกษามีเจ้าหน้าที่พัสดุที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสม มีคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตามการใช้พัสดุและสินทรัพย์ และรายงานผลที่เป็นปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *แนวทางการปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการบริหารงบประมาณ พ.ศ. 2551.*สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ขนิษฐา ยศเมฆ. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงบประมาณทางการศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ดรัณภพ เย็นวัฒนา. (2562). *สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารงานงบประมาณในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23.* บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร.

สุชาดา บรรณกิจ. (2563). *การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

การพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

DEVELOPMENT OF SCHOOL LUNCH PROJECT ADMINISTRATIVE INDICATORS UNDER THE OFFICE OF NAKHON PHANAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

[1]วราภรณ์ อริยชาติ, [2]นวพร วรรณทอง และ [3]วาโร เพ็งสวัสดิ์

[1]Waraporn Ariyachat, [2]Nawaporn Wannatong and [3]Waro Phengsawat

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ประเทศไทย

Sakonnakhon Rajabhat University, Thailand.

[1]waraporn.ar65@snru.ac.th

Received: January 4, 2025; **Revised**: January 26, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 และ 2) เพื่อพัฒนาคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 320 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 196 คน และครู จำนวน 261 คน การได้มาของกลุ่มตัวอย่างใช้ซึ่งได้มาโดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ

---

[1]นักศึกษา สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[3]รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ 16 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็นองค์ประกอบด้านบุคลากร 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบด้านงบประมาณ 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบด้านวัสดุและอุปกรณ์ 3 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบด้านกระบวนการดำเนินงาน 4 ตัวบ่งชี้ 2) โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-Square = 77.98, df = 65, p = 0.12970, RMAEA = 0.024, RMR = 0.0097, GFI = 0.97, AGFI=0.94) โดยตัวบ่งชี้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.65 – 0.95

คำสำคัญ : โครงการอาหารกลางวัน; ตัวบ่งชี้; โมเดลโครงสร้าง

Abstract

The purpose(s) of this research were to: create markers Development of School Lunch Project Administrative Indicators Under the Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2 . Using stratified random sampling, 3 2 0 school administrators and teachers served as the sample group for the study. The research instrument included the interview form. There are five levels on the evaluation scale: validity between 0.60–1.00 for precision, discrimination between 0.71–0.74 for area energy value, and reliability at 0.73. The statistical tool is used to examine frequency, percentage, mean and standard deviation. The findings were as follows; 1. The School Lunch Project Administrative Indicators Under the Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2. Consist of five major elements, sixteen sub-elements, and fifty-nine indicators They are categorized as follows: fourteen indicators pertain to the main element of personnel; ten indicators pertain to the main element of budget; ten indicators pertain to the main element of building; nine indicators pertain to the main element of material; and sixteen indicators pertain to the main element of process. 2. A structural model that shows how School Lunch Project Administrative Indicators Under the Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2, the data indicates that the progress is consistent. With this empirical dataset the weight

values for all 59 indicators range from 0.65 to 0.95 in this empirical dataset (Chi-Square = 77.98, df = 65, p = 0.12970, RMAEA = 0.024, RMR = 0.0097, GFI = 0.97, AGFI=0.94).

Keywords: School Lunch Project; Indicator; Structural model

บทนำ

อาหารเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นสิ่งหล่อเลี้ยงร่างกายให้ดำรงชีวิตอยู่ได้จนสิ้นอายุขัย เพราะอาหารช่วยทำให้ร่างกายเจริญเติบโต แข็งแรง ทำให้มนุษย์สามารถประกอบการงาน และการทำกิจกรรมต่างๆ ได้ หากร่างกายของคนเราได้รับอาหารในปริมาณที่เพียงพอ มีสารอาหารครบถ้วน ร่างกายก็จะสามารถใช้สารอาหารเหล่านี้ในการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเรียกว่าภาวะโภชนาการที่ดี มีผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ และการพัฒนาการของสมองของมนุษย์ (ชัยครุฑ สุพรรณ 2563, หน้า 1) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กวัยเรียน เด็กในวัยเรียนเป็นวัยที่ร่างกายกำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วซึ่งเด็กวัยนี้สมองจะมีพัฒนาการและการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว การขาดสารอาหารในวัยเด็กจะมีผลเสียต่อสติปัญญา เพราะสมองไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร ซึ่งจะมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาประเทศอีกด้วย (วรรณภา กาโยงแว่น, 2557, หน้า 1)

จากความสำคัญของอาหารที่มีต่อประชากรในประเทศโดยเฉพาะในเด็กวัยเรียน รัฐบาลจึงมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาด้านภาวะทุพโภชนาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กวัยเรียนระดับประถมศึกษา รัฐบาลจึงจัดโครงการอาหารในโรงเรียนประถมศึกษาขึ้น โดยเริ่มดำเนินการครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2495 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2520 พบว่า มีเด็กวัยเรียนยังขาดแคลนอาหารกลางวันจำนวน ส่งผลให้การเจริญเติบโตไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงสาธารณะสุข รัฐบาลจึงได้บรรจุแผนอาหารและโภชนาการในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 และกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสถาบันการศึกษาชั้นสูงร่วมมือกันดำเนินการ ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้โรงเรียนดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันครบทุกโรงเรียน ในปี พ.ศ.2530 เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองครบรอบ 60 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

แม้ว่ารัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันมาอย่างต่อเนื่อง แต่เสียงสะท้อนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันยังมีอยู่เสมอ เช่น งบประมาณที่ไม่เพียงพอ การบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวันที่ด้อยคุณภาพ ปริมาณอาหารและคุณค่าทางโภชนาการของอาหารที่ไม่เพียงพอ ต่อการเจริญเติบโตและการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนไม่สามารถนำโปรแกรมการจัดสำรับอาหาร (Thai School Lunch) มาใช้ในการจัดอาหารกลางวันได้ นอกจากนี้ ยังพบว่า

โรงเรียนขาดความรู้ในการบริหารงบประมาณโครงการ ซึ่งมีงานวิจัยที่พบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนอีกมากมาย ดังเช่น ชนก แสนติยศ (2557 :72) พบว่าการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบปัญหาการบริหารโครงการในด้านการบริหารงบประมาณ อาหารสถานที่ ด้านวัสดุและอุปกรณ์ที่ บุคลากร รูปแบบการดำเนินโครงการ รวมถึงด้านการนิเทศ ติดตามและประเมินผลโครงการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุญณัฏฐ์ กุลจริสรัตน์ (2561: 51) พบว่า การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศคลองหลวง พบปัญหาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม ด้านภาชนะและอุปกรณ์ ด้านการบริการและด้านคุณภาพอาหาร รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสมอ สร้อยคำ (2560, หน้า 185) พบว่า ปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันว่า มีปัญหาทั้งด้านบุคลากร ด้านการบริหารโครงการ ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งโรงเรียนหลายแห่งอาจประสบปัญหาในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดังเช่นงานวิจัยได้กล่าวถึง

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบของการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน และพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ขึ้น เพื่อให้โรงเรียนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน หรือเป็นกรอบแนวคิดในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

2. ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวนทั้งสิ้น 1,728 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 196 คน และครู จำนวน 1,532 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ปีการศึกษา 2566 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้อัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างกับจำนวนตัวแปรเป็น 20 ต่อ 1 หน่วย (ชูเกียรติ บุญกะนันท์, 2550, หน้า 65) ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้ 16 ตัว ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 320 คน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ ได้แก่ สถานภาพการดำรงตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามแนวความคิดของลิเคอร์ท

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ทราบลักษณะภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา โดยใช้ความถี่และร้อยละ

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ ค่าการวัดความเบ้ และความโด่ง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโดยการทดสอบความสอดคล้องของโมเดล โดยใช้ค่าไคสแควร์ ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง ดัชนีวัดความสอดคล้องที่ปรับแล้ว ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ ค่า CN และค่าสัมประสิทธิ์

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า มีองค์ประกอบการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำนวน 5 องค์ประกอบ 16 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1.1 องค์ประกอบด้านบุคลากร มี 3 ตัวบ่งชี้ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ตัวบ่งชี้ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ตัวบ่งชี้ผู้บริหารสถานศึกษา และตัวบ่งชี้ผู้ประกอบอาหาร เมื่อพิจารณาภาพรวมองค์ประกอบด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ ในระดับมากที่สุด และตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ตัว มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์

1.2 องค์ประกอบด้านงบประมาณ มี 4 ตัวบ่งชี้ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ตัวบ่งชี้แผนการบริหารงบประมาณ ตัวบ่งชี้การติดตาม ตรวจสอบงบประมาณ และตัวบ่งชี้การจัดทำบัญชีและหลักฐานการเงิน เมื่อพิจารณาภาพรวมองค์ประกอบด้านงบประมาณมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ตัว มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์

1.3 องค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ มี 3 ตัวบ่งชี้ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ตัวบ่งชี้สถานที่รับประทานอาหาร ตัวบ่งชี้สถานที่เก็บล้าง และตัวบ่งชี้สถานที่ประกอบอาหาร เมื่อพิจารณาภาพรวมองค์ประกอบด้านอาคารสถานที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ตัว มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์

1.4 องค์ประกอบด้านวัสดุและอุปกรณ์ มี 3 ตัวบ่งชี้ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ตัวบ่งชี้อุปกรณ์สำหรับรับประทานอาหาร ตัวบ่งชี้อุปกรณ์สำหรับเก็บและถนอมอาหาร และตัวบ่งชี้อุปกรณ์สำหรับประกอบอาหาร เมื่อพิจารณาภาพรวมองค์ประกอบด้านด้านวัสดุและอุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ตัว มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์

1.5 องค์ประกอบด้านกระบวนการดำเนินงาน มี 4 ตัวบ่งชี้ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ตัวบ่งชี้การวางแผน ตัวบ่งชี้การปรับปรุง แก้ไข การดำเนินโครงการ ตัวบ่งชี้การดำเนินงานตามแผน และตัวบ่งชี้การนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลโครงการ เมื่อพิจารณาภาพรวมองค์ประกอบด้านกระบวนการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งมี

จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 กับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมี ค่าไค - สแควร์ (Chi - Square : χ^2) มีค่าเท่ากับ 77.98 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า df เท่ากับ 65 เมื่อพิจารณาค่า χ^2 / df มีค่าเท่ากับ 1.20 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ คือ ต่ำกว่า 2 นอกจากนี้ ยังพบว่าค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GF) มีค่าเท่ากับ 0.97 ค่าดัชนีวัดระดับความ กลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.94 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณ ค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.024 (Chi – square = 77.98 df = 65 ค่า P = 0.12970 ค่า GFI = 0.95 ค่า AGFI = 0.94 ค่า RMSEA = 0.024) ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทั้ง 16 ตัวบ่งชี้ พบว่า มีค่าตั้งแต่ 0.65 ถึง 0.95 จึงสรุปว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีความเหมาะสม

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

1.1 ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่าตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทุกตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ คือค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.00 เพื่อคัดสรรกำหนดไว้ในโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่ ด้านวัสดุและอุปกรณ์ และด้านกระบวนการดำเนินงาน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้คำนึงถึงการนำข้อมูลมาใช้ร่างตัวบ่งชี้เพื่อสร้างแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญในการหาคุณภาพตัวบ่งชี้ เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หาความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยทุกตัวมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 แลละผู้วิจัยทำแบบสอบถาม

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งปรากฏว่าแบบสอบถามโดยภาพรวมมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .731 จึงถือว่าตัวบ่งชี้ใช้ได้ทุกตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของอาภารัตน์ ราชพัฒน์ (2554) ที่พัฒนาตัวบ่งชี้ตามขั้นตอนดังกล่าวจนได้ตัวบ่งชี้ที่สอดคล้องกับงานวิจัย

1.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองเพื่อพัฒนาโมเดล โครงสร้างตัวบ่งชี้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า ทั้ง 5 องค์ประกอบเป็นองค์ประกอบที่สำคัญการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง โดยด้านบุคลากร มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.72 ด้านงบประมาณ มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.81 ด้านอาคารสถานที่มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.71 ด้านวัสดุและอุปกรณ์ มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.73 และด้านกระบวนการดำเนินงาน มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.80 ตามลำดับ แสดงว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ได้ให้ความสำคัญกับด้านงบประมาณเป็นอันดับแรก เนื่องจากการดำเนินงานโครงการต้องใช้งบประมาณในการขับเคลื่อน ทั้งการจัดซื้อวัตถุดิบ การจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์ รวมถึงการจ้างบุคลากรในการประกอบอาหาร ซึ่งรัฐบาลมักมีการปรับเปลี่ยนงบประมาณเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันอยู่เสมอ นอกจากนี้การดำเนินการด้านงบประมาณในโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมักถูกร้องเรียนมากที่สุด ทั้งในเรื่องการทุจริตเงินค่าอาหารกลางวัน การจัดทำเอกสารหลักฐานทางการเงินที่ไม่ถูกต้อง การบริหารงานด้านงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคลองกับ ธงชัย ลาหุนะ (2563, หน้า 13) พบว่า การบริหารงบประมาณในโครงการเป็นสิ่งสำคัญและต้องดำเนินการตามระเบียบการเบิกจ่ายเงิน ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ ถือเป็นหลักการที่สำคัญสู่เป้าประสงค์ของโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนที่รัฐบาลคาดหวังคือ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการในเด็กไทยวัยเรียนที่ประสบปัญหา และสร้างสุขภาพที่ดีอย่างถ้วนหน้าให้กับนักเรียน จึงเป็นหลักบริหารโครงการที่เอื้อประโยชน์โดยตรงแก่นักเรียน อภิปรายผลรายองค์ประกอบได้ ดังนี้

1.2.1 องค์ประกอบด้านบุคลากรมี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวบ่งชี้ครูผู้รับผิดชอบโครงการ และตัวบ่งชี้ผู้ประกอบอาหาร โดยเรียงจาก ค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ตัวบ่งชี้ครูผู้รับผิดชอบโครงการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.87 รองลงมา คือ ตัวบ่งชี้ผู้ประกอบอาหาร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.81 และน้อยที่สุด คือ ตัวบ่งชี้ผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.78 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู ได้ให้ความสำคัญกับตัวบ่งชี้ครูผู้รับผิดชอบโครงการเป็นอันดับแรก

ทั้งนี้เนื่องจากครูผู้รับผิดชอบโครงการเป็นบุคคลสำคัญในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ในโครงการอาหารกลางวัน เป็นผู้ควบคุมดูแลการดำเนินงานของผู้ประกอบอาหาร การจัดทำเอกสารหลักฐานทางการเงิน จัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลภาวะโภชนาการนักเรียน เพื่อวางแผนการดำเนินงานให้มีคุณภาพ และดำเนินการโครงการให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่หลากหลาย มีคุณภาพและปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกายภายใต้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาอย่างคุ้มค่า สอดคล้อง ชนก แสนติยศ (2558, หน้า 78) ที่กล่าวว่า ครูและบุคลากรในโครงการอาหารกลางวันนั้นเป็นบุคคลที่สำคัญมากในการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันมีประสิทธิภาพมากขึ้น โรงเรียนจะต้องมีการวางแผนพัฒนาบุคลากรดังกล่าว การกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน กรณีที่บุคลากรในโครงการไม่มีเพียงพอจะส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันโดยตรง ซึ่งจะต้องได้รับการตรวจสอบการบริหารบุคลากรและนำผลการตรวจสอบนั้นมาใช้ในการปรับปรุงการบริหารงานด้านบุคลากรต่อไป

1.2.2 องค์ประกอบด้านงบประมาณมี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้แผนการบริหารงบประมาณ ตัวบ่งชี้บัญชีและหลักฐานการเงิน และตัวบ่งชี้การติดตาม ตรวจสอบงบประมาณ โดยเรียงจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากไปหาน้อย ดังนี้ ตัวบ่งชี้ บัญชีและหลักฐานการเงิน มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.78 รองลงมา คือ ตัวบ่งชี้แผนการบริหารงบประมาณ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.75 และน้อยที่สุด คือ ตัวบ่งชี้การติดตาม ตรวจสอบงบประมาณ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.65 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้ความสำคัญกับตัวบ่งชี้การบัญชีและหลักฐานการเงินเป็นอันดับแรก เนื่องจากการดำเนินการเกี่ยวกับบัญชีและหลักฐานการเงินถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงานด้านงบประมาณ ซึ่งการดำเนินการด้านบัญชีและหลักฐานการเงินเป็นหลักฐานที่แสดงถึงการรับ - จ่ายเงิน ในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งต้องดำเนินการให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการและระเบียบที่กำหนด นอกจากนี้การจัดทำบัญชีและหลักฐานการเงินยังเป็นหลักฐานในการตรวจสอบจากหน่วยงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ เสมอ สร้อยคำ (2560 หน้า 152) กล่าวว่า การบันทึกหลักฐานการจ่ายเงินโครงการอาหารกลางวัน ต้องจัดทำเอกสาร หลักฐาน การเบิกจ่ายเงินและจัดทำบัญชีให้ครบสมบูรณ์ ถูกต้องตามระเบียบที่กำหนด และเป็นปัจจุบัน

1.2.3 องค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ สถานที่รับประทานอาหาร ตัวบ่งชี้สถานที่ประกอบอาหาร และตัวบ่งชี้สถานที่เก็บล้าง โดยเรียงจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ตัวบ่งชี้สถานที่รับประทานอาหาร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.88 รองลงมา คือ ตัวบ่งชี้ สถานที่ประกอบอาหาร และตัวบ่งชี้สถานที่เก็บล้าง ซึ่งทั้งสององค์ประกอบมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากัน คือ 0.73 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้ความสำคัญกับตัวบ่งชี้สถานที่รับประทานอาหาร เนื่องจาก

สถานที่รับประทานอาหารเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งเป็นสถานที่ที่นักเรียนใช้รับประทานอาหารกลางวัน จึงจำเป็นต้องมีการดูแล บำรุงรักษา จัดให้ถูกสุขลักษณะ อยู่ในบริเวณที่เหมาะสม หากขาดสถานที่ในการรับประทานอาหารก็จะส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับ กัญญัฎฐ์ กุลจรัสรัตน์ (2561, หน้า 42) กล่าวว่า สถานที่ในการรับประทานอาหารมีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งจะต้องมีการระบายอากาศที่ดี โต๊ะ เก้าอี้ และบริเวณภายในโรงอาหารมีความสะอาด เป็นระเบียบ การจัดโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งรับประทานอาหารเหมาะสมกับพื้นที่ ไม่แออัด มีการประชาสัมพันธ์รายการอาหารหรือข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับงานบริการอาหารกลางวัน ภายในโรงอาหาร รูปแบบการจัดแถวในการรอรับอาหารมีความเป็นระเบียบและคล่องตัวไม่เบียดเสียด

1.2.4 องค์ประกอบด้านวัสดุและอุปกรณ์ มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้อุปกรณ์สำหรับรับประทานอาหาร ตัวบ่งชี้อุปกรณ์สำหรับประกอบอาหาร และตัวบ่งชี้อุปกรณ์สำหรับเก็บและถนอมอาหาร โดยเรียงจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ จากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ตัวบ่งชี้อุปกรณ์สำหรับประกอบอาหาร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.95 รองลงมา คือ ตัวบ่งชี้อุปกรณ์สำหรับเก็บและถนอมอาหาร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.92 และน้อยที่สุด คือ ตัวบ่งชี้อุปกรณ์สำหรับรับประทานอาหาร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.75 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้ความสำคัญกับตัวบ่งชี้อุปกรณ์สำหรับประกอบอาหาร ทั้งนี้เนื่องจากการประกอบอาหารกลางวันแก่นักเรียนนั้น อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำครัว หรือใช้ในการเตรียมวัตถุดิบในการอาหาร ต้องเพียงพอและครบตามประเภทการใช้งาน เพื่อความสะดวกในการประกอบอาหาร ซึ่งจะส่งผลให้การประกอบอาหารของผู้ประกอบอาหารมีคุณภาพมากขึ้น สอดคล้องกับธงชัย ลาหุนะ (2563 หน้า 240) กล่าวว่า อุปกรณ์ในการประกอบอาหารกลางวันเป็นอุปกรณ์ที่มีความสำคัญ ควรมีขนาดที่ความเหมาะสม สะอาด และมีคุณภาพมาตรฐาน เพียงพอต่อการใช้งาน การทำความสะอาดและการจัดเก็บต้องดำเนินการอย่างเป็นระเบียบ

1.2.5 องค์ประกอบด้านกระบวนการดำเนินงาน มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้การวางแผน ตัวบ่งชี้การดำเนินงานตามแผน ตัวบ่งชี้การนิเทศ ติดตามและประเมินผล และตัวบ่งชี้การปรับปรุง แก้ไข การดำเนินโครงการ โดยเรียงจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ตัวบ่งชี้การดำเนินงานตามแผน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.93 รองลงมา คือ ตัวบ่งชี้การนิเทศติดตามและประเมินผล และตัวบ่งชี้การปรับปรุง แก้ไข การดำเนินโครงการ ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากัน คือ 0.91 และน้อยที่สุด คือ ตัวบ่งชี้การวางแผน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.88 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้ความสำคัญกับ ตัวบ่งชี้การดำเนินงานตามแผน ทั้งนี้เนื่องจากการการดำเนินงานตามแผน เป็นการลงมือปฏิบัติตามโครงการมีการมอบหมายงาน การประสานงาน การควบคุมการปฏิบัติงานด้านต่างๆ เพื่อให้การ

ดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่โครงการกำหนด สอดคล้องกับ เพ็ญพันธ์ จัตุรภัทร (2559 หน้า 95) กล่าวว่า การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามแผนปฏิบัติงานที่โรงเรียนกำหนดเป็นเรื่องสำคัญ ควรมีการประชุมและมีการวางแผนงานอาหารกลางวันโรงเรียน มีการแต่งตั้งและมอบหมายหน้าที่ในการปฏิบัติงาน มีแผนงานการพัฒนาในกลุ่มงานอาหารกลางวัน ตลอดจนแผนการนิเทศติดตามการดำเนินงานโครงการเพื่อให้การดำเนินงานนั้นมีคุณภาพมากขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 16 ตัวบ่งชี้ โดยโมเดลนี้มีลักษณะเป็นโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ดังตารางต่อไปนี้

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ $B(SE)$	น้ำหนักองค์ประกอบ β	t	R^2	สปส.คะแนนองค์ประกอบ
ตัวบ่งชี้ 16 ตัวบ่งชี้ จำแนกรายองค์ประกอบ					
<u>องค์ประกอบด้านบุคลากร</u>					
ผู้บริหารสถานศึกษา	.78	0.75	<-->	.56	0.21
ครูผู้รับผิดชอบโครงการ	.87(.06)	0.83	15.06**	.69	0.30
ผู้ประกอบอาหาร	.81(.06)	0.77	13.93**	.60	0.25
<u>องค์ประกอบด้านงบประมาณ</u>					
แผนการบริหารงบประมาณ	.75	0.71	<-->	.51	0.00
บัญชีและหลักฐานการเงิน	.78(.04)	0.74	19.16**	.55	0.09
การติดตาม ตรวจสอบงบประมาณ	.65(.06)	0.62	11.13**	.38	-0.01
<u>องค์ประกอบด้านอาคารสถานที่</u>					
สถานที่รับประทานอาหาร	.88	0.84	<-->	.71	0.43
สถานที่ประกอบอาหาร	.73(.06)	0.70	13.15**	.49	0.61
สถานที่เก็บล้าง	.73(.06)	0.70	13.15**	.49	0.14
<u>องค์ประกอบด้านวัสดุอุปกรณ์</u>					
อุปกรณ์สำหรับรับประทานอาหาร	.75	0.73	<-->	.54	0.13
อุปกรณ์สำหรับประกอบอาหาร	.95(.06)	0.91	16.74**	.82	0.41
อุปกรณ์สำหรับเก็บและถนอมอาหาร	.92(.06)	0.88	16.24**	.77	0.37
<u>องค์ประกอบด้านกระบวนการดำเนินงาน</u>					
การวางแผน	.88	0.84	<-->	.70	0.11
การดำเนินงานตามแผน	.93(.04)	0.88	22.76**	.78	0.20
การนิเทศ ติดตามและประเมินผล	.92(.05)	0.88	18.96**	.77	0.21
การปรับปรุง แก้ไข การดำเนินโครงการ	.92(.05)	0.87	19.98**	.77	0,16

องค์ประกอบ					
ด้านบุคลากร	.72(.05)	0.90	14.10**	.80	
ด้านงบประมาณ	.81(.06)	1.01	14.52**	1.01	
ด้านอาคารสถานที่	.71(.05)	0.88	15.28**	.78	
ด้านวัสดุและอุปกรณ์	.73(05)	0.90	14.78**	.81	
ด้านกระบวนการดำเนินงาน	.80	0.98	<-->	.97	
Chi-Square = 77.98, df = 65, p = 0.12970, RMAEA = 0.024, RMR = 0.0097, GFI = 0.97, AGFI=0.94					
KMO = 0.931, Bartlett's Test = 8989.291, df = 120, sig. = .000					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

<--> ไม่รายงานค่า t และ SE เนื่องจากเป็นพารามิเตอร์บังคับ (Constrained parameter)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองตามโมเดลการวัดการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 16 ตัวบ่งชี้ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 77.98 ซึ่งค่าไค-สแควร์แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ 0.12970 ที่องศาอิสระ 65 (χ^2= 77.98; df = 65; P = 0.12970) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2 /df) มีค่าเท่ากับ 1.20 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เมื่อพิจารณาดัชนีวัดความสอดคล้องในรูปความคลาดเคลื่อน ได้แก่ ค่ารากกำลังสองของค่าเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.0097 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ .024 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้เพราะมีค่าน้อยว่า .05 ส่วนค่าดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมบูรณ์ ได้แก่ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GF) มีค่าเท่ากับ 0.97 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.94 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้เพราะมีค่ามากกว่า 0.90 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องที่กล่าวมาเป็นไปตามเกณฑ์ แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เอกสารอ้างอิง

กัญณัฏฐ์ กุลจรัสรัตน์. (2561). *ความพึงพอใจของนักเรียนต่องานบริการอาหารกลางวันของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศคลองหลวง.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ชนก แสนติยศ. (2558). *การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3.*บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ชัยครุฑ สุพรรณ. (2563). *รูปแบบการบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร.* วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการ จัดการแห่งแปซิฟิก, 7(3), 558 - 579.

ชูเกียรติ บุญกะนันท์. (2550). *รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ธงชัย ลาหุนะ. (2563). *การพัฒนาการจัดการโครงการอาหารกลางวันแบบมีส่วนร่วมเพื่อคุณภาพอาหารในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เพ็ญพันธ์ จัตุรภัทร์. (2560). *การบริหารโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านกองแขก จังหวัดเชียงใหม่ที่สอดคล้องกับแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เสมอ สร้อยคำ. (2560). *การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการอาหารกลางวันเพื่อความยั่งยืนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

อาภารัตน์ ราชพัฒน์. (2554). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การต่อยอดผลิตภัณฑ์นวัตกรรมพื้นถิ่นเสื่อกกและต้นไหลด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีบวกบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ

EXTENSION OF INNOVATIVE PRODUCTS, LOCAL REED MATS AND SAP WITH POSITIVE COMMUNITY CULTURAL CAPITAL BASED ON THE SUFFICIENCY ECONOMY AND CREATIVE ECONOMY IN CHAIYAPHUM PROVINCE.

[1]บวรวิช รอดรังษี และ [2]ฤทธิชัย ผานาค

[1]BoVornwich Rodrungsri and [2]Rittichai Phanak

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

[1]krbovornwich@gmail.com

Received: January 2, 2025; **Revised**: January 27, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบทด้านผลิตภัณฑ์นวัตกรรมพื้นถิ่นเชิงสร้างสรรค์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีบวกในการนำมาประยุกต์ในการผลิตให้เหมาะสมและสร้างมูลค่าและคุณค่าของสินค้า และ 2) เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเสื่อกกตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์จังหวัดชัยภูมิที่แสดงถึงคุณค่าอัตลักษณ์ชุมชน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้เข้าร่วมสนทนาประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชน ผู้ปกครอง ครู/บุคลากร/ผู้บริหาร และพระสงฆ์ ในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่กลุ่มเครือข่ายพืชพื้นถิ่น จังหวัดชัยภูมิ และได้เลือกหมู่บ้านเป้าหมายจำนวน 1 เครือข่ายเป็นหมู่บ้านที่มีองค์ประกอบคือการปลูกเสื่อกก

---

[1]อาจารย์ ดร. ประจำคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[2]อาจารย์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

และต้นไหล ด้านศักยภาพบุคลากรในการปลูกพื้นพื้นถิ่นที่อยู่คู่กับจังหวัดชัยภูมิ และในขณะเดียวกันชุมชนกำลังมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสูง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 9 คน และเพศชาย จำนวน 4 คน มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน 5 คน ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 4 คน ระดับประกาศนียบัตร จำนวน 3 คนและอยู่ในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 1 คน มีสถานภาพสมรส จำนวน 13 คน ประกอบ อาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 6 คน และอาชีพรับจ้าง จำนวน 7 คน มีรายได้/เดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 6 คน รายได้/ เดือน 10,001 - 25,000 บาท จำนวน 6 คน และรายได้/ เดือน 40,001 - 55,000 บาท จำนวน 1 คน

คำสำคัญ : การต่อยอดผลิตภัณฑ์, นวัตกรรมพื้นถิ่น, เสื่อกก

Abstract

This research aims to 1) study and analyze the context of innovative local products with positive community cultural capital to apply in production to be appropriate and create value and worth of products and 2) to further develop the processed sedge mat products according to local wisdom based on the sufficiency economy and creative economy of Chaiyaphum Province that reflects the value of community identity. In this research, the target group was selected from the focus group discussion, in which the participants consisted of community leaders, local wisdom, people, parents, teachers/personnel/executives and monks in Chaiyaphum Province, namely the local plant network group of Chaiyaphum Province and selected 1 target village network as a village with the components of planting sedge mats and rhizomes. In terms of the potential of personnel in planting local plants that have been with Chaiyaphum Province and at the same time the community is undergoing high social changes, the research results found that most of the sample group were female, 9 people and male, 4 people, aged between 31-40 years, with an education level of primary school (5 people), lower secondary school (4 people), certificate level (3 people), and Higher Vocational Certificate (Vocational Certificate) 1 person, married 13 people, working in private business 6 people and working as employees 7 people, having income/month less than 10,000 baht 6 people, income/month 10,001 - 25,000 baht 6 people and income/month 40,001 - 55,000 baht 1 person.

Keywords: Product development, local innovation, sedge mats

บทนำ

ผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือเป็นที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ OTOP เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีกำเนิดมาจากชุมชน โดยภูมิปัญญาชาวบ้านที่แสดงให้เห็นถึงรากฐานทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นๆ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ทุ่มเทส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ผ่านหลายมาตรการ และยังคงได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จะเห็นได้จากนโยบายเร่งด่วนใน ปีงบประมาณ 2558 ซึ่งทางอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า ภารกิจกรมการพัฒนาชุมชนและ นโยบายกระทรวงมหาดไทยต้องการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อมุ่งเป้าหมายใน การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีรายได้มากขึ้น โดยจะจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือ ส่งเสริม ยกระดับหมู่บ้านที่มีการผลิตสินค้าชุมชน โดยคาดหวังว่าผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนจะได้รับองค์ความรู้ที่จะช่วย เพิ่มขีดความสามารถในการบริหารดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น (เดอะพับลิกโพสต์, ออนไลน์ 2557) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงจัดสรรงบประมาณเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินงานของผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชนมากขึ้น ซึ่งรวมถึงองค์การบริหารส่วนตำบลในทุกพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีความ เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่

วัฒนธรรม คือ ทุนที่สำคัญของชาวบ้าน การจะพัฒนาชุมชนให้พึ่งตนเองได้จะต้องเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน ช่วงที่ผ่านมากระแสโลกาภิวัฒน์และวัฒนธรรมโลกที่เข้ามาในประเทศไทย ส่งผลต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศ ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และความอ่อนแอของทุนสังคมที่ยึดโยงกับวิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมของชุมชน (บำรุง บุญปัญญา, 2548 : 92) กระแสโลกาภิวัฒน์ ทำให้วิถีชีวิตไทยมีการเปลี่ยนแปลงและเชื่อมโยงเข้ากับวัฒนธรรมจากนานาอารยประเทศที่มีความหลากหลายมากขึ้น เศรษฐกิจและสังคมโลกที่ได้ปรับเปลี่ยนจาก “สังคมเกษตรกรรม” สู่ “สังคมอุตสาหกรรม” และ “สังคมฐานความรู้” ได้สร้างกระแสการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมใน 5 กระแสหลัก คือ กระแสการสร้างความทันสมัย ความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว ความเป็นเสรี ความเป็นสากลและการลบเลือนของเขตแดนประเทศ ซึ่งการเข้ามาของวัฒนธรรมโลกผ่านกระแสโลกาภิวัฒน์และโลกไซเบอร์อย่างรวดเร็ว เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมไทยและสังคม ทั้งทางด้านวิถีชีวิต ทัศนคติ ความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กระบวนการเรียนรู้และพฤติกรรมการบริโภค ที่มุ่งแสวงหาความสุข สร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวมากขึ้น มีแนวโน้มการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านโลกไซเบอร์เกิดเป็นวัฒนธรรมย่อยร่วมสมัย (Contemporary Subculture) ในรูปแบบของการรวมกลุ่มของบุคคลที่สนใจเรื่องเดียวกันมากยิ่งขึ้น

การไหลบ่าเข้ามาของระบบการค้าแบบทุนนิยม ที่เน้นการผลิตเพื่อการค้า และความเจริญทางด้านวัตถุที่เข้ามาสู่สังคมและชุมชนไทยทำให้วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนโดยส่วนใหญ่ในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป คุณค่าของชุมชมแต่เดิมที่มีวิถีการผลิตที่เป็นคุณค่าของชุมชนเดิมที่ยึดโยงกับวัฒนธรรม ของชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ มีหัวใจบริการ มีประเพณีที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ มีทักษะการสร้างสรรค์งานผีมือและหัตถกรรมที่ประณีต รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ได้ถูกลบเลือนไป (สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์, 2551: 65) พร้อมกันนั้น ได้ก่อให้เกิดปัญหาและวิกฤตการณ์ต่างๆ ในสังคมและชุมชน อันเป็นภาวะที่บ่งชี้ถึงการพัฒนาที่มีปัญหา อันเกิดจากฐานความคิด ความเชื่อและการทำกิจกรรมของมนุษย์ที่ไม่เป็นไปในทางพัฒนาชีวิต สังคมและธรรมชาติแวดล้อม กระแสการพัฒนาแบบตะวันตก (Western Mode) ที่เป็นกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้สังคมไทยยอมรับในความเป็นมาตรฐาน ความเป็นเป้าหมาย เป็นวิธีปฏิบัติการ เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ควรจะเป็น จนกระทั่งในหลายสถานการณ์ก็นึกเอาเองว่า นั่นเป็นทัศนคติและวัฒนธรรมของเราเอง (ชัยประนิน วิสุทธิผล, 2554: 59) การเข้ามาของวิถีการพัฒนาแบบตะวันตกดังกล่าว ซึ่งเป็นวิถีการพัฒนาที่ไม่ตระหนักและให้ความสำคัญในวัฒนธรรมและคุณค่าทางวัฒนธรรมทำให้สังคมโลกและสังคมไทยมีปัญหาที่ซับซ้อนเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่าตัว และน่าจะไม่ใช่วิถีการพัฒนาที่จะเป็นคำตอบของโลกในอนาคต ซึ่งกระแสปรัชญาแนวคิดการพัฒนาที่เป็นทางเลือกและสร้างความมั่นคงยั่งยืนของสังคมไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต คือ ปรัชญาแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง”เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 3) กล่าวคือ วิถีการผลิตที่เป็นทางเลือกในการตั้งอยู่บนบริบทของสังคมไทย คือ การผลิตด้านการเกษตร บริการท่องเที่ยว บริการทางการแพทย์รวมถึงการเป็นที่พักพิงของผู้สูงอายุและอุตสาหกรรมที่อาศัยความคิดสร้างสรรค์ (ศุภวุฒิ สายเชื้อ, 2554) กลยุทธ์การพัฒนาดังกล่าวเป็นกลยุทธ์การพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของศักยภาพความเข้มแข็งของทุนทางสังคม วัฒนธรรม(Cultural-Social Capital) และกลยุทธ์การพัฒนานี้ ควรเริ่มสร้างวิถีการผลิตดังกล่าวในชุมชนซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนา กลยุทธ์การพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของศักยภาพและความเข้มแข็งของทุนทางสังคม และวัฒนธรรม(Cultural-Social Capital) เป็นกลยุทธ์การพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน ที่เป็นระบบดั้งเดิมของชุมชนไทยเพราะระบบเศรษฐกิจชุมชนเดิมของไทยนั้น ครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยการผลิต เป้าหมายการผลิต คือ การดำรงอยู่ การรักษาตัวให้รอดอยู่ของครอบครัวและชุมชน ให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้และผลิตซ้ำได้ แม้อาจจะผลิตสินค้าเพื่อขาย ก็เพื่อให้ได้เงินมาเลี้ยงครอบครัว ไม่ได้เพื่อกำไรสูงสุด ให้ร่ำรวย วิธีการผลิตใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักไม่ใช่ใช้แรงงานจ้าง

ในช่วง 50 ปี ที่ผ่านมา ชุมชนหลายแห่งยังรักษาระบบนี้ไว้ โดยการปรับตัว ผันการใช้แรงงานจากข้าวไปสู่พืชหลายชนิด ผักและผลไม้งานบริการและการค้า โรงงานขนาดเล็กในชนบท อาหาร ขนม และทอผ้าพื้นเมือง เครื่องปั้นดินเผาสมุนไพร เป็นเศรษฐกิจแบบ

หัตถกรรมที่มีพื้นฐานจากวัฒนธรรมและฝีมือศิลปสุนทรีย์หรือใช้แรงงานเข้มข้นขึ้นภายในชุมชนและระหว่างชุมชนยังคงมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความเป็นญาติมิตร เป็นเครื่องร้อยรัดส่วนต่างๆ ของระบบจัดสรรและแบ่งปันผลผลิต ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ตามท้องถิ่นที่มาจากภูมิปัญญา ได้รับความสนใจจากผู้บริโภค จึงทำให้ผู้ประกอบการชุมชนหลายรายเข้ามาแข่งขันกันในตลาดมากขึ้น โดยจะมุ่งเน้นไปในทิศทางของการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ของแต่ละท้องถิ่นให้มีคุณภาพและสามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคในทิศทางที่ดีขึ้น อาจจะมีผู้ประกอบการ บางรายที่ยังมองไม่เห็นถึงความสำคัญของผลิตภัณฑ์ ที่ส่งผลต่อคุณภาพของตัวผลิตภัณฑ์ อีกทั้งยังไม่สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภคได้เท่าที่ควร ดังนั้น ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ จึงต้องหันมาให้ความสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สามารถคุ้มครองป้องกันไม่ให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์เสียหายและเพิ่มคุณค่าต่อผู้บริโภค (กรมวิทยาศาสตร์บริการ, 2555)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ การที่มีผลิตภัณฑ์ที่ดีและมีคุณภาพสามารถช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์รวมไปจนถึงท้องถิ่นด้วย ในเรื่องของผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน ซึ่งปัญหาหนึ่งที่พบได้ในเกือบทุกชุมชน ยังมีปัญหาทางด้านของรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค การออกแบบผลิตภัณฑ์จึงเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน (ทวีศักดิ์ สาสงเคราะห์, 2551) การวิจัยนี้จะเน้นในเรื่องการพัฒนารูปผลิตภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับ ปรีชา ปั้นกล่ำ (2554) ได้กล่าวว่า การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนควรมีการออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดหรือกำลังเป็นที่นิยมอยู่ในขณะนั้น โดยใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า ความงาม เอกลักษณ์ที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางความรู้สึกและคุณค่าแก่ผู้บริโภคได้ ผลิตภัณฑ์นั้นจะเป็นตัวสร้างแรงกระตุ้นให้กับผู้ซื้อสิ้นค้าได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ผลิตภัณฑ์หลายอย่างในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาในแบบของผลิตภัณฑ์เนื่องจากขาดประสบการณ์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์และความคิดสร้างสรรค์มาพัฒนา ด้านการส่งเสริมการตลาด ซึ่งผู้ประกอบการในชุมชนต่างๆ ควรให้ความสำคัญ เพราะการส่งเสริมการตลาดในรูปแบบของผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับตัวผลิตภัณฑ์เป็นที่สนใจ เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญในการทำธุรกิจ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กรอย่างแท้จริง สร้างความน่าสนใจในตัว สินค้าและสามารถสร้างผลสำเร็จได้ในอนาคตเพื่อก้าวไปสู่ตลาด ผลิตภัณฑ์นับเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความแตกต่างของสินค้าด้วยรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายเป็นกลยุทธ์ตลาดอย่างหนึ่งที่จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและจูงใจให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าได้ จากการศึกษาจะพบว่าขณะนี้ผลิตภัณฑ์มีมากมายซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ช่วยสร้างมูล ค่าเพิ่มและความ

ปลอดภัยในตัวของผลิตภัณฑ์ ดังนั้นปัจจัยสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายคือการเรียนรู้ การเรียนรู้ศึกษาเทคนิคการสร้างหรือออกแบบผลิตภัณฑ์นับเป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้ผลิตสามารถใช้เป็นเครื่องมือผลิตสินค้าของตนให้มีจุดขายแตกต่างจากสินค้าอื่น และเพิ่มมูลค่าให้สินค้า จัดเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่ช่วยขยายหรือรักษาส่วนแบ่งตลาดได้อีกทางหนึ่ง

ปีที่ผ่านมา รัฐได้ดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของศักยภาพและความเข้มแข็งของ ทุนทางสังคม วัฒนธรรม (Cultural-Social Capital) ในระดับชุมชนอย่างเต็มที่ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ กอปรกับกระแสการพัฒนาตามราชปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์, 2551) จึงทำให้ชุมชนหลายแห่งหันมาพิจารณาทบทวนและประยุกต์ใช้วิถีการผลิตบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของชุมชนต่างๆ ที่ผ่านมายังขาดการวิเคราะห์และการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างสรรค์สินค้าและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์อย่างเต็มที่ จึงทำให้ภาพลักษณ์ของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ขาดความเป็นลักษณะเฉพาะตัว ที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค ที่นับวันจะมีลักษณะการเลือกบริโภคสินค้าที่มีมูลค่าด้านความคิด ความรู้สึกเพิ่มขึ้น จากเดิมจะพิจารณาเฉพาะมูลค่าในด้านกายภาพเป็นสำคัญ การผลิตและสร้างสรรค์บนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างแท้จริง จึงจะสามารถสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะตัวได้ดี และการที่จะเป็นเช่นนั้นได้ชุมชนจะต้องมีจิตสำนักที่แจ่มชัดในวัฒนธรรมของตนเอง ชุมชนจะต้องร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชุมชน มีการตื่นตัวและรับรู้เอกลักษณ์และคุณค่าของตนเองและนำคุณค่าเหล่านั้นมาใช้เป็นฐานในสรรสร้างการผลิตสินค้าหรือบริการของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพสามารถบ่งชี้ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นถิ่นตนเอง ตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งมีวิถีการผลิตบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคงและมั่งคั่งในทุกมิติของกระแสโลกาภิวัฒน์ได้ เจริญชัย ไชยไพบูลย์วงศ์ (2553) ได้กล่าวไว้ว่า กลยุทธ์ที่ดีที่สุดในการรับมือกับโลกาภิวัฒน์ จึงไม่ใช่การเดินตามอย่างคนตาบอดหรือปิดตัวเองอย่างคนหูหนวก แต่เป็นการศึกษา วิเคราะห์อย่างลึกซึ้งรอบด้าน เพื่อการประยุกต์โลกาภิวัตน์ให้กลายเป็นเครื่องมือรับใช้ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ย่อมเป็นสมรภูมิใหม่แห่งยุคโลกาภิวัฒน์ท่ามกลางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมแบบเดิมที่กำลังเสื่อมสลายลง จึงมีทางเลือกเพียง 2 ทาง คือ การจมปรักกับวิธีคิดแบบเดิมที่ประเทศมหาอำนาจชั้นนำกำลังทอดทิ้ง หรือเรียนรู้อย่างลึกซึ้งถึงภูมิปัญญาแบบใหม่ที่กำลังจะเป็นอนาคตของประเทศ คนชนบทและคนเมืองได้ถือกุญแจสำคัญแห่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์(Creative

Economy) ไว้คนละดอก นั้นคือ วัฒนธรรมรุ่มรวยที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าสร้างสรรค์ได้อย่างไม่มีวันสิ้นสุดและความเชี่ยวชาญในการแปรเปลี่ยนวัตถุดิบให้กลายเป็นสินค้าที่มีความเป็นสากล ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคทั่วทุกมุมโลกให้การยอมรับและชื่นชม

เอกลักษณ์และวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สามารถบ่งบอกถึงความรู้ภูมิปัญญาของคนท้องถิ่นหรือความเป็นชาติ ไม่ถือเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ในทางตรงกันข้ามเอกลักษณ์และวัฒนธรรมเหล่านั้นเป็นเครื่องบ่งชี้ตัวตน และคุณค่า ซึ่งในแต่ละพื้นถิ่นมีทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไป ทรัพยากรบางชนิดสามารถนำมาทำประโยชน์ให้กับชุมชนมาอย่างช้านานจนกลายเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นและคนในท้องถิ่นก็ใช้ความรู้ ความสามารถที่มีนำมาพัฒนา ดัดแปลง ต่อยอด และสร้างสรรค์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นมา ผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นวิถีของกระสวนแห่งพฤติกรรมการสร้างและการผลิตของชุมชนนั้น ๆ ได้รังสรรค์ขึ้น ที่บ่งชี้ถึงฐานตามความคิด และองค์ความรู้ ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน จำเป็นต้องได้รับการอนุรักษ์ และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ในผลิตภัณฑ์ของชุมชนนั้นไว้ ให้คงอยู่อย่างมีความเข็มแข็งและยั่งยืน สามารถรับมือกับสังคมโลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในทางกว้างและทางลึก วิธีการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่ดีที่สุดก็คือ การพัฒนา ซึ่งการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้จากความคิด ความเข้าใจที่ถูกต้องและเหมาะสม และความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างเป็นทิศทางเดี่ยวกัน ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชนระดับรากแก้วนั้น จำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมแห่งการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานความคิดและความเข้าใจที่สอดรับกับความต้องการของตลาดเพื่อให้เกิดระบบเชื่อมโยงทางการถ่ายทอดการพัฒนาด้านการผลิต การออกแบบ คิดค้นที่ชุมชนรังสรรค์ให้เห็นถึงความสำคัญ คุณค่าในวัฒนธรรมของตน ด้วยเหตุผลดังกล่าว

การวิจัยครั้งนี้ มีเป้าหมายสำคัญในการปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน (Community ‘s Product) จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ให้การผลิตนั้นมีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้ที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์การแปรเสื่อกก ทำให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและมีคุณค่าในความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในบริบทวัฒนธรรม มีขั้นตอนเริ่มต้นจากการศึกษา คิดค้น พัฒนา และนำไปสู่การนำไปประยุกต์ปฏิบัติจริง โดยอาศัยการวิเคราะห์บริบทและวัฒนธรรม (Multi-contextual and cultural perspectives) ของผู้นำชุมชน ผู้ผลิตภัณฑ์การแปรรูปเสื่อกกตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ด้วยมุมมองบริบทและวัฒนธรรมนี้จะก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของจังหวัดชัยภูมิที่แสดงถึงคุณค่าอัตลักษณ์ชุมชน

คณะทีมวิจัย จึงได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการต่อยอดผลิตภัณฑ์นวัตกรรมพื้นถิ่นเสื่อกกและต้นไหลด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีบวกบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จังหวัดชัยภูมิว่ามีแนวทางหรือรูปแบบแห่งการพัฒนาการผลิต ผลิตภัณฑ์เป็นอย่างไร ที่จะนำชุมชนและสังคมสู่ความเข็มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบทด้านผลิตภัณฑ์นวัตกรรมพื้นถิ่นเชิงสร้างสรรค์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีบวกในการนำมาประยุกต์ในการผลิตให้เหมาะสมและสร้างมูลค่าและคุณค่าของสินค้า

2. เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์การแปรรูปเสื่อกกตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์จังหวัดชัยภูมิที่แสดงถึงคุณค่าอัตลักษณ์ชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

กระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงานการต่อยอดผลิตภัณฑ์นวัตกรรมพื้นถิ่นเสื่อกกและต้นไหลด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีบวกบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์จังหวัดชัยภูมิ มีขั้นตอนโดยสรุป ดังนี้ การต่อยอดผลิตภัณฑ์นวัตกรรมพื้นถิ่นเสื่อกกและต้นไหลด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีบวกบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์จังหวัดชัยภูมิ สู่ชุมชนท้องถิ่น และเผยแพร่ระดับภูมิภาค และระดับชาติเป็นนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ออกแบบโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methodology) และประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)เป็นการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาชิงสังคม (Social Phenomenology) ในจังหวัดชัยภูมิมุ่งเน้นประเด็นการเรียนรู้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดกระบวนการที่จะนำไปสู่นวัตกรรมท้องถิ่น โดยยึดและสืบทอดเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาสากล รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์ การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นกิจกรรม 3 ด้านที่จะเป็นกระบวนการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนต่อไป เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับสังคมไทย วิเคราะห์ข้อมูลอธิบายปรากฏการณ์เชิงอุปนัย ประกอบกับการนำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community – based Research) หรือเรียกว่าวิธีการวิจัยของ Community – based Research ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)มาประยุกต์ใช้ 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. แสวงหาตัวนักวิจัย
2. การพัฒนาโจทย์วิจัย
3. การออกแบบ

4. การทำความเข้าใจร่วม

5. การจัดข้อมูล

6. การใช้ประโยชน์จากข้อมูล

7. การถอดและสรุปบทเรียน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2554 : 44) โดยแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

7.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยศึกษาจากเอกสาร บทความ และข้อเขียนต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดฐานคิดในการศึกษา

7.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participative Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการเขียนบันทึก (Journal) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช. 2549 : 44 – 103)

7.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการประมวลความรู้จากเอกสารและข้อมูลเชิงคุณภาพ กระบวนการจัดกิจกรรมและกระบวนการสังเกตการณ์ (Observation) (ครรชิต พุทธโกษา. 2554 : 15)

7.4 การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นกระบวนการในการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (Product) ปรับปรุงผลิตภัณฑ์หลายๆ รอบ (วาโร เพ็งสวัสดิ์ .2552 : 105)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านประชากร ศึกษากลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนในหมู่บ้านที่ผลิตผลิตภัณฑ์เสื่อกกกลุ่มตัวอย่าง หมู่บ้านบะเสียว ตำบลหนองฉิม อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ตัวแทนของกลุ่มผลิตภัณฑ์เสื่อกกจำนวน 13 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาเฉพาะพื้นที่ หมู่บ้านบะเสียว ตำบลหนองฉิม อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาบริบทชุมชน ด้านสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจสังคมและศักยภาพทางการประกอบการความคิดเห็นและความต้องการการประกอบอาชีพเสริมที่จะ พัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนของหมู่บ้าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการสร้างและทดสอบความเหมาะสมของแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก จัดทำขึ้นเพื่อการ จัดเก็บข้อมูลของคุณภาพที่เป็นบริบทชุมชน ความคิดเห็นและศักยภาพในการประกอบอาชีพ ตลอดจนแนวทางการเลือกกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนของชุมชน ตามลักษณะการ จัดเก็บข้อมูลทั้ง 3 แบบ

การสร้างและทดสอบความเหมาะสมของเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้

- ศึกษาค้นคว้าแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง
- ประชุมระดมสมองกำหนดคำถามที่เหมาะสมต่อการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย
- นำร่างแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความเหมาะสมที่เนื้อหา
- ปรับปรุงประเด็นคำถามให้เหมาะสม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อความเห็นชอบ
- จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือการสร้างและทดสอบความเหมาะสมของแบบสอบถาม

แบบสอบถาม จัดทำขึ้นเพื่อการจัดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณของครัวเรือนในหมู่บ้านเป็นข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ความคิดเห็นที่มีต่อความต้องการรวมกลุ่มทำอาชีพและศักยภาพทางการประกอบการในชุมชน

การสร้างและทดสอบความเหมาะสมของแบบสอบถาม ดำเนินการดังนี้

- ศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎี จากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง
- วิเคราะห์วัตถุประสงค์การวิจัย แล้วดำเนินการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้อง
- นำร่างแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบการครอบคลุมของเนื้อหา
- นำแบบสอบถามไปทดสอบ หาความน่าเชื่อถือ ปรับปรุงให้เหมาะสม
- จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล

การสนทนากลุ่ม เก็บข้อมูลโดยการล้อมวงพูดคุยกันตามคำวิจัย โดยการพูด ซักถาม ขอความคิดเห็นจากกลุ่มผู้นำในหมู่บ้านและคนในชุมชน

การสังเกตเก็บข้อมูลโดยการใช้ความสังเกตบรรยากาศ พื้นที่ กิจกรรมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชุมชนทั้งที่เป็นเหตุการณ์ขณะเก็บข้อมูลและเหตุการณ์อื่น ๆ

การสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ซักถาม ขอคำอธิบาย รายละเอียดในเรื่องราวที่ต้องการทราบทั้งบริบทชุมชนและศักยภาพทางการประกอบการจากผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มอาชีพ ผู้รู้-ภูมิปัญญาในหมู่บ้าน

การสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่ กำหนดไว้ในด้านวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ความต้องการการรวมกลุ่มทำอาชีพเสริมและ ศักยภาพทางการประกอบการ โดยการจัดเก็บข้อมูลด้วยการสุ่มอย่างง่าย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ – ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามจะนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัย เพื่อวิเคราะห์ผลเป็นค่าทางสถิติเชิง พรรณนาที่เป็นค่าจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานลักษณะของตัวแปร

ข้อมูลเชิงคุณภาพ - ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปความรู้สำหรับประกอบการวิจัย และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกสนทนากลุ่มและการสังเกตจะใช้วิธีการวิเคราะห์อุปนัยเพื่อจัดกลุ่ม ประเภทของคำตอบ ความเห็นของกลุ่มเป้าหมายในการนำมาอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การต่อยอดผลิตภัณฑ์นวัตกรรมพื้นถิ่นเสื่อกกและต้นไหลด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีบวกบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ สรุปผล ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 9 คน และเพศชาย จำนวน 4 คน มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน 5 คน ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 4 คน ระดับประกาศนียบัตร จำนวน 3 คนและอยู่ในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 1 คน มีสถานภาพสมรส จำนวน 13 คน ประกอบ อาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 6 คน และอาชีพรับจ้าง จำนวน 7 คน มีรายได้/เดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 6 คน รายได้/ เดือน 10,001 - 25,000 บาท จำนวน 6 คน และรายได้/ เดือน 40,001 - 55,000 บาท จำนวน 1 คน

2. วิเคราะห์ บริบทด้านผลิตภัณฑ์นวัตกรรมพื้นถิ่นเชิงสร้างสรรค์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีบวกในการนำมาประยุกต์ในการผลิตให้เหมาะสมและสร้างมูลค่าและคุณค่าของสินค้า คือ

2.1 ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจของผู้ที่มีอาชีพทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริมส่วนใหญ่ คือ ไม่มี ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการทอเสื่อกกมากพอ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมหรือ แนะนำให้ความรู้แก่ผู้ที่มีอาชีพทอเสื่อเป็นอาชีพเสริมเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทอเสื่อกก เพื่อที่จะได้ปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกัน และเพื่อให้ผู้มีอาชีพทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2 การขาดแคลนวัตถุดิบที่จะใช้ในการแปรรูปเสื่อกก คือ จะสามารถลดต้นทุนในการหาวัตถุดิบมาทอเสื่อกกอย่างไร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาใน เรื่องนี้เพื่อที่จะเป็นการช่วยให้ผู้มีอาชีพทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริมสามารถทำเป็นอาชีพหลักได้

อภิปรายผล

การสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเสื่อกกเพื่อเศรษฐกิจชุมชน หมู่บ้านบะเสียว ตำบลหนองฉิม อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ สามารถอภิปรายผลการศึกษาของผู้ตอบ แบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นหลังจากที่ได้ชมวิธีแปรรูปเสื่อกกเป็นหมวก กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีความสนใจในการแปรรูปเสื่อกกเป็นหมวก มีการสอบถามถึงต้นทุนในการแปรรูปว่า มากน้อยอย่างไร สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใดและขั้นตอนในการแปรรูปเสื่อกกมี ความยากง่ายมากน้อยเพียงใด ซึ่งมีความสอดคล้องกับญาณัญฎา ศิรภัทร์ธาดา (2553) ในเรื่องของแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มการพัฒนา ผู้ประกอบการในชุมชน คือ ชาวบ้านสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการแปรรูปเสื่อกกเพียงเล็กน้อย เพราะชาวบ้านมีอาชีพหลักในการรับจ้างทำให้ไม่มีเวลามากนักที่จะแปรรูปเสื่อกกเป็นหมวก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องการต่อยอดผลิตภัณฑ์นวัตกรรมพื้นถิ่นเสื่อกกและต้นไหลด้วยทุนทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีบวกบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมและนำมาเป็นข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้มีอาชีพทอเสื่อกกที่เกี่ยวข้องและเป็นแนวทางใน การพัฒนาความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบอาชีพทอเสื่อกกเป็นรายได้เสริม ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาความรู้ความเข้าใจของผู้ที่มีอาชีพทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริมส่วนใหญ่ คือ ไม่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการทอเสื่อกกมากพอ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมหรือแนะนำให้ความรู้แก่ผู้ที่มีอาชีพทอเสื่อเป็นอาชีพเสริมเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทอเสื่อกกเพื่อที่จะได้ปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกัน และเพื่อให้ผู้มีอาชีพทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบที่จะใช้ในการแปรรูปเสื่อกก คือ จะสามารถลดต้นทุนในการหาวัตถุดิบมาทอเสื่อกกอย่างไร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาใน เรื่องนี้เพื่อที่จะเป็นการช่วยให้ผู้มีอาชีพทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริมสามารถทำเป็นอาชีพหลักได้

เอกสารอ้างอิง

ครรชิต พุทธโกษา. (2554). กรอบประเด็นการวิจัยของประเทศไทยให้ พร้อมรับสถานการณ์การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ชัยประนิน วิสุทธิผล. (2554). คุณค่าของเอเชีย เทรนด์ใหม่ที่โลกกำลังเดินตาม ทำไหมต้องเศรษฐกิจสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: ศูนย์สร้างสรรค์และออกแบบ.

ญาณัญฎา ศิรภัทร์ธาดา. (2553). การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในการเรียนวิชาหลักการตลาดโดยการสอนแบบมีส่วนร่วม (Active Learning) (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

บำรุง บุญปัญญา. (2548). วัฒนธรรมชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).

ศุภวุฒิ สายเชื้อ. (2554). ทำไมต้องเศรษฐกิจสร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ.

สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์. (2551). การวิเคราะห์การก่อเกิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยปฏิฐานนิยมและหลังปฏิฐานนิยม.นครปฐม:คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550).การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.

สุภางค์ จันทวานิช. (2549). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมและยกระดับเศรษฐกิจชุมแบบมุ่งเป้าของวิสาหกิจชุมชนเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ

DEVELOPING EFFICIENCY of PARTICIPATORY GROUP MANAGEMENT and UPGRADING THE TARGETED COMMUNITY ECONOMY of MUSHROOM CULTIVATION and PROCESSING COMMUNITY ENTERPRISES BASED ON LOCAL WISDOM BASED ON SUFFICIENCY ECONOMY in CHAIYAPHUM PROVINCE.

[1]ฤทธิชัย ผานาค, [2]อินทุราภรณ์ อินทรประจบ และ [3]อนงค์วรรณ ชิณศรี

[1]Rittichai Phanak, [2]Inthuraporn Intharaprajob and [3]Anongwan Chinnasree

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

[1]phanak@cpru.ac.th

Received: January 2, 2025; **Revised**: January 27, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ดสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ประกอบการในจังหวัดชัยภูมิ และ 2) เสนอแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ โดยวิธีการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ผ่านเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน(ผู้ใหญ่บ้าน,กำนัน) ผู้ผลิต(ผู้ที่ทำอาชีพปลูก

[1]อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[2]อาจารย์ ดร. ประจำคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[3]อาจารย์, คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

เห็ด) ผู้จำหน่าย(ผู้ที่ทำอาชีพปลูกเห็ด) และผู้ซื้อผลิตภัณฑ์(นักท่องเที่ยว,ผู้ที่สนใจ) ในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านทรัพยากรมนุษย์ 2) ด้านองค์ประกอบทางสังคม 3) ด้านภาวะผู้นำในชุมชน 4) ด้านการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับสมาชิกกลุ่มด้วยกัน 5) ด้านการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มกับรัฐ และ 6) ด้านการฝึกอบรม

คำสำคัญ : การบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

This research aims to 1) study the context of processed medicinal mushroom products based on local wisdom of entrepreneurs in Chaiyaphum Province and 2) propose a participatory group management approach for mushroom cultivation and processing enterprises based on local wisdom based on the sufficiency economy in Chaiyaphum Province. The research method was analyzed through qualitative research using in-depth interviews with samples consisting of community leaders (village headmen, sub-district headmen), producers (mushroom growers), distributors (mushroom growers) and product buyers (tourists, interested persons) in Mueang Chaiyaphum District. The results of the study found that the participatory group management approach for mushroom cultivation and processing enterprises based on local wisdom based on the sufficiency economy in Chaiyaphum Province consisted of 6 aspects as follows: 1) human resources, 2) social components, 3) community leadership, 4) contacts between group members, 5) contacts between group members and the government, and 6) training.

Keywords: Participatory group management, community enterprise

บทนำ

กระแสโลกาภิวัฒน์ ที่เป็นกระแสการผลิตเพื่อการค้าแบบทุนนิยม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตในทุกภาคส่วน และกระแสการผลิตดังกล่าวในหลายประเทศเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่รุนแรง ในส่วนของประเทศไทยที่ผ่านมาก็อยู่ในกระแสการผลิตเดียวกัน โดยมีการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบที่เน้นการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งมีแนวโน้มจะเผชิญ

ปัญหาหลักหลายประการใน 4-5 ปีข้างหน้านี้ อาทิ กำลังการผลิตที่ล้นเหลือทั่วโลก การขาดแคลนสินเชื่อของเศรษฐกิจโลก อันเนื่องมาจากความพิการของสถาบันการเงินในยุโรปและสหรัฐอเมริกา และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในประเทศไทย ซึ่งจะทำให้การลงทุนในอุตสาหกรรมหนัก ขาดการยอมรับจากประชาชนมากขึ้น (ศุภวุฒิ สายเชื้อ, 2554) โลกธุรกิจวันนี้การแข่งขันไม่ได้เป็นเพียงเวทีระหว่าง “ตะวันตก”กับ“ตะวันออก” หรือระหว่างชาติใดๆ เท่านั้น แต่เป็นการแข่งขันกัน ทุกคน ทุกที่ ทุกเรื่อง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้มาจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและเทคโนโลยีใหม่ที่ทำให้การเข้าถึงระหว่างประชากรเหล่านั้นเหนียวแน่น (Cohesive) อย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน มีอินเตอร์เน็ตเชื่อมต่อประชากรและธุรกิจ โดยไม่มีขอบเขตใดๆ มาเป็นข้อจำกัดและธุรกรรมต่างๆ เคลื่อนหากันได้อย่างมีพลวัตที่รุนแรงที่สุด (ดวงฤทธิ์ บุนนาค, 2544, น. 22)

กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (2560-2579) ประกอบไปด้วย 6 ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันนั้น ได้กล่าวถึงเรื่องของการพัฒนาผู้ประกอบการและเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ยกระดับผลิตภาพแรงงานและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สู่สากล และพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและสถาบันเกษตรกร ซึ่งวิสาหกิจชุมชนนั้น ถือเป็นกลไกที่สำคัญของเศรษฐกิจฐานรากในการที่จะพัฒนายกระดับเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อไป

ในการสร้างความสามารถในการแข่งขันนอกจากจะเพิ่มผลิตภาพการผลิต (Productivity) โดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรมในทุกสาขาของภาคการผลิตและบริการ ที่เป็นฐานรายได้เดิมและที่ต่อยอดเป็นฐานรายได้ใหม่แล้ว ในขณะเดียวกันก็ต้องการวางรากฐานที่แข็งแกร่งเพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในด้านเสถียรภาพและสมรรถนะทางเศรษฐกิจมหภาค สำหรับการพัฒนาพื้นที่ พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ภาค และเมือง ก็เพื่อให้ประเทศไทยสามารถใช้จุดแข็งของแต่ละพื้นที่และชุมชน เพื่อเสริมหนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมได้อีกทั้งเป็นการสนับสนุนการกระจายความมั่งคั่งไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติและสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ในพื้นที่ตามมา

วิสาหกิจชุมชน เป็นคำที่หลายคนได้ยินกันมานานและได้สัมผัสกับวิสาหกิจชุมชนกันมาบ่อยครั้ง แต่อาจจะไม่ได้สนใจกับคำนี้มากนัก ที่ผ่านมารัฐบาลโดยกระทรวง กรม ที่เกี่ยวข้องได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากจะกล่าวถึงงานโอทอป (OTOP) หลายคนก็คงเคยได้ไปงานดังกล่าวมาแล้ว ผลิตภัณฑ์ที่ผู้ประกอบการได้นำมาจำหน่ายส่วนใหญ่เป็น

ผลิตภัณฑ์ที่มาจากวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการบริโภค เพื่อการใช้งาน หรือเป็นของตกแต่ง ซึ่งมีความหลากหลาย แต่หากสังเกตจะพบว่าผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีวัตถุดิบ มาจากในพื้นที่นั้น ๆ วิสาหกิจชุมชนนั้น อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นจากการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้โดยเริ่มตั้งแต่ครัวเรือน ชุมชนตลอดจนเครือข่ายที่เกิดขึ้น การเริ่มของวิสาหกิจชุมชนเกิดจากวิถีชีวิตของคนที่มีความต้องการขั้นพื้นฐานตั้งแต่การมีกิน มีใช้การมีสังคม จนกระทั่งสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัย ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตร ได้ให้คำนิยามคำว่า วิสาหกิจชุมชน (Small and Micro community Enterprise : SMCE) หมายถึง “การประกอบการ ขนาดเล็กและขนาดจิ๋ว เพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งพาตนเองและความเพียงพอของครอบครัวและชุมชน ทุนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่น้องไว้ใจกัน) ให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน ยังประโยชน์ให้ ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวิสาหกิจนั้นเป็นหลัก” สำหรับความหมายของวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 นั้น ให้ความหมายไว้ว่า “กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสิน ค้าการให้บริการหรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นรูปนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประกาศกำหนด” ได้มีการกำหนดลักษณะของวิสาหกิจชุมชนจากความหมายที่นิยามขึ้นมา โดยสรุปได้เป็นลักษณะที่สำคัญได้ดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง แต่อย่างไรก็ดีคนนอกอาจมีส่วนร่วมโดยอาจมีการถือหุ้นได้เพื่อการมีส่วนร่วม ร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่ใช่หุ้นใหญ่ทำให้มีอำนาจในการตัดสินใจ

2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ซึ่งอาจจะนำวัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้ แต่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด

3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนซึ่งมีความรู้ภูมิปัญญา หากมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เกิดมีความเชื่อมั่นในตัวเองก็จะริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้ โดยไม่เอาแต่เลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ

4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปรับประยุกต์ให้ทันสมัย ผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากที่อื่น

5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ทำแบบโครงการเดี่ยว คล้ายกับปลูกพืชเดี่ยว แต่เป็นการทำแบบวนเกษตร คือ มีหลาย ๆ กิจกรรมประสานผนึกพลัง (synergy) และเกื้อกูลกัน (cluster)

6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจหลัก การเรียนรู้คือหัวใจของกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะมีแต่การเลียนแบบ การหาสูตรสำเร็จโดยไม่มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะไม่มีวิสาหกิจชุมชนบนฐานความรู้ แต่บนฐานความรู้สึกความอยาก ความต้องการตามที่สื่อในสังคมกระตุ้นให้เกิด ทำให้ความอยากกลายเป็นความจำเป็นสำหรับชีวิตไปหมด

7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย การพึ่งตนเองคือเป้าหมายอันดับแรกและสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน ถ้าหากพลาดเป้าหมายนี้คือพลาดเป้าวิสาหกิจชุมชนจะกลายเป็นธุรกิจที่มีเป้าหมายที่กำไรก่อนที่จะคิดทำให้รอด ไม่พัฒนาเป็นขั้นเป็นตอนให้เกิดความมั่นคงก่อนที่จะก้าวไปพัฒนาธุรกิจ

แนวคิดวิสาหกิจชุมชน ของกรมการพัฒนาชุมชนนั้น ได้น้อมนำแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชการที่ 9 ได้ทรงพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ขั้น คือ (ศรีปริญญา ธูปกระจ่าง,2546)

ขั้นที่ 1 มีความพอเพียง เลี้ยงตนเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด และขจัดการใช้จ่าย

ขั้นที่ 2 รวมพลังกันในรูปกลุ่มเพื่อการผลิตการตลาด การจัดการรวมทั้งด้านสวัสดิการการศึกษา และการพัฒนาสังคม

ขั้นที่ 3 สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการและข่าวสารข้อมูล

แนวคิดการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนให้สำเร็จนั้น จำเป็นต้องเข้าใจตามทฤษฎีใหม่ 3 ขั้นมิเช่นนั้นแล้ว ผู้ที่เป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนจะมองถึงรายได้เป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว เพราะวิสาหกิจชุมชนไม่ได้มุ่งเน้นการสร้างผลกำไรเพียงด้านเดียว แต่วิสาหกิจชุมชนเน้นการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชนหรือเครือข่าย ไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรให้มากที่สุด แต่ตอบสนองการอยู่ร่วมกัน การมีสุขภาพอนามัยที่ดีมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน การผลิตสินค้าของวิสาหกิจชุมชนนั้น มีพื้นฐานมาจากการต่อยอดของภูมิปัญญาในท้องถิ่น การมีวัตถุดิบในท้องถิ่นรองรับ สิ่งสำคัญนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ที่ผ่านมาหลายชุมชนจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเข้ามาแนะนำในการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และพัฒนายกระดับให้เป็นวิสาหกิจชุมชนต่อไป การเข้ามาของหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐที่ส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนนั้น ยังขาดความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และอีกหลายชุมชนเองก็ไม่มี

ภูมิปัญญาท้องถิ่นรองรับเช่นกัน ปัญหาที่ตามมาก็คือชุมชนจะผลิตสินค้าตามที่ได้รับการส่งเสริมและขอจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อขอรับทุนสนับสนุน แต่สินค้าที่ผลิตมานั้นไม่ได้เกิดจากภูมิปัญญาตนเอง ทำให้เป็นสินค้าที่เหมือนกัน ไม่สามารถแข่งขันในตลาดที่เป็นลักษณะสินค้าจากภาคอุตสาหกรรมได้ ทำให้วิสาหกิจชุมชนนั้นขาดความยั่งยืนและล้มไปในที่สุด

ดังนั้น จึงใช้กลไกงานวิจัยหาแนวทางไปแก้ปัญหาของกลุ่มในเรื่องของปัญหาด้านการผลิตที่ยังมีผลผลิตต่อหน่วยที่ต่ำและช่วยให้การผลิตเห็ดใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถทำให้กลุ่มได้องค์ความรู้ใหม่ในการสร้างให้มีการรู้จักผลผลิตเห็ดของกลุ่มธุรกิจชุมชนรวมใจพอเพียง และสามารถหาช่องทางและวิธีการขายใหม่ๆ ได้ดีขึ้นท้ายที่สุดทำให้มีรายได้และกำไรที่เพิ่มขึ้นสามารถช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้

การวิจัยครั้งนี้ มีเป้าหมายสำคัญในการปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน (Community ‘s Product) จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ให้การผลิตนั้นมีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้ที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ด ทำให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและมีคุณค่าในความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในบริบทวัฒนธรรม มีขั้นตอนเริ่มต้นจากการศึกษา คิดค้น พัฒนาและนำไปสู่การนำไปประยุกต์ปฏิบัติจริง โดยอาศัยการวิเคราะห์บริบทและวัฒนธรรม (Multi-contextual and cultural perspectives) ของผู้นำชุมชน ผู้ผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ด ในชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ด้วยมุมมองบริบทและวัฒนธรรมนี้จะก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของจังหวัดชัยภูมิที่แสดงถึงคุณค่าอัตลักษณ์ชุมชน

คณะวิจัย จึงได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมและยกระดับเศรษฐกิจชุมแบบมุ่งเป้าของวิสาหกิจชุมชนเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิว่ามีแนวทางหรือรูปแบบแห่งการพัฒนาการผลิต ผลิตภัณฑ์เป็นอย่างไร ที่จะนำชุมชนและสังคมสู่ความเข็มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ดสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ประกอบการในจังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมและยกระดับเศรษฐกิจชุมแบบมุ่งเป้าของวิสาหกิจชุมชนเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ นี้มีเป้าหมายสำคัญในการปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน (Community ‘s Product) จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ให้การผลิตนั้นมีประสิทธิภาพ มีการเรียนรู้ที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ดสมุนไพร ทำให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและมีคุณค่าในความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในบริบทวัฒนธรรม มีขั้นตอนเริ่มต้นจากการศึกษาคิดค้น พัฒนา และนำไปสู่การนำไปประยุกต์ปฏิบัติจริง โดยอาศัยการวิเคราะห์บริบทและวัฒนธรรม (Multi-contextual and cultural perspectives) ของผู้นำชุมชน ผู้ผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ดสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ด้วยมุมมองบริบทและวัฒนธรรม นี้จะก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของจังหวัดชัยภูมิที่แสดงถึงคุณค่าอัตลักษณ์ชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. พื้นที่เป้าหมายการวิจัย

พื้นที่เป้าหมายการวิจัย คือจังหวัดชัยภูมิทั้งหมดมี 16 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอภูเขียว อำเภอจัตุรัส อำเภอแก้งคร้อ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอคอนสาร อำเภอบ้านเขว้า อำเภอคอนสวรรค์ อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเทพสถิต อำเภอบ้านแท่น อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอภักดีชุมพล อำเภอเนินสง่า และอำเภอซับใหญ่ โดยลงพื้นที่ศึกษาผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ดสมุนไพรตามของชุมชนที่มีอยู่แล้วและศึกษาภูมิปัญญา ทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนใหม่

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งหมดมี 16 อำเภอ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอภูเขียว อำเภอจัตุรัส อำเภอแก้งคร้อ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอคอนสาร อำเภอบ้านเขว้า อำเภอคอนสวรรค์ อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเทพสถิต อำเภอบ้านแท่น อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอภักดีชุมพล อำเภอเนินสง่า และอำเภอซับใหญ่ และกลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ของชุมชนในการปฏิบัติการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้แก่ ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และการจัดกลุ่มย่อย (Focus group)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถามข้อมูลเบื้อต้นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานทั่วไปของผู้ประการการแปรรูปเห็ดสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) ในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามข้อมูลเบื้อต้นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานทั่วไปของผู้ประกอบการ การแปรรูปเห็ดสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณา

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความพึงพอใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ดสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่น บนฐานเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดชัยภูมิ ที่แสดงถึงคุณค่าอัตลักษณ์ และแบบประเมินความพึงพอใจการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์บนแพลตฟอร์ม Digital Business เพื่อส่งเสริมรายได้และยกระดับเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล โดยส่วนของแบบสอบถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) (รำไพ เพียรประเสริฐ. 2549: แบบสอบถาม)

ผลการวิจัย

การศึกษาบริบทผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ดสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

1. บริบทผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ดสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ประกอบการในจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟาร์มเห็ดกาญจนา ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2522 โดยตั้งอยู่ที่ ต.โคกสูง อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ เริ่มต้นด้วยการเพาะเห็ดฟาง หลังจากนั้นก็ขยายการเพาะปลูกเห็ดอีกหลายชนิด เช่น เห็ดนางฟ้า เห็ดนางรม เห็ดโคนญี่ปุ่น เห็ดเป๋าฮื้อ และเห็ดขอนดำ เป็นต้น

ประเด็นในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิด้านทรัพยากรมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่าศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านทรัพยากรมนุษย์นั้น การดำเนินงานของ

วิสาหกิจชุมชน ใช้ทุนทางสังคมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการลดการพึ่งพาทรัพยากรภายนอก ส่วนการรับรู้และความเข้าใจในศักยภาพของตนเอง และความเป็นธรรมชาติของวิสาหกิจชุมชน ทำให้วิสาหกิจชุมชนกำหนดกรอบดำเนินงานให้แก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของชุมชนและเหมาะสมกับทุนทางสังคมที่มี

ประเด็นในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิด้านทรัพยากรมนุษย์ด้านองค์ประกอบสังคม ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของสังคมนั้น ในด้านความสัมพันธ์ของประชากรหรือสมาชิกในกลุ่มนั้นต่อมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและสร้างความเข้าใจและหาเหตุผลสนับสนุนการพัฒนาทักษะ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานและลดแรงต้านทานภายในกลุ่ม ในขั้นตอนนี้เราจำเป็นที่จะต้องให้ทุกคนเข้าใจถึงเหตุผลและความจำเป็นของการพัฒนาทักษะในการทำงาน โดยอาจใช้วิธี การสนทนาหรืออภิปรายเพื่อให้ทุกคนเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งอาจจะใช้แผนที่ความคิดหรือเทคนิคกระบวนการต่าง ๆ

ประเด็นในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิด้านทรัพยากรมนุษย์ด้านภาวะผู้นำชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ด้านภาวะผู้นำการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านภาวะผู้มีความสำคัญระดับมาก ซึ่งการบริหารของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านภาวะผู้นำ ลักษณะของผู้นำที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้แก่ ผู้นำต้องมีความรู้ความสามารถในการดำเนินธุรกิจ มีความซื่อสัตย์ในการบริหารงาน มีความเสียสละ มีความรับผิดชอบ และสามารถแก้ไขปัญหาของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิด้านการติดต่อสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า มีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกันหรือมีอาชีพร่วมกันหรือการประกอบกิจการซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรมความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน ทั้งในระหว่างการร่วมมือกันในการทำงานหรือการแบ่งงานกันทำ ซึ่งต่างก็มีการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นต่อกันจนทำให้งานที่ได้นั้นดีมีคุณภาพและทันเวลาตามที่มีลูกค้า

ประเด็นในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มกับรัฐ ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐมีการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มได้ติดต่อสื่อสารกัน การแสดงความคิดเห็นต่างๆ ทั้งการเสนอแนะในกระบวนการทำงานหรือ

อื่นๆ จากนั้นก็มีการตัดสินใจร่วมกันในการปรึกษาหารือนั้น สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้

ประเด็นในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิด้านการฝึกอบรม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้มีการฝึกอบรมอยู่เป็นประจำทั้งทางของกลุ่มเอง เป็นการฝึกอบรมทักษะอาชีพให้กับประชาชนที่สนใจและได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ ในสมาชิกกลุ่มที่มีอยู่เดิมให้ดียิ่งขึ้น ผู้ที่มาเข้ารับการอบรมก็สามารถไปประกอบอาชีพ ได้เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวของคนในชุมชน

2. แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านทรัพยากรมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่า มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ด้านการรวมกลุ่ม ผู้นำและกระบวนการกลุ่ม การสร้างเครือข่ายเหลือซึ่งกันและกันในระดับแนวนอนทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนความรู้ความเข้าใจการประกอบอาชีพ และการระดมทุนและการเก็บออมการบริหารจัดการโครงสร้างขององค์กร กฎระเบียบของวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น เพื่อให้วิสาหกิจชุมชน เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านองค์ประกอบทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบทางสังคมนั้น การมีส่วนร่วมของทุกคนในกลุ่ม เป็นการพัฒนาสมาชิกกลุ่มให้มีความรู้และทัศนคติ สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความจำเป็นที่จะต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อให้กลุ่มอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีความสุข

แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านภาวะผู้นำในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ทางด้านผู้นำชุมชนนั้นมีการวางหลักเกณฑ์ในและแนวทางต่างๆ เพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อการเติบโตและพัฒนา ผู้นำขององค์การมีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางความแตกต่างขององค์การในลักษณะของการประกอบธุรกิจ โครงสร้างองค์การที่มีความแตกต่างไปในแต่ละองค์การ และให้คำแนะนำกับกลุ่มเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มและยังสร้างระบบการทำงานที่มีประสิทธิผลและสร้างระบบการทำงานที่มีประสิทธิผลหรือการทำให้คนในสมาชิกกลุ่มทำงานไปในทิศทางเดียวกัน และมีความสามัคคีกัน

แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับ

สมาชิกกลุ่มด้วยกัน ผลการศึกษาพบว่า ด้านการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับสมาชิกกลุ่มด้วยกัน มีการรวบรวม ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการหาความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ด้านต่างๆ อยู่ตลอดเวลา มีการเชื่อมโยงเครือข่ายในด้านต่างๆ เช่น การอบรมจากหน่วยงานต่างๆ และศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชนต่างๆ เป็นต้น และมีการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิก เครือข่ายฯ และบุคคลภายนอก

แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มกับรัฐ ผลการศึกษาพบว่า ด้านการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มกับรัฐได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ในการอบรมความรู้ด้านต่างๆ เช่น การอบรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า การส่งเสริมการตลาด การจัดทำบัญชี เป็นต้น

แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านการฝึกอบรม ผลการศึกษาพบว่า ด้านการฝึกอบรมมีการกำหนดความต้องการฝึกอบรมให้บุคลากรองค์กรจะพิจารณาจากคุณภาพงานหรือผลผลิตที่ต้องการ ความสามารถของบุคลากรที่ต้องการ และความสามารถของบุคลากรที่มีในปัจจุบัน จากนั้นทำการวิเคราะห์เพื่อหาช่องว่างระหว่างความสามารถที่ต้องการกับความสามารถที่มีอยู่และปิดช่องว่างดังกล่าวโดยฝึกอบรมบุคลากร หรือวิธีอื่น

อภิปรายผล

การศึกษาบริบทผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ดสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ มีข้อค้นพบที่นำเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

“แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านทรัพยากรมนุษย์” กล่าวคือ ทั้งตัวผู้บริหารและบุคลากรภายในองค์กร เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวคิด กระบวนการทำงานเพื่อให้สามารถเกิดกระบวนการที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า และการบริหารจัดการวางแผนโครงสร้างกำลังคนเพื่อให้ตรงกับหน้าที่และแผนที่วางไว้ เพื่อให้คนในกลุ่มนั้นมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมยศ นาวีการ (2538) กล่าวว่าการบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการของการวางแผนการจัดองค์กร การมีส่วนร่วม การควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกขององค์และการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จของเป้าหมายองค์กรที่กำหนดไว้นั้นเป็นกระบวนการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับอย่างมีระบบโดยการใช้ปัจจัยต่างๆ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์

“แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านองค์ประกอบทางสังคม” กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของทุกคนในกลุ่ม เป็นการพัฒนาสมาชิกกลุ่มให้มีความรู้และทัศนคติสมาชิกกลุ่มทุกคน มีความจำเป็นที่จะต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อให้กลุ่มอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสร้อยตระกูล อรรถมานะ (2542) ที่กล่าวว่า การบริหาร คือ การกระทำร่วมกันด้วยความตั้งใจของกลุ่มบุคคลอย่างร่วมแรงร่วมใจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกันอย่างมีเหตุผล

“แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านภาวะผู้นำในชุมชน” กล่าวคือ มีการสนับสนุนงบประมาณให้กลุ่ม และให้คำแนะนำกับกลุ่มเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่ม และยังสร้างระบบการทำงานที่มีประสิทธิผลและสร้างระบบการทำงานที่มีประสิทธิผลหรือการทำให้คนในสมาชิกกลุ่มทำงาน ๆ ไปในทิศทางเดียวกัน และมีความสามัคคีกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคูนซ์ (koontz) อ้างถึงใน สมพงศ์ เกษมสิน, 2523) ให้ความหมายของการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของเป็นอุปกรณ์การจัดการนั้น

“แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับสมาชิกกลุ่มด้วยกัน” กล่าวคือ เป็นการรวมกลุ่มของคนจะมีกิจกรรมเกิดขึ้นร่วมกัน ส่วนใหญ่บ่งชี้ถึงความสนใจร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มที่จะกระทำร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย เพื่อให้ได้งานออกมาตามที่ลูกค้าต้องการ ช่วยเพิ่มราคาให้กับสินค้าในการสร้างความคิดค้นการพัฒนาให้สินค้า มีประสิทธิภาพและมูลค่าที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมคิด บางโม (2542) ที่กล่าวว่าการจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ

“แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มกับรัฐ” กล่าวคือ มีการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐโดยเฉพาะด้านเงินทุนในการพัฒนาเป็นสินค้าโอท็อปและได้มีการเข้ามาช่วยเหลือในด้านการอบรมและให้ความรู้แก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของติน ปรัชญพฤทธิ์ (2535) ที่กล่าวว่า การบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการ หมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึง เกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

“แนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจเพาะและแปรรูปเห็ดตามภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ ด้านการฝึกอบรม” กล่าวคือ มีการเข้ามาให้ความรู้ทั้งภาครัฐและเอกชน ชี้แนวทางช่องทางการจำหน่าย การผลิตที่มีเอกลักษณ์ และสามารถดึงจุดเด่นของสินค้าออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการให้ความรู้แนวทางในการพัฒนาอาชีพอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบาร์โทล และมาร์ทีน (bartol and martin, 1997) ได้ให้ความหมายการบริหารว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้เป้าหมายขององค์กรประสบผลสำเร็จโดยการวางแผน การจัดการองค์การ การใช้ภาวะผู้นำและการควบคุม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. สมาชิกและผู้นำวิสาหกิจชุมชน ควรจะเข้ามามีส่วนร่วมและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นระบบ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืนคือพัฒนาบนฐานความรู้ของชุมชนที่ประกอบด้วยสมาชิกและผู้นำชุมชน

2. สนับสนุนงบประมาณ ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานด้านนี้ เพราะเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะก่อประโยชน์ต่องานว่าส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ชมพูนุท ศรีพงษ์, วัลย์ลดา พรมเวียง, ปิยะดา มณีนิล, สัสดี กำแพงดี. (2559).“*การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านทหารกองทัพภาคที่ 4 กองทัพบกไทย ในจังหวัดชายแดนภาคใต้”.* รายงานวิจัย.คณะวิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2535). *การบริหารการพัฒนา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พลตรี จักรพงษ์ นวลชื่น. (2561*).แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษากรณี วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครพนมและจังหวัดสกลนคร.* วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60. พ.ศ.2560-2561.

ศรีปริญญา ธูปกระจ่าง. (2546). *วิสาหกิจชุมชน.กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.*

ศุภวุฒิ สายเชื้อ. (2554). *ทำไมต้องเศรษฐกิจสร้างสรรค์.* พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ.

สมคิด บางโม. (2542). *การบริหาร.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สมพงศ์ เกษมสิน, (2523). *การบริหาร.* พิมพ์ครั้งที่ 7, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สมยศ นาวีการ. (2538). *การบริหาร.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.

สร้อยตระกูล อรรถมานะ. (2542). *พฤติกรรมองค์การ.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Bartol, K. M., & Martin, D. C. (1997). Management. (2nd ed.). New York: McGraw - Hill.

การพัฒนาศักยภาพการเพาะเห็ดและแปรรูปเห็ดชีวภาพอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในจังหวัดชัยภูมิ

DEVELOPING POTENTIAL FOR MUSHROOM CULTIVATION AND BIO-MUSHROOM PROCESSING, FOOD SAFETY, LOCAL WISDOM TO CREATE ADDED VALUE IN CHAIYAPHUM PROVINCE

[1]รัศมีเพ็ญ นาครินทร์, [2]รจนา เมืองแสน และ [3]อัญนวียา ภัชร์จรินท์ญา

[1]Rassamepen Nakarin, [2]Rojjana Muangsan and [3]Annarviya Phutcharinya

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Chaiyaphum Ratchabhat University, Thailand.

[1]Rassamepen.cpru@gmail.com

Received: January 2, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค ผลิตเห็ด และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการผลิตของวิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเห็ดท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ (2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเห็ดอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้ผลิตและผู้ประกอบการเพาะเห็ดอหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจงแบ่งกลุ่มผู้ผลิตและผู้ประกอบการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการแบบร่วมมือถ่ายทอดองค์ความรู้จากปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ผลิตและผู้ประกอบการ (2) แผนการแปรรูปเห็ดอาหารปลอดภัย “ข้าวเกรียบเห็ด”ด้านการเห็นคุณค่าและความเชื่อมั่นในการเป็นผู้ประกอบการ มีความพึงพอใจมากที่สุดเป็นอันดับ 1 มีค่าเฉลี่ย 4.54 และ (3) ประเมินความพึงพอใจและการทดสอบตลาดกลุ่มผู้บริโภคโดยสัมผัสทางกายภาพ วิธีการชิมและประเมินผลวิธี Hedonic Scale โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ 1) ผู้ผลิตและผู้ประกอบการมีการพัฒนาศักยภาพการเพาะเห็ดและแปรรูปเห็ดชีวภาพอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบแบ่งกลุ่มแก้ปัญหาและ

---

[1] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาบริหารธุรกิจ วิชาเอกการเงิน คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[2] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาบริหารธุรกิจ วิชาเอกดิจิทัล คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

อุปสรรค แบบมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ความชอบข้าวเกรียบเห็ดของผู้บริโภค คือชอบปานกลาง จำนวน 11 คน (คิดเป็นร้อยละ 55.00) เหตุผลในการเลือกซื้อข้าวเกรียบเห็ดของผู้บริโภค พบว่า ส่วนมากเหตุผลในการเลือกซื้อข้าวเกรียบเห็ด คือ ข้าวเกรียบเห็ดสามารถรับประทานได้ง่าย จำนวน 12 คน (คิดเป็นร้อยละ 24.50)

คำสำคัญ : พัฒนาศักยภาพ,ผู้ผลิตและผู้ประกอบการ, แปรรูปเห็ด

Abstract

The objectives of this research are (1) to study the problems and obstacles in mushroom production and the guidelines for improving the production quality of enterprises; (2) To develop mushroom processing products that are safe for local wisdom to create added value. The sample used in this research is producers and entrepreneurs of safe and local wisdom mushrooms in Chaiyaphum province. This is obtained by randomly assigning specific groups of producers and entrepreneurs. The tools used in the research include (1) a cooperative management plan to transfer knowledge from the problems and obstacles of producers and entrepreneurs; (2) Food Safe Mushroom Processing Plan "Mushroom crackers" in terms of appreciation and confidence in entrepreneurship The most satisfied was the 1st with an average of 4.54 and (3) evaluated the satisfaction and market test of the consumer group by physical contact. The tasting method and evaluation method of Hedonic Scale method by analyzing the mean, standard deviation and t-test can be summarized as follows: 1) Producers and entrepreneurs have developed the potential of mushroom cultivation and processing of biological mushrooms, safe food, local wisdom to create added value by using group learning management to solve problems and obstacles. Statistically significant contribution at 0.01 Consumer preference for mushroom crackers. 11 people (55.00 percent) are the reasons for buying mushroom crackers. It was found that most of the reasons for choosing to buy mushroom crackers are that they can be easily eaten. 12 people (24.50%)

Keywords: Capacity Development, Producers & Entrepreneurs, Mushroom Processing

บทนำ

การบ่มเพาะและปลูกเห็ดในจังหวัดชัยภูมิมีความนิยมของเกษตรกรที่ใช้เวลาหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวและ พืชไร่ เนื่องจากเห็ดเป็นอาหารที่นิยมบริโภคของกลุ่มผู้รักษาสุขภาพมีคุณค่าโปรตีนและผู้ไม่ชอบบริโภคเนื้อสัตว์การ บ่มเพาะเห็ดใช้เงินลงทุนไม่มาก สามารถประยุกต์การก่อสร้างโรงเรือนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นฐานอาชีพที่สร้าง รายได้เป็นรายวันและกลายเป็นอาชีพหลักของภาคครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นสร้างโอกาสเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ด้วย กระบวนการคิดค้นสายพันธุ์เห็ดและมีการปรับปรุงสายพันธุ์เห็ดที่มีคุณภาพและผลผลิตสูงเพื่อส่งเสริมเกษตรกรให้ แต่ละพื้นที่สามารถบ่มเพาะได้เหมาะสมกับพื้นที่และแบบการผลิต ด้วยมนุษย์เป็นผู้ที่มีความสามารถช่างสังเกต และ ช่างทดลองที่พยายามคิดค้นวิธีการบ่มเพาะเห็ดด้วยการปลูกเห็ดเลียนแบบธรรมชาติ และใช้วัสดุที่เหลือใช้มาเป็น วัตถุดิบ เช่น ขี้เลื่อยไม้ยางพารา ฟางข้าว ชานอ้อย การผสมอาหารเสริมในการบำรุงเห็ด เป็นต้น (ชาญยุทธ์ ภาณุฑัต ,2561) ซึ่งเป็นกระบวนการด้วยวิถีของชุมชนที่เกิดขึ้นโดยมีรากฐานจากภูมิปัญญาการบ่มเพาะสืบทอดจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูก เป็นความรู้ของคนพื้นถิ่นเกิดขึ้นมาจากประสบการณ์และแนวคิดริเริ่มสร้างบูรณฐานต่อยอด และ ต้องการสืบทอดมรดกองค์ความรู้ทางปัญญาการปลูกเห็ดโดยวิธีการปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการของคนรุ่นวัยเก๋า ผนวกกับคนรุ่นใหม่ของคนในท้องถิ่นโดยการนำความรู้ที่สั่งสมประสบการณ์ (Tacit knowledge)

ปัญหาที่เกี่ยวกับบ่มเพาะปลูกเห็ดและต่อยอดเพิ่มมูลค่าอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ผลิตและผู้ประกอบการต่อมา ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่บริการวิชาการโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565–2566 พบปัญหาและอุปสรรค การยกระดับรายได้ของประชากรหรือเกษตรกรภาคครัวเรือน และการรองรับเครือข่ายการเพาะปลูกเห็น ทำให้เกิดความตระหนักและศึกษาวิจัยรองรับปริมาณการนำเห็ดสดออกจำหน่ายในช่วงฤดูกาลที่เห็ดสดออกจำนวนมากและมีราคาต่ำ จึงวางแผนหาแนวทางการยกระดับมูลค่าเพิ่มจากเห็ด โดยพัฒนาสู่กระบวนการแปรรูป จากบริบทลงพื้นที่พัฒนาศักยภาพประชากรภาคครัวเรือน พื้นที่ 16 อำเภอจังหวัดชัยภูมิ โดยมีกลุ่มเป้าหมายตัวแทนภาคครัวเรือน 16 ตำบล ครัวเรือนละ 3-5 คน รวมจำนวนการขยายฐานการผลิตภาคครัวเรือนมากกว่า 100 ครัวเรือน ตามวัตถุประสงค์โครงการคือ ปี พ.ศ. 2565 พัฒนาศักยภาพเกษตรกร เรียนรู้การเพาะปลูกเห็ด ณ ฟาร์มเห็ดกาญจนา ตำบลโคกสูง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และ ปีงบประมาณ พ.ศ.2566 ณ ฟาร์มเห็ดบ้านหนองจาน ตำบลโคกสะอาด อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อยกระดับเป็นต้นแบบขับเคลื่อน การเพาะปลูกเห็ด การทำโรงเรือนปลูกเห็นติดต่อกันระยะ 2 ปี ทำให้เกิดเครือข่ายผู้ปลูกเห็ดและขยายเครือข่ายเพาะก้อนเชื้อเห็ด และจำหน่ายเห็ดสด เกิดฐานการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกเห็ดแบบครบวงจรตั้งแต่ต้นน้ำกลางน้ำ และปลายน้ำสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเห็ด จึงเกิดแนวคิดเชิงปัญหาและอุปสรรค กรณีเห็ดออกดอกปริมาณมากเกิดส่วนแบ่งทางการตลาดที่ส่งผลราคาเห็ดสดลดลง ทีผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้ผลิตมีศักยภาพและสามารถช่วยลดต้นทุนในการเพาะเห็ดและขยายฐานการผลิตเห็ดให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาดผู้บริโภคเห็ด รวมถึงการยกระดับเพิ่มมูลค่าการแปรรูปเห็ดจะช่วยผู้ผลิตและผู้ประกอบมีสัมมาชีพด้านเพาะเห็ดและแปรรูปเห็ดเป็นอาหาร

ปลอดภัยด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ความยั่งยืน จึงเน้นค้นหากระบวนการแก้ปัญหาและขยาดผลผู้ผลิตที่ขาดทักษะการเพาะเห็ด การสร้างโรงเรือน การดูแลบำรุงและการแปรรูปเพิ่มมูลค่าให้เกิดความรู้และความเข้าใจนิสัยเห็ด (นิศารัตน์ โชติเชย และกิตติชัย เจริญชัย, 2562). รูปแบบการจัดการนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ทาง การเกษตรอินทรีย์ เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิต และการเพิ่มช่องทางการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์ แปรรูปทางการเกษตรอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเห็ดในจังหวัดมหาสารคาม

ภาพที่ 1 ภาพผู้ผลิตและผู้ประกอบการเห็ด ภาคครัวเรือนพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ. (2567) โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้และจัดการเรียนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยนวัตกรรมการนึ่งเห็ดที่ช่วยลดพลังงานเชื้อเพลิง “แก๊ส”เพื่อให้ประหยัดต้นทุนการผลิตและการแปรรูปเห็ดเป็นอาหารมีคุณค่าโภชนาการ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือบูรณาการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ผลิตและผู้ประกอบการ และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ดีขึ้น (Ghaith, 2003) การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ จัดว่าเป็นวิธีเรียนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบททักษะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปประยุกต์ต่อยอดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ สร้างเครือข่ายที่จะช่วยให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการด้ช่วยเหลือแลกเปลี่ยนฐานการผลิตและขยายกำลังการผลิตรองรับความต้องการของตลาดเห็ด อาทิ ก้อนเชื้อเห็ด โดยให้ความสำคัญกับทั้งการรับผิดชอบรายบุคคลและรายกลุ่มเชิงพื้นที่เครือข่ายฐานการผลิตและการสั่งซื้อวัตถุดิบหลักร่วมกัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคผลิตเห็ด และแนวทางพัฒนาคุณภาพการผลิต และพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเห็ดอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและการทดสอบตลาดให้แก่ผู้ผลิตและผู้ประกอบการเห็ดเป็นอาหารปลอดภัยด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

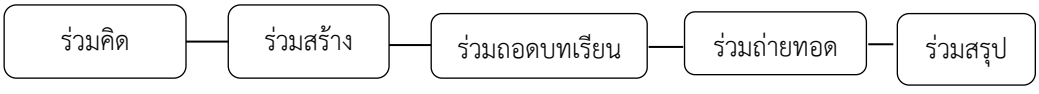
1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค ผลิตเห็ด และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการผลิตของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเห็ดท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเห็ดอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและทดสอบตลาด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) แบบมีส่วนร่วม (Participatory Policy Research) เกษตรกร ผู้ประกอบการและกลุ่มวิสาหกิจ โดยรูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1)จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อสร้างผู้ประกอบการต้นแบบนวัตกรรม โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ค้นหาเพื่อแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน คือ

ภาพ กระบวนการเรียนรู้ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

2) วางแผนกลไกการพัฒนาศักยภาพชุมชน/ผู้ประกอบการต้นแบบการเรียนรู้เพื่อถอดบทเรียนตามบริบทภูมิปัญญาท้องถิ่น (ชุมชน)

3) วางแผนกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมสร้างพื้นที่ต้นแบบนวัตกรรมการแปรรูปเห็ดการคิดค้นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่ความยั่งยืน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ผลิตและผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดชัยภูมิ จากจำนวน 16 อำเภอ รวมจำนวน 100 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้ คือ ครัวเรือนผู้ผลิตและผู้ประกอบการเพาะก้อนเชื้อเห็ดเพื่อบริโภคและจัดจำหน่ายอำเภอละ 5 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลากเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ครัวเรือน และสุ่มแบบเจาะจงผู้ประกอบการแปรรูปเห็ดจำนวน 1 กลุ่มวิสาหกิจ จำนวนสมาชิก 20 ครัวเรือน และกลุ่มทดสอบทดสอบตลาดจากผลการแปรรูปเห็ดเป็นอาหารปลอดภัย จำนวน 25 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง 75 คน โดยเป็นรูปแบบของการวิจัยเพื่อ พัฒนา และมีรายละเอียดขั้นตอนดำเนินการที่สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลกับผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการแปรรูปอาหารจากเห็ดเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ ภาคีเครือข่ายภาครัฐและเอกชน อาจารย์ จำนวน 5 คนและผู้ผลิต จำนวน 30 คน รวม จำนวน 35 คน ส่วนที่ 2 การสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยสุ่มแบบเจาะจงผู้ประกอบการแปรรูปเห็ดจำนวน 1 กลุ่มวิสาหกิจ จำนวนสมาชิก 20 ครัวเรือน และ ส่วนที่ 3 การสังเคราะห์ (Synthesis) จากกลุ่มทดสอบทดสอบตลาดจากผลการแปรรูปเห็ดเป็นอาหารปลอดภัย จำนวน 25 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค ผลิตเห็ด และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการผลิตของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเห็ดท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เป็นเนื้อหาที่การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้เป็นประเด็นคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) เพื่อให้ได้ ข้อมูลครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยและใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยที่ผู้ถูก สัมภาษณ์สามารถตอบคำถามได้อย่างเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ถ่ายทอดความรู้ได้ อย่างเต็มที่ครบถ้วนและเป็นจริงมากที่สุด (สุภางค์ จันทวานิช. 2552:77) โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้โดยถ่ายทอดองค์ความรู้ คือ 1) การถอดปัญหา อุปสรรค และวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อกำหนดทางเลือก 2) กลไกการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตและผู้ประกอบการต้นแบบการเรียนรู้เพื่อถอดบทเรียนตามบริบทภูมิปัญญาท้องถิ่น (ชุมชน) และ 3) ผู้ประกอบการต้นแบบนวัตกรรมการแปรรูปเห็ดการคิดค้นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่ความยั่งยืน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแนวคำถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended) แบ่งเป็น 3 แนวทาง ดังนี้

3.1 แผนการจัดการแบบร่วมมือถ่ายทอดองค์ความรู้จากปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ผลิตและผู้ประกอบการ

3.2 แผนการแปรรูปเห็ดอาหารปลอดภัย “ข้าวเกรียบเห็ด”

3.3 แบบประเมินความพึงพอใจและการทดสอบตลาดกลุ่มผู้บริโภคโดยสัมผัสทางกายภาพ วิธีการชิมและประเมินผลวิธี Hedonic Scale

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางสังคมศาสตร์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้สูตร t-test Independent

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบการสัมภาษณ์ถอดข้อมูลจากการแบ่งกลุ่ม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการพัฒนาทักษะผู้ผลิตและผู้ประกอบการ โดยมีผู้เชี่ยวชาญการเพาะเห็ดต้นทุนการผลิตและผู้เชี่ยวชาญด้านแปรรูปเห็ด และการทดสอบชิมและประเมินผลสัมผัสทางกายภาพ ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยจัดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการแปรรูปเห็ดและกลุ่มผู้ผลิตเห็ด สนทนากลุ่มต้นแบบผู้ประกอบการแปรรูปเห็ด และกลุ่มทดสอบตลาดโดยการสัมผัสทางกายภาพ

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\overline{X}$	S.D.	t
ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยจัดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลุ่มผู้ผลิตเห็ด	35	35.76	2.32	26.0582**
ส่วนที่ 2 การสนทนากลุ่ม (Focus group) กลุ่มต้นแบบผู้ประกอบการแปรรูปเห็ดจำนวน 1 กลุ่มวิสาหกิจ	20	21.54	1.64	
ส่วนที่ 3 การสังเคราะห์ (Synthesis) จากกลุ่มทดสอบตลาดโดยการสัมผัสทางกายภาพ	20	25.36	1.94	

** P < .01

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการพัฒนาทักษะศักยภาพของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลุ่มผู้ผลิตเห็ด จำนวน 35 คนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.32 และกลุ่มต้นแบบผู้ประกอบการแปรรูปเห็ดเป็นอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 20 คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.64 และกลุ่มผู้บริโภคทดสอบด้วยการสัมผัสทางกายภาพ จำนวน 25 คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 25.36 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.94 แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตและผู้ประกอบการมีการพัฒนาศักยภาพการเพาะเห็ดและแปรรูปเห็ดชีวภาพอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบแบ่งกลุ่มมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

2. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ผลิตและผู้ประกอบการกลุ่มตัวอย่างพัฒนาศักยภาพการเพาะเห็ดและแปรรูปเห็ดชีวภาพอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้ผลิตและผู้ประกอบการเพาะเห็ดและแปรรูปอาหารปลอดภัย

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านการพัฒนาทักษะศักยภาพการเพาะก้อนเชื้อเห็ดลดต้นทุนการผลิต	4.48	0.67	มาก
ด้านกิจกรรมกระบวนการนึ่งก้อนเชื้อเห็ดลดต้นทุนผลิต	4.49	0.78	มาก
ด้านวิทยากรยกระดับศักยภาพการแปรรูปเห็ด	4.51	0.66	มากที่สุด
ด้านการเห็นคุณค่าและความเชื่อมั่นในการเป็นผู้ประกอบการแปรรูปเห็ด “ข้าวเกรียบ”	4.54	0.76	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	4.495	0.72	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของผู้ผลิตและผู้ประกอบการกลุ่มตัวอย่างพัฒนาศักยภาพการเพาะเห็ดและแปรรูปเห็ดชีวภาพอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเห็นคุณค่าและความเชื่อมั่นในการเป็นผู้ประกอบการแปรรูปเห็ด “ข้าวเกรียบ”มีความพึงพอใจมากที่สุดเป็นอันดับ 1 มีค่าเฉลี่ย 4.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.76 รองลงมาคือ ด้านวิทยากรยกระดับศักยภาพการแปรรูปเห็ดมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66 ต่อมาด้านกิจกรรมกระบวนการนึ่งก้อนเชื้อเห็ดลดต้นทุนการ

ผลิตมีความพึงพอใจในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78 และ และด้านการพัฒนาทักษะศักยภาพการเพาะก้อนเชื้อเห็ดลดต้นทุนการผลิตมีความพึงพอใจในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรคแนวทางการพัฒนาคุณภาพการผลิตลดต้นทุนของผู้ผลิตกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเห็ดท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ แสดงดังตารางที่ 3 สรุปสภาพปัญหา อุปสรรค และ แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตและผู้ประกอบการเพาะก้อนเชื้อและแปรรูปเห็ด

ปัจจัยภายใน / ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)	แนวทางพัฒนาค้นพบนวัตกรรมกระบวนการผลิตเห็ดและแปรรูปเห็ด
โอกาส (Oppotunity)	“SO”: กลยุทธ์เชิงรุก -กลุ่มตัวอย่างมีศักยภาพเป็นผู้ผลิตและผู้ประกอบการด้านการผลิตและแปรรูปเห็ด	“WO” : กลยุทธ์เชิงแก้ไข -พัฒนานวัตกรรมลดต้นทุนการผลิตก้อนเชื้อเห็ด -เข้าถึงลูกค้า (Niche Market)	โรงเรือน:ผลทดลองพบว่าโรงเรือนที่สร้างจากไม้ไผ่ มีขนาดความกว้าง3x 5 เมตรจะสามารถควบคุมอุณหภูมิ และส่งผลให้เห็ดออกดอกดีกว่าโรงเรือนที่สร้างจากเหล็ก
อุปสรรค(threat)	“ST” กลยุทธ์เชิงรับ -การบริหารเครือข่ายทรัพยากรบุคคล -วางส่วนแบ่งทางการตลาด คลัสเตอร์แผนการผลิต,แปรรูป, ระบบตลาด	“WT” กลยุทธ์เชิงป้องกัน -มุ่งปรับตัวและเตรียมพร้อมสำหรับช่วงเวลาที่จะเดินออกไปอย่างมั่นคง	ก้อนเชื้อเห็ด:พบว่า (1) อายุก้อนเชื้อเห็ดที่ออกดอกต้องใช้เวลาให้เชื้อเห็ดเดินอย่างน้อย 30 วันและเห็ดออกดอกใช้เวลา อย่างน้อย 120 วันควบคุมอุณหภูมิไม่ร้อนจัดหรือเย็นจัด อยู่ที่ระดับ36-40 องศา และ(2) นวัตกรรมการนึ่งก้อนเชื้อเห็ดใช้ไฟเบอร์หุ้มถังนึ่งทำให้ลดต้นทุนพลังงานประหยัดแก๊สได้ 30 กิโลกรัม

4. ผลการวิเคราะห์การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเห็ดอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและทดสอบตลาด แสดงได้ดังตารางที่ 4 การพัฒนาแปรรูปเห็ดเป็นข้าวเกรียบ ที่แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาความชอบโดยใช้วิธี Hedonic Scale ซึ่งปรากฏผลดังนี้

ความชอบ	จำนวน	ร้อยละ
ชอบมากที่สุด	1	5.00
ชอบมาก	6	30.00
ชอบปานกลาง	11	55.00
ชอบเล็กน้อย	1	5.00
เฉยๆ	1	5.00
ไม่ชอบเล็กน้อย	0	0
ไม่ชอบปานกลาง	0	0

ไม่ชอบมาก	0	0
ไม่ชอบมากที่สุด	0	0
รวม	20	100.00

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาความชอบโดยใช้วิธี Hedonic Scale พบว่า ส่วนมากความชอบข้าวเกรียบเห็ดของผู้บริโภค คือชอบปานกลาง จำนวน 11 คน (คิดเป็นร้อยละ 55.00) รองลงมาความชอบข้าวเกรียบเห็ดของผู้บริโภค คือชอบมาก จำนวน 6 คน (คิดเป็นร้อยละ 30.00) รองลงมาความชอบข้าวเกรียบเห็ดของผู้บริโภค คือชอบมากที่สุด ชอบเล็กน้อยและเฉยๆ จำนวน 1 คน (คิดเป็นร้อยละ 5.00)

ตารางที่ 5 ผลทดสอบตลาดแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภค

ความชื่นชอบ	จำนวน	ร้อยละ
ชอบ	11	55.0
ไม่ชอบ	1	5.0
เฉย ๆ	8	40.0
รวม	20	100.00

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภค พบว่า ส่วนมากมีความรู้สึกชื่นชอบข้าวเกรียบเห็ด จำนวน 11 คน (คิดเป็นร้อยละ 55.00) รองลงมาคือ มีความรู้สึกเฉย ๆ กับข้าวเกรียบเห็ด จำนวน 8 คน (คิดเป็นร้อยละ 40.00) และน้อยที่สุดมีความรู้สึกไม่ชอบกับข้าวเกรียบเห็ด จำนวน 1 คน (คิดเป็นร้อยละ 5.00)

ตารางที่ 6 แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกซื้อข้าวเกรียบเห็ดของผู้บริโภค

ความชื่นชอบ	จำนวน	ร้อยละ
ราคาประหยัด	11	22.40
รับประทานได้ง่าย	12	24.50
หาซื้อได้สะดวก	9	18.40
ดีต่อสุขภาพ	2	4.10
เก็บรักษาได้นาน	6	12.20
เปลี่ยนรสชาติ	2	4.10
ต้องการลองรสชาติใหม่ๆ	3	6.10
สะอาด/ปลอดภัย	4	8.20
รวม	49	100.00

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกซื้อข้าวเกรียบเห็ดของผู้บริโภค พบว่า ส่วนมากเหตุผลในการเลือกซื้อข้าวเกรียบเห็ด คือ ข้าวเกรียบเห็ดสามารถรับประทานได้ง่าย จำนวน 12 คน (คิดเป็นร้อยละ 24.50) รองลงมาคือข้าวเกรียบเห็ดมีราคาประหยัด จำนวน 11 คน (คิดเป็นร้อยละ 22.40) และน้อยที่สุดคือข้าวเกรียบเห็ด ดีต่อสุขภาพและต้องการเปลี่ยนรสชาติ จำนวน 2 คน (คิดเป็นร้อยละ 4.10)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการเพาะเห็ดและแปรรูปเห็ดชีวภาพอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในจังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเห็ดและกลุ่มผู้ผลิตเห็ด การสนทนากลุ่มต้นแบบผู้ประกอบการแปรรูปเห็ด และการสังเคราะห์กลุ่มทดสอบตลาดโดยการสัมผัสทางกายภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากผู้ผลิตและผู้ประกอบการมีศักยภาพการเพาะเห็ดและแปรรูปเห็ดชีวภาพอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบแบ่งกลุ่มมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 สอดคล้องกับเหมวดี กายใหญ่, สกุลไทย ป้อมมะรัง และคณะ. (2566). ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ด พัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย โดยใช้แนวคิด BCG การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสร้างมูลค่าเพิ่ม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเกษตรกรปลูกเห็ดเกิดปัญหาต่อต้นทุนการปลูกเห็ดและยังไม่มีวิธีการแปรรูปเห็ดเพื่อลดปัญหาของเสีย และได้นำแนวคิดBCG(Bio-Circular-Green Economy) ในการจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการถ่ายทอดความรู้การแปรรูปแหนมเห็ดเพื่อให้เก็บได้นานและจำหน่ายมีค่าความพึงพอใจระดับมากที่สุด จากตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความพึงพอใจของผู้ผลิตและผู้ประกอบการรวมถึงความพึงพอใจด้านด้านการเห็นคุณค่าและความเชื่อมั่นในการเป็นผู้ประกอบการแปรรูปเห็ด “ข้าวเกรียบเห็ด”อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เหมวดี กายใหญ่, สกุลไทย ป้อมมะรัง และคณะ. (2566). ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ด พัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย โดยใช้แนวคิด BCG การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการถ่ายทอดความรู้การแปรรูปแหนมเห็ดเพื่อให้เก็บได้นานและจำหน่ายมีค่าความพึงพอใจระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ อยู่ทอง และโสภาพร กล่ำสกุล. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำมะนาวพร้อมดื่มเชิงพาณิชย์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ใน จังหวัดเพชรบุรี ได้ศึกษาโครงการยกระดับผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปเห็ดดับเต่าเชิงการค้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนควรเพิ่มช่องทางการจำหน่ายเพื่อเพิ่มยอดขาย รสชาติของผลิตภัณฑ์แหนมเห็ด 3 สหายภูเรือ ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัรฮาวี เจ๊ะสะแม และ ยอดนภา เกษเมือง (2564) ได้ศึกษาการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปุรณาวาส เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานครและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคคาดหวังจากผลิตภัณฑ์ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

จากผลการวิเคราะห์ตารางที่ 3 สรุปสภาพปัญหา อุปสรรค และ แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตและผู้ประกอบการเพาะก้อนเชื้อและแปรรูปเห็ดขาดนวัตกรรมการผลิตก้อนเชื้อเห็ดช่วยลดต้นทุนพลังงานเชื้อเพลิง และขาดการแปรรูปเห็ดเป็นอาหารที่ปลอดภัย นักวิจัยได้วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาพบว่า โรงเรือน:ผลทดลองพบว่าโรงเรือนที่สร้างจากไม้ไผ่ มีขนาดความกว้าง 3x 5 เมตรจะสามารถควบคุมอุณหภูมิ และส่งผลให้เห็ดออกดอกดีกว่าโรงเรือนที่สร้างจากเหล็ก และนวัตกรรมการนึ่งก้อนเชื้อ

เห็ดใช้ไฟเบอร์หุ้มถังนึ่ง ทำให้ลดต้นทุนพลังงานประหยัดแก๊สได้ 30 กิโลกรัมสอดคล้องกับงานวิจัยของ เหมวดี กายใหญ่, สกุลไทย ป้อมมะรัง และคณะ. (2566). ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ด พัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย โดยใช้แนวคิด BCG การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการถ่ายทอดความรู้การแปรรูปแหนมเห็ดเพื่อให้เก็บได้นาน และจำหน่ายมีค่าความพึงพอใจระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับทาริกา สระทองคำ, อนงค์ ไต่วัลย์ และอมร ถุงสุวรรณ. (2565).รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ตอบสนองความต้องการลูกค้าในยุคอนาคตข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ คือ 1) การปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) ผลิตภัณฑ์เป็นหัวใจสำคัญของกลุ่มอาชีพ ควรให้ความสำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ก่อนพิจารณาส่วนประสมทางการตลาดอื่น ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์มีส่วนช่วยในการขยายตลาด 3) ปัจจัยสำคัญของกลุ่มอาชีพที่มีสมาชิกเป็นผู้สูงอายุ คือ ลักษณะเฉพาะของกลุ่มผู้สูงอายุ (สุขภาพ อายุ ทักษะ และความสามารถ) และพฤติกรรมผู้บริโภคที่ชอบช่วยเหลือและชอบบริจาค 4) คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุควรพิจารณาจากกลุ่มสัมพันธ์ การใช้เวลาว่าง การได้รับรายได้เสริม การได้รับการอุดหนุนช่วยเหลือ และการมีความอิ่มอกอิ่มใจ และ 5) การตลาดเอาใจใส่สังคมมีส่วนช่วยขยายลูกค้าและสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ และจากผลการวิเคราะห์การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเห็ดอาหารปลอดภัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและทดสอบตลาดส่วนมากความชอบข้าวเกรียบเห็ดของผู้บริโภค คือ ชอบปานกลาง จำนวน 11 คน (คิดเป็นร้อยละ 55.00) และเหตุผลในการเลือกซื้อข้าวเกรียบเห็ดของผู้บริโภค พบว่า ส่วนมากเหตุผลในการเลือกซื้อข้าวเกรียบเห็ด คือ ข้าวเกรียบเห็ดสามารถรับประทานได้ง่าย จำนวน 12 คน (คิดเป็นร้อยละ 24.50) สอดคล้องกับงานวิจัยลักขณา สุกใส,ฤทธิชัย ผานาค. (2565). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เห็ดแปรรูปด้วยสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่น บนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตำบลละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ อยู่ทองและโสภาพร กลำสกุล. (2563). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำมะนาวพร้อมดื่มเชิงพาณิชย์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ใน จังหวัดเพชรบุรี.*วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. 10(2), 22-33.

กษมา สุรเดชา,อนุ ธัชยะพงษ์ และกันยา มั่นคง. (2563). *การออกแบบตราสินค้า และพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์กล้วยอบเนย ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหมู่สวรรค์หมู่ไทยศรีโยธิน.* วารสารพิกุล,18 (1), 119-237.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565). *การขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG.* ค้นเมื่อ 27 มิถุนายน 2566, จาก https://www.bcg.in.th/data-center/media-information.

กษมา สุรเดชา,อนุ ธัชยะพงษ์ และกันยา มั่นคง. (2563). *การออกแบบตราสินค้า และพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์กล้วยอบเนย ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหมู่สวรรค์หมู่ไทยศรีโยธิน.* วารสารพิกุล,18 (1), 119-237.

ชาญยุทธ์ ภาณุฑัต. (2561).*การพัฒนางานวิจัยเรื่อง เห็ดหัวข้อ สถานการณ์เห็ดของประเทศไทย.* บรรยายพิเศษหัวข้อ “แผนการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมด้านเห็ด ของ สวทช. วันที่ 15 กุมภาพันธ์ สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่ง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เหมวดี กายใหญ่, สกุลไทย ป้อมมะรัง และคณะ. (2566). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์การแปรรูปเห็ด พัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย โดยใช้แนวคิด BCG การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสร้างมูลค่าเพิ่ม.* วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์. 25(2) : 220-232.

ลักขณา สุกใส,ฤทธิชัย ผานาค. (2565). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์เห็ดแปรรูปด้วยสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่น บนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตำบลละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ.*วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี 3(7).

ทาริกา สระทองคำ, อนงค์ ไต่วัลย์ และอมร ถุงสุวรรณ. (2565). *รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ตอบสนองความต้องการลูกค้าในยุคอนาคต.* วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8 (1), 239-250.

สุดถนอม ตันเจริญ. (2561). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพสินค้า OTOP ของวิสาหกิจชุมชนอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสงคราม.* วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 7 (2), 155-166.

อัรฮาวี เจ๊ะสะแม, ยอดนภา เกษเมือง. (2564). *การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปุรณาวาส เขตทวี วัฒนา กรุงเทพมหานคร.* วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี, 15 (2), 79-90.

Kotler, P.,& Armstrong,G. (2014). Principles of Marketing. (15th ed.).England:Pearson.

ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

THE 21st CENTURY ADMINISTRATIVE SKILLS OF ADMINISTRATORS AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF TEACHERS' PERFORMANCE IN SCHOOL UNDER THE OFFICE OF NAKHON PHANAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

[1]ธนวัฒน์ สามารถ, [2]เอกลักษณ์ เพียสา และ [3]วัลนิกา ฉลากบาง

[1]Thanawat Samart, [2]Akkaluck Pheasa and [3]Wannika Chalakbang

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ประเทศไทย

Sakonnakhon Rajabhat University, Thailand.

[1]thanawat.sa65@snru.ac.th

Received: January 2, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 314 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยด้านทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารมีค่าความเที่ยงตรง ระหว่าง 0.80–1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.80–0.83 ค่าความเชื่อมั่น 0.83 ด้านประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

[1] นักศึกษา สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ของครูมีค่าความเที่ยงตรงระหว่าง 0.80–1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.76–0.80 ค่าความเชื่อมั่น 0.78 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2. ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 3. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร ด้านทักษะด้านเทคนิคการบริหาร (X_5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (X_3) ทักษะมนุษยสัมพันธ์ (X_2) และทักษะการคิดสร้างสรรค์(X_4) มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 70.70 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ .36 5. แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน มีจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะมนุษยสัมพันธ์ 2) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ และ 4) ทักษะด้านเทคนิคการบริหารงาน

คำสำคัญ : ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21; ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู; ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล; ทักษะการคิดสร้างสรรค์

Abstract

The purpose of this study was to study the 21st century administrative skills of administrators affecting the effectiveness of teachers' performance in school under the office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2. The samples of this study comprised 314 participants of school administrators and teachers under the Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2. They were selected using multi-stage random sampling. The instrument used in data collection was a 5-rating scale questionnaire, which the part of the 21st administrative skills of school administrators indicated validity index ranged between 0.80 -1.00, discrimination power index ranged between 0.80 – 0.83 and reliability index was at 0.83 whereas the part effectiveness Of Teachers' Performance In School indicated validity index ranged between 0.80-1.00, discrimination power index ranged between 0.76 – 0.ข and reliability index was at 0.78.

Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, correlation coefficient of Pearson and stepwise multiple regression analysis. The findings were as follows: 1. The 21st century management skills of school administrators, as a whole and each component were at high level. 2. The effectiveness of teachers' performance in school, as a whole and each component were at high level. 3. The 21st century management skills of school administrators and The effectiveness of teachers' performance in school under the office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2, showed positive correlation at high level with statistical significance at .01. 4. The 21st century management skills of school administrators involved Technical management skills (X_5), skills in using digital technology (X_3), interpersonal skills (X_2), and creative thinking skills (X_4) were able to predict the effectiveness of teachers' performance in school with statistical significance at .05, predictive power at 70.70, and and has a standard error of forecast of .36. 5. The guidelines for developing the 21st century administrative skills of administrators affecting the effectiveness of teachers' performance in school involved four aspects these include 1) interpersonal skills, 2) skills in using digital technology, 3) creative thinking skills, and 4) technical management skills.

Keywords: The 21st Century Administrative Skills; Effectiveness of teachers; Skills in using digital technology; Creative thinking skills

บทนำ

การสร้างมนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีลักษณะนิสัยหรือจิตใจอันดีงาม มีทักษะพื้นฐานในการประกอบการงานอาชีพ และมีความพร้อมในการพัฒนาตนเองและสังคม การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถช่วยแก้ปัญหาด้านต่างๆ และเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตในโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบให้วิถีดำรงชีวิตของมนุษย์ให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน (อุทัย ภู่เจริญ, 2563, หน้า 25) การพัฒนามนุษย์จึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะการสร้างประชากรในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงของโลก ยุคใหม่ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจากโลกใบเก่าสู่โลกใบใหม่เกือบทั้งหมด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 กล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้

เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้ได้อย่างมีความสุข มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักการพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นบุคคลใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, หน้า 3 - 4) การจัดการศึกษานั้นจึงมีความจำเป็นต้องสอดคล้องกับโลกในยุคปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาที่สมบูรณ์ในทุกด้าน

โลกยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่มีความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศอันส่งผลกระทบกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน การวางแผนการจัดการศึกษาที่ดีจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภาคส่วนอื่น และเป็นปัจจัยหลักในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิดและคุณธรรมของมนุษย์ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจะช่วยให้มนุษย์ทุกคนมีคุณภาพ คุณธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ หากประเทศชาติจัดการศึกษาไม่ทันยุคสมัยก็จะทำให้ประชากรพัฒนาล้าช้า ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับมีการพัฒนาอย่างเร่งด่วน (มณฑาทิพย์ นามนุ, 2561, หน้า 11) ภายใต้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปอย่างก้าวกระโดดโดยมีอิทธิพลต่อความคิดพื้นฐาน ความทรงจำ และความเคยชินเก่าๆ รวมทั้งประสบการณ์ในแง่ของความสำเร็จหรือความล้มเหลว และความเชื่อมโยงกับรากฐานทางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และจารีตประเพณีที่มีการสั่งสมมาอย่างยาวนานในโลกใบเก่า การพัฒนาคนและการสร้างประชากรยุคใหม่ จึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการพัฒนาการศึกษาของประเทศอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด คือ การปรับตัวของสถานศึกษา สถาบันการศึกษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งหลายในระบบการศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อปรับสภาพแวดล้อมให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

ในยุคแห่งสังคมโลกไร้พรมแดน ประเทศไทยในปัจจุบันอยู่บนสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การพัฒนาการศึกษาไทยให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงได้ ต้องมีการพัฒนากลยุทธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นการศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิต และสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม โดยมุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554:11) โดยบุคคลที่มีความสำคัญต่อการศึกษาไทย เป็นฟันเฟืองเล็กๆ ที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษา คือ ครู

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรในยุคศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญ ในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และจำเป็นต้องปฏิรูปตนเอง เพื่อเปลี่ยนแปลง

องค์กรให้จัดการศึกษาบรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีทักษะ การบริหารดี จะสามารถบริหารงานในด้านต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความราบรื่น และบรรลุผลวัตถุประสงค์ หากผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีทักษะการบริหารที่ดีจะส่งผลให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ทำให้งานไม่ประสบผลสำเร็จ (จันทร์เพ็ญ ธนะฤกษ์, 2555, หน้า 2)

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคนี้จึงมีความจำเป็นในการปฏิรูปตนเอง ให้เป็นผู้มีความมีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง รู้จักพัฒนาตนเอง คิดค้นหายุทธศาสตร์ในการบริหารใหม่ๆ สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบในการปฏิบัติงานให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งผลลัพธ์ และเร่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครู ให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้น รวมทั้งปรับบทบาทในการสร้างภาคีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในการดำรงชีวิตเป็นที่ยอมรับของชาติอื่น ซึ่งเป็นสมรรถภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยความสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหาร คือ ประสิทธิผลของสถานศึกษา (สมหมาย อ่ำดอนกลอย, 2556, หน้า 6) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่จะต้องมีลักษณะมองกว้าง คิดการณ์ไกลใฝ่สูง มีความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ สิ่งสำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองให้มีความเป็นผู้นำความเปลี่ยนแปลงสู่องค์กร (วิจารณ์ พานิช, 2555, หน้า 16)

นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ต้องมีความสามารถในการกำหนดนโยบายการศึกษาของสถานศึกษา มุ่งสร้างความสำเร็จของงาน เป็นผู้บริหารมืออาชีพ และมีวิสัยทัศน์เป็นนักพัฒนา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ องค์กรณ์แห่งนวัตกรรมยุคใหม่ และปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้วางแนวทางการปฏิบัติงานให้บุคลากร ยึดหลักการมีส่วนร่วม และเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม การบริหารจัดการเชิงรุก ปรับองค์กรให้เป็นองค์การขนาดเล็กและมีโครงสร้างแนวราบ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีการแสวงหาความรู้ทั้งเชิงทฤษฎี การปฏิบัติและประสบการณ์อยู่เสมอ (สุกรรยา อังคุระษี, 2565, หน้า 2) ไม่ว่าจะบริหารงานในสถานศึกษาภาครัฐและภาคเอกชน เพราะการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะบริหารงานให้มีคุณภาพนั้นผู้บริหารก็ต้องมีคุณภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นอาจมีผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนที่ขาดทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งอาจส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เพื่อทราบถึงระดับของทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา และระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษานครพนม เขต 2 ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21ของผู้บริหารกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

4. เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ของทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

5. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ปีการศึกษา 2566 ซึ่งมีสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้น 181 แห่ง ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 196 คน ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 1,532 คน รวมทั้งสิ้น 1,728 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 2566, หน้า 4)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ปีการศึกษา 2566กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง Krejcie and ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 314 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

2.2 แบบสอบถามแนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนมเขต 2 มีลักษณะเหมาะสมให้ 1 และไม่เหมาะสมให้ 0 พร้อมคำถามปลายเปิดหรือข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ศึกษาระดับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.2 ศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) แล้วนำค่าที่ได้มาแปลผลในรูปความสัมพันธ์โดยมีหลักการ (วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2551, หน้า 307)

3.4 ศึกษาอำนาจพยากรณ์ของทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

3.5 ศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยการวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิจัย เรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะด้านเทคนิคการบริหาร ทักษะการสื่อสาร ทักษะมนุษยสัมพันธ์ และทักษะการคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับ ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ระดับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยรวม

ที่	องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษ ที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	ค่าสถิติ		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ทักษะการสื่อสาร	4.56	0.45	มากที่สุด
2	ทักษะมนุษยสัมพันธ์	4.54	0.41	มากที่สุด
3	ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	4.64	0.45	มากที่สุด
4	ทักษะการคิดสร้างสรรค์	4.54	0.46	มากที่สุด
5	ทักษะด้านเทคนิคการบริหาร	4.60	0.46	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		**4.57**	**0.37**	**มากที่สุด**

2. ระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านความพึงพอใจ ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและด้านการพัฒนาตนเอง ตามลำดับ ดังตาราง 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ระดับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยรวม

ที่	ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครู	ค่าสถิติ		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ด้านการจัดการเรียนรู้	4.56	0.39	มากที่สุด
2	ด้านความพึงพอใจ	4.55	0.52	มากที่สุด
3	ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	4.54	0.50	มากที่สุด
4	ด้านการพัฒนาตนเอง	4.53	0.43	มากที่สุด
5	ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน	4.58	0.51	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		4.55	0.42	มากที่สุด

3. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยรวมสัมพันธ์กันในทางบวกระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (rxy = .821) ดังตาราง 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 2

ตัวแปร	X	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	Y	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5
X	1.00											
X_1	.807**	1.00										
X_2	.830**	.621**	1.00									
X_3	.902**	.682**	.701**	1.00								
X_4	.801**	.481**	.542**	.687**	1.00							
X_5	.869**	.613**	.665**	.728**	.643**	1.00						
Y	.821**	.611**	.680**	.728**	.632**	.806**	1.00					
Y_1	.581**	.398**	.475**	.499**	.398**	.676**	.801**	1.00				
Y_2	.750**	.565**	.603**	.659**	.572**	.755**	.925**	.729**	1.00			
Y_3	.771**	.600**	.649**	.677**	.596**	.724**	.926**	.692**	.842**	1.00		
Y_4	.763**	.575**	.632**	.677**	.616**	.710**	.896**	.602**	.771**	.782**	1.00	
Y_5	.776**	.564**	.654**	.711**	.611**	.727**	.901**	.604**	.758**	.786**	.834**	1.00

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน โดยตัวแปรพยากรณ์ที่นำมาวิเคราะห์ 5 ตัวแปร พบว่า มี 4 ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนได้ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 คือ ทักษะด้านเทคนิคการบริหาร (X_5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (X_3) ทักษะมนุษยสัมพันธ์ (X_2) และทักษะการคิดสร้างสรรค์ (X_4) โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เมื่อใช้ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ตัว

ดังกล่าวเป็นตัวพยากรณ์มีค่าเท่ากับ .843 มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 70.70 สัมประสิทธิ์ในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) .707 ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ (Standard Error) .36

ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$Y' = .475 + .460(X_5) + .168(X_3) + .175(X_2) + .084(X_4)$$

และสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$Z'_y = .504(Z_5) + .179(Z_3) + .169(Z_2) + .093(Z_4)$$

ตารางที่ 4 วิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21	R	R^2	Adj R^2	B	β	t	sig
1. ทักษะด้านเทคนิคการบริหาร (X_5)	.806	.650	.649	.460	.504	10.321**	.000
2. ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (X_3)	.832	.693	.691	.168	.179	3.371**	.001
3. ทักษะมนุษยสัมพันธ์ (X_2)	.840	.706	.703	.175	.169	3.741**	.000
4. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (X_4)	.843	.710	.707	.084	.093	2.106*	.036
ค่าคงที่				**.475**		**3.024****	**.003**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. แนวทางพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีดังนี้

5.1 แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษาการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านมนุษยสัมพันธ์ มีดังนี้

5.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องส่งเสริมให้มีการอบรม พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม การเป็นแบบอย่างผู้นำดีที่ให้กับผู้บริหารสถานศึกษา

5.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดอบรม พัฒนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทักษะการรับฟัง การให้คำแนะนำ และการช่วยเหลือผู้อื่น

5.1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องฝึกอบรมด้านบุคลิกภาพให้กับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานที่ดีร่วมกับผู้อื่นและมีการส่งเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในองค์กรด้วยกิจกรรมต่างๆ

5.1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาต้องได้รับการประเมินด้านความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่น

5.1.5 ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการพูดจูงใจหรือโน้มน้าวให้บุคลากรในองค์กรคล้อยตาม

5.2 แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษาการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีดังนี้

5.2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีและอบรมพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแก่ผู้บริหารสถานศึกษา

5.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการประเมินความสามารถด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

5.2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาจัดอบรม พัฒนา โครงการ หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจัดทำข้อมูลสารสนเทศ ติดต่อสื่อสารและการจัดการเรียนการเรียนรู้

5.2.4 ผู้บริหารสถานศึกษามีการสำรวจความพร้อมด้านเทคโนโลยีที่ใช้ในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ

5.2.5 จัดให้มีการศึกษาดูงาน อบรม พัฒนาด้านเทคโนโลยี เพื่อกระตุ้นและพัฒนาบุคลากรให้มีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา

5.3 แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษาการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ มีดังนี้

5.3.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการอบรม พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ระบบงานภายในสถานศึกษาแก่ผู้บริหารสถานศึกษา

5.3.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการประกวดผลงานการนำความรู้มาประยุกต์กับสถานการณ์ในการบริหารและพัฒนาสถานศึกษา

5.3.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้การมองเห็นความสัมพันธ์และเรียงลำดับความสำคัญของงานแก่ผู้บริหารสถานศึกษา

5.3.4 ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาความคิดอย่างหลากหลายและกว้างไกลเพื่อใช้ในการบริหารสถานศึกษา

5.3.5 ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการส่งเสริมให้ศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ๆ ในการบริหารงาน ไม่ยึดติดกับหลักการหรือข้อจำกัดเดิม

5.4 แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษาการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านทักษะเทคนิคการบริหารงาน มีดังนี้

5.4.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดอบรม พัฒนาทักษะด้านเทคนิคการบริหารงานในสถานศึกษาแก่ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา

5.4.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาประยุกต์ใช้ความรู้ มีนวัตกรรมที่เป็นเลิศในการบริหารสถานศึกษา

5.4.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการวินิจฉัยและสั่ง

การในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษาที่เกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่สถานศึกษา

5.4.4 ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการวินิจฉัยและสั่งการให้บุคลากรปฏิบัติงาน

5.4.5 ผู้บริหารสถานศึกษามีเทคนิคในการเสริมแรง การสร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานได้ตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มศักยภาพ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ได้ดังนี้

1. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะด้านเทคนิคการบริหาร ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดสร้างสรรค์และทักษะมนุษยสัมพันธ์ ตามลำดับ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 1 ที่ว่าทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสาร ทั้งการพูด การเขียน และการสื่อสารทางอวัจนภาษาหลากหลายรูปแบบ รวมถึงสามารถสื่อสารได้หลายภาษา เหมาะสมและเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถทำงานกับบุคคลที่มีความแตกต่างกันทั้งทางตามขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ทัศนคติและค่านิยม สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ รวมถึงการสร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา มีความคิดวิเคราะห์ที่สร้างสรรค์ เปิดรับความคิด ความรู้ ข้อเสนอแนะในแง่มุมใหม่ๆ คิดวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ประเมินความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลในการตัดสินใจได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการบริหารสถานศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากร มีเทคนิควิธีการในการปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลาย และสามารถการประยุกต์การบริหารจัดการให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่จะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สอดคล้องกับ กรรณิกา ทรัพย์วิริยะกุล (2561:105) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านแล้วเรียงอันดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ทักษะด้านการสร้างทีมงาน ทักษะด้านการประเมิน ทักษะด้านการวางแผน ทักษะด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ ทักษะด้านความรู้ความคิด ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านการศึกษาและการสอน ทักษะด้านมนุษย์ ทักษะด้านการบริหาร และทักษะด้านเทคนิค และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒนา อภิวัน (2564, หน้า 80) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามทรรศนะของครูในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามทรรศนะของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงราย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ทักษะมนุษยสัมพันธ์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ทักษะด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน และทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล เมื่อพิจารณาทักษะของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามทรรศนะของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงราย

2. ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านความพึงพอใจ ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และด้านการพัฒนาตนเอง ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 2 ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเพราะว่า ครูมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ทั้งงานสอนและงานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา และมีความสามารถในการบริหารจัดการชั้นเรียนให้มีคุณภาพ และมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยครูมีการวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล เพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล สามมารถสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม มีกระบวนการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนอย่างทั่วถึงและสามารถรายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทุกมิติ เพื่อนำความรู้นั้นมาปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทิฆัมพร อุ่นจันที (2561: 92) ได้ทำการวิจัยเรื่อง องค์กรแห่งความสุขที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความพึงพอใจในงาน รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรทิพา สีหาคุณ (2565: 141) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน อยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำครู ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาผู้เรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้

3. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.821 โดยด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด คือ ทักษะด้านเทคนิคการบริหารกับด้านความพึงพอใจ (r = .755) และด้านที่ต่ำสุด คือ ทักษะการสื่อสารกับด้านการจัดการเรียนรู้ และทักษะการคิดสร้างสรรค์กับด้านการจัดการเรียนรู้ (r = .398) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 3 ที่ว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีความสัมพันธ์กันทางบวก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารทรัพยากรและบุคลากรในองค์กร ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนโดยตรง หากผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ดีย่อมทำให้ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุภาพร สีหานาท (2560: 96) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทุกด้านมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารมีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิคการบริหาร ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะมนุษยสัมพันธ์และทักษะการคิดสร้างสรรค์ โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 70.70 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 4 ที่ว่าทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ได้ ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ดีที่สุด คือ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการคิดนอกกรอบ คิดวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างละเอียด รวดเร็ว และมีความคิดสร้างสรรค์ และแปลความหมายของข้อมูลที่ซับซ้อนได้ สามารถวิเคราะห์นโยบาย จุดมุ่งหมาย ขอบข่ายงาน และระบบงานภายในสถานศึกษาได้อย่างละเอียดรอบคอบ รวมถึงสามารถนำข้อมูล องค์ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้กับความรู้องค์ความรู้ที่มีในปัจจุบัน เปิดรับทรรศนะใหม่ ๆ และสามารถโต้ตอบด้วยแง่มุมที่ใหม่ๆ ได้ ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตความคิดออกไปจากกรอบความคิดเดิม และยังเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการด้านต่างๆให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และรองลงมา คือ ทักษะมนุษยสัมพันธ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งในฐานะผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา มีความยืดหยุ่น เข้าใจความแตกต่างและความต้องการของแต่บุคคล สามารถสร้างแรงจูงใจหรือโน้มน้าวจิตใจให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยวิธีการต่างๆ อย่างเต็มใจ เอาชนะจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามจนสามารถทำงานนั้นๆ ได้สำเร็จ สามารถควบคุมอารมณ์ ยอมรับ ยกย่อง ชมเชยและให้ความสำคัญกับความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สัตตบุษย์ โพธิรุท (2564: 156) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 มีจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะการกำหนดวิสัยทัศน์ ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล และทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 52.30

5. แนวทางพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มี 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะมนุษยสัมพันธ์ 5 แนวทาง ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 5 แนวทาง ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 5 แนวทาง และทักษะด้านเทคนิคการบริหาร 5 แนวทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไกรยุทธ อุ่นแก้ว (2563, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 พบว่า หน่วยงานต้นสังกัดควรพัฒนา ส่งเสริมทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทสถานศึกษา ผู้บริหารควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการ แนวคิดและทฤษฎีการบริหาร ศึกษาข้อมูล บริบท การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและนำปรับใช้ในการบริหารงาน รวมทั้งศึกษาเพื่อนร่วมงาน

แลเชื่อมโยงทั้งองค์กรเข้าด้วยกัน ยึดหลักประชาธิปไตยในการบริหารสร้างเครือข่ายและพัฒนาองค์กรวิชาชีพอยู่ตลอดเวลา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิคการบริหาร ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะมนุษยสัมพันธ์ และทักษะการคิดสร้างสรรค์ โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 70.70 รวมทั้งแนวทางพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ประกอบด้วย ทักษะมนุษยสัมพันธ์ 5 แนวทาง ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 5 แนวทาง ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 5 แนวทาง และทักษะด้านเทคนิคการบริหาร 5 แนวทาง

เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา ทรัพย์วิริยะกุล. (2561). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559).* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

ไกรยุทธ อุ่นแก้ว. (2562). *สภาพและปัญหาการใช้ทักษะการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

จันทร์เพ็ญ ธนะฤกษ์. (2555). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). *ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครุศาสตร์ ครั้งที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน: ทิศทางใหม่ในศตวรรษที่ 21, 28 กรกฎาคม 2559, (หน้า 301-313). กาฬสินธุ์*: มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.

ฐิติณัฐ ปรุงชัยภูมิ. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

ทิฆัมพร อุ่นจันที. (2561). *องค์การแห่งความสุขที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดขอนแก่น.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พรทิพา สีหาคุณ. (2565). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ยุภาพร สีหานาท. (2560). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

วัฒนา อภิวัน. (2564). *ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่21 ตามทรรศนะของครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงราย.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยพะเยา.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*.กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์

สมหมาย อ่ำดอนกลอย. (2556). *บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21.* วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 7(1), 1-7.

สัตตบุษย์ โพธิรุท. (2564). *ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2553 เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษา.

สุกรรยา อังคุระษี. (2565). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

อุทัย ภู่เจริญ. (2563). การศึกษาสร้างคน คนสร้างประเทศชาติImportant of Education is Essential to our Country. *วารสารมหาจุฬาคชสาร*, 12(1), 25-33.

การพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์โดยใช้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อม สำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 3-4 ปี โรงเรียนอนุบาลตาก

DEVLOPMENT OF SPATIAL INTELLECTUAL ABILITIES BY PROVIDING INTEGRATED EXPERIENCES SUPPLEMENTED WITH PREPARATION EXERCISES FOR PRESCHOOL CHILDREN AGED 3 – 4 YEARS, TAK KINDERGARTEN SCHOOL

[1]อุบล ผลจันทน์

[1]ubon phonjan

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย

Northern College, Thailand

[1]Ubon@nmce.ac.th

Received: January 5, 2025; **Revised**: January 28, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ โดยใช้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อม สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี โดยเด็กร้อยละ 80 มีผลการประเมินผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กหญิง - ชาย อายุ 3-4 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตากเขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 15 คน เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง หน่วยสิ่งของเครื่องใช้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง หน่วยสัตว์เลี้ยงน่ารัก หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง หน่วยผลไม้น่ารับประทาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วย

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตาก

แบบฝึกเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี 2) แบบประเมินความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี โดยผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ One shot case study สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ

คำสำคัญ :ความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์, การจัดประสบการณ์บูรณาการ เสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อม, เด็กปฐมวัย

Abstract

This research aimed to study the intellectual abilities in spatial relations Using integrated experiences supplemented with readiness exercises for earlychildhood children aged 3-4 year Where 80 percent of children passed the evaluation With a score of 80 percent of the full score The sample group consisted of 3-4 year old boys and girls studying in Kindergarten yyear 2 at Tak Kindergarten School under the Office of Tak Primary Educational Service Area 1 Semester 2, Semester 2, academic year 2025 15 people,research contents used were Unit 1 : Unit of objects and Equipment,Unit 2 : Unit of State Pets , Unit 3 : Unit of Edible Fruits The research instruments used were 1. Integrated experience plan supplemence with readiness exercises for 3-4 year old earlychildhood children 2. The assessment of spatial intellectual abilites for earlychildhood children aged 3-4 years,by the assessor himself analyzed data analysis were mean and Percentage

Keywords : Spatial Intellectual Ability, Integrated experiences supplemented with readiness exercises, earlychildhood

บทนำ

การศึกษาปฐมวัย ถือเป็นการศึกษาที่ให้แก่วัยเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์ เป็นรากฐานในการเตรียมความพร้อมเป็นช่วงเวลาทองของชีวิตและเป็นพื้นฐานสำหรับวัยต่อไปกระทรวงศึกษาธิการได้กล่าวถึงช่วงอายุของเด็กปฐมวัย คือ เด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึง 6 ขวบ เป็นช่วงที่พัฒนาการเจริญ อย่างรวดเร็วทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ สังคม และด้านสติปัญญา

โดยเฉพาะในด้านสติปัญญาประกอบด้วยการคิด การรับรู้ ความจำ คณิตศาสตร์ มิติสัมพันธ์ และประสาทสัมผัส กุลยา ตันติผลาชีวะ (2563)

ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์มีความสำคัญมาก ดังที่ ได้กล่าวว่า "นักจิตวิทยา ฌอง เปียเจต์ (Piaget) บอกว่า มนุษย์สามารถเรียนรู้โดยการปรับขยายจากประสบการณ์เดิมสู่สิ่งใหม่ ถ้าเขามีทักษะมิติสัมพันธ์ที่ดี จะช่วยให้เขาเรียนรู้อย่างมีศักยภาพที่ดียิ่งขึ้น" ดังนั้นความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ มีความสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมาก เนื่องด้วยสิ่งทั้งปวงหรือวัตถุใด ๆ มิได้มีความถาวรตลอดไป มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ เป็นความสามารถด้านมิติสัมพันธ์อย่างหนึ่ง ปริยานุช จุลพรหม (2562) ผู้ที่มีทักษะมิติสัมพันธ์ดีจะมีความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆอย่างเชื่อมโยงเรียนรู้เร็ว รู้จักคิดวางแผนและมีจินตนาการกว้างไกล สามารถจัดกลุ่มรูปแบบต่างๆ ในสมองได้ดี ธารทิพย์ จิรกัญจนะ (2562) ซึ่งความสามารถด้านนี้เป็นความสามารถที่จะช่วยให้มนุษย์เกิดจินตนาการ และนึกเห็นภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ เมื่อแยกออกจากกันได้และสามารถที่จะมองเห็นเค้าโครง หรือโครงสร้างเมื่อเอาส่วนต่างๆ มาประกอบหรือรวมเข้าด้วยกัน คนเราใช้ความสามารถด้านนี้ในการเรียนวิชาเรขาคณิต วาดเขียน และการฝีมือต่างๆ ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2560) คนเราอาศัยการคิดจินตนาการความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ยังมีความสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมาก เนื่องด้วยสิ่งทั้งปวงหรือวัตถุใดๆ มิได้มีความถาวรตลอดไป มีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยดี ดังนั้นความสามารถด้านมิติสัมพันธ์จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาและส่งเสริมตั้งแต่ในวันเด็ก ปิยะรัตน์ โพธิบัติ (2560) ซึ่งในการใช้ชีวิตประจำวันของเด็กนั้นเด็กใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมโดยใช้ดวามสามารถด้านมิติสัมพันธ์ในการจำแนกวัตถุ การเข้าใจลักษณะวัตถุ ขนาด มิติ การเคลื่อนที่เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับวัตถุ วัตถุกับคนหรือตำแหน่งต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กในช่วงปฐมวัยและวัยต่อไป เป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการเรียนรู้เกี่ยวกับคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ตลอดจนเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในงานศิลปะ ฐิติพร พิชญกุล (2563) ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์จึงเป็นรากสำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนรู้และมีผลต่อการพัฒนาความสามารถในด้านต่างๆ ต่อไป Fox, Jill E.(2016)

การวัดความพร้อมทางสติปัญญาของนักเรียนชั้นอนุบาลมีหลายรูปแบบ โดยมีพื้นฐานความแตกต่างกัน อีกทั้งเนื้อหาที่ใช้ในการสร้างข้อสอบเพื่อวัดความพร้อมทางสติปัญญานั้นไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็ก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) วิธีการประเมินความพร้อมในเด็กระดับก่อนประถมมิได้มุ่งประเมินเพื่อตัดสิน ได้-ตก แต่เป็นการประเมินทักษะความพร้อมของเด็ก โดยใช้การสังเกตเป็นวิธีการประเมินเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ก็มีการทดสอบด้วยวาจาและการตรวจผลงาน และอีก

กิจกรรมหนึ่ง คือ การให้เด็กได้ทำชุดกิจกรรม หรือแบบฝึก ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีคุณค่าเพียงพอที่จะนำมาสอนได้ และยังช่วยให้ผู้เรียนมีความพอใจในการเรียน ช่วยส่งเสริมการเรียนรายบุคคล นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพ ไม่เกิดความ เบื่อหน่าย สนองความความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2561) แบบฝึกหรือชุดการสอนที่เป็นแบบฝึกที่ใช้กันเป็นตัวอย่างหรือคำสั่งที่ตั้งขึ้นเพื่อให้นักเรียนฝึกตอบ ธวัชชานนท์ ตาไธสง (2561) ดังนั้น แบบฝึกที่ครูจัดให้เด็กเพื่อให้เด็กมีทักษะเพิ่มขึ้น โดยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความสนใจและพอใจหลังจากนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องนั้นๆ มาบ้างแล้ว ดังนั้น แบบฝึกที่ครูจัดให้เด็กเพื่อให้เด็กมีทักษะเพิ่มขึ้น โดยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความสนใจและพอใจหลังจากนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องนั้นๆ Jackman, Hilda L. (2015)

แบบฝึกเตรียมความพร้อมด้านสติปัญญา นั้นเป็นเนื้อหาที่อยู่ในบทเรียนหรือสอดคล้องสัมพันธ์กับบทเรียน หลักสูตรสถานศึกษา มีหลายแบบหลายทักษะ โดยเน้นพัฒนาการด้านสติปัญญาให้กับเด็ก ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดโดยอาศัยความรู้เดิมเป็นฐานในการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการความพร้อมด้านสติปัญญาดีขึ้น เพราะได้เรียนด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อมที่ครูสร้างขึ้น ซึ่งพัฒนาการด้านสติปัญญามีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของเด็ก เพราะถ้าเด็กมีพื้นฐานความพร้อมด้านสติปัญญาที่ดีแล้ว เด็กย่อมเรียนรู้และมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ได้ดีตามมาด้วย และจากแนวคิด ทฤษฎีดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ผู้สอนระดับปฐมวัยระดับอุดมศึกษาและเล็งเห็นความสำคัญของเด็กในระดับนี้ซึ่งเด็กในวัยนี้ถ้ายิ่งมีความพร้อมด้านสติปัญญามากเท่าไร ก็ยิ่งจะทำให้สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวได้มากขึ้น จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ โดยใช้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 3-4 ปี เพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมด้านสติปัญญา ซึ่งสามารถเป็นพื้นฐานเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในระดับสูงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ โดยใช้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี โดยเด็กร้อยละ 80 มีผลการประเมินผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือเด็กปฐมวัย ชาย-หญิง อายุระหว่าง 3 - 4 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 จำนวน 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ โดยใช้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อม สำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 3-4 ปี ชั้นอนุบาล ปีที่ 1 โดยใช้เนื้อหาในการจัดกิจกรรมจำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ (3 สัปดาห์)) หน่วยที่ 1 กลางวันกลางคืน หน่วยที่ 2 ฉันรักฤดูหนาว หน่วยที่ 3 ไม้ดอกไม้ประดับ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ สำหรับโดยใช้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี โรงเรียนอนุบาลตาก มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

3.1 แผนการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี

3.2 แบบประเมินความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ สำหรับเด็กปฐมวัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูล หาความเที่ยงตรงของแบบประเมินความสามารถทางสติปัญญาโดยดูค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC

4.2 เปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญากับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 โดยการวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ โดยใช้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อม สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี โรงเรียนอนุบาลตาก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการประเมินความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลตาก

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 จำนวน 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 มี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนเด็กปฐมวัยทั้งหมดซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ นักเรียนร้อยละ 80 มีคะแนนประเมินความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลคะแนนการประเมินความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.40 คิดเป็นร้อยละ 96.64 เมื่อจำแนกความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ พบว่า ด้านความสัมพันธ์ลักษณะของวัตถุ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.60 คิดเป็นร้อยละ 92.00 ด้านลักษณะของวัตถุที่เคลื่อนที่หรือเปลี่ยนทิศทางการมอง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.60 คิดเป็นร้อยละ 92.00 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 คิดเป็นร้อยละ 88.00 และด้านการต่อเข้า การแยกออกจากกันของวัตถุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 คิดเป็นร้อยละ 96.69 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

อภิปรายผล

การพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ โดยใช้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อม สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อมมีความสามารถด้านมิติสัมพันธ์โดยเฉลี่ยสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อมเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการประดิษฐ์โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสังเกต ความเหมือนความต่าง จำแนก รูปร่าง รูปทรง สี ขนาด ผิวสัมผัส การต่อเข้าด้วยกัน แยกออกจากกัน และหาความสัมพันธ์ของตำแหน่งของสิ่งที่ประดิษฐ์ ซึ่งสอดคล้องกับ นภเนตร ธรรมบวร (2563) ที่กล่าวว่าความสนใจระดับการรับรู้จากการคิดมโนภาพนี้ เป็นระดับที่อาศัยกระบวนการคิดนอกเหนือไปจากการรับรู้ทางกายภาพจากประสาทสัมผัสทั้งห้า การรับรู้จากการดิดมโนภาพ การลงมือกระทำมีความเชื่อมโยงกันอย่างยิ่งกับประสาทสัมผัสทั้งห้า จึงส่งผลให้ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อมมีพัฒนาการสูงขึ้น การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อมนั้น เด็กได้ใช้ประสสัมผัสทั้งห้า ในการหยิบ จับ สัมผัส ประกอบวัสดุต่างๆ เพื่อให้เกิดรูปร่าง รูปทรง และผลงานตามความคิดของเด็กและส่งเสริมความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ธารทิพย์-จิรกัญจนะ

(2562) ที่ทำการวิจัย ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยที่ได้ทำกิจกรรมศิลปะเครื่องแขวน พบว่า การจัดกิจกรรมศิลปะเครื่องแขวนสามารถส่งเสริมความสามารถดันมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยเป็นความ สามารถพื้นฐานในการ ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อไป

2. การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อม ทำให้เกิดความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมและเรียนรู้ปฏิบัติจริง จากการสัมผัส สังเกต คิดจำแนกรูปร่าง รูปทรง ขนาด สี ผิวสัมผัส เด็กจะเกิดกระบวนการสังเกต ความเหมือนความต่างคิดว่า ตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆควรต่ออย่างไรแล้วลงมือประดิษฐ์ด้วยตนเองตามที่ได้วางแผนไว้ เป็นการเรียนที่เด็กสามารถพบได้จริง เป็นรูปธรรม และเกิดการคิดมโนภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ประมวญ คิดคินสัน (2558) ได้เสนอแนะการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดของเพียเจท์ (Piaget) กล่าวว่า กิจกรรมที่ครูจัดขึ้นนั้นจะต้องให้เด็กได้มีส่วนในการทำ เพราะจะทำให้เด็กมีโอกาสที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาโครงสร้างทางสติปัญญาโดยเฉพาะความสามารถด้านกระบวนการย้อนกลับ การเชื่อมโยง การรวมกัน และการแยกแยะ และที่สำคัญการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยนั้นกวนอยู่ที่ตัวของเด็กเป็นผู้คิดสร้างสรรค์ความ รู้ขึ้นด้วยตนเอง จากการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อมนั้นเด็กได้ลงมือกระทำเอง เลือกวัสดุอุปกรณ์แล้วแต่ความต้องการของตนเองอย่างอิสระ เด็กจะเกิดกระบวนการคิด การสังเกตว่าควรใช้ผักผลไม้ที่มี รูปร่าง เนื้อผิว สี อะไรและใช้วัสดุแบบใด ในการต่อซึ่งวัสดุอุปกรณ์ เด็กจะเกิดการรับรู้จากการมองเห็นภาพ การจำแนกเกี่ยวกับรูปร่าง ขนาด สี ตำแหน่ง พื้นผิว การแยกผักผลไม้หรือวัสดุออกที่ต่อกันได้ เป็นต้น

3. เมื่อพิจารณาความสามารถมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยที่แยกออกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า มีความสามารถมิติสัมพันธ์สูงขึ้น ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ บุศรินทร์ สิริปัญญาธร (2560) ที่ทำการวิจัยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัย พบว่า การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สามารถส่งสริมความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยให้พัฒนาสูงขึ้น และผลวิจัยของ ปรียานุช จุลพรหม (2562) พบว่า แบบฝึกประกอบการเตรียมความพร้อม ด้านสติปัญญามีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.43/85.71 และนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกประกอบการเตรียมความพร้อมด้านสติปัญญา ทั้งโรงเรียนอนุบาลตาก และโรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ มีคะแนนความพร้อมด้านสติปัญญาสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฐิติพร พิชญกุล (2563) พบว่า ความพร้อมทางด้านร่างกายจะมีการพัฒนาในการบังคับนิ้วมือเพิ่มสูงขึ้นกว่าด้านอื่น ๆ ความพร้อมด้านสังคมจะมีพัฒนาการในด้านการเล่นร่วมกับหมู่คณะเพิ่มสูงขึ้นกว่าด้านอื่น ๆ โดยภาพรวมเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพร้อมทางด้านร่างกายจะพัฒนาที่ระดับน้อยกว่าความพร้อมด้านอารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาและคะแนนความพร้อมทั้งสี่ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากเด็กได้

คิด วางแผน ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จึงส่งผลต่อความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยสูงขึ้น ดังนั้นผลความสามารถมิติ สัมพันธ์ในแต่ละด้าน ได้แก่ ความเหมือนความต่าง การต่อเข้า ด้วยกัน การแยกออกจากกัน ความสัมพันธ์ของตำแหน่งของสิ่งต่างๆ เกิดจากเด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในกิจกรรม แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ เสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อม เพื่อส่งเสริมความสามารถมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา สำหรับเด็กปฐมวัยสามารถพัฒนาและส่งเสริมได้หลากหลายกิจกรรมและวิธีการ โดยครูปฐมวัยและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย พิจารณาเลือกวิธีการด้วยความเหมาะสมสอดคล้องกับวัย พัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ภายใต้บริบทของสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยในการกระตุ้นให้เด็กปฐมวัย ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนกับเพื่อนๆ และคุณครูอย่างมีความสุข ซึ่งการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อม สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นองค์ความรู้วิธีการหนึ่งที่มีความเหมาะสมในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างเป็นองค์รวม

2. การนำแบบฝึกต่างๆ ไปใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูปฐมวัยและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำองค์ประกอบต่างๆที่ส่งผลต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยการพิจารณาความเหมาะสมในบริบทของพัฒนาการในทุกๆด้าน สำหรับเด็กปฐมวัย นโยบายแนวปฏิบัติของสถานศึกษา ก็มีผลต่อการพิจารณาหาแนวทางหรือวิธีการในการใช้แบบฝึกด้านต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อเด็กปฐมวัย

3. ได้องค์ความรู้และแนวทางในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ที่สอดคล้องและเหมาะสม เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อเกิดการพัฒนาการศึกษาตั้งแต่ฐานรากอย่างเป็นระบบ ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ของประเทศ ไปในทิศทางที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2563) *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ :เอดิสัน เพรส

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2561) *การศึกษาเด็ก.* กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2563) *กิจกรรมศิลปะเด็กอนุบาล*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แปลนพับลิชชิ่ง.

ฐิติพร พิชญกุล (2563) *ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ศิลปะประดิษฐ์แบบกลุ่ม.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ : ถ่ายเอกสาร.

ธารทิพย์ จิรกัญจนะ (2562) *ผลของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่เสริมทักษะมิติสัมพันธ์ต่อความคิดรวบยอดด้านมิติสัมพันธ์ในเด็กปฐมวัย.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ธวัชชานนท์ ตาไธสง (2561) *หลักการศิลป์.* กรุงเทพฯ : วาดศิลป์.

นภเนตร ธรรมบวร (2561) *การพัฒนากระบวนการคิดของเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประมวญ คิดคินสัน (2558) *จิตวิทยาการศึกษาเด็กพิเศษ.* กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปริยานุช จุลพรหม (2562) *การพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิจารณญาณของเด็กปฐมวัยด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปิยะรัตน์ โพธิบัติ (2560) *การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงและความเชื้อมั่นของแบบทดสอบมิติสัมพันธ์แบบแยกภาพรูปทรงเรขาคณิตและแบบพับกระดาษ*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรต. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2560) *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560.* กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ

Fox, Jill E. (2016) *The Role of Drawing in Kindergarteners' Science Observations. International Art in Early Childhood Research* Journal.2(1) http://artinearlychildhood.org/artec/images/article/ARTEC_2010_Research_Journal

Jackman, Hilda L.(2015*) Early Education Curriculum: A Child's Connection to the World,5 Editions.* USA: WADSWORTH CENGAGE Learning.

แนวทางการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย

FINANCIAL MANAGEMENT GUIDELINES OF THE CREMATION WELFARE ASSOCIATION OF THAI RED CROSS SOCIETY

[1]ธราดล เกิดกำไร [2]ยุทธเดช บุญเฮง [3]ณัฐธยาน์ ศุภบัวเผื่อน [4]วรพจน์ จงจิตต์

[1]Tharadal Kerdgumra [2]Yutthadet Boonheng [3]Natthaya Suphabuaphuen and [4]Worapoj Jongjit

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย

Saint John's University, Thailand

[1]Apitta.Suriyajinda@gmail.com, [2]chutima@stjohn.ac.th

[3]weena_sum@stjohn.ac.th, [4]paulsport@gmail.com

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการดำเนินงานที่ส่งผลต่อการจัดการทางการเงิน ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย.3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการทางการเงิน ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กรรมการและพนักงานของสมาคม จำนวน 20 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย จำนวน 385 คน โดยใช้แบบสอบถามโดย

[1]อาจารย์ สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

[2]อาจารย์ สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

[3]อาจารย์ สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

[4]อาจารย์ ดร. สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

ใช้ Google Form ซึ่งนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติโดยการแจกแจงความถี่ การหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ โดยทดสอบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย โดยภาพรวมแล้วผู้สัมภาษณ์ให้ความเห็นในทิศทางเดียวกันว่า การบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์มีความโปร่งใสและมีความเหมาะสม แต่ยังสามารถปรับปรุงได้ในด้านการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารที่ดีขึ้นเพื่อให้สมาชิกมั่นใจในการจัดการทางการเงินมากยิ่งขึ้น 2) ปัจจัยการดำเนินงานด้านกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ และด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการจัดการทางการเงิน ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ.3) แนวทางการบริหารจัดการทางการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการตรวจสอบและจัดการการเงิน รวมถึงการจัดทำแผนการเงินที่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกและช่วยให้สมาคมดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ : การบริหารการเงิน, ปัจจัยการดำเนินงาน, การจัดการทางการเงิน

Abstract

This research aims to: 1) Study the financial management conditions of the Red Cross Society's Funeral Association. 2) Investigate the operational factors that affect the financial management of the Red Cross Society's Funeral Association. 3) Propose guidelines for the financial management of the Red Cross Society's Funeral Association. This research is a mixed-methods study, which includes both qualitative and quantitative research. The key informants consist of 20 board members and employees of the association, with data collected through interviews. The research population includes 385 members of the Red Cross Society's Funeral Association, who were surveyed using Google Forms. The collected data were analyzed using statistical methods, including frequency distributions, percentages, means, standard deviations, and multiple linear regression analysis, with statistical significance tested at the 0.05 level. Research findings are as follows: 1) The financial management conditions of the Red Cross Society's Funeral Association were perceived in a similar manner by the interviewees. They agreed that the financial management is transparent and appropriate, but improvements can be

made in terms of technology use and better communication to increase members' confidence in the financial management. 2) The operational factors, including legal regulations and the economic environment, have a statistically significant impact on the financial management of the Red Cross Society's Funeral Association at the 0.05 level. 3) The financial management of the Red Cross Society's Funeral Association needs to incorporate modern technology for monitoring and managing finances, as well as establishing a transparent financial plan that can be regularly audited. This will help build trust among members and enable the association to operate efficiently and sustainably.

Keywords: Financial Management, Operational Factors, Financial Management Practices

บทนำ

สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในกรณีเสียชีวิต โดยการรวบรวมเงินจากสมาชิกเพื่อเป็นเงินช่วยเหลือให้แก่ครอบครัวของผู้เสียชีวิต ซึ่งช่วยบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายและส่งเสริมแนวคิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม (นิรันดร พินิจศร และคณะ, 2563) สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย เป็นหนึ่งในองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือสมาชิกและครอบครัว โดยเฉพาะในช่วงที่ต้องเผชิญกับการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก การดำเนินงานของสมาคมจึงต้องมีการบริหารจัดการทางการเงินที่มีประสิทธิภาพเพื่อความมั่นคงและยั่งยืน (สภากาชาดไทย, 2564)

การบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ต้องอาศัยแผนงานที่ดี ระบบควบคุมที่มีประสิทธิภาพ และความโปร่งใสเพื่อให้สมาชิกมั่นใจในการดำเนินงานขององค์กร ทั้งนี้ต้องมีการวางแผนที่ดีในการบริหารทรัพยากรให้สามารถรองรับการจ่ายเงินช่วยเหลือแก่สมาชิกที่เสียชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง (Deloitte, 2021)

สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารการเงินของสมาคมฯ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ อัตราดอกเบี้ย และสภาพเศรษฐกิจโดยรวมที่อาจกระทบต่อความสามารถในการจ่ายเงินสมทบของสมาชิกและความมั่นคงของกองทุนสมาคม (วัชรินทร์ อรรคศรีวร และคณะ, 2563) กฎหมายและระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึง เนื่องจากส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินงานของสมาคมฯ โดยกฎหมายกำหนดให้มีการบริหารงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นธรรมต่อสมาชิกทุกคน (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2565) ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยที่ช่วยให้สมาคมฯ สามารถดำเนินงานได้

อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งรวมถึงการจัดการทรัพยากร การวางแผนทางการเงิน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารองค์กร (Kaplan & Norton, 2021)

การบริหารจัดการทางการเงินต้องให้ความสำคัญกับการจัดสรรเงินทุนให้เกิดความคุ้มค่าและสามารถรองรับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นได้ โดยต้องมีการวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อให้สามารถบริหารกองทุนได้อย่างมีเสถียรภาพ (Brealey, Myers, & Allen, 2020) การรับรู้ของสมาชิกเกี่ยวกับการบริหารการเงินของสมาคมฯ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในองค์กร สมาคมต้องมีการสื่อสารที่โปร่งใสเกี่ยวกับนโยบายการเงินเพื่อให้สมาชิกเข้าใจถึงแนวทางการดำเนินงาน (วัชรินทร์ อรรคศรีวร และคณะ, 2563) ความพึงพอใจและการมีส่วนร่วมของสมาชิกส่งผลต่อความสำเร็จของสมาคมฯ สมาชิกที่มีความพึงพอใจในระบบการบริหารการเงินและมีส่วนร่วมในการบริหารงานจะช่วยให้สมาคมดำเนินงานได้อย่างยั่งยืน (นิรันดร พินิจศร และคณะ, 2563) การมีระบบควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพช่วยป้องกันความผิดพลาดในการดำเนินงานทางการเงินและป้องกันการทุจริต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สมาคมสามารถดำเนินงานได้อย่างมีเสถียรภาพ (Institute of Internal Auditors, 2021) นโยบายทางการเงินของสมาคมต้องมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและความต้องการของสมาชิก รวมถึงการกำหนดแนวทางการลงทุนที่สามารถสร้างผลตอบแทนที่มั่นคง (OECD, 2022) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการทางการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ลดความผิดพลาด และเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน (PwC, 2022) การจัดทำบัญชีที่ถูกต้องและเป็นไปตามมาตรฐานทางการเงินเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้สมาคมสามารถบริหารงานได้อย่างเป็นระบบ และสามารถตรวจสอบได้อย่างโปร่งใส (Horngren, Datar, & Rajan, 2019) สมาคมต้องมีการกำหนดแนวทางการบริหารกองทุนที่เหมาะสมเพื่อรองรับการจ่ายเงินให้แก่สมาชิกที่เสียชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถรักษาสภาพคล่องของกองทุนได้ (Bodie, Kane, & Marcus, 2018) ความโปร่งใสในการดำเนินงานเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่สมาชิก และช่วยให้สมาคมสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (Transparency International, 2021)

การบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ต้องคำนึงถึงความสามารถในการบริหารเงินทุนและการสร้างเสถียรภาพทางการเงินเพื่อให้มั่นใจว่าสมาคมสามารถให้บริการแก่สมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบัน สมาคมหลายแห่งต้องเผชิญกับปัญหาด้านสภาพคล่องทางการเงิน ซึ่งเกิดจากการเพิ่มขึ้นของภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและการชำระเงินให้แก่สมาชิกที่เสียชีวิต (Brealey, Myers, & Allen, 2020)

อีกปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารการเงินของสมาคมคืออัตราการเสียชีวิตของสมาชิกที่อาจมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้ภาระค่าใช้จ่ายของ

สมาคมสูงขึ้น สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์จำเป็นต้องวางแผนการเงินระยะยาวเพื่อรองรับแนวโน้มดังกล่าวและป้องกันปัญหาการขาดสภาพคล่อง (World Health Organization, 2022) นโยบายด้านการเงินและการลงทุนของสมาคมควรมีความรัดกุม โดยต้องพิจารณาความสมดุลระหว่างการลงทุนเพื่อเพิ่มผลตอบแทนและการรักษาสภาพคล่องของกองทุน เนื่องจากการบริหารกองทุนที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้สมาคมสามารถดำเนินงานได้อย่างมั่นคงและลดความเสี่ยงทางการเงิน (Bodie, Kane, & Marcus, 2018) การบริหารการเงินของสมาคมต้องมีความโปร่งใสและเปิดเผยข้อมูลทางการเงินต่อสมาชิกอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและสร้างความเชื่อมั่นในระบบบริหารจัดการของสมาคม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อช่วยในการสื่อสารและจัดเก็บข้อมูลทางการเงินสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดความคลาดเคลื่อนในการบริหารงาน (Transparency International, 2021)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีความสำคัญเนื่องจากสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย เพื่อให้สามารถบริหารจัดการเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งจะช่วยให้สมาคมสามารถดำเนินภารกิจในการช่วยเหลือสมาชิกได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (สภากาชาดไทย, 2564)

จากข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น การบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย เป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างมากต่อเสถียรภาพทางการเงินขององค์กร และความมั่นใจของสมาชิกที่เข้าร่วม การบริหารที่ไม่มีประสิทธิภาพอาจนำไปสู่ปัญหาทางการเงิน ความไม่มั่นคงของกองทุน และส่งผลต่อความสามารถในการช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิต

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อจัดการทางการเงิน และหาแนวทางที่สามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาระบบการบริหารการเงินให้มีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น

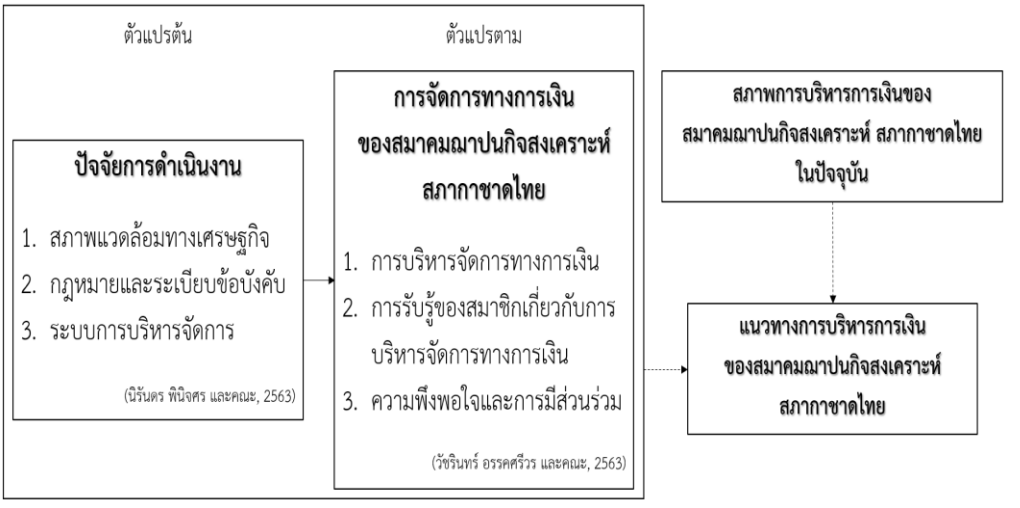
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการดำเนินงานที่ส่งผลต่อการจัดการทางการเงิน ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการทางการเงิน ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบของการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยการทำการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขอบเขตเนื้อหาการวิจัยในครั้งนี้ คือ สภาพการบริหารการเงิน ปัจจัยการดำเนินงาน และการจัดการทางการเงิน แสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กรรมการและพนักงานของสมาคม จำนวน 20 คน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย จำนวน 9,785 คน (สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย, 2567) ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร่ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย(Simple Random Sampling) จำนวน 385 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์และการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามแนวทางการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อกับคณะกรรมการสัมภาษณ์สมาชิกบางส่วนที่เป็นกรรมการและพนักงานของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทยโดยตรง และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม โดยดำเนินการใช้ Google Form สร้าง

แบบสอบถามแบบ Online ส่งให้กับสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทยเพื่อส่งให้สมาชิกฯ ผ่านช่องทางการติดต่อของสมาคม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้ดำเนินการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่างๆ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอ้างอิง (Inference Statistic) ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) โดยวิธี Enter

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย สามารถแสดงผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย ผลการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน พบว่า โดยภาพรวมแล้วผู้สัมภาษณ์ให้ความเห็นในทิศทางเดียวกันว่า การบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์มีความโปร่งใสและมีความเหมาะสม แต่ยังสามารถปรับปรุงได้ในด้านการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารที่ดีขึ้นเพื่อให้สมาชิกมั่นใจในการจัดการทางการเงินมากยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยการดำเนินงานที่ส่งผลต่อการจัดการทางการเงิน ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย ปรากฏตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงปัจจัยการดำเนินงานที่ส่งผลต่อการจัดการทางการเงิน ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย

ปัจจัยการดำเนินงาน	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	β	Std. Error	Beta		
(ค่าคงที่)	2.775	.187		14.835	.000
1 ด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ	.154	.067	.192	2.316	.021*
2. ด้านกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ	.158	.066	.182	2.396	.017*
3. ด้านระบบการบริหารจัดการ	.012	.055	.014	.212	.832
$R=.362$, $R^2=.131$, Adjusted $R^2=.124$, $SEE=.43601$					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการดำเนินงานที่ส่งผลต่อการจัดการทางการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย พบว่า ด้านกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ส่งผลมากที่สุด รองลงมา ด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการจัดการทางการเงิน ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการบริหารจัดการทางการเงิน ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการตรวจสอบและจัดการการเงิน รวมถึงการจัดทำแผนการเงินที่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกและช่วยให้สมาคมดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย ผลการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน พบว่าโดยภาพรวมแล้วการบริหารการเงินของสมาคมมีความโปร่งใสและเหมาะสม แต่ยังมีจุดที่สามารถปรับปรุงได้ โดยเฉพาะในด้านการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารกับสมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพ การมีความโปร่งใสในกระบวนการบริหารการเงินและการใช้เทคโนโลยีในการจัดการจะช่วยเพิ่มความมั่นใจให้แก่สมาชิก ซึ่งผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Harris et al. (2005) ที่กล่าวถึงการใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงการบริหารการเงินขององค์กรต่าง ๆ เพื่อความโปร่งใสและประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยการดำเนินงานที่ส่งผลต่อการจัดการทางการเงิน ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ด้านกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ และ ด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการทางการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลกระทบจากปัจจัยด้านกฎหมายและระเบียบข้อบังคับมีความสำคัญที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับในการบริหารการเงินของสมาคม ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ Cohen et al. (2011) ที่กล่าวถึงการปฏิบัติตามข้อบังคับและกฎหมายในกระบวนการบริหารการเงินขององค์กรต่าง ๆ ว่ามีผลต่อความโปร่งใสและการจัดการที่มีประสิทธิภาพ

3. แนวทางการบริหารจัดการทางการเงิน ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย จากผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและการจัดทำแผนการเงินที่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้อย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งที่จำเป็นในการบริหารจัดการทางการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย โดยการใช้เทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพใน

การตรวจสอบและการจัดการการเงิน ในขณะเดียวกันการมีแผนการเงินที่โปร่งใสจะสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกและช่วยให้สมาคมดำเนินการได้อย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้สะท้อนถึงแนวคิดของ Kramer et al. (2013) ที่กล่าวถึงการใช้เทคโนโลยีและการวางแผนที่โปร่งใสในการบริหารการเงินเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์สภากาชาดไทย” เราสามารถสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเป็น โมเดลการบริหารการเงิน โดยมี 3 ปัจจัยหลัก ที่ส่งผลต่อการจัดการทางการเงิน ได้แก่ ปัจจัยทางกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ซึ่งช่วยในการจัดการและปรับปรุงการบริหารการเงินให้มีความโปร่งใสและยั่งยืน แสดงตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โครงสร้างโมเดล

องค์ความรู้ที่ได้นี้ผู้วิจัยขอนำเสนอให้สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย นำเอาปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกมารวมกันเพื่อเสริมสร้างการบริหารการเงินที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบการเงินและการสื่อสารที่โปร่งใสเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่สมาชิกและยืดหยุ่นในการปรับตัวกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและกฎหมายที่เปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

นิรันดร พินิจศร และคณะ. (2563). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการทางการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์*. วารสารบริหารธุรกิจ, 34(2), 87-105.

วัชรินทร์ อรรคศรีวร และคณะ. (2563). *การบริหารการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์: ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของสมาชิก*. วารสารเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 27(1), 45-62.

สภากาชาดไทย. (2564). *แนวทางการบริหารจัดการสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์*. กรุงเทพฯ: สภากาชาดไทย.

สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย. (2567). *รายงานการบริหารจัดการทางการเงินของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ สภากาชาดไทย ประจำปี 2567*. สภากาชาดไทย.

Bodie, Z., Kane, A., & Marcus, A. J. (2018). *Investments* (11th ed.). McGraw-Hill Education.

Bodie, Z., Kane, A., & Marcus, A. J. (2018). *Investments* (11th ed.). McGraw-Hill Education.

Brealey, R. A., Myers, S. C., & Allen, F. (2020). *Principles of Corporate Finance* (13th ed.). McGraw-Hill Education.

Brealey, R. A., Myers, S. C., & Allen, F. (2020). *Principles of Corporate Finance* (13th ed.). McGraw-Hill Education.

Cohen, J., & Kaplan, R. (2011). *Governance and financial management in organizations*. Springer.

Deloitte. (2021). *Financial Management for Nonprofit Organizations.* Retrieved from www2.deloitte.com

Harris, F., & Lee, S. (2005). *Financial management in public sector organizations: A case study approach*. Journal of Finance and Management, 23(4), 219-232.

Horngren, C. T., Datar, S. M., & Rajan, M. (2019). *Cost Accounting: A Managerial Emphasis* (16th ed.). Pearson.

Institute of Internal Auditors. (2021). *Standards for Internal Control in the Public Sector.* IIA.

Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2021). *The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action.* Harvard Business School Press.

Kramer, A., Simpson, S., & Gardner, R. (2013). *Technology and financial planning: Improving organizational efficiency*. Financial Planning Review, 16(2), 143-156.

OECD. (2022). *Corporate Governance and Financial Stability.* OECD Publishing.

PwC. (2022). *Emerging Trends in Financial Management for Nonprofit Organizations.* Retrieved from www.pwc.com

Transparency International. (2021). *Corruption Perceptions Index.* Retrieved from www.transparency.org

World Health Organization. (2022). *Global Health Observatory Data Repository.* Retrieved from www.who.int

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ศึกษาองค์ประกอบของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย “จังหวัดเลย”

THIS RESEARCH IS TO STUDY THE COMPOSITION OF THE PERFORMANCE LAM MANG THAP TAO TAI LOEI "LOEI PROVINCE"

[1]ธิติกฤศ มาเพ็ชร, [2]สังคีต กำจัดพาลภัย และ [3]นราธร ยืนยั่ง

[1]Thitikrit Maphet, [2]Sangkeat Kumjudpanpai and [3]Narathon yuenyung

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ประเทศไทย

Loei Rajabhat University, Thailand

[1]thitikrit.map@lru.ac.th.com, [2]Sangkeat.kum@lru.ac.th, [3]narathon.yue@lru.ac.th

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย “จังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย และ 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย “จังหวัดเลย” ผลวิจัยพบว่า 1) ลำแมงตับเต่าไทเลย เป็นศิลปะการแสดงประเภทเรื่องราวของชนเผ่าที่ใช้ภาษาสำเนียง “หลวงพระบาง” แมงตับเต่ามาจากการสืบทอดของกลุ่มคนไทย และคนลาว ที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย เขตลุ่มน้ำเลย และช่องทางการเชื่อมต่อกับจังหวัดเลย ซึ่งมีพรมแดนติดกัน อีกส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากชาวหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ กล่าวถึง แมงตับเต่าเป็นแมลงชนิดหนึ่งตัวสีดำมีเขาสั้นๆ อาศัยอยู่ในหนองน้ำทั่วไป ตัวมีลักษณะคล้ายเต่า คือ มีหลังนูน ปีกแข็ง ตัวเล็ก หัว และขาแข็ง ตัวลื่น ตัวผู้มีหนอกแหลมที่หน้าอกยาว เมื่อเดินบนดินจะเดินเอียงไปมาอย่างรวดเร็ว ท่วงท่าดูน่าสนุก จึงนำเอาชื่อแมงตับเต่ามาเรียกเป็นชื่อการแสดงสอดคล้องกับคำว่า “แมงตับเต่า” มาจากคำว่า กัสโป ที่แปลว่าเต่า ตามนิทานชาดกพระเจ้าห้าร้อยชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5

[1]อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร. สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[2]อาจารย์ ดร. สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[3]อาจารย์ สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ยุคคือ ยุคที่ 1 ยุคกกุสันโท (แปลว่า ไก่) ยุคที่ 2 โกนาคะมะโน (แปลว่า อีเห็น) ยุคที่ 3 ยุคกัสโป (แปลว่า เต่า) ยุคที่ 4 ยุคโคตะโม (แปลว่า วัว) ยุคที่ 5 ยุคพระอริยเมตตะโย (แปลว่า มนุษย์) ดังปรากฏในคำไหว้ครูการเล่นแมงตับเต่าว่า “กุกุสันโท โกนาคะมะโน กัสโป โคตะโม อริยเมตตะโย” 2) องค์ประกอบของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1.วรรณกรรมประกอบการแสดง 2.ดนตรี ตัวละคร เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง 3. ศิลปะการแสดง

คำสำคัญ : ศึกษาองค์ประกอบของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย “จังหวัดเลย”

Abstract

This research is to study the composition of the performance Lam Mang Thap Tao Tai Loei "Loei Province" The objectives are 1) to study the history of the performance Lam Mang Thap Tao Tai Loei and 2) to study the composition of the performance Lam Mang Thap Tao Tai Loei "Loei Province" The results of the study showed that 1) Lam Mang Thap Tao Tai Loei It is a type of performing art of tribal stories using the "Luang Prabang" dialect. The turtle liver spider comes from the inheritance of a group of Thai and Lao people who immigrated to Thailand. Loei Basin and the connection channel to Loei Province, which is bordering each other. The other part was influenced by the old Lom people. Phetchabun Province mentions that the turtle liver spider is a type of black insect. It has short horns and lives in common swamps, and it resembles a turtle, with a convex back, stiff wings, a small body, a stiff head and legs, a slippery body, and a male with a pointed chest on a long chest. When walking on the ground, it quickly walks around on tilt. The pose looks fun Therefore, the name Spider Liver Turtle is called as the name of the performance, in line with the word "Spider Liver Turtle" from the word Gaspo which means turtle according to the tale of the Five Hundred Kingdoms God, which is divided into 5 eras: the 1st Era, the Kakusanto Era (meaning chicken), the 2nd Era, Konakamano (meaning "Eagle"). 3rd Era: Gaspo Period (Meaning Turtle) The 4th Era of the Kotamo Period (meaning cow) The 5th Era of the Ariyamettayo (meaning human) as shown in the salute to the turtle liver teacher, "Kukusanto Konakamano Gaspo Kotamo Ariyamettayo" 2) Elements of the Tailoi Turtle Liver

Drum Performance There are 3 elements: 1. Literature for performance, 2. Music, characters, 3. Performing Arts

Keywords: Study the composition of the performance Lam Mang Thap Tao Tai Loei "Loei Province"

บทนำ

การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมของชนชาติไทย กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยิ่งศึกษาค้นคว้าเรื่องราวในอดีต ยิ่งพบที่มาอันเป็นรากเหง้าวัฒนธรรมเดียวกันมากขึ้นด้วย แต่เดิมแผ่นดินของชนชาติไทย - ลาว เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพียงแต่มีแผนที่เป็นเส้นแบ่งกั้น และถือเอาแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นอาณาเขตหล่อเลี้ยงชีวิตชนชาติไทย-ลาว มาตลอด แต่สำนึกของประชาชนสองฝั่งโขงไม่เคยแบ่งแยกดินแดน ยังคงไปมาหาสู่กันแบบพี่น้อง เช่นเดียวกับศิลปะวัฒนธรรมไทย-ลาว ที่มีการพัฒนาการแบบหยิบยืม ลอกเลียน และเชื่อมโยงการประสมประสาน การผสมกลมกลืน การกลืนกลาย การปฏิสัมพันธ์ การแพร่กระจาย และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันมาทุกยุคทุกสมัย สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์.มล. (2544).

ในสมัยโบราณคนไทยกับคนลาวมีความใกล้ชิดกันทางด้านชาติพันธุ์ มีบรรพบุรุษเดียวกัน คือพ่อขุนบรมราชาธิราช มีบุตร 7 คน แบ่งไปครองเมืองต่างๆ ในเขตอินโดจีน ชนชาติไทย-ลาว ที่อพยพลงสู่ลุ่มน้ำโขงมีตำนานเกี่ยวข้องกัน ต่อมาแยกเป็นรัฐปกครองอิสระมี 4 อาณาจักร คือ อาณาจักรล้านนา (นครเชียงใหม่) อาณาจักรล้านช้าง (หลวงพระบาง) อาณาจักรสุโขทัย (สุโขทัย) และอาณาจักรอโยธยา หรือสยาม (อยูธยา) นิวัฒน์ พ.ศรีสุวรนันท์. (2529).

ต่อมาแยกเป็นสองพวก คือ พวกที่ตามสายแม่น้ำโขง เรียกตนเองว่า “ลาว” พวกที่แยกลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาเรียกตนเองว่า “ไทย” ทั้งชนชาติไทย และชนชาติลาวมีบรรพบุรุษเป็น“ไต” หรือ “ไท” กลุ่มคนไทย และคนลาว จึงเป็นกลุ่มชนที่มีชาติพันธุ์ร่วมกันทางสายโลหิต ภาษา วัฒนธรรมเดิมเป็นชนชาติเดียวกันใน ปัจจุบันเหลือชนชาติไทยอาศัยอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ส่วนชนชาติลาวอาศัยอยู่เขตฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงที่ยังคงเอกราช และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเคียงคู่กันมานับพันปี

หมอลำไทเลย การเล่นแมงตับเต่าได้รับอิทธิพลมาจากคนโบราณที่อาศัยอยู่ในเขตหลวงพระบาง เมื่อผู้คนอพยพคนมาอาศัยอยู่ในเขตลุ่มน้ำเลย และเมืองหล่มเก่า หล่มสัก จึงได้นำเอาการละเล่นแมงตับเต่าอันเป็นมหรสพที่ชาวจังหวัดเลยถ่ายทอดมา ความสัมพันธ์ของชนกลุ่มจังหวัดเลย และหล่มเก่า สะท้อนในตำนานขุนบรม และเอกลักษณ์ภาษาพูดยังปรากฏเหมือนกันในการ

ออกเสียง และวิธีเปล่งเสียถ้อยคำให้เกิดทำนองคล้ายคลึงกันทั้งสองกลุ่ม หมอลำตับเต่าไทเลย ปรากฏพบว่า มีการแสดงในพื้นที่จังหวัดเลยทั่วไปเกือบทุกหมู่บ้าน สุริยา บรรพลา. (2555).

การเข้ามาของแมงตับเต่าอาจจะอธิบายได้ว่า มาจากการสืบทอดมาจากกลุ่มคนไทยและคนลาวที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยผ่าทาง จังหวัดเพชรบูรณ์ และช่องทางการเชื่อมต่อกับจังหวัดเลย ซึ่งมีพรมแดนกั้นจังหวัดเลยกับประเทศลาว จึงกลายมาเป็นการแสดงหมอลำไทเลยซึ่งมีการสืบทอดอยู่ในจังหวัดที่ใกล้เคียงกันคือ เพชรบูรณ์ และจังหวัดเลย สุวิทย์ สารเงิน. (2558).

ปัจจุบันจังหวัดเลย มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของตนเองโดยเฉพาะภาษาพูด และการแสดงพื้นบ้านที่เรียกว่า "หมอล้ำไทเลย" (แมงตับเต่า) สันนิษฐานว่า แมงตับเต่าเป็นชื่อที่เรียกการแสดงนี้มาก่อน ต่อมาหน่วยงานทางวัฒนธรรมจังหวัดเลย ได้ศึกษา และค้นคว้าแล้วเปลี่ยนชื่อเป็น “หมอลำไทเลย” สุวิทย์ สารเงิน.(2554). ได้กล่าวถึงหมอลำไทเลย คือการแสดงพื้นบ้านของชาวจังหวัดเลย ประกอบด้วยการขับร้อง (ลำ) ฟ้อนรำ ประกอบดนตรี เป็นเรื่องราวการเจรจาจากวรรณกรรมท้องถิ่น คล้ายหมอลำหมู่ของชาวอีสานทั่วไป เป็นศิลปะการแสดงประเภทเรื่องราวของชนเผ่าที่มีสำเนียงภาษาหลวงพระบาง ได้ปรับปรุงพัฒนา ให้เป็นหมอลำในลักษณะที่ใช้ภาษาของตัวเองขึ้น จึงเป็นเอกลักษณ์ คือ หมอลำไทเลย ซึ่งใช้สำเนียงการพูดมาเป็นสำเนียงการลำแทน สุวิทย์ สารเงิน. (2558).

คำว่าแมงตับเต่า หมายถึง แมลงชนิดหนึ่งตัวสีดำ มีเขาสั้นๆ พอมองเห็น อาศัยอยู่ในหนองน้ำทั่วไป ตัวมีลักษณะคล้ายเต่า คือ มีหลังนูน ปีกแข็ง ตัวเล็ก ยาวประมาณ 1-2 เซนติเมตร หัวและขาแข็งตัวลื่นจับไม่อยู่ ตัวผู้มีหนอกแหลมที่หน้าอกยาวกว่าตัวเมียเล็กน้อย ออกไข่ประมาณ เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกรกฎาคม ไข่วางเป็นระเบียบ วางเรียงเหมือนเนื้อส้มโอ ตามใบหญ้าต้นไม้เล็ก ๆ ปะปนกับแมงดานา บินได้ในอากาศ เมื่อเดินบนดินจะเดินสลับไปมาอย่างรวดเร็ว ท่วงท่าดูน่าสนุก จึงนำเอาชื่อแมงตับเต่ามาเรียกเป็นชื่อการแสดงพื้นบ้าน ที่ถือเอาความสนุกสนานเป็นเกณฑ์ สุวิทย์ สารเงิน. (2558).

อดีตการแสดงแมงตับเต่าในจังหวัดเลยมีอยู่มากมายหลายคณะ ได้แก่ 1. คณะแมงตับเต่าบ้านหนองหมากแก้ว ตำบลปวนผุ กิ่งอำเภอหนองหิน จังหวัดเลย 2. คณะแมงตับเต่าบ้านปวนผุ ตำบลปวนผุ กิ่งอำเภอหนองหิน จังหวัดเลย 3.คณะแมงตับเต่าบ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย 4.คณะแมงตับเต่าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย 5.คณะแมงตับเต่าบ้านหนองอีเกิ้ง อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย ปัจจุบันไม่มีการสืบทอดและหายไป

จากการศึกษาสภาพปัญหาการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลยนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการสืบทอดยังขาดกระบวนการที่เป็นรูปธรรมที่แน่ชัด ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นว่าเมื่อลำแมงตับเต่าไทเลยกลับมามีบทบาททางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาติ และของจังหวัดเลยนั้น เนื่องจากได้มีการบรรจุให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติทำให้เป็นที่รู้จักไปทั่วโลก และถือเป็นการแสดงที่เป็น

เอกลักษณ์ของชาวจังหวัดเลย ส่งผลให้การสืบทอดเป็นไปในทางที่ดี และต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะมีการส่งเสริมฟื้นฟูและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ และของจังหวัดเลยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย “จังหวัดเลย”

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาองค์ประกอบของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย “จังหวัดเลย” ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ลำแมงตับเต่าไทเลย

1) นายสุวิทย์ สารเงิน

1.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ นักแสดง คือ นายสุวิทย์ สารเงิน นักดนตรี คือ นายนัฐวัฒน์ พลชา

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ด้านเอกสาร เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และองค์ประกอบการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย

ด้านแหล่งข้อมูลภาคสนาม เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับ “ลำแมงตับเต่าไทเลย” ได้แก่ ผู้รู้ นักแสดง,นักร้อง นักดนตรี โดยการสัมภาษณ์และการสังเกต รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูล กระบวนการถ่ายทอดลำแมงตับเต่าไทเลย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสังเกต (Observation) ใช้แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) สำหรับสังเกตสภาพทั่วไป

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งได้พัฒนาเครื่องมือตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.2.1 ขั้นตอนการวางแผนในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ได้แก่

1) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสรุปเป็นกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา

2.2.2 การสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) จากองค์ความรู้ต่างๆ โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ชุด ได้แก่

1) ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของลำแมงตับเต่าไทเลย

2) ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย “จังหวัดเลย”

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของลำแมงตับเต่าไทเลย เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ตำราต่าง ๆ และการลงภาคสนาม

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย ประกอบด้วย 1) วรรณกรรมประกอบการแสดง 2) ดนตรี ตัวละคร เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง และ 3) ศิลปะการแสดง

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย

หมอลำไทเลย การเล่นแมงตับเต่าได้รับอิทธิพลมาจากคนโบราณที่อาศัยอยู่ในเขตหลวงพระบาง เมื่อผู้คนอพยพคนมาอาศัยอยู่ในเขตลุ่มน้ำเลย และเมืองหล่มเก่า หล่มสักจึงได้นำเอาการละเล่นแมงตับเต่าอันเป็นมหรสพที่ชาวจังหวัดเลยถ่ายทอดมา ความสัมพันธ์ของชนกลุ่มจังหวัดเลย และหล่มเก่า สะท้อนในตำนานขุนบรม และเอกลักษณ์ภาษาพูดยังปรากฏเหมือนกันในการออกเสียงและวิธีเปล่งเสียถ้อยคำให้เกิดทำนองคล้ายคลึงกันทั้งสองกลุ่ม หมอลำตับเต่า ไทเลยปรากฏพบว่า มีการแสดงในพื้นที่จังหวัดเลยทั่วไปเกือบทุกหมู่บ้าน สุริยา บรรพลา. (2555).

การเข้ามาของแมงตับเต่าอาจจะอธิบายได้ว่า มาจากการสืบทอดมาจากกลุ่มคนไทย และคนลาวที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยผ่าทาง จังหวัดเพชรบูรณ์ และช่องทางการเชื่อมต่อกับจังหวัดเลย ซึ่งมีพรมแดนกั้นจังหวัดเลยกับประเทศลาว จึงกลายมาเป็นการแสดงหมอลำไทเลยซึ่งมีการสืบทอดอยู่ในจังหวัดที่ใกล้เคียงกันคือ เพชรบูรณ์ และจังหวัดเลย สุวิทย์ สารเงิน. (2558).

ปัจจุบันจังหวัดเลย มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของตนเองโดยเฉพาะภาษาพูด และการแสดงพื้นบ้านที่เรียกว่า "หมอล้ำไทเลย" (แมงตับเต่า) สันนิษฐานว่า แมงตับเต่าเป็นชื่อที่เรียกการแสดงนี้

มาก่อน ต่อมาหน่วยงานทางวัฒนธรรมจังหวัดเลย ได้ศึกษา และค้นคว้าแล้วเปลี่ยนชื่อเป็น “หมอลำไทเลย” สุวิทย์ สารเงิน.(2554). ได้กล่าวถึงหมอลำไทเลย คือการแสดงพื้นบ้านของชาวจังหวัดเลย ประกอบด้วยการขับร้อง (ลำ) ฟ้อนรำ ประกอบดนตรี เป็นเรื่องราวการเจรจาจากวรรณกรรมท้องถิ่น คล้ายหมอลำหมู่ของชาวอีสานทั่วไป เป็นศิลปะการแสดงประเภทเรื่องราวของชนเผ่าที่มีสำเนียงภาษาหลวงพระบาง ได้ปรับปรุงพัฒนา ให้เป็นหมอลำในลักษณะที่ใช้ภาษาของตัวเองขึ้น จึงเป็นเอกลักษณ์ คือ หมอลำไทเลย ซึ่งใช้สำเนียงการพูดมาเป็นสำเนียงการลำแทน สุวิทย์ สารเงิน. (2558).

คำว่าแมงตับเต่า หมายถึง แมลงชนิดหนึ่งตัวสีดำ มีเขาสั้น ๆ พอมองเห็น อาศัยอยู่ในหนองน้ำทั่วไป ตัวมีลักษณะคล้ายเต่า คือ มีหลังนูน ปีกแข็ง ตัวเล็ก ยาวประมาณ 1 - 2 เซนติเมตร หัวและขาแข็งตัวลื่นจับไม่อยู่ ตัวผู้มีหนอกแหลมที่หน้าอกยาวกว่าตัวเมียเล็กน้อย ออกไข่ประมาณเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกรกฎาคม ไข่วางเป็นระเบียบ วางเรียงเหมือนเนื้อส้มโอ ตามใบหญ้าต้นไม้เล็กๆ ปะปนกับแมงดานา บินได้ในอากาศ เมื่อเดินบนดินจะเดินสลับไปมาอย่างรวดเร็ว ท่วงท่าดูน่าสนุก จึงนำเอาชื่อแมงตับเต่ามาเรียกเป็นชื่อการแสดงพื้นบ้าน ที่ถือเอาความสนุกสนานเป็นเกณฑ์ สุวิทย์ สารเงิน. (2558).

สรุปได้ว่า ลำแมงตับเต่าไทเลย เป็นศิลปะการแสดงประเภทเรื่องราวของชนเผ่าที่ใช้ภาษาสำเนียง “หลวงพระบาง” ทั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แมงตับเต่ามาจากการสืบทอดของกลุ่มคนไทย และคนลาว ที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย เขตลุ่มน้ำเลย และช่องทางการเชื่อมต่อกับจังหวัดเลย ซึ่งมีพรมแดนติดกัน อีกส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากชาวหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ สอนแนวทางการออกเสียง และผันอักษร เนื่องจากมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติชาติพันธุ์มาตั้งแต่สมัยโบราน กล่าวถึง แมงตับเต่า เป็นแมลงชนิดหนึ่งตัวสีดำ มีเขาสั้น ๆ อาศัยอยู่ในหนองน้ำทั่วไป ตัวมีลักษณะคล้ายเต่า คือ มีหลังนูน ปีกแข็ง ตัวเล็ก หัว และขาแข็ง ตัวลื่น ตัวผู้มีหนอกแหลมที่หน้าอกยาว เมื่อเดินบนดินจะเดินเอียงไปมาอย่างรวดเร็ว ท่วงท่าดูน่าสนุก จึงนำเอาชื่อแมงตับเต่ามาเรียกเป็นชื่อการแสดง

สอดคล้องกับคำว่า “แมงตับเต่า” มาจากคำว่า กัสโป ที่แปลว่าเต่า ตามนิทานชาดกพระเจ้าห้าร้อยชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ยุคคือ ยุคที่ 1 ยุคกกุสันโท (แปลว่า ไก่) ยุคที่ 2 โกนาคะมะโน (แปลว่า อีเห็น) ยุคที่ 3 ยุคกัสโป (แปลว่า เต่า) ยุคที่ 4 ยุคโคตะโม (แปลว่า วัว) ยุคที่ 5 ยุคพระอริยเมตตะโย (แปลว่า มนุษย์) ดังปรากฏในคำไหว้ครูการเล่นแมงตับเต่าว่า “กุกุสันโท โกนาคะมะโน กัสโป โคตะโม อริยเมตตะโย”

ปัจจุบัน ที่มาของลำแมงตับเต่าไทเลยประกอบด้วย 2 ลักษณะคือ 1. มีการสืบค้นการแสดงพบว่า “การเล่นแมงตับเต่า” มีลักษณะคล้ายหมอลำเรื่องต่อกลอนของชาวอีสานทั่วไป จึงได้บัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ว่า “หมอลำไทเลยแมงตับเต่า” 2. หมอลำไทเลย เป็นการแสดงที่นิยมในกลุ่ม

ผู้สูงอายุ เป็นการแสดงที่ตลกขบขันผสมผสานกับเรื่องราวทางนิทานชาดก สอนคนที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ได้รู้เรื่องเกี่ยวกับชาติภพของพระพุทธเจ้า จึงกลายเป็นที่มาของลำแมงตับเต่าไทเลย ของจังหวัดเลยในปัจจุบัน เครื่องดนตรีใช้บรรเลงประกอบการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลยได้แก่ ระนาดเอก ซอบั้ง แคน กลองตุ้ม ฉาบเล็ก ฉิ่ง

2. องค์ประกอบของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย “จังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่า

องค์ประกอบของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

2.1 วรรณกรรมประกอบการแสดง คือบทประพันธ์ทุกชนิดทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง งานนิพนธ์ที่ทำขึ้นทุกชนิด เป็นศิลปะแขนงหนึ่งในสาขารมยศิลป์ ซึ่งแสดงความความไพเราะทั้งหลาย ศิลปะที่กวีใช้การแต่งหนังสือจึงเรียกว่า “วรรณศิลป์” ซึ่งกวีผู้ประพันธ์ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ทำให้เกิดอารมณ์สุนทรียะ ความเพลิดเพลิน และความรอบรู้ ทั้งที่เป็นมุขปาฐะ และอมุขปาฐะ องค์ประกอบของวรรณกรรม หมอลำไทเลย ประกอบด้วย

1) แก่นของเรื่องที่แสดงเน้นการทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่ว ตามหลักของศาสนา

2) โครงเรื่องที่แสดง มีทั้งปมขัดแย้ง ปมคลี่คลาย

3) ตัวละคร มีทั้งตัวละครที่เป็นฝ่ายธรรมะ และฝ่ายอธรรม

4) ภาษา มีทั้งวจนะภาษาภาษาที่เป็นถ้อยคำ คำพูด คำร้องและอวัจนะภาษาก็คือภาษาท่าทาง กิริยาอาการ

5) ฉาก เป็นส่วนประกอบ เช่นฉากในป่า ในวัง ชนบท เป็นต้น

สรุปได้ว่า วรรณกรรมลำแมงตับเต่าไทเลย หมายถึง เป็นบทร้อยกรอง นิยมคัดมาจากวรรณกรรมนิทานธรรมะ รวมถึงวรรณกรรมอีสาน เพื่อนำมาแสดงให้เกิดความสนุกสนาน และให้ข้อคิดจากเรื่องนิทานชาดก โดยการออกเสียงผันอักษรตามแนวทางการออกเสียงแบบไทเลย เรียก “วาดลำแบบไทเลย” โดยพัฒนามาจากกลอนอ่าน กลอนเทศน์ และกลอนสวด” โดย 1 บท มี 2 บาท ก็ได้ ทั้งนี้อาจมีคำเสริม (คำที่เติมหน้าวรรค) และคำสร้อยที่เติมท้ายวรรค เพิ่มเข้าไปก็ได้ การร้องจะพิถีพิถันมาก ในตอนต้นของกลอนอ่านแต่ละตัวละครจะใช้วิธีการทอดเสียงตามสำเนียงไทเลยแล้วเอื้อนคำให้ไพเราะเรียกว่า “เงาเสียง” ซึ่งไพเราะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับแนวทอดเสียงของตัวละคร (บุคคล) ในชีวิตประจำวัน ดังตัวอย่าง

บทร้องแมงตับเต่าหมอลำไทเลย

(คำร้องแมงตับเต่า)

แมงตับเต่าแมงเม่าขี้หมา จับอยู่ฝาแมงมุมแมงสาบ
จับซาบลาบแมงหมี (แมลงหวี่) แมงวัน
อัศจรรย์กะนี้แมงตับเต่า

“ส้อน (ช้อน คำกริยา) หลายเถื่อ (ครั้ง) หลายที่
ส้อนจนปลิงเข้า (ฮี อวัยวะเพศหญิง) ย้อนแมงตับเต่า

(บทพญาจักขิน เรื่องจำปาสี่ต้น)

แต่นั้น” จะกล่าวเถิงจักบินเจ้า พญาเมืองตนประเสริฐ
จั่งแม่นงามเลิศล้นเทวีแก้วอยู่นำ
แล้วกะมีลูกน้อยนามชื่อปัดทุมมา
อายุสิบสี่พรรษาสวยโสภาเปรียบปานคือแต้ม
ครองเมืองบ้านมานนมนานหลาย
เหล่าเนาในปราสาทกว้างครองตุ้มไพร่ประชา “ฮั้นแน้ว”

(บทเกี้ยวพาราสี)

“แต่นั้น” หอมเด้ดอกมะลิวัลย์ก้านก่อง ยังบ่ปานกลิ่นน้องลมต้องใส่พี่ชาย
เดือนก็หงายหงายแจ้งนอนตะแคงอ้ายจูบ เอามือลูบท้องน้อยเย็นจ้อยอร่อยมือ”

(บทแต่งตัวของนางเอก)

“แต่นี้” นางก็บายเอาชิ้นไหมคำมาเอ้ใหม่ ม้วนใสแขนแหวนใส่ก้อนกระจอนห้อยใส่หู
สร้อยสังวาลหมู่นี้ตกแต่งงามสง่า จับเอาแหวนทองคำมาใส่พระกรงามย่อง
พระนางมองแลหลิงดูสวยงามสง่า คือเทพาฟากฟ้าชายเห็นม่อยละแม่งตาย
พระพาหาขวาซ้ายกำไลคาดทองคำ น้ำสไบมาเสลียงพาดไหล่สงงามย่อ
ตามทำนองเป็นหญิงนี้แปลงทรงให้ถ้วนถี่ กุมนาถน้องบ่หมองเศร้าเก่าศรี
ว่าแต่พ่อท้อนี้ก็ย้ายย่างไปสา กัลยานวลนางย่างไปนอไวฟ้าว

(บทพญาจักเขิน เรื่องจำปาสี่ต้น)

แต่นั้น” จะกล่าวเถิงจักบินเจ้า พญาเมืองตนประเสริฐ จั่งแม่นงามเลิศล้นเทวีแก้วอยู่นำ แล้วกะมีลูกน้อยนามชื่อปัดทุมมา อายุสิบสี่พรรษาสวยโสภาเปรียบปานคือแต้ม ครองเมืองบ้านนานนมนานหลายเหล่าเนาในปราสาทกว้างครองตุ้มไพร่ประชา “ฮั้นแน้ว”

(บทพระเอก เรื่อง นางนกกระจอก)

“แต่นั้น" มาจักจาบทบั้นโพธิญาณลงมาเกิด เฮากำเนิดจากฟ้ามาให้มนุษย์เฮา ให้ฟังเอาเด้อท่านฝูงอาจารย์ให้คิดเอา บ่ต้องบอกเป็นกะฮู้อาจารย์เจ้าให้ฮ้อน ตอนเป็นนกจอกน้อยเฮียงคู่ผัวเมีย เผือกะแปลงฮวงยังอยู่ทางรัสสีเจ้า

ตัวเมียเฝ้าในฮังเลี้ยงลูกอ่อน ถึงยามหลับยามนอนบ่ได้เถียงค่าป้อยสองน้อย
กะค่องกัน ความขยันของหล้าสักกุนาทั้งคู่ อยู่สืบสร้างอาศัยเจ้าพระมุนี
จนว่าหลายปีได้ฤดูกาลแถมถ่าย นางก็ได้ลูกน้อยเพียรเลี้ยงก็ใหญ่มา
สักกุนาตัวผู้ไปหากินในป่า ภรรยาอยู่บ้านคอยถ้าเผ่าผัว

(บทกษัตริย์เมืองรัตนา เรื่อง พระอภัยมณี)

บัดนี้ จักกล่าวถึงเมืองหนึ่งได้นามชื่อรัตนา นคราธานีมีความสุขสบายได้
ครองเมืองบ้านนมนานมาหลายเหล่า ประชากรมีเศร้าสุขล้นเปี่ยมฤดี
มีมเหสีเจ้าชื่อว่าปทุมเกสร มีลูกชายสองคนพระอภัยมณี ศรีสุวรรณน้อง

คำผญา (บทพูด) สุขขี่มั่นเสมอมันคือเก่า อย่าได้คุหล่นเศร้ามวลท่านผู้สู่คน นามของข้าท้าวสุทัศน์เป็นชื้อ ครองรัตนานครใหญ่กว้างนานแล้วผ่านมา มีมเหสีแก้วนามชื่อปทุมเกสร มีบุตราโฉมงามชื่ออภัยมณีอ้ายศรีสุวรรณน้องนวดงามผุดผ่อง สุขอยู่สร้างประชานั้นฮมเย็น แต่มื้อนี้ยังบ่เห็นมเหสีและบุตราพร้อมเสนาอามาตย์มาเฝ้า จำเป็นอินั่งรอคอยอยู่นี้สาก่อน

ตัวอย่างบทเกริ่นนำ ก่อนที่จะแสดงเป็นเรื่องราวของหมอลำไทเลย คณะนาด้วงวิทยา เป็นบทพญา

(บทเกริ่นนำเรื่องก่อนแสดง เป็นคำผญา)

(เกริ่นนำ) บัดนี้ขอเชิญชวนอ้ายน้องมาเบ่งการแสดง แมงตับเต่าหมอลำไทเลยต่อไปคราวนี้ แสดงในเรื่อง พระอภัยมณีที่มีอยู่ สุนทรภู่ผู้ประพันธ์ว่านั้นดีแท้แน่นอน มาออนซอนม่วนแม้งการแสดงอิได้กล่าว ชาวประชาทุกท่านมาชมพร้อมพรกัน...พี่น้องเอ้ย

(บทสั่งสอนบุตรสาว ของพญาจักขึ้น สอน ปัดทุมา)

บทร้องที่สะท้อนคุณธรรมจริยธรรมสำหรับ “หญิง” จากเรื่องจำปาสี่ต้น คณะนาด้วงวิทยา ปรากฏดังนี้

บัดนี้ เป็นหญิงนี้ธรรมเนียมให้มันค่อง ตีนผมให้หล้ำเกลี้ยงตีนซิ่น
ให้หล้ำเป็นหญิงนี้เฮือนสามน้ำสี่ สิ่งดีดีจือจำไว้นางน้อยจือเอา
ฮั่นแน่ว

(บทร้อง พญาจักเขิน บอกความฝัน)

บทร้องสะท้อนเรื่องความเชื่อและคตินิยม (ความฝัน) ในเนื้อหาของการแสดงหมอลำไทเลยคณะนาด้วงวิทยา เรื่อง จำปาสี่ต้น ดังนี้

บัดนี้ อันว่าราชาเจ้านักขึ้นด้านต่อ ด้านต่ยเจ้าสยงพากัน
ฝันว่าสุริโยฝ่ายบังเงาบตมีต แสงหล่าเศร้าบดเนื้องปใส

ฝันว่าเมโฆฟ้าฝนลงแผ่น เป็นแม่น้ำนองท่วมทั่วเมือง
ฝันว่าปราสาทขึ้นพักท่าวทะลายลง ไนนที่หลวงจีนจมลงน้ำ
เสนาบ้าชาวประชาพวกไพร่ เขากะลวยปได้จมน้ำท่าวตาย
ช้างและม้ามุดมอคในนที่ ทั้งวัวควายพุ่มจมลงน้ำ
บ่เหลือข้างหมูหมาเป็ดไก่ มุตมอดเพี้ยนตายเลี้ยงบ่หลอ
ตนเองเจ้าราชาก็จมจ่ม มเหสีเอกต้นกะจมพร้อมพรกันแท้แล้ว

(บทร้องลำเดินดงแบบไทเลย)

พอคาวแล้วเดินดงดั้นป่า สีพาสีแก่นหล้าบาท่าวค่อยไป
เข้าป่าไม้ดงใหญ่ไพหนา มองเห็นดวงมาลาบุปผาหอมย้าย
หลิงดอกไม้ลางามค้อมกิ่ง ดวงดอกไม้บานบ้างหว่างเขา
ก้านก่ายก้านสับสอดเลียน เคือซอนเคือข่วยขึ้นช่วยคอม
จำปีพร้อมจำปาเต็มป่า ซะซ่อนพั๋วเหลืองเหลื่อมช่องใส
จันใดต้นจันแดงเดียรดาษ แสนล้อมตาลร้าวพร่างภู
ซองซ่อตั้งลำหมากซอนลอน พวงพันธุ์ดกหล่นลงเหลือล้น
ว่าแล้วจ้นฟ้อนแอ่นเดินกลอน มาออนซอนนวลนางย่างไปไวฟ้าวนั่นแล้ว

(บทร้องอำลาการแสดง)

นอกจากนี้ยังพบบทร้องหมอล้าไทเลย ตอนอำลาการแสดงดังนี้

บัดนี้ เบิดเวลาลงแล้วสิแจวหนีไปก่อน ตอนหน้าคุ้นนั่งมาพ้อพบกัน
อันหมอลำไทยเลยนี้เลี้ยงสุดการแสดง บรบวนที่พุ่งแสงยามเช้า
ขอขอบคุณพวกเจ้ากำลังใจหลายอยู่
อันบุญคุณ ผู้จำไว้บ่ลืม
สุดปลาบปลื้มในส่วนนักแสดง ให้มีแฮงอยู่ดีสุขสบายหายซ้อน นั่นแล้ว

(บทกลอนลำเพื่อฝึกทักษะ หมอลำไทเลย)

แต่นั้น จักกล่าวหมอลำไทเลยว่า ขอศรัทธาพี่น้องฟังไว้ก่อนนา
ปมีล้าเสริมส่งการแสดง ให้มีแฮงในใจต่อไปคราวนี้
มีมาแต่หุ้นสืบต่อหลวงพระบาง เมืองหล่มเก่าหล่มสักเพชรบูรณ์เฮาพุ้น
น้ำปาดหุ้น บ้านโคก ฟากท่า อุตรดิตถ์เหนือน้ำถิ่นบ่อนเนา
ภาษาเลยกล่าวเว้าหลายบ่อนกะเคยมี ภูกระดึงหนองหินหนองหมากแก้ว
ทรายขาวนารัวเข้าวังสะพุงกะมีอยู่ บ้านก้างปลานาอ้อเคยร้องและลำ

ไปตามน้ำลงสู่บ้านน้ำพร ขึ้นตำบลปากตมเชียงคานงามล้ำ
ปากห้วยท่าอาชี เป็นศักดิ์ศรีไทเมืองเลย สืบสานเอาไว้
สุวิทย์ สารเงิน, (2558)

2.2 ดนตรี ตัวละคร เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง

ดนตรี ที่ใช้บรรเลงประกอบลำแมงตับเต่าไทเลย มีทั้งเครื่องดนตรีที่เกิดจากประดิษฐ์คิดค้นเองของกลุ่มนักดนตรีในท้องถิ่นนั้นๆ และกลุ่มเครื่องดนตรีที่มีการรับเอาเครื่องดนตรีที่มาจากพื้นที่อื่นมาปรับใช้เพื่อบรรเลงให้เข้ากับวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย มีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงในปัจจุบันได้แก่

1) แคน ลำแมงตับเต่าไทเลย ได้มีการนำเอาแคนมาเป็นเครื่องดนตรีหลักของวงดนตรี โดยใช้แคนสองเต้าที่มีระดับเสียงต่างกันคือ คีย์ Dm และ คีย์ Am

2) ซอบั้งไม้ไผ่ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี ที่ทำจากไม้ไผ่ ทำหน้าที่เป็นทั้งกะโหลกซอและคันซอ เป็นเครื่องดนตรีที่แสดงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมดนตรีท้องถิ่นจังหวัดเลย

3) ระนาด เป็นเครื่องดนตรีในวงดนตรีพื้นบ้านจังหวัดเลยได้รับอิทธิพลมาจากเครื่องดนตรีไทยภาคกลาง โดยสันนิษฐานว่าแพร่กระจายมาจากทางฝั่งเพชรบูรณ์ และพิษณุโลก นำเข้ามาบรรเลงผสมรวมวงเป็นเครื่องดนตรีหลัก ในวงลำแมงตับเต่าไทเลย ในปัจจุบัน

4) กลองตุ้ม เป็นเครื่องดนตรีในวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน และได้นำมาประยุกต์ใส่ในวงหมอลำไทเลย และสามารถใช้กลองชนิดอื่นก็ได้เช่นกันที่มีหน้าเดียว หรือกลองสองหน้าที่มีเสียงทุ้มต่ำ ตัวอย่างเช่น กลองรำมะนา เป็นต้น

5) ฉาบเล็ก เป็นเครื่องตีที่ทำด้วยโลหะ ใช้บรรเลงกำกับจังหวะในดนตรีไทย และดนตรีพื้นบ้าน ปัจจุบันนำมาบรรเลงร่วมในวงลำแมงตับเต่าไทเลย

6) ฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีไทยประเภทตี ใช้บรรเลงกำกับจังหวะในดนตรีไทย และดนตรีพื้นบ้าน ปัจจุบันนำมาบรรเลงร่วมในวงลำแมงตับเต่าไทเลย

2.3 ทำนอง และจังหวะของหมอลำไทเลย

การนำบทร้องหรือบทกลอนมาร้องเป็นทำนองประกอบจังหวะกับเครื่องดนตรี แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. ทำนองดำเนินเรื่อง หมายถึงการร้องตามบทกลอนบทบาทของตัวละครในเรื่องที่แสดง ไม่มีเครื่องประกอบจังหวะ มีเฉพาะแคน และซอบั้ง ประกอบการลำ ในทำนองการอ่านกลอนสวด กลอนเทศน์ คล้ายกลอนลำเรื่องต่อกลอนของหมอลำลาวเวียงจันน์ ลาวอีสานของไทย มีบทเจรจา บทตัดพ้อต่อว่า

2. ทำนองมีเครื่องประกอบจังหวะและฟ้อนรำ ใช้ทำนองอยู่ 2 ลักษณะ คือ

2.1 ใช้นะนาด กลอง ฉาบ ฉิ่ง ประกอบกับเสียงแคน และซอบั้ง ในทำนองลำเดินดงแบบไทเลย คล้ายกับลำเดิน ลำพื้น

2.2 ใช้ระนาด กลอง ฉิ่ง ฉาบ และแคน บรรเลง ไม่มีการรับร้อง โดยใช้ทำนองเพลงชื่อว่า สับใบ ประกอบการฟ้อนเข้าออก-ฉาก ในการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลยในปัจจุบัน เป็นการแสดงตามงานกิจกรรมต่างๆ ในจังหวัดเลย และเป็นการแสดงที่ไม่ได้เป็นเรื่องราวจนจบตอน จึงทำให้การบรรเลงเพลงมีความจำกัด เพราะยังมีบทเพลงที่สามารถบรรเลงประกอบการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลยได้คือ เพลงนางนาค เพลงแมงตับเต่า ซึ่งแต่ละเพลงมีความสอดคล้องกับตัวละครที่แสดง จึงทำให้ไม่ค่อยได้ใช้บรรเลง และความสามารถของนักดนตรีในการบรรเลง

ลักษณะของการผสมวงดนตรี ลำแมงตับเต่าไทเลย หลักการประสมวงไม่ได้มีแบบแผนที่ชัดเจน ลักษณะของการใช้เครื่องดนตรีนั้น จะนิยมใช้เครื่องดนตรีที่หาได้ในท้องถิ่นนั้น และได้รับอิทธิพลจากเครื่องดนตรีไทยเข้ามาผสม โดยมีเครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนอง และเครื่องดนตรีประเภทกำกับจังหวะ ได้แก่ แคน ซอบั้ง ระนาด กลอง ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น

2.4 ตัวละคร แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1) ตัวละครฝ่ายธรรมะ หมายถึงฝ่ายดี เป็นตัวละครที่ยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น พระเอก

2) ตัวละครฝ่ายอธรรม หมายถึงตัวละครที่ไม่ยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต มีแต่ความโกรธ ความโลภ ความหลง อาทิเช่น ยักษ์อัฒจักร

2.5 เครื่องแต่งกาย แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1) การแต่งกายนักแสดงชาย พระเอก และกษัตริย์ จะแต่งกายพิถีพิถันสวยงาม ศีรษะสวมกระโจม ประดับด้วยดอกไม้ จอนหูยาวโค้งถึงแก้ม กรองคอใช้ผ้าต่วนปักดิ้น และมุกทองสลับกัน สวมสังวาลไขว้ตัว 2 ด้าน ปั้นเหน่งสร้างด้วยผ้า และกระดาษแข็ง ปักด้วยมุกทอง สนับเพลายาวเลยเข่าปักด้วยมุกทอง นุ่งผ้าทับสนับเพลาแบบผ้าเที่ยว ใส่กำไลข้อมือและข้อเท้า

2) การแต่งกายนักแสดงหญิง นางเอก และมเหสี แต่งกายแบบแผนดั้งเดิม สวมกระโจมนางด้วยสังกะสีมียอดแหลม ประดับด้วยดอกไม้ไหว มีจอนหูยาวโค้งถึงแก้ม มีกรองคอใช้ผ้าต่วนปักดิ้น และมุกทองสลับกัน ใส่สร้อยคอ และมีสังวาลพาดไหล่ 2 เส้น ใส่เสื้อแขนกระบอก เนื้อผ้าเป็นผ้าฝ่ายลายล่อง นุ่งผ้าซิ่นมุกสอดดิ้นเงิน ดิ้นทอง

3) การแต่งกายตัวประกอบอื่นๆ เสนา สนม ตัวตลก (อีเจ๊อะ) ใช้ผู้ชายแต่งตัวเป็นหญิงบ้าๆ บอๆ ทัดดอกจำปาแดง หรือดอกชบา ใส่เสื้อกลับหน้ากลับหลัง นุ่งผาถุงลายทางตั้ง หรือหมีขอนำเอาเชิงผ้าถุงขึ้นข้างบน ส่วนหัวผ้าถุง ลงข้างล่าง กำไลเท้า คาดเข็มขัดเงิน เส้นโต ออกมา

เต้นระบำท่าทางแบบคนปัญญาอ่อน แสดงออกทางอารมณ์สนุกสนาน ทาปากแดง มีน้ำหมากเปรอะปาก จุกยาฝอยไว้ริมฝีปากบนเห็นได้ชัด

4) อุปกรณ์ประกอบการแสดง นอกเหนือจากเครื่องแต่งกายแล้ว จะมีเครื่องประดับและอุปกรณ์อื่นๆ ประกอบด้วย ดังนี้

1) กระโจม หรือกระโจม ชฎา สำหรับฝ่ายชาย มงกุฎ สำหรับฝ่ายหญิง)

2) หน้ากาก ม้า หน้ากากยักษ์ หรือหัวม้า หัวยักษ์ หัวกวาง หัวช้าง หัวฤษี

2.7 ศิลปะการแสดงมีวิธี และขั้นตอนการแสดงดังนี้คือ

1) โหมโรง เป็นการประกาศบอกให้ชาวบ้านรู่ว่ามีการแสดง ผู้คนจะได้ยินเสียงดนตรี เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีเครื่องขยายเสียง

2) การแสดงระบำเปิดฉาก บรรเลงเพลงทำนองสนุกสนาน ใช้ตัวแสดงตลก คือ “อีเจ๊อะ” ออกมาแสดง เพื่อให้ผู้ชมเกิดความตลกขบขันเน้นความครึกครื้น ลักษณะเหมือนกับการออกแขกของลิเก

3) การแสดงฟ้อนแห่ท้าวแห่นาง ผู้แสดงที่เป็นตัวพระเอก เรียกว่า ท้าว ตัวนางเอกแต่งกายแบบแผนดั้งเดิม เรียกว่าตัวนาง ออกมาฟ้อนตามจังหวะทำนองเพลง 2 เพลง คือ 1. เพลงงิ้วต้อนแต้น 2. เพลงสับใบ เรียกการฟ้อนนี้ว่า ฟ้อนแห่เท้าฟ้อนแห่นาง

4) ไหว้ครู คือการเริ่มแสดง ตลอดจนการจบเรื่องราวที่แสดง นักแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย ซึ่งแต่งกายพร้อมที่จะแสดงตามนิทานธรรมมะแฝงคติธรรมแล้วนั้น เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจ และเสริมศิริมงคลแก่นักแสดงจึงมีขั้นตอนการไหว้ครูโดยใช้วิธีการยกคายอ้อไหว้ครูหน้าเวทีวัสดุอุปกรณ์ประกอบด้วย ดอกไม้มีสีขาว 5 คู่ เทียน 1 ห่อ เหล้าขาว 1 ขวด แป้งกระป๋อง 1 ขวด เงินค่าคาย 50 บาท ไข่ 1 ฟอง ยอดอ้อย 1 ยอด ยอดกล้วย 1 ยอด ผ้าขาวม้า 1 ผืน กระจก 1 อัน หวี 1 อัน

บทไหว้คุณ (ไหว้ครู)

ข้าจักนบน้อมนิ้วทูลปาทามัสการ คุณครูบาอาจารย์ผู้สั่งสอนเรียนรู้
กับทางหมู่ญาติพี่น้องเที่ยวเยี่ยมเผิ่งกัน อันวนาพาเพี้ยงบุญคุณที่ได้กล่าว
ขอให้เป็นดาบง้าวประจญแท้ภาพมารแด่ถ้อน บัดนี้ข้าจักได้กล่าวแก้ กลอนกราบแถลงธรรม
เป็นคำสอนส่วงแคนคำฮ้อน ขอให้เป็นยาแก้เหงานอนซอยชื่น
ยามเออมวาดเว้ายามมือเช้าให้ซ่วงเหงา เป็นบันไดก่ายขึ้นเมืองฟ้าฟากสวรรค์
ขอให้ปัญญาข้าแหลงไว้เว้าแม่น ขอให้หนักหน่วงแน่นเสมอเพี้ยงแผ่นดิน
คือปฐพีตั้งปุนแปในโลก อย่าได้มียาก ฮ้ายหงายคว่ำปิ่นแป
ขอให้เห็นคุณล้ำกระแสธรรมพระเจ้ากล่าว ขอให้พวกหมู่เจ้ารอถ้านั่งฟัง
บ่ได้ผิดพลาดพลั้งอย่าเอิ้นด่าพระครูสอน ผมนี้เป็นคนตัดแต่งแม่นกลอนลำเรื่อง

ทั้งนี้สำเนียงกะคล่องทำนองแมงตับเต่า ขอให้พวกหมู่เจ้าอภัยให้แด่ถ้อน

5) แสดงตามเนื้อเรื่อง หลังพิธีไหว้ครูเสร็จ หัวหน้าวง จะเล่าเรื่องย่อที่มาของเรื่อง เช่น เรื่องนี้เป็นนิทานเรื่องอะไร มีตัวละครอะไรบ้าง เหตุการณ์นี้เกี่ยวข้องกับตัวละครอย่างไร และอธิบายอย่างละเอียด เช่นตัวอย่างการแสดงเรื่องจำปาสี่ต้น ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบทละครเป็นต้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติและองค์ประกอบการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย พบว่า ลำแมงตับเต่าไทเลย มีที่มาตามบทกลอนที่ นายสุวิทย์ สารเงิน ได้ประพันธ์ขึ้น ซึ่งเป็นการอธิบายประวัติความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี และเห็นเป็นรูปธรรมด้านเนื้อหาทางวิชาการสอดคล้องกับการเก็นรวบรวมข้อมูลข้างต้น ดังตัวอย่างกลอนลำแมงตับเต่าไทเลยต่อไปนี้

แต่นั้น จักกล่าวหมอลำไทเลยว่า ขอศรัทธาพี่น้องฟังไว้ก่อนนา
ปมีล้าเสริมส่งการแสดง ให้มีแฮงในใจต่อไปคราวนี้
มีมาแต่หุ้นสืบต่อหลวงพระบาง เมืองหล่มเก่าหล่มสักเพชรบูรณ์เฮาพุ้น
น้ำปาดหุ้น บ้านโคก ฟากท่า อุตรดิตถ์เหนือน้ำถิ่นบ่อนเนา
ภาษาเลยกล่าวเว้าหลายบ่อนกะเคยมี ภูกระดึงหนองหินหนองหมากแก้ว
ทรายขาวนารัวเข้าวังสะพุงกะมีอยู่ บ้านก้างปลานาอ้อเคยร้องและลำ
ไปตามน้ำลงสู่บ้านน้ำพร ขึ้นตำบลปากตมเชียงคานงามล้ำ
ปากห้วยท่าอาชี เป็นศักดิ์ศรีไทเมืองเลย สืบสานเอาไว้

สุวิทย์ สารเงิน, (2558)

อีกด้านหนึ่ง แมงตับเต่า เป็นแมลงชนิดหนึ่งตัวสีดำ มีเขาสั้น ๆ อาศัยอยู่ในหนองน้ำทั่วไป ตัวมีลักษณะคล้ายเต่า คือ มีหลังนูน ปีกแข็ง ตัวเล็ก หัว และขาแข็ง ตัวลื่น ตัวผู้มีหนอกแหลมที่หน้าอกยาว เมื่อเดินบนดินจะเดินเอียงไปมาอย่างรวดเร็ว ท่วงท่าดูน่าสนุก จึงนำเอาชื่อแมงตับเต่ามาเรียกเป็นชื่อการแสดง สอดคล้องกับคำว่า “แมงตับเต่า” มาจากคำว่า กัสโป ที่แปลว่าเต่า ตามนิทานชาดกพระเจ้าห้าร้อยชาติ ดังปรากฏในคำไหว้ครูการเล่นแมงตับเต่าว่า “กุกุสันโท โกนาคะมะโน กัสโป โคตะโม อริยเมตตะโย” ปัจจุบัน ที่มาของลำแมงตับเต่าไทเลยประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ 1. มีการสืบค้นการแสดงพบว่า “การเล่นแมงตับเต่า” มีลักษณะคล้ายหมอลำเรื่องต่อกลอนของชาวอีสานทั่วไป จึงได้บัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ว่า “หมอลำไทเลยแมงตับเต่า” 2. หมอลำไทเลยเป็นการแสดงที่นิยมในกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นการแสดงที่ตลกขบขันผสมผสานกับเรื่องราวทางนิทานชาดก จึงกลายเป็นที่มาของลำแมงตับเต่าไทเลยในปัจจุบัน องค์ประกอบที่สำคัญในการแสดง

ลำแมงตับเต่าไทเลย ประกอบด้วย วรรณกรรมประกอบการแสดงดนตรี ตัวละคร เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง และศิลปะการแสดง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้กระบวนการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลยมีความสมบูรณ์ ลำแมงตับเต่าไทเลย สามารถสรุปขั้นตอน และวิธีการแสดงให้เข้าใจง่ายๆคือ การเริ่มต้นด้วยการไหว้ครูยกอ้อยอครูทั้งหมดทุกคนในคณะ โดยหัวหน้าคณะเป็นผู้ประกอบพิธีหลังจากนั้นเป็นการบรรเลงดนตรีโหมโรงเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้ชมตามด้วยการฟ้อนรำท้าวนาง และฟ้อนอื่น เช่นฟ้อนก่องข้าวน้อย ฟ้อนเจ๊อะ (ท่าทางตลก) โดยให้ผู้แสดงทุกคนออกมาฟ้อนแมงตับเต่าเป็นวงกลมหลังจากนั้นหัวหน้าคณะจะเกริ่นนำเรื่องที่จะแสดงแสดงไปตามบทบาทของเนื้อเองจนจบเรื่องการแสดงแล้วก็แสดงอำลาผู้ชมเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้วิจัยได้ทราบถึงลักษณะของการแสดงลำแมงตับเต่าไทเพลงว่าเป็นการแสดงประเภทเรื่องราวจากวรรณกรรมท้องถิ่นคล้ายหมอลำหมู่ของชาวภาคอีสานทั่วไป โดยใช้ทำนองขับลำสำเนียงไทเลย ประกอบเครื่องดนตรี เรื่องราวทางนิทานชาดก สอนคนที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ได้รู้เรื่องเกี่ยวกับชาติภพของพระพุทธเจ้า สอนการดำเนินชีวิต และการดำรงตนตามจารีตประเพณี

หมอลำไทเลย มีตัวละครตามนิทาน นิยาย จากวรรณกรรมใบลานท้องถิ่น นิยมแสดงเรื่องท้าวโสวัต ลิ้นทอง กาฬะเกด สุริวงศ์ จำป่าสี่ต้น เป็นต้น บทร้องสอดแทรกคติสอนใจ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในหมอลำไทเลย ประกอบด้วย ระนาดเอก แคน ซอไม้ไผ่ กลอง ฉิ่ง นิยมใช้คำสร้อยหรือคำขึ้นต้น คือ “แต่นี้” “แต่นั้น” “บัดนี่”

วิธีการแสดงหมอลำไทเลย หรือแมงตับเต่า เริ่มจากระบำเปิดฉาก เป็นการเล่นเริ่มโหมโรงนักดนตรีบรรเลงเพลง ได้แก่ เพลงระบำ เพลงเชิด ตามด้วย เพลงสับใบ บรรเลงสลับกันไป เพื่อเป็นการประกาศให้ชาวบ้านรู้ว่าจะมีการแสดง เรียกว่า “ระบำเปิดฉาก”

ตัวละครที่เป็นตัวหลักด้านการร้อง และการแสดงท่าทาง ได้แก่ กษัตริย์ มเหสี พระเอก นางเอก ตัวละครที่แสดงตลกด้านท่าทาง และคำพูด ได้แก่ พี่เลี้ยง เสนา อำมาตย์ ม้า เรียกว่าตัวเบ็ดเตล็ด เรียกตัวละครนี้ว่า “อี่เจ๊อะ”

เอกสารอ้างอิง

ธิติกฤศ มาเพ็ชร. (2565). *การพัฒนาหลักสูตรลำแมงตับเต่าไทเลย.* ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นิวัฒน์ พ.ศรีสุวรนันท์. (2529). *ประวัติศาสตร์ไทย-ลาว.* กรุงเทพ : โรงพิมพ์มิตรนราการพิมพ์.

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์.มล. (2544). *จากหลวงพระบางถึงเวียงจันทน์.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

สุริยา บรรพลา. (2555). *แนวคิดทฤษฎี : การพัฒนาศิลปะการแสดงพื้นบ้านจังหวัดเลย.* โปรแกรมวิชา นาฏยศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เลย.

สุริยา บรรพลา. (2548). *การแสดงพื้นบ้านจังหวัดเลย ทุนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.* เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สุวิทย์ สารเงิน. (2558). *การสืบทอดศิลปการแสดงหมอลำไทเลย คณะนาด้วงวิทยา อำเภอนาด้วง จังหวัดเลย.* คณะมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สุวิทย์ สารเงิน. (18 กรกฎาคม 2559). *วิธีการลำแมงตับเต่าไทเลย.* (ธิติกฤศ มาเพ็ชร,ผู้สัมภาษณ์)

สุวิทย์ สารเงิน. (18 สิงหาคม 2559) . *ประวัติความเป็นมาลำแมงตับเต่าไทเลย,องค์ประกอบการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย.* (ธิติกฤศ มาเพ็ชร,ผู้สัมภาษณ์)

สุวิทย์ สารเงิน. (25 มกราคม 2558). *ขั้นตอนกระบวนการไหว้ครูลำแมงตับเต่าไทเลย.* (ธิติกฤศ มาเพ็ชร,ผู้สัมภาษณ์)

สุวิทย์ สารเงิน. (25 มกราคม 2558). *เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงลำแมงตับเต่าไทเลย.* (ธิติกฤศ มาเพ็ชร,ผู้สัมภาษณ์)

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

THE EFFECTS OF CREATIVE ART ACTIVITIES ON PROBLEM-SOLVING ABILITY AND SOCIAL BEHAVIOR OF EARLY CHILDHOOD CHILDREN

[1]จิราภรณ์ ห่านคำวงษ์ และ [2]ศิริพร พึ่งเพ็ชร์

[1]Jiraporn Hankamwong and [2]Siriporn Phuengphet

มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ประเทศไทย

Vongchavalitkul University, Thailand

Chiraporn1554@gmail.com

Received: October 27, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยก่อน ระหว่าง และหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อน ระหว่าง และหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ 3) เพื่อศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยระหว่างและหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ 4) เพื่อศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยระหว่างและหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ กลุ่มตัวอย่างคือเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 3 – 4 ปี จำนวน 15 คน ด้วยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้แผนการทดลองแบบอนุกรมเวลากลุ่มเดียว (The One Group Timeseries Design) เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.,หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

จำนวน 6 หน่วย รวมทั้งหมด 18 ชั่วโมง 2) แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้แบบทดสอบแบบปรนัย 3 ตัวเลือกที่มีคำถามและคำตอบเป็นรูปภาพ จำนวน 12 ข้อ 3) แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ได้ทดสอบการแจกแจงแบบโค้งปกติโดยใช้ Shapiro-Wilk พบว่ามีการแจงแจงแบบโค้งปกติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Anova) ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สูงกว่าก่อนเรียนและระหว่างเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ สูงกว่าก่อนเรียนและระหว่างเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยหลังการได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น 4) พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น

คำสำคัญ : กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์, ความสามารถในการแก้ปัญหา, พฤติกรรมทางสังคม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to compare the problem-solving abilities of early childhood children before, during, and after participating in creative art activities; 2) to compare the social behavior of early childhood children before, during, and after participating in creative art activities; 3) to examine the trends in the development of problem-solving abilities during and after participating in creative art activities; and 4) to examine the trends in the development of social behavior during and after participating in creative art activities. The sample group consisted of 15 early childhood children aged 3–4 years, selected using cluster random sampling. This study was a quasi-experimental research using a one-group time-series design. The research instruments included a creative art activity experience plan consisting of 6 units totaling 18 hours, a problem-solving ability test consisting of 12 multiple-choice questions with illustrated prompts and responses; and an observation form for assessing social behavior in early childhood children. Normal distribution was tested and confirmed using the Shapiro-Wilk method. The statistical methods used for data analysis included mean, standard deviation, and repeated measures ANOVA Research findings were as follows: 1) The problem-solving

ability of early childhood children after participating in creative art activities was significantly higher than before and during the activities at the 0.05 level. 2) The social behavior of early childhood children after participating in creative art activities was significantly higher than before and during the activities at the 0.05 level. 3) The problem-solving ability of early childhood children showed an increasing trend after participating in creative art activities. 4) The social behavior of early childhood children showed an increasing trend after participating in creative art activities.

Keywords: Creative Art Activities, Problem Solving Ability, Social Behavior

บทนำ

เด็กปฐมวัยเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องพัฒนาเด็กปฐมวัย เพราะเด็กปฐมวัยเป็นอนาคตของชาติที่จะผลักดันให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าในอนาคต การพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงจำเป็นต้องพัฒนาตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สมองของเด็กเปิดรับการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้เป็นอย่างดีจึงนับว่าเป็นโอกาสทองที่จะวางรากฐานในการพัฒนาเด็กเพื่ออนาคตของชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กได้รับประสบการณ์ตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตของเด็กไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าของตนเอง มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 2 - 4) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2565) และฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ด้านการศึกษาที่ระบุว่าพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตมีความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์โดยเริ่มตั้งแต่การพัฒนากลุ่มเด็กปฐมวัยที่ต้องพัฒนาให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรง และมีสุขจิตที่ร่าเริงแจ่มใจ มีทักษะทางสมอง การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานเป็นทีม และทักษะชีวิตเพื่อให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพและสามารถปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคปัจจุบัน

จากความสำคัญดังกล่าวหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี จึงมุ่งให้เด็กทุกคนมีพัฒนาการตามวัยเต็มตามศักยภาพภายใต้บริบทของสังคมการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการศึกษาเพื่อให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนรู้ ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย มีสุขนิสัยและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรียภาพ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 26) แต่จากการศึกษาทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัยในยุคประเทศไทย 4.0 พบว่า ในช่วงปี

2553 - 2557 เด็กอายุแรกเกิด - 5 ปี มีพัฒนาการลดลงตามวัยจากร้อยละ 73.4 เป็นร้อยละ 72.7 ทั้งนี้เนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการเลี้ยงดูเด็กในชีวิตประจำวัน เนื่องจากผู้ปกครองต้องประกอบอาชีพทำให้เด็กต้องอยู่ตามลำพังหรือเลี้ยงดูโดยใช้โซเชียลมีเดีย เช่น การให้เด็กเล่นกับสมาร์ทโฟน การเล่นแกม และการดูโทรทัศน์ ส่งผลให้เด็กขาดทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (วรรธนา นันตาเขียน, กุลภัสสรณ์ ตั้งศิริวัฒนากุล, และสุกัลยา สุเฌอ, 2560, ออนไลน์) และจากการศึกษาของสลักจิต แสงสิน (2565, ออนไลน์) พบว่า ปัญหาพฤติกรรมในเด็กปฐมวัยที่พบบ่อยมากได้แก่ เด็กสมาธิสั้น ดื้อต่อต้าน ขี้หงุดหงิด หุนหันพันแล่น พฤติกรรมก้าวร้าว และอารมณ์ฉุนเฉียว ทั้งนี้เนื่องมาจากการเลี้ยงดูแบบตามใจ การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง ทำให้เด็กขาดทักษะทางสังคมการปรับตัวอยู่กับผู้อื่นและการแก้ปัญหา (รัตโนทัย พลับรู้การ, 2567, ออนไลน์)

การแก้ปัญหาเป็นความสามารถทางด้านสติปัญญาที่บลูมได้เสนอแนวคิดว่าเด็กในช่วง 4 ปี แรกจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาถึงร้อยละ 50 และเพิ่มเป็นร้อยละ 80 เมื่อเด็กอายุได้ 8 ปี (Bloom, 1964, อ้างถึงใน ดวงพร ผกามาศ, 2554) จากการศึกษาของยูเนสโก้ พบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านสติปัญญาอย่างรวดเร็วสมองเติบโตถึงร้อยละ 80 ของสมองผู้ใหญ่ (UNESCO, 1983, p. 2) เด็กรู้จักใช้ความคิด และเข้าใจเหตุผลง่าย ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย หากเด็กได้รับการกระตุ้นและการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมโดยการจัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ เปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง สังเกต ตัดสินใจแก้ปัญหาและคิดอย่างมีเหตุผลด้วยตนเอง (บุญเลิศ สัมมณากุล และคณะ, 2553) และเมื่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลท่าช้างได้ทำการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา (2563 - 2566) พบว่าพัฒนาการด้านสังคมและสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการปล่อยปะละเลยจากการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง เด็กส่วนมากอยู่กับคุณตา - คุณยาย ซึ่งไม่สามารถควบคุมเด็กได้ เด็กจึงอยู่แต่กับโทรศัพท์ และโทรทัศน์มากจนเกินไปส่งผลให้เด็กขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลท่าช้าง, 2566)

เมื่อทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการแก้ปัญหาและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยพบว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้เด็กได้ฝึกใช้ความสามารถในการแก้ปัญหาและพฤติกรรมทางสังคม เนื่องจากกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ถ่ายทอดความรู้สึกของเด็กออกมาในรูปของงานศิลปะ เช่น การวาดภาพ การปั้น การฉีก - ปะและการประดิษฐ์ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2547, น. 7) การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้หลายด้าน เพราะธรรมชาติของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดและจินตนาการอย่างอิสระ เปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้ริเริ่มและยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก (พรเพ็ญ บัวทอง, 2555, น. 3) การจัด

ประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ของ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพ (2564, ออนไลน์) ,พรพิไล เลิศวิชา (2560, ออนไลน์),เกษมณี พุกหน้า (2555, น.22-23), และ (Davies) เดวีส์ (Davies, 1971, p. 50 - 56) มีขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นที่เตรียมเด็กก่อนการทำกิจกรรมเด็กจะเคลื่อนไหวร่างกายประกอบเสียงเพลง ขั้นที่ 2 ขั้นสาธิต เป็นขั้นที่ครูแนะนำกิจกรรม วัสดุ อุปกรณ์ และสาธิตกิจกรรม ขั้นที่ 3 ขั้นฝึกปฏิบัติ เป็นขั้นที่เด็กแต่ละคนปฏิบัติกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยครู ผู้ช่วยครูคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอผลงานและสรุป เป็นขั้นที่เด็กแต่ละคนนำเสนอผลงานของตนเองและสรุปกิจกรรมที่ทำ ขั้นที่ 5 การวัดและประเมินผล เป็นขั้นที่ครูและเด็กร่วมกันประเมินผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรารัตน์ ธุมาลา (2555) พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีความสามารถในการแก้ปัญหาเหมาสมมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของพรเพ็ญบัวทอง (2555, น. 45) พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยวัสดุธรรมชาติท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางสังคมโดยรวมและรายด้านประกอบด้วย การช่วยเหลือการแบ่งปันและความร่วมมือสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นครูผู้สอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลท่าช้างเห็นความสำคัญของผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย และเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยก่อนระหว่างและหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อน ระหว่างและหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

3. เพื่อศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยระหว่าง และหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

4. เพื่อศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยระหว่างและหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 3-4 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จำนวน 2 ห้อง มีเด็กปฐมวัยจำนวนทั้งสิ้น 30 คน

กลุ่มตัวอย่าง เด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 3-4 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในกาวิจัย

2.1 แผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ จำนวน 18 แผน

2.2 แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา ที่มีคำถามและคำตอบเป็นรูปภาพ โดยครูอ่านคำถามที่เป็นข้อความให้เด็กฟัง เด็กดูคำถามที่สื่อเป็นรูปภาพแล้วเลือกคำตอบที่เป็นรูปภาพ โดยให้เด็กทำเครื่องหมาย (X) ทับรูปภาพ

2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย การช่วยเหลือ การแบ่งปัน และความร่วมมือ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Anova) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. เด็กปฐมวัยมีความสามารถในการแก้ปัญหาก่อนได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ย 2.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.06 ระหว่างได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ย 5.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.99 และหลังได้รับการจัด

ประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ย 10.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.30 โดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนและระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

2. เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมทางสังคมก่อนได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ย 5.27 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59 ระหว่างได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ย 11.13 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.24 และหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ย 16.27 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.88 โดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนและระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

3. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย หลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น

4. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย หลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น

อภิปรายผล

1. ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยก่อน ระหว่างและหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ดังนี้

ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนและระหว่างการจัดกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องมาจาก การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของเด็กปฐมวัยที่ใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยผู้วิจัยได้จัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ 5 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม เด็กปฐมวัยเคลื่อนไหวร่างกายประกอบเสียงเพลงที่มีท่าประกอบในวีดีโอที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในหน่วยนั้น ๆ 3 รอบ โดยในรอบที่ 1 ครูให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระ โดยให้เด็กทำท่าทางประกอบเสียงเพลงตามวีดีโอและให้เคลื่อนไหวร่างกายด้วยตนเองให้ถูกจังหวะ มีเด็กปฐมวัยประมาณ 9 คน ยังทำท่าทางตามวีดีโอประกอบเสียงเพลงและเคลื่อนไหวร่างกายยังไม่ถูกจังหวะ รอบที่ 2 ครูให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายประกอบเสียงเพลงที่มีท่าประกอบในวีดีโอเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน โดยครูให้เด็กแต่ละกลุ่มเลือกเพื่อน 1 คน เพื่อเป็นผู้นำในการทำท่าทางตามวีดีโอประกอบเสียงเพลงและเคลื่อนไหวร่างการให้ถูกจังหวะเพื่อให้เพื่อนที่ยังทำไม่ถูกต้องได้สังเกตดูเพื่อนที่เป็นผู้นำแล้วทำตาม ในรอบนี้ยังมีเด็กส่วนน้อยที่เคลื่อนไหวร่างกายประกอบเสียงเพลงที่มีท่าประกอบในวีดีโอถูกบ้าง ผิดบ้าง รอบที่ 3 ครูและเด็กช่วยกันเลือกเพื่อนที่ทำท่าทางประกอบเสียงเพลงตามวีดีโอได้ถูกต้อง 5 คน เป็นผู้นำในการพาเพื่อนทำท่าทางประกอบเสียงเพลงตามวีดีโอ ถ้าหากมีเพื่อนยังทำไม่ถูกต้องเพื่อนที่เป็นผู้นำก็สามารถให้คำแนะนำและช่วยเหลือเพื่อนได้ ดังแนวคิดของไวก็อตสกี้ (Vygotsky) ที่กล่าวถึงพื้นที่

รอยต่อพัฒนาการว่า ระดับพัฒนาการจะเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับผู้อื่น ในขั้นนี้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาการเรียนรู้จากการสังเกตดูเพื่อนแล้วทำการเคลื่อนไหวเลียนแบบเพื่อนจนถูกต้องตามจังหวะและเนื้อเพลง และสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของแบนดูรา (Bandura) ที่ได้เสนอแนวคิดการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากว่าเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ เนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวอยู่เสมอ ขั้นที่ 2 ขั้นสาธิต ครูสาธิตวิธีการปั้นดินน้ำมัน โดยครูให้เด็กนั่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 3 คน คละความสามารถ ความสามารถของเด็กวัดจากผลการทดสอบเด็ก ขั้นนี้เด็กได้สังเกตวิธีการและขั้นตอนของการปั้นดินน้ำมันในแต่ละขั้นตอน ซึ่งส่งผลให้เด็กปฐมวัยได้ใช้สติปัญญาและเกิดการคิดวิเคราะห์จากการสังเกตครูสาธิตวิธีการปั้นดินน้ำมัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรัตนา มณีจันสุข (2550, น. 10) กล่าวว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นความสามารถทางสมองในการใช้สติปัญญาและความคิด ที่อาจได้มาจากประสบการณ์เดิม การจินตนาการ การกระทำและการรวบรวมความคิด เด็กสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องง่าย ๆ ได้จากการร่วมมือของแต่ละกลุ่ม การยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีของบรูเนอร์ (Bruner) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากการกระทำ(Enactive Representation) เด็กจะแสดงการพัฒนาทางสมอง หรือทางปัญญาด้วยการกระทำ การเรียนรู้ในขั้นนี้จะเป็นการแสดงออกด้วยการกระทำ มีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยการสัมผัส จับต้องด้วยมือ ผลัก ดึง รวมถึงการใช้ปากกับวัตถุสิ่งของที่อยู่รอบ ๆ ตัว สิ่งที่สำคัญเด็กจะต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ขั้นที่ 3 ขั้นฝึกปฏิบัติ เด็กแต่ละกลุ่มลงมือปั้นดินน้ำมันตามครูทีละขั้นตอนตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของการปั้นดินน้ำมันเพื่อให้เด็กได้สังเกต และจดจำวิธีการปั้นในรอบถัดไปครูให้เด็กแต่ละกลุ่มช่วยกันปั้นดินน้ำมันโดยที่ครูและผู้ช่วยครูคอยให้คำแนะนำ ในขั้นนี้เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้สังเกต เปรียบเทียบ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ ได้ลงมือปฏิบัติจริง รู้จักการวางแผนการทำงาน การเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพจริงในระหว่างขณะทำกิจกรรมร่วมกัน ผลงานการปั้นไม่เป็นไปตามที่วางแผนไว้ เด็กได้ปรึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาซึ่งกันและกัน ดังรูปแบบการสอนแบบไฮโคป (High Scope) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบลงมือกระทำผ่านมุมเล่นที่หลากหลายด้วยสื่อ และกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก โดยให้เด็กเป็นผู้ริเริ่มการเล่นหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างอิสระด้วยตัวเอง การจัดเรียนรู้ให้สำเร็จต้องอาศัยหลักปฏิบัติ 3 ประการ คือ 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติ / การทำงาน (Do / Work time) 3) การทบทวน (Recall time) อัครสังฆมณฑลกรุงเทพ (2564, ออนไลน์) และการที่เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากของจริงและการลงมือปฏิบัติความรู้ที่ยังคงอยู่จะมีถึง 90% ตามแนวคิดของเอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1, 2566, ออนไลน์) ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอผลงานและสรุป ในขั้นนี้เป็นการสะท้อนคิดผลงานจากการลงมือปฏิบัติกิจกรรม การแก้ปัญหาจากที่วางแผนไว้และผลงานที่ได้รับ โดยวิธีการนำเสนอผลงานที่

หลากหลายตามความเข้าใจและความสนใจของเด็ก เช่น การสาธิต การอธิบายด้วยวาจาประกอบกับสื่อผลงาน เป็นต้น ดังแนวคิดของลักคณา คำก้อน (2551, น. 83) กล่าวว่า การแก้ปัญหาเป็นความสามารถในการใช้สมอง ความรู้ ความคิด และประสบการณ์เดิมจากการเรียนรู้มาประกอบกันในการพิจารณาตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ การจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จึงได้สะท้อนให้เห็นว่า การที่เด็กได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงจากการทำงานเป็นกลุ่มช่วยฝึกฝน ส่งเสริมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน รู้จักการช่วยเหลือ การแบ่งปัน และการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ และสอดคล้องกับแนวคิดของสรวงพร กุศลส่ง (2553, น. 113) ที่กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออกทางความรู้สึกนึกคิดการจินตนาการที่สร้างสรรค์ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่นความคิดหลายทิศทางนำไปสู่การคิดเชิงเหตุผลและการแก้ปัญหาในโอกาสต่อไป ศิลปะยังสามารถส่งเสริมคุณลักษณะที่ดีเป็นการเตรียมความพร้อมในการพิจารณาด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาได้ตามความเหมาะสมกับวัย ขั้นที่ 5 ขั้นการวัดและประเมินผล ครูและเด็กร่วมกันประเมินผลงานพร้อมทั้งมีการให้ดาวเด็กดีเพื่อเป็นการเสริมแรงบวกให้กับเด็ก เด็กได้มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้และแสดงความคิดความรู้สึกผ่านชิ้นงาน มีความสามารถในการคิดรวบยอด และกล้าพูดกล้าแสดงออก ดังแนวคิดของศักดิ์ชัย ใจซื่อตรง (2561, น. 42) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทางความคิด การสังเกต การเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อและประสาทสัมพันธ์ ระหว่างร่างกายและสมองโดยเด็กรู้จักเลือกสร้างสรรค์งานด้วยวัสดุ ต่าง ๆ ผ่านเทคนิคการวาดภาพระบายสี การปั้นการพิมพ์ภาพ การพับ การตัด การฉีก ปะ และการประดิษฐ์ สอดคล้องกับงานวิจัยจงจิต เค้าสิม, วิราณี สุขทรัพย์, อัญชลี ชัยรัชตกุล, เพ็ญจันทร์ บุพศิริ, และสุริยาภรณ์ ทิพมงคล (2564) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบร่วมมือจากนิทาน ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังการทดลองเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบร่วมมือจากนิทานมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) หลังการทดลองเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบร่วมมือจากนิทานมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเหมาะสมมากขึ้น

2. พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อน ระหว่าง และหลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ดังนี้

พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนและระหว่างการจัดกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่มีอิสระในการเลือกปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง เด็กได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่มทำ

ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ครู ส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ปฏิบัติตนเป็นผู้นำและผู้ตาม เด็กได้ใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กในการทำกิจกรรม สามารถถ่ายทอดความรู้สึกผ่านงานศิลปะ และเป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว จากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม การปั้น การฉีกปะ การวาดภาพระบายสี และการประดิษฐ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับเด็กอายุ 3 – 4 ปี ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (กระทรวงศึกษาธิการ 2560) และสอดคล้องกับแนวคิดกับทฤษฎีของอับเบิร์ต แบนดูรา ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นเกิดจากพฤติกรรมของบุคคลนั้นมีการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างบุคคลนั้นกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็ก การที่เด็กได้ทำงานร่วมกับเพื่อนจะช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ดี (สิริมา ภิญโญอนัน ตพงษ์, 2550, น. 65 – 66) การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก เป็นกิจกรรมที่มีอิสระในการเลือกปฏิบัติและอิสระทางความคิด และยังช่วยส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมด้านการช่วยเหลือ การแบ่งปัน และความร่วมมือได้เป็นอย่างดี พฤติกรรมทางสังคมเหล่านี้จะเห็นได้ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยเริ่มจากการหยิบวัสดุ อุปกรณ์ ในระหว่างทำกิจกรรม และท้ายกิจกรรมจะเห็นได้ว่าเด็กสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ สอดคล้องกับผลวิจัยของพรเพ็ญ บัวทอง (2555, น. 45) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยวัสดุธรรมชาติท้องถิ่นที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยวัสดุธรรมชาติท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางสังคมโดยรวมและรายด้าน ประกอบด้วย การช่วยเหลือ การแบ่งปัน และความร่วมมือสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) การวัดพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยวัสดุธรรมชาติท้องถิ่นทุกสัปดาห์รวม 8 สัปดาห์ พบว่าเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมทางสังคมโดยรวมและรายด้านสูงขึ้นตามลำดับ

3. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย ดังนี้

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแก้ปัญหา หลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ผลการวิจัย พบว่า มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตั้งแต่ก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลอง มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้มาจากการที่เด็กรับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เด็กเลือกอิสระเสรีเพื่อช่วยให้เด็กรู้จักตัดสินใจ คิดแก้ปัญหาง่าย ๆ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่ม สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช2560 (กระทรวงศึกษาธิการ 2560, น. 18) ที่กล่าวว่า พัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บุคคล และสื่อต่างๆ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อเปิด

โอกาสให้เด็กพัฒนาการใช้ภาษา จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การคิดเชิงเหตุผล การคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัว แก้ปัญหาโดยลองผิดลองถูก และสอดคล้องกับงานวิจัยของจงจิต เค้าสิม, วิราณี สุขทรัพย์, อัญชลี ชัยรัชตกุล, เพ็ญจันทร์ บุพศิริ, และสุริยาภรณ์ ทิพมงคล (2564) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย ด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบร่วมมือจากนิทาน ผลวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบร่วมมือจากนิทานมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเหมาะสมมากขึ้น

4. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ดังนี้

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย หลังได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ผลการวิจัย พบว่า มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตั้งแต่ก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลอง มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ส่งเสริมให้เด็กอนุบาลได้ทำงานร่วมกันกับเพื่อนอย่างมีอิสระเด็กอนุบาลสามารถติดต่อ สื่อสาร กับเพื่อนในวัยเดียวกัน ทั้งด้านการเล่นและการเรียน เด็กได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ร่วมกันรับผิดชอบ เด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจากการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เด็กได้เรียนรู้การที่อยู่ร่วมกับเพื่อน ครู และการทำงานแบบร่วมมือร่วมใจ ปฏิบัติตามข้อตกลงได้ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ดังที่ Hurlock (1978) กล่าวว่า พฤติกรรมทางสังคมของเด็กอนุบาลคือรูปแบบของเด็กปฐมวัยที่ปรากฏในขณะที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เช่น การร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม การเป็นผู้นำ ผู้ตาม หรือการเป็นผู้ที่ใจกว้างซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบการแบ่งปันสิ่งของเห็นอกเห็นใจ และการช่วยเหลือปลอบโยน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ครูจะต้องมีการชี้แจง อธิบายจุดประสงค์เกี่ยวกับเนื้อหาให้เด็กปฐมวัยเข้าใจ และมีผู้ช่วยผู้วิจัยในการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยเป็นระยะ ๆ เพื่อประกอบการส่งเสริมพฤติกรรมการช่วยเหลือ การแบ่งปัน และความร่วมมือ มีการสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมให้ความผ่อนคลาย บรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร เป็นกันเองเพื่อให้เด็กรู้สึกอบอุ่น เปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาพฤติกรรมให้เกิดขึ้นกับตัวเด็กรวมทั้งการเสริมแรงทางบวก และให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้ฝึกการสังเกต การเปรียบเทียบ การใช้สติปัญญาและการความคิด ทำให้เด็กสามารถแก้ปัญหาเรื่องง่าย ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2547). *การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : เอดิสันเพรสโปรดักส์.

เกษมณี พุกหน้า. (2555). *ผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันเสริมด้วยเทคนิคระดมสมอง ต่อทักษะปฏิบัติงาน ผลงานความคิดสร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระงานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

จงจิต เค้าสิม, วิราณี สุขทรัพย์, อัญชลี ชัยรัชตกุล, เพ็ญจันทร์ บุพศิริ, & สุริยา ภรณ์ ทิพมงคล. (2564). *การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็ก ปฐมวัยด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบร่วมมือจากนิทาน.* วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

ดวงพร ผกามาศ. (2554). *ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบอาหารประเภทขนมไทย.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญเลิศ สัมมณากุล และคณะ. (2553). *การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยโดยใช้เกมฝึกทักษะการคิด. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม* (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), (พฤษภาคม - สิงหาคม 2553).

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ฉบับที่ 12. (พ.ศ. 2560 - 2565). (2567). สืบค้นจาก https://pub.nstda.or.th/gov-dx/.

_____. ฉบับที่ 13. (พ.ศ.2566 – 2570). (2567). สืบค้นจาก https://pub.nstda.or.th/gov-dx/.

พรเพ็ญ บัวทอง. (2555). *ผลของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยวัสดุธรรมชาติท้องถิ่นที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พรพิไล เลิศวิชา. (2560). *การเรียนรู้แบบ BBL เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพมูลนิธิสยามกัมมาจล.* สืบค้นจาก https://www.scbfoundation.com/stocks/media/files/5c7yvedst.pdf.

รัตนา มณีจันสุข. (2550). *ความสามรถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านไทย.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

รัตโนทัย พลับรู้การ. (2567). ออนไลน์. *ปัญหาพฤติกรรมในเด็กก่อนวัยเรียนและแนวทางแก้ไข สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี.* สืบค้นจาก https://nich.anamai.moph.go.th.

ลักคณา คำก้อน. (2551). *การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาและความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 ระหว่างการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับการบริหารสมองกับการจัดกิจกรรมแบบปกติ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วรารัตน์ ธุมาลา. (2555). *ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วรรธนา นันตาเขียน, กุลภัสสรณ์ ตั้งศิริวัฒนากุล, และสุกัลยา สุเฌอ. (2560). *ทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัยในยุคประเทศไทย 4.0.* วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 ปีการศึกษา 2560 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศักดิ์ชัย ใจซื่อตรง. (2561). *การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ศิลปะที่ส่งเสริมทักษะการจัดการสมองสำหรับเด็กปฐมวัย.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลท่าช้าง. (2566). *การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา* ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลท่าช้าง (พ.ศ. 2563 - 2566).

สรวงพร กุศลส่ง. (2553). *สุนทรียภาพทางศิลปะระดับปฐมวัย*, เพชรบูรณ์ : ดีดีการพิมพ์.

สิริมา ภิญโญอนันตพงศ์. (2550). *การวัดและประเมินแนวใหม่เด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สลักจิต แสงสิน. (2565). *ปัญหาพฤติกรรม/อารมณ์ ในเด็กปฐมวัย.* สืบค้นจาก https://apps.hpc.go.th/dl/web.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1. (2566). งานวัดผล. สืบค้นจาก https://utdone.net/.

อัครสังฆมณฑลกรุงเทพ. (2564). ออนไลน์. *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย ตามแนวคิดไฮสโคป.* สืบค้นจาก https://www.edbathai.com/Main2/.

Davies, I. K (1971). *The Management of Learning*. Mc Graw-Hill.

Hurlock, E.B. (1978). *Perilaku Anak*. Jakarta : Erlangga.

UNESCO. (1983). *Study Group Meeting on New Forms of Pre - School Education NewDelhi.* Bangkok: UNESCO Region office For Educational in Asia and The Pacific.

รายงานผลการพัฒนา การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อเล็ก สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2

REPORT ON THE DEVLOPMENT RESULTS OF GROUP CREATIVE ART ACTIVITIES TO PROMOTE SMALL MUSCLES FOR PRESCHOOL CHILDREN IN YEAR 25

[1]อุบล ผลจันทน์, [2]ไพรินทร์ บุหลัน และ [3]ธัญญารัศมิ์ ศิริกลิ่นแคฆ์

[1]ubon phonjan, [2]pailn bulan and [3]Thanyaras Siriklinkhae

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย

Northern College, Thailand

Received: January 2, 2025; **Revised**: January 26, 2025; **Accepted**: January 29, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ มุ่งที่จะศึกษา รายงานผลการพัฒนา การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อเล็ก สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 สรุปผลการวิจัย 1. ผลการประเมินกล้ามเนื้อเล็ก สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ ชั้นอนุบาล ปีที่ 2 อายุ 5-6 ปี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 จำนวน 22 คน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 มี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ นักเรียนร้อยละ 80 มีคะแนนประเมินความพร้อมของกล้ามเนื้อเล็ก ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2. ผลคะแนนการประเมินกล้ามเนื้อเล็ก สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 จำนวน 22 คน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.40 คิดเป็นร้อยละ 96.64 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ กำหนดไว้

คำสำคัญ : กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม, กล้ามเนื้อเล็ก, เด็กปฐมวัย

---

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ตาก

[2]อาจารย์, สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[3]อาจารย์, สาขาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Abstract

This research aimed to study report on the development results of organizing group creative art activities to promote small content for earlychildhood children in year 2 semester 2 academic year 2018 , Tak kindergarten school under the office of the primary educational service area 1, 22 people by specific selection (Purposive Sampling) Summary of research results as follows. 1 . Blood pressure assessment results for preschool children in the second year of kindergarten,aged 5-6 years the second change is the 2018 study at Tak kindergarten school area 1, 22 people passed the 80 percent criteria the were 22 people or 80 percent who had a small muscle readiness assessment score of 80 percent which was higher than the specified criteria. 2. The results of the assessment of finemotor skills for children aged 5 to 6 years academic year 2018 kindergarten 3, under the office of the primary educational service area 1 the were 22 people the average score was 18.40 which is 96.64 percent which is higher than the specified criteria

Keywords : Group art activities , small muscles , early childhood

บทนำ

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้เข้มแข็ง ซึ่งวิธีที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้ดีที่สุดก็คือการศึกษาเพราะการศึกษา คือ เครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนให้เป็นคนดีและคนเก่ง เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป สมกับคำนิยามที่ว่า การศึกษาคือการเจริญงอกงาม (Education is growth) แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับ ที่ 13 (พ.ศ. 2564-2568) ดังนั้นการส่งเสริมโอกาสและการวางรากฐานทางการศึกษาที่มีคุณภาพแก่ประชาชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นมากดังความตอนหนึ่ง ในกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2546 ความว่า

“ต้องพัฒนาอาชีพความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอาชีพไม่ใช่เพียงแต่ปลูกผัก ถั่ว งาให้หลานเฝ้าแต่เป็นเรื่องของความอยู่ดีกินดี ความรู้การศึกษาที่กล่าวว่า ต้องช่วยให้การศึกษาดีขึ้น เพราะ ถ้าการศึกษาไม่ดีคนไม่สามารถทำงาน การศึกษาต้องได้ทุกระดับถ้าพูดถึงระดับสูงหมายความว่านักวิทยาศาสตร์ขั้นสูง ถ้าไม่มีการเรียนชั้นประถม อนุบาล ไม่มีทางที่จะให้คนไทยขึ้น

ไปเรียนขั้นสูง หรือเรียนขั้นสูงไม่ดี ซึ่งเดียวนี้ก็ยังไม่ดี เพราะขั้นสูงต้องมีรากฐานจากขั้นต่ำ ถ้าไม่มีก็เรียนขั้นสูงไม่รู้เรื่อง.."จากกระแสพระราชดำรัสดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การศึกษาในระดับปฐมวัยมีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเด็กคืออนาคตของชาติจึงจำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมการเรียนรู้ที่ถูกต้องเด็กช่วงอายุ 0-6 ปี นับว่าเป็นช่วงวัยทองของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก อันได้แก่ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา เนื่องจากสมองของเด็กนั้นมีการเจริญเติบโตและพัฒนาอย่างรวดเร็วเด็กจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมในการเรียนรู้ทุกด้านเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งเด็กควรจะได้รับการวางรากฐานให้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 กระทรวงศึกษาธิการ. (2560)

การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม สามารถนำวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาเป็นสื่อประกอบในการสร้างสรรค์งานศิลปะ เพราะการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยต้องอาศัยสิ่งเร้าที่อยู่ในรูปของสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย ซึ่งวัสดุเหล่านี้จะเป็นตัวเร้าความสนใจในการทำกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ เบญจา แสงมะลิ (2555 : 119-131) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นมีหลายประเภท แต่ละประเภทมีวิธีการจัดที่แตกต่างกัน การนำสื่อมาใช้ในกิจกรรมประเภทต่าง ๆ จึงมีหลายลักษณะที่แตกต่างกันออกไป และสื่อที่จะนำมาใช้สำหรับจัดกิจกรรมทางศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม ให้แก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ วัสดุที่ซื้อมาด้วยราคาถูก วัสดุเหลือใช้ วัสดุท้องถิ่น อาทิ เช่น ใบไม้ กะลา เปลือกมะพร้าว ก้านมะพร้าว ใบมะพร้าว ก้านกล้วย ใบตอง ดอกอัญชัน ฟาง เปลือกหอย ดิน หิน ทราย กิ่งไม้แห้ง ฯลฯ หรืออาจเป็นเศษวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่นอุดรธานี เหมาะแก่การนำมาจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม ให้กับเด็กได้ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสามารถนำวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มาเป็นสื่อประกอบในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สอดคล้องกับความสนใจ และความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กได้เป็นอย่างดี เพราะกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่ให้เด็กได้หยิบ จับ สัมผัส ลงมือปฏิบัติสร้างสรรค์งานศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม วัสดุประกอบหลักในการทำกิจกรรมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การปั้น การร้อย การวาด การละเลง การโรย การบีบ และตกแต่งต่อเติมด้วยวัสดุธรรมชาติ ได้แก่ ดอกไม้ ใบไม้ กิ่งไม้ เปลือกหอย ก้อนหิน เมล็ดพืชต่างๆ ฯลฯ ตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็กด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อเล็ก มือ ฝ่ามือ และนิ้วมือให้ทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา ซึ่งจะเป็นพื้นฐานต่อการเตรียมความพร้อมในการใช้มือได้อย่างคล่องแคล่วต่อไป

การส่งเสริมกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย สามารถทำได้หลายวิธี เช่น กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ การเล่นตามมุม กิจกรรมเกมการศึกษาและกิจกรรมศิลปะ-สร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เช่น การวาดภาพระบายสี การปั้น การฉีก ตัด ปะ การประดิษฐ์เศษวัสดุ เป็นต้นซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งรวี กนกวิบูลย์ศรี (2555 : 199) ที่กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะ-สร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เช่น การหา

แป้งโดว์ มาปั้นเล่น จัดหากระดาษพู่กัน สีเทียน สีไม้ เพื่อวาดภาพระบายสี หรืออาจเปลี่ยนกิจกรรมการวาดภาพในกระดาษมาเป็นการใช้ไม้วาดบนพื้นดิน พื้นทราย ในสนามหน้าบ้านก็ได้ หรือกิจกรรมการร้อยดอกไม้ด้วยก้านมะพร้าว ซึ่งเด็กต้องมีสมาธิ นิ้วมือต้องจับให้มั่น ต้องใช้สายตาในการเสียบดอกไม้หรือการหาเครื่องเล่นประเภทเสียบต่อ เช่น พลาสติกสร้างสรรค์ ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมือและสายตาได้เหมือนกัน ลักษณะของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น จะบูรณาการในช่วงของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสในการรับรู้ และการเคลื่อนไหวร่างกายในการควบคุมลำตัว แขน นิ้วมือให้ประสานสัมพันธ์กันกับการใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานตามความต้องการของตนเอง สรวงพร กุศลส่ง, 2553)

จากความสำคัญดังกล่าวพบได้ว่า ในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อเล็กสำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ยังคงต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยเร่งด่วน และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม ส่งผลต่อการพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อเล็กได้อย่างรอบด้าน ผลจากการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม จะทำให้เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาล ตาก มีการพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อเล็กที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจศึกษากิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อเล็กสำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม ที่ส่งผลต่อการพัฒนากล้ามเนื้อเล็กได้อย่างเป็นระบบเหมาะสมกับวัยและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์มุ่งที่จะศึกษา รายงานผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อเล็ก สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาล ปีที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือเด็กปฐมวัย ชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลตาก สำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 จำนวน 22 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

ในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อเล็ก สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยใช้เนื้อหาในการจัดกิจกรรม จำนวน 8 หน่วยการเรียนรู้ (8 สัปดาห์)) หน่วยที่ 1 กลางวันกลางคืน หน่วยที่ 2 ฉันรักฤดูหนาว หน่วยที่ 3 ไม้ดอกไม้ประดับ หน่วยที่ 4 บุคคลที่ควรรู้จัก หน่วยที่ 5 วันพ่อ หน่วยที่ 6 ชุมชนที่รัก หน่วยที่ 7 หิน ดิน ทราย หน่วยที่ 8 วันขึ้นปีใหม่

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม จำนวน 24 แผน

3.2 แบบประเมินกล้ามเนื้อเล็ก สำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี จำนวน 4 ด้านๆ ละ 5 ข้อ รวม 2 ข้อ ซึ่งเป็นแบบประเมินเชิงปฏิบัติจริง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ โดยใช้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อม สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี โรงเรียนอนุบาลตาก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการประเมินกล้ามเนื้อเล็ก สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 จำนวน 22 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 22 คน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 มี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนเด็กปฐมวัยทั้งหมดซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ นักเรียนร้อยละ 80 มีคะแนนประเมินความสามารถทางสติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลคะแนนการประเมินกล้ามเนื้อเล็ก สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 1.ความคล่องแคล่วในการใช้กล้ามเนื้อเล็กมีคะแนน

เฉลี่ยเท่ากับ 18.40 คิดเป็นร้อยละ 96.64 2. ความยืดหยุ่นในการใช้กล้ามเนื้อเล็กมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.60 คิดเป็นร้อยละ 92.00. 3. ความสามารถในการควบคุมการใช้กล้ามเนื้อเล็ก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.60 คิดเป็นร้อยละ 92.00. 4. การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.40 คิดเป็นร้อยละ 88.00

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อเล็กสำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม มีความพร้อมของกล้ามเนื้อเล็ก ในด้าน 1.ความคล่องแคล่วในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก 2.ความยืดหยุ่นในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก 3. ความสามารถในการควบคุมการใช้กล้ามเนื้อเล็ก และ 4. การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา โดยเฉลี่ยสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการประดิษฐ์โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสังเกต ความเหมือนความต่าง จำแนก รูปร่าง รูปทรง สี ขนาด ผิวสัมผัส การต่อเข้าด้วยกัน แยกออกจากกัน และหาความสัมพันธ์ของตำแหน่งของสิ่งที่ประดิษฐ์ ซึ่งสอดคล้องกับ นภเนตร ธรรมบวร (2563) ที่กล่าวว่า ความสนใจระดับการรับรู้จากการคิดมโนภาพนี้ เป็นระดับที่อาศัยกระบวนการคิดนอกเหนือไปจากการรับรู้ทางกายภาพจากประสาทสัมผัสทั้งห้า การรับรู้จากการดิดมโนภาพ การลงมือกระทำมีความเชื่อมโยงกันอย่างยิ่งกับประสาทสัมผัสทั้งห้า จึงส่งผลในการพัฒนากล้ามเนื้อเล็กทั้ง 4 ด้าน ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่ม ความพร้อมในการพัฒนาหรือใช้กล้ามเนื้อเล็กมีพัฒนาการสูงขึ้น การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่ม เด็กปฐมวัยได้ใช้ประสสัมผัสทั้งห้า ในการหยิบ จับ สัมผัส ประกอบวัสดุต่างๆ เพื่อให้เกิดรูปร่าง รูปทรง และผลงานตามความคิดของเด็กและส่งเสริมความสามารถของกล้ามเนื้อเล็กซึ่งสอดคล้องกับ ธารทิพย์ จิรกัญจนะ (2562) ที่ทำการวิจัย ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยที่ได้ทำกิจกรรมศิลปะเครื่องแขวน พบว่า การจัดกิจกรรมศิลปะเครื่องแขวนสามารถส่งเสริมความสามารถดันมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยเป็นความ สามารถพื้นฐานในการ ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อไป

2. การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่ม เพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อเล็กทั้ง 4 ด้าน สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้โดยการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ทั้งนี้เนื่องจากเด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมและเรียนรู้ปฏิบัติจริง จากการสัมผัส สังเกต คิด จำแนกรูปร่าง รูปทรง ขนาด สี ผิวสัมผัส เด็กจะเกิดกระบวนการสังเกต ความเหมือนความต่างคิดว่า ตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆควรต่ออย่างไรแล้วลงมือประดิษฐ์ด้วยตนเองตามที่ได้วางแผนไว้ เป็นการ

เรียนที่เด็กสามารถพบได้จริง เป็นรูปธรรมและเกิดการคิดมโนภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ประมวญ คิดคินสัน (2558) ได้เสนอแนะการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดของเพียเจท์ (piaget) กล่าวว่า กิจกรรมที่ครูจัดขึ้นนั้นจะต้องให้เด็กได้มีส่วนในการทำ เพราะจะทำให้เด็กมีโอกาสที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาโครงสร้างทางสติปัญญาโดยเฉพาะความสามารถด้านกระบวนการย้อนกลับ การเชื่อมโยง การรวมกัน และการแยกแยะ และที่สำคัญการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยนั้นกวนอยู่ที่ตัวของเด็กเป็นผู้คิดสร้างสรรค์ความ รู้ขึ้นด้วยตนเอง จากการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อมนั้นเด็กได้ลงมือกระทำเอง เลือกวัสดุอุปกรณ์แล้วแต่ความต้องการของตนเองอย่างอิสระ เด็กจะเกิดกระบวนการคิด การสังเกตว่าควรใช้ผักผลไม้ที่มี รูปร่าง เนื้อผิว สี อะไรและใช้วัสดุแบบใด ในการต่อซึ่งวัสดุอุปกรณ์ เด็กจะเกิดการรับรู้จากการมองเห็นภาพ การจำแนกเกี่ยวกับรูปร่าง ขนาด สี ตำแหน่ง พื้นผิว การแยกผักผลไม้หรือวัสดุออกที่ต่อกันได้ เป็นต้น

3. เมื่อพิจารณาความสามารถมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยที่แยกออกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า มีความสามารถมิติสัมพันธ์สูงขึ้น ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับบุศรินทร์ สิริปัญญาธร (2560) ที่ทำการวิจัยความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัย พบว่า การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สามารถส่งสริมความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยให้พัฒนาสูงขึ้น และผลวิจัยของ ปรียานุช จุลพรหม (2562) พบว่า แบบฝึกประกอบการเตรียมความพร้อม ด้านสติปัญญามีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.43/85.71 และนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกประกอบการเตรียมความพร้อมด้านสติปัญญา ทั้งโรงเรียนอนุบาลตาก และโรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ มีคะแนนความพร้อมด้านสติปัญญาสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฐิติพร พิชญกุล (2563) พบว่า ความพร้อมทางด้านร่างกายจะมีการพัฒนาในการบังคับนิ้วมือเพิ่มสูงขึ้นกว่าด้านอื่น ๆ ความพร้อมด้านสังคมจะมีพัฒนาการในด้านการเล่นร่วมกับหมู่คณะเพิ่มสูงขึ้นกว่าด้านอื่น ๆ โดยภาพรวมเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพร้อมทางด้านร่างกายจะพัฒนาที่ระดับน้อยกว่าความพร้อมด้านอารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา และคะแนนความพร้อมทั้งสี่ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากเด็กได้คิด วางแผน ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จึงส่งผลต่อความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยสูงขั้น ดังนั้นผลความสามารถมิติ สัมพันธ์ในแต่ละด้าน ได้แก่ ความเหมือนความต่าง การต่อเข้า ด้วยกัน การแยกออกจากกัน ความสัมพันธ์ของตำแหน่งของสิ่งต่างๆ เกิดจากเด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในกิจกรรมศิลประสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย ด้านกล้ามเนื้อเล็กที่ต้องมีการพัฒนาควบคู่ไปกับสายตา สำหรับเด็กปฐมวัยสามารถพัฒนาและส่งเสริมได้หลากหลายกิจกรรมและวิธีการ โดยครูปฐมวัยและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย พิจารณาเลือกวิธีการด้วยความเหมาะสมสอดคล้องกับวัย พัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ภายใต้บริบทของสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยในการกระตุ้นให้เด็กปฐมวัย ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนกับเพื่อนๆ และคุณครูอย่างมีความสุข ซึ่งการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเสริมด้วยแบบฝึกเตรียมความพร้อม สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นองค์ความรู้วิธีการหนึ่งที่มีความเหมาะสมในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างเป็นองค์รวม

2. การนำกิจกรรมต่างๆ ของศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม ไปใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมหรือพัฒนาทักษะด้านต่างๆที่สำคัญครูปฐมวัย และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำองค์ประกอบต่างๆที่ส่งผลต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยการพิจารณาความเหมาะสมในบริบทของพัฒนาการในทุกๆด้าน สำหรับเด็กปฐมวัย นโยบายแนวปฏิบัติของสถานศึกษา ก็มีผลต่อการพิจารณาหาแนวทางหรือวิธีการในการใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลาย มาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อเด็กปฐมวัย

3. ได้องค์ความรู้ และแนวทางในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ที่สอดคล้องและเหมาะสมในพัฒนาการด้านร่างกาย (กล้ามเนื้อเล็ก) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และก่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการศึกษาตั้งแต่ฐานรากอย่างเป็นระบบ ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ของประเทศ ไปในทิศทางที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2563) *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ :เอดิสัน เพรส

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2561) *การศึกษาเด็ก.* กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2563) *กิจกรรมศิลปะเด็กอนุบาล.* กรุงเทพฯ : แปลน ลิชชิ่ง.

ฐิติพร พิชญกุล (2563) *ความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ศิลปะประดิษฐ์แบบกลุ่ม.* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ : ถ่ายเอกสาร.

ธารทิพย์ จิรกัญจนะ (2562) *ผลของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่เสริมทักษะมิติสัมพันธ์ต่อความคิดรวบยอดด้านมิติสัมพันธ์ในเด็กปฐมวัย.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.

ธวัชชานนท์ ตาไธสง (2561) *หลักการศิลป์.* กรุงเทพฯ : วาดศิลป์.

นภเนตร ธรรมบวร (2561) *การพัฒนากระบวนการคิดของเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประมวญ คิดคินสัน (2558) *จิตวิทยาการศึกษาเด็กพิเศษ.* กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปริยานุช จุลพรหม (2562) *การพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิจารณญาณของเด็กปฐมวัยด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์.* บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ปิยะรัตน์ โพธิบัติ (2560) *การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงและความเชื้อมั่นของแบบทดสอบมิติสัมพันธ์แบบแยกภาพรูปทรงเรขาคณิตและแบบพับกระดาษ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรต.ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2560) *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560.* กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ

Fox, Jill E. (2016) The Role of Drawing in Kindergarteners' Science Observations.International Art in Early Childhood Research Journal.2(1).http://artinearlychildhood.org/artec/images/article/ARTEC_2010_Research_Journal

Jackman, Hilda L.(2015) Early Education Curriculum: A Child's Connection to the World,5 Editions. USA: WADSWORTH CENGAGE Learning.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

มาตรการทางกฎหมายในการช่วยเหลือเหยื่อจากอาชญากรรมข้ามชาติ กรณีการค้าอวัยวะมนุษย์

LEGAL MEASURES TO HELP VICTIMS OF TRANSNATIONAL CRIME IN THE CASE OF HUMAN ORGAN TRAFFICKING

[1]วรรณเวช ศรีสวัสดิ์, [2]วาทิน หนูเกื้อ และ [3]ขวัญแก้ว พอขุนทด

[1]Wannawet Srisawad, [2]Watin nookua and [3]Khwankaeo Phokhunthod

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, ประเทศไทย

Bangkokthonburi University , Thailand

[1]wannawet.sri@bkkthon.ac.th, [2]watin_ng@hotmail.com, [3]KHWANKAEWLOL@GMAIL.COM

Received: January 6, 2025; **Revised**: January 27, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ มาตรการทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์ เสนอแนะและพัฒนามาตรการทางกฎหมาย โดยศึกษาถึงประเด็น ปัญหาทฤษฎี แนวคิด หลักการ การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ มาตรการทางกฎหมาย ปัญหาทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์กรณีผู้เสียหายมีชีวิตอยู่ ผลการศึกษา (1) พบว่า การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ มีหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยการถึงแก่ความตายของบุคคลในกรณีสมองตายตามข้อบังคับแพทยสภา ว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่อง การประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตจากผู้บริจาค 2566 (2) พบว่า การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ามนุษย์ได้นำหลักค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษมาปรับใช้ตามพระราชบัญญัติ วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ (3) พบว่า การเยียวยาหลังจากการปลูกถ่ายอวัยวะสำเร็จแล้ว การคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาเป็นค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิด อวัยวะของร่างกายเช่น ไต ไม่เป็นทรัพย์สินตามกฎหมาย

คำสำคัญ : มาตรการทางกฎหมาย, การค้าอวัยวะมนุษย์, การชดเชย

---

[1] อาจารย์, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

[3] อาจารย์, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Abstract

The purpose of this research aims to study theories, concepts, principles of human organ transplantation, legal measures for human organ trafficking, and propose and develop legal measures for human organ trafficking. The study examines issues, problems, theories, concepts, principles of human organ transplantation, legal measures for human organ trafficking, and legal problems of human organ trafficking in cases where the victim is still alive. The results of the study found that (1) Human organ transplantation has criteria for diagnosing death of a person in the case of brain death according to the Medical Council's regulations on the maintenance of ethics in the medical profession regarding organ transplantation and blood transplantation from donors 2023. (2) It found that the determination of compensation in human trafficking cases has applied the principle of punitive compensation according to the Human Trafficking Procedure Act. (3) It found that compensation after an organ transplant is successful, returning property or using the price as compensation in a violation case. Organs of the body, such as kidneys, are not legal property.

Keywords : Legal Measure, Human Organ trafficking, compensation

บทนำ

การค้าอวัยวะมนุษย์เกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในมนุษย์ (Inequality of men)ด้านเศรษฐกิจ ทำให้การกระทำความผิดทางอาญาทมีรูปแบบซับซ้อนกว่าในอดีต อาชญากรรมข้ามชาติเป็นรูปแบบหนึ่งที่นานาชาติประสบปัญหาจากวิธีการทำงานที่สลับซับซ้อนเพื่อปกปิดการกระทำความผิด รายงานการจัดลำดับสถานการณ์การค้ามนุษย์ (Trafficking in Persons หรือ Tip Report) ซึ่งจัดทำโดยสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.2015 ประเทศไทย ถูกจัดลำดับให้อยู่ในกลุ่ม Tier 3 ต่อมาในปี พ.ศ.2558 ไทยได้พยายามดำเนินการสืบสวนคดีค้ามนุษย์ในความผิดด้านต่างๆและดำเนินคดีกับอาชญากร จากยุทธวิธีในการแก้ไขปัญหา ในวันที่ 30 มิถุนายน 2559 สหรัฐอเมริกา โดยกระทรวงการต่างประเทศได้รายงานผลการจัดลำดับประเทศไทยเลื่อนขึ้นมาอยู่ในกลุ่ม Tier 2 (กรมประชาสัมพันธ์ ม.ป.ป.)

อาชญากรรมข้ามชาติด้านการค้าอวัยวะมนุษย์ อาชญากรใช้ประโยชน์จากการพัฒนาทางด้านการแพทย์ ในปี ค.ศ.1941 องค์การอนามัยโลกได้จัดทำรายงานสำรวจกฎหมายการปลูกถ่ายอวัยวะของประเทศต่างๆในปี พ.ศ.2512 ปรากฏว่า กฎหมายฉบับแรกที่บัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายอวัยวะเพื่อการปลูกถ่ายไว้โดยมีบทบัญญัติในการห้ามการให้ค่าตอบแทนหรือชดเชยทุกรูปแบบ

แก่ผู้บริจาคไตที่ยังมีชีวิตอยู่ แสดงได้ว่าเป็นการห้ามซื้อขายอวัยวะมนุษย์ที่ยังมีชีวิต ในปี พ.ศ.2528 เดือนตุลาคม แพทยสมาคมโลก Word Medical Associationได้จัดประชุมสมัชชาครั้งที่ 36 ที่เมืองบรัสเซลล์ โดยทำการตั้งข้อสังเกตว่า ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการซื้อขายและหากำไรจากการซื้อขายไตจากคนมีชีวิตในประเทศด้อยพัฒนา เพื่อนำไปเพื่อการปลูกถ่ายอวัยวะในยุโรปและสหรัฐอเมริกา จากข้อสังเกตดังกล่าว แพทยสมาคมได้เรียกร้องให้รัฐบาลของประเทศต่างๆ ดำเนินการป้องกันการซื้อขายอวัยวะมนุษย์ การซื้อขายอวัยวะ ข้อมูลถึงปี 2561 สภาพปัญหาในการซื้อขายอวัยวะส่วนใหญ่จะเป็นอวัยวะที่สำคัญ เช่น “ไต” เป็นปัญหาที่กระทบกระเทือนต่อศักดิ์ศรีของมนุษย์ (Human Dignity) มากที่สุดและเป็นปัญหาที่มีลักษณะข้ามพรมแดน ซึ่งเป็นเรื่องอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศทำให้เกิดความแตกต่างกันในด้านต่างโดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมาย (ลาวัณย์ ถนัดศิลปะกุล, วิมาน กฤตพลวิมาน, จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร, ชูเกียรติ น้อยฉิม, ชนันภรณ์ บุญเกิดทรัพย์, อริศรา เหล็กคำ 2561, 395)

สถานการณ์การค้าอวัยวะมนุษย์ไม่ปรากฏรายงานข่าวมากนัก าในปี 2557 สื่อประเทศกัมพูชาได้เผยแพร่ข่าวลงในกัมพูชาเดลี่ ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งในการค้ามนุษย์ พ.ต.ท.ชิว เธียได้เปิดเผยว่า ได้มีการร้องเรียนจากเหยื่อ 1 ใน 5 รายที่หลอกให้ไปขายไต โดยมีเหยื่อที่อายุ 15 ปี หนึ่งรายได้ให้การว่า เข้ารับการผ่าตัดไตที่โรงพยาบาลชื่อดังในกรุงเทพ จากการร้องเรียนทำให้นำไปสู่การจับกุมผู้ต้องสงสัยได้ (สุพิชญ์กฤตา พาณิชกิจโรจน์ 2564, 25) จากสถานการณ์ดังกล่าว การค้ามนุษย์จากการค้าอวัยวะมนุษย์มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอด การสืบทราบและพบการกระทำความผิดต้องอาศัยเหยื่ออันเป็นการป้องกันและปราบปรามที่ปลายเหตุการณ์ป้องกันและปราบปรามการค้าอวัยวะมนุษย์ กฎหมายระหว่างประเทศมีกรอบตาม อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ (Organized Crime Convention) ประกอบกับ พิธีสารเพื่อป้องกันและปรามปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยผู้หญิงและเด็ก (Trafficking in Persons Protocol) กำหนดให้รัฐภาคีมีพันธกรณีถึงการกระทำผิดกฎหมายค้ามนุษย์ในบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ในการปลูกถ่ายอวัยวะตามที่ระบุไว้ในข้อ 3 ของพิธีสารการค้ามนุษย์ อันเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ให้คำจัดกัดความของการค้ามนุษย์ แต่การปลูกถ่ายอวัยวะปรากฏหลักการพื้นฐานตาม Who Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation หลักการองค์การอนามัยโลก 1.ห้ามในการขายหรือซื้อเซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะ 2.การห้ามโฆษณาความ ต้องการหรือการมีเซลล์เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะ 3.บุคลากรทางการแพทย์ และสถานพยาบาลไม่ควรมีส่วนร่วมในการปลูกถ่ายอวัยวะที่มาจากการแสวงหาประโยชน์ นอกจากนี้ สหภาพยุโรป ได้กำหนดนิยาม การปลูกถ่าย ครอบคลุมการกำจัดอวัยวะหรือเนื้อเยื่อและการฝังอวัยวะหรือเนื้อเยื่อจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ตามพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาของสภายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและชีวะการแพทย์เกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและเนื้อเยื่อที่มีต้นกำเนิดมาจากมนุษย์ (Council

of Europe 2002) ซึ่งวางเป็นกรอบให้นานาอารยประเทศพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกัน ส่วนของประเทศไทยมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ความผิดฐานค้ามนุษย์ในลักษณะการตัดอวัยวะเพื่อการค้า และประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การแพทย์มีข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วย การรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม แนวทางการดำเนินงานของบุคลากรของการแพทย์เกี่ยวกับปลูกถ่ายอวัยวะ (ศตพร ปิ่นเกษ, 2564: 148)

ดังนั้น การศึกษามาตรการทางกฎหมายในการช่วยเหลือเหยื่อจากอาชญกรรมข้ามชาติ กรณีการค้าอวัยวะมนุษย์ เป็นประโยชน์ในการป้องกันและปรามปรามการค้ามนุษย์ในส่วนของการค้าอวัยวะ และเป็นข้อมูลในการเสนอแนะและพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการตามกรอบทางกฎหมายสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์
3. เพื่อเสนอแนะและพัฒนามาตรการทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการช่วยเหลือเหยื่อจากอาชญากรรมข้ามชาติ กรณีการค้าอวัยวะมนุษย์ การวิจัยใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตัวบทกฎหมาย เอกสาร รายงาน รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุป วิเคราะห์แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

1. ปัญหาทฤษฎี แนวคิด หลักการ การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์หรือ Organ Transplantation ผลการวิจัยพบว่า การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ คือ การผ่าตัดนำเอาอวัยวะที่ดีไปใช้แทนอวัยวะส่วนที่เสียหายหรือชำรุดซึ่งสามารถกระทำได้ทั้งในบุคคลคนเดียวกันหรือต่างบุคคล โดยแหล่งที่มาของการนำอวัยวะมาปลูกถ่ายอวัยวะมีแหล่งที่มาจากมนุษย์ที่มีชีวิต กับบุคคลที่ถึงแก่ความตายที่เป็นผู้บริจาคอวัยวะ โดยหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยการถึงแก่ความตายของบุคคลในกรณีสมองตายต้องไม่เป็นโรคมะเร็งระยะลุกลาม หรือมีภาวะติดเชื้อรุนแรงที่เป็นอันตรายต่อผู้รับอวัยวะได้ หรือมีการทดสอบเอสไอวี (HIV) เป็นบวก เว้นแต่กรณีที่ผู้ที่ต้องการเอาอวัยวะทดแทนมีผลการ

ทดสอบเอสไอวีเป็นบวกอยู่แล้ว หรือผู้ป่วยที่สงสัยเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ผู้ป่วยที่เป็นโรคสมองอักเสบเฉียบพลันหรือไขสันหลังอักเสบเฉียบพลันหรือปลายประสาทอักเสบเฉียบพลัน ที่ตายโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือผู้ป่วยที่มีอาการสงสัยว่าเป็นโรควัวบ้า (Creutzfuldt Jacob disease) หรือผู้ป่วยที่มีอาการสงสัยว่าเป็นโรคสมองเสื่อมที่ไม่ทราบสาเหตุ หรือโรคหรือภาวะอื่นที่แพทยสภาประกาศ ตามซึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการซื้อขายอวัยวะจากการค้ามนุษย์ การวินิจฉัยสมองตายให้กระทำโดยองค์คณะของแพทย์ไม่น้อยกว่า 3 คน และต้องไม่ประกอบด้วยแพทย์ผู้ทำการผ่าตัดปลูกถ่าย (ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรมเรื่องการประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายถ่ายสู่ต้นกำเนิดโลหิตจากผู้บริจาค 2566, 3) สอดคล้องกับ หลักการชี้นำขององค์การอนามัยโลกเกี่ยวกับการปลูกถ่ายเซลล์เนื้อเยื่อ และอวัยวะของมนุษย์ แพทย์ที่พิจารณาว่าผู้บริจาคที่เสียชีวิตไม่ควรเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำจัดเซลล์ เนื้อเยื่อ หรืออวัยวะออกจากผู้บริจาคหรือขั้นตอนการปลูกถ่ายในภายหลัง พวกเขาไม่ควรรับผิดชอบในการดูแลผู้รับเซลล์ เนื้อเยื่อและอวัยวะดังกล่าว (WHO GUIDING PRINCIPLES ON HUMAN CELL, TISSUE AND ORGAN TRANSPLANTATION 2010, 7)

2. มาตรการทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า การค้าอวัยวะมนุษย์เป็น การค้ามนุษย์ ตามบทนิยาม พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก (Protocol to Prevent,Supress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children or TIP Protocol) กำหนดองค์ประกอบการค้ามนุษย์ ในส่วนของวัตถุประสงค์ การตัดอวัยวะออกจากร่างกาย และอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านมนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก Asean Convention Againt in Person, Especially Women and Children ACITP ส่วนการค้าอวัยวะมนุษย์ตามกฎหมายไทย กำหนดให้การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การตัดอวัยวะเพื่อการค้าไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม (พระราชบัญญัติป้องกันฯ, 6) เมื่อเป็นผู้ที่ถูกค้ามนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจารณาให้ความช่วยเหลือในเรื่องอาหาร ที่พักการรักษาพยาบาล การบำบัดฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจ การให้การศึกษา การฝึกอบรม การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย การส่งกลับไปยังประเทศเดิมหรือภูมิลำเนาของผู้นั้น การดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหาย โดยให้คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความแตกต่างทางเพศ อายุ สัญชาติ เชื้อชาติ ประเพณีวัฒนธรรมของผู้เสียหาย การแจ้งสิทธิของผู้เสียหายที่พึงได้รับการคุ้มครองในแต่ละขั้นตอนทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการช่วยเหลือ ตลอดจนระยะเวลาในการดำเนินการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอนและต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายก่อนด้วย (พระราชบัญญัติป้องกันฯ, 33) ในการที่มีการเรียกค่าสินไหมทดแทนได้นำหลักค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษมาปรับใช้ ซึ่งแต่ต่างจากหลักการในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในลักษณะละเมิดซึ่งใช้หลักค่าสินไหมทดแทน

เพื่อการลงโทษ (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณคดีค้ามนุษย์, 13-14) นอกจากนี้มาตรการทางกฎหมายของไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะซึ่งแตกต่างจากประเทศสิงค์โปร์ ซึ่งมี Human Organ Transplant Act 1987 การนำอวัยวะอันใดอันหนึ่งออกจากร่างกายของผู้ที่มีชีวิตใดๆเพื่อวัตถุประสงค์ในการปลูกถ่ายอวัยวะนั้นเข้าสู่ร่างกายของบุคคลอื่นที่มีชีวิต เป็น การปลูกถ่ายอวัยวะของผู้บริจาคที่มีชีวิต (Human Organ Transplant Act 1987, 2)

3. ปัญหาทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์กรณีผู้เสียหายมีชีวิตอยู่ ผลการวิจัยพบว่าการซื้อขายอวัยวะมนุษย์ในประเทศไทย ข้อตกลงดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามโดยชัดแจ้งตกเป็นโมฆะตามนัย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, 150) ผู้กระทำความผิดจะมีโทษตามประมวลกฎหมายอาญา ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้ถูกตัดอวัยวะออกได้รับอันตรายสาหัส (ประมวลกฎหมายอาญา, 297 (3))หากถึงแก่ความตาย ต้องพิจารณาถึงเจตนาของผู้กระทำความผิดว่า การตัดอวัยวะนั้นมีเจตนาฆ่าหรือเจตนาทำร้าย ถ้ามีเจตนาฆ่าจะต้องรับผิดตาม กรณีข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีการวางแผน ผู้กระทำก็ต้องรับโทษหนักขึ้นตาม (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา, 288, 289 (4)) และการกระทำดังกล่าวมานี้เป็นการจงใจทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, 420) หากพิจารณาถึงการเยียวยาในจุดหลังจากการปลุกถ่ายอวัยวะสำเร็จแล้ว เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะทำการผ่าตัดไตคืนให้แก่ผู้เสียหายได้ในขณะนั้น ในชั้นพิจารณาคดีของศาล เห็นว่า ศาลจะมีคำสั่งให้นำอวัยวะที่ถูกผ่าตัดสำเร็จแล้วคืนให้แก่ผู้เสียหายไม่ได้ ถึงแม้ว่า การคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาเป็นค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดก็ตาม แต่อวัยวะเมื่อตัดออกจากร่างกายไม่สามารถงอกได้อีก อย่างเช่น ไต ไม่เป็นทรัพย์สินตามกฎหมายไทย ในประเด็นต่อมาผู้ที่ทำหน้าที่ผ่าตัดเปลี่ยนไตได้ได้แก่แพทย์ ในกรณีเปลี่ยนถ่ายอวัยวะผู้ที่มีชีวิตอยู่นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต สามีภริยา ตามข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่อง การประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิตจากผู้บริจาค 2566 กรณีตามปัญหาเห็นว่าไม่มีมาตรการทางกฎหมายไทยรองรับ

อภิปรายผล

1. การปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ คือ การผ่าตัดนำเอาอวัยวะที่ดีไปใช้แทนอวัยวะส่วนที่เสียหายหรือชำรุดซึ่งสามารถกระทำได้ทั้งในบุคคลคนเดียวกันหรือต่างบุคคล โดยแหล่งที่มาของการนำอวัยวะมาปลูกถ่ายอวัยวะมีแหล่งที่มาจากมนุษย์ที่มีชีวิต กับบุคคลที่ถึงแก่ความตายที่เป็นผู้บริจาคอวัยวะ โดยหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยการถึงแก่ความตายของบุคคลในกรณีสมองตายมีข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรมเรื่องการประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายถ่ายสู่ต้นกำเนิดโลหิตจากผู้บริจาค 2566 ซึ่งเป็น

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการซื้อขายอวัยวะการค้ามนุษย์โดย ถึงแม้จะมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 แต่ไม่ได้กำหนดนิยามเรื่องการปลูกถ่ายอวัยวะมนุษย์ไว้

2. การค้าอวัยวะมนุษย์เป็น การค้ามนุษย์ ตามกรอบกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายไทย เนื่องจากมีลักษณะเป็นอาชญากรรมข้ามชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและการเรียกค่าสินไหมในคดีค้ามนุษย์ได้นำหลักค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษมาปรับใช้ (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณคดีค้ามนุษย์, 13-14) ซึ่งแตกต่างจากหลักการในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในลักษณะละเมิดซึ่งใช้หลักค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่แท้จริง ทำให้เกิดปัญหาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน นอกจากนี้ขอบเขตในการช่วยเหลือผู้เสียหายมีลักษณะที่กว้างขวางโดยกำหนดให้ความช่วยเหลือในเรื่องอาหาร ที่พักการรักษาพยาบาล การบำบัดฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจ การให้การศึกษา การฝึกอบรม การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย การส่งกลับไปยังประเทศเดิมหรือภูมิลำเนาของผู้นั้น

3. ปัญหาทางกฎหมายการค้าอวัยวะมนุษย์กรณีผู้เสียหายมีชีวิตอยู่ มาตรการทางกฎหมายการเยียวยาหลังจากการปลูกถ่ายอวัยวะสำเร็จแล้ว การคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาเป็นค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิด อวัยวะของร่างกายเช่น ไต ไม่เป็นทรัพย์สินตามกฎหมาย กรณีตามปัญหาจึงเป็นไม่มีมาตรการทางกฎหมายไทยรองรับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. ข้อดีและประโยชน์ วิวัฒนาการหรือความเจริญทางวิทยาศาสตร์ ย่อมนำมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เช่น การปลูกถ่ายไต ทำให้ผู้ป่วยโรคไตวายมีคุณภาพชีวิตเป็นปกติ

2. ข้อเสียและแนวทางแก้ไข การที่มนุษย์ปลูกถ่ายอวัยวะได้ ผู้ที่แสวงหาประโยชน์ได้ใช้ในการเลี้ยงชีพและกลายเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศแต่ไม่ค่อยปรากฏข้อเท็จจริงในประเทศไทย แต่ปรากฏจากรายงานต่างๆ ยังไม่มีมาตราตามกฎหมายไทยในการเยียวยาความเสียหายครอบคลุมทุกกรณี ในกรณีการค้าอวัยวะมนุษย์ที่มีการปลุกถ่ายสำเร็จแล้ว แนวทางแก้ไขควรศึกษาวิจัยในประเด็นนี้เพราะเกี่ยวพันกับศีลธรรม

เอกสารอ้างอิง

ข้อบังคับแพทย์สภา *ว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรื่อง “การประกอบกิจการวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะและการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดโลหิต*

จากผู้บริจาค พ.ศ.2566,"ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 140, ตอนพิเศษที่ 98ง (27 เมษายน 2566): 3. https://tmc.or.th/pdf/tmc-01-05-2023-001.pdf.

ชัฎศรัณย์ ธรฤทธิ์. (2544). *"มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปรามปรามการค้ามนุษย์เพื่อการปลูกถ่าย."* บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยานิพนธ์,มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551. 30 มกราคม https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/SFtM1phYzBHQmtlWlVsUlZBW83UT09.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559. 19 พฤษภาคม. https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/cm04NVpkSjYyYm15aWNhWWFwNDhYZz09.

ลาวัณย์ ถนัดศิลปะกุล, และคณะ (2561) *"โครงการการศึกษาวิเคราะห์และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในมิติกฎหมายของประเทศในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก, เหนือ-ใต้."* วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข 4, ฉบับที่ 3: 387-401. https://phad.ph.mahidol.ac.th/journal_law/4-3/12-Lawan%20Thanadsillapakul.pdf.

วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กันยายน–ธันวาคม 2561 https://phad.ph.mahidol.ac.th/journal_law/4-3/18-Patjarin%20Hongsa.pdf.

สุพิชญ์กฤตา พาณิชกิจโรจน์. 2564 "*การค้าอวัยวะข้ามชาติ.*" วารสารอาชญาวิทยาและสังคมศาสตร์ ปีที่ 5, ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564):17-32. https://social.rpca.ac.th/books/04/Article2V3N1.pdf.

ศตพร ปิ่นเกษ. 2564. "กฎหมายเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะ การบริจาคอวัยวะและการค้ามนุษย์." บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Satapon.Pin.pdf https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/31/iid/251005.

ASEAN Convention Against Trafficking in Persons, Especially Women and Children https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2019/02/2015-ACTIP.pdf.

Council of Europe. 2002. Additional Protocol to the Convention on Human Rights and Biomedicine concerning Transplantation of Organs and Tissues of Human Origin. https://rm.coe.int/1680081562

Human Organ Transplant Act.1987. This revised edition incorporates all amendments up to and including 1 December 2021 and comes into operation on 31 December 2021. https://sso.agc.gov.sg/Act/HOTA1987.

United Nations Office on Drugs and Crime,United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and The Protocols Thereto,New York,2004. http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf.

WHO GUIDING PRINCIPLES ON HUMAN CELL, TISSUE AND ORGAN TRANSPLANTATION.https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/341814/WHO-HTP-EHT-CPR-2010.01-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y,6-7.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

THE CORRERATION BETWEEN CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINITRATORS AND STUDENT CARE AND SUPPORT SYSTEMS OF SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA

[1]โสภณ สุขพิมาน และ [2]สรสิริ วรวรรณ

[1]Sophon Sukphiman and [2]Sornsiri Voravarn

[1]สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, ประเทศไทย

[1]Panyapiwat Institute of Management, Thailand

[1]Sukphiman1507@gmail.com, [2]Sornsirivor@pim.ac.th

Received: January 4, 2025; **Revised**: January 28, 2025; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา 2) ศึกษาระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มีกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 297 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาภาวะผู้นำการบริหารและการจัดการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

[2]อาจารย์ ดร.หม่อนหลวง, คณะครุศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

ตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970, pp. 607-610) และได้มาด้วยการสุ่มแบบกลุ่ม(Clustersampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม ได้จำนวน 3 โรงเรียน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลเป็นค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product moment Correlation) ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านวิสัยทัศน์ และรองลงมา คือ ด้านความยืดหยุ่น และต่ำที่สุด คือ ด้านจินตนาการ 2) ระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนา รองลงมา คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และต่ำที่สุด คือ ด้านการส่งต่อ และ 3) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ทั้งในภาพรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลางถึงระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ผู้บริหารสถานศึกษา, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

This research aims to investigate the following objectives: 1) study the level of creative leadership of school administrators under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office., 2) examine the level of implementation of the student care and support system under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office, and 3) investigate the relationship between the creative leadership of school administrators and the implementation of the student support and assistance system under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office. The sample group consisted of 297 teachers from schools under the Secondary Educational Service Area Office, Phra Nakhon Si Ayutthaya. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's (1970, pp. 607-610) table and selected through cluster sampling, with schools as the sampling units. Three schools were chosen

for the study. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.97. Data analysis included basic statistical measures such as mean and standard deviation, along with Pearson Product-Moment Correlation analysis. The results of this study provided that 1) the overall level of creative leadership among school administrators under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office was high. When considering individual aspects, all three dimensions were rated at a high level, with vision having the highest average score, followed by flexibility, and imagination being the lowest. 2) the overall implementation level of the student support and assistance system in schools under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office was also high. When analyzed by individual aspects, all five dimensions were rated at a high level. The highest-rated aspect was promotion and development, followed by individual student recognition, with referral being the lowest, and 3) the creative leadership of school administrators and the implementation of the student support and assistance system in schools under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office showed a statistically significant positive correlation at a moderate to high level p .01 across all aspects.

Keywords: Creative leadership, school administrators, student care and support system

บทนำ

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ เพราะการศึกษานั้นคือการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อนำมาเป็นเครื่องกำกับการใช้ความรู้ ความสามารถไปในทางสร้างสรรค์ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมโดยรวม ในการจัดการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จได้นั้น คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญในการบริหารโรงเรียน และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 255 เป้าหมายของหลักการพัฒนาการศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนา คือ การให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบ

อาชีพ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551) ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ซึ่งมีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ที่ต้องคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและส่งผลต่อตัวผู้เรียนและองค์กรโดยเน้นสร้างคนให้มีลักษณะคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดผลิตภาพและคิดรับผิดชอบ (ไพทูรย์ สินลารัตน์ 2559) การบริหารงานในรูปแบบเดิมที่ยึดติดกับกฎระเบียบและโครงสร้างที่ล้าหลังอาจไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ความสามารถในการเป็นผู้นำที่สามารถคิดอย่างสร้างสรรค์มีวิสัยทัศน์และปรับตัวได้จึงมีความจำเป็น ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสามารถในการบริหารงานของสถานศึกษา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน เนื่องจากช่วยให้ผู้บริหารสามารถรับมือกับความไม่แน่นอนและความซับซ้อนของปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนครบทุกหน่วยงานอย่างเป็นระบบ นำวิธีการและเครื่องมือที่ได้มาตรฐานมาใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามที่สังคมต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2567)การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนครูที่ปรึกษาเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับตัวผู้เรียนมากที่สุด จึงมีบทบาทสำคัญได้การดำเนินงานและดำใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนเพื่อนำข้อมูลมาให้การช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การบริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ ความสามารถ และภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพื่อที่จะทำให้ประสิทธิผลของการบริหารงานภายในโรงเรียน มีประสิทธิผลบรรลุตามเป้าหมายและความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งเป็นระบบที่สำคัญที่ช่วยในการดูแลนักเรียนแต่ละคน ให้ได้รับการช่วยเหลือและส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำผลการศึกษามาพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,275 คน จากจำนวนสถานศึกษา 29 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970, pp. 607-610) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 297 คน ได้มาด้วยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม ได้จำนวน 3 โรงเรียน และใช้ครูทั้งหมดของโรงเรียนที่สุ่มได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยการศึกษาจากกรอบแนวคิดต่างๆ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาประกอบในการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามลักษณะตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและตำแหน่ง/วิทยฐานะ

ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านความยืดหยุ่น และ 3) ด้านความคิดสร้างสรรค์ จำนวน 17 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนา 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ5) การส่งต่อ จำนวน 26 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Peason Product-Moment Correlation Coefficient) โดยรวมและรายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้วยการใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยนำเสนอรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาในภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา		$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1.	ด้านวิสัยทัศน์	4.28	.75	มาก	1
2.	ด้านความยืดหยุ่น	4.23	.68	มาก	2
3.	ด้านจินตนาการ	4.20	.67	มาก	3
	รวม	**4.20**	**.66**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = .66) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านวิสัยทัศน์ ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = .75) และรองลงมา คือ ด้านความยืดหยุ่น ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = .68) และต่ำที่สุด คือ ด้านจินตนาการ ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = .67)

2. ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้วยการใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยนำเสนอรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ โดยนำเสนอรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยาในภาพรวมและรายด้าน

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน		$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.	ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.44	.66	มาก	2
2.	ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.41	.66	มาก	4
3.	ด้านการส่งเสริมและพัฒนา	4.46	.63	มาก	1
4.	ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา	4.42	.67	มาก	3
5.	ด้านการส่งต่อ	4.39	.65	มาก	5
	รวม	**4.42**	**.65**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = .65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน โดยด้านที่มี

ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนา ($\overline{X}$ = 4.46, S.D.= .63) รองลงมา คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\overline{X}$ = 4.44, S.D.= .66) และต่ำที่สุด คือ ด้านการส่งต่อ ($\overline{X}$ = 4.39,S.D. = .65)

3. ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Correlation Coefficient) โดยนำเสนอรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ (r) ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมและรายด้าน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน / ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_t
X_1	.68**	.66**	.68**	.67**	.65**	.71**
X_2	.73**	.69**	.68**	.67**	.64**	.73**
X_3	.73**	.75**	.72**	.71**	.68**	.74**
X_t	.73**	.74**	.73**	.72**	.69**	.76**

**p < .01

จากตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม (X_t กับ Y_t) มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r=.76) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษารายด้าน (X_1- X_3) กับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวม (Y_t) พบว่ามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในระดับสูงทุกคู่ (r = .71-.74) ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวม (X_t) กับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนรายด้าน (Y_t-Y_5) พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในระดับสูง 4 คู่ (r = .72-.74) และระดับปานกลาง 1 คู่ (r = .69) สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษารายด้าน (X_1- X_3) กับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนรายด้าน (Y_t-Y_5) พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ในระดับสูง 5 คู่ (r = .71-.75) และระดับปานกลาง 10 คู่ (r = .64-.69) สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ทั้งในภาพรวมและรายด้าน มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในระดับปานกลางถึงระดับสูง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ผลการวิจัย ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยและการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีวิธีการปฏิบัติงานที่ส่งผลดีต่อองค์กร มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ สามารถคิดหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาตามสถานการณ์ได้อย่างสร้างสรรค์ สามารถจูงใจให้บุคลากรทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา แสนภูวะ (2566 :217) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ตามความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาปละครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากน้อยไปหามาก ได้แก่ ด้านความยืดหยุ่น ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านวิสัยทัศน์และด้านจินตนาการ

2. ระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนารองลงมา คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และต่ำที่สุด คือ ด้านการส่งต่อ แสดงให้เห็นว่ามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยามีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน และแสดงให้เห็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจากทุกฝ่ายในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสอดคล้องกับ พรสุดา เหลืองมุข (2566, น.114) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพเด็มมิ่ง

สำหรับโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับขวัญเนตร มูลทองจาด (2564, น.72) ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อ และการคัดกรองนักเรียน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม (Xt กับ Yt) มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงและรายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านจินตนาการ (X3) กับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียน (Y2) รองลงมา คือ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านจินตนาการ (X3) กับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (Y1) และคู่ที่ต่ำที่สุด คือ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านความยืดหยุ่น (X2) กับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งต่อนักเรียน (Y5) จากผลการวิจัยนี้แปลความหมายได้ว่า สถานศึกษาที่ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สูง สถานศึกษานั้นจะมีผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสูงด้วย ในทางกลับกัน ถ้าสถานศึกษาที่ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ต่ำ สถานศึกษานั้นก็จะมีผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่ำด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ซึ่งกล่าวได้ว่าระดับการมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวบ่งชี้ระดับของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจจิมา วาหะและสุดาพร ทองสวัสดิ์ (2567 , บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำเชองผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการพัฒนาตนเองหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาควรมีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้มากขึ้น ซึ่งภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงขึ้น ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รัฐธรรมมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.* กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2567, จาก https://drive.google.com/file/d/1mKyU6tkVWlL5b6vfwHNEzqkcqVXf_H-m/view

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2559). *การศึกษาไทย 4.0 ปรัชญาการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ.* กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). *คู่มือการคัดเลือกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประจำปี 2567.* สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2568, จาก https://udn1.go.th/archives/8831

จินตนา แสนภูวา. (2566). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

พรสุดา เหลืองมุข. (2566). *การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจรเดมมิ่งสำหรับโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักบริหารการศึกษาพิเศษ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ขวัญเนตร มูลทองจาด. (2564). *การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อัจจิมา วาหะและสุดาพร ทองสวัสดิ์. (2567). *ความสำพันธุ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ด ระนอง.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

การประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

THE EVALUATION OF STUDENT CARE SYSTEM PROJECT FOR GOOD LIFE, WATKEEREEWIHAN SCHOOL UNDER THE JURISDICTION OF TRANG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

[1]สากิยา ชุมใหม่ และ [2]นพรัตน์ ชัยเรือง

[1]Sakiya Chummai and [2]Nopparat Chairueng

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ประเทศไทย

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

[1]sakiya3886c@gmail.com

Received: January 6, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์1) เพื่อประเมินบริบท 2) เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้า 3) เพื่อประเมินกระบวนการ และ 4) เพื่อประเมินผลผลิตโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดีโรงเรียนวัดคีรีวิหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 13 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 40 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 18 คน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 53 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น 131 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมิน จำนวน 5 ชุด ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้สถิติวิเคราะห์อ้างอิง คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลประเมินบริบท โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มากที่สุด คือ ความสอดคล้องของโครงการกับสภาพของชุมชน 2) ผลประเมินปัจจัยนำเข้า โดยภาพรวมอยู่ใน

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มากที่สุด คือ ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมโครงการ 3) ผลประเมินกระบวนการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มากที่สุด คือ กำหนดขั้นตอนการจัดทำแผนงานโครงการไว้อย่างชัดเจน การดำเนินกิจกรรมการคัดกรองนักเรียน การดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน และการนิเทศติดตามการดำเนินงานเป็นระบบ และ 4) ผลประเมินผลผลิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มากที่สุด คือ นักเรียนได้รับการป้องกัน ส่งเสริม พัฒนาพฤติกรรมให้พึงประสงค์

คำสำคัญ : การประเมินโครงการ, รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP Model), ตรัง

Abstract

The objectives of this study were to 1) context evaluation, 2) Input evaluation 3) process evaluation and 4) product evaluation of the student care system project for good quality of life, Watkeereewihan School under the jurisdiction of Trang primary educational service area office 2. The data were collected from 131 people consisting of 13 teachers and educational personnel, 40 students in Secondary School Year 4-6, 18 students in Primary School Year 1-3, 53 parents of Secondary School Year 4 students, and 7 members of the Basic Education Commission. The instruments used to collect data were 5 questionnaires with 5-point rating scales and the data were analyzed by using mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.). The research findings were as follow: 1) The overall context evaluation was at the highest level. The project consistency with community conditions was rated at the highest level. 2) The overall Input evaluation was at the highest level. The parents and communities participate in supporting the budget for project activities was rated at the highest level. 3) The overall process evaluation was at the highest level. The clearly define the steps for preparing the project plan, student screening activities, student promotion and development activities and systematic monitoring and follow-up were rated at the highest level. And 4) The overall product evaluation was at the high level. Students are protected, promoted and develop desirable behaviors was rated at the highest level.

Keywords: project evaluation, CIPP Model, Trang Province

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาของแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ.2566-2570) ซึ่งได้กำหนดตามมาตรฐานการศึกษาของชาติตามค่านิยมร่วม คือ ความเพียรอันบริสุทธิ์ ความพอเพียง วิถีประชาธิปไตย ความเท่าเทียมเสมอภาค มีคุณธรรมที่เป็นลักษณะนิสัย และคุณธรรมพื้นฐานที่เป็นความดีงาม และ 3 คุณลักษณะที่คาดหวังหลังสำเร็จการศึกษาแต่ละระดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566–2570) ถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยได้มีการระบุทิศทางและประเด็นการพัฒนาที่ประเทศและมุ่งดำเนินการในระยะ 5 ปีที่สองของยุทธศาสตร์ชาติ จึงจำเป็นต้องมีการปรับกระบวนทัศน์ในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ให้เป็นแผนที่มีความชัดเจนในการกำหนดทิศทางและเป้าหมาย ซึ่งการพัฒนาประเทศที่ต้องการมุ่งเน้นและบรรลุผลภายในห้วงเวลาของแผนให้สามารถชี้ชัดถึงเป้าหมายหลักที่ประเทศไทย ต้องดำเนินการให้เกิดผลและเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายย่อยในมิติที่เกี่ยวข้องแต่ละด้านที่ต้องเร่งดำเนินการหรือต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เป้าหมายหลักบรรลุผล สามารถเสริมสร้างให้ประเทศสามารถปรับปรุงจุดอ่อนลดข้อจำกัดที่มีอยู่เดิม และพัฒนาศักยภาพให้สอดรับกับพลวัตและเงื่อนไขใหม่ของโลกยุคใหม่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพทางการศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนมีการเติบโตทางการเปลี่ยนแปลงด้วยการจัดการระบบทางการศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ โดยต้องได้ความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบและร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในการวางแผนดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ได้ (สฤษดิ์ วิวาสุข, 2562) ปัจจุบันมีสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวกระตุ้นและยั่วยุเยาวชนและเด็กหลายด้านอันอาจก่อให้เกิดปัญหาที่อยู่ในวัยที่กำลังพัฒนาทุกด้านและควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้เจริญงอกงามไปในทิศทางที่ถูก ประกอบกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจทำให้เด็กและผู้ปกครองเกิดความห่างเหินไม่ได้อยู่ร่วมกัน เนื่องจากภาระหน้าที่การงานและการหาเลี้ยงชีพของแต่ละครอบครัวหรือบางครอบครัวพ่อแม่มีปัญหาหย่าร้าง จึงทำให้เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันจำนวนไม่น้อยที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ในสังคม ทำให้มีพฤติกรรมแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนในอดีต ฉะนั้นสถานศึกษาจึงเข้ามามีบทบาทในการดูแลนักเรียน และไม่ได้มีเฉพาะระบบการจัดการเรียนรู้เท่านั้น ยังมีการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง

ได้รับการส่งเสริมพัฒนา ป้องกันแก้ไขปัญหาทั้งด้านการเรียนรู้และความสามารถพิเศษ ได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคมและอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข รวมถึงการมีทักษะชีวิตที่ดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ครูและผู้ปกครองได้ (วีร์วิกา อุบลจันทร์, 2565)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน ได้แก่ การส่งเสริม พัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคนมีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ (มนตรา ฟักมงคล, 2562)

โรงเรียนวัดคีรีวิหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เป็นหน่วยงานในการจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กในวัยเรียนทุกคนในเขตบริการของโรงเรียนได้รับการศึกษาอย่างทั่งถึง และมีคุณภาพสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม ภายใต้การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และสนองนโยบายของรัฐบาลและหน่วยงานต้นสังกัด ได้แก่ สร้างความเสมอภาคในสิทธิและโอกาสทางการศึกษา พัฒนานักเรียนให้มีความฉลาด มีปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรม ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด และการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) และมุ่งผลสัมฤทธิ์ (RBM) การดำเนินการบริหารจัดการของโรงเรียนได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ตามภารกิจที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติและเกิดผลตามวัตถุประสงค์ นโยบายและเป้าหมาย ประกอบด้วย ระดับปฐมวัยเป็นการจัดเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กกลุ่มอายุ 4 - 6 ปี ให้ได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาอย่างเต็มศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป ซึ่งการจัดการศึกษาในสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ในการวางแผนดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง มีการติดตามประเมินผลโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมตรัง เขต 2 มีการคัดเลือกและมอบเกียรติบัตรยกย่องชมเชยโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนปฏิบัติอย่าง

ต่อเนื่องนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่การพัฒนาคุณภาพอย่างเป็นองค์รวม ดังนั้นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมตรัง เขต 2 จึงจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้นในโรงเรียน

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้ประเมินศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และพบหลักการและแนวคิดดังที่ว่า การประเมินโครงการมีหลายรูปแบบ ในการประเมินโครงการทางการศึกษานิยมใช้รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ซึ่งเป็นการประเมินภาพรวมของโครงการ 4 ด้าน คือ 1) การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (context evaluation) 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (input evaluation) 3) การประเมินกระบวนการ (process evaluation) และ 4) การประเมินผลผลิต (product evaluation) เพื่อเ)นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวันขงอนักเรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดคีรีวิหาร ซึ่งในการดำเนินงานจะมีแบบแผนมีขั้นตอนชัดเจนในการส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยยึดหลักการมีส่วนรับผิดชอบ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติร่วมแก้ไขปัญหาจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้มีทักษะการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ประเมินจึงสนใจศึกษาการประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร สังกัดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เพื่อให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือเป็นไปอย่างเป็นระบบต่อการเรียนในสถานศึกษาและการใช้ชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังนำจุดเด่น จุดด้อย ปัญหา และอุปสรรคไปพัฒนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินบริบท โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

2. เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้า โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

3. เพื่อประเมินกระบวนการ โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

4. เพื่อประเมินผลผลิต โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยการประยุกต์ใช้วรรณกรรมไทย ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนวัดคีรีวิหาร จำนวน 13 คน นักเรียนระดับอนุบาล จำนวน 33 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 94 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 18 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 130 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ไม่รวมผู้บริหารและตัวแทนครูและบุคลากรทางการศึกษา) จำนวน 7 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 13 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 40 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 18 คน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 53 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 131 คน โดยการเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำนวน 5 ชุด ประกอบด้วย

2.1 แบบประเมินชุดที่ 1 แบบประเมินบริบทโครงการ จำนวน 10 ข้อ

2.2 แบบประเมินชุดที่ 2 แบบประเมินปัจจัยนำเข้า โครงการ จำนวน 10 ข้อ

2.3 แบบประเมินชุดที่ 3 แบบประเมินกระบวนการโครงการ จำนวน 10 ข้อ

2.4 แบบประเมินชุดที่ 4 แบบประเมินผลผลิตโครงการ ด้านคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน จำนวน 10 ข้อ

2.5 แบบประเมินชุดที่ 5 แบบประเมินด้านความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการ จำนวน 10 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละและวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร เป็นแบบประเมิน 5 ชุด โดยครอบคลุมตัวแปรทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินบริบท โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร ตามความคิดเห็นของครู บุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินด้านบริบท โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียนโรงเรียนวัดคีรีวิหาร

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1. ความสอดคล้องของโครงการกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3	4.55	0.50	มากที่สุด
2. ความสอดคล้องของโครงการกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ	4.50	0.50	มาก
3. ความสอดคล้องของโครงการกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.45	0.50	มาก
4. ความสอดคล้องของโครงการกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2	4.65	0.48	มากที่สุด
5. ความสอดคล้องของโครงการกับนโยบายของโรงเรียน	4.55	0.50	มากที่สุด
6. ความสอดคล้องของโครงการกับงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4.65	0.48	มากที่สุด
7. ความสอดคล้องของโครงการกับสภาพความต้องการของนักเรียน	4.70	0.46	มากที่สุด
8. ความสอดคล้องของโครงการกับสภาพของชุมชน	4.75	0.43	มากที่สุด
9. ความสอดคล้องของโครงการกับสถานการณ์ของสังคมในปัจจุบัน	4.55	0.50	มากที่สุด
10. ความสอดคล้องของโครงการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน	4.60	0.58	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	**4.60**	**0.49**	**มากที่สุด**

จากตาราง 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านบริบท โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.49)

2. ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร ตามความคิดเห็นของครู บุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินปัจจัยนำเข้า โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	**ระดับความเหมาะสม**
1. จำนวนบุคลากรที่ร่วมดำเนินการโครงการมีความเหมาะสมและเพียงพอ	4.60	0.49	มากที่สุด
2. บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมของโครงการ	4.50	0.50	มาก
3. คณะกรรมการดำเนินโครงการ ประกอบด้วยผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู และบุคลากร	4.50	0.50	มาก
4. ครูมีความสามารถในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเหมาะสม	4.55	0.50	มากที่สุด
5. งบประมาณดำเนินโครงการฯ เพียงพอและเหมาะสม	4.55	0.46	มากที่สุด
6. หน่วยงานต้นสังกัดให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมโครงการฯ	4.70	0.43	มากที่สุด
7. ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมโครงการฯ	4.75	0.46	มากที่สุด
8. สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมของโครงการมีปริมาณเพียงพอ	4.70	0.50	มากที่สุด
9. มีสหวิชาชีพมาร่วมดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4.50	0.48	มาก
10. โรงเรียนมีแหล่งหรือบุคคลที่รับการส่งต่อจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4.65	0.48	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.60**	**0.48**	**มากที่สุด**

จากตาราง 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านปัจจัยนำเข้า โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดีโรงเรียนวัดคีรีวิหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.48)

3. ผลการประเมินกระบวนการ โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร ตามความคิดเห็นของครู บุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินกระบวนการ โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	**ระดับความเหมาะสม**
1. กำหนดขั้นตอนการจัดทำแผนงานโครงการไว้อย่างชัดเจน	4.55	0.50	มากที่สุด
2. นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ผู้สนับสนุนโครงการมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการ	4.45	0.50	มาก
3. ดำเนินกิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.50	0.50	มาก
4. ดำเนินกิจกรรมการคัดกรองนักเรียน	4.55	0.50	มากที่สุด
5. ดำเนินกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน	4.45	0.50	มาก
6. ดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน	4.55	0.50	มากที่สุด
7. มีการนิเทศติดตามการดำเนินงานเป็นระบบ	4.55	0.50	มากที่สุด
8. มีเครื่องมือการประเมินผลที่เหมาะสม	4.45	0.59	มาก
9. มีการสรุปผลการปฏิบัติงานทุกกิจกรรม	4.40	0.58	มาก
10. มีการรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบต่อเนื่อง	4.45	0.50	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.49**	**0.52**	**มาก**

จากตาราง 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านกระบวนการ โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.49, S.D. = 0.52)

4. ผลการประเมินผลผลิต โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร ด้านคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียน ดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินผลผลิต โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร ด้านคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	**ระดับความเหมาะสม**
1. นักเรียนรู้ความสนใจ ความถนัดและความสามารถของตนเอง	4.56	0.52	มากที่สุด
2. นักเรียนได้รับการช่วยเหลือตามความจำเป็น เช่น ทุนการ ศึกษา เครื่องแต่งกายฯ	4.48	0.52	มาก
3. นักเรียนมีความมั่นคงทางอารมณ์และมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น	4.41	0.51	มาก
4. นักเรียนปลอดจากสารเสพติดและรู้จักการปฏิเสธสารเสพติด	4.42	0.52	มาก
5. นักเรียนมีความปลอดภัย ป้องกันตนเองจากภัยรอบด้าน	4.52	0.52	มากที่สุด
6. นักเรียนได้รับการป้องกัน ส่งเสริม พัฒนา พฤติกรรมให้พึงประสงค์	4.58	0.54	มากที่สุด
7. นักเรียนดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม	4.56	0.54	มากที่สุด
8. นักเรียนมีทักษะชีวิต นำความรู้และประสบการณ์ไปปรับใช้ตามสถานการณ์	4.52	0.65	มากที่สุด
9. นักเรียนเรียนรู้ได้ตามศักยภาพภายใต้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19	4.40	0.53	มาก
10. นักเรียนมีความสุขตามวัยในการใช้ชีวิตประจำวัน	4.49	0.52	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.49**	**0.53**	มาก

จากตาราง 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน โครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร ด้านคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.49, S.D. = 0.53)

5. ผลการประเมินด้านความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร ตามความคิดเห็นของตามความคิดเห็นของนักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครอง ดังตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินด้านความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. โรงเรียนมีการจัดโครงสร้างการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน นำไปปฏิบัติได้	4.69	0.46	มากที่สุด
2. โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างหลากหลาย	4.63	0.48	มากที่สุด
3. โรงเรียน ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4.53	0.50	มากที่สุด
4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคคลหลักในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4.56	0.50	มากที่สุด
5. ผู้ปกครองและสหวิชาชีพมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4.66	0.47	มากที่สุด
6. โรงเรียนจัดบริการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึง	4.76	0.43	มากที่สุด
7. โครงการดูแลช่วยเหลือนักเรียนส่งผลต่อการพัฒนาโครงการอื่นๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม	4.79	0.41	มากที่สุด
8. นักเรียนได้รับการป้องกัน ส่งเสริม พัฒนาพฤติกรรมให้พึงประสงค์จากการดำเนินโครงการ	4.88	0.33	มากที่สุด
9. ผลการดำเนินโครงการส่งผลให้นักเรียนดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	4.49	0.50	มาก
10. ชุมชนและต้นสังกัดชื่นชมผลการดำเนินโครงการที่ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี	4.72	0.45	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.67**	**0.45**	**มากที่สุด**

จากตาราง 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.67, S.D. = 0.45)

อภิปรายผล

จากผลการประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ครั้งนี้มีประเด็นที่นำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ด้านบริบท พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โรงเรียนวัดคีรีวิหาร ปีการศึกษา 2565 เป็นโครงการที่มีหลักการวัตถุประสงค์ และเป้าหมายเหมาะสมสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นโยบายกระทรวง นโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นโยบายของโรงเรียน และสอดคล้องกับสภาพความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยเน้นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สฤษดิ์ วิวาสุขุ (2564) ได้ศึกษา การประเมินโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนจอมพระประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ซึ่งมีผลการวิจัยด้านบริบทโครงการมีความสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นโดยรวมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญและสนับสนุนบุคลากรให้มีความเหมาะสมเพียงพอ งบประมาณดำเนินโครงการฯ เพียงพอและเหมาะสม โรงเรียนมีแหล่งหรือบุคคลที่รับการส่งต่อจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้งมีสหวิชาชีพมาร่วมดูแลช่วยเหลือนักเรียนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิ พระรักษา (2564) รายงานการประเมินโครงการเสริมสร้างการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ซึ่งได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ของ Stufflebeam กำหนดกรอบการประเมิน 4 ด้าน มีผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ด้านกระบวนการ พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นโดยรวมในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนมีขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมไว้อย่างชัดเจนอย่างหลากหลายครบทั้ง 5 องค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คณะกรรมการดำเนินงานได้จัดกิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล กิจกรรมการคัดกรองนักเรียน กิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน กิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนอย่างทั่วถึง มีการนิเทศติดตามการดำเนินงานเป็นระบบพอสมควรใช้เครื่องมือการ

ประเมินผลโครงการและคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียนอย่างเหมาะสม มีการสรุปผลการปฏิบัติงานทุกกิจกรรม และรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิติพงษ์ ศิลาอาจ (2563) รายงานการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดอารีราษฎร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ปีการศึกษา 2563 ตามรูปแบบซิปป์ (CIPP Model) ประเมินโครงการ 4 ด้าน พบว่า ผลการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดอารีราษฎร์ด้านกระบวนการ (Process) โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

4. ด้านผลผลิต พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนโรงเรียนวัดคีรีวิหาร มีความคิดเห็นต่อด้านคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผลจากการดำเนินกิจกรรมในโครงการทำให้นักเรียนรู้ความสนใจ ความถนัดและความสามารถของตนเองได้รับการช่วยเหลือตามความจำเป็น มีความมั่นคงทางอารมณ์และมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ปลอดจากสารเสพติดและรู้จักการปฏิเสธสารเสพติด นักเรียนมีความปลอดภัย ป้องกันตนเองจากภัยรอบด้าน นักเรียนได้รับการป้องกัน ส่งเสริม พัฒนา พฤติกรรมให้พึงประสงค์ ดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม มีทักษะชีวิต นำความรู้และประสบการณ์ไปปรับใช้ตามสถานการณ์ สามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพภายใต้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 และมีความสุขตามวัยในการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิติพงษ์ ศิลาอาจ (2563) รายงานการประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนวัดอารีราษฎร์ พบว่า ผลการประเมินผลการดำเนินงานโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านผลผลิต (Product) โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

5. ด้านความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการ พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนโรงเรียนวัดคีรีวิหารมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนมีการจัดโครงสร้างการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน นำไปปฏิบัติได้อย่างทั่วถึง มีการจัดกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างหลากหลาย ตลอดจนชุมชน และผู้เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคคลหลักในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อีกทั้งผู้ปกครองและสหวิชาชีพมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้โครงการส่งผลต่อการพัฒนาโครงการอื่นๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมทั้งชุมชนและต้นสังกัด ชื่นชมผลการดำเนินโครงการที่ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิ พระรักษา (2564) รายงานการประเมินโครงการเสริมสร้างการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ของ Stufflebeam มีผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ใน

ระดับมากที่สุด เช่นเดียวกับงานวิจัยของ มนตรา ฟักมงคล (2562) รายงานการประเมินผลโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชานุบาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์โมเดล (CIPP Model) ซึ่งผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ครูผู้สอนควรนำแผนและพัฒนาโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับโครงการกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจะเป็นแบบแผนหรือแนวทางในการดำเนินโครงการในแนวทางเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพทั่วถึง และให้บุคลากรในโรงเรียนได้นำความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมของโครงการที่ได้จากผู้รู้หรือข้อมูลจากกคณะกรรมการดำเนินโครงการ ในการเผยแพร่ให้กับผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู และบุคลากร และมีสหวิชาชีพมาได้มีส่วนร่วมดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ ในการดำเนินกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนที่มีการบกพร่องจะต้องให้ครูหรือบุคลากรหรือผู้ปกครองช่วยประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม แล้วมีการติดตามสรุปผลการปฏิบัติงานทุกกิจกรรม พร้อมทั้งมีการรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบและปรับปรุงข้อบกพร่องให้ได้ เพื่อให้ความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พร้อมทั้งติดตามผลการดำเนินโครงการของนักเรียนในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขอย่างเหมะสม

เอกสารอ้างอิง

กิติพงษ์ ศิลาอาจ. (2563). *การประเมินโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนวัดอารีราษฎร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก.* นครนายก: โรงเรียนวัดอารีราษฎร์. สืบค้นจาก https://krustation.com/academic_research093.

ภูมิ พระรักษา. (2564). รายงานการประเมินโครงการเสริมสร้างการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 8(2), 143-154.

มนตรา ฟักมงคล. (2562). การประเมินผลโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชานุบาลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(4), 82-95.

สฤษดิ์ วิวาสุขุ. (2564). การประเมินโครงการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนจอมพระประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 8(8), 296-310.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566–2570)*. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2568, จาก https://reo8.moe.go.th/wp-content/uploads/2023/06.-2566-2570.pdf

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

รายงานผลการพัฒนา การจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ เพื่อส่งเสริมทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโป่งแดง

REPORT ON THE DEVELOPMENT OF CRAFT ACTIVITIES USING WASTE MATERIALS TO PORMOMOTE BASIC MATHEMATICAL SKILLS FOR EARLYCHILDHOOD AND KINDERGARTEN 1 CHILDREN AT BAN PONG DAENG CHILD DEVELOPMENT CENTER

[1]อุบล ผลจันทน์, [2]สุมิตรา ชาตานันท์ และ [3]ธัญญารัศมิ์ ศิริกลิ่นแคฆ์

[1]Ubon phojan, [2]Sumittra Chatanan and[3]Thanyaras Siriklinkhae

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย

Northern College, Thailand

[1]ubon.phonjan@northern.ac.th, [2]Sumittra Chatana @northern.ac.th

[3]Thanyaras.si@northern.co.th

Received: January 5, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนผลการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโป่งแดง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองโดยใช้การศึกษาแบบกึ่งทดลอง (Quasi –Experimental

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[2]อาจารย์, สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[3]อาจารย์, สาขาวิชาพลศึกษาและการออกกำลังกาย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Design) ที่มีกลุ่มเป้าหมายแบบกลุ่มเดียว มีการประเมินก่อนการจัดกิจกรรมและหลังการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่เรียกว่า (One Group Pretest Posttest Design) ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 3-4 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโป่งแดง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แผนการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 40 แผน 2) แบบประเมินทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ จำนวน 28 ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ ค่า t - test การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ ระหว่างคะแนนก่อนการจัดกิจกรรมและหลังการจัดกิจกรรม ผลการวิจัย พบว่า เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโป่งแดง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ มีคะแนนผลการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ หลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การจัดกิจกรรมศิลปะด้วยเศษวัสดุ, ทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์,เด็กปฐมวัย

Abstract

The research has the following objectives : Comparison of the results of the development of basic mathement skills for earlychildhood children in the closed kindergarten 1, Ban Pong Dang Child Development Center, Mueang Tak District,Tak Poem and after the activity of making art with scrap materials. In this research the reseaaaaaaarchers conducted an experiment using a Qusing-experiment using aQuasi-experimental study design with a single target group and pre-and posactivity assessments in a for called (One Group Pretest Posttest Design) for the target group used in this researchs used a specific sampling method The sample group used in this research was preschool children aged 3-4 years who were studying in kindergarten 1, semester 2, academic year 2024 The number of participants in the Ban Pong Pong Daeng Earlychildhood Development Center, Mueang Tak The instruments used in this study were 1) 40 plans for art and craft activities using waste materials to develop basic mathematical skills for kindergarten 1 childergarten 2) Basic mathematics skills

assessment for, 28 items Data analysis included percentage mean standard deviation t-test analysis and comparison of differences in basic mathematics skis between scores between scores before and after the activitvity.The research results found that. 1. Kindergarten 1 children at Ban Pong Daeng Chil Development Center Muang Tak District Tak Province which received the activity of handicrafts using waste mathematics skills after the activity higher than before the activity at the statistical level of 0.5

Keywords: Organizing an art activity using scrap materials, basic mathematical lend me your critigue, Earlychildhood

บทนำ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมีจุดประสงค์ในการพัฒนาเด็กตั่งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปี บนพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม กรมวิชาการ (2560) เด็ก 2 – 5 ปี เป็นวัยที่ร่างกายและสมองของเด็กกำลังเจริญเติบโตเด็กต้องการความรักความเอาใจใส่ ดูแลอย่างใกล้ชิด เด็กในวัยนี้มีโอกาสเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้สำรวจ เล่น ทดลอง ค้นพบด้วยตนเอง ได้มีโอกาสคิดแก้ปัญหา เลือกตัดสินใจ ใช้ภาษาสื่อความหมาย คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข เพราะจะเป็นพื้นฐานที่ช่วยเตรียมความพร้อมให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนและในการใช้ชีวิตของเด็กต่อไป สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมจะเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก สามารถช่วยให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต เยาวพา เดชะคุปต์. (2560) ถ้าหากเด็กไม่ได้รับการพัฒนาทางด้านสติปัญญาอย่างถูกต้องและให้เด็กเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการปฏิบัติจริง เรียนรู้จากของจริงทดลองจริงกับสิ่งนั้นๆ เด็กจะเกิดความเข้าใจ และเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องที่เรียนได้ดี สิริมา ภิญโญอนันตพงศ์. 2561)

กิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้หลายด้าน เพราะธรรมชาติของกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดและจินตนาการอย่างอิสระ เปิด โอกาสให้เด็กเป็นผู้ริเริ่มมีการยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ ส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เมื่อเด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กันโดยการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการออกแบบการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดพัฒนาการอย่างเต็มศักยภาพ ควรเน้นให้มีสื่อของจริงให้เด็กได้ลงมือ

ปฏิบัติจริง มีโอกาสสังเกต สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยครูสามารถจัดกิจกรรมได้ทั้งแบบกลุ่ม และแบบเดี่ยว อาจมีการกำหนดเงื่อนไขเพื่อนำไปสู่การเกิดทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ที่เหมาะสม โดยมีครูคอยเป็นผู้กำกับดูแล กระตุ้น ให้แรงเสริม ดังนั้นการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ซึ่งการเรียนรู้เหล่านี้ของเด็กจะพัฒนาให้เด็กดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข เรียนรู้ที่จะคิดและตัดสินใจโดยการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น จึงมีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยอย่างยิ่ง

การจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ เป็นการนำเอาวัสดุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในท้องถิ่นสามารถหาได้ง่าย มีความปลอดภัยต่อเด็ก เช่น เมล็ดข้าวโพด เมล็ดกระถิน เมล็ดถั่วดำ เมล็ดถั่วแดง เมล็ดถั่วเขียว เมล็ดงา ดอกไม้ ใบไม้ กิ่งไม้ ก้อนหิน เศษวัสดุประเภทกระดาษ ประเภทผ้า จานกระดาษ แก้วกระดาษ กระดุม และเศษวัสดุที่หาได้ง่ายโดยทั่วไป มีทั้งการสร้างสรรค์ผลงานร่วมกันเป็นกลุ่มและเดี่ยว โดยให้สร้างสรรค์ชิ้นงานวันละ 1 ชิ้น ลักษณะการจัดกิจกรรมจะเป็นการจัดกิจกรรมภายใต้เงื่อนไขที่นำไปสู่การเกิดทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ เช่น ด้านการสังเกตเปรียบเทียบ ด้านการจัดหมวดหมู่ ด้านการเรียงลำดับ ด้านการรู้ค่าจำนวน

สภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในปัจจุบันพบว่า ครูส่วนใหญ่ยังไม่ได้จัดกิจกรรมที่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะครูขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรม ตลอดจนขาดสื่อที่เหมาะสม โดยเฉพาะกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ในการฝึกให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 การปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองจริงผ่านสื่อที่เป็นของจริง ที่หลากหลาย เยาวพา เดชะคุปต์. (2560) จากสภาพปัญหาที่พบในเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแดง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก คือ เด็กขาดทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์และขาดทักษะในการแก้ปัญหา เด็กไม่สามารถเล่าหรือถ่ายทอดกระบวนการคิด หรือขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมได้ บางครั้งการปฏิบัติกิจกรรมของเด็กก็ทำไปหรือไม่ทำกิจกรรมกับเพื่อนเลย เด็กขาดทักษะในการสังเกตเปรียบเทียบ การเรียงลำดับ จัดหมวดหมู่หรือแม้แต่การรู้ค่าจำนวน จากพฤติกรรมดังกล่าวถ้าเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแดง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ไม่ได้รับการแก้ไขหรือพัฒนาเด็กก็จะไม่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวได้ดี และจะส่งผลต่อการพัฒนาด้านสติปัญญา และพัฒนาการทางด้านคณิตศาสตร์ได้ช้า เกิดความสับสนในการแก้ปัญหาไม่มีความมั่นใจ ส่งผลกระทบในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของตัวเด็กเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก โดยใช้แผนการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ ในกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดทักษะ

กระบวนการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ผ่านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นวัสดุธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นที่เด็กอาศัยอยู่ มีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ ภายใต้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่เด็กอาศัยอยู่ นอกจากนี้ยังเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามวิถีชีวิตดั้งเดิม ในการนำเศษวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเด็กเอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแดง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ ก่อนและหลังการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางคณิตศาสตร์ให้แก่เด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่งแดง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก โดยใช้แผนการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ ว่าจะได้ผลอย่างไร โดยกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่งแดง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ก่อนและหลังการใช้แผนการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ โดยรวมและรายด้าน คือ ด้านการสังเกตเปรียบเทียบ ด้านการจัดหมวดหมู่ ด้านการเรียงลำดับ ด้านการรู้ค่าจำนวน

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบแผนการทดลอง (Experimental Design) ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโป่งแดง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตากจำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ จำนวน 40 แผน

2.2 แบบประเมินเชิงปฏิบัติทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 4 ด้าน ด้านละ 7 ข้อ รวม 28 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t–test แบบ Dependent Samples)

ผลการวิจัย

1. เด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุมีคะแนนผลการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ หลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ดัชนีประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีค่าเท่ากับ .73.29 หมายความว่า เด็กที่ใช้กิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ มีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 73.29

อภิปรายผล

การจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโป่งแดง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. เด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ มีคะแนนผลการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ หลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งอาจมีสาเหตุเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมโดยใช้กิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ มีวิธีการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องและสนองความต้องการของเด็ก กล่าวคือ เด็กได้เรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน การเปิดโอกาสให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง หรือได้พูดคุยแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนในชั้นเรียน หรือการที่ครูผู้สอนจัดกิจกรรมที่ให้เด็กใช้ทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ เช่น การสังเกตเปรียบเทียบ การจัดหมวดหมู่ การเรียงลำดับ การรู้ค่าจำนวน จนกระทั่งเด็กค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ดังที่ พิจิตรา เกษประดิษฐ์. (2560: บทคัดย่อ) การศึกษาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ด้วยขนมอบ พบว่าทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยหลังจากที่ได้รับการจัด

กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ด้วยขนมอบ มีความสามารถด้านทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ในทุกด้านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ วรรณี วัจนสวัสดิ์. (2563: บทคัดย่อ) ศึกษาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยด้วยกิจกรรมเกมการศึกษาลอตโต พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับกิจกรรมเกมการศึกษาลอตโตมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ ศิริลักษณ์ วุฒิสรรพ์ (2563: บทคัดย่อ) การจัดการเรียนรู้แบบเด็กนักวิจัยที่มีผลต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย พบว่าหลังการจัดการเรียนรู้แบบเด็กนักวิจัยเด็กปฐมวัยมีค่าเฉลี่ยทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์โดยรวมแตกต่างจากก่อนการจัดการเรียนรู้แบบเด็กนักวิจัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ P<.05(F=198.116) โดยการทดลองครั้งนี้ส่งผลต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์โดยรวมร้อยละ 93.4(Partial **И**2 = .934) และมีค่าเฉลี่ยทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์รายด้านแตกต่างจากก่อนการจัดการเรียนรู้แบบเด็กนักวิจัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ P<.05 ทุกด้าน สอดคล้องกับคมขวัญ อ่อนบึงพร้าว (2562: บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์สร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ พบว่า การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์โดยรวมอยู่ในระดับดีและเมื่อเปรียบเทียบก่อนการและหลังการทดลองมีคะแนนความสามารถทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับ สรรพมงคล จันทร์ด้ง (2562) ศึกษาการเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทางคณิตศาสตร์แบบรายคู่และแบบรายบุคคล โดยทดลองกับเด็กอายุ 5 - 6 ปี ที่ศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ของโรงเรียนชุมชนบ้านพบพระ จำนวน 30 คน ผลพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทางคณิตศาสตร์แบบรายคู่มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการทดลองมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนทดลองและเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทางคณิตศาสตร์แบบรายบุคคลมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการทดลองมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนทดลอง

1.ที่ได้รับกิจกรรมเกมการศึกษาลอตโตมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ ศิริลักษณ์ วุฒิสรรพ์ (2563: บทคัดย่อ) การจัดการเรียนรู้แบบเด็กนักวิจัยที่มีผลต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย พบว่าหลังการจัดการเรียนรู้แบบเด็กนักวิจัยเด็กปฐมวัยมีค่าเฉลี่ยทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์โดยรวมแตกต่างจากก่อนการจัดการเรียนรู้แบบเด็กนักวิจัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ P<.05(F=198.116)

โดยการทดลองครั้งนี้ส่งผลต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์โดยรวมร้อยละ 93.4(Partial **И**2 = .934) และมีค่าเฉลี่ยทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์รายด้านแตกต่างจากก่อนการจัดการเรียนรู้แบบเด็กนักวิจัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ P<.05 ทุกด้าน สอดคล้องกับ คมขวัญ อ่อนบึงพร้าว (2562: บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์สร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ พบว่า การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย หลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์โดยรวมอยู่ในระดับดีและเมื่อเปรียบเทียบก่อนการและหลังการทดลองมีคะแนนความสามารถทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับ สรรพมงคล จันทร์ด้ง (2562) ศึกษาการเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทางคณิตศาสตร์แบบรายคู่และแบบรายบุคคล โดยทดลองกับเด็กอายุ 5 - 6 ปี ที่ศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนชุมชนบ้านพบพระ จำนวน 30 คน ผลพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทางคณิตศาสตร์แบบรายคู่มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการทดลองมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนทดลองและเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทางคณิตศาสตร์แบบรายบุคคลมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการทดลองมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนทดลอง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ ในกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์สามารถช่วยพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ให้กับเด็กในระดับปฐมวัย ดังนั้นครูผู้สอน ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวิจัยสามารถประยุกต์ใช้รูปแบบการกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน และการเรียนรู้ด้านต่างๆอย่างเป็นองค์รวม

1. ได้นวัตกรรมสำหรับการพัฒนาเด็กปฐมวัย คือแผนการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมหรือพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้ารคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุระหว่าง 3-4 ปี

2. ได้พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ ด้วยวิธีการของการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย พร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมให้เด็กมีโอกาสเลือกและตัดสินใจในการประดิษฐ์ผลงานออกมาอย่างสร้างสรรค์

3. การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุระหว่าง 3-4 ปี ครูผู้สอนหรือผู้รับผิดชอบสามารถเลือกตัดสินใจใช้รูปแบบหรือวิธีการจัดกิจกรรมประกอบสื่อที่มีความเหมาะสม สำหรับเด็กปฐมวัย เช่นเดียวกับการจัดกิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับองค์ประกอบแห่งการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาพการเรียนรู้ที่เป็นปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2560), *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.* กรุงเทพฯ :คุรุสภาลาดพร้าว.

คมขวัญ อ่อนบึงพร้าว. (2562) *การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยโดยใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พิจิตรา เกษประดิษฐ์. (2560) *ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ด้วยขนมอบ.* ปริญญานิพนธ์กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เยาวพา เดชะคุปต์ (2560) *การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ: แม็ค

วรรณี วัจนสวัสดิ์ (2563) *ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยด้วยกิจกรรมเกมการศึกษาลอตโต.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริลักษณ์ วฒิสรรพ์ (2563) *การจัดการเรียนรู้แบบเด็กนักวิจัยที่มีผลต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็ก* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สรรพมงคล จันทร์ด้ง (2562) *การเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทางคณิตศาสตร์แบบรายคู่และรายบุคคล.* ปริญญานิพนธ์กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2561) *การวัดและประเมินแนวใหม่ : เด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2560). *สอนคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของ Brain-basd learning.* กรุงเทพฯ : สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ ผ่านสื่อกลาง เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT BASED ON MEDIATED LEARNING EXPERIENCE TO ENHANCING CONCEPT THINKING ABILITY FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION STUDENTS

[1]กรรณิการ์ ทองรักษ์

[1]Kannika Thongrak

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย

Northern College, Thailand

[1]Aood396@northern.ac.th

Received: January 6, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางของผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.50, S.D. = 0.52) และผลการหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง มีประสิทธิภาพ 80.92/81.97 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 และผลการทดลองใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการคิดรวบยอดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพัฒนาหลักสูตร หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.50 , S.D. = 0.52)

คำสำคัญ: การพัฒนาการจัดการเรียนรู้, การคิดรวบยอด, ประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง

---

[1]อาจารย์ ดร., สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Abstract

This research aimed to develop a learning management based on the concept of mediated learning experiences to enhance the ability to summarize thinking for early childhood education students. The research results found that the results of the quality inspection of the learning management plan based on the concept of learning experiences through the media of experts were found to be most appropriate ($\overline{X}$ = 4.50, S.D. = 0.52) and the results of the efficiency of learning management based on the concept of learning experiences through media were 80.92/81.97, which was in line with the criteria of 80/80 and the results of the experiment using learning management based on the concept of learning experiences through media found that students had a higher ability to summarize after studying than before studying, with statistical significance at the .05 level. The academic achievement in the curriculum development program after studying was significantly higher than before studying at a statistical level of .05 and the overall satisfaction of students with the learning management was at the highest level ($\overline{X}$ = 4.50, S.D.= 0.52)

Keywords: Development of learning management, Summary thinking, mediated learning experience

บทนำ

การคิดเป็นทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นที่ผู้เรียนในทุกระดับการศึกษาจะต้องมี โดยการรับข้อมูลจัดเก็บ ค้นหาความหมาย จำแนกเปรียบเทียบ วิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ สร้างสรรค์และออกแบบสิ่งใหม่ๆ ติดตามกำกับควบคุมและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาความรู้ ดังนั้นครูควรมีการพัฒนาความคิดและใช้ความคิดจนเกิดเป็นทักษะจนนำไปสู่ความคิดรวบยอดที่สามารถถ่ายทอดเป็นความรู้สู่ผู้เรียนและสาธารณะได้อย่างมีคุณภาพ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2560) ดังนั้นการพัฒนาความคิดรวบยอดเป็นกระบวนการที่มนุษย์จัดหมวดหมู่สิ่งของหรือความคิดต่างๆ ที่มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญเหมือนกันให้อยู่เป็นกลุ่มหรือพวกเดียวกัน ด้วยกระบวนการอุปนัยโดยผ่านการสังเกต เปรียบเทียบตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของความคิดรวบยอดกับตัวอย่างที่ไม่ใช่ความคิดรวบยอด จนกระทั่งผู้เรียนสามารถดึงเอาลักษณะสำคัญที่เป็นลักษณะร่วมของความคิดรวบยอดนั้นออกมาได้และนำมาสร้างเป็นนิยามของความคิดรวบยอดนั้น ดังนั้นการสอนของครูต้อง

ชี้แนะสอนงานให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะและความสามารถเฉพาะตัวด้วยวิธีต่างๆ ที่วางแผนไว้ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2561) ซึ่งเฟอร์ติน (Feuerstein, 1991, p. 1-2) เชื่อว่า การเรียนรู้ของเด็กตั้งแต่แรกเกิดเป็นต้นมาเกิดขึ้นจากการช่วยเสริมสร้างอย่างมีความหมายของผู้ใหญ่ โดยการเรียนรู้ของเด็กนั้นจะมีลักษณะเป็นการเรียนรู้โดยมีคนกลางช่วยเสริมสร้าง (Mediator) หรือมีผู้ใหญ่ช่วยเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ (Mediating Adults) และเรียกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นว่า “ประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง” (Mediated Learning Experience) ซึ่งบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงแรกนั้นได้แก่ พ่อแม่ และเมื่อเด็กเข้าสู่วัยเรียนครูถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในการช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งวิธีการในการช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนนั้น อาจจะใช้ตัวแบบ การให้คำแนะนำ ชี้แนะ ใช้คำถามกระตุ้นตลอดจนการจัดสภาพการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ (Seng, 1997, p. 1-2; Feuerstein, 1998, p. 2; Ross, 1991, p.1) นอกจากนี้ เฟอร์ติน (Feuerstein) ยังมีความเชื่อว่าการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ไปสู่เด็กเป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนาทางปัญญาของเด็ก ทั้งนี้เพราะปฏิสัมพันธ์ที่มีความหมายระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กนั้นจะช่วยพัฒนาสติปัญญา ตลอดจนอารมณ์และสังคมของเด็กได้ (Kozulin and Presseisen, 1995, p. 67-68; Tiatri, 2000, p. 15; Tzuriel, 1999, p.3) ดังนั้นในการเรียนรู้ของบุคคลนั้นจะต้องมีผู้ที่เป็นสื่อกลางคอยช่วยเหลือ แนะนำในการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้าและการตอบสนอง ครูถือว่าเป็นบุคคลสำคัญในการช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ บทบาทของครูในการทำหน้าที่เป็นคนกลางช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Mediator)นั้น ถือว่าเป็นปัจจัยหลักของประสิทธิผลของการเรียนรู้ โดยครูมีบทบาทสำคัญในการเลือกและเสริมแต่งประสบการณ์เรียนรู้ตลอดจนการตอบสนองของผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมายปลายทางของการเรียนรู้อยู่ที่ความเป็นอิสระของผู้เรียนและความร่วมมือในการเรียนรู้

แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาการพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ได้เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนเป็นผู้คิด ลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างมีระบบ จากการประเมินผลวิชาการพัฒนาหลักสูตร พบว่านักศึกษาขาดความคิดรวบยอดไม่สามารถนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการลงมือปฏิบัติการทำหลักสูตรสถานศึกษาหรือหลักสูตรรายวิชา ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพัฒนาหลักสูตรต่ำ ไม่เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่ตั้งไว้

จากความเป็นมาผู้วิจัยจึงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ซึ่งเน้นบทบาทของครูให้ทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้น ส่งเสริม อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือและแนะนำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง สรุปความรู้ด้วยตนเองและวัดประเมินผลการ

เรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกด้าน เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดรวบยอด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อทดลองใช้แผนพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย โดยศึกษาผล ดังนี้

2.1 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดรวบยอดของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง ก่อนเรียนกับหลังเรียน

2.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพัฒนาหลักสูตรของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง ก่อนเรียนกับหลังเรียน

2.3 ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง

1.2 นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ปีการศึกษา 2565 จำนวน 42 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (One to

One Testing) จำนวน 3 คน และ2) การทดลองแบบกลุ่มเล็ก(Small Group Testing) จำนวน 9 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษา เนื้อหา และเวลาที่ใช้จัดกิจกรรม 3) การทดลองภาคสนาม (Large Group Testing) นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย จำนวน 30 คน เพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

2.2 แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นมาตรส่วนประมาณค่าและส่วนที่เป็นปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

2.3 แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องกับสถานการณ์และข้อคำถาม

2.4 แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพัฒนาหลักสูตรเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับระดับพฤติกรรมที่ต้องการวัด

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 นำคะแนนจากแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาหาค่าเฉลี่ยและใช้เกณฑ์ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 จึงจะถือว่ามีความเหมาะสม

3.2 นำคะแนนจากแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอดของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รายข้อ แล้วคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปนำไปใช้ในการวิจัย

3.3 นำคะแนนจากแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพัฒนาหลักสูตรของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รายข้อ แล้วคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไปนำไปใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองและศึกษาผลการใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย วิทยาลัยนอร์ทเทิร์นที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร ปีการศึกษา 2566 จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด เป็นข้อสอบแบบอัตนัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร โดยใช้เกณฑ์การวัดเป็นแบบมาตราต่างระดับ (Rubric Score) ตามขั้นตอนการคิดรวบยอด 6 ขั้น ได้แก่ 1) การสังเกต 2) จำแนกความแตกต่าง 3) หาลักษณะร่วม 4) ระบุชื่อความคิดรวบยอด 5) ทดสอบทำแบบฝึกหัด 6) นำไปใช้ทดสอบความสามารถ

2.2 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพัฒนาหลักสูตร เป็นข้อสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ตามระดับพฤติกรรมในด้านพุทธิพิสัยเป็น 6 ระดับตามแนวคิดของบลูม (Bloom, 1956) ได้แก่ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า จำนวน 30 ข้อ

2.3 แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยวิทยาลัยนอร์ทเทิร์นที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 30 คน โดยดำเนินการดังนี้

4.1 ผู้วิจัยทำการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพัฒนาหลักสูตร

4.2 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน ในชั่วโมงเรียนวิชาการพัฒนาหลักสูตร สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 7 สัปดาห์ เวลาจัดกิจกรรม 21 ชั่วโมง

4.3 หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนการทดลอง

4.4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลการทดสอบความสามารถในการคิดรวบยอดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพัฒนาหลักสูตร ระหว่างก่อนและหลังการเรียน โดยใช้สถิติ t – test dependent

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ (Percentage) หาความตรงเชิงเนื้อหาจากสูตร (IOC) หาค่าความง่ายของข้อสอบ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังทดลองโดยใช้สถิติ t – test dependent

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 มีผลวิเคราะห์ 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ผลการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยดำเนินการตามกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้น มีรายละเอียดดังนี้ 1) ขั้นกระตุ้นความสนใจ (Attention) ครูจัดสื่อและตั้งคำถามจากสื่อให้นักศึกษาเกิดความสนใจทำความเข้าใจและเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับกับประสบการณ์เดิมของตน 2) ขั้นค้นหาข้อมูล (Explore Data) ครูตั้งคำถามให้นักศึกษาจำแนกความแตกต่างของสิ่งที่รับรู้และระบุเหตุผลในความแตกต่างนั้น 3) ขั้นเรียกข้อมูล (Recall) ครูซักถามให้นักศึกษามองเห็นความเหมือนในภาพรวมของสิ่งที่รับรู้ และสรุปเป็นวิธีการหลักการ คำจำกัดความหรือให้คำนิยาม 4) ขั้นทำงาน (Practice) ครูชี้แนะแนวทางการปฏิบัติ ซักถามให้นักศึกษาเสนอความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่รับรู้ 5) ขั้นตีความและลงข้อสรุป (Interpreting Data) ครูทบทวนซักถามให้นักศึกษาทำแบบฝึกหัด ครูช่วยเสริมข้อมูลเพื่อลงข้อสรุป 6) ขั้นประเมินผล (Evaluation) ครูทดสอบความสามารถในการคิดรวบยอดวิชาการพัฒนาหลักสูตรเป็นรายบุคคล

1.2 ผลการหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย 1) ผลการตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.50 , S.D. = 0.52) 2) ผลการหาประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง โดยใช้เกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 กับนักเรียน 3 กลุ่ม คือ การทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง 1:1 จำนวน 3 คน ทดลองกลุ่มเล็ก (Small Group Testing) จำนวน 9 คน และทดลองภาคสนาม (Filed Testing) จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบย่อยระหว่างเรียนแต่ละชุด (E_1) และจากการทดสอบหลังเรียน (E_2) หาค่าร้อยละ (Percentage) พบว่า มีประสิทธิภาพ 80.92/81.97 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80

2. ผลการทดลองและศึกษาผลการใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย เป็นผลมาจากการนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 30 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย ซึ่งปรากฏผล ดังนี้ (1) นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางมีความสามารถในการคิดรวบยอดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการพัฒนาหลักสูตรหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3) นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.50 , S.D. = 0.52)

อภิปรายผล

1. ด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ที่พัฒนาขึ้นดำเนินการโดยวิเคราะห์แนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง ข้อมูลพื้นฐานเรื่องการจัดการเรียนรู้ที่มีครูทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดรวบยอด นำมาเป็นกรอบในการกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และนำเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้มาเป็นกรอบในการกำหนดกิจกรรมและขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประเมินแผนการจัดการเรียนรู้บในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการหาประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง โดยใช้เกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 กับนักเรียน 3 กลุ่ม คือ การทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง 1:1 จำนวน 3 คน ทดลองกลุ่มเล็ก (Small Group Testing) จำนวน 9 คน และทดลองภาคสนาม (Filed Testing) จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบย่อยระหว่างเรียนแต่ละชุด (E_1) และจากการทดสอบหลังเรียน (E_2) หาค่าร้อยละ (Percentage) พบว่า มีประสิทธิภาพ 80.92/81.97 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่มีครูทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดรวบยอด ครูทำหน้าที่ศึกษาคำอธิบายรายวิชาเพื่อวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่อง พร้อมทั้งเตรียมวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครูต้องสร้างความสนใจด้วยการทบทวนเนื้อหาเดิมหรือนำเสนอสถานการณ์เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งใจและตอบสนอง ตระหนักในคุณค่าของการเรียนรู้

เชื่อมโยงกับความรู้เดิม ซักถามให้เกิดความ ท้าทายในการเรียนรู้ การให้นักเรียนสำรวจและค้นหาครูควรชี้แนะวิธีการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารเพื่อให้ผู้เรียนตั้งใจและตอบสนอง ตระหนักในคุณค่าของการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับความรู้เดิม การทำกิจกรรมกลุ่ม วางแผนและลงมือทำงาน ครูต้องแนะแนวทางการปฏิบัติ กระตุ้นให้ปฏิบัติ ติดตามและช่วยเหลือให้การเสริมแรง การอธิบายและลงข้อสรุปครูต้องทบทวนการปฏิบัติ ซักถามช่วยเสริมข้อมูลหรือแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง การขยายผลความรู้ครูต้องช่วยนำความรู้ที่ได้เชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกท้าทายและปรับเปลี่ยนตนเอง ครูประเมินผลด้วยการทดสอบเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม และผลจากการปฏิบัติงานเพื่อความเป็นปัจเจกบุคคลและการปรับเปลี่ยนตนเองของนักเรียน

2. ด้านผลการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง ความสามารถในการคิดรวบยอดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพัฒนาหลักสูตรของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลาง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อกลางเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. = 0.48) เนื่องจากบทบาทของครูที่เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งที่ครูจะต้องถือปฏิบัติในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะการสอนให้ผู้เรียนมีสามารถในการคิดรวบยอด ครูควรเป็นสื่อกลางที่เน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลนั้น แบบแผนของการเรียนรู้จะต้องมีลักษณะดังนี้

สิ่งเร้า ----> ผู้เป็นสื่อกลาง (ครู) ----> ผู้เรียน ----> การตอบสนอง

จากแบบแผนการเรียนรู้อธิบายได้ว่า การที่บุคคลจะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางคอยให้ความช่วยเหลือ ประคับประคอง สอดแทรก แนะนำในการที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้าต่าง ๆ และในการที่จะตอบสนองออกมา โดยผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางจะคอยให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้ทั้งระหว่างผู้เรียนกับสิ่งเร้าและระหว่างผู้เรียนกับการตอบสนอง

เอกสารอ้างอิง

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข. (2561). *การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2560). *ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Feuerstein, R. , Klein and Tanmenbaum. (1991). Mediated learning experience : theoretical, psycholgical and learning Implications. London : Ferund.

Feuerstein, Reuven. (1998). The Building Tool Room Available from : http://www.blarg/trm-Feuerstein.html.

Kozulin, A. and Presseisen, B.Z. (1995). Mediated Learning Experience and Psychological Tools: Vygotsky's and Feuerstein's Perspectives in a Study of Student Learning. Educational Psychologist 30,2 : 61-75.

Ross, L. (1991). Mediating Science Learning : Promoting the Acquisition and Transfer of Biological concepts (Social Constructivism). Dissertation Abstracts International, Volume : 52-11, Section A, Page 3869.

Seng, Seok Hoon. (1997). Mediated Learning Experience: Application across Diverse Group preservice Teacher in Singapore. [CD-ROM] Abstract from : ERIC File : ED AN : ED584791 CHN : PS 037553

Seng, Seok Hoon. (1997). Using Mediated Learning Experience To Enhance Chidren's Thinking. [CD-ROM] Abstract from : ERIC File : ED AN : ED450968 CHN : PS 02543

Tiatri, S. (2000). Mediated Learning Experience and Frustration Exercise. International Conference on Reforming Teacher Education for the New Millenium : Searching for the New Dimensions. Bangkok, Thailand.

Tzuriel, D and Kanfman, R. (1999). Mediated Learning and Cognitive Modifiability Journal of Cross-Cultural psychology 30,3 : 359-381.

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICAL LEARNING ACTIVITIES PACKAGE BY APPLYING POLYA'S PROBLEM SOLVING PROCESS. TO STRENGTHEN THE ABILITY TO THINK CREATIVELY FOR PRIMARY GRADE 4

[1]กรรณิการ์ ทองรักษ์ และ [2]อารีย์ ปรีดีกุล

[1]Kannika Thongak and [2]Aree Preedeekul

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย

Northern College, Thailand

Aood396@northern.ac.th

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ก่อนเรียนและหลังเรียน 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ก่อนเรียนและหลังเรียน 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษา

---

[1] อาจารย์ ดร., สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[2] อาจารย์ ดร., สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

ปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สร้างและตรวจสอบคุณภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.64, S.D.= 0.48) และผลการหาประสิทธิภาพของประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 80.53/81.83 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 2) นักเรียนมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.74, S.D. = 0.15)

คำสำคัญ: การพัฒนาการชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

Abstract

The research purposes were : 1. create and inspect the quality of mathematics learning activity packages based on the application of Polya's problem-solving method to improve creative thinking skills for primary grade 4 according to the quality and efficiency criteria of 80/80, 2. try out and investigate the utilization results of mathematics learning activity packages based on the application of Polya's problem-solving method to improve creative thinking skills for primary grade 4 by trying out; (1) to compare creative thinking skills of primary grade 4 based on learning management using mathematics learning activity packages both before and after learning, and (2) to compare the learning achievements of primary grade 4 based on learning management using mathematics learning activity packages both before and after learning, and 3) explore the satisfaction of primary grade 4 towards learning that used mathematics learning activity packages based on the application of Polya's problem-solving method. The results were as follows : 1) Create and find efficiency in For the efficiency of mathematics learning activity packages packages based on the application of Polya's problem-solving method to improve creative thinking skills for primary grade 4, by 5 experts, it was found that the suitability values were at the highest level ($\overline{X}$ = 4.64 ,S.D. = 0.48), and thay were found that the efficiency of E1 / E2 was 80.53/81.83 higher than the

efficiency criteria of 80/80. 2) In terms of the comparison results of creative thinking skills of primary grade 4 based on learning management using mathematics learning activity packages, it was found that primary grade 4 had creative thinking skills after learning that were higher than before learning at a significance level of .05 3) The mathematics achievements of primary grade 4 based on learning management using mathematics learning activity packages, it was found that the mathematics achievements of primary grade 4 after learning were higher than before learning at a significance level of .05 4) The satisfaction of primary grade 4 towards learning that used mathematics learning activity packages based on the application of Polya's problem-solving method to improve creative thinking skills, it can be said that most students were satisfied and on the whole, the satisfaction was at the highest level ($\overline{X}$ = 4.74, S.D. = 0.15).

Keywords: Development of Mathematics Learning Activity Packages/Application of Polya's Problem-Solving Method /Creative Thinking Skills

บทนำ

คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากคณิตศาสตร์ช่วยให้มนุษย์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน สามารถ วิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างรอบคอบและถี่ถ้วน ช่วยให้คาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจ แก้ปัญหา ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ คณิตศาสตร์ยังเป็นเครื่องมือในการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศาสตร์อื่นๆ อันเป็นรากฐาน ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติให้มีคุณภาพและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ทัดเทียม กับนานาชาติ การศึกษาคณิตศาสตร์จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้า อย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 1)

ความคิดสร้างสรรค์สามารถช่วยให้เกิดการค้นพบสิ่งที่แปลกใหม่และเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ จึงเป็นสิ่งที่ครูควรส่งเสริมให้กับนักเรียนในการจัดการเรียนการสอน (Torrance, 1973 : 16–17) โดยความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้หากได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง โดยมาจากการสอนและการปฏิบัติอย่างถูกวิธี (สิริพรรณ ทัศนพาณิชย์, 2558) การสร้างเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จะช่วยทำให้นักเรียน มีแนวทางทางที่หลากหลาย มีขั้นตอนทางความคิดและมีจินตนาการ ประยุกต์ความรู้เพื่อนำไปสู่การคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่และมีคุณค่าตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนอยากรู้อยากเห็น อยากสืบค้นและ

ลองสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยบรรยากาศที่จะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ การเปิดให้คิดและนำเสนอแนวคิดของนักเรียนเองอย่างอิสระ ผ่านคำปรึกษา หรือคำแนะนำของผู้สอน การสอนเริ่มจากนำเสนอปัญหาที่มีความท้าทาย ดึงดูดความสนใจ เหมาะสมและให้นักเรียนใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ที่มีอยู่มาแก้ปัญหาและได้อภิปรายร่วมกันถึง แนวคิดของตนเองเพื่อเป็นการเพิ่มเติมแนวคิดให้สมบูรณ์และหลากหลายยิ่งขึ้น (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2561 : 70) โพลยา (Pólya, 1957 : 92-93) ได้เสนอแนวคิดว่า กระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้ ซึ่งโพลยากล่าวว่า ขั้นวางแผนแก้ปัญหาในกระบวนการแก้ปัญหา เป็นขั้นที่ฝึกให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี ขั้นตอนนี้จะส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการคิดสิ่งที่แปลกใหม่ รวมถึงการค้นพบและเรียนรู้สิ่งที่ต้องการ ดังนั้น การสอนควรเปิดโอกาสกับนักเรียนให้สามารถคิดวางแผนหาแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างอิสระ สิ่งนี้สามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์มากขึ้นได้

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาค้นคว้า หาความรู้ เพื่อที่จะสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยประยุกต์ใช้แนวคิดของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดงเดือย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ซึ่งคาดว่าจะสามารถพัฒนาการเรียน การสอนคณิตศาสตร์ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น มีทักษะในการคิดและมีความคิดสร้างสรรค์เรียนรู้อย่างเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงศึกษามีความพึงพอใจของนักเรียนที่ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แนวคิดของโพลยา ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อทดลองและศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยทดลองใช้

2.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีขอบเขตการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) สาระที่ 1 จำนวนและพีชคณิต มาตรฐาน ค1.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทยและผู้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 5 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดงเดือย อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมสุโขทัย เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 35 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ความเหมาะสมและประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองและศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านดงเดือย ปีการศึกษา 2566 จำนวน 204 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดงเดือย ปีการศึกษา 2566 จำนวน 35 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมคณิตศาสตร์

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นำเสนอผลวิเคราะห์ 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 ชุดพร้อมแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การคูณ การหาร การหาค่าของตัวไม่ทราบค่า โจทย์ปัญหา การสร้างโจทย์ปัญหา ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่ามีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.44 – 4.84 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าตั้งแต่ 0.51 - 0.37

1.2 ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่ามีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.53/81.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80

2. ผลการทดลองและศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยนำเสนอผลวิเคราะห์ 3 ส่วน ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด

อภิปรายผล

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้ศึกษาแบ่งการรายงานผล 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขั้นตอนที่ 2 ผลการทดลองและศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยสามารถอภิปรายจากข้อค้นพบ ดังนี้

1. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นพบว่า ภาพโดยรวมทั้งหมดมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.53/81.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ผ่านกระบวนการ ขั้นตอนในการจัดทำอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนในการสร้างชุดกิจกรรม มีวิธีการที่เหมาะสม และชุดกิจกรรมการเรียนรู้ได้นำไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพและประสิทธิภาพ และได้ปรับปรุงแก้ไขชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพก่อนนำไปสอนจริง ซึ่งในขั้นตอนการออกแบบนั้นชุดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น ได้จัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ ตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การทำความเข้าใจปัญหา (Understanding the Problem ขั้นที่ 2 การวางแผนการแก้ปัญหา (Devising a Plan) ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผน (Carrying out the Plan) ขั้นที่ 4 การตรวจสอบผล (Looking Back) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรี อิ่มเนย(2552 :

97) ที่ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์นันทนาการ เรื่อง การหาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์นันทนาการ เรื่อง การหาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความเหมาะสมในระดับมาก และมีประสิทธิภาพ 81.87/78.96 ผ่านเกณฑ์ประสิทธิภาพ 75/75 และงานวิจัยของสุมล พงศาวกุล (2552 :72) ที่ได้ศึกษาวิจัย ผลการใช้ชุดกิจกรรมแบบศูนย์การเรียนในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของโพลยาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมแบบศูนย์การเรียนในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของโพลยา มีประสิทธิภาพ 76.15/75.11 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของฐิติยา อินทุยศ (2551) ที่พบว่า ผลการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ได้ศึกษาผลการพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งผลการวิจัยพบว่าแผนการเรียนรู้การแก้โจทย์ ปัญหาคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของโพลยามีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.93 / 92.65 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด รวมถึงสอดคล้องกับ สุทิน ไหมจ้าย(2549: 87) ได้ทำการศึกษาผลการใช้รูปแบบการ แก้ปัญหาของโพลยาและการเสริมแรงที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดคลองยอ จังหวัดสงขลา พบว่าเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนเรื่อง โจทย์ปัญหาการหาร โดยใช้รูปแบบการแก้ปัญหาของโพลยาและการให้การเสริมแรง อยู่ในระดับดี นอกจากนี้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ยังผ่านการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผ่านตรวจสอบคุณภาพด้านความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และผ่านการหาประสิทธิภาพจากนักเรียน 3 กลุ่ม ตามกระบวนการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ส่งผลให้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการทดลองและศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.1 ผลความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดงเดือย หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา มีค่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ศึกษานำชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ที่มีประสิทธิภาพที่ผ่านการทดลองใช้ตามแบบแผนการวิจัย และผู้ศึกษาได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา ซึ่งมีลำดับขั้นตอนเป็นระบบ มีความเหมาะสมตรงกับเนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้และบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ รวมถึงได้มีการทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ หลังใช้ชุด

กิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับสอดคล้องกับแนวคิดของ พัทธยากร บุสสยา (2559) ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนสูงขึ้น

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดงเดือย หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา มีค่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นได้ยึดหลักในการสร้างชุดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจิตวิทยาและพัฒนาการของนักเรียน มีการกำหนดจุดหมายที่จะฝึกเนื้อหาตรงกับจุดหมายที่วางไว้ คำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน และชุดกิจกรรมมีหลายรูปแบบทำให้นักเรียนเกิดทักษะความชำนาญและนักเรียนได้รับการฝึกหลายๆ ครั้งและหลายรูปแบบเมื่อนักเรียนได้รับการฝึกแล้ว นักเรียนสามารถพัฒนาตนเอง และชุดกิจกรรมคณิตศาสตร์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น มีประโยชน์ต่อครูผู้สอนในการแก้ปัญหาของนักเรียนที่ปัญหาต่างๆ กันได้ดี ประกอบกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริงและแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม และเนื้อหาเหมาะสมกับการทำชุดกิจกรรมตรงกับความสนใจของนักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของไพรัช ศีลาเจริญ (2550) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์เรื่องโจทย์ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยใช้วิธีสอนตามขั้นตอนการสอนของโพลยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภานันท์ ปั้นงาม (2561) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาร่วมกับแบบร่วมมือเทคนิค STAD ที่มีผลต่อพฤติกรรมความร่วมมือความสามารถในการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้คู่มือการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา ฉลาดเลิศ (2560) ที่ได้ศึกษาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะ เพื่อศึกษาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยใช้การวิจัยแบบกึ่งทดลอง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับอารมณ์ จันทร์ลาม (2550: 93) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของการสอนแก้โจทย์ปัญหาเศษส่วนโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัย พบว่า ความสามารถของนักเรียนในการ

แก้โจทย์ปัญหาเศษส่วนโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา หลังจากเรียนสูงกวาก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีนักเรียนที่มีผลการสอบหลังเรียนผ่านเกณฑ์ 60% คิดเป็นร้อยละ 90.20 และความสามารถของนักเรียนในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่กำหนดหลังการเรียนโดยใช้กระบวนการแกปัญหาของโพลยา สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

2.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.74) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็น เพราะชุดกิจกรรมการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีความรู้เรื่อง การคูณการหาร มากขึ้น เนื้อหาที่นำมาให้นักเรียนอ่านในแต่ละเรื่องมีประโยชน์ต่อนักเรียน และนักเรียนพอใจกับผลงานของตัวเองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริกร กลยนีย์ (2557 : 31) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้วยแบบฝึกทักษะคณิตศาสตร์เรื่อง โจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หาร เทคนิคการ แก้ปัญหาของโพลยา มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 เนื่องด้วยนักเรียนได้เรียนรู้อย่างอิสระ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุรารักษ์ ลากุลเพลิน (2557) ที่พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยการใช้แบบฝึกทักษะการแก้โจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หารระคนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคกลุ่มช่วยเหลือเป็นรายบุคคลกับเทคนิค KWDL สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของพัชรี อิ่มเนย (2552 : 85) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์นันทนาการ เรื่อง การหาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสุทิน ไหมจ้าย (2549: 87) ได้ศึกษาผลการใช้รูปแบบการ แก้ปัญหาของโพลยาและการเสริมแรงที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดคลองยอ จังหวัดสงขลา พบว่าเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียน เรื่องโจทย์ปัญหาการหาร โดยใช้รูปแบบการแก้ปัญหาของโพลยาและการให้การเสริมแรง อยู่ในระดับดี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชุนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ฐิติยา อินทุยศ. (2551). *การพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2.* โรงเรียนเมืองใหม่ชะลอราษฎร์รังสฤษฎ์ โดยใช้แผนการเรียนรู้การแก้โจทย์ ปัญหาคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของโพลยา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

พัชรี อิ่มเนย. (2552). *การพัฒนาชุดกิจกรรมคณิตศาสตร์นันทนาการเรื่องการหาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน

พัทยากร บุสสยา. (2559). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ไพรัช ศีลาเจริญ. (2550). *การเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้เรื่องโจทย์ปัญหากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้วิธีสอนตามขั้นตอนการสอนของโพลยากับวิธีสอนตามคู่มือการจัดการเรียนรู้.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

สิริกร กลยนีย์. (2557). *การพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์(STAD) ร่วมกับกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สิริพรรณ ทัศนพาณิชย์.(2558). *การพัฒนารูปแบบการสอนตามแนวคิดของคาร์ล ออร์ฟร่วมกับทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

สุทิน ไหมจ้าย. (2549). *ผลการใช้รูปแบบการแกปัญหาของโพลยาและการให้การเสริมแรงที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนกัเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณสงขลา.

สุพัตรา ฉลาดเลิศ. (2560). *การศึกษาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะร่วมกับกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

สุภานันท์ ปั้นงาม. (2561). *การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาที่มีผลต่อพฤติกรรมความร่วมมือ ความสามารถในการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุมล พงศาวกุล. (2552). *ผลการใช้ชุดกิจกรรมแบบศูนย์การเรียนในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของโพลยา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

อุรารักษ์ ลากุลเพลิน. (2557*). การพัฒนาแบบฝึกทักษะแก้ปัญหาการบวก ลบ คูณ หารระคน โดยการ จัดการเรียนรู้เทคนิคกลุ่มช่วยเหลือเป็นรายบุคคลกับเทคนิค KWDL สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.* สืบค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2566. จาก http://www.kroobannok.com/blog/70299.

Polya, G. (1957*). How to Solve it.* New York: Doubleday & Company

Polya, G. 1957. *How to solve it.* Princeton, NJ : Princeton University

Polya, George. (1957). *How to solve it. A new aspect of mathematical method*. Garden City, New York: Doubleday company.

การพัฒนาการเรียนภาษาอังกฤษ โดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

THE DEVELOPMENT OF AN ENGLISH LEARNING ACTIVITY PACKAGE USING COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING THEORY TO ENHANCE THE ABILITY TO LISTEN AND SPEAKING ENGLISH FOR PRIMARY GRADE 4

[1]ศุกลรัตน์ มิ่งสมร, [2]มงคล หมู่มาก และ [3]ธัญญารัศมิ์ ศิริกลิ่นแคฆ์

[1]Sakulrat Mingsamorm, [2]Mongkol Moomak and [3]Thanyaras Siriklinkhae

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย

Northern College, Thailand

[1]Aood396@northern.ac.th

Received: January 8, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อทดลองและศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดย 2.1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการฟังของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

[1] อาจารย์ ดร., สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[2] อาจารย์ ดร., สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[3] อาจารย์, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

ก่อนเรียนและหลังเรียน 2.2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการพูดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษา ก่อนเรียนและหลังเรียน 2.3 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษก่อนเรียนและหลังเรียน 2.4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขั้นการสร้างและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า 1. สร้างและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (X= 4.44 ,S.D. = 0.88) และผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 80.92/ 81.97 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 2. นักเรียนมีความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (X = 4.40, S.D.= 0.84)

คำสำคัญ : การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนภาษาอังกฤษ, กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร, ความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ

Abstract

The research purposes were: 1) To create and find efficiency with English learning activities packages for using the theory of communicative language teaching to enhance the ability to listen and speak English for primary grade 4 according to the 80/80 criterion. 2) To experiment and study the results of using communicative language teaching theory activities to enhance the ability to listen and speak English for primary grade 4 (2.1) To compare the listening ability of primary grade 4 taught with English learning activities packages for using communicative language teaching theory to enhance the ability to listen and speak English before and after studying. (2.2) To compare the

speaking ability of primary grade 4 taught with English learning activities packages using the communicative language teaching theory to enhance the ability to listen and speak English before and after studying. (2.3) To compare the academic achievement of primary grade 4 taught with English learning activities packages using the communicative language teaching theory to enhance the ability to listen and speak English before and after studying. (2.4) To study the satisfaction of primary grade 4 with an English learning activity-packages using the communicative language teaching theory to enhance the ability to listen and speak English for 4th grade students by used mixed methodologies of quantitative and qualitative research. The results were as follows: 1) Efficiency of the English learning activity packages using communicative language teaching theory to enhance the ability to listen and speak English for 4th-grade students efficiency values were equal to 80.92/ 81.97, which is higher than the specified 80/80 criterion. 2) Comparison results of English listening and speaking ability of primary grade 4 received English learning activities packages using communicative language teaching theory to enhance the ability to listen and speak English after studying higher than before studying Statistically significant at the .05 level. 3) Comparative findings of English learning achievement of primary grade 4 who provided English learning Activities packages using communicative language teaching. It found that students in Grade 4 had academic achievement after studying higher than before studying the statistically significant at the .05 level. 4) Results of the study of satisfaction of primary grade 4 towards learning with English learning Activities packages using communicative language teaching. It found that most students were satisfied. An overall, it was at the highest level (X = 4.40, S.D. = 0.84)

Keywords: Development of English learning Activities packages/Communicative Language Teaching / Enhance the Ability to Listen and Speaking English

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบัน การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิสัยทัศน์ของชุมชนโลก และตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองของสังคมโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรีและความ

ร่วมมือกับประเทศต่างๆ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น เรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ และใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆ ได้ง่ายและกว้างขึ้น และมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551, 2551 : 220)

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการใช้เครื่องมืออย่างหลากหลายในการแสวงหาความรู้ และภาษาอังกฤษถือว่าเป็นทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ ในปัจจุบันภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่มีการใช้อย่างแพร่หลายมากที่สุดภาษาหนึ่ง โดยที่องค์ความรู้ที่สำคัญของโลกส่วนใหญ่ถูกบันทึกและเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในการเข้าถึงองค์ความรู้และก้าวทันโลก รวมถึงพัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (สถาบันภาษาอังกฤษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558 : 9) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ให้ปรับการเรียนการสอนจากการเน้นไวยากรณ์มาเป็นเน้นการสื่อสารที่เริ่มจากการฟัง ตามด้วยการพูด การอ่าน และการเขียนตามลำดับ ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษควรคำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ภาษา กระบวนการเรียนการสอนควรมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ ตามธรรมชาติที่ใกล้เคียงกับการเรียนรู้ภาษาแรก คือ ภาษาไทย ที่เริ่มการเรียนรู้จากการฟัง และเชื่อมโยง เสียงกับภาพเพื่อสร้างความเข้าใจ แล้วจึงนำไปสู่การเลียนเสียง คือ การพูด และนำไปสู่การอ่านและเขียนในที่สุด การจัดการเรียนการสอนจึงควรเป็นการสอนเพื่อการสื่อสารอย่างแท้จริง (สถาบัน ภาษาอังกฤษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558 : 3) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาด้านภาษาอังกฤษด้วยแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารซึ่งเป็นการสอนภาษาตามกระบวนการความคิดของผู้เรียน โดยเริ่มจากการฟัง ไปสู่การพูด การอ่านและการเขียน ซึ่งเป็นการสอนภาษาที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สนับสนุนให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาทุกทักษะให้สามารถใช้ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้ ผู้เรียนได้ฝึกพูดรู้จักรับฟังผู้อื่นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์และต้องมีความถูกต้องเหมาะสม (พรสวรรค์ สีป้อ, 2550 : 22)

ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรังสีวิทยา ระหว่างปีการศึกษา 2562 และปีการศึกษา 2564 ที่ผ่านมา พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศเท่ากับ 25.25 , 28.55 และ 30.25 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์กรมหาชน) NIETS, 2564) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50 และพบว่ามาตรฐานการเรียนรู้ ต 1.3 มีคะแนนเฉลี่ย 19.44 ซึ่งเป็นผลการประเมินต่ำที่สุดจากมาตรฐานการ

เรียนรู้ทั้งหมด 6 มาตรฐาน สรุปได้ว่า โดยภาพรวมวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนรังสีวิทยามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าร้อยละ 50

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ที่พบว่าความสามารถทางด้านการฟังและการพูดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความจำเป็นที่จะต้องนำไปสู่การพัฒนาอย่างเร่งด่วน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลมา ใช้ในการวางแผนศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียน ให้มีประสิทธิภาพและมุ่งให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์และเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาแบบสื่อสาร (Communicative Language Teaching : CLT) ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความหมาย (Meaning) มากกว่ารูปแบบทางภาษา (Form) เน้นการใช้ภาษาในการฟังและการพูดจากสถานการณ์จริงที่ครูเป็นผู้เตรียมการและช่วยเหลือ เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงระหว่างความรู้ทางภาษา (Linguistic Knowledge) ทักษะทางภาษา(Language Skill) และความสามารถในการสื่อสาร (Communicative Ability) นอกจากการ นำแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารมาใช้ในการพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการพูดของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อทดลองและศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการฟังของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการพูดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.3 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรังษีวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 80 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรังษีวิทยา ปีการศึกษา 2566 จำนวน 35 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling))

ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนภาษาอังกฤษวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ และด้านหลักสูตรและการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 5 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรังสีวิทยาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2560) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื้อหาที่ใช้จำนวน 2 เรื่องที่ผู้วิจัยสร้างเป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ จำนวน 6 ชุด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบการทดลองและศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นำเสนอผลวิเคราะห์ 2 ส่วน

1.1 ผลการสร้างและประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พบว่า มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.44 – 4.96 และส่วนความเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าตั้งแต่ 0.62 -0.80

1.2 ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.53/81.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80

2. ผลการทดลองใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยนำเสนอผลวิเคราะห์ 3 ส่วน ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร พบว่า หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร พบว่า หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด

อภิปรายผล

1. ผลการสร้างและหประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผ่านการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พบว่า ภาพโดยรวมชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.77, S.D.=0.77) และผู้วิจัยนำไปหาประสิทธิภาพกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.92/81.97 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ผ่านกระบวนการ ขั้นตอนในการจัดทำอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรม มีวิธีการที่เหมาะสมและชุดกิจกรรมการเรียนรู้ได้นำไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพและประสิทธิภาพและได้ปรับปรุงแก้ไขชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพก่อนนำไปสอนจริง ซึ่งในขั้นตอนการออกแบบนั้นชุดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น ได้จัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ ตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (Warm up/Lead in) ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอ (Presentation) ขั้นที่ 3 ขั้นฝึก (Practice) ขั้นที่ 4 ขั้นการใช้ภาษา (Production) และขั้นที่ 5 ขั้นสรุป (Wrap up) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณพรรณ เลิศวัตรกานต์ (2556) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมโดยเน้นงานปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมารีวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมโดยเน้นงานปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษเพื่อ การสื่อสาร ด้านการฟังและพูดมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ 90.27/94.95 และวราพรรณ จิตรัมย์ (2559) ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลการใช้ชุดกิจกรรมฝึกทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการเรียนรู้เทคนิค CLT ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมฝึกทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการเรียนรู้เทคนิค CLT มีประสิทธิภาพเท่ากับ 77.34/76.32 ซึ่งผ่านเกณฑ์ 75/75 และสอดคล้องกับณัชปภา โพธิ์พุ่ม พระปรัชญา ชยวุฑฺโฒ (ถิ่นแถว) และประดิษฐ์ชื่นบาน (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียน ในจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้กระบวนการทฤษฎี CLT ผลการวิจัย พบว่า ชุดฝึกทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนในจังหวัดสุรินทร์โดยใช้กระบวนการของทฤษฎี CLT มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 79.96/78.00 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จมานนท์ บุตรชาดา (2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลการใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ ด้วยข้อมูลท้องถิ่นอ่างทองสำหรับนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมารีวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ชุดฝึกทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียน สามารถพัฒนาให้นักเรียนมีความในการฟังและพูดภาษาภาษาอังกฤษดีขึ้นและอีกทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษดีขึ้น และสอดคล้องกับตวงทิพย์ โสพสเสาวภาคย์ (2560) ทำการศึกษาการพัฒนากิจกรรมสถานการณ์จำลอง เพื่อเสริมสร้างความสามารถในด้านการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร โดยใช้บริบทเมืองเพชรบุรี สำหรับนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการท่องเที่ยว วิทยาลัยอาชีวศึกษาเพชรบุรี จำนวน 18 คน โดยวิธีการสุ่ม แบบเจาะจง ผลการวิจัย พบว่า 1) ครูและนักเรียนต้องการให้มีการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรม สถานการณ์จำลองโดยใช้บริบทเมืองเพชรบุรี 2) ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของกิจกรรม สถานการณ์จำลอง เพื่อเสริมสร้างความสามารถในด้านการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร โดยใช้ บริบทเมืองเพชรบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 8 แผน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 78.86/77.96

2. ผลการทดลองใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.1 ความสามารถในการฟังภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัย นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพที่ผ่านการทดลองใช้ตามแบบแผนการวิจัย และผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ซึ่งมีลำดับขั้นตอนเป็นระบบ มีความเหมาะสมตรงกับเนื้อหา สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้และบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ รวมถึงได้มีการทดสอบวัดความสามารถในการฟังภาษาอังกฤษ หลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับ ฮาสีด๊ะ ดีนามอ พูนสุข อุดม และ ศิริรัตน์ สินประจักษ์ผล (2553) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความสามารถในการฟัง - พูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยวิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดของ คีธ จอห์นสัน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถในการฟังภาษาอังกฤษหลังเรียนโดยวิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดของ คีธ จอห์นสัน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนมีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษหลังเรียนโดยวิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดของ คีธ จอห์นสัน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษโดยวิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดของ คีธ จอห์นสัน มีความสามารถในการฟัง

ภาษาอังกฤษกับความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษสัมพันธ์กันในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัย นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพที่ผ่านการทดลองใช้ตามแบบแผนการวิจัย และผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ซึ่งมีลำดับขั้นตอนเป็นระบบ มีความเหมาะสมตรงกับเนื้อหา สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้และบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ รวมถึงได้มีการทดสอบวัดความสามารถในการฟังภาษาอังกฤษ หลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวรรณพรรณ เลิศวัตรกานต์ (2556) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมโดยเน้นงานปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมารีวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมโดยเน้นงานปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษเพื่อ การสื่อสาร ด้านการฟังและพูด มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ 90.27/94.95 และสอดคล้องกับและสอดคล้องกับ ฮาสีด๊ะ ดีนามอ พูนสุข อุดม กศ.ด. และ ศิริรัตน์ สินประจักษ์ผล (2553) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความสามารถในการฟัง - พูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยวิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดของ คีธ จอห์นสัน ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนมีความสามารถในการฟังภาษาอังกฤษหลังเรียนโดยวิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดของ คีธ จอห์นสัน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) นักเรียนมีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษหลังเรียนโดยวิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดของ คีธ จอห์นสัน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กระบวนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ยึดหลักในการสร้างชุดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจิตวิทยาและพัฒนาการของนักเรียน มีการกำหนดจุดหมายที่จะฝึก เนื้อหาตรงกับจุดหมายที่วางไว้ คำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน และชุดกิจกรรมมีหลายรูปแบบ ทำให้ นักเรียนเกิดทักษะความชำนาญและนักเรียนได้รับการฝึกหลายๆ ครั้งและหลายรูปแบบ เมื่อนักเรียน ได้รับการฝึกแล้วนักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับวรรณพรรณ เลิศวัตรกานต์ (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมโดยเน้นงานปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษเพื่อการ

สื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมารีวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมเน้นงานปฏิบัติ เพื่อฝึกทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และสอดคล้องกับจมานนท์ บุตรชาดา (2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลการใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ ด้วยข้อมูลท้องถิ่นอ่างทองสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมารีวิทยา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความในการฟังและพูดภาษาภาษาอังกฤษดีขึ้น และอีกทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษดีขึ้น

2.4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้กระบวนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ ในภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชาญ เดชศรี (2550, หน้า 34) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่ดีควรมีกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติ ทั้งในเชิงทักษะต่างๆ เช่น การทดลอง การสำรวจ ตรวจสอบ และการปฏิบัติเพื่อพัฒนาเชาว์ปัญญา วิเคราะห์ วิจารณ์ หรือการตัดสินใจเรื่องราวต่างๆ เพื่อแทนที่การเรียน และสอดคล้องกับวรรณพรรณ เลิศวัตรกานต์ (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมโดยเน้นงานปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมารีวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยสื่อ ชุดกิจกรรมโดยเน้นงานปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร พบว่า นักเรียนมีความพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2545). *การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จมานนท์ บุตรชาดา (2560) *ผลการใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ ด้วยข้อมูลท้องถิ่นอ่างทองสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมารีวิทยา1* คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ปรีชาญ เดชศรี. (2545). *การเรียนรูปแบบ Active Learning : ทำได้อย่างไร.* วารสาร สสวท. (2550 : 34)

พรสวรรค์ สีป้อ. (2550). *สุดยอดวิธีสอนภาษาอังกฤษ นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่.* กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

วรรณพรรณ เลิศวัตรกานต์. (2557). *การพัฒนาชุดกิจกรรมโดยเน้นงานปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมารีวิทยา สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วราพรรณ จิตรัมย์. (2559). *ผลการใช้ชุดกิจกรรมฝึกทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการเรียนรู้เทคนิค CLT* ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สถาบันภาษาอังกฤษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *คู่มือการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ แนวใหม่ ตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษที่เป็นสากล ระดับชั้นประถมศึกษา.* กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

ฮาสีด๊ะ ดีนามอ พูนสุข อุดม และศิริรัตน์ สินประจักษ์ผล (2553) *การศึกษาความสามารถในการฟัง - พูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

Canale, M., & Swain, M. (1980). *Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing.* Applied Linguistics.

Jack C. Richards. (2006). *Communicative Language Teaching Today.* New York : Cambridge University Press.

Savignon, Sandra J.(1983). *Communicative Competence:Theory and Classroom Practice:Text & Contents in Second Language Learning.* Reading Mass: Addison-Wesley Publishing Company.

การประเมินโครงการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

THE EVALUATION OF STOP TEEN MOM PROJECT OF KO PHET SUB-DISTRICT MUNICIPALITY, HUA SAI DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

[1]วรลักษณ์ คณะแกบ และ [2]สุจินต์ หนูแก้ว

[1]Woralak Khanakaep and [2]Sujin Nukaew

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ประเทศไทย

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

[1]juejung@nasic.ac.th

Received: January 8, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง การประเมินผลการเรียนรู้ การประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังการอบรม และการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงานของโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ นักเรียน จำนวน 40 คน และครู โรงเรียนชุมชนวัดเกาะเพชร จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 43 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเป็นแบบสอบถาม 2 ฉบับ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบทดสอบ 1 ฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติอ้างอิง คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ผลการวิจัยพบว่า 1) ปฏิกิริยาตอบสนอง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านที่มากที่สุด คือ ด้านการนำความรู้ไปใช้ รองลงมา ด้านวิทยากรและด้านสถานที่ อุปกรณ์ ระยะเวลา 2) ผลการเรียนรู้ พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนเข้าร่วม อย่างมีนัยสำคัญทาง

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท, สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

[2]อาจารย์ ดร. สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

สถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีเจตคติที่ถูกต้องโดยรวมหลังการเข้ารับการอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด 3) พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังการอบรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มากที่สุด คือ การรักนวลสงวนตัวมากขึ้น รองลงมา ระมัดระวังการแตะต้องสัมผัสระหว่างเพื่อนต่างเพศในที่ลับตาคนและหลีกเลี่ยงการอยู่กับเพื่อนต่างเพศในสถานที่ลับตาคน และ 4) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และด้านประโยชน์ที่ได้รับ

คำสำคัญ : การประเมินโครงการ, การตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น, นครศรีธรรมราช

Abstract

The objectives of this study were to evaluate reaction, the learning outcomes, the behavioral changes after training and organization outcomes for the project of the stop teen mom of Ko Phet Subdistrict Municipality, Hua Sai District, Nakhon Si Thammarat Province. The data were collected from 43 participants consisting of 40 students and 3 teachers of Wat Ko Phet Community School. The instruments used to collect data were 2 questionnaires with 5 point rating scales. The data were analyzed by using percentage, mean (μ) and standard deviation (σ) The research findings were as follow: 1) The overall reaction was at the highest level. The application of knowledge was rated at the highest level, followed by the lecturer and the location, equipment and training duration. 2) The learning outcomes were found that students' scores had significantly improved after the project, with statistically significant differences at the .05 level, and the overall correct attitudes of students after training were at the highest level. 3) The overall behavioral changes after the training were at a high level. Being more reserved was rated at the highest level, followed by being careful about touching the opposite sex in private places and avoiding being with the opposite sex in private places. And 4) The organization outcomes were overall at the highest level. When considering each aspects the highest was driving the resolution of occurred problems and the benefits receiving.

Keywords: project evaluation, stop teen mom project, Nakhon Si Thammarat Province

บทนำ

ช่วงวัยรุ่นเรียกได้ ว่าเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของชีวิต ก่อนที่จะเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยที่เด็กเริ่มมีความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง สนใจสิ่งแปลกใหม่ มีความอยากรู้ อยากเห็น อยากทดลองคึกคะนองตน มีการแสดงออกความรู้สึกว่า ตนเองนั้นมีความเป็นผู้ใหญ่ และช่วงวัยนี้จะให้ความสำคัญกับเพื่อนมากเป็นพิเศษ จึงมีความต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูง รวมไปถึงบุคคลรอบข้างด้วยความคึกคะนองของวัยรุ่น อาจทำให้กระทำการบางอย่างที่นำไปสู่บทเรียนชีวิตที่พลั้งพลาดได้ เช่น การติดสิ่งเสพติด การเป็นคุณแม่วัยรุ่น การติดโรคจากการมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น สืบเนื่องมาจากขาดการคิดใครครวญถึงผลที่ตามมาอย่างรอบคอบ (อรพิมพ์ สุขคง, 2560)

ในสภาพสังคมไทยปัจจุบันมีปัจจัยหลายด้านที่ส่งผลกระทบที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นในปัจจุบัน มีการออกนอกกรอบดั้งเดิมมากขึ้น เช่น การเลือกคู่ครอง จะถือเอาความรักเป็นสำคัญ ไม่ชอบการคลุมถุงชน การคบเพื่อนต่างเพศเป็นไปอย่างอิสระเสรี หญิงสาวให้ความสำคัญในการครองตัว เป็นหญิงพรหมจรรย์ถึงวันแต่งงานน้อยลง ประกอบกับความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องในเรื่องเพศ ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การสำส่อนทางเพศ การเบี่ยงเบนทางเพศ เช่น การรักร่วมเพศ เป็นต้น และเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น การเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และปัญหาการทำแท้ง การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นเรื่องที่ป้องกันได้ แต่วัยรุ่นจำนวนมากยังเข้าไม่ถึงข้อมูลและบริการด้านเพศ ทำให้วัยรุ่นขาดความรู้และทักษะการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง ไม่ได้รับการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาอย่างต่อเนื่อง ขาดความเข้าใจเรื่องการคุมกำเนิดอย่างถูกวิธี ไม่สามารถควบคุมอารมณ์หรือตนเองเมื่ออยู่กับเพศตรงข้าม ถูกกระตุ้นอารมณ์เพศจากสื่อทางลบและใช้สารเสพติด รวมทั้งการเข้าไม่ถึงบริการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยเสริมต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น สถานการณ์และแนวโน้มขณะนี้ที่น่าเป็นห่วง กล่าวคือ อายุเฉลี่ยของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของวัยรุ่นลดลงจาก 18-19 ปี เป็นประมาณ 15-16 ปี มีประสบการณ์เพศสัมพันธ์สูงขึ้น แม้ว่าจะมีการใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ ผลกระทบประการสำคัญที่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นนอกจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ คือ การตั้งครรภ์ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจากสำนักทะเบียนราษฎร์ กระทรวงมหาดไทย ที่พบว่า แม่คลอดบุตรอายุ 10-19 ปี มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นการตั้งครรภ์แบบไม่ตั้งใจและนอกสมรส จบลงด้วยการทำแท้ง

ปัจจุบันปัญหาวัยรุ่นตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรเป็นปัญหาใหญ่มากสำหรับประเทศไทย ขณะนี้ ประเทศไทยมีวัยรุ่นตั้งครรภ์ถือเป็นอันดับ 2 ในประเทศแถบอาเซียน เรื่องนี้เป็นประเด็นที่สังคมหลายฝ่ายกำลังให้ความสนใจและเร่งทำการป้องกันแก้ไข โดยเฉพาะเมื่อเกิดปัญหาแล้วการ

แก้ไขนั้นเป็นเรื่องที่ ครอบครัวทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายจะต้องร่วมมือกันรับผิดชอบเยียวยาแก้ไขและหาทางออกที่เหมาะสมโดยมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุด สำหรับทั้งเด็กหญิงที่กำลังตั้งครรภ์และเด็กชายที่ร่วมการก่อกำเนิดทารกที่กำลังคลอดออกมา ยังจำเป็นต้องเติบโตและพัฒนาในฐานะที่เป็นเด็กและเยาวชน เหตุปัจจัยที่อาจเป็นสาเหตุของการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ในสตรีวัยรุ่นมีอยู่มากมายหลายปัจจัยทั้งส่วนบุคคล เช่น อายุระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ ความยากจนที่อาจทำให้ขาดโอกาสด้านการศึกษาการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศวิธีการคุมกำเนิดที่ถูกต้อง รวมถึงการล่วงละเมิดทางเพศและการข่มขืน เป็นต้น ส่วนปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว เช่น ความรุนแรงภายในครอบครัวและการที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่สามารถเป็นที่ปรึกษาเรื่องเพศให้กับวัยรุ่นได้ และปัจจัยด้านค่านิยมทางเพศเช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการแต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อย เฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาหรือจะเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการรักนวลสงวนตัว เป็นต้น รวมถึงอิทธิพลของกระแสชาติตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมทำให้วัยรุ่นบางคนตัดสินใจใช้ความสัมพันธ์ทางเพศเพื่อแลกเปลี่ยนสิ่ง ต้องการโดยขาดความรู้ความเข้าใจถึงผลกระทบที่จะตามมา ดังนั้นหากเราสามารถลดปัญหาได้จะเป็นการช่วยให้ประเทศไทยมีพลเมืองที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศต่อไป (นุสรัน เฮาะมะ, 2561)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาวัยรุ่นตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรเป็นปัญหาใหญ่มาก ซึ่งประชาชนคาดหวังให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดในการป้องกันแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลงและไม่พบจนมีค่าเป็น 0 คน ด้วยเหตุนี้ เทศบาลตำบลเกาะเพชร ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนครอบคลุมพื้นที่ของตำบลเกาะเพชรทั้งหมด เห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้ดำเนินโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้วัยรุ่นมีความรู้เรื่องเพศศึกษา มีทักษะชีวิต และมีการปรับทัศนคติ ค่านิยมเรื่องเพศที่เหมาะสมและช่วยลดอัตราการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นต่อไป

ในการค้นคว้าอิสระครั้งนี้ผู้ประเมินต้องการประเมินโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้รูปแบบการประเมินของเคิร์กแพทริค ในการประเมินผลโครงการฝึกอบรม เพื่อวัดผลสำเร็จและจุดที่ต้องพัฒนาของโครงการโดยนำเกณฑ์และตัวชี้วัดดังกล่าวมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของโครงการที่ทางเทศบาลตำบลเกาะเพชรได้จัดขึ้น เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร และนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินมาจัดทำให้เป็นสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) ของโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ (Learning Evaluation) ของโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. เพื่อประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังการอบรม (Behavior Evaluation) ของโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

4. เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงาน (Results Evaluation) ของโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1–3 จำนวน 3 คน และนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการของโรงเรียนชุมชนวัดเกาะเพชร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ทั้งหมด จำนวน 40 คน รวมทั้งสิ้น 43 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจะเป็นแบบสอบถาม 2 ฉบับ และแบบทดสอบ 1 ฉบับ ประกอบด้วย

2.1 แบบสอบถามเพื่อประเมินปฏิกิริยาตอบสนองและพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของผู้เข้าร่วมโครงการ ของนักเรียนที่มีต่อโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 สอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 2 สอบถามเจตคติที่มีต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 3 สอบถามพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 10 ข้อ

2.2 แบบสอบถามความคิดเห็นในด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงาน ด้านประโยชน์ที่ได้รับและการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จำนวน 15 ข้อ

2.3 แบบทดสอบประเมินความรู้ของนักเรียนที่มีต่อโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 20 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ t-test

ผลการวิจัย

1. ประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) ของผู้เข้าร่วมโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของนักเรียนต่อระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเด็นการประเมิน	นักเรียน (n=40)		
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านวิทยากร	4.56	0.49	มากที่สุด
1. การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรมีความชัดเจน	4.50	0.51	มาก
2. ภาษาที่ใช้ในการบรรยายมีความเหมาะสม	4.73	0.45	มากที่สุด
3. นำเสนอเนื้อหาในการฝึกอบรมได้ครบถ้วน	4.45	0.50	มาก
ด้านสถานที่ อุปกรณ์ ระยะเวลา	**4.43**	**0.50**	**มาก**
4. การใช้เวลาตามที่กำหนดไว้	4.45	0.50	มาก
5. สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสม	4.08	0.53	มาก
6. มีวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินโครงการอย่างเพียงพอ	4.53	0.51	มากที่สุด
7. ระยะเวลาในการจัดอบรมมีความเหมาะสม	4.65	0.48	มากที่สุด
ด้านการนำความรู้ไปใช้	**4.60**	**0.49**	**มากที่สุด**
8. สามารถให้คำปรึกษาแก่เพื่อนได้	4.55	0.50	มากที่สุด

9. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนได้	4.60	0.50	มากที่สุด
10. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้	4.65	0.48	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	**4.52**	**0.50**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 0.52, SD.= 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิทยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.56, SD.= 0.49) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในเรื่องภาษาที่ใช้ในการบรรยายมีความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.73, SD.= 0.45) รองลงมา การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรมีความชัดเจน ($\overline{X}$ = 4.50, SD.= 0.51) และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นำเสนอเนื้อหาในการฝึกอบรมได้ครบถ้วน ($\overline{X}$ = 4.45, SD.= 0.50) ด้านสถานที่ อุปกรณ์ ระยะเวลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.60, SD.= 0.49) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในเรื่องระยะเวลาในการจัดอบรมมีความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.65, SD.= 0.48) รองลงมา มีวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินโครงการอย่างเพียงพอ ($\overline{X}$ = 4.53, SD.= 0.51) และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.08, SD.= 0.53) และด้านการนำความรู้ไปใช้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.60, SD.= 0.49) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในเรื่องสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้ ($\overline{X}$ = 4.65, SD.= 0.48) รองลงมา สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนได้ ($\overline{X}$ = 4.60, SD.= 0.50) และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สามารถให้คำปรึกษาแก่เพื่อนได้ ($\overline{X}$ = 4.55, SD.= 0.50)

2. ประเมินผลการเรียนรู้ (Learning Evaluation) เจตคติของนักเรียนหลังการเข้ารับการอบรมของโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเจตคติของนักเรียนหลังการเข้ารับการอบรมตามโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเด็นการประเมิน	**นักเรียน (n=40)**		
	$\overline{X}$	SD.	**ระดับความคิดเห็น**
1. การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ไม่ใช่เรื่องของความต้องการทางเพศตามธรรมชาติ	5.00	0.00	มากที่สุด
2. การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นเป็นเรื่องที่ไม่ควรเพราะเป็นวัยที่กำลังศึกษาอยู่	4.03	0.70	มาก
3. การมีเพศสัมพันธ์แม้เพียงครั้งเดียวโดยไม่คุมกำเนิด ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ได้	4.75	0.54	มากที่สุด

4. สื่อประเภท ยั่วยุอารมณ์เพศและการเผยแพร่ของสื่อต่างๆ มักจะทำให้วัยรุ่นอยากเลียนแบบการกระทำ	5.00	0.00	มากที่สุด
5. การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะทำให้ขาดสติเกิดเพศสัมพันธ์ โดยไม่มีการป้องกัน	5.00	0.00	มากที่สุด
6. ผู้หญิงไม่ควรไปเที่ยวกับเพื่อนชายตามลำพังเพราะมีโอกาสที่จะทำให้มีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์	5.00	0.00	มากที่สุด
7. ผู้หญิงไม่ควรยอมมีเพศสัมพันธ์เมื่อฝ่ายชายขอ เพราะไม่มีผลทำให้รักกันมากขึ้น	4.20	0.52	มาก
8. การมีเพศสัมพันธ์เพียงครั้ง สองครั้งก็สามารถทำให้ตั้งครรภ์ได้	4.35	0.70	มาก
9. วัยรุ่นที่ขาดความรู้เรื่องเพศศึกษาและการคุมกำเนิดที่ถูกวิธี มีโอกาสตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์	5.00	0.00	มากที่สุด
10. การคุมกำเนิดสำหรับวัยรุ่น อาทิ การพกถุงยางอนามัย ยาเม็ดคุมกำเนิด เป็นเรื่องที่สังคมมองว่าไม่เหมาะสม	4.20	0.41	มาก
รวม	**4.65**	**0.29**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนมีเจตคติที่ถูกต้องโดยรวมหลังการเข้ารับการอบรมตามโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.65, SD.= 0.29) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมีจำนวน 5 ข้อเท่ากัน โดยมีเจตคติในระดับมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 1 การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ไม่ใช่เรื่องของความต้องการทางเพศตามธรรมชาติ ($\overline{X}$ = 5.00, SD.= 0.00) ข้อที่ 4 สื่อประเภท ยั่วยุอารมณ์เพศและการเผยแพร่ของสื่อต่างๆ มักจะทำให้วัยรุ่นอยากเลียนแบบการกระทำ ($\overline{X}$ = 5.00, SD.= 0.00) ข้อที่ 5 การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะทำให้ขาดสติเกิดเพศสัมพันธ์ โดยไม่มีการป้องกัน ข้อที่ 6 ผู้หญิงไม่ควรไปเที่ยวกับเพื่อนชายตามลำพังเพราะมีโอกาสที่จะทำให้มีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ ($\overline{X}$ = 5.00, SD.= 0.00) และ ข้อที่ 9 วัยรุ่นที่ขาดความรู้เรื่องเพศศึกษาและการคุมกำเนิดที่ถูกวิธี มีโอกาสตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2 การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นเป็นเรื่องที่ไม่ควรเพราะเป็นวัยที่กำลังศึกษาอยู่ ($\overline{X}$ = 4.03, SD.= 0.70)

3. ผลการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการ ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลเปรียบเทียบคะแนนก่อนดำเนินโครงการและหลังดำเนินโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOPTEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วม	N	ΣD	ΣD^2	t
ก่อนอบรม	40	26	676	4.60**
หลังการอบรม	40			

T = .01 (df = 39) =2.021 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการหลังเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนอบรมโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของผู้เข้าร่วมโครงการ ดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมหลังจากเข้ารับการอบรมโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเด็นการประเมิน	นักเรียน (n=40)		
	$\overline{X}$	σ	ระดับความคิดเห็น
1. หลีกเลี่ยงดูสื่อภาพยนตร์ที่กระตุ้นอารมณ์ทางเพศ	3.85	1.03	มาก
2. ไม่อ่านหนังสือที่กระตุ้นอารมณ์ทางเพศ	3.53	0.88	มาก
3. เลิกเที่ยวสถานบันเทิงที่มีความเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์	4.00	0.60	มาก
4. หลีกเลี่ยงการอยู่กับเพื่อนต่างเพศในสถานที่ลับตาคน	4.38	0.67	มาก
5. ระมัดระวังการแตะต้องสัมผัสระหว่างเพื่อนต่างเพศที่ลับตาคน	4.38	0.63	มาก
6. มีการรักนวลสงวนตัวมากขึ้น	4.60	0.67	มากที่สุด
7. หลีกเลี่ยงการดื่มสุรา ของมึนเมารวมทั้งการเสพสารเสพติด	3.95	0.60	มาก
8. ไม่แต่งตัวโป๊เพราะอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์	4.13	0.65	มาก
9. การพิสูจน์ความรักที่แท้จริงด้วยการยอมมีเพศสัมพันธ์กับคนรัก เป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง	4.20	0.69	มาก
10. การขาดความรัก การดูแลเอาใจใส่ในครอบครัว อาจส่งผลต่อวัยรุ่นให้มีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อม	3.73	0.64	มาก
รวม	**4.04**	**0.70**	**มาก**

จากตารางที่ 4 ผลการเปลี่ยนพฤติกรรมหลังจากเข้ารับการอบรมโครงการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.04, SD.= 0.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีการรักนวลสงวนตัวมากขึ้น ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.70) รองลงมามีด้วยกัน 2 ข้อ คือ ระมัดระวังการแตะต้องสัมผัสระหว่างเพื่อนต่างเพศในที่ลับตาคน และ หลีกเลี่ยงการอยู่กับเพื่อนต่างเพศในสถานที่ลับตาคน ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.63) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ไม่อ่านหนังสือที่กระตุ้นอารมณ์ทางเพศ ($\overline{X}$ = 3.53, SD.= 0.85)

5. ผลการวิเคราะห์ผลลัพธ์การติดตามโครงการ ดังตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของครูต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงานด้านประโยชน์ที่ได้รับและการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ประเด็นการประเมิน	ครู (n=3)		
	$\overline{X}$	SD.	ระดับความคิดเห็น
1. เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ	4.00	0.00	มาก
2. นักเรียนมีทักษะในการปฏิเสธต่อพฤติกรรมที่เสี่ยง	4.00	0.00	มาก
3. นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้	5.00	0.00	มากที่สุด
4. นักเรียนมีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ดีขึ้น มีความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม สามารถเป็นผู้นำและผู้ตามได้ตามโอกาสอันควร และเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มมากขึ้น	4.33	0.58	มาก
5. หน่วยงานภาครัฐ ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมได้อย่างมีคุณภาพ	5.00	0.00	มากที่สุด
การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น	**4.63**	**0.17**	**มากที่สุด**
6. สถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาให้เหมาะสมกับทุกช่วงวัย	5.00	0.00	มากที่สุด
7. สถานศึกษาจัดทีมครูบูรณาการ (ครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา และครูผู้สอน) ในการให้คำปรึกษาในเรื่องเพศให้แก่นักเรียน	4.67	0.58	มากที่สุด
8. สถานศึกษานำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการสร้างกลุ่มแกนนำนักเรียนเพื่อให้คำแนะนำและคำปรึกษา	4.00	0.00	มาก
9. สถานศึกษาเพิ่มทักษะศักยภาพของบุคลากร โดยส่งเสริมองค์ความรู้เรื่องเพศศึกษา	4.00	0.00	มาก
10. การฝึกอบรม ทำให้องค์กรขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นได้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่	4.33	0.58	มาก
11. สถานศึกษาเพิ่มระบบการติดตามของนักเรียนที่ประสบปัญหาเพื่อให้กลับสู่ในสังคม	5.00	0.00	มากที่สุด
12. หน่วยงานภาครัฐได้เปิดช่องทางการให้คำปรึกษาและขอความช่วยเหลือในการตั้งครรภ์ในวัยเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
13. หน่วยงานภาครัฐสร้างระบบสารสนเทศในการประสานงานหน่วยงานของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือ	4.33	0.58	มาก
14. การฝึกอบรม ทำให้องค์กรเกิดเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในพื้นที่เพิ่มขึ้น	5.00	0.00	มากที่สุด
15. การฝึกอบรม ทำให้องค์กรเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่นๆ ที่มีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในพื้นที่	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	**4.58**	**0.15**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ผลลัพธ์การติดตามโครงการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.58, SD.= 0.15) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, SD.= 0.17) เมื่อพิจารณารายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีจำนวน 2 ข้อ คือ สถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาให้เหมาะสมกับทุกช่วงวัย สถานศึกษาเพิ่มระบบการติดตามของนักเรียนที่ประสบปัญหาเพื่อให้กลับสู่ในสังคม หน่วยงานภาครัฐได้เปิดช่องทางการให้คำปรึกษาและขอความช่วยเหลือในการตั้งครรภ์ในวัยเรียน หน่วยงานภาครัฐสร้างระบบสารสนเทศในการประสานงานหน่วยงานของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือ การฝึกอบรม ทำให้องค์กรเกิดเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในพื้นที่เพิ่มขึ้น และการฝึกอบรม ทำให้องค์กรเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่นๆ ที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในพื้นที่ ($\overline{X}$ = 5.00, SD.= 0.00) และ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.47, SD.= 0.12) เมื่อพิจารณารายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีจำนวน 2 ข้อ คือ นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ และหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมได้อย่างมีคุณภาพ ($\overline{X}$ = 5.00, SD.= 0.00)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช อภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. จากการวิเคราะห์ปฏิกิริยาตอบสนองของผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนมีความพึงพอใจในด้านการนำความรู้ไปใช้ ซึ่งนักเรียนที่มีการเข้าอบรมนั้นสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้ เนื่องจากการเข้าอบรมมีการให้ความรู้และมีการยกตัวอย่างประกอบที่สามารถเข้าใจได้อย่างละเอียดจึงทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาเพิ่มมากยิ่งขึ้น ในส่วนของด้านวิทยากร พบว่า วิทยากรมีการใช้ภาษาในการบรรยายข้อมูลได้เหมาะสมกับนักเรียนที่เข้าร่วมอบรม ซึ่งการที่วิทยากรใช้ภาษาที่เหมาะสมกับนักเรียนร่วมอบรมนั้น เกิดจากวิทยากรมีเทคนิคการนำเสนอที่เป็นภาษาวัยรุ่น หรือเนื้อหาที่กลุ่มวัยรุ่นเข้าใจได้ง่ายมากที่สุด จนทำให้เกิดความสนุกสนานในรับการอบรม เนื้อหาในการนำเสนอน่าสนใจ และไม่น่าเบื่อ ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาเพิ่มขึ้นและเกิดการผ่อนคลายในการอบรมเป็นระยะในการเข้าร่วมโครงการได้ และวิทยากรที่มีการเตรียมการสอนมาเป็นอย่างดีจะทำให้นักเรียนเห็นถึงความรู้ความสามารถที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับนักเรียนที่เข้าร่วมอบรมด้วย เหตุนี้วิทยากรมีการใช้ภาษาที่เหมาะสมส่งผลให้นักเรียนที่เข้าร่วมอบรมเข้าใจมากขึ้นได้ ส่วน

ด้านสถานที่ อุปกรณ์ ระยะเวลาที่ได้รับความพึงพอใจจากผู้เข้าอบรมในลำดับต่อจากวิทยากร เนื่องจากการอบรมได้มีการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับสถานที่ในการอบรม โดยเจ้าหน้าที่มีการเตรียมสถานที่ที่กว้างขวาง มีการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมให้กับผู้เข้ารับการอบรม มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบ เช่น ห้องน้ำ ถังขยะ เป็นต้น พร้อมทั้งสื่ออุปกรณ์ในการทำกิจกรรมครบครัน พร้อมทั้งการเตรียมสถานที่อุปกรณ์และกิจกรรมในการอบรมที่มีเพียงพอ ในส่วนวันและเวลาในการจัดการอบรมนั้น ได้จัดกิจกรรมในช่วงเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเป็นเวลาที่นักเรียนไม่มีการเรียนทำให้สามารถเรียนรู้จากวิทยากรได้อย่างเต็มศักยภาพ และทำให้นักเรียนมีความรู้ในการนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสมได้ ซึ่งทำให้การประเมินปฏิกิริยาผู้ของผู้เข้าร่วมโครงการมีระดับความพึงพอใจที่อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ณิชณิณ ภิวงศ์กำจร (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส และการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า เมื่อสิ้นสุดโครงการปฏิกิริยาตอบสนองของผู้เข้าร่วมเพิ่มขึ้นในด้านความรู้ ทัศนะ และพฤติกรรมทางเพศของเยาวชน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาสินี วิบูลย์วัฒนากุล (2564) ได้ศึกษา การวิจัยประเมินผลการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสาธารณสุขด้านบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ยุคใหม่สำหรับวัยรุ่นและสตรี เขตสุขภาพที่ 7 ในรูปแบบของเคิร์กแพทริค พบว่า ด้านปฏิกิริยามีความพึงพอใจด้านวิทยากร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด แปลผลระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ส่วนการวิเคราะห์ผลเจตคติที่ถูกต้องโดยรวมหลังการเข้ารับการอบรมตามโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดกิจกรรมอบรมตามโครงการ ผ่านกิจกรรมรูปแบบต่างๆ เช่น การบรรยาย เกมรูปภาพ ใบงานและการนำเสนอ กระตุ้นความสนใจของวัยรุ่น มีความสนุกสนานและมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันและสรุปประเด็นสำคัญพร้อมให้ข้อมูลเพิ่มเติมส่งผลให้ผู้เข้าร่วมมีความรู้ความเข้าใจเรื่องของเจตคติที่ถูกต้องกับการตั้งครรภ์ไม่พร้อมมากขึ้น โดยเจตคติของนักเรียนที่เหมาะสมในประเด็นของการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ไม่ใช่เรื่องของความต้องการทางเพศตามธรรมชาติ อาจจะเนื่องจากในสื่อต่างๆ จะมีประเภทยั่วยุอารมณ์เพศและการเผยแพร่มากมายทำให้วัยรุ่นสามารถเข้าถึงได้ง่ายและเกิดการเลียนแบบการกระทำได้ง่าย นอกจากนี้การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะทำให้การควบคุมสติลดลง จึงเกิดเพศสัมพันธ์ได้โดยไม่มีการป้องกัน และวัยรุ่นที่ขาดความรู้เรื่องเพศศึกษาและการคุมกำเนิดที่ถูกวิธี มีโอกาสตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ได้ (มรกต สุวรรณวนิช, 2562) ซึ่งจากประเด็นต่างๆ นั้นทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้ในการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศที่จะนำไปสู่การตั้งครรภ์ไม่พร้อมและมีเจตคติที่ถูกต้องเหมาะสมมากที่สุด และซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาสินี วิบูลย์วัฒนากุล (2564) ได้ศึกษา การวิจัยประเมินผลการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสาธารณสุขด้านบริการอนามัยการเจริญ

พันธุ์ยุคใหม่สำหรับวัยรุ่นและสตรี เขตสุขภาพที่ 7 ในรูปแบบของเคิร์กแพทริค พบว่า ด้านเจตคติมีผลอยู่ในระดับมากที่สุด

2. จากการวิเคราะห์ผลการประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีผลการเรียนรู้หลังเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ เนื่องจากวิทยากรเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้เข้ารับการอบรม โดยวิทยากรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการให้ความรู้ในเรื่องที่ผู้เข้าร่วมโครงการสนใจเกี่ยวกับโครงการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM พร้อมทั้งยกตัวอย่างให้เห็นภาพได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีผลการเรียนรู้ที่สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งวิทยากรยังมีการเตรียมการสอนมาเป็นอย่างดี และแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือให้กับผู้เข้ารับการอบรมด้วย เหตุนี้ผู้เข้ารับการอบรมจึงมีเจตคติอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษกร กนแกม (2561) ผลของโปรแกรมส่งเสริมทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมต่อความรู้เรื่องเพศศึกษา ทักษะ ชีวิต และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นตอนต้น พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเข้าร่วมโปรแกรม ความรู้เรื่องเพศศึกษา ทักษะชีวิต และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นตอนต้น ดีกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม และดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอรทัย ปานเพชร (2565) ได้ศึกษารูปแบบการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของนักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า เปรียบเทียบค่าสัดส่วนการเข้ารับการอบรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า หลังจัดกิจกรรมกลุ่มทดลองมีสัดส่วนการป้องกันการตั้งครรภ์สูงกว่าก่อนจัดกิจกรรม และสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. จากการวิเคราะห์ผลการประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า การเปลี่ยนพฤติกรรมหลังจากเข้ารับการอบรมโครงการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ของเทศบาลตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยนักเรียนมีความเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนพฤติกรรมหลังจากเข้ารับการอบรมในเรื่องการรักนวลสงวนตัวมากขึ้น เนื่องมาจากผู้เข้าร่วมโครงการได้รับความรู้และความเข้าใจ พร้อมทั้งการร่วมกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจ ความเชื่อความรู□สึกที่ดีต่อตนเองในการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น: STOP TEEN MOM ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งก็ทำให้นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นในอนาคตได้อย่างถูกต้อง และอาจจะส่งผลให้การดูแลตนเองก่อนวัยอันควรของนักเรียนได้ผลดีทั้งในระยะสั้นและระยะยาวที่เกิดจากการให้ความร่วมมือทุกกิจกรรมที่จัดขึ้นมาในการฝึกอบรมอยู่เสมอนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ahn, Junhee (2023) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองและพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงระหว่างวัยรุ่นและผู้ใหญ่วัยหนุ่มสาว พบว่า การมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่เนิ่นๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวก

กับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เข้าร่วมสตรี หรือการรักตัวเอง โดยการใช้ถุงยางอนามัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความภาคภูมิใจในตนเองที่ลดลงในหมู่ผู้เข้าร่วมสตรี ซึ่งนักการศึกษาแนะนำโปรแกรมการแทรกแซงเพื่อเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเองของวัยรุ่น เพื่อลดพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงในวัยรุ่นและผู้ใหญ่วัยหนุ่มสาว และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษกร กนแกม (2561) ผลของโปรแกรมส่งเสริมทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมต่อความรู้เรื่องเพศศึกษา ทักษะ ชีวิต และพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นตอนต้น พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่ามีการรับรู้ความสามารถตนเองในการป้องกันการตั้งครรภ์ อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 62.85 ในประเด็นนักเรียนรักตนเองโดยสามารถปฏิเสธแฟนหรือคนที่ชอบหรือเพื่อนต่างเพศได้ หากเขาชวนฉันไปบ้านเขาเวลาไม่มีใครอยู่ที่บ้าน และฉันสามารถเลือกวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ถูกต้องเหมาะสม หากฉันตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องมีเพศสัมพันธ์

4. จากการวิเคราะห์ผลการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงาน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งครูมีความคิดเห็นในด้านการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด เนื่องจากสถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาให้เหมาะสมกับทุกช่วงวัย และเพิ่มระบบการติดตามของนักเรียนที่ประสบปัญหาเพื่อให้กลับสู่ในสังคม จึงทำให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นเพิ่มมากยิ่งขึ้น อีกทั้งสถาบันครอบครัวให้ความสำคัญกับเรื่องความสัมพันธ์วัยรุ่นเพิ่มขึ้น และหน่วยงานภาครัฐได้เปิดช่องทางการให้คำปรึกษาและขอความช่วยเหลือในการตั้งครรภ์ในวัยเรียน มีการฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาในพื้นที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้วัยรุ่นมีการแก้ไขปัญหาได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ในส่วนความคิดเห็นในด้านประโยชน์ที่ได้รับ เนื่องจากส่วนใหญ่นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม โดยการเข้ารับการอบรมสม่ำเสมอจากทางหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนและสังคม ซึ่งยังจัดกิจกรรมและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ จึงทำให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรชื่น แห้วเพ็ชร (2566) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมของวัยรุ่นหญิงภายในเขตความรับผิดชอบโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองปรือ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของมารดาวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม ควรให้มีการแนะนำให้ทุกคนตระหนักถึงปัญหา และความร่วมมือในการดูแลให้คำปรึกษาให้กับนักเรียน ให้มีความรู้ รวมถึงผู้ปกครองให้มีความเข้าใจและให้ความรัก ความดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน ทุกหน่วยงานร่วมกันรับรู้ปัญหาเพื่อร่วมกันแก้ไขและป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lindokuhle Ubisi (2023) ศึกษาเรื่อง ความซับซ้อนของการนำเสนอหลักสูตรเรื่องเพศที่ครอบคลุมที่บ้านและโรงเรียนแก่ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น พบว่า การแก้ไขปัญหา

และการขอความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนในการสนับสนุน การไม่ตัดสิน และการร่วมมือกันเป็นสิ่งจำเป็นในการรับรู้และเพิ่มการติดตามความรู้ความสัมพันธ์เพื่อชี้แนะแนวทางทางเพศของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้ประเมินควรขยายผลเรื่องการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นลงไปสู่พื้นที่ในสถานศึกษาทุกระดับและในระดับตำบล เพื่อให้วัยรุ่นได้เข้าถึงความรู้จากการเข้าอบรมที่มีคุณภาพและใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัยมากขึ้น การประเมินปฏิกิริยาตอบสนองและการประเมินการเรียนรู้ ผู้ประเมินควรทำการเสริมสร้างศักยภาพความรู้และความเข้าใจเรื่องการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นในการเข้าฝึกอบรมให้ครบวงจรตามแนวทางของเคิร์กแพทริคของวัยรุ่น โดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือหน่วยงานต่างๆ ได้มีการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลเป็นรายครั้งต่อเนื่อง และการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงาน ผู้ประเมินควรพัฒนาบุคลากรที่ให้คำปรึกษาได้มีการส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้กับวัยรุ่นในพื้นที่ ในการดำเนินงานการฝึกอบรมเพื่อให้องค์กรขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นได้เป็นส่วนหนึ่งหรือที่พักพิงให้กับวัยรุ่นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

นุสรัน เฮาะมะ. (2561). *ความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรสำหรับนักศึกษาผู้หญิง คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.* ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

บุษกร กนแกม. (2561). *ผลของโปรแกรมส่งเสริมทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมต่อความรู้เรื่องเพศศึกษา ทักษะ ชีวิตและพฤติกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นตอนต้น.* วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พรชื่น แห้วเพ็ชร. (2566). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมของวัยรุ่นหญิงภายในเขตความรับผิดชอบโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองปรือ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

พิมพ์ณิชณิณ ภิวงศ์กำจร. (2563). แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส และการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในจังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 29(4), 608-617.

มรกต สุวรรณวนิช. (2562). การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นและภาวะแทรกซ้อนจากการคลอดในโรงพยาบาลราชบุรี. *วารสารแพทย์เขต 4-5*, 35(3), 150-157.

วิลาสินี วิบูลย์วัฒนากุล. (2564). การวิจัยประเมินผลการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสาธารณสุขด้านบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ยุคใหม่สำหรับวัยรุ่นและสตรี เขตสุขภาพที่ 7 ในรูปแบบของเคิร์กแพทริค. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น*, 13(2), 55-72.

อรทัย ปานเพชร. (2565). *รูปแบบการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของนักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.* วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อรพิมพ์ สุขคง. (2560). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อป้องกันปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช.* วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Ahn, Junhee. (2023). *Relationship between Self-Esteem and risky sexual behavior among adolescents and young adults: a systematic review***.** American Journal of Sexuality Education. (18)3, p484-503. Retrieved from https://eric.ed.gov.

Lindokuhle Ubisi. (2023). The complexities of delivering a Home-School based comprehensive sexuality curriculum to visually impaired learners. *Perspectives in Education,* 41(4), p435-447. Retrieved from https://eric.ed.gov.

รายงานผลการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1

REPORT ON THE RSULTS OF GROUO PROCESS ACTIVITIES TO DEVELOP SCIENCE PROCESS SKILLS FOR KINDERGARTEN YEAR 1 CHILDREN

[1]อุบล ผลจันทน์ และ [2]ธัญญารัศมิ์ ศิริกลิ่นแคฆ์

[1]Ubon phojan and [2]Thanyaras Siriklinkhae

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย

Northern College, Thailand

[1]ubon.phonjan@northern.ac.th, [2]Thanyaras.si@northern.co.th

Received: January 8, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนผลการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุระหว่าง 3-4 ปี จำนวน 15 คน โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Design) โดยใช้รูปแบบ One Group Pretest Posttest Design ที่มีแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียวมีการวัดก่อนการจัดกิจกรรม ที่มีกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กหญิง - ชาย อายุ 3 - 4 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ชนิด 1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมกระบวนการ

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[2]อาจารย์, สาขาวิชาพลศึกษาและการออกกำลังกาย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

กลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 15 แผน 2. แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จำนวน 20 ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูล 1.นำคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนมาแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ (P) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 2. เปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 ทั้งภาพรวมและจำแนกรายทักษะ โดยใช้ค่า t แบบ Dependent Samples 3.วิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม, ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ,เด็กปฐมวัย

Abstract

The research aimed to compare the results of the development of science process skills for 15 kindergarten children aged 3-4 ปี year at Taksin Rajanusorn School under the office of Tak primary Education service Area 1. This research is Quasi-experimental research Using a one group pretest-postest design with a single experimental group the measurental was taken before the activity The target group used in this research was 3-4 year old boys and girls who were studying in kindergarten 1 semester 2 academic year 2018 Taksin Rajanusorn school under the office of Tak primary educational service area 1. totaling 15 people which was obtained from specific propositive sampling The research instruments used in this research were 2 types : 1) learning experience plans by organizing group process activies to develop science process skills for preschool children in year 1 : plans 2. 20 question science process skills test : data analysis 1. Take the pretest and postest scores and distribute them to find the frequency percentage (p)mean ($\overline{X}$)and standard deviation SD. 2.Comparison of science process skills of kindergarten year 1 children befor and after organizing learning experiences using group process activities to delop science process skills of kindergarten year 1 children both overall and classified by skill area using t-test for Dependent

Samples 3 . Analysis of the effectiveness index of the larning experience plan by organizing group process activities to delop sience process skills for kindergarten year 1 children. The research results found that. 1.The preschool children in Kindergarten year 1 of Taksin Rajanusorn school Tak Primary educationl service area office 1 who received group process activities to delop science process skills affer the activity were significantly hihher than before the activity at the .05 handicrafts using waste mathematics skills after the activity higher than before the activity at the statistical level of 0.5

Keywords: Organizing group proup process activities , scientific process skills, Early childhood

บทนำ

วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคตเพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคน ทั้งในการดำรงชีวิตประจำวันและในงานอาชีพต่างๆ เครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนผลผลิตต่างๆ ที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตและในการทำงานล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่นๆ ทำให้คนได้พัฒนาวิธีคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ มีทักษะที่สำคัญในการค้นว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลหลากหลายและประจักษ์พยานที่ตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งความรู้ (Knowledge Based Society) คนทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy for All) เพื่อที่จะมีความรู้ความเข้าใจโลกธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นและนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ มีคุณธรรม ความรู้วิทยาศาสตร์ ไม่เพียงแต่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ยังช่วยให้คนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์การดูแลรักษา ตลอดจนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืนและที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ความรู้วิทยาศาสตร์ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถแข่งขันกับนานาประเทศและดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 10)

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ เพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างคล่องแคล่วและชำนาญ เป็นทักษะที่ควรส่งเสริมให้แก่เด็กตั้งแต่ในระดับอนุบาล เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ในขั้นสูงต่อไป ดังที่

สรศักดิ์ แพรคำ (2561 : 21-22) กล่าวว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง ความสามารถในการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกต การจำแนกประเภท การวัดการคำนวณ การหาความสัมพันธ์ การจัดกระทำ และสื่อความหมายข้อมูล การลงความเห็น การพยากรณ์ การตั้งสมมุติฐาน การกำหนดการควบคุมตัวแปรการกำหนดนิยมเชิงปฏิบัติการ การทดลองและการตีความความหมายข้อสรุปได้อย่างคล่องแคล่ว ซึ่งทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย มีนักการศึกษาหลายท่านได้ลงความเห็นไว้ต่างๆ กัน เช่น มาร์ติน (Martin, 2019 : 32) กล่าวว่า ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสำหรับนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมให้แก่เด็กปฐมวัย คือ ทักษะการสังเกต ทักษะการวัด ทักษะการจำแนกประเภท ทักษะการสื่อสาร ทักษะการลงความเห็นและทักษะการหามิติสัมพันธ์ สอดคล้องกับกุลยา ตันติผลาชีวะ (2563: 173) กล่าวว่า ทักษะพื้นฐานที่ต้องนำมาใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คือ การสังเกต การจำแนก การเปรียบเทียบ การวัด การสื่อสาร การทดลอง การสรุปนำไปใช้

โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 ดำเนินการจัดการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย–ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งทางโรงเรียนขาดแคลนปัจจัยในการดำเนินการหลายด้านที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยเพื่อพัฒนาให้เด็กมีศักยภาพตามวัยนั้นเด็กยังไม่รับการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพมากนัก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยขาดการจัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้เรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง เด็กขาดปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นซึ่งส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ล่าช้าไม่เป็นไปตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามวัย ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย คือ ทักษะการสังเกต การจำแนก การหามิติสัมพันธ์และการสื่อความหมาย ทั้งนี้เนื่องจากว่า การฝึกให้เด็กได้เรียนรู้ในเรื่องของทักษะการสังเกตก่อนจะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดกระบวนการแสวงหาความรู้ค้นหาคำตอบ จะทำให้เด็กได้เรียนรู้ในเรื่องของการหามิติสัมพันธ์ต่อไป

คณะผู้วิจัยเห็นว่าการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม นั้นมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจอีกรูปแบบหนึ่ง เพราะกิจกรรมกระบวนการกลุ่มเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งเสริมให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในการปฏิบัติกิจกรรมตามจุดประสงค์ กระตุ้นให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและสามารถนำความคิดที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังที่ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2565 :160) ได้ระบุถึงประโยชน์ของกระบวนการกลุ่ม ไว้ว่า กิจกรรมกระบวนการกลุ่มช่วยพัฒนาความคิด ความเชื่อมั่นของผู้เรียนส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกันและทักษะทางด้านสังคม ทำให้ผู้เรียนมีวิสัยทัศน์หรือมุมมองกว้างขวาง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของผู้เรียนและ มีกิจกรรม

หลากหลาย สนองตอบความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยเห็นว่าการใช้กระบวนการกลุ่มเข้ามาช่วยในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กโดยเน้นให้เด็กร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อน ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างการจัดกิจกรรมเป็นวิธีการจัดประสบการณ์อีกรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมและฝึกการอยู่ร่วมกันของเด็ก

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่าการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม มีรูปแบบการสอนที่ไม่เพียงช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างเดียว แต่ยังช่วยเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนของเด็ก ฝึกการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม นอกจากนี้การใช้กระบวนการกลุ่มยังเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกในเรื่องของการแสดงความเห็น การสื่อความหมาย ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ครูผู้สอนได้เห็นแนวทางหรือได้ทิศทางการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ นอกจากจะทำให้ทราบถึงทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่เกิดจากการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มแล้ว ยังเป็นแนวทางแก่ครูและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย นำไปจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านอื่นๆ ของเด็กปฐมวัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม โดยกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนผลการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Design) โดยใช้รูปแบบ One Group Pretest Posttest Design ที่มีแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียวมีการวัดก่อนการจัดกิจกรรมและหลังการจัดกิจกรรม ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การประเมินก่อนทดลอง (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่8ltผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 20 ข้อ กับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 ใน

วันที่ 8-12 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2567 แล้วบันทึกคะแนนเก็บไว้เปรียบเทียบกับคะแนนสอบหลังการจัดประสบการณ์ (Post-test)

1.2 ทดลองจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1กับกลุ่มตัวอย่าง คือเด็กชั้นอนุบาลปีที่1โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 15 คน เป็นเวลา 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละประมาณ 40-45 นาที รวมทั้งสิ้น 15 ครั้ง โดยจัดในกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เริ่มตั้งแต่วันที่ 15 เดือน มิถุนายน พ.ศ.2567 ถึงวันที่ 9 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2567

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 15 แผน

2.2 แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จำนวน 20 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t–test แบบ Dependent Samples)

ผลการวิจัย

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 มีคะแนนผลการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1 ปีการศึกษา 2567 คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. เด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม มีคะแนนผลการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .05 ทั้งอาจมีสาเหตุเนื่องมาจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมกระบวนการกลุ่ม มีวิธีการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องและสนองความต้องการของเด็ก กล่าวคือ เด็กได้เรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน การเปิดโอกาสให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือได้พูดคุยแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนในชั้นเรียนหรือการที่ครูผู้สอนจัดกิจกรรมที่ให้เด็กใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต การจำแนก การสื่อความหมาย จนกระทั่งเด็กค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ดังที่ชุลีพร สงวนศรี (2561 : 6) กล่าวว่า วิทยาศาสตร์ หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการแสวงหาความรู้ ความจริงจากธรรมชาติอย่างเป็นระบบ เพื่ออธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยการสังเกต ทดลอง การวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีจิตวิทยาศาสตร์หรือเจตคติทางวิทยาศาสตร์มีการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือได้สอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2563 : 174) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในแง่ของทักษะพื้นฐานกระบวนการและสาระวิทยาศาสตร์เบื้องต้น ดังนั้น กิจกรรมที่จัดควรเน้นการจัดกิจกรรมให้เด็กได้ค้นคว้าและสืบเสาะสิ่งต่าง ๆ และปรากฏที่มีและในระหว่างการจัดกิจกรรมควรมีการกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจและเจตคติของเด็กด้วยการค้น ให้พบแนวคิดดังกล่าวข้างต้นมีส่วนช่วยให้ผู้วิจัยสามารถจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่มได้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัยของเด็ก มีผลทำให้เด็กสามารถทำคะแนนผลการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลำดวล ปั่นสันเทียะ (2562 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนการจัดประสบการณ์และหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กปฐมวัยที่มีทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ เฉลี่ยโดยรวมแยกตามทักษะหลังการจัดประสบการณ์ แบบโครงการสูงกว่าก่อนการทดลองและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลดาวรรณ ดีสม (2560 : 59) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการเรียนแบบต่อภาพผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนแบบต่อภาพหลังการทดลองคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ เห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม ในกิจกรรมเสริมประสบการณ์ สามารถช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้กับเด็กในระดับปฐมวัย

ดังนั้น ครูผู้สอน ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย สามารถประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยได้ โดยต้องตระหนักและให้ความสำคัญของการเตรียมความพร้อมบนพื้นฐานของพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ให้สอดคล้องกับ 6 กิจกรรมหลักในการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ สำหรับเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อคุณภาพการศึกษาในระดับปฐมวัยอย่างยั่งยืนมั่นคงสืบไป

1. ได้นวัตกรรมสำหรับการพัฒนาเด็กปฐมวัย คือแผนการจัดประสบการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการในการส่งผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการทางด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 และในระดับชั้นอื่นๆต่อไป

2. ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางด้านวิทยาศาสตร์ ได้อย่างมีคุณภาพที่เหมาะสมต่อไป

3. การพัฒนาทักษะกระบวนการทักษะพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุระหว่าง 3-4 ปี ครูผู้สอนหรือผู้รับผิดชอบสามารถเลือกตัดสินใจใช้รูปแบบหรือวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ประกอบสื่อที่มีความเหมาะสม สำหรับเด็กปฐมวัย เช่นเดียวกับการจัดกิจกรรมด้วยกระบวนการกลุ่ม ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับองค์ประกอบแห่งการเรียนรู้ สำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาพการเรียนรู้ที่เป็นปัจจุบัน ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยในการเรียนรู้อย่างรอบด้านสำหรับเด็กปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560), *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี).* กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว,

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2563), *การสอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสโปรดักส์.

ชุลีพร สงวนศรี.(2561), *เอกสารประกอบการสอน วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

ลดาวรรณ ดีสม. (2560), *การพัฒนาทักษะพื้นฐานวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการเรียนแบบต่อภาพ.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ลำดวล ปั่นสันเทียะ. (2562), *ผลการจัดประสบการณ์แบบโครงการที่มีต่อทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สรศักดิ์ แพรดำ. (2561), *ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์.* อุบลราชธานี. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ.(2565), *19 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2565.

Martin,D .J. (2019), *Constructing Early Childhood Science.* New York : A Division of Thomson.Learning, lnc..

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี

FACTORS AFFECTING THE WORK PERFORMANCE OF CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS IN NONTHABURI

[1]นพัชกร ทองเรือนดี, [2]สุวินชา การพัดชี, [3]อธิตญา ฉวีวงษ์,
[4]สุพรรณนิกา ศรีพูล และ [5]ไชยา ประดิษฐธรรม

[1]Naphachakorn Thongruandee, [2]Suwincha Kanpudchee, [3]Artittaya Chaveewong,
[4]Supannika Sripool and [5]Chaiya Praditham

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย

North Bangkok University, Thailand

[1]Naphachakorn.th@northbkk.ac.th

Received: January 8, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ จากกลุ่มตัวอย่างผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี จำนวน 129 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติโดยการแจกแจงความถี่ การหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ โดยทดสอบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงินของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี

[1]อาจารย์ สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
[2]อาจารย์ สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
[3]อาจารย์ สาขาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
[4]อาจารย์ ดร. สาขาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
[5]อาจารย์ ดร. สาขาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

รับอนุญาตในเขตนนทบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก และ 3) ปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงินด้านตัวแทนอันเที่ยงธรรม และด้านทันเวลา ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในเขตนนทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : คุณภาพรายงานทางการเงิน, ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

Abstract

This research aims to study the factors affecting the job performance of Certified Public Accountants (CPAs) in Nonthaburi. The research is quantitative, using a sample of 129 CPAs from Nonthaburi. A questionnaire was used as a tool for data collection, and the data were analyzed using statistical methods including frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and multiple linear regression analysis, with a significance level of 0.05. The findings are as follows: 1)The overall level of opinions about the factors of financial reporting quality among CPAs in Nonthaburi was found to be high. 2) The overall job performance of CPAs in Nonthaburi was found to be high. And 3) The factors of financial reporting quality, specifically the fairness and timeliness aspects, significantly affected the job performance of CPAs in Nonthaburi at the 0.05 statistical significance level.

Keyword: Financial Reporting Quality, Job Performance, Certified Public Accountants.

บทนำ

ในยุคที่เศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (Certified Public Accountant: CPA) กลายเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความเชื่อมั่นในระบบการเงินและการบัญชีขององค์กรต่าง ๆ ผู้สอบบัญชีมีหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องของงบการเงินและให้คำแนะนำแก่ลูกค้าเกี่ยวกับการจัดการทางการเงิน ซึ่งมีผลกระทบต่อการตัดสินใจทางธุรกิจและการพัฒนาขององค์กรโดยตรง (Albrecht et al., 2020)

ในประเทศไทย ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความคาดหวังของลูกค้าในด้านคุณภาพการบริการ (Baker & McElroy, 2021) นอกจากนี้ การ

พัฒนากฎหมายและมาตรฐานทางบัญชีที่เปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งยังส่งผลให้ผู้สอบบัญชีต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้สอบบัญชีมีหน้าที่ในการตรวจสอบงบการเงินตามมาตรฐานสอบบัญชี เพื่อแสดงความเห็นต่องบการเงินว่างบการเงินที่บริษัทได้จัดทำขึ้นนั้น มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานรายงานทางการเงินหรือไม่ ซึ่งการแต่งตั้งผู้สอบบัญชีนั้นจะต้องได้รับการแต่งตั้งจากผู้ถือหุ้นและผู้สอบบัญชีที่ได้รับการแต่งตั้งจะต้องเป็นบุคคลภายนอก ไม่ใช่บุคคลภายในบริษัท จึงจะสามารถดำเนินการตรวจสอบบัญชีได้ การตรวจสอบบัญชีเป็นการตรวจสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานที่สมบูรณ์ เพียงพอ การปฏิบัติงานด้านการสอบบัญชีจะต้องทำด้วยความเป็นอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลใด ๆ สภาวิชาชีพได้กำหนดมาตรฐานการสอบบัญชีและมรรยาทของผู้สอบบัญชีไว้เพื่อเป็นบรรทัดฐานให้ผู้สอบบัญชีถือปฏิบัติ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตต้องมีความรู้ด้านมาตรฐานการสอบบัญชี คุณภาพการสอบบัญชีจะสะท้อนผลการดำเนินงานขององค์กร ดังนั้นการรายงานทางการเงินที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินและผู้มีส่วนได้เสีย นักลงทุน ลูกค้า รัฐบาล สาธารณชน ฯลฯ สามารถนำข้อมูลทางการเงินมาใช้ในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิผล (ชูศักดิ์ เพชรกระจ่าง, 2559)

การวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทยจึงมีความสำคัญในการค้นหาปัญหาที่ส่งผลต่อการทำงาน เช่น ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงาน ความเชื่อมั่นในระบบการตรวจสอบ ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพและการสื่อสารกับลูกค้า การศึกษาเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้สอบบัญชีมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาทักษะส่วนตัว แต่ยังสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลเพื่อพัฒนานโยบายและแนวทางในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสามารถนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรการอบรมและการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของตลาดงาน สำหรับผู้สอบบัญชีในอนาคต ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างมาตรฐานวิชาชีพและยกระดับความเชื่อมั่นในระบบการเงินของประเทศไทย

อีกทั้งการสอบบัญชีเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้งบการเงิน เช่น นักลงทุน เจ้าหนี้ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ความน่าเชื่อถือในการสอบบัญชีจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการรับรองความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางการเงิน ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจทางธุรกิจและการลงทุน ในเขตนนทบุรีซึ่งมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (CPAs) ต้องมีความสามารถในการดำเนินการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างความไว้วางใจในระบบการเงิน (Roussy, 2013)

ความน่าเชื่อถือในการสอบบัญชีเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ใช้ข้อมูลทางการเงิน ไม่ว่าจะเป็นนักลงทุน เจ้าหนี้ หรือหน่วยงานรัฐบาล ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (CPAs) มี

บทบาทสำคัญในการตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลทางการเงิน โดยเฉพาะในเขตนนทบุรีที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การรักษาความน่าเชื่อถือในการสอบบัญชีจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Roussy, 2013)

ปัจจัยคุณภาพการรายงานทางการเงิน เช่น ความโปร่งใส ความถูกต้อง และความสม่ำเสมอของข้อมูลมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี CPAs ที่มีการรายงานทางการเงินที่มีคุณภาพจะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากผู้ใช้งานได้มากขึ้น (Gibbins et al., 2010) นอกจากนี้ การพัฒนาคุณภาพการรายงานทางการเงินยังสามารถช่วยให้ผู้สอบบัญชีดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนช่วยให้สามารถวิเคราะห์และตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น (DeAngelo, 1981)

ปัจจัยคุณภาพการรายงานทางการเงินมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี โดยคุณภาพของข้อมูลที่มีการรายงานจะต้องมีความโปร่งใส ถูกต้อง และสม่ำเสมอ ข้อมูลทางการเงินที่มีคุณภาพสูงจะช่วยให้ผู้สอบบัญชีสามารถวิเคราะห์และตีความข้อมูลได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ (Gibbins et al., 2010) นอกจากนี้ ปัจจัยเหล่านี้ยังช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้ใช้งบการเงินและสามารถสนับสนุนการตัดสินใจที่สำคัญในด้านการเงิน (DeAngelo, 1981)

การศึกษาในเขตนนทบุรีพบว่า ผู้สอบบัญชีที่มีการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องมีแนวโน้มที่จะสามารถสร้างคุณภาพในการรายงานทางการเงินที่สูงขึ้นได้ (Zhang et al., 2015) การพัฒนาความสามารถด้านวิชาชีพและการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่หลากหลายมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการสื่อสารอย่างเปิดกว้างและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นยังมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการสอบบัญชี (Ruck & Welch, 2012)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการทำงานของผู้สอบบัญชี โดยมุ่งเน้นไปที่การสำรวจความสำคัญของการรายงานทางการเงินที่มีคุณภาพ และผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำาข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างความน่าเชื่อถือในการสอบบัญชีแก่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการสอบบัญชีเพื่อคุณภาพรายงานทางการเงินที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทยและเป็นประโยชน์ช่วยให้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตสามารถดำเนินงานไปสู่เป้าหมาย และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงินของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

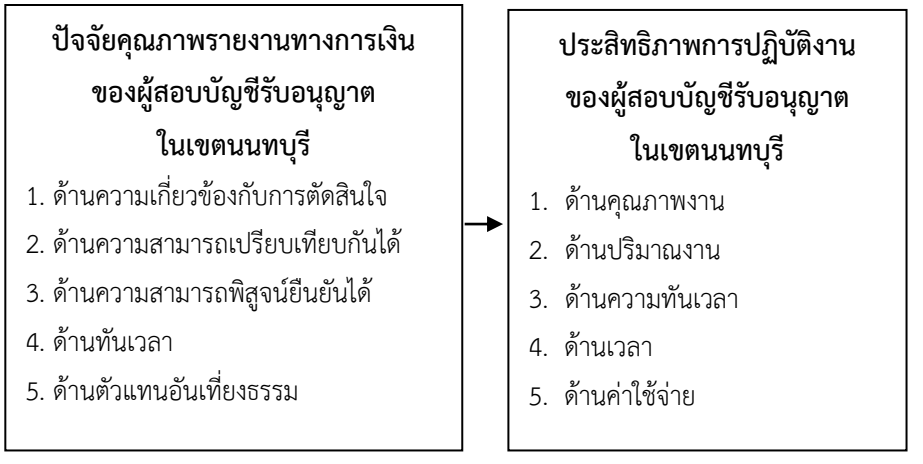
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี จำนวน 129 คน (ฐานข้อมูลของสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2567)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยทบทวนเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงิน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี แสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบสอบ แบ่งออกเป็นแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) โดยเลือกตอบตัวเลือกเพียงตัวเลือกเดียว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงินของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1. ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ 2. ด้านความสามารถ

เปรียบเทียบกันได้ 3. ด้านความสามารถพิสูจน์ยืนยันได้ 4. ด้านทันเวลา และ 5. ด้านตัวแทนอันเที่ยงธรรม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1. ด้านคุณภาพงาน 2. ด้านปริมาณงาน 3. ด้านความทันเวลา 4. ด้านเวลา และ 5. ด้านค่าใช้จ่าย ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 แสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนของข้อมูลและดำเนินการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่าง ๆ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ดังนี้

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 สถิติอ้างอิง (Inference Statistic) ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) โดยวิธี Enter

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงินของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี โดยรวม ปรากฏตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงินของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี โดยรวม

ปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงิน	μ	σ	แปลผล
1. ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ	4.04	0.722	มาก
2. ด้านความสามารถเปรียบเทียบกันได้	3.99	0.723	มาก
3. ด้านความสามารถพิสูจน์ยืนยันได้	3.92	0.711	มาก
4. ด้านทันเวลา	4.02	0.698	มาก
5. ด้านตัวแทนอันเที่ยงธรรม	4.11	0.646	มาก
รวม	**4.02**	**0.716**	**มาก**

จากตาราง 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงินของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ใน

ระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านตัวแทนอันเที่ยงธรรม รองลงมา คือ ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในกลุ่ม คือ ด้านความสามารถพิสูจน์ยืนยันได้

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี โดยรวม ปรากฏตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี โดยรวม

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน	μ	σ	แปลผล
1. ด้านคุณภาพงาน	4.02	0.745	มาก
2. ด้านปริมาณงาน	4.03	0.075	มาก
3. ด้านความทันเวลา	3.95	0.774	มาก
4. ด้านเวลา	3.97	0.760	มาก
5. ด้านค่าใช้จ่าย	4.09	0.777	มาก
รวม	**4.01**	**0.762**	**มาก**

จากตาราง 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านค่าใช้จ่าย รองลงมา คือ ด้านการด้านปริมาณงาน และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในกลุ่ม คือ ด้านความทันเวลา

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงินที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในเขตนนทบุรี ปรากฏตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงินที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในเขตนนทบุรี

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	β	Std. Error	Beta		
(ค่าคงที่)	.817	.436		1.873	.06
1. ด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ	.162	.083	.157	1.943	.05*
2. ด้านความสามารถเปรียบเทียบกันได้	.040	.088	.047	.452	.65
3. ด้านความสามารถพิสูจน์ยืนยันได้	.039	.073	.041	.526	.60
4. ด้านทันเวลา	.274	.102	.316	2.673	.01*
5. ด้านตัวแทนอันเที่ยงธรรม	.275	.082	.265	3.336	.00*
R=.623, R^2=.388, Adjusted R^2=.363					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงินที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในเขตนนทบุรี พบว่า ด้านตัวแทนอันเที่ยงธรรม ส่งผลมากที่สุด รองลงมา ด้านทันเวลา ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในเขตนนทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในเขตนนทบุรี จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยคุณภาพรายงานทางการเงินของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยคุณภาพการรายงานทางการเงิน เช่น ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ, ความสามารถเปรียบเทียบกันได้, ความสามารถพิสูจน์ยืนยันได้, ทันเวลา, และตัวแทนอันเที่ยงธรรม ล้วนมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีในเขตนนทบุรี โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับ "มาก" (ค่าเฉลี่ยประมาณ 4.02) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการรายงานทางการเงินที่มีคุณภาพในการสร้างความเชื่อมั่นในระบบการเงินและส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงิน (เช่น นักลงทุน, ลูกค้า, และหน่วยงานรัฐบาล) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ DeAngelo (1981) ที่กล่าวว่า การรายงานทางการเงินที่มีความโปร่งใสและถูกต้องช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและสนับสนุนการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพในด้านการเงิน แตกต่างกับงานวิจัยของ Gibbins et al. (2010) ที่พบว่า ความสามารถในการพิสูจน์ยืนยันได้ไม่ได้มีความสำคัญมากเท่ากับการรายงานข้อมูลที่ถูกต้องและสามารถเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งงานวิจัยของเราแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพิสูจน์ยืนยันได้ที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี

2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี

ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีในเขตนนทบุรีมีคุณภาพที่สูง โดยคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยต่างๆอยู่ในระดับ"มาก" (ค่าเฉลี่ยประมาณ 4.01) เช่น ด้านคุณภาพงาน, ปริมาณงาน, ความทันเวลา, เวลา, และค่าใช้จ่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Roussy (2013) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีมีผลต่อความเชื่อมั่นในระบบการเงินและการตัดสินใจทางธุรกิจ แตกต่างกับงานวิจัยของ Zhang et al. (2015) ที่พบว่าด้านเวลาและค่าใช้จ่ายไม่ได้มีผลกระทบที่สำคัญต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีในประเทศจีน เนื่องจากการเน้นการพัฒนาทักษะและความสามารถวิชาชีพมากกว่าการควบคุมเวลาหรือค่าใช้จ่าย

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ได้แก่ ด้านความ

เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ, ด้านทันเวลา, และด้านตัวแทนอันเที่ยงธรรม ซึ่งมีผลต่อการทำงานของผู้สอบบัญชี โดยปัจจัยเหล่านี้ได้รับการยอมรับในระดับสูงจากผู้ตอบแบบสอบถาม ($p \leq 0.05$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Baker & McElroy (2021) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการตัดสินใจที่มีข้อมูลที่ถูกต้องและทันเวลาในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี แตกต่างกับงานวิจัยของ Ruck & Welch (2012) ที่กล่าวว่า ปัจจัยด้านการสื่อสารภายในองค์กรและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี แต่ในงานวิจัยนี้ ปัจจัยด้านการสื่อสารไม่ได้ถูกพิจารณาว่าเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตนนทบุรี สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเพิ่มเติมได้ดังนี้

1. คุณภาพการรายงานทางการเงิน

การรายงานทางการเงินที่มีคุณภาพสูงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้งบการเงิน เช่น นักลงทุน, เจ้าหนี้, และหน่วยงานรัฐบาล โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง การมีข้อมูลทางการเงินที่ถูกต้อง, โปร่งใส, และทันเวลา สามารถเสริมสร้างความไว้วางใจในระบบการเงินขององค์กรและประเทศได้

2. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีในเขตนนทบุรีมีประสิทธิภาพสูงในหลายด้าน เช่น ด้านคุณภาพงาน, ปริมาณงาน, ความทันเวลา, เวลา, และค่าใช้จ่าย โดยการทำงานมีความสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพและสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะการทำงานและการบริหารเวลามีความสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในสภาวะที่ต้องรับผิดชอบงานจำนวนมากและมีข้อกำหนดด้านเวลาที่ชัดเจน

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การที่ข้อมูลทางการเงินต้องมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญ ผู้สอบบัญชีที่สามารถนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องและช่วยในการตัดสินใจได้จะมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสำเร็จขององค์กร

ความทันเวลา: การส่งมอบงานตามเวลาที่กำหนดมีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจของลูกค้าและความไว้วางใจในองค์กร โดยการทำงานที่มีความทันเวลาและสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็วจะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ

ตัวแทนอันเที่ยงธรรม: ผู้สอบบัญชีที่สามารถดำเนินการตรวจสอบบัญชีอย่างเป็นอิสระและไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลใด ๆ จะสร้างความไว้วางใจให้กับผู้ใช้งบการเงินและส่งผลดีต่อการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ

4. การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ

การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะของผู้สอบบัญชีอย่างต่อเนื่องมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและคุณภาพการรายงานทางการเงิน การศึกษาพบว่าผู้สอบบัญชีที่ได้รับการฝึกอบรมจะสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้ดีขึ้นและสามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงในมาตรฐานการบัญชีและข้อบังคับใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการทำงานร่วมกับทีมงานมืออาชีพยังช่วยเสริมสร้างทักษะและประสิทธิภาพการทำงานของผู้สอบบัญชี

5. ความสำคัญของการสื่อสารภายในองค์กร

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างผู้สอบบัญชีและลูกค้าหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลอย่างเปิดเผยจะช่วยให้ผู้สอบบัญชีสามารถทำงานได้ตามความคาดหวังและช่วยในการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ชูศักดิ์ เพชรกระจ่าง. (2559). *มาตรฐานการสอบบัญชีและการประเมินคุณภาพการรายงานทางการเงินในประเทศไทย*. บัณฑิตวิทยาลัย :สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2564). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS.* กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น. บริษัท เอเอเอส ออโต้ เซอร์วิสจำกัด.

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2567). *ข้อมูลของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต(เฉพาะท่านที่ประสงค์เปิดเผยข้อมูลเพื่อการติดต่อ).* https://eservice.tfac.or.th/fap_registration/cpa-contact-list?condition=2&district_hidden=&province_hidden=&geography_hidden=&province=3.

Albrecht, W. S., Stice, E. K., & Stice, J. D. (2020). *Accounting: Concepts and applications*. 13th ed. Cengage Learning.

Baker, C. R., & McElroy, M. W. (2021). The evolving role of technology in accounting practice. *Journal of Accounting Technology*, 23(4), 45-61.

DeAngelo, L. E. (1981). Auditor independence, "low balling," and the Regulation of Auditing. *The Journal of Accounting and Economics*, 3(2), 113-127.

Gibbins, M., Salterio, S. E., & Webb, A. (2010). *The role of auditors in corporate governance*. The Journal of Accountancy, 210(3), 42-47.

Roussy, M. (2013). Understanding audit quality: The role of audit processes and firms' characteristics. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 32(3), 65-94.

Ruck, J. M., & Welch, D. E. (2012). The impact of organizational culture on internal audit effectiveness. *Journal of Business Ethics*, 111(2), 243-262.

Zhang, Y., Jiang, X., & Wei, J. (2015). The influence of professional development on audit quality in China. *International Journal of Auditing*, 19(2), 111-129.

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจทางธุรกิจในยุคดิจิทัล

APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TO ENHANCE BUSINESS DECISION MAKING IN THE DIGITAL AGE.

[1]ฤทธิชัย ผานาค, [2]รจนา เมืองแสน, [3]ภทพร พลธรรม, [4]สำราญ วานนท์ และ [5]ลักขณา สุกใส

[1]Rittichai Phanak, [2]Rojjana Muangsan, [3]Phatthaporn Phontham [4]Samran Wanon and [5]Luckhana Suksai

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

[1]phanak@cpru.ac.th

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการตัดสินใจทางธุรกิจในองค์กรไทย 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจทางธุรกิจ และ 3) เพื่อประเมินผลกระทบของการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ต่อประสิทธิภาพในการตัดสินใจทางธุรกิจ ทั้งในด้านความแม่นยำ ความรวดเร็ว และความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ การวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ประกอบด้วยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 378 คน จากองค์กรธุรกิจ 127 แห่งทั่วประเทศไทย และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและ

[1] อาจารย์, คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[2] อาจารย์, คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[3] อาจารย์, คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[4] อาจารย์ ดร.คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[5] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ผู้เชี่ยวชาญด้าน AI ข้อมูลเชิงปริมาณจะถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน รวมถึงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพจะถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่าองค์กรที่นำ AI มาใช้อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านความรวดเร็ว ความแม่นยำ และความสามารถในการคาดการณ์แนวโน้มทางธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ AI ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น วัฒนธรรมองค์กร ความพร้อมด้านข้อมูล และทักษะของบุคลากร

คำสำคัญ : ปัญญาประดิษฐ์, การตัดสินใจทางธุรกิจ, ยุคดิจิทัล

Abstract

This research aims to 1) study the patterns and approaches of AI technology application in business decision-making processes in Thai organizations; 2) analyze factors affecting the success and obstacles in using AI to enhance business decision-making efficiency; and 3) assess the impact of AI application on business decision-making efficiency in terms of accuracy, speed, and economic value. This research will use a mixed methods research method, consisting of collecting data from a total of 378 samples from 127 business organizations across Thailand and in-depth interviews with executives and AI experts. Quantitative data will be analyzed using descriptive and inferential statistics, including multiple regression analysis and structural equation modeling, while qualitative data will be analyzed using content analysis. The results of the research found that organizations that systematically use AI have significantly higher decision-making efficiency, especially in terms of speed, accuracy, and the ability to predict business trends. However, the success of AI application depends on many factors, such as organizational culture, data readiness, and personnel skills.

Keywords: Artificial Intelligence, Business Decision Making, Digital Age

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง องค์กรธุรกิจทั่วโลกกำลังเผชิญกับความท้าทายในการตัดสินใจภายใต้สภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนและไม่แน่นอน ข้อมูลจำนวนมหาศาลที่เกิดขึ้นทุกวินาทีทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร (Big Data) กลายเป็นทั้งโอกาสและ

ความท้าทายสำหรับผู้บริหารในการนำมาใช้เพื่อการตัดสินใจทางธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ การแข่งขันที่เข้มข้นในตลาดโลกและพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วยิ่งเพิ่มความสำคัญของการตัดสินใจที่รวดเร็วและแม่นยำ ในบริบทนี้ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิธีการที่องค์กรวิเคราะห์ข้อมูลและตัดสินใจทางธุรกิจ

ปัญญาประดิษฐ์ได้พัฒนาอย่างก้าวกระโดดในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะในด้านการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) การเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) และการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing) ซึ่งมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากและซับซ้อน เรียนรู้จากรูปแบบของข้อมูล และคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตได้อย่างแม่นยำมากขึ้น ศักยภาพดังกล่าวทำให้ AI กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารและองค์กรสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ และมีข้อมูลสนับสนุนมากขึ้น ตั้งแต่การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ระดับสูงไปจนถึงการตัดสินใจในการดำเนินงานประจำวัน ตามรายงานของ McKinsey Global Institute (2023) การนำ AI มาใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจสามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้สูงถึง 40% และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจทั่วโลกระหว่าง 3.5 ถึง 5.8 ล้านล้านดอลลาร์ต่อปี

การประยุกต์ใช้ AI ในการตัดสินใจทางธุรกิจมีหลากหลายรูปแบบและครอบคลุมหลายภาคส่วน ตั้งแต่การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อการตัดสินใจด้านการตลาด การพยากรณ์ความต้องการเพื่อการจัดการห่วงโซ่อุปทาน การวิเคราะห์ความเสี่ยงในการปล่อยสินเชื่อ ไปจนถึงการวางแผนการลงทุนและการจัดสรรทรัพยากร องค์กรชั้นนำระดับโลกอย่าง Amazon ใช้ AI ในการคาดการณ์พฤติกรรมการซื้อและจัดการสินค้าคงคลังแบบเรียลไทม์ JP Morgan ใช้ AI วิเคราะห์สัญญาทางกฎหมายและลดเวลาในการสอบทานจาก 360,000 ชั่วโมงต่อปีเหลือเพียงไม่กี่ชั่วโมง ขณะที่ Netflix ใช้ AI ในการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้ชมและแนะนำเนื้อหาที่เหมาะสม ซึ่งสร้างมูลค่าให้กับบริษัทกว่า 1 พันล้านดอลลาร์ต่อปีจากการรักษาฐานลูกค้า

ในประเทศไทย การนำ AI มาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจกำลังเติบโตอย่างต่อเนื่อง แม้จะยังอยู่ในระยะเริ่มต้นเมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ตามรายงานของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ., 2023) องค์กรในประเทศไทยมีการลงทุนด้าน AI เพิ่มขึ้น 35% ในปี 2022 เทียบกับปีก่อนหน้า โดยเฉพาะในภาคธุรกิจขนาดใหญ่ เช่น ธนาคาร การค้าปลีก โทรคมนาคม และการผลิต ธนาคารพาณิชย์ชั้นนำหลายแห่งในไทยได้นำ AI มาใช้ในการวิเคราะห์ความเสี่ยงสินเชื่อและการตรวจจับการทุจริต ผู้ประกอบการค้าปลีกรายใหญ่ใช้ AI ในการวิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้าและการจัดการสินค้าคงคลัง ขณะที่บริษัทในอุตสาหกรรมการผลิตเริ่มนำ AI มาใช้ในการคาดการณ์การซ่อมบำรุงเชิงป้องกัน (Predictive Maintenance) และการควบคุมคุณภาพ

อย่างไรก็ตาม ยังมีความแตกต่างอย่างมากในระดับการยอมรับและการประยุกต์ใช้ระหว่างองค์กรขนาดใหญ่และธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) รวมถึงระหว่างอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันในประเทศไทย จากการสำรวจของ TDRI (2023) พบว่าเพียง 15% ของ SMEs ในไทยมีการนำ AI มาใช้ในกระบวนการตัดสินใจทางธุรกิจ เทียบกับ 68% ในองค์กรขนาดใหญ่ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นท้าทายหลายประการในการนำ AI มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของข้อมูล การขาดความเข้าใจในเทคโนโลยี และความไม่แน่ใจเกี่ยวกับผลตอบแทนจากการลงทุน

นอกจากนี้ การนำ AI มาใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจยังก่อให้เกิดประเด็นท้าทายในด้านจริยธรรมและการกำกับดูแล โดยเฉพาะในด้านความโปร่งใสของอัลกอริทึม ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และความเป็นธรรมในการตัดสินใจ ประเด็นเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทย ซึ่งกำลังพัฒนากรอบกฎหมายและกฎระเบียบเกี่ยวกับ AI และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ที่เริ่มมีผลบังคับใช้อย่างเต็มรูปแบบในปี 2022

งานวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ AI ในการตัดสินใจทางธุรกิจในบริบทของประเทศไทยยังมีจำกัด โดยเฉพาะการวิจัยเชิงประจักษ์ที่ศึกษาผลกระทบของการใช้ AI ต่อประสิทธิภาพในการตัดสินใจและผลการดำเนินงานขององค์กร งานวิจัยส่วนใหญ่มักเป็นกรณีศึกษาเฉพาะองค์กรหรืออุตสาหกรรม หรือเน้นที่เทคโนโลยี AI โดยไม่ได้เชื่อมโยงกับกระบวนการตัดสินใจทางธุรกิจอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ยังขาดการวิจัยที่ศึกษาปัจจัยเชิงองค์กรและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำ AI มาใช้ในบริบทของสังคมและธุรกิจไทย

งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างในองค์ความรู้ดังกล่าว โดยศึกษาสถานะปัจจุบันของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการตัดสินใจทางธุรกิจในประเทศไทยอย่างครอบคลุม วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความท้าทายที่องค์กรกำลังเผชิญ ตลอดจนประเมินผลกระทบของการใช้ AI ต่อประสิทธิภาพในการตัดสินใจ โดยครอบคลุมทั้งมิติเชิงปริมาณ และมิติเชิงคุณภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการตัดสินใจทางธุรกิจในองค์กรไทย

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจทางธุรกิจ

3. เพื่อประเมินผลกระทบของการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ต่อประสิทธิภาพในการตัดสินใจทางธุรกิจ ทั้งในด้านความแม่นยำ ความรวดเร็ว และความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ประกอบด้วยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 378 คน จากองค์กรธุรกิจ 127 แห่งทั่วประเทศไทย และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญด้าน AI ข้อมูลเชิงปริมาณจะถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน รวมถึงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพจะถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) กับประสิทธิภาพในการตัดสินใจทางธุรกิจ โดยมุ่งเน้นที่:

- ประเภทของ AI ที่ใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจ
- ระดับการนำ AI ไปประยุกต์ใช้ในองค์กร
- ผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจ
- ปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคในการนำ AI มาใช้

2. ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยนี้จะใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ประกอบด้วย:

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง: ผู้บริหารและผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางธุรกิจในองค์กรที่มีการนำ AI มาประยุกต์ใช้

การสุ่มตัวอย่าง: ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งตามขนาดองค์กร (เล็ก กลาง ใหญ่) และประเภทอุตสาหกรรม

เครื่องมือการวิจัย: แบบสอบถามออนไลน์ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability)

การวิเคราะห์ข้อมูล: สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก: ผู้บริหารระดับสูง ผู้เชี่ยวชาญด้าน AI และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ

วิธีการเก็บข้อมูล: การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

การวิเคราะห์ข้อมูล: การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

- ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและองค์กร
- ประเภทและระดับการประยุกต์ใช้ AI ในองค์กร
- กระบวนการตัดสินใจทางธุรกิจที่ใช้ AI
- การประเมินประสิทธิภาพในการตัดสินใจ
- ปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการนำ AI มาใช้
- มาตรวัดความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ AI เพื่อการตัดสินใจ

3.2 แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

- ประสบการณ์ในการนำ AI มาใช้เพื่อการตัดสินใจ
- กระบวนการเปลี่ยนผ่านจากการตัดสินใจแบบดั้งเดิมมาสู่การใช้ AI
- ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกระบวนการตัดสินใจและประสิทธิภาพขององค์กร
- ปัจจัยแห่งความสำเร็จและบทเรียนที่ได้รับ
- ความท้าทายและแนวทางแก้ไข

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

- วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสถิติ Chi-Square, Pearson's Correlation
- วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการตัดสินใจด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ
- วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วย t-test และ ANOVA

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

- ถอดเทปการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม
- จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด (Coding)
- ตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจทางธุรกิจในยุคดิจิทัล" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจในองค์กรไทย ผลการวิจัยพบว่าองค์กรที่นำ AI มาใช้อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านความรวดเร็ว ความแม่นยำและความสามารถในการคาดการณ์แนวโน้มทางธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ AI ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น วัฒนธรรมองค์กร ความพร้อมด้านข้อมูล และทักษะของบุคลากร

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 378 คน จากองค์กรธุรกิจ 127 แห่งทั่วประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศชาย จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 56.9 เพศหญิง จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 42.6 และไม่ระบุเพศ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 อายุน้อยกว่า 30 ปี จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2 อายุ 30-40 ปี จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 38.4 อายุ 41-50 ปี จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 34.9 และอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 14.6 ตำแหน่งงาน ผู้บริหารระดับสูง จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 23.0 ผู้บริหารระดับกลาง จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 40.5 ผู้จัดการโครงการ จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9 และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6

2. สถานะการประยุกต์ใช้ AI ในองค์กร

2.1 ระดับการนำ AI มาใช้ในองค์กร

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรที่เข้าร่วมการวิจัยมีระดับการนำ AI มาใช้ในองค์กรแตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ระดับ ดังนี้

ระดับการนำ AI มาใช้	จำนวนองค์กร	ร้อยละ
1. ระดับเริ่มต้น (Initial)	29	22.8
2. ระดับพัฒนา (Developing)	47	37.0
3. ระดับก้าวหน้า (Advanced)	38	29.9
4. ระดับบูรณาการ (Integrated)	13	10.2

โดยมีรายละเอียดของแต่ละระดับดังนี้:

- ระดับเริ่มต้น: เริ่มทดลองใช้ AI ในบางแผนก ไม่มีการบูรณาการกับระบบหลักขององค์กร
- ระดับพัฒนา: มีการนำ AI มาใช้ในหลายแผนก มีการเชื่อมโยงข้อมูลบางส่วน
- ระดับก้าวหน้า: มีการนำ AI มาใช้อย่างเป็นระบบ มีการบูรณาการกับระบบหลักขององค์กร
- ระดับบูรณาการ: AI เป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์หลักขององค์กร มีการใช้ AI ในการตัดสินใจทุกระดับ

2.2 ประเภทของ AI ที่นำมาใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจ

ประเภทของเทคโนโลยี AI	จำนวนองค์กรที่ใช้	ร้อยละ
การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics)	98	77.2
การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning)	82	64.6
ระบบแนะนำ (Recommendation Systems)	67	52.8
การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP)	51	40.2
ระบบอัตโนมัติทางธุรกิจ (Business Process Automation)	73	57.5
การพยากรณ์และการทำนาย (Predictive Analytics)	86	67.7
แชทบอทและผู้ช่วยเสมือน (Chatbots & Virtual Assistants)	59	46.5
การมองเห็นของคอมพิวเตอร์ (Computer Vision)	32	25.2

2.3 ขอบเขตการประยุกต์ใช้ AI ในการตัดสินใจทางธุรกิจ

ขอบเขตการใช้งาน	จำนวนองค์กรที่ใช้	ร้อยละ
การวิเคราะห์ตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภค	93	73.2
การวางแผนการผลิตและห่วงโซ่อุปทาน	67	52.8
การบริหารความเสี่ยง	78	61.4
การวิเคราะห์และคาดการณ์ยอดขาย	89	70.1
การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ	65	51.2
การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุน	71	55.9
การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด	82	64.6
การบริหารทรัพยากรบุคคล	54	42.5

3. ผลกระทบของการประยุกต์ใช้ AI ต่อประสิทธิภาพในการตัดสินใจทางธุรกิจ

3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านประสิทธิภาพในการตัดสินใจ

ผลการวิจัยพบว่า การนำ AI มาประยุกต์ใช้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านประสิทธิภาพในการตัดสินใจหลายประการ โดยค่าเฉลี่ยการเปลี่ยนแปลงมีดังนี้ (คะแนนเต็ม 5.00)

ประเด็นการเปลี่ยนแปลง	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ความรวดเร็วในการตัดสินใจ	4.32	0.57
ความแม่นยำในการตัดสินใจ	4.18	0.63
ความสามารถในการคาดการณ์แนวโน้ม	4.27	0.59
การลดความเสี่ยงในการตัดสินใจ	3.95	0.71
การลดอคติในการตัดสินใจ	3.78	0.82
การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร	4.09	0.65
การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน	4.21	0.61

3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการนำ AI มาใช้กับประสิทธิภาพในการตัดสินใจ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) พบว่าองค์กรที่มีระดับการนำ AI มาใช้ในระดับที่สูงกว่ามีค่าเฉลี่ยของประสิทธิภาพในการตัดสินใจสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

ระดับการนำ AI มาใช้	ค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพการตัดสินใจ	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระดับเริ่มต้น	3.24	0.79
ระดับพัฒนา	3.87	0.68
ระดับก้าวหน้า	4.35	0.52
ระดับบูรณาการ	4.78	0.41

3.3 การเปลี่ยนแปลงด้านผลลัพธ์ทางธุรกิจ

องค์กรที่มีการนำ AI มาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจรายงานการเปลี่ยนแปลงด้านผลลัพธ์ทางธุรกิจดังนี้

ผลลัพธ์ทางธุรกิจ	**การเปลี่ยนแปลงโดยเฉลี่ย (%)**	**ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน**
การเพิ่มขึ้นของรายได้	+18.7%	7.5%
การลดลงของต้นทุนการดำเนินงาน	-15.3%	6.2%
การลดลงของเวลาในการตัดสินใจ	-42.6%	9.8%
การเพิ่มขึ้นของความพึงพอใจของลูกค้า	+23.1%	8.7%
การเพิ่มขึ้นของส่วนแบ่งตลาด	+9.4%	4.3%
การลดลงของอัตราความผิดพลาดในการตัดสินใจ	-32.8%	8.1%

4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ AI เพื่อการตัดสินใจทางธุรกิจ

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่า มีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ AI เพื่อการตัดสินใจทางธุรกิจ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ 0.783 ซึ่งแสดงว่าปัจจัยที่นำมาศึกษาสามารถอธิบายความแปรปรวนของความสำเร็จได้ร้อยละ 78.3

ปัจจัย	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (β)	ค่า t	ค่า p
คุณภาพและความพร้อมของข้อมูล	0.387	7.924	0.000*
ความรู้และทักษะของบุคลากร	0.342	6.875	0.000*
การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง	0.315	6.427	0.000*
การมีโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสม	0.298	5.983	0.000*
วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรม	0.276	5.498	0.000*
การมีทรัพยากรทางการเงินที่เพียงพอ	0.237	4.852	0.000*
การมีกลยุทธ์ด้าน AI ที่ชัดเจน	0.214	4.367	0.000*
การบูรณาการ AI กับกระบวนการทางธุรกิจ	0.203	4.128	0.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการวิเคราะห์พบว่า "คุณภาพและความพร้อมของข้อมูล" เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากที่สุด (β = 0.387) รองลงมาคือ "ความรู้และทักษะของบุคลากร" (β = 0.342) และ "การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง" (β = 0.315)

5. ความท้าทายและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้ AI

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย พบว่าองค์กรเผชิญกับความท้าทายและอุปสรรคสำคัญในการประยุกต์ใช้ AI เพื่อการตัดสินใจทางธุรกิจ ดังนี้:

5.1 ความท้าทายด้านเทคนิค

1) คุณภาพของข้อมูล - ข้อมูลไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง หรือกระจัดกระจาย (72.4% ของผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึง)

2) การบูรณาการระบบ - ความยากในการเชื่อมโยง AI กับระบบเดิมขององค์กร (68.5%)

3) ความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล - ความกังวลเกี่ยวกับการรั่วไหลของข้อมูล (63.7%)

4) ข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี - ข้อจำกัดของเทคโนโลยี AI ที่มีอยู่ในปัจจุบัน (52.1%)

5.2 ความท้าทายด้านองค์กร

1) การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง - พนักงานไม่ยอมรับหรือกลัวการเปลี่ยนแปลง (78.3%)

2) ขาดบุคลากรที่มีทักษะ - ขาดผู้เชี่ยวชาญด้าน AI และวิทยาศาสตร์ข้อมูล (75.6%)

3) งบประมาณจำกัด - ข้อจำกัดด้านการลงทุนในเทคโนโลยี AI (67.2%)

4) ขาดวัฒนธรรมที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล - องค์กรยังไม่มีวัฒนธรรมการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล (64.8%)

5.3 ความท้าทายด้านการกำกับดูแล

1) ความโปร่งใสและความสามารถในการอธิบาย - ความยากในการอธิบายการตัดสินใจของ AI (58.3%)

2) ความเป็นธรรมและอคติ - ความกังวลเกี่ยวกับอคติที่อาจเกิดขึ้นในการตัดสินใจของ AI (54.9%)

3) การปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับ - ความซับซ้อนของกฎหมายด้านข้อมูลและ AI (51.7%)

อภิปรายผล

การวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อการตัดสินใจทางธุรกิจในยุคดิจิทัลได้แสดงให้เห็นถึงประโยชน์และความท้าทายที่หลากหลาย โดยผลการศึกษาสามารถอภิปรายได้ในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. ประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า AI มีความสามารถอย่างมีนัยสำคัญในการประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบที่สำคัญเมื่อเทียบกับการวิเคราะห์โดยมนุษย์ โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีข้อมูลปริมาณมหาศาล ระบบ AI สามารถค้นหารูปแบบและความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนซึ่งอาจไม่ปรากฏชัดในการวิเคราะห์แบบดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือคุณภาพของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ หากข้อมูลมีความเอนเอียงหรือไม่สมบูรณ์ การตัดสินใจที่อาศัย AI ก็อาจคลาดเคลื่อนได้เช่นกัน

2. การคาดการณ์และการพยากรณ์แนวโน้มทางธุรกิจ

การศึกษาพบว่าโมเดล AI สามารถพัฒนาความแม่นยำในการพยากรณ์แนวโน้มทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการพยากรณ์ยอดขาย การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค และการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของตลาด องค์กรที่ใช้ AI ในการวางแผนธุรกิจสามารถ

ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วกว่าคู่แข่ง อย่างไรก็ดี ข้อจำกัดที่พบคือ AI ยังมีข้อจำกัดในการรับมือกับเหตุการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน (Black Swan Events) ซึ่งไม่มีข้อมูลในอดีตให้เรียนรู้

3. การเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการตัดสินใจ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า AI ช่วยลดระยะเวลาในการตัดสินใจทางธุรกิจได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจภายใต้เงื่อนไขที่ซับซ้อนและมีตัวแปรจำนวนมาก ระบบ AI สามารถประมวลผลทางเลือกต่างๆ และนำเสนอผลลัพธ์ที่เป็นไปได้พร้อมความน่าจะเป็นได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้บนพื้นฐานของข้อมูลที่ครบถ้วนมากขึ้น แต่ประเด็นที่น่าสนใจคือ องค์กรที่ประสบความสำเร็จมักใช้ AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจ มากกว่าการให้ AI ตัดสินใจแทนมนุษย์โดยสมบูรณ์

4. การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรและวัฒนธรรมการทำงาน

การนำ AI มาใช้ในกระบวนการตัดสินใจทางธุรกิจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรและวัฒนธรรมการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ องค์กรต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ AI และการใช้ข้อมูลเชิงลึกเพื่อการตัดสินใจ นอกจากนี้ ยังพบว่าองค์กรที่ประสบความสำเร็จในการนำ AI มาใช้มักมีการบูรณาการระหว่างฝ่าย IT กับฝ่ายธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่สำคัญคือการสร้างความไว้วางใจและการยอมรับ AI ในกลุ่มพนักงาน โดยเฉพาะในองค์กรที่มีวัฒนธรรมการทำงานแบบดั้งเดิม

5. ผลกระทบต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน

การศึกษาแสดงให้เห็นว่าองค์กรที่นำ AI มาใช้ในกระบวนการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่มีการแข่งขันสูงและมีข้อมูลปริมาณมาก เช่น การเงิน การค้าปลีก และอีคอมเมิร์ซ อย่างไรก็ตาม ความได้เปรียบนี้จะลดลงเมื่อคู่แข่งเริ่มนำ AI มาใช้เช่นกัน ดังนั้น การรักษาความได้เปรียบในระยะยาวจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมและการใช้ AI อย่างต่อเนื่อง

6. ความท้าทายด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบ

ประเด็นสำคัญที่พบในการศึกษาคือความท้าทายด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบในการใช้ AI เพื่อการตัดสินใจทางธุรกิจ โดยเฉพาะในประเด็นความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความเป็นส่วนตัวของข้อมูล การตัดสินใจที่อาศัย AI อาจมีความซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายกระบวนการได้อย่างชัดเจน (Black Box Problem) ซึ่งอาจส่งผลต่อความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นอกจากนี้ ยังพบว่าองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนา AI อย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบมักได้รับการยอมรับจากลูกค้าและสังคมมากกว่า

7. แนวโน้มและทิศทางในอนาคต

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าแนวโน้มในอนาคตของการใช้ AI เพื่อการตัดสินใจทางธุรกิจจะมุ่งไปสู่การพัฒนาระบบที่สามารถอธิบายได้ (Explainable AI) และการผสมผสานระหว่างความชาญฉลาดของมนุษย์กับ AI (Augmented Intelligence) มากกว่าการแทนที่มนุษย์ด้วย AI โดยสมบูรณ์ นอกจากนี้ ยังคาดการณ์ว่าการกำกับดูแลและมาตรฐานด้าน AI จะมีความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่มีความอ่อนไหว เช่น การเงิน สุขภาพ และการศึกษา

โดยสรุป การประยุกต์ใช้ AI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจทางธุรกิจในยุคดิจิทัล แสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่สำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันขององค์กร อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการนำ AI มาใช้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร การพัฒนาบุคลากร และการสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางธุรกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น องค์กรที่ต้องการใช้ประโยชน์จาก AI อย่างเต็มที่จึงควรมีแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านเทคโนโลยี บุคลากร และจริยธรรม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. รูปแบบและเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมกับการตัดสินใจทางธุรกิจ
2. การเตรียมและจัดการข้อมูลเพื่อการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ
3. การออกแบบกระบวนการตัดสินใจที่ผสมผสานระหว่างมนุษย์และ AI
4. ผลกระทบของ AI ต่อกระบวนการตัดสินใจในระดับต่างๆ ขององค์กร
5. การวัดผลและประเมินประสิทธิภาพของการตัดสินใจที่ใช้ AI
6. ความท้าทายและปัจจัยความสำเร็จในการนำ AI มาใช้ในการตัดสินใจ
7. แนวโน้มและทิศทางในอนาคตของ AI กับการตัดสินใจทางธุรกิจ

เอกสารอ้างอิง

กัญญา นิธิวงศธร และสุชาดา สถาวรวงศ์. (2023). *การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการตัดสินใจทางธุรกิจในอุตสาหกรรมค้าปลีกไทย*. วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, 15(2), 45-62.

กิตติ ภักดีวัฒนะกุล และทวีศักดิ์ กาญจนสุวรรณ. (2023). *ปัญญาประดิษฐ์กับการวิเคราะห์ข้อมูลทางธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: เคทีพี คอมพ์ แอนด์ คอนซัลท์.

จารุวรรณ จารุวงศ์วิทยา. (2024). *การตัดสินใจทางธุรกิจด้วยปัญญาประดิษฐ์: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาญณรงค์ ชัยพัฒน์. (2024). *แนวทางการประยุกต์ใช้ Machine Learning เพื่อการพยากรณ์ยอดขายในธุรกิจอีคอมเมิร์ซ.* วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ, 42(1), 78-92.

ณัฐวุฒิ พงศ์สิริและวรวิทย์ จันทร์สุวรรณ. (2023). *รูปแบบการตัดสินใจแบบผสมผสานระหว่างมนุษย์และปัญญาประดิษฐ์ในสถาบันการเงินไทย.* วารสารสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 40(3), 112-135.

ธนชัย ยมจินดา และสุทธิพงษ์ พรหมพร. (2023). *เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สำหรับผู้บริหารยุคดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ และพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2024). *การศึกษาผลกระทบของการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการตัดสินใจต่อวัฒนธรรมองค์กรในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.* วารสารการจัดการสมัยใหม่, 22(1), 35-48.

นันทวรรณ ตั้งเจริญศิริ. (2024). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการตัดสินใจของผู้บริหารระดับกลางในอุตสาหกรรมการผลิต* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ปรมัตถ์ ลิขิตกำจร. (2023). *การออกแบบระบบสนับสนุนการตัดสินใจโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับการวางแผนกลยุทธ์การตลาดในธุรกิจค้าปลีกออนไลน์* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

พรรณทิพา วิริยานนท์. (2023). *แนวทางการจัดการการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการตัดสินใจทางธุรกิจ: กรณีศึกษาธนาคารพาณิชย์ไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และคณะ. (2022). *องค์กรอัจฉริยะด้วยปัญญาประดิษฐ์.* กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมชาย นำประเสริฐชัย. (2024). *Machine Learning และ Deep Learning เพื่อการตัดสินใจทางธุรกิจ.* กรุงเทพฯ: ทรู ดิจิทัล อคาเดมี่.

สิทธิกร เจริญวงศ์. (2024). *การพัฒนาโมเดลการบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการตัดสินใจด้านการบริหารห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมอาหารในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

สุวัฒน์ วสนรังสรรค์ และวิภาวี เอื้อสกุลรัตน์. (2023). *การประเมินความพร้อมขององค์กรไทยในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์.* วารสารการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 46(2), 28-49.

Choudhury, P., Starr, E., & Agarwal, R. (2023). *Machine learning and human capital: Experimental evidence on productivity complementarities*. Management Science, 69(3), 1509-1530.

Duan, Y., Edwards, J. S., & Dwivedi, Y. K. (2023). *Artificial intelligence for decision making in business: A literature review and research agenda*. International Journal of Information Management, 70, 102621.

Faraj, S., Pachidi, S., & Sayegh, K. (2023). *Working and organizing in the age of the algorithmic chair.* Academy of Management Review, 48(1), 19-42.

Klein, J. A., & Tiwana, A. (2024). *Designing human-AI collaborative decision systems: Evidence from field experiments.* MIS Quarterly, 48(2), 521-549.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การพัฒนาการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย

DEVELOPMENT OF EXPERIENCE MANAGEMENT BASED ON HIGH SCOPE CONCEPT TO ENHANCE THE ABILITY TO THINK IN SUMMARY FOR EARLY CHILDHOOD CHILDREN

[1]กรรณิการ์ ทองรักษ์ และ [2]อารีย์ ปรีดีกุล

[1]Kannika Thongak and [2]Aree Preedeekul

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย

Northern College, Thailand

Aood396@northern.ac.th

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย ดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการวิจัยและพัฒนา 2 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป ซึ่งกระบวนการจัดประสบการณ์ประกอบด้วย 1) ขั้นวางแผน เป็นการสนทนาระหว่างครูและเด็กในการวางแผนแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกและตัดสินใจเองด้วยการแสดงภาพหรือสัญลักษณ์ประจำตัวลงในแผ่นวางแผน 2) ขั้นปฏิบัติ เป็นการลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้วางแผนไว้เป็นส่วนที่เด็กช่วยกันคิดแก้ปัญหา ตัดสินใจ และทำด้วยตัวเอง 3) ขั้นทบทวน เป็นการอภิปรายและนำเสนอ ผลงานที่เด็กทำ และทบทวนกระบวนการปฏิบัติงานของเด็กตามที่ได้วางแผนไว้ ผลงานที่เด็กทำและทบทวนกระบวนการปฏิบัติงานของเด็กตามที่ได้วางแผนไว้สามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ใน

---

[1] อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[2] อาจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

การทำแต่ละกิจกรรมมีการเปลี่ยนแปลงการทำงานแต่ละครั้งอย่างไร นำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนพิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดประสบการณ์ และศึกษานำร่องกับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนยางโองน้ำวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อพิจารณาประสิทธิผลของการจัดประสบการณ์ เครื่องมือที่ใช้คือ แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป แบบประเมินแบบการวัดความสามารถในการคิดรวบยอด วิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดประสบการณ์ ขั้นตอนที่ 2 ทดลองการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนยางโองน้ำวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด และแบบประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป วิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบทีแบบไม่อิสระและแบบกลุ่มเดียว ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51,S.D.= 0.53) และมีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.8344 คิดเป็นร้อยละ 83.44 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 50 ขึ้นไป และผลการทดลองการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า หลังการจัดประสบการณ์ เด็กปฐมวัยมีความสามารถในการคิดรวบยอดสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 และเด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 2.78, S.D. = 0.08)

คำสำคัญ : การพัฒนาการจัดประสบการณ์ แนวคิดไฮสโคป ความสามารถในการคิดรวบยอด

Abstract

This research aimed to developing an experiential learning experience based on the High Scope concept to enhance the ability to think in summary for early childhood children. The research and development process is carried out in two steps as follows: Step 1 : Creating and reviewing the quality of the High Scope

concept to enhance the ability to think in summary for early childhood children. The researcher conducted the development of an experiential learning plan based on the High Scope concept. The process of organizing experiences consists of 1) Planning stage, which is a conversation between the teacher and children in planning the guidelines for carrying out the activities as assigned, giving children the opportunity to choose and make decisions for themselves by displaying pictures or symbols of themselves on the planning sheet. 2) The Do stage is the implementation of activities as planned. This is the part where children think together, solve problems, make decisions, and do things by themselves. 3) Review stage is a discussion and presentation of the work that the children have done and a review of the process of the children's work as planned. Has the plan been implemented? How has the work changed in each activity. Presented to 5 experts to consider the appropriateness of the experience plan. and conduct a pilot study with 30 non-sample second-year kindergarten students of Yang Ong Nam Wittayakhom School, Tak Primary Educational Service Area Office 1 to consider the effectiveness of the experience arrangement.́ The tool used is the High Scope Experience Plan, High Scope Concepts Appropriateness Assessment of Experience Plans, Assessment of the ability to summarize thinking. Data analysis used percentage, mean, standard deviation, and Effectiveness Index. Step 2 : Experimental design of High Scope experiences to enhance the ability to think in summary for early childhood children. The sample group consisted of 30 kindergarten 2 students of Yang Ong Nam Wittayakhom School, Tak Primary Educational Service Area Office 1, first semester, academic year 2023, obtained by simple random sampling. The instruments used were the Summarizing Ability Test and the satisfaction assessment form of early childhood children towards the High Scope experience. Data analysis used percentage, mean, standard deviation, univariate t-test and one-group t-test. The research results found that The quality of the High Scope concept-based experience to enhance the ability to think in summary for early childhood children is at the highest level of appropriateness. ($\overline{X}$ = 4.51,S.D.= 0.53). and the efficiency index is equal to 0.8344, which is 83.44 percent, which is in line with the criteria set at 50 percent or more and The results

of the experiment on organizing experiences based on the High Scope concept to enhance the ability to think in summary for early childhood children found that After the experience, early childhood children had a higher ability to summarize than before the experience, with statistical significance at the .05 level and higher than the 75 percent criterion. and early childhood children are satisfied with the experience organized according to the High Scope concept, overall at a high level. ($\overline{X}$ = 2.78, S.D. = 0.08)

Keywords : Development of experience, High Scope Concept, Ability to think in summary

บทนำ

ปฐมวัยเป็นวัยเริ่มต้นของชีวิตและพัฒนาการในทุกด้าน เป็นช่วงวัยที่พัฒนาการทางด้านต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุดและเป็นฐานรากที่สำคัญสำหรับพัฒนาการในช่วงวัยต่อๆ ไป เด็กในวัยนี้จึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมตามช่วงวัยจะสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพและจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไปในอนาคต ดังคำกล่าวของ ศ.ดร.เจมส์ เจ เอคแมน นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ปี 2542 ที่ว่า “การลงทุนพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าให้ผลตอบแทนแก่สังคมที่ดีที่สุดในระยะยาว” ดังนั้นการพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงเป็นรากฐานที่มีผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของคนตลอดชีวิต และเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุด กล่าวคือเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพดีมีความสามารถเรียนรู้ ทำงานได้เก่งและเป็นพลเมืองดีที่จะนำสู่ความสำเร็จในสังคมที่ท้าทายในศตวรรษที่ 21 ต้องได้รับโอกาสการพัฒนาอย่างรอบด้านในช่วงปฐมวัย (มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2561 : Online) สอดคล้องกับเด็กอายุ 3-6 ปี เป็นวัยที่ร่างกายและสมองของเด็กกำลังเจริญเติบโต เด็กวัยนี้มีโอกาสเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้สำรวจ เล่นทดลอง ค้นพบด้วยตนเอง ได้มีโอกาสคิดแก้ปัญหา เลือก ตัดสินใจ ใช้ภาษาสื่อความหมาย คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ผู้ที่รับผิดชอบจึงมีหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ส่งเสริมให้เด็กสังเกต สำรวจ สร้างสรรค์ และยิ่งเด็กมีความกระตือรือร้นยิ่งทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ผู้รับผิดชอบจึงต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ความรักความเข้าใจ ความเอาใจใส่เด็กวัยนี้เป็นพิเศษ เพราะจะเป็นพื้นฐานที่ช่วยเตรียมพร้อมให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนและในชีวิตของเด็กต่อไป (คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช

2560 : 1) และสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กล่าวว่า ปฐมวัย มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยเต็มตามศักยภาพ และมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป โดยเฉพาะมีทักษะการคิด พัฒนาการด้านสติปัญญา มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ 10.1 มีความสามารถในการคิดรวบยอด ซึ่งรัศมี ตันเจริญ (Online) กล่าวว่า ความคิดรวบยอดเป็นความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ความคิดรวบยอด คือ ความคิด ความเข้าใจ อันเป็นความสามารถทางสมองของแต่ละบุคคลที่ทำให้สามารถบอกสิ่งเร้าแล้วจัดเข้าพวก หรือกลุ่มโดยอาศัยลักษณะร่วมบางประการ ซึ่งสิ่งเร้านั้นอาจเป็นวัตถุ เหตุการณ์หรือความคิด การส่งเสริมความคิดรวบยอดจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยซึ่งสามารถส่งเสริมและพัฒนาได้ด้วยการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก

เพียเจต์ (Piaget) กล่าวว่า ไฮสโคป (High Scope) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นลงมือกระทำ (Active Learning) ผ่านมุมเล่นที่หลากหลายด้วยสื่อ และกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก ให้เด็กเป็นผู้ริเริ่มการเล่นหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างอิสระด้วยตัวเอง โดยผ่านกระบวนการวางแผน (plan) ปฏิบัติ (do) และทบทวน (recall) ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความเหมาะสมและสามารถนำมาจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาของเด็กสอดคล้องกับพัชรี ผลโยธิน (2560 : 27) กล่าวว่า กระบวนการวางแผน ปฏิบัติและทบทวนเป็นขั้นตอนการทำงานที่ทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก เด็กกับครู ซึ่งกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเช่นนี้ จะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะด้านการคิดโดยเฉพาะความทักษะพื้นฐาน ซึ่งแนวคิดไฮสโคปเน้นความสำคัญของการเรียนรู้แบบลงมือกระทำผ่านประสบการณ์ต่างๆ ที่หลากหลายซึ่งเต็มไปด้วยวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก โดยในการจัดกิจกรรมทางความทักษะพื้นฐาน เด็กจะได้รับการส่งเสริม ในขณะที่วางแผนซึ่งถือเป็นกระบวนการคิดของเด็กเกี่ยวกับเป้าหมายที่จะกำหนดการกระทำตามที่คาดหวัง การเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นเป้าหมายสำหรับการสร้างผลงาน เป็นการเสริมสร้างทักษะการคิดในเชิงปฏิสัมพันธ์ คือ เด็กร่วมกันคิดเพื่อแก้ปัญหาเป็นกลุ่มขณะทำกิจกรรม หลังสิ้นสุดกิจกรรมเด็กรวมกลุ่มกันเพื่อสรุปทบทวนว่าได้ดำเนินการตามแผนที่วางไว้หรือไม่เพียงใด

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะการพัฒนาการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย โดยนำหลักการที่สำคัญของไฮสโคปในระดับปฐมวัย คือการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอดที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย

2. เพื่อทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย โดยศึกษาผลดังนี้ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดรวบยอดของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดรวบยอดของเด็กปฐมวัย หลังได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปกับเกณฑ์ร้อยละ75

3. ศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างและตรวจสอบคุณภาพการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านสติปัญญา มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ 10.1 มีความสมารถในการคิดรวบยอด ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 เนื้อหา ได้แก่ การนับ การเปรียบเทียบ การเรียงลำดับ การวัด การบอกตำแหน่ง

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านปฐมวัยจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป

2.2 นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนยางโองน้ำวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อพิจารณาประสิทธิผลของการจัดประสบการณ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย

3.2 แบบประเมินแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นมาตรส่วนประมาณค่าและส่วนที่เป็นปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบของแผนการจัดประสบการณ์แต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดประสงค์การเรียนรู้ /กิจกรรมหลัก 2) สาระการเรียนรู้ (ประสบการณ์สำคัญ, สาระที่ควรเรียนรู้) 3) กิจกรรมการเรียนรู้ 4) สื่อ 5) การประเมิน

3.3 แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องกับสถานการณ์และข้อคำถาม จำนวน 5 ชุด ได้แก่ การนับ การเปรียบเทียบ การเรียงลำดับ การวัด การบอกตำแหน่ง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำคะแนนจากแบบประเมินแผนการจัดประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาหาค่าเฉลี่ยและใช้เกณฑ์ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 จึงจะถือว่ามีความเหมาะสม

4.2 นำคะแนนจากแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบวัดความสามารถในการคิดรวบยอดของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รายข้อ แล้วคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปนำไปใช้ในการวิจัย ผลการพิจารณาพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รายข้อ เท่ากับ 0.80 และ 1.00 ซึ่งถือเป็นค่าที่ใช้ได้

4.3 หาค่าดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index : E.I.) จากการศึกษานำร่อง โดย ใช้สูตร ร้อยละของผลรวมของคะแนนหลังเรียน ร้อยละของผลรวมของคะแนนก่อนเรียน 100 - ร้อยละของผลรวมของคะแนนก่อนเรียน

ขั้นตอนที่ 2 ทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาล โรงเรียนยางโองน้ำวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนยางโองน้ำวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด เป็นแบบปรนัยชนิดรูปภาพ จำนวน 25 ข้อ แบ่งเป็น 5 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 แบบวัดความสามารถด้านการนับ ชุดที่ 2 แบบวัดความสามารถ

ด้านการเปรียบเทียบ ชุดที่ 3 แบบวัดความสามารถด้านการเรียงลำดับ ชุดที่ 4 แบบวัดความสามารถด้านการวัด ชุดที่ 5 แบบวัดความสามารถด้านการบอกตำแหน่ง

2.2 แบบประเมินความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย จำนวน 10 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนยางโองน้ำวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ดำเนินการดังนี้

3.1 ทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-test) ด้วยแบบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดรูปภาพ

3.2 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์ จำนวน 5 แผน สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 5 สัปดาห์ เวลาจัดกิจกรรม 12 ชั่วโมง

3.3 หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ทำการทดสอบหลังการทดลอง (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดรูปภาพ ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนการทดลอง

3.4 วัดความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย

3.5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลคะแนนความสามารถในการคิดรวบยอด ระหว่างก่อนและหลังการเรียน โดยใช้สถิติ t – test dependent

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ (Percentage) หาความตรงเชิงเนื้อหาจากสูตร (IOC) หาค่าความง่ายของข้อสอบ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังทดลองโดยใช้สถิติ t – test dependent

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย มีผลวิเคราะห์ 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ผลการสร้างแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป มีองค์ประกอบ 1) มาตรฐาน ตัวบ่งชี้และสภาพอันพึงประสงค์ 2) จุดประสงค์การเรียนรู้ 3) สาระการเรียนรู้

(ประสบการณ์สำคัญ สาระที่ควรรู้) 4) การจัดกิจกรรมเรียนรู้ 5) สื่อการสอน 6) การประเมินผล ซึ่งขั้นตอนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ใช้ตามแนวคิดไฮสโคป 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 วางแผน ขั้นที่ 2 ลงมือทำ ขั้นที่ 3 ทบทวน

1.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย 1) ผลการตรวจสอบแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51,S.D.= 0.53) และ2) ผลจากการศึกษานำร่องกับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนยางโองน้ำวิทยาคม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.8344 คิดเป็นร้อยละ 83.44 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 50 ขึ้นไป

2. ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นผลมาจากการนำแผนการจัดประสบการณ์ที่สร้างขึ้นโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ 3 ขั้นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนยางโองน้ำวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย ซึ่งปรากฏผล ดังนี้ (1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปมีความสามารถในการคิดรวบยอด หลังการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) เด็กปฐมวัยมีความสามารถในการคิดรวบยอดหลังเรียนได้ร้อยละ 82.96 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ75 (3) เด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 2.77, S.D. = 0.08)

อภิปรายผล

1. ด้านการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย ที่พัฒนาขึ้นดำเนินการโดยวิเคราะห์ หลักการ จุหมาย มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 เพื่อออกแบบแผนการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วยมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และนำแนวคิดไฮสโคปไปจัดเป็นขั้นตอนกระบวนการจัดประสบการณ์คือ ขั้นการวางแผน (Plan) ขั้นการปฏิบัติ (Do) ขั้นการทบทวน (Review) เน้นการเรียนรู้แบบลงมือทำผ่านมุมเล่นที่หลากหลายด้วยสื่อและกิจกรรมที่เหมาะสม ให้โอกาสเด็กเป็นผู้ริเริ่มการเล่นหรือกิจกรรมต่างๆ อย่างอิสระ เพื่อส่งผลต่อความคิดรวบยอดของเด็กปฐมวัย นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประเมินแผนการจัดประสบการณ์ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด($\overline{X}$ = 4.51,S.D.= 0.53) และผลจากการศึกษานำร่องกับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนยางโองน้ำวิทยาคม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

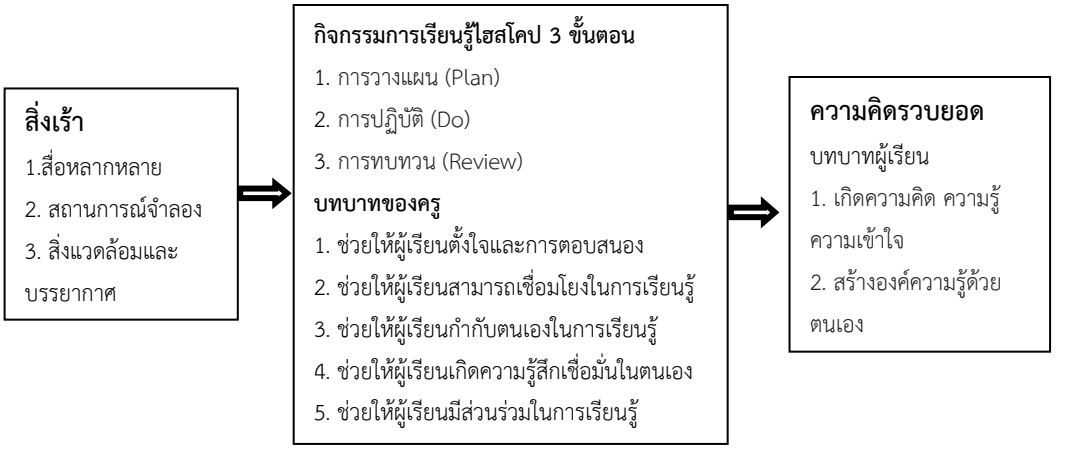
พบว่ามีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.8344 คิดเป็นร้อยละ 83.44 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 50 ขึ้นไป เนื่องจากการจัดประสบการณ์ได้เน้นให้นักเรียนลงมือเล่นหรือทำกิจกรรมต่างๆ อย่างอิสระด้วยตัวเอง โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ชี้แนะ ให้เป็นไปตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมทั้ง 3 ขั้นตอน ส่งผลให้นักเรียนมีความคิดความเข้าใจ สามารถบอกสิ่งเร้า (วัตถุ/เหตุการณ์) แล้วจัดเข้าพวกหรือกลุ่มโดยอาศัยลักษณะร่วมบางประการได้

2. ด้านผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย

ความสามารถในการคิดรวบยอดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการคิดรวบยอดหลังเรียนได้ร้อยละ 82.96 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ75 และเด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 2.77, S.D. = 0.08) เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงทำให้เกิดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ และรู้จักลงมือแก้ปัญหาด้วยตนอง การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศก็เป็นส่วนสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงทำให้กิจกรรมการจัดประสบการณ์ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและทำให้เด็กเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

แบบแผนของการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดรวบยอด สำหรับเด็กปฐมวัย มีลักษณะดังนี้

จากแบบแผนของการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปอธิบายได้ว่า นักเรียนต้องเป็นผู้ริเริ่มการเล่นหรือกิจกรรมต่างๆ อย่างกระตือรือร้น สื่อและกิจกรรมก็ต้องเหมาะสมกับพัฒนาการ

ของเด็ก โดยมีครูคอยให้ความช่วยเหลือ ประคับประคอง สอดแทรก แนะนำในการที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้าต่างๆ เพื่อให้นักเรียนแสดงความสามารถในการคิดรวบยอดออกมาได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

คณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ. *มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2561.* เอกสารประกอบการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ. กรุงเทพฯ

พัชรี ผลโยธิน. (2560). *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการศึกษาและหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช

เพียเจต์. *แนวการสอนไฮสโคป.* สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2565.จาก https://th.theasianparent.com

รัชมี ตันเจริญ. *การส่งเสริมความคิดรวบยอดของเด็กปฐมวัย.* สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2565. จาก https://bsru.net/

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมที่มีต่อการคิดเชิงบริหาร(Executive Funtions : EF) ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดไก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

EFFECT OF LEARNING MANAGEMENT USING THE ENGINEERING DESING PROCESS AFFECTING PRESCHOOL CHILDREN'S EXCLUSIVE FUNCTIONS (EF),WATKAI SCHOOL, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

[1]อุสาวดี สานนท์, [2]อัญชลี ไสยวรรณ และ [3]สุภัทรา คงเรือง,

[1]Ausawadee Sanon, [2]Unchalee Saiyawan, and [3]Supatthara Kongruang

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ประเทศไทย

Phranakhon Rajabhat University, Thailand

[1]ausaaanon@gmail.com, [2]uncha8136@gmail.com, [3]ksupatthara@aru.ac.th

Received: January 6, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมและ 2) ศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยระหว่างได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนวัดไก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 7 คน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลองใช้แบบแผนการทดลองแบบอนุกรมเวลากลุ่มเดียว ระยะเวลาในการทดลอง 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม มีค่าความสอดคล้องระหว่าง .67 – 1.00

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

[3]ผู้ช่วยศาสตราอาจารย์ ดร.สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

และแบบสังเกตพฤติกรรมการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัย มีค่าความเชื่อมั่นที่ .90 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กปฐมวัยมีการคิดเชิงบริหารก่อนและระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน คือ ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมและ 2) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยระหว่างได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมมีแนวโน้มสูงขึ้น

คำสำคัญ : การคิดเชิงบริหาร, การจัดการเรียนรู้, กระบวนการเชิงวิศวกรรม, เด็กปฐมวัย

Abstract

The purposes of this research were to: 1) compare preschool children' s executive functions before and during implementing learning management using the engineering process, and 2) study the changing trend of preschool children's executive functions during implementing learning management using the engineering process. The population used in this research were 7 preschool children, aged between 5-6 years, studied in Preschool Year 3 during the second semester of the academic year 2023 at Watkai School, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. This is a quasi-experimental research with one group time series design. The experiment took 9 weeks, 4 days a week. The research instruments included learning management plans using the engineering process with the IOC ranged between .67 -1.00 and a preschool children's executive functions behavioral observation form with the reliability at .90. The statistics used for data analysis were mean and standard deviation. The research findings revealed that: 1) preschool children's executive functions before and during implementing learning management using the engineering process demonstrated differences in mean, during implementing learning management using the engineering process was higher than before the experiment, and 2) the changing trend of preschool children's executive functions during implementing learning management using the engineering process had higher trend.

Keywords: Executive Functions, Learning Management, The Engineering Process, Preschool Children

บทนำ

การคิดเชิงบริหารมีความสำคัญที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านสังคม ควบคุมอารมณ์ความต้องการ ความอยากได้ สามารถยั้งใจได้กำกับตนเองให้มุ่งมั่นจดจ่อจนนำไปสู่ความสำเร็จได้ เมื่อเด็กโตขึ้น จนย่างเข้าสู่วัยเรียนและวัยรุ่นหากได้รับการพัฒนาการคิดเชิงบริหารจะส่งผลต่อความสำเร็จทางการเรียนมากขึ้น เพราะเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องรับผิดชอบตัวเองมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่มี สิ่งมาล่อใจมากมาย เด็กจึงต้องรู้จักบริหารจัดการตนเองในเกือบทุกเรื่องจึงจะประสบความสำเร็จได้ ซึ่งสุภาวดี หาญเมธี (2561:29-49) อธิบายว่า เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มาพร้อมกับโลกาภิวัฒน์ได้ทำให้โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สลับซับซ้อน พลิกผันและคาดการณ์ได้ยาก เด็กไทยของเราจะเติบโต ไปใช้ชีวิตในโลกยุคใหม่ย่อมต้องมีคุณลักษณะแบบใหม่ไปด้วย คนรุ่นใหม่จะอยู่รอดปลอดภัยมั่นคงและทำให้โลกน่าอยู่ต่อไปได้จะต้องมีทักษะสมองที่เรียกกันว่า “ทักษะศตวรรษที่ 21”มีความสัมพันธ์กันกับการพัฒนาการคิดเชิงบริหาร ดังนั้นเด็กปฐมวัยควรได้รับโอกาสฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ฝึกแล้วฝึกอีกอย่างจริงจังจึงจะช่วยสร้างพฤติกรรมเชิงบวกและช่วยในการตัดสินใจในทางที่สร้างสรรค์ต่อตัวเอง ครอบครัวและต่อคนอื่นๆ และความสามารถการจัดตนเองได้ดี และกระทรวงศึกษาธิการ (2560: 4) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้พัฒนาการทำงานของสมอง ซึ่งนำมาพัฒนาแนวคิดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 โดยอธิบายว่า สำหรับช่วงปฐมวัยเป็นโอกาสสำคัญ ในการพัฒนาทักษะสมองหรือ EF (Executive Functions) ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานของสมองส่วนหน้า ทำหน้าที่เกี่ยวกับการคิด ความรู้สึก และการกระทำโดยสมองส่วนนี้กำลังพัฒนามากที่สุด ส่งผลต่อการยับยั้งชั่งใจ การคิดไตร่ตรอง การควบคุมอารมณ์ การยืดหยุ่นทางความคิด การใส่ใจจดจ่อ การวางแผน การตั้งเป้าหมาย ความมุ่งมั่น การจดจำและเรียกใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับความสำคัญของเรื่องต่างๆ และลงมือทำอย่างเป็นขั้นตอนจนสำเร็จ การคิดเชิงบริหาร (EF) ควรฝึกฝนให้กับเด็กปฐมวัยผ่านประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นทักษะสำคัญต่อชีวิตในอนาคต

สภาพปัญหาการพัฒนาการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยในประเทศไทยอยู่ในเกณฑ์ที่ลดลง ปรากฏผลจากการวิจัยโดยเก็บข้อมูลจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ: สสส. (2560: ออนไลน์) กล่าวว่า มีเด็กเกือบร้อยละ 30 มีปัญหาพฤติกรรมในการกำกับตนเอง ทำโดยไม่คิด ใจร้อนรอคอยไม่เป็น วอกแวกง่าย ไม่สามารถทำงานยากให้สำเร็จ “เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมในระยะยาวจะเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในด้านการเรียน การทำงาน การดำรงชีวิตอยู่ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนของเด็กปฐมวัยในปีการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า เด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่มีสมาธิ จดจ่อ ไม่ยับยั้งช่างใจที่จะแสดงความอดทนทำงานที่ได้รับมอบหมายไม่สำเร็จตามเวลาที่กำหนด แสดงอารมณ์ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ เช่น โกรธเพื่อนเพราะหยิบของเล่นไม่ทันก็โมโหนอนลงร้องไห้ ทุบของเล่น ก่อกวนเพื่อไม่ให้เพื่อทำงานสำเร็จ คิดวางแผนเมื่อเริ่มทำงานก็หยุดทำ เปลี่ยนไปเล่นอย่างอื่น จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงความคิดเห็นว่า

เด็กๆ ส่วนใหญ่เล่นของเล่นแล้วไม่เก็บของเข้าที่ ไม่ควบคุมความรู้สึกและการกระทำขณะทำกิจกรรม ไม่คิดวางแผนก่อนการเล่น และโรงเรียนมีนโยบายต้องการพัฒนาการคิดเชิงบริหารเพื่อให้อยู่ร่วมกันในชั้นอย่างมีความสุข (สายใจ ดียิ่ง, 2566: สัมภาษณ์) ดังนั้นการพัฒนาเด็กปฐมวัยพึงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและควรให้ความสนใจเป็นพิเศษและส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมการคิดเชิงบริหารโดยเร่งด่วน แนวทางการพัฒนาการคิดเชิงบริหาร (EF) ของเด็กปฐมวัยมีหลากหลาย ได้แก่ การให้เด็กได้ริเริ่มลงมือทำ ได้วางแผน ได้ฝึกจินตนาการ ได้สำรวจ สืบค้น ทดลอง การวิเคราะห์และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการคิดเชิงบริหาร (EF) ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนทักษะการคิดแสวงหาความรู้สำหรับเด็กปฐมวัย การจัดกิจกรรมดนตรีกับการเคลื่อนไหวและจังหวะตามแนวคิดของคาร์ล ออร์ฟ และการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ตามแนวคิดไฮสโคป นอกจากนี้ยังมีวิจัยที่สามารถพัฒนาการคิดเชิงบริหาร(EF) อีกวิธีหนึ่งได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม หมายถึง การจัดสภาพการณ์ที่ผู้เรียนใช้ขั้นตอนที่นำมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการซึ่งกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมเริ่มต้นที่คำถามเพื่อกำหนดเป็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข จากนั้นจินตนาการโดยระดมความคิดเพื่อค้นหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องผ่านคอมพิวเตอร์และทำการวิเคราะห์เพื่อเลือกวิธีการ ที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไข ต่อมาวางแผนโดยออกแบบกำหนดขั้นตอนการทำงานและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สร้างชิ้นงานตามขั้นตอนแล้วนำไปทดสอบ หาจุดดี และหากมีข้อบกพร่องขั้นปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามความต้องการ โดยการประเมินผลสิ่งที่สร้างขึ้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการเพียงใด จากนั้นปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องให้มีความสมบูรณ์ตามที่ต้องการ กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมไม่ซับซ้อนและไม่กว้างเกินไปจนยากต่อการนำไปใช้ในชั้นเรียนของครูปฐมวัย ครูควรให้อิสระเด็กในการสร้างผลงานตามที่คิด จัดเวลาให้เพียงพอ และจัดพื้นที่ทำกิจกรรมให้เหมาะสม จัดเตรียมสถานที่ติดภาพที่เด็กออกแบบไว้ จัดแสดงแบบจำลอง ที่สร้างเสร็จ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอเผื่อเด็กต้องการปรับปรุงผลงาน สมาคมแห่งชาติเพื่อการศึกษาของเด็กปฐมวัย ประเทศสหรัฐอเมริกา (The National Association for the Education of Young Children : NAEYC) ได้ตีพิมพ์ในวารสารเผยแพร่ เรื่อง การพัฒนาสะเต็มศึกษาโดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย และอธิบายยกตัวอย่างว่า เด็กอายุ 3 ปี สามารถพัฒนาสะเต็มศึกษาโดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมศาสตร์ผ่านการเล่นกะบะทราย และการเล่นกลางแจ้ง ทำให้เด็กสามารถพัฒนาการแก้ปัญหาระหว่างการสืบค้นและปรากฏผลงานวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมของพัชรินทร์ อินทวงษ์ อัญชลี ไสยวรรณ ได้เผยแพร่ผลงานวิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาโดยใช้

กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมศาสตร์ส่งผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมได้มากน้อยเพียงใดและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสติปัญญาด้านการคิดของเด็กปฐมวัยในระดับสูงต่อไป และเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจได้นำผลการศึกษาครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

2. เพื่อศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยระหว่างได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมที่มีต่อการคิดเชิงบริหาร(Executive Funtions:EF) ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดไก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือเด็กปฐมวัย ชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 1 ห้อง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนวัดไก่ ตำบลหันสังข์ อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งสิ้น 7 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

2.2 แบบสังเกตการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และหาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนจากแบบทดสอบความสามารถในการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการทดลอง

ผลการวิจัย

จากการศึกษา ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมที่มีต่อการคิดเชิงบริหาร(Executive Funtions : EF) ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดไก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปผล ดังนี้

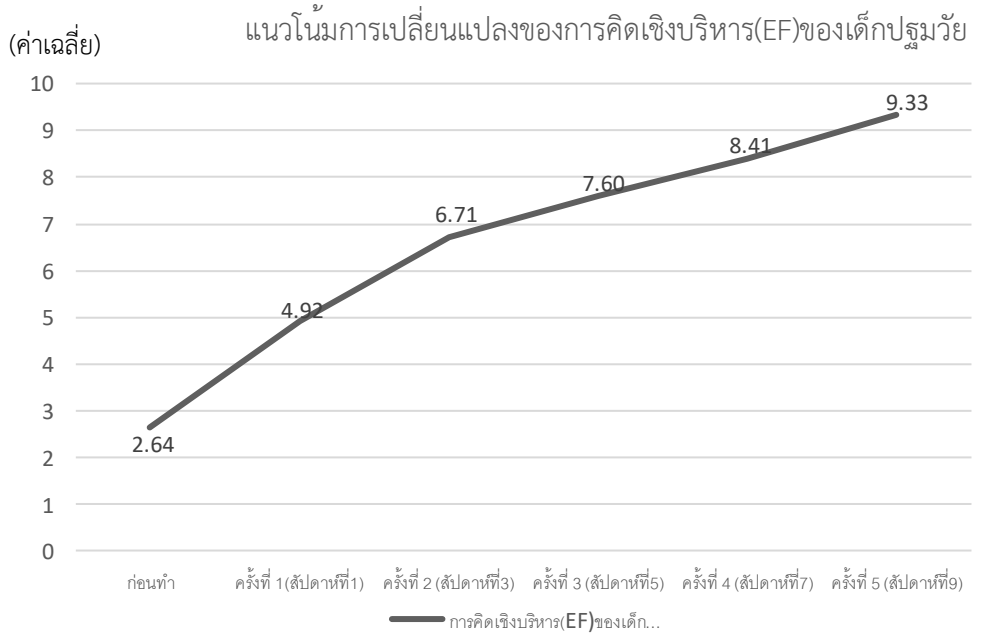
1. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้ภาษาของเด็กปฐมวัยโดยภาพรวม การวิเคราะห์ครั้งนี้ได้นำค่าเฉลี่ยการคิดเชิงบริหาร(EF)ของเด็กปฐมวัยที่ได้จากการสังเกตก่อนการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมและระหว่างการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม ทั้ง 5 ครั้ง ผลปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการคิดเชิงบริหาร(EF)ของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมของเด็กปฐมวัย

การคิดเชิงบริหาร (EF)ของเด็กปฐมวัย	ก่อนการทดลอง	ระยะเวลา (สัปดาห์)				
		ระหว่างการใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม				
		ครั้งที่ 1 (สัปดาห์ที่ 1)	ครั้งที่ 2 (สัปดาห์ที่ 3)	ครั้งที่ 3 (สัปดาห์ที่ 5)	ครั้งที่ 4 (สัปดาห์ที่ 7)	ครั้งที่ 5 (สัปดาห์ที่ 9)
$\overline{X}$	2.64	4.92	6.71	7.60	8.41	9.33
SD.	0.69	0.78	0.90	0.81	0.70	0.48

ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 1 ปรากฏว่า เด็กปฐมวัยมีการคิดเชิงบริหารก่อนและระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน คือระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม

1.2 การแสดงเส้นภาพแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการคิดเชิงบริหาร(EF)ของเด็กปฐมวัย เพื่อให้เห็นภาพแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยก่อนและระหว่างการจัดประสบการณ์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมมาเขียนเป็นเส้นภาพ ผลปรากฏดังนี้

ภาพที่ 1 เส้นภาพแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการคิดเชิงบริหาร(EF)ของเด็กปฐมวัย

หมายเหตุ 1. Baseline หมายถึง ข้อมูลพื้นฐานก่อนการจัดประสบการณ์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม

2. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง หมายถึง สารสนเทศที่เป็นตัวเลข ซึ่งแสดงให้เห็นทิศทางอัตราการเปลี่ยนแปลงของผลกราฟหรือความคงเส้นคงวาของผลการดำเนินงานในแต่ละ ช่วงเวลา

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงชัดเจน หมายถึง ระดับพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้นเป็น 1 เท่าของระดับพฤติกรรมก่อนการจัดประสบการณ์

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไม่ชัดเจน หมายถึง ระดับพฤติกรรมไม่เพิ่มขึ้นหรือเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 1 เท่า ของระดับพฤติกรรมก่อนการจัดประสบการณ์

ผลการวิเคราะห์จากภาพที่ 1 ปรากฏว่า แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยระหว่างได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสูงขึ้น มีรายละเอียดการพิจารณา ดังนี้ แนวโน้มครั้งที่ 1-3 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงมากกว่า 1 เท่า ถือว่ามีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น เมื่อศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของครั้งที่ 3 พบว่า มีค่าเฉลี่ย 0.89 ครั้งที่ 4 มีค่าเฉลี่ยที่ 0.81 และครั้งที่ 5 มีค่าเฉลี่ยที่ 0.92

1.3 การแสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการใช้ภาษาของเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ครั้งนี้ได้นำผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยที่สังเกตได้ระหว่างการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบของเด็กปฐมวัยในแต่ละครั้งทั้งหมด 5 ครั้ง ผลปรากฏดังนี้

ตารางที่ 2 อัตราการเปลี่ยนแปลงของการคิดเชิงบริหาร(EF)ของเด็กปฐมวัย

อัตราการเปลี่ยนแปลง	ระยะเวลา (สัปดาห์) ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม				
	ครั้งที่ 1 (สัปดาห์ที่ 1)	ครั้งที่ 2 (สัปดาห์ที่ 3)	ครั้งที่ 3 (สัปดาห์ที่ 5)	ครั้งที่ 4 (สัปดาห์ที่ 7)	ครั้งที่ 5 (สัปดาห์ที่ 9)
การคิดเชิงบริหาร (EF)ของเด็กปฐมวัย	2.28	1.79	0.89	0.81	0.92

ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 2 ปรากฏว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงของการคิดเชิงบริหาร (EF)ของเด็กปฐมวัยครั้งที่ 1 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น เป็น 2.28 ของค่าเฉลี่ยระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม ครั้งที่ 2 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น เป็น 1.79 ครั้งที่ 3 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น เป็น 0.89 ดังนั้น แนวโน้มครั้งที่ 1-3 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงมากกว่า 1 เท่า ถือว่ามีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น เมื่อศึกษาอัตราการเปลี่ยนแปลงของครั้งที่ 3 พบว่า มีค่าเฉลี่ย 0.89 ครั้งที่ 4 มีค่าเฉลี่ยที่ 0.81 และครั้งที่ 5 มีค่าเฉลี่ยที่ 0.92 ดังนั้น แนวโน้มครั้งที่ 3-5 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงมากกว่า 1 เท่า ถือว่ามีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น

2. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยการคิดเชิงบริหาร(EF)ของเด็กปฐมวัยแยกรายด้านของเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ครั้งนี้ได้นำคะแนนการคิดเชิงบริหาร(EF)ของเด็กปฐมวัย แยกรายด้านของเด็กปฐมวัย เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) การยั้งคิดไตร่ตรอง ประกอบด้วย 1.1) มีสมาธิจดจ่อระหว่างทำกิจกรรม ไม่วอกแวกง่าย 1.2) ฟังด้วยความตั้งใจ ไม่รบกวนผู้อื่น 2) การยืดหยุ่นความคิด ประกอบด้วย 2.1) การเปลี่ยนวัสดุ/เปลี่ยนสี/การเปลี่ยนรูปร่าง /เปลี่ยนสถานที่ 2.2) เปลี่ยนแปลงวิธีการ 3) การควบคุมอารมณ์ประกอบด้วย 3.1) แสดงอารมณ์มั่นคง ไม่แปรปรวนง่าย 3.2) แสดงอารมณ์ความรู้สึก เหมาะสมกับสถานการณ์ (ไม่แสดงความกลัว /ไม่ให้ตนเองตื่นเต้น/กล้าแสดงออกด้วยความมั่นใจ 4) การริเริ่มและลงมือทำ ประกอบด้วย 4.1) ลงมือทำผลงานที่แปลกใหม่ 4.2) ทำงานแตกต่างไปจากความคิดธรรมดาหรือความคิดที่แตกต่างไปจากคนอื่นๆ 5) การวางแผนจัดการ ประกอบด้วย 5.1) วางแผน ออกแบบ 5.2) การจัดลำดับขั้นตอน ผลการทดลองที่ได้จากการสังเกตก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม และระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมทั้ง 5 ครั้ง ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลปรากฏดังนี้

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการใช้ภาษาของเด็กปฐมวัยแยกรายด้านของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ

การคิดเชิงบริหาร		ก่อนการทดลอง	ระยะเวลา (สัปดาห์) ระหว่างการจัดประสบการณ์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม				
			ครั้ง 1 (สัปดาห์1)	ครั้ง 2 (สัปดาห์3)	ครั้ง 3 (สัปดาห์5)	ครั้ง 4 (สัปดาห์7)	ครั้ง 5 (สัปดาห์9)
การยั้งคิดไตร่ตรอง	μ	0.28	0.85	1.28	1.42	1.68	1.83
	σ	0.26	0.24	0.26	0.18	0.24	0.18
การยืดหยุ่นความคิด	μ	0.42	0.78	1.35	1.57	1.64	1.85
	σ	0.34	0.26	0.24	0.18	0.24	0.24
การควบคุมอารมณ์	μ	0.50	0.92	1.35	1.47	1.77	1.90
	σ	0.28	0.34	0.24	0.37	0.20	0.19
การริเริ่มและลงมือทำ	μ	0.71	1.00	1.28	1.54	1.64	1.80
	σ	0.26	0.28	0.26	0.31	0.24	0.22
การวางแผนจัดการ	μ	0.71	1.35	1.42	1.58	1.67	1.94
	σ	0.39	0.37	0.18	0.14	0.16	0.09

ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 3 ปรากฏว่า ก่อนและระหว่างการจัดประสบการณ์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมมีค่าเฉลี่ยการคิดเชิงบริหาร(EF)ของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้านของเด็กปฐมวัยแตกต่างกัน คือ

การยั้งคิดไตร่ตรอง ประกอบด้วย 1) มีสมาธิจดจ่อระหว่างทำกิจกรรม ไม่วอกแวกง่าย 2) ฟังด้วยความตั้งใจ ไม่รบกวนผู้อื่น พบว่า ระหว่างการจัดประสบการณ์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม แต่ในการทดลองครั้งที่ 2,3 และ 4 เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมด้านการยั้งคิดไตร่ตรอง มีค่าเฉลี่ยคงที่

การยืดหยุ่นความคิด ประกอบด้วย 1) การเปลี่ยนวัสดุ/เปลี่ยนสี/การเปลี่ยนรูปร่าง/เปลี่ยนสถานที่ 2) เปลี่ยนแปลงวิธีการ พบว่า ระหว่างการจัดประสบการณ์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม

การควบคุมอารมณ์ ประกอบด้วย 1) แสดงอารมณ์มั่นคง ไม่แปรปรวนง่าย 2) แสดงอารมณ์ความรู้สึก เหมาะสมกับสถานการณ์ (ไม่แสดงความกลัว/ไม่ให้ตนเองตื่นเต้น/กล้าแสดงออกด้วยความมั่นใจ พบว่า ระหว่างการจัดประสบการณ์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม

การริเริ่มและลงมือทำ ประกอบด้วย 1) ลงมือทำผลงานที่แปลกใหม่ 2) ทำงานแตกต่างไปจากความคิดธรรมดาหรือความคิดที่แตกต่างไปจากคนอื่นๆ พบว่า ระหว่างการจัดประสบการณ์

โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม แต่ในการทดลองครั้งที่ 2,3,4 และ 5 เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมด้านการริเริ่มและลงมือทำ มีค่าเฉลี่ยคงที่

การวางแผนจัดการ ประกอบด้วย 1) วางแผน ออกแบบ 2) การจัดลำดับขั้นตอน พบว่าระหว่างการจัดประสบการณ์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม แต่ในการทดลองครั้งที่ 3,4 และ 5 เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมด้านการวางแผนจัดการ มีค่าเฉลี่ยคงที่

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมที่มีต่อการคิดเชิงบริหาร(Executive Funtions:EF) ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดไก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมแบบมีค่าความแปรปรวนแบบวัดซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ และพฤติกรรมการใช้ภาษาของเด็กปฐมวัยระหว่างได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมเป็นไปตามสมติฐานที่ตั้งไว้

2. พฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น

2.1 ผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมสูงกว่าก่อนการทดลองเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นการจัดกิจกรรมสภาพการเรียนการสอนที่เน้นให้เด็กปฐมวัยเรียนรู้พฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมเป็นรูปแบบในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้เด็กปฐมวัยรู้จักคิด สร้างสรรค์ สร้างผลงานสิ่งใหม่ขึ้นมามีการประยุกต์และพัฒนามีลำดับกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาปัญหา (Finding a Problem) คือ จัดกิจกรรมให้เด็กได้สำรวจสิ่งต่างๆรอบตัว เด็กในการค้นหาหรือระบุปัญหาใช้คำถามกระตุ้นเด็กแบบท้าทาย และยอมรับกับความท้าทายที่ซับซ้อน ขั้นตอนที่ 2 การจินตนาการและวางแผน (Imagine and Planning) คือ จัดกิจกรรมให้เด็กระดมความคิด เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหา เด็กออกแบบวางแผนโดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้พูดคุย คิดอย่างมีเหตุผล กล้าตัดสินใจ ได้ใช้การวิเคราะห์ หลังจากการออกแบบแล้วครูควรจัดกิจกรรมให้เด็กคิดถึงข้อดีข้อเสียต่างๆที่ออกแบบไว้ และ เลือกแนวทางที่เป็นไปได้ 1 แนวทางเพื่อนำไปสู่การสร้างแบบจำลองต่อไป เด็ก

คิดเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องการใช้สร้างแบบจำลอง ขั้นตอนที่ 3 การสร้าง (Creating) คือ จัดกิจกรรมให้เด็กสร้างแบบจำลองตามที่ออกแบบโดยวาดภาพ หรือคิดขั้นตอนไว้ เมื่อเด็กได้ลงมือทำแบบจำลองขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุง(Improving) คือ การสร้างผลงานนำไปสู่โอกาสในการปรับปรุงแก้ไข การให้เด็กทดสอบ ประเมินหาจุดเด่น และจุดบกพร่องของชิ้นงาน และปรับปรุงแก้ไขชิ้นงานให้มีความสมบูรณ์ตามที่ออกแบบไว้ บทบาทครูอาจกระตุ้นให้เด็กทบทวนงานที่ตนเองทำและให้ได้เห็นมุมมองจากงานของเพื่อน จัดกิจกรรมให้เด็กนำเสนอผลงานและได้ใช้ผลงานในบริบทที่เป็นจริง สอดคล้องกับแนวคิดของอัญชลี ไสยวรรณ (2565 : 3) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม หมายถึง การจัดสภาพการณ์ที่ผู้เรียนใช้ ขั้นตอนที่นำมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการ ซึ่งกระบวนการออกแบบเชิง วิศวกรรมเริ่มต้นที่คำถามเพื่อกำหนดเป็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข จากนั้นจินตนาการโดยระดมความคิดเพื่อ ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องผ่านคอมพิวเตอร์และทำการวิเคราะห์เพื่อเลือกวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการ แก้ไข ต่อมาวางแผนโดยออกแบบกำหนดวิธีการ/ขั้นตอนการทำงานและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สร้างชิ้นงานตาม ขั้นตอนแล้วนำไปทดสอบ หาจุดดีและหากมีข้อบกพร่อง ขั้นปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามความต้องการ โดย การประเมินผลสิ่งที่สร้างขึ้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการเพียงใด จากนั้นปรับปรุงแก้ไจจุดบกพร่องให้มี ความสมบูรณ์ตามที่ต้องการ จุดเด่นของกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมเป็นตัวแทนของการบูรณาการ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์(S) เทคโนโลยี(T) วิศวกรรมศาสตร์(E)และคณิตศาสตร์ (M)ภายใต้กฎเกณฑ์ และข้อจำกัดมาทำให้การดำรงชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น ภัสรำไพ จ้อยเจริญและปนัฐษรณ์ จารุชัยนิวัฒน์ (2562 : 115) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม หมายถึง กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (Engineering Design Process: EDP) เป็นวิธีการทำงานภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัด ที่วิศวกรใช้ในการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติและความท้าทาย ทางเทคโนโลยีในการประดิษฐ์ระบบ ส่วนประกอบ กระบวนการ หรือสิ่งประดิษฐ์ให้สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ (Ertas & Jones, 1996) เป็นวิธีการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต โดยใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ผ่านการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางคณิตศาสตร์และเทคโนโลยี (National Research Council [NRC], 2009) กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เป็น กระบวนการตัดสินใจ (Decision-Making Process) ที่นำเอาแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี และวิศวกรรมศาสตร์ มาพัฒนาแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดที่ตรงกับความต้องการ หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด (Mangold & Robinson, 2013) หรือ อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมเป็นตัวแทน ของการประยุกต์แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีภายใต้กฎเกณฑ์และข้อจำกัดมาทำให้การดำรงชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น พัชรินทร์ อินทรวงษ์ (2561:32) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการ

ออกแบบเชิงวิศวกรรม หมายถึงองค์ความรู้วิชาการของ ศาสตร์ทั้งสี่ที่มีความเชื่อมโยงกัน ในโลกของความเป็นจริงที่ต้องอาศัยองค์ความรู้ต่าง ๆ มาบูรณาการ เข้าด้วยกันในการดำเนินชีวิตและการทำงาน

2.2 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม โรงเรียนวัดไก่ พระนครศรีอยุธยา พบว่าพฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยซึ่งใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตั้งแต่ครั้งที่ 1 ถึง 5 มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดระยะเวลาการสังเกต 5 ครั้ง แต่ละครั้งของการเก็บข้อมูลมีระยะเวลาห่างกัน 1 สัปดาห์ พฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) การยั้งคิดไตร่ตรอง ประกอบด้วย 1.1) มีสมาธิจดจ่อระหว่างทำกิจกรรม ไม่วอกแวกง่าย 1.2) ฟังด้วยความตั้งใจ ไม่รบกวนผู้อื่น 2) การยืดหยุ่นความคิด ประกอบด้วย 2.1) การเปลี่ยนวัสดุ/เปลี่ยนสี/การเปลี่ยนรูปร่าง /เปลี่ยนสถานที่ 2.2) เปลี่ยนแปลงวิธีการ 3) การควบคุมอารมณ์ ประกอบด้วย 3.1) แสดงอารมณ์มั่นคง ไม่แปรปรวนง่าย 3.2) แสดงอารมณ์ความรู้สึก เหมาะสมกับสถานการณ์ (ไม่แสดงความกลัว /ไม่ให้ตนเองตื่นเต้น/กล้าแสดงออกด้วยความมั่นใจ) 4) การริเริ่มและลงมือทำ ประกอบด้วย 4.1) ลงมือทำผลงานที่แปลกใหม่ 4.2) ทำงานแตกต่างไปจากความคิดธรรมดาหรือความคิดที่แตกต่างไปจากคนอื่นๆ 5) การวางแผนจัดการ ประกอบด้วย 5.1) วางแผน ออกแบบ 5.2) การจัดลำดับขั้นตอน และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละด้านพบว่า พฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยในทุกด้านมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดระยะเวลาจากการสังเกต 5 ครั้งเช่นกัน สอดคล้องกับ นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล (2561:28) กล่าวว่า ปฐมวัยเป็นช่วงเวลาสำคัญในการวางรากฐานเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนเพราะเป็นช่วงที่สมองส่วนหน้าสุดกำลังพัฒนาอย่างมาก สมองส่วนนี้จะทำหน้าที่ร่วมกับสมองอีกหลายบริเวณทางด้านหลังช่วยให้เด็กมีทักษะด้านการคิดเชิงบริหารหรือ Executive Functions (EF) ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ระดับสูงของสมองที่ช่วยให้ควบคุมอารมณ์ ความคิด และการกระทำ จนเกิดพฤติกรรมที่มุ่งสู่เป้าหมาย คือ ทำให้เด็กรู้จักหยุดคิดก่อนทำ ไม่หุนหันพลันแล่น สามารถกำกับตนเองให้สนใจจดจ่อกับงานที่ทำรวมทั้งมีความพยายามทำงานที่ยากจนสำเร็จ เด็กที่มีทักษะ EF ดีกว่าจะมีความพร้อมทางการเรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่า จากการเก็บข้อมูลเด็กปฐมวัยพบว่าปัญหาพัฒนาการด้าน EF ล่าช้าส่งผลให้เด็กขาดความพร้อมทางการเรียนและนำมาซึ่งความล้มเหลวในการเรียน จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและแนวทางการอบรมสั่งสอนการเลี้ยงดูที่คำนึงถึงศักยภาพสมองด้านการคิดที่ช่วยกำกับตนเองไปสู่เป้าหมาย ซึ่งมีคุณลักษณะของเด็กที่ต้องการในอนาคต คือ

รู้จักวิเคราะห์ รู้จักตัดสินใจ สามารถควบคุมตนเองและกำกับตนเองไปสู่เป้าหมาย รวมทั้งมีสมรรถนะพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตของศตวรรษที่ 21 ได้ และอัญชลี ไสยวรรณ (2564: 7 - 8) กล่าวถึง พฤติกรรมที่แสดงออกระหว่างทำกิจกรรมในชั้นเรียนปฐมวัยตามความหมายของคำว่า การยั้งคิดไตร่ตรอง ได้แก่ สงบผ่อนคลาย หรือจดจ่อระหว่างทำกิจกรรม ไม่วอกแวกง่าย ฟังด้วยความตั้งใจ ไม่รบกวนผู้อื่น นิ่งตั้งใจฟังนิทานจนจบ ทำกิจกรรมที่ครูมอบหมายสำเร็จ เข้าคิวรอได้เช่น รอรับอุปกรณ์ รอฟังคำสั่งของครู ไม่พูดแทรกในขณะที่ผู้อื่นกำลังพูด หรือระหว่างฟังนิทาน หยุดพฤติกรรมให้ตรงกับจังหวะของดนตรี เสียงสั้น เสียงยาว เสียงหนัก เสียงเบา ตีกลองเป็นจังหวะคงเส้นคงวา

จากข้อมูลดังกล่าวการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม ที่มีต่อพฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัย ส่งผลให้พฤติกรรมการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions : EF) ของเด็กปฐมวัยสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรมได้ดีอย่างยิ่ง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการทดลองพบว่าในช่วงสัปดาห์แรกเด็กให้ความสนใจ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรม แต่เด็กยังไม่คุ้นเคย ไม่เข้าใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม ทำให้เด็กไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้หรือปฏิบัติกิจกรรมได้บางคน และเมื่อครูกระตุ้นและสร้างความเข้าใจให้กับเด็กในสัปดาห์ต่อๆ ไปเด็กก็เกิดความเข้าใจ เมื่อเด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองในการทำกิจกรรมหลาย ๆ ครั้ง เด็กก็เกิดความสนุก ความคุ้นเคย กล้าคิด กล้าลงมือทำ มีความมั่นใจในการปฏิบัติกิจกรรมและทำได้ดีมากขึ้นตลอดทั้ง 9 สัปดาห์ สัปดาห์ที่ 1 กิจกรรมเรือ เด็กๆ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรือ เด็กเรียนรู้อย่างมีความสุข สนใจกิจกรรมที่ได้เรียนรู้และได้ช่วยกันวางแผนออกแบบเรือและสร้างชิ้นงานร่วมกันเป็นของแต่ละบุคคล เด็กไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมนี้ได้สำเร็จ เนื่องจากเด็กยังไม่เข้าใจการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงวิศวกรรม ครูจึงคอยกระตุ้นและสร้างความเข้าใจให้กับเด็ก พร้อมร่วมปฏิบัติกิจกรรมไปกับเด็ก ๆ ด้วย สัปดาห์ที่ 3 กิจกรรมบ้าน เด็กๆ มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเด็กๆ มีความกระตือรือร้นและสนใจในกิจกรรมมากขึ้นและการปฏิบัติกิจกรรมได้ดีขึ้น เด็กๆ ได้ออกแบบชิ้นงานบ้านของแต่ละกลุ่ม สัปดาห์ที่ 5 กิจกรรมรถไฟ เด็กๆ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับรถไฟ เด็กๆ มีความตื่นเต้นที่ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการทำรถไฟด้วยตนเอง ได้ออกแบบรถไฟและสร้างรถไฟด้วยตนเอง เด็กปฏิบัติกิจกรรมนี้ได้ดีขึ้น สัปดาห์ที่ 7 กิจกรรมกังหันลม เด็กๆ ให้ความสนใจต่อกิจกรรมเด็กๆ มีความตื่นเต้นที่ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกังหันลมด้วยตนเอง ได้ออกแบบกังหันลมและสร้างกังหันลมด้วยตนเอง เด็กปฏิบัติกิจกรรมนี้ได้ดี

ขึ้น สัปดาห์ที่ 9 กิจกรรมกระปุกออมสิน เด็กๆ รู้สึกตื่นเต้นที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมและให้ความสนใจเป็นอย่างดี เพราะเป็นกิจกรรมที่เด็กเคยมีประสบการณ์ คุ้นเคยเป็นอย่างดี ซึ่งกิจกรรมนี้เด็กได้ออกแบบกระปุกออมสิน ที่เด็กๆ ชอบร่วมกันกับกลุ่มเพื่อน เด็กได้เรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนเกิดกระบวนการคิด การออกแบบชิ้นงาน มีความสนใจในกิจกรรมที่ได้เรียนรู้และได้ช่วยกันวางแผนออกแบบการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

สุภาวดี หาญเมธี. (2561). *คู่มือพัฒนาทักษะสมอง EF Executive Function สำหรับครูปฐมวัย.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน).

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.* กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สายใจ ดียิ่ง. (2566). *ผลการสัมภาษณ์.* พระนครศรีอยุธยา : โรงเรียนวัดทุ่งมน.

อัญชลี ไสยวรรณ. (2565).*การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย(Learning Management by using* Engineering Design Process for Young Children).

ภัสรำไพ จ้อยเจริญ และปนัฐษรณ์ จารุชัยนิวัฒน์. (2562). *วารสารมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยนครพนม* เรื่อง กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสำหรับเด็กอนุบาล. ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2562.

พัชรินทร์ อินทรวงษ์. (2561). *รายงานการวิจัยผลการจัดการเรียนรู้เชิงวิศวกรรมแบบ STEM ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนบ้านหนองม่วง.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล. (2561).*คู่มือพัฒนาทักษะสมอง EF สำหรับครูปฐมวัย.* กรุงเทพฯ :มติชน.

อัญชลี ไสยวรรณ. (2564). *เอกสารประกอบสอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ : คณะจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนบ้านหัวแรต จังหวัดสุรินทร์

EFFECTS OF LEARNING MANAGEMENT USING SCENARIO – BASED LEARNING ON PRESCHOOL CHILDREN'S CRITICAL THINKING, BAN HUARAT SCHOOL, SURIN PROVINCE

[1]สุภาพร อุทัศน์, [2]อัญชลี ไสยวรรณ และ [3]พัชราภรณ์ พุทธิกุล,

[1]Supapon utas, [2]Unchalee Saiyawan, and [3]Patcharaporn Puttikul

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ประเทศไทย

Phranakhon Rajabhat University, Thailand

[1]Supapornnuchutas1503@gmail.com, [2]uncha8136@gmail.com,

[3]Puttikul.pat@gmail.com

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 21, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน ที่โรงเรียนบ้านหัวแรต จังหวัดสุรินทร์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นเด็กปฐมวัยชายและหญิงที่มีอายุระหว่าง 5 – 6 ปี ศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านหัวแรต จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 8 คน การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น โดยใช้การวิจัยแบบศึกษากลุ่มเดียวแบบทดสอบก่อน – หลังการทดลอง ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานมีค่าความสอดคล้อง

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ที่ .67 – 1.00 และแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยมีค่าความเชื่อมั่นที่ .76 สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยประชากร ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประชากร และผลต่างของคะแนนหลังกับก่อนการทดลอง ผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยมีการคิดวิเคราะห์หลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานสูงกว่าก่อนการทดลอง

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, ฉากทัศน์เป็นฐาน, การคิดวิเคราะห์, เด็กปฐมวัย

Abstract

The purpose of this research was to compare preschool children' s critical thinking before and after implementing learning management using scenario-based learning at Ban Huarat School, Surin Province. The population consisted of 8 preschool children, boys and girls, aged between 5-6 years, studied in Kindergarten Year 3 in the second semester of the 2024 academic year, Ban Huarat School, Surin Province. This was a pre-experimental research using one-group pretest-posttest design. The experiment took 8 weeks, 4 days per week. The research instruments included learning management using scenario-based learning lesson plans with an IOC ranged between .67-1.00 and the preschool children' s critical thinking test with the reliability value at .76. The statistics used in this research were population mean, population standard deviation, and the difference in scores after and before the experiment. The research findings revealed that preschool children's critical thinking after implementing learning management using scenario-based learning was higher than before the experiment.

Keywords : Learning Management, Scenario-based Learning, Critical Thinking, Preschool Children

บทนำ

การคิดวิเคราะห์เป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต เป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ของโลกที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร การใช้เทคโนโลยี การใช้ชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้น เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 และเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญในการดำรงชีวิต ทั้งนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566–2570 :129) ได้กล่าวไว้ว่าเด็กจะต้อง

ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในทุกช่วงวัย มีสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ มีคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขและการให้ความสำคัญของการคิดวิเคราะห์ต่อการพัฒนาผู้เรียนถือเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต บุคคลที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จะมีความสามารถในด้านอื่นๆ เหนือกว่าบุคคลอื่นทั้งทางด้านสติปัญญาและการดำเนินชีวิต การคิดวิเคราะห์จึงเป็นทักษะการคิดระดับสูงที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิดทั้งมวล และการคิดวิเคราะห์ ช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง เป็นคนช่างสังเกต ไม่ด่วนสรุปสิ่งใดอย่างง่าย มีความสมเหตุสมผล เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งด้วยหลักเกณฑ์สามารถตรวจสอบได้ ทำให้รู้ถึงสาเหตุของปัญหา ช่วยแก้ปัญหาได้ตรงประเด็นและช่วยในการตัดสินใจประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่าแม่นยำ ซึ่งจะมองเห็นความเป็นไปได้หรือความเป็นไปไม่ได้ จะทำให้ข้อมูลไปเป็นพื้นฐานความรู้ การคิดวิเคราะห์จึงเป็นพื้นฐานของมิติอื่นๆ การที่เด็กจะมีความสามารถทางด้านการคิดวิเคราะห์ได้ดีจึงต้องมีความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญ นวลจิตต์ เชาวกีรติพงศ์ (2560:8) กล่าวว่า การคิดวิเคราะห์เป็นการคิดแบบใดแบบหนึ่งในกลุ่มของทักษะการคิดและจัดทักษะการคิดวิเคราะห์ผู้คิดต้องทำพฤติกรรมการคิดหลายอย่างได้แก่ การสังเกต การจำแนกและการเชื่อมโยงและมีนักการศึกษาได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550: 12) การคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการเรียนรู้ในการจำแนกแยกแยะสิ่งที่เห็น สิ่งที่พบ สิ่งที่ได้ยิน สิ่งที่สัมผัส สิ่งที่ชิมรส หรือสิ่งที่ดมกลิ่นแล้วแยกออกด้วยความคิดถึงที่มาของสิ่งต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ว่าคืออะไร มีองค์ประกอบอะไร เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันอย่างไร กระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์จะนำไปสู่การค้นหาความเป็นจริง การคิดวิเคราะห์จึงเป็นกระบวนการคิดในเชิงลึกที่ผู้เรียนต้องมีความสามารถในการตั้งสมมติฐาน การสังเกต การสืบค้นและการหาความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยง จนเกิดการตีความถึงที่มาที่ไปของสิ่งนั้น ๆ อย่างมีเหตุมีผล การคิดวิเคราะห์สามารถเริ่มพัฒนาได้ตั้งแต่ระดับปฐมวัยดังที่อัญชลี ไสยวรรณ (2556: ออนไลน์) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยควรได้รับการกระตุ้นให้คิดผ่านการจัดการเรียนรู้หรือจัดสิ่งกระตุ้นให้มากพอที่สมองจะได้ฝึกคิด กระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจ ใฝ่รู้ รู้จักคิดตั้งคำถามและคิดค้นหาคำตอบ ให้โอกาสผู้เรียนได้แสดงความคิดวิเคราะห์และหาข้อสรุป เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ การคิดมีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นโลกยุคข้อมูลข่าวสารที่ต้องอาศัยการคิดและการเรียนรู้ของสมองเป็นอย่างมาก กระบวนการทำงานของสมองเกิดขึ้นมากเท่าใดจะทำให้เด็กยิ่งฉลาดมากขึ้นเท่านั้น

จากผลรายงานการประกันคุณภาพภายนอก พบว่าเด็กปฐมวัยร้อยละ ๒๕ นักเรียนยังขาดทักษะทางด้านการคิดวิเคราะห์ และผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูประจำชั้น ได้สังเกตการแสดงออกทางการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในชั้นเรียนพบว่า เด็กสามารถแสดงการคิดวิเคราะห์น้อยกว่าที่ควร

เช่น การรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่ การจำแนกแจกแจง การเรียงลำดับ และการเปรียบเทียบ และสถานศึกษาของผู้วิจัยมีนโยบายให้ครูผู้สอนส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ให้กับเด็กปฐมวัยเพื่อเป็นการคิดวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2560: 33)กล่าวถึง ความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ด้านความคิดรอบยอดของเด็กปฐมวัย ได้แก่ การเปรียบเทียบความแตกต่างและความเหมือนของสิ่งต่างๆ การจำแนก การจัดกลุ่มสิ่งต่างๆ และการเรียงลำดับ

การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยโรงเรียนบ้านหัวแรตมีการส่งเสริมทักษะด้านการคิดวิเคราะห์โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารการประเมินตนเองภายในสถานศึกษา (โรงเรียนบ้านหัวแรต รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา,Self – Assessment Report : SAR ปีการศึกษา 2566 : 5 - 6) ได้มีการประเมินในมาตรฐานการประเมินคุณภาพเด็กพบว่าเด็กปฐมวัยควรได้รับการพัฒนาและส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเองให้เหมาะสมตามวัยได้และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา 2563 รอบ 4 (ออนไลน์) มีการเสนอแนะจากผลการประเมินคุณภาพภายนอก ระบุว่าโรงเรียนบ้านหัวแรตระดับชั้นปฐมวัยควรมีการพัฒนาให้เด็กปฐมวัยมีทักษะการคิดวิเคราะห์เนื่องจากเป็นช่วงเวลาสำคัญอย่างยิ่งที่ครู ผู้บริหารและผู้ปกครองจะต้องมีความตระหนักและเอาใจใส่อย่างจริงจัง เพราะถ้าห่างเด็กในวัยนี้ยังไม่ได้รับการพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเหมาะสมจะส่งผลให้เด็กขาดทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ที่ในระดับที่ยากขึ้นในระดับต่อไปและจากการค้นคว้าของผู้วิจัยพบว่า การส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยสามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน การจัดการเรียนรู้เชิงวิศวกรรมแบบ STEM การจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์แบบ SPAR และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดไฮสโคป ร่วมกับกิจกรรมเรียนปนเล่น แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานเป็นการจัดสภาพการณ์เรียนรู้ที่นำเอาเหตุการณ์จริงมาใช้ โดยกำหนดฉากทัศน์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดในแต่ละฉากทัศน์จะมีสถานการณ์สมมติ ตัวละครและประเด็นปัญหาหรือข้อสงสัยโดยการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้เข้ากับชีวิตประจำวัน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่เรียนรู้ สะท้อนความคิด บทบาทครูผู้สอนเป็นผู้อำนวย ความสะดวกเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในวิธีการของการแก้ปัญหา ดังที่ เด็กปฐมวัยเรียนรู้ จากการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์สมจริงสอดคล้องกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง และการจัดการเรียนรู้ฉากทัศน์เป็นฐานกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีการคิดวิเคราะห์ การเรียนแบบร่วมมือจากการปฏิบัติ โดยการรวบรวมข้อมูล จัดกลุ่มและจำแนกข้อมูล แสวงหาความรู้เพิ่มเติมโดยการตั้งคำถาม การสืบค้น การใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล การใช้ข้อมูลสร้างความเข้าใจและการเผยแพร่ความรู้ที่ได้รับ มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา เป็น

การเปิดโอกาสให้เด็กๆระดมสมองนำเสนอปัญหา หรือเรื่องที่สนใจ และร่วมกันแต่งเรื่องราวที่เกี่ยวข้องให้เสมือนจริง ตั้งคำถาม รวบรวมข้อมูล และค้นหาแนวทางการแก้ปัญหา และกำหนดตัวละครของเนื้อเรื่องที่แต่งขึ้น เด็กร่วมกันคิดวิเคราะห์โดยรวบรวมข้อมูลตัวละคร จัดกลุ่มตัวละครที่เป็นบุคคล สัตว์ ต้นไม้ สิ่งต่างๆ สถานที่ต่างๆ จำแนกแจกแจงตัวละครย่อยๆเข้าตามกลุ่ม เรียงลำดับ และเปรียบเทียบ ขั้นที่ 2 ออกแบบฉากทัศน์ เปิดโอกาสให้เด็กๆร่วมกันแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นตอนๆ ฉากทัศน์ในแต่ละตอน มีเหตุการณ์ที่เสมือนจริง ระบุสถานที่และเวลา ตัวละคร บทสนทนา และปัญหาที่รอการแก้ไข เด็กร่วมกันคิดวิเคราะห์โดยรวบรวมข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล จำแนกแจกแจงข้อมูล เรียงลำดับข้อมูล และเปรียบเทียบข้อมูลของแต่ละฉากทัศน์ และเด็กร่วมกันเล่นละคร ตามเนื้อเรื่องที่ถูกแบ่งเป็นฉากทัศน์แต่ละตอน ขั้นที่ 3 สร้างฉากทัศน์ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กๆนำเนื้อเรื่องที่มีเหตุการณ์เสมือนจริงผ่านการเล่นละคร มาร่วมมือกันออกฉากทัศน์เป็นฐานในรูปแบบใหม่เป็นโปสเตอร์เรื่องราวเสมือนจริงอย่างสร้างสรรค์ ขั้นที่ 4 สะท้อนย้อนคิดเป็นการนำเสนอฉากทัศน์ที่ผ่านประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานทำให้เด็กปฐมวัยพัฒนาความสามารถทางด้านการคิดวิเคราะห์ได้มากน้อยเพียงใดและเป็นการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเป้าหมายในลำดับต่อไป โดยครูเป็นแค่ผู้กำหนดเป้าหมายระยะสั้นในการสอนเด็กให้เหมาะสมตามอายุและพัฒนาการและเพื่อหล่อหล่อมให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถในด้านการคิดวิเคราะห์ให้เป็นไปตามเป้าหมายในระยะยาวได้ และเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่สนใจได้นำผลการศึกษาครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยโรงเรียนบ้านหัวแรตก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre- experimental research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชายหญิง ที่มีอายุระหว่าง 5 – 6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนบ้านหัวแรต ตำบลตรึม อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 8 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

2.2 แบบทดสอบความสามารถการคิดวิเคราะห์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เสนอตามลำดับขั้นดังนี้ หาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนแบบทดสอบความคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการทดลองได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความแตกต่างของคะแนนและการหาคุณภาพของเครื่องมือได้แก่ ค่าความเที่ยงตรง (IOC) ความยากง่าย (P) ค่าอำนาจจำแนก (B) และค่าความเชื่อมั่น r_{tt} เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการทดลองของเด็กปฐมวัยโรงเรียน บ้านหัวแรต จังหวัดสุรินทร์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของเด็กปฐมวัย ช่วยให้เด็กปฐมวัยพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ได้หรือไม่ โดยเปรียบเทียบคะแนนจากการวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ทั้งก่อนและหลังการทดลอง ผลปรากฏดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนทดสอบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการทดลองโดยภาพรวม

ระยะเวลา	N	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	SD.	D
ก่อนการทดลอง	8	25	14.88	3.36	9.25
หลังการทดลอง	8	25	24.13	0.99	

จากตารางที่ 1 พบว่า เด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ภายหลังได้รับการจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของเด็กปฐมวัย สูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

เพื่อให้เห็นภาพชัดเจน ผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์ของคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการทดลองโดยภาพรวม ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการได้รับการจัดการเรียนรู้โดยที่ใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้การจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของเด็กปฐมวัย เป็นรายด้าน

ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย	N	คะแนนเต็ม	คะแนนก่อน		คะแนนหลัง		D
			$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.	
การรวบรวมข้อมูล	8	5	3.00	1.14	4.88	0.35	1.88
การจัดหมวดหมู่	8	5	3.38	1.19	4.88	0.35	1.50
การจำแนกแจกแจง	8	5	3.63	1.19	4.88	0.35	1.25
การเรียงลำดับ	8	5	2.63	1.06	4.88	0.35	2.25
การเปรียบเทียบ	8	5	2.25	1.28	4.63	0.52	2.38

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของเด็กปฐมวัย โดยจำแนกตามรายด้าน พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถการคิดหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองทุกด้าน ดังนี้

ด้านการรวบรวมข้อมูล พบว่า ค่าเฉลี่ยของการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย จากการทำแบบทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของเด็กปฐมวัย มีค่าเฉลี่ยด้านการรวบรวมข้อมูล 4.88 สูงกว่าก่อนการดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานของเด็ก

ปฐมวัย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยด้านการรวบรวมข้อมูล 3.00 เพิ่มขึ้น 1.88 แสดงว่าผลของการทดสอบการคิดวิเคราะห์ด้านการรวบรวมข้อมูลก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน โดยหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน เด็กปฐมวัยมีการคิดวิเคราะห์ ด้านการรวบรวมข้อมูลสูงกว่าก่อนการการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

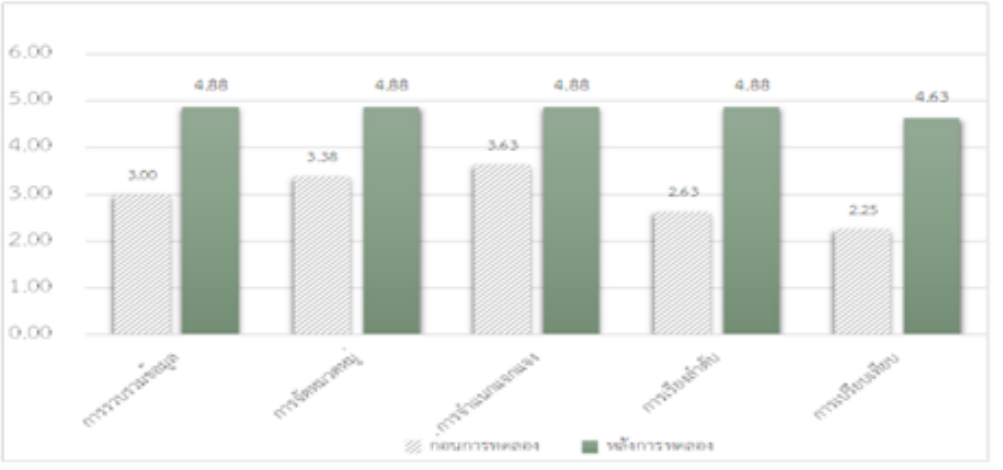
ด้านการจัดหมวดหมู่ พบว่า ค่าเฉลี่ยของการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยจากการทำแบบทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยด้านการจัดหมวดหมู่ 4.88 สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยด้านการจัดหมวดหมู่ 3.38 เพิ่มขึ้น 1.50 แสดงว่าผลของการทดสอบการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย ด้านการจัดหมวดหมู่ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน โดยหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานเด็กปฐมวัยมมีการคิดวิเคราะห์ ด้านการจัดหมวดหมู่สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

ด้านการจำแนกแจกแจง พบว่า ค่าเฉลี่ยของด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยจากการทำแบบทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยด้านการจัดหมวดหมู่ 4.88 สูงกว่าก่อนการดำเนินการ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานซึ่งมีค่าเฉลี่ยด้านการจำแนกแจกแจง 3.63 เพิ่มขึ้น 1.25 แสดงว่าผลของการทดสอบการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยด้านการจำแนกแจกแจง ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน เด็กปฐมวัยมีการคิดวิเคราะห์ ด้านการจำแนกแจกแจง สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

ด้านการเรียงลำดับ พบว่า ค่าเฉลี่ยของการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย จากการทำแบบทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยด้านการเรียงลำดับ 4.88 สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยด้านการเรียงลำดับ 2.63 เพิ่มขึ้น 1.59 แสดงว่าผลของการทดสอบการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย ด้านการเรียงลำดับ ก่อนและหลังการจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน เด็กปฐมวัยมีการคิดวิเคราะห์ด้านการเรียงลำดับ สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

ด้านการเปรียบเทียบ พบว่า ค่าเฉลี่ยของการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยจากการทำแบบทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยด้านการคาดคะเน 4.63 สูงกว่าก่อนการดำเนินการ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยด้านการคาดคะเน 2.25 เพิ่มขึ้น 1.68 แสดงว่าผลของการทดสอบการคิดวิเคราะห์ ด้านการเปรียบเทียบก่อนและหลังการจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน เด็กปฐมวัย มีด้านการเปรียบเทียบสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยรายด้านของการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน ดังนี้

ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการทดลองใช้การจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน โดยการทำแบบทดสอบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานทั้งหมด 5 ด้านได้แก่ ด้านการรวบรวมข้อมูล ด้านจัดหมวดหมู่ ด้านการจัดหมวดหมู่ ด้านการจำแนกแจกแจง ด้านการเรียงลำดับ ด้านการเปรียบเทียบ กล่าวได้ว่าจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน เป็นสิ่งที่พัฒนาการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลาที่ทำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน เริ่มตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 จนถึงสัปดาห์ที่ 8 เด็กได้เรียนรู้วิธีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ โดยการรวบรวมข้อมูล รู้จักการจัดหมวดหมู่และเหตุการณ์ที่จำลองขึ้นและการเปรียบเทียบ ตัวละครต่างๆในเรื่อง ทั้งฝึกให้เด็กกล้าคิดกล้าแสดงออก ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมที่น่าสนใจสนุกสนาน ในระหว่างการจัดกิจกรรมได้กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้และกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดของตนเองและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองซึ่งทำให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยความสนุกสนานและเกิดการคิดวิเคราะห์จำแนกของตัวละครในเรื่องเหตุการณ์และเรียงลำดับดับเหตุการณ์ก่อนและหลังเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์คิดวิเคราะห์สูงขึ้น เนื่องจาก การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน มีกระบวนการจัดการเรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมมาจากความสนใจของเด็ก เด็กมีส่วนร่วมในการคิด เสนอวิธีการ แสวงหาคำตอบ ในการการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน เช่น ความรู้ในวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ ได้แก่ การวิเคราะห์สถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้น มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูล และจดจำสิ่งๆต่างๆได้ ที่เกิดขึ้นที่เป็นเช่นนี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจากพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของเพียเจต์และของไวก็อทสกี้ และแนวคิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำ (Learning by Doing) ของจอห์น ดิวอี้ มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เน้นการให้เด็กหรือผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง หรือการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมที่มีทำให้เด็กเกิดประสบการณ์ตรง สร้างความเข้าใจอย่างแท้จริง ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการค้นพบนั้นจะเป็นความรู้ที่จดจำไปได้นานซึ่งจะส่งผลให้เด็กมีความสามารถทางด้านการคิดเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน ของผู้วิจัยจะแบ่งขั้นตอนในการจัดกิจกรรมไว้ 4 ขั้นตอน คือ การกำหนดปัญหา ครูและเด็กร่วมกันนำเสนอปัญหาและร่วมกันกำหนดสถานการณ์ที่ต้องการเรียนรู้และรูปแบบของการแสดงละครที่ได้มาจากประสบการณ์จริงในชีวิตประจำวันโดยการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ภายในและภายนอกห้องเรียน และค้นหาแนวทางการและเด็กๆในการร่วมกันวางแผนการดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย การจัดสถานที่ ฉากที่ใช้ในละคร สื่อวัสดุอุปกรณ์และตัวละครที่สำคัญในบทละคร ให้เชื่อมโยงกับเรื่อง และร่วมกันหาข้อมูลเพิ่มเติมโดยตั้งคำถาม ครูมีหน้าที่จดบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูล และร่วมกันสรุปข้อมูลร่วมกับเด็กๆ หลังจากสรุปข้อมูลร่วมกันกับเด็กๆแล้วครูและเด็กๆร่วมกันคิดวิเคราะห์โดยรวบรวมข้อมูลของตัวละคร แบ่งประเภทของตัวละคร สถานที่ต่างๆ จำแนกตัวละคร การเรียงลำดับเหตุการณ์ของละครและเปรียบเทียบสถานที่ที่ใช้ในการแสดงละคร บทบาทครูเขียนบันทึกตามที่เด็กเสนอ ครูและเด็กๆร่วมกันทบทวนอีกครั้ง และเปิดโอกาสให้เด็กเพิ่มเติม แก้ไขเนื้อเรื่อง และเปลี่ยนแปลงตัวละครได้

และออกแบบฉากทัศน์โดยแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นตอนๆ ฉากทัศน์ในแต่ละตอน มีเหตุการณ์ที่เสมือนจริง ระบุสถานที่และเวลา ตัวละคร บทสนทนา และปัญหาที่รอการแก้ไข และขั้นที่ 3 การสร้างฉากทัศน์ เป็นการทบทวนเนื้อเรื่องในแต่ละฉากที่แสดงร่วมกันอีกครั้งและบันทึกลงในละครในแต่ละฉากว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง มีตัวละครอะไรบ้าง แบ่งประเภทของตัวละครออกเป็นกลุ่มๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบทละครมีอะไรบ้างโดยการบันทึกลงในแบบบันทึกที่ครูเตรียมไว้ให้และขั้นตอนท้ายสุดขั้นของการสะท้อนย้อนคิดเป็นการนำเสนอฉากทัศน์เป็นโปสเตอร์ที่ผ่านประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในห้องเรียน โดยมีครูเป็นผู้ตั้งคำถามให้เด็ก

สะท้อนเกี่ยวกับข้อผิดพลาด แนวทางแก้ไขข้อผิดพลาด และสิ่งที่ประสบความสำเร็จที่ภูมิใจ ครูเขียนบันทึกตามที่เด็กแต่ละคนแสดงความคิดเห็นลงในแบบบันทึกข้อความ เป็นต้น ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะเน้นให้เด็กเกิดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์เป็นวิธีการสอนที่ทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น เป็นการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์เดิม ลงมือหาคำตอบ และเกิดเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งวิธี การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน มีความสำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และสามารถเข้าใจถึงผลที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งยังเน้นให้เด็กได้เกิดการพัฒนาความสามารถด้านการคิดด้วยตนเอง มีความสนุกสนานกับการทำกิจกรรม เด็ก ๆ จะเกิดความกระตือรือร้นอยากที่จะเรียนรู้ อีกทั้งกิจกรรมยังจัดในรูปแบบกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เด็ก ๆ ได้พูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำคอยกระตุ้นให้เด็กทำกิจกรรม และให้กำลังใจโดยการเสริมแรงทางบวก เช่น การปรบมือ การให้คำชมเชย หรือการให้รางวัลเล็กๆ น้อยๆ จะทำให้เด็กๆ มีความสุขกับการทำกิจกรรมและส่งผลให้เด็กอยากจะทำกิจกรรมและแสดงความสามารถด้านการคิดเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน สูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ กิจกรรมที่ใช้ในการจัดประสบการณ์และมีกระบวนการคิดในการจำแนกแยกแยะ สิ่งที่เห็น สิ่งที่พบ สิ่งที่ได้ยิน สิ่งที่สัมผัส สิ่งที่ชิมรส หรือสิ่งที่ดมกลิ่น แล้วแยกออกด้วยความคิดถึงที่มาของสิ่งต่าง ๆว่าเป็นการใคร่ครวญ ตรึกตรองอย่างละเอียด รอบคอบ ในเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล เปรียบเทียบข้อมูลระหว่างแต่ละหมวดหมู่มาจัดเป็นหมวดหมู่ตามเกณฑ์ที่กำหนด จำแนกแจกแจงข้อมูลหรือวัตถุ สิ่งของต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อย จัดลำดับ และการเปรียบเทียบได้ ซึ่งจากการที่เด็กได้ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 8 สัปดาห์ ส่งผลให้เด็กมีทักษะการคิดวิเคราะห์ได้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานที่ทำให้ทักษะการคิดวิเคราะห์สูงขึ้น มีประเด็นที่นำไปสู่การอภิปรายได้ ดังนี้

1.ด้านการรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยครั้งนี้ การจัดกิจกรรมได้ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยใช้ความสามารถในด้านการรวบรวมข้อมูลที่เชื่อมโยงข้อมูลกับประสบการณ์เดิม โดยสามารถนำข้อมูลต่างๆ มาตัดสินใจหรือวางแผนและสามารถนำเสนอข้อมูลได้ เช่น การสังเกตลักษะของผัก ผลไม้ ดอกไม้ดังปรากฏในการจัดกิจกรรมหน่วยอาหารดีมีประโยชน์ เด็กได้แสดงออกในการรวบรวมข้อมูลและบอกลักษณะ ส่วนประกอบการเปลี่ยนแปลงหรือความสัมพันธ์ของอาหารหลัก 5 หมู่แต่ละชนิด จากรวบรวมข้อมูลโดยการใช้ประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรับรสและการสัมผัส และมีการสอบถามข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจและให้เหตุผลได้ ซึ่งผลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล มีความสอดคล้องกับพัชรินทร์ อินทวงษ์

(2561: 5) กล่าววว่าการรวบรวมข้อมูลเป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งหมดมาจัดระบบหรือเรียบเรียง ให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจ ซึ่งผลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมีความสอดคล้องกับผลที่ได้จากการทดสอบหลังการจัดกิจกรรม คือเด็กมีการคิดวิเคราะห์ ด้านการรวบรวมข้อมูลสูงขึ้น ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย เป็นการได้ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัย ใช้การคิดวิเคราะห์ด้านการรวบรวมข้อมูลที่เชื่อมโยงข้อมูลกับประสบการณ์เดิม โดยสามารถนำข้อมูลต่างๆ มาตัดสินใจหรือวางแผนและสามารถนำเสนอข้อมูลได้ จึงนำไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านการรวบรวมข้อมูล

2. ด้านการจัดหมวดหมู่เป็นการจัดกิจกรรมได้ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัย ใช้การจัดหมวดหมู่และจัดกลุ่มสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ตั้งแต่ 2 ลักษณะขึ้นไปเป็นเกณฑ์ ดังเช่น ในการทำกิจกรรมหน่วยอาหารดีมีประโยชน์ เด็กๆร่วมกันจัดหมวดหมู่อาหารหลัก 5 หมู่ที่ได้เรียนรู้จากการที่สังเกตและเปรียบเทียบ เด็กบางคนบอกว่าเนื้อหมูและเนื้อไก่เป็นเนื้อสัตว์เหมือนกันจัดอยู่ในหมู่โปรตีน ซึ่งสอดคล้องกับรัตนธร ใจคง (2557:5) ได้อธิบายไว้ว่า การจัดหมวดหมู่เป็นการจัดกลุ่มของสิ่งของที่มีลักษณะคล้ายคลึงเข้าด้วยกัน โดยอาศัยลักษณะหรือคุณสมบัติร่วม ความรู้หรือประสบการณ์เดิม จัดให้เข้าพวกเดียวกันโดยอาศัยหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งผลที่ได้ด้านการจัดหมวดหมู่ มีความสอดคล้องกับผลที่ได้จากการทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน คือเด็กมีการคิดวิเคราะห์ด้านการรวบรวบข้อมูลสูงขึ้น ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย ด้านการจัดหมวดหมู่ ซึ่งผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกับสื่อของจริงอุปกรณ์หลากหลาย จึงนำไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านการจัดหมวดหมู่

3. ด้านการจำแนกแจงแจงเป็นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัย ใช้ความสามารถในแสดงพฤติกรรมที่บอกและจำแนกแจกแจงตัวละครและเหตุการณ์ต่างๆ ดังเช่น ในการทำกิจกรรมหน่วย อาหารดีมีประโยชน์ เด็ก ๆ ได้จำแนกแจกแจงว่ามีอาหารอะไรบ้างที่มีประโยชน์และอาหารชนิดไหนบ้างที่ไม่มีประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับเครือวรรณ น้อยหลุบเหลา (2556 : 8) อธิบายว่าการจำแนกแจกแจงเป็นการแยกแยะสิ่งของต่างๆออกเป็นส่วนย่อยๆให้เข้าใจง่ายอย่างมีหลักเกณฑ์และความสามารถของรายละเอียดต่างๆการจัดสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกัน กลุ่ม ประเภทหรือคล้ายคลึงกันเข้ามาอยู่ด้วยกันเหตุการณ์ มีความสอดคล้องกับผลที่ได้จากการทดสอบหลังเรียนคือเด็กมีความสามารถในด้านการจำแนกแจกแจงสูงขึ้น ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์ เป็นฐานที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย ด้านการจำแนกแจกแจง ซึ่งผู้เรียนได้ลงมือแสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงนำไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านการจำแนกแจกแจง

4. ด้านการเรียงลำดับเป็นการจัดกิจกรรมได้ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัย ใช้ความสามารถในแสดงพฤติกรรมที่บอกและเรียงลำดับกิจกรรม เรียงลำดับสิ่งของและเหตุการณ์อย่างน้อย 5 ลำดับ ดังเช่น ในการทำกิจกรรมหน่วย หนูทำได้ เด็กๆ ได้เรียงลำดับเหตุการณ์ในการเดินทางไปเซเว่น

โดยการปฏิบัติตามกฎจราจรได้ ซึ่งสอดคล้องกับรพิพรรณ แก้วโภคา (2563 : 7) ได้อธิบายไว้ว่า การเรียงลำดับเหตุการณ์เป็นการจัดเรียงลำดับเหตุการณ์หรือเรื่องราวโดยจะเป็นการเรียงลำดับเหตุการณ์เพื่อให้เข้าใจง่าย ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลที่ได้จากการทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน คือ เด็กมีการคิดวิเคราะห์ ด้านการเรียงลำดับสูงขึ้น อย่างมี ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย ซึ่งผู้เรียนได้ลงมือแสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงนำไปสู่การพัฒนาด้านการเรียงลำดับ

5. ด้านการเปรียบเทียบ การจัดกิจกรรมได้ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยใช้การเปรียบเทียบตัวละครในเรื่องที่แสดง ว่าใครควรแสดงเป็นอะไรดังเช่น ในการทำกิจกรรมหน่วย อาชีพในฝัน เด็กๆ ได้เปรียบเทียบตัวละครว่าใครควรเป็นคุณหมอ หรือใครเหมาะที่จะเป็นคนไข้ หรือผู้ปกครองคนไข้ ซึ่งสอดคล้องกับภาวิกา แก้วมาตย์ (2557:6-7) ได้อธิบายว่า การเปรียบเทียบเป็นการมองเห็นถึงความสัมพันธ์ของวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ว่าเหมือนหรือต่างกันอย่างไร จำนวน ขนาด ปริมาตรน้ำหนัก ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลที่ได้จากการทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน คือ เด็กมีการคิดต่อทักษะการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย ซึ่งผู้เรียนได้จำลองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมีการเปรียบเทียบตัวละคร เปรียบเทียบเหตุการณ์ต่างๆในเรื่อง จึงนำไปสู่การพัฒนาด้านการเปรียบเทียบ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานที่มีต่อการคิดของเด็กปฐมวัย พบข้อสังเกต ดังนี้

1. การเรียงลำดับเหตุการณ์หรือลงความเห็นข้อมูลในช่วงแรกๆ เด็กที่สามารถลงความเห็นข้อมูลต่างๆได้นั้นเกิดขึ้นเมื่อเด็กมีประสบการณ์และในช่วงแรกๆครูเป็นผู้มีบทบาทมากในการกระตุ้น เนื่องจากเด็กๆยังไม่กล้าลงความเห็นของข้อมูล ครูจึงใช้คำถามกระตุ้นและการชมเชยในเรื่องที่เด็กๆกำลังลงมือปฏิบัติส่งผลให้เด็กๆ สามารถทำได้เองในหน่วยถัดไป บทบาทของครูในการกระตุ้นลดลง เปลี่ยนเป็นผู้บันทึกผลตามความสามารถของเด็ก

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐานที่มีต่อการคิดของเด็กปฐมวัย ในช่วงเริ่มต้น หากครูและเด็กยังไม่มีประสบการณ์มาก่อน ครูมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เด็กเสนอความคิดเห็นมากขึ้นและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้นและคุณครูยังต้องคอยส่งเสริมให้เด็กเล่าประสบการณ์เดิม ให้กำลังใจเด็กไม่ตำหนิและกล่าวคำชมเชยเมื่อเด็กๆได้เสนอความคิดเห็นหรือลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ.(2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.* กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

เครือวรรณ น้อยหลุบเหลา. (2556). *ผลของการนิเทศคลินิกที่มีต่อความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

ทิศนา แขมมณีและคณะ.(2544). *วิทยาการด้านการคิด.* กรุงเทพฯ. บริษัท เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมเนจเมนท์.

----------. (2563). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ .* กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.

ธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา และคณะ. (2561). *Foresight Tools คู่มือการมองอนาคต.* (ฉบับปรับปรุง 2561). วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .สถานบันการมองอนาคตนวัตกรรม สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ

ไพฑูรย์ สินลารัตน์, นวลจิตต์ เชาวกีรติพงศ์ และคณะ.(2560*). คิดวิเคราะห์:สอนและสร้างได้อย่างไร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรินทร์ อินทวงษ์. (2561). *ผลการจัดการเรียนรู้เชิงวิศวกรรมแบบ STEM ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยโรงเรียนบ้านหนองม่วง.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

ภาวิกา แก้วมาตย์. (2557). *ผลการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานที่มีต่อความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนสายอักษร กรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการการปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

รพิพรรณ แก้วโภคา. (2563). *การพัฒนาการจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์แบบ SPAR เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

รัตนธร ใจคง. (2557). *ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนการสืบค้นเป็นกลุ่มที่มีต่อทักษะการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนสุขฤทัย กรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

สุดคะนึง นฤพนธ์จิรกุล. (2562). *การส่งเสริมทักษะเพื่อการทำงานของบัณฑิตไทยด้วยการเรียนรู้โดยใช้ฉากทัศน์เป็นฐาน.* คณะศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุรางค์ โค้วตระกูล.(2565). *จิตวิทยาการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1.(2566).*รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2566* .โรงเรียนบ้านหัวแรต จังหวัดสุรินทร์ .

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) . (2566*).รายงานการประกันคุณภาพภายนอกผลการประเมิน SAR ภายใต้สถานการณ์ Covid – 19* .กรุงเทพ : ม.ป.ท.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13.* กรุงเทพฯ :สำนักนายกรัฐมนตรี.

อัญชลี ไสยวรรณ.(2548). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทักษะการคิดแสวงหาความรู้สำหรับเด็กปฐมวัย.* ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

---------. (2566). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกับการจัดการเรียนรู้* ข. วันที่อบรม 25-26 เมษายน พ.ศ.2566. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี

Edward Peter Errington .(2010) . *Preparing Graduates for the Professions:* AchievingEmployability through the Exploration of Near-worldScenarios.James Cook University, Queensland, Australia.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี

THE EXPECTATIONS OF THE PEOPLE TO PROMOTE FOR QUALITY OF LIFE OF THE OLDER PERSON OF SUANDOKMAI SUBDISTRICT, SAOHAI DISRTICT, SARABURI PROVINCE

[1]วิษณุ คำสุทธิ์ และ [2]วัลลภ พิริยวรรธนะ

[1]Wissanu Kamsut and [2]Wanlop Piriyawattana

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ประเทศไทย

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

[1]chuychay4@hotmail.com

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงทางประชากรที่เรียกว่าการเปลี่ยนเป็นสังคมสูงอายุ ซึ่งมีความหมายอย่างมากต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะและการกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศ การที่ประเทศไทยเป็นสังคมสูงอายุไม่ใช่อุปสรรคต่อการพัฒนา แต่อาจจะเป็นโอกาสในการพัฒนาประเทศให้สามารถจะเจริญเติบโตต่อไปได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม โดยความเชื่อเรื่องการทำให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ยังสามารถมีคุณภาพชีวิตและมีผลิตภาพทางเศรษฐกิจ มีประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ไม่ใช่ภาระที่จะต้องได้รับการดูแล การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี และ 2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาล

[1]นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ จากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี จำนวน 380 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งนำผล ที่ได้มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติโดยการแจกแจงความถี่ การหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติการทดสอบแบบค่าที สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และหากพบความแตกต่างจะนำไปเปรียบเทียบเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของ LSD โดยทดสอบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ภาพรวม อยู่ในระดับมาก และผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัยพบว่า อายุ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ความคาดหวัง, คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

Abstract

The demographic change is called aging society. This has great implications for determining public policy and determining the direction of the country's development. The fact that Thailand is an aging society is not an obstacle to development. But it may be an opportunity to develop the country so that it can continue to grow economically, socially and culturally. By believing in making the elderly people who can still have a quality of life and be economically productive. It is beneficial to the economic development of the country. It is not a burden to be taken care of. This research aimed 1. To study the level of The Expectations of The People to Promote for Quality of Life of The Older Person of Suandokmai Subdistrict, Saohai Disrtict, Saraburi Province and 2. To Study the Differences in Personal of The Expectations of The People to Promote for Quality of Life of The Older Person of Suandokmai Subdistrict, Saohai Disrtict, Saraburi Province Classified according to personal factors. It was the quantitative research. The sample group people in local government organizations in Suandokmai Subdistrict, Saohai Disrtict,

Saraburi Province was 380 people. Tool for collected data was a set of questionnaire Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and statistic used for hypothesis testing were t-test, One-Way ANOVA, Fisher's Least Significant Difference (LSD) at the statistically significance level of 0.05. The results found that the level of The Expectations of The People to Promote for Quality of Life of The Older Person of Suandokmai Subdistrict, Saohai Disrtict, Saraburi Province overall, at a high level. And the results of testing the research hypotheses found that different ages have different of The Expectations of The People to Promote for Quality of Life of The Older Person of Suandokmai Subdistrict, Saohai Disrtict, Saraburi Province is different at the statistically significance level of 0.05.

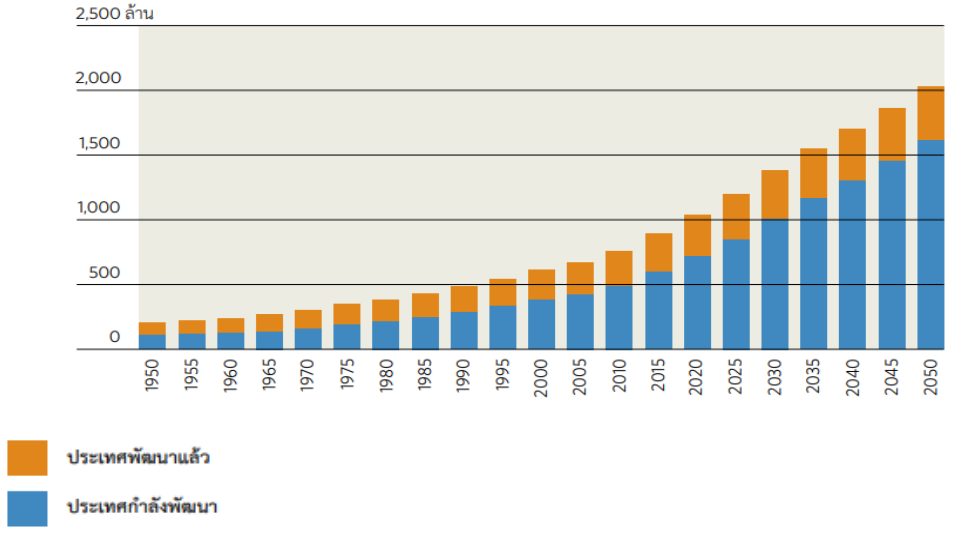
Keyword: Expectations, Quality of Life, Older Person

บทนำ

ภาวะประชากรสูงวัยกำลังเกิดขึ้นในทุกภูมิภาค และในประเทศที่มีการพัฒนาต่างระดับกันไป ภาวะดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่สุดในประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งในประเทศที่มีประชากรหนุ่มสาวมาก ประเทศที่มีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมากกว่ากลุ่มอายุอื่นนั้นมีจำนวนเพิ่มขึ้น จึงมีความกังวลถึงความสามารถของแต่ละสังคมที่จะจัดการกับประเด็นที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางประชากรดังกล่าว

การประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุครั้งที่ 2 จัดขึ้นที่ กรุงแมดริด ประเทศสเปน เมื่อปี พ.ศ. 2545 (ค.ศ. 2002) เพื่อรับมือกับปัญหาท้าทายของภาวะประชากรสูงอายุ ได้มีการลงมติยอมรับแผนปฏิบัติการนานาชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุแมดริด ซึ่งเน้นที่การทำให้เรื่องของผู้สูงอายุเป็นประเด็นหลักในงานพัฒนาการมีสุขภาพและสุขภาวะที่ดีต่อเนื่องไปจนล่วงสู่วัยสูงอายุ และสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและเอื้ออำนวย ทั้งนี้แผนแมดริดฯ เรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ นโยบายและการปฏิบัติ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้สูงอายุจะไม่ถูกมองเป็นเพียงผู้รับสวัสดิการ แต่เป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการพัฒนาและได้รับการเคารพสิทธิ ฐานความคุ้มครองทางสังคม หรือการคุ้มครองทางสังคมขั้นต่ำ (Social protection floors) จึงจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางรายได้และการเข้าถึงบริการเพื่อ

สุขภาพและสังคมที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุทุกคน และเป็นข่ายความปลอดภัยที่ชะลอความพิการและป้องกันความแร้นแค้นในวัยชราได้ ไม่มีหลักฐานที่เป็นรูปธรรมหนักแน่นเพียงพอว่าภาวะประชากรสูงอายุโดยตัวเองอาจไปกร่อนทำลายการพัฒนาทางเศรษฐกิจหรือไม่ ประเทศเหล่านั้นไม่มีทรัพยากรที่เพียงพอในการสร้างความมั่นใจในเรื่องบำนาญและการดูแลสุขภาพสำหรับประชากรสูงอายุหรือไม่แต่อย่างไรก็ตามมีประเทศต่างๆ เพียง 1 ใน 3 จากทั่วโลกที่มีโครงการประกันสังคมที่ครอบคลุมซึ่งเกือบทั้งหมดครอบคลุมเฉพาะผู้ที่อยู่ในระบบ หรือไม่ถึงครึ่งของประชากรทั่วโลกในวัยแรงงาน (economically active population) ขณะที่บำนาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบำนาญทางสังคม หรือบำนาญที่ไม่ต้องจ่ายสมทบ (social pension) สิ่งสำคัญ เพราะทำให้ผู้สูงอายุมีความผาสุก ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวด้วย ในช่วงวิกฤติบำนาญอาจเป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือน และมักช่วยให้คนหนุ่มสาวและครอบครัวรับมือกับภาวะว่างการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอายุ (The ageing transformation) ประชากรจะถูกจำแนกว่าสูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีสัดส่วนสูงกว่าประชากรกลุ่มอายุอื่น อัตราการเจริญพันธุ์ที่ลดลงและการมีอายุยืนยาวขึ้นในวัยสูงอายุนำไปสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของทั้งโลกนี้เพิ่มขึ้นสูงอย่างมาก ระหว่างปี 2010 - 2015 อายุคาดเฉลี่ยอยู่ที่ 78 ปี ในประเทศที่พัฒนาแล้ว และ 68 ปี ในประเทศกำลังพัฒนา ภายในปี 2045 – 2050 คาดว่าทารกเกิดใหม่สามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ถึงอายุ 83 ปี ในประเทศพัฒนาแล้วและอายุ 74 ปี ในประเทศกำลังพัฒนา (กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ, ม.ม.ป.,)

ภาพที่ 1 จำนวนประชากรที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้น :ประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา, ค.ศ.1950-2050 ที่มา : กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ, ม,ม.ป.

และจากปัญหาดังกล่าวทำให้ทุกวงการทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้มีความตื่นตัวกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสถานการณ์ผู้สูงอายุ และประเทศไทยก็เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aged Society)

แล้ว เพราะมีจำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 17.1 แต่ที่น่ากังวลกว่าก็คือการเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Completely Aged Society) ปี พ.ศ. 2564 และในอีก 20 ปีข้างหน้าประเทศไทยจะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุประมาณ 1 ใน 3 ของประชากรทั้งประเทศ นั่นคือการเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสุดยอด (Super-Aged Society) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยปี 2565 ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุหลังจากเมื่อสามปีก่อนนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงวัยอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี โดยประชากรผู้สูงอายุในปี 2565 นั้นมีมากถึง 12,116,199 คน คิดเป็น 18.3% ของประชากรทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว 0.5% แบ่งเป็น “ผู้สูงอายุวัยต้น” ช่วงอายุ 60-69 ปี จำนวน 6,843,300 คน คิดเป็น 56.5% ของผู้สูงอายุทั้งหมด“ผู้สูงอายุวัยกลาง” ช่วงอายุ 70-79 ปี มีจำนวน 3,522,778 คน คิดเป็น 29.1% และ“ผู้สูงอายุวัยปลาย”อายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 1,750,121 คน คิดเป็น 14.4% ขณะที่ผู้สูงอายุในไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่อัตราการเกิดกลับลดลงและมีอัตราที่ช้ามาก สถานการณ์เด็กเกิดใหม่ของประเทศไทยขณะนี้ต่ำกว่า 600,000 รายต่อปี และในปีนี้ก็มีอัตราการเกิดไม่ถึง 0.5% ด้วยซ้ำ อยู่ที่ 0.18% ถือเป็นจำนวนที่ค่อนข้างน้อย (Marketeer, 2022) และฐานข้อมูลสถิติประชากรศาสตร์ปี 2564 ผู้สูงอายุในจังสระบุรีปี 2564 มีจำนวน 185,408 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) และคาดว่าจะมีแนวโน้มมากขึ้นในอนาคตเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ซึ่งจากการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่ปรากฏงานที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ ในเขตเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสระบุรี, 2564)

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2565) ได้ชี้ให้เห็นว่ารายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยเป็นรายงานที่ถูกกำหนดให้จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) เพื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีโดยมีความมุ่งหมายให้คณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นกลไกนโยบาย และเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการที่จะมองพัฒนาการของประเทศในภาพรวมได้รับทราบข้อมูลข้อเท็จจริงว่าด้วยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางประชากรที่เรียกว่าการเปลี่ยนเป็นสังคมสูงอายุ ซึ่งมีความหมายอย่างมากต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะและการกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศ ไม่ให้ฝ่ายต่าง ๆ ในสังคมเกิดความกังวลเกิน หรือเข้าใจผิด แต่ในทางกลับกัน กลับเห็นโอกาสและมีความมั่นใจว่าการที่ประเทศไทยเป็นสังคมสูงอายุไม่ใช่อุปสรรคต่อการพัฒนา แต่อาจจะเป็นโอกาสในการพัฒนาประเทศ ให้สามารถจะเจริญเติบโตต่อไปได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม โดยความเชื่อเรื่องการทำให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ยังสามารถมีคุณภาพชีวิตและมีผลิตภาพทางเศรษฐกิจ มีประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ไม่ใช่ภาระที่จะต้องได้รับการดูแล

นอกจากนี้ อปท. ยังมีบทบาทในการกระจายสวัสดิการจากแผนงานของรัฐ เช่น การจ่ายเบี้ยยังชีพ กองทุนสวัสดิการชุมชน/กองทุนสัจจะออมทรัพย์ การจัดทำบัญชีครัวเรือน เป็นต้น อีกทั้งยังมีบทบาทในการส่งเสริม คุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยผ่านการรณรงค์และสนับสนุนกิจกรรมด้านสุขภาพ การป้องกันการเจ็บป่วย และการให้ผู้สูงอายุรู้จักดูแลตัวเอง เป็นต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แต่พบว่าการดำเนินการหรือบทบาทหน้าที่ในพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มุ่งเน้นเพียงการให้สวัสดิการสังคมขาดการมุ่ง เน้นในเรื่องการส่งเสริมผู้สูงอายุในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพและการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้ที่ย่างเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ (Sanya Rakpong, 2015) ซึ่งอาจเป็นเพราะขาดการดำเนินการแบบองค์รวมที่อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และการไม่มีรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นที่ชัดเจน

เทศบาลตำบลสวนดอกไม้ จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการดูแลผู้สูงอายุ จำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้สูงอายุได้มีความคาดหวังในการดูแลอย่างมาก

ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี เพื่อให้มองเห็นสภาพการณ์สังคมผู้สูงอายุที่มีความคาดหวังต่อองค์กรปกครองส่วนถิ่นในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้กับผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี

2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี จำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,455 คน (เทศบาลตำบลสวนดอกไม้ จังหวัดสระบุรี, 2565)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2564) จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ 379.63 คน โดยผู้ทำการวิจัยเลือกกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 380 คน เพื่อความสะดวกในการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 380 ตัวอย่าง ซึ่งถือได้ว่าผ่านเกณฑ์ตามที่เงื่อนไขกำหนด โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และการสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling) โดยกำหนดตามเขตการปกครอง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการศึกษาในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดจากเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีและการผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี โดยผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวทางการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมอาชีพ/รายได้ ด้านสวัสดิการสังคม ด้านการศึกษา ด้านการสาธารณสุข ด้านนันทนาการ และด้านที่อยู่อาศัย โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษากรอบแนวความคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำชี้แนะโดยสร้างแบบสอบถามแบ่งออกเป็นแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี 6 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมอาชีพ/รายได้ ด้านสวัสดิการสังคม ด้านการศึกษา ด้านการสาธารณสุข ด้านนันทนาการ และด้านที่อยู่อาศัย ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การแจกแจงแบบ t-Test และ f-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Anova) ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05
เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 41 - 50 ปี สถานภาพครอบครัวครอบครัวโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-20,000 บาท

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี โดยรวมปรากฏตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ภาพรวมโดยรวม

ความคาดหวังของประชาชน	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการส่งเสริมอาชีพ/รายได้	3.68	0.701	มาก
ด้านสวัสดิการสังคม	3.75	0.719	มาก
ด้านการศึกษา	3.69	0.709	มาก
ด้านการสาธารณสุข	3.71	0.702	มาก
ด้านนันทนาการ	3.82	0.742	มาก
ด้านที่อยู่อาศัย	3.79	0.750	มาก
รวม	**3.74**	**0.723**	**มาก**

จากตาราง 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.74, S.D.= 0.723) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นลำดับแรก คือ ด้านนันทนาการ ($\overline{X}$ = 3.82, S.D. = 0.742) รองลงมาคือ ด้านที่อยู่อาศัย ($\overline{X}$ = 3.79, S.D. = 0.750) ด้านสวัสดิการสังคม

($\overline{X}$ = 3.75, S.D. = 0.719) ด้านการสาธารณสุข ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 0.702) ด้านการศึกษา ($\overline{X}$ = 3.69, S.D. = 0.709) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการส่งเสริมอาชีพ/รายได้ ($\overline{X}$ = 3.68, S.D. = 0.701) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคค ปรากฏตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปการทดสอบสมมติฐาน

ความคาดหวังของประชาชน	เพศ	อายุ	สถานภาพครอบครัว	ระดับการศึกษา	อาชีพ	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
1. ด้านการส่งเสริมอาชีพ/รายได้	X	✓*	X	X	X	X
2. ด้านสวัสดิการสังคม	X	✓*	X	X	X	X
3. ด้านการศึกษา	X	✓*	X	X	X	X
4. ด้านการสาธารณสุข	X	✓*	X	X	X	X
5. ด้านนันทนาการ	X	✓*	X	X	X	X
6. ด้านที่อยู่อาศัย	X	✓*	X	X	X	X

X = ไม่แตกต่าง, ✓ = แตกต่าง, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 2 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน และพบว่า อายุ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากการศึกษา เรื่อง ความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ภาพรวม อยู่ในระดับ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้าน

อยู่ในระดับมาก และพบว่าด้านด้านการส่งเสริมอาชีพ/รายได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากแต่ก็มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด โดยมีประเด็นที่หน่วยงานมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มสร้างอาชีพมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแต่ก็น้อยที่สุด อาจเป็นเพราะ เทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ยังไม่มีการจัดการส่งเสริมให้รวมกลุ่มในการสร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุในเทศบาล จึงทำให้ประชาชนมีความคาดหวังอยากได้รับการส่งเสริมในด้านนี้ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในเทศบาล สอดคล้องกับงานวิจัยศรีสุดา มีชำนาญ (2562) ได้ศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐมโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์ (2561) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารนโยบายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวม 5 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.24) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าคุณภาพ ชีวิตผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากทุกด้าน อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของธิฆัมพร อุทัยฉาย (2559) ได้ศึกษา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำพันชาด อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำพันชาด อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมาก แตกต่างกับงานวิจัยของวรดา รุ่งเรือง (2562) ได้ศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตภาคกลางของประเทศไทย พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตภาคกลางของประเทศไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับส่งผลมากที่สุด อีกทั้งยังแตกต่างกับงานวิจัยของอรนิษฐ์ แสงทองสุข (2563) ได้ศึกษาการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานีและนนทบุรี พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดีโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง

2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของข้อมูลส่วนบุคคลกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน และพบว่า อายุ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรีภาพรวม จำแนกตามอายุ

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 18-30 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรีภาพรวม จำแนกตามอายุ มากกว่า ผู้ที่มีอายุ 31-40 ปี อายุ 41-50 ปี และอายุ 51 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเป็นเพราะ ประชาชนในช่วงอายุดังกล่าวเป็นช่วงที่ต้องเตรียมตัวและเริ่มเข้าสู่วัยผู้สูงอายุจึงต้องการได้รับการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตด้านนันทนาการ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสวัสดิการสังคม ด้านการสาธารณสุข ด้านการศึกษา และด้านการส่งเสริมอาชีพ/รายได้ที่ดียิ่งขึ้น และอาจมีความคาดหวังมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของลลิตา หาญโสดา, อัศว์ศิริ ลาปีอี และสุพัฒพงศ์ แย้มอิ่ม (2565) ได้ศึกษา การศึกษาความต้องการและแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลม่วงกลวง อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง พบว่า การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการของผู้สูงอายุ จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า อายุ ที่แตกต่างกัน มีความต้องการในการให้บริการด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. เทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ควรมีการปฏิบัติงานการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่หลากหลายและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ อาทิ การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชน การสำรวจปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดบริการต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการและเป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุในพื้นที่อย่างแท้จริงและยั่งยืน

2. เทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ควรจัดให้มีการอบรมพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุ โดยให้ความรู้ความเข้าใจในแผนงาน นโยบายด้านการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้ทำให้เจ้าหน้าที่มีความพร้อมในการปฏิบัติงานและสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

3. เทศบาลตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ควรจัดให้มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มสร้างอาชีพ เพื่อให้เกิดรายได้ที่สอดคล้องกับความต้องการและเป็นประโยชน์สูงสุดกับผู้สูงอายุในพื้นที่อย่างแท้จริง และยั่งยืน

4. จัดทำโดยการสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมเตรียมความรู้ทักษะการทำงานด้านผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดการจัดบริการที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่

5. จัดการโดยการให้เข้ารับฟังความคิดเห็นเพื่อเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนเข้ารับฟังและเสนอความคิดเห็นในการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ

6. จัดทำโดยการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการรวมกลุ่มสร้างอาชีพในชุมชน เพื่อให้เกิดรายได้ให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ. (ม.ป.ป.). สูงวัยในศตวรรษที่ 21: การเฉลิมฉลองและความท้าทาย. สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 10, 2565, จาก https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Thai%20summary_Ageing%20in%20the%2021st%20Century_0.pdf.

เทศบาลตำบลสวนดอกไม้ จังหวัดสระบุรี. (2565).*จำนวนประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสวนดอกไม้.* สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 10, 2565, จาก https://www.suandokmai.go.th/condition.php.

ธานินท์ ศิลป์จารุ. (2564). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS.* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามัญบิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

ธิฆัมพร อุทัยฉาย. (2559). *คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำพันชาด อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์. (2561). *ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารนโยบายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดนนทบุรี.* วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, 8(2). 249-264

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2565). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยเป็นรายงานที่ถูกกำหนดให้จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.).* สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 10, 2565, จาก https://thaitgri.org.

ลลิตา หาญโสดา, อัศว์ศิริ ลาปีอี และ สุพัฒพงศ์ แย้มอิ่ม. (2565). *การศึกษาความต้องการและแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลม่วงกลวง อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง.* (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

วรดา รุ่งเรือง. (2562). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตภาคกลางของประเทศไทย.* วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา , 8(2). 249-258.

ศรีสุดา มีชำนาญ. (2562). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม.* วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย: ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 10(3). 149-160

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *การคาดประมาณการประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2553 -พ.ศ.2583.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสระบุรี. (2564). *ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน.* สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 10, 2565 , จาก http://www.saraburilocal.go.th

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *ฐานข้อมูลสถิติประชากรศาสตร์ปี 2564.* สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 10, 2565, จาก http://service.nso.go.th.

อรนิษฐ์ แสงทองสุข. (2563). *การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี.* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: Marketeer. (2022). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยปี 2565. สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 10, 2565, จาก https://marketeeronline.com. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

Sanya Rakpong. (2015). *Roles of Local Administrative Organization to Quality of Life Among Older People Improving in AmphurMuang Sam Sip, UbonRatchathani, Thailand.* Master of Political Science(Program in Politics and Governance). Mahasarakham: Graduate School Mahasarakham University.

Taro Yamane. (1973*). Statistics: An Introductory Analysis (3rd ed.).* New York. Harper and Row Publications.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

PARTICIPATORY SCHOOL NETWORK MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATORS UNDER NARATHIWAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

[1]วิภาดา แก้วไพฑูรย์ และ [2]จรุณี เก้าเอี้ยน

[1]Wipada kaewpaitoon and [2]Jarunee Kao-ian

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ประเทศไทย

Yala Rajabhat University, Thailand

[1]Wipada200331@gmail.com, [2]jarunee.k@yru.ac.th

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 21, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยค้นคว้าอิสระครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง อายุ ขนาดโรงเรียน 3) เพื่อประมวลข้อเสนอแนะการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำนวน 341 คน โดยคำนวณจากการใช้สูตรของยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-Test) ทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมาก2. เปรียบเทียบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง อายุ ขนาดโรงเรียน ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3. ผลการประมวลข้อเสนอแนะการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 พบว่า ผู้บริหารกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบและมอบหมายงานตรงตามความสามารถ มีความไว้วางใจ รับฟังข้อคิดเห็นและให้เกียรติซึ่งกันและกัน สร้างความชัดเจนและสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในทางที่ดี

คำสำคัญ : การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม, ผู้บริหารสถานศึกษา, สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

Abstract

This independent research aimed to 1) investigate the level of participatory school network management of educational institution administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1, 2) compare participatory school network management of educational institution administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1, classified by gender, position, age, and school size, and 3) synthesize recommendations for participatory school network management of educational institution administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1. The sample group consisted of 341 educational institution administrators and teachers under the Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1, determined using Yamane's formula. The research instrument was a questionnaire. Data was analyzed using statistical software. The statistics employed included percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test. The results of the independent research showed that: 1. The level of participatory school network management of educational institution administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1 in overall and each aspect was found to be at a high level. 2. There were no statistically significant

differences in participatory school network management of educational institution administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1 when classified by gender, position, age, or school size, both overall and by individual aspect. 3. The recommendations on participatory school network management of educational institution administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1 revealed that administrators assign responsibilities and delegate tasks according to individuals' competencies, demonstrate trust, listen to feedback, and show mutual respect. This approach promotes clarity and motivates teachers to perform their duties effectively.

Keywords: Participatory School Network Management, Educational Institution Administrators, Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

สภาวะของโลกในศตวรรษที่ 21 (ระหว่าง ค.ศ. 2001 -2100) มีความเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อองค์กรและผู้คนทั่วโลกในหลาย ๆ ด้าน เช่น ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ การรวมตัวเข้าด้วยกันของสังคมโลก ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การเสื่อมสภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม รวมถึงภัยพิบัติจากธรรมชาติที่มีแนวโน้มจะรุนแรงมากกว่าเดิม ซึ่งส่งผลกระทบอื่นๆอย่างมากมาย ทำให้ทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนต่างได้รับผลกระทบ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้อยู่รอดและมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าว ทั้งนี้ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งการศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อให้ทุกคนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่4) พ.ศ.2562

โรงเรียนจึงมีบทบาทหลายประการ ทั้งการจัดการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งสร้างเสริมความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นหัวหน้า รู้จักดูแลและสนับสนุนสิทธิ หน้าที่และเสรีภาพ เคารพตามกฎหมาย มีความเท่าเทียมกัน และเคารพในความมีคุณค่าของมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย รู้จักดูแลผลประโยชน์ส่วนรวมและของชาติ สนับสนุนศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา ความรู้ของคนในพื้นที่ ความรู้ไทยและความรู้ระดับโลกมีทักษะในการทำงานรู้จักพึ่งพาตนเอง มีจินตนาการสร้างสรรค์ กระตือรือร้นในการเรียนรู้และค้นคว้าด้วยตนเอง

อย่างสม่ำเสมอการจัดการศึกษาตามภารกิจของโรงเรียนจึงถือได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน การที่ผู้บริหารนำทฤษฎีการบริหารที่หลากหลายเหมาะสมกับสภาพของเครือข่ายโรงเรียนก็จะสามารถทำให้กลุ่มเครือข่ายมีความก้าวหน้าพัฒนาไปอย่างมั่นคงเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดการบริหารและการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติที่ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา จึงจำเป็นต้องปฏิรูปตนเองและการเปลี่ยนแปลงการบริหารเครือข่ายโรงเรียนครั้งใหญ่ เพื่อนำพาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะต้องบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดความสมดุลเพื่อให้บริหารจัดการศึกษาบรรลุผลสำเร็จ (แผนการศึกษาแห่งชาติ,พ.ศ.2560 –2579)

การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารโรงเรียนที่ผู้บริหารส่วนมากใช้ในวงการบริหารเมื่อนำไปใช้ในโรงเรียนก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ เช่น เป็นการระดมผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์เพื่อร่วมกันจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้ครู บุคลากรและชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญของโรงเรียนเป็นการระดมทรัพยากรด้านการเงินและด้านวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน สร้างและสนับสนุนให้เกิดผู้นำใหม่ๆในทุกระดับเพิ่มปริมาณและคุณภาพการติดต่อสื่อสารสร้างความยืดหยุ่นในการทำงานทำให้เกิดการริเริ่มจัดทำโครงการใหม่ๆ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน การที่ครูและผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ จึงเกิดแนวทางที่จะต้องใช้งบประมาณโดยประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคน ในโรงเรียนได้เสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงการศึกษาชุมชนมีส่วนร่วมและมีสิทธิในการบริหารการจัดการศึกษา การบริหารและการตัดสินใจทำด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและทำโครงการใหม่ๆ หากการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพจะส่งผลให้การพัฒนาโรงเรียนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงคุณภาพการศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมที่จะก้าวสู่การพัฒนาโรงเรียนในยุคสมัยใหม่ โดยมีเป้าหมายหลักเดียวกัน คือการพัฒนาคุณภาพการจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์กลุ่มเครือข่าย เพื่อยกระดับโรงเรียนที่จะส่งผลต่อศักยภาพของผู้เรียนต่อไป โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำนวน 148 โรงเรียน เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเกษียณอายุราชการเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่พบหลังจากมีผู้บริหารสถานศึกษารุ่นใหม่ เข้ามาบริหารสถานศึกษาปัญหาหนึ่งคือ 1) ความต่อเนื่องของการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม อาจจะมีช่วงเปลี่ยนผ่านในแต่ละโรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาจส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจใน การทำงานร่วมกันของครู บุคลากร รวมถึงชุมชน ผู้ปกครอง 2) ผู้บริหารสถานศึกษาเข้ากับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน และผู้ปกครองไม่ได้ ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนบริบทการบริหารสถานศึกษาในหลายแห่งการลดทอนประสิทธิภาพของความ

ร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารที่อายุน้อย ประสบการณ์ในการบริหารไม่มาก เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาได้ ไม่นาน ปัญหาการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครูและบุคลากร ส่งผลให้ในภาพรวมของการบริหารสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 นั้น ยังต้องมีการส่งเสริมให้เกิดการบริหารในหลายรูปแบบ เพราะกลุ่มเครือข่ายหนึ่งๆ ก็อาจเปลี่ยนไป ปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องก็อาจเปลี่ยนแปลงไปสำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 (แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ, 2563) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา มีความเกี่ยวข้องกัน ซึ่งการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ก็เป็นการบริหารที่สามารถนำไปสู่ที่พอใจของโรงเรียนได้ หากผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ได้จัดระบบการบริหารเครือข่ายที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างเต็มศักยภาพ ก็จะทำให้ภาพรวมของโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้นตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ แต่หากผู้บริหารขาดการบริหารเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจังอาจทำให้การพัฒนางานบางอย่างดำเนินการไม่ต่อเนื่องส่งผลให้ปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข ประสิทธิผลก็จะไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 เพื่อให้เกิดองค์ความรู้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มเครือข่ายและสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง อายุ ขนาดโรงเรียน

3. เพื่อประมวลข้อเสนอแนะการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1จำนวน 148 โรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน148 คน ครูผู้สอน จำนวน 3,039 คน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 3,187 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) แล้วสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 341 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง อายุ และขนาดโรงเรียน ที่มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะ แนวทางการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 เพื่อนำสู่การพัฒนาแนวทางต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถามแยกข้อมูลตามเพศ ตำแหน่ง อายุ ขนาดโรงเรียน เป็นลักษณะแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) คำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำผลการวิเคราะห์ นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.3 ทดสอบค่า (t–Test) เพื่อเปรียบเทียบระดับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามตัวแปร แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบคำอธิบายใต้ตาราง

3.4 ทดสอบค่าเอฟ (F-test) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง อายุ และขนาดโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Anova)

3.5 วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ โดยการประมวลความคิดเห็น แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

1.1 การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการตั้งเป้าหมาย รองลงมา คือ ด้านการไว้วางใจ และด้านความยึดมั่นผูกพัน ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความอิสระในการปฏิบัติงาน

1.2 การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ด้านการไว้วางใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารมอบหมายงานแก่ผู้ร่วมงาน และเชื่อว่าสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จ ผู้บริหารได้จัดระบบการกำกับ ติดตามการปฏิบัติงานและให้มีการรายงานผลเป็นระยะ โดยมีการยอมรับความรู้ความสามารถของ ผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงาน รองลงมา คือ ผู้บริหารแสดงการยอมรับและเชื่อถือในความรู้ ความสามารถของผู้ร่วมงาน ผู้บริหารยอมรับและไว้วางใจในการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของครู ให้ตรงกับความสามารถ

1.3 การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ด้านความยึดมั่นผูกพัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้

ผู้ร่วมงานได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ปัญหาของโรงเรียนร่วมกัน รองลงมา คือ ผู้บริหารสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูน ความรู้ความสามารถอยู่เสมอ ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารให้ข้อมูล แนะนำส่งเสริมและฝึกฝนวิธีการปฏิบัติงาน ให้แก่ผู้ร่วมงานอยู่เสมอ

1.4 การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ด้านการตั้งเป้าหมาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ในองค์กรเกิดจากความคิดเห็นหรือร่วมกันทั้งผู้บริหาร/ทีมงาน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รองลงมา คือ ผู้บริหารมีกระบวนการบริหารงานเป็นไปตามขั้นตอน มีการวาง แผนการดำเนินงานและประเมินผล ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีความตั้งใจในการทำงาน เพื่อให้โรงเรียนมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น

1.5 การบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ด้านความอิสระในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารให้อิสระแก่ผู้ร่วมงาน ในการตัดสินใจเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมายและรายงานการปฏิบัติงานเมื่องานสำเร็จ รองลงมา คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่เสมอ ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารให้เสรีภาพแก่ผู้ร่วมงานในการแสดงความคิดเห็นเรื่องการทำงานอย่างเต็มที่

2. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามตัวแปร เพศ อายุ ตำแหน่ง และขนาดโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. ผลการประมวลข้อเสนอแนะการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

- ด้านการไว้วางใจ ได้แก่ ผู้บริหารควรจะกำหนดหน้าที่ในความรับผิดชอบของครูให้ตรงกับความสามารถ และให้เกียรติซึ่งกันและกันในการทำงาน รับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะสร้างความเจริญก้าวหน้าในทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

- ด้านความยึดมั่นผูกพัน ได้แก่ ผู้บริหารควรให้ข้อมูล แนะนำส่งเสริมและฝึกฝนวิธีการปฏิบัติงาน ให้แก่ผู้ร่วมงานอยู่เสมอ และทำให้บุคลากรมีความรักและมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน

- ด้านการตั้งเป้าหมาย ได้แก่ บุคลากรทุกคนในโรงเรียนควรมีความตั้งใจในการทำงาน เพื่อให้โรงเรียนมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น และปรับปรุงพัฒนาเป้าหมายของโรงเรียนทำให้การดำเนินงานไปในทิศทางที่ดีตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

- ด้านความมีอิสระในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ผู้บริหารควรให้เสรีภาพแก่ผู้ร่วมงานในการแสดงความคิดเห็น เรื่องการทำงานอย่างเต็มที่ สร้างความชัดเจนและสร้างแรงจูงใจการปฏิบัติงาน และให้อำนาจเปิดโอกาสผู้ร่วมงานได้แสดงความสามารถในการปฏิบัติงาน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการไว้วางใจกัน ด้านความยึดมั่นผูกพัน ด้านการตั้งเป้าหมายและด้านความมีอิสระในการปฏิบัติงาน ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานการวิจัยของ ณษธัศ ฐิติธนภูมิ และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยของสุริยา ยิ่งนอก และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2566) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง อายุ ขนาดโรงเรียน

2.1 ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามตัวแปรเพศ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ที่มีเพศต่างกัน มีความเห็นต่อระดับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 โดยภาพรวมและ รายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิณิชชากร พงศ์ทัศนา (2561) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญากร ดาดขุนทด และวิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม (2566) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ศูนย์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขามทะเลสอ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ศูนย์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เมื่อจำแนกตามเพศ สถานภาพ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามตัวแปรตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ที่ทีตำแหน่ง มีความเห็นต่อระดับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่สอดคล้องกับงานวิจัย กมลชนก ศรีวรรณา (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไชยา หานุภาพ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามตัวแปรอายุ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ที่ทีอายุ มีความเห็นต่อระดับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ บุราณสาร (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

อุดรธานี พบว่า ทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีที่มีประสบการณ์ต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรากร ชวดกลางลา (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จำแนกตามสภาพอายุ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

4. ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามตัวแปรขนาดโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 มีความเห็นต่อระดับการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามตัวแปรขนาดโรงเรียน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่สอดคล้องกับงานวิจัย สุภัทรา อินทรศักดิ์ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญา ตรีเลิศพจน์กุล และสมฤทัย เตาจันทร์ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผลการวิจัย พบว่า การเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 5 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและบุคลากร ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ในการทำงาน แสดงพฤติกรรมเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้ร่วมงานและใช้บรรยากาศการทำงานแบบประชาธิปไตยและดำเนินงานตามแผนงานและเป้าหมายที่วางไว้ เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่เสมอ เพื่อเป็นข้อมูลเชิงลึกและมีประโยชน์ต่อการบริหารเครือข่ายโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และยกระดับคุณภาพให้ประสบความสำเร็จในการบริหารการจัดการภายในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ บุราณสาร. (2560). *แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3.* [เว็บบล็อก]. เข้าถึงได้จาก: https://opac.msu.ac.th/bibitem?bibid=b00236823. [15 มีนาคม 2567].

กมลชนก ศรีวรรณา. (2561). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2.*วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ไชยา หานุภาพ. (2564). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3.* วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ณษธัศ ฐิติธนภูมิ และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2566). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี.* Journal of Management and Local Innovation.

ปราณี หลำเบ็ญสะ. (2559). *การหาคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผลโครงการบริการวิชาการท่าสาบโมเดล.* สาขาการวัดและประเมินผล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ปัญญา ตรีเลิศพจน์กุลและสมฤทัย เตาจันทร์. (2566). *การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5.* วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น.

ปัญญากร ดาดขุนทด. (2566). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ศูนย์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขามทะเลสอสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5.* วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยนครราชสีมา.

วัชรากร ชวดกลางลา. (2565). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1.* วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

วิณิชชากร พงศ์ทัศนา. (2561). *การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาและการทำงานเป็นทีมของบุคลากรสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนราศรีธรรมราช.* วารสารศึกษาศาสตร์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 (2567) *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ.*จังหวัดนราธิวาส.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562.* กรุงเทพฯ: สยามสปอรต์ ซินดิเคท.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560***). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 -2579.*** (พิมพ์ครั้ง 1), กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สุภัทรา อินทรศักดิ์. (2561). *การนำเสนอรูแปบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

สุริยา ยิ่งนอก และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2566) *การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง.*คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). *“Determining Sample Size for Research Activities”*. Educational and Psychological Measurement. 30 (3) : 607 – 610.

Swansburg, Russell C.(1996) *“Management and Leadership for Nurse Managers 2 nded.”* Boston : Jones and Barlett Publishers.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

THE DECISION MAKING IN THE ADMINISTRATION OF EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATORS UNDER NARATHIWAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

[1]นาฮัล สูลัยมาน และ [2]จรุณี เก้าเอี้ยน

[1]Nahal Sulaiman and [2]Jarunee Kao-ian

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ประเทศไทย

Yala Rajabhat University, Thailand

[1]nahal.s2538@gmail.com, [2]jarunee.k@yru.ac.th

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 21, 2025

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 2) เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 3) เพื่อประมวลปัญหาของการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนจำนวน 310 คน ได้มาด้วยวิธีใช้การสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที (t-Test) ทดสอบค่าเอฟ (F-Test) เมื่อพบความแตกต่างถึงใช้การทดสอบโดยใช้วิธีการของเชฟเฟ่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการ

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำแนกตามตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของสถานศึกษา พบว่า ตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นขนาดของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 3) ผลการประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 พบว่า ผู้บริหารควรมีความสามารถในการวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบจากการบริหารงาน รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นๆ มีการจัดลำดับความสำคัญในการตัดสินใจ มีความกล้าหาญ มั่นใจ และยอมรับสิ่งที่เกิดจากการตัดสินใจ มีการติดตาม ประเมินผล และแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาต่อไป

คำสำคัญ : การตัดสินใจ, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

Abstract

This independent research aimed to 1) study the level of the decision-making in the administration of educational institution administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2, 2) compare the decision-making in the administration of educational institution administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2, and 3) analyze the problems related to the decision-making in the administration of educational institution administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2. The sample group consisted of 310 administrators and teachers, selected using a simple proportional random sampling method. The research instrument used for data collection was a questionnaire. Statistical methods included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test. When differences were found, Scheffe's method was used. The research findings revealed that 1) The overall level of the decision-making in the administration of educational institution administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2 was high. 2) Comparison of the decision-making in the administration of educational institution

administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2 classified by gender, education level, work experience, and school size showed no significant differences in terms of gender, education level, and work experience both overall and in each aspect. However, school size presented a statistically significant difference at the .05 level. 3) The results of analysis of recommendations regarding the decision-making in the administration of educational institution administrators under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2 indicated that administrators should be capable of thoroughly analyzing administrative situations, listening to others' opinions, prioritizing decision-making tasks, demonstrating courage and confidence, accepting the consequences of their decisions, as well as conducting follow-up, evaluation, and problem-solving for continuous improvement.

Keywords: The Decision-Making, Educational Institution Administrators, Narathiwat Primary Educational Service Area Office 2

บทนำ

การพัฒนาประเทศให้เกิดผลดีมีปัจจัยสนับสนุนหลายประการ ปัจจัยที่นับว่าสำคัญที่สุดคือการพัฒนาประชากรของประเทศให้มีคุณภาพถ้าประชากรมีคุณภาพ การพัฒนาย่อมมีประสิทธิผลตามที่รัฐมุ่งหวังเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ประชากรมีคุณภาพก็คือการให้การศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อทำให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่รู้จักคิดวิเคราะห์รู้จักแก้ปัญหามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2560-2567) ในการสร้างประชากรของประเทศให้มีคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงและความก้าวหน้าของชาติ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวจักรสำคัญในการบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามที่วางไว้ อาจกล่าวได้ว่าโรงเรียน จะดีมีคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารเป็นสำคัญ

ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง การปกครอง การบริหารงานของรัฐอย่างรวดเร็วซึ่งส่งผลกระทบในด้านต่างๆ มากมาย เช่น เศรษฐกิจ สังคม และโดยเฉพาะด้านการศึกษา การบริหารงานของรัฐในด้านการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดนโยบายการโยกย้ายตำแหน่ง การกำหนดเกณฑ์และแนวทางในการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนไป ทำให้ผู้ที่มีส่วน

เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการตัดสินใจที่ดีเพื่อการดำเนินตามแนวทางในการจัดการศึกษาและพัฒนาให้เกิดการประสิทธิภาพและทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การตัดสินใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของทุกคน การตัดสินใจมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การตัดสินใจเป็นกระบวนการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดจากหลากหลายทางเลือก ซึ่งขึ้นกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน โดยการตัดสินใจที่ดีจะส่งผลให้การเริ่มต้นกำหนดทิศทางของการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ หรือการปฏิบัติงานของบุคลากรดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจและกระตุ้นให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลดีต่อการการเรียนการสอนและคุณภาพของสถานศึกษา แทนเนน บอมและชมิดท์ (Tannenbaum Robert and Warren H.Schmidt, 1958) ผู้บริหารจะต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของการตัดสินใจ คำนึงถึงปัจจัยต่างๆที่จะนำมาประกอบกับการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยการตัดสินใจของผู้บริหารนั้นไม่ใช่เพื่อการวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจในการแก้ปัญหาในอดีตหรือปัจจุบันเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลมองไปถึงอนาคต ที่จะวางแผนมอบหมายภาระหน้าที่ต่างๆ ให้กับบุคลากรภายในสถานศึกษาเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายของสถานศึกษา

ในส่วนของผู้บริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 นั้น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษายังขาดความรู้ ความเข้าใจในการตัดสินใจในการบริหารงานตามภารกิจของสถานศึกษา การมอบหมายงาน 4 ฝ่ายงานของสถานศึกษา การตัดสินใจแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ขาดทักษะในการบริหารและการจัดการด้านการศึกษา ทำให้การทำงานขาดประสิทธิภาพและไม่บรรลุผลตามเป้าหมายของหน่วยงาน (แผนปฏิบัติการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ประจำปีงบประมาณ 2566, 2565) จากปัญหาที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่ศึกษาการตัดสินใจที่มีประสิทธิผลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 2 และสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการตัดสินใจปรับปรุงและพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้เกิดผลสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

3. เพื่อประมวลปัญหาของการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำนวน 117 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 117 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,501 คน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,618 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan,1970) และใช้การสุ่มอย่างง่าย ตามสัดส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจำนวน 310 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ที่มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) การตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะแนวการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถาน สังกัดศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 2 เพื่อนำสู่การพัฒนาแนวทางต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้การหาค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage)

3.2 วิเคราะห์การตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ครั้งนี้ โดยหาค่าเฉลี่ยคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.3 เปรียบเทียบระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ครั้งนี้ จำแนกตามเพศและระดับการศึกษา โดยการวิเคราะห์ด้วยค่าที (t-test)

3.4 เปรียบเทียบระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ครั้งนี้ จำแนกตามประสบการณ์การทำงานและขนาดของสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ด้วยค่าเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Anowa) หากพบความแตกต่างดำเนินการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยการเปรียบเทียบพหุคูณด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ต์ (Scheffe's Medthod)

3.5 ประมวลข้อเสนอแนะการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 นำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยการประมวลความคิดเห็นในแต่ละด้านและนำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. ผลวิเคราะห์ระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

1.1 ผลการวิเคราะห์ระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านการตัดสินใจที่มีประสิทธิผลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดปัญหา อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ การตัดสินใจ และด้านการปฏิบัติตามการตัดสินใจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการประเมินทางเลือก

1.2 ผลการวิเคราะห์ระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ด้านการกำหนดปัญหา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารมีการค้นหาที่มาของปัญหานั้น รองลงมา คือ เมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารมีการค้นหาที่มาของปัญหานั้น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารใช้วิจารณญาณระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหานั้น

1.3 ผลการวิเคราะห์ระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ด้านการค้นหาทางเลือก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารระดมความคิดจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นหาทางเลือก รองลงมา คือ ผู้บริหารสามารถหาทาง

เลือกที่หลากหลายเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ผู้บริหารยึดวัตถุประสงค์และนโยบายเป็นหลักในการแก้ปัญหา และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารร่วมกับผู้ร่วมงานระดมแนวคิดเพื่อหาวิธีแก้ปัญหาที่หลากหลาย

1.4 ผลการวิเคราะห์ระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ด้านการประเมินทางเลือก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารนำกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาประเมินข้อมูลเหล่านั้นอย่างตรงไปตรงมาทุกแง่มุมด้วยความรอบคอบ รองลงมา คือ ผู้บริหารคัดเลือกทางเลือก โดยพิจารณาจากงบประมาณ บุคลากร องค์การหรือหน่วยงานซึ่งไม่ขัดต่อวัฒนธรรมประเพณี ศาสนา ศีลธรรม และกฎระเบียบของทางราชการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารคัดทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาจากข้อมูลที่มีอยู่

1.5 ผลการวิเคราะห์ระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ด้านการตัดสินใจ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารนำความเสี่ยงและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเปรียบเทียบกันเพื่อทำการตัดสินใจ รองลงมา คือ ผู้บริหารพิจารณาทางเลือกอย่างละเอียดและรอบคอบ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารมอบหมายงานและความรับผิดชอบให้แก่ครู

1.6 ผลการวิเคราะห์ระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ด้านการปฏิบัติตามการตัดสินใจ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารปฏิบัติตาม ทางเลือกที่ตัดสินใจเลือกแล้ว รองลงมา คือ ผู้บริหารประชุมครูเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารจัดให้มีการเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ

1.7 ผลการวิเคราะห์ระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ด้านการประเมินผลลัพธ์และให้ข้อมูลป้อนกลับ ภาพรวมอยู่ในระดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารนำผลการประเมินมาพิจารณาประสิทธิผลของทางเลือก รองลงมา คือผู้บริหารหาทางเลือกใหม่ทดแทนทางเลือกเดิมที่ไม่บรรลุผล และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารจัดให้มีการประเมินผลงานต่างๆ โดยใช้การอิงกลุ่ม

2. เปรียบเทียบการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2

2.1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการตัดสินใจในการบริหารงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำแนก ตามตัวแปรเพศ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณรายด้านพบว่า การกำหนดปัญหาและการปฏิบัติตามการตัดสินใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำแนก ระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การกำหนดปัญหา และการตัดสินใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำแนกระดับประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การกำหนดปัญหาการตัดสินใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Sheffe's Method) พบว่า การกำหนดปัญหา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 พบว่า คู่ที่แตกต่างกัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงาน5-10 ปี มีความเห็นการกำหนดปัญหาสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี และการประเมินทางเลือก พบว่า คู่ที่แตกต่างกัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี มีความเห็นการกำหนดปัญหาสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี

2.4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 แตกต่างจำแนกระดับขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อพิจารณา รายด้าน พบว่า การกำหนดปัญหา การประเมินทางเลือก มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และพบว่า การตัดสินใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 เมื่อทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Sheffe's Method) พบว่า การตัดสินใจมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 พบว่า คู่ที่แตกต่างกัน 2 คู่ คู่แรก คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดกลางมีการตัดสินใจสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดเล็ก คู่ที่สอง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่มีความคิดการตัดสินใจสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดกลาง การกำหนดปัญหามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 พบว่า คู่ที่แตกต่างกัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและ

ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดกลางมีความคิดเห็นด้านการกำหนดปัญหาสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดเล็ก การประเมินทางเลือก มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 พบว่า คู่ที่แตกต่างกัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดกลางมีความคิดเห็นด้านการประเมินทางเลือก สูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดเล็ก

3. ประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ปรากฏผล ดังนี้

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 โดยที่ การกำหนดปัญหา ผู้บริหารต้องสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและการหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารงานและการปฏิบัติงานของครู การค้นหาทางเลือก ต้องควรเปิดใจต่อการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นๆ และร่วมระดมแนวคิดเพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย การประเมินทางเลือก ต้องมีการจัดลำดับความสำคัญในการตัดสินใจ เพื่อการตัดสินใจที่มีประสิทธิผล ไม่ส่งผลกระทบต่อสถานศึกษาและตอบสนองความต้องการของบุคลากรในสถานศึกษาการตัดสินใจมีความกล้าหาญ ความมั่นใจในการตัดสินใจ และยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจ การปฏิบัติตามการ มีการกำหนดแผนการดำเนินงาน และมอบหมายงานแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เสมอภาคและการประเมินผลลัพธ์และให้ข้อมูลป้อนกลับ ต้องมีการติดตามและประเมินผลเพื่อแก้ไขสิ่งบกพร่องต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นและพัฒนาต่อไป

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ผลการการวิจัยพบว่า ระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ การกำหนดปัญหา การค้นหาทางเลือก การประเมินทางเลือก การตัดสินใจ การปฏิบัติตามการตัดสินใจ และการประเมินผลลัพธ์และให้ข้อมูลป้อนกลับ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฬามาศ ดีแป้น (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การตัดสินใจของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของนพวรรณ คำเพ็ญ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบการตัดสินใจที่มีประสิทธิผลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำแนกตามตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

2.1 ผลการเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำแนกตามตัวแปรเพศ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภร ทิ้งแหล๊ะและรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา พบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กันยารัตน์ ม่วงฉิ่ง (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 พบว่า กระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำแนกตามตัวแปรระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การกำหนดปัญหาและการตัดสินใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของกันต์ฤทัย พันธุสวัสดิ์ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการตัดสินใจในการบริหารงานบุคคลของ ผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประสิทธิผลการตัดสินใจในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครู มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กิตติมา มณีโชติ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมการตัดสินใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา

2.3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำแนกระดับประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การกำหนดปัญหา การตัดสินใจมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Sheffe's Method) พบว่า การกำหนดปัญหา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 พบว่า คู่ที่แตกต่างกัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 5-10 ปี มีความเห็นการกำหนดปัญหาสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี และการประเมินทางเลือก พบว่า คู่ที่แตกต่างกัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี มีความเห็นการกำหนดปัญหาสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี สอดคล้องกับงานวิจัยของวราภรณ์ ตันเส็ง (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า พฤติกรรมการตัดสินใจของผบู้ริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความแตกต่างกันอย่างงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับงานวิจัยจินตนา เบญจมาศ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเลือกรูปแบบพฤติกรรมการตัดสินใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ผลการเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำแนกตามตัวแปรขนาดของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การกำหนดปัญหา การประเมินทางเลือก มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และพบว่า การตัดสินใจมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 เมื่อทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Sheffe's Method) พบว่าการตัดสินใจมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 พบว่า คู่ที่แตกต่างกัน 2 คู่ การกำหนดปัญหา การประเมินทางเลือก พบว่า คู่ที่แตกต่างกัน จำนวน 1 คู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภร ทิ้งแหล๊ะ และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา พบว่า

การตัดสินใจของผู้บริหารและครูด้านขนาดของสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ด้านการกำหนดปัญหา ผู้บริหารควรใช้วิจารณญาณระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหานั้น ด้านการค้นหาทางเลือก ผู้บริหารร่วมกับผู้ร่วมงานระดมแนวคิดเพื่อหาวิธีแก้ปัญหาที่หลากหลาย ด้านการประเมินทางเลือก ผู้บริหารคัดทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาจากข้อมูลที่มีอยู่ ด้านการตัดสินใจ ผู้บริหารมอบหมายงานและความรับผิดชอบให้แก่ครู ด้านการปฏิบัติตามการตัดสินใจ ผู้บริหารจัดให้มีการเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ ด้านการประเมินผลลัพธ์และให้ข้อมูลป้อนกลับ ผู้บริหารจัดให้มีการประเมินผลงานต่างๆ โดยใช้การอิงกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

กันยารัตน์ ม่วงฉิ่ง. (2557*). กระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี.

กันต์ฤทัย พันธุสวัสดิ์. (2559). *ประสิทธิผลการตัดสินใจในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา.* สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี.

กิตติมา มณีโชติ. (2557). *พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ,สำนักงาน. (2565). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2566.* นราธิวาส: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส.

จุฑามาศ ดีแป้น. (2563). *การตัดสินใจของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นพวรรณ คำเพ็ญ. (2566). *การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วราภรณ์ ตันเส็ง. (2563). *พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู โรงเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศุภร ทิ้งแหล๊ะ และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2561). *กระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*, กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

Barnard,Chesterl. (1966). *Organization and Management*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Bovee, L. C. (1993). *Management.* New York: McGraw-Hill.

Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). *“Determining Sample Size for Research Activities”*. Educational and Psychological Measurement. 30 (3): 607 – 610.

Tannenbaum, Robert & Schmidt, Warren H. (1958). *How to Choose A Leadership Pattern.* Harvard Business Review, 36(2), pp. 95-101.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การศึกษาการเข้ามาของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และผลกระทบต่อการปฏิบัติงานด้านบัญชี : กรณีศึกษา Gemini ของสำนักงานบัญชี ในเขตเทศบาลขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

A STUDY ON THE ADOPTION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGY AND ITS IMPACT ON ACCOUNTING PRACTICES : A GEMINI CASE STUDY OF AN ACCOUNTING FIRM IN KHON KAEN MUNICIPALITY, KHON KAEN PROVINCE

[1]กัลยรัตน์ พันธ์สีมา และ [2]อมราลักษณ์ ศิริทองสุข

[1]Kanyarat Phansima and [2]Amaralak Sirithongsook

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Sripatum University Khonkean, Thailand

[1]kanyarat.pas@spumail.net, [2]amaralak.si@spu.ac.th

Received: January 19, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 21, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1.) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กับการปฏิบัติงานด้านบัญชีของนักบัญชี 2.) ศึกษาผลกระทบของการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการปฏิบัติงานด้านบัญชีของนักบัญชี 3.) ศึกษาเปรียบเทียบการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ของนักบัญชีที่แตกต่างกันในเรื่องของ อายุ เพศ การศึกษา 4.) ศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติงานด้านบัญชีของนักบัญชี ที่แตกต่างกันในเรื่องของ อายุ เพศ การศึกษา รูปแบบการวิจัยคือเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ที่ทำการสำรวจจากนักบัญชีที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานบัญชี ในเขตเทศบาลขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ใน

[1]นักศึกษาปริญญาตรี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[2]อาจารย์ที่ปรึกษา คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

การวิจัย ได้ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้สร้างตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน 1.) ข้อมูลทั่วไปของนักบัญชีที่ทำงานในสำนักงานบัญชี จำนวน 4 ข้อ 2.) ข้อมูลทั่วไปของสำนักงาน จำนวน 3 ข้อ 3.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) กรณี Gemini จำนวน 13 ข้อ 4.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของการปฏิบัติงานด้านบัญชี จำนวน 10 ข้อ จากผลการศึกษาพบว่า 1.) นักบัญชีในสำนักงานบัญชี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 90) อายุมากกว่า 40 ปี (ร้อยละ 45) รองลงมา น้อยกว่า 25 ปี (ร้อยละ 31.67) ระดับการศึกษา ปริญญาตรี (ร้อยละ 80) รองลงมา ประกาศนียบัตรวิชาชีพขั้นสูง (ร้อยละ 13.33) มีประสบการณ์การทำงานด้านบัญชี มากกว่า 10 ปี (ร้อยละ 41.67) รองลงมา คือ น้อยกว่า 3 ปี (ร้อยละ 35) 2.) สำนักงานบัญชีส่วนใหญ่มีจำนวนบุคลากรในปัจจุบัน น้อยกว่า 50 คน (ร้อยละ 100) ระยะเวลาการดำเนินกิจการ มากกว่า 10 ปี (ร้อยละ 83.33) รองลงมา 6-10 ปี (ร้อยละ 5) สถานะการจดทะเบียน เป็นเจ้าของกิจการคนเดียว (ร้อยละ 51.67) รองลงมา คือ บริษัทจำกัด (ร้อยละ 41.67) 3.) นักบัญชีในสำนักงานบัญชี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ กรณี Gemini โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ดังนี้ ด้านการยอมรับและทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์ ($\overline{X}$ = 3.50) ด้านประสิทธิภาพและความสะดวกในการใช้งานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ($\overline{X}$ = 3.48) ด้านการรับรู้และความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ($\overline{X}$ = 3.41) 4.) นักบัญชีในสำนักงานบัญชีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของการปฏิบัติงานด้านบัญชีโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.54) และแยกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านผลกระทบต่อบทบาทและทักษะของนักบัญชี ($\overline{X}$ = 3.60) ด้านผลกระทบต่อจริยธรรมและความปลอดภัยของข้อมูล ($\overline{X}$ = 3.60) ด้านผลกระทบต่อการลดภาระงานและต้นทุนด้านบัญชี ($\overline{X}$ = 3.50)

คำสำคัญ : เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และผลกระทบต่อการปฏิบัติงานด้านบัญชี

Abstract

This research aims to study the relationship between artificial intelligence (AI) technology and accounting practices among accountants, to examine the impact of using AI technology in accounting operations, to compare the use of AI technology among accountants with different ages, genders, and educational levels, and to compare accounting practices among accountants with different ages, genders, and educational backgrounds. The research employed a questionnaire as the primary data collection tool,

conducted among 60 accountants working in accounting firms located within the Khon Kaen Municipality area, Khon Kaen Province. The questionnaire was developed in accordance with the research objectives and conceptual framework, and it was divided into four sections: 1) General information of the accountants working in accounting firms (4 items); 2) General information of the accounting firms (3 items); 3) Opinions on artificial intelligence (AI) technology in the case of Gemini (13 items); and 4) Opinions on the impact of AI on accounting practices (10 items). The study found that most accountants working in accounting firms were female (90%). The majority were over 40 years old (45%), followed by those under 25 years old (31.67%). In terms of educational background, most held a bachelor's degree (80%), followed by a higher vocational certificate (13.33%). Most accountants had more than 10 years of work experience in accounting (41.67%), followed by those with less than 3 years of experience (35%). Most accounting firms had fewer than 50 personnel (100%). Regarding the length of business operation, most had been operating for more than 10 years (83.33%), followed by those operating for 6–10 years (5%). Concerning registration status, most were sole proprietorships (51.67%), followed by limited companies (41.67%). The overall opinions of accountants regarding AI technology in the case of Gemini were at a moderate level (mean = 3.46). When considering each aspect individually, the opinions were also at a moderate level. The three aspects with the highest average scores, in descending order, were: acceptance and attitude towards AI (mean = 3.50), efficiency and convenience of using AI technology (mean = 3.48), and awareness and familiarity with AI technology (mean = 3.41). Regarding the impact of AI on accounting practices, the overall opinion of accountants was at a high level (mean = 3.54). When considering each aspect, the average scores, in descending order, were: the impact on the roles and skills of accountants (mean = 3.60), the impact on ethics and data security (mean = 3.60), and the impact on workload reduction and accounting cost savings (mean = 3.50).

Keywords: Artificial Intelligence Technology and Its Impact on Accounting Practices

บทนำ

ปัจจุบันเศรษฐกิจโลกอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ โดยมีปัจจัยหลักที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้แก่ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจ และ

ปัจจัยทางสังคม เช่น พฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจในลักษณะของการพึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้น ในอดีตระบบเศรษฐกิจมีลักษณะเป็นระบบอุตสาหกรรมที่พึ่งพาการผลิตเชิงกายภาพเป็นหลัก โดยแรงงานมนุษย์และเครื่องจักรกลทำหน้าที่เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม เมื่อโลกเข้าสู่ยุคดิจิทัล การพัฒนาทางเทคโนโลยีได้ส่งผลให้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งใหม่ที่เรียกว่า อุตสาหกรรม 4.0 (Industry 4.0) ซึ่งมีการนำเทคโนโลยีอัจฉริยะเข้ามาผสมผสานกับกระบวนการผลิตและการดำเนินธุรกิจ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) บิ๊กดาต้า (Big Data) อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) หุ่นยนต์อัตโนมัติ และเทคโนโลยีคลาวด์ (Cloud Computing) เชื่อมต่อเข้ากับระบบการดำเนินธุรกิจ ซึ่งเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในการทำให้เศรษฐกิจมีประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หรือ AI เป็นเทคโนโลยีที่ทำให้เครื่องจักรหรือคอมพิวเตอร์สามารถเลียนแบบความสามารถทางปัญญาของมนุษย์ได้ เช่น การเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูล การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ใช้หลักการของอัลกอริธึมและโมเดลการเรียนรู้จากข้อมูล (Machine Learning) เพื่อให้สามารถพัฒนาความสามารถและปรับตัวได้ตามข้อมูลที่ได้รับ ซึ่ง AI สามารถแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) AI เชิงแคบ (Narrow AI) เป็น AI ที่ถูกออกแบบมาเพื่อทำงานเฉพาะด้านในขอบเขตที่จำกัด เช่น ระบบจดจำใบหน้า ระบบแปลภาษา และผู้ช่วยเสมือน 2) AI เชิงทั่วไป (General AI) เป็น AI ที่มีความสามารถระดับเดียวกับมนุษย์ สามารถเรียนรู้ เข้าใจ คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้หลากหลาย รวมถึงการคิดสร้างสรรค์ การวางแผน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) AI เชิงเหนือมนุษย์ (Superintelligence AI) เป็น AI ที่มีความสามารถเหนือกว่ามนุษย์ในทุกด้าน ทั้งความฉลาดทางสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา ปัจจุบัน AI ชนิดนี้ยังคงเป็นเพียงทฤษฎีเท่านั้น (Nick Bostrom, 2014 "Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies") และหนึ่งในเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่คนรู้จักและนิยมใช้ คือ Gemini ซึ่งเป็น Generative AI ที่พัฒนาโดย Google ได้เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานในหลายๆ ด้าน รวมถึงด้านบัญชี Gemini สามารถช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ ช่วยในการคาดการณ์แนวโน้มทางเศรษฐกิจ และช่วยในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ นอกจากนี้ Gemini ยังสามารถช่วยในการสร้างรายงานทางการเงินที่ซับซ้อนได้อย่างง่ายดาย และช่วยในการสื่อสารข้อมูลทางการเงินให้กับผู้ที่ไม่มีความรู้ด้านบัญชีได้อย่างเข้าใจง่าย

การปฏิบัติงานด้านบัญชี เป็นการดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ที่บุคคลปฏิบัติตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือหน่วยงานที่กำหนดไว้ โดยอาจเป็นการปฏิบัติตามนโยบาย กฎระเบียบ ขั้นตอน หรือแนวทางที่วางไว้ ตัวอย่าง การ

ปฏิบัติงานด้านบัญชี เช่น การบันทึกบัญชี การวิเคราะห์งบการเงิน และการจัดทำรายงานทางการเงิน โดยการปฏิบัติงานด้านบัญชีที่ดี ประกอบด้วย 1) การวางแผนการบริหารงาน (Planning Administration) เป็นการกำหนดแผนงานการบัญชีอย่างชัดเจน รวมถึงการจัดการทรัพยากร การกำหนดนโยบายการบัญชี และการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ (Operation of the System) เป็นการทำงานตามกระบวนการทางบัญชีที่เป็นระเบียบและมีการควบคุม เช่น การบันทึกบัญชีที่ถูกต้อง การจัดทำรายงานทางการเงิน 3) การติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานทางบัญชีอย่างสม่ำเสมอ เช่น การตรวจสอบรายงานทางการเงินการประเมินความถูกต้องของข้อมูล และการประเมินการปฏิบัติงาน 4) การปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) เป็นการหาวิธีการปรับปรุงกระบวนการบัญชีอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจและเทคโนโลยี (สมใจ ลักษณะ, 2543 : 282-283) การปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านี้จะช่วยให้งานด้านบัญชีมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์นั้นได้กลายเป็นตัวแปรสำคัญในการพัฒนางานด้านต่าง ๆ รวมถึงการปฏิบัติงานด้านบัญชี เทคโนโลยีปัญญาได้ช่วยเสริมประสิทธิภาพในกระบวนการ เช่น การบันทึกบัญชีอัตโนมัติ การตรวจสอบเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน และการตรวจจับการฉ้อโกง (Fraud Detection) โดยที่เทคโนโลยีเหล่านี้สามารถทำงานได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ และลดข้อผิดพลาดที่เกิดจากมนุษย์ อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในงานบัญชีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านบัญชีได้ แต่ยังส่งผลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักบัญชีในระยะยาว เช่น การลดความต้องการในลักษณะที่เป็นงานประจำ (Routine Work) และงานที่ต้องใช้ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การบันทึกบัญชี การทำรายงานทางการเงิน และการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน ส่งผลให้บางตำแหน่งงานด้านบัญชีหายไป ทำให้บุคลากรด้านบัญชีต้องพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดแรงงานได้ จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในเรื่อง การศึกษาการเข้ามาของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และผลกระทบต่อการปฏิบัติงานด้านบัญชี กรณีศึกษา Gemini ของสำนักงานบัญชี ในเขตเทศบาลขอนแก่น โดยนำเทคโนโลยี Gemini มาเป็นกรณีศึกษา ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย สามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับตัวและเตรียมรับมือกับผลกระทบในการเข้ามาของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ รวมทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับนักบัญชีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กับการปฏิบัติงานด้านบัญชีของนักบัญชี

2. ศึกษาผลกระทบของการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการปฏิบัติงานด้านบัญชีของนักบัญชี

3. ศึกษาเปรียบเทียบการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ของนักบัญชีที่แตกต่างกันในเรื่องของ อายุ เพศ การศึกษา

4. ศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติงานด้านบัญชีของนักบัญชี ที่แตกต่างกันในเรื่องของ อายุ เพศ การศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาการเข้ามาของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และผลกระทบต่อการปฏิบัติงานด้านบัญชี กรณีศึกษา Gemini ของสำนักงานบัญชี ในเขตเทศบาลขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักบัญชีที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานบัญชี ในเขตเทศบาลขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 68 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักบัญชีที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานบัญชี ในเขตเทศบาลขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 60 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krelcie and morgan, 1970) แล้วทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ผู้วิจัยต้องการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 50 ของประชากรแต่ละบริษัท ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ข้อมูลทั่วไปของนักบัญชีที่ทำงานในสำนักงานบัญชี จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานด้านบัญชี ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

2.2 ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานบัญชี ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย จำนวนบุคลากรทั้งหมดในปัจจุบัน ระยะเวลาการเนินกิจการ สถานะการจดทะเบียนบริษัท

2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) กรณี Gemini จำนวน 13 ข้อ ประกอบด้วย การรับรู้และความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) 5 ข้อ ประสิทธิภาพ

และความสะดวกในการใช้งานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ 4 ข้อ การยอมรับและทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์ 4 ข้อ

2.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของการปฏิบัติงานด้านบัญชี จำนวน 10 ข้อ ประกอบด้วย ผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความถูกต้องของงานบัญชี 3 ข้อ ผลกระทบต่อการลดภาระงานและต้นทุนด้านบัญชี 2 ข้อ ผลกระทบต่อบทบาทและทักษะของนักบัญชี 3 ข้อ ผลกระทบต่อจริยธรรมและความปลอดภัยของข้อมูล 2 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาการเข้ามาของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และผลกระทบต่อการปฏิบัติงานด้านบัญชี กรณีศึกษา Gemini ของสำนักงานบัญชี ในเขตเทศบาลขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของนักบัญชีที่ทำงานในสำนักงานบัญชี ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานด้านบัญชี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักบัญชีที่ทำงานในสำนักงานบัญชี

ข้อมูลทั่วไปของนักบัญชีที่ทำงานในสำนักงานบัญชี	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
1.1 เพศชาย	6	10.00
1.2 เพศหญิง	54	90.00
รวม	60.00	100.00
อายุ		
2.1 น้อยกว่า 25 ปี	19	31.67
2.2 25-35 ปี	14	23.33
2.3 36-40 ปี	-	-
2.4 มากกว่า 40 ปี	27	45.00
รวม	**60**	**100.00**
ระดับการศึกษา		

ประกาศนียบัตรวิชาชีพขั้นสูง	8	13.33
ปริญญาตรี	48	80.00
สูงกว่าปริญญาตรี	4	6.67
รวม	**60**	**100.00**
ประสบการณ์การทำงานด้านบัญชี		
4.1 น้อยกว่า 3 ปี	21	35.00
4.2 3-6 ปี	14	23.33
4.3 7-10 ปี	-	-
4.4 มากกว่า 10 ปี	25	41.67
รวม	**60**	**100.00**

จากตารางที่ 1 พบว่า นักบัญชีในสำนักงานบัญชี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 90) อายุมากกว่า 40 ปี (ร้อยละ 45) รองลงมา น้อยกว่า 25 ปี (ร้อยละ 31.67) ระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 80) รองลงมา ประกาศนียบัตรวิชาชีพขั้นสูง (ร้อยละ 13.33) มีประสบการณ์การทำงานด้านบัญชี มากกว่า 10 ปี (ร้อยละ 41.67) รองลงมา คือ น้อยกว่า 3 ปี (ร้อยละ 35)

2. ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานบัญชี ประกอบด้วย จำนวนบุคลากรทั้งหมดในปัจจุบัน ระยะเวลาการเนินกิจการ และสถานการณ์จดทะเบียนบริษัท ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานบัญชี

ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานบัญชี	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนบุคลากรทั้งหมดในปัจจุบัน		
1.1 น้อยกว่า 50 คน	60	100.00
1.2 50-100 คน	-	-
1.3 101-200 คน	-	-
1.4 มากกว่า 200 คน	-	-
รวม	**60**	**100.00**
ระยะเวลาการดำเนินกิจการ		
2.1 น้อยกว่า 3 ปี	2	3.33
2.2 3- 5 ปี	2	3.33
2.3 6-10 ปี	3	5.00
2.4 มากกว่า 10 ปี	53	83.33
รวม	**60**	**100.00**
สถานะการจดทะเบียน		

ห้างหุ้นส่วนจำกัด	4	6.67
บริษัทจำกัด	25	41.67
บริษัทมหาชนจำกัด	-	-
อื่นๆ (เจ้าของกิจการคนเดียว)	31	51.67
รวม	**60**	**100.00**

จากตารางที่ 4-2 พบว่า สำนักงานบัญชีส่วนใหญ่มีจำนวนบุคลากรในปัจจุบัน น้อยกว่า 50 คน (ร้อยละ 100) ระยะเวลาการดำเนินกิจการ มากกว่า 10 ปี (ร้อยละ 83.33) รองลงมา 6-10 ปี (ร้อยละ 5) สถานะการจดทะเบียน เป็นเจ้าของกิจการคนเดียว (ร้อยละ 51.67) รองลงมา คือ บริษัทจำกัด (ร้อยละ 41.67)

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) กรณี Gemini ความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) กรณี Gemini โดยรวมและจำแนกตามแนวคิดของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI)

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI)	$\overline{X}$	**S.D.**	**ระดับ**
ด้านการรับรู้และความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์	3.41	1.09	ปานกลาง
ด้านประสิทธิภาพและความสะดวกในการใช้งานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์	3.48	0.85	ปานกลาง
ด้านการยอมรับและทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์	3.50	0.79	ปานกลาง
โดยรวม	**3.46**	**0.91**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 3 พบว่า นักบัญชีในสำนักงานบัญชี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ กรณี Gemini โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ดังนี้ ด้านการยอมรับและทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์ ($\overline{X}$ = 3.50) ด้านประสิทธิภาพและความสะดวกในการใช้งานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ($\overline{X}$ = 3.48) ด้านการรับรู้และความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ($\overline{X}$ = 3.41)

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของการปฏิบัติงานด้านบัญชีโดยรวมและจำแนกตามผลกระทบของงานบัญชีและนักบัญชี ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของการปฏิบัติงานด้านบัญชี

การปฏิบัติงานด้านบัญชี	$\overline{X}$	**S.D.**	**ระดับ**
ด้านผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความถูกต้องของงานบัญชี	3.47	0.67	ปานกลาง
ด้านผลกระทบต่อการลดภาระงานและต้นทุนด้านบัญชี	3.50	0.67	ปานกลาง
ด้านผลกระทบต่อบทบาทและทักษะของนักบัญชี	3.60	0.92	มาก

ด้านผลกระทบต่อจริยธรรมและความปลอดภัยของข้อมูล	3.60	0.80	มาก
โดยรวม	**3.54**	**0.76**	**มาก**

จากตารางที่ 4 พบว่า นักบัญชีในสำนักงานบัญชีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของการปฏิบัติงานด้านบัญชีโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.54) และแยกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านผลกระทบต่อบทบาทและทักษะของนักบัญชี ($\overline{X}$ = 3.60) ด้านผลกระทบต่อจริยธรรมและความปลอดภัยของข้อมูล ($\overline{X}$ = 3.60) ด้านผลกระทบต่อการลดภาระงานและต้นทุนด้านบัญชี ($\overline{X}$ = 3.50)

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การศึกษาการเข้ามาของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และผลกระทบต่อการปฏิบัติงานด้านบัญชี กรณีศึกษา Gemini ของสำนักงานบัญชีในเขตเทศบาลขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ระดับการรับรู้และความเข้าใจของนักบัญชีต่อเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI)

ผลการวิจัยพบว่านักบัญชีส่วนใหญ่ในสำนักงานบัญชีมีระดับการรับรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการทำงานของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และศักยภาพที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติงานด้านบัญชี อย่างไรก็ตาม ยังพบว่านักบัญชีบางกลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะกลุ่มที่มีอายุงานสูง หรือกลุ่มที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นสูงมาก่อน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมองค์ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีให้กับนักบัญชีอย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรภัค มน โสดาชม (2567) ที่ระบุว่าระดับความรู้และการรับรู้ของนักบัญชีเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านบุคคล เช่น อายุ ประสบการณ์ และระดับการศึกษา โดยกลุ่มที่มีประสบการณ์น้อยหรือเพิ่งจบการศึกษามักจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มากกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์สูง ซึ่งอาจเกิดจากการที่หลักสูตรทางการบัญชีในยุคใหม่เริ่มบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้าไปในกระบวนการเรียนการสอน

2. ทัศนคติของนักบัญชีต่อการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในการทำงาน

ผลการวิจัยพบว่านักบัญชีส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกต่อการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามาช่วยในการทำงาน โดยเฉพาะในด้านของความสะดวก ความรวดเร็ว และการลดความผิดพลาดของข้อมูลบัญชี อย่างไรก็ตาม ยังพบว่ามีบางกลุ่มที่แสดงความกังวลเกี่ยวกับการที่เทคโนโลยี

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) อาจเข้ามาแทนที่บทบาทของนักบัญชีในอนาคต ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายในการปรับตัวของนักบัญชีในยุคดิจิทัล โดยจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐรดา เมืองเดช (2566) ที่พบว่า แม้จะมีความกังวลเกี่ยวกับความมั่นคงในอาชีพ แต่ผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีกลับมองว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นเครื่องมือที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้จริง โดยเฉพาะในการประมวลผลข้อมูลจำนวนมาก ซึ่งช่วยลดภาระงานที่ต้องใช้เวลาและความละเอียดสูง เช่น การจัดทำรายงานทางการเงินหรือการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น

3. ปัจจัยด้านบุคคลที่มีผลต่อการรับรู้ผลกระทบของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านบุคคล เช่น เพศ อายุ และประสบการณ์การทำงาน มีอิทธิพลต่อการรับรู้ถึงผลกระทบของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) อย่างมีนัยสำคัญ โดยนักบัญชีที่มีประสบการณ์การทำงานยาวนานมักจะมองว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นเทคโนโลยีที่อาจเป็นภัยคุกคามต่ออาชีพนักบัญชี ในขณะที่กลุ่มคนรุ่นใหม่หรือผู้ที่เพิ่งเข้าสู่อาชีพกลับมองว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนและยกระดับคุณภาพของงานบัญชี โดยสามารถเชื่อมโยงกับงานของ กรภัคมน โสดาชม (2567) ซึ่งระบุว่า ความแตกต่างด้านประสบการณ์และช่วงวัยของบุคลากร ส่งผลโดยตรงต่อทัศนคติและการเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ โดยกลุ่มคนรุ่นใหม่มักจะมีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยี และพร้อมเรียนรู้และปรับตัวได้มากกว่ากลุ่มที่อยู่ในช่วงวัยกลางคนหรือวัยใกล้เกษียณ

4. ประสิทธิภาพและข้อดีของการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการทำงานบัญชี การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาประยุกต์ใช้ในสำนักงานบัญชีมีข้อดีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการลดเวลาการทำงาน เพิ่มความแม่นยำของข้อมูล ลดความผิดพลาดในการจัดทำบัญชี รวมถึงยังช่วยให้พนักงานมีเวลาในการมุ่งเน้นไปที่งานที่ต้องใช้ทักษะในการตัดสินใจหรือความคิดสร้างสรรค์ได้มากยิ่งขึ้น เช่น การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ หรือการให้คำปรึกษาทางการเงินแก่ลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐรดา เมืองเดช (2566) ที่ระบุว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เช่น ระบบช่วยประมวลผลบัญชีอัตโนมัติ ช่วยให้นักบัญชีสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในองค์กรขนาดกลางและขนาดเล็กที่มีทรัพยากรบุคคลจำกัด การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) จึงเป็นทางเลือกในการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรได้อย่างดี

5. ข้อจำกัดและความท้าทายในการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในสายงานบัญชี แม้ว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะช่วยให้การทำงานบัญชีมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ก็ยังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความปลอดภัยของข้อมูล การขาดความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อน และข้อจำกัดในการเรียนรู้บริบทเฉพาะของงานบัญชีเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ยังต้องการการควบคุมจากมนุษย์เพื่อให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลที่วิเคราะห์มีความถูกต้องและสอดคล้องกับกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กชพร ศุภมังคลาชัย (2565) ที่พบว่า

ข้อจำกัดของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในงานบัญชีส่วนใหญ่มาจากปัจจัยด้านความปลอดภัยของข้อมูล และความสามารถของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการเข้าใจข้อมูลที่ซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยการวิเคราะห์จากมนุษย์ และนอกจากนี้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์(AI) ยังมีข้อจำกัดในการเรียนรู้จากสถานการณ์ใหม่ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่นักบัญชียังต้องเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบและตัดสินใจ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีบทบาทสำคัญต่อการปฏิบัติงานด้านบัญชี โดยช่วยลดภาระงานที่ซ้ำซ้อน เพิ่มความแม่นยำในการบันทึกบัญชี และสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้และความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีจะสามารถปรับตัวและพัฒนาศักยภาพในการทำงานได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

โอโดห์,ลองกินัส ชุควุดี,ไซลาส ซี. เอเซฟู,อูกวูอันยี อูเช โบนิเฟซ,ชุกวูอานี,เนนนา วิคตอเรีย.(2018). *ผลของปัญญาประดิษฐ์ต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานด้านบัญชีในสำนักงานบัญชีในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของไนจีเรีย.* (ออนไลน์). สืบค้นจาก https://www.researchgate.net/publication/326085292_Effect_of_Artificial_Intelligence_on_the_Performance_of_Accounting_Operations_among_Accounting_Firms_in_South_East_Nigeria

เฉาอี้ หลี่,ซ่ง หาวหาว,ฝู หมิง. (2020). *ผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ต่อวิชาชีพบัญชี.* (ออนไลน์). สืบค้นจาก https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1486/3/032042/pdf

สุไลมาน จามาล โมฮัมหมัด, อัมเนห์ คอมีส ฮาหมัด,เฮลา บอร์กี,ฝุง อัน ถู, มูฮัมหมัด ซาฟดาร์ เซียล,อาลี อับดัลลาห์ อัลฮาดิดี. (2020). *ปัญญาประดิษฐ์เปลี่ยนแปลงอนาคตของอุตสาหกรรมบัญชีอย่างไร.* (ออนไลน์). สืบค้นจาก : https://ijeba.com/journal/538/download/How+Artificial+Intelligence+Changes+the+Future+of+Accounting+Industry.pdf

อมราลักษณ์ ศิริทองสุข. (2015). *ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานทางการบัญชีกับประสิทธิภาพการทำงาน ของนักบัญชีในสถาบันอุดมศึกษาของไทย.* (ออนไลน์). สืบค้น https://dspace.spu.ac.th/items/818239c5-65cd-453a-91eb-91e7b1a9ebb4

ณัฐรดา เหมือนเดช. (2023). *ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเทคโนโลยี AI มาประยุกต์ใช้ในงานด้านบัญชีของนักบัญชีในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา ChatGPT.* (ออนไลน์). สืบค้นจาก : https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2023/TU_2023_6633140063_17934_27943.pdf

นริศรา วัฒนศัพท์. (2021). *สมรรถนะของนักบัญชีที่มีอิทธิพลต่อปัญญาประดิษฐ์และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน.* (ออนไลน์). สืบค้นจาก : http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/handle/123456789/1591

ฐปนพรรษ์ นุทกาญจนกุล. (2017). *ผลกระทบและการเตรียมความพร้อมของนักบัญชีไทยต่อปัญญาประดิษฐ์ (AI).* (ออนไลน์). สืบค้นจาก : https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:139137#

กชพร ศุภมังคลาชัย. (2022). *ผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ต่อวิชาชีพบัญชี.* (ออนไลน์). https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2022/TU_2022_6402022013_16149_22788.pdf

จิระพร เนตรนุช. (2020). *ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่มีต่อการพัฒนานักบัญชียุคดิจิทัล.* (ออนไลน์). สืบค้นจาก : https://so03.tcithaijo.org/index.php/rpu/article/download/260257/173084/965674

กรภัคมน โสดาชม. (2022). *การรับรู้ผลกระทบจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของหนักงานฝ่ายบัญชีและการเงินในบริษัทเอกชน.* (ออนไลน์). สืบค้นจาก : https://mmm.ru.ac.th/MMM/IS/twin11/6514155029.pdf

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การเปรียบเทียบต้นทุนและผลกำไรจากการจำหน่ายมัจฉะในเขตตำบลเมืองขอนแก่น

COST AND PROFIT COMPARISON OF MATCHA DISTRIBUTION IN MUEANG KHONKAEN SUBDISTRICT

[1]รมิดา แก้ววิเชียร และ [2]อมราลักษณ์ ศิริทองสุข

[1]Ramida Kaewvichain and [2]Amaralak Sirithongsook

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Sripatum University Khonkean, Thailand

[1]ramida.kae@spumail.net, [2]amaralak.si@spu.ac.th

Received: January 20, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 21, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความแตกต่างในต้นทุนและผลกำไรจากการจำหน่ายมัจฉะในธุรกิจร้านคาเฟ่ในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อเปรียบเทียบผลกำไรจากการจำหน่ายมัจฉะในธุรกิจร้านคาเฟ่ในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น 3.) เพื่อประเมินปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งราคาขายมัจฉะในธุรกิจร้านคาเฟ่ในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น 4) เพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการตัดสินใจทางธุรกิจร้านคาเฟ่ของผู้ประกอบการในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า 1) การจำหน่ายมัจฉะ มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางด้านต้นทุน (ค่าใช้จ่าย) โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.33) เมื่อพิจารณาแยกตามกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน และระดับมาก 1 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ ต้นทุนแรงงานส่งผลกระทบต่อผลกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด ($\overline{X}$ = 5.00) ต้นทุนการดำเนินกิจการของท่านอยู่ในระดับที่เหมาะสมหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.33) และต้นทุนแรงงานมีผลกำไรของท่านหรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50) 2.) การจำหน่ายมัจฉะ มีความเห็นเกี่ยวกับรายได้

[1]นักศึกษาปริญญาตรี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

จากการขาย ด้านรายได้จากการขาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.94) เมื่อพิจารณาแยกตามกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน และระดับมากที่สุด 1 ด้าน โดยระดับปานกลางเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 2 ลำดับแรก ดังนี้ รายได้จากการจำหน่ายของท่านได้รับผลกระทบจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.33) และรายได้จากการจำหน่ายของท่านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.00) และอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ลำดับ ดังนี้ ท่านสามารถกำหนดราคาขายที่เหมาะสมเพื่อสร้างกำไรได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50) 3.) การจำหน่ายมัทฉะ มีความเห็นเกี่ยวกับการมีการปฏิบัติทางด้านการบริหารจัดการต้นทุน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.73) เมื่อพิจารณาแยกตามกิจกรรม อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และระดับปานกลาง 1 ด้าน โดยระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 2 ลำดับ ดังนี้ ท่านสามารถควบคุมต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ($\overline{X}$ = 3.33) และท่านมีการเปรียบเทียบต้นทุนของกิจการท่านกับผู้ประกอบการรายอื่นหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.33) และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ลำดับ ดังนี้ การใช้เทคโนโลยีสามารถช่วยลดต้นทุนและเพิ่มกำไรของกิจการได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 1.54) 4.) การจำหน่ายมัจฉะ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีการปฏิบัติงานทางด้านผลกำไรที่ได้รับ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.88) เมื่อพิจารณาแยกตามกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน และระดับมาก 1 ด้าน โดยระดับปานกลางเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 2 ลำดับแรก ดังนี้ ผลกำไรของท่านได้รับผลกระทบจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.33) และท่านเคยประสบภาวะขาดทุนในช่วงปีที่ผ่านมาหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.30) และระดับมาก 1 ลำดับ ดังนี้ รายได้จากการจำหน่ายของท่านสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 5.00)

คำสำคัญ : การเปรียบเทียบต้นทุน, ผลกำไรจากการจำหน่ายมัจฉะ

Abstract

This research aims to 1.) study and compare the differences in costs and profits from the sale of matcha in café businesses located in Nai Mueang Subdistrict, Khon Kaen Province 2.) compare the profits derived from matcha sales in café businesses in the same area 3.) assess the factors influencing the pricing of matcha in these businesses; and 4.) provide useful information to support business decision-making for café entrepreneurs in Nai Mueang Subdistrict, Khon Kaen Province. The findings of the study revealed that 1.) opinions on matcha sales in terms of cost management (expenses) were generally at a moderate level ($\overline{X}$ = 3.33). When considering individual activities, three were rated at a moderate level and one at a high level. The top three items, ranked

from the highest to lowest mean score, were as follows: the extent to which labor costs affected profit ($\overline{X}$ = 5.00) the appropriateness of business operating costs ($\overline{X}$ = 3.33) and whether labor costs impacted profit ($\overline{X}$ = 2.50) 2.) In terms of income from matcha sales, the overall opinions were at a moderate level ($\overline{X}$ = 2.94) When analyzing by activity, two were at a moderate level and one at the highest level. The moderate-level items ranked by mean score were: whether revenue from sales was affected by increased costs ($\overline{X}$ = 3.33) and whether revenue had increased compared to the previous year ($\overline{X}$ = 3.00). The item rated at the highest level was whether the respondent could set appropriate prices to generate profit ($\overline{X}$ = 2.50) 3.) Regarding cost management practices, the overall opinions were at a moderate level ($\overline{X}$ = 2.73). Two activities were rated at a high level and one at a moderate level. The high-level items, ranked by mean score, included: the efficiency of cost control ($\overline{X}$ = 3.33), and whether there was a comparison of business costs with other entrepreneurs ($\overline{X}$ = 3.33). The moderate-level item was the use of technology in reducing costs and increasing profits ($\overline{X}$ = 1.54) 4.) Opinions on the profitability of matcha sales were overall at a high level ($\overline{X}$ = 3.88) When analyzed by activity, two were at a moderate level and one at a high level. The moderate-level items were: whether profit was affected by increased costs ($\overline{X}$ = 3.33) and whether the respondent had experienced a loss in the past year ($\overline{X}$ = 3.30) The item rated at the highest level was whether the revenue from sales aligned with the set target ($\overline{X}$ = 5.00)

Keywords: Cost and Profit Comparison of Matcha Distribution in Mueang KhonKaen Subdistrict

บทนำ

ในปัจจุบันธุรกิจเครื่องดื่มและผลิตภัณฑ์จากชาเขียวมัจฉะ (Matcha) มีการเติบโตอย่างรวดเร็วและได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นทั่วโลก โดยเฉพาะในตลาดเอเชีย ซึ่งชาเขียวมัจฉะได้รับความนิยมจากคุณสมบัติที่ดีต่อสุขภาพ เช่น สารต้านอนุมูลอิสระที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน และช่วยลดความเสี่ยงจากโรคต่างๆ อีกทั้งยังมีการนำมัจฉะมาประยุกต์ใช้ในผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มต่างๆ ที่ได้รับความนิยม เช่น เครื่องดื่มชาเขียวมัจฉะ ขนม และขนมหวานต่างๆ ซึ่งในประเทศไทย ชาเขียวมัจฉะได้กลายเป็นที่นิยมในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ห่วงใยสุขภาพ

ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายมัจฉะ เช่น ร้านกาแฟ ร้านจำหน่ายชาเขียว และผลิตภัณฑ์ที่มีการใช้ชาเขียวมัจฉะเป็นส่วนประกอบหลัก ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภคที่ให้ความสนใจในด้านสุขภาพและอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ อย่างไรก็ตาม ธุรกิจเหล่านี้มักประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการต้นทุนและผลกำไร เนื่องจากการคำนวณต้นทุนที่ไม่ถูกต้องและการบริหารจัดการที่ยังขาดประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้หลายรายไม่สามารถคำนวณต้นทุนการผลิตได้อย่างแม่นยำหรือไม่สามารถประเมินผลกำไรได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ไม่สามารถวางแผนกลยุทธ์ในการตั้งราคาหรือเพิ่มผลกำไรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตและผลกำไรจากการจำหน่ายมัจฉะในอำเภอเมืองขอนแก่น โดยจะพิจารณาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการคำนวณต้นทุนและผลกำไรในธุรกิจประเภทต่างๆ เช่น ร้านกาแฟ ร้านอาหาร และการผลิตส่งออก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถวางแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจที่เหมาะสม รวมถึงการจัดการต้นทุนและผลกำไรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดและการสร้างผลกำไรในระยะยาว

การศึกษาในครั้งนี้จะช่วยให้ผู้ประกอบการในธุรกิจชาเขียวมัจฉะในจังหวัดขอนแก่นสามารถมีข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับต้นทุนการผลิตและผลกำไรจากการจำหน่ายชาเขียวมัจฉะ ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเรื่องการลงทุน การขยายธุรกิจ การเลือกแหล่งวัตถุดิบที่ดีที่สุด และการเลือกกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพิ่มผลกำไรในระยะยาว

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาในลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายเครื่องดื่มชาและกาแฟ เช่น ชาตรี ชาตินนท์ (2562) ในงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ต้นทุนและผลกำไรในธุรกิจร้านกาแฟ: กรณีศึกษาในกรุงเทพมหานคร” ซึ่งได้ทำการศึกษาต้นทุนและผลกำไรในธุรกิจร้านกาแฟที่มีการใช้ชาเป็นส่วนประกอบหลัก โดยใช้การวิเคราะห์ต้นทุนแบบเต็มรูปแบบ (Full Costing) เพื่อให้เข้าใจถึงต้นทุนที่แท้จริงและการคำนวณผลกำไรที่เกิดขึ้นจากการจำหน่ายเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของชาเขียว ในขณะที่กนกวรรณ ทองคำ (2563) ในงานวิจัยเรื่อง“การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตชาเขียวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” ได้ทำการศึกษาต้นทุนการผลิตชาเขียวในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีการพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุนการผลิต เช่น การเลือกแหล่งปลูกชาและเทคนิคการผลิต การศึกษาในครั้งนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในกระบวนการคำนวณต้นทุนและผลกำไรจากการจำหน่ายมัจฉะ และสามารถนำผลการศึกษามาใช้ในการวางแผนธุรกิจให้เหมาะสมและมี

ประสิทธิภาพ รวมถึงการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจชาเขียวในจังหวัดขอนแก่นและพื้นที่อื่นๆ ในประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความแตกต่างในต้นทุนและผลกำไรจากการจำหน่ายมัจฉะในธุรกิจร้านคาเฟ่ ในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อเปรียบเทียบผลกำไรจากการจำหน่ายมัจฉะในธุรกิจร้านคาเฟ่ในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อประเมินปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งราคาขายมัจฉะในธุรกิจร้านคาเฟ่ในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น

4. เพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการตัดสินใจทางธุรกิจร้านคาเฟ่ของผู้ประกอบการในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบต้นทุนและผลกำไรจากการจำหน่ายมัจฉะในเขตตำบลเมืองขอนแก่นซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจคาเฟ่ที่อยู่ในตำบลในเมืองจังหวัดขอนแก่น จำนวน 23 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจคาเฟ่ที่อยู่ในตำบลในเมืองจังหวัดขอนแก่น ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krelcie and morgan, 1970) แล้วทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 23 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการจำหน่ายมัจฉะ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 4 ข้อ

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการจำหน่ายมัจฉะ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 4 ข้อ

2.3 การเปรียบเทียบต้นทุนและผลกำไรของการจำหน่ายมัจฉะ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 10 ข้อ

2.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาธุรกิจจำหน่ายมัจฉะ จำนวน 10 ข้อประกอบด้วยผลกำไรที่คาดว่าจะได้รับ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 4 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบต้นทุนและผลกำไรจากการจำหน่ายมัจฉะในเขตตำบลเมืองขอนแก่น ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุน (ค่าใช้จ่าย)และรายได้จากการขาย ดังตารางที่ 1,2,3,4 ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุน (ค่าใช้จ่าย) ดังตาราง 4-3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับต้นทุนการดำเนินงาน ต้นทุนแรงงาน ต้นทุนการขนส่ง

ต้นทุน (ค่าใช้จ่าย)	$\overline{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
1.ต้นทุนการดำเนินกิจการของท่านอยู่ในระดับที่เหมาะสมหรือไม่	3.33	2.05	ปานกลาง
2. ต้นทุนแรงงานส่งผลกระทบต่อผลกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด	5.00	4.00	ปานกลาง
3. ต้นทุนการขนส่งและจัดเก็บมีผลกระทบต่อกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด	2.50	0.81	มาก
4. ต้นทุนแรงงานมีผลต่อผลกำไรของท่านหรือไม่	2.50	0.67	ปานกลาง
รวม	**3.33**	**1.88**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า การจำหน่ายมัจฉะ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับต้นทุน (ค่าใช้จ่าย) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.33) เมื่อพิจารณาแยกตามกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน และระดับมาก 1 ด้าน โดยระดับปานกลางเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ดังนี้ต้นทุนแรงงานส่งผลกระทบต่อผลกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด ($\overline{X}$ = 5.00) ต้นทุนการดำเนินกิจการของท่านอยู่ในระดับที่เหมาะสมหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.33) และต้นทุนแรงงานมีผลต่อผลกำไรของท่านหรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50) และอยู่ในระดับมาก 1 ลำดับ ดังนี้ ต้นทุนการขนส่งและจัดเก็บมีผลกระทบต่อผลกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด ($\overline{X}$ =2.50)

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรายได้จากการขาย ด้านการดำเนินงานอย่างเป็นระบบแยกตามกิจกรรมของกิจการจำหน่ายมัจฉะ

รายได้จากการขาย	$\overline{X}$	S.D	ระดับ
1. รายได้จากการจำหน่ายของท่านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหรือไม่	3.00	0.96	ปานกลาง
2. ท่านสามารถกำหนดราคาขายที่เหมาะสมเพื่อสร้างกำไรได้หรือไม่	2.50	1.50	มากที่สุด
3. รายได้จากการจำหน่ายของท่านได้รับผลกระทบจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหรือไม่	3.33	1.69	ปานกลาง
รวม	**2.94**	**1.38**	**ปานกลาง**

จากตางรางที่ 2 พบว่า การจำหน่ายมัจฉะ มีความเห็นเกี่ยวกับรายได้จากการขาย ด้านรายได้จากการขาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.94) เมื่อพิจารณาแยกตามกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน และระดับมากที่สุด 1 ด้าน โดยระดับปานกลางเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 2 ลำดับแรก ดังนี้ รายได้จากการจำหน่ายของท่านได้รับผลกระทบจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.33) และรายได้จากการจำหน่ายของท่านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.00) และอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ลำดับ ดังนี้ ท่านสามารถกำหนดราคาขายที่เหมาะสมเพื่อสร้างกำไรได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50)

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางการบริหารจัดการต้นทุน ด้านการดำเนินงานอย่างเป็นระบบแยกตามกิจกรรมของกิจการจำหน่ายมัจฉะ

การบริหารจัดการต้นทุน	$\overline{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านสามารถควบคุมต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด	3.33	2.05	มาก
2. ท่านมีการเปรียบเทียบต้นทุนของกิจการท่านกับผู้ประกอบการรายอื่นหรือไม่	3.33	1.69	มาก
3. การใช้เทคนิคโนโลยีสามารถช่วยลดต้นทุนและเพิ่มกำไรของกิจการได้หรือไม่	1.54	2.00	ปานกลาง
รวม	**2.73**	**1.91**	**มาก**

จากตาราง 3 พบว่า การจำหน่ายมัทฉะ มีความเห็นเกี่ยวกับการมีการปฏิบัติทางด้านการบริหารจัดการต้นทุน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.73) เมื่อพิจารณาแยกตามกิจกรรม อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และระดับปานกลาง 1 ด้าน โดยระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 2 ลำดับ ดังนี้ ท่านสามารถควบคุมต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ($\overline{X}$ = 3.33) และท่านมีการเปรียบเทียบต้นทุนของกิจการท่านกับผู้ประกอบการรายอื่นหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.33) และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ลำดับ ดังนี้ การใช้เทคโนโลยีสามารถช่วยลดต้นทุนและเพิ่มกำไรของกิจการได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 1.54)

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกำไรที่ได้รับ ด้านการดำเนินงานอย่างเป็นระบบแยกตามกิจกรรมของกิจการจำหน่ายมัจฉะ

ผลกำไรที่ได้รับ	$\overline{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
1. รายได้จากการจำหน่ายของท่านสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่	5.00	2.00	มาก
2. ผลกำไรของท่านได้รับผลกระทบจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหรือไม่	3.33	1.69	ปานกลาง
3. ท่านเคยประสบภาวะขาดทุนในช่วงปีที่ผ่านมาหรือไม่	3.30	1.24	ปานกลาง
รวม	**3.88**	**1.64**	**มาก**

จากตาราง 4 พบว่า การจำหน่ายมัจฉะ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีการปฏิบัติงานทางด้านผลกำไรที่ได้รับ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.88) เมื่อพิจารณาแยกตามกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน และระดับมาก 1 ด้าน โดยระดับปานกลางเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 2 ลำดับแรก ดังนี้ ผลกำไรของท่านได้รับผลกระทบจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.33) และท่านเคยประสบภาวะขาดทุนในช่วงปีที่ผ่านมาหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3.30) และระดับมาก 1 ลำดับดังนี้ รายได้จากการจำหน่ายของท่านสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 5.00)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบต้นทุนและผลกำไรจากการจำหน่ายมัจฉะในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผู้ประกอบการจำหน่ายมัจฉะ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ช่วงอายุ 25-35 ปี ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ประสบการณ์จำหน่ายมัจฉะ 1-3 ปี เป็นการจำหน่ายแบบร้านคาเฟ่ส่วนใหญ่จะเป็นกิจการร้านคาเฟ่ขนาดกลาง และมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปและวัตถุดิบ

2. ต้นทุนการดำเนินธุรกิจมัจฉะ ต้นทุนหลักในการดำเนินธุรกิจมัจฉะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ต้นทุนวัตถุดิบ ต้นทุนแรงงานและต้นทุนอื่นๆ เช่น ค่าเช่าสถานที่ ค่าสาธารณูปโภค และค่าการตลาด โดย ต้นทุนวัตถุดิบเป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อคุณภาพของสินค้าและต้นทุนรวมมากที่สุด เนื่องจากผงมัจฉะมีระดับคุณภาพที่แตกต่างกัน ผงมัจฉะแท้ที่นำเข้าจากญี่ปุ่นจะมีราคาสูงกว่าผงมัจฉะที่ผลิตภายในประเทศ ทำให้ต้นทุนต่อแก้วแตกต่างกันอย่างมาก ต้นทุนแรงงานขึ้นอยู่กับขนาดของร้าน ร้านที่ดำเนินการโดยเจ้าของเพียงคนเดียวจะมีต้นทุนแรงงานต่ำกว่าร้านที่ต้องจ้างพนักงานหลายคน ค่าเช่าสถานที่ก็เป็นต้นทุนที่สำคัญ โดยร้านที่ตั้งอยู่ในทำเลดี เช่น ศูนย์การค้าหรือย่านชุมชน อาจมีค่าเช่าสูงแต่ได้เปรียบเรื่องยอดขายมากกว่าร้านที่อยู่ในทำเลที่คนสัญจรน้อย

3. ผลกระทบของทำเลที่ตั้งต่อยอดขายและกำไร ทำเลที่ตั้งมีผลต่อปริมาณลูกค้าและรายได้โดยตรง ร้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีคนสัญจรสูง เช่น ใกล้มหาวิทยาลัย โรงเรียน อาคารสำนักงาน

หรือศูนย์การค้า มักมียอดขายสูงกว่าร้านที่อยู่ในซอยลึกหรือในพื้นที่ที่มีคนเดินผ่านน้อย อย่างไรก็ตาม ค่าเช่าพื้นที่ในทำเลดีมักจะสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น ร้านต้องคำนวณว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นสามารถชดเชยกับค่าเช่าที่สูงขึ้นได้หรือไม่ สำหรับร้านที่มีทำเลไม่ดี สามารถใช้การตลาดออนไลน์เพื่อดึงดูดลูกค้าให้เดินทางมาซื้อได้ โดยการโปรโมตผ่านโซเชียลมีเดีย หรือให้บริการเดลิเวอรีผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ

4. การควบคุมต้นทุนและการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ การควบคุมต้นทุนเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเพิ่มอัตรากำไร ร้านค้าสามารถลดต้นทุนได้โดย การซื้อวัตถุดิบในปริมาณมากเพื่อให้ได้ราคาส่ง หรือการเลือกใช้ซัพพลายเออร์ที่ให้ราคาดีและมีคุณภาพสม่ำเสมอ การลดของเสียจากวัตถุดิบ เช่น การนำมัจฉะที่เหลือจากการชงไปใช้ในเมนูอื่น ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มรายได้ การบริหารแรงงานให้เหมาะสม เช่น การจัดตารางพนักงานให้เหมาะสมกับช่วงเวลาที่มีลูกค้าจำนวนมาก ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านแรงงานได้ การลงทุนในอุปกรณ์ที่มีคุณภาพ เช่น เครื่องชงมัจฉะที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถช่วยลดต้นทุนในระยะยาวจากการลดการสูญเสียของวัตถุดิบ

5. การแข่งขันในตลาดและการสร้างความแตกต่างของร้าน ตลาดมัจฉะมีการแข่งขันสูง โดยมีทั้งร้านค้าทั่วไป ร้านแฟรนไชส์ และคาเฟ่พรีเมียม การสร้างจุดขายที่แตกต่างเป็นสิ่งสำคัญในการดึงดูดลูกค้า ร้านที่มีเอกลักษณ์ เช่น การใช้มัจฉะเกรดพรีเมียม สูตรเฉพาะของทางร้าน หรือการนำเสนอเมนูใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากตลาดทั่วไป จะช่วยให้ร้านมีความโดดเด่น การตกแต่งร้านให้สวยงามหรือมีธีมที่ชัดเจนสามารถช่วยดึงดูดกลุ่มลูกค้าที่ชื่นชอบการถ่ายรูปและแชร์บนโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นการตลาดที่มีต้นทุนต่ำและมีประสิทธิภาพ การให้บริการที่ดีและเป็นกันเองช่วยให้ลูกค้ารู้สึกประทับใจและกลับมาซื้อซ้ำ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อต้นทุนและกำไรของผู้ประกอบการ ได้แก่ ต้นทุนค่าวัตถุดิบ ค่าแรงงาน ค่าขนส่ง และต้นทุนทางอ้อมอื่นๆ ผู้ประกอบการที่สามารถลดต้นทุนค่าวัตถุดิบและค่าขนส่งได้มากกว่าจะมีอัตรากำไรที่สูงกว่าผู้ประกอบการรายอื่น นอกจากนี้ การเลือกแหล่งวัตถุดิบที่มีคุณภาพสูงในราคาที่เหมาะสมจะช่วยให้สามารถควบคุมต้นทุนและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

เอกสารอ้างอิง

รัชดาภรณ์ เสมาขันธ์(2566), *ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของกำไรสุทธิและมูลค่าตามบัญชีวิธีมูลค่ายุติธรรม* https://so06.tcithaijo.org (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2568).

ขวัญธณัษพร วัชระปัณฑิตากุล (2565) *กรอบแนวคิดของกลยุทธ์ที่มีต่อการประยุกต์ต้นทุนตามเป้าหมาย ระบบบัญชีบริหารและผลการปฏิบัติงาน* https://so02.tci-thaijo.org/index.php (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2568).

รัชดาภรณ์ เสมาขันธ์ (2563) *ปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้มาตรฐานการรายงานการเงินและปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะคุณภาพกำไร* https://so05.tci-thaijo.org/ (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2568).

เปรมารัช วิลาลัย(2563) *การจัดการกำไรผ่านการใช้ดุลยพินิจในการสร้างรายการทางธุรกิจและการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้าง กับความสามารถในการทำกำไรในอนาคต* https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Premarat.Vil.pdf (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2568).

สุภาวดี พินิจ(2561) *ประสิทธิผลของข้อมูลการบัญชี บริหารที่มีผลต่อความสามารถในการทำกำไรทางธุรกิจ* https://dspace.spu.ac.th/ (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2568).

ปพฤกษ์บารมี อุตสาหะวาณิชกิจ(2560) *การบัญชีต้นทุนคุณภาพและผลการดำเนินงานทางการตลาด: หลักฐานเชิงประจักษ์จากธุรกิจที่ได้รับ ISO9000 ในประเทศไทย* https://so02.tci-thaijo.org/ (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2568).

เมธาวี จันทรา(2557) *การศึกษาโอกาสและความเป็นได้ของธุรกิจการผลิตและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากชาเขียวผง ภายใต้แบรนด์ "Chama"* https://archive.cm.mahidol.ac.th

กันยา หอแก้ว(2555) *ส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องดื่มชาเขียว* https://ir.stou.ac.th/handle/ (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2568).

ปรีเปรม นนทลีรักษ์ (2551) *ความสำเร็จของการประยุกต์ใช้การบัญชีต้นทุนคุณภาพของบริษัทที่ได้รับรอง มาตรฐานระบบการบริหารงานคุณภาพ ISO 9000 ในประเทศไทย* https://so05.tci-thaijo.org/index.php (สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2568).

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PRINCIPALS' DIGITAL TECHNOLOGY LEADERSHIP AND EFFECTIVENESS OF SCHOOL ADMINISTRATION UNDER UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 3

[1]ธิตฐิชัย ดวงสนิท, [2]ชูชีพ ประทุมเวียง และ [3]ไพรวัลย์ โคตรตะ

[1]Thitthichai Duangsanit, [2]Chucheep Pratumvien and [3]Paiwan Kotta

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย

Ubon Ratchathani Ratjabhat University, Thailand.

[1]Thitthichai.dED58@ubru.ac.th

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 28, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 34 คน และครู จำนวน 288 คน รวมทั้งหมด 322 คน ได้มาโดยการใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน จากการเทียบหาสัดส่วน แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย โดยวิธีการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความ

[1] นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[2] รองศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีความสัมพันธ์กันในทางบวกในระดับสูง (rxy= .725**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัล ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study principals' digital technology leadership under Ubon Ratchathani primary education service area office 3 2) to study the effectiveness of school administration under Ubon Ratchathani primary education service area office 3, and 3) to study the relationship between principals' digital technology leadership and the effectiveness of school administration under Ubon Ratchathani primary education service area office 3. The sample group in this research were 34 administrators and 288 teachers, a total of 322 people, using the Krejci and Morgan table by comparing the proportions and selecting simple random by drawing lots. The tool used as a questionnaire was the rating scale, that had a reliability value of 0.96. The statistics used to analyze the data were percentage, mean, standard deviation, and correlation coefficient. The research results found that 1) The principals' digital technology leadership under Ubon Ratchathani primary education service area office 3 was at a high level in the overall. 2)The effectiveness of school administration under Ubon Ratchathani primary education service area office 3 was at a high level in the overall. 3) The relationship between the principals' digital technology leadership and the effectiveness of school administration under Ubon Ratchathani Primary Education Service Area Office 3 was positively correlated at a high level (rxy= .725**), with a statistical significance at the level of 0.01.

Keywords: The principals' digital technology leadership, The effectiveness of school administration

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ประเทศไทยได้ดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยมุ่งเน้นเป้าหมายสำคัญในการยกระดับประเทศให้มี รายได้สูง และ ความมั่นคงยั่งยืน ควบคู่ไปกับการสร้างสังคมที่ มีความสุข เพื่อก้าวไปสู่ วิสัยทัศน์ระยะยาว ของประเทศ คือ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”การพัฒนาศักยภาพคนและการศึกษาแผนดังกล่าวให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนในทุกช่วงวัย และการปฏิรูประบบเพื่อรองรับ สังคมสูงวัย ที่มีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเท่าเทียมและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพทั่วประเทศ รวมถึงการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของประชากร ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยผลักดันความเจริญเติบโตของประเทศสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560: 1) ระบุว่าการพัฒนาคนและการศึกษาเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความมั่นคงของประเทศ เช่นเดียวกับ ทิศนา แขมมณี (2561: 40) ที่กล่าวถึงบทบาทของการศึกษาว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนามนุษย์และประเทศชาติ รวมถึงคุณค่าของการศึกษาในศตวรรษใหม่ ที่การศึกษาไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการเสริมสร้างความรู้ แต่ยังช่วยพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีคุณค่า

โดยในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเข้าใจบริบทขององค์การที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เข้ามามีผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมภายนอกทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่เป็นทั้งปัจจัยเอื้อ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการบริหารงานล้วนส่งผลทำให้ผู้เรียน การเรียนรู้ ครูผู้สอน เทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้นการนำของผู้บริหารองค์การในยุคดิจิทัลที่มีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลนำองค์การโดยใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมดิจิทัลเพื่อเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนผลลัพธ์ของสถานศึกษา ทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีระบบส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สุกัญญา แช่มช้อย, 2563: 193-213)

นอกจากนั้นผู้นำองค์การในปัจจุบันจะต้องมีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัล มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลกว่าบุคคลอื่น และมีทักษะทางด้านสังคมศาสตร์ที่จะต้องสามารถประสานงานกับบุคคลอื่นๆ ในด้านด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การได้ โดยเฉพาะองค์การด้านการจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ และทักษะที่สอดคล้องกับการเป็นพลโลกในอนาคต ในยุคที่วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 9 เทคโนโลยีทางการศึกษา มาตราที่ 64 ได้กล่าวไว้ว่า รัฐต้องส่งเสริม

และสนับสนุนให้มีการผลิต พัฒนาแบบเรียน หนังสือ ตำรา ทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดสรรเงินสนับสนุนการผลิต และมีการให้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิต พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในมาตรา 65 ได้กล่าวว่า ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้และความสามารถ ในทักษะในการผลิตสื่อ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560–2579 ได้กล่าวถึงการปฏิวัติดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 การปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 ซึ่งจะทำให้ประชากรสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ทั่วโลก ไร้พรมแดน และแหล่งเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด สามารถพัฒนาองค์ความรู้ของตนเอง และมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย สะดวกรวดเร็ว มาใช้มากขึ้น

ดังที่ ต้องลักษณ์ บุญธรรม (2559: 217-225) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำต้องมีความรู้ความเข้าใจให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และมีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัล มีการกำหนดกลยุทธ์นวัตกรรมหรือกำหนดมาตรการเชิงรุกต่าง ๆ เพื่อเสริมจุดแข็งให้องค์การในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา รวมไปถึงการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจถึงบุคลากรทุกระดับขององค์การให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างทันท่วงที ไม่ล้าสมัย และเป็นผู้นำ เช่นเดียวกับ จันทนา แสนสุข (2559: 139) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลสูง ก็ย่อมจะได้เปรียบในการแข่งขันที่จะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน มีประสิทธิผล และมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น จะสามารถบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดรับกับเป้าหมายและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงของปัจจุบัน และไปสอดคล้องกับ พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ (2561: 32) ได้กล่าวว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางการศึกษา โดยการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 หรือในยุคดิจิทัลนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศจะมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ในส่วนของงานวิจัยของ อดิศักดิ์ ดงสิงห์ (2560: 3) ได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ซึ่งก็พบว่าผู้บริหารสถานศึกษานั้นต้องมีกาาพัฒนาความรู้ในการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนโดยฝึกอบรมเป็นระยะ ๆ รวมทั้งได้รับการส่งเสริมให้มีการประกวดและออกแบบสื่อหรือนวัตกรรมเทคโนโลยีการเรียนการสอนควรได้รับการพัฒนาความเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี โดยการแบ่งปันความคิดซึ่งกันและกันภายในกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา เช่นเดียวกับ อิทธิฤทธิ์ กลิ่นเดช (2560: 2) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับการ

บริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสระบุรีซึ่งก็พบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากงานวิจัยจะเห็นได้ว่าการที่ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัล จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาองค์การของตนเองให้ก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่ดี นั่นแสดงให้เห็นว่าถ้าหากว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลที่พร้อม การนำความพร้อมนั้นมาบริหารจัดการงานทั้ง 4 ฝ่าย ก็จะยิ่งทำให้องค์การขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ก้าวหน้า และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกอยู่เสมอ

ดังนั้น ผู้บริหารในฐานะที่เป็นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินการขององค์การ ที่ต้องให้ครูและบุคลากร ได้พัฒนาตนเอง พัฒนางาน พัฒนาการจดัการเรียนการสอนให้สอดรับกับเทคโนโลยี ผู้บริหารนั้นจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการนำเทคโนโลยีดิจิทัล และมีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ให้กับครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานของสถานศึกษทั้ง 4 ฝ่าย คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไป พร้อมทั้งมีการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ที่มีกการเปลี่ยนแลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา

จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เพื่อทราบถึงภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา เพื่อจะนำองค์ความรู้ที่ได้ไปหาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา รวมไปถึงการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยายหาความสัมพันธ์ (Descriptive Correlation Research) มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2566 ภายใต้สังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 199 คน และครู 1,742 คน รวมทั้งหมด จำนวน 1,941 คน จากสถานศึกษา 209 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2567 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 รวมทั้งหมด 322 คน แยกได้คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 34 คน ครู จำนวน 288 คน ซึ่งได้มาโดยการใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970: 608-610, อ้างถึงใน ละเอียด ศิลาน้อย 2562: 93) จากการเทียบหาสัดส่วน แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random) โดยวิธีการจับสลาก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 คือ ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และการบริหารสถานศึกษา งาน 4 ฝ่าย คือ งานบริหารบุคคล งานบริหารงบประมาณ งานบริหารวิชาการ และงานบริหารทั่วไป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำหรับการศึกษาคือแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งมีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามชนิดแบบตรวจสอบรายการ (Check list) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบไปด้วย ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ทั้งหมด 5 ด้าน จำนวน 29

ตอนที่ 3 แบบสอบถามประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาทั้งหมด 4 ด้าน จำนวน 28 ข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	SD.	แปลผล	อันดับ
1. การเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (X_1)	4.43	.53	มาก	5
2. การสนับสนุน ส่งเสริม และการบริหารจัดการองค์การโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (X_2)	4.49	.39	มาก	1
3. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเรียนการสอน (X_3)	4.45	.51	มาก	3
4. ความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (X_4)	4.44	.55	มาก	4
5. คุณธรรมจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในองค์การ(X_5)	4.48	.36	มาก	2
รวม	**4.46**	**.39**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การสนับสนุนส่งเสริม และการบริหารจัดการองค์การโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 อยู่ในระดับมากเป็นอันดับที่ 1 ด้านคุณธรรมจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในองค์การ ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเรียนการสอน ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และด้านการเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ประกอบไปด้วย ประสิทธิผลการบริหารบุคคล ประสิทธิผลการบริหารวิชาการ ประสิทธิผลการบริหารงบประมาณ และประสิทธิผลการบริหารทั่วไป ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา

ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	SD.	แปลผล	อันดับที่
1. ประสิทธิผลการบริหารบุคคล (Y_1)	4.49	.39	มาก	1
2. ประสิทธิผลการบริหารวิชาการ (Y_2)	4.48	.42	มาก	2
3. ประสิทธิผลการบริหารงบประมาณ (Y_3)	4.48	.46	มาก	3
4. ประสิทธิผลการบริหารทั่วไป (Y_4)	4.47	.41	มาก	4
รวม	**4.48**	**.35**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา พบว่าภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประสิทธิผลการบริหารบุคคล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 อยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่อันดับที่ 1 ประสิทธิผลการบริหารวิชาการ ประสิทธิผลการบริหารงบประมาณ และประสิทธิผลการบริหารทั่วไป ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา

ตัวแปร	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_t
X_1	.423**	.509**	.575**	.451**	.596**
X_2	.422**	.470**	.496**	.397**	.542**
X_3	.529**	.563**	.591**	.495**	.660**
X_4	.473**	.526**	.561**	.505**	.626**
X_5	.500**	.527**	.447**	.508**	.598**
X_t	.560**	.621**	.646**	.564**	.725**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (rxy= .725**)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเรียนการสอน ด้านคุณธรรมจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในองค์การ การสนับสนุน ส่งเสริมและการบริหารจัดการองค์การโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการสนใจเทคโนโลยีดิจิทัลที่เพิ่มมากขึ้นจากเมื่อก่อน มีการเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ และรับมือต่อการเปลี่ยนของของเทคโนโลยีดิจิทัลได้ทันท่วงที รวมไปถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาบริหารจัดการองค์การ โดยเฉพาะในด้านการจัดการเรียนการสอนของคณะครูในสถานศึกษา ที่ต้องมีการปฏิบัติตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาบริหารจัดการ ซึ่งเป็นไปตามนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ข้อที่ 6 การพัฒนาระบบราชการและการบริการภาครัฐยุคดิจิทัล สอดคล้องกับ ลลิตา สมใจ (2565: 72) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ก็พบว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในด้านการจัดการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษา และด้านวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยียุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ชัย สดคมขำ (2563: 128) ที่ได้ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับการบูรณาการเทคโนโลยี และระดับเจตคติต่อการใช้เทคโนโลยีของครู โดยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจรรยาบรรณ ด้านการผลิตภาพและความชำนาญเชิงวิชาชีพ, ด้านการสนับสนุน การบริหาร และการปฏิบัติการ ด้านความเป็นผู้นำและวิสัยทัศน์ และด้านการวัดและการประเมินผล นอกจากนี้ Fitzgerald and SoFo (2015: 503-522) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและความเข้าใจในการนำโมไบล์เทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษาของผู้บริหาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ก็พบว่า ความเข้าใจการใช้โมไบล์เทคโนโลยีในการจัดการศึกษากับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวก ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นว่าหากผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาสูงก็จะสามารถนำความรู้ความสามารถดังกล่าวไปใช้ในการสนับสนุนหรือส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูและผู้เรียนให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นงานวิจัยทั้งสองชิ้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีในสถานศึกษา ซึ่งไม่เพียงส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหาร แต่ยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคดิจิทัล

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประสิทธิผลการบริหารบุคคล ประสิทธิผลการบริหารวิชาการ ประสิทธิผลการบริหารงบประมาณ และประสิทธิผลการบริหารทั่วไป อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารจัดการสถานศึกษานั้นต้องมีงาน 4 ฝ่ายคือ ฝ่ายบริหารวิชาการ ฝ่ายบริหารงบประมาณ ฝ่ายบริหารบุคคล และฝ่ายบริหารทั่วไป ซึ่งหน้าที่ของผู้นำองค์การต้องดำเนินการขับเคลื่อนงานทั้ง 4 ฝ่ายนี้ให้สำเร็จลุอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อสถานศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับกำหนดเป้าหมาย และทิศทางการดำเนินการเพื่อให้สถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นไปตามภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียน 4 ฝ่าย ตามกฎกระทรวงซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.2550 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 39 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ.2545) สอดคล้องกับลลิตา สมใจ (2565: 74) ที่ได้ศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันในทางบวก มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (rxy= .725**) ซึ่งเป็นไปตามสมมุตฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็น

เพราะว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นลักษณะของผู้นำยุคใหม่ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ การใช้ประโยชน์และโทษของเทคโนโลยี ทั้งในปัจจุบันและอนาคต และเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนของการนำเทคโนโลยีในปัจจุบัน และพร้อมรับมือกับเทคโนโลยีในอนาคต อีกทั้งการบริหารสถานศึกษาที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานบุคคล งานวิชาการ งานงบประมาณ และงานทั่วไป สามารถลดเวลา สร้างความรวดเร็วในการทำงานของบุคลากรจึงทำให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพที่ดีมากขึ้น ดังที่ สุกัญญา แช่มช้อย (2561: 120) ระบุว่าการทำงานในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดควรสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยควรส่งเสริมให้ครูและผู้บริหารมีความมั่นใจและความรู้ในการใช้เทคโนโลยี รวมถึงรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล พร้อมทั้งคำนึงถึงจริยธรรมในการใช้งานอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ ธีรโชติ หล่ายโท้ (2560: 98) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ก็พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี และทักษะการเรียนรู้ด้านนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับอิทธิฤทธิ์ กลิ่นเดช (2560: 101) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสระบุรี พบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสระบุรีพบว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการเป็นผู้นำทางด้านของเทคโนโลยีสมัยใหม่และมีแนวคิดในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไปในตลอดเวลา มีแนวคิดในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บข้อมูล พัฒนาองค์การ พัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพและก้าวเข้าสู่สถานศึกษายุคดิจิทัล การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และจากผลการวิจัยผู้บริหารควรนำเทคโนโลยี แพลตฟอร์มออนไลน์ต่างๆ เข้ามาบริหารงานงบประมาณเพื่อให้เกิดความรอบครอบ โปร่งใส่และสามารถตรวจสอบได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ.(2546), *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไข เพิ่มเติม* (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ : คุรุสภา. 2546.

จันทนา แสนสุข.(2559) ภาวะผู้นำ Leadership (ครั้งที่ 3). บริษัท ทริปเพิ้ลกรุ๊ป จำกัด.

ต้องลักษณ์ บุญธรรม. (2559) *การเป็นผู้นำยุคเศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรทางการศึกษา.* วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 7 (1), 217-225.

ทิศนา แขมมณี.(2561) *ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ธีรโชติ หล่ายโท้. (2560). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. (2561). *รายงานผลงานทางวิชาการ งานวิจัยโครงการการพัฒนา กลไกขับเคลื่อนระบบการผลิตและพัฒนาครูสมรรถนะสูง สำหรับประเทศไทย 4.0* สำนักงาน. เลขาธิการสภาการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ.

ลลิตา สมใจ.(2565) *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.

วสันต์ชัย สดคมขำ. (2563) *ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบูรณาการเทคโนโลยีและเจตคติต่อการใช้เทคโนโลยีของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1.* วิทยานิพนธ์การศึกษาหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2560) ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20ปี (พ.ศ. 2560 - 2579).

สุกัญญา แช่มช้อย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2563) *นวัตกรรมบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อสร้างนวัตกร.* วารสารศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร. 22(2). 193-213.

อดิศักดิ์ ดงสิงห์.(2560), *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1.* การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อิทธิฤทธิ์ กลิ่นเดช. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสระบุรี.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

Fitzgerald, R., & Jawas, U. (2015). *Instructional leadership in Indonesian school reform: overcoming the problems to move forward.* School Leadership & Management, 32(5), 503–522.

Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970) *Determining Sample Size for Research Activities.* Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

THE ENHANCEMENT OF TEACHER CHARACTERISTICS OF THE STUDENT OF THE ELEMENTARY EDUCATION, NORTHERN COLLEGE

[1]กรรณิการ์ ทองรักษ์, [2]ธัญญารัศมิ์ ศิริกลิ่นแคฆ์, [3]พีระศักดิ์ เตจ๊ะนัน

[1]Kannika Thongak, [2]Thanyaras Siriklinkhae, [3]Perasak Tajanun

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย

Northern College, Thailand

[1]396@northern.ac.th, [2]thanyaras.si@northern.co.th, [3]mick31120305@gmail.com

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1.เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น 2.เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน จำนวน 63 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1. แบบสัมภาษณ์ 2. แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ 1. ค่าความถี่ 2.ค่าร้อยละ 3.ค่ามัชฌิมเลขคณิต 4. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.การวิเคราะห์องค์ประกอบ และ 6. การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครู ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[1]อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[2]อาจารย์ สาขาวิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[3]อาจารย์, สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

จังหวัดตาก มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ด้านความรู้และความสามารถ 2. ด้านความรักและความศรัทธา 3.ด้าน
บทบาทและหน้าที่ 4.ด้านจรรยาบรรณในวิชาชีพ และ 5.ด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยมีค่า Chi-Square เท่ากับ 48115.946 ค่า df เท่ากับ 8416 2. แนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์นจังหวัดตาก มีแนวทางในการสร้างเสริมคุณลักษณะความ เป็นครู ประกอบด้วย การจัดวิธีการสอนที่หลากหลาย, การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล, ส่งเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทั้งในภาษาไทย และภาษาต่างประเทศเป็นอย่างดี สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : การสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู, นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาประถมศึกษา

Abstract

The purpose of the study were 1.to acquire the factors to enhancement teacher's characteristics of the student of the elementary of the Faculty of education, Northern College Tak Province . 2.to acquire the approach to enhancement teacher's characteristics of the student of the elementary of the Faculty of education, Northern College Tak Province. The 63 samples of this study are selected from 1-5 of the students of the elementary of the Faculty of education. The research instrument of the semi-structured interview form and questionnaire. The data analysis were frequency, percentage, arithmetic, standard deviation and exploratory factory analysis (EFA) and content analysis. The results of the research were finding. The research resuits found that 1.The factors to enhancement teacher's characteristics of the student of the elementary of the faculty of education, Northern College Tak Province consisted of five factors as follows 1) Competency in teaching profession 2.Fair in teaching profession 3.Roles of teacher 4.Ethics of teaching profession and 5.Moral and ethics in teaching profession with a Chi-Square value of 48115.94 The df value was 8416 2.The approach to enhancement teacher's characteristics of the student of the elementary of the Faculty of education, Northern College Tak Province. Guidelines for enhancing the characteristics of a teacher of students in the field of primary education, Faculty of Education, Northern College Tak Province There are guidelines for enhancing such as organizing teaching activities using a variety of techniques, organize a student-centered teaching and learning process taking

into account individual differences, encouraging learners to have knowledge and understanding in both Thai and foreign languages as well. as well as being able to use in real life appropriately.

Keywords :Enhancement of teacher characteristics, Students majoring in primary education

บทนำ

"ครู" ผู้ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการยกระดับและพัฒนาการศึกษา จากที่มีหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ การผลิตและพัฒนาครู รวมถึงการใช้ครู พบว่า การจัดการศึกษาไทยยังมีปัญหาในด้านคุณภาพ ขาดความรับผิดชอบของระบบการศึกษา ตลอดจนปัจจัยสำคัญที่ต้องรับผิดชอบต่อการแก้ไขปัญหา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) และยังพบปัญหาอีกว่า หลังจากที่นักศึกษาจบการศึกษาแล้ว เมื่อไปประกอบอาชีพ ไม่สามารถนำความรู้ แนวคิด หลักการและทฤษฎีต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการ จัดการเรียนการสอน ขาดทักษะการนำความรู้ไปใช้ จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องพัฒนาทักษะการนำ ความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา เพราะจะมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาทำให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความสามารถ ที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ซึ่งทางภาครัฐได้ให้ความสำคัญในการผลิตและพัฒนาครูที่มี คุณภาพ และมีคุณลักษณะของความเป็นครูอย่างแท้จริง (เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2556)

ด้วยเหตุผลเพราะสังคมยกย่องให้วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอันมีผลกระทบมาจากการพัฒนาในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ อันมีผลทำให้การ ถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนการเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับกระบวนการ ด้านการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา, 2556) โดยเฉพาะวัยเด็กประถมศึกษาเป็นวัยที่อยู่ในช่วงอายุ 6–12 ปี ถือว่าเป็น วัยที่จะรับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ได้ดีที่สุด ทั้งจากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อมที่เป็นรูปธรรม เด็กที่มีอายุน้อยกว่า 6 ปี อาจยังไม่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้พฤติกรรม บางอย่าง และเด็กที่มีอายุมากกว่า 12 ปี โดยธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กประถมศึกษาในทุกสังคมมักจะมี รูปแบบที่คล้ายคลึงกัน หรืออาจมีการแตกต่างกันบ้างอาจขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพันธุกรรม การอบรมเลี้ยงดู และสภาพสิ่งแวดล้อม ดังนั้นครูในสาขาวิชาการประถมศึกษาจึงจำเป็นต้องมีคุณลักษณะความเป็นครูที่มี ความรู้ดี มีกิริยาวาจาที่สุภาพ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ตลอดจนศรัทธาในวิชาชีพ จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา

เรื่อง การสร้างเสริมคุณลักษณะความ เป็นครูของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น เพื่อให้ได้ครูที่มีคุณภาพ รวมทั้งการหาแนวทางในการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาก่อนที่ จะออกไปประกอบอาชีพครูในสถานศึกษาต่อไป 74 Journal of Yanasangvorn Research Institute Vol.13 No.1 (January – June 2022)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครู ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตาก

2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการการประถมศึกษา ชั้นปีที่ 1 - 4 คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตากภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โดยใช้ตารางคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน โดยสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 63 คน

2. เครื่องมือวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured-Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน จากการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content-Analysis) ใช้ในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ผลิตบัณฑิต และผู้ใช้บัณฑิต และ แบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา การคำนวณหาความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา(α – Coefficient) มีค่าความ เชื่อมั่น เท่ากับ 0.99

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ(Percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติทดสอบ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy and Bartlett’s Test การสกัดองค์ประกอบ ด้วยวิธีวิเคราะห์ องค์ประกอบหลัก (Factor Extraction Method : Principal Component Analysis : PCA) การหมุนแกนแบบแวริแมกซ์ (Varimax Rotation) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content-Analysis)

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครู ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์นจังหวัดตากประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ตัวแปร หลัก 11 ตัวแปร ตัวแปรย่อย 59 ตัวแปร โดยเรียงลำดับตามค่าแปรปรวนของตัวแปร ได้แก่ 1.ด้านความรู้และความสามารถ 2.ด้านความรักและความศรัทธา 3.ด้านบทบาทและหน้าที่ 4.ด้านจรรยาบรรณในวิชาชีพ และ 5.ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ค่า KMO มีค่ามากกว่า 0.5 และเข้า ใกล้ 1 และเมื่อทดสอบสมมุติฐานด้วยการทดสอบ Bartlett' s Test of Sphericity พบว่าค่า Chi Square เท่ากับ 48115.946 ค่า df เท่ากับ 8416 และค่าSignificance เท่ากับ 0.00 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ว่า ตัวแปรที่เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นครู ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตาก มีความสัมพันธ์กัน และเป็นข้อมูลที่เหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ต่อไปได้ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 องค์ประกอบที่ 1 “ด้านความรู้และความสามารถ” มีค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) ในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.51 - 0.77 มีค่าความแปรปรวน ของตัวแปร (Eigenvalues) เท่ากับ 16.08 ค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปร (Percent of Variance) เท่ากับ 13.17 และ ค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวน (Cumulative Percent of Variance) เท่ากับ 11.17 ประกอบด้วย21 ตัวแปร คือ 1. มีเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย 2.มีความสามารถในการผลิตสื่อ การเรียนการสอน 3.มีความรู้ด้านจิตวิทยาการเรียนการ4.มีทักษะในการจัดการการสอนโดย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 5.มีทักษะในการบริหารจัดการชั้นเรียนและการควบคุมชั้นเรียน 76 Journal of Yanasangvorn Research Institute Vol.13 No.1 (January – June 2022) 6.มีทักษะในการเชื่อมโยงและบูรณาการบทเรียนให้สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตในสภาพจริง 7.มีทักษะ ในการพัฒนาแผนการสอนให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 8.มีทักษะในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ในการนำไปประกอบการเรียนการสอน 9. มีความเชี่ยวชาญทางทฤษฎี และหลักการสอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 10.มีสติปัญญาดี ปฏิภาณไหวพริบดี และเฉลียวฉลาด 11.มีความสามารถควบคุมอารมณ์ ของตนเองได้อย่างเหมาะสม 12. มีทักษะในการทำงานวิจัย 13.มีทักษะในการสื่อสารทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน และภาษากาย14.มีทักษะในการประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายและตรงตามสภาพ จริง 15.มีทักษะในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 16.มีทักษะใน การพัฒนาหลักสูตรในศาสตร์ของตนและศาสตร์อื่น 17.มีความสามารถในการจัดการดูแลช่วยเหลือ ผู้เรียน อย่างเป็นระบบ18.มีความสามารถในการพัฒนาการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนอย่าง สม่ำเสมอ 19.มีความสามารถในการชี้แนะและกระตุ้น

ให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ 20.มีความสามารถใน การนำเทคนิคต่างๆมากระตุ้นความคิด และ 21.มีทักษะในการใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศได้ดี

1.2 องค์ประกอบที่ 2 “ด้านความรักและความศรัทธา”มีค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) ในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.51 - 0.73 มีค่าความแปรปรวน ของตัวแปร (Eigenvalues) เท่ากับ11.93 ค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปร (Percent of Variance) เท่ากับ 8.88 และ ค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวน (Cumulative Percent of Variance) เท่ากับ 18.06 ประกอบด้วย 14 ตัวแปร คือ 1. มีความรอบรู้ในวิชาการ และวิชาชีพเป็นอย่างดี 2. มีใจรักในการ ปฏิบัติงานสอน 3.มีความรัก เมตตา และปรารถนาดีต่อผู้เรียน 4.มีความรักและปรารถนาดีต่อผู้เรียน 5.มีจิตวิญญาณในความเป็นครู ทุ่มเทให้กับงาน 6.มีความภาคภูมิใจในอาชีพของตน 7.มีความเข้าใจใน บทบาทและหน้าที่ของความเป็นครู 8.มีความปรารถนาที่จะเป็นผู้ให้ความรู้อย่างชัดเจน9.มีความ มุ่งมั่นในการพัฒนาวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ 10.มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆกับโรงเรียน และ ชุมชน 11.มีมาตรฐานด้านความรู้และมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ 12.มีอุดมการณ์ที่ชัดเจนในการ ประกอบวิชาชีพครู 13.มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาวิชาชีพครูให้มีความเจริญก้าวหน้า และ14.มีจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพครู

1.3 องค์ประกอบที่ 3 “ด้านบทบาทและหน้าที่”มีค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) ในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.50 - 0.70 มีค่าความแปรปรวน ของตัวแปร (Eigenvalues) 10.45 เท่ากับค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปร (Percent of Variance) เท่ากับ 8.49 และค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวน (Cumulative Percent of Variance) เท่ากับ 28.56 ประกอบด้วย 9 ตัวแปร คือ 1. มีทักษะในการอบรมสั่งสอนโดยการ สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในบทเรียน 2.มีวิริยะอุตสาหะในการปฏิบัติหน้าที่ 3.มีทักษะในการใช้เหตุผลกับผู้เรียนและบุคคลอื่น 4.มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นครู 5.มีความมุ่งมั่นในการสร้างงานเพื่อพัฒนาสังคม 6.มีความเอื้ออาทรต่อผู้เรียนที่เท่าเทียมกัน 7.มีความประพฤติปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางกาย วาจา และใจ 8.มีความสามารถในการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติวิชาชีพ และ 9.มีความเป็น ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการที่มีคุณภาพ

1.4 องค์ประกอบที่ 4 “ด้านจรรยาบรรณในวิชาชีพ” มีค่าน้ำาหนักปัจจัย (Factor Loading) ในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.50 - 0.71 มีค่าความแปรปรวน ของตัวแปร (Eigenvalues) 9.36 เท่ากับค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปร (Percent of Variance) เท่ากับ 7.61 และ ค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวน (Cumulative Percent of Variance) เท่ากับ 34.17 ประกอบด้วย 8 ตัวแปร คือ 1.มีทักษะในการใช้เหตุผลกับผู้เรียน และบุคคลอื่น 2.มีกิริยา วาจา ที่สุภาพ และให้เกียรติผู้อื่น 3.มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น 4.มีความปรารถนาที่จะเป็น ผู้ให้ความรู้อย่างชัดเจน 5.มีความกล้าหาญที่จะกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง 6.มีความ

ประพฤติปฏิบัติที่เป็น แบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และใจ 7. มีความเอื้ออาทรต่อผู้เรียนที่เท่าเทียมกัน และ 8.มีความสามารถในการพัฒนาตนเองทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และสังคม อย่างสม่ำเสมอ

1.5 องค์ประกอบที่ 5 “ด้านคุณธรรมและจริยธรรม” มีค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) ในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.57 - 0.70 มีค่าความแปรปรวน ของตัวแปร (Eigenvalues) เท่ากับ 9.42ค่าร้อยละของความแปรปรวนของตัวแปร (Percent of Variance) เท่ากับ 6.03 และค่า ร้อยละสะสมของความแปรปรวน (Cumulative Percent of Variance) เท่ากับ 40.21 ประกอบด้วย 7 ตัวแปร คือ 1.มีความอดทน อดกลั้น 2.มีความเสียสละ 3.มีจิตสาธารณะ จิตอาสา ในการทำ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม 4.มีความมุ่งมั่นในการสร้างงานเพื่อสังคม 5. มีความกตัญญูกตเวที 6.มีลักษณะ ที่อบอุ่น ไว้ใจได้ และ 7.มีระเบียบวินัยในตนเอง

2. แนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตากทั้ง 5 องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู“ด้านความรู้และความสามารถ” ประกอบด้วย 1.จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิค วิธีการสอนที่หลากหลาย 2.จัดให้มีการอบรมในการผลิตสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน 3. จัดกิจกรรมพัฒนาและส่งเสริมความรู้โดยเน้น การบูรณการกับรายวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 4.จัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 5.จัดอบรมหรือโครงการที่พัฒนาความรู้ความสามารถสำหรับครู ประถมศึกษาโดยการเชิญวิทยากรที่มีความรู้/เชี่ยวชาญ 6.จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและ สอดคล้องกับบริบทในการจัดการเรียนการสอนของระดับประถมศึกษา 7. พัฒนาและปรับปรุง 78 Journal of Yanasangvorn Research Institute Vol.13 No.1 (January – June 2022) หลักสูตรให้ทันสมัย 8.ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เป็นอย่างดี ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม 9.จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมี ความรู้ในศาสตร์ของตนและวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในระดับสากล 10.จัดกิจจกรมการเรียนการสอนให้ ผู้เรียนมีความรู้ ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ 11.สร้างกระบวนการ การผลิตครูประถมศึกษาที่มี ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ผลิตบัณฑิต ผู้ใช้บัณฑิตและสังคม 12.จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นครูประถมศึกษาให้เกิดกับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องในทุกชั้นปี13.เน้นกิจกรรมการฝึกปฏิบัติในสถานที่ปฏิบัติงานจริง 14.เน้นการจัดการ เรียนการสอนที่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย ชัดเจน และเป็นไปตาม ธรรมชาติของครูประถมศึกษา 15.ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้การวิจัยเป็นฐานเพื่อให้ ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถนำความรู้เรื่องวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในวิชาชีพ

ต่อไป และ 16.เน้นการวัดและการประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลายและครอบคลุมเป็นไป ตามธรรมชาติของผู้เรียนอย่างเหมาะสม

2.2 แนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู“ด้านความรักและความศรัทธา” ประกอบด้วย 1.คัดเลือกครูผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการประกอบอาชีพครู ประถมศึกษา 2.สร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา ผู้เรียนให้เกิดความศรัทธาในวิชาชีพ 3.พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะในด้านการปฏิบัติการสอนและด้านต่างๆ เช่น การกล้าแสดงออกซึ่งความ ถูกต้องและเหมาะสม4.ส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของครู ประถมศึกษาที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสำนึกที่ดีในการประกอบวิชาชีพครูประถมศึกษา 5.จัดให้มีค่ายอบรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสำนึกที่ดีในการเป็นครูประถมศึกษา 6.ครูผู้สอนต้องเป็นผู้คอย กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจและปลูกฝังทัศนคติที่ดี เพื่อให้เกิดความรักและศรัทธาในการเป็นครู ประถมที่ดี 7.จัดให้มีการอบรมโดยการเชิญวิทยากรที่ประสบความสำเร็จและเป็นผู้ที่ยอมรับในการประกอบ วิชาชีพครูเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับการเป็นครูประถมศึกษา และ 8.สร้างรูปแบบการเสริมสร้างคุณลักษณะของการเป็นครูมืออาชีพตามบริบทและลักษณะของการเป็นครูประถมศึกษา

2.3 แนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู“ด้านบทบาทและหน้าที่” ประกอบด้วย 1. คัดเลือกครูผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถในการเป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะครู ประถมศึกษา 2.จัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนในการประกอบวิชาชีพครู ประถมศึกษา 3.ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติงานในสถานที่จริงอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับของระดับชั้นปีที่ศึกษา 4.บูรณการการจัดการเรียนรู้กับชีวิตจริงในสถานการณ์จริงเพื่อให้ผู้เรียน วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม มิถุนายน 2565) 79 ได้เห็นความสำคัญของการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม 5.ส่งเสริมให้ ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่นได้โดยการกำหนดบทบาทการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีตลอดจนการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และ 6.ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิด ความตระหนักถึงการมี ส่วนร่วม ตลอดจนส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

2.4 แนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู“ด้านจรรยาบรรณ วิชาชีพ” ประกอบด้วย 1. เลือกครูผู้สอนที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นครูประถมศึกษา 2. ส่งเสริมสนับสนุนให้ ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานที่จริง เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและ นำไปใช้ในชีวิตจริงของการประกอบอาชีพครูประถมศึกษ 3. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาส แสดงออกทั้งทางด้านสติปัญญาจิตใจ อารมณ์ตลอดจนพฤติกรรมที่ดีงามเหมาะสมกับกาลเทศะ 4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยการกำหนดบทบาทในการเป็น

ผู้นำและผู้ตามที่ดี และ 5. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนและผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

2.5 แนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู“ด้านคุณธรรมและจริยธรรม” ประกอบด้วย 1. จัดการเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย 2. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการแสดงออกทาง พฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม 3. เน้นการใช้ทักษะชีวิตในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ 4. จัดโครงการที่สนับสนุนการมีจิตสาธารณะ และจิตอาสา ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ในรูปแบบต่างๆที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเข้าร่วมโครงการตามความสนใจ 5. จัดอบรมโดยการเชิญวิทยากรที่มีคุณลักษะความเป็นครูด้านคุณธรรมและจริยธรรมเกี่ยวกับวิชาชีพ เพื่อสร้างแรงบันดาล ใจ และ 6. ครูผู้สอนต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และเหมาะสมกับวิชาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไป ปฏิบัติตามได้ในชีวิตจริง

อภิปรายผล

1. การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครู ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์นจังหวัดตากประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.ด้านความรู้และความสามารถ 2.ด้านความรักและความศรัทธา 3.ด้านบทบาทและหน้าที่ 4.ด้านจรรยาบรรณในวิชาชีพ และ 5.ด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยทั้งห้า องค์ประกอบนี้เป็นระบบการพัฒนานักศึกษาให้แสดงออกถึงศักยภาพของการเป็นครูประถมศึกษาที่ดีและมีความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ในระดับประถมศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (คอดารี ยะห์ เสกเมธี, 2550) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ เทคนิคการจัดการเรียนการสอนของครู : กรณีศึกษาครูที่ ได้รับรางวัลพระราชทานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี พบว่า ครูรางวัลพระราชทานมีเทคนิคการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมการสอน ประกอบด้วย 1.มีจิตวิญญาณ ของความเป็นครู ทุ่มเทให้กับงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการประพฤติปฏิบัติตน 2.มีความเข้าใจธรรมชาติและพฤติกรรมของเด็กแต่ละบุคคล 3.มีความรอบรู้เนื้อหาที่สอน มีการ วางแผน และเตรียมการสอนล่วงหน้า 4.จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย และยังสอดคล้อง กับงานวิจัยของ (Walker,RJ, 2008) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ คุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิภาพสะท้อน แนวคิดที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิภาพ สรุปได้ ดังนี้) มองโลกในแง่ดี คาดหวังใน ผลสำเร็จและเชื่อมั่นในตัวนักเรียน สร้างบรรยากาศที่ดีในห้องเรียนทำให้นักเรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ของการเรียนการสอน แสดงออกถึงความเคารพและการให้เกียรติ

2. แนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์นจังหวัดตากเป็นพหุแนวทาง ซึ่งมี แนวทางในการสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครูได้หลายรูปแบบ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย วารสาร

สถาบันวิจัยญาณสังวร ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม มิถุนายน 2565) 81 ตามความเหมาะสมในแต่ละบริบท และมีแบบแผนที่ส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นครูประถมศึกษา อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ(ณัฐมณ พันธุ์ชาตรี, 2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การสร้างเสริม คุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ในศาสตร์หรือวิชาชีพเฉพาะ และวิชาชีพที่ เกี่ยวข้องเทียบได้ในระดับสากล,สร้างกระบวนการผลิตนักศึกษาครูที่มีประสิทธิภาพอันเกิดจากความ ร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ใช้บัณฑิต ผู้ผลิตบัณฑิต และสังคม และยังสอดคล้องกับ แนวคิดการพัฒนาบัณฑิตของ (ศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2553) ได้เสนอแนว ทางการพัฒนาบัณฑิตไทย ไว้ว่า ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นอุดมศึกษาสำคัญมาก เพราะเป็น มันสมองของประเทศ ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต เป็นการเปลี่ยนแปลงชีวิต เพื่อวางรากฐานความรู้ ที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งสร้างบุคลิกภาพ นิสัย ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. ได้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครู สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตาก สอดคล้องและเหมาะสมทั้ง 5 องค์ประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา ทุกชั้นปีตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4

2. ได้แนวทางการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครู สาขาวิชาการประถมศึกษา ของนักศึกษาทุกชั้นปีตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 คณะศึกษาศาตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น โดยอาจารย์ผู้รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอน ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้สอดคล้องกับความนัดของอาจารย์ผู้สอนและธรรมชาติการเรียนรู้ของนักศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรสาขาการประถมศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลโดยภาพรวมของคุณลักษณะบัณฑิต

3. ได้แนวทางและวิธีการปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครูที่สอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู การสร้างแบบอย่าง และตัวอย่างที่ดีเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่การเป็นอาจารย์ผู้สอนที่เสียสละเวลา อุทิศตน อุทิศเวลา ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นครูประถมศึกษา ในสภาพบริบทของสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

คอดารียะห์ เสกเมธี. (2550). *การศึกษาเทคนิคกาจัดการเรียนการสอนของครู : กรณีศึกษาครูที่ได้รับรางวัล พระราชทานโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, วิทยาลัยเขตปัตตานี.

เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2556).*กระบวนทัศน์ใหม่แห่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาความสามารถในการเป็นพี่เลี้ยง (mentoring) นิสิตนักศึกษาครู* คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐมน พันธุ์ชาตรี. (2559). *การสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษา* คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ.(วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต).บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2553). *แนวทางแผนพัฒนาบัณฑิตไทย.* วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย 4(1), 1-9.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). *บทวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *สถานภาพการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิกจำกัด.

Walker, R. J. (2008). *Twelve characteristics of an effective teacher: A longitudinal,* qualitative, quasi-research study of in-service and pre-service teachers' opinions. educational HORIZONS, 61-68.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี

MARKETING MIX FACTORS AFFECTING THE DECISION TO SELECT USING SERVICE CAFE IN SARABURI PROVINCE

[1]ล่าฟ้า ดามาพงษ์ และ [2]นิติพล ภูตะโชติ

[1]Lapha Damapong and [2]Nitipon Putachote

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ประเทศไทย

College of Graduate Study in Management Khon Kaen University, Thailand

[1]lapha.damapong@kkumail.com, [2]saengdaedp@gmail.com

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 28, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาอิสระครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภคที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ธุรกิจคาเฟ่ ในจังหวัดสระบุรี 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ ที่ทำการสร้างขึ้น แล้วนำไปวิเคราะห์สถิติด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐาน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแตกต่างด้วย t และการทดสอบความแปรปวนทางเดียว การศึกษานี้พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20-30 ปี และมีการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยส่วนใหญ่ทำงานในภาคเอกชนหรือเป็นลูกจ้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000-20,000 บาท ผู้ตอบแบบสอบถามมักใช้บริการคาเฟ่ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ ในช่วงเวลา 12.01-15.00 น. และให้ความสำคัญกับรสชาติของอาหารและเครื่องดื่ม โดยเฉพาะเครื่องดื่มที่เป็นสินค้าที่บริโภคบ่อยที่สุด ค่าใช้จ่ายต่อครั้งอยู่ระหว่าง 100-200 บาท โดยบุคคลที่มี

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการคือผู้บริโภคเอง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวม ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผลิตภัณฑ์ ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ประสิทธิภาพและคุณภาพการให้บริการ บุคลากรในการให้บริการ ลักษณะทางกายภาพของร้าน กระบวนการให้บริการ ช่องทางการจัดจำหน่าย ราคา การส่งเสริมการขาย ผลการทดสอบสมมติฐาน เพศ ไม่พบความแตกต่างที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน มีความแตกต่างที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ข้อเสนอแนะข้อมูลจากการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางพื้นฐานสำหรับผู้ที่สนใจประกอบธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี โดยเน้นปรับกลยุทธ์การตลาดที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

คำสำคัญ : ส่วนประสมทางการตลาด, การตัดสินใจซื้อ, ธุรกิจคาเฟ่

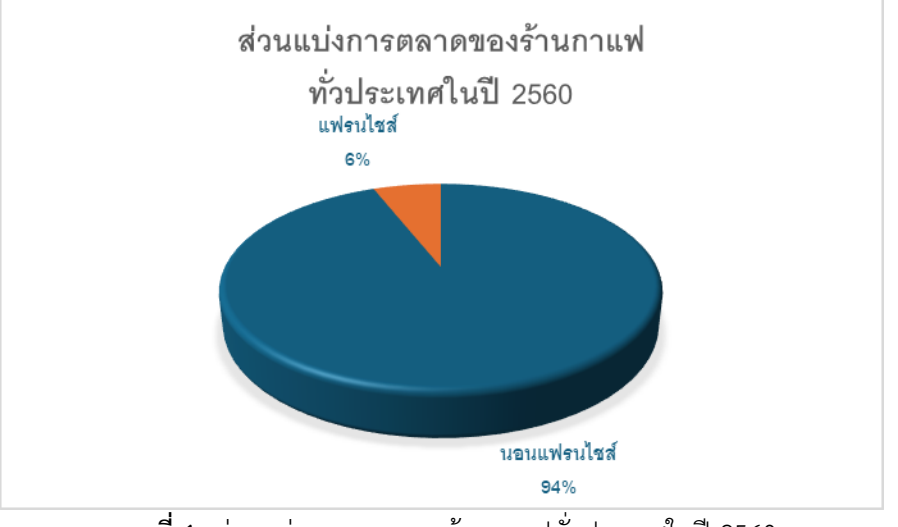
Abstract

The objectives of this study were 1) to study the personal factors of consumers that affect their decision to use the service Cafe Business, 2) To study decision-making behavior, 3) To study the marketing mix factors that affect the choice of café business services in Saraburi province using a sample of 400 people from the data collected through an online questionnaire created and analyzed using statistical methods, including frequency, percentage, mean, standard deviation, t-tests, and one-way ANOVA. The results showed that most respondents were female, aged between 20 and 30 years old, with a bachelor's degree. Have an average monthly income in the range of 15,000 to 20,000 baht and use the service two to three times a week. The most frequently consumed product is beverages, the cost of using the service is 100 to 200 baht per time. The person who affects the decision to use the service is the user himself. In terms of service marketing mix factors. Overall, there is a high level of opinion. When considering each item, it will be found that the product side This was followed by service efficiency and quality, service personnel, physical characteristics, processes, distribution channels, pricing, and promotions, respectively. Cafe Business in Saraburi There is no difference in age factors, education level, occupation, monthly income. It affects the decision to choose a service. Cafe Business in Saraburi province is different. The findings from this study can serve as a foundational resource for individuals interested in starting a coffee shop business.

Keywords: Marketing Mix, Purchase decision, Cafe

บทนำ

ธุรกิจคาเฟ่เป็นหนึ่งในธุรกิจที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน ด้วยการเติบโตของวัฒนธรรมการดื่มกาแฟและการพบปะสังสรรค์ในร้านกาแฟ ตลาดของธุรกิจร้านกาแฟมีแนวโน้มในการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจาก ธุรกิจร้านกาแฟ เป็นกลุ่มธุรกิจดาวรุ่งคาดมูลค่าตลาดปี พ.ศ. 2565 สูงถึง 90,000 ล้านบาท (มติชนสุดสัปดาห์, 2565) จึงมีความสนใจในการศึกษาการทำธุรกิจร้านกาแฟโดยศึกษารูปแบบและประเภทของร้านกาแฟ และสามารถแบ่งรูปแบบของร้านกาแฟเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ 1) ร้านกาแฟเคลื่อนที่ อาจตั้งร้านในบริเวณที่มกิจกรรมชั่วคราว อาทิ ตามตลาดนัด หรือนิทรรศการต่างๆ 2) ร้านกาแฟประเภทมุมกาแฟ ที่นิยมตั้งอยู่ตามห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ และ 3) ร้านกาแฟแบบ สแตนด์อโลนมีลักษณะเป็นห้องขนาดพื้นที่ 50 ตร.ม.ขึ้นไป รวมถึงมีที่นั่งและพื้นที่ใช้สอย เป็นต้น โดยร้านกาแฟแบบ สแตนด์อโลนสามารถแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ ร้านกาแฟประเภท แฟรนไชส์ ร้านประเภทนี้จะเป็นร้านกาแฟชื่อดังจากต่างประเทศ และมีการลงทุนจากบริษัทแม่เองเป็นส่วนใหญ่ อาทิเช่น สตาร์บัคส์ หรือ ดีน แอนด์ เดลูก้า ส่วนในประเทศไทยเช่น คาเฟ่ อเมซอน อินทนิล คาเฟ่ เป็นต้น และร้านกาแฟประเภทที่ไม่ใช่ แฟรนไชส์หรือไม่ใช่แฟรนไชส์เป็นร้านที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปโดยส่วนแบ่งการตลาดของร้านกาแฟทั้ง 2 ประเภทดังภาพ

ภาพที่ 1 ส่วนแบ่งการตลาดของร้านกาแฟทั่วประเทศในปี 2560
ที่มา (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2561)

โดยส่วนแบ่งการตลาดถึง 94% เป็นประเภท นอนแฟรนไชส์ และ 4% เป็นแบบแฟรนไชส์ ทำให้เห็นถึงโอกาสในการทำธุรกิจร้านกาแฟประเภท นอนแฟรนไชส์ โดยทำการศึกษาต่อในพื้นที่ที่น่าสนใจในการทำธุรกิจกาแฟ จึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับจังหวัดสระบุรีเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจด้วยหลายปัจจัย

จังหวัดสระบุรีถือเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้คนเริ่มให้ความสนใจ เนื่องจากมีความสะดวกในการเดินทาง เพราะใกล้เมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานครและใกล้กว่าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในจังหวัดนครราชสีมา ทำให้ในช่วงหลายปีที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวเปลี่ยนจนหมายในการเดินทาง เนื่องจากต้องการหลีกหนีความวุ่นวาย ตามสถานที่ท่องเที่ยวที่มีผู้คนจำนวนมากจึงทำให้มีสถานที่ท่องเที่ยว รีสอท ลานกางเต้นท์ ร้านอาหารหรือคาเฟ่ เกิดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก โดยอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดสระบุรีในปี พ.ศ.2566 คาดการว่าจะขยายตัวขึ้นร้อยละ 3.7 ขยายตัวเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้าที่ร้อยละ 3.3 (สำนักงานคลังจังหวัดสระบุรี, 2566)

จากข้อมูลธุรกิจร้านกาแฟและข้อมูลของจังหวัดสระบุรี จึงได้ทำการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี โดยการทำการศึกษาครั้งนี้เพื่อทราบถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี และนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลในการทำธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ ในจังหวัดสระบุรี โดยผู้ศึกษาได้ทำการศึกษางานวิจัยและทำการหาข้อมูล โดยสามารถรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ทางสถิติได้ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำการศึกษาคือ ประชากรในจังหวัดสระบุรี โดยทำการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง 400 คน และคำนวณจากสูตรประชากรที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนของ (Cochran, 1977) ขนาดประชากรของกลุ่มตัวอย่างคือสูตรของ (Cochran, 1977) โดยระดับความเชื่อมั่นนั้นจะอยู่ที่ร้อยละ 95 และอัตราความคาดเคลื่อนจะไม่เกินร้อยละ 5 ค่าที่สามารถคำนวณได้

เท่ากับ 384.16 = 385 ตัวอย่าง แต่เพื่อให้ครอบคลุมผู้วิจัยจึงทำการเก็บตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือ การให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถาม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยเครื่องที่ใช้ในการทำการศึกษาคือ การทำแบบสอบถาม โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยกำหนดกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามให้อยู่ในจังหวัดสระบุรี และได้จัดทำรูปแบบของแบบสอบถามดังนี้ แบบสอบถามในส่วนที่ 1 จะเป็นการระบุข้อมูลทั่วไปของผู้ทำแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน โดยใช้วิธีในการ เลือกคำตอบแบบเช็คลิสต์ แบบสอบถามในส่วนที่ 2 จะเป็นการให้ข้อมูลด้านพฤติกรรมในการเข้าใช้บริการคาเฟ่ของผู้ทำแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Close Ended) มีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple Questions) เพื่อหาพฤติกรรมผู้บริโภค (6W1H) ได้แก่ ใครคือผู้ซื้อ ซื้ออะไร ซื้อทำไม ใครเกี่ยวข้องกับการซื้อ ซื้ออย่างไร ซื้อเมื่อใด และซื้อที่ไหน แบบสอบถามในส่วนที่ 3 จะเป็นการให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลในการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ โดยเป็นลักษณะแบบสอบถามแบบปลายปิด (Closed-Ended Question) มีจำนวน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านบุคลากรในการให้บริการ ด้านกระบวนการ ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านประสิทธิภาพและคุณภาพการบริการ มีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple Choice Question) และให้เลือกตอบเพียงข้อเดียว โดยใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) เป็นการแบ่งระดับความสำคัญแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ท (Likert, 1961)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้ศึกษาทำการใช้ชุดข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมแบบสอบถามและใช้โปรแกรม Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) ในการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง โดยในส่วนที่ 1 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปแล้วทำผู้ทำแบบสอบถามโดยใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และทำการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง ส่วนที่ 2 ทำการวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ใช้บริการคาเฟ่ โดยใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาโดยใช้ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และทำการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง ส่วนที่ 3 ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการคาเฟ่โดยการใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อจัดรวบรวมข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่และอธิบายข้อมูลจากการวิเคราะห์

พฤติกรรมและความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสม ส่วนที่ 4 ทำการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic)ในการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ t-test และ การวิเคราะห์ความแปรปวนทางเดียว (One Way ANOVA) หากพบความแตกต่างระหว่างตัวแปร จะนำไปสู่การเปรียบเทียบเป็นรายคู่ LSD

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี สามารถสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 56 อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ 20-30 ปี จำนวน 358 คน คิดเป็นร้อยละ 89.5 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ปริญญาตรี จำนวน 289 คน คิดเป็นร้อยละ 72.25 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ พนักงานหรือลูกจ้างเอกชน จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 และ ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 15,000 – 20,000 บาท จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 66.75

2. ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการ

พฤติกรรมการใช้บริการของผู้บริโภค ประกอบด้วย ความถี่ในการใช้บริการ ช่วงเวลาในการใช้บริการ เหตุผลในการเข้าใช้บริการ ประเภทของสินค้าที่บริโภคบ่อยที่สุด ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ บุคคลที่มีสิทธิตัดสินใจหรือมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการ พบว่า ความถี่ในการใช้บริการส่วนใหญ่คือ 2 – 3 ครั้งต่อสัปดาห์จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 61.75 ช่วงเวลาในการใช้บริการส่วนใหญ่ได้แก่ ช่วง 12.01 - 15.00 จำนวน 236 คน คิดเป็นร้อยละ 59เหตุผลในการเข้าใช้บริการส่วนมากผู้ใช้บริการให้ความสำคัญด้าน ชอบรสชาติของเครื่องดื่มและอาหาร จำนวน 291 คน คิดเป็นร้อยละ 42.61 สินค้าที่บริโภคบ่อยที่สุดคือ เครื่องดื่ม จำนวน 377 คน คิดเป็นร้อยละ 94.25 ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 100-200บาท จำนวน 311 คน คิดเป็นร้อยละ 77.75 บุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจในการใช้บริการส่วนใหญ่คือ ตัวท่านเอง จำนวน 387 คน คิดเป็นร้อยละ 96.75

3. ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการของผู้ตอบแบบสอบถาม

3.1 ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.06, S.D. =) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า รสชาติของเครื่องดื่มและ

อาหาร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.49, S.D. = 0.61) รองลงมาได้แก่ ความหลากหลายของเครื่องดื่มและอาหาร ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = 0.71) ภาพลักษณ์และชื่อเสียงของร้าน ($\overline{X}$ = 4.02, S.D. = 0.54) คุณภาพของเครื่องดื่มและอาหาร ($\overline{X}$ = 3.81, S.D. = 0.65) และความสดใหม่ของอาหารและเครื่องดื่มที่ให้บริการ ($\overline{X}$ = 3.74, S.D. = 0.68) ตามลำดับ

3.2 ด้านราคา พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.01, S.D. =0.26) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการติดป้ายบอกราคาชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. =0.68) รองลงมาได้แก่ ราคาเหมาะสมกับคุณภาพและการบริการ ($\overline{X}$ = 4.15, S.D. =0.65) ราคาเหมาะสมกับปริมาณที่ได้ ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. =0.65) ราคาไม่แพงลูกค้าสามารถยอมรับได้ ($\overline{X}$ = 3.94, S.D. =0.64) และสามารถชำระค่าสินค้าได้หลายช่องทาง ($\overline{X}$ = 3.79, S.D. =0.67) ตามลำดับ

3.3 ด้านสถานที่ พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านสถานที่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.01, S.D. =0.27) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานที่ต้งสามารถหาพบได้โดยง่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.13, S.D. =0.65) รองลงมาได้แก่ ทำเลที่ตั้งสะดวกต่อการมาใช้บริการ ($\overline{X}$ = 4.13, S.D. =0.67) เวลาปิด-เปิดมีความเหมาะสมต่อการให้บริการ ($\overline{X}$ = 4.02, S.D. =0.68) มีสิ่งอำนวยความสะดวกและลานจอดรถเพียงพอ ($\overline{X}$ = 3.97, S.D. =0.63) และสถานที่มีเพียงพอต่อการรับรองลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการ ($\overline{X}$ = 3.80, S.D. =0.69) ตามลำดับ

3.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาดในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.00, S.D. =0.27) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีบัตรสะสมแต้มเมื่อซื้อสินค้าครบตามที่กำหนด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. =0.63) รองลงมาได้แก่ มามีการโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ สื่อโซเชียล ($\overline{X}$ = 4.17, S.D. =0.65) มีส่วนลดพิเศษสำหรับลูกค้าที่มาเป็นกลุ่มตั้งแต่10คนขึ้นไป ($\overline{X}$ = 3.94, S.D. =0.65) โปรโมชั่นในช่วงเทศกาลพิเศษ ($\overline{X}$ = 3.89, S.D. =0.67) และมีส่วนลดพิเศษให้กับลูกค้าประจำ ($\overline{X}$ = 3.79, S.D. =0.69) ตามลำดับ

3.5 ด้านบุคลากรในการให้บริการ พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านบุคลากรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.03, S.D. =0.28) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. =0.62) รองลงมาได้แก่ พนักงานมีความสามารถในการแนะนำรายการขนมและเครื่องดื่มได้ดี ($\overline{X}$ = 4.18, S.D. =0.64) พนักงานได้ผ่านการฝึกอบรมด้านการให้บริการทุกคน ($\overline{X}$ = 4.08, S.D. =0.66) พนักงานมีความกระตือรือร้นในการให้บริการ ($\overline{X}$ = 3.98, S.D. =0.65) พนักงานสามารถให้บริการลูกค้าได้เป็นอย่างดี ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. =0.65) และพนักงานมีบุคลิกภาพและการแต่งกายที่เหมาะสม ($\overline{X}$ = 3.76, S.D. =0.71) ตามลำดับ

3.6 ด้านกระบวนการให้บริการ พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านกระบวนการให้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.03, S.D. =0.26) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความรวดเร็วในการให้บริการลูกค้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.26, S.D. =0.64) รองลงมาได้แก่ มีความถูกต้องในการส่งมอบสินค้าและบริการ ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. =0.64) กระบวนการให้บริการของร้านเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ($\overline{X}$ = 4.02, S.D. =0.64) มีกระบวนการสั่งซื้อสินค้าที่ไม่ซับซ้อน ($\overline{X}$ = 3.87, S.D. =0.66) และมีการจัดลำดับตามคิวที่ถูกต้อง ($\overline{X}$ = 3.82, S.D. =0.67) ตามลำดับ

3.7 ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.03, S.D. =0.28) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บรรยากาศและการตกแต่งมีความน่าสนใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. =0.69) รองลงมาได้แก่ มีพื้นที่ในการให้บริการที่พอเพียง ($\overline{X}$ = 4.12, S.D. =0.59) ความสะอาดของสถานที่และเครื่องมืออุปกรณ์ในการผลิต ($\overline{X}$ = 4.01, S.D. =0.68) สภาพแวดล้อมของร้านมีความเหมาะสมและปลอดภัย ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. =0.71) มีมุมสำหรับถ่ายรูปและเช็คอินและ ฟรี Wifi ($\overline{X}$ = 3.82, S.D. =0.70) ตามลำดับ

3.8 ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพบริการ พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านประสิทธิภาพและคุณภาพบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.04, S.D. =0.26) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การให้บริการมีความผิดพลาดต่ำมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. =0.63) รองลงมาลูกค้ามีความพึงพอใจในบริการสูง ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. =0.63) ทางร้านมีการติดตามผลการให้บริการของลูกค้าทุกครั้ง ($\overline{X}$ = 4.00, S.D. =0.64) มีการร้องเรียนจากลูกค้าต่ำ ($\overline{X}$ = 3.97, S.D. =0.63) พนักงานมีความสามารถแก้ปัญหา ให้กับลูกค้าได้ดี ($\overline{X}$ = 3.76, S.D. =0.72) ตามลำดับ

4. การทดสอบสมมติฐาน

4.1 เพศที่แตกต่างกันของผู้บริโภคของผู้บริโภคส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟในจังหวัดสระบุรีไม่แตกต่างกันในระดับความสำคัญที่ 0.05 (P>0.05)

4.2 อายุที่แตกต่างกันของผู้บริโภคส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟในจังหวัดสระบุรีแตกต่างกันในระดับความสำคัญที่ 0.05 (p<0.05)

4.3 ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันของผู้บริโภคส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟในจังหวัดสระบุรีแตกต่างกันในระดับความสำคัญที่ 0.05 (p<0.05)

4.4 อาชีพที่แตกต่างกันของผู้บริโภคส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟในจังหวัดสระบุรีแตกต่างกันในระดับความสำคัญที่ 0.05 (p<0.05)

4.5 รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันของผู้บริโภคส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟในจังหวัดสระบุรีแตกต่างกันในระดับความสำคัญที่ 0.05 ($p<0.05$)

ตารางที่ 1 ตารางสรุปผลการศึกษา

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ	เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ	รายได้
1. ด้านผลิตภัณฑ์	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
2. ด้านราคา	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง
4. ด้านการส่งเสริมการขาย	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
5. ด้านบุคลากรในการให้บริการ	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
6. ด้านกระบวนการ	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
7. ด้านลักษณะทางกายภาพ	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
8. ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพการบริการ	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี สามารถอภิปรายผลผลการศึกษา ได้ดังนี้

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี พบว่าเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20-30 ปี ระดับการศึกษาอยู่ในระดับ ปริญญาตรี มีอาชีพส่วนใหญ่คือพนักงานหรือลูกจ้างเอกชน มีรายได้ต่อเดือนที่ช่วง 15,000-20,000 บาท สอดคล้องกับการศึกษาของอังคะณา ยศวิปาน (2564) ได้ศึกษาส่วนประสมการตลาดและค่านิยมทางสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟสดในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง การศึกษาปริญญาตรีมีสถานะภาพโสด มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท

2. พฤติกรรมของผู้ใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี พบว่าใช้บริการ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ เข้าใช้บริการช่วง 12.01-15.00 ให้ความสำคัญด้าน ชอบรสชาติของเครื่องดื่มและอาหารเป็นหลัก สินค้าที่บริโภคบ่อยที่สุดคือ เครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 100-200บาท และ บุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจในการใช้บริการส่วนใหญ่คือ ตัวท่านเอง สอดคล้องกับกิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ (2566) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่อเมซอนของผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เข้าใช้บริการร้านคาเฟ่อเมซอน มากกว่า 1 ครั้ง/เดือน เข้า

ใช้บริการในวันจันทร์-ศุกร์ ส่วนใหญ่เลือกเข้าใช้บริการด้วยตนเอง เหตุผลในการเข้าใช้บริการเพราะชื่นชอบในรสชาติ ค่าใช้จ่าย/ครั้งน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100 บาท

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีผลต่อการใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพการบริการ ด้านบุคลากรในการให้บริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการขาย และตามลำดับ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น

4. ความแตกต่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกิจคาเฟ่ในจังหวัดสระบุรี พบว่า ปัจจัยด้านเพศ ไม่มีความแตกต่างกันกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ปัจจัยด้านอายุ มีความแตกต่างกันกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านบุคลากรในการให้บริการ ด้านกระบวนการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพการบริการ มีความแตกต่างกัน ปัจจัยด้านระดับการศึกษา มีความแตกต่างกันกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 6ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านบุคลากรในการให้บริการ ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ปัจจัยด้านอาชีพ มีความแตกต่างกันกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านบุคลากรในการให้บริการ ด้านกระบวนการ ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านประสิทธิภาพและคุณภาพการบริการ ปัจจัยด้านรายได้ต่อเดือน มีความแตกต่างกันกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านบุคลากรในการให้บริการ ด้านกระบวนการ ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านประสิทธิภาพและคุณภาพการบริการ ทำให้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น

เอกสารอ้างอิง

กิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ. (2566). *การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่อเมซอนของผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล. วารสารการจัดการโซ่คุณค่าและกลยุทธ์ธุรกิจ*, 2 (1), 14-24.

มติชนสุดสัปดาห์. (10 กันยายน 2565). *เทรนด์ธุรกิจกาแฟ-เบเกอรี่ ยังเป็นดาวรุ่ง มูลค่าตลาดสูงกว่า 90,000 ล้าน.* ค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2566, จาก https://www.matichonweekly.com/publicize/article_602022

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (ตุลาคม 2561). *ธุรกิจร้านกาแฟ บริหารอย่างไรให้รุ่ง.* ค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม

2566, จาก https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KsmeknowLedge/article/ksmeanalysis/documents/coffee-shop-management.pdf

สำนักงานคลังจังหวัดสระบุรี. (กันยายน 2566). รายงานประมาณการเศรษฐกิจจังหวัดสระบุรี. ค้นเมื่อ 10 เมษายน 2566, จาก http://sri@cgd.go.th:https://www.opsmoac.go.th/saraburi-dwl-files-452791791226

อังคะณา ยศวิปาน. (2564). *ส่วนประสมการตลาดและค่านิยมทางสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟสดในจังหวัดสมุทรสงคราม.* วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Cochran, W. G. (1977). Sampling Techniques (3rd Edition). New York: John Wiley & Sons.

Kotler, P. & Keller, K.L. (2014). Marketing Management (14th Edition). Pearson Education: Prentice Hall.

Kotler, P. & Keller, K.L. (2016). Marketing Management (15th ed). Edinburgh: Pearson Education.

Likert, Rensis. (1961). New Pattern of Management. New York : McGraw – Hill

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

LEADERSHIP SOFT SKILLS OF THE ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA UBON RATCHATHANI AMNAT CHAROEN

[1]เบญจมาศ คนหาญ, [2]เศวตาภรณ์ ตั้งวันเจริญ และ [3]ชวนคิด มะเสนะ

[1]Benjamat Konhan, [2]Sawettaporn Tangwancharoen and [3]Chuankid masena

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

[1]benjamat.kg65@ubru.ac.th

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 28, 2025; **Accepted**: April 21, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ (2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน (3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 21 คน ครูผู้สอน จำนวน 330 คน รวมทั้งหมด 351 คน ตามตารางกำหนดขนาดตัวอย่างสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู

[1] นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

จำนวน 8 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .98 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า ที (t-test) และการทดสอบค่า เอฟ (F-test) สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ 1) ทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงานและขนาดของโรงเรียน พบว่าโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 3) แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ พบว่า 1) ด้านการติดต่อสื่อสาร ผู้บริหารควรสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน ใช้วิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบท 2) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารจัดการ เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามาร่วมในการบริหารสถานศึกษา 3) ด้านความสามารถของการเป็นผู้นำ ผู้บริหารควรมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาองค์กรและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับตรงตามความเหมาะสม 4) ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง 5) ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ผู้บริหารควรนำหลักธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณผู้บริหารสถานศึกษามาประยุกต์ใช้ควบคู่ มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่

คำสำคัญ : ทักษะภาวะผู้นำ, จรณทักษะ

Abstract

The purposes of this research were: (1) To study Leadership Soft Skills of The Administrators Under The Office of Secondary Educational Service Area Ubon Ratchathani Amnat Charoen. (2) To compare the conception Leadership Soft Skills of The Administrators Under The Office of Secondary Educational Service Area Ubon Ratchathani Amnat Charoen. (3) To study guidelines for enhancing Leadership Soft Skills of The Administrators Under The Office of Secondary Educational Service Area Ubon Ratchathani Amnat Charoen. sample included 21 school administrators and 330 teachers, a total of

351 participants using a Stratified sampling method. The sample was determined by applying the Krejci and Morgan table. The target group of qualitative research included 8 school administrators and teachers selected through purposive sampling. The research tools are a 5-level rating scale questionnaire and a structured interview. The reliability value for the entire questionnaire is .98. Statistics used in data analysis include percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test. The research findings were as follows: 1) Overall, Leadership Soft Skills of The Administrators Under The Office of Secondary Educational Service Area Ubon Ratchathani Amnat Charoen were high level. 2) The results of comparing opinions Leadership Soft Skills of The Administrators Under The Office of Secondary Educational Service Area Ubon Ratchathani Amnat Charoen, classified by position, work experience and school size, resulted showed no differences. 3) Guidelines Leadership Soft Skills of the School Administrators Under the Secondary Educational Service Area office Ubon Ratchathani Amnat Charoen should be performed in each of the following: 1) Aspects of communication, including administrators should communicate clearly with subordinates, using appropriate methods suited to the context. 2) Aspects of creative thinking, including administrators should apply their knowledge, skills, and experience in management, and provide opportunities for all stakeholders to participate in the management of the educational institution. 3) Aspects of leadership ability, including administrators should possess the knowledge and skills to develop the organization, with a broad vision. They should delegate responsibilities appropriately. 4) Aspects of teamwork, including administrators should motivate staff within the institution, accept differing opinions. 5) Aspects of ethics and professional integrity, including administrators should apply ethical principles and the code of conduct for school management, demonstrating honesty in their duties.

Keywords: Leadership, Soft Skills

บทนำ

ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายในการเป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และแรงกดดันจากภายในจากสภาวการณ์และการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่เป็นกลไกหลัก

ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ทำให้ระบบการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว นอกจากนี้ระบบการศึกษาเองก็มีปัญหาหลายประการที่เกิดจากระบบคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา กฎ ระเบียบ และการบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งการดำเนินการจัดการศึกษาที่ไม่สนองตอบเป้าหมายการพัฒนาของประเทศ แม้ว่าตลอดระยะเวลาของการพัฒนาการศึกษา จะมีภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาปรากฏให้เห็น แต่ส่วนใหญ่เป็นผลสำเร็จในเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ เช่น การเพิ่มอัตราการเข้าเรียนของผู้เรียนในระดับต่างๆ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาที่ใกล้เคียงหรือสูงกว่าระดับสากล จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น การกระจายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาผ่านนโยบายเรียนฟรี 15 ปีของรัฐ การผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางที่เชื่อมโยงกับตลาดงานผ่านระบบการศึกษาแบบทวิภาคีโดยภาพรวมระบบการศึกษา (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560- 2579: 2560, 67)

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบออกเป็นวงกว้างในระบบการศึกษาของประเทศไทย เพื่อให้ระบบการศึกษาในประเทศสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนในชาติให้สามารถปรับตัวและประสบความสำเร็จในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความท้าทายสูงในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้ให้ความสำคัญในการกำหนดแนวทางและกรอบการจัดการศึกษาของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และมีความสามารถที่ทำให้กระบวนการทั้งหมดอยู่ในทิศทางเดียวกัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญต่อระบบการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้ก้าวเข้าสู่ความเจริญได้อย่างยั่งยืนตลอดจนเกิดสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เช่น ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถใช้เทคโนโลยี ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวดที่ 1 บททั่วไป ความมุ่งหมาย และหลักการในหมวดที่ 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญเนื่องด้วยตามหมวดที่ 6 มีความสำคัญอยู่หลายความสำคัญแต่ที่เป็นหลักของการจัดการเรียนรู้คือมุ่งเน้นในการพัฒนาคนไทย (ลักขณา กสิกรรม และ พระมหาอุดร อุตฺตโร: 2566, 48)

การพัฒนาระบบการจัดการศึกษาที่นอกนั้นจากการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นจุดสำคัญของระบบการศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศให้ก้าวเข้าสู่ความเจริญได้นั้น ผู้บริหาร

สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องมีความเป็นมืออาชีพ มีความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ และมีการพัฒนาทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง จึงจะทำให้การศึกษาบรรลุความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย แนวทางการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณสมบัติของภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นภาวะที่ผู้บริหารต้องแสดงบทบาทของตนให้ชัดเจน กล่าวคือ ต้องมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน มีความสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร มีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ มีการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเป็นธรรมและเสมอภาค ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการบริหารงาน เพราะการบริหารงานในปัจจุบันเป็นการบริหารท่ามกลางสภาวะที่มีกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารต้องมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่เดิม พร้อมรับฟังและพร้อมที่จะร่วมมือกับทุกฝ่าย เพื่อให้การบริหารงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายที่สังคมคาดหวังไว้ จะเห็นว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาสถานศึกษา เนื่องจากภาวะผู้นำมีบทบาทในด้านทางความคิดในการกำหนดทิศทางและกลไกการขับเคลื่อนองค์กร (ไพฑูรย์ สินลารัตน์: 2554, 70)

นอกนั้นจากด้านเทคโนโลยี การสื่อสารและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การศึกษาไม่สามารถหยุดอยู่กับที่ได้ การพัฒนาองค์กรการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีคุณสมบัติหลากหลาย หนึ่งในคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารสถานศึกษาคือ ภาวะผู้นำ (Leadership) ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันทักษะ Soft Skills ก็เป็นทักษะที่ไม่สามารถมองข้ามได้ในปัจจุบัน ทักษะเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น การสื่อสารที่ดี การฟังอย่างตั้งใจ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และการปรับตัวกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งในราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า จรณทักษะ (Soft Skills) หมายถึง ทักษะที่เป็นลักษณะเฉพาะหรือคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลในเรื่องความฉลาด ความสามารถทางอารมณ์ หรือความมีคุณธรรม มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น บุคลิกภาพ อุปนิสัย ความสุภาพ ความนุ่มนวลในการเข้าสังคม การใช้ภาษาติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ความเป็นมิตร การมองโลกในแง่ดี มีวุฒิภาวะ มีความคิดริเริ่ม สามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก ความเข้าใจความเป็นจริงของสภาพการณ์ต่างๆ จรณทักษะ (Soft Skills) เป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น และสามารถทำงานประกอบอาชีพให้ก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี และเป็นการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะทักษะทางสังคมนานกว่าการเรียนรู้ทางวิชาการ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา 2566: ออนไลน์)

จรณทักษะ (Soft Skills) เหล่านี้มีความสำคัญอย่างไรในการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากผู้บริหารจะต้องทำงานร่วมกับทีมงานครูและบุคลากรอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา การสื่อสารที่ดี และการจัดการความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้การทำงานในองค์กรการศึกษามีประสิทธิภาพและราบรื่นในยุคที่เศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาจรณทักษะ (Soft Skills) จึงกลายเป็นเรื่องสำคัญที่ไม่สามารถมองข้ามได้ เนื่องจากทักษะเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของบุคคลและองค์กรในอนาคต โดยเฉพาะเมื่อเราเข้าสู่ยุคที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลาและได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในหลากหลายอุตสาหกรรม ทักษะทางเทคนิค (Hard Skills) บางประเภทอาจจะถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักรหรือระบบอัตโนมัติได้ แต่ทักษะทางสังคม เช่น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ยังเป็นสิ่งที่มนุษย์มีความสามารถที่ไม่สามารถแทนที่ได้ ด้วยเหตุนี้ ทักษะเหล่านี้จึงถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญและจำเป็นสำหรับบุคคลที่จะประสบความสำเร็จในโลกยุคใหม่ การมีทักษะ Soft Skills ยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีขึ้นได้อีกด้วย การสื่อสารที่ดี การฟังอย่างตั้งใจ และการทำงานร่วมกันเป็นทีมจะช่วยลดความขัดแย้งและทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทักษะเหล่านี้ทำให้บุคคลสามารถร่วมมือกับผู้อื่นได้ดี ไม่ว่าจะเป็นในระดับองค์กรหรือระดับทีม และยังช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทักษะในการปรับตัวและความยืดหยุ่น (Resilience) เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลและองค์กรสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนได้ ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยี หรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่คาดคิด นอกจากนี้ ทักษะ Soft Skills ยังส่งผลต่อการพัฒนาผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การเป็นผู้นำที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับทีมงาน สื่อสารวิสัยทัศน์ได้อย่างชัดเจน และจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การทำงานในองค์กรมีความราบรื่นและมีทิศทางที่ชัดเจน ผู้นำที่มีทักษะเหล่านี้สามารถกระตุ้นให้ทีมงานมีความมุ่งมั่นในการทำงาน และร่วมกันเดินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุความสำเร็จได้ในระยะยาว จากข้อมูลที่ได้รับการเผยแพร่ในรายงาน "Future of Jobs 2023" ของ World Economic Forum พบว่าการพัฒนาทักษะ Soft Skills เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในโลกยุคใหม่ ซึ่งทักษะเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีขึ้น ดังนั้น การลงทุนในการพัฒนาทักษะ Soft Skills จึงถือเป็นสิ่งจำเป็นและคุ้มค่าสำหรับบุคคลและองค์กรในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ เพื่อให้สามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันและก้าวข้ามอุปสรรคในโลกการทำงานในอนาคตได้อย่างมั่นคง ดังนั้น ภาวะผู้นำกับทักษะ

Soft Skills จึงมีความสอดคล้องกันสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันเพื่อนำมาปฏิบัติ (Victoria Masterson, 2023)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำนวน 81 โรงเรียนได้มีจุดเน้นในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะ ส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา สร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการโดยผ่านสหวิทยาเขต เน้นการให้บริการสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีระบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ สร้างหลักประกันในการจัดการศึกษาทั้งด้านโอกาสและคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืน ซึ่งจากการค้นคว้าของผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีการศึกษาแนวทางในการพัฒนาSoft Skills ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ซึ่งผู้วิจัยต้องการทราบว่าSoft Skills ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญนั้นอยู่ในระดับใดและควรจะพัฒนาไปในทิศทางใดบ้าง อีกทั้งยังไม่ทราบว่าแนวทางใดที่เหมาะสำหรับนำมาใช้พัฒนาSoft Skills หรือควรมีแนวทางใดเพิ่มเติมจากงานวิจัยที่เคยมีมาที่สมควรเพิ่มเติมเฉพาะผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นกุญแจที่มีความสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบผลสำเร็จ และบรรลุตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา การใช้ทักษะภาวะผู้นำด้าน Soft Skills มาใช้ในการบริหารจัดการจะเป็นการกระตุ้นให้บุคคลากรทุกคนร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีการพัฒนางานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทักษะภาวะผู้นำแบบ Soft Skills ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นองค์ความรู้ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนา เพื่อให้พัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เพื่อเปรียบเทียบทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดโรงเรียน เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษามีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 3,605 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 209 คน และครู จำนวน 3,396 คน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำนวน 351 คน ตามตารางกำหนดขนาดตัวอย่างสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 21 คน และครู จำนวน 330 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) กำหนดขนาดตัวอย่างด้วยวิธีการเทียบสัดส่วนตามขนาดสถานศึกษาแล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 2 ฉบับ ดังนี้

2.1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้สูตร t-test Independent และการทดสอบค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลของการศึกษาทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ พบว่า ระดับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ซึ่งปรากฏว่าผลโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อทำการพิจารณารายด้าน พบว่า เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านความสามารถของการเป็นผู้นำ และด้านการทำงานเป็นทีม

2. ผลของการเปรียบเทียบทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า

2.1 การเปรียบเทียบของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ซึ่งการปฏิบัติโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความสามารถของการเป็นผู้นำนั้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 การเปรียบเทียบของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามประสบการณ์ทำงานนั้น พบว่า ปฏิบัติโดยภาพรวมและรายด้านนั้น ไม่แตกต่างกัน

2.3 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา การปฏิบัติโดยภาพรวมและรายด้านนั้น ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยสรุปจากตอนที่ 3 ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ดังนี้

3.1 แนวทางการพัฒนาด้านการติดต่อสื่อสาร

ผู้บริหารควรสื่อสารข้อมูลให้ชัดเจนและทันเวลาเพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนและช่วยให้งานราบรื่น การใช้เทคโนโลยีต่างๆ เช่น Facebook, Line หรือ Zoom จะช่วยเพิ่มช่องทางการสื่อสารและการพัฒนาบุคลากรได้ดีขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะการพูดและฟัง รวมถึงการใช้ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารในระดับนานาชาติ ผู้บริหารควรใช้ทักษะในการพูดเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและฟังความคิดเห็นจากบุคลากรเพื่อการตัดสินใจที่ดี และเลือกวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อแก้ปัญหาหรือขจัดความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 แนวทางการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์

ผู้บริหารควรพัฒนาความรู้และประสบการณ์จากแหล่งต่างๆ เพื่อมองเห็นมุมมองใหม่ๆ ที่นำมาปรับใช้ในองค์กร การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการคิดและพัฒนาแนวทางใหม่ๆ ช่วยส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรกระตุ้นให้บุคลากรคิดนอกกรอบเพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาองค์กร การมีทักษะในการคิดวิจารณญาณและการวิเคราะห์ข้อมูลซับซ้อนจะช่วยในการตัดสินใจที่ถูกต้องและเหมาะสม เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารต้องปรับตัวและตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการส่งเสริมความคิดริเริ่มเพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

3.3 แนวทางการพัฒนาด้านความสามารถของการเป็นผู้นำ

ผู้บริหารควรมีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารบุคลากรให้มีประสิทธิภาพและสามารถวางแผนงานพร้อมทั้งกำหนดกลยุทธ์ที่ชัดเจนเพื่อให้ทีมงานทำงานได้ตรงเป้าหมาย การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบให้เหมาะสมกับทักษะของแต่ละคนจะช่วยให้การทำงานราบรื่น การสร้างแรงจูงใจและความศรัทธาจะทำให้ทีมงานร่วมมือกันได้ดีขึ้น ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกลและใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาองค์กร การบริหารงานที่เท่าเทียมและยุติธรรมจะช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในทีม และการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงจะช่วยรับมือกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ดี นอกจากนี้ยังควรกระตุ้นให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนางานเพื่อบรรลุเป้าหมาย

3.4 แนวทางการพัฒนาด้านการทำงานเป็นทีม

ผู้บริหารควรบริหารงานอย่างเป็นระบบ โดยการวางแผนและมอบหมายงานตามความสามารถของบุคลากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การประสานงานที่ดีและการกำหนดเป้าหมายชัดเจนช่วยให้ทีมทำงานมีทิศทาง ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นและฟังความคิดเห็นที่แตกต่างเพื่อสร้างความเข้าใจและทำงานร่วมกันได้ดี การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีจะสร้างบรรยากาศการทำงานที่น่าทำและเสริมความสามัคคี การสนับสนุนการทำงานเป็นทีมและให้

คำแนะนำจะช่วยให้บุคลากรทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข การวางแผนงานตามความถนัดและการประเมินผลอย่างยุติธรรมจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นในทีม

3.5 แนวทางการพัฒนาด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ

ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำงานด้วยความซื่อสัตย์ โดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมและรักษาจริยธรรมในการทำงาน เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์และระเบียบวินัย สร้างความไว้วางใจให้กับบุคลากรด้วยความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ตรวจสอบงาน การใช้หลักธรรมในการบริหารจะช่วยสร้างสมดุลและบรรยากาศการทำงานที่เชื่อมั่นได้ ผู้บริหารควรสร้างความยุติธรรมและรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างโปร่งใสและรักษาจรรยาบรรณวิชาชีพเพื่อพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมาย

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ในภาพรวมและรายด้านนั้นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย ได้แก่ ทักษะด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการติดต่อสื่อสาร ทักษะความสามารถของการเป็นผู้นำ และทักษะการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ได้กำหนดนโยบาย และจุดเน้นที่ใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติในองค์กรให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ซึ่งนโยบายและจุดเน้นด้านคุณภาพที่ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญได้กำหนดขึ้นนั้น ได้มีการตอบสนองต่อนโยบายและจุดเน้นในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะ ส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีระบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ สร้างหลักประกันในการจัดการศึกษาทั้งด้านโอกาสและคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืน ซึ่งในการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษานั้นจำเป็นที่จะต้องให้ผู้บริหารมีทักษะที่จำเป็นในการบริหารจัดการและทักษะด้านจรณทักษะที่ถือว่าเป็นอีกหนึ่งทักษะที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีเพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ 2565 : 2-3) ซึ่งสอดคล้องกับ วิไลพรรณ วิเวก (2556: 42) ได้กล่าวว่า Hard Skills เป็น

ปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ทำให้คนทำงานได้ แต่ Soft Skills จะเป็นปัจจัยให้คนทำงานได้ดี Soft Skills มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหารและบุคลากรทุกอาชีพ หากผู้บริหารเห็นความสำคัญที่จะพัฒนาการใช้ Soft Skills กับตนเองและส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาทักษะเหล่านี้ในขณะปฏิบัติงานร่วมกัน จะทำให้เดิมคนที่มีความรู้ความสามารถในการทำงาน สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการทำงานให้ดีขึ้นและเกิดประสิทธิภาพมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รวิวรรณ เลี่ยมสุวรรณ์ (2566 : 169) ได้ทำการศึกษา ทักษะด้านจรณทักษะ (Soft Skills) สำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติโดยในภาพรวมนั้นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านนั้นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อย ดังนี้ ด้านค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ทักษะด้านความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม รองลงมานั้นคือ การสื่อสารและการนำเสนอ และด้านภาวะผู้นำ สุดท้ายด้านค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านทำงานเป็นทีม

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตาม ตำแหน่ง โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีความเข้าใจในบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา สืบเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงที่สุด โดยมีการควบคุมดูแลการทำงานของครูและบุคลากรในสถานศึกษา พร้อมทั้งส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มกำลังความสามารถทำให้เห็นถึงความสามารถของผู้บริหารที่มีทักษะในการบริหารจัดการมอบหมายภาระหน้าที่รวมถึงงานต่างๆ การสื่อสารที่ชัดเจน รู้หน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกันในการปฏิบัติงานทำให้การทำงานสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รวิวรรณ เลี่ยมสุวรรณ์ (2566 :170) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับทักษะด้านจรณทักษะ (Soft Skills) ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบของทักษะด้านจรณทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะด้านจรณทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันที่ระดับในนัยสำคัญที่ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถของการเป็นผู้นำ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาอาจจะกระตุ้น โน้มน้าวครูแต่ละคนให้ร่วมมือกันทำงานด้วยความเต็มใจน้อย นอกจากนี้มีความเป็นไปได้ที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความสามารถยังไม่เพียงพอต่อกับรับมือสำหรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของกมล คล้ำมณี (2565: 72) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ผลการศึกษา พบว่า ด้านความรับผิดชอบของทักษะการบริหารและภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจจะเกิดจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ตั้งเป้าหมายและแนวทางในการปฏิบัติงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ามีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการบรรลุการปฏิบัติงาน นอกจากนี้การมีความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานเป็นตัวเสริมทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กชพร จันทร์แดง (2566 : 8) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ผลของการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูและบุคคลากรที่อยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันสถานศึกษา คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผนงานและนโยบายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับครูและบุคลากรในสถานศึกษา ทำให้เกิดการกระจายอำนาจการบริหารที่เหมาะสมในแต่ละฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์พันธ์ อัศพันธ์ (2566 : 1656-1657) ได้ศึกษาเกี่ยวกับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมมีความเห็นต่อระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำด้านจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการติดต่อสื่อสาร คือ ผู้บริหารควรสื่อสารข้อมูลให้ชัดเจนและทันเวลาเพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนและช่วยให้งานราบรื่น เลือกวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมสำหรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาหรือขจัดความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภินันท์ สีตะวัน (2566: 329) ได้ศึกษาทักษะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาในด้านการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสื่อสารที่ชัดเจนตรงประเด็นเข้าใจง่าย

3.2 ด้านความคิดอย่างสร้างสรรค์ คือ ผู้บริหารควรพัฒนาความรู้และประสบการณ์จากแหล่งต่างๆ เพื่อมองเห็นมุมมองใหม่ๆ ที่นำมาปรับใช้ในองค์กร การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการคิดและพัฒนาแนวทางใหม่ๆ รวมถึงการส่งเสริมความคิดริเริ่มเพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของกชพร จันทร์แดง (2566: 13) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ทั้งในและนอกเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร

3.3 ด้านความสามารถของการเป็นผู้นำ คือ ผู้บริหารควรมีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ การสร้างแรงจูงใจและความศรัทธาจะทำให้ทีมงานร่วมมือกันได้ดีขึ้น ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพยรัตน์ กาประสิทธิ์ (2566 : 108) ได้ทำการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาจรณทักษะ (Soft Skills) ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาจรณทักษะด้านความเป็นผู้นำ มีแนวทางการพัฒนา คือ ผู้บริหารควรใช้ทักษะการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมสำหรับวางแผนงานต่างๆ

3.4 ด้านการทำงานเป็นทีม คือ ผู้บริหารควรบริหารงานอย่างเป็นระบบ มีการประสานงานที่ดีและ การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีจะสร้างบรรยากาศการทำงานและเสริมสร้างความสามัคคี สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้หรือการประชุม PLC ในสถานศึกษาของครูและผู้บริหารสถานศึกษา เดือนละ 2 ครั้งเพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดสำหรับการทำงานและเป็น

ตัวผลักดันการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล คูหาแก้ว (2563 : 109) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการด้านการสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา นอกจานี้มีการส่งเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

3.5 ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำงานด้วยความซื่อสัตย์ โดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมและรักษาจริยธรรมในการทำงาน เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์และระเบียบวินัย สร้างความไว้วางใจให้กับบุคลากรด้วยความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ตรวจสอบงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ ประจักษ์ วิฑูรเศรษฐ์ (2565: 263) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจรณทักษะ (Soft Skills) เพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ คือ มุ่งมั่นพัฒนาครูและบุคลกรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพ

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560–2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

ลักขณา กสิกรรม และ พระมหาอุดร อุตฺตโร. (2566) .*พระราชบัญญัติการศึกษากับการจัดการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์,"* วารสาร มจร การพัฒนาสังคม. 8, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2566): 48.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2554). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 70.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. *จรณทักษะ (Soft Skills).* [Online]. เข้าถึงได้จาก http://legacy.orst.go.th/?knowledges=จรณทักษะ-20มีนาคม-2557. [2566, มกราคม 15], 2566.

วิไลพรรณ วิเวก. (2556). *การพัฒนาบุคลากร.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์,

รวิวรรณ เลี่ยมสุวรรณ์. *"ทักษะด้าน Soft Skills ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2,"* วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. 25, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566): 163-174.

กมล คล้ำมณี. *"ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี,"* Journal of Roi Kaensarn Academi. 7, 1 (มกราคม 2565): 72.

กชพร จันทร์แดง. "*ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2,*" *วารสารทัศนมิติทางการศึกษา.* 1, 3 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2566): 1-14.

พงษ์พันธ์ อัศพันธ์. "ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4," *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์.* 8, 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2566): 1651-1662.

อภินันท์ สีตะวัน. "ทักษะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3," *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์.* 8, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2566): 318-329.

ทิพยรัตน์ กาประสิทธิ์. "แนวทางการพัฒนาจรณทักษะ (Soft Skills) ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร," *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.* 25, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566): 95-112.

นฤมล คูหาแก้ว (2563). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2.* หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี,

ประจักษ์ วิฑูรเศรษฐ์."แนวทางการพัฒนาจรณทักษะ (Soft Skills) เพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ,"*วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.* 14, 1 (มกราคม - มิถุนายน 2566): 258-257.

Victoria Masterson. *Future of jobs 2023: These are the most in-demand skills now - and beyond.* Retrieved FEB 14, 2024, from https://www.weforum.org/stories/2023/05/future-of-jobs-2023-skills/

การประเมินโครงการการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

THE EVALUATION OF PROJECT ON PROMOTE LEARNING CREATING A HABIT OF READING, WAT NONG CHIK SCHOOL UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

[1]อรุโณทัย ใจซื่อดี และ [2]เบญจพร ชนะกุล

[1]Arunothai Chaisuedi and [2]Benchaporn Chanakul

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ประเทศไทย

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand.

[1]mewchaisuedi@gmail.com

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 26, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินด้านบริบท 2) ประเมินด้านปัจจัยนำเข้า 3) ประเมินด้านกระบวนการ 4) ประเมินด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการประเมินด้านบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51) 2) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.49) 3) ผลการประเมินด้านกระบวนการของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.59) 4) ผลการประเมินด้านผลผลิตของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51) ได้แก่ ครู ผู้บริหารมีการพัฒนาเพื่อ

[1] นักศึกษา สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ส่งเสริมกิจกรรมการอ่าน ($\overline{X}$ = 4.71) รองลงมา คือ นักเรียนมีความกระตือรือร้นเข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ นักเรียนมีความสามารถในการอ่านเหมาะสมตามวัย ($\overline{X}$ = 4.57)

คำสำคัญ : การประเมินโครงการ, ส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน, นครศรีธรรมราช

Abstract

The objectives of this study were to 1) context evaluation, 2) input evaluation, 3) process evaluation, 4) product evaluation of project to promote learning creating a habit of reading, Wat Nong Chik School and the evaluate students' reading performance of project to promote learning creating a habit of reading, Wat Nong Chik School of Primary Educational Service Area of Nakhon Si Thammarat Area 3. The research findings were as follow: 1) The overall context evaluation was at the highest level according to opinion of school administrators, teachers and parents. Namely, the consistency between the objectives and activities ($\overline{X}$ = 4.86), 2) The overall Input evaluation was at the high level according to opinion of school administrators, teachers and parents. When considering each item, the highest mean score was: There are enough places to read books ($\overline{X}$ = 4.86), 3) The overall process evaluation was at the highest level according to opinion of school administrators and teachers. Namely, There was a planning meeting of those involved in the project and activities were able to solve reading problems of students with reading problems ($\overline{X}$ = 4.86), 4) The overall product evaluation was at the highest level according to opinion of school administrators, teachers and parents. Namely, teachers, administrators have developed to promote reading activities ($\overline{X}$ = 4.71), followed by students were enthusiastic to join the project, which has an average value equal to students have reading ability appropriate for their age ($\overline{X}$ = 4.57)

Keywords: project evaluation, project to promote learning creating a habit of reading, Nakhon Si Thammarat Province

บทนำ

ในประเทศไทยภาครัฐเห็นความสำคัญของการอ่านมาเป็นเวลานานและมีการส่งเสริมสนับสนุนมาโดยตลอดจนกลายเป็นวาระแห่งชาติ ทำให้การอ่านถือว่ามีความสำคัญมาก เพราะการอ่านหนังสือเป็นกระบวนการสะสมความคิดการอ่านสิ่งใหม่ๆ แต่ละครั้ง คือการต่อยอดของสิ่งที่เคยอ่านไปแล้วให้เพิ่มขึ้น การอ่านถือเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษา การอ่านจะเกิดขึ้นในการศึกษาทุกระดับ ทุกวิชามีความสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ทางวิชาการด้านต่างๆ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ และความสำเร็จในการเรียนของนักเรียนส่วนใหญ่นั้นเกิดจากการอ่าน นักเรียนที่ตั้งใจอ่านหนังสือทบทวนความรู้ อ่านหนังสืออื่นๆ ที่ไม่ใช่ตำราเรียน สามารถเพิ่มพูนความรู้เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในวิชาการต่างๆ และช่วยให้นักเรียนค้นหาความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ตนอยากรู้ เพิ่มพูนความรู้ให้มากขึ้น การอ่านถือเป็นบันไดให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จ อีกหลายคนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่าน ศึกษา ค้นคว้า พัฒนาความคิด พัฒนาคน พัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศชาติต่อไปได้ (เกศรินทร์ แซ่ช้าง, 2564)

การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติจากแผนพัฒนาและแผนยุทธศาสตร์มีแนวโน้มที่นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2566-2570) ซึ่งเป็นการบูรณาการและเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) กำหนดว่า ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข และตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ ในการที่พัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูงและสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจหรือการเป็นไทยแลนด์ 4.0 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2568) ซึ่งการศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังแนวความคิดให้กับพลเมืองและเยาวชนของชาติ อันเชื่อมโยงกับมนุษย์และสังคมในพลวัตการเปลี่ยนแปลงของการก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 และการเป็นไทยแลนด์ 4.0 การปฏิรูปการศึกษา จึงเป็นโจทย์สำคัญสำหรับทุกภาคส่วนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพและจะสำเร็จได้ก็ต้องด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาได้จัดทำคู่มือการดำเนินงานกิจกรรมโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด ประจำปีงบประมาณ 2561 ขึ้น วัตถุประสงค์เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใช้เป็นกรอบแนวทางดำเนินงานกิจกรรมโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

จากการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (Reading Test : RT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนวัดหนองจิก พบว่า นักเรียนมีปัญหาในเรื่อง การอ่านออกเสียง การอ่านรู้เรื่อง และนักเรียนส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีนิสัยรักการอ่านและอ่านหนังสืออย่างต่อเนื่อง อยู่ในเกณฑ์น้อยมาก โดยผลการทดสอบประเมินความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทั้งหมด 20 คน จำแนกตามระดับคุณภาพ 4 ระดับ ได้แก่ อ่านออกเสียงระดับดีมาก 12 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ระดับดี 1 คน คิดเป็นร้อย 5 ระดับปรับปรุง 7 คน คิดเป็นร้อยละ 35 การอ่านรู้เรื่อง ระดับดีมาก 9 คน คิดเป็นร้อยละ 45 ระดับดี 4 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ระดับพอใช้ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 15 ระดับปรับปรุง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ซึ่งมีผลการประเมินของโรงเรียนต่ำกว่าเขตพื้นที่จังหวัดศึกษาธิการภาคสังกัดและประเทศ จึงได้จัดทำการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนวัดหนองจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เพื่อทราบถึงสภาพบริบท ปัจจัยนำเข้าที่มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน ข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคในกระบวนการดำเนินงาน ผลผลิตในการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่านของสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นพื้นฐานในการพัฒนาโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนวัดหนองจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ให้มีคุณภาพประสิทธิภาพ ประสิทธิผลตามมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง และเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินโครงการมาพัฒนาคุณภาพการบริหารงานของโรงเรียนวัดหนองจิกไปสู่การจัดการศึกษาในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพอย่างเต็มความสามารถ

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้ประเมินจึงได้วางแผนดำเนินการและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โดยศึกษาค้นคว้า หลักการ แนวคิดทฤษฎีในการดำเนินงานส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน เพื่อมุ่งในการพัฒนาให้นักเรียนเจริญงอกงามในทุกๆ ด้านและได้ประยุกต์รูปแบบ CIPP Model ของ ดาเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam, 1971) ที่ครอบคลุมการประเมิน ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนาและตัดสินใจในการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินด้านบริบทของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

2. เพื่อประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

3. เพื่อประเมินด้านกระบวนการของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

4. เพื่อประเมินด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 11 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 102 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 80 คน รวมทั้งสิ้น 194 คน

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 6 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 16 คน และผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 16 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 39 คน โดยเลือกวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามโครงการการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เป็นแบบสอบถาม 3 ชุด ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน จำนวน 20 ข้อ

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนในการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน จำนวน 20 ข้อ

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนในการประเมินผลการปฏิบัติในโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน จำนวน 20 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการประเมินโครงการการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิกในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และการ

ประเมินการปฏิบัติของนักเรียนเกี่ยวกับการอ่านหนังสือในโครงการ ใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 สรุปผลดังนี้

1. การประเมินด้านบริบทของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่านโรงเรียนวัดหนองจิก โดยรวม

ที่	รายการ	ความคิดเห็น		ระดับ	ลำดับ
		$\overline{X}$	SD.		
1	ด้านบริบท	4.51	0.73	มากที่สุด	2
2	ด้านปัจจัยนำเข้า	4.49	0.76	มาก	3
3	ด้านกระบวนการ	4.59	0.65	มากที่สุด	1
4	ด้านผลผลิต	4.51	0.69	มากที่สุด	2
	รวม	**4.52**	**0.64**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ด้านบริบทในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับกิจกรรม ($\overline{X}$ = 4.86) รองลงมา คือ วัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจนเข้าใจง่าย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับวัตถุประสงค์ของโครงการตอบสนองนโยบายส่งเสริมการอ่านของนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.57) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นโยบายส่งเสริมการเรียนรู้สร้างนิสัยรักการอ่านของนักเรียนมีความชัดเจน ($\overline{X}$ = 4.14)

1.2 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.49) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

ได้แก่ สถานที่อ่านหนังสือมีเพียงพอ ($\overline{X}$ = 4.86) รองลงมา คือ หนังสือในห้องสมุดมีความเพียงพอกับความต้องการของนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.71) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความเพียงพอของงบประมาณแต่ละกิจกรรม ($\overline{X}$ = 4.14)

1.3 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ด้านกระบวนการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.59) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ มีการประชุมวางแผนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการ และกิจกรรมสามารถแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนที่มีปัญหาในการอ่านได้ ($\overline{X}$ = 4.86) รองลงมา คือ กิจกรรมมีความเหมาะสมกระตุ้นให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน ($\overline{X}$ = 4.71) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กิจกรรมที่ให้นักเรียนค้นคว้าด้วยการใช้หนังสือทั้งในและนอกห้องสมุดมีความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.29)

1.4 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกนครศรีธรรมราช เขต 3 ด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ครู ผู้บริหารมีการพัฒนาเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการอ่าน ($\overline{X}$ = 4.71) รองลงมา คือ นักเรียนมีความกระตือรือร้นเข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ นักเรียนมีความสามารถในการอ่านเหมาะสมตามวัย ($\overline{X}$ = 4.57) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีเจตคติที่ดีโครงการส่งเสริมการเรียนรู้สร้างนิสัยรักการอ่าน ($\overline{X}$ = 4.29)

2. ผลการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน โดยรวม

ที่	รายการ	ความคิดเห็น		ระดับ	ลำดับ
		$\overline{X}$	SD.		
1	ด้านบริบท	4.68	0.73	มากที่สุด	2
2	ด้านปัจจัยนำเข้า	4.49	0.74	มาก	3
3	ด้านกระบวนการ	4.48	0.62	มากที่สุด	1
4	ด้านผลผลิต	4.88	0.33	มากที่สุด	2
	รวม	**4.55**	**0.64**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ด้านบริบทในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.68) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ โครงการมีความเหมาะสมและมีความจำเป็นในการแก้ปัญหา ($\overline{X}$ = 4.94) รองลงมา คือ โครงการมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.81) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีความเหมาะสมและเอื้อต่อการดำเนินโครงการ ($\overline{X}$ = 4.38)

2.2 ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก ด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.49) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กิจกรรมในโครงการมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$ = 4.63) รองลงมา คือ ครูผู้รับผิดชอบมีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการดำเนินโครงการ ($\overline{X}$ = 4.56) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เวลาที่ให้นักเรียนทำกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สร้างนิสัยรักการอ่านมีความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.31)

2.3 ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ด้านกระบวนการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.48) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กิจกรรมในโครงการช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ ของโครงการ ($\overline{X}$ = 4.63) รองลงมา คือ มีการให้ความรู้ประชุมชี้แจง สื่อสารประชาสัมพันธ์ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องเข้าใจขั้นตอนและวิธีดำเนินการ ($\overline{X}$ = 4.44) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนมีการเผยแพร่และขยายผลการปฏิบัติกิจกรรมสู่ชุมชน ($\overline{X}$ = 4.38)

2.4 ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.88) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในการอ่านของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ($\overline{X}$ = 4.94) รองลงมา คือ นักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการอ่าน ($\overline{X}$ = 4.88) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นักเรียนเอาใจใส่ที่จะค้นหาความรู้และต่อยอดความรู้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ($\overline{X}$ = 4.25)

3. ผลการประเมินการปฏิบัติของนักเรียนในการอ่านหนังสือในโครงการส่งเสริมการเรียนรู้สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลร้อยละเกี่ยวกับผลการปฏิบัติของนักเรียนเกี่ยวกับการอ่านหนังสือในโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่านของนักเรียนโรงเรียนวัดหนองจิก

ประเด็นการประเมิน	ผลการปฏิบัติ (คน)	ร้อยละ
1. นักเรียนอ่านคำพื้นฐานได้	14	87.50
2. นักเรียนอ่านออกเสียงได้	14	87.50
3. นักเรียนอ่านบทร้อยแก้วได้	12	75.00
4. นักเรียนอ่านบทร้อยกรองได้	12	75.00
5. นักเรียนเล่าเรื่องย่อจากเรื่องที่อ่านได้	14	87.50
6. นักเรียนอ่านคำที่มีตัวสะกดตรงมาตราและไม่ตรงมาตราได้	12	75.00
7. นักเรียนอ่านเครื่องหมายและสัญลักษณ์ได้	13	81.25
8. นักเรียนตอบคำถามเรื่องที่อ่านได้	14	87.50
9. นักเรียนบอกข้อคิดจากเรื่องที่อ่านได้	12	75.00
10. นักเรียนบันทึกเรื่องที่อ่านได้และค้นคว้าได้	12	75.00
11. นักเรียนคาดคะเนเหตุการณ์จากเรื่องที่อ่านได้	13	81.25
12. นักเรียนบอกความหมายของคำและข้อความที่อ่านได้	12	75.00
13. นักเรียนสามารถนำทักษะการอ่านไปใช้ในการเรียนได้	16	100.00
14. นักเรียนอ่านหนังสือได้ครั้งละนานๆโดยไม่รู้สึกเบื่อหรือง่วงนอน	12	75.00
15. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการอ่านที่โรงเรียนจัดขึ้น	15	93.75
16. นักเรียนชอบอ่านหนังสือในห้องสมุดเพราะมีหนังสือใหม่ๆให้เลือกอ่านเสมอ	12	75.00
17. นักเรียนอ่านหนังสือทุกประเภท ทั้งหนังสือเรียน หนังสืออ่านเล่น หนังสือการ์ตูน	11	68.75
18. นักเรียนใช้เวลาว่างเข้าห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอในเวลาว่างและหลังเลิกเรียน	10	62.50
19. นักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่านหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม	12	75.00
20. นักเรียนได้รับความรู้ และประสบการณ์จากเรื่องที่อ่านมากยิ่งขึ้น	15	93.75
เฉลี่ยรวม	**12.85**	**80.31**

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมีความเห็นในโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ในการปฏิบัติของนักเรียนเกี่ยวกับการอ่านหนังสือในโครงการ โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 12.85 คิดเป็นร้อยละ 80.31 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า นักเรียนสามารถนำทักษะการอ่านไปใช้ในการเรียนได้ คิดเป็นร้อยละ 100.00

ตารางที่ 4 จำนวน ร้อยละ และผลการปฏิบัติของนักเรียนเกี่ยวกับการอ่านหนังสือในโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่านของนักเรียนโรงเรียนวัดหนองจิก

จำนวนรายการการปฏิบัติของนักเรียน	การปฏิบัติ			
	จำนวน	ร้อยละ	ร้อยละสะสม	แปรผล
ปฏิบัติ 0 – 10 รายการ	0	0.00	100.00	ปรับปรุง
ปฏิบัติ 11 – 13 รายการ	1	6.25	100.00	พอใช้
ปฏิบัติ 14 – 16 รายการ	9	56.25	94.25	ดี
ปฏิบัติ 17 – 20 รายการ	6	37.50	37.50	ดีมาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการปฏิบัติของนักเรียนส่วนใหญ่นักเรียนปฏิบัติได้ 14–16 รายการ คิดเป็นร้อยละ 56.25 และผลการปฏิบัติของนักเรียนอยู่ในระดับดี

อภิปรายผล

จากผลการประเมินโครงการการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ครั้งนี้มีประเด็นที่นำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ด้านบริบท โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครองความเหมาะสมของโครงการ ด้านบริบทอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะโรงเรียนวัดหนองจิกมีการจัดโครงการส่งเสริมการเรียนรู้สร้างนิสัยรักการอ่านให้นักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียน มีการบูรณาการในการจัดกระบวนการเรียนรู้ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับกิจกรรม โครงการมีความเหมาะสมและมีความจำเป็นในการแก้ปัญหาและมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจนเข้าใจง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนิวรรต กองพินธ์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารโครงการอ่านออก เขียนได้ ของโรงเรียนบ้านห้วยน้ำเย็น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ศึกษาด้านบริบทของการอ่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับ ชัยรัตน์ เจริญสุข (2565) ได้ศึกษาเรื่อง รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า ด้านบริบทของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ความคิดเห็นของรองผู้อำนวยการสถานศึกษาครูและนักเรียนมีการบรรลุผลสำเร็จ อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ด้านปัจจัยนำเข้า โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครองความเหมาะสมของโครงการ ด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ทั้งนี้เพราะโรงเรียนวัดหนองจิกมีสถานที่อ่านหนังสือมีเพียงพอ หนังสือในห้องสมุดมีความเพียงพอกับความต้องการของนักเรียน กิจกรรมในโครงการมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ครูผู้รับผิดชอบมีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการดำเนินโครงการ โดยการประเมินสอดคล้องกับ พรศักดิ์ ทิพย์วงษ์ทอง (2563) ได้ศึกษาเรื่อง รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ 4 ลักษณะ โรงเรียนวัดป่าประดู่ จังหวัดระยอง ปีการศึกษา 2562-2563 ผลการศึษาพบว่า ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ 4 ลักษณะ โรงเรียนวัดป่าประดู่ ตามความคิดเห็นของครู โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับจันจิรา คุณที (2565) ได้ศึษาเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผลประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ในโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูบรรณารักษ์และครูผู้สอน ด้านปัจจัยนำเข้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ด้านกระบวนการ โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครองความเหมาะสมของโครงการ ด้านกระบวนการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะโรงเรียนวัดหนองจิกมีการประชุมวางแผนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการและกิจกรรมสามารถแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนที่มีปัญหาในการอ่านได้ กิจกรรมมีความเหมาะสมกระตุ้นให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน ช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ มีการให้ความรู้ ประชุมชี้แจง สื่อสารประชาสัมพันธ์ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องเข้าใจขั้นตอนและวิธีดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับ เข้ม ชอบกิตติ์วรกุล (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การประเมินด้านกระบวนการดำเนินการตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ศุภชัย สระพรหม (2564) ได้ศึกษา การประเมินโครงการรักการอ่านโรงเรียนบ้านเจียรดับสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ด้านกระบวนการดำเนินการพบว่า ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีความคิดเห็นโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

4.ด้านผลผลิต โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนวัดหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร

ครูผู้สอน และผู้ปกครองความเหมาะสมของโครงการ ด้านผลผลิตโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะว่า ครู ผู้บริหารมีการพัฒนาเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการอ่าน นักเรียนมีความกระตือรือร้นเข้าร่วมโครงการ นักเรียนมีความสามารถในการอ่านเหมาะสมตามวัย ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในการอ่านของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น นักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการอ่าน ซึ่งสอดคล้องกับ จันจิรา คุณฑี (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผลการประเมินนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับ ชัยรัตน์ เจริญสุข (2565) ได้ศึกษาเรื่อง รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า ด้านผลผลิตของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ความคิดเห็นของรองผู้อำนวยการสถานศึกษาครูและนักเรียนมีการบรรลุผลสำเร็จ อยู่ในระดับมากที่สุด

5. ผลการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติของนักเรียนเกี่ยวกับการอ่านหนังสือ พบว่า นักเรียนสามารถนำทักษะการอ่านไปใช้ในการเรียนได้ คิดเป็นร้อยละ 100 และเมื่อเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า ผลการปฏิบัติของนักเรียนอยู่ในระดับดี เนื่องจากผู้บริหารให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนสร้างโรงเรียนให้มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และกำกับติดตามการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านตามโครงการอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งโรงเรียนมีความพร้อมในการดำเนินกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันวางแผนในการกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมและหลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน ช่วยให้นักเรียนมีทักษะการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพิ่มมากขึ้น โดยการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้เพื่อช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านและการค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเองส่งผลให้นักเรียนรักการเรียนรู้และมีนิสัยรักการอ่านเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้ผลทางการปฏิบัติทางการอ่านสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยนนท์ นิลพัฒน์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ตามโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ทุกโรงเรียนนักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน อยู่ในเกณฑ์ที่ดี และยังสอดคล้องกับ จันจิรา คุณฑี (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผลการประเมินนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในด้านความสำคัญของการอ่านด้านพฤติกรรมนิสัยรักการอ่านและผลการอ่านนักเรียน โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 95

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้สร้างนิสัยรักการอ่านของนักเรียนมีความชัดเจน และสถานศึกษาควรปรับปรุงและพัฒนาภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีความเหมาะสมและเอื้อต่อการดำเนินโครงการ ควรจัดสรรความเพียงพอของงบประมาณแต่ละกิจกรรม และสถานศึกษาควรกำหนดเวลาที่ให้นักเรียนทำกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สร้างนิสัยรักการอ่านมีความเหมาะสม ควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนค้นคว้าด้วยการใช้หนังสือทั้งในและนอกห้องสมุดมีความเหมาะสม และสถานศึกษาควรมีการเผยแพร่และขยายผลการปฏิบัติกิจกรรมสู่ชุมชน และส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีโครงการส่งเสริมการเรียนรู้สร้างนิสัยรักการอ่าน และสถานศึกษาควรส่งเสริมให้นักเรียนเอาใจใส่ที่จะค้นหาความรู้และต่อยอดความรู้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างนิสัยรักการอ่าน ผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานของโครงการและทำอย่างต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

เกศรินทร์ แซ่ช้าง. (2564). *ปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่าน: กรณีศึกษาโครงการส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่าน.* รายงานการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์สุขภาพไทย.

เข้ม ชอบกิตติ์วรกุล. (2560). *การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่.* การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จันจิรา คุณที. (2565). *การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี.* วิทยานิพนธ์การศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ชัยนนท์ นิลพัฒน์. (2565). *การศึกษาผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3.* กาญจนบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3.

ชัยรัตน์ เจริญสุข. (2565). *รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ.* วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 3(3), 84-100.

พรศักดิ์ ทิพย์วงษ์ทอง. (2563). *รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ 4 ลักษณะ โรงเรียนวัดป่าประดู่ จังหวัดระยอง ปีการศึกษา 2562-2563. โรงเรียนวัดป่าประดู่.* ระยอง : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี.

ศุภชัย สระพรหม. (2564). *การประเมินโครงการรักการอ่านโรงเรียนบ้านเจียรดับสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร.* การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *การส่งเสริมนิสัยการอ่านของนักเรียน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2568). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี.* ค้นหาเมื่อ 12 มีนาคม 2568. จาก http://nscr.nesdc.go.th/ns/.

อนิวรรต กองพินธ์. (2561). *การบริหารโครงการอ่านออก เขียนได้ของโรงเรียนบ้านห้วยน้ำเย็น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2.* การศึกษาอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

Stufflebeam. D.L. (1971). *Educational Evaluation and Decision Making.* Itaca: FE

สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

QUALITY OF LIFE PROBLEMS OF THE ELDERLY IN DUSIT DISTRICT, BANGKOK

[1]ปัณณภัสร์ ชมแพงพขรพันธ์ และ [2]จักรวาล สุขไมตรี

[1]Punnaphas Choampangpacharapan and [2]Jagraval Sukmaitree

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ประเทศไทย

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

[1]s65563825019@ssru.ac.th, [2]Jagraval.su@ssru.ac.th

Received: October 27, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: December 23,2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง จำนวน 17 คน ใช้กระบวนการตรวจสอบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความทำการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ โดยคำนึงถึงบริบทและใช้การเขียนข้อความเชิงพรรณา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานครพบปัญหา ดังนี้ สภาพร่างกายมีปัญหาคือ ผู้สูงอายุบางคนขาดความรู้และความตระหนักในการดูแลสุขภาพตนเอง เช่น การรับประทานอาหารที่ไม่สมดุล การสูบบุหรี่ และการดื่มสุรา ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพในระยะยาว สภาพจิตใจมีปัญหาคือ ผู้สูงอายุที่ไม่ได้มีบทบาทในสังคมเหมือนเดิม จึงอาจรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า โดยผู้สูงอายุที่ต้องอยู่บ้านตามลำพัง โดยเฉพาะในเวลากลางวันที่ไม่มีใครอยู่บ้าน อาจรู้สึกโดดเดี่ยวและถูกทอดทิ้ง สภาพความสัมพันธ์ทางด้านสังคมมีปัญหาคือ เด็กสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับ

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้สูงอายุลดลง เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคม ทำให้ความเอื้อเฟื้อและความกตัญญูต่อผู้สูงอายุลดลง สภาพสิ่งแวดล้อมมีปัญหาคือ การจราจรที่หนาแน่นและการใช้ยานพาหนะที่ใช้น้ำมันเป็นเชื้อเพลิงทำให้เกิดการเผาไหม้และปล่อยสารพิษ เช่น ฝุ่นละออง PM2.5 และควันเสีย ซึ่งทำให้อากาศมีมลพิษสูง และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร คือ ด้านร่างกาย ควรมีการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและบริการที่ให้บริการกับผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างนึงและควรที่จะส่งเสริมการรับรู้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น การป้องกันโรค การออกกำลังกาย และการเข้าถึงบริการด้านการแพทย์อย่างง่ายดาย เป็นต้น ด้านจิตใจ การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและบริการที่ให้บริการกับผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่สำคัญ การรับรู้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับสุขภาพและพฤติกรรมที่ดีต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น การป้องกันโรค การออกกำลังกาย และการเข้าถึงบริการด้านการแพทย์อย่างง่ายดาย เป็นต้น ความสัมพันธ์ทางด้านสังคม ควรมีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างคนในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านในชุมชนและผู้สูงอายุ เป็นการเชื่อมโยงให้ชุมชนเกิดความแข็งแกร่ง และด้านสิ่งแวดล้อม ควรการสร้างสถานที่พักผ่อนและการออกกำลังกายที่เหมาะสม พร้อมกับการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุได้ดียิ่งขึ้น และการสร้างกลุ่มจิตอาสาในชุมชนเพื่อซ่อมแซมบ้าน ทั้งนี้เป็นการเส้นทางที่ชัดเจนในการเพิ่มคุณภาพชีวิตและส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนพื้นที่เขตดุสิต

คำสำคัญ : สภาพปัญหา คุณภาพชีวิต ผู้สูงวัย

Abstract

This research aimed to 1) study the quality of life problems of the elderly in Dusit District, Bangkok and 2) propose guidelines for improving the quality of life of the elderly in Dusit District, Bangkok. This research was conducted using an interview form to analyze documents and in-depth interviews with 17 people directly involved. The triangulation process was used to analyze data by interpreting and inductively constructing conclusions. The content analysis from documents and interviews took into account the context and used descriptive writing. The results of the research found that the quality of life problems of the elderly in Dusit District, Bangkok were as follows: Physical problems: Some elderly people lack knowledge and awareness in taking care of their own health, such as eating an unbalanced diet, smoking, and drinking alcohol, which affect their health in the long term. Mental problems: The elderly do not have the same role in society as before, so they may feel that they are worthless. The elderly

who have to stay home alone, especially during the day when no one is home, may feel lonely and abandoned. Social relationships are problems: Modern children place less importance on the elderly due to changes in social values, which reduce kindness and gratitude towards the elderly. Environmental problems: heavy traffic and the use of vehicles that use oil as fuel cause combustion and release toxic substances, such as PM2.5 dust and exhaust fumes, which cause high air pollution. And the guidelines for developing the quality of life of the elderly in Dusit District, Bangkok are: Physical aspect, the environment and services provided to the elderly should be improved as one important thing. And should promote the awareness of important information about health, such as disease prevention, exercise, and easy access to medical services, etc. Mental aspect, improving the environment and services provided to the elderly are important. Knowing important information about health and good behavior for the elderly, such as disease prevention, exercise, and easy access to medical services, etc. Social relationship, there should be promotion of cooperation between family members or neighbors in the community and the elderly. It is a link to make the community strong. And for the environment, suitable places for relaxation and exercise should be created, along with improving the environment to support the elderly's lifestyle better. And create a volunteer group in the community to repair houses. This is a clear path to increase the quality of life and promote the health of the elderly in the Dusit community.

Keywords: Problems, Quality of Life, Elderly

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) ได้สรุปโครงสร้างของประชากรของประเทศว่าสังคมไทยเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย มาตั้งแต่ปี 2548 โดยในปี 2563 มีจำนวนประชากรผู้สูงวัยรวมกว่า 11.6 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 17.57 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคาดว่าภายในปี 2566 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ที่มีประชากรอายุมากกว่า 60 สูงถึงร้อยละ 20.1 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งสวนทางกับประชากรวัยเรียนและวัยแรงงานที่มีแนวโน้มลดลง ทั้งนี้การเข้าสู่สังคมสูงวัยอาจส่งผลให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากกลุ่มผู้สูงวัยมักจะมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้สูงกว่ากลุ่มผู้มีอายุน้อย และการที่ประชากรวัยแรงงานที่มี

สัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่องนำมาซึ่งปัญหาขาดแคลนกำลังแรงงานในประเทศ ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งในด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจความสามารถใน การแข่งขัน และผลิตภาพแรงงาน รวมถึงความต้องการงบประมาณเพื่อเป็นสวัสดิการรองรับวัยเกษียณจากอัตราการพึ่งพิงของผู้สูงวัยต่อวัยแรงงานและภาระทางการคลังในด้านการดูแลสุขภาพของผู้สูงวัยที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

ทั้งนี้สังคมไทยในปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงวัย โดยให้สิทธิและการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ในหมวดที่ 3 มาตรา 54 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2540) มีสาระสำคัญคือ“บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ และ ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ” และในหมวดที่ 5 มาตรา 80 ระบุว่ารัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และ ผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ “นอกจากนี้องค์กรต่างๆยังได้สนับสนุนกิจกรรมผู้สูงวัยตาม ปฏิญญาผู้สูงวัยไทย โดยให้ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และให้ความรัก ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว สังคมชุมชน รวมทั้งให้โอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่องรัฐบาลมีหน้าที่ดูแลประชากรของประเทศ ซึ่งเป็นผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงวัยประกอบกับการที่ผู้สูงวัยในประเทศต่าง ๆ มีจำนวนมากขึ้นเนื่องจากความ เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มีการพัฒนาในด้านอาหารและยา รวมตลอดถึงการพัฒนาในด้านการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม อันส่งผลให้มนุษย์มีสุขภาพอนามัยแข็งแรงมากขึ้น อายุยืนมากขึ้นด้วยในขณะที่มีเด็กคลอดออกมา จำนวนน้อยลง จนไม่มีความสมดุลและทำให้สังคมกลายเป็นสังคมผู้สูงวัยซึ่งเริ่มมีหลายประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงวัย เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสิงคโปร์และประเทศไทย เป็นต้น จึงทำให้ผู้สูงวัยเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่รัฐพึงต้องให้ความสำคัญในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในประเทศไทยเกิดจากปัญหาทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ ความรู้ สังคม จิตใจ ครอบครัว และค่านิยมที่ เปลี่ยนแปลง โดยจะเห็นว่าปัญหาของผู้สูงอายุที่เป็นสาเหตุหลัก ๆ น่าจะมีอยู่ 3 ประการ คือ 1. ปัญหาด้านสังคม 2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และ 3. ปัญหาด้านกายภาพของผู้อยู่อาศัยเมื่อผู้สูงอายุตกอยู่ในสภาพที่ต้องการผู้ดูแล สมาชิกของครอบครัว จึงต้องเข้ามามีบทบาท แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันโครงสร้างของครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตโดยมีขนาดครัวเรือนลดลง ทำให้ครอบครัวมีความอ่อนแอจนไม่สามารถดูแล ผู้สูงอายุได้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2564)

สำนักงานเขตดุสิตมีนโยบายที่เกี่ยวข้องด้านผู้สูงวัยในเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ และการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการมีงานหรือกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อสร้างสรรค์และไม่ก่อภาระต่อ

สังคมในอนาคต โดยจัดเตรียมระบบการดูแลในบ้าน สถานพักฟื้นและโรงพยาบาลที่เป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัว รวมทั้งพัฒนาระบบการเงินการคลังสำหรับการดูแลผู้สูงวัยเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้กับผู้สูงวัยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตดุสิตต่อไป

โดยสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รัฐบาลและสำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานครจำเป็นต้องขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยด้วยเรื่องหลัก ๆ 6 ด้านคือ 1. ด้านร่างกาย 2. ด้านจิตใจ 3. ด้านสิ่งแวดล้อม 4. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 5. ด้านความคาดหวังและ 6. ด้านการให้บริการของรัฐ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566)

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานครในความต้องการในปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ผู้สูงวัยได้ผ่านประสบการณ์และได้รับการตอบสนองจนเกิดความพึงพอใจทำให้ชีวิตมีสุขผลแห่งการได้รับเรื่องราวเหล่านั้นและได้วิ่งผ่านเข้ามาในชีวิตทำให้ ผู้สูงวัยเกิดการรับรู้และเกิดการเรียนรู้ตามมา เลือกสิ่งที่ดีเหมาะสมกับตนเองได้ส่งผลให้คุณภาพชีวิตเกิดความ ผาสุกด้านจิตใจเพราะการรับรู้ (Perception) นั้นเป็นกระบวนการแปลหรือตีความต่อสิ่งเร้า ข่าวสาร ที่ผ่านอวัยวะ สัมผัสทั้งหลาย และสมองทำหน้าที่เก็บข้อมูลนั้นไว้ กระบวนการรับรู้ของมนุษย์เริ่มต้นด้วยการสัมผัส (Sensation) และเกิดการเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงเฉพาะผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ได้แก่ ผู้อำนวยการเขตดุสิต ผู้นำชุมชนในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร นักพัฒนาชุมชน ศูนย์บริการสาธารณสุขเขตดุสิต จำนวน 6 คน และกลุ่มผู้รับบริการ ได้แก่ ผู้สูงวัยที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผู้ประกอบการร้านค้าในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 8 คน และเจ้าอาวาสวัดในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 3 รูป

ผู้วิจัยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เฉพาะกลุ่ม ตามแนวทางแนวคิดทฤษฎี จากนั้นดำเนินการลงสำรวจพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แล้วสุดท้ายจะเป็นขั้นตอนวิธีการตรวจสอบการวิเคราะห์ข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ด้วยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data analysis) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกข้อมูลจากการสังเกต บันทึก สัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยใช้การจัดเรียงข้อมูลตามเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานครตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกข้อมูลที่ได้จากกาสัมภาษณ์และเรียบเรียงลำดับเนื้อหาเช่นกัน

3.2 การจัดแสดงข้อมูล (Data Display) หลังจากจัดระเบียบข้อมูลแล้วเสร็จ ผู้วิจัยนำข้อมูลเหล่านั้นมาแสดงด้วยการพิมพ์เนื้อหา และลำดับกิจกรรมที่สอดคล้องกับการลงเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่

3.3 การหาข้อสรุปการตีความและการตรวจสอบความถูกต้องประเด็นของผลการวิจัย โดยการสังเคราะห์ ตีความ หาข้อสรุปจากข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาอภิปรายผลร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำผลการวิจัยที่สรุปและตีความมาเรียบเรียงเป็นผลการศึกษา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งปัจจัยด้านทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย (physical) 2) ด้านจิตใจ (psychological) 3) ด้านความสัมพันธ์ทางด้านสังคม(social relationship) และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) สรุปสภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 คน สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย (physical) เมื่ออายุเริ่มเยอะขึ้นๆ สุขภาพที่ดียิ่งน้อยลง และอาจจะมีการเจ็บป่วยเพิ่มมากขึ้น บางท่านอาจป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคข้อเข่าเสื่อม โรคระบบกล้ามเนื้อ โรคสมองเสื่อม โรคหัวใจ โรคเก๊าท์ โรคมะเร็ง บางรายอาจมีโรคที่เกิดจากภาวะแทรกซ้อนของโรคเรื้อรัง เช่น ต้อกระจก ชาตามปลายมือปลายเท้า หรืออาจมีการรับประทานอาหารที่ไม่เหมาะสมเนื่องจากการขาดความรู้และความตระหนักในการดูแลสุขภาพ มีความรู้ในการดูแลตนเองได้น้อย และหลายคนบอกว่ายังแข็งแรงอยู่และไม่ขวนขวายที่จะดูแลสุขภาพ มีความแข็งแรงที่ลดลง เกิดอาการอ่อนเพลียง่าย และมีภูมิคุ้มกันที่ลดลง มีอาการเจ็บป่วยบ่อย ปวดขา ปวดกระดูก บางรายมีอาการหลงลืม เรี่ยวแรงไม่ค่อยมี สายตาพร่ามัว จำบางอย่างสลับกัน ผู้สูงอายุบางคนเป็นโรคสมองเสื่อมที่มีอาการทางจิตร่วมด้วย เช่น หูแว่ว และปฏิบัติกิจวัตรเองไม่ได้ ประสบปัญหาญาติไม่เข้าใจเกี่ยวกับโรคทำให้ขาดการดูแลที่ดี มีโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ที่ไม่สามารถหนีได้ แล้วแต่บุคคลจะเป็นมากหรือเป็นน้อยตามแต่ผู้ที่ดูแลเอาใจใส่

1.2 ด้านจิตใจ (psychological) ผู้สูงอายุอาจรู้สึกมีคุณค่าในตนเองที่ลดลง รู้สึกโดดเดี่ยวหรือหดหู่ บางรายอาจเป็นโรคซึมเศร้าและมีปัญหาทางสุขภาพจิตหรือสุขภาพทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง เนื่องจากรู้สึกเป็นภาระต่อลูกหลานเพราะไม่มีรายได้ บางท่านเกิดความเครียดและภาวะซึมเศร้า บางรายมีภาวะซึมเศร้าจากการที่มีบทบาททางสังคมลดลงและไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น ผู้สูงอายุที่เป็นโรคสมองเสื่อม บางรายรู้สึกโดดเดี่ยวเพราะว่าต้องอยู่บ้านตามลำพัง รู้สึกถูกทอดทิ้งโดยเฉพาะในเวลากลางวันที่ไม่มีใครอยู่บ้านกับตนเองผู้สูงอายุบางท่านมีปัญหาซึมเศร้าขั้นรุนแรง มีทั้งเพิ่งเป็นและเป็นมาก่อน และญาติไม่ค่อยรู้ว่าเป็นสมองเสื่อมและซึมเศร้าจึงไม่ได้พามารักษาจะมาเมื่ออาการหนัก เช่น ทำกิจวัตรเองไม่ได้ รู้สึกมีความทุกข์บ้างบางครั้ง กังวลเรื่องครอบครัว เป็นห่วงลูกหลาน แต่หากเป็นพระสงฆ์จะไม่

วุ่นวาย ไม่ค่อยมีปัญหาทางด้านจิตใจ แต่ฆราวาสจะมีความลำบากเนื่องจากไม่มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และจะมีความลำบากมากกว่า บางท่านอาจฟุ้งซ่าน และมีปัญหาทางด้านจิตใจมากกว่า

1.3 ด้านความสัมพันธ์ทางด้านสังคม (social relationship) ผู้สูงอายุเริ่มรู้สึกว่าตนเองมีความสัมพันธ์ทางด้านสังคมน้อยโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีอาการป่วยติดเตียง เนื่องจากไม่สามารถออกไปพบใครได้ และมีอาการกังวลว่าตนเองจะถูกบุคคลภายนอกลืมเลือนและเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งโครงสร้าง ค่านิยมและเศรษฐกิจโดยสังคมชนบทปัจจุบันกำลังกลายเป็นสังคมเมืองขนาดครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวจึงทำให้มีการแยกย้ายครอบครัว เมื่อค่านิยมของสังคมเปลี่ยนแปลงไป เด็กสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุลดลง มีความเอื้อเฟื้อแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุน้อยลง ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกถูกลดคุณค่าลงแต่สำหรับผู้สูงอายุบางท่านกลับมีความสัมพันธ์ทางสังคมค่อนข้างดีเนื่องจากเพื่อนบ้านดีและเอื้อเฟื้อต่อกัน และรู้สึกว่าไม่มีปัญหาทางด้านสังคมเนื่องจากสังคมระแวกในหมู่บ้านค่อนข้างดี ในทางสงฆ์จะไม่มีปัญหาทางด้านนี้ อาจจะมีบ้างเล็กน้อยแต่ส่วนใหญ่จะสงบไม่วุ่นวาย ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) ในพื้นที่เขตดุสิตมีรถยนต์ส่วนบุคคล รถขนส่งสาธารณะวิ่งอยู่ตลอดจึงทำให้เกิดมลพิษทางควันของรถยนต์ มีสาเหตุมาจากยานพาหนะต่างๆ ที่ใช้น้ำมันเป็นเชื้อเพลิง เช่น รถยนต์ รถบรรทุก รถจักรยานยนต์ การเผาไหม้ของเชื้อเพลิงจะทำให้สารพิษหลายชนิดถูกปล่อยออกมาทางท่อไอเสียเกิดสภาวะอากาศที่มีสารมลพิษเจือปนอยู่ในปริมาณมาก เช่น ฝุ่นละออง และเขม่าควันบ้านเรือนที่อยู่อาศัยปลูกติดกัน หนาแน่นแออัด ไม่ถูกสุขลักษณะ ทางเท้าหรือทางเดินจะมีลักษณะแคบส่วนใหญ่เป็นไม้ และในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองที่มีปัญหาด้านการจราจรมาก พบว่าในพื้นที่หลายแห่งมีค่าปริมาณสารพิษในอากาศสูงมากมีฝุ่น PM2.5 เยอะ ทำให้เกิดอากาศเป็นพิษ มีมลพิษเยอะ ไม่ไหนก็ไม่สะดวกสบาย อากาศไม่ดี มีฝุ่นเยอะ อาจทำให้สุขภาพแย่ลง แต่สำหรับพระสงฆ์จะมีปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม แต่ก็ไม่ได้หนักเกินไป จะเป็นในเรื่องของความสะอาด

2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งปัจจัยด้านทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย (physical) 2) ด้านจิตใจ (psychological) 3) ด้านความสัมพันธ์ทางด้านสังคม(social relationship) และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) สรุปแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานครจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 คน สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านร่างกาย (physical) ควรปรับปรุงห้องน้ำให้ผู้สูงอายุพิการ และจัดสรรงบประมาณในกิจกรรมของผู้สูงอายุเพื่อดำเนินงานเชิงรุกให้กับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือศูนย์สุขภาพที่รับผิดชอบ สนับสนุนให้มีกรรมการชุดหนึ่ง มีชมรมผู้สูงอายุ รพ.สต.

(โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) จัดให้มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำ มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเรื่องสุขภาพการดูแลสุขภาพตนเอง โรคภัยที่เกิดกับผู้สูงอายุ อันตรายจากการสูบบุหรี่ และการดื่มของมึนเมามีการให้ความรู้เรื่องการเลือกบริโภคเพื่อสุขภาพที่ดี จัดกิจกรรมการออกกำลังกาย เช่นการเดิน/วิ่งการเต้นรำ ฟ้อนรำ เพื่อส่งเสริมสุขภาพให้กับผู้สูงอายุหากผู้สูงอายุพบว่าตนเองป่วยควรไปตามนัดของแพทย์อย่างเร่งครัด อยากให้ทางโรงพยาบาลทางศูนย์รักษาโดยตรง มีค่ารักษาที่ไม่แพง หากมีสิทธิ์อยู่ที่ไหนให้รักษาที่นั้น หากผู้สูงอายุพบว่าตนเองป่วยควรไปตามนัดของแพทย์อย่างเร่งครัดและดูแลสุขภาพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

2.2 ด้านจิตใจ (psychological) การมีอาการเครียด น้อยใจเป็นเรื่องธรรมชาติของผู้สูงอายุ แต่การดูแลสุขภาพจิตใจของผู้สูงอายุคือ การนั่งสมาธิและสวดมนต์ก่อนนอนทุกคืนช่วยทำให้นอนหลับสบาย จิตใจไม่ฟุ้งซ่าน ชุมชนควรการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการมีงานหรือกิจกรรมที่เหมาะสม ชุมชนควรจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ชุมชนควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเปลี่ยนแปลงไปของผู้สูงอายุ หากิจกรรมให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าไม่มีความรู้สึกว่าโดดเดี่ยว เหงา เศร้าหดหู่ หรือถูกทอดทิ้ง ไม่มีความรู้สึกเครียดกับสิ่งต่างๆและยอมรับเปลี่ยนแปลง อยากให้รัฐบาลส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานได้ เพื่อจะได้มีรายได้และไม่เครียดหรือไม่กังวล พยายามเก็บเงินเพื่ออนาคตในวันข้างหน้าเพื่อที่จะไม่เป็นภาระให้ลูกหลาน คนในครอบครัวควรหันหน้ามาคุยกัน และควรลดฐิทิคนละก้าว ประพฤติตามหลักของศาสนา หลักพระธรรมคำสอน พระเจรจาใช้ปฏิบัติทางด้านจิตใจ ถ้าหากฆราวาสมีเวลาว่างที่จะสามารถเดินทางไปปฏิบัติธรรมที่วัด เพื่อทำให้จิตใจสงบ และมีสมาธิในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งการที่ฆราวาสนำหลักศาสนาเป็นหลักด้านจิตใจ

2.3 ด้านความสัมพันธ์ทางด้านสังคม (social relationship) ควรทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่ามีสังคม มีเพื่อนละเพื่อนบ้าน และชุมชนให้ความรักและความเคารพชุมชนควรมีการสร้างความเข้าใจให้บุตรหลานและสมาชิกในครอบครัวให้เข้าใจธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุในความดูแล ชุมชนควรมีการให้ความรู้กับคนในครอบครัวในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุกับผู้ดูแลผู้สูงอายุ จัดตั้งกลุ่มพึ่งพาหากผู้สูงวัยมีเรื่องไม่สบายใจสามารถปรับทุกข์ได้ ผู้สูงอายุและหลานมีความรักใคร่กัน แต่การเปลี่ยนแปลงตามสภาพของร่างกายของผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลง เช่น หงุดหงิด โมโหง่าย ควรจัดกิจกรรมให้หับผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดขึ้นทุกกิจกรรม เช่น กิจกรรมรดน้ำดำหัวทุกวันสงกรานต์ และงานบวชในหมู่บ้าน การสานสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านต่างวัยและผู้สูงอายุได้มีความร่วมมือที่ดีส่วนสภาพแวดล้อมบรรยากาศที่ดี บุคคลในครอบครัวมีการปรับตัวเข้าหาผู้สูงอายุ มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันระหว่างคนในครอบครัว และฆราวาสมีความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ฆราวาสมีความสงเคราะห์ด้วยเมตตาธรรมต่อสังคม

2.4 ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความปลอดภัยในการใช้ชีวิตประจำวันทั้งที่บ้านและที่สาธารณะ มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและที่ออกกำลังกาย การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุตามแนวคิดการปรับสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ชุมชนควรมีที่พักผ่อนหย่อนใจและที่ออกกำลังกาย ชุมชนควรปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น ชุมชนควรให้ความรู้เรื่องห้องน้ำที่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ ชุมชนสร้างกลุ่มจิตอาสาเพื่อซ่อมแซมบ้านที่ไม่แข็งแรง การจัดสิ่งแวดล้อมในที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิต การจัดให้มีพื้นที่สีเขียวให้กับผู้สูงอายุ การจัดมุมพักผ่อนตามถนนทางเชื่อมและทางเดินต่างๆจัดการดูแลพื้นที่ในชุมชนให้ปราศจากมลภาวะที่จะก่อให้เกิดปัญหาทางด้านร่างกายและจิตใจ และการที่ฆราวาสช่วยกันดูแลชุมชนเพื่อผู้สูงอายุ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านร่างกายปัญหาทางด้านสุขภาพที่เพิ่มขึ้นตามอายุโดยผู้สูงอายุมักป่วยด้วยโรคเรื้อรังหลายอย่าง เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ข้อเข่าเสื่อม โรคระบบกล้ามเนื้อ สมองเสื่อม หัวใจ เก๊าท์ มะเร็ง และโรคแทรกซ้อนจากโรคเรื้อรัง เช่น ต้อกระจก ชาตามปลายมือปลายเท้า ซึ่งมาจากการขาดความรู้และความตระหนักในการดูแลสุขภาพ ทำให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ไม่เหมาะสมและไม่ดูแลสุขภาพตนเอง จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความแข็งแรงที่ลดลง อ่อนเพลียง่าย ภูมิคุ้มกันลดลง และมีอาการเจ็บป่วยบ่อย เช่น ปวดขา ปวดกระดูก หลงลืม สายตาพร่ามัว และไม่มีเรี่ยวแรง ด้านจิตใจ พบว่าผู้สูงอายุบางคนรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าลดลงเนื่องจากรู้สึกเป็นภาระต่อลูกหลานเพราะไม่มีรายได้ บางคนรู้สึกโดดเดี่ยวหรือหดหู่ เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมและการเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคม บางคนเป็นโรคซึมเศร้าและมีปัญหาทางจิตใจโดยเฉพาะผู้ที่มีโรคสมองเสื่อม และผู้สูงอายุบางคนรู้สึกถูกทอดทิ้งและโดดเดี่ยวเมื่อไม่มีใครอยู่บ้านกับตนเองในเวลากลางวัน ด้านความสัมพันธ์ทางด้านสังคม พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาการป่วยติดเตียงมีปัญหาความสัมพันธ์ทางสังคมเนื่องจากไม่สามารถออกไปพบปะผู้คนได้ ทำให้รู้สึกโดดเดี่ยวและกังวลว่าจะถูกลืมเลือนจากบุคคลภายนอก หรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัวและค่านิยมสังคมทำให้เด็กสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุลดลง ส่งผลให้ความเอื้อเฟื้อและความกตัญญูต่อผู้สูงอายุน้อยลง ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ในพื้นที่เขตดุสิตมีมลพิษทางอากาศสูงจากควันรถยนต์ รถขนส่งสาธารณะและยานพาหนะที่ใช้น้ำมันเป็นเชื้อเพลิง ทำให้เกิดสารพิษและฝุ่นละออง

PM2.5 ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพผู้สูงวัย บ้านเรือนในพื้นที่เขตดุสิตมีลักษณะปลูกติดกันอย่างหนาแน่นและแออัด ทำให้สภาพแวดล้อมไม่ถูกสุขลักษณะทำให้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฏฐกันย์ อ๋องเอื้อ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี

2. เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านร่างกาย ควรมีการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การติดตั้งอุปกรณ์ช่วยเหลือในห้องน้ำ เพื่อเพิ่มความสะดวกในการใช้งานและลดความเสี่ยงต่อการบาดเจ็บในผู้สูงอายุ หรือการสนับสนุนและจัดกิจกรรมที่เป็นเชิงรุก เพื่อส่งเสริมสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ โดยเน้นการตรวจสุขภาพเป็นประจำ ด้านจิตใจ พบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมการออกกำลังกายที่เหมาะสม เช่น เดิน วิ่ง การเต้น เป็นต้น และการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการรักษาพยาบาลได้อย่างง่ายดาย โดยการจัดหาที่พักผ่อนหย่อนใจและการดูแลที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้านความสัมพันธ์ทางด้านสังคม พบว่า ควรจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุและกิจกรรมที่เหมาะสมสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่โดดเดี่ยว ไม่เหงา และไม่เศร้า เช่น กิจกรรมกลางแจ้ง เต้น หรือกิจกรรมทางศาสนา และการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานได้เป็นหนึ่งในวิธีการลดความเครียดและกังวล โดยเน้นการออมเงินเพื่ออนาคตและการปฏิบัติตามหลักศาสนา ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ควรมีสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในการพักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกาย เช่น การจัดพื้นที่สีเขียว และมุมพักผ่อนตามถนนทางเชื่อมทำให้ผู้สูงอายุสามารถเดินทางและออกกำลังกายได้อย่างสะดวกสบาย และการสร้างกลุ่มจิตอาสาเพื่อซ่อมแซมบ้านที่ไม่แข็งแรง เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนะโชค คำวัน. (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงวัยขององค์การบริหารส่วนตำบลปลาปาก จังหวัดนครพนม

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). *สถิติผู้สูงอายุ.* (ออนไลน์). แหล่งที่มา : https://www.dop.go.th/th/know/1. 5 ตุลาคม 2567.

ชนะโชค คาวัน. (2553). *แนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลปลาปาก จังหวัดนครพนม.* วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ณัฏกันย์ อ่องเอื้อ. (2564). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี.* ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2564). *แนวทางในการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ.* กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2540). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.* กรุงเทพฯ : สวัสดิการสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

CONDITIONS AND GUIDELINES FOR PERSONNEL MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE SISAKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, AREA 3

[1]กัญญนัท นันทสิงห์, [2]ธิดารัตน์ จันทะหิน และ [3]พงษ์ธร สิงห์พันธ์

[1]Kanyanat Nunthaing [2]Thidarat Jantahin and [3]Pongthorn Singpan

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี,ประเทศไทย

Ubon Ratchathani Rajabhat University,Thailand

[1]kanyanat.nG64@Ubru.ac.th

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 27, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 เปรียบเทียบสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษา และเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู รวมทั้งสิ้น 338 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คน ข้าราชการครู จำนวน 310 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูป ของ Krejcie and Morgan (ธานินท์ ศิลป์จารุ 2551: 49) โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย

[1] นักศึกษา, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ส่วนที่ 1 คือแบบสอบถามเป็นการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคล เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .98 และส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบ มีโครงสร้าง จำนวน 4 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษา พบว่า 1) ตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 3) ประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู โดยรวมไม่แตกต่างกัน 4) ขนาดของสถานศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู โดยรวมโดยรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา

Abstract

This research aims to study the situation of personnel management in educational institutions under the Office of the Seoul Sisaket Educational Service Area 3 and to compare the situation of personnel management in educational institutions under the Office of the Seoul Sisaket Educational Service Area 3. Categorized by position, education level, work experience and size of the educational institution and to study personnel management guidelines in educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area, Sisaket Area 3 The sample group consisted of 338 educational institution administrators and civil servant teachers. Categorized into 28 educational institution administrators. 310 civil servant teachers The sample size was determined using the ready-made table of Krejcie and Morgan (Thanin Sinlapacharu 2008: 49). Using simple random sampling The research instruments used in this study

consisted of 2 parts: Part 1 was a questionnaire to study the state of human resource management. It was a 5-point rating scale questionnaire with 40 items. The reliability of the whole questionnaire was .98. And the second part is the interview form, which is a structured interview with 4 questions. Statistics used in data analysis include percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test and content analysis. The research results found that The results of the comparison of the personnel management conditions in educational institutions of school administrators and teachers under the Office of the Primary Educational Service Area, Sisaket Area 3, classified by position, education level, work experience and size of the educational institution found that 1) Different positions have different opinions on the conditions and approaches to personnel management in educational institutions of educational institution administrators and teachers, which are statistically significantly different at the .01 level. 2) Different levels of education have different opinions on the conditions and approaches to personnel management in educational institutions of educational administrators and teachers, which are statistically significantly different at the .01 level. 3) Different work experiences have different opinions on the conditions and approaches to personnel management in educational institutions of educational administrators and teachers. Overall, there is no difference. 4) Different sizes of educational institutions have different opinions on the conditions and approaches to personnel management in educational institutions of educational institution administrators and teachers. Overall, there is no difference in opinions.

Keywords : Conditions and problems of personnel management in educational institutions

บทนำ

การบริหารงานบุคคลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เกี่ยวข้องกับกลุ่มบริหารงานบุคคล มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ส่งเสริม สนับสนุน การมีหรือเลื่อนวิทยฐานะ วิเคราะห์และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการสรรหาบรรจุและแต่งตั้ง ย้าย โอน และการลาออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ศึกษา วิเคราะห์ และดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงานการเลื่อนเงินเดือน การมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับบำเหน็จความชอบและทะเบียนประวัติ จัดทำข้อมูลระบบจ่ายตรงเงินเดือนและค่าจ้างประจำ โดยให้ปฏิบัติการบริการและอำนวยความสะดวกใน

เรื่องการออกหนังสือรับรองต่างๆ การออกบัตรประจำตัวและการขออนุญาตต่างๆ และมีกลุ่มพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับดำเนินงานฝึกอบรมการพัฒนาก่อนแต่งตั้ง ดำเนินงานฝึกอบรมพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพ การปฏิบัติงาน ดำเนินงานพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณ ปฏิบัติงานส่งเสริมสนับสนุน และยกย่องเชิดชูเกียรติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ดำเนินการเกี่ยวกับการลาศึกษาต่อ ฝึกอบรม หรือปฏิบัติการวิจัยภายในประเทศ หรือต่างประเทศ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และเสริมสร้างระบบเครือข่ายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งมีกลุ่มกฎหมายและคดี ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาการมีวินัยและรักษาวินัย ดำเนินการสืบสวนเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียน ดำเนินการอบสวนเกี่ยวกับวินัยและการตรวจพิจารณาวินัย ดำเนินการเกี่ยวกับการอุทธรณ์ และการพิจารณาอุทธรณ์ดำเนินการเกี่ยวกับการร้องทุกข์ และการพิจารณาร้องทุกข์ ดำเนินการเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ดำเนินการเกี่ยวกับงานคดีปกครอง คดีแพ่ง คดีอาญาและคดีอื่นๆ ของรัฐ ดำเนินการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย จัดทำข้อมูล และติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนางานกฎหมายและงานคดีของรัฐ เป็นต้น

ในงานบริหารบุคคล ได้กำหนดกรอบการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา ให้สามารถดำเนินการด้านการบริหารงานบุคล ได้อย่างคล่องตัวเป็นอิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบตามหลักธรรมาภิบาล ให้ข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจได้รับการ ยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องดำเนินการตามภารกิจหลัก ได้แก่ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้าง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ และการออกจากราชการ แต่งานบริหารบุคคลเป็นงาน ที่ซับซ้อน เนื่องจากเป็นงานที่ต้องปฏิบัติกับบุคคลหลายคนที่มีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถอันเป็นปัจจัยพื้นฐานของแต่ละบุคคล และปัจจัยที่สำคัญอีกประการ คือ บุคคลเป็นสิ่งมีชีวิต ที่มีจิตใจ มีอารมณ์ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะประสบปัญหาต่าง ๆ แตกต่างกันไป เช่น ปัญหาด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งและการออกจากราชการ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551: 50) ที่ระบุว่าปัญหาในการบริหารงานบุคคลไว้ ได้แก่ ปัญหาการวางแผนการบริหารงานบุคคล ปัญหาการสรรหาและการแต่งตั้งบุคคล ปัญหาการพัฒนาบุคคล ปัญหาการประเมินการปฏิบัติงาน ปัญหาการให้บุคคลพ้นจากงาน และปัญหาการควบคุม กำกับ ติดตาม และการนิเทศบุคคล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 มีสถานศึกษาที่รับผิดชอบจำนวน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอขุขันธ์ อำเภอปรางค์กู่ อำเภอไพรบึง และอำเภอภูสิงห์ รวมจำนวน

สถานศึกษา 198 แห่ง ซึ่งมีความแตกต่างทั้งสภาพภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ทำให้คุณภาพการศึกษาของแต่ละสถานศึกษาแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริม ปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษา ให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน จากการศึกษาข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 (2564: 5) พบว่า ในการบริหารงานบุคคลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการดังนี้ ด้านอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง คือ การขาดอัตรากำลงครูและผู้บริหารสถานศึกษาอันเนื่องจากการเกษียณอายุราชการ และยังไม่ได้ตำแหน่งคืน จึงต้องมอบหมายให้รักษาการที่เป็นครูที่อาวุโสในโรงเรียนเป็นกำลังในการบริหารแทน นอกจากนี้ ยังขาดครูในวิชาเอกต่าง ๆ โดยเฉพาะวิชาเอกปฐมวัย ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ เป็นต้น ทำให้ขาดบุคคลที่จะปฏิบัติงานการสอน ในสถานศึกษา และขาดแคลนอัตราจ้างหลายตำแหน่งเนื่องจากเมื่อว่างลงทุกกรณี ต้องรายงานส่งคืนส่วนราชการไม่สามารถใช้อัตราว่างนั้นได้ เช่น อัตราจ้างที่ทำหน้าที่สอน และอัตราจ้างผู้ปฏิบัติงานธุรการโรงเรียน ทำให้สถานศึกษาหลายแห่งขาดแคลนบุคลากรที่จะมาช่วยงานด้านการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ด้านวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) คือ มีการเปลี่ยนแปลงระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่ใช้บ่อยครั้ง หลักเกณฑ์เป็นหลักเกณฑ์ใหม่ และเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของหลักเกณฑ์ ทำให้ผู้บริหารและข้าราชการครู มีความเข้าใจคลาดเคลื่อน และยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินการ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง คือ เมื่อมีการบรรจุและแต่งตั้งครูเมื่อมีการบรรจุและแต่งตั้งครู ยังมีปัญหาเป็นครูที่ไม่ตรงกับสาขาวิชาเอกที่สถานศึกษาต้องการ สถานศึกษาบางแห่งยังไม่ตระหนักถึงกระบวนการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ตำแหน่งครูผู้ช่วย เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติและบุคลิกลักษณะของ ครูผู้ช่วย ด้านการปฏิบัติงานในวิชาชีพครู การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งอัตราจ้างสำหรับตำแหน่งที่อำนาจการสรรหาเป็นของสถานศึกษา เช่น การจ้างลูกจ้างชั่วคราวจากเงินนอกงบประมาณ สถานศึกษาบางแห่งยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน ส่งผลให้ดำเนินการไม่เป็นไปตามระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่ส่วนราชการกำหนด ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษายังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในการจัดทำการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อประกอบการเลื่อนเงินเดือน เนื่องจากมีการใช้ผลคะแนนจากการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) มาประกอบ การพิจารณาเลื่อนเงินเดือนด้วย ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการ และ การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา คือ ในอดีตที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาแบบเหมารวมหรือยกเข่ง หมายความว่า เมื่อเรื่องใดที่หน่วยงานต้องการพัฒนาก็จะพัฒนาแบบปูพรมหรือพัฒนาทุกคน โดยที่ไม่รู้ว่ามีคนมีความรู้หรือไม่มี คนต้องการหรือไม่ต้องการ

เป็นปัญหาหรือไม่เป็นปัญหา แต่จะพัฒนาทั้งหมด สิ่งที่เป็นปัญหาของการพัฒนารูปแบบนี้ก็คือ ความไม่คุ้มค่า และงบประมาณไม่เพียงพอในการพัฒนาบุคคล และด้านจริยธรรมและการรักษาวินัย คือ ครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องวินัยและการรักษาวินัย อันเป็นที่หนักใจในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา แต่ถ้าสถานศึกษามีการบริหารงานบุคคลที่ดี ย่อมส่งผลดีต่อการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายไปได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ในด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานและการสร้างขวัญและกำลังใจ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ และการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และด้านการส่งเสริมจริยธรรมและการรักษาวินัย เพื่อผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ไปใช้ในการพัฒนางานบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 รวมทั้งสิ้น 338 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 27 คน ข้าราชการครู จำนวน 311 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูป ของ Krejcie and

Morgan (ธานินท์ ศิลป์จารุ 2551: 49) ได้มาโดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกตัวอย่าง (Sample) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) กำหนดขนาดตัวอย่าง (Sample Size) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (ธานินท์ ศิลป์จารุ 2551: 49) ได้จำนวน จำนวน 338 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 27 คน และข้าราชการครู จำนวน 311 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 คือแบบสอบถามเป็นการศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคล มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา จำนวน 5 ด้าน จำนวน 40 ข้อ ดังนี้

2.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง จำนวน 8 ข้อ

2.2 ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง จำนวน 8 ข้อ

2.3 ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ จำนวน 8 ข้อ

2.4 ด้านวินัยและการรักษาวินัย จำนวน 8 ข้อ

2.5 ด้านการออกจากราชการกรณีไม่พ้นทดลอง จำนวน 8 ข้อ

แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษามีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบลิเคิร์ท (Likert Scale) จำนวน 5 ระดับ บุญชม ศรีสะอาด (2555: 103)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ เป็นการศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป (บุญชม ศรีสะอาด 2545: 103)

ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ทั้ง 5 ด้าน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง รองลงมาคือด้านการส่งเสริมจริยธรรมและการรักษาวินัยด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานและการสร้างขวัญและกำลังใจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการ และด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษา พบว่า

2.1 ตำแหน่งที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

2.3 ประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.4 ขนาดของสถานศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู โดยรวมโดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 สรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษามีการศึกษากฎหมาย กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินการด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดเป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด และคำนึงถึงประโยชน์ที่ทางราชการจะไปรับเป็นสำคัญ สำหรับข้าราชการครู มีการการวางแผนและจัดทำแผนอัตราอัตรากำลังเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาเอกที่สถานศึกษาต้องการ

3.2 ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการตามระเบียบและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง โดยการประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 เพื่อให้การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด ประกอบกับการดำเนินการคัดเลือกเพื่อให้ได้คนที่มีความรู้ความสามารถและมีทักษะที่เหมาะสมเข้ามาปฏิบัติการตามความต้องการของสถานศึกษา ผู้บริหารต้องมีความเป็นกลางและมีความยุติธรรมในการดำเนินการคัดเลือกตามหลักธรรมาภิบาล ด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน สำหรับข้าราชการครู สรุปว่า การสรรหา และบรรจุแต่งตั้ง ควรใช้หลักการมีส่วนร่วมจากบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาเพื่อวางแผนร่วมกันก่อนดำเนินการสรรหาเพื่อให้กระบวนการสรรหาสามารถโปร่งใสและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน

3.3 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานและการสร้างขวัญและกำลังใจ ผู้บริหารสถานศึกษา มีความเห็นว่า ดำเนินการโดยให้ครูและบุคลากรได้ศึกษาเรียนรู้ เกี่ยวกับกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีความตระหนักในการปฏิบัติงานโดยโรงเรียนมีการจัดโครงการสร้างขวัญและกำลังใจขึ้นเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้ครูและบุคลากรมีแรงจูงใจอีกทั้งเป็นการเสริมแรงให้ครูและบุคลากร ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความสุขและมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนด้วยความเต็มใจ เต็มกำลัง ความรู้ความสามารถ สำหรับข้าราชการครู มีความเห็นว่า โรงเรียนมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน ตามแบบ ผลการประเมินผลการปฏิบัติงานโดยตนเอง และประเมินโดยผู้บังคับบัญชาซึ่งข้าราชการครูทุกคนปฏิบัติงานได้อย่างเท่าเทียมกัน และเป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และแนวปฏิบัติที่กำหนด

3.4 ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการ และการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการให้ครูและบุคลากร ได้เข้าใจ ตระหนักเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของตนเอง สนใจใฝ่เรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง ข้าราชการครู ส่งเสริมให้การพัฒนาตนเองมีประสิทธิภาพ การสื่อสารให้เกิดแรงจูงใจ และเห็นว่าผู้บริหารปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการมีความเป็นกลางและมีความยุติธรรมในการมอบหมายการพัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียมและสมดุลเป็นธรรม

3.5 ด้านการส่งเสริมจริยธรรมและการรักษาวินัย ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความตระหนักในการปฏิบัติงาน โดยยึดหลักความถูกต้อง ตามระเบียบและแนวทางปฏิบัติอย่างเคร่งครัดให้ความเมตตา พิจารณาเนินการด้วยความเสมอภาค และวางตัววางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียง และคอยแนะนำชี้ทาง วิธีการประพฤติปฏิบัติ ที่ถูกต้อง ข้าราชการครู สรุปว่า ข้าราชการครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในกฎหมาย กฎระเบียบหลักเกณฑ์และวิธีการ เพื่อใช้เป็นเกราะกำกับความประพฤติ พฤติกรรมของตนในการปฏิบัติราชการรวมถึงการปฏิบัติตนในการใช้

ชีวิต การวางตน การดำรงตนในสังคมในฐานะที่ตนเป็นข้าราชการและเข้ารับการอบรมในการส่งเสริมจริยธรรมและการรักษาวินัย ตามที่หน่วยงานได้จัดขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ผู้วิจัยได้อภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมจริยธรรมและการรักษาวินัย ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานและการสร้างขวัญและกำลังใจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการ และการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสังกัดได้มีการศึกษาสภาพบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา และนำแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา มาใช้ในกระบวนการต้องปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับบริหารงานบุคคลของถานศึกษา โดยใช้ความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด เพื่อให้การบริหารงานบุคคลนสถานศึกษา มีความชัดเจนปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามกฎหมาย เกิดประสิทธิภาพส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไตรรงค์ จันทะบาล (2563: 91-92) ได้วิจัยเรื่องสภาพและแนวทาง การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง รองลงมา คือ ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ทั้งนี้ ก็เพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาและการบริหารงานบุคคลเป็นภารกิจสำคัญ ที่ทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถ ขวัญกำลังใจได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ความมั่นคงก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ และในปัจจุบันมีการปฏิรูปการศึกษามีการบริหารงานแบบเขตพื้นที่การศึกษาที่มุ่งเน้น

ให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลให้สถานศึกษามีการบริหารงานต่างๆ ด้วยสถานศึกษาเอง โดยมีการวางแผนงานต่างๆให้เป็นระเบียบมีการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาวด้วย ตลอดจนผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลไว้ล่วงหน้าด้วย เพื่อที่จะเป็นพื้นฐานในการวางแผนงานต่าง ๆ ด้วย จึงเป็นสาเหตุทำให้สภาพการบริหารงานบุคคลมีการปฏิบัติได้ อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาหรือข้าราชการครู ที่มีต่อสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษเขต 3 โดยจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและขนาดของสถานศึกษาตำแหน่ง ขนาดโรงเรียน และประสบการณ์ทำงาน พบว่า

2.1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู ที่มีต่อสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศรีสะเกษเขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่าโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การที่ได้ข้อสรุปเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา หรือข้าราชการครู ต่างมีความคิดเห็นต่างกันว่าการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษานั้น เป็นงานที่จะต้องมีการปฏิบัติโดยการศึกษาจากกฎหมาย กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดรวมถึงข้อบังคับต่างๆ โดยจำแนกตามตำแหน่งในการทำงาน จึงเป็นสาเหตุที่ให้มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการกำหนดกรอบการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเพื่อตอบสนอง ภารกิจของสถานศึกษา ให้สามารถดำเนินการด้านการบริหารงานบุคล ได้อย่างคล่องตัวเป็นอิสระ ภายใต้กฎหมาย ระเบียบตามหลักธรรมาภิบาล สามารถนำไปใช้ในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของสงกรานต์ ตะโคดม (2563: 114) ได้วิจัยเรื่องประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่าประสิทธิผล การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความแตกต่างกันทุกด้าน โดยด้านการวางแผนอัตรากำลังและการจัดสรรตำแหน่ง ด้านวินัยและการรักษาวินัยและด้านการ ออกจากราชการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ส่วนด้านที่เหลือ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำในการจัดทำการวางแผนอัตรากำลัง

และการจัดสรร ตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การพัฒนาบุคลากรเพื่อการปฏิบัติราชการ การดำเนินการทางวินัยและการรักษาวินัย การออกจากราชการและการประเมินผลการปฏิบัติงานและการเลื่อนเงินเดือน จึงทำให้มีความเข้าใจและทราบขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ จึงส่งผลให้มีความคิดเห็นที่มากกว่าครูผู้สอนในทุก ๆ ด้าน

2.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู ที่มีต่อสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษเขต 3 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากระดับการศึกษาของครูเป็นปัจจัยหนึ่งที่หล่อหลอมความรู้ความคิดเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ได้พบเห็นการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพบปัญหาและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มาไม่เท่ากัน จึงทำให้มีทัศนะที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของเตชิตา หมีทอง (2564: 88-89) ได้ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 จากผลการวิจัย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีประชากรเป็นผู้บริหาร จำนวน 198 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารเพศชายช่วงอายุมากกว่า 50 ปี และมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีระดับการปฏิบัติสูงที่สุด คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง รองลงมาคือ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติราชการ ด้านที่มีระดับการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1. ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการบุคลากร เพื่อใช้เป็นแนวทางการวางแผน รองลงมาคือ การประเมินผลแผนงานบริหารบุคคลอย่างต่อเนื่อง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดทำคู่มือและแผนภูมิโครงสร้างการบริหารงานบุคคลไว้อย่างชัดเจน 2. ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาข้าราชการครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา รองลงมาคือ ในการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษาใช้วิธีในการแสวงหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่โรงเรียน ต้องการข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การสรรหาคัดเลือก บรรจุแต่งตั้งข้าราชการครูบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสรรหาในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน 3. ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การปลูกฝังให้บุคลากรกระตือรือร้นใน การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รองลงมาคือ การจัด

คณะกรรมการกำหนดเกณฑ์ การประเมินผล การปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การพิจารณาเสนอให้มีการเลื่อนขั้นเงินเดือน เป็นไปด้วยความยุติธรรม 4. ด้านวินัยและการรักษาวินัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัย ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ รองลงมาคือ ครูและบุคลากรในสถานศึกษาของท่านประพฤติตนตามจรรยาบรรณของครู อย่างเคร่งครัด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การให้กำลังใจเป็นตัวอย่างที่ดีพร้อมให้ความช่วยเหลือ แก่บุคลากรในสถานศึกษาอย่างยุติธรรม 5. ด้านการออกจากราชการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพิจารณาอนุญาตการลาออกจากราชการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ รองลงมาคือ การอนุมัติ การเกษียณอายุราชการตามกำหนดของระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพิจารณาให้บุคลากรที่เจ็บป่วยไม่สามารถปฏิบัติ หน้าที่ได้ตามภาระงานของสถานศึกษาออกจากราชการตามความเหมาะสม

2.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากประสบการณ์สื่อให้เห็นถึงสภาพการทำงานจริงในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นในแง่บวก แง่ลบและทุกๆ อย่างที่เกี่ยวข้องประสบการณ์ทำงานอยู่ในทุกขั้นตอนของวงจรชีวิตการทำงาน เริ่มตั้งแต่การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งไปจนถึงการออกจากราชการ ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากสิ่งต่าง ๆ ตั้งแต่การแสดงค่านิยมและวัฒนธรรมของบุคคลต่อสาธารณะ ไปจนถึงการตอบสนองต่อการทำงาน ผู้ที่เป็นข้าราชการบรรจุใหม่จะสร้าง ชุดการตัดสินใจเกี่ยวกับองค์กรจากจิตใต้สำนึกตั้งแต่เริ่มต้นเส้นทางทำงานกับองค์กร เนื่องจากในการปฏิบัติงานอาจมีข้อกำหนด มาตรฐานที่เป็นแนวทางการปฏิบัติงานบริหารบุคคลและมีหน้าที่ต้องยึดถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น ประสบการณ์ในการทำงานที่มากน้อยต่างกันย่อมต้องปฏิบัติงานภายใต้ข้อกำหนดและมีหน้าที่ ต้องยึดถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู โดยรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ สุภาภรณ์ หาญณรงชัยกิจ (2561: 131) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 พบว่า ปัญหาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จึงทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ่ (Scheffe) พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี มีระดับปัญหาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 แตกต่างจากผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การ

ในการทำงาน 11-20 ปี และ 21 ปีขึ้นไป โดยผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 10 ปี มีระดับปัญหาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 มากกว่าผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การในการทำงาน 11-20 ปี และ 21 ปีขึ้นไป

2.4 เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ขนาดของสถานศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู โดยรวมไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะว่าไม่ว่าโรงเรียนจะมีขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ ก็มีกรอบการปฏิบัติงานบริหารบุคคลที่เหมือนกันและมีบทบาทหน้าที่คล้ายกัน บุคลากรทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทพรัตน์ ดาวเรือง (2560: ก) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอยะหา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหาร ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอยะหา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 จำแนกตามตัวแปร ขนาดสถานศึกษา พบว่า ครูในอำเภอยะหา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ขนาดสถานศึกษาที่ปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3" สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับ เพื่อใช้เป็นแนวทางการบริหารงานบุคคลที่ควรส่งเสริม ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาควรมีแนวทางดังนี้ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ควรมีการจัดสรรอัตรากำลังอย่างเหมาะสมและรวดเร็ว ใช้ข้อมูลเชิงสถิติในการวางแผนรองรับการเกษียณอายุราชการการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง มีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการจัดหาอัตรากำลังครูที่ตรงตามความต้องการ ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมครูผู้ช่วยอย่างเป็นระบบ การประเมินผลและสร้างขวัญกำลังใจ ให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมิน PA และผลต่อการเลื่อนขั้นเงินเดือน ใช้การประเมินที่โปร่งใสและเป็นธรรม การพัฒนาบุคลากร มีการจัดอบรมให้ตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล ไม่ใช้รูปแบบพัฒนาเหมารวมจัดงบประมาณการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ จริยธรรมและวินัยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวินัยข้าราชการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์การที่ยึดหลักคุณธรรม

เอกสารอ้างอิง

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551). *การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. กรุงเทพฯ : วีอินเตอร์ พรินท์

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น.* พิมพ์ครั้งที่10. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

เตชิตา หมีทอง. (2564), *การศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3.* ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์,

ไตรรงค์ จันทะบาล. (2563), *สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4.* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สงกรานต์ ตะโคดม.(2563), *ประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร.* ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,

เทพรัตน์ ดาวเรือง. (2560), *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอยะหา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

สุภาภรณ์ หาญณรงชัยกิจ. (2561), *การศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิตสาขาวิชาการ บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษธานี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กรม. (2551) *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพฯ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3.(2564) *แผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2564.* สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3. กรุงเทพฯ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3. (2565) *นโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคล.* (ออนไลน์) (อ้างอิงเมื่อ 17 มีนาคม 2565). จาก http://www.ssk3.go.th

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การพัฒนาทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการโดยใช้เทคนิค RAFT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านนาวัง

THE DEVELOPMENT OF IMAGINATIVE WRITING SKILLS USING THE RAFT TECHNIQUE AND SKILL EXERCISES AMONG GRADE 6 STUDENTS AT BAN NAWONG SCHOOL.

[1]สุชาดา มณีย์, [2]อรอนุตร ธรรมจักร และ [3]จักรพงษ์ นิลพงษ์

[1]Suchada Mani, [2]Ornanoot Thammajak and [3]Jakkrapong Ninpong

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

[1]ornanoot@cpru.ac.th

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 23, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการโดยใช้ เทคนิค RAFT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) เพื่อเปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังเรียน โดยใช้เทคนิค RAFT กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านนาวัง ตำบลนา เสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ภาค เรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบฝึกทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ จำนวน 1 ชุด ได้แก่ หลักการเขียนเรื่องตาม จินตนาการ การเขียนเรื่องจากภาพ การเขียนเรื่องจากบทความสั้น การเขียนเรื่องจากนิทาน การ เขียนเรื่องจากเรื่องเล่า

---

[1]บัณฑิต คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

[3]อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

2) แบบวัดทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ 3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการเขียนเรื่องตามจินตนาการจำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน โดยทดสอบค่าสถิติ t-test กำหนดค่าสถิติ t ระดับนัยสำคัญ .05 ผลการวิจัยพบว่า 1. ทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ โดยใช้เทคนิค RAFT ร่วมกับแบบ ฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาพรวม อยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 2.25, S.D.= 0.29) เมื่อ พิจารณาแต่ละด้านพบว่าทักษะด้านการตั้งชื่อเรื่องอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ =2.52, S.D.= 0.44) ทักษะด้านการเขียนสาระสำคัญอยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 1.98, S.D. = 0.43) และ ด้านการใช้ภาษาอยู่ใน ระดับดี ($\overline{X}$ = 2.25, S.D.= 0.45) 2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนเรื่องตามจินตนาการโดยใช้เทคนิค RAFT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

คำสำคัญ : 1. การเขียนเรื่องตามจินตนาการ 2.เทคนิค RAFT 3.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The objectives of this study were as follows: 1) To develop the imaginative story writing skills using the RAFT technique and exercise of Prathomsuksa 6 students ; 2) To contrast the imaginative writing using the RAFT technique study achievement prior to and after the course. The sample group were fifteen Prathomsuksa 6 students from Ban Nawong School, Na Siao, Mueng Chaiyaphum, Chaiyaphum, Chaiyaphum Prathomsuksa Educational Service Area 1, Semester 1, Academic Year 1; whom are acquired by simple random sampling. The research instruments used herein were: 1) The imaginative writing skill exercise i.e., imaginative writing principles, story writing from pictures, story writing from short paragraphs, story writing from tales, and story writing from hearsays; 2) The imaginative writing apitude test,; 3) The twenty-item imaginative writing skill study achievement examination. The statistical tools used were mean, standard deviation, and hypothesis testing via t-test with the t significance of .05. The Results Showed That. 1. The overall imaginative writing using the RAFT technique and exercise apitude of Prathomsuksa 6 students was good ($\overline{X}$ = 2.25, S.D. = 0.29). Considering each aspect; the apitude of naming stories was excellent ($\overline{X}$ = 2.52, S.D. = 0.44), the apitude of writing the main points was good ($\overline{X}$ =1.98, S.D. = 0.43), and the eloquence was good ($\overline{X}$ = 2.25, S.D.=0.45). 2. Contrasting the study achievement of imaginative writing using the RAFT

technique and exercise, the study achievement after the course are significantly higher than prior to the course.

Keywords: 1. Imaginative Story Writing 2. The RAFT Technique 3. Study Achievement

บทนำ

การเขียนเป็นทักษะหนึ่งในการสื่อสารจากลายลักษณ์อักษร ในการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้และความคิดเห็นของผู้เขียนไปยังผู้รับสาร เพื่อให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนกำหนด ดังที่ จิรวัฒน์ เพชรรัตน์ (2555: 287) ได้กล่าวไว้ว่า การเขียนเป็นทักษะหนึ่งของการใช้ภาษา ที่มีความจำเป็นต่อสังคมในปัจจุบัน ถ้าผู้เขียนส่งสารในการเขียนไม่ดี เช่น การสะกดผิดมาก หรือเขียน ไม่ชัดเจน อาจส่งผลให้ผู้อ่านหรือผู้รับสารเข้าใจผิด หรืออาจทำให้กิจธุระผิดพลาด นอกจากนี้ ผดุง อารยะวิญญู (2544: 23) ยังได้กล่าวถึงการเขียนในทำนองเดียวกันว่า การเขียนเป็นทักษะสูงสุดใน กระบวนการทางภาษา ที่เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและความต้องการออกมา เพื่อแสดงถึง แนวคิดของผู้เขียนและสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ เพื่อนำมาสร้างสรรค์งานเขียน ที่สามารถถ่ายทอดความคิดจากผู้เขียนได้อย่างถูกต้องและหากการ เขียนตามจินตนาการซึ่งเป็นกระบวนการเขียนที่จะสามารถทำให้ผู้เรียนมีการสร้างภาพในใจเป็น ความสามารถในการสร้างภาพในสมอง ซึ่งภาพเหล่านี้ไม่ได้รับรู้ผ่านการมองเห็น การได้ยิน หรือผ่าน วิธีการรับรู้อื่นๆ เป็นกระบวนการสร้างสรรค์อย่างหนึ่งที่มีความซับซ้อน เมื่อถ่ายทอดออกมาจะทำให้ เกิดทักษะการเขียน อันได้แก่ การรู้จักเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมและสละสลวย การใช้ทั้งทักษะทาง ภาษาและกระบวนการเขียน รวมไปถึงความสามารถในการลำดับความคิดเป็นเรื่องราว รู้จักกลั่นกรอง ความคิดออกมาเป็นภาษาเขียนที่สละสลวย ใช้สำนวนที่ดีของตนเองจัดว่าเป็นการเขียนเรื่องตาม จินตนาการหรือการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ดังคำกล่าวของอัจฉรา ชีวพันธ์ (2561: 3) ที่กล่าวว่า การ เขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียนซึ่งมีลักษณะของการคิดริเริ่ม โดยที่ผู้เขียนจะต้องใช้จินตนาการและ ประสบการณ์ของตนมาเชื่อมโยงความคิดในการเขียน

การเขียนตามจินตนาการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการเชื่อมโยงประสบการณ์ความรู้ความคิดเห็นในอดีต มาสร้างสรรค์งานเขียนที่แปลกใหม่อยู่เสมอ ดังที่ วิไล มาศจรัส (2544: 56-57) กล่าวถึงการเขียนตามจินตนาการไว้ว่า จินตนาการเป็นภาพของการนึกฝันที่สร้างขึ้นในความคิด ผู้เขียนจำเป็นต้องมีจินตนาการให้ตัวละครมีอะไรพิเศษ เหมือนหรือไม่เหมือนที่มนุษย์มีอยู่หรือเป็นอยู่ ในปัจจุบัน ดังนั้น การเขียนตามจินตนาการโดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์สามารถมีจินตนาการติดตัวมาแต่ กำเนิด เพียงแต่ต้องหมั่นฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า

หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยให้ความสำคัญกับการเขียน ตามจินตนาการ โดยกำหนดเรื่องการเขียนไว้ในหลักสูตรเป็นสาระที่ 2การเขียน มาตรฐาน ท 2.1 ใช้ กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552: 12) โดยกำหนดให้ผู้เรียนมีทักษะการเขียนให้เป็นระเบียบ แบบแผนตามขั้นตอนและช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในงานเขียนของตนเอง

แม้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้ให้ความสำคัญของการเขียนตามจินตนาการจากเหตุผลข้างต้น แต่กลับพบว่าผู้เรียนยังไม่เข้าใจวิธีการเขียนแบบเป็นขั้นตอนทำให้ขาดทักษะในการเขียนซึ่งผู้เรียนไม่สามารถเรียบเรียงความคิดและทำให้ผู้เรียนไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นงานเขียนได้อย่างมีลำดับขั้น จากการสังเกตการณ์สอนในรายวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้พบปัญหา คือ ผู้เรียนไม่สามารถเขียนเรื่องจากจินตนาการได้เพราะผู้เรียนไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวการเขียนออกมาได้ อีกทั้งผู้เรียนยังไม่ทราบว่าจะเริ่มเขียนอย่างไร ซึ่งสอดคล้องจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านนาวัง ได้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน คือ ผู้เรียนมีปัญหาเรื่องการเขียนไม่สามารถเขียนเรียบเรียงให้เป็นเนื้อหาได้เท่าที่ควร ซึ่งหากจะต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนเขียนได้ดีอาจเริ่มจากการเขียนจากจินตนาการเพราะเป็นทักษะจำเป็นที่นักเรียนจะต้องใช้ในพัฒนาทักษะการ เขียนเรื่องราวต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ และยังสามารถนำทักษะไปใช้ในการทดสอบ O-NET เป็นการ ทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การเขียนตามจินตนาการ จึงถือเป็นทักษะที่ต้องอาศัยการฝึกฝนเป็นอย่างมากเพื่อให้การเขียนเกิดประสิทธิภาพ (ปรีชา วิญญา สุข, สัมภาษณ์, 2566)

จากปัญหาดังกล่าว ครูผู้สอนจึงต้องหาวิธีการสอนเรื่องการเขียนตามการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีและมีทักษะในการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ซึ่งเทคนิค RAFT นับเป็นกลวิธี หนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนดึงเอาความคิด ประสบการณ์ จินตนาการของนักเรียนมาใช้เป็นวัตถุดิบในการ เขียนและมีขั้นตอนของการเขียนอย่างเหมาะสม ซึ่งแวนเดอเวนเทอร์ (Vandeventer) ได้พัฒนาแนวคิดกลวิธี RAFT ขึ้นเพื่อใช้เป็นกิจกรรมเสริมการสอนเขียนในขั้นตอนก่อนการเขียน โดย ประกอบด้วย 1) R - Role (บทบาทของผู้เขียน) นักเรียนต้องกำหนดว่าตนเองเป็นใคร มีบทบาท อย่างไรในการเขียนครั้งนี้ 2) A-Audience (บทบาทของผู้อ่าน) นักเรียนต้องกำหนดบทบาทของผู้อ่าน หรือผู้รับสาร โดยผู้อ่านอาจเป็นสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้ 3) F-Form (รูปแบบ) คือ นักเรียน กำหนดรูปแบบของงานเขียนว่าเป็นงานประเภทใด และ 4) T-Topic (หัวข้อ) คือ นักเรียนกำหนด หัวข้อหรือจุดประสงค์ของงานเขียน และยังมีงานวิจัยที่นำแนวคิด RAFT มาใช้การจัดการเรียนรู้ใน รายวิชาต่างๆ แล้วประสบผลสำเร็จ อย่างเช่นงานวิจัยของทวิชิ

อัศวตระกูลวงศ์ (2561) เรื่องผลของ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการร่วมกับกลวิธี RAFT ที่มีต่อ ความสามารถในการเขียนความเรียงและเจตคติต่อการเขียนความเรียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการเขียนแบบเน้นกระบวนการร่วมกับกลวิธี RAFT สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการเขียน อันได้แก่ เกิดความสามารถในการเขียน ความเรียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้การฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติซ้ำๆ จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น แบบฝึกทักษะ เป็นสื่อการสอนอีกลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับครูและผู้เรียน คือช่วยให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่ดี ขึ้น ช่วยผ่อนแรงและประหยัดเวลาของกระบวนการเรียนการสอน เพราะแบบฝึกสามารถนำไปฝึก กิจกรรมนอกเวลาเรียนหรือชั่วโมงสอนซ่อมเสริมได้ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนดีขึ้น สามารถจดจำ เนื้อหาในบทเรียนได้ มีจุดประสงค์ชัดเจนและสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะตามสาระการเรียนรู้ มี เนื้อหาที่ถูกต้องตามหลักการ ใช้ภาษาเหมาะสม มีการอธิบายชัดเจนง่ายแก่การปฏิบัติและสามารถ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ นำผู้เรียนสู่การคิดแบบรวบยอดและหลักการสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้ และยังมีงานวิจัยที่นำแบบฝึกทักษะมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ปรากฏว่าผู้เรียนมีการ เรียนรู้ที่ดีขึ้น อย่างเช่นงานวิจัยของ ถวัลย์ มาศจรัส (2544) เรื่องการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจับ ใจความภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้ใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับการเรียนการ สอน ทำให้ผู้เรียนมีการทบทวนและฝึกฝนตามแบบฝึกทักษะมีการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะซ้ำๆ อย่างน้อย 2 ครั้งขึ้นไป พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะทำให้ผู้เรียน มีผลคะแนนทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการภาษาไทยเพิ่มขึ้น อันได้แก่ ผู้เรียนมีทักษะการเขียน และมุ่งค้นหาสาระของเรื่องหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการโดยใช้เทคนิค RAFT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ โดยหวังว่าจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำการเขียนไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีลำดับขั้น เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการเขียน ได้ และมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนเรื่องการเขียนเรื่องตามจินตนาการดีขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการโดยใช้เทคนิค RAFT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลัง เรียน การจัดการเรียนรู้ เรื่อง การเขียนเรื่องตามจินตนาการ โดยใช้เทคนิค RAFT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) ศึกษากลุ่มเดียวทดสอบก่อน – หลังการทดลอง One Group Pretest-Posttest Design (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ศูนย์เครือข่ายบ้านเล่านาเสียว จำนวน 8 โรงเรียน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 130 คน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จังหวัดชัยภูมิ จำนวนโรงเรียนศูนย์เครือข่าย บ้านเล่านาเสียว ได้แก่ โรงเรียนบ้านนาวัง โรงเรียนการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสงเคราะห์ 1 โรงเรียนไทร งามผดุงวิทย์ โรงเรียนนาเสียวศึกษาคาร โรงเรียนบ้านนาสีนวล โรงเรียนโพธิ์ใหญ่และโรงเรียนบ้าน นาเสียว

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านนาวัง อำเภอเมืองชัยภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือเนื้อหาเรื่อง การเขียนเรื่องตามจินตนาการ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความและเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมี ประสิทธิภาพ ตัวชี้วัด ป.6/8 เขียนเรื่องตามจินตนาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

3. เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในงานวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง การเขียนเรื่องตามจินตนาการ โดยใช้เทคนิค RAFT ร่วมกับแบบฝึกทักษะ รวมทั้งสิ้น 5 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมเวลา 10 ชั่วโมง การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผนประกอบไปด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล บันทึกผลหลัง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ พบว่า ผ่านเกณฑ์ทุกประเด็น มีค่าเฉลี่ยของ คะแนนประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญ เท่ากับ 4.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.35

3.2 แบบประเมินทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ผู้วิจัยนำความรู้ที่ได้จากศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบวัดทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการโดยใช้เทคนิค RAFT มาสร้างแบบวัดทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ตามเทคนิค RAFT แบ่งเป็น 3 ทักษะ คือ 1) ทักษะการตั้งชื่อเรื่อง 2) ทักษะการเขียนสาระสำคัญ 3) ทักษะการใช้ภาษา เป็นการให้คะแนนในลักษณะรูบริคสกอร์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 3 ช่วงคือ 3 = ดีมาก 2 = ดี และ 1 = พอใช้ โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำแบบประเมินทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ไปทดสอบคุณภาพเครื่องมือ 2 ส่วนคือ ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) โดยกำหนดเกณฑ์ การพิจารณาคำถามนั้นถูกต้องตรงตามเนื้อหาระหว่าง 0.5 – 1.00 ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 หาค่าความเชื่อมั่นตามวิธีของ (D.R. Whitney and D.L.Sabers) มีค่าความ ยาก (p) ระหว่าง 0.32 ถึง 0.63 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง (r) 0.50 ถึง 0.61 และใช้สูตรสัมประสิทธิ์ แอลฟ่า (Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) พบว่า ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.847 ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นสูงมากสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้

3.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการเขียนเรื่องตามจินตนาการ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ เพื่อทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนได้หาค่าดัชนีความความสอดคล้องของเนื้อหากับจุดประสงค์การ เรียนรู้ (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ผลการประเมินอยู่ ระหว่าง 0.67 - 1.00 และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของโลเวท (Lovett) พบว่า ข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.31 ถึง 0.63 ได้ค่าความอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.23 ถึง0.68 ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.89 ซึ่งถือว่ามีค่าความเชื่อมั่นสูงมาก สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปดังนี้

4.1 ทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการก่อนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน เรื่องตามจินตนาการโดยใช้เทคนิค RAFT สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แปลผลค่าจากสถิติ พื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้ชุดแบบฝึก ทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยทดสอบค่าสถิติ t - test กำหนดค่าสถิติ t ระดับนัยสำคัญ .05

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาทักษะด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ของผู้เรียนที่เรียนด้วยการจัดการ เรียนรู้ โดยใช้เทคนิค RAFT ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ทักษะด้านการตั้งชื่อเรื่อง ทักษะด้านการเขียนสาระสำคัญของเรื่อง และทักษะด้านการใช้ภาษา ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค RAFT

แผนการจัดการเรียนรู้ที่	ทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการในแต่ละด้าน						ผลรวม	แปลผล
	ด้านการตั้งชื่อเรื่อง		ด้านการเขียนสาระสำคัญ		ด้านการใช้ภาษา			
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
1	2.45	0.52	1.87	0.36	1.94	0.26	6.26	ดี
2	2.46	0.52	1.86	0.35	1.93	0.25	6.25	ดี
3	2.86	0.35	2.2	0.41	2.24	0.50	7.46	ดีมาก
4	2	0.50	1.93	0.79	2.26	0.79	6.19	ดี
5	2.86	0.35	2.06	0.25	2.25	0.45	7.65	ดีมาก
$\overline{X}$	2.52		1.98		2.25		2.25	ดี
S.D.	0.44		0.43		0.45		0.29	
แปลผล	ดีมาก		ดี		ดีมาก		ดี	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินทักษะด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับดี ($\overline{X}$ = 2.25, S.D. = 0.29) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็น พบว่า ทักษะด้านการตั้งชื่อเรื่องมีผลรวมคะแนนสูงสุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ =2.52, S.D.=0.44) รองลงมา คือ ทักษะด้านการเขียนสาระสำคัญ มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี (=2.25,S.D.= 0.45) และทักษะด้านการใช้ภาษา มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ =1.98, S.D. = 0.43)

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบหาความแตกต่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียน โดยใช้สถิติการทดสอบ t-test (Independent) ได้ผล ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

เนื้อหา	การทดลอง	N	ทักษะการอ่านทำนองเสนาะ (15 คะแนน)				
			$\overline{X}$	S.D.	df	t	Sig.
การเขียนเรื่องตามจินตนาการ	ก่อนการทดลอง	15	9.26	1.79	14	**14.98***	.0005
	หลังการทดลอง	15	16.2	1.01			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะการเขียนเรื่องตาม จินตนาการ โดยใช้เทคนิค RAFT มีผลคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน($\overline{X}$ =16.20, S.D.= 1.01) สูงกว่าก่อนเรียน ($\overline{X}$ =9.26, S.D.= 1.79) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาทักษะด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มี ทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ โดยใช้เทคนิค RAFT พบว่า ทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ โดย ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับดี ($\overline{X}$ = 2.25, S.D. = 0.29) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็น พบว่า ทักษะด้านการตั้งชื่อเรื่องอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 2.52, S.D. = 0.44) ทักษะด้านการเขียน สาระสำคัญอยู่ใน ระดับดี ($\overline{X}$ = 1.98, S.D. = 0.43) และทักษะด้านการใช้ภาษาอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 2.25, S.D. = 0.45) ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายในรายการที่กล่าวมาข้างต้น ดังนี้

1.1 ด้านการตั้งชื่อเรื่อง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 2.25, S.D. = 0.29) อยู่ในระดับดี มาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากหลักการตั้งชื่อเรื่องตามเทคนิค RAFT มีขั้นตอนการกำหนดหัวข้อหรือชื่อเรื่อง ของงานเขียน (T-Topic) โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเองว่าอยากเขียนเรื่องอะไร เมื่อได้หัวข้อผู้เรียนจะมีวัตถุประสงค์อะไรในงาน เขียนของตนเองในครั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดอย่างสร้างสรรค์ จากนั้นผู้เรียนได้ลงมือเขียนเรื่องตาม จินตนาการ มีการสังเกตลักษณะเด่น ๆ ในเนื้อเรื่องแล้วจึงหยิบยกลักษณะพิเศษหรือชื่อตัวละครนำมาใช้ใน การตั้งชื่อเรื่อง ซึ่งผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนฝึกตั้งชื่อเรื่องจากในขั้นตอนนี้ ผู้เรียนได้เขียนขึ้นโดยการสังเกตลักษณะเด่น ของตัวละครว่ามีลักษณะเด่นอะไรบ้าง เช่น ตัวละครนั้นมีพลังวิเศษก็นำเอาพลังวิเศษมาต่อเติมเข้าไปในชื่อ เรื่อง ซึ่งจะสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ทำให้การตั้งชื่อเรื่องน่าติดตาม นอกจากนี้ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการของตนเองในการคิดแต่งเติมถ้อยคำเพิ่มเติมจากลักษณะเด่นของตัวละครได้อย่างอิสระ

ผู้เรียนจึง สามารถใช้ถ้อยคำใน การตั้งชื่อเรื่องได้อย่างหลากหลายก่อนจะนำมาปรับแก้ไข ให้เกิดความสละสลวย จนทำให้การตั้งชื่อเรื่องตามจินตนาการประสบความสำเร็จมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุกิตยา แพทย์ศรีวงษ (2562: 10) ที่ได้กล่าวถึง ลักษณะเด่นของการตั้งชื่อเรื่องไว้ว่า การตั้งชื่อเรื่องจะต้องคำนึงสิ่งที่ปรากฏ ภายในเนื้อเรื่องที่ผู้เขียนได้เขียนขึ้น การสังเกตลักษณะสำคัญหรือสมญานามของตัวละคร แล้วนำ ลักษณะเด่นของตัว ละครหลักมาตั้งเป็นชื่อเรื่องจะสามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้มากขึ้น

1.2 ด้านการเขียนสาระสำคัญ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 1..98, S.D. = 0.43) อยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยมีการศึกษาทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ด้านการเขียน สาระสำคัญ ซึ่ง ผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามเทคนิค RAFT ในขั้นตอนที่ 1 R - Role (บทบาทของ ผู้เขียน) นักเรียนสามารถกำหนดได้ว่าตนเองเป็นใคร มีบทบาทอย่างไรในการ เขียนครั้งนี้เช่น บทบาทของผู้เขียนคืออยากบ่งบอกความรู้สึกให้ผู้อ่านได้รับรู้โดยบอกผ่านงานเขียน และลำดับเหตุการณ์ของงานเขียน เพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวความในใจ ขั้นตอนที่ 2 A-Audience (บทบาทของผู้อ่าน) นักเรียน สามารถกำหนดบทบาทของผู้อ่านหรือผู้รับสารได้ว่าอยากให้ผู้อ่านเป็นใคร และผู้อ่านมีบทบาทอะไรในงานเขียนครั้งนี้ เช่น ผู้อ่านมีบทบาทรับรู้ความสึกที่ผู้เขียนได้บอก ผ่านงานเขียนว่าผู้เขียนมีรู้สึกอย่างไรและขั้นตอน ที่ 3 F-Form (รูปแบบ) คือ ผู้เรียนสามารถกำหนด รูปแบบของงานเขียนของตนเองได้ว่าเป็นงานประเภทใด เช่น ผู้เขียนกำหนดประเภทงานเป็นการเขียนนิทาน เมื่อกำหนดประเภทงานเขียนแล้ว จากนั้นผู้เรียนจึงเริ่มลงมือวางโครงเรื่องการเขียนตามจินตนาการของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด โดยสอนให้ผู้เรียนเขียนโครงเรื่อง ผู้สอนให้ผู้เรียนตั้งชื่อตัวละครและเขียนสาระสำคัญของเรื่องที่เขียนตามจินตนาการ และผู้เรียนมีทักษะในการเขียนทั้งการเลือกใช้คำเปรียบเทียบและอุปมาอุปไมยเพื่อเพิ่มสีสันให้เข้ากับยุคสมัย ในการเขียนเรื่องตามจินตนาการ การใช้คำที่สร้างภาพพจน์เพื่อช่วยให้ผู้อ่านจินตนาการเห็นภาพ การใช้คำที่สะท้อนอารมณ์ เช่น เสียงลมพัดแผ่วเบา นำพาความเย็นมาปลอบโยนหัวใจที่เหนื่อยล้า ทำให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าถึงความรู้สึกในงานเขียนครั้งนี้ผู้วิจัยได้ฝึกให้ผู้เรียนนำเอาเรื่องใกล้ตัว ไกลตัว หรือ นำเรื่องจากประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนนำมาเขียนเติมแต่งจินตนาการเพิ่มเติมได้ ผู้เรียนได้ฝึกวางโครงเรื่องก่อนแล้วจึงไป หาข้อมูลมาเพิ่มเติมในงานเขียนของตนเอง จึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ จึงทำให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการ เขียนสาระสำคัญ มีพัฒนาการความสามารถดีขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตามผู้เรียนอยู่ในช่วงวัยประถมศึกษา ยังมีประสบการณ์น้อยในการเขียนที่ไกลตัวและขาดการเชื่อมโยงโครงสร้าง จึงทำให้ผลออกมาอยู่ในระดับดี ซึ่งหากฝึกฝนต่อไปอย่างต่อเนื่องจะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่ดีขึ้นได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิไลลักษณ์ แก้วกระจ่าง (2557: 19) ที่กล่าวถึง ลักษณะของการวางโครงเรื่อง ในทางปฏิบัติจริงอาจทำอย่างใด ก่อนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ เรื่องที่จะเขียนและข้อมูล เช่น หากเรื่องที่จะ

เขียนเป็นเรื่องใกล้ตัวผู้เขียนมีข้อมูลในใจ มากพออยู่แล้ว ก็อาจวางโครงเรื่องก่อนแล้วจึงไปหาข้อมูลเพิ่มเติมก็ได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องไกลตัว ผู้เขียนไม่มีข้อมูล ในใจก็เขียนจากประสบการณ์ของตนเองเพื่อกำหนดโครงเรื่องได้ผู้เรียนจึงควรเรียนรู้เพิ่มทักษะในการเขียน โดยการฝึกใช้คำเปรียบเทียบเพื่อเปรียบเทียบแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การเขียนที่ใช้โวหารภาพพจน์การ พรรณนา โวหารฝึกให้ผู้อ่านได้จินตนาการเห็นภาพโดยใช้คำอย่างมีศิลปะมากยิ่งขึ้นได้

1.3 ด้านการใช้ภาษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 2.25, S.D.= 0.29) อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้ อาจ เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบขั้นตอนสุดท้ายในการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ตามเทคนิค RAFT ในขั้นตอนที่ 1 R - Role (บทบาทของผู้เขียน) เป็นการเขียนเรื่องตามจินตนาการโดยกำหนดบทบาท ของผู้เขียนแล้ว ใน ขั้นตอนนี้ผู้เขียนลงมือใช้โวหารในการเขียนบรรยายจินตนาการของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้ส่งเสริมกระบวนการใช้ ภาษาเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่ต้อง พัฒนาเองโดยผู้เขียนเอง ผู้เรียนต้องทำความ เข้าใจเนื้อหาและเลือกสรรค์ภาษาให้เข้ากับเรื่อง เข้ากับ ยุคสมัยกับเรื่องที่เขียนขึ้น ซึ่งแต่ละลักษณะเป็นปัจจัย สำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ผู้สอนให้ผู้เรียนสามารถคิดคำแปลกใหม่ที่ แตกต่างจากคำเดิมแต่มีความหมายคล้ายหรือเหมือนกันแต่ยังถูกต้องตามลักษณะงานที่ผู้เรียนต้องการสร้างสรรค์เช่น ผู้สอนให้ผู้เรียนคิด ศัพท์ใหม่ในงานโฆษณาของคำว่า ดีมาก ผู้เรียนอาจจะเขียนคำว่า เซรั่ม นารา ซึ่งหากวิเคราะห์จะพบว่าผู้ที่นิยมใช้เซรั่มเป็นวัยรุ่นหนุ่มสาว คำแสลงที่มักใช้เปรียบเทียบคำว่า ดีมาก ของคนวัยนี้มักใช้คำต่างไป เช่น มันจึ้ง มันปัง มันเริ่ด หากใช้คำแสลงตามความนิยมจะสื่อสารไปยังผู้อ่านได้อย่างเข้าใจได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถใช้จินตนาการของตนเองและคิดคำที่แปลกใหม่ของภาษาในการเขียนได้อย่างไม่มีข้อห้ามเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการ ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ นรินทร์ ประสมพงศ์ (2565: 11) กล่าวถึง ความสำคัญการใช้ภาษาให้เข้ากับยุคสมัย ไว้ว่า การนำคำที่ผู้คนนิยมใช้มาเขียนสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ แล้วนำ ภาษามาปรับใช้ผสมผสานกันเพื่อให้ดูสดใหม่ เข้าใจง่ายและดึงดูดผู้อ่าน ก่อให้เกิดจินตนาการในการ คิดคำศัพท์ที่แปลกใหม่ขึ้น ด้วยการแสดงออกผ่านตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดความ ตื่นเต้น น่าติดตาม และทำให้มีความ เข้าใจตรงกันระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน จึงทำให้งานเขียนตาม จินตนาการของผู้เขียนน่าดึงดูดและเป็นที่สนใจของผู้อ่านได้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ผลการใช้เทคนิค RAFT เพื่อการพัฒนาทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ หลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้มีการออกแบบการจัด กิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน RAFT โดยเน้นกระบวนการ เขียน เริ่มต้นจาก 1) การกำหนด บทบาทผู้เขียนว่าอยากให้ผู้เขียนเป็นใครและมี

บทบาทอะไรในการ เขียนครั้งนี้ 2) การกำหนดบทบาทผู้อ่านว่า อยากให้ผู้อ่านเป็นใครและมีบทบาทอะไรในการอ่านครั้งนี้ 3) การกำหนดรูปแบบของงานเขียนว่าอยากให้เป็น งานเขียนประเภทใด 4) การกำหนดหัวข้อหรือ วัตถุประสงค์ได้โดยการดูรูปภาพ หรือชื่อเรื่อง จากนั้นเริ่มเขียน เนื้อเรื่อง ถ้าผู้เรียนมีคำศัพท์ที่ไม่ เข้าใจ ให้ผู้สอนอธิบายเพิ่มเติม จากนั้นให้ผู้เรียนอ่านเนื้อหาแบบคร่าว ๆ อีก ครั้ง เพื่อตรวจสอบการ เขียนตามจินตนาการของตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้ตรวจสอบความเข้าใจ และขั้นตอน สุดท้ายคือการ เขียนสรุปเนื้อเรื่องที่แท้จริงอีกครั้งหนึ่ง เมื่อจัดกิจกรรมจนครบถ้วน โดยผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม ใน การจัดกิจกรรม จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนเกิดจินตนาการ และการ นำเสนอความคิดที่แปลกใหม่ผ่านการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับงานเขียน สามารถพัฒนาการ เขียนตาม จินตนาการได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวิชิอัศวตระกูลวงศ์ (2561) ที่ได้ศึกษาผล ของการจัดการ เรียนรู้โดยใช้แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการร่วมกับกลวิธี RAFT ที่มีต่อ ความสามารถในการเขียนความเรียงและเจตคติต่อการเขียนความเรียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 6 พบว่าการสอนเขียนแบบเน้น กระบวนการร่วมกับกลวิธี RAFT เป็นเทคนิคการเขียนที่เน้นให้ ผู้เรียนฝึกเขียนลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในทุก ขั้นตอน ช่วยส่งเสริมประสบการณ์สนับสนุนให้ผู้เรียน เกิดกระบวนการฝึกฝนทักษะการคิดในระหว่างการสร้าง งานเขียนที่ผู้เรียนเลือกสรร เริ่มตั้งแต่ขั้น ก่อนการเขียน ซึ่งผู้เรียนต้องเป็นผู้กำหนดบทบาทผู้เขียน บทบาท ผู้อ่าน รูปแบบและหัวข้อด้วย ตนเองตามกลวิธี RAFT นำไปสู่ขั้นการเขียนเนื้อเรื่อง ซึ่งผู้เรียนเรียบเรียงข้อมูล เพื่อนำมาทำโครงร่าง ในงานเขียนและสุดท้ายคือขั้นหลังการเขียน ผู้เรียนต้องตรวจสอบ แก้ไข และปรับปรุง งานเขียน ผ่านการแลกเปลี่ยนการอ่านงานเขียนกับผู้อื่นเพื่อพัฒนางานเขียนของตนเอง ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ในการใช้จินตนาการลงไปในงานเขียนตามเทคนิค RAFT โดยนำเสนอความคิดที่แปลกใหม่ผ่านภาษา ที่ใช้ และ สามารถสร้างงานเขียนที่มีคุณภาพได้ด้วยตนเอง จึงทำให้นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการสอน เขียนแบบเน้นกระบวนการร่วมกับกลวิธี RAFT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนความเรียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. เลือกบทบาทในการเขียนที่นักเรียนมีความรู้เดิม หรือมีประสบการณ์ร่วม จะทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจได้ดี เพื่อให้นักเรียนสามารถสวมบทบาทได้อย่างดี อันจะส่งผลต่อความสามารถ ในการเขียนที่ดีขึ้น

2. เลือกรูปแบบงานเขียนที่หลากหลายขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการเขียน อย่างหลากหลาย

3. มีการเปรียบเทียบผลของการจัดการเรียนรู้ ด้วยการเรียนรู้โดยใช้กับการเขียน ประเภทอื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทยคิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์ เรียงความย่อความและสรุปความ.* กรุงเทพฯ: พิมพ์สกสค. ลาดพร้าว.

----------. (2562). *เครื่องมือวัดและประเมินผลความสามารถทักษะ "เขียนเรื่องตามจินตนาการ"(ฉบับกรรมการสอบ).* เข้าถึงเมื่อ 20 กรกฎาคม 2566. เข้าถึงได้จาก http://www.sk1edu.go.th/dta/.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). *ตัวชี้วัดและสาระแกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

----------. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จิรวัฒน์ เพชรรัตน์. (2555). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ถวัลย์ มาศจรัส. (2544). *ตัวอย่างการเขียนเรื่องบันเทิงคดีและสารคดีสำหรับเด็ก.* กรุงเทพฯ: ธารอักษร.

ทวิชิ อัศวตระกูลวงศ์. (2561). *ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการร่วมกับกลวิธี RAFT ที่มีต่อความสามารถในการเขียนความเรียงและเจตคติต่อการเขียนความเรียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.* (ปริญญานิพนธ์) กศ.ม (การมัธยมศึกษา)) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

นรินทร์ ประสมพงศ์. (2563). *วัยรุ่นยุคใหม่กับการใช้ภาษาไทยที่ควรรู้.* วารสารศึกษาศาสตร์ มมร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ผดุง อารยะวิญญู. (2544). *การเขียนเชิงสร้างสรรค์.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วิไล มาศจรัส. (2539). *เทคนิคการเขียน การเล่านิทานสำหรับเด็ก.* กรุงเทพฯ: มิติใหม่. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

วิไลลักษณ์ แก้วกระจ่าง. (2557). *การเพิ่มทักษะการเขียนด้วยชุดแบบฝึกโครงเรื่อง.* สุพรรณบุรี: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

สมนึก ภัททิยธนี. (2551). *การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551.* มหาสารคาม: ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุกิตยา แพทย์ศรีวงษ. (2562). *กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องนวนิยายออนไลน์บนเว็บไซต์ Thai Boys Love.* กรุงเทพฯ: ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

อัจฉรา ชีวพันธ์. (2550). *กิจกรรมการเขียนสร้างสรรค์ในชั้นประถมศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Whitney, D.R. and D.L.Sabers. (1970). “Improving Essay Examination III. Use of Item Analysis”, Technical Bulletin11. Mimeographed. (lowa city : University Evalua and Examination Service).

Vandeventer, N. J. (1979). *RAFT. An information-cuing device for encoding* communication.

การศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม

THE STUDY OF STUDENT AFFAIRS PERFORMANCE OF THE EXPAND EDUCATIONAL OPPORTUNITIES SCHOOL IN PHROMPIRAM DISTRICT.

[1]ณัฐวิทย์ ศรีประเสริฐ และ [2]นงลักษณ์ ใจฉลาด

[1]Nutthawit Sriprasert and [2]Nongluck Jaichalad

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ประเทศไทย

Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

[1]gofe2678219@gmail.com, [2]nongluck@psru.ac.th

Received: January 2, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม โดยประชากร คือ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จำนวน 301 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูป กำหนดผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน 23 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ครูผู้สอนจำนวน 152 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sample) โดยใช้ตัวเลขที่ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 175 คน และได้ตอบกลับแบบสอบถาม จำนวน 151 ฉบับเป็นร้อยละ 86.28 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6 – 1.0 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และค่าความถี่ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารกิจการนักเรียนของ

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมการดำเนินการประชาธิปไตยในโรงเรียน รองลงมา คือ ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านกิจกรรมนักเรียน

คำสำคัญ : กิจการนักเรียน, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to study the student affairs performance in expand educational opportunities school in Phrompiram district. The population consists of 301 school administrators and teachers. The sample size was determined table. The selected respondents included 23 school administrators, chosen through purposive sampling, and 152 teachers, selected using simple random sampling, resulting in a total sample of 175 participants. A total of 151 completed questionnaires were returned, representing a response rate of 86.28%.The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire with an Item-Objective Congruence (IOC) value ranging from 0.6 - 1.0 and a reliability is 0.946. The statistics used in analyzing the data were mean, standard deviation, percentage and frequency. The research showed that the student affairs performance in school expand educational opportunities in Phrompiram District was at a high level. When analyzed by aspect, the highest mean score was found in the implementation of democracy in schools, followed by the implementation of the student support system. The lowest mean score was observed in student activities.

Keywords: The Student Affairs Performance, Expand Educational Opportunities school

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโลกในยุคปัจจุบันก้าวหน้าไปทุกด้าน โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ สภาพการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม และระบบการศึกษาล้วนเป็นสิ่งที่ส่งผลให้สังคมและโลกย่อมปรับเพื่อให้ทันการเปลี่ยนในปัจจุบัน จากการที่คณะรัฐมนตรีได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2565-2569) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนา เพื่อให้ประเทศไทยมีความ

มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวคิดที่สำคัญบนกรอบแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้ประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในมิติของการมีปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ การมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีปัจจัยสนับสนุนให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ และมีโอกาสที่จะใช้ศักยภาพของตนในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี และมุ่งส่งต่อทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ดีไปยังรุ่นต่อไป (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566, ปฐมบท)

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 6 และมาตรา 23 โดยมีสาระสำคัญ เพื่อเป็นการวางรางฐานของการจัดการศึกษาของประเทศไทยให้มีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความพร้อมไปทั้งสภาพร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สถานศึกษาจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมถึงปลูกฝังค่านิยมที่ดีของสังคมไทย จนนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของประเทศอย่างแท้จริง นโยบายเพื่อพัฒนาผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมสอดคล้องกับหลักหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560) มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ได้แก่ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 7)

สถานศึกษาจึงควรต้องมีการส่งเสริมกิจกรรมนอกหลักสูตรอีกบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยจัดระบบช่วยเหลือดูแลนักเรียนอย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวข้องกับผู้เรียนที่ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน นอกจากนี้ต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ภาคภูมิใจในความเป็นไทยใช้ชีวิตอย่างพอเพียงปรับตัวมีเหตุผลและภูมิคุ้มกัน สามารถเลือกดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับภาวการณ์เปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, น. 130)

การบริหารกิจการนักเรียน จัดอยู่ในขอบข่ายของการบริหารทั่วไปของโรงเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการให้ความสำคัญต่อผู้เรียนตั้งแต่เข้ารับการศึกษาจนจบหลักสูตรของสถานศึกษากำหนดผู้บริหาร และคณะครูจึงมีบทบาทที่สำคัญในการดูแลรับผิดชอบปกครองผู้เรียน จัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด และจะต้องส่งเสริมผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพความสามารถของตนเองในการดำรงอยู่ในสังคมไทยด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สุปัญญา ปักสังคะเณย์, 2565, น. 1040) โดยการส่งเสริมและ

พัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพเหมาะสมตามควรแก่วัย และความแตกต่างของบุคคล มีทักษะการดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีศีลธรรม จริยธรรม พัฒนาตนเองสู่โลกแห่งอาชีพรวมทั้งดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, น. 6)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 เป็นองค์กรการศึกษาที่มีนวัตกรรมการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในวิถีใหม่ (NEW NORMAL) เพื่อให้นักเรียนมีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 อยู่ในสังคมใอย่างมีความสุข โดยมีพันธกิจหลักในการเสริมสร้างการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดำรงตนในสังคมอย่างมีความสุข รวมถึงการส่งเสริมสถานศึกษาในสังกัดให้มีการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความปลอดภัย ซึ่งโรงเรียนจะต้องมีขับเคลื่อนการบริหารกิจการนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่เปิดการจัดการเรียนสอนตั้งแต่ชั้นระดับอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต้องตระหนักถึงการบริหารกิจการนักเรียนซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น งานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม งานสวัสดิการนักเรียน งานระบบช่วยเหลือดูแลนักเรียน รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริม และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอีกด้วย จากรายงานผลการดำเนินงานของสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ประจำปีงบประมาณ 2565 พบว่า ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้มีการส่งเสริม สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา และป้องกันภัยยาเสพติดในสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาผ่านโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3, 2566, น.12) แต่การดำเนินงานก็ยังขาดความต่อเนื่องและยังไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควรอาจเนื่องมาจากขาดงบประมาณสนับสนุนในการจัดกิจกรรมหรือโครงการ รวมไปถึงผู้บริหารโรงเรียนยังเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นลำดับสุดท้ายอีกด้วยจากปัญหาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนขยายโอกาสทางทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม มีจำนวนทั้งสิ้น 23 โรงเรียน ซึ่งสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ด้วยเช่นกัน มีการบริหารกิจการนักเรียนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพต่อเนื่องเท่าที่ควรจะเป็น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการบริหารกิจการนักเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริม พัฒนา และช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่างๆ ตามศักยภาพของตนเอง และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สร้างบรรยายกาศในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในบรรยากาศหรือสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยให้นักเรียนสามรถเรียนรู้อย่างมีความสุข จึงเป็นเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิรามตามกรอบแนวคิดของนักวิชาการ นักวิจัยเพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลสำคัญในการ

วางแผน และพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิรามให้เกิดประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร และครูของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม จำนวนทั้งสิ้น 301 คนจาก 23 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 23 คน และครูของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 278 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม จำนวน 175 คนโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจ-ซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan,1989 อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 43) ประกอบไปด้วยผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 23 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และครูผู้สอน จำนวน 152 โดยใช้วิธีการ สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sample) โดยใช้ตัวเลขที่ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของ ชูศรี วงศ์รัตนะ (2562, น. 19 - 20) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยให้ผู้ตอบเลือกตามระดับความคิดเห็นของตนเอง ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2562, น. 19 - 20)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

การศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกิจกรรมนักเรียน โดยรายละเอียดในแต่ละด้าน ตามลำดับ ดังนี้

1. ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ โรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนจัดกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดทำคู่มือและเอกสารเผยแพร่ประชาธิปไตยโรงเรียน

2. ด้านการดำเนินงานระบบช่วยเหลือดูแลนักเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ โรงเรียนมีการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพนักเรียน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนมีการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ โรงเรียนมีกระบวนการชี้แจงกฎระเบียบข้อบังคับให้นักเรียนรับทราบ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริม พัฒนาการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

4. ด้านกิจกรรมนักเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ โรงเรียนมีการส่งเสริมการเรียนนอกเหนือการสอนในชั้นเรียน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้จัดตั้งชมรมเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามความถนัดและสนใจ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้าน	การบริหารกิจการนักเรียน	n=151		ระดับ	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านกิจกรรมนักเรียน	4.28	0.53	มาก	4
2	ด้านการส่งเสริม พัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม	4.36	0.44	มาก	3
3	ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4.40	0.45	มาก	2
4	ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา	4.50	0.33	มาก	1
	ค่าเฉลี่ยรวม	**4.39**	**0.38**	**มาก**	

จากตาราง 1 พบว่า สภาพการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก และด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม อยู่ในระดับมากและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกิจกรรมนักเรียน อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม ผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นสำคัญ ดังนี้

การศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิรามโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากการบริหารกิจการนักเรียนเป็นงานที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดนโยบายต่างๆ ขับเคลื่อนผ่านโครงการหรือกิจกรรมของสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนของครูผู้สอนทั้งในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน และเป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมทักษะทางสังคมแก่ผู้เรียนทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายจากการเรียนในรายวิชาหลักตามหลักสูตรสถานศึกษากำหนด อีกทั้งยังเป็นส่วนที่ช่วยในการให้ครูซึ่งปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนรู้ให้แก่

นักเรียนได้ทำความรู้จักผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนนำไปสู่การแก้ปัญหาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้ ส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนดี และคนเก่ง เรียนรู้อย่างมีความสุข จึงทำให้งานบริหารกิจการนักเรียนของสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของตรีรัตน์ นะรา และคณะ (2565, น. 311-322) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมครูมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษณา สีที และคณะ (2565 น. 315-325) ได้ศึกษาการบริหารกิจการนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การบริหารงานกิจการนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านกิจกรรมนักเรียน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีการส่งเสริมการเรียนนอกเหนือการสอนในชั้นเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมผู้เรียนที่นอกเหนือจากการเรียนรู้ในชั้นเรียนอยู่บ่อยครั้งเพื่อจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายจากการเรียนในชั้นเรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทักษะหลายๆ ด้าน มุ่งมั่นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่นอกเหนือจากแบบเรียนอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา สีที และคณะ (2565) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารงานกิจการนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และได้เสนอแนะว่าโรงเรียนควรจัดการสอนส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะ และความรู้เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จในการดำรงชีวิต และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nazri et al. (2023) ได้ศึกษาวิธีการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้าง ลักษณะนิสัยนักเรียนโรงเรียนมัธยมมูฮัมหมัดดิยะห์ 21 ในเมืองเตบิงติงกิ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนควรให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการจัดกิจกรรมนอกเหนือเวลาเรียน

2. ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ โรงเรียนมีกระบวนการชี้แจงกฎระเบียบข้อบังคับให้นักเรียนรับทราบ ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษามีการทำคู่มือนักเรียนเพื่อชี้แจงกฎระเบียบและข้อปฏิบัติต่าง ๆ ให้นักเรียนผู้ปกครองรับทราบร่วมกับสถานศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยตฤณ จุณณวัตต์ และคณะ (2566) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนของกลุ่มร่วมจิต-ผาเลือด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 พบว่า โรงเรียนต้องกำหนดมาตรการร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาที่ไม่เหมาะสม โดยต้อง

มีการจัดทำคู่มือนักเรียนโดยมีกฎ ข้อบังคับ บทลงโทษที่เหมาะสม ชัดเจนให้แก่นักเรียนผู้ปกครองรับทราบ

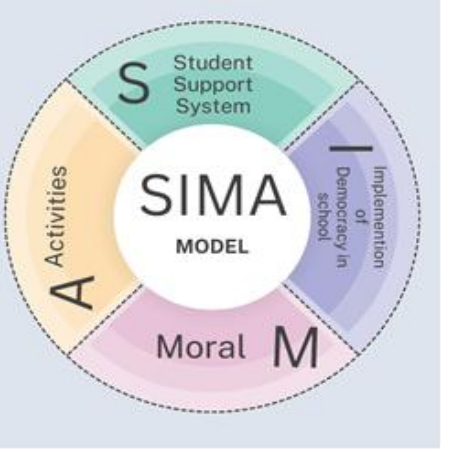
3. ด้านการดำเนินงานระบบช่วยเหลือดูแลนักเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ โรงเรียนมีการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพนักเรียน อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนตระหนักถึงความสำคัญของระบบช่วยเหลือดูแลนักเรียนและให้การสนับสนุนการดำเนินงานผู้เรียนมีการส่งต่อผลเรียนอย่างต่อเนื่องอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยพัฐจักร พร้าวไธสง และ ฐิติกรณ์ ยาวิไชย (2566) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนบทบาทสำคัญ ในการวิเคราะห์ปัญหาของนักเรียนและแก้ไขสถานการณ์ผ่านการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน และ ดำเนินการช่วยเหลือ รวมถึงการติดตามผลและสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง ครู และหน่วยงานภายนอก ในการช่วยเหลือรายบุคคล เพื่อให้การดูแลและช่วยเหลือเป็นไปอย่างตรงจุด การดำเนินการอย่างเป็นระบบและรอบคอบ เนื่องจากการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นเรื่องที่เกิดกับนักเรียน

4. ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนจัดกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อาจเนื่องมาจากโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ และปลูกฝังค่านิยมที่ดีเกี่ยวกับสถาบันหลักของชาติให้แก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของอติคุณ บุญจูง และสาริศา เจนเขวา (2562) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายอัมพวา พบว่า ผู้บริหารและครูควรร่วมมือกันในการจัดโครงการ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้เข้าร่วมและได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย เรื่องการศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอพรหมพิราม ก่อให้เกิดองค์ความรู้ซึ่งเป็นขอบข่ายของการบริหารกิจการนักเรียน ประกอบไปด้วย ด้านกิจกรรมนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรมและจริยธรรม ด้านการดำเนินงานระบบช่วยเหลือดูแลนักเรียน และ

ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เพื่อการขับเคลื่อนกระบวนการบริหารกิจการนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ ผู้วิจัยนำเสนอองค์ความรู้ ดังแผนภาพ 1

รูปภาพ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย (ที่มา :ณัฐวิทย์ ศรีประเสริฐ (2567))

จากภาพแสดงองค์ประกอบของการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียน ในรูปแบบ ของ “SIMA Model” อธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1. S = Student support system : ด้านการดำเนินงานระบบช่วยเหลือดูแลนักเรียน ผู้บริหาร และครูควรมีการสอดส่องดู ดูแลนักเรียนที่พฤติกรรมไม่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยสร้างความเข้าใจและกำหนดแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหานักเรียน ตั้งแต่ระบบคัดกรองนักเรียน เยี่ยมบ้านนักเรียน รู้จักนักเรียนรายบุคคล ส่งต่อข้อมูลให้ผู้บริหารโรงเรียนรับทราบ และกำหนดการแก้ไขปัญหาร่วมกันกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

2. I = Implemention of democracy school : ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ผู้บริหาร และครูผู้สอนควรมีการจัดทำคู่มือเอกสารเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยส่งเสริมมีส่วนร่วมของนักเรียนแกนนนำสภานักเรียน หัวหน้าห้อง ครูประจำชั้น พร้อมทั้งเชิญผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาให้ความรู้สะท้อนผลการดำเนินการผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง หน่วยงานภายนอกได้รับทราบ

3. M = Moral : ด้านการส่งเสริม และพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม และจริยธรรม ผู้บริหาร และครูผู้สอนควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกในชั่วโมงกิจกรรม นอกเหนือจากรายวิชาหลักตามหลักสูตร โดยอาจจะบูรณาการสอดแทรกกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม

จริยธรรมเข้าไปในรายวิชา ชุมนุมหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรมและจริยธรรม

4. A = Activites : ด้านกิจกรรมนักเรียน ผู้บริหาร และครูผู้สอนควรเปิดโอกาสและสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงความสามารถของตนเองตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียนอย่างหลากหลายโดยให้นักเรียนแสดงศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็ม พร้อมเปิดเวทีการแสดงความสามารถที่ส่งเสริมนักเรียนกล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออกในกิจกรรมที่ตนเองสนใจ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.* กรุงเทพฯ : คุรุสภา.

_____. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

_____. (2562). *มาตรฐานการปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา 2560 (ปรับปรุง พ.ศ. 2562).* สำนักงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย.

กฤษณะ สีทีและคณะ. (2565). การบริหารกิจการนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์.*วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 8*(6), 315-325.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2564). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย.* ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณพิชญ์ ประพันธ์พจน์, พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์. (2566). แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น*, 10(4), 152-164.

ตรีรัตน์ นะรา, ปรเมศร์ กลิ่นหอม,สาโรจน์ เผ่าวงศากุล. (2565). การส่งเสริมการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1. *วารสาร Journal of Roi Kaensarn Academi, 7*(2), 311-322.

ตฤณ จุณณวัตต์, วจี ปัญญาใส. (กันยายน-ตุลาคม 2566). แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนของกลุ่มโรงเรียนร่วมจิต-ผาเลือด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2. *วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6*(5), 229-240.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10).* สุวีริยาสาส์น.

พัฐจักร พร้าวไธสง. (2566). *แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3* [การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ.2566-2570) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3.* กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *การจัดทำแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570).* เข้าถึงได้จาก https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13

สุปัญญา ปักสังคะเณย์. (ตุลาคม - ธันวาคม 2567). ความต้องการจำเป็นในการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนประจำตามแนวคิดทักษะทางพฤติกรรม. *Journal of Educational Innovation and Research*, 1038-1051.

อติคุณ บุญจูง และสาริศา เจนเขวา. (2562). การบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มโรงเรียนเครือขายอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *สังคมผู้สูงวัย : โอกาสและความท้าทายของอุดมศึกษา*.การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6. วิทยาลัยนครราชสีมา.

อรรถชัย กาหลง. (2564). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐขนาดใหญ่ในจังหวัดเพชรบุรี.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

Nazri, E., Mardianto, M., & Neliwati, N. (2023). Management of extracurricular activities in the formation of student character at Muhammadiyah 21 high school in tebing Tinggi. Research and development journal of education, 9, 618. https://doi.org/10.30998/rdje.v9i 2.18493

การพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (Predict Observe Explain : POE) โรงเรียนอนุบาลทับกวาง จังหวัดสระบุรี

DEVELOPMENT OF COMMUNICATION CHILDREN' S BEHAVIOR THROUGH PREDICT OBSERVE EXPLAIN (POE) ACTIVITIES AT ANUBANTABKWANG SCHOOL, SARABURI PROVINCE

[1]รุ่งนภา ยอยรู้รอบ, [2]อัญชลี ไสยวรรณ และ [3]ศศิธร โสภารัตน์

[1]Rungnapha Yoirurob, [2]Unchalee Saiyawan, and [3]Sasithorn Sopharat

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ประเทศไทย

Phranakhon Rajabhat University, Thailand

[1]Rungnapha1238@gmail.com, [2]uncha8136@hotmail.com

[3]sasithorn.s@pnru.ac.th

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 27,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ : 1) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างได้รับการกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (Predict Observe Explain : POE) 2) เพื่อศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยระหว่างการกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (Predict Observe Explain : POE) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เด็กปฐมวัยชาย-หญิง ที่มีอายุระหว่าง 3-4 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนอนุบาลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แผนการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (Predict Observe Explain : POE) มีค่าความสอดคล้องที่ .67-1.00 และแบบ

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

[3]ผู้ช่วยศาสตราอาจารย์ ดร.สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สังเกตพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัย มีค่าความเชื่อมั่นที่ .90 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าความแปรปรวนแบบวัดซ้ำผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (Predict Observe Explain : POE) สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (Predict Observe Explain : POE) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ และ2) พฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (Predict Observe Explain : POE) มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น

คำสำคัญ: พฤติกรรมการสื่อสาร กิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย เด็กปฐมวัย

Abstract

The purposes of this research were to:1) compare preschool children's communication behaviors before and after implementation of Predict Observe Explain (POE) activities; and 2)study changing trends of preschool children's communication behaviors during implementation of Predict Observe Explain (POE) activities. The population in this research consisted of 14 preschool children, boys and girls, aged between 3-4 years, studied in Kindergarten year 1 in the 2nd semester of the academic year 2023 at Anubantabkwang School, Kaeng Khoi District, Saraburi Province. This was experimental research with one-group time series design. The experiment took 9 weeks, 3 days a week on Monday, Tuesday, and Friday with 30 minutes each. The instruments were Predict Observe Explain (POE) lesson plans with an IOC between .67-1.00 and preschool children's communication behaviors observation form with the reliability of .90. The statistics used to analyze data were mean, standard deviation and Standard Deviation and Repeated Measure ANOVA. The research results revealed that:1)preschool children's communication behaviors during implementation of Predict Observe Explain (POE) activities was higher before the experiment with the statistical significance level of .05, which showed that the mean of preschool children's communication behaviors was different in at least 1 pair; and 2) preschool children's communication behaviors during implementation of Predict Observe Explain (POE) had higher changing trends.

Keywords: Communication Behaviors, Predict Observe Explain, Preschool Children

บทนำ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี พุทธศักราช 2560 กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการด้านภาษา ในมาตรฐานที่ 9ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย ในตัวบ่งชี้ที่ 1 สนทนาโต้ตอบและเล่าเรื่องให้ผู้อื่นเข้าใจได้ และในตัวบ่งชี้ที่ 2 อ่านเขียนภาพและสัญลักษณ์ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 32) และการสื่อสารเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันส่งผลต่อการประสานสัมพันธ์ และเสริมสร้างความเข้าใจอันดี เพราะการสื่อสารเป็นกระบวนการถ่ายทอดสาร จากผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสารด้วยสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการฟัง พูด อ่าน เขียน หรือภาษา ท่าทาง สัญลักษณ์เป็นต้น และใช้แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดระหว่างบุคคล สังคม จากการรับสารและส่งสาร การแสดงออกที่เกิดขึ้นในกระบวนการส่งข่าวสารข้อมูลผ่านการพูด การเขียน ข้อเท็จจริง หรือความรู้สึกจากผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้ผู้รับข่าวสารมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับมา โดยคาดหวังให้เป็นไปตามที่ผู้ส่งต้องการ หรือการแสดงลักษณะท่าทาง ผู้รับข่าวสารทำการแปลความหมายของข่าวสารแล้วแจ้งข่าวสารที่ผู้รับเข้าใจกลับไปยังผู้ส่ง เพื่อยืนยันความเข้าใจข่าวสาร เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่สามารถสื่อสารได้ดีจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม เรียกว่าภาษาสังคม ต่อมาเด็กจะใช้การสื่อสารโดยการพูดกับตนเองเพื่อแนะนำ การปฏิบัติของตัวเด็กเอง ในการแก้ไขปัญหาที่เด็กต้องเผชิญ เด็กจะใช้การพูดกับตนเอง ในการบรรยายสถานการณ์ วิเคราะห์ วางแผน และสะท้อนวิธีการแก้ปัญหาในที่สุด การพูดกับตนเองของเด็ก เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในบรรยากาศที่อิสระ กำกับการคิดและพฤติกรรมของตัวเด็กเอง ดังนั้น การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทำให้มนุษย์สามารถทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ที่สืบทอดวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ตลอดไป การสื่อสารเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อมวลมนุษย์หากรู้จักใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยควรจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา และส่งเสริมพฤติกรรมการสื่อสารให้กับเด็กเพราะการสื่อสารจะก่อให้เกิดพัฒนาการในทุกด้าน เมื่อเติบโตจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สาเหตุของปัญหาเกิดจากการเลี้ยงดูจากครอบครัวก็เป็นสิ่งสำคัญ ครอบครัวที่มีความพร้อมมักจะมีคนทำกิจวัตรประจำวันกับเด็ก เด็กไม่ต้องทำอะไรด้วยตนเองเลย ทำให้เด็กขาดโอกาสในการสื่อสาร ขาดโอกาสที่จะฝึกการริเริ่มลงมือทำ เด็กบางคนไม่เคยมีคนอ่านหนังสือให้ฟัง ไม่เคยมีประสบการณ์การอ่านหนังสือ แต่จะใช้เวลาไปกับการดูโทรทัศน์ โทรศัพท์ เล่นสมาร์ทโฟนตั้งแต่อายุยังไม่ครบขวบ ทำให้ไม่สามารถอยู่นิ่งได้ ใช้เวลาอยู่กับจอเป็นส่วนใหญ่ ผู้ปกครองบางคนดีใจที่ลูกสามารถเลียนเสียงภาษาอังกฤษตามได้ แต่พอเจอคนคุยด้วยเด็กๆ เหล่านั้นกับไม่สนใจ ไม่มองหน้าใช้ภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาพูดทำให้ผู้อื่นไม่เข้าใจ จึงเกิดพัฒนาการด้านภาษาที่ไม่สมวัย (จารุ

ทัศน์ วงศ์ข้าหลวง, 2565: ออนไลน์) และการจัดการศึกษาปฐมวัยของครูผู้สอนในระดับชั้นปฐมวัย ขาดความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย จึงทำให้ครูเน้นให้เด็กอ่านเขียนมากกว่าวัย และเน้นใช้วิธีการสอนที่มีลักษณะให้เด็กใช้การท่องจำมากกว่าฝึกทักษะกระบวนการด้านความคิด การตัดสินใจด้วยตัวเอง (สุทัศน์ ภูมิภาค, 2562: ออนไลน์) ผู้วิจัยเป็นครูสอนระดับปฐมวัยสังเกตสภาพปัญหาพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลทับกวางพบว่า เด็กปฐมวัยมีโอกาสที่จะพูดแสดงความคิดเห็น เล่าประสบการณ์เดิมของตนเอง สนทนาซักถามในสิ่งที่ต้องการรับรู้ อธิบายลักษณะสิ่งของที่เห็นและอธิบายเหตุการณ์ความสัมพันธ์ของสิ่งของต่างๆ น้อยมาก และเด็กไม่มีโอกาสถ่ายทอดความคิดผ่านการขีดๆ เขียนๆ เขี่ยตามจินตนาการ การเขียนภาพจากความคิดของตนเอง บอกให้ผู้ใหญ่ช่วยเขียนข้อความที่ต้องการและวาดภาพเป็นลำดับขั้นตอนน้อยเกินไป ส่วนใหญ่จะใช้สมุดแบบฝึกหัดจนเด็กขาดโอกาสในการที่จะรับสารด้วยการสนใจและตั้งใจฟังผู้อื่นพูด ฟังคำสั่งและปฏิบัติตนได้ ฟังแล้วตอบคำถามง่ายๆ จากเรื่องที่ฟังได้ และนำสิ่งที่ได้ยินกับประสบการณ์สื่อออกมาเป็นภาษาพูดง่ายๆ น้อยกว่าที่ควรอีกทั้งเด็กยังไม่มีโอกาสอ่านภาพวาดและพูดข้อความด้วยภาษาของตน พูดคุยแสดงความคิดเห็นต่อภาพวาดของตนเองและขอให้ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้ฟัง บอกชื่อภาพวาดและกิจกรรมต่าง ๆ ได้ และจากรายงานผลการประเมินตนเอง ระดับปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลทับกวาง (2564 : 9) พบว่าเด็ก มีพัฒนาการด้านสติปัญญา มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 32 อยู่ในระดับพอใช้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าค่าเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนดไว้ร้อยละ 80 ในระดับดี จากปัญหาที่กล่าวมามีวิธีการแก้ปัญหาหลายวิธีด้วยกัน เช่น การสอนแบบภาษาธรรมชาติ การใช้นิทาน เพลง คำคล้องจอง การเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน รวมถึงการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต เป็นวิธีการสอนที่ทำให้เด็กได้สื่อสารในเชิงวิทยาศาสตร์ทำให้เด็กมีความน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการวิจัยของศราศิณี ตันศิริ (2563: 70-71) เรื่องผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธี Predict Observe Explain ที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลวัดบางนางบุญ จังหวัดปทุมธานี เสนอแนะว่าการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธี Predict Observe Explain การฟังหรือพูด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมการสื่อสาร

การจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (Predict Observe Explain : POE) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการ ลงมือปฏิบัติโดยอาศัยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการค้นหาความรู้จากการทำนาย สังเกตและอธิบาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการสร้างคำถามและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จนกลายเป็นองค์ความรู้ และทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) มีความสำคัญ คือ มุ่งเน้นกระบวนการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ให้ผู้เรียนสามารถทำนายผลก่อนการทดลอง ลงมือการทดลอง และสรุปผลการ

ทดลอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาที่ได้ลงมือปฏิบัติ ค้นคว้า ทดลองด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่เชื่อว่าคนเราทุกคนเกิดมามีความพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นผู้พร้อมที่จะมีกริยากรรมหรือเริ่มกระทำก่อน (Active) นอกจากนี้เพียเจต์ถือว่ามนุษย์เรามีแนวโน้มพื้นฐานที่ติดตัวมาแต่กำเนิด

จากเหตุผลและหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจจะพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) โดยให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 และเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างได้รับการกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE)

2. เพื่อศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยระหว่างการกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบายผล (POE) เป็นแบบแผนการวิจัยใช้การทดลองกลุ่มเดียววัดผลระหว่างการทดลองตามแบบ (One-Group Time-Series Design)

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เด็กปฐมวัยชายและหญิง อายุระหว่าง 3 - 4 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนอนุบาลทับกวาง ตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน 14 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบายผล (POE)

2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยการค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One-way Repeated-Measures ANOVA)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) โรงเรียนอนุบาลทับกวาง จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

1. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างได้รับการกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) ดังตารางที่ 1,2,

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE)

พฤติกรรมการสื่อสาร	ระยะเวลา (สัปดาห์)					
	ก่อนจัดกิจกรรม	ระหว่างจัดกิจกรรม				
		ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5
$\overline{X}$	4.28	7.64	13.21	20.21	21.00	22.28
SD.	4.04	6.55	8.29	4.15	3.06	2.12

จากตารางที่ 1 ปรากฏว่า ก่อนและระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยแตกต่างกัน คือ ระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) แต่ละสัปดาห์มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนแบบวัดซ้ำจากการสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัย

แหล่ง	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างเงื่อนไข	18334.298	1	18334.298	176.265	.000
ความคลาดเคลื่อน	1352.202	13	104.016		

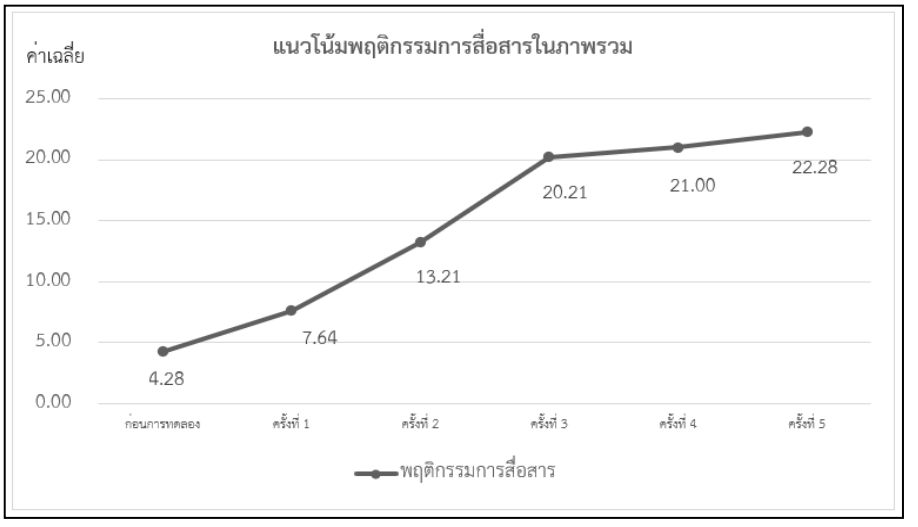
* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ ปรากฏว่า พฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) มีค่าความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 แสดงว่าค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยแตกต่างกัน

อย่างน้อย 1 คู่ และพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยระหว่างการกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 1.2 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัย

ผลการวิเคราะห์ ปรากฏว่า พฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น พิจารณารายละเอียดจากค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน ระหว่างครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 3 ระหว่างครั้งที่ 3 ถึงครั้งที่ 5 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ชัดเจน

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไม่ชัดเจน หมายถึง ระดับพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยไม่เพิ่มขึ้นหรือเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 1 เท่า ของระดับพฤติกรรมการสื่อสารก่อนการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE)

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน หมายถึง ระดับพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยเพิ่มขึ้นเป็น 1 เท่า ของระดับพฤติกรรมการสื่อสารก่อนการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE)

อภิปรายผล

1. การจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE)ที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างได้รับในแต่ละสัปดาห์มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ และพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยระหว่างได้รับการการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) สูงกว่าก่อนการจัดการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) เป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง สร้างองค์ความรู้ใหม่จากพื้นฐานประสบการณ์เดิม โดยมีครูเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ ผู้เรียนจะเป็นผู้ค้นคว้าหาคำตอบจากกิจกรรม ความรู้ใหม่ที่ได้จะคือคำตอบ และเป็นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) สอดคล้องกับความเชื่อของทฤษฎีไวก๊อตกี้เน้นความสำคัญของวัฒนธรรมสังคมและการเรียนรู้ที่มีต่อการพัฒนาการเชาวน์ปัญญาและอธิบายว่า การช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของแต่ละบุคคลได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับบุคคลอื่น เช่น การช่วยเหลือของผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กโดยการใช้ภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการคิด และสอดคล้องกับความคิดเห็นของจิรภา กองมา (2559: 34-35) อธิบายว่า การจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยครูจะกำหนดเรื่องราว หรือสถานการณ์การเรียนรู้ขึ้นมาให้ผู้เรียนได้ใช้เหตุผลในการคิด แล้วลงมือปฏิบัติค้นหาคำตอบด้วยวิธีการต่างๆ ในการอธิบาย จนเกิดความรู้ที่สามารถเชื่อมโยงกับความรู้เก่าหรือสร้างเป็นความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นมาได้ เช่น ขั้นทำนาย (P = Predict) เป็นขั้นตอนเริ่มต้นก่อนลงมือปฏิบัติกิจกรรม โดยผู้สอนกำหนดสถานการณ์ขึ้นมาแล้วใช้คำถาม ให้นักเรียนได้ใช้ความรู้เดิมของแต่ละบุคคลคิดร่วมกับการใช้เหตุผลประกอบ เพื่อทำนายสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในกิจกรรม พร้อมทั้งบอกเหตุผลในการคิดนั้นด้วย ขั้นตอนนี้ผู้สอนจะได้ทราบถึงความรู้เดิมของนักเรียนแต่ละคน และนักเรียนเกิดทักษะกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล (การเดาโดยไร้เหตุผลเป็นสิ่งที่ไม่มีความหมายเพราะฉะนั้นต้องให้เหตุผลประกอบด้วย) และขั้นการสังเกต (O = Observe) เป็นขั้นตอนลงมือปฏิบัติค้นหาคำตอบด้วยวิธีการต่างๆ โดยให้นักเรียนลงมือสังเกต หรือปฏิบัติการทดลอง หรือค้นคว้าสืบเสาะหาความรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นในกิจกรรมแล้วบันทึกผลอย่างละเอียดจนสามารถตอบปัญหาและข้อสงสัยได้ และขั้นการอธิบายผล (E = Explain) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการโดยให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้มาอธิบายเปรียบเทียบ เพื่อสนับสนุนหรือขัดแย้งกับสิ่งที่คิดทำนายไว้ในขั้นตอนแรก ก่อนลงมือค้นคว้าหาคำตอบอย่างมีเหตุผล ซึ่งผู้สอนอาจจะให้อธิบายเป็นคำพูดหรือ

เป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้จนทำให้นักเรียนเกิดความรู้ที่สามารถเชื่อมโยงกับความรู้เก่าหรือสร้างเป็นความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นมาได้ นอกจากนี้ศราศิณี ตันศิริ (2563: 52 - 72) ได้ศึกษาเรื่องผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธี Predict Observe Explain ที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยพบว่าความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย หลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธี Predict Observe Explain สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธี Predict Observe Explain ทั้งโดยรวมและรายด้าน

2. พฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัยระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น พิจารณารายละเอียดจากค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน ระหว่างครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 3 ระหว่างครั้งที่ 3 ถึงครั้งที่ 5 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ชัดเจน และพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัย แบ่งเป็น 2 ด้าน 1) พฤติกรรมการรับสาร และ 2) พฤติกรรมการส่งสาร ผลการวิจัย พบว่า ระหว่างได้รับการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) ทั้ง 2 ด้าน มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น เนื่องจากการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) ขั้นที่ 1 คาดคะเน Predict : พฤติกรรมการสื่อสารที่ปรากฏชัดเจน ได้แก่ พฤติกรรมเล่าประสบการณ์เดิมของตนเองได้ พฤติกรรมสนทนาซักถามในสิ่งที่ต้องการรับรู้ และพฤติกรรมขีดๆ เขียนๆ เขี่ย ตามจินตนาการได้ ขั้นที่ 2 สังเกต Observe : O พฤติกรรมที่ปรากฏชัดเจน ได้แก่ พฤตกรรมฟังคำสั่งและปฏิบัติตนได้ พฤติกรรมฟังแล้วตอบคำถามง่ายๆ จากเรื่องที่ฟัง ขั้นที่ 3 อธิบาย Explanin : E พฤติกรรมเขียนภาพจากความคิดของตนเอง พฤติกรรมที่ปรากฏชัดเจน ได้แก่ พฤติกรรมอ่านภาพวาดและพูดข้อความด้วยภาษาของตนและพฤติกรรมพูดคุยแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่ฟัง การจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) เป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และได้ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองจนได้ข้อสรุปที่ถูกต้อง ซึ่งลักษณะการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ใหม่โดยอาศัยความรู้จากประสบการณ์เดิมและการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การค้นค้นคว้าหาความรู้ของผู้เรียนจะสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยความรู้นั้นจะพัฒนาขึ้นจากนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอนและสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอนจะต้องให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้ บอกได้ อธิบายได้ สอดคล้องกับทฤษฎีของเพียเจต์ อธิบายว่า การเรียนรู้เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และทฤษฎีของไวกอตสกี้ (Vygotsky, 1896-1934 อ้างถึงในสุรางค์ โค้วตระกูล 2564 : 61 - 64) อธิบายว่า บทบาทครูต้องเป็นนักสังเกตที่ดี รู้ว่าเด็กกำลังอยู่ในกระบวนการรเรียนรู้ระดับใด จะพัฒนาอะไรต่อไปได้ เด็กต้องการอะไรรวมทั้งบริบททางสังคมที่แวดล้อม ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตทำให้ครูสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของกนกอร ยังน้อย (2564 : 50) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัย โดยใช้การจัดประสบการณ์ตามแนวคิด 4-H

ของโรงเรียนอนุบาลวัดพิชัยสงคราม จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัย ก่อนและระหว่างได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนวคิด 4-H และศึกษาแนวโน้มพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัย ระหว่างได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนวคิด 4-H ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนวคิด 4-H มีพฤติกรรมการสื่อสารสูงกว่าก่อนได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนวคิด 4-H ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน พฤติกรรมการส่งสาร ได้แก่บอกเล่าความรู้สึก พูดแสดงความคิดเห็น เล่าประสบการณ์ของตนเอง ตั้งคำถามที่ตนเองต้องการรู้ อธิบายลักษณะของสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ และพฤติกรรมการรับสาร ได้แก่ รับฟังด้วยความตั้งใจ ฟังและปฏิบัติตามคำสั่งได้ ตอบคำถามได้ถูกต้องและพูดแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่ฟัง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้สอนงานวิจัยนี้ได้สร้างความรู้ใหม่ในด้านการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาสตร์ที่เน้นให้เด็กได้ลงกระทำด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นของจริง ได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง ทำให้เด็กมีความสนใจ ตั้งใจ กระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เด็กมีความตื่นเต้น สนใจเรียนรู้อย่างมีความสุข มีความสนุกสนานจากการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) ทำให้เด็กพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสาร และพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ 1. ด้านร่างกาย เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกาย การใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ในการหยิบจับอุปกรณ์ต่างๆ และทำกิจกรรมให้สำเร็จ 2. ด้านอารมณ์ จิตใจ เด็กทำกิจกรรมอย่างมีความสุข สนุกสนาน 3. ด้านสังคม เด็กได้แสดงความความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนและครู เด็กๆ ได้ทำกิจกรรมตามกลุ่ม รู้จักการรอคอย การพูดสะท้อนความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามความสามารถของตนเองและยังสามารถนำความรู้ใหม่นี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เรื่องอื่นๆ ของเด็กปฐมวัย เช่น การนำแผนการจัดกิจกรรมแบบคาดคะเน สังเกต อธิบาย (POE) เพื่อพัฒนาด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากพฤติกรรมการสื่อสารได้ ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคม พัฒนาทักษะการคิดของเด็กปฐมวัย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กนกอร ยังน้อย. (2564). *การพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กปฐมวัย โดยใช้การจัดประสบการณ์ตามแนวคิด 4-H ของโรงเรียนอนุบาลวัดพิชัยสงคราม จังหวัด*

สมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการปฐมวัยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.* กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

จารุทัศน์ วงศ์ข้าหลวง. (2565). *เด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21. บทความเด็กในศตวรรษที่ 21 โลกและการเปลี่ยนแปลง.* [ออนไลน์]. 16(1), 17. สืบค้นได้จาก https://www.jarutus.com///วันที่สืบค้น 2565, 27 ธันวาคม.

จิรภา กองมา. (2559). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบ POE ร่วมกับสื่อประสม เรื่องลมฟ้าอากาศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

โรงเรียนอนุบาลทับกวาง. (2563). *รายงานผลการประเมินตนเอง ระดับปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลทับกวาง.* สระบุรี : โรงเรียนอนุบาลทับกวาง

ศราศิณี ตันศิริ. (2563). *ผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธี Predict Observe Explain ที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลวัดบางนางบุญ จังหวัดปทุมธานี.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2564). *จิตวิทยาการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

GUIDELINES FOR DEVELOPING LEADERSHIP WITH SCHOOL ADMINISTRATOR SKILLS IN THE 21ST CENTURY TO CREATE MOTIVATION FOR TEACHERS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE CHONBURI SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, RAYONG

[1]เมธัส เกษารัตน์, [2]สมกูล ถาวรกิจ, [3]ไตรรัตน์ สิทธิทูล และ [4]ชูขวัญ รัตนพิทักษ์ธาดา

[1]Metouth Kasarad, [2]Somkul Tharwonkit, [3]Trirat Sitthithun and [4]Chukwan Rattanapitakthada

วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม, ประเทศไทย

Siam Technology College, Thailand

[1]Metouth@gmail.com, [2]Somkul Tharwonkit@gmail.com

[3]Trirat Sitthithun @gmail.com, [4]Chukwan@gmail.com

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 20, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำและทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการสร้างแรงจูงใจใน

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

[3]อาจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

[4]อาจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

การปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 3) เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 4) เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำด้านทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ของทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน 2) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางและสภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้แนวทางพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหาสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา จำนวน 18 แนวทาง และแนวทางทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา จำนวน 12 แนวทาง 4) ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ด้านความเหมาะสม โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้ โดยรวมมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ด้านความเหมาะสม โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้ โดยรวมว่าความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนาภาวะผู้นำ, ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21, แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the current conditions and desirable conditions of leadership and school administrator skills in the 21st century under the Office of the Secondary Education Area, Chonburi Rayong, 2) study the current conditions and the desired conditions in creating motivation for teachers in educational institutions under the Office of the Secondary Education Area, Chonburi Rayong 3) To create a guideline for developing leadership with school administrators' skills in the 21st century to create motivation for teachers in educational institutions under the Office of the Secondary Education Area, Chonburi Rayong 4) To evaluate the guideline for developing leadership with school administrators' skills in the 21st century to create motivation for teachers in educational institutions under the Office of the Secondary Education Area, Chonburi Rayong. The research results found that 1) The current status, leadership skills of school administrators in the 21st century under the Office of the Secondary Education Service Area, Chonburi Rayong, are at a moderate level overall. When considering each aspect, it was found that all aspects were at a moderate level. The desired status of leadership skills of school administrators in the 21st century under the Office of the Secondary Education Service Area, Chonburi Rayong, is at the highest level overall. When considering each aspect, it was at the highest level in every aspect. 2) The current status of motivating teachers in schools under the Office of the Secondary Education Service Area, Chonburi Rayong, is at a moderate level overall. When considering each aspect, it was found that all aspects were at a moderate level. The desired status of motivating teachers in schools under the Office of the Secondary Education Service Area, Chonburi Rayong, is at a high level overall. When considering each aspect, it was at the highest level in every aspect. 3) Guidelines for developing leadership skills with school skill in the 21st century to motivate teachers in schools under the Office of the Secondary Education Service Area, Chonburi Rayong, to develop guidelines for developing leadership skills of school administrators in the century 21 in educational institutions, totaling 18 guidelines and guidelines for creating motivation for teachers in educational institutions, totaling 12 guidelines. 4) The results of the evaluation of the appropriateness and feasibility of the guidelines for leadership and school administrator skills in the 21st century in educational institutions by experts found that the overall appropriateness was at the highest level and the overall feasibility was at the highest level. And the results of the evaluation of the appropriateness and feasibility of the guidelines for creating motivation for teachers in educational institutions by

experts found that the overall appropriateness was at the highest level and the overall feasibility was at the highest level.

Keywords: Leadership development, 21st century school administrator skills, Teachers' motivation in school work

บทนำ

ภาวะผู้นำและทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นรูปแบบการบริหารจัดการองค์การที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันและยังมีส่งผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษาซึ่งเป็นที่สำคัญยิ่งในการบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีความพร้อมยกระดับเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากลทำได้ยากเนื่องจากผู้บริหารจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการบริหารสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมศตวรรษที่ 21 ซึ่งนักวิชาการก็เห็นตรงกันว่าหากยังหลงติดอยู่กับสิ่งเก่าที่เคยใช้ได้ผลในยุคเก่าย่อมจะส่งผลให้การเรียนรู้ของผู้เรียนไม่สอดคล้องกับโลกที่เป็นจริงทั้งในปัจจุบันและในอนาคตที่จะยิ่งเข้มข้นขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารยังขาดทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทำให้การบริหารงานล่าช้าและยังคงเป็นรูปแบบเก่า ๆ ซึ่งไม่ทันต่อยุคสมัยในปัจจุบัน เน้นการทำงานในหน้าที่ไม่ตอบสนองนโยบายและการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ และครูผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยมองว่าเป็นการเพิ่มภาระงานและไม่มีผลต่อค่าตอบแทนที่ตนได้รับ ทำให้สถานสถานศึกษาขาดการปรับตัวหรือปรับตัวได้ล่าช้าว่าที่ควรจะเป็น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

3. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

4. เพื่อนำเสนอผลแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ปีการศึกษา 2566 จำนวน 4,692 คน จาก 51 โรงเรียน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ปีการศึกษา 2566 โดยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie Morgan, (1970, pp. 607-610) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากรายชื่อตามสัดส่วนตามจำนวนของครูได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 357 คน ของแต่ละโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) แบบเติมคำ และแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้าน ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ เพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และของภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวม

ภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านทักษะการสื่อสาร	2.72	0.63	ปานกลาง	4.51	0.62	มากที่สุด
2. ด้านทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์	2.65	0.63	ปานกลาง	4.52	0.62	มากที่สุด
3. ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม	2.74	0.62	ปานกลาง	4.53	0.61	มากที่สุด
4. ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี	2.85	0.63	ปานกลาง	4.54	0.61	มากที่สุด
5. ด้านทักษะการแก้ปัญหา	2.67	0.62	ปานกลาง	4.51	0.63	มากที่สุด
6. ด้านทักษะความร่วมมือ	2.70	0.64	ปานกลาง	4.53	0.63	มากที่สุด
รวม	2.72	0.62	ปานกลาง	4.52	0.62	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน ของภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ($\overline{X}$ = 2.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 2.85) ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 2.74) ด้านทักษะการสื่อสาร ($\overline{X}$ = 2.72) ด้านทักษะความร่วมมือ ($\overline{X}$ = 2.70) ด้านทักษะการแก้ปัญหา ($\overline{X}$ = 2.67) และด้านทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 2.65) สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำและทักษะผู้บริหารสถานศึกษาใน

ศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ($\overline{X}$ = 4.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 4.54) ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.53) ด้านทักษะความร่วมมือ ($\overline{X}$ = 4.53) ด้านทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 4.52) ด้านทักษะการสื่อสาร ($\overline{X}$ = 4.51) และด้านทักษะการแก้ปัญหา ($\overline{X}$ = 4.51)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวม

การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา	**สภาพปัจจุบัน**			**สภาพที่พึงประสงค์**		
	$\overline{X}$	S.D.	**ระดับการปฏิบัติ**	$\overline{X}$	S.D.	**ระดับการปฏิบัติ**
1. ด้านเป็นที่ยอมรับนับถือ	2.68	0.66	ปานกลาง	4.52	0.65	มากที่สุด
2. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่	2.74	0.63	ปานกลาง	4.53	0.64	มากที่สุด
3. ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	2.73	0.64	ปานกลาง	4.54	0.63	มากที่สุด
4. ด้านความสำเร็จในการทำงาน	2.78	0.67	ปานกลาง	4.56	0.66	มากที่สุด
รวม	**2.73**	**0.65**	**ปานกลาง**	**4.53**	**0.64**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ($\overline{X}$ = 2.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านความสำเร็จในการทำงานท($\overline{X}$ = 2.78) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ($\overline{X}$ = 2.74) ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ($\overline{X}$ = 2.73) และด้านเป็นที่ยอมรับนับถือ ($\overline{X}$ = 2.68) สภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน พบว่า ด้านความสำเร็จในการทำงาน($\overline{X}$ = 4.56) ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ($\overline{X}$ = 4.54) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ($\overline{X}$ = 4.53) และด้านเป็นที่ยอมรับนับถือ ($\overline{X}$ = 4.52)

3. การวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง และค่าความต้องการจำเป็นปรับปรุง ($PNI_{modified}$) และลำดับความต้องการ จำเป็นโดยรวม

ภาวะผู้นำและทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา	D	I	$PNI_{modified}$	ลำดับ
1. ด้านทักษะการสื่อสาร	2.72	4.51	0.65	4
2. ด้านทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์	2.65	4.52	0.70	1
3. ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม	2.74	4.53	0.65	4
4. ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี	2.85	4.54	0.59	5
5. ด้านทักษะการแก้ปัญหา	2.67	4.51	0.68	2
6. ด้านทักษะความร่วมมือ	2.70	4.53	0.67	3

จากตารางที่ 3 พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำและทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองในภาพรวม เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ($PNI_{modified}$= 0.70) ลำดับที่ 2 ด้านทักษะการแก้ปัญหา ($PNI_{modified}$= 0.68) ลำดับที่ 3 ด้านทักษะความร่วมมือ ($PNI_{modified}$= 0.67) ลำดับที่ 4 ด้านทักษะการทำงานเป็นทีมและด้านทักษะการสื่อสาร ($PNI_{modified}$= 0.65) ลำดับที่ 5 ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ($PNI_{modified}$= 0.59)

4. การวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยความต้องการจำเป็นของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองและค่าความต้องการจำเป็นปรับปรุง ($PNI_{modified}$) และลำดับความต้องการในภาพรวม

การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา	D	I	$PNI_{modified}$	ลำดับความต้องการจำเป็น
1. ด้านเป็นที่ยอมรับนับถือ	2.68	4.52	0.68	1
2. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่	2.74	4.53	0.65	3
3. ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	2.73	4.54	0.66	2
4. ด้านความสำเร็จในการทำงาน	2.78	4.56	0.64	4

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม ด้านทักษะการสื่อสาร ด้านทักษะความร่วมมือ ด้านทักษะการแก้ปัญหา และด้านทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำและทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง6 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม ด้านทักษะความร่วมมือ ด้านทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ด้านทักษะการสื่อสาร และด้านทักษะการแก้ปัญหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำและทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นแนวทางที่มีความเหมาะกับสภาพการบริหารงานในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งจากงานวิจัยของศรสวรรค์ บุญณกรณ์ชัย (2561, น. 67) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21โรงเรียนทวีธาภิเศก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนทวีธาภิเศกสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของฐนพร จันทร์มั่น(2564, น. 205 - 206) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมากประกอบด้วย ทักษะความร่วมมือ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะวิสัยทัศน์ และทักษะการสื่อสารตามลำดับ

2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ด้านทักษะความร่วมมือ ด้านทักษะการแก้ปัญหา และด้านทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำและทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ด้านทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ด้านทักษะการสื่อสาร และด้านทักษะการแก้ปัญหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสิทธิภาพในการทำงานของครูในสถานศึกษาได้รับอิทธิพลจากผู้บริหารสถานศึกษาโดยการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษาซึ่งจากงานวิจัยของณัฐธิดา สุระเสนา (2564, น.83) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ผลการศึกษา พบว่า ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของอรพรรณ เทียนคันฉัตร (2560, น.83-84) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ผลการศึกษาพบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรีระยอง ประกอบด้วย แนวทางภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา จำนว 18 แนวทางและแนวทางทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 12 แนวทาง

4. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า ด้านความเหมาะสมผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่าโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและด้านความเป็นไปได้ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่าโดยรวมมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของแนวทางทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ด้านความเหมาะสมผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่าโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและด้านความเป็นไปได้ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่าโดยรวมมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะของบุคคลที่เป็นผู้บริหารเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน รู้จักใช้โอกาสและมีความสามารถในการเลือกใช้วิธีการใหม่ ๆ มาชักนำจูงใจให้บุคคลอื่นคล้อยตามหรือปฏิบัติตาม หรือเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่สถานศึกษาตั้งไว้สอดคล้องกับงานวิจัยของอรพรรณ เทียนคันฉัตร (2560, น. 83-84) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธิดา สุระเสนา (2564, น.83) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยรวมพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเสนอแนะไว้ 2 ด้าน ประกอบด้วย ภาวะผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ ผู้บริหารต้องมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ให้ความช่วยเหลือครูทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารควรให้ความไว้วางใจครูในการปฏิบัติงาน และแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเสนอแนะไว้ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความสำเร็จของงานส่งเสริมให้ครูตระหนักและเน้นความสำคัญในการทำงาน ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ มอบหมายงานหน้าที่ความรับผิดชอบ ให้ตรงตามความสามารถและความสนใจของครู ด้านสภาพการทำงาน ควรมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการทำงานของครูอย่างต่อเนื่อง และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานควรจัดกิจกรรมให้ครูได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของครู เพื่อปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งจะส่งผลให้ครูปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีความสุขจนบรรลุตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด โดยสามารถนำแนวทางทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มาปรับใช้ในการบริหารงานสถานศึกษาให้เหมาะสมกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของของสภาพสังคมในปัจจุบันและยังเป็นแนวทางเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ครูในสถานศึกษาในการปรับเปลี่ยนสภาพในการทำงานให้กับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ณัฐธิดา สุระเสนา.(2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21*. ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ฐนพร จันทร์มั่น. (2564). *ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดสุพรรณบุรี*. ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ศรสวรรค์ บุญณกรณ์ชัย. (2561). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนทวีธาภิเศก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก.

อรพรรณ เทียนคันฉัตร.(2560).*ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

แนวทางในการบริหารการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

GUIDELINES FOR THE MANAGEMENT OF INCLUSIVE EDUCATION USING THE SEAT STRUCTRUE FOR CHILDREN EITH SPECIAL NEEDS IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA PHICHIT AREA 1

[1]ลิขิต ถาวร และ [2]เอื้อมพร หลินเจริญ

[1]likhit Thawon and [2]Aumporn Lincharoen

มหาวิทยาลัยนเรศวร, ประเทศไทย

Naresuan University, Thailand

[1]likhitt66@nu.ac.th, [2]aumpornli@nu.ac.th

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 19, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า 1. ผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้าน

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

นักเรียน 2. ผลการสัมภาษณ์และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาแนวทางในการบริหารการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีทรายด้าน 2.1 ด้านนักเรียน ควรจัดเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไปให้มีความรู้เรื่องนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้เพื่อนนักเรียนด้วยกันมีความเข้าใจเรื่องบุคลิกภาพ อารมณ์ และความต้องการความช่วยเหลือและปฏิบัติตนต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างถูกต้อง ซึ่งควรส่งเสริมในรูปแบบกิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมที่ทำงานเป็นทีม โดยใช้เทคโนโลยีมามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน โดยให้นักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เด็กทั้งสองกลุ่มมีความเข้าใจและมีประสบการณ์ตรงในการอยู่ร่วมกัน 2.2 ด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เด็กพิการเรียนร่วม สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขจัด เช่น จัดให้มีห้องน้ำสำหรับเด็กพิการ อาคารสถานที่มีมุมสงบ ที่คอยช่วยเหลือมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนร่วมประจำโรงเรียน เพื่อกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับการเรียนร่วม ซึ่งต้องคำนึงถึงผลกระทบของความบกพร่องที่มีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการแต่ละประเภทต่างกัน โดยอาจใช้เทคโนโลยีมาช่วย และจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น 2.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ควรมีการจัดทำหลักสูตรโดยนำผลการดัดกรองเด็กพิการเรียนร่วมมาจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP.) เพื่อจัดหาสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในคาบที่เน้นกิจกรรมในการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลเพื่อพัฒนาศักยภาพ รวมถึงมีการจัดอบรมและให้ความรู้ครูในโรงเรียน ในการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลโดยที่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตร สถานศึกษา 2.4 ด้านเครื่องมือ ควรมีการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ให้สอดคล้องกับนโยบาย และการจัดการเรียนร่วมโรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ให้เพียงพอและมีคุณภาพ โดยใช้เทคโนโลยีมามีส่วนร่วมในการอบรมครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจที่ตรงกับความสามารถกับเด็กพิเศษจัดทำและพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านความสามารถของเด็กพิเศษ

คำสำคัญ : การจัดการเรียนร่วม, โครงการสร้างซีท, ความต้องการพิเศษ

Abstract

This research aimed to study the current status of inclusive education using the T SEAT Framework project for children with special needs. and to study the guidelines for managing inclusive education for children with special needs in schools under the

Office of the Primary Educational Service Area, Phichit Area 1 The research findings were as follows: 1. The analysis results of the current study on inclusive learning management using the T SEAT Framework for children with special needs in schools under Phichit Primary Educational Service Area Office 1 overall, were at a high level. When considering each aspect, the aspect with the highest mean was learning activities and the aspect with the lowest mean was students. 2. Interview results and recommendations on the study of guidelines for inclusive learning management using the T SEAT Framework for children with special needs in schools under Phichit Primary Educational Service Area Office 1 in each aspect are as follows: 2.1 For students, regular students should be prepared to know students with special needs so that fellow students understand their personalities, emotions, and needs for help and behave appropriately towards students with special needs. This should be promoted in scout activities, teamwork activities, and using technology in organizing activities for students, by allowing regular students and students with special needs to do activities together so that they understand and have direct experience in living together. 2.2 For environment, the environment, atmosphere, and facilities in the classroom should be organized to support learning so that disabled children can study together and learn happily, such as providing bathrooms for disabled children, and buildings with quiet corners. Most classrooms should focus on learning together in the same room with no specific separation, and personnel involved in managing inclusive learning appoint a committee to manage inclusive learning to set policies based on inclusive learning, considering the impact of disabilities on the learning of students with different needs. Technology may be employed to collect data and manage the environment in the school. 2.3 For learning activities, a curriculum should be developed using the results of the screening of disabled children to create an Individual Education Plan (IEP) to provide media, facilities, and a format for organizing learning in classes that emphasizes activities in creating an IEP for potential development, including organizing training and providing knowledge to teachers in schools in creating an IEP, and learning activities should focus on the learners according to the curriculum of the educational institution. 2.4 For instruments, policies, visions, missions, and strategies should be specified in determining plans, projects, and activities to be consistent with the policies and management of inclusive learning. School personnel should be developed for inclusive learning management for special children to be sufficient and of quality, using technology to participate in training teachers and personnel in educational

institutions to foster knowledge and understanding that matches the abilities of special children, and to develop the learning management of abilities of special children for teachers and personnel in educational institutions.

Keywords: Co-education arrangements, T SEAT Framework, special needs

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้กล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพด้านการศึกษาในมาตรา 54 บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพมีสิทธิ์เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550: 15) รวมถึงพระราชบัญญัติการศึกษาพ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่สองพ.ศ.2545 มาตรา 10 หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาวรรคหนึ่งระบุว่าการจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและระบุไว้ในวรรคสองว่าการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์สังคมการสื่อสารและการเรียนรู้หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาสต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษและวรรคสามการศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสองให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิ์ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกสื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกระทรวง (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่สอง) พ. ศ. 2545, น.5)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายให้โรงเรียนที่จัดการสอนสำหรับคนพิการในแบบการเรียนร่วมได้ดำเนินงานโดยอาศัยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นปกติโดยใช้ชื่อว่า“โครงการสร้างซีท” (SEAT Framework) ซึ่ง เบญจา ชลธาร์ นนท์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาพิเศษได้พัฒนามาจากหลักการของ“การศึกษามวลชน” (Education for all: EFA) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ประเทศตะวันตกหลายประเทศให้ความสำคัญกับการได้รับสิทธิ์ในการศึกษาของประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีหลักการและแนวทางปฏิบัติสำคัญ 2 ประการคือ การจัดสภาพแวดล้อมที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุดและการออกแบบที่เป็นสากลเพื่อความสอดคล้องกับความต้องการความจำเป็นพิเศษทางการศึกษาเป็นกรณีเฉพาะบุคคลมีองค์ประกอบ 4 ด้านคือด้านผู้เรียน

ด้านสภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านเครื่องมือ เกิดประสิทธิภาพที่ดีที่สุดในการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับคนพิการเปลี่ยนไปบุคคนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความบกพร่องอีกทั้ง นักการศึกษามีแนวคิดทัศนคติความเชื่อว่าบุคคลพิการสามารถเรียนร่วมกับบุคคลทั่วไปได้ แต่ในสภาพความเป็นจริงการจัดการเรียนการสอนนั้นยังเกิดปัญหาต่างๆอย่างต่อเนื่องผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ว่ามีปัญหาอะไรบ้างภายใต้การบริหารการจัดการเรียนร่วม เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 และเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมทั่วไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้าง (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

2. เพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางในการบริหารการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ดังนี้

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนนักเรียนเรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 จากทั้งหมด 60 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนนักเรียนเรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 จากทั้งหมด 60 โรงเรียน ซึ่งเลือกมาด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน และข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเติมคำตอบและแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมของผู้บริหารในโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมระดับศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1จำนวน 40 ข้อ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) นักเรียน 2) สภาพแวดล้อม 3) กิจกรรมการเรียนการสอน 4) เครื่องมือที่ใช้

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จ โดยดำเนินการ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่และร้อยละ

2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการบริหารการจัดการเรียนร่วม จำนวน 5 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ โดยเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาโทหรือเทียบเท่าทางด้านการบริหารการศึกษาและมีประสบการณ์ทางการบริหารในโรงเรียน มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือเป็นที่ยอมรับในสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยเลือกจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดของแต่ละด้าน ในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งปัจจุบันในสถานศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานตำแหน่งปัจจุบัน

ตอนที่ 2 การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนร่วมของผู้บริหาร มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียงแบบพรรณนา แล้วสรุปประเด็นเนื้อหาข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้าง (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า

1.1 ผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านเครื่องมือ รองลงมา คือ ด้านสภาพแวดล้อม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านนักเรียน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

1.1.1 ด้านนักเรียน มีผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โรงเรียนมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของนักเรียนพิการ เพื่อสร้างความเข้าใจในการเรียนร่วม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ โรงเรียนประชุมวางแผนร่วมกับผู้ปกครอง เพื่อเตรียมความพร้อมนักเรียนปกติและนักเรียนพิการ

1.1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม มีผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนร่วมต่อผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยด้านกายภาพ โดย

ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดทำ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนทำการปรับสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนพิการเรียนร่วม

1.1.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โรงเรียนสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำวิจัยในชั้นเรียนด้านการศึกษาพิเศษ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)

1.1.4 ด้านเครื่องมือ มีผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท(T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ด้านเครื่องมือ ในภาพรวมรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โรงเรียนมีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วม ที่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน 3 ข้อ คือ โรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ /พันธกิจ/ยุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการบริหารจัดการเรียนร่วม และโรงเรียนมีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับการจัดการเรียนร่วม โดยคำนึงศักยภาพผู้เรียนแต่ละบุคคล และนักเรียนพิการสามารถเข้าถึงสื่อ เทคโนโลยีต่างๆได้อย่างทั่วถึง

2. จากผลการสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาแนวทางในการบริหารการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 รายด้าน

2.1 ด้านนักเรียน สรุปได้ว่า ควรจัดเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไปให้มีความรู้เรื่องนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้เพื่อนนักเรียนด้วยกันมีความเข้าใจเรื่องบุคลิกภาพอารมณ์และความต้องการความช่วยเหลือและปฏิบัติตนต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างถูกต้อง ซึ่งควรส่งเสริมในรูปแบบกิจกรรม ลูกเสือ กิจกรรมที่ทำงานเป็นทีม โดยใช้เทคโนโลยีมามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน โดยให้นักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เด็กทั้งสองกลุ่มมีความเข้าใจและมีประสบการณ์ตรงในการอยู่ร่วมกัน

2.2 ด้านสิ่งแวดล้อม สรุปได้ว่า ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เด็กพิการเรียนร่วม สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขจัด เช่น จัดให้มีห้องน้ำ สำหรับเด็กพิการอาคารสถานที่มีมุมสงบที่คอยช่วยเหลือ ห้องเรียนส่วนใหญ่จะเน้นการเรียนร่วมกันอยู่ห้อง เดียวกันไม่มีแยกเฉพาะเจาะจง และบุคลากรที่มีส่วนในการจัดการเรียนร่วมมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการ เรียนร่วมประจำโรงเรียน เพื่อกำหนด

นโยบาย ให้สอดคล้องกับการเรียนร่วม ซึ่งต้องคำนึงถึงผลกระทบของความบกพร่องที่มีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการแต่ละประเภทต่างกัน โดยอาจใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล และจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

2.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน สรุปได้ว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นควรมีการจัดทำหลักสูตรโดยนำผลการดัดกรองเด็กพิการเรียนร่วมมาจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP.) เพื่อจัดหาสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในคาบที่เน้นกิจกรรมในการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลเพื่อพัฒนาศักยภาพ รวมถึงมีการจัดอบรมและให้ความรู้ครูในโรงเรียน ในการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลโดยที่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตร สถานศึกษา

2.4 ด้านเครื่องมือ สรุปได้ว่า ควรมีการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ให้สอดคล้องกับนโยบาย และการจัดการเรียนร่วมโรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับ เด็กพิเศษให้เพียงพอและมีคุณภาพ โดยใช้เทคโนโลยีมามีส่วนร่วมในการอบรมครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจที่ตรงกับความสามารถกับเด็กพิเศษจัดทำและพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้าน ความสามารถของเด็กพิเศษ ให้กับครูและบุคลากรในสถานศึกษา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยแนวทางในการบริหารการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะ

1.1.1 ด้านนักเรียน มีผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โรงเรียนมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของนักเรียนพิการ เพื่อสร้างความเข้าใจในการเรียนร่วม ทั้งนี้เพราะการใช้

เทคโนโลยีมามีส่วนร่วมในการให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้และสร้างความเข้าใจในประเภทของความบกพร่องของนักเรียนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนพิเศษกับนักเรียนปกติได้เรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับ อนุวรรตน์ ช่างหล่อ (2561) ได้ทำการศึกษาการบริหารการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) ของโรงเรียนจัดการเรียนร่วมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) ของโรงเรียนจัดการเรียนร่วม อยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) ของโรงเรียนจัดการเรียนร่วม จำแนกตามประสบการณ์ในการสอนเด็กพิการเรียนร่วมไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดโรงเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านนักเรียน จัดให้เด็กพิการเรียนร่วมได้มีโอกาสได้เรียนในชั้นเรียนเดียวกันกับเด็กปกติ เพื่อให้เด็กเข้าใจและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถพัฒนาตนเองควบคู่กับเด็กปกติได้ ด้านสภาพแวดล้อมควรปรับและจัดสภาพห้องเรียน จัดให้มีมุมต่าง ๆ ภายในห้องเรียนให้เหมาะกับการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนพิการเรียนร่วม จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนใช้ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์มากที่สุด ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีการปรับปรุงหลักสูตรจากหลักสูตรปกติทั่วไปให้เป็นหลักสูตรเฉพาะของเด็กพิการเรียนร่วม มีการปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลที่แตกต่างจากเด็กปกติทั่วไปให้มีความสอดคล้องกับสภาพความบกพร่องของนักเรียน ด้านเครื่องมือควรมีสื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของเด็กพิการเรียนร่วม และควรมีการส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง จัดสรรงบประมาณ บุคลากร ให้เพียงพอและเหมาะสมต่อการจัดการเรียนร่วม

1.1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม มีผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนร่วมต่อผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยด้านกายภาพ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดทำข้อมูล ทั้งนี้เพราะสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ผู้บริหารต้องมีความเข้าใจการจัดการเรียนร่วม โดยจัดโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียน ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัย พงษ์ธร วชิระปราการพงษ์ ได้ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มี ความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาใน กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านสภาพแวดล้อม โรงเรียนมีการปรับปรุงอาคาร สถานที่ในการรับ นักเรียนที่มีความพิการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

1.1.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการ

พิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โรงเรียนสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำวิจัยในชั้นเรียนด้านการศึกษาพิเศษ ทั้งนี้เพราะ มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของชมบุญ แย้มนาม ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนร่วมของผู้บริหาร โรงเรียนจัดการเรียนร่วมระดับประถมศึกษาในพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพราะในด้านการบริหารมีการจัดอย่างเป็นระบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลมีการดำเนิน ตรวจสอบเด็กโดยวิธีการที่หลากหลาย ให้ครูประจำชั้นหรือครูเสริมวิชาการประเมินนักเรียนที่มี ความต้องการพิเศษ ให้ผู้ปกครองทราบทุกภาคเรียนมีการวางแผนทำปฏิทินการนิเทศ และเข้า นิเทศตามที่กำหนดไว้ มีการวางแผนการประเมินอย่างเป็นระบบและนำเสนออย่างชัดเจน

1.1.4 ด้านเครื่องมือ มีผลการวิเคราะห์การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงการสร้างซีท(T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ด้านเครื่องมือ ในภาพรวมรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โรงเรียนมีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วม ที่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารได้การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ทำให้การบริการและกำหนดทิศทางของการปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชริดา นิลสุข ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม พบว่า โรงเรียนมีระบบการบริหาร จัดการองค์กรตามกฎกระทรวง เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดสรรงบประมาณเป็นการเฉพาะเพื่อการจัดการเรียนร่วม และมีการกำหนดนโยบายวิสัยทัศน์และพันธกิจ เพื่อกำหนดทิศทางในการปฏิบัติงานและการให้บริการที่ชัดเจน

2. จากผลการสัมภาษณ์และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาแนวทางในการบริหารการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (T SEAT Framework) สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 รายด้าน อภิปรายได้ ดังนี้

2.1 ด้านนักเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่า ควรจัดเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไปให้มีความรู้เรื่องนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้เพื่อนนักเรียนด้วยกันมีความเข้าใจเรื่องบุคลิกภาพ อารมณ์และความต้องการความช่วยเหลือและปฏิบัติตนต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างถูกต้อง ซึ่งควรส่งเสริมในรูปแบบกิจกรรม ลูกเสือ กิจกรรมที่ทำงานเป็นทีมโดยใช้เทคโนโลยีมามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน โดยให้นักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เด็กทั้งสองกลุ่มมีความเข้าใจและมีประสบการณ์

ตรงในการอยู่ร่วมกัน แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กปกติจึงมีการเตรียมความพร้อมให้เด็กปกติยอมรับเด็กพิการเป็นหลัก ซึ่งจะทำให้เด็กปกติได้ และต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ในการเข้ามารับการศึกษาในโรงเรียนเรียนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของฉวีวรรณ เมืองซอง (2555 :150) กล่าวว่า การส่งเสริมให้ เด็กสามารถก้าวผ่านขีดความสามารถของตัวเองให้ได้โดยที่เด็กแต่ละคนมีการเรียนรู้ที่ต่างกันควรจัดการเรียนให้ตรงตามกับความสามารถของเด็กและควรกระตุ้นให้เด็กเหล่านั้น ได้แสดงออกในทางที่ พึงประสงค์ ที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเหตุผลว่าการให้เด็กได้ใช้ความคิด ปลูกฝังให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหาให้ มีโอกาสแสดงความเป็นผู้นำเป็นพื้นฐานให้เด็กได้ใช้ความเป็นผู้นำเมื่อโตขึ้นรวมทั้งการฝึกอบรมใน เรื่องคุณธรรมและการประพฤติปฏิบัติตนเพื่ออยู่ร่วมในสังคม และเพื่อสอดคล้องกับนโยบายของชาติของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ ในการให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้ารับการอบรมเพื่อเป็น กำลังพงที่ดีของชาติได้เช่นเดียวกับเด็กปกติ

2.2 ด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เด็กพิการเรียนร่วมสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขจัด เช่น จัดให้มีห้องน้ำ สำหรับเด็กพิการอาคารสถานที่มีมุมสงบที่คอยช่วยเหลือ ห้องเรียนส่วนใหญ่จะเน้นการเรียนร่วมกันอยู่ห้อง เดียวกันไม่มีแยกเฉพาะเจาะจงและบุคลากรที่มีส่วนในการจัดการเรียนร่วมมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการ เรียนร่วมประจำโรงเรียน เพื่อกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับการเรียนร่วม ซึ่งต้องคำนึงถึงผลกระทบของความบกพร่องที่มีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการแต่ละประเภทต่างกัน โดยอาจใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล และจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ รดา ธรรมพูนพิสัย, 2556 ได้ศึกษาวิจัย เรื่องสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส ด้านสภาพแวดล้อม จัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน รวมทั้งห้องปฏิบัติการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ จัดให้มีการปรับ หลักสูตร มีการประเมินตามสภาพจริงและครูต้องมีองค์ความรู้ในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

2.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ควรมีการจัดทำหลักสูตรโดยนำผลการดัดกรองเด็กพิการเรียนร่วมมาจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP.) เพื่อจัดหาสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในคาบที่เน้นกิจกรรมในการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลเพื่อพัฒนาศักยภาพ รวมถึงมีการจัดอบรมและให้ความรู้ครูในโรงเรียน ในการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลโดยที่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตร สถานศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์ธร วชิระปราการพงษ์, 2559 ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนร่วม

สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนหรือด้าน วิชาการ โรงเรียนควรจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนที่มีความ ต้องการพิเศษ ควรมีหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เป็นการเฉพาะและเกณฑ์ การวัดผลควรเป็นไปตามศักยภาพของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

2.4 ด้านเครื่องมือ ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบาย และการจัดการเรียนร่วมโรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับ เด็กพิเศษให้เพียงพอและมีคุณภาพ โดยใช้เทคโนโลยีมามีส่วนร่วมในการอบรมครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจที่ตรงกับความสามารถกับเด็กพิเศษจัดทำและพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้าน ความสามารถของเด็กพิเศษ ให้กับครูและบุคลากรในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรา เชื้อประดิษฐ์ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียน ร่วมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 กล่าวว่า ควรให้มีการพัฒนา บุคลากรโดยจัดอบรมให้ความรู้หรือให้ศึกษาด้วยตนเองในเรื่องการจัดการศึกษาพิเศษ การอบรมสัมมนาจะทำให้บุคลากรที่เกี่ยวมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมทำให้บุคลากรรู้ถึงบทบาทหน้าที่ที่ ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบ

เอกสารอ้างอิง

กิตติมา สุริยกานต์. (14 สิงหาคม 2564). *การศึกษาพิเศษของคนพิการ.* https://www.craniofacial.or.th/special-education-for-disabled.php#:~:text=

ฉวีวรรณ เมืองซอง. (2555). *การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการดำเนินการบริหารจัดการเรียนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2562). *การศึกษาพิเศษ.* http://www.happyhomeclinic.com/specialeducation.htm.

ธัญดา ยงยศยิ่ง. (2560). *การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3.* (การค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

พงษ์ธร วชิระปราการพงษ์.(2559*) การจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร.* ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พัชรา เชื้อประดิษฐ์ (2016). *แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1.*

รดา ธรรมพูนพิสัย. (2556). สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำ

สำนักบริหารการศึกษาพิเศษ. (2560). *รายงานนักเรียนพิการเรียนรวมของโรงเรียนปกติทั่วไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. กรุงเทพฯ : กลุ่มแผนและงบประมาณ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

เสรี ภักดี. (2564). *กระบวนการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดยะลา.* (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

อนุวรรตน์ ช่างหล่อ. (2561). *การบริหารการจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) ของโรงเรียนจัดการเรียนร่วมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต). ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

แนวทางการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

GUIDELINES FOR THE MANAGEMENT OF STUDENT CARE SYSTEMS OF EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF SPECIAL EDUTION ADMINISTRATION

[1]รัตนะ นันเขียว และ [2]เอื้อมพร หลินเจริญ,

[1]Rattana Nankhiao and [2]Aumporn Lincharoen,

มหาวิทยาลัยนเรศวร, ประเทศไทย

Naresuan University, Thailand

[1]rattanan66@nu.ac.th, [2]aumpornli@nu.ac.th

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 19, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ และศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัย ผลการวิจัย พบว่า 1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและการพัฒนานักเรียน รองลงมา คือ ด้านการส่งต่อ รองลงมา คือ การคัดกรองนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2. ผลสรุปจากการสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของ

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

สถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษรายประเด็นคำถาม ปัญหาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในอดีตสถานศึกษาเคยประสบปัญหาในด้านใดบ้างหรืออุปสรรคอย่างไร ที่ส่งผลให้การบริหารระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดความยากลำบากและเป็นเหตุให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จ ก่อนที่สถานศึกษาจะค้นพบแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยปัญหาที่พบจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร คือ นักเรียนที่เข้ามาเรียนยังไม่มีความพร้อมในการฝึกทักษะทุกรูปแบบ ปัญหาการจัดกระทำข้อมูลที่ได้จากการคัดกรองนักเรียน ปัญหาการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน อีกทั้งครูที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งมาไม่ตรงกับการศึกษาพิเศษทำให้มีปัญหาเรื่องการถ่ายทอดสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

คำสำคัญ : แนวทางการบริหารจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน,ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, สถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

Abstract

This research aimed to investigate the current status of the student care system operation of educational institutions under the Special Education Bureau and to study the guidelines for developing the student care system operation of educational institutions under the Special Education Bureau. Research results are as follows: 1. The results of the current status of the student care system operation of educational institutions under the Special Education Bureau revealed that it was overall at a high level. When considering each aspect, the aspect with the highest mean was prevention and problem solving, followed by student promotion and development, referral, and student screening, and the aspect with the lowest mean was knowing students individually. 2. Conclusion of the interview and suggestions on the management guidelines for the student care system operation of educational institutions under the Special Education Bure in each question is as follows: For problems in student care system operation in the past, including what problems or obstacles educational institutions encountered that made the student care system administration difficult and caused the unsuccessful operation before excellent practices, the problems found from the executive interviews were that students who entered the school were not yet ready to train all types of skills, problems in processing data from student screening, problems in coordinating cooperation between agencies, and teachers who were appointed did not match the special education, causing problems in transferring to students with special

needs. Also, the structure of the education administration system was often adjusted, causing the school and personnel to move. Therefore, there was training to provide knowledge to friends so that students were ready for development, and meetings were held to provide understanding to personnel to create clarity in working following the policies of the parent organization, and the rate of personnel called for recruitment was adjusted to match the fields of study needed by the school.

Keywords: Guidelines for managing student care and support systems, Student support System.

บทนำ

การดำเนินการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 หมวด 1 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หมวด 4 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 3) ได้กล่าวถึง สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาไว้ในมาตรา 5 คนพิการมีสิทธิทางการศึกษาดังนี้ ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้นได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นนโยบายสำคัญที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งนำไปดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจังก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นการ

ดำเนินการที่ตรวจสอบได้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะส่งเสริมสนับสนุน นิเทศ กำกับ ติดตาม ให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำหนดให้เป็นกิจกรรมสำคัญที่เป็นจุดเน้นสู่การปฏิบัติ โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบดูแลนักเรียนที่ดำเนินการอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาและขยายไปสู่โรงเรียนขยายโอกาสและประถมศึกษา ได้พัฒนาระบบส่งเสริมความประพฤตินักเรียนและระบบควบคุมพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นที่ฐาน, 2547 : 4)

โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ได้เห็นถึงความสำคัญดังกล่าว ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จึงได้กำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยส่งเสริมให้โรงเรียนมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ต่อเนื่องมีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนครบทุกขั้นตอน และให้ความสำคัญกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นลำดับต้นๆ เนื่องจากโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนพักอยู่ประจำที่โรงเรียน ซึ่งนักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่แตกต่าง ถูกหล่อหลอมพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานสอนนักเรียนในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เพื่อให้โรงเรียนได้มีแนวทางในการบริหารจัดการและสามารถดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำผลที่ได้จากการศึกษาหาแนวทางการพัฒนางานตามระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียน และเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูหอนอน ครูที่ปรึกษา ครูที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และครูที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนพิจิตรปัญญานุกูล จำนวน 75 คน โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล จำนวน 96 คน และโรงเรียนนครสวรรค์ปัญญานุกูล จำนวน 87 รวมทั้งหมด จำนวน 258 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาโดยการเลือก แบบเจาะจงและการใช้ตารางของ Krejci and morgan และ โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 155 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดประเด็นที่จะศึกษาเอกสาร เพื่อร่างแบบศึกษาเอกสาร

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วมนำมาปรับปรุงและสร้างแบบสอบถามนี้ขึ้นมาใหม่ภายใต้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดโครงสร้างของข้อคำถามและเขียนข้อคำถามในแบบสอบถามแต่ละตอนให้ครอบคลุมการบริหารของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจพิจารณาและข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 5 ตรวจสอบความเที่ยงของเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบปรับปรุง คัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ผลการตรวจสอบสรุปประเด็นโดยการหาค่า IOC

ขั้นตอนที่ 6 สร้างแบบสอบถามแล้วไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนพิจิตรปัญญานุกูล โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล และโรงเรียนนครสวรรค์ปัญญานุกูล จำนวน 6 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดประเด็นที่จะศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 นำประเด็นข้อคำถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบ

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยนำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์แล้วไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบความเที่ยงของเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 4 สร้างแบบสัมภาษณ์แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการดังนี้

เมื่อสัมภาษณ์ครบตามขอบเขตที่กำหนดแล้ว พิจารณาแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียง ในประเด็นข้อคำถาม

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ในภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและการพัฒนานักเรียน รองลงมา คือ ด้านการส่งต่อ รองลงมา คือ การคัดกรองนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2. ผลสรุปจากการสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการบริหาร

จัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ รายประเด็นคำถาม

2.1 ปัญหาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในอดีตสถานศึกษาเคยประสบปัญหาในด้านใดบ้างหรืออุปสรรคอย่างไร ที่ส่งผลให้การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดความยากลำบากและเป็นเหตุให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จ ก่อนที่สถานศึกษาจะค้นพบแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยปัญหาที่พบจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร คือ นักเรียนที่เข้ามาเรียนยังไม่มีความพร้อมในการฝึกทักษะทุกรูปแบบ ปัญหาการจัดกระทำข้อมูลที่ได้จากการคัดกรองนักเรียน ปัญหาการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน อีกทั้งครูที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งมาไม่ตรงกับการศึกษาพิเศษทำให้มีปัญหาเรื่องการถ่ายทอดสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

2.2 ผลสรุปจากการสัมภาษณ์ แนวทางพัฒนาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1) มีการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานตามกรอบแนวคิดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยร่วมกันประชุมวางแผน ในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากการวิเคราะห์สภาพระบบของสถานศึกษา และการนำข้อมูลของนักเรียนที่ได้จากการคัดกรองมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาอย่างตรงจุด สอดคล้องครอบคลุมกรอบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2) การประสานงานในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างสถานศึกษากับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บุคคลภายนอก เครือข่ายผู้ปกครอง และองค์กรต่างๆ ดำเนินการโดยการทำ Mou กับภาคีเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์ และให้ความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างกิจกรรมให้ผู้บริหารและครูมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้บ้าน โรงเรียน. และชุมชน เชื่อมประสานและรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายช่วยกัน

3) ตัวชี้วัดความสำเร็จที่เป็นแนวปฏิบัติในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนประเภทเฉพาะความพิการ ควรมีการแนวนโยบายที่สามารถปฏิบัติได้ ทำให้สามารถพัฒนาได้อย่างตรงจุด สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย และพัฒนาต่อยอดจนนำสู่การศึกษาต่อความไว้วางใจของผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าเรียนและอยู่ประจำกับโรงเรียนการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง คุณภาพของครูในการดูแลนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ ด้านการพัฒนาคุณภาพนักเรียน การวางแผนนักเรียนตามแผนการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการใช้ชีวิตให้กับนักเรียนที่มีความ

ต้องการจำเป็นพิเศษ จำนวนนักเรียนที่จบการศึกษาและสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุข และผลจากการประเมินพัฒนาการของนักเรียน นักเรียนมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้น

4) แนวปฏิบัติในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในด้าน กำหนดแผนงาน โครงการ/กิจกรรม โดยใชรูปแบบการดำเนินงาน PDCA โดยมีการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามตรวจสอบ และการปรับปรุง เพื่อจะช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียน ที่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

5) รูปแบบการดำเนินงานในสถานศึกษาของท่าน มีจุดเด่นและจุดที่กำลังพัฒนาต่อยอดตามกรอบการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยนักเรียน 5 ประการ โดยมีการจัดทำข้อมูลเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน จัดทำเป็นแฟ้มข้อมูลรายบุคคล มีการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและเข้าใจกระบวนการคัดกรองนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ จัดกิจกรรมที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนในทางที่ดี และส่งเสริม พัฒนาแก้ไข กลุ่มเสี่ยงให้ลดลง ปรับหลักสูตรและการใช้สื่อการสอนที่นักเรียสามารถเข้าถึงได้ง่าย พัฒนาทักษะชีวิต การส่งต่อทั้งภายในและภายนอก โดยเครือข่ายความร่วมมือ

6) แนวทางการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนเฉพาะความพิการ ที่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทุกๆ ด้าน กับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ แนวทางการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนเฉพาะความพิการควรมีการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ที่เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความชัดเจนและทบทวนระบบควรมีการประชุมวางแผนการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในทุก ๆ ฝ่าย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สามารถอภิปรายได้ ดังนี้ เมื่อพิจารณรายด้าน พบว่า

1.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูมีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดเตรียมเครื่องมือเก็บข้อมูลรายบุคคล ทั้งนี้เพราะ มีการวางแผนและเก็บข้อมูลประวัตินักเรียนอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับงานวิจัยของ

ปรมาภรณ์ สนธิ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า สถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาราย ข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษามีการรวบรวมข้อมูลประวัติส่วนตัวนักเรียน รองลงมา คือ สถานศึกษามีการรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สถานศึกษามี การรวบรวมข้อมูลด้านความสามารถพิเศษของนักเรียน

1.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน มีผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีการดำเนินการคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด งานวิจัยของดรุณี มูลคำภา (2563) ผลการประเมินโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านผลผลิต มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านกระบวนการส่วนผลการประเมินความพึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดโดยด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า ผลการประเมินด้านกระบวนการของโครงการพัฒนาระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมการคัดกรองนักเรียน โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยประเด็นการประเมินที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ ครูประจำชั้น/ครูประจำ นำข้อมูลต่างๆของนักเรียน มาใช้วิเคราะห์ในการคัดกรองนักเรียน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ศูนย์ ฯ กำหนดเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนอย่างชัดเจน ส่วนการประเมินด้านที่มีระดับการปฏิบัติต่ำสุด คือ ครูประจำชั้น/ครูประจำอำเภอ คัดกรองนักเรียนเป็นกลุ่มพิการตามระดับความรุนแรง คือ นักเรียนที่มีความพิการ ระดับรุนแรง ระดับปานกลาง และระดับน้อย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการส่งเสริมและการพัฒนานักเรียน มีผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างหลากหลายตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน ทั้งนี้ เพราะสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ปรมาภรณ์ สนธิ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน พบว่า

สถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายข้อแล้วพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษามีความต่อเนื่องในการดำเนินงานการจัดกิจกรรม ส่งเสริมและพัฒนานักเรียน รองลงมา คือ สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนตาม กลุ่มนักเรียนที่คัดกรอง ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้สอดคล้องต่อ นโยบายสถานศึกษา

1.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูทุกคนมีการดูแลนักเรียนและให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน ทั้งนี้เพราะครูทุกคนเอาใจใส่ดูแลนักเรียนเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของดรุณี มูลคำภา (2563) ผลการประเมินโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด สระบุรี ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านผลผลิตมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านกระบวนการ ส่วนผลการประเมินความ พึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน พบว่า ผลการประเมินด้านกระบวนการของโครงการพัฒนา ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมการป้องกันและแก้ไข โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้และเมื่อพิจารณารายด้านโดยประเด็นการประเมินที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ ครูประจำ ชั้น/ครูประจำ ให้การดูแลเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ศูนย์ ฯ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและผู้ปกครอง ส่วนการประเมินด้านที่มีระดับการ ปฏิบัติต่ำสุด คือ ผู้ปกครองชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

1.5 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของครูประจำชั้น ครูประจำวิชา ครูประจำหอนอน ครูเวรประจำวัน และครูแนะแนว

จากผลการสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษา รายประเด็นคำถาม

1. ปัญหาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในอดีตสถานศึกษาเคยประสบปัญหาในด้านใดบ้าง หรือ อุปสรรค ที่ส่งผลให้การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดความยากลำบากและเป็นเหตุให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จ ก่อนที่สถานศึกษาจะค้นพบแนว

ปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยปัญหาที่พบจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร คือ นักเรียนที่เข้ามาเรียนยังไม่มีความพร้อมในการฝึกทักษะทุกรูปแบบ ปัญหาการจัดกระทำข้อมูลที่ได้จากการคัดกรองนักเรียน ปัญหาการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิราภรณ์ ส่งแสง (2559 : 163) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกลุ่มโรงเรียนตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 โรงเรียน สอดคล้องกัน คือ สภาพการดำเนินงานเป็นระบบที่ไม่ชัดเจน มีปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงาน ขาดการมีส่วนร่วมของ ผู้เกี่ยวข้อง และมีความต้องการให้โรงเรียนพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. ผลสรุปจากการสัมภาษณ์แนวทางพัฒนาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

2.1 มีการกำหนดนโยบายวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานตามกรอบแนวคิดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยร่วมกันประชุมวางแผน ในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากการวิเคราะห์สภาพระบบของสถานศึกษา และการนำข้อมูลของนักเรียนที่ได้จากการคัดกรองมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาอย่างตรงจุด สอดคล้องครอบคลุมกรอบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งนี้ การมีนโยบายที่ชัดเจน จะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะ สอดคล้องกับงานวิจัยของดรุณี มูลคำภา (2563) ผลการประเมินโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด สระบุรี ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการบริหารจัดการ โดยรวมมีระดับการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และ ประเด็นประเมินที่มีระดับการประเมินความพึงพอใจสูงสุด คือ ศูนย์ ฯ มีนโยบายการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิตและการคุ้มครองนักเรียน และศูนย์ ฯ ดำเนินการเสริมสร้างทักษะชีวิต และการคุ้มครองนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2 การประสานงานในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างสถานศึกษากับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บุคคลภายนอก เครือข่ายผู้ปกครองและองค์กรต่างๆ ดำเนินการโดยการทำ Mou กับภาคีเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์ และให้ความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างกิจกรรมให้ผู้บริหารและครูมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้บ้าน โรงเรียน. และชุมชน เชื่อมประสานและรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายช่วยกันเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน อาจมีการโทรศัพท์ประสานให้ข้อมูลทางวาจา และทำ

หนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรในการส่งข้อมูลของการดูแลนักเรียน และมีการติดตามดูแลนักเรียนเป็นระยะ ทั้งนี้ เพราะโรงเรียนควรมีการประสานงานความร่วมมือเพื่อให้การส่งต่อนักเรียนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของดรุณี มูลคำภา (2563) ผลการประเมินโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด สระบุรี ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านผลผลิต มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกระบวนการ ส่วนผลการประเมินความพึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดสระบุรี

2.3 ตัวชี้วัดความสำเร็จที่เป็นแนวปฏิบัติในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนประเภทเฉพาะความพิการ ควรมีการแนวนโยบายที่สามารถปฏิบัติได้ ทำให้สามารถพัฒนาได้อย่างตรงจุด สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย และพัฒนาต่อยอดจนนำสู่การศึกษาต่อ ความมไว้วางใจของผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าเรียนและอยู่ประจำกับโรงเรียน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง คุณภาพของครูในการดูแล และการใช้ชีวิตให้กับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ จำนวนนักเรียนที่จบการศึกษาและสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุข และผลจากการประเมินพัฒนาการของนักเรียน นักเรียนมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้ เพราะ นักเรียนมีความมั่นใจและมีพัฒนาการที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสมคิด สุทธิพันธ์ (2564) การศึกษาความสำเร็จของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กที่พัฒนาขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมและการเรียนรู้ของนักเรียน แม้โรงเรียนขนาดเล็กจะมีทรัพยากรจำกัด แต่การมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอกช่วยสนับสนุนการดูแลนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนมีความมั่นใจและมีพัฒนาการทางด้านการเรียนที่ดีขึ้น

2.4 แนวปฏิบัติในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในด้าน กำหนดแผนงานโครงการ /กิจกรรม โดยใช้รูปแบบการดำเนินงาน PDCA โดยมีการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามตรวจสอบ และการปรับปรุง เพื่อจะช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียน ที่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เช่น ด้านวิชาการ ทักษะชีวิต สุขภาพ ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสุขภาพ การประเมินสภาวะจิตใจ การฟื้นฟูสมรรถภาพ เช่น การเคลื่อนไหน การปรับพฤติกรรม การพัฒนาทางวิชาการตามศักยภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ทักษะทางสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนนักเรียน

สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ ทั้งนี้ เพราะโรงเรียนมีการวางแผนในการเยี่ยมบ้านเพื่อคัดกรองนักเรียน และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของอนุชา ยาประเสริฐ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนบ้านป่างิ้ว ปีการศึกษา 2561 ผลการวิจัยพบว่า ด้านกระบวนการ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อที่มีการ ดำเนินงานมากที่สุดคือ มีการติดตามพฤติกรรมจากการช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ด้านปัจจัย พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณารายข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ เมื่อพิจารณารายข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเอง และพัฒนางานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการประเมินความพึงพอใจ พบว่า ในการรวมการดำเนินงานอยู่ในระดับพึงพอใจมาก โดยความพึงพอใจในการที่ทางโรงเรียนมีกิจกรรม การออกเยี่ยมบ้านของครูที่ปรึกษา อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด รองลงมา คือ ความพึงพอใจที่จะให้ทางโรงเรียนดำเนินการตามโครงการนี้ต่อไป

2.5 รูปแบบการดำเนินงานในสถานศึกษาของท่าน มีจุดเด่นและจุดที่กำลังพัฒนาต่อยอดตามกรอบการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยนักเรียน 5 ประการ โดยมีการจัดทำข้อมูลเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน จัดทำเป็นแฟ้มข้อมูลรายบุคคล มีการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและเข้าใจกระบวนการคัดกรองนักเรียนได้อย่างตรงมีคุณภาพ จัดกิจกรรมที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนในทางที่ดี และส่งเสริม พัฒนาแก้ไข กลุ่มเสี่ยงให้ลดลง ปรับหลักสูตรและการใช้สื่อการสอนที่นักเรียสามารถเข้าถึงได้ง่าย พัฒนาทักษะชีวิต การส่งต่อทั้งภายในและภายนอก โดยเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งนี้ เพราะการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นนั้น ครอบคลุมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลและช่วยเหลืออย่างตรงจุด มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวิรากานต์ บุตรพรม (2562) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางการพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ควรมีเครื่องมือ ในการใช้ในขั้นตอนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างหลากหลายครอบคลุมทุกรายละเอียดพฤติกรรมทุกด้านของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง และมีการวางแผนจัดการเวลาในการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนให้ครบทุกคน (2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ควรมีจัดอบรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กับทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการที่ถูกต้อง พร้อมทั้งมีการใช้เครื่องมือในการคัดกรองนักเรียนที่หลากหลาย (3) ด้านการส่งเสริมนักเรียนควรมีการจัดงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่สนองความต้องการของนักเรียนได้อย่างหลากหลายตามความเหมาะสม (4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาควรจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายต่อเนื่องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างจริงจัง สร้างความรู้ที่ถูกต้อง

และเพียงพอในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนและเพิ่มบทบาทหน้าที่ให้ครูที่ปรึกษาได้ดูแลและแก้ไขปัญหาเบื้องต้นสามารถให้คำปรึกษาแก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ (5) ด้านการส่งต่อควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงตามสภาพปัญหา มีการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกที่สามารถแก้ไขปัญหาของนักเรียนจากผู้เชี่ยวชาญได้อย่างถูกวิธี

2.6 แนวทางการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนเฉพาะความพิการ ที่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทุก ๆ ด้าน กับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษแนวทางการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนเฉพาะความพิการควรมีการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ที่เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความชัดเจนและทบทวนระบบที่มีประชุมวางแผนการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในทุกๆ ฝ่าย เพื่อสร้างรูปแบบในการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ครอบคลุมการพัฒนานักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ นำเอาข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางในการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เกิดความชัดเจนให้ครอบคลุม ทั้ง 5 องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒิไกร วุฒิกัมพล (2557 : 105-108) ได้วิจัยเรื่องสภาพและแนวทางการพัฒนาดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางการดำเนินงาน 5 ประการ คือ (1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ (2) ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน และมีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน (3) คณะกรรมการหรือ คณะกรรมการทำงานทุกคณะต้องมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดและมีการประชุมคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด (4) ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงานโดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนเรื่องต่างๆ จากโรงเรียน (5) การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งเผยแพร่ข้อมูล ความรู้แก่ครูที่ปรึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะเรื่องทักษะเบื้องต้นและแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของนักเรียน ซึ่งสำนักงานเขตที่โรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ครูผู้สอนควรดำเนินตามกรอบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครอบคลุมทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ควรมีการจัดปฏิทินการและกำหนดคู่มือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การ

คัดกรองนักเรียน ควรมีการใช้เทคโนโลยีมาเป็นเครื่องในการคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน ควรมีการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมนักเรียนและต่อยอดให้นักเรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การป้องกันและแก้ไขปัญหา ควรมีการดูแลอย่างต่อเนื่อง และมีการให้ความรู้นักเรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเบื่องต้น และการส่งต่อ ควรมีทำข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เพื่อให้การส่งต่อนักเรียนเป็นไปด้วยรวดเร็วและสะดวกมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา.* กรุงเทพฯ : กระทรวง.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ดรุณี มูลคำภา. (2563) *รายงานการประเมินโครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสระบุรี.*

ธัญญา ทองมี. (2562). *การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา*

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2551). *ทฤษฎีการบริหาร.*กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิรากานต์ บุตรพรม. (2562). *แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24.*

วุฒิไกร วุฒิกัมพล. (2556). *การศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3* ปริญญานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, พิษณุโลก.

สมคิด สุทธิพันธ์. (2564). *การศึกษาความสำเร็จของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก.*

สุพรรณี ม่วงไหม. (2564). *การศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

EMOTIONAL QUOTIENTS OF FIRST YEAR SOCIAL STUDENTS OF RAJABHAT SISAKET UNIVERSITY

[1]ชนิดา ตันไพบูลย์

[1]Chanida Tonpaibool

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

Sisaket Rajabhat University, Thailand

[1]jungjing0808@gmail.com

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 19, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ประชากร ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้ใหญ่ อายุ 18-60 ปี จำนวน 52 ข้อ ของกรมสุขภาพจิต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความฉลาดทางอารมณ์ทุกด้านอยู่ในเกณฑ์ปกติ ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชายและหญิงไม่แตกต่างกันในเกือบทุกด้าน ยกเว้นพอใจในชีวิตที่มีความแตกต่างกัน นักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันมีความฉลาด

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ทางอารมณ์ของนักศึกษาด้านดีและด้านสุขไม่แตกต่างกัน แต่ด้านเก่งแตกต่างกัน นักศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาด้านเก่งและด้านสุขแตกต่างกัน แต่ด้านดีไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์ ,นักศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Abstract

A study of emotional quotients of first year social students of Rajabhat Sisaket University. The purpose of this research was to study and compare students' emotional quotients. The population consisted of 50 first year students enrolled in the second semester of the academic year 2024. Instruments were 52 items of emotional quotients inventory for 18 – 60 years old from Department of Mental Health. Statistics for analyzing were frequency, percentage, arithmetic means, standard deviation, t-test and one way ANOVA. The results of this research were : mostly student's emotional quotients were normal level. Male and female students were not different in almost parts of emotional quotients, except satisfied with life sub-division. Student with different learning achievements were not difference in good and happy parts of emotional quotients, but differences in smart parts. Student with different expenses were difference in smart and happy parts of emotional quotients, but not differences in good parts.

Keywords: emotional quotients, students, Rajabhat Srisaket University

บทนำ

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันทางการศึกษาที่สังคมได้มอบหมายให้ทำหน้าที่สร้างความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการเพื่อก่อให้เกิดความงอกงามทางด้านปัญญา คุณธรรมแก่บุคคลและสังคม การศึกษาระดับอุดมศึกษามุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางด้านสติปัญญาและความคิดเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งสร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาประเทศและมุ่งพัฒนาคนให้ เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมมีความรู้และความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม เพื่อสามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคลสังคมและประเทศชาติ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2553)

สภาพสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปรับตัวเพื่อให้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง รวมทั้งวิกฤตทางธรรมชาติ ล้วนทำให้เกิดภาวะตึงเครียดได้ง่ายกับบุคคล ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคม ทุกคนต่างมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขและความสำเร็จ การได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้นักจิตวิทยาและนักวิชาการพบว่า ผู้ที่จะพบกับความสุขหรือประสบความสำเร็จได้ทั้งในหน้าที่การงาน ส่วนตัวหรือครอบครัวได้ จะต้องมีความฉลาดหรือเชาวน์อย่างน้อย 6 ด้าน ที่เรียกว่า 6 Qs (Six Quotients) ได้แก่ IQ (เชาวน์ทางปัญญา) EQ (เชาวน์ทางอารมณ์) AQ (เชาวน์แห่งความอึด) M60 (เชาวน์ทางคุณธรรมจริยธรรม) SO (เชาวน์ทางด้านจิตวิญาณ) และ HQ (เชาวน์ทางด้านสุขภาพ) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) นักศึกษาระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 17-25 ปี เป็นช่วงอายุวัยรุ่นตอนปลายจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เป็นช่วงที่นักศึกษาได้ปรับเปลี่ยนจากการเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาก้าวเข้ามาสู่รั้วมหาวิทยาลัยทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวทั้งเรื่องส่วนตัว การเรียน และกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดความเครียด เช่น กิจกรรมรับน้อง การใช้ชีวิตคนเดียวเป็นสาเหตุของผลการเรียนต่ำ การออกกลางคัน การที่จะส่งเสริมหรือศึกษาเฉพาะเยาวชนที่มีแต่ความเก่งทางด้านเชาว์ปัญญาอย่างเดียวไม่สามารถกระทำได้แล้วในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะในสังคมปัจจุบันเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับกระแสแห่งความเจริญที่เข้าไปทั่วถึงทุกหนทุกแห่ง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและส่งเสริมหรือแม้แต่การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้ควบคู่กับความฉลาดทางเชาว์ปัญญาของเยาวชน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาวการณ์ในปัจจุบัน ดังคำกล่าวที่ว่า เยาวชนยุคปัจจุบันจะต้อง "ดี เก่ง และมีความสุข" จึงจะเป็นคนโดยสมบูรณ์ (กรมสุขภาพจิต, 2550) การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีคุณธรรมจริยธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมคาดหวังเป็นเรื่องสำคัญที่สถานศึกษาในทุกระดับต้องคำนึงถึงและดำเนินการอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา นับว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญในการเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศในอนาคต เพราะมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ซึ่งทุกประเทศต่างให้ความสำคัญต่อเด็กและเยาวชนของตน เด็กเยาวชนและนักศึกษาในวันนี้เปลี่ยนแปลงทั้งในมิติการใช้ชีวิต การเรียนรู้ ครอบครัว ตลอดจนภาวะเสี่ยงต่าง ๆ สะท้อนถึงแนวโน้มของสังคมภายหลังยุคอุตสาหกรรมและความทันสมัยทั้งปวง (Post-industrial / Post-modern) มีสัญญาณชี้การเปลี่ยนแปลงชีวิตงานของบัณฑิตในอนาคตที่แตกต่างไปจากปัจจุบัน เช่น การทำงานโดยมีหลายอาชีพทั้งตลอดช่วงอายุ การทำงานไร้สังกัด (Freelance) ความเสี่ยงต่อรายได้ไม่แน่นอน การจับคู่ผู้ร่วมงานและเปลี่ยนผู้ร่วมงาน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551)

กรมสุขภาพจิต (2550) ได้ระบุความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข โดยมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านความดี เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเองได้ รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 2) ด้านความเก่ง เป็นความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และ 3) ด้านความสุข เป็นความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนอง พอใจในชีวิต และมีความสุขสงบทางใจ นอกจากนี้ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) เป็นความสามารถในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และมีความสุข ความฉลาดทางอารมณ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่แสดงออกสามารถสัมผัสได้จากน้ำเสียง ภาษา สายตา ท่าทาง การรับรู้อารมณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนการจัดการกับความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง ในการที่จะติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้บรรลุความมุ่งหมาย ความฉลาดทางอารมณ์จึงมีความสำคัญกับบุคคลอย่างมากและเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยบุคคลในการปรับตัวในการดำเนินชีวิตได้เพราะบุคคลที่มีอารมณ์มั่นคงอยู่เสมอเป็นคนที่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมการทำงานต่าง ๆ ด้วยความกระตือรือร้น มีชีวิตชีวา มากกว่าบุคคลที่อารมณ์เสีย หงุดหงิด หรือไม่มีความมั่นคงอารมณ์ (ลัดดา แสนสีหา และคณะ, 2561) และผลจากความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์การจัดการอุดมศึกษาควรปรับเปลี่ยนบทบาทหรือความคาดหวังของสังคม ลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศที่พึงประสงค์ ต้องติดตามกระแสโลกสร้างบัณฑิตที่มีทักษะสากลสามารถสื่อสารได้ รวมทั้งสร้างสังคมฐานความรู้ที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งผลิตกำลังคนที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อนำไปพัฒนาต่อยอดได้

รายวิชา 2500118c พฤติกรรมมนุษย์และการพัฒนาตน สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีความสุข มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและอาจารย์ สามารถใช้ชีวิตได้อย่างสมดุล ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำงานวิจัยดังกล่าวมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา 2500118c พฤติกรรมมนุษย์และการพัฒนาตน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และให้อาจารย์ในคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์สามารถนำไปใช้ต่อยอดในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชานี้กับนักศึกษาสาขาวิชาอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตามเพศ เกรดเฉลี่ย และค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 50 คน ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โดยใช้ประชากรทั้งหมดในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ โดยผู้วิจัยใช้แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้ใหญ่ อายุ 18-60 ปี ของกรมสุขภาพจิต (2543) จำนวน 52 ข้อ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง ด้านสุข มีรายละเอียดของข้อคำถาม ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนข้อคำถามของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

ด้าน	ด้านย่อย	จำนวนข้อคำถาม
1. ด้านดี	1.1 ควบคุมตนเอง	6
	1.2 เห็นใจผู้อื่น	6
	1.3 รับผิดชอบ	6
2. ด้านเก่ง	2.1 มีแรงจูงใจ	6
	2.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา	6
	2.3 สัมพันธภาพ	6
3. ด้านสุข	3.1 ภูมิใจตนเอง	4
	3.2 พอใจชีวิต	6
	3.3 สุขสงบทางใจ	6
รวม		**52**

ลักษณะของข้อคำถามในแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต ได้แบ่งข้อคำถามออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วยข้อคำถามเชิงบวก (Positive content) และข้อคำถามเชิงลบ (Negative content) ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ข้อคำถามเชิงบวก (Positive content) ได้แก่ ข้อ 1, 4, 7, 10, 12, 14, 15, 17, 20, 22, 23, 25, 28, 31, 32, 34, 36, 36, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 46,48, 49, 50 แต่ละข้อให้คะแนนดังต่อไปนี้

ตอบไม่จริง	ให้	1	คะแนน
ตอบจริงบางครั้ง	ให้	2	คะแนน
ตอบค่อนข้างจริง	ให้	3	คะแนน
ตอบจริงมาก	ให้	4	คะแนน

กลุ่มที่ 2 ข้อคำถามเชิงบวก (Positive content) ได้แก่ ข้อ 2, 3, 5, 8, 9, 11, 13, 16, 18, 19, 21, 24, 26, 27, 29, 30, 33, 35, 37, 40, 45, 47, 51, 52 แต่ละข้อให้คะแนนดังนี้

ตอบไม่จริง	ให้	4	คะแนน
ตอบจริงบางครั้ง	ให้	3	คะแนน
ตอบค่อนข้างจริง	ให้	2	คะแนน
ตอบจริงมาก	ให้	1	คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายความฉลาดทางอารมณ์แต่ละด้านของนักศึกษา แล้วเทียบกับเกณฑ์ปกติของกรมสุขภาพจิต ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต, 2550)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนข้อคำถามของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

องค์ประกอบของคะแนน	คะแนนรวมต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ	คะแนนรวมเกณฑ์ปกติ	คะแนนรวมสูงกว่าเกณฑ์ปกติ
1. ด้านดี	น้อยกว่า 48	48-58	มากกว่า 58
1.1 ควบคุมตนเอง	น้อยกว่า 13	13 - 18	มากกว่า 18
1.2 เห็นใจผู้อื่น	น้อยกว่า 16	16 - 21	มากกว่า 21
1.3 รับผิดชอบ	น้อยกว่า 17	17 - 23	มากกว่า 23
2. ด้านเก่ง	น้อยกว่า 45	45-57	มากกว่า 57
2.1 มีแรงจูงใจ	น้อยกว่า 15	15 - 21	มากกว่า 21
2.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา	น้อยกว่า 14	14 - 20	มากกว่า 20
2.3 สัมพันธภาพ	น้อยกว่า 15	15 - 20	มากกว่า 20
3. ด้านสุข	น้อยกว่า 40	40-55	มากกว่า 55
3.1 ภูมิใจตนเอง	น้อยกว่า 90	9 - 14	มากกว่า 14
3.2 พอใจชีวิต	น้อยกว่า 16	16 - 22	มากกว่า 22
3.3 สุขสงบทางใจ	น้อยกว่า 15	15 - 22	มากกว่า 22

3. นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ และใช้สถิติดังนี้

3.1 วิเคราะห์สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

3.2 วิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา เพื่อแยกนักศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่อยู่ในเกณฑ์ปกติ กลุ่มที่สูงกว่าเกณฑ์ปกติ และกลุ่มที่ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ โดยใช้การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

3.3 วิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา เพื่อนำผลไปใช้เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์กับตัวแปรอิสระ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 4.6 เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำแนกตามเพศ ใช้การทดสอบค่า t (test) จำแนกตามเกรดเฉลี่ย ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One–way ANOVA)

4.นำข้อมูลมาแปลผล สรุป อภิปรายผล และนำเสนอรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1.การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พบว่า นักศึกษาเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ซึ่งเป็นเพศหญิง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 74.00 ส่วนเพศชายมีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 26.00 นักศึกษามีเกรดเฉลี่ยระหว่าง 3.01-3.50 มากที่สุด จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาเกรดเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.00 จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 และเกรดเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.00 จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 ตามลำดับ นักศึกษามีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนระหว่าง 2,001 – 4,000 บาท มากที่สุด จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมามีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนระหว่าง 4,001 – 6,000 บาท จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 และมีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนต่ำกว่า 2,000 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 ตามลำดับ

2. ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ แสดงดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ตัวแปร	ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ		เกณฑ์ปกติ		สูงกว่าเกณฑ์ปกติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
1. ด้านดี	3	6.00	21	42.00	26	52.00
1.1 ควบคุมตนเอง	-	-	20	40.00	30	60.00
1.2 เห็นใจผู้อื่น	3	6.00	43	86.00	4	8.00
1.3 รับผิดชอบ	5	10.00	41	82.00	4	8.00
2. ด้านเก่ง	6	12.00	30	60.00	14	28.00
2.1 มีแรงจูงใจ	13	26.00	34	68.00	3	6.00
2.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา	7	14.00	39	78.00	4	8.00
2.3 สัมพันธภาพ	9	18.00	40	80.00	1	2.00
3. ด้านสุข	2	4.00	37	74.00	11	22.00
3.1 ภูมิใจตนเอง	5	10.00	41	82.00	4	8.00
3.2 พอใจชีวิต	3	6.00	35	70.00	12	24.00
3.3 สุขสงบทางใจ	8	16.00	41	82.00	1	2.00

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความฉลาดทางอารมณ์ทุกด้านอยู่ในเกณฑ์ปกติ ร้อยละ 42.00 – 74.00 โดยมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุขมากที่สุด ร้อยละ 74.00 รองลงมาคือ ด้านเก่ง ร้อยละ 60.00 และด้านดี ร้อยละ 42.00 ตามลำดับ ยกเว้นความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี ได้แก่ ด้านย่อย คือ การควบคุมตนเองที่นักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์มากกว่าปกติ ร้อยละ 60.00 และเมื่อพิจารณาความฉลาดทางอารมณ์เป็นรายด้านย่อย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความฉลาดทางอารมณ์เกือบทุกด้านย่อยอยู่ในเกณฑ์ปกติ ร้อยละ 60.00 – 86.00 โดยมีความฉลาดทางอารมณ์เห็นใจผู้อื่น ร้อยละ 86.00 รองลงมาคือ รับผิดชอบ ภูมิใจตนเอง และสุขสงบทางใจ ร้อยละ 82.00 เท่ากัน ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตามเพศ เกรดเฉลี่ยและค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน แสดงดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำแนกตามเพศ

ตัวแปร	ชาย		หญิง		t	p
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
1. ด้านดี	55.46	4.79	58.48	5.42	-1.779	.691
1.1 ควบคุมตนเอง	18.38	1.52	18.97	2.41	-.823	.097
1.2 เห็นใจผู้อื่น	17.69	1.75	18.97	2.01	-2.04	.816
1.3 รับผิดชอบ	19.38	3.75	20.54	2.75	-1.18	.077
2. ด้านเก่ง	52.85	7.74	54.70	6.31	-.860	.336
2.1 มีแรงจูงใจ	17.08	2.72	17.35	2.77	-.309	.668
2.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา	16.38	3.15	16.81	2.71	-.468	.357
2.3 สัมพันธภาพ	17.92	2.60	16.35	2.58	1.884	.843
3. ด้านสุข	49.08	6.17	50.46	5.37	-.768	.875
3.1 ภูมิใจตนเอง	11.23	2.13	11.38	2.27	-.205	.551
3.2 พอใจชีวิต	20.54	3.57	20.49	2.12	.063	.015*
3.3 สุขสงบทางใจ	17.31	2.72	18.59	2.57	-1.532	.891

* ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำแนกตามเพศ พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชายและหญิงไม่แตกต่างกันในเกือบทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
1. ด้านดี	ระหว่างกลุ่ม	87.521	3	11.134	1.662	.188
	ภายในกลุ่ม	1,334.979	46	6.700		
	รวม	1,422.500	49			
2. ด้านเก่ง	ระหว่างกลุ่ม	371.756	3	123.919	3.141	.034*
	ภายในกลุ่ม	1,814.824	46	39.453		
	รวม	2,186.580	49			
3. ด้านสุข	ระหว่างกลุ่ม	231.619	3	77.206	2.768	.052
	ภายในกลุ่ม	1,282.881	46	27.889		
	รวม	1,514.500	49			

* ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ได้แก่ ด้านดี ด้านเก่ง ด้านสุข จำแนกตามเกรดเฉลี่ย พบว่า นักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาด้านดีและด้านสุขไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาด้านเก่งแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำแนกตามค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
1. ด้านดี	ระหว่างกลุ่ม	152.843	3	50.948	1.846	.152
	ภายในกลุ่ม	1,269.657	46	27.601		
	รวม	1,422.500	49			
2. ด้านเก่ง	ระหว่างกลุ่ม	349.626	3	116.542	2.918	.044*
	ภายในกลุ่ม	1,836.954	46	39.934		
	รวม	2,186.580	49			
3. ด้านสุข	ระหว่างกลุ่ม	262.096	3	87.365	3.209	.032*
	ภายในกลุ่ม	1,252.404	46	27.226		
	รวม	1,514.500	49			

* ระดับนัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบการวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ได้แก่ ด้านดี ด้านเก่ง ด้านสุข จำแนกตามค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน พบว่า นักศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาด้านเก่งและด้านสุขแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนนักศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาด้านดีไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปกติ ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข ยกเว้นความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข ได้แก่ ด้านย่อย คือ การควบคุมตนเองที่นักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์มากกว่าปกติ

ดังเช่นที่ Hein (2007, อ้างถึงใน จิราภรณ์ ตั้งกิตติภากรณ์, 2556) ได้ให้ความหมายความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นศักยภาพทางอารมณ์ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึก การสื่อสาร การยอมรับ การจำ การบรรยาย การบ่งชี้ การใช้ การเรียนรู้จากการเข้าใจ การอธิบายและจัดการเกี่ยวกับอารมณ์ และความสามารถในการเรียนรู้ทักษะการแสดงออกทางอารมณ์ และ Jill Dann (2002 อ้างถึงใน ธนะ เอี่ยมอนันต์, 2550) กล่าวว่า การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์รวมถึงการปฏิบัติตนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพร่างกายสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้ 1) เข้าใจว่าความฉลาดทางอารมณ์ช่วยสร้างแรงจูงใจ รวมทั้งมีผลต่อการทางานของสมองและความเป็นอยู่ที่ดีได้อย่างไร 2) ปรับปรุงทักษะในการประสานงาน และปรับปรุงความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยการเพิ่มพูนความรู้ความตระหนักรู้ในตนเอง ซึ่งทักษะเหล่านี้สามารถสร้างพลังและภูมิต้านทานในการทำงานและชีวิตประจำวันได้ 3) เพิ่มความรู้ความเข้าใจในการป้องกันไม่ให้เกิดสภาวะอารมณ์ขุ่นมัวหรือเกิดความเครียด อันจะก่อให้เกิดความเจ็บป่วยในระยะยาว และ 4) เข้าใจความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างร่างกายและจิตใจ และปัจจัยที่มีผลต่อสภาวะอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของลัดดา แสนสีหา และคณะ (2561) ที่ได้ทำการวิจัยแล้วพบว่า นิสิตพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสารคาม มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปกติทุกด้าน และวิมล เอมโอช และคณะ (2556) พบว่า ผลการวิจัยความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีโดยรวม ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ปกติ ในขณะที่สมบูรณ์ ตันยะ และคณะ (2551) ได้ทำการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาส่วนมากมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติ ส่วนอัจฉริยา ศรีสวัสดิ์ (2547) ที่พบว่า นักศึกษาภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีความฉลาดทางอารมณ์รวมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข ตามเกณฑ์ปกติ ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษาที่เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยราชภัฏมีลักษณะพื้นฐานทางสังคมใกล้เคียงกัน ได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง และพัฒนาทักษะทางสังคม จากการอยู่ร่วมกับผู้อื่นทำให้มีความตระหนักรู้ต่อตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่นจึงทำให้นักศึกษาส่วนใหญ่มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติและสูงกว่าปกติเกือบทุกด้าน

2. นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มีความฉลาดทางอารมณ์ของเพศชายและหญิงไม่แตกต่างกัน ยกเว้นความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาด้านสุข ได้แก่ ด้านย่อย คือ พอใจในชีวิต ที่มีความแตกต่างกัน ดังเช่นความเห็นของ Howard Gardner (1983) ได้กล่าวว่า ลักษณะของ Interpersonal Intelligence คือ การรับรู้อารมณ์ของตนเองและสามารถแยกแยะ ตลอดจนจัดการกับอารมณ์ของตนเองซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมได้ จึงทำให้นักศึกษาเพศหญิงและเพศชายมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิมล จุลวานิช และนพนมณี ฤทธิ์กุลสิทธิชัย (2556) ได้ทำวิจัยพบว่า การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาปริญญาตรี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลพระนคร นักศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมอยู่ในระดับปกติและไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนอรัญญา ทรัพย์พ่วง และคณะ (2557) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า ความฉลาดทางด้านอารมณ์ของนักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 5 วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า ที่มีปัจจัยด้านเพศต่างกันไม่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ ในขณะที่วิณี ชิดเชิดวงศ์ (2554) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จากการประเมินความฉลาดทางอารมณ์นิสิต คณะศึกษาศาสตร์เพศชายและเพศหญิง มีองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ ด้านดี ด้านเก่ง ด้านสุข ไม่แตกต่างกัน

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีและด้านสุขไม่แตกต่างกัน แต่ความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งแตกต่างกัน ดังที่วีรวัฒน์ ปัณฑิตานัย (2545) กล่าวว่า โดยภาพรวมผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมีแนวโน้มของความฉลาดทางปัญญาสูงด้วย เนื่องจากองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณัช่วยให้คนเรียนรู้และแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของอารีย์ ศรีพุฒตาล (2547) ที่กล่าวว่า เกรดเฉลี่ยสะสมของนิสิตนักศึกษามีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ทุกด้าน นอกจากนี้มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ (2547) ยังพบว่าเกรดเฉลี่ยเป็นตัวแปรในการพยากรณ์ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่มีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนของนักศึกษาต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาด้านเก่งและด้านสุขแตกต่างกัน ส่วนนักศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาด้านดีไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับศรินทิพย์ เหล่าสูงเนิน (2561) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ที่มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน ส่วนชิสาพัชร์ ชูทอง (2560) ได้ศึกษาวิจัยความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ศึกษาในรายวิชา วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน มหาวิทาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง พบว่า นักศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่สายฝน จันทะพรม (2546) ได้ทำการวิจัยอิทธิพลของครอบครัวและกลุ่มเพื่อนที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนปลาย ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะนักศึกษาชายและหญิงชั้นที่ 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเงินค่าใช้จ่ายต่างกันมีวามฉลาดทางอารมณ์ในองค์ประกอบของด้านดี คือ ความรับผิดชอบ แตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ แสดงให้เห็นถึงความฉลาดทางอารมณ์ที่นักศึกษานำไปใช้ในการเรียนและการปรับตัวในรั้วมหาวิทยาลัย ข้อมูลที่ได้นี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการต่อยอดการให้ความรู้ใน รายวิชา 2500118c พฤติกรรมมนุษย์และการพัฒนาตน และสามารถนำไปใช้เป็นสารสนเทศและต่อยอดองค์ความรู้ในการค้นคว้าวิจัยทางจิตวิทยาการศึกษา รวมทั้งการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งในระดับอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของนักศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2550). *คู่มือความฉลาดทางอารมณ์(ฉบับปรับปรุงใหม่).* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภากรณ์ (2556). *จิตวิทยาทั่วไป.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชิสาพัชร์ ชูทอง. (2560). *การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ศึกษารายวิชาวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน 4000112 มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*. ลำปาง : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

ธนะ เอี่ยมอนันต์. (2550). *EQ ดีใน 7 วัน.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บิสคิต.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). *การเขียนรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์.* พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.

มนัสนันท์ หัตถศักดิ์. (2547). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นากับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ลัดดา แสนสีหา และคณะ. (2561). ปัจจัยความฉลาดทางอารมณ์ที่มีผลต่อความแข็งแกร่งในชีวิตของนิสิตพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 36 (4), 186-194

วิณี ชิดเชิดวงศ์. (2544). การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. สืบค้นจาก https://buuir.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/84.

วิมล เอมโอชและคณะ. (2556). ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.* 16, 185-199.

วีรวัฒน์ ปัณฑิตานัย. (2545). เชาวน์อารมณ์(EQ.): ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จของชีวิต. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.

ศรินทิพย์ เหล่าสูงเนิน. (2561). *ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์.* นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์.

สมบูรณ์ ตันยะ และคณะ. (2551). รายงานการวิจัยความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรม เสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. นครราชสีมา : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สายฝน จันทะพรม. (2546). *อิทธิพลของครอบครัวและกลุ่มเพื่อนที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนปลาย ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณี นักศึกษาชาย-หญิง ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวิมล จุลวานิช และนพมณี ฤทธิกุลสิทธิชัย. (2556). *การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาปริญญาตรี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.* (หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2551). *กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2551-2565).* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *องค์ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์: ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ).* กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

อรัญญา ทรัพย์พ่วงและคณะ. (2557). ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนแพทย์ทหารชั้นปีที่ 5 วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 7(4), 50-63.

อัจฉริยา ศรีสวัสดิ์. (2547). *ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาภาคปกติ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา ปีการศึกษา 2546*. (การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อารีย์ ศรีพุฒตาล. (2547). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ของนิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ ในกรุงเทพฯ.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Gardner, Howard. (1983). *Theory of Multiple Intelligences*. (Online). Pirun.ku.ac.th/~g521460099/files/.

การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง

THE PERSONNEL ADMINISTRATION OF SCHOOLS UNDER PHATTHALUNG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

[1]ศุภชัย เกลี้ยงแก้ว และ [2]รุจิราพรรณ คงช่วย

[1]Suppachai Kleangkaew and [2]Rujirapun Kongchuay

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ประเทศไทย

[1]Songkhla Rajabhat University, Thailand

[1]66g180021@parichat.skru.ac.th

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ศึกษาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง 2) เปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษา ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน 3) ข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2. การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมแตกต่างกัน และจำแนกตามระดับ

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

การศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ตามความคิดเห็นของครู ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการชี้แจงเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติงานให้ชัดเจน ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบวินัยและมีกระบวนการส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวินัยตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของข้าราชการครู เพื่อป้องกันการลาออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

คำสำคัญ : การบริหารงานบุคคล, ผู้บริหารสถานศึกษา, การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก

Abstract

The research aimed to 1) investigate personnel administration in small-sized schools under the jurisdiction of the Phatthalung Primary Educational Service Area Office 2) compare personnel administration in small-sized schools based on teachers' perceptions categorized by educational service area, education level, and work experience 3) gather suggestions for improving personnel administration in these schools. The research results found that 1) the overall level of personnel administration in small-sized schools was rated as high in all aspects 2) Comparison of personnel management of small educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area, Phatthalung Province, classified by educational service area and work experience differences and overall there were no differences according to educational level 3) the suggestions for improving personnel administration included: school administrators should clearly communicate operational guidelines, involve personnel in setting disciplinary regulations, and promote understanding of professional discipline standards. These practices are essential for preventing the resignation of teachers and educational personnel from government service.

Keywords: Personnel Administration, Educational Institution Administrators, Small Educational Institution Administration

บทนำ

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2562 (ฉบับที่ 3) มาตรา 44 ได้กำหนดให้ปลัดกระทรวง เลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง ในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของปลัดกระทรวง เลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษาไว้เป็นการเฉพาะให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมอบอำนาจให้แก่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือผู้อำนวยการสถานศึกษา แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความเป็นอิสระและการบริหารงานที่คล่องตัวในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ภายใต้หลักการบริหารงานการศึกษา ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2562 (ฉบับที่ 4) ได้กำหนดให้กระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับทุกประเภท และการอาชีวศึกษา แต่ไม่รวมถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงอื่นที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากร เพื่อการศึกษา ส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬา ทั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาและราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวง (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2562: 49)

การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหาร ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การบริหารงานบุคคลเปรียบเสมือนฟันเฟืองขับเคลื่อนองค์กร โดยนำวิธีการต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาครูเพื่อกระตุ้นให้ครูเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่และพึงพอใจในงานนั้นๆ ดังนั้นการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาจะมีประสิทธิผลเพียงใดพิจารณาจาก 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง 2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 3) ด้านการส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ 4) ด้านวินัยและการรักษาวินัยและ 5) ด้านการออกจากราชการ ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2550: 31-32) กำหนดไว้ว่า ขอบข่ายการบริหารงานบุคคลมี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง 2) ด้านการสรรหาบรรจุแต่งตั้ง 3) ด้านวินัยและการรักษาวินัย 4) ด้านการออกจากราชการและ 5) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และยังสอดคล้องกับอนันต์ มีพจนา (2557: 27) ที่ได้แบ่งการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนด

ตำแหน่ง 2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 3) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ 4) ด้านวินัยและการรักษาวินัยและ 5) ด้านการออกจากราชการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน ระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นได้นั้น ก็คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา หากขาดบุคลากรที่มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสมแล้วย่อมส่งผลให้การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นการบริหารงานบุคคลจึงเป็นภารกิจสำคัญของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการจัดสรรอัตรากำลังคนให้เหมาะสมทั้งปริมาณและคุณภาพ ในระยะเวลาที่เหมาะสม ตามความต้องการของหน่วยงานการศึกษาในตำแหน่งที่เหมาะสมตรงกับความรู้ความสามารถที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน

สภาพปัญหาในปัจจุบันของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุงพบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กมีสภาพอัตรากำลังที่เกณฑ์และมีจำนวนครูไม่ครบชั้นเรียน เนื่องจากการคิดเกณฑ์อัตรากำลังของข้าราชการครูในสถานศึกษาขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนในสถานศึกษา ทำให้สภาพอัตรากำลังของราชการครูมีการเปลี่ยนแปลงไปทุกปี โดยสาเหตุสำคัญ ของการเพิ่มและลดของจำนวนนักเรียนในโรงเรียนเกิดจากนโยบาย เป้าหมายของโรงเรียนไม่ต่อเนื่อง การขาดแคลนของสื่อการเรียนการสอน การขาดแคลนบุคลากร ค่านิยมของผู้ปกครองที่ต้องการส่งบุตรหลายเข้าเรียนในสถานศึกษาชั้นนำ การกระจุกตัวของสถานศึกษาในพื้นที่ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างสถานศึกษาของภาครัฐต่อภาครัฐ และภาครัฐต่อภาคเอกชน ประกอบกับคณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ (คปร.) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข แนวทางและวิธีการในการดำเนินการจัดสรรอัตราว่างจากผลการเกษียณอายุราชการให้กับสถานศึกษาจะต้องมีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่า 250 คน ทำให้สถานศึกษาขนาดเล็กที่มีนักเรียนน้อยกว่า 250 คน ไม่ได้รับการจัดสรรอัตรากำลังทดแทนจากผลการเกษียณอายุราชการ ส่งผลให้สถานศึกษาขนาดเล็กขาดแคลนบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับปัญหาข้าราชการครูที่ได้รับการบรรจุใหม่ส่วนมากเป็นครูที่มีภูมิลำเนาในต่างจังหวัด เมื่อมีคุณสมบัติการย้ายจึงขอย้ายกลับภูมิลำเนา และข้าราชการครูที่จบตามสาขาวิชาเอกในสถานศึกษา ไม่ตรงกับความต้องการตามหลักสูตรแกนกลางของสถานศึกษา ทำให้นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็กขาดโอกาสและความเท่าเทียมในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพัทลุง, 2565: 37)

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานบุคคลของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ซึ่งรับผิดชอบหัวหน้างานฝ่ายบุคคลของโรงเรียน จึงได้ให้

ความสำคัญกับกระบวนการบริหารงานบุคคล เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานสำหรับการบริหารงานบุคคล ซึ่งบุคคลเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อน ผลการวิจัยในครั้งนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ปฏิบัติงานด้านงบบุคคลซึ่งจะได้มีการตระหนักและร่วมหาแนวทางการบริหารงานบุคคลร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาให้การปฏิบัติงานด้านบุคคลได้ดำเนินไปด้วยความรวดเร็วและนำแนวทางจากการวิจัยมาใช้ในการสนับสนุนและส่งเสริมคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง

2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ตามความคิดเห็นของครูจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษา ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง ปีการศึกษา 2567 จำนวน 112 โรงเรียน ครูจำนวน 757 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง ปีการศึกษา 2567 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 254 คน จาก 38 โรงเรียน จากนั้นใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratifed Random Sampling) โดยการสุ่มสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มแบ่งชั้นภูมิ ตามเขตพื้นที่การศึกษา โดยเทียบบัญญัติไตรยางค์ตามสัดส่วนของครูในเขตพื้นที่การศึกษา และสุ่มครูในแต่ละสถานศึกษา ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้มีผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ตามแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการ (2550), อนันต์ มีพจนา (2557), ศิรินภาวรรณ ทุมคำ (2559), เทพรัตน์ ดาวเรือง (2560), ลิษา สมัครพันธ์ (2562), วิภาดา สารัมย์ (2562), ศศิวิมล คนเสงี่ยม (2563), เตชิตา หมีทอง (2564), วัชระ คณะทรง (2565) โดยสามารถสรุปขอบข่ายการบริหารงานบุคคล ได้ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังคนและการกำหนดตำแหน่ง 2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 3) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ 4) ด้านวินัยและการรักษาวินัย และ5) ด้านการออกจากราชการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ(Check List) ประกอบด้วย เขตพื้นที่การศึกษา ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง มีข้อคำถาม 5 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งจำนวน 10 ข้อ 2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งจำนวน 8 ข้อ 3) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการจำนวน 9 ข้อ 4) ด้านวินัยและการรักษาวินัยจำนวน 9 ข้อ 5) ด้านการออกจากราชการจำนวน 6 ข้อ รวมทั้งสิ้น 42ข้อ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามมาตราวัดของลิเคิร์ท (Likert's Scale) ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการกำหนดค่า ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556: 121)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การศึกษาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ตามขอบข่ายการบริหารงานบุคคลโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก	$\overline{X}$	SD.	ระดับความคิดเห็น
1	ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	4.16	0.60	มาก
2	ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	4.12	0.65	มาก
3	ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ	4.12	0.66	มาก
4	ด้านวินัยและการรักษาวินัย	4.08	0.69	มาก
5	ด้านการออกจากราชการ	4.09	0.72	มาก
	ภาพรวม	**4.11**	**0.63**	**มาก**

จากตาราง 1 พบว่า การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากโดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ด้านการออกจากราชการและด้านวินัยและการรักษาวินัย ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ตามความเห็นของครู จำแนกตามเขตพื้นที่ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ดังนี้

2.1 ครูที่มีเขตพื้นที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการและด้านวินัยและการรักษาวินัย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการออกจากราชการ ไม่แตกต่างกัน

2.2 ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ด้านวินัยและการรักษาวินัยและด้านการออกจากราชการ ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ส่วนด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ด้านวินัยและการรักษาวินัยและด้านการออกจากราชการ ไม่แตกต่างกัน

3. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	
ควรมีการวางแผนร่วมกันเพื่อกำหนดอัตรากำลังตามภารกิจของสถานศึกษา	31
ควรศึกษาแผนอัตรากำลังของสถานศึกษา	30
ควรวิเคราะห์ภารกิจงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา	26
ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	
ควรมีการประชุมชี้แจงการทดลองปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการครูบรรจุใหม่	37
ควรประชุมครูและบุคลากรให้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกบุคลากร	34
ควรมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ราที่ราชการเตรียมความพร้อมตำแหน่งครูผู้ช่วยอย่างต่อเนื่อง	31
ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ	
ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานเพื่อเปิดโลกทัศน์การทำงาน	19
ควรจัดปฐมนิเทศข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนปฏิบัติงาน	17
ควรเปิดโอกาสให้ได้รับเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของข้าราชการครู	14
ด้านวินัยและการรักษาวินัย	
ควรสังเกตป้องกันมิให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากระทำความผิด	18
ควรมีแนวทางชี้แจงแนวปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ	17

ควรดำเนินการส่งเสริมวินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา	13
ด้านการออกจากราชการ	
ควรมีการสนับสนุนช่วยเหลือจากสถานศึกษาในกรณีจำเป็นต้องโอนย้าย	35
ควรมีมาตรการชั้นเด็ดขาดในการลงโทษผู้กระทำความผิด	33
ควรมีมาตรการขั้นเด็ดขาดในการลงโทษผู้ประพฤติตนไม่เหมาะสม	30

จากตาราง 2 สามารถสรุปข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ได้ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประชุมวางแผนร่วมกันเพื่อกำหนดอัตรากำลังตามภารกิจของสถานศึกษา ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาแผนอัตรากำลังของสถานศึกษาเพื่อวิเคราะห์ภารกิจงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการจัดหากำลังคนตามความต้องการของสถานศึกษา และควรมีการชี้แจ้งการกำหนดตำแหน่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทราบแนวทางในการปฏิบัติ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประชุมเพื่อชี้แจงการทดลองการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการครูบรรจุใหม่และเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการคัดเลือกบุคลากร ทั้งนี้ควรมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ราชการเตรียมความพร้อมตำแหน่งครูผู้ช่วยอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ควรมีระบบอุปถัมภ์หรือระบบเครือญาติในการเลือกบุคลากร เพราะอาจทำให้คนที่มีความรู้ไม่ได้รับการคัดเลือก และควรทำเรื่องของบประมาณท้องถิ่นมาสนับสนุนงบประมาณในการจ้างครู เพื่อเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหาบุคลากร

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีการศึกษาดูงานเพื่อเปิดโลกทัศน์การทำงาน และจัดให้มีการปฐมนิเทศข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนปฏิบัติหน้าที่ และควรเปิดโอกาสให้ได้รับเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของข้าราชการครู และเพื่อให้การเลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยควรให้ความรู้เกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือนและชี้แจงให้ความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจน

4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสังเกต ป้องกันมิให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากระทำความผิดและแจ้งแนวทางการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ เพื่อช่วยส่งเสริมวินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและควรมีการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างเพื่อสอบสวนข้อเท็จจริงของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและควรใช้กลยุทธ์ในการส่งเสริมความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวินัย

5. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสนับสนุนช่วยเหลือจากสถานศึกษาในกรณีจำเป็นต้องโอนย้าย ทั้งนี้ควรมีมาตรการขั้นเด็ดขาดในการลงโทษผู้กระทำความผิด ผู้ประพฤติตนไม่เหมาะสม

และควรมีการจัดเก็บข้อมูลของผู้ออกจากราชการและควรมีการรายงานผลการดำเนินการทางวินัยทุกกรณี

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้นำผลมาอภิปรายเพื่อสรุปให้ทราบถึงข้อเท็จจริง โดยมีการนำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิง สนับสนุนตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง พบว่า การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดการด้านการบริหารงานบุคคลตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดโครงสร้างการบริหารไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการบริหารที่มีความสำคัญของกระบวนการบริหาร เพราะความสำเร็จของงานนั้นขึ้นขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ที่จะพัฒนาคุณภาพของการศึกษาให้มีศักยภาพ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเทพรัตน์ ดาวเรือง (2560: 107) ศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอยะหา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอยะหา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของศิรินภาวรรณ ทุมคำ (2559: 138) ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิดา เหลนปก (2560: 83) ศึกษาการบริหารงานบุคคคลของโรงเรียนวัดราษฎร์บำรุง (ไสวราษฎร์อุปถัมภ์) ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนวัดราษฎร์บำรุง (ไสวราษฎร์อุปถัมภ์) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาภรณ์ หาญณรงชัยกิจ (2561: 134) ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาดา สารัมย์ (2562: 93) ศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิวิมล คนเสงี่ยม (2563: 107) ศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ผลการวิจัยพบว่าการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของแวสือมาน หามะ (2565: 76) ศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปัตตานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ตามความเห็นของครู

2.1 จำแนกตามเขตพื้นที่ พบว่า การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการและด้านวินัยและการรักษาวินัยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการออกจากราชการไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารงานของสถานศึกษาแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาต่างให้ความสำคัญในการบริหารงานบุคคลเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีความคล่องตัวมีอิสระ ภายใต้กฎหมายระเบียบและการปฏิบัติงานในสถานศึกษาเป็นไปตามมาตรฐาน โดยสถานศึกษามีการจัดระบบงานภายในสถานศึกษาได้อย่างมีระบบ มีการนิเทศ ติดตาม การปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ บุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาส่งผลให้ลดปัญหาและความเสี่ยงที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติงานได้มาก ทำให้มุมมองและวิสัยทัศน์ของครู ในสถานศึกษาเขตพื้นที่ต่างกันจึงมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน

2.2 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ด้านวินัยและการรักษาวินัยและด้านการออกจากราชการไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความเห็นไม่ตรงกันว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับงานบริหารบุคคลไม่เท่าเทียมกันในแต่ละสถานศึกษาเพราะภารกิจที่ผู้บริหารสถานศึกษานั้นจะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารให้ทุกคนในสถานศึกษาร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพให้บรรลุวัตถุประสงค์ในลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ด้านวินัยและการรักษาวินัยและด้านการออกจากราชการ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูที่มีประสบการณ์ต่างกันที่อยู่ในเหตุการณ์เดียวกันหรือสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ทำให้ความสามารถและศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ส่งผลต่อการได้รับการยอมรับต่างกัน ภายใต้สถานการณ์การทำงานก็จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง

3.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประชุมวางแผนร่วมกัน เพื่อร่วมกันวางแผนอัตรากำลังตามภารกิจของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาแผนอัตรากำลังของสถานศึกษาเพื่อวิเคราะห์ภารกิจงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการจัดหากำลังคนตามความต้องการของสถานศึกษาและควรมีการชี้แจงการกำหนดตำแหน่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทราบแนวทางในการปฏิบัติ

3.2 ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประชุม เพื่อชี้แจงการทดลองการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการครูบรรจุใหม่ และเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการคัดเลือกบุคลากร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ราชการเตรียมความพร้อมตำแหน่งครูผู้ช่วยอย่างต่อเนื่อง และผู้บริหารสถานศึกษาไม่ควรมีระบบอุปถัมภ์หรือระบบเครือญาติในการเลือกบุคลากร เพราะอาจทำให้คนที่มีความรู้ไม่ได้รับการคัดเลือก และควรทำเรื่องของบประมาณท้องถิ่นมาสนับสนุนงบประมาณในการจ้างครูเพื่อเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหาบุคลากร

3.3 ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีการศึกษาดูงานเพื่อเปิดโลกทัศน์การทำงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปฐมนิเทศข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนปฏิบัติหน้าที่ และเปิดโอกาสให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของข้าราชการครูและเพื่อให้การเลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นไปด้วย

ความเรียบร้อย ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน และชี้แจงให้ความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจน

3.4 ด้านวินัยและการรักษาวินัย ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสังเกต ป้องกันมิให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากระทำความผิด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาแจ้งแนวทางการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพเพื่อช่วยส่งเสริมวินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและควรมีการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อสอบสวนข้อเท็จริงของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และควรใช้กลยุทธ์ในการส่งเสริมความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวินัย

3.5 ด้านการออกจากราชการผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสนับสนุนช่วยเหลือจากสถานศึกษาในกรณีจำเป็นต้องโอนย้าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมีมาตรการขั้นเด็ดขาดในการลงโทษผู้กระทำความผิด ผู้ประพฤติตนไม่เหมาะสม และควรมีการจัดเก็บข้อมูลของผู้ออกจากราชการและควรมีการรายงานผลการดำเนินการทางวินัยทุกกรณี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.2550.* กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

เตชิตา หมีทอง. (2564). *การศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3.* การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เทพรัตน์ ดาวเรือง. (2560). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอยะลา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ลิษา สมัครพันธ์. (2562). *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

วัชระ คณะทรง. (2565). *การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

วิภาดา สารัมย์. (2562). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสถานศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศศิวิมล คนเสงี่ยม. (2563). *การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศิรินภาวรรณ ทุมคำ. (2559). *การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานบุคลลคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

อนันต์ มีพจนา. (2557). *การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). *คู่มือการปฏิบัติงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพัทลุง. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดพัทลุง พ.ศ.2562 - 2565 (ฉบับทบทวน 2564).* พัทลุง: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพัทลุง.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2562.* กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

COMMUNICATION SKILL OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN 21ST CENTURY UNDER SATUN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

[1]ศุภกัญญา โอมณี และ [2]รุจิราพรรณ คงช่วย

[1]Supkanya O-Manee and [4]Rujirapun Kongchuay

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ประเทศไทย

[1]Songkhla Rajabhat University, Thailand

[1]supakanya6636@gmail.com

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: April 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล 2) เปรียบเทียบทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ตาม ความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล จำนวน 306 คน โดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง แบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษา และสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.93 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่

[1]นักศึกษา สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2) เปรียบเทียบทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ตามความคิดเห็นของครู ที่มีประสบการณ์ทำงาน ขนาดสถานศึกษา และระดับการศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความรู้และทักษะการสื่อสาร สามารถนำมาถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : ทักษะการสื่อสาร, ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1) Study the communication skills of school administrators in the 21st century under Satun Primary Educational Service Area. 2) comparison of Communication Skills of School Administrators in the 21st Century Under Satun Primary Educational Service Area according to teachers' opinions classified by education level, work experience, and school size. 3) Collect suggestions on the Communication Skills of School Administrators in the 21st Century Under Satun Primary Educational Service Area. The sample group consisted of 306 teachers in schools under the Satun Primary Educational Service Area Office selected by stratified sampling by school size and simply random by drawing lots. The instrument used in this study was a 5-level rating scale questionnaire with a reliability value of 0.93. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, standard deviation, t-test, and analysis of variance. The results of the research found that, 1) The role of Communication Skills of School Administrators in the 21st Century Under Satun Primary Educational service Area, overall and in each aspect, is at the highest level. 2) A comparison of the Communication Skills of School Administrators in the 21st Century Under Satun Primary Educational Service Area according to the opinions of teachers with different levels of education, work experience, and sizes of schools, which were not different overall. 3) Suggestions on the Communication Skills of School Administrators in the 21st Century Under Satun Primary Educational Service Area, namely, administrators should have knowledge and communication skills that can be used to convey information well.

Keywords: Communication Skills, Communication Skills in 21st Century, Administrator

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่เทคโนโลยีในการสื่อสารของมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าล้ำสมัยและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นปัจจัยสำคัญก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมและรับมือในทุกด้าน เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของข้อมูลและข่าวสารระหว่างกัน โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (จุฑามาศ ศิลป์ไพบูลย์พานิช, 2558 : 10) โดยเฉพาะด้านระบบการศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาประเทศ ในขณะที่โลกมีความก้าวล้ำสมัยกลับพบว่าระบบการศึกษายังคงเหมือนเดิม (ศิริรัตน์ วงศ์คำจันทร์ และชลาภรณ์ สุวรรณสัมฤทธิ์, 2566: 831) ซึ่งเป็นอีกประเด็นสำคัญที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาให้ทันต่อความท้าทายของโลกยุคใหม่ นอกจากนี้ยังต้องขับเคลื่อนทุกภาคส่วนให้มีความพร้อมในการปรับตัวเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (ธีรวีร์ แพบัว, 2564: 65)

ระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศในด้านทักษะการสื่อสารเป็นหนึ่งในทักษะที่สำคัญยิ่งของศตวรรษที่ 21 ที่มีการขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กรไปสู่ความสำเร็จจะต้องเตรียมพร้อมให้บุคลากรมีความชำนาญในทักษะด้านการสื่อสาร (อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี, 2555: 276) ในยุคปัจจุบันหน่วยงานหรือองค์กรขนาดใหญ่ที่มีบุคลากรจำนวนมาก การบริหารเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการแต่ละคนบุคคลย่อมมีความซับซ้อน ซึ่งในองค์การทั้งภาครัฐและเอกชนเกิดปัญหาในการติดต่อสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องของช่องทางสำหรับเผยแพร่ข่าวสารที่ล้าสมัย ขาดความน่าสนใจ หรือปัญหาการสื่อสารในระดับเดียวกันที่เกิดความไม่เข้าใจ ไม่สามารถปรึกษาตกลงกันได้ ทำให้มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อกัน ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานและภาพลักษณ์ขององค์กร ดังจะเห็นได้จากข่าวหรือเหตุการณ์ที่ปรากฏตามสื่อที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประท้วง ขับไล่การขอร้องให้มีการตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน บางเหตุการณ์เมื่อได้รับการตรวจสอบพบว่ามีสาเหตุสำคัญมาจากความผิดพลาดของการสื่อสารของผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษา อ้างอิง (ธีรวีร์ แพบัว, 2564: 57)

การสื่อสารในองค์กรเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การบริหารองค์กรของสถานศึกษาประกอบด้วยบุคลากรหลายระดับ เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนทุกฝ่ายมีการติดต่อสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและวิธีปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมของสถานศึกษา ย่อมส่งผลต่อสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กระบวนการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลโดยปราศจากความขัดแย้ง จึงเป็นภารกิจที่ท้าทาย สำหรับผู้บริหาร ในกระบวนการดำเนินงานๆ ตลอดจนสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งภายในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อสารทั้งสิ้น (สุภัตรา สกุลแก้ว, 2566: 1106) ผู้บริหารทุกคนจึงควรเป็นนักสื่อสารที่ดีโดยจะต้องมีความสามารถในการใช้ศิลปะในการสื่อความหมายเพื่อ

สร้างความเข้าใจกับผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกที่พึงพอใจและเต็มใจที่จะทำงานให้สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย ให้มีแรงจูงใจ มีทัศนคติความรู้สึกที่ดีต่อการทำงาน อีกทั้งเป็นปัจจัยที่ส่งผลไปถึงประสิทธิผลของโรงเรียน (สมชาย ยอดเพชร และคณะ, 2557: 4) ดังนั้นการมีทักษะการสื่อสาร จึงเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้นำทุกคน เพื่อให้คนในทีมเข้าใจเป้าหมายและสามารถเดินหน้าไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีความคาดหวังและความต้องการอย่างชัดเจน ทำให้ทุกคนรู้จักบทบาทและความรับผิดชอบของตัวเอง รับทราบกำหนดส่งงาน หรือสิ่งที่จะเจอและทำในอนาคต นอกจากนี้ ต้องตรวจสอบคนในทีมเข้าใจประเด็นสำคัญที่จำเป็นต้องรู้เพื่อให้การทำงานเป็นการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดทักษะด้านการสื่อสารนั้น จะต้องชี้ให้ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการทำความเข้าใจถึงรูปแบบของการสื่อสารซึ่งมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้สื่อสาร เพื่อให้การสื่อสารบรรลุเป้าหมายเป็นอย่างดี อย่างเป็นระบบของการปฏิรูปในการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553: 4)

ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างมากในศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการถ่ายทอดผ่านทางการพูด เขียน และสื่อภาษากายได้ตามวัตถุประสงค์ การรับข้อมูลและตีความหมายได้ถูกต้อง รวมถึงนำเสนอต่อผู้อื่นได้ชัดเจน การปรับใช้สื่อเทคโนโลยีเหมาะกับจุดประสงค์ และประเมินประสิทธิภาพของแต่ละสื่อ และสื่อสารได้อย่างหลากหลาย (อัญญปารย์ ศิลปะนิลมาลย์และคณะ, 2559: 320) เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กรอีกด้วย ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความสามารถในการรับฟังและสามารถตีความจากบุคลากรทุกระดับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น และสามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพการศึกษา พบว่าองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมักเผชิญปัญหาด้านการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการขาดความชัดเจน การตีความที่คลาดเคลื่อน หรือความไม่เข้าใจระหว่างผู้บริหารและบุคลากรภายในสถานศึกษา ทำให้เกิดส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานและจากภาพลักษณ์ขององค์กร การสื่อสารถือเป็นหัวใจสำคัญของทุกกิจกรรมภายในองค์กร ตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร การถ่ายทอดความรู้และทักษะใหม่ๆ ให้กับบุคลากร การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของพนักงาน ไปจนถึงการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี อันนำไปสู่ความรู้สึกและทัศนคติที่ดีต่อองค์กร (ศิริรัตน์ วงศ์คำจันทร์ และชลาภรณ์ สุวรรณสัมฤทธิ์, 2566: 831) ผู้บริหารที่มีทักษะการสื่อสารที่ดี สามารถควบคุมและกำกับดูแลกิจกรรมต่างๆ ให้ดำเนินไปตามแผนที่กำหนด ตลอดจนเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันขององค์กร การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายได้นั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย ซึ่งการสื่อสารที่ดีเปรียบเสมือนเส้นใยที่เชื่อมโยงการทำงานของทุกคนให้เป็นไปอย่างราบรื่น ดังนั้นระบบการสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ จึงสะท้อนให้

เห็นถึงความสามารถในการบริหารงานของผู้นำองค์กรได้เป็นอย่างดี การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ และความสำเร็จในการดำเนินงานของสถานศึกษา (อิทธิศักดิ์ ศิริจันทร์ และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ, 2562: 138)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล (2567: 1-2) ได้ศึกษารายงานผลการสื่อสารของสถานศึกษาออนไลน์ ในการรายงานผลการประเมินคุณธรรมความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษาออนไลน์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 พบว่าตัวชี้วัดที่ 9 เป็นการเปิดเผยข้อมูลในภาพรวมได้คะแนนร้อยละเฉลี่ย 72.98 ซึ่งอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง เป็นตัวชี้วัดที่ประเมินจากความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกของสถานศึกษา ถือว่าอยู่ในระดับที่ต่ำหากเทียบกับตัวชี้วัดอื่น และการอบรมชี้แจงโรงเรียนเกี่ยวกับการประเมิน ITA ผ่านระบบออนไลน์ทำให้ขาดโอกาสในการสื่อสารกับโรงเรียนถึงความเข้าใจในตัวชี้วัด วิธีการในการประเมิน เนื่องจากไม่ได้รับการสะท้อนผลจากโรงเรียนจากข้อจำกัดของระบบออนไลน์ จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาประสิทธิภาพในการสื่อสาร เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจให้กับโรงเรียนให้การดำเนินการวิเคราะห์และการกำหนดมาตรการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใสให้ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากไม่มีการสะท้อนผลหรือซักถามปัญหาได้อย่างทั่วถึง อุปสรรคหลักของปัญหานี้คือการขาดประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูลและสถานศึกษาในสังกัด ซึ่งนำไปสู่การดำเนินงานที่ไม่ตรงตามแนวทางที่กำหนดและอาจส่งผลต่อภาพรวมของคุณธรรมและความโปร่งใสของสถานศึกษา

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารในศตวรรษ ที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ที่จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษา มีความแตกต่างกันหรือไม่ ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อวางแผนการพัฒนาการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีผ่านทักษะสื่อสารที่เปิดกว้างและมีความสร้างสรรค์ที่จะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรให้แก่บุคลากร มีการส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม และเพิ่มขีดความสามารถของสถานศึกษาให้สามารถก้าวไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างราบรื่น ในการเลือกใช้เทคนิคการสื่อสารที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารเชิงบวก ให้มีความเหมาะสมหรือการเลือกใช้สื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ล้วนมีส่วนช่วยให้การบริหารงาน

สถานศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นการเตรียมความพร้อมให้บุคลากรและนักเรียนในสถานศึกษา ซึ่งการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิต สามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมยุคดิจิทัลได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 มีสถานศึกษาทั้งหมด จำนวน 159 แห่ง จำนวนครู 1,559 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล 2568 จำนวน 306 คน แบ่งออกเป็น สถานศึกษาขนาดเล็ก 133 คน สถานศึกษา ขนาดกลาง 136 คน สถานศึกษาขนาดใหญ่ 37 คน ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางคำนวณสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970: 28 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด 2556: 43) การสุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา โดยเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตามสัดส่วนของขนาดสถานศึกษา และสุ่มครูในแต่ละสถานศึกษาด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยสร้างอาศัยกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะด้านการพูด จำนวน 5 ข้อ 2) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี จำนวน 5 ข้อ 3) ทักษะด้านการเขียน จำนวน 5 ข้อ 4) ทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 5 ข้อ และ 5) ทักษะด้านการนำเสนอ จำนวน 5 ข้อ รวม 25 ข้อ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าน้ำหนัก 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert's Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556: 121)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารของครู มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตาราง ใช้สถิติ t-test แบบ Independent Sample Test และใช้สถิติ One – Way ANOVA (F–test) หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's Method)

ผลการวิจัย

การศึกษาศึกษาทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

1. วิเคราะห์ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยภาพรวมและรายด้าน

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และระดับความคิดเห็นทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1	ทักษะด้านการพูด	4.67	0.32	มากที่สุด
2	ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี	4.70	0.30	มากที่สุด
3	ทักษะด้านการเขียน	4.72	0.33	มากที่สุด
4	ทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อ	4.72	0.31	มากที่สุด
5	ทักษะด้านการนำเสนอ	4.71	0.32	มากที่สุด
	ภาพรวม	**4.71**	**0.24**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ทักษะด้านการเขียน ทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านการนำเสนอ ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี และทักษะด้านการพูด ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา

2.1 ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยภาพรวมของข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี และด้านทักษะการนำเสนอ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ยกเว้นทักษะด้านการพูด ทักษะด้านการเขียน และทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อไม่แตกต่างกัน

2.2 ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านในส่วนทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.3 ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยภาพรวมโดยภาพรวม จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

ตารางที่ 2 ความถี่ข้อเสนอแนะทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ทักษะด้านการพูด	
ควรแสดงออกคำพูดด้วยความรู้สึกเป็นกัลยาณมิตร เพื่อลดช่องว่างในการบริหารจัดการ	69
ผู้บริหารสถานศึกษาควรพูดด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ น่าเชื่อถือ และชัดเจนในทุกถ้อยคำที่เปล่งออกมา เพื่อให้เกิดความน่าเคารพนับถือในสายตาผู้ใต้บังคับบัญชา	61
ควรพูดในเชิงบวก แม้แต่ในสถานะการที่ไม่ดี เช่น การใช้ทฤษฎีการเสริมแรงทางบวก	57
ผู้บริหารมีทักษะการพูดที่ดี	43
มีทักษะการพูดที่ดี มีกระบวนการเรียงลำดับอย่างชัดเจน	39
ข้อเสนอแนะ	**ความถี่**
ด้านการใช้เทคโนโลยี	
ผู้บริหารควรมีความรู้และทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีให้เท่าทันในสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากมีเทคโนโลยีใหม่ๆที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ	73
ควรเปิดใจกับการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก ใช้ google drive หรือ google form	67
เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ และฝึกฝนบ่อยๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ และผู้บริหารที่ก้าวมาสู่ตำแหน่งนี้จำเป็นจะต้องใช้เทคโนโลยี	36
มีการใช้สื่อด้านเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงกับทุกบริบทของกิจกรรมของโรงเรียน ทั้งงานธุรการและการเรียนการสอน	21
ศึกษาเทคโนโลยีใหม่ ๆ แล้วมีการฝึกใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการบริหารงานโรงเรียนให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์	11
ทักษะด้านการเขียน	
การเขียนนับว่าเป็นด่านแรกของคนที่ก้าวมาสู่ตำแหน่งผู้บริหาร ต้องไม่พลาดในเรื่องของหลักภาษา การใช้คำ การพิสูจน์อักษรเป็นสิ่งสำคัญ	47
ส่งเสริมให้บุคลากร พัฒนาทักษะการเขียนการสื่อสารที่ถูกต้องตามหลักการ เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีให้กับนักเรียน	33
มีทักษะการเขียนที่ดี เข้าใจง่าย สื่อสารบรรลุวัตถุประสงค์	24
ควรมีความสามารถในการเขียนผลงานทางวิชาการ เป็นอย่างดี	12
เขียนได้ถูกต้อง ตรวจสอบทุกครั้ง	9
ด้านการรู้เท่าทันสื่อ	
ผู้บริหารมีการติดตามข่าวสาร มีการติดตามสื่ออย่างหลากหลาย อับเดตข้อมูลทันยุคปัจจุบันและมีการตรวจสอบกลั่นกรองสื่ออย่างสม่ำเสมอ	35
ผู้บริหารควรคิดวิเคราะห์ มีสติกับข่าวสารและรู้ถึงสื่อต่าง ๆ ที่เกินขึ้นในโลกปัจจุบัน	22
ส่งเสริมให้บุคลากรได้อบรมหลักสูตรสื่อมวลชนศึกษา ของมูลนิธิไทยรัฐ เพื่อเพิ่มพูนทักษะการรู้เท่าทันสื่อ	12
ควรเท่าทันสื่อวัยรุ่น เพื่อเข้าถึงนักเรียนทุกคน	11
ใช้สื่อและเทคโนโลยีในการพัฒนาสถานศึกษา	9
ด้านการนำเสนอ	
นำความรู้ ความสามารถมาถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	57
มีกระบวนการนำเสนอที่ดี ดึงดูดความสนใจผู้ฟังและชวนติดตามอย่างน่าประทับใจ	36

นำเสนอข้อมูลด้านบวกของผู้อื่น และนำเสนอเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน	21
เตรียมพร้อมก่อนนำเสนอเสมอ นำเสนอข้อมูลอย่างถูกต้องชัดเจน	19
นำเสนอให้เหมาะสมกับเวลา	8

จากตารางที่ 2 สามารถสรุปข้อเสนอแนะทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ได้ดังนี้

3.1 ทักษะด้านการพูด ควรแสดงออกคำพูดด้วยความรู้สึกเป็นกัลยาณมิตร เพื่อลดช่องว่างในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพูดด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ น่าเชื่อถือ และชัดเจนในทุกถ้อยคำที่เปล่งออกมา เพื่อให้เกิดความน่าเคารพนับถือในสายตาผู้ใต้บังคับบัญชา จึงควรพูดในเชิงบวก แม้แต่ในสถานะการที่ไม่ดี เช่น การใช้ทฤษฎีการเสริมแรงทางบวก โดยที่ผู้บริหารมีทักษะการพูดที่ดี และมีทักษะการพูดที่ดี มีกระบวนการเรียงลำดับอย่างชัดเจน

3.2 ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารควรมีความรู้และทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีให้เท่าทันในสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากมีเทคโนโลยีใหม่ๆที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ควรเปิดใจกับการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก ใช้ google drive หรือ google form เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ และฝึกฝนบ่อยๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ และผู้บริหารที่ก้าวมาสู่ตำแหน่งนี้ จำเป็นจะต้องใช้เทคโนโลยี มีการใช้สื่อด้านเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงกับทุกบริบทของกิจกรรมของโรงเรียน งานธุรการและการเรียนการสอน และศึกษาเทคโนโลยีใหม่ ๆ แล้วมีการฝึกใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการบริหารงานโรงเรียนให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

3.3 ทักษะด้านการเขียน การเขียนนับว่าเป็นด่านแรกของคนที่ก้าวมาสู่ตำแหน่งผู้บริหาร ต้องไม่พลาดในเรื่องของหลักภาษา การใช้คำ การพิสูจน์อักษรเป็นสิ่งสำคัญ มีการส่งเสริมให้บุคลากร พัฒนาทักษะการเขียนการสื่อสารที่ถูกต้องตามหลักการ เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีให้กับนักเรียน ทั้งนี้มีทักษะการเขียนที่ดี เข้าใจง่าย สื่อสารบรรลุวัตถุประสงค์ ควรมีความสามารถในการเขียนผลงานทางวิชาการ เป็นอย่างดีและเขียนได้ถูกต้อง ตรวจสอบทุกครั้ง

3.4 ทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อ ผู้บริหารมีการติดตามข่าวสาร มีการติดตามสื่ออย่างหลากหลาย อับเดตข้อมูลทันยุคปัจจุบันและมีการตรวจสอบกลั่นกรองสื่ออย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารควรคิดวิเคราะห์ มีสติกับข่าวสารและรู้ถึงสื่อต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน ส่งเสริมให้บุคลากรได้อบรมหลักสูตรสื่อมวลชนศึกษา ของมูลนิธิไทยรัฐ เพื่อเพิ่มพูนทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ทั้งนี้ควรเท่าทันสื่อวัยรุ่น เพื่อเข้าถึงนักเรียนทุกคน และใช้สื่อและเทคโนโลยีในการพัฒนาสถานศึกษา

3.5 ทักษะด้านการนำเสนอ นำความรู้ ความสามารถมาถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี มีกระบวนการนำเสนอที่ดี ดึงดูดความสนใจผู้ฟัง และชวนติดตามอย่างน่าประทับใจ ทั้งนี้นำเสนอ

ข้อมูลด้านบวกของผู้อื่น และนำเสนอเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เตรียมพร้อมก่อนนำเสนอเสมอ นำเสนอข้อมูลอย่างถูกต้องชัดเจน และนำเสนอให้เหมาะสมกับเวลา

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ผู้วิจัยได้นำผลมาอภิปรายเพื่อสรุปให้ทราบถึงข้อเท็จจริง โดยมีการนำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงสนับสนุนตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์จากการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการรับรู้ร่วมกันและมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อกัน ทำให้เกิดความร่วมมือ มีความชัดเจนในคำสั่งมอบหมายงาน สามารถเจรจาต่อรองโน้มน้าว และสร้างความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการให้คำแนะนำหรือชี้แนะให้บุคลากรปฏิบัติตามได้อย่างโดดเด่น เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไกรศร เจียมทอง (2561: 103-106) เรื่องทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของประธานกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่เป็นกรรมการสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรวีร์ แพบัว (2566: 55-68) เรื่องทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ วงศ์คำจันทร์ และชลาภรณ์ สุวรรณสัมฤทธิ์ (2566: 825-838) เรื่องทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของพัฒนพงษ์ แสงพันธ์ (2566: 74-78) เรื่องทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัตรา

สกุลแก้ว และทับทิมทอง กอบัวแก้ว (2566: 1105-1112) เรื่องทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ตามความคิดเห็นของครู

2.1 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมของข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี และด้านทักษะการนำเสนอ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ยกเว้นทักษะด้านการพูด ทักษะด้านการเขียน และทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามที่สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความเห็นไม่ตรงกัน ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 จะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการสื่อสารให้ทุกคนในสถานศึกษา มีความร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพให้บรรลุวัตถุประสงค์ในลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ไกรศร เจียมทอง (2561: 103-106) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบทักษะผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูลโดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผลการวิเคราะห์ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล จำแนกจามระดับประสบการณ์ทำงาน ในส่วนทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีประสบการณ์ต่างกัน มีสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ทำให้ความสามารถและศักยภาพในการปฏิบัติงาน ส่งผลต่อการได้รับการยอมรับและความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒนพงษ์ แสงพันธ์ (2566: 74-78) เรื่องทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาขอนแก่น จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

2.3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล โดยภาพรวม จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .001 ทั้งนี้เพราะว่าครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันออกไป เพราะสถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่มีจำนวนนักเรียน ครูและบุคลากรเป็นจำนวนมาก ในการปฏิบัติงานของครูจึงมีความซับซ้อน ในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพ ได้มาตรฐานสูงสุด มีระบบการจัดการในทางตรงกันข้ามสถานศึกษาขนาดเล็กเนื่องจากสถานศึกษาขนาดเล็กมีจำนวนนครู นักเรียนและบุคลากรน้อย ไม่มีความซับซ้อนและชัดเจน จะได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและร่วมกันปฏิบัติงานกันเต็มความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไกรศร เจียมทอง (2561: 103-106) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 ผลการวิจัยพบว่า เปรียบเทียบทักษะผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ วงศ์คำจันทร์ และชลาภรณ์ สุวรรณสัมฤทธิ์ (2566: 825-838) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

3.1 ทักษะด้านการพูด ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงออกคำพูดด้วยความรู้สึกเป็นกัลยาณมิตร เพื่อลดช่องว่างในการบริหารจัดการกับครูในสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาการสื่อสารออกมาเป็นคำพูด เพื่อความเข้าใจระหว่างครูและผู้บริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล ทองจำรัส และจีรวรรณ ทรรพวสุ (2563: 9) เรื่องแนวทางพัฒนาทักษะผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า ทักษะการสื่อสารในด้านการพูด จะต้องเข้ารับการอบรมพัฒนาหลักสูตรด้านการสื่อสารให้ชัดเจน พูดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิทธิศักดิ์ ศิริจันทร์ และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2562: 136-144) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัย พบว่า การพูดเป็นการสื่อสารที่สำคัญและมีประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงควรใช้รูปแบบและระดับของการสื่อสารให้เหมาะสมต่อสถานการณ์ จะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคลากรหรือระหว่างบุคลากรกับองค์กร จนนำมาสู่ความล้มเหลวของการบริหารสถานศึกษา

3.2 ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารควรมีความรู้และทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีให้เท่าทันในสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากมีเทคโนโลยีใหม่ๆที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการติดตามประเมินผลการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เท่าทันเทคโนโลยีในสถานการณ์และยุคที่เปลี่ยนแปลงไปในโลกของเทคโนโลยี สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภัตรา สกุลแก้ว และทับทิมทอง กอบัวแก้ว (2566: 1105-1112) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ในการใช้ทักษะการสื่อสารในการใช้เทคโนโลยีอย่างเชี่ยวชาญ เพื่อลดปัญหาและสร้างแรงบันดาลใจ มีความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรในสถานศึกษาในการดำเนินการ ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ทักษะด้านการเขียน ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ควรพลาดในเรื่องของหลักภาษา การใช้คำ การพิสูจน์อักษรเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความเข้าใจหลักการเขียนเพื่อการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ มีการจัดกิจกรรมเพื่ออบรมการเขียนที่ถูกต้องและเข้าใจให้ตรงกันสำหรับครูในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริธิดา สารีบท (2561: 75-77) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเขียนของสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้สื่อประสมในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรพัฒนาความสามารถในการเขียนสื่อสารและการเขียนบรรยายได้อย่างถูกต้อง

3.4 ทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการติดตามข่าวสาร มีการติดตามสื่ออย่างหลากหลาย อับเดตข้อมูลทันยุคปัจจุบันและมีการตรวจสอบกลั่นกรองสื่ออย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการอบรมและชี้แจงการสื่อที่ถูกต้องให้กับครูสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา ผลประสาท (2566: 146-152) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนของทักษะการสื่อสาร ในการรู้เท่าทันสื่อการใช้เทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

3.5 ทักษะด้านการนำเสนอ ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำความรู้และความสามารถมาถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษารับฟังการนำเสนอ เพื่อช่วยส่งเสริมความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาการนำเสนอครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิทธิศักดิ์ ศิริจันทร์ และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2562: 136-144) เรื่องทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารต้องเรียนรู้

และฝึกฝนให้สามารถใช้ทักษะการสื่อสารในการนำเสนอได้อย่างเชี่ยวชาญ เพื่อลดปัญหาและสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นให้กับผู้บุคลากรในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา เรดมอนด์. (2559). *ตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ไกรศร เจียมทอง. (2561). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

จุฑามาศ ศิลป์ไพบูลย์พานิช. (2558). *ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3.* ค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2559). *“การสังเคราะห์งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาหลักสูตรและการสอนวิชาเอกวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช”*, วารสารศึกษาศาสตร์มสธ. 9(1): 46-55.

ธีรวีร์ แพบัว. (2564). *“ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”*, วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์. 8(1) : 55-68.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้นฉบับปรับปรุงใหม่.* พิมพ์ครั้งที่ 10.กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น

พัฒนพงษ์ แสงพันธ์. (2566). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สมชาย ยอดเพชร และคณะ. (2557). *“การนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาพื้นฐาน”*, วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร. 16(1) : 87-97.

ศิริรัตน์ วงศ์คำจันทร์ และ ชลาภรณ์ สุวรรณสัมฤทธิ์. (2566). *“ทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2”*, วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์. 8(3): 825-538.

สิริธิดา สารีบท. (2561). *การพัฒนาทักษะการเขียนของสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้สื่อ ประสมในศตวรรษที่ 21.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุพัตรา ผลประสาท. (2566). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุวิมล ทองจำรัส และสจีวรรณ ทรรพวสุ. (2563). *"ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2",* วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา. 10(3): 168-178.

สุภัตรา สกุลแก้ว และ ทับทิมทอง กอบัวแก้ว. (2566). *"ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ การบริหารงานวิชาการ",* การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 5. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล. (2567). *การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส ในการดำเนินงานของสถานศึกษาออนไลน์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567.* สตูล: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล.

อิทธิศักดิ์ ศิริจันทร์ และ พิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2562). *"ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21",* วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. 13(2): 136-144.

อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี. (2555). *พฤติกรรมและการสื่อสารในองค์การ.* กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2

THE ACADEMIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

[1]สุธีกานต์ จิตรวีระนันรังษี และ [2]รุจิราพรรณ คงช่วย

[1]Suteekan Jitweeranunrangsi and [2]Rujirapun Kongchuay

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ประเทศไทย

Songkhla Rajabhat University, Thailand

[1]66g180024@parichat.skru.ac.th

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 จำนวน 297 คน โดยใช้สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษาและสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า 5

[1] นักศึกษา สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2] ผู้ช่วยศาสตร์จารย์ ดร. สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ระดับ โดยค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน ไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษาพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ได้แก่ ผู้บริหารควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องผ่านการนิเทศภายในและชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ควรใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามบริบทของโรงเรียน รวมทั้งสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) To study the academic leadership of school administrators under the Office of Songkhla Primary Educational Service Area 2 2) To compare the academic leadership of school administrators based on teachers' opinions, classified by educational background, work experience, and school size; and 3)To explore recommendations regarding academic leadership of school administrators in the same area. The sample group consisted of 297 teachers under the Office of Songkhla Primary Educational Service Area 2. Stratified random sampling based on school size and simple random sampling by lottery were applied. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire, with a reliability coefficient of 0.98. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance (ANOVA). The research findings revealed that 1) The overall academic leadership of school administrators, as well as in each aspect, was at the highest level 2) There were no statistically significant differences in academic leadership when classified by educational background and work experience, but there was a statistically significant difference at the .001 level when classified by

school size and 3) Recommendations include that administrators should promote student-centered learning, support continuous teacher development through internal supervision and professional learning communities (PLCs), effectively use educational data for planning and improving quality, and foster an organizational culture that supports collaborative learning among teachers, staff, parents, and the community.

Keywords: Academic Leadership, School Administrators

บทนำ

การจัดการศึกษามีความมุ่งหมายและหลักการ คือต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562: 3)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 4) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิดความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรอง เพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสาร ด้วยหลัก เหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม ประการที่ 2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่าง มีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม ประการที่ 3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจในสังคมความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม ประการที่ 4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น ประการรที่ 5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567: 6-7) ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้มีส่วนรับผิดชอบ มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาโดยตรงทุกระดับการที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ดี มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับขอบข่ายและภารกิจการบริหาร และจัดการสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีบทบาทสำคัญ ในฐานะหัวหน้าหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับครู และนักเรียนมากที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษานอกจากจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ คุณธรรม จริยธรรม มีทักษะในการบริหารแล้วจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2553: 13)

ภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารโรงเรียน เพราะหากผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำทางวิชาการ จะส่งผลให้ผู้ร่วมงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อถือยอมรับและให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติงานตามการกิจที่ได้รับมอบหมายจนบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนสนับสนุนการบริหารจัดการงานวิชาการในสถานศึกษาให้สำเร็จ ผู้บริหารจะต้องใช้ความรู้ความสามารถที่จะบริหารงานวิชาการของโรงเรียนให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและมีประสิทธิผล โดยยึดหลักการแนวคิดการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู

ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชนผู้ที่มีส่วนร่วม ส่งเสริมให้สถานศึกษาได้มีการจัดกระบวนการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้ชุมชนและ สังคมมีส่วนร่วม ในการกำหนดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งเรียนรู้ จัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีวัดคุณภาพการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ทุกช่วงชั้น ที่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา รวมทั้งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพได้ทุกช่วงชั้นทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 28) นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551: 222) ได้กล่าวถึง บทบาทความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ว่า มีความสำคัญและส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของสถานศึกษา จะต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการที่ดี มีความพร้อมในการปฏิบัติตนรวมทั้งแสดงออกถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์อยู่เสมอ ดังนั้น ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการนำและการบริหารบุคคลในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้จัดกิจกรรมด้านวิชาการและกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จ ทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ (จักรกฤษ วงษ์ชาลี, 2551: 16)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 และศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้เป็นข้อมูลและแนวทางปรับปรุง พัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 125 แห่ง จำนวนครู 1,201 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางคำนวณสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 297 คน จากนั้นสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามขนาดสถานศึกษา โดยเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตามสัดส่วนของขนาดสถานศึกษา และสุ่มครูในแต่ละสถานศึกษาด้วยการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามโดยนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบมตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 มีข้อคำถาม 4 ด้าน จำนวน 30 ข้อ ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ จำนวน 8 ข้อ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน จำนวน 10 ข้อ 3) ด้านการนิเทศและประเมินผลการสอน จำนวน 6ข้อ 4) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้จำนวน 6 ข้อ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าน้ำหนัก 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert's Rating Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-end Questionnaire) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	SD.	ระดับ
1	ด้านการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์	4.52	0.52	มากที่สุด
2	ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	4.56	0.49	มากที่สุด
3	ด้านการนิเทศและประเมินผลการสอน	4.57	0.49	มากที่สุด
4	ด้านการส่งเสริมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้	4.57	0.49	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.56	0.49	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.56, SD=0.49) โดยเรียงตามด้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการนิเทศและประเมินผลการสอน ($\overline{X}$ =4.57, SD=0.49) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ($\overline{X}$ =4.57, SD = 0.49) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ =4.56, SD=0.49) และด้านการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ ($\overline{X}$ =4.52, SD=0.52) ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา ดังนี้

2.1 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.2 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูจำแนกตามประสบการณ์ทำงานที่ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2.3 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามขนาดสถานศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2

ตารางที่ 2 ข้อเสนอแนะภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ด้านการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์	
ควรจัดให้มีการประชุมร่วมกับคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน	38
ควรสื่อสารเป้าหมายและวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนและต่อเนื่องให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน	35
ควรส่งเสริมให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ	33
ควรปรับเป้าหมายและวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและการเปลี่ยนแปลงของสังคม	20
ควรสร้างแรงบันดาลใจให้ครูและนักเรียนมีเป้าหมายร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้	19
ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	
ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	32
ควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้	30
ควรมีการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและตอบสนองต่อผู้เรียนอยู่เสมอ	26
ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	24
ควรจัดอบรมและพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถ	22
ด้านการออกแบบการเรียนรู้และวัดผลอย่างมีคุณภาพ	23
ด้านการนิเทศและประเมินผลการสอน	
ควรกำหนดเกณฑ์และวิธีการนิเทศและประเมินผลที่ชัดเจนและเป็นธรรม	36
ควรดำเนินการนิเทศและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง	32
ควรให้ข้อมูลป้อนกลับที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์แก่ครู	29
ควรส่งเสริมการนิเทศแบบกัลยาณมิตร	28
ควรใช้ผลการนิเทศและประเมินผลในการพัฒนาครูและปรับปรุงการเรียนการสอน	19
ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการนิเทศและประเมินผล	18
ด้านการส่งเสริมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้	
ควรพัฒนาและดูแลสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้สะอาด ปลอดภัย สวยงาม และเป็นระเบียบ	39
ควรมีมาตรการที่ชัดเจนในการดูแลความปลอดภัยของนักเรียนและบุคลากร รวมถึงการจัดระเบียบพื้นที่ใช้งานให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย	35
ควรจัดกิจกรรมที่สร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน	28

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ควรมีการยกย่องชมเชยครูที่มีผลงานดีเด่น และสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง	25
ควรจัดหาและพัฒนาสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถ และบริบทของผู้เรียน	21
ควรส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	19

จากตารางที่ 2 สามารถสรุปข้อเสนอแนะภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ได้ดังนี้

1.ด้านการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียนให้ชัดเจนและทันสมัย พร้อมติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการพัฒนาร่วมกันอย่างยั่งยืน

2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับผู้เรียน ใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ทบทวนหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และจัดอบรมพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

3. ด้านการนิเทศและประเมินผลการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาเน้นการนิเทศและประเมินผลอย่างเป็นระบบ โปร่งใส และต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาครูอย่างตรงจุด พร้อมสร้างความร่วมมือในลักษณะกัลยาณมิตร และส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน

4. ด้านการส่งเสริมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ปลอดภัยและเหมาะสม ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน และชุมชน สนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสร้างชุมชนแห่ง การเรียนรู้ที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ผู้วิจัยได้นำผลมาอภิปรายเพื่อสรุปให้ทราบถึงข้อเท็จจริง โดยมีการนำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงสนับสนุนตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ด้านวิชาการอย่างชัดเจน และสามารถปฏิบัติหน้าที่ใน

การส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ มีการวางแผนและกำหนดนโยบายทางวิชาการที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา มีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งมีการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางวิชาการทั้งในระดับครูและผู้เรียนอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษายังให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิชาชีพครู การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะดา เส้งเอียด (2566: 81) เรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพันธ์ โปยขุนทด (2566 :1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพจน์ สุนทราวิรัตน์ (2566: 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถอภิปรายเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงตามข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาพัฒนาตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการบรรลุเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาสื่อสารเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้าใจอย่างชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษาในการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาและบริบทของสถานศึกษา อีกทั้งยังมีการดำเนินงานโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาในการร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสื่อสารเป้าหมายและวิสัยทัศน์ได้อย่างชัดเจนและต่อเนื่องทำให้เกิดความเข้าใจร่วมและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามเป้าหมายอย่างเป็นระบบ และสามารถปรับเปลี่ยนเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนถึงภาวะผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพในด้านการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของปิยะดา เส้งเอียด (2566: 84) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 ด้านการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงตามข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของปิยะดา เส้งเอียด (2566: 85) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.3 ด้านการนิเทศและประเมินผลการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงตามข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษานิเทศการสอนโดยเน้นการพัฒนาครูผ่านการสังเกตการสอน การให้ข้อมูลย้อนกลับและการสนับสนุนทางวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพของครูอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศและประเมินผลการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถกระตุ้น ชี้แนะ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบและให้คำแนะนำแก่ครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษามีการเยี่ยมชั้นเรียนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับครูอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษานำผลการประเมินการสอนมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการสอน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีการดำเนินงาน ด้านการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย และดำเนินการนิเทศการสอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูให้เกิดประสิทธิภาพ

สูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการประเมินผลการสอนโดยใช้เกณฑ์ที่ชัดเจน โปร่งใส และเป็นธรรม รวมถึงให้ข้อมูลย้อนกลับ อย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพของครู นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการนิเทศแบบกัลยาณมิตรที่เน้นความร่วมมือ ความเข้าใจและความไว้วางใจระหว่างผู้บริหารกับครู ซึ่งช่วยกระตุ้นให้ครูมีแรงจูงใจในการปรับปรุงการเรียนการสอนและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของปิยะดา เส้งเอียด (2566: 86) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 ด้านการนิเทศและประเมินผลการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.4 ด้านการส่งเสริมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงตามข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาปลอดภัยและเป็นระเบียบผู้บริหารสถานศึกษาจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพผู้บริหารสถานศึกษาสร้างแรงจูงใจแก่ครู เช่น การยกย่องชมเชย และการสนับสนุนพัฒนาวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เอื้อต่อกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในเชิงกายภาพและจิตวิทยา ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู นักเรียน และชุมชน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้สะอาด ปลอดภัย เป็นระเบียบ และเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างแท้จริง ทั้งในด้านกายภาพและจิตวิทยา ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและสร้างแรงจูงใจให้แก่ครูและนักเรียน มีการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง ซึ่งก่อให้เกิดความร่วมมือและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของปิยะดา เส้งเอียด (2566: 87) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1 ด้านการส่งเสริมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู

2.1 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามที่สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครู

ในทุกระดับการศึกษามีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา และรับรู้บทบาทภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในลักษณะเดียวกัน อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารจัดการด้านวิชาการอย่างทั่วถึงและเป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกโรงเรียน โดยไม่เลือกปฏิบัติตามคุณวุฒิหรือวุฒิการศึกษาของครู จึงทำให้ครูทุกระดับการศึกษาได้รับการสนับสนุนทางวิชาการอย่างเสมอภาค ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การนิเทศภายใน หรือการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งผลให้ความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสอดคล้องกัน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของชุดาภร มูลมณี (2565: 81) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามที่สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูทุกช่วงประสบการณ์มีโอกาสรับรู้และมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการด้านวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในระดับที่ใกล้เคียงกัน โดยผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในทุกโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร วรรณภากร (2560: 105) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตราด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 พบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ด้านการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศและประเมินผลการสอน ด้านการส่งเสริมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละสถานศึกษามีรูปแบบการบริหารจัดการทางวิชาการที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ประสบการณ์ของผู้บริหาร ทัศนคติในการบริหาร

แนวทางการสื่อสารและความสามารถในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนา วรรณประภา (2560: 4) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2

3.1 ด้านการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีการประชุมร่วมกับคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน สื่อสารเป้าหมายและวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนและต่อเนื่องให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน ส่งเสริมให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ ปรับเป้าหมายและวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสร้างแรงบันดาลใจให้ครูและนักเรียนมีเป้าหมายร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของปรียาภรณ์ เรืองเจริญ (2560: 115) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาบริบทของสถานศึกษา ได้แก่ สิ่งแวดล้อม ประเพณี ทรัพยากร วัฒนธรรมองค์กร ความเป็นมา ภารกิจและกฎหมายที่เกี่ยวข้องของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง ให้คณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ให้เห็นทิศทางและเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างชัดเจน มีวิธีการใหม่ๆในการดำเนินงานต่างๆ ในสถานศึกษา กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และวางแผนอย่างเป็นระบบ และมีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีความเป็นไปได้

3.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ ควรมีการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและตอบสนองต่อผู้เรียนอยู่เสมอ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดอบรมและพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถด้านการออกแบบการเรียนรู้และวัดผลอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชิน ประสานพันธ์ (2564: 111) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยหลักสูตรสถานศึกษาต้องสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความชัดเจน เนื้อหาไม่มากจนเกินไป มีความชัดเจน ครูสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจะต้องประเมินและปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอ และผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดครูผู้สอนให้ได้สอนตรงตามวิชาเอกและตรงตามความถนัด

3.3 ด้านการนิเทศและประเมินผลการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเกณฑ์และวิธีการนิเทศและประเมินผลที่ชัดเจนและเป็นธรรม เพื่อให้ครูทราบถึงมาตรฐานและเกณฑ์การประเมินควรดำเนินการนิเทศและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนถึงพัฒนาการของครูอย่างแท้จริง ควรให้ข้อมูลป้อนกลับที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์แก่ครู เพื่อให้ครูสามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาการสอนของตนเองได้ ควรส่งเสริมการนิเทศแบบกัลยาณมิตรที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและให้กำลังใจแก่ครู ควรใช้ผลการนิเทศและประเมินผลในการพัฒนาครูและปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการนิเทศและประเมินผล เพื่อให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียาภรณ์ เรืองเจริญ (2560: 115) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอและจริงจัง กำหนดปฏิทินการนิเทศอย่างชัดเจนโดยการประชุมชี้แจงให้ครูผู้สอนได้ทราบ ให้คำแนะนำ ปรึกษาและร่วมวางแผนในการแก้ปัญหา หากพบปัญหาอุปสรรคในขณะนิเทศ กำกับติดตามประเมินผลนำผลการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอนมาสรุป วิเคราะห์เพื่อการประชุมวางแผน และพัฒนาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.4 ด้านการส่งเสริมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัย และเป็นมิตร ควรส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้เรียน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยจัดหาทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและเพียงพอ ควรส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของตนเอง และควรส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเดช ใสสิน (2565: 80) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดบรรยากาศและอุปกรณ์ โต๊ะ เก้าอี้ให้เพียงพอ และควรใช้จิตวิทยาช่วยในการเสริมแรงบวกให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ วีระวงค์. (2564). *การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3*การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 (2562).* กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

_____.(2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (2567). *แผนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

จณิสตา ประทัง. (2558). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

จักรกฤษ วงษ์ชาลี. (2551). *การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี.* วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอุดรธานี.

จักรพจน์ สุนทราวิรัตน์. (2566). *ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2.*วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง.

จักรพันธ์ โปยขุนทด. (2566). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา.* วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยนครราชสีมา.

ชุดาภร มูลมณี. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2.* การค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.

ทัศนา วรรณประภา. (2560). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2.*

วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.

ปิยะดา เส้งเอียด. (2566). *ภาวะผู้นำทางวิชาของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1.* การค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ยามีละห์ สุก. (2565). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3.* การค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2567.* สงขลา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2.

_____. (2565). *รายงานผลประจำปีการศึกษา 2565.* สงขลา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2553). *การบริหารการเปลี่ยนแปลง.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ รุ่นที่2.* กรุงเทพฯ: พริกหวาน กราฟฟิค.

การศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1

A STUDY OF THE CONDITIONS OF LEARNING EXPERIENCES FOR EARLY CHILDHOOD CHILDREN OF TEACHERS IN THE NAKHON RATCHASIMA PRIMARY EDUCATION AREA OFFICE 1 SCHOOL

[1]พัชรีญา กระดม และ [2]ทัศนีย์ นาคุณทรง

[1]Patchareeya Kradom and [2]Tassanee Nakunsong

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ประเทศไทย

Mahasarakham University, Thailand

[1]668210110104@rmu.ac.th, [2]Thatsanee4938@gmail.com

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: April 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 และ (2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูปฐมวัย โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 109 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการกลุ่มตัวอย่างด้วยการเปิดตาราง Krejcie, & Morgan. โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) และกำหนดสัดส่วนตามจำนวนครูในแต่ละโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุด

[1] นิสิตระดับปริญญาโท, สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[2] รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

($\overline{X}$ = 4.64) และรายด้าน คือ ด้านการประเมินพัฒนาการ ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.59) 2. แนวทางการส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยใน พบว่า 1) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถาศึกษาควรมีการจัดทำหลักสูตรให้ทันยุคสมัย มีการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปีโดยยึดหลักสูตรตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตัวบ่งชี้ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการจัดประสบการณ์ พบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การเล่นสร้างสรรค์ เกม การเคลื่อนไหวและจังหวะ ศิลปะ ดนตรี 3) ด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ พบว่า มีการจัดทำแผนประสบการณ์จัดให้สอดคล้องกับบริบทและคำนึงถึงอายุวัยของเด็กในการที่พัฒนาตัวเด็กทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์และจิตใจ สติปัญญา และสังคม 4) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ พบว่า ควรมีแนวการส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยสวยงามสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนกับธรรมชาติและบริบท และ 5) ด้านการประเมินพัฒนาการ พบว่า ควรใช้การประเมินแบบหลากหลาย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์เด็ก

คำสำคัญ : การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เด็กปฐมวัย ครูปฐมวัย

Abstract

This research aimed (1) to study the conditions of organizing learning experiences for early childhood children by teachers in primary school offices. Nakhon Ratchasima Area 1 and (2) to study the guidelines for promoting the organization of learning experiences for early childhood teachers in primary school area offices. Nakhon Ratchasima Area 1 sample group namely Early childhood teacher Schools under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 1, Mueang District Nakhon Ratchasima Province Number 109 people which was obtained by means of a sampling group by opening a table Krejcie , & Morgan . By stratified random sampling (Strategized random sampling) and set the proportion according to the number of teachers in each school. Tools used in research is Five- level rating scale questionnaire Statistics used in data analysis include: average ($\overline{X}$) and standard deviation (SD) of research results Found that. 1. The conditions for organizing learning experiences for early childhood children In the Nakhon Ratchasima Primary Education Area Office School District 1 overall has an average score At the highest level ($\overline{X}$ = 4.64) and each side is In terms of development assessment In terms of organizing learning experiences and in

terms of planning experience The side with the lowest average is Environmental management Media and learning resources Average ($\overline{X}$ = 4.59) 2. Guidelines for promoting learning experiences for early childhood children Found that 1) In terms of curriculum development, educational institutions should develop curricula that are up-to-date with the times. The learning content is determined annually based on the curriculum according to the desired characteristics indicator standards. while also providing opportunities for parents to participate in curriculum development 2) Experience management Found that A variety of activities should be organized. Creative play game Movement and rhythm art music 3) In terms of planning experience provision Found that The experience plan is designed to be in line with the context and take into account the age of the children in developing their overall development. body mood And the mind intelligence and society 4) Environmental management Media and learning resources Found that There should be a promotion of creating a safe and beautiful environment, creating an atmosphere that is in harmony with nature and the context. and 5) development assessment aspect Found that A variety of assessment methods should be used. such as Observation Child interviews

Keywords : Organizing learning experiences, early childhood, Early childhood teacher

บทนำ

การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันมีการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีต่างๆ มากมายเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ การศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคสมัยที่ไร้ขอบเขตภายใต้จิตนาการของมนุษย์ที่สร้างขึ้น การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา การมีทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นอีกหนึ่งทักษะในอีกหลายทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการทำงานที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ คือลักษณะการทำงานร่วมกันโดยมีจิตสำนึกต่อส่วนร่วม และมีทักษะความสามารถในการทำงานอย่างมีแบบแผน เพราะผลงานที่เกิดจากการทำงานอย่างมีขั้นตอนยอมทำให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายได้เป็นอย่างดี การทำงานเป็นกลุ่มนอกจากจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงาน การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มยังเป็นความตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (ทิศนา แขมมณี, 2560 : 98)

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2560-2579 ที่ได้วางเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่3) พุทธศักราช 2553 มาตรา 6 ที่ระบุว่า "การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข" ซึ่งการศึกษาของไทยในปัจจุบันอยู่ในยุค "Thailand 4.0" ที่ต้องเตรียมความพร้อมของคนให้มากกว่าการเตรียมความรู้เท่านั้น เตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้ว ต้องทำให้เขาเป็นคนที่รักที่จะเรียน มีคุณธรรมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย การศึกษาไทยในยุค Thailand 4.0 ครูต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นครู 4.0 ด้วยจึงจะสามารถทำให้นักเรียนกลายเป็นนักเรียน 4.0 และสามารถดำรงตนให้ประสบความสำเร็จได้ในศตวรรษที่ 21 (ดิเรก พรสีมา, 2559 : 128) เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 15) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเริ่มตั้งแต่ช่วง 5 ปีแรกของชีวิต ซึ่งเป็นการจัด การศึกษาระดับปฐมวัย นับว่าเป็นช่วงสำคัญของการวางรากฐานที่ดีของชีวิต เนื่องจากเด็กปฐมวัย ซึ่งมีอายุต่ำกว่า 3 – 5 ปี นับเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เป็นวัยที่ ร่างกายและสมองของเด็กกำลังเจริญเติบโตเป็นวัยที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีที่สุด พัฒนาการด้านต่าง ๆ เจริญอย่างรวดเร็ว ดังที่ ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ (2542 : 81 - 83) กล่าวว่าในช่วง 3 ปีขึ้นไป เป็นระยะที่เซลล์สมองของเด็กเจริญรวดเร็วมากที่สุดถึงร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ พัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญา เจริญเติบโตในอัตราที่สูงสุด เด็กจึงเกิดการ เรียนรู้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยควรสอนเด็กให้มีพื้นฐานที่ดี มีการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างต่อเนื่อง ให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง สอดคล้องกับความต้องการความสนใจและสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดพัฒนาการเหมาะสมกับวัย พร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 อีกทั้งมีคุณลักษณะ พื้นฐานและค่านิยมของคนไทยเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาประเทศให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อไป

จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกระดับปฐมวัยของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2565 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 มีระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็งพร้อมรับการประเมินภายนอก คิดเป็นร้อยละ 100 โดยสถานศึกษาดำเนินการปรับมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแนวทางการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา จัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) และเผยแพร่รายงานต่อสาธารณชน จำนวน 142 โรงเรียน ดังข้อมูลผลการประเมินคุณภาพในระดับปฐมวัย และระดับขั้นขึ้นพื้นฐาน ดังนี้ พบว่า มาตรฐานที่ 1 การบริหารจัดการองค์การสู่ความเป็นเลิศ ระดับคุณภาพ 3 ดี มาตรฐานที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ระดับคุณภาพ 4 ดีมากมาตรฐานที่ 3 สัมฤทธิ์ผลการบริหารและการจัดการศึกษา ระดับคุณภาพ 4 ดีมาก ตัวบ่งชี้ที่ 2 สถานศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา 2.1 ระดับ

การศึกษาปฐมวัย (สพป.) 2.2 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้เรียนระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพตามหลักสูตร ประเด็นการพิจารณาที่ 1 ผลการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นไปตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ระดับคุณภาพ 5 ดีเยี่ยม ตัวบ่งชี้ที่ 4 ประชากรวัยเรียนได้รับสิทธิและโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่าเทียมกันศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือมีความรู้ทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ประเด็นการพิจารณาที่ 1 จำนวนประชากรวัยเรียนที่มีอายุถึงเกณฑ์ การศึกษาภาคบังคับได้เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (เฉพาะ สพป.) ระดับคุณภาพ 4 ดีมาก ประเด็นการพิจารณาที่ 2 อัตราการออกกลางคันลดลง ระดับคุณภาพ 5 ดีเยี่ยม ประเด็นการพิจารณาที่ 3 อัตราการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นของผู้เรียน ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 3.1 ผู้เรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (เฉพาะ สพป.) ระดับคุณภาพ 5 ดีเยี่ยม ประเด็นการพิจารณาที่ 4 ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความต้องการพิเศษได้รับการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาเต็มตามศักยภาพ 4.1 เด็กพิการเรียนรวม 4.2 เด็กด้อยโอกาส 4.3 เด็กที่มีความสามารถพิเศษ ระดับคุณภาพ 5 ดีเยี่ยม ตัวบ่งชี้ที่ 6 ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความพึงพอใจในการบริหารและการจัดการศึกษารวมทั้งการให้บริการ ระดับคุณภาพ 3 ดี จากข้อสรุปของ การประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา แสดงให้เห็นว่าคุณภาพทั้ง 3 มาตรฐาน อยู่ในระดับดี

ทั้งนี้จากสภาพปัญหาที่พบผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสนใจการศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่าระดับปฐมวัยทำให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยพยายามสอนให้เด็กอ่านคล่อง เขียนคล่องเพื่อสนองความต้องการของผู้ปกครอง ไม่ต้องคำนึงถึงพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ของเด็ก คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และ ด้านสติปัญญา ทำให้การศึกษาปฐมวัยในวันนี้มุ่งเน้นแต่การท่องจำความรู้เพื่อสอบแข่งขัน และเน้นเฉพาะด้านเนื้อหาสาระมากกว่าการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ ได้แก่ การคิดแก้ปัญหา การตัดสินใจ การให้เหตุผล รวมถึงการขาดการพัฒนาด้านคุณธรรม และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของศุภนิดา อินทร์สุข. (2565) พบว่า ปัญหาของการจัดการศึกษาปฐมวัยยังมีประเด็นที่น่าสนใจที่นักการศึกษาจะมองข้ามไม่ได้ ก็คือการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการศึกษาปฐมวัยของครู ผู้บริหารและสถานศึกษาการขาดแคลนความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย จึงทำให้ครูเน้นให้เด็กอ่านเขียนและเน้นการสอนให้เด็กท่องจามากกว่าทักษะพัฒนาด้านการคิด และการตัดสินใจ ในขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนบริหารงานเพื่อชื่อเสียงของโรงเรียนจึงเตรียมความพร้อมของเด็ก เพื่อการสอบแข่งขันมากกว่าการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็ก รวมถึงปัญหาสถานศึกษาไม่สามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1 ทั้งนี้เพื่อที่จะได้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านครูผู้สอน เป็นแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เติบโตอย่างเหมาะสมและเป็นพื้นฐานที่ดีในการเรียนระดับการศึกษาภาคบังคับต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1

2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูปฐมวัย โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ทั้งหมด 76 โรงเรียน มีครูปฐมวัย จำนวน 152 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูปฐมวัย โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 109 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการกลุ่มตัวอย่างด้วยการเปิดตาราง Krejcie, & Morgan.1970 : 608) (n.d. อ้างถึงใน ไพศาล วรคำ, 2566, น. 101) โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) และกำหนดสัดส่วนตามจำนวนครูในแต่ละโรงเรียน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ศึกษาคือ สภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1 โดยศึกษาจากแนวคิดจากคู่มือหลักสูตรการปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ และด้านการประเมินพัฒนาการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ วุฒิทางการศึกษา, ประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบให้เขียนตอบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยหาค่าร้อยละ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ข้อมูลแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1 ลักษณะเป็นแบบให้เขียนตอบ

ผลการวิจัย

จากการการศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยตามจุดมุ่งหมายและขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 109 คน เป็นเพศชาย จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.3 เพศหญิง จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 92.7 เป็นวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 91.00 ระดับปริญญาโท จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 8.3 และประสบการณ์การปฏิบัติงาน ประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 20.2 ประสบการณ์ 5-10 ปี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 68.8 ประสบการณ์ 11–20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 ประสบการณ์ 21 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 9.2

2. สภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1

ด้าน	สภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย	N = 109		ระดับ	ลำดับ
		$\overline{X}$	S.D.		
1	การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัย	4.62	0.42	มากที่สุด	4
2	การจัดประสบการณ์การเรียนรู้	4.67	0.34	มากที่สุด	2
3	การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์	4.63	0.40	มากที่สุด	3
4	การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้	4.59	0.41	มากที่สุด	5
5	การประเมินพัฒนาการ	4.68	0.37	มากที่สุด	1
	รวม	**4.64**	**0.36**	**มากที่สุด**	

จากตาราง 1 พบว่า สภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.64) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านที่ 5 การประเมินพัฒนาการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.68) รองลงมาคือ ด้านที่ 2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.67) และด้านที่ 3 การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63) โดยมีด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านที่ 4 การจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.59)

3. แนวทางการส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1 พบว่า มีแนวทางการส่งเสริม ดังนี้

3.1 ควรมีการจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ ให้มีเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้กับเด็ก

3.2 ควรมีสื่อ อุปกรณ์การเรียนรู้มีความปลอดภัย

3.3 ควรจัดมุมการเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจ เช่น มุมหนังสือ มุมศิลปะ มุมวิทยาศาสตร์ และมุมบทบาทสมมติ ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ของเล่นเสริมพัฒนาการ หนังสือภาพ วัสดุจากธรรมชาติ และสื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม

3.4 ควรมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้มีสื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการทำกิจกรรมต่างๆ แบ่งโซนห้องเรียนให้เหมาะสม

3.5 ควรมีจัดสภาพแวดล้อมให้สวยงามสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนกับธรรมชาติและบริบท การผลิตสื่อที่ทันสมัยและน่าสนใจให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ส่งเสริมการแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนได้เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผู้วิจัยอภิปรายผลในประเด็นที่สำคัญของการวิจัยดังนี้

1. จากผลการวิจัยสภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ได้เล็งเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ปฐมวัย ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุระหว่าง 3-6 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุดต่อการวางรากฐาน พัฒนาการของมนุษย์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา เด็กวัยนี้จะมีธรรมชาติและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป หากผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถสร้างแบบแผนทางพฤติกรรมและเจตคติที่ดีให้แก่เด็กปฐมวัยแล้ว เด็กก็จะสามารถเติบโตขึ้นเป็นยุคคลที่มีคุณภาพสามารถอยู่ในสังคมปัจจุบันและอนาคตให้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ ว่าที่ร้อยตรีกิติชัย วงศ์ศิลปกุล (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพปัจจุบันการการบริหารการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก

เมื่อพิจารณเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ขนาดของโรงเรียนที่มีความแตกต่างกันจึงได้งบประมาณจัดสรรที่แตกต่างกันและวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาที่เน้นบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตรงตามความต้องการของบุคลากรและความต้องการของเด็กเป็นสำคัญ สอดคล้องกับผลการศึกษาของรัตติยา พงษ์ปลัด (2555) ที่ พบว่า ผู้บริหารมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับปานกลาง จึงทำให้การบริหารจัดการมีความเข้มงวดมากขึ้น

ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัย พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การเตรียมความพร้อมการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติและเพื่อรองรับการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ภาระงานที่มากเกินไป ครูปฐมวัยมีภาระงานที่หลากหลาย การขาดความเข้าใจในหลักสูตร การขาดแรงจูงใจและสนับสนุน ปัญหาด้านทรัพยากร ความแตกต่างในบริบทของสถานศึกษา อีกทั้งการดูแลเด็ก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ และการสื่อสารกับผู้ปกครอง ทำให้มีเวลาจำกัดในการศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับ

ผลการศึกษาของ กฤติยา นุชเกษม. (2565) การศึกษาสภาพการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาไม่มีความแตกต่างกัน แต่จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาและ จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ มีการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้เด็กมีทักษะชีวิตและมีการปฏิบัติตนตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูปฐมวัยละเลยการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมทักษะชีวิตและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับผลการศึกษา อทิตยา มีมัสสุ. (2564) การพัฒนาคู่มือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า ความต้องการของครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ มีการออกแบบการจัดประสบการณ์สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูปฐมวัยมีความเข้าใจหลักสูตรที่แตกต่างกัน มีภาระงานมาก มีเวลาจำกัด มีความเคยชินและวิธีการสอนแบบเดิมๆ การสนับสนุนจากผู้บริหารที่ไม่เพียงพอ และมีการจัดทำเขียนแผนประสบการณ์รายสัปดาห์ต้องออกแบบและกำหนดกิจกรรมครอบคลุมครบตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูปฐมวัยอาจเกิดจากปัจจัยหลายประการ ซึ่งรวมถึงภาระงานที่หนักหน่วง การขาดทักษะและความรู้ในการออกแบบแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัย การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านการฝึกอบรมและทรัพยากร รวมถึงข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด และความคุ้นเคยกับวิธีการสอนแบบเดิมๆ ที่อาจไม่เน้นการวางแผนเชิงประสบการณ์อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การจัดทำแผนประสบการณ์ไม่ครบถ้วนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณิชาภา รัตนพล. (2562) ได้ศึกษาโปรแกรมพัฒนาการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ มีการรักษาความสะอาดของอุปกรณ์วัสดุสื่อเครื่องเล่นครุภัณฑ์ที่พร้อมจะใช้งานเสมอ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ขนาดของโรงเรียนที่มีความแตกต่างกันจึงได้งบประมาณจัดสรรที่แตกต่างกันและวิสัยทัศน์ในการบริหาร

จัดการของผู้บริหารสถานศึกษาที่เน้นบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตรงตามความต้องการของบุคลากรและความต้องการของเด็กเป็นสำคัญ สอดคล้องกับผลการศึกษาของรัตติยา พงษ์ปลัด (2555 : 86 - 87) ที่พบว่า ผู้บริหารมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านการประเมินพัฒนาการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ มีการประเมินพัฒนาการได้กำหนดวิธีการและเครื่องมือที่ใช้การประเมินอย่างหลากหลาย และมีการประเมินพัฒนาการตามสภาพจริงของเด็ก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ระบบการศึกษาบางโรงเรียนอาจให้ความสำคัญกับการวัดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการมากกว่าการประเมินพัฒนาการด้านอื่นๆ เช่นพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ และร่างกาย ทำให้ครูมุ่งเน้นที่ไปที่การสอนเนื้อหาและการเตรียมสอบมากกว่าการสังเกตและการประเมินพัฒนาการของเด็ก สอดคล้องกับผลการศึกษาของมัทนา ฉวนพยัคฆ์ (2558 : 81 - 82) ที่พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมการวัดประเมินผลบุคลากรตามสภาพจริง อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1 ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย มีการเสนอแนวทางดังต่อไปนี้ 1) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัย ควรมีการจัดทำหลักสูตรให้ทันยุคสมัย มีการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปีโดยยึดหลักสูตรตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตัวบ่งชี้และสภาพพึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ที่สำคัญต้องจัดทำหลักสูตรตามบริบทของโรงเรียนนั้นๆ ด้วย 2) ด้านการจัดประสบการณ์ พบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การเล่นสร้างสรรค์ เกม การเคลื่อนไหวและจังหวะ ศิลปะ ดนตรี และการเล่านิทาน ใช้กิจกรรมที่กระตุ้นพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือทำ (Active Learning) ผ่านการทดลอง สำรวจ และค้นหาคำตอบด้วยตนเอง สอดคล้องกับการวิจัยของ ลาวัลย์ ตนะสอน (2559) ได้ศึกษาการจัดประสบการณ์การเล่านิทานประกอบกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย หลังได้รับการจัดประสบการณ์การเล่านิทานประกอบกิจกรรมศิลปะ สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และเน้นการบูรณาการ กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม และสอดแทรกเรียนเสริมเพิ่มเติมในเรื่องด้านภาษา 2 ภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน 3) ด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ พบว่า ควรมีการจัดทำแผนประสบการณ์จัดให้สอดคล้องกับบริบทและคำนึงถึงอายุวัยของเด็กในการที่พัฒนาตัวเด็กทั้งด้าน ร่างกาย,อารมณ์ และจิตใจ,สติปัญญาและสังคม ได้พัฒนาและพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน 4) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ พบว่า ควรมีแนวการส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยสวยงามสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนกับธรรมชาติและบริบท การผลิตสื่อที่ทันสมัยและน่าสนใจให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ส่งเสริมการแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนได้เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนให้มีความหลากหลาย 5) ด้านการประเมินพัฒนาการ พบว่า ควรมีการประเมินพัฒนาการตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 ใช้การประเมินแบบหลากหลาย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์เด็ก และการใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับช่วงวัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของครูในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ 5 ด้านได้แก่ 1. ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัย 2. ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3. ด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ 4. ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ 5. ด้านการประเมินพัฒนาการ การประเมินผลที่สะท้อนพัฒนาการจริงของเด็ก และการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูกับเด็ก นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ รวมถึงการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560) *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560* (พิมพ์ครั้งที่ 1).

_____. (2561) *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี* (พิมพ์ครั้งที่ 1).

_____. (2561) *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี* (พิมพ์ครั้งที่ 1).

_____. (2561).*คู่มือการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี.* กรุงเทพฯ: สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ฉวีวรรณ จึงเจริญ. (2528). *เข้าใจเด็กก่อนวัยเรียน เล่ม 3.* กรุงเทพฯ: อักษรไทย.

_____. (2538). *การใช้สื่ออุปกรณ์ของเล่นเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา. (1).* กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย.

ดิเรก พรสีมา. (2559). *ครูไทย 4.0. มติชนออนไลน์.* สืบค้น 26 กุมภาพันธ์ 2566, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_345042

ทิศนา แขมมณี. (2544), *กระบวนการคิด.* กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์

_____. (2552). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย.* พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____ . (2560). 14 *วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ.* พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เยาวพา เดชะคุปต์. (2541). "*Multiple Intelligences*" เอกสารในการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง" ทักษะการคิดและรูปแบบการเรียนรู้ (Thinking Skill Learning Style) ณ ห้องประชุมตึกชาญอิสสระ ระหว่างวันที่ 6 - 8 กุมภาพันธ์ 2541.

_____. (2542). *การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย.* กรุงเทพฯ:เอ พี กราฟฟิค ดีไซน์.

_____. (2542). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย.* กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.

_____. (2544). *เอกสารในการอบรมเชิงปฏิบัติการ* เรื่อง "พหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย" ณ หอประชุมใหญ่สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทราระหว่างวันที่25 - 27 ตุลาคม 2544.

_____. (2551). *รายงานการวิจัยการพัฒนาพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับการจัดการศึกษาในบริบทของสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2554), *พหุปัญญามองคุณค่าทุกความต่าง.* กรุงเทพฯ: สาราเด็ก.

ศุภนิดา อินทร์สุข (2565). *การศึกษาสภาพและแนวทางทางการบริหารการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1.* วารสารวิจัยวิชาการ, 5(6), 49–62. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/issue/view/17523/4964

ศันสนีย์ ฉัตรดุปต์. (2545). *เทคนิคสร้าง IQ EQ AQ 3 Q เพื่อความสำเร็จ.* กรุงเทพฯ:สถาบันสร้างสรรค์ศักยภาพทางสมอง.

_____. (2545). *สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองเด็กให้ฉลาดได้อย่างไร.* กรุงเทพฯ:คุรุสภาลาดพร้าว.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจของนักบัญชีต่อการนำส่งงบการเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) กรณีศึกษา : นักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น

FACTORS AFFECTING THE KNOWLEDGE AND UNDERSTANDING OF ACCOUNTANTS TOWARDS ELECTRONIC FINANCIAL STATEMENT SUBMISSION (DBD E-FILING), A CASE STUDY: ACCOUNTANTS IN KHON KAEN

[1]ณัฐดนัย สร้อยสน, [2]อมราลักษณ์ ศิริทองสุข และ [3]พลากร เวียงใต้

[1]Natdanai Soison, [2]Amaralak Sirithongsook and [3]Palakorn Wiangtai

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Sripatum University Khonkean, Thailand

[1]natdanai.sos@spumail.net, [2]amaralak.si@spu.ac.th and [3]palakorn.va@spu.ac.th

Received : January 20, 2024; **Revised** : March 25, 2025; **Accepted** :April 29, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจของนักบัญชีต่อการนำส่งงบ การเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) 1.)ด้านข้อมูลสารสนเทศสำหรับธุรกิจ 2.)ด้านการจัดทำและนำเสนองบการเงิน 3.)ด้านข้อมูลสารสนเทศทางการบัญชีเพื่อการบริหารของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ นักบัญชีในเขตขอนแก่น 395 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจของนักบัญชีต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBDe-Filing) ด้านข้อมูล

[1]นักศึกษาปริญญาตรี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[3]อาจารย์ คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

สารสนเทศสำหรับธุรกิจ ด้านการจัดทำและนำเสนองบการเงินและด้านข้อมูลสารสนเทศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: ความรู้ความเข้าใจ, การนำส่งงบการเงินทางอิเล็กทรอนิกส์, นักบัญชี

Abstract

This research The objective is to study the factors that influence knowledge and understanding Accountant of DBD e-Filing in Business Information Preparation and presentation of financial statements and information on accounting information for the management of accountants in Khonkean Metropolitan Area. The sample groups used in this study are 395 accountants in khonkean , using questionnaires as a tool for data collection. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. The hypothesis was tested by Multiple Regression Analysis. The results of the study showed that; Factors influencing knowledge Accountants' Understanding of Submission of Electronic Financial Statements (DBD e-Filing) in Business Information Preparation and presentation of financial statements and information Statistically significant at the level 0.01

Keywords: Knowledge and Understanding, DBD e-Filing, Accountants

บทนำ

ในยุคปัจจุบันนักบัญชีปฏิเสธไม่ได้ว่า มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาใช้ในการทำบัญชีเพิ่มมากขึ้น เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการทำงาน ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายและรวดเร็วกับการทำงาน โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การใช้โปรแกรมบัญชีออนไลน์ในการจัดทำรายงานทางการเงินอย่าง Flow Account หรือวิธีการนำส่งงบการเงินทางอิเล็กทรอนิกส์อย่าง "DBD e-Filing" เป็นต้น ดังนั้น จึงถึงเวลาแล้วที่นักบัญชีจะต้องพยายามปรับตัว และปรับรูปแบบการทำงาน เพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานบัญชีในยุคปัจจุบันให้สมกับคำว่า "นักบัญชียุค 4.0"

กรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้มีการพัฒนาระบบงานต่าง ๆภายใต้ภารกิจของกรมเพื่อรองรับการเติบโตของภาคธุรกิจและแนวโน้มทางเศรษฐกิจที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องในปี 2556 กรมพัฒนาธุรกิจการค้า ได้ริเริ่มนวัตกรรมการให้บริการรับงบการเงินผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์หรือที่เรียกว่า "DBD e-Filing" ซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีมาสนับสนุนการ

ให้บริการในการรับเงินการเงินเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยจะให้บริการยื่นเอกสารต่าง ๆ ผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือ ระบบจัดเก็บไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ โดยจากเดิมที่เป็นระบบการยื่นโดยส่งเอกสารด้วยตนเอง ผู้ที่จะยื่นเอกสารต้องเดินทางไปยื่นที่จุดให้บริการด้วยตนเอง ซึ่งใช้ระยะเวลานานในการดำเนินการ ประมวลผล วิเคราะห์ และให้บริการแก่ ประชาชน แต่ระบบ e-filing สามารถให้บริการผ่านหน้าเว็บไซต์ได้ ระยะเวลาการดำเนินการเป็นแบบ real time สามารถประมวลผล สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานพันธมิตร เข้าถึงได้ทุกที่ที่มีอินเทอร์เน็ต สะดวกและรวดเร็วสามารถ ให้บริการแก่ประชาชนได้ทันที เพื่อทดแทนการรับงบการเงินรูปแบบเดิมที่เป็นเอกสาร อันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มช่องทางการให้บริการ

DBD e-Filing เป็นระบบการให้บริการงบทางการเงินโดยใช้เทคโนโลยี XBRL (ย่อมาจาก extensible ภาษาการรายงานทางธุรกิจ) เป็นระบบภาษาที่ถูกสร้างขึ้นโดยการใช้ รหัสดราฟบาร์โค้ด บาร์โค้ด) ของรหัสทางบัญชีต่าง ๆ งบการเงินที่นำเสนอผ่านระบบอินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีที่เป็นมาตรฐานสากลทั่วโลก โดยมีข้อมูลงบการเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ที่มีประโยชน์มากและสามารถนำส่งได้ตลอด 24 ชั่วโมง มีประโยชน์และช่วยในการจัดเก็บเอกสารจำนวนมาก ช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ช่วยเพิ่มความรวดเร็วและทำให้การทำงานมีความถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น ช่วยอำนวยความ สะดวกในการจัดส่งงบทางการเงิน ช่วยสนับสนุนความมั่นคงและปลอดภัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ วิธีที่สามารถนำส่งรูปแบบ
งบทางการเงินโดยเข้าได้ที่เว็บไซต์ www.dbd.go.th โดยเลือกเมนู ยื่นงบการเงินและสำเนาบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นทางอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) การนำส่งมี 2 รูปแบบคือรูปแบบ E-Form และรูปแบบ XBRL

ดังนั้น การที่จะดำเนินการใช้งานระบบนำส่งงบการเงินผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ได้ดีนั้น นักบัญชี จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ต่อการใช้งานของระบบเป็นอย่างดี ซึ่งผู้ศึกษาจึงเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจของนักบัญชีต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) กรณีศึกษา : นักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจของนักบัญชีต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านข้อมูลสารสนเทศสำหรับธุรกิจของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น

2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจของนักบัญชีต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านการจัดทำและนำเสนองบการเงิน ของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น

3. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจของนักบัญชีต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านข้อมูลสารสนเทศทางการบัญชีเพื่อการบริหาร ของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจของนักบัญชีต่อการนำส่งงบการเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) กรณีศึกษา : นักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) มีวิธีการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักบัญชีในเขตขอนแก่น ข้อมูลวันที่ 8 มกราคม 2568 (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักบัญชีในเขตขอนแก่น โดยใช้วิธีการกำหนดขนาด ตัวอย่าง ด้วยวิธีคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane (สุทธนู ศรีไลย์, 2551) ยอมรับความคลาดเคลื่อนในการสุ่มร้อยละ 5 ผลการคำนวณต้องให้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาอย่างน้อย 395 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจของนักบัญชีต่อการนำส่งงบการเงิน (DBD e-Filing) ของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น โดยผู้วิจัยกำหนดโครงสร้างแบบสอบถามจำนวน 3 ตอน จำนวน 34 ข้อ กำหนดรูปแบบการสร้างแบบสอบถามมีองค์ประกอบ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลชนิดของแบบสอบถาม ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ประเภทธุรกิจของหน่วยงาน การใช้บริการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนักบัญชี จำนวน 15 ข้อ ประกอบไป ด้วย ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี และด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) จำนวน 15 ข้อ ประกอบด้วย ข้อมูลสารสนเทศสำหรับธุรกิจ การจัดทำและนำเสนองบการเงิน และข้อมูลสารสนเทศทางบัญชีเพื่อการบริหาร

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แล้วนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 352 คน คิดเป็นร้อยละ 89.10 มีประสบการณ์การทำงาน 2 ปีขึ้นไป- 5 ปี จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 อยู่ในธุรกิจของหน่วยงานประเภทบริษัทจำกัด จำนวน 356 คน คิดเป็นร้อยละ 90.10 และเคยมีการใช้บริการการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) จำนวน 368 คน คิดเป็นร้อยละ 93.20

2. จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจของนักบัญชี ซึ่งมีข้อสรุปภาพรวมดังรายละเอียดตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจของนักบัญชี

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจของนักบัญชี	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี	4.51	0.60	มากที่สุด
ด้านทักษะวิชาชีพบัญชี	4.48	0.65	มาก
ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ	4.69	0.51	มากที่สุด
รวม	**4.56**	**0.59**	**มากที่สุด**

2.1 ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ แล้ว พบว่า สามารถนำความรู้ด้านวิชาชีพมาวิเคราะห์เกี่ยวกับด้านบัญชีได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58รองลงมาสามารถเลือกรูปแบบการเสนอข้อมูลทางบัญชีและงบการเงินได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีเพื่อการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50

2.2 ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลียเท่ากับ 4.48 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อแล้ว พบว่า มีความรู้ ความเข้าใจ และรักในวิชาชีพบัญชี อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 รองลงมาสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปขององค์กรได้อย่างทันถ่วงที อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และสามารถวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดทำงบการเงินโดยใช้เหตุผล ทฤษฎีและข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับงานบัญชีได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46

2.3 ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ แล้ว พบว่า สามารถรักษาความลับของกิจการที่ตนปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเลี่ยเท่ากับ 4.76 รองลงมามีความ รับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 และมีความเที่ยงธรรมในการประกอบวิชาชีพบัญชี อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69

3. จากการศึกษาอิทธิพลที่มีผลต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ซึ่งมีข้อสรุปภาพรวมดังรายละเอียดตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงภาพรวมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing)	$\overline{X}$	S.D.	**แปลผล**
ด้านข้อมูลสารสนเทศสำหรับธุรกิจ	4.53	0.61	มากที่สุด
ด้านการจัดทำและการนำเสนองบการเงิน	4.59	0.55	มากที่สุด
ด้านข้อมูลสารสนเทศทางบัญชีเพื่อการบริหาร	4.57	0.59	มากที่สุด
รวม	4.56	0.58	มากที่สุด

3.1 ด้านข้อมูลสารสนเทศสำหรับธุรกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 เมื่อจำแนก เป็นรายข้อแล้ว พบว่า ให้ความสำคัญกับการรวบรวมข้อมูล และการสื่อสารทางการเงินของธุรกิจ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 รองลงมา แสดงภาพรวมการจัดเก็บจัดโครงสร้าง ประมวลผลข้อมูล และควบคุมความปลอดภัยของ ข้อมูล อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 และมีการจัดการระบบ สารสนเทศด้านการบัญชีให้สัมพันธ์กับการดำเนินงานขององค์กร อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52

3.2 ด้านการจัดทำและนำเสนองบการเงิน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 เมื่อ จำแนกเป็นรายข้อแล้ว พบว่า มีการนำเสนองานบัญชีได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนและเหมาะสมโปร่งใส อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 รองลงมา มีการจัดทำงบการเงินได้อย่างถูกต้องตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และมี

การจัดทำและนำเสนอผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของกิจการอย่างเที่ยงธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59

3.3 ด้านข้อมูลสารสนเทศทางบัญชีเพื่อการบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ให้ความสำคัญกับการจัดการสารสนเทศสำหรับการตัดสินใจของผู้บริหารอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 รองลงมา จัดทำระบบบัญชีและการวางแผนการใช้งบประมาณขององค์กรอย่างถูกต้องเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 และให้ความสำคัญกับการดำเนินงานและการจัดการสารสนเทศทางการบัญชีในอนาคตของธุรกิจ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57

4. จากการทดสอบสมมติฐาน สามารถสรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจของนักบัญชี ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณ วิชาชีพ ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชีมีผลต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านข้อมูลสารสนเทศสำหรับ ธุรกิจของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น ที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังรายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคุณ (Multiple regression) เพื่อศึกษา อิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจของนัก บัญชี ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชีกับการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-filing) ด้านข้อมูลสารสนเทศสำหรับธุรกิจของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น

การนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-filing) ด้านข้อมูลสารสนเทศสำหรับธุรกิจของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น	**B**	**SE**	**Beta**	**t**	**Sig.**
ค่าคงที่ (constant)	.367	.200		1.833	.068
ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี(X)	.157	.059	.148	2.641	.009*
ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี(X2)	.360	.054	.388	6.647	.000*
ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ(Xg)	.393	.050	.326	7.862	.000*
R square = 0.574 F = 175.493 Sig = 0.000*					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจของนักบัญชี ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณ วิชาชีพ ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชีมีผลต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านการจัดทำและนำเสนองบการเงินของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่นที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังรายละเอียดตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression) เพื่อศึกษา อิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจของนัก บัญชี ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี กับ การนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านการจัดทำและนำเสนองบการเงินของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น

การนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านการจัดทำและนำเสนองบการเงินของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น	**B**	**SE**	**Beta**	**t**	**Sig.**
ค่าคงที่ (constant)	.854	.200		4.274	.000
ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี(X)	.235	.059	.239	3.971	.000*
ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี(X2)	.219	.054	.255	4.054	.000*
ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ(Xg)	.360	.050	.322	7.210	.000*
R square = 0.540 F = 153.244 Sig = 0.000*					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจของนักบัญชี ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณ วิชาชีพ ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชีมีผลต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านข้อมูลสารสนเทศทางการ บัญชีเพื่อการบริหาร ของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น ที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression) เพื่อศึกษาอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจของนักบัญชี ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชีกับการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านข้อมูลสารสนเทศทางการบัญชีเพื่อการบริหาร ของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น

การนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านการจัดทำและนำเสนองบการเงินของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น	**B**	**SE**	**Beta**	**t**	**Sig.**
ค่าคงที่ (constant)	.670	.201		3.333	.001
ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี(X)	.244	.060	.239	4.108	.000*
ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี(X2)	.297	.054	.231	5.464	.000*
ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ(Xg)	.312	.050	.268	6.218	.000*
R square = 0.540 F = 153.244 Sig = 0.000*					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจของนักบัญชีต่อการนำส่งงบการเงินทาง อิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) กรณีศึกษา :นักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจของนักบัญชี ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้าน ทักษะทางวิชาชีพบัญชีมีผลต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านข้อมูลสารสนเทศสำหรับธุรกิจของนัก บัญชีในพื้นที่ขอนแก่น อาจเป็นเพราะความรู้ความเข้าใจของนักบัญชี ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางวิชาชีพ บัญชี จรรยาบรรณวิชาชีพ และทักษะทางวิชาชีพบัญชี นั้นจะต้องมีความรู้ในการส่งข้อมูลสารสนเทศสำหรับธุรกิจของนักบัญชีเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและเพิ่มช่องทางการนำส่งงบการเงิน รวมทั้งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการข้อมูลงบการเงินของประเทศไทยให้มีความถูกต้องและรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งการยื่นงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) นักบัญชีจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในทักษะสารสนเทศสำหรับธุรกิจของนักบัญชีดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaplin, S. (2017) ศึกษาการศึกษาด้านบัญชีและทักษะที่จำเป็นที่ต้องมีของผู้สำเร็จการศึกษาด้านบัญชี พบว่าทักษะที่จำเป็นต้องมีของ นักบัญชี คือ ต้องมีการจัดทำแบบแสดงรายการภาษีเงินได้ซึ่งได้รับการระบุว่าเป็นส่วนสำคัญและในปัจจุบันมีการแสดงผ่าน ข้อมูลสารสนเทศ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรหมพร อาษาวงศ และคณะ (2561) ได้ทำการศึกษา ปัญหาและ อุปสรรคของระบบการนำส่งงบการเงินต่อกรมพัฒนาธุรกิจการค้าทางอิเล็กทรอนิกส์ของสำนักงานบัญชีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่า การส่งมอบบริการที่ดีจำเป็นต้องใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อจัดเตรียมความพร้อมในการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการนำส่งงบการเงินต่อกรมพัฒนาธุรกิจการค้าทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการอำนวยความสะดวกและเพิ่มช่องทางการนำส่งงบการเงิน

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจของนักบัญชี ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชีมีผลต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านการจัดทำและนำเสนองบการเงินของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น อาจเป็นเพราะกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ได้ผลักดันให้นิติบุคคลที่ทำธุรกิจอยู่ในประเทศไทย ต้องนำส่งงบการเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) นักบัญชีจึงต้องมีความรู้ในการจัดทำและนำเสนองบการเงิน ในระบบออนไลน์และนำนำส่งงบการเงินภายในเวลาที่กำหนด หากไม่นำส่งหรือนำส่งล่าช้า จะต้องถูกดำเนินคดีฐานไม่นำส่งสำเนาบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นภายในกำหนด 14 วัน ดังนั้นนักบัญชีจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจทางวิชาชีพบัญชีใน ด้านต่างๆ เพื่อจัดทำและนำเสนองบการเงินได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kavanagh, M. H (2018) ได้ศึกษาเรื่องผู้สำเร็จ

การศึกษาด้านบัญชีต้องการทักษะและคุณลักษณะอะไรบ้าง? พบว่า ความแตกต่างในแง่ของนักบัญชี จะต้องจัดทำและนำเสนองบการเงินเพื่อให้ผู้บริหารเห็นมูลค่าโดยผ่านโปรแกรมบัญชีเพื่อให้จัดทำและนำเสนองบการเงินได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรหมพร อาษาวงศและคณะ (2561) ได้ทำการศึกษา ปัญหาและอุปสรรคของระบบการนำส่งงบการเงินต่อกรมพัฒนาธุรกิจการค้าทางอิเล็กทรอนิกส์ของสำนักงานบัญชีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่า การส่งมอบบริการที่ดีจะต้องมีแนวทางในการจัดเตรียมความพร้อมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการนำส่งงบการเงินต่อกรมพัฒนาธุรกิจการค้าทางอิเล็กทรอนิกส์

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจของนักบัญชี ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้าน ทักษะทางวิชาชีพบัญชีมีผลต่อการนำส่งงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (DBD e-Filing) ด้านข้อมูลสารสนเทศทางการบัญชีเพื่อการบริหาร ของนักบัญชีในพื้นที่ขอนแก่น อาจเป็นเพราะนักบัญชีจะต้องสามารถสรุปข้อมูลสารสนเทศทางการบัญชีเพื่อผู้บริหารสามารถวางแผนการจัดการภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะที่ถือว่ามีความสำคัญต่ออาชีพการงานที่ผู้บริหารยังต้องพึ่งพานักบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ MELE, Domenec et al. (2017)ได้ศึกษาจริยธรรมทางการเงินและการบัญชี จากวิกฤตที่ผ่านหลายสถานการณ์ พบว่า การบูรณาการที่ดีขึ้นด้านเทคนิคของการ บัญชีและการเงินในธุรกิจ จะช่วยส่งเสริมระหว่างผู้บริหารกับนักบัญชี แต่เป็นการทำงานร่วมกันและพึ่งพิงระบบคุณในองค์กร ซึ่งกันและกัน กล่าวคือนักบัญชีจะช่วงวางแผนการทางการเงิน ส่วนผู้บริหารตัดสินใจนำเงินไปบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุด อีก ทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaplin, S. (2017) ศึกษาการศึกษาด้านบัญชีและทักษะที่จำเป็นที่ต้องมีของผู้สำเร็จการศึกษาด้านบัญชี พบว่า โดยปกตินักบัญชีระดับบัณฑิตศึกษาจะเรียนรู้ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการกำหนดให้พวกเขาเข้าสู่อาชีพ สำนักงานบัญชีที่พิจารณาจ้างพนักงานบัญชีจะเปลี่ยนทักษะที่จำเป็นต้องมีก่อนโดยนักบัญชีจะต้องสามารถนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้เพื่อการบริหารของผู้บริหารได้เป็นอย่างดี เช่น การจัดทำแบบแสดงรายการภาษีเงินได้ เป็นต้น ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2562). *สถิติของผู้ทำบัญชี.* สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2563, จากเว็บไซต์: https://www.dbd.go.th/more_news.php?cid=433

พรหมพร อาษาวงศ และคณะ. (2561). *ปัญหาและอุปสรรคของระบบการนำส่งงบการเงินต่อกรมพัฒนาธุรกิจการค้าทางอิเล็กทรอนิกส์ของสำนักงานบัญชีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย.* กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์

สุทธนู ศรีไสย์. (2551). *สถิติประยุกต์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์.* กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chaplin, S. (2017). Accounting education and the prerequisite skills of accounting graduates: are accounting firms' moving the boundaries?. Australian Accounting Review, 27(1), 61-70.

Kavanagh, M. H., & Drennan, L. (2018). What skills and attributes does an accounting graduate need? Evidence from student perceptions and employer expectations. Accounting & Finance, 48(2), 279-300.

MELE, Domènec; ROSANAS, Josep M.; FONTRODONA, Joan. (2017). Ethics in finance and accounting: Editorial introduction. Journal of Business Ethics, 2017, 140.4: 609-613

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและแนวทางการส่งเสริมการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือนของคนในตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กรณีศึกษา : ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

FACTORS INFLUENCING BEHAVIOR AND GUIDELINES FOR PROMOTING HOUSEHOLD INCOME AND EXPENSE ACCOUNTING AMONG PEOPLE IN PHRA LAP SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE: A CASE STUDY OF LOCAL RESIDENTS IN PHRA LAP SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE.

[1]ทิพภานันศ์ นนทโคตรโชคทวี และ [2]อมราลักษณ์ ศิริทองสุข

[1]Tippanun Nontakhotchokatawee and [2]Amaralak Sirithongsook

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Sripatum University Khonkean, Thailand.

[1]Tippa.non@spumail.net, [2]amaralak.si@spu.ac.th

Received : January 20, 2024; **Revised** : March 25, 2025; **Accepted** :April 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนของคนทำงานใน ตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น 2.เพื่อประเมินศักยภาพของการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนของคนทำงานในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น 3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพคล่องในครัวเรือน ทั้งปัจจัยเชิงบวกและเชิงลบที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของคนทำงานในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ชาวบ้านในชุมชน ตำบลพระลับ อำเอเมืองจังหวัดขอนแก่น กลุ่มประชากรตัวอย่าง 30 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้

[1]นักศึกษาปริญญาตรี สาขาหลักสูตรและการสอน คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

ในการ วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและแนวทางการส่งเสริมการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือนของคน ในตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

คำสำคัญ : ความรู้ความเข้าใจ, ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและแนวทางการส่งเสริม, จัดทำบัญชีครัวเรือน

Abstract

This research aims to: (1) study the factors affecting household income and expense accounting behavior among working individuals in Nai Mueang Subdistrict, Khon Kaen Province; (2) assess the potential of household income and expense accounting among working individuals in Nai Mueang Subdistrict, Khon Kaen Province; and (3) investigate both positive and negative factors influencing household liquidity and their impact on the income and expense accounting behavior of workers in Nai Mueang Subdistrict, Khon Kaen Province. The sample group used in this study comprised 30 local residents of the Phra Lap Subdistrict community, Mueang District, Khon Kaen Province. A questionnaire was employed as the data collection instrument. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing through multiple regression analysis. The results revealed that various factors influenced the behavior and promotion strategies of household income and expense accounting among residents in Phra Lap Subdistrict, Mueang District, Khon Kaen Province.

Keywords: Knowledge and Understanding, Behavioral Influencing Factors and Promotion Strategies, Household Accounting

บทนำ

ในปี พ.ศ.2565ที่ผ่านมาสภาวะทางเศรษฐกิจไทย วัตถุนิยม สินค้าตามกระแสเทคโนโลยี และปัจจัยด้านอื่นๆส่งผลให้ประชากรคนไทยใช้จ่ายอย่างประมาท จนกลายเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อสะสมมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะหนี้สินที่เกิดจากการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน โดยไม่ได้มี

การวางแผนหรือควบคุมสภาพคล่องในครัวเรือนของตนเอง เนื่องจากรายรับและรายจ่ายไม่สมดุลกัน อย่างไรก็ตาม คนที่ทำงานก็ยังมีทางออก และสามารถดำรงชีวิตให้อยู่รอดได้ภายใต้สังคมในปัจจุบัน แนวทางหนึ่งที่ประชากรคนไทยควรยึดถือและปฏิบัติ คือ การพึ่งตนเอง รู้จักความพอดี ใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท ตามแนวปรัชญา "เศรษฐกิจพอเพียง" ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในสมัยรัชกาลที่ 9 ที่ทรงมองเห็นถึงความสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเองและครัวเรือน รู้จักความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ คำนึงถึงหลักการและเหตุผล รู้จักประมาณตนเอง พร้อมกับทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท

จากสภาวะสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยกระแสวัตถุนิยมและความฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ จนทำให้คนไทยหลงเดินทางผิดไปตามกระแสนิยมจนกลายเป็นปัญหาโดยเฉพาะปัญหาหนี้สินที่ไม่มีวันจบสิ้น ซึ่งการจะดำรงชีวิตให้อยู่รอดภายใต้สังคมในปัจจุบัน แนวทางหนึ่งที่ประชาชนไทยควรยึดถือ คือ การพึ่งตนเอง รู้จักความพอประมาณและไม่ประมาท ตามแนวปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมองเห็นถึงความสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเอง รู้จักความพอมีพอกินพอมีพอใช้ คำนึงถึงหลักเหตุผลและการประมาณตนเอง พร้อมกับทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท โดยเฉพาะการใช้จ่ายเงินอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตการจัดทำบัญชีครัวเรือนหรือบัญชีรายรับรายจ่ายนี้ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงการจดบันทึกรายการต่างๆ ที่เป็นเงินเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างความสามัคคีภายในครอบครัว รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันกันในสังคม มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับจากการจดบันทึกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทำให้ประชาชนทุกคนรู้จักการบริหารจัดการด้านการเงินและการวางแผนการทำงานทุกอย่างเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้การทำบัญชีครัวเรือนทำให้ครอบครัวมีความสุขใช้ชีวิตโดยยึดหลักความพอเพียง มีเหตุมีผล รู้จักพึ่งพาตนเอง มีความพอประมาณ การเงินมีสภาพคล่อง รู้จักการเก็บออม ทุกคนรู้ถึงแหล่งที่มาของรายรับและการใช้ไปของค่าใช้จ่ายในแต่ละวันสามารถนำข้อมูลการใช้จ่ายมาวางแผนบริหารการเงินในอนาคตได้

ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของประชาชนจึงได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการทำบัญชีรายรับรายจ่ายเพื่อการวางแผนการเงินส่วนบุคคลของประชาชนในเขตฝั่งธนบุรีเพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและประชาชนในวงกว้างต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนของคนทำงานใน ตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อประเมินศักยภาพของการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนของคนทำงานในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพคล่องในครัวเรือน ทั้งปัจจัยเชิงบวกและเชิงลบที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของคนทำงานในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น

4. เพื่อสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนของคนทำงานในตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น

5. เพื่อจัดทำแนวทางในการส่งเสริมให้คนทำงานในตำบลในเมืองจังหวัดขอนแก่น สามารถจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือนได้อย่างเหมาะสม รัดกุม และเสริมสร้างฐานะทางการเงินและวินัยทางการเงินที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและแนวทางการส่งเสริมการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือนของคน ในตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ประชากรในเขตตำบลพระลับ จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนทั้งสิ้น 20 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านในชุมชนพระลับ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 20 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (krelie and morgan,1970) แล้วทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ผู้วิจัยต้องการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 50 ของประชากรกลุ่มแม่บ้าน ได้จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถาม (Questionnaire)ซึ่งได้สร้างตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดขึ้น โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 แหล่งที่มาของความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรค / ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและแนวทางการส่งเสริม การจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายในครัวเรือนของคนทำงาน ในตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของชาวบ้านในชุมชน ตำบลพระลับ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำบัญชีครัวเรือน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชาวบ้านในชุมชนพระลับ

ข้อมูลทั่วไปของชาวบ้านชุมชนพระลับ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 เพศชาย	9	45
1.2 เพศหญิง	11	55
รวม	20	
2. อายุ		
2.1 น้อยกว่า 25 ปี	9	45
2.2 25-35 ปี	21	52.5
2.3 36-40 ปี	11	27.5
2.4 มากกว่า 40 ปี	10	25
รวม	51	

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 55) มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 20-40 ปีเป็นส่วนมาก

ส่วนที่ 2 แหล่งที่มาของความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (เปอร์เซ็น)
1.เคยทำบัญชีมาก่อน	5	25
2.ไม่เคยจัดทำบัญชี	15	75
3.มีพื้นฐานด้านบัญชี	7	35
4.ไม่มีพื้นบานด้านบัญชี	13	65
5.เคยอบรมเรื่องบัญชี	12	60
6.ไม่เคยอบรม	8	40

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์หรือพื้นฐานทางด้านบัญชีมาก่อนและเพิ่งได้รับการอบรมเกี่ยวกับบัญชีในระดับหนึ่ง

ส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดทำบัญชีครัวเรือน

ตารางที่ 2 ปัญหาที่พบจากผู้ที่จัดทำบัญชี

ปัญหา	จำนวน (คน)
1.อ่านหนังสือไม่ออก	3
2.เขียนหนังสือไม่ได้	2
3.สายตาไม่ดี	10
4.ไม่มีเวลา	5

ปัญหาสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถจัดทำบัญชีได้คือปัญหาด้านสุขภาพ เช่น สายตาไม่ดี และข้อจำกัดด้านเวลา

ตารางที่ 3 แหล่งที่มาของความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
มีประสบการณ์ในการจัดทำบัญชี	1.25	0.44	น้อย
มีความรู้พื้นฐานด้านบัญชี	1.35	0.48	น้อย
เคยอบรมเรื่องการบันทึกบัญชี	1.60	0.50	ปานกลาง
จำนวนครั้งที่เคยอบรม	2.00	0.66	ปานกลาง

จากผลการวิเคราะห์ พบว่าร้อยละ 25 ของกลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์จัดทำบัญชีครัวเรือนมาก่อน โดยมีค่าเฉลี่ย \bar{x} = 0.25 และ S.D. = 0.48 แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ยังขาดประสบการณ์ด้านนี้ อย่างไรก็ตาม มีค่าเฉลี่ยการเข้าอบรมด้านบัญชีที่ระดับ \bar{x} = 2.00 และ S.D. = 0.66 สะท้อนว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมอย่างน้อย 1-2 ครั้ง ซึ่งเป็นโอกาสดีในการส่งเสริมความรู้เพิ่มเติม

ตารางที่ 4 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ปัญหาสายตา	2.50	0.51	มาก
ไม่มีเวลา	2.10	0.70	ปานกลาง
อ่านหนังสือไม่ออก	1.25	0.44	น้อย
เขียนหนังสือไม่ได้	1.15	0.36	น้อย
ความเข้าใจในการบันทึกบัญชี	2.20	0.68	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ในด้านปัญหาที่พบ ได้แก่ ปัญหาสายตาไม่ดี ซึ่งมีค่าเฉลี่ย \bar{x} = 0.50 และ S.D. = 0.50 แสดงถึงการกระจายตัวของปัญหาที่พบพอสมควร รองลงมาคือ ไม่มีเวลาในการจดบันทึกบัญชี และความเข้าใจเกี่ยวกับการทำบัญชีที่ยังอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างบางส่วนยังมีปัญหาด้านการอ่านหรือเขียนหนังสือเล็กน้อย แต่ไม่ใช่อุปสรรคหลัก

อภิปรายผล

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความครบถ้วนสมบูรณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมความรู้และการศึกษาเรื่องการเงิน

การบริหารการเงินในครัวเรือนมีผลโดยตรงต่อความรู้ทางการเงินของสมาชิกในครัวเรือน การศึกษาวิธีการจัดการการเงิน เช่น การทำบัญชีครัวเรือน การวางแผนงบประมาณ และการลงทุน จะช่วยให้ครัวเรือนสามารถตัดสินใจทางการเงินได้ดียิ่งขึ้น การวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีความรู้ทางการเงินดีจะสามารถบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการออมและลงทุนในระยะยาว ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงิน

2. ผลกระทบจากการวางแผนการเงินที่ดี

ครัวเรือนที่มีการวางแผนการเงินอย่างเป็นระบบจะสามารถหลีกเลี่ยงการใช้จ่ายที่เกินจำเป็นและมีการออมเงินเพียงพอสำหรับอนาคต เช่น การเก็บเงินสำหรับการศึกษาของบุตร หรือการเตรียมตัวสำหรับการเกษียณ การวิจัยชี้ให้เห็นว่า การบริหารการเงินที่ดีจะช่วยให้ครัวเรือนมีเสถียรภาพทางการเงินในระยะยาว และลดความเสี่ยงจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจหรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด

3. ผลกระทบจากการบริหารรายจ่ายในครัวเรือน

การใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้จ่ายเกินตัว การช้อปปิ้งแบบไร้สติ หรือการไม่ควบคุมการใช้จ่าย อาจนำไปสู่การเกิดหนี้สินและปัญหาทางการเงินในระยะยาว ซึ่งเป็นปัญหาที่พบได้บ่อยในครัวเรือนที่ขาดการวางแผนทางการเงิน การวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีการบริหารการเงินที่ไม่ดีจะมีภาระหนี้สินสูง และมีความเครียดทางการเงินมากขึ้น ส่งผลให้คุณภาพชีวิตและสุขภาพจิตของสมาชิกในครัวเรือนลดลง

4. การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีในการจัดการการเงิน

การวิจัยพบว่า การใช้เทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชันการบริหารงบประมาณหรือการใช้ซอฟต์แวร์บัญชีสามารถช่วยครัวเรือนในการติดตามและบริหารการเงินได้ดีขึ้น เครื่องมือเหล่านี้ช่วยให้สมาชิกในครัวเรือนสามารถมองเห็นภาพรวมของการใช้จ่าย การออมและการลงทุนได้อย่าง

ชัดเจน การใช้เทคโนโลยีทำให้การบริหารการเงินในครัวเรือนง่ายขึ้น และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายได้ทันที

5. ผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจภายนอก

ครัวเรือนที่มีการบริหารการเงินที่ดีจะสามารถรับมือกับความท้าทายทางเศรษฐกิจ เช่น ภาวะเงินเฟ้อหรือวิกฤตเศรษฐกิจได้ดีกว่าครัวเรือนที่ไม่มีการวางแผนทางการเงิน แม้ว่าเศรษฐกิจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่แน่นอน แต่ครัวเรือนที่มีการออมและการลงทุนอย่างรอบคอบจะสามารถพยุงตัวเองได้ในช่วงเวลาที่ยากลำบาก

6. การสนับสนุนจากภาครัฐ

ในหลายประเทศ การศึกษาทางการเงินและการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น การส่งเสริมการออม การให้ข้อมูลการลงทุน หรือการสนับสนุนในเรื่องการศึกษาเรื่องการบริหารการเงิน สามารถมีบทบาทสำคัญในการช่วยเพิ่มความรู้ทางการเงินในครัวเรือน ซึ่งอาจทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีแนวโน้มที่จะทำการตัดสินใจทางการเงินที่มีความระมัดระวังและมีความยั่งยืนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เฉลิมพล ตันสกุล. (2541). *พฤติกรรมศาสตร์สาธารณสุข.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

เฉลิมพล ตันสกุล, จิรศักดิ์ เจริญพานิช. (2549). *พฤติกรรมสุขภาพ.* มหาสารคาม: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ถนอมพรรณ ดิษฐ์สันเที้ย. (2544). *ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดทำบัญชีของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต: กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตตำบลสีมุม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา*(การศึกษาปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต).คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธารี หิรัญรัศมี, พลพธู ปียวรรณ, วรศักดิ์ ธมมานนท์, ภาวิณี มะโนวรรณ, วศธร ชุติภิญโญ. (2559). *การบัญชีขั้นต้น.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสาท อิศรปรีดา. (2538). *สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา.* กรุงเทพฯ: นาอักษรการพิมพ์.

ภัทรา เรืองสินภิญญา. (2555). *บัญชีครัวเรือน เรื่องใกล้ตัวที่ถูกมองข้าม.* วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

รฐนนท์ พงศวรรธธร & นัศรา จันทรเจริญสุข. (2556). *การจัดทำบัญชีครัวเรือนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน.* วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 7(1).

ลักขณา สรีวัฒน์. (2544). *จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

การจัดการต้นทุนและกำไรของธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทันจังหวัดขอนแก่น

COST AND PROFIT OF COFFEE SHOP BUSINESS IN NONTHAN COMMUNITY, KHON KAEN PROVINCE

[1]สุพรรณณิการ์ เสาะก่าน, [2]อมราลักษณ์ ศิริทองสุข และสุพัตรา หารัญดา

[1]Supunnika Saokan, [2]Amaralak Sirithongsook and [3]Supattra Harunda

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Sripatum University Khonkean, Thailand

[1]supunnika.sao@spumail.net , [2]amaralak.si@spu.ac.th, [3]supattra.ha@spu.ac.th

Received : January 13, 2024; **Revised** : March 2, 2025; **Accepted** :April 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาต้นทุนการดำเนินงานของธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทัน 2. เพื่อวิเคราะห์อัตรากำไรและปัจจัยที่ส่งผลต่อกำไรของธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทัน 3. เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงการจัดการต้นทุนและเพิ่มกำไรสำหรับธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทัน ผลการศึกษาพบว่า 1.) การทำธุรกิจร้านกาแฟ มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางด้านต้นทุน (ค่าใช้จ่าย) โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ต้นทุนการดำเนินกิจการของท่านอยู่ในระดับที่เหมาะสมหรือไม่ ($\overline{X}$ = 5)ต้นทุนแรงงานส่งผลกระทบต่อผลกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด ($\overline{X}$ = 4) ต้นทุนการขนส่งและจัดเก็บมีผลกระทบต่อกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด ($\overline{X}$ = 4) และต้นทุนแรงงานมีผลต่อกำไรของท่านหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3) 2.) การทำธุรกิจร้านกาแฟ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรายได้จากการขายด้านรายได้จากการขาย โดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.22)

---

[1]นักศึกษาปริญญาตรี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[3]อาจารย์, คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

ดังนี้ รายได้จากการจำหน่ายของท่านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหรือไม่ ($\overline{X}$ = 1.67) ท่านสามารถกำหนดราคาขายที่เหมาะสมเพื่อสร้างกำไรได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50) รายได้จากการจำหน่ายของท่านได้รับผลกระทบจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50) 3.) การทำธุรกิจร้านกาแฟมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีการปฏิบัติงานทางด้านกรบริหารจัดการต้นทุน โดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.22) ท่านสามารถควบคุมต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดผลกำไรของท่านหรือไม่ ($\overline{X}$ = 1.67) ท่านมีการเปรียบเทียบต้นทุนของกิจการท่านกับผู้ประกอบการรายอื่นหรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50) การใช้เทคโนโลยีสามารถช่วยลดเต้นทุนและเพิ่มกำไรของกิจการได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50) 4.) การทำธุรกิจร้านกาแฟ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีการปฏิบัติงานทางด้านผลกำไรที่คาดว่าจะได้รับ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.75) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านมีการตั้งเป้าหมายผลกำไรที่ชัดเจนสำหรับกิจการของท่านหรือไม่ ($\overline{X}$ = 5.00) ท่านคาดหวังว่าผลกำไรของกิจการจะเพิ่มขึ้นในปีถัดไปหรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.00) ท่านมองว่าการขยายตลาดหรือช่องทางการขายจะช่วยเพิ่มผลกำไรได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.00) ท่านคิดว่าการลงทุนเพิ่มเติม เช่น เทคโนโลยีหรืออุปกรณ์ใหม่ จะช่วยเพิ่มผลกำไรของท่านได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.00) 5.)การทำธุรกิจร้านกาแฟ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีการปฏิบัติงานทางด้านผลกำไรที่ได้รับ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.33) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 2 ลำดับแรก ดังนี้ รายได้จากการจำหน่ายของท่านสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 5.00) และท่านเคยประสบภาวะขาดทุนในช่วงปีที่ผ่านมาหรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50)

คำสำคัญ : การจัดการต้นทุนและกำไรของธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทันจังหวัดขอนแก่น

Abstract

This research aims to 1.) Study the operating costs of coffee shops in Nonthan community 2.) Analyze the profit margin and factors affecting the profit of coffee shops in Nonthan community 3. To propose guidelines for improving cost management and increasing profits for coffee shops in Nonthan community. The study found that 1.) The coffee shop business. The opinion on the overall cost (expense) performance was at a high level ($\overline{X}$ = 4). When considering each aspect, it was at a high level. The average value was ranked from highest to lowest as follows: Are your business operating costs at an appropriate level? ($\overline{X}$ = 5) How much do labor costs affect your profit? ($\overline{X}$ = 4) How much do transportation and storage costs affect your profit? ($\overline{X}$ = 4) And do labor costs affect your profit? ($\overline{X}$ = 3) 2.) Coffee shop business Opinions about sales revenue in terms

of sales revenue, overall, were at a low level ($\overline{X}$ = 2.22) as follows: Has your sales revenue tended to increase when compared to the previous year? ($\overline{X}$ = 1.67) Can you set an appropriate selling price to generate profit? ($\overline{X}$ = 2.50) Has your sales revenue been affected by increased costs? ($\overline{X}$ = 2.50) 3.) Coffee shop business has opinions on cost management practices, overall, were at a low level ($\overline{X}$ = 2.22). How effectively can you control your costs? How profitable is it? ($\overline{X}$ = 1.67) Have you compared your business's costs with other operators? ($\overline{X}$ = 2.50) Can the use of technology help reduce costs and increase business profits? ($\overline{X}$ = 2.50) 4.) Coffee shop business The opinions on the expected profit performance were at a moderate level ($\overline{X}$ = 2.75), ranked from highest to lowest as follows: Have you set a clear profit target for your business? ($\overline{X}$ = 5.00) Do you expect the business's profit to increase in the following year? ($\overline{X}$ = 2.00) Do you think that expanding the market or sales channels will help increase profit? ($\overline{X}$ = 2.00) Do you think that additional investment, such as new technology or equipment, will help increase your profit? ($\overline{X}$ = 2.00) 5.) The coffee shop business had a moderate opinion on the performance of the expected profit ($\overline{X}$ = 3.33), ranked from the top two averages as follows: Is your sales revenue in line with the set target? ($\overline{X}$ = 5.00) and Have you ever experienced a loss in the past year? ($\overline{X}$ = 2.50)

Keywords: Cost and Profit Management of Coffee Shop Business in Nonthan Community, Khon Kaen Province

บทนำ

ธุรกิจร้านกาแฟเป็นหนึ่งในธุรกิจที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นในเขตเมืองใหญ่ พื้นที่ท่องเที่ยว หรือแม้แต่ในชุมชนขนาดเล็ก เช่น ชุมชนโนนทัน ซึ่งเป็นชุมชนที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมต่อการประกอบธุรกิจประเภทนี้ ด้วยวัฒนธรรมการบริโภคเครื่องดื่มประเภทกาแฟที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้บริโภคในปัจจุบันให้ความสำคัญกับคุณภาพของเครื่องดื่ม บรรยากาศของร้าน และประสบการณ์ในการใช้บริการ ส่งผลให้ธุรกิจร้านกาแฟต้องมีการพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าธุรกิจร้านกาแฟจะมีแนวโน้มเติบโตดี แต่การแข่งขันในตลาดก็เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากร้านกาแฟอิสระ (Independent coffee shops) และร้านกาแฟแฟรนไชส์ (Franchise coffee shops) ผู้ประกอบการต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ต้นทุนวัตถุดิบที่ปรับตัวสูงขึ้น ค่าแรงงานที่เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค และต้นทุนทางการ

ตลาด หากไม่มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ อาจส่งผลให้กำไรลดลงและธุรกิจขาดความสามารถในการแข่งขัน

การจัดการต้นทุนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจร้านกาแฟสามารถแบ่งออกเป็น ต้นทุนคงที่ (Fixed Costs) และต้นทุนผันแปร (Variable Costs) ซึ่งต้นทุนทั้งสองประเภทนี้มีผลต่อกำไรของธุรกิจโดยตรง ต้นทุนคงที่ เช่น ค่าเช่าพื้นที่ เงินเดือนพนักงานประจำ และค่าใช้จ่ายด้านอุปกรณ์ ส่วน ต้นทุนผันแปร เช่น ค่าวัตถุดิบ (เมล็ดกาแฟ นม น้ำตาล ฯลฯ) และค่าบรรจุภัณฑ์ จะเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณการขาย ดังนั้น การบริหารจัดการต้นทุนทั้งสองประเภทนี้ให้เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

จากการศึกษาของ ประไพพิศ สวัสดิ์รัมย์ และคณะ (2563) พบว่า ปัจจัยด้านราคามีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของธุรกิจร้านกาแฟมากที่สุด รองลงมาคือกลยุทธ์การส่งเสริมการขายและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ การศึกษาของ เสาวลักษณ์ ปัญจมีดิถี (2554) พบว่าอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) ของธุรกิจร้านกาแฟสามารถสูงถึง ร้อยละ 246.24 ซึ่งบ่งชี้ว่าหากมีการบริหารจัดการต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ธุรกิจสามารถสร้างผลกำไรได้อย่างดี

ในขณะเดียวกัน การบริหารสินค้าคงคลังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน สุภาวดี สายสนิท (2566) ได้ศึกษาวิธีลดต้นทุนสินค้าคงคลังของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเครื่องดื่มในร้านกาแฟประเภท Chain Store โดยพบว่าการควบคุมปริมาณการสั่งซื้อให้เหมาะสม และการลดของเสียจากการเก็บรักษาวัตถุดิบที่ไม่เหมาะสมสามารถช่วยลดต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การกำหนดราคาขายให้เหมาะสมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่ออัตรากำไรของธุรกิจร้านกาแฟ นันทิกา พิศวง (2564) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างต้นทุนกับกลยุทธ์การกำหนดราคาของธุรกิจร้านกาแฟขนาดเล็ก และพบว่าผู้ประกอบการที่สามารถกำหนดราคาขายโดยพิจารณาต้นทุนรวม (Full Costing) ควบคู่กับความยืดหยุ่นของราคาตามอุปสงค์ของตลาดสามารถเพิ่มอัตรากำไรสุทธิได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อีกแนวทางหนึ่งในการเพิ่มกำไรของธุรกิจร้านกาแฟคือการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบริการ วิไลวรรณ แสงสุวรรณ (2565) ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านกาแฟในเขตชุมชน พบว่า “ปัจจัยด้านบรรยากาศร้านและคุณภาพของบริการ” มีผลอย่างมากต่อความพึงพอใจของลูกค้า และเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อยอดขาย ดังนั้น นอกจากการบริหารจัดการต้นทุนแล้ว การสร้างจุดเด่นทางการตลาดก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ธุรกิจ

การศึกษาเรื่องการจัดการต้นทุนและกำไรของธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทันจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการตัดสินใจ

เชิงกลยุทธ์ ทั้งในด้านการกำหนดราคาขาย การควบคุมต้นทุน และการเพิ่มมูลค่าของธุรกิจ เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาต้นทุนการดำเนินงานของธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทัน
2. เพื่อวิเคราะห์อัตรากำไรและปัจจัยที่ส่งผลต่อกำไรของธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทัน
3. เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงการจัดการต้นทุนและเพิ่มกำไรสำหรับธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการต้นทุนและกำไรของธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทันจังหวัดขอนแก่นซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าของธุรกิจร้านกาแฟที่อยู่ในชุมชนโนนทันจังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจคาเฟ่ที่อยู่ในชุมชนโนนทันจังหวัดขอนแก่น ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krelcie and morgan, 1970) แล้วทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการธุรกิจร้านกาแฟ จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับศึกษาและประสบการณ์ในการทำธุรกิจร้านกาแฟ

2.2. แบบสอบถามเกี่ยวกับกิจการธุรกิจร้านกาแฟ จำนวน 4 ข้อ ประกอบ ลักษณะกิจการ ขนาดของกิจการ ช่องทางการจำหน่ายหลักและต้นทุนหลักในหารดำเนินกิจการ

2.3. การเปรียบเทียบต้นทุนและผลกำไรของธุรกิจร้านกาแฟ จำนวน 10 ข้อ ประกอบด้วย ต้นทุน(ค่าใช้จ่าย) 4 ข้อ รายได้จากการขาย 3 ข้อ การบริหารจัดการต้นทุน 3 ข้อ

2.4. แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาธุรกิจร้านกาแฟ จำนวน 10 ข้อ ประกอบด้วย ผลกำไรที่คาดว่าจะได้รับ 4 ข้อ ผลกำไรที่ได้รับ 3 ข้อ ประสิทธิภาพในการทำไร 3 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1.ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุน (ค่าใช้จ่าย) และรายได้จากการขาย ผลปรากฏดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุน (ค่าใช้จ่าย) ความคิดเห็นเกี่ยวกับต้นทุนการดำเนินงาน ต้นทุนแรงงาน ต้นทุนการขนส่ง

ที่	ต้นทุน(ค่าใช้จ่าย)	$\overline{X}$	SD.	ระดับ
1	ต้นทุนการดำเนินกิจการของท่านอยู่ในระดับที่เหมาะสมหรือไม่	3.20	2.50	มาก
2	ต้นทุนแรงงานส่งผลกระทบต่อผลกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด	3.60	4.00	มากที่สุด
3	ต้นทุนการขนส่งและจัดเก็บมีผลกระทบต่อกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด	3.50	4.00	มาก
4	ต้นทุนแรงงานมีผลต่อผลกำไรของท่านหรือไม่	3.4	2.50	มาก
	รวม	**3.2**	**3.00**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การทำธุรกิจร้านกาแฟ มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางด้านต้นทุน (ค่าใช้จ่าย) โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ต้นทุนการดำเนินกิจการของท่านอยู่ในระดับที่เหมาะสมหรือไม่ ($\overline{X}$ = 5)ต้นทุนแรงงานส่งผลกระทบต่อผลกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด ($\overline{X}$ = 4) ต้นทุนการขนส่งและจัดเก็บมีผลกระทบต่อกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด($\overline{X}$ = 4) และต้นทุนแรงงานมีผลต่อกำไรของท่านหรือไม่ ($\overline{X}$ = 3)

2. วิเคราะห์อัตรากำไรและปัจจัยที่ส่งผลต่อกำไรของธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทัน

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรายได้จากการขาย ด้านการดำเนินงานอย่างเป็นระบบแยกตามกิจกรรมของกิจการร้านกาแฟ

ที่	รายได้จากการขาย	$\overline{X}$	SD.	ระดับ
1	รายได้จากการจำหน่ายของท่านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหรือไม่	1.67	2.50	น้อย
2	ท่านสามารถกำหนดราคาขายที่เหมาะสมเพื่อสร้างกำไรได้หรือไม่	2.60	4.00	น้อย
3	รายได้จากการจำหน่ายของท่านได้รับผลกระทบจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ต่อกำไรของท่านมากน้อยเพียงใด	2.50	5.00	น้อย
	รวม	**2.22**	**5.00**	**น้อย**

จากตารางที่ 2 พบว่า การทำธุรกิจร้านกาแฟ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรายได้จากการขาย ด้านรายได้จากการขาย โดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.22) ดังนี้ รายได้จากการจำหน่ายของท่านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหรือไม่ ($\overline{X}$ = 1.67) ท่านสามารถกำหนดราคาขายที่เหมาะสมเพื่อสร้างกำไรได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50) รายได้จากการจำหน่ายของท่านได้รับผลกระทบจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50)

3. เสนอแนวทางในการปรับปรุงการจัดการต้นทุนและเพิ่มกำไรสำหรับธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทัน

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางการบริหารจัดการต้นทุน ด้านการดำเนินงานอย่างเป็นระบบแยกตามกิจกรรมของกิจการร้านกาแฟ

ที่	การบริหารจัดการต้นทุน	$\overline{X}$	SD.	ระดับ
1	ท่านสามารถควบคุมต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดผลกำไรของท่านหรือไม่	1.67	5.00	น้อย
2	ท่านมีการเปรียบเทียบต้นทุนของกิจการท่านกับผู้ประกอบรายอื่นหรือไม่	2.50	5.00	น้อย
3	การใช้เทคโนโลยีสามารถช่วยลดต้นทุนและเพิ่มกำไรของกิจการได้หรือไม่	2.50	5.00	น้อย
	รวม	**2.22**	**5.00**	**น้อย**

จากตารางที่ 3 พบว่า การทำธุรกิจกาแฟมีความเห็นเกี่ยวกับการมีการทำธุรกิจกาแฟ มีความเห็นเกี่ยวกับการมีการปฏิบัติงานทางด้านการบริหารจัดการต้นทุน โดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.22) ดังนี้ ท่านสามารถควบคุมต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดผลกำไรของท่านหรือไม่ ($\overline{X}$ = 1.67) ท่านมีการเปรียบเทียบต้นทุนของกิจการท่านกับผู้ประกอบการรายอื่นหรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50) การใช้เทคโนโลยีสามารถช่วยลดต้นทุนและเพิ่มกำไรของกิจการได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.50)

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกำไรที่คาดว่าจะได้รับ ด้านการดำเนินงานอย่างเป็นระบบแยกตามกิจกรรมของกิจการธุรกิจร้านกาแฟ

ที่	ต้นทุน(ค่าใช้จ่าย)	$\overline{X}$	SD.	ระดับ
1	ท่านมีการตั้งเป้าหมายผลกำไรที่ชัดเจนสำหรับกิจการของท่านหรือไม่	5.00	5.00	น้อย
2	ท่านคาดหวังว่าผลกำไรของกิจการจะเพิ่มขึ้นในปีถัดไปหรือไม่	2.00	2.00	น้อย
3	ท่านมองว่าการขยายตลาดหรือช่องทางการขายจะช่วยเพิ่มผลกำไรได้หรือไม่	2.00	2.00	น้อย
4	ท่านคิดว่าการลงทุนเพิ่มเติม เช่น เทคโนโลยีหรืออุปกรณ์ใหม่ จะช่วยเพิ่มผลกำไรของท่านได้หรือไม่	2.00	2.00	น้อย
	รวม	**2.75**	**3.00**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 4 พบว่า การทำธุรกิจร้านกาแฟ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีการปฏิบัติงานทางด้านผลกำไรที่คาดว่าจะได้รับโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.75) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ท่านมีการตั้งเป้าหมายผลกำไรที่ชัดเจนสำหรับกิจการของท่านหรือไม่ ($\overline{X}$ = 5.00) ท่านคาดหวังว่าผลกำไรของกิจการจะเพิ่มขึ้นในปีถัดไปหรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.00) ท่านมองว่าการขยายตลาดหรือช่องทางการขายจะช่วยเพิ่มผลกำไรได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.00) ท่านคิดว่าการลงทุนเพิ่มเติม เช่น เทคโนโลยีหรืออุปกรณ์ใหม่ จะช่วยเพิ่มผลกำไรของท่านได้หรือไม่ ($\overline{X}$ = 2.00)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง: การจัดการต้นทุนและผลตอบแทนของธุรกิจร้านกาแฟในชุมชนโนนทัน ขจังหวัดขอนแก่น มีประเด็นที่สามารถนำออกมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การบริหารต้นทุนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขันและความมั่นคงของร้านกาแฟ หากร้านสามารถควบคุมต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถเพิ่มกำไรและลดความเสี่ยงทางการเงินได้ โดยต้นทุนหลักของร้านแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ต้นทุนวัตถุดิบ (30–40%) เช่น เมล็ดกาแฟ ซึ่งสามารถควบคุมได้ด้วยการเลือกซัพพลายเออร์ที่ดีและใช้ระบบ FIFO, ต้นทุนแรงงาน (20–30%) ที่ควรบริหารผ่านการจัดตารางงานและใช้พนักงานพาร์ทไทม์, ต้นทุนคงที่ เช่น ค่าเช่าและไฟฟ้า ซึ่งสามารถลดได้ด้วยการใช้พลังงานอย่างประหยัด, และต้นทุนผันแปร เช่น การตลาด ที่ควรใช้การตลาดดิจิทัลและออกแบบโปรโมชั่นอย่างรอบคอบ

2. ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อต้นทุนรวมถึงการควบคุมวัตถุดิบและลดของเสีย ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ราคาวัตถุดิบ ค่าแรงขั้นต่ำ และสภาพเศรษฐกิจ การบริหารต้นทุนที่ดีจะเพิ่มอัตรากำไรขั้นต้น (จาก 50% เป็น 60–70%) และลดภาระหนี้ รวมถึงเพิ่มโอกาสในการขยายธุรกิจ

3. แนวทางพัฒนาในอนาคต ได้แก่ การใช้เทคโนโลยี เช่น POS, AI และซอฟต์แวร์บัญชีเพื่อวิเคราะห์ต้นทุน, การพัฒนาเมนูที่ต้นทุนต่ำแต่กำไรสูง, การสร้างแบรนด์ที่มีเอกลักษณ์ และการเลือกใช้วัตถุดิบอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การซื้อแบบ Economy of Scale และหาวัตถุดิบทดแทนที่มีต้นทุนต่ำ ซึ่งทั้งหมดจะช่วยให้ธุรกิจเติบโตอย่างยั่งยืน.

3.1 การขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารต้นทุนของแต่ละประเภทและให้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารต้นทุนในแต่ละประเภทของธุรกิจ

3.2 การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารต้นทุน เช่น การใช้ซอฟต์แวร์บัญชีหรือ POS System เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและกำไร

3.3 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนและความพึงพอใจของลูกค้า นอกจากการลดต้นทุนแล้ว ควรศึกษาว่าการเปลี่ยนแปลงต้นทุนมีผลต่อคุณภาพสินค้าและความพึงพอใจของลูกค้าอย่างไร

3.4 การวิเคราะห์แนวทางการลดต้นทุนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับแต่ละร้าน เช่น การใช้วัตถุดิบทางเลือกที่ราคาถูกลงแต่ยังให้คุณภาพใกล้เคียงกัน การเจรจากับซัพพลายเออร์เพื่อลดต้นทุนวัตถุดิบผ่านการสั่งซื้อแบบ Economy of Scale การวิเคราะห์ต้นทุนต่อหน่วยของเมนูเครื่องดื่มและหาวิธีเพิ่มมาร์จิ้นโดยไม่ลดคุณภาพ

3.5 การเปรียบเทียบแนวทางการจัดการต้นทุนของร้านกาแฟในประเทศอื่นๆ เช่น ประเทศที่มีค่าครองชีพสูง (เช่น ญี่ปุ่น, สหรัฐฯ, ยุโรป) กับ ประเทศที่มีค่าครองชีพต่ำ

เอกสารอ้างอิง

NL Coffee (2565) *ประวัติความเป็นมาของกาแฟในโลก*
https://www.nlcoffee.net/content/5961(สืบค้นวันที่ 29 มีนาคม 2568).

สถาบันชาและกาแฟมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง:ประวัติของกาแฟ
https://teacoffee.mfu.ac.th/tc-tea-coffeeknowledge/tc-coffee/tc-coffeehistory.html(สืบค้นวันที่ 29 มีนาคม 2568).

Online soft (2564) การคำนวณต้นทุนการผลิตแบบง่าย
https://www.onlinesoft.co.th/Article/Detail/138581
(สืบค้นวันที่ 29 มีนาคม 2568).

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2561) *ธุรกิจร้านกาแฟ บริหารอย่างไรให้รุ่ง*
https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/
(สืบค้นวันที่ 29 มีนาคม 2568).

มนวิกา ผดุงสิทธิ์ (2561) *ต้นทุน (Cost) หมายถึง มูลค่าของทรัพยากรที่องค์กรใช้ประโยชน์*
https://erp.mju.ac.th/openFile.aspx?id
(สืบค้นวันที่ 29 มีนาคม 2568).

สมจิตร ล้วนจำเริญ (2556) *พฤติกรรมของวผู้บริโภค*
http://old-book.ru.ac.th/e-book/m/MK304/mk304.pdf
(สืบค้นวันที่ 29 มีนาคม 2568).

พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

LEARNING BEHAVIORS OF EARLY CHILDHOOD STUDENTS OF RAJABHAT SISAKET

[1]อภิรดี ไชยกาล

[1]Apiradee Chaiyakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

Sisaket Rajabhat University, Thailand

[1]apiradee13@gmail.com

Received : January 23, 2024; **Revised** : March 25, 2025; **Accepted** :April 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ศรีสะเกษ ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 292 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น มีค่าเท่ากับ 0.82 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษามาเรียนอย่างสม่ำเสมอมากที่สุด รองลงมาคือ นักศึกษาให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนและนักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามกำหนดเวลา ตามลำดับ ส่วนรายด้านที่น้อย พบว่า นักศึกษาทบทวนบทเรียนเป็นประจำน้อยที่สุด รองลงมาคือ เมื่อไม่

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

เข้าใจในเนื้อหาที่กำลังเรียนอยู่นักศึกษาสอบถามอาจารย์ทันที และเมื่ออาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษามักจะแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนอยู่เสมอ ตามลำดับ

คำสำคัญ : พฤติกรรมการเรียนรู้, นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

Abstract

The purpose of this research was to study learning behaviors of early childhood students of Rajabhat Sisaket. The population consisted of 2 9 2 students enrolled in the second semester of the academic year 2024. The research instruments included a five-level scale questionnaire the IOC was 0.60-1.00, and the reliability values of the instrument were at 0.82 . The statistical methods applied include frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research result found that learning behaviors of early childhood students of Rajabhat Sisaket were at high level, considered each behaviors were ; students came to study regularly, followed by students were cooperated in doing learning activities both inside and outside the classroom, and students submitted the assigned work on time. In behaviors of the least; students reviewed the lesson regularly, followed by the students did not understand the content were asking the teachers immediately, and when teacher gave students an opportunity, they often expressed their opinions in class.

Keywords: learning behaviors, early childhood students

บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยหลักที่ใช้ในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยีให้มีความเจริญก้าวหน้าและสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ซึ่งการจัดการศึกษาจะต้องถือเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกคน ทุกฝ่าย และทุกองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม (Participation) ในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยพัฒนาคนในชาติให้มีความรู้ความสามารถ คุณลักษณะตรงตามความต้องการของสังคมและประเทศชาติต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคคล ชุมชน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและอีกหลายๆ หน่วยงาน เพื่อจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (กมลทิพย์ ยงใจยุทธ, 2558)

ปัจจุบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ถือเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เกิดความเจริญเติบโต ที่ต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และทักษะเฉพาะทาง เพื่อใช้สำหรับการประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษา และยังช่วยให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักการแก้ปัญหา ดังนั้นจึงมีการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อรองรับและถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนให้จบออกมาเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ รองรับกับตลาดแรงงานและรองรับกับเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ที่เกิดขึ้น มีระบบการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมเสริมความรู้ต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผลความสำเร็จของผู้เรียน

วิชาชีพครู เป็นลักษณะหนึ่งของงานที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญที่ได้รับฝึกฝนโดยเฉพาะ และใช้วิชาที่ร่ำเรียนมาเป็นเครื่องมือในการหาเลี้ยงชีพ โดยมีฐานะที่สูงเป็นพิเศษจากสังคม จึงทำให้วิชาชีพต่างจากอาชีพทั่วๆ ไป (ไพศาล เอกะกุล, 2553) การผลิตครูให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพครู มีอุดมการณ์ มีใจรักในการสอน ใฝ่หาความรู้ สร้างองค์ความรู้จากความเป็นจริงด้วยตนเอง มีความชำนาญในการสอน และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอนั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนถือเป็นการตรวจสอบความรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครูว่าบรรลุถึงจุดมุ่งหมายตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรหรือไม่ ซึ่งผลคะแนนที่ผู้เรียนได้รับจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนเอง เพราะสามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้ในการพัฒนาตนเองและเพื่อใช้ในการศึกษาระดับสูงขึ้นไป ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนรู้และการวางแผนในอนาคต สถาบันการศึกษาและผู้สอนก็สามารถนำผลการประเมินของผู้เรียนแต่ละคนไปใช้เป็นข้อมูล ในการจัดการเรียนและกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เรียนต่อไป ส่วนผู้ปกครองจะได้ใช้เป็นแนวทางแก้ไขและสนับสนุนบุตรหลานให้กระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปในแนวทางที่ดี (ฉันทนา รัตนพลแสน, 2553)

คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ได้มุ่งเน้นการพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะความเป็นครู รอบรู้วิชาการ เชี่ยวชาญวิชาชีพ มีทักษะชีวิต เป็นบัณฑิตจิตสาธารณะ โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ของคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ (2568) ดังนี้ 1) ผลิตบัณฑิตครูที่มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ 2) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ 3) ยกระดับงานวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ และนวัตกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่น 4) บริการวิชาการเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน 5) อนุรักษ์ส่งเสริมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 6) พัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล

การจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้เรียนถือเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำพาให้ไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาดังที่ Walberg (อ้างในกชพร ใจอดทนและอรณิชชา ทศตา, 2564) กล่าวว่า ปัจจัยด้านผู้เรียนที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ

ด้านคุณลักษณะของตัวผู้เรียนซึ่งประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์เดิม เจตคติต่อการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เช่นเดียวกับ Bloom (1976 อ้างถึงใน ปัญจา ชูช่วย, 2551) กล่าวว่า ปัจจัยด้านผู้เรียนที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ 1) พฤติกรรมนำเข้าด้านพุทธิพิสัย หมายถึง ความสามารถและความถนัดของผู้เรียนที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ทั้งสองประการนี้ที่เกิดขึ้นก่อนการเรียนรู้ และ 2) คุณลักษณะทางด้านจิตพิสัย หมายถึง แรงจูงใจหรือทัศนคติที่มีต่อรายวิชาและต่อสภาพแวดล้อมในการเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเอง ในขณะที่วนิดา ดีแป้น (2553) ได้สรุปพฤติกรรมด้านผู้เรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยม เชื่อว่าคนเราทุกคนสามารถเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้ หากมีตัวกระตุ้นและการเสริมแรงการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการด้านกลไกที่ถูกควบคุมจากสิ่งต่างๆ ภายนอก แต่นักจิตวิทยาการรู้คิดเชื่อว่าผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ความรู้และสติปัญญา ตลอดจนกระบวนการ เรียนรู้ของผู้เรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ผู้สอนเป็นเพียงผู้รับผิดชอบ ในการสอน แต่ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียน

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตรของสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีในเรื่องพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นดำเนินการสร้างแบบสอบถามในการวิจัย

2. ประชากร ได้แก่ นักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2559 จำนวน 292 คน

3. เครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษโดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยออกแบบสอบถามเพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำนวน 1 ฉบับ โดยกำหนดประเด็นหลักในการสอบถามตามกรอบแนวคิดในการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และคำถามการวิจัยที่ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา

3.2 จัดทำร่างแบบสอบถามและรายการข้อคำถามแต่ละประเด็นเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ที่กำหนดค่าคะแนนของคำตอบหรือตัวเลือกแต่ละระดับดังนี้

ระดับคำตอบ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงในระดับมากที่สุด

ระดับคำตอบ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงในระดับมาก

ระดับคำตอบ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงในระดับปานกลาง

ระดับคำตอบ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงในระดับน้อย

ระดับคำตอบ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงในระดับน้อยที่สุด

กำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย ค่าเฉลี่ยคะแนนใช้เกณฑ์ในการพิจารณา 5 ระดับคือ

ค่าเฉลี่ยคะแนน 4.51–5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยคะแนน 3.51–4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงระดับมาก

ค่าเฉลี่ยคะแนน 2.51–3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.51–2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติจริงระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.00–1.50 หมายถึง มีมีการปฏิบัติจริงระดับน้อยที่สุด

3.3 การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหากับผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 5 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) สำหรับการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถาม มีเกณฑ์ในการคัดเลือก โดยมีคุณวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโทและเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านสอนและการจัดทำหลักสูตรในระดับปริญญาตรี

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินความตรงเชิงเนื้อหา คือ ข้อคำถามจะต้องมีค่าดัชนีมากกว่า 0.50 จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับโครงสร้าง หลังจากให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องแล้วจึงนำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าดัชนี IOC เป็นรายข้อ พบว่าค่าดัชนี IOC ของแบบวัดฯ อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่อ้างอิง

2.4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาไปทดลองใช้กับนักศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำนวน 30 คน ที่

ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความเที่ยงตรง โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.82

3. นำไปสอบถามที่สร้างขึ้นไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะอยู่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ระหว่างตุลาคม 2567 - กุมภาพันธ์ 2568 ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 292 คน คิดเป็นร้อยละ 100

4. นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ และใช้สถิติดังนี้

4.1 วิเคราะห์สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5. นำข้อมูลมาแปลผล สรุป อภิปรายผล และนำเสนอรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะ พบว่า นักศึกษา เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ซึ่งเป็นเพศหญิง จำนวน 289 คน คิดเป็นร้อยละ 99.00 ส่วนเพศชาย มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00 โดยศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 มากที่สุด จำนวน 69 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 23.60 รองลงมาคือศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 20.20 และศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 19.90 ตามลำดับ นักศึกษามีเกรดเฉลี่ยระหว่าง 3.01–3.50 มากที่สุด จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 57.20 รองลงมาเกรดเฉลี่ยระหว่าง 2.51–3.00 จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 23.60 และเกรดเฉลี่ยระหว่าง 3.51 - 4.00 จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 ตามลำดับ

2. พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	นักศึกษาเตรียมตัวให้พร้อมก่อนเข้าเรียนทุกครั้ง	4.19	.65	มาก
2	นักศึกษามาเรียนอย่างสม่ำเสมอ	4.77	.49	มากที่สุด
3	นักศึกษาเข้าเรียนตรงเวลาเป็นประจำ	4.39	.73	มาก
4	นักศึกษาพยายามจดคำบรรยายหรืออธิบายเนื้อหาของอาจารย์ให้มากที่สุด	3.95	.73	มาก
5	นักศึกษาพยายามตั้งใจเรียน แม้ว่าจะไม่ชอบเรียนวิชานั้นก็ตาม	4.17	.72	มาก
6	เมื่อไม่เข้าใจในเนื้อหาที่กำลังเรียนอยู่ นักศึกษาสอบถามอาจารย์ทันที	3.35	.91	ปานกลาง
7	เมื่ออาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษามักจะแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนอยู่เสมอ	3.41	1.01	ปานกลาง
8	นักศึกษาให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน	4.55	.66	มากที่สุด
9	นักศึกษาชอบทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกับเพื่อน ๆ	4.09	.91	มาก
10	นักศึกษางดใช้โทรศัพท์ในชั้นเรียนเสมอ	3.63	1.02	มาก
11	นักศึกษาทบทวนบทเรียนเป็นประจำ	3.22	.88	ปานกลาง
12	เมื่อนักศึกษาไม่เข้าใจเนื้อหาที่เรียน นักศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น หนังสือ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ	3.99	.87	มาก
13	นักศึกษามักค้นคว้าข้อมูลเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมจากสิ่งที่อาจารย์สอน	3.80	.85	มาก
14	นักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามกำหนดเวลา	4.52	.76	มากที่สุด
15	นักศึกษาวางแผนและดำเนินการการอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบอยู่เสมอ	3.94	.87	มาก
16	นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่เคยเรียนแล้วมาผสมผสานหรือประยุกต์ใช้ในการเรียนกับรายวิชาอื่นได้	3.64	.79	มาก
17	นักศึกษาสามารถถ่ายทอดหรืออธิบายเนื้อหาที่เรียนให้เพื่อนหรือผู้สนใจฟังได้	3.51	.78	มาก
18	นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือการทำงานได้	3.99	.73	มาก
รวม		**3.95**	**.80**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.63, S.D. = 0.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษามาเรียนอย่างสม่ำเสมอมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77, S.D. = 0.49) รองลงมาคือ นักศึกษาให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.66) และนักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามกำหนดเวลา ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.76) ตามลำดับ ส่วนรายด้านที่น้อย พบว่า นักศึกษาทบทวนบทเรียนเป็นประจำน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.22, S.D. = 0.88) รองลงมาคือ เมื่อไม่เข้าใจในเนื้อหาที่กำลังเรียนอยู่นักศึกษาสอบถามอาจารย์ทันที ($\bar{X}$ = 3.35, S.D.= 0.91) และเมื่ออาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษามักจะแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนอยู่เสมอ ($\bar{X}$ = 3.41, S.D.= 1.01) ตามลำดับ

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษมีประเด็นที่น่าสนใจที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพฤติกรรมที่นักศึกษามาเรียนอย่างสม่ำเสมอ นักศึกษาให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนและนักศึกษาส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามกำหนดเวลา แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนเพื่อให้การเรียนประสบผลสำเร็จตามความตั้งใจของนักศึกษา ซึ่งทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ของ Gardner (2006, อ้างถึงใน กีรติ คุวสานนท์และภาวิณี โสธายะเพ็ชร, 2566) ได้แบ่งความแตกต่างของลีลาการเรียนรู้ (learning style) ว่าเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ลีลาการเรียนรู้ คือลักษณะทางกายภาพความคิด ความรู้สึกที่ใช้ในการรับรู้และตอบสนองการเรียนรู้สามารถแบ่งออกได้เป็นสามประเภทคือ 1) การเรียนรู้ผ่านการมองเห็น (visual learning style) เป็นการเรียนรู้ผ่านของจริงรูปภาพตัวอักษรและสัญลักษณ์ 2) การเรียนรู้ผ่านการฟัง (Audio learning style) เป็นการเรียนรู้ผ่านการฟังการเล่าการบรรยายและสนทนาแลกเปลี่ยน 3) การเรียนรู้ผ่านร่างกาย (kinesthesis learning style) เป็นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ค้นคว้าด้วยตัวเองและเคลื่อนไหวร่างกาย ทั้งในด้านความแตกต่างของผู้เรียนและลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสองปัจจัยในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมุ่งไปสู่ความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่พึงจะปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนเติมเต็มพัฒนาทักษะที่ไม่ถนัดได้อีกด้วย สอดคล้องกับรุจิราพรรณ คงช่วย (2559) กล่าวว่า ผู้เรียนเป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความรับผิดชอบซึ่งเป็นความมุ่งมั่นตั้งใจและเอาใจใส่ มีคุณลักษณะที่ตรงกับพฤติกรรมตั้งใจเรียนและมี

อิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และอรนุช ศรีคำ และคณะ (2560) พบว่า ความตั้งใจเรียนมีอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่วน Atkinson (1966) กล่าวว่า บุคคลมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มาประกอบและความต้องการการประสบความสำเร็จที่ต่างกัน และระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในตัวบุคคลที่ต่างกนั่นเองนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่แตกต่างกันหรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้เรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและในขณะเดียวกนั้น ผู้เรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เช่นเดียวกับกนกภรณ์ เทสินทโชติ (2560) พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน นอกจากนี้ Bloom (1976 อ้างถึงใน ปัญจา ชูช่วย, 2551) กล่าวว่า คุณลักษณะด้านจิตพิสัยเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนอยากรู้ เช่น ความสนใจในวิชา เจตคติต่อวิชา เจตคติต่อการเรียน เจตคติ ต่อโรงเรียน ระบบการเรียนและสถาบัน การยอมรับความสามารถของตนเอง เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกฤตา เส็งเข้ม และคณะ (2556) ที่พบว่า นิสัยในการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิชาติ แก้วประดิษฐ์ (2543) ที่ศึกษาแล้วพบว่า นิสัยในการเรียนของผู้เรียนจะมีผลอย่างมากต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หากผู้เรียนมีนิสัยในการเรียนที่ดีก็จะทำให้ประสบความสำเร็จในการเรียนได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เป็นความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาอันเป็นผลมาจากตัวผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอนสามารถที่นำไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตรของสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ โดยพัฒนาผู้เรียนให้มีการวางแผนการศึกษาตั้งแต่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปรับตัวในการศึกษาจากการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ระดับอุดมศึกษาที่มีรูปแบบและวิธีการเรียนที่แตกต่างกัน การช่วยเหลือนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำให้สามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จทางการเรียน และการส่งเสริมให้นักศึกษามีเจตคติต่อวิชาชีพครู

เอกสารอ้างอิง

กนกภรณ์ เทสินทโชติ. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.

กมลทิพย์ ยงใจยุทธ. (2558). *การสังเคราะห์งานวิทยานิพนธ์สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ระหว่างปี พ.ศ.2545-2555*. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

กีรติ คุวสานนท์ และภาวิณี โสธายะเพ็ชร. (2566). การส่งเสริมองค์ประกอบตามแนวคิดผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,* 21(1), 11-20.

ฉันทนา รัตนพลแสน. (2553). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ณ ระยอง เขต 2*. (ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปัญจา ชูช่วย. (2551). *ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลา วิทยาเขตปัตตานี*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ไพศาล เอกะกุล. (2553). *การวิเคราะห์จำแนกประเภทปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม* (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

รุจิราพรรณ คงช่วย. (2559). *รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคใต้.* (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

วนิดา ดีแป้น. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยโดยการวิเคราะห์พหุระดับ.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สุกฤตา เส็งเข้ม และคณะ. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนิสิต คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(3), 79-91.

อภิชาติ แก้วประดิษฐ์. (2543). *ความสัมพันธ์ของเจตคติต่อการเรียนและพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ช่างอุตสาหกรรมที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรนุช ศรีคำ และคณะ. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์* (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

Atkinson, S. K. (1966). *The education's encyclopedia.* New Jersey: Prentice-Hall.

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง

THE PRIORITY NEEDS FOR ACADEMIC MANAGEMENT OF KANJANAPISEK WITTHAYALAI NAKORNPHATHOM SCHOOL BASED ON THE CONCEPT OF LEARNER AUTONOMY

[1]พศวัต คชเดช และ [2]นันทรัตน์ เจริญกุล

[1]Potsawat Kodchadej and [2]Nantarat Charoenkul

[1]จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประเทศไทย

[1] Chulalongkorn University, Thailand

[1]potsawat@kjn.ac.th [2]Nuntarat.C@chula.ac.th

Received: January 2, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษก วิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงบรรยาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) โดยประชากร คือ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) และผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารและครูโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) จำนวน 125 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับ

[1]นิสิต สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปานกลาง โดยการจัดการเรียนรู้มีสภาพในการปฏิบัติในปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (M = 3.195) และด้านการวัดและประเมินผลมีสภาพในการปฏิบัติในปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (M = 3.015) สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับมากที่สุดโดยด้านการพัฒนาหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (M = 4.715) และด้านการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (M = 4.531) 2) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง โดยภาพรวม คือ 0.504 ($PNI_{Modified}$ = 0.504) เมื่อพิจารณาตามขอบข่ายการพัฒนาบริหารวิชาการพบว่าด้านการพัฒนาหลักสูตร มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด ($PNI_{Modified}$ = 0.563) และด้านการจัดการเรียนรู้มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาต่ำสุด ($PNI_{Modified}$ = 0.418)

คำสำคัญ : บริหารวิชาการ; แนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง; ความต้องการจำเป็น; โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม)

Abstract

This research aimed to study the priority needs for the development of academic management at Kanjanapisek Witthayalai Nakornphathom School based on the concept of learner autonomy using a descriptive research method. The tools used in the research were questionnaires, and the statistics used for data analysis were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and the Modified Priority Need Index ($PNI_{Modified}$). The population was Kanjanapisek Witthayalai Nakornphathom School, and the informants were 5 administrators and 120 teachers, 125 in total. The research findings revealed as follows. The current state of academic management development at Kanjanapisek Witthayalai Nakornphathom School based on the concept of learner autonomy was at a moderate level. The current implementation of learning management had the highest mean (M = 3.195), while assessment and evaluation had the lowest mean (M = 3.015). The desirable state of academic management development based on the concept of learner autonomy was at the highest level, with curriculum development having the highest mean (M = 4.715) and learning management having the lowest mean (M = 4.531). And the overall Priority Needs Index Modified ($PNI_{Modified}$) for the development of academic management was 0.504. When considering

the scope of academic management development, curriculum development had the highest need for development ($PNI_{Modified}$ = 0.563), while learning management had the lowest need for development. ($PNI_{Modified}$ = 0.418)

Keywords: Academic Management; Learner Autonomy; Priority Needs; Kanjanapisek Witthayalai Nakornphathom School

บทนำ

ปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) ของผู้เรียนเป็นปัญหาที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อระบบการศึกษาหลังจากผ่านพ้นวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 เห็นได้จากรายงานการศึกษาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์โควิด - 19 (2564) ของสำนักเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ที่พบว่ามีค่าเฉลี่ยลดลงอยู่ในระดับปานกลางทุกรายวิชาสอดคล้องกับผลการศึกษาของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่พิเศษสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 ที่จัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการรายงานผลของกลุ่มบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม, 2563) พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ลดลงอย่างชัดเจนในปีการศึกษา 2564 เมื่อเทียบกับสองปีก่อนหน้า เหตุเพราะปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) ที่เกิดขึ้นจากวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ที่ผ่านมาซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดศึกษาเช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วประเทศและถึงแม้ปัจจุบันวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด19 จะผ่านพ้นไปแล้วแต่ปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) ก็ยังคงมีอยู่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้เดิมกับองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) จากการรายงานผลการวิจัย เรื่อง รายงานการศึกษาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์โควิด - 19 ของอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล และคณะ (2564) พบว่าภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) เกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้จากการเรียนรู้ในชั้นเรียนสู่การเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personalized Learning) อย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้เรียนเกิดความเครียดและความวิตกกังวลตลอดจนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้อีกทั้งยังไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมที่เพียงพอในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่เป็นปัญหาสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับที่หนึ่ง นั้นคือ “การกำกับตนเองในการเรียนรู้” ของผู้เรียน ดังนั้น สำนักเลขาธิการสภาการศึกษาจึงแนะนำมาตรการฟื้นฟู ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (2565) ให้กับผู้เรียนโดยการส่งเสริมทักษะ

การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed learning) หรือกำกับตนเอง (Self-regulation learning) ซึ่งจากการศึกษาเพิ่มเติม พบว่า การกำกับตนเองในการเรียนรู้และการเรียนรู้แบบนำตนเองเป็นส่วนที่สำคัญของการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง (Learner Autonomy) Zimmerman and Schunk (1989) ดังนั้นในทางกลับกันหากสถานศึกษาส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง (Learner Autonomy) ย่อมที่จะเพิ่มทักษะการกำกับตนเองในการเรียนรู้และการเรียนรู้แบบนำตนเองให้เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

ในการบริหารจัดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียนโดยตรงในสถานศึกษาฝ่ายที่มีหน้าที่รับผู้ชอบโดยตรงคงจะหนีไม่พ้นฝ่ายบริหารวิชาการตามที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ คือ กระบวนการการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนตลอดจนการประเมินผลการสอนเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษาการบริหารงานวิชาการ ซึ่งในการบริหารวิชาการนั้นกระทรวงศึกษาธิการ (2553) ได้กำหนดหลักการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียนตามกฎกระทรวง ซึ่งกำหนดตามหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 5 และมาตรา 39 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 ใน พ.ศ. 2545) ได้กำหนดให้งานด้านการบริหารงานวิชาการมีภาระหน้าที่ ขอบข่ายงาน 14 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 9) การนิเทศการศึกษา 10) การแนะแนว 11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์ที่ 2 คือการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ดังนี้ 1) ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่าน การเขียน การสื่อสาร และการคิดคำนวณตามเกณฑ์ของแต่ละขั้น 2) ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหา 3) ผู้เรียนมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ การสืบค้น การนำเสนอ ผลงาน ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม 4) ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา 6) ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมให้มีแรงจูงใจสู่อาชีพด้วยการแนะแนว และได้รับการพัฒนาความรู้ทักษะที่เหมาะสมเพื่อการมีงานทำในอนาคต มีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต 7) ผู้เรียนได้รับการวัดและประเมินผลที่หลากหลายเหมาะสมตามศักยภาพเป็นรายบุคคล

จากรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ปี พ.ศ. 2562 - 2565 จะเห็นได้ว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ลดลงหลังผ่านพ้นวิกฤตการณ์โควิด - 19 ซึ่งปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลงนั้นเกิดมาจากปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) อันเนื่องมาจากผู้เรียนต้องเรียนรู้เนื้อหาเดียวกันในสถานที่ที่มีบริบทและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันเป็นอย่างมากโดยครูไม่สามารถที่จะดำเนินการกำกับดูแลในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและถึงแม้ปัจจุบันจะผ่านพ้นวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 แล้วแต่ก็ยังคงเกิดปัญหาการเชื่อมโยงความรู้เดิมสู่ความรู้ใหม่อยู่ทั้งนี้เกิดจากการที่นักเรียนขาดทักษะการกำกับตนเองในการเรียนรู้และการเรียนรู้แบบนำตนเองซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำคัญซึ่งการบริหารงานวิชาการมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่สูงขึ้นโดยการสร้างให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและแรงจูงใจในการแก้ไขปัญหาในการเรียนรู้ด้วยตนเองในแต่ละบุคคล ดังนั้นหากนำการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง (Learner Autonomy) มาปรับใช้ในการพัฒนาผู้เรียนย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ตลอดจนทักษะการกำกับตนเองในการเรียนรู้และการเรียนรู้แบบนำตนเองอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง (Learner Autonomy)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เชิงปริมาณ เพื่อศึกษาลำดับความต้องการจำเป็นของพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริหารและครูโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) และครูโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) จำนวนรวม 125 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 4 คน และครู จำนวน 120 คน รวมทั้งสิ้น125 คน โดยกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษก วิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklists) จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) วุฒิการศึกษาสูงสุด 4) ตำแหน่งปัจจุบัน 5) ประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยนครปฐม (พระตำหนักสวยกุหลาบมัธยม) 6) กลุ่มสาระการเรียนรู้ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ในการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง มีลักษณะเป็นแบบตอบสนองคู่และเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 56 ข้อ โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย 5 ระดับของ Best, J. W. (1981) ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยใช้การแจกแจงความถี่และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางพร้อมคำบรรยาย

2.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาเอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองและการบริหารวิชาการ กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ออกแบบและสร้างเครื่องมือตามผังโครงสร้างเครื่องมือและข้อคำถาม กำหนดความตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item objective congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปเพื่อนำมาใช้ในการเก็บข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนำไปจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือนำจากสาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามออนไลน์ผ่านระบบ Google Form ผู้วิจัยได้รับการตอบแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งผู้วิจัยได้ตรวจสอบการตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามครบถ้วนสมบูรณ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check Lists) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นของพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยนำเสนอผลในรูปแบบตารางพร้อมคำบรรยายประกอบ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง สรุปผลวิจัยดังในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองโดยภาพรวม

ขอบข่ายบริหารวิชาการ	สภาพปัจจุบัน (D)				สภาพที่พึงประสงค์ (I)				ความต้องการจำเป็น	
	M	S.D.	แปลผล	ลำดับที่	M	S.D.	แปลผล	ลำดับที่	$PNI_{Modified}$	ลำดับที่
1. การพัฒนาหลักสูตร	**3.016**	**0.258**	**ปานกลาง**	**2**	**4.715**	**0.007**	**มากที่สุด**	**1**	0.563	**1**
1.1 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของหลักสูตร	2.970	0.086	ปานกลาง	3	4.710	0.110	มากที่สุด	3	0.586	1
1.2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	3.029	0.158	ปานกลาง	2	4.723	0.098	มากที่สุด	1	0.559	2
1.3 การกำหนดโครงสร้างรายวิชาในหลักสูตร	3.049	0.531	ปานกลาง	1	4.713	0.097	มากที่สุด	2	0.546	3

ขอบข่าย	สภาพปัจจุบัน (D)				สภาพที่พึงประสงค์ (I)				ความต้องการจำเป็น	
บริหารวิชาการ	M	S.D.	แปลผล	ลำดับที่	M	S.D.	แปลผล	ลำดับที่	$PNI_{Modified}$	ลำดับที่
2. การจัดการเรียนรู้	**3.195**	**0.195**	ปานกลาง	**1**	**4.531**	**0.090**	มากที่สุด	**3**	0.418	**3**
2.1 การวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.249	0.197	ปานกลาง	1	4.486	0.175	มากที่สุด	3	0.381	3
2.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้	3.176	0.194	ปานกลาง	2	4.579	0.269	มากที่สุด	1	0.442	1
2.3 การจัดสภาพบรรยากาศ สื่อ และ แหล่งเรียนรู้	3.160	0.195	ปานกลาง	3	4.528	0.089	มากที่สุด	2	0.433	2
3. การวัดและประเมินผล	**3.015**	**0.199**	ปานกลาง	**3**	**4.677**	**0.007**	มาก	**2**	0.551	**2**
3.1 การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้	2.969	0.201	ปานกลาง	2	4.710	0.110	มากที่สุด	1	0.586	1
3.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	3.060	0.196	ปานกลาง	1	4.643	0.100	มากที่สุด	2	0.517	2
รวมทุกด้าน	**3.083**	**0.132**	ปานกลาง		**4.637**	**0.062**	มากที่สุด		**0.504**	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (M = 3.083, S.D. = 0.132) ขอบข่ายบริหารวิชาการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การจัดการเรียนรู้ (M = 3.195, S.D. = 0.195) รองลงมาคือ การพัฒนาหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย (M = 3.016, S.D. = 0.258) และขอบข่ายบริหารวิชาการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ย (M = 3.015, S.D. = 0.199) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.637, S.D. = 0.062) ขอบข่ายบริหารวิชาการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การพัฒนาหลักสูตร (M = 4.715, S.D. = 0.007) รองลงมา คือ การวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ย (M = 4.677, S.D. = 0.007) ขอบข่ายบริหารวิชาการมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองคือ 0.504 ($PNI_{Modified}$ = 0.504) ขอบข่ายบริหารวิชาการ

ที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ การพัฒนาหลักสูตร ($PNI_{Modified}$ = 0.563) รองลงมา คือ การวัดและประเมินผล มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$ = 0.551)

และขอบข่ายการบริหารวิชาการที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุดคือ คือ การจัดการเรียนรู้ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$ = 0.418) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองโดยภาพรวมตามองค์ประกอบแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง

การเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง	สภาพปัจจุบัน (D)				สภาพที่พึงประสงค์ (I)					ความต้องการจำเป็น
	M	S.D.	แปลผล	ลำดับที่	M	S.D.	แปลผล	ลำดับที่	$PNI_{Modified}$	ลำดับที่
1. ความเป็นอิสระ (Independence)	2.898	1.333	ปานกลาง	7	4.841	0.131	มากที่สุด	1	0.401	1
2. การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical reflection)	3.609	1.377	มาก	2	4.495	0.186	มาก	5	0.197	6
3. การกระตุ้นตนเอง (Self-motivation)	3.618	1.405	มาก	1	4.568	0.178	มากที่สุด	4	0.208	4
4. การทำงานร่วมกัน (Collaboration)	3.595	1.417	มาก	3	4.001	0.090	มาก	7	0.102	7
5. การตระหนักรู้ตนเอง (Self-awareness)	3.271	1.408	ปานกลาง	6	4.818	0.101	มากที่สุด	2	0.321	2
6. ทักษะการตัดสินใจที่เป็นเลิศ (Highly developed decision -making skills)	3.540	1.445	มาก	4	4.453	0.069	มาก	6	0.205	5
7. การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed learning)	3.273	1.444	ปานกลาง	5	4.791	0.132	มากที่สุด	3	0.317	3
รวมทุกด้าน	**3.401**	**0.269**	**ปานกลาง**		**4.567**	**0.044**	**มากที่สุด**		**0.255**	

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันของความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองโดยภาพรวมตามองค์ประกอบแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองในระดับปานกลาง (M = 3.401, S.D. = 0.269) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการกระตุ้นตนเอง อยู่ในระดับมาก (M = 3.618, S.D. = 1.405) รองลงมาคือ การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ อยู่ในระดับมาก (M = 3.609, S.D. = 1.377) การทำงานร่วมกัน อยู่ในระดับมาก (M = 3.595, S.D. = 1.417) ทักษะการตัดสินใจที่เป็นเลิศ อยู่ในระดับมาก (M = 3.540, S.D. = 1.445) การเรียนรู้แบบนำตนเองอยู่ในระดับปานกลาง (M = 3.273, S.D. = 1.444) การตระหนัก

รู้ตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง (M = 3.271, S.D. = 1.408) และความเป็นอิสระ อยู่ในระดับปานกลาง (M = 2.898, S.D. = 1.333) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ของความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองโดยภาพรวมตามองค์ประกอบแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองในระดับมากที่สุด (M = 4.567, S.D. = 0.044) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความเป็นอิสระ อยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.841, S.D. = 0.131) รองลงมาคือ การตระหนักรู้ตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.818, S.D. = 0.101) การเรียนรู้แบบนำตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.791, S.D.= 0.132) การกระตุ้นตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.568, S.D. = 0.178) การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ อยู่ในระดับมาก (M = 4.495, S.D. = 0.186) ทักษะการตัดสินใจที่เป็นเลิศ อยู่ในระดับมาก (M = 4.453,S.D. = 0.069) และการทำงานร่วมกัน อยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.001, S.D. = 0.090) ตามลำดับ

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองโดยภาพรวมตามองค์ประกอบแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง คือ 0.255 ($PNI_{Modified}$ = 0.255) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุดคือ ความเป็นอิสระ ($PNI_{Modified}$ = 0.401) รองลงมาคือ การตระหนักรู้ตนเอง มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$ = 0.321) การเรียนรู้แบบนำตนเอง มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$ = 0.317) การกระตุ้นตนเอง มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$ = 0.208) การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$ = 0.197) ทักษะการตัดสินใจที่เป็นเลิศ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$ = 0.205) และการทำงานร่วมกัน มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด ($PNI_{Modified}$ = 0.102) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลเรียงตามลำดับค่าดัชนีความต้องการจำเป็นได้ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิด การเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง อยู่ในลำดับที่ 1 ($PNI_{Modified}$= 0.563) โดยการพัฒนาหลักสูตร คือ กระบวนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของหลักสูตร การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้ชัดเจน การกำหนดโครงสร้างรายวิชาในหลักสูตรเพื่อพัฒนา

หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสันติ บุญภิรมย์ (2552) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง เป็นความพยายามของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนที่ได้ร่วมมือกันเพื่อเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน ให้มีความเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม ทั้งในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต เพื่อให้นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเกิดความมั่นใจในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน และสอดคล้องกับรุ่งชัช ดาพร เวหะชาติ (2550) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง กระบวนการหรือ ขั้นตอนของการตัดสินใจเพื่อหาทางทางเลือกในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนให้ไปในทิศทางที่ดีขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานศึกษา และสอดคล้องกับกลยุทธ์ที่ 4 คือการพัฒนาคุณภาพสู่มาตรฐานสากลของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ในข้อ 4 คือ สถานศึกษามีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร ระบบการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม คณิตศาสตร์ (STEM) และภาษาต่างประเทศ และด้านการจัดการเรียนรู้มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง อยู่ในลำดับสุดท้าย ($PNI_{Modified}$ = 0.418) โดยการจัดการเรียนรู้ คือ การสนับสนุนและพัฒนาการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดสภาพ บรรยากาศ สื่อ และแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองของผู้เรียนสอดคล้องกับสุนทร โคตรบรรเทา (2552) กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ว่าจะต้องมีการจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน รวมทั้งพัฒนาทักษะต่างๆ ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งนี้รวมไปถึงการจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับสุกัญญา แช่มช้อย (2565) กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ หรือผลลัพธ์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ อันเป็นผลมาจากการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ทรัพยากรการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะเจตคติตามตัวชี้วัดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้และสอดคล้องกับกลยุทธ์แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ด้านเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ ของโรงเรียน กลยุทธ์ที่ 1 คือ การพัฒนาองค์กรให้พร้อมบริการของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ในข้อที่ 2 คือ สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง โดยภาพรวมตามองค์ประกอบแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ ความเป็นอิสระ แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนมีความพยายามที่จะพัฒนากระบวนการในการจัดการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ตัดสินใจเลือกศึกษาและได้มาซึ่งองค์ความรู้ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัดของนักเรียนที่มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับ Little (1991) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองเป็นความสัมพันธ์ทางจิตวิทยาอันประกอบด้วย ผู้เรียนมีความคิดที่สร้างสรรค์ พร้อมทั้งมีการตัดสินใจ และแสดงออกอย่างอิสระเสรี ในการได้มาซึ่งองค์ความรู้เหล่านั้นและสอดคล้องกับกับกลยุทธ์แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ด้านเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียน กลยุทธ์ที่ 2 คือ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในข้อที่ 12 คือ ผู้เรียนได้รับการวัดและประเมินผลที่หลากหลายเหมาะสมตามศักยภาพเป็นรายบุคคล

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ การศึกษาพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง โดยการบริหารวิชาการ ได้จากการสังเคราะห์ความหมายและขอบข่ายของการบริหารวิชาการ สรุปได้ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ และ 3) ด้านการวัดและประเมินผล เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) มีแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง โดยองค์ประกอบแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองได้จากสังเคราะห์ความหมายและองค์ประกอบของแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง ได้แก่ 1) ความเป็นอิสระ 2) การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) การกระตุ้นตนเอง 4) การทำงานร่วมกัน 5) การตระหนักรู้ตนเอง 6) การตัดสินใจที่เป็นเลิศ 7) การเรียนรู้แบบนำตนเอง ซึ่งการดำเนินการตามขอบข่ายการบริหารวิชาการดังกล่าวจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง และการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถที่จะตัดสินใจเลือกศึกษาได้อย่างอิสระปราศจากการจำกัดและมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ วางแผน การประเมินการเรียนด้วยตนเอง ตลอดจนพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อการตัดสินใจด้วยตนเอง สรุปดังภาพที่ 1

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 3).* กรุงเทพฯ: บริษัท สยามสปอรต์ ซินดิเคท จำกัด.

นันทา เดชธรรมฤทธิ์ และ อิสยาภรณ์ พิทยาภรณ์. (2561). *การเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบพึ่งพาตนเองกับความเข้าใจที่แท้จริงสำหรับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย. รายงานการประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 13 ปีการศึกษา 2561.* วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ.2561. จัดโดยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต. หน้า 1828-1841.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2550). การบริหารงานวิชาการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.

โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม). (2563). *กลยุทธ์ตามแผนปฏิบัติการ ประจำงบประมาณ พ.ศ. 2563.*

สันติ บุญภิรมย์. (2552). *การบริหารงานวิชาการ.* กรุงเทพฯ : บุ๊ค พอยท์ .สำนักงานคณะกรรมการ

สุกัญญา แช่มช้อย. (2565). *การบริหารวิชาการที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุค พลิกผัน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนทร โคตรบรรเทา. (2552). *หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *การศึกษาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์โควิด-19 : สภาพการณ์ บทเรียน และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้.* สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2565, จาก https://opac01.stou.ac.th/multim/Gift_eBook/167260.pdf.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้.* บริษัท เอส. บี. เค. การพิมพ์ จำกัด.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2562). *การวิจัยทางการศึกษา : แนวคิดและการประยุกต์ใช้.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Best, J. W. (1981). *Research in Education New Jersey*. *Englewood Cliffs*.

Holec, H. (1981). *Autonomy and Foreign Language Learning.* Oxford/New York: Pergamon Press. (First Published 1979, Council of Europe).

Little, D. (2000). *Why focus on learning rather than teaching? In D. Little, L. Dam, and J. Timmer (Eds.), Focus on Learning Rather than Teaching: Why and How? Paper from the International association of teachers of English as a foreign language 48 (IATEFL) Conference (Krakow,*

Poland, May 14-16, 1998). (pp. 3-17). Dublin Ireland. Center for Language and Communication Studies. Trinity College

Zimmerman, B. J., & Schunk, D. H. (Eds.). (1989). *Self-regulated learning and academic achievement: Theory, research, and practice*. Springer-Verlag Publishing.

การวางแผนควบคุมต้นทุนเกี่ยวกับธุรกิจขนส่ง

COST CONTROL PLANNING FOR TRANSPORTATION BUSINESS

[1]ปฏิภาณ สุขไทย, [2]อมราลักษณ์ สิริทองสุข และ [3]เดือนฉาย คำสีทา

[1]Patiphan Sukthai, [2]Amaralak Sirithongsook and [3]Duenchai Kumseeta

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Sripatum University Khonkean, Thailand

[1]patiphan.suk@spu.mail.net, [2]amaralak.si@spu.ac.th, [3]duenchai.ku@spu.ac.th

Received: January 19, 2025; **Revised**: January 31, 2025; **Accepted**: April 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวการวางแผนควบคุมต้นทุนในธุรกิจขนส่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงิน อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจ โดยการควบคุมต้นทุนที่ดี สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและเพิ่มกำไรให้กับธุรกิจได้ การวางแผนควบคุมต้นทุนในธุรกิจขนส่งจะช่วยให้ธุรกิจ สามารถบริหารจัดการทั้งด้านการขนส่งสินค้า การดูแลรถยนต์หรือยานพาหนะและการบริหารบุคลากรได้อย่างมี ประสิทธิภาพ การศึกษาหัวข้อนี้จึงมีความสำคัญในการให้แนวทางแก่ผู้ประกอบการและนักวางแผนธุรกิจในการจัดการต้นทุน อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้ธุรกิจขนส่งสามารถดำเนินงานได้อย่างยังยืนและเติบโตในระยะยาว ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยต้นทุนที่มีผลกระทบมากต่อธุรกิจขนส่ง ได้แก่ ต้นทุนผันแปร โดยเฉพาะค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและค่าซ่อมบำรุง ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามภาวะเศรษฐกิจและราคาน้ำมันในตลาดโลก นอกจากนี้ ต้นทุนคงที่ เช่น ค่าเช่าสถานที่จอดรถและเงินเดือนพนักงานประจำ ก็เป็นภาระต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อไม่มีการบริหารจัดการที่เหมาะสม ในด้านของการควบคุม

---

[1] นักศึกษาปริญญาตรี สาขาหลักสูตรการสอน คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[3] อาจารย์ คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

ต้นทุน พบว่า หน่วยงานที่มีการวางแผนและควบคุมต้นทุนอย่างเป็นระบบ เช่น การวางแผนเส้นทางขนส่ง การดูแลบำรุงรักษายานพาหนะอย่างสม่ำเสมอ และการใช้เทคโนโลยีด้านโลจิสติกส์ มีผลกำไรที่ดีกว่าหน่วยงานที่ขาดแผนการควบคุม โดยผลการประเมินชี้ว่าการควบคุมต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพสามารถเพิ่มผลกำไรสุทธิเฉลี่ยได้ถึงร้อยละ 15-20

คำสำคัญ :ความรู้ความเข้าใจ, ธุรกิจขนส่งทรัพยากร, เศรษฐกิจ, โลจิสติกส์

Abstract

Cost control planning in the transportation business is an important process in managing financial resources effectively to increase competitiveness and create business sustainability. Good cost control can help reduce unnecessary expenses and increase business profits. Cost control planning in the transportation business will help businesses manage both goods transportation, car or vehicle maintenance, and personnel management effectively. Therefore, studying this topic is important in providing guidelines for entrepreneurs and business planners to manage costs effectively, which will help transportation businesses operate sustainably and grow in the long term. The study results found that cost factors that have a significant impact on transportation businesses include variable costs, especially fuel and maintenance costs, which are expenses that tend to increase continuously according to the economic situation and world oil prices. In addition, fixed costs, such as parking lot rental fees and permanent employee salaries, are a significant burden on organizations, especially when there is no appropriate management. In terms of cost control, it was found that units that systematically plan and control costs, such as planning transportation routes, regular vehicle maintenance, and using logistics technology, have better profits than units that lack a control plan. The evaluation results indicate that effective cost control can increase net profits by an average of 15-20 percent.

Keywords: Transportation business, Resources, Economy, Logistics

บทนำ

ธุรกิจขนส่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นกลไกหลักในการเคลื่อนย้าย สินค้าและวัตถุดิบจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค รวมถึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการค้าภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม ธุรกิจขนส่งต้องเผชิญกับความท้าทายด้านต้นทุนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ เช่น ค่าตอบแทน พนักงาน ค่าซ่อมบำรุง ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าผ่านทาง และต้นทุนการดำเนินงานอื่นๆ

การวางแผนควบคุมต้นทุนในธุรกิจขนส่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงิน อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจ โดยการควบคุมต้นทุนที่ดี สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและเพิ่มกำไรให้กับธุรกิจได้ การวางแผนควบคุมต้นทุนในธุรกิจขนส่งจะช่วยให้ธุรกิจ สามารถบริหารจัดการทั้งด้านการขนส่งสินค้า การดูแลรถยนต์หรือยานพาหนะ และการบริหารบุคลากรได้อย่างมี ประสิทธิภาพ 1. การเติบโตของอุตสาหกรรมขนส่ง การขยายตัวของตลาดและความต้องการบริการขนส่งสินค้าในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ทำให้ธุรกิจขนส่งต้องการวิธีการที่มี ประสิทธิภาพในการควบคุมต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน เช่น ค่าน้ำมัน ค่าแรงงาน การบำรุงรักษา ยานพาหนะและค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขัน 2. การเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยี การพัฒนาเทคโนโลยีในด้านระบบ GPS, การจัดการคลังสินค้า (Warehouse Management System), และการใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์เส้นทางการขนส่ง (Route Optimization) ทำให้ธุรกิจขนส่งสามารถลดต้นทุนได้มากขึ้นโดยการเลือกเส้นทางที่มีประสิทธิภาพสูงสุดและ ลดเวลาในการขนส่ง 3. ความท้าทายด้านราคาน้ำมัน ราคาน้ำมันที่ผันผวนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อต้นทุนการขนส่ง ดังนั้นการ วางแผนควบคุมต้นทุนจึงต้องคำนึงถึงการจัดการกับค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ เช่น การเลือกใช้ยานพาหนะที่ประหยัด น้ำมัน หรือการใช้เทคนิคการขนส่งที่ช่วยลดการใช้พลังงาน 4. การเพิ่มความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อม มีการให้ความสำคัญกับการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในธุรกิจ ขนส่ง การใช้รถขนส่งที่มีประสิทธิภาพในการใช้น้ำมันหรือการใช้พลังงานทางเลือก เช่น ยานพาหนะไฟฟ้า (EV) อาจเป็นวิธีหนึ่งในการลดต้นทุนการดำเนินงานในระยะยาว 5. การวางแผนที่มุ่งเน้นการลดต้นทุน เพื่อที่จะยังคงสามารถแข่งขันได้ในอุตสาหกรรมที่มีการแข่งขันสูง ธุรกิจ ขนส่งจำเป็นต้องพัฒนากลยุทธ์ในการลดต้นทุน เช่น การปรับปรุงการจัดการสินค้าคงคลัง การใช้เทคโนโลยีใน การติดตามและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขนส่ง และการฝึกอบรมพนักงานให้มีทักษะในการ ทำงานที่สามารถช่วยลดข้อผิดพลาดและต้นทุนที่ไม่จำเป็น

การศึกษาหัวข้อนี้จึงมีความสำคัญในการให้แนวทางแก่ผู้ประกอบการและนักวางแผนธุรกิจในการจัดการต้นทุน อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้ธุรกิจขนส่งสามารถดำเนินงานได้อย่างยั่งยืนและเติบโตในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุนในธุรกิจขนส่ง
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการควบคุมต้นทุนที่มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อประเมินผลกระทบจากการควบคุมต้นทุน ต่อผลประกอบการ
4. เพื่อแนะนำแนวทางการปรับปรุง การวางแผนเพื่อควบคุมต้นทุนในธุรกิจขนส่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นนักบัญชีในหน่วยงานธุรกิจขนส่ง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 10 หน่วยงาน จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์เกี่ยวการวางแผนควบคุมต้นทุนเกี่ยวกับธุรกิจขนส่ง มี 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนเกี่ยวกับธุรกิจขนส่ง

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการการวางแผนควบคุมต้นทุนเกี่ยวกับธุรกิจขนส่ง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวการวางแผนควบคุมต้นทุนเกี่ยวกับธุรกิจขนส่ง สรุปวิเคราะห์แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง การวางแผนควบคุมต้นทุนเกี่ยวกับธุรกิจขนส่ง เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุนในธุรกิจขนส่ง พัฒนารูปแบบการควบคุมต้นทุนที่มีประสิทธิภาพ และประเมินผลกระทบของการควบคุมต้นทุนต่อผลประกอบการ โดยผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุนในธุรกิจขนส่ง จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม พบว่าต้นทุนคงที่ ที่มีผลมากที่สุด ได้แก่

- ค่าเช่าสถานที่จอดรถ

- เงินเดือนพนักงานประจำ เช่น พนักงานขับรถและเจ้าหน้าที่ฝ่ายบัญชี

ต้นทุนผันแปร ที่มีความผันผวนสูงและมีอิทธิพลต่อต้นทุนรวมมาก ได้แก่

- ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง (คิดเป็นกว่า 45% ของต้นทุนผันแปรทั้งหมด)
- ค่าซ่อมบำรุงรถยนต์และค่าอะไหล่

ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างต้นทุน ได้แก่

- ราคาน้ำมันโลก
- กฎระเบียบทางภาษี
- สภาพเศรษฐกิจและการแข่งขันในอุตสาหกรรม

2. รูปแบบการควบคุมต้นทุนที่มีประสิทธิภาพ จากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับเครื่องมือวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ พบว่าแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมต้นทุน ได้แก่

- การวางแผนเส้นทางขนส่งเพื่อลดระยะทางและเวลาขนส่ง
- การจัดตารางบำรุงรักษารถยนต์ล่วงหน้าเพื่อลดค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน
- การใช้ระบบ GPS และโปรแกรมบริหารจัดการโลจิสติกส์เพื่อลดต้นทุนผันแปร
- การจัดซื้อวัตถุดิบหรืออะไหล่แบบรวมศูนย์เพื่อลดต้นทุนต่อหน่วย

3. ผลกระทบจากการควบคุมต้นทุนต่อผลประกอบการ

- หน่วยงานที่มีระบบควบคุมต้นทุนชัดเจน มี ผลกำไรสุทธิเฉลี่ยสูงกว่าหน่วยงานที่ไม่มีระบบถึง 15-20%
- การควบคุมต้นทุนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลประกอบการ โดยเฉพาะด้านการบริหารต้นทุนผันแปร ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อกำไรสุทธิ

4. แนวทางการปรับปรุงการวางแผนควบคุมต้นทุน จากการวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix ข้อเสนอแนะแนวทางมีดังนี้

- พัฒนาแผนต้นทุนประจำปี โดยมีการตั้งเป้าหมายชัดเจนและประเมินผลเป็นรายไตรมาส
- ฝึกอบรมบุคลากรด้านบัญชีและโลจิสติกส์ ให้สามารถวิเคราะห์และจัดการต้นทุนได้อย่างแม่นยำ
- นำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น ระบบ ERP หรือโปรแกรมบัญชีออนไลน์ที่สามารถติดตามต้นทุนแบบ Real-time
- ติดตามประเมินผลการควบคุมต้นทุนอย่างสม่ำเสมอ โดยมีตัวชี้วัด (KPI) ที่ชัดเจน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การวางแผนควบคุมต้นทุนเกี่ยวกับธุรกิจขนส่ง มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุนในธุรกิจขนส่ง พัฒนารูปแบบการควบคุมต้นทุนที่มีประสิทธิภาพ และประเมินผลกระทบของการควบคุมต้นทุนต่อผลประกอบการ โดยมุ่งเน้นที่กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักบัญชีในหน่วยงานธุรกิจขนส่ง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 10 คน จาก 10 หน่วยงาน ผ่านการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามและวิเคราะห์เชิงพรรณนา ควบคู่กับเครื่องมือการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ พบว่า ปัจจัยต้นทุนที่มีผลกระทบมากต่อธุรกิจขนส่ง ได้แก่ ต้นทุนผันแปร โดยเฉพาะค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและค่าซ่อมบำรุง ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามภาวะเศรษฐกิจและราคาน้ำมันในตลาดโลก นอกจากนี้ ต้นทุนคงที่ เช่น ค่าเช่าสถานที่จอดรถและเงินเดือนพนักงานประจำ ก็เป็นภาระต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อไม่มีการบริหารจัดการที่เหมาะสม ในด้านของการควบคุมต้นทุน พบว่า หน่วยงานที่มีการวางแผนและควบคุมต้นทุนอย่างเป็นระบบ เช่น การวางแผนเส้นทางขนส่ง การดูแลบำรุงรักษายานพาหนะอย่างสม่ำเสมอ และการใช้เทคโนโลยีด้านโลจิสติกส์ มีผลกำไรที่ดีกว่าหน่วยงานที่ขาดแผนการควบคุม โดยผลการประเมินชี้ว่าการควบคุมต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพสามารถเพิ่มผลกำไรสุทธิเฉลี่ยได้ถึงร้อยละ 15-20

2. การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ เช่น SWOT และ TOWS Matrix ยังช่วยให้สามารถแนะนำแนวทางการวางแผนควบคุมต้นทุนที่เหมาะสมกับบริบทของธุรกิจขนส่งในระดับท้องถิ่นอาทิ การกำหนดเป้าหมายด้านต้นทุนอย่างชัดเจน การนำระบบบัญชีหรือโปรแกรม ERP มาใช้ในองค์กรและการเสริมทักษะด้านการบริหารต้นทุนให้กับบุคลากรฝ่ายบัญชี การวางแผนควบคุมต้นทุนที่ดีถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจขนส่งสามารถแข่งขันได้ในสภาวะต้นทุนที่สูงขึ้น การบริหารจัดการต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่ช่วยลดค่าใช้จ่าย แต่ยังส่งผลต่อความสามารถในการทำกำไรและความมั่นคงขององค์กรในระยะยาวข้อเสนอแนะ

2.1 ธุรกิจขนส่งควรจัดทำแผนควบคุมต้นทุนประจำปี โดยมีการกำหนดงบประมาณติดตามผล และปรับปรุงแผนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบริหารต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เช่น โปรแกรมบัญชี ระบบติดตาม GPS หรือระบบ ERP ในการวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนและควบคุมค่าใช้จ่ายแบบเรียลไทม์

2.3 ควรมีการฝึกอบรมพนักงานบัญชีและผู้บริหาร เกี่ยวกับเทคนิคการวิเคราะห์ต้นทุน การบริหารความเสี่ยง และการวางแผนเชิงกลยุทธ์ เพื่อยกระดับการจัดการต้นทุนในองค์กร

2.4 ควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น และครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถสะท้อนภาพรวมของอุตสาหกรรมขนส่งได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2.5 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต้นทุนกับผลประกอบการโดยใช้สถิติขั้นสูง

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2565). *รายงานสถิติธุรกิจขนส่งของประเทศไทย.* สืบค้นจาก https://www.dbd.go.th

ชุติมา ไชยวรรณ. (2562). *การวางแผนและการควบคุมต้นทุนในธุรกิจโลจิสติกส์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิทยพัฒน์.

ณัฐวุฒิ อินทร์แปลง. (2560). *การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของธุรกิจขนส่งสินค้าในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปราโมทย์ พรหมหิตาธร. (2561). *การวิเคราะห์ต้นทุนและการควบคุมงบประมาณในกิจการขนส่ง.* วารสารวิชาการ เศรษฐศาสตร์และการจัดการ, 5(2), 112-125.

สุนันทา ศรีประเสริฐ. (2563). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการควบคุมต้นทุนในองค์กรธุรกิจ.* วารสารการบัญชี และการจัดการ, 9(1), 45–59.

Porter, M. E. (1985). Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance. New York: Free Press.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

GUIDLINES FOR CREATIVE LEADERSHIP DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER SAKON NAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

[1]พรรณิภา งอยแพง, [2]วาโร เพ็งสวัสดิ์ และ [3]พรเทพ เสถียรนพเก้า

[1]Phannipha Ngoiphaeng, [2]Waro Phengsawat and [3]Phorntep Satheannopprakao

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ประเทศไทย

Sakon Nakon Rajabhat University, Thailand

[1]phanniphangoi@gmail.com

Received: January 3, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 481 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยด้านสภาพปัจจุบัน มีค่าความเที่ยงตรง ระหว่าง 0.80-1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.39-0.84 และค่าความเชื่อมั่น 0.97 ส่วนด้านสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าความเที่ยงตรง ระหว่าง 0.80-1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.33-0.88 และค่าความเชื่อมั่น 0.96 และแบบสอบถามแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

[1] นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[3] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.142 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าสูงสุด ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ รองลงมา ได้แก่ ความไว้วางใจ การทำงานเป็นทีม ความยืดหยุ่น วิสัยทัศน์ และจินตนาการ ตามลำดับ 3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มี 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความคิดสร้างสรรค์ 2) ความไว้วางใจ 3) ด้านการทำงานเป็นทีม และ 4) ด้านความยืดหยุ่น

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ความต้องการจำเป็น ความไว้วางใจการทำงานเป็นทีม ความยืดหยุ่น

Abstract

This research was to study, guidelines for development creative leadership of school administrators under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 2. The sample were administrators and teachers under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 2 in academic year 2024, the sample comprised 481. They were selected using multi-stage random sampling. The instruments used in data collection included a set of 5-rating scale questionnaires, which the part of current state indicated validity index ranged between 0.80-1.00, discriminative power index ranged between 0.39-0.84 and reliability value index at 0.97, and the desirable condition indicated validity index ranged between 0.80-1.00, discriminative power index ranged between 0.33-0.88 and reliability value index at 0.96, and a set of questionnaires on self-leadership development. The statistical used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and Priority Index of necessary needs. The findings were as follows. 1. The current state of creative Leadership of school administrators, in overall, was at high level, and the desirable condition of creative Leadership of school administrators, in overall, was at the highest level. 2. The results of the necessary needs of creative Leadership of school administrators, in overall indicated the Priority Index of necessary Needs at 0.142. When considering each aspect, It was found that creative thinking the highest need, followed by trust, teamwork, flexibility, vision and imagination,

respectively. 3. The guidelines for development creative leadership of school administrators in 4 aspects, consisting of 1) creative thinking, 2) trust, 3) teamwork, and 4) flexibility.

Keyword: Creative Leadership, Necessary Need, Trust, Teamwork, Flexibility

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยสภาวการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของประเทศ ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซับซ้อนและคาดการณ์ได้ยาก ในขณะที่ผลการจัดการศึกษาของประเทศในทุกระดับยังคงมีปัญหาทั้งในด้านคุณภาพของคนไทยที่กำลังศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่างๆ ที่ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา คุณลักษณะ และทักษะอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพึงพอใจ ซึ่งในภาพรวมคนไทยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและมีความเสมอภาคทางการศึกษามากขึ้น

จากนโยบายสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเรียน 15 ปีของรัฐ แต่ระบบบริหารจัดการศึกษาในปัจจุบันก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ การเร่งปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปประเทศยุทธศาสตร์ชาติ และการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุค 4.0 จึงเป็นทางออกสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีความสามารถพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล อันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม มีความเสมอภาค และเท่าเทียมกันมากขึ้น รวมทั้งพัฒนาประเทศไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วในอีก 20 ปีข้างหน้า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า 75)

การปฏิรูปการศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งให้เกิดคุณภาพทั้งในด้านผลผลิตกระบวนการจัดการ และปัจจัยต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้การจัดการศึกษาพัฒนาทั้งระบบบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพราะต้องเป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีความสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอนและการเรียนรู้ รวมทั้งประสานสัมพันธ์ ระดมและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อารีรัตน์ อินราย, 2560 : 1) โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องอาศัยภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหาร รวมทั้งอาศัยบรรยากาศแห่งการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน โดยต้องอาศัยความทุ่มเทพยายามในทุกด้านจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเป้าหมายที่ชัดเจนท้าทาย

พร้อมด้วยทรัพยากรที่พอเพียงและมีคุณภาพ ต้องอาศัยการมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนด้านเทคโนโลยี หลักการและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาให้ถูกต้องและยังบทบาทที่สำคัญของผู้บริหาร (ศราวุธ กางสาโรง, 2559, หน้า 4)

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เห็นได้ว่า ภาวะผู้นำนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของบุคลากรและองค์กร ส่งผลโดยตรงต่อความร่วมมือในการปฏิบัติงานของบุคลากร ทั้งนี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ยังเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งในการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นกลไกสำคัญในการบริหารสถานศึกษา และมีอิทธิพลสูงต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษา ซึ่งในภาวะวิกฤติของการศึกษาไทยในปัจจุบันที่ต้องการการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องการผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ มีความคิด และสร้างความมั่นใจที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร และทำให้การศึกษาของไทยก้าวหน้าไปในทางที่ดีขึ้น (นิวุธ มีพันธ์, 2559, หน้า 3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการจัดการศึกษาตั้งแต่ก่อนระดับประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีสถานศึกษาในความรับผิดชอบจำนวน 255 แห่ง มีพันธกิจในการส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคง สร้างโอกาส ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงเท่าเทียม และมีคุณภาพ เสริมสร้างสมรรถนะตามหลักสูตรและคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 แต่ในขณะเดียวถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดพันธกิจไว้อย่างชัดเจน ก็ยังพบจุดอ่อน คือ ผลการประเมิน NT O-NET มีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าระดับประเทศ ซึ่งอาจมีผลมาจากครูและบุคลากรบางส่วนขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน พัฒนาตนเองไม่ตรงกับที่นำไปใช้ในการปฏิบัติงาน กระบวนการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลขาดความต่อเนื่อง จำนวนสถานศึกษานาดเล็กมีจำนวนมากส่งผลต่อการบริหารจัดการและการกระจายทรัพยากรทางการศึกษาไม่ทั่วถึงและเพียงพอต่อความต้องการ อีกปัจจัยสำคัญที่ยองพบว่าเป็นจุดอ่อนคือผู้บริหารไม่ได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องยังยึดติดกับกระบวนการบริหารแบบเดิม ๆ ทำให้ยังไม่ได้ผลลัพธ์ที่ดีเท่าที่ควร (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2, 2567, หน้า 50)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ จนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 เพื่อนำเป็นข้อมูลและแนวทางการในการพัฒนาภาวะผู้นำ

เชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีการพัฒนาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลและความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาตลอดจนสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรการศึกษาอันเป็นประโยชน์กับทางการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 2,788 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 227 คน และครู จำนวน 2,561 คน (สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2, 2567, ออนไลน์)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเปรียบเทียบหากลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan. (1970, pp. 607 – 610 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560, หน้า 43) เปิดตารางเทียบกลุ่มตัวอย่างได้ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 143 คน ครู จำนวน 334 คน รวมทั้งสิ้น 477 คน มีรายละเอียด ดังนี้ (สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2, 2567, ออนไลน์)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่

(Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการหาผลต่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น โดยใช้วิธี PNImodified แบบปรับปรุง (สุวิมล ว่องวานิช, 2562, หน้า 279)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 สรุปผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านย่อย พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านจินตนาการ รองลงมา ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความยืดหยุ่น ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านความไว้วางใจ ตามลำดับ

1.2 ผลการศึกษาสภาพที่ควรจะเป็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้านย่อยพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ รองลงมา ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความยืดหยุ่น ด้านจินตนาการ ด้านวิสัยทัศน์ และด้านความไว้วางใจ ตามลำดับ

2. การประเมินความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า มีค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นในภาพรวม (PNImodified = 0.142) โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่าด้านที่มีความต้องเป็นสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์ (PNImodified = 0.179) รองลงมา ได้แก่ ด้านความไว้วางใจ (PNImodified = 0.163) ด้านการทำงานเป็นทีม (PNImodified = 0.146) ด้านความยืดหยุ่น (PNImodified = 0.144) ด้านวิสัยทัศน์ (PNImodified = 0.124) และด้านจินตนาการ (PNImodified = 0.112) ตามลำดับ

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีดังนี้

3.1 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดกว้างทางความคิด ข่าวสาร และเทคโนโลยีใหม่ๆที่เข้ามาไม่ยึดติดความคิดหรือความสำเร็จในอดีต ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น เปิดโอกาสให้บุคคลอื่นมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น พัฒนาวิธีการปฏิบัติงานที่แปลกใหม่ มีความคิดริเริ่มสร้างสิ่งใหม่ๆ เป็นผู้นำทางความคิด มีไหวพริบ มีความยืดหยุ่นทางความคิด มี

จินตนาการสูง ตัดสินใจได้แม่นยำ ใช้เครื่องมือการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และเป็นระบบ พร้อมทั้งสนับสนุนให้ครูมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ร่วมสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนนำความรู้ที่ได้ไปสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันดีงามอย่างสร้างสรรค์

3.2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านความไว้วางใจ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในสถานศึกษา เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เคารพการตัดสินใจให้เกียรติ เข้าใจข้อผิดพลาดของบุคลากร มีทักษะการสื่อสารที่เข้าใจง่าย เป็นกัลยาณมิตร มีความสามารถในการจูงใจ ประสานงานและแนะนำบุคคลอื่นๆ อย่างสร้างสรรค์มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา เป็นแบบอย่างที่ดี สามารถตรวจสอบได้

3.3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการทำงานเป็นทีม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผน กฎเกณฑ์ หรือแนวทางการปฏิบัติที่เป็นอันนึงอันเดียวกัน เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ระดมสมอง สร้างสังคมแห่งการทำงานโดยการนำกระบวนการ PLC มาใช้ ให้ทุกคนมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ สร้างแรงจูงใจ และให้กำลังใจบุคลากรในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อลดความขัดแย้ง และเพิ่มความเข้าใจกันมากขึ้น

3.4 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านความยืดหยุ่น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดกว้างทางความคิดมากขึ้น เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ รับฟังความคิดเห็น เพื่อนำมาปรับใช้ ควรมีทักษะและวิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหาต่างๆ ไม่ยึดติดกับการแก้ปัญหาแบบเดิมๆ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะการสื่อสารที่มีมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษา และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และแนวคิดใหม่ๆ กับสถานศึกษาอื่น แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการของตนเอง

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันในภาพรวมอยู่ในระดับมากและ เมื่อพิจารณารายด้านย่อย พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านจินตนาการ รองลงมา ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความยืดหยุ่น ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านความไว้วางใจ ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการจัดการสถานศึกษา มีการกำหนดเป้าหมาย กำหนดจุดมุ่งหมายปลายทางอย่างชัดเจน มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ๆ เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถปฏิบัติอย่างเต็มศักยภาพเต็มความสามารถ กล้าแสดงความคิดเห็น รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น และมีความสุข เพื่อมาพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ประสิทธิผลและความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนที่วางเป้าหมายไว้ตลอดจนส่งผลให้นักเรียนเกิดเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกลับแนวคิดของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2561: 16) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาด้วยวิธีการวิจัยทั้งในเชิงแนวคิด รูปแบบ และกระบวนการเพื่อฝ่าวงล้อมและขยายขอบเขตของการมองปัญหา ทะลวงไปจากแนวทางแบบเดิม ๆ จึงจะสามารถแก้ปัญหา สร้างสิ่งที่ดีและยั่งยืนในอนาคตหลักคือการเรียนรู้ของนักเรียน จัดกิจกรรมการเรียนให้กับนักเรียนได้มีโอกาสขยายความรู้ความสามารถอย่างสร้างสรรค์และประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง

1.2 ผลการศึกษาสภาพที่ควรจะเป็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณารายด้านย่อย พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์ รองลงมา ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความยืดหยุ่น ด้านจินตนาการ ด้านวิสัยทัศน์และด้านความไว้วางใจ ตามลำดับ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังการมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเพราะว่า บุคคลหรือผู้นำนั้นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ มีวิสัยทัศน์ จินตนาการ ความกระตือรือร้น เหตุผล และมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายด้วยการปรับวิธีคิดอย่างยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับสถานการณ์อย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรเพื่อให้ก้าวสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับแนวคิดของธีระ รุญเจริญ (2563:157) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่าเป็นลักษณะหรือพฤติกรรมในการนำผู้อื่น และประสานงานผู้อื่นด้วยการสร้างแรงบันดาลใจสร้างแรงจูงใจ สร้างบรรยากาศในการคิดนอกกรอบ โดยวิธีการใหม่ๆ ไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

2.1 ด้านความคิดสร้างสรรค์ มีค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุดและมีความจำเป็นต้องพัฒนา ทั้งนี้เป็นเพระว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างหลากหลาย คิดรอบด้าน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ในการบริหารสถานศึกษาและเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา ครูในโรงเรียน ตลอดจนถึงนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Robinsan (2007, p.120 - 124) ที่กล่าวว่า การมีความคิดสร้างสรรค์เป็นพฤติกรรมที่เป็นทั้งกระบวนการและผลผลิตในด้านของกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ในรูปของผลผลิตที่แปลกใหม่และคุณค่า เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของฐานะมาศ หาดยาว (2564 : 94) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษา พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านที่มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ รองลงมา คือ ด้านความสามารถทางเชาว์ปัญญา

2.2 ด้านความไว้วางใจ มีค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นรองลงมาและมีความจำเป็นต้องพัฒนา ทั้งนี้อาจเป็นเพระว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาในองค์กร บริหารโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่รับฟังปัญหา คอยเป็นที่ปรึกษา ให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสมตลอดจนสร้างบรรยากาศในการทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษาให้เกียรติผู้อื่น สนับสนุนหรือเปิดโอกาสให้บคลากรอื่นได้การแลกเปลี่ยนความคิด แสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ แบบมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการให้ความอิสระ

2.3 ด้านการทำงานเป็นทีม มีค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นรองลงมาและมีความจำเป็นต้องพัฒนา ทั้งนี้เป็นเพระว่า ในการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารสถานศึกษาต้องยอมรับและมองเห็นคุณค่าในความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา สนับสนุนให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ของบุคลากรเพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับฐานะมาศ หาดยาวและสถิรพร เชาวน์ชัย (2564: 268-281) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแลกเปลี่ยนแนวทางประสบการณ์ในการบริสถานศึกษา สร้างความตระหนัก

ในการทำงานเป็นทีมร่วมกันกับบุคลากรในสถานศึกษา รับฟังความคิดเห็นเพื่อนำมาปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษา

2.4 ด้านความยืดหยุ่น มีค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นรองลงมา และมีความจำเป็นต้องพัฒนา ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ความยืดหยุ่นเป็นพฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาในการคิดและมองปัญหาที่เกิดขึ้นได้หลายมุมมอง สามารถปรับเปลี่ยนความคิดและวิธีการในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ลดความตึงเครียดในการทำงาน พร้อมทั้งช่วยให้ผู้บริหาสถานศึกษาจัดระเบียบการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสามารถติดตามผลงานได้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสุภาพร โสภณ (2563: 75) ที่กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมีพฤตกรรมของความยืดหยุ่นผ่อนปรน สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามความเหมาะสมกับเวลาและสถานที่ เปิดโอกาสให้บุคลากรหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

3.1 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ด้านความคิดสร้างสรรค์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดกว้างทางความคิด ไม่ยึดติดความคิดหรือความสำเร็จในอดีต ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น เปิดโอกาสให้บุคคลอื่นมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น พัฒนาวิธีการปฏิบัติงานที่แปลกใหม่ มีความคิดริเริ่มสร้างสิ่งใหม่ๆ พร้อมทั้งสนับสนุนให้ครูมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ร่วมสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนนำความรู้ที่ได้ไปสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันดีงามอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับแนวคิดของกิตติ์กาญจน์ ปฏิพันธ์ (2557, ออนไลน์) ที่กล่าวว่า หลักการที่นำไปสู่ปัจจัยของความคิดเชิงสร้างสรรค์ว่า การเปิดใจกว้าง รับรู้ และเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ด้วยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การไม่ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์กฎระเบียบข้อบังคับหรืออิทธิพลใดๆ การเปิดหู เปิดตาจะทำให้เกิดมโนภาพ และจินตนาการ ก่อเกิดพลังแห่งความคิดเชิงสร้างสรรค์

3.2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ด้านความไว้วางใจ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในสถานศึกษา เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเคารพการตัดสินใจให้เกียรติเข้าใจข้อผิดพลาดของบุคลากร มีทักษะการสื่อสารที่เข้าใจง่าย เป็นกัลยาณมิตรมีความสามารถในการจูงใจประสานงานและแนะนำบุคคลอื่นๆ อย่างสร้างสรรค์มีคุณธรรม จริยธรรมและมีความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา เป็นแบบอย่างที่ดี สามารถตรวจสอบได้ สอดคล้องกับแนวคิดของศิริรัตน์ ศิริวรรณ (2556, ออนไลน์) กล่าวว่า ผู้นำ

องค์กรทุกคน มีบทบาทในการผลักดันและนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ สิ่งแรกที่ผู้นำต้องทำคือทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานยอมรับ มั่นใจและเชื่อถือในตัวท่าน รู้สึกไว้วางใจในตัวท่าน ยินดีที่จะให้การสนับสนุน ช่วยเหลือและกระทำการหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางอย่างให้ชัดเจนเป็นไปตามความคาดหวังของท่าน โดยมีวิธีปฏิบัติในการสร้างความไว้วางใจ คือ พัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงาน หรือเป็นผู้ชานาญการเฉพาะด้าน ยึดหลักสากลในการบริหาร ประพฤติตนเป็นแม่แบบที่ดี ยอมรับข้อผิดพาดของตน รักษาคำพูด รักษาสัญญา ให้เกียรติผู้อื่นไม่พูดถึงบุคลลที่สามในทางที่ไม่ดีลับหลังแก้ปัญหาสำคัญๆ ที่มีความท้าทายได้

3.3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ด้านการทำงานเป็นทีม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผน กฎเกณฑ์หรือแนวทางการปฏิบัติที่เป็นอันนึงอันเดียวกัน เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ระดมสมอง สร้างสังคมแห่งการทำงาน โดยการนำกระบวนการ PLC มาใช้ ให้ทุกคนมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ สร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจบุคลากรในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อลดความขัดแย้ง และเพิ่มความเข้าใจกันมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับจุฑาธิปต์ ทัพไทย (2560: 53) ที่กล่าวว่า ในการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้การยอมรับและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็น และร่วมมือกันแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ส่งเสริมใหครูภายในสถานศึกษามีความเข้าใจ รักและผูกพันกัน เพื่อสร้างความร่วมมือและสร้างแรงบันดาลใจแรงจูงใจให้ครูภายในสถานศึกษา

3.4 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ด้านความยืดหยุ่น คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดกว้างทางความคิดมากขึ้น เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ รับฟังความคิดเห็น เพื่อนำมาปรับใช้ ควรมีทักษะและวิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหาต่างๆ ไม่ยึดติดกับการแก้ปัญหาแบบเดิมๆ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะการสื่อสารที่มีมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษา และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และแนวคิดใหม่ๆ กับสถานศึกษาอื่น แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการของตนเอง สอดคล้องกับจินตนา ดีดวงพันธ์ (2565:190) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความยืดหยุ่นและปรับตัว คิดหาคำตอบได้อย่างอิสระ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าที่จะเผชิญกับความเสี่ยง ปรับตัวตามสถานการณ์ต่างๆ มีความพยายามปรับตัวให้สามารถรับกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เปิดกว้างรับความคิดใหม่ๆ อย่างอิสระ ด้วยท่าทีที่ยินดีจะเรียนรู้อยู่เสมอมีการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานไม่เครียดกับงาน มีความยืดหยุ่นในการคิด สามารถคิดหาคำตอบได้อย่างหลากหลายรูปแบบหลากหลายประเภทมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่คิด ไม่เน้นกฎระเบียบแบบ

แผนมากเกินไป จะทำให้สามารถบริหารจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทำงานได้

เอกสารอ้างอิง

กิตติ์กาญจน์ ปฏิพันธ์. (2557). *ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดเชิงสร้างสรรค์ Creativity.* เข้าถึงได้จาก https:/www.independent.academia.edu/CerativePeopleOriginal. Htm 10 ตุลาคม 2567.

จินตนา แสนภูวา. (2566). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2.* วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

จุฑาธิปต์ ทัพไทย. (2560). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลสามเสน (สลากกินแบ่งรัฐบาลอุปถัมภ์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ฐานะมาศ หาดยาว. (2564). *ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์.* การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ฐานะมาศ หาดยาว และสถิรพร เชาวน์ชัย. (2564). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์,* 8(7), 268-281.

ธีระ รุญเจริญ. (2563). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ขาวฟาง.

นิวุธ มีพันธ์. (2559). *ตัวแบบภาวะผู้นำของผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทานระดับมัธยมในเขต ภาคเหนือตอนบน.* วิทยานิพนธ์ ปร.ด. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2561). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ : กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศราวุธ กางสำโรง. (2559). *อิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1.* วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ศิริรัตน์ ศิริวรรณ (2556). *ผู้นำกับการสร้างความไว้วางใจในองค์กร.* เข้าถึงได้จาก http://gotoknow.org/post/536386. Htm 11 สิงหาคม 2567. Htm 11 สิงหาคม 2567.

สุภาพร โสภณ. (2563). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21.* วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุวิมล ว่องวานิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. (2567). *ข้อมูลสารสนเทศ.* เข้าถึงได้จาก https://web2.sakon2.go.th/2564-2. Htm 5 มกราคม 2567.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.* กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

อารีรัตน์ อินราย. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการทำงานของครูโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1.* วิทยานิพนธ์กศ.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

Robinsan. K. (2007). *The Principles of Creative Leadership.* New York: McGraw-Hill.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

BUDDHADHAMMA INTEGRATION FOR PROMOTING PARTICIPATION IN CIVIC POLITICS OF THE PEOPLE IN CHUMPHAE DISTICT OF KHONKAEN PROVINCE

[1]พรชัย เลิศรัตนศักดิ์, [2]ไพฑูรย์ มาเมือง และ [3]สุเนตร ธนศิลปพิชิต

[1]Pornchai Lertratamasak, [2]Phaitoon Mamuang and [3]Sunait Thanasinlapaphichit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]phrchay614@gmail.com, [2]phaitoon2513888@gmail.com

[3] turee88888888@gmail.com

Received: January 3, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ผลวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมาก (=3.86, S.D.=0.20) เมื่อ

[1]นิสิตปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

จำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง (=4.36, S.D.=0.34) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง (=3.60, S.D.=0.33) ด้านการไปใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง (=3.80, S.D.=0.32) และด้านการแสดงประชามติและประชาพิจารณ์ (=3.57, S.D.=0.39) 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมี ส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุและการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3) ผลการนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ด้านเมตตากายกรรม พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน เช่น การร่วมกันจัดงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความสามัคคีกันในชุมชน 2) ด้านเมตตาวจีกรรม พบว่า ควรมีการแนะนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การแนะนำเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ได้คนดีเข้าไปพัฒนาประเทศ ควรมีรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่มีประโยชน์โดยมีการเสนอนโยบายที่จะพัฒนาท้องถิ่นหรือพื้นที่ 3) ด้านเมตตามโนกรรม พบว่า ผู้นำท้องถิ่นควรมีการนำเสนอนโยบายการพัฒนาให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง และปฏิบัติตามนโยบายที่วางไว้ ประชาชนควรมีการนำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนที่ตรงกับสภาพปัญหาและความเป็นจริง และร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหา ร่วมมือร่วมใจกันระหว่างคนในชุมชน ภายในชุมชน 4) ด้านสาธารณโภคี พบว่า องค์กรปครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการจัดสรรงบประมาณหรือผลประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยุติธรรม มีความเท่าเทียม หน่วยงานภาครัฐองค์กรปครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการทำงานที่โปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ 5) ด้านสีลสามัญญตา พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนรักษากฎระเบียบ กติกาในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข คนในชุมชน ควรมีความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน 6) ด้านทิฏฐิสามัญญตา พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมปรึกษาหารือกันในการดำเนินกิจกรรมในชุมชนอยู่เสมอ ประชาชนควรให้การยอมรับและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ไม่เกิดความขัดแย้งกันในชุมชน

คำสำคัญ : การเมืองภาคพลเมือง, การบูรณาการหลักพุทธธรรม, การมีส่วนร่วมทางการเมือง

Abstract

This research is a mixed-method research. The objectives of this research are 1) to ponder the level of civic political interest of individuals in Chum Phae Area, Khon Kaen Territory, 2) to compare open suppositions on civic political cooperation of individuals in Chum Phae Locale, Khon Kaen Area, classified by individual variables, and 3) to propose an approach to coordination Buddhist standards to advance civic political interest of individuals in Chum Phae Area, Khon Kaen Area. The investigate comes about found that 1. Open suppositions on civic political support of individuals in Chum Phae Locale, Khon Kaen Territory were at a tall level (=3.86, S.D.=0.20) when classified by each angle, positioned from most elevated to least, as takes after: political data recognition (=4.36, S.D.=0.34), political cooperation (=3.60, S.D.=0.33), voting and cooperation in races (=3.80, S.D.=0.32), and submission and open hearings (=3.57, S.D.=0.39). 2. The comes about of comparing open suppositions on civic political support The comes about of the introduction of the integration of Buddhist standards to advance the cooperation of citizens in Chum Phae Area, Khon Kaen Area found that individuals with distinctive sexes, ages, and instruction levels had no diverse conclusions on the interest of citizens in Chum Phae Locale, Khon Kaen Territory. Hence, the investigate speculation was rejected. Individuals with distinctive occupations and livelihoods had diverse suppositions on the interest of citizens in Chum Phae Locale, Khon Kaen Area at a factual importance level of 0.05. Hence, the inquire about theory was acknowledged. 3. The comes about of the introduction of the integration of Buddhist standards to advance the cooperation of citizens in Chum Phae Locale, Khon Kaen Territory found that 1) it was found that there ought to be advancement of participation among citizens in different exercises inside the community, such as jointly organizing different occasions to form solidarity within the community. 2) it was found that there ought to be introduction of political data that's advantageous to the community, such as presenting race candidates to urge great individuals to create the nation. There ought to be a useful race campaign by proposing approaches to create the region or range. 3) it was found that nearby pioneers ought to display improvement approaches for citizens to be completely educated and take after the approaches that were set. Citizens ought to display problems and needs of the community that are reliable with the issues and reality and mutually discover arrangements to the issues.

Participation among individuals within the community inside the community. 4) it was found that the nearby authoritative organization The budget or benefits ought to be designated to the community decently and similarly. Government offices and nearby regulatory organizations ought to work transparently and be auditable by the public. 5) It was found that the open ought to be empowered to maintain the rules and controls for living together in arrange to form a serene society. Individuals within the community ought to regard each other. 6) It was found that the open ought to be energized to precise their suppositions and examine community exercises at all times.The open should accept and tune in to each other's suppositions, so that there's no strife within the community.

Keywords: civic politics, integration of Buddhist principles, political participation

บทนำ

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 คณะราษฎร ซึ่งได้แก่ ทหาร พลเรือน ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนและกลุ่มการเมืองอื่น ๆ เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้การเมืองในระยะแรกๆ เป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อย หรือเรื่องของคนชั้นนำ ประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง สถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นเกิดการปฏิวัติรัฐประหารบ่อยครั้ง และยังไม่เป็นประชาธิปไตย หากแต่เป็นการปกครองของบุคคลกลุ่มหนึ่ง ต่อมาวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เกิดการต่อสู้เรียกร้องของประชาชน มีกลุ่มนิสิตนักศึกษาเป็นผู้นำการสร้างกระแสการชุมชนต่อต้าน ส่งผลให้ขบวนการ นิสิตนักศึกษามีบทบาททางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด อาจกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นจุดสำคัญหรือเป็นหลักสำคัญ ของการเมืองภาคประชาชน ต่อมาประชาชนในระดับล่างทั้งกรรมกร ชาวนา คนยากจน รวมทั้งชนชั้นกลางมีการลุกขึ้นต่อสู้เพื่อเรียกร้อง สิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย หลายเหตุการณ์ในระยะต่อมาได้มีความพยายามที่จะล้มล้างระบอบประชาธิปไตย ทำให้เกิดการปฏิวัติสังคม มีการปราบปรามนิสิตนักศึกษาอย่างรุนแรง ทำให้กลุ่มนิสิตนักศึกษาหันไปเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แต่ก็ยังมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองมาอย่างต่อเนื่อง (ลิขิต ธีรเวคิน,2554: 216) แต่เป็นการเคลื่อนไหวเฉพาะเหตุการณ์สำคัญๆ จากความแตกแยกภายในประเทศ ทั้งจากขบวนการคอมมิวนิสต์สากล และจากภายในประเทศเองทำให้ภาครัฐเริ่มดำเนินนโยบายฟื้นฟูประชาธิปไตย โดยเน้นเรื่องความสามัคคีของคนในประเทศ ทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศเจริญเติบโต ประเทศมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ส่งผลให้ประชาชนเริ่มเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองลดลง การต่อสู้เรียกร้องมีขึ้นเฉพาะ

ประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาในด้านการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การไม่ได้รับความเป็นธรรมจากอำนาจรัฐ ความไม่ยุติธรรมทางกฎหมาย การได้รับผลกระทบในเรื่องสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นเกิดการรวมกันลุกขึ้นต่อสู้ของประชาชน ผู้รักความเป็นประชาธิปไตยคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญสืบทอดอำนาจเผด็จการอันเป็นผลมาจากการรัฐประหารของคณะรักษา ความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ การคัดค้านการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของผู้นำคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) รวมทั้งเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเมื่อปี พ.ศ.2535 โครงสร้างการชุมนุมเคลื่อนไหวได้เปลี่ยนจากนักศึกษาและประชาชนระดับอื่นๆ มาเป็นโครงสร้างที่ประกอบด้วยชนชั้นกลาง นักธุรกิจเป็นหลัก เกิดการจัดตั้งกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental Organization : NGOs) ที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองเพื่อผลักดันให้มีการพัฒนาประชาธิปไตยจนกระทั่งปัจจุบันมีการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยของประชาชนที่รวมตัวกัน เช่น พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ ฯลฯ การรวมตัวของประชาชนในการจัดตั้งเป็นองค์กร สมาคม สหพันธ์ สมัชชา พรรคการเมือง แนวร่วม พันธมิตรในรูปแบบต่าง ๆ ถือเป็นพลังประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะการเมืองภาคประชาชน ปัจจุบันการเมืองภาคประชาชนมีรูปแบบ และพัฒนาการเคลื่อนไหวเป็นระบบดีขึ้น ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีการกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งเรื่องการกำหนดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ การตัดสินใจทางการเมือง เศรษฐกิจสังคม รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ โดยมีเจตนารมณ์ที่จะปฏิรูปการเมืองให้เป็นการเมืองของประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระดับชาติ ท้องถิ่น และชุมชน รวมทั้งเพิ่มการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยประชาชน เพื่อให้เกิดความสุจริตและโปร่งใสในระบอบการเมือง และสุดท้ายทำให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพ และประสิทธิภาพ (สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร,2554:24) อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการบ้านเมืองโดยตรงมากขึ้น โดยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น

ทั้งนี้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2540 เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าได้ทำให้ประชาชนได้รับสิทธิ์ในการดำเนินการทำประชาพิจารณ์ การเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองออกจากตำแหน่ง การให้ประชาชนเริ่มเสนอกฎหมายเข้าสู่สภาโดยตรง รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ให้ความสำคัญกับการเมืองแนวใหม่ในแง่ของการพยายามให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ทั้งนี้เพื่อจะทำให้ระบบการเมืองไทยเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ผลทำให้เกิดการเมืองภาคประชาชน ในระบบการเมืองที่มีองค์ประกอบหลายส่วน อาทิองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ สื่อมวลชนต่างๆ สถาบันวิชาการ และ

ปัญญาชนอิสระ กลุ่มสิทธิมนุษยชน และกลุ่มเพื่อกิจกรรมเฉพาะต่างๆ และองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ทั้งนี้เป็นระดับโลกคือ INGO และในระดับท้องถิ่น คือ NGO ทั่วไป ที่เน้นการมีส่วนร่วมที่แข่งขันของบุคคล องค์กรต่างๆ ในสังคมที่จะถกเถียง และบรรลุข้อตกลงในประเด็นปัญหาต่างๆ หรือผลักดันบางประเด็นให้เป็นนโยบายของรัฐ การเมืองภาคประชาชนหรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ที่มุ่งเคลื่อนไหวสร้างจิตสำนึกคนในประเด็นผลประโยชน์ร่วมของมนุษย์ชาติ อันได้แก่สภาพแวดล้อมโลกการควบคุมทุนโลกการคัดค้านโลกาภิวัตน์ เป็นต้น (จุมพล หนิมพานิช, 2550:29)

อีกทั้งแนวคิดอุดมการณ์การปกครองแบบประชาธิปไตย การอธิบายบนแนวทางนี้พยายามที่จะชี้และอธิบายให้เห็นในเชิงยุทธวิธีว่า ประชาชนสามารถที่จะใช้สิทธิเสรีภาพได้ในทางตรง หรือที่เรียกว่าประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) เช่น การที่ประชาชนใช้สิทธิในการเสนอกฎหมาย หรือการใช้สิทธิในการถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารระดับสูง ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองภาคประชาชนที่เข้าไปเคลื่อนไหวในโครงสร้างทางการเมือง ในภาคที่เป็นทางการทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ก็ยังเป็นอุปสรรค ทั้งนี้เนื่องจากถึงที่สุดแล้ว กระบวนการในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายก็ยังอยู่ที่การเมืองในระบบ ซึ่งก็คือพรรคการเมืองและนักการเมือง ในทางยุทธศาสตร์ การเข้าไปเสริมสร้างให้ประชาชนทั้งในฐานะที่เป็นปัจเจก และในฐานะกลุ่มต่างๆ เข้ามามีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อมหรือที่เรียกกันว่า การเพิ่มบทบาททางการเมืองให้กับประชาชนมากกว่าการทำหน้าที่ในการเลือกตั้ง ก็น่าจะช่วยทำให้เกิดการปฏิรูปทางการเมืองได้ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2537:42)

จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีการพัฒนาในเรื่องสิทธิเสรีภาพทางการเมืองมากขึ้น ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ.2540 มีผลใช้บังคับประกอบกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีในการสื่อสาร เช่น อินเตอร์เน็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ฯลฯ ทำให้สามารถส่งและกระจายข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและไม่ถูกจำกัดโดยพรมแดนอีกต่อไป อย่างไรก็ดีแม้จะพบว่าประชาชนไทยมีความตื่นตัวในเรื่องสิทธิและเสรีภาพมากยิ่งขึ้น แต่ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องดังกล่าวยังคงมีความคลาดเคลื่อนกันอยู่ เป็นเหตุให้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องสิทธิเสรีภาพทางการเมืองบนกรอบที่แตกต่างกันผนวกกับความรู้สึกเป็นฝ่ายหรือเลือกสีทางการเมือง จึงนำไปสู่แนวโน้มที่จะก่อให้เกิด ผลกระทบต่อการตกผลึกในเรื่องนี้ร่วมกันยากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนตามหลักสาราณียธรรม ซึ่งเป็นธรรมแห่งการอยู่ร่วมหรือ การมีส่วนร่วมด้วยความปรารถนาดีมีไมตรีต่อกัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน โดยที่สาราณียธรรม 6 คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ละลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกันสาราณียธรรม 6 คือ 1) เมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้

ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง 2) เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วย บอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนและตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าวว่าจาสุภาพ แสดงความเคารพ นับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตามโนกรรม ตั้งตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้ง จิตปรารถนาดี คิดท าสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของ เล็กน้อยก็ไม่ห่วงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจานให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อัปปฏิวัตตโภคีก็ได้ 5) สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา ธรรม 6 ประการนี้มีคุณ คือ เป็นสาราณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็นปิยกรณ์ ทำให้เป็นที่รัก เป็นครุกรณ์ ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ที.ปา. (ไทย) 11/317/257)

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นมาทำหน้าที่แทนตนนั้นยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนตัดสินใจของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบาย การบริหารงานของรัฐบาล ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองยังเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับมีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมือง สำหรับประเทศไทยได้เปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ปัจจัยสำคัญ ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้ถึงสิทธิ

และหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้สิทธินั้น โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ที่สำคัญประชาชนต้องมีสำนึกทางการเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งรัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตามกระบวนการ ช่องทาง ที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นรูปธรรม หากเป็นดังที่กล่าวมา การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นตัวแปร สำคัญที่สุดของการพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เป็นธัมมาธิปไตยด้วยหลักสาราณียธรรมที่สามารถสนองตอบความต้องการของคนในสังคมให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องและยั่งยืน (นิยม เวชกามา, 2561:4) แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนยังมีไม่มากนัก ดังจะเห็นได้จากการร่วมแสดงออกทางการเมืองทั้งในช่วงเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้ง ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าประชาชนยังไม่เข้าใจหลักการปกครองอย่างถ่องแท้ มักจะมองเพียงแค่การเลือกตั้งเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยต่อไป

อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น แบ่งเขตการปกครองเป็น 12 ตำบล 143 หมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จำนวน 15 แห่ง และมีประชากร ทั้งสิ้น 81,573 คน แยกเป็น ชาย 40,972 คน หญิง 40,601 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ 240.14 คน/ตารางกิโลเมตร (สำนักงานเกษตรอำเภอชุมแพ,2566:ออนไลน์) ประชาชนมีทั้งประกอบอาชีพเกษตรกรรมและค้าขาย ซึ่งผู้วิจัยได้ตะหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชน เพื่อให้เกิดเป็นชุมชนที่มีประชาธิปไตยที่เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการบูรณาการหลักพุทธธรรมตามหลักสาราณียธรรม ก็จะส่งผลให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข เกิดชุมชนประชาธิปไตยตามวิถีประชาธิปไตยแบบสันติวิธี ซึ่งจะก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือกันระหว่างชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น” โดยจะได้ทราบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนว่าอยู่ในระดับใด แตกต่างกันหรือไม่ควรเป็นอย่างไร มีแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนอย่างไรบ้าง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน สังคมและประเทศชาติ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชน ทั้งเพศชายและหญิงที่อาศัยอยู่ในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 12 ตำบล 143 หมู่บ้าน จำนวน 81,573 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ ประชาชน ทั้งเพศชายและหญิงที่อาศัยอยู่ในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 12 ตำบล 143 หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 81,573 คน จากจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างจำนวน 394 คน โดยใช้โปรแกรมคำนวนกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (**Questionnaire**) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 การสร้างเครื่องมือ

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.3 การหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไป สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความ แตกต่างจะทำการ

เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) การแปลความ การสร้างข้อสรุป และการพิสูจน์ข้อสรุป ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพได้วิเคราะห์ข้อมูลในเวลาเดียวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การถอดเทปออกมาให้รวดเร็ว และทำการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลสามารถสนับสนุน และอ้างอิงในส่วนต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน โดยใช้คำถามการวิจัยเป็นตัวตั้ง ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลโดยทั่ว ๆ มีความเชื่อมโยง และบูรณาการสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การตีความและอภิปรายผลที่เป็นเอกภาพ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.86, S.D.=0.20) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ($\overline{X}$ =4.36, S.D.=0.34) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ($\overline{X}$ =3.60, S.D.=0.33) ด้านการไปใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ($\overline{X}$ =3.80, S.D.=0.32) และด้านการแสดงประชามติและประชาพิจารณ์ ($\overline{X}$ =3.57, S.D.=0.39)

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมี ส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุและการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อาชีพและรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ผลการนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ด้านเมตตากายกรรม พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน เช่น การร่วมกันจัดงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความสามัคคีกันในชุมชน 2) ด้านเมตตาวจีกรรม พบว่า ควรมีการแนะนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การแนะนำเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ได้คนดีเข้าไปพัฒนาประเทศ ควรมีรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่มีประโยชน์โดยมีการเสนอนโยบายที่จะพัฒนาท้องถิ่นหรือพื้นที่ 3) ด้านเมตตามโนกรรม พบว่า ผู้นำท้องถิ่นควรมีการนำเสนอนโยบายการพัฒนาให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง และปฏิบัติตามนโยบายที่วางไว้ ประชาชน

ควรมีการนำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนที่ตรงกับสภาพปัญหาและความเป็นจริง และร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหา ร่วมมือร่วมใจกันระหว่างคนในชุมชน ภายในชุมชน 4) ด้านสาธารณโภคี พบว่า องค์กรปครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการจัดสรรงบประมาณหรือผลประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยุติธรรม มีความเท่าเทียม หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการทำงานที่โปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ 5) ด้านสีลสามัญญตา พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนรักษากฎระเบียบ กติกาในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข คนในชุมชน ควรมีความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน 6) ด้านทิฏฐิสามัญญตา พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชน ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมปรึกษาหารือกันในการดำเนินกิจกรรมในชุมชนอยู่เสมอ ประชาชนควรให้การยอมรับและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ไม่เกิดความขัดแย้งกันในชุมชน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น”อภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมากสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเฉลิมวุฒิ จิตฺตสำโร (น้อยโจม) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพะไล อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพะไล อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. จากผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่นพบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุและการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาณรงค์ ธมฺมเมธี (ศรีพันลม)(2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. จากผลการวิเคราะห์การนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับมากสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวรพงศ์ กุสลชโย (มหาจันทร์)(2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น 1) ประชาชนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือกับเทศบาลดี แต่ปัญหาจะติดที่ระบบราชการส่วนกลาง 2) เวทีการมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีน้อยอยู่ เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรในเทศบาลนครขอนแก่น 3) การตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ที่ดุลพินิจของผู้บริหารโครงการฯ ส่วนประชาชนเป็นผู้รับฟังความคิดเห็นและเสนอปัญหา รวมถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการโครงการรถไฟของเทศบาลนครขอนแก่น 1) ประชาชนเห็นด้วย และอยากมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดังนั้น เทศบาลควรจัดเวทีรับฟังคิดเห็น เพื่อที่ประชาชนจะได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากกว่านี้ 2) เทศบาลนครขอนแก่นควรรับฟังปัญหาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และนำข้อเสนอแนะไปพัฒนาโครงการ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น” ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถนำมาสรุปเพื่อไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังต่อไปนี้

เอกสารอ้างอิง

จุมพล หนิมพานิช, (2550), *การบริหารจัดการภาครัฐใหม่ หลักการ แนวคิด และกรณีตัวอย่างของไทย,* พิมพ์ครั้งที่ 2, นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____, (2546), *รัฐธรรมนูญน่ารู้,* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

นิยม เวชกามา, (2561), *รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา,* ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ลิขิต ธีรเวคิน, (2554), *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย,* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539), *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเฉลิมวุฒิ จิตฺตสำโร (น้อยโจม). (2562), *“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพะไล อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา”.* สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาณรงค์ ธมฺมเมธี (ศรีพันลม). (2563), *“การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร”.* สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2547), *ธรรมนูญชีวิต,* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิกจำกัด.

พระมหาวรพงศ์ กุสลชโย (มหาจันทร์). (2563), *“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น”.* วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

สำนักงานเกษตรอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น, (2566*), จำนวนประชากร,* [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://chumphae.khonkaen.doae.go.th/page-5 (12 พฤศจิกายน 2566)

สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (2554), *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย,* กรุงเทพฯ : กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

บทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

THE ROLE OF COMMUNITY DEVELOPMENT ACCORDING TO BUDDHADHAMMA OF LOCAL POLITICIANS AT NONG BUA DAENG SUB-DISTRICT MUNICIPALITY IN NONG BUA DAENG DISTRICT OF CHIYAPHUM PROVINCE

[1]พระใบฎีกาคณิตศาสตร์ ชยธมฺโม (ปานาเขียว), [2]สุเนตร ธนศิลปะพิชิต และ [3]พระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ

[1]Phrabaidika khanitsat Jayadhammo (Pana Khieo), [2]Sunait Thanasinlapaphichit and [3]PhramahaNarin Surapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]banana1739@hotmail.com, [2]turee88888888@gmail.com

[3]Narinpempa123@hotmail.com

Received: January 4, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อนำเสนอบทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมือง

---

[1]นิสิตปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.50,S.D.= 0.51) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ($\overline{X}$ = 3.80, S.D.= 0.50) อยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านการศาสนาศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\overline{X}$ = 3.67, S.D.= 0.50) อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดระเบียบชุมชนสังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย ($\overline{X}$ = 3.29, S.D.= 0.54) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ($\overline{X}$ = 3.23, S.D.= 0.56) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระดับรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย 3. ผลการนำเสนอบทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ การให้ความสำคัญกับการหมั่นประชุมกันเพื่อวางแผนอย่างเป็นระบบ 2) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม การให้ความสำคัญกับการพร้อมเพรียงกันประชุมเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 3) ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้ การทำงานตามระเบียบเพื่อทัศนคติที่ดีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 4) ด้านให้ความเคารพต่อผู้นำ การเคารพต่อผู้นำในที่ประชุมและควรยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกในเสียงข้างมาก 5) ด้านปกป้องคุ้มครองสตรี การทำงานอย่างเท่าเทียมเพื่อสิทธิและเสรีภาพทางสังคม 6) ด้านเคารพสักการบูชาสิ่งที่ควรบูชา การปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนรักท้องถิ่นเพื่อสร้างคุณธรรมมีความซื่อสัตย์ สุจริต 7) ด้านให้ความอารักขา คุ้มครองผู้มีศีลธรรม การปลูกฝังจิตสำนึกในการคุ้มครองปกป้องพระพุทธศาสนาและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างเป็นประจำ

คำสำคัญ : บทบาทการพัฒนาชุมชน, หลักพุทธธรรม, นักการเมืองท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the level of public opinion on the community development role of local politicians in Nong Bua Daeng Subdistrict Municipality; Nong Bua Daeng District Chaiyaphum Province 2) To compare public opinions on the community development role of local politicians in Nong Bua Daeng

Subdistrict Municipality. Nong Bua Daeng District Chaiyaphum Province Classified according to personal factors 3) To present the role of community development according to Buddhist principles of local politicians in Nong Bua Daeng Subdistrict Municipality. Nong Bua Daeng District Chaiyaphum Province. The research results found that: 1. Level of public opinion on the community development role of local politicians in Nong Bua Daeng Subdistrict Municipality.Nong Bua Daeng District Chaiyaphum Province Overall, it is at a moderate level. ($\overline{X}$ = 3.50, S.D.= 0.51) When classified into each aspect by ordering the average values from highest to lowest as follows: In terms of infrastructure ($\overline{X}$ = 3.80, S.D. = 0.50), it is at a high level. followed by religion Arts, culture, customs and local wisdom ($\overline{X}$ = 3.67, S.D. = 0.50) are at a high level. Social community organization and maintaining peace and order ($\overline{X}$ = 3.29, S.D.= 0.54) was at a moderate level. and promoting quality of life ($\overline{X}$ = 3.23, S.D. = 0.56) were at a moderate level, respectively. 2. Results of comparing public opinions on the community development role of local politicians in Nong Bua Daeng Subdistrict Municipality. Nong Bua Daeng District Chaiyaphum Province found that people of different genders, ages, education levels, occupations, and income levels there are opinions on the role of community development according to Buddhist principles of local politicians in Nong Bua Daeng Subdistrict Municipality. Nong Bua Daeng District Chaiyaphum Province Overall there is no difference. Therefore, it does not follow the research hypothesis. 3. Results of the presentation of the role of community development according to Buddhist principles of local politicians in Nong Bua Daeng Subdistrict Municipality. Nong Bua Daeng District Chaiyaphum Province found that 1) regularly meeting together Giving importance to meeting regularly to plan systematically. 2) Meeting in unison Giving importance to meeting in unison to encourage people to receive continuous learning. 3) Not dictating things that are not dictating. Working in accordance with regulations for a good attitude towards democratic governance 4) Respect for leaders Respect for leaders in the meeting and should accept the opinions of the majority members. 5) Protection of women Working equally for social rights and freedoms 6) Worshiping and worshiping things that should be worshipped Cultivating awareness in people to love their locality in order to build morality, honesty, and integrity. 7) Protection aspect Protect people with morals cultivating awareness of protecting Buddhism and maintaining Buddhism on a regular basis

Keywords: Community development role, Buddhist principles, local politicians.

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จาเป็นและมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครองของชุมชนต่างๆ เฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีการปกครองระบบประชาธิปไตย ซึ่งกล่าวในทางทฤษฎีและแนวความคิดทางปกครอง จะเห็นได้ว่า รัฐบาลซึ่งเป็นกลไกในการบริหารการปกครองของรัฐนั้น (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2534 : 6) ย่อมมีภาระหน้าที่อย่างมากมายในการบริหารประเทศให้ประชาชนได้รับความสุข ความสะดวกสบายในการดารงชีวิต (Well Being) อีกทั้งความมั่นคงแห่งชาติทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม (National Security) แต่ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่รัฐบาลจะดูแลและจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนของประเทศ เพราะอาจจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการดำเนินงาน การที่อาจจะไม่สนองตอบต่อความต้องการของแต่ละชุมชนได้ และรวมทั้งข้อจำกัดเกี่ยวกับงบประมาณ (Budget) และตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ดำเนินงานให้ทั่วถึงได้ เมื่อเป็นดังนี้ การลดภาระของรัฐบาลโดยการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อการสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน จะได้เกิดความสะดวก รวดเร็วและตรงกับความมุ่งประสงค์ของชุมชนนั้นๆ จึงเป็นผลให้การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทและความสำคัญเกิดขึ้น นับตั้งแต่การปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยได้เริ่มวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีพระราชดาริให้จัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ.2440 (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539, 30) จนกระทั่งปัจจุบัน รัฐบาลได้มอบอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง (Devolution) ซึ่งเป็นกรรมวิธีของการกระจายอำนาจทางการปกครอง (Decentralization) ดังนั้น ระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อการปกครองท้องถิ่นไทย เนื่องจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ปรับเปลี่ยนรูปแบบและโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายประการ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา จึงมีการบัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่เพื่อใช้เป็นกลไกในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในส่วนของการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบสุขาภิบาลนั้น ถูกพิจารณาว่ามีโครงสร้างไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และไม่เหมาะสมที่จะรองรับการกระจายอำนาจที่เพิ่มขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลที่มีอยู่เดิมให้เป็นเทศบาลตำบล พร้อมทั้งยกเลิกการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบสุขาภิบาลเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ.2542 (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2547, 123-124)

นักการเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนการวิจัยในเรื่อง “บทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ”นั้น เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับด้านพฤติกรรมของนักการเมืองท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาวิจัยที่พบ มักจะมุ่งเน้นในการศึกษาเกี่ยวกับในด้านทัศนคติเป็นส่วนมาก ส่วนในด้านพฤติกรรมพบว่ามีผู้ศึกษาจำนวนไม่มากนัก ซึ่งบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่น ถือเป็นชนชั้นนำ (Elite) ในชุมชนที่มีบทบาทอย่างมากโดยเฉพาะเทศบาลตำบล บทบาทความสำคัญเหล่านี้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลในทางปฏิบัติ และจะก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลง การแสดงบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนาของเทศบาลตำบล และนำหลักพุทธธรรมนำมาพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยใคร่น้อมนำหลักพุทธธรรม อันได้แก่ อปริหานิยธรรม 7 หมายถึง ธรรมที่นำไปสู่ความเจริญของหมู่คณะอย่างเดียวตราบเท่าที่ยังมีการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมอยู่โดยที่ไม่พบความเสื่อมเลย มี 7 ประการ คือ 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม 4) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง 5) บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขืนใจ 6) เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป 7) จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย

ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาบทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ด้วยเหตุผลสำคัญคือ การพัฒนาเทศบาลตำบลให้มีความเจริญก้าวหน้ามั่นคงในทุกด้านให้มีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนสิ่งสำคัญคือ การนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาบทบาทของนักการเมือง ถือว่านักการเมืองท้องถิ่นได้รับการยอมรับจากประชาชนให้เข้ามาบริหารงานเทศบาลตำบลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอบทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งอาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ มีทั้งหมด 9 ชุมชน ประกอบด้วย 1) ชุมชนลาดใต้ หมู่ที่ 1 จำนวน 525 คน 2) ชุมชนหลวงศิริ หมู่ที่ 11 จำนวน 549 คน 3) ชุมชนโนนเก่าใหญ่ หมู่ที่ 14 จำนวน 519 คน 4) ชุมชนลาดวังม่วง หมู่ที่ 15 จำนวน 667 คน5) ชุมชนราษฎร์ดำเนิน หมู่ที่ 2 จำนวน 1,708 คน 6) ชุมชนตลาดหนองบัวแดง หมู่ที่ 9 จำนวน 1,084 คน 7) ชุมชนใหม่ชัยมงคล หมู่ที่ 12 จำนวน 642 คน 8) ชุมชนไทยเจริญ หมู่ที่ 13 จำนวน 913 คน 9) ชุมชนลาดบัวหลวง หมู่ที่ 16 จำนวน 466 คน ประชากรทั้งสิ้นจำนวน 7,073 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งอาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เทศบาลตำบลหนองบัวแดง มีทั้งหมด 9 ชุมชน ประชากรทั้งสิ้นจำนวน 7,073 คน จากจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 379 คน โดยใช้โปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1976, 110)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย มี 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิดเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิประกอบด้วย 4 ประเด็น จำนวน 20 ข้อ

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรม 7 จำนวน 35 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “บทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ดังนี้

เพศ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เพศชาย จำนวน 200 คน คิดเป็น ร้อยละ 52.77 รองลงมาคือ เพศหญิง จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 47.23 ตามลำดับ

อายุ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปี ขึ้นไป จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 25.86 รองลงมาคือ อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 25.59 อายุ 31 - 40 ปี จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 24.54 และน้อยที่สุดมีอายุ 18 - 30 ปี จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 24.01 ตามลำดับ

ระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในวุฒิระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 56.46 รองลงมาคือ วุฒิปริญญาตรี จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 31.40 และน้อยที่สุดคือ วุฒิสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 12.14 ตามลำดับ

อาชีพ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ อาชีพเกษตรกรรม/รับจ้างทั่วไป จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 31.67 รองลงมาคืออาชีพพนักงานบริษัท จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 24.27 อาชีพพ่อบ้าน/แม่บ้าน จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 20.84 ข้าราชการ/

รัฐวิสาหกิจ จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.93 และน้อยที่สุดคือ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 10.29 ตามลำดับ

ระดับรายได้ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ รายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 47.23 รองลงมาคือ รายได้ 15,001 - 20,000 บาท จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 24.27 รายได้ 20,000 - 25,000 บาท จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 20.84 และน้อยที่สุดคือ รายได้ 25,001 ขึ้นไป จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.66 ตามลำดับ

ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.50, S.D. = 0.51) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ($\overline{X}$ = 3.80, S.D. = 0.50) อยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านการศาสนาศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น (= 3.67, S.D. = 0.50) อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดระเบียบชุมชนสังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ($\overline{X}$ = 3.29, S.D. = 0.54) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ($\overline{X}$ = 3.23, S.D. = 0.56) อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระดับรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

3. ผลการวิเคราะห์บทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับบทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.34, S.D. = 0.57) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ให้ความอารักขา คุ้มครองผู้มีศีลธรรม ($\overline{X}$ = 4.41, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ เคารพสักการบูชาสิ่งที่ควรบูชา ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.56), ปกป้องคุ้มครองสตรี ($\overline{X}$ = 4.36, S.D. = 0.53), ให้ความเคารพต่อผู้นำ ($\overline{X}$ = 4.34, S.D. = 0.55), ไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้ ($\overline{X}$ = 4.32, S.D. = 0.57), พร้อมเพรียงกันประชุม ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = 0.59) และหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.61) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อบทบาท

การพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.50, S.D. = 0.51) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้าน โครงสร้างพื้นฐาน ($\overline{X}$ = 3.80, S.D.= 0.50) อยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านการศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\overline{X}$ =3.67, S.D. =0.50) อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดระเบียบชุมชนสังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ($\overline{X}$ =3.29, S.D. = 0.54) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ($\overline{X}$ = 3.23, S.D.= 0.56) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน จะต้องพัฒนาก่อนเป็นอันดับแรก เพราะพื้นที่เทศบาลในชนบทยังขาดแคลนในเรื่องของถนนคอนกรีต ถนนลาดยาง และถนนหินคุก 2) ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ประชาชนในพื้นที่ควรได้รับการศึกษา การศึกษาในปัจจุบันได้มีการพัฒนาให้มีความทันสมัย 3) ด้านจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ควรจัดโครงการหรือกิจกรรมในด้านพัฒนาจิตใจ การส่งเสริมประชาธิปไตยความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพของประชาชน 4) ด้านการศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหลักธรรมสำหรับนักปกครอง (หลักอปริหานิยธรรม 7) เป็นกลางให้มากที่สุด อนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพื่อความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รังสิมันต์ ตุ้นด่าน, ไพวรรณ ปุริมาตร และเบญญาภา อัจฉฤกษ์ (โรจนินทร์ ศรีปองพันธ์ จิรายุ ทรัพย์สิน และวันชัย สุขตาม, 2561, 39-54) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกันมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่าง

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า จากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระดับรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระศกลวัธน์ จิตฺตปญฺโญ (วงวิวงษ์) (พระศกลวัธน์ จิตฺตปญฺโญ (วงวิวงษ์), 2563,ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาเทศบาลตำบลนาหนาด อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาเทศบาล ตำบลนาหนาด อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ประชาชนที่มี เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาเทศบาลตำบลนาหนาด อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. บทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิพบว่า ระดับบทบาทการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธ

ธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.34, S.D. = 0.57) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ให้ความอารักขา คุ้มครองผู้มีศีลธรรม ($\overline{X}$ = 4.41, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ เคารพสักการบูชาสิ่งที่ควรบูชา ($\overline{X}$ = 4.38, S.D.= 0.56), ปกป้องคุ้มครองสตรี ($\overline{X}$ = 4.36, S.D.=0.53), ให้ความเคารพต่อผู้นำ ($\overline{X}$ = 4.34, S.D.= 0.55), ไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้ (= 4.32, S.D.= 0.57), พร้อมเพรียงกันประชุม ($\overline{X}$ = 4.30, S.D.= 0.59) และหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.61) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหายุทธพิชัย สิริชโย (พระมหายุทธพิชัย สิริชโย, 2561, 139-152) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม” ผลการวิจัย พบว่า อปริหานิยธรรมเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญไม่มีความเสื่อมทั้งส่วนตนและส่วนรวม มุ่งเน้นให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมก่อเกิดเป็นความสามัคคีและความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน

เอกสารอ้างอิง

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). *“การปกครองท้องถิ่นไทย”*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ. บริษัทพิฆเณศพริ้นติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2547). *การปกครองส่วนท้องถิ่น.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ. วิญญูชน.

ประทาน คงฤทธิศึกษากร. (2534). *การปกครองท้องถิ่น.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์.

พระศกลวัธน์ จิตฺตปญฺโญ (วงวิวงษ์). (2563).*“บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาเทศบาลตำบลนาหนาด อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม”*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหายุทธพิชัย สิริชโย. “การบริหารงานตามหลักอปหานิยธรรม”. *วารสารสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561) : 139 - 152.

โรจนินทร์ ศรีปองพันธ์ จิรายุ ทรัพย์สิน และวันชัย สุขตาม. “บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารจัดการในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์จังหวัดสุรินทร์”. *วารสารธุรกิจปริทัศน์.* (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561) : 39 - 54.

Best J.W.. (1970). Research in Education. New jersey: Prentice-Hall.

Yamane Taro. (1967). Statistics: An Introductory Analysis. New York: Harpen and Row.

การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนตามแนวพระพุทธศาสนา ในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

STRENGTHENING THE POLITICAL CULTURE OF THE PEOPLE ALON THE LINES OF BUDDHISM IN THEPSATHIT DISTRICT CHAIYAPHUM PROVINCE

[1]พระอธิการศุภลักษณ์ สิริมงฺคโล (ศรีมงคล), [2]ไพฑูรย์ มาเมือง และ [3]พระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ (เอมพันธ์)

[1]Phraatikan Suphalak Sirimangkalo (Srimongkhon), [2]Phaitoon Mamuang And [3]PhramahaNarin Surapaññño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]suphalaksrimongkol@gmail.com, [2]phaitoon2513888@gmail.com, [3]Narinpempa123@hotmail.com

Received: January 4, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักฆราวาสธรรม โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

[1] นิสิตปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คน จากประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่ในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 397 คน จากประชากรทั้งหมดจำนวน 41,028 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ (Descriptive Interpretation)

คำสำคัญ : ประชาชน, วัฒนธรรม, การเมือง

Abstract

This research has the following objectives: 1) To study the level of public opinion towards strengthening the political culture of the people in Thepsathit District, Chaiyaphum Province 2) To compare public opinions towards strengthening the political culture of the people in Thepsathit District, Chaiyaphum Province. Classified according to personal factors and 3) to present the strengthening of political culture according to Buddhism of the people in ThepSathit District, Chaiyaphum Province By applying the principles of Secular Dhamma. The research method is a combined research method. Qualitative research collected data from 9 key informants or people. By means of in-depth interviews. And quantitative research collected data by questionnaire from a sample of 397 people from the people aged 18 years and over who lived in Thepsathit District, Chaiyaphum Province, 397 people from a total population of 41,028 people. The tools used were questionnaires and interviews. Data were analyzed by finding frequency values. (Frequency) Percentage (Percentage) Mean (Mean) Standard Deviation (Standard Deviation) Test the hypothesis by testing the t-test (t-test) and F-value (F-test) and analyze the data by describing the (Descriptive Interpretation)

Keywords: People, culture, politics

บทนำ

ประเทศไทยนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของประเทศตัวเองทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยประชาชนจะใช้อำนาจออกกฎหมายผ่านรัฐสภาใช้อำนาจบริหารผ่านรัฐบาลและใช้อำนาจตุลาการผ่านศาลจนทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองในอุดมคติของหลายๆ ประเทศ (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2543) จนทำให้สะท้อนลักษณะที่เห็นได้อย่างชัดเจนของประชาธิปไตยที่ว่ารัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชน หรือโดยความยินยอมของประชาชน ดังนั้นประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลาผ่านกลไกลต่างๆ ที่กำหนดไว้หรือให้สิทธิ์ที่จะแสดงบทบาทต่างๆ ได้โดยตรงและการกระทำของรัฐบาลทุกอย่างต้องรับผิดชอบต่อประชาชน (อมร รักษาสัตย์และคณะ, ๒๕๔๓)

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองกับสังคมการเมืองในเชิงจิตวิทยา โดยวัฒนธรรมทางการเมืองใดที่สังคมการเมืองต้องการก็มักถูกปลูกฝังให้เป็นความคิด อุดมการณ์ความเชื่อ ของสมาชิกในสังคมการเมืองนั้นๆ ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นความคิดอุดมการณ์ ความเชื่อ ฯลฯ ที่ขึ้นตรงกับกระบวนการสร้างความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ จากสถาบันในทางการเมืองต่างๆ ที่แปรผันต่างกันไปตามแต่ละสังคมการเมืองวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นมโนทัศน์ที่สำคัญใน สาขาวิชาการพัฒนาการเมือง ซึ่งเป็นสาขาวิชาในทางรัฐศาสตร์ (Andrew Heywood, 1997) สังคมสามารถที่จะผลิตกระบวนการทางสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาของสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการพัฒนาการประชาธิปไตย ความแตกแยกในสังคม ความขัดแย้ง ความรุนแรงได้หรือไม่อย่างไร (พฤทธิสาณ ชุมพล, 2550) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แท้จริงเกิดขึ้นได้ทันทีแต่ต้องมีการพัฒนาและศึกษาอบรมหรือบ่มเพาะประชาชนในระบอบประชาธิปไตยจนวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนประชาชนต้องมีจิตใจปรารถนาในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนศรัทธาแล้วจะมีความเชื่อมั่น หลักสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญขั้นพื้นฐานของระบบเสรีประชาธิปไตยเป็นการรับรองสิทธิของเสรีชนหรือประชาชนทั่วไป เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย สิทธิในการเลือกประกอบอาชีพ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการรับรู้ข่าวสาร เป็นต้น ประชาชนทุกคนอยู่

ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันซึ่งใช้บังคับกับทุกคนในสังคมและหลักความเสมอภาคในทางการเมือง คือ เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปประชาชนผู้มีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนน เพื่อเลือกตัวแทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารประชาชนหนึ่งคนก็มีหนึ่งเสียงเท่ากัน หลักทั้งสองประการต้องมีอยู่ในระบอบประชาธิปไตย

ฉะนั้น การทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นของประชาชนไม่ได้อยู่ที่การรัฐธรรมนูญการเลือกตั้งและระบบรัฐสภา ฯลฯ แต่อยู่ที่การเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจรู้สึกตระหนัก และเห็นคุณค่าจนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยจึงยึดถือปฏิบัติเป็นวิธีคิดและ วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่เรียกว่า ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องปลูกฝังในสังคมไทย (อานันท์ ปันยารชุน, 2551)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักฆราวาสธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่ในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 5 ตำบล 49 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย 1) ตำบลวะตะแบก 2,293 คน 2) ตำบลห้วยยายจิ๋ว 10,698 คน 3) ตำบลนายางกลัก 9,874 คน 4) ตำบลบ้านไร่ 8,963 คน และ ๕) ตำบลโป่งนก 9,200 คน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 51,028 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 397 คน ตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากประชากรดังกล่าวข้างต้นของแต่ละตำบลในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่าง

โดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการในอำเภอเทพสถิต จำนวน 2 รูป 2) ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น จำนวน 5 คน และ 3) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหางานวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ” ประกอบไปด้วย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง หลักฆราวาสธรรม 4 ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยกำหนดขอบเขตด้านตัวแปรแบ่งออกเป็น 2 ได้แก่ 1) ตัวแปรต้น คือปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ และ 2) ตัวแปรตาม คือ การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านครอบครัว (2) ด้านกลุ่มเพื่อน (3) ด้านโรงเรียนและสถาบัน (4) ด้านสื่อมวลชล และ (5) ด้านรัฐบาล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนตามแนวพระพุทธศาสนาในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบ สอบถามพบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ” จำแนกได้ดังนี้

เพศ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 50.13 รองลงมาคือ เพศหญิง จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 49.87 ตามลำดับ

อายุ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 57.93 รองลงมาคือ อายุ 18 - 30 ปี จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38.29 อายุ 51 ปี ขึ้นไป จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.02 และน้อยที่สุดคือ อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.76 ตามลำดับ

การศึกษา พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 58.19 รองลงมาคือ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 41.81 ตามลำดับ

อาชีพ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.45 รองลงมาคือ พนักงานบริษัท จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 22.67, เกษตรกร/รับจ้างทั่วไป จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 18.64, ราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.63 และน้อยที่สุดคือ พ่อบ้าน/แม่บ้าน จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 14.61 ตามลำดับ

รายได้ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ 25,001บาทขึ้นไป จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39.29 รองลงมาคือ 20,001 – 25,000 จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.17, 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.89 และน้อยที่สุดคือ ต่ำกว่ารายได้ 15,000 บาท จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.63 ตามลำดับ

2. การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับการการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.71, S.D.= 0.50) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

ด้านครอบครัว ($\overline{X}$ =4.78, S.D.= 0.48) ด้านรัฐบาล ($\overline{X}$ =4.71, S.D.= 0.55) ด้านสื่อมวลชน ($\overline{X}$ =4.69, S.D.=0.64) ด้านโรงเรียนและสถาบัน ($\overline{X}$ =4.69, S.D.= 0.61) และ ด้านกลุ่มเพื่อน ($\overline{X}$ =4.68, S.D.= 0.64) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านครอบครัว พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ด้านครอบครัวอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.78, S.D.= 0.48) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า“บุคคลในครอบครัวของท่านเข้าใจในระบอบการปกครองประชาธิปไตยประชาชนทุกคนมีสิทธิ์มีเสียงเท่าเทียมกัน” ($\overline{X}$ =4.79, S.D.= 0.55)

รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “2. ในครอบครัวของท่านมีการติดตามรับฟังข่าวสารทางการเมืองผ่านแหล่งข้อมูลและทางสื่อประเภทต่างๆ” ($\overline{X}$ =4.78, S.D.= 0.57) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “บุคคลในครอบครัวของท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนทนาแสดงความคิดเห็นในประเด็นทางการเมือง ไปฟังคำปราศรัยของนักการเมือง เป็นต้น” อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.76, S.D.= 0.62) ตามลำดับ

ด้านกลุ่มเพื่อน พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ด้านกลุ่มเพื่อน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.68, S.D.= 0.64) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านและกลุ่มเพื่อนให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่างๆ” ($\overline{X}$ =4.72, S.D.= 0.68) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ชุมชนเปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อน นักเรียน นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์” ($\overline{X}$ =4.67, S.D.= 0.73) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านและเพื่อนๆ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธีสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น” อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.67, S.D.= 0.70) ตามลำดับ

ด้านโรงเรียนและสถาบัน พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ด้านโรงเรียนและสถาบัน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.69, S.D.=0.61) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านได้รับการบ่มเพาะความคิด ความเชื่อค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองจากสถานการณ์” ($\overline{X}$ =4.70, S.D.=0.69) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “สถาบันการศึกษาของท่านมีหลักสูตรเนื้อหาการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองและแนวทางการปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย” ($\overline{X}$ =4.69, S.D.= 0.70) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “สถาบันการศึกษาเปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนนักเรียน นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์”อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.68, S.D.= 0.69) ตามลำดับ

ด้านสื่อมวลชน พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ด้านสื่อมวลชน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.69, S.D.= 0.64) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านเปิดรับข้อมูลทางการเมืองต่างๆ จากสื่อสารมวลชนในช่องทางต่างๆ เช่น การอ่านบทความทางการเมือง การรับฟังการเสวนาทางการเมือง” ($\overline{X}$ =4.72, S.D.= 0.69) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “3. สื่อสารมวลชนมีสวนสำคัญในการบ่มเพาะความคิด ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองให้แก่ท่าน” ($\overline{X}$ =4.70, S.D.= 0.69) และข้อ

ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชน” อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.69, S.D.= 0.68) ตามลำดับ

ด้านรัฐบาล พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ด้านรัฐบาล อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.71, S.D.= 0.55) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า“คณะรัฐมนตรีได้แสดงออกทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยของท่าน” ($\overline{X}$ =4.72, S.D.= 0.63) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า“รัฐสภาได้ถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และให้ยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม มีความเป็นกลาง ทางระบบการเมือง” ($\overline{X}$ =4.72, S.D.= 0.63) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “รัฐบาลปลูกฝังให้ท่านมีสติ คิดไตร่ตรอง ก่อนตัดสินใจใน การเลือกผู้นำที่ดีและเป็นแบบอย่าง” อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.69, S.D.= 0.66) ตามลำดับ

3. สรุปผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน

พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามเพศ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน

พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามอายุ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการครอบครัว และด้านกลุ่มเพื่อน ด้านโรงเรียนและสถาบัน ด้านสื่อมวลชน และด้านรัฐบาล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน

พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน

พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 5 ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน

พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามรายได้ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการครอบครัว และด้านกลุ่มเพื่อน ด้านโรงเรียนและสถาบัน ด้านสื่อมวลชน และด้านรัฐบาล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

4. ผลการวิเคราะห์การนำเสนอการมีการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน โดยการประยุกต์ตามหลักฆราวาสธรรม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.58, S.D.= 0.44) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านทมะ การฝึกตน ($\overline{X}$ =4.69, S.D.= 0.58) ด้านสัจจะ ความซื่อสัตย์ ($\overline{X}$ =4.68, S.D.= 0.59) ด้านขันติ ความอดทน ($\overline{X}$ =4.64, S.D.= 0.62) และด้านจาคะ การบริการ/การเสียสละ ($\overline{X}$ =4.31, S.D.= 0.65) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับอเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านสัจจะ ความซื่อสัตย์ พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.68, S.D.= 0.59) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านมีความรับผิดชอบกับคำพูดของตนเองเสมอ” ($\overline{X}$ =4.69, S.D.= 0.67) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านทำงานด้วยจิตใจที่ซื่อสัตย์ สุจริต โดยไม่มีความโลภและไม่ใช้หน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน” ($\overline{X}$ =4.69, S.D.= 0.66) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านเป็นผู้ที่ประพฤติคุณประโยชน์ต่อสังคมเสมอ” อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.67, S.D.= 0.68) ตามลำดับ

ด้านทมะ การฝึกตน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.69, S.D.= 0.58) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านใช้ปัญญาในการระงับความโกรธที่เกิดจากความขุ่นเคือง ความคับแค้นใจ” ($\overline{X}$ =4.70, S.D.= 0.67) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านฝึกฝนตนเองให้มีความใฝ่รู้ในความเจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ” ($\overline{X}$ = 4.70, S.D.= 0.65) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านสามารถปรับตัวในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข” อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.67, S.D.= 0.66) ตามลำดับ

ด้านขันติ ความอดทน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.64, S.D.= 0.62)) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านอดทนต่ออำนาจกิเลส ไม่เอาแต่ใจตนเอง และไม่ยอมสบายต่อความฟุ้งเฟ้อต่างๆ” ($\overline{X}$ =4.67, S.D.= 0.75) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านมีความอดทนต่อความลำบากในการทำงาน” ($\overline{X}$ =4.03, S.D.= 0.93) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร เมื่อประสบปัญหาจะไม่แสดงอาการท้อแท้หรือยอมแพ้” อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.61, S.D.= 0.75) ตามลำดับ

ด้านจาคะ การเสียสละ พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.31, S.D.= 0.65) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ ท่านมีความมุ่งมั่นพร้อมที่จะเสียสละความสุข ความสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม” ($\overline{X}$ =4.56, S.D.= 0.74) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความเมตตาอารี” ($\overline{X}$ =4.55, S.D.= 0.80) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ท่านมีความสามารถในการทำงานและบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์ยากได้” อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.97, S.D.= 0.84) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์การนำเสนอการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักฆราวาสธรรม พบว่า

ด้านครอบครัว การพูดคุย สนทนาเกี่ยวกับการเมือง บางโอกาสก็มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนถกเถียงประเด็นทางการเมืองในมุมมองที่แตกต่างกัน สถาบันครอบครัวช่วยในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองหรือความโน้มเอียงทางการเมืองซึ่ง ได้แก่ ความรู้ ทัศนคติ บรรทัดฐาน และค่านิยมต่างๆทางการเมืองแก่ บุตรหลาน คนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง ซึ่งอาจจะได้รับข้อมูลจากสังคมอื่นที่ตนเองได้รับรู้และเห็นข้อมูลมา ซึ่งมีผลต่อการหล่อมเกลาและสามารถสร้างเสถียรภาพของระบบการเมืองนั้นๆ ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงมีผลต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองจึงเป็นการช่วยให้ระบบการเมืองได้รับการสืบต่อรุ่นต่อรุ่น หลักฆราวาสธรรม ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ จาคะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือสังคมตามกำลังความสามารถ ส่งเสริมให้ประชาชนเสียสละแบ่งปันแก่ประชาชนในท้องถิ่นโดยมีนักการเมืองเป็นต้นแบบของการ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เสียสละ

ผลประโยชน์ของตนเองเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อส่วนรวม ภายใต้หลักธรรมาภิบาลความซื่อสัตย์สุจริต

ด้านกลุ่มเพื่อน ประกอบด้วยบุคคลที่มีอายุและฐานะทางสังคมทัดเทียมกัน โดยทั่วไปมีความสำคัญในการให้การเรียนรู้ทางสังคมและการปรับตัวของบุคคลในสังคม ในกรณีของการให้การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นที่ยอมรับกันว่ากลุ่มเพื่อนมิได้มีบทบาทยิ่งหย่อนไปกว่าครอบครัวและโรงเรียน โดยเฉพาะในช่วงที่เด็กอยู่ในวัยรุ่นและวัยที่เป็นผู้ใหญ่ กลุ่มเพื่อนก็มีอิทธิพลในเรื่องนี้อยู่ไม่น้อยในแง่ของการต่อสู้เด็กวัยรุ่นมักจะต่อสู้ตามความเชื่อของกลุ่ม นอกจากนี้พวกนี้มักจะมีความเชื่อทางสังคมและการเมืองไปในทางที่ดี ความแตกต่างในบทบาทระหว่างกลุ่มเพื่อนและครอบครัวคงจะอยู่ที่ขณะที่ครอบครัวช่วยสร้างการรับรู้ การเลียนแบบ ความจงรักภักดีทางการเมืองให้กับเด็กๆ ในช่วงระยะเริ่มต้นของชีวิต หลักฆราวาสธรรม ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ทมะ มีความประพฤติสุจริตดีงามรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ โดยสอดคล้องกับหลักคุณธรรม และวัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งบทบาททางสังคมที่ตนดำรงอยู่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ด้านโรงเรียนและสถานบัน ยึดถือความเป็นกลาง เคารพความยุติธรรม นิยมความถูกต้อง มีสติ คิดไตร่ตรอง ก่อนตัดสินใจในการเลือกผู้นำที่ดีและเป็นแบบอย่าง หน้าที่หลักของศาสนา คือ หน้าที่ต่อบุคคลและหน้าที่ต่อสังคม โดยหน้าที่ต่อบุคคล คือศาสนาสนองความต้องการส่วนตัวของบุคคลในด้านการอยากรู้อยากเห็น การแสวงหาสิ่งที่เป็นสาระในชีวิต และการแสดงออกทางอารมณ์ ส่วนหน้าที่ต่อสังคมมีหลายประการในส่วนของการขัดเกลาทางสังคม สถาบันศาสนาจะช่วยให้บุคคลมีการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับบรรทัดฐาน และค่านิยมในสังคมและช่วยให้บุคคลมีอุดมคติในการดำรงชีวิต หลักฆราวาสธรรม ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ จาคะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือสังคมตามกำลังความสามารถ ส่งเสริมให้ประชาชนเสียสละแบ่งปันแก่ประชาชนในท้องถิ่นโดยมีนักการเมืองเป็นต้นแบบของการ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เสียสละผลประโยชน์ของตนเองเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อส่วนรวม ภายใต้หลักธรรมาภิบาลความซื่อสัตย์สุจริต

ด้านสื่อมวลชน การส่งข่าวสารข้อมูลจากผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้ผู้รับข่าวสารมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับมา โดยคาดหวังให้เป็นไปตามที่ผู้ส่งสารต้องการ การติดต่อสื่อสารเป็นการสร้างความเข้าใจจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง หรือหน่วยงานหนึ่งไปยังหน่วยงานหนึ่ง หรือเป็นกระบวนการในการส่งข่าวสารระหว่างบุคคล หรือหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกขององค์การเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสามารถประสานงานให้ฝ่ายต่างๆ ได้ปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบได้ตรงตามวัตถุประสงค์ขององค์การ ซึ่งการติดต่อสื่อสารที่ชัดเจนนั้นเป็นเรื่องที่สามารถท้าได้ไม่ยาก โดยจุดเริ่มต้นของการสื่อสารที่บรรลุเป้าหมายที่สุดก็คือ การท้าให้สารและการ

สื่อสารนั้นเรียบง่าย ปฏิบัติได้มากที่สุด หลักฆราวาสธรรม ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ สัจจะ มีความจริงใจที่จะช่วยเหลือประชาชนตามนโยบายที่ให้ไว้กับ ประชาชนดำเนินกิจกรรมทางการเมืองปราศจากการทุจริตคอรัปชั่น เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ ตรวจสอบเพื่อให้ได้รับความไววางใจจากประชาชน ปฏิบัติตนเป็นต้นแบบนักการเมืองที่มีความซื่อตรง และเป็นแบบอย่างที่ดีส่งเสริมให้นักการเมืองท้องถิ่นและบุคลากรในองค์กรมีการวางแผนนโยบายเพื่อ ก่อให้เกิดการปฏิบัติงานด้วยความสุจริตและยุติธรรม

ด้านรัฐบาล การถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมือง จากนักการเมืองและพรรคการเมืองต่างๆ ออกกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะเยาวชนควรมีสิทธิมีเสียงในการแสดงออกทางความคิดการเมืองและมีส่วนช่วยในทางการเมือง เช่น การใช้สิทธิ์แสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายบริหารได้รับทราบข่าวสาร ข้อมูลและความต้องการของประชาชนอันจะเป็นประโยชน์แก่การกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ของรัฐ หลักฆราวาสธรรม ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ขันติ มีความอดทนอดกลั้นไม่ประพฤติตัวเสื่อมเสีย ให้มีสติไม่ยึดติดในอำนาจ พยายามแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ด้วยความมีเมตตาต่อประชาชน พอใจใจผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับและปกป้องผลประโยชน์อดทนพร้อมเผชิญปัญหาอุปสรรคด้วยความขยันหมั่นเพียร ควบคู่กับการแสดงภาวะผู้นำทางการเมืองที่สร้างขวัญกำลังใจให้เกิดการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

อภิปรายผล

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับ($\overline{X}$=4.71, S.D.= 0.50) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านครอบครัว ($\overline{X}$=4.78, S.D.= 0.48) ด้านรัฐบาล ($\overline{X}$=4.71, S.D.= 0.55) ด้านสื่อมวลชน ($\overline{X}$=4.69, S.D.= 0.64) ด้านโรงเรียนและสถาบัน ($\overline{X}$=4.69, S.D.=0.61) และ ด้านกลุ่มเพื่อน ($\overline{X}$=4.68, S.D.= 0.64) อยู่ในระดับมากตามลำดับ อภิปรายได้ว่า ด้านครอบครัว สร้างความสามัคคีเปิดโอกาสให้มีการจัดทำแผนงาน มุ่งเน้นให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ด้านรัฐบาล การส่งเสริมให้บุคลากร สามารถสร้างศักยภาพ ให้ถูกและเหมาะสมกับงาน ด้านสื่อมวลชน ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ที่เข้าถึงประชาชนเมืองประชาชนมีความเดือนร้อน ด้านโรงเรียนและสถาบัน มีการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับบรรทัดฐาน และค่านิยมในสังคมและช่วยให้บุคคลมีอุดมคติในการดำรงชีวิต ด้านกลุ่มเพื่อน

2. จากผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มี เพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อายุต่างกัน การศึกษาต่างกัน อาชีพต่างกัน และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. จากผลการวิเคราะห์การนำเสนอการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักฆราวาสธรรม พบว่า การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิโดยการประยุกต์ตามหลักฆราวาสธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.00, S.D.= 0.87) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านจิตตะ ความตั้งมั่นติดตาม ($\overline{X}$ =4.01, S.D.= 0.87) ด้านฉันทะ ความพอใจยินดี ($\overline{X}$ =4.00, S.D.= 0.88) ด้านวิมังสา การพิจารณาไตร่ตรอง ($\overline{X}$ =4.00, S.D.= 0.91) และด้านวิริยะ ความมุ่งมั่นผลักดันพยายาม ($\overline{X}$ =4.00, S.D.= 0.92) อยู่ในระดับมากตามลำดับ อภิปรายผลได้ว่า ด้านสัจจะ มีความจริงใจที่จะช่วยเหลือประชาชนตามนโยบายที่ให้ไว้กับประชาชน ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองปราศจากการทุจริตคอรัปชั่น เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ตรวจสอบเพื่อให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ปฏิบัติตนเป็นต้นแบบนักการเมืองที่มีความซื่อตรง และเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมให้นักการเมืองท้องถิ่นและบุคลากรในองค์กรมีการวางแผนนโยบายเพื่อก่อให้เกิดการปฏิบัติงานด้วยความสุจริต และยุติธรรม ด้านทมะ ปลูกฝังการมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีสติก่อให้เกิดการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อประชาชน ฝึกฝนให้มีความเสียสละต่อส่วนรวมพัฒนาตนเองให้มีองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ตรวจสอบการปฏิบัติงานของนักการเมืองท้องถิ่นให้เกิดการปฏิบัติงานตามระเบียบและข้อบังคับรวมถึงการประสานงานกับชุมชนสามารถแก้ปัญหาสนองตอบต่อประชาชนได้ ด้านขันติ มีความอดทนอดกลั้นไม่ประพฤติตัวเสื่อมเสีย ให้มีสติไม่ยึดติดในอำนาจ พยายามแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ด้วยความมีเมตตาต่อประชาชน พอใจในผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับและปกป้องผลประโยชน์อดทนพร้อมเผชิญปัญหาอุปสรรคด้วยความขยันหมั่นเพียรควบคู่กับการแสดงภาวะผู้นำทางการเมืองที่สร้างขวัญกำลังใจให้เกิดการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ด้านจาคะ เห็นแก่

ประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือสังคมตามกำลังความสามารถ ส่งเสริมให้ประชาชนเสียสละแบ่งปันแก่ประชาชนในท้องถิ่นโดยมีนักการเมืองเป็นต้นแบบของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เสียสละผลประโยชน์ของตนเองเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อส่วนรวมภายใต้หลักธรรมาภิบาลความซื่อสัตย์สุจริตจะเห็นได้ว่า การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักฆราวาสธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก

เอกสารอ้างอิง

ทินพันธ์ นาคะตะ, (2543), *ประชาธิปไตยไทย,* พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,

อมร รักษาสัตย์และคณะ, (2543), *ประชาธิปไตย อุดมการณ์หลักการและแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ,* กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Andrew Heywood, (1997), Politics, London: Macmillan,

พฤทธิสาณ ชุมพล, (2550), *ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อานันท์ ปันยารชุน, (2551), *ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน,* การบรรยายสาธารณะ ณ กรุงบรัสเซลส์ชุดการบรรยาย อมาตยา เซน เกี่ยวกับพัฒนาอย่างยั่งยืน สมาคมเคมบริดจ สมาคมออนซ์ฟอร์ดและกลามฮารวาร์ด แห่งเบลเยี่ยม, กรุงเทพฯ : ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

THE RELATIONSHIP BETWEEN ADMINISTRATIVE SKILLS IN THE 21st CENTURY AND ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE TRANG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

[1]อภิเดช เพชรมุณี และ [2]รุจิราพรรณ คงช่วย

[1]Apidet Petmunee and [2]Rujirapun Kongchuay

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ประเทศไทย

Songkhla Rajabhat University, Thailand.

[1]66g180027@parichat.skru.ac.th

Received: January 31, 2025; **Revised**: April 22, 2025; **Accepted**: April 25, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 2) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำนวน 302 คน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

[1] นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด 2) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีความสัมพันธ์ทางบวก โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ .890 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก

คำสำคัญ: ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21, การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research, conducted with teachers from the schools affiliated with the Trang Primary Educational Service Area Office 2, aimed to: 1) investigate their school administrators' 21st-century administrative skills; 2) determine their school administrators' academic administration; and 3) examine the relationship between 21st-century administrative skills and academic administration among school administrators. A total of 302 teachers were selected through stratified random sampling method based on different school size for participating in the present study. The teachers were requested to respond to a five-level rating scale questionnaire, which was considered the main research instrument for data collection. Meanwhile, the statistical techniques employed for data analysis included percentage, mean, standard deviation and the Pearson's correlation coefficient. The salient research findings from the teachers' views show that: 1. The 21st-century administrative skills of school administrators under the Trang Primary Educational Service Area Office 2 were at the highest level overall and across all aspects. 2. Also, the academic administration of school administrators under the Trang Primary Educational Service Area Office 2 was at the highest level overall and across all aspects. 3. Additionally, a very high positive correlation between the 21st-century administrative skills and the academic administration of school administrators under the Trang Primary Educational Service Area Office 2 was found to be statistically significant at the .001 level, with a correlation coefficient of .890.

Keywords: Administrative Skills in the 21st Century, Academic Administration of School Administrators

บทนำ

สภาวการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของประเทศ ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซับซ้อน และคาดการณ์ได้ยาก ในขณะที่ผลการจัดการศึกษาของประเทศในทุกระดับยังคงมีปัญหา ทั้งในด้านคุณภาพของคนไทยที่ผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่างๆ แต่ระบบบริหารจัดการศึกษาในปัจจุบันก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 75)

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับการพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงจำเป็นต้องมีการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ จึงได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่เน้นทั้งการแก้ไขปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบัน โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2561: 34)

ในวันที่โลกมีการหมุนเวียนเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างรวดเร็ว ก็ต้องปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การจะทำให้เด็กมีทักษะศตวรรษที่ 21 ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะสมรรถนะเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนร่วมด้วย เพราะผู้อำนวยการโรงเรียน มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพัฒนาการศึกษา พัฒนาครู พัฒนาเด็ก เป็นเสมือนแม่ทัพในสนามรบ หากแม่ทัพเก่งจะนำพาทัพไปสู่เป้าหมายที่ดี ทุกคนอยู่รอด ผู้บริหารสถานศึกษาต้องรู้จักทิศทางของตัวเอง และทิศทางนานาชาติว่าจะไปในทางไหน และต้องตีโจทย์นโยบายการศึกษาที่ให้กลับมาสู่ห้องเรียน โรงเรียนของตนเอง ผู้บริหารต้องปรับ Mindset ของตนเอง รู้จักชั้นเรียน รู้จักครู และรู้จักวิธีการสอน ที่สำคัญต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การที่จะทำให้ครูกล้าเปลี่ยนแปลงได้ ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำหาจุดเปลี่ยนให้แก่องค์กร การศึกษาชั้นเรียนเป็นทักษะแรก ๆ ที่ผู้บริหารต้องเข้าไปมีส่วนร่วม และต้องไม่ให้ครูอึดอัด ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาครู พัฒนาเด็ก (ศุภโชค ปิยะสันต์, 2565)

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการบริหารงานวิชาการ เป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนร่วมของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและ

เกิดประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักและต้องทำความเข้าใจ (ภาณุวัฒน์ กาศแก้ว, 2559: 46-53) การบริหารงานวิชาการจึงเป็นหัวใจสำคัญ ผู้บริหาร ครู และ บุคลากรทางการศึกษาในทุกระดับชั้นต้องเพิ่มการพัฒนางานด้านวิชาการและการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร สถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา ที่รับผิดชอบการบริหารจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอันเป็นสิ่งจำเป็นแก่การสร้างบุคลากรชาติ (ธีระภาพ เพชรมาลัยกุล, 2561: 126)

โดยทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานวิชาการในปัจจุบัน เพราะผู้บริหารเป็นผู้ขับเคลื่อนองค์การไปในทิศทางที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรจำเป็นต้องปฏิรูปตนเองและการเปลี่ยนแปลงองค์กรครั้งใหญ่เพื่อนำพาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะต้องบริหารงานวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ จึงต้องมีความรู้ความสามารถมีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ที่เอื้อต่อการบริหารงานวิชาการ อันเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้การบริหารงานวิชาการเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพสูงสุด (อุไรรัตน์ หาญธงไชย และกฤษฎิ์ กิตติฐานัส, 2567: 35)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา การบริหารวิชาการซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายสนองต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรจำเป็นต้องมีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารอันจะนำไปสู่การบริหารที่ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้ ญาณีภรณ์ ศรีชมภู (2566: 117) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการบริหารวิชาการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 พบว่ามีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ธีระพงษ์ เจริญศิริ (2564: 112) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และวัชรีภรณ์ รัตนวงศ์ (2564: 101) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงมาก ทั้งนี้อาจ

เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะสำคัญในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และมีกระบวนการใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา โดยอาศัยทรัพยากรบุคคล และกระบวนการบริหารอย่างเป็นระบบ พัฒนาตนเองให้มีความชำนาญในการบริหารจัดการได้ถูกต้อง รวดเร็วและก้าวทันยุคเทคโนโลยี เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีวิสัยทัศน์ (Vision) “องค์การที่มีสมรรถนะสูง มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียน บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่สังคมอนาคตอย่างยั่งยืน” และมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษา พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตร และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) รวมทั้งพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ สมรรถนะด้านภาษา และเทคโนโลยีดิจิทัล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2, 2567: 14)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยคาดหวังว่าผลของการวิจัยจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา และพัฒนาการดำเนินงานบริหารวิชาการของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิผล บรรลุตามเป้าหมายตามมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

2. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 134 แห่ง จำนวนครู 1,350 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2, 2567: 20)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางคำนวณสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970: 28 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556: 43) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 302 คน จากนั้นสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา โดยเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตามสัดส่วนของขนาดสถานศึกษา และสุ่มครูในแต่ละสถานศึกษาด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะด้านการสื่อสาร 2) ทักษะด้านเทคโนโลยี 3) ทักษะด้านมนุษย์สัมพันธ์ และ4) ทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์ และการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การนิเทศการศึกษา และ5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ สถานภาพ และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Liket's Rating Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ท(Liket's Rating Scale)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยเลือกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับสมมติฐาน โดยการหาค่าความถี่และร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยใช้สถิติทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวม

ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	SD.	ระดับความคิดเห็น
1. ทักษะด้านการสื่อสาร	4.55	0.54	มากที่สุด
2. ทักษะด้านเทคโนโลยี	4.52	0.54	มากที่สุด
3. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	4.56	0.52	มากที่สุด
4. ทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์	4.52	0.57	มากที่สุด
ภาพรวม	4.54	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

($\overline{X}$ = 4.54, SD = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\overline{X}$ = 4.56, SD = 0.52) ทักษะด้านการสื่อสาร ($\overline{X}$ = 4.55, SD = 0.54) ทักษะด้านเทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 4.52, SD = 0.54) และทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 4.52, SD = 0.57) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวม

การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	SD.	ระดับความคิดเห็น
1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.64	0.49	มากที่สุด
2. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	4.72	0.42	มากที่สุด
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	4.68	0.48	มากที่สุด
4. การนิเทศการศึกษา	4.68	0.46	มากที่สุด
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.59	0.52	มากที่สุด
ภาพรวม	4.66	0.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.66, SD = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.72, SD = 0.42) ด้านการนิเทศการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.68, SD =0.46) ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ($\overline{X}$ =4.68, SD = 0.48) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.64, SD = 0.49) และด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.59, SD = 0.52) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวม

ตัวแปร	r	Sig	ระดับ	ทิศทาง
ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 (X)	.890***	.000	สูงมาก	บวก
การบริหารงานวิชาการ (Y)				

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีค่า r = .890 ซึ่งมีค่าเป็นบวก มีความสัมพันธ์กันระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ผู้วิจัยได้นำผลมาอภิปรายเพื่อสรุปให้ทราบถึงข้อเท็จจริง โดยมีการนำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิง สนับสนุน ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านเทคโนโลยี และทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีการส่งเสริมการทำงานร่วมกันในองค์กร โดยให้โอกาสครูและบุคลากรทุกคนในการนำเสนอความคิดเห็น ผลงาน หรือแสดงความสามารถ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและเคารพในศักดิ์ศรีของทุกคนในสถานศึกษา ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยเฉพาะกับผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ มีทักษะการอ่านและเขียนเอกสารที่ดี สามารถใช้วิจารณญาณในการรับข้อมูลข่าวสารและถ่ายทอดให้แก่บุคลากรได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การทำงาน และการติดต่อสื่อสาร

ที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีความสามารถในการกระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนางาน ทันการเปลี่ยนแปลง และใช้ความรู้ ประสบการณ์ในการตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอดุลย์พร ชุ่มชวย และธีระพงศ์ บุศรากูล (2562: 183-184) ได้ศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งผลการวิเคราะห์ในด้านการริเริ่มสร้างสรรค์และการเป็นตัวของตัวเอง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน และผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกลรู้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์ในยุคปัจจุบัน เช่นเดียวกับงานวิจัยของกุลชาติ วิชายะ (2567: 89-91) ได้ศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการสื่อสาร ด้านการใช้เทคโนโลยี และด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่าโดยภาพรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งผู้บริหารเปิดกว้างในการรับฟังความคิดเห็น มีกระบวนการในการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี สามารถติดต่อและสื่อสาร นำเสนอได้อย่างเป็นมืออาชีพ นำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรและสถานศึกษา คิดนอกกรอบได้อย่างเป็นระบบ ปฏิบัติงานได้อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารอย่างมีเหตุผล มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ สร้างนวัตกรรมนำไปสู่การปฏิบัติที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ให้ความสำคัญในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดและความถนัดของผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการสอนตามหลักสูตรและติดตามการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ มีการนิเทศและให้คำแนะนำเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ มีการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง โดยเปิดรับข้อเสนอแนะจากทุกฝ่ายเพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สนับสนุนการใช้สื่อและเทคโนโลยี ส่งเสริมให้ครูผลิตนวัตกรรม

การสอนที่มีประสิทธิภาพ ช่วยยกระดับการศึกษาให้มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะนัทธ์ ว่องพัฒนวงศ์ (2566: 94-95) ได้ศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า การบริหารงานวิชาของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา มีการบริหารงานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ สู่การนำไปปฏิบัติได้เห็นเป็นรูปธรรม มีการประเมินและนำผลย้อนกลับมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากขึ้น เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และส่งเสริมให้ผู้สอนมีการใช้เทคโนโลยี และสื่อการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ เพื่อสะท้อนผลของการถ่ายทอดความรู้ออกมาเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการอีกหลายท่านที่กล่าวไปในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ ตุ๊กตา โสภณธรรมคุณ (2558: 94) ได้ศึกษาสมรรถนะวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ยุพา พรมแย้ม (2562: 95) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอบางบัวทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 พัชญ์พิชา จันทา (2563: 119) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก นุชเรศ คำดีบุญ (2564: 106) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 และงานวิจัยของปรียานุช ธะนะฉัน และคณะ (2565: 214) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ซึ่งพบว่างานวิจัยดังกล่าวล้วนแสดงผลในทิศทางเดียวกันว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีผลอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาทุกขนาดสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการเป็นอันดับแรก ซึ่งการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียน จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาสู่ความสำเร็จอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนในอนาคต

3. ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 สรุปผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีความสัมพันธ์กันระดับสูงมากและมีค่าเป็นบวก ความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .001 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งการบริหารวิชาการเป็นงานหลักที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากหากการบริหารวิชาการมีประสิทธิภาพจะส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพและประสบความสำเร็จ การบริหารวิชาการที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้และทักษะในหลายด้าน เช่น ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านเทคโนโลยี และทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนาทักษะการบริหาร พัฒนาตนเองให้มีความชำนาญในการบริหารจัดการได้ถูกต้อง รวดเร็ว และก้าวทันยุคเทคโนโลยี เพื่อให้การปฏิบัติงานในสถานศึกษาบรรลุตาม วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล นำพาสถานศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและมีความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรีภรณ์ รัตนวงศ์ (2564: 99) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับงานวิจัยของธีรยุทธ วันทอง (2565: 205) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารวิชาการของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรณา พาเหาะ และศิริรัตน์ ทองมีศรี (2566: 1166) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 พบว่า มีความสัมพันธ์กันระดับมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการสื่อสาร ด้านเทคโนโลยี และด้านการคิดสร้างสรรค์ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความสามารถของผู้บริหารในการจัดการงานวิชาการของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพทัน และเป็นปัจจัยที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำพาสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และบรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะ

ด้านเทคโนโลยี และทักษะด้านการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วม การเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้แสดงความสามารถ สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมการคิดริเริ่มพัฒนางานอย่างต่อเนื่องที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน และด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับคุณภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มต้นการวางแผน การดำเนินการสอน การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสะท้อนถึงความใส่ใจในการส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนความสามารถในการบริหารจัดการได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กุลชาติ วิชายะ. (2567). *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาน่าน เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.

ญาณีภรณ์ ศรีชมภู. (2566). *ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกับการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ตุ๊กตา โสภณธรรมคุณ. (2558). *สมรรถนะวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ธีรยุทธ วันทอง. (2565). *ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา กับการบริหารวิชาการของสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1*. วารสารบริหารการศึกษา มศว ปีที่ 19 ฉบับที่ 37 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2565.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น.* พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สุรีวิยาสาส์น

ปิยะนัทธ์ ว่องพัฒนวงศ์. (2566). *สมรรถนะของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร**.**

ปรียานุช ธะนะฉัน นิพนธ์ วรรณเวช และสาโรจน์ เผ่าวงศากุล. (2565). *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงาน วิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากาญจนบุรี*. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2565.

ภาณุวัฒน์ กาศแก้ว. (2559). *มิติวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศุภโชค ปิยะสันต์. (2565). *5 ทักษะสำหรับ"ผู้บริหารสถานศึกษา"ในศตวรรษที่ 21* (Online). https://www.starfishlabz.com/blog/600-5-ท-กษะสำหร-บ-ผ-บร-หารสถานศ-กษา-ในศตวรรษท-21, 11 มกราคม 2568.

สมคิด นาคขวัญ. (2561). *ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2. (2567). *ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาประจำปีการศึกษา 2567.* กลุ่มส่งเสริมการศึกษาทางไกล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร : สพป.ตรัง เขต 2.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579.* กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580.* ราชกิจจานุเบกษา เล่ม135 ตอนที่ 82 ก, 13 ตุลาคม 2561

อดุลย์พร ชุ่มชวย และธีระพงศ์ บุศรากูล. (2562). *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง*. วารสาร "ศึกษาศาสตร์มมร" มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม -ธันวาคม 2562.

อุไรรัตน์ หาญธงไชย และกฤษฎิ์ กิตติฐานัส. (2566). *ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษากลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร.* วารสารสันติสุขปริทรรศน์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 1. มหาวิทยาลัยธนบุรี.

บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

THE ROLES OF INTERNAL SUPERCISION OF SCHOOLS ADMINISTRATORS UNDER THE TRANG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

[1]ณิชาวีย์ วิวัฒนานุกูล และ [2]รุจิราพรรณ คงช่วย

[1]Nichawee Wiwattananukul and [2]Rujirapun Kongchuay

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ประเทศไทย

Songkhla Rajabhat University, Thailand.

[1]66g180007@parichat.skru.ac.th

Received: January 29, 2025; **Revised**: April 22, 2025; **Accepted**: April 25, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 2) เปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา 3) รวบรวมข้อเสนอแนะบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ผลวิจัยพบว่า 1) บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและขนาดสถานศึกษาที่ต่างกันโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ได้แก่ ผู้บริหารควรรักษามาตรฐานการนิเทศภายในให้สม่ำเสมอ ครอบคลุมทุกบริบทของโรงเรียนทุก

[1]นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ขนาด ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุกระดับ

คำสำคัญ : บทบาทการนิเทศภายใน, ผู้บริหารสถานศึกษา, การบริหารสถานศึกษา

Abstract

This study focused on teachers' perspectives regarding the internal supervision practices of school administrators under the affiliation of the Trang Primary Educational Service Area Office 2. Specifically, the objectives were threefold: first, to investigate their school administrators' roles in internal supervision; second, to compare the roles of internal supervision across teachers' educational backgrounds, working experiences, and school size; and third, to provide essential recommendations for improving internal supervision practices. The research results, as viewed by the teachers, reveal that: 1. The roles of internal supervision of school administrators under the Trang Primary Educational Service Area Office 2 were consistently at the highest level overall and across all aspects. 2. There was no statistically significant difference in the internal supervision roles of school administrators with respect to teachers' educational backgrounds, working experiences, and school size. 3. The prominent suggestions for internal supervision roles included maintaining consistent supervision standards across all school contexts and size, promoting teacher participation, and fostering an environment conducive to knowledge sharing for continuous development at all levels.

Keywords: Roles of Internal Supervision, School Administrators, School Administration

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566–2570) มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้รองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้น 3 ด้านหลัก ได้แก่ การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม การพัฒนาหลักสูตรและครูให้ทันสมัยและการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในอนาคต เช่น ทักษะดิจิทัลและชีวิต พร้อมส่งเสริมการบูรณาการกับภาคธุรกิจ เพื่อผลิตกำลังคนที่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565 : 121-131)

ประเทศไทยได้กำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560–2579) โดยในยุทธศาสตร์ที่ 2 มุ่งเน้นการผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่วนยุทธศาสตร์ที่ 3 มุ่งพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต พัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และเทคโนโลยีให้มีคุณภาพ ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา พร้อมทั้งส่งเสริมค่านิยมที่ดี มีวินัย และจิตสาธารณะ รวมถึงยกระดับคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้มาตรฐาน (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565: 17-30)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 แก้ไขมาตรา 51 โดยกำหนดให้หากสถานศึกษามีผลประเมินภายนอกไม่ผ่านมาตรฐาน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาต้องจัดทำข้อเสนอแนะให้หน่วยงานต้นสังกัดดำเนินการปรับปรุงภายในเวลาที่กำหนด หากไม่ดำเนินการ ให้รายงานต่อคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562: 51)

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูให้มีประสิทธิภาพ ด้วยการให้คำปรึกษา ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวม (พาสนา จุลรัตน์, 2561: 23-68) การนิเทศภายในมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาครู โดยผู้บริหารทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้สนับสนุนครูตามแนวคิด วPA เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (บรรจงรงค์ วรเศรษฐสุขศิริ, 2562: 59) เพราะการนิเทศเป็นการกระทำของผู้บริหารร่วมกับครูในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้การนิเทศภายในบรรลุผลและเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ (ชารี มณีศรี, 2552: 52 - 53) และการนิเทศภายในโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ครูปรับปรุงพฤติกรรมการสอน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การนิเทศที่มีประสิทธิภาพควรมุ่งเน้นการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ให้ลดน้อยลงหรือหมดไป เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา (นิเวศน์ คิดยาว, 2552: 2)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยคาดหวังว่าผลของการวิจัยจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำประโยชน์ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการดำเนินงานการนิเทศภายใน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา

3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 134 แห่ง จำนวนครู 1,350 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2, 2567)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางคำนวณสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970: 28 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556: 43) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 302 คน จากนั้นสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา โดยเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตามสัดส่วนของขนาดสถานศึกษา และสุ่มครูในแต่ละสถานศึกษาด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) ตามมาตราวัดของลิเคิร์ท (Likert’s Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิจัย เรื่อง บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 สรุปผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรังเขต 2 โดยภาพรวม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรังเขต 2 โดยภาพรวม

ด้านที่	บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	SD.	ระดับ
1	บทบาทผู้นำในการจัดการเรียนการสอน	4.67	0.43	มากที่สุด
2	บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์	4.56	0.61	มากที่สุด
3	บทบาทในการพัฒนาบุคลากร	4.73	0.39	มากที่สุด
4	บทบาทในการพัฒนาหลักสูตร	4.70	0.47	มากที่สุด
	ภาพรวม	**4.66**	**0.42**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ บทบาทในการพัฒนาบุคลากร ($\overline{X}$ = 4.73, SD = 0.39) บทบาทในการพัฒนาหลักสูตร ($\overline{X}$ = 4.70, SD = 0.47) บทบาทผู้นำในการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.67, SD = 0.43) และบทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\overline{X}$ = 4.56, SD = 0.61) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม

บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาตรี (n = 192)	สูงกว่าปริญญาตรี (n = 110)	t	p

	$\overline{X}$	SD.	$\overline{X}$	SD.		
1. บทบาทผู้นำในการจัดการเรียนการสอน	4.67	0.38	4.68	0.50	-0.33	.741
2. บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์	4.55	0.49	4.56	0.78	-0.05	.960
3. บทบาทในการพัฒนาบุคลากร	4.74	0.35	4.70	0.46	0.88	.382
4. บทบาทในการพัฒนาหลักสูตร	4.74	0.41	4.63	0.56	1.95	.053
ภาพรวม	**4.68**	**0.34**	**4.64**	**0.54**	**0.62**	**.534**

จากตารางที่ 2 พบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทผู้นำในการจัดการเรียนการสอน บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ บทบาทในการพัฒนาบุคลากร และบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรไม่แตกต่างกัน

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวม

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวม

บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา		**น้อยกว่า 5 ปี**			**5-10 ปี**			**มากกว่า 10 ปี**		
		$\overline{X}$	SD	ระดับ	$\overline{X}$	SD	ระดับ	$\overline{X}$	SD.	ระดับ
1.	บทบาทผู้นำในการจัดการเรียนการสอน	4.55	0.43	มากที่สุด	4.67	0.47	มากที่สุด	4.76	0.36	มากที่สุด
2.	บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์	4.55	0.47	มากที่สุด	4.48	0.68	มาก	4.64	0.62	มากที่สุด
3.	บทบาทในการพัฒนาบุคลากร	4.65	0.39	มากที่สุด	4.78	0.33	มากที่สุด	4.73	0.45	มากที่สุด
4.	บทบาทในการพัฒนาหลักสูตร	4.69	0.45	มากที่สุด	4.70	0.56	มากที่สุด	4.73	0.37	มากที่สุด
ภาพรวม		**4.61**	**0.38**	**มากที่สุด**	**4.66**	**0.46**	**มากที่สุด**	**4.71**	**0.41**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ผู้วิจัยได้นำผลมาอภิปรายเพื่อสรุปให้ทราบถึงข้อเท็จจริง โดยมีการนำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิง สนับสนุน ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน รวมถึงสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การจัดการศึกษาในสถานศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดแก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลลักษณ์ ป้องญาติ (2560: 120) เรื่อง การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากผลการวิจัยบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ที่สุด ซึ่งสามารถอภิปรายเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1 บทบาทผู้นำในการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงตามข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูพัฒนาการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีโอกาสพัฒนาตนเองผ่านการศึกษาต่อหรือการพัฒนาอาชีพ และผู้บริหารสถานศึกษาติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการสอนของครู ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีนโยบายและแนวทางที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับติดตามการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การให้โอกาสครูในการพัฒนาตนเองผ่านการศึกษาต่อหรือการพัฒนาอาชีพยังช่วยยกระดับความสามารถของครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา อีกทั้งการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการสอนของครู ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิไลลักษณ์ ป้องญาติ (2560: 113) เรื่อง การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

นครราชสีมา เขต 5 พบว่า การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 บทบาทผู้นำในการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เฉลิมวุฒิ โสมงาม (2562: 93) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 บทบาทผู้นำในการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงตามข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษามีความเสียสละและแสดงน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหารสถานศึกษามีความเป็นกันเองและรับฟังความคิดเห็นของครูอย่างตรงไปตรงมา และผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติต่อทุกคนอย่างยุติธรรม ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีความตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม และการเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ ซึ่งส่งผลให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดี มีความสามัคคี และช่วยเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา นอกจากนี้ ยังสะท้อนถึงวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและความเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิไลลักษณ์ ป้องญาติ (2560: 114) เรื่อง การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 พบว่า การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 บทบาทในการพัฒนาบุคลากร โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงตามข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพผ่านการอบรมและพัฒนาตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษาให้การสนับสนุนการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของครู และผู้บริหารสถานศึกษามีการสังเกตการสอนและให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีนโยบายที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การสนับสนุนให้ครูเข้าร่วมโครงการพัฒนา และการ

ติดตามผลการพัฒนาอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังให้ความสำคัญกับการนำผลการวัดและประเมินผลมาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เฉลิมวุฒิ โสมงาม (2562: 93) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 บทบาทในการพัฒนาบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.4 บทบาทในการพัฒนาหลักสูตร โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงตามข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดทำและปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและบริบทของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร และผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและนโยบายด้านหลักสูตรของสถานศึกษา ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาและความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ ผู้บริหารยังมีส่วนในการจัดหาทรัพยากรและสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อานีตา โส๊ะแห (2565: 89) เรื่อง การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มวังพญาหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 พบว่า การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มวังพญาหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 บทบาทในการพัฒนาหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู

2.1 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบทบาทผู้นำในการจัดการเรียนการสอน ด้านบทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านบทบาทในการพัฒนาบุคลากร และด้านบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามที่สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันความคาดหวังและความต้องการที่คล้ายคลึงกันในการได้รับการนิเทศ

และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศภายในไม่ได้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างระดับการศึกษาของครู นอกจากนี้ ผู้บริหารอาจมีแนวทางการนิเทศที่เป็นมาตรฐานและสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้รูปแบบและวิธีการนิเทศมีความคล้ายคลึงกันในทุกระดับ อีกทั้งการพัฒนาและสนับสนุนบุคลากรในโรงเรียนมักมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างศักยภาพของครูทุกคนอย่างทั่วถึงมากกว่าการพิจารณาตามระดับการศึกษาโดยเฉพาะ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อานีตา โส๊ะแห (2565: 94) ศึกษาวิจัยเรื่อง การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มวังพญาหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มวังพญาหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 บทบาทผู้นำในการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูที่มีประสบการณ์ต่างกัน ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยด้านประสบการณ์ของครูที่ส่งผลต่อแนวทางการบริหารและการสนับสนุนด้านวิชาการของผู้บริหาร นอกจากนี้ ความแตกต่างทางประสบการณ์อาจทำให้ครูมีความคาดหวังและการตอบสนองต่อการนิเทศภายในที่ต่างกัน ส่งผลให้ผู้บริหารต้องปรับเปลี่ยนบทบาทผู้นำในแต่ละบริบทของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธีระศักดิ์ อินยาพงษ์ (2563: 78) ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการนิเทศภายในและแนวทางส่งเสริมการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการนิเทศภายในและแนวทางส่งเสริมการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ และบทบาทในการพัฒนาหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนแต่ละขนาดมีบริบทการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่มีโอกาสในการพัฒนาตนเองมากกว่า และอาจได้รับการอบรมหรือสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีความสามารถในการสร้างมนุษย

สัมพันธ์และการพัฒนาหลักสูตรได้ดีกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ในขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กอาจต้องปฏิบัติหน้าที่หลายด้านพร้อมกัน ส่งผลต่อบทบาทบางด้านที่อาจไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น ความแตกต่างในด้านบริบทและทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละขนาดของสถานศึกษา อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารที่แตกต่างกันในบางด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนันทา สบายวรรณ (2558: 80) ศึกษาวิจัยการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

3.1 บทบาทผู้นำในการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา โดยควรให้ครูมีทรัพยากรที่เพียงพอ ส่งเสริมการพัฒนา และจัดให้มีการนิเทศติดตามอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ควรปรับปรุงหลักสูตรและแผนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐาน และส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทั้งครูและนักเรียน ผู้นำทางการศึกษาควรเป็นแบบอย่างที่ดี มีวิสัยทัศน์และลงมือปฏิบัติจริง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนาภรณ์ ขันทองคำ. (2559: 96) ศึกษาปัญหาและแนวทางพัฒนาการนิเทศภายในของโรงเรียนบ้านบึง “อุตสาหกรรมนุเคราะห์”สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้ครูเกิดความตระหนักในการวางแผนการจัดเตรียมการสอน การเขียนโครงการสอน ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรม สัมมนา การจัดการเรียนการสอน พัฒนาห้องเรียนให้ดียิ่งขึ้น จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์และปัญหาต่าง ควรมีการกำหนดให้มีการนิเทศ กำกับติดตาม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.2 บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารควรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส พร้อมทั้ง ส่งเสริมความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน โดย สนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน ควบคู่กับการเป็นผู้นำที่ดีและมีความยุติธรรม และการสร้างเครือข่ายและบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา ขุนโยธา (2563: 138) ศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเสริมสร้างด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยหาโอกาสในการจัดกิจกรรมร่วมกันกับครูภายใน

โรงเรียนและส่งเสริมให้มีการพัฒนาหลุกสูตรอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยนำข้อบกพร่องหรือข้อควรพัฒนาจากการประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนในแต่ละปีมาจัดทำหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง และความต้องการในสถานการณ์ปัจจุบันและสร้างความเข้าใจกับบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีความชัดเจนเข้าใจตรงกัน เพื่อให้เกิดผลดีต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาอันจะส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนที่ดีขึ้นต่อไป

3.3 บทบาทในการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาตนเองของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการอบรม สัมมนา และการพัฒนาวิชาชีพ เพื่อให้ครูได้รับความรู้และทักษะที่ทันสมัย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังสร้างบรรยากาศและเครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนา พร้อมทั้งสนับสนุนให้บุคลากรนำผลจากการอบรมมาปรับใช้ในห้องเรียนอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งผลักดันให้ครูก้าวหน้าในวิชาชีพและพัฒนาวิทยฐานะ เพื่อสร้างแรงจูงใจและเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลลักษณ์ ป้องญาติ. (2560: 126) ศึกษาการศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทในการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ครู โดยการขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานต้นสังกัดในการจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้แก่ครูในสถานศึกษา การขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ การเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่ครูภายในโรงเรียน หรือแม้กระทั่งการใช้เครื่องมือทางสนเทศเป็นสื่อกลางในการพัฒนาครู

3.4 บทบาทในการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้นำในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยเน้นการบูรณาการหลักสูตรให้เหมาะสมกับสังคมในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้การศึกษาเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องมีการติดตามและประเมินผลหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังต้องสนับสนุนให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชนา นิมะ (2567: 77) ศึกษาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูแสวงหาข้อมูลสารสนเทศ เพื่อวางแผนกำหนดทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

เฉลิมวุฒิ โสมงาม. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนครพนม.

ชลชรัส นุกอง. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 สหวิทยาเขตบางมูลนาก*. การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ชารี มณีศรี. (2552). *การนิเทศการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่4). กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.

ธีระศักดิ์ อินยาพงษ์. (2563). *กระบวนการนิเทศภายในและแนวทางส่งเสริมการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยนครราชสีมา.

นิเวศน์ คิดยาว. (2552). *ความต้องการนิเทศการศึกษาของครูผู้สอนเกี่ยวกับงานวิชาการในโรงเรียนขยาย โอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บรรจงรงค์ วรเศรษฐสุขศิริ. (2562). *การพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ในศตวรรษที่ 21*. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

พาสนา จุลรัตน์. (2561). *การจัดการเรียนรู้สาหรับผู้เรียนในยุคThailand 4.0*. วารสารวิชาการ 11(2), 2363-2380.

รัตนาภรณ์ ขันทองคำ. (2559). *ปัญหาและแนวทางพัฒนาการนิเทศภายในของโรงเรียนบ้านบึง “อุตสาหกรรมนุเคราะห์”สังกัดสำนักงานเขตพืนทีการศึกษามัธยมศึกษา เขต*

18. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุนันทา สบายวรรณ. (2558). *การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.

สำนักนายกรัฐมนตรี (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566 - 2570*. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม139 ตอนพิเศษ 258 ง, 1 พฤศจิกายน 2565

อัญชนา นิมะ. (2567). *การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ จังหวัดนราธิวาส.* สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

อานีตา โส๊ะแห (2565). *การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มวังพญาหนองจิก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1*. สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests. Psychometrika, 6, 297-334

Krejicie,R.V. and Morgan.D.W. (1970). Determining sample size for research activities. Journal of Educational and Psychological Measurement, 30 (15), 608.

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง

THE RELATIONSHIP BETWEEN ADMINISTRATIVE FACTORS AND THE IMPLEMENTATION OF INTERNAL QUALITY ASSURANCE SYSTEM IN SCHOOLS UNDER THE TRANG-KRABI SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE IN TRANG PROVINCE

[1]สินีนาถ ว่องวรานนท์ และ [2]รุจิราพรรณ คงช่วย

[1]Sineenad Wongwaranon and [2]Rujirapun Kongchuay

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ประเทศไทย

Songkhla Rajabhat University, Thailand

[1]66G180022@parichat.skru.ac.th, [2]rujirapun_k@hotmail.com

Received: January 28, 2025; **Revised**: April 25, 2025; **Accepted**: April 26,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง 2) เพื่อศึกษาการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง จำนวน 302 คน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อย

[1] นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยด้านการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด 2. การดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด 3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง มีความสัมพันธ์ทางบวก โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ .697 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

คำสำคัญ: ปัจจัยด้านการบริหาร, การดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

Abstract

This research, carried out among teachers in schools governed by the Trang-Krabi Secondary Educational Service Area Office in Trang Province, aimed at investigating key administrative factors, exploring the implementation of internal quality assurance system in schools, and investigating the relationship between administrative factors and the implementation of internal quality assurance system in schools. Regarding sample selection, 302 teacher civil servants were chosen through stratified random sampling based on school size. The teacher participants were asked to complete a five-point rating scale questionnaire, which served as the primary research instrument for data collection. Furthermore, this study employed various statistical techniques for data analysis, including percentage, mean, standard deviation, and the Pearson's correlation coefficient. The key findings, reflecting teachers' insights, indicate that: 1. The administrative factors were determined at the highest level, both overall and across all specific dimensions. 2. Similarly, the implementation of internal quality assurance systems in schools was rated at the highest level both overall and in every aspect. 3. It is worth noting that a high positive relationship between administrative factors and the implementation of internal quality assurance systems in schools under the jurisdiction of the Trang-Krabi Secondary Educational Service Area Office in Trang Province was found to be statistically significant at the .001 level, with a correlation coefficient of .697.

Keywords: Administrative Factors, Implementation of Internal Quality Assurance System in Schools

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคมและสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่างๆ ทั่วโลก จึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทัน การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 1) การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างคนให้มีคุณภาพ ดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 8 สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา มาตรา 49 กำหนดไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และมาตรา 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัยและการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่พลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (ราชกิจจานุเบกษา, 2550: 15)

รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจาก การพัฒนาผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นับเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ การพัฒนาดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา (วิสาลินี รัตนโอภา, 2556: 45) ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอกและทำการประเมินผลการจัด

การศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการและแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน อีกทั้งในมาตรา 50 ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติภารกิจของสถานศึกษาตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 17) จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียน ข้าราชการครู และบุคลากรการศึกษา ให้มีคุณธรรมและมีคุณภาพ

ดังนั้น การประกันคุณภาพการศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนและยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ กระบวนการดังกล่าวช่วยให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ ส่งผลให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามที่สังคมคาดหวัง นอกจากนี้ การประกันคุณภาพการศึกษายังเป็นกระบวนการที่สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ทั้งผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรและสถานประกอบการที่รับผู้สำเร็จการศึกษาเข้าศึกษาต่อหรือปฏิบัติงาน โดยทำให้มั่นใจว่าแม้คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจไม่เท่าเทียมกันทั้งหมด แต่มีความแตกต่างกันไม่มากนัก เนื่องจากทุกสถานศึกษาต่างได้รับการรับรองว่ามีคุณภาพและได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพและดำเนินการอย่างยั่งยืน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสถานศึกษาต้องมีการทำงานที่มุ่งประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีความตระหนัก รับรู้และเห็นคุณค่าของการทำงานเป็นระบบ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ใช้ผลการประเมินตนเอง ผลการประเมินคุณภาพจากองค์กรภายนอก และผลการวิจัยที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น เพื่อใช้แก้ไขปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา ตลอดจนใช้ผลการวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียน การติดตามตรวจสอบและปรับปรุงงานเป็นระยะจะช่วยให้งานบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ เป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบโรงเรียนในสังกัด จำนวน 44 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นโรงเรียนในจังหวัดตรัง จำนวน 28 โรงเรียน และโรงเรียนในจังหวัดกระบี่

จำนวน 16 โรงเรียน ซึ่งได้ดำเนินงานตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดให้มีกิจกรรมหลายประการ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาทุกแห่งให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน โดยวางแผนพัฒนากลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและนำนวัตกรรม เทคโนโลยี มาใช้ในการจัดการศึกษา โดยส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการพัฒนาการประกันคุณภาพและขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาให้อยู่ในระดับคุณภาพและพร้อมรับการประเมิน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่, 2567: 62) จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ เชื่อมโยงกับการรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก พบว่า โดยภาพรวมสถานศึกษาได้เข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ (พ.ศ. 2561-2565) จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) แล้วจำนวน 44 โรงเรียน มีระดับคุณภาพของสถานศึกษาดี จำนวน 29 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 65.91 ระดับคุณภาพของสถานศึกษาดีมาก จำนวน 13 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 29.55 และระดับคุณภาพของสถานศึกษาดีเยี่ยม จำนวน 2 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 4.55 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่, 2566: 22) ส่วนปัญหาที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งในการจัดการศึกษา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเชื่อมั่นของสถานศึกษา เมื่อผลการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชาติ (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลการทดสอบต่ำกว่าระดับประเทศในบางรายวิชา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่, 2566: 14)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง เพื่อให้ทราบว่ามีปัจจัยด้านการบริหารใดที่ทำให้การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาทางการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งผลจากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนางานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง

2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง ปีการศึกษา 2567 จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 28 แห่ง มีข้าราชการครูจำนวน 1,339 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางคำนวณสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 302 คน และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษา โดยเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตามสัดส่วนของขนาดสถานศึกษา จากนั้นสุ่มครูในแต่ละสถานศึกษาด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยอาศัยกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารและการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยใช้สถิติทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัจจัยด้านการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง โดยภาพรวม

ปัจจัยด้านการบริหาร	$\overline{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ภาวะผู้นำ	4.93	0.21	มากที่สุด
2. การพัฒนาบุคลากร	4.91	0.24	มากที่สุด
3. เทคโนโลยีสารสนเทศ	4.90	0.25	มากที่สุด
4. งบประมาณ	4.92	0.24	มากที่สุด
5. วัฒนธรรมองค์กร	4.92	0.23	มากที่สุด
รวม	4.92	0.21	มากที่สุด

จากตาราง 1 ปัจจัยด้านการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.92, SD = 0.21) เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ภาวะผู้นำ ($\overline{X}$ = 4.93, SD= 0.21) วัฒนธรรมองค์กร ($\overline{X}$ = 4.92, SD = 0.23) งบประมาณ ($\overline{X}$ = 4.92, SD = 0.24) การพัฒนาบุคลากร ($\overline{X}$ = 4.91, SD = 0.24) และเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\overline{X}$ = 4.90, SD = 0.25) ตามลำดับ

2. การดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นตอน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของ

สถานศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา การติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) และการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามลำดับ ดังตาราง 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง โดยภาพรวม

การดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	$\overline{X}$	SD.	ระดับความคิดเห็น
1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา	4.90	0.24	มากที่สุด
2. การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	4.88	0.28	มากที่สุด
3. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	4.89	0.27	มากที่สุด
4. การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา	4.88	0.28	มากที่สุด
5. การติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา	4.88	0.28	มากที่สุด
6. การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR)	4.88	0.28	มากที่สุด
7. การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ	4.87	0.30	มากที่สุด
รวม	4.88	0.25	มากที่สุด

จากตาราง 2 การดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.88, SD= 0.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นตอน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.90, SD = 0.24) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.89, SD = 0.27) การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.88, SD = 0.28) การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ($\overline{X}$ = 4.88, SD = 0.28) การติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.88, SD = 0.28) การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) ($\overline{X}$ = 4.88, SD = 0.28) และการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ($\overline{X}$ = 4.87, SD = 0.30) ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่

ในจังหวัดตรัง มีความสัมพันธ์ทางบวก โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ .697 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันระดับสูง ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง โดยภาพรวม

ตัวแปร	r	Sig	ระดับ	ทิศทาง
ปัจจัยด้านการบริหาร (X)	.697***	.000	สูง	บวก
ดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (Y)				

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตาราง 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง มีค่า r = .697 ซึ่งมีค่าเป็นบวก มีความสัมพันธ์กันระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้นำผลมาอภิปรายเพื่อสรุปให้ทราบถึงข้อเท็จจริง โดยมีการนำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิง ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการบริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร งบประมาณ การพัฒนาบุคลากร และเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง มีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายและวางแผนการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ มีทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาอย่างชาญฉลาด มีความสามารถในการสร้างพลังใจและแรงบันดาลใจให้บุคลากรภายในสถานศึกษาปฏิบัติงานด้วยความทุ่มเท ยึดหลักความโปร่งใส และคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาผู้เรียน อีกทั้งยังผลักดันการจัดหาและพัฒนาระบบเทคโนโลยี ตลอดจนอุปกรณ์สื่อสารที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของยุภาวดี วงษ์การค้า (2557: 130) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหาร

กับกระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 พบว่า ปัจจัยบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยของยุพาพัฒน์ เหมลา (2559: 104) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40 พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยของภวันรัตน์ ดำรักษ์ (2560: 42) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารของสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดเทศบาล จังหวัดกระบี่ พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยของรณยุทธ สังสุทธิ์ (2564: 356) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยของกิตติชัย อาจหาญ (2565: 172-173) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยของเกริกไกร แซ่เลี้ยว (2566: 85) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า ปัจจัยการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. การดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นตอน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา การติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) และการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง ให้ความสำคัญและดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง แนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2561 อีกทั้งมีความตื่นตัวต่อการเตรียมพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน

คุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุทธิศักดิ์ โคกคาน (2566: 132) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด พบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการวิจัยของปรีชา ทรัพย์ย้อย (2566: 81) ได้ศึกษาการประกันคุณภาพภายในกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า การประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยของพรพิมล เอี่ยมระหงส์ (2567: 303) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 พบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ การศึกษาระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองและผลการวิจัยของ Rizka Dwi Seftiani and others (2019 อ้างอิงในปรีชา ทรัพย์ย้อย, 2566: 44) ศึกษาการดำเนินการระบบประกันคุณภาพภายในโรงเรียนอิสลามดารุลฮิคัม พบว่า การประกันคุณภาพภายในที่โรงเรียนอิสลามดารุลฮิคัมจัดทำขึ้น ต้องมีขั้นตอนการวางแผน ปฏิบัติงานตามแผนและติดตามผล โดยดำเนินการทุกภาคการศึกษา แนบผลการประเมินมาอยู่ในรูปรายงานการทำงาน จึงเกิดการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่มีคุณภาพ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง มีความสัมพันธ์กันระดับสูงและมีค่าเป็นบวก ความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง แนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2561 ได้ระบุวิธีการดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย รวมถึงระบบเอกสารหลักฐาน อ้างอิงที่จะต้องนำมาประกอบการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ซึ่งวิธีดังกล่าวในทุกองค์ประกอบต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยด้านภาวะผู้นำ การพัฒนาบุคลากร เทคโนโลยีสารสนเทศ งบประมาณ และวัฒนธรรมองค์กรเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีคุณภาพและมี

ประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของรณยุทธ สังสุทธิ์ (2564: 355) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ผลการวิจัยของอนุพงศ์ ไชยบุตร (2564: 182) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 11 พบว่า ปัจจัยทางการบริหารโดยรวมกับความสำเร็จของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง และผลการวิจัยของเอื้องฟ้า บัวชุม (2567: 302) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำและปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง มีคุณลักษณะสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยมีทักษะพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะการวางแผนการพัฒนาสถานศึกษา ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ไขปัญหา สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรภายในสถานศึกษาทุ่มเทในการปฏิบัติงาน ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร และผลักดันการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารกับการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในจังหวัดตรัง มีความสัมพันธ์กันระดับสูงและมีค่าเป็นบวก ความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยด้านการบริหารเป็นตัวขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา เมื่อมีปัจจัยด้านการบริหารที่ดีและ การจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจะดำเนินไปได้ดี มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กิตติชัย อาจหาญ. (2565). *ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

เกริกไกร แซ่เลี้ยว. (2566). *ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2.* การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ปรีชา ทองย้อย. (2566). *สภาพภายในกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรพิมล เอี่ยมระหงส์. (2567). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1” *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.* 7 (2), 293-306

ภวันรัตน์ ดำรักษ์. (2560). “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารของสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดเทศบาลจังหวัดกระบี่”. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. *มทร.อีสาน ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 1, 32-48

ยุภาวดี วงษ์การค้า. (2557). “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับกระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1” *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.* 8 (2), 125-132

รณยุทธ สังสุทธิ์. (2564). “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.* 8 (2), 345-362

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). เล่มที่ 124 ตอนที่ 4, หน้า 15.

วิสาลินี รัตนโอภา. (2556). *รายงานการประชุมหาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4 เรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย.*

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่. (2566). *เอกสารข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2566 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่.* ตรัง: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่.

_____. (2567). *เอกสารข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2566 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่.* ตรัง: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.* สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2561). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2561.* กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สุทธิศักดิ์ โคกคาน. (2566). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

อนุพงศ์ ไชยบุตร. (2564). *ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

การศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

A STUDY ON THE LEVEL OF DIGITAL ORGANIZATION IN SCHOOLS UNDER THE CHACHOENGSAO PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

[1]อรุณี ประกอบผล และ [2]ชัยวิชิต เชียรชนะ

[1]Arunee Prakobphon and [2]Chaiwichit Chianchana

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ประเทศไทย

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

[1]arunee.prn@gmail.com

Received: January 29, 2025; **Revised**: April 28, 2025; **Accepted**: April 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน และครูหัวหน้าฝ่ายฝ่าย 1 คน จำนวน 150 คน จากแต่ละสถานศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง 75 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ปีการศึกษา 2567 โดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามขนาดของสถานศึกษา จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 2 ชุด สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา 1 ชุดและสำหรับครูหัวหน้าฝ่าย 1 ชุด ซึ่งทั้ง 2 ชุด ประกอบด้วยข้อคำถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)

---

[1]นักศึกษา สาขาบริหารอาชีวะและเทคนิคศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาบริหารอาชีวะและเทคนิคศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ 1) ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมพบว่า ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.23 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านผู้ปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย 4.32 รองลงมา คือ ด้านทรัพยากรเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ย 4.24 ด้านวัฒนธรรมองค์กร มีค่าเฉลี่ย 4.20 และด้านกระบวนการจัดการ มีค่าเฉลี่ย 4.15 ตามลำดับ 2) ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 สำหรับครูหัวหน้าฝ่าย โดยภาพรวมพบว่า ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกันกับผู้บริหารสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย 4.11) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวัฒนธรรมองค์กร (ค่าเฉลี่ย 4.24) รองลงมา คือ ด้านผู้ปฏิบัติงาน (ค่าเฉลี่ย 4.14) ด้านกระบวนการจัดการ (ค่าเฉลี่ย 4.13) และด้านทรัพยากรเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 3.93) ตามลำดับ

คำสำคัญ : องค์กรดิจิทัล, ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัล, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study on the level of digital organization in schools under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1. The sample group consisted of 150 participants, including one school administrator and one head of department teacher from each of the 75 sampled schools under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1 in the academic year 2024. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table and selected through stratified random sampling based on school size, followed by simple random sampling using a lottery method.The research instruments consisted of two sets of questionnaires on the level of digital organization in schools under the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1: one for school administrators and one for head of department teachers. Each set comprised two parts: part 1 – general information of the respondents, and part 2 – opinions on the level of digital organization in the schools. Data were analyzed using percentage, mean ($\overline{X}$), and standard deviation (S.D.). The research findings were as follows:The overall level of digital organization in schools as perceived by school administrators was high, with an average score of 4.23. When considering each aspect, the highest mean score was found in the aspect of personnel (4.32), followed by technological resources (4.24), organizational culture (4.20), and

management processes (4.15), respectively.The overall level of digital organization in schools as perceived by head of department teachers was also high, with an average score of 4.11. The highest mean score was found in the aspect of organizational culture (4.24), followed by personnel (4.14), management processes (4.13), and technological resources (3.93), respectively.

Keywords: Digital Organization, Level of Digital Organization, Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลที่รวดเร็วและซับซ้อน ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกมิติของการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมและการบริหารจัดการ การเกิดของเทคโนโลยีแบบพลิกผัน (Disruptive Technology) ทำให้หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ต้องเตรียมความพร้อม ปรับตัว และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อย่างเร่งด่วน ประเทศไทยจึงได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2561–2580 และแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เพื่อปฏิรูปรูปแบบการทำงานของภาครัฐให้โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และตอบสนองประชาชนอย่างมีธรรมาภิบาลด้วยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนประเทศ (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2562) การบริหารจัดการองค์กรแบบเดิมไม่สามารถรองรับการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบันได้ องค์กรจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐาน และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาบูรณาการในกระบวนการดำเนินงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขัน (จันทร์จิรา เหลาราช, 2563)

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม รวมถึงภาคการศึกษา ซึ่งเป็นภาคส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาในระดับพื้นฐานจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผ่านการบริหารจัดการที่ทันสมัยโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาองค์กร ซึ่งแนวคิด ความเป็นองค์กรดิจิทัล (Digital Organization) ได้กลายเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาในมิติต่าง ๆ อาทิ การบริหารงาน การจัดการเรียนรู้ การให้บริการ และการมีส่วนร่วมของชุมชน (จรูญศักดิ์ พงษ์ศิริ, 2564) จากงานวิจัยของ Deborah, S., Akshita, P., George, W., & Didier, B. (2016) ที่ได้ทำการศึกษา เรื่อง ความเป็นองค์กรดิจิทัล: การก้าวสู่ความชำนาญด้านดิจิทัล (Becoming a Digital Organization: The Journey to Digital Dexterity) โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารจาก 150 องค์กรที่มีลักษณะเป็นองค์กรดิจิทัล สรุปว่าองค์ประกอบสำคัญขององค์กรดิจิทัล ได้แก่ 1) ชุดความคิด (Mindset) 2) การปฏิบัติงาน (Practices) 3) บุคลากร (Workforce) และ 4) ทรัพยากร (Resources) การเปลี่ยนผ่านสู่องค์กรดิจิทัลประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ไม่ได้มีเพียงการนำเทคโนโลยี

สารสนเทศมาใช้ แต่ครอบคลุมถึงการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง วัฒนธรรมองค์กร การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร และการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในสถานศึกษาของรัฐ ที่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร การมีแนวทางในการประเมินระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้สามารถวางแผนพัฒนาได้อย่างตรงจุด (Luu et al., 2025) ความเป็นองค์กรดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนผลลัพธ์ของสถานศึกษา ช่วยให้การบริหารจัดการเป็นระบบ และส่งผลให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สุกัญญา แช่มช้อย, 2561)

ในบริบทของประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการขับเคลื่อนดิจิทัลเพื่อการศึกษาไทย ตามแผนพัฒนาการศึกษาดิจิทัลแห่งชาติ (พ.ศ. 2561–2580) เพื่อให้สถานศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ ยิ่งยศ สุทธินันท์ (2565) พบว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจและไม่มีเครื่องมือที่ชัดเจนในการประเมินตนเองด้านความเป็นองค์กรดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแนวทางสำคัญที่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 มุ่งเน้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพในทุกระดับ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1, 2567) การศึกษาในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 เป็นเขตพื้นที่ที่มีสถานศึกษาหลากหลายทั้งในเขตเมืองและชนบท จึงมีบริบทที่แตกต่างกันอย่างมาก พบว่าสถานศึกษาในสังกัดหลายแห่งยังประสบปัญหาในการปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ เช่น ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี ขาดแผนงานหรือแนวทางในการพัฒนาองค์กรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลอย่างเป็นระบบ และยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2561) การศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลในสถานศึกษาเขตพื้นที่นี้จะช่วยให้สามารถวางแนวทางพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของแต่ละโรงเรียน อันจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวมของพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม (จันทร์จิรา ชะนะ, 2566)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาสถานศึกษาและสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และเป้าหมายการพัฒนา ที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (UNESCO, 2021)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เรื่อง การศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานฝ่ายวิชาการ จากสถานศึกษา 137 แห่ง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 274 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน และครูผู้รับผิดชอบงานฝ่ายวิชาการ 1 คน จำนวน 150 คน จากแต่ละสถานศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง 75 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ปีการศึกษา 2567 โดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามขนาดของสถานศึกษา จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีจับสลาก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้องค์ประกอบขององค์กรดิจิทัล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผู้ปฏิบัติงาน 2) ทรัพยากรเทคโนโลยี 3) กระบวนการจัดการ 4) วัฒนธรรมองค์กร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 2 ชุด สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา 1 ชุด และสำหรับครูหัวหน้าฝ่าย 1 ชุด ซึ่งทั้ง 2 ชุด ประกอบด้วยข้อคำถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 การศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ชุดที่ 2 การศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 สำหรับครูหัวหน้าฝ่าย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ในภาพรวมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัล
ด้านผู้ปฏิบัติงาน	4.32	0.62	มาก
ด้านทรัพยากรเทคโนโลยี	4.24	0.64	มาก
ด้านกระบวนการจัดการ	4.15	0.68	มาก
ด้านวัฒนธรรมองค์กร	4.20	0.61	มาก
รวมทั้งหมด	4.23	0.64	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.23 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้ปฏิบัติงานมีความเป็นองค์กรดิจิทัลอยู่ในระดับอยู่ในระดับมากเป็นอันดับ 1 มีค่าเฉลี่ย 4.32 รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรเทคโนโลยีมีความเป็นองค์กรดิจิทัลอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.24 ต่อมา ด้านวัฒนธรรมองค์กรมีความเป็นองค์กรดิจิทัลอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.20 และด้านกระบวนการจัดการมีความเป็นองค์กรดิจิทัลอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.15 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 สำหรับครูหัวหน้าฝ่าย ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ในภาพรวมสำหรับครูหัวหน้าฝ่าย

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านผู้ปฏิบัติงาน	4.14	0.77	มาก

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านทรัพยากรเทคโนโลยี	3.93	0.87	ปานกลาง
ด้านกระบวนการจัดการ	4.13	0.75	มาก
ด้านวัฒนธรรมองค์กร	4.24	0.75	มาก
รวมทั้งหมด	4.11	0.78	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 สำหรับครูหัวหน้าฝ่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.11 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวัฒนธรรมองค์กรมีความเป็นองค์กรดิจิทัลอยู่ในระดับอยู่ในระดับมากเป็นอันดับ 1 มีค่าเฉลี่ย 4.24 รองลงมาคือ ด้านผู้ปฏิบัติงานมีความเป็นองค์กรดิจิทัลอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.14 ต่อมาด้านกระบวนการจัดการมีความเป็นองค์กรดิจิทัลอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.13 และด้านทรัพยากรเทคโนโลยีมีความเป็นองค์กรดิจิทัลอยู่ในระดับอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.93 ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 มีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมพบว่า ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.23 เนื่องจากผู้บริหารมีบทบาทในการวางแผน บริหารจัดการ และตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายด้านเทคโนโลยีดิจิทัล จึงมีความเข้าใจหรือรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าขององค์กรเพื่อให้เท่าทันเทคโนโลยี เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านผู้ปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย 4.32 รองลงมา คือ ด้านทรัพยากรเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ย 4.24 ด้านวัฒนธรรมองค์กร มีค่าเฉลี่ย 4.20 และด้านกระบวนการจัดการ มีค่าเฉลี่ย 4.15 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มของการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะของบุคลากรในโรงเรียน ทั้งในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในงานบริหารและการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งยังสะท้อนถึงการส่งเสริมและสร้างทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีในสถานศึกษา

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 สำหรับครูหัวหน้าฝ่าย โดยภาพรวมพบว่า ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกันกับผู้บริหารสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย 4.11) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวัฒนธรรมองค์กร (ค่าเฉลี่ย 4.24) รองลงมา คือ ด้านผู้ปฏิบัติงาน (ค่าเฉลี่ย 4.14) ด้านกระบวนการจัดการ (ค่าเฉลี่ย 4.13) และด้านทรัพยากรเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 3.93) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าบุคลากรในสถานศึกษามีการปรับตัวและเปิดรับแนวคิด ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการใช้

เทคโนโลยี อีกทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลอย่างยั่งยืน ซึ่งจากการวิจัยทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีบางส่วนที่เหมือนและแตกต่างกัน คือ ด้านทรัพยากรเทคโนโลยี มีความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างสองกลุ่ม โดยผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.24) ขณะที่ครูหัวหน้าฝ่ายมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.93) ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างของการรับรู้ หรือปัญหาในระดับปฏิบัติ เช่น การเข้าถึงเทคโนโลยี หรือความพร้อมของอุปกรณ์ที่ไม่ทั่วถึงในห้องเรียน และด้านกระบวนการจัดการ ซึ่งทั้งสองกลุ่มให้คะแนนอยู่ในระดับมากเหมือนกัน (ค่าเฉลี่ย 4.15 และ ค่าเฉลี่ย 4.13) แสดงให้เห็นว่า สถานศึกษามีการวางแผนและจัดการกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีระบบ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการเทคโนโลยีในการบริหารจัดการและการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิจัย เรื่อง การศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 มีความพร้อมในการเป็นองค์กรดิจิทัลในระดับมาก แต่ยังมีบางด้านที่สามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ โดยเฉพาะในด้านของทรัพยากรเทคโนโลยีในระดับผู้ปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาและกระจายทรัพยากร ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เพื่อยกระดับความเป็นองค์กรดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ วชิระ บุญสาร (2564) ได้ทำวิจัยในเรื่อง แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า ระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุดได้ดังนี้ ด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านกระบวนการจัดการ ด้านผู้ปฏิบัติงาน และด้านทรัพยากรเทคโลยีและ 2) แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา พบว่า (1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาเข้าร่วม การอบรมเชิงปฏิบัติเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอ ส่วนครูควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติงานอื่นๆ (2) สถานศึกษาควรสำรวจความต้องการจำเป็นในการใช้และจัดสรรทรัพยากรเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับการดำเนินงาน (3) สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและมีกระบวนการทำงานที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และ (4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดใจยอมรับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการดำเนินงาน และสร้างแรงจงใจให้ครูและบุคลากร ในสถานศึกษานำเทคโนโลยีดิจิทัลไปไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังสอดคล้องกับบทความของ ทินกร เผ่ากันทะ และกัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์ (2565) เรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล พบว่า การศึกษาต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสของการเปลี่ยนแปลง ในการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล คือการสร้างวัฒนธรรมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ในสถานศึกษาในยุคดิจิทัลและการทำงานเป็นเครือข่าย รวมไปถึง มีการยอมรับเทคโนโลยีนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง และการเข้าถึงเทคโนโลยีของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้การศึกษาสามารถเดินทางสู่อนาคตที่โลกกำลังก้าวไปได้ ผู้บริหาร

สถานศึกษาควรทำความเข้าใจ พัฒนาตนเองให้พร้อมต่อเทคโนโลยีสารสนเทศในระบบดิจิทัล นำมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนองค์กรทางการศึกษาและพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การศึกษาระดับความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1

1. ด้านผู้ปฏิบัติงาน การเป็นองค์กรดิจิทัลควรต้องเริ่มจากการพัฒนาสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะครูผู้สอน ซึ่งเป็นกลไกหลักในการนำเทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดผลจริง ในห้องเรียน ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีทักษะด้านดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมถึงควรได้รับการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อการเปลี่ยนแปลง องค์กร ควรสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และมีระบบพี่เลี้ยงทางเทคโนโลยีภายใน เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในการใช้งานจริง

2. ด้านทรัพยากรเทคโนโลยี ทรัพยากรเทคโนโลยีควรได้รับการจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นความเหมาะสมกับบริบทของการใช้งานจริงมากกว่าการมีจำนวนมากเท่านั้น ความพร้อมของอุปกรณ์ต้องมาควบคู่กับคุณภาพของการเข้าถึง การบำรุงรักษาและการสนับสนุนทางเทคนิคอย่างต่อเนื่อง องค์กรควรมีระบบตรวจสอบความต้องการใช้งานในแต่ละระดับ เพื่อให้ทรัพยากรเทคโนโลยีถูกใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดและต่อเนื่อง ไม่ตกอยู่ในสภาพเป็นเพียงเครื่องมือที่ไม่ได้ใช้งานจริง

3. ด้านกระบวนการจัดการ การเป็นองค์กรดิจิทัลควรปรับกระบวนการบริหารจัดการให้มีความคล่องตัว ใช้ข้อมูลเป็นฐาน และบูรณาการเทคโนโลยีในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การบริหารการเรียนรู้ การติดตามผล ไปจนถึงการรายงานข้อมูล องค์กรควรมีระบบฐานข้อมูลกลางที่สามารถใช้ร่วมกันได้ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน เพื่อช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดงานที่ซ้ำซ้อน และเพิ่มความโปร่งใสในการบริหารจัดการ

4. ด้านวัฒนธรรมองค์กร เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์กรดิจิทัลอย่างยั่งยืน องค์กรที่มีความเป็นดิจิทัลจะต้องส่งเสริมให้บุคลากรกล้าคิด กล้าทำ เปิดรับนวัตกรรมใหม่ๆ และสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี มีบทบาทเป็นผู้จุดประกายและเป็นต้นแบบในการเปลี่ยนแปลง ควรส่งเสริมให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) ที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างวัฒนธรรมการพัฒนาด้านดิจิทัลที่เข้มแข็งและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562). *แผนปฏิบัติราชการ 4 ปี พ.ศ. 2562–2565*. ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา.

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562). *รายงานผลการดำเนินงานด้านดิจิทัลแห่งชาติ*. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

จันทร์จิรา ชะนะ. (2566). *การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นองค์กรดิจิทัลในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออก* [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

จันทร์จิรา เหลาราช. (2563). การปรับเปลี่ยนสู่ดิจิทัลและผลกระทบต่อองค์กร. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, *22*(1), 227–240.

จรูญศักดิ์ พงษ์ศิริ. (2564). *แนวทางการพัฒนาองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยี*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เผ่ากันทะ, ท., & เมธีวีรวงศ์, ก. (2565). แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.)*, *4*(2), 37–46.

ยิ่งยศ สุทธินันท์. (2565). ระดับความพร้อมของสถานศึกษาสังกัด สพฐ. ต่อการเป็นองค์กรดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, *20*(2), 45–59.

วชิระ บุญสาร. (2565). *แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2561). *แนวทางการพัฒนาองค์กรภาครัฐสู่ดิจิทัล*. สำนักงาน ก.พ.ร.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. (2567). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570)*. สืบค้นจาก http://www.ccs1.go.th/planEducation

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2561–2580*. กระทรวงศึกษาธิการ.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Deborah, S., Akshita, P., George, W., & Didier, B. (2016). *Becoming a digital organization: The journey to digital dexterity*. Retrieved from https://ssrn.com/abstract=2697688

Luu, T. M. N., Nguyen, P. M., Vu, T. M. H., & Pham, H. H. (2025). Assessing the level of digital maturity in higher education: Case study of public universities in Hanoi. *VNU Journal of Economics and Business, 5*(1), 81. https://doi.org/10.57110/vnu-jeb.v5i1.468

UNESCO. (2021). *Digital learning and transformation: A framework for education systems*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380120

การถ่ายทอดความรู้และประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง

KNOWLEDGE TRANSFER AND SATISFACTION ASSESSMENT IN THE KNOWLEDGE TRANSFER OF A MULBERRY GROWTH MONITORING AND EVALUATION SYSTEM USING REMOTE SENSING TECHNOLOGY

[1]อัษฎา วรรณกายนต์, [2]นิคม ลนขุนทด [3]อภิชัย ไพรสินธุ์, [4]วีระนันต์ วิบูลย์อรรถ
[5]รัติยา ธานี, [6]วินัท พรมแดน [7]มานะชัย จันทอก และ [8]แดงน้อย ปูสาเดช

[1]Asada Wannakayont, [2]Nikom lonkuntosh, [3]Apichai Praisin,
[4]Weeranun Viboonaut, [5]Rattiya Thanee, [6]Winut Promdan
[7]Manachai Chantok And [8]Dangnoi Poosadach

[1-8]มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ประเทศไทย
[1-8]Surindra Rajabhat University, Thailand.

[1]asada2518@hotmail.com

Received: January 31, 2025; **Revised**: April 28, 2025; **Accepted**: April 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดความรู้ และประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนในพื้นที่บ้านโคกเสาร์ ตำบลโคกสะอาด อำเภอ

[1] อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
[2] อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
[3] อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
[4] อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
[5] อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
[6] อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
[7] นักวิชาการศึกษา คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
[8] นักวิชาการโสตทัศนศึกษา คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 40 คน การศึกษาใช้เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง สื่อการถ่ายทอดความรู้ โดยใช้การนำเสนอด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เพาเวอร์พอยท์ และเอกสารแผ่นพับ รวมถึงแบบประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วย การจัดการบรรยายให้ความรู้ในลักษณะกลุ่ม สาธิตการใช้งานระบบให้ดู และให้เกษตรกรได้ทดลองใช้งานระบบภายใต้การกำกับดูแลและการให้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ ผลการประเมินพบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.47 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.52 นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่งมาประยุกต์ใช้งาน ยังช่วยให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตใบหม่อน ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ : ถ่ายทอดความรู้; ระบบติดตามการเจริญเติบโตของพืช; รีโมทเซนซิ่ง

Abstract

This research aimed to transfer knowledge and evaluate satisfaction regarding the knowledge transfer of a mulberry growth monitoring and assessment system utilizing remote sensing technology. The target group consisted of 40 mulberry farmers from Ban Khok Sao, Khok Sa-at Sub-district, Prasat District, Surin Province. The research tools employed included a mulberry growth monitoring and assessment system based on remote sensing technology, knowledge transfer media utilizing Microsoft PowerPoint presentations and informational brochures, and satisfaction assessment forms for the knowledge transfer process. The knowledge transfer methodology comprised group lectures, system usage demonstrations, and supervised hands-on practice sessions where farmers could test the system under expert guidance and receive recommendations. Evaluation results indicated that farmers reported high overall satisfaction with the knowledge transfer process, with a mean score of 4.47 and a standard deviation of 0.52. Furthermore, the application of remote sensing technology enabled farmers to reduce costs and enhance efficiency in mulberry leaf production processes. This initiative promoted the development of modern technological knowledge, which will be beneficial for the future advancement of mulberry cultivation and sericulture.

Keywords : Knowledge Transfer; Plant Growth Monitoring System; Remote Sensing

บทนำ

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นวัฒนธรรมอันเก่าแก่และมีคุณค่าของประเทศไทยที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน ดังพระราชดำรัสของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2542 ที่ว่า "การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม นอกจากจะเป็นการเสริมรายได้ให้แก่เกษตรกรแล้วยังเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่และดีงามของชาติไทยที่ได้สืบต่อกันมาเป็นเวลานานอีกด้วย ไม่ว่าเศรษฐกิจประเทศจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร การพัฒนาการเลี้ยงไหมก็ต้องดำเนินต่อไป" (สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เขต 1 จังหวัดแพร่, 2563) อาชีพนี้แม้จะต้องใช้ความขยันและอดทนในการดูแลทั้งพืชและสัตว์ไปพร้อมกัน แต่ก็สร้างรายได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ไม่ขัดสนเรื่องเงินทุนช่วงนานหลายเดือนเหมือนการปลูกพืชชนิดอื่น อีกทั้งยังเป็นอาชีพที่ช่วยให้ครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน ไม่ต้องไปทำงานไกลถิ่นฐานที่อยู่อาศัย (กรมหม่อนไหม, 2561)

อย่างไรก็ตาม การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังเป็นการผลิตแบบรายย่อย มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรขนาดเล็ก และมีลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาและข้อจำกัดต่างๆ เช่น ต้นทุนการผลิตสูง ทั้งค่าปุ๋ย ค่าสารเคมีค่าเครื่องจักรกล ค่าจ้างแรงงาน รวมถึงการขาดอำนาจต่อรอง ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกร การส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มการผลิตและบริหารจัดการร่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ (กรมหม่อนไหม, 2559) ในขณะเดียวกัน การพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรได้มีความก้าวหน้าอย่างมาก เทคโนโลยีเหล่านี้ ช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพและเพิ่มผลกำไรในภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะเทคโนโลยีการสำรวจข้อมูลระยะไกล (Remote Sensing) ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเกษตรแม่นยำ (Precision Farming) (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน), 2567) การนำเทคโนโลยีนี้มาใช้จะช่วยให้เกษตรกรสามารถติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของพืชได้อย่างแม่นยำ วางแผนการจัดการปลูกได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ (Depa, 2567)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ พบว่า การถ่ายทอดความรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาภาคเกษตรกรรม โดยมีการศึกษาในหลากหลายบริบท ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ในการถ่ายทอดความรู้ดนตรีไทยเดิม เน้นการถ่ายทอดความรู้ดนตรีไทยผ่านการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ให้ความสำคัญกับความตั้งใจในการศึกษาของผู้เรียน และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม (ช่อทิพย์ ภู่มณี, 2564) การถ่ายทอดความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่า ในภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม โดยใช้โมเดลเซกิ (SECI Model) มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ทางการเกษตรผ่านทักษะดิจิทัล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการได้รับและการประยุกต์ใช้ความรู้ในแพลตฟอร์มออนไลน์ (เยาวลักษณ์ สุวรรณแข และคณะ, 2566) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ในการถ่ายทอดความรู้การผลิตดินผสมแก่กลุ่มเกษตรกร และประเมินความ

พึงพอใจ พบว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้และทักษะ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ถวัลย์ สวัสดิ์จิตต์ และส่งเสริม แสงทอง, 2564) และการถ่ายทอดความรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านบทเรียน พบว่า การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการโดยใช้การสาธิตการบรรยาย และการให้ปฏิบัติจริงส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด (ปุรวิชญ์ พิทยาภินันท์, 2563) ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ทางเทคโนโลยีนั้นเป็นกระบวนการที่นำเอาเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นหรือพัฒนาขึ้นในสถานที่หนึ่งไปใช้ในที่อื่นเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกันหรือที่แตกต่างกัน (กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (วท.), 2567)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำความรู้จากงานวิจัยของ อัษฎา วรรณกายนต์ และคณะ (2567) เรื่อง "การพัฒนาเทคโนโลยีระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อนด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง" มาถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรปลูกหม่อนบ้านโคกเสาร์ ตำบลโคกสะอาด อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการทอ ผ้าไหมและมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ที่ได้รับมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.5900-2565 โดยการถ่ายทอดความรู้ในครั้งนี้จะช่วยให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตใบหม่อน วางแผนการจัดการปลูกต้นหม่อนได้ดียิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการเลี้ยงไหมที่มีประสิทธิภาพ การดำเนินการดังกล่าวยังสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ทักษะวิชาการ โดยการสร้างสรรค์เทคโนโลยี งานวิจัย และนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน (คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม, 2567) โดยการเชื่อมโยงงานวิจัยสู่ชุมชน ซึ่งจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงและสร้างผลกระทบในวงกว้าง ทั้งต่อชุมชนสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อนด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง

2. เพื่อประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ยื่นขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เลขที่ HE 672002 ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่บ้านโคกเสาร์ ตำบลโคกสะอาด อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ที่ปลูกต้นหม่อนเลี้ยงไหม จำนวน 40 คน

2. ขอบเขตในการวิจัย

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาการถ่ายทอดความรู้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

2.1.1 เทคโนโลยีการสำรวจข้อมูลระยะไกล

2.1.2 เกษตรดิจิทัลกับเทคโนโลยีรับรู้จากระยะไกล

2.1.3 การใช้งาน และข้อควรระวังในการใช้งานระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง

2.2 ขอบเขตด้านการถ่ายทอดความรู้

2.2.1 การถ่ายทอดความรู้ ดำเนินการโดยผ่านการบรรยายให้ความรู้ในลักษณะกลุ่ม สาธิตการใช้งานระบบให้ดู และการให้เกษตรกรได้ทดลองใช้งานระบบภายใต้การกำกับดูแลและการให้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ

2.2.2 การประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ ผู้วิจัยได้แบ่งการประเมินออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ ด้านความรู้ความเข้าใจ และด้านการนำไปใช้ โดยแบบประเมินความพึงพอใจมีลักษณะเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดความรู้ และประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตาม และประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่งมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 เทคโนโลยีระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อนด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่งเป็นเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน โดยอาศัยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง เป็นการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างแบบจำลองใช้ในการประเมินและทำนายสภาพการเจริญเติบโตของต้นหม่อนในอนาคต ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมี

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจในการจัดการแปลงเพาะปลูกต้นหม่อน ซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวได้ดำเนินการวิจัยในงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาเทคโนโลยีระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมท เซนซิ่ง ของ อัษฎา วรรณกายนต์ และคณะ (2567)

3.2 สื่อในการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ สื่อการนำเสนอด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เพาเวอร์พอยท์ และเอกสารแผ่นพับ โดยเป็นสื่อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเพื่อช่วยในการนำเสนองาน (Presentation) และเอกสารแผ่นพับ ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการให้ข้อมูลที่มีเนื้อหาประกอบที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง

3.3 แบบประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ แบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ คะแนน เท่ากับ 5 คือ มากที่สุด, 4 คือ มาก, 3 คือปานกลาง, 2 คือ น้อย และ 1 คือ น้อยที่สุด (สุมาลี จันทร์ชะลอ, 2542)

4.2 ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean : $\overline{X}$) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2549)

4.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2549)

ผลการวิจัย

1. ผลการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง

การถ่ายทอดความรู้ เรื่อง ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง ได้ส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการจัดการแปลงหม่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เกษตรกรสามารถติดตามการเจริญเติบโตของต้นหม่อนได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องเข้าแปลงหม่อนบ่อยครั้ง ทำให้สามารถวางแผนการให้น้ำ ใส่ปุ๋ย และตัดแต่งกิ่งได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ต้นหม่อนมีการเจริญเติบโตดีและให้ผลผลิตใบหม่อนเพียงพอการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยให้เกษตรกรสามารถผลิตใบหม่อนในการเลี้ยงไหมได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเกษตรกร นำไปสู่การเพิ่มรายได้และความมั่นคงในอาชีพอย่างยั่งยืน

2. ผลการประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง ด้านความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. การเตรียมตัวและความพร้อมของวิทยากร	4.53	0.51	มากที่สุด
2. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร	4.68	0.47	มากที่สุด
3. การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมและซักถามของวิทยากร	4.55	0.60	มากที่สุด
4. การตอบคำถามของวิทยากร	4.65	0.48	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมของสถานที่	4.70	0.52	มากที่สุด
6. ความเหมาะสมของวัสดุ/อุปกรณ์	4.50	0.51	มากที่สุด
7. ความเหมาะสมของระยะเวลา	4.53	0.51	มากที่สุด
8. ความเหมาะสมของเอกสารและสื่อในการนำเสนอ	4.58	0.50	มากที่สุด
9. ความเหมาะสมของอาหารและเครื่องดื่ม	4.73	0.45	มากที่สุด
10. ประโยชน์ที่ได้รับจากการถ่ายทอดความรู้	4.50	0.55	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	**4.59**	**0.51**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า การประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง ด้านความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.59 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.51

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 10 ข้อ ได้แก่ ความเหมาะสมของอาหารและเครื่องดื่ม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 ความเหมาะสมของสถานที่ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.70 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.52 ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.68 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.47 การตอบคำถามของวิทยากร มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.65 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.48 ความเหมาะสมของเอกสารและสื่อใน การนำเสนอมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.50 การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมและซักถามของวิทยากร มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.60 การเตรียมตัวและความพร้อมของวิทยากร มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.53 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.51 ความเหมาะสมของระยะเวลา มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.53 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.51 ความเหมาะสมของวัสดุ/อุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.53 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.51 และ ประโยชน์ที่ได้รับจากการถ่ายทอดความรู้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.55 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง ด้านความรู้ความเข้าใจ

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง	4.38	0.49	มาก
2. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อนnด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง	4.33	0.57	มาก
3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อนด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง	4.28	0.55	มาก
ค่าเฉลี่ย	**4.33**	**0.54**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า การประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง ด้านความรู้ความเข้าใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.54

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ข้อ ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.38 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.49 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อนnด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.57 และ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อนด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.28 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.55 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง ด้านการนำความรู้ไปใช้

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อนได้	4.30	0.46	มาก
2. สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นได้	4.33	0.47	มาก
3. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของพืชชนิดอื่นได้	4.30	0.46	มาก
ค่าเฉลี่ย	**4.49**	**0.46**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง ด้านการนำความรู้ไปใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.49 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.46 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ข้อ ได้แก่ สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นได้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.30 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.47 และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อนได้, สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของพืชชนิดอื่นได้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.30 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.46 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง ในภาพรวมทุกด้าน

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้	4.59	0.51	มากที่สุด
2 ด้านความรู้ความเข้าใจ	4.33	0.54	มาก
3. ด้านการนำความรู้ไปใช้	4.49	0.46	มาก
ค่าเฉลี่ย	**4.47**	**0.52**	**มาก**

จากตารางที่ 4 พบว่า การประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง ในภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.52 โดยความพึงพอใจในแต่ละด้านอยู่ในระดับที่มากถึงมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า การถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่งนี้ สามารถพัฒนาความรู้ของเกษตรกร ในการจัดการแปลงปลูกต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การถ่ายทอดความรู้ฯ ในครั้งนี้ ได้รับความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด เนื่องจากการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม วิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะในการสื่อสารที่ดี สามารถตอบคำถามได้อย่างชัดเจนและเนื้อหาที่ทันสมัยและสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้จริง ทั้งนี้ พบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจทางด้านการถ่ายทอดความรู้ในระดับมากที่สุด ในขณะที่ด้านความรู้ความเข้าใจได้คะแนนน้อยกว่า เนื่องจากความรู้ทางเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่งเป็นเรื่องใหม่ และมีความซับซ้อน การถ่ายทอดความรู้ทางเทคโนโลยีขั้นสูงแก่เกษตรกรจึงควรคำนึงถึงการให้เวลาที่เพียงพอ และมีความต่อเนื่องสำหรับการเรียนรู้ รวมถึงมีการติดตามให้คำปรึกษาหลังการดำเนินโครงการ เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในภาคเกษตรกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การถ่ายทอดความรู้ระบบติดตามและประเมินการเจริญเติบโตของต้นหม่อนด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้มาผนวกเข้ากับการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในชุมชนเกษตรกรรม โดยเฉพาะในพื้นที่บ้านโคกเสาร์ จังหวัดสุรินทร์ ที่เกษตรกรสามารถเรียนรู้และนำเทคโนโลยีดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการจัดการแปลงหม่อน การถ่ายทอดความรู้ในครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของครูสุธารณ บัวทั่ง (ช่อทิพย์ ภู่มณี, 2564) ซึ่งเน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การถ่ายทอดแบบเลียนแบบ การฝึกฝนจนชำนาญ และการปลูกฝังคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้เฉพาะทาง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถูกนำมาใช้ในกระบวนการฝึกอบรมเกษตรกรเช่นกัน กล่าวคือ ไม่ใช่เพียงการสอนใช้เทคโนโลยี แต่ยังเน้นการฝึกฝน การทำซ้ำและการเข้าใจสภาพแวดล้อมของตนเอง นอกจากนี้ ยังสามารถเปรียบเทียบกับงานวิจัยของเยาวลักษณ์ สุวรรณแขและคณะ (2566) ที่ใช้ SECI Model เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนในวิสาหกิจชุมชน โดยเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากความรู้ท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้จริงในบริบทของตนเอง เช่นเดียวกับการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่งให้เกษตรกรนำไปปรับใช้กับแปลงหม่อน ในขณะที่งานวิจัยของถวัลย์ สวัสดิ์จิตต์ และส่งเสริม แสงทอง (2564) ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตดินผสมแก่เกษตรกร พบว่า การเรียนรู้ที่ดีต้องสร้างการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านความรู้ทักษะ เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งสะท้อนว่า การถ่ายทอดความรู้ในงานวิจัยนี้ไม่ได้หยุดเพียงการเรียนรู้ในเชิงทฤษฎี แต่ยังพัฒนาเกษตรกรให้เกิดผลผลิตที่มากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นด้วย เมื่อพิจารณาในมุมของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากงานของปุรวิชญ์ พิทยาภินันท์ (2563) ที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างรายได้ในระดับครัวเรือน ซึ่งแม้รูปแบบจะแตกต่างกัน แต่ก็สะท้อนแนวโน้มร่วมกันคือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติที่เกษตรกรสามารถต่อยอดได้ในบริบทจริง การเปรียบเทียบกับการถ่ายทอดความรู้อาชีพช่างทองไทย (ลาวัลย์ ภักดีลิขิต และคณะ, 2558) ซึ่งผสานทั้งด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการศึกษา ทำให้เห็นว่าการถ่ายทอดความรู้ที่ยั่งยืน ควรครอบคลุมหลายมิติ ไม่ใช่เพียงเทคนิคหรือเครื่องมือ และ สอดคล้องกับข้อเสนอของอารยา แสงมหาชัย (2567) ที่ชี้ว่า การถ่ายทอดความรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีต้องดำเนินไปควบคู่กัน เพื่อให้เกิดการใช้งานจริงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทภาคการเกษตรของไทยที่มีความหลากหลายทางพื้นที่และวิถีชีวิต ดังนั้น การถ่ายทอดความรู้ทางเทคโนโลยีในลักษณะนี้ จึงเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาภาคการเกษตรของประเทศไทยให้เกิดความก้าวหน้า ความสำเร็จของการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกให้กับภาคการเกษตรของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ซึ่งเป็นอาชีพที่มีความสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยในการถ่ายทอดความรู้ และประเมินความพึงพอใจในการถ่ายทอดความรู้ ระบบติดตามต้นหม่อน ด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่งนี้ ได้สร้างองค์ความรู้ที่สำคัญในการพัฒนากระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้กับเกษตรกร ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้ขึ้นอยู่กับการปรับเนื้อหาทางเทคนิคให้เกษตรกรเข้าใจง่าย ใช้การสื่อหลากหลายรูปแบบ และเชื่อมโยงกับบริบทจริงในพื้นที่ปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จประกอบด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกร เน้นการฝึกปฏิบัติจริง การชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ชัดเจน และการให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมหม่อนไหม. (2559). *แปลงใหญ่หม่อนไหม ประจำปีงบประมาณ 2559*. กรุงเทพฯ : กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. (2561). *เทคนิคการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมอุตสาหกรรมให้มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน.* กรุงเทพฯ : กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (วท.). (2567). *การถ่ายทอดเทคโนโลยี.* http://oldweb.most.go.th/main/index.php/contribution/projects-along-the-royal/technology-transfer.html (สืบค้นวันที่ 19 มิถุนายน 2567).

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม. (2567). *วิสัยทัศน์*. https://indus.srru.ac.th/ (สืบค้นวันที่ 22 สิงหาคม 2567).

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2549). *การวิจัยและวิเคราะห์ทางสถิติด้วย SPSS.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : วี.อินเตอร์ พริ้นท์.

ถวัลย์ สวัสดิ์จิตต์และส่งเสริม แสงทอง. (2564). *“การถ่ายทอดความรู้ในการผลิตดินผสมแก่กลุ่มเกษตรกรในเขตตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน”.*วารสาร มมร วิชาการล้านนา, 10(1), 27-36.

ช่อทิพย์ ภู่มณี. (2564). *“การถ่ายทอดความรู้การบรรเลงจะเข้ของครูสุธารณ์ บัวทั่ง”.* วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 16(1), 256-272.

ปุรวิชญ์ พิทยาภินันท์. (2563). *“การถ่ายทอดความรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านบทเรียน:การเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ครัวเรือนชาวประมงในจังหวัดพัทลุง”.*วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, 38(2), 175-184.

ลาวัลย์ ภักดีลิขิต และคณะ. (2558). *“การถ่ายทอดความรู้อาชีพช่างทองไทยอย่างยั่งยืน”.* Princess of Naradhiwas University Journal, 7(1), 115-126.

เยาวลักษณ์ สุวรรณแข และคณะ. (2566). *“การถ่ายทอดความรู้ด้วย SECI Model เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์การเกษตรของวิสาหกิจชุมชน ตำบลนาข้าวเสียและเครือข่ายอำเภอนาโยง จังหวัดตรัง”.* วารสาร อินทนิลทักษิณสาร, 18(1), 173-194.

สุมาลี จันทร์ชะลอ. (2542). *การวัดและประเมินผล.* กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อส่งเสริมกรุงเทพ.

สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เขต 1 จังหวัดแพร่. (2563). *รายงานประจำปี 2562.* สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เขต 1 จังหวัดแพร่. แพร่ : กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

อารยา แสงมหาชัย. (2567). *“การถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นมีความเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี”.* วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 14(3), 265–282.

อัษฎา วรรณกายนต์, นิคม ลนขุนทด, อภิชัย ไพรสินธุ์, วีระนันต์ วิบูลย์อรรถ และมานะชัย จันทอก. (2567). รายงานการวิจัย *“การพัฒนาเทคโนโลยีระบบติดตามและประเมิน การเจริญเติบโตของต้นหม่อนด้วยเทคโนโลยีรีโมทเซนซิ่ง”.* รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีงบประมาณ 2567 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Depa. (2567). *“การสำรวจข้อมูลระยะไกล เพื่อเกษตรแม่นยำ ด้วยเทคโนโลยี Remote Sensing”* https://www.depa.or.th/th/article-view/remote-sensing-20210903 (สืบค้นวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2567).

บทบาทของผู้ทำบัญชีในการตรวจสอบและป้องกันการทุจริตทางการเงินในจังหวัดขอนแก่น

THE ROLE OF ACCOUNTANTS IN MONITORING AND PREVENTING FINANCIAL FRAUD IN KHON KAEN PROVINCE

[1]ธิดาวดี โคตรแสง, [2]ศุภิสรา สุวรรณศรี และ [3]อมราลักษณ์ ศิริทองสุข

[1]Tidawadee Kodsang, [2]Suphisara Suwansri and [3]Amaralak Sirithongsook

มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ขอนแก่น, ประเทศไทย

Sripathum University khonkhen, Thailand

[1]Plaifah82@gmail.com, [2]Me.ipee555@gmail.com, [3]amaralak.si@spu.ac.th

Received: January 31, 2025; **Revised**: April 28, 2025; **Accepted**: April 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้ทำบัญชีในการตรวจสอบและป้องกันการทุจริตทางการเงินในจังหวัดขอนแก่น” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชี แนวปฏิบัติทางบัญชี และระบบควบคุมภายในกับบทบาทของผู้ทำบัญชีในการป้องกันการทุจริตในองค์กรภาครัฐและเอกชนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือผู้ทำบัญชีที่ปฏิบัติงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 300 คน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณผลการวิจัยพบว่าจรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชี แนวปฏิบัติทางบัญชีที่มีประสิทธิภาพ และระบบควบคุมภายในที่เข้มแข็ง มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับบทบาทของผู้ทำบัญชีในการตรวจสอบและป้องกันการทุจริตทางการเงิน นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านนโยบายองค์กรและการสนับสนุนจากผู้บริหารมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ทำบัญชี

---

[1] นักศึกษาปริญญาตรี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[2] นักศึกษาปริญญาตรี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

ข้อเสนอแนะจากผู้ทำบัญชีชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมจริยธรรม ความรู้ทางวิชาชีพ และการมีระบบควบคุมภายในที่โปร่งใส เพื่อลดความเสี่ยงจากการทุจริตในองค์กร

คำสำคัญ: ผู้ทำบัญชี, การทุจริตทางการเงิน, การควบคุมภายใน, จรรยาบรรณวิชาชีพ, วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

Abstract

This research, titled “The Role of Accountants in Auditing and Preventing Financial Fraud in Khon Kaen Province,” aims to study the relationship between professional ethics, accounting practices, and internal control systems in relation to the role of accountants in preventing financial fraud within organizations. The target population comprises accountants working in small and medium-sized enterprises (SMEs) in Khon Kaen province, with a sample size of 30 0 respondents. A mixed-methods research design was employed, incorporating both quantitative and qualitative data collection through questionnaires and in-depth interviews. Descriptive statistics, Analysis of Variance (ANOVA), and multiple regression analysis were used for data analysis. The findings revealed that professional ethics, effective accounting practices, and strong internal control systems are significantly related to the role of accountants in fraud prevention. Furthermore, organizational policies and management support were found to influence the effectiveness of accountants. Recommendations from the accountants highlight the importance of promoting ethical awareness, professional knowledge and transparent control systems to reduce the risk of financial fraud in organizations.

Keywords: Accountant, Financial Fraud, Internal Control, Professional Ethics, SMEs

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม การบริหารจัดการทางการเงินขององค์กรในทุกระดับก็มีแนวโน้มซับซ้อนยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการจัดทำรายงานทางการเงิน การควบคุมงบประมาณ การบริหารต้นทุน และการบริหารความเสี่ยง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดังกล่าวทำให้องค์กรต้องพัฒนาระบบบัญชีให้ทันสมัยและสอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินสากล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและความโปร่งใสต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อย่างไรก็ตาม หากองค์กรไม่มีระบบควบคุมภายในที่

เข้มแข็ง หรือขาดบุคลากรบัญชีที่มีความรู้ความสามารถ ก็อาจก่อให้เกิดช่องว่างที่นำไปสู่การทุจริตทางการเงินได้โดยง่าย โดยเฉพาะในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบประมาณสาธารณะ การบริหารจัดการทางการเงินที่มีความรับผิดชอบจึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ทำบัญชีที่มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ (สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน, 2564)

ผู้ทำบัญชีในฐานะบุคลากรหลักด้านการเงินขององค์กร มีบทบาทสำคัญในการควบคุม ป้องกัน และตรวจสอบการทุจริต เนื่องจากเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการจัดเก็บ บันทึก และรายงานข้อมูลทางการเงิน ซึ่งหากมีการจัดทำบัญชีอย่างถูกต้องตามมาตรฐาน ก็สามารถลดความเสี่ยงจากการปลอมแปลงเอกสาร การบิดเบือนรายงาน และการกระทำผิดทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้ทำบัญชียังเป็นกลไกสำคัญในการให้คำปรึกษาเชิงวิชาการเกี่ยวกับการควบคุมภายในและการประเมินความเสี่ยงทางการเงินแก่ผู้บริหารอีกด้วย งานวิจัยหลายฉบับชี้ให้เห็นว่าจรรยาบรรณในวิชาชีพบัญชี เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเคารพต่อกฎเกณฑ์ เป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้การทำงานของผู้ทำบัญชีสามารถตรวจจับและลดโอกาสในการเกิดทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สภาวิชาชีพบัญชี, 2565)

จากข้อมูลการสำรวจของ PricewaterhouseCoopers ประเทศไทย (2565) พบว่าองค์กรจำนวนมากในประเทศยังขาดระบบควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งมีแนวโน้มตกเป็นเหยื่อของการทุจริตทางการเงินมากขึ้น ร้อยละ 22 ของบริษัทไทยรายงานว่าเคยประสบเหตุฉ้อโกงในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา ขณะที่ร้อยละ 30 ยังไม่มีระบบกำกับดูแลความเสี่ยงที่ชัดเจน ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่องค์กรทุกประเภทต้องมีผู้ทำบัญชีที่ไม่เพียงมีทักษะทางเทคนิค หากแต่ยังต้องสามารถวิเคราะห์ความเสี่ยง ประเมินความโปร่งใส และให้คำแนะนำด้านจริยธรรมในเชิงระบบได้อีกด้วย การมีบุคลากรทางบัญชีที่มีความเข้าใจเชิงลึกจึงเป็นแนวป้องกันด่านแรกขององค์กรในการเฝ้าระวังพฤติกรรมทุจริต

แม้ผู้ทำบัญชีจะมีบทบาทสำคัญในการป้องกันการทุจริต แต่ในความเป็นจริงก็ยังมีข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เช่น การได้รับค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสม ภาระงานที่มากเกินไป และการขาดการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร สิ่งเหล่านี้อาจทำให้ผู้ทำบัญชีขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หรือไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การขาดการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องก็อาจทำให้ผู้ทำบัญชีไม่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของกฎหมายและมาตรฐานบัญชีสมัยใหม่ได้ ดังนั้น การส่งเสริมความรู้ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ และการจัดทำหลักสูตรพัฒนาทางวิชาชีพอย่างเป็นระบบ จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพของผู้ทำบัญชีให้สามารถตรวจจับและป้องกันการทุจริตได้อย่างแท้จริง (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2566)

ในบริบทของการพัฒนาประเทศ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบการเงินขององค์กรภาครัฐและเอกชน ถือเป็นกลไกสำคัญในการลดปัญหาการทุจริตที่เรื้อรังมายาวนาน หนึ่งในแนวทางที่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพคือ การกำหนดนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในองค์กรเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้ทำบัญชี ตลอดจนการกำหนดกรอบจริยธรรมและกลไกการตรวจสอบที่ชัดเจน ควบคู่กับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ไม่ยอมรับการทุจริต การสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ทำบัญชีในการรายงานสิ่งผิดปกติหรือพฤติกรรมเสี่ยง โดยไม่ถูกลงโทษหรือกลั่นแกล้ง เป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้การป้องกันการทุจริตเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม การศึกษาในครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์บทบาทของผู้ทำบัญชีในบริบทของการป้องกันการทุจริต และนำไปสู่การพัฒนาระบบบริหารจัดการทางการเงินที่โปร่งใส ยั่งยืน และตรวจสอบได้ในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีกับการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ทำบัญชีในองค์กรภาครัฐและเอกชน

2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของแนวปฏิบัติทางบัญชีที่มีต่อการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ทำบัญชี

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายองค์กรกับแนวปฏิบัติทางบัญชีของผู้ทำบัญชี

4: เสนอแนวทางในการเสริมสร้างบทบาทของผู้ทำบัญชีในการป้องกันและตรวจสอบการทุจริตทางการเงิน

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดรายละเอียด เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทำบัญชีที่ปฏิบัติงานอยู่ในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในเขตจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการจัดทำบัญชี ตรวจสอบข้อมูลทางการเงิน และมีหน้าที่โดยตรงในการเฝ้าระวังการทุจริต ข้าพเจ้าคัดเลือกประชากรเฉพาะที่มีประสบการณ์ในงานบัญชีอย่างน้อย 3 ปี เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยพิจารณาจากประเภทของกิจการในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เช่น กลุ่มธุรกิจบริการ กลุ่มการผลิต และกลุ่มค้าปลีก-ค้าส่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและเป็นตัวแทนของทั้งภาคธุรกิจในจังหวัด จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษา คือ 300 คน โดยพิจารณาจากสูตรของ Yamane (1973) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำในระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าคลาดเคลื่อน ±5% ซึ่งเหมาะสมต่อการวิเคราะห์ทางสถิติ

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และประเภทกิจการที่รับผิดชอบบัญชี

2.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้ทำบัญชีในการตรวจสอบและป้องกันการทุจริตทางการเงิน ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก คือ ด้านจรรยาบรรณทางวิชาชีพ ด้านแนวปฏิบัติในการทำบัญชี และด้านระบบควบคุมภายใน รวมจำนวน 20 ข้อ

2.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.67–1.00

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ส่วนหลัก ดังนี้

3.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เช่น ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ได้แก่ จรรยาบรรณวิชาชีพ แนวปฏิบัติทางบัญชี และระบบควบคุมภายใน กับบทบาทของผู้ทำบัญชีในการป้องกันการทุจริต โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้ทำบัญชีในการตรวจสอบและป้องกันการทุจริตทางการเงินในจังหวัดขอนแก่น” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)

ประกอบด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 300 คน พบว่าเพศหญิงเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.0 ขณะที่กลุ่มอายุส่วนใหญ่คือ 36–45 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.0 และระดับการศึกษาสูงสุดที่พบบ่อยที่สุดคือระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 71.0)

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ทำบัญชีในจังหวัดขอนแก่น (n = 300)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เพศ		
ชาย	66	22.0
หญิง	234	78.0
อายุ		
ต่ำกว่า 25 ปี	30	10.0
25–35 ปี	102	34.0
36–45 ปี	120	40.0
46–55 ปี	36	12.0
มากกว่า 55 ปี	12	4.0
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ปวส.	27	9.0
ปริญญาตรี	213	71.0
ปริญญาโท	51	17.0
ปริญญาเอก	9	3.0
ระยะเวลาทำงานในวิชาชีพบัญชี		
ต่ำกว่า 3 ปี	48	16.0
3–5 ปี	87	29.0
6–10 ปี	96	32.0
มากกว่า 10 ปี	69	23.0
สมาชิกสภาวิชาชีพบัญชี		
เป็นสมาชิก	258	86.0
ไม่เป็นสมาชิก	42	14.0
ลักษณะกิจการที่ทำงานอยู่		
การผลิต	84	28.0
ค้าปลีก/ค้าส่ง	111	37.0

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
บริการ	96	32.0
อื่น ๆ	9	3.0

2. ความคิดเห็นต่อจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี (โดยรวม) ผู้ทำบัญชีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการรักษาความลับของข้อมูลและความเป็นกลางในการให้บริการ ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ความซื่อสัตย์และศีลธรรม	4.63	0.39	มาก
ความสามารถ/มาตรฐานวิชาชีพ	4.63	0.85	มาก
ความเป็นกลางในการบริการ	4.65	0.91	มาก
ความรับผิดชอบต่อผู้ใช้บริการ	4.57	0.94	มาก
การรักษาความลับของข้อมูล	4.72	0.84	มาก
รวม	**4.64**	**0.43**	**มาก**

3. บทบาทของผู้ทำบัญชีในการป้องกันการทุจริต ผู้ทำบัญชีมีบทบาทในระดับ “มาก” ในด้านการตรวจสอบข้อมูล ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ และรายงานความผิดปกติ ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยบทบาทของผู้ทำบัญชี

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
ตรวจสอบข้อมูลทางการเงิน	4.35	0.56	มาก
ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ	4.30	0.59	มาก
ตรวจสอบเอกสารก่อนลงนาม	4.22	0.63	มาก
รายงานความผิดปกติ	4.18	0.66	มาก
ความร่วมมือกับฝ่ายควบคุมภายใน	4.05	0.70	มาก
รวม	**4.18**	**0.67**	**มาก**

4. การทดสอบสมมติฐานการวิจัย การทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่าแต่ละสมมติฐานมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น H6 ที่ไม่มีนัยสำคัญ ดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	ค่าสถิติ	ค่า Sig.	ผลการทดสอบ
H1	จรรยาบรรณวิชาชีพ	การตัดสินใจเชิงจริยธรรม	r = 0.68	0.000	สนับสนุน
H2	แนวปฏิบัติทางบัญชี	ลดโอกาสทุจริต	r = -0.61	0.000	สนับสนุน
H3	ระบบควบคุมภายใน	ป้องกันการทุจริต	r = 0.64	0.000	สนับสนุน
H4	นโยบายองค์กร	แนวทางบัญชี	r = 0.57	0.001	สนับสนุน
H5	การตัดสินใจเชิงจริยธรรม	บทบาทผู้ทำบัญชี	β = 0.71	0.000	สนับสนุน
H6	การอบรมจริยธรรม	การตัดสินใจจริยธรรม	r = 0.19	0.087	ไม่สนับสนุน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า ตัวแปรที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อบทบาทของผู้ทำบัญชีในการตรวจสอบและป้องกันการทุจริตทางการเงิน ได้แก่ จรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชี แนวปฏิบัติทางบัญชี ระบบควบคุมภายใน และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ทำบัญชี ซึ่งสามารถอภิปรายผลในเชิงลึกได้ดังนี้

1. จรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชี

จรรยาบรรณทางวิชาชีพมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ทำบัญชี ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับข้อกำหนดของ สภาวิชาชีพบัญชี (2561) ที่ระบุว่า ผู้ทำบัญชีจำเป็นต้องยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นกลาง ความรับผิดชอบ และการรักษาความลับ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับข้อมูลทางการเงิน ผลที่ได้ยังสนับสนุนแนวคิดของ IFAC (2009) ที่ย้ำว่า การปฏิบัติงานที่อยู่บนพื้นฐานของจรรยาบรรณที่เข้มแข็งเป็นเกราะป้องกันสำคัญต่อพฤติกรรมทุจริตทางการเงิน ทั้งนี้ การที่ผู้ทำบัญชีมีจิตสำนึกทางจริยธรรมและมีความกล้าในการรายงานพฤติกรรมผิดปกติ จะช่วยลดโอกาสการเกิดทุจริตและสร้างระบบการเงินที่โปร่งใสในองค์กร

2. แนวปฏิบัติทางบัญชี

แนวปฏิบัติทางบัญชีที่เป็นระบบ ส่งผลต่อการลดโอกาสการเกิดทุจริตทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Dorminey et al. (2012) ในทฤษฎี Fraud Diamond ซึ่งระบุว่า “ความสามารถ” และ “ระบบงานที่รัดกุม” ช่วยลดความเสี่ยงจากพฤติกรรมทุจริต ทั้งนี้การมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น การตรวจสอบรายการบัญชีซ้ำ การอนุมัติหลายขั้นตอน และการควบคุมการเข้าถึงข้อมูล จะช่วยสร้างระบบการควบคุมภายในที่เข้มแข็งและยากต่อการแทรกแซงของบุคคลที่ไม่หวังดี ซึ่งตรงกับผลวิจัยของ ณัชชา อาแล (2561) ที่พบว่าความชำนาญและการยึดมาตรฐานในวิชาชีพบัญชีเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

3. ระบบควบคุมภายใน

ระบบควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดโครงสร้างหน้าที่อย่างเป็นระบบ การตรวจสอบภายในที่ต่อเนื่อง และการบริหารความเสี่ยง มีผลอย่างชัดเจนต่อการป้องกันการทุจริต ผลการวิจัยสอดคล้องกับ COSO Framework (Committee of Sponsoring Organizations) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ระบบควบคุมภายในที่ดีควรประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อมการควบคุม การประเมินความเสี่ยง กิจกรรมควบคุม ระบบสารสนเทศและการสื่อสาร และการติดตามผล ซึ่งเมื่อทำงานประสานกันจะช่วยให้ผู้ทำบัญชีสามารถระบุ ตรวจจับ และจัดการกับความเสี่ยงทางการเงินได้อย่างเหมาะสม

4. การตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ทำบัญชี

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการตัดสินใจเชิงจริยธรรมเป็นตัวแปรแทรกที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตทางการเงิน โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ระบบควบคุมยังมีช่องว่าง หรืออยู่ภายใต้แรงกดดันจากผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการ ผู้ทำบัญชีที่มีคุณธรรมสูงจะสามารถตัดสินใจในทางที่เหมาะสมแม้จะเผชิญกับข้อจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สลักจิต นิลผาย (2563) ที่พบว่าทักษะในการประกอบวิชาชีพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของงบการเงิน โดยเฉพาะเมื่อผนวกกับจริยธรรมการตัดสินใจจะส่งผลให้การจัดทำบัญชีมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นที่น่าเชื่อถือ

โดยสรุป การอภิปรายผลแสดงให้เห็นว่าความสามารถของผู้ทำบัญชีในการตรวจสอบและป้องกันการทุจริตไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้เชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยคุณธรรมจรรยาบรรณ และการสนับสนุนจากระบบภายในองค์กรที่มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ผู้ทำบัญชีสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและเป็นเกราะป้องกันด่านแรกขององค์กรในการต่อต้านการทุจริต

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2566). *รายงานสถานการณ์ธุรกิจ SMEs ปี 2566.* กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.

ฐิติโชค พันศิริพัฒน์. (2559). *การศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการนำระบบการควบคุมภายในมาใช้ในองค์กร: กรณีศึกษา สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 5 จังหวัดราชบุรี* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์), ศูนย์เรียนรู้และหอสมุด มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/160727.pdf

ณฐพร พันธุ์อุดม.(2549). *แนวทางการควบคุมภายในที่ดี,* กรุงเทพฯ: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ธนเกียรติ นาถะพินธุ. (2562). *การประเมินประสิทธิผลการควบคุมภายในของสถานศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น* [การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย]. UTCC Scholar. https://scholar.utcc.ac.th/sever/api /core/bitstreams/ 9e8d1b07- 36bb-4941-a00c-dd078e34334e/content

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน. (2564). *รายงานประจำปี 2564.* สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2565). *จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี.* สภาวิชาชีพบัญชี.

PricewaterhouseCoopers ประเทศไทย. (2565). *รายงานการสำรวจอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการทุจริตในประเทศไทย ปี 2565.* PwC ประเทศไทย.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2562). *รายงานสถิติวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ปี 2562.* กรุงเทพฯ : สสว.

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (1). (ไม่มีปี). *ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย.* กรุงเทพฯ :ราชกิจจานุเบกษา.

สภาวิชาชีพบัญชี. (2565). *จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี.* สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์.

แนวทางการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารโรงเรียนในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า

GUIDELINES FOR DEVELOPING THE SOFT SKILLS OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE TRIAMUDOMSUKSANOMKLAO SCHOOL GROUP

[1]ชัยรัตน์ ลีจ้อย และ [2]สุทธิพงศ์ บุญผดุง

[1]Chairat Leejoy and [2]Suttipong Boonpadung

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ประเทศไทย

Suansunandha Rajabhat University, Thailand

[1]Chairat.l@kunnatee.ac.th

Received: January 29, 2025; **Revised**: April 25, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับจรณทักษะ (Soft Skills) ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า 2) เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาจรณทักษะ(Soft Skills) ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาจรณทักษะ (Soft Skills) ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า การวิจัยนี้เป็นวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจำนวน 259 คน จากโรงเรียนในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับและใช้สถิติ เช่น ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงการวิเคราะห์ดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันจรณ

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ทักษะ (Soft Skills) ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน สูงสุดคือทักษะคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ส่วนระดับสภาพที่คาดหวังอยู่ระดับสูงทุกด้าน โดยเฉพาะทักษะความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม 2) แนวทางการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหาร พบว่าทักษะสำคัญ 3 ลำดับแรก ได้แก่ การทำงานเป็นทีมโดยเน้นการเปิดรับฟังและกระจายอำนาจ การเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการสื่อสารและนำเสนอที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเสริมสร้างความผูกพัน ความยั่งยืนและความร่วมมือภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : จรณทักษะ, ทักษะผู้บริหาร, การบริหารสถานศึกษา, ผู้บริหารโรงเรียน

Abstract

This research aimed to 1) study the level of soft skills among school administrators in the Triamudomsuksanomklao school group, 2) analyze the needs for the development of soft skills, and 3) propose development guidelines for enhancing soft skills among school administrators in the group. The study employed both quantitative and qualitative research methods. The sample group consisted of 259 government teachers and educational personnel from schools within the group. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire. Data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$). For the qualitative part, data were collected through semi-structured interviews with five experts and analyzed using content analysis. The results showed that the current level of soft skills among school administrators was moderate in all dimensions, with the highest being creative problem-solving skills. The expected level was high in every dimension, especially professionalism and ethics. Regarding the development needs, the three most prioritized soft skills were: teamwork, Openness to diverse opinions and leadership distribution, continuous learning and self-development, as well as effective communication and presentation. These findings suggest that the development of these competencies can enhance engagement, sustainability, and collaboration within the organization.

Keywords: Soft Skills, Managerial Competencies, Educational Management, School Administrators

บทนำ

การศึกษาในประเทศไทยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้ทุกคน โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาให้คนไทยในทุกช่วงวัยมีความเจริญงอกงามในทุกด้าน ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เพื่อสร้างต้นทุนปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบสัมมาชีพและการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคนและประเทศ โดยเฉพาะในการเตรียมความพร้อมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้และทักษะเพื่อดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) การปฏิรูปการศึกษาถือเป็นนโยบายสำคัญที่ช่วยปรับกระบวนการบริหารการศึกษาให้ทันสมัยและสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยการปฏิรูปนี้จะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ทันสมัยและสามารถพัฒนาคนที่มีทักษะและคุณธรรมที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ การปฏิรูปการศึกษาจึงมีความสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการในศตวรรษที่ 21

การบริหารโรงเรียนได้มีความพยายามนำแนวคิดใหม่ๆ มาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่หลายครั้งไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการขาดการเตรียมบริบทและทักษะบางด้านของผู้บริหาร ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการศึกษา ผู้บริหารจึงเป็นตัวแปรสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยต้องมีทักษะด้านการบริหารและการคิดที่ครอบคลุม ทั้งในด้านการวางแผน การกำหนดเป้าหมาย และการประสานงานกับองค์กรต่างๆ การสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ การเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรมีทักษะในการจัดการองค์กร สร้างความร่วมมือภายในองค์กร และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องมีกระบวนการประกันคุณภาพภายในและเตรียมพร้อมสู่การประเมินภายนอก (บุญมา แพ่งศรีสาร, 2561, น. 134-136)

การบริหารงานของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้าเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องมีทักษะในการบริหารเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาจรณทักษะ (Soft Skills) เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำและการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ

ด้วยความสำคัญของจรณทักษะ (Soft Skills) การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการพัฒนาจรณทักษะ (Soft Skills) ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า เพื่อประเมินระดับจรณทักษะในการบริหารงานและเสนอแนวทางพัฒนาจรณทักษะเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพและมาตรฐานสูงขึ้น โดยหวังว่าจะช่วยให้การบริหารงานโรงเรียนมีประสิทธิภาพยั่งยืนและพัฒนาต่อเนื่อง การวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนา

ผู้บริหารสถานศึกษาและปรับปรุงทักษะการบริหารงาน เพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จสูงสุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับจรณทักษะ (Soft Skill) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า

2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาจรณทักษะ (Soft Skill) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า จำนวน 731 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า จำนวน 259 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน (Taro Yamane, 1973) ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของแนวทางการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังจรณทักษะ (Soft Skill) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า จำนวน 29 ข้อ จำแนกเป็นจรณทักษะ 6 ด้าน

ระยะที่ 2 เสนอแนวทางการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในการบริหารสถานศึกษาเป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 5 คน ที่มีคุณสมบัติครบถ้วน ซึ่งนำผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน มาสร้างเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

3.1 วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ตัวแปรเชิงคุณภาพ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และร้อยละ (percentage) พร้อมนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

3.2 วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังแนวทางการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารโรงเรียน จากการหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายด้านและภาพรวม ซึ่งพิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล เพื่อทราบระดับสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังแนวทางการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 น. 100)

3.3 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ผู้วิจัยได้คำนวณค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: PNI) โดยใช้สูตรการคำนวณ $PNI_{modified}$ แบบปรับปรุงจากสูตรเดิมของนงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (2550)

3.4 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนำร่างแบบสัมภาษณ์ของแต่ละคนมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ทั้งหมดในแต่ละหัวข้อของการสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ผู้วิจัยนำเสนอเป็นค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และอันดับความต้องการจำเป็น

ลำดับ	จรณทักษะ (Soft skills)	สภาพปัจจุบัน (D)			สภาพที่คาดหวัง (I)			PNI modified	อันดับ
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1.	ทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ	3.33	0.50	ปานกลาง	4.53	0.20	มากที่สุด	0.360	3
2.	ทักษะการทำงานเป็นทีม	3.21	0.61	ปานกลาง	4.49	0.20	มาก	0.399	1
3.	ทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	3.43	0.55	ปานกลาง	4.52	0.20	มากที่สุด	0.318	5
4.	ทักษะความสามารถในการเป็นผู้นำ	3.20	0.66	ปานกลาง	4.09	0.40	มาก	0.278	6
5.	ทักษะความเป็นมืออาชีพและมีคุณธรรม จริยธรรม	3.41	0.53	ปานกลาง	4.55	0.20	มากที่สุด	0.334	4
6.	ทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์	3.30	0.66	ปานกลาง	4.50	0.20	มาก	0.364	2
	ค่าเฉลี่ยรวม	**3.31**	**0.60**	**ปานกลาง**	**4.43**	**0.27**	**มาก**	**0.342**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.31, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพปัจจุบันจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 รองลงมาคือ ด้านทักษะความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม ด้านทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ ด้านทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ ด้านทักษะการทำงานเป็นทีมและด้านทักษะความสามารถในการเป็นผู้นำตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์สภาพที่คาดหวังจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.27) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพที่คาดหวังจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านทักษะความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม และด้านทักษะความสามารถในการเป็นผู้นำ ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า โดยภาพรวมเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม ($PNI_{modified}$ = 0.399) ด้านทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่าง

สร้างสรรค์ ($PNI_{modified}$ = 0.364) ด้านทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ ($PNI_{modified}$ = 0.360) ด้านทักษะความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม ($PNI_{modified}$ = 0.334) ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ($PNI_{modified}$ = 0.318) และด้านทักษะความสามารถในการเป็นผู้นำ ($PNI_{modified}$ = 0.278) ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียน 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม ด้านทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ และด้านทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ นำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน สามารถสังเคราะห์เนื้อหาได้ ดังนี้

2.1 ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารที่นำไปสู่ความสำเร็จให้ความสำคัญกับการเปิดรับความคิดเห็นและสร้างบรรยากาศปลอดภัย ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และกระจายอำนาจอย่างเหมาะสม การสร้างเครือข่ายภายในและภายนอกสถานศึกษา รวมถึงการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมานั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือและความผูกพันในองค์กร

2.2 ด้านทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่สำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กร การเป็น "นักเรียนรู้ตลอดชีวิต" ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการพัฒนาตนเองและทีมงาน โดยมี 4 แนวทางหลัก ได้แก่ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพ การพัฒนากิจกรรมวิชาการที่ตอบสนองความต้องการของโรงเรียน การสร้างสรรค์และเผยแพร่ผลงานวิชาการ และการใช้ความรู้การบริหารแนวใหม่ในการปรับปรุงการทำงาน การประเมินผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้การบริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.3 ด้านทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ การพัฒนาทักษะการสื่อสารและการนำเสนอของผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือของบุคลากร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารต้องสื่อสารอย่างชัดเจนและกระชับ โดยเลือกช่องทางที่เหมาะสมและตรวจสอบความเข้าใจของบุคลากร การสื่อสารควรเหมาะสมกับสถานการณ์และบุคคล พร้อมส่งเสริมการสื่อสารสองทางเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมและสร้างความไว้วางใจในองค์กร

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า อภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1.ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง จรณทักษะ (Soft Skills) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า

ผลการวิเคราะห์สภาพที่คาดหวังจรณทักษะ (Soft Skills) ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า สรุปได้ว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านทักษะความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม และด้านทักษะความสามารถในการเป็นผู้นำ ตามลำดับ ซึ่งจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นจะเห็นว่ามีความต้องการจำเป็นของจรณทักษะของผู้บริหารในทุกๆ ด้าน สอดคล้องกับแนวคิดของครอสบี (Crosbie, 2015, p. 45-51) ที่กล่าวว่า ความสามารถและทักษะเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้บริหารหรือผู้นำในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ โดยมีองค์ประกอบที่จำเป็นต่อการบริการ 8 ด้าน ได้แก่ การสื่อสารและการนำเสนอ การทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา ความสามารถในการเป็นผู้นำ ความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม การสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น การพัฒนาคนและการสร้างนวัตกรรมและการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง ซึ่งการพัฒนาทักษะเหล่านี้ช่วยให้ผู้บริหารมีความสามารถในการตัดสินใจและให้ความช่วยเหลือในการบริหารงานและทีมงานของพวกเขาอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างผลสำเร็จในองค์กร (Marando, 2012, p. 2) เมื่อพิจารณารายด้านแล้วมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารสามารถสื่อสารข้อมูลได้ดี แต่ยังต้องการพัฒนาทักษะในการสื่อสารทั้งทางการและไม่เป็นทางการเพื่อให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Cimatti, 2016) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาโดย สุนิสา สงัดศรี (2565) ที่กล่าวว่าการสื่อสารที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพเป็นทักษะสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันในองค์กร

1.2 ทักษะการทำงานเป็นทีม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารสามารถทำงานเป็นทีมได้ดี แต่ยังคงต้องพัฒนาในด้านการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันทั้งในและนอกสถานศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดของวาริษา ประเสริฐทรงและวัลลภา อารีรัตน์ (2558) ที่ระบุว่า การสร้างความสัมพันธ์และการทำงานเป็นทีมเป็นจรณทักษะที่สำคัญในการบริหารและส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานร่วมกันในองค์กร

1.3 ทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ จากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ในระดับปานกลาง และควรพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุนิสา สงัดศรี (2565) ที่กล่าว

ว่า การคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์และการตัดสินใจที่มีเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาองค์กร และสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารงาน

1.4 ทักษะความสามารถในการเป็นผู้นำ ทักษะการเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในเครือ ได้รับการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้บริหารสามารถนำประสบการณ์ในการบริหารมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียนได้ แต่ยังต้องพัฒนาการตัดสินใจและการนำประสบการณ์ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Crosbie (2015) และ อำนวย พลรักษา (2559) ที่ระบุว่าผู้บริหารต้องมีทักษะในการตัดสินใจที่หลากหลายและสามารถปรับใช้ประสบการณ์ในการบริหารองค์กรได้อย่างเหมาะสม

1.5 ทักษะความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า ทักษะความเป็นมืออาชีพและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้บริหารสามารถส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรม และมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ Purwanto (2021) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการรักษามาตรฐานด้านคุณธรรมและจริยธรรมในกระบวนการบริหารงาน เพื่อสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในองค์กร

1.6 ทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ การวิจัยพบว่าผู้บริหารมีทักษะในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองในระดับปานกลาง โดยสามารถใช้ความรู้ในการบริหารแนวใหม่ได้ดี แต่ยังต้องพัฒนาทักษะในการปรับใช้เทคนิควิธีการและนวัตกรรมในการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับ Azim (2013) และ Marando (2012) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนานวัตกรรมในการบริหารเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. แนวทางการพัฒนาจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า จากผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า จัดลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม ด้านทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์และด้านทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ จัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง นำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจรณทักษะ (Soft skills) ของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า โดยมีประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

2.1 ทักษะการทำงานเป็นทีม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้ามีทักษะการทำงานเป็นทีมในระดับปานกลาง โดยสามารถสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันได้ดี แต่ยังคงต้องพัฒนาทักษะในการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างและการเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการทำงาน การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือในองค์กรและทำให้การบรรลุเป้าหมายร่วมกันเป็นไปได้อย่างราบรื่น ซึ่ง

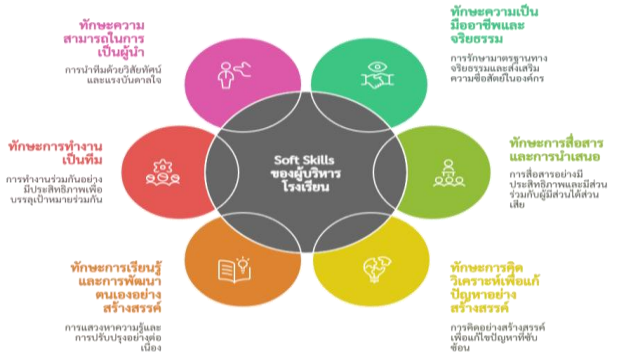
สอดคล้องกับแนวคิดของวาริษา ประเสริฐทรง และวัลลภา อารีรัตน์ (2558) ที่ระบุว่า การสร้างความสัมพันธ์และการทำงานเป็นทีมเป็นจรณทักษะที่สำคัญในการบริหารและส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานร่วมกันในองค์กร

2.2 ทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ ผู้บริหารโรงเรียนควรพัฒนาให้มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพและการนำความรู้การบริหารแนวใหม่มาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเผชิญกับความท้าทายต่างๆที่เกิดขึ้นในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ Azim (2013) และ Marando (2012) ได้เน้นย้ำว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับผู้บริหารในการพัฒนาองค์กรให้สามารถปรับตัวและเติบโตในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจะทำให้ผู้บริหารมีความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาโรงเรียนให้ได้ตามมาตรฐานที่ตั้งไว้

2.3 ทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ ผลการวิจัยแสดงว่า ทักษะการสื่อสารและการนำเสนอของผู้บริหารอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้บริหารสามารถสื่อสารความคิดและข้อมูลให้บุคลากรในสถานศึกษารับรู้และเข้าใจได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุธีกานต์ หนูคง และวลัยพร รัตนเศรษฐ (2558) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในองค์กร โดยเฉพาะการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมและการตรวจสอบความเข้าใจของบุคลากรหลังการสื่อสาร การพัฒนาทักษะนี้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถสื่อสารเป้าหมายและความคาดหวังได้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาจรณทักษะ (Soft Skills) ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะของผู้บริหารต้องมุ่งเน้นอย่างเป็นระบบและเจาะจงในแต่ละด้าน โดยเฉพาะในด้านที่ผู้บริหารยังมีความสามารถอยู่ในระดับปานกลาง เช่น การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง และการสื่อสารและการนำเสนอ

2. ผู้บริหารมีศักยภาพพื้นฐานที่ดี แต่ยังขาดทักษะในการเปิดพื้นที่ให้ผู้อื่นมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในประเด็นการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง การแลกเปลี่ยนแนวคิดและการสร้างกระบวนการทำงานที่หลากหลายมุมมอง

3. การเรียนรู้และพัฒนาตนเองของผู้บริหารยังเน้นเฉพาะการรับข้อมูล แต่ยังไม่ต่อยอดสู่การเปลี่ยนแปลงวิธีคิดหรือการนำนวัตกรรมไปใช้จริง สิ่งที่ควรเพิ่มเติมคือการสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4. การสื่อสารของผู้บริหารยังขาดความหลากหลายในการเลือกวิธีและช่องทาง ซึ่งมีผลต่อการรับรู้และความเข้าใจของบุคลากรในองค์กร แม้ว่าจะสามารถสื่อสารเนื้อหาได้ดีในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถถ่ายทอดเจตนารมณ์ แรงบันดาลใจ หรือวิสัยทัศน์ได้อย่างมีพลัง ซึ่งเป็นจุดที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม

5. การบริหารโรงเรียนยุคใหม่ไม่สามารถแยกทักษะต่างๆ ออกจากกันได้ แต่ต้องบูรณาการและใช้ร่วมกันอย่างยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ดังนั้น การพัฒนาผู้บริหารควรเป็นไปในลักษณะองค์รวม (holistic) ที่มีการประเมินตนเอง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

บุญมา แพ่งศรีสาร. (2561). *คุณลักษณะผู้บริหารทางการศึกษาในยุคศตวรรษใหม่. วารสาร มจร. นครน่านปริทรรศน์, 2*(2), 134-136.

วาริษา ประเสริฐทรง และวัลลภา อารีรัตน์. (2558). *ทักษะภาวะผู้นำด้าน SOFT SKILLS ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 38*(2), 88-95.

สุธีกานต์ หนูคง และวลัยพร รัตนเศรษฐ. (2558). *ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการติดต่อสื่อสารกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของกลุ่มงานด้านพิธีการสินเชื่อภายในศูนย์สินเชื่ออุปโภคบริโภค.* วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุนิสา สงัดศรี. (2565). *ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

อำนวย พลรักษา. (2556). *ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2.* สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Azim S, Gale A, Lawlor-Wright T, Kirkham R, Khan A, & Alam M. (2010). *The importance of soft skills in complex projects. International Journal of Managing Projects in Business, 3*(3), 387-401.

Cimatti B. (2016). *Definition, development, assessment of soft skills and their role for the quality of organizations and enterprises. International Journal for quality research, 10*(1), 97.

Crosbie R. (2005). *Learning the soft skills of leadership. Industrial and commercial training, 37*(1), 45-51.

Marando A. (2012). *Balancing project management hard skills and soft skills.* Massachusetts, USA: Braindeis University.

Purwanto, A., Santoso, P. B., Siswanto, E., Hartuti, H., Setiana, Y. N., Sudargini, Y., & Fahmi, K. (2021). *Effect of hard skills, soft skills, organizational learning and innovation capability on Islamic University lecturers' performance. International Journal of Social and Management Studies, 2*(1), 14-40.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: an introductory analysis***.** New York: Harper & Row.

แนวทางการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2

GUIDELINES FOR ACAGEMIC ADMINISTRATION IN THE CONTEXT OF THE BENJAWIROT MULTIDISCIPLINARY NETWORK UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE BANGKOK DISTRICT 2

[1]ศิริวิมล ไชยราช และ [2]สุทธิพงศ์ บุญผดุง

[1]Siriwimon Chaiyarart and [2]Sutthipong Boonphadung

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ประเทศไทย

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

[1]s64561802078@ssru.ac.th

Received: January 29, 2025; **Revised**: April 25, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 2) เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 3) เพื่อเสนอแนวทางทางการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ประชากร ได้แก่ ข้าราชการครูในสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 266 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิง

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ปริมาณ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น (PNI) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการในบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพความคาดหวังอยู่ในระดับมาก 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพความคาดหวังอยู่ในระดับมาก 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับน้อย สภาพความคาดหวังอยู่ในระดับมาก 4) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับน้อย สภาพความคาดหวังอยู่ในระดับมาก และ 5) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ด้านความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ พบว่า มี 3 ด้านที่มีความจำเป็นสูง ได้แก่ 1) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 2) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 3) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

คำสำคัญ : การบริหารวิชาการ, สถานศึกษา, สหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2

Abstract

This research aimed to: 1) examine the level of academic administration within the context of the Benjawirot Multidisciplinary Network under the Secondary Educational Service Area Office of Bangkok, District 2; 2) analyze the development needs of academic administration; and 3) propose guidelines for academic administration improvement. The population consisted of 266 government teachers in the network during the 2024 academic year. Additionally, five experts served as key informants for qualitative interviews. Research tools included questionnaires and interviews. Quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Priority Needs Index (PNI), while qualitative data were examined using content analysis. The research results found that: 1) curriculum development – current status at a moderate level, desired status at a high level; 2) instructional process development – moderate current level, high desired level; 3) assessment, evaluation, and credit transfer – low current level, high desired level; 4) internal quality assurance and educational standards – low

current level, high desired level; and 5) development and use of educational media and technology – moderate current level, high desired level. The top three areas of development needs were: 1) assessment, evaluation, and credit transfer, 2) educational media and technology development, and 3) internal quality assurance and standards development.

Keywords: Academic Administration, Educational Institutions, The context of the Benjawirot Multidisciplinary Network, Secondary Educational Service Area Office Bangkok

บทนำ

การพัฒนาการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นสิ่งสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมของเยาวชนในการเผชิญกับโลกยุคปัจจุบัน การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้ากุนนที ภายใต้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีบทบาทสำคัญในการสร้างคุณภาพทางการศึกษาให้กับนักเรียน ทั้งนี้ โรงเรียนยังเป็นส่วนหนึ่งของสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนหลายแห่งที่ร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน โดยเน้นการบริหารจัดการทางวิชาการเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการด้านการศึกษา โดยจำเป็นต้องเรียนรู้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่างๆ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องมีสมรรถนะ ความรู้ และความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ ยังต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาที่แท้จริง โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อสร้างคนไทยที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ อธิวัฒน์ พันธ์รัตน์ (2562 :19) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจและเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในสถานศึกษา เพราะงานวิชาการประกอบไปด้วยงานที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษามากมาย ไม่ว่าจะเป็นงานหลักสูตร งานจัดการเรียนการสอน หรืองานวัดผลประเมินผล ฯลฯ แต่ละงานล้วนจะเป็นตัวชี้วัดความก้าวหน้าและคุณภาพของสถานศึกษานั้นๆ อย่างเด่นชัด ดังนั้นแล้วการบริหารงานวิชาการที่มีคุณภาพ จะทำให้สถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาได้บรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษารายงานการวิเคราะห์คุณภาพของการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครในปีที่ผ่านมา พบว่า การบริหารงานวิชาการมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียนและการเตรียมพร้อมสู่อนาคต การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในบริบทของสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒนั้นมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างโรงเรียน เพื่อใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังมีความท้าทายหลายประการ ดังนั้น ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของเครือข่ายสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ จึงส่งผลกระทบต่อทั้งระบบการเรียนการสอน คุณภาพครู และความพร้อมของนักเรียน โรงเรียนตามบริบทของสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ จำเป็นต้องหาวิธีการจัดการงานวิชาการที่ส่งเสริมการพัฒนาครูผู้สอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนให้ทันสมัย นอกจากนี้ การร่วมมือระหว่างโรงเรียนในสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ จะต้องเพิ่มประสิทธิภาพและลดข้อจำกัดในด้านการใช้ทรัพยากรและบุคลากร การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม เพื่อการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน ซึ่งสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีโรงเรียนทั้งหมด 52 โรงเรียน แบ่งออกเป็นสหวิทยาเขต ทั้งหมด 6 สหวิทยาเขต ประกอบด้วย สหวิทยาเขตวชิรบูรพา สหวิทยาเขตนวมินทร์ สหวิทยาเขตรัชวิภา สหวิทยาเขตภาคีนพวัฒน์ สหวิทยาเขตนวสิรินครินทร์ และสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ มีโรงเรียนทั้งสิ้น 8 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) 2) โรงเรียนบางกะปิ 3) โรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง 4) โรงเรียนเทพลีลา 5) โรงเรียนสุขุมนวพันธ์อุปถัมภ์ 6) โรงเรียนนวมินทราชินูทิศบดินทรเดชา 7) โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ และ 8) โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้ากุนนที ผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 8 โรงเรียน จำเป็นจะต้องมีแนวทางในการบริหารงานวิชาการ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญและเป็นหัวใจหลักของการบริหารสถานศึกษา โดยใช้หลักการบริหารงานตามวิสัยทัศน์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพหานคร เขต 2 คือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความรู้ และสมรรถนะเต็มตามศักยภาพ อย่างมีคุณภาพ มีเป้าหมายและมีความสุข โดยมุ่งเน้นการพัฒนาครูให้สามารถสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนการเชื่อมสัมพันธ์และความสามัคคีระหว่างองค์กรทั้งด้านกีฬาและด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2, 2567)

จากปัญหาและความสำคัญของการบริหารงานวิชาการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญอันควรค่าแก่การศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อจะนำข้อมูลจากการวิจัยในครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กรุงเทพมหานครกำหนดไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2

2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู จากสถานศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ มีโรงเรียนทั้งสิ้น 8 โรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 8 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 24 คน และข้าราชการครู 758 คน รวมทั้งสิ้น 790 คน

กลุ่มตัวอย่างคือ ข้าราชการครูจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 สหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ ปีการศึกษา 2567 มากำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดจากตารางสำเร็จรูปของทาโร่ ยามาเน (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ซึ่งได้ขนาดตัวอย่าง 266 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของแนวทางบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 สอบถามแนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 40 ข้อ จำแนกเป็นขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 5 ด้าน

ระยะที่ 2 เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในการบริหารสถานศึกษาเป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 5 คน ที่มีคุณสมบัติครบถ้วน ซึ่งนำผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน มาสร้างเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้คอมพิวเตอร์ในการคำนวณค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

3.1 วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ตัวแปรเชิงคุณภาพ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และร้อยละ (percentage) พร้อมนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

3.2 วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังแนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จากการหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายด้านและภาพรวม ซึ่งพิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล เพื่อทราบระดับสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังแนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 น. 100)

3.3 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผู้วิจัยได้คำนวณค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: PNI) โดยใช้สูตรการคำนวณ PNImodified แบบปรับปรุงจากสูตรเดิมของนงลักษณ์ วิรัชชัยและสุวิมล ว่องวานิช (2550)

3.4 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนำร่างแบบสัมภาษณ์ของแต่ละคนมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ทั้งหมดในแต่ละหัวข้อของการสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันแนวทางการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=2.48, S.D. = 0.18) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพปัจจุบันทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา และด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 รองลงมาคือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์สภาพความคาดหวังแนวทางการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.15, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพความคาดหวังทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวน การเรียนรู้ และด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ($PNI_{modified}$ = 0.792) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($PNI_{modified}$ = 0.689) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ($PNI_{modified}$ = 0.640) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ($PNI_{modified}$ = 0.622) และด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$ = 0.618) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพความคาดหวัง และอันดับความต้องการจำเป็นโดยภาพรวม

ลำดับ	แนวทางการบริหารงานวิชาการ	สภาพปัจจุบัน (D)			สภาพความคาดหวัง (I)			$PNI_{modified}$	อันดับ
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1.	ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	2.54	0.37	ปานกลาง	4.12	0.47	มาก	0.622	4
2.	ด้านการพัฒนากระบวน การเรียนรู้	2.51	0.36	ปานกลาง	4.06	0.50	มาก	0.618	5
3.	ด้านการวัดผลประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน	2.40	0.41	น้อย	4.30	0.32	มาก	0.792	1
4.	ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐาน	2.42	0.49	น้อย	3.97	0.69	มาก	0.640	3

	การศึกษา								
5.	ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	2.54	0.34	ปานกลาง	4.29	0.32	มาก	0.689	2
	ค่าเฉลี่ยรวม	**2.48**	**0.18**	**ปานกลาง**	**4.15**	**0.43**	**มาก**	**0.673**	

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้

ลำดับ	ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ	PNI modified	อันดับ	วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
1.	ด้านการวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน	0.792	1	ควรฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเข้าใจด้านการออกแบบการวัดและประเมินผลของผู้เรียน สร้างและพัฒนาเครื่องมือการประเมินผลที่หลากหลายและยืดหยุ่น และส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีการนำข้อมูลการประเมินผลที่ได้จากการทดสอบหรือวิธีการประเมินต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2.	ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	0.689	2	ควรมีการจัดฝึกอบรมและพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีให้กับครู ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายและเหมาะสมกับวิชาเรียนแบบมีส่วนร่วม และส่งเสริมและสร้างแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลที่เข้าถึงได้ง่ายและหลากหลาย
3.	ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	0.640	3	ควรส่งเสริมและพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี มีการทบทวนและปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ควรนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายในมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ และจัดให้มีการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะในด้านการประกันคุณภาพให้กับครูและผู้บริหารสามารถนำไปปฏิบัติและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับ สารินทร์ เอี่ยมครอง (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัญหาและเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 ในการบริหารวิชาการ 7 ด้าน ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดการหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการนิเทศ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน

จากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามบริบทสหวิทยาเขตเบญจวิโรฒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เมื่อเรียงลำดับความต้องการจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน มีผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ผลการวิเคราะห์สภาพความคาดหวังโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ด้านการวัดผลประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน พบว่า มีการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ มิลเลอร์ (Miller.1995, น. 175) อภิวัฒน์ จันทร์สม (2563, น. 8) และ นารี ปราถนาม (2566, น. 26) พบว่า งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญมากที่สุดของสถานศึกษา การติดตามการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะช่วยให้สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามพันธกิจและเป้าหมายสถานศึกษาเพื่อวัดคุณภาพผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด ครูผู้สอนควรนำผลไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและใช้เป็นข้อมูลสำหรับตัดสินผลการเรียน

2. ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิเคราะห์สภาพความคาดหวัง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น พบว่า มีการวางแผนการใช้สื่อนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล (2563: 8) ณพรรษกรณ์ ชัยพรม (2565:117) และ นคร จงอนุรักษ์ (2564:125) กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้บนพื้นฐานเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้สอนควรใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างหลากหลายตามบริบทและสภาพแวดล้อมต่างๆการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาเป็นสิ่งสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้มีสื่อการเรียนการสอน วัสดุ อุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน ครูมีทักษะความรู้ด้านสื่อสมัยใหม่ ทำให้การจัดการเรียนรู้มีความหลากหลาย เกิดประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตน โดยสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ทันสมัย และหลากหลายสนับสนุนงบประมาณเพื่อนำมาพัฒนาห้องสมุด IT ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ผลการวิเคราะห์สภาพความคาดหวัง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น พบว่า มีการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย และพัฒนารูปแบบและเทคนิคในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ นคร จงอนุรักษ์ (2564, น. 122) พรรษมน พินทุสมิต (2560) และ ณพรรษกรณ์ ชัยพรม (2565, น. 114) พบว่า โรงเรียนควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่ผ่านการวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการจำเป็นของโรงเรียน ซึ่งการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษาเป็นอย่างมาก สถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีความชัดเจนและเป็นธรรม มีการข้อมูลที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายในควรนำมาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบอย่างสม่ำเสมอ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการบริหารสถานศึกษา มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นหัวใจหลักของการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านการวัดผลประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ควรจัดให้มีการฝึกอบรมและพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการออกแบบการวัดและประเมินผลของผู้เรียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สร้างและพัฒนาเครื่องมือการประเมินผลที่หลากหลายและยืดหยุ่น และส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีการนำข้อมูลการประเมินผลมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการจัดอบรมและพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีให้กับครู ส่งเสริมและมุ่งเน้นการพัฒนาการออกแบบการเรียนการสอนที่สามารถใช้เทคโนโลยีในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายและเหมาะสมแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมและสร้างแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลที่เข้าถึงได้ง่ายและหลากหลาย สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา มีการส่งเสริมและพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี มีการทบทวนและปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายในมาปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการจัดการอบรมและพัฒนาทักษะการประกันคุณภาพให้กับครูและผู้บริหารเข้าใจในมาตรฐานการศึกษาที่ชัดเจน สามารถนำมาปรับใช้ในพัฒนาและขับเคลื่อนองค์กรให้มีความพร้อมในการแข่งขันกับโลกแห่งการศึกษาภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ณพรรษกรณ์ ชัยพรม. (2565). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร.* (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นคร จงอนุรักษ์. (2564). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนชะอำคุณหญิงเนื่องบุรี.* (สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นารี ปราถนาม. (2566). *การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2.* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พรรษมน พินทุสมิต. (2560). *การปฏิบัติงานด้านการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2563). *New normal ทางการเรียนรู้.* กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สารินทร์ เอี่ยมครอง. (2561). *แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. (2567). *จดหมายข่าว สพม.กท.2.* สืบค้นเมื่อ มีนาคม 25, 2568. จาก http://www.sesao2.go.th/news-detail_2517_86644

อธิวัฒน์ พันธ์รัตน์. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9.* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

อภิวัฒน์ จันทร์สม. (2563). *แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคามโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Miller Van. (1995). *The Public Administration School of American School Systems.* New York: Macmillan.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: an introductory analysis***.** New York: Harper & Row.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การใช้โปรแกรมหฐโยคะเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางกายในเด็กปฐมวัย

HATHA YOGA PROGRAM TO IMPROVE PHYSICAL FITNESS FOR EARLY CHILDHOOD

[1]ธัญญารัศมิ์ ศิริกลิ่นแคฆ์, [2]อุบล ผลจันทน์ และ [3]นิตินัย สงวนศรี

[1]Thanyaras Siriklinkhae, [2]Ubon Phonjan and [3]Nitinai Sanguansri

วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย

Northern Collange, Thailand

[1]thanyaras.si@northern.ac.th, [2]ubon.phojan@northern.ac.th and [3]puyinum@gmail.com

Received: January 2, 2024; **Revised**: January 29, 2024; **Accepted**: January 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมหฐโยคะต่อสมรรถภาพทางกายของเด็กปฐมวัย โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัยจำนวน 20 คน ที่ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้ระยะเวลาศึกษาทั้งสิ้น 8 สัปดาห์ โปรแกรมหฐโยคะที่ใช้ประกอบด้วยท่าฝึกโยคะพื้นฐานที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัย 4-6 ปี ประเมินสมรรถภาพทางกายก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่น ความสมดุล และความคล่องแคล่วว่องไว ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้โปรแกรมหฐโยคะเด็กมีสมรรถภาพทางกายทุกด้านดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยเฉพาะในด้านความยืดหยุ่นและการทรงตัว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หฐโยคะเป็นกิจกรรมทางกายที่เหมาะสม สามารถพัฒนาสุขภาพและทักษะการเคลื่อนไหวของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพภาษาไทยด้วยการประยุกต์ใช้วรรณกรรมไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : หฐโยคะ, สมรรถภาพทางกาย, เด็กปฐมวัย, การส่งเสริมสุขภาพ, การเคลื่อนไหวพื้นฐาน

---

[1]อาจารย์ สาขาพลศึกษา วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาการศึกษาปฐมวัย วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[3]อาจารย์ วิทยาศาสตร์การกีฬา วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Abstract

This research aimed to investigate the effects of a Hatha Yoga program on the physical fitness of early childhood students at Taksin Rajanusorn School. The participants were 20 preschool children selected through purposive sampling. The program lasted for 8 weeks and included basic yoga postures suitable for children aged 4–6 years. Physical fitness components—muscular strength, flexibility, balance, and agility—were assessed before and after the intervention. The findings revealed that the children's physical fitness significantly improved in all measured aspects ($p < .05$), particularly in flexibility and balance. These results indicate that Hatha Yoga is a beneficial physical activity for promoting health and fundamental movement skills in early childhood.

Keywords: Hatha Yoga, Physical Fitness, Early Childhood, Health Promotion, Fundamental Movement

บทนำ

ในปัจจุบันเด็กปฐมวัยมักมีโอกาสในการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างจำกัด เนื่องจากการใช้ชีวิตที่เน้นกิจกรรมภายในอาคารและการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ส่งผลให้สมรรถภาพทางกายของเด็กในวัยนี้มีแนวโน้มลดลง เช่น ความยืดหยุ่น ความสมดุล และความคล่องแคล่วว่องไว การขาดสมรรถภาพทางกายที่ดีอาจส่งผลต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของเด็ก เช่น พัฒนาการทางสังคม อารมณ์และสติปัญญา ช่วงปฐมวัย (อายุ 3–6 ปี) ถือเป็นช่วงเวลาทองของการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตในอนาคตของเด็กอย่างลึกซึ้ง การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงวัยนี้จึงจำเป็นต้องดำเนินการอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการส่งเสริมสมรรถภาพทางกายที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ (อรพินธุ์ เมืองสุวรรณ, 2561) อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่า เด็กปฐมวัยมีโอกาสในการเคลื่อนไหวร่างกายน้อยลง เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป เช่น การใช้เทคโนโลยีที่มากเกินความจำเป็น การใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับหน้าจอและการขาดพื้นที่หรือโอกาสในการเล่นอิสระ ผลที่ตามมาคือสมรรถภาพทางกายของเด็กในหลายด้าน เช่น ความยืดหยุ่น ความแข็งแรง ความสมดุล และความคล่องแคล่วว่องไว มีแนวโน้มลดลง ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการอื่น ๆ เช่น ทักษะการเข้าสังคม สมาธิ และความมั่นใจในตนเอง (ศิริพร โสภณวัฒนะ, 2563) จากข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2020) แนะนำว่า เด็กปฐมวัยควรมีกิจกรรมทางกายไม่น้อยกว่า 180 นาทีต่อวัน โดยควรเป็นกิจกรรมที่มีความเข้มข้นปานกลางถึงมากอย่างน้อย 60 นาทีต่อ

วัน แต่ในความเป็นจริง เด็กจำนวนมากกลับไม่สามารถทำได้ตามเกณฑ์ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนุกสนานและต้องการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างต่อเนื่อง “โยคะ” จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในด้านการส่งเสริมสุขภาพและสมรรถภาพทางกาย โดยเฉพาะ “หฐโยคะ” ซึ่งเน้นการฝึกฝนท่าทางของร่างกาย (อาสนะ) การควบคุมลมหายใจ (ปราณายามะ) และการผ่อนคลายจิตใจ ซึ่งสามารถปรับให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยได้โดยไม่ซับซ้อน ช่วยส่งเสริมความยืดหยุ่น การทรงตัว และระบบประสาทสัมผัสร่วมไปกับการฝึกสมาธิ (ศุภนิดา ประเสริฐกุล, 2560)

หฐโยคะเป็นรูปแบบของโยคะที่เน้นการฝึกท่าทาง (อาสนะ) และการหายใจ (ปราณายามะ) ซึ่งเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน สามารถปรับให้เหมาะกับวัยและส่งเสริมการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างหลากหลาย การนำหฐโยคะมาใช้ในโรงเรียนจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมสมรรถภาพทางกายของเด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การจัดกิจกรรมโยคะเชิงสร้างสรรค์ในเด็กปฐมวัยช่วยพัฒนาสมรรถภาพทางกายหลายด้าน เช่น ความคล่องแคล่วว่องไว ความสมดุลและความยืดหยุ่น โดยมีก้าวหน้าทางพัฒนาการอย่างชัดเจน (กุลสตรี อัศวภูมิ และพีระพร รัตนาเกียรติ์, 2566) นอกจากนี้ การศึกษาโดย รัตนา เพชรสิทอง (2563) ยังพบว่า การฝึกโยคะในเด็กก่อนวัยเรียนมีผลต่อพัฒนาการทางกายและสมาธิของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและยังช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวหรืออยู่ไม่นิ่งได้อีกด้วย

จากเหตุผลข้างต้นจึงเห็นได้ว่า หฐโยคะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งในด้านสมรรถภาพทางกายและพฤติกรรมเชิงบวก การศึกษานี้จึงมีเป้าหมายเพื่อนำเสนอโปรแกรมหฐโยคะที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ เพื่อเสริมสร้างรากฐานที่แข็งแรงให้กับพวกเขา ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจและการเรียนรู้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมหฐโยคะที่มีต่อสมรรถภาพทางกายของเด็กปฐมวัย
2. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมหฐโยคะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการใช้โปรแกรมหฐโยคะเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางกายในเด็กปฐมวัยโรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กปฐมวัย อายุ 4–6 ปี จำนวน 20 คน จากโรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ ซึ่งได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองและครูประจำชั้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 โปรแกรมหฐโยคะสำหรับเด็กปฐมวัยพัฒนาโดยผู้วิจัยโดยอิงจากหลักการของหฐโยคะและปรับให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กอายุ 4–6 ปี ประกอบด้วยกิจกรรมโยคะจำนวน 8 ท่า เช่น ท่าภูเขา ท่าแมว ท่าต้นไม้ ฯลฯ พร้อมการฝึกการหายใจแบบง่ายและการผ่อนคลาย ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญด้านโยคะและพัฒนาการเด็ก จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00

2.2 แบบวัดสมรรถภาพทางกายของเด็กปฐมวัยดัดแปลงจากเกณฑ์ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2563) ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ (ทดสอบด้วยการลุกนั่งภายใน 30 วินาที) ความยืดหยุ่น (ทดสอบด้วยการเอื้อมมือแตะปลายเท้า) ความสมดุล (ทดสอบการยืนขาเดียว) ความคล่องแคล่วว่องไว (ทดสอบการวิ่งระยะสั้น 4 เมตร ไป-กลับ) แบบวัดผ่านการตรวจสอบความเที่ยงโดยใช้วิธีทดสอบซ้ำ (Test-retest) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง (r) = 0.87เกณฑ์การวัดระดับสมรรถภาพทางกายความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ (ลุก–นั่ง 30 วินาที)

18 ครั้งขึ้นไป	ระดับ สูงมาก
15–17 ครั้ง	ระดับ สูง
12–14 ครั้ง	ระดับ ปานกลาง
9–11 ครั้ง	ระดับ ต่ำ
ต่ำกว่า 9 ครั้ง	ระดับ ต่ำมาก

ความยืดหยุ่น (การเอื้อมแตะปลายเท้า)

0 ซม. ขึ้นไป	ระดับ สูงมาก
8–9.9 ซม.	ระดับ สูง
5–7.9 ซม.	ระดับ ปานกลาง
2–4.9 ซม.	ระดับ ต่ำ
ต่ำกว่า 2 ซม.	ระดับ ต่ำมาก

ความสมดุล (ยืนขาเดียวได้นานกี่วินาที)

15 วินาทีขึ้นไป	ระดับ สูงมาก
12–14.9 วินาที	ระดับ สูง
9–11.9 วินาที	ระดับ ปานกลาง
6–8.9 วินาที	ระดับ ต่ำ

ต่ำกว่า 6 วินาที ระดับ ต่ำมาก

ความคล่องแคล่วว่องไว (เวลาที่ใช้วิ่งสลับทิศทาง ไป-กลับ 4 ม.)

น้อยกว่า 8.0 วินาที ระดับ สูงมาก

8.0–8.9 วินาที ระดับ สูง

9.0–9.9 วินาที ระดับ ปานกลาง

10.0–10.9 วินาที ระดับ ต่ำ

มากกว่า 11.0 วินาที ระดับ ต่ำมาก

2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเด็กระหว่างกิจกรรมโยคะ ใช้สำหรับประเมินพฤติกรรมการมีสมาธิ ความร่วมมือ และความตั้งใจของเด็กระหว่างการฝึกโยคะ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ (มาก ปานกลาง น้อย)

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง **(**Quasi-Experimental Research) แบบ One-Group Pretest–Posttest Design

3.1 ทดสอบสมรรถภาพทางกายก่อนเข้าร่วมโปรแกรม (Pre-test)

3.2 ดำเนินกิจกรรมหฐโยคะตามโปรแกรม ระยะเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที

3.3 ทดสอบสมรรถภาพทางกายหลังเข้าร่วมโปรแกรม (Post-test) ด้วยแบบวัดชุดเดียวกับก่อนทดลอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวม รายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนและหลังด้วยสถิติ t-test for dependent samples

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการใช้โปรแกรมหฐโยคะเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางกายในเด็กปฐมวัย สรุปผลวิจัย ดังนี้

1. ผลของการใช้โปรแกรมหฐโยคะที่มีต่อสมรรถภาพทางกายของเด็กปฐมวัย แสดงดังตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสมรรถภาพทางกายของเด็กปฐมวัย โดยรวมและรายด้านก่อนการใช้โปรแกรมหฐโยคะ (Pre-test)

รายการสมรรถภาพทางกาย	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ (ครั้ง/30 วินาที)	12.85	2.30	ปานกลาง
ความยืดหยุ่น (ซม.)	5.10	2.12	ต่ำ
ความสมดุล (วินาที)	9.20	2.85	ปานกลาง
ความคล่องแคล่วว่องไว (วิ่งกลับไปกลับมา)	9.85	1.05	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่าเมื่อพิจารณาภาพรวมและรายด้านพบว่าก่อนการใช้โปรแกรมหฐโยคะ เด็กปฐมวัยมีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 12.85 ครั้ง แสดงถึงระดับปานกลาง ความยืดหยุ่นของร่างกาย ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 5.10 เซนติเมตร ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ แสดงถึงความตึงตัวของกล้ามเนื้อหลังและขา ความสมดุลของร่างกาย ค่าเฉลี่ยที่ 9.20 วินาที อยู่ในระดับปานกลาง ความคล่องแคล่วว่องไว ใช้เวลาเฉลี่ย 9.85 วินาที อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสมรรถภาพทางกายของเด็กปฐมวัย โดยรวมและรายด้านหลังการใช้โปรแกรมหฐโยคะ (Pre-test)

รายการสมรรถภาพทางกาย	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ (ครั้ง/30 วินาที)	17.40	2.75	สูง
ความยืดหยุ่น (ซม.)	10.35	2.28	สูง
ความสมดุล (วินาที)	14.70	2.94	สูง
ความคล่องแคล่วว่องไว (วิ่งกลับไปกลับมา)	8.10	0.95	ดีขึ้น

จากตารางที่ 2 พบว่า เมื่อพิจารณาภาพรวมและรายด้านพบว่า หลังจากใช้โปรแกรมหฐโยคะ เด็กปฐมวัยมีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ค่าเฉลี่ยเพิ่มเป็น 17.40 ครั้ง แสดงให้เห็นว่ากล้ามเนื้อมีความแข็งแรงมากขึ้น ความยืดหยุ่นของร่างกาย ค่าเฉลี่ยเพิ่มเป็น 10.35 เซนติเมตร ซึ่งแสดงถึงความยืดหยุ่นที่ดีขึ้นชัดเจน ความสมดุลของร่างกาย ค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 14.70 วินาที ความคล่องแคล่วว่องไว เวลาลดลงเหลือ 8.10 วินาที

2. เปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมหฐโยคะ แสดงดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมหฐโยคะ

รายการสมรรถภาพทางกาย	ค่าเฉลี่ยก่อนเรียน	ค่าเฉลี่ยหลังเรียน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	p-value
ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ (ครั้ง/30 วินาที)	12.85	17.40	3.27	6.52	0.000
ความยืดหยุ่น (ซม.)	5.10	10.35	2.98	7.21	0.000
ความสมดุล (วินาที)	9.20	14.70	3.03	5.76	0.000
ความคล่องแคล่วว่องไว (วินาที)*	9.85	8.10	1.12	-5.41	0.000

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยสมรรถภาพทางกายทั้ง 4 ด้านหลังการทดลองมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะความยืดหยุ่นและความสมดุลของร่างกายซึ่งมีการพัฒนาเด่นชัดที่สุด

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลของโปรแกรมหฐโยคะที่นำมาใช้ส่งเสริมสมรรถภาพทางกายในเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกายเพิ่มขึ้นในทุกตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่น ความสมดุล และความคล่องแคล่วว่องไว ซึ่งผลลัพธ์นี้สามารถอภิปรายเชิงลึกในแต่ละด้านได้ดังต่อไปนี้

1. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ

หลังการใช้โปรแกรมหฐโยคะ เด็กสามารถลุก-นั่งภายในเวลา 30 วินาทีได้มากขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนถึงความแข็งแรงที่เพิ่มขึ้นของกล้ามเนื้อขา กล้ามเนื้อแกนกลางลำตัว และความสามารถในการควบคุมการเคลื่อนไหว การฝึกท่าโยคะ เช่น ท่าภูเขา ท่านักรบ และท่าเก้าอี้ล้วนเป็นท่าที่ส่งเสริมการเกร็งกล้ามเนื้ออย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยพัฒนาแรงกล้ามเนื้อแบบ isometric ที่จำเป็นสำหรับการทรงตัวและการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันของเด็ก ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ สายใจ ภูทอง (2563) ที่ศึกษาผลของกิจกรรมโยคะในเด็กปฐมวัย และพบว่าหลังจากฝึกโยคะ 6 สัปดาห์ เด็กมีพัฒนาการของกล้ามเนื้อแกนกลางและการทรงตัวดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังสนับสนุนทฤษฎีของ Gallahue & Ozmun (2006) ที่กล่าวว่า ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อในวัยเด็กจะเพิ่มขึ้นเมื่อได้รับการฝึกฝนอย่างเหมาะสมและสม่ำเสมอ

2. ความยืดหยุ่น

จากผลการทดลอง เด็กมีความสามารถในการยืดเหยียดลำตัวไปด้านหน้ามากขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อหลังและขา ความยืดหยุ่นเป็นสมรรถภาพทางกายที่จำเป็นในวัยเด็ก เนื่องจากส่งผลต่อการเคลื่อนไหวอย่างอิสระและปลอดภัย การฝึกท่าโยคะที่เน้นการยืด เช่น ท่างู ท่าแมว–วัว และท่าเด็กหมอบ ช่วยให้กล้ามเนื้อที่ตึงตัวมีการยืดตัวอย่างเป็นธรรมชาติ ผลนี้

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริลักษณ์ รัตนบุรี (2562) ที่พบว่า โปรแกรมโยคะช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นของเด็กอนุบาลได้อย่างมีนัยสำคัญภายในระยะเวลา 8 สัปดาห์ และยังสัมพันธ์กับแนวคิดของ Clark & Metcalfe (2002) ซึ่งชี้ว่า ความยืดหยุ่นที่ดีจะช่วยลดความเสี่ยงในการบาดเจ็บและส่งเสริมการเคลื่อนไหวที่มีคุณภาพ

3. ความสมดุล

การพัฒนาในด้านสมดุลพบได้จากการที่เด็กสามารถยืนขาเดียวได้นานขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรม โปรแกรมหฐโยคะประกอบด้วยท่าที่ต้องใช้การทรงตัว เช่น ท่าต้นไม้ ท่านกอินทรี และท่านักรบ 3 ซึ่งไม่เพียงแต่ฝึกความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขาและลำตัว แต่ยังพัฒนาระบบประสาทการรับรู้ตำแหน่งของร่างกาย (proprioception) และการควบคุมสมาธิ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อสมดุลของร่างกาย ผลวิจัยนี้สนับสนุนการศึกษาของ Piek et al. (2008) ที่ชี้ว่า เด็กปฐมวัยที่ฝึกกิจกรรมเคลื่อนไหวเชิงสมดุลมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในระบบ vestibular และการควบคุมการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกับผลการศึกษาของ Khasbaatar et al. (2019) ซึ่งระบุว่า การฝึกโยคะในเด็กช่วยเสริมสมาธิและการรับรู้ทางกายภาพ ส่งผลให้สมดุลทางกายภาพดีขึ้นตามไปด้วย

4. ความคล่องแคล่วว่องไว

ความสามารถในการวิ่งกลับไปกลับมาเร็วขึ้น แสดงถึงการพัฒนาในด้านการประสานงานของระบบประสาทและกล้ามเนื้อ การฝึกโยคะแม้จะเน้นการเคลื่อนไหวช้า แต่ช่วยสร้างพื้นฐานในการควบคุมกล้ามเนื้ออย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความคล่องตัวเมื่อมีการเคลื่อนไหวที่ซับซ้อน ผลลัพธ์นี้ตรงกับงานวิจัยของ วริศรา ธรรมปัญญา (2564) ที่พบว่า เด็กปฐมวัยที่ฝึกโยคะเป็นประจำมีความสามารถในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน เช่น การวิ่ง การหมุนตัว และการเปลี่ยนทิศทางดีขึ้น และยังเชื่อมโยงกับแนวคิดของ Haywood & Getchell (2014) ซึ่งกล่าวว่าสมรรถภาพทางกายของเด็กจะเติบโตควบคู่กับพัฒนาการของระบบประสาทหากได้รับการฝึกฝนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย

ผลการวิจัยชี้ว่า โปรแกรมหฐโยคะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสมรรถภาพทางกายของเด็กปฐมวัย ทั้งในด้านความแข็งแรง ความยืดหยุ่น สมดุล และความคล่องแคล่วว่องไว การฝึกโยคะอย่างต่อเนื่องมีลักษณะที่เหมาะสมกับวัยเด็ก คือ ไม่รุนแรง ใช้การเคลื่อนไหวแบบช้าและมีการควบคุม ส่งผลให้ร่างกายได้รับการฝึกในเชิงลึก ทั้งในระดับกล้ามเนื้อและระบบประสาท อีกทั้งยังช่วยสร้างสมาธิ ส่งผลดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1.1 สถานศึกษาระดับปฐมวัยควรบูรณาการกิจกรรมหฐโยคะเข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้หรือกิจกรรมเสริมทักษะประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากมีผลดีต่อสมรรถภาพทางกายและสมาธิของเด็ก

1.2 ควรศึกษาผลระยะยาวของโปรแกรมหฐโยคะโดยเพิ่มระยะเวลาและติดตามผลหลังหยุดโปรแกรม เพื่อประเมินผลต่อเนื่องของการฝึกในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

2.2 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้มีขนาดใหญ่ขึ้น และหลากหลายด้าน เช่น แยกตามเพศหรือภูมิภาค เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในระดับนโยบายการศึกษา

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบผลของโยคะแต่ละประเภท เช่น หฐโยคะกับโยคะเด็ก หรือโยคะควบคู่กับการเล่น เพื่อหาวิธีที่เหมาะสมที่สุดกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

อรพินธุ์ เมืองสุวรรณ. (2561). *พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริพร โสภณวัฒนะ. (2563). *การส่งเสริมกิจกรรมทางกายในเด็กวัยเรียน*. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 29(4), 598-605.

World Health Organization. (2020). *Guidelines on physical activity, sedentary behavior and sleep for children under 5 years of age*. Geneva: WHO.

ศุภนิดา ประเสริฐกุล. (2560). *โยคะสำหรับเด็กเพื่อการเรียนรู้*. วารสารพลศึกษาและสุขภาพ, 12(2), 22–30.

กุลสตรี อัศวภูมิ และ พีระพร รัตนาเกียรติ์. (2566). *การจัดกิจกรรมโยคะเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพกายของเด็กปฐมวัย*. วารสารมหาวิทยาลัยเนชั่น, 17(2), 200–215.

รัตนา เพชรสิทอง. (2563). *ประสิทธิผลของโยคะเด็กต่อพัฒนาการทางกายในเด็กก่อนวัยเรียน*. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล, 40(2), 145–157.

ศิริลักษณ์ รัตนบุรี. (2562). *ผลของการฝึกโยคะที่มีต่อสมรรถภาพทางกายของเด็กอนุบาล*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

สายใจ ภูทอง. (2563). *ผลของกิจกรรมโยคะที่มีต่อสมรรถภาพทางกายของเด็กปฐมวัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วริศรา ธรรมปัญญา. (2564). *โยคะเพื่อพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวพื้นฐานในเด็ก.* วารสารการศึกษาปฐมวัย, 15(1), 44-59.

Piek, J. P., Dawson, L., Smith, L. M., & Gasson, N. (2008). *The role of early fine and gross motor development on later motor and cognitive ability.* Human Movement Science, 27(5), 668-681.

Clark, J. E., & Metcalfe, J. S. (2002). *The mountain of motor development: A metaphor*. In Motor development: Research and reviews (Vol. 2, pp. 163-190).

Haywood, K. M., & Getchell, N. (2014*). Life span motor development (6th ed.).* Human Kinetics.

เทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดประกอบการแสดงหนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคี จังหวัดร้อยเอ็ด

KEYBOARD PERFORMANCE TECHNIQUES FOR SUPPORTING NANG PRAMO THAI SHADOW PLAY BY THE SAMAKKHI, ROI ET PROVINCE

[1]ชัชวาลย์ สร้อยกุดเรือ, [2]ชญานิศ โนมะยา ฟลอส์ซี, [3]ธวัชชัย ศิลปโชค, และ [4]ธนวัฒน์ บุตรทองทิม

[1]Chatchawala Soigudrua, [2]Chayanit Nomaya Flossie, [3]Thawatchai Sinlapachok and [4]Thanawt Bootthongtim

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ประเทศไทย

Roi Et Rajabhat University, Thailand

[1]tony.piano.28@gmail.com, [2]chayanit.n.flossie@reru.ac.th

[3]sinlapachok1983@gmail.com, [4]thanawat@reru.ac.th

Received: January 2, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความเป็นมาของหนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคี จังหวัดร้อยเอ็ด และ 2) เทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดประกอบการแสดงหนังประโมทัยของคณะดังกล่าว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการบันทึกข้อมูลภาคสนาม กลุ่มให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยหัวหน้าคณะ ผู้ดูแลคณะ และนักดนตรีผู้เชี่ยวชาญของคณะ 4 คน ผลการวิจัยพบว่า คณะหนังประโมทัยประกาศสามัคคี เป็นคณะศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่สืบทอดมาอย่างยาวนานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเฉพาะใน

---

[1]อาจารย์ คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

[3]อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

[4]อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

การผสมผสานระหว่างหนังตะลุงภาคใต้ หมอลำอีสาน และดนตรีร่วมสมัย โดยเฉพาะการใช้เครื่องดนตรีคีย์บอร์ดเป็นหลักในการสร้างบรรยากาศเสียง เสริมสร้างอารมณ์ และเชื่อมโยงเสียงระหว่างบทพากย์ การร้อง และการเคลื่อนไหวของตัวหนัง เทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดประกอบด้วยการเลียนเสียงเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น แคน โหวด ปี่ภูไท การวางคอร์ดพื้นบ้าน สร้างเสียงประกอบธรรมชาติ และการใช้การบรรเลงแบบกึ่งด้นสดควบคู่กับการพากย์เพื่อเพิ่มความสมจริงและมีชีวิตชีวาในการแสดง นอกจากนี้ นักดนตรีคีย์บอร์ดของคณะยังมีบทบาทในการเชื่อมโยงเครื่องดนตรีสากลกับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน สร้างพลวัตทางดนตรีและส่งเสริมความสามัคคีในการแสดงแบบกลุ่ม งานวิจัยนี้จึงมีคุณูปการต่อการจัดระบบองค์ความรู้ดนตรีพื้นบ้านร่วมสมัย สามารถนำไปต่อยอดในรูปแบบของแหล่งเรียนรู้หรือสื่อการเรียนรู้ท้องถิ่น และส่งเสริมการถ่ายทอดสู่นักดนตรีรุ่นใหม่ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หนังประโมทัย, คีย์บอร์ด, ดนตรีพื้นบ้านอีสาน

Abstract

This qualitative research aims to study 1) the historical background of the "Prakas Samakkhi" Nang Pramo Thai shadow play troupe in Roi Et Province and 2) the keyboard performance techniques used in their traditional performances. Data were collected through in-depth interviews, participant observations, and field recordings. The key informants included the troupe leader, administrator, and two expert musicians. The findings reveal that the "Prakas Samakkhi" troupe is a longstanding folk performance group in Northeastern Thailand. Its unique characteristics include the integration of Southern Thai shadow puppetry, Isan "Mor Lam" vocal arts, and contemporary music. The keyboard plays a central role in shaping musical ambience, enhancing emotions, and connecting the narration, vocal segments, and puppet movements. Performance techniques include simulating traditional instruments such as the khaen, wode, and phu-thai flute, using folk-style chord voicings, producing natural sound effects, and employing semi-improvised playing styles to synchronize with the live narration. Furthermore, the troupe's keyboardists function as mediators between Western and traditional instruments, facilitating dynamic musical interaction and group cohesion. This study contributes to the systematization of contemporary folk music knowledge and may be developed into learning resources or local educational media. It also supports the

sustainable transmission of traditional performance skills to the next generation of musicians.

Keywords: Nang Pramo Thai, Keyboard, Isan Folk Music, Accompaniment Techniques,

บทนำ

มนุษย์ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างมีดนตรีที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์เฉพาะตน และถ่ายทอดวิถีชีวิต ความเชื่อ และสุนทรียภาพที่สั่งสมผ่านประสบการณ์และภูมิปัญญาในสังคมของตน ดนตรีจึงไม่เพียงแต่เป็นศิลปะที่เกิดจากการแสดงออกทางอารมณ์หรือความบันเทิงเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสื่อทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงรากเหง้าและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่น โดยเฉพาะดนตรีพื้นบ้านซึ่งถือเป็นศิลปะที่มีรูปแบบเรียบง่าย ซื่อตรงต่ออารมณ์ สะท้อนความจริงของวิถีชีวิต และผูกพันอย่างลึกซึ้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่น (ธวัชชัย ศิลปโชค, 2554)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือภาคอีสาน เป็นภูมิภาคที่อุดมด้วยศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะด้านดนตรีและศิลปะการแสดง เช่น หมอลำ กลองยาว และหนังประโมทัย ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญในการสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวอีสาน ทั้งในด้านความบันเทิง ความเชื่อ ประเพณี และการดำเนินชีวิต (เจริญชัย ชนไพโรจน์, 2526) หนังประโมทัย เป็นมหรสพพื้นบ้านที่ผสมผสานระหว่างการแสดงเงาแบบหนังตะลุงกับท่วงทำนองของหมอลำ และได้รับการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นอีสานอย่างเป็นเอกลักษณ์ การละเล่นแบบแสดงเงา (Shadow Play) เป็นการละเล่นที่มีมานานแล้ว และเล่นกันแพร่หลาย ได้มีการศึกษาประวัติความเป็นมาของการละเล่นแบบนี้มาก ว่าเริ่มต้นขึ้น ณ ที่ใด แต่ยังหาข้อยุติไม่ได้ อย่างไรก็ตามพบความจริงอย่างหนึ่งว่า การเล่นชนิดนี้มีแพร่หลายในเอเชียอาคเนย์ และมีส่วนของวัฒนธรรมอินเดียปนอยู่ (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2522) คณะหนังประโมทัย "ประกาศสามัคคี" จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นคณะที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องในหลายพื้นที่ของภาคอีสาน โดยมีลักษณะเด่นในการประยุกต์ใช้ดนตรีร่วมสมัยและดนตรีพื้นบ้านอย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นการนำเครื่องดนตรีสากล เช่น คีย์บอร์ด กลองชุด เบส ผสมผสานกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานอย่างแคนและโหวด รวมถึงเครื่องดนตรีไทย เช่น ระนาด ฉิ่ง ฉาบ และกลองตุ้ม เพื่อประกอบการแสดงหนังประโมทัยอย่างมีชีวิตชีวาและทันสมัย หนังประโมทัยเป็นมหรสพพื้นบ้านอีสานชนิดหนึ่ง ซึ่งมีการละเล่นอยู่ในอีสานมานานกว่า 50 ปี (ธวัชชัย ศิลปโชค, 2554) จากการศึกษาของผู้สนใจในเรื่องนี้โดยวิธีสอบถามหัวหน้าคณะหนังประโมทัยพบว่า หนังประโมทัยของภาคอีสาน ได้รับการถ่ายทอดมาจากคณะหนังตะลุงภาคกลาง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากหนังตะลุงภาคใต้อีกต่อหนึ่งและบางคณะก็จดจำการแสดงของหนัง

ตะลุงภาคใต้มาดัดแปลง และเล่นให้เข้ากับท้องถิ่นอีสานและสืบต่อกันมา ชาวบ้านอีสานปรับเปลี่ยนการแสดงหนังตะลุงให้มีลักษณะประจำท้องถิ่นอีสาน ในหมู่บ้านอีสาน หนังตะลุงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า “หนังประโมทัย” ซึ่งได้รับการดัดแปลงผสมผสานกับศิลปะการแสดงที่สำคัญของท้องถิ่นอีสาน นั่นคือ “หมอลำ” จนอาจกล่าวได้ว่าการแสดงหนังประโมทัยของชาวอีสานนั้น มีลักษณะคล้ายกับการแสดงหมอลำประกอบกับการเชิดตัวหนัง

หนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคีได้รับความนิยมจากผู้ชมในภาคอีสานในหลายท้องที่ ทั้งนี้ทางคณะได้มีการประยุกต์เอาเพลงพื้นบ้านอีสานประเภทหมอลำเข้ามาร่วมในการแสดง และยังนำเครื่องดนตรีสากลประเภท กลองชุด คีย์บอร์ด เบส และดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภท แคน โหวด มาบรรเลงประกอบการแสดง เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมชาวอีสานที่ส่วนใหญ่นิยมการฟังหมอลำ นอกจากเครื่องดนตรีดังกล่าว ยังมีเครื่องดนตรีไทยได้แก่ ระนาด ฉิ่ง ฉาบ และประยุกต์กลองตุ้มซึ่งมีลักษณะการตีคล้ายกันกับหน้าทับของกลองทัดมาเป็นเครื่องดนตรีที่ส่วนใหญ่ใช้ประกอบการเชิดหนังก่อนจะเข้าสู่บทร้องและเจรจาของตัวละครฝ่ายพระ อีกทั้งหนังประโมทัยคณะประกาศสามัคคียังมีบทร้องในการดำเนินเรื่องที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะทำนองของบทร้องนั้นเป็นทำนองที่มีความงดงามในเรื่องของการใช้ภาษาที่สามารถโน้มน้าวอารมณ์

เทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดในการแสดงหนังประโมทัยจึงเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศในการดำเนินเรื่อง ช่วยเน้นจังหวะการเคลื่อนไหว การเปลี่ยนอารมณ์ของบทเจรจา และสร้างความน่าสนใจให้กับผู้ชม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการสืบทอดองค์ความรู้และทักษะในการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงหนังประโมทัยกลับมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากผู้เล่นส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโสและยังไม่มีระบบการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือบันทึกอย่างเป็นระบบ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะนักศึกษาวิชามานุษยดุริยางควิทยา ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีของการแสดงหนังประโมทัย โดยมุ่งศึกษาเฉพาะเจาะจงใน เทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดประกอบการแสดงหนังประโมทัยของคณะประกาศสามัคคี จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้สามารถรวบรวม วิเคราะห์ และจัดทำองค์ความรู้ที่เป็นระบบ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาการแสดงหนังประโมทัยในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของหนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคี จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาเทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดประกอบการแสดงหนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคี จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดประกอบการแสดงหนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคี จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงมีหลักเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interview) โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) พิจารณาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคี คือ 1) นายสมร พลีศักดิ์ หัวหน้าคณะประกาศสามัคคี 2) นางบุญช่วย พลีศักดิ์ ภรรยาและผู้ดูแลคณะประกาศสามัคคี และนักดนตรีที่สำคัญอื่น ๆ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

2.1 ประสานงานล่วงหน้าไปยังบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อขออนุญาตทำการวิจัย พร้อมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย ติดต่อนัดหมายวันเวลาและสถานที่กับผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มต่างๆ

2.2 ผู้วิจัยได้จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ ในการขอเข้าพื้นที่เก็บข้อมูลและให้สัมภาษณ์ ประสานงานเข้าพื้นที่ภาคสนามแนะนำตนเองต่อบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการวิจัย พร้อมทั้งขอข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงติดตามการแสดงของคณะหนังประโมทัย

2.3 บันทึกและรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสำรวจ สังเกต บันทึกเสียง บันทึกภาพสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ในส่วนข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ บทความ วรรณกรรม รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและเก็บข้อมูลจากอินเตอร์เน็ต ห้องสมุดจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลต่างๆ มาพัฒนางานวิจัยโดยขั้นตอนในการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ผู้วิจัยได้แบ่งโดยแบ่งขั้นตอนออกเป็น 2 วิธี ได้แก่

3.1 การสัมภาษณ์ ใช้ทั้งแบบที่เป็นทางการ (Formal Interview) และแบบที่ไม่เป็นทางการ (Informal Interview)

3.2 การเก็บข้อมูล เช่น ภาพถ่าย วีดีโอ เอกสาร เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลภาคสนามเป็นข้อมูลหลัก โดยเก็บรวบรวมจากการสังเกต การสัมภาษณ์เจาะลึก และการบันทึกวิดีทัศน์การแสดงของคณะหนังประโมทัยประกาศสามัคคี พร้อมทั้งนำข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นข้อมูลสนับสนุน เพื่อให้การวิเคราะห์มีความสมบูรณ์และรอบด้าน โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบและบริบทของหนังประโมทัยคณะประกาศสามัคคีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง เช่น หัวหน้าคณะ ผู้เชิดหนัง นักพากย์และนักดนตรี เพื่อตรวจสอบบทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบในการแสดง เช่น ลำดับการดำเนินเรื่อง ลักษณะของตัวละคร บทร้อง บทพากย์ รูปแบบการเคลื่อนไหวของตัวหนัง รวมถึงการจัดวางบทบาทของดนตรีประกอบในแต่ละช่วง เพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของการแสดง และบริบทการใช้ดนตรีประกอบในการแสดงหนังประโมทัย

4.2 การวิเคราะห์เทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดประกอบการแสดงหนังประโมทัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์นักดนตรีผู้รับผิดชอบการบรรเลงคีย์บอร์ด การสังเกตเทคนิคการเล่นในสถานการณ์จริง รวมถึงการถอดโน้ตจากการบรรเลงคีย์บอร์ดในการแสดง เพื่อศึกษาเทคนิคเฉพาะทาง เช่น รูปแบบการประสานเสียง การวางคอร์ด การกำหนดจังหวะ การตอบสนองต่อบทร้องหรือบทพากย์ รวมถึงการเชื่อมโยงกับเครื่องดนตรีอื่น ๆ ที่ร่วมบรรเลง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะและบทบาทของคีย์บอร์ดในการสร้างอารมณ์ ความต่อเนื่องและพลวัตในการแสดง

ผลจากการวิเคราะห์ดังกล่าวจะนำไปสู่การจัดระบบองค์ความรู้ด้านเทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดที่ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ในการสืบทอดหรือพัฒนาการแสดงหนังประโมทัยของคณะประกาศสามัคคีอย่างยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดประกอบการแสดงหนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคี จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปผล ดังนี้

1. การศึกษาความเป็นมาของหนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคี จังหวัดร้อยเอ็ด

คณะหนังประโมทัย “ประกาศสามัคคี” บ้านแต้ จังหวัดร้อยเอ็ด ถือเป็นหนึ่งในคณะหนังประโมทัยที่มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดและเผยแพร่ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เข้มแข็ง สืบเนื่องจากในระยะแรกก่อนที่จะมีการจัดตั้งคณะหนังประโมทัยบ้านแต้ บริเวณพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ บ้านหนองดู่ ตำบลธงธานี อำเภอวาปีปทุม (ปัจจุบันคือ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม) มีการแสดงหนังประโมทัยดำเนินการอยู่ก่อนแล้ว คณะหนังประโมทัยบ้าน

หนองดู่ ซึ่งมีนายหนูชนเป็นหัวหน้าคณะ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านการเชิดหนังและการพากย์ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ต่อมาปี พ.ศ. 2489 ชาวบ้านแต้ซึ่งสนใจในศิลปะการแสดงหนังประโมทัย ได้รวมตัวกันจัดตั้งคณะหนังประโมทัยเป็นของตนเอง โดยเชิญนายหนูชนจากคณะหนังประโมทัยบ้านหนองดู่มาเป็นผู้ฝึกสอนให้ และได้แต่งตั้งให้นายหนู สุระเสน ซึ่งเป็นคนในชุมชนบ้านแต้ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะคนแรก (สมร พลีศักดิ์, สัมภาษณ์, 2566) ภายหลัง คณะหนังประโมทัยบ้านหนองดู่ได้ยุติการดำเนินกิจการลง สมาชิกบางส่วนจึงได้ย้ายมาร่วมกับคณะหนังประโมทัยบ้านแต้ รวมถึงนายประกาศ กินะเซ็ง ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่บริเวณวัดคุ้ม อำเภอเมืองร้อยเอ็ด และต่อมาได้ตั้งครอบครัวอยู่ที่บ้านแต้

หลังการถึงแก่กรรมของนายหนู สุระเสน คณะจึงได้แต่งตั้งให้นายประกาศ กินะเซ็ง รับตำแหน่งหัวหน้าคณะคนต่อไป ด้วยความนิยมของศิลปะการแสดงหนังประโมทัยในยุคนั้น ส่งผลให้คณะมีงานแสดงจำนวนมาก จึงได้จัดตั้งวงแยกขึ้นอีกวงหนึ่งในปี พ.ศ. 2505 โดยใช้ชื่อว่า “คณะประกาศสามัคคี” ซึ่งเปรียบเสมือนวงเล็กของคณะหนังประโมทัยบ้านแต้ มีการฝึกสอนให้แก่ผู้ที่สนใจซึ่งส่วนมากเป็นชายวัยประมาณ 21–23 ปี ในขณะที่วงใหญ่ยังคงประกอบด้วยสมาชิกที่มีอายุมากและมีประสบการณ์สูง

ในปี พ.ศ. 2509 หลังจากการเสียชีวิตของนายประกาศ กินะเซ็ง คณะหนังประโมทัยตกอยู่ภายใต้การดูแลของนายนวล พลคาม และนายลาน บุตรโคตร โดยทั้งสองได้ปรึกษาหารือร่วมกับสมาชิกวงเล็กและมีมติให้แต่งตั้งนายนวล พลคาม ขึ้นเป็นหัวหน้าคณะหนังประโมทัยแทน ต่อมาในปี พ.ศ.2529 นายนวล พลคาม ประสบปัญหาด้านสุขภาพจนไม่สามารถเดินทางไปแสดงได้ตามปกติ จึงได้มอบหมายให้นายสมร พลีศักดิ์ ซึ่งในขณะนั้นมีอายุ 45 ปี รับหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะคนใหม่ โดยนายสมร พลีศักดิ์ ได้เริ่มเรียนรู้การแสดงหนังประโมทัยจากนายนวล พลคาม มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2505 ทั้งด้านการพากย์ การเชิดหนัง และการวางองค์ประกอบการแสดง จนได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีความสามารถโดดเด่นในด้านศิลปะการแสดงหนังประโมทัย รวมทั้งมีภาวะผู้นำที่ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกภายในคณะ จึงได้รับการสืบทอดตำแหน่งผู้นำคณะอย่างเป็นทางการ สำหรับรูปแบบการแสดงระยะแรกนั้น คณะหนังประโมทัยบ้านแต้มีสมาชิกทั้งหมด 6 คน โดยแบ่งหน้าที่เป็น ตีกลอง 1 คน, ตีระนาด 1 คน, ตีฉิ่ง 1 คน, และเชิดหนังอีก 3 คน ซึ่งเป็นการจัดองค์ประกอบที่เรียบง่ายแต่ลงตัว และสามารถสร้างอรรถรสในการแสดงได้เป็นอย่างดี

กระทั่งในช่วงปี พ.ศ. 2534–2535 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้าน โดยมีแนวโน้มการผสมผสานศิลปะการแสดงในรูปแบบใหม่ คือ “หมอลำซิ่ง” ซึ่งเป็นการประยุกต์จากหมอลำกลอนเดิมและได้รับความนิยมสูงในกลุ่มผู้ชม ด้วยความตื่นเต้น เร้าใจ และทันสมัยมากขึ้น คณะหนังประโมทัย “ประกาศสามัคคี” จึงได้มีการปรับรูปแบบการแสดงให้สอดคล้องกับกระแสนิยมดังกล่าว โดยผนวกการแสดงหมอลำซิ่งเข้าไปในการแสดงของตน อันเป็น

แนวทางหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวและการพัฒนาศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้ร่วมสมัย ตอบสนองความต้องการของผู้ชมในยุคสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม (ธนวัฒน์ บุตรทองทิม, 2566) นายสมร พลีศักดิ์ เป็นศิลปินพื้นบ้านอีสานผู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ สืบสาน และถ่ายทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านประเภทหนังประโมทัย หรือที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า "หนังตะลุงอีสาน" ตลอดระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมา นายสมรไม่ได้มีบทบาทเพียงในฐานะหัวหน้าคณะหนังประโมทัย "ประกาศสามัคคี" เท่านั้น หากแต่ยังทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจศิลปะการแสดงพื้นบ้านในวงกว้าง ทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด ภายใต้ภารกิจการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมดังกล่าว นายสมร พลีศักดิ์ ได้ดำเนินการฝึกฝนคนในชุมชนจนสามารถสร้างรายได้จากการแสดง รวมทั้งได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ในหลายสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียง โดยมีการบูรณาการองค์ความรู้ด้านหนังประโมทัยในกระบวนการเรียนการสอนทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ถือเป็นผู้มีคุณูปการสำคัญในด้านการศึกษาศิลปะพื้นบ้านและการพัฒนาทุนวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างแท้จริง (แบบเสนอข้อมูลการพิจารณาศิลปินแห่งชาติ, 2563)

นายสมร พลีศักดิ์ เกิดเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2484 ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 37 หมู่ 8 บ้านพูนสวัสดิ์ ตำบลธวัชบุรี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกิดในครอบครัวชาวนาในชนบทอีสาน เป็นบุตรคนที่ 6 จากพี่น้องทั้งหมด 8 คน (ชาย 3 คน หญิง 5 คน) ของนายขน และนางไข่ พลีศักดิ์ หลังสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ได้อุปสมบทเป็นสามเณร และภายหลังได้สึกออกมาช่วยครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรรม กระทั่งอายุครบบวช ได้บวชเป็นพระที่วัดบ้านแต้ และเมื่อพ้นจากการบวชก็เข้ารับราชการทหารตามระบบเกณฑ์ทหาร เมื่ออายุได้ 22 ปี นายสมรได้สมรสกับนางบุญช่วย พลีศักดิ์ (นามสกุลเดิม เกษแก้ว) และมีบุตรด้วยกัน 3 คน ภายหลังจากการใช้ชีวิตในแบบชาวนาอีสานดั้งเดิม นายสมรยังคงไม่ละทิ้งความสนใจในศิลปะการแสดงพื้นบ้าน โดยเฉพาะหนังประโมทัย ซึ่งเริ่มติดตามชมการแสดงตั้งแต่อายุ 7 ปี โดยเฉพาะคณะประกาศสามัคคี ซึ่งในขณะนั้นมีนายนวล พลคาม เป็นหัวหน้าคณะ ด้วยแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่น ได้เข้าร่วมคณะและเริ่มเรียนรู้ศิลปะการแสดงอย่างจริงจังเมื่ออายุราว 21 ปี โดยเริ่มจากบท “ไหว้ครูพระฤาษี” และการเรียนเป่าแคนจากนายเตย รัฐราช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502

ภาพที่ 1 นายสมร พลีศักดิ์ คณะหนังประโมทัย “ประกาศสามัคคี”
ที่มา : ธนวัฒน์ บุตรทองทิม, 2564

ในปี พ.ศ. 2505 นายสมรเริ่มฝึกฝนอย่างจริงจังกับนายนวล พลคาม และมีบทบาทมากขึ้นภายในคณะ ตั้งแต่การตีกลอง ตีฉิ่ง ไปจนถึงการพากย์ การเชิดหนัง และการบริหารจัดการคณะ เมื่อเวลาผ่านไป ความสามารถที่หลากหลายประกอบกับภาวะผู้นำที่โดดเด่น ทำให้นายนวล พลคาม เห็นถึงศักยภาพในการสืบทอดตำแหน่งหัวหน้าคณะ จึงได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการแสดงและมอบหมายให้นายสมรขึ้นดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะหนังประโมทัย “ประกาศสามัคคี” อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2529 นอกจากบทบาทในฐานะศิลปินแสดงหนังประโมทัยแล้ว นายสมร พลีศักดิ์ ยังมีบทบาททางสังคมในฐานะ “หมอสูตรขวัญ” หรือผู้ประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญในประเพณีท้องถิ่นอีสาน และยังเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ลึกซึ้งด้านภาษาอีสาน มีความสามารถในการแหล่อวยพรในพิธีสำคัญต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญอุทิศส่วนกุศล และพิธีกรรมทางศาสนา เป็นที่ยอมรับและได้รับความเคารพจากผู้คนทั้งในจังหวัดร้อยเอ็ดและพื้นที่ใกล้เคียง ในปี พ.ศ. 2549 นายสมรได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการและที่ปรึกษาสภาวัฒนธรรมอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีบทบาทในการให้คำปรึกษาด้านวัฒนธรรม รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชนและสถาบันการศึกษาในฐานะครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นผู้สืบสานภูมิปัญญาการแสดงหนังประโมทัยอย่างต่อเนื่องมากกว่า 60 ปี จนถึงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2567 ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคประจำตัว สิริอายุ 84 ปี ·

2. การศึกษาเทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดประกอบการแสดงหนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคี จังหวัดร้อยเอ็ด

หนังประโมทัย เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่ผสมผสานระหว่าง หนังตะลุงภาคใต้ และหมอลำของภาคอีสาน โดยมีเอกลักษณ์เด่นคือการใช้ดนตรีร่วมสมัยร่วมกับดนตรีพื้นบ้านในการสร้างบรรยากาศและอารมณ์ประกอบการแสดง ซึ่งเครื่องดนตรีคีย์บอร์ด ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องดนตรีหลักในการเติมเต็มเสียงประสานและควบคุมอารมณ์โดยรวมของการแสดง

2.1 บทบาทของคีย์บอร์ดในการแสดง ในปัจจุบันเครื่องดนตรีประเภทคีย์บอร์ดได้เป็นที่นิยมแพร่หลายในวงดนตรีทั่วไป ด้วยความหลากหลายในเรื่องของเสียงที่เครื่องดนตรีชนิดนี้สามารถบรรเลงแทนเครื่องดนตรี Acoustic หลาย ๆ ชิ้นในบทเพลงเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี จึงทำให้คีย์บอร์ดได้รับความนิยมนำมาใช้ในวงดนตรีสมัยนิยมทั่วไปรวมถึงมีการนำมาผสมในวงหมอลำ ในรูปแบบของวงนั้นก็จะมีรูปแบบการบรรเลงเฉพาะวงที่แตกต่างกันซึ่งในการบรรเลงในรูปแบบเหล่านี้นั้น การบรรเลงดนตรีประกอบนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการลำของหมอลำ ในรูปแบบดั้งเดิมนั้นมีเฉพาะเครื่องดนตรีแคนเป็นเครื่องดนตรีหลักในการบรรเลงประกอบการลำ ส่วนในปัจจุบันคีย์บอร์ดยังเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญในการบรรเลงประกอบในวัฒนธรรมการแสดงดนตรีหมอลำ ในการบรรเลงคีย์บอร์ดในวงหมอลำนักดนตรีจะต้องมีทักษะปฏิภาณไหวพริบในการบรรเลงเป็นอย่างดีเพราะในการเล่นในทำนองต่าง ๆ นั้นโดยส่วนมากจะเป็นการด้นสดเพื่อสร้างทำนองประกอบไปพร้อมกับทำนองลำ ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างบรรยากาศ ให้กับฉากต่าง ๆ ช่วยเชื่อมโยงระหว่าง บทร้อง บทพากย์ และการเคลื่อนไหวของตัวหนัง ให้เกิดความต่อเนื่องและลื่นไหลเป็นตัวเสริมและตอบสนองอารมณ์ของตัวละคร

ภาพที่ 2 การสร้างเสียงประกอบ (Sound Effects) ในการสร้างบรรยากาศให้กับฉากต่าง ๆ
ที่มา : ชัชวาลย์ สร้อยกุดเรือ, 2566

2.2 ลักษณะเทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ด เทคนิคการบรรเลงคีบอร์ดประกอบทำนองการบรรเลงนั้นมีหลายทำนอง ได้แก่ ลำทำนองขอนแก่น ลำเพลิน ลำเต้ย ลำเดิน มีคีย์บอร์ดเป็น

เครื่องดนตรีหลักทำหน้าที่สร้างทำนองสอดประสานกับทำนองลำ ทำหน้าที่แทนแคน ซึ่งการบรรเลงประกอบการลำนั้น มีรูปแบบคือ การเกริ่นนำ(Intro) การด้นคลอทำนองลำ (Improvisation) การสร้างทำนองสอดประสาน (Counterpoint) ระหว่างประโยคของกลอนลำ เทคนิคการใช้เสียงคีย์บอร์ดประกอบการลำ ได้แก่ การบรรเลงเสียงโหวด, การบรรเลงเสียงแคน, การบรรเลงเสียงปี่ภูไท, การเลียนเสียงซอ, การบรรเลงเสียงออร์แกน, บรรเลงคีย์บอร์ดเลียนเสียงจากเสียงธรรมชาติ จากการศึกษาเทคนิคการบรรเลงต่างๆ ที่คีย์บอร์ดได้ทำหน้าที่ประกอบการลำ การแสดงอื่นๆ เทคนิคต่างๆ เหล่านี้ ผู้บรรเลงคีย์บอร์ดได้สร้างสีสันให้กับการแสดงด้านหน้าเวที ให้ดูสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น บทบาทและหน้าที่ของเสียงจากคีย์บอร์ด มีผลต่อการแสดง ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อสุนทรียรสของผู้แสดง ผู้ชมเป็นอย่างยิ่ง การใช้เสียงเลียนแบบเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น การตั้งค่าคีย์บอร์ดให้มีเสียงคล้ายแคน หรือโหวด เพื่อกลมกลืนกับเครื่องดนตรีอีสาน โดยในปัจจุบันการเทคโนโลยีของเครื่องดนตรีคีย์บอร์ดในปัจจุบันสามารถนำ Sampling เสียงเครื่องดนตรีต่างๆ มาใช้เล่นในเครื่องได้ ทำให้นักดนตรีได้รับความสะดวกในการบรรเลงเสียงต่างๆ เหล่านี้ในบทเพลงและทำให้ผู้ฟังได้รับอรรถรสในการรับชมการแสดงมากยิ่งขึ้น การวางคอร์ดแบบพื้นบ้านมักใช้คอร์ดสามเสียง หรือคอร์ดธรรมดาแบบเปิดเสียง ไม่ซับซ้อน เพื่อให้เข้ากับท่วงทำนองพื้นบ้าน การประสานกับจังหวะกลองชุดโดยคีย์บอร์ดจะคุมโครงสร้างจังหวะในขณะเดียวกันกับกลอง ทำให้เกิดพลวัตของเสียง การเน้นจังหวะสำคัญ ในช่วงการเปลี่ยนฉากหรือบทพากย์สำคัญ นักคีย์บอร์ดจะใช้โน้ตสั้น ๆ หรือการลากเสียงเพื่อเน้นอารมณ์เฉพาะ การสอดแทรกเสียงระหว่างการเจรจา นักดนตรีจะฟังและตอบสนองตามจังหวะเสียงพากย์หรือการเชิดหนัง เช่น การเล่น “ลูกส่ง” “ลูกหยอก” หรือ “ลูกเร้าอารมณ์”

ภาพที่ 3 คีย์บอร์ดที่ใช้ในการแสดงหนังประโมทัย

ที่มา : ชัชวาลย์ สร้อยกุดเรือ, 2566

2.3 ลักษณะเฉพาะของนักคีย์บอร์ดในคณะประกาศสามัคคี ผู้บรรเลงคีย์บอร์ดในคณะประกาศสามัคคีต้องมีความสามารถในการ ฟังและตอบสนองบทพากย์อย่างเฉียบไว สามารถปรับเปลี่ยนโทนเสียงและจังหวะ ให้เหมาะกับอารมณ์ของฉากนั้นๆ ต้องเข้าใจรูปแบบ ทำนองหมอลำและเพลงพื้นบ้านอีสาน เพื่อนำมาปรับใช้ในลักษณะกึ่งด้นสด

2.4 การเชื่อมโยงกับเครื่องดนตรีอื่น คีย์บอร์ดทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงเครื่องดนตรีสากล เช่น กลองชุด เบส กับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น พิณ แคน โหวด มีการวางแผน “ช่วงเล่นนำ” และ “ช่วงประสาน” เพื่อไม่ให้เสียงทับซ้อนหรือขัดจังหวะกัน การบรรเลงดนตรีร่วมกันมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมและการสื่อสารที่ไม่ใช้คำพูด ผู้เล่นต้องฝึกการฟังผู้อื่น การประสานจังหวะ และการตอบสนองต่อกันอย่างละเอียดอ่อน ส่งผลให้เกิดความสามัคคีและความเข้าใจอันลึกซึ้งระหว่างสมาชิกในกลุ่ม นอกจากนี้ยังส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมและการเคารพซึ่งกันและกัน การบรรเลงร่วมกันยังช่วยหล่อหลอมวินัย ความมุ่งมั่น และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมร่วมสมัย

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง เทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดประกอบการแสดงหนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การนำเครื่องดนตรีสากลโดยเฉพาะ “คีย์บอร์ด” มาประยุกต์ใช้ในมหรสพพื้นบ้านอีสานได้อย่างลงตัว ถือเป็นการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ของดนตรีพื้นบ้านไทยที่สามารถปรับตัวเข้ากับบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม โดยเทคนิคการบรรเลงคีย์บอร์ดไม่เพียงแต่เลียนเสียงเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น แคน โหวด หรือปี่ภูไท แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการควบคุมโครงสร้างจังหวะ เสริมสร้างอารมณ์ และตอบสนองต่อบทพากย์ของตัวละครในการแสดง

ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวัฒน์ บุตรทองทิม และคณะ (2566) ซึ่งเน้นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้หนังประโมทัยโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผ่านแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยระบุว่าคีย์บอร์ดมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงเครื่องดนตรีพื้นบ้านกับเครื่องดนตรีสากล และสามารถพัฒนาเป็นสื่อการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ศิลปะการแสดงพื้นบ้านได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การบรรเลงคีย์บอร์ดยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะกึ่งด้นสดอันเป็นเอกลักษณ์ของการบรรเลงในหมอลำและหนังประโมทัย ซึ่งนักดนตรีจะฟังและตอบสนองตามจังหวะของบทพากย์อย่างฉับไว โดยเทคนิคการเล่นแบบนี้มีลักษณะคล้ายกับบทบาทของนักดนตรีในละครรำภาคกลางและการบรรเลงสดในศิลปะพื้นบ้านอินโดนีเซีย ที่ต้องอาศัยการประสานงานและสัญชาตญาณทาง

ดนตรีของผู้เล่นอย่างสูงซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พูนพิศ อมาตยกุล (2535) ที่กล่าวถึงการบูรณาการดนตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าเป็นการเชื่อมโยงวัฒนธรรมดนตรีที่มีพลวัต

ทั้งนี้ การแสดงของคณะประกาศสามัคคี มีการบูรณาการเสียงคีย์บอร์ดอย่างโดดเด่น โดยเฉพาะในบทหมอลำและลูกทุ่งหมอลำ สอดคล้องกับผลการวิจัยของธวัชชัย ศิลปโชค (2554) ซึ่งจะมีการปรับเสียง ให้สอดคล้องกับทำนองลำ เช่น ลำเต้ย ลำเดิน และลำขอนแก่น ซึ่งทำให้เกิดความกลมกลืนและอรรถรสในการแสดงมากยิ่งขึ้น การใช้คีย์บอร์ดในบริบทของหนังประโมทัยคณะประกาศสามัคคี ไม่ได้เป็นเพียงการผสมผสานเชิงเสียงเท่านั้น แต่ยังเป็นการบ่งชี้ถึง พลวัตทางวัฒนธรรม ที่เกิดจากการตอบสนองต่อความนิยมของผู้ชมและบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยไม่ละทิ้งรากฐานของวัฒนธรรมดั้งเดิม ดังที่ อมรา พงศาพิชญ์ (2537) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมที่สามารถปรับตัวและถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่อง คือวัฒนธรรมที่มีพลังและดำรงอยู่ได้ในระยะยาว

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวทางของมานุษยวิทยาในการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยให้เข้าใจบริบทของการบรรเลงดนตรีภายใต้การใช้งานจริงในพื้นที่ ไม่ใช่เพียงการศึกษาทางทฤษฎี ข้อมูลเชิงคุณภาพเหล่านี้มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการจัดทำฐานข้อมูลดนตรีพื้นบ้านแบบมีระบบ สามารถนำไปพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้หรือใช้ในการถ่ายทอดสู่นักเรียนและเยาวชนในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ท้องถิ่นได้ การนำเครื่องดนตรีสากลอย่าง “คีย์บอร์ด” มาประยุกต์ใช้ในบริบทของการแสดงพื้นบ้าน หนังประโมทัย ถือเป็นนวัตกรรมทางดนตรีพื้นบ้านที่สะท้อนถึงความสามารถในการปรับตัวของศิลปะพื้นบ้านให้ร่วมสมัย การใช้คีย์บอร์ดในการสร้างเสียงเลียนแบบเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น แคน โหวด และปี่ภูไท ผ่านเทคนิค Sampling โดยคีย์บอร์ดมีบทบาทในการควบคุมโครงสร้างจังหวะ การสร้างเสียงประกอบ และการตอบสนองต่อบทพากย์หรือบทร้อง นักดนตรีต้องมีทักษะในการบรรเลงแบบกึ่งด้นสด และทำงานร่วมกับนักแสดงและผู้พากย์ได้อย่างราบรื่น

เอกสารอ้างอิง

เจริญชัย ชนไพโรจน์. (2526). *หมอลำ–หมอแคน*. กรุงเทพฯ: อักษรสมัย. (คณะกรรมการโครงการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ จัดพิมพ์ออกเผยแพร่ระหว่างงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติส่วนภูมิภาคเป็นครั้งแรก)

ธนวัฒน์ บุตรทองทิม, บพิตร เค้าหัน, และธวัชชัย ศิลปโชค. (2566). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้หนังประโมทัยในจังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อเพิ่มมูลค่าตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *วารสารปัญญาปณิธาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย*, *8*(2), 225–238.

ธวัชชัย ศิลปโชค. (2554). *หนังประโมทัยคณะประกาศสามัคคี บ้านแต้ ตำบลธวัชบุรี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด* (ปริญญานิพนธ์). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2535). ภาพรวมของดนตรีในกลุ่มประเทศเอเชียอาคเนย์. ใน *การประชุมวิชาการดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 23*.

สมร พลีศักดิ์. (2563). *แบบเสนอข้อมูลการพิจารณาศิลปินแห่งชาติ นายสมร พลีศักดิ์*. [ม.ป.ท.].

_____. (2566, ตุลาคม). สัมภาษณ์.

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2522). *หนังตะลุง*. ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

อมรา พงศาพิชญ์. (2537). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชน ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดจังหวัดชัยภูมิ

APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES TO PROMOTE POLITICAL PARTICIPATION IN LOCAL ELECTIONS OF PEOPLE NONG BUA DAENG DISTRICT, CHAIYAPHUM PROVINCE

[1]พระครูภาวนาพนารัต (สีลวัณตะ ด้วงคำจันทร์), [2]สุเนตร ธนศิลปพิชิต และ [3]พระมหานรินทร์ สุรปณฺโญ

[1]Phrabaidika khanitsat Jayadhammo (Pana Khieo), [2]Sunait Thanasinlapaphichit and [3]PhramahaNarin Surapaññño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]banana1739@hotmail.com, [2]turee88888888@gmail.com

[3] Narinpempa123@hotmail.com

Received: January 3, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และ 3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนมีความเห็นต่อระดับการมีส่วน

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยภารวมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.00) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.03) รองลงมา ด้านการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.99) และด้านกิจกรรมของชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับ ($\overline{X}$ = 3.99) 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหารียธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับมาก (r = . 981**) จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักอปริหารียธรรมกับการมีส่วนรวมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน 3. ผลการนำเสนอการประยุกต์ของหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งตามหลักอปริหานิยธรรม ประชาชนควรติดตามการนับคะแนนผลการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น ควรไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงโดยยึดถือตัวบุคคลเป็นหลัก ควรเห็นด้วยกับการตัดสินใจของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น ควรไปตรวจสอบรายชื่อของท่านในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ควรพิจารณากลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ควรออกมาใช้สิทธิการเลือกตั้งให้มากที่สุดเพราะเป็นหลักการของการมีส่วนร่วม ควรมีการรณรงค์การเลือกตั้งอย่างทั่วถึง โดยให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 2) ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งตามหลักอปริหานิยธรรม ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการช่วยในการช่วยรณรงค์ประชาสัมพันธ์และเชิญชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิ ควรร่วมรณรงค์เลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลในการไปเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วมในการชักชวนบุคคลอื่นๆให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น ควรเข้าร่วมประชุมกับภาครัฐ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนไปเลือกตั้ง ควรเข้าไปช่วยผู้สมัครติดป้ายหาเสียงหรือร่วมเดินหาเสียงกับผู้สมัครสมาชิก ควรกระจายข่าวสารการเลือกตั้งเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิ ควรกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนได้รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง 3) ด้านกิจกรรมของชุมชนตามหลักอปริหานิยธรรม ประชาชนควรสอบถามในประเด็นที่ไม่เข้าใจกับเจ้าหน้าที่ดูแลหน่วยเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น ควรทราบกฎระเบียบในการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง ควรไปช่วยผู้สมัครติดป้ายหาเสียงหรือร่วมเดินหาเสียงกับผู้สมัครสมาชิก ควรมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานกับหน่วยเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาล ควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมท้องถิ่น ส่งเสริมการรับฟังความเห็นของประชาชน ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งให้ประชาชนในชุมชนทราบตามความเป็นจริง ควรเป็นกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของประชาชนในชุมชนจริงๆ

คำสำคัญ : การประยุกต์หลักพุทธธรรม, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น

Abstract

The objectives of the research were as follows: 1. to study the political participation in using the right in local election of the people in Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province, 2. to study the relation between the principle of Aparihaniya Dhamma and the political participation in using the right in local election of the people in Nong Bua Daeng District, Chaiyiphum Province, and 3. to present the Buddha Dhamma principle in order to support the political participation in using the right in local election of the people in Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province. The research results found that: 1. The public opinions on the political participation in the local election in Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province overall were averaged in all sides at high level (X=4.00). By classifying each side, they were found that the election campaign at the highest level (X = 4.03), using the election right at the level (X =3.99), and the activities in community at the lowest level (X = 3.99). 2. The relation between the principle of Aparihaniya Dhamma and the political participation in using the right in the local election of the people in Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province overall was positive at the high level (r = .981). The hypothetical tests found that the relation between the principle of Aparihaniya Dhamma and the political participation in using the right in the local election of the people in Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province was positive at the high level with statistical significance: 0.01. 3. The results of the application of Buddhadhamma principle to support the political participation in using the right in the local election of the people in Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum pointed out that 1) As for using the election right according to the principle of Aparihaniya Dhamma, the people should follow up the vote counting for the local rulers, use the right to vote for the certain person, agree with the election committee, check their own names on the election list, consider the local politicians, always use the election right t, and thoroughly campaign the election to urge the voters. 2) As for the election campaign according to Aparihaniyadhamma, the people should participate to inform and allure the people to use their rights, join the election campaign of the local administrators and rouse the people to vote, attend the state meeting in order to inform and urge the people to vote, help the candidates publicize themselves, spread the election information, and help the people realize their rights and duties. 3) As for the activities according to the principle of Aparihaniyadhamma, the people should ask the supervisor of the election booths about the unknown matters,

realize some related regulations before election, help the candidates campaign the election, contract the election booths, join the local activities, accept the public opinions, and report the true election information to the people. These must be the real activities of the people in the community

Keywords: Community development role, Buddhist principles, local politicians.

บทนำ

สังคมไทยในอดีตมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เครือญาติกัน ซึ่งก่อให้เกิดความผูกพันอันนำไปสู่การร่วมกันจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมของกลุ่มตนและเพื่อสนองความต้องการร่วมกันได้เป็นลำดับสืบมา และในความเป็นจริงแม้ในสังคมไทยจะไม่ใช้คำว่า "ชุมชน" เป็นหน่วยทางสังคมมาตั้งแต่เดิม แต่ในสังคมไทยก็มีสาระความเป็นชุมชนที่ปรากฏอยู่ในหน่วยงาน ทางสังคมที่เรียกว่า "บ้าน" ซึ่งมีความหมายถึงการที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อก่อประโยชน์โดยรวมซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี โดยการติดต่อสื่อสารสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายใต้บรรทัดฐานจารีตและประเพณีเดียวกัน เพื่อเสริมสร้างความอยู่ดีมีสุขชุมชนจึงทำหน้าที่เชื่อมโยงขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมเพื่อความสัมพันธ์อันใกล้ชิดทางสังคมอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการมีส่วนร่วม (โกวิทย์ พวงงาม, 1553, 9)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) หมายถึงการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้น โดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิผลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นไปในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม เพื่ออิทธิพลของกลุ่มการเมืองในการเลือกกำหนดบุคคลในวงการรัฐบาลหรือกดดันรัฐบาลให้กระทำตามที่พลเมืองผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นต้องการ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่รวมกันสองประการได้แก่ (1) ต้องเป็นไปตามความสมัครใจและ (2) ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ นอกจากนั้น กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นไปตามที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ หรืออาจใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561, 12-13)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของการปกครองในระบอบนี้

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีต่อการพัฒนาระบอบ ประชาธิปไตย สิทธิและภาระหน้าที่ของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามช่องทางและกระบวนการต่างๆ ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และเมื่อประชาชนมีความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองพร้อมทั้งตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ก็จะส่งผลต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยให้ก้าวหน้ายั่งยืนยิ่งๆขึ้นไป การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถลงประชามติและทำประชาพิจารณ์ได้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิลงนามเพื่อถอดถอนบุคลากรระดับสูง รวมถึงเน้นการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาททางการเมืองของตน สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมของตน (จักร พันธุ์ชูเพชร, 2548, 17)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยยกหลักอปริหานิยธรรม 7 อันเป็นหลักธรรมที่ช่วยให้ใช้ชีวิตบนหนทางแห่งความดี และประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และยังเป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี และสามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม อันได้แก่ 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุมพร้อมเพรียงกัน 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ไม่ล้ม และล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ 4) เคารพนับถือผู้ใหญ่ 5) ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี 6) เคารพสักการบูชาเจดีย์ 7) จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการศึกษาเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น ของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน สังคม และประเทศชาติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น ของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ" เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Sunvey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งอาศัยอยู่ในอำเภอหนองบัวแดง ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 8 ตำบล 130 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย 1) ตำบลหนองบัวแดง จำนวน 17,882 คน 2) ตำบลกุดชุมแสง จำนวน 14,260 คน 3) ตำบลถ้ำวัวแดง จำนวน 10,365 คน 4) ตำบลนางแดด จำนวน 14,3995 คน 5) ตำบลหนองแวง จำนวน 15,369 คน 6) ตำบลคูเมือง จำนวน 12,1444 คน 7) ตำบลท่าใหญ่ จำนวน 8,86868 คน 8) ตำบลวังชมภู จำนวน 8,175 คน โดยแบ่งเป็นชาย จำนวน 50,779 คน เป็นหญิง จำนวน 50,747 รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 101,526 คน"

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือประชาชนทั่วไปผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอหนองบัวบัวแดงจังหวัดชัยภูมิ แบ่งเขตการปกครองเป็น 8 ตำบล 130 หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน101,526 คน จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (TaroYamane) (Yamane Taro, 1976, 110) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

2.1 ศึกษาวรรณกรรม หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำราและสร้างเครื่องมือเป็นแบบบันทึกเอกสาร เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ เก็บผลการวิเคราะห์ไว้ในแบบบันทึกเอกสาร

2.2 นำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลผลเพื่อกำหนดโครงสร้างของเครื่องมือและขอบเขตเนื้อหา โดยการสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้สอบถามมาสรุปประเด็นจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์มาจัดทำเป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม รวมข้อคำถามทั้งสิน 50 ข้อคำถาม ภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

จากนั้น นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) พิจารณาจากค่า IOC มากกว่า 0.60 ขึ้นไป

2.3 นำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ มาเป็นฐานในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพ ความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ 4) การตรวจสอบและหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

3.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์ของเบสท์ (Best) (Best, John W., 1981, 179-182)

3.2 สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการทดสอบสมมติฐาน โดยพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ (Correlation Coefficient) วัดระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร และผู้วิจัยได้เลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบสมมติฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยทั่วไปนิยมใช้สัญลักษณ์ (r) แทนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของกลุ่มการบอกระดับหรือขนาดของความสัมพันธ์ จะใช้ตัวเลขของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเข้าใกล้ -1 หรือ +1 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง แต่หากมีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงถึงการมีสัมพันธ์กันในระดับน้อย หรือไม่มีเลย สำหรับการพิจารณาค่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จากนั้นได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

1.1 เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 50.88 และเป็นเพศชาย จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49.12 ตามลำดับ

1.2 อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 37.34 รองลงมามีอายุ 41-50 ปี จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32.08 มีอายุ 30-40 ปีจำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.55 และมีอาย 18-30 ปี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.03 ตามลำดับ

1.3 การศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 46.37 รองลงมามีการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวนวน 149 คนคิดเป็นร้อยละ 37.34 และมีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.29 ตามลำดับ

1.4 อาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร/รับจ้างทั่วไป จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 337.35 รองลงมามีอาชีพราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.55 มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 68 คิดเป็นร้อยละ 17.04 มีอาชีพพ่อบ้าน/แม่บ้าน จำนวน 64 คิดเป็นร้อยละ 16.04 และมีอาชีพพนักงานบริษัท จำนวน 32 คิดเป็นร้อยละ 8.02 ตามลำดับ

1.5 รายได้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 39..85 รองลงมามีรายได้มากกว่า 30,000 บาท จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 24.81 มีรายได้ 20,001 - 30,000 บาท จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 21.55 และมีรายได้ 15,001 - 20,000 บาท จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.79 ตามลำดับ

2. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

2.1 ระดับหลักอปริหานิยธรรม ประชาชนมีความเห็นต่อระดับการปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรม 7 โดยภาพรวม เฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.01, S.D. = 0.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.90) รองลงมา ด้านประชุมกันเนืองนิตย์มาก ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.91) ด้านการส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนา ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.88) ด้านการไม่บัญญัติหรือล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.91) ด้านมีการส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมประเพณี ($\bar{X}$ = 3.99, S.D. = 0.92) และด้านการเริ่มประชุมและเลิกประชุม พร้อมเพรียงกัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.98, S.D. = 0.89)

2.2 ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งท้องถิ่น ประชาชนมีความเห็นต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม เฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก (X = 4.00, S.D. = 0.88) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก (X = 4,03, S.D. = 0.90) รองมา ด้านการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (X = 3.999, S.D. = 0.89) และด้านกิจกรรมของชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก (X = 3.9998, S.D. = 0.92)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

หลักอปริหานิยธรรม โดยรวม กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก (R=.981**)

หลักอุปริหานิยธรรม โดยรวม กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ด้านการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก (R=.941***)

หลักอปริหานิยธรรม โดยรวม กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก (R=.963***)

หลักอปริหานิยธรรม โดยรวม กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ด้านกิจกรรมของชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก (R=.955**)

4. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ สามารถสรุปได้ดังนี้

4.1 ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งตามหลักอปริหานิยธรรม ผู้วิจัยจึงสรุปใต้ว่า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า ในการสื่อกตั้งแต่ละครั้งประประชาชนทุกคนควรออกมาใช้สิทธิการเลือกตั้งให้มากที่สุดเพราะเป็นหลักการของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีการรณรงค์การเลือกตั้งอย่างทั่วถึงโดยให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งวันที่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นควรมาตามเวลาในที่ทำการเลือกตั้ง และในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งประชาชนควรพิจารณาจากผลงานของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

4.2 ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งตามหลักอปริหานิยธรรม ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง พบว่า ส่งเสริมให้ประชาชนออกมามีส่วนร่วมในการช่วยรณรงค์

ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น ควรกระจายข่าวสารการเลือกตั้งเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิใช้เสียงในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นให้มากขึ้นประชาชนควร มีส่วนร่วมในการช่วยรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น และในการรณรงค์หาเสียงจะเป็นการกระตุ้นให้กับประชาชน ได้รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองเพื่อหาตัวแทนหรือเลือกตั้งผู้บริหารที่เป็นตัวแทนของประชาชน เพื่อมาพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น

4.3 ด้านกิจกรรมของชุมชนตามหลักอปริหานิยธรรม ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ด้านกิจกรรมของชุมชน พบว่า ในการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นให้กับประชาชนนั้น ควรจัดขึ้นเพื่อที่จะให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวที่แท้จริง ส่งเสริมให้ประชาชนออกมาแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาในเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้ง การทำกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนไม่ควรจะจัดขึ้น เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ด้านการเมืองควรเป็นกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนจริงๆ และควรจัดกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกผู้นำท้องถิ่น

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง "การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ" ผู้วิจัยได้สรุปผลวิจัยตามเนื้อหาที่ปรากฏแล้วข้างต้น และมีประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1.ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า โดยภาพรวม เฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก (X=4.00,S.D.=0.88) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก (X=4.03, S.D.40.90) รองลงมา ด้านการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (X=3.99,5.D.=0.89) และด้านกิจกรรมของชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก (X=3.99,5.D.=0.92) ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา กิตติญาโณ) (พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา กิตติญาโณ), 2566, ก) ได้วิจัยเรื่อง พุทธธรรมประยุกต์เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทองการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทองมีการลงคะแนนเสียง การลงคะแนนเสียงในการ

เลือกตั้งเป็นวิธีที่สำคัญที่สุดในการมีส่วนร่วมทางการเมืองการมีส่วนร่วมในการเสนอนโยบายของชุมนุมและการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรม กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก (r=.981**) จากการทดสอบสมมติฐาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี ปันเต็ม (สุภาวดี ปันเต็ม, 2566, ก) ได้วิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่" ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (X=3.06, 5.D.=0.82) 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง(r=.788*) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน"

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชนในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ การใช้สิทธิเลือกตั้งตามหลักอปริหานิยธรรม ประชาชนควรติดตามการนับคะแนนผลการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น 2) ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งตามหลักอบริหานิยธรรม ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการช่วยรณรงค์ประชาสัมพันธ์และเชิญชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิ 3) ด้านกิจกรรมของชมชนตามหลักอปริหานิยธรรม ประชาชนควรสอบถามในประเด็นที่ไม่เข้าใจกับเจ้าหน้าที่ดูแลหน่วยเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระครูธรรมธรบุญเที่ยง พุทธสาวโก (ลักษณ์พลวงค์) (พระครูธรรมธรบุญเที่ยง พุทธสาวโก (ลักษณ์พลวงค์), 2564, ก) ได้ศึกษาเรื่อง "การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์" ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปของการสื่อสารทางการเมือง พบว่า ผู้ส่งสาร รับสาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร ทั้ง 4 ข้อ มีด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านผู้รับสาร ผู้ส่งสารไม่สามารถส่งสารไปให้กับประชาชนได้มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน มีความคิดที่จะครอบงำความคิดของประชาชนให้เป็นไปในทางเดียวกัน ตัวสารเองอาจไม่มีความเป็นจริง 2) การสื่อสารทางการเมืองที่เสริมสร้างความสมานฉันท์ พบว่า การสื่อสารทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า นักการเมืองมีการแต่งกายเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะ มีการพูดคุยกับบุคคลที่เห็นต่างทางการเมือง มีจิตเมตตาปรารถนาดีต่อประชาชนทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชน มีความประพฤติทางกาย ทางวาจา ทางใจอย่างสุจริต รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กิตติญาณวิสิฐ (ธนา กิตติญาโณ). (2566).*พุทธธรรมประยุกต์เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดอ่างทอง.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.

จักร พันธุ์ชูเพชร. (2548). *การมีส่วนร่วมทางการเมือง.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัท มายด์พับลิชชิ่ง ลีสซิ่ง จำกัด.

พระครูธรรมธรบุญเที่ยง พุทธสาวโก (ลักษณ์พลวงค์). (2564). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุภาวดี ปันเต็ม.(2566). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาล ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย.* กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

Best, John W., (1981). *Research in Education*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.

Taro Yamane. (1973). *Statistics : An Introductory Analysis,* 3" Edition, Tokyo: Aoyama GakuinUniversity.

ภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

BUDDHIST POLITICAL LEADERSHIP OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION ADMINISTRATORS IN NONG NA KHAM DISTRICT KHON KAEN PROVINCE

[1]พนมพร น้อยมา, [2]พระมหานรินทร์ สุรปณฺโญ และ [3]สุเนตร ธนศิลปพิชิต

[1]Phanomporn Noima, [2]PhramahaNarin Surapañṇ̃o,

and [3]Sunait Thanasinlapaphichit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[1]banana1739@hotmail.com, [2]Narinpempa123@hotmail.com

[3]turee88888888@gmail.com

Received: January 3, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอ

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

หนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.18, S.D.=0.60) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านพฤติกรรม ($\overline{X}$=4.45, S.D.=0.69) ด้านตามสถานการณ์ ($\overline{X}$=4.31, S.D.=0.80) ด้านการเปลี่ยนแปลง ($\overline{X}$=4.01, S.D.=0.71) ด้านคุณลักษณะ ($\overline{X}$=3.94, S.D.=1.05) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2. สรุปผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยการประยุกต์ตามตามพละ 4 พบว่า 1) ด้านคุณลักษณะ การใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ การที่ประชาชนไปใช้สิทธิและทำหน้าที่ของคนเองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และเคารพต่อกฎหมายเลือกตั้ง หรือสถานที่เลือกตั้งเพื่อที่จะคัดสรรหรือเลือกตัวแทนในการไปทำหน้าที่แทนตนเองโดยผ่านระบบรัฐสภา ทำให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและแก่ตนเอง 2) ด้านพฤติกรรม ส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนการกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพเพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง การทำให้เกิดความประสานพร้อมเพรียงสามัคคี และหวังประโยชน์สุขต่อกัน 3) ด้านตามสถานการณ์ การแสดงประชามติและประชาพิจารณ์ของประชาชนในการจัดโครงการประชาคมสัญจรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นทำให้ประชาชนกล้าที่จะแสดงออกตามสิทธิเสรีในความคิดของตน และการแสดงความคิดเห็น ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นก่อนลงมือดำเนินการทำกิจการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชนรวมทั้งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, การเมืองเชิงพุทธ, ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research to study the level of Buddhist political leadership of local administrative organization executives in Nong Na Kham District, Khon Kaen Province, 2) to study and compare Buddhist political leadership of local administrative organization executives in Nong Na Kham District, Khon Kaen Province

classified by personal factors, and 3) to present Buddhist political leadership of local administrative organization executives in Nong Na Kham District, Khon Kaen Province

The results of the research found that: 1. The level of Buddhist political leadership of the executives of the local administrative organizations in Nong Na Kham District Khon Kaen Province, overall, is at a high level ($\overline{X}$ = 4.18, S.D. = 0.60). When classified by each aspect, the average value from highest to lowest is as follows: Behavior ($\overline{X}$ = 4.45, S.D. = 0.69), Situation ($\overline{X}$ = 4.31, S.D.= 0.80), Change ($\overline{X}$ = 4.01, S.D.= 0.71), and Characteristic ($\overline{X}$ = 3.94, S.D.= 1.05), respectively. 2. Summary of the analysis of the comparison of Buddhist political leadership of local administrative organization executives in Nong Na Kham District, Khon Kaen Province, classified by personal factors, found that people of different genders have no different opinions on Buddhist political leadership of local administrative organization executives in Nong Na Kham District, Khon Kaen Province. Therefore, the research hypothesis is rejected. People with different ages, education levels, occupations, and incomes have different opinions on Buddhist political leadership of local administrative organization executives in Nong Na Kham District. Khon Kaen Province is significantly different at the 0.05 statistical level, so the research hypothesis is accepted. 3. The results of the analysis of Buddhist political leadership of local administrative organization administrators in Nong Na Kham District, Khon Kaen Province by applying the four powers found that 1) Characteristics, the exercise of voting rights, is when people exercise their rights and perform their duties according to the constitution and respect the election law or election locations in order to select or elect representatives to act on their behalf through the parliamentary system, resulting in benefits for the country and themselves. 2) Behavioral aspects, promoting and protecting people's rights and freedoms, determining people's participation in politics, scrutinizing the use of state power, and improving the political structure to be stable and efficient in order to meet their own needs, creating harmony and unity, and hoping for mutual benefits. 3) Situational aspects, the public referendum and public hearings in the mobile community provide opportunities for people to express their opinions, making people dare to express their freedom of thought. In expressing opinions, people must be given opportunities to express their opinions before acting on any activities that affect the lives and well-being of people and communities, including national security.

Keywords: Leadership, Buddhist politics, Local government administrators

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 249 ภายใต้บังคับมาตรา 1 ให้มีการจัดการปกครองตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใด ให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นและความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ ประกอบกับมาตรา 250 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแล และจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น (อุทัย หิรัญโต, 2563, 73) ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการปกครองรูปแบบหนึ่งในระดับท้องถิ่นโดยรัฐกระจายอำนาจและหน้าที่ให้ท้องถิ่นบางประการให้ท้องถิ่นรับผิดชอบ ได้รับการยอมรับเป็นองค์กรที่มีสิทธิตามกฎหมายและมีอิสระในการปกครองตนเอง แต่ไม่ได้หมายความว่า องค์กรดังกล่าวมีสถานะเป็นรัฐใหม่แต่อย่างใด เนื่องจากยังมีหน่วยการปกครองส่วนกลางเป็นผู้คอยกำกับดูแลเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินกิจการด้วยความเรียบร้อย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น โดยประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย งบประมาณ เพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม, 2554, 13)

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ภาวะผู้นา (Leader) เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งต่อความสำเร็จ ขององค์กรทั้งนี้ เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องวางแผนสั่งการดูแล และควบคุมให้บุคลากรขององค์การปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของงานและองค์การ มีความเชื่อว่าผู้นำไม่ได้เป็นมาโดยกำเนิด การเป็นผู้นำสามารถสร้างขึ้นได้ จากการที่ผู้นั้นใช้ความพยายามและการทางานหนัก การเป็นผู้นำจึงเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ ภาวะผู้นาเป็นคาที่มีผู้ให้นิยามมากมาย แต่ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจตรงกันก็คือ เป็นกระบวนการอิทธิพลทางสังคมที่บุคคลหนึ่งตั้งใจใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนด รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การ ภาวะผู้นาจึงเป็นกระบวนการอิทธิผลที่ช่วยให้กลุ่มสามารถบรรลุเป้าหมาย ซึ่งประกอบได้ด้วยหลายองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความไว้วางใจและ เชื่อมั่นในภาวะผู้นำเพื่อเป็นตัวบ่งชี้ความน่าเชื่อถือได้มากที่สุดในความพอใจของพนักงานในองค์การ รวมถึงการสื่อความหมายที่มีประสิทธิผลโดยภาวะผู้นำที่มีประโยชน์ในขอบข่ายที่สำคัญสามขอบข่าย นั่นคือ กุญแจ ในการเอาชนะความไว้วางใจและความเชื่อมั่นของคนในองค์การ (จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระถนัด วฑฺฒโน, 2561, 527-538)

ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ ผลจากรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะระดับชุมชน ส่วนราชการบริหารส่วนกลาง และส่วนภูมิภาครับผิดชอบการดำเนินภารกิจของรัฐในระดับประเทศและภูมิภาค โดยให้คำปรึกษาและสนับสนุนกำกับดูแลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็น ส่วนบทบาทหลักในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของส่วนราชการระดับภูมิภาค ผู้นำคือ ผู้จัดระบบทรัพยากรขององค์การ บุคลากร เงินทุน และเทคโนโลยีนำองค์กร สู่ทิศทางที่ถูกต้อง ผู้นำต้องเน้นที่จุดมุ่งหมายขององค์การและทรัพยากรต่างๆ จากบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ต้องพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จำเป็นจะต้องมีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้นำในสถานการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี จึงเห็นได้ว่าผู้นำจะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นในการบริหารงานใดๆ ที่จะเกิดประสิทธิผลต่อองค์กร ผู้บริหารจะต้องใช้ภาวะผู้นำกระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานของตน ผู้บริหารยุคโลกาภิวัตน์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยต้องสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้อย่างเหมาะสมกับทุกสถานการณ์และใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิผลด้วย ผู้บริหารที่ดีควรมีความสามารถในการบริหารงาน สร้างขวัญ และกำลังใจให้ผลการปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในงาน เกิดความรักความศรัทธาในหน่วยงาน เกิดความรู้จักเสียสละเพื่องาน ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังความสติปัญญาหาทางปรับปรุงให้งานนั้นเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำมีผู้นำและคณะที่มุ่งมั่นที่จะพัฒนาองค์การ มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ปรับปรุงถนนให้สามารถสัญจรไปมาได้สะดวก สภาพแวดล้อมสะอาดสวยงาม ในขณะที่ประชาชนให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่เสมอ เพราะสังคมยุคใหม่ประชาชนให้ความสนใจวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมหรือภาวะของผู้นำท้องถิ่นเป็นการสะท้อนภาพการบริหารงานให้กับผู้บริหารท้องถิ่น ได้นำไปปรับปรุงพฤติกรรมการบริหารงานของตน ในส่วนที่ต้องปรับปรุงหรือพัฒนาให้สามารถบริหารจัดการองค์กรภายใต้การเปลี่ยนแปลงตามยุค และสมัยของโลกาภิวัตน์ (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539, 43)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยนำหลักธรรมแห่งกำลังที่สนับสนุนทุกสรรพสิ่ง ในการบริหาร คือ หลักพละ 4 ได้แก่ ปัญญาพละ วิริยพละ อนวัชชพละ สังคหพละ เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น มีอยู่ในระดับใด เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น จำแนกตาม

ปัจจัยบุคคล มีความแตกต่างกันหรือไม่ และนำเสนอภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยการประยุกต์ตามหลักพละ 4 ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยการประยุกต์ตามหลักพละ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งอาศัยอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น มีจำนวน 23,595 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 23,595 คน จากจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรมคำนวนกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (Yamane Taro, 1976, 110)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ส่วนดังนี้ คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด แบบเลือกตอบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อให้ทราบคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 4 ประเด็น จำนวน 20 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการเริ่มต้นในการศึกษาเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและการจัดทำรายงานหรือวิทยานิพนธ์ซึ่ง Creswell อ้างว่าการได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในเวลาเดียวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นประโยชน์ในด้านการช่วยให้เห็นภาพหรือโครงสร้างของการศึกษา ดังนั้นเมื่อสัมภาษณ์เสร็จจึงควรมีการถอดเทปออกมาให้รวดเร็วและทำการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลสามารถสนับสนุนและอ้างอิงในส่วนต่างๆ ไปพร้อมๆ กัน โดยใช้คำถามการวิจัยเป็นตัวตั้งซึ่งการวิเคราะห์และสังเคราะห์ นำไปสรุปเป็นข้อมูลของผู้วิจัย ต้องมีความเชื่อมโยงและบูรณาการสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การตีความและอภิปรายผลที่เป็นเอกภาพ (Creswell. J. W., Plano Clark. V. L., Gutmann. M. L., & Hanson. W. E., 2013, 229)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น” จำแนกได้ดังนี้

เพศ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 53.69 และเป็นเพศชาย มีจำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 46.31 ตามลำดับ

อายุ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 31-40 ปีขึ้นไป มีจำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 48.85 รองมาคือ อายุ 18-30 ปี มีจำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.72 รองมา คือ อายุ 41-50 ปีขึ้นไป มีจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.30 และน้อยที่สุดคือ อายุ 51 ปี มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.12 ตามลำดับ

การศึกษา พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 56.74 รองมา คือ ระดับปริญญาตรี มีจำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.95 และน้อยที่สุด คือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.31

อาชีพ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอาชีพเกษตรกร/รับจ้างทั่วไป จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.95 รองมา พ่อบ้าน/แม่บ้าน จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 32.06 รองมา ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.45 รองมา พนักงานบริษัท มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.67 และน้อยที่สุดคือ ราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.87

รายได้ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.53 รองมาคือ มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง15,001-20,000 บาท จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 29.01 รองมา คือ มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 20,001-25,000 บาท ขึ้นไป จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 21.88 และน้อยที่สุดคือ มีรายได้ 25,001 บาทขึ้นไป จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.58 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=4.18, S.D.=0.60) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านพฤติกรรม ($\overline{X}$=4.45, S.D.=0.69) ด้านตามสถานการณ์ ($\overline{X}$=4.31, S.D.=0.80) ด้านการเปลี่ยนแปลง ($\overline{X}$=4.01, S.D.=0.71) ด้านคุณลักษณะ ($\overline{X}$=3.94, S.D.=1.05) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผล

1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของ 4 ด้าน คือ 1) ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในองค์การบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลกุดน้ำใส โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมือง พบว่าประชาชนที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน 4) ภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นควรยึดถือหลักการและการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีขั้นตอนวางนโยบายที่มีเป้าหมายและคุ้มค่า มีจิตใจโอบอ้อมอารี และเสียสละแสดงภาวะผู้นำต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กำหนดนโยบายในการบริหารบริหารงานอย่างเหมาะสมทั้งด้านเวลาและงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ พระอธิการวรวุทธ์ วชิโร (บุญตัน) (พระอธิการวรวุทธ์ วชิโร (บุญตัน), 2565, ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้ปกครองท้องที่ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลห้วยม้า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่าผู้ปกครองท้องที่บางท่านมีความรู้น้อย จึงไม่สามารถให้คำแนะนำที่ชัดเจนให้ประชาชนได้เท่าที่ควรขาดการชี้แนะถึงการเสียสิทธิ์อันพึงมีของประชาชนในการมาใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ขาดความต่อเนื่องในการสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ขาดการติดตามความสำเร็จในการให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือ

2. การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าจากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและระดับรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

3. จากผลการวิเคราะห์นำเสนอภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยการประยุกต์ตามหลักพละ4 พบว่าระดับภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น โดยการประยุกต์ตามพละ 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.27, S.D.= 0.57) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวิริยะพละ ($\overline{X}$ =

4.54, S.D.=0.69) ด้านอนวัชชพละ ($\overline{X}$=4.40, S.D.=0.63) ด้านปัญญาพละ ($\overline{X}$=4.21, S.D.=0.65) ด้านสังคหพละ ($\overline{X}$=3.34, S.D.=0.65) ตามลำดับ

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2554). *การปกครองท้องถิ่นไทย.* กรุงเทพฯ : เอ็กซเปอร์เน็ท.

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระถนัด วฑฺฒโน. (2561). “ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุม”, *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ 6 ฉบับพิเศษ : 527-538.*

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทพิฆเนศพริ้นติ้งเซ็นเตอร์.

พระอธิการวรวุทธ์ วชิโร (บุญตัน). (2565). *“ภาวะผู้นำของผู้ปกครองท้องที่ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลห้วยม้า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อุทัย หิรัญโต. (2563). *การปกครองท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

Yamane Taro. (1976). *Statistics: An Introductory Analysis.* New York: Harpen and Row.

Creswell. J. W., Plano Clark. V. L., Gutmann. M. L., & Hanson. W. E. (2013). *Advanced Mixed Methods Research Designs.* Thousand Oaks, CA: Sage.

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF THE BRAHMAVIHARAS OF THE SANGHA LEADERS IN BAN KHAO DISTRICT, CHAIYAPHUM PROVINCE

[1]พระครูผาสุกชัยคุณ (สายันต์ ผาสุโก), [2]สุเนตร ธนศิลปะพิชิต และ [3]พระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ

[1]Phrabaidika khanitsat Jayadhammo (Pana Khieo), [2]Sunait Thanasinlapaphichit and [3]PhramahaNarin Surapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[1]banana1739@hotmail.com, [2]turee88888888@gmail.com

[3]Narinpempa123@hotmail.com

Received: January 2, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อเปรียบเทียบการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อนำเสนอการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การ

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

วิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 243 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าทีเทส ค่าเอฟเทส และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.87, S.D.= 0.69) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านคุณลักษณะ ($\overline{X}$=3.95, S.D.= 0.73) ด้านพฤติกรรม ($\overline{X}$=3.88, S.D.= 0.75) ด้านตามสถานการณ์ ($\overline{X}$=3.87, S.D.= 0.73) ด้านการเปลี่ยนแปลง ($\overline{X}$=3.78, S.D.= 0.77) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสังฆาธิการที่มีสถานะต่างกัน มีความคิดเห็น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. ผลการนำเสนอการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ด้านคุณลักษณะ การปกครองของพระสังฆาธิการต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ คือ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รอบรู้พระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมืองเป็นผู้ที่มีความอดทนสูงกว่าบุคคลทั่วไป 2) ด้านพฤติกรรม พระสังฆาธิการมีพฤติกรรมหรือประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดีที่ชอบ ก็จะส่งผลให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติตามไปด้วยอันจะส่งผลให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม 3) ด้านตามสถานการณ์ พระสังฆาธิการต้องมีไหวพริบปฏิภาณปรับเปลี่ยนวิธีการในการปกครองบริหารจัดการไปตามสถานการณ์ได้อย่างกลมกลืนเหมาะสมตามสถานการณ์นั้นๆ 4) ด้านการเปลี่ยนแปลง พระสังฆาธิการต้องสามารถเปลี่ยนแปลงพัฒนาวัดให้เจริญขึ้นพระสังฆาธิการต้องผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าให้ได้อย่างกลมกลืน และพระสังฆาธิการต้องกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการปกครองพระภิกษุและประชาชนให้ดีขึ้น

คำสำคัญ : การปกครองคณะสงฆ์, หลักพรหมวิหารธรรม, พระสังฆาธิการ

Abstract

The objectives of the research were 1. to study the level of the monk government by the ruling monks in Ban Khwao District, Chaiyaphum Province, 2. to compare the monk government by the ruling monks in Ban Khwao District, Chaiyaphum Province classified according to personal factors, and 3. to present the monk government according to Brahmavihara Dhamma by the ruling monks in Ban Khwao District,

Chaiyaphum Province applying the principle of 4 Brahmavihara. The research methodology was the mixed method. The qualitative research collected data with the questionnaires from 9 key informants by deep interview and the quantitative research collected data with the questionnaires from 243 samples. The tools were the questionnaires and the question formats. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation. The hypotheses were tested by T-test and F-test. The data were analyzed with descriptive interpretation.The research results found that: 1. The level of the monk government according to Brahmavihara Dhamma by the ruling monks in Ban Khwao District, Chaiyaphum Province overall was high ($\overline{X}$ = 3.87, S.D. = 0.69). when classified by side from high to low levels as follows: Characteristics ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. = 0.73), Behavior ($\overline{X}$ = 3.88, S.D.=0.75), Situation ($\overline{X}$ = 3.87, S.D.= 0.73) Changes ($\overline{X}$ = 3.78, S.D. = 0.77) respectively. 2. The results of the comparison found that the monks with the differences in ages, years of living monkhood, secular education, and religious education have the same opinions, refusing the research hypotheses, whereas those with different positions have different opinions with the statistical significance: 0.05. 3. The results of the presentation of the monk government according to Brahmavihara Dhamma by the ruling monks in Ban Khwao District, Chaiyaphum Province found that 1) As for characteristics, the ruling monks must have the following desirable characteristics: competency, knowledge of doctrine and discipline and law, extraordinary patience. 2) As for behavior, if the ruling monks have right conduct or good behavior, their people will follow them, resulting in even and peaceful government. 3) As for situation, the ruling monks must have intelligence and competency to be able to adjust and change the ruling to meet any situation suitably and properly. 4) As for changes, the ruling monks must be able to change to develop the temples. The ruling monks can combine the old ideas with the modern ones and dare to change for developing the monks and the people.

Keywords: Sangha governance, the principles of the divine abodes, the Sangha leaders.

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ได้มีมาแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล แม้จะไม่มีการบัญญัติศัพท์คำว่า “การปกครอง” ขึ้นมาใช้ในสมัยนั้นก็ตาม แต่ก็เป็นที่รู้และเข้าใจกันโดยนัยว่าพระพุทธองค์ทรงปกครองคณะสงฆ์โดยหลักธรรมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมบัญญัติพระวินัย การปกครองจัดการคณะสงฆ์และการศาสนา ทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ โดยที่พระองค์ทรงเป็นพระธรรมราชา มีพระ

สารีบุตรเป็นพระธรรมเสนาบดี เป็นผู้ช่วยตามที่ทรงโปรดให้ช่วย พร้อมทั้งพระโมคคัลลานะและพระเถระทั้งหลายผู้เป็นสังฆมิตร (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2551, 17) ดังพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายอาศัยอำนาจประโยชน์ 10 ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ 1 เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ 1 เพื่อข่มผู้เก้อยาก 1 เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 1 เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน 1 เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต 1 เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 1 เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 1เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม 1 เพื่อถือตามพระวินัย 1”

การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีความแตกต่างจากสมัยพุทธกาลพอสมควร เนื่องจากมีเหตุปัจจัยหลายอย่างที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย เช่น พระภิกษุมีจำนวนมากขึ้น การปกครองก็ย่อมมีความยากลำบากมากขึ้นตามไปด้วย เจ้าอาวาสในปัจจุบันนอกจากจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสมารถในหลาย ๆ ด้านแล้ว ประการสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือต้องอาศัยความมี “ภาวะความเป็นผู้นำทางการปกครองของเจ้าอาวาส” เป็นองค์ประกอบสำคัญ เพื่อให้การปกครองดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามตามพระธรรมวินัย ตามกฎมหาเถรสมาคม และต้องไม่ขัดกับกฎหมายบ้านเมือง หรืออาจกล่าวได้ว่า ต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามหลักกฎหมายของฝ่ายราชอาณาจักรควบคู่กันไปด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, 31-32)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการด้านการปกครองคณะสงฆ์ กำกับติดตามการใช้อำนาจหน้าที่จัดการงานปกครองคณะสงฆ์ระดับวัด ให้ทำหน้าที่ตามบทบาทงานปกครองและบทบาทของพระสงฆ์ตามหลักทางศาสนาในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างไร

3. เพื่อศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ควรเป็นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พระภิกษุที่มิใช่พระสังฆาธิการหรือพระภิกษุที่มิได้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองในเขตการปกครองคณะสงฆอยู่ในพื้นที่อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตปกครองออกเป็น 6 ตำบล 85 หมู่บ้าน ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ตำบลบ้านเขว้า 2) ตำบลชีบน3) ตำบลตลาดแร้ง 4) ตำบลภูแลนคา 5) ตำบลลุ่มลำชี 6) ตำบลโนนแดง 7) รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 618 รูป (ข้อมูลประชากรอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ,

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุที่มิใช่พระสังฆาธิการหรือพระภิกษุที่มิได้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ แบ่งเขตการปกครองเป็น 6 ตำบล 85 หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 618 คน จากจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (Yamane Taro, 1976, 110)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือมี 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิดเกี่ยวกับระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ประเด็น ดังนี้ 1) ด้านคุณลักษณะ 2) ด้านพฤติกรรม 3) ด้านตามสถานการณ์ 4) ด้านการเปลี่ยนแปลง จำนวน 20 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด แบบเลือกตอบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ทราบคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรม และสถานะ จำนวน 5 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการเริ่มต้นในการศึกษาเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและการจัดทำรายงานหรือวิทยานิพนธ์ ซึ่ง Creswell อ้างว่า การได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในเวลาเดียวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นประโยชน์ในด้านการช่วยให้เห็นภาพหรือโครงสร้างของการศึกษา ดังนั้นเมื่อสัมภาษณ์เสร็จ จึงควรมีการถอดเทปออกมาให้รวดเร็วและทำการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลสามารถสนับสนุน และอ้างอิงในส่วนต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน โดยใช้คำถามการวิจัยเป็นตัวตั้ง ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลโดยทั่ว ๆ ไปต้องมีความเชื่อมโยง และบูรณาการสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การตีความและอภิปรายผลที่เป็นเอกภาพ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ” จำแนกได้ ดังนี้

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 38.27 รองมาคือ อายุ 41-50 ปี มีจำนวน 83 คิดเป็นร้อยละ 33.74 รองมาคือ อายุ 31 – 40 ปี มีจำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 24.28 และน้อยที่สุด คืออายุ 20 - 30 ปี มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.70 ตามลำดับ

พรรษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีพรรษา 31 พรรษาขึ้นไป มีจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 40.74 รองมาคือ พรรษา 21 - 30 พรรษา มีจำนวน 68 คิดเป็นร้อยละ 27.98 รองมาคือ พรรษา 11 - 20 พรรษา มีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 20.16 และน้อยที่สุด คือ พรรษา 1 - 10 พรรษา มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 ตามลำดับ

การศึกษาทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ ต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 56.38 รองมาคือ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 37.04 และน้อยที่สุดคือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 6.58 ตามลำดับ

การศึกษาทางธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีการศึกษานักธรรมชั้นเอกมีจำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 52.26 รองมาคือ นักธรรมชั้นโท มีจำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 36.63 และน้อยที่สุดคือ นักธรรมชั้นตรี มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 ตามลำดับ

สถานะ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีสถานะเจ้าอาวาส มีจำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 61.32 รองมาคือ รองเจ้าอาวาส มีจำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 29.22 และน้อยที่สุด คือ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 9.47 ตามลำดับ

2. ระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.87, S.D.= 0.69) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณลักษณะ ($\overline{X}$ =3.95, S.D.= 0.73) ด้านพฤติกรรม ($\overline{X}$ =3.88, S.D.= 0.75) ด้านตามสถานการณ์ ($\overline{X}$ =3.87, S.D.= 0.73) ด้านการเปลี่ยนแปลง ($\overline{X}$ =3.78, S.D.= 0.77) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรม ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสังฆาธิการที่มีสถานะต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผล

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ มีหลักการการมีส่วนร่วมทางการเมือง 4 ด้าน คือ 1) ด้านคุณลักษณะ2) ด้านพฤติกรรม 3) ด้านตามสถานการณ์ และ 4) ด้านการเปลี่ยนแปลง อภิปรายได้ว่า 1) ด้านคุณลักษณะ การปกครองของพระสังฆาธิการต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ คือ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รอบรู้พระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมืองเป็นผู้ที่มีความอดทนสูงกว่าบุคคลทั่วไป มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ มีระเบียบวินัย มีความนอบน้อมถ่อมตนสุภาพอ่อนโยน มีความเมตตา เสียสละ มีรูปร่างสมบูรณ์สมส่วน เป็นต้น 2) ด้านพฤติกรรม พระสังฆาธิการมีพฤติกรรมหรือประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดีที่ชอบ ก็จะส่งผลให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติตามไปด้วย อันจะส่งผลให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามซึ่งถือว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญที่มีผลกระทบต่อชุมชนเป็นวงกว้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ 3) ด้านตามสถานการณ์พระสังฆาธิการต้องมีไหวพริบปฏิภาณปรับเปลี่ยนวิธีการในการปกครองบริหารจัดการไปตามสถานการณ์ได้อย่างกลมกลืนเหมาะสมตามสถานการณ์นั้นๆ 4) ด้านการ

เปลี่ยนแปลง พระสังฆาธิการต้องสามารถเปลี่ยนแปลงพัฒนาวัดให้เจริญขึ้น พระสังฆาธิการต้องผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าให้ได้อย่างกลมกลืน และพระสังฆาธิการต้องกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการปกครองพระภิกษุและประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ พระกฤตพจน์ สุทฺธิจิตฺโต (หวานดี) (พระกฤตพจน์ สุทฺธิจิตฺโต (หวานดี), 2544, 78) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของเจ้าอาวาส ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการเผยแผ่ธรรมะอยู่ในระดับน้อย เจ้าอาวาสในจังหวัดสมุทรปราการมีบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านการปกครองมากกว่าด้านอื่นตามลำดับ การเป็นผู้นำที่ดีต้องมีธรรมะ ความอดทน เสียสละ และยุติธรรม ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ฟังเหตุและผลความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาสังคมแต่ละด้านให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. จากผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสังฆาธิการที่มีสถานะต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย อภิปรายได้ว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระราชปริยัติโมลี (พระราชปริยัติโมลี, 2554, 97) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ในจังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสายพระปริยัติธรรม วุฒิการศึกษาสายสามัญ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต่างกัน มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกัน มีดังนี้ ที่มีอายุแตกต่างกัน การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม ไม่แตกต่างกัน เว้นแต่ด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแตกต่างกัน ที่มีพรรษาและวุฒิการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกันในทุกด้าน และวุฒิการศึกษาสายปริยัติธรรมและระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแตกต่างกัน มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมไม่

แตกต่างกัน เว้นแต่ด้านการสาธารณสงเคราะห์แตกต่างกัน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. จากผลการวิเคราะห์นำเสนอการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักพรหมวิหารธรรม พบว่า การนำเสนอการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักพรหมวิหารธรรมมีอยู่ 4 ด้านซึ่งประกอบไปด้วย 1) เมตตา ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายและระเบียบของวัด หรือคณะสงฆ์ ไม่มีอคติ เคารพสิทธิและ เสรีภาพในการแสดงออกของผู้ใต้ปกครองตลอดถึงพระภิกษุ สามเณร 2) กรุณา ทำความดีต่อกัน สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านกำลังกาย รู้จักสัมมาคารวะไม่เบียดเบียนหรือรังแกกัน ไม่ทำร้ายกันให้ได้รับความทุกข์ เห็นคุณค่าในตัวเพื่อนมนุษย์ ให้ความสนใจในความทุกข์สุขของผู้อื่น 3) มุทิตา การมองกันในแง่ดี มีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน รักและเมตตาต่อกัน ไม่คิดอคติไม่พยาบาท ไม่โกรธแค้นเคืองกัน นึกถึงผู้อื่นในด้านดี 4) อุเบกขา ต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ต้องปรับตัวเข้ากับกับชุมชน เป็นที่พึ่งของประชาชน ต้องไม่เอาเปรียบประชาชน จะต้องร่วมเผชิญกับปัญหา ร่วมคิดหาทางแก้ไขปัญหา ไม่ถือตน เป็นมิตรกับทุกๆ คนในชุมชน จะต้องไม่ทอดทิ้งประชาชนในยามที่ลำบากหรือได้รับความเดือดร้อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสมุห์อนุกูล อนุวฑฺโน (ปานประดิษฐ์) (พระครูสมุห์อนุกูล อนุวฑฺโน (ปานประดิษฐ์), 2556, ก) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของ ประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม 4” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม 4 ไปใช้ในการบริหารงาน ด้านเมตตา (ความรักและความหวังดี) ด้าน มุทิตา(ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) ด้านกรุณา (ความสงสาร) และ ด้านอุเบกขา (ความวางเฉยมีใจเป็น กลาง) อยู่ในระดับมากทุกด้าน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน โดยรวม อยู่ในระดับมากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหาร ธรรม 4 พบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม 4 ไปใช้ในการ บริหารงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีความคิดเห็นต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม 4 ไปใช้ในการบริหารงานไม่แตกต่างกัน อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2551). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย,*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

พระกฤตพจน์ สุทฺธิจิตฺโต (หวานดี). (2544). *“บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูสมุห์อนุกูล อนุวฑฺโน (ปานประดิษฐ์). (2556) *“ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหาร ธรรม 4 ไปใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงาม อำเภอสิงห์นคร จังหวัดสงขลา”*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Yamane Taro. (1676). Statistics: An Introductory Analysis, New York: Harpen and Row.

การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น

APPLICATION OF THE SARANIYADHAMMA PRINCIPLE TO PROMOTE POLITICAL DEVELOPMENT OF KHONKAEN VOCATIONAL COLLEGE STUDENTS

[1]เฉลิมพล ทองเผือก, [2]ไพฑูรย์ มาเมือง และ [3]สุเนตร ธนศิลปพิชิต

[1]Chalearmpon Thongpheak, [2]Phaitoon Mamuang

and [3]Sunait Thanasinlapaphichit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]thxngpheuxkchelimphl@gmail.com, [2]phaitoon2513888@gmail.com

[3]turee88888888@gmail.com

Received: January 3, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ 1.เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น 2.เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.86, S.D.=0.20) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านครอบครัว ($\overline{X}$ =4.49,

[1]นิสิตปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

S.D.=0.27) ด้านสถาบันการศึกษา ($\overline{X}$ =3.83, S.D.=0.30) ด้านสื่อมวลชน ($\overline{X}$ =3.61, S.D.=0.39) และด้านกลุ่มเพื่อน ($\overline{X}$ =3.58, S.D.=0.32) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2) สรุปผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาที่มี เพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักศึกษาที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3) ผลการการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น พบว่า 1) ด้านเมตตากายกรรม 2) ด้านเมตตาวจีกรรม 3) ด้านเมตตามโนกรรม 4) ด้านสาธารณโภคี 5) ด้านสีลสามัญญตา 6) ด้านทิฏฐิสามัญญตา

คำสำคัญ : การกล่อมเกลาทางการเมือง, การมีส่วนร่วม, หลักสาราณียธรรม

Abstract

This research aimed to study the level of students' opinions on political socialization at Khon Kaen Vocational College. 2. To compare students' opinions on political socialization at Khon Kaen Vocational College classified by personal factors. 3. To present the application of the Saraniyadhamma principle to promote political socialization among students at Khon Kaen Vocational College. The results of the research found that. 1.The level of students' opinions on political grooming at Khon Kaen Vocational College was at a high level ($\overline{X}$ =3.86, S.D.=0.20) when classified by each aspect by ranking the average values from highest to lowest as follows: Family ($\overline{X}$ =4.49, S.D.=0.27), Educational Institution ($\overline{X}$ =3.83,S.D.=0.30), Mass Media =3.61, S.D.=0.39), and Peer Group ($\overline{X}$ =3.58, S.D.=0.32) at a high level, respectively. 2.Summary of the analysis of students' opinions on political grooming at Khon Kaen Vocational College By classification by personal factors, it was found that students with different genders and education levels had no different opinions on political grooming at Khon Kaen Vocational College. Therefore, the research hypothesis was rejected. Students with different ages had different opinions on political grooming at Khon Kaen Vocational College with statistical significance at 0.05 level. Therefore, the research hypothesis was accepted. 3. The results of applying the principles of Saraniya Dhamma to promote political grooming of Khon Kaen Vocational College students found that 1) In terms of loving-kindness, 2) In

terms of loving-kindness. 3) In terms of loving-kindness. 4) In terms of public utilities. 5) In terms of morality. 6) In terms of views.

Keywords : political refinement, participation, principles of the saraniyadharma

บทนำ

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองหรือต่อส่วนต่างๆ ที่เป็นระบบย่อยของระบบการเมือง และต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคลซึ่งจำแนกแนวโน้มหรือท่าทีในการแสดงออกทางการเมืองของบุคคลได้ 3 แบบ “Orientation” (ความโน้มเอียง) คือ 1) ความโน้มเอียงด้านการรับรู้และความเข้าใจ (cognitive orientation) ของบุคคลที่มีต่อการเมือง 2) ความโน้มเอียงด้านการแสดงความรู้สึก (Affective orientation) หมายถึงความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการเมืองเป็นความรู้สึกทางจิตใจและอารมณ์ 3) ความโน้มเอียงด้านการประเมิน (Evaluative orientation) หมายถึงความสามารถของบุคคลในการใช้ค่านิยมของบุคคลวิเคราะห์การเมืองเพื่อการตัดสินวินิจฉัย (คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาหลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์,2562: 5-6) นอกจากนั้น วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องทางการเมืองหรืออาจเรียกได้ว่า “ความโน้มเอียงทางการเมือง”(Political orientation) ที่บุคคลมีต่อวัตถุหรือต่อพฤติกรรมทางการเมืองอันหมายถึงความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อประเด็นทางการเมือง 3 ประเด็น คือระบบการเมือง องค์ประกอบของระบบการเมืองหรือที่เรียกว่าระบบย่อยของการเมืองและบทบาททางการเมืองของตนที่มีต่อระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคลจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามศักยภาพของปัจเจกบุคคลซึ่งวัดได้ด้วยตัวแปรหลัก 4 ประการ คือ (จักษ์ พันธ์ชูเพชร,2555:187-188) 1) การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศชาติและระบบการเมืองในประเด็นเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์ ขนาดของประเทศ ระบบการเมืองการปกครองของประเทศ เป็นต้น 2) การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างและบทบาทของผู้นำทางการเมืองมีความรู้สึกและทัศนคติต่อโครงสร้างและบทบาททางการเมืองของผู้นำตลอดจนการยกร่างนโยบายอย่างไร 3) การมีความรู้เกี่ยวกับการบังคับใช้นโยบาย (Policy enforcement) ทั้งในด้านโครงสร้างตัวบุคคลและกระบวนการในการตัดสินนโยบายและมีความรู้สึกอย่างไรต่อประเด็นเหล่านั้น 4) มีความตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของระบบการเมืองมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิอำนาจวิธีการหรือยุทธวิธี (Strategies) ที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจดำเนินนโยบายของรัฐหรือไม่อย่างไร

วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นมิได้เกิดขึ้นเองแต่เป็นผลมาจากการกล่อมเกลาและปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะ ทั้งนี้ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะมีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะใดหรือประเภทใดเป็นผลมาจากปัจจัยทางจิตวิทยาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง ฉะนั้นเราอาจจะจำแนกปัจจัยทางจิตวิทยาที่เป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ ดังต่อไปนี้ (คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาหลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์, 2562: 15-16)

1. การรับรู้ (Perception) หมายถึงทัศนะอันเกิดจากความรู้สึกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง เช่นความรู้สึกชอบไม่ชอบต่อนักการเมืองของพรรคการเมือง ทั้งนี้การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอันเกิดมาจากประสบการณ์หรือเกิดมาจากการได้รับอิทธิพลจากบุคคล กลุ่มบุคคลอื่นๆหรือตัวแทนอื่นๆก็ได้

2. ทัศนคติ (Attitude) หมายถึงแนวโน้มหรือท่าทีของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอันนำไปสู่การแสดงออกหรือการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นๆ เช่นกรณีสหรัฐอเมริกาโจมตีอิรัก คนไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติหรือท่าทีที่เอาใจช่วยอิรักและประณามสหรัฐอเมริกา หรือรัสเซียโจมตียูเครน คนไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติหรือท่าทีที่เอาใจช่วยยูเครนและประณามรัสเซีย เป็นต้น

3. ค่านิยม (Values) หมายถึงความรู้สึกนึกคิดในเชิงการประเมินค่าของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุการเมืองหรือปรากฏการณ์ทางการเมือง ค่านิยมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกิดขึ้นจากการได้มาซึ่งประสบการณ์ของชีวิตในบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจนกลายเป็นเกณฑ์ (Criteria) หรือมาตรฐาน (Standard)ในการตัดสินหรือแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น ๆ เช่น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษมีค่านิยมมาตรฐานที่ยกย่องจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ค่านิยมของนักการเมืองบางกลุ่มของไทยมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ในทางที่มิชอบ เช่น การค้ายาเสพติด การค้าน้ำมันเถื่อน มุ่งการทุจริตคอรัปชั่นในทุกวิถีทาง เป็นต้น และค่านิยมของนายทหารไทยที่มักจะทำการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจทางการเมืองการปกครอง เป็นต้น 4) ความเชื่อ (Beliefs) หมายถึงความเข้าใจหรือความคิดของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุทางการเมืองหรือปรากฏการณ์ทางการเมือง เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เชื่อและเข้าใจว่าการสร้างเขื่อนเพื่อกระแสไฟฟ้าเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติหรือการวางท่อก๊าซไทย-มาเลย์อาจเป็นเหตุให้นกเขาไม่ขันซึ่งแนวท่อก๊าซมีผลกระทบต่อเสียงขันของนกเขาชวา เป็นต้น 5) การเรียนรู้ (Earning) หมายถึงกระบวนการในการได้รับมาซึ่งประสบการณ์หรือความรู้ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในที่สุด เช่นนายแดงและบิดามารดาไม่สนใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแต่หลังจากได้ไปฟังการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครและได้รับฟัง

ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากกลุ่มเพื่อนบ้านมีผลให้นายแดงและบิดามารดาไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2544 เป็นต้น 6) การจูงใจ (Motivation) หมายถึง กระบวนการกระตุ้น การเร่งเร้า การผลักดันให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมือง การจูงใจอาจแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือการจูงใจภายในและการจูงใจภายนอก การจูงใจภายใน หมายถึง ความพึงพอใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น ๆ เองที่ได้รับในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเมือง เช่นนายดำไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2544 เพราะต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ส่วนการจูงใจภายนอก หมายถึงความพึงพอใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับจากผู้อื่นในรูปของผลประโยชน์ สิทธิประโยชน์ หรือสิ่งตอบแทนอื่น ๆ เช่น นายขาวไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2544 เพราะได้ให้สัญญากับผู้ใหญ่บ้านเอาไว้ 7) ความต้องการ (Wants) หมายถึง แรงผลักดันหรือแรงขับที่ส่งผลให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมือง เช่น นายเขียวต้องการให้มีการปฏิรูปการเมืองไทยจึงเป็นหัวหอกผลักดันให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เป็นต้น 8) บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ผลรวมทั้งหมดของความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ อุปนิสัยที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้สั่งสมมาอันเป็นผลมาจากการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม บุคลิกภาพของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันซึ่งส่งผลให้การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลแตกต่างกันออกไป บุคคลบางคนมีบุคลิกภาพโดดเด่นเป็นพิเศษจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบุคคลนั้น ๆ เช่นนายชวนหลีกภัยมีเอกลักษณ์แบบนักกฎหมายเป็นขั้นเป็นตอนและนิยมใช้คารมเป็นวาทะ เป็นต้น ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ ทางจิตวิทยาโดยการกล่อมเกลาทางการเมืองซึ่งกระทำโดยตัวแทนต่าง ๆ

กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง (Political socialization) เป็นกระบวนการส่วนหนึ่งของการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่สังคมทำการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อมุ่งให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้แบบแผนการดำรงชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมในสังคมนั้น ๆ การศึกษากระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองและการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชนโดยทั่วไปว่า “ใคร เรียนอะไร รู้อะไรจากใคร ภายใต้เงื่อนไขอย่างใดและเกิดอะไรขึ้นจากสภาพการณ์เช่นนั้น” คำตอบดังกล่าวบ่งบอกถึงแง่มุมต่าง ๆ ของชีวิตทางการเมืองของมนุษย์ในระบบต่าง ๆ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว,2526: 251) ดังนั้นการกล่อมเกลาการเมืองจึงเป็นกระบวนการที่สังคมทำการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อมุ่งให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้แบบแผนการดำรงชีวิตทางการเมืองที่ถูกต้องเหมาะสมในสังคมการเมืองนั้น ๆ การกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นแนวคิดที่วิชารัฐศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากวิชาจิตวิทยาและมานุษยวิทยา (Psychology and Anthropology) กล่าวคืออิทธิพลของวิชาจิตวิทยามีผลทำให้จุดสนใจของการกล่อมเกลาทาง

การเมืองมุ่งเน้นในเรื่องของบุคลิกภาพและทัศนคติอันเกิดจากการเรียนรู้ทางการเมือง ส่วนวิชามานุษยวิทยามีส่วนทำให้การศึกษาการกล่อมเกลาทางการเมืองภายในระบบการเมืองนั้น ๆ เช่น ตัวแทนทำหน้าที่ในการกล่อมเกลาทางการเมือง (Agents political socialization) และการได้รับประสบการณ์ทางการเมืองของบุคคล (Political Experiences) ดังต่อไปนี้ (ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร ,2563:195-196) 1) ครอบครัว (family) ครอบครัวเป็นกลุ่มปฐมภูมิของสังคมที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมเพื่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ส่วนในการกล่อมเกลาทางการเมืองครอบครัวเป็นตัวแทนที่สำคัญในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองที่ใกล้ชิดสนิทสนมในวัยเด็กซึ่งมีผลโดยตรงต่อการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองในวัยผู้ใหญ่ การกล่อมเกลาทางการเมืองในระดับครอบครัวเป็นตัวการสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพทางการเมือง (Political personality) 2) กลุ่มเพื่อน (peer groups) กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มทางสังคมอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาทางการเมือง กลุ่มเพื่อนมีฐานะที่แตกต่างจากครอบครัวในลักษณะของการมีฐานะที่เท่าเทียมกัน ในสังคมแบบทันสมัยกลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการกล่อมเกลาทางการเมืองมากกว่าครอบครัวและเครือญาติเนื่องจากสังคมสมัยใหม่มีความสลับซับซ้อนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่อาชีพ และการงานเป็นแบบเฉพาะด้านตามความชำนาญมากขึ้น กลุ่มเพื่อนจึงสามารถสวมบทบาทในฐานะตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมและการกล่อมเกลาทางการเมืองแทนที่ครอบครัวและเครือญาติ กลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการให้การเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในระบบการเมืองโดยตรง เช่น การชักกชวนให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ การหล่อหลอมทางความคิดทางการเมือง เป็นต้น 3) สถาบันการศึกษา (Educational institutions) สถาบันการศึกษาเป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาทางการเมืองแบบกลุ่มทุติยภูมิซึ่งมีลักษณะที่เป็นทางการ (formal) มากกว่าครอบครัวและกลุ่มเพื่อน สถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทำหน้าที่ทั้งในด้านการขัดเกลาทางสังคมและการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาในแต่ละระดับซึ่งเป็นการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยตรงและกระทำโดยผ่านการให้การเรียนรู้ทางประสบการณ์ในกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ อย่างเช่น การเข้าค่ายอบรม การเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ ก็เป็นการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยอ้อมเพื่อให้นักเรียนและนักศึกษารู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบในบทบาทต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากหน้าที่ของการเป็นนักเรียนและนักศึกษา ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง และการขัดเกลาทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมแบบสมัยใหม่ 4) สื่อมวลชน (Mass media) สื่อมวลชนเป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาทางการเมืองที่สำคัญยิ่งในสังคมสมัยใหม่มีหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์เป็นสื่อในการให้ความรู้และความบันเทิงแก่ประชาชนในทางการเมือง สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการเสนอข่าวสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นทั้งภายในรัฐและภายนอกรัฐรวมทั้งทำหน้าที่ในการวิเคราะห์

ปรากฏการณ์ทางการเมืองตลอดจนเสนอแนะทางเลือกหรือการประเมินค่าของปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นอีกด้วย

นอกจากนั้น การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ซึ่งเป็นธรรมแห่งการอยู่ร่วมหรือ การมีส่วนร่วมด้วยความปรารถนาดีมีไมตรีต่อกัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน โดยที่สาราณียธรรม 6 คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ละลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกันสาราณียธรรม 6 คือ 1) เมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง 2) เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วย บอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนและตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าวว่าจาสุภาพ แสดงความเคารพ นับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตามโนกรรม ตั้งตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของ เล็กน้อยก็ไม่ห่วงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจานให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อัปปฏิวัตตโภคีก็ได้ 5) สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา ธรรม 6 ประการนี้มีคุณ คือ เป็นสาราณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็นปิยกรณ์ ทำให้เป็นที่รัก เป็นครุกรณ์ ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ที่.ปา. (ไทย) 11/317/257.) หากมีการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ก็จะก่อให้เกิดการสร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน การอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีอาศัย และเกิดเป็นการเมืองภาคพลเมืองที่มีความสร้างสรรค์ต่อไปได้อีกด้วย สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึก ถึงกัน คือ เป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วม ชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัวพึงปฏิบัติตาม หลักอยู่ร่วมกันได้แก่ 1) เมตตากายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) เมตตาวจีกรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน หรือ แนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าวว่าจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับ หลัง 3) เมตตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิต

ปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อ กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินกันใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของ เล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคกันทั่วถึง 5) สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม รักษาระเบียบ วินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ 6) ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพ รับฟังความคิดเห็น มีความเห็นชอบ ร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอัน เดียวกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต),2547: 23)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น” โดยจะได้ทราบว่าการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ว่าอยู่ในระดับใด แตกต่างกันหรือไม่ ควรเป็นอย่างไร มีแนวทางในการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น อย่างไรบ้าง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ สังคม และประเทศชาติ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น” ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักศึกษา หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่เป็นผู้เรียน วิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จำนวน 1,275 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักศึกษา หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่เป็นผู้เรียน วิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จำนวน 1,275 คน จากจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างจำนวน 304 คน โดยใช้โปรแกรมคำนวนกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไป สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความ แตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) การแปลความ การสร้างข้อสรุป และการพิสูจน์ข้อสรุป ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพได้วิเคราะห์ข้อมูลในเวลาเดียวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การถอดเทปออกมาให้รวดเร็วและทำการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลสามารถสนับสนุน และอ้างอิงในส่วนต่างๆ ไปพร้อมๆ กัน โดยใช้คำถามการวิจัยเป็นตัวตั้ง ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลโดยทั่วๆ มีความเชื่อมโยง และบูรณาการสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การตีความและอภิปรายผลที่เป็นเอกภาพ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 63.20 รองลงมาคือ เพศหญิง จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 36.80 ตามลำดับ อายุ พบว่า นักศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 18-20 ปี จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 57.90 รองลงมาคือ อายุ 21 ปีขึ้นไป จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 29.90 และน้อยที่สุดคือ อายุ 15-17 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 12.20 ตามลำดับ การศึกษา พบว่า นักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปวช./เทียบเท่า จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 59.90 รองลงมาคือ มีระดับการศึกษา ปวส./เทียบเท่า จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 32.20 และน้อยที่สุดคือ มีระดับการศึกษา ต่ำกว่า ปวช. จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 7.90 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.86, S.D.=0.20) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านครอบครัว ($\overline{X}$=4.49, S.D.=0.27) ด้านสถาบันการศึกษา ($\overline{X}$=3.83, S.D.=0.30) ด้านสื่อมวลชน ($\overline{X}$=3.61, S.D.=0.39) และด้านกลุ่มเพื่อน ($\overline{X}$=3.58, S.D.=0.32) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาที่มี เพศและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักศึกษาที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง“การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น” อภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาณรงค์ ธมฺมเมธี (ศรีพันลม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง“การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตาม

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาที่มี เพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักศึกษาที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวรพงศ์ กุสลชโย (มหาจันทร์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น” ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการรถไฟของเทศบาลนครขอนแก่นไม่แตกต่าง

3. การวิเคราะห์การนำเสนอการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการปณัฐสิชฐ์ ปภากโร (ศรีทิพย์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น” ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังกล่าวมาสรุปเป็นความสัมพันธ์เชิงแผนภาพ ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539), *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,.

คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาหลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์, (2562), *หลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์,* ปรับปรุงครั้งที่ 1, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาหลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จักษ์ พันธ์ชูเพชร, (2555), *รัฐศาสตร์*, กรุงเทพฯ : บริษัทมายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร, (2563), *รัฐศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 16, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, (2526), *รัฐศาสตร์ : ขอบข่าย สถานภาพ และการศึกษาวิจัย,* กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.

พระเฉลิมวุฒิ จิตฺตสำโร (น้อยโจม), (2562), *“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพะไล อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา”,* สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2547), *ธรรมนูญชีวิต,* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

พระมหาณรงค์ ธมฺมเมธี (ศรีพันลม), (2563), *“การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียนกรุงเทพมหานคร”,* สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวรพงศ์ กุสลชโย (มหาจันทร์), (2563), *“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น”,* วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการปณัฐสิชฐ์ ปภากโร (ศรีทิพย์), (2567), *“การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ”,*วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES TO PROMOTE POLITICAL PARTICIPATION OF CIVIL SOCIETY IN MUEANG DISTRICT, KHONKAEN PROVINCE

[1]อุษารัชต์ เฉียบแหลม, [2]ไพฑูรย์ มาเมือง และ [3]สุเนตร ธนศิลปพิชิต,

[1]Usarat Chiaplam, [2]Phaitoon Mamuang and [3]Sunait Thanasinlapaphichit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]cheiybhaelmixusaracht@gmail.com, [2]phaitoon2513888@gmail.com

[3] turee88888888@gmail.com

Received: January 3, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักอปริหานิยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า 1.ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.74, S.D.=0.22) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการรับรู้

[1]นิสิตปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ($\overline{X}$ =3.94, S.D.=0.38) ด้านการไปใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ($\overline{X}$ =3.81, S.D.=0.31) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ($\overline{X}$ =3.64, S.D.=0.34) และด้านการแสดงประชามติและประชาพิจารณ์ ($\overline{X}$ =3.58, S.D.=0.39) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษาต่างกันและอาชีพ มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมทางการเมือง, หลักพุทธธรรม, หลักอปริยหานิยธรรม

Abstract

This research aimed to study the level of political participation of the people in Mueang District, Khon Kaen Province. 2) To compare the public's opinion on political participation of the people in Mueang District, Khon Kaen Province, classified by personal factors. 3) To propose an approach to integrating the principle of Apariyahaniydhamma to promote political participation of the civil society sector in Mueang District, Khon Kaen Province. The results of the research found that: 1. The level of public opinion on political participation of the civil society sector in Mueang District, Khon Kaen Province At a high level ($\overline{X}$ =3.74, S.D.=0.22) when classified by each aspect by ranking the average value from highest to lowest as follows: political information perception ($\overline{X}$ =3.94, S.D.=0.38), exercising rights and participating in elections ($\overline{X}$ =3.81, S.D.=0.31), participating in political activities ($\overline{X}$ =3.64, S.D.=0.34), and referendum and public hearings ($\overline{X}$ =3.58, S.D.=0.39) were at a high level, respectively. 2. Comparison of public opinions on political participation of people in Mueang District, Khon Kaen Province, classified by personal factors, found that people with different genders, ages, education levels, and occupations had no different opinions on political participation of civil society in Mueang District, Khon Kaen Province. Therefore, the research hypothesis was rejected. As for people with different incomes, they had different opinions on political participation of civil society in Mueang District. Khon Kaen Province is significantly different at the 0.05 level, so the research hypothesis is accepted.

Keywords : political participation, Buddhist principles, niyahaniyadhamma

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของกิจกรรมมิใช่ทัศนคติและใช้กับบุคคลธรรมดาไม่ใช่นักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพราะเป็นอาชีพ ถือว่าเป็นเรื่องของการมีบทบาททางการเมืองการที่จะตัดสินใจว่าการกระทำใดๆ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือเป็นบทบาททางการเมืองอาจถือลักษณะทางการเมืองที่บุคคลนั้นกระทำอยู่ และจะต้องเป็นเรื่องที่แสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงอาจเป็นได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย สันติหรือรุนแรง ถึงแม้ว่าผู้เข้าร่วมจะมีวัตถุประสงค์เพื่อกดดันรัฐบาลแต่ก็อาจจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของรัฐบาลแต่ประการใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด ขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการ กระทำโดยสมัคร ใจของสมาชิกในสังคมเพื่อมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้ปกครองและกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งการสนใจติดตามข่าวสาร ทางการเมือง การอภิปรายพูดคุยในประเด็นทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง การให้ความสนับสนุนผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในด้านการเงิน การติดต่อกับ ผู้แทนราษฎร การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การช่วยเขียนสุนทรพจน์ใน การหาเสียง การช่วยรณรงค์หาเสียง และการสมัครเข้ารับเลือกตั้ง ซึ่งลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจพิจารณาได้จากการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การลงคะแนนเสียงการเขียนและกล่าวสุนทรพจน์ การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่ของพรรค หรือเจ้าหน้าที่รัฐแต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหารและเจ้าหน้าที่ด้านตุลาการ (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์,2549: 564-565) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่บุคคลที่มีจุดประสงค์เพื่ออิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล โดยแยกลักษณะที่น่าสนใจไว้หลายประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความหมายในเรื่องกิจกรรมไม่ใช่ทัศนคติ ไม่ใช่เป็นเรื่องของความคิด ความรู้สึก หรือความเชื่อทางการเมือง แต่ยอมรับว่าทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ไม่ใช่เป็นกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองใช้กับบุคคลธรรมดาส่วนนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้นเราถือว่าเป็นบทบาททางการเมือง (Political role)

3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการ ตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ

4. การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของ รัฐบาลหรือผู้นำแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์กดดันรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะมี

ผลมากน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนัก และไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลา (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2549: 569-570)

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้ คือ 1) เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์ความดีงามให้แก่ทุกด้านของชีวิตของประชาชนและชุมชน (Inclusiveness) 2) เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อความเท่าเทียมกัน (Equity) ของปัจเจกชนและกลุ่มคนในการมีส่วนให้ (Give) และมีส่วนได้รับประโยชน์ (Take) จากการกระจายทรัพยากรสาธารณะ 3) เป็นการมีส่วนร่วมที่ทำให้เกิดความเป็นธรรม (Justice) แก่ปัจเจกชนและกลุ่มคนทีมีสถานภาพแตกต่างกันได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ในลักษณะของการแบ่งปัน เกื้อกูลกัน อุ้มชูกัน และเรียนรู้ร่วมกัน (ชาติชาย ณ เชียงใหม่,2545:59)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นมาทำหน้าที่แทนตนนั้นยังไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาท ของผู้แทน เพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเท่านั้น แต่ ยังรวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมใน กระบวนตัดสินใจของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบาย การบริหารงานของรัฐบาล ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในทาง การเมืองยังเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประเทศที่พัฒนาการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้วก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับมี สิทธิส่วนร่วมในทางการเมือง สำหรับประเทศไทยได้เปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการ เมือง เพิ่มมากขึ้น โดยการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านช่องทางและกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ปัจจัยสำคัญ ประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจใน ระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และใช้สิทธินั้น โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ที่สำคัญประชาชนต้องมีสำนึกทาง การเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งรัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตามกระบวนการ ช่องทาง ที่กฎหมายบัญญัติให้เป็น

รูปธรรม (นิยม เวชกามา,2561: 4) ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรงในการเมือง

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของ การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหน้าที่พลเมืองแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าส่วนสำคัญประการหนึ่ง คือ การนำหลักพุทธรรมมาปรับใช้ในการส่งเสริมการการมีส่วนร่วมทางการเมือง อันจะส่งผลให้ประชาชนเข้าใจในการนำหลักพุทธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการเมืองมากยิ่งขึ้น ซึ่งหลักพุทธรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักอปริหานิยธรรม หมายถึง“เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง”(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557:289) เป็นการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งหลักอปริหานิยธรรม หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมทางการเมือง ประกอบด้วย 1) การหมั่นประชุมปรึกษาหารือกันทางการเมือง 2) ความพร้อมเพรียงในการลุกขึ้นมาปกป้องบ้านเมืองหรือออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง 3) การยึดมั่นในหลักการและอุดมการณ์การเมือง 4) การให้ความสำคัญต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ 5) การก่อนโยบายเกี่ยวกับความเป็นธรรม ความเสมอภาค 6) การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม 7) การยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาลและคณะ,2564:82)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” โดยจะได้ทราบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นว่าอยู่ในระดับใด แตกต่างกันหรือไม่ ควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการบูรณาการหลักอปริยหานิยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักอปริยหานิยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชน หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีทะเบียนราษฎรอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 205,171 ครัวเรือน รวมทั้งจำนวน 205,171 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชน หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีทะเบียนราษฎรอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 205,171 คน จากจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยใช้โปรแกรมคำนวนกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยสถิติที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไปสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความ แตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) การแปลความ การสร้างข้อสรุปและการพิสูจน์ข้อสรุป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.74, S.D.=0.22) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ($\overline{X}$ =3.94, S.D.=0.38) ด้านการไปใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ($\overline{X}$ =3.81, S.D.=0.31) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง(=3.64, S.D.=0.34) และด้านการแสดงประชามติและประชาพิจารณ์ ($\overline{X}$ =3.58, S.D.=0.39) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษาต่างกันและอาชีพ มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ผลการนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักอปริยหานิยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ด้านการหมั่นประชุมปรึกษาหารือกันทางการเมือง ควรให้ความร่วมมือในจัดกิจกรรมต่างๆ และเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองอยู่เป็นประจำ 2) ด้านความพร้อมเพรียงในการลุกขึ้นมาปกป้องบ้านเมืองหรือออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง ควรได้รับรู้ข่าวสารบ้านเมืองอยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์การเมืองในยุคปัจจุบัน ควรส่งเสริมให้มีการเลือกตั้งอย่างโปร่งใส ไม่มีการขายสิทธิ์ขายเสียง ควรเข้าร่วมการเลือกตั้งตามสิทธิและหน้าที่ในเขตเลือกตั้งของตน 3) ด้านการยึดมั่นในหลักการและอุดมการณ์การเมือง ควรรักษาประเพณีที่ดีอันดีงามและยึดถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังสืบต่อไป ควรมีการรักษาระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ในชุมชน เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในชุมชน 4) ด้านการให้ความสำคัญต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ควรตระหนักถึงความสำคัญของการทำนุบำรุงสถาบันของชาติ มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ นำหลักธรรมมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน 5) ด้านการก่อนโยบายเกี่ยวกับความเป็นธรรม ความเสมอภาค ควรมีบทบาทหน้าที่ภายในชุมชน สร้างความรักความสามัคคีกันในชุมชน ไม่กดขี่ข่มเหงผู้อื่น 6) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม ควรร่วมสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามและประเพณีท้องถิ่นของท้องถิ่น ควรมีการส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อ

ปลูกฝังให้คนรักท้องถิ่นของตน ควรเข้าร่วมในกิจกรรมบุญประเพณีท้องถิ่น มีการแต่งกายที่เหมาะสมของท้องถิ่น 7) ด้านการยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆในชุมชน ควรส่งเสริมให้ประชาชนปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักสิทธิ หน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย ควรยึดมั่นในอุดมการณ์ ไม่ขายสิทธิ์ ไม่ขายเสียง ส่งเสริมการเลือกตั้งให้โปร่งใส ควรส่งเสริมคนดี เลือกคนดีมีความสามารถมีคุณธรรมเข้ามาเป็นตัวแทนในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” อภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระนิคม จนฺทธมฺโม (สุขเจริญ) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการเมืองการปกครองตามแนวแห่งธรรมาธิปไตย ในเขตเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองการปกครองตามแนวแห่งธรรมาธิปไตย ในเขตเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. จากผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษาต่างกันและอาชีพ มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวรพงศ์ กุสลชโย (มหาจันทร์) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น”ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการรถไฟของเทศบาลนครขอนแก่นไม่แตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพต่างและรายได้

ต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการรถไฟของเทศบาลนครขอนแก่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. จากผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบูรณาการหลักอปริยหานิยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุมพล เพ็งศิริ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง“การส่งเสริมความเข้มแข็งการเมืองภาคประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่า การส่งเสริมความเข้มแข็งการเมืองภาคประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติดังต่อไปนี้ 1) ด้านหมั่นประชุมกันเป็นประจำ ประชาชนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองโดยแสดงความคิดเห็นด้วยวิธีการประชุม 2) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม การประสานให้เกิดการประชุมอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นการประชุมโดยพร้อมเพียงกันและเลิกประชุมโดยพร้อมเพียงกัน 3) ด้านปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ การส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มการเมืองปฏิบัติตามมติที่ประชุม 4) ด้านเคารพนับถือผู้ใหญ่ ประชาชนจะให้ความเคารพนับถือต่อประธานที่ประชุมหรือผู้ดำเนินกิจกรรม 5) ด้านการไม่ลุแก่อำนาจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีลักษณะของการไม่ลุแก่อำนาจ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 6) ด้านรักสันติภาพ จัดเวทีทางการเมืองเพื่อสร้างสันติภาพพิจารณาความคิดเห็นของทุกคนด้วยความเป็นกลาง 7) ด้านตั้งใจสนับสนุนคนดี การสร้างเครือข่ายการเมืองภาคประชาชนเพื่อปกป้องและรักษาคนดีส่งเสริมคนดีให้เข้ามามีบทบาททางการเมือง จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวอปริหานิยธรรมของผู้สูงอายุนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะตามหลักอปริหานิยธรรมนั้นเป็นหลักธรรมที่จะนำประชาชน สังคม และประเทศชาติไปสู่ความเจริญได้อย่างแน่นอน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถนำมาสรุปเพื่อไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังต่อไปนี้

เอกสารอ้างอิง

ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2545), *การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สุด*, กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า

ชุมพล เพ็งศิริ, (2564), *“การส่งเสริมความเข้มแข็งการเมืองภาคประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา”,* ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นิยม เวชกามา, (2561), *รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา,* ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระนิคม จนฺทธมฺโม (สุขเจริญ), (2563), *“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการเมืองการปกครองตามแนวแห่งธรรมาธิปไตย ในเขตเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง”,* วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2557), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,* พิมพ์ครั้งที่ 27, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวรพงศ์ กุสลชโย (มหาจันทร์), “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563)

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, (2549), *การเมืองไทย,* กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.

สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาลและคณะ, (2564*), การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน.* รายงานการวิจัย, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

THE FACTORS AFFECTING TO INTERNAL QUALITY ASSURANCE OF BASIC EDUCATION INSTITUTIONS

[1]สิทธิชัย ดีล้น, [2]สุจรรยา สมบัติธีระ และ [3]ใจหยก ขำเทศเจริญ

[1]Sittichai Deelon, [2]Sujanya Sombatteera and [3]Jaiyoke Khamtasejaroen

มหาวิทยาลัยชินวัตร, ประเทศไทย

Shinawatra University, Thailand

[1]sittichai.d@siu.ac.th

Received: January 5, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารหรือครูของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 350 คน โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.93 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและค่าสหสัมพันธ์เชิงถดถอย ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้น

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร

[2] อาจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร

[3] อาจารย์. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร

พื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากได้แก่ ปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน และปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร 2) ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การติดตามตรวจสอบ และการนำผลการประเมินไปปรับปรุง และ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.240 มีประสิทธิภาพในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 5.8 และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ 0.183 สามารถเขียนสมการพยากรณ์โดยใช้คะแนนดิบ ได้ดังนี้ $Y = 3.582 + 0.105 (X_1)$

คำสำคัญ: การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน

Abstract

The purpose of this research is 1. To study the level of factors affecting the implementation of internal education quality assurance of basic education institutions. 2. To study the level of internal education quality assurance of basic education institutions. 3. To analyze the factors affecting the implementation of internal education quality assurance of basic education institutions. The sample group consisted of 350 administrator or teacher at Ubonrachatani's basic education institutions.The sample size is determined by using the ready-made table of Krejci and Morgan. The instruments used for data collection included 5 point-rating scale questionnaire. The reliability of the whole questionnaire was 0.93. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient and Multiple Regression. The results were as follows: 1) The level of factors affecting to internal quality assurance at the basic education institutions was at a high level including management and policy factors, Management Factors, Personnel factors, Resource and support factors, and organizational culture factors. 2) The level of the internal quality assurance at the basic education institutions was at high level including planning, implementation of the plan, monitoring, and improvement of evaluation results 3) The factors affecting the internal quality assurance of basic education institutions are statistically significant at the levels of 0.01 and 0.05. The correlation coefficient was equal to 0.240, the effectiveness of the

prediction was 5.8 % and the standard deviation of the prediction was 0.183, which can be written equation derived in the raw score as follows: Y=3.580+0.105 (X_1)

Keywords: Internal Education Quality Assurance, Basic Education Institutions, Factors Affecting

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการต่างๆ รวมไปถึงเทคโนโลยี และการสื่อสารในสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของมนุษยชาติแต่ในขณะเดียวกันกระแสการเปลี่ยนแปลงเป็นทั้งโอกาส และภัยคุกคามต่อการพัฒนาประเทศ มีระบบที่ซับซ้อนและมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น การแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของประเทศต่างๆ จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับระบบทุนหรือทรัพยากรที่มีอยู่อีกต่อไป แต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพและคุณภาพของประชากรเป็นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ประชากรต้องมีการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับยุคสมัย ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวมทั้งจะต้องมีการเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง การสร้างคนให้มีคุณภาพจึงจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการแข่งขันและร่วมมือ อย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก การที่ประชากรจะเรียนรู้และปรับตัวได้ดีตามกระแสโลกนั้น มาจากการที่ประชากรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และการศึกษาที่มีคุณภาพนั้นต้องมีระบบการศึกษาที่ดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และจากการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทำให้ประเทศไทยมีการรับรู้และตื่นตัวในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาให้ทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ ความต้องการในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน ความคาดหวังของสังคม รวมถึงการมีส่วนร่วมในการศึกษา สถานศึกษาจึงต้องมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกลไกที่สำคัญในการทำหน้าที่ส่งเสริมและผลักดันให้กระบวนการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การประกันคุณภาพภายในยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม รวมไปถึงผู้ประกอบการ และสถานประกอบการที่จะรองรับผู้ที่สำเร็จการศึกษา ในขณะเดียวกันสถานศึกษาที่มีคุณภาพก็จะทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สังคมต้องการ นอกจากนั้นระบบการจัดการศึกษานับเป็นระบบ ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคนไทยให้นำความรู้ความสามารถมาใช้ในการพัฒนาประเทศชาติ ดังนั้น

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคนไทย การประกันคุณภาพการศึกษาจึงถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ ซึ่งการที่จะให้การประกันคุณภาพทั่วทั้งองค์กรมีกระบวนการรักษาคุณภาพ และปรับปรุงมาตรฐานที่ดียิ่งขึ้นตลอดเวลานั้น (สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. 2563)

กฎหมายแม่บทของการศึกษา คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ การศึกษาความ ตามหมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ว่า “ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาทุกระดับประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบ การประกันคุณภาพภายนอก” มาตรา 48 “ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารสถานศึกษาที่สถานศึกษาต้องดำเนินการ อย่างต่อเนื่องโดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก” มาตรา 49 “กำหนดให้สถานศึกษา ทุกแห่งต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้งในทุก 5 ปี และต้อง เสนอผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน” การประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาจะทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานที่มีเป้าหมายและแผนการดำเนินงาน ที่ชัดเจนโดยในการดำเนินการตามแผนเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้นก็จะต้องมีการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเองเพื่อตรวจสอบและพัฒนาปรับปรุง ให้เป็นไปตามเป้าหมายอยู่ตลอดเวลา หลักสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน ได้แก่จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือการที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุง คุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมาย ชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบมีความโปร่งใส และมี จิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู - อาจารย์ และบุคลากรอื่นๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้เกี่ยวข้องเช่นผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนา ปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้

สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคมและประเทศชาติ (เนตรรุ้ง อยู่เจริญ, 2553)

จะเห็นว่าความสำเร็จของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียน เป็นผลสำเร็จของการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เกิดจากความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน ในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้งานด้านการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย และบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ตามมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากการบริหารจัดการเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษา การบริหารและจัดการ เป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ทุกฝ่ายว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาจะคงรักษาไว้ซึ่งมาตรฐาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารหรือครูผู้ดูแลงานประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาและระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1-5 จำนวน 1,052 คน และระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี-อำนาจเจริญ จำนวน 81 คน รวมจำนวนประชากร 1,133 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายอย่างเจาะจง (Specifically Simple Random Sampling) ได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการการใช้ตาราง ของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) จากผู้บริหารหรือครูผู้ดูแลงานประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาและระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1-5 จำนวน 280 คน และระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี-อำนาจเจริญ จำนวน 70 คน รวมทั้งสิ้น 350 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน และปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร และการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การติดตามตรวจสอบ และการนำผลการประเมินไปปรับปรุง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) ประกอบด้วยตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 สอบถามระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน และปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การติดตามตรวจสอบ และการนำผลการประเมินไปปรับปรุง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment

Correlation Coefficient) และสถิติวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 0.333) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเท่ากับ 4.12 ($\overline{X}$ = 4.00, SD= 0.333) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ($\overline{X}$ = 4.00, SD= 0.333) ส่วนปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 0.333) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 0.333) และปัจจัยด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 0.333) ตามลำดับ

2. ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 0.333) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การดำเนินด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ยสูงสูด มีค่าเท่ากับ 4.19 ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 0.333) รองลงมา คือ การดำเนินงานด้านการดำเนินงานตามแผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 0.333) ส่วนการดำเนินงานด้านการนำผลการประเมินไปปรับปรุง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 0.333) และการดำเนินงานด้านการติดตามตรวจสอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 0.333) ตามลำดับ

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แสดงผลตามตาราง 1,2,3 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการ ดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นพื้นฐาน จากตัวแปรทั้งหมด

ตัวแปร	X	x1	x2	x3	x4	x5	y	y1	y2	y3	y4
X	1	.450**	.431**	.419**	.471**	.533**	.083	.082	.031	-.027	.085
x1	.450**	1	-.024	-.006	.065	-.002	.194**	.080	.065	.058	.202**
x2	.431**	-.024	1	.053	.042	.016	-.027	.080	.002	-.024	-.117*
x3	.419**	-.006	.053	1	.063	-.027	.084	.045	.048	-.049	.126*
x4	.471**	.065	.042	.063	1	.014	.071	.088	-.012	.013	.064
x5	.533**	-.002	.016	-.027	.014	1	-.097	-.068	-.024	-.055	-.059

y	.083	.194**	-.027	.084	.071	-.097	1	.495**	.545**	.507**	.530**
y1	.082	.080	.080	.045	.088	-.068	.495**	1	-.023	-.003	.080
y2	.031	.065	.002	.048	-.012	-.024	.545**	-.023	1	.066	-.012
y3	-.027	.058	-.024	-.049	.013	-.055	.507**	-.003	.066	1	.058
y4	.085	.202**	-.117*	.126*	.064	-.059	.530**	.080	-.012	.058	1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 1 พบว่าค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นพื้นฐาน จากตัวแปรทั้งหมด พบว่าปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย, ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ, ปัจจัยด้านบุคลากร, ปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน และปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลโดยรวมทางบวกต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณในการพยากรณ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Model	B	Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
(Constant)	3.582	.258	Beta	13.894	.000
x1	.105	.029	.190	3.616	.000
x2	-.017	.032	-.028	-.525	.600
x3	.050	.032	.081	1.541	.124
x4	.035	.032	.057	1.074	.283
x5	-.043	.024	-.095	-1.817	.070

R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change
.240[a]	.058	.044	.18287	.058

จากตาราง 2 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณในการพยากรณ์ (R) = .240 สามารถร่วมกันพยากรณ์การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวม ได้ร้อยละ 5.8 (R^2 = .058 & Adjusted R^2 = .044) ความคาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ (SEb) = .183 สามารถเขียนสมการพยากรณ์โดยใช้คะแนนดิบ ได้ดังนี้ Y = 3.582 +0.105(X_1) ปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย, ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ, ปัจจัยด้านบุคลากร, ปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน และปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร ส่งผลน้อยต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณในการพยากรณ์ การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Model	B	Std. Error	Standardized Coefficients Beta	t	Sig.
(Constant)	3.716	.183		20.314	.000
y1	.034	.024	.076	1.424	.155
y2	.014	.021	.036	.667	.505
y3	-.016	.025	-.034	-.631	.529
y4	.036	.024	.082	1.520	.129
R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	
.123[a]	.015	.004	.15467	.015	

จากตาราง 3 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณในการพยากรณ์ (R) = .123 สามารถร่วมกันพยากรณ์การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวม ได้ร้อยละ 1.5 (R^2 = .015 & Adjusted R^2 = .004) ความคาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ (SEb) = .155 สามารถเขียนสมการพยากรณ์โดยใช้คะแนนดิบ ได้ดังนี้ X = 3.716 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณในการพยากรณ์ การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หากไม่พิจารณาปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม (x) มีค่าอยู่ระดับที่ 3.716 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์น้อยกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม (x) มี 4 ตัวแปร ได้แก่ การวางแผน, การดำเนินงานตามแผน, การติดตามตรวจสอบ และการนำผลการประเมินไปปรับปรุง ดังนั้นการวางแผน, การดำเนินงานตามแผน, การติดตามตรวจสอบ และการนำผลการประเมินไปปรับปรุง ส่งผลน้อยต่อปัจจัยการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม

อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปราย รายละเอียด ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเท่ากับ 4.12 รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ส่วนปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 และปัจจัยด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของ

สถานศึกษา ถือว่าเป็นการบริหารงานตามปกติ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของความสำเร็จของการประกันคุณภาพการศึกษา เนื่องจากผู้บริหารจะเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย และทิศทางของการบริหารสถานศึกษา และด้วยการประกันคุณภาพการศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้ลุล่วง ด้วยบุคคลเพียงคนเดียว หรือกลุ่มคนที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพเท่านั้น แต่ทุกคนในสถานศึกษามีส่วนสำคัญร่วมกัน ซึ่งผู้บริหารที่สนใจ ใส่ใจ จะสามารถสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญกับงานประกันคุณภาพ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในภาพรวมของสถานศึกษาได้ ซึ่งนโยบาย หมายถึงหลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวดำเนินการ ผู้บริหารซึ่งถือเป็นผู้ที่กำหนดนโยบาย แผนกลยุทธ์ ข้อกำหนดที่สำคัญและตัวชี้วัดที่มีค่าเป้าหมายอย่างชัดเจนในการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพการศึกษา รวมถึงมีการกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี การกำหนดทิศทางการบริหารให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการถ่ายทอดสู่การปฏิบัติในแต่ละระดับอย่างเป็นระบบ การตัดสินใจเลือกกลยุทธ์การปรับเปลี่ยนที่เหมาะสม ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันการ กระตุ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมค้นหาจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา เพื่อสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหาร ควรพัฒนาระบบบริหารจัดการภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลง การพัฒนาคุณภาพบุคลากรให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามเป้าหมาย การจัดการทรัพยากรในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและมีความคุ้มค่าและการพัฒนานโยบายและกลยุทธ์การบริหารงานโรงเรียนให้ตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ เสาวลักษณ์ คีรีวงศ์ และคณะ (2561) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน ปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของกัมปนาท อาชา (2562) ได้ศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา หน่วยงานจัดการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา หน่วยงานจัดการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้แก่ ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ ด้านระบบการปฏิบัติงาน ด้านบุคลากร ด้านโครงสร้างองค์กร และด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ ตามลำดับ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรภัทร เกศาพร (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการประกันคุณภาพตามเกณฑ์คุณภาพ การศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEx) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์กับความสำเร็จของการประกันคุณภาพตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEx) เพื่อสร้างสมการทำนายของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการประกันคุณภาพตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEx) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการประกันคุณภาพตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษา

เพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEx) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าวัฒนธรรมองค์กร มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ การบริหารจัดการและงบประมาณ และภาวะผู้นำและการกำหนดนโยบาย มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2. ผลการวิจัยระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การดำเนินด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ยสูงสูด มีค่าเท่ากับ 4.19 รองลงมา คือ การดำเนินงานด้านการดำเนินงานตามแผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 การดำเนินงานด้านการนำผลการประเมินไปปรับปรุง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 และการดำเนินงานด้านการติดตามตรวจสอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษาทุกแห่งในปัจจุบันได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพและการตรวจสอบคุณภาพ จากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนทุกฝ่ายอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมถึงการปฏิรูปการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ที่กำหนดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษา ทำให้สถานศึกษาต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาของตนเองอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยยึดการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ที่เกิดจากการประยุกต์ใช้ข้อมูลสารสนเทศ มาออกแบบ วางแผนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ซึ่งบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมต่อการขับเคลื่อน โดยทุกคนยึดมั่นที่จะดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สำหรับการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ที่สถานศึกษาได้กำหนดผ่านแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการ ที่ยึดหลักการและทฤษฎีทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ วงจรคุณภาพการบริหารงานเชิงระบบ (PDCA) การจัดทำและนำไปสู่การใช้แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จึงเป็นที่น่ายอมรับ และเชื่อถือได้ว่าการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จะสามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาผ่านการทำโครงการ/กิจกรรม ตามแผนปฏิบัติการประจำปีจนกระทั่งบรรลุเป้าหมายคุณภาพตามมาตรฐานของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินการได้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง การจัดทำและนำไปสู่การใช้แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งต้องกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานของการประกันคุณภาพภายใน โดยสถานศึกษาดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์นโยบายทางการจัดการศึกษา แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการ ศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด จุดเน้นการพัฒนากลุ่มเป้าหมายของการศึกษา ผลที่เกิดจากการสังเคราะห์ผลการประเมินในรอบปีที่ผ่านมา

ที่เน้นเป้าหมายคุณภาพตามมาตรฐานซึ่งบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการดำเนินการพัฒนาคุณภาพ ตอบสนองต่อความต้องการพัฒนาคุณภาพ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยการตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลสารสนเทศ ที่ถูกต้อง เหมาะสม เพียงพอ ชัดเจน ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพของการดำเนินการพัฒนา สำหรับการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ผ่านแผนพัฒนาการจัดการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาที่ได้จัดสร้างขึ้น และนำไปสู่การใช้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เทวัน เงาะเศษ (2560) ได้ศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 13 พบว่า การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 13 ผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 13 มีการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวจี คันธมาส (2563) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษาภาพในของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี พบว่าประสิทธิผลในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการนำผลการประเมินไปปรับปรุง การวางแผน การติดตามตรวจสอบ และการดำเนินงานแผน สอดคล้องงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ คีรีวงศ์ และคณะ (2561) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน ระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสำนักส่งเสริมวิชาการ และงานทะเบียน ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดได้ ดังต่อไปนี้ ด้านการติดตามตรวจสอบ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการดำเนินงานตามแผนและด้านการนำผลการประเมินไปปรับปรุงมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัย สอดคล้องกับ งานวิจัยของอนุพงศ์ ไชยบุตร (2564) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า ปัจจัยการบริหาร โดยรวม (X) กับความสำเร็จของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน

สถานศึกษา (Y) โดยรวม พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r= 0.85) โดยตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม เพิ่มขึ้น 0.105 หน่วย กล่าวคือ ถ้ากลุ่มตัวอย่างพิจารณาถึงปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย จะมีผลต่อการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เมื่อกำหนดให้ปัจจัยด้านอื่นๆ มีค่าคงที่ ส่วนตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม มี 4 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ, ปัจจัยด้านบุคลากร, ปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน และปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีความสำคัญในการกำหนดทิศทางและนโยบาย ดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและควรส่งเสริม ให้การทำงานในสถานศึกษาให้เกิดความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม สร้างบรรยากาศที่ดีในองค์การเพื่อเป็นการเสริมพลัง กระตุ้นสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกัน โดยมีความตระหนัก รับรู้ และเห็นคุณค่าของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผู้บริหารในปัจจุบันจะต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นนักบริหารมืออาชีพ มีใบประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องเป็นผู้ที่มีการจัดการองค์กร กำหนดโครงสร้าง หน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากร ดำเนินงานประกันคุณภาพอย่างชัดเจน มีการกำหนดนโยบายและเป้าหมายการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และการบริหารงานอย่างมีระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา มีการส่งเสริมสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา มีการจัดกิจกรรมการบริหารเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการบริหารจัดการ และมีการส่งเสริมการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีการวางแผน กำกับ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติ จัดประชุมประชาสัมพันธ์นโยบาย และแผนงานดำเนินการ มีการติดต่อประสานงานและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้านการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ สะดวก รวดเร็ว ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการเสริมสร้างพลังอำนาจ สร้างบรรยากาศที่ดีในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้ผลการดำเนินงานด้านต่างๆ บรรลุตามเป้าหมายและมีประสิทธิผลสูงสุด เพื่อให้ผู้ร่วมงานเกิดความเชื่อมั่นในองค์กร เกิดความตระหนักและตั้งใจในการพัฒนางาน พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของ Steers (1991) ได้กล่าวว่า มีปัจจัย 3 ประการ ที่ส่งผลต่อความรู้สึกใส่ใจผูกพันต่อองค์การ ได้แก่ 1) ด้านลักษณะส่วนตัวของบุคลากร ซึ่งรวมถึงอายุการทำงานในองค์การและความต้องการความสำเร็จในชีวิต ความใส่ใจในวิชาชีพ 2) ด้านลักษณะงาน ได้แก่ ความสำคัญของงานโอกาสที่จะมีความสัมพันธ์ กับผู้ร่วมงาน และ 3) ประสบการณ์ในการทำงาน

ซึ่งได้แก่ ความน่าเชื่อถือได้ขององค์การในอดีต และความรู้สึกของบุคคลอื่นที่มีต่อองค์การ สอดคล้องงานวิจัยของ ชุติมา ทาสุรินทร์ (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน คือ ปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านบุคลากร และปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร ส่งผลต่อการดำเนินงาน ประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.646 มีประสิทธิภาพในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 41.7 และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ 0.233 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยพร บุญใบ (2563) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผล การประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรรุ้ง อยู่เจริญ (2553) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของครูสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ตัวแปรปัจจัยทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แก่ 1) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากได้แก่ ปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน และปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร 2) ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การติดตามตรวจสอบ และการนำผลการประเมินไปปรับปรุง และ 3) การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และ.05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.240 มีประสิทธิภาพในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 5.8 และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ 0.183 สามารถเขียนสมการพยากรณ์โดยใช้คะแนนดิบ ได้ดังนี้ $Y = 3.582 + 0.105 (X_1)$ โดยที่ปัจจัยด้านผู้บริหารและนโยบาย จะมีผลต่อการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาขั้น

พื้นฐาน โดยรวมเพิ่มขึ้น ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์น้อยได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ, ปัจจัยด้านบุคลากร, ปัจจัยด้านทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน และปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร

เอกสารอ้างอิง

กัมปนาท อาชา. (2562). *ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาหน่วยงานจัดการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.* รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชุติมา ทาสุรินทร์. (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการอุดมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เทวัน เงาะเศษ. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 13.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

ปิยพร บุญใบ. (2563). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

เนตรรุ้ง อยู่เจริญ. (2553). *ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของครูสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พรภัทร เกศาพร. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการประกันคุณภาพตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEx).* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินทางการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เสาวลักษณ์ คีรีวงศ์ และคณะ. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.* รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

สุวจี คันธมาส. (2563). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิพลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปทุมธานี*. รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2561*. กทม : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรดดิ้ง

อนุพงศ์ ไชยบุตร. (2564). *ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Steers. (1991). *Motivation And Work Behavior* (5th ed.). New York: McGraw-Hill.

การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

NEEDS ASSESSMENT OF COMPETENCY OF EARLY CHILDHOOD TEACHERS IN SCHOOLS UNDER SAKON NAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

[1]ศุภรัตน์ ชมภูพื้น, [2]วาโร เพ็งสวัสดิ์ และ [3]วัลนิกา ฉลากบาง

[1]Supharat Chompoopuen, [2]Waro Phengsawat and [3]Wannika Chalakbang

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ประเทศไทย

Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

[1]supharat.ch66@snru.ac.th, [2]waro.p@snru.ac.th, [3]wannika.chlk@gmail.com

Received: December 25, 2024; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: April 28,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 226 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์องค์ประกอบสมรระถนะครูปฐมวัย และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยด้านสภาพปัจจุบันมีค่าความเที่ยงตรง ระหว่าง 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.56-0.93 ค่าความเชื่อมั่น 0.98 ส่วนด้านสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าความเที่ยงตรง ระหว่าง 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.27-0.96 ค่าความเชื่อมั่น 0.98 และแบบสอบถามแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย สถิติที่ใช้ใน

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[3]อาจารย์ ดร. สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของสมรรถนะครูปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่ควรจะเป็นของสมรรถนะครูปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย โดยภาพรวมมีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เท่ากับ 0.11 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่าการบริหารจัดการชั้นเรียน มีค่าสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู และการพัฒนาตนเอง ตามลำดับ 3. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย มี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน และด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมแนวทางการพัฒนามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: สมรรถนะครูปฐมวัย, การประเมินความต้องการจำเป็น, การบริหารจัดการชั้นเรียน การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

Abstract

This research aims to study the competency components of early childhood teachers. The current condition and the conditions that should be assessed for the development of early childhood teacher competencies and guidelines for the development of early childhood teacher competencies under the Sakon Nakhon Primary Education Area Office, District 3 The sample group was 226 school administrators and early childhood teachers affiliated to the Sakon Nakhon Primary Education Area Office, District 3 for the 2024 school year. The tools used in the research included a synthesis table of early childhood teacher competency components and a five-level estimation scale questionnaire, with the current condition having an accuracy value of between 0.60-1.00, a classification power value between 0.56-0.93, a confidence value of 0.98, and a precision value of 0.60-1.00, a classification power value of 0.27-0.96, a confidence value of 0.98, and a questionnaire on the guidelines for the development of early childhood teacher competency. Essential Demand Priority Index ($PNI_{modified}$).The results showed that: 1. The current state of early childhood teacher competence is at a high level. As for the condition that should be the performance of early childhood teachers, the overall level is the highest. 2. The results of the assessment of the necessary needs

for the development of early childhood teacher competencies showed that the PNI-modified priority index value was 0.11. It was found that the classroom management (PNI-modified. = 0.13) had the highest value, followed by curriculum management and learning management (PNI-modified. = 0.12), respectively. 3. The guidelines for the development of early childhood teacher competencies include 1) classroom management and the overall level of appropriateness, and 2) curriculum management and learning management, which are the most appropriate as a whole

Keywords: Early Childhood Teacher Competencies Early Childhood Teacher Needs Assessment

บทนำ

ปัจจัยสำคัญในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบัน คือ คุณภาพของคน เพราะคนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้สังคมรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ พร้อมทั้งก้าวสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง การพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นคนที่รู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เด็กปฐมวัยถือเป็นช่วงวัยที่สำคัญและจำเป็นที่สุดในการวางรากฐานการพัฒนาในทุกด้าน สังคมไทยในปัจจุบันได้เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย (Office of the Education Council, 2017)

ครูปฐมวัยนับเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้เพื่อวางพื้นฐานในการพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ หากครูปฐมวัยมีคุณภาพจะทำให้คุณภาพการเรียนรู้ของเด็กดีขึ้น ดังนั้น ครูปฐมวัยจึงจะต้องจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและหลากหลายบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้สู่เด็กเป็นผู้จัดประสบการณ์ให้เด็กนั้นมีพัฒนาการอย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตามจากสภาพปัญหาของครูปฐมวัยไทยในยุคปัจจุบันที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะเห็นว่าครูทำงานได้ยากขึ้น ยิ่งในอนาคต ยิ่งทำงานได้ยากมากยิ่งขึ้นไปอีก ภาระของครูก็มากขึ้นตามไปด้วย (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2559)

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทราบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีความความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยว่าเป็นอย่างไร และมีแนวทางในการพัฒนาอย่างไร ซึ่งในครั้งนี้นำเสนอรายระเอียดขององค์ประกอบความต้องการจำเป็น แนวทางการพัฒนาจึงได้ทำการวิจัย เรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา

สมรรถนะครูปฐมวัย เพื่อให้ผู้บริหารและครูปฐมวัย นำข้อมูลที่ได้ศึกษาในครั้งนี้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา รวมถึงงานวิจัยในครั้งนี้ จะสะท้อนสภาพปัญหาของสมรรถนะครูปฐมวัยได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะเห็นความจำเป็นและความเร่งด่วนในการพัฒนาเพื่อให้การศึกษาของประเทศมีความก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
3. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 505 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 173 คน และครูปฐมวัย จำนวน 332 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3, 2567 ออนไลน์)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2567 ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970 อ้างถึงใน วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2551, หน้า 191) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 226 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 89 คน และครูปฐมวัย จำนวน 137 คน และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบ มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage)

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ค่าเฉลี่ย $(\bar{X})$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ถือว่าสภาพปัจจุบัน/สภาพที่ควรจะเป็นของสมรรถนะครูปฐมวัยมีความเหมาะสม

3.3 จัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นโดยใช้วิธีการหาค่าผลต่างระหว่างสภาพที่ควรจะเป็น (I) กับสภาพปัจจุบันในปัจจุบัน (D) ทำการวิเคราะห์ดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$)

ผลการวิจัย

การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 สรุปผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นของสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่ควรจะเป็นของสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวม

สมรรถนะครูปฐมวัย	สภาพปัจจุบัน (D)			สภาพที่ควรจะเป็น (I)		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การบริหารจัดการชั้นเรียน	4.11	0.38	มาก	4.76	0.30	มากที่สุด
2. การพัฒนาตนเอง	4.31	0.35	มาก	4.73	0.33	มากที่สุด
3. คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู	4.17	0.46	มาก	4.75	0.27	มากที่สุด
4. การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียน	4.13	0.39	มาก	4.73	0.29	มากที่สุด
ภาพรวม	**4.18**	**0.31**	**มาก**	**4.74**	**0.26**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่ควรจะเป็นของสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า

1.1 สภาพปัจจุบันของสมรรถนะสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การพัฒนาตนเอง คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียน และการบริหารจัดการชั้นเรียน ตามลำดับ

1.2 สภาพที่ควรจะเป็นของสมรรถนะสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การบริหารจัดการชั้นเรียน คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียน และการพัฒนาตนเอง ตามลำดับ

2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวม

สมรรถนะครูปฐมวัย	ค่าเฉลี่ยสภาพที่ควรจะเป็น (I)	ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน (D)	PNI modified	ลำดับความสำคัญ
1. การบริหารจัดการชั้นเรียน	4.76	4.11	0.158	1
2. การพัฒนาตนเอง	4.73	4.31	0.097	4
3. คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู	4.75	4.17	0.139	3
4. การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียน	4.73	4.13	0.145	2
ภาพรวม	**4.74**	**4.18**	**0.134**	

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พิจารณาค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) พบว่า โดยภาพรวมมีค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เท่ากับ 0.134 โดยด้านที่มีค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ จัดการชั้นเรียน รองลงมา ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียน คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู การพัฒนาตนเองตามลำดับ

3. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 แสดงดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบ $PNI_{modified}$ รายด้านกับภาพรวม และการเลือกองค์ประกอบของสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

สมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา	$PNI_{modified}$	ผลการเปรียบเทียบ $PNI_{modified}$	สรุปผล
1. การบริหารจัดการชั้นเรียน	0.158	สูงกว่าภาพรวม	-ควรพัฒนา
2. การพัฒนาตนเอง	0.097	ต่ำกว่าภาพรวม	
3. คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู	0.139	สูงกว่าภาพรวม	-
4. การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียน	0.145	สูงกว่าภาพรวม	ควรพัฒนา
ภาพรวม	**0.134**		

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบ $PNI_{modified}$ รายด้านกับภาพรวม และการเลือกองค์ประกอบสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ไปพัฒนา พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูง 2 ลำดับแรก ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการชั้นเรียน และ 2) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียน โดยประเมินความเหมาะสม และความเป็นได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย ประกอบด้วย 2 ด้าน 10 แนวทาง โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันสมรรถนะครูปฐมวัย พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การพัฒนาตนเอง คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการชั้นเรียน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูปฐมวัยต้องมีทักษะในการจัดการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่มีเด็กเล็กจำนวนมาก ต้องใช้ความเข้าใจในการดูแลและปรับตัวให้เข้ากับพฤติกรรมและความต้องการของเด็กในแต่ละบุคคล การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ต้องสามารถเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมและหลากหลายในการสอนเด็กในวัยเรียนรู้ เรียนรู้และพัฒนาทักษะต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ครูเป็นสิ่งที่ครูต้องยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก อีกทั้งการพัฒนาตนเองก็มีความสำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะครูให้ดี

ยิ่งขึ้น ครูต้องปรับปรุงทักษะและความรู้ของตนเองอยู่เสมอเพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในสายวิชาชีพการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) พบว่า ปัจจุบันภาระงานครูมีงานมากเกินไป จึงทำให้ครูไม่สามารถพัฒนางานได้อย่างเต็มที่ จนเกิดความรู้สึกเหนื่อยหน่าย ท้อแท้ ไม่มีความแน่วแน่มุ่งมั้นในอาชีพ ดังนั้นการเป็นครูที่ดีได้จึงต้องอาศัยความรักความเมตตาต่อเด็ก ต้องรู้จักควบคุมตัวเองอย่างมีสติ และยังสอดคล้องกับ ปรียาภรณ์ หนองบัว (2565) พบว่า ครูปฐมวัยมีความตั้งใจที่จะประกอบวิชาชีพครู ชอบที่จะทำงานครูและภูมิใจที่จะแสดงตนว่าเป็นครู มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณดูแล เอาใจใส่ และช่วยเหลือเด็กปฐมวัยในการทำกิจกรรมประจำวัย ทั้งนี้ครูปฐมวัยมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเด็กตั้งแต่เริ่มมาถึงโรงเรียน เนื่องด้วยเด็กอนุบาลยังเป็นเด็กเล็กมีลักษณะไม่จดจ่ออยู่นิ่งไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากนัก ครูจึงต้องดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด มีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูปลูกฝังสิ่งที่ดีงามตลอดจนขัดเกลาพฤติกรรมให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนตลอดทั้งวัน จนกระทั่งถึงเวลาที่ผู้ปกครองมารับกลับ รวมใช้เวลาในการอบรมเลี้ยงดูแลมากกว่า 6 ชั่วโมงต่อวันจนบางครั้งครูจึงเกิดความเครียด

2. ผลการศึกษาสภาพที่ควรจะเป็นสมรรถนะครูปฐมวัย พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การบริหารจัดการชั้นเรียน คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการบริหารจัดการชั้นเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องจากการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาในช่วงวัยนี้ต้องใช้ทักษะในการดูแลและควบคุมพฤติกรรมเด็กให้เป็นไปตามเป้าหมายการเรียนรู้ การสร้างนิสัยและคุณธรรมให้กับเด็กทั้งในด้านการแสดงออกในพฤติกรรมและการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคมและจริยธรรมการใช้หลักสูตรและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย ทั้งนี้การเลือกใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและพัฒนาทักษะของเด็กได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาตนเองเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับครูในการพัฒนาและปรับปรุงทักษะและความรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่องตามความต้องการของสังคมและการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับกับ สายรุ้ง เหล็กแปง (2561) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นสมรรถนะของครูปฐมวัย ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการ จัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความสำคัญ

ของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย มีค่า $PNI_{modified}$ ในภาพรวมเท่ากับ 0.134 (ค่า $PNI_{modified}$ สูงสูง 2 ลำดับแรก ที่เลือกนำมาพัฒนามี ดังนี้

3.1 การบริหารจัดการชั้นเรียน มีค่า $PNI_{modified}$ = 0.158 ซึ่งเป็นค่า $PNI_{modified}$ สูงเป็นอันดับที่ 1 ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ไม่เพียงแค่ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนานักเรียนในทุกด้าน ทั้งด้านวิชาการ ด้านสังคม และด้านพฤติกรรม การบริหารจัดการที่ดีจึงเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีที่สุดให้แก่นักเรียนทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับ ปรียาภร์ หนองบัว (2565) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า การจัดบรรยากาศภายในและภายนอกห้องเรียนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียน จัดทำข้อมูลสารสนเทศและเอกสารประจำ ชั้นเรียน นำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ส่งเสริม การเรียนรู้อย่างมีความสุข และความปลอดภัยของผู้เรียนของแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย และสอดคล้องกับสุพรรณี คะหาวงศ์ (2565) ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ครูมีความสามารถในการจัดมุมประสบการณ์และสื่อที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศการเรียน การจัดทำข้อมูลสารสนเทศและเอกสารประจำชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความปลอดภัย ต่อเด็กปฐมวัย

3.2 การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มีค่า $PNI_{modified}$ = 0.145 ซึ่งเป็นด้านที่ควรพัฒนาอันดับ 2 ทั้งนี้เป็นเพราะว่า มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของการเรียนการสอน การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ที่ดีจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการพัฒนาการศึกษาของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ สายรุ้ง เหล็กแปง (2561) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า การบริหารหลักสูตรและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง การบริหาร จัดการชั้นเรียน การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน เพื่อการจัดการเรียนรู้ และจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ของแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

ไพทูรย์ สินลารัตน์. (2559). *ครูมืออาชีพในยุคศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรียาภรณ์ หนองบัว. (2565). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. (2567). *ข้อมูลจำนวนนักเรียน ครู และผู้บริหาร ปีการศึกษา 2567.* สืบค้นจาก https://www.sn3.go.th

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *รายงานผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สุพรรณี คะหาวงศ์. (2565). *ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยของโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). *การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ.* กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.

สายรุ้ง เหล็กแปง. (2561). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Office of the Education Council. (2017). *National Education Plan 2017-2036.* Bangkok: Prikwarn Graphic Co., Ltd. [In Thai]

Waro, P. (2008). *Educational research and statistics.* Sakon Nakhon: Sakon Nakhon Rajabhat University.

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10 ปี สปช.)

THE DEVELOPMENT OF AN EDUCATION INSTITUTION MANAGEMENT MODEL THAT EMPHASIZES INTERNAL SUPERVISION PROCESSES TO ENHANCE LEARNING COMPETENCIES ANUBANKHEHABANGPLEE SCHOOL

[1]พิไลวรรณ แตงขาว และ [2]นิธิวัฒน์ อินทสิทธิ์

[1]Philaiwan Taengkhao and [2]Nithiwat Intasit

โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี, ประเทศไทย

Anubankhehabangplee School, Thailand

[1]Philaiwan858585@gmail.com, [2]nithiwat.in@gmail.com

Received: January 8, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: April 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ 2) เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี(10ปี สปช.) 3) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี(10ปี สปช.) และ4) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) ผลการวิจัย พบดังนี้ 1) องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายใน

---

[1]ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี ต.บางเสาธง อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ

[2]อาจารย์ ดร. ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา

เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้มี 5 องค์ประกอบ 54 ตัวชี้วัด 2.1) ผลการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาฯ(2PDER Model) พบว่า มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) การเตรียมการนิเทศ (Preparing-P) (2) การวางแผนการนิเทศ (Planning-P) (3) การปฏิบัติการนิเทศ (Doing-D) (4) การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E) และ (5) การรายงานผลการนิเทศ (Reporting-R) 2.2) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาฯ ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด 3.1) ผลการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3.2) ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการเรียนรู้ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบฯแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาฯ ด้านความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษา, การนิเทศภายใน, สมรรถนะการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research were 1) Study the components and management approaches of educational institutions that emphasize internal supervision processes to enhance learning competence. 2) To create and develop a management model of educational institutions that emphasize internal supervision processes to enhance learning competence Anubankhehabangplee School. 3) To study the results of using the management model of educational institutions that emphasize internal supervision processes to enhance learning competence Anubankhehabangplee School. And, 4) To evaluate the effectiveness of the management model of educational institutions that emphasize internal supervision processes to enhance learning competence Anubankhehabangplee School. The research results found as follows: 1) The components of educational administration that emphasize the internal supervision process to enhance learning competence consisted of 5 components and 54 indicators. 2.1) The results of the development and examination of the educational administration model (2PDER Model) found that there were 5 components as follows: (1) Preparing :P, (2) Planning :P, (3) Doing :D, (4) Evaluating :E, and (5) Reporting :R. 2.2) The results of the evaluation of the educational administration model in terms of correctness and feasibility were at the highest level. 3.1) The results of using the educational administration model that emphasized the internal supervision process to enhance learning competence were at the highest level overall. 3.2) The results of comparing the learning competence of students before

and after using the model were significantly different at the .05 level. And 4) The results of the evaluation of the educational administration model in terms of appropriateness and usefulness were at the highest level.

Keywords: Educational institution administration, Internal supervision, Learning competency

บทนำ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560ในหมวด 16 (4) ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัด เพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยยุทธศาสตร์ที่ 4.3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจะต้องมีกระบวนการสู่ความสำเร็จในการพัฒนา คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งกระบวนการนิเทศการศึกษา เป็นภารกิจจำเป็นต่อการจัดการศึกษาที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน บุคลากรที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานจัดการศึกษา จำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือ ชี้แนะและพัฒนางานให้ประสบผลสำเร็จ ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งยังเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ต้องพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การนิเทศการศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนา ปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการ หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา(หน่วยศึกษานิเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,2567: 1-2) การนิเทศการศึกษาจึงมีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาศักยภาพในการเรียนการสอนของครู เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วจึงจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการนิเทศการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

ผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้กำลังปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนให้สอดคล้องพร้อมทั้งการออกแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เหมาะสมกับสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยของยุคดิจิทัล ที่ใช้ Application Line, Google Site, Google Classroom, Google Meet, You Tube, Facebook, Zoom และอื่นๆ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพร้อมเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง จัดรูปแบบการนิเทศภายในให้ตรงกับสภาพปัจจุบันปัญหาของสถานศึกษา เพื่อให้การพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม (วันชาติ แช่มเกตุ, 2566: 3)

จากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2566 ของโรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) พบว่า จากผลการดำเนินงานโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าไว้ในแต่ละมาตรฐาน โดยผู้เรียนมีความสามารถ ในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ระดับดีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 99.39

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาได้เล็งเห็นว่าการพัฒนาการศึกษาให้เกิดคุณภาพนั้นจะต้องมีกระบวนการสู่ความสำเร็จ ซึ่งปัจจัยสำคัญคือ คุณภาพของผู้เรียน ที่โรงเรียนต้องประกันคุณภาพต่อผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่า ผู้เรียนจะต้องมีคุณภาพและมาตรฐานตามหลักสูตรมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคือ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศ โดยเฉพาะกระบวนการนิเทศการศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของครู โดยมุ่งให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพส่งผลถึงคุณภาพของผู้เรียน ดังนั้นจึงได้สร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยกระบวนการนิเทศ ที่ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ มีคุณลักษณะและเกิดสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ มีทักษะในการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก มีผลลัพธ์การเรียนรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้

2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.)

3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.)

4. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 105 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน และนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10 ปี สปช.) ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,477 คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 1,597 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ (1) ครู จำนวน 71 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องด้วยเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.)ไปใช้ และ(2)คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 13 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) (ยกเว้นผู้บริหารโรงเรียนและผู้แทนครูผู้สอน) และ (3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10 ปี สปช.) ปีการศึกษา 2567 จำนวน 306 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามแบบบันทึกผลการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

2.3 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2.4 แบบประเมินความถูกต้อง และความเป็นไปได้ ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้

2.5 แบบสอบถามผลการบริหารงานตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้

2.6 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10 ปี สปช.)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Item of Objective Congruence Index : IOC) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ค่าที (t–test แบบ Independent Samples) โดยรวมรายด้านเพื่อนำไปอธิบายข้อมูลในรูปแบบตารางต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10 ปี สปช.) ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) พบว่าประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านการเตรียมการนิเทศ 2) ด้านการวางแผนการนิเทศ 3) ด้านการปฏิบัติการนิเทศ 4) ด้านการประเมินผลการนิเทศ และ 5) ด้านการรายงานผลการนิเทศ

2. การพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) มีดังนี้

2.1 รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) (2PDER Model) พบว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 7 องค์ประกอบและมี 25 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ด้านการเตรียมการนิเทศ (Preparing-P) มี 5 ตัวชี้วัด 2) ด้านการวางแผนการนิเทศ (Planning-P) มี 5 ตัวชี้วัด 3) ด้านการปฏิบัติการนิเทศ (Doing-D) มี 5 ตัวชี้วัด 4) ด้านการประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E) มี 5 ตัวชี้วัด และ 5) ด้านการรายงานผลการนิเทศ (Reporting-R) มี 5 ตัวชี้วัด

2.2 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.)

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในฯ	ความถูกต้อง			ความเป็นไปได้		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการเตรียมการนิเทศ (Preparing-P)	4.62	0.22	มากที่สุด	4.58	0.27	มากที่สุด
2. ด้านการวางแผนการนิเทศ (Planning-P)	4.64	0.23	มากที่สุด	4.44	0.30	มาก
3. ด้านการปฏิบัติการนิเทศ (Doing-D)	4.44	0.26	มาก	4.48	0.34	มาก

4. ด้านการประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E)	4.46	0.25	มาก	4.52	0.25	มากที่สุด
5. ด้านการรายงานผลการนิเทศ (Reporting-R)	4.54	0.33	มากที่สุด	4.54	0.34	มากที่สุด
โดยรวม	**4.54**	**0.11**	**มากที่สุด**	**4.51**	**0.20**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ความถูกต้องของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด($\overline{X}$ = 4.54,S.D.= 0.11) และความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51, S.D.= 0.20)

3. ผลการนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) ไปใช้ มีดังนี้

3.1 การบริหารงานตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ โดยรวมดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) โดยรวม

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการเตรียมการนิเทศ (Preparing-P)	4.56	0.39	มากที่สุด
2. ด้านการวางแผนการนิเทศ (Planning-P)	4.58	0.38	มากที่สุด
3. ด้านการปฏิบัติการนิเทศ (Doing-D)	4.51	0.34	มากที่สุด
4. ด้านการประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E)	4.55	0.33	มากที่สุด
5. ด้านการรายงานผลการนิเทศ (Reporting-R)	4.53	0.30	มากที่สุด
โดยรวม	**4.54**	**0.29**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารงานตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.54, S.D.= 0.29) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการวางแผนการนิเทศ (Planning-P) ($\overline{X}$ = 4.58, S.D.= 0.38) ด้านการเตรียมการนิเทศ (Preparing-P) ($\overline{X}$ = 4.56, S.D.= 0.39) ด้านการประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E) ($\overline{X}$ = 4.55, S.D.= 0.33) ด้านการรายงานผลการนิเทศ (Reporting-R) ($\overline{X}$ = 4.53, S.D.= 0.30) และด้านการปฏิบัติการนิเทศ (Doing-D) ($\overline{X}$ = 4.51, S.D.= 0.34) ตามลำดับ

3.2 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการเรียนรู้ของนักเรียน มีดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบฯ

ปีการศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	df	t	Sig
ก่อนใช้รูปแบบฯ	4.20	0.22	101	13.653	0.00*
หลังใช้รูปแบบฯ	4.56	0.28			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 3 สมรรถนะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) ก่อนและหลังการใช้รูปแบบฯ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสมรรถนะการเรียนรู้ของนักเรียน หลังใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบฯ

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) ในภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52, S.D.= 0.24) และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.55, S.D.= 0.21)

อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10ปี สปช.) อภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) และการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Interview) พบว่า มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเตรียมการนิเทศ (Preparing-P) 2) ด้านการวางแผนการนิเทศ (Planning-P) 3) ด้านการปฏิบัติการนิเทศ (Doing-D) 4) ด้านการประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E) และ 5) ด้านการรายงานผลการนิเทศ (Reporting-R) ดังที่ วันชาติ แช่มเกตุ (2566: 33) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษามีความสำคัญ และจำเป็นในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษา เนื่องจากบุคลากรในสถานศึกษาเป็นผู้ที่รู้ปัญหา และแนวทางในการพัฒนาได้ดีที่สุด จึงจำเป็นที่ต้องร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติการนิเทศ และร่วมการประเมินผลการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป้าหมายสูงสุดในด้านการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีกระบวนการนิเทศที่สามารถนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคนิคการนิเทศต่าง ๆ และพัฒนาเป็นระบบ หรือรูปแบบ (Model) การนิเทศที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ดังนี้ 1) การเตรียมการนิเทศ เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการจำเป็น นโยบาย ทิศทางการจัดการศึกษา ความคาดหวังที่ต้องการให้สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัศมี ภูกันดาน (2562: 263-265) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการ

นิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า องค์ประกอบกระบวนการนิเทศภายใน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนการนิเทศภายใน ด้านการปฏิบัติการนิเทศภายใน ด้านการปฏิบัติการตรวจสอบ ด้านประเมินผลการนิเทศภายใน ด้านการปรับปรุงแก้ไขการนิเทศภายใน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันตรา ชื่นใจ (2566: 191-199) ได้ศึกษารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า กระบวนการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม มี 6 กระบวนการ ได้แก่ 1) ร่วมสำรวจปัญหาและความต้องการ 2) ร่วมวิเคราะห์และลำดับความสำคัญ 3) ร่วมวางแผนการนิเทศ 4) ร่วมดำเนินการนิเทศ 5) ร่วมติดตามและประเมินผล และ 6) การรายงานผลการนิเทศ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน และมี 25 ตัวชี้วัด สอดคล้องกับ กุญช์ พิสิฎฐ์ คงนุรัตน์ (2565: 8-9) กล่าวว่า การวางแผน เป็นกระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์และสิ่งที่จะต้องกระทำเพื่อให้การดำเนินการนิเทศภายในประสบผลสำเร็จ ด้านการปฏิบัติการนิเทศ (Doing-D) คือ กระบวนการดำเนินกิจกรรมการนิเทศตามแผนที่ได้วางไว้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของครูหรือบุคลากรทางการศึกษา ผ่านวิธีการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพดังที่ จันตรา ชื่นใจ (2566: 9-11)ได้กล่าว่า การดำเนินการนิเทศ (Implement) เป็น กระบวนการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ โดยใช้เทคนิค วิธีการ เครื่องมือการนิเทศที่หลากหลาย ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอน ดังที่ ทองคำ อำไพ (2564: 9-10) กล่าวว่า การประเมินผลการนิเทศว่าเป็นการตรวจสอบหรือประเมินความสำเร็จของการนิเทศภายในที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีการประเมินผลการนิเทศ สรุปผลและจัดทำรายงานผลการนิเทศ พร้อมทั้งมีการนำผลการนิเทศมาปรับปรุงแก้ไข ดังที่ หน่วยศึกษานิเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564: 14) ได้กล่าวถึงการปรับปรุงแก้ไขและรายงานผลการนิเทศว่าเป็นการนำข้อมูลจากผลการประเมิน ไปวิเคราะห์เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงกระบวนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นที่พึงพอใจของผู้รับการนิเทศและเมื่อเสร็จสิ้นการนิเทศแต่ละครั้ง ให้มีการจัดทำรายงานการนิเทศ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการนิเทศครั้งต่อไป

3. การบริหารงานตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สถานศึกษามีความตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในระดับบุคลากรและนักเรียน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้เรียน และส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอน ให้มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ที่

สถานศึกษากำหนด ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ จึงส่งผลให้การบริหารงานตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัศมี ภูกันดาน (2562: 263-265) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ทีมนิเทศภายในมีความสามารถในนิเทศการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ทีมเป็นฐาน ผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด

การศึกษาสมรรถนะการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบฯ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสมรรถนะการเรียนรู้ของนักเรียน หลังใช้รูปแบบฯ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบฯ ทั้งในด้านความสามารถในการแก้ปัญหา ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ด้านความสามารถในการคิด และด้านความสามารถในการสื่อสาร นอกจากนี้หลังใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ ส่งผลให้คุณภาพการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ปีการศึกษา 2567 มีคุณภาพในภาพรวม อยู่ในระดับยอดเยี่ยม ทั้ง 3 มาตรฐาน ส่งผลให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะชีวิต การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีได้ดีขึ้น ดังที่ วันชาติ แช่มเกตุ (2566: 36) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เป็นการร่วมมือกันของครูและบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อค้นหาศักยภาพของครูให้พบแล้วช่วยกันส่งเสริมกระตุ้นให้ครูมีความคิดสร้างสรรค์ และหาแนวทางการสอนที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนสูงสุด ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นต่อไป สอดคล้องกับ วาสนา ศรีมาศ (2566: 35-36) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือและประสานงานเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการสอนของครู ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยการทำงานร่วมกันของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ทุกคนมีเป้าหมายร่วมกัน คือ ผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพและนักเรียนทุกคนมีคุณภาพ

ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ พบว่า หลังใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมสมรรถนะของนักเรียนให้มีความสามารถที่สอดคล้องกับยุคสมัย และพัฒนาสถานศึกษาให้มี

คุณภาพอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัศมี ภูกันดาน (2562: 263-265) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ทีมนิเทศภายในมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐาน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และครูผู้รับการนิเทศภายในมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐาน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อผลการจัดการเรียนรู้ (ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน) พบว่า หลังใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความรู้สึกของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนที่สะท้อนไปยังตัวผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองคำ อำไพ (2564: 198-199) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการประเมินระดับความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของครู พบว่า หลังใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้วิธีการสอนที่น่าสนใจ ใส่ใจนักเรียน สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถควบคุมชั้นเรียนได้ดี มีการติดตามความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน จัดกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองคำ อำไพ (2564: 198-199) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการประเมินระดับความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้ พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา ศรีมาศ (2566: 280-281) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาสำหรับโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการนิเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันตรา ชื่นใจ (2566: 191-199) ได้ศึกษารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนสังกัด

กรุงเทพมหานคร พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และการนำไปใช้ประโยชน์ของรูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ได้เป็นรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10 ปี สปช.) (2PDER Model) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เน้นกระบวนการนิเทศภายในเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเรียนรู้โรงเรียนอนุบาลเคหะบางพลี (10 ปี สปช.) (2PDER Model)

เอกสารอ้างอิง

กุญช์พิสิฎฐ์ คงนุรัตน์. (2565). *รูปแบบการนิเทศภายในตามแนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จันตรา ชื่นใจ. (2566). *รูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์กรุงเทพ.

ทองคำ อำไพ. (2564). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

รัศมี ภูกันดาน. (2562). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วันชาติ แช่มเกตุ. (2566). *รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

วาสนา ศรีมาศ. (2566). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาสำหรับโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น (2555). *การพัฒนากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กระทรวงศึกษาธิการ.

_____.(2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

ผลการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา

THE EFFECTIVENESS OF A MATHEMATICS SKILL TRAINING PROGRAM ON ADDITION AND SUBTRACTION OF INTEGERS FOR HEARING-IMPAIRED STUDENTS IN GRADE 6 AT PHANG NGA SCHOOL FOR THE DEAF

[1]ศุทธินี ราษฎร์พิพัฒน์, [2]ดาราณี ผลาจันทร์, [3]แมน เชื้อบางแก้ว และ [4]ดวงตา อินทรนาค

[1]Sutthini Ratpiphat, [2]Daranee palajun, [3]Man Chuabangkaew and [4]Duangta Intaranak

มหาวิทยาลัยตาปี, ประเทศไทย

Tapee University, Thailand

[1]Sutthiniboom2602@gmail.com, [2]daraneekwan19@gmail.com, [3]mans_model@hotmail.com, [4]duangta@tapee.ac.th.

Received: January 9, 2025; **Revised**: January 28, 2025; **Accepted**: April 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา และ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการ

[1]นักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยตาปี

[2]นักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยตาปี

[3,4]อาจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยตาปี

เรียนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา ก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 4 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม 2) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการบวก ลบ จำนวนเต็ม และ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) สถิติพรรณนา (Descriptive statistic) ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) สถิตินอนพาราเมตริก (Parameter statistic) ได้แก่ Wilcoxon Signed Rank test ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา มีประสิทธิภาพของกระบวนการต่อประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) เท่ากับ 84.60/83.40 และ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา หลังการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา สูงกว่าก่อนการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา

คำสำคัญ : ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ , ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

Abstract

The purposes of this research were 1) examine the effectiveness of a mathematics skill training set on addition and subtraction of integers for Grade 6 students with hearing impairments at the Phang Nga School for the Deaf, and 2) To compare the academic achievement of students with hearing impairments in Grade 6 at a special education school in Phang Nga Province before and after using a set of training materials for mathematical skills on the topic of addition and subtraction of integers. while the sample group comprised four students selected through purposive sampling. The research instruments included: 1) Six sets of a mathematics skill training program on addition and subtraction of integers. 2) Six lesson plans, implemented over 12 hours. And 3) A mathematics achievement test on addition and subtraction for Grade 6 students

with hearing impairments. Data analysis was conducted using two statistical methods: 1) Descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation. And 2) Non-parametric statistics, specifically the Wilcoxon Signed Rank Test. The research findings revealed that: 1) The mathematics skill training set on addition and subtraction of integers for Grade 6 students with hearing impairments at the Phang Nga School for the Deaf demonstrated an efficiency ratio of process to outcome (E1/E2) of 84.60/83.40. And 2) The academic achievement of students with hearing impairments in Grade 6 at Phang Nga School for the Deaf after using a set of math skills training on adding and subtracting integers for students with hearing impairments in Grade 6 at Phang Nga School for the Deaf was higher than before the use of the math skills training set on adding and subtracting integers for students with hearing impairments in Grade 6 at Phang Nga School for the Deaf.

Keywords: Mathematical skills training program, Academic achievement, Students with hearing impairment

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัตประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ภูมิภาคและของโลกเข้าใจ ดังที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, (2560: 76) มีหลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนกลุ่มปกติ กลุ่มด้อยโอกาสที่มีความยากลำบากและขาดโอกาสเนื่องด้วยสภาวะทางเศรษฐกิจและภูมิสังคม ซึ่งรัฐต้องดูแลจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาสนับสนุนผู้เรียนกลุ่มนี้ให้ได้รับการศึกษาตามศักยภาพและความพร้อมอย่างเท่าเทียม กลุ่มที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งหมายรวม กลุ่มผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม อารมณ์ การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ รวมทั้งบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแล รัฐต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาร่วมกับเด็กปกติในกรณีที่สามารถเรียนได้ เพื่อให้เขาได้มีโอกาส

เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในสังคม หรือจัดให้เป็นพิเศษตามระดับความบกพร่อง

สำหรับนักเรียนในโรงเรียนทั่วไป โรงเรียนเฉพาะความพิการ นักเรียนเฉพาะความพิการมีการแบ่งประเภทความพิการ ของนักเรียนออกเป็นหลายประเภทตามบริบทของแต่ละโรงเรียน จากการทำการเรียนการสอนใน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน พบปัญหาการเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ เกี่ยวกับการคำนวณ บวก ลบ เลขสองหลัก สามหลักที่มีการเปลี่ยนหลักหรือการทดเลขต่างๆ นักเรียนไม่สามารถทำได้หรือ เข้าใจ จากปัญหาการคิดคำนวณบวก ลบ เลขทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนบกพร่องทางการได้ยิน ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อมีการสอนย้ำพบนักเรียนไม่สามารถทำได้อย่างเข้าใจ การเปลี่ยน ตำแหน่ง การบวก ลบ ตามหลักการไม่สามารถทำได้ ทำให้ส่งผลต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์เป็นอย่างมาก เนื่องจากการบวก ลบ เลขเป็นพื้นฐานในการใช้ชีวิตประจำวันในหลายๆด้านรวมถึงส่งผล กระทบต่อการเรียนในรายวิชาอื่นๆที่มีการใช้การคำนวนบวก ลบด้วย การพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องในด้านต่าง ๆ โดยมีการศึกษาจากงานวิจัยของสาวิตรี จุ้ยทอง, มารุต พัฒผล, และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2558: 122) เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เป็นความบกพร่องทางกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจหรือการใช้ภาษา แสดงออกถึงความบกพร่องทางการฟัง การคิด การพูด การอ่าน การเขียน การคำนวณทางคณิตศาสตร์ ที่สืบเนื่องมาจากความบกพร่องของการทำหน้าที่ของสมอง ทำให้มีผลการเรียนต่ำ เกิดช่องว่างระหว่างความเฉลียวฉลาดที่แท้จริงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีแนวทางการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่มีความหลากหลายเพื่อให้นักเรียนสามารถเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจของตนเอง 2) เริ่มกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์จากง่ายที่สุดไปสู่กิจกรรมที่ความซับซ้อนมากขึ้น 3) สร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับนักเรียนและส่งเสริมให้พัฒนาความสามารถที่มีอยู่ 4) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการสัมผัส การสังเกต การฟัง และการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยใช้สื่อที่เป็นรูปธรรม 5) ใช้คำสั่งช้าๆ สั้น กระชับ เข้าใจง่าย 6) จัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้ของนักเรียน 7) จัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยให้นักเรียนได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง 8) กระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกับเด็กทั่วไป ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 9) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย ปลอดภัย และมีความสุข และ 10) ประเมินตามสภาพจริงและให้ผลย้อนกลับทันที โดยการให้กำลังใจการชื่นชมในความสำเร็จ และยังมีบทความของสิริลักษณ์ มณีรัตน์, ภริมา วินิธสสถิตย์กุล, และทรรศนัย โกวิทยากร (2566: 1) นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ได้แก่

1) ความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความต้องการการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานที่อาศัยอุปกรณ์และเครื่องมือทางการแพทย์ที่ช่วยให้ประสาทการรับรู้ทางการได้ยินดีขึ้น และกลุ่มที่มีความต้องการการเรียนรู้ขั้นสูงจะต้องอาศัยทั้งอุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์ และการใช้ภาษามือในการช่วยสื่อสารและต้องการการศึกษาพิเศษ 2) การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินของไทย ได้แก่ การจัดการศึกษาแบบเน้นการฟังเป็นฐานและการเรียนการสอนแบบเน้นการใช้สายตาเป็นฐาน และ 3) กระบวนการสร้างสรรค์เทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เป็นการนำสื่อต่าง ๆ มาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการนำมาใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มที่มีความต้องการการเรียนรู้ขั้นสูงเกี่ยวกับภาษามือเพื่อการสื่อสารอีกด้วย

การเรียนรู้ของนักเรียนปกติกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษจะมีความแตกต่างมากน้อยกัน ออกไปขึ้นอยู่กับประเภทความพิการ โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาด้าน การฟัง การพูด การเข้าใจความหมาย ฉะนั้นรูปแบบการเรียน การสอนหรือการสื่อสารในนักเรียน กลุ่มนี้ต้องใช้ทักษะทางภาษามือ สื่อการการสอน และเทคนิคที่มีความเฉพาะให้นักเรียนเกิดการ เรียนรู้ ความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ทักษะคณิตศาสตร์มีความจำเป็นในนักเรียนทุกประเภท ไม่มีข้อยกเว้น แม้กระทั่งนักเรียนกลุ่มที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน แต่เนื่องด้วยนักเรียนกลุ่มนี้มีปัญหาด้านการสื่อสารทำให้การเรียนรู้มีความล่าช้า โดยผู้วิจัยมีความประสงค์ลดปัญหาและช่องว่างเกี่ยวกับการ เรียนรู้ในนักเรียนกลุ่มบกพร่องทางการได้ยินเกี่ยวกับการบวก การลบซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในวิชาคณิตศาสตร์ที่นักเรียนสามารถนำไปต่อยอดได้ในอนาคต และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน กฤติกานต์ คำจันทร์แก้ว, วารุณี โพธาสินธุ์, และศรีทัย สุขยศศรี. (2567: 79) พบว่า การใช้สื่อมีประสิทธิภาพช่วยส่งผลให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้สื่อวิดีทัศน์ที่มีภาษามือช่วยเพิ่มความเข้าใจและเหมาะสมกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมากกว่าสื่อที่เป็นเพียงรูปภาพ พรรณวดี ปัญจพรผล (2551: 66) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 วิชาคณิตศาสตร์ ที่เรียนด้วยสื่อปฏิสัมพันธ์สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และบุญรัตน์ ฐิตยานุวัฒน์ (2553: 108) พบว่า ผลการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้เรื่อง โจทย์ปัญหาการบวกของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน เทคนิค STAD ร่วมกับ เทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินควรได้รับการพัฒนาในการเรียนรู้ด้วยสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกทักษะในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนมีผลอย่างมากในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเป็นปัญหาของตัวผู้เรียนในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ผู้วิจัยจึงมีการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยทำการวิจัย เรื่อง ผลการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา ก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นรูปแบบการวิจัยแบบแผนกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง (One Group Pretest-Posttest Design) (ไพศาล วรคำ, 2564: 98)

1.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 5 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 4 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (ไพศาล วรคำ, 2564: 142)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง ผลการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม มีดังนี้

2.1 ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม ประกอบด้วยชุดฝึกทักษะจำนวน 6 ชุด ชุดฝึกทักษะที่ 1 การบวกสองตำแหน่ง ชุดฝึกทักษะที่ 2 การลบสองตำแหน่ง

ชุดฝึกทักษะที่ 3 การบวกสามตำแหน่ง ชุดฝึกทักษะที่ 4 การลบสามตำแหน่ง ชุดฝึกทักษะที่ 5 การบวก การลบ แบบรวมไม่เกิน 2 ตำแหน่ง และชุดฝึกทักษะที่ 6 การบวก การลบ แบบรวมไม่เกิน 3 ตำแหน่ง ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พบว่าชุดฝึกทักษะสามารถนำไปปฏิบัติได้ อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.77) และ มีคะแนนเฉลี่ยความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม จำนวน 6 แผน ใช้เวลา 12 ชั่วโมง ซึ่งในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาความสามารถผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการบวก ลบ ทั้งหมดผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พบว่า ในภาพรวมแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุดที่สามารถนำไปปฏิบัติมีความเหมาะสมเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด และ มีคะแนนเฉลี่ยความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 ข้อ เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.50 - 0.81 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.90 – 1.00

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ตอบเรียบร้อยแล้วมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลแล้วประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ โดยแบ่งการวิเคราะห์ดังนี้

3.1 สถิติพรรณนา (Descriptive statistic) ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.2 สถิตินอนพาราเมตริก (Parameter statistic) ได้แก่ Wilcoxon Signed Rank test (Mcmillan & Schumacher, 2006: 264)

ผลการวิจัย

ผู้ศึกษาได้นำเสนอผลการดำเนินการและวิเคราะห์ข้อมูลชุดกิจกรรมการฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม ดังนี้

1. ประสิทธิภาพชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม

ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ประสิทธิภาพชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม โดยใช้หาประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ตามเกณฑ์ 80/ 80 ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ประสิทธิภาพชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม

ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย		ประสิทธิภาพของกระบวนการต่อประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2)
	ระหว่างเรียน (10)	หลังเรียน (5)	
ชุดที่ 1 การบวกสองตำแหน่ง	9.00	4.50	90.00 /90.00
ชุดที่ 2 การลบสองตำแหน่ง	8.25	4.00	82.50/80.**00**
ชุดที่ 3 การบวกสามตำแหน่ง	8.25	4.50	82.50/90.00
ชุดที่ 4 การลบสามตำแหน่ง	8.50	4.00	85.00/80.00
ชุดที่ 5 การบวก การลบ แบบรวม ไม่เกิน 2 ตำแหน่ง	8.75	4.00	87.50/80.00
ชุดที่ 6 การบวก การลบ แบบรวม ไม่เกิน 3 ตำแหน่ง	8.00	4.00	80.00/80.00
รวม	**8.46**	**4.17**	**84.58/83.40**

จากตารางที่ 1 พบว่าประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม เป็นดังนี้

1. ชุดที่ 1 การบวกสองตำแหน่ง คะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียนมีค่าเท่ากับ 9.00 และหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 4.50 ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 90/90 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80

2. ชุดที่ 2 การลบสองตำแหน่ง คะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียนมีค่าเท่ากับ 8.25 และหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 4.00 ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 82.50/80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80

3. ชุดที่ 3 การบวกสามตำแหน่ง คะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียนมีค่าเท่ากับ 8.25 และหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 4.50 ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 82.50/90 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80

4. ชุดที่ 4 การลบสามตำแหน่ง คะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียนมีค่าเท่ากับ 8.50 และหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 4.00 ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 85/80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80

5. ชุดที่ 5 การบวก การลบ แบบรวม ไม่เกิน 2 ตำแหน่ง คะแนนเฉลี่ย ระหว่างเรียนมีค่าเท่ากับ 8.75 และหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 4.00 ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 87.5/80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80

6. ชุดที่ 6 การบวก การลบ แบบรวมไม่เกิน 3 ตำแหน่ง คะแนนเฉลี่ย ระหว่างเรียนมีค่าเท่ากับ 8.00 และหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 4.00 ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 80/80 ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80

ประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ โดยส่วนรวม คะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียน มีค่าเท่ากับ 8.46 และหลังเรียน มีค่าเท่ากับ 4.17 ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 84.58/83.40 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม ก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียน จำนวน 4 คน

ผู้ศึกษานำคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม มาทดสอบหา ความแตกต่างด้วย Wilcoxon Signed Rank test ผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม ก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียน จำนวน 4 คน

ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์	คะแนน (เต็ม)	$\overline{X}$	SD.	Z	*p*
ชุดที่ 1 การบวกสองตำแหน่ง	ก่อน (5)	3.75	0.96	1.134	.257
	หลัง (5)	4.5	0.58		
ชุดที่ 2 การลบสองตำแหน่ง	ก่อน (5)	3.25	0.50	1.732	.083
	หลัง (5)	4	0		
ชุดที่ 3 การบวกสามตำแหน่ง	ก่อน (5)	3.75	0.50	1.732	.083
	หลัง (5)	4.5	0.58		
ชุดที่ 4 การลบสามตำแหน่ง	ก่อน (5)	3.25	0.50	1.732	0.083
	หลัง (5)	4	0		
ชุดที่ 5 การบวก การลบ แบบรวม ไม่เกิน 2 ตำแหน่ง	ก่อน (5)	3.5	0.58	1.000	.317
	หลัง (5)	4	0.82		
ชุดที่ 6 การบวก การลบ แบบรวม ไม่เกิน 3 ตำแหน่ง	ก่อน (5)	3.5	0.58	1.414	.157
	หลัง (5)	4	0		
รวม	**ก่อน (30)**	**21**	**0.82**	**1.841**	**.066**
	หลัง (30)	**25**	**1.41**		

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม ก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา จำนวน 4 คน มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน 21 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.82 และคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน 25 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.41

อภิปรายผล

1. ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา มีประสิทธิภาพของกระบวนการต่อประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) เท่ากับ 84.60/83.40 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ระดับ 80/80 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าชุดฝึกทักษะดังกล่าวมีความเหมาะสมทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการสอน และรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ลักษณะของชุดฝึกทักษะที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on Activity) การใช้สื่อภาพ และเทคนิคการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารด้วยภาษามือ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะคณิตศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มนี้ ช่วยให้ผู้เรียนที่มีข้อจำกัดด้านการฟังและการเข้าใจภาษาพูด สามารถเข้าถึงสาระการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ และมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะที่สูงเกินเกณฑ์มาตรฐาน สะท้อนให้เห็นถึงความเหมาะสมในการออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน อันเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป ผลการวิจัยในส่วนนี้สอดคล้องกับแนวคิดของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered Approach) และแนวทาง Universal Design for Learning (UDL) ซึ่งเน้นการออกแบบกิจกรรมให้สามารถรองรับผู้เรียนที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะกลุ่มผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ทำให้เห็นว่าการจัดการการเรียนรู้การเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งมีปัญหาด้านการฟัง การพูด การเข้าใจความหมาย ฉะนั้นรูปแบบการเรียน การสอนหรือการสื่อสารในนักเรียนกลุ่มนี้ต้องใช้ทักษะทางภาษามือ สื่อการการสอน และเทคนิคที่มีความเฉพาะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ซึ่งการใช้ชุดฝึกทักษะถือเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์และการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ส่งผลให้นักเรียนได้พัฒนาพฤติกรรมทางการเรียนรู้ด้านสติปัญญาและสมองเป็นอย่างดี สนับสนุนตามแนวคิดของทิศนา แขมมณี (2567: 119) ในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้น ครูต้องคำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญและช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ มิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้เท่านั้น เช่น การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการกระทำ (Learning by Doing) สอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณวดี ปัญจพรผล (2551: 66) เรื่อง การออกแบบสื่อปฏิสัมพันธ์ สำหรับนักเรียนบกพร่องทางการได้ยิน พบว่า สื่อปฏิสัมพันธ์ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 88 แสดงว่าสื่อปฏิสัมพันธ์ที่ผู้วิจัยออกแบบมีประสิทธิผลที่ดี สามารถช่วยเสริมการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และจากงานวิจัยของชุลีภรณ์ ดีเมือง (2556: 91) เรื่อง การพัฒนาชุดฝึกทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบโดยใช้รูปแบบการแก้ปัญหาของโพลยา

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า การพัฒนาชุดฝึกทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องการบวกและการลบโดยใช้รูปแบบการแก้ปัญหาของโพลยามีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.02/89.61 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา หลังการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สูงกว่าก่อนการใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า การใช้ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์สามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น โดยอาจเป็นเพราะว่า ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ ที่มีการออกแบบมาเพื่อปรับพัฒนาทักษะด้านการคำนวณในลักษณะที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้น สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความต้องการของตัวเองมากขึ้น ทั้งในด้านการเสริมสร้างความเข้าใจพื้นฐาน และการเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนด้วยแนวคิดของ Gagné and Briggs (1979 cited in Tennyson, 2010: 6) ที่ว่าชุดกิจกรรมจะต้องได้รับการออกแบบมาสำหรับผู้เรียน ควรจะมีขั้นตอนระหว่างการปฏิบัติและขั้นตอนระยะยาว ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างมากและจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความรู้ของวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน Tanrıdiler (2024: 23) นำเสนอบทความการสอนคณิตศาสตร์ให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินโดยใช้สื่อการสอน มีแนวคิดว่าการสอนคณิตศาสตร์ให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้นต้องได้รับความสนใจและการดูแลเป็นพิเศษ การใช้สื่อการสอนคณิตศาสตร์นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยให้นักเรียนสามารถสรุปแนวคิดและความสัมพันธ์ที่เป็นนามธรรมได้ชัดเจน สร้างโครงร่างที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่สอน ทำความเข้าใจเนื้อหา นำไปประยุกต์ใช้ และพัฒนาทักษะการคิดทางคณิตศาสตร์ในบริบทที่กว้างขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤติกานต์ คำจันทร์แก้ว และคณะ (2567: 79) ได้ศึกษาการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์การบวกและการลบ โดยใช้สื่อประสมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร พบว่า การใช้สื่อมีประสิทธิภาพช่วยส่งผลให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน Kuku and Adeniyi (2020: 131) ศึกษาผลกระทบของการแทรกแซงการเรียนรู้ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ในกลุ่มผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ดีขึ้นจากการให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ได้เรียนรู้จากวิธีการสอนแบบเกมมิฟิเคชันและการเรียนรู้จากประสบการณ์

อย่างไรก็ตามคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน 21 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.82 และคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน 25 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.41 ผลการทดสอบทางสถิติที่ใช้วิธี Wilcoxon Signed Rank Test ซึ่งเป็นสถิติที่เหมาะสมกับข้อมูลที่ไม่เป็น

การแจกแจงแบบปกติและกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดเล็ก พบว่า ค่า Z = 1.841 และ ค่า p = 0.06 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ที่ 0.05 จึงไม่สามารถสรุปได้ว่า ความแตกต่างของคะแนนมีนัยสำคัญทางสถิติ การที่ค่า p = 0.06 ถือว่าใกล้เคียงกับเกณฑ์นัยสำคัญนั้น อาจบ่งชี้ถึง “แนวโน้มของผลลัพธ์” ที่แสดงให้เห็นว่า ชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ มีผลในทางบวกต่อการพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน แม้ว่าจะยังไม่สามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนในแง่ของสถิติที่มีความมั่นใจสูง

การที่ p-value ใกล้เคียงกับระดับนัยสำคัญ อาจบ่งชี้ถึงความเป็นไปได้ที่ชุดฝึกทักษะนี้จะมีผลต่อการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในทางบวก แต่เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็ก การเพิ่มจำนวนตัวอย่างในการศึกษาครั้งถัดไปอาจช่วยให้ความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติได้ชัดเจนยิ่งขึ้นและอาจเสริมความมั่นใจในผลลัพธ์ของการวิจัยได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1.ประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์: ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าชุดฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก ลบ จำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูง โดยมีค่า E_1/E_2 มากกว่า 80/80 ซึ่งหมายถึงการที่ชุดฝึกทักษะสามารถช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิผล ซึ่งการนำชุดฝึกทักษะนี้ไปใช้ในการเรียนการสอนสามารถช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถทางคณิตศาสตร์ และการเสริมสร้างความมั่นใจในการเรียนรู้

2. การเตรียมความพร้อมของครูผู้สอน: ก่อนการนำชุดฝึกทักษะไปใช้ ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจและศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสื่อการสอนที่ใช้ในชุดฝึกทักษะอย่างละเอียด เพื่อให้ครูมีความมั่นใจและความเข้าใจในการสอน และเพื่อให้การใช้ชุดฝึกทักษะนี้ได้ผลดีที่สุด, ครูที่มีความเข้าใจลึกซึ้งในสื่อการสอนและวิธีการใช้ จะสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะได้อย่างเต็มที่

เอกสารอ้างอิง

กฤติกานต์ คำจันทร์แก้ว, วารุณี โพธาสินธุ์, และศรีทัย สุขยศศรี. (2567). การแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์การบวกและการลบโดยใช้สื่อประสมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่อง

ทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, *9*(1), 78 – 89.

ชุลีภรณ์ ดีเมือง. (2556). *การพัฒนาชุดฝึกทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและลบโดยใช้รูปแบบการแก้ปัญหาของโพลยา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต.

ทิศนา แขมมณี. (2567). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ: บริษัทด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

บุญรัตน์ ฐิตยานุวัฒน์. (2553). *การพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่องการแก้โจทย์ปัญหาการบวก สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันโดยใช้เทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWDL*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรรณวดี ปัญจพรผล. (2551). *การออกแบบสื่อปฏิสัมพันธ์สำหรับนักเรียนบกพร่องทางการได้ยินชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 วิชาคณิตศาสตร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ไพศาล วรคำ. (2565). *การวิจัยทางการศึกษา (Educational Research)*. มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.

สาวิตรี จุ้ยทอง, มารุต พัฒผล, และวิชัย วงษ์ใหญ่. (2558). แนวทางการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, *9*(3), 122 – 133.

สิริลักษณ์ มณีรัตน์, ภริมา วินิธสสถิตย์กุล, และทรรศนัย โกวิทยากร. (2566). แนวทางการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, *34*(3), 1 – 11.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

Kuku, O. O., & Adeniyi, S. O. (2020). Impact of learning interventions on mathematics achievement among learners with hearing impairment. *Contemporary Educational Researches Journal* Volume 10(4), 131-143.

Mcmillan, J. H., & Schumacher, S. (2006). *RESEARCH IN EDUCATION EVIDENCE-BASE INQUIRY*. Boston: Pearson Education, Inc.

Tanrıdiler, A. (2024). Teaching Mathematics to Students with Hearing Loss Using Instructional Materials. *World Journal of Education*, 14(1), 23 – 42.

Tennyson, R. D. (2010). Historical Reflection on Learning Theories and Instructional Design. *Contemporary Educational Technology*, *1*(1), 1-16.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์

GUIDELINES FOR DEVELOPING INNOVATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFILIATED TO THE PHITSANULOK SECONDARY EDUCATION AREA OFFICE, UTTARADIT

[1]ปรรฏฐมพรรณ พามา, [2]โสรดา จันทร์บุญนาค และ [3]สถิรพร เชาวน์ชัย

[1]Pattamapan Pama, [2]Sorada Junboonnak, and [3]Sathirapon Chaochai

มหาวิทยาลัยนเรศวร, ประเทศไทย

Naresuan's University, Thailand

[1]paddhamaphan@gmail.com, [2]soradatawan@gmail.com,

[3]sathirapornc@nu.ac.th

Received: January 9, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: April 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิง นวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ โดยดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ และครูที่รับผิดชอบด้านเทคโนโลยีของโรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 171 คน

---

[1]นักศึกษาปริญญาเอก สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

[2]อาจารย์ วิทยาลัยนวัตกรรมทางการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

จาก ทั้งหมด 57 โรงเรียน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้ค่าสถิติ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และในการจัดลำดับดัชนีความต้องการจาเป็น (PNI) ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า 1) ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม และด้านการคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับ 2)ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ พบว่า มีจำนวน 40 แนวทาง

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา, ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา, มัธยมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the current and desirable conditions of innovative leadership among school administrators under the Secondary Educational Service Area Office of Phitsanulok and Uttaradit, and 2) to examine the developmental guidelines for innovative leadership among school administrators under the Secondary Educational Service Area Office of Phitsanulok and Uttaradit. The research was conducted in two steps of this research, first step was involved studying the current and desirable conditions of innovative leadership among school administrators. The sample consisted of 171 participants from 57 schools, including school administrators, academic deputy administrators, and teachers responsible for school technology. Quantitative data analysis employed statistical measures including percentage, frequency, mean, standard deviation (S.D.), and Priority Needs Index (PNI) step 2 focused on studying developmental guidelines for innovative leadership among school administrators through interviews with seven experts. Data were analyzed using content analysis. The assessment of developmental needs for innovative leadership among school administrators showed that the highest Priority Needs Index was in the aspect of change vision, followed by teamwork and participation, and creative thinking,

respectively. The study identified 40 developmental guidelines for innovative leadership among school administrators under the Secondary Educational Service Area Office of Phitsanulok and Uttaradit.

Keywords: Innovative Leadership, School Administrators, Development Guidelines

บทนำ

จากการการเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ที่ใช้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นตัวขับเคลื่อน มีการแข่งขันในตลาดแรงงานที่ต้องการทักษะใหม่ๆ โดยเฉพาะ ทักษะด้านดิจิทัล การพัฒนาด้านเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ที่ต้องการแรงงานที่ มีความรู้และทักษะสูง ปัจจัยสังคมสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ที่ต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการเชื่อมโยงของสังคมโลก (Global Connectivity) ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสาร และพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปของคนรุ่นใหม่ และปัจจัยการศึกษา มีการเรียนรู้แบบออนไลน์และผสมผสาน (Online and Hybrid Learning) ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตรที่ต้องปรับให้ทันสมัยและตอบโจทย์ตลาดแรงงาน ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ผู้นำทางการศึกษาต้องปรับตัวและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลและการใช้เทคโนโลยีการสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมในองค์กร การส่งเสริมการพัฒนาทักษะของครูและบุคลากรการพัฒนาทักษะที่จ าเป็นในศตวรรษที่ 21 และการสร้างระบบการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมที่ เปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) (2564). และนโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563-2570) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์กรให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ซึ่งรับผิดชอบสถานศึกษา 57 โรงเรียน มีผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษารวม 2,259 คน และนักเรียน 12,000 คน จำเป็นต้องพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามทิศทางการพัฒนาคุณภาพการมัธยมศึกษายุคใหม่ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังใช้ขาดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหาร ขาดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรและทักษาการทำงานเป็นทีมเพื่อสร้างนวัตกรรมให้สำเร็จ อีกทั้งไม่มีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พร้อมทั้งศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดังกล่าว องค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม

และการคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยจะเป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา การกำหนดนโยบาย และการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศด้านนวัตกรรมต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นการค้นหาวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาในด้านการกำหนดนโยบาย การวางแผนการพัฒนา และการปฏิบัติงานของผู้บริหารในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

จากศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารฝ่ายวิชาการ/หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้รับผิดชอบด้านเทคโนโลยี จาก 57 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง รวม 171 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 57 คน (ประเมินตนเอง) รองผู้บริหารฝ่ายวิชาการ/หัวหน้าฝ่ายวิชาการ 57 คน ครูผู้รับผิดชอบด้านเทคโนโลยี 57 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ แบ่ง ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง วิทยฐานะ อายุราชการตั้งแต่บรรจุเข้ารับราชการจนถึงปัจจุบัน ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ชนิด ตอบสนองรายคู่ จำนวนทั้งสิ้น 15 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียงแบบพรรณนา แล้วสรุปประเด็นเนื้อหาตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์มาจัดพิมพ์เป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์

ผลการวิจัย

1.ผลการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก-อุตรดิตถ์ มีผลการศึกษา ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และดัชนีความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์

	องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI Modified	อันดับ
		$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ		
1	การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	3.51	0.87	มาก	4.80	0.46	มากที่สุด	0.37	1
2	การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม	3.51	0.83	มาก	4.75	0.50	มากที่สุด	0.35	2
3	การสร้างแรงจูงใจ	3.52	0.83	มาก	4.68	0.50	มากที่สุด	0.33	4
4	การสร้างบรรยากาศองค์กร	3.65	0.96	มาก	4.82	0.60	มากที่สุด	0.32	5
5	การคิดสร้างสรรค์	3.51	0.86	มาก	4.71	0.50	มากที่สุด	0.34	3
	รวม	**3.53**	**0.84**	**มาก**	**4.68**	**0.54**	**มากที่สุด**	**0.34**	-

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 3.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างบรรยากาศองค์กร รองลงมาคือ การสร้างแรงจูงใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 3.52) และการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 3.51) สภาพที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างบรรยากาศองค์กร($\overline{X}$ = 4.82) รองลงมาคือ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.80) และการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.75)

การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ในภาพรวมเท่ากับ 0.34 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{modified}$ = 0.37)รองลงมาคือ ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม ($PNI_{modified}$ = 0.35) และด้านการคิดสร้างสรรค์ ($PNI_{modified}$ = 0.34) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก-อุตรดิตถ์ ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก-อุตรดิตถ์

ภาวะผู้นำ	แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	
การมีเป้าหมายของสถานศึกษาในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ตั้งใจ พัฒนาองค์กร และมีความเชื่อมโยงกับนโยบายของต้นสังกัด	1). ผู้บริหารต้องมีการวางแผนความโครงสร้างการบริหารที่ สอดคล้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ไว้อย่างเป็นระบบ 2). ผู้บริหารมีความสามารถในวิเคราะห์ เปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานเพื่อกำหนดเป้าหมาย โดยศึกษาดูงานโรงเรียน ต้นแบบนวัตกรรม 3). ผู้บริหารศึกษาเกี่ยวกับการบริหารด้านนวัตกรรม มีการกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์องค์กร และรับฟังคำแนะนำจากผู้บริหาร
การสร้างภาพในอนาคตที่คาดหวังของสถานศึกษาที่ชัดเจนปฏิบัติได้จริง	1) ผู้บริหารส่งเสริมการพัฒนาสื่อนวัตกรรมโดยใช้เทคนิคแนวทางการพัฒนาบริหารแบบใหม่ 2) ผู้บริหารศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเองจากเอกสารหนังสือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านนวัตกรรม 3) ผู้บริหาร มีด้านวิสัยทัศน์นำการเปลี่ยนแปลงในการวิเคราะห์แนวโน้มทิศทางการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา
การเผยแพร่การพัฒนานวัตกรรม นำไปสู่การ	1) ผู้บริหารมีการเผยแพร่องค์ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมองค์กรให้

พัฒนาสถานศึกษาในอนาคต	บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา 2) ผู้บริหารมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารวิสัยทัศน์องค์กรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ
ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม	
การร่วมมือร่วมใจและบูรณาการจากหลายๆ ฝ่าย เสนอความคิดเห็นเพื่อร่วมแก้ปัญหาผลการดำเนินการร่วมกัน	1) ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการฝึกงานและทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและทำงานเป็นทีม เพื่อให้ คำปรึกษาในการสร้างนวัตกรรม 2)ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการระดมสมอง เพื่อหาแนวทางพัฒนานวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ในการพัฒนาองค์กร
การกำหนดบทบาทและการมอบหมายงานที่รับผิดชอบให้ชัดเจน	1) ผู้บริหารกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกอย่างชัดเจนตรงตามสมรรถนะของสมาชิก
การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้สร้างสรรค์ผลงานด้านนวัตกรรม สะท้อนผลการทำงานและเสนอแนะแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมที่เปนประโยชน์ร่วมกัน	1) ผู้บริหารร่วมปรับปรุงคุณภาพผลการการปฏิบัติงาน 2) เข้าร่วมรับฟัง การบรรยาย หัวข้อ ด้านนวัตกรรมต่าง ๆ
ด้านการคิดสร้างสรรค์	
การคิดหาทางเลือกในการพัฒนางานได้หลากหลายทิศทาง	1) ผู้บริหารส่งเสริมการฝึกอบรม จากทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน 2) ผู้บริหารมีการวางแผนการบริหารจัดการที่เป็นระบบตามแนวคิดหรือวิธีการใหม่ๆ
การส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดนอกกรอบโดยไม่ยึดติดกับกรอบงานหรือวิธีการทางานรูปแบบเดิม ๆ สร้างทางเลือกใหม่ๆ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมผู้บริหาร	1) ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนหน้าที่การปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้ กว้างขวางขึ้น 2) ผู้บริหารส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้มีอิสระทางความคิด
การเป็นผู้นำในการคิดค้นแผนการพัฒนาการเรียนการสอน การวิจัยในชั้นเรียนทเป็นนวัตกรรมการสอนรูปแบบใหม่	ผู้บริหารส่งเสริมและเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาด้าน การพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมทุกรูปแบบ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญต่อผู้บริหารต้อง

การมีเป้าหมายของสถานศึกษาใน สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ตั้งใจ พัฒนาองค์กร และมีความเชื่อมโยงกับนโยบายของต้นสังกัด การสร้างภาพในอนาคตที่คาดหวังของสถานศึกษาที่ชัดเจน ปฏิบัติได้จริง การเผยแพร่การพัฒนานวัตกรรม นำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาในอนาคต ซึ่ง

สอดคล้องกับ ฐิตินันท์ นันทะศรี (2563) ที่พบว่า ผู้บริหารเป็นผู้นำที่ปลุกเร้าสร้างความเชื่อมั่นว่ามีความเป็นไปได้ที่บุคลากรจะทำวิสัยทัศน์ให้บรรลุความสำเร็จ และอดิศร ก้อนคำ (2563) ที่พบว่า การกำหนดภาพความสำเร็จที่ต้องการในอนาคตขององค์การโดยความร่วมมือของทุกฝ่ายเป็นการกำหนดเป้าหมายในภาพรวมกว้างๆ แต่มีความชัดเจนสามารถปฏิบัติได้จริง และแพรวพรรณ เปรมลาภ(2565) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการปรับตัวและนำพาสถานศึกษาไปสู่การพัฒนาโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง เป็นองค์ประกอบสำคัญที่แสดงถึงความสามารถในการคาดการณ์อนาคต มองเห็นโอกาสหรือความเสี่ยง และพัฒนานโยบายหรือแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก-อุตรดิตถ์ พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเทคโนโลยี ควรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

2.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง พบว่า ผู้บริหารต้องมีการวางแผนความโครงสร้างการบริหารที่ สอดคล้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ไว้อย่างเป็นระบบ มีความสามารถในวิเคราะห์ เปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานเพื่อกำหนดเป้าหมาย โดยศึกษาดูงานโรงเรียน ต้นแบบนวัตกรรม ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารด้านนวัตกรรม มีการกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์องค์กร และรับฟังคำแนะนำจากผู้บริหาร ส่งเสริมการพัฒนาสื่อนวัตกรรมโดยใช้เทคนิคแนวทางการพัฒนาบริหารแบบใหม่ ศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเองจากเอกสารหนังสือเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านนวัตกรรม มีวิสัยทัศน์นำการเปลี่ยนแปลงในการวิเคราะห์แนวโน้มทิศทางการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา เผยแพร่องค์ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมองค์กรให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา และประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารวิสัยทัศน์องค์กรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ ซึ่งสอดคล้องกับ Fisher (1993) ที่สรุปว่าผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ และต้องมีความสามารถในการสื่อสารหรือเผยแพร่วิสัยทัศน์เพื่อบุคคลอื่นเข้าใจเกิดการยอมรับและเข้ามามีส่วนร่วมในการทาให้วิสัยทัศน์นั้นบรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Zachary Duberstein(2019) ได้กล่าวว่า ผู้นำต้องสามารถกำหนดภาพอนาคตของโรงเรียนที่ต้องการ พร้อมสื่อสารวิสัยทัศน์นั้นอย่างชัดเจนและสร้างแรงบันดาลใจให้กับทีมงาน เพื่อสร้างทิศทางที่ชัดเจนสำหรับการเปลี่ยนแปลง

2.2 ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการฝึกงานและทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้คำปรึกษาในการสร้างนวัตกรรม ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม มีการระดมสมอง เพื่อหาแนวทางพัฒนานวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ในการพัฒนาองค์กร มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกอย่างชัดเจนตรงตาม

สมรรถนะของสมาชิก ร่วมปรับปรุงคุณภาพผลการการปฏิบัติงาน และเข้าร่วมรับฟัง การบรรยายหัวข้อ ด้านนวัตกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Amabile (1998) ที่พบว่า ผู้บริหารต้องส่งเสริมการทางานเป็นกลุ่ม (Work Group Feature) สร้างทีมงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ซึ่งประกอบไปด้วยคนที่มีพื้นฐานความรู้และวิธีการทางานอย่างหลากหลายมุมมองที่แตกต่างกันจะทำให้ทีมงานมีความเชี่ยวชาญและมีรูปแบบความคิดสร้างสรรค์ สนับสนุนผู้ปฏิบัติงานให้มีแนวคิดใหม่ๆ ในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2562) ที่พบว่า ความสามารถของผู้บริหารในการสร้างสรรค์ คิดค้น และนำเสนอแนวทางใหม่ๆ ในการบริหารจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมการทำงานเป็นทีม และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ ประโยชน์ คล้ายลักษณ์ (2556) ที่พบว่า การทางานเป็นทีมของบุคลากรทางการศึกษามีความต้องการมิติเกี่ยวกับการกาหนดเป้าหมายร่วมกัน การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมในการดาเนินการ การไว้เนื้อเชื่อใจและการยอมรับนับถือ

2.3 ด้านการคิดสร้างสรรค์ พบว่า 1) ผู้บริหารส่งเสริมการฝึกอบรมจากทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน มีการวางแผนการบริหารจัดการที่เป็นระบบตามแนวคิดหรือวิธีการใหม่ๆ ส่งเสริมให้มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนหน้าที่การปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวางขึ้น ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้มีอิสระทางความคิด และส่งเสริมและเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาด้าน การพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมทุกรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับ Bandansinnn (2014) พบว่า นวัตกรรมเกิดขึ้นได้จากความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรในองค์การถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและทำให้องค์การประสบความสำเร็จ หากองค์การไม่มีทรัพยากรมนุษย์ผู้เปี่ยมด้วยความคิดสร้างสรรค์แล้วนวัตกรรมต่างๆ ขององค์การย่อมไม่อาจเกิดขึ้นอย่างแน่นอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร โคตรบรรเทา (2562) ที่กล่าวว่า ความสามารถของผู้บริหารในการคิดค้น สร้างสรรค์ และนำแนวคิดใหม่ๆ มาพัฒนาองค์กรการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาอย่างมีนวัตกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาติ ธีระเกียรติยากูร (2563) ที่กล่าวว่า ความสามารถของผู้บริหารในการคิดค้น สร้างสรรค์ นวัตกรรม และให้คำปรึกษาแนะนำอย่างเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนการพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมทางการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก-อุตรดิตถ์ ควรผู้ส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการฝึกงานและทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้คำปรึกษาในการสร้างนวัตกรรม ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม มีการระดมสมอง เพื่อหาแนวทางพัฒนานวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ในการพัฒนาองค์กร

2. ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก-อุตรดิตถ์ ควรส่งเสริมการฝึกอบรมจากทั้งภายในและภายนอกเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวางขึ้นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้มีอิสระทางความคิดเพื่อให้เกิดแนวคิดใหม่ๆสำหรับการพัฒนาองค์กร

3. ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์

4. ควรพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์

เอกสารอ้างอิง

ฐิตินันท์ นันทะศรี. (2563). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

แพรวพรรณ เปรมลาภ. (2565). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2.* การศึกษาค้นคว้าด้วนตนเอง ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร

ประโยชน์ คล้ายลักษณ์ และคณะ. (2556). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีมของ บุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2560). *การศึกษาภาวะผู้นำเพื่อการบริหารและการนำคณะของคณบดีคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560.* รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

สุนทร โคตรบรรเทา. (2560). *ภาวะผู้นำในองค์การสถานศึกษา* (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน ในเครือบริษัทปัญญาชน ดิสทริบิวเตอร์ จำกัด.

อดิศร ก้อนคำ. (2563). *กลยุทธ์การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Amabile, T. M. (1998). How to kill creativity. *Harvard Business Review, 76*(5), 76–87.

Bandansinnn. (2014). Creativity and innovation in organizational development.

Journal of Organizational Innovation, 10(2), 33–45.

Duberstein, Z. (2019). Visionary leadership in schools: Communicating vision for change. Educational Leadership Journal, 77(3), 45–52.

Fisher, J. C. (1993). Developing a vision: Strategic planning for school leaders. National Staff Development Council. https://example.com/fulltext123

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

พุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

BUDDHIST METHOD PROMOTES POLITICAL PARTICIPATION OF PEOPLE IN EXERCISING THEIR RIGHT TO VOTE IN NA O SUBDISTRICT MUNICIPALITY MUEANG DISTRICT LOEI PROVINCE

[1]สุใจ พุทธมาตย์ และ [2]ศตวรรษ สงกาผัน

[1]Sujai Puttamas and [2]Satawat Songkaphan,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkorn Buddhist University, Loei Religious College

[1]chotikran97@gmail.com, [2]rak2125252499@gmail.com

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาระดับพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 2) เปรียบเทียบพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 3) เสนอแนะพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย การวิจัยในครั้งนี้ โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่า กับ 0.802 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบ สมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t- test) และทดสอบค่าเอฟ (F-test) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน ผลการวิจัยพบว่า 1. โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักอปริหานิยธรรม

---

[1]นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองลงมาด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง และด้านความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ด้านความเชื่อมั่นและเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย และด้านการไปใช้สิทธิในทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีเพศต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) การเกื้อหนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ประชาชนมีความพร้อมเพรียงกันออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่อมีการจัดการเลือกตั้งขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองทุกระดับ การหมั่นประชุม ความพร้อมเพรียง การยึดมั่นในหลักการ การให้ความสำคัญต่อสถาบัน ให้ความเป็นธรรมกับสตรี เคารพสักการบูชาเจดีย์ ปกป้องศาสนา

คำสำคัญ: พุทธวิธี, การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง, การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

Abstract

This research aims to 1) study the level of Buddhist methods to promote political participation of the people in exercising their right to vote, 2) compare Buddhist methods to promote political participation of the people in exercising their right to vote, and 3) recommend Buddhist methods to promote political participation of the people in exercising their right to vote in the Na-O Subdistrict Municipality, Mueang District, Loei Province. This research has a reliability of 0.802. The statistics used to analyze the data are frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypothesis is tested by t-test and F-test. The qualitative research uses in-depth interviews with 9 key informants. The results of the research are as follows: 1. Overall, the results are at a high level in all aspects, ranked from highest to lowest as follows: political participation according to the principle of non-abhihariyadhamma, followed by the development of political participation, and expectations to participate in politics. Confidence and faith in the democratic regime And in terms of creative political exercise, respectively. 2) The results of the comparison, overall, were not different at a statistical significance level of 0.05. Therefore, the research hypothesis was rejected when considering each aspect. People of different genders were not different at a statistical significance level of 0.05. 3) Supporting people to have a greater role in politics, people are ready to exercise their right to vote when an election is held, political participation at all levels, frequent

meetings, readiness, adherence to principles, giving importance to institutions, giving justice to women, respecting and worshipping pagodas, protecting religion.

Keywords: Buddhism, promoting political participation, exercising the right to voteachievements in Thai subjects

บทนำ

ในปัจจุบันสภาพการณ์ปัญหาของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมายทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะการประกาศใช่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวดที่ 5 เรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐส่วนที่ 10 เรื่องแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการปรับปรุงสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การปรับโครงสร้างการบริหารโดยใช้หลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี และการจัดบริการสาธารณะไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเร็ว ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารงาน และการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างคล้องตัวมีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น (ไพศาล โชติวรรณพฤกษ์, 2552)

การปกครองและบริหารงานท้องถิ่นด้วยตนเองสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงอีกทั้งจะเป็นหน่วยงานหลักที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพการบริหารราชการแผ่นดินในปัจจุบันคำนึงถึงความรับผิดชอบของงานและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น สำคัญโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้รับรู้ ได้แสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมแก้ไขปัญหา รวมทั้งร่วมในการตรวจสอบ ประเมินผลการทำงาน เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกๆ ฝ่ายในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาไทย พ.ศ.2560 (วิษณุ กร ปุ่มแม่น, 2551)

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการ บริหารราชการอย่าง โปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นการปกครองโดยประชาชน

และเพื่อประชาชน ด้วยศักยภาพของรัฐบาลที่บริหารประเทศเพียงหน่วยงานส่วนเดียวไม่อาจสนองตอบความต้องการ การบริการ และการอำนวยประโยชน์ให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น แนวความคิดในการกระจายอำนาจของการบริหารของการปกครองให้ประชาชนในท้องถิ่นจึงเกิดขึ้น เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของรัฐบาลสามารถสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง รวดเร็วและตรงตามความเป็นจริงที่ชุมชนต้องการ (กัลยาสุดา บัวแก้ว, 2551) นับเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเองการปกครองท้องถิ่นเป็นช่องทางสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ ซึ่งการจัดการมีการปกครองตนเองในรูปหน่วยการปกครองส่วน ท้องถิ่น มีความสำคัญคือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของตนเองของประชาชน การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่น นอกจากนั้นแล้วการปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลที่มีอยู่อย่างกว้างขวาง และไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึงและการปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นแหล่งสร้างหรือผลิตผู้นำทางการเมืองของประเทศในอนาคต (นิมิต ไชยรัตน, 2551)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิจัยในประเด็น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นเทศบาลตำบลนาอ้อ มีประวัติยาวนานและหลากหลาย โดยมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและบริบททางสังคมและวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าภาพรวมของความเป็นมาของการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นมักเกิดขึ้นในรูปแบบของการช่วยเหลือกันภายในชุมชน เช่น การช่วยเหลือในการเก็บเกี่ยว การสร้างบ้าน หรือการดูแลผู้สูงอายุ จะเป็นลักษณะแบบเครือญาติกัน การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองจังหวัดเลย ถูกจำกัดโดยอำนาจการปกครองที่มาจากภายนอก แต่ชุมชนยังคงมีการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นเริ่มมีการพัฒนาและสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้ในยุคปัจจุบันการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองจังหวัดเลย มีความสำคัญมากขึ้น โดยมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นของเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองจังหวัดเลย ในปัจจุบันครอบคลุมหลายมิติ เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับดูแล โดยรวมแล้ว การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีประวัติยาวนานและพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการและปัญหาของชุมชนในแต่ละช่วงเวลา

หลักธรรมที่จะนำมาส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง คือ หลักอปริหานิยธรรมเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการเลือกตั้ง โดยปราศจากการซื้อสิทธิ์ขายเสียง คือ หลัก อปริหานิยธรรม ประกอบด้วย 1) การหมั่นประชุมปรึกษาหารือกันทางการเมือง 2) ความพร้อมเพรียงในการลุกขึ้นมาปกป้องบ้านเมืองหรือออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง 3) การยึดมั่นในหลักการและอุดมการณ์การเมือง 4) การให้ความสำคัญต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ 5) มรรคากุลสตรี กุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหงหรือฉุดคร่าขืนใจ 6) เคารพสักการบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ) ของชาววัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลายทั้งภายในภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป 7) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันมิชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้างหมายถึงบรรพชิต ผู้ดำรงธรรมเป็นหลักของประชาชนทั่วไป) โดยตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มาพึงมาสู่แคว้นที่มาแล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัย พุทธวิธีการส่งเสริมการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย กล่าวคือ การบริหารงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและตรงตามวัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่นมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับ “การมีส่วนร่วมของพนักงานเทศบาลเพราะเป็นแบบอย่างให้ประชาชน”เป็นส่วนสำคัญปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมใน ด้านต่างๆ อาจจะเป็นด้วยลักษณะองค์กร หน่วยงาน นโยบายของรัฐนั้นไม่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมแต่กลับเป็นอุปสรรคที่ไม่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมได้ ในทางกลับกันอาจเป็นเพราะประชาชนไม่เคยชินกับการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมและไม่ทราบว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างไร จากสาเหตุของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า พนักงานเทศบาลมีความรู้ความเข้าใจต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลนาอ้อ เป็นอย่างไร และอยากทราบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของพนักงานเทศบาลอย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่ทำการวิจัยเรื่อง พุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย เพื่อเป็นการนำศักยภาพและขีดความสามารถตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ของประชาชนทุกคน ให้มีบทบาทในทุกระดับและทุกขั้นตอนของการส่งเสริมกิจกรรมทางการเมืองจึงเป็นทั้งวิธีทางและเป้าหมายของการส่งเสริมในทางการเมืองคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลตำบลนาอ้อเป็นวิถีทางที่จะทำให้ประชาชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาของตนเองร่วมกัน และจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอันเป็นเป้าหมายของส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการออกไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้งปราศจากการซื้อสิทธิ์ขายเสียงสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

2. เพื่อเปรียบเทียบพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัย ส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเลย เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 2 แห่ง และองค์อารบริหารส่วนตำบล 13 แห่ง รวมประชากรทั้งหมดจำนวนทั้งสิ้น 117,554 คน กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและอาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลนาอ้อ จังหวัดเลย ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 (2) วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Random Sampling) ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratifiedn Random Sampling) โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน พิจารณาจากจำนวนประชากรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะกระจายให้สัมพันธ์กับสัดส่วนประชากร โดยใช้จำนวนหมู่บ้านในแต่ละตำบลเป็นระดับการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่เกี่ยวกับพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ค่าที (t–test แบบ Independent Samples)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด (Open ended Question) ที่แสดงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด

ผลการวิจัย

จากการศึกษา พุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย สรุปผล ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพทั่วไปปัญหาและอุปสรรคพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบล นาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.64) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักอปริหานิยธรรม ($\overline{X}$ =3.96) รองลงมาด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ($\overline{X}$ =3.68) และด้านความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ($\overline{X}$ =3.60) ด้านความเชื่อมั่นและเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย ($\overline{X}$ =3.58) และด้านการไปใช้สิทธิในทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 3.59) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะเปรียบเทียบเปรียบเทียบพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการเปรียบเทียบ ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน (F = 1.748, Sig. = .157) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ด้าน การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง (F = 2.706, Sig. = .045)

3. เพื่อเสนอแนะพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

เสนอแนะพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย นำเสนอ 5 ด้าน ดังนี้ 1) เสนอแนะการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักอปริหานิยธรรม คือ การเกื้อหนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น 2) การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง 3) ความเชื่อมั่นและเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย คือ ประชาชนมีความพร้อมเพรียงกันออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่อมีการจัดการเลือกตั้งขึ้น 4) ความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองทุกระดับ 5) หลักอปริหานิยธรรม การหมั่นประชุม ความพร้อมเพรียง การยึดมั่นในหลักการ การให้ความสำคัญต่อสถาบัน ให้ความเป็นธรรมกับสตรี เคารพสักการบูชาเจดีย์ ปกป้องศาสนา

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง พุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ทั้ง3ข้อดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่าพุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักอปริหานิยธรรม รองลงมาด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง และด้านความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ด้านความเชื่อมั่นและเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยและด้านการไปใช้สิทธิในทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระปัญญา สุจิตฺโต (สีงาม) ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อ ส่งเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่าโดยภาพรวม มีค่านัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่าระดับ 0.0 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วนั้น พบว่า ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร, ด้านการสนทนา ทางการเมือง, ด้านความเป็นพลเมือง, และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้ง 4 ด้าน มีค่านัยสำคัญ ทางสถิติน้อยกว่า ระดับ 0.05 มีเพียงด้านการรู้จักสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ที่มีค่า

นัยสำคัญทาง สถิติมากกว่า ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (พระปัญญา สุจิตฺโต/สีงาม, 2564)

2. พนักงานเทศบาลที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการมี ส่วนร่วมทางการเมือง แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน พุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ความคาดหวัง ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่าง (LSD) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยาผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชนที่มี อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี เพศ และรายได้ต่อเดือน มีการเสริมสร้างความเข้าในในการเมือง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้ง ไว้ (ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ, 2563)

3. ประชาชนสามารถศึกษากฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับการเลือกตั้งเพื่อให้เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง มีการใช้สิทธิเลือกตั้งของตนเองและสนับสนุนให้ผู้อื่นใช้สิทธิเช่นกัน ควรติดตามข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งเพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ทางการเมือง ประชาชนทุกคนที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการอภิปรายและวิจารณ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งและนโยบายทางการเมือง ปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและความเท่าเทียมกัน นี่คือบางสิ่งที่ประชาชนสามารถทำได้เพื่อปฏิบัติตามกฎหมายการเลือกตั้ง ศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่กำหนดไว้ ใช้สิทธิและเสรีภาพของคุณตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น มีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและความเท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศตวรรษ สงกาผัน ได้วิจัยเรื่อง“การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธของประชาชนจังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธของประชาชนจังหวัดเลย คือ เรื่องเหตุบ้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมทางการเมือง ประชาชนมีการประชุมให้ความร่วมมือโดยไม่มีอคติใดๆ เข้าร่วมประชุมรับฟังปัญหาต่างๆของบ้านเมืองโดยพร้อมเพรียงกัน เมื่อสังคมหมู่บ้านอยู่ดีกินดีและ

พื้นฐานวัฒนธรรมจารีตประเพณีการปกครองที่ยึดถือกันมาอย่างยาวนานก็ควรอนุรักษ์สืบไว้ไม่ควรที่ฉีกหรือทำลาย ไม่ควรที่จะเพิ่มบทบัญญัติที่ไม่ควรบัญญัติเพิ่มเข้ามาเป็นกฎกติกาของชุมชนหรือหมู่บ้านเพราะอาจทำให้ขัดต่อจารีตประเพณีที่เคยยึดถือกันมาอย่างยาวนาน ควรให้การนบน้อมเคารพนับถือเมื่อมีเทศกาลต่างๆที่เป็นจารีตประเพณีที่เคยยึดถือกันมา ทำกิจกรรมนั้นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นการสร้างจิตสำนึกต่อลูกหลานที่มีความเคารพความกตัญญูต่อบุคคลที่เป็นคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้าน สิทธิเสรีภาพของสตรีก็มีความเท่าเทียมกับสุภาพบุรุษ เด็กและเยาวชนที่กำลังเติบโตในวันข้างหน้าควรได้รับการปลูกฝังในการเคารพสักการะสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เมื่อเห็นผู้ทรงศีลทุกศาสนาถูกทำร้ายหรือถูกทำลาย เราประชาชนในฐานะพลเมืองคนหนึ่งควรให้การปกปักรักษาไม่ควรให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมกับบุคคลที่จะจ้องทำลายศาสนาหรือวัตถุโบราณต่างๆ (ศตวรรษ สงกาผัน, 2565)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย” องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ประกอบไปด้วย 5 ด้านที่สำคัญ คือ

1. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักอปริหานิยธรรม ประชาชนผู้ที่เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือในกิจกรรมการเลือกตั้งเป็นเรื่องที่สำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสร้างความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้ง ที่สามารถทำได้เพื่อเป็นผู้เข้าร่วมประชุมที่มีประสิทธิภาพ เสนอแนะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมยึดมั่นในกฎหมายเลือกตั้งอย่างพร้อมเพรียงกันประชาชนผู้มีส่วนร่วมและยึดมั่นในกฎหมายเลือกตั้งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน เป็นผู้ที่เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือในกิจกรรมการเลือกตั้งการเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือในกิจกรรมการเลือกตั้งเป็นเรื่องที่สำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสร้างความเข้าใจที่ดีขึ้น

2. การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นผู้ที่มีจุดมุ่งหมายและมีส่วนร่วมการร่างธรรมนูญชุมชนในการพัฒนาชุมชน จุดมุ่งหมายและการมีส่วนร่วมการร่างธรรมนูญชุมชนในการพัฒนาชุมชน คือ การสร้างเอกสารที่กำหนดหลักการและแนวทางในการพัฒนาชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายหลักในการ คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจและวางแผนการพัฒนา การกำหนดหลักการและแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เป็นไปอย่างยุติธรรมและเท่าเทียมกัน

3. ความเชื่อมั่นและเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนในพื้นที่มีความเข้าใจในหลักการและคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย มีความรู้เกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการของระบอบ

ประชาธิปไตย มีความเข้าใจในกระบวนการทางการเมืองและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตย มีความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินนโยบายและโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตย มีความสามารถในการสื่อสารและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยให้กับคนอื่นๆ

4. การไปใช้สิทธิในทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ เป็นผู้นำและผู้ตามได้ทุกเมื่อ หากเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การเป็นผู้นำและผู้ตามในกิจกรรมทางการเมืองต้องอาศัยคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี เพื่อให้สามารถนำพาสังคมและชุมชนไปสู่ความสามัคคีและความเจริญรุ่งเรืองได้ คุณธรรมและจริยธรรมที่สำคัญสำหรับผู้นำและผู้ตามในกิจกรรมทางการเมือง เป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ การมีความซื่อสัตย์และความโปร่งใสในการทำงานและการตัดสินใจ มีความเสียสละการยอมเสียสละส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

5. ความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง เข้าร่วมจัดทำนโยบายหรือโครงการพัฒนาท้องถิ่น การเข้าร่วมจัดทำนโยบายหรือโครงการพัฒนาท้องถิ่นเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงชุมชนให้ดีขึ้น โดยท่านสามารถนำความรู้และประสบการณ์ของตนเองมาใช้ในการจัดทำนโยบายหรือโครงการพัฒนาท้องถิ่นได้ ท่านสามารถเข้าร่วมในการจัดทำนโยบายหรือโครงการพัฒนาท้องถิ่นได้หลายรูปแบบ เช่น การเข้าร่วมในการประชุมหรือการอภิปรายเกี่ยวกับนโยบายหรือโครงการพัฒนาท้องถิ่น การให้คำแนะนำหรือคำแนะนำเกี่ยวกับนโยบายหรือโครงการพัฒนาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กัลยาสุดา บัวแก้ว. (2551). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษา เฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด".* สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐศาสตร์การปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

นิมิต ไชยรัตน์. (2551). *การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี",* สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ. (2563). *การเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา",*สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปัญญา สุจิตฺโต (สีงาม). *(2564). "การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง",* สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไพศาล โชติวรรณพฤกษ์. (2552). *แนวทางการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์อย่างมีส่วนร่วมของประชาชนใน องค์การบริหารส่วนตำบลอ่างแก้ว อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง",* รายงานการค้นคว้าอิสระศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา, สำนักงานบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

วิษณุกร ปุ่มแม้น. (2551). *"การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีศึกษา: เทศบาลนครนนทบุรี",* วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต การปกครองท้องถิ่น, บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์.

ศตวรรษ สงกาผัน. (2565).*"การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธของประชาชนจังหวัดเลย"ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.(2560) *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560,* กรุงเทพฯ: สำนักงานราชเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES TO PROMOTE POLITICAL COMMUNICATION OF LOCAL POLITICIANS TOWARDS THE PEOPLE IN SAPPHAIWAN SUBDISTRICT ERAWAN DISTRICT LOEI PROVINCE.

[1]จิราพร คูณเมือง และ [2]ศตวรรษ สงกาผัน

[1]Jirapron Koonmuang and [2]Satawat Songkaphan,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkorn Buddhist University, Loei Religious College

[1]mill25256@icloud.com , [2]rak2125252499@gmail.com

Received: January 7, 2025; **Revised**: January 29, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาระดับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน 2) เปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน 3) นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย การวิจัยนี้โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.757 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบ สมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t- test) และทดสอบค่าเอฟ (F-test) การวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน พบว่า1.ระดับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นราย

[1]นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง การส่งสารทางการเมืองตามหลักสังคหวัตถุ ผู้รับสารทางการเมือง ช่องทางการสื่อสารทางการเมือง และการใช้สารทางการเมือง 2.เปรียบเทียบการสื่อสารการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา รายได้ ประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3. การนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน คือ การสื่อสารต้องเป็นไปในด้านพัฒนาด้านจิตใจ มีความซื่อสัตย์และความยุติธรรมในการส่งสารการเมือง แบ่งปันความรู้จากสารการเมืองให้บุคคลอื่นโดยสุจริตธรรม การรับสารการเมืองมาโดยไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น มองกิจกรรมการเมืองคือกิจวัตรประจำวัน

คำสำคัญ: การประยุกต์หลักพุทธธรรม, การส่งเสริมการสื่อสารทางการเมือง, นักการเมืองท้องถิ่น

Abstract

This research aims to 1) study the level of political communication of local politicians to the public, 2) compare the political communication of local politicians to the public, and 3) present the application of Buddhist principles to promote political communication of local politicians to the public in Tambon Thap Phai Wan, Amphoe Erawan, Loei Province. This research has a reliability of 0.757. The statistics used to analyze the data are frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypothesis is tested by t-test and F-test. The qualitative research interviewed 9 key informants. It found that 1. The level of political communication of local politicians to the public is at a high level overall. When classified by each aspect, it is at a high level in all aspects, ranked from highest to lowest as follows: expectation to participate in politics, sending political messages according to the principles of social object, political message recipients, political communication channels, and political message usage. 2. Comparison of political communication of local politicians to the public. Categorized by personal factors, people with different genders, ages, education, incomes, and work experiences had opinions on the political communication of local politicians towards the public with no statistically significant difference at the 0.05 level. Therefore, the research

hypothesis was rejected. 3. The presentation of the application of Buddhist principles to promote political communication of local politicians towards the public is that communication must be in the area of mental development, honesty and fairness in sending political messages, sharing knowledge from political messages with others honestly, receiving political messages without taking advantage of others, and viewing political activities as daily routines.

Keywords: Application of Buddhist principles, Promotion of political communication, Local politicians

บทนำ

การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) เป็นศาสตร์ที่มีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ ยุคโบราณ ซึ่งเน้นในเรื่องวาทวิทยา (rhetoric) การเมือง และจริยธรรม เป็นการนำการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) มาผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมืองและการสื่อสารเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ในทางการเมืองการสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นแนวทางการศึกษาที่ตระหนักถึงการสื่อสารในฐานะ เครื่องมือของการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางการเมือง โดยอาศัยการสื่อสารสร้างแนว ทางการยอมรับขึ้นในกลุ่มประชาชน ผู้รับสาร ซึ่งในการดำเนินการทางการเมืองการปกครองของทุกสังคมจะมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสื่อสารทางการเมืองไม่ลักษณะใดก็ลักษณะหนึ่ง ทำให้เกิดการทำหน้าที่ของระบบการเมือง(ยุทธพร อิสรชัย,2552, หน้า 5-8.)

ช่องทางการสื่อสารเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการสื่อสารทางการเมืองที่ผู้นำประเทศต้องคำนึงถึง เพราะช่องทางการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการนำพาสารเผยแพร่สู่ประชาชน เพื่อให้กิจกรรมทางการเมืองประสบผลสำเร็จบรรลุตามเป้าประสงค์ที่ได้วางไว้ ซึ่งช่องทางการ ติดต่อสื่อสารทางการเมืองระหว่างผู้ปกครองประเทศและพลเมืองมีวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาทิ ในอดีตพบว่าการสื่อสารของผู้นำประเทศผ่านสื่อมวลชน ส่วนการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีในปัจจุบันได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่เจริญก้าวหน้าตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยสื่อใหม่ (New media) และพบว่ามีการสื่อสารผ่านช่องทางที่หลากหลาย รูปแบบ เพื่อให้สอดรับกับวิถีชีวิตของพลเมืองอันเป็นการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนสามารถเข้าถึงเนื้อหาสารจากภาครัฐได้ง่ายขึ้น การสื่อสารทางการเมืองเปรียบเสมือนเป็นช่องทาง วิธีการ ที่จะสื่อสารการเมืองเพื่อให้ ประชาชาชน ได้รับรู้ รับทราบ ถึง

แนวคิด ทัศนคติ อุดมการณ์ ของผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นผู้นำหรือผู้แทนเพื่อนำพาประเทศพัฒนาได้เท่าทันนานาอารยาประเทศ

ซึ่งยังมีกลุ่มประชากรอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่สามารถรับรู้แนวคิด ทัศนคติ อุดมการณ์ ของผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นผู้นำหรือเป็นผู้แทนเพื่อนำพาประเทศพัฒนาได้เท่าทัน ประเทศ คือ กลุ่มประชาชนที่อยู่ตามชนบท ซึ่งประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวยังไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารทันตามเหตุการณ์ในปัจจุบัน เพราะด้วยเทคโนโลยีความห่างไกลจากตัวเมือง จึงทำให้การรับรู้ถึงความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ณ ขณะนี้ว่าเกิดอะไรขึ้น และเป็นอย่างไร

การสื่อสารทางการเมืองกับประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ไพวัลย์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชาชนชนมีอาชีพปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ส่วนมากจะอาศัยอยู่ในไร่สวน ต่างครอบครัวต่างทำอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม จึงทำให้มิให้ดูรับรู้ข่าวสารทางโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ซึ่งข่าวสารนั้นอาจมีความสำคัญหรืออาจเป็นความรู้พื้นฐานต่อประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว ที่เป็นกำลังสำคัญในการผลิตสินค้าด้านเกษตร จึงทำให้ประชาชนอาชีพดังกล่าว ยังไม่สามารถเข้าถึงการรับรู้ข่าวสารทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เช่น การรับรู้ข่าวสารในสิทธิการเลือกตั้ง ซึ่งควรจะได้รับรู้ข่าวสาร การเมือง เพื่อรับรู้เป็นพื้นฐาน ในการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง เพื่อไม่ให้ผู้นำหรือผู้แทนซื้อสิทธิ ขายเสียง และหวังผลประโยชน์จากคะแนนเสียงของบุคคลเหล่านี้ จึงต้องมีการนำข้อมูลข่าวสาร การเมืองทั่วไปที่เป็นปัจจุบันไปประชาสัมพันธ์ หรือบอกกล่าว เป็นวิธีการสื่อสารทางการเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่งบุคคลที่จะนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองทั่วไปไปประชาสัมพันธ์ หรือบอกกล่าวให้ประชาชนที่อยู่ตามท้องไร่ท้องนาได้รับทราบ ผ่านผู้นำชุมชน เพราะผู้นำชุมชนจะสามารถประชาสัมพันธ์และส่งข่าวสาร การเมืองให้กับประชาชนที่อยู่ตามท้องไร่ท้องนาได้ การส่งข่าวสารการเมืองทั่วไปนั้นเปรียบเสมือน การสื่อสารทางการเมืองการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำชุมชน ดังนั้น การสื่อสาร ทางการเมืองให้ประสบความสำเร็จจึงต้องเลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาร และบริบททางการเมืองด้วยเช่นกัน อันจะนำไปสู่การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งผู้นำชุมชนที่จะนำข่าวสารทางการเมืองทั่วไปสื่อสารกับประชาชนต้องยึดหลัก สังคหวัตถุ 4 หมายถึง วิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่นที่ยังไม่เคยรักใคร่นับถือ หรือที่รักใคร่นับถืออยู่แล้วให้สนิทแนบยิ่งขึ้น พูดง่าย ๆ สังคหวัตถุก็คือเทคนิควิธีทำให้คนรัก หรือมนต์ผูกใจคน นั่นเอง มีทั้งหมด 4 ประการ คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ความรู้ทางด้านการเมืองทั่วไปเป็นสิ่งจำเป็นกับประชาชนที่เป็นพลังผลิตสินค้าด้านการเกษตรของประเทศ เพื่อที่ประชาชนจะได้มีความรู้พื้นฐานก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น การออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ

ดังนั้นว่าด้วยเหตุบ้านการเมืองทั่วไปในปัจจุบันสถานการณ์เป็นอย่างไร ได้ติดตามข่าวสารทางโทรทัศน์เป็นปัจจุบันหรือไม่อย่างไร และจะสามารถรับรู้ได้ก่อต่อเมื่อข่าวสารนั้นได้

ถ่ายทอดผ่านมาแล้ว ข่าวสารทางการเมืองมีความสำคัญที่จะต้องนำข่าวสารทางการเมืองที่เป็นปัจจุบันและข่าวสารทางการเมืองทั่วไปนำมาถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับรู้ รับทราบ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารการเมืองปัจจุบัน รับทราบด้านข่าวสารการเมืองเบื้องต้นจึงได้จัดทำวิจัยเรื่องนี้ขึ้นเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ เช่น อยู่แถบชายแดนที่ใกล้ประเทศเพื่อนบ้านและเป็นความรู้พื้นฐานทางด้านการเมืองทั่วไปของตัวประชาชนเองที่จะพัฒนาตนเองในด้านความรู้ทางการเมืองสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

2.เพื่อเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3.เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย กับประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ทั้ง 7 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 4,588 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างได้มาจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 วิธีการสุ่มตัวอย่าง การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วนพิจารณาจาก

จำนวนประชากรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะกระจายให้สัมพันธ์กับสัดส่วนประชากร โดยใช้จำนวนหมู่บ้านในแต่ละตำบลเป็นระดับการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ค่าที (t–test แบบ Independent Samples)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด

ผลการวิจัย

จากการศึกษา การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย สรุปผล ดังนี้

1. การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ประกอบด้วย 1) ด้านการส่งสารทางการเมืองตามหลักสังคหวัตถุ 2) ด้านการใช้สารทางการเมือง 3) ด้านช่องทางการสื่อสารทางการเมือง 4) ด้านผู้รับสารทางการเมือง 5) ด้านความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อ การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.77, S.D.= 0.31) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ($\overline{X}$ =3.98, S.D.= 0.57) รองลงมาด้านการส่งสารทางการเมืองตามหลักสังคหวัตถุ ($\overline{X}$ =3.86, S.D.= 0.47) และด้านผู้รับสารทางการเมือง ($\overline{X}$ = 3.78, S.D.= 0.59) ด้านช่องทางการสื่อสารทาง การเมือง($\overline{X}$ =3.64, S.D.= 0.46) และด้านการใช้สารทางการเมือง ($\overline{X}$ =3.58, S.D.= 0.42) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน แตกต่างกันผลการเปรียบเทียบ ประชาชนที่มีเพศ แตกต่างกัน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน (t = .173, Sig. = .863) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีเพศต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน แตกต่างกันผลการเปรียบเทียบ ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน (F=.427, Sig. = .734) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีอายุต่างกัน พบว่าแตกต่างกัน ด้าน ความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง (F = 2.794, Sig. = .040)

ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน แตกต่างกันผลการเปรียบเทียบ ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกัน (F=8.007,Sig.= .000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน พบว่าแตกต่างกัน ผู้รับสาร (F = 9.711, Sig. = .000) ด้านความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง (F = 5.469, Sig. = .005) ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่าง (LSD)

ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน แตกต่างกันระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน แตกต่างกันผลการเปรียบเทียบ ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน (F = 1.748, Sig. = .157) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ด้าน ผู้รับสาร (F = 2.706, Sig. = .045)

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ดังนี้

3.1 นักการเมืองท้องถิ่นควรได้พบปะพูดคุยกับประชาชนโดยการใช้วาจาสุภาพ พูดแต่ผลประ โยชน์ของประชาชน พูดมุ่งเน้นในการสร้างหลักเมตตาธรรมในเชิงสมานฉันท์ในกลุ่มประชาชน พูดให้ประชาชนได้เข้าใจ ไม่แสดงกิริยาที่ไม่ดี ไม่ทำร้าย เคารพการตัดสินใจของผู้อื่น มี

จิตใจที่ดี และรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ที่สำคัญต้องใช้คำพูดที่เป็นไปเพื่อผูกมัดใจประชาชน นักการเมืองที่มีเจตนาที่จะทำการสื่อสารเป็นด้วยจิตใจให้เป็นกลางไม่เกาะกระแส และไม่มีจิตคิดริษยา ไม่ทำร้ายบุคคลที่เห็นต่างจากตน ข้อมูลชัดเจน การสื่อสารต้องเป็นไปในด้านพัฒนาด้านจิตใจ และไม่เพิ่มความขัดแย้ง ก้าวถึงความสามัคคี และสามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจ ไม่มีข้อสงสัยทุกประการ

3.2 ควรเป็นผู้ที่มีจุดมุ่งหมายและเผยแผ่กฎระเบียบธรรมนูญให้กับท้องถิ่น การมีจุดมุ่งหมายและเผยแผ่กฎระเบียบของท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและนโยบายของท้องถิ่น นี่คือคำแนะนำสำหรับการมีจุดมุ่งหมายและเผยแผ่กฎระเบียบของท้องถิ่น การมีจุดมุ่งหมาย คือ กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่กฎระเบียบของท้องถิ่น ระบุกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเผยแผ่กฎระเบียบของท้องถิ่น เตรียมข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกฎระเบียบของท้องถิ่น การเผยแผ่กฎระเบียบของท้องถิ่น ใช้ภาษาที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายในการเผยแผ่กฎระเบียบของท้องถิ่น ใช้ช่องทางที่เหมาะสมในการเผยแผ่กฎระเบียบของท้องถิ่น เช่น สื่อโซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ และการประชุม ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์เกี่ยวกับกฎระเบียบของท้องถิ่น ตอบคำถามและข้อกังวลของผู้ฟังเกี่ยวกับกฎระเบียบของท้องถิ่น

3.3 ควรแบ่งปันความรู้จากสารทางการเมืองให้บุคคลอื่นโดยสุจริตธรรม การแบ่งปันความรู้จากสารทางการเมืองคือการกระจายข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมืองไปยังคนท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ สร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง เพิ่มความมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและกระบวนการทางการเมือง เสริมสร้างความสามารถของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหามีวิธีการแบ่งปันความรู้ จัดประชุมเพื่อแบ่งปันความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง จัดอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา เผยแพร่สารและข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมืองผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อโซเชียลมีเดีย เว็บไซต์และหนังสือพิมพ์ สร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับองค์กรและบุคคลต่างๆ

3.4 ผู้รับสารยึดหลักคุณธรรมด้วยสติ สัมปชัญญะความมีเมตตา มีศีลที่เสมอภาคกันประ พฤติสุจริตทั้ง กาย วาจา ใจ อย่างสม่ำเสมอ มีเคารพกฎระเบียบวินัยเหมือนผู้อื่นมีความปรารถนาที่ดีต่อกัน การแบ่งปันความรู้ที่เป็นจริง หรือคำแนะน าข้อมูลอันเป็นจริงมีประโยชน์ต่ออื่น มีทัศนะคติที่ดี ไม่อาฆาตมาดร้ายบุคคลอื่นที่เห็นต่าง ไม่ประทุษร้าย ทำให้เกิดการเสียหายแก่องค์กรส่วนรวม สามารถวิเคราะห์ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม ไม่มีความประพฤติที่เสื่อมเสียแก่หมู่คณะ ข้อมูลต้องชัดเจน ถูกต้อง เป็นธรรม รับฟังข้อมูลที่จริงด้วยความเมตตามีความปรารถนาดีต่อกัน ไม่เป็นผู้รับสารเพื่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองฝ่ายเดียว การรับสารควรต้องเลือกสารที่ไม่ทำให้เกิดความแตกแยก เน้นการแก้ไขปัญหา เน้นประโยชน์ของ

ประชาชนส่วนรวมเป็นหลักอย่างแท้จริง ผู้รับสารต้องยึดหลักธรรมด้วยสติ สัมปชัญญะ มีความเมตตาที่สูง มีความประพฤติดีงามอย่างสม่ำเสมอและเป็นแบบอย่างที่ดีมีระเบียบวินัยเหมือนผู้อื่น

3.5 ควรเข้าร่วมจัดทำนโยบายท้องถิ่นและแบ่งปันความรู้ทางการเมืองให้ผู้อื่นเสมอ นักการเมืองท้องถิ่นควรจัดทำนโยบายท้องถิ่นเกี่ยวกับการเมืองสามารถจัดทำได้ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการประชาชน การจัดประชุมสาธารณะ ความโปร่งใสและการตรวจสอบส่งเสริมการโปร่งใสในการบริหารงานท้องถิ่นและการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ ให้การสนับสนุนการเมืองท้องถิ่น ส่งเสริมการสนับสนุนการเมืองท้องถิ่น

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่าระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งประชาชนมีความระดับคิดเห็นในด้านต่างๆ ประกอบด้วยด้าน การส่งสารทางการเมืองตามหลักสังคหวัตถุ ด้านการใช้สารทางการเมือง ด้านช่องทางการสื่อสารทางการเมือง ด้านผู้รับสารทางการเมือง และ ด้านความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย นิทัศน์ ภู่ประเสริฐ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองของเจ้าหน้าที่เรือนจำที่มีต่อผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า ตัวข่าวสาร ช่องทางการรับสาร และผู้รับสาร คือ ผู้ส่งสารบางรายไม่มีความรู้เรื่องการเมือง ไม่ศึกษาข่าวสารเรื่องการเมืองปัจจุบัน และไม่ค้นคว้าหาข่าวสารทางเมืองเพิ่มเติม ข้อความข่าวสารควรมีความชัดเจนเป็นความจริง และ สามารถทำให้ผู้ต้องขังรับรู้และเข้าใจในข่าวสารทางการเมือง ในเรือนจำผู้ต้องขังไม่มีการให้ดูข่าว การเมืองผ่านโทรทัศน์ได้เป็นปัจจุบัน ไม่สามารถติดตามข่าวการเมืองทางหนังสือพิมพ์ได้การสื่อสาร ทางการเมืองของเจ้าหน้าที่เรือนจำมีการถ่ายทอดในลักษณะปกติทั่วไป เช่น พูดคุยหน้าแถว พูดผ่าน เสียงตามสาย พูดคุยตัวต่อตัว ได้แต่รับรู้ข่าวสารทางการเมืองทั่วไปจากทางเจ้าหน้าที่ และผู้รับสารมีเวลาที่ได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองน้อย จนจับใจความสำคัญไม่ได้หรือจับใจความได้น้อย (นิทัศน์ ภู่ประเสริฐ,2563)

2. ผลเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ดังนี้ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน ไม่แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีเพศต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 5 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ไม่ได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะเป็นเพศ ชายหรือเพศหญิง ต่างก็มีมุมมองและความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันเกี่ยวกับแนวทางและประสิทธิภาพ ในการสื่อสารทางการเมือง แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนโดยคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่มได้ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อประชาชนตามเพศ นโยบายและมาตรการต่างๆ ที่ถูกนำมาใช้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนทั้งเพศชายและเพศหญิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระวิชาญ จนฺทสาโร (มุ่งภู่กลาง) ได้วิจัยเรื่อง “อิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลกุดจิก อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีความคิดเห็นต่ออิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลกุดจิก อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีเพศ และอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่ออิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐานการวิจัย (พระวิชาญ จนฺทสาโร/มุ่งภู่กลาง,2564)

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีอายุต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ด้านความคาดหวัง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัย พระกฤษฎายุทธ ธมฺมวโร (เต๋จ๊ะดี) ได้วิจัยเรื่อง, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงผืนป่าดอยสุเทพ (ป่าแหว่ง) จังหวัดเชียงใหม่ ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชนที่มี อายุ และสถานภาพในชุมชนต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงผืนป่าดอยสุเทพ (ป่าแหว่ง) จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิตถที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (พระกฤษฎายุทธ ธมฺมวโร/เต๋จ๊ะดี,2563)

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิตที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึง

ยอมรับสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ผู้รับสาร ความคาดหวัง ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่าง (LSD) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระเนาวนนท์ ชยาภินนฺโท (จ๋อมพนัส) ได้วิจัยเรื่อง “จิตสำนึกทางการเมืองในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ และระดับ การศึกษามีความคิดเห็นต่อจิตสำนึกทางการเมืองในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน เทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูนไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน (พระเนาวนนท์ ชยาภินนฺโท/จ๋อมพนัส, 2563)

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย มนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา, ได้วิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรีผลเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่รายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นที่มีต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมือง โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี เพศ อายุ อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นที่มีต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมือง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานการวิจัย(มนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา, 2564)

สมมติฐานที่ 5 ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ด้าน ผู้รับสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยาผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชนที่มี อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน อย่าง

มีนัยสำคัญ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี เพศ และรายได้ต่อเดือน มีการเสริมสร้างความเข้าในในการเมือง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้ง ไว้ (ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ, 2563)

3. การนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย การแบ่งปันความรู้จากสารทางการเมืองให้บุคคลอื่นโดยสุจริตธรรม การแบ่งปันความรู้จากสารทางการเมืองคือการกระจายข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมืองไปยังคนท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง เพิ่มความมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและกระบวนการทางการเมือง เสริมสร้างความสามารถของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหามีวิธีการแบ่งปันความรู้ จัดประชุมเพื่อแบ่งปันความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง จัดอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา เผยแพร่สารและข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมืองผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อโซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ และหนังสือพิมพ์ สร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับองค์กรและบุคคลต่างๆ เป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยวาจาไพเราะ สามารถนำสารทางการเมืองที่ได้รับไปเผยแผ่อย่างจริงใจ ช่องทางการสื่อสารทางการเมืองเป็นช่องทางที่ใช้ในการสื่อสารข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมืองไปยังคนท้องถิ่น นี่คือช่องทางการสื่อสารทางการเมืองที่สำคัญ สื่อโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, Twitter, Instagram และ YouTube เป็นช่องทางที่ใช้ในการสื่อสารข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง เว็บไซต์ของพรรคการเมือง องค์กรทางการเมือง และบุคคลทางการเมือง

เคารพและนำสารทางการเมืองที่ได้รับมา ไปเผยแผ่อย่างถูกต้อง จริงใจ การนำสารทางการเมืองไปเผยแผ่อย่างถูกต้องจริงใจเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือ วิธีการนำสารทางการเมืองไปเผยแผ่อย่างถูกต้องจริงใจ ตรวจสอบข้อมูลและข้อเท็จจริงในสารทางการเมืองเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลนั้นถูกต้องและเป็นประโยชน์ ไม่บิดเบือนข้อมูลหรือใช้ข้อมูลในลักษณะที่ไม่ถูกต้อง ให้เครดิตกับผู้สร้างสารทางการเมืองหรือแหล่งข้อมูลที่ใช้ ไม่ใช้สารทางการเมืองเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือเพื่อทำลายชื่อเสียงของผู้อื่น เผยแผ่สารอย่างเป็นกลางและไม่ลำเอียง เผยแผ่สารอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย เผยแผ่สารอย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ประโยชน์ของการนำสารทางการเมืองไปเผยแผ่อย่างถูกต้องจริงใจ มีจิตสำนึกไม่เอารัดเอาเปรียบบุคคลอื่น วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลายตามสารทางการเมืองที่ได้มาช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของประเทศและชุมชนของตนเอง การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสเลือกตัวแทนของตน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการบริหารประเทศและสร้างนโยบายต่างๆ การสร้างจิตสำนึกในการส่งเสริมสนับสนุนการเลือกตั้งสามารถ

เริ่มต้นได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวและชุมชน โดยการปลูกฝังค่านิยมและความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองและความสำคัญของการเลือกตั้ง นักการเมืองผู้ส่งสารต้องมีหลักคุณธรรมหรือมีหน้าที่ในการรักษาคุณธรรมไม่ไปทำร้าย บุคคลอื่นเน้นการสื่อสารที่เสริมสร้างความรู้ความสามัคคี ความสมานฉันท์ และลดความขัดแย้ง แต่ต้องไม่กระ ทบกระทั่ง ทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ นักการเมืองผู้ส่งสารต้องให้ความสำคัญในเรื่องศีลธรรม จรรยาบรรณคือ ไม่ไปเบียด เบียนบุคลอื่น เพราะจะทำให้สังคมเดือดร้อน และการเป็นผู้ส่งสารต้องมีความรู้ เข้าใจบริบทของประ ชาชน นิสัย ระเบียบ กฎเกณฑ์เพื่อพัฒนาด้านจิตใจ และลดความขัดแย้งพร้อมถึงซึ่งความสามัคคีโดยเห็นประโยชน์ส่วนรวมและความสามัคคีของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศตวรรษ สงกาผัน ได้วิจัยเรื่อง“การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธของประชาชนจังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธของประชาชนจังหวัดเลย คือ เรื่องเหตุบ้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมทางการเมือง ประชาชนมีการประชุมให้ความร่วมมือโดยไม่มีอคติใดๆเข้าร่วมประชุมรับฟังปัญหาต่างๆของบ้านเมืองโดยพร้อมเพรียงกัน เมื่อสังคมหมู่บ้านอยู่ดีกินดีและพื้นฐานวัฒนธรรมจารีตประเพณีการปกครองที่ยึดถือกันมาอย่างยาวนานก็ควรอนุรักษ์สืบไว้ไม่ควรที่ฉีกหรือทำลาย ไม่ควรที่จะเพิ่มบทบัญญัติที่ไม่ควรบัญญัติเพิ่มเข้ามาเป็นกฎกติกาของชุมชนหรือหมู่บ้านเพราะอาจทำให้ขัดต่อจารีตประเพณีที่เคยยึดถือกันมาอย่างยาวนาน ควรให้การนบน้อมเคารพนับถือเมื่อมีเทศกาลต่างๆที่เป็นจารีตประเพณีที่เคยยึดถือกันมา ทำกิจกรรมนั้นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นการสร้างจิตสำนึกต่อลูกหลานที่มีความเคารพความกตัญญูต่อบุคคลที่เป็นคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้าน สิทธิเสรีภาพของสตรีก็มีความเท่าเทียมกับสุภาพบุรุษ เด็กและเยาวชนที่กำลังเติบโตในวันข้างหน้าควรได้รับการปลูกฝังในการเคารพสักการะสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เมื่อเห็นผู้ทรงศีลทุกศาสนาถูกทำร้ายหรือถูกทำลาย เราประชาชนในฐานะพลเมืองคนหนึ่งควรให้การปกปักรักษาไม่ควรให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมกับบุคคลที่จะจ้องทำลายศาสนาหรือวัตถุโบราณต่างๆ (ศตวรรษ สงกาผัน, 2565)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย” องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในตำบลทรัพย์ไพวัลย์ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ประกอบไปด้วย 5 ด้านที่สำคัญ คือ

1. การส่งสารทางการเมืองตามหลักอสังคหวัตถุ 4 การส่งสารทางการเมืองอย่างสุภาพจริงใจ การสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพและสร้างความไว้วางใจต้องอาศัยการแสดงออกที่จริงใจและไพเราะ นี่คือคำแนะนำสำหรับการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ การเตรียมตัวรู้จักผู้ฟังเข้าใจความต้องการและความสนใจของผู้ฟัง เตรียมข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์กำหนดเป้าหมายของการสื่อสารและผลลัพธ์ที่ต้องการ การสื่อสาร ใช้ภาษาที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย แสดงความจริงใจและความมุ่งมั่น ประพฤติตนให้เป็นผู้เที่ยงตรง โดยการส่งสารทางการเมืองอย่างตรงไปตรงมาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือ การประพฤติตนเป็นผู้เที่ยงตรง รักษาความซื่อสัตย์ รักษาความซื่อสัตย์และความยุติธรรมในการกระทำทุกอย่าง เปิดเผยข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์

2. การใช้สารทางการเมือง เป็นผู้นำการสื่อสารทางการเมืองเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ควรเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติและความสามารถ มีความซื่อสัตย์และความยุติธรรมในการสื่อสาร มีความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับประเด็นและความต้องการของคนท้องถิ่น มีความสามารถในการสื่อสารที่ดี สามารถสื่อสารข้อมูลและความคิดเห็นได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย มีความสามารถในการฟังและเข้าใจความต้องการและข้อกังวลของคนท้องถิ่น มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นและความต้องการของคนท้องถิ่น มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งในลักษณะที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ มีความสามารถในการปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการใหม่ๆ ของคนท้องถิ่น พฤติกรรมที่เปิดเผยข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นและความต้องการของคนท้องถิ่น

3. ช่องทางการสื่อสารทางการเมือง แบ่งปันความรู้จากสารทางการเมืองให้บุคคลอื่นโดยสุจริตธรรม การแบ่งปันความรู้จากสารทางการเมืองคือการกระจายข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมืองไปยังคนท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง เพิ่มความมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและกระบวนการทางการเมือง เสริมสร้างความสามารถของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหามีวิธีการแบ่งปันความรู้ จัดประชุมเพื่อแบ่งปันความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง จัดอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา

4. ผู้รับสารทางการเมือง เป็นผู้รับสารทางการมืองมาและนำไปแบ่งปันให้ความรู้อย่างตรงไปตรงมา ผู้รับสารทางการเมืองและนำไปแบ่งปันอย่างตรงไปตรงมา ควรเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติและความสามารถ คือ ความซื่อสัตย์มีความซื่อสัตย์และความยุติธรรมในการรับและแบ่งปันสารทางการเมือง มีความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการ

เมือง มีความสามารถในการสื่อสารที่ดี สามารถสื่อสารข้อมูลและความคิดเห็นได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย มีความสามารถในการฟังและเข้าใจความต้องการและข้อกังวลของผู้อื่น มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งในลักษณะที่เป็นธรรม

5.ด้านความคาดหวังที่จะเข้ารับสมัครเป็นนักการเมืองท้องถิ่น เข้าร่วมจัดทำนโยบายท้องถิ่นและแบ่งปันความรู้ทางการเมืองให้ผู้อื่นเสมอ นักการเมืองท้องถิ่นควรจัดทำนโยบายท้องถิ่นเกี่ยวกับการเมืองสามารถจัดทำได้ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการประชาชน การจัดประชุมสาธารณะ ความโปร่งใสและการตรวจสอบ ส่งเสริมการโปร่งใสในการบริหารงานท้องถิ่นและการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ ให้การสนับสนุนการเมืองท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

นิทัศน์ ภู่ประเสริฐ.(2563). *การสื่อสารทางการเมืองของเจ้าหน้าที่เรือนจำที่มีต่อผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปทุมธานี",* สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ.(2563). *การเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา",*สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

พระวิชาญ จนฺทสาโร/มุ่งภู่กลาง. (2564). *อิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลกุดจิก อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา.* สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระกฤษฎายุทธ ธมฺมวโร/เต๋จ๊ะดี. (2563). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงผืนป่าดอยสุเทพ (ป่าแหว่ง) จังหวัดเชียงใหม่.* สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเนาวนนท์ ชยาภินนฺโท/จ๋อมพนัส. (2563). *จิตสำนึกทางการเมืองในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน" สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.(2560) รัฐธรรมนูญ*

แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, กรุงเทพมหานคร:สำนักงานราชเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา. (2564) *การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี",* สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุทธพร อิสรชัย. (2552). *แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง.*นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยบูรณาการตามหลักพุทธธรรม

POLITICAL PARTICIPATION IN LOCAL ELECTIONS OF LOEI PROVINCIALADMINISTRATIVE ORGANIZATION EMPLO YEES BY BUDDHADHAMMA INTEGRATION

[1]ชุมพร โสมาศรี, [2]ศตวรรษ สงกาผัน, [3]ธงชัย สิงอุดม และ [4]อัจฉราวรรณ์ ใจยะเขียว

[1]Chumpron Somasri, [2]Satawat Songkaphan, [3]Thongchai singudom and [4]Acharawan Jaiyakheaw

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkorn Buddhist University, Thailand

[1]thailoei56@gmail.com, [2]rak2125252499@gmail.com,[3]Thongchai_07@gmail.com, [4]lengachara@gmail.com

Received: December 17, 2024; **Revised**: January 25, 2025; **Accepted**: January 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย และ 3) นำเสนอการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยบูรณาการตามหลักพุทธธรรม การวิจัยนี้โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.780 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบ สมมติฐานโดยการทดสอบ

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์เลย

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[3] รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[4] อาจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

ค่าที (t- test) และทดสอบค่าเอฟ (F-test) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน พบว่า 1. โดยภาพรวม พบว่า ระดับปฏิบัติการของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การติดตามตรวจสอบการเลือกตั้ง รองลงมาหลักอปริหานิยธรรม การใช้สิทธิเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามลำดับ 2. พบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่าง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ประชาชนที่มีเพศต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. พบว่า 1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน 2) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง 3) การใช้สิทธิเลือกตั้ง 4) การติดตามตรวจสอบการเลือกตั้ง 5) หลักอปริหานิยธรรม หลักที่ควรใช้ในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น, พนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย,บูรณาการ, หลักพุทธธรรม

Abstract

This thesis has the following objectives: 1) to study the level of political participation in exercising the right to vote in local elections; 2) to compare the political participation in exercising the right to vote in local elections of Loei Provincial Administrative Organization employees; and 3) to present the political participation in exercising the right to vote in local elections of Loei Provincial Administrative Organization employees by integrating according to Buddhist principles. This research has a reliability value of 0.780. The statistics used to analyze the data are frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypothesis is tested by t-test and F-test. The qualitative research uses in-depth interviews with 9 key informants. The results show that: 1. Overall, the level of people's actions towards political participation in exercising the right to vote in local elections is at a high level, at a high level in all aspects, ranked from highest to lowest as follows: election monitoring, followed by the principle of imperishable dhamma, voting rights, and election campaigning. And political participation, respectively. 2. Found that people with different genders, political participation in exercising the right to vote in the local elections of the employees of the Provincial

Administrative Organization of Loei, overall, was not different at the 0.05 statistical significance level. Therefore, the research hypothesis was rejected. People with different genders, political participation in exercising the right was not different at the 0.05 statistical significance level. 3. Found that 1) Political participation is coming out in the form of working together 2) Election campaigning 3) Exercising the right to vote 4) Election monitoring 5) The principle of immaterialism is a principle that should be used in daily life.

Keywords: Political Participation, Local Election Voting, Loei Provincial Administrative Organization, Employees Integration, Buddhist Principles

บทนำ

ประเทศไทยปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2475 ซึ่งการปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้น จะมีการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ย่อมรับกันทั่วไปว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามคำนิยามของอับราฮัมลินคอลน์อดีตประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกานั้น หมายถึง การปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อ ประชาชน คือ การปกครองที่มีอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนเพราะประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ (วัชชรา ไชยสาร, 2545, หน้า 14)

แต่ในทางปฏิบัติเป็นไปไม่ได้ที่ประชาชนทุกคนจะทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองตนเองโดยตรงจึงต้องใช้ระบบตัวแทน โดยให้ประชาชนเลือกตั้งผู้แทนไปทำหน้าที่แทนตนเองแบบมีเงื่อนไขในระยะเวลาคราวละ4ปีหากปฏิบัติหน้าที่ไม่ดีขาดประสิทธิภาพ ก็จะเลือกคนอื่นที่ดีกว่าในครั้งต่อไป (ประภัสสร ทองยินดี,2558, หน้า 11-12) ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย ยึดหลักการสำคัญ 6 ประการ คือ 1) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและการมีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชน หมายความว่า อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของปวงชน การปกครองต้องเป็นของประชาชน และเพื่อประชาชน 2) หลักเสียงข้างมากแต่คุ้มครองเสียงข้างน้อย หมายความว่า การตัดสินใจนโยบายสำคัญยึดถือเสียงข้างมากของส่วนใหญ่เป็นหลัก แต่ทั้งนี้ก็เพื่อคุ้มครองสิทธิของเสียงข้างน้อย 3) หลักการปกครองโดยกฎหมาย หมายความว่า ประชาชนทุกคนต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการคุ้มครอง โดยที่ทุกคนได้รับความยุติธรรมภายใต้กฎหมายเดียวกัน 4) หลักสิทธิและเสรีภาพ คือ ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ 5) หลักความเท่าเทียมกัน ถือว่าประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันในทุกโอกาสไม่เลือกปฏิบัติไม่แบ่งแยกเพศผิวศาสนาชน

ชั้น เรียกว่าไม่ลำเอียงเลือกที่รักมักที่ชัง 6) หลักเหตุผล คือการฟังเหตุผลของกันและกัน เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น (จักษ์พันธ์ ชูเพชร, 2549)

การเลือกตั้งเป็นการเลือกสรรผู้แทนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดให้เข้าไปทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขและให้บริการเบื้องต้นแก่ประชาชนรวมทั้งพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมการเมืองและระบบสาธารณูปโภคตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานในท้องถิ่น ดังนั้น การปกครองในส่วนท้องถิ่นถือ เป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เกิดจากการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ ท้องถิ่น (ณรงค์ สินสวัสดิ์, 2550 หน้า 40) เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ที่ส่วนกลางไม่สามารถดูแลประชาชนในหมู่บ้านได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น หากประชาชนเลือกผู้แทนจากท้องถิ่นที่เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ มีจิตสำนึกมีคุณธรรมและมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนได้รับผลการพัฒนาโดยตรงมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในทางตรงกันข้ามหากประชาชนเลือกผู้แทนที่มีความรู้ความสามารถน้อยขาดคุณธรรม และขาดจิตสำนึกที่ดีเข้าไปบริหารท้องถิ่นบุคคลเหล่านี้ก็จะทำทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองและพวกพ้องได้แสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งและหน้าที่โดยไม่สนใจจะพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้าผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงก็คือประชาชนในท้องถิ่น เพราะบุคคลเหล่านั้นได้รับการเลือกตั้งเข้ามาก็เนื่องมาจากการทุจริตเลือกตั้ง โดยเฉพาะใช้วิธีการซื้อเสียงเข้ามา ผู้สมัครที่คาดหวังจะได้รับการเลือกตั้งจะต้องต่อสู้และใช้ทุกวิถีทางที่จะทำให้ได้รับชัยชนะในสนามของการเลือกตั้งโดยใช้“ปัจจัย ทุกอย่าง” เพื่อให้ได้รับการเลือกตั้ง “เงิน” จึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ ผู้สมัครได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้ง

เงินถูกกำหนดให้เป็น“สื่อกลางของการแลกเปลี่ยน”ในแง่ทางเศรษฐกิจแต่หากพิจารณาในเรื่องของสัมพันธภาพทางสังคมเงิน คือ“สัญลักษณ์สำหรับการแข่งขัน”เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจเกียรติยศชื่อเสียงหรือความต้องการที่จะได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง (เสรี โกมลเปลิน, 2541, หน้า 41) ดังนั้น เงินถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญทางทรัพยากรทางการเมืองที่สำคัญเพราะผู้สมัครที่มีเงินทุนจำนวนมากย่อมได้เปรียบในการเลือกตั้งและสามารถที่จะเผยแพร่กลยุทธ์ต่างๆ ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายได้มากกว่าผู้สมัครที่มีเงินทุนที่ต่ำกว่าแน่นอน (Dahl, R. A1991, pp.116) ปัญหาการเมืองเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดที่ทำลายระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานหลายปี เป็นปัญหาที่ยังหาทางออกที่ชัดเจนในการแก้ไขอย่างเป็นระบบไม่ได้และนับวันจะยิ่งฝังรากลึกเข้าไปสู่ระบบการเมืองจนกลายเป็นมะเร็งร้ายในระบบประชาธิปไตย วิธีการที่สำคัญในการหาเสียงเลือกตั้งของนักการเมืองส่วนใหญ่ คือ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง ซึ่งดูเหมือนจะเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยไปแล้ว ไม่ว่าจะมีการเลือกตั้งครั้งใด ก็จะมีการซื้อเสียงกันเป็นประจำซึ่งวิเคราะห์การซื้อสิทธิ์ขายเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งจะเห็นได้อย่างชัดเจนก่อนการเลือกตั้งแทบทุกครั้งนั่นก็คือการซื้อเสียงจนกลายเป็นค่านิยมที่ผิดๆ ของประชาชนไปโดยปริยาย ซึ่ง

ก่อนการเลือกตั้งมักจะได้ยินคำพูดที่ว่า “เงินไม่มา กาไม่เป็น” ซึ่งโดยทั่วไปไม่ว่าในกรุงเทพมหานครหรือต่างจังหวัด สิ่งเหล่านี้จะเป็นบทสรุปของประชาธิปไตยแบบไทยๆหรือไม่ไม่มีใครคาดการณ์ได้ถึงอย่างไรทั้งปัจจัยด้านการศึกษา ด้านบทบาทของผู้นำ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ, 2548, หน้า 11) ทั้งปัจจัยด้านเงิน ย่อมไม่ใช่สิ่งชี้ขาดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนน้อยหรือมากได้แต่ยังพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร ยังมีประเด็นด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร ด้านนโยบายของผู้สมัคร ด้านผลประโยชน์หรือผลตอบแทนของผู้สมัคร ด้านความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัคร

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ล้วนเป็นปัญหาที่กระทบต่อภาพรวมของประเทศสมควรที่จะต้องมีการศึกษาถึงต้นเหตุของปัญหา เพื่อจะนำไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ หากปล่อยไว้นานวันเข้าจะทำให้ประเทศชาติไม่ก้าวไปข้างหน้า แต่จะเป็นการถอยหลังลงคลองปัญหาหลักในการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดย บูรณาการตามหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้นำหลัก อปริหานิยธรรม 7 มาบูรณาการเข้ากับหลักแนวคิดและทฤษฎีตลอดจนบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์และสอดคล้องกับงานวิจัยยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย

2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยบูรณาการตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเลย ทั้ง 14 อำเภอ จำนวนทั้งสิ้น 533 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างได้มาจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 วิธีการสุ่มตัวอย่าง การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นตอน

ดังนี้ ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน พิจารณาจากจำนวนประชากรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะกระจายให้สัมพันธ์กับสัดส่วนประชากร โดยใช้จำนวนหมู่บ้านในแต่ละตำบลเป็นระดับการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยบูรณาการตามหลักพุทธธรรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมการวิจัยท่างสังคมศาสตร์และเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับข้อมูลสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

3.1 สถิติพรรณนา คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.2 สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดย บรณาการตามหลักพุทธธรรม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t-test)

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด (Open ended Question) ที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย สรุปผล ดังนี้

1.จากการศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดย บูรณาการตามหลักพุทธธรรม สรุปตามวัตถุประสงค์ระดับปฏิบัติการของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การติดตามตรวจสอบการ

เลือกตั้ง รองลงมาด้านหลักอปริหานิยธรรม ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับ

2. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน (t = -.063, Sig. = .949) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็น การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย แตกต่างกันผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย ผลการเปรียบเทียบ ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน (F = .153, Sig. = .928) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีอายุต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยแตกต่างกันผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกัน (F = 4.997, Sig. = .007) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน การมีส่วนร่วม (F = 4.122, Sig. = .017) การใช้สิทธิเลือกตั้ง (F = 4.585, Sig. = .011) ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่าง (LSD)

ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน (F = .775, Sig. = .509) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีประสบการณ์ทำงาน แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน (F = 1.222, Sig. = .301) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

3. นำเสนอเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยบูรณาการตามหลักพุทธธรรม

ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองการส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีกิจกรรมทางการเมืองอยู่เสมอ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดเลยและการปรึกษาหารือในกิจกรรมทางการเมืองเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง การสร้างความเข้าใจสื่อสารข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง สร้างความยอมรับและความเข้าใจระหว่างบุคคลและกลุ่มต่างๆ

ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งชักชวนญาติพี่น้องคนสนิทเข้ารับฟังข้อบัญญัติภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ การมีจุดมุ่งหมายและเผยแผ่กฎระเบียบของท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและนโยบายของท้องถิ่น กฎระเบียบของท้องถิ่น การมีจุดมุ่งหมาย คือ กำหนดเป้าหมายและ การใช้ช่องทางที่เหมาะสมในการเผยแผ่กฎระเบียบของท้องถิ่น เช่น สื่อโซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ และการประชุม ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์เกี่ยวกับกฎระเบียบของท้องถิ่น

ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ลงทะเบียนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งการแบ่งปันความรู้จากการลงทะเบียนเลือกตั้งเกี่ยวกับการเมืองคือการกระจายข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมืองไปยังคนท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง การเพิ่มความสามารถในการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและกระบวนการทางการเมือง คือการเสริมสร้างความสามารถของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหามีวิธีการแบ่งปันความรู้ จัดประชุมเพื่อแบ่งปันความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง การจัดอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา

ด้านการติดตามตรวจสอบการเลือกตั้ง ติดตามข่าวสารทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกครั้ง มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งในลักษณะที่เป็นธรรมและเป็น

ประโยชน์ การมีความสามารถในการปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการใหม่ๆของผู้อื่น เปิดเผยข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง ฟังและตอบคำถามของผู้อื่นในลักษณะที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ ติดตามผลการเลือกตั้งและการนับคะแนนเลือกตั้งอย่างใกล้ชิด การติดตามผลการเลือกตั้งและการนับคะแนนเลือกตั้งอย่างใกล้ชิด ควรใช้วาจาทางการเมืองอย่างสุภาพในขณะเข้าร่วมรับฟังการนับคะแนน การโต้ตอบกับกลุ่มผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์ ให้ความคิดเห็นและข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นและนโยบายทางการเมือง

หลักอปริหานิยธรรมเป็นผู้ที่เข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองระดับท้องถิ่น ระดับชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองท้องถิ่น ประชุม ชุมนุมกันอย่างสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมและยึดมั่นในกฎกติกาธรรมนูญชุมชนอย่างพร้อมเพรียงการปราศรัยบนเวทีกิจกรรมทางการเมืองเป็นโอกาสที่ดีในการยึดมั่นในในกฎกติกาธรรมนูญชุมชนอย่างพร้อมเพรียง เข้าไปมีส่วนร่วมในการร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นทุกเมื่อ การเข้าร่วมการเคลื่อนไหวและการประท้วงทางการเมือง เข้าร่วมการเคลื่อนไหวและการประท้วงทางการเมืองเพื่อให้แสดงความไม่พอใจและความต้องการเปลี่ยนแปลง เคารพกฎหมายเลือกตั้ง สตรีที่เป็นผู้นำทางการเมืองมาจากการเลือกตั้ง ให้การเคารพบัตรเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้งตลอดจนสถานที่จัดการเลือกตั้งทุกเมื่อการเคารพสถานที่เลือกตั้งและส่วนงานราชการเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันในการเลือกตั้ง นี่คือบางสิ่งที่ประชาชนในพื้นที่สามารถทำได้เพื่อแสดงการเคารพ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยบูรณาการตามหลักพุทธธรรม มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อดังนี้

1.ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยบูรณาการตามหลักพุทธธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ พบว่ามาตรฐาน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปฏิบัติการของประชาชนต่อ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การติดตามตรวจสอบการเลือกตั้ง รองลงมาด้านด้านหลักอปริหานิยธรรม ด้านด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง และด้านด้านด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระปัญญา สุจิตฺโต (สีงาม)

ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง”ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อ ส่งเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่าโดยภาพรวมมีค่านัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่าระดับ 0.0 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วนั้น พบว่า ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร, ด้านการสนทนา ทางการเมือง, ด้านความเป็นพลเมือง, และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้ง 4 ด้าน มีค่านัยสำคัญ ทางสถิติน้อยกว่า ระดับ 0.05 มีเพียงด้านการรู้จักสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ที่มีค่านัยสำคัญทาง สถิติมากกว่า ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (พระปัญญา สุจิตฺโต (สีงาม), 2564) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิษณุ จิรวฑฺฒนเมธี (เจริญพล) ได้วิจัยเรื่อง“คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดชัยภูมิ”ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่ประชาชนต้องการและให้ ความสำคัญในแต่ละด้าน มีดังนี้คือ ด้านความรู้ความสามารถ คือ ผู้แทนราษฎร ต้องเก่ง มีความรู้ มี ความสามารถ ผู้แทนต้องเก่ง ดี ฉลาด มีไหวพริบ ผู้แทนต้องมีความสามารถในการเป็นผู้นำ ด้าน คุณธรรมจริยธรรม คือ ต้องการผู้แทนที่มีความประพฤติดีไม่ด่างพร้อย ไม่เห็นแก่ประโยชน์พรรคพวก ญาติพี่น้อง ต้องการผู้แทนที่มีความจริงใจ มารยาทงามอ่อนน้อมถ่อมตนแบบคนพุทธ เห็นใจคนแก่ เอาใจใส่เด็ก สามารถควบคุมตนเองได้ด้านวิสัยทัศน์คือ ผู้แทนต้องมองการณ์ไกล มองกว้าง ทันกาล สร้างอาชีพให้กับคนในพื้นที่ ผู้แทนต้องมองไกลไปข้างหน้า ผู้แทนต้องเป็นนักวางนโยบายที่ดี ด้านบุคลิกภาพ คือ ผู้แทนต้องอ่อนน้อมทั้งก่อนและหลังเลือกตั้ง ให้เป็นนิสัย ผู้แทนมีบุคลิกภาพที่มีความ จริงใจ และผู้แทนรู้จักการใช้อำนาจ ไม่เบ่งเมื่อมีโอกาส (พระมหาวิษณุ จิรวฑฺฒนเมธี, 2563)

2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย แตกต่างกันผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิตที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิตที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย นนท์ชนันท์กรณ์ ฝ่ายเทศ ได้วิจัยเรื่อง “คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุร” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความ

คิดเห็นของประชาชนต่อคุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี พบว่า ประชากรที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีเพศ ต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย (นนท์ชนันท์กรณ์ ฝ่ายเทศ,2563)

ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ แตกต่างกัน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย ผลการเปรียบเทียบประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีอายุต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยพระนิคม จนฺทธมฺโม (สุขเจริญ) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการเมืองการปกครอง ตามแนวแห่งธรรมาธิปไตย ในเขตเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง”ผลการเปรียบเทียบการมีสวนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการเมืองการปกครอง ตามแนว แห่งธรรมาธิปไตย ในเขตเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง โดยการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพสมรสต่างกัน ประชาชนมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ที่ตั้งไว้สวนประชาชนที่มี อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีส่วนร่วมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว (พระนิคม จนฺทธมฺโม/สุขเจริญ, 2562)

ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยแตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน การมีส่วนร่วม การใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่าง (LSD)ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระเนาวนนท์ ชยาภินนฺโท (จ๋อมพนัส) ได้วิจัยเรื่อง “จิตสำนึกทางการเมืองในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษามีความคิดเห็นต่อจิตสำนึกทางการเมืองในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

ใน เทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูนไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน (พระเนาวนนท์ ชยาภินนฺโท/จ๋อมพนัส, 2563)

ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระสุชาติ สุชาโต (สวน) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562” ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรเทศบาลนครรังสิตจังหวัดปทุมธานีที่มีสถานภาพการสมรส และการศึกษา ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 แตกต่างกัน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนบุคลากรที่มี เพศ อายุ รายได้ และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งต่างกัน มีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรเทศบาลนครรังสิต จังหวัด ปทุมธานีในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 ที่บุคลากรต้องการและให้ความสำคัญในแต่ละ ด้าน มีดังนี้คือ ด้านการประชาสัมพันธ์คือ บุคลากรเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเป็นพลเมืองของ ประเทศ และมีแนวทางแก้ไขคือ ควรเป็นผู้แทนภาครัฐในการให้ความรู้หรือรณรงค์การเลือกตั้งที่ถูกต้องตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็น ความสำคัญของการศึกษาข้อมูลผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ต้องประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้เห็นประโยชน์ ที่เกิดจากการเลือกตั้งและอนาคตการเมืองของประเทศ ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ บุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทุกคนต้องไปเลือกตั้ง ถ้าไม่ใช้สิทธิ์ให้ถือเป็นความบกพร่องต่อหน้าที่ เพราะเข้าถึงข้อมูลการเลือกตั้ง ได้มากกว่าประชาชนทั่วไป (พระสุชาติ สุชาโต/สวน, 2563)

ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีประสบการณ์ทำงาน แตกต่างกัน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การ

เสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยาผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชนที่มี อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี เพศ และรายได้ต่อเดือน มีการเสริมสร้างความเข้าในในการเมือง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย โดย บูรณาการตามหลักพุทธธรรม พบว่า การเป็นผู้ที่เข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองระดับท้องถิ่นระดับชาติ คือเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมและยึดมั่นในกฎกติกาธรรมนูญชุมชนอย่างพร้อมเพรียงกัน และเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นทุกเมื่อ ส่งเสริมให้ประชาชนเคารพกฎหมายเลือกตั้งและเชิญชวนญาติทุกคนให้เคารพกติกาการเลือกตั้ง ซึ่งสตรีที่ลงสมัครเลือกตั้งทุกคนในท้องถิ่นให้การยอมรับและให้การเคารพเสมอ นอกจากนั้นยังให้การเคารพบัตรเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้งตลอดจนสถานที่จัดการเลือกตั้งทุกเมื่อ ตลอดจนเป็นผู้สังเกตการณ์และปกป้องอารักขาดูแลผลการนับคะแนนตามกฎระเบียบข้อบังคับอันชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ศตวรรษ สงกาผัน ได้วิจัยเรื่อง“การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธของประชาชนจังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธของประชาชนจังหวัดเลย คือ เรื่องเหตุบ้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมทางการเมือง ประชาชนมีการประชุมให้ความร่วมมือโดยไม่มีอคติใดๆเข้าร่วมประชุมรับฟังปัญหาต่างๆของบ้านเมืองโดยพร้อมเพรียงกัน เมื่อสังคมหมู่บ้านอยู่ดีกินดีและพื้นฐานวัฒนธรรมจารีตประเพณีการปกครองที่ยึดถือกันมาอย่างยาวนานก็ควรอนุรักษ์สืบไว้ไม่ควรที่ฉีกหรือทำลาย ไม่ควรที่จะเพิ่มบทบัญญัติที่ไม่ควรบัญญัติเพิ่มเข้ามาเป็นกฎกติกาของชุมชนหรือหมู่บ้านเพราะอาจทำให้ขัดต่อจารีตประเพณีที่เคยยึดถือกันมาอย่างยาวนาน ควรให้การนบน้อมเคารพนับถือเมื่อมีเทศกาลต่างๆที่เป็นจารีตประเพณีที่เคยยึดถือกันมา ทำกิจกรรมนั้นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นการสร้างจิตสำนึกต่อลูกหลานที่มีความเคารพความกตัญญูต่อบุคคลที่เป็นคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้าน สิทธิเสรีภาพของสตรีก็มีความเท่าเทียมกับสุภาพบุรุษ เด็กและเยาวชนที่กำลังเติบโตในวันข้างหน้าควรได้รับการปลูกฝังในการเคารพสักการะสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เมื่อเห็นผู้ทรงศีลทุกศาสนาถูกทำร้ายหรือถูกทำลาย เราประชาชนในฐานะพลเมืองคนหนึ่งควรให้การปกปักรักษาไม่ควรให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมกับบุคคลที่จะจ้องทำลายศาสนาหรือวัตถุโบราณต่างๆ (ศตวรรษ สงกาผัน, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานรินทร์ สุรปณฺโญ (เอมพันธ์) “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนจริยธรรมทางการเมืองของ

ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่าความจงรักภักดีรู้คุณค่าของสถาบันหลักสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดมีแก่ประชาชนโดยการเข้าใจกฎเกณฑ์การปฏิบัติตามหน้าที่ส่งเสริมให้บุคคลากรปฏิบัติตามกฎระเบียบกำหนดเป้าหมายได้อย่างถูกต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนโดยการมีจิตสาธารณะประโยชน์ มุ่งมั่นจริงใจ ส่งเสริมประชาชนให้รู้คุณค่าของประโยชน์ส่วนรวมสนับสนุนการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงานโดยให้ประชาชนสามารถประเมินความก้าวหน้าได้อย่างเปิดเผย (พระมหานรินทร์ สุรปญโ□/เอมพันธ์, 2563)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย ประกอบไปด้วย 5 ด้านที่สำคัญ 1) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีกิจกรรมทางการเมืองอยู่เสมอมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและข้อบัญญัติท้องถิ่น ให้การสนับสนุนกิจกรรมการชุมนุมทางการเมืองโดยสันติและปราศจากอาวุธ เข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น 2) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง คือ การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์การ เลือกตั้งทั่วไป รวมทั้งโฆษณา ปิดป้ายประกาศ ชักชวนผ่านสื่อ ชักชวนญาติพี่น้องคนสนิทเข้ารับฟังข้อบัญญัติภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ส่งเสริมและสนับสนุนการเลือกตั้งทุกระดับตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 3) การใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การใช้สิทธิ เลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติการรับรู้ข้อมูลข่าวการทางการเมืองลงทะเบียนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการของหน่วยงานบริหารจัดการเลือกตั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขเทศบัญญัติและกฎหมายรัฐธรรมนูญเข้าใจและมีความรู้การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านสิทธิเสรีภาพมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้พลเมืองในชุมชน 4) การติดตามตรวจสอบการเลือกตั้ง คือ การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการรับฟังติดตาม ตรวจสอบการเลือกตั้ง การเฝ้าดูการนับคะแนนเลือกตั้งติดตามข่าวสารทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกครั้ง ติดตามผลการเลือกตั้งและการนับคะแนนเลือกตั้งอย่างใกล้ชิด 5) หลักอปริหานิยธรรม คือ หลักที่ควรใช้ในชีวิตประจำวัน ถือเป็นหลักธรรมประจำใจที่ช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตได้อย่างสงบสุข เป็นผู้ที่เข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองระดับท้องถิ่น ระดับชาติเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมและยึดมั่นในกฎกติกาธรรมนูญชุมชนอย่างพร้อมเพรียง

เอกสารอ้างอิง

จักษ์พันธ์ ชูเพชร. (2549). *การเมืองการปกครองไทย จากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ*", พิมพ์ครั้ง ที่ 5, กรุงเทพฯ : พั้นช์กรุฟ.

ณรงค์ สินสวัสดิ์.(2550). *การเมืองการปกครองของไทย*, กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.

นนท์ชนันท์กรณ์ ฝ่ายเทศ. (2563).*"คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุร"*, สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*, กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

ประภัสสร ทองยินดี. (2558). "ประชาธิปไตย : แนวคิดและหลักการเบื้องต้น", *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, (5) (3).*

ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ.(2563).*"การเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา"*,สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระนิคม จนฺทธมฺโม. (2562). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการเมืองการปกครอง ตามแนวแห่งธรรมาธิปไตย ในเขตเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง"*,สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเนาวนนท์ ชยาภินนฺโท. (2563). *จิตสำนึกทางการเมืองในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน"*สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปัญญา สุจิตฺโต. (2564). *"การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง"*, สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหานรินทร์ สุรปญโญ. (2563) *“การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ”*, ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวิษณุ จิรวฑฺฒนเมธี. (2563). *“คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดชัยภูมิ”* สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุชาติ สุชาโต. (2563). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562”* ”,สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วัชชรา ไชยสาร.(2545). *การมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับการเมืองภาคประชาชน*, กรุงเทพฯ : รัฐสภาสาร.

ศตวรรษ สงกาผัน. (2565). *“การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธ\ของประชาชนจังหวัดเลย”*ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสรี โกมลเปลิน.(2541). *การใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น*, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Dahl, R. A, (1991). *Modern Political Analysis*, New Jersey: Prentice-Hall.

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

BUDDHIST INTEGRATION TO PROMOTE DEMOCRATIC CITIZENSHIP OF THE PEOPLE IN ERAWAN DISTRICT, LOEI PROVINCE

[1]ศิริพงษ์ เณรโต, [2]ศตวรรษ สงกาผัน, [3]ส่งสุข ภาแก้ว และ [4]อัจฉราวรรณ์ ใจยะเขียว

[1]Siriphong Nerato, [2]Satawat Songkaphan, [3]Songsuk Phakaew and [4]Acharawan Jaiyakheaw

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkorn Buddhist University, Thailand

[1]Nerato0389@gmail.com, [2]rak2125252499@gmail.com, [3]songsukphakaew@gmail.com, [4]lengachara@gmail.com

Received: December 17, 2024; **Revised**: January 25, 2025; **Accepted**: January 30, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาระดับความเป็นพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยของประชาชน 2) เปรียบเทียบพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย การวิจัยนี้โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.819 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบ สมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t- test) และทดสอบค่าเอฟ (F-test) การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน ผลการวิจัยพบว่า 1.โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน

---

[1] นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์เลย

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[3] อาจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

[4] อาจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านหลักสัปปุริสธรรม รองลงมาด้านด้านส่งเสริมให้มีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย ด้านส่งเสริมการไปใช้สิทธิในทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ ด้านส่งเสริมให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และด้านส่งเสริมให้เคารพศรัทธาปฏิบัติ 2. ผลการเปรียบเทียบ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3.นำเสนอความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังนี้ 1) ด้านส่งเสริมให้มีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย 2) ด้านส่งเสริมให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ 3) ด้านการส่งเสริมการไปใช้สิทธิในทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ 4) ด้านการส่งเสริมให้เคารพศรัทธาและปฏิบัติตามระบบกฎหมายการเลือกตั้ง 5) การนำ หลักสัปปุริสธรรมมาประยุกต์ใช้ โดยเป็นบุคคลที่ผู้รู้จักเหตุ ผู้รู้จักผล ผู้รู้จักตน ผู้รู้จักประมาณ ผู้รู้ จักกาล ผู้รู้จักชุมชน ผู้รู้จักบุคคล

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ, การส่งเสริมความเป็นพลเมือง, ระบอบประชาธิปไตย

Abstract

This research aims to 1) study the level of citizenship in the democratic regime of the people, 2) compare the integration of Buddhism to promote citizenship in the democratic regime of the people by classifying by personal factors, and 3) propose the integration of Buddhism to promote citizenship in the democratic regime of the people in Erawan District, Loei Province. This research has a reliability of 0.819. The statistics used to analyze the data are frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypothesis is tested by t-test and F-test. The qualitative research uses in-depth interviews with 9 key informants. The results of the research are as follows: 1. Overall, it is at a high level. When classified by each aspect, it is at a high level in all aspects, ranked from highest to lowest as follows: the principle of Sappurisadhamma, followed by the aspect of promoting faith in democracy, the aspect of promoting the exercise of political rights in a constructive manner, the aspect of promoting loyalty to the monarchy, and the aspect of promoting respect and faith in practice. 2. The results of the comparison, overall, were not significantly different at the 0.05 level. Therefore, the research hypothesis was rejected when considering each aspect. It was found that people of different genders did not significantly differ in the promotion of citizenship in a democracy at the 0.05 level. 3. Citizenship in a democracy is presented as follows: 1)

Promoting faith in democracy 2) Promoting loyalty to the monarchy 3) Promoting constructive exercise of political rights 4) Promoting respect, faith, and compliance with the electoral law system 5) Applying the principles of the Sappurisadhamma by being a person who knows cause, effect, self, moderation, time, community, and people.

Keywords: Buddhist integration, promoting citizenship, democracy

บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่กล่าวกันว่ามาจากประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน นั่นคือ อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนและทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ในการปกครอง แต่โดยข้อเท็จจริง ประชาชนจำนวนมากย่อมไม่อาจเป็นผู้ปกครองดังกล่าวได้ด้วยตนเอง จึงกำหนดให้มีการเลือกตั้งตัวแทนของตนเข้ามาปกครองแทนในทุกระดับ การปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศได้เริ่มในปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นระบอบในการปกครองที่ดีที่สุดของสังคมของสังคมไทย ที่ผ่านมาประเทศไทยเรายังไม่สามารถพัฒนาให้เป็นระบอบที่มีเสถียรภาพที่ดีได้ สาเหตุเพราะปัญหาและความขัดแย้งภายในสังคมไทย โดยเฉพาะการสนองตอบต่อประชาชนในเรื่องต่างๆยังไม่เป็นที่น่าพอใจและการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์โดยมิชอบจนก่อให้เกิดเผด็จการยึดอำนาจหลายครั้งสลับกันระบอบกึ่งประชาธิปไตยแอบแฝง เช่น การแก้กฎหมายรัฐธรรมนูญและการกำหนดนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อรัฐบาลหรือตัวบุคคลที่บริหารงานอยู่ในขณะนั้นหรือไม่ก็เพื่อพวกพ้องนายทุนของตนเองมากกว่าที่จะเอื้อประโยชน์แก่ประชาชน นับวันปัญหาต่างๆเหล่านี้จะยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นแต่หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นได้กำหนดให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครองประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายโดยเสมอภาคกัน มีอำนาจในการควบคุมรัฐบาลและมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นต่อรัฐบาลตลอดจนการเข้าร่วมทางการเมือง

โดยการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือการลงสมัครรับเลือกตั้งหรือทางใดทางหนึ่งอันเป็นหน้าที่ของตนที่พึงจะกระทำต่อสังคมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมประชาชนจึงย่อมมีความสำนึกรับผิดชอบและมีการตื่นตัวที่จะใช้สิทธิของตนให้เป็นไปโดยถูกต้องและสุจริตเพื่อให้ได้ผู้แทนนั้นไปบริหารกิจกรรมต่างๆแทนตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้นต้องเริ่มจากการมีความเข้าใจที่ถูกต้องเมื่อเริ่มต้นจากการปรับความคิดให้ถูกและดีแล้วคำพูดดีๆและการกระทำดีๆก็จะถูกแสดงออกมา จากนั้นฐานจิตใจที่ดีงามและในที่สุดเมื่อมีจำนวนคนที่คิดดีและทำดีมากๆเข้าสังคมของเราก็น่าอยู่เป็นสังคมของคนมีจิตสำนึกดี การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ทางการเมืองและปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่ๆที่จะเติบโตขึ้นในสังคมตระหนักถึงความสำคัญและผลกระทบของการเมืองจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ผู้คนในสังคมและผลกระทบของการเมืองในอดีตที่ผ่านมานับเป็นบทเรียนที่เปรียบเทียบ“กระจกเงา”ที่สะท้อนว่าถ้าคนในสังคมขาดความรู้ความเข้าใจและไม่ให้ความสนใจกับการเมืองเท่าไรผลที่เกิดขึ้นนั้นก็สะท้อนกลับมาในลักษณะที่ไม่สามารถประเมินค่าความเสียหายได้เศรษฐกิจที่ตกต่ำค่าครองชีพที่สูงขึ้นการเอารัดเอาเปรียบในสังคมสิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบมาจากการเมืองทั้งสิ้น

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นประเทศไม่สามารถพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าได้ด้วยเหตุนี้สิ่งที่คนในสังคมต้องตระหนักถึงก็คือเมื่อใดก็ตามที่ประเทศเกิดวิกฤตอันเนื่องจากการเมืองขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในสังคมน่าจะเป็นคำตอบที่ถูกที่สุด การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อให้สังคมการเมืองไทยเป็นสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพและเสถียรภาพเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยประชาชนและเพื่อประชาชนอย่างแท้จริงซึ่งถือว่าเป็นมรรควิธีประการหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองซึ่งอาจมีรูปแบบแตกต่างกันไปตามลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มคนและความสัมพันธ์ของ โครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองกลุ่มที่ได้ประโยชน์จากระบบอุปถัมภ์จะใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือการแลกเปลี่ยนระยะสั้นและไม่เห็นความสำคัญของมรรควิธีนี้ส่วนกลุ่มใหม่ที่มีการศึกษาและอาชีพนอกภาคเกษตรไม่พึ่งพาระบบอุปถัมภ์จะมีจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย ซึ่งจิตสำนึกประชาธิปไตยต้องมีรากลึกอยู่ในจิตสำนึกที่ดีงาม จะมีแต่กลไกไม่ได้ คนเราต้องมีจิตสำนึกแห่งศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นคน เคารพความถูกต้องดีงามมีคุณธรรมจริยธรรม ด้วยเหตุนี้รากฐานความคิดที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยจึงอยู่บนฐานคติของธรรมชาติของมนุษย์ที่ถือว่ามนุษย์เกิดมามีเหตุมีผลเพียงพอที่จะใช้สิทธิทางการเมืองของตนเพื่อจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมคุณค่าของการดำรงชีวิตที่ดีของมนุษย์ในสังคมโดยแนวทางการพัฒนาทางการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยส่วนใหญ่มักจะเกิดจากหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้จัดทำ เช่น สภาพัฒนาการเมืองได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการเมืองไว้ 6 ด้าน (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2558) ได้แก่ 1) การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม 2) การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3) คุณธรรม และจริยธรรมของผู้นำและนักการเมือง 4) ธรรมาภิบาลทางการเมืองและการบริหาร 5) ความมั่นคงและการจัดการความขัดแย้งและการสร้างสังคมสมานฉันท์ 6) การกระจายอำนาจและการสร้างความเป็นธรรมในการบริหารทรัพยากร เป็นต้น

แนวทางดังกล่าวข้างต้นถือเป็นภาพกว้างของการพัฒนาการมีส่วนร่วมในทางการเมืองแต่ทิศทางหนึ่งที่ ถือว่ามีความสำคัญกับการพัฒนาฐานทางการเมืองให้เข้มแข็งคือ การพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ซึ่งหมายถึง การตระหนักรู้ และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน

รวมถึงการมีพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองในสิ่งที่ถูกต้องโดยการพัฒนาส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังเด็กและเยาวชน เป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ และมีจำนวนมากถึง 2 ใน 3 ของประชากรทั้งประเทศ และเป็นกลุ่ม หนึ่งภายใต้ความหลากหลายของภาคประชาสังคมในไทย

นอกจากนั้นเป็นกลุ่มที่มีความตื่นตัวต่อสิ่งเร้าใหม่ๆอยู่ตลอดเวลาและเป็นกลุ่มที่มีพลังมีความคิดมีเชื้อไฟแห่งความสร้างสรรค์ที่สูงกว่ากลุ่มคนวัยอื่น ในประวัติศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยไทยคนหนุ่มสาวมีบทบาทในเวทีทางการเมือง เวทีทางสังคม และเวทีทางเศรษฐกิจอย่างมาก เช่นในช่วง 6 ตุลาคม 2519 เราอาจจะมองเห็นพลังที่ท้วมท้นของคนหนุ่มสาวที่มีศักยภาพจนสามารถชี้นำรวมทั้งยังสามารถสร้างอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายแห่งรัฐได้ การเติบโตของคนหนุ่มสาวในอดีตเป็นเครื่องเตือนใจให้เราฉุกคิดได้ว่าการพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางการเมืองสังคมประชาธิปไตยโดยคนหนุ่มสาวมีความเป็นไปได้สูงมากถ้าหากเราสามารถวิเคราะห์สภาพ บริบท สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันได้อย่างถูกต้องในบริบทปัจจุบัน

ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้แก่ กระบวนการจัดการเรียนการ สอน ขาดผู้นำและแนวร่วมนักศึกษา ขาดการสนับสนุนจากครอบครัว ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดการสร้างประวัติศาสตร์ทางการเมืองในพื้นที่ร่วมกัน ขาดการประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง นักศึกษาบางส่วนมีทัศนคติเชิงลบต่อการเมือง และมีความรู้การเมืองน้อย (ณัฐพล ประดับเวทย์ และคณะ, 2558) จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย เพื่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยโดยการส่งเสริมให้มีความรู้มีการศึกษา การส่งเสริมที่จะสามารถ ทำงานร่วมกับผู้อื่น การส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม การส่งเสริมการคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผลการส่งเสริมการแก้ไขปัญหาด้วนสันติวิธีการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมสิทธิมนุษชยชนและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

2. เพื่อเปรียบเทียบพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอ เอราวัณ จังหวัดเลย” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเอราวัณ จังหวัดเลย รวมประชากรทั้งหมดจำนวนทั้งสิ้น 34,004 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างได้มาจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 วิธีการสุ่มตัวอย่าง การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน พิจารณาจากจำนวนประชากรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะกระจายให้สัมพันธ์กับสัดส่วนประชากร โดยใช้จำนวนหมู่บ้านในแต่ละตำบลเป็นระดับการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์และเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับข้อมูลสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

3.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอ

เอราวัณ จังหวัดเลย สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.2 สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอ เอราวัณ จังหวัดเลย จำแนกจามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจำทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Singificant Difference : LSD.)

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด (Open ended Question) ที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอ เอราวัณ จังหวัดเลย วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด

ผลการวิจัย

จากการศึกษา พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอ เอราวัณ จังหวัดเลย สรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านหลักสัปปุริสธรรม รองลงมาด้านด้านส่งเสริมให้มีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย ด้านการส่งเสริมการไปใช้สิทธิในทางการเมือง อย่างสร้างสรรค์ด้านการส่งเสริมให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และด้านส่งเสริมให้เคารพศรัทธาปฏิบัติตามระบบกฎหมายการเลือกตั้งตามลำดับ

2. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกัน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ($t = -1.020$, $Sig. = .308$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นราย

ด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ แตกต่างกัน การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ผลการเปรียบเทียบ ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน (F = 1.402, Sig. = .242) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีอายุต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย (F = 4.047, Sig. = .008) การไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสร้างสรรค์ (F = 1.203, Sig. = .009) ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่าง (LSD)

ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน (F = .719, Sig. = .488) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน พบว่า การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกัน ความเลื่อมใส (F = 8.696, Sig. = .000) ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่าง (LSD)

ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน (F = .146, Sig. = .932) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย (F = 12.831, Sig. = .000) การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (F = 4.711, Sig. = .003) ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่าง (LSD)

ประชาชนที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย แตกต่างกันผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนในอำเภอ

เอราวัณ จังหวัดเลย โดยภาพรวมพบว่า แตกแตกต่างกัน (F = 2.487, Sig. = .043) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ด้านความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย (F = 6.449, Sig. = .000) การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (F = 4.786, Sig. = .001) ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่าง (LSD)

3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอ เอราวัณ จังหวัดเลย ดังนี้

3.1 รู้จักหลักเหตุผลในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้กับบุคคลอื่นเสมอเหตุผลการส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้กับบุคคลอื่น การสร้างสังคมที่ดี ส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีเพื่อสร้างสังคมที่มีความสงบเรียบร้อยและเจริญก้าวหน้า การเคารพสิทธิและเสรีภาพส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีเพื่อเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น การสร้างความเป็นธรรมส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีเพื่อสร้างความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกันในสังคม

3.2 รู้จักความมุ่งหมายในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จุดมุ่งหมายในการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย คือการสร้างความเป็นพลเมืองที่ดี สร้างความเป็นพลเมืองที่ดีที่มีความรับผิดชอบและเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น การสร้างความเข้าใจ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและบทบาทของพลเมือง การสร้างความมีส่วนร่วม สร้างความมีส่วนร่วมของพลเมืองในการตัดสินใจและการปกครอง การสร้างความเป็นธรรม สร้างความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกันในสังคม

3.3 รู้จักตนเองดีว่าเป็นพลเมืองที่ดีในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองทุกครั้ง ไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองทุกครั้ง แต่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างเหมาะสมสามารถช่วยให้คุณ เข้าใจกระบวนการทางการเมือง เข้าใจกระบวนการทางการเมืองและบทบาทของพลเมือง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3.4 รู้จักประมาณตนในการส่งเสริมให้บุคคลอื่นเข้าร่วมเป็นพลเมืองในกิจกรรมการเลือกตั้งการประมาณตนในความพอดีในทางการเมือง หมายถึงการมีความเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทและขอบเขตของตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยพิจารณาจากการเคารพความคิดเห็นเคารพความคิดเห็นและความเชื่อของผู้อื่น

3.5 รู้จักกาลเวลาความเหมาะสมที่จะเข้าไปส่งเสริมกิจกรรมทางการเมืองกับบุคคลประเภทใดควรเข้าไปส่งเสริมกิจกรรมทางการเมืองกับบุคคลที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ มีความซื่อสัตย์ มีความซื่อสัตย์และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน มีความรับผิดชอบ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง มีความรู้และความเข้าใจ

3.6 รู้จักชุมชนสังคมที่จะส่งเสริมให้บุคคลเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยชุมชนที่เหมาะสมเข้าไปส่งเสริมกิจกรรมทางการเมือง คือ ชุมชนที่มีความเข้มแข็งชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีการรวมตัวกันอย่างดี ชุมชนที่มีการมีส่วนร่วม ชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการตัดสินใจและการพัฒนาชุมชน

3.7 รู้จักบุคคลที่จะส่งเสริมให้เขาเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบุคคลที่เหมาะสมให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ควรมีคุณสมบัติ มีความซื่อสัตย์และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองและนโยบาย มีความสามารถในการบริหารและจัดการ มีความมุ่งมั่นในการสร้างความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคม มีความเคารพต่อความคิดเห็นและความเชื่อของผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและ มีความสามารถในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจกับประชาชน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอ เอราวัณ จังหวัดเลย มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1.ผลการวิจัยพบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปปัญหาและอุปสรรคผลการวิเคราะห์พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ด้านหลักสัปปุริสธรรม ด้านด้านส่งเสริมให้มีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย ด้านส่งเสริมการไปใช้สิทธิในทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ ด้านส่งเสริมให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และด้านส่งเสริมให้เคารพศรัทธาปฏิบัติตามระบบกฎหมายการเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย รัชฎากร เอี่ยมอำไพ, ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไป” คือ พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไปด้านการติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ประชาชนใช้เทคโนโลยีทำให้สะดวกในการติดตามข่าวสารมากยิ่งขึ้นด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป ประชาชนจะนำข้อมูลจากการที่ติดตามข่าวสารทางการเมืองและนโยบายของพรรคการเมืองเป็นหลักเกณฑ์การตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไปด้านการเข้าเป็นแนวร่วมทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับตนเองชุมชนหรือประเทศชาติและด้านการสนับสนุนพรรคการเมืองของประชาชนจะแสดงออกไปในการใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปหรือการสนับสนุนทางความคิดของพรรคการเมืองหรือนักการเมืองนั้นๆโดยพิจารณาจากนโยบายของพรรคการเมืองเป็นหลักเช่นเดียวกับการตัดสินใจใน

การเลือกตั้งทั่วไปส่วนผลการวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไปโดยรวมอยู่ในระดับมาก(รัชฎากร เอี่ยมอำไพ, 2564)

2. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีเพศต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยไม่ได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะเป็นเพศ ชายหรือเพศหญิงต่างก็มีมุมมองและความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันเกี่ยวกับแนวทางและประสิทธิภาพ ในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนโดยคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่มได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อประชาชนตามเพศ นโยบายและมาตรการต่างๆที่ถูกนำมาใช้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนทั้งเพศชายและเพศหญิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระอโณทัย กตปุญฺโญ ได้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมืองเพื่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประชาชน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” พบว่า การส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมืองเพื่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประชาชน อยู่ในระดับมาก ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ปัญหาและอุปสรรค คือ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญที่ถูกต้องประชาชนยังไม่ได้รับการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ และการให้ความร่วมมือรวมถึงการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้กับประชาชนด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญที่ถูกต้อง (พระอโณทัย กตปุญฺโญ และคณะ, 2563)

ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกันผลการเปรียบเทียบประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีอายุต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ด้าน ความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัย พระกฤษฎายุทธ ธมฺมวโร (เต๋จ๊ะดี) ได้วิจัยเรื่อง, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงผืนป่าดอยสุเทพ (ป่าแหว่ง) จังหวัดเชียงใหม่ ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชนที่มี อายุ และสถานภาพในชุมชนต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงผืนป่าดอยสุเทพ แหว่ง) จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิตถที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (พระกฤษฎายุทธ ธมฺมวโร (เต๋จ๊ะดี), 2563)

ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกันผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน พบว่า การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกัน ความเลื่อมใส ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่าง (LSD) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ปูน วิเศษศรี ได้วิจัยเรื่อง “การปกครองระบอบประชาธิปไตยตามการรับรู้ของ ประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศต่างกัน มีการรับรู้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย (ปูน วิเศษศรี, 2563)

ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่าง (LSD) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระสุรสีห์ มหาปุญโญ, (เกิดสวัสดิ์) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนในสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนพบว่า ประชาชนที่มี เพศ แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นทางการเมืองโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลด้าน อายุ, การศึกษา, อาชีพ และรายได้ ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นทางการเมืองโดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ (พระสุรสีห์ มหาปุญโญ,/เกิดสวัสดิ์, 2565)

ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน แตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบ ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า แตกต่างกัน ด้าน ผู้รับสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยาผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชนที่มี อายุและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี เพศ และรายได้ต่อเดือน มีการเสริมสร้างความเข้าในในการเมือง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้ง ไว้ (ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ, 2563)

3.การรู้จักหลักเหตุผลในการส่งเสริมให้บุคคลเคารพกฎหมายเลือกตั้ง การเคารพกฎหมายเลือกตั้งเป็นสิ่งสำคัญในระบอบประชาธิปไตย โดยมีเหตุผลหลักๆ ดังนี้ หลักการปกครองโดยกฎหมาย ประชาชนทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน เพื่อให้ได้รับความยุติธรรมและเท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมในการปกครอง และการเลือกตั้งเป็นหนึ่งในวิธีที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ และกำหนดอนาคตของตนเอง การรู้จักความมุ่งหมายในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้บุคคลมีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย บุคคลที่มีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย มักจะมีคุณลักษณะคือ การยอมรับความหลากหลาย ยอมรับและเคารพความคิดเห็นที่หลากหลายของบุคคลอื่น การสนับสนุนสิทธิและเสรีภาพ สนับสนุนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทุกคน การมีส่วนร่วมมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการปกครอง การตรวจสอบการใช้อำนาจตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ปกครองและรัฐบาลการเคารพกฎหมาย เคารพกฎหมายและกระบวนการทางกฎหมาย บุคคลที่มีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย มักจะมีความเชื่อในคุณค่าของประชาธิปไตย

การรู้จักตนเองดีว่าเป็นบุคคลชอบเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและรู้เหตุบ้านทางการเมือง อาจเป็นผลมาจากความสนใจในเรื่องการเมืองและสังคม โดยมีความสนใจในเรื่องการเมืองและติดตามข่าวสารทางการเมืองอย่างใกล้ชิด การมีส่วนร่วมมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการปกครอง การแสดงความคิดเห็น การรู้จักประมาณตนในการส่งเสริมให้บุคคลอื่นเข้าร่วมเป็นพลเมืองในการเสนอกฎหมายรัฐธรรมนูญ การรู้จักประมาณตนในการส่งเสริมให้บุคคลอื่นเสนอกฎหมาย อาจหมายถึงการมีความเข้าใจในบทบาทและขอบเขตของตนเองในการมีส่วนร่วมในการเสนอกฎหมาย โดยพิจารณาสิ่งจากความเข้าใจในกระบวนการทางกฎหมาย มีความเข้าใจในกระบวนการเสนอกฎหมายและบทบาทของบุคคลต่างๆ ในกระบวนการนี้ การ

ประเมินความสามารถของตนเอง ประเมินความสามารถของตนเองในการเสนอกฎหมายและพิจารณาว่าตนเองมีบทบาท

การรู้จักกาลเวลาที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นพลเมืองในการร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น การรู้จักกาลเวลาที่เหมาะสมเข้าร่วมร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น การมีความเข้าใจในกระบวนการและช่วงเวลาที่เหมาะสมในการมีส่วนร่วมในการร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น โดยพิจารณาคือ ช่วงเวลาการรับฟังความคิดเห็นการเข้าร่วมในช่วงเวลาที่มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเพื่อให้สามารถเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะได้อย่างเหมาะสม การรู้จักชุมชนสังคมที่เป็นพลเมืองที่เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยชุมชนสังคมที่เป็นพลเมืองที่เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย มักจะมีคุณลักษณะคือการมีส่วนร่วมให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการปกครอง การเคารพสิทธิและเสรีภาพ พลเมืองเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น การยอมรับความหลากหลายพลเมืองยอมรับและเคารพความคิดเห็นที่หลากหลาย การตรวจสอบการใช้อำนาจ

การรู้จักบุคคลที่จะส่งเสริมให้เป็นพลเมืองเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย บุคคลที่ส่งเสริมให้เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย อาจเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์และยุติธรรม ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์และยุติธรรมสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในระบอบประชาธิปไตยนักการศึกษาที่ให้ความรู้นักการศึกษาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและคุณค่าของประชาธิปไตยสามารถช่วยสร้างความเข้าใจและความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย นักกิจกรรมที่ทำงานเพื่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศตวรรษ สงกาผัน ได้วิจัยเรื่อง“การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธของประชาชนจังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธของประชาชนจังหวัดเลย คือ เรื่องเหตุบ้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมทางการเมือง ประชาชนมีการประชุมให้ความร่วมมือโดยไม่มีอคติใดๆเข้าร่วมประชุมรับฟังปัญหาต่างๆของบ้านเมืองโดยพร้อมเพรียงกัน เมื่อสังคมหมู่บ้านอยู่ดีกินดีและพื้นฐานวัฒนธรรมจารีตประเพณีการปกครองที่ยึดถือกันมาอย่างยาวนานก็ควรอนุรักษ์สืบไว้ไม่ควรที่ฉีกหรือทำลาย ไม่ควรที่จะเพิ่มบทบัญญัติที่ไม่ควรบัญญัติเพิ่มเข้ามาเป็นกฎกติกาของชุมชนหรือหมู่บ้านเพราะอาจทำให้ขัดต่อจารีตประเพณีที่เคยยึดถือกันมาอย่างยาวนาน ควรให้การนบน้อมเคารพนับถือเมื่อมีเทศกาลต่างๆที่เป็นจารีตประเพณีที่เคยยึดถือกันมา ทำกิจกรรมนั้นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นการสร้างจิตสำนึกต่อลูกหลานที่มีความเคารพความกตัญญูต่อบุคคลที่เป็นคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้าน สิทธิเสรีภาพของสตรีก็มีความเท่าเทียมกับสุภาพบุรุษ เด็กและเยาวชนที่กำลังเติบโตในวันข้างหน้าควรได้รับการปลูกฝังในการเคารพสักการะสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เมื่อเห็นผู้ทรงศีลทุกศาสนาถูกทำร้ายหรือถูกทำลาย เราประชาชนในฐานะพลเมืองคนหนึ่งควรให้การปกปักรักษาไม่ควรให้การ

สนับสนุนหรือส่งเสริมกับบุคคลที่จะจ้องทำลายศาสนาหรือวัตถุโบราณต่างๆ (ศตวรรษ สงกาผัน, 2565)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง“พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย”องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย 5 ด้านที่สำคัญ คือ 1) ด้านส่งเสริมให้มีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยการรู้จักหลักเหตุผลในการส่งเสริมให้บุคคลเคารพกฎหมายเลือกตั้ง การเคารพกฎหมายเลือกตั้งเป็นสิ่งสำคัญในระบอบประชาธิปไตย โดยมีเหตุผลหลักๆ ดังนี้ หลักการปกครองโดยกฎหมาย ประชาชนทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน 2) ด้านส่งเสริมให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การรู้จักหลักเหตุผลในการปรับตัวเข้ากับชุมชนสังคมภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลักเหตุผลในการปรับตัวเข้ากับชุมชนสังคม อาจรวมถึงการเข้าใจวัฒนธรรมและค่านิยมการเข้าใจวัฒนธรรมและค่านิยมของชุมชนสามารถช่วยให้คุณปรับตัวเข้ากับชุมชนได้อย่างเหมาะสม 3) ด้านการส่งเสริมการไปใช้สิทธิในทางการเมือง อย่างสร้างสรรค์การรู้จักหลักเหตุผลในการส่งเสริมให้บุคคลอื่นออกมาเลือกตั้งอย่างสร้างสรรค์ การออกมาเลือกตั้งอย่างสร้างสรรค์มีเหตุผลหลายประการ คือการมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคต การเลือกตั้งเป็นโอกาสที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของประเทศและชุมชน การแสดงความเห็น การเลือกตั้งเป็นโอกาสที่ประชาชนจะได้แสดงความเห็นและความต้องการของตนเอง การตรวจสอบการใช้อำนาจ การเลือกตั้งเป็นโอกาสที่ประชาชนจะได้ตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ปกครองและรัฐบาล การสร้างความเปลี่ยนแปลง 4) ด้านการส่งเสริมให้เคารพศรัทธาและปฏิบัติตามระบบกฎหมายการเลือกตั้งการรู้จักหลักเหตุผลในการส่งเสริมให้เคารพศรัทธาและปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้ง เหตุผลและความศรัทธาในการปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้ง คือ การรักษาความชอบธรรมการปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้งช่วยให้การเลือกตั้งมีความชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับ 5) หลักสัปปุริสธรรม 7 การรู้จักหลักเหตุผลในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้กับบุคคลอื่นเสมอ เหตุผลการส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้กับบุคคลอื่นการสร้างสังคมที่ดี ส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีเพื่อสร้างสังคมที่มีความสงบเรียบร้อยและเจริญก้าวหน้า การเคารพสิทธิและเสรีภาพส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีเพื่อเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพล ประดับเวทย์และคณะ. (2558). *การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์.* วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 10 ฉบับพิเศษ, 29-42.

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์.(2558). *สังคมเศรษฐกิจการเมืองไทยในประชาคมอาเซียน.* วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 5 (1), 209.

ปิ่นอนงค์ ทองบ่อ. (2563). *การเสริมสร้างความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.* สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปูน วิเศษศรี. (2563). *การปกครองระบอบประชาธิปไตยตามการรับรู้ของ ประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง.* วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระกฤษฎายุทธ ธมฺมวโร (เต๋จ๊ะดี) (2563).*"การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงผืนป่าดอยสุเทพ (ป่าแหว่ง) จังหวัดเชียงใหม่.* สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุรสีห์ มหาปุญโญ (เกิดสวัสดิ์). (2565). *ความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนในสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง*, สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอโณทัย กตปุญฺโญ และคณะ.(2563). การส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมืองเพื่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประชาชน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์,9 (1), 47.*

รัชฎากร เอี่ยมอำไพ. (2564). *รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไป"*, ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศตวรรษ สงกาผัน. (2565). *การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธของประชาชนจังหวัดเลย* ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ...มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

A STUDY OF THE DEMAND FOR ENROLLMENT IN THE BACHELOR OF LAWS (NEW CURRICULUM), B.E....,MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY, ROI ET CAMPUS

[1]อภิภัสร์ ปาสานะเก, [2]ชัยวัฒน์ ป้อมพิทักษ์, [3]สาลินี ลิขิตพัฒนะกุล

[1]Apipat Pasanaga, [2]Chaiwat Pomphithak and [3]Salinee Likitpattanaku

[1-2]**มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย**

[1-2]Sripathum University, KhonKaen Campus, Thailand

[3]**มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย**

[3] Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

[1]apipat999@hotmail.com, [2]chaiwat0106@gmail.com, [3]Salinee.lik@gmail.com

Received: January 17, 2025; **Revised**: January 30, 2025; **Accepted**: April 30,2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ.... ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ตลอดจนวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมาย และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณในลักษณะการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 รูป/คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยนักเรียน นักศึกษา ครูแนะแนว ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไปในจังหวัดร้อยเอ็ดและพื้นที่ใกล้เคียง เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามมาตราส่วนลิกเคิร์ต 5 ระดับ และ

[1] นักศึกษา, หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[2] นักศึกษา, หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

[3] นักศึกษา, หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุปแนวโน้มและระดับความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในระดับมาก โดยมีแรงจูงใจหลักมาจากโอกาสในการประกอบอาชีพ ความสนใจในวิชากฎหมาย และความเชื่อมั่นในคุณภาพของหลักสูตร ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอให้จัดรูปแบบการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น เช่น เรียนวันหยุดหรือภาคค่ำ รวมถึงจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการด้านปฏิบัติจริง อาทิ การฝึกงานหรือว่าความศาลจำลอง นอกจากนี้ยังเสนอให้มีทุนการศึกษาและการประชาสัมพันธ์หลักสูตรผ่านสื่อออนไลน์อย่างทั่วถึง ผลการวิจัยสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ทั้งพระภิกษุ สามเณร และฆราวาสเข้าถึงการศึกษาด้านนิติศาสตร์อย่างเท่าเทียม โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และหลักนิติธรรมควบคู่กันอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อบริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่พลเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ความต้องการเรียน, หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต, การศึกษาต่อ, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Abstract

This research aimed to study the level of demand for pursuing a Bachelor of Laws (LL.B.) program (new curriculum), B.E. ..., at Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus. The study also sought to analyze factors influencing the decision-making process among the target group and to propose guidelines for curriculum development in alignment with the local context of northeastern Thailand. A quantitative research methodology was employed using a survey design. The sample consisted of 400 individuals, including high school and vocational students, academic advisors, parents, and members of the general public in Roi Et province and nearby areas. A questionnaire using a five-point Likert scale was developed as the main research instrument. Data were analyzed using descriptive statistics: frequency, percentage, mean, and standard deviation to summarize opinions and trends relevant to the program. The results indicated that the respondents exhibited a high level of interest in enrolling in the Bachelor of Laws program. The key motivating factors included perceived career opportunities, interest in legal studies, and confidence in the quality of the curriculum.

Respondents suggested that the program should offer flexible class schedules, such as weekend or evening sessions, and incorporate practical learning activities, including internships and mock trials. Recommendations also included providing scholarships and enhancing public relations through online platforms. The findings highlight the need to develop a legal education program that is accessible to both monastic and laypersons, grounded in moral and ethical principles alongside legal foundations. Such a curriculum would address the evolving needs of Thai society and contribute to strengthening civic engagement and justice at the local level.

Keywords: Demand for Education, Bachelor of Laws program, Further education, Mahamakut Buddhist University, Roi Et campus

บทนำ

ในสังคมไทยที่อยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย ความยุติธรรมและหลักนิติธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของการบริหารประเทศ การเรียนรู้และเข้าใจในกฎหมายจึงไม่ใช่เพียงหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในสายงานนิติศาสตร์หรือกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น หากแต่เป็นความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับพลเมืองทุกคน รวมถึงพระสงฆ์และผู้ปฏิบัติศาสนกิจซึ่งมีบทบาทในฐานะผู้นำทางจิตใจและวัฒนธรรมของชุมชน ความรู้ด้านกฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง เพิ่มทางเลือกในการตัดสินใจเมื่อเผชิญปัญหาทางกฎหมาย และส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างทั่วถึงในสังคม (Richard Grimes, 2018: 28) โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีสัดส่วนของประชากรนับถือพระพุทธศาสนาและมีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากบทบาทในทางธรรมแล้ว พระสงฆ์ยังมีภารกิจเกี่ยวข้องกับกฎหมายโดยตรง เช่น ในฐานะเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505, 2505: 43) หรือผู้ที่ต้องเผชิญกับข้อกฎหมายในชีวิตประจำวัน การมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันตนจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ และในการประกอบกิจของสงฆ์ให้ถูกต้องตามกรอบแห่งนิติธรรมควบคู่กับธรรมวินัย (อภิภัสร์ ปาสานะเก และคณะ, 2566: 156-157) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกยุคใหม่ที่สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ของบุคคลต่างเกี่ยวข้องกับบทบัญญัติของกฎหมายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยิ่งในบริบทของสังคมไทยซึ่งมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมและศีลธรรมมาจากพระพุทธศาสนา กฎหมายกับ

หลักธรรมคำสอนจึงมีจุดร่วมในด้านจริยธรรม การส่งเสริมสันติสุข และการสร้างระเบียบในสังคม โดยทั้งสองระบบล้วนมุ่งหมายไปในทางเดียวกันคือ ความเป็นธรรมและความสงบสุขของประชาชน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในฐานะสถาบันการศึกษาชั้นนำด้านพระพุทธศาสนาและศาสตร์ร่วมสมัยของประเทศไทย มีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตผู้มีคุณธรรม ความรู้ และจิตสำนึกต่อสังคมมาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลากว่า 100 ปี ด้วยพันธกิจในการส่งเสริมการศึกษาที่บูรณาการหลักธรรมคำสอนกับวิชาการสมัยใหม่ (พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540, 2540: 4-23) เพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อบทบาทของพระสงฆ์และสถาบันศาสนาในหลายมิติ หนึ่งในภารกิจสำคัญของมหาวิทยาลัยคือการขยายโอกาสทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลซึ่งยังประสบกับความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาในบางสาขาวิชา เช่น สาขานิติศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างพลเมืองที่เข้มแข็งตามแนวทางของประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงได้มีแนวคิดในการจัดตั้งหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ.... โดยมีเป้าหมายเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ทางกฎหมาย ควบคู่กับคุณธรรมจริยธรรม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อทั้งตนเอง สังคม และพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาให้มีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (สาริศา เจนเขว้า และคณะ, 2566: 246) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรที่จัดทำนั้นจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ และบริบทของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะในกรณีของหลักสูตรนิติศาสตร์ซึ่งมีความเฉพาะทางและต้องอาศัยแรงจูงใจจากผู้เรียนสูง การเปิดหลักสูตรนี้จึงมิใช่เพียงการเพิ่มตัวเลือกทางการศึกษา แต่เป็นการวางรากฐานให้กับระบบยุติธรรมในระดับท้องถิ่นผ่านการสร้างบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม เพื่อบรรลุเป้าหมายของการเป็นผู้นำมติมหาชน (จิรนิติ หะวานนท์, 2565: 85) โดยเน้นที่การเข้าถึงอย่างเสมอภาค ทั้งพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียง ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ยังไม่เคยมีการศึกษาความต้องการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ.... ของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจ ความพร้อม และแนวโน้มของกลุ่มเป้าหมายในการเลือกศึกษาต่อด้านกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการตัดสินใจและออกแบบหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมใน

ระดับภูมิภาคและเป้าหมายระยะยาวของมหาวิทยาลัยในการผลิตบัณฑิตเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะและการคุ้มครองพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันและอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ.... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายในการวิจัยประกอบด้วยบุคคลที่อาศัยอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ดและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งอยู่ในกลุ่มที่มีศักยภาพหรือความสนใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในสาขานิติศาสตร์ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวมถึงนักเรียนที่เป็นพระภิกษุ-สามเณร ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย) นักศึกษาสายอาชีพ (ปวช. และ ปวส.) ครูแนะแนว ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป โดยผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่สามารถให้ข้อมูลได้หลากหลายและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมีจำนวนทั้งสิ้น 400 รูป/คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้มั่นใจได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับเลือกนั้นมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยตรง และสามารถให้ข้อมูลที่มีคุณภาพได้ (Nyimbili Friday and Nyimbili Leah, 2024: 90-99) กลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายทางด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และภูมิลำเนา เพื่อให้ผลการวิเคราะห์สะท้อนภาพรวมของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเป็นกลางและแม่นยำ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยอาศัยหลักการออกแบบแบบสอบถามที่สอดคล้องกับแนวทางวิชาการ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และภูมิลำเนา เพื่อใช้ในการจำแนกกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2: ระดับความสนใจในสาขานิติศาสตร์และความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี

ตอนที่ 3: เหตุผลที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการหรือไม่ต้องการเข้าศึกษาในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต

ตอนที่ 4: ความคาดหวังเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน สถานที่เรียน เวลาเรียน และคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน

ตอนที่ 5: ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงความเห็นโดยเสรี

รายการในตอนที่ 2 ถึงตอนที่ 4 เป็นแบบมาตราส่วนลิกเคิร์ต 5 ระดับ (Likert Scale)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนามได้ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียง โดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามทั้งแบบกระดาษ (paper-based) และแบบออนไลน์ผ่านระบบ Google Forms เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้กว้างขวางและยืดหยุ่นในช่วงเวลาที่จำกัด ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่ผู้ตอบก่อนการตอบแบบสอบถามทุกครั้ง พร้อมทั้งรับประกันการเก็บรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามอย่างเคร่งครัด การเก็บข้อมูลใช้ระยะเวลาประมาณ 4 เดือน (มิถุนายน-กันยายน 2567) จึงสามารถรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์ได้ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามจะถูกนำมาประมวลผลและวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อหาค่าและสรุปลักษณะทั่วไปของข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นหลัก (Karen A. Randolph and Laura L. Myers, 2013:11-34) ซึ่งประกอบด้วย

ความถี่ (Frequency) เพื่อแสดงจำนวนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมวดหมู่ เช่น เพศ อายุ และวุฒิการศึกษา

ร้อยละ (Percentage) เพื่อแสดงสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละลักษณะอย่างชัดเจน

ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อหาค่ากลางของระดับความเห็นในแต่ละประเด็น

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวัดความกระจายของคะแนนความเห็นในแต่ละรายการ

ผลการวิจัย

การศึกษา การศึกษาความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ...มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด สรุปผลวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 400 คน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลากหลายกลุ่ม ได้แก่ นักเรียน (รวมถึงนักเรียนที่เป็นพระภิกษุ-สามเณร ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย) นักศึกษา ครูแนะแนว ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 ขณะที่กลุ่มเพศชายมีจำนวน 172 คน หรือร้อยละ 43.00 แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในประเด็นด้านการศึกษากฎหมายในระดับที่น่าสนใจ

เมื่อพิจารณาจากช่วงอายุ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 19–25 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ 182 คนหรือร้อยละ 45.50 รองลงมาเป็นกลุ่มอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 144 คน (ร้อยละ 36.00) และกลุ่มอายุเกิน 25 ปี จำนวน 74 คน (ร้อยละ 18.50) ซึ่งสะท้อนว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นและวัยเริ่มต้นทำงาน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี

ในด้านวุฒิการศึกษา พบว่ากลุ่มที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวมทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม) มีจำนวนมากที่สุดคือ 162 คน หรือร้อยละ 40.50 รองลงมาคือกลุ่มที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 95 คน (ร้อยละ 23.75) ขณะที่กลุ่มที่มีวุฒิอาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.) หรือระดับปริญญาตรีมีจำนวนรวม 88 คน หรือร้อยละ 22.00 และกลุ่มอื่นๆ เช่น พนักงานและประชาชนทั่วไปจำนวน 55 คน (ร้อยละ 13.75) ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตอยู่ในช่วงของการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระดับอุดมศึกษา ซึ่งถือเป็นช่วงวัยที่มีความสนใจและมุ่งมั่นต่อการเลือกเส้นทางการศึกษาและอาชีพอย่างชัดเจน

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เพศชาย	172	43.00
เพศหญิง	228	57.00
อายุไม่เกิน 18 ปี	144	36.00
อายุ 19-25 ปี	182	45.50
อายุเกิน 25 ปี	74	18.50
กำลังศึกษาอยู่ชั้น ม.6	162	40.50

ศึกษาจบแล้ว ระดับ ม.6 หรือเทียบเท่า	95	23.75
ระดับปริญญาตรี/อาชีวศึกษา	88	22.00
อื่น ๆ (เช่น พนักงาน/ประชาชนทั่วไป)	55	13.74

2. ระดับความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ระดับความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ.... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วน 5 ระดับ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก”(ค่าเฉลี่ยรวม = 4.22, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.61) ซึ่งแสดงถึงความสนใจในหลักสูตรอย่างชัดเจนและมีแนวโน้มที่ดีในการสมัครเข้าศึกษาต่อเมื่อหลักสูตรเปิดทำการเรียนการสอน

เมื่อพิจารณารายการรายข้อ พบว่า ปัจจัยที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ “โอกาสในการประกอบอาชีพ” โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59 ซึ่งสะท้อนว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นว่าการศึกษาด้านนิติศาสตร์จะส่งผลดีต่อการมีอาชีพที่มั่นคงในอนาคต รองลงมาได้แก่ “ความสนใจในวิชากฎหมาย” (ค่าเฉลี่ย = 4.35) และ “ความเหมาะสมของค่าเล่าเรียน” (ค่าเฉลี่ย = 4.20) ซึ่งแสดงถึงปัจจัยภายในของผู้เรียน ทั้งด้านแรงจูงใจส่วนบุคคลและการพิจารณาความคุ้มค่าในแง่เศรษฐกิจ

ขณะที่ปัจจัยด้าน“ความสะดวกในการเดินทาง”ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.96 ซึ่งเป็นค่าที่ต่ำที่สุดในหมวดนี้ แม้ยังอยู่ในระดับ “มาก”ก็ตาม ซึ่งแสดงถึงข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์หรือโครงสร้างพื้นฐานบางประการที่อาจมีผลต่อการตัดสินใจของผู้เรียนในอนาคต นอกจากนี้ ปัจจัยด้าน “ความพร้อมของบุคลากรและสถานที่”มีค่าเฉลี่ย 4.15 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นระดับหนึ่งในศักยภาพของสถาบันที่จะดำเนินการสอนหลักสูตรใหม่ได้อย่างมีคุณภาพ

ตารางที่ 2 ระดับความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

รายการ	$\overline{X}$	SD.	ระดับความคิดเห็น
ความสนใจในวิชากฎหมาย	4.35	0.57	มาก
ความเชื่อมั่นในคุณภาพของหลักสูตร	4.18	0.63	มาก
โอกาสในการประกอบอาชีพ	4.39	0.59	มาก
ความสะดวกในการเดินทางมาเรียน	3.96	0.69	มาก
ความเหมาะสมของค่าเล่าเรียน	4.20	0.56	มาก
ความพร้อมด้านบุลากร/สถานที่	4.15	0.62	มาก
รวมเฉลี่ย	**4.22**	**0.61**	**มาก**

3. ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด และแนวทางการดำเนินงาน

จากการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นแบบปลายเปิด พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีข้อเสนอแนะที่หลากหลาย ซึ่งสะท้อนถึงความคาดหวังต่อหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ในหลายด้าน ทั้งในเชิงโครงสร้างการเรียนการสอน และระบบสนับสนุนด้านการศึกษา โดยข้อเสนอที่ปรากฏบ่อยที่สุด คือ ความต้องการให้มี “การเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น” เช่น เปิดเรียนในวันหยุด หรือช่วงค่ำ สำหรับผู้ที่มีภาระงานประจำ ซึ่งถือเป็นแนวทางที่อาจช่วยขยายกลุ่มเป้าหมายให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

อีกข้อเสนอหนึ่งที่ได้รับความนิยม คือ การขอให้จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยเฉพาะในด้านปฏิบัติ เช่น การฝึกงานในหน่วยงานทางกฎหมาย การว่าความและศาลจำลอง และการศึกษาแนวคำพิพากษาของศาลจากคดีที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทการทำงานในวิชาชีพได้ดียิ่งขึ้น ข้อเสนอเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความตระหนักของกลุ่มตัวอย่างต่อคุณภาพของการเรียนรู้ และความคาดหวังที่จะได้รับทักษะวิชาชีพที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น ขอให้มหาวิทยาลัยประชาสัมพันธ์ให้กว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางหลักของกลุ่มวัยรุ่น และมีข้อเสนอให้พิจารณา “ทุนการศึกษา” สำหรับนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางที่สะท้อนมิติด้านความเสมอภาคในการศึกษา และสามารถใช้เป็นเกณฑ์ประกอบการวางแผนด้านงบประมาณของหลักสูตรได้ในอนาคต

4. สรุปภาพรวมของผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาในทุกหมวด พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ในระดับสูงในทุกมิติ โดยเฉพาะในเรื่องโอกาสในการประกอบอาชีพและความสนใจในตัววิชากฎหมายเอง นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในคุณภาพหลักสูตรและความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายที่มีผลในเชิงจูงใจ

ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างสะท้อนว่า ผู้เรียนมีความคาดหวังสูงต่อการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบที่ทันสมัย ยืดหยุ่น และเชื่อมโยงกับวิชาชีพจริง ซึ่งสามารถนำมาใช้ประกอบการพัฒนาแนวทางการจัดหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ให้ตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง การวิเคราะห์ครั้งนี้จึงไม่เพียงแต่ให้ข้อมูลเชิงปริมาณที่ชัดเจนเกี่ยวกับความต้องการเท่านั้น แต่ยังให้ภาพรวมของทิศทางที่หลักสูตรควรมุ่งไปในอนาคต

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ.... ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ซึ่งมุ่งสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดและพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 400 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความต้องการโดยรวมในระดับสูง ครอบคลุมทั้งด้านความสนใจในสาขานิติศาสตร์ โอกาสในการประกอบอาชีพ ความเชื่อมั่นในคุณภาพของหลักสูตร ความสะดวกในการเข้าถึง และความเหมาะสมของค่าเล่าเรียน โดยสามารถอภิปรายผลตามประเด็นหลักได้ดังนี้

1. ความต้องการเรียนรู้กฎหมายกับการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสนใจในวิชากฎหมายในระดับ “มาก” ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.35 จากคะแนนเต็ม 5 สะท้อนว่าผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ด้านกฎหมายในชีวิตประจำวัน การรู้กฎหมายไม่เพียงช่วยให้สามารถรักษาสิทธิของตนเองได้อย่างถูกต้อง แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการแก้ไขปัญหาในสังคมด้วยเหตุผล ความสนใจในสาขานิติศาสตร์ที่ปรากฏในกลุ่มตัวอย่างจึงสอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษายุคใหม่ที่ผู้เรียนต้องการองค์ความรู้ที่นำไปใช้ได้จริง และเชื่อมโยงกับวิชาชีพโดยตรง

การที่ประชาชนในภูมิภาคโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงออกถึงความสนใจในการเรียนกฎหมาย ยังสะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาด้านนิติศาสตร์ในระดับอุดมศึกษาของพื้นที่ชนบทและห่างไกล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาพุทธศาสนา มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรม การยอมรับของชุมชนและโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถขยายศักยภาพสู่สาขานิติศาสตร์ได้

2. โอกาสในการประกอบอาชีพเป็นแรงจูงใจหลัก ข้อค้นพบที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ กลุ่มตัวอย่างให้คะแนนในประเด็น “โอกาสในการประกอบอาชีพ” สูงที่สุดในบรรดาทุกปัจจัย (ค่าเฉลี่ย 4.39) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแรงจูงใจสำคัญของผู้เรียนคือความคาดหวังในความมั่นคงของอาชีพหลังจากสำเร็จการศึกษา จากการสังเกตบริบทของตลาดแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าโอกาสในการประกอบอาชีพในภาครัฐ โดยเฉพาะในหน่วยงานยุติธรรม ท้องถิ่น และการบริหารราชการแผ่นดิน ยังคงเป็นเป้าหมายที่ได้รับความนิยมสูงในหมู่ผู้เรียน

ขณะเดียวกัน หลักสูตรนิติศาสตร์ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถประกอบวิชาชีพอิสระ เช่น ทนายความ ผู้ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย หรือนักวิชาการอิสระในประเด็นสาธารณะได้อีกด้วย ดังนั้น ความต้องการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนี้จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการแสวงหาความรู้ แต่ยังผูกพันกับเป้าหมายชีวิตและความมั่นคงในอนาคตของผู้เรียน ทั้งในเชิงรายได้ เกียรติยศ และ

บทบาททางสังคม สอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theory) ของมาสโลว์ (Maslow, 1970 : 80-81) ที่เสนอว่าความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้นจากพื้นฐานสู่ระดับสูง ซึ่งมีผลต่อการเลือกเรียนด้านกฎหมายในหลายระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านโอกาสทางอาชีพ ความต้องการความมั่นคงในชีวิต (safety needs) เป็นแรงผลักดันสำคัญ เพราะอาชีพนักกฎหมายมักมีรายได้ที่แน่นอนและเป็นที่ยอมรับในสังคม นอกจากนี้ ความต้องการได้รับการยกย่อง (esteem needs) ยังมีอิทธิพลต่อการเลือกเรียน เพราะวิชาชีพทางกฎหมายเป็นที่นับถือ ช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีในตนเอง และเมื่อสามารถประกอบอาชีพได้จริง ก็อาจนำไปสู่การเติมเต็มศักยภาพตนเองในขั้นสูงสุดของลำดับความต้องการ

3. คุณภาพของหลักสูตรกับความเชื่อมั่นของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นในคุณภาพของหลักสูตรนิติศาสตร์ที่จัดโดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 4.18) โดยมีข้อเสนอแนะที่สะท้อนถึงความคาดหวังต่อความเป็นวิชาชีพของผู้สอน การเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรกับการฝึกปฏิบัติจริง และการจัดการเรียนรู้ที่ไม่เน้นแต่ทฤษฎีอย่างเดียว ความเชื่อมั่นในหลักสูตรนั้นเกิดจากภาพลักษณ์ของสถาบันที่มีรากฐานด้านพระพุทธศาสนาและคุณธรรม ซึ่งเป็นจุดแข็งสำคัญในด้านการหล่อหลอมจริยธรรมและคุณลักษณะของนักกฎหมายที่ดี

ผู้เรียนจำนวนมากคาดหวังให้หลักสูตรมีการบูรณาการวิชาความรู้กับการปฏิบัติจริง เช่น การจัดกิจกรรมศาลจำลองและการว่าความ การฝึกงานในศาล หน่วยงานราชการ หรือสำนักงานกฎหมาย การมีส่วนร่วมของผู้เรียนกับการแก้ปัญหาสังคมในพื้นที่ก็เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ผู้เรียนมีความต้องการ และสามารถนำมาบูรณาการเข้าไว้ในโครงสร้างหลักสูตรเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ตอบโจทย์ยุคสมัยได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ นิก สุนทรชัย และคณะ (2563: 80) ที่พบว่าการพัฒนาหลักสูตรควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างภาคทฤษฎีและการฝึกทักษะปฏิบัติอย่างสมดุล เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับบัณฑิตสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางกฎหมายในการประกอบวิชาชีพได้จริง รวมถึงสามารถแข่งขันในตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรเสริมสร้างทักษะสำคัญ เช่น การให้คำปรึกษาทางกฎหมาย การเจรจาต่อรอง การจัดทำสัญญาเบื้องต้น การจัดการเอกสารทางกฎหมาย การว่าความในศาล และการฝึกฝนประสบการณ์จริงในวิชาชีพด้านกฎหมาย

4. ความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายและการเข้าถึงของประชาชน ค่าศึกษาเล่าเรียนเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ผู้เรียนให้ความสนใจ โดยมีค่าเฉลี่ยในระดับสูงถึง 4.20 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนมีความกังวลเรื่องค่าใช้จ่าย แต่หากค่าเล่าเรียนมีความเหมาะสมและเป็นธรรม ก็จะไม่เป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจ ผู้วิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมากเห็นว่ามหาวิทยาลัยควรกำหนดค่าเล่าเรียนที่ไม่สูงจนเกินไป และควรมีทุนการศึกษาให้แก่ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยเฉพาะ

ในครอบครัวเกษตรกร กลุ่มผู้ด้อยโอกาส หรือพระภิกษุสามเณร ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของมหาวิทยาลัย

ประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า หากมหาวิทยาลัยต้องการเปิดหลักสูตรนิติศาสตร์ในพื้นที่ชนบทอย่างแท้จริง จำเป็นต้องกำหนดโครงสร้างค่าใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผล และสนับสนุนกลไกทางการเงินที่เอื้อต่อการเข้าถึงอย่างเสมอภาค ไม่ว่าจะเป็นการผ่อนชำระทุนการศึกษา การให้กู้ยืม หรือการจัดหาทุนการศึกษาจากภายนอก สอดคล้องกับทฤษฎีการตัดสินใจของผู้บริโภค (Consumer Decision-Making Theory) อธิบายว่าการเลือกซื้อหรือใช้บริการใดๆ มักเกิดจากการประเมินความคุ้มค่าระหว่างต้นทุนและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Schiffman and Kanuk, 2007: 508) ในกรณีของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ซึ่งมีค่าลงทะเบียนในระดับที่ไม่สูง ผู้เรียนจึงมองเห็นความเหมาะสมในด้านค่าใช้จ่าย เมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่จะได้รับจากการเรียน เช่น ความรู้ด้านกฎหมาย โอกาสในวิชาชีพ และความมั่นคงในอนาคต ทำให้ตัดสินใจเข้าศึกษาได้ง่ายขึ้นจากความคุ้มค่าที่ชัดเจน

5. ความสะดวกในการเดินทาง แม้ว่าความสะดวกในการเดินทางไปเรียนจะเป็นปัจจัยที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่น (3.96) แต่ยังอยู่ในระดับ “มาก” ซึ่งแสดงว่าแม้บางพื้นที่อาจมีข้อจำกัดด้านการเดินทาง เช่น ระยะทางไกล ระบบขนส่งไม่ครอบคลุม แต่ก็ยังไม่ใช่อุปสรรคสำคัญต่อความตั้งใจของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยควรนำข้อมูลนี้ไปประกอบการตัดสินใจในการจัดตารางเรียน หรือใช้ระบบการเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) เพื่อช่วยลดภาระด้านการเดินทางของผู้เรียน

6. จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มประชากรที่มีต่อความพร้อมด้านบุคลากรและสถานที่ของหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.15 ซึ่งจัดอยู่ในระดับ “มาก” สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นของผู้ตอบแบบสอบถามว่ามหาวิทยาลัยมีความพร้อมทั้งในด้านบุคลากรผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถ และสถานที่จัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชากฎหมายซึ่งต้องการทั้งความรู้เชิงวิชาการและการฝึกปฏิบัติที่เป็นระบบ ข้อมูลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพลอยชนก ปทุมานนท์ และคณะ (2557: 21) ที่ศึกษาปัจจัยในการเลือกสถาบันการศึกษาของนิสิตในหลักสูตรการแพทย์แผนไทยประยุกต์ใน 3 มหาวิทยาลัยจาก 3 ภูมิภาค ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอนและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกเรียน โดยเฉพาะในหลักสูตรที่มีลักษณะเฉพาะทาง การที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับการประเมินในระดับสูงในด้านดังกล่าว จึงถือเป็นจุดแข็งที่

สามารถนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์และพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความคาดหวังของผู้เรียนในอนาคต

7. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง ข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถามยังชี้ให้เห็นแนวโน้มที่น่าสนใจ เช่น ความต้องการจัดการเรียนการสอนในช่วงวันหยุดหรือช่วงเย็น ความสนใจในหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ฝึกงานจริง และความต้องการประชาสัมพันธ์หลักสูตรผ่านสื่อออนไลน์โดยเฉพาะแพลตฟอร์มที่นิยมในกลุ่มวัยรุ่น เช่น Facebook, TikTok หรือ Line Official ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีดั้งเดิม

ข้อเสนอแนะเหล่านี้สะท้อนความคาดหวังของผู้เรียนสมัยใหม่ที่ต้องการการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น เข้าถึงง่าย และมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย จึงนับเป็นข้อมูลเชิงนโยบายที่สำคัญซึ่งผู้พัฒนาหลักสูตรควรนำไปพิจารณาอย่างรอบด้าน

ผลการอภิปรายสอดคล้องกับหลักการของการจัดการศึกษาเพื่อความเสมอภาค ความยืดหยุ่น และความเกี่ยวโยงกับวิชาชีพ ซึ่งสะท้อนผ่านระดับความต้องการที่สูงของกลุ่มเป้าหมายในทุกมิติ การที่ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลแสดงออกถึงความตระหนักในความสำคัญของวิชานิติศาสตร์และพร้อมจะเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ถือเป็นนิมิตหมายอันดีต่อการพัฒนาเครือข่ายการศึกษานิติศาสตร์ในระดับภูมิภาค การอภิปรายผลในครั้งนี้จึงสามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าการเปิดหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เป็นแนวทางที่ตอบสนองต่อความต้องการทางสังคมอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลการศึกษาครั้งนี้นำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่ในหลายมิติที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาและการจัดการหลักสูตรในพื้นที่ภูมิภาค โดยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้

1. ความต้องการด้านการศึกษากฎหมายในพื้นที่ภูมิภาคมีอยู่จริงและอยู่ในระดับสูง ผลการสำรวจสะท้อนว่าประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดและพื้นที่ใกล้เคียงมีความสนใจในการศึกษาวิชากฎหมายอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและวัยเริ่มต้นทำงาน แสดงให้เห็นว่าการเรียนกฎหมายไม่ใช่ความสนใจเฉพาะของผู้มีเป้าหมายด้านอาชีพเท่านั้น แต่ยังเป็นองค์ความรู้ที่สังคมเห็นว่าจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ซึ่งชี้ให้เห็นถึงโอกาสของมหาวิทยาลัยในการจัดการศึกษาที่ตอบโจทย์พื้นที่ได้อย่างตรงจุด

2. หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในมหาวิทยาลัยสงฆ์ สามารถตอบสนองความต้องการของทั้งพระสงฆ์และฆราวาสได้ จากข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าผู้เรียนทั้งพระภิกษุ สามเณร และ

ฆราวาส ต่างเล็งเห็นความสำคัญของการมีหลักสูตรนิติศาสตร์ในสถาบันสงฆ์ที่มีความพร้อมทั้งด้านคุณธรรมและองค์ความรู้ สะท้อนให้เห็นว่า “กฎหมาย” กับ “ธรรม” มีจุดร่วมในการสร้างสังคมที่มีระเบียบ ยุติธรรมและสันติสุข การออกแบบหลักสูตรในลักษณะที่บูรณาการสองศาสตร์นี้จึงเป็นแนวทางที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง

3. แรงจูงใจในการเลือกเรียนกฎหมายสัมพันธ์โดยตรงกับโอกาสในอาชีพและความมั่นคงในชีวิต องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ.... ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยพิจารณาจากโอกาสในการประกอบอาชีพเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะในสายราชการ ท้องถิ่นหรือวิชาชีพอิสระ เช่น ทนายความ นักกฎหมายชุมชน หรือเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ความรู้ด้านกฎหมายจึงเป็น “ทุนมนุษย์” ที่ส่งผลต่อศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลโดยตรง

4. การเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษายังต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุน เช่น ค่าเล่าเรียนและการเดินทาง แม้ว่าผู้เรียนจะมีความสนใจในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่) พ.ศ. ... ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด อย่างมาก แต่ข้อจำกัดด้านค่าใช้จ่ายและระยะทางในการเดินทางไปเรียนยังคงเป็นอุปสรรคที่ไม่ควรมองข้าม

5. ผู้เรียนมีความคาดหวังต่อคุณภาพของหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง องค์ความรู้สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผู้เรียนให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ มีการฝึกปฏิบัติจริง และมีผู้สอนที่มีความรู้และประสบการณ์ในวิชาชีพกฎหมาย การออกแบบหลักสูตรควรเน้นการบูรณาการระหว่างภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ เช่น การว่าความและศาลจำลอง การฝึกงานในหน่วยงานทางกฎหมาย การวิเคราะห์คดีตัวอย่าง ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมต่อการประกอบอาชีพทางกฎหมายได้ทันทีหลังสำเร็จการศึกษา

6. ข้อมูลจากการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการจัดตั้งหลักสูตรและการตัดสินใจเชิงนโยบายของมหาวิทยาลัย งานวิจัยครั้งนี้ได้ให้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับระดับความต้องการเข้าศึกษาต่อและแนวทางในการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ซึ่งสามารถใช้ประกอบการพิจารณาจัดตั้งหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้อย่างมีเหตุผลและตอบสนองต่อพันธกิจของสถาบันในการให้บริการการศึกษาที่เสมอภาคและมีคุณภาพ

7. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในอนาคตควรยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน จากข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าผู้เรียนต้องการรูปแบบการเรียนที่สามารถเลือกได้ตามความเหมาะสมของเวลาและสถานที่ เช่น การเรียนวันเสาร์-อาทิตย์ เรียนภาคค่ำ หรือเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการปรับรูปแบบการศึกษาให้ทันสมัยและตรงกับพฤติกรรมของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

8. ความสำคัญของการประชาสัมพันธ์หลักสูตรผ่านช่องทางออนไลน์และสื่อสังคม ผู้เรียนหลายคนให้ความเห็นว่า หากมหาวิทยาลัยสามารถประชาสัมพันธ์หลักสูตรผ่านสื่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้หลักสูตรเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น องค์ความรู้ข้อนี้มีความสำคัญในเชิงกลยุทธ์ด้านการตลาดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลักในการตัดสินใจของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

จตุรงค์ พานิชชานุรักษ์. (2556). *ความต้องการและมาตรการของประชาชนที่มีต่อการจัดบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี.* วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

จิรนิติ หะวานนท์. (2565). *หลักวิชาชีพและจรรยาบรรณของนักกฎหมาย.* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธานี วรภัทร์. (2553). *หลักการพื้นฐานของระเบียบวิธีวิจัยทางกฎหมาย.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

นิก สุนทรชัย และคณะ. (2563). *การประเมินหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560* คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ปุญญพัฒน์ ไชยเมล์. (2556). *การกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงพรรณนาในงานสาธารณสุข.* วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ, 16(2), 9-18.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505. (2505). *ราชกิจจานุเบกษา*, 79(115), 29-44. 31 ธันวาคม 2505.

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540. (2540). *ราชกิจจานุเบกษา*, 114(51 ก), 4-23. 1 ตุลาคม 2540.

พลอยชนก ปทุมานนท์ และคณะ. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกสถาบันศึกษาของนิสิตนักศึกษา หลักสูตรการแพทย์แผนไทยประยุกต์บัณฑิต ในสถาบันระดับอุดมศึกษา.* บูรพาเวชสาร, 1(1), 17-25.

สาริศา เจนเขว้า, ชัยฤทธิ์ แสงสว่างและสมกูล ถาวรกิจ. (2566). *การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรใหม่ พ.ศ.2561)* สำนักศึกษา

ทั่วไป วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม. วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น, 5(4), 243-253.

อภิภัสร์ ปาสานะเก, สาลินี ลิขิตพัฒนะกุล และ ธวัชชัย จันทร์สม. (2566). *ความจำเป็นในการเปิดสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย*. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราวิทยาลัย, 3(5), 156-194.

Karen A. Randolph and Laura L. Myers. (2013). *Basic Statistics in Multivariate Analysis*. Published by Oxford University Press.

Maslow, Abraham H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harpers and Row.

Nyimbili Friday and Nyimbili Leah. (2024). *Types of Purposive Sampling Techniques with Their Examples and Application in Qualitative Research Studies*. British Journal of Multidisciplinary and Advanced Studies 5(1), 90-99.

Richard Grimes. (2018). Evaluating legal literacy programmes – aims, challenges, models and a call to action. Northumbriajournals, 2(1), 28-45.

Schiffman, Leon G., & Kanuk, Leslie L. (2007). Customer Behavior. (9 thed.) Englewood. 8th Edition. McGrawHill Higher Ed.

จริยธรรมในการเผยแพร่สื่อผ่านเฟซบุ๊ก

ETHICS IS MEDIA DISSEMINATION THROUGH FACEBOOK

[1]ธราทร ชาญแก่นจันทร์, [2]สุภาภรณ์ ศรีดี และ [3]กานต์ บุญศิริ

[1]Colonel Tharatron Chankaenchan, [2]Supaporn Sridee and [3]Karn Boonsiri

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย

Sukhothai Thammathirat Open University University, Thailand

[1]tharathon.chankaenchan@gmail.com

Received: August 12, 2024; **Revised**: November 25, 2024; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก ได้กลายเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คนทั่วโลก การเผยแพร่เนื้อหาบนแพลตฟอร์มนี้จำเป็นต้องมีการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในการสื่อสาร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสังคม บทความนี้จะพิจารณาถึงหลักจริยธรรมในการเผยแพร่สื่อผ่านเฟซบุ๊ก โดยเน้นที่การเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้อง การเคารพสิทธิส่วนบุคคล การคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง และการจัดการข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอม รวมถึงการวิเคราะห์กรณีศึกษาและแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติตามจริยธรรมในอนาคต

คำสำคัญ : จริยธรรม, เฟซบุ๊ก, การเผยแพร่สื่อ

---

[1]นักศึกษาปริญญาเอก แขนงวิชานวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Abstract

Communication through social media, particularly Facebook, has become an essential part of daily life for people worldwide. Disseminating content on this platform requires adherence to ethical communication principles to prevent negative social impacts. This article explores the ethics of media dissemination on Facebook, focusing on accurate information sharing, respecting personal privacy, protecting vulnerable groups, and managing misinformation or fake news. The article also includes case studies and recommendations for improving ethical practices in the future.

Keywords: Ethics; Facebook; Media Dissemination

บทนำ

เฟซบุ๊กเป็นแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผู้ใช้จำนวนมากที่สุดในโลก โดยเปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถแชร์ข้อมูล ความคิดเห็น และเนื้อหาหลากหลายประเภท การเผยแพร่เนื้อหาผ่านเฟซบุ๊กจึงมีผลกระทบต่อผู้รับสารอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว การสื่อสารที่ปราศจากจริยธรรมอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรือสังคม เช่น การแพร่กระจายของข่าวปลอม การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือการเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม (Tandoc et al., 2018) ในยุคดิจิทัลที่สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน เฟซบุ๊กถือเป็นแพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในการเผยแพร่และแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร อย่างไรก็ตาม การใช้เฟซบุ๊กอย่างขาดความรับผิดชอบอาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสังคมในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลที่บิดเบือน การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และการสร้างความแตกแยกในสังคม (Allcott & Gentzkow, 2017) ดังนั้น การตระหนักถึงจริยธรรมในการเผยแพร่สื่อผ่านเฟซบุ๊กจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความเข้าใจและส่งเสริมการใช้เฟซบุ๊กอย่างมีความรับผิดชอบ บทความนี้จะเริ่มต้นด้วยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในการสื่อสารออนไลน์และผลกระทบของการเผยแพร่ข้อมูลที่ขาดจริยธรรมบนเฟซบุ๊ก จากนั้นจะนำเสนอหลักการและแนวปฏิบัติทางจริยธรรมในการเผยแพร่สื่อผ่านเฟซบุ๊ก รวมถึงกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ บทความจะวิเคราะห์บทบาทและความรับผิดชอบของผู้ใช้งาน ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม และหน่วยงานกำกับดูแลในการส่งเสริมจริยธรรมการใช้เฟซบุ๊ก ตลอดจนนำเสนอแนวทางในการพัฒนาความรู้เท่าทันสื่อและการสร้างวัฒนธรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมี

ความรับผิดชอบ (State Bar of Michigan, 2017) การศึกษาเรื่องจริยธรรมในการเผยแพร่สื่อผ่านเฟซบุ๊กมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่ข้อมูลข่าวสารสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง การสร้างความตระหนักและส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจะช่วยลดผลกระทบเชิงลบและส่งเสริมการใช้เฟซบุ๊กเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีขึ้น บทความนี้จึงมุ่งหวังที่จะเป็นแหล่งข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้ใช้งานเฟซบุ๊ก นักวิชาการ และผู้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมจริยธรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างยั่งยืน

การเผยแพร่ข้อมูลบนเฟซบุ๊กจำเป็นต้องมีความระมัดระวังและยึดถือจริยธรรมในการสื่อสาร ผู้เผยแพร่เนื้อหาต้องรับผิดชอบในการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง การเคารพสิทธิส่วนบุคคล การป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ และการจัดการกับข้อมูลเท็จ (Brunton & Nissenbaum, 2015) การศึกษานี้จะเน้นการวิเคราะห์จริยธรรมในการเผยแพร่สื่อผ่านเฟซบุ๊ก รวมถึงการกำหนดมาตรการและแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมสื่อออนไลน์

หลักจริยธรรมในการสื่อสาร (Ethical Communication Principles)

การเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์เช่นเฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นหนึ่งในวิธีการสื่อสารที่ได้รับความนิยมและแพร่หลายมากที่สุดในปัจจุบัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถส่งผ่านข้อมูล ความคิดเห็น และเนื้อหาต่าง ๆ ไปสู่กลุ่มผู้รับสารจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่เนื้อหาในลักษณะนี้มีความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อผู้รับสารและสังคมในวงกว้างได้ ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในการเผยแพร่ข้อมูลจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการปกป้องความเป็นส่วนตัว การเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้อง และการเคารพสิทธิของผู้อื่น (Solove, 2020) มีรายละเอียดดังนี้

1. ความถูกต้องของข้อมูล (Accuracy of Information) การสื่อสารที่มีจริยธรรมต้องเน้นที่ความถูกต้องของข้อมูลที่เผยแพร่ ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือข่าวปลอมอาจสร้างความเสียหายและความเข้าใจผิดในสังคม ผู้เผยแพร่เนื้อหาต้องรับผิดชอบในการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนที่จะเผยแพร่สู่สาธารณะ (Solove, 2020) การอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้รับสาร (Johnson, 2020) มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความสำคัญของข้อมูลที่ถูกต้อง

การเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือเป็นพื้นฐานของการสื่อสารที่มีจริยธรรม โดยเฉพาะในโลกออนไลน์ที่ข้อมูลสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว การให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดและผลกระทบที่รุนแรงต่อบุคคลและสังคม เช่น การแพร่กระจายข่าวปลอม (fake news) หรือการให้ข้อมูลที่ขาดการตรวจสอบ (Tandoc et al., 2018)

1.2 การตรวจสอบข้อเท็จจริง

ผู้เผยแพร่สื่อมีหน้าที่ต้องตรวจสอบข้อมูลก่อนที่จะเผยแพร่เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลนั้นถูกต้องและเชื่อถือได้ การอ้างอิงแหล่งที่มาและการนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาจะช่วยป้องกันการแพร่กระจายข้อมูลที่ผิดพลาดหรืออาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด (Napoli, 2019)

2. ความรับผิดชอบของผู้เผยแพร่ (Responsibility of the Publisher)

2.1 ความรับผิดชอบต่อเนื้อหา

การเผยแพร่สื่อผ่านเฟซบุ๊กต้องดำเนินการด้วยความรับผิดชอบ ผู้เผยแพร่ต้องคำนึงถึงผลกระทบของเนื้อหาที่เผยแพร่ โดยต้องพิจารณาว่าเนื้อหานั้นอาจสร้างความเสียหายหรือก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมหรือไม่ การเผยแพร่เนื้อหาที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมการพัฒนาสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมออนไลน์ที่มีคุณภาพ (Christensen, 2020)

2.2 การจัดการกับข้อมูลเท็จ

ผู้เผยแพร่ต้องรับผิดชอบในการจัดการกับข้อมูลเท็จ โดยเฉพาะข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสาธารณะ เช่น ข่าวปลอมหรือข้อมูลที่บิดเบือน การสื่อสารที่ผิดจริยธรรมไม่เพียงแต่ทำลายความน่าเชื่อถือของผู้เผยแพร่เอง แต่ยังทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสังคมในวงกว้าง (Solove, 2020)

3. การเคารพสิทธิส่วนบุคคล (Respect for Privacy) การเผยแพร่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลอาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางกฎหมายและจริยธรรม (Livingstone et al., 2018) การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลจึงเป็นหลักจริยธรรมที่สำคัญในโลกออนไลน์ โดยเฉพาะเมื่อผู้ใช้สามารถเผยแพร่ข้อมูลของผู้อื่นได้อย่างง่ายดาย มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล

การเคารพสิทธิส่วนบุคคลเป็นหลักการสำคัญในการเผยแพร่สื่อออนไลน์ โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่สาม ผู้เผยแพร่สื่อต้องไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอม การเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ภาพถ่ายหรือข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นความลับโดยไม่ได้รับอนุญาต ถือเป็นการกระทำที่ผิดจริยธรรมและละเมิดกฎหมาย (Livingstone et al., 2018)

3.2 ความสำคัญของการขอความยินยอม

การขอความยินยอมก่อนเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะในกรณีที่ข้อมูลนั้นอาจส่งผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัวหรือภาพลักษณ์ของบุคคล ข้อมูลที่ถูกนำมาเผยแพร่ต้องได้รับการตรวจสอบและรับรองความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลอย่างชัดเจน (Solove, 2020)

4. การให้เครดิตและการอ้างอิงแหล่งข้อมูล (Citing and Crediting Sources)

การอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เผยแพร่เป็นหลักการพื้นฐานของจริยธรรมในการสื่อสาร การไม่ให้เครดิตถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์และเป็นการละเมิดจริยธรรมในการเผยแพร่สื่อ (Brunton & Nissenbaum, 2015) การอ้างอิงแหล่งที่มาที่ถูกต้องช่วยเสริมความน่าเชื่อถือให้กับเนื้อหาและป้องกันการลักลอบใช้ผลงานของผู้อื่น มีรายละเอียดดังนี้

4.1 การให้เครดิตผู้สร้างเนื้อหา

การให้เครดิตแหล่งข้อมูลหรือผู้สร้างเนื้อหาเป็นหลักการที่สำคัญในการสื่อสาร ผู้เผยแพร่ต้องเคารพสิทธิ์ทางปัญญาของผู้อื่น การละเมิดลิขสิทธิ์หรือการใช้เนื้อหาของผู้อื่นโดยไม่ให้เครดิตถือเป็นการกระทำที่ขัดต่อจริยธรรม การให้เครดิตจะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือให้กับเนื้อหาที่เผยแพร่ (Brunton & Nissenbaum, 2015)

4.2 การอ้างอิงแหล่งข้อมูลตามมาตรฐาน

การอ้างอิงแหล่งข้อมูลอย่างถูกต้องตามมาตรฐาน เช่น การอ้างอิงตามรูปแบบ APA 7 เป็นวิธีการที่ช่วยให้การเผยแพร่ข้อมูลมีความถูกต้องและเชื่อถือได้ ผู้เผยแพร่ต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสนับสนุนข้อเท็จจริงหรือข้อมูลที่นำเสนอ (Johnson, 2020)

5. การปกป้องกลุ่มเปราะบาง (Protecting Vulnerable Groups)

5.1 การปกป้องเยาวชน

การเผยแพร่เนื้อหาที่มีความเหมาะสมสำหรับเยาวชนและการตั้งค่าการเข้าถึงเนื้อหาสำหรับกลุ่มเปราะบางเป็นสิ่งสำคัญ เนื้อหาที่มีความรุนแรงหรือเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมสำหรับเยาวชนต้องถูกจำกัดการเข้าถึงและต้องมีการตั้งค่าความปลอดภัยที่เหมาะสม (Livingstone et al., 2018)

5.2 การคุ้มครองสิทธิ์ของกลุ่มเปราะบาง

กลุ่มเปราะบาง เช่น เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงต่อการถูกละเมิดสิทธิหรือผลกระทบจากการเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม การปกป้องสิทธิ์ของกลุ่มเหล่านี้เป็นความรับผิดชอบของผู้เผยแพร่เนื้อหาในการป้องกันผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้น (Jenkins, 2021)

สรุปได้ว่า จริยธรรมในการเผยแพร่สื่อผ่านเฟซบุ๊กเป็นหลักการที่จำเป็นเพื่อรักษาความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของการสื่อสารในโลกออนไลน์ การเคารพสิทธิส่วนบุคคล การให้เครดิตแหล่งข้อมูล และการรับผิดชอบต่อเนื้อหาที่เผยแพร่เป็นสิ่งที่ผู้เผยแพร่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมหรือข้อมูลเท็จอาจส่งผลกระทบที่ร้ายแรงต่อบุคคลและสังคม ดังนั้น การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความรับผิดชอบและยั่งยืน

การจัดการเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและข้อมูลเท็จ (Managing Inappropriate Content and Misinformation)

ความสำคัญของจริยธรรมในการจัดการข้อมูลเท็จและเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ในยุคดิจิทัลที่สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวัน เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นแพลตฟอร์มที่มีผู้ใช้ทั่วโลกกว่าพันล้านคน ด้วยความสามารถในการแพร่กระจายข้อมูลอย่างรวดเร็ว การเผยแพร่เนื้อหาบนเฟซบุ๊กอาจมีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างได้หากเนื้อหานั้นไม่เหมาะสมหรือเป็นข้อมูลเท็จ (Tandoc et al., 2018) การเผยแพร่ข้อมูลเท็จไม่เพียงแต่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด แต่ยังสามารถก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล สถาบัน และแม้กระทั่งทั้งสังคมได้ จริยธรรมในการจัดการเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและข้อมูลเท็จบนเฟซบุ๊กเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือและการสื่อสารที่มีความรับผิดชอบ การจัดการข้อมูลเท็จและการเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมต้องได้รับการดูแลและควบคุมเพื่อป้องกันการสร้างผลกระทบเชิงลบต่อสังคมในวงกว้าง (Napoli, 2019) ข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอม (fake news) คือปัญหาที่สำคัญซึ่งแพร่กระจายได้ง่ายและรวดเร็วบนเฟซบุ๊ก การแพร่กระจายของข้อมูลเท็จอาจส่งผลกระทบที่รุนแรงต่อสังคม เช่น การสร้างความสับสน ความแตกแยกทางการเมือง และการกระตุ้นความรุนแรง การควบคุมและจัดการเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ภาพหรือวิดีโอที่ละเมิดสิทธิบุคคล และเนื้อหาที่ส่งผลเสียต่อกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กและเยาวชน เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ (Solove, 2020) มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลกระทบของเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและข้อมูลเท็จ (Impact of Inappropriate Content and Misinformation)

1.1 ความหมายของเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและข้อมูลเท็จ เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม (Inappropriate content) หมายถึงเนื้อหาที่มีการสื่อสารที่ผิดหลักศีลธรรม จริยธรรม หรือกฎหมาย ตัวอย่างของเนื้อหาประเภทนี้รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลที่กระตุ้นความรุนแรง ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และเนื้อหาที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติหรือเพศ (Johnson, 2020) ในขณะที่ข้อมูลเท็จ (Misinformation) หมายถึงข้อมูลที่ไม่ถูกต้องซึ่งแพร่กระจายโดยไม่ได้มีเจตนาให้เกิดความเสียหาย แต่สามารถก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบอย่างรุนแรงต่อสังคมและบุคคล (Tandoc et al., 2018)

1.2 ผลกระทบต่อบุคคลและสังคม

การเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมหรือข้อมูลเท็จบนเฟซบุ๊กอาจก่อให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงต่อสังคม ตัวอย่างเช่น การแพร่ระบาดของข้อมูลเท็จในช่วงวิกฤติโรคระบาด COVID-19 ทำ

ให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีการป้องกันและการรักษา ซึ่งส่งผลให้เกิดความสับสนและความไม่มั่นคงในสังคม (Napoli, 2019) นอกจากนี้ เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมยังสามารถสร้างความแตกแยกและความขัดแย้งในกลุ่มสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม (Livingstone et al., 2018)

1.3 ผลกระทบของข่าวปลอม (Fake News Impact) การเผยแพร่ข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กมีผลกระทบต่อสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤต เช่น การแพร่ระบาดของโรคหรือวิกฤตทางการเมือง ข่าวปลอมสามารถสร้างความสับสนและทำให้สังคมแตกแยก (Tandoc et al., 2018) เฟซบุ๊กได้พัฒนากลไกในการจัดการกับข่าวปลอม เช่น การแจ้งเตือนข้อมูลเท็จและการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Napoli, 2019)

2. การจัดการเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและข้อมูลเท็จ (Managing Inappropriate Content and Misinformation)

2.1 มาตรการของเฟซบุ๊กในการจัดการข้อมูลเท็จและเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เฟซบุ๊กมีการพัฒนามาตรการและกลไกหลายประการในการจัดการกับข้อมูลเท็จและเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-checking) และการตรวจสอบเนื้อหาที่มีความเสี่ยงโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) (Johnson, 2020) ผู้ใช้เฟซบุ๊กสามารถรายงานเนื้อหาที่เห็นว่าไม่เหมาะสมหรือเป็นข้อมูลเท็จได้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้แพลตฟอร์มสามารถตรวจสอบและลบเนื้อหาที่ผิดกฎหมายได้อย่างรวดเร็ว

2.2 บทบาทของผู้ใช้ในการจัดการข้อมูลเท็จ ผู้ใช้เฟซบุ๊กมีบทบาทสำคัญในการป้องกันและจัดการข้อมูลเท็จ ผู้ใช้สามารถตรวจสอบข้อมูลก่อนเผยแพร่โดยอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และไม่ควรแชร์เนื้อหาที่ไม่มีการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Tandoc et al., 2018) การให้ความรู้และการส่งเสริมความรับผิดชอบในการใช้สื่อสังคมออนไลน์จะช่วยลดการแพร่กระจายของข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

3. ความรับผิดชอบของผู้เผยแพร่เนื้อหา (Responsibility of Content Creators)

3.1 การเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องและมีความรับผิดชอบ ผู้เผยแพร่เนื้อหาผ่านเฟซบุ๊กต้องรับผิดชอบต่อเนื้อหาที่ตนเผยแพร่ การตรวจสอบข้อมูลก่อนเผยแพร่และการให้เครดิตแหล่งข้อมูลเป็นหลักจริยธรรมที่สำคัญในการสื่อสาร (Brunton & Nissenbaum, 2015) ผู้เผยแพร่ควรพิจารณาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากเนื้อหาที่เผยแพร่ต่อผู้รับสารและสังคมโดยรวม

3.2 การจัดการกับเนื้อหาที่เป็นอันตราย ผู้เผยแพร่ต้องตระหนักถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากเนื้อหาที่เป็นอันตราย เช่น เนื้อหาที่ก่อให้เกิดความเกลียดชังหรือเนื้อหาที่กระตุ้นให้เกิดความรุนแรง การเผยแพร่เนื้อหาในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ผิดจริยธรรมในการสื่อสาร แต่ยังขัดต่อกฎหมายและนโยบายของแพลตฟอร์มอีกด้วย (Livingstone et al., 2018)

4. การปกป้องเยาวชนและกลุ่มเปราะบาง (Protecting Minors and Vulnerable Groups)

4.1 การปกป้องเยาวชนจากเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เยาวชนเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เช่น เนื้อหาที่มีความรุนแรงหรือเนื้อหาทางเพศ การป้องกันเยาวชนจากการเข้าถึงเนื้อหาเหล่านี้เป็นความรับผิดชอบของทั้งแพลตฟอร์มและผู้ปกครอง การตั้งค่าความปลอดภัยและการตรวจสอบการเข้าถึงเนื้อหาสำหรับเยาวชนเป็นหนึ่งในมาตรการสำคัญที่เฟซบุ๊กได้พัฒนาเพื่อลดความเสี่ยง (Livingstone et al., 2018)

4.2 การปกป้องกลุ่มเปราะบางจากการถูกละเมิด นอกจากเยาวชนแล้ว กลุ่มเปราะบางเช่นผู้สูงอายุหรือผู้พิการอาจตกเป็นเหยื่อของการเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้อย่างง่ายดาย ผู้เผยแพร่เนื้อหาต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อกลุ่มเปราะบางและหลีกเลี่ยงการเผยแพร่เนื้อหาที่อาจสร้างความเสียหายต่อพวกเขา (Jenkins, 2021)

4.3 การจัดการเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและการปกป้องกลุ่มเปราะบาง การเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เช่น เนื้อหาที่เกี่ยวกับความรุนแรงหรือเนื้อหาสำหรับผู้ใหญ่ สามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อกลุ่มเปราะบางและเยาวชน การตั้งค่าความปลอดภัยในการเผยแพร่เนื้อหาบนเฟซบุ๊กเป็นสิ่งจำเป็นในการปกป้องกลุ่มเหล่านี้จากเนื้อหาที่เป็นอันตราย (Livingstone et al., 2018)

5. บทบาทของเฟซบุ๊กในการส่งเสริมจริยธรรมในการสื่อสาร (Facebook's Role in Promoting Ethical Communication)

5.1 มาตรการในการตรวจสอบและควบคุมเนื้อหา

เฟซบุ๊กมีการพัฒนาระบบตรวจสอบเนื้อหาและการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการตรวจจับและลบเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมหรือข้อมูลเท็จ นอกจากนี้ยังมีการสร้างระบบการรายงานเนื้อหาจากผู้ใช้เพื่อช่วยให้แพลตฟอร์มสามารถจัดการกับเนื้อหาที่ละเมิดนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Napoli, 2019)

5.2 การส่งเสริมความรู้และจริยธรรมในการเผยแพร่เนื้อหา

เฟซบุ๊กควรมีบทบาทในการให้ความรู้แก่ผู้ใช้เกี่ยวกับจริยธรรมในการเผยแพร่เนื้อหา โดยเฉพาะการเน้นย้ำความสำคัญของการตรวจสอบข้อเท็จจริงและการรับผิดชอบต่อเนื้อหาที่เผยแพร่ การส่งเสริมให้ผู้ใช้มีจิตสำนึกในการสื่อสารที่ถูกต้องและมีจริยธรรมจะช่วยลดปัญหาการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จและเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมในระยะยาว (Johnson, 2020)

สรุปได้ว่า การจัดการเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและข้อมูลเท็จในสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะบนแพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก เป็นเรื่องที่มีความสำคัญในการรักษามาตรฐานจริยธรรมในการเผยแพร่ข้อมูล การเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมหรือข้อมูลเท็จไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องแต่ยังสร้างความเสียหายให้กับสังคมในวงกว้าง การพัฒนาและเสริมสร้างกลไกในการจัดการข้อมูล

ที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้ใช้แพลตฟอร์ม จะช่วยให้เฟซบุ๊กเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยและน่าเชื่อถือในการเผยแพร่ข้อมูล

แนวทางการป้องกันการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ (Preventing the Spread of Misinformation)

แนวทางการป้องกันการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ มีรายละเอียดดังนี้

1. การให้ความรู้แก่ผู้ใช้สื่อออนไลน์

การให้ความรู้เกี่ยวกับการตรวจสอบข้อเท็จจริงและการระมัดระวังในการแชร์ข้อมูลเป็นหนึ่งในแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ ผู้ใช้เฟซบุ๊กควรได้รับการสนับสนุนให้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบข้อมูลก่อนการแชร์ โดยเฉพาะในกรณีของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญ เช่น การเลือกตั้ง หรือการแพร่ระบาดของเชื้อโรค (Jenkins, 2021)

2. การตั้งค่าความปลอดภัยในการเผยแพร่เนื้อหา

ผู้เผยแพร่เนื้อหาบนเฟซบุ๊กควรใช้มาตรการในการตั้งค่าความปลอดภัยและการควบคุมการเข้าถึงเนื้อหา โดยเฉพาะในกรณีที่เนื้อหานั้นอาจเป็นอันตรายต่อกลุ่มเปราะบาง การจำกัดการเข้าถึงเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและการตั้งค่าเนื้อหาเฉพาะกลุ่มเป็นวิธีการที่ช่วยลดการเผยแพร่ข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดปัญหาทางจริยธรรม (Livingstone et al., 2018)

ความรับผิดชอบของผู้เผยแพร่เนื้อหา (Responsibility of Content Publishers)

ความรับผิดชอบของผู้เผยแพร่เนื้อหา มีรายละเอียดดังนี้

1. การเผยแพร่เนื้อหาที่รับผิดชอบต่อสังคม

ผู้เผยแพร่เนื้อหาผ่านเฟซบุ๊กมีความรับผิดชอบต่อการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องและไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม การนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสังคมออนไลน์ที่มีความรับผิดชอบ (Christensen, 2020)

2. การจัดการเนื้อหาที่เป็นภัยต่อสังคม ผู้

เผยแพร่ควรมีมาตรการในการจัดการกับเนื้อหาที่เป็นภัยต่อสังคม เช่น การนำเสนอข่าวปลอมหรือข้อมูลที่บิดเบือน การเผยแพร่เนื้อหาที่ผิดจริยธรรมไม่เพียงแต่สร้างปัญหาต่อสังคม แต่ยังเป็นการทำลายความเชื่อถือในตัวผู้เผยแพร่เองด้วย การรักษาจริยธรรมในการสื่อสารเป็นหลักการสำคัญที่ผู้เผยแพร่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม (Solove, 2020)

แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาจริยธรรมในการเผยแพร่ข้อมูล (Recommendations for Ethical Content Management)

1. การเพิ่มความตระหนักรู้ของผู้ใช้

การให้ความรู้และเพิ่มความตระหนักรู้แก่ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับจริยธรรมในการเผยแพร่ข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ใช้ควรได้รับการฝึกฝนในการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนที่จะแชร์หรือเผยแพร่ข้อมูลใด ๆ การใช้สื่ออย่างมีความรับผิดชอบจะช่วยลดการแพร่กระจายของข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง (Johnson, 2020)

2. การเสริมสร้างกลไกการตรวจสอบข้อมูล

เฟซบุ๊กและแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ ควรพัฒนากลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เข้มงวดขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าเนื้อหาที่เผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มมีความถูกต้องและเชื่อถือได้ การร่วมมือกับผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงภายนอกและการใช้เทคโนโลยีอัลกอริทึมที่ทันสมัยจะช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสในการจัดการข้อมูล (Napoli, 2019)

บทสรุป

จริยธรรมในการเผยแพร่สื่อผ่านเฟซบุ๊กเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล การใช้เฟซบุ๊กอย่างมีความรับผิดชอบไม่เพียงแต่จะช่วยลดผลกระทบเชิงลบต่อสังคม แต่ยังช่วยส่งเสริมการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อประโยชน์สูงสุด การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ การสร้างความตระหนักถึงผลกระทบของการโพสต์ และการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในการสื่อสารออนไลน์เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญและร่วมมือกันส่งเสริม

การสร้างสภาพแวดล้อมออนไลน์ที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์บนเฟซบุ๊กเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของผู้ใช้งาน ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม และหน่วยงานกำกับดูแล การพัฒนานโยบายและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ควบคู่ไปกับการให้การศึกษาและสร้างความตระหนักแก่ผู้ใช้งานจะช่วยยกระดับมาตรฐานจริยธรรมในการใช้เฟซบุ๊กและสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ ในระยะยาว

ในท้ายที่สุด การส่งเสริมจริยธรรมในการเผยแพร่สื่อผ่านเฟซบุ๊กไม่เพียงแต่จะช่วยปกป้องสังคมจากผลกระทบเชิงลบ แต่ยังเป็นการสร้างโอกาสในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสังคมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives,* 31(2), 211-36.

Brunton, F., & Nissenbaum, H. (2015). *Obfuscation: A User's Guide for Privacy and Protest.* MIT Press.

Christensen, C. (2020). *Media Ethics and Social Media: A Guide to Professional Conduct.* Routledge.

Jenkins, H. (2021). *Participatory Culture in a Networked Era: A Conversation on Youth, Learning, Commerce, and Politics.* John Wiley & Sons.

Johnson, P. (2020). The Role of Ethical Communication in the Digital Age. *Journal of Communication Ethics*, 45(3), 112-130.

Livingstone, S., Stoilova, M., & Nandagiri, R. (2018). *Children's Data and Privacy Online: Growing Up in a Digital Age.* London School of Economics.

Napoli, P. M. (2019). *Social Media and the Public Interest: Media Regulation in the Disinformation Age.* Columbia University Press.

Solove, D. J. (2020). *The Digital Person: Technology and Privacy in the Information Age.* NYU Press.

State Bar of Michigan. (2017). *Ethics of social media - Facebook FAQs.* https://www.michbar.org/opinions/ethics/ethicsFacebook.pdf.

Tandoc, E. C., Lim, Z. W., & Ling, R. (2018). Defining "Fake News". *Digital Journalism,* 6(2), 137-153.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การสื่อสารการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสโดยการประเมิน ITA

COMMUNICATION OF THE DEVELOPMENT OF MORALITY AND TRANSPARENCY THROUGH ITA ASSESSMENT

[1]กุลนิดา ธานีโต, [2]สุภาภรณ์ ศรีดี และ [3]กานต์ บุญศิริ

[1]Captain Kunnida Thaneto [2]Supaporn Sridee and [3]Karn Boonsiri

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย

Sukhothai Thammathirat Open University University, Thailand

[1]kunnida.engeng@gmail.com

Received: August 12, 2024; **Revised**: November 25, 2024; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอแนวทางการสื่อสารเพื่อพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสผ่านกระบวนการประเมิน ITA การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กร แนวทางการสื่อสารที่มีประสิทธิผลประกอบด้วย การสื่อสารภายในองค์กร การสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก และการใช้สื่อดิจิทัล โดยต้องคำนึงถึงความต่อเนื่อง ความครอบคลุม และการสื่อสารแบบสองทาง บทความนี้นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการสื่อสารในการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐไทย

คำสำคัญ : การสื่อสาร, คุณธรรมและความโปร่งใส, การประเมิน ITA

---

[1]นักศึกษาปริญญาเอก แขนงวิชานวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Abstract

This article presents communication approaches for developing integrity and transparency through the ITA. Communication is vital in creating understanding, awareness, and participation of personnel and stakeholders in developing organizational integrity and transparency. Effective communication strategies include internal communication, external stakeholder communication, and digital media, considering continuity, comprehensiveness, and two-way communication. This article provides policy and practical recommendations to enhance communication effectiveness in developing integrity and transparency in Thai government agencies.

Keywords: Communication; Integrity and Transparency; ITA Assessment

บทนำ

การพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลไทยในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยมีการใช้เครื่องมือการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว (สำนักงาน ป.ป.ช., 2564) การประเมิน ITA ไม่เพียงแต่เป็นการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสจะไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างเต็มที่หากขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้าใจ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ (วิษณุ คชรัตน์, 2564) บทความนี้มุ่งนำเสนอแนวทางการสื่อสารการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสโดยการประเมิน ITA เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการยกระดับคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐไทย

ความสำคัญ

ความสำคัญของคุณธรรมและความโปร่งใสในองค์กร

ในปัจจุบันการบริหารงานในองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินงานอย่างโปร่งใสและมีคุณธรรม (McGrew, 2020) การสร้างความเชื่อมั่นจากสาธารณชนมีผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กร การสื่อสารที่ดีจึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสให้เกิดขึ้น

ITA และบทบาทในการประเมินคุณธรรม

การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ITA: Integrity and Transparency Assessment) ได้รับการพัฒนาโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินองค์กรภาครัฐ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการเสริมสร้างและตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารจัดการ (Office of the National Anti-Corruption Commission, 2021)

ความสำคัญของการประเมิน ITA

การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) เป็นเครื่องมือเชิงบวกที่มุ่งพัฒนาระบบราชการไทยในเชิงสร้างสรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐทั่วประเทศได้รับทราบถึงสถานะและปัญหาการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กร (สำนักงาน ป.ป.ช., 2564) ผลการประเมิน ITA จะสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติงานและการบริหารงานของหน่วยงานในด้านต่างๆ ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ การใช้งบประมาณ การใช้อำนาจ การใช้ทรัพย์สินของราชการ การแก้ไขปัญหาการทุจริต คุณภาพการดำเนินงาน ประสิทธิภาพการสื่อสาร การปรับปรุงระบบการทำงาน การเปิดเผยข้อมูล และการป้องกันการทุจริต

การประเมิน ITA มีความสำคัญในหลายมิติ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือในการยกระดับธรรมาภิบาลและมาตรฐานการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ
2. เป็นกลไกในการป้องกันการทุจริตเชิงรุก
3. เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. เป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

นอกจากนี้ การประเมิน ITA ยังเป็นส่วนหนึ่งของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ (พ.ศ. 2561-2580) โดยกำหนดให้หน่วยงาน

ภาครัฐทุกหน่วยงานต้องผ่านเกณฑ์การประเมิน ITA ร้อยละ 80 ขึ้นไป ภายในปี พ.ศ. 2565 (สำนักงาน ป.ป.ช., 2564)

กรอบแนวคิดและเครื่องมือในการประเมิน ITA

การประเมิน ITA มีกรอบแนวคิดที่มุ่งเน้นการประเมินระดับการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในและภายนอก และการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ โดยใช้เครื่องมือการประเมิน 3 ส่วน ได้แก่

1. แบบวัดการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน (Internal Integrity and Transparency Assessment: IIT)
2. แบบวัดการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก (External Integrity and Transparency Assessment: EIT)
3. แบบตรวจการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ (Open Data Integrity and Transparency Assessment: OIT)

แต่ละเครื่องมือมีวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดที่แตกต่างกัน เพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใส (สำนักงาน ป.ป.ช., 2564)

ความสำคัญของการสื่อสารในการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใส

การสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ โดยมีบทบาทสำคัญดังนี้

1. สร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใส
2. เผยแพร่ข้อมูลและผลการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสสู่สาธารณะ
3. สร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกองค์กร
4. เป็นช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
5. สร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความเชื่อมั่นต่อองค์กร

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสเป็นไปอย่างมีประสิทธิผล และสามารถบรรลุเป้าหมายของการประเมิน ITA ได้อย่างเป็นรูปธรรม (วิษณุ คชรัตน์, 2564)

แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Communication for Development)

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาคุณธรรมการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงในองค์กร (Rogers, 2019) การสื่อสารเพื่อการพัฒนามีบทบาทในการสร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่พนักงานและผู้บริหาร รวมถึงการสื่อสารระหว่างองค์กรและสาธารณชน การสร้างการรับรู้ถึงความสำคัญของการบริหารจัดการที่โปร่งใสสามารถทำได้ผ่านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยแนวคิดพื้นฐานของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา มีรายละเอียดดังนี้

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) หนึ่งในแนวคิดที่สำคัญ คือ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเน้นให้ชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมายมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนา การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมช่วยสร้างการมีส่วนร่วมที่แท้จริงและลดการสื่อสารที่ถูกกำหนดจากฝ่ายเดียว (Gumucio-Dagron, 2018) การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

การสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) การสื่อสารเพื่อการพัฒนาต้องเป็นการสื่อสารแบบสองทาง คือการที่ผู้รับสารสามารถตอบสนองและมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารได้ การให้โอกาสในการโต้ตอบและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะช่วยสร้างความเข้าใจและการยอมรับในกระบวนการพัฒนา (Melkote, 2021) การสื่อสารสองทางยังช่วยสร้างความโปร่งใสในการทำงานและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน

บทบาทของการสื่อสารใน ITAในการประเมิน ITA การสื่อสารเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐสามารถส่งข้อมูลและรับความคิดเห็นจากประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Lee, 2020) การสื่อสารอย่างเปิดเผยและชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและเพิ่มความโปร่งใสให้กับหน่วยงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

บทบาทของผู้สื่อสาร ผู้สื่อสารหรือผู้จัดการด้านการสื่อสารในกระบวนการพัฒนามีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม การทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรต่าง ๆ ช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ครอบคลุมและเท่าเทียม (McAnany, 2019)

ประวัติและพัฒนาการของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

ต้นกำเนิดของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา โดยแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนามีจุดเริ่มต้นจากยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งประเทศที่กำลังพัฒนาหันมาใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ แนวคิดดังกล่าวเริ่มต้นจากทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovations) ของ Rogers (1962) ซึ่งมุ่งเน้นการเผยแพร่เทคโนโลยีและความรู้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในชนบท

การพัฒนาในยุคดิจิทัล

เมื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัล การสื่อสารเพื่อการพัฒนาได้รับการพัฒนาขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICTs) ซึ่งช่วยขยายการเข้าถึงข้อมูลและเชื่อมโยงชุมชนที่ห่างไกลกับการพัฒนาในระดับโลกได้ดียิ่งขึ้น (Hemer & Tufte, 2020)

การประเมินผลและความท้าทายของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

การวัดผลความสำเร็จของโครงการ การประเมินผลของโครงการที่ใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญในการวัดผลสัมฤทธิ์ การประเมินจะพิจารณาทั้งจากความสำเร็จเชิงปริมาณ เช่น จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ หรือการเพิ่มขึ้นของการใช้บริการทางสุขภาพ รวมถึงการวัดผลในเชิงคุณภาพ เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในชุมชน (Melkote, 2021)

การประเมิน ITA (Integrity and Transparency Assessment)

ความหมายและวัตถุประสงค์ของ ITA การประเมิน ITA คือการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในด้านคุณธรรมและความโปร่งใส (Office of the National Anti-Corruption Commission, 2021) วัตถุประสงค์หลักคือการสร้างมาตรฐานในการบริหารจัดการภายในหน่วยงานและการสร้างความเชื่อมั่นจากประชาชน

กระบวนการประเมิน ITA การประเมิน ITA ประกอบด้วยขั้นตอนที่ครอบคลุมการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ การตรวจสอบข้อมูลโดยคณะกรรมการ และการให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด (NACC, 2021) การสื่อสารผลการประเมินเป็นอีกหนึ่งขั้นตอนสำคัญที่หน่วยงานต้องจัดเตรียมให้มีความชัดเจนและโปร่งใส

การสื่อสารผลการประเมิน ITA

การสื่อสารผลการประเมินและความโปร่งใส เมื่อผลการประเมิน ITA ได้รับการประกาศ หน่วยงานต้องรับผิดชอบในการสื่อสารผลลัพธ์เหล่านั้นอย่างชัดเจนและโปร่งใส การเผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ของหน่วยงาน รายงานต่อสาธารณะ และการประชาสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน (Tarn, 2018)

การใช้สื่อออนไลน์ในการสื่อสารผล ITA ด้วยการเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์ การใช้สื่อเหล่านี้ในการเผยแพร่ผลการประเมิน ITA ทำให้ข้อมูลเข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง การใช้ Facebook, Twitter, และ YouTube เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสร้างการรับรู้และให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมิน ITA (Johnson, 2020)

ผลกระทบของ ITA ต่อการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสในองค์กร

การปรับปรุงและพัฒนาหลังการประเมิน ITA ผลการประเมิน ITA ไม่เพียงแต่เป็นการประเมินองค์กร แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงกระตุ้นให้หน่วยงานมีการปรับปรุงและพัฒนาองค์กรในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านความโปร่งใสและการรับผิดชอบต่อสังคม (Smith, 2019)

กรณีศึกษาหน่วยงานภาครัฐที่ประสบความสำเร็จในการใช้ ITA หน่วยงานภาครัฐหลายแห่งที่ได้รับผลการประเมิน ITA ในระดับสูงได้ใช้ข้อมูลจากการประเมินเพื่อปรับปรุงการทำงาน การจัดการที่โปร่งใส และสร้างความเชื่อถือจากประชาชน เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการสื่อสารภายในและการสร้างมาตรการป้องกันการทุจริต (NACC, 2021)

การสื่อสารเกี่ยวกับการประเมิน ITA ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมในองค์กร

การสื่อสารเกี่ยวกับการประเมิน ITA สามารถใช้ในการพัฒนาคุณธรรมในองค์กรได้หลายวิธี ดังนี้

1. สร้างความตระหนักและความเข้าใจ: การสื่อสารช่วยให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจความสำคัญของการประเมิน ITA และเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กร (สำนักงาน ป.ป.ช., 2564)

2. สร้างการมีส่วนร่วม: การสื่อสารแบบสองทางช่วยเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมในองค์กร (วิษณุ คชรัตน์, 2564)

3. เผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดี: การสื่อสารช่วยเผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดีด้านคุณธรรมและความโปร่งใสให้บุคลากรได้รับทราบและนำไปปฏิบัติ (Bangkok Post, 2020)

4. สร้างวัฒนธรรมองค์กร: การสื่อสารอย่างต่อเนื่องช่วยปลูกฝังค่านิยมด้านคุณธรรมและความโปร่งใสให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร (Singhasem, 2023)

5. เสริมสร้างความเชื่อมั่น: การเปิดเผยข้อมูลผลการประเมินและแผนพัฒนาช่วยสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกองค์กร (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ม.ป.ป.)

6. กระตุ้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง: การสื่อสารผลการประเมินและเป้าหมายในอนาคตช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงแรงงาน, 2564)

7. สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน: การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ระหว่างหน่วยงานช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาร่วมกัน (Bangkok Post, 2020)

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสผ่านการประเมิน ITA เป็นไปอย่างมีประสิทธิผลและยั่งยืน โดยสร้างความเข้าใจ การมีส่วนร่วม และความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในองค์กร

การสื่อสารเกี่ยวกับการประเมิน ITA สามารถบูรณาการเข้ากับระบบบริหารจัดการ

การสื่อสารเกี่ยวกับการประเมิน ITA สามารถบูรณาการเข้ากับระบบบริหารจัดการได้หลายวิธี ดังนี้

1. กำหนดเป็นนโยบายและเป้าหมายขององค์กร - ผู้บริหารควรกำหนดให้การพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสตามแนวทาง ITA เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายและเป้าหมายหลักขององค์กร โดยสื่อสารให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญ (สำนักงาน ป.ป.ช., 2564)

2. บูรณาการเข้ากับโครงสร้างองค์กร - จัดตั้งคณะทำงานหรือหน่วยงานเฉพาะที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้าน ITA และประสานงานกับทุกส่วนงาน (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ม.ป.ป.) ดังที่งานวิจัยของวิษณุ คชรัตน์ (2564) เสนอแนะว่า "ควรมีคณะกรรมการเฉพาะที่ดูแลเรื่อง ITA โดยรวมเจ้าหน้าที่จากทุกฝ่ายขององค์กร"

3. ผนวกเข้ากับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน - กำหนดตัวชี้วัดด้านคุณธรรมและความโปร่งใสเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรและหน่วยงาน

4. บูรณาการเข้ากับกระบวนการทำงาน - ปรับปรุงกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและเกณฑ์การประเมิน ITA เช่น การเปิดเผยข้อมูล การให้บริการ การจัดซื้อจัดจ้าง (Bangkok Post, 2020)

5. สื่อสารผ่านช่องทางต่างๆ ขององค์กร - ใช้ช่องทางการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรที่มีอยู่ เช่น อินทราเน็ต เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ ในการเผยแพร่ข้อมูลและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ ITA (สำนักงาน ป.ป.ช., ม.ป.ป.)

6. จัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม - จัดกิจกรรมรณรงค์ อบรม หรือประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใส(สำนักงาน ป.ป.ช., 2564)

7. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ - นำเทคโนโลยีมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ผล และรายงานผลการดำเนินงานด้าน ITA อย่างเป็นระบบ (สำนักงาน ป.ป.ช., 2564)

8. เชื่อมโยงกับการพัฒนาบุคลากร - บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรม ความโปร่งใส และการประเมิน ITA เข้าในหลักสูตรการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562)

9. สร้างวัฒนธรรมองค์กร – ใช้การสื่อสารเพื่อปลูกฝังค่านิยมด้านคุณธรรมและความโปร่งใสให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562)

10. ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง - กำหนดกลไกการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้าน ITA อย่างสม่ำเสมอ และสื่อสารผลให้บุคลากรทราบเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนา (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562)

การบูรณาการการสื่อสารเกี่ยวกับ ITA เข้ากับระบบบริหารจัดการในลักษณะนี้จะช่วยให้การพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานปกติขององค์กร นำไปสู่การยกระดับธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน

การสื่อสารเกี่ยวกับการประเมิน ITA สามารถส่งผลต่อการทำงานของหน่วยงานในองค์กรอย่างไร

การสื่อสารเกี่ยวกับการประเมิน ITA สามารถส่งผลต่อการทำงานของหน่วยงานในองค์กรได้หลายด้าน ดังนี้

1. สร้างความตระหนักและความเข้าใจ: การสื่อสารช่วยให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจความสำคัญของการประเมิน ITA และเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กร ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงการดำเนินงานในปีงบประมาณถัดไป (สำนักงาน ป.ป.ช., 2564)

2. เพิ่มการมีส่วนร่วม: การสื่อสารแบบสองทางช่วยเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสในองค์กร (Singhasem, 2023)

3. ปรับปรุงกระบวนการทำงาน: การสื่อสารผลการประเมินและเป้าหมายช่วยกระตุ้นให้หน่วยงานปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใสมากขึ้น (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562)

4. สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี: การสื่อสารอย่างต่อเนื่องช่วยปลูกฝังค่านิยมด้านคุณธรรมและความโปร่งใสให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร (Bangkok Post, 2021)

5. เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน: การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยให้บุคลากรเข้าใจบทบาทหน้าที่และเป้าหมายขององค์กร ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น (สำนักงาน ป.ป.ช., ม.ป.ป.)

6. สร้างความเชื่อมั่นต่อองค์กร: การเปิดเผยข้อมูลผลการประเมินและแผนพัฒนาช่วยสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกองค์กร (สำนักงาน ป.ป.ช., ม.ป.ป.)

7. กระตุ้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง: การสื่อสารผลการประเมินและเป้าหมายในอนาคตช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสอย่างต่อเนื่อง (สำนักงาน ป.ป.ช., ม.ป.ป.)

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการประเมิน ITA จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสในองค์กร ส่งผลให้การทำงานของหน่วยงานมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้มากขึ้น

การสื่อสารเกี่ยวกับการประเมิน ITA สามารถช่วยในการลดความเสี่ยงของการประพฤติมิชอบได้อย่างไร

การสื่อสารเกี่ยวกับการประเมิน ITA สามารถช่วยลดความเสี่ยงของการประพฤติมิชอบได้หลายวิธี ดังนี้

1. สร้างความตระหนักและความเข้าใจ: การสื่อสารช่วยให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจความสำคัญของการประเมิน ITA และเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กร ซึ่งจะช่วยสร้างความตระหนักถึงผลกระทบของการประพฤติมิชอบ (Bangkok Post, 2021)

2. เพิ่มการตรวจสอบและถ่วงดุล: การเปิดเผยข้อมูลผลการประเมินและแผนพัฒนาช่วยสร้างความโปร่งใสและเพิ่มการตรวจสอบจากภายนอก ซึ่งจะช่วยลดโอกาสในการประพฤติมิชอบ (Bangkok Post, 2020)

3. สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใส: การสื่อสารอย่างต่อเนื่องช่วยปลูกฝังค่านิยมด้านคุณธรรมและความโปร่งใสให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการประพฤติมิชอบ (Ministry of Labour, 2021)

4. เพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย: การสื่อสารแบบสองทางช่วยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความรับผิดชอบและลดความเสี่ยงของการประพฤติมิชอบ (Singhasem, 2023)

5. กระตุ้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง: การสื่อสารผลการประเมินและเป้าหมายในอนาคตช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยลดช่องว่างที่อาจนำไปสู่การประพฤติมิชอบ (Bangkok Post, 2021)

โดยสรุป การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการประเมิน ITA จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่โปร่งใส มีการตรวจสอบ และมีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยลดโอกาสและแรงจูงใจในการประพฤติมิชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

การสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐผ่านกระบวนการประเมิน ITA การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า แนวทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพควรครอบคลุมทั้งการสื่อสารภายในองค์กร การสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก และการใช้สื่อดิจิทัล โดยต้องคำนึงถึงความต่อเนื่อง ความครอบคลุม และการสื่อสารแบบสองทาง

การสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสในองค์กร การประเมิน ITA เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการตรวจสอบและส่งเสริมการทำงานที่โปร่งใสในหน่วยงานภาครัฐ การสื่อสารที่ดีสามารถช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน และสนับสนุนการพัฒนาขององค์กรในระยะยาว

การใช้ ITA ควรขยายไปยังหน่วยงานที่หลากหลายมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาระบบการสื่อสารในองค์กรให้มีประสิทธิภาพและเปิดเผยต่อสาธารณชนมากขึ้น เพื่อให้การประเมิน ITA ส่งผลในการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (ม.ป.ป.). ITA - *กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.* สืบค้นจาก https://dsdw.go.th/ita/about.

กระทรวงแรงงาน. (2564). *MOL Commences Training Program for Moral and Transparency Assessment Development in Operations.* สืบค้น จาก https://www.mol.go.th/en/news/mol-commences-training-program-for-moral-and-transparency-assessment-development-in-operations.

มหาวิทยาลัยมหิดล. (2562). *การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562.* สืบค้น จาก https://mahidol.ac.th/documents/download/ITA2562.pdf.

วิษณุ คชรัตน์. (2564). แนวทางการพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 12(2), 159-183.

สำนักงาน ป.ป.ช. (2564). *คู่มือการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564.* สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

Bangkok Post. (2020). *NACC invites Thais to assess national transparency in the 2020 ITA assessment.* สืบค้น จาก https://www.bangkokpost.com/thailand/pr/1939072/nacc-invites-thais-to-assess-national-transparency-in-the-2020-ita-assessment.

Bangkok Post. (2021). *INTEGRITY AND TRANSPARENCY ASSESSMENT.* Retrieved from https://www.bangkokpost.com/thailand/pr/2056635/integrity-and-transparency-assessment.

Gumucio-Dagron, A. (2018). *Making Waves: Stories of Participatory Communication for Social Change.* The Rockefeller Foundation.

Hemer, O., & Tufte, T. (2020). *Media & Glocal Change: Rethinking Communication for Development.* CLACSO.

Johnson, P. (2020). The role of social media in public sector communication: Case study of ITA results dissemination. *Journal of Public Administration,* 45(2), 112-130.

Lee, S. (2020). Transparency and Integrity in Government: Role of Communication in ITA. *Public Management Review,* 22(3), 255-272.

McAnany, E. G. (2019). *Saving the World: A Brief History of Communication for Development and Social Change.* University of Illinois Press.

McGrew, A. (2020). Ethics and transparency in public organizations. *Ethics & Governance,* 18(1), 34-50.

Melkote, S. R. (2021). *Communication for Development in the Third World: Theory and Practice for Empowerment.* Sage Publications.

Ministry of Labour. (2021). *MOL Commences Training Program for Moral and Transparency Assessment Development in Operations.* Retrieved from https://www.mol.go.th/en/news/mol-commences-training-program-for-moral-and-transparency-assessment-development-in-operations.

NACC (National Anti-Corruption Commission). (2021). *ITA: Annual Report on Transparency and Integrity in Government Agencies.* Bangkok: National Anti-Corruption Commission Press.

Office of the National Anti-Corruption Commission. (2021). *Integrity and Transparency Assessment (ITA): Annual Guidelines.* Bangkok: NACC.

Rogers, E. (2019). Communication for Development: The Role of Ethical Leadership. *Journal of Development Studies,* 32(1), 59-72.

Rogers, E. M. (1962). *Diffusion of Innovations.* Free Press.

Singhasem, T. (2023). The Integrity and Transparency Assessment (ITA): A Case Study of the Office of the Ombudsman. *Journal of Thai Ombudsman,* 16(1), 159–183.

Smith, D. (2019). Building Transparency in Government: An Overview of ITA Implementation. *Journal of Public Integrity,* 41(4), 78-95.

Tarn, M. (2018). Public sector communication strategies for enhancing transparency. *Public Sector Communication Journal,* 27(3), 154-169.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การสื่อสารเพื่อการสร้างแบรนด์บุคคลอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม

COMMUNICATION FOR BUILDING ETHICS PERSONAL BRANDING

[1]นันท์นภัส ศรีผึ้ง, [2]กรกช ขันธบุญ และ [3]กานต์ บุญศิริ

[1]Nannaphat Sriphueng, [2]Korrakoch Kantaboon and [3]Karn Boonsiri

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย

Sukhothai Thammathirat Open University University, Thailand

[1]nananphatsriphueng@gmail.com

Received: October 2, 2024; **Revised**: November 25, 2024; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

การสื่อสารเพื่อการสร้างแบรนด์บุคคลอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นกระบวนการที่สำคัญในยุคปัจจุบันที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความโปร่งใสและความรับผิดชอบทางสังคม การสร้างแบรนด์บุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรมไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ แต่ยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มเป้าหมาย บทความนี้จะสำรวจแนวทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการสร้างแบรนด์บุคคล รวมถึงการใช้สื่อสังคมและกลยุทธ์การตลาดที่มีจริยธรรม โดยมีตัวอย่างจากแบรนด์ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของผู้บริโภค

คำสำคัญ : การสื่อสาร, แบรนด์บุคคล, คุณธรรมจริยธรรม

---

[1]นักศึกษาปริญญาเอก แขนงวิชานวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Abstract

Communication for ethical personal branding is crucial in today's world, where consumers prioritize transparency and social responsibility. Creating a personal brand with ethical values enhances credibility and fosters positive relationships with target audiences. This article explores effective communication strategies for personal branding, including social media and ethical marketing strategies, with examples from brands that have successfully built a positive image in the eyes of consumers.

Keywords: Communication, Personal Branding, Ethical values

บทนำ

การสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการสร้างแบรนด์บุคคลในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีอิทธิพลอย่างมาก บุคคลสามารถนำเสนอข้อมูลและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ติดตามได้โดยตรงผ่านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การสร้างแบรนด์บุคคลที่น่าเชื่อถือและมีความยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยหลักคุณธรรมจริยธรรมในการสื่อสาร (Goffman, 1959) ในโลกที่มีการแข่งขันสูง การสร้างแบรนด์บุคคลกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์และความน่าเชื่อถือให้กับตัวบุคคลหรือองค์กร การสื่อสารที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นปัจจัยหลักในการสร้างแบรนด์บุคคลอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว ผู้บริโภคมักจะเลือกสนับสนุนแบรนด์ที่มีคุณค่าตรงกับความเชื่อและหลักการของตนเอง

การสร้างแบรนด์บุคคล (Personal Branding) เป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญที่บุคคลใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์และการยอมรับจากสังคมในปัจจุบัน การพัฒนาเทคโนโลยีและการขยายตัวของสื่อสังคมออนไลน์ทำให้บุคคลสามารถสร้างแบรนด์ของตนเองได้ง่ายขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสื่อแบบดั้งเดิม (Goffman, 1959) อย่างไรก็ตาม ในการสร้างแบรนด์บุคคลนั้น ไม่ได้เป็นเพียงการแสดงออกถึงความสามารถและความสำเร็จ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความเชื่อถือผ่านคุณธรรมจริยธรรม (Verba et al., 1995) อีกทั้งการสร้างแบรนด์บุคคล (Personal Branding) ด้วยคุณธรรมจริยธรรม (Virtue and Ethics) เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ในการนำเสนอตนเองในลักษณะที่สะท้อนถึงคุณค่าทางจริยธรรมและคุณธรรมที่ดี เพื่อสร้างความเชื่อถือและความน่าเชื่อถือ

ในสังคม กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเคารพผู้อื่น และการสื่อสารเพื่อการสร้างแบรนด์บุคคลอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นกระบวนการที่เน้นถึงการสร้างภาพลักษณ์ที่เชื่อถือได้และเป็นที่เคารพนับถือในสังคม โดยบุคคลต้องสื่อสารอย่างจริงใจ โปร่งใส และให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญดังนี้

ความหมายและความสำคัญของแบรนด์บุคคล (Personal Branding)

แนวคิดพื้นฐานของการสร้างแบรนด์บุคคล

การสร้างแบรนด์บุคคลคือกระบวนการที่บุคคลสามารถควบคุมภาพลักษณ์และคุณค่าที่ตนต้องการนำเสนอให้กับสังคม ทั้งนี้ การสื่อสารที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมจะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือในระยะยาว (Schloszman & Brady, 1995)

การสร้างแบรนด์บุคคลคือกระบวนการที่บุคคลใช้เพื่อกำหนดภาพลักษณ์ที่ตนต้องการนำเสนอให้กับสังคม การนำเสนอคุณค่าที่เป็นจริงและสร้างภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับบุคลิกภาพและความสามารถของตนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญ (Peters, 1997) การสื่อสารในกระบวนการนี้ไม่ควรเป็นเพียงการแสดงออกถึงความสำเร็จเท่านั้น แต่ต้องสะท้อนถึงคุณธรรมและจริยธรรมในตัวบุคคล

การสร้างแบรนด์บุคคลเกี่ยวข้องกับการสื่อสารที่มุ่งสร้างภาพลักษณ์ที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือในสายตาของผู้อื่น (Goffman, 1959) ซึ่งรวมถึงการนำเสนอคุณค่าที่บุคคลนั้นถือเป็นสำคัญ การแสดงถึงความสามารถ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความใส่ใจในผู้อื่น

ความหมายของแบรนด์บุคคล (Personal Branding)

ณิชชา อนุตรกุลศร (2558) กล่าวถึงความสำคัญของการสร้างแบรนด์บุคคล คือ การสร้างแบรนด์บุคคลสามารถทำให้บุคคลธรรมดากลายเป็นต้นแบบทางสังคม และสามารถสร้าง ความเชื่อถือ ความนิยม ชมชอบ ให้กับสังคมได้ รวมถึงสามารถสร้างบุคคลนั้นให้กลายเป็นแบรนด์ สินค้าที่สามารถจับต้องได้ และสร้างมูลค่าความสำเร็จทางการตลาดได้

แบรนด์บุคคล (Personal Branding) หมายถึงการสร้างภาพลักษณ์ของบุคคลที่สะท้อนถึงตัวตน ความสามารถ คุณค่า และความเป็นตัวของตัวเองที่บุคคลนั้นต้องการนำเสนอให้กับสังคมหรือกลุ่มเป้าหมาย โดยแบรนด์บุคคลไม่ได้เป็นเพียงแค่การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีหรือการทำให้ตัวเองโดดเด่นในสายตาของผู้อื่น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความเชื่อถือ ความมั่นคงในคุณค่า และการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างบุคคลกับผู้ติดตาม (Peters, 1997)

แบรนด์บุคคลสามารถนิยามได้ว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลแสดงออกถึงคุณค่าเฉพาะตัวเพื่อให้ผู้อื่นจดจำและเชื่อมั่นในความสามารถของเขา การสร้างแบรนด์บุคคลไม่ได้จำกัดเฉพาะกับ

นักธุรกิจหรือนักการตลาดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุคคลทุกประเภทที่ต้องการสร้างชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือในสายตาของผู้อื่น (Montoya, 2002)

ในทฤษฎีของ The Brand Called You ของ Tom Peters (1997) ระบุว่า “ทุกคนคือแบรนด์” ซึ่งหมายถึงการที่ทุกคนมีศักยภาพในการสร้างแบรนด์ส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอผ่านการทำงาน การสื่อสาร หรือการแสดงตัวตนในรูปแบบต่างๆ นอกจากนี้ การสร้างแบรนด์บุคคลยังเกี่ยวข้องกับการสื่อสารอย่างต่อเนื่องและการสร้างความเชื่อถือในระยะยาวด้วย (Labrecque, Markos, & Milne, 2011)

ความสำคัญของแบรนด์บุคคล

1. การสร้างความแตกต่าง (Differentiation)

การสร้างแบรนด์บุคคลช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงคุณค่าที่แตกต่างจากผู้อื่น ซึ่งช่วยให้สามารถโดดเด่นและเป็นที่จดจำได้ในสายตาของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะในยุคที่การแข่งขันสูง การที่บุคคลสามารถสร้างแบรนด์ที่โดดเด่นจะทำให้มีโอกาสได้รับความสนใจและความไว้วางใจมากขึ้น (Rampersad, 2008)

2. การสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือ (Credibility and Trustworthiness)

การสร้างแบรนด์บุคคลที่มีความโปร่งใสและชัดเจนช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้อื่น ผู้ติดตามหรือกลุ่มเป้าหมายจะรู้สึกว่าเขาสามารถไว้วางใจบุคคลนั้นได้เพราะมีการสื่อสารที่จริงใจและสอดคล้องกับตัวตนที่แท้จริง (Montoya, 2002) ความเชื่อมั่นที่เกิดจากการสร้างแบรนด์ที่ดีสามารถนำไปสู่โอกาสในการทำงานหรือความสัมพันธ์ที่ดีในระดับบุคคลและระดับองค์กร

3. การสร้างความสัมพันธ์ระยะยาว (Long-term Relationships)

แบรนด์บุคคลไม่ใช่เพียงการสร้างความโดดเด่นชั่วคราว แต่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนและมีคุณค่า การสื่อสารที่แสดงถึงความจริงใจ ความเอาใจใส่ และการมีส่วนร่วมในสังคมจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในระยะยาว (Schawbel, 2012) การสร้างแบรนด์บุคคลด้วยวิธีนี้ยังช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างความร่วมมือในอนาคตและขยายเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ

4. การส่งเสริมอาชีพและการเติบโตในองค์กร (Career Advancement)

ในบริบทของการทำงาน การสร้างแบรนด์บุคคลช่วยให้บุคคลสามารถส่งเสริมตัวเองในด้านการทำงานและการเติบโตในองค์กร การที่บุคคลสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในองค์กรและในอุตสาหกรรมจะช่วยเปิดโอกาสในการทำงานที่ดีขึ้น รวมถึงการได้เลื่อนตำแหน่งหรือได้รับการยอมรับในวงกว้าง (Labrecque, Markos, & Milne, 2011)

5. การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสังคม (Positive Social Impact)

การสร้างแบรนด์บุคคลยังมีความสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสังคม บุคคลที่มีแบรนด์ที่เข้มแข็งและเชื่อถือได้สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น รวมถึงการมีส่วนร่วมในการ

พัฒนาสังคม การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีจะช่วยสร้างชื่อเสียงในเชิงบวกและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในระดับสังคม (Rampersad, 2008)

การสื่อสารอย่างโปร่งใส (Transparency in Communication)

การสื่อสารที่โปร่งใสช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในแบรนด์บุคคล การเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริงและการมีความตรงไปตรงมาในทุกด้านของการดำเนินชีวิตหรือการทำงาน จะช่วยให้ผู้ติดตามรู้สึกเชื่อมั่นและเห็นถึงความจริงใจของบุคคลนั้นๆ (Verba, Schlozman, & Brady, 1995) ตัวอย่างเช่น ผู้นำที่ใช้โซเชียลมีเดียเพื่ออัปเดตข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับนโยบายหรือการตัดสินใจที่สำคัญ

การสื่อสารที่ซื่อสัตย์และโปร่งใสเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างแบรนด์บุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม บุคคลควรแสดงตัวตนที่แท้จริงผ่านการสื่อสาร เพื่อให้ผู้ติดตามเข้าใจถึงความตั้งใจและคุณค่าที่แท้จริง (Goffman, 1959)

การใช้ข้อมูลที่ถูกต้องและเปิดเผยช่วยเสริมความเชื่อมั่นในแบรนด์และลดความเสี่ยงจากการเกิดข้อครหาหรือความไม่เชื่อถือจากสาธารณะ (Verba & Schlozman, 1995)

การสื่อสารอย่างโปร่งใสเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการสร้างแบรนด์บุคคล การเปิดเผยข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับกิจกรรม การตัดสินใจ และแผนงานต่าง ๆ ทำให้ผู้ติดตามรู้สึกเชื่อถือและเข้าใจในตัวบุคคลมากขึ้น (Verba, Schlozman, & Brady, 1995) ตัวอย่างเช่น ผู้นำที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อชี้แจงการตัดสินใจและการดำเนินงาน

ในยุคที่ข้อมูลสามารถเข้าถึงได้อย่างง่ายดาย การสื่อสารที่โปร่งใสกลายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับองค์กร ผู้นำ หรือบุคคลที่ต้องการสร้างความเชื่อถือในสังคม (Goffman, 1959) การสื่อสารอย่างโปร่งใสไม่เพียงแต่เป็นการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้อง แต่ยังสะท้อนถึงความซื่อสัตย์และความเป็นมืออาชีพ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร (Verba, Schlozman, & Brady, 1995)

องค์ประกอบของการสื่อสารอย่างโปร่งใส

1. ความตรงไปตรงมา (Honesty)

ความตรงไปตรงมาเป็นหัวใจของการสื่อสารที่โปร่งใส การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงช่วยสร้างความน่าเชื่อถือ ผู้ที่สื่อสารอย่างตรงไปตรงมาจะได้รับความไว้วางใจจากผู้รับสารมากขึ้น (Bartels, 2000)

2. ความชัดเจน (Clarity)

การสื่อสารที่โปร่งใสจำเป็นต้องมีความชัดเจน การใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและการให้ข้อมูลที่สมบูรณ์ช่วยให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจได้อย่างถูกต้อง การใช้ภาษาที่ซับซ้อนเกินไปอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ (Schloszman & Brady, 1995)

3. การเข้าถึงข้อมูล (Accessibility of Information)

การสื่อสารที่โปร่งใสต้องเปิดให้ผู้รับสารสามารถเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญได้ง่าย เช่น การรายงานผลการดำเนินงานขององค์กรผ่านเว็บไซต์หรือสื่อสังคมออนไลน์ (Goffman, 1959) การปิดบังข้อมูลหรือทำให้ข้อมูลเข้าถึงยากจะส่งผลให้ความน่าเชื่อถือลดลง

4. ความสม่ำเสมอในการสื่อสาร (Consistency in Communication)

การสื่อสารอย่างโปร่งใสต้องมีความสม่ำเสมอ การให้ข้อมูลอย่างต่อเนื่องและไม่ขัดแย้งกันเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่น (Bartels, 2000) ตัวอย่างเช่น ผู้นำที่ให้ข้อมูลสม่ำเสมอและชัดเจนในทุกโอกาส จะได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากสาธารณชนมากขึ้น

ความสำคัญของการสื่อสารอย่างโปร่งใส

1. สร้างความเชื่อมั่น (Building Trust)

การสื่อสารที่โปร่งใสช่วยสร้างความเชื่อมั่นระหว่างองค์กรหรือบุคคลกับผู้รับสาร เมื่อผู้รับสารรับรู้ว่าข้อมูลที่ได้รับเป็นข้อมูลที่ถูกต้องและตรงไปตรงมา พวกเขาจะรู้สึกมั่นใจและเชื่อมั่นในแหล่งข้อมูลนั้น (Verba et al., 1995)

2. เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน (Fostering Sustainable Relationships)

ความโปร่งใสในการสื่อสารช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระยะยาว เช่น องค์กรที่เปิดเผยข้อมูลอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมาเกี่ยวกับการตัดสินใจและการดำเนินงาน จะได้รับความไว้วางใจจากลูกค้า พนักงาน และผู้ถือหุ้นมากขึ้น (Peters, 1997)

3. ลดความเสี่ยงจากการเข้าใจผิด (Reducing Misunderstanding)

การสื่อสารอย่างโปร่งใสช่วยลดความเสี่ยงจากการเข้าใจผิด เมื่อข้อมูลถูกนำเสนออย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา ผู้รับสารจะมีโอกาสน้อยลงในการเข้าใจผิดหรือรับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง (Schloszman & Brady, 1995)

การสร้างความเอาใจใส่ในสังคม (Empathy and Social Responsibility)

บุคคลที่มีความเอาใจใส่ต่อความรู้สึกของผู้อื่นและความต้องการของสังคมจะสามารถสร้างแบรนด์ที่ยั่งยืนได้ การฟังเสียงผู้ติดตามและให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของพวกเขาจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่ง (Schloszman & Brady, 1995) เช่น การตอบกลับความคิดเห็นและคำถามในเชิงสร้างสรรค์

การสร้างแบรนด์บุคคลควรคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมหรือการแสดงออกถึงความห่วงใยในประเด็นที่มีความสำคัญ เช่น สิ่งแวดล้อมหรือความเท่าเทียม จะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและเป็นที่ยอมรับในสังคม (Schloszman & Brady, 1995)

การสร้างความเอาใจใส่ในการสื่อสารเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างแบรนด์บุคคล การสื่อสารที่แสดงถึงความสนใจและความเข้าใจในความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่นสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งและยั่งยืน (Schloszman & Brady, 1995)

การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและการมีส่วนร่วมในประเด็นทางสังคมที่สำคัญเป็นหนึ่งในแนวทางที่ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การสื่อสารถึงการทำประโยชน์ต่อสังคมอย่างจริงใจและโปร่งใสช่วยให้แบรนด์บุคคลมีคุณค่ามากขึ้น (Bartels, 2000)

การสร้างความเอาใจใส่ในสังคม (Empathy and Social Responsibility) เป็นส่วนสำคัญในการสร้างแบรนด์บุคคลอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งการสื่อสารที่มีความเห็นอกเห็นใจและคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งและยั่งยืนกับสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของความเอาใจใส่ (Empathy)

ความเอาใจใส่ (Empathy) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจและรับรู้ความรู้สึกหรือความคิดของผู้อื่น รวมถึงการตอบสนองต่อความรู้สึกเหล่านั้นอย่างเหมาะสม (Davis, 1983) ในการสร้างแบรนด์บุคคล การแสดงออกถึงความเอาใจใส่ช่วยสร้างความรู้สึกผูกพันและความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งกับผู้ติดตามหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.1 ประเภทของความเอาใจใส่

1) ความเอาใจใส่เชิงอารมณ์ (Emotional Empathy) คือการเข้าใจและรู้สึกถึงอารมณ์ของผู้อื่น ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและเข้าใจถึงความต้องการของผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น (Batson, 2009)

2) ความเอาใจใส่เชิงการรับรู้ (Cognitive Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจถึงความคิดและมุมมองของผู้อื่น ซึ่งช่วยในการสร้างบทสนทนาที่เข้าใจและมีความสร้างสรรค์ (Decety & Jackson, 2004)

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)

ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) คือการที่บุคคลหรือองค์กรมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีผลกระทบต่อสังคมในเชิงบวก การที่บุคคลแสดงออกถึงความรับผิดชอบในบริบทของแบรนด์ส่วนบุคคล หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เสริมสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาค และการให้ความสำคัญกับสาธารณประโยชน์ (Carroll, 1991)

2.1 หลักการของความรับผิดชอบต่อสังคม

1) การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) บุคคลควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความเป็นอยู่ของสังคมอย่างยั่งยืน และพิจารณาผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของตนต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมในระยะยาว (Elkington, 1997)

2) ความเป็นธรรมและความเท่าเทียม (Fairness and Equality) ความรับผิดชอบต่อสังคมยังรวมถึงการสนับสนุนความเป็นธรรมทางสังคมและการเสริมสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสต่างๆ ในสังคม (Rawls, 1971)

3. การเชื่อมโยงระหว่างความเอาใจใส่และความรับผิดชอบต่อสังคมในกระบวนการสร้างแบรนด์บุคคล

ในการสร้างแบรนด์บุคคล ความเอาใจใส่และความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นองค์ประกอบที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การแสดงออกถึงความเอาใจใส่ผ่านการปฏิบัติที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมจะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของบุคคลในฐานะผู้นำที่มีจริยธรรมและเป็นที่นับถือในสังคม ตัวอย่างเช่น การมีส่วนร่วมในโครงการสังคมที่มีความสำคัญ หรือการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาสิ่งแวดล้อม (Peters, 1997)

คุณธรรมจริยธรรมในการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์

สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างแบรนด์บุคคล อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อออนไลน์ควรมีการรักษามาตรฐานทางจริยธรรม เช่น การหลีกเลี่ยงการบิดเบือนข้อมูล หรือการเผยแพร่เนื้อหาที่มีอคติ (Bartels, 2000)

การสื่อสารควรหลีกเลี่ยงการบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือการสร้างความเข้าใจผิด การใช้ข้อมูลที่ถูกต้องและสนับสนุนด้วยหลักฐานจะช่วยเสริมความน่าเชื่อถือในการสร้างแบรนด์บุคคล (Goffman, 1959)

นอกจากนี้ การสื่อสารที่หลีกเลี่ยงการใส่ร้ายหรือทำร้ายผู้อื่นทางวาจาหรือสื่อออนไลน์ จะช่วยเสริมภาพลักษณ์ของความเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม (Burbank, 1997)

คุณธรรมจริยธรรมในการสื่อสารคือการนำเสนอข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา โปร่งใส และมีความรับผิดชอบ การสื่อสารด้วยความซื่อสัตย์และการให้ข้อมูลที่ถูกต้องมีส่วนช่วยในการสร้างความน่าเชื่อถือ (Bartels, 2000) การบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือการปกปิดข้อมูลอาจทำให้ความเชื่อถือในแบรนด์บุคคลถูกทำลายได้

ในยุคดิจิทัล สื่อออนไลน์กลายเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารและการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณชน ความสะดวกสบายในการเข้าถึงข้อมูลและการแสดงความคิดเห็นในสังคมผ่านสื่อออนไลน์เป็นปัจจัยที่ทำให้สื่อเหล่านี้มีบทบาทสำคัญมากขึ้น (Schloszman & Brady, 1995) อย่างไรก็ตาม การ

ใช้สื่อออนไลน์ในการสื่อสารจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อป้องกันการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสมซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อบุคคลและสังคม หลักการจริยธรรมที่ควรนำมาใช้ในการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ประกอบด้วย

1. แนวคิดพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรมในการสื่อสาร

คุณธรรมจริยธรรมในการสื่อสาร เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือระหว่างผู้สื่อสารและผู้รับสาร โดยหลักการที่สำคัญคือการรักษาความเป็นจริง การไม่บิดเบือนข้อมูล และการเคารพสิทธิของผู้อื่น (Goffman, 1959) การสื่อสารที่ขาดคุณธรรมและจริยธรรมอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิด การทำร้ายผู้อื่น หรือการสร้างความขัดแย้งในสังคม

2. การสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์

สื่อออนไลน์เช่น Facebook, Twitter, Instagram, และ YouTube เป็นแพลตฟอร์มที่ผู้ใช้สามารถเผยแพร่ข้อมูลและความคิดเห็นได้อย่างอิสระ อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อเหล่านี้โดยไม่มีการควบคุมที่เหมาะสมอาจนำไปสู่การสื่อสารที่ไม่ถูกต้องหรือมีการใส่ร้ายป้ายสี (Verba, Schlozman, & Brady, 1995) นอกจากนี้ ความเร็วในการแพร่กระจายข้อมูลในสื่อออนไลน์อาจทำให้ผู้คนเชื่อในข้อมูลที่ยังไม่ได้รับการยืนยัน ซึ่งเป็นอันตรายต่อการสื่อสารที่มีจริยธรรม

3. หลักจริยธรรมในการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์

หลักการจริยธรรมที่ควรนำมาใช้ในการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ประกอบด้วย

3.1 ความโปร่งใส (Transparency) ความโปร่งใส หมายถึง การนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องและตรงไปตรงมาโดยไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง การที่ผู้สื่อสารแสดงข้อมูลอย่างชัดเจนและโปร่งใสช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ (Peters, 1997)

3.2 ความเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น (Respect for Others' Rights) การสื่อสารในสื่อออนไลน์ต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น เช่น การไม่เผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือความเป็นส่วนตัวของบุคคล (Schloszman & Brady, 1995)

3.3 ความรับผิดชอบในการสื่อสาร (Responsibility in Communication) ผู้ที่สื่อสารผ่านสื่อออนไลน์มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมข้อมูลที่เผยแพร่ เพื่อไม่ให้ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด การปลุกปั่น หรือการสร้างความเกลียดชังในสังคม การใช้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือการเผยแพร่ความเท็จถือว่าเป็นการขาดจริยธรรมในการสื่อสาร (Bartels, 2000)

บทสรุป

การสร้างแบรนด์บุคคลอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ แต่ยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ระยะยาวกับผู้บริโภค การใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสม เช่น สื่อสังคมและเนื้อหาที่มีคุณค่า จะช่วยให้แบรนด์บุคคลโดดเด่นในตลาดที่มีการแข่งขันสูง การสื่อสารอย่างโปร่งใสเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างบุคคลหรือองค์กรกับสาธารณชน การสื่อสารที่ชัดเจน ตรงไปตรงมา และให้ข้อมูลอย่างสมบูรณ์สามารถลดความเสี่ยงจากการเข้าใจผิดและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในระยะยาว การนำการสื่อสารที่โปร่งใสมาใช้ในชีวิตประจำวันหรือการบริหารองค์กรจึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับการสนับสนุน

การสร้างแบรนด์บุคคลอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเชื่อถือและความน่าไว้วางใจ การสื่อสารที่มีความโปร่งใสและเอาใจใส่ รวมถึงการให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลกับผู้ติดตาม นอกจากนี้ การสื่อสารที่มีจริยธรรมยังช่วยป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบที่ไม่ดีต่อภาพลักษณ์ของแบรนด์บุคคล การสร้างความเอาใจใส่ในสังคมและการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างแบรนด์บุคคลอย่างยั่งยืน บุคคลที่สามารถแสดงออกถึงความเข้าใจและความเห็นใจต่อสังคมและสภาพแวดล้อม จะสามารถสร้างความเชื่อถือจากผู้ติดตามและได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำที่มีจริยธรรมและมีความเอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ของสังคม

การสื่อสารเพื่อการสร้างแบรนด์บุคคลอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมนั้นมีองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ได้แก่ ความโปร่งใส ความเอาใจใส่ ความรับผิดชอบต่อสังคม และการรักษาจริยธรรมในการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ เมื่อบุคคลสามารถสื่อสารด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือจากสาธารณชนได้อย่างยั่งยืน การสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ในยุคดิจิทัลต้องอาศัยหลักจริยธรรมที่เข้มแข็งเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาทางสังคม การนำเสนอข้อมูลที่โปร่งใส การเคารพสิทธิของผู้อื่น และการรับผิดชอบต่อเนื้อหาที่เผยแพร่เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเชื่อถือและความน่าไว้วางใจในสื่อออนไลน์ ผู้นำและผู้สื่อสารในสังคมจึงควรให้ความสำคัญกับหลักการเหล่านี้ในการสื่อสารออนไลน์เพื่อสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและเคารพในสิทธิของทุกคน

เอกสารอ้างอิง

ณิชชา อนุตรกุลศรี. (2558). Brand me up! สร้างตัวตนให้เด่นจนเป็นแบรนด์. วารสารการสื่อสารและการจัดการ นิด้า 1(1), 58-75.

Bartels, L. M. (2000). Partisanship and Voting Behavior, 1952–1996. *American Journal of Political Science*, 44, 35–50.

Batson, C. D. (2009). These things called empathy: Eight related but distinct phenomena. In *The Social Neuroscience of Empathy* (pp. 3-15). MIT Press.

Burbank, M. J. (1997). Explaining Contextual Effects on Vote Choice. *Political Behavior*, 19(2), 113–132.

Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*, 34(4), 39-48.

Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126.

Decety, J., & Jackson, P. L. (2004). The functional architecture of human empathy. *Behavioral and Cognitive Neuroscience Reviews*, 3(2), 71-100.

Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks: The triple bottom line of 21st century business*. Capstone Publishing.

Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Anchor Books.

Labrecque, L. I., Markos, E., & Milne, G. R. (2011). Online Personal Branding: Processes, Challenges, and Implications. *Journal of Interactive Marketing*, 25(1), 37-50.

Montoya, P. (2002). *The Personal Branding Phenomenon: Realize Greater Influence, Explosive Income Growth and Rapid Career Advancement by Applying the Branding Techniques of Oprah, Martha and Michael*. Personal Branding Press.

Peters, T. (1997). The Brand Called You. *Fast Company*. Retrieved from https://www.fastcompany.com/28905/brand-called-you.

Rampersad, H. (2008). *Authentic Personal Branding: A New Blueprint for Building and Aligning a Powerful Leadership Brand*. Information Age Publishing.

Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Harvard University Press.

Schawbel, D. (2012). *Me 2.0: 4 Steps to Building Your Future*. Kaplan Publishing.

Schloszman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Civic Voluntarism and Political Participation*. Harvard University Press.

Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Harvard University Press.

การจัดการเรียนรู้การดูแลผู้สูงอายุโดยใช้ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

LEARNING MANAGEMENT FOR ELDERLY CARE USING SITUATIONAL COPING SKILLS COMBINED WITH YONISOMANASIKARA THINKING

[1]สุภลักษณ์ ชารีพัด และ [2]ยิ่งสรรค์ หาพา

[1]Supaluck Chaleephat and [2]Yingsan Hapha

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

supaluck41707@gmail.com

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 31, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้การดูแลผู้สูงอายุโดยใช้ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญที่ต้องอาศัยทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง ได้มีโอกาสสัมพันธ์กับสิ่งที่จะเรียนรู้ หรือมีกัลยาณมิตร ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถนำประสบการณ์จากการเรียนรู้นั้นมาเป็นแนวทางในการเลือกและตัดสินใจโดยผ่านการวิเคราะห์และประเมินค่า เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการดูแลผู้สูงอายุ ประกอบกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมในการฝึกอบรมตนอย่างมีสติ รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระบบคิดวิเคราะห์ ไม่มองสิ่งต่างๆอย่างผิวเผิน คิดตามเหตุผลและคิดแบบกุศล

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้, การดูแลผู้สูงอายุ, ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์, การคิดแบบโยนิโสมนสิการ

[1] นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[2] อาจารย์, ดร.,หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

This article presents a learning management approach for elderly care using situational coping skills combined with Yoniso Manasikara (wise reflection). The learning management that relies on situational coping skills is a learning process that trains learners to care for the elderly by themselves. It provides opportunities to relate to what they will learn or have good friends (Kalyanamitta) to help facilitate learning. Learners can use the experiences gained from this learning as a guide for making choices and decisions through analysis and evaluation, leading to the practice of elderly care. Additionally, Yoniso Manasikara is a principle for self-training with mindfulness, knowing how to think correctly, systematically, and analytically, not superficially. It involves thinking based on reason and with wholesome intentions.

Keywords : Learning management, Elderly care, Situational coping skills combined, Yonisomanasikara thinking

บทนำ

การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในสังคมไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและมีแนวโน้มอายุยืนยาวขึ้น จากจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ที่มีส่วนทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ปรับเปลี่ยนและลงมือปฏิบัติกิจกรรมการดูแลได้อย่างเหมาะสมเกิดพลังความสามารถในการดูแลตนเองเพราะผู้สูงอายุเป็นวัย แห่งการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงด้าน ร่างกาย จิตใจ และสังคม (Nakphu & Songthap, 2019) เมื่อเวลาผ่านไปร่างกายเริ่มเสื่อมถอยตามกาลเวลา โดยเฉพาะทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ เมื่อมีอายุที่เพิ่มมาก ขึ้นระบบต่าง ๆ ก็จะทำงานได้ลดลง ส่งผลให้ผู้สูงอายุมี ความเสี่ยงที่จะเกิดโรคต่างๆ มากยิ่งขึ้น (Thai Health Center, 2018) โดยเฉพาะกลุ่มอาการโรคเรื้อรังเป็นสิ่งที่ พบบ่อยที่สุดในผู้สูงอายุทั่วโลก อันเนื่องมาจากพฤติกรรม การดูแลตนเองที่ไม่เหมาะสมสะสมกันเป็นระยะเวลานาน ส่งผลให้ร่างกายเกิดความเสื่อม

องค์การสหประชาชาติ (United Nations:UN) ได้ให้นิยามผู้สูงอายุ (Older person) หมายถึงประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปและได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็น 3 ระดับ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ออนไลน์) ได้แก่ 1) ระดับการก้าวเข้าสู่

สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ7ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ 2) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ14 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ 3) ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ ทั้งนี้องค์การสหประชาชาติ คาดการณ์ว่า ในช่วงปี 2001-2100 เป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละประเทศจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ เช่น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางด้านการแพทย์ การโภชนาอาหาร

ผู้สูงอายุ เป็นวัยที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพราะเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเสื่อมโทรมถดถอยในด้านต่างๆ มากมาย ทั้งร่างกายและจิตใจ อาจมีโรคเรื้อรังที่ต้องการการดูแลและรักษา เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ โรคกระดูกพรุน โรคเกาต์ โรคหมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท โรคจอประสาทตา เป็นต้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งผู้สูงอายุบางรายอาจไม่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ และอาจทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ดังนั้น จุดประสงค์หลักของ การดูแลผู้สูงอายุ ก็คือ การทำให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีอิสระ และมีคุณภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุด ถึงแม้ร่างกายจะเสื่อมถอยหรือมีโรคประจำตัวอยู่ก็ตาม โดยหน้าที่ของผู้ดูแลคือทำให้ ผู้สูงอายุ เกิดแรงจูงใจในการดูแลตนเอง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไปได้ คุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับผู้สูงอายุนั้นประกอบไปด้วย (1) การมีสุขภาพดี หมายถึง การมีสุขภาพกายที่ดี สุขภาพจิตที่ดี สุขภาพทางสังคมที่ดี และสุขภาพทางปัญญาที่ดี (2) การทำกิจกรรมหรืองานอดิเรกที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม โดยพึ่งตนเองให้มากที่สุด (3) การมีความมั่นคงในชีวิต ได้แก่ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ความมั่นคงในครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดูแลผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ คือทั้งสองฝ่ายจะต้องมีการปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้ดูแลไม่ว่าจะเป็นลูกหลาน ญาติ สนิท มิตรสหาย ควรพยายามเข้าหาผู้สูงอายุให้มากขึ้น หาโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับท่าน ต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้สูงวัย ที่มักจะชอบเล่าเรื่องราวเก่าๆ ชอบน้อยใจลูกหลาน บางคนอาจมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ดังนั้น ผู้ดูแลควรเอาใจใส่ดูแลด้วยความรู้ ความเข้าใจ และความเห็นอกเห็นใจ เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง สำหรับผู้สูงอายุเองต้องเปิดใจไม่ยึดติดในตัวตน ไม่เก็บตัวหรือแยกตัวออกจากสังคม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นให้มากขึ้น และมี

ความยืดหยุ่นในเรื่องต่างๆ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข (กรมกิจการผู้สูงอายุ, ออนไลน์)

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการวางแผน จัดการ และดำเนินการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่จำเป็นในการประสบความสำเร็จ การจัดการเรียนรู้ไม่ใช่แค่การสอน แต่ยังรวมถึงการออกแบบเนื้อหา การเลือกวิธีการสอน การประเมินผลการเรียนรู้ และการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพแวดล้อมของการเรียนการสอน โดยที่สำคัญการจัดการเรียนรู้มีประโยชน์หลายประการกับผู้ดูแลผู้สูงอายุ ทำให้พัฒนาทักษะและความรู้: ผู้ดูแลสามารถอัปเดตความรู้เกี่ยวกับวิธีการดูแลที่ดีที่สุด ทำให้สามารถให้บริการที่มีคุณภาพและปลอดภัยมากขึ้น เพิ่มความมั่นใจ: การได้เรียนรู้เพิ่มเติมจะช่วยให้ผู้ดูแลมีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ลดความเครียดและความกังวล สร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น: การเรียนรู้จะช่วยให้ผู้ดูแลเข้าใจความต้องการและความรู้สึกของผู้สูงอายุได้ดีขึ้น ทำให้การดูแลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีมนุษยธรรม การพัฒนาการทำงานเป็นทีม: การจัดการเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีม ทำให้สามารถทำงานร่วมกับผู้ร่วมงานและครอบครัวของผู้สูงอายุได้อย่างราบรื่น และเพิ่มโอกาสในการพัฒนาอาชีพ: ผู้ดูแลที่มีความรู้และทักษะที่เพิ่มขึ้นจะมีโอกาสในการพัฒนาอาชีพที่ดียิ่งขึ้น

บทความนี้ต้องการนำเสนอถึงการจัดการเรียนรู้การดูแลผู้สูงอายุโดยใช้ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการโดยเน้นที่การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการมีสติสัมปชัญญะเพื่อจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการดูแลผู้สูงอายุ แนวทางนี้รวมถึงการคิดเชิงวิเคราะห์ (โยนิโสมนสิการ): ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ปัญหา และค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมในการดูแลผู้สูงอายุ การฝึกทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์: มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จำลองที่ผู้เรียนต้องเจอในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น การจัดการกับภาวะฉุกเฉิน สุขอนามัย หรือการสื่อสารกับผู้สูงอายุและครอบครัว การพัฒนาสติสัมปชัญญะ: การฝึกสมาธิและการเจริญสติจะช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นคงทางจิตใจและพร้อมเผชิญกับสถานการณ์ที่ท้าทายในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมั่นใจและสงบ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ (Conflict Situation Skills)

กระบวนการแบบเผชิญสถานการณ์เป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการกระทำกับความคิดของผู้เรียนที่มุ่งเน้นให้รู้จักการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อเหตุการณ์ที่ได้เผชิญอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ด้วยตนเอง ได้มีโอกาสสัมพันธ์กับสิ่งที่จะเรียนรู้ หรือมีกัลยาณมิตร ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ดังที่ สุมน อมรวิวัฒน์ (2533) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนี้ขึ้นมาจากแนวคิดที่ว่า การศึกษาที่แท้ควรสัมพันธ์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ซึ่งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งมีทั้งทุกข์ สุข ความสมหวังและความผิดหวังต่างๆ การศึกษาที่แท้ควรช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆเหล่านั้น และสามารถเอาชนะปัญหาเหล่านั้นได้โดย

1. การเผชิญ ได้แก่ การเรียนรู้ที่จะเข้าใจภาวะที่ต้องเผชิญ

2. การผจญ คือการเรียนรู้วิธีต่อสู้กับปัญหาอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและมีหลักการ

3. การผสมผสาน ได้แก่การเรียนรู้ที่จะผสมผสานวิธีการต่างๆเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาได้สำเร็จ

4. การเผด็จ คือ การลงมือแก้ปัญหาให้หมดไป โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาสืบเนื่องต่อไปอีก

รูปแบบนี้มุ่งพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและทักษะกระบวนการต่างๆจำนวนมาก อาทิ กระบวนการคิด (โยนิโสมนสิการ) กระบวนการเผชิญสถานการณ์ กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการประเมินค่าและตัดสินใจ กระบวนการสื่อสาร ฯลฯ รวมทั้งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิต

ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้มีโอกาสสัมพันธ์กับสิ่งที่จะเรียนรู้ หรือมีกัลยาณมิตร ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถนำประสบการณ์จากการเรียนรู้นั้นมาเป็นแนวทางในการเลือกและตัดสินใจ โดยผ่านการวิเคราะห์และประเมินค่า เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

จากแนวคิดของ สุมน อมรวิวัฒน์ ได้เสนอการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การรวบรวม ข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ

ขั้นที่ 2 การประเมินค่าและประโยชน์

ขั้นที่ 3 การเลือกและการตัดสินใจ

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติ

การนำทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์มาใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียน สามารถดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ผู้สอนอาจจะนำสถานการณ์ที่เป็นข่าว ภาพข่าวจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจริง บทความ หรือกรณีศึกษามากระตุ้นให้ผู้เรียนได้ตอบคำถามในประเด็นสำคัญที่ผู้สอนกำหนด เพื่อให้เกิดความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเห็นความสำคัญที่จะต้องศึกษาในเรื่องที่ผู้สอนนำเสนอ ซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับบทเรียน

2. ขั้นสอน

1) การรวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการขั้นตอนนี้เป็นขั้นพื้นฐานของการเผชิญสถานการณ์และการแก้ปัญหา ผู้สอนอาจจะมอบหมายให้ผู้เรียนได้ไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา หรือข่าวสารการกระทำที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษา ซึ่งผู้สอนอาจจะหาแหล่งข้อมูล ความรู้หรือแหล่งข่าวสารให้แก่ผู้เรียน

2) การประเมินคุณค่าและประโยชน์ เมื่อผู้เรียนได้ศึกษาความรู้ หรือข่าวสารข้อมูล หรือสถานการณ์ที่ผู้สอนมอบหมายแล้ว จะต้องนำมาศึกษาวิเคราะห์คุณค่า หรือประโยชน์ ในขั้นตอนนี้จะต้องฝึกให้ผู้เรียนรู้จักหลักและวิธีการคิดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อคิดว่าสถานการณ์ หรือข้อมูลที่ได้ศึกษานั้นมีคุณค่ามากน้อย หรือมีประโยชน์เพียงไร อาจจะใช้เกณฑ์หรือวิธีการประเมินตามความเหมาะสม ซึ่งอาจจะใช้เกณฑ์ด้านคุณธรรม จริยธรรม เกณฑ์มาตรฐานและค่านิยมของสังคม หรือกรอบทฤษฎี การคิดประเมินค่ามีความสำคัญและมีผลต่อการเลือกการตัดสินใจ ในขั้นการประเมินคุณค่านี้ ผู้สอนอาจจะจัดทำเป็นแบบฝึกหรือมีคำถามเพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักวิเคราะห์เพื่อเป็นพื้นฐานของการประเมินค่า และประโยชน์หรือโทษของเรื่องที่ศึกษาก็ได้

3) การเลือกและการตัดสินใจ ขั้นตอนนี้ จะเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ 2 เมื่อผู้เรียนได้ประเมินคุณค่าและประโยชน์จากข้อมูลและข่าวสารแล้ว จะมองเห็นช่องทางว่าถ้าตนเองได้ประสบกับสถานการณ์ดังกล่าวหรือสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันนั้น ผู้เรียนจะสามารถเลือกและตัดสินใจอย่างไร จึงจะถูกต้องหรือได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาจากการตัดสินใจที่ผิดพลาด

ในขั้นนี้ผู้สอนอาจจะสร้างสถานการณ์ที่เป็นกรณีตัวอย่างปัญหาในชีวิตจริงของผู้เรียนอาจจะเป็นปัญหาในครอบครัว โรงเรียน สังคม และตั้งประเด็นคำถามให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการเลือกและการตัดสินใจในการแก้ปัญหาอย่างมีหลักการ

4) การปฏิบัติ เมื่อผู้เรียนได้ฝึกทักษะตั้งแต่ขั้นการรวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ ได้ฝึกการประเมินคุณค่าและประโยชน์ ตลอดจนการเลือกและตัดสินใจไปแล้ว ขั้นตอนที่สำคัญ คือควรจะฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักนำไปปฏิบัติ ซึ่งในบางสถานการณ์ ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง จะทำให้ผู้เรียนได้พิสูจน์ว่าการที่ตนได้ตัดสินใจเลือกนั้น เมื่อนำไปปฏิบัติจริงแล้ว

ได้ผลดีหรือได้รับประโยชน์อย่างไร ตัดสินใจถูกต้องหรือไม่ แต่ในกรณีสถานการณ์นั้นไม่เหมาะสมกับการนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้สอนอาจจะออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้พิสูจน์ความรู้ในแง่ปฏิบัติโดยการสัมภาษณ์จากบุคคล ผู้ที่มีประสบการณ์หรือผู้มีความรู้ หรือจากผลงานของนักวิชาการ ที่ได้พิสูจน์หรือทดลองปฏิบัติแล้วเป็นการยืนยันและเป็นการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้เรียน

3. ขั้นสรุป เมื่อผู้สอนได้ดำเนินการให้ผู้เรียนทำกิจกรรมจนครบทุกขั้นตอนของกระบวนการเผชิญสถานการณ์แล้ว ผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้ช่วยกันสรุปแนวคิดหรือความรู้และประสบการณ์ที่ตนได้รับเป็นการย้ำเตือนให้เกิดความกระจ่างชัดขึ้น

4. ขั้นการวัดและการประเมินผล ผู้สอนควรมีวิธีการวัดและการประเมินผลให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย มีการกำหนดเครื่องมือวัดและประเมิน พร้อมทั้งกำหนดเกณฑ์การวัดและการประเมินผลให้ชัดเจน

ประโยชน์

1. ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ตลอดจนเป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ทำให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

2. ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์สถานการณ์ วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาอย่างเป็นผู้ที่รู้เท่าทัน มีหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างหลากหลาย โดยคำนึงถึงเกณฑ์มาตรฐานของสังคมและเกณฑ์ด้านคุณธรรมจริยธรรม

3. ผู้เรียนรู้จักการเลือกและการตัดสินใจ โดยอาศัยพื้นฐานจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งมีหลากหลาย เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตปัจจุบัน เนื่องจากผู้เรียนไม่อาจจะเผชิญสถานการณ์ที่รุนแรง หรือร้ายแรงได้จริง แต่การที่ได้เรียนรู้ตัวอย่างเหตุการณ์จริง จะทำให้ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะการเลือกและการตัดสินใจในการแก้ปัญหาอย่างมีหลักการ

4. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนในการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาชีวิตจริง ซึ่งจะต้องใช้วิธีการปฏิบัติ โดยอาศัยหลักธรรมของศาสนามาเป็นแนวทาง เพื่อให้การปฏิบัติตนบรรลุผลโดยมีการฝึกฝนตนเองให้มีสติสัมปชัญญะ รู้เท่าทันปัญหาและสถานการณ์ที่กำลังเผชิญเพื่อจะได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง การเผชิญสถานการณ์มีหลายระดับ ทั้งในบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ตลอดจนระดับโลก ซึ่งทุกระดับจะมีการแก้ปัญหาโดยใช้วิธีคิดอย่างถูกต้อง

ข้อจำกัด

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะได้ผลบรรลุจุดประสงค์ของเรื่องที่จะสอนนั้น จะต้องใช้เวลามาก ผู้สอนต้องออกแบบกิจรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาความรู้ และฝึกปฏิบัตินอกห้องเรียนบ้าง ซึ่งทำให้ผู้สอนบางคนจะเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก มองข้ามการเลือกนำทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ไปใช้กับการเรียนการสอน

โยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย โยนิโส กับ มนสิการ โยนิโส มาจาก โยนิ ซึ่งแปลว่าเหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิดปัญญา อุบาย วิธี ทาง ส่วนมนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิดคำนึง ใส่ใจ พิจารณา เมื่อ รวมกันเป็นโยนิโสมนสิการ จึงเรียกว่าการทำในใจโดยแยบคาย

โยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์สุขแก่ตัวเราเองและผู้อื่น เป็นการส่งเสริมคุณลักษณะที่ดีในการฝึกอบรมตนอย่างมีสติ รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระบบ คิดวิเคราะห์ ไม่มองสิ่งต่างๆอย่างผิวเผิน คิดตามเหตุผล และคิดแบบกุศล ทำให้เรารู้จักเลือกรับรู้อารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบจากภายนอก และคิดใคร่ครวญพิจารณาอารมณ์นั้นๆ

โยนิโสมนสิการไม่ใช่ตัวปัญญา แต่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญญา คือ เกิดสัมมาทิฏฐิที่สามารถกำจัดอวิชชาโดยตรง และสกัดหรือบรรเทาตัณหาได้ โยนิโสมนสิการแบ่งได้เป็น 10 วิธี (พระพรมคุณาภรณ์, 2551) ได้แก่

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย – เป็นการพิจารณาหนทางในการแก้ปัญหา ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆที่สัมพันธ์กัน

2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ – เป็นวิธีคิดแบบวิเคราะห์

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ – เป็นวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา

4. วิธีคิดแบบอริยสัจจ์/คิดแบบแก้ปัญหา – เป็นวิธีคิดตามเหตุผล

5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ – เป็นความเข้าใจในเรื่องหลักการและความมุ่งหมายซึ่งจะ นำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง

6. วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก - เป็นการพิจารณาผลดีและผลเสียไปพร้อมๆกัน

7. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม – สามารถใช้ในชีวิตประจำวันในการบริโภคใช้สอยปัจจัย 4

8. วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม - เป็นวิธีคิดแบบส่งเสริมชักนำไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์

9.วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน – เป็นวิธีคิดแบบมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์

10. วิธีคิดแบบวิภัชวาท - เป็นการมองความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละด้านครบทุกด้าน

เมื่อนำประเภทของโยนิโสมนิการมาวิเคราะห์ พบว่า วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย จัดเป็นการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) วิธีคิดแบบแยกส่วน จัดเป็นการคิดเชิงสังเคราะห์ (Synthesis Thinking) วิธีคิดแบบสามัญญลักษณะ จัดเป็นการคิดเชิงอนาคต (Futuristic

Thinking) วิธีคิดแบบอริยสัจ จัดเป็นการคิดเชิงบูรณาการ (Integrative Thinking) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ จัดเป็นการคิดเชิงกลยุทธ (Strategic Thinking) วิธีคิดแบบพิจารณาคุณโทษและทางออก จัดเป็นการคิดเชิงประยุกต์ (Applicative Thinking) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม จัดเป็นการคิดเชิงวิพากย์ (Critical Thinking) วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม จัดเป็นการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative thinking) วิธีคิดแบบปัจจุบัน จัดเป็นการคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) และวิธีคิดแบบวิภัชชวาที จัดเป็นการคิดเชิงเปรียบเทียบ (Comparative thinking)

วศิน อินทสระ (2549) ได้อธิบายกระบวนการคิดหรือวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายดังนี้ 1) คิดแบบสาวหาเหตุปัจจัย เป็นการคิดแบบสืบสาวหาเหตุว่าสิ่งต่างๆ มันเกิดจากอะไร มีปัจจัยอะไร พอสืบสาวไปตามนั้นจะเจอความเกิดก็สาวต่อไปว่ามันเกิดจากอะไร สืบสาวเรื่อยไปเรื่อยๆ การคิดแบบสาวหาเหตุปัจจัยมีประโยชน์ในการนำมาใช้ในการคิดแก้ปัญหา โดยคิดสืบหาสาเหตุและแก้ไขที่สาเหตุ แก้ปัญหาที่ต้นตอ ทำให้แก้ปัญหาได้ดีมากขึ้น 2) คิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ เป็นการคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบที่เป็นส่วนย่อยในส่วนใหญ่ อะไรที่รวมกันอยู่ก็ลองแยกดูว่ามันประกอบด้วยอะไรบ้าง การคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ มีประโยชน์ในด้านการคิดในมุมมองต่างๆ สามารถคิดได้ในสิ่งต่างๆ ที่เป็นตามสภาวะของมันเอง 3) คิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา เป็นการคิดแนวไตรลักษณ์ คิดว่าธรรมดามันเป็นอย่างนั้น สามารถรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งต่างๆ คิดว่าทุกอย่างไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลง สามารถคิดล่วงหน้าเอาไว้ได้ก่อน โดยอาศัยการเอาโลกธรรมเป็นที่ตั้ง เช่น มีทุกข์ มีสุข มีลาภ เสื่อมลาภ ฯลฯ การคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดามีประโยชน์ในการคิดเข้าใจโลกที่เป็นแบบโลกธรรมการนำเอา ความคิดแบบไตรลักษณ์ไปใช้ สามารถทำให้เกิดประโยชน์ มองโลกในแง่ดี คิดในมุมมองที่สร้างความสุขได้มากขึ้น 4) คิดแบบแก้ปัญหา เป็นการคิดตามแนวอริยสัจ คิดว่าความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากสิ่งต่างๆ เป็นปัญหาแล้วเราจะดับความทุกข์ที่เกิดนั้นได้อย่างไร มองตามสาเหตุหรือเหตุของการเกิดทุกข์ ผลที่เกิดขึ้นจากความทุกข์ การคิดแบบแก้ปัญหา มีประโยชน์ในด้านการนำไปใช้คิดแก้ปัญหาที่เกิดจากความทุกข์นั้นๆ 5) คิดตามหลักการและความมุ่งหมาย เป็นการคิดหาตามความหมายและจุดมุ่งหมาย รู้ว่าเรามีจุดมุ่งหมายในชีวิตเพื่อที่จะสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตและสังคม รู้หลักการและเข้าใจวิธีการดำเนินชีวิตเพื่อไปให้ถึงจุดมุ่งหมายดังกล่าว โดยสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายได้คือหลักการ และทั้ง 2 อย่างควรที่จะสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน คือมีหลักการที่ดี และจุดมุ่งหมายดีเช่นกัน 6) คิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก เป็นการคิดมองเห็นสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นแบบตามความเป็นจริง ทั้งในด้านแง่ดีและไม่ดี เข้าใจลักษณะของสิ่งที่เกิด รู้ว่าสิ่งนั้นมันเป็นอย่างไร วิธีการคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออกมีประโยชน์ในด้านการมองแบบหาคุณและโทษ แล้วก็สามารถคิดหาทางออกได้ในกรณีที่พบว่าสิ่งนั้นมันเป็นโทษ 7) คิดแบบหาคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม เป็นการคิดเพื่อลดความอยากมีอยากได้ มองหาสิ่งที่จำเป็น รู้คุณค่าของสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง สามารถคิดเลือกหาความสุขที่แท้จริง และ

ประโยชน์ที่แท้จริงจากสิ่งต่างๆ รอบตัว เช่น เรื่องของปัจจัย 4 สุขภาพและคุณธรรม เป็นต้น 8) คิดแบบมองโลกในแง่ดี เป็นการคิดเพื่อให้กำลังใจแก่ตนเองมากขึ้น มองสิ่งต่างๆ ในมุมมองในด้านที่ดีๆ ของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นถึงแม้ว่าเรื่องที่เกิดดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่ไม่ดี หรือทำให้ เกิดความทุกข์ ทำให้เกิดความรู้สึกดีๆ และมีความตั้งใจที่จะทำเรื่องดีๆ ได้ต่อไป วิธีคิดแบบมอง โลกในแง่ดีนี้มีความสำคัญในแง่ที่ทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ในขณะนั้นๆ และช่วยแก้ไขนิสัยความเคยชินร้ายๆ หรือมองสิ่งต่างๆ ในมุมมองร้าย 9) คิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน เป็นการเน้นให้คิดอยู่กับปัจจุบัน สามารถมองสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นๆ มีสติรู้ว่าขณะนั้นกำลังทำอะไรอยู่ วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบันนี้ มุ่งที่จะช่วยแบ่งแยกความคิดถึงอดีตและอนาคตตามแนวทางของตัณหาที่เพ้อฝันเลื่อนลอย เสียเวลาและคุณภาพของจิตใจที่สูญเสียไป การคิดที่ถูกวิธีจะช่วยให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติในทางปัจจุบัน ให้ถูกต้องได้ผลดี 10) คิดแบบแจกแจงหลายแง่มุม เป็นการคิดโดยแยะแยะออกให้เห็นแต่ละแง่แต่ละ ด้านให้ครบทุกด้าน ทำให้ความคิดและการวินิจฉัยเรื่องราวต่างๆ ชัดเจนตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง เช่น การจำแนกตามความเป็นจริง จำแนกตามส่วนประกอบและจำแนกตามลำดับขณะ เป็นต้น

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ

สุมน อมรวิวัฒน์ นักการศึกษาไทยผู้มีชื่อเสียงและมีผลงานทางวิชาการจำนวนมาก ได้นำแนวคิดจากหนังสือพุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) เกี่ยวกับการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ มาสร้างเป็นหลักการและขั้นตอนการสอนตามแนวพุทธวิธีขึ้น รูปแบบการเรียนการสอนนี้พัฒนาขึ้นจากหลักการที่ว่า ผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจและวิธีการสอนให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ การได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยบคายและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิด และแสดงออกอย่างถูกวิธี จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดปัญญา และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (สุมน อมรวิวัฒน์, 2533)

รูปแบบนี้มุ่งพัฒนาความสามารถในการคิด (โยนิโสมนสิการ) การตัดสินใจ การแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่เรียน

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ มีดังนี้

1. ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อผู้สอน วิธีการเรียนและบทเรียน

1.1 จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม ได้แก่ เหมาะสมกับระดับของชั้น วัยของผู้เรียน วิธีการเรียนการสอนและเนื้อหาของบทเรียน

1.2 สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอนเป็นกัลยาณมิตร หมายถึงผู้สอนทำตนให้เป็นที่เคารพรักของผู้เรียน โดยมีบุคลิกภาพที่ดี สะอาด แจ่มใส และสำรวม มีสุขภาพจิตดี มีความมั่นใจในตนเอง

1.3 การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ ได้แก่ ก) ใช้สื่อการเรียนการสอน หรืออุปกรณ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อเร้าความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ เสนอเอกสาร ภาพ กรณีปัญหา กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง เป็นต้น ข) จัดกิจกรรมขั้นนำที่สนุกน่าสนใจ และ ค) ผู้เรียนได้ตรวจสอบความรู้ ความสามารถของตน และได้รับทราบผลทันที

2. ขั้นสอน

2.1 ผู้สอนเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน หรือเสนอหัวข้อเรื่อง ประเด็นสำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ

2.2 ผู้สอนแนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

2.3 ผู้สอนฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ เช่นทักษะทางวิทยาศาสตร์ และทักษะทางสังคม

2.4 ผู้สอนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนคิด ลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และสรุปความคิด

2.5 ผู้สอนฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่า โดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

2.6 ผู้เรียนดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

2.7 ผู้เรียนทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ผลการเลือก และการตัดสินใจ

3. ขั้นสรุป

3.1 ผู้สอนและผู้เรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน

3.2 ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้

3.3 ผู้สอนและผู้เรียนสรุปผลการปฏิบัติ

3.4 ผู้สอนและผู้เรียนสรุปบทเรียน

3.5 ผู้สอนวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ง. ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ผู้เรียนจะพัฒนาทักษะในการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้การดูแลผู้สูงอายุโดยใช้ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นแนวทางที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาในสถานการณ์

จริง โดยมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญประกอบด้วยทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์: ผู้เรียนจะได้ฝึกการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น การจัดการกับปัญหาสุขภาพ การดูแลด้านจิตใจ และการจัดการกับความขัดแย้งในครอบครัว การฝึกนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดแบบโยนิโสมนสิการ: เป็นการคิดอย่างมีเหตุผลและลึกซึ้ง โดยพิจารณาถึงสาเหตุและผลกระทบของการกระทำต่าง ๆ การคิดแบบนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างรอบคอบและมีประสิทธิภาพ การผสมผสานทั้งสองแนวทางนี้ช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการดูแลผู้สูงอายุอย่างครบวงจร ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม นอกจากนี้ยังส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570).* https://www.dop.go.th.

พระพรหมคุณากรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2551). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม.* กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (STOU). *นิยาม: สังคมสูงวัย.* https://www.stou.ac.th › lom › data › sec › Lom12

วศิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยศาสตร์.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ธรรมดา.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2533). *สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Nakphu, T., & Songthap, A. (2019). Self-care behaviors of the elderly. *EAU Heritage Journal Science and Technology,* 13(1), 48-54. (in Thai).

Thai Health Center. (2018). *รายงานสุขภาพคนไทย.* https://www.thaihealth.or.th.

จากวัดสู่เว็บไซต์: กระบวนการเผยแพร่หลักธรรมในโลกดิจิทัล เพื่อสร้างสมดุลสังคมยุคใหม่

FROM TEMPLE TO WEBSITE : THE PROCESS OF DISSEMINATING BUDDHIST TEACHINGS IN THE DIGITAL WORLD TO CREATE BALANCE IN MODERN SOCIETY

[1]พระมหาเศรษฐา เสฏฐมโน, [2]พระมหาสุรศักดิ์ ภูริโก (ภูทะวัง) และ [3]พระมหาวรพันธุ์ วรปญฺโญ (กระจายศรี)

[1]Phra Maha Settha Setthamano, [2]Phrama Surasak Phooriko (Phutawang) and [3]Phra Maha Voraphan Vorapanyo (Krajaisri)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]phraphichsap@gmail.com

Received: October 20, 2024; **Revised**: December 23, 2024; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

วัดมีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมในสังคมไทยตลอดประวัติศาสตร์ โดยทำหน้าที่เผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมสำหรับชุมชน พระสงฆ์มีบทบาทในการถ่ายทอดธรรมะผ่านการสอนแบบปากเปล่า ซึ่งทำให้ผู้คนสามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ง่ายขึ้น การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้ส่งผลต่อการสอนธรรมะอย่างมีนัยสำคัญ การเข้าถึงข้อมูลที่รวดเร็วและสะดวกสบายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น YouTube และ Facebook ทำให้ผู้คนสามารถรับฟังธรรมะได้แม้อยู่ไกลจากวัด

[1] อาจารย์, ดร., หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[2] อาจารย์, วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[3] อาจารย์, ดร., หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่ข้อมูลทางศาสนาในโลกดิจิทัลยังมีความท้าทายเกี่ยวกับความถูกต้องและการบิดเบือนข้อมูล โดยที่เนื้อหาที่เผยแพร่อาจไม่ผ่านการกรองจากผู้มีความรู้ด้านธรรมะ การปรับตัวของการสอนธรรมะจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งความสะดวกในการเข้าถึงและความถูกต้องของเนื้อหา การมีวัดเป็นศูนย์กลางจิตวิญญาณในสังคมจึงยังคงมีความสำคัญในการหล่อเลี้ยงจิตใจและส่งเสริมคุณธรรมให้แก่ประชาชน แม้จะมีการปรับตัวเข้าสู่โลกดิจิทัล การรักษาคุณภาพและความถูกต้องของธรรมะยังเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและสงบสุขในยุคปัจจุบันได้.

คำสำคัญ : เว็บไซต์, โลกดิจิทัล, สังคมยุคใหม่

Abstract

Temples have played a crucial role as spiritual and cultural centers in Thai society throughout history. They serve as a means to disseminate the teachings of the Buddha and act as spaces for community practice. Monks have traditionally conveyed Dharma through oral teachings. making it easier for individuals to understand and apply these teachings in their daily lives. The changes brought about by the digital age have significantly impacted Dharma teachings. Rapid and convenient access to information through online platforms such as YouTube and Facebook enables people to listen to Dharma teachings even from afar. However. disseminating religious information in the digital world poses challenges concerning accuracy and misinformation. as the content may not be filtered by knowledgeable Dharma practitioners. Thus. adapting the delivery of Dharma teachings requires consideration of both accessibility and the accuracy of the content. The temple's role as a spiritual center in society remains vital for nurturing the mind and promoting moral values among the populace. Despite the transition into the digital world. maintaining the quality and accuracy of Dharma remains essential for applying it to lead a mindful and peaceful life in the contemporary era.

Keywords : Websites. Digital World. Modern Society

บทนำ

วัดถือเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมในสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณ นอกจากจะเป็นสถานที่สำหรับการปฏิบัติธรรมและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว วัดยังมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า วัดในอดีตเป็นที่รวมของการศึกษา การให้ความรู้ และการอบรมจิตใจแก่ประชาชนทั่วไป รวมถึงเป็นที่พึ่งทางใจและสังคมสำหรับชุมชน “วัดคือศูนย์กลางในการให้การศึกษาและปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะการสอนให้รู้จักหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อให้เข้าใจชีวิตและการพัฒนาจิตใจ” (พระพรหมคุณาภรณ์. 2539 : 65) การเผยแผ่หลักธรรมในอดีตใช้การเรียนการสอนแบบปากเปล่าหรืออรรถกถา ซึ่งพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ประชาชน ทำให้ธรรมะถูกสอนในลักษณะที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนและเข้าใจง่าย วัดเป็นสถานที่สำคัญที่ผู้คนสามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำสมาธิ การสวดมนต์ และการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา พระสงฆ์ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นครูสอนธรรม แต่ยังเป็นที่ปรึกษาทางจิตใจให้กับประชาชน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2540: 90) การเผยแพร่ธรรมะในลักษณะนี้ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คน ทั้งในด้านการสื่อสาร การทำงาน และการเข้าถึงข้อมูล เทคโนโลยีดิจิทัลได้สร้างความสะดวกสบายและการเชื่อมโยงที่รวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันก็ได้นำมาซึ่งความท้าทายใหม่ๆ ทั้งในด้านการใช้ชีวิตและสุขภาพจิต โดยเฉพาะผลกระทบจากการเชื่อมต่ออย่างต่อเนื่องและการเสพข้อมูลอย่างไร้ขอบเขต “สังคมปัจจุบันกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วจากเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก การใช้ชีวิตที่ถูกครอบงำด้วยเทคโนโลยีเหล่านี้มักส่งผลให้เกิดความฟุ้งซ่านและความไม่สงบภายในจิตใจ” (พระพรหมคุณาภรณ์. 2545: 195) ผลกระทบจากการเสพข้อมูลผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่องทำให้คนรู้สึกว่าตนเองถูกครอบงำด้วยสิ่งเร้าจากภายนอก และส่งผลให้ความสงบในจิตใจลดลง ในขณะที่เทคโนโลยีดิจิทัลเปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาการบิดเบือนข้อมูลหรือการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการรับรู้และการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. 2560: 132) ความเร็วของการสื่อสารในยุคดิจิทัลทำให้ความสามารถในการพิจารณาอย่างรอบคอบลดลง ทำให้ผู้คนตกเป็นเหยื่อของการรับข้อมูลอย่างไม่สมดุล ผลกระทบจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการเชื่อมต่อกับโลกเสมือนตลอดเวลา ยังส่งผลต่อการขาดสมดุลในชีวิตประจำวัน และอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดหรืออารมณ์แปรปรวนได้ (พระพุทธโฆษาจารย์. 2553: 211) การอยู่ในโลกดิจิทัลที่ไม่มีขอบเขตอาจทำให้ผู้คนลืมการใช้ชีวิตอย่างมีสติและขาดการฝึกสมาธิ ทำให้ความสงบภายในลดลงอย่างมี

นัยสำคัญ การปรับตัวให้เข้ากับสังคมยุคใหม่จึงจำเป็นต้องมีการฝึกฝนจิตใจเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยีดิจิทัล การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการสร้างสมดุลจิตใจและการดำเนินชีวิตเป็นแนวทางสำคัญในการรับมือกับความท้าทายในยุคดิจิทัล

ดังนั้น วัดในสังคมไทยมีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต นอกจากการเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว วัดยังมีหน้าที่ในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยพระสงฆ์ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบการเรียนการสอนแบบปากเปล่า ส่งผลให้ธรรมะสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย การเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต โดยสร้างความสะดวกสบายและการเชื่อมโยงที่รวดเร็ว แต่ก็เกิดความท้าทายใหม่ๆ ทั้งในด้านการใช้ชีวิตและสุขภาพจิต โดยเฉพาะความฟุ้งซ่านและความไม่สงบภายในจิตใจจากการเสพข้อมูลอย่างไร้ขอบเขต และเทคโนโลยีดิจิทัลเปิดโอกาสให้เข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็ว แต่ยังมีปัญหาการบิดเบือนข้อมูลที่ส่งผลกระทบต่อการรับรู้และการตัดสินใจในชีวิต การใช้สื่อสังคมออนไลน์และการเชื่อมต่อกับโลกเสมือนอาจนำไปสู่อาการเครียดและความไม่สมดุลในชีวิตประจำวัน

บทบาทของวัดและการสอนธรรมะในสังคมดั้งเดิม

วัดถือเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมที่สำคัญในสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณ เป็นสถานที่ที่ผู้คนเข้ามาปฏิบัติธรรมและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้แก่ประชาชน การเผยแพร่ธรรมะในวัดนั้นไม่เพียงแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาทางศาสนา แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน “วัดเป็นสถานที่อบรมและศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจและการใช้ชีวิต” (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. 2555: 44) การสอนธรรมะในสังคมดั้งเดิมมักจะถูกถ่ายทอดผ่านการสอนแบบปากเปล่า ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมะในชีวิตประจำวันได้อย่างลึกซึ้ง พระสงฆ์ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ แต่ยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและผู้ให้กำลังใจแก่ชุมชน วัดยังเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน เช่น การจัดพิธีกรรม การทำบุญ และกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยให้ผู้คนในชุมชนมีโอกาสได้พบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2540: 102) บทบาทของวัดในการสอนธรรมะและการเป็นที่ปรึกษาทางจิตใจทำให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนากลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของประชาชน ในสังคมดั้งเดิม การเรียนรู้จากวัดไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ที่สนใจในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังเปิดกว้างให้กับทุกคนในชุมชน การเผยแพร่หลักธรรมในลักษณะนี้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมและความสงบสุขในชีวิตประจำวันของผู้คน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2539: 81) การสอนธรรมะในวัดจึงไม่เพียงแต่เป็นการศึกษาในเชิงศาสนา แต่

ยังเป็นการพัฒนาจิตใจและสร้างความสัมพันธ์อันดีในชุมชน สร้างพื้นฐานของคุณธรรมที่แข็งแกร่งในสังคมดั้งเดิม ในสังคมไทย วัดถือเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อเลี้ยงจิตใจและส่งเสริมคุณธรรมแก่ประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนไม่ได้จำกัดเฉพาะด้านศาสนา แต่ครอบคลุมถึงการให้ความรู้ การพัฒนาสังคม และการเป็นที่พึ่งทางใจ วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านเข้ามาเพื่อทำบุญ ฟังธรรม ปฏิบัติสมาธิ รวมถึงการรับคำแนะนำในยามที่เผชิญกับปัญหาชีวิต บทบาทเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความสงบสุขและความมั่นคงทางจิตใจให้กับชุมชนในระยะยาว วัดในฐานะศูนย์กลางจิตวิญญาณของชุมชนว่า “วัดทำหน้าที่เป็นทั้งสถานที่สำหรับการบำเพ็ญบุญและการให้คำปรึกษาแก้ไขปัญหาชีวิต วัดคือจุดเชื่อมโยงระหว่างจิตใจของผู้คนกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า” (พระพรหมคุณาภรณ์. 2548: 145) การมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนทำให้เกิดการเชื่อมโยงทางจิตวิญญาณระหว่างบุคคลกับสังคม และช่วยให้ประชาชนมีหลักในการดำเนินชีวิต พระสงฆ์และวัดในการเป็นที่พึ่งทางใจว่า “วัดเป็นสถานที่ที่ชุมชนสามารถเข้ามาหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณและรับคำแนะนำจากพระสงฆ์ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทั้งจิตใจและจิตวิญญาณของชุมชน” (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. 2555: 132) ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและวัดในด้านจิตวิญญาณไม่เพียงแต่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งในแง่ของความสามัคคีและคุณธรรม แต่ยังช่วยให้ประชาชนสามารถนำหลักธรรมคำสอนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและสร้างความสุขในชีวิตประจำวัน วัดจึงเป็นศูนย์รวมที่ช่วยให้ผู้คนสามารถเชื่อมโยงกับจิตวิญญาณภายในของตนเองและรักษาความสงบสุขในชีวิตได้

ดังนั้น วัดในสังคมไทยถือเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมที่สำคัญมาตั้งแต่โบราณ ทำหน้าที่เผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้แก่ประชาชน ทั้งในด้านการศึกษา พิธีกรรม และการอบรมจิตใจ พระสงฆ์เป็นผู้ที่ถ่ายทอดธรรมะผ่านการสอนแบบปากเปล่า ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมะได้อย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ นอกจากบทบาททางศาสนาแล้ว วัดยังเป็นสถานที่สำหรับการทำบุญ การปฏิบัติธรรม และเป็นที่พึ่งทางใจให้กับชุมชน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม การเผยแพร่ธรรมะผ่านวัดไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ผู้ที่สนใจทางศาสนาเท่านั้น แต่เปิดกว้างให้กับทุกคนในชุมชน บทบาทของวัดในสังคมดั้งเดิมจึงมีความสำคัญทั้งในด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนยังช่วยเชื่อมโยงจิตวิญญาณของผู้คนกับหลักธรรมคำสอน

การปรับตัวของธรรมะสู่โลกดิจิทัล

การสอนธรรมะในสังคมไทยดั้งเดิมมีวัดเป็นศูนย์กลางสำคัญ ทั้งในฐานะสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและแหล่งเรียนรู้หลักธรรมของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์เป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาแก่ประชาชน ผ่านการแสดงธรรม การเทศน์สอน รวมถึงการทำสมาธิและการปฏิบัติธรรมที่มีผู้คนมาร่วมจำนวนมาก แต่ในยุคปัจจุบัน สังคมและเทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คน การสอนธรรมะจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงธรรมะได้สะดวกขึ้น การเปลี่ยนแปลงจากการสอนธรรมะในวัดสู่การเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นการตอบสนองต่อพฤติกรรมการบริโภคข้อมูลของประชาชนในยุคปัจจุบัน ที่ต้องการความรวดเร็วและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา จากการศึกษาโดยนักวิชาการทางพุทธศาสนา “การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นโอกาสสำคัญในการนำธรรมะเข้าสู่ชีวิตของผู้คนในยุคใหม่ ซึ่งมักจะไม่สามารถเข้าวัดเพื่อฟังธรรมะได้บ่อยครั้งเหมือนในอดีต” (ประมวล เพ็งจันทร์. 2556: 89) แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น YouTube. Facebook. และแอปพลิเคชันสำหรับการทำสมาธิได้กลายเป็นช่องทางหลักในการสอนธรรมะและเผยแพร่ความรู้แก่ผู้คนทั่วไป การเปลี่ยนแปลงนี้ว่าเป็นการขยายขอบเขตของการเข้าถึงธรรมะได้กว้างขึ้น “การเผยแพร่ธรรมะในโลกดิจิทัลช่วยให้ผู้คนที่อยู่ห่างไกลจากวัดหรือผู้ที่มีเวลาจำกัดสามารถรับฟังคำสอนทางศาสนาได้ผ่านทางออนไลน์ และยังสามารถนำธรรมะไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยไม่ต้องเข้าวัด” (สมชาย ปรีชาศิลป์. 2560: 45) การเข้าถึงธรรมะผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลจึงกลายเป็นทางเลือกใหม่สำหรับประชาชนในสังคมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้มีแต่ด้านบวกเท่านั้น ยังมีความท้าทายเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อมูลที่เผยแพร่ เพราะการสอนธรรมะในวัดมักได้รับการถ่ายทอดโดยตรงจากพระสงฆ์ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ ขณะที่ในโลกดิจิทัลมีเนื้อหาที่สร้างขึ้นโดยผู้ที่ไม่มีความรู้เพียงพอ การเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบนี้อาจทำให้เกิดการบิดเบือนหรือความเข้าใจผิดในธรรมะ “เนื้อหาทางศาสนาที่ถูกเผยแพร่ผ่านโลกดิจิทัลมักถูกตีความไปตามความเข้าใจส่วนบุคคลของผู้เผยแพร่ ดังนั้นผู้เสพข้อมูลควรระมัดระวังและเลือกศึกษาเนื้อหาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ” (กาญจนา ชัยบุญทอง. 2563: 112) การเปลี่ยนแปลงของการสอนธรรมะจากวัดสู่แพลตฟอร์มดิจิทัลได้ทำให้การเผยแพร่ธรรมะมีความยืดหยุ่นและเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น แต่ก็ยังต้องระมัดระวังในการเลือกเนื้อหาที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ การปรับตัวของพระสงฆ์และผู้สอนธรรมะในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งความสะดวกสบายและความถูกต้องของคำสอน เพื่อให้ธรรมะยังคงเป็นแหล่งความรู้และแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบัน ในยุคดิจิทัล สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่เข้ามามีบทบาทในการเผยแพร่ธรรมะจากวัดสู่สังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะแพลตฟอร์มอย่าง YouTube และ Facebook ซึ่งเป็นช่องทางหลักที่

ผู้คนใช้ในการเสพข่าวสารและข้อมูลในปัจจุบัน การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อเหล่านี้ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม ช่วยให้ผู้ที่ไม่มีเวลาเข้าวัด หรือผู้ที่อยู่ไกลสามารถได้รับประโยชน์จากการฟังธรรมะและปฏิบัติธรรมผ่านออนไลน์ได้ การใช้ YouTube ในการเผยแพร่ธรรมะมักมาในรูปแบบของวิดีโอคำสอน การเทศน์ หรือการสนทนาธรรมที่มีการถ่ายทอดสดจากวัดหรือศูนย์ปฏิบัติธรรม ตัวอย่างเช่น การบรรยายธรรมะโดยวิทยากรต่างๆ ที่มีผู้ติดตามจำนวนมาก ซึ่งสามารถเผยแพร่คำสอนให้แก่ผู้ฟังได้ทั่วโลก นอกจากนี้ การที่ผู้ใช้สามารถบันทึกและแชร์วิดีโอได้ ยังช่วยให้ผู้ฟังสามารถกลับมาฟังคำสอนซ้ำได้ตามความสะดวก “YouTube เป็นสื่อที่ทรงพลังในการนำเสนอธรรมะให้เข้าถึงผู้คนในทุกที่ทุกเวลา ทำให้ผู้คนสามารถเรียนรู้ธรรมะในวิถีชีวิตประจำวันได้อย่างต่อเนื่อง” (สมชาย ปรีชาศิลป์. 2561: 67) การเข้าถึงธรรมะผ่านวิดีโอจึงมีส่วนช่วยให้ธรรมะกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของผู้คนได้มากขึ้น ในขณะเดียวกัน Facebook ก็เป็นอีกหนึ่งแพลตฟอร์มที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ธรรมะ โดยเฉพาะในรูปแบบของโพสต์ ข้อความ รูปภาพ หรือการถ่ายทอดสดกิจกรรมทางศาสนาแบบเรียลไทม์ การที่ Facebook เป็นแพลตฟอร์มที่ผู้คนใช้ในการสื่อสารและแชร์ข้อมูล ทำให้ธรรมะสามารถแพร่กระจายอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง “Facebook ช่วยให้การสื่อสารธรรมะเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในสังคมออนไลน์ ซึ่งช่วยให้คนรุ่นใหม่สามารถเรียนรู้และสนทนาเกี่ยวกับธรรมะได้อย่างไม่จำกัด” (สุรศักดิ์ พันธุมิตร. 2562: 54) ความสามารถในการแชร์และคอมเมนต์ในโพสต์ยังช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างสังคมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่สนใจในธรรมะ แม้ว่า YouTube และ Facebook จะเป็นช่องทางที่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ธรรมะ แต่ก็มีข้อท้าทายที่ต้องระวัง เนื่องจากการเผยแพร่ข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์เป็นเรื่องที่เปิดกว้าง ทำให้บางครั้งอาจมีการบิดเบือนคำสอน หรือเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ธรรมะจึงต้องอาศัยความรับผิดชอบของผู้เผยแพร่และความระมัดระวังในการรับข้อมูลจากผู้เสพข่าวสาร “การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์มีความเสี่ยงที่ข้อมูลจะถูกบิดเบือนหรือเผยแพร่โดยผู้ที่ไม่มีความรู้เพียงพอ ดังนั้นควรเลือกเสพสื่อจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ” (กาญจนา ชัยบุญทอง. 2563: 110) การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น YouTube และ Facebook จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมะในยุคดิจิทัล ทั้งในด้านการเข้าถึงง่าย สะดวกสบาย และความสามารถในการแชร์เนื้อหาในวงกว้าง แต่ในขณะเดียวกัน ผู้ใช้และผู้เผยแพร่ก็ต้องมีความระมัดระวังในการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้ธรรมะยังคงเป็นเครื่องมือในการสร้างความสงบและสติให้กับชีวิตประจำวันของผู้คนได้อย่างแท้จริง

จะเห็นว่าสังคมไทยดั้งเดิม วัดเป็นศูนย์กลางสำคัญสำหรับการสอนธรรมะ โดยพระสงฆ์ทำหน้าที่ถ่ายทอดคำสอนผ่านการแสดงธรรมและการปฏิบัติธรรม ซึ่งมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก แต่เมื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัล การเผยแพร่ธรรมะได้เปลี่ยนไปสู่แพลตฟอร์มออนไลน์อย่าง YouTube และ

Facebook ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนเข้าถึงธรรมะได้สะดวกมากขึ้นตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นช่องทางสำคัญในการเข้าถึงธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ที่ไม่สามารถไปวัดได้บ่อยครั้ง แพลตฟอร์มอย่าง YouTube ให้ผู้ฟังสามารถเรียนรู้ธรรมะจากวิดีโอและบรรยายธรรมซ้ำได้สะดวก ในขณะที่ Facebook ช่วยขยายการสื่อสารธรรมะผ่านโพสต์และการถ่ายทอดสด ทำให้การสนทนาเกี่ยวกับธรรมะในสังคมออนไลน์เป็นไปอย่างกว้างขวาง การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์มีความเสี่ยงที่คำสอนอาจถูกบิดเบือนหรือสื่อสารผิดพลาด ดังนั้นผู้เสพสื่อควรใช้ความระมัดระวังในการเลือกเนื้อหาจากแหล่งที่เชื่อถือได้

ความท้าทายและโอกาสในการเผยแพร่ธรรมะในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลการเผยแพร่ธรรมะผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น YouTube. Facebook และแอปพลิเคชันต่างๆ กลายเป็นช่องทางที่ผู้คนสามารถเข้าถึงคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างสะดวกสบาย ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดและเวลาใดก็ตาม แพลตฟอร์มเหล่านี้เปิดโอกาสให้ธรรมะเข้าถึงกลุ่มคนที่ไม่สามารถไปวัดได้บ่อยครั้ง อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมะให้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม ความสะดวกในการเข้าถึงธรรมะผ่านโลกออนไลน์ยังมาพร้อมกับความเสี่ยงในด้านความถูกต้องของข้อมูลที่ถูกเผยแพร่ นักวิชาการหลายท่านได้ตั้งข้อสังเกตถึงปัญหาการบิดเบือนข้อมูลที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเข้าใจธรรมะอย่างลึกซึ้งของผู้เสพข้อมูล การเผยแพร่ธรรมะในโลกออนไลน์สามารถถูกตีความผิดพลาดได้ง่าย เนื่องจากการสอนธรรมะผ่านอินเทอร์เน็ตไม่ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบข้อมูลอย่างเข้มงวด ผู้เผยแพร่ธรรมะบางรายอาจไม่มีความรู้เพียงพอที่จะถ่ายทอดคำสอนที่ถูกต้อง “ธรรมะเป็นคำสอนที่ต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการตีความ การเผยแพร่ผ่านออนไลน์อาจทำให้คำสอนที่ลึกซึ้งเหล่านี้ถูกลดทอนหรือบิดเบือน” (กาญจนา ชัยบุญทอง. 2563: 112) การขาดการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่เผยแพร่บนโลกออนไลน์อาจส่งผลให้ผู้ที่ไม่มีความรู้หรือประสบการณ์เพียงพอสามารถตีความคำสอนทางพระพุทธศาสนาในลักษณะที่ผิดไปจากความหมายเดิม “ผู้เผยแพร่ธรรมะในสื่อสังคมออนไลน์มีความหลากหลายในระดับความรู้ บางคนอาจมีเจตนาดีแต่ไม่มีความรู้ทางพุทธศาสนาเพียงพอ ทำให้เนื้อหาถูกบิดเบือนไปโดยไม่ได้ตั้งใจ” (สมชาย ปรีชาศิลป์. 2560: 47) ดังนั้น ผู้เสพข้อมูลควรระมัดระวังและเลือกศึกษาเนื้อหาจากแหล่งที่เชื่อถือได้และผู้ที่มีความรู้จริง ผลกระทบจากการบิดเบือนข้อมูลธรรมะสามารถทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจผิดในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะในเรื่องการปฏิบัติธรรมและการทำสมาธิ เนื่องจากการสอนธรรมะทางออนไลน์อาจไม่สามารถเจาะลึกถึงความซับซ้อนของคำสอนได้เท่ากับการสอนที่วัดหรือศูนย์ปฏิบัติธรรม “การที่ผู้เสพสื่อได้รับข้อมูลธรรมะที่ไม่ถูกต้อง อาจส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ทำให้ไม่

สามารถบรรลุถึงผลสำเร็จตามที่หลักธรรมมุ่งหวังไว้” (ประมวล เพ็งจันทร์. 2556: 92) นอกจากนี้ การเผยแพร่คำสอนที่บิดเบือนยังสามารถสร้างความสับสนให้กับประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่ยังไม่มีพื้นฐานความรู้ทางพุทธศาสนามาก่อน ผู้เผยแพร่ธรรมะทางออนไลน์ควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับหลักคำสอนที่ถูกต้องและวิธีการเผยแพร่ธรรมะที่เหมาะสม “การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อดิจิทัลต้องการความรับผิดชอบและความรู้ที่ถูกต้องจากผู้เผยแพร่ เพื่อให้เนื้อหาที่นำเสนอสามารถสร้างประโยชน์แก่ผู้ฟังได้จริง” (สมชาย ปรีชาศิลป์. 2561: 70) การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ได้เปิดโอกาสให้คำสอนของพระพุทธศาสนาขยายตัวและเข้าถึงผู้คนที่หลากหลายทั้งในด้านเชื้อชาติ ภาษา และภูมิศาสตร์ แพลตฟอร์มอย่าง YouTube. Facebook และแอปพลิเคชันต่างๆ ได้ทำให้ธรรมะเป็นสิ่งที่เข้าถึงง่าย สะดวก และสามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวัน นักวิชาการพุทธศาสนาหลายท่านได้ศึกษาถึงความสำคัญของสื่อดิจิทัลที่มีบทบาทในการขยายการเผยแผ่ธรรมะสู่ผู้คนทั่วโลก โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่การเดินทางไปวัดหรือสถานปฏิบัติธรรมมีข้อจำกัด การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อดิจิทัลทำให้สามารถเข้าถึงผู้คนจากหลากหลายกลุ่มได้ง่ายขึ้น “การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยให้ธรรมะสามารถเชื่อมโยงกับคนรุ่นใหม่ที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ หรือในพื้นที่ห่างไกลจากวัดได้ดียิ่งขึ้น” (สมชาย ปรีชาศิลป์. 2561: 89) สื่อดิจิทัลไม่เพียงแต่ทำให้คนไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศสามารถเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาได้เท่านั้น แต่ยังเป็นช่องทางให้ผู้คนจากประเทศต่างๆ ที่มีความสนใจในพุทธศาสนา สามารถเรียนรู้และนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างง่ายดาย ในยุคที่ข้อมูลข่าวสารกระจายตัวได้รวดเร็ว แพลตฟอร์มดิจิทัลได้เปิดโอกาสให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงผู้คนที่ไม่เคยมีโอกาสศึกษาธรรมะมาก่อน การใช้สื่อออนไลน์ช่วยให้การเผยแผ่ธรรมะไม่ถูกจำกัดเฉพาะในวงการศาสนาของประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่สามารถเผยแผ่ไปยังประเทศอื่นๆ ทั่วโลกได้ด้วย “สื่อดิจิทัลช่วยให้คำสอนของพระพุทธเจ้าเดินทางข้ามขอบเขตทางวัฒนธรรมและภาษา ทำให้ชาวต่างชาติสามารถเรียนรู้ธรรมะผ่านคำบรรยายที่แปลเป็นภาษาต่างๆ” (ประมวล เพ็งจันทร์. 2556: 105) การเผยแผ่ธรรมะในระดับสากลผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลได้กลายเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการนำคำสอนของพระพุทธเจ้าไปยังผู้ฟังทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ผ่านการถ่ายทอดสดวิดีโอหรือการอัปโหลดเนื้อหาทางพุทธศาสนาที่สามารถเข้าถึงได้ทุกเวลา YouTube และ Facebook ได้รับการยอมรับว่าเป็นแพลตฟอร์มที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้ธรรมะเป็นที่รู้จักในวงกว้าง “การที่ผู้คนสามารถเข้าถึงวิดีโอคำสอนและการถ่ายทอดสดธรรมะได้จากทุกมุมโลกทำให้การสื่อสารคำสอนทางพระพุทธศาสนากลายเป็นเรื่องไร้ขอบเขตทางภูมิศาสตร์” (สุรศักดิ์ พันธุมิตร. 2562: 66) การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ยังเป็นการปรับตัวของพระพุทธศาสนาให้เข้ากับโลกยุคใหม่ นักวิชาการหลายท่านได้ตั้งข้อสังเกตว่า สื่อออนไลน์ช่วยให้พระพุทธศาสนาสามารถนำคำสอนเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ได้โดยไม่สูญเสียแก่นสาระของธรรมะ “สื่อดิจิทัลไม่ได้

เปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา แต่ช่วยขยายช่องทางในการเข้าถึงให้กว้างขวางมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ผู้คนจากทุกมุมโลกสามารถเรียนรู้ธรรมะได้ง่ายขึ้น” (สมชาย ปรีชาศิลป์. 2561: 92)

การเผยแผ่ธรรมะผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น YouTube และ Facebook ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงคำสอนได้ทุกที่ทุกเวลา แพลตฟอร์มเหล่านี้ช่วยเปิดโอกาสให้ธรรมะเข้าถึงกลุ่มคนที่ไม่สามารถไปวัดได้บ่อยครั้ง และทำให้การเรียนรู้ธรรมะเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันได้อย่างสะดวก อย่างไรก็ตาม ความเสี่ยงในการบิดเบือนข้อมูลและความไม่ถูกต้องของคำสอนก็เกิดขึ้นได้ง่าย การเผยแผ่ธรรมะทางออนไลน์ที่ขาดการตรวจสอบอาจทำให้คำสอนถูกตีความผิดและลดทอนเนื้อหาสำคัญ การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อดิจิทัลยังช่วยขยายการเข้าถึงไปทั่วโลก ทั้งในระดับเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ทำให้คนรุ่นใหม่ในเมืองหรือพื้นที่ห่างไกลสามารถเชื่อมโยงกับคำสอนได้ สื่อเหล่านี้ช่วยให้คำสอนของพระพุทธเจ้าเข้าถึงประชากรจากหลากหลายวัฒนธรรมและภาษา สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการเผยแผ่ธรรมะในระดับสากล โดยการถ่ายทอดสดและเนื้อหาที่เข้าถึงได้ตลอดเวลา ช่วยทำให้การสอนธรรมะสามารถกระจายได้โดยไม่มีข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์

แนวทางการสร้างสมดุลระหว่างธรรมะและโลกดิจิทัล

เมื่อเทคโนโลยีและการสื่อสารมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก การศึกษาและการปฏิบัติธรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น แต่การที่จะให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้นควรจะมีการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้แบบออนไลน์และการปฏิบัติจริง การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมสัมมนาออนไลน์ การดูวิดีโอ หรือการอ่านบทความต่างๆ การศึกษาออนไลน์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ที่หลากหลายและไม่จำกัดสถานที่(ดร.สุชาติ พรมพิทักษ์. 2563: 50) การปฏิบัติธรรมในโลกจริง แม้ว่าการเรียนรู้ผ่านออนไลน์จะมีข้อดีมากมาย แต่การปฏิบัติธรรมในสถานที่จริงยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่วัดหรือสถานที่ฝึกอบรมสามารถช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทำให้เกิดความสนใจและความมุ่งมั่นในการฝึกปฏิบัติ การบูรณาการการเรียนรู้ (ดร.มิตร จันทร์สุวรรณพ. 2561: 65) การบูรณาการการเรียนรู้ทางออนไลน์และการปฏิบัติจริงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การปฏิบัติธรรมมีความหมายมากขึ้น การเรียนรู้ในโลกออนไลน์สามารถนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การใช้หลักธรรมในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต การนำหลักธรรม

มาใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้เรามีสติและความสงบในจิตใจ (ดร.กฤษฎา ชีวะพาน. 2564: 95) การสื่อสารออนไลน์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทุกวัน การสร้างชุมชนออนไลน์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมจึงเป็นแนวทางที่สำคัญและมีศักยภาพในการพัฒนาจิตวิญญาณของผู้คน การมีชุมชนที่สนับสนุนการปฏิบัติธรรมอย่างมีคุณภาพจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมและเกิดแรงบันดาลใจในการฝึกปฏิบัติ ชุมชนออนไลน์ช่วยให้ผู้สนใจสามารถเชื่อมต่อและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรมได้อย่างง่ายดาย การสร้างชุมชนออนไลน์ที่มีคุณภาพช่วยให้ผู้คนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ได้ ซึ่งส่งผลดีต่อการพัฒนาจิตใจ (ดร.วิชัย อ่อนน้อม. 2562: 78) การสร้างชุมชนออนไลน์ที่มีคุณภาพต้องมีการกำหนดมาตรฐานและแนวทางการสื่อสารที่ชัดเจน ชุมชนที่ดีควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง การสร้างชุมชนออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ ว่าการมีผู้เชี่ยวชาญมาช่วยแนะนำและเสริมสร้างความเข้าใจสามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็งและมีคุณภาพมากขึ้น (ดร.มิตร จันทร์สุวรรณ. 2561: 92) การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสามารถช่วยในการสร้างสรรค์ชุมชนออนไลน์ที่มีคุณภาพ เช่น การใช้แพลตฟอร์มสำหรับการประชุมออนไลน์ การจัดเวิร์คช็อป หรือการสร้างกลุ่มสนทนาออนไลน์ที่เป็นที่นิยม การใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสมช่วยให้การเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงกลุ่มคนได้มากขึ้น (ดร.กฤษฎา ชีวะพาน. 2564: 104) ความสำคัญของการวางตัวอย่างถูกต้องในโลกออนไลน์ตามหลักศีลธรรม ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลและสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว การวางตัวอย่างถูกต้องในโลกออนไลน์ตามหลักศีลธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ความประพฤติที่เหมาะสมในโลกออนไลน์ไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อผู้ใช้งานคนอื่น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมอีกด้วย การวางตัวอย่างถูกต้องในโลกออนไลน์หมายถึงการปฏิบัติตนอย่างมีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ในการสื่อสารทางออนไลน์ ผู้ใช้งานควรมีการพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากคำพูดและการกระทำของตน การมีจริยธรรมในโลกออนไลน์คือการตระหนักถึงผลกระทบของคำพูดและการกระทำ ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างสังคมที่ดี (ดร.มิตร จันทร์สุวรรณ. 2563: 34) การวางตัวอย่างถูกต้องในโลกออนไลน์ช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การโจมตีบุคคล หรือการใช้ภาษาที่ไม่สุภาพ การใช้สื่อออนไลน์อย่างมีจริยธรรมสามารถช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและการไม่เข้าใจระหว่างผู้คนได้ การวางตัวในโลกออนไลน์ตามหลักศีลธรรมยังเป็นการส่งเสริมคุณค่าที่ดีในสังคม ผู้ใช้สื่อออนไลน์ควรตั้งใจที่จะเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ แทนที่จะเผยแพร่ข่าวลือหรือข้อมูลที่เป็นอันตราย การสร้างสังคมออนไลน์ที่มีคุณภาพการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในโลกออนไลน์จะช่วยสร้างความเข้าใจและการเคารพซึ่งกันและกัน

การเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนากำลังเปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยี โดยการศึกษาออนไลน์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น ช่วยให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและหลากหลาย แต่การบูร

ณาการระหว่างการเรียนออนไลน์และการปฏิบัติจริงยังคงสำคัญ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์และการสนับสนุนร่วมกัน การสร้างชุมชนออนไลน์ที่มีคุณภาพเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมมีศักยภาพสูง ช่วยให้ผู้คนเชื่อมต่อและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้ การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการสร้างชุมชนออนไลน์เป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ การวางตัวอย่างถูกต้องตามหลักศีลธรรมในโลกออนไลน์จะช่วยสร้างสังคมที่ดี ลดปัญหาความขัดแย้ง และส่งเสริมคุณค่าที่ดีในสังคม โดยควรมีความรับผิดชอบต่อการกระทำและการสื่อสารออนไลน์ของตน

บทสรุป

วัดถือเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมในสังคมไทยตั้งแต่โบราณ โดยทำหน้าที่เป็นสถานที่สำหรับการปฏิบัติธรรมและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา วัดยังมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งพระสงฆ์ทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนในรูปแบบการเรียนการสอนแบบปากเปล่า การเผยแผ่หลักธรรมในอดีตช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน ทำให้ธรรมะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน สังคมและเทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คน ซึ่งทำให้การสอนธรรมะต้องปรับตัวไปยังแพลตฟอร์มดิจิทัล ผู้คนสามารถเข้าถึงธรรมะได้ง่ายขึ้นผ่านช่องทางต่างๆ เช่น YouTube และ Facebook แม้ว่าการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยให้การเผยแพร่ธรรมะสะดวกขึ้น แต่ก็มีความท้าทายด้านความถูกต้องของข้อมูล เนื่องจากมีเนื้อหาที่สร้างโดยผู้ที่ไม่มีความรู้เพียงพอ ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิด วัดยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางการศึกษาและเผยแพร่หลักธรรมในสังคมไทย แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่แพลตฟอร์มดิจิทัล แต่การรักษาความถูกต้องของข้อมูลและการสื่อสารธรรมะอย่างมีคุณภาพเป็นสิ่งที่สำคัญในการช่วยเสริมสร้างสมดุลในชีวิตของผู้คนในยุคดิจิทัลนี้

โดยมีข้อสังเกตที่สำคัญ ดังนี้

- **บทบาทของวัดในอดีต**

  วัดมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

  พระสงฆ์ทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ประชาชน

  การเรียนการสอนแบบปากเปล่า

  การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

  การเผยแผ่หลักธรรมช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน

  ธรรมะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน

- **การเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน**

สังคมและเทคโนโลยีดิจิทัลเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คน

การสอนธรรมะต้องปรับตัวไปยังแพลตฟอร์มดิจิทัล

การเข้าถึงธรรมะง่ายขึ้นผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น YouTube และ Facebook

- **ความท้าทายในการเผยแพร่ธรรมะในยุคดิจิทัล**

ความถูกต้องของข้อมูลเป็นเรื่องท้าทาย

มีเนื้อหาที่สร้างโดยผู้ที่ไม่มีความรู้เพียงพอ

ความเข้าใจผิดอาจเกิดขึ้นจากข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา ชีวะพาน. (2564). *การใช้เทคโนโลยีกับการศึกษาในพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กฤษฎา ชีวะพาน. (2564). *การสร้างสังคมออนไลน์ที่มีคุณภาพ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กฤษฎา ชีวะพาน. (2564). *จิตวิทยาพระพุทธศาสนา: การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กาญจนา ชัยบุญทอง. (2563). *การเผยแผ่ธรรมะในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กาญจนา ชัยบุญทอง. (2563). *ความเสี่ยงของการเผยแผ่ธรรมะออนไลน์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กาญจนา ชัยบุญทอง. (2563). *การปรับตัวของพระพุทธศาสนาในโลกยุคใหม่.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุริยธรรม.

วิชัย อ่อนน้อม. (2562). การศึกษาพระพุทธศาสนาในโลกออนไลน์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประมวล เพ็งจันทร์. (2556). *การเผยแผ่ธรรมะในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านธรรมะ.

ประมวล เพ็งจันทร์. (2556). *ธรรมะและการสื่อสารในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมกาย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2540). *วัดกับชุมชน.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). *แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). *พุทธธรรม.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *พุทธธรรมกับยุคข้อมูลข่าวสาร.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธโฆษาจารย์. (2552). *บทบาทของพระสงฆ์ในชุมชน.* นครปฐม: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระพุทธโฆษาจารย์. (2553). *เทคโนโลยีกับชีวิตจิตใจ.* นครปฐม: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2555). *ธรรมะสร้างสรรค์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

สมชาย ปรีชาศิลป์. (2561). *พุทธศาสนากับสื่อใหม่.* เชียงใหม่: สำนักพิมพ์จิตตนคร.

สุชาติ พรมพิทักษ์. (2561). *พุทธศาสนาและการใช้สื่อสังคม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรศักดิ์ พันธุมิตร. (2562). *ธรรมะในโลกดิจิทัล: การเปลี่ยนแปลงของคำสอนและการปฏิบัติ.* เชียงใหม่: สำนักพิมพ์พุทธศาสตร์.

ประชาธิปไตยตามหลักธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาส ภิกขุ

DEMOCRACY IN THE DHAMMIC SOCIALISM PRINCIPLES OF BUDDHADASA BHIKKHU

[1]เสกศักดิ์ อยู่ดี, [2]สุธีญา พรหมมาก และ [3]และทวนธง ครุฑจ้อน

[1]Seksak Yoodee, [2]Suteeya Prommak, and [3]Thuanthong Krutchon

มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

Thaksin University, Thailand

[1]seksak.y@tsu.ac.th

Received: October 29, 2024; **Revised**: November 25, 2024; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวคิดประชาธิปไตยตามหลักธัมมิกสังคมนิยมที่พุทธทาสภิกขุได้นำเสนอให้เห็นว่า การปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของธรรมะ เพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลและความเป็นธรรมต่อสังคมส่วนรวม รวมทั้ง “ธัมมิกสังคมนิยม” ซึ่งเน้นความสำคัญของการเห็นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่ใช่การยึดติดกับผลประโยชน์ส่วนบุคคล แนวทางนี้ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่สมาชิกมีความเอื้อเฟื้อและสนับสนุนกัน สร้างความสงบสุขและคุณธรรมให้เป็นรากฐานของชีวิตร่วมกัน การผสมผสานแนวคิดธัมมิกสังคมนิยมกับประชาธิปไตยจะช่วยให้สังคมได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านสิทธิเสรีภาพ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในทางสังคม พร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์ เชิงเคารพซึ่งกันและกันในหมู่พลเมือง แนวคิด "ธัมมิก" ตามมุมมองของพุทธทาสหมายถึงการน้อมนำธรรมะมาเป็นรากฐานในการสร้างระบบการปกครองที่เป็นธรรม เพื่อให้สังคมเดินหน้าไปในทิศทางที่ถูกต้องและลดความขัดแย้ง แนวคิดนี้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่พลเมือง พร้อมสร้างความพร้อมในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ ลดการเกิดข้อ

---

[1]อาจารย์, วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ

[2]อาจารย์, วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ

ขัดแย้งภายในสังคมโดยเน้นการเคารพและการทำหน้าที่พลเมืองที่ดี การใช้ธรรมะเป็นรากฐานของประชาธิปไตยยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและปฏิสัมพันธ์เชิงบวกในสังคมที่มีความแตกต่างอย่างหลากหลาย พุทธทาสภิกขุยังชี้ให้เห็นว่า ประชาธิปไตยไม่เพียงแต่สร้างสิทธิเสรีภาพในระดับปัจเจกบุคคล แต่ยังนำไปสู่สังคมที่เป็นปึกแผ่น มั่นคง และเจริญรุ่งเรือง

คำสำคัญ : ประชาธิปไตย, พุทธทาสภิกขุ, หลักธัมมิกสังคมนิยม

Abstract

This article focuses on analyzing the concept of democracy based on the principles of Dhammic Socialism as proposed by Buddhadasa Bhikkhu. It highlights that a truly democratic governance should be grounded in Dhamma (moral principles) to achieve a balance between individual freedom and justice for the broader society. Buddhadasa Bhikkhu introduced "Dhammic Socialism," emphasizing the importance of prioritizing collective well-being over personal gain. This approach encourages a society where members are compassionate and supportive of one another, fostering peace and virtue as foundational elements of communal life. Integrating Dhammic Socialism with democracy promotes societal support for both individual rights and social order, as well as mutual respect among citizens. In Buddhadasa's view, "Dhammic" means embedding Dhamma as a foundation for creating a fair governance system that steers society in a morally sound direction and reduces conflict. This idea emphasizes fostering morality and ethics among citizens while preparing them to live together peacefully, thus minimizing societal conflicts through mutual respect and civic responsibility. The incorporation of Dhamma as a foundation of democracy further strengthens unity and positive interactions within a diverse society. Buddhadasa Bhikkhu pointed out that this type of democracy not only secures individual freedom but also leads to a society that is unified, stable, and enduring.

Keywords: Democracy, Buddhadasa Bhikkhu, Dhammic Socialism

บทนำ

สังคมมนุษย์เป็นพื้นที่ของความหลากหลาย ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันในด้านความเชื่อ แนวคิด อุปนิสัย และวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันจึงต้องอาศัยการปกครองที่เหมาะสม เพื่อให้สังคมดำเนินไปอย่างสงบเรียบร้อย เป็นธรรม และสมาชิกในสังคมสามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณค่า อย่างไรก็ตาม หากสังคมที่มีความหลากหลาย ขาดการปกครองที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนทุกกลุ่ม อาจทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายและการแย่งชิงผลประโยชน์อย่างต่อเนื่อง การมีระบบการปกครองที่มีเสถียรภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สังคมมีความมั่นคงและพัฒนาไปอย่างราบรื่นในทิศทางที่ยั่งยืนการปกครองที่มีประสิทธิภาพจะเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างเสถียรภาพทางสังคมและนำพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า

ในอดีต ระบบการปกครองมักเกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างลึกซึ้ง โดยศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจและยังเป็นกรอบแนวทางที่ช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับการปกครองรัฐและศาสนาต่างเกื้อกูลกันเพื่อสนับสนุนให้เกิดความยอมรับในผู้นำจากประชาชนศาสนาได้กลายเป็นที่มาของหลักการในการตัดสินใจและการดำเนินนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่มีความสำคัญต่อการปกครอง (พระอุดมปัญญาภรณ์, 2565) แต่ในปัจจุบัน แม้บทบาทของศาสนาในระบบการปกครอง บางสังคมจะลดลง การนำหลักธรรมะเข้ามาปรับใช้ในกระบวนการทางการเมืองยังคงมีความสำคัญต่อการสร้างความยุติธรรมและการยอมรับที่แท้จริง

การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในระบอบประชาธิปไตยถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้ระบบการปกครองมีความเข้มแข็งอย่างแท้จริง พลเมืองในสังคมประชาธิปไตยควรมีสำนึกที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ของตน โดยนอกจากจะมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกแล้ว ยังต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่พลเมืองสามารถมีอิทธิพลต่อทิศทางของการปกครอง นอกจากนี้ พลเมืองยังต้องมีความรู้และความเข้าใจในหลักกฎหมาย รวมถึงหลักนิติธรรมที่เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตในสังคม มีความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดขึ้น การมีคุณสมบัติเหล่านี้จะช่วยให้สังคมมีพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและร่วมกันรักษาความสงบเรียบร้อยและความยุติธรรมในสังคม (ลิขิต ธีรเวคิน, 2553)

ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพควรมีธรรมะเป็นหลักสำคัญในการกำกับทิศทางของประเทศเพื่อไม่ให้การตัดสินใจของประชาชนหรือผู้ปกครองขึ้นอยู่กับเสียงข้างมากที่อาจขาดความยั้งคิดและคุณธรรม การปกครองโดยยึดหลักธรรมะจะช่วยสร้างสังคมที่มีความสุขและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดจากผลประโยชน์ส่วนตัว (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, 2550) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรวมกันระหว่างการเมืองและธรรมะ โดยในอดีตการเมืองและศาสนาเคยเป็นแนวทางเดียวกันใน

การกำหนดทิศทางของประเทศ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ความพยายามที่จะแยกการเมืองออกจากธรรมะกลับนำไปสู่วิกฤติในสังคม และทำให้เกิด การขาดคุณธรรมในการตัดสินใจทางการเมือง การที่ธรรมะถูกแยกออกจากกระบวนการ ทางการเมือง ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและการใช้ระบบปกครองเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน เช่น ระบบทุนนิยมที่อาจนำไปสู่การทำลายสิ่งแวดล้อมหรือการ กดขี่สังคม การหวนกลับมาใช้หลักธรรมะในการดำเนินนโยบายจึงเป็นแนวทางที่จะช่วยให้สังคมกลับคืนสู่ความสงบสุข

แนวทางการปกครองที่ใช้หลักธรรมะนี้ยังช่วยให้การตัดสินใจของผู้ปกครองเป็นไปอย่างมีคุณธรรมและคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม หลักธรรมะที่มุ่งเน้นความเสมอภาคและการเห็นแก่ส่วนรวมถือเป็นแกนหลักในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม ไม่ว่าจะเป็นระบบการปกครองแบบใดก็ตาม เมื่อมีธรรมะเป็นแกนหลักในการตัดสินใจ การกระทำจะได้รับ การยอมรับจากประชาชนและสังคมก็จะสามารถดำเนินไปได้อย่างมั่นคง

หลักประชาธิปไตยเบื้องต้น

ประชาธิปไตยเบื้องต้นเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนถืออำนาจสูงสุดในการกำหนดทิศทางและการตัดสินใจ คำว่า "ประชาธิปไตย" เกิดจากคำว่า "ประชา" หมายถึงกลุ่มชนหรือประชาชน และ "อธิปไตย" หมายถึงอำนาจที่อยู่เหนือสิ่งอื่นใด ดังนั้น การปกครองแบบประชาธิปไตยจึงสะท้อนถึงการให้สิทธิ เสรีภาพ และโอกาสในการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนทุกคนในการแสดงความคิดเห็นตลอดจนการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของสังคม (สถาบันปรีดี พนมยงค์, 2564) นอกจากนี้ หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยยังเน้นถึงการที่สมาชิกในสังคมควรได้รับสิทธิและมีหน้าที่ที่สมดุลกันอย่างเท่าเทียม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข หากประชาชนมีเพียงสิทธิแต่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบ หรือในทางตรงข้ามหากมีหน้าที่แต่ขาดสิทธิเสรีภาพ ก็จะทำให้สังคมขาดความสมดุลและอาจนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันได้

การสร้างสมดุลนี้ต้องการให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและในขณะเดียวกันต้องมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำที่ส่งผลต่อสังคมส่วนรวม สังคมที่มีประชาธิปไตยที่แท้จริงจะส่งเสริมให้เกิดการเคารพความคิดเห็นที่หลากหลายและให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูลและการตัดสินใจ การมีสิทธิและหน้าที่ ที่สมดุลจะช่วยสร้างรากฐานของสังคมที่เข้มแข็งและมีเสถียรภาพ

หลักการสำคัญของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยตามแนวคิดวิชาการนั้นประกอบด้วยหลักการหลายประการที่ได้รับการตีความและอธิบายในหลายมุมมอง นักวิชาการได้สรุปหลักการสำคัญของประชาธิปไตยออกเป็นหลายด้าน (วิสุทธิ์ โพธิแทน, 2550) ดังต่อไปนี้

1. อำนาจอธิปไตยของประชาชน

ประชาชนถืออำนาจสูงสุดในการปกครองและสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทางของประเทศ ซึ่งแสดงถึงการเป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริงและมีสิทธิเข้าร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวันและอนาคตของประเทศ

2. สิทธิในการรวมกลุ่มทางการเมือง

ระบบประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อแสดงออกและแสวงหาการสนับสนุนตามเป้าหมายของกลุ่ม โดยเฉพาะในด้านการเมือง การรวมตัวเป็นกลุ่มและพรรคการเมืองเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่ประชาชนสามารถส่งเสียงสะท้อนความต้องการของตนสู่ระบบการปกครองได้อย่างชัดเจน

3. สิทธิเสรีภาพ

เสรีภาพในการเลือกและการตัดสินใจเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ในระบบประชาธิปไตย ประชาชนควรได้รับโอกาสในการเลือกทางเดินชีวิตและการแสดงความคิดเห็นภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย การที่ประชาชนสามารถเลือกโดยเสรีและมีสิทธิ์ในการแสดงความเห็นช่วยให้เกิดความหลากหลายทางความคิด ซึ่งเป็นการสนับสนุนสังคมที่มีความคิดสร้างสรรค์และเคารพสิทธิมนุษยชน

4. ความเสมอภาค

ในระบบประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนควรได้รับสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งแยกตามเชื้อชาติ เพศ ศาสนา หรือสถานภาพทางสังคม หลักการความเสมอภาคนี้สะท้อนถึงการให้ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสร้างความมั่นใจว่าทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสที่เป็นธรรมในสังคม

5. ภราดรภาพและการเคารพเหตุผล

ระบบประชาธิปไตยสนับสนุนให้ประชาชนสามารถปกครองตนเองและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในสังคมและการเมืองได้อย่างสันติ นอกจากนี้การเคารพและใช้เหตุผลในการตัดสินใจยังเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือร่วมใจกันในสังคม เมื่อทุกฝ่ายมีความเคารพต่อกันและใช้เหตุผลในการดำเนินกิจกรรม จะช่วยสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนให้สังคมเติบโตไปในทิศทางที่ดีและเจริญก้าวหน้า

สรุปได้ว่า หลักการสำคัญของประชาธิปไตยประกอบด้วยการให้ประชาชนมีอำนาจสูงสุด ในการกำหนดทิศทางของประเทศ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมผ่านการแสดงความคิดเห็น และการเลือกตั้ง

อย่างเสรี ซึ่งเป็นการแสดงถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ประชาชนควรมี นอกจากนี้ ประชาธิปไตยยังเน้นความเสมอภาคและภราดรภาพ ซึ่งทำให้เกิดความร่วมมือและเคารพซึ่งกันและกันในสังคม การปกครองในระบอบนี้จึงไม่เพียงสนับสนุนสิทธิเสรีภาพเท่านั้น แต่ยังสร้างความรับผิดชอบในการรักษาความสงบสุขของสังคม ความเสมอภาคในการเข้าถึงโอกาสและทรัพยากร ช่วยส่งเสริมให้ทุกคนสามารถมีบทบาทในการพัฒนาสังคมโดยรวม ขณะที่ภราดรภาพและการใช้เหตุผลร่วมกันเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าของสังคมโดยรวม

พุทธทาสภิกขุกับธัมมิกสังคมนิยม

แนวคิด “ธัมมิกสังคมนิยม” ที่พุทธทาสภิกขุเสนอในงานเขียนของท่านนั้นสะท้อนถึงการผสานคุณค่าทางการเมืองของประชาธิปไตย สังคมนิยม และการปกครองโดยใช้ธรรมะร่วมกันอย่างสมดุล พุทธทาสภิกขุมองว่าระบบการปกครองที่ดีควรรวมองค์ประกอบทั้งสามนี้ไว้เพื่อสร้างสังคมที่มั่นคง โดยแนวคิดหลักแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ (พิชัย สุขวุ่น, 2558) ได้แก่

1. ประชาธิปไตยที่ยึดมั่นในสังคมนิยม

การส่งเสริมประโยชน์ส่วนรวมควรยึดหลักศีลธรรมของศาสนาเป็นแกนในการปฏิบัติ โดยแนวคิดนี้เน้นว่าการช่วยเหลือและสนับสนุนสังคมไม่ควรเน้นเพียงแต่ผลประโยชน์ส่วนบุคคล ศาสนาควรมีบทบาทในการกำกับการตัดสินใจของผู้คนเพื่อให้สังคมดำเนินไปอย่างเที่ยงธรรม การใช้ศาสนาเป็นแนวทางจะช่วยลดความเห็นแก่ตัวและส่งเสริมให้เกิดความเป็นธรรมที่แท้จริง นอกจากนี้ยังช่วยให้ประชาธิปไตยมีเสถียรภาพ โดยสังคมที่มีประชาธิปไตยตามหลักธรรมจะส่งเสริมให้พลเมืองมีบทบาทในการร่วมมือเพื่อส่วนรวมและช่วยเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม

2. สังคมนิยมตามหลักแห่งศีลธรรม

การที่สังคมจะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขนั้น ทุกคนต้องปฏิบัติตนด้วยศีลธรรมเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาและความขัดแย้ง แนวทางนี้ช่วยให้สังคมมีความมั่นคง เนื่องจากการปฏิบัติตามศีลธรรมจะทำให้เกิดความยุติธรรมและความสุขในสังคม หากสมาชิกทุกคนในสังคมยึดมั่นในหลักศีลธรรม จะส่งผลให้เกิดความสงบสุขโดยรวม หลักธรรมนี้ช่วยให้ผู้คนมีความเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่ความกลมกลืนและความเป็นปึกแผ่นภายในสังคม ทำให้สมาชิกของสังคมตระหนักถึงความสำคัญของการเสียสละเพื่อส่วนรวมและรักษาความสามัคคีไว้ได้

3. สังคมนิยมที่เป็นมิตรต่อโลก

ทุกสิ่งในธรรมชาติมีการพึ่งพาและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์นี้เป็นสิ่งที่สะท้อนหลักของสังคมนิยม ที่แต่ละองค์ประกอบของธรรมชาติต้องการกันและกันเพื่อความอยู่รอด ไม่มีสิ่ง

ใดสามารถดำรงอยู่ได้อย่างอิสระ ความสมดุลของสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ธรรมชาติจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ แนวทางนี้ช่วยส่งเสริมให้มนุษย์เรียนรู้ที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรอบคอบ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม และรักษาให้เกิดความกลมกลืนระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญ ในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและมีความสมดุลระหว่างการดำเนินชีวิตของมนุษย์และธรรมชาติ

4. ความสำคัญของศีลธรรมในสังคม

ปัญหาส่วนใหญ่ในสังคมเกิดจากการขาดศีลธรรมและความเห็นแก่ตัว การที่คนเราจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีระเบียบและสงบสุข จำเป็นต้องมีศีลธรรมเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยศีลธรรมจะช่วยสร้างเสถียรภาพให้แก่สังคม ลดปัญหาความขัดแย้ง และส่งเสริมให้คนในสังคมปฏิบัติตามหลักการที่ยึดถือคุณธรรมเป็นสำคัญ แนวทางการดำเนินชีวิตโดยมีศีลธรรมเป็นพื้นฐานจะช่วยให้สังคมมีความยั่งยืน ไม่เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมและการเบียดเบียนกัน การรักษาระเบียบและยึดถือหลักการนี้จะช่วยสร้างสังคมที่มีความมั่นคงมีความเป็นธรรมในระยะยาว และเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่สมาชิกของสังคม

แนวคิดธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุมีเป้าหมายในการสร้างสังคมที่สงบสุข และสมดุล โดยใช้ธรรมะเป็นแนวทางสำคัญในการปกครองและการดำเนินชีวิตของประชาชน การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้จะทำให้การแก้ปัญหาในสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และยังส่งเสริมให้ระบบประชาธิปไตยมีความมั่นคง สังคมที่มีธรรมะเป็นพื้นฐานจะมีเสถียรภาพ ประชาชนจะมีคุณธรรมในการใช้ชีวิตและจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมให้เจริญรุ่งเรือง

ประชาธิปไตยตามหลักธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุ

พุทธทาสภิกขุเป็นหนึ่งในนักคิดทางพุทธศาสนาที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและสังคมนิยมที่ยึดถือหลักธรรมะ แนวคิดนี้ถูกเรียกว่า "ธัมมิกสังคมนิยม" ซึ่งเน้นให้เห็นว่าระบบการปกครองที่มีประสิทธิภาพควรดำเนินการโดยการใช้ธรรมะเป็นหลักสำคัญ ไม่ใช่โดยการครอบครองอำนาจหรือความต้องการส่วนตัวที่ขับเคลื่อนด้วยกิเลส พุทธทาสภิกขุได้ชี้ให้เห็นว่า "ประชาธิปไตย" ที่ดำเนินไปโดยอิงจากกิเลสของมนุษย์เพียงอย่างเดียวอาจนำไปสู่ความไม่ยุติธรรมและเกิดปัญหาสังคมได้ในที่สุด เนื่องจากระบบเช่นนี้เอื้อต่อการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และละเลยความเป็นธรรมที่ควร มีต่อผู้อื่น ดังนั้น การนำหลักธัมมิกสังคมนิยมมาปรับใช้จะช่วยสร้างระบบที่ไม่เพียงมีเสถียรภาพ แต่ยังเป็นมิตรต่อสังคมอย่างแท้จริง

พุทธทาสภิกขุได้กล่าวว่า "ประชาธิปไตยที่แท้จริง" ควรยึดถือธรรมะเป็นพื้นฐานสำคัญในการตัดสินใจ เพื่อให้การปกครองนั้นสร้างสังคมที่มีความสงบเรียบร้อยและปราศจากการขัดแย้งที่เกิดจากความต้องการส่วนตน ธัมมิกสังคมนิยมจึงเป็นการประยุกต์หลักธรรมเข้ากับการ

บริหารการปกครอง โดยทำให้ธรรมะกลายเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางและนโยบายในระบบประชาธิปไตย นอกจากนี้ พุทธทาสภิกขุมองว่าประชาธิปไตยที่ปราศจากธรรมะนั้นอาจถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของอำนาจส่วนตนหรือ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ดังนั้น การดำเนินนโยบายโดยไม่มีธรรมะมาประกอบอาจส่งผลให้ประชาธิปไตยสูญเสียคุณค่าและตกอยู่ในสภาวะที่ทำลายเสรีภาพและความเป็นธรรมในระยะยาว พุทธทาสภิกขุจึงแนะนำให้มีการผสมผสานธรรมะเข้ามาใน ทุกขั้นตอนของการบริหารและการปกครอง ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้สังคมถูกครอบงำด้วยการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนบุคคลจนละเลยคุณธรรม

นอกจากนี้ พุทธทาสภิกขุยังได้กล่าวว่า "เสรีประชาธิปไตย" ควรมีข้อจำกัดใน บางประการ เพื่อป้องกันไม่ให้เสรีภาพถูกใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม ความเสรีควรได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย แต่ไม่ควรปล่อยให้การใช้อำนาจเกิดขึ้นโดยปราศจากการคำนึงถึงผลกระทบทางสังคม การใช้เสรีภาพควรมีขอบเขตตามที่หลักธรรมะกำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างสิทธิเสรีภาพและความรับผิดชอบ พุทธทาสภิกขุจึงเสนอแนวทางการใช้ "เผด็จการด้วยธรรมะ" ในการแก้ไขปัญหาที่ต้องการการตัดสินใจอย่างรวดเร็วและเด็ดขาด โดยเผด็จการในบริบทนี้หมายถึง การควบคุมสถานการณ์เพื่อให้สังคมดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ไม่ได้หมายถึงการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนแต่อย่างใด

แนวคิดของ "ธัมมิกสังคมนิยม" ที่พุทธทาสภิกขุได้นำเสนอ เป็นการรวมหลักการของประชาธิปไตยเข้ากับสังคมนิยมและการปกครองด้วยธรรมะ ทำให้เกิดแนวทางการปกครองที่มุ่งเน้นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและความเป็นธรรมแก่ทุกคนการปกครองในรูปแบบนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตาและคุณธรรม โดยเห็นว่าหากประชาชนได้รับการอบรมให้มีจิตสำนึกในความดี ความสงบและเสถียรภาพในสังคมจะเกิดขึ้นได้จริง ดังนั้น ธัมมิกสังคมนิยมจึงไม่เพียงเป็นรูปแบบการปกครองที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ปราศจากความขัดแย้ง

ในแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ การสร้างสังคมที่มีธรรมะเป็นพื้นฐานนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมความยั่งยืนให้กับประชาธิปไตย และการมีธรรมะเป็นหลักในการปกครองจะช่วยลดความแตกแยกและความขัดแย้งภายในสังคม การใช้ธรรมะเป็นแกนหลักในการดำเนินนโยบายยังส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตใจที่สะอาด มีความเอื้อเฟื้อและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม พุทธทาสภิกขุชี้ว่า "ธัมมิก" คือการสร้างระบบสังคมที่ปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การลดปัญหาต่างๆ ในสังคมและป้องกันไม่ให้การปกครองเกิดการเบี่ยงเบนไปในทิศทางที่ผิด

การนำแนวคิดประชาธิปไตยที่ใช้ธรรมะเป็นแกนกลางมาใช้ในสังคม นอกจากจะทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังส่งเสริมความเป็นระเบียบและความมีคุณธรรมในหมู่ประชาชน การบริหารที่ยึดธรรมะจะช่วยให้การตัดสินใจในทุกระดับของสังคมเป็นไปอย่างยุติธรรม โดยการ

ผสานแนวคิดนี้เข้ากับประชาธิปไตย พุทธทาสภิกขุมองว่าประชาชนทุกคนในสังคมจะมีโอกาสเท่าเทียมกันในการแสดงออกและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ การมีธรรมะเป็นแกนหลักยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดความเคารพซึ่งกันและกันทั้งยังสร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติ ตนเป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณธรรม

การสร้างความเป็นธรรมและสมดุลในระบบการปกครองนั้น ยังมีบทบาทสำคัญ ในการสร้างเสถียรภาพให้กับสังคม โดยพุทธทาสภิกขุได้เน้นย้ำว่าการใช้ธรรมะเป็นรากฐานของสังคมนั้นไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดความสงบสุขและเสถียรภาพ แต่ยังเป็นการสร้างจิตสำนึกในคุณธรรมแก่ประชาชน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปรองดองและเกื้อกูลกัน การปกครองที่อิงหลักธรรมะจะสร้างเสถียรภาพให้กับระบบประชาธิปไตยในระยะยาวและสร้างพื้นฐานที่เข้มแข็งในการพัฒนาสังคม

ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ แนวทาง "ธัมมิกสังคมนิยม" เป็นตัวอย่างของการผสมผสานระหว่างการให้ความเสรีแก่ประชาชนกับการมีธรรมะมาเป็นรากฐาน แนวทางนี้จึงเป็นมากกว่าการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะมุ่งหวังให้เกิดการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกที่เอื้อเฟื้อแก่ส่วนรวม การปกครองเช่นนี้จะนำไปสู่สังคมที่เป็นปึกแผ่นและปราศจากความขัดแย้ง เพราะประชาชนทุกคนจะเห็นคุณค่าในสิทธิของตนในขณะที่ตระหนักถึงหน้าที่ที่มีต่อสังคม (สำนักข่าว ที-นิวส์, 2567)

ภายใต้บริบทการทบทวนองค์ความรู้ทางสังคมนั้นนับว่ามีความสัมพันธ์โดยตรงกับกรอบการนิยามที่หลากหลาย ทั้งในมิติของการตีความ/การพรรณนาความซึ่งล้วนแล้วแต่เกี่ยวโยงกับอคติหรือมุมมองที่แตกต่างกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกันกับการพิจารณาหัวใจสำคัญของธัมมิกสังคมนิยมกับฐานความคิดที่ไม่ได้อิงกับกฎเกณฑ์ทางศาสนา (พุทธ) แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ย่อมสัมพันธ์กับการขยายความตามปรัชญาพื้นฐานอีกด้วย *“สำหรับชื่อ มันอาจจะยาวตามความหมายที่ว่า ประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม ที่เป็นธัมมิกะ แล้วก็ดำเนินงานโดยวิธีเผด็จการ ถ้าจะพูดให้สั้นสักหน่อยก็ว่า ธัมมิกสังคมนิยมเผด็จการ ประเทศเล็กๆ จะต้องใช้ระบบนี้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าในเวลานี้...”* (ที่มา: ธัมมิกสังคมนิยมแบบเผด็จการ โดย พุทธทาสภิกขุ พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ นางมณฑา หมื่นนิกร ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร วันเสาร์ที่ 13 ธันวาคม 2518 https://prachatai.com/journal/2011/05/35144)

ในบทสรุปนี้ แนวคิดประชาธิปไตยตามหลักธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุเป็นการประยุกต์ธรรมะเข้ากับประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดการปกครองที่ยุติธรรมและสงบสุข การมีธรรมะเป็นพื้นฐานในการปกครองช่วยลดการเกิดกิเลสในจิตใจ ทำให้ประชาชนสามารถใช้เสรีภาพ และอำนาจของตนในการพัฒนาสังคมอย่างมีคุณธรรม การปกครองในลักษณะนี้จะช่วย

ให้ประชาธิปไตยในสังคมไทยมีเสถียรภาพ และมีศักยภาพในการพัฒนาต่อไปในทิศทางที่สร้างสรรค์

บทสรุป

แนวคิดประชาธิปไตยตามหลัก “ธัมมิกสังคมนิยม”ที่พุทธทาสภิกขุนำเสนอนั้น เน้นการสร้างสังคมที่มีธรรมะเป็นพื้นฐานสำคัญในการปกครอง และการพัฒนาสังคมแนวคิดนี้มุ่งเน้นการใช้ธรรมะเพื่อป้องกันไม่ให้การปกครองถูกครอบงำโดยความเห็นแก่ตัวหรือกิเลส ซึ่งมักนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมและความขัดแย้งในสังคม พุทธทาสภิกขุมองว่า ประชาธิปไตยที่แท้จริงควรส่งเสริมความเสมอภาคและการเห็นแก่ส่วนรวม โดยประชาชนทุกคนได้รับสิทธิและหน้าที่ที่เท่าเทียมกัน ทั้งยังสนับสนุนให้เกิดความเอื้อเฟื้อและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม การผสมผสานระหว่างแนวทางประชาธิปไตยและธรรมะทำให้สังคมไม่เพียงมีสิทธิเสรีภาพ แต่ยังเต็มไปด้วยการเคารพและความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หลักการนี้สอดคล้องกับคุณค่าที่เป็นสากลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกสังคมที่ต้องการความสมานฉันท์และความสงบสุข แนวทางธัมมิกสังคมนิยม ยังช่วยเสริมให้ประชาธิปไตยมีความยั่งยืนและสมดุล เพราะธรรมะทำหน้าที่เป็นหลักการที่ช่วยลดการเบี่ยงเบนของอำนาจและผลประโยชน์ส่วนตัว อีกทั้งยังส่งเสริมความยุติธรรมและความเป็นธรรมในทุกระดับของสังคม

ด้วยเหตุนี้ ประชาธิปไตยที่ยึดหลักธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุจึงถือเป็นแนวทางการปกครองที่เน้นความเป็นธรรม คุณธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล นอกจากนี้ แนวทางนี้ยังช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบและ การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี การสร้างสังคมที่มีธรรมะเป็นรากฐานจะช่วยให้ประชาธิปไตย มีเสถียรภาพและพัฒนาต่อไปในทิศทางที่ส่งเสริมความสุขและความสงบในระยะยาวในภาพรวม แนวคิดประชาธิปไตยตามหลักธัมมิกสังคมนิยมจึงเป็นทางเลือกที่มุ่งสร้างสังคมที่มีความยั่งยืน มั่นคง และสันติสุขอย่างแท้จริง การผสานธรรมะเข้ากับระบบการปกครองนี้ยังเป็นการส่งเสริมความเป็นเอกภาพในสังคม และสร้างพื้นฐานที่มั่นคงให้แก่ประชาธิปไตย ที่สามารถดำรงอยู่ได้ในทุกยุคทุกสมัย

เอกสารอ้างอิง

ประชาไทออนไลน์. (2554). *ธัมมิกสังคมนิยมแบบเผด็จการ โดย พุทธทาสภิกขุ พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ นางมณฑา หมื่นนิกร ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม*

กรุงเทพมหานคร วันเสาร์ที่ 13 ธันวาคม 2518. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2567, จาก https://prachatai.com/journal/2011/05/35144.

พิชัย สุขวุ่น. (2558). บทวิจารณ์หนังสือธัมมิกสังคมนิยม. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2*(1),181-188.

พระอุดมปัญญาภรณ์. (2565). *พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย.* วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(2), 222-230.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2550). *ธัมมิกประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). *การเมืองการปกครองของไทย.* พิมพ์ครั้งที่ 8 แก้ไขปรับปรุง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิสุทธิ์ โพธิแท่น. (2550). *แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สถาบันปรีดี พนมยงค์. (2564). *ประชาธิปไตยเบื้องต้นสำหรับสามัญชน.* สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2567, จาก https://pridi.or.th/th/content/2021/09/831

สำนักข่าว ที-นิวส์. (2567). *ประชาธิปไตยตามใจกู!! พุทธทาสวิจารณ์: สังคมระส่ำระสายเพราะ "ประชาธิปไตยตามใจกิเลส" ถึงเวลาแล้วที่จะต้อง "เผด็จการด้วยธรรมะ"!!.* สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2567, จาก https://www.tnews.co.th/variety/313508

เทคนิคการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยของครูภาษาไทยในยุคดิจิทัล

TECHNIQUES FOR ORGANIZING THAI LITERATURE LEARNING FOR THAI LANGUAGE TEACHERS IN THE DIGITAL AGE

[1]จิรภัทร เหล่า

[1]Chiraphat Lau

นักวิชาการอิสระ

Independent

[1]fongbong2540@gmail.com

Received: October 26, 2024; **Revised**: December 12, 2024; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่การเรียนวรรณคดีให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล อย่างที่ทราบกันนั้นการพัฒนาการแบบก้าวกระโดด โดยมีเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบการจัดการต่างแทบทุกวงการล้วนแล้วจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบที่มีจากเดิม ซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้นำเอานวัตกรรมและเทคโนโลยี มาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการทำงานกับอาชีพของตนเอง รวมถึงแวดวงการศึกษาครูรุ่นใหม่ก็ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีเหล่านั้น มาพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนอีกด้วย บทบาทของครูผู้สอนจึงต้องแตกต่างไปจากเดิมการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรมีบทบาทในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ด้านได้แก่ 1. การออกแบบเนื้อหา 2. การออกแบบกิจกรรมทางการเรียน 3. การออกแบบกระบวนการสื่อสาร ทั้งนี้การสอนวรรณคดีนั้น ควรใช้วิธีการที่หลากหลายและยืดหยุ่นตามบริบทและสภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยในยุคดิจิทัลไม่เพียงแค่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยเท่านั้น ยังมีความสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศที่จะก้าวสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบในอนาคต เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนให้เหมาะสมกับสังคมในยุคดิจิทัล แนะแนวทางที่สำคัญในการขับเคลื่อนดังกล่าวคือ การนำทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในยุค

[1] นักวิชาการอิสระ

ดิจิทัล เข้ามาเป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้การเรียนรู้ให้เป็นห้องเรียนที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียนสูงสุด

คำสำคัญ: เทคนิคการจัดการเรียนรู้, วรรณคดีไทย, ครูภาษาไทยในยุค

Abstract

This article aims to disseminate literature learning in line with the digital age. As we know, the rapid development with technology playing an important role in developing management systems in almost every sector requires changes to the original model. It is necessary to apply innovation and technology to their work and careers. In the education sector, new generation teachers have also applied this technology to develop learning activity formats in the classroom. The role of teachers must be different. In the past, in designing learning activities, teachers should have a role in designing learning activities in 3 areas: 1. Content design 2. Learning activity design 3. Communication process design. In this regard, teaching literature should use a variety of methods that are flexible according to the context and conditions of the learners. Organizing Thai literature learning in the digital age is not only adapting to the era, but also in line with the development of the country that will fully enter the digital age in the future. This is to prepare learners to be suitable for society in the digital age. The important guideline for driving this is to use the skills necessary for living in the digital age as the main principle in organizing learning activities to develop learning into a classroom that is most beneficial to students.

Keywords: Techniques for organizing, Thai literature learning, Thai language teachers in the digital age.

บทนำ

วรรณคดีส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจที่ผู้แต่งมีต่อสภาพและเหตุการณ์แวดล้อมในยุคสมัยของผู้แต่ง เช่น มีความชื่นชมในวีรกรรม ความสามารถหรือบุญบารมีของบุคคลสำคัญก็แต่งเรื่องประเภทสดุดี ถ้ามีความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาก็แต่งเรื่องธรรมะและชาดก ถึงแม้วรรณคดีที่เกิดจากความสะเทือนใจส่วนตัวของ ผู้แต่งเอง ผู้แต่งก็มักสร้างเนื้อหาและฉากของเรื่องขึ้นจากสิ่งที่

ผู้แต่งประสบพบเห็นเป็นส่วนมาก นอกจากรูปแบบคำประพันธ์ ประเภท และสาระสำคัญของเรื่องมักเป็นไปตามคตินิยมของสังคมในสมัยที่แต่ง เพราะฉะนั้นการอ่านวรรณคดีให้ได้คุณค่าที่แท้จริงจำเป็นต้องเรียนวรรณคดีในเชิงประวัติหรือประวัติวรรณคดีประกอบด้วย การเรียนประวัติวรรณคดีพิจารณาถึงประเด็นสำคัญของวรรณคดีในด้านต่าง ๆ จากเหตุผลที่กล่าวมาการเรียนวรรณคดีไทยจึงยังจำเป็นในการเรียนการสอนของนักเรียนในปัจจุบัน แต่หากว่าจะจัดการเรียนการสอนเช่นใดเพื่อนให้ผู้เรียนเกิดความแปลกใหม่ และมีความสนใจที่จะใฝ่รู้ ใฝ่เรียนในการเรียนวรรณคดีไทย

สังคมปัจจุบันอยู่ในยุค Society 5.0 คือการควบรวมระหว่างโลกทางกายภาพ (Physical Space) ซึ่งเป็นโลกที่มนุษย์ใช้ชีวิตผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เข้ากับโลกเสมือน (Cyber Space) ที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อทุกด้านของชีวิตมนุษย์ เพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตอย่างอัจฉริยะโดยมี AI (ปัญญาประดิษฐ์) และหุ่นยนต์ เป็นเทคโนโลยีสำคัญในการขับเคลื่อน เช่น 1. การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Network) ในการสื่อสารเป็นหลัก สามารถพูดคุย เห็นหน้า และแชร์เรื่องราวกันได้จากทั่วทุกมุมโลก เพียงแค่มีระบบอินเทอร์เน็ต (ซึ่งปัจจุบัน Social Network ก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการใช้ชีวิตของผู้คนไปแล้ว) 2. นำเทคโนโลยีมาใช้กับที่อยู่อาศัย เช่น เทคโนโลยี Smart Home ที่ควบคุมระบบภายในบ้านด้วยอินเทอร์เน็ต ผ่านการสั่งงานด้วยเสียง (Smart Speaker) หรือระบบสแกนใบหน้า เพื่อช่วยยกระดับความปลอดภัยทั้งในด้านการป้องกันอาชญากรรม ภัยพิบัติ หรือด้านสุขภาพ 3. นำเทคโนโลยีมาใช้กับรถยนต์ เช่นเทคโนโลยีไร้คนขับ ที่นอกจากจะสร้างความสะดวกสบายแล้วยังสามารถช่วยผู้สูงอายุ ผู้พิการทางสายตา หรือผู้ป่วยที่ไม่สามารถใช้งานรถยนต์เอง ให้เดินทางถึงที่หมายได้อย่างปลอดภัย พร้อมมีระบบวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางหรือระบบแจ้งเตือนสิ่งกีดขวาง เพื่อลดการเกิดอุบัติเหตุ รวมถึงการใช้รถยนต์พลังงานไฟฟ้าเพื่อลดการเผาผลาญพลังงาน 4. นำเทคโนโลยีมาใช้กับอุตสาหกรรมการเงิน ที่จะทำให้ผู้คนไม่ต้องพกเงินสดอีกต่อไป แต่สามารถใช้จ่ายหรือแลกเปลี่ยนเงินผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้อย่างเต็มรูปแบบ 5. นำเทคโนโลยีมาใช้กับวงการแพทย์ เช่น การเชื่อมต่อข้อมูล Big Data ระหว่างโรงพยาบาลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษา หรือสามารถตรวจสุขภาพขั้นพื้นฐานได้ผ่านแอปพลิเคชัน (ออนไลน์)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเทคโนโลยีจึงจำเป็นในยุคปัจจุบันและเพื่อให้การเรียนการสอนวรรณคดีไทยเป็นไปตามยุคสมัยจึงความจัดการเรียนการสอนที่ให้เกิดความแปลกใหม่และการจัดการเรียนรูวรรณคดี ครูผู้จึงต้องสอนจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากเดิมที่เป็นผู้บรรยายหน้าชั้นเรียน เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของเด็ก เป็นผู้ที่ให้การแนะนำ และประคับประคองนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ จากกิจกรรมที่ครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบ โดยให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สามารถเชื่อโยงแนวคิด องค์ความรู้ ทัศนคติในวรรณคดีเข้าสู่การเรียนรู้ในยุคปัจจุบันผ่านกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ให้เท่าทันโลก

เทคนิคการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ หมายถึงการออกแบบกระบวนการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดหวัง โดยนำเอาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ วิธีสอน กิจกรรม เทคนิคการสอนและ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ มาเป็นส่วนประกอบ เพื่อให้เกิดกระบวนการที่ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ ที่ยอมรับว่าบุคคลหรือผู้เรียนมีความแตกต่างกันและทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ควรมีความเชื่อพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ 1. เชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน 2. เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ 3. เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ทุกเวลา

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นการจัดการบรรยากาศ จัดกิจกรรม จัดสื่อและจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ครูจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักผู้เรียนครอบคลุมอย่างรอบด้าน และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปเป็นพื้นฐานการออกแบบหรือวางแผนการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับผู้เรียน สำหรับในการจัดกิจกรรมหรือออกแบบการเรียนรู้ อาจทำได้หลายวิธีการและหลายเทคนิค แต่มีข้อควรคำนึงว่าในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง แต่ละเรื่อง ได้เปิดโอกาสให้กับผู้เรียนในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่ ซึ่งทิศนา แขมมณี (2555:251) ได้นำเสนอแนวคิดในการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสามารถนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติได้ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย (physical participation) คือเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการเรียนรู้ของผู้เรียนตื่นตัว พร้อมจะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น การรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ ถ้าผู้เรียนอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อม แม้จะมีการให้ความรู้ที่ดีๆ ผู้เรียนก็ไม่สามารถรับได้ ดังจะเห็นได้ว่า ถ้าปล่อยให้ผู้เรียนนั่งนานๆ ในไม่ช้าผู้เรียนก็จะหลับหรือคิดเรื่องอื่นๆ แต่ถ้าให้มีการเคลื่อนไหวทางกายบ้างก็จะทำให้ประสาทการเรียนรู้ของผู้เรียนตื่นตัวและพร้อมที่จะรับและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดี ดังนั้น กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียน จึงควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสมกับวัยและระดับความสนใจของผู้เรียน

2. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา(intellectual participation) คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา ต้องเป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้เกิดการเคลื่อนไหว ต้องเป็นเรื่องที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไปทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกที่จะคิด

3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม (social participation) คือเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมต่างๆ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านสังคม

4. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (emotional participation) คือเป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้นั้นเกิดความหมายต่อตนเองโดยกิจกรรมดังกล่าวควรเกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง โดยปกติการมีส่วนร่วมทางอารมณ์นี้มักเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำอื่นๆอยู่แล้ว เช่น กิจกรรมทางกาย สติปัญญา และสังคม ทุกครั้งที่ครูให้ผู้เรียนเคลื่อนที่ เปลี่ยนอิริยาบถ เปลี่ยนกิจกรรม ผู้เรียนจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกตามมาด้วยเสมอ อาจเป็นความพอใจ ไม่พอใจ หรือเฉย ๆ

ชีวิตในโลกยุคใหม่เป็นชีวิตที่นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวกสบายและรวดเร็วในระดับเสี้ยววินาที ส่งผลให้ห้องเรียนแบบเดิมถูกตั้งคำถามยังคงจำเป็นอยู่หรือไม่ ฉะนั้นการจัดการเรียนรู้ต้องปรับตัวเพื่อให้สอดรับกับการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล บรรยากาศที่พึงปรารถนาในชั้นเรียน ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต่างปรารถนาให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น และผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร บรรยากาศในชั้นเรียนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ความปรารถนานี้เป็นจริง บรรยากาศในชั้นเรียนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการสอน จัดแบ่งได้ 6 ลักษณะ สรุปได้ ดังนี้

1. บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) เป็นบรรยากาศที่ครูกระตุ้นให้กำลังใจนักเรียนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน นักเรียนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและพยายามทำงานให้สำเร็จ

2. บรรยากาศที่มีอิสระ (Freedom) เป็นบรรยากาศที่นักเรียนมีโอกาสได้คิด ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า รวมถึงโอกาสที่จะทำผิดด้วย โดยปราศจากความกลัวและวิตกกังวล บรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจโดยไม่รู้สึกตึงเครียด

3. บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ (Respect) เป็นบรรยากาศที่ครูรู้สึกว่านักเรียนเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่า และสามารถเรียนได้ อันส่งผลให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดความยอมรับนับถือตนเอง

4. บรรยากาศที่มีความอบอุ่น (Warmth) เป็นบรรยากาศทางด้านจิตใจ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน การที่ครูมีความเข้าใจนักเรียน เป็นมิตร ยอมรับให้ความช่วยเหลือ จะทำให้นักเรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ รักครู รักโรงเรียน และรักการมาเรียน

5. บรรยากาศแห่งการควบคุม (Control) การควบคุมในที่นี้ หมายถึง การฝึกให้นักเรียนมีระเบียบวินัย มิใช่การควบคุม ไม่ให้มีอิสระ ครูต้องมีเทคนิคในการปกครองชั้นเรียนและฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ของตนเองอย่างมีขอบเขต

6. บรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success) เป็นบรรยากาศที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จในงานที่ทำ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ผู้สอนจึงควรพูดถึงสิ่งที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จให้มากกว่า การพูดถึงความล้มเหลว เพราะการที่คนเราคำนึงถึง แต่สิ่งที่ล้มเหลวจะมีผลทำให้ความคาดหวังต่ำ ซึ่งไม่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ดีขึ้น บรรยากาศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 6 ลักษณะนี้ มีผลต่อความประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญในของการศึกษา การนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน การแก้ไขปัญหา และการใช้ชีวิต ครูผู้สอนต้องบูรณาการความรู้ เน้นให้ความสำคัญกับผู้เรียน ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาความรู้ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็น และเพียงพอเพื่อนำมาสู่การประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการคิด ลงมือทำ สะท้อนคิด เน้นการปฏิบัติ ปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน อันจะส่งให้เกิดความรู้ที่แท้จริง และส่งผลให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ในที่สุด

การจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยนอกเหนือจากนักเรียนจะได้ตระหนักถึงคุณค่า ความงดงามทางภาษา ของวรรณคดีแล้วนั้น ผู้เรียนยังได้เห็นถึงความสำคัญในฐานะที่วรรณคดีเป็นสมบัติและเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ แต่จะดีกว่านี้หรือไม่ถ้าการจัดการเรียนรู้ในยุคสมัยใหม่ ได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียน ได้นำความรู้จากสิ่งที่เรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปสู่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เริ่มทำในสิ่งใหม่ ๆ อันเป็นการพัฒนาและทำให้การเรียนวรรณคดีเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว เป็นสิ่งที่ใครๆก็สามารถเข้าถึงได้ เพราะฉะนั้นครูในยุคดิจิทัลนอกเหนือจากการพัฒนาด้านจัดการเรียนรู้ของตนเองนั้น สิ่งที่ควรพัฒนาไปพร้อมกันนั่นคือ จะมีวีการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยให้กับนักเรียนอย่างไร นักเรียนจึงจะสามารถนำสิ่งที่เรียนนั้นมาปรับและประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง ดังที่ ทิศนา แขมมณี (2555: 20) กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้หมายถึงสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ มีแบบแผนตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือการสอนวรรณคดีนั้นควรใช้วิธีการที่หลากหลาย โดยครูไม่ควรสอนแบบบรรยายให้นักเรียนฟังแต่เพียงผู้เดียวหรือแบบให้นักเรียนท่องจำ แต่ควรจะให้นักเรียนได้ขบคิด และใช้เหตุผลในการศึกษาค้นคว้า สอดคล้องกับ ประภาศรี สีหอำไพ (2535: 351-360) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนวรรณคดี สรุปได้ว่า เนื้อหาที่จะ

สอนได้แก่ มโนทัศน์ เนื้อหา ฉันทลักษณ์ คำศัพท์ การตีความบทประพันธ์ สุนทรียภาพ การอ่านทำนองเสนาะ ซึ่งครูจะต้องกาหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจน ส่วนในการสอนนั้น ต้องให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมโดยใช้ความคิดพิจารณาด้วยตนเองเป็นสำคัญ และใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา

ทัศนีย์ ศุภเมธี (ทัศนีย์ ศุภเมธี, 2542) ก็ได้กล่าวถึงแนวทางและความสำคัญในการสอนวรรณคดีไว้ สรุปได้ ดังนี้

1) ครูควรสอนโดยการยั่วยุให้นักเรียนเกิดความคิดและตีความเรื่องราวจากวรรณคดี ให้นักเรียนช่วยกัน วิเคราะห์ วิจารณ์ สรุปแนวคิดต่าง ๆ จากการอ่านวรรณคดีไม่ควรเข้มงวดหรือบังคับให้ผู้เรียนท่องจำเนื้อหาวรรณคดี เพราะจะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย

2) ครูควรจูงใจผู้เรียนด้วยการอ่านคำประพันธ์ที่ไพเราะ ให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งในลีลาและความไพเราะของถ้อยคำ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกอ่านทำนองเสนาะเป็นกลุ่ม เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถไม่เท่ากัน อาจทำให้นักเรียนบางคนรู้สึกอาย

3) ครูควรบูรณาการการเรียนรู้เนื้อหาวรรณคดีวรรณกรรมกับเนื้อหาอื่น ๆ ทั้งการฟัง พูด อ่านและเขียนโดยให้สัมพันธ์กันกับกระบวนการคิด สามารถวิจารณ์บอกแก่นความคิด แนวความคิดหรือข้อคิดจากการฟังและอ่านได้ รวมถึงใช้วรรณคดีเป็นสื่อในการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ เช่น คำศัพท์สำนวน เข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์และสภาพสังคมไทยที่เกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม

4) ครูควรสร้างศรัทธาให้ผู้เรียนรักและนิยมชมชอบ เนื่องจากจะเป็นการง่ายต่อการจูงใจชี้แนะแนวทางในการเรียนแก่ผู้เรียน

5) ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนุกสนาน แปลกใหม่ เช่น การร้องเพลง แสดงละคร เล่นเกม แสดงบทบาสมมติ จัดนิทรรศการหรือวาดภาพ

6) ครูควรมีความเข้าใจและความคิดรวบยอดในเรื่องที่จะสอนถ่ายทอดผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความคิดรวบยอดได้เอง

วรรณคดีไทย

วรรณคดีเป็นวรรณกรรมหรืองานเขียนที่ถูกย่องย่องว่าเป็นการประพันธ์ ที่สาระเนื้อหาที่ทรงคุณค่าด้านวรรณศิลป์ สามารถทำให้ผู้อ่านได้เกิดอารมณ์คล้อยตามคำประพันธ์ที่ผู้ประพันธ์ได้เขียนขึ้น มีความคิดที่เป็นแบบแผน เหมาะแก่การเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้เรียนรู้และศึกษา เพราะสามารถยกระดับจิตใจของผู้อ่านให้สูงขึ้นได้ รู้ว่าอะไรควรหรือไม่ควร นอกจากนี้วรรณคดียังสะท้อนถึงแนวคิดและสภาพสังคมในสมัยนั้นๆ ทำให้ผู้ศึกษาได้ความรู้ ความเข้าใจ ถึงเรื่องราวต่าง

ๆ ที่อยู่ในวรรณคดี ดังที่พระยาอนุมานราชธน (2546: 4) กล่าวถึงวรรณคดีไว้ว่า วรรณคดีคือการแสดงความคิดออกมาโดยเขียนไว้เป็นหนังสือ ข้อเขียนหรือบทประพันธ์ (ไม่ว่าด้วยภาษาใดๆ เรื่องใดๆ ยกเว้นเรื่องวิทยาศาสตร์) บทพรรณนาโวหารหรือข้อเขียนซึ่งมีโวหารเพราะพริ้ง มีลักษณะเด่นในเชิงประพันธ์ ตัวละครในเรื่อง ฯลฯนอกจากนั้นวรรณคดีต้องใช้ภาษาเลือกเฟ้นอย่างประณีต มีคุณค่าหลายประการ อ่านแล้วติดใจน่าภิรมย์ไม่รู้สึกเบื่อ เป็นหนังสือที่มีพัฒนาการทางอารมณ์สูง วรรณคดีจึงเป็นหนังสือที่มีคุณค่า เป็นอาหารทางจิตใจที่ช่วยยกระดับสติปัญญาของผู้อ่านให้ได้รับความสุข เป็นยาที่สามารถบรรเทาโรคอันเกิดจากความทุกข์ภายในจิตใจได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นวรรณคดีไม่เพียงแต่เป็นการประพันธ์ที่มุ้งแต่จะทำให้เกิดความเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว วรรณคดียังสอดแทรกหลักคำสอน วิถีการปฏิบัติ หลักการ แนวคิด ทัศนคติและมุมมองของผู้เขียนไว้อีกด้วย กุสุมา รักษมณี (2556: 15-17) และวิภา กงกะนันท์ (2556: 4-5) ที่ได้กล่าวถึงความหมายของวรรณคดี ไปในทิศทางเดียวกันว่า วรรณคดี คือผลงานสร้างสรรค์อย่างหนึ่งของมนุษย์ที่บันทึกเรื่องราวและความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์โดยใช้ภาษาเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด จินตนาการและ อารมณ์ของผู้ประพันธ์ออกมาอย่างงดงาม วรรณคดีไทยมีส่วนสำคัญในการแสดงออกถึงความเป็นไทย เนื่องจากเป็นคลังความรู้ที่สอดแทรกประวัติศาสตร์ชาติ เข้าในเนื้อหาด้านวรรณศิลป์ของกวีทุกยุคทุกสมัย เป็นสมบัติที่คงอยู่คู่กับชาติไทยมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันหลักสูตรการจัดการศึกษาทุกระดับ จัดให้มีการจัดกิจกรรมเรียนการสอน การเรียนรู้วรรณคดีไทยเป็นการเรียนการศึกษาภาษาผ่านวรรณคดีซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละยุคสมัยในอดีต อีกทั้งยังเป็นการศึกษาภูมิปัญญาของกวีในแต่ละยุค ถึงการใช้ภาษาในการสื่อสารผ่านเรื่องราวต่างๆ จากประสบการณ์ ทัศนคติของผู้ประพันธ์โดยจะนำเสนอมุมมองของตนเองผ่านตัวอักษรในด้านต่างๆ เช่นสภาพสังคมวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ที่กวีได้ประพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2549: 67) ที่แสดงความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการอ่านวรรณคดี การอ่านวรรณคดีทำให้ผู้อ่านมีประสบการณ์ชีวิตที่กว้างขวางและหลากหลายกว่าชีวิตของตนเอง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความคิดและการกระทำของมนุษย์ในสถานการณ์ต่างๆ ทำให้เห็นสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความเชื่อต่างๆ อีกด้วย นอกจากนี้วรรณคดียังช่วยสะท้อนภาพสังคม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษ ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อต่างๆ ที่กวีได้สอดแทรกอยู่ในวรรณคดี

ด้วยความสำคัญดังที่ได้กล่าวมาจึงทำให้วรรณคดีถูกบรรจุให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตลอดมา โดยมีจุดมุ่งหมายมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของภาษาการสอนวรรณคดีไทยยังช่วยเพิ่มทักษะในด้านการคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ จากเนื้อเรื่องในวรรณคดี ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงหลักแนวคิด พฤติกรรม ค่านิยม คติความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ที่สอดแทรกอยู่ในวรรณคดีแต่ละเรื่องในแต่ละยุคสมัย ฉะนั้นในการ

จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้มีการเรียนการสอนวรรณคดีในรายวิชาภาษาไทยขึ้น ทั้งนี้เพราะการศึกษาวรรณคดีเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและประโยชน์แก่ผู้ศึกษา แม้แนวคิดวรรณคดีเป็นฐานจะเป็นที่รู้จักและมีผู้นำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย แต่ก็ยังพบว่าผู้สอนภาษาไทยส่วนหนึ่งทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษายังคงต้องการแนวทางและตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมสำหรับสร้างความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติจริงโดยเฉพาะกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ภาษาไทยเชิงบูรณาการ

จากปัญหาการเรียนการสอนวรรณคดีดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หากผู้สอนละเลย ไม่มีวิธีการจัดการหรือไม่มีการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ปล่อยให้วรรณคดีเป็นเรื่องยาก และไกลตัวสำหรับผู้เรียน ในที่สุดวรรณคดีก็คงเป็นเสมือนโบราณวัตถุที่คอยแต่เก็บรักษาไว้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมทางภาษาในอดีต แต่ไม่มีใครนำมาอ่าน นำมาศึกษาด้วยใจรักอย่างซาบซึ้ง และจริงจัง วิธีการแก้ไขปัญหาดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีจัดการเรียนการสอน โดยเปิดให้ผู้เรียนได้มีส่วนรวมในการออกแบบกิจกรรมการเรียน ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล สามารถตั้งคำถามและสามารถหาคำตอบเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองได้อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ ดังที่อัจจิมา เกิดผล (2536: 96) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการสอนวรรณคดีไว้ว่า ครูควรเข้าใจเนื้อหาที่แท้จริงของวรรณคดีที่จะนำมาสอน จัดหากิจกรรม เกมประกอบการสอน หาเทคนิคใหม่ๆ ที่ทำให้การเรียนการสอนไม่น่าเบื่อ ควรยกตัวอย่างในปัจจุบันที่นักเรียนสามารถเห็นได้อย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ไม่บังคับให้นักเรียนท่องบทประพันธ์ต่าง ๆ แต่ควรชี้ให้เห็นลีลาและความไพเราะของบทประพันธ์ แล้วให้นักเรียนเลือกท่องบทที่นักเรียนประทับใจแทน รวมทั้งกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น รู้จักวิจารณ์ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

การจัดการเรียนรู้วรรณคดี ครูผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากเดิมที่เป็นผู้บรรยายหน้าชั้นเรียน เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของเด็ก เป็นผู้ที่ให้การแนะนำ และประคับประคองนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ จากกิจกรรมที่ครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบ โดยให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สามารถเชื่อโยงแนวคิด องค์ความรู้ ทัศนคติในวรรณคดีเข้าสู่การเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน ผ่านกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ให้เท่าทันโลกเท่าทันสมัยอย่างมีเหตุผล จากการเรียนรู้วรรณคดีที่แสนเบื่อหน่ายของนักเรียน ให้ยังคงโลดแล่นอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อย่างสมบูรณ์และทรงคุณค่าสืบไป

สภาพครูภาษาไทย

ในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดี ครูผู้สอนควรคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนออกแบบการจัดกิจกรรมที่ทำให้บรรยากาศในห้องเรียนนั้นเหมาะแก่การเรียนรู้หาเทคนิควิธีการ

สอนและวิธีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับผู้เรียน รวมถึงคำนึงถึงผลการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียนทั้งในส่วนของเนื้อหา ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความรู้ที่คงทน ความเข้าใจ ความซาบซึ้งในวรรณคดี และให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ในชีวิตได้จริง สุจริต เพียรชอบและสายใจ อินทรัมพรรย์ (สุจริต เพียรชอบและสายใจ อินทรัมพรรย์, 2538) และสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทยไปในทางเดียวกันสามารถสรุปได้เป็นด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านผู้เรียน ในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทย ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน ตลอดจนความสนใจของนักเรียนโดยยึดหลักนักเรียนเป็นสำคัญ โดยจะต้องพยายามให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากที่สุด เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ซึ่งครูต้องใจกว้างที่จะยอมรับฟังและเคารพความคิดเห็นของนักเรียน ให้นักเรียนได้ใช้ความคิดและเหตุผล ในเชิงการวิพากษ์วิจารณ์ให้มากที่สุด โดยครูเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือและแนะนำเพื่อให้นักเรียนได้คิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

ด้านเนื้อหา การจัดการเรียนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไทยควรจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการให้สัมพันธ์กับหลักภาษาและทักษะการใช้ภาษาต่าง ๆ ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน ครูควรเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีอย่างแท้จริง และมีทัศนคติที่ดีต่อวรรณคดีและ การสอนวรรณคดีไทย และในการจัดการเรียนการสอนครูควรเน้นการคิดรวบยอดมากกว่าเนื้อหา เพราะการเน้นเนื้อหามากเกินไปนักเรียนจะไม่มีโอกาสซาบซึ้งถึงความงามและความไพเราะของวรรณคดี นอกจากนี้ครูไม่ควรจำกัดอยู่กับวรรณคดีมรดกเท่านั้น สามารถนำเอาวรรณกรรมปัจจุบันมาให้นักเรียนได้ศึกษาด้วย เพราะวรรณกรรมปัจจุบันมีลักษณะเนื้อเรื่องที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวันของนักเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนสนใจในงานประพันธ์มากยิ่งขึ้น

ด้านกิจกรรม วิธีสอน เทคนิคการสอนและสื่อการสอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวรรณคดีนั้น ควรเลือกกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียนที่เหมาะสมกับเรื่องที่จะสอนเพื่อดึงดูดและจูงใจนักเรียน ในขั้นตอนการสอนครูควรเลือกใช้วิธีสอนอย่างหลากหลาย ไม่ควรเน้นการถอดความแต่ควรเน้นวิธีการที่ฝึกให้นักเรียนได้คิด ใช้เหตุผล ศึกษาค้นคว้าข้อมูลและร่วมกันทำกิจกรรม โดยปลูกฝังให้นักเรียนใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการเรียนวรรณคดีไทย เช่น การแต่งคำประพันธ์ การแข่งขันโต้กลอนสด สักวา ประกวดคำประพันธ์ การจัดแสดงละคร นอกจากนี้สื่อประกอบ การเรียนการสอนวรรณคดีต้องไม่จำเจ ซึ่งการเลือกใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนนั้น ครูควรคำนึงถึงประโยชน์ ความเหมาะสมและผลการใช้ที่คุ้มค่า และขั้นตอนการประเมินผลครูควรมีการประเมินการเรียนการสอนวรรณคดีไทยทุกครั้ง เพราะครูจะได้ทราบผลการสอนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน หากมีคำศัพท์ยากในเรื่องครูผู้สอนไม่ควรกังวลมากเกินไป ควรให้ผู้เรียนได้เพลิดเพลินกับการอ่านออกเสียงไปจนจบย่อหน้าหรือจบตอน เพื่อทำความเข้าใจในระหว่างที่กำลังอ่าน จากนั้นใช้วิธีการ

อธิบายหรืออภิปรายเนื้อหาหรือคำศัพท์ร่วมกันเมื่อนักเรียนอ่านจบ นอกจากนี้ครูควรเน้นให้นักเรียนพินิจพิเคราะห์ตัวละคร ทั้งคำพูด ความคิด การกระทำ ความเชื่อ ความเป็นอยู่ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์และความเป็นอยู่ในชีวิตปัจจุบัน รวมทั้งวิเคราะห์เจตนาและข้อคิดที่ได้จากการอ่านวรรณคดี

ด้านสภาพและบรรยากาศในการเรียนรู้ ครูควรคำนึงถึงเรื่องความสนุกสนานเพลิดเพลินความจรรโลงใจและความบันเทิง ซึ่งครูควรจัดกิจกรรมประกอบการสอนหลายๆ ชนิด เพื่อช่วยให้บรรยากาศในการเรียนการสอนน่าสนใจและเสริมสร้างจินตนาการของนักเรียน เช่น การขับเสภา การร้องเพลง การอ่านทำนองเสนาะ การแสดงบทบาทสมมติ การฟ้อนรำ การวาดภาพ วาดการ์ตูน การประดิษฐ์สิ่งของที่เกี่ยวเนื่องกับวรรณคดี การโต้วาที การทายปัญหา การแต่งคำประพันธ์ การทำสมุดภาพ เป็นต้น

บทบาทของครูในยุคดิจิทัล

เมื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วเพื่อความสะดวกสบายและการเข้าถึงข้อมูลที่มากมายในเวลาอันสั้น เมื่อมองย้อนกลับไปในช่วงศตวรรษที่ 15 เทคโนโลยีเริ่มพัฒนาจากนวัตกรรมชิ้นเล็กๆ โดยที่ในวันนั้นกระบวนการเรียนรู้ที่นำหน้าเทคโนโลยี จนทุกอย่างถูกพัฒนาจนถึงในยุคปัจจุบันที่อาจกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีก้าวหน้ากว่ากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งในบริบทของประเทศไทย เทคโนโลยีมักถูกนำมาใช้เพียงเพื่อส่งเสริมความสะดวกสบาย แต่รู้หรือไม่ว่าเราสามารถใช้สิ่งเหล่านั้นเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และ รูปแบบการสอนให้สอดคล้อง มีประสิทธิภาพขึ้นได้ในยุคดิจิทัล (สุรเชษฐ์ ตรรกโชติ: ออนไลน์) นวัตกรรมเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้มีการพัฒนาไปอย่างมาก มีการนำไปปรับประยุกต์ใช้ในวงการต่างๆ รวมทั้งในเรื่องของการเรียนรู้และมิติรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็น 5G VR AR IOTs แอปพลิเคชันต่างๆ หรือ AI ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้และ การนำไปประยุกต์ใช้ทั้งต่อผู้เรียน ผู้สอน โดยมีบทบาทในการออกแบบการสอนทั้ง 3 ด้านได้แก่ 1.การออกแบบเนื้อหา 2.การออกแบบกิจกรรมทางการเรียน 3.การออกแบบกระบวนการสื่อสาร

1.การออกแบบเนื้อหา (Design of Content) โดยคำนึงถึงเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียนและมุ่งเน้นไปทางด้านการสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยความเท่าทันต่อยุคสมัยของเนื้อหาที่มีการอัพเดทอยู่ตลอดเวลา การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ยืดเยื้อ ใช้เนื้อหาที่มีความเหมาะสมและ ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียด รวมทั้งควรเพิ่มทางเลือกให้กับผู้เรียนในการสอบถามแสดงความคิดเห็นได้ และการออกแบบเนื้อหาไม่ควรมีแค่ตัวอักษรอย่างเดียว แต่ควรมีภาพหรือสีที่จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้มากขึ้น

2.การออกแบบกิจกรรมทางการเรียน (Design of Activities) แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 2.1 พฤติกรรมทางการเรียน (Behaviorist Learning) หมายถึง ความสนใจในเนื้อหา การแสดงออกหรือลักษณะของผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงออกให้เห็นต่อกิจกรรมหรือเนื้อหา ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมทางการเรียนจะต้องคำนึงถึงช่วงอายุของผู้เรียนและ คำนึงถึงสิ่งที่จะเป็นมิตรต่อผู้เรียนในแต่ละช่วงอายุ 2.2 การสร้างสรรค์ทางการเรียน (Constructivist learning) การออกแบบกิจกรรมในการเรียนรู้ควรเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและ ส่วนรวมมากขึ้น นอกจากนี้ในการออกแบบกิจกรรมควรเน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ผ่านการเชื่อมโยงเนื้อหาใหม่ๆ เข้ากับประสบการณ์ในชีวิต หรือสถานการณ์รอบตัวของแต่ละคน

3. การออกแบบกระบวนการสื่อสาร 3.1 การออกแบบกระบวนการสื่อสารเป็นสิ่งที่สำคัญของการออกแบบการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล เพราะภาษาเขียนอาจเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นของการสื่อสารในปัจจุบัน ที่มีแนวโน้มจะใช้การสื่อสารผ่านรูปภาพมากขึ้น รวมทั้งการทำการสอนที่ต้องอาศัยการตอบโต้กันผ่านทางหน้าจอ ซึ่งผู้สอนจะต้องใช้เครื่องมือที่มีอยู่ เพื่อออกแบบของเนื้อหาและ กระบวนการสื่อสาร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและ สามารถต่อยอดความคิดได้ 3.2 มีระบบการจัดการเก็บรวบรวมสารสนเทศทั้งในรูปแบบของภาพและ เสียง และคัดเลือกทรัพยากรที่มีและ นำมาใช้อย่างเหมาะสมโดยจะส่งผลให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจ น่าติดตามไม่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย

ปัจจุบันเทคโนโลยีค่อนข้างพัฒนาไปในทศทางแบบก้าวกระโดด ครูควรใช้ประโยชน์ทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการสอนวรรณคดี เพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนและให้เกิดความแปลกใหม่ในการเรียนวรรณคดี

บทสรุป

การจัดการเรียนรูวรรณคดี ครูผู้จึงต้องสอนจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากเดิมที่เป็นผู้บรรยายหน้าชั้นเรียน เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของเด็ก เป็นผู้ที่ให้การแนะนำและประคับประคองนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ จากกิจกรรมที่ครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบ โดยให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สามารถเชื่อโยงแนวคิด องค์ความรู้ ทัศนคติในวรรณคดีเข้าสู่การเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน ผ่านกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ให้เท่าทันโลกเท่าทันสมัยอย่างมีเหตุผล จากการเรียนรู้วรรณคดีที่แสนเบื่อหน่ายของนักเรียน ให้ยังคงโลดแล่นอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อย่างสมบูรณ์และทรงคุณค่าสืบไปวรรณคดีไทยถือเป็นบทประพันธ์ทุกประเภทที่มีคุณค่าและได้รับการยกย่องว่าเรียบเรียงด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ แต่งอย่างมีศิลปะ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามจินตนาการได้ตามที่ผู้แต่งต้องการอาจสอดแทรกวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ของ

ชาติ ค่านิยม ความเชื่อต่าง ๆ ในยุคสมัยนั้น ๆ มีความงาม ความสละสลวยทางด้านภาษา อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านภาษาทัดเทียมกับนานาประเทศ ซึ่งภาษาไทย ถือว่าเป็นมรดกที่สำคัญอันล้ำค่าของชาติ เป็นภูมิปัญญาทางด้านความคิด ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนะธรรม อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนทั้งชาติเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความรักสมัครสมานสามัคคีของคนในชาติ

การจัดการเรียนรู้ จึงเป็นหัวใจสำคัญในของการศึกษา การนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน การแก้ไขปัญหา และการใช้ชีวิต ครูผู้สอนต้องบูรณาการความรู้ เน้นให้ความสำคัญกับผู้เรียน ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็น และเพียงพอเพื่อนำมาสู่การประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการคิด ลงมือทำ สะท้อนคิด เน้นการปฏิบัติ ปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน อันจะส่งให้เกิดความรู้ที่แท้จริง และส่งผลให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กุสุมา รักษมณี. (2556b). *การวิจัยวรรณคดี. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร.* พิมพ์ครั้งที่ 2.

ชลธิชา หอมฟุ้ง. (2557). *“การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดีไทยโดยประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต.”* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2545). *การสอนภาษาไทยขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ เมธีทิปส์.

ทัศนีย์ ศุภเมธี. (2542). *การสอนภาษาไทย.* กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.

ทิศนา แขมณี. (2554). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2555) *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2535). *วิธีการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2544). *วรรณคดีศึกษา.* กรุงเทพฯ: ธารปัญญา.

วิภา กงกะนันท์. (2556). *วรรณคดีศึกษา (ว่าด้วยหลักการอ่าน).* กรุงเทพฯ: องค์การค้าของ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.

สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรัมพรรย์. (2538). *วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3 ed.)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรเชษฐ์ ตรรกโชติ. (2564). *ความเป็นครูในยุคดิจิตัล*. สืบค้นเมื่อวันที่ 26/10/2567 http://www.lertchaimaster.com/forum/index.php?topic=2949.0

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย คิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์ : เรียงความ ย่อความและสรุปความ (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.

Bannister, F. and Connolly, R. (2011). *"The trouble with Transparency: A Critical review of openness in e-Government"*. Policy & Internet,

อัจจิมา เกิดผล. (2536). *กิจกรรมการเรียนการสอนวรรณคดีไทยในโรงเรียนมัธยม "จะสอนภาษาไทยให้สนุกได้อย่างไร"*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เว็บ BLENDATA สืบค้นเมื่อวันที่ 28/10/2567 https://www.blendata.co/th/society-5-0

พุทธธรรมกับกลยุทธ์การบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงขององค์กร

BUDDHIST PRINCIPLES AND STRATEGIES FOR ORGANIZATIONAL CHANGE MANAGEMENT

[1]พระปรีชา ถิรปุญฺโญ (สีหะอำไพ), [2]บุญส่ง สินธุ์นอก และ [3]อริย์ธัช เลิศรวมโชค

[1]Phar Preecha Thirapuyo (Seehaamphai), [2]Boonsong Sinthunok and [3]Arithat Loesruamchok

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]6702105008@mcu.ac.th

Received: November 2, 2024; **Revised**: November 25, 2024; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมกับกลยุทธ์สำหรับการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงขององค์กร พบว่า จากสภาพแวดล้อมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคของข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี ซึ่งทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และการคาดการณ์เพื่อเตรียมวางแผนไว้ล่วงหน้าทำได้ยากขึ้น การกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงในองค์กร ได้แก่ การบริหารการเปลี่ยนแปลง เงินทุน ทักษะ เวลา กำลังคนและทรัพยากรอื่นๆ ในยุคปัจจุบันมีความสำคัญมาก เป็นเรื่องที่ท้าทายเป็นอย่างยิ่ง เพราะทุกสิ่งเป็นเรื่องไม่แน่นอนในสังคมมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม สรรพสิ่งทั้งหลาย คือ ความไม่เที่ยง ทุกอย่างเป็น อนิจจัง หลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นองค์กรจะดำรงอยู่ได้ต่อไปอย่างยั่งยืนต้องมีการกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงในองค์กรที่เหมาะสม โดยกลยุทธ์จะเป็นตัวขับเคลื่อนกำหนดทิศทางการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์กร ตามหลัก

---

[1] นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

รัฐประศาสนศาสตร์ โดยจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลในองค์การทุกคน และผู้บริหารต้องมีทักษะ ความรอบครอบในการจัดการ ความยืดหยุ่น และการตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ กลวิธีที่เหมาะสมในการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์กรทั้งปัจจัยภายนอกและภายในองค์กร กล่าวถึงกลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลง 8 ประการของ John P Kotter ซึ่งเกิดขึ้นจากนักวิชาการทางซีกโลกตะวันตกไม่ถึง100ปี กับการบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการตามหลักพุทธธรรม ซึ่งเกิดขึ้นจากหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากกว่า 2,600 ปีมาแล้ว

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม, กลยุทธ์, การบริหารจัดการองค์กร

Abstract

This academic article aims to study Buddhist principles in conjunction with strategies for managing organizational change. It finds that, due to the constantly changing environment as the world has entered the information and technology era, changes occur rapidly, making it difficult to predict and plan ahead. The formulation of change management strategies in organizations, including the management of change, capital, skills, time, manpower, and other resources, is critically important in the modern era. It is a significant challenge because everything is uncertain in human society according to Buddhist principles. All things are impermanent; everything is Anicca and unavoidable. Therefore, for an organization to sustain itself, it must formulate appropriate change management strategies. These strategies will drive and direct operations to achieve the organization's vision and mission according to public administration principles. This requires cooperation from everyone within the organization, and executives must possess skills, thoroughness, flexibility, and the ability to make appropriate decisions when choosing strategies and tactics to manage changes both from external and internal factors of the organization. The article discusses John P. Kotter's 8-step change management strategy, developed by a Western scholar less than 100 years ago, and integrates it with the Seven Sappurisa-dhammas according to Buddhist principles, which were taught by the Buddha over 2,600 years ago.

Keywords: Buddhist principles, Strategic, Organizational management

บทนำ

ในปัจจุบัน องค์กรต่างๆ ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งจากเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำ สภาวะการแข่งขันที่เข้มข้น รวมถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้การปรับตัวและการบริหารจัดการเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อความอยู่รอดและความก้าวหน้าขององค์กร ในการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่สามารถรองรับและปรับตัวได้ในสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอน พุทธธรรม หรือหลักคำสอนในศาสนาพุทธ จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างแนวทางในการจัดการความเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน โดยเป็นการนำหลักปรัชญาทางพุทธศาสนามาใช้ในเชิงบริหารจัดการ ซึ่งมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพการณ์

พุทธธรรมมีหลักการพื้นฐานที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจถึงธรรมชาติของโลกและความไม่เที่ยงของชีวิต โดยเฉพาะหลักของ “อนิจจัง” ที่หมายถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของทุกสิ่งทุกอย่าง หลักการนี้เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการความเปลี่ยนแปลงในองค์กรได้ โดยทำให้องค์กรสามารถยอมรับและปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อีกทั้งหลักการของ “ทุกข์” ซึ่งเป็นการเข้าใจว่าความเปลี่ยนแปลงอาจนำมาซึ่งความทุกข์ แต่สามารถคลี่คลายได้หากมีการบริหารจัดการที่ดี รวมถึงการตระหนักถึง “อนัตตา” ซึ่งช่วยให้บุคลากรในองค์กรลดการยึดมั่นในตนเอง ส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันเป็นทีม

เมื่อการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ หลายองค์กรกลับพบกับปัญหาในการปรับตัว โดยปัญหาที่พบมากที่สุดได้แก่ การขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างผู้บริหารและพนักงาน ความไม่ยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร ความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างในการรับรู้การเปลี่ยนแปลง และการขาดแรงบันดาลใจหรือความพึงพอใจในงาน เหล่านี้ทำให้การบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงกลายเป็นสิ่งที่ท้าทายและเสี่ยงต่อความสำเร็จขององค์กร

การนำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรนั้นสามารถช่วยแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ โดยการนำหลักธรรมมะ เช่น สมาธิ ปัญญา และศีล มาสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ทำให้พนักงานมีจิตใจที่มั่นคง มีสมาธิในการทำงาน อีกทั้งการมีปัญญาหรือการเข้าใจในธรรมชาติของความเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดทัศนคติที่ยอมรับและเปิดรับความเปลี่ยนแปลงมากขึ้น นอกจากนี้การนำหลักการของพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ยังช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารและพนักงานมีความเข้าใจและสื่อสารกันได้ดียิ่งขึ้น ทำให้การประสานงานและการทำงานร่วมกันเกิดขึ้นได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความเข้าใจในพุทธธรรมและการนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงในองค์กรจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและน่าสนใจในปัจจุบัน เมื่อองค์กรมีความสามารถในการยอมรับและปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงได้ จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดกลยุทธ์กับการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงขององค์กร

แนวคิดกลยุทธ์ในการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงขององค์กร คือการเตรียมพร้อมและการนำแนวทางการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมาใช้เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างราบรื่น และลดผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดกับองค์กร โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การเปลี่ยนแปลงนั้นนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น สอดคล้องกับการเติบโตและการพัฒนาขององค์กร ซึ่งแนวคิดหลักในกลยุทธ์เหล่านี้ ได้แก่ 1. การวิเคราะห์และคาดการณ์การเปลี่ยนแปลง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและปัจจัยที่มีผลต่อองค์กร เช่น การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และความต้องการของลูกค้าเป็นสิ่งสำคัญในการคาดการณ์ถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น การมีข้อมูลเชิงลึกจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมได้ล่วงหน้า และมีความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ใหม่ ๆ 2. การพัฒนาและสื่อสารวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน ในการนำพาองค์กรให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน สื่อสารอย่างชัดเจนให้พนักงานทุกคนเข้าใจว่าเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงคืออะไร และจะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้อย่างไร การทำให้ทุกคนเห็นพ้องในทิศทางเดียวกันเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้ด้วยดี 3. การมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุกระดับ การบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากพนักงานทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการรับฟังความคิดเห็น การสนับสนุนให้แสดงความคิดเห็น และการสร้างแรงจูงใจให้พนักงานรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลง วิธีนี้จะช่วยให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันและลดความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลง 4. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่นและยอมรับการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงจะกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดเชิงบวก และมีทัศนคติที่ยอมรับต่อการพัฒนาและการปรับตัว นอกจากนี้ วัฒนธรรมนี้ยังช่วยให้การประสานงานระหว่างทีมและแผนกเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5. การบริหารความเสี่ยงและการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง การวางแผนเพื่อจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงจะช่วยลดผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้น องค์กรควรมีการประเมินความเสี่ยงและปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสมเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง การปรับตัวอย่างต่อเนื่องนี้จะช่วยให้องค์กรมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด 6. การ

ประเมินผลและการปรับปรุง หลังจากดำเนินการเปลี่ยนแปลงแล้ว องค์กรควรมีการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเพื่อพิจารณาว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายหรือไม่ หากพบจุดที่ต้องปรับปรุง ควรมีการวางแผนเพื่อแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลจะช่วยให้องค์กรเรียนรู้จากประสบการณ์ และพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

การบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงในองค์กรต้องอาศัยกลยุทธ์ที่มีความชัดเจน ยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวตามสภาพแวดล้อมได้ การสื่อสารที่ดี การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้ท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สนั่น เถาชารี, 2551)

ปัจจัยภายนอกองค์กร

ปัจจัยภายนอกองค์กรเป็นองค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กรจากภายนอก ซึ่งองค์กรไม่สามารถควบคุมได้โดยตรง แต่สามารถปรับตัวและวางกลยุทธ์เพื่อรับมือกับปัจจัยเหล่านี้ได้ ปัจจัยภายนอกที่สำคัญมีดังนี้

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic Factors) ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อการตัดสินใจและการดำเนินงานขององค์กร เช่น ภาวะเศรษฐกิจโดยรวม (เศรษฐกิจถดถอยหรือเศรษฐกิจเติบโต) อัตราดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ และอัตราการว่างงาน สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความสามารถในการซื้อของผู้บริโภค ต้นทุนการดำเนินธุรกิจ และความเสี่ยงในการลงทุน

2. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Factors) ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยม วิถีชีวิต และพฤติกรรมของผู้บริโภค ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงตามเทรนด์ของสังคม เช่น ความสนใจในการรักษาสุขภาพ การตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม หรือความต้องการในการเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ การเข้าใจปัจจัยเหล่านี้ช่วยให้องค์กรพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีขึ้น

3. ปัจจัยทางเทคโนโลยี (Technological Factors) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบต่อทุกอุตสาหกรรม การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การให้บริการ และการสื่อสารกับลูกค้า ขณะเดียวกันเทคโนโลยียังสามารถสร้างโอกาสใหม่ ๆ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การตลาดดิจิทัล และการใช้ระบบอัตโนมัติ

4. ปัจจัยทางการเมืองและกฎหมาย (Political and Legal Factors) ปัจจัยทางการเมืองและกฎหมายมีผลต่อการดำเนินงานและการตัดสินใจขององค์กร เนื่องจากกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ อาจส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจ เช่น นโยบายการค้า กฎหมายแรงงาน กฎหมาย

คุ้มครองผู้บริโภค และข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับอย่างเคร่งครัด เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้น

5. ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมและภูมิอากาศ (Environmental and Climate Factors) ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม เช่น ภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำกัด อาจส่งผลกระทบต่อองค์กร โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การเกษตรและพลังงาน นอกจากนี้ กระแสการรักษาสิ่งแวดล้อมยังทำให้องค์กรจำเป็นต้องดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ใส่ใจเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ปัจจัยภายนอกองค์กรทั้ง 5 ด้านนี้ คือ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เทคโนโลยี การเมืองและกฎหมาย และสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบสำคัญต่อการดำเนินงานและกลยุทธ์ขององค์กร การวิเคราะห์ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยภายในองค์กร

ปัจจัยภายในองค์กรเป็นองค์ประกอบหรือปัจจัยที่อยู่ภายใต้การควบคุมขององค์กร ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรโดยตรง องค์กรสามารถบริหารจัดการและปรับปรุงปัจจัยเหล่านี้ได้ ปัจจัยภายในหลักๆ มีดังนี้

1. โครงสร้างองค์กร (Organizational Structure) โครงสร้างองค์กรคือการจัดแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบภายในองค์กร ซึ่งมีผลต่อการทำงานร่วมกันและการสื่อสารระหว่างบุคลากร โครงสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้เกิดการประสานงานและการตัดสินใจที่รวดเร็วและเป็นระบบ นอกจากนี้ โครงสร้างที่ยืดหยุ่นจะช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น

2. วัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) วัฒนธรรมองค์กรคือค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมร่วมของบุคลากรในองค์กร วัฒนธรรมองค์กรที่ดีจะส่งเสริมให้พนักงานมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของทีม มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง วัฒนธรรมนี้ยังมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาขององค์กร

3. ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นหัวใจสำคัญขององค์กร คุณภาพและความสามารถของพนักงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน การมีทีมงานที่มีทักษะ ความรู้ และความสามารถสูงจะช่วยเพิ่มโอกาสในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร นอกจากนี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง การให้การฝึกอบรม การจัดหาสวัสดิการที่ดี และการ

สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงาน ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาและเพิ่มประสิทธิภาพของพนักงาน

4. ทรัพยากรทางการเงิน (Financial Resources) ทรัพยากรทางการเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานขององค์กร งบประมาณและเงินทุนที่มีอยู่จะส่งผลต่อการลงทุน การขยายธุรกิจ และการดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ องค์กรที่มีความมั่นคงทางการเงินจะสามารถรับมือกับปัญหาทางเศรษฐกิจได้ดีกว่า ขณะเดียวกัน การจัดการทรัพยากรทางการเงินที่มีประสิทธิภาพยังช่วยให้องค์กรใช้เงินทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถจัดการกับความเสี่ยงด้านการเงินได้

5. เทคโนโลยีและนวัตกรรม (Technology and Innovation) การมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาและนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เพิ่มคุณภาพของสินค้าและบริการ และลดต้นทุน นอกจากนี้ เทคโนโลยีที่ทันสมัยยังช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ

6. กระบวนการและระบบการทำงาน (Processes and Operational Systems) กระบวนการทำงานและระบบที่ดีมีผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กร ระบบที่เป็นมาตรฐานและมีขั้นตอนที่ชัดเจนจะช่วยให้การทำงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดข้อผิดพลาด และช่วยให้พนักงานทุกคนสามารถปฏิบัติตามกระบวนการที่กำหนดไว้ได้อย่างถูกต้อง การพัฒนากระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพยังช่วยเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้าและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน (กฤษดา พัฒนพงษ์ไพบูลย์, 2560)

ปัจจัยภายในองค์กรทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างองค์กร วัฒนธรรมองค์กร ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางการเงิน เทคโนโลยีและนวัตกรรม และกระบวนการทำงาน ล้วนมีผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กร องค์กรที่สามารถบริหารจัดการปัจจัยเหล่านี้ได้ดีจะมีความสามารถในการปรับตัวและแข่งขันในตลาด

กลยุทธ์หลักการ

การเปลี่ยนแปลง 8 ขั้นตอน ของ John P Kotter (ละอองทิพย์ บุณยเกียรติ, 2556) สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) เพิ่ม (Increase) แรงบันดาลใจให้คนเปลี่ยนแปลงโดย สร้างวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน 2) สร้าง (Build) ทีมนำแนวทางที่เหมาะสมกับองค์การ มีความมุ่งมันในการเปลี่ยนแปลง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ 3) มีทีมสร้างวิสัยทัศน์ ให้ถูกต้อง (Get vision right) และกลยุทธ์ที่เรียบง่าย 4) การสื่อสาร (Communication) ต้องทั่วถึงคนทุกคนในองค์การ 5) การเอื้ออำนาจ (Empower) ต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง 6) สร้างเป้าหมายให้เกิดความสำเร็จระยะสั้น (Create short term win) 7) ต้องส่งเสริมความมุ่งมั่นและความเพียร ในการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทำรายงานความ

คืบหน้าอย่างต่อเนื่อง 8) ต้องเห็นคุณค่าของการเปลี่ยนแปลง ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เป็นวัฒนธรรมขององค์การ

การจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพ

การจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพ คือ การนำกระบวนการและกลยุทธ์ต่างๆ มาใช้เพื่อทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างราบรื่น ลดผลกระทบทางลบต่อองค์กรและบุคลากร พร้อมทั้งสร้างการยอมรับและสนับสนุนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ 1. การวางแผนอย่างรอบคอบ การจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการวางแผนที่รอบคอบ ซึ่งประกอบด้วยการประเมินสถานการณ์ปัจจุบัน การวิเคราะห์เป้าหมาย และการกำหนดกลยุทธ์อย่างละเอียด รวมถึงการกำหนดลำดับขั้นตอนและทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อให้สามารถจัดการกับอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ 2. การสื่อสารที่ชัดเจนและเปิดกว้าง การสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรสื่อสารถึงวัตถุประสงค์ ความจำเป็น และประโยชน์ของการเปลี่ยนแปลงให้กับบุคลากรทุกระดับอย่างชัดเจนและโปร่งใส การอธิบายให้พนักงานเห็นถึงประโยชน์ที่องค์กรและพนักงานจะได้รับจะช่วยลดความกังวลและเพิ่มการยอมรับ 3. การสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของบุคลากร การมีส่วนร่วมของบุคลากรเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การเปลี่ยนแปลงสำเร็จลุล่วง การเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงจะทำให้พนักงานรู้สึกว่าตนมีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญ นอกจากนี้ การรับฟังความคิดเห็นจากพนักงานยังช่วยให้เกิดแนวทางที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงองค์กร 4. การสร้างความพร้อมในด้านจิตใจและทักษะ การเปลี่ยนแปลงอาจนำมาซึ่งความเครียดและความไม่มั่นคง ดังนั้น การสนับสนุนทางด้านจิตใจและการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่จึงมีความสำคัญ องค์กรควรมีการฝึกอบรมที่เหมาะสม เช่น การอบรมทักษะใหม่ๆ หรือการจัดสัมมนาเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่พนักงาน 5. การปรับตัวที่ยืดหยุ่นและการบริหารความเสี่ยง ความสามารถในการปรับตัวและการบริหารความเสี่ยงช่วยให้องค์กรรับมือกับความไม่แน่นอนในการเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น เมื่อพบกับปัญหาหรืออุปสรรคที่ไม่คาดคิด การปรับแผนงานหรือกลยุทธ์อย่างยืดหยุ่นและการเตรียมแผนสำรองจะช่วยลดความเสียหายและเพิ่มโอกาสในการบรรลุเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลง 6. การประเมินผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ช่วยให้องค์กรสามารถวัดผลสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงได้ การตรวจสอบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การประเมินความพึงพอใจของพนักงาน และการสังเกตการปรับตัวในระยะยาว จะช่วยให้องค์กรเห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อน รวมถึงสามารถปรับปรุงวิธีการให้ดีขึ้นในอนาคต (McKinsey & Company. 2020)

การจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการวางแผนที่รอบคอบ การสื่อสารที่ชัดเจน การสนับสนุนจากทุกระดับ การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจและทักษะ รวมถึงการปรับตัวและการประเมินผล การจัดการการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่จะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลง แต่ยังสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาความเข้มแข็งให้กับทีมงานภายในองค์กร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพ 1) ช่วยลดความเสี่ยงของการสูญเสียทรัพยากรองค์กร เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น เงินทุน ทักษะ เวลา กำลังคน และทรัพยากรอื่น ๆ 2) ทำให้ผู้บริหารองค์กร มองปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง ได้อย่างรอบคอบและครบทุกมิติ 3) ทำให้ผู้บริหารองค์กร มีความตื่นตัวสูงในการที่จะจัดการกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว 4) องค์กร สามารถรับรู้ถึงศักยภาพในการแข่งขันของตนเอง และคู่แข่งขันได้อย่างทันท่วงที 5) องค์กร มีการตระเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม 6) บุคลากรภายในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง ทำให้พวกเขารับรู้ถึงผลของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อตนเอง และต่อองค์กรอย่างทั่วถึง 7) องค์กร สามารถรักษาลูกค้า และสร้างตลาดใหม่ได้อย่างเหมาะสม 8) ผู้บริหารองค์กร สามารถเลือกใช้กลยุทธ์ในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมกับองค์กร ไม่ว่าจะเป็นกลยุทธ์แบบประชาธิปไตย กลยุทธ์แบบใช้อำนาจ ตามสายการบังคับบัญชา หรือกลยุทธ์แบบเผด็จการ 9) องค์กร มีแนวทางในการประเมินผลของการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม 10) องค์กร มีภูมิคุ้มกันสูงในผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก ภายในองค์กร 11) ช่วยลดแรงต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ 12) ทำให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการได้ 13) ทำให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถสร้างทักษะและความรู้ของบุคลากรในองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 14) การกำหนดกลยุทธ์เป็นทิศทางการดำเนินกระบวนการขององค์กรเป็นแบบเชิงรุกมากยิ่งขึ้น 15) การดำเนินกระบวนการขององค์กร มีความต่อเนื่อง และมีศักยภาพในการแข่งขันที่สูง

สรุปได้ว่า การจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพมีประโยชน์หลายประการ ทั้งต่อองค์กรและพนักงาน นี่คือประโยชน์หลักๆ ที่ได้รับ 1. การปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว (Quick Adaptation) องค์กรสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของตลาดหรือสภาพแวดล้อมภายนอกได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ 2. การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Increased Efficiency

and Effectiveness) กระบวนการทำงานที่ได้รับการปรับปรุงทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ลดความสูญเสียและเพิ่มผลผลิต 3. การเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Enhanced Creativity and Innovation) การเปลี่ยนแปลงสามารถกระตุ้นให้พนักงานคิดใหม่ ทำใหม่ และพัฒนานวัตกรรมที่สามารถสร้างความแตกต่างและคุณค่าให้แก่องค์กร 4. การเพิ่มขวัญและกำลังใจของพนักงาน (Improved Employee Morale and Engagement) เมื่อพนักงานรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลง พวกเขามักมีความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในงานที่ทำ ส่งผลให้ขวัญและกำลังใจเพิ่มขึ้น 5. การจัดการความเสี่ยงที่ดีขึ้น (Better Risk Management) การวางแผนและการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบช่วยให้สามารถระบุและจัดการความเสี่ยงได้ดีขึ้น ลดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ 6. การรักษาลูกค้าและสร้างความพึงพอใจ (Customer Retention and Satisfaction) การเปลี่ยนแปลงที่ดีสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้ลูกค้าพึงพอใจและมีความจงรักภักดีต่อองค์กร 7. การเสริมสร้างภาพลักษณ์ขององค์กร (Enhanced Organizational Image) องค์กรที่สามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงได้ดีมักมีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของลูกค้า คู่ค้า และสาธารณชน 8. การพัฒนาทักษะและความสามารถของพนักงาน (Employee Skill and Capability Development) การฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะที่เกิดขึ้นในกระบวนการเปลี่ยนแปลงช่วยให้พนักงานมีความสามารถและพร้อมรับมือกับความท้าทายในอนาคต ซึ่ง การจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

แนวคิดหลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงขององค์กร

การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสามารถช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีประสิทธิภาพและเป็นสุขได้ โดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง นี่คือวิธีการที่หลักพุทธธรรมสามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการดังนี้

1. อริยสัจ 4 (Four Noble Truths) 1. ทุกข์ (Dukkha): ยอมรับว่าปัญหาและความท้าทายในการบริหารจัดการเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ 2. สมุทัย (Samudaya) ระบุสาเหตุของปัญหาหรือความท้าทาย เช่น การขาดการสื่อสารที่ชัดเจนหรือการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง 3. นิโรธ (Nirodha): ตั้งเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาหรือความท้าทายนั้น 4. มรรค (Magga): วางแผนและดำเนินการตามขั้นตอนที่ชัดเจนเพื่อแก้ไขปัญหา เช่น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมพนักงาน เป็นต้น

2. ไตรลักษณ์ (Three Characteristics) 1. อนิจจัง (Impermanence): ยอมรับว่าไม่มีสิ่งใดที่คงที่ ทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลง การปรับตัวและยืดหยุ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ 2. ทุกขัง (Suffering): ตระหนักถึงความไม่สะดวกหรือความยากลำบากที่อาจเกิดขึ้นในการเปลี่ยนแปลงและเตรียมตัวรับมือ3. อนัตตา (Non-self): ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการร่วมมือระหว่างพนักงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จร่วมกัน

3. พรหมวิหาร 4 (Four Sublime States) 1. เมตตา (Loving-kindness): การมีความรักและความเมตตาต่อพนักงานและเพื่อนร่วมงาน 2. กรุณา (Compassion): การมีความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในยามที่มีความลำบาก 3. มุทิตา (Sympathetic Joy): การมีความยินดีและสนับสนุนความสำเร็จของผู้อื่น 4. อุเบกขา (Equanimity): การมีจิตใจที่เป็นกลางและมั่นคงเมื่อเผชิญกับความยากลำบากหรือความสำเร็จ (Swearer, D. K. 1997). ซึ่งการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการไม่เพียงช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน แต่ยังสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความสุขและความสงบในองค์กรอีกด้วย

4. สัปปุริสธรรม 7 คือ ธรรมะหรือคุณธรรม 7 ประการที่พระพุทธเจ้าแนะนำสำหรับคนดีหรือผู้บริหารที่ดี ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ธรรมทั้ง 7 นี้ได้แก่

1. ธัมมัญญุตา (ความเข้าใจในหลักการและเหตุผล) ผู้บริหารควรเข้าใจหลักการและเหตุผลของการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องนโยบายหรือเป้าหมายขององค์กร การมีความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในแนวทางนี้จะทำให้ผู้บริหารสามารถอธิบายและชี้แจงให้บุคลากรเข้าใจเหตุผลในการเปลี่ยนแปลงได้ และทำให้ทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามได้ง่ายขึ้น (เนตรชนก วิภาตะศิลปิน, 2559)

2. อัตถัญญุตา (ความเข้าใจในเป้าหมายและผลลัพธ์) ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงจุดประสงค์ที่แท้จริงของการเปลี่ยนแปลง ว่าเป้าหมายคืออะไร ทำไมองค์กรถึงต้องเปลี่ยนแปลง เมื่อมีความชัดเจนในเรื่องเป้าหมาย จะทำให้สามารถวางแผนและวางกลยุทธ์ได้ตรงประเด็น และสามารถสื่อสารให้บุคลากรเข้าใจและมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน (กนก แสนประเสริฐ, 2559)

3. อัตตัญญุตา (รู้จักตนเอง) ผู้บริหารที่ดีควรรู้จักและเข้าใจศักยภาพและข้อจำกัดของตนเอง รวมถึงจุดอ่อนและจุดแข็งขององค์กร การรู้จักตนเองจะช่วยให้สามารถประเมินได้ว่าควรปรับเปลี่ยนตนเองหรือไม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงขององค์กร (พระมหาสมบัติ ธนปญฺโญ ฉลองและบรรจบ บรรณรุจิ, 2557)

4. มัตตัญญุตา (ความพอเหมาะพอดี) การเปลี่ยนแปลงในองค์กรควรดำเนินไปอย่างพอเหมาะ ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป เพราะการเปลี่ยนแปลงมากเกินไปอาจทำให้บุคลากรเกิดความเครียดและต่อต้าน การเปลี่ยนแปลงที่พอเหมาะจะช่วยให้บุคลากรปรับตัวได้ทันและไม่เสียขวัญ (มลวิภา สิขเรศ, 2559)

5. กาลัญญุตา (ความเข้าใจในเวลาและจังหวะที่เหมาะสม) การเปลี่ยนแปลงควรเกิดขึ้นในเวลาที่เหมาะสม ผู้บริหารควรมีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อเลือกเวลาที่ดีที่สุดในการเปลี่ยนแปลง เช่น ไม่ควรปรับโครงสร้างองค์กรในช่วงที่องค์กรกำลังเผชิญปัญหาสำคัญ (Suriyon Noisangoun, 2561)

6. ปริสัญญุตา (ความเข้าใจในความแตกต่างของคน) ในองค์กรมีบุคลากรที่มีลักษณะและแนวคิดที่หลากหลาย ผู้บริหารต้องเข้าใจและยอมรับความแตกต่างเหล่านี้ เพื่อที่จะได้ปรับวิธีการสื่อสารและการจัดการให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของบุคลากรในแต่ละฝ่าย (พระปลัดเกษฎา มหาปญฺโญ (ผาทอง) และคณะ, 2559)

7. ปุคคลัญญุตา (ความเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล) การรู้จักธรรมชาติและลักษณะของบุคคลเป็นเรื่องสำคัญ เพราะบุคลากรแต่ละคนมีความสามารถและศักยภาพที่ต่างกัน การมอบหมายงานตามความถนัดและความเชี่ยวชาญจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุดและส่งเสริมการปรับตัวในช่วงการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิผล

การใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงในองค์กรจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีเหตุผล ตรงตามเป้าหมาย ช่วยเพิ่มความเข้าใจ ความร่วมมือ และลดแรงต้านจากบุคลากร ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ หลักของสัปปุริสธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์กรที่ดีได้ ดังนั้นหลักการบริหารสมัยใหม่จะต้องใช้เทคนิคและวิธีการ โดยแสวงหากำไร และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุ สู่เป้าหมาย ตามแบบของทุนนิยมแล้ว ผู้บริหารจะต้องบูรณาการหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบให้สอดคล้องกับการบริหารงานในปัจจุบันจึงจะเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงานแบบยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง จะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วย

บทสรุป

การบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงขององค์กร ต้องอาศัยความร่วมมือ และความพร้อมในการยอมรับของบุคลากรในองค์กร โดยเริ่มทำจากสิ่งที่ง่ายก่อน การเปลี่ยนแปลงจึงจะประสพผลสำเร็จ ส่วนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กรมี 2 ปัจจัยหลักด้วยกันคือ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน กลยุทธ์จะเป็นตัวกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กรต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ และพันธกิจ การกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามหลักการ การบริหารแนวใหม่ในยุคโลกาภิวัฒน์ เป็นการยึดกับวัตถุคำนึงถึงมีผู้แพ้ผู้ชนะ เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งหวังกำไร และการแข่งขัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีหลักพุทธธรรม เพราะหลักธรรมสร้างความสมดุลทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม โดยมิได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการบรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก หลักธรรมไม่ว่าจะเป็นหลักของสัปปุริสธรรม 7 หรือหลักธรรมใด ๆ ก็ตามเป็นหลักความดีของการกระทำทางกาย วาจา และใจ ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานทุกฝ่าย บุคลากรในองค์กรทุกคนย่อมมีความพึงพอใจกับการบริหารโดยใช้ หลักพุทธธรรมร่วมกับหลักวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ ได้แก่ หลักการการเปลี่ยนแปลง 8 ขั้นตอน ของ John P Kotter เป็นการบูรณาการทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อความยั้งยืนขององค์กร ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันในเชิงบริหารยุคใหม่ คือกระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทุกคนย่อมมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำงานให้สัมฤทธิผลเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร มีตัวชี้วัด และต้องมีหลักธรรมเข้ามาใช้ในการบริหารควบคู่กัน องค์กรที่มุ่งผลประโยชน์คามหลักทุ่นนิยมของโลกตะวันตกเพียงอย่างเดียว องค์นั้นย่อมขาดเสถียรภาพทั้งด้านการบริหารและดำเนินงาน

ดังนั้นการบริหารจัดการการเปลี่ยนขององค์กรในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมในปัจจุบัน โดยนากลยุทธ์หลักการการเปลี่ยนแปลง 8 ขั้นตอน ของ John P Kotter มาปรับใช้ในองค์กร จะทำให้เกิดประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพ 15 ประการ ทำให้องค์กรประสพความสำเร็จ แต่มิอาจยั่งยืนได้ ตามระบบทุนนิยม จึงจำเป็นนาหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 มาบูรณาการปรับใช้ควบคู่กัน จึงจะทำให้การบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงขององค์กรประสบความสำเร็จและพัฒนาอย่างยั่งยืน กล่าวคือ องค์กรสามารถปรับตัวดำรงอยู่ได้และเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง สามารถผ่านปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กนก แสนประเสริฐ. (2559). *หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.onab.go.th/articles.

กฤษดา พัฒนพงษ์ไพบูลย์. (2560). *รูปแบบการพัฒนาสโมสรฟุตบอลอาชีพให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ.* วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์, 12 (1) : 83 – 101.

นฤมล ราชบุรี. (2557). *สัปปุริสธรรม 7: แนวคิดเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน.* วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 1(1), : 170 – 182.

เนตรชนก วิภาตะศิลปิน. (2559). *พุทธปรัชญาการศึกษากับการศึกษาในศตวรรษที่ 21.* วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 3 (3): 157 – 168.

พระปลัดเกษฎา มหาปญฺโญ (ผาทอง) และคณะ. (2559). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคมไทยภายใต้กระบวนทัศน์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา.* วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 16 (2): 255 -273.

พระมหาสมบัติ ธนปญฺโญ (ฉลอง) และบรรจบ บรรณรุจิ. (2557). *ยุทธศาสตร์เชิงพุทธสำหรับผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา.* วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 1 (2) : 76 – 88.

มลวิภา สิขเรศ. (2559). *การบริหารสถานศึกษาเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา.* วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 3 (1): 113 – 126.

ละอองทิพย์ บุณยเกียรติ. (2556*). แปดขั้นตอนสู่ความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลง John P Kotter*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.gotoknow. org/posts /548847.

สนั่น เถาชารี. (2551). *การจัดการองค์กรเชิงกลยุทธ์เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน.* Industrial Technology Review, 14 (185) :171 – 182.

Suriyon Noisangoun. (2561). *The Administration Model for Public Works of Thai Sangha Council in Srisaket Province*. Journal of MCU Peace Studies, 6(3) : 383 – 394.

McKinsey & Company. (2020). *The Five Trademarks of Agile Organizations*. Retrieved from McKinsey Website.

Swearer, D. K. (1997). *The Buddhist World of Southeast Asia*. State University of New York Press.

วิเคราะห์รูปแบบการอนุรักษ์ระบบนิเวศเชิงพุทธบูรณาการ

THE ANALYSIS OF THE BUDDHIST-INTEGRATED APPROACH TO ECOLOGICAL CONSERVATION

[1]พระมหาบัวพันธ์ ฉนฺทโสภโณ, (ประสังคะโท)

และ [2]พระมหาวรพันธุ์ วรปญฺโญ, (กระจายศรี)

[1]PhraMaha Buaphan Chandasobhano., (Prasangkhatho)

And [2]Phra Maha Voraphan Vorapanyo, (Krajaisri)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]phraphichsap@gmail.com

Received: November 2, 2024; **Revised**: November 28, 2024; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้เสนอรูปแบบการอนุรักษ์ระบบนิเวศเชิงพุทธบูรณาการ 6 ส่วน คือ 1) สติสัมปชัญญะ คือ การรู้เท่าทันพฤติกรรมของตัวเอง และจะทำให้มีวิถีเกื้อกูลต่อระบบนิเวศ 2) กตัญญู คือ สร้างจิตสำนึกให้ตระหนักรู้คุณค่าของระบบนิเวศ 3) กัลยาณธรรม คือ ส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม 4) สันโดษ คือ ส่งเสริมการบริโภคอย่างเกื้อกูลต่อระบบนิเวศ และไม่ตกเป็นทาสของบริโภคนิยม 5) อริยสัจ 4 คือ วิธีการและขั้นตอนการอนุรักษ์ระบบนิเวศ 6) ปธาน คือ กระบวนการอนุรักษ์ระบบนิเวศ โดยนำไปบูรณาการร่วมกับ 1) การกำหนดนโยบายและวางแนวทางของรัฐบาลให้การอนุรักษ์ระบบนิเวศเป็นวาระแห่งชาติ 2) การบังคับใช้มาตรการทางสังคมและกฎหมาย 3) การนำองค์ความรู้ทางนิเวศวิทยามาใช้ควบคู่กับหลักการทางวิทยาศาสตร์ 4) ใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม 5) ส่งเสริมการศึกษาวิจัยทางด้านนิเวศวิทยาให้มากยิ่งขึ้น 6) การเปิดเผยฐานข้อมูลให้กับประชาชนได้รับ

---

[1]อาจารย์, ดร., หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[2]อาจารย์, ดร., หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ทราบ 7) สร้างความเข้มแข็งด้านการอนุรักษ์แก่ประชาชน และส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ 8) ปรับพฤติกรรมการบริโภคทรัพยากรให้เกื้อกูลต่อระบบนิเวศ โดยบูรณาการการอนุรักษ์ทั้งส่วนที่เป็นระบบนิเวศทางกายภาพและระบบนิเวศทางชีวภาพ

คำสำคัญ: วิเคราะห์/รูปแบบการอนุรักษ์/ระบบนิเวศ/พุทธบูรณาการ

Abstract

This article presents an integrated Buddhist model for ecosystem conservation, comprising six components: 1) Mindfulness, which involves self-awareness and behaviors that support ecosystems, 2) Gratitude, fostering awareness of the value of ecosystems, 3) Virtuous conduct, promoting eco-friendly and environmentally responsible behaviors, 4) Contentment, encouraging sustainable consumption that avoids consumerism, 5) The Four Noble Truths, providing methods and steps for ecosystem conservation, and 6) Effort, emphasizing processes of ecological conservation. These principles are integrated with: 1) Government policy-making to prioritize ecosystem conservation as a national agenda, 2) Enforcement of social and legal measures, 3) The application of ecological knowledge alongside scientific principles, 4) The use of appropriate modern tools and technology, 5) Enhanced ecological research and education, 6) Public access to environmental data, 7) Strengthening public involvement in conservation efforts, and 8) Adjusting resource consumption behaviors to support ecosystems. This approach integrates both physical and biological ecosystem conservation.

Keywords: Analysis, Conservation Model, Ecosystems, Buddhist Integration

บทนำ

สถานการณ์ของของสิ่งแวดล้อมโลกปัจจุบันทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็วการทำลายระบบนิเวศมีผลทำให้เกิดสภาวะโลกร้อน นอกจากจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมโดยตรงแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อมนุษย์ด้วย ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงโดยส่วนสำคัญของการเกิดวิกฤตการณ์ของระบบนิเวศ เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ทั้งการทำลายระบบนิเวศ การบุกรุกเพื่อแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติการพัฒนาทางด้านวัตถุและอุตสาหกรรม ได้ทำให้เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม

อย่างรุนแรงนอกจากนี้ยังมีผลทำให้ลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยในปัจจุบันองค์การสหประชาชาติได้เล็งเห็นผลกระทบของระบบนิเวศที่มีต่อโลก จึงได้รณรงค์ให้มีการศึกษาผลกระทบของระบบนิเวศ เพื่อป้องกันรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศ ในขณะที่หน่วยงานภายในประเทศทั้งภาครัฐและเอกชนต่างก็ตระหนักถึงระบบนิเวศที่ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วในแต่ละปี จึงได้ร่วมกันหาแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศให้ยั่งยืนต่อไป

วิกฤตการณ์ของระบบนิเวศ

ปัจจุบันระบบนิเวศถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ และการกระทำของมนุษย์ โดยเฉพาะการบริโภคนิยมของคนในสังคมโลก “ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งกรรมสิทธิ์ในทุนปัจจัยการผลิตเป็นของนายทุนเอกชนส่วนน้อยมุ่งผลิตเพื่อขาย เน้นการกำไรสูงสุด และสะสมทุนเพื่อนำไปขยายการผลิตเพื่อขาย แบบเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ คือตัวการเร่งรัดการใช้ทรัพยากรและพลังงาน ที่ไม่มีการคิดถึงต้นทุนทางธรรมชาติ ต้นทุนทางสังคม ความคุ้มค่าในแง่ประโยชน์ใช้สอยต่อส่วนรวม และผลกระทบในทางลบต่อสังคมและระบบนิเวศกระบวนการผลิตและการบริโภคดังกล่าว นอกจากจะทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำต่ำสูง ความยากจน แล้วยังเพิ่มมลภาวะ ทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต และทำให้ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ และระบบนิเวศเสื่อมโทรมทั่วทั้งโลก” (วิทยากร เชียงกูล, ออนไลน์) จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ของโลกได้มีการคาดการณ์ของโลกว่าในอีก 30-50 ปีข้างหน้าป่าไม้ในเขตร้อนจะหมดไป ประชากรของโลก 1 ใน 3 จะขาดไม้ทำฟืน ส่วนป่าไม้ในประเทศที่พัฒนาแล้วจะสูญไปด้วย มลพิษทางอากาศจะมีมากขึ้น พื้นที่การทำปศุสัตว์ในทวีปแอฟริกาและตะวันออกกลางก็กลายเป็นทะเลทรายในปัจจุบันพืชและสัตว์จะสูญพันธุ์ปีละประมาณ 36,500 ชนิด และหากสภาพความแห้งแล้ง การทำลายพื้นที่ลุ่มน้ำและแนวปะการังยังมีมากขึ้น ก็จะทำให้สิ่งมีชีวิตอย่างน้อย 500,000-1,000,000 ชนิดสูญพันธุ์ภายใน 20 ปี ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ของระบบนิเวศทั่วโลกที่มีผลกระทบต่อมนุษย์ ในฐานะที่มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศด้วย ในส่วนของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 กล่าวว่า ทรัพยากรด้านป่าไม้ของไทยถูกทำลายถึง 67 ล้านไร่ ในช่วง 40 ปี ทำให้ในปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าไม้เพียงร้อยละ 31.92 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยภาคเหนือเหลือพื้นที่ป่าร้อยละ 55.16 ภาคตะวันออกเหลือพื้นที่ป่าร้อยละ 21.47 ภาคกลางเหลือพื้นที่ป่าร้อยละ 30.03 ภาคใต้เหลือพื้นที่ป่าร้อยละ 24.26 และภาคอีสานเหลือพื้นที่ป่าร้อยละ 14.80 พื้นที่ป่าไม้ยังคงถูกบุกรุกทำลายส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องโดยลดลงจาก 171 ล้านไร่ ในปี 2504 หรือคิดเป็นร้อยละ 53.3 เหลือ 107.6 ล้านไร่ในปี 2552 หรือคิดเป็นร้อยละ

33.6 ของพื้นที่ประเทศจากพื้นที่ป่าที่ลดลงได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าและความหลากหลายทางชีวภาพทำให้สิ่งมีชีวิตมีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์เพิ่มมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555-2559: 98) ในขณะที่กรมป่าไม้ได้รายงานสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของระบบนิเวศ โดยระบบนิเวศมีความสัมพันธ์กับอุณหภูมิของแต่ละพื้นที่ “การรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม และป่าไม้ยังสามารถลดภาวะโลกร้อนได้ เนื่องจากต้นไม้ช่วยลดอุณหภูมิในช่วงอากาศร้อนจัดตอนกลางวันได้ 07.-1.3 องศาเซลเซียสและลดอุณหภูมิเฉลี่ยในช่วงฤดูร้อนได้ถึง 3.6 องศาเซลเซียส” (กรมป่าไม้, 541: 1) ปัญหาของระบบนิเวศมีผลกระทบต่อโลกและสิ่งมีชีวิตทุกชนิด “ในแหล่งที่อยู่อาศัยถ้าสภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงผลกระทบก็จะมาสู่มนุษย์ทั้งในการดำเนินชีวิตแต่ละวันและทั้งการเกิดโรคภัยไข้เจ็บอีกด้วย ” (การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561) มนุษย์ได้รับผลกระทบจากระบบนิเวศ อันเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์เอง “ในประเทศไทยมีพื้นที่ 321 ล้านไร่ มีพื้นที่ทำเกษตร 150 ล้านไร่ พื้นที่ดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 17.8 ล้านไร่ และยังมีปัญหามลภาวะดินเสื่อมโทรมในพื้นที่ชุ่มน้ำ สารพิษตกค้างในดิน พื้นดินทรุดเพราะสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้จำนวนมาก ใช้สารเคมีทำให้สารพิษตกค้าง การบุกรุกป่าไม้ ซึ่งเกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์” (ประพันธ์ ศุภษร, 2542: 421) ปัญหาของระบบนิเวศมีผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทุกชนิด การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศตามธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์ ล้วนมีผลกระทบต่อระบบนิเวศทั้งทางตรงและทางอ้อม “ปัญหาของระบบนิเวศเกิดมาจากการใช้น้ำ น้ำท่วม มลภาวะ การใช้ที่ดิน การใช้ป่าไม้ การค้าไม้ การค้าของป่าที่ไม่ใช่ไม้ การทำประมง การแย่งชิงผลประโยชน์และการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ” (John Dore,2003: 82) ปัญหาส่วนใหญ่ของระบบนิเวศจึงมาจากการกระทำของมนุษย์ที่มักทำตัวเป็นภัยคุกคามธรรมชาติและยังไม่ช่วยกันดูแลรักษา รวมทั้งไม่มีกระบวนการฟื้นฟูอย่างเป็นระบบและถูกหลักวิชาการ มีการศึกษาวิจัยสภาพปัญหาและกระบวนการแก้ไขปัญหาของระบบนิเวศน้อยมากเมื่อเทียบกับปัญหาที่หนักขึ้นทุกวัน“ระบบนิเวศของโลกเสียหายไปทุกขณะ เพราะการไม่ช่วยกันรักษาระบบนิเวศให้สมดุล ทำให้เกิดความวิปริตแปรปรวนของสภาพแวดล้อมทั้งหลายล้วนเกิดจากผลงานของมนุษย์แทบทั้งสิ้นย่อมแสดงถึงความตกต่ำทางใจของมนุษย์ทวีมากขึ้นเป็นลำดับ” (จิตเกษม สิริเดช, 2533: 120) ปัญหาของระบบนิเวศปรากฏออกมาในรูปของมลภาวะหรือมลพิษ ดังต่อไปนี้ (พระมหาประพันธ์ สิริปญฺโญ, 2555: 379-380)

1. มลพิษทางอากาศ เกิดจากก๊าซหลายชนิด เช่น คาร์บอนมอนอกไซด์ สารไฮโดรคาร์บอนต่างๆ รวมทั้งอนุภาคบางชนิดจากไอของตะกั่วของโรงงานอุตสาหกรรมและยวดยานพาหนะ และหมอกควันจากกรณีไฟป่า เป็นต้น

2. มลพิษทางน้ำ การที่น้ำในแม่น้ำลำคลองปัจจุบันเน่าเสียในแหล่งชุมชน และปัญหาตะกั่วในแหล่งน้ำ มีแนวโน้มมากขึ้น เพราะมนุษย์ได้ทิ้งขยะ สารเคมี ปุ๋ย ซากสัตว์ น้ำสกปรกจากโรงงาน ผงซักฟอก ฯลฯ มนุษย์จึงต้องเผชิญกับน้ำไม่บริสุทธิ์ที่ตนใช้ยังชีพ

3. มลพิษทางดิน การที่ดินเกิดภาวะมลพิษมีที่มาจากหลายสาเหตุ เช่น การใช้ปุ๋ยเกินพอดี ตะกอนของเกลือ สารเคมี โดยเฉพาะขยะมูลฝอย ถ้ากองทิ้งไว้จะเกิดการสลายตัว ทำให้เกิดสารอินทรีย์และอนินทรีย์ พอฝนตกลงมาน้ำก็จะไหลไปบริเวณข้างเคียง สารต่างๆก็ตามไปด้วย ทำให้บริเวณนั้นมีพิษไปด้วย

4. มลพิษทางอุณหภูมิ โลกปัจจุบัน อากาศจะแปรปรวนไปจากอดีตมาก เพราะมนุษย์มีการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นการเสริมสร้างและทำลายมนุษย์ เช่น ระเบิดไฮโดเจน การถางป่าตัดต้นไม้ หรือความร้อนจากอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ เช่น ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ เครื่องจักรต่างๆ ตลอดจนความร้อนจากดวงอาทิตย์ เป็นต้น

ดังนั้น ระบบนิเวศถูกทำลายอย่างรวดเร็วจากการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติและการกระทำของมนุษย์ โดยเฉพาะจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งเน้นกำไรสูงสุด ส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างไร้การคำนึงถึงต้นทุนทางธรรมชาติและสังคม นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำ ความยากจน มลพิษ การทำลายถิ่นที่อยู่ และการสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์ นอกจากนี้ การตัดไม้ทำลายป่าในไทยยังคงเป็นปัญหาใหญ่ ส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ปัญหาของระบบนิเวศที่สำคัญได้แก่ มลพิษทางอากาศ น้ำ ดิน และอุณหภูมิ ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและมนุษย์เองที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับระบบนิเวศ

ระบบนิเวศ (Ecosystem) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อสิ่งมีชีวิต และในขณะเดียวกันสิ่งมีชีวิตก็มีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมโดยสิ่งมีชีวิตครอบคลุมถึงสิ่งมีชีวิตทุกชนิดรวมทั้งพืชและสัตว์ ส่วนสิ่งแวดล้อมหมายถึงทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา ทำให้ระบบนิเวศเป็นระบบที่มีความซับซ้อนของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ร่วมกันและกระทำร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นระหว่างสิ่งมีชีวิตด้วยกัน หรือกับสิ่งที่ไม่มีชีวิตในพื้นที่หรืออาณาเขตใดอาณาเขตหนึ่งและมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบเปิด ทั้งนี้เพราะในระบบนิเวศหนึ่งจะมีกิจกรรมเกิดขึ้นหลายอย่าง และเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกระบบ (ประยูร วงศ์จันทรา ,2553: 31) ส่วนในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า “วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับถิ่นที่อยู่และสิ่งแวดล้อม” (ราชบัณฑิตยสถาน,2546: 529) ดังนั้น ระบบนิเวศ หมายถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตที่อาศัยอยู่ร่วมกันใน

บริเวณนั้น และมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสิ่งมีชีวิตกับสภาพแวดล้อมของแหล่งที่อยู่ มีความสัมพันธ์กันท่ามกลางความหลากหลายทางชีวภาพและทางกายภาพ นักนิเวศวิทยาชื่อHaber (Harper R.,2002: 10) ได้แบ่งระบบนิเวศออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้ 1) ระบบนิเวศทางชีววิทยา (Bio-ecosystem) คือระบบนิเวศที่มีองค์ประกอบทางธรรมชาติและกระบวนการทางชีววิทยาที่เกิดขึ้นเป็นหลักในการรักษาสภาวะปกติและความต่อเนื่องไว้ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นระบบนิเวศย่อย 4 ส่วน (1) ระบบนิเวศธรรมชาติ เป็นระบบที่ไม่มีอิทธิพลของมนุษย์เข้าไปยุ่งเกี่ยวโดยตรงเลย เป็นระบบที่ยังคงสามารถรักษาสภาวะปกติได้ด้วยตนเอง (2) ระบบนิเวศใกล้เคียงธรรมชาติ เป็นระบบที่มีอิทธิพลของมนุษย์เข้าไปมีผลเพียงเล็กน้อย โดยเฉพาะเนื่องจากการเข้าไปใช้ประโยชน์ของมนุษย์แต่เป็นการใช้ประโยชน์โดยไม่ได้ตั้งใจ ถึงกระนั้นก็ตาม ผลจากมนุษย์ยังคงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะเป็นเพียงเล็กน้อย หลังจากอิทธิพลของมนุษย์สิ้นสุดลง แต่ระบบนี้ยังคงสามารถรักษาสภาวะปกติได้ด้วยตนเอง (3) ระบบนิเวศกึ่งธรรมชาติ เป็นระบบที่เกิดจากการที่มนุษย์ตั้งใจจะเข้าไปใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศหรือระบบนิเวศใกล้เคียงธรรมชาติโดยตรงแต่ยังคงไม่ต้องการที่จะสร้างระบบนิเวศขึ้นมาใหม่ ดังนั้น ระบบนิเวศแบบนี้จึงได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากหลังมนุษย์เลิกใช้ และเนื่องจากอิทธิพลของมนุษย์ทำให้ระบบนี้สูญเสียความสามารถในการครบคุมและรักษาความปกติได้ด้วยตัวเองไปบางส่วน เกินขีดจำกัดในการควบคุมตัวเองต้องอาศัยการจัดการของมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องในการรักษาสภาวะปกติไว้ (4) ระบบนิเวศทางชีววิทยาที่มนุษย์สร้างขึ้น เนื่องจากความจงใจของมนุษย์ที่จะใช้ระบบนิเวศนี้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์เอง ดังนั้น โครงสร้างและกระบวนการทำงานของระบบจึงถูกจัดการโดยมนุษย์ รวมไปถึงการควบคุมรักษาสภาวะปกติ และความต่อเนื่องของระบบ2) ระบบนิเวศทางเทคโนโลยี ระบบนี้มีโครงสร้างและการทำงานที่ถูกสร้างขึ้นตามกระบวนการพัฒนาเทคโนโลยีของมนุษย์ ที่จงใจสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในทางสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ หรืออุตสาหกรรม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยการควบคุมโดยมนุษย์และเนื่องมาจากระบบนิเวศที่สร้างขึ้นนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งสิ้น ระบบนี้จึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยระบบนิเวศทางชีววิทยาแบบต่าง ๆ เป็นแหล่งให้สสารและพลังงาน และในขณะเดียวกัน ก็ใช้ระบบนิเวศทางชีววิทยาเป็นที่รองรับสสารและพลังงานที่ไม่ต้องการ ถ้าจะพิจารณารูปแบบของความสัมพันธ์แล้วการที่ระบบชีวิตหนึ่งได้รับประโยชน์ ขณะที่ระบบชีวิตหนึ่งได้รับโทษที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างระบบทั้งสอง ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เป็นแบบปรสิต

องค์ประกอบของระบบนิเวศแต่ละพื้นที่จึงประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ กลุ่มสารอนินทรีย์ สารอินทรีย์ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2) ส่วนที่มีชีวิตประกอบไปด้วยกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มผู้บริโภค ได้แก่ กลุ่มที่กินพืช กินสัตว์ และกลุ่มกินทั้งพืชและสัตว์ 3) ส่วนที่

ทำหน้าที่ย่อยสลายซากพืช ซากสัตว์ ทำให้เกิดแหล่งอาหาร พลังงาน และสารอาหารที่จำเป็นต่อสิ่งมีชีวิต

วิเคราะห์รูปแบบการอนุรักษ์ระบบนิเวศเชิงพุทธบูรณาการ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยนับถือมากที่สุด มีหลักธรรมคำสอนและวิถีปฏิบัติที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม“พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการปฏิบัติธรรมในที่อันสงบ โดยเฉพาะในป่าเช่นบริเวณโคนต้นไม้ ในขณะที่อยู่ในป่าพระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามคำสอนอย่างเคร่งครัดไม่ตัดต้นไม้ไม่ฆ่าสัตว์และไม่เผาทำลายป่าโดยการปฏิบัติเช่นนี้ป่าจะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ในทางกลับกันพระสงฆ์ก็จะเป็นผู้ดูแลรักษาป่าความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างพระสงฆ์กับธรรมชาติจะช่วยให้คนเห็นความสัมพันธ์ของการอาศัยอยู่อย่างผสมกลมกลืนกับธรรมชาติ” (กลุ่มเสขิยธรรม, 2535: 89) นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังมีแนวทางการบริโภคระบบนิเวศอย่างมีสติรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างรู้เท่าทัน รู้จักคุณค่าแท้ของการบริโภค และรู้จักประมาณในการบริโภค “ตามหลักโภชเนมัตตัญญุตาคือความรู้จักใช้เครื่องอุปโภค บริโภคอย่างพอเหมาะสม ไม่มากเกินไปโลกปัจจุบันประสบกับปัญหาวิกฤตการณ์ทางนิเวศวิทยาหลายอย่าง เนื่องจากมนุษย์มีการใช้สอยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากเกินไป” (เทพพร มังธานี, 2548: 101) ในขณะที่หลักธรรมคำสอนและวิถีปฏิบัติของพระพุทธศาสนาก็เป็นมิตรและเกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บุคคลนั่งหรือนอนอยู่ใต้ร่มเงาของต้นไม้ใด ไม่ควรหักรานกิ่งของต้นไม้นั้นเพราะว่าผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนเลว” (พระไตรปิฎก (ไทย), 27/196/454) ทรงเปรียบระบบนิเวศว่าเป็นกัลยาณมิตร เพราะระบบนิเวศให้คุณแก่สิ่งมีชีวิตอย่างมหาศาล และยังสอนให้ตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งน้ำที่เป็นสิ่งหล่อเลี้ยงชีวิตว่า “หากบุคคลทำลายสระน้ำ บ่อน้ำ สวน ศาลาน้ำ หรือสะพานย่อมเกิดเป็นเปรต เปลือยกาย และน่าเกลียดน่าชัง” (พระไตรปิฎก (ไทย), 26/234-235/205) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้ตระหนักถึงความสำคัญของระบบนิเวศ เป็นศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศ เป็นมิตรและเอื้อต่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศนอกจากนี้แล้วยังมีหลักธรรมคำสอนเป็นจำนวนมากที่เกื้อกูลต่อระบบนิเวศ พระพุทธศาสนามีหลักพระธรรมวินัยที่มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ระบบนิเวศ บางส่วนมีผลต่อระบบนิเวศโดยตรง แต่บางส่วนส่งผลดีต่อระบบนิเวศทางอ้อม เพียงแต่มนุษย์ปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นแล้วพฤติกรรมของมนุษย์ก็จะเอื้อต่อระบบนิเวศด้วย “พระสงฆ์ควรประยุกต์หลักพระธรรมวินัยกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” (ประพันธ์ ศุภษร, 25424: 19) พระพุทธศาสนาจึงมีหลักธรรมที่มีความเหมาะสมและเอื้อต่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศ โดยสามารถนำกระบวนธรรมมาจัดรูปแบบการอนุรักษ์ระบบนิเวศได้ การอนุรักษ์ระบบนิเวศเชิงพุทธบูรณาการประกอบด้วยกระบวนธรรม 6 ส่วน ดังจะได้อธิบายรายละเอียดต่อไปนี้

1. สติสัมปชัญญะ (วิถีเกื้อกูลต่อระบบนิเวศ) สติสัมปชัญญะเป็นกระบวนการตระหนักรู้ในการดำรงชีพและเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตใจซึ่งพระพุทธศาสนาเน้นย้ำวิถีการดำรงชีพภายใต้การควบคุมของสติสัมปชัญญะ ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคปัจจัย ๔ การทำกิจกรรมประจำวัน รวมทั้งพฤติกรรมทุกอย่างก็จะใช้สติสัมปชัญญะเป็นสิ่งควบคุม เพื่อไม่ให้กระทบต่อสิ่งอื่นในทางร้ายและเกื้อกูลต่อสิ่งอื่นด้วย พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบการอิริยาบถโดยใช้สติสัมปชัญญะของบุคคลเปรียบเหมือนกับมะม่วง 4 จำพวก (พระไตรปิฎก (ไทย), 27/196/454) คือ มะม่วงดิบ ผิวสุก หมายถึง การก้าว การถอย การเหลียว การแล การคู้การเหยียด การทรงสังฆาฏิบาตรและจีวร ล้วนน่าเลื่อมใส แต่ไม่ทราบชัดตามความเป็นจริงว่า นี้ ทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์, มะม่วงสุกผิวดิบหมายถึง การก้าวไม่น่าเลื่อมใส แต่ทราบ, มะม่วงดิบ ผิวดิบ หมายถึง การก้าวไม่น่าเลื่อมใส ไม่ทราบ, มะม่วงสุก ผิวสุก หมายถึง การก้าวน่าเลื่อมใส และทราบ โดยการทราบหมายถึงการมีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงใช้กระบวนการปฏิบัติให้สัมพันธ์กับบริบทของระบบนิเวศ การปฏิบัติจึงไม่ได้แยกออกจากการการเกื้อกูลต่อระบบนิเวศนอกจากนี้ยังรวมถึงการดำรงชีพอย่างมีสติสัมปชัญญะ เพราะผู้มีสติสัมปชัญญะจะไม่มีพฤติกรรมเบียดเบียนสิ่งอื่น

2. ความกตัญญู การตระหนักรู้คุณค่าของระบบนิเวศ พระพุทธศาสนาสอนให้คนอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลใน2 ฐานะ คือ ฐานะผู้กระทำคุณก่อน และฐานะผู้สำนึกในบุญคุณแล้วตอบแทน แต่สามมารถเปลี่ยนสภาพจากบุคคลมาเป็นสรรพสิ่งที่เป็นคุณต่อการดำรงชีพของมนุษย์ได้ เพราะเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาไม่ได้มีไว้เพื่อมนุษย์เท่านั้น ยังรวมถึงการปรับพฤติกรรมให้เกื้อกูลต่อสิ่งอื่นด้วย ซึ่งระบบนิเวศก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อลักษณะการดำรงชีพของมนุษย์ เพราะว่ามนุษย์ได้รับประโยชน์จากระบบนิเวศทั้งทางตรงและทางอ้อม ระบบนิเวศจึงดำรงอยู่ในฐานะของสิ่งที่มีคุณต่อมนุษย์ ซึ่งมนุษย์จะต้องมีความสำนึกในคุณของระบบนิเวศ และตอบแทนคุณระบบนิเวศด้วยการปกป้องคุ้มครอง ดูแลรักษา ฟื้นฟูเยียวยา ไม่บุกรุกหรือสร้างมลภาวะที่จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทั้งทางตรงและทางอ้อม พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงความสำคัญของระบบนิเวศที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ โดยทรงยกตัวอย่างระบบนิเวศป่าไม้ว่า “บุคคลนั่งหรือนอนอยู่ใต้ร่มเงาของต้นไม้ใด ไม่ควรหักรานกิ่งของต้นไม้นั้นเพราะว่า ผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนเลว” และการแสดงความคารวะ คือความเคารพต่อระบบนิเวศด้วย คนส่วนใหญ่เชื่อกันว่าต้นไม้แต่ละต้นเป็นที่อยู่หรือเป็นวิมานของรุกขเทวดาโดยเฉพาะต้นไม้ใหญ่ที่เรียกว่าต้นไม้เจ้าไพร (เจ้าป่า) จึงไม่ควรเบียดเบียนธรรมชาติ (อัพยาปัชฌะ) ที่ตนอาศัยพึ่งพิง ไม่ก่อมลภาวะหรือทำให้สูญเสียดุลยภาพของระบบนิเวศด้วย ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกเพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าของระบบนิเวศ และแสดงความกตัญญูต่อระบบนิเวศ

3. กัลยาณธรรม (พฤติกรรมเป็นมิตรกับระบบนิเวศ) กัลยาณธรรมเป็นหลักธรรมที่เป็นกัลยาณมิตร “ธรรมอันดีงามหรือธรรมของกัลยาณชนเป็นธรรมของคนที่มีความดี 5 ประการ คือ เมตตากรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ สติสัมปชัญญะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 187) ผู้ที่มีกลัยาณธรรมจะส่งเสริมและช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น มีส่วนสำคัญต่อการช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตด้วย พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบผู้มีกัลยาณธรรมเหมือนต้นไม้ 4 จำพวก (พระไตรปิฎก (ไทย), 27/196/454) 1) ต้นไม้กะพี้มีไม้กะพี้เป็นบริวาร เช่นเดียวกับคนบาป ทุศีล แม้บริวารของเขาก็เป็นคนบาปและทุศีลไปด้วย 2) ต้นไม้กะพี้ มีไม้แก่นเป็นบริวารเช่นเดียวกับคนบาปทุศีล บริวารของเขามีศีล มีกัลยาณธรรม3) ต้นไม้แก่นมีไม้กะพี้เป็นบริวาร เช่นเดียวกับผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม มีบริวารของเขาเป็นคนบาปทุศีล 4) ต้นไม้แก่น มีไม้แก่นเป็นบริวาร เช่นเดียวกับผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม บริวารของเขามีศีล มีกัลยาธรรม โดยกัลยาณธรรมเป็นการสร้างพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับระบบนิเวศ

4. สันโดษ (หลักการบริโภคอย่างเกื้อกูล) หลักธรรมเรื่องความสันโดษถือเป็นหัวใจสำคัญในการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพราะจะทำให้รู้จักประมาณในการบริโภคทรัพยากรอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับสภาวะวิกฤติของระบบนิเวศปัจจุบัน โดยคำนึงถึงความจำเป็นและความคุ้มค่า รวมทั้งเหมาะสมกับสถานภาพของตนเอง พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเรากล่าวธรรมของภิกษุ ซึ่งเป็นผู้สันโดษมักน้อยด้วยปัจจัยของจำเป็นในการยังชีพที่น้อยหาได้ง่ายและไม่มีโทษสันโดษด้วยจีวรผ้าบังสุกุลที่น้อย หาได้ง่ายและไม่มีโทษสันโดษด้วยโภชนะอาหารที่หาได้ง่ายและไม่มีโทษสันโดษด้วยเสนาสนะ ที่อยู่อาศัย หาได้ง่ายและไม่มีโทษสันโดษด้วยเภสัชยา มูตรเน่าปัสสาวะ หาได้ง่ายและไม่มีโทษ” (พระไตรปิฎก (ไทย), 25/101/478) สันโดษเป็นความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ มีความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย 4 คือ ผ้านุ่งผ้าห่ม อาหาร ที่นอนที่นั่ง และยา ตามมีตามได้, ยินดีของของตน, การมีความสุขความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยความเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน ไม่โลภ ไม่ริษยาใคร (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539: 429-430) สันโดษเป็นหลักธรรมที่เหมาะแก่การอยู่และพึ่งพาระบบนิเวศอย่างเกื้อกูล โดยจำแนกออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ยถาลาภสันโดษ หมายถึง ยินดีตามที่ได้ คือ ได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตนก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่เดือดร้อนเพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นและไม่ริษยาเขา ยถาลาภสันโดษในการใช้ทรัพยากรระบบนิเวศ คือ การยินดีและพึงพอใจในปัจจัยการดำรงชีพ การแสวงหาปัจจัยดำรงชีพอย่างเหมาะสม ไม่บุกรุกหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติส่วนรวม ไม่มีพฤติกรรมละโมบหรือบริโภคนิยม 2) ยถาพลสันโดษ หมายถึง ยินดีตามกำลัง คือ พอใจเพียงแค่พอแก่กำลังร่างกายสุขภาพและขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงแหนเสียดายไม่เก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ยถาพลสันโดษที่เกื้อกูลต่อการใช้ทรัพยากรระบบนิเวศ คือ ประเมินว่าร่างกายมีความต้องการปัจจัยเกื้อหนุนเท่าใด ก็บำรุงเลี้ยง

ร่างกายเท่าที่จำเป็น ไม่แสวงหาปัจจัยดำรงชีพเกินจำเป็น เพื่อให้เกิดคุณแก่ร่างกายและไม่สูญเสียทรัพยากรโดยสิ้นเปลือง 3) ยถาสารุปปสันโดษ หมายถึง ยินดีตามสมควร คือพอใจตามที่สมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน ยถาสารุปปสันโดษที่เกื้อกูลต่อทรัพยากรในระบบนิเวศ

5. อริยสัจ 4 วิธีการอนุรักษ์ระบบนิเวศ อริยสัจ 4 เป็นอีกหลักธรรมหนึ่งซึ่งมีลักษณะเป็นขั้นตอน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับหลักการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการจัดการระบบนิเวศได้ดี เป็นหลักธรรมที่มีลักษณะเป็นธรรมวิทยาประยุกต์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับทุกยุคสมัย โดยนำมาเป็นเครื่องมือในการจัดการและแก้ปัญหาระบบนิเวศได้ดังต่อไปนี้ 1) ทุกข์ คือ การศึกษาสภาพปัญหาวิกฤติของระบบนิเวศตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งเป็นขั้นตอนการศึกษาให้เข้าใจปัญหาการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาทำให้มีความตื่นตัวที่พร้อมรับรู้และมีปฏิกิริยาต่อปัญหาต่างๆ อย่างรวดเร็ว 2) สมุทัย คือ การศึกษาสาเหตุของปัญหาของระบบนิเวศ โดยการศึกษาว่ามีเหตุปัจจัยมาจากอะไรบ้าง สืบค้น วิเคราะห์ หรือวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหา เพื่อนำไปสู่การแก้ไข 3) นิโรธคือ การลงมือแก้ปัญหาตามอาการของปัญหา โดยการใช้เครื่องมือที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา เช่น ปัญหาคือป่าเสื่อมโทรม มีสาเหตุมาจากการบุกรุกตัดไม้ของกลุ่มนายทุน การแก้ปัญหาก็มุ่งไปที่กลุ่มของนายทุนเป็นหลัก โดยการออกกฎหมายและบังคับใช้อย่างเคร่งครัด ประกอบกับการให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่และเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้กับชาวบ้านด้วย 4) มรรค คือ กรรมวิธีการแก้ปัญหาของระบบนิเวศ อาจใช้กระบวนการหลายอย่างที่เป็นผลมาจากการลงมือแก้ปัญหาแล้ว เพื่อนำมาเป็นการสรุปผลการแก้ปัญหา แล้วกำหนดวิธีการอนุรักษ์เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อไป

6. ปธาน 4 กระบวนการอนุรักษ์ระบบนิเวศ หมายถึง ความเพียร โดยส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าเป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยความเพียรในการกำจัดกิเลสเท่านั้น โดยความเป็นจริงมีความเพียรอยู่หลายระดับด้วยกัน ทั้งความเพียรในรูปของการดำเนินชีวิต ความเพียรในรูปของพัฒนา และความเพียรในรูปของการกำจัดกิเลส นอกจากนี้ยังสามารถใช้ความเพียงในภารกิจอื่นๆ ได้อีกจำนวนมาก โดยสามารถนำมาใช้เป็นภารกิจในกระบวนการอนุรักษ์ระบบนิเวศได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการอนุรักษ์ระบบนิเวศได้ ดังต่อไปนี้

1) สังวรปธาน หมายถึง ความเพียรระวังซึ่งกระบวนการเพียรระวังป้องกันไม่ให้มลภาวะและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นซึ่งเป็นกระบวนการเฝ้าระวังปัญหาหรือสิ่งที่จะเป็นผลกระทบต่อระบบนิเวศ การป้องกันพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ให้เบียดเบียนระบบนิเวศ การศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่จะกระทบ เพื่อตั้งรับอย่างรู้เท่าทันและการป้องกันปัญหารวมทั้งการป้องกันไม่ให้มลภาวะกระทบต่อระบบนิเวศด้วย

2) ปหานปธาน หมายถึง ความเพียรละหรือกำจัด ซึ่งเป็นกระบวนการเพียรกำจัดมลภาวะและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่แล้วให้หมดไป เป็นกระบวนการแก้ปัญหาตามอาการที่ปรากฏ และการกำจัดปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ รวมทั้งปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามระบบนิเวศด้วย

3) ภาวนาปธาน หมายถึง ความเพียรพัฒนาหรือเพียรสร้างให้มีขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการเพียรสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้น และพัฒนาสายพันธ์ใหม่ที่มีคุณภาพมากขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ และความเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการสร้างเครื่องมือและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4) อนุรักขนาปธาน หมายถึง ความเพียรรักษา ซึ่งเป็นกระบวนการเพียรรักษาระบบนิเวศที่ดีอยู่แล้ว หรือที่ได้รับการพัฒนามาแล้วไม่ให้เสื่อมโทรมลง พยายามดูแลรักษาระบบนิเวศไม่ให้ถูกทำลาย พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีคุณภาพและปรับสมดุลดีให้ยิ่งขึ้นนอกจากนี้ยังเพียรฟื้นฟูและรักษาสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการฟื้นฟูมาแล้วให้ยั่งยืนต่อไป

บทสรุป

ระบบนิเวศ (Ecosystem) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม โดยมีความสัมพันธ์กันเป็นโครงข่ายอย่างเป็นระบบ และมีการพึ่งพากันอย่างซับซ้อน ในอาณาเขตของระบบนิเวศหนึ่งจะมีหน่วยย่อยภายในมากมาย ทั้งส่วนที่เป็นกายภาพและส่วนที่เป็นชีวภาพ นอกจากจะมีความสัมพันธภายในอาณาเขตแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบเปิดคือการสัมพันธ์กับระบบนิเวศอาณาเขตอื่นด้วย ซึ่งโลกก็เป็นอาณาของระบบนิเวศเชิงมหัพภาค เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบนิเวศถูกทำลายก็จะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศส่วนอื่นด้วย เช่น ในเขตเมืองที่มีอุตสาหกรรมหนักที่ต้องปล่อยของเสียขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศ นอกจากจะเป็นมลภาวะกระทบต่อมนุษย์และสัตว์ที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตนั้นแล้ว ยังก่อให้เกิดสภาวะโลกร้อน ซึ่งส่งผลกระทบไปถึงขั้วโลกด้วย ทำให้น้ำแข็งละลายเร็วขึ้น สิ่งมีชีวิตที่อยู่แถบขั้วโลกก็ได้รับผลกระทบด้วย

ระบบนิเวศออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่1) ระบบนิเวศทางชีววิทยา (Bio-ecosystem) ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นระบบนิเวศย่อย 4 ส่วน คือ ระบบนิเวศธรรมชาติ ระบบนิเวศใกล้เคียงธรรมชาติ ระบบนิเวศกึ่งธรรมชาติ และระบบนิเวศทางชีววิทยาที่มนุษย์สร้างขึ้น 2) ระบบนิเวศทางเทคโนโลยี ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่เกิดจาการการสร้างของมนุษย์โดยระบบนิเวศในแต่ละพื้นที่จึงประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ กลุ่มสารอนินทรีย์ สารอินทรีย์ อุณหภูมิ อากาศ แร่ธาตุ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นต้น 2) ส่วนที่มีชีวิต ประกอบไปด้วยกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มผู้บริโภค ได้แก่ กลุ่มที่กินพืช กินสัตว์ และกลุ่มกินทั้งพืชและสัตว์ โดยพืชเป็น

ผู้ผลิต ส่วนสัตว์เป็นผู้บริโภค3) ส่วนที่ทำหน้าที่ย่อยสลายซากพืชและซากสัตว์ ซากสารอินทรีย์ของสิ่งที่ตายแล้วให้เน่าเปื่อยแล้วแปรสภาพเป็นโมเลกุลขนาดเล็กไปเป็นธาตุอาหารให้แก่ผู้ผลิต สะสมในดินน้ำอากาศ ทำให้เกิดแหล่งอาหาร พลังงาน และสารอาหารที่จำเป็นต่อสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ

ปัจจุบันระบบนิเวศถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นวิกฤติของระบบนิเวศ ซึ่งมีผลกระทบต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งพระพุทธศาสนาได้ตระหนักถึงความสำคัญของระบบนิเวศ ทำให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อป้องกันไม่ให้พระสงฆ์ทำลายระบบนิเวศทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้การดำรงชีพมีความเกื้อกูลต่อระบบนิเวศ และยังมีหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการอนุรักษ์ระบบนิเวศ โดยบทความนี้ได้เสนอรูปแบบการอนุรักษ์ระบบนิเวศเชิงพุทธบูรณาการ โดยได้จัดรูปแบบหลักธรรมเพื่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศออกเป็น 6ส่วน ประกอบด้วย 1) สติสัมปชัญญะ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมวิถีเกื้อกูลต่อระบบนิเวศ 2) กตัญญู ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สร้างจิตสำนึกให้ตระหนักรู้คุณค่าของระบบนิเวศ 3) กัลยาณธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม 4) สันโดษ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการบริโภคที่เกื้อกูลต่อระบบนิเวศ ไม่ตกเป็นทาสของบริโภคนิยม 5) อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นวิธีการและขั้นตอนการอนุรักษ์ระบบนิเวศ 6) ปธาน ซึ่งเป็นกระบวนการอนุรักษ์ระบบนิเวศ

การนำรูปแบบการอนุรักษ์ระบบนิเวศเชิงพุทธไปบูรณาการกับส่วนอื่นๆ ด้วย เพราะในส่วนของหลักธรรมไม่มีสภาพบังคับ เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องบูรณาการร่วมกับ1) การกำหนดนโยบายและวางแนวทางของรัฐบาล โดยกำหนดให้การอนุรักษ์ระบบนิเวศเป็นวาระแห่งชาติ 2) การบังคับใช้มาตรการทางสังคมและกฎหมาย3) การนำองค์ความรู้ทางนิเวศวิทยามาใช้ควบคู่กับหลักการทางวิทยาศาสตร์ 4) ใช้เครื่องมือที่ทันสมัยและเหมาะสมพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศ 5) ส่งเสริมการศึกษาวิจัยทางด้านนิเวศวิทยาให้มากยิ่งขึ้น ทั้งการสำรวจภาคพื้นดิน ทางน้ำ และทางอากาศ แล้วจัดทำสถิติเป็นฐานข้อมูลเชิงสาธารณะ 6) เปิดเผยฐานข้อมูลให้กับประชาชนรับทราบ ทั้งสภาพ ปัญหา ผลกระทบ แนวโน้มของวิกฤตการณ์และแนวทางปฏิบัติร่วมกัน7) สร้างความเข้มแข็งด้านการอนุรักษ์แก่ประชาชน การพัฒนาคุณภาพประชาชนการปรับพฤติกรรมให้สอดรับกับการอนุรักษ์ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์8) ปรับพฤติกรรมการบริโภคทรัพยากรให้เกื้อกูลต่อระบบนิเวศ เช่น การตระหนักถึงคุณค่าของระบบนิเวศ การใช้อย่างประหยัด การนำกลับมาใช้ซ้ำอีก การบูรณซ่อมแซม การบำบัดและการฟื้นฟูการใช้สิ่งอื่นทดแทนเป็นต้น โดยบูรณาการอนุรักษ์ทั้งส่วนที่เป็นระบบนิเวศทางกายภาพและระบบนิเวศทางชีวภาพ เช่น ดิน น้ำ ป่า สัตว์ป่า แร่ธาตุและพลังงาน อากาศ ทั้งป้องกันและแก้ไขมลภาวะทางอากาศ ทางเสียง เพื่อเฝ้าระวังป้อง แก้ปัญหา พัฒนา และการถนอมรักษา รวมทั้งพึ่งพาระบบนิเวศได้ในระยะยาวต่อไป

ประเด็นที่น่าสนใจ

การเข้าใจและตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างแนวทางการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน เพื่อป้องกันการทำลายระบบนิเวศและสร้างอนาคตที่ดีสำหรับสิ่งแวดล้อมและมนุษยชาติ

1. ความทวีความรุนแรงของสถานการณ์สิ่งแวดล้อม สถานการณ์ของสิ่งแวดล้อมโลกในปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเกิดจากการทำลายระบบนิเวศที่มีผลต่อภาวะโลกร้อน การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติโดยตรงเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมโดยมุ่งเน้นผลกำไรสูงสุดได้นำไปสู่การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้การคำนึงถึง ส่งผลให้เกิดมลพิษอย่างรุนแรง และการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านกายภาพและสังคม

2. วิกฤตการณ์ของระบบนิเวศและผลกระทบ ระบบนิเวศถูกทำลายจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน การบุกรุกป่า การใช้สารเคมีในเกษตรกรรม และการสร้างมลพิษในอากาศ น้ำ และดิน ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งหวังผลกำไรสูงสุดเป็นหนึ่งในปัจจัยที่เร่งรัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เกิดความไม่สมดุลในระบบนิเวศและผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิต เช่น การสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์

3. ความสัมพันธ์ของมนุษย์และระบบนิเวศ ระบบนิเวศหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีทั้งความสัมพันธ์ทางชีวภาพและสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น ดิน น้ำ อากาศ โดยมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศและได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ปัญหามลพิษในอากาศ น้ำ ดิน และอุณหภูมิ มีผลโดยตรงต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของมนุษย์

4. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู องค์การสหประชาชาติและหน่วยงานต่างๆ ทั่วโลกได้เล็งเห็นถึงปัญหานี้และร่วมกันรณรงค์เพื่อป้องกันและฟื้นฟูระบบนิเวศให้กลับมาสู่ความสมดุล การรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้สามารถช่วยลดภาวะโลกร้อนได้ และช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

5. ประเภทของระบบนิเวศ ระบบนิเวศแบ่งออกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ ระบบนิเวศทางชีววิทยา (Bio-ecosystem) ซึ่งแบ่งย่อยเป็น 4 ระบบ ได้แก่ ระบบนิเวศธรรมชาติ ระบบนิเวศใกล้เคียงธรรมชาติ ระบบนิเวศกึ่งธรรมชาติ และระบบนิเวศที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกจากนี้ยังมีระบบนิเวศทางเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม

เอกสารอ้างอิง

กรมป่าไม้. (2551). *การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า.* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ : บริษัทเอส.อาร์. พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. http://www.yala.ac.th/links/pitai/ Link/%20Link%202.2.htm.

กลุ่มเสขิยธรรม. (2535). *พระกับป่าไม้ความจริงที่หายไป.* กรุงเทพฯ : เม็ดทราย.

จิตเกษม สิริเดช. (2533). *วารสารดอกหญ้า,* 6(25), 2-8.

เทพพร มังธานี. (2548). *การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เถรวาทในมหาสุบินชาดก.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล,

ประพันธ์ ศุภษร. (2542). *วินัยกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประยูร วงศ์จันทรา. (2553). *วิทยาการสิ่งแวดล้อม.* บัณฑิตวิทยาลัย : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.* พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส.อาร์. พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

พระมหาประพันธ์ สิริปญโญ. (2555). *วิถีพุทธวิถีรักษาสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์.* ปีที่ 8 ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองพุทธชยันตี 2,600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11*. https://www.nesdc.go.th

วิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย. http://pronnapashing.wixsite.com/social-studies/blank-3

วิทยากร เชียงกูล. *ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจสังคมโลกและแนวทางแก้ไข.* http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/505908

Harper R.. (2002).*The Measurement of Social in The United Kingdom.* London : Office for National Statistics,

John Dore. (2003).*The governance of increasing Mekong regionalism. In Social Challenges for The Mekong Region.* Bangkok : Mingsarn Kaosa-ard and John Dore Amarin Printing.

การทำบุญในยุคดิจิทัลของชาวพุทธในสังคมไทย

MAKING MERIT IN THE DIGITAL AGE OF BUDDHISTS IN THAI SOCIETY

[1]จันทร์เพ็ญ บุญเรือง และ [2]เบญจมาศ สุวรรณวงศ์

[1]Janpen Bunrueang and [2]Benjamas Suwannawong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]peemai77927@gmail.com, [2]benjamas.suw@mcu.ac.th

Received: November 17, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การทำบุญในยุคดิจิทัลของชาวพุทธในสังคมไทย โดยในยุคดิจิทัลชาวพุทธในสังคมไทยมักทำบุญด้วยความศรัทธา และความคาดหวังสิ่งตอบแทน ที่พบเห็นในอันดับต้นๆ เป็นเรื่องของการทำบุญ ถวายสังฆทาน การทำบุญสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาด้วยการปล่อยสัตว์ การบูชาเครื่องรางของขลัง โดยส่วนมากเข้าใจว่าเมื่อทำบุญแบบนี้ ย่อมเกิดบุญกุศลดลบันดาลให้ได้รับสิ่งตอบแทนทั้งด้านวัตถุหวังโชคลาภ ความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรือง ความร่ำรวย รวมทั้งขอสิ่งที่ปรารถนาทุกประการ ทั้งนี้เกิดจากการประพฤติตามกันมาโดยขาดความเข้าใจตามหลักพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดสถานการณ์การทำบุญ ที่เจือไปด้วยความโลภในสังคมชาวพุทธไทยปัจจุบัน การยึดหลักพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งและปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ และหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ จะเป็นแนวทางให้เข้าใจหลักการทำบุญอันจะนำไปสู่ผลบุญที่แท้จริง

คำสำคัญ: การทำบุญ, บุญกิริยาวัตถุ, ยุคดิจิทัล, ชาวพุทธในสังคมไทย

---

[1]อาจารย์ หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

[2] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Abstract

This academic article's objective is to analyze merit-making in the digital era by Buddhists in Thai society. In the digital age, Buddhists in Thai society often make merit with faith. and expectations of compensation. What is seen at the top is the matter of making merit, giving offerings to monks, and making merit to avert fate by releasing animals. Worship of sacred amulets. Most people understand that when making merit like this, There will be merit resulting in rewards in terms of material things, wishing for good fortune, success, prosperity, and wealth, and asking for every desired thing. This is due to following practices without understanding according to Buddhist principles, causing a situation in making merit. that is laced with greed in today's Thai Buddhist society Taking refuge in the principles of the Triple Gem and following the 3 merit-making principles and the 10 merit-making principles will be a guideline for understanding the principles of merit-making which will lead to true merit.

Keywords : Making merit, Pu**ṅṅ**akiriyà-vatthu, Digital age, Buddhists in Thai society

บทนำ

ชาวพุทธนิยมทำบุญโดยหวังผลที่ความสุข และหากชีวิตกำลังประสบความทุกข์ก็มักทำบุญเพื่อให้ความทุกข์นั้นจางคลายลง ส่งผลให้การทำบุญเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลาช้านาน พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยชาวพุทธในทุกด้าน ทั้งด้านความคิด ด้านพฤติกรรม ด้านความเชื่อ ด้วยวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย จึงแสดงออกด้วย กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่มีหลายรูปแบบ การทำบุญในชีวิตประจำวัน เช่น การใส่บาตร การถวายสังฆทาน การเข้าวัดฟังธรรม การทำบุญผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า งานขึ้นบ้านใหม่ การโกนจุก บวชนาค เป็นต้น สิ่งที่ชาวพุทธจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจเนื่องจากการทำบุญในปัจจุบันเป็นการทำบุญที่ทำตาม ๆ กันมา เมื่อนึกถึงการทำบุญชาวพุทธจะมองว่า บุญ คือ สิ่งที่ดี ที่เราควรทำ เพื่อให้เกิดความสุขในขณะที่ทำและหวังผลถึงความสุขที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ส่วนดิจิทัลหรือทำบุญด้วยการสร้างสิ่งปลูกสร้าง เช่น โบสถ์ กำแพง ซุ้มประตูวัด และจารึกชื่อของตนเองและคนในครอบครัวตามสิ่งปลูกสร้างเหล่านี้

หรือการทำบุญที่เรียกว่า “การปิดบัญชีบุญ” คือ การทำบุญด้วยยอดเงินทั้งหมดในบัญชีเงินเก็บที่ใช้เวลาสะสมเป็นเวลาหลายปีของครอบครัว ผ่านการโอนหรือระบบดิจิทัล ด้วยความเชื่อที่ว่าทำบุญจนหมดจะไม่มีวันหมด ทั้งนี้ผู้ทำบุญยังมีความเชื่อว่าหลังจากทำบุญทุกครั้งจะต้องมีการอธิษฐานให้เกิดสิ่งที่เราต้องการ เช่น ทำบุญบำรุงวัดไปจำนวน 10 บาท แต่อธิษฐานขอให้ถูกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาล ร่ำรวยเงินทอง ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และปราศจากอุปสรรค ซึ่งการกระทำเช่นนี้ชาวพุทธควรจะพิจารณาว่าเป็นการทำบุญหรือเป็นการลงทุน นอกจากการทำบุญโดยที่ไม่เข้าใจในเป้าหมายที่แท้จริงของการทำบุญแล้ว การทำบุญยังกลายเป็นแหล่งผลประโยชน์ที่ส่งผลให้พุทธพาณิชย์เติบโตขึ้นในสังคมไทยอีกด้วย ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากความเคยชินกับระบบสำเร็จรูปของพุทธศาสนิกเอง ที่ต้องการความง่าย และรวดเร็ว ผนวกกับความต้องการผลประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง เราจึงมักได้ยินข่าวถึงการระดมทุนสร้างพุทธสถานขนาดใหญ่ซึ่งบ่อยครั้งผ่านทางสื่อออนไลน์ จะมีข่าวเกี่ยวกับผลประโยชน์และความไม่โปร่งใสในการก่อสร้าง นอกจากนี้ยังมีการบิดเบือนคำสอนที่ยั่วยุกิเลสของชาวพุทธให้มองเห็นว่าการทำบุญ คือ การลงทุนที่ยิ่งลงทุนมากยิ่งได้ผลมาก ยิ่งทำมากก็ยิ่งได้บุญมากสามารถขึ้นสวรรค์ได้ ด้วยการใช้หลักตรรกะที่ทำให้พุทธศาสนิกชนเห็นภาพมีการเปรียบเทียบ การสร้างวิหารถวายสงฆ์ผู้มาจากทิศทั้ง 4 ได้ผลบุญมากกว่าให้ทานภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข (องฺ.สตฺตก.(ไทย) 23/470/20) ดั้งนั้นหากทำบุญด้วยทรัพย์สินมูลค่ามากเพียงไร ย่อมได้ผลมากเพียงนั้นเช่นกัน

ปัจจุบันค่านิยมการทำบุญพุทธศาสนิกชนไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องมาจากแนวคิดแบบวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม ทำให้สังคมให้ค่ากับวัตถุสิ่งของมากขึ้น จนเกินขอบเขตความโลภจึงเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว อย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ สังคมไทยปัจจุบันมีการใช้ระบบเทคโนโลยีเข้ามาเป็นตัวล่อ เพื่อให้ง่ายต่อการทำบุญ หรือทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาต่างๆ โดยต้องการเอาใจนักบุญทุกท่านที่ชื่นชอบในการทำบุญ ควบคู่ไปกับหลักวิธีการทำบุญที่ผิดไปจากเดิม ตามหลักพระพุทธศาสนาการทำบุญเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ การให้ทานหรือทานมัย การรักษา ศีลหรือสีลมัย การเจริญภาวนาหรือภาวนามัย การประพฤติอ่อนน้อมหรือปจายนมัย การช่วย ขนขวายรับใช้หรือเวยยาวัจจมัย การเฉลี่ยส่วน ความดีให้ผู้อื่นหรือปัตติทานมัย ความยินดีความดี ของผู้อื่นหรือปัตตานุโมทนามัย การฟังธรรมหรือ ธัมมัสสวนมัยการสั่งสอนธรรมหรือธัมมเทสนามัย และการทำความเห็นให้ตรงหรือทิฏฐุชุกัมม์ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2008 : 183) การทำบุญด้วยการถวายสังฆทานได้รับความนิยมมากที่สุดอาจเนื่อง มาจากทำได้ง่ายและรวดเร็ว อย่างเช่น ไม่ว่าจะเป็นการถวายสังฆทานออนไลน์ การฟังเทศน์ออนไลน์ การเวียนเทียนออนไลน์ ไปจนถึงการบริจาคทรัพย์เพื่อใช้สร้างโบสถ์ สร้างห้องน้ำวัดและสร้างอื่นๆ อีกมากมาย โดยที่เราไม่ต้องไปถึงสถานที่นั้นเลย และผู้คนส่วนก็แสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ อยากเป็นผู้ร่ำรวยทรัพย์สิน

เงินทอง โดยใช้พระปลุกเสก หรือเครื่องรางของขลังเพราะเชื่อว่าจะสามารถดลบันดาลให้ได้รับโชคลาภมีทรัพย์ หรือช่วยคุ้มครองภัยอันตราย ให้รู้สึกได้รับความปลอดภัย

จากตัวอย่างที่กล่าวมา ชี้ให้เห็นว่า การทำบุญในยุคดิจิทัลของชาวพุทธในสังคมไทย การทำบุญเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายและเป็นพื้นฐานในการฝึกฝนตนเองในการปฏิบัติตามคำสอนของพุทธศาสนา จึงควรศึกษาเกี่ยวกับการทำบุญที่ถูกต้องในพุทธศาสนาให้เข้าถึงหัวใจของการทำบุญ เพราะชาวพุทธส่วนมากมักมีเป้าหมายในทางวัตถุมากกว่ามีเป้าหมายที่แท้จริงตามหลักพุทธศาสนา เป้าหมายเหล่านี้ ล้วนเพิ่มความโลภ อันเกิดจากความเข้าใจ วิธีการทำบุญที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้คนทำบุญด้วยปัญญา เช่นนั้นจึงจะได้ชื่อว่าการสร้างบุญกุศลที่แท้จริง

การทำบุญในพระพุทธศาสนา

“บุญ” โดยทั่วไปมองว่าคำว่า บุญ มีความเชื่อมโยงกับคำว่า ความสุข ซึ่งความสุขนี้เกิดขึ้นทั้งในขณะที่ทำ และผลที่เป็นสุขที่จะเกิดขึ้นในอนาคตดังที่ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายคำว่า บุญ ดังนี้ (อ้างในนงเยาว์ ชาญณรงค์. 2545 : 311) “บุญ แปลว่า เครื่องชำระสันดาน ความดีกุศล ความสุข” บุญคือการทำในสิ่งที่ดีทำแล้ว ได้รับผลบุญจิตใจเป็นสุข ผ่อนคลายอบอุ่นใจอิ่มเอิบในบุญ พระราชนิโรธรังสี (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี) ได้จำกัดนิยามบุญว่า เป็นสิ่งที่ดี ทำลงไปแล้ว มันสะอาด จิตใจผ่อนใสและเบิกบาน “สิ่งใดที่ทำด้วยกายหรือวาจา หรือนึกคิดด้วยใจ ถ้าหากไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น” ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2554 : 138.) ได้จำกัดนิยามบุญกิริยาวัตถุในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมว่าเป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำความดี ทำความดีส่วนในหนังสือสยามสามไตร ท่านให้ความหมายไว้ว่า การทำบุญหรือประกอบความดีงาม คือการเสริมสร้างคุณสมบัติที่ดีงามเป็นประโยชน์ให้แก่ชีวิตของตน เป็นงานของแต่ละบุคคลในการศึกษาพัฒนาชีวิต ทั้งนี้ความหมายของ “บุญ” ในแง่นี้มาจากการแปลจากรากศัพท์ “ปุญญ” คือ ทำให้ฟู หรือพองขึ้น บวมขึ้น นูนขึ้น (พุทธทาสภิกขุ, 2555) ท่านพุทธทาสเรียกบุญตามนัยนี้ว่าเป็นบุญภาษาคนซึ่งเป็นบุญที่บ้าได้ เมาได้ หลงได้เป็นอันตรายแก่เจ้าของบุญประเภทนี้หากปฏิบัติโดยปราศจากปัญญาแล้วอาจส่งผลให้มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เนื่องจากเป็นบุญที่ยังประกอบด้วยอุปาทาน ตัณหา มานะ ทิฏฐิเป็นการทำบุญที่ไม่ถูกต้องตามความหมายของบุญที่แท้จริงในพุทธศาสนา (กลุ่มปฏิบัติงานเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, 2556 : 111) การยึดติดกับบุญในแง่นี้อาจส่งผลในแง่ลบได้เนื่องจากอาจทำให้บ้าบุญได้ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้มีการทำบุญเพื่อเอาหน้าดังที่จะเห็นได้อย่างกลาดเกลื่อนตามสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ภายในวัดที่มีการติดชื่อผู้บริจาคตามผนัง

อาคาร กำแพง ประตูวัด เป็นต้น ดังในคัมภีร์ปรมัตถทีปนีอรรถกถาอิติวุตตกะแสดง ความหมายคำว่า บุญ ไว้ 5 อย่าง คือ 1) หมายถึง ผลบุญหรือผลของกุศล หรือผลของความดีเช่นใน ข้อความว่า เพราะการสมาทานกุศลธรรมทั้งหลายเป็นเหตุ “บุญ” ย่อมเจริญเพิ่มพูน (ที.ปา. (ไทย) 11/305/193-196) 2) หมายถึง ความประพฤติสุจริต ในระดับกามาวจรและรูปาวจร เช่นในคำว่า คนตก อยู่ในอวิชชาหากปรุงแต่งสังขารที่เป็นบุญ (ปุญญา ภิสังขาร) (สำ.นิ. (ไทย) 16/191/99) 3) หมายถึง ภพที่เกิด ซึ่งเป็นสุคติพิเศษ เช่นในคำว่า วิญญาณ ที่เข้าถึงบุญ (สำ.นิ. (ไทย) 16/191/99) 4) หมายถึง กุศลเจตนา ในคำว่า บุญกิริยาวัตถุ (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/238/ 270) (คือเท่ากับกุศลกรรม) และ 5) หมายถึงกุศลกรรมในภูมิสาม เช่นในคำว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายอย่ากลัวต่อบุญเลย” (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/200/240) ข้อนี้ตรงกับคำว่าโลกิยะ กุศลนั่นเอง ชาวพุทธในสังคมไทยยึดถือแนวทางปฏิบัติตนด้วยวิธีทำบุญผ่านรูปแบบอันหลากหลายโดยมี ความเชื่อว่ายิ่งทำมากยิ่งได้บุญมากหรืออาจทำบุญ จากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษโดยทำตามกันมา

การทำบุญ โดยทั่วไปแล้วคนไทยมองว่าการทำบุญมีหลายรูปแบบ เช่น การบริจาคสิ่งของหรือเงิน การอุปการะเด็กกำพร้า การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การปฏิบัติตามศีลธรรม การทำบุญในวันสำคัญตามศาสนาหรือประเพณี การคิดและทำในสิ่งที่ดีในโอกาสสำคัญ เป็นต้น การทำบุญเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายไม่ต้องเตรียมตัวมากนัก เพียงแต่แต่งกายให้สุภาพ จัดเตรียมสิ่งของตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ของตน หรือเพียงแค่มีส่วนช่วยเหลือผู้อื่นก็ถือเป็นการทำบุญรูปแบบหนึ่ง (ลาวัลย์ พุ่มพฤกษ์, ศศิธร เหล่าเท้ง, ศุภศิริ ศรีตระกูล และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2013 : 637–657) พระธรรมปิฎก (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538 ข : 110-111) และ (ปัญญา ใช้บางยาง, 2548 : 169-173) ระบุว่าการทำบุญคือการทำความดี การประกอบกรรมดี การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเพิ่มพูนความดี และเพื่อกำจัดความเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ออกไปจากใจ ประเพณีไทยไม่ว่าปรารภเหตุที่เป็นมงคลหรืออวมงคลมักจะมีการทำบุญคือการให้ทานร่วมด้วยเสมอ บุญที่เกิดจากการให้ทานเรียกว่า ทานมัย หลังจากทำบุญก็อุทิศส่วนบุญไปให้ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายเรียกว่ามตกทาน (มตก หรือผู้ตาย) หรือ ทักษิณานุประทาน (ทักษิณา หรือของทำบุญ) ถ้าเป็นการทำบุญอุทิศเฉพาะบุรพบิดร (บิดา ปู่ ทวด) เรียกว่า ปุพพเปตพลี การทำบุญ กล่าวกว้าง ๆ มี 3 วิธี คือ การให้ทาน เช่น ทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ ถวายสังฆทาน รักษาศีล เช่น รักษาศีลห้า ศีลแปด และเจริญภาวนา เช่น ทำสมาธิอบรมใจ หรือปฏิบัติกรรมฐาน

นอกจากการทำบุญ 3 วิธีข้างต้นแล้ว การทำบุญยังมีอีก 7 อย่าง ที่รวมเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ ดังนี้ 1) ทานมัย ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ 2) สีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี 3) ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา 4) อปจายนมัย ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม 5) เวยยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยขวนขวายรับใช้ 6) ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการ

เฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น 7) ปัตตานุโมทนามัย ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น 8) ธัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้ 9) ธัมมเทสนามัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ 10) ทิฏฐุชุกัมม์ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554 : 138) ได้ผนวกบุญกิริยาวัตถุ 10 เข้าเป็น 3 คือ ข้อที่ 4 และข้อที่ 5 จัดเข้าในสีลมัย ข้อ 6 และ 7 ในทานมัย ข้อ 8 และ 9 ในภาวนามัย ส่วนข้อที่ 10 ได้ทั้ง ทาน ศีล และภาวนา

กล่าวโดยสรุป การทำบุญเพื่อให้ได้บุญอย่างแท้จริงในพุทธศาสนานั้น ควรเป็นการทำบุญเพื่อการลดความยึดมั่นถือมั่น ทำเพื่อประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาตนเองให้การทำบุญของตนนั้นทำให้เกิดปัญญาและทำด้วยความประณีตยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีกด้วย

การสื่อสารในยุคดิจิทัล

โลกดิจิทัลเป็นโลกของเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ ผู้ทำการสื่อสารมีอิสระที่จะทำการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์อย่างไม่มีข้อจำกัด โดยใช้ทั้ง ถ้อยความ รูปภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว และวิดีโอ หรือใช้อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสื่อเพื่อจะแพร่กระจายให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในโลกไซเบอร์ ระบบการตรวจสอบของโลกดิจิทัลเป็นกฎเกณฑ์โดยอัตโนมัติ และมีข้อตกลงทางด้านศีลธรรมอย่างกว้างๆ เพราะฉะนั้นการตรวจสอบความผิดปกติของโลกไซเบอร์ จึงกลายเป็นหน้าที่ของผู้ใช้งานเองที่จะเป็น ผู้รายงานความผิดปกติวิสัยนั้นต่อชุมชนออนไลน์ ซึ่งแม้ว่าหลายกรณีของตัวสารที่ผิดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมหรือมารยาทในการสื่อสารออนไลน์ แต่กลับไม่ได้ผิดกฎหมายที่เป็นการกระทำความผิดของ การสื่อสารในโลกไซเบอร์ หรือกฎหมายเองมิได้ครอบคลุมเรื่องนั้น การตั้งกระทู้หรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมก็จะทำให้ประเด็นดังกล่าวเกิดมิติของการวิพากษ์วิจารณ์และมีความเป็นประชาธิปไตยในการสื่อสารเป็นอย่างมาก (พระครูสังฆรักษ์พิทยาญาณธโร (ปิยวรากุล), 2561)

ในยุคแรกๆ คณะสงฆ์ไทยยังไม่ได้ใช้อินเทอร์เน็ตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่มีการนำเอาพระไตรปิฎกบันทึกลงแผ่นซีดีกลายเป็นพระไตรปิฎกฉบับซีดีรอมเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปีพุทธศักราช 2531มหาวิทยาลัยมหิดลได้จัดทำพระไตรปิฎกฉบับซีดีรอม บันทึกลงในแผ่นซีดี มีบันทึกไว้ว่า “ในช่วงวันวิสาขบูชาปีพุทธศักราช 2531” ศูนย์คอมพิวเตอร์มหาวิทยาลัยมหิดลได้พัฒนา พระไตรปิฎกฉบับดิจิตอล ได้เริ่มโครงการนำเอาพระไตรปิฎกฉบับภาษาลีจำนวน 45 เล่ม พิมพ์ลง แผ่นซีดีรอม และพัฒนาโปรแกรมสืบค้นพระไตรปิฎก จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2540 จึงได้จัดทำพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยและยังได้รับการพัฒนามาตามลำดับ ประกอบด้วยพระไตรปิฎกฉบับแปลเป็นภาษาไทย 45 เล่ม พระไตรปิฎกฉบับบาลีอักษรไทย 45 เล่ม พระไตรปิฎกฉบับบาลีอักษรโรมัน 45 เล่ม อรรถกถาและคัมภีร์อื่น ๆ พระไตรปิฎกฉบับบาลีอักษรไทย 70 เล่ม อรรถกถา

และคัมภีร์อื่น ๆ พระไตรปิฎกฉบับบาลีอักษรโรมัน 70 เล่ม และพระไตรปิฎกภาษาเทวนาครีและสิงหล (Budsir, ออนไลน์) ปัจจุบันมีการนำเอาพระไตรปิฎกเผยแผ่ทางอินเตอร์เน็ตเป็นจำนวนมาก มีทั้งการทำบุญออนไลน์ การสะเดาะเคราะห์ออนไลน์ และการบูชาวัตถุมงคลต่าง ๆ เป็นต้น คนรุ่นใหม่สามารถศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านสื่อเทคโนโลยี สารสนเทศได้ทุกโอกาสที่ต้องการโดยผ่านทางเว็บไซต์ต่าง ๆ

จากนั้นก็มีวัดและองค์กรทางศาสนาใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตหลายแห่งโดยผ่านทางเว็บไซต์ จากข้อมูลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ระบุเว็บไซต์ของวัดต่าง ๆ ไว้คือเว็บไซต์วัดในประเทศไทยมีจำนวน 47 เว็บไซต์เว็บไซต์วัดไทยในต่างประเทศมีจำนวน 32 เว็บไซต์เว็บไซต์องค์กรทางศาสนามีจำนวน 21 เว็บไซต์เว็บไซต์ความรู้ทางศาสนามีจำนวน 29 เว็บไซต์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ออนไลน์) เพราะลักษณะที่โดดเด่นของข้อมูลข่าวสารในโลกดิจิทัลคือมีค่าใช้จ่ายในการสื่อสารที่น้อยกว่าข่าวสารข้อมูลที่ปรากฏในสื่ออื่น ๆ ข้อมูลในโลกออนไลน์ถูกทำให้กลายเป็นโลกของเสรีภาพเนื่องจากมีรายจ่ายที่น้อยมาก ผู้ทำการสื่อสารจึงใช้จ่ายเพียงแค่ค่าอุปกรณ์ที่สามารถเชื่อมต่อระบบอินเตอร์เน็ต และรายจ่ายสัญญาณอินเตอร์เน็ตเท่านั้น แต่ราคาของคลังข้อมูลอันมากมายกลับเป็นอิสระและราคา ถูกกว่าสื่อสิ่งพิมพ์มาก อีกทั้งข้อมูลบนโลกดิจิทัลเป็นข้อมูลที่ปราศจากกายภาพที่จับต้องได้เฉพาะ ฉะนั้นข้อมูลแบบดิจิทัลจึงมีน้ำหนักการเคลื่อนย้ายที่แสนเบามากหากเทียบกับข้อมูลที่ปรากฏในสื่อ สิ่งพิมพ์หรือสื่ออื่น ๆ ที่มีตัวตนทางกายภาพ

กล่าวโดยสรุป เสรีภาพของโลกดิจิทัลจึงควบคู่ไปกับปัญหาของการกระทำผิดบนโลกออนไลน์ที่นับวันจะยิ่งมีพื้นที่ อันอิสระมากขึ้น การกระทำผิดบนโลกออนไลน์ย่อมโยงไปถึงวุฒิภาวะของผู้ใช้งานเป็นสำคัญ ซึ่งกรณีของผู้ใช้งานอินเตอร์เน็ตนั้น โดยตัวกฎหมายเองก็ไม่ได้จำกัดหรือมีกฎเกณฑ์ใด ในการควบคุมหรือคัดเลือกผู้ทำการใช้งานว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ หรือมีวัยวุฒิที่มีภาวะของการสื่อสารที่ดีหรือไม่ เพราะฉะนั้นการควบคุมการใช้งานของผู้ที่ยังไม่มีภาวะความเข้าใจในการบวนการสื่อสารที่ถูกต้อง กับการชี้แนะจากผู้ที่มีความรู้หรือมีวุฒิภาวะที่มากกว่าการทำบุญออนไลน์ หรือการสะเดาะเคราะห์ออนไลน์ ควรใช้ปัญญาในพระพุทธศาสนาเป็นหลักตัดสิน ควรทำอย่างมีสติ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำบุญ

พระพรหมคุณาภรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551 : 287-300) กล่าวถึงปัจจัยในการทำบุญที่จะส่งผลให้การทำบุญในแต่ละครั้งให้ผลดี ซึ่งจำเป็นต้องมีองค์ประกอบให้ครบทั้งสามข้อ คือ มีผู้ให้ มีผู้รับ และมีของที่จะให้ ดังนี้ 1) ทายก คือ ผู้ให้ เป็นผู้มีศีล มีคุณธรรม

โดยเฉพาะดูที่เจตนาว่าเป็นอย่างไร เช่น เจตนาประกอบด้วยเมตตากรุณา ตั้งใจจะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับอย่างแท้จริง ให้เขาพ้นทุกข์มีสุข มุ่งเพื่อให้สังคมร่มเย็นมั่นคง ให้ด้วยความคิดเสียสละ โดยบริสุทธิ์ใจไม่หวังผลตอบแทนให้ด้วยศรัทธา ให้ด้วยใจผ่องใสเบิกบาน ไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง หรือเสียดาย ตั้งใจให้เพื่อฝึกฝนพัฒนาจิตใจของตนและมีเจตนาที่ประกอบด้วยปัญญาจะทำให้ทานมีผลมากสำหรับทายกนั้นมีเจตนาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ เพราะเป็นตัวกรรมจึงแยกแยะรายละเอียดลงไปได้อีก 3 กาล คือ (1) เจตนาก่อนให้ คือ มีความตั้งใจให้ด้วยความเลื่อมใสศรัทธา หรือเมตตากรุณา หรือด้วยความปรารถนาจะฝึกตนในการเสียสละ ทำจิตให้เป็นอิสระ เป็นต้น กล่าวคือ มีจิตใจผ่องใสตั้งใจจริงจังมาแต่ต้น (2) เจตนาขณะให้ คือ ในเวลาที่ให้ก็ทำด้วยความตั้งใจจริง ยังมีกำลังศรัทธา กำลังเมตตากรุณา กำลังฉันทะที่จะฝึกฝนตน เป็นต้น พรั่งพร้อมดี และจิตใจผ่องใสเบิกบาน มีปัญญารู้เข้าใจคุณค่า ความมุ่งหมาย และประโยชน์ของการที่จะให้นั้น และ (3) เจตนาสืบเนื่องต่อๆ ไป คือ หลังจากให้แล้ว ก็มีความเอิบอิ่มใจ ชื่นใจ ปีติที่ได้ทำการให้ระลึกหรือนึกขึ้นมาเมื่อใดก็มีความดีใจสุขใจไม่เสียดาย เห็นคุณค่าและปรารถนาจะทำต่อ ๆ ไป หรือยิ่งขึ้นไป 2) ปฏิคาหก คือ ผู้รับ ถ้าผู้รับไม่มีศีล เช่น มุ่งหาลาภหรือแสวงหาผลประโยชน์ด้วยเจตนาหลอกลวงหรือประพฤติไม่ดี เป็นโจรผู้ร้าย หรือมีความไม่สุจริต เมื่อได้รับทานแล้วก็จะยิ่งมีกำลังทำการร้ายได้มากและรุนแรงยิ่งขึ้น ทานจึงมีผลน้อยในทางตรงข้ามถ้าปฏิคาหกเป็นผู้มีศีล มีคุณธรรม เป็นผู้ทำความดีงาม บำเพ็ญคุณประโยชน์ ทานจึงมีผลมาก 3) ไทยธรรม คือ วัตถุหรือสิ่งที่มอบให้ เป็นของบริสุทธิ์ เช่น ได้มาโดยสุจริตเป็นของประณีต หรือจัดหามาด้วยความตั้งใจตามกำลังไม่ใช่เป็นของทิ้งขว้าง เป็นของเหมาะสม หรือสมควรแก่ผู้รับจะใช้ได้

กล่าวโดยสรุป การทำบุญให้ได้ผลมากนั้นต้องมีส่วนประกอบทั้งสามครบถ้วน ผู้ให้ควรให้เพื่อประโยชน์ เพื่อฝึกฝนตนเองในการเสียสละ เพื่อการลดความยึดมั่นถือมั่น และจำเป็นจะต้องตรวจสอบคุณสมบัติของผู้รับ เพื่อการให้นั้นมีผลหากชาวพุทธมีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้รับอย่างเหมาะสมแล้วจะสามารถลดปริมาณของผู้ที่รับเพื่อการนำไปใช้ผิดประโยชน์ได้จำนวนหนึ่งทีเดียว นอกจากนี้ของที่มอบก็ควรเป็นของที่เหมาะสม ผู้ให้จัดหามาด้วยความตั้งใจอีกด้วย

วิเคราะห์การทำบุญของชาวพุทธในสังคมไทย

การทำบุญผู้เขียน ได้ยกตัวอย่างทั้ง 3 เรื่อง ถือว่าเป็นการทำบุญที่ไม่ตรงตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพราะยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้อง ทั้งนี้อาจมีสาเหตุจากหลายประการ โดยผู้เขียนได้วิเคราะห์สาเหตุแห่งการทำบุญที่ผิดเพี้ยนของชาวพุทธไทยทั้ง 3 ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 การทำบุญ ถวายสังฆทาน ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าในยุคปัจจุบันนี้ผู้คนมีวิถีชีวิตที่เร่งรีบ แข่งกับเวลา การทำบุญถวายสังฆทานจึงสร้างความสะดวก ประหยัดเวลาของผู้ทำบุญได้มาก การทำบุญถวายสังฆทานจึงเป็นทางเลือกในลำดับต้น ๆ แท้จริงนั้นมีวิธีการทำบุญหลากหลายวิธีในแนวทางพระพุทธศาสนา เช่น การประพฤติตนอ่อนน้อมถ่อมตน การช่วยขนขวายรับใช้งานสาธารณะประโยชน์ การฟังธรรมเทศนา การบริจาคทรัพย์สินสร้างโบสถ์วิหาร เป็นต้น หากชาวพุทธไทยศึกษาวิธีการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนาให้ถ่องแท้จะทราบได้ว่ายังมีวิธีการทำบุญอื่น ๆ ที่ไม่ต้องใช้ทุนทรัพย์อีกหลาก หลายรูปแบบ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2013 : 11) ท่านมีเกณฑ์หรือหลักวัดอยู่ที่ว่า ผู้ให้ คือ ทายก ทายิกา มีเจตนาอย่างไร ผู้รับคือ ปฏิคา หกมีคุณความดีแค่ไหน วัตถุหรือสิ่งของที่ให้คือ ไทยธรรม บริสุทธิ์สมควร เป็นประโยชน์เพียงใด ท่านแนะว่าการทำทานเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งอีก ทั้งการรักษาศีลและภาวนาก็เป็นบุญอีกอย่างหนึ่ง และสูงขึ้นไปโดยชาวพุทธสามารถทำพร้อมกันทั้ง 3 อย่างได้ การทำบุญด้วยสังฆทานนั้น ชาวพุทธที่ดีควรศึกษาเจตนาแห่งการถวายสังฆทานเพื่ออะไร พระพุทธเจ้าท่านสอนให้พิจารณาเจตนาที่บริสุทธิ์ โดยหวังให้วัตถุทานนั้นเป็นเครื่องอุปถัมภ์บำรุงคณะสงฆ์เพื่อสืบทอดพระศาสนาต่อไป การที่ชาวพุทธไม่มีความรู้เรื่องการทำบุญที่ถูกต้อง ตามหลักพระพุทธศาสนาจึงทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนเป็นอันมากผู้ทำบุญจึงมีเจตนาที่หวังผลบุญที่ดลบันดาลความสำเร็จด้านต่าง ๆ มีชื่อเสียง ได้รับโชคลาภ จึงทำบุญแบบทุ่มเทหมดตัวเท่าไรเท่ากัน สุดท้ายกลายเป็นการทำบุญในเชิงพาณิชย์ที่ต้องการแลกกับวัตถุทาน ในปัจจุบัน การทำบุญถวายสังฆทานมีมากในทุกสถานที่ ไม่เว้นแม้กระทั่งในระบบออนไลน์ พุทธศาสนิกชนสามารถทำบุญผ่านระบบออนไลน์ได้โดยไม่ต้องเดินทางไปที่วัด อยู่ที่ทำงานก็สามารถทำบุญได้ หากชาวพุทธใฝ่ใจศึกษาวิธีการทำบุญตามแนวทางพุทธศาสนา ย่อมได้รับความเข้าใจ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ไปสู่หนทางที่ถูกต้องได้จะเห็นได้ว่าการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนามีหลายวิธีโดยไม่ต้องใช้ทุนทรัพย์เลยทุกคนจึงมีสิทธิ์ทำบุญได้เท่าเทียมกัน

ตัวอย่างที่ 2 การสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา การปล่อยสัตว์คนโบราณสอนคนรุ่นหลังให้ทำบุญ ด้วยการไถ่ชีวิตสัตว์ถือเป็นการสะเดาะเคราะห์ เมื่อดวงกำลังตกจะช่วยให้ดวงดีขึ้นได้รวมทั้งว่าการปล่อยสัตว์แต่ละชนิดจะได้อานิสงส์ที่แตกต่างกันไป ยกตัวอย่างเช่น การปล่อยปลาไหลจะทำให้การเงิน การงานชีวิตประจำวันมีความคล่องตัว ราบรื่น ไร้อุปสรรคการปล่อยเต่า ช่วยให้อายุยืน การปล่อยปลานิลช่วยให้อุดมสมบูรณ์เสริมบารมี อำนาจ วาสนา คล้ายกับ ธเนศ เกษศิลป์ และพระเจริญพงษ์ วิชัย (2566) แนวคิดการทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทยมาจากฐานแนวคิดหลัก 4 ประการคือ 1) แนวคิดที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการทำบุญในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย 2) แนวคิดที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปล่อยสัตว์น้ำที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย 3) แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของสัตว์น้ำและบริเวณสภาพแวดล้อมทาง

กายภาพที่สัตว์น้ำอาศัยอยู่ที่คนไทยชาวพุทธนิยมปล่อย และ 4) แนวคิดเกี่ยวกับหลักความเชื่ออานิสงส์ในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าน่าจะเป็นอุบายที่ต้องการสอนคนรุ่นหลังให้ทำบุญปล่อยสัตว์ให้มาก เพื่อเกิดความกระตือรือร้นในการสร้างกุศลผลบุญ ทั้งนี้ในปัจจุบันนี้อิทธิพลของหมอดูเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเห็นได้ชัดเจน เมื่อหมอดูทักว่า ดวงตกจึงแนะให้เสริมชะตา ด้วยการปล่อยสัตว์ การทำบุญเช่นนี้ย่อมเจือไปด้วยความโลภเกิดเป็นอกุศลจิตโดยใช้สัตว์เป็นเครื่องมือจากหนังสือเรื่องเคล็ดวิชาศักดิ์สิทธิ์ บุญฤทธิ์พิชิตโรคร้ายกล่าวว่า การให้ชีวิตผู้อื่นหรือให้อิสระผู้อื่นนั้น เรียกได้ว่า เป็นการเจริญเมตตาให้เกิดขึ้นในจิตใจด้วย ส่งผล ย้อนกลับมายังตัวผู้ให้ทาน ถ้าได้ตั้งความปรารถนามีอายุยืนยาวปรารถนาไม่เจ็บป่วยหากไม่มีกรรมชั่ว มาตัดรอนเสียก่อนก็จะส่งผลให้ชีวิตมีสุขภาพที่แข็งแรงได้ และยังมีการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา ผ่านระบบดิจิทัล โดยมีการอ้างว่า การทำบุญปล่อยสัตว์ได้ช่วยเหลือให้สัตว์พ้นจากชะตาขาดเคราะห์ร้าย เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่ปกติสุข นำพาโชคลาภ เสริมวาสนาบารมีให้กับตนเอง

ตัวอย่างที่ 3 การบูชาเครื่องรางของขลัง ผู้เขียนมองว่า โดยธรรมชาติของคนเรานั้นย่อมต้องการความปลอดภัยทุกด้าน ในการดำเนินชีวิตแต่หากรู้สึกกลัวเกิดความหวาดระแวงเป็นเหตุให้ไม่สบายใจ หรือไม่แน่ใจว่ามีความปลอดภัยเพียงพอหรือไม่ โดยอาจหวาดกลัวความเสียหายในชีวิตหรือในทรัพย์สิน จึงต้องแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจเพื่อเป็นหลักยึดเหนี่ยวนั่นก็คือ การพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจพุทธคุณนั่นเอง การบูชาเครื่องรางของขลังจึงทำให้รู้สึกปลอดภัย อบอุ่นใจ สบายใจรวมถึงมั่นใจได้ ว่าจะสามารถแคล้วคลาดจากอันตรายจากเหตุเภทภัยต่าง ๆ และอำนาจสิ่งลี้ลับ ปาฏิหาริย์ที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ผู้เขียนเห็นว่า ในปัจจุบันวัดในสังคมไทย ต่างสนองตอบในเรื่องของเครื่องรางของขลัง ตามความต้องการของชาวพุทธหรือที่เรียกว่า พุทธพาณิชย์ เนื่องจากทางวัดก็อ้างว่าไม่สามารถขัดศรัทธาของญาติโยมได้ เหตุนี้ความเข้าใจเบี่ยงเบนจากวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบูชาเครื่องรางของขลัง จึงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ในปัจจุบันนี้สะท้อนให้เห็นว่า พระสงฆ์ได้ถ่ายทอดและชี้แนะแนวทางเพื่อความต้องการของชาวพุทธเท่านั้น อีกทั้งกระแสสังคมกระตุ้นให้ชาวพุทธทำบุญไหว้พระในออนไลน์มากขึ้น ได้บุญเมื่อนไปทำที่วัด จึงทำให้พุทธศาสนิกชนยิ่งมั่นใจในปาฏิหาริย์ของเครื่องรางของขลัง เช่นนี้แล้วจึงแน่ใจได้ว่า ไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ดังที่พรชัยลิขิตธรรมโรจน์และถาวร เกียรติทับทิว (Likitthamroj and Keattabteew, 2003 : 136) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พระเครื่องกับสังคมไทย พบว่า มูลเหตุสำคัญที่สังคมไทยนิยมพระเครื่องก็เพราะความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์และปาฏิหาริย์ที่ช่วย คุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ผู้บูชาพระเครื่องด้วยความเชื่อว่าอำนาจ พุทธคุณจะสามารถดลบันดาลให้โชคลาภ ให้ค้าขายเจริญรุ่งเรืองหรือได้โชคลาภหรือประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ รวมถึงการสะเดาะเคราะห์แม้ขนาดพระเครื่องนั้นจะมีราคาสูงเท่าไรก็ยอมแลก ผู้เขียนวิเคราะห์ว่า สาเหตุที่ชาวพุทธไทยเข้าใจเช่นนั้น ที่จริงล้วนเกิดจากความโลภเป็นสำคัญ โดยความโลภนั้น เป็นกิเลสตาม

ธรรมชาติของปุถุชนทั้งหลาย ในบางรายอาจมีฐานะยากจน จึงหวังจะมีโชค ถูกหวยรวยเบอร์ แต่โดยทั่วไปตามวิสัยของปุถุชน มักฝักใฝ่ความสบายจึงต้องการเสริมดวงชะตาด้วย การบูชาเครื่องรางของขลัง อีกทั้งหวังประสบความสำเร็จทุก ๆ ด้าน รวมไปถึงต้องการความปลอดภัย แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่าง ๆ

บทสรุป

ในปัจจุบันในการใช้สื่อออนไลน์กลายเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ทำให้ทราบข้อมูลข่าวสารของกันและกัน ระหว่างปัจเจกบุคคลกับพหุบุคล เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็วและยังสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการสื่อสารต่างๆ การถือกำเนิดระบบดิจิทัลหรือออนไลน์ จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วต่อมนุษย์ทั่วโลก และเป็นที่แน่นอนด้วยว่ากระแสความเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลต่อความเป็นไปของพระพุทธศาสนิก (พุทธบริษัท 4) อย่างเลี่ยงไม่ได้ เพราะพุทธศาสนิกมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือเพื่อการสื่อสาร ซึ่งการใช้เครื่องมือเหล่านี้ต้องมีทั้ง ส่วนการสร้างสรรค์ (Constructive Implement) และส่วนทำลาย (Destructive Implement) หากถ้าเราไม่คำนึงถึงปทัฏฐานคือ หลักธรรมวินัย (ปัญญา) จะทำให้เกิดผลเสียขึ้นตามมา อาจจะทำให้ผู้ที่เป็นมิจฉาชีพเข้ามาหลอกหลงเอาเปรียบ และแสวงหาผลประโยชน์จากการทำบุญในยุคดิจิทัล หรือออนไลน์ได้ง่าย ดังนั้น การทำบุญในยุคดิจิทัลของชาวพุทธในสังคมไทยจำต้องใช้ปัญญาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ตามเหตุแห่งปัจจัย

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มปฏิบัติงานเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. (2556). *ธรรมโฆษณ์อรรถานุกรม (ฉบับย่อ)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เอมี เอ็นเตอร์ไพรส์.

ธเนศ เกษศิลป์ และพระเจริญพงษ์ วิชัย. (2566). *ปล่อยสัตว์น้ำอย่างไรให้ได้บุญ : หลักการและแนวคิด ในการปล่อยสัตว์น้ำตามบริบทของสังคมไทย*. วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์. 2(2). (กรกฎาคม–ธันวาคม) : 1-10.

นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2545). *ปรัชญาอินเดียสมัยโบราณ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปัญญา ใช้บางยาง. (2548). *หลักธรรมในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ:ธรรมสภา.

พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร (ปิยวรากุล). (2561). *ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคดิจิทัล.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2555). *ชุมนุมเรื่องสั้น พุทธทาสภิกขุ.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

พระราชนิโรธรังสี(หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี). *ปุจฉาวิสัชนาเรื่องบุญเป็นหลักชัยประสพสุข.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา. มปป.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2538 ข. *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับบประมวลศัพท์.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). *สยามสามไตร.* พิมพ์ครั้งที่ 36. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

_____. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.* พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ:เอสอาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

_____. (2556). *นี่คือความสุขที่แท้จริงใช่ไหม?.* กรุงเทพฯ: บริษัท ออฟเซ็ท ครีเอชั่น จำกัด.

_____. (2560). *ทำบุญ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมธาน.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ลาวัลย์ พุ่มพฤกษ์, ศศิธร เหล่าเท้ง, ศุภศิริ ศรีตระกูล, และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2556). *การให้ความหมาย ที่มาของความหมาย และรูปแบบการทำบุญของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.* วารสาร Veridian ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และศิลปะ. 6(3). (กันยายน-ธันวาคม) : 658-670.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *เว็ปไซต์วัดต่าง ๆ.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.onab. go.th/ (26 พฤศจิกายน 2567).

Budsir. *Buddhist Sutras.* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.budsir.org/budsir-main.html (26 พฤศจิกายน 2567).

Likitdhammaroj,P.,and Keattabteew, T. (2003). The *Amuletsand ThaiSociety.*Thai Journal of Development Administration, 42(1).

หลักธรรมตามแนวพุทธเพื่อพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนวัยรุ่น

BUDDIST PRINCIPLES FOR ADOLESCENT BEHAVIOR DEVELOPMENT

[1]พระเชวง โสภาจร, [2]ศิริพงษ์ เศาภายน, [3]มณฑิรา จารุเพ็ง และ [4]พระมหารังสี ปี่แก้ว

[1]Phra Chaweng Sophachon, [2]Siriphong Sauphayana, [3]Monthira Charupheng and [4]Phramaha Rangsey Peykaeo

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

Ramkhamhaeng University, Thailand

[1]Chinaja2525@gmail.com

Received: December 18, 2024; **Revised**: January 14, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงการใช้หลักธรรมตามแนวพุทธเพื่อพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนวัยรุ่นในการกำกับตนเอง การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่ผสมผสานหลักการพุทธธรรมและเทคนิคการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาเพื่อพัฒนาการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของผู้รับคำปรึกษา โดยใช้หลักอริยสัจ 4 และโยนิโสมนสิการเป็นกรอบในการพิจารณาปัญหาและการแก้ไขผ่านปัญญาและศีลธรรม การฝึกสติสัมปชัญญะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความเข้าใจตนเองและการจัดการกับชีวิตอย่างมีสติ การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธมุ่งเน้นการพัฒนาปัญญาและอิสรภาพ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา โดยการพัฒนาปัญญาและการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรมเพื่อบรรลุประโยชน์สูงสุดในชีวิต รวมทั้งการเสริมสร้างพฤติกรรมการกำกับตนเองด้านการเรียนในนักเรียนวัยรุ่นผ่านการสนทนาในกลุ่ม โดยใช้แนวคิดจากการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธและเทคนิคการสื่อสารทางภาษา การวิจัยพบว่า การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

---

[1] นักศึกษา, หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ (จิตวิทยาให้คำปรึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[2] รองศาสตราจารย์, พ.ต.ท.,ดร., หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ (จิตวิทยาให้คำปรึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[3] รองศาสตราจารย์, ดร., คณะศึกษาศาสาตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[4] นักวิชาการอิสระ

ตามแนวพุทธสามารถช่วยผู้รับคำปรึกษาพัฒนาตนเองและแก้ไขปัญหาชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกด้าน ทั้งในด้านศีล สมาธิ และปัญญา

คำสำคัญ : หลักธรรมตามแนวพุทธ, การพัฒนาพฤติกรรม, นักเรียนวัยรุ่น

Abstract

This article discusses the application of Buddhist principles to develop self-regulation behaviors in adolescent students. Group counseling based on Buddhist teachings is a process that integrates Buddhist principles with psychological counseling techniques to enhance emotional and behavioral control in the counselee. The framework of the Four Noble Truths and Yoniso Manasikara is employed to examine and resolve life issues through wisdom and morality. Mindfulness training is a key tool in fostering self-awareness and managing life with mindfulness. Buddhist-based counseling focuses on the development of wisdom and liberation in body, mind, and intellect by cultivating moral conduct and guiding individuals toward the ultimate benefit in life. Additionally, it enhances self-regulation behaviors in adolescent students' academic performance through group discussions. The research reveals that Buddhist group counseling can effectively assist counselees in self-development and resolving life challenges in all aspects, including morality, concentration, and wisdom.

Keywords : Buddhist Principles, Behavior Development, Adolescent

บทนำ

ในปัจจุบันความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็วได้เปลี่ยนแปลงสังคมไทยไปสู่สังคมที่เน้นบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ส่งผลให้เกิดความหย่อนยานในด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคม ระบบการศึกษาที่เน้นพัฒนาความสามารถทางวิชาการเพียงด้านเดียว ทำให้เยาวชนขาดคุณธรรม ส่งผลต่อปัญหาสังคม เช่น การทุจริตและการละเมิดกฎหมาย สะท้อนถึงการพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างด้านวัตถุและจริยธรรม ซึ่งกระทบต่อความยั่งยืนของสังคมในระยะยาว (ทิศนา แขมมณี, 2549; นิคม ไวยรัช

พานิช, 2556) การศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของคนในด้านการดำรงชีวิต การทำงาน และการพัฒนาตนเอง การลงทุนในระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถของเยาวชนในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีจึงเป็นสิ่งจำเป็น อย่างไรก็ตาม นักเรียนวัยรุ่นในปัจจุบันเผชิญกับปัญหาหลากหลาย เช่น ความรุนแรง การใช้สารเสพติด และการขาดทิศทางในชีวิต ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงการขาดทักษะสำคัญ เช่น การแก้ปัญหาและการควบคุมอารมณ์ รวมถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เอื้ออำนวย (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554; พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์, 2550)

นอกจากนี้ การเรียนรู้ในยุคปัจจุบันยังต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งยังไม่ถูกบูรณาการอย่างเต็มรูปแบบในหลักสูตรการศึกษา (ชาญณรงค์ พรรุ่งโรจน์, 2555; วิจารณ์ พานิช, 2555) โดยพฤติกรรมการกำกับตนเองด้านการเรียนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการศึกษา โดยเฉพาะในวัยรุ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม การกำกับตนเองช่วยให้นักเรียนสามารถวางแผนและประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถเสริมสร้างพฤติกรรมการกำกับตนเองในด้านการเรียน เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างพฤติกรรมการกำกับตนเองด้านการเรียนของนักเรียนวัยรุ่นที่ต้องการปรับปรุงตนเอง โดยใช้กระบวนการสนทนาเป็นเครื่องมือในการลดปัญหาต่าง ๆ และหาวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน การให้คำปรึกษาในรูปแบบนี้ช่วยเปลี่ยนแปลงความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกลุ่มผ่านการสนับสนุนและคำแนะนำจากผู้ให้คำปรึกษาภายใต้บรรยากาศที่อบอุ่นและเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน (สุขอรุณ วงษ์ทิม, 2554; สุพัตรา มณีวรรณ, 2562)

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถส่งเสริมให้นักเรียนวัยรุ่นมีความตระหนักรู้และการพัฒนาตนเองในระดับที่ลึกซึ้งได้ ตัวอย่างเช่น การใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการเสริมสร้างการกำกับตนเอง โดยเฉพาะการฝึกสมาธิที่ช่วยให้นักเรียนมีสมาธิและความตั้งมั่นในการเรียน และการพัฒนาปัญญาที่ช่วยให้สามารถวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประยุกต์ใช้หลักธรรมในกระบวนการพัฒนาให้นักเรียนมีการปรับตัวในด้านการเรียนและพฤติกรรมในเชิงบวก โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ต้องการการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม หากปรับตัวได้ดี วัยรุ่นจะสามารถพัฒนาไปสู่ผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ แต่หากขาดการปรับตัวที่เหมาะสม อาจนำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ซึ่งส่งผลกระทบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม (นฤมล รัตนไพจิตร, 2558)

ในด้านสังคมและพัฒนาการ ทักษะทางสังคมถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความพร้อมของวัยรุ่นในการเข้าสู่บทบาทของผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะและสามารถทำหน้าที่ในครอบครัว

การทำงาน และการมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเหมาะสม ทักษะเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี แต่ยังส่งผลระยะยาวต่อสุขภาพจิต การศึกษา และความสามารถในการปรับตัวของวัยรุ่นในอนาคต (ชญานิษฎ์ สุระเสนา, 2559) หลักธรรมตามแนวพุทธจึงมีศักยภาพในการนำไปใช้เสริมสร้างพฤติกรรมให้เกิดผลในเชิงบวกอย่างยั่งยืน (สุพัตรา มณีวรรณ, 2562)

พฤติกรรมการกำกับตนเอง (Self-Regulation)

แนวคิดเกี่ยวกับการกำกับตนเองด้านการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญในทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ของ Bandura ซึ่งมองว่ามนุษย์สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองผ่านความคิด การสังเกต และการเลียนแบบ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งการเสริมแรงจากภายนอกเพียงอย่างเดียว (Bandura, 1986) พฤติกรรมการกำกับตนเองด้านการเรียนหมายถึงการที่ผู้เรียนสามารถตั้งเป้าหมาย วางแผน ใช้กลยุทธ์ และปรับตัวเพื่อบรรลุเป้าหมายด้านการเรียนด้วยตนเอง (Zimmerman, 1998)

แนวคิดนี้ประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ 3 ขั้นตอน 1) การคิดล่วงหน้า (Forethought) ผู้เรียนตั้งเป้าหมายทั้งในแง่ผลสัมฤทธิ์และการพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ 2) การลงมือปฏิบัติ (Performance) ใช้กลยุทธ์และดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ 3) การประเมินตนเอง (Self-reflection) ทบทวนและประเมินผลงานของตนเองเพื่อพัฒนาต่อไป กระบวนการนี้ยังเกี่ยวข้องกับการสังเกตพฤติกรรมของตนเอง การประเมินตามมาตรฐาน และการตอบสนองต่อความสำเร็จหรือข้อบกพร่องของตนเอง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาและปรับพฤติกรรมเพื่อความสำเร็จทางการเรียนได้ในอนาคต (Pintrich & De Groot, 1990) ดังนั้น การกำกับตนเองในการเรียนรู้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการพัฒนาทักษะในทุกระดับการศึกษา โดยช่วยให้นักเรียนมีแรงจูงใจ สามารถวางแผนและจัดการตนเอง รวมถึงพัฒนาความสามารถทางปัญญาและทักษะชีวิตเพื่อความสำเร็จในระยะยาว (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2553; Zimmerman, 1998)

ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Group Counseling Theory)

การให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยมีรากฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้ มุ่งเน้นการจัดสภาพการเรียนรู้ใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาการปรับตัวที่ผิดพลาด โดยยังคำนึงถึงความรู้สึกและความคิดของผู้รับคำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาจะใช้วิธีการที่มีระบบและเจาะจง เพื่อให้เหมาะสมกับผู้รับคำปรึกษาแต่ละคน แนวคิดสำคัญของทฤษฎี (Corey, 2004) ชี้ว่าทฤษฎีนี้ใช้กระบวนการและหลักการทางวิทยาศาสตร์ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มี

ลักษณะเฉพาะเจาะจงและสามารถวัดผลได้ ดังนี้ 1) การประเมินพฤติกรรม (Behavioral Assessment) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของผู้รับคำปรึกษา ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมในปัจจุบัน มุ่งเน้นตัวอย่างพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ มีความเฉพาะเจาะจงและบูรณาการอย่างต่อเนื่อง 2) เป้าหมายการบำบัดที่ชัดเจน (Precise Therapeutic Goals) ระบุพฤติกรรมเป้าหมายและทักษะใหม่ที่ต้องการเรียนรู้ เช่น การจัดการความเครียด การเลิกพฤติกรรมเสพติด การพัฒนาทักษะสื่อสาร 3) แผนการบำบัดรักษา (Treatment Plan) สมาชิกกลุ่มร่วมมือกับผู้นำกลุ่มในการวางแผนการเปลี่ยนแปลง เน้นการปฏิบัติจริงและการตัดสินใจของผู้รับคำปรึกษา 4) การประเมินเชิงปรนัย (Objective Evaluation) โดยประเมินผลลัพธ์การบำบัดอย่างต่อเนื่อง ให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงและบรรลุเป้าหมาย

การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มและแนวคิดทางพุทธศาสนา

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 และโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธผนวกกับการนำเทคนิคการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา ได้แก่ การฝึกให้รู้จักใช้เหตุผล เพื่อควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมเนื่องจากตามแนวคิดการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้เป็นผลพวงของการเสริมแรงและลงโทษจากภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว แต่มนุษย์สามารถกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเองจากผลของการกระทำที่เกิดขึ้น (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2553) การฝึกสติสัมปชัญญะของนักเรียนเป็นการสำรวมจิตให้จรดนิ่งสงบตั้งมั่นในอารมณ์เดียว ไม่วอกแวก ควบคุมเหนี่ยวรั้งจิตใจให้คิดดี พูดดี หรือทำดี เพราะธรรมชาติของจิตมนุษย์จะคิดตลอดเวลา ถ้าขาดสติกำกับความคิดจะฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่าง ๆ อย่างไร้ทิศทาง แต่ถ้ามีสติกำกับแล้วจะทำให้ไม่ประมาทหรือพลั้งเผลอคิดชั่ว พูดชั่ว หรือทำชั่ว เพราะสติจะทำหน้าที่คอยควบคุมรักษาสภาพจิตใจให้อยู่ในภาวะที่ต้องการ โดยการตรวจตราความคิดเลือกรับแต่สิ่งที่ดีงามกีดกันสิ่งที่ไม่ดี สำหรับ สัมปชัญญะ จะทำหน้าที่กำหนดรู้ในเวลาคิด พูด หรือทำอยู่ ดังนั้น สติสัมปชัญญะ จึงเป็นธรรมควบคุมเส้นทางดำเนินชีวิตไม่ให้พลั้งเผลอทำในสิ่งที่ไม่สมควร เปรียบเหมือนหางเสือ ที่คอยกำหนดทิศทางไม่ให้เรือแล่นไปเกยตื้น เป็นเครื่องปลุกเร้าให้บุคคลมีเหตุผล รู้จักไตร่ตรองด้วยปัญญา ความเข้าใจในความจริงของชีวิตจะเพิ่มขึ้นตามลำดับด้วยความเข้าใจเหล่านี้จะค่อย ๆ ขจัดตะกอนหรือสนิมในจิตใจ และสามารถจะเห็นรากเหง้าที่แท้จริงของปัญหาและสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ในที่สุด (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2543)

การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธธรรมเป็นกระบวนการที่ผู้ให้คำปรึกษาอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นฐานเป็นเหมือนกับมัคคุเทสก์ที่จะร่วมเดินทางกับผู้คนจากความทุกข์ไปสู่ความสุข จาก

อวิชชาไปสู่สัมมาทิฏฐิ จากความเร่าร้อนไปสู่ความสงบเย็น จากความปั่นป่วนวุ่นวายไปสู่ความนิ่งสงบ จากความไม่เป็นระเบียบไปสู่ความเป็นระเบียบ หรืออาจจะพูด ได้ว่าจากความมีอะไรไปสู่ความไม่มีอะไรก็ได้ จากความยึดมั่นหน่วงเหนี่ยวไปสู่อิสรภาพ จากความมืดไปสู่ความสว่าง จากที่แคบไปสู่ที่กว้าง จากภาวะหลับใหลไปสู่การตื่น จากความรู้สึกหลงทางกลับบ้าน จากภาวะหลงอยู่กับเงาไปสู่ความจริง การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธธรรมจึงเป็นคำเล็ก ๆ ที่บ่งบอกถึงภาวะสำคัญของผู้ให้คำปรึกษาที่จะต้องรับภาระพาผู้คนเดินทางข้ามสะพานจากด้าน ที่ไม่เข้าใจไปสู่ด้านแห่งความเข้าใจ ภาวะดังกล่าวเป็นภาวะที่ยากเย็นแต่ก็เป็นภาวะที่ผู้ให้คำปรึกษาควรจะน้อมรับ เพราะการเป็นผู้ให้คำปรึกษาในบริบทของพุทธธรรมคือการมีสัญญากับตนเองกับชีวิตที่จะศึกษาค้นคว้าจนถึงแก่นแท้ของคำว่า ชีวิต แล้วเอื้อเฟื้อพาคนไปประจักษ์แจ้งความจริงตรงนั้นเพื่อสันติสุขร่วมกันของการดำรงอยู่ สรุปได้ว่า การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธหรือพุทธธรรม คือ การที่ผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) ซึ่งเป็นปรโตโฆสะ (การกระตุ้นชักจูงจากภายนอก) อาศัยหลักธรรมตามแนวพุทธเป็นพื้นฐานในการให้ความช่วยเหลือผู้มาขอรับคำปรึกษาให้มีปัญญา รู้แจ้งตามความเป็นจริง มีสติเข้าใจถึงแก่นแท้ของชีวิตและมีความสุข (โสรีช์ โพธิ์แก้ว, 2545)

การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธ และการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา

การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธ (Buddhist Counseling) และการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา (Psychological Counseling) มีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เผชิญกับปัญหาหรือความทุกข์ให้สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้ แต่มีวิธีการและหลักการที่ต่างกันดังนี้ (ดวงมณี จงรักษ์, 2549)

1) การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธ เป็นการช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์ โดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น อริยสัจ 4 และ สังคหวัตถุ 4 เพื่อชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยพระพุทธเจ้าทรงใช้กระบวนการดังนี้ (1) เสวนาด้วยเมตตาจิต คือ รับฟังปัญหาด้วยความใส่ใจและความเข้าใจ (2) มธุรปฏิสันถารกถา คือ ใช้คำพูดที่อ่อนโยนและสร้างความไว้วางใจ (3) พุทธสานเสวนา คือ การสนทนาในเชิงสร้างสรรค์เพื่อผ่อนคลายความทุกข์ (4) สอบถามปัญหา คือ การค้นหาสาเหตุของปัญหาอย่างระมัดระวัง (5) ชี้แนวทางแก้ไข คือ การแนะนำวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม และ (6) ประเมินผล คือ การติดตามผลการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2559)

หลักการเพิ่มเติมในการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธ คือ การสร้างความสัมพันธ์โดยใช้สังคหวัตถุ 4 เป็นการให้ (ทาน) การพูดจาไพเราะ (ปิยวาจา) การช่วยเหลือ (อัตถจริยา) และการวางตนอย่างเหมาะสม (สมานัตตตา) โดยการวิเคราะห์ปัญหาตามหลัก อริยสัจ 4 คือ กำหนดรู้ทุกข์ (ปัญหา) สืบสาวสมุทัย (สาเหตุ) มรรค (แนวทางแก้ไข) และผลลัพธ์ (นิโรธ)

2) การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา เป็นการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยามุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจในตัวเองและพัฒนาทักษะในการจัดการปัญหา โดยใช้เทคนิคทางจิตวิทยาที่หลากหลาย ประกอบด้วย (1) การฟังเชิงลึก (Active Listening) (2) การใช้คำถามเพื่อสะท้อนความคิด (Reflective Questioning) (3) การสร้างเป้าหมายและแผนปฏิบัติ (Goal Setting) และ (4) การพัฒนาความสามารถในการปรับตัวและการจัดการอารมณ์

สรุปได้ว่ากระบวนการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นเริ่มต้น เป็นการสร้างสัมพันธภาพและรับฟังปัญหา โดยผู้ให้คำปรึกษาอาศัยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างสัมพันธภาพกับผู้รับคำปรึกษา ตรงหลักธรรมอริยสัจข้อที่ 1 ขั้นกำหนดรู้ทุกข์ ผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับคำปรึกษาต้องร่วมกันกำหนดปัญหาหรือทุกข์ให้ถูกต้อง

2. ขั้นสืบสาวหาเหตุปัญหา ตรงกับอริยสัจข้อที่ 2 สมุทัย ผู้ให้คำปรึกษาต้องร่วมกับผู้รับคำปรึกษา สำรวจปัญหาที่กำหนดไว้นั้นว่ามีสาเหตุมาจากอะไร

3.ขั้นหาวิธีกำจัดสาเหตุ ตรงกับอริยสัจข้อที่ 3 นิโรธ โดยหาหนทางวิธีการดับทุกข์

4. ขั้นลงมือปฏิบัติ ตรงกับอริยสัจข้อที่ 4 มรรค หนทางของการดับทุกข์ด้วยการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 ประการ

โดยความแตกต่างของการให้คำปรึกษาแนวพุทธ จะเน้นการใช้หลักธรรมในการชี้นำและแก้ไขปัญหา มีพื้นฐานจากศาสนาและจริยธรรม แต่การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา จะใช้แนวคิดทางวิทยาศาสตร์และการวิจัยเพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาในเชิงพฤติกรรม ทั้งนี้ ทั้งสองแนวทางมีจุดร่วมที่ทั้งสองวิธีมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกและช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจตัวเอง ปรับตัวและพัฒนาชีวิตได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ ได้มีการนำหลักธรรมตามแนวพุทธเพื่อพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนวัยรุ่น โดยใช้คำสอนโยนิโสมนสิการแบบต่าง ๆ ซึ่งแบ่ง 2 ประเภท คือ (1) โยนิโสมนสิการประเภทพัฒนาปัญญาโดยตรง มุ่งให้เกิดความรู้เข้าใจตามเป็นจริงตรงตามสภาวะแท้ ๆ เน้นที่การขจัดอวิชชาเป็นเครื่องนำไปสู่โลกุตตรสัมมาทิฏฐิอาจเรียกว่า โยนิโสมนสิการระดับสัจธรรม และ (2) โยนิโสมนสิการประเภทสร้างเสริมคุณภาพจิต มุ่งปลุกเร้าให้เกิดคุณธรรมหรือกุศลธรรมต่าง ๆ เน้นที่การสกัดหรือข่มตัณหา เป็นเครื่องนำไปสู่โลกีย์สัมมาทิฏฐิอาจเรียกว่า โยนิโสมนสิการระดับจริยธรรม ดังนั้น ผู้ให้คำปรึกษาที่นำวิธีโยนิโสมนสิการมาใช้ จะช่วยทำให้ผู้รับคำปรึกษาได้คิดวิเคราะห์เป็น

จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธ คือ 1) การพัฒนาปัญญาเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงามและพ้นจากความทุกข์ (อาภา จันทรสกุล, 2545) โดยแบ่งออกเป็นสองประเด็นสำคัญ คือ (1) การสำรวจตรวจสอบตนเองเข้าใจศักยภาพของมนุษย์ วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุด้วยหลักอริยสัจ พัฒนาคุณลักษณะของคนดีและพึ่งพาตนเองและ (2) การดำเนินชีวิตตามแนวปัญญา โดยใช้ชีวิตอย่างถูกต้องและดีงาม มีจิตใจอิสระจากกิเลสและความทุกข์

การดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดมุ่งหมาย 3 ระดับ 1) ประโยชน์ปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) พึ่งพาตนเองได้ในด้านเศรษฐกิจและสังคม 2) ประโยชน์เบื้องหน้า (สัมปรายิกัตถะ) มีชีวิตที่มีคุณธรรมและสงบสุข และ 3) ประโยชน์สูงสุด (ปรมัตถะ) หลุดพ้นจากทุกข์ เข้าใจสัจธรรม และมีจิตใจอิสระ

อิสรภาพหรือความหลุดพ้น (วิมุตติ) ประกอบด้วย อิสรภาพ 4 ด้าน ที่ช่วยให้มนุษย์พ้นจากความบีบคั้น ได้แก่ 1) อิสรภาพทางกาย มีปัจจัย 4 เพียงพอและไม่ถูกภัยธรรมชาติครอบงำ 2) อิสรภาพทางสังคม ปลอดจากความอยุติธรรมและสามารถดำเนินชีวิตอย่างโปร่งใส 3) อิสรภาพทางจิตใจ มีจิตใจมั่นคง ไม่ถูกกิเลสและทุกข์ครอบงำ และ 4) อิสรภาพทางปัญญา มีความคิดที่บริสุทธิ์และรู้แจ้งสัจธรรม

ลักษณะสำคัญของการแก้ปัญหาแบบพุทธ คือ วิธีแก้ปัญหาแบบพุทธเน้นการแก้ปัญหาที่เหตุปัจจัยโดยการลงมือทำด้วยปัญญาและศีลธรรม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาภายในจิตใจ ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของการแก้ปัญหาที่แท้จริง ทั้งยังสามารถนำหลักการเหล่านี้มาปรับใช้ในบริบททางสังคมได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย 1) การแก้ปัญหาที่เหตุปัจจัย เน้นแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยให้มนุษย์พิจารณาปัญหาและเหตุปัจจัยในตัวเอง ไม่พึ่งพาโชคชะตาหรือการอ้อนวอน แต่ลงมือแก้ปัญหาด้วยความเพียรและเหตุผล และ 2) การแก้ปัญหาโดยมนุษย์เอง สอนให้พึ่งพาตนเอง ใช้ศีลและปัญญาในการแก้ปัญหาทั้งภายนอก (สังคม) และภายใน (จิตใจ) จุดเน้นในคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ แก้ปัญหาภายใน (จิตใจ) คำสอนส่วนใหญ่เน้นไปที่การแก้ปัญหาภายในจิตใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่เปลี่ยนแปลง เช่น ความโลภ โกรธ หลง โดยคำสอนนี้เหมาะกับทุกยุคทุกสมัย และแก้ปัญหาภายนอก (สังคม) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนหลักกลาง ๆ เช่น การไม่เบียดเบียนกัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การแก้ปัญหาภายนอกเพิ่มเติมจะขึ้นอยู่กับมนุษย์ในยุคสมัยนั้น ตัวอย่างการจัดการปัญหาภายนอกในพระพุทธศาสนา เช่น การตั้ง สังคมสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงวางระบบวินัยสงฆ์ ซึ่งเป็นตัวอย่างการแก้ปัญหาสังคมโดยใช้หลักธรรมและวินัยให้เหมาะกับยุคสมัย ผู้ศึกษาที่เข้าใจวินัยจะเห็นแนวคิดการแก้ปัญหาภายนอกในเชิงสังคม สามารถนำมาปรับใช้ในยุคปัจจุบัน โดยผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาในยุคนี้สามารถปรับหลักการแก้ปัญหาภายนอก เช่น การจัดระบบสังคมให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยยึดหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เช่นเดียวกับตัวอย่างของพระเจ้าอโศกมหาราช ที่ส่งเสริมธรรมวินัยในราชอาณาจักร

บทสรุป

สรุปได้ว่า หลักธรรมตามแนวพุทธเพื่อพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนวัยรุ่น สามารถนำมาใช้ในการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาปัญญาและอิสรภาพทั้งกาย จิตใจ และปัญญา โดยเน้นการใช้ชีวิตอย่างมีคุณธรรมและการพัฒนาตนเองเพื่อบรรลุประโยชน์ในชีวิตทุก

ระดับจนถึงการหลุดพ้นอย่างสมบูรณ์ โดยการพัฒนาปัญญารู้จักคิดและทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์และความหลุดพ้นจากความทุกข์ สำหรับพระเทพเวที กล่าวว่า การดำเนินชีวิตที่ดีงาม ควรจะยังประโยชน์ปัจจุบันและ ประโยชน์เบื้องหน้า และทุกคนควรมีอิสรภาพทางกาย ทางสังคม ทางจิตใจ และทางปัญญา พุทธศาสนาสอนให้แก้ปัญหาของมนุษย์ โดยมนุษย์เองที่ตรงตัวเหตุปัจจัย การกล่าวเช่นนี้เป็นการกล่าวอย่างกลาง ๆ ไม่ได้จำกัดจำเพาะว่าจะแก้แต่ข้างใน หรือแก้แต่ข้างนอก คือแล้วแต่เหตุปัจจัย ควรจะย้อนกลับออกไปด้วยซ้ำว่า ศิลปวิทยาและระบบการทั้งหลายเท่าที่มีอยู่นี้ต่างหาก ที่มักมุ่งแต่จะแก้ปัญหาที่ข้างนอกอย่างเดียว ด้านเดียว มองข้ามการแก้ปัญหาด้านในไปอย่างแทบจะสิ้นเชิง อันนับว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่สมบูรณ์ อาจพูดอีกอย่างหนึ่งว่า การแก้ปัญหาตามหลักพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่แก้ที่ข้างนอก หรือแก้ที่ข้างในอย่างเดียง แต่ให้แก้ตั้งแต่ข้างในออกมาทีเดียว หมายความว่า มิใช่จะแก้แต่ข้างในอย่างเดียว ต้องแก้ข้างนอกด้วย และมิใช่จะแก้แต่ข้างนอกอย่างเดียวต้องแก้ข้างในด้วย คือ แก้หมด แก้ที่เหตุปัจจัย ไม่ว่าข้างนอกหรือข้างใน

ข้อดีของการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธ ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาพึ่งตนเองและมีอิสรภาพอย่างแท้จริง และช่วยให้ผู้รับการปรึกษาพัฒนาตน เองไปตามลำดับขั้นที่ครอบคลุมกว้างขวางตั้งแต่ระดับประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เบื้องหน้า และประโยชน์สูงสุดของชีวิต และยังช่วยให้ผู้รับการปรึกษาได้ประโยชน์ในประเภทต่าง ๆ ครอบคลุมทั้ง 3 ประเภท คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย ใน กรณีที่ผู้ให้การปรึกษาต้องการยุติการให้การปรึกษา เมื่อบรรลุประโยชน์อย่างน้อย 2 ระดับ ตามความเหมาะสมแล้ว ยังมีแนวทางที่จะนำไปพัฒนาตนได้ตลอดชีวิต วิธีการให้การปรึกษาตามแนวพุทธตามแบบอริยสัจ เป็นวิธีการ แห่งปัญญาซึ่งดำเนินการแก้ไขปัญหาตามระบบแห่งเหตุผล เป็นระบบวิธีที่ใช้ได้กับทุกปัญหา และเป็นวิธีที่มีทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ไว้ครบถ้วน การให้การปรึกษาตามแนวพุทธด้วยขั้นตอนแบบอริยสัจ ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาแก้ปัญหาและจัดการกับชีวิตของตนโดยการฝึกฝนพัฒนาปัญญา ทำความเข้าใจหลักความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ทำให้เกิดความมั่นใจในศักยภาพของมนุษย์โดยไม่ต้องหวัง พึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ใดๆ และอริยสัจเป็นหลักความจริงกลาง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับ ชีวิต เป็นเรื่องของชีวิตแท้ๆ ที่ไม่ว่ามนุษย์จะสร้างศิลปวิทยาการใดๆ ขึ้นมาใหม่ หลักความจริงนี้ก็จะยั่งยืนใหม่ และใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหา แก้ทุกข์ของมนุษย์ได้ตลอดกาล ทั้งนี้การให้การปรึกษาตามแนวพุทธ มีระบบและวิธีการในการแก้ไข ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ผู้รับการปรึกษา ทั้งในแง่พฤติกรรมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ครอบคลุมชีวิตทุกด้านของมนุษย์ การให้คำปรึกษาตามแนวพุทธนั้นเป็นการพัฒนาปัญญาของคนให้มีอิสระภาพ สามารถทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิต ดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล.ให้เป็นระบบวิธีที่ถูกต้อง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ส่วนข้อจำกัด เนื่องจากเป็นการพัฒนาปัญญา

บุคคลที่ป่วยด้วยโรคจิตหรือโรคประสาทจะไม่ได้รับประโยชน์ หลักธรรมต่างๆ เป็นเรื่องลึกซึ้งซับซ้อนเข้าใจยากที่บุคคลจะนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องของบุคคลได้

การพัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการกำกับตนเองด้านการการเรียน เป็นการออกแบบขั้นตอนของการพูดคุยสนทนาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนวัยรุ่นให้มีพฤติกรรมการกำกับตนเองด้านการเรียนดีขึ้น โดยรูปแบบเป็นการพูดคุยกันภายในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกกลุ่มเรียนรู้และเข้าใจตนเองเปิดโอกาสให้แสดงความรู้สึกและความคิดเห็นร่วมกันพิจารณาปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยกระบวนการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวคิดของ Trotzer (1999) อาศัยบริบททางแนวคิดของพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของแนวคิดทฤษฎีและเทคนิคต่าง ๆ ของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม เทคนิคทางภาษามาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างพฤติกรรมการกำกับตนเองด้านการเรียน การพัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มแนวพุทธ เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการกำกับตนเองด้านการเรียนของนักเรียนวัยรุ่น ผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของแนวคิดทฤษฎีและเทคนิคต่าง ๆ ของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม เทคนิคทางภาษามาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างพฤติกรรมการกำกับตนเองด้านการเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในด้านการสังเกตตนเอง การตัดสินตนเอง และปฏิกิริยาต่อตนเอง เมื่อเข้าร่วมรับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวพุทธ เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการกำกับตนเองจะสามารถพัฒนาตนเองได้ในระดับที่ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชญานิษฎ์ สุระเสนา. (2559). *ทักษะทางสังคมสำหรับวัยรุ่น.* วารสารการศึกษาและพัฒนามนุษย์, 7(1), 1-10.

ชาญณรงค์ พรรุ่งโรจน์. (2555). *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปี 2555 เรื่อง "ฝ่าวิกฤติอุดมศึกษาไทย"*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

ทิศนา แขมมณี. (2549). *การจัดการเรียนรู้: แนวคิด หลักการ และรูปแบบ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิคม ไวยรัชพานิช. (2556). *แนวทางการแก้ปัญหาสังคมไทยในยุคปัจจุบัน.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อสังคมไทย.

พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์. (2550). *คุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). พุทธศาสนาในฐานะการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย (พิมพ์ครั้งที่ 46). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการศึกษา.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). *การจัดการศึกษากับการพัฒนาทุนมนุษย์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งชาติ.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2553). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 10) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุขอรุณ วงษ์ทิม. (2554). *การพัฒนารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางจิตใจของเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย โรงเรียนศรีสังวาลย์ จังหวัดนนทบุรี.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อาภา จันทรสกุล. (2545). *ทฤษฎีและวิธีการให้คำปรึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะศึกษาศาสตร์, ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและแนะแนว.

นฤมล รัตนไพจิตร. (2558). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขของวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

สุพัตรา มณีวรรณ. (2562). *ผลของการใช้กระบวนการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ในนักเรียนมัธยมศึกษา.* วารสารการศึกษาและจิตวิทยา, 45(1), 12-25.

โสรีช์ โพธิ์แก้ว. (2545). *จิตปรึกษากับชีวิต.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Corey, G. (2004). *Theory and practice of group counseling (6th ed.).* CA: Thomson Brooks.

Pintrich, P. R., & de Groot, E. V. (1990). *Motivational and self-regulated learning components of classroom academic performance.* Journal of Educational Psychology, 82(1), 33–40.

Trotzer, J. P. (1999). *The counselor and the group: Integrating theory, Training and practice (3rd ed.).* Philadelphia: Taylor & Francis.

Zimmerman, B. J. (1998). *Academic Studying and Development of Personal Skill: A Self-Regulatory Perspective.* Educational Psychologist, 32(2), 73 – 86.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

เส้นทางสู่ความหลุดพ้น : วิถีแห่งพระอรหันต์ในอรหันตสูตร

PATH TO LIBERATION : THE WAY OF THE ARAHANT IN THE ARAHANT SUTTA

[1]พระมหาวิรัตน์ จารุวโส (ดูหฤคำ) และ [2]พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต

[1]Phramaha Wirat Cāruvaṃso (Dooharuekham) and

[2]Phrakru Pariyattiphattanabundit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]dooharuekham@gmail.com

Received: December 18, 2024; **Revised**: January 7, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

พระอรหันต์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือผู้สิ้นกิเลส ละสังโยชน์ 10 อย่าง ได้แก่ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิฆะ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิชชา โดยสิ้นเชิง แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ สุกขวิปัสสโก (สิ้นกิเลสแต่ไม่มีญาณวิเศษ) เตวิชโช (สิ้นกิเลสและมีวิชชา 3) ฉฬภิญโญ (สิ้นกิเลสและมีอภิญญา 6) และเจตุปฏิสัมภิทัปปัตโต (สิ้นกิเลสและแตกฉานในปฏิสัมภิทา 4) การวิเคราะห์วิถีแห่งความเป็นพระอรหันต์ในอรหันตสูตรเน้นการละสังโยชน์ทั้ง 10 เพื่อให้จิตหลุดพ้นจากโลกสมมติ โดยปฏิบัติตามหลักรัตนะ 7 เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม มีสติระลึกถึงธรรมในทุกขณะ และความเพียรในการพิจารณาจนทราบเหตุและผล มีองค์ประกอบสมบูรณ์ด้วยองค์ 10 และดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นการเดินบนทางสายกลาง พร้อมทั้งยึดหลักสัทธรรม 7 และไตรสิกขาเป็นแนวทางในการควบคุมพฤติกรรม กาย วาจา ใจ ให้สะอาดบริสุทธิ์ นำไปสู่การพ้นทุกข์และการตรัสรู้เข้าสู่พระนิพพานโดยสมบูรณ์

คำสำคัญ : ความหลุดพ้น, พระอรหันต์, อรหันตสูตร

---

[1]นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[2]รองศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

The Arahant in Theravāda Buddhist Scriptures: An Arahant, as described in Theravāda Buddhist scriptures, is one who has eradicated all defilements and completely abandoned the ten fetters: Sakkāyadiṭṭhi (self-identity view), Vicikicchā (doubt), Sīlabbata-parāmāsa (clinging to rituals), Kāmarāga (sensual desire), Paṭigha (ill-will), Rūparāga (attachment to form), Arūparāga (attachment to formlessness), Māna (conceit), Uddhacca (restlessness), and Avijjā (ignorance). Arahants are categorized into four types: 1) Sukkhavipassaka – Those who have eradicated defilements but possess no extraordinary knowledge. 2) Tevijja – Those who have eradicated defilements and attained the Threefold Knowledge (Tevijjā).3) Chaḷabhiññā-Those who have eradicated defilements and possess the Sixfold Superknowledge (Abhiññā).4) Cetopariṣambhiddappatta–Those who have eradicated defilements and mastered the Four Analytical Knowledges (Paṭisambhidā): analytical knowledge of meaning (Atthapaṭisambhidā), of Dhamma (Dhammappaṭisambhidā), of language (Niruttipaṭisambhidā), and of improvisation (Paṭibhānapaṭisambhidā). Analyzing the Path of Arahantship in the Arahant Sutta: The practice focuses on abandoning the ten fetters to free the mind from conventional realities. It involves adhering to the Seven Treasures (Sattaratana) to cultivate virtue, maintaining mindfulness of the Dhamma in every moment, and practicing diligent contemplation to understand causes and effects. Arahants are complete in the Ten Perfections (Dasavidha-guṇa), live by the Noble Eightfold Path (Aṭṭhaṅgika Magga), and follow the Middle Way. Additionally, they uphold the Seven True Dhammas (Saddhamma) and the Threefold Training (Tisikkhā) to regulate their behavior, purifying body, speech, and mind. This disciplined practice ultimately leads to liberation from suffering and the attainment of enlightenment in Nibbāna.

Keywords : Liberation, Arahants, Arahant Sutta

บทนำ

ในพระพุทธศาสนา การบรรลุถึงสถานะพระอรหันต์ถือเป็นจุดหมายสูงสุดของการปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นการหลุดพ้นจากทุกข์และกิเลสทั้งปวง อรหันต์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นไม่เพียงแต่เป็นผู้

ที่สิ้นกิเลสและอาสวะ แต่ยังเป็นผู้ที่ได้เข้าถึงความรู้และการตื่นรู้ที่สมบูรณ์แบบ โดยการละสังโยชน์ 10 ประการและการบรรลุในระดับต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดไว้ในอรหันตสูตร

อรหันตสูตรไม่เพียงแต่เสนอคำอธิบายเกี่ยวกับคุณลักษณะและลักษณะการบรรลุของพระอรหันต์ แต่ยังแสดงถึงวิถีทางที่นำไปสู่การหลุดพ้นจากสังสารวัฏ การฝึกปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมในอรหันตสูตรจึงไม่ใช่แค่การละวางจากกิเลสเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการฝึกปฏิบัติอย่างมีสติสัมปชัญญะ การใช้หลักรัตนะ 7 การปฏิบัติตามไตรสิกขา และการเดินตามมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นเส้นทางสายกลางที่พาพระอรหันต์ไปสู่การตรัสรู้และการพ้นจากทุกข์ในที่สุด

บทความนี้จะนำเสนอถึงหลักการสำคัญในอรหันตสูตร ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่การหลุดพ้นจากโลกสมมุติ และการเข้าถึงพระนิพพานอย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งสำรวจถึงคุณลักษณะและประเภทต่าง ๆ ของพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระอรหันต์ที่ปรากฏในอรหันตสูตร

พระอรหันต์ที่ปรากฏในอรหันตสูตรว่า พระอรหันต์ทั้งหลายเป็นผู้เลิศ ประเสริฐที่สุดในโลกกว่าสัตว์ในสัตตาวาสและภวัคคภพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ชาติสิ้นแล้ว เพราะท่านไม่มีตัณหา ตัดอัสมิมานะได้เด็ดขาด ทำลายข่ายคือโมหะได้แล้วเป็นอเสขญาณ (สำ.ข. (ไทย) 17/76/117.) คำว่า อเสขญาณ หมายถึง อรหัตตผลญาณ ดังนี้ หลุดพ้นเพราะไม่ถือมั่นในอุปาทาน 4 คือ 1) กามุปาทาน ไม่ถือมั่นในกาม 2) ทิฏฐุปาทาน ไม่ความถือมั่นในทิฏฐิ 3) สีลัพพตุปาทาน ไม่ถือมั่นในศีลพรต 4) อัตตวาทุปาทาน ไม่ถือมั่นในวาทะว่ามีอัตตา (ที.ม.อ. (ไทย) 128/112.) ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้เป็นปัญญาวิมุตติ (ที.ม. (ไทย) 10/128/75.) 1. ปัญญาวิมุตติ หลุดพ้นด้วยกำลังปัญญา โดยไม่ได้บรรลุสมาธิชั้นสูงคือวิโมกข์ 8 (ที.ม.ฏีกา (ไทย) 128/144.) และ 2.อุภโตภาควิมุตติ ผู้หลุดพ้นทั้ง 2 ส่วน หมายถึงพระอรหันต์ผู้บำเพ็ญสมถะมามากจนได้สมาบัติ 8 แล้วจึงใช้สมถะนั้นเป็นฐานบำเพ็ญวิปัสสนาต่อไป ชื่อว่าหลุดพ้น 2 ส่วน คือ 1) หลุดพ้นจากรูปกายด้วยอรูปสมาบัติ วิกขัมภนะ 2) หลุดพ้นจากนามกายด้วยอริยมรรค สมุจเฉทะ (ที.ม.อ. (ไทย) 130/113.) ทั้งปัญญาวิมุตติและอุภโตภาควิมุตติเป็นผู้ห่างไกลจากกิเลส จัดเป็นพระอริยบุคคลชั้นสูงสุดในบรรดาพระอริยบุคคล 4 ประเภท (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) พระอรหันต์นั้นถือว่าเป็นผู้หมดกิเลสเหมือนกันทั้งหมด แต่จะมีคุณสมบัติหรือคุณพิเศษแตกต่างกันไปบ้าง พระอรหันต์ตามพระธรรมวินัยนี้หรือตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ก็คือ ผู้ที่เข้าถึงสัจธรรมความจริงอันประเสริฐสูงสุด จิตหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวงอย่างเด็ดขาด พ้นอำนาจจากความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ไม่มีความเศร้าหมองขุ่นมัวในดวงใจ ปราศจากความเดือดร้อนใจและความวิตกกังวลกระวนกระวายใดๆ หลุดพ้นจากความทุกข์อย่างสิ้นเชิง และพระอรหันต์ในอรหันต์สูตรยังสามารถอธิบายได้อีก 4 แบบ ได้แก่ 1) พระอรหันต์สุกขวิปัสสโก พระอรหันต์ประเภทแรกนี้คือผู้ที่จิตหลุดพ้นจากกิเลสสิ้นเชิง แต่ไม่ประกอบด้วยฤทธิ์หรือมีอภิญญามีคุณวิเศษอย่างอื่น คือแม้จิตหลุดพ้นแล้ว แต่อาจไม่มีทิพจักขุ คือไม่มีตาทิพย์ ไม่เห็นนรกสวรรค์ ไม่เห็นภพภูมิอันลี้ลับที่ท่านพรรณนาไว้ แต่คุณธรรมภายในคือความบริสุทธิ์สะอาดภายในดวงจิตของท่านก็ไม่ด้อยกว่าพระอรหันต์ประเภทอื่นแต่อย่างใด 2) พระอรหันต์เตวิชโช พระอรหันต์ประเภทที่

สองนี้ เป็นผู้มีคุณวิเศษประดับ คือนอกจากจะบรรลุธรรมชั้นสูงสุดแล้วยังประกอบด้วยวิชชาสาม คือ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ความรู้ในการระลึกชาติก่อนได้ จุตูปปาตญาณ การรู้ว่าคน หรือสัตว์ตายแล้วไปไหน หรือรู้ว่าก่อนมาเกิดเป็นคนหรือสัตว์ในชาตินี้เคยเกิดเป็นอะไรมาก่อน และอาสวักขยญาณ ความรู้ในการสิ้นอาสวะกิเลส นี้คือพระอรหันต์เตวิชโช 3) พระอรหันต์ฉฬภิญโญ พระอรหันต์ผู้บรรลุอภิญญาหก พระอรหันต์ประเภทนี้ได้คุณวิเศษพิเศษยิ่งกว่าประเภทที่สองข้างต้น กล่าวคือ เมื่อบรรลุธรรมขั้นสูงสุด ดับกิเลสเป็นสมุจเฉทปหานแล้ว ยังได้คุณวิเศษอย่างอื่นด้วยดังนี้คือ (1) อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ ย่นระยะทางได้ เดินบนน้ำได้ หายตัวได้ หรือเนรมิตสิ่งต่างๆได้ (2) ทิพพโสต ได้หูทิพย์ (3) เจโตปริยญาณ รู้ใจผู้อื่น (4) ปุเพนิวาสานุสติญาณ ระลึกชาติก่อนๆได้ (5) ทิพพจักขุ มีตาทิพย์ (6) อาสวักขยญาณ ญาณหรือความรู้ในการสิ้นอาสวะกิเลส ท่านพระอรหันต์ฉฬภิญโญบรรลุอภิญญาหกนี้ มีอานุภาพมากในการสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้แก่ผู้คน เรียกกันโดยทั่วไปว่า “พระผู้ทรงอภิญญา” พระอรหันต์ประเภทนี้ส่วนใหญ่ไม่ค่อยอยู่ปะปนคลุกคลีกับผู้คน เพราะปุถุชนจิตที่มืดมัวด้วยกิเลสอาจล่วงเกินท่านได้ง่าย จะเกิดบาปกรรมแก่พวกเขาโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เพราะจิตของท่านมักทรงอยู่ในฌานสมาบัติ ไม่ค่อยรับรู้สมมุติหรือกฎเกณฑ์ของสังคมชาวโลก คนจะไม่เข้าใจเพราะท่านมักทำอะไรแผลงๆ ท่านจึงมักหลีกเร้นอยู่ในป่า ในถ้ำ หลีกเร้นจากผู้คน เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญในการจรรโลงพระศาสนา ท่านจึงจะออกมาช่วยเหลือศาสนาในมิติต่างๆ และ 4) พระอรหันต์ปฏิสัมภิทัปปัตโต พระอรหันต์ประเภทที่สี่นี้คือพระอรหันต์ชั้นยอด เป็นผู้บรรลุพระอรหันต์แล้ว มีความแตกฉานในอรรถในธรรม สามารถแสดงธรรมให้ผู้อื่นได้เข้าถึงธรรมหรือบรรลุตามได้ เป็นการสืบทอดพระศาสนาอย่างแท้จริง พระผู้มีพระภาคจึงทรงยกย่องว่าเป็นพระอรหันต์ที่ยอดเยี่ยมกว่าพระอรหันต์ทั้งปวง แต่ก็เป็นประเภทที่หาได้ยากและมีน้อยมากที่จะมีพระอรหันต์ประเภทปฏิสัมภิทัปปัตโต

จึงกล่าวได้ว่าพระอรหันต์ที่ปรากฏในอรหันตสูตร เป็นพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้ห่างไกลจากกิเลส ไม่มีการเวียนวายตายเกิดในภพ ไม่ประสบสงสารวางสังขาร หมดสมมติไม่ติดกระทั่งกายและจิตหมดฤทธิ์สิ้นเชื้อ

หลักธรรมที่สนับสนุนให้บรรลุพระอรหันต์ในอรหันต์สูตร

ในเนื้อความได้กล่าวถึงหลักธรรมที่สนับสนุนให้บรรลุพระอรหันต์ตามเนื้อความในอรหันต์สูตรนั้นสามารถที่จะดึงออกมาเป็นหมวดธรรมะตามที่ปรากฏในพระสูตร ได้ดังนี้

ขันธ์ 5

รู้ชัดในขันธ์ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่านั้นไม่ใช่เรา เราไม่ใช่นั้น นั้นไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนของเรา แม้ในรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญาณ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ล้วนเกิดขึ้นตั้งอยู่ และดับไป หากไม่รู้ชัดความจริงข้อนี้ ก็จักทุกข์เพราะหลงยึดเอาขันธ์ 5 ดังที่พุทธองค์ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เป็นทุกขอริยสัจ คือ แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ แม้ความเจ็บก็เป็นทุกข์ แม้ความตายก็เป็นทุกข์ ความประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็

เป็นทุกข์ ความไม่ได้สิ่งที่ปรารถนาก็เป็นทุกข์ โดยย่นย่อ อุปาทานขันธ์ 5 ก็เป็นทุกข์ (วินย. (ไทย) 4/14/21.)

ไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์ แปลว่า "ลักษณะ 3 อย่าง" หมายถึงสามัญลักษณะ หรือลักษณะที่เสมอกัน หรือข้อกำหนด หรือสิ่งที่มีประจำอยู่ในตัวของสังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ 3 อย่าง ได้แก่

1. อนิจจตา (อนิจจัง) ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป

2. ทุกขตา (ทุกขัง) ความเป็นทุกข์ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว ภาวะที่กดดัน ฝืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ ภาวะที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว

3. อนัตตตา (อนัตตา) ความเป็นอนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง ไม่ใช่ของใคร ไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของใคร

ลักษณะ 3 อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญลักษณะ คือ ลักษณะที่มีเสมอกันแก่สังขารทั้งปวง และเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมนิกาย คือกฎธรรมดาหรือข้อกำหนดที่แน่นอนของสังขาร ดังความที่พระผู้มีพระภาคตรัสหลักไตรลักษณ์ โดยถามอัคคิเวสสนะว่า ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร ข้อที่ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า ‘รูปเป็นอัตตาของเรา’ ท่านมีอำนาจในรูปนั้นว่า ‘รูปของเราจงเป็นอย่างนั้นเถิด อย่าได้เป็นอย่างนี้เลยหรือ” สัจจกะ นิครนถบุตรทูลตอบว่า “ข้อนี้มิได้เป็นดังนั้น พระโคดมผู้เจริญ”

“ท่านจงมนสิการ (ในที่นี้หมายถึงการพิจารณาไตร่ตรองแล้วทรงจำไว้ในใจ) (ม.มู.อ. (ไทย) 2/358/186.) เถิด ครั้นมนสิการแล้วจึงตอบ เพราะคำหลังกับคำก่อน หรือคำก่อนกับคำหลังของท่านไม่ตรงกัน ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร ข้อที่ท่านกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เวทนาเป็นอัตตาของเรา’ ท่านมีอำนาจในเวทนานั้นว่า ‘เวทนาของเราจงเป็นอย่างนั้นเถิด อย่าได้เป็นอย่างนี้เลยหรือ” “ข้อนี้มิได้เป็นดังนั้น พระโคดมผู้เจริญ”

....‘สัญญาเป็นอัตตาของเรา’.... “ข้อนี้มิได้เป็นดังนั้น พระโคดมผู้เจริญ” ....‘สังขารทั้งหลายเป็นอัตตาของเรา’.... “ข้อนี้มิได้เป็นดังนั้น พระโคดมผู้เจริญ” ....‘วิญญาณเป็นอัตตาของเรา’.... “ข้อนี้มิได้เป็นดังนั้น พระโคดมผู้เจริญ”

“ท่านจงมนสิการเถิด ครั้นมนสิการแล้วจึงตอบ เพราะคำหลังกับคำก่อนหรือคำก่อนกับคำหลังของท่านไม่ตรงกัน ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง” “ไม่เที่ยง พระโคดมผู้เจริญ” “สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ หรือเป็นสุข” “เป็นทุกข์ พระโคดมผู้เจริญ” “สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันไปเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า ‘นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา” “ข้อนั้นไม่ควรเลย พระโคดมผู้เจริญ”

....เวทนาเที่ยงหรือไม่เที่ยง “ข้อนั้นไม่ควรเลย พระโคดมผู้เจริญ” ....สัญญาเที่ยงหรือไม่เที่ยง “ข้อนั้นไม่ควรเลย พระโคดมผู้เจริญ” ....สังขารทั้งหลายเที่ยงหรือไม่เที่ยง “ข้อนั้นไม่ควรเลย พระโคดมผู้เจริญ”

“ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร ผู้ใดติดทุกข์ เข้าถึงทุกข์แล้ว กล้ำกลืนทุกข์แล้ว ยังพิจารณาเห็นทุกข์ว่า ‘นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา’ ผู้นั้นกำหนดรู้ทุกข์ได้เอง หรือจะทำทุกข์ให้สิ้นไปแล้วจึงอยู่ มีบ้างหรือ” “จะพึงมีได้อย่างไร ข้อนี้มีไม่ได้เลย พระโคดมผู้เจริญ” “อัคคิเวสสนะ ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร เมื่อเป็นอย่างนี้ ท่านติดทุกข์ เข้าถึงทุกข์แล้ว กล้ำกลืนทุกข์แล้ว ยังพิจารณาเห็นทุกข์ว่า ‘นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรามิใช่หรือ” “จะไม่มีอย่างไรได้ ข้อนี้ต้องเป็นดังนั้น พระโคดมผู้เจริญ” (ม.มู. (ไทย) 12/385/394-396.) และพระผู้มีพระภาคยังตรัสเล่าถึงคุณของพระปัจเจกพุทธเจ้าให้พระอานนทเถระฟังในการเห็นแจ้งในไตรลักษณ์ว่า พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย มีศีลบริสุทธิ์ (ด้วยปาริสุทธิศีล 4) มีปัญญาหมดจดดี มีจิตตั้งมั่น หมั่นประกอบธรรมเป็นเครื่องตื่น เห็นแจ้ง (ไตรลักษณ์) เห็นธรรมวิเศษ(หมายถึงมีปกติเห็นกุศลธรรม 10 สัจจธรรม 4 หรือโลกุตตรธรรม 9 (คือ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1) โดยวิเศษ) (ขุ.อป.อ. (ไทย) 1/132/244.) รู้อยู่โดยพิเศษซึ่งอริยธรรมที่ประกอบด้วยองค์มรรคและโพชฌงค์ (ขุ.อป. (ไทย) 32/132/24.)

ตัณหา

ละตัณหา หมายถึง ละความติดใจอยาก ความยินดี ยินร้าย หรือติดในรสอร่อยของโลกประกอบด้วย ความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจ เพลิดเพลินยิ่งนักในอารมณ์นั้นๆ และตัณหาย่อมเจริญแก่ผู้ประพฤติประมาท ซ่านไปในอารมณ์ต่างๆ ครอบงำบุคคลใด ความโศกทั้งหลายย่อมเจริญแก่บุคคลนั้น ดังนั้นความทุกข์ย่อมเกิดขึ้นบ่อยๆ เมื่อบุคคลยังถอนเชื้อตัณหาไม่ได้ มี

1. กามตัณหา คือ ความทะยานอยากในกาม ความอยาก หรือไม่อยาก ในสัมผัสทั้ง 5 เพราะความยินดีพอใจในกามคุณ 5 ที่ตนปรารถนา

2. ภวตัณหา คือ ความทะยานอยากในความอยากมีอยากเป็น คือความอยากเป็นเป็นนั่นเป็นนี่ หรืออยากได้สิ่งนั้นได้สิ่งนี้ เมื่อได้เป็นแล้ว หรือได้สิ่งนั้นมาแล้ว ไม่ต้องการให้มันเปลี่ยนแปลงไป

3. วิภวตัณหา คือ ความทะยานอยากในความไม่อยากมีไม่อยากเป็น ไม่อยากเป็นนั่นไม่อยากเป็นนี่ หรือไม่อยากได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ ตลอดจนความอยากดับสูญ

หากละไม่ได้ย่อมเวียนเกิด-ตาย ไม่ถึงซึ่งพระอรหันต์และพอใจในการเกิดดังความว่า สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ถูกราคะและโทสะปกคลุม ถูกอวิชชาหุ้มห่อยินดีรูปที่น่ารัก ดื่มสุราและเมรัย เสพเมถุน โง่เขลา ยินดีเงินและทอง สมณพราหมณ์พวกหนึ่งดำเนินชีวิตด้วยมิจฉาชีพ พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธ์พระอาทิตย์ ตรัสอุปกิเลสที่ทำให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งมัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส เป็นที่รู้กัน ไม่บริสุทธิ์ มีธุลี ถูกความมืดปกคลุม เป็นทาสแห่งตัณหา ถูกตัณหาชักนำให้อัตภาพหยาบเจริญเติบโต ย่อมยินดีการเกิดใหม่ (วินย. (ไทย) 7/635/397.)

มานะ

ละมานะ 3 หมายถึง กิเลสเครื่องเนิ่นช้า, กิเลสที่เป็นตัวการทำให้คิดปรุงแต่งยึดเยื้อพิสดาร ทำให้เขวห่างออกไปจากความเป็นจริงที่ง่ายๆ เปิดเผย ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ และขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริงหรือทำให้ไม่อาจแก้ปัญหาอย่างถูกทางตรงไปตรงมา ในคัมภีร์วิภังค์ เรียกปปัญจะ 3 นี้เป็น ฉันทะ (คือตัณหา) มานะ ทิฏฐิ

1. ตัณหา (ความทะยานอยาก, ความปรารถนาที่จะบำรุงบำเรอปรนเปรอตน, ความอยากได้อยากเอา

2. ทิฏฐิ (ความคิดเห็น ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี อุดมการณ์ต่างๆ ที่ยึดถือไว้โดยงมงาย หรือโดยอาการเชิดชูว่าอย่างนี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเท็จทั้งนั้น เป็นต้น ทำให้ปิดตัวแคบ ไม่ยอมรับฟังใคร ตัดโอกาสที่จะเจริญปัญญา หรือคิดเตลิดไปข้างเดียว ตลอดจนเป็นเหตุแห่งการเบียดเบียนบีบคั้นผู้อื่นที่ไม่ถืออย่างตน, ความยึดติดในทฤษฎี ฯลฯ ถือความคิดเห็นเป็นความจริง

3. มานะ (ความถือตัว, ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ถือสูงถือต่ำ ยิ่งใหญ่เท่าเทียมหรือด้อยกว่าผู้อื่น, ความอยากเด่นอยากยกชูตนให้ยิ่งใหญ่

อัสมิมานะ การถือตัวว่านี่ฉัน นี่กู กูเป็นนั่นเป็นนี่, การถือเราถือเขา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) หากถอนอัสมิมานะเสียได้ก็จักความสงสัยถึงซึ่งพระอรหันต์ดังความว่า ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ข้าพเจ้าปราศจากอัสมิมานะและไม่พิจารณาเห็นว่า ‘เราเป็นนี้’ แต่ลูกศรคือความเคลือบแคลงสงสัยก็ยังครอบงำจิตของข้าพเจ้าอยู่’ ภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวตักเตือนเธอว่า ‘อย่าได้กล่าวอย่างนี้เลยผู้มีอายุ อย่าได้กล่าวอย่างนี้ผู้มีอายุ อย่าได้กล่าวตู่พระผู้มีพระภาคเพราะการกล่าวตู่พระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่ตรัสอย่างนี้เลยผู้มีอายุ เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุปราศจากอัสมิมานะแล้ว และไม่พิจารณาเห็นว่า ‘เราเป็นนี้’ แต่ลูกศรคือความเคลือบแคลงสงสัยก็ยังครอบงำจิตของภิกษุนั้นอยู่’ ข้อนั้นเป็นไปไม่ได้เลย เพราะสภาวะที่ถอนอัสมิมานะ(ในที่นี้หมายถึงอรหัตตมรรค ที่เรียกว่าสภาวะที่ถอนอัสมิมานะ เพราะเมื่อเห็นนิพพานด้วยอำนาจผลที่เกิดจากอรหัตตมรรค อัสมิมานะจึงไม่มี) (ที.ปา.อ. (ไทย) 326/235, องฺ.ฉกฺก.อ. (ไทย) 3/13/105) นี้เป็นธาตุที่สลัดลูกศรคือความเคลือบแคลงสงสัย (ที.ปา.อ. (ไทย) 326/235, องฺ.ฉกฺก.อ. (ไทย) 3/13/105)

โมหะ

ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในทุกขสมุทัย ความไม่รู้ในทุกขนิโรธ ความไม่รู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ความไม่รู้ในส่วนอดีต ความไม่รู้ในส่วนอนาคต ความไม่รู้ทั้งในส่วนอดีตและส่วนอนาคต ความไม่รู้ในสภาวธรรมที่เป็นปัจจัยของกันและกัน และอิงอาศัยกันเกิดขึ้น ความไม่รู้ ความไม่เห็น ฯลฯ ลิ่มคืออวิชชา อกุศลมูลคือโมหะมีลักษณะเช่นว่านี้ นี้เรียกว่า โมหะ (อภิ.วิ. (ไทย) 35/909/468.) บุคคลมีปัญญาเขลาทั้งหลาย ถูกโมหะครอบงำ ถูกอสัทธรรมรุมล้อม ยึดถือความเห็นวิปริต กล่าวตู่พระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้นั้นรวมเรียกว่า ทิฏฐิวิบัติ (วินย. (ไทย) 8/336/510.)

อาสวะ

กิเลสที่หมักหมม หรือดองอยู่ในสันดาน ไหลซึมซ่านไปย้อมจิตเมื่อประสบอารมณ์ ต่าง ๆ มี 3 อย่าง คือ 1. กามาสวะ อาสวะคือกาม 2. ภวาสวะ อาสวะคือภพ 3. อวิชชาสวะ อาสวะคืออวิชชา อีกหมวดหนึ่งมี 4 คือ 1. กามาสวะ 2. ภวาสวะ 3. ทิฏฐาสวะ อาสวะคือทิฏฐิ 4. อวิชชาสวะ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561)

นิพพิทา

เกิดความเบื่อหน่ายในขันธ์ 5 ว่าเป็นทุกข์ เมื่อเกิดความเบื่อหน่ายแล้วก็คลายความกำหนัดยินดีในขันธ์ 5 ทั้งปวง โดยเห็นตามความเป็นจริงว่า ขันธ์ 5 เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นของไม่ใช่ตัวตน ไม่น่ายึดมั่น ถือมั่น เป็นความเบื่อหน่ายที่ประกอบด้วยปัญญา จิตจึงหลุดพ้นจากกิเลส สะอาดบริสุทธิ์ มีความสงบเย็นเข้าถึงพระนิพพาน แตกต่างจากความเบื่อหน่ายเป็นครั้งคราวในสิ่งที่เราไม่ชอบใจ ด้วยอำนาจของกิเลส เช่น นักเรียนเบื่อหน่ายไม่อยากไปเรียนหนังสือ ภรรยาเบื่อหน่ายนิสัยเจ้าชู้ของสามี คนป่วยเบื่ออาหาร เป็นต้น ไม่จัดเป็นนิพพิทา นิพพิทาในความเป็นพระอรหันต์ต้องอาศัยอิทธิบาท 4 จึงจะเกิดความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท 4 ประการนี้ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน อิทธิบาท 4 ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ 1) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร

2) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร 3) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร 4) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร

ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท 4 ประการนี้ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน” (สำ.ม. (ไทย) 19/816/379.)

วิราคะ

วิราคะ หมายเอาการเชื่อโยงความเบื่อหน่ายในขันธ์ 5 จนเกิดความคลายความกำหนัดยินดี กล่าวคือ วิราคธรรมเป็นธรรมอันเลิศ ประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย เพราะไม่ยินดียินร้ายในสิ่งใดๆ ในโลก กิเลสจึงไม่สามารถเกาะเกี่ยวได้ เป็นพระอรหันต์ผู้ไม่ติดในโลก ดังข้อความในความดับแห่งโลกว่า เพราะอาศัยจักขุและรูปจักขุวิญญาณจึงเกิด ความประจวบแห่งธรรม 3 ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัยเวทนาจึงเกิด เพราะเวทนาเป็นปัจจัยตัณหาจึงเกิด เพราะตัณหานั้นดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อุปาทานจึงดับ เพราะอาศัยโสตะและเสียง... เพราะอาศัยฆานะและกลิ่น... เพราะอาศัยชิวหาและรส... เพราะอาศัยกายและโผฏฐัพพะ... เพราะอาศัยมโนและธรรมารมณ์มโนวิญญาณจึงเกิด ความประจวบแห่งธรรม 3 ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัยเวทนาจึงเกิด เพราะเวทนาเป็นปัจจัยตัณหาจึงเกิด เพราะตัณหานั้นดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อุปาทานจึงดับ เพราะอุปาทานดับภพจึงดับ ฯลฯ ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ มีได้ด้วยประการฉะนี้ ความดับแห่งโลก เป็นอย่างนี้แล” (สำ.นิ. (ไทย) 16/44/90-91.)

สัทธรรม 7

สัทธรรม 7 ประการนั้นได้แก่ (1) สัทธา ความเชื่อ (2) หิริ ความละอาย (3) โอตตัปปะ ความเกรงกลัวบาป (4) พาหุสัจจะความเป็นผู้มีสุตะมาก (5) อารัทธวิริยตา ความปรารภความเพียร (6) อุปัฏฐิตัสสติตา ความมีสติมั่นคง (7) ปัญญา ความรอบรู้ และอีกความหนึ่งในพระอภิธรรมกล่าวถึงธรรม 7 หมวดของพระอริยะว่า บรรดาบทเหล่านั้น สัทธรรม เป็นไฉน สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 อริยมรรคมีองค์ 8 นี้เรียกว่า สัทธรรม (อภิ.วิ. (ไทย) 35/934/585.) ซึ่งเป็นหมวดธรรมแห่งการตรัสรู้เป็นพระอรหันต์

รัตนะ 7

รัตนะ 7 หมายเอาโพชฌงค์ 7 ประการ คือ (1) สติ ความระลึกได้ (2) ธัมมวิจยะความเฟ้นธรรม (3) วิริยะ ความเพียร (4) ปีติ ความอิ่มใจ (5) ปัสสัทธิ ความสงบกายสงบใจ (6) สมาธิ ความมีจิตตั้งมั่น (7) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง ซึ่งเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเน้นบอกให้ฟังและตั้งใจให้ดีจะได้แต่ความเจริญอย่างเดียวไม่มีความเสื่อมเลยความว่า ภิกษุทั้งหลาย เราจะแสดงอปริหานิยธรรม 7 ประการอีกหมวดหนึ่งแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย 1) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังเจริญสติสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความระลึกได้) 2) เจริญธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือการเฟ้นธรรม) 3) เจริญวิริยสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความเพียร) 4) เจริญปีติสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความอิ่มใจ) 5) เจริญปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความสงบกายสงบใจ) 6) เจริญสมาธิสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความตั้งจิตมั่น) 7) เจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความวางใจเป็นกลาง) ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังมีอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ประการนี้อยู่ และใส่ใจอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ประการนี้อยู่ (ที.ม. (ไทย) 10/139/86.)

ไตรสิกขา

ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา 3 หมายถึงข้อสำหรับศึกษา, การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา, การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 อย่างคือ

1. อธิสีลสิกขา คือศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม ให้ถูกต้องตามหลักจุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทรียสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ

2. อธิจิตตสิกขา คือศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่การบำเพ็ญสมถกรรมฐานของผู้สมบูรณ์ด้วยอริยศีลขันธ์จนได้บรรลุฌาน 4

3. อธิปัญญาสิกขา คือศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานได้ฌานแล้วจนได้บรรลุวิชชา 8 คือเป็นพระอรหันต์ หรืออีกชื่อคืออรหันต์พุทธ หากขาดไตรสิกขาเสียแล้วก็เปรียบเหมือนลาในฝูงโค เพราะขาดความสำเหนียกรู้ ดังที่พุทธองตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ลาติดตามฝูงโคไปข้างหลังร้องว่า “แม้ตัวเราก็เป็นโค แม้ตัวเราก็เป็นโค” แต่มันไม่มีสีเหมือนโค ไม่มีเสียงเหมือนโค ไม่มีรอยเท้าเหมือนโคมันเพียงแต่ติดตามไปข้างหลังเท่านั้น ร้องว่า “แม้ตัวเราก็เป็นโค แม้ตัวเราก็เป็นโค” แม้ฉันใด ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ติดตามไปข้างหลังหมู่ภิกษุประกาศตนว่า “แม้เราก็เป็นภิกษุ แม้เราก็เป็นภิกษุ” แต่เธอไม่มีความพอใจในการสมาทานอธิสีลสิกขาเหมือนภิกษุอื่น ไม่มีความพอใจในการสมาทานอธิจิตตสิกขาเหมือนภิกษุอื่น ไม่มีความพอใจในการสมาทานอธิปัญญาสิกขาเหมือนภิกษุอื่น ภิกษุนั้นเพียงแต่ติดตามไปข้างหลังหมู่ภิกษุ ประกาศตนว่า “แม้เราก็เป็นภิกษุ แม้เราก็เป็นภิกษุ” เท่านั้น เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “เราจักมี

ความพอใจอย่างยิ่งในการสมาทานอธิสีลสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างยิ่งในการสมาทานอธิจิตตสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างยิ่งในการสมาทานอธิปัญญาสิกขา" ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล (องฺ.เอกก. (ไทย) 20/83/309.) สมาธิอันบุคคลอบรมโดยมีศีลเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาอันบุคคลอบรมโดยมีสมาธิเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตอันบุคคลอบรมโดยมีปัญญาเป็นฐานย่อมหลุดพ้นโดยชอบจากอาสวะทั้งหลาย คือ กามาสวะ ภวาสวะ และอวิชชาสวะ (ที.ม. (ไทย) 10/147/92.)

สัมมัตตะ 10

สมบูรณ์ด้วยองค์ 10 มีจิตตั้งมั่น หมายถึง ธรรมที่เป็นของพระอเสขะมี 10 ประการ สัมมัตตะ 10 คือ สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบอันเป็นอเสขะ 1 สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบอันเป็นอเสขะ 1 สัมมาวาจา การเจรจาชอบอันเป็นอเสขะ 1 สัมมากัมมันตะ การงานชอบอันเป็นอเสขะ 1 สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบอันเป็นอเสขะ 1 สัมมาวายามะ ความพยายามชอบอันเป็นอเสขะ 1 สัมมาสติ การระลึกชอบอันเป็นอเสขะ 1 สัมมาสมาธิ ความตั้งใจชอบอันเป็นอเสขะ 1 สัมมาญาณ ความรู้ชอบอันเป็นอเสขะ 1 สัมมาวิมุตติ ความหลุดพ้นชอบอันเป็นอเสขะ 1 เป็นธรรมที่ภิกษุเข้าไปหาความว่า บุคคลประกอบด้วยธรรม 10 ประการ เป็นผู้ควรเสพ(เสพในที่นี้หมายถึงเข้าไปหา) (องฺ.ติก.อ. (ไทย) 2/26/104.) ธรรม 10 ประการอะไรบ้าง คือ 1. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) 2. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) 3. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) 4. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) 5. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) 6. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) 7. สัมมาสติ (ระลึกชอบ) 8. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) 9. สัมมาญาณะ (รู้ชอบ) 10. สัมมาวิมุตติ (หลุดพ้นชอบ) ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม 10 ประการนี้แล เป็นผู้ควรเสพ (องฺ.ทสก. (ไทย) 24/155/298-299.) และมีจิตตั้งมั่นด้วยอุปจารสมาธิและอัปปนาสมาธิ อุปจารสมาธิ สมาธิที่แน่วแน่มากกว่าขณิกสมาธิ แต่แน่วแน่น้อยกว่าอัปปนาสมาธิ อัปปนาสมาธิ สมาธิที่ไม่หวั่นไหว หมายถึงสมาธิระดับฌานสมาบัติ ปฐมฌานขึ้นไป กล่าวคือ รูปฌาน 4, อรูปฌาน 4 และนิโรธสมาบัติ หรือ สัญญาเวทยิตนิโรธ

หมวดธรรมข้างต้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้เป็นหมวดธรรมที่ดึงออกมาจากอรหันตสูตรและเพื่อที่จะให้ทราบความชัด จึงได้ขยายความเพิ่มความเข้าใจในหมวดธรรมแต่ละหมวดนั้นเป็นแนวนำไปปฏิบัติ หมวดธรรมทั้งหมดนี้ผู้วิจัยได้หาความสัมพันธ์ที่สนับสนุนกันจนถึงความเป็นพระอรหันต์จากธรรมทั้งหมดพบว่า พระอรหันต์ท่านเป็นอยู่ด้วยไตรสิกขามีสัทธรรม 7 เป็นคุณธรรมนำชีวิตมีรัตน 7 เป็นตัวรู้แจ้งไตรลักษณ์ในขันธ์ 5 เกิดนิพพิทา วิราคะ สิ้นตัณหา มานะ โมหะ จนสิ้นอาสวะ สมบูรณ์ด้วยสัมมัตตะ 10 สิ้นสงสัยมีสุขในความเป็นพระอรหันต์ และความสัมพันธ์จากหมวดธรรมข้างต้นนี้ก็จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์วิถีแห่งความเป็นพระอรหันต์ในอรหันตสูตร ในเรื่องแนวทางการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป็นพระอรหันต์ หลักธรรมในการบรรลุเป็นพระอรหันต์ คุณธรรมของพระอรหันต์ และการดำเนินชีวิตของพระอรหันต์ในลำดับต่อไป

วิถีแห่งความเป็นพระอรหันต์ในอรหันตสูตร

ในอรหันต์สูตรนั้น มีแนวทางการปฏิบัติเพื่อการบรรลุพระอรหันต์ที่ปรากฏในอรหันตสูตร โดยนำมาวิเคราะห์ให้เป็นไปตามสมมติฐานของภาษาตามแนวทางที่ปรากฏ สามารถอธิบายได้ดังนี้ เพราะอาศัยความว่า “พระอรหันต์ทั้งหลาย**มีความสุขหนอ** เพราะท่านไม่มีตัณหา ตัดอัสมิมานะได้เด็ดขาด ทำลายข่ายคือโมหะได้แล้ว พระอรหันต์เหล่านั้นถึงความไม่หวั่นไหว มีจิตไม่ขุ่นมัว ไม่แปดเปื้อนในโลก...ไม่มีอาสวะ...**กำหนดรู้ขันธ์ 5**...**มีจิตตั้งมั่น**...ไม่มีตัณหา มีอเสขญาณเกิดขึ้นแล้ว” (สำ.ข. (ไทย) 17/76/117.) เมื่อพิจารณาความตามนี้ ธรรมทั้งหลายที่ปรากฏล้วนเป็นเหตุและผลสนับสนุนซึ่งกันและกัน พระอรหันต์มีทั้งสมถะคือฌาน กับวิปัสสนาคือมรรค ผล การจะบรรลุอรหันต์ได้ต้องใช้สมถะกับวิปัสสนาในการตัดตัณหา ตัดอัสมิมานะ ตัดโมหะจนสิ้นอาสวะถึงอเสขญาณเป็นพระอรหันต์ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน จึงเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อการบรรลุพระอรหันต์ฝึกจิตให้สงบและรู้เห็นตามความเป็นจริง โดยใช้ 2 อย่าง 1. สมถะ การฝึกจิตให้สงบเป็นสมาธิ 2. วิปัสสนา ความเห็นแจ้ง (ที.ปา. (ไทย) 11/304/256.)

เพราะอธิบายคำว่า มีความสุขหนอ หมายถึง สุขในฌาน มรรค และผล (สำ.ข.อ. (ไทย) 2/76/309.) การกำหนดรู้ขันธ์ 5 (เป็นวิปัสสนา) และอีกคำว่า มีจิตตั้งมั่น หมายถึง ตั้งมั่นด้วยอุปจารสมาธิและอัปปนาสมาธิ (สำ.ข.อ. (ไทย) 2/76/310.) (เป็นสมถะ) จึงนำมาเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อการบรรลุพระอรหันต์ในอรหันตสูตร ซึ่งตรงตามอีกพระสูตรที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เธอจงเจริญธรรม 2 ประการ คือ สมถะ วิปัสสนา ให้ยิ่งขึ้นไปเถิด ธรรม 2 ประการนี้ ซึ่งเธอเจริญให้ยิ่งขึ้นไปแล้ว จักเป็นไปเพื่อรู้แจ้งธรรมธาตุหลายประการ (ม.ม. (ไทย) 13/197/235.) ธรรม 2 นี้ คือ สมถะ วิปัสสนา ของเขาย่อมเคียงคู่กันไป บุคคลนั้นกำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง ย่อมละธรรมที่ควรละด้วยปัญญาอันยิ่ง ย่อมเจริญธรรมที่ควรเจริญด้วยปัญญาอันยิ่ง ย่อมทำให้แจ้งธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง (ม.อุ. (ไทย) 14/431/490.) เป็นไปเพื่อบรรลุเป็นพระอรหันต์ เป็นส่วนที่ตั้งแห่งการงานทางใจเป็นการกระทำที่เป็นเหตุแห่งการได้บรรลุฌาน มรรค ผล พระนิพพาน คือการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน คำว่า “กรรมฐาน” การเจริญภาวนาหรือกัมมัฏฐาน ในพระพุทธศาสนามี 2 วิธีคือ สมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนาภาวนา (องฺ.เอกก.อ. (ไทย) 33/2/-/353.) ทราบความตามที่ปรากฏสามารถสรุปในแนวทางการปฏิบัติดังนี้

1. สมถกรรมฐาน เป็นการกระทำให้ใจสงบ โดยใช้ที่ตั้งแห่งการเพ่ง 7 หมวด คือ กสิณ 10 อสุภะ 10 อนุสสติ 10 อัปปมัญญา 4 อาหาเรปฏิกูลสัญญา 1 จตุธาตุววัตถาน 1 อรูปกัมมัฏฐาน 4 ทั้งหมดเหล่านี้จะได้ผลจากการภาวนาสูงสุด คือ ได้โลกิยะอภิญญา 5 ประการ 1) ทำฤทธิ์ได้หลายอย่าง 2) มีหูทิพย์ 3) รู้วาระจิตของผู้อื่น 4) ระลึกชาติหนหลังได้ และ 5) มีตาทิพย์ แต่สิ่งที่ได้ 5 ประการนี้ ไม่สามารถพ้นจากความทุกข์และความเศร้าโสก กิเลสก็ไม่หมดเพียงสงบไปเท่านั้น สมถกรรมฐานจึงเป็นเครื่องมือในการกำจัดความยึดมั่นปลอยวางอารมณ์ทำจิตให้สงบ

2. วิปัสสนากรรมฐาน การกำหนดรูป-นามให้ทันปัจจุบันสันตติ โดยการเข้าไปกำหนดรู้เฉพาะปัจจุบันสันตติ 6 อย่าง คือ รู้ขันธ์ 5 ว่าเป็นอนัตตา รู้อายตนะ 12 ว่าเป็นที่รู้อารมณ์กระทบ รู้ธาตุ

18 ว่าเป็นต้นต่อการสืบต่อ รู้อินทรีย์ 22 ว่าเป็นที่หนุนให้รู้แจ้ง รู้อริยสัจจ์ 4 ว่าเป็นจริงในเหตุในผล และรู้ปฏิจจสมุปบาท 12 ว่าเป็นที่เริ่มที่สิ้นสุด ทั้ง 6 หมวดธรรมนี้ รู้เพียงสักแต่ว่า ไม่ยึดมั่นหมายมั่นในปัจจุบันรูป-นาม กายและจิตใจเห็นว่าทุกอย่างไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มีผลเป็น 3 ขั้น ได้แก่ 1) ขั้นต้น ทำลายความหยาบคายของกิเลสที่นำไปสู่อบายภูมิได้ แม้ชีวิตในปัจจุบันก็อยู่ด้วยความไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเป็นพระโสดาบัน-พระสกทาคามี 2) ขั้นกลาง ทำลายความโกรธและความกระหายในเมถุนธรรมได้เด็ดขาด มีอุปการะแก่สังคมมากเป็นพระสกทาคามี-พระอนาคามี 3) ขั้นสูง สิ้นความทุกข์และความเศร้าโศกทั้งปวง มีอุปการะแก่สังคมมากอย่างหาประมาณไม่ได้เป็นพระอรหันต์

จึงเห็นได้ว่าแนวทางการปฏิบัติเพื่อการบรรลุพระอรหันต์มีการใช้สมถกรรมฐานควบคู่กันไปกับวิปัสสนากรรมฐานในการฝึกจิตขั้นสูง เพราะทั้งนี้จำต้องอาศัยกันและกัน เพราะสมถเป็นตัวทำให้จิตสงบวิปัสสนาเป็นตัวเข้ารู้แจ้งตามความเป็นจริงตามสภาวะที่ปรากฏของรูปกับนามจนเกิดความเบื่อหน่ายคลายกำหนัดจนเข้าถึงขั้นการหลุดพ้นสูงสุดคือนิพพาน ในความข้อนี้ที่ทำให้พระอรหันต์ท่านแตกต่างจากคนทั่วไปคือการฝึกตน-อุทิศตนตลอดการมีชีวิต ทำประโยชน์ตนขยายไปถึงผู้อื่นให้เป็นสุขตามแต่เขาต้องการ

ในอรหันตสูตรนั้น มีหลักธรรมในการบรรลุพระอรหันต์ที่ปรากฏในอรหันต์สูตร ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ให้เป็นไปตามสมมติฐานของภาษาตามหมวดธรรมที่ปรากฏเพราะแม้จะมีมากถึง 12 หมวดธรรมในอรหันตสูตรก็ตาม ก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นหลักใหญ่ทั้งหมดเหมือนสิ่งนี้เกิดจากองค์ประกอบนี้ เพราะอาศัยองค์ประกอบนี้จึงมีสิ่งนี้ขึ้น จึงเอาหลักธรรมที่เป็นหลักใหญ่ๆ สามารถอธิบายได้ดังนี้ เพราะอาศัยความว่า “พระอรหันต์ทั้งหลายมีความสุขหนอ เพราะท่านไม่มีตัณหา ตัดอัสมิมานะได้เด็ดขาด ทำลายข่ายคือโมหะได้แล้ว ...ถึงความไม่หวั่นไหวมีจิตไม่ขุ่นมัว ... ไม่มีอาสวะ ...กำหนดรู้ขันธ์ 5 มีสัทธรรม 7 ประการเป็นโคจร ... **สมบูรณ์ด้วยรัตนะ 7 ประการ** สำเหนียกแล้วในไตรสิกขา ...**สมบูรณ์ด้วยองค์ 10** มีจิตตั้งมั่น ...ไม่มีตัณหา มีอเสขญาณ” (สำ.ข. (ไทย) 17/76/116-117.) ตามที่ปรากฏอธิบายได้ว่า พระอรหันต์ท่านไม่มีตัณหาหมดอัสมิมานะหมดโมหะจิตไม่ขุ่นมัวไม่มีอาสวะเพราะรู้แจ้งแล้วในขันธ์ 5 มีสัทธรรม 7 เป็นอารมณ์หรือเป็นคุณธรรม บรรลุเป็นพระอรหันต์อย่างสมบูรณ์ด้วยรัตนะ 7 ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ คอยเอาใจใส่ในไตรสิกขาอบรมกาย วาจา จิต เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต บริบูรณ์สมบูรณ์ด้วยองค์ 10 เป็นธรรมของพระอเสขะ พระอรหันต์ทั้งหลายท่านจึงมีความสุข ความข้อนี้แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมหลักใหญ่ที่เป็นเหตุในการบรรลุเป็นพระอรหันต์ มี 2 หมวดคือ รัตน 7 และด้วยองค์ 10 เพราะคำว่า สมบูรณ์ นั้นเป็นคุณสมบัติหรือคุณลักษณะครบถ้วนในตัวของภาษาแล้ว จึงนำมาเป็นหลักธรรมในการบรรลุพระอรหันต์ในอรหันตสูตร ดังนี้

1. สมบูรณ์ด้วยรัตนะ 7 ประการ หมายถึง โพชฌงค์ 7 ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ หรือองค์ของผู้ตรัสรู้ มีเจ็ดอย่างโดยย่อคือ สติความระลึกได้ ธัมมวิจยะความเฟ้นธรรม วิริยะความเพียร ปีติความอิ่มใจ ปัสสัทธิความสงบกายสงบใจ สมาธิความมีจิตตั้งมั่น อุเบกขาความมีใจเป็นกลาง โดยใช้สติกำหนดรู้ในรูปนามจึงเกิดการจำแนกธรรมเกิดธัมมวิจยะว่าสิ่งนี้เป็นกุศลเป็นอกุศล ว่ากุศลควรเจริญอกุศลควรละเว้น จึงเกิดวิริยะความเพียรในการสร้างและรักษากุศล เพียรในการทำลายอกุศลและป้องกันอกุศล

ไม่ให้เกิดขึ้น ทำให้เกิดปีติอิ่มใจปลื้มใจในการทำดีละเว้นความชั่ว เพราะมีปีติ จึงทำให้ปฏิฆะความไม่พอใจอันเกิดจากความทุกข์กายทุกข์ใจเบาบางลง เมื่อความทุกข์เบาบางจิตจึงไม่ทุรนทุราย จึงเกิดปัสสัทธิความสงบกายสงบใจขึ้น เมื่อจิตใจสงบ วิตกวิจารการตรึกการตรองหรือการนึกคิดจึงสงบระงับลง เมื่อความนึกคิดสงบระงับลงนิวรณ์ที่ต้องอาศัยความนึกคิดจึงจะเกิดขึ้นมาได้ ก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เมื่อนิวรณ์ไม่เกิดขึ้น สมาธิจึงเกิดขึ้น เมื่อสมาธิเกิดขึ้น จิตจึงละวางในความชอบใจและความไม่ชอบใจ ในอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากผัสสะในอายตนะทั้ง 6 ลงเสียได้ จึงเกิดอุเบกขาความวางเฉย เมื่ออุเบกขาเกิดขึ้นจึงวางเฉยต่อบัญญัติทั้งปวง ว่าสิ่งนี้ดีกว่ากัน เลวกว่ากันหรือเสมอกัน ลงเสียได้ คือหลักธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้ เกื้อหนุนแก่อริยมรรค

2. สมบูรณ์ด้วยองค์ 10 หมายถึง สัมมัตตะ 10 ภาวะที่ถูกต้อง ความเป็นที่ถูกต้องสมบูรณ์เป็นธรรมของพระอเสขะเรียกว่า อเสขธรรมก็ได้ มี 10 อย่างโดยย่อคือ สัมมาทิฏฐิความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะความดำริชอบ สัมมาวาจาการเจรจาชอบ สัมมากัมมันตะการงานชอบ สัมมาอาชีวะการเลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะความพยายามชอบ สัมมาสติการระลึกชอบ สัมมาสมาธิความตั้งใจชอบ สัมมาญาณความรู้ชอบ สัมมาวิมุตติความหลุดพ้นชอบ ในสัมมัตตะ 10 ข้อนี้ มี 8 ข้อแรกเรียกว่ามรรคมีองค์ 8 เพราะเมื่อเจริญมรรคมีองค์ 8 สมบูรณ์แล้วสัมมาญาณความรู้ชอบก็เกิดขึ้นสัมมาวิมุตติความหลุดพ้นชอบก็เกิดขึ้นตามลำดับ ตามความในอานาปานสติสูตรว่า ภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติ(สัมมาสติ) อันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ภิกษุที่เจริญอานาปานสติแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมบำเพ็ญสติปัฏฐาน 4 ให้บริบูรณ์ได้ ภิกษุที่เจริญสติปัฏฐาน 4 แล้ว ทำให้มากแล้วย่อมบำเพ็ญโพชฌงค์ 7 ให้บริบูรณ์ได้ ภิกษุที่เจริญโพชฌงค์ 7 แล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมบำเพ็ญวิชชา(สัมมาญาน)และวิมุตติ(สัมมาวิมุติ)ให้บริบูรณ์ได้ (ม.อุ. (ไทย) 14/148/187.)

อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวปฏิบัติที่นำไปสู่นิโรธหรือนำไปถึงความดับทุกข์ซึ่งเป็นหนึ่งในอริยสัจ 4 แม้มรรคมีองค์ 8 นี้ก็เป็นหลักธรรมส่วนหนึ่งของโพธิปักขิยธรรม ตามวิภังคสูตร พระพุทธเจ้าทรงอธิบายรายละเอียดมรรคมีองค์ 8 ไว้ให้ปฏิบัติตามดังนี้ 1) สัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง) หมายถึง ความรู้ในอริยสัจ 4 2) สัมมาสังกัปปะ (ความคิดที่ถูกต้อง) หมายถึง ความคิดในการออกจากกาม ความไม่พยาบาท และการไม่เบียดเบียน 3) สัมมาวาจา (วาจาที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากการพูดเท็จ หยาบคาย ส่อเสียด และเพ้อเจ้อ 4) สัมมากัมมันตะ (การปฏิบัติที่ถูกต้อง) หมายถึง เจตนาละเว้นจากการฆ่า การเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ และการประพฤติผิดในกาม 5) สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากมิจฉาชีพ 6) สัมมาวายามะ (ความเพียรที่ถูกต้อง) หมายถึง ความพยายามป้องกันอกุศลที่ยังไม่เกิด ละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ทำกุศลที่ยังไม่เกิดและดำรงรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว 7) สัมมาสติ (การมีสติที่ถูกต้อง) หมายถึง สติปัฏฐาน 4 8) สัมมาสมาธิ (การมีสมาธิที่ถูกต้อง) หมายถึง ฌาน 4 (สำ.ม. (ไทย) 19/8/10-13.) หลักธรรมทั้งหมดนี้ล้วนน้อมไปสู่หลักของโพธิปักขิยธรรม เพราะเมื่อบุคคลใดเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 นี้อยู่อย่างนี้ สติปัฏฐาน 4 ก็ดี สัมมัปปธาน 4 ก็ดี อิทธิบาท 4 ก็ดี อินทรีย์ 5 ก็ดี พละ 5 ก็ดี โพชฌงค์ 7 ก็ดี ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ (ม.อุ. (ไทย) 14/431/490.) อนึ่งนั้นเพราะเจริญธรรมหมวดใดหมวดหนึ่งให้สมบูรณ์ในโพธิปักขิยธรรมก็เท่ากับการเจริญโพธิปักขิยธรรม (สมเด็จพระพุทธชินวงศ์(สมศักดิ์

อุปสมมหาเถร), 2554) เพราะอาศัยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงทราบตามความได้ว่า แม้ธรรมหมวดสำคัญหลักใหญ่ในอรหันตสูตรคือ โพชฌงค์ 7 และสัมมัตตะ 10 นั้นเรียกว่าปฏิบัติตามโพธิปักขิยธรรมก็ได้ เป็นหลักธรรมในการบรรลุพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนา

บทสรุป

พระอรหันต์ในคัมภีร์เถรวาทคือผู้ที่ละสังโยชน์ 10 อย่างได้โดยสิ้นเชิง ได้แก่ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิฆะ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิชชา แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) สุกขวิปัสสโก สิ้นกิเลสแต่ไม่มีญาณวิเศษ 2) เตวิชโช สิ้นกิเลสและได้วิชชา 3 3) ฉฬภิญโญ สิ้นกิเลสและได้อภิญญา 6 และ4) เจตุปฏิสัมภิทัปปัตโต สิ้นกิเลสและแตกฉานในปฏิสัมภิทา 4 ได้แก่ อรรถ ธรรม ภาษา และปฏิภาณ

การปฏิบัติเพื่อบรรลุความเป็นพระอรหันต์ในอรหันตสูตรเน้นการละสังโยชน์ 10 เพื่อปลดปล่อยจิตจากสมมติและเข้าสู่ความหลุดพ้น ปฏิบัติตามหลักรัตนะ 7 เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม มีสติระลึกถึงธรรมในทุกขณะ ใช้ความเพียรไตร่ตรองจนเข้าใจต้นสายปลายเหตุ ดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ 8 บนทางสายกลาง ยึดหลักสัทธรรม 7 และไตรสิกขาเพื่อควบคุมกาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์

พระอรหันต์จึงเป็นผู้สิ้นอาสวะ ปราศจากกิเลส เป็นอเสขบุคคลที่ไม่ต้องศึกษาต่อ เป็นผู้พ้นจากโลกสมมติและเข้าสู่พระนิพพานโดยสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* เนื่องในมหามงคลสมัยฉลองราชสมบัติ 50 ปี ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมายุ 5 รอบ ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *ฎีกาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาฎีกา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับจุฬาอฏฺกถา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสมมหาเถร), (2554). *อริยวังสปฏิปทา ปฏิปทาอันเป็นวงศ์แห่งพระอริยเจ้า.* กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 27.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 31.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

การพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษาตามแนวพุทธ

BUDDHIST-BASED DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL RESOURCES

[1]จุฑารัตน์ ญาณสถิต์, [2]ยิ่งสรรค์ หาพา และ [3]พระมหาวรพันธุ์ วรปญฺโญ (กระจายศรี)

[1]Jutarat Yansathit, [2]Yingsan Hapa and [3]Phra Maha Voraphan Vorapanyo (Krajaisri)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]yasantit@gmail.com

Received: December 23, 2024; **Revised**: January 6, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

การพัฒนาทรัพยากรการศึกษาตามแนวทางพุทธศาสนาเป็นการบูรณาการหลักธรรมเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างความรู้ทางวิชาการและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดยเน้นหลักธรรมอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วยความตั้งใจ ความพยายาม ความเอาใจใส่ และการมีสติ นอกจากนี้ยังประยุกต์ใช้ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อสร้างสมดุลให้การเรียนรู้และพัฒนาทั้งในเชิงวิชาการและเชิงจิตใจ การศึกษาและพัฒนาทรัพยากรบุคคลในยุคปัจจุบันควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูผู้สอนทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม โดยเน้นความเมตตาและความเสียสละในการถ่ายทอดความรู้และสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนควรส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาสติและสมาธิ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมที่สงบเพื่อฝึกจิตใจ ผลลัพธ์ของการพัฒนาทรัพยากรการศึกษานี้คือ ผู้เรียนจะมีศักยภาพในการแก้ปัญหาและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณค่าในสังคม การผสมผสานหลักธรรมในพุทธศาสนากับการพัฒนาทางการศึกษาจะช่วยเสริมสร้างสังคมที่เจริญรุ่งเรืองและยั่งยืน โดยการส่งเสริมคุณธรรมและการเรียนรู้ควบคู่กัน

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากร, แนวพุทธ

---

[1] นิสิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[2] อาจารย์, ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[3] อาจารย์, ดร., วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

The development of educational resources according to Buddhist principles involves integrating Buddhist teachings to create a balance between academic knowledge and the moral and ethical development of students. This approach emphasizes the Four Iddhipadas, which include intention, effort, attentiveness, and mindfulness. Additionally, it incorporates the Threefold Training, comprising moral conduct (Sila), concentration (Samadhi), and wisdom (Panna), to achieve equilibrium in both academic and spiritual learning. In modern times, education and human resource development should prioritize the enhancement of teachers' knowledge, skills, and virtues. This includes fostering compassion and selflessness in imparting knowledge and inspiring students. Teaching methods should encourage critical thinking and create a conducive learning environment for mindfulness and concentration development, such as establishing a peaceful space for mental training. The outcomes of this educational resource development include students having the capacity to solve problems and lead a happy and meaningful life in society. The integration of Buddhist principles into educational development not only fosters sustainable prosperity in society but also promotes the parallel growth of moral values and knowledge.

Keywords: Resource Development, Buddhist Principles

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่เจริญรุ่งเรือง การศึกษาที่มีคุณภาพไม่เพียงมุ่งเน้นที่การเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเน้นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาและการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข หลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 และไตรสิกขา มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางและกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งในระดับบุคคลและสังคม การนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการศึกษา โดยเน้นถึงความสำคัญของการสร้างสมดุลระหว่างการเรียนรู้และการพัฒนาจริยธรรม การนำหลักไตรสิกขามาปรับใช้ในการศึกษาเพื่อพัฒนาทั้งปัญญา ศีล และสมาธิอย่างครบถ้วน เป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่สำคัญ (สมพงษ์ จิตระดับ, 2562: 87) การนำหลักการของอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความ

มุ่งมั่นและความพยายามของผู้เรียน รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพทางจิตใจ (นภัสวรรณ พุทธรักษา, 2563: 54) ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเน้นให้การศึกษามีบทบาทในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน เพื่อให้พวกเขาสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยใช้หลักธรรมที่สำคัญ เช่น อิทธิบาท 4 และไตรสิกขา ซึ่งครอบคลุมทั้งการพัฒนาทางด้านปัญญา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และความพยายาม (อิทธิบาท 4) การนำหลักไตรสิกขามาปรับใช้ในการศึกษา ซึ่งครอบคลุมทั้งการพัฒนาปัญญา ศีล และสมาธิ การเน้นการพัฒนาผู้เรียนในทั้งสามด้านนี้ถือเป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมและยั่งยืน การสร้างสมดุลระหว่างการเรียนรู้ทางวิชาการและการพัฒนาคุณธรรม เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งทางสติปัญญาและจิตใจของผู้เรียน

หลักการพัฒนาการศึกษาตามแนวพุทธ

การพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 และไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมและปัญญาในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้อย่างสมดุลทั้งทางกาย วาจา และใจ ซึ่งการพัฒนาครูและผู้เรียนหลักอิทธิบาท 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ) วิริยะ (ความพยายาม) จิตตะ (การเอาใจใส่) และวิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรอง) จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความพยายามในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้พยายามอย่างต่อเนื่องและมีความใส่ใจในการเรียนรู้ รวมถึงสามารถวิเคราะห์และประเมินตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2560: 120) พื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาก็คือหลักไตรสิกขาเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีศีลช่วยสร้างวินัยและความรับผิดชอบ การฝึกสมาธิช่วยให้ผู้เรียนมีจิตใจที่มั่นคงและมีสมาธิในการเรียนรู้ ส่วนการพัฒนาปัญญาช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2559: 98) จะเห็นว่าการใช้หลักอิทธิบาท 4 และไตรสิกขาในการพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษาเป็นการเสริมสร้างคุณค่าของการศึกษาในทุกด้าน การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีฉันทะและวิริยะจะช่วยให้พวกเขามีแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ส่วนการพัฒนาสมาธิและปัญญาจะทำให้พวกเขามีความสามารถในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างเหมาะสม (สุวิทย์ มูลคำ, 2561: 142)

การพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและความยั่งยืนต้องอาศัยการประยุกต์ใช้หลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 และไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมและปัญญาในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างสมดุล ทั้งทางกาย วาจา และใจ ดังนั้น หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ) วิริยะ (ความพยายาม) จิตตะ (การเอาใจใส่) และวิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรอง) ช่วยสร้างแรงบันดาลใจ

และความพยายามในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยทำให้พวกเขามีความมุ่งมั่นในการศึกษาและสามารถประเมินตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล (การสร้างวินัย) สมาธิ (การฝึกจิตใจ) และปัญญา (การคิดวิเคราะห์) เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ช่วยให้พวกเขามีความรับผิดชอบและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม การใช้หลักธรรมเหล่านี้ในการพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษาจึงเป็นการเสริมสร้างคุณค่าของการศึกษาในทุกด้าน และช่วยให้ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ.

การพัฒนาครูผู้สอนตามหลักพุทธศาสนา

การพัฒนาบุคลากรครูผู้สอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แนวทางการพัฒนาบุคลากรดังกล่าวควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม เพื่อให้ครูสามารถทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในพุทธศาสนา คุณธรรม เช่น เมตตา ความเสียสละ และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีบทบาทสำคัญในการสร้างครูที่มีคุณภาพและจิตสำนึกในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น การนำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลากรครูผู้สอนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อกล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรมเมตตาและความเสียสละในการปฏิบัติหน้าที่ครู โดยอธิบายว่าครูควรมีความเมตตาต่อผู้เรียน มองเห็นคุณค่าของการช่วยเหลือและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียน รวมถึงการเสียสละเวลาและความพยายามในการสอนและดูแลนักเรียน การมีเมตตาช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560: 125) การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ของครูในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งหมายถึงการมีวินัย มีความตรงไปตรงมา และประพฤติตนตามหลักศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง ครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนในการปฏิบัติตามและพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้อง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 212) การส่งเสริมจิตสำนึกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตครูควรมีจิตสำนึกในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาการและจิตใจ การเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้ครูสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและสามารถถ่ายทอดความรู้ที่เป็นปัจจุบันแก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม (สุวิทย์ มูลคำ, 2561:98) การพัฒนาครูควรเน้นการฝึกฝนคุณธรรมผ่านการอบรมและกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบ การรู้จักเสียสละ และการเห็นคุณค่าของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมซึ่งคุณธรรมเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่สร้างเสริมความสำเร็จในบทบาทครูผู้สอน(เกรียงไกร ศิลาวงษ์, 2562: 47)

จะเห็นว่าการพัฒนาบุคลากรครูเป็นองค์ประกอบสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา แนวทางควรครอบคลุมทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม เพื่อให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณธรรมในพุทธศาสนา เช่น เมตตา ความ

เสียสละ และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง มีบทบาทสำคัญในการสร้างครูที่มีคุณภาพ การมีเมตตาต่อผู้เรียน ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและความสัมพันธ์ที่ดี การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างด้วยวินัยและความซื่อสัตย์ ช่วยสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียน นอกจากนี้ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องยังช่วยให้ครูปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและถ่ายทอดความรู้ที่ทันสมัยได้ การพัฒนาครูจึงควรเน้นการฝึกฝนคุณธรรมเพื่อสร้างความรับผิดชอบและเห็นคุณค่าของการพัฒนาตนเองและสังคม

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาปัญญาและศีลธรรม

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาสติปัญญาและจริยธรรมของผู้เรียน ควรใช้หลักธรรมในพุทธศาสนามาปรับใช้เพื่อเสริมสร้างทั้งด้านวิชาการและจิตใจให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งการพัฒนาสติปัญญาและจริยธรรมต้องคำนึงถึงทั้งสามส่วนนี้ โดยการสร้างวินัยให้กับผู้เรียน (ศีล) การฝึกสมาธิเพื่อให้มีความมั่นคงในจิตใจ (สมาธิ) และการใช้สื่อการเรียนการสอนที่กระตุ้นการคิดเชิงวิพากษ์ (ปัญญา) เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองทั้งในด้านความคิดและจิตใจอย่างครบถ้วน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560: 203) ในการจัดการเรียนการสอนหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นและความพยายามในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการประเมินและไตร่ตรองตนเอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และการพัฒนาจิตใจไปพร้อมกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2559: 156) การใช้สื่อการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ ที่เน้นการคิดเชิงวิพากษ์สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะในการวิเคราะห์และไตร่ตรองข้อมูล รวมถึงการพัฒนาสติปัญญาที่เหมาะสมผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (เกรียงไกร ศิลาวงษ์, 2562: 65) ในเรื่องของการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นสอดคล้องกับหลักการเจริญปัญญาในพุทธศาสนา ผู้สอนจึงควรที่จะใช้สื่อการสอน เช่น บทสนทนาเชิงวิเคราะห์และการตั้งคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ไตร่ตรอง สามารถเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556: 88) พร้อมทั้งการพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียนควรสอดคล้องกับการเรียนรู้ทางวิชาการ โดยการใช้กิจกรรมที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับการเรียนรู้ เช่น การฝึกการประเมินตนเอง การเจริญสมาธิ และการใช้กิจกรรมที่กระตุ้นการเรียนรู้ผ่านการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์และปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมได้อย่างถูกต้อง (พิมพ์ชนก สุขเจริญ, 2561: 132) ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาสติปัญญาและจริยธรรมของผู้เรียนควรนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อเสริมสร้าง

ความรู้และจิตใจที่มั่นคง โดยเน้นการใช้สื่อการสอนที่กระตุ้นการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างเหมาะสม หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา มีความสำคัญในการสร้างวินัย ฝึกสมาธิให้จิตใจมั่นคง และพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์ อิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ช่วยส่งเสริมความมุ่งมั่นและการประเมินตนเอง การใช้สื่อการสอนที่เน้นการคิดเชิงวิพากษ์และการตั้งคำถาม ช่วยให้ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล พร้อมทั้งสร้างจริยธรรมผ่านการฝึกการประเมินตนเอง การเจริญสมาธิ และกิจกรรมที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์อย่างมีคุณธรรม

การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษาตามหลักสติและความเรียบง่าย

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะการส่งเสริมการฝึกสติ สมาธิ และความสงบ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในพุทธศาสนา การสร้างพื้นที่เงียบสงบในสถานศึกษาเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกสมาธิและพัฒนาสติอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อมีพื้นที่ที่เงียบสงบ นักเรียนจะสามารถห่างไกลจากความวุ่นวายของโลกภายนอก และมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ การมีพื้นที่เงียบสงบจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงภายในจิตใจของตนเอง และสร้างสมาธิที่มั่นคง เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการธรรมชาติยังเป็นแนวทางที่สำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์กับสิ่งรอบตัวอย่างมีความหมาย ซึ่งสามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและยั่งยืน (ป.อ. ปยุตฺโต, 2560: 115) การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับธรรมชาติช่วยเสริมสร้างความสงบในจิตใจและทำให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ที่ดี การจัดพื้นที่การเรียนรู้ที่มีต้นไม้และธรรมชาติรอบตัวเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสงบและเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่า(สุวิทย์ มูลคำ, 2561: 98) การจัดการเรียนรู้ที่มีการรวมเอาธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่สงบสามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวมส่งเสริมการสร้างพื้นที่เรียนรู้ที่จะฝึกสติ สมาธิ และความสงบจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถและคุณธรรมในระยะยาว (เกรียงไกร ศิลาวงษ์, 2562: 45)

ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะการส่งเสริมการฝึกสติ สมาธิ และความสงบ ซึ่งเป็นหลักการในพุทธศาสนา การสร้างพื้นที่เงียบสงบในสถานศึกษาเป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกสมาธิและพัฒนาสติโดยไม่ถูกรบกวนจากสิ่งรอบข้าง นอกจากนี้ การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติช่วยเสริมสร้างความสงบในจิตใจ และทำให้ผู้เรียนมีความตระหนักรู้ที่ดี พื้นที่ที่มีต้นไม้และธรรมชาติจะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและเป็นองค์รวม สรุปแล้ว การสร้างสภาพแวดล้อมที่สงบและเชื่อมโยงกับธรรมชาติจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถและคุณธรรมในระยะยาว

การส่งเสริมการศึกษาเพื่อความยั่งยืนตามหลักปรัชญาพุทธศาสนา

การนำหลักการพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสร้างความยั่งยืนในการศึกษาเป็นแนวทางที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาเพื่อการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักพึ่งพาตนเองและมีความเข้าใจในคุณค่าของสิ่งที่ตน การศึกษาที่มุ่งเน้นการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงจะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข การไม่ยึดติดกับวัตถุนิยมเป็นอีกหลักการสำคัญในพุทธศาสนา ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีจิตใจที่เข้มแข็งและจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีชีวิตที่มีความหมายและมีความสุขจากการพัฒนาจิตใจ” การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ยังเป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างความยั่งยืนในการศึกษา ซึ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 87) สุดท้ายนี้ การนำหลักการพุทธศาสนามาใช้ในการศึกษาเพื่อสร้างความยั่งยืน เป็นการเสริมสร้างคุณค่าของการศึกษาในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การไม่ยึดติดกับวัตถุนิยม และการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทั้งในด้านจิตใจและสังคมในระยะยาว (เกรียงไกร ศิลาวงษ์, 2562: 76)

นอกจากนี้ การนำหลักการพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสร้างความยั่งยืนในการศึกษาเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการศึกษาเพื่อการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนรู้จักพึ่งพาตนเองและมีความเข้าใจในคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ การเรียนรู้ในลักษณะนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีความหมาย การไม่ยึดติดกับวัตถุนิยมยังเป็นหลักการสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนมีจิตใจที่เข้มแข็ง ส่งผลให้ผู้เรียนมีชีวิตที่มีความหมายมากขึ้นผ่านการพัฒนาจิตใจ การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ก็เป็นอีกแนวทางที่ช่วยสร้างความยั่งยืนในการศึกษา โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม โดยรวมแล้ว การใช้หลักการพุทธศาสนาในการศึกษาช่วยเสริมสร้างคุณค่าของการศึกษาในด้านต่าง ๆ ทั้งการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การไม่ยึดติดกับวัตถุนิยม และการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ ซึ่งทั้งหมดนี้ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพในด้านจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนในระยะยาว

บทสรุป

การพัฒนาทรัพยากรการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสังคมที่เจริญรุ่งเรือง โดยไม่เพียงมุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ แต่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน หลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 และไตรสิกขา มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางการศึกษา เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเรียนรู้และการพัฒนาจริยธรรม โดยเน้นการพัฒนาทั้งด้านปัญญา ศีล และสมาธิ การพัฒนาครูผู้สอนถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษา ครูควรมีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม เช่น เมตตาและความเสียสละ เพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนควรเน้นการพัฒนาสติปัญญาและจริยธรรม โดยใช้สื่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม รวมถึงการสร้างพื้นที่เงียบสงบ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกสมาธิและพัฒนาสติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาในการพัฒนาการศึกษา จะส่งเสริมการเรียนรู้ที่สมดุลทั้งทางกาย วาจา และใจ ทำให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการแก้ปัญหาและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณค่าในสังคม

โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

การพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่เจริญรุ่งเรือง การศึกษาที่มีคุณภาพไม่เพียงมุ่งเน้นที่การเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเน้นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาและการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสามารถแสดงเป็นแผนภาพองค์ความรู้ใหม่

1. การพัฒนาทรัพยากรการศึกษา ปัจจัยสำคัญในการสร้างสังคมที่เจริญรุ่งเรือง มุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน

2. หลักธรรมในพุทธศาสนา อิทธิบาท 4 ความตั้งใจ ความพยายาม ความตั้งใจ ความมีสติ ไตรสิกขา ศีล (การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง) สมาธิ (การมีจิตใจที่สงบ) ปัญญา (การมีความรู้ความเข้าใจ)

3. การสร้างสมดุลในการศึกษา การเรียนรู้และการพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาทั้งด้านปัญญา ศีล และสมาธิ

4. การพัฒนาครูผู้สอน ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม เมตตาและความเสียสละ การถ่ายทอดความรู้และสร้างแรงบันดาลใจ

5. การจัดการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาสติปัญญาและจริยธรรม ใช้สื่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม สร้างพื้นที่เงียบสงบสำหรับการฝึกสมาธิ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

6. การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณค่าในสังคม ผู้เรียนมีศักยภาพในการแก้ปัญหา

แผนภาพ องค์ความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษาตามแนวพุทธ

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร ศิลาวงษ์. (2562). *การพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดพุทธศาสตร์.* นครราชสีมา: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

เกรียงไกร ศิลาวงษ์. (2562). *คุณธรรมและการพัฒนาครู.* นครราชสีมา: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

เกรียงไกร ศิลาวงษ์. (2562). *พัฒนาทรัพยากรการศึกษาแบบยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นภัสวรรณ พุทธรักษา. (2563). *แนวทางการศึกษาตามพุทธศาสนายุคใหม่.* นครปฐม: สำนักพิมพ์ธรรมนิติ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *การศึกษาในพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรมกับการพัฒนาการศึกษา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2559). *พุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). *พุทธธรรม: การพัฒนาครูในพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). *พุทธธรรมกับการศึกษาในยุคปัจจุบัน.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พิมพ์ชนก สุขเจริญ. (2561). *การศึกษาเชิงจริยธรรมในบริบทพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมพงษ์ จิตระดับ. (2562). *พุทธปรัชญาเพื่อการศึกษาที่สมบูรณ์.* กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์วิจิตรการพิมพ์.

สุวิทย์ มูลคำ. (2561). *การจัดการศึกษาในบริบทของพุทธศาสตร์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวิทย์ มูลคำ. (2561). *การพัฒนาการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: พี.เอส.การพิมพ์.

นันทนาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

RECREATION PROMOTE THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY

[1]กวิน บุญประโคน, [2]ชวิศ วงษ์เขียว, [3]รวิภาส สุวรรณพัฒน์,
[4]จิราดร ถิ่นอ่วน และ [5]จรัสศรี ศรีโภคา

[1]Kawin Boonprakorn, [2]Chawis Wongkhiew, [3] Rawipas Suwannapat
[4]Jiradon Tinuan and [5]Jaratsri Sripoka

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ประเทศไทย
Loei Rajabhat University, Thailand

[1]kawin.boo@lru.ac.th

Received: December 26, 2024; **Revised**: January 7, 2025; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

นันทนาการมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมสุขภาพกายและจิตใจ แต่ยังส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมและความพึงพอใจในชีวิต อย่างไรก็ตาม การออกแบบกิจกรรมควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพร่างกายและความสนใจของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้สูงอายุถือเป็นกลุ่มประชากรที่มีความสำคัญในสังคมไทย เนื่องจากประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ปัญหาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และความหว้าเหว่จากการต้องอยู่เพียงลำพังในหลายครอบครัวของผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่ควรได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด หนึ่งในแนวทางที่มีประสิทธิภาพคือการจัดกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในหลายมิติ กิจกรรมนันทนาการเป็นเครื่องมือสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุทั้งในด้านร่างกาย จิตใจและสังคม การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม

---

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[2] อาจารย์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬาและการออกกำลังกาย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[4] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพัฒนาสุขภาพ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

[5] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬาและการออกกำลังกาย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

เหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มสุขภาพที่ดี แต่ยังช่วยให้พวกเขารู้สึกมีคุณค่าในตนเองและสามารถใช้ชีวิตในวัยสูงอายุอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาวต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ : นันทนาการ, คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

Abstract

Recreation plays an important role in promoting the quality of life of the elderly not only by promoting physical and mental health but also by promoting social relationships and life satisfaction however the design of activities should take into account the suitability to the physical condition and interests of the elderly to maximize benefits, the elderly are considered an important population group in Thai society because Thailand is entering a complete aging society problems with physical health mental health and loneliness from having to live alone in many families of the elderly. This is an issue that should be closely monitored one effective approach is to organize recreational activities which play an important role in promoting the quality of life of the elderly in many dimensions recreational activities are an important tool in caring for the elderly in terms of physical mental and social aspects encouraging older adults to participate in these activities not only improves their health but also helps them feel more self-worth and be able to live a happy and quality life in their later years.

Keywords : Recreation, Quality of life of the elderly

บทนำ

สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) เป็นแนวโน้มที่ทุกชาติทั่วโลกหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยองค์การสหประชาชาติคาดการณ์ไว้ว่าทั่วโลกจะมีประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ถึง 1,200 ล้านคนในปี พ.ศ. 2568 และ 2,000 ล้านคน ในปี พ.ศ.2593 หรือคิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรโลกทั้งหมด สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ.2563 มีประชากรผู้สูงอายุสูงถึงร้อยละ 18.24 ของประชากรทั้งประเทศและมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 3.6 ต่อปี (คิดเป็น 400,000 คนต่อปี) ซึ่งตามการคาดประมาณการประชากรประเทศไทยของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2562) คาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ.2566 จะมีประชากรผู้สูงอายุสูงถึงร้อยละ 20.66 ของประชากรทั้งประเทศ และในปี พ.ศ.2578 จะมีประชากรผู้สูงอายุ

สูงถึงร้อยละ 28.55 ของประชากรทั้งประเทศ การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของผู้สูงอายุ จำนวนวัยทำงานและวัยเด็กแรกเกิดลดลงย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (กรมอนามัย, 2567) ในขณะที่สังคมทั่วโลกประสบปัญหาประชากรสูงอายุอย่างรวดเร็ว ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญมากขึ้น การรักษาสุขภาพร่างกายที่ดี การทำงานของสมองและการมีส่วนร่วมทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีโดยรวมของผู้สูงอายุ (Smith & Johnson, 2020) วิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการบรรลุเป้าหมายเหล่านี้คือผ่านกิจกรรมนันทนาการในท้องถิ่นที่ปรับให้เหมาะกับความต้องการและความสนใจของผู้สูงอายุ กิจกรรมดังกล่าวเปิดโอกาสให้ได้ออกกำลังกาย กระตุ้นการรับรู้ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และความรู้สึกเป็นเจ้าของภายในชุมชน (Anderson, 2018) จากการสำรวจประโยชน์และความสำคัญของกิจกรรมนันทนาการในท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ การศึกษาจำนวนมากแสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำส่งผลดีต่อสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุ (Smith & Johnson, 2020)

กิจกรรมนันทนาการในท้องถิ่นยังได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุ การกระตุ้นทางจิตผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การไขปริศนา เกมความจำ การเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ และศิลปะสร้างสรรค์สามารถช่วยรักษาการทำงานของการรับรู้และป้องกันการลดลงของความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับอายุ (Smith & Johnson, 2020) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกระตุ้นจิตใจเชื่อมโยงกับความจำที่ดีขึ้น ความสนใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา และประสิทธิภาพการรับรู้โดยรวมของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ กิจกรรมนันทนาการในท้องถิ่นยังให้โอกาสทางสังคมและต่อสู้กับ ความโดดเดี่ยวทางสังคม ซึ่งเป็นปัญหาที่แพร่หลายในหมู่ผู้สูงอายุ (Thompson & Davis, 2016) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมชุมชน และชมรมงานอดิเรกส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคม ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และการสนับสนุนทางอารมณ์ ปฏิสัมพันธ์เหล่านี้ช่วยลดความรู้สึกเหงาและซึมเศร้า ส่งเสริมสุขภาพจิตและความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมของผู้สูงอายุ

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต้องอาศัยปัจจัยด้านจิตใจเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตที่สำคัญยิ่งของการดำเนินชีวิต มีความใกล้เคียงกับความพึงพอใจในชีวิต ที่พึงปรารถนาของบุคคล เพราะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น และในการศึกษาด้านวิทยาการของผู้สูงอายุ มักใช้ความพึงพอใจในชีวิตเป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ความสุข ของผู้สูงอายุว่า ควรประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ มีสุขภาพดี มีความพอใจในการดำรงชีวิต มีความสุขตามสภาพของตนเอง ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมโลก มีความชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุโดยสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติได้ประชุมที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ซึ่งเป็นมาตรการระหว่างประเทศฉบับแรกที่วางแนวคิด

หลักนโยบายและโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม การพัฒนาคุณภาพการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทยมีนโยบายและหลักการพัฒนาที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพอนามัยที่พึงประสงค์ สามารถดูแลตนเองได้ สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุด้วยการส่งเสริมหลักพุทธธรรมให้นำไปปฏิบัติให้เกิดความสุขในชีวิตในบั้นปลายได้อย่างมีความสุขและยอมรับความจริงของชีวิตที่เกิดบนโลกนี้ด้วยอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและครอบครัวและหลักนันทนาการควบคู่กันไป

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

เมื่อปี พ.ศ. 2496 สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีได้มอบนโยบายประการสำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุแก่กรมประชาสงเคราะห์ ในการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชรา บ้านบางแค เป็นแห่งแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสงเคราะห์คนชราที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้หรือประสบปัญหาทุกข์ยากเดือดร้อน ยากจน ไม่มีที่อยู่อาศัยหรือไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้และมีบริการสงเคราะห์คนชรา เช่น การรักษาพยาบาล กายภาพบำบัด และนันทนาการ เป็นต้น เพื่อแบ่งเบาครอบครัวที่มีรายได้น้อย ยากจน ที่ไม่สามารถจะอุปการะเลี้ยงดูคนชราในครอบครัวได้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาสังคมอันเกี่ยวกับคนชราไม่ให้เร่ร่อน ทำความเดือดร้อนรำคาญแก่สังคมและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างผาสุก อันสมควรแก่อัตภาพเพื่อเป็นการตอบแทนคุณความดีที่คนชราได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเพื่อผู้สูงอายุจะได้คลายวิตกกังวลเมื่อชราภาพไม่สามารถประกอบอาชีพต่อ เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2546 บ้านบางแคได้ปรับบทบาทจาก หน่วยงานงานปฏิบัติการดูแลผู้สูงอายุเป็น งานส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุโดยใช้ชื่อว่า“ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบางแค”(มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2558) ปัจจุบันได้ใช้แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2580) จัดทำขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในโครงการบูรณาการสหศาสตร์เพื่อรองรับสังคมสูงวัย หรือที่เรียกโดยย่อว่า โครงการจุฬาอารี มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้แผนฯ นี้เป็นกรอบและแนวทำงปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุของประเทศอย่างต่อเนื่องจากแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2565) รวมทั้งสอดรับกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทอันจะก่อให้เกิดการบูรณาการแผนในทุกระดับและนำไปสู่การขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุและการรองรับสังคมสูงวัยของหน่วยงานต่างๆ อย่างมีบูรณาการ การจัดทำแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ.2566 - 2580)

แนวทำงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

สังคมสูงวัย คือ สังคมที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุหรือประชากรที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ได้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่สัดส่วนของอัตราการเกิด และจำนวนประชากรในวัยทำงานลดน้อยลง ประเทศต่างๆ รอบข้างประเทศไทยได้มีปัญหาเรื่องนี้แล้ว เช่น (1) สิงคโปร์มีสัดส่วนของผู้สูงอายุใกล้เคียงกับไทย และเป็นสังคมผู้สูงอายุ (2) เกาหลีใต้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แล้ว (3) ญี่ปุ่นมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากที่สุดในโลก และเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสูงสุด

ดังนั้น สำหรับประเทศไทยเอง ขณะนี้กำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเร็ว ๆ นี้เช่นกัน โดยมีประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปร้อยละ 10 หรือมากกว่า 7 ล้านคนแล้ว และมีการคาดการณ์ไว้ว่าในปี พ.ศ.2564 สัดส่วนของจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นไปถึงร้อยละ20-30 เปอร์เซ็นต์ แสดงว่าประชากร ทุกๆ 100 คน เราจะพบจำนวนผู้สูงอายุ 30 คน ซึ่งน่าจะตามมาด้วยปัญหาสุขภาพและโรคเรื้อรังต่างๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม ความจริงแล้วคนส่วนใหญ่ในสังคมยังเข้าใจว่า การรับมือกับเรื่องนี้กลับเป็นเพียงการจัดการกับเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุ ทำให้การแก้ปัญหาหลักมักจำกัดอยู่เพียงแต่กลุ่มๆ เช่น การจ่ายเบี้ยยังชีพคนชรา การจัดสวัสดิการต่างๆ แต่กลับไม่ได้เชื่อมโยงเข้ากับการเตรียมการตั้งแต่ยังอยู่ในวัยทำงาน จึงเป็นสถานการณ์ที่เราจำเป็นต้องกลับมาสนใจจริงๆ เกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุในประเทศของเรา รวมทั้งการส่งผลต่อเศรษฐกิจโดยรวมของชาติด้วย

สังคมไทยกำลังจะเข้าสังคมผู้สูงอายุในปี 2568 หรืออีกไม่ถึง 10 ปีข้างหน้าแล้ว ตามสถิติต่างๆ จะเป็นไปได้ที่ต้องเตรียมการรับมือในสถานการณ์ดังต่อไปนี้อย่างเร่งด่วน อายุของคนไทยจะยืนยาวขึ้น : ปัจจุบันมีการเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 75 ปี แต่ในปี 2568 อายุของคนไทยโดยประมาณจะอยู่ที่ 85 ปี ยิ่งอายุยาวนานขึ้น ทำให้ยิ่งต้องเตรียมเงินเยอะขึ้น ค่าครองชีพทำให้ของแพงขึ้น : ด้วยเงินเฟ้อในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาอยู่ที่ประมาณร้อยละ 4.00 ปัจจุบันข้าวจานละ 40 บาท อีก 20 ปีข้างหน้าเป็นไปได้ว่าอาจจะถึงจานละ 90 บาท ทุกอย่างแพงขึ้น 2 เท่า เงินเฟ้อทำให้ของแพงขึ้นทำให้ค่าเงินในอนาคตลดลงด้วย ค่ารักษาพยาบาลมีแต่แพงขึ้น : ปีละ 5-8 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะเบียดเบียนเงินเก็บสำหรับผู้สูงวัยมากที่สุด ผู้สูงอายุเฉลี่ยมีค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาลต่อการเข้าโรงพยาบาลหนึ่งครั้ง อยู่ที่ 3 หมื่นกว่าบาท และจะสูงกว่าคนไม่สูงอายุอยู่ประมาณหมื่นกว่าบาท โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลง : ยิ่งครอบครัวยุคใหม่มีลูกคนเดียวมากขึ้น จำนวนประชากรวัยทำงานก็มีน้อยลง การพัฒนาประเทศก็จะช้าลง ทำให้เศรษฐกิจก็จะโตช้าลงด้วย เงินเก็บหลักเกษียณไม่เพียงพออีกต่อไป : ปัญหานี้อาจจะน่ากลัวที่สุด ลองคิดแบบง่ายๆ ถ้าเราอายุ 40 ปี ต้องการเงินใช้หลังเกษียณปีละ 240,000 บาท แต่มูลค่าเงินในปัจจุบัน ต้องการเกษียณอายุ 60 ปี หรือ อีก 20 ปี จากเงิน 240,000 บาทที่จะต้องมี จะกลายเป็นเงิน 530,000 บาทเนื่องจากเงินเฟ้อ

คิดเป็นร้อยละ 4.00 ต้องการมีเงินใช้ไปจนสิ้นอายุไข 80 ปี หรือ อีก 20 ปี ทำให้อาจจะต้องมีเงินขั้นต่ำ 10 ล้านบาท เกิดโรคสุดฮิตในผู้สูงอายุ : จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2554 ได้ระบุว่า ทุกๆ 4 นาที จะมีคนไทยที่เสียชีวิตจากมะเร็ง อยู่ 1 คน , ทุกๆ 6 นาที จะมีคนไทยที่เสียชีวิตจากโรคหัวใจ อยู่ 1 คน และทุกๆ 6 นาที จะมีคนไทยที่เสียชีวิตจากโรคเส้นเลือดในสมองแตก อยู่ 1 คน และคนที่มีอายุมากกว่า 90 ปี จะมีโอกาสการเกิดอัลไซเมอร์ถึงร้อยละ 30 โดยโอกาสการเกิดอัลไซเมอร์ของผู้หญิงจะมีมากกว่าผู้ชายถึง 2 เท่า (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2567)

แนวทำงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบันนี้ หลักการส่งเสริมคุณภาพชีวิตซึ่งเป็นการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุ และเป็นการพัฒนาสติปัญญา ความรู้ พฤติกรรมต่างๆ ร่วมทั้งทักษะ อันจะเป็นแนวทำงไปสู่การส่งเสริมทัศนคติแรงจูงใจของผู้สูงอายุ โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการพัฒนาของผู้สูงอายุนั้นเป็นไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป จึงทำให้มีคุณภาพชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามที่ใจปรารถนาการพัฒนาตนเอง

สำหรับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตจะต้องมีการพัฒนาใน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทำงด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ เป็นการการพัฒนาให้ร่างกายมีความแข็งแรงสมส่วน และไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ระบบอวัยวะทุกส่วนทำงานได้ดีมีประสิทธิภาพ มีบุคลิกภาพที่ดี

2. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทำงด้านอารมณ์ได้แก่ การสร้างเสริมสุขภาพจิตใจที่ดี รู้จักควบคุมอารมณ์โดยการพัฒนาทำงด้านจิตใจด้วยการให้ทำน การทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบการเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาการ การฝึกสมาธิ การผ่อนคลายด้วยการฟังเพลงการพักผ่อน การท่องเที่ยว

3. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทำงด้านสังคมเป็นการสร้างการยอมรับ และยกย่องจาก สังคมมีความหวังดีต่อตนเอง อยู่อย่างปกติสุข ไม่เป็นคนถือตัว ไม่เอารัดเอาเปรียบบุคคลอื่น ไม่ทำให้สังคมเดือนร้อน ได้แก่การเข้าร่วมกิจกรรมกับสังคม หรือหน่วยงานต่างๆใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อชุมชน ให้ความร่วมมือกับสังคมในด้านต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติตนโดยยึดหลัก ของกฎหมาย และคุณธรรมจริยธรรม

4. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทำงด้านสติปัญญาเป็นการเพิ่มทักษะทำงด้านความรู้ให้กับตนเอง เป็นคนมีคุณค่า มีที่พึ่งยึดเหนียวทำงใจ ได้แก่ มีการวางแผนล่วงหน้า มีความขยัน มีความประหยัด มีการคิดในมุมสร้างสรรค์ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เคารพตนเอง การอ่านหนังสือการเข้ารับการ ฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ด้านต่างๆการศึกษาข้อมูลสารสนเทศจากสื่อต่างๆ การสังเกตและติดตามการ เปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม (ประชากรกับสิ่งแวดล้อม, 2567)

สรุปได้ว่าผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ได้อย่างถูกต้องครบถ้วนตามกระบวนการแล้ว ย่อมทำให้คุณภาพของผู้สูงอายุ

มีความผาสุกในการดำรงชีวิต อนึ่งผู้สูงอายุในสังคมไทยควรได้รับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยการนำนันทนาการเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอหลักนันทนาการในการนำมาบูรณาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต่อไป

ความหมายของนันทนาการ

นันทนาการ(Recreation) ผู้เชี่ยวชาญด้านนันทนาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่านันทนาการที่แตกต่างกันไปดังนี้

สมบัติ กาญจนกิจ (2560) กล่าวถึงนันทนาการว่า ได้มีนักวิชาการทำการศึกษาและพยายามอธิบายแนวความคิดที่จะสามารถเข้าใจได้ง่าย นักเขียนหลายร้อยคนพยายามที่จะถ่ายทอดงานวิชาการและเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ด้วยทฤษฎีต่าง ๆ มากมายในการสรุปแนวคิดแสดงให้เห็นลำดับขอบเขตของความคิดและความเป็นไปได้ที่ได้พรรณนาองค์ประกอบของความจริง ซึ่งสามารถช่วยให้ซาบซึ้งว่าอะไรคือสิ่งที่เราต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยหลายทฤษฎีได้อธิบายเกี่ยวกับนันทนาการในความหมายที่หลากหลาย ไม่กระจ่างหรือชัดแจ้งนักส่วนใหญ่มีองค์ประกอบหลายสิ่งที่เกี่ยวพันกัน เช่น การต้องการบริการ (Need-Service) ความต้องการ ความพึงพอใจ (Satisfying) สิ่งที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม (Associated with Activity) ให้คุณค่าทางสังคม (Of Value to Society) เป็นต้น ซึ่งกล่าวโดยสรุปว่า ทฤษฎีทั้งหลายเน้นในเรื่องของคุณค่า ผลลัพธ์และสิ่งที่ถูกต้องดีงาม

1. นันทนาการเป็นการบริการความต้องการ (Needs-serving)

สลาฟสัน (Slavson, 1972) ได้บอกว่า นันทนาการเสมือนประสบการณ์การบริการความต้องการนันทนาการเป็นการแสวงหาความพอใจในความต้องการภายในนันทนาการก่อให้เกิดความพอใจ

แนช (Nash, 1960) กล่าวว่า นันทนาการเป็นสื่อสำหรับการสนองความพึงพอใจ ความต้องการของมนุษย์ซึ่งอยู่ภายใต้แรงขับและความกดดันภายในตัวกระตุ้นนันทนาการเป็นการแสดงออกในทางที่ดีแสดงความต้องการในช่วงเวลาว่าง เขาประเมินกิจกรรมในด้านการสร้างคุณค่าทางสังคม ดังนั้น นันทนาการจึงตอบสนองทั้งบุคคลและสังคม ซึ่งแนชได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมหรือเรียกว่า“ลีลาชีวิตเพื่อเน้นนันทนาการ”(Recreation Life Style) ซึ่งเกิดจากประสบการณ์การมีส่วนร่วมอย่างกระฉับกระเฉง

บัทเลอร์ (Butler . 1959: 3-4) นันทนาการหมายถึง กิจกรรมที่กระทำในเวลาว่างซึ่งตรงกันข้ามกับการทำงาน นันทนาการแต่ละบุคคลไม่เหมือนกันจะแปรผันไปตามรสนิยม เวลา อายุ และความต้องการของแต่ละบุคคล

2. นันทนาการ คือ กิจกรรมที่เกิดขึ้นในเวลาว่าง (อิสระ) (Recreation as Leisure Time Activity) ขอบเขตที่เป็นที่ยอมรับของกิจกรรมนันทนาการเป็นเรื่องพื้นฐาน คือคนที่ใช้เวลาประกอบกิจกรรมในเวลาว่างที่มี ดังนั้น นันทนาการคือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่คนเข้าร่วมในช่วงเวลาว่างหรือเวลาอิสระต้องเตรียมกิจกรรมและจัดกิจกรรมอย่างมีความรู้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ จะสามารถสนองความต้องการของมนุษย์ได้

ทฤษฎีของแนชเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างของมนุษย์ (Nash: Philosophy of Recreation and Leisure) นันทนาการ หมายถึง การใช้เวลาว่าง (อิสระ) ตีความหมายในการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง แสดงวิถีชีวิตที่เกี่ยวเนื่องกับประสบการณ์ เปรียบได้ว่ากิจกรรมนันทนาการกับความสุขเป็นสิ่งที่ต้องมาด้วยกันภาพลักษณ์ความสุขของมนุษย์คือ การร้องเพลง สร้างสิ่งแปลกใหม่ เต้นรำ เรียนรู้เรื่องของทะเลทราย เล่นกันระหว่างลูกหลานและปู่ย่า อ่านสิ่งต่าง ๆ มีจินตนาการที่กว้างไกล เป็นต้น ซึ่งแนช สรุปว่า การเล่นในสมัยเด็กเป็นการเตรียมตัวเพื่อนันทนาการในวัยผู้ใหญ่และเป็นการฝึกที่จะทำงาน

นิวไมเยอร์ส และนิวไมเยอร์ส (Neumeyers and Neumeyers, 1958) กล่าวว่า นันทนาการ คือ กิจกรรมส่วนบุคคลและส่วนรวมในช่วงเวลาว่าง การเล่นเป็นนันทนาการเด็ก ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับความพึงพอใจ และส่งผลให้เกิดความสนุกสนานร่าเริงทันที ซึ่งนิวไมเยอร์สได้อธิบายองค์ประกอบของนันทนาการออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. พฤติกรรมการแสดงออกในขณะช่วงเวลาว่าง
2. ประโยชน์คุณค่าภายในจิตใจ
3. มีสิ่งล่อใจเป็นรางวัลในกิจกรรม
4. มีสภาวะทำงสังคมวัฒนธรรม

3. นันทนาการ คือ สิ่งที่กำหนดคุณค่าของตนเองและสังคม (Recreation as Value to Individual + Society)

มิลเลอร์และโรบินสัน (Miller and Robinson, 1963) กล่าวว่า นันทนาการ คือ กระบวนการที่มีส่วนร่วมในการใช้เวลาว่างให้มีคุณค่า การเล่นเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนา ทำให้เกิดการค้นหาในสิ่งต่าง ๆ ในตัวเอง เช่น ศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ เขายังเพิ่มเติมว่านันทนาการ คือ การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ การกระทำที่หลายหลากและยืดหยุ่นได้ มีส่วนร่วมในการกระทำด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ให้มีความสมดุลกัน นันทนาการเป็นการแสดงออกมาเองจะทำให้มนุษย์มีทำงเลือกของตนเองในวิถีทำงที่พึงพอใจ นันทนาการเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีคุณค่าในชีวิต

4. นันทนาการเป็นการสร้างขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง (Recreation as a Re + Creation) มีหลายทฤษฎีที่ให้ความหมายของนันทนาการและผลลัพธ์ของนันทนาการ ไชเวอร์ (Shiver, 1967)

ได้เขียนตำราหลักการบริการนันทนาการสู่แนวทางปฏิบัติ โดยนิยามว่า การเล่นและนันทนาการมีความหมายเหมือนกัน โดยกล่าวว่า นันทนาการเกิดจากความต้องการด้านจิตใจ คือ ความพอใจ ความต้องการพื้นฐานของร่างกาย สามารถเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดนันทนาการได้ เมื่อมีสิ่งใดที่ไม่สมดุล พวกเราก็สามารถแก้ไขได้ ไซเวอร์เชื่อว่า ความสมดุลอาจเก็บไว้ในรูปนันทนาการได้ โดยมีความเป็นเอกลักษณ์และความพึงพอใจในแต่ละคน รวมถึงการผสมผสานของร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เกิดความสมดุล มีความแตกต่างกันในคุณค่าของนันทนาการ กับนันทนาการในแต่ละช่วงเวลา คุณค่าของนันทนาการเกิดเมื่อการกระทำนั้นได้ผ่านไปแล้ว ส่วนนันทนาการจะเกิดในขณะที่กาลังกระทำหรือร่วมกิจกรรมที่เรียนรู้ได้ใช้ประสบการณ์ในการศึกษาการยอมรับของประชาชนในนันทนาการและกิจกรรมที่พวกเขาสนใจ

Bammel and Bammel (1996:5) นันทนาการ คืออะไรก็ได้ที่คุณทำแล้วรู้สึกเพลินหรือทำให้คุณสุดชื่นอีกครั้ง

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่านันทนาการ หมายถึง กิจกรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกเพื่อตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติและความพึงพอใจในเวลาว่าง ที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ส่งเสริมพัฒนาการทำงด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยไม่ขัดต่อศิลธรรม ประเพณีวัฒนธรรมและกฎหมาย

ลักษณะพื้นฐานของนันทนาการ

นักวิชาการหลายท่านได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องของลักษณะพื้นฐานของนันทนาการไว้ ดังนี้

สมบัติ กาญจนกิจ (2544: 30-31) ลักษณะของนันทนาการ มีดังนี้

1.นันทนาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่กระทำและไม่ถูกกระทำ รูปแบบของกิจกรรมนั้นหลากหลาย ตั้งแต่เกมกีฬาศิลปะหัตถกรรม ดนตรี ละครกิจกรรมกลางแจ้งนอกเมือง งานอดิเรก การท่องเที่ยว โยคะ สมาธิ เป็นต้น

2.นันทนาการมีรูปแบบหลากหลาย มีขอบเขตไม่จากัด ตั้งแต่ในรูปแบบของกิจกรรมซึ่งกำหนดเป็น 14 หมวดหมู่ใหญ่แล้ว นันทนาการยังมีรูปแบบที่จัดบริการเป็นสวัสดิการสังคมเป็นแหล่งนันทนาการบริการแก่กลุ่มประชากรทุกระดับวัย และประชากรกลุ่มพิเศษ

3.นันทนาการจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจและมีแรงจูงใจ นั่นคือผู้เข้าร่วม กิจกรรมนันทนาการจะต้องเป็นการเข้าร่วมด้วยความสนใจ สมัครใจ และมีแรงจูงใจในกิจกรรมที่เข้า ร่วมโดยมิได้ถูกบังคับ

4.นันทนาการเกิดขึ้นได้ในเวลาที่ไม่จำกัด บุคคลและชุมชนมีอิสระที่เข้าร่วมในสิ่ง ที่เขาต้องการจะเล่นหรือเข้าร่วมโดยไม่จำกัดเวลา

5.นันทนาการจะต้องเป็นสิ่งที่จริงจังและมีจุดมุ่งหมาย ประสบการณ์นันทนาการ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาอารมณ์สุข มีคุณค่าสาระ เป็นสิ่งจริงจัง และมีจุดหมายเสมอ

6.นันทนาการเป็นการบำบัดรักษา กิจกรรมนันทนาการช่วยฟื้นฟูและรักษาคนไข้ และเปิดโอกาสให้คนไข้เลือกกิจกรรมในเวลาว่าง กระทำเพื่อพัฒนาสุขภาพกายและสุขภาพจิต ยามฟื้นไข้หรือระหว่างการบำบัดรักษา

7.นันทนาการเป็นกิจกรรมที่สามารถยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ ตามความเหมาะสม กิจกรรมนันทนาการสามารถจัดให้ตามความเหมาะสม ตามสภาพแวดล้อมตามความต้องการและสนใจของชุมชน ตลอดจนอุปกรณ์และสถานที่สิ่งอำนวยความสะดวก

8.นันทนาการจะต้องเป็นกิจกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม กิจกรรมนันทนาการ ของสังคมหรือชุมชนหนึ่ง อาจจะไม่เหมาะสมกับอีกชุมชนหนึ่ง ทั้งนี้เพราะความสนใจต้องการ ค่านิยม วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี สภาพแวดล้อม ความเชื่อ เป็นขอบข่ายวิถีชีวิตของชุมชน ดังนั้นกิจกรรมนันทนาการจะต้องเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ

สรุปได้ว่านันทนาการ เป็นกิจกรรมที่หลากหลายยืดหยุ่นตามสภาพแวดล้อมหรือสิ่งเร้าที่มีแรงจูงใจในการเข้าร่วมด้วยความสมัครใจไม่มีการบีบบังคับ ในเวลาว่าง ช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และสติปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมในการบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วยในด้านร่างกายและจิตใจ โดยกิจกรรมจะต้องไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี และกฎหมายในสังคมนั้น ๆ

ความสำคัญและประโยชน์ของนันทนาการ

บัทเลอร์ (Butler . 1959: 14-15) ได้เสนอแนวคิดเรื่องคุณค่าของกิจกรรมนันทนาการที่มีต่อมนุษย์ได้ดังนี้

1. นันทนาการเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

2. นันทนาการคือทางออกที่ดีการแสดงออกและการพัฒนาบุคคล

3.การเล่นหรือนันทนาการจะช่วยทำให้มีความเจริญ เติบโตและมีประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต

4.นันทนาการช่วยให้มีความกระตือรือร้นในชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้ได้มาซึ่งทักษะที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิต

5.นันทนาการเป็นการแสดงออกในกิจกรรมต่าง ๆ และการคบหาสมาคมซึ่งกันและกัน

6.นันทนาการเป็นวิธีการหาความสุขซึ่งจะช่วยให้เกิดความสมดุลในชีวิตกับการทำงานการพักผ่อนความรักความเคารพนับถือซึ่งกันและกันในหมู่มนุษย์

นันทนาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ถนอมวรรณ อยู่ขา (2546: 44-67) กิจกรรมนันทนาการสาหรับผู้สูงอายุสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. กิจกรรมนันทนาการที่เข้าร่วมแล้วก่อให้เกิดการพัฒนาอารมณ์สุข สนุกสนานในทำงที่พึงประสงค์ของสังคม เป็นกิจกรรมนันทนาการที่เน้นเรื่องการเคลื่อนไหว กิจกรรรมกระตุ้นความรู้สึก ตื่นเต้น เร้าใจ หรือตลก ขำขัน กิจกรรมเหล่านี้มีให้เลือกมากมายดังนี้

2. กิจกรรมนันทนาการพัฒนาสุขภาพและสมรรถภาพ เป็นกิจกรรมประเภทที่เสริมสร้างสุขภาพและสมรรถภาพของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงไปในด้านความ เสื่อมของร่างกาย จึงต้องมีการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ กีฬาเพื่อสุขภาพ

3. กิจกรรมนันทนาการประเภทงานอดิเรก คือ งานพิเศษที่ทำเพื่อความเพลิดเพลิน งานอดิเรกควรเป็นงานที่ไม้มัดตัว ไม่ซ้ำซาก เพราะจะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายผู้สูงอายุต้องไม่ปล่อยเวลาให้ว่างหรือเอาแต่นั่ง ๆ นอน ๆ ให้พ้นไปวัน ๆ หนึ่ง คนเราต้องมีเวลาพักผ่อนหย่อนใจเปลี่ยนไป ทำกิจกรรมอย่างอื่นที่พอใจ ทำให้เพลิดเพลินและเป็นการผ่อนคลายความเครียด ได้แก่ การสะสม การประดิษฐ์สร้างสรรค์ การปลูกต้นไม้ การเลี้ยงสัตว์

4. กิจกรรมนันทนาการประเภทกิจกรรมนอกเมือง เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกสถานที่ เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ

5. กิจกรรมนันทนาการประเภทอาสาสมัครเพื่อพัฒนาสังคม เป็นกิจกรรมประเภทอาสาสมัคร ช่วยเหลือบริการชุมชน นอกจากจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองแล้ว ยังได้เสียสละและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ได้รับความภูมิใจในตนเองที่สามารถช่วยเหลือบริการผู้อื่น ๆ เช่น การพัฒนาชุมชน พัฒนาวัด ค่ายอาสาพัฒนาท้องถิ่นชนบทหรือพัฒนาสาธารณสถาน เป็นต้น

6. ดนตรีและการร้องเพลง เป็นกิจกรรมนันทนาการที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมได้หลายรูปแบบ เช่น การร้องเพลง ไม่ว่าจะเป็นเพลงเสียงประสาน ร้องเพลงคาราโอเกะ ร้องเพลงสากล

ณัฐวุฒิ เพชรคง (2558: 17) กิจกรรมนันทนาการสาหรับผู้สูงอายุ ควรเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพ ร่างกาย ความถนัด อาจเป็นกิจกรรมที่เคยทำมาในอดีต ที่ส่งผลต่อจิตใจ ให้รู้สึกผ่อนคลายลดความ วิตกกังวล และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตต่อไปในสังคมอย่างมีความหมาย รู้สึกภาคภูมิใจใน ตนเอง ซึ่งกิจกรรมเน้นเรื่องจิตใจเป็นสำคัญ ไม่เน้นการเคลื่อนไหว เมื่อผู้สูงอายุจิตใจดี ร่างกายก็จะ ดีสามารถพัฒนาให้ผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่ดีได้

ดังนั้น นันทนาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ควรเป็นกิจกรรมที่ไม่หักโหมหรือแข่งขัน ควรเป็นกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจ และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุ

มี ส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น กิจกรรมทำงสังคม กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมการท่องเที่ยว และกิจกรรมงานอดิเรก และกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากจะเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ยังทำให้สุขภาพผู้สูงอายุแข็งแรงทั้งกายและใจ เป็นการทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น

บทสรุป

ภาพประกอบที่ 1 สรุปหลักการและวิธีการนันทนาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

จากภาพประกอบที่ 1 สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมนันทนาการมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตในหลายมิติ กิจกรรมนันทนาการช่วยกระตุ้นการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งช่วยเสริมสร้างสมดุลในชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์กับผู้อื่น นอกจากนี้ ยังมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์และรู้สึกพึงพอใจในตนเอง รวมถึงเปิดโอกาสให้พวกเขาได้แสดงความสามารถและสร้างรายได้จากกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสมและหลากหลาย

นันทนาการถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต หรือความสัมพันธ์ทางสังคม โดยกิจกรรมนันทนาการสามารถช่วยสร้างสมดุลระหว่างชีวิตและความสุข ทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและความสุขในบั้นปลายชีวิต อย่างไรก็ตามการออกแบบกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมมีความสำคัญยิ่ง ซึ่งควรคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ กิจกรรมเหล่านี้ควรเป็นไปในลักษณะที่สนุกสนาน ผ่อนคลาย และไม่กดดัน เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกถึงความมีคุณค่าในตนเองและได้รับประโยชน์อย่างสูงสุดนอกจากนี้ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไม่สามารถ

ดำเนินการได้โดยลำพัง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งจากภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนและผลักดันกิจกรรมนันทนาการให้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายและยั่งยืน การจัดตั้งโครงการหรือศูนย์สนับสนุนการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการพัฒนาทักษะและโอกาสในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงวัย จะช่วยเพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเองและช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในระยะยาว ดังนั้น การพัฒนากิจกรรมนันทนาการจึงไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แต่ยังช่วยสร้างความสมดุลในสังคมและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีในภาพรวมอีกด้วย

การต่อยอดจากกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุข้างต้นในอนาคตผู้เขียนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของกิจกรรมนันทนาการมีศักยภาพที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน หากทุกภาคส่วนร่วมมือกันผลักดันและสนับสนุนให้เกิดโครงการที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุอย่างแท้จริง นันทนาการจึงไม่ใช่เพียงแค่กิจกรรมที่สร้างความสุขชั่วคราว แต่เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยสร้างสมดุลชีวิตและความมั่นคงให้แก่ผู้สูงอายุในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). *ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ.2561–2580.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามลดา.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562). *แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ.2566-2580).* สืบค้น 11 ตุลาคม 2567, จาก https://www.dop.go.th/download/laws/th1653553501-843_0.pdf

กรมอนามัย. (2562). *คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้แนวคิด “สุขเพียงพอ ชะลอชรา ชีวายืนยาว” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563-2565.* กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

กรมอนามัย. (2567). โครงการเฝ้าระวังและพัฒนาสารสนเทศสุขภาพผู้สูงอายุปี 2567. สืบค้น 10 ตุลาคม 2567, จาก https:// eh.anamai.moph.go.th/th/eldersurveillance2567/

ณัฐวุฒิ เพชรคง. (2558). *ผลของโปรแกรมนันทนาการที่มีต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี.* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถนอมวรรณ อยู่ขา. (2546). *นันทนาการสาหรับผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา,

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2558). รายงานประจาป สถานการณผสงอายุไทย พ.ศ.2557. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ประชากรกับสิ่งแวดล้อม. (2556). *การส่งเสริมคุณภาพชีวิตตนเอง*, สืบค้น 10 มกราคม 2567, จาก https://population1.wikispaces.com.

สมบัติ กาญจนกิจ. (2560). *นันทนาการและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Recreation & tourism industry).* กรุงเทพฯ : สานักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 3.

สมบัติ กาญจนกิจ. (2544). *นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.* กรุงเทพฯ : สำนักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Bammel G. and L. L. Bammel. (1996). Leisure & Human Behavior: 3th ed. Times Mirror Higher Education Group, Inc., Iowa.

Butler George D. (1959). Introduction to Community Recreation: New York: McGraw-Hill Book.Butler, Jodie. 2007. Psychological acceptance and quality of life in the elderly. Quality of Life Research. 16 (4): 607-615.

Smith, A. B., & Johnson, C. D. (2020). The impact of local-based recreation activities on the physical and mental well-being of elderly adults: a systematic review. Journal of Aging and Health, 32(5), 756-769.

Thompson, S. R., & Davis, C. R. (2016). Impact of local-based recreation activities on social connectedness and loneliness among older adults. *Journal of* Gerontological *Social Work*, 59(6), 461-477.

จิตตปัญญาศึกษา : การเห็นคุณค่าในตนเอง

CONTEMPLATIVE EDUCATION : SELF - ESTEEM

[1]กวิน บุญประโคน, [2]ศุภกร โกมาสถิตย์, [3]สุณิสา โสทรวัตร์,

[4]สุภกิจ วิริยะกิจ และ [5]ฉัตรวิไล สุรินทร์ชมพู

[1]Kawin Boonprakorn, [2]Supakorn Komasathid, [3]Sunisa Sotarawat

[4]Suprakit Wiriyakit and [5]Chatwilai Surinchompoo

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ประเทศไทย

Loei Rajabhat University, Thailand

[1]kawin.boo@lru.ac.th

Received: December 24, 2024; **Revised**: January 8, 2024; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

จิตตปัญญาศึกษาเป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองโดยมุ่งพัฒนาความตระหนักรู้ผ่านการเข้าใจและเท่าทันมิติภายใน เช่น อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ และมุมมองต่อชีวิต แนวคิดนี้เน้น การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ซึ่งคือการสังเกตและตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงในตนเองจากประสบการณ์ต่าง ๆ การเห็นคุณค่าในตนเอง คือ การรับรู้คุณค่าของตนเองโดยมองภาพรวมอย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงซึ่งเกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์ (self-concept) บุคคลที่รับรู้จุดเด่นของตนเองได้อย่างเหมาะสมจะมองตนเองในเชิงบวกมีความภาคภูมิใจและแสดงออกอย่างเหมาะสม การเห็นคุณค่าในตนเองเกี่ยวข้องกับการประเมินระหว่างตัวตนตามความเป็นจริง (real self) และ ตัวตนตามอุดมคติ (ideal self) หากบุคคลสามารถยอมรับตนเองและปรับตัวเข้ากับความเป็นจริงได้จะมีความมั่นคงทางอารมณ์มองเห็นคุณค่าในตนเองและสามารถจัดการกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคคลที่มีคุณค่าในตนเองสูง (high

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[2] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[4] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

[5] อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

self-esteem) จะสามารถเผชิญกับอุปสรรคในชีวิตอย่างมีความหวังและความกล้าหาญมีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง และมองตนเองในเชิงบวก ซึ่งช่วยให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพในทางตรงกันข้าม บุคคลที่มีคุณค่าในตนเองต่ำ (low self-esteem) มักมองตนเองในเชิงลบไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงรู้สึกว่าตนไม่มีคุณค่าซึ่งอาจนำไปสู่ความเครียด ความกดดัน สภาพจิตใจที่ไม่ดีและขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ดังนั้น กระบวนการจิตตปัญญาศึกษามีบทบาทสำคัญในการช่วยบุคคลประเมินและพัฒนาคุณค่าในตนเองผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและสร้างความตระหนักรู้ในตนเองเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชีวิตในเชิงบวก

คำสำคัญ : จิตตปัญญาศึกษา, การเห็นคุณค่าในตนเอง

Abstract

Contemplative Education is a concept and practice that promotes self-esteem by developing awareness through understanding and understanding internal dimensions such as emotions, feelings, thoughts, beliefs, and perspectives on life. This concept emphasizes reflective learning It is the observation and awareness of changes in oneself from various experiences. Self-esteem is the perception of one's own worth by looking at the big picture in accordance with reality, which is related to self-concept, a person who is able to recognize his/her own strengths appropriately To view oneself positively, to have pride and to express oneself appropriately. Self-esteem involves an evaluation between one's real self and one's ideal self If a person can accept himself/herself and adapt to reality, he/she will have emotional stability, see his/her own worth, and be able to deal with problems effectively. A person with high self-esteem to be able to face life's obstacles with hope and courage, to have confidence in one's own abilities, and to view oneself positively, which helps one live a happy and productive life. On the contrary People with low self-esteem tend to view themselves negatively, inconsistently with reality, and feel that they are worthless, which can lead to stress, pressure, poor mental health, and lack of motivation to improve themselves, affecting their quality of life Therefore, the process of cognitive education plays an important role in helping individuals evaluate and

develop their self-worth through learning from direct experiences and creating self-awareness to promote positive life development.

Keywords : Contemplative , Education,Self - esteem

บทนำ

จิตตปัญญาศึกษาถือได้ว่าเป็นกระบวนการศึกษาที่ทำให้ผู้สอนและนักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นฐานใน 3 ประการดังนี้ 1) การเรียนรู้ที่รู้จริง 2) เกิดปัญญาที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) เกิดจิตสำนึกใหม่ที่เกิดจากการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งต่างๆ (ประเวศ วะสี, 2547) จิตตปัญญาศึกษาเป็นทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้ การเรียนรู้และการเท่าทันมิติหรือโลกภายใน ได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและความเชื่อ มุมมองต่อชีวิตในโลกและสรรพสิ่ง จิตตปัญญา ศึกษายังให้คุณค่าในเรื่องการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ซึ่งหมายถึงการสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในของตนเองที่เกิดขึ้นจากการเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งเรียกว่า “กระบวนการการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ” อยู่บนฐานของการเป็นกัลยาณมิตรของครูและผู้ร่วมการเรียนรู้ เป้าหมายสำคัญคือการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิด ความเชื่อและจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเอง ในโลกและสรรพสิ่ง ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ อย่างมีปัญญา มีความรักความเมตตาต่อตนเองและสิ่งต่างๆ ทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติทำให้มีการแสดงพฤติกรรมแบบ “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2555) เป็นผู้ที่มีความรักความหวังดีต่อนักเรียนอย่างแท้จริงซึ่งจะปรากฏแก่นักเรียนผ่านทางสีหน้า แววตา วาจา ท่าทางของครูและเข้าไปช่วยเป็นพลังที่เข้มแข็งในการกำกับพฤติกรรมของนักเรียน (วิจารณ์ พานิช, 2560) อันจะทำให้การจัดการชั้นเรียนมีประสิทธิภาพในที่สุด

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การรับรู้ว่าตนเองมีคุณค่าจากการมองตนโดยรวมการเห็นคุณค่าในตนเองมีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้อัตมโนทัศน์ กล่าวคือ หากคนเรารับรู้ว่าตนเองมีจุดเด่นและเป็นการรับรู้ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงก็จะส่งผลให้เขารับรู้ตนเองเป็นไปในทางด้านบวก มีความรู้สึกที่ดีกับตนเอง มีความภาคภูมิใจ พร้อมทั้งมีการแสดงออกอย่างเหมาะสม การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินตนเองระหว่างตัวตนตามความเป็นจริงและตัวตนตามอุดมคติ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ บุคคลที่มีการยอมรับในตนเองได้ และสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับความเป็นจริง จะเป็นบุคคลที่มีการมองเห็นคุณค่าในตนเอง ตามแนวคิดนี้ บุคคลที่มีคุณค่าใน

ตนเองสูง (high self-esteem) จะมีความสามารถในการเผชิญกับอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิตและสามารถยอมรับสถานการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกผิดหวังและท้อแท้ใจด้วยความหวังและความกล้าหาญ มีการประเมินตนเองในทางบวกมีความเชื่อมั่นในความสามารถจนมั่นใจได้ว่าตนเองสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จตามที่ต้องการโดยภาพรวมแล้วบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะมีความสุขและใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพในทางตรงกันข้ามบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ (low self-esteem) จะมองเห็นตนเองหรือมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองในอุดมคติที่ขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกับตนเองตามความเป็นจริง อาจเกิดความเครียด ความกดดัน มีสภาพจิตใจที่หดหู่เพราะรับรู้ว่าตนเองไม่มีค่า ไม่มีความภาคภูมิใจ ไม่กล้าแสดงออก ขาดความกระตือรือร้น ไม่มีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดการปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

หลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา

เพื่อบรรลุเป้าหมายให้เป็นรูปธรรมของการจัดกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาเพื่อให้ตอบสนองคุณลักษณะในตัวผู้ร่วมกิจกรรม 5 ประการ คือ ให้มีสติในการใช้ชีวิตประจำวัน เข้าใจและยอมรับตนเอง มีความเข้าใจและและความรักความเมตตาต่อผู้อื่น เข้าใจและยอมรับความจริงตามธรรมชาติ และเกิดสมดุลในตนเอง จึงได้สรุปหลักการพื้นฐานไว้เป็นแนวทางไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. การพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (Contem plation) คือการเข้าสู่ภาวะจิตใจที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ แล้วสามารถนำจิตใจดังกล่าวไปใช้ใคร่ครวญในด้านพุทธิปัญญา (Cognitive) ด้านระหว่างบุคคล (Interpersonal) และด้าน ภายในบุคคล (Intrapersonal)

2. ความรัก ความเมตตา (Compassion) คือ การสร้างบรรยากาศของความรัก ความเมตตา ความไว้วางใจ การเข้าใจ และการยอมรับ รวมทั้งการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน บนฐานของความมั่นใจในศักยภาพของความเป็นมนุษย์

3. การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Connectedness) คือ การบูรณาการการเรียนรู้ในแง่มุมต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็น องค์รวม เชื่อมโยงกับชีวิตและสรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติอย่าง แท้จริง

4. การเผชิญความจริง (Confrontating reality) คือการเปิดโอกาสและสร้างเงื่อนไขให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการได้ เผชิญความจริง 2 ด้านคือ ความเป็นจริงในตนเอง และการเผชิญ กับสภาพความเป็นจริงที่แตกต่างไปจากกรอบความเคยชินเดิม ของตน กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในแง่มุมใหม่

5. ความต่อเนื่อง (Continuity) ความต่อเนื่องของ กระบวนการ เป็นสิ่งสำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง เพราะการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานมักเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ สะสมที่จะช่วยสร้างเงื่อนไขภายในให้พร้อมที่จะเกิดการ เปลี่ยนแปลงขึ้น

6. ความมุ่งมั่น (Commitment) ความมุ่งมั่นที่จะ เปลี่ยนแปลงตนเอง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการนำสิ่ง ที่ได้รับมาสู่ใจของผู้ร่วมกระบวนการและนำเอากระบวนการไป ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน ภายในตนเองอย่างต่อเนื่อง การสร้างแรงบันดาลใจ ปลุกเร้าให้ เกิดพลังความมุ่งมั่น ความรัก ความเมตตา

7. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community) สิ่งสำคัญ ของกระบวนการจิตตปัญญาคือความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่ค่อย ๆ ก่อตัวจากกระบวนการอบรม และคลี่คลายมาเป็น องค์ประกอบหลักของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในกลุ่ม ความสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นหัวใจของกระบวนการ เรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา โดยมีเหตุผลในแง่มุมต่าง ๆ 4 ประการ คือ 1. เป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งบนพื้นฐานของการยอมรับซึ่งกันและกัน 2. เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เกิดมุมมอง ความรู้สึก และแง่มุมความเป็นจริงที่ แตกต่างกันออกไป 3. ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกกลุ่ม และ 4. ความรู้สึกเป็นชุมชนที่มีเป้าหมาย ความสนใจและ อุดมการณ์ร่วมกัน

จุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญา

1. การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง ได้แก่ การเกิดความรู้ ความเข้าใจในตนเอง ผู้อื่นและสรรพสิ่งอย่าง ลึกซึ้ง และสอดคล้องกับความเป็นจริง เกิดความรัก ความเมตตา ความอ่อนน้อมถ่อมตน

2. การเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวม ตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของการเข้าถึงความจริงสูงสุด คือ ความจริง ความดี ความงาม และนำไปสู่การลงมือปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมและโลก

ปรัชญาพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา (ประเวศ วะสี, 2554)

1. ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (humanistic value) คือ เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้และ พัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีความจริง ความดี และความงาม ในตนเอง การจัดกระบวนการเรียนรู้ จึงไม่ใช่การ “สอน” แต่ เป็นการสร้างเงื่อนไขให้ศักยภาพภายในที่มีอยู่แล้วสามารถ พัฒนาขึ้น เพื่อให้เกิดการเติบโตจากภายใน

2. กระบวนทัศน์องค์รวม (holistic paradigm) คือ ทัศนะที่มองเห็นว่าธรรมชาติ สรรพสิ่ง คือ การเชื่อมโยงเป็นหนึ่ง เดียวกัน ทำให้การปฏิบัติต่อสรรพสิ่งไม่แยกส่วนจากชีวิต ด้วย ทัศนะที่มองเห็นว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสรรพสิ่ง และสรรพสิ่ง เป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ ไม่ยึดตนเองเป็น

ศูนย์กลางสรรพสิ่ง เน้นความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างการเปลี่ยนแปลงตนเองและ การเปลี่ยนแปลงโลก

การเห็นคุณค่าของตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) หมายถึง การประเมินและรับรู้คุณค่าของตนเองในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งด้านความคิด ความเชื่อและสภาวะอารมณ์โดยสะท้อนถึงทัศนคติที่มีต่อตนเอง เช่น การมองว่าตนเองมีความสามารถหรือมีคุณค่า การเห็นคุณค่าในตนเองเชื่อมโยงกับความรู้สึกที่มีต่อตนเอง เช่น ความภาคภูมิใจ ความยินดีในความสำเร็จหรือความรู้สึกผิดหวังและละอายใจ นักวิชาการและนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองในหลายมิติ เช่น

Hewitt (2009) การเห็นคุณค่าในตนเองคือการประเมินตนเองในด้านบวกและลบ ซึ่งสะท้อนถึงความคิดและความรู้สึกที่มีต่อตนเอง

Smith & Mackie (2007) มองว่าเป็นส่วนหนึ่งของอัตมโนทัศน์ (self-concept) ที่เกี่ยวข้องกับการคิด การรับรู้ และการรู้สึกต่อตนเอง

Coopersmith (1984) การเห็นคุณค่าในตนเองคือการประเมินตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญ และความสำเร็จ รวมถึงการรับรู้คุณค่าจากมุมมองของผู้อื่น

วิภาวี วงศ์อนันต์นนท์ (2552) เป็นการประเมินว่าตนเองมีความสำคัญมีคุณค่า ยอมรับและภูมิใจในตนเอง

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2553) การเห็นคุณค่าในตนเองคือความคิดและความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง รวมถึงความเชื่อมั่นในความสามารถของตน

สรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองคือการรับรู้และประเมินตนเองอย่างสมดุล ทั้งในแง่ความสามารถ คุณค่า และการยอมรับตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาความมั่นใจและการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการเห็นคุณค่าของตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญต่อทุกช่วงชีวิตของมนุษย์ บุคคลที่เห็นคุณค่าในตัวเองต่ำหรือมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเองก็เปรียบเสมือนเป็นคนพิการทางบุคลิกภาพ เช่นเดียวกับการพิการทางร่างกายซึ่งทำให้ประสบความล้มเหลวในชีวิตทุกๆ ด้าน การเห็นคุณค่าในตนเองจึงมีความสำคัญต่อทุกคนทุกช่วงชีวิตเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพทำให้มนุษย์

สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า ป.มหาขันธ์ (2536) ได้ สรุปการเห็นคุณค่าในตนเองที่มีผลกระทบต่อด้านต่างๆ ได้ดังนี้

1. การเห็นคุณค่าในตนเองกับการเรียน การเห็นคุณค่าในตนเองจัดว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่มีต่อความสำเร็จในการเรียนนักเรียนที่มีระดับสติปัญญาสูง มีความเฉลียวฉลาดแต่ถ้าหากไม่มีการเห็นคุณค่าในตนเองแล้วนักเรียนจะไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนเลยเนื่องจากเมื่อนักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะไม่พึงพอใจในสภาพที่โรงเรียนสภาพการเรียนและผลการเรียนของตนนักเรียนจะไม่มีแรงกระตุ้นไม่มีความสนใจในการเรียนหากแต่จะให้ความคิดและการกระทำส่วนใหญ่ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับผู้อื่นความกลัวและความวิตกกังวลส่วนนักเรียนที่มีระดับสติปัญญาปานกลางแต่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการเรียน

2. การเห็นคุณค่าในตนเองกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนักเรียนที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะเป็นผู้มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีแต่นักเรียนที่ขาดการเห็นคุณค่าในตนเองมักจะแสดงความก้าวร้าวหรือไม่ก็หลบหลีกการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นกล่าวคือ บางครั้งก็ต้องการข่มขู่ผู้อื่นทั้งนี้เพื่อทดแทนการขาดความนับถือตนเองลักษณะเช่นนี้ทำให้นักเรียนไม่พอใจที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ใดโดยเชื่ออย่างฝังใจว่าผู้อื่นจะคิดต่อตนเหมือนกับที่ตนคิดต่อตนเอง เช่น นักเรียนที่คิดว่าตนเองไร้ค่า ไร้ความสามารถก็จะมองว่าผู้อื่นคิดต่อตนเช่นนี้ด้วยความคิดของนักเรียนที่ขาดความเคารพตนเองจะเป็นเสมือนรั้วที่กั้นไม่ให้คนอื่นเข้าถึงตัวได้ง่าย

3. การเห็นคุณค่าในตนเองกับความสร้างสรรค์ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้ามีความหวาดกลัวความวิตกกังวล (เช่น กังวลว่าผู้อื่นจะติว่างานของเราไม่ดี ผู้อื่นไม่ยอมรับผลงานของตน) ดังนั้นถ้านักเรียนยังต้องพึ่งพาผู้อื่น ยังต้องแสวงหาคำยกย่องชมเชยแสวงหาการยอมรับจากผู้อื่น นักเรียนยิ่งจะต้องทำตามความต้องการของผู้อื่นมากขึ้นการที่นักเรียนยังขึ้นอยู่กับผู้อื่นนี้ทำให้ไม่สามารถกระทำสิ่งใดอย่างสร้างสรรค์ได้

4. การเห็นคุณค่าในตนเองกับความสำเร็จในชีวิตการเห็นคุณค่าในตนเองมิได้เป็นเพียงความคิดหรือความรู้สึกที่บุคคลเก็บเอาไว้ในใจเท่านั้น แต่มีอิทธิพลต่อวิธีที่บุคคลคิดทำและพูดในทุกๆ แง่รวมทั้งกิริยาท่าทางที่แสดงออกมา ความสัมพันธ์ที่ มีต่อผู้อื่นและความสำเร็จในชีวิตเพราะการเห็นคุณค่าในตนเองเกี่ยวข้องกันเป็นวงจรการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นองค์ประกอบสำคัญของพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพ เช่น การกล้าแสดงออก การเป็นคนว่องไว ส่วนบุคคลที่ประสบความล้มเหลว ทางด้านการศึกษาและด้านสังคมมีความผิดปกติทางจิตอันธพาลและอาชญากรมักจะเป็นบุคคลที่ขาดการเห็นคุณค่าในตนเอง (สุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์, 2532) การเห็นคุณค่าในตนเองยังมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของบุคคลมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและเป็นพลังทางด้านจิตใจที่ช่วยให้บุคคลสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้ อย่างมีประสิทธิภาพ (ศศิกานต์ ธนะโสธร, 2529)

สอดคล้องกับ (สุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์, 2532) บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองจะเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามีความเข้มแข็งมีความสามารถมีศักยภาพมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อสังคมในทางตรงกันข้ามหากบุคคลนั้นไม่มีการเห็นคุณค่าในตนเองเขาก็มักจะมีความวิตกกังวลมีปมด้อยอ่อนแอช่วยตนเองไม่ได้รับรู้ตนเองในทางที่ไม่ดีท้อแท้ใจคิดว่าตนเองไม่มีประโยชน์สิ้นหวังประเมินคุณค่าในตนเองต่ำกว่าผู้อื่นซึ่งจะส่งผลต่อการปรับตัวของบุคคลนั้นๆ ด้วย นอกจากนี้บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำมีแนวโน้มที่จะโทษผู้อื่นมีสภาพจิตใจไม่เข้มแข็งไม่สามารถยอมรับการวิจารณ์จากผู้อื่นและปฏิเสธการวิจารณ์นั้นทั้งนี้เพราะการวิจารณ์ทำให้เขารู้สึกว่าตนเองด้อยลงและไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นทำให้เขาขาดความมั่นใจในตนเองและไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต

สรุปได้ว่า บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองจะมีความเชื่อมั่นในตนเองรู้สึกว่าตนมีคุณค่ามีความเข้มแข็งมีความสามารถมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อสังคม ในทางตรงข้ามบุคคลที่ไม่มีการเห็นคุณค่าในตนเองจะรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อยช่วยตนเองไม่ได้รับรู้ตนเองในทางที่ไม่ดีคิดว่าตนไม่มีประโยชน์สิ้นหวังประเมินตนเองต่ำกว่าผู้อื่นซึ่งจะส่งผลต่อการปรับตัวของบุคคลนั้นๆด้วย

ลักษณะบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าของตนเอง

ผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองมีลักษณะดังนี้ รู้สึกว่าตนมีความสำคัญรู้สึกรักและนับถือตนเองยอมรับและพอใจตนเองรู้สึกมั่นใจในตนเองกล้าคิดกล้าทำกล้าพูดกล้าเผชิญกับปัญหาเป็นตัวของตัวเองมีแรงจูงใจและกระตือรือร้นมีความคิดเริ่มสร้างสรรค์สามารถยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี มีความสามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นได้อารมณ์สดชื่น มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดีมีความเชื่อมั่นตนเองสูง รักตัวเองและรู้สึกมีคุณค่าเลือกที่จะคิดรู้สึกและปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีๆ รู้จักตนเองและเข้าใจผู้อื่นมีความรับผิดชอบสูงมองโลกในแง่ดีมีวุฒิภาวะทางอารมณ์มั่นคงมีสุขภาพจิตดี ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดีอดทนเข้มแข็งเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้รู้จักวิเคราะห์และมีวิจารณญาณดีสามารถตัดสินใจที่ดีรู้จักชื่นชมและช่วยเหลือผู้อื่นหรือผู้ที่ด้อยกว่าเป็นผู้นำที่ดี วิสัยทัศน์กว้างไกลมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตอยากเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอทำอะไรคิดอะไรอย่างมีเหตุผลสามารถพึ่งตัวเองได้ เป็นคนมีคุณธรรมที่ดีน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจจากการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองทำให้ได้คุณลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ดังนี้

1. ลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง คูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1981) และมาสโลว์ (Maslow, 1970) ได้ศึกษาพบว่าเพศหญิงที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะมีลักษณะ

เข้มแข็งมีความเชื่อมั่นในตนเองกล้าแสดงออกมีความวิตกกังวลต่ำมีลักษณะเหนือผู้อื่นและยิ่งมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงมากเท่าใดเขาก็จะเป็นบุคคลที่ยิ่งตั้งเป้าหมายชีวิตไว้สูงอีกทั้งยังมีความกระตือรือร้นต่อสิ่งใหม่ๆ และสิ่งที่ท้าทายความสามารถพอใจกับงานที่ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่อยากรู้อยากเห็นใจกว้างและสามารถ ยอมรับผู้อื่นได้มากนอกจากนี้ลินเด็นฟิลด์ (ประภากร โกมลมิศร์, 2544; อ้างอิงจาก Lindenfield. 1995) ได้กล่าวถึงลักษณะของคนที่มีคุณค่าในตนเองสูงดังนี้ 1. สงบและรู้สึกผ่อนคลาย (Calm and Relaxed) สามารถควบคุมตนเองได้แม้เผชิญอยู่กับความยุ่งยากและความท้าทายที่หวาดกลัวอยู่ก็ตาม มักไม่ค่อยมีความเครียดอยู่บนใบหน้า แม้จะผ่านการได้รับความกดดันสูงก็ตามจะสามารถคืนสู่ความสงบได้อย่างรวดเร็ว 2. ดูแลตนเองอย่างดี (Well - Nurtured) มีความเป็นอยู่ที่ดีในเรื่องการดูแลตนเองและการออกกำลังกายการไม่ทำลายตัวเองด้วยการละเลยสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารการนอนหลับการดื่มรวมทั้งการแต่งกายเป็นพิเศษ 3. มีพลังและจุดหมาย (Energetic and Purposeful) มีชีวิตชีวาทั้งร่างกายและจิตใจ 4. เปิดเผยและแสดงความรู้สึก (Open and Expressive) สามารถสื่อสารกันได้อย่างตรงไปตรงมาทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทางซึ่งบ่งชัดถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะนั้นได้ทันทีและสามารถควบคุมหรือหยุดความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้เมื่อต้องการ 5. คิดในทางที่ดีและมองโลกในทางที่ดี (Positive and Optimistic) มักไม่ค่อยมีความวิตก กังวลและความหวาดกลัวเมื่อพบความผิดพลาดขณะที่กำลังเรียนรู้ประสบการณ์ที่ไม่ค่อยคุ้นเคย 6. มีความมั่นคงในตนเอง (Self-Reliant) สามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างอิสระและเป็นตัวของตัวเองพึ่งพาตนเองโดยไม่จำเป็นต้องมีผู้อื่นคอยชี้แนะ 7. มีความสามารถในการเข้าสังคมและร่วมมือกับผู้อื่น ได้(Sociable and Co-operative) สามารถเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มและสามารถประนีประนอมเพื่อความเข้าใจอันดีและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน บุคคลเหล่านี่สามารถชื่นชมความสำเร็จของผู้อื่นได้อีกทั้งยังสนับสนุนให้กำลังใจในการพัฒนาตนเองของบุคคลอื่นอีกด้วย 8. มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม (Appropriately Assertive) สามารถยืนกรานความต้องการและสิทธิของตนได้ 9. มีการพัฒนาตนเอง (Self-Developing) มีการตรวจสอบตนเองอยู่เสมอมีความสุขกับการได้รับรู้ข้อบกพร่องและความผิดพลาดของตนเองอันจะสามารถพัฒนาพฤติกรรมไป ในทางที่ดี

2. ลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะมีลักษณะที่ต่างออกไป คือจะไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเองจะมองตนเองว่าเป็นคนไม่ดีรู้สึกว่าตนเองไร้ค่าไม่มีความสามารถมีข้อบกพร่องไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากคนอื่นมีความวิตกกังวลสูงรู้สึกไม่เป็นสุขไม่มีความพยายามในการทำงานที่ยากลำบากเมื่อพบอุปสรรคก็ละทิ้งหลีกเลี่ยงการแก้ปัญหาไม่มีความยืดหยุ่นยึดติดกับสิ่งที่รู้จักหรือเคยชินเพื่อความรู้สึกที่ปลอดภัยหลีกเลี่ยงการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น มักจะคล้อยตามผู้อื่นมีความอายสูงไม่กล้าปฏิเสธในสิ่งที่ตนไม่ต้องการกลัวการตัดสินของคนอื่นที่มีต่อตนเองรู้สึกว่าตนเองด้อย กลัวการทำให้ผู้อื่นโกรธ

หวั่นไหวต่ออิทธิพลของสังคมมักจะนำความคิดของบุคคลอื่นมาใส่ใจ มักจะคิดว่ากลุ่มเพื่อนไม่ให้การยอมรับไม่ให้ความสนใจและเกิดความรู้สึกเสียใจบ่อยๆ (Hamacheck, 1978) นอกจากนี้มักจะมีความลำบากในด้านการเรียนรู้หรือ ด้านวิชาการ (Mussen and Other, 1969) และ แอทวอเทอร์ (Atwater, 1979) กล่าวว่าผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะมีโอกาสได้รับความทุกข์ทรมานจากอาการจิตแปรปรวนต่างๆ เช่น วิตกกังวล อาการประสาทโรคนอนไม่หลับ ปวดหัว กัดเล็บ และหัวใจสั่น อีกทั้งมะลิ อุดมภาพ (2538) สรุปได้ว่าลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่ดีชอบสร้างปัญหาขาดความรับผิดชอบมีความขลาดกลัว มีปมด้อย วิตกกังวลและไม่อาทรร้อนใจกับสิ่งใดๆ

สรุปได้ว่า บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองเห็นว่าตนเองมีคุณค่ามีความสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ชอบเป็นผู้นำมากกว่าผู้ตามกล้าแสดงออกและมีความสามารถในการปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำส่วนบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่ดีมีความวิตกกังวลสูงมีความขลาดกลัวและขาดความเชื่อมั่นในตนเองขาดความรับผิดชอบชอบสร้างปัญหาและไม่อาทรร้อนใจกับสิ่งใดๆ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าของตนเอง

เบิร์ค (Berk, 1998) และวอยจ์ (Voigt, 2007) ได้อธิบายว่าการเห็นคุณค่าในตนเองของคนเรานั้นเกิดจากการที่ได้รับอิทธิพลจากหลายๆ ด้าน เช่น ครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูจากการที่เด็ก มีเจตคติต่อตนเองในเรื่องการช่วยเหลือตนเองได้หรือไม่ได้รวมไปถึงการที่ตนเองรู้สึกว่ามีความสามารถหรือมีปมด้อย นอกจากนี้การที่ทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นก็จะทำให้เด็กขาดความสามารถไปด้วยหรือขาดความน่าเชื่อถือของพ่อแม่ไปด้วย ในส่วนของสังคมก็มีส่วนที่จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้เช่นกันโดยมาจากเพื่อนโรงเรียนถ้าหากว่าเด็กรู้สึกไม่เห็นคุณค่าในตนเองแล้วครอบครัว เพื่อน หรือสังคมที่เขาอยู่จะต้องช่วยกันปรับเปลี่ยนและพัฒนาตามแนวทางที่ควรจะเป็นสอดคล้องกับ อารอนสัน (Aronson, 2007) ได้อธิบายว่าการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นเกิดและพัฒนามาจากทุกช่วงวัยของชีวิตเกิดจากการที่เราสร้างหรือจินตนาการเกี่ยวกับตัวเราเองรวมทั้งจากประสบการณ์การมีกิจกรรมของแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไปประสบการณ์ในวัยเด็กในการเล่นหรือการมีสัมพันธภาพกับคนอื่นจะเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองเมื่อเด็กโตขึ้นพบกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเป็นสมาชิกในครอบครัวจากครูศาสนาและเพื่อนๆ สิ่งเหล่านี้จะช่วยก่อรูปให้เกิดการเห็นคุณค่าในตัวตนของเรานอกจากนี้ อารอนสัน ยังกล่าวอีกว่าเด็กที่อยู่ในวัยเรียนเกรด 1 – 8 ควร

ได้รับความเข้าใจในเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเองหลายต่อหลายครั้งที่เมื่อพูดถึงเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเองเด็กจะมีความรู้สึกในทางลบดังนั้นจึงควรใช้กิจกรรมเพื่อให้เด็กเกิดความสามารถและเปลี่ยนความรู้สึกเป็นไปในทางที่ดี คูเปอร์สมิธ (วิภาวี วงศ์อนันต์นนท์, 2552; อ้างอิงจาก Coopersmith, 1984, SelfEsteem Inventories) ได้แบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ 2 ประเภท คือปัจจัย ภายในของบุคคลและปัจจัยภายนอกของบุคคล ดังนี้ 1. ปัจจัยภายในของบุคคล คือ ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่มีผลทำให้บุคคลมีการ เห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกัน

2. ปัจจัยภายนอกของบุคคล คือ สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ลักษณะที่เป็นส่วนประกอบภายนอกของบุคคลที่มีผลให้บุคคลรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2553) และ อรอุมา สงวนญาติ (2544) แบ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองโดยสรุปได้ดังนี้

1. การเห็นคุณค่าในตนเองภายใน (Inner Self-Esteem) คือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวบุคคล เช่น รูปร่างหน้าตาความเจ็บป่วย ความพิการ โดยเกี่ยวข้องกับการกระทำควบคุมและกำลังความสามารถเพราะถ้าบุคคลรู้จักตนเองและประเมินตนเองจากการกระทำได้รับผลสำเร็จจากความพากเพียรพยายามสิ่งนี้จะเป็นพื้นฐานของคุณสมบัติแห่งตน (Self-Efficacy) การเห็นคุณค่าในตนเองขั้นพื้นฐานถูกสร้างขึ้นอย่างถาวรจากประสบการณ์ตั้งแต่ช่วงแรกของชีวิต

2. การเห็นคุณค่าในตนเองภายนอก (Functional Self-Esteem) หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบๆตัว เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครู ผู้ร่วมงาน การเห็นคุณค่าในตนเองชนิดนี้สร้างขึ้นผ่านการประเมินปฏิสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในชีวิตและเกี่ยวข้องกับการที่บุคคลเปลี่ยนแปลงบทบาทอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันและการได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต การเห็นคุณค่าในตนเองชนิดนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับความคาดหวังต่อบทบาททางสังคม

บทสรุป

ภาพประกอบที่ 1 สรุปหลักการจิตตปัญญาศึกษาที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง

จากภาพประกอบที่ 1 สรุปได้ว่า จิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งด้านความคิดและจิตใจให้ความสำคัญกับการพัฒนามิติภายในของมนุษย์โดยเน้นการสร้างความตระหนักรู้ในตนเองและการเห็นคุณค่าในตนเองเพื่อให้บุคคลสามารถเชื่อมโยงกับตัวเองและสิ่งรอบตัวได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียน ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือความสำเร็จในชีวิต การเห็นคุณค่าในตนเองนั้นเกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถและคุณค่าของตนเองในเชิงบวกรวมถึงการยอมรับข้อจำกัดของตัวเองอย่างสมดุล หลักการสำคัญที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองเริ่มต้นจากการสะท้อนตนเอง (Self - reflection) การฝึกนี้ช่วยให้บุคคลเข้าใจตัวตนและยอมรับทุกมิติของชีวิตตนเองอย่างแท้จริง อีกหลักการหนึ่งคือการฝึกสติ (Mindfulness) ซึ่งมุ่งเน้นให้จิตอยู่กับปัจจุบัน ลดความกังวลจากการเปรียบเทียบกับผู้อื่น และสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกต่อตนเองการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ กระบวนการนี้ช่วยให้บุคคลค้นพบคุณค่าในตัวเองผ่านการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์

บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงมักจะมีความมั่นคงทางอารมณ์กล้าหาญเผชิญกับอุปสรรคและสามารถปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้ดีในทางตรงกันข้ามบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำอาจเผชิญปัญหาทางจิตใจ เช่น ความวิตกกังวล ความเครียด หรือขาดแรงจูงใจ

ซึ่งอาจนำไปสู่ความล้มเหลวในการพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบใคร่ครวญ สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการบ่มเพาะคุณลักษณะเชิงบวก เช่น การพิจารณาด้วยใจอย่างลึกซึ้ง การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่นและการเผชิญความจริงอย่างกล้าหาญหลักการเหล่านี้ช่วยให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงลึกทั้งในระดับความคิดความเชื่อ และการกระทำ

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความเชื่อมั่นและการดำเนินชีวิต ผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองมักมีความรู้สึกดีต่อตนเอง และมีความสามารถในการเผชิญกับความท้าทายในชีวิตได้ดีกว่า การเห็นคุณค่าในตนเองไม่เพียงแต่มีผลต่อความรู้สึกส่วนบุคคล แต่ยังส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น การประสบความสำเร็จในชีวิต รวมถึงการมีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การสร้างสมดุลระหว่างมิติภายในและภายนอกของชีวิตและการสร้างพื้นที่แห่งความปลอดภัย (Safe Zone) ที่เปิดกว้างและปราศจากการตัดสินยังช่วยส่งเสริมให้บุคคลกล้าแสดงออกและยอมรับตนเองได้อย่างเต็มที่ สุดท้ายความสัมพันธ์ที่ดีจากครอบครัว ชุมชน หรือผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการเสริมพลังทางจิตใจและอารมณ์ทำให้บุคคลรู้สึกมั่นคงและเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น หลักการเหล่านี้ไม่เพียงช่วยพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองแต่ยังสนับสนุนให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและสมดุลท่ามกลางความท้าทายในสังคมปัจจุบันอย่างยั่งยืนในระยะยาวและการบรรลุความสำเร็จในชีวิตทุกด้านอีกด้วย

โดยสรุป จิตตปัญญาศึกษาไม่ได้เป็นเพียงแค่กระบวนการเรียนรู้แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในระดับลึกสุด การเห็นคุณค่าในตนเองที่ถูกบ่มเพาะผ่านกระบวนการนี้ไม่เพียงส่งผลดีต่อบุคคลแต่ยังช่วยสร้างสังคมที่สมดุลและเต็มไปด้วยความเข้าใจและความเมตตาต่อกันในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

ประเวศ วะสี. (2547). *การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในในประเวศ วะสี (บรรณาธิการ) ธรรมชาติของสรรพสิ่งการเข้าถึงวามจริงทั้งหมด.* กรุงเทพฯ : มูลนิธิ สำนึกรักบ้านเกิด.

ประเวศ วะสี. (2554). *ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

วิจารณ์ พานิช. (2560). *การจัดการความรู้ คืออะไร : ไม่ทำไม่รู้.* สืบค้น 10 ธันวาคม 2567, จาก https://www.gotoknow.org/posts/21446

วิภาวี วงศ์อนันต์นนท์. (2552). *ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1.*บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2553). *Everest พาลูกค้นหาความนับถือตนเอง* (พิมพ์ครั้งที่ 3).กรุงเทพฯ: ซันตร้าการพิมพ์.

Atwater, E. (1979). *Psychology of adjustment*: Personal growth in a changing world. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. Page 8. 101. Barry, P. D. (1988).

Aronson, E., Wilson, T. D., & Akert, R. M. (2007). Social psychology (6th ed.). Pearson Education.

Berk, L.E. (1998). Development Through the Lifespan. Massachusetts: A Division of Paramount.

Coopersmith, S (1981, 1987). Self-esteem inventories. Palo Alto: Consulting Psychologists Press.

Coopersmith, S. (1984). SEI: Self-Esteem Inventories. California: Consulting Psychologist Press,Inc.

Hamachek, D. E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. Psychology: A Journal of Human Behavior, 15(1), 27–33.

Hewitt, J. P. (2009). The social construction of self-esteem. In S. J. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), Oxford handbook of positive psychology (2nd ed., pp. 217–224). Oxford University Press

Lindenfield, G. (1995). The power of personal development. Management Development Review, 8(1).28-31.

Maslow, A. H. (1970). Motivation and Personality. New York : Harper and Row.

Mussen, Paul Henry; Conger, John Janeway; and Kagan, Jerome. Child Development and Personality. Third edition. New York: Harper, 1969. 795 pp

Smith, E. R., & Mackie, D. M. (2007). Social psychology (3rd ed.). Psychology Press/Taylor & Francis (UK).

Voigt S. (2007), Explaining Constitution Change- A Positive Economic Approach, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar.

กระบวนการทางพุทธจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้ทักษะทางชีวิตของมนุษย์

BUDDHIST PSYCHOLOGICAL PROCESS FOR LEARNING HUMAN LIFE SKILL

[1]สุรพงษ์ คงสัตย์, [2]ประสิทธิ์ คำกลาง, [3]พระครูปริยัติธรรมชัย
[4]สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และ [5]มั่น เสือสูงเนิน

[1]Surapong Kongsat, [2]Prasit Kamklang, [2]PhracruPariyatdhammachai
[2]Siriwat Srikhruedong and [2]Man Suesungnoen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Pol4227@gmail.com

Received: December 26, 2024; **Revised**: January 8, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับ คือ กระบวนการทางพุทธจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้ทักษะทางชีวิตของมนุษย์การศึกษาพุทธจิตวิทยาเป็นการพัฒนาจิต ในลักษณะบูรณาการอย่างสัมพันธ์กัน เป้าหมายที่จะศึกษาถึงสภาวะต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในชีวิตจิตใจของมนุษย์ โดยเจาะลึกเข้าไปในโครงสร้างและองค์ประกอบภายในบุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์ ได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด สติปัญญา จิตสำนึก จิตไร้สำนึก ประสบการณ์ทางศาสนา ตลอดจนถึงลักษณะการแสดงออกเชิงปฏิกิริยาของมนุษย์ที่สนองตอบต่อธรรมชาติต่อสิ่งแวดล้อมรอบด้าน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการทางพุทธจิตวิทยา จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้มนุษย์ฉลาดลึกซึ้ง สามารถเข้าใจตนเองและเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างชีวิตตนกับสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลกและมีศักยภาพทางจิต วิธีการเรียนรู้แบบ

---

[1] รองศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
[2]อาจารย์, ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
[3]อาจารย์, ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
[4] รองศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
[5] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

พุทธจิตวิทยาพระพุทธเจ้าทรงแสดงวิธีการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ (1) การฟัง (2) การจำได้ (3) การสาธยาย (4) การเพ่งพินิจด้วยใจ (5) แทงทะลุเข้าถึงความถูกต้องด้วยทัศนะ ดังนั้นกระบวนการทางพุทธจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้ทักษะทางชีวิตของมนุษย์ ทักษะการเรียนรู้ของชีวิตจะต้องมีการวางระบบทักษะในการเรียนรู้อย่างมีขั้นตอน 4 ประการ ประกอบด้วย (1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น (2) การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (3) การจัดการกับอารมณ์ทุกสภาวะที่เผชิญให้เกิดความสุข สงบและรู้เท่าทันสภาวะนั้นๆ (4) การสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพื่อป้องกันอารมณ์ชั่ววูบมาทำลายความสัมพันธ์ที่ดีที่มีอยู่ในอดีตและต่อไปในอนาคตได้

คำสำคัญ : พุทธจิตวิทยา,การเรียนรู้,ทักษะชีวิต

Abstract

This academic article contains the content of the Buddhist psychology process for learning human life skills the study of Buddhist psychology is the development of the mind in an integrated and related manner the goal is to study the various conditions that appear in human mental life by delving into the structure and components of human personality and behavior, including emotions, feelings, thoughts, intelligence, consciousness, unconsciousness, religious experiences, as well as the reactive expression of human responses to nature and the surrounding environment. The theoretical concept of the Buddhist psychology process is therefore a learning process, meaning a learning process that makes humans intelligent, able to understand themselves and see the relationship between their lives and all things in the world and have mental potential. The method of learning in Buddhist psychology, the lord Buddha showed the method of learning to have 5 elements: (1) listening, (2) remembering, (3) explaining, (4) contemplating with the heart, (5) penetrating to the correctness with perspective therefore, the process of Buddhist psychology for learning human life skills, life learning skills must have a learning skill system with 4 steps: (1) recognizing and seeing the value of oneself and others, (2) analytical thinking Creative problem solving (3) Managing all emotional situations encountered to create happiness, peace and awareness of those situations (4) Good relationships with others, understanding the feelings of oneself and

others, being aware of good relationships with each other in order to prevent momentary emotions from destroying good relationships in the past and in the future.

Keywords: Buddhist psychology, learning, life skills

บทนำ

การศึกษาพุทธจิตวิทยานั้น ได้ถือเอาองค์ประกอบของระบบเป็นแนวทางในการศึกษาพุทธจิตวิทยา คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขตเนื้อหา สมมติฐาน สาขา พัฒนาการของการศึกษาพุทธจิตวิทยา คำสอนแม่บท การศึกษาจากวรรณคดี การศึกษาพุทธจิตวิทยาจากพุทธสาวก สาระพุทธจิตวิทยา การพัฒนาจิตและจิตวิทยาประยุกต์ ในลักษณะบูรณาการอย่างสัมพันธ์กัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554:268)

การศึกษาทางจิตวิทยาศาสนามีเป้าหมายที่จะศึกษาถึงสภาวะต่างๆ ทางศาสนาที่ปรากฏอยู่ในชีวิตจิตใจของมนุษย์ โดยเจาะลึกเข้าไปในโครงสร้างและองค์ประกอบภายในบุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์ ได้แก่อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด สติปัญญา จิตสำนึก จิตไร้สำนึก ประสบการณ์ทางศาสนา ตลอดจนถึงลักษณะการแสดงออกเชิงปฏิกิริยาของมนุษย์ที่สนองตอบต่อธรรมชาติต่อสิ่งแวดล้อมรอบด้าน รวมทั้งสภาวะชีวิตที่มนุษย์ต้องมีชีวิตเผชิญอยู่เสมอ เช่นการเกิดแก่เจ็บตาย ความไม่แน่นอนของโชคชะตา ซึ่งมักปรากฏออกมาในรูปแบบของความเชื่อทางศาสนา เป็นต้น แม้ว่าจิตนั้นถือเป็นนามธรรมที่มีกระบวนการในการตื่นรู้มีพัฒนาการด้านปัญญา ซึ่งจุดประสงค์ของการพัฒนาจิตเพื่อให้เกิดผลทางปัญญา โดยจิตวิทยาเชิงบวกมีรากฐานเชื่อมโยงกับแนวคิดของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการพัฒนาให้มนุษย์มีความสุข 3 แบบ คือ ชีวิตมีสุข ชีวิตที่ดี และชีวิตที่มีความหมาย ซึ่งการพัฒนาจิตนั้นเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาตน เป็นการยกระดับของชีวิต และระดับจิตใจให้สูงขึ้น นำไปสู่การพัฒนาจิตอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้การพัฒนาจิตตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติ มีหลักธรรมที่วางไว้เป็นระบบตามลำดับ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาให้กิเลสเบาบางลง และมีจิตที่พัฒนาสูงสุด มีปัญญาที่หยั่งรู้ในธรรมอันเป็นที่สิ้นไปแห่งกิเลสทั้งหลายทั้งปวง (ปุณณวิชญ์ พิบูลธนาภิรมย, 2561:24)

ดังนั้นการมุ่งให้เกิดทักษะการเป็นผู้ปลุกสร้างแรงบันดาลใจในตนเอง และผู้คนรอบตัว การนำเสนอให้รู้จักเทคนิคเครื่องมือต่างๆ ที่ทรงประสิทธิภาพช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงลึกจากภายในของคน การเป็นผู้มีทักษะในการทางานปฏิสัมพันธ์กับคนเพื่อช่วยให้คนประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ การช่วยเปลี่ยนมุมมอง และแปลงความขัดแย้ง และความเจ็บปวดต่างๆ ในชีวิต การทำให้เข้าสัจธรรมความจริงว่ามนุษย์คือผู้ที่สมบูรณ์แบบและมีศักยภาพใน

ตัวคู่ควรต่อความสุข และการเติมเต็มในชีวิต มีการตระหนักรู้ในตนเอง ค้นพบเส้นทางเป้าหมายที่แท้จริงในชีวิต

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการทางพุทธจิตวิทยา

แนวคิดพุทธจิตวิทยา

แนวคิด (concept) คือ ภาพพจน์ มโนภาพ มโนทัศน์ ภาพในใจหรือแบบของความคิดที่เป็นตัวแทน ความคิดรวบยอด ลักษณะที่สำคัญหรือปรากฏการณ์ ผ่านกระบวนการเรียนรู้คิด (cognition) ของคนเรา เป็นวิธีการที่เราจัดกลุ่มหรือจำแนกข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้เรามองเห็นว่าสิ่งใดอยู่ในกลุ่มเดียวกันการศึกษาพุทธจิตวิทยานั้นมีแนวคิดว่า พุทธะ แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน หมายถึงบุคคลที่ตรัสรู้แล้วผู้รู้อริยสัจ 4 แบ่งเป็น 3 คือ พระพุทธเจ้า (ท่านผู้ตรัสรู้เองและสอน ให้ผู้อื่นได้รู้ตามพระปัจเจกพุทธะ (ท่านผู้ตรัสร้เองจำเพาะผู้เดียว) และพระอนุพุทธะ (ท่านผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้า) (สาวกพุทธะ) และเป็นการนำศาสตร์ที่ศึกษาถึงจิตใจ และกระบวนการทางจิตใจคือจิตวิทยา มาอธิบายกระบวนการการเกิดทุกข์และการพ้นทุกข์ อันเป็นสาระสำคัญของพุทธศาสนานั้นเอง

กระบวนการเรียนรู้ทางพุทธจิตวิทยา

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้มนุษย์ฉลาดลึกซึ้ง สามารถเข้าใจตนเองและเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างชีวิตตนกับสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลกและมีศักยภาพมากขึ้นด้วย (วรวิทย์ วศินสรากร, 2546:57)

กระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ หมายถึงกระบวนการที่เป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา สาระสำคัญแห่งกระบวนการเรียนรู้ได้ถูกย่อไว้ในพระพุทธพจน์ที่ว่า“ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 4ประการเหล่านี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญากล่าวคือ การเสวนา สัตบุรุษ การฟังสัทธรรม โยนิโสมนสิการ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ”(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546:124)

กระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ หมายถึง กระบวนการที่ผัสสะทั้ง 6 ของมนุษย์ คือ ตา หูจมูก ลิ้น กาย ใจ ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งเร้า ทำให้เกิดธาตุรู้ คือ รู้สึก หมายถึง รู้คิด รู้แจ้งและมีการกระทำโต้ตอบ ฝึกฝน อบรมตนเอง หรือโดยกัลยาณมิตรจนประจักษ์ผล เกิดคุณภาวะ หมายถึง ความรู้และความดี สมรรถภาวะ หมายถึง ความสามารถ สุขภาวะ หมายถึง ความผาสุก พอเหมาะพอควร และอิสรภาวะ หมายถึง พ้นจากทุกข์และความเป็นทาส (สุมน อมรวิวัฒน์, 2542)

ในปัจจุบัน จิตวิทยามีความหมายเป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงพฤติกรรมและกระบวนการทำงานทางจิต ด้านระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ (The Scientific Study of Behaviorand Mental Process) (จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ, 2552:5)

วิธีการเรียนรู้แบบพุทธจิตวิทยา

พระพุทธเจ้าทรงแสดงวิธีการเรียนรู้ว่า มีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

(1)การฟัง เป็นวิธีการเรียนรู้ที่สำคัญอย่างปฏิเสธไม่ได้ หมายถึงการฟังด้วยความตั้งใจ ความสนใจ ฟังพร้อมด้วยกำหนดข้อที่ควรกำหนด การฟังอย่างนี้เรียกว่าฟังโดยเคารพ การฟังย่อมมีความสำคัญในการศึกษาอยู่เสมอ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ตนได้ประสบการณ์ เปรียบเหมือนการเปิดฝาภาชนะรับน้ำยามฝนตก (สุตมยปัญญา)

(2) การจำได้ หมายถึงการฟังแล้วจำได้ การอ่านแล้วจำได้ หรือการเขียนแล้วจำได้การทำเครื่องหมายต่าง ๆ เพื่อช่วยความจำก็อยู่ในข้อนี้การจำได้ (สัญญา) หมายถึงความสามารถในการรับเรื่องต่าง ๆ ที่ผ่านมาทางประสบการณ์ไว้ได้ เหมือนภาชนะที่เปิดฝารับน้ำไว้นั้น มีความสามารถที่จะอุ้มที่จะรับน้ำนั้นไว้ได้ เพราะไม่ทะลุไม่รั่วไม่มีรอยร้าว น้ำจึงอยู่ได้

(3) การสาธยาย หมายถึงการอ่านทบทวนบ่อนๆ การพูดถึงเนื้อหาวิชานั้นบ่อย ๆ การบรรยายเรื่องนั้นบ่อย ๆ หรือการตั้งปัญหาและทำการตอบปัญหานั้นด้วยตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งหมายถึงการท่องโดยตรง เหล่านี้ยังนับว่าเป็นวิธีการศึกษาที่มีความสำคัญอยู่แม้ในปัจจุบันในวงการศึกษาย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าการทองจำนั้นเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็น ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาเป็นอย่างดีมักปรากฏว่าเป็นผู้ฉลาดในวิธีการท่องจำหรือฉลาดในการคิดหาวิธีจำ

(4) การเพ่งพินิจด้วยใจ หมายถึงการเอาใจติดตามพินิจดู จนความรู้ปรากฏที่ใจหรือเป็นความรู้ด้วยใจ เกิดความสามารถในการหลับตาเป็นเนื้อหาวิชาเป็นข้อเป็นตอนผู้ศึกษาสามารถฝึกใช้วิธีการข้อนี้ด้วยตนเอง เช่นเริ่มต้นด้วยการอ่านเนื้อหาวิชาให้เป็นที่เข้าใจชัดเจน แล้วฝึกหลับตาเห็นเป็นขั้นเป็นตอนไป เมื่อเกิดความชำนาญแล้วก็สามารถดูแต่หัวข้อทบทวนความรู้ได้ ข้อนี้ต้องอาศัยวิธีการทางสมาธิเข้าช่วย ให้อยู่ด้วยความรู้สึกปลอดโปร่งปราศจากอารมณ์รบกวน ปราศจากอารมณ์กังวลใจ (ภาวนามยปัญญา)

(5) แทงทะลุเข้าถึงความถูกต้องด้วยทัศนะ หมายถึงความเข้าใจชัดแจ้งอย่างถูกต้อง ภายใต้แสงสว่างแห่งทัศนะที่ถูกต้องเข้าถึงความรู้ด้วยเหตุผลที่ถูกต้อง เป็นการแน่ชัดในตนเองว่าอะไรผิดอะไรถูกใครๆ จะชักนำให้เข้าใจผิดไปทางอื่นไม่ได้ ข้อนี้จึงหมายถึงการเข้าถึงความรู้อย่างแท้จริงความรู้เพียงแต่จำได้หรือความรู้ชนิดที่หลับตาเห็นได้ก็ยังเป็นความรู้ที่ไม่แน่นอน เพราะมีการลืมและการเลือนลางเกิดขึ้นได้ ส่วนความรู้ที่ได้ด้วยวิธีการประการสุดท้ายนี้เป็นตัวความรู้อย่างแท้จริง ปรากฏใสสะอาดชัดเจน (วิปัสสนาปัญญา) วิธีการศึกษาข้อนี้ทำให้ผู้ศึกษาเข้าถึงเหตุผลที่ถูกต้องด้วยตนเอง

ทฤษฎีพุทธจิตวิทยา

ทฤษฎี หมายถึง กลุ่มความคิดที่มีเหตุผล ซึ่งได้มาจากการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายเรื่องราวหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล โดยได้ผ่านการทดลองอย่างน่าเชื่อถือ เช่น ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, 2545: 43)

ทฤษฎี หมายถึง ระบบความคิดที่มีการจัดการที่ได้อธิบายปรากฏการณ์ เหตุการณ์ต่างๆ ว่าเป็นอะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร และจะเป็นอย่างไรต่อไปในอนาคต ทฤษฎีได้มาจากการตั้งสมมติฐาน (hypothesis) และการพิสูจน์อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ จนได้หลักฐานข้อเท็จจริง มีเหตุผลที่น่าเชื่อถือยืนยันอยู่จำนวนหนึ่ง จึงได้รับการยอมรับว่าเป็นทฤษฎี วิทยากร เชียงกูล, 2552:240)

ทฤษฎีตามหลักพุทธจิตวิทยานั้น ตรงกับภาษาบาลีว่า ทิฏฐิ แปลว่า ความเห็น ความเข้าใจ ความเชื่อในการศึกษานี้ หมายถึงการเห็นชอบ (สัมมาทิฏฐิ) ได้แก่ เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ว่าทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว ขันธ์ไม่เที่ยง เห็นอริยสัจ 4 (พิสิฐ เจริญสุข, 2542:24-25) พุทธจิตวิทยา เพราะเป็นการศึกษาเรื่องจิตโดยตรงโดยมีจุดเน้นให้ผู้ศึกษาเฝ้ามอง พิจารณาและวิเคราะห์ จนรู้เท่าทันสภาวะจิตด้วยตนเอง เพื่อจะได้ขจัดทุกข์ทางใจได้สิ้นเชิง มีสภาวะจิตที่เป็นอิสระ ถึงความสุขที่สมบูรณ์ เป้าหมายของจิตวิทยาพระพุทธศาสนาอยู่ที่การฝึกกระแสจิต เพื่อดับทุกข์

การศึกษาพุทธจิตวิทยาจึงเป็นการศึกษาถึงระบบที่เน้นกระบวนการที่มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ เนื้อหาพุทธจิตวิทยาและจุดประสงค์เชิงคุณธรรม คือผู้เรียนที่ได้ศึกษาวิชานี้จะเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ และมีความคิดเห็นที่เป็นสัมมาทิฏฐิตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในส่วนแนวคิดหรือทฤษฎี ที่เป็นแนวคิดทางพุทธจิตวิทยานั้น เป็นแนวคิดที่พระพุทธเจ้าได้ตั้ง เป็นสมมติฐาน (hypothesis) ตามหลักวิทยาศาสตร์ จนปรากฏเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่เป็นสัมมาทิฏฐิ เกิดเป็นหลักธรรมและมีการเผยแพร่จนมีประชาชนนับถือทั่วโลก เช่น หลักธรรมเกี่ยวกับการฝึกหัดอบรมจิตใจ หลักวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น จิตวิทยาแนวพุทธ เป็นการศึกษาธรรมชาติของจิตใจมนุษย์จากหลักพุทธธรรมอันเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ และการวิเคราะห์จิตใจอย่างละเอียด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลสามารถจัดการกับชีวิตที่ดำเนินในแต่ละวัน (ชมพูนุช ศรีจันทร์นิล, 2552: 192) จุดเด่นของพระพุทธศาสนาที่เป็นที่สนใจของผู้ศึกษา ก็คือพระพุทธศาสนาเน้นหนักในเรื่องการศึกษาเรื่องจิตมาก และพุทธจิตวิทยาก็เน้นไปที่การศึกษาเรื่องจิต ซึ่งเมื่อศึกษาก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้ (1) ทำให้เข้าใจชัดเจนถึงกระบวนการทำงานของจิต ธรรมชาติ และเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวภาวะแฝงของจิต (2) สามารถควบคุมความทุกข์และสร้างเหตุปัจจัยใหม่ เพื่อจะช่วยขจัดภาวะแฝงที่ทำให้เกิดทุกข์นั้นๆ หมดไป (3) สามารถปลดเปลื้องทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจได้สิ้นเชิง บรรลุถึงความสุขสมบูรณ์ของชีวิต และเข้าถึงความสงบแห่งจิตใจได้อย่างแท้จริง

กระบวนการทางพุทธจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้ทักษะทางชีวิตของมนุษย์

กระบวนการทางพุทธจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้

กระบวนการพัฒนาของมนุษย์เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่แรกเริ่มของการปฏิสนธิอยู่ในครรภ์มารดา และจะพัฒนาไปจนสิ้นชีวิต ในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ที่ทำได้ถึงระดับรากฐานของจิตสำนึกจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อคนผู้นั้นเข้าถึงความสุขภายใน คือความสุขยั่งยืน หลักพุทธจิตวิทยาเป็นแนวคิดที่พระพุทธองค์ทรงสอนเพื่อให้มนุษย์ปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความจริเรื่องจิต การพัฒนาจิต ให้ความรู้เรื่องจิต และกระบวนการทำงานของจิต เช่นเรื่องจิตกับการดำเนินชีวิต จิตกับกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยามุ่งพัฒนาให้นักเรียนเข้าถึงหลักความจริงตามธรรมชาติทั้งภายในจิตของตนเองและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมภายนอกอย่างสอดคล้องสัมพันธ์ โดยการเรียนรู้อย่างจริงจังลงมือปฏิบัติด้วยความเพียรพยายามจนประสบความสำเร็จเป็นความเจริญงอกงามทางปัญญาทำให้สามารถคิดเป็น ทำเป็น และใช้แก้ปัญหาเป็น กระบวนการแก้ปัญหาและจัดการกับชีวิตของตนเองด้วยปัญญาของมนุษย์เอง และเป็นความจริงที่ เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนทุ กคนประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ (อาภา จันทรสกุล, 2545: 32-33)

(1) หลักการเป็นกัลยาณมิตรและการกำหนดรู้ปัญหา

(2) หลักการสืบสาวเหตุแห่งปัญหา

(3) หลักการระบุจุดหมายให้ชัด

(4) หลักการจัดวางการแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุตามจุดหมาย

เมื่อนำหลักพุทธจิตวิทยามาวิเคราะห์เราจะพบว่าเราสามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงสาระสำคัญกระบวนการของพุทธจิตวิทยาในแง่ของสารัตถะทางจิตที่เป็นปัญหาโต้แย้งกันอยู่ดังนี้

(1) วิเคราะห์ธรรมชาติดั้งเดิมของจิต พบว่าแม้ว่าจะมีหลักฐานว่าจิตของมนุษย์นั้นมีธรรมชาติบริสุทธิ์ แต่เศร้าหมองเพราะกิเลสที่จรมาแต่ก็มีข้อสรุปจากนักวิชาการฝ่ายเถรวาทว่าคำว่าจิตปภัสสรนั้นไม่ได้หมายความว่าจิตมนุษย์หมดจดจากกิเลสมาตั้งแต่ต้น แต่เป็นเพราะการตีความที่ผิดจึงทำให้เกิดความเข้าใจเช่นนั้น แต่ความจริงจิตมนุษย์ประภัสสรจริงแต่ก็ยังคงมีกิเลสอยู่ตราบเท่าที่ยังไม่สามารถกำจัดกิเลสได้

(2) หลักพื้นฐานของพุทธจิตวิทยาเถรวาท จากการศึกษาพบว่าแนวคิดเรื่องจิตของพุทธศาสนาเถรวาทนั้นเห็นว่ามีพื้นฐานมาจากหลักการสำคัญตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา เป็นแนวคิดเรื่องกฎธรรมชาติ (อิทัปปัจยตา-ปฏิจจสมุปบาท) แนวคิดเรื่องกฎธรรมชาติคือนิยาม 5 ประการ แนวคิดเรื่องกฎไตรลักษณ์

(3) พุทธจิตวิทยากับความเป็นมนุษย์ จากการศึกษามาทั้งหมดพบว่าจิตวิทยาพุทธศาสนานั้นได้อธิบายว่ามนุษย์มีองค์ประกอบสองส่วนคือกายกับจิตและจิตนั้นถือว่ามีอำนาจเหนือกาย ดังนั้นความเป็นมนุษย์จึงเกิดมาจากการที่กายกับจิตทำงานประสานสอดคล้องกัน

(4) พุทธจิตวิทยากับปัญหาความเป็นเอกนิยมหรือสัจนิยม จากปัญหาที่มีผู้ถามว่าจิตมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่มีอยู่เป็นเอกเทศจากกายหรืออยู่เหนือการทำงานของกายหรือเป็นจิตผู้อยู่ในฐานะของการเป็นผู้สร้างเหมือนแนวคิดเชิงอัตวิสัยหรือไม่ คำตอบคือไม่เพราะจิตของพุทธศาสนาเถรวาทเป็นจิตที่มีกระบวนการทำงานแบบเกิดดับเปลี่ยนแปลงตามหลักอนิจจัง ดังนั้นจึงไม่ใช่จิตตามแนวคิดเอกนิยมแต่ประการใด

(5) พุทธจิตวิทยากับปัญหาเรื่องเจตจำนงเสรี และเมื่อพิจารณาจากประเด็นที่ว่าจิตมีเจตจำนงเสรีหรือไม่ก็จะพบว่าจิตในทางพระพุทธศาสนานั้นมีเจตจำนงเสรีเป็นบางครั้ง บางครั้งก็ต้องตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่จำเป็นอื่น ๆ ได้

แนวคิดเกี่ยวกับทักษะทางชีวิตของมนุษย์

กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่าทักษะชีวิต หมายถึง เป็นความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆรอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ทักษะชีวิตไว้ว่าเป็นความสามารถโดยรวมของบุคคลอันประกอบด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์และประเมินเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับตนเองในชีวิตประจำวันอย่างมีเหตุผล โดยนำข้อมูลจากการสะสมประสบการณ์มาใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อตัดสินใจและสามารถเลือกใช้ทักษะต่าง ๆ เช่น การสื่อสารการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นในการแก้ปัญหาและปรับตัวให้สามารถเผชิญสถานการณ์หรือปัญหาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมจนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ,2551:12)

พื้นฐานของทักษะชีวิตที่ดีส่วนหนึ่ง เกิดจากการที่บุคคลรู้จักและเข้าใจตนเองรับรู้และเข้าใจคนอื่นเกิดการรับรู้ เกี่ยวกับความสามารถแห่งตน (Self-Efficacy) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) และการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) ซึ่งแนวทางสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง การสอนทักษะชีวิตว่า เป็นเหมือนการให้ความรู้ทักษะทั่วไปในการดำเนินชีวิตแต่ละวัน ซึ่งจะกลายเป็นพื้นฐานของทักษะชีวิตส่งผลดีในทางด้านสุขภาวะทางจิต การมีผลกับสุขภาพและพฤติกรรมสถานการณ์หลายอย่างที่มีผลต่อการพัฒนา ทำให้เป็นปัญหาทางทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น เช่น แรงกดดันของกลุ่มเกี่ยวกับการใช้สิ่งเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ การดื่ม การทำลายทรัพย์สิน เป็นต้น การสอนทักษะที่จำเป็นเหล่านี้ เป็นรูปแบบของการพัฒนาทักษะชีวิตช่วยให้เกิดการป้องกันเบื้องต้นจะทำให้ได้เรียนรู้เป็นผลดีต่อสุขภาวะสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและพฤติกรรม

ดังนั้น ทักษะทางชีวิตของมนุษย์การเรียนรู้ที่ซับซ้อนเช่นนี้ย่อมเกี่ยวพันกับกระบวนการทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบของความคิด ความจำ การสังเกตความคิดรวบยอดทัศนคติ ความเข้าใจ และการแก้ปัญหาอย่างใกล้ชิด การเรียนรู้และการรับรู้จะต้องเกี่ยวเนื่องควบคู่กันไป มีการรับรู้ก่อนแล้วจึงเกิดการเรียนรู้ หรือเพราะมีการเรียนรู้แล้วจึงทำให้การรับรู้ง่ายและเร็วขึ้น การรับรู้ หมายถึงการที่เราได้ทราบลักษณะสิ่งต่าง ๆ ที่ล้อมรอบตัวเราจากอวัยวะสัมผัสของเรา

ว่าอะไรมีความหมายอย่างไร กล่าวคือ การรับรู้นั้นเป็นผลของการเรียนรู้บวกกับความรู้สึกจากการสัมผัส การรู้จักสิ่งต่างๆ โดยผ่านทางอวัยวะสัมผัสที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจัดเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ คือ การเรียนรู้แนวทางการแก้ปัญหาด้วยปัญญาประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ ฝึกฝนและเรียนรู้ในชีวิตจริง ยอมรับความจริง เข้าใจสภาวะความเป็นจริงของธรรมชาติ รู้สึกสำนักในความชั่วและไม่กลับไปทำซ้ำอีก ทำกรรมดี ละเว้นชั่ว ซึ่งพระพุทธศาสนามีหลักจิตวิทยา ที่มุ่งพัฒนาทักษะชีวิตชี้แนวทางที่ถูกต้องให้เกิดความสะอาดจากกิเลส ความสว่างแห่งธรรมได้เกิดขึ้น และมีความสงบไม่ฟุ้งซ่าน มีความเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานแห่งปัญญาและยึดในเหตุผลมากกว่าตามอารมณ์ในสภาวะที่ใจขุ่นมัว มีทักษะในการแสดงออกทางกาย วาจา และใจที่ดีงามทั้งภายในและภายนอก ซึ่งบุคคลสามารถทักษะสิ่งเหล่านี้ขึ้นได้จากการเรียนรู้และพร้อมเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความสุข และทุกข์ พร้อมปรับตัวไปกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตในทุกขณะจิต เพราะการพัฒนาตามหลักพุทธจิตผู้ได้รับการฝึกฝนจะมีแต่ความสุขสงบและเห็นภัยของธรรมชาติแห่งความทุกข์ที่เกิดขึ้นระหว่างจิต และทุกขณะจิต

ทั้งนี้ทักษะการเรียนรู้ของชีวิตจะต้องมีการวางระบบทักษะในการเรียนรู้อย่างมีขั้นตอน 4 ประการ ประกอบด้วย (1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น (2) การคิดวิเคราะห์การตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (3) การจัดการกับอารมณ์ทุกสภาวะที่เผชิญให้เกิดความสุขสงบและรู้เท่าทันสภาวะนั้นๆ (4) การสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพื่อป้องกันอารมณ์ชั่ววูบมาทำลายความสัมพันธ์ที่ดีที่มีอยู่ในอดีตและต่อไปในอนาคตได้

บทสรุป

กระบวนการทางพุทธจิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้ทักษะทางชีวิตของมนุษย์ เป็นการพัฒฯ ทักษะชีวิตเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนจะต้องเกิดการพัฒนากาย วาจา และจิตให้บริสุทธิ์เพื่อความผาสุกในขณะที่มีชีวิตอยู่และหลังจบชีวิตจากโลกนี้ไปก็ไปยังสถานที่ดี โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเริ่มต้นด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยการฝึกฝนทางกาย วาจา และใจและพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อให้เกิดทักษะที่ดีในการดำเนินชีวิต เกิดความชำนาญและสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้อื่นได้ พุทธจิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่สอนด้วยเรื่องการสร้างบุคลิกภาพให้งามสง่า และพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่สอนเรื่องจิตของมนุษย์ ก็มีคำสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นพุทธจิตวิทยา ที่จะส่งเสริมสร้างความงามภายนอก ภายใน เพื่อผสานสู่ความงามสง่าที่แท้จริง ในกระบวนการเรียนการสอน นักจิตวิทยาแนวพุทธต้องฝึกฝนปฏิบัติต่อเนื่องยาวนาน ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้สอน ซึ่งเป็นกัลยาณมิตรที่มีความเข้าใจในหลักพุทธธรรมด้วย และใน

กระบวนการฝึกฝนพัฒนาตนเอง การสังเกตพิจารณาตนเอง (contemplative approach) เป็นกระบวนการสำคัญ การทำความเข้าใจหลักพุทธธรรมข้องพิจารณาผ่านการดำเนินชีวิตจริงของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ.(2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ. (2552). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพ :มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. (2545) *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. (สำนักงานอธิการบดี : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).(2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต).(2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

พิสิฐ เจริญสุข. (2542). *คู่มือการอบรมสมาธิ*. กระทรวงศึกษาธิการ: กรมการศาสนา.

ปัณณวิชญ์ พิบูลธนาภิรมย. (2561). *อำนาจจิตกับความสำเร็จในชีวิต : พระพุทธศาสนากับจิตวิทยาสมัยใหม่*.วารสารศิลปศาสตรปริทัศน์. 13(26).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วรวิทย์ วศินสรากร. (2546). *กระบวนการเรียนรู้อย่างพุทธ*. วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์, 28 173-175.

วิทยากร เชียงกูล. (2542) *จิตวิทยาและการพัฒนาตนเอง*. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา.

อาภา จันทรสกุล. (2535). *ทฤษฎีและวิธีการให้คำปรึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและแนะแนว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ตามหลักพุทธจิตวิทยา

DEVERLOPMENT OF HUMAN POTENTIAL ACCORDING TO BUDDHIST PSYCHOLOGY

[1]ประสิทธิ์ คำกลาง, [2]สุรพงษ์ คงสัตย์, [3]พระครูปริยัติธรรมชัย และ [4]บุญช่วย ทองกลาง

[1]Prasit Kamklang, [2]Surapong Kongsat, [2]PhracruPrariyatdhammachai and [2]Boonchuy Thongklang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Pol4227@gmail.com

Received: December 17, 2024; **Revised**: December 25, 2024; **Accepted**: January 29,2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับ คือ การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ตามหลักพุทธจิตวิทยา หลักพุทธจิตวิทยากล่าวถึงเรื่องจิตของมนุษย์ มนุษย์มีความปรารถนาทุกคน คือ ต้องการให้ตนเองประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและเป็นที่ยอมรับในสังคม มนุษย์มีศักยภาพและมีคุณค่าที่จะสามารถฝึกฝนและพัฒนาตนได้ มีชีวิตที่ดีงามจะต้องหมั่นศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนให้ดีขึ้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญให้มนุษย์ประสบความสำเร็จได้นั้นมีความจำเป็นต้องมีการวางแผนที่ดี เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิผล โดยอาศัยทฤษฎีทางพุทธจิตวิทยา เพื่อสร้างแรงจูงใจ ปรับพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตมนุษย์เราสามารถเรียนรู้ที่จะหาความหมายและจุดมุ่งหมายในชีวิตได้ และในกระบวนการแสวงหาความสุขที่แท้จริงได้ในพระพุทธศาสนาวิธีการศึกษา ก็คือการฝึกฝนให้มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ(1) การฝึกฝนอบรม(2)การฝึกอบรมทางจิตใจ (3) การฝึกฝนอบรมทางปัญญา การรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน คือ สามารถบรรลุเป้าหมายเพื่อตนเองและสังคม ซึ่ง

---

[1]อาจารย์, ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

[3]อาจารย์, ดร.หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

[4]อาจารย์, หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

หลักพุทธจิตวิทยาจะป้องกันไม่ให้เกิดตกอยู่ในภาวะใดภาวะหนึ่งใน 3 ภาวะ ได้แก่ (1) ถูกครอบงำ (2) ไม่ยินดียินร้าย (3) รู้เท่าทัน อันเป็นสภาพที่แท้จริงของชีวิต เข้าใจสาเหตุของทุกข์เข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตคือนิโรธ (ความดับทุกข์) รู้วิธีการปฏิบัติเพื่อเผชิญปัญหา โดยไม่ถูกบีบคั้นจากทุกข์ เผชิญกับทุกข์อย่างมั่นคงตามหลักพุทธจิตวิทยา รู้ในแก่นแท้ของพุทธศาสนาคืออริยสัจ 4 การใช้สติปัญญาในการแก้ทุกข์/ปัญหา ตั้งแต่ขั้นต่ำ กลาง และขั้นสูงสุดนั่นได้

คำสำคัญ : พุทธจิตวิทยา,พระพุทธศาสนา,การพัฒนาศักยภาพมนุษย์

Abstract

This academic article contains the content of the article: Human potential development according to Buddhist psychology Buddhist psychology talks about the human mind every human being desires to achieve success in life and be accepted by society humans have the potential and value to be able to train and develop themselves to have a good life, they must diligently study, train and develop themselves to be better human resource development is considered an important factor for human success It is necessary to have good planning in order to have effective operations It uses Buddhist psychology theory to create motivation and adjust behavior in life, humans can learn to find meaning and purpose in life In the process of seeking true happiness in Buddhism, the method of study is to train to live life correctly It is divided into 3 main steps called Trisikkha: (1) training (2) mental training (3) intellectual training knowing one's true potential means being able to achieve goals for oneself and society the principles of Buddhist psychology will prevent one from falling into any of the 3 states:(1) being dominated (2) neither happy nor sad (3) being aware, which is the true state of life. Understanding the cause of suffering, understanding the true goal of life, which is Nirodha (the cessation of suffering, the cessation of problems), knowing how to practice to face problems Without being pressured by suffering, facing suffering firmly according to Buddhist psychology,knowing the essence of Buddhism, which is the Four Noble Truths, using wisdom to solve suffering/problems from the lowest, middle, and highest levels.

Keywords: Buddhist Psychology, Buddhism, Human Potential Development

บทนำ

จิตวิทยาในพระพุทธศาสนา (พุทธจิตวิทยา) กล่าวถึงตัวจิตโดยตรงว่าเป็นตัวการที่มีความสำคัญมากที่ทำให้คนเรา และสัตว์โลกทั้งหลายสุขหรือทุกข์ เสื่อมหรือเจริญ และกล่าวไว้ทุกแง่ทุกมุมอย่างละเอียดถี่ถ้วน ส่วนจิตวิทยาตะวันตกยังไม่ยุติ มีการค้นคว้าและพบทฤษฎีใหม่ๆ เพิ่มเติมกันอยู่อย่างไม่มีสิ้นสุด แต่จิตวิทยาทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นการค้นพบที่สิ้นสุดแล้ว จากการตรัสรู้ของพระพุทธองค์ไม่มีทฤษฎีใหม่อันใดที่ใครจะค้นพบขึ้นมาใหม่ นอกเหนือไปจากที่กล่าวไว้ในพระอภิธรรมนี้แล้ว ถ้าค้นพบทฤษฎีใหม่แสดงว่านั่นไม่ใช่จิตวิทยาในพระพุทธศาสนา (พระเทพวิสุทธิกวี, 2543:44)

มนุษย์มีความปรารถนาทุกคน คือต้องการให้ตนเองประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตเป็นที่ยอมรับในสังคม มนุษย์จึงมีความพยายามที่จะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองบรรลุจุดหมายปลายทางนั้น ๆ ซึ่งการทำทุกวิถีทางจึงเป็นสิ่งที่จะต้องนำกลับมาพิจารณาว่าสิ่งที่ตนเอง ได้กระทำไปนั้นเป็นไปตามหลักพุทธจิตวิทยาอันดีของสังคม บ้านเมือง สังคมมนุษย์ทุกวันนี้มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย หลายคนรู้สึกท้อแท้ เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคมากมาย ไม่สามารถจัดการกับปัญหาเหล่านั้นให้หมดไปได้ เพราะคิดอยู่เสมอว่าตนเองไม่มีความสามารถ ไม่เก่ง ไร้ค่า มองโลกในแง่ร้ายอยู่เสมอ โดยความเป็นจริงแล้วมนุษย์ทุกคนล้วนมีค่า มีศักยภาพ มีความสำคัญ และมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเอง เพียงแต่มนุษย์ต้องมองเห็นคุณค่าในตนเอง ตามแนวคิดทางจิตวิทยา การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างความรู้ ความคิด ความรู้สึก การรับรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปของแต่ละคน ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นอกจากนี้พฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ความรู้ที่เพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ การพัฒนาตามช่วงวัย ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก ทักษะ และความสามารถในการดำเนินชีวิต การทำงาน และการอยู่ในสังคม

ดังนั้นมนุษย์มีศักยภาพและมีคุณค่าอยู่ในตัวเองที่จะสามารถฝึกฝนและพัฒนาตนได้ไม่มีผู้ใด มีความสมบูรณ์พร้อมทุกด้านจนไม่จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องใด ๆ อีกแม้บุคคลจะเป็นผู้ที่รู้จักตนเองได้ดีที่สุดก็ยังไม่สามารถแปรเปลี่ยนตนเองได้ในทุกเรื่อง ยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในการพัฒนาตน การควบคุมความคิด ความรู้สึกและการกระทำของตนเอง หลักธรรมคำสอนจะสามารถช่วยให้บุคคลนั้น ๆ มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของตน ช่วยให้เขาเลือกที่จะกระทำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม (สุมานพ ศิวารัตน์, 2560:39) คุณค่าความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าการดำเนินชีวิตอย่างมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้ชีวิตของตนเองมีคุณค่าอันประเสริฐด้วยปัญญา มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ การที่มนุษย์เราจะมีชีวิตที่ดีงามจะต้องหมั่นศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นไป

ปัจจุบันพบว่าหลักธรรมคำสอนในทางพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้นั้นดูจะมีหลักต่างๆ มากมาย จนอาจจะมีหลายคนรู้สึกว่ายากที่จะเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุ (2529:5) กล่าวว่า “เรื่องที่ตรัสรู้และรู้นั้นมาก เท่ากับใบไม้ทั้งป่า แต่เรื่องจำเป็นที่ควรรู้ ควรนำมาสอนและนำมาปฏิบัตินั้นเท่ากับใบไม้กำมือเดียว” นั่นก็คือ โดยเนื้อแท้แล้วใจความสำคัญทั้งหมดของพุทธธรรมนั้นมีหลักสำคัญอยู่ที่การมุ่งพิจารณาถึงสาเหตุของทุกข์และวิถีทางในการดับทุกข์หลักธรรมทางพุทธศาสนาล้วนแล้วแต่มุ่งเน้นให้มนุษย์ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อให้มนุษย์ได้พัฒนาศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์เพื่อสร้างสรรค์ ชีวิตและสังคมสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม อันจะนำไปสู่การหมดปัญหาหรือดับทุกข์ในทุกระดับเป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ก็คือความเป็นอิสรภาพจากความทุกข์หรือปัญหาทั้งปวงนั่นเองศีลกับ การรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตนสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้อง ตั้งใจทำให้ดีพัฒนาตนเอง ให้ถึงจุดมุ่งหมายของชีวิตทำให้เกิดคุณประโยชน์ต่าง ๆ จนส่งผลให้มีความประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เมื่อเรามีความตั้งใจในงานที่ต้องรับผิดชอบ รู้จักใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล สามารถไตร่ตรอง ตรวจสอบเหตุผลที่เป็นจริงได้ มีการพัฒนาหน้าที่การงานของตนเองไปในทางที่ดีที่เจริญ จากนั้นก็ร่วมมือพัฒนาสังคมให้เจริญงอกงามเมื่อสังคมมีการพัฒนาที่เหมาะสม การดำเนินชีวิตไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรมนุษย์ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการดาเนินงานในองค์กร ทั้งนี้เนื่องจาก ทรัพยากรมนุษย์คือ สินทรัพย์ที่สำคัญ และองค์การสามารถใช้ศักยภาพของปัจเจกบุคคลให้ได้ประโยชน์สูงสุดโดยให้สิ่งแวดล้อมและโอกาสในการพัฒนา ด้วยการส่งเสริมและให้รางวัลสำหรับสิ่งใหม่ ๆ และความสร้างสรรค์ ประกอบกับสมรรถนะของมนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ แต่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการให้คุณภาพของชีวิตการทำงานที่สูงผ่านโอกาสของอาชีพ ด้วยการทำให้มนุษย์มีความพอใจในงาน และการพัฒนาวิชาชีพของตนให้เจริญก้าวหน้า ทำให้กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประสบความสำเร็จได้นั้นมีความจำเป็นต้องมีการวางแผนที่ดีเพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิผล

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ก็เพื่อความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานของตนทำให้มีโอกาสได้รับการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นไปได้ ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาทัศนคติและบุคลิกภาพให้ถูกต้องดีงามและเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะหรือฝีมือในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น เพื่อฝึกฝนความสามารถในการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเรียนรู้และลดความเสี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน เพื่อปรับปรุงสภาพการทำงานของตนให้ดีและเหมาะสมยิ่งขึ้นเพื่อให้เข้าใจในนโยบายและเป้าหมายขององค์การที่ตนเป็น

สมาชิกอยู่ได้ดียิ่งขึ้น จะได้สามารถปฏิบัติตนและทำงานได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ (human potential development) หมายถึง กระบวนการดำเนินงานที่ส่งเสริมให้บุคลากรเพิ่มความรู้ พัฒนาคุณภาพและทักษะให้ไปสะท้อนรับอนาคต ชีวิต และงานอาชีพ มีพฤติกรรมการทำงานที่เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบ ซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้สามารถสนองตอบวัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ ภารกิจขององค์กรที่ตนปฏิบัติงานอยู่ (Kanter, 1983;& สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ, 2547) ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ คือการสร้างโอกาสให้กับตนเอง โอกาสเป็นสิ่งที่หลายคนอยากได้ ไม่ว่าจะเป็นโอกาสทางด้านการศึกษา หรือโอกาสความก้าวหน้าชีวิตการทำงาน สร้างเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ตั้งเป้าหมายแล้วพัฒนาตนเอง เป้าหมายเปรียบเหมือนจุดหมายปลายทาง หากกำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจน ทำให้สามารถกำหนดระยะเวลาในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

แนวคิดและทฤษฎีของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์

ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological Theory) มีความสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการจูงใจ การบริหารจัดการ ทั้งนี้ทฤษฎีทางจิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหรือสภาวะการเปลี่ยนแปลงในด้านจิตใจและพฤติกรรมการแสดงออก ซึ่งทฤษฎีทางจิตวิทยานั้นได้ถูกนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพคนดีและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีจิตวิทยาเพื่อพัฒนาศักยภาพมนุษย์มี 5 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt Psychology) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าการศึกษาคุณค่าและมูลค่าที่เกิดขึ้น จากพฤติกรรมมนุษย์นั้นจะต้องศึกษาเป็นภาพรวม จะแยกศึกษาและวิเคราะห์ออกเป็นทีละเรื่องไม่ได้ เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์เป็นพฤติกรรมบูรณาการ (Integrated Behavior) ที่เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างความรู้ ความคิด ความรู้สึก การรับรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปของแต่ละคน ไม่ได้เกิดขึ้นจากเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้พฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ความรู้ที่เพิ่มขึ้น (ทิศนา แขมมณี, 2560,60–62)

2. ทฤษฎีจิตวิทยาด้านพฤติกรรม (Behavioral Psychology) ทฤษฎีนี้เน้นไปที่พฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ที่สามารถสังเกตเห็นได้การเรียนรู้ของมนุษย์ เกิดขึ้นจากสิ่งเร้าหรือตัวกระตุ้นที่ถูกใส่เข้ามา และในทางกลับกันมนุษย์จะหลีกเลี่ยงการกระทำในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากตัวกระตุ้นที่ถูกใส่เข้ามาด้วยเช่นกัน ทฤษฎีนี้จึงมีความเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์จะเกิดขึ้นจากการเสริมแรง โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement)

และ (2) การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) มีการสร้างแรงจูงใจและให้รางวัลเมื่อทำดีและมีการตักเตือนลงโทษหากกระทำผิด (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2548,140-143)

3. ทฤษฎีจิตวิทยาการรับรู้ (Cognitive Psychology) ทฤษฎีนี้จะมุ่งเน้นไปที่ความเข้าใจหรือการคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยการกำหนดรู้ (Perception) มาก่อนการรับรู้ที่ถูกต้องจะนำไปสู่พฤติกรรมการแสดงออกที่ถูกต้องเช่นเดียวกัน ทฤษฎีนี้เป็นการผสมผสานระหว่างทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์และจิตวิทยาเชิงพฤติกรรมเข้าด้วยกัน การเรียนรู้เป็นผลของกระบวนการคิดความเข้าใจการรับรู้สิ่งเร้าที่มากระตุ้น ผสมผสานกับประสบการณ์ ในอดีตที่ผ่านมาของบุคคลที่เป็นพ่อแม่ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น ซึ่งการผสมผสานระหว่างประสบการณ์ที่ได้รับในปัจจุบันกับประสบการณ์ในอดีต จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทางปัญญาเข้ามามีอิทธิพลในการเรียนรู้ด้วยความรู้นั้นไปใช้กับการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์จากกิจกรรมในการดำเนินชีวิตในสังคมในด้านต่าง ๆ (ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์, 2545:68)

4. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษย์นิยม (Humanism) เน้นความเป็นมนุษย์ มีทัศนะว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความดีงาม เชื่อกันว่ามนุษย์มีคุณค่า ความกรุณา ความสามารถ ความต้องการ และแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนา ถ้าบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองและกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทฤษฎีที่สำคัญตามแนวคิดนี้คือทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1954) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับได้แก่ (1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological-Needs) (2) ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง (safety or safety needs) (3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (belongingness-and-love-needs) (4) ความต้องการยกย่อง (respect need) หรือความนับถือตนเองที่ต้องได้รับความเคารพและสถานะทางสังคม (5) ความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคล การตระหนักรู้ในตนเองเป็นความต้องการสูงสุดของมนุษย์

5.จิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) เป็นแขนงวิชาหนึ่งในศาสตร์ทางจิตวิทยา (Psychology) ที่พยายามแสวงหาองค์ความรู้เพื่อเสริมสร้างอัจฉริยภาพด้วยการยึดเอาจุดแข็งของบุคคลมาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา (Seligman, 1998; Seligman & Csikszentmihalyi,2000) จิตวิทยาเชิงบวกได้รับการพัฒนาต่อยอดมาจากแนวคิดจิตวิทยามนุษย์นิยม (Humanistic Psychology) ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาจิตวิทยาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตของบุคคลปกติ มนุษย์เราสามารถเรียนรู้ที่จะหาความหมายและจุดมุ่งหมายในชีวิตได้ และในกระบวนการดังกล่าวก็สามารถแสวงหาความสุขที่แท้จริงได้

กระบวนการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาที่นำเอาการศึกษาเข้ามาเป็นสาระสำคัญ เป็นเนื้อแท้ของการดำเนินชีวิต และทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นการศึกษา โดยวางหลักการหรือระบบการศึกษาไว้เรียกว่า สัทธรรม 3 คือปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เป็นแก่นของพุทธจิตวิทยา ตามทัศนะของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2566:11) ให้ทัศนะไว้ว่า “ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ คือ ปริยัติ (Theory) ปฏิบัติ (Practice) และ ปฏิเวธ (Outcome) ต้องโยงหรืออ้างอิงหากันได้ ถึงจะถือว่าเป็น Family Resemblance เป็นพุทธจิตวิทยาแท้ กล่าวคือ ปริยัติ ได้แก่ คัมภีร์คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก ถ้าไม่มีพระไตรปิฎก คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าก็มาถึงเราไม่ได้ สุภาษิตที่รวบรวมไว้เหล่านี้เป็นคำสอนที่เราต้องเรียนรู้ ในความหมายดั้งเดิม มันเป็นทฤษฎีที่เกิดจากการปฏิเวธ และเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นผลมาจากการปฏิเสธ หมายความว่า พระพุทธเจ้าทรงปฏิเวธ คือผลของการปฏิบัติที่สำเร็จแล้ว จึงทรงนำประสบการณ์จากการฝึกฝนของพระองค์นั้นมาเรียบเรียงร้อยกร้องสั่งสอนพวกเรา คือทรงสั่งสอนพระธรรมวินัยไว้ คำสั่งสอนของพระองค์นั้นก็มาเป็นปริยัติ คือเป็นสิ่งที่เราต้องเล่าเรียน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543:10)

วิธีการพัฒนาตามกระบวนการพระพุทธศาสนา มนุษย์ได้รับการฝึกหัดอบรมตามวิธีการของหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิและปัญญา จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ได้รับการศึกษาที่สมบูรณ์แท้จริง เป็นขั้นซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเต็มระบบวัตถุประสงค์ของการศึกษาในพระพุทธศาสนาวิธีการศึกษา ก็คือการฝึกฝนให้มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ

(1) การฝึกฝนอบรม ในด้านความใประพฤติ (Training in Higher Morality) เป็นช่องทางให้จิตใจได้พัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงามเช่น เมื่อไม่เบียดเบียน พฤติกรรมที่สร้างสรรค์ก็คือเกื้อกูล ตัวอย่างเช่น พฤติกรรมในการประกอบอาชีพ ให้หาเลี้ยงชีพโดยสุจริต ไม่เบียดเบียน การพัฒนาความรู้ ความสามารถ มุ่งให้เกิดผลต่อวิชาชีพมีระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะ เรียกว่า ศีล

(2) การฝึกอบรมทางจิตใจ (Training in Higher Mentality) การปลูกฝังคุณธรรมสร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพของจิต การมีความมั่นคงทางปัญญาจะทำงานได้ผลและพัฒนาไปได้ ตัวอย่างเช่น การมีอุดมคติในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ ทำสิ่งที่ดีงาม ไปให้ถึงจุดมุ่งหมายของชีวิต มีความพยายาม อดทน มีความรับผิดชอบ มีสติ เรียกว่า สมาธิ

(3) การฝึกฝนอบรมทางปัญญา (Training in Higher Wisdom) ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหาจัดปรับทั้งพฤติกรรมและจิตใจ การพัฒนาปัญญาที่รู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงเข้าถึง

ความจริงของธรรมชาติ ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ที่ทำให้แก้ปัญหาไปตามแนวทางเหตุผลรู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระผ่องใสเบิกบาน เป็นผู้ที่บรรลุจุดมุ่งหมายของการพัฒนาตน เรียกว่า ปัญญา

พระพุทธศาสนาเชื่อในศักยภาพของความเป็นมนุษย์จุดเริ่มต้นของการพัฒนามนุษย์ คือ การศึกษา แต่ไม่ใช่ศึกษาที่คาดหวังให้คนอื่นมาช่วยเหลือ คือ เชื่อว่า หากมนุษย์มีปัญญาก็สามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ เรียกว่า “ตถาโพธิสัทธา” คือ ศรัทธาในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (พระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์ ฉะนั้นมนุษย์ทุกคนก็สามารถเป็นพระพุทธเจ้าได้หากพัฒนาตนเองถึงขั้นสูงสุด) ตามทัศนะทางพุทธศาสนา เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนสามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเจ้าได้ ใครที่มีความพร้อมก็สามารถอธิฐานจิตเป็นพระพุทธเจ้าได้ ซึ่งจะเป็นได้นั้นก็ด้วยการบำเพ็ญบารมี พัฒนาตนเองจนถึงขั้นมีคุณสมบัติจนเกิดปัญญาตรัสรู้ ซึ่งพระพุทธศาสนาให้เชื่อในปัญญา ปัญญาเท่านั้นที่ทำให้มนุษย์เป็นพระพุทธเจ้าได้ ซึ่งเจ้าชายสิทธัตถะได้ทำให้เห็นเป็นแบบอย่างแล้ว เป็นผู้ที่พัฒนาตนเองถึงจุดสูงสุดพ้นจากความบีบคันจากสิ่งต่างๆ มีปัญญาดี เป็นแบบอย่างให้เราได้ปฏิบัติตาม

การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ตามหลักพุทธจิตวิทยา

การรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตนเป็นการศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมายแห่งชีวิตเกิดความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ทั้งด้านสังคม บุคคลได้ เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ จะต้องอยู่ด้วยกันเป็นสังคม ลักษณะการรู้จักตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในสังคมมนุษย์ซึ่งสามารถสรุปการรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตนช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้ คือการรู้ศักยภาพที่ แท้จริงของตน สามารถบรรลุเป้าหมายปัจจุบันเพื่อตนเองและสังคมเป็นเป้าหมายเพื่อตนเองและสังคมขั้นตามองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ได้แก่

(1) การรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน คือ การรู้จักตนเองช่วยทำให้เป็นผู้มีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรง สง่างาม ไร้โรคภัยไข้เจ็บตลอดจนมีอายุยืนยาวด้วยการฝึกฝนสมาธิ

(2)การรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน คือ ทำให้เป็นผู้มีทรัพย์สินเงินทองเพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างน้อยมีอาชีพการงานพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอันเกิดจากสมาธิ

(3) การรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน คือ ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงผาสุกตลอดจนวงศ์ตระกูลเป็นที่นับถือของคนในสังคม

(4) การรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน คือ ทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคม มีสถานภาพดี มีชื่อเสียงเกียรติยศ พร้อมพรั่งด้วยบริวาร

(5) การรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน คือ สามารถบรรลุเป้าหมายในอนาคตเพื่อตนเองและ

สังคม ด้วยการฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การรู้ศักยภาพที่ แท้จริงของตน คือ ทำให้มีความสุขทางใจ ด้วยความศรัทธาในพระรัตนตรัยซาบซึ้งในบุญกุศล เกิดจากการยึดมั่นในความดี การรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน คือ การรู้จักตนเองช่วยทำให้เกิดความเอิบอิ่มใจในชีวิตของตนเอง ที่ได้ประพฤติอย่างถูกต้องดีงามนั้น การรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน คือ ช่วยทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ ที่ได้เสียสละทำการสร้างสรรค์เกื้อกูลไว้แก่เพื่อนมนุษย์และสังคมการรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน คือ ช่วยทำให้เกิดความแกล้วกล้ามั่นใจ เบิกบานใจเนื่องจากมีความรู้ มีปัญญาที่จะแก้ ไขปัญหาและดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีการรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน คือ ทำให้เกิดความสบายใจมั่นใจในกุศลกรรมที่ได้ประกอบไว้อันเป็นผลมาจากความดีงาม เป็นหลักประกันชีวิตในภายภาคหน้า (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542:79)

การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญ ยิ่งในการที่บุคคลจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังที่ท่านปัญญานันทภิกขุก็สอนว่า “รู้อะไรร้อยแปด แต่ยังไม่รู้จักตนเอง”นี่เรียกว่ายังไม่รู้ แสดงให้เห็นว่าการเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เนื่องจากเป็นการรับรู้คุณค่าของตนเองตามสภาพความเป็นจริงของชีวิต และเป็นพื้นฐานการมองชีวิตให้ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าเสริมสร้างให้บุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพ บุคคลที่ เห็นคุณค่าในตนเองจะสามารถเผชิญอุปสรรคที่ เกิดขึ้นได้อย่างมั่นใจหาแนวทางแก้ปัญหาให้ผ่านไปได้ด้วยดี รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์ด้วย การรู้จักเพิ่มความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเองเริ่มตั้งแต่รู้จักเรียนรู้ศิลปะวิทยาที่ดีมีประโยชน์สำหรับการดำเนินชีวิตเป็นผู้ใคร่เรียนรู้อยู่เสมอ ชีวิตของมนุษย์ย่อมดำเนินไปด้วยดีคนที่ฝึกจิตดีแล้วทำแต่สิ่งดีมีประโยชน์ย่อมได้รับผลของการทำดีนั้น คือ ไม่ต้องเดือดร้อนมีคนรักใคร่นับถือ ไม่มีศัตรู มีเกียรติ มีอาชีพและฐานะที่มั่นคง และจิตที่ฝึกดีแล้วนั้นจะสงบระงับได้รับความสุขลึกซึ้งอีกด้วย จิตที่ยังไม่ได้รับการฝึกเมื่อมีอารมณ์มากระทบเข้า ย่อมจะหวั่นไหวไปตามอารมณ์นั้น เช่น เมื่ออารมณ์ที่น่าใคร่มากระทบจิตก็เกิดความใคร่ดิ้นรนอยากได้ เมื่ออารมณ์ที่น่าชังมากระทบก็เกิดความขัดใจ ดิ้นรนอยากผลักไสให้พ้นไป เป็นต้น ความดิ้นรนของจิต เมื่อรุนแรงมากก็อาจทำความผิดก่ออาชญากรรมต่าง ๆ ขึ้น ล้วนแต่นำความทุกข์ความเดือดร้อนมาให้ทั้งสิ้น แต่จิตที่ได้รับการฝึกฝนพัฒนาแล้วจะสามารถทนต่ออารมณ์ที่มากระทบได้ จึงไม่ดิ้นรน ไม่นำไปก่อความผิดจึงไม่มีความเดือดร้อน จะมีความสุขที่แท้จริง

การฝึกให้เกิดปัญญา คือสภาวธรรมสูงสุดที่มีจริงในปัจเจกบุคคล เป็นความเข้าใจถูกเห็นถูก ไม่ว่าจะเป็นในระดับใด ความเป็นจริงของปัญญาก็จะไม่เปลี่ยน คือ รู้จริง รู้แจ้ง รู้ชัด เห็นถูกตามความเป็นจริง เข้าใจได้ถูกต้อง เข้าใจถึงสัจธรรม ธรรมที่เป็นตัวความจริงเป็นเครื่องกำจัด อวิชชา ตัณหา ได้เป็นอย่างดี เพื่อเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตน เรียนรู้เพื่อให้รู้จักตนเองนั้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญกับการดำเนินของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย ที่ควรเฝ้ามองตนเองและพัฒนา

ฝึกฝนตนเอง ด้วยศรัทธาและปัญญา หากมีแต่ปัญญาแต่ขาดศรัทธา ไม่มีสิ่งใดเป็นสรณะที่พึ่ง ขาดความเชื่อในเรื่องหลักกรรมจนทำให้ขาดปัญญา ย่อมไม่ก่อประโยชน์อันใดต่อตนเองและสังคม มีสามสิ่งนี้จะต้องขับเคลื่อนไปด้วยกัน ได้แก่ ศรัทธา ปัญญา และการกระทำที่ถูกต้อง การรู้จักตนเองในมิตินี้เป็นเพียงพื้นฐานในการเรียนรู้ และเฝ้ามองพึงระวัง โลภะ โทสะ โมหะ ที่จะเกิดขึ้นในตนเอง เพื่อที่จะรู้เท่าทันตนเองและพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น

การดำเนินชีวิตของมนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาตนเองทั้งภายนอกและภายในเป็นสิ่งเชื่อมสัมพันธ์เกื้อกูลให้ดำเนินชีวิตการอยู่ได้ด้วยดี เช่น การลดละ โลภะ โทสะ โมหะ การไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น การประกอบอาชีพที่สุจริต กายสุจริต วจีสุจริต จัดเป็นการพัฒนาด้านกาย วาจา มีศีลเป็นเบื้องต้น ขณะเดียวกันทำกิจหน้าที่ด้วยความสำรวมระมัดระวัง อินทรีย์ 6 ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ไม่ให้ตกเป็นทาสของ อวิชชา ตัณหาจนทำให้ตนเองต้องประสบทุกข์ร้อนในทรรศนะของพุทธศาสนานั่นเอง ปกติเมื่อเราเกิดอารมณ์ใด ๆ ขึ้นมาเราจะตกอยู่ในภาวะใดภาวะหนึ่งใน 3 ภาวะ ดังต่อไปนี้

(1) ถูกครอบงำ หมายถึง การที่เราไม่ สามารถฝืนต่อสภาพอารมณ์นั้น ๆ ได้จึงแสดงพฤติกรรมไปตามสภาพอารมณ์ดังกล่าว เช่น เมื่อโมโหก็อาจจะมีการขว้างปาข้าวของ หรือส่งเสียงดังโดยไม่สนใจใคร

(2) ไม่ยินดียินร้าย หมายถึง การไม่ยินดียินร้ายต่ออารมณ์ที่ เกิดขึ้น หรือทำเป็นละเลยไม่สนใจเพื่อบรรเทาการแสดงอารมณ์ เช่น ทำเป็นไม่ใส่ใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งที่จริง ๆ ก็รู้สึกโกรธ

(3) รู้เท่าทัน หมายถึง การรู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่ เกิดขึ้น มีสติรู้ว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่ สุดในขณะที่เกิดอารมณ์นั้น ๆ เช่น โกรธก็รู้ว่าโกรธ แต่ก็สามารถควบคุมความโกรธนั้นได้ระงับอารมณ์โกรธได้ และหาวิธีจัดการแก้ไขได้อย่างเหมาะสม

บทสรุป

มนุษย์ตามหลักพุทธจิตวิทยาในสังคมปัจจุบันเป็นการพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตอยู่อย่างมีสติมีความรู้แจ้งเห็นจริงมีปัญญาโดยมุ่งสู่อิสรภาพที่แท้จริง คือการพ้นทุกข์แก้ปัญหาได้ การฝึกหัดอบรมนั้นเน้นที่ตัวบุคคลเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาคนเน้นที่การพัฒนาทางกาย การพัฒนาทางจิตและการพัฒนาทางปัญญาให้สามารถลดละสิ่งที่เป็นความชั่วเจริญเพิ่มพูนในสิ่งที่ดีขึ้น และฝึกจิตของตนเองให้บริสุทธิ์ผ่องใสอยู่เสมอ หลักพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ (1) ทางด้านร่างกาย คือ ผู้ปฏิบัติธรรมมีการสำรวมระวังไม่เบียดเบียนคนอื่น มีความมานะอดทนต่อการปฏิบัติธรรมมากขึ้น ทาให้เกิดความกตัญญูต่อคุณพ่อคุณแม่ มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ และได้มีการฝึกการเจริญวิปัสสนากรรมฐานทำ ให้

มีการปรับอารมณ์เพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น (2) ทางด้านจิตใจ คือ ผู้ปฏิบัติธรรมมีความโกรธลดลง มีการควบคุมอารมณ์ที่ดีขึ้น มีความเมตตาต่อเพื่อนร่วมปฏิบัติธรรมด้วยกัน มีความสุข มีความอิ่มใจ มีอารมณ์แจ่มใสมากขึ้น มีสัจจะต่อตนเองและผู้อื่น หลังจากผู้ปฏิบัติธรรมแล้วได้เรียนรู้และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงชีวิตในการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางกาย และทางอารมณ์เพื่อให้รู้เห็นความจริงของชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปทุกวันๆ ในการดำเนินชีวิต (3)ทางด้านปัญญา คือ ผู้ปฏิบัติธรรมมีสติปัญญาสามารถคิดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงาน มีความเห็นถูกต้องมีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย มีความคิดก้าวไกลในการแนะนาเพื่อนผู้ปฏิบัติธรรมมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้รู้แจ้งเห็นจริงในชีวิตว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเกิดขึ้นมีการตั้งอยู่และมีการดับไปเป็นธรรมดา ไม่ควรเข้าไปยึดมั่นถือมั่น มีจิตใจที่มั่นคงในการดำเนินชีวิตทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รู้แนวคิดและคำสอนเรื่องพุทธจิตวิทยา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จิตที่สัมพันธ์กันกับทุกข์(ปัญหา) อันเป็นสภาพที่แท้จริงของชีวิต เข้าใจสาเหตุของทุกข์(ปัญหา) เข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิต คือนิโรธ(ความดับทุกข์ ดับปัญหา) รู้วิธีการปฏิบัติเพื่อเผชิญปัญหา โดยไม่ถูกบีบคั้นจากทุกข์(ปัญหา) ไม่เกิดความท้อแท้ สิ้นหวัง ให้สู้และเผชิญกับทุกข์(ปัญหา) อย่างมั่นคงตามหลักพุทธจิตวิทยา รู้ในแก่นแท้ของพุทธศาสนาคืออริยสัจสี่ ซึ่งเน้นการใช้สติปัญญาในการแก้ทุกข์/ปัญหาตั้งแต่ขั้นต่ำ กลาง และขั้นสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์. (2545). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ทิศนา แขมมณี.(2560). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*.พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต). (2536). *จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร*. มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2542). *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต).(2549). *สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ*, กรุงเทพฯ:วัดญาณเวศกวัน.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2566). *แก่นพุทธจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เชนปริ้น.

พุทธทาสภิกขุ.(2529). *แก่นพุทธศาสน์*. กรุงเทพฯ: อรุณวิทยา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *การพัฒนาที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 21). ผลิธัมม์.

สุมานพ ศิวารัตน์.(2560). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา*. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม–เมษายน).

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2547). *Competency: เครื่องมือการบริหารที่ปฏิเสธไม่ได้.* วารสาร Productivity, 9(53), 48.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2548). *จิตวิทยาการศึกษา.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Maslow, A. (1954). *Motivation and Personality*. Harper and Row.

Seligman, M. (2006). *Learned optimism: How to change your mind and your life*. Vintage.

พุทธธรรมกับการปกป้องสิ่งแวดล้อมในโลกดิจิทัล

BUDDHIST PRINCIPLES AND ENVIRONMENTAL PROTECTION IN THE DIGITAL WORLD

[1]พระมหาสุนทร ชาตเมธี (สุดชา), [2]สมโภชน์ ตราชู
และ [3]พระมหาวรพันธุ์ วรปญฺโญ (กระจายศรี)
[1]Phramaha Sunthorn Chatametee (Sutcha), [2]Sompoch Trachoo
and [3]Phramaha Voraphan Vorapanyo (Krajaisri)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]sunthorn007007@gmail.com

Received: December 27, 2024; **Revised**: December 25, 2024; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

ในยุคดิจิทัล หลักพุทธธรรมสามารถประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น สื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มการศึกษาออนไลน์ กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่ความรู้และปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อธรรมชาติและการพึ่งพากันตามหลักปฏิจจสมุปบาท โดยเน้นให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำของมนุษย์และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างชุมชนออนไลน์ที่สนับสนุนการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม เช่น การลดการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยและการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ช่วยกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การศึกษาผ่านช่องทางออนไลน์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ยังสามารถส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจิตสำนึกที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินชีวิตแบบยั่งยืน บทความนี้มุ่งเน้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผ่าน

---

[1]อาจารย์, หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
[2]อาจารย์, ดร., หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
[3]อาจารย์, ดร., หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่และส่งเสริมให้เกิดความตระหนักรู้และการปฏิบัติจริง โดยชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของเทคโนโลยีในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ การนำเสนอหลักศีลธรรมทางพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์จะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกด้านความยั่งยืน และกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลและสังคมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

คำสำคัญ : พุทธธรรม, การปกป้องสิ่งแวดล้อม, ดิจิทัล

Abstract

In the digital era, Buddhist principles can be effectively applied to promote environmental conservation. Digital technologies, such as social media and online educational platforms, have become crucial tools for disseminating knowledge and fostering positive attitudes towards nature and interdependence, in line with the principle of Paticcasamuppada (Dependent Origination). These platforms highlight the connection between human actions and environmental impacts. The creation of online communities that support the practice of Buddhist principles, such as reducing excessive consumption and adopting a simple lifestyle, can encourage collaborative efforts toward sustainable environmental solutions. Additionally, online education on environmental conservation can help cultivate a consciousness that aligns with sustainable living practices. This article emphasizes the integration of Buddhist teachings with environmental conservation by leveraging digital technology to raise awareness and encourage practical action. It underscores the potential of technology to foster understanding of the interconnectedness between humans and nature. The presentation of Buddhist ethical principles through online media can instill a consciousness of sustainability and inspire changes at both individual and societal levels toward long-term environmental friendliness.

Keywords: Buddhist principles, environmental protection, digital technology

บทนำ

สิ่งแวดล้อมในยุคปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหามากมาย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืน เหล่านี้เป็นผลมาจากการดำเนินชีวิตและกิจกรรมของมนุษย์ที่ขาดการตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อโลก ในด้านพระพุทธศาสนา หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสรรพสิ่งหรือที่เรียกว่า “อิทัปปัจจยตา” ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เมื่อมนุษย์ปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างไม่เหมาะสม ย่อมทำให้ธรรมชาติกลับมาส่งผลกระทบต่อมนุษย์เอง การทำลายสิ่งแวดล้อมคือการทำลายความสมดุลที่มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพา (พระไพศาล วิสาโล, 2563: 102) การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “สัมมาทิฏฐิ” ช่วยก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน การมีจิตสำนึกต่อธรรมชาติเป็นสิ่งที่สำคัญในกระบวนการดำเนินชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2555: 146) การพัฒนาจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เพียงแค่การศึกษาในห้องเรียน แต่ยังรวมถึงการปลูกฝังแนวคิดทางจิตวิญญาณผ่านสื่อดิจิทัล การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการสื่อสารและสร้างความตระหนักรู้ผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่จึงมีบทบาทสำคัญในการปกป้องสิ่งแวดล้อม (สุภีร์ ทุมทอง, 2562: 88) ความสำคัญของการเรียนรู้พฤติกรรมทางสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในยุคดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและรับผิดชอบต่อธรรมชาติจึงเป็นอีกหนึ่งวิธีในการปกป้องโลกที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (กิตติศักดิ์ ภูมิโพธิ์, 2561: 52) ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันกลายเป็นวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นภาวะโลกร้อน การสูญพันธุ์ของสัตว์และพืช ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ หรือมลพิษในอากาศและน้ำ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม การทำลายธรรมชาติเป็นการละเลยต่อสิ่งที่มนุษย์พึ่งพาอยู่ โดยที่ความเสียหายที่เกิดจากการทำลายธรรมชาตินั้นย้อนกลับมาส่งผลต่อชีวิตมนุษย์เช่นเดียวกัน (พระไพศาล วิสาโล, 2561: 85) ในอีกมุมหนึ่ง ความสำคัญของการพัฒนาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมในมนุษย์ โดยอธิบายว่าหากมนุษย์ไม่พัฒนาจิตใจให้สอดคล้องกับธรรมชาติและความสมดุลของสิ่งแวดล้อมแล้ว ปัญหาสิ่งแวดล้อมจะยังคงเกิดขึ้นและส่งผลกระทบที่รุนแรงยิ่งขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2553: 92) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ และชี้ให้เห็นว่าการขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาธรรมชาติอย่างยั่งยืนนั้นเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาเหล่านี้รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ (สุธีร์ เจริญศักดิ์, 2562: 112) การศึกษาและสร้างความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมผ่านสื่อดิจิทัลเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ในระดับที่กว้างขวาง การใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดและรับผิดชอบจึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในยุคสมัยนี้ (กมลทิพย์ สุวรรณปรีชา,

2560: 77) ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับคุณภาพชีวิตของมนุษย์มีความเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง ธรรมชาติมีบทบาทสำคัญในการรักษาสมดุลของชีวิตมนุษย์ ทั้งในด้านกายภาพและจิตใจ สภาพแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการพัฒนาสุขภาพกาย สุขภาพจิต และวิถีชีวิตที่ยั่งยืน ในบริบทของหลักพุทธธรรม โดยชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ไม่สามารถแยกตัวออกจากธรรมชาติได้ การทำลายธรรมชาติย่อมส่งผลกระทบโดยตรง ต่อมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2559: 110) หลักการพึ่งพาอาศัยกัน (ปฏิจจสมุปบาท) ที่เป็นรากฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม การทำความเข้าใจธรรมชาติผ่านหลักนี้ทำให้มนุษย์เกิดความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อทั้งสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต (พระไพศาล วิสาโล, 2561: 65) การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี การรักษาสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติกับการคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2560: 95) ผลกระทบทางจิตใจของมนุษย์จากสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม เขาย้ำว่าเมื่อสิ่งแวดล้อมเสื่อมสภาพลง สุขภาพจิตของมนุษย์ก็เสื่อมสภาพตามไปด้วย การพัฒนาจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ (สุวินัย ภรณวลัย, 2563: 144) สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหาหลายประการ เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืน ปัญหาเหล่านี้เกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่ขาดการตระหนักถึงผลกระทบต่อโลก ตามหลักพระพุทธศาสนา “อิทัปปัจจยตา” หรือหลักการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสรรพสิ่ง ชี้ให้เห็นว่าการกระทำที่ไม่เหมาะสมต่อธรรมชาติจะย้อนกลับมาส่งผลกระทบต่อมนุษย์ ทำให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพชีวิตทั้งทางร่างกายและจิตใจ การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสารและสร้างความตระหนักรู้เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถช่วยปกป้องสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักการพึ่งพาอาศัยกัน (ปฏิจจสมุปบาท) ซึ่งเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ การเข้าใจหลักปฏิจจสมุปบาททำให้มนุษย์ตระหนักถึงการพึ่งพากันระหว่างสรรพสิ่ง เมื่อใดที่มนุษย์ทำลายธรรมชาติ ย่อมทำให้เกิดผลกระทบที่ย้อนกลับมาในรูปของปัญหาต่าง ๆ เช่น ภาวะโลกร้อน และการเสื่อมสภาพของทรัพยากรธรรมชาติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2559: 110) ในทำนองเดียวกัน ความสำคัญของ “อิทัปปัจจยตา” ซึ่งเป็นหลักการแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันและการพึ่งพาอาศัยระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยชี้ว่า เมื่อมนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากเกินไป

และละเลยการดูแลสิ่งแวดล้อม มนุษย์ก็จะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบในที่สุด การปฏิบัติต่อธรรมชาติด้วยความเคารพและรับผิดชอบจึงเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (พระไพศาล วิสาโล, 2561: 65) การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนและมีความรับผิดชอบเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยั่งยืนต่อคุณภาพชีวิต เขาเน้นถึงความสำคัญของการพัฒนาทัศนคติที่ถูกต้องต่อธรรมชาติผ่านการศึกษาและการปลูกฝังจิตสำนึกที่เหมาะสมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2560: 95) ผลกระทบทางจิตใจจากการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม โดยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาจิตสำนึกในการรักษาธรรมชาติเป็นกระบวนการที่ต้องเกิดขึ้นทั้งทางกายภาพและจิตใจ เมื่อสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม สุขภาพจิตของมนุษย์ก็จะถูกกระทบไปด้วย ดังนั้น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญต่อการรักษาคุณภาพชีวิตในระยะยาว (สุวินัย ภรณวลัย, 2563: 144) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของสิ่งแวดล้อมและมนุษย์ หลักอิทัปปัจจยตา หรือ ปฏิจจสมุปบาท เป็นหนึ่งในหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาที่แสดงถึงความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสรรพสิ่ง ไม่เว้นแม้แต่สิ่งแวดล้อมและมนุษย์ หลักปฏิจจสมุปบาทเป็นรากฐานของการพึ่งพาอาศัยระหว่างสรรพสิ่ง ทุกสิ่งล้วนเกี่ยวพันกัน เมื่อใดที่มนุษย์ทำลายธรรมชาติ การกระทำนั้นจะส่งผลย้อนกลับมาสู่มนุษย์ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน หรือการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2559: 120) การที่มนุษย์และธรรมชาติมีความสัมพันธ์ที่ไม่อาจแยกจากกันได้ โดยการทำลายสิ่งแวดล้อมนั้นไม่เพียงแต่ทำลายธรรมชาติ แต่ยังส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ การขาดความตระหนักถึงการพึ่งพาธรรมชาติอาจทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ มนุษย์จึงควรดำเนินชีวิตด้วยความเคารพและสอดคล้องกับธรรมชาติในทางเดียวกัน (พระไพศาล วิสาโล, 2562: 75) ความเชื่อมโยงระหว่างจิตใจของมนุษย์และธรรมชาติ การพึ่งพาอาศัยกันของมนุษย์และธรรมชาติไม่เพียงเป็นเรื่องทางกายภาพ แต่ยังเป็นเรื่องของจิตใจ เมื่อมนุษย์อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สมดุล สุขภาพจิตก็จะดีขึ้น การเสื่อมสภาพของสิ่งแวดล้อมย่อมส่งผลให้จิตใจของมนุษย์เสื่อมตามไปด้วย (สุวินัย ภรณวลัย, 2563: 150) การพัฒนาปัญญาเป็นกระบวนการสำคัญที่สามารถนำพามนุษย์ไปสู่การรักษาความสมดุลของธรรมชาติ โดยปัญญาในทางพระพุทธศาสนานั้นไม่ได้หมายถึงความรู้เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่ง รวมถึงธรรมชาติและมนุษย์ด้วย การพัฒนาปัญญาในแง่ของการรู้เท่าทันความจริงของธรรมชาติ โดยระบุว่าปัญญาคือความสามารถในการมองเห็นความเชื่อมโยงและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ หากปราศจากปัญญา มนุษย์จะไม่สามารถดำเนินชีวิตในทางที่สมดุลกับธรรมชาติได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2556: 160) ปัญญาเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจความจำเป็นในการรักษาความสมดุลของธรรมชาติ การพัฒนาปัญญาจึงต้องมาจากทั้งการศึกษาและการปฏิบัติเพื่อให้มนุษย์เข้าใจความสำคัญของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2560:

85) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักการพึ่งพาอาศัยกัน (ปฏิจจสมุปบาท) ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ การเข้าใจหลักนี้ทำให้เราตระหนักว่าการกระทำที่ทำลายธรรมชาติจะส่งผลกระทบกลับมายังมนุษย์ หลักอิทัปปัจจยตา ยังชี้ให้เห็นว่าการใช้ชีวิตโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและละเลยสิ่งแวดล้อม จะส่งผลร้ายต่อมนุษย์ในระยะยาว ดังนั้น การดูแลธรรมชาติด้วยความเคารพและรับผิดชอบจึงสอดคล้องกับพุทธธรรม

โลกดิจิทัลกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเป็นประเด็นที่ไม่สามารถมองข้ามได้ หลักธรรมในพุทธศาสนามีศักยภาพในการสร้างแรงบันดาลใจและแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งการสอนให้เรามีความเคารพต่อธรรมชาติและการลดการบริโภคอย่างสิ้นเปลือง การนำหลักคำสอนนี้ไปเผยแพร่และส่งเสริมในสังคมออนไลน์จึงเป็นแนวทางที่สามารถเชื่อมโยงจิตสำนึกของผู้คนกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทของพุทธศาสนาในการสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยท่านชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมด้านความกรุณาต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในสังคมดิจิทัลที่มีการเชื่อมโยงอย่างทั่วถึง หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติจึงควรถูกส่งเสริมผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น การสร้างบทเรียนธรรมะออนไลน์ที่เกี่ยวกับการเคารพต่อสิ่งแวดล้อม (พระพรหมบัณฑิต, 2560: 112) ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางจิตใจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยกล่าวว่าการพัฒนาจิตใจตามแนวทางของพระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อบุคคลเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างสมดุลให้กับสิ่งแวดล้อมผ่านการลดความต้องการทางวัตถุที่เกินจำเป็น และการเรียนรู้ที่จะใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การเผยแผ่แนวคิดนี้ในยุคดิจิทัลจึงเป็นโอกาสที่ดีในการเชื่อมโยงผู้คนทั่วโลกเข้ากับแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (พระธรรมปิฎก, 2555: 89) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านหลักธรรม โดยชี้ให้เห็นว่าหลักธรรมเรื่องอิทัปปัจจยตา (ความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัย) สามารถถูกนำมาใช้ในการสร้างความตระหนักรู้เรื่องการกระทำที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การแพร่กระจายความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมนี้ผ่านโซเชียลมีเดียจึงเป็นวิธีการที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้อย่างกว้างขวางและทันสมัย (ชลธิชา อินทรสวัสดิ์, 2563: 150)เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการสร้างระบบติดตามข้อมูลสิ่งแวดล้อม การพัฒนานวัตกรรมที่ช่วยลดการใช้ทรัพยากร หรือการให้ข้อมูลความรู้ผ่านสื่อดิจิทัล หลักธรรมทางพุทธศาสนาสามารถสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ในการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ โดยการสร้างจิตสำนึกในการใช้งานอย่างมีจริยธรรมและให้เกิดประโยชน์สูงสุด ความสำคัญของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

โดยเฉพาะในด้านการลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ท่านกล่าวว่า เทคโนโลยีสามารถนำมาสนับสนุนหลักการทางพุทธศาสนา เช่น การลดละความฟุ่มเฟือย และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งช่วยในการลดการใช้ทรัพยากรและส่งเสริมการดูแลสิ่งแวดล้อม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2554: 121) เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถถูกนำมาใช้ในการกระจายความรู้และความตระหนักรู้เกี่ยวกับการดูแลสิ่งแวดล้อม ผ่านสื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น การสร้างแอปพลิเคชันที่สนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือการใช้โซเชียลมีเดียเป็นสื่อกลางในการกระจายข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (พระธรรมปิฎก, 2557: 98) โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีเซ็นเซอร์ในการตรวจจับมลพิษทางอากาศและน้ำ ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศิริพรชี้ว่าเทคโนโลยีนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาในการสร้างความตระหนักรู้และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (ศิริพร ชูสวัสดิ์, 2562: 134) ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลและเทคโนโลยีสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว การอนุรักษ์ธรรมชาติไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการจัดการทรัพยากรในทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้ประโยชน์จากเครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมด้วย พุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมโยงนี้ โดยการส่งเสริมให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีกับการดูแลรักษาธรรมชาติ การสร้างจิตสำนึกในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมผ่านโลกดิจิทัล โดยท่านชี้ว่าเทคโนโลยีไม่เพียงแต่ช่วยให้เราสามารถรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว แต่ยังช่วยเผยแพร่หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น หลักการอิทัปปัจจยตา ซึ่งอธิบายถึงความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์จึงเป็นทางเลือกที่สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2558: 75) พระพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยท่านเน้นถึงการนำหลักธรรมเรื่องความพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การใช้เทคโนโลยีที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านสื่อดิจิทัลสามารถเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการเชื่อมโยงการอนุรักษ์ธรรมชาติกับชีวิตสมัยใหม่ (พระธรรมปิฎก, 2560:123) การใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยท่านได้ชี้ว่าเทคโนโลยีสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ระบบ GIS (Geographic Information Systems) ในการตรวจสอบพื้นที่ป่าและการใช้ข้อมูลสถิติในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ซึ่งช่วยให้การอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงกับข้อมูลดิจิทัลที่แม่นยำ (วารินทร์ ทองไทย, 2561: 98) ดังนั้นจะเห็นว่าเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการอนุรักษ์ธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ข้อมูลดิจิทัลเพื่อติดตามสภาพแวดล้อม การเผยแพร่ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมผ่านสื่อออนไลน์ หรือการสร้างความตระหนักรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร เทคโนโลยีช่วยให้ผู้คนสามารถเชื่อมโยงกับธรรมชาติและเข้าใจถึง

ความสำคัญของการดูแลสิ่งแวดล้อมได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้น ขณะเดียวกัน พุทธศาสนาก็เน้นการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและเคารพธรรมชาติ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนในชีวิตประจำวัน

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในยุคดิจิทัล: การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การเผยแพร่ธรรมะผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกด้านของชีวิต การใช้ สื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมถือเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการกระตุ้นจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ แพลตฟอร์มออนไลน์ไม่เพียงแค่ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาใช้ในการเผยแพร่ธรรมะและแนวคิดเชิงจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแนวทางที่เชื่อมโยงหลักธรรมะกับการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแผ่หลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยท่านชี้ให้เห็นว่าสื่อดิจิทัลสามารถนำมาใช้ในการกระจายข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ธรรมะเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในหลักอิทัปปัจจยตา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่อธิบายถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างการกระทำของมนุษย์กับธรรมชาติ เทคโนโลยีดิจิทัลจึงเป็นเครื่องมือที่สามารถนำพาผู้คนไปสู่การตระหนักรู้ในผลกระทบของการใช้ทรัพยากรอย่างไร้สติ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559: 88) การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม ท่านชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้คนได้ หากนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่เน้นการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและไม่เบียดเบียนธรรมชาติมาเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์ม ดิจิทัล การกระตุ้นจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมในสังคมดิจิทัลจึงเป็นไปได้อย่างกว้างขวางและมีผลกระทบในเชิงบวก (พระธรรมปิฎก, 2561, หน้า 105) บทบาทของสื่อดิจิทัลในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม โดยท่านระบุว่าแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น วิดีโอและบทความดิจิทัล สามารถเข้าถึงผู้คนได้ง่ายและรวดเร็ว ทำให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแพร่กระจายไปในวงกว้าง ซึ่งเป็นวิธีการที่สามารถเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของผู้คนให้ใส่ใจและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (วารุณี อินทวงศ์, 2563: 130) ในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติธรรมเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ ตลอดจนการใช้แอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ในการฝึกสติและการตระหนักรู้เพื่อส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้น ในปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงแต่ช่วยให้การปฏิบัติธรรมสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น แต่ยังสามารถเชื่อมโยงการปฏิบัติธรรมกับการอนุรักษ์ธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้แอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์เพื่อฝึกสติและตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในวิธีการที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ

ธรรมะและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน แต่การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการฝึกสติและการตระหนักรู้เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ ท่านชี้ว่าแอปพลิเคชันที่เกี่ยวกับการฝึกสมาธิสามารถช่วยให้ผู้คนเชื่อมโยงกับธรรมชาติผ่านการฝึกสติและการตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การใช้งานแอปพลิเคชันเหล่านี้ยังช่วยให้ผู้ใช้สามารถปฏิบัติธรรมได้ทุกที่ทุกเวลา ทำให้การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2560: 105) การใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ท่านกล่าวว่าเทคโนโลยีสามารถนำมาใช้เพื่อช่วยลดการใช้ทรัพยากร เช่น การประชุมทางไกลแทนการเดินทาง และการใช้สื่อออนไลน์แทนกระดาษ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพอเพียงในพุทธศาสนา เทคโนโลยีสามารถเป็นเครื่องมือในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระธรรมปิฎก, 2561: 93)

การใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติธรรมเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ

การใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติธรรมเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยสร้างความตระหนักรู้และส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในยุคดิจิทัล พระพุทธศาสนาเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติผ่านหลักธรรม เช่น อิทัปปัจจยตา ที่สอนให้เห็นถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกันของสิ่งต่าง ๆ การใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะ ทำให้หลักธรรมเหล่านี้สามารถเข้าถึงคนในวงกว้างได้มากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการรักษาสิ่งแวดล้อม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2555: 136) การเผยแผ่ธรรมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น สื่อสังคมออนไลน์และเว็บไซต์ทางพุทธศาสนา สามารถนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้เกิดขึ้นในระดับบุคคลและสังคม เช่น การใช้สื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมให้ผู้คนเข้าใจถึงความสำคัญของธรรมชาติและวิธีการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (พระไพศาล วิสาโล, 2563: 82) ด้วยการนำเสนอธรรมะที่เข้าใจง่ายและเชื่อมโยงกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน เทคโนโลยีจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การปฏิบัติธรรมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นไปพร้อมๆ กันการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีสามารถเชื่อมต่อผู้คนเข้ากับความรู้ที่จำเป็นในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสามารถส่งเสริมให้ผู้คนตระหนักถึงผลกระทบของการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน อีกทั้งยังช่วยในการสร้างชุมชนออนไลน์ที่มีความตั้งใจในการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (นิธิ เอียว ศรีวงศ์, 2560: 102) การใช้แอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ในการฝึกสติและการตระหนักรู้เพื่อส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นวิธีที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพในการสร้างความตระหนักในเรื่องการดูแลและปกป้องสิ่งแวดล้อม โดยการฝึกสติผ่านเทคโนโลยีช่วยให้ผู้คนเข้าถึงการฝึกจิตใจและความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติอย่างสะดวกมากขึ้นในโลกดิจิทัล ผู้ใช้สามารถฝึกสติผ่านแอปพลิเคชันหรือ

เว็บไซต์ต่างๆ ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการรู้จักใช้ชีวิตอย่างมีสติ เช่น แอปพลิเคชันที่เน้นการฝึกหายใจ ฝึกสมาธิ และการตระหนักรู้ถึงปัจจัยรอบตัว ซึ่งนำไปสู่การตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน การใช้สติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ทางจิตใจ เช่น การฝึกสมาธิผ่านแอปพลิเคชันที่เชื่อมโยงกับการสร้างความตระหนักรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม การฝึกสติช่วยให้ผู้คนตระหนักถึงการกระทำที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมและลดการเบียดเบียนธรรมชาติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2557: 150) การฝึกสติผ่านเทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าถึงธรรมะและความรู้สึกมีสติต่อโลกธรรมชาติ การสร้างการตระหนักรู้ในการปฏิบัติธรรมผ่านเทคโนโลยีจะช่วยให้ผู้คนมีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกับธรรมชาติและเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (พระไพศาล วิสาโล, 2562: 88)นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อฝึกสติเป็นช่องทางที่สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาจิตสำนึกในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม แอปพลิเคชันที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการฝึกสติเป็นเครื่องมือที่ช่วยลดการใช้ทรัพยากรทางกายภาพ ในขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ สติช่วยให้ผู้ใช้เข้าใจถึงการกระทำของตนเองที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้แอปพลิเคชันในการฝึกสติทำให้ผู้คนมีความสามารถในการปรับปรุงวิถีชีวิตของตนให้เข้ากับแนวทางที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2560: 125) การใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติธรรมเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติเป็นแนวทางสำคัญในยุคดิจิทัล ซึ่งช่วยสร้างความตระหนักรู้และส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนาสอนเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติผ่านหลักธรรม เช่น อิทัปปัจจยตา ที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกัน การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะช่วยให้หลักธรรมเหล่านี้เข้าถึงคนในวงกว้างได้ ส่งเสริมให้ผู้คนเข้าใจถึงความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อม การใช้แอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ในการฝึกสติช่วยให้ผู้คนฝึกจิตใจและตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำต่อธรรมชาติ การฝึกสติเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ช่วยลดการใช้ทรัพยากรและสร้างความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ

ประโยชน์และความท้าทายของการประยุกต์พุทธธรรมและเทคโนโลยีในด้านสิ่งแวดล้อม

ประโยชน์ของการใช้พุทธธรรมในยุคดิจิทัลเพื่อสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อธรรมชาติผ่านการศึกษาออนไลน์ ในยุคดิจิทัลที่การเข้าถึงข้อมูลมีความสะดวกและรวดเร็ว การนำพุทธธรรมมาใช้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมถือเป็นทางเลือกที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง การเผยแพร่หลักธรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อ

ธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้พุทธธรรมในการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมะสามารถกระตุ้นให้ผู้คนเกิดความตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่การกระทำของตนมีต่อธรรมชาติ การนำหลักคำสอนเกี่ยวกับความพอเพียงและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติมาเผยแพร่ในรูปแบบดิจิทัล จะช่วยให้คนสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่ายขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2560: 90) การใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยท่านชี้ว่า แพลตฟอร์มออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่หลักธรรมที่เน้นการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและลดการบริโภคที่ไม่จำเป็น ซึ่งจะช่วยให้ผู้คนเกิดความรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (พระธรรมปิฎก, 2562: 112) การศึกษาออนไลน์ในการสร้างความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ว่าการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลสามารถช่วยให้ผู้คนเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันได้ ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในวิถีธรรมชาติ และสามารถพัฒนาจิตสำนึกในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเข้าถึงข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในรูปแบบดิจิทัลจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและยั่งยืน (นภัสสร พัฒนาพร, 2563: 145) ในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน การนำพุทธธรรมมาใช้ในโลกดิจิทัลจึงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ หนึ่งในนั้นคือการรักษาสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีกับหลักธรรมชาติ การใช้เทคโนโลยีสามารถทำให้เรามีการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ที่มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็อาจส่งผลกระทบต่อจิตใจและคุณภาพชีวิตของเราได้ ในเรื่องนี้พระอาจารย์ชาญชัย ชินวโรได้กล่าวว่า “การใช้เทคโนโลยีควรต้องมีสติ และต้องเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับจิตใจของเรา” ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ เพื่อไม่ให้เกิดความติดขัดหรือการหลงผิดในธรรม (ชาญชัย ชินวโร, 2562: 45) เช่นเดียวกับท่านพุทธทาสภิกขุ “การใช้ชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของสิ่งต่างๆ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ธรรมในบริบทของการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล (พุทธทาสภิกขุ, 2543: 67) การสร้างสังคมออนไลน์ที่มีคุณภาพนั้น ต้องมีการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้ผู้คนสามารถใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างมีสติและมีความรับผิดชอบ ซึ่งเน้นการสร้างสรรค์สังคมออนไลน์ที่ยั่งยืนและไม่ขัดแย้งกับหลักธรรมชาติ (สุวรรณา บุญสิทธิ์, 2563: 112) การใช้พุทธธรรมในยุคดิจิทัลมีประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การเผยแพร่หลักธรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยให้ผู้คนตระหนักถึงผลกระทบที่การกระทำของตนมีต่อธรรมชาติ หลักคำสอนเรื่องความพอเพียงและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้นผ่านเทคโนโลยี การศึกษาออนไลน์ช่วยให้ผู้คนเข้าใจความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน เทคโนโลยีจึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ แต่ต้องใช้อย่างมีสติและรักษาสมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับธรรมชาติ

บทสรุป

สิ่งแวดล้อมเผชิญปัญหาหลายด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืน ซึ่งเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ที่ขาดการตระหนักถึงผลกระทบ ในมุมมองพุทธศาสนา หลักธรรม “อิทัปปัจจยตา” แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อมนุษย์ทำลายสิ่งแวดล้อม ก็จะเกิดผลกระทบย้อนกลับตามกฎของธรรมชาติ การมี “สัมมาทิฏฐิ” หรือทัศนคติที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตร่วมกับธรรมชาติ การปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นวิธีหนึ่งในการช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะ “ปฏิจจสมุปบาท” ชี้ให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เมื่อธรรมชาติถูกทำลาย ย่อมส่งผลเสียต่อมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นภาวะโลกร้อนหรือการขาดแคลนทรัพยากร การพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการรักษาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในระยะยาว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถเชื่อมโยงผ่านการใช้เทคโนโลยีออนไลน์ หลักธรรมพุทธศาสนาช่วยปลูกฝังการเคารพธรรมชาติและการลดการบริโภคที่สิ้นเปลือง การเผยแพร่แนวคิดเหล่านี้ผ่านสื่อดิจิทัลจะช่วยสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง อีกทั้งยังช่วยสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาจิตใจและการรักษาสิ่งแวดล้อมผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล หลักพุทธธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวางเพื่อสร้างความตระหนักรู้และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและการศึกษาเกี่ยวกับพุทธธรรม ช่วยให้เกิดการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเคารพและปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างยั่งยืนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ สุวรรณปรีชา. (2560). *สื่อดิจิทัลกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในยุคปัจจุบัน.* เชียงใหม่: สำนักพิมพ์สิ่งแวดล้อมศึกษา.

กิตติศักดิ์ ภูมิโพธิ์. (2561). *สื่อดิจิทัลกับสิ่งแวดล้อม: การปลูกฝังพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมในยุคดิจิทัล.* เชียงใหม่: สำนักพิมพ์วิจัยเพื่อพัฒนาสังคม.

ชาญชัย ชินวโร. (2562). *พุทธธรรมในโลกดิจิทัล: มุมมองและแนวทางการปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

นภัสสร พัฒนาพร. (2563). *การใช้พุทธธรรมในการศึกษาออนไลน์: การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม.* เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2560). *ปัญญาและการอนุรักษ์ธรรมชาติในสังคมสมัยใหม่.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555).*“คู่มือชีวิต”*.พิมพ์ครั้งที่ 26.กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2557). บทบาทของเทคโนโลยีกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

_____. (2560). *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน*. กรุงเทพฯ:ธรรมสภา.

_____. (2561). *สื่อดิจิทัลในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2562). *การศึกษาออนไลน์เพื่อสิ่งแวดล้อม: การสร้างจิตสำนึกด้านธรรมชาติ.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). ธรรมนูญชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 122. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สหธรรมิก.

_____. (2554). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สหธรรมิก.

_____. (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. พิมพ์ครั้งที่ 25. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สหธรรมิก.

_____. (2556). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สหธรรมิก.

_____. (2557).พุทธวจน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2558). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *ธรรมะกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2560). *การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติธรรมและอนุรักษ์ธรรมชาติ.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมบัณฑิต. (2560). *พุทธศาสนากับการจัดการสิ่งแวดล้อม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิชาการ.

พระไพศาล วิสาโล. (2561). *ธรรมะกับการดูแลโลก: หลักปฏิจจสมุปบาทในสิ่งแวดล้อม.* นครปฐม: มูลนิธิชีวิตธรรม.

_____. *สิ่งแวดล้อมและการพึ่งพาอาศัยในธรรมะ.* นครปฐม: มูลนิธิชีวิตธรรม.

_____. *ธรรมชาติ ธรรมะ ความสัมพันธ์ของชีวิต.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิสัมมาชีพ.

พุทธทาสภิกขุ. (2563). *ธรรมะในยุคใหม่.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมะ.

วารินทร์ ทองไทย. (2561). *เทคโนโลยีเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมชาติศึกษา.

วารุณี อินทวงศ์. (2563). *บทบาทของสื่อดิจิทัลกับการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิริพร ชูสวัสดิ์. (2562). *เทคโนโลยีและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.* กรุงเทพฯ: สถาบันสิ่งแวดล้อมศึกษา.

สุภีร์ ทุมทอง. (2562). *การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและจิตวิญญาณในสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: สถาบันสิ่งแวดล้อมศึกษา.

สุวรรณา บุญสิทธิ์. (2563). *การสร้างสังคมออนไลน์ที่มีคุณภาพ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิทยาลัยการศึกษานอกระบบ.

สุวินัย ภรณวลัย. (2563). *จิตวิทยาสิ่งแวดล้อม: ผลกระทบและการฟื้นฟูคุณภาพชีวิต.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

การใช้หลักธรรมะในการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ : การสอนภาษาอังกฤษผ่านมุมมองของพุทธวิธีการสอน

USING DHAMMA PRINCIPLES TO ENHANCE ENGLISH COMMUNICATION SKILLS: TEACHING ENGLISH THROUGH THE LENS OF BUDDHIST TEACHING METHODS

[1]เกียรติศักดิ์ บุตรราช, [2]พระมหาสิงห์ณรงค์ สิรินฺทรเมธี, [3]พระมหาสุริยัน อุตฺตโร, [4]เกริก พิสัยพันธ์, [5]สิทธิมนต์ ติสันเที๊ยะ และ[6]พระมหาวีรชาติ ธีรสิทฺโธ

[1]Kiattisak Puttararaja, [2]PhramahaSingnarong Sirintharamathi, [3]PhramahaSuriyan Uttaro, [4]Krerk Phisaiphan, [5]Sitthimon Thisanthia and [6]PhramahaWeerachat Theerasittho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Puttararaja1977@gmail.com

Received: December 25, 2024; **Revised**: January 17,2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมะจากพุทธศาสนาในการเสริมสร้างทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะในด้านการพูดและการฟัง ซึ่งมักเป็นทักษะที่นักเรียนประสบปัญหาในการพัฒนา นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการนำมุมมองของพุทธวิธีการสอนมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อเสริมสร้างทักษะการใช้ภาษาและพัฒนาจิตใจของผู้เรียนไปพร้อมกัน ซึ่งจะเน้นการใช้หลักธรรมะสำคัญ เช่น สติ (Mindfulness), ความอดทน

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราธานี
[2]อาจารย์, ดร., หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราธานี
[3]อาจารย์, ดร., หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราธานี
[4] อาจารย์, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราธานี
[5]อาจารย์, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราธานี
[6]อาจารย์, ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราธานี

(Patience), และการเจริญปัญญา (Wisdom) ซึ่งช่วยเพิ่มสมาธิ ลดความวิตกกังวล และเสริมสร้างความมั่นใจในการสื่อสาร การฝึกฝนในบรรยากาศที่เงียบสงบและเป็นมิตรตามแนวพุทธวิธีการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษและสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ : หลักธรรมะ, การเสริมสร้างทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ, การสอนภาษาอังกฤษ, พุทธวิธีการสอน

Abstract

This article aims to explore the application of Buddhist Dhamma principles to enhance English communication skills, particularly in speaking and listening, which are often challenging areas for learners to develop. It also focuses on incorporating the perspective of Buddhist teaching methods into English language instruction to simultaneously foster linguistic skills and the personal development of learners. The approach emphasizes key Dhamma principles such as mindfulness (Sati), patience (Khanti), and wisdom (Paññā), which help improve concentration, reduce anxiety, and build confidence in communication. Practicing in a calm and friendly environment, aligned with Buddhist teaching methods, enables learners to gain confidence in using English and enhances their communication skills more effectively.

Keywords: Dhamma principles, enhancing English communication skills, English language teaching, Buddhist teaching methods

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีเชื่อมโยงโลกเข้าด้วยกัน การเรียนรู้ภาษาอังกฤษกลายเป็นทักษะสำคัญสำหรับการสื่อสารทั้งในชีวิตประจำวันและในระดับสากล ภาษาอังกฤษไม่เพียงแต่เป็นภาษาหลักในการศึกษาหรือธุรกิจระหว่างประเทศ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงข้อมูลและความรู้จากทั่วโลก โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ส่วนใหญ่เผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษ (Crystal, 2003) ซึ่งภาษาอังกฤษเปิดโอกาสในการทำงานในองค์กรระหว่างประเทศ การศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยชั้นนำและการสร้างเครือข่ายวิชาการระดับสากล ผู้ที่มีทักษะภาษาอังกฤษสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลสำคัญและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

ระดับโลก (Macmillan, 2014). นอกจากนี้ ภาษาอังกฤษยังเป็นภาษาหลักในหลายอุตสาหกรรม เช่น การท่องเที่ยว ธุรกิจ การแพทย์ และวิศวกรรม การเรียนภาษาอังกฤษจึงไม่เพียงแค่การเรียนรู้คำศัพท์หรือไวยากรณ์ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการเข้าใจวัฒนธรรมและแนวคิดในภาษาอังกฤษ ซึ่งช่วยเสริมทักษะการสื่อสารในบริบทที่หลากหลาย (Piller, 2017) เมื่อภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล การเข้าใจและใช้ภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็นในโลกปัจจุบัน ภาษาอังกฤษจึงถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารทั้งในระดับโลกและชีวิตประจำวัน การเรียนภาษาอังกฤษจึงกลายเป็นทักษะพื้นฐานที่ทุกคนต้องมี เพื่อเปิดโอกาสในด้านการศึกษา การทำงาน และการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะในโลกที่เชื่อมโยงผ่านเทคโนโลยีและการค้าระหว่างประเทศ

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในยุคปัจจุบันนั้น จะเน้นการประยุกต์แนวการสอนเพื่อการสื่อสาร (Commucative Approach) โดยการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะทางการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน (Nunan, 1991,) แม้การเรียนภาษาอังกฤษจะเป็นสิ่งสำคัญ แต่ในระบบการศึกษาปัจจุบันนักเรียนยังเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ เช่น ความวิตกกังวลในการพูดหรือฟังภาษาอังกฤษ ความขาดความมั่นใจ หรือแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่ต่ำ ซึ่งส่งผลให้พวกเขาไม่สามารถพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้เต็มที่ ซึ่งการนำหลักธรรมะจากพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาอังกฤษจึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจ หลักธรรมะสามารถช่วยเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษได้ไม่เพียงแต่ในด้านความรู้ภาษาที่ถูกต้อง แต่ยังเน้นการพัฒนาทัศนคติในการเรียนรู้ผ่านการฝึกสติ ความอดทน และการมีสมาธิในการเรียนรู้ โดยหลักธรรมะที่สามารถนำมาใช้ในการสอนภาษาอังกฤษ เช่น การฝึกสติ (Mindfulness) ที่ช่วยให้นักเรียนมีสมาธิในการฟังและพูด, การเจริญปัญญา (Wisdom) ที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจภาษาอังกฤษอย่างลึกซึ้ง และความอดทน (Patience) ที่ทำให้ไม่ท้อแท้ในการเรียนรู้

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมะในการสอนภาษาอังกฤษ ผ่านมุมมองของพุทธวิธีการสอน ซึ่งไม่เพียงช่วยเสริมทักษะการสื่อสาร แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและทัศนคติที่ดีในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างยั่งยืน

การประยุกต์ใช้หลักธรรมะในการสอนภาษาอังกฤษ

หลักธรรมะในพุทธศาสนากับการประยุกต์ใช้ในการสอน

พุทธศาสนาให้ความสำคัญกับหลักธรรมะที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการสอน โดยเฉพาะในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนและพัฒนาตนเอง หลักธรรมะที่สำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ (พุทธทาสภิกขุ, 2528; ว.วชิรเมธี, 2556; พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ออนไลน; Dweck, C. S. 2006; Germer, C. K., Siegel, R. D., &

Fulton, P. R. 2013; Kabat-Zinn, J., 1990; Mahasi Sayadaw, 1994; Noddings, N., 2005 and Schunk, D, H, 2008) ได้แก่:

1. ความมีสติ (Mindfulness)

ความมีสติช่วยให้ผู้เรียนสามารถมีสมาธิในการเรียนรู้ โดยไม่ถูกรบกวนจากความคิดหรือสิ่งรอบตัว ซึ่งสามารถพัฒนาได้ผ่านการฝึกสติในขณะเรียน ช่วยให้ผู้เรียนโฟกัสกับเนื้อหาและเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

2. การเจริญปัญญา (Wisdom)

การเจริญปัญญาคือการเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง การใช้หลักนี้ในการสอนช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในการแก้ปัญหาหรือการเรียนรู้

3. ความอดทน (Patience)

ความอดทนช่วยให้ผู้เรียนเผชิญกับความท้าทายในการเรียนรู้ได้อย่างมีสติ การฝึกฝนความอดทนในกระบวนการเรียนการสอนช่วยเพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาหรือรับมือกับอุปสรรค

ความมีเมตตา (Compassion)

ความเมตตาช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้เรียน การใช้ความเมตตาในการสอนช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและส่งเสริมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักธรรมะในพุทธศาสนา เช่น ความมีสติ การเจริญปัญญา ความอดทน และความเมตตาในการสอน ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนที่ดี และพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาทางจิตใจและการตัดสินใจของผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้

การสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันไม่เพียงแค่เน้นการเรียนรู้คำศัพท์ ไวยากรณ์ หรือทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน แต่ยังมุ่งพัฒนาทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในการใช้ภาษาอังกฤษในบริบทต่างๆ ทั้งทางสังคมและวิชาชีพ การเรียนรู้ภาษาใหม่จึงไม่ใช่เพียงแค่การเข้าใจโครงสร้างภาษา แต่ยังต้องการทักษะทางจิตใจที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพในการสื่อสาร ซึ่งการประยุกต์ใช้หลักธรรมะจากพุทธศาสนามาช่วยในการสอนภาษาอังกฤษสามารถเสริมสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการเรียนภาษา

การฝึกสติในการสื่อสาร

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในภาษาอังกฤษไม่เพียงแค่ต้องรู้คำศัพท์และไวยากรณ์ แต่ยังต้องมีทักษะในการฟังและพูดที่ดี ซึ่งต้องอาศัยการตั้งใจและสมาธิในการสนทนา การฝึกสติในพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ

การฝึกสติในพุทธศาสนา

ในพุทธศาสนา สติหมายถึงการตระหนักรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างเต็มที่ ไม่ปล่อยให้ความคิดหรืออารมณ์รบกวน การฝึกสติช่วยให้เราควบคุมจิตใจและมีสมาธิในการทำสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะการฟังและพูด ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการสื่อสารภาษาอังกฤษ

การนำสติมาใช้ในการฟังภาษาอังกฤษ

การฟังด้วยสติหมายถึงการรับฟังอย่างตั้งใจและไม่เสียสมาธิจากสิ่งรอบข้าง การฝึกฟังอย่างมีสติช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจคำศัพท์และประโยคได้แม่นยำ ส่งผลให้การสื่อสารราบรื่นขึ้น เนื่องจากผู้เรียนสามารถจับใจความสำคัญและตอบสนองได้ทันทีโดยไม่พลาดข้อมูลสำคัญ

การนำสติมาใช้ในการพูดภาษาอังกฤษ

การพูดด้วยสติช่วยให้ผู้พูดมีความมั่นใจในการแสดงออก ไม่วิตกกังวลกับการพูดผิดหรือการสะดุด การฝึกพูดด้วยสติช่วยให้ผู้เรียนสามารถเลือกคำที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ และปรับท่าทางให้สอดคล้องกับบริบท การพูดอย่างมีสติช่วยลดความเครียดและทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าการฝึกสติในการฟังและพูดภาษาอังกฤษช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิและความตั้งใจในการสื่อสาร ส่งผลให้การสนทนาเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การนำสติมาประยุกต์ใช้ในการเรียนภาษาอังกฤษยังช่วยส่งเสริมทัศนคติที่ดีในการพัฒนาทักษะการสื่อสารในระยะยาว

การสร้างความอดทนและความพยายามในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ

การเรียนภาษาอังกฤษเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความพยายามและเวลานาน โดยเฉพาะในด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน ซึ่งบางครั้งอาจเผชิญกับอุปสรรค เช่น การจำคำศัพท์ที่ยาก หรือการเข้าใจไวยากรณ์ที่ซับซ้อน การสร้างความอดทนและความพยายามจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างยั่งยืน

การสร้างความอดทนในการเรียนภาษาอังกฤษ

ความอดทนช่วยให้นักเรียนไม่ย่อท้อเมื่อเผชิญกับความยากลำบาก เช่น การเรียนคำศัพท์ใหม่หรือการฝึกพูดในสถานการณ์จริง การฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและยอมรับความผิดพลาดเป็นสิ่งสำคัญ นักเรียนควรเข้าใจว่า การเรียนภาษาเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ

การส่งเสริมความพยายามในการเรียนภาษาอังกฤษ

ความพยายามในเรียนภาษาอังกฤษหมายถึงการมีแรงจูงใจและความตั้งใจในการพัฒนาทักษะ แม้จะเผชิญกับอุปสรรค การกระตุ้นให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษใน

ชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ภาษาในการทำงานหรือสื่อสารกับคนต่างชาติ จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ การตั้งเป้าหมายเล็ก ๆ ที่สามารถทำได้จริงจะช่วยให้นักเรียนเห็นถึงความสำเร็จและกระตุ้นให้พวกเขามีความพยายามต่อเนื่องในการพัฒนาทักษะภาษา

ความสัมพันธ์ระหว่างความอดทนและความพยายาม

ความอดทนและความพยายามเป็นสองคุณสมบัติที่สำคัญในการเรียนภาษาอังกฤษ ความอดทนช่วยให้นักเรียนสามารถเผชิญกับความท้าทายได้ ขณะที่ความพยายามช่วยเสริมแรงจูงใจและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมทั้งสองคุณสมบัตินี้จะช่วยให้การเรียนภาษาอังกฤษเป็นไปอย่างยั่งยืนและประสบผลสำเร็จ

สรุปได้ว่าการสร้างความอดทนและความพยายามเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ นักเรียนที่มีความอดทนจะสามารถเผชิญกับความท้าทายและเรียนรู้จากความผิดพลาดได้ ส่วนความพยายามช่วยเสริมแรงจูงใจในการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง การสร้างคุณสมบัติเหล่านี้ในห้องเรียนจะช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาภาษาอังกฤษได้อย่างยั่งยืนและประสบความสำเร็จในระยะยาว

การส่งเสริมการพัฒนาปัญญาผ่านการเรียนภาษาอังกฤษ

การเรียนภาษาอังกฤษไม่เพียงแต่ฝึกทักษะทางภาษา แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาปัญญา (Wisdom) ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Learning by Doing) การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับการใช้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเสริมสร้างความเข้าใจลึกซึ้งและพัฒนาทักษะภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาปัญญาผ่านการเรียนภาษาอังกฤษ

ปัญญาในพุทธศาสนาเป็นหลักการสำคัญในการตัดสินใจและพัฒนาจิตใจ การเรียนภาษาอังกฤษที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงไม่ได้จำกัดแค่การท่องจำคำศัพท์หรือไวยากรณ์ แต่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง เช่น การสนทนา การเขียนหรือการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเชื่อมโยงทักษะภาษาเข้ากับปัญญาในการใช้ชีวิต

ความสำคัญของการพัฒนาปัญญาผ่านการเรียนภาษาอังกฤษ

การพัฒนาปัญญาผ่านการเรียนภาษาอังกฤษไม่เพียงแค่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้ดีขึ้น แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะภาษาในการคิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การเรียนภาษาอังกฤษในลักษณะนี้ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การใช้ความเมตตาในห้องเรียน

การเรียนภาษาอังกฤษมักเป็นความท้าทายสำหรับนักเรียนหลายคน โดยเฉพาะนักเรียนที่ประสบปัญหาหรือท้อแท้จากความยากลำบากในการเข้าใจคำศัพท์ ไวยากรณ์ หรือการพูด

ภาษาต่างประเทศในที่สาธารณะ การใช้ความเมตตาในห้องเรียนสามารถช่วยให้นักเรียนเหล่านี้เอาชนะอุปสรรคและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความเมตตาและการสนับสนุนในห้องเรียน

หลักการของความเมตตาคือการแสดงความเห็นอกเห็นใจและห่วงใยต่อผู้อื่น โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ผู้อื่นกำลังประสบปัญหา ในการเรียนการสอน ความเมตตาช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและปลอดภัย ซึ่งทำให้นักเรียนรู้สึกสบายใจในการเรียนรู้และไม่กลัวที่จะทำผิดพลาด ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้แบบกลุ่ม (Collaborative Learning) ที่ทุกคนในกลุ่มร่วมมือกันและให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะนักเรียนที่รู้สึกท้อแท้หรือไม่มั่นใจ การทำงานเป็นทีมจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและให้กำลังใจระหว่างการเรียนรู้

การให้กำลังใจและสร้างความมั่นใจ

การให้กำลังใจและการสร้างความมั่นใจเป็นเครื่องมือสำคัญในการใช้ความเมตตาในห้องเรียน ครูสามารถให้คำชมและยอมรับในความพยายามของนักเรียน แม้ว่าผลลัพธ์อาจยังไม่สมบูรณ์ โดยการเน้นที่การพัฒนาและความพยายาม ซึ่งช่วยให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการพยายามต่อเนื่องและเพิ่มความมั่นใจในการเรียนภาษาอังกฤษ

ความสำคัญของการใช้ความเมตตาในการเรียนภาษาอังกฤษ

การใช้ความเมตตาในห้องเรียนไม่เพียงช่วยให้นักเรียนที่ท้อแท้ฟื้นตัวจากความยากลำบาก แต่ยังสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่ตัดสินและมีการสนับสนุนจากครูและเพื่อน ๆ นักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุดในสภาพแวดล้อมที่มีความเมตตาและความช่วยเหลือจากผู้อื่น

สรุปได้ว่าการใช้ความเมตตาในห้องเรียนเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียนที่ท้อแท้ในการเรียนภาษาอังกฤษ การสนับสนุนการเรียนรู้แบบกลุ่ม การให้กำลังใจ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่และไม่ย่อท้อจากความยากลำบาก

การใช้พุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ

การสอนคือกรรมวิธีที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงขั้นสูงสุด การสอนที่มีผลดีนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น สติปัญญา ความเอาใจใส่ของผู้เรียน ความรู้ความสามารถและความเอาใจใส่ของครู รวมถึงวิธีการสอนที่เหมาะสม พระพุทธเจ้าทรงเป็นครูชั้นเลิศที่สามารถสอนให้ผู้คนเกิดความรู้ถึงขั้นวิชชุญาณและสัมโพธิญาณด้วยการสอนอย่างเรียบง่ายและมีประสิทธิภาพ ทั้งยังทำให้ผู้ฟังสามารถเปลี่ยนแปลงจากปุถุชนเป็นอริยบุคคลได้ การศึกษาคุณสมบัติและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า จึงเปรียบเสมือนการศึกษาวิธีสอนตามหลัก

พุทธศาสตร์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันได้ ซึ่งสามารถอธิบายได้ (อุทัย วรเมธีศรีสกุล, ชอบ ดีสวนโคก, อนุสรณ์ นางทะราช, สิทธิพล เวียงคำ, สุภาพร บัวช่วย และสาคร ศรีระวรรณ, 2561) ดังนี้

หลักการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ การศึกษาในพระพุทธศาสนาหรือ "สิกขา" ถือเป็นสาระสำคัญของการเรียนรู้และการสอน สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประการหลัก ได้แก่ 1) สันทัสสนา ในการอบรมสั่งสอนธรรมะ พระพุทธเจ้าทรงชี้แจงเนื้อหาให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งและเห็นจริงด้วยตนเอง 2) สมาปทา พระองค์ทรงอธิบายให้ผู้ฟังเห็นว่าเรื่องที่ทรงสอนนั้นเป็นความจริง สามารถปฏิบัติและเห็นผลได้จริง 3) สมุตเตชนา ทรงปลุกเร้าใจให้ผู้ฟังเกิดความกระตือรือร้นและมีแรงบันดาลใจที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อให้ประสบความสำเร็จ 4) สัมปหังสนา พระองค์ทรงสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้ฟังรู้สึกสงบ มีสมาธิ และพร้อมที่จะเรียนรู้ธรรมะ

หลักการสอนในมิติพุทธศาสตร์ แนวทางการสอนของพระพุทธเจ้ามีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ใน 3 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลัก "ศีล สมาธิ ปัญญา" ที่เป็นสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา จุดมุ่งหมายของการสอนในพระพุทธศาสนาจึงมุ่งสร้างประโยชน์และความสุขแก่สังคมในทุกระดับ ตั้งแต่ปัจเจกบุคคลจนถึงสังคมโลก

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบหลัก คือ 1) การสอนแบบร้อยกรอง เป็นการสอนที่มีความสละสลวยทางภาษา ใช้คาถาและบทกวีเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง 2) การสอนแบบร้อยแก้ว เป็นการสอนด้วยภาษาธรรมดา ที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และตรงประเด็น 3) การสอนแบบร้อยแก้วผสมร้อยกรอง เป็นการผสมผสานระหว่างร้อยแก้วและร้อยกรอง ตัวอย่างเช่น พระสูตรที่มีทั้งเนื้อหาและคาถาประกอบ

พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการสอนที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและสื่อการสอนหลากหลายรูปแบบ เช่น 1) การใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ทรงนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมาเป็นอุปกรณ์ในการสอน เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายและเห็นความเชื่อมโยงกับชีวิตจริง 2) การใช้ภาพนิมิต ทรงสร้างภาพเปรียบเทียบหรือภาพนิมิต เพื่อช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจหลักธรรมในลักษณะที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น 3) การใช้วิธีทดลองด้วยตนเอง ทรงกระตุ้นให้ผู้ฟังได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและประจักษ์ในผลของธรรมะ

โดยผู้เรียนในพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าคำนึงถึงธรรมชาติและคุณลักษณะของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย 1) ธรรมชาติของผู้เรียน ผู้เรียนแต่ละคนมีขันธ์ 5 เป็นพื้นฐาน และมีจริตที่แตกต่างกัน 2) คุณลักษณะของผู้เรียน ผู้เรียนมีอุปนิสัย ปัญญา และระดับการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งต้องการวิธีการสอนที่เหมาะสม

การใช้พุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเป็นแนวทางที่ผสมผสานปรัชญาและหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยเน้นทั้งด้านการพัฒนาความสามารถทางภาษาและการเสริมสร้างคุณธรรมในตัวผู้เรียน ซึ่งพุทธวิธีการสอนเน้นการปลูกฝังความเข้าใจในตัวเองและผู้อื่น รวมถึงการฝึกฝนจิตใจให้มีสมาธิและปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ภาษา การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษไม่ใช่เพียงแค่การเรียนรู้คำศัพท์และไวยากรณ์ แต่ยังต้องอาศัยการสื่อสารอย่างเข้าใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พุทธวิธีสามารถช่วยเสริมสร้างกระบวนการเหล่านี้ได้ดังนี้

การเจริญสติและสมาธิ การฝึกสติและสมาธิช่วยให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและความพร้อมในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ การฝึกสมาธิช่วยลดความวิตกกังวลและความกลัวในการพูดภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารกับเจ้าของภาษา การใช้สมาธิยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการฟัง การอ่าน และการเขียน

การพัฒนาปัญญาและความเข้าใจ หลักปัญญาในพระพุทธศาสนาเน้นการเข้าใจธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ การฝึกคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) และการแก้ปัญหา (problem-solving) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจบริบทของภาษาและการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น

การปลูกฝังเมตตาและกรุณา

การเรียนรู้ภาษาอังกฤษในเชิงพุทธวิธีเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนและครู รวมถึงระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง การปลูกฝังเมตตาและกรุณาช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่นและเป็นมิตร ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมั่นใจและกล้าที่จะใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร

ในการนำพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาอังกฤษ เริ่มจากการใช้สมาธิเพื่อการเรียนรู้ (Mindful Learning) เริ่มบทเรียนด้วยการฝึกสมาธิสั้นๆเช่น การนั่งสมาธิหรือการฝึกหายใจลึกๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีจิตใจที่สงบและพร้อมสำหรับการเรียนรู้ ใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (active listening) ในการฝึกทักษะการฟังภาษาอังกฤษ เช่น การฟังบทสนทนาแล้วตอบคำถามเพื่อทดสอบความเข้าใจ การตั้งเป้าหมายและการพิจารณาตนเอง (Self-reflection) ให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในแต่ละวันหรือแต่ละสัปดาห์ เช่น การเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ 10 คำต่อวัน หรือการฝึกพูดหน้ากระจก 5 นาทีต่อวัน ใช้การสะท้อนตนเอง (self-reflection) เพื่อประเมินความก้าวหน้า เช่น การเขียนบันทึกประจำวันเป็นภาษาอังกฤษหรือการพูดถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแต่ละวัน การใช้บทเรียนที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน สร้างสถานการณ์จำลอง (role-play) ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น การสนทนาในร้านอาหารหรือการสัมภาษณ์งาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะการสื่อสารไปใช้ได้จริง ใช้เนื้อหาการเรียนที่มีความหมาย เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับ

คุณธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและปลูกฝังคุณธรรม การสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) จัดกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมการสื่อสาร เช่น การอภิปราย (discussion) หรือการทำงานเป็นทีม (teamwork) เพื่อฝึกทักษะการพูดและการฟังส่งเสริมการช่วยเหลือกันในกลุ่มผู้เรียน เช่น การอธิบายคำศัพท์หรือโครงสร้างประโยคให้เพื่อนในกลุ่ม การส่งเสริมความมั่นใจในการใช้ภาษา ใช้คำชมและกำลังใจเพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้เรียน เช่น การยกย่องความพยายามในการพูดภาษาอังกฤษ แม้ว่าจะยังมีข้อผิดพลาด ฝึกการพูดในบรรยากาศที่ปลอดภัยและปราศจากการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง

โดยมีตัวอย่างพุทธวิธีการสอนที่ประยุกต์ใช้ ดังนี้

1) วิธีเอกังสลักษณะการยืนยันในหลักการที่สำคัญ เช่น การเน้นว่า "ความพยายามเป็นกุญแจสำคัญของการเรียนภาษา" ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้ผู้เรียน

2) วิธีวิภัชชลักษณะ การแยกประเด็นเพื่อความชัดเจน เช่น การอธิบายความแตกต่างระหว่างการใช้คำว่า "say" และ "tell" พร้อมตัวอย่างที่เข้าใจง่าย

3) วิธีปฏิปุจฉาลักษณะ

การถามย้อนเพื่อกระตุ้นการคิด เช่น ถามว่า "คุณคิดว่าคำนี้มีความหมายว่าอะไร?" ก่อนจะอธิบายคำตอบ

4) วิธีฐปนลักษณะ การพักคำถามที่ไม่จำเป็น เช่น หากผู้เรียนถามเรื่องไวยากรณ์ที่ซับซ้อนเกินไป อาจชี้แจงว่า "เรื่องนี้จะเรียนในขั้นที่สูงขึ้นไป" เพื่อป้องกันความสับสน

5) วิธีอุปมาลักษณะ การเปรียบเทียบเพื่อความเข้าใจ เช่น เปรียบการเรียนภาษาอังกฤษเหมือนการปลูกต้นไม้ ต้องรดน้ำพรวนดินอย่างสม่ำเสมอจึงจะเติบโต

การใช้พุทธวิธีในการสอนภาษาอังกฤษมีประโยชน์เพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ผู้เรียนที่มีสมาธิและความตั้งใจจะสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การฝึกสติช่วยลดการเสียสมาธิและเพิ่มความจดจ่อในบทเรียน เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม นอกจากทักษะทางภาษาแล้ว ผู้เรียนยังได้รับการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความอดทน ความเมตตา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองในระยะยาว สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี การใช้พุทธวิธีช่วยสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและสนับสนุน ซึ่งทำให้ผู้เรียนรู้สึกมั่นใจและมีความสุขในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ พัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างยั่งยืน การเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยพุทธวิธีไม่ใช่เพียงการเรียนรู้เชิงเทคนิค แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารที่เป็นธรรมชาติและมีความหมายต่อผู้เรียน

บทสรุป

การเรียนรู้แบบพุทธเป็นวิธีการที่พระพุทธองค์ให้คำแนะนำ องค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วจากเดิมในหลักธรรมชาติที่พระองค์ได้ตรัสรู้เพื่อให้มนุษย์ทุกคนบนโลกนี้ได้มีโอกาศเรียนรู้เป็นทิศทางในการดำเนินชีวิต ในการสอนนั้นจะใช้วิธีการอธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง ชวนให้คล้อยตามทำให้เกิดกำลังใจ ฟังไม่เบื่อ และสร้างความหวัง ทำให้มองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากได้เรียนรู้ หลักการสอนของพระพุทธเจ้าสามารถนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอนในปัจจุบัน โดยเน้นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย และคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนในด้านจริตและความสามารถ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนั้นการใช้พุทธวิธีการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษจึงเป็นแนวทางที่ทรงพลังและยั่งยืน เพราะไม่เพียงช่วยพัฒนาทักษะทางภาษา แต่ยังส่งเสริมคุณธรรมและการพัฒนาตนเองของผู้เรียน การนำหลักการเจริญสติ ปัญญา และเมตตามาปรับใช้ในกระบวนการเรียนการสอนสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีในผู้เรียน ทำให้พวกเขามีความมั่นใจและพร้อมที่จะใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

พุทธทาสภิกขุ. (2528). *เป้าหมายของชีวิตและสังคม.* กรุงเทพฯ: สำนักหนังสือธรรมบูชา.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). *สมาธิในชีวิตประจำวัน.* https://www.openbase.in.th › node

อุทัย วรเมธีศรีสกุล, ชอบ ดีสวนโคก, อนุสรณ์ นางทะราช, สิทธิพล เวียงคำ, สุภาพร บัวช่วย และสาคร ศรีระวรรณ. (2561). *พุทธวิธีการสอน.* วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, 5(1), 71-81.

Crystal, D. (2003). *English as a global language (2nd ed.).* Cambridge University Press.

Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The New Psychology of Success*. Random House.

Germer, C. K., Siegel, R. D., & Fulton, P. R. (2013). *Mindfulness and Psychotherapy (2nd ed.)*. Guilford Press.

Kabat-Zinn, J. (1990). *Full Catastrophe Living: Using the Wisdom of Your Body and Mind to Face Stress, Pain, and Illness*. Delacorte Press.

Macmillan, M. (2014). *The world is a global village: The importance of learning English*. Oxford University Press.

Mahasi Sayadaw. (1994). *The Manual of Insight.* Buddhist Publication Society.

Noddings, N. (2005). *The Challenge to Care in Schools: An Alternative Approach to Education.* Teachers College Press.

Nunan, D. (1991). *Understanding Language Classroom.* New Jersey: Prentice Hall.

Piller, I. (2017). *Linguistic diversity and social justice: An introduction to applied sociolinguistics.* Oxford University Press.

Schunk, D. H. (2008). *Learning Theories: An Educational Perspective*. Pearson Education.

ทายกและทายิกาน้อย : แนวทางการพัฒนาเยาวชนในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษา วัดขามใหญ่ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

LAY SUPPORTERS (TAAYAKA AND TAAYIKA NOI) APPROACHES TO YOUTH DEVELOPMENT IN BUDDHISM CASE STUDY WAT KHAM YAI, KHAM YAI SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, UBON RATCHATHANI PROVINCE

[1]พระธีรวัฒน์ ภทฺทธมฺโม (ศิริบุตร), [2]พระบุญเพ็ง ปมุตฺโต (ปยุตโต),
[3]ปรียาภรณ์ ฤทธาพรม และ [4]พระอนุชิต นาก้อนทอง (โอวาทกฺขโม)

[1]Phra Theerawat Bhadadhammo (Siribut), [2]Phra Bunpheng Pamutto (Payutto),
[3]Preeyaporn Ritthaprom and [4]Phraanuchit nagonthong (Ovadakkhamo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Tirawat 4004@gmail.com

Received: December 26, 2024; **Revised**: January 17,2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

ทายกและทายิกาน้อยมีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนาไทยในฐานะผู้สนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาและส่งเสริมความมั่นคงทางจิตวิญญาณและสังคม โดยยึดหลักธรรมสำคัญ เช่น ทาน ศีล และบุญกิริยาวัตถุ ทายกมีหน้าที่หลักในการถวายทาน บำรุงศาสนสถาน และเข้าร่วมกิจกรรมบุญ ส่วนทายิกาน้อยมีบทบาทในการสืบสานประเพณี ถ่ายทอดวัฒนธรรมและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับพระสงฆ์ หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น พรหมวิหาร 4 ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการ

[1] อาจารย์, หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราธานี
[2] อาจารย์, หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราธานี
[3] อาจารย์, ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราธานี
[4] อาจารย์, หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราธานี

ดำเนินชีวิตและเผยแผ่ธรรมะ บทบาทดังกล่าวยังรวมถึงการสนับสนุนกิจกรรมการศึกษา อบรมธรรมะ เสริมสร้างคุณธรรมในเยาวชน และอนุรักษ์วัฒนธรรมพุทธ กรณีศึกษาในตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของทายกและทายิกาน้อยในกิจกรรมพัฒนาเยาวชน เช่น การจัดอบรมธรรมะในโรงเรียน และการเสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างชุมชนกับวัด.

คำสำคัญ: ทายกและทายิกาน้อย, เยาวชน, พรหมวิหาร 4

Abstract

The donors and the minor benefactors play an important role in Thai Buddhism as supporters of religious activities and promote spiritual and social stability, based on important principles such as charity, morality, and meritorious deeds. The donors have the main duty to make offerings, maintain religious sites, and participate in merit-making activities, while the minor benefactors play a role in preserving traditions, transmitting culture, and building relationships between the community and the monks. Related principles such as the four divine states of mind are used as guidelines for living and spreading Dharma. Such roles also include supporting educational activities, training in Dharma, fostering morality in youth, and preserving Buddhist culture. A case study in Kham Yai Subdistrict, Mueang District, Ubon Ratchathani Province highlights the importance of the donors and minor benefactors in youth development activities, such as organizing Dharma training in schools and fostering harmony between the community and the temple.

Keywords: Young heirs and heirs, youth, the four divine states of mind

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาการขาดแคลนเยาวชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและการพัฒนาชุมชน กลายเป็นความท้าทายสำคัญที่หลายพื้นที่กำลังเผชิญ รวมถึงวัดขามใหญ่ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งการสร้างแรงดึงดูดให้เยาวชนสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเป็นเรื่องที่ต้องการการสนับสนุนและการนำเสนอรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับ

ความสนใจและวิถีชีวิตในปัจจุบัน บทบาทของทายกและทายิกาน้อยในวัดขามใหญ่มีความสำคัญยิ่งในฐานะกลไกที่ช่วยเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับความต้องการของชุมชน โดยพวกเขาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสนับสนุนทางการเงินหรือจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทอดผ้าป่า สร้างโบสถ์ หรือสนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในฐานะผู้นำและผู้ริเริ่มกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนในหลายมิติ ซึ่งการส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ทายกและทายิกาน้อยทำหน้าที่เป็นผู้จัดกิจกรรมที่ช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น การจัดการบรรยายธรรม การสอนศีลธรรมในวันพระหรือการเชิญชวนเยาวชนเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมในช่วงปิดเทอม ซึ่งเป็นโอกาสให้เยาวชนได้ฝึกฝนตนเองและพัฒนาจิตใจ เป็นการสร้างแบบอย่างที่ดีทายกและทายิกาน้อยมักแสดงออกถึงการปฏิบัติตามศีล 5 อย่างเคร่งครัด ทำให้พวกเขากลายเป็นแบบอย่างของการดำรงชีวิตด้วยความสุจริตและจริยธรรมในชุมชน เยาวชนจึงสามารถมองเห็นคุณค่าของการรักษาศีลและการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน เป็นการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำชุมชนในอนาคต ทายกและทายิกาน้อยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมชุมชน เช่น การจัดค่ายอบรมคุณธรรม การเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมของวัด หรือการเข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำที่ดีและสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นการสนับสนุนให้เยาวชนปรับใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันนอกจากการจัดกิจกรรมทางศาสนาแล้ว ทายกและทายิกาน้อยยังให้คำแนะนำและการสนับสนุนแก่เยาวชนในเรื่องการดำรงชีวิต เช่น การใช้หลักพรหมวิหาร 4 หรือหลักทางสายกลางในการจัดการปัญหาและความท้าทายในชีวิต รวมถึงเป็นการสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งด้วยบทบาทที่หลากหลาย ทายกและทายิกาน้อยทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการร่วมมือกันในการสร้างสังคมที่สงบสุข พวกเขามีส่วนช่วยประสานงานระหว่างวัด โรงเรียน และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อร่วมกันส่งเสริมคุณธรรมและการเรียนรู้ของเยาวชน ดังที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2558) กล่าวถึงบทบาทของทายกและทายิกาในพุทธศาสนา โดยเน้นถึงการเป็นจิตอาสาที่ช่วยสร้างคุณธรรมและการสืบสานวัฒนธรรมพุทธ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาทของทายกน้อยในชุมชน และสอดคล้องกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ออนไลน์) ที่เน้นถึงการพัฒนาชุมชนผ่านการปฏิบัติตามหลักธรรมและการเสริมสร้างจิตอาสาในเยาวชน ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนา "ทายกน้อย" เพื่อเสริมสร้างศีลธรรมในชุมชน รวมทั้งสุวรรณ บุญรักษ์ (2558) ได้กล่าวถึงความสำคัญของทายกในการเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พุทธศาสนาอยู่รอดและยั่งยืน โดยชาวพุทธที่มีศรัทธาจะแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในการให้ทาน ซึ่งการทำบุญไม่เพียงแต่เป็นการอุปถัมภ์ศาสนา แต่ยังเป็นการเสริมสร้างศีลธรรมในสังคม

ทายกและทายิกาน้อยในพระพุทธศาสนามีบทบาทเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา มีจิตอาสาในการช่วยเหลือและสนับสนุนวัด พระสงฆ์ รวมถึงกิจกรรมทางพุทธศาสนาใน

รูปแบบต่าง ๆ เช่น การถวายทาน การจัดหาสิ่งจำเป็น และการช่วยงานในวัด บทบาทนี้ไม่เพียงช่วยให้ศาสนสถานมีความยั่งยืน แต่ยังเป็นการส่งเสริมคุณธรรมและความเอื้อเฟื้อในชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดความสงบสุขและความสามัคคีในสังคม

จากกรณีศึกษาของวัดขามใหญ่ จะเห็นได้ว่า ทายกและทายิกาน้อยเป็นตัวอย่างของผู้ที่ใช้บทบาทของตนเองอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเยาวชนและชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการเน้นความสำคัญของศีลและธรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างเยาวชนที่มีจริยธรรมและสามารถเป็นผู้นำที่ดีในอนาคตการพัฒนาเยาวชนในพระพุทธศาสนาไม่เพียงแค่การเรียนรู้เรื่องศีลธรรม แต่ยังเน้นการสร้างจิตใจที่มีสติและปัญญา การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เยาวชนสามารถนำหลักธรรมเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ดังนี้บทบาทการทำหน้าที่ของทายกในพระพุทธศาสนาคือการสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา โดยมีจิตอาสาในการช่วยเหลือวัด พระสงฆ์ และกิจกรรมต่างๆ เช่น การถวายทาน การจัดหาสิ่งจำเป็นและการช่วยงานในวัด บทบาทนี้ไม่เพียงแต่ทำให้ศาสนสถานมั่นคง แต่ยังช่วยส่งเสริมคุณธรรมและความเอื้อเฟื้อในชุมชน ซึ่งส่งผลต่อความสงบสุขและความสามัคคีในสังคมการสนับสนุนกิจกรรมทางพุทธศาสนาโดยทายกช่วยให้การเผยแผ่ศาสนาและการพัฒนาชุมชนพุทธเป็นไปอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังเน้นการสร้างคุณธรรมในเยาวชนและการสืบทอดธรรมในชุมชนพุทธ

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของทายกและทายิกาน้อย

ในพระพุทธศาสนา คำว่า "ทายก" และ "ทายิกา" เป็นคำที่ใช้เรียกบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการถวายทานและสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา "ทายก" หมายถึง บุรุษผู้ถวายทาน หรือ ผู้ให้ทาน ส่วน "ทายิกา" หมายถึง สตรีผู้ถวายทาน หรือ ผู้หญิงที่เป็นผู้ให้ทาน ทั้งสองคำนี้มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี โดยคำว่า "ทายก" (Dāyaka) และ "ทายิกา" (Dāyikā) มาจากคำว่า "ทาน" (Dāna) ซึ่งหมายถึงการให้ การบริจาค หรือการทำบุญในทางพระพุทธศาสนา การให้ทานถือเป็นหนึ่งในหลักธรรมที่สำคัญ และเป็นรากฐานของการสร้างบุญกุศล ผู้ที่เป็นทายกและทายิกามีบทบาทสำคัญในการดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบไป โดยการสนับสนุนพระภิกษุสงฆ์และการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆของวัด เช่น การถวายปัจจัยสี่ การบำรุงรักษาวัด การร่วมกิจกรรมทางศาสนาและการสนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุและเยาวชนในชุมชน

ส่วนคำว่า "ทายกน้อย"และ"ทายิกาน้อย" เป็นคำที่ใช้เรียกเด็กและเยาวชนที่มีบทบาทในการสนับสนุนและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า "ทายกน้อย" หมายถึง เด็กชายผู้ให้ทานและทำบุญในพระพุทธศาสนา ส่วน "ทายิกาน้อย" หมายถึง เด็กหญิงผู้มีจิตศรัทธาและให้ทานในพระพุทธศาสนา ทั้งสองคำนี้แสดงถึงกลุ่มเยาวชนที่เริ่มต้นฝึกฝนการเป็นผู้ให้และมีจิตใจเมตตาต่อผู้อื่น โดยมีแนวทางการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

ทายกและทายิกาน้อยในพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับหลักธรรมสำคัญหลายประการ เช่น หลักทาน (การให้) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการช่วยเหลือและสนับสนุนทางศาสนา ทายกคือผู้ที่มีศรัทธาและพร้อมที่จะเสียสละทรัพย์สินและแรงกายในการบำรุงศาสนสถาน สนับสนุนพระสงฆ์และกิจกรรมทางศาสนา อีกหลักหนึ่งที่สำคัญคือ ศีล ซึ่งช่วยควบคุมพฤติกรรมและส่งเสริมการทำความดี การปฏิบัติตามศีลทำให้ทายกเป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชน นอกจากนี้ ทายกยังปฏิบัติตามหลัก บุญกิริยาวัตถุ (ข้อปฏิบัติในการสร้างบุญ) ซึ่งรวมถึงการทำบุญ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและการร่วมงานบุญตามโอกาสสำคัญ เช่น การสร้างวัด การทำบุญกฐินและผ้าป่า และการอุปถัมภ์วัด ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการบำเพ็ญบุญและสั่งสมบุญให้แก่ตนเองและครอบครัว หลักธรรมเหล่านี้ทำให้บทบาทของทายกมีความสำคัญต่อการธำรงรักษาศาสนาและการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณธรรม

1. ทาน กล่าวถึงการให้ทานของชาวพุทธในชุมชนทายกน้อย เช่น การบริจาคข้าวของเพื่อพระสงฆ์ การช่วยเหลือคนในชุมชน ซึ่งสะท้อนความเอื้อเฟื้อและจิตใจที่มีเมตตาการให้ทานถือเป็นหนึ่งในหลักสำคัญของพุทธศาสนา ซึ่งไม่เพียงแค่การถวายทานแก่พระสงฆ์ แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในชุมชน การนำหลักบุญกิริยาวัตถุมาใช้ในการสร้างจิตอาสา บุญกิริยาวัตถุ 10 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่แสดงถึงแนวทางการสร้างบุญในชีวิตประจำวัน โดยครอบคลุมทั้งการปฏิบัติทางกาย วาจา และใจ หลักธรรมนี้สามารถนำมาใช้ส่งเสริมการสร้างจิตอาสา ซึ่งเป็นการทำความดีเพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ดังนี้

ทานมัย (การให้ทาน) การสร้างจิตอาสาโดยให้ทรัพย์สิน สิ่งของ หรือเวลา เช่น การบริจาคเงินช่วยเหลือผู้ยากไร้ การมอบอาหารให้แก่ผู้ประสบภัย หรือการแบ่งปันความรู้เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

สีลมัย (การรักษาศีล)จิตอาสาที่ตั้งอยู่บนการรักษาศีล ช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ เช่น การแสดงความซื่อสัตย์ในกิจกรรมอาสา และการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น

ภาวนามัย (การเจริญภาวนา) จิตอาสาสามารถใช้การเจริญสติและสมาธิ เพื่อพัฒนาจิตใจให้มั่นคง พร้อมช่วยเหลือผู้อื่นด้วยจิตใจที่สงบและมีปัญญา

อปจายนมัย (การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน) การแสดงความเคารพและอ่อนน้อมในการทำงานจิตอาสา เช่น การทำงานร่วมกับทีมด้วยความร่วมมือและการให้เกียรติ

ไวยาวัจจมัย (การช่วยเหลือผู้อื่น) จิตอาสาที่เน้นการช่วยเหลือ เช่น การดูแลผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมช่วยเหลือสังคม หรือการทำความสะอาดในชุมชน

ปัตติทานมัย (การอุทิศบุญ) การทำจิตอาสาด้วยการแบ่งปันผลบุญให้ผู้อื่น เช่น อุทิศผลบุญให้ผู้ล่วงลับหรือส่งแรงจิตปรารถนาดีให้ผู้ตกทุกข์

ปัตตานุโมทนามัย (การยินดีในบุญผู้อื่น) สนับสนุนและชื่นชมการทำความดีของคนอื่น เช่น การส่งเสริมกิจกรรมอาสาของเพื่อนร่วมงาน

ธัมมัสสวนมัย (การฟังธรรม)การเข้าร่วมฟังธรรมเพื่อพัฒนาความเข้าใจหลักธรรมและนำมาปรับใช้ในงานจิตอาสา

ธัมมเทสนามัย (การแสดงธรรม) การเผยแผ่ธรรมะผ่านการให้คำแนะนำหรือการอบรมจิตอาสา

ทิฏฐุชุกรรม (การทำความเห็นให้ถูกต้อง) จิตอาสาที่ดำเนินการด้วยความคิดที่ถูกต้อง เช่น การทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่มีอคติ การนำบุญกิริยาวัตถุ 10 มาใช้ในการสร้างจิตอาสาไม่เพียงช่วยส่งเสริมความดีงามในระดับบุคคล แต่ยังช่วยพัฒนาสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีความสามัคคี ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2555) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการให้ทานในพุทธศาสนา โดยเน้นถึงการถวายทานทั้งในรูปแบบของวัตถุและการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น ซึ่งถือเป็นการฝึกฝนความเมตตาและการมีจิตใจอันเอื้อเฟื้อในสังคม อธิบายถึงบทบาทของการให้ทานและความสัมพันธ์ระหว่างการให้ทานกับการปฏิบัติธรรม ซึ่งสมชาย สุวรรณบุตร (2560) อธิบายถึงหลักการให้ทานในพุทธศาสนาและการบริจาคทานในชุมชนพุทธ โดยเน้นการทำทานเพื่อเสริมสร้างจิตใจที่บริสุทธิ์และการส่งเสริมศีลธรรมในสังคม บทบาทของการให้ทานในชุมชนพุทธและการสืบทอดกิจกรรมนี้ในชุมชน และสุวรรณ บุญรักษ์ (2558) กล่าวถึงหลักการทานในพุทธศาสนา รวมถึงบทบาทของการให้ทานในสังคมไทย โดยเฉพาะการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เช่น การบริจาคข้าวของ การให้ทานแก่พระสงฆ์ และการช่วยเหลือผู้อื่นในชุมชน

จึงเห็นได้ว่า การให้ทานในพุทธศาสนาเป็นการฝึกฝนความเมตตาและการมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อโดยการถวายทานทั้งในรูปแบบวัตถุและการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและเสริมสร้างจิตใจที่บริสุทธิ์ การให้ทานในชุมชนพุทธยังช่วยเสริมสร้างศีลธรรมและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม พร้อมทั้งเป็นการสืบทอดกิจกรรมทางศาสนาต่อไป นอกจากนี้ การให้ทานยังเป็นการสนับสนุนกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การบริจาคข้าวของและการช่วยเหลือพระสงฆ์ในชุมชน

2. ศีล บทบาทของทายกและทายิกาน้อยในวัดขามใหญ่ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาเยาวชนและส่งเสริมคุณธรรมในสังคม ทายกและทายิกาน้อยไม่ได้เพียงแค่มีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา แต่ยังมีส่วนร่วมในการสร้างความตระหนักรู้เรื่องศีลธรรมและจริยธรรมในชุมชนซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ทำหน้าที่เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างสุจริตและมีจริยธรรม การที่ทายกและทายิกาน้อยมีบทบาทเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ในการชักชวนชาวบ้านให้รักษาศีล สร้างแรงบันดาลใจแก่เยาวชนในการปฏิบัติตามศีลและมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแต่มั่นคง ช่วยสร้างสังคมที่สงบสุขและเอื้อเฟื้อต่อกันการมีส่วนร่วมของกลุ่มทายกและทายิกา

น้อยในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นการบ่มเพาะคุณลักษณะที่ดีในตัวเยาวชน เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความเอื้ออาทร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรักษาศีลในชีวิตประจำวันสามารถช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง และเสริมสร้างความสุขในชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนั้น บทบาทของทายกและทายิกาน้อยในวัดขามใหญ่ จึงถือเป็นแบบอย่างที่ดีของการผสานศีลธรรมและการพัฒนาสังคมเข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งสร้างชุมชนที่มีคุณธรรมและสงบสุขในระยะยาว

การรักษาศีลหมายถึงการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมและคุณธรรม เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางที่ถูกต้องและมีความสุจริต ชาวบ้านที่รักษาศีลจะมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน โดยการประพฤติปฏิบัติด้วยความมีสติและความเมตตา การรักษาศีลไม่เพียงแต่ทำให้บุคคลนั้นมีชีวิตที่สงบสุข แต่ยังช่วยสร้างสังคมที่มีความสามัคคีและปราศจากความขัดแย้ง ทำให้การดำรงชีวิตในชุมชนเป็นไปอย่างมีระเบียบและเต็มไปด้วยความเคารพซึ่งกันและกันดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2555) กล่าวถึงการรักษาศีลในชีวิตประจำวันของชาวพุทธ โดยเน้นการปฏิบัติศีล 5 และการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องกับจริยธรรมในชีวิตประจำวันพูดถึงการรักษาศีลเพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขและการพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ สมชาย สุวรรณบุตร (2560) กล่าวถึงการรักษาศีลเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่มีความสุจริตและมีจริยธรรมในสังคมศีลในพุทธศาสนาและการสร้างสังคมที่ดีหลักการของศีลในพุทธศาสนา รวมถึงบทบาทของการรักษาศีลในการสร้างสังคมที่สงบสุขและมีความสัมพันธ์ที่ดีสุวรรณ บุญรักษ์ (2558) แนวทางและความสำคัญการรักษาศีลในชีวิตประจำวันของชาวพุทธในสังคมไทย โดยจะอธิบายถึงศีล 5 และการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ช่วยเสริมสร้างความสงบสุข

จึงเห็นได้ว่า การรักษาศีลเป็นหลักสำคัญในพุทธศาสนาที่ช่วยเสริมสร้างชีวิตที่มีความสุจริตและมีจริยธรรมโดยการปฏิบัติตามศีล 5 ในชีวิตประจำวัน ช่วยพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์และสร้างสังคมที่สงบสุขการรักษาศีลยังเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสังคมที่มีความสงบสุข นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างความสงบสุขในชุมชนไทยและสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้า

3. พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็น "ธรรมอันประเสริฐ" ที่ส่งเสริมความเมตตากรุณา ความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หลักธรรมนี้ไม่เพียงแต่เหมาะสำหรับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แต่ยังสามารถนำไปใช้ในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวมองค์ประกอบของพรหมวิหาร พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วยธรรม ได้แก่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

เมตตา (Loving-kindness) เมตตาหมายถึงความปรารถนาดีและการหวังให้ผู้อื่นมีความสุฟข เป็นการส่งเสริมความรักและความห่วงใยต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก เมตตานี้ควรเป็นความรู้สึกที่ไม่มีข้อแม้ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้หรือการแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก

กรุณา (Compassion) กรุณาหมายถึงการสงสารและความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ถือเป็นการแสดงความเมตตาที่ลึกซึ้ง เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัย หรือการให้กำลังใจผู้ที่เผชิญกับปัญหา

มุทิตา (Sympathetic Joy) มุทิตาหมายถึงความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จหรือมีความสุข เป็นการลดทอนความอิจฉาริษยาและส่งเสริมจิตใจให้เปิดกว้าง เช่น การชื่นชมความสำเร็จของเพื่อนร่วมงาน หรือการร่วมฉลองในความสำเร็จของผู้อื่น

อุเบกขา (Equanimity) อุเบกขาหมายถึงความมีใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงหรือถูกครอบงำด้วยอารมณ์ต่าง ๆ เป็นการเข้าใจธรรมชาติของชีวิตและการปล่อยวาง เช่น การไม่โกรธแค้นเมื่อพบกับความอยุติธรรม หรือการยอมรับความไม่แน่นอนของชีวิต

การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในชีวิตประจำวัน สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้หลายด้าน ด้านครอบครัว ในครอบครัว พรหมวิหาร 4 สามารถส่งเสริมความรักและความเข้าใจกัน เช่น พ่อแม่สามารถแสดงเมตตาและกรุณาต่อลูก ๆ หรือพี่น้องสามารถฝึกมุทิตาและอุเบกขาเมื่อเกิดความขัดแย้งด้านการทำงานในที่ทำงาน การแสดงเมตตาและมุทิตาสามารถส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กร ด้านสังคม ในสังคม พรหมวิหาร 4 ช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่าง ประโยชน์ของพรหมวิหาร 4 ส่งเสริมจิตใจให้สงบสุข ลดความเครียดและความวิตกกังวล เพิ่มความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม สร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

จึงเห็นได้ว่า พรหมวิหาร 4 สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยช่วยส่งเสริมความรักและความเข้าใจในครอบครัว เช่น การแสดงเมตตาและกรุณาระหว่างพ่อแม่และลูก ๆ ในที่ทำงานช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและบรรยากาศที่อบอุ่น และในสังคมช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกัน

บทบาทของทายกและทายิกาน้อยทายกในการสร้างศีลธรรมในชุมชน

บทบาทของทายกและทายิกาน้อยทายกในการสร้างศีลธรรมในชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนา การหล่อหลอมคุณธรรมและจริยธรรมในจิตใจของเยาวชน มิได้เกิดขึ้นเพียงจากคำสอน หากแต่ต้องอาศัยแบบอย่างที่ดีจากผู้ใหญ่ในชุมชน โดยเฉพาะ

บทบาทของทายกและทายิกาน้อยทายก ซึ่งเป็นเสาหลักในการปลูกฝังหลักธรรมให้หยั่งรากลึกลงในจิตใจของผู้คน

บทบาทของทายกในการส่งเสริมศีลธรรมในชุมชน

ทายกเป็นบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนดำรงตนอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรม ความรับผิดชอบของทายกมิได้จำกัดเพียงการดูแลวัดวาอาราม หากแต่หมายรวมถึงการเป็นต้นแบบแห่งศรัทธาในการรักษาศีล 5 การทำทาน และการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม การแสดงออกถึงความเมตตาและการช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เพียงแต่สร้างบรรยากาศแห่งความปรองดองในชุมชน แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของความดีงาม

บทบาทของทายิกาน้อยทายกในการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม

แม้จะเป็นกลุ่มเยาวชน แต่ทายิกาน้อยทายกก็มีบทบาทสำคัญในการสืบสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พวกเขาเป็นตัวแทนของอนาคตที่สดใส เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่และธำรงรักษาคุณค่าทางศีลธรรม ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำบุญตักบาตร การรักษาศีล การร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ การที่เยาวชนได้รับการปลูกฝังหลักธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ ย่อมเป็นรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม

แนวทางการพัฒนาเยาวชนในพระพุทธศาสนา

วัดขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินโครงการพัฒนาเยาวชนโดยเน้นการปลูกฝังศีลธรรมผ่านการอบรมและกิจกรรมทางศาสนา เยาวชนได้รับการสอนให้เข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น การรักษาศีล 5 การฝึกฝนให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือผู้อื่น การเข้าร่วมกิจกรรมในวัด เช่น การฟังธรรม การสวดมนต์ และการปฏิบัติธรรม ส่งผลให้เยาวชนมีโอกาสเรียนรู้และนำหลักคำสอนไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

การพัฒนาเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา มิใช่เพียงการอบรมให้พวกเขาเป็นผู้มีศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้พวกเขาก้าวไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม การฝึกฝนให้เยาวชนมีคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ เป็นเสมือนการหว่านเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาและความดีงาม ซึ่งเมื่อเติบโตขึ้น ย่อมแผ่กิ่งก้านสาขาไปสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมโดยรวม จากกรณีศึกษาของวัดขามใหญ่ เราสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่าบทบาทของทายกและทายิกาน้อยทายกนั้น มีความสำคัญยิ่งต่อการสร้างและธำรงไว้ซึ่งศีลธรรมในชุมชน ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างรากฐานทางจิตใจให้แก่เยาวชน แต่ยังช่วยหล่อหลอมสังคมให้อุดมไปด้วยคุณธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความสามัคคี การส่งเสริมให้เยาวชนดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนามิใช่เพียงการรักษาประเพณีอันดีงาม หากแต่เป็นการวางรากฐานให้พวกเขาเติบโตเป็นบุคคลที่เปี่ยมด้วยคุณค่าทางจิตใจ สามารถนำพาสังคมไปสู่ความสงบสุขและเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน

บทสรุป

ทายกและทายิกาน้อย ในชุมชนและการประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสนาในการสร้างชุมชนที่มีความสุขและยั่งยืน ทายกในชุมชน ทายกน้อย มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างเยาวชนและพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในรุ่นเยาว์ ซึ่งช่วยสร้างฐานให้ชุมชนมีความมั่นคงทางศีลธรรมและวัฒนธรรม บทบาทสำคัญของทายกเหล่านี้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมเชิงพุทธ เช่น การฝึกอบรมธรรมะ การช่วยเหลืองานวัด และการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมที่สอดคล้องกับหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา, กรุณา, มุทิตา, และอุเบกขา) เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ การประยุกต์หลักพุทธศาสนาในชุมชนมีผลช่วยสร้างชุมชนที่มีความสุขและยั่งยืนในหลายมิติ ดังนี้

เสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม โดยการอบรมและสร้างความเข้าใจในหลักธรรม เช่น ศีล 5 ทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อและมีความสามัคคี

พัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ในชุมชน การฝึกเยาวชนให้มีบทบาทสำคัญในงานบุญและกิจกรรมทางศาสนา ช่วยสร้างผู้นำที่มีความรู้ทางธรรมและความสามารถในการบริหารจัดการที่ดี

สร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง กิจกรรมของทายกน้อยที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชน ผู้ใหญ่ และพระสงฆ์ ส่งผลให้ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและช่วยเหลือกันในทุกมิติ แนวทางนี้แสดงถึงความสำเร็จของการผสานหลักธรรมในชีวิตประจำวัน และสนับสนุนการพัฒนาสังคมที่มีความสุขและยั่งยืนในระยะยาว

ทายกน้อยและทายิกาน้อยเป็นกลุ่มเยาวชนที่มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา พวกเขาได้รับการปลูกฝังให้เป็นผู้มีศีลธรรม จิตใจเมตตา และรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม การฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ให้ และมีจิตสำนึกในการทำความดีตั้งแต่วัยเยาว์ ทำให้พวกเขาเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนรุ่นหลัง การมีทายกน้อยและทายิกาน้อยในชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง และสร้างสังคมที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและความสงบสุข ทายกและทายิกาน้อย จึงเป็นแนวทางการพัฒนาเยาวชนในพระพุทธศาสนากรณีศึกษาวัดขามใหญ่ ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นตัวอย่างของการใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนและชุมชน โดยมีบทบาทสำคัญในการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ที่มีศีลธรรมและจิตสำนึกในการสืบทอดพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิกจำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

สมชาย สุวรรณบุตร. (2560). *การให้ทานและการบริจาคในพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2558). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.* พิมพ์ครั้งที่ 42. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ผลิธัมม์

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *การสร้างชุมชนพุทธศาสนาเพื่อสังคมยั่งยืน.* https://www.onab.go.th

สุวรรณ บุญรักษ์ (2558). *การรักษาศีลในสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พระพุทธศาสนา.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 3-4 ปี

ORGANIZING ACTIVITIES DIRECTICGAME TO DEVELOPMENT MATHEMATICAL SKILL FOR EARLYCHILDHOOD AGED 3 – 4 YEARS.

[1]อุบล ผลจันทน์, [2]พิภพ เสวกวรรณ์ และ [3]ธัญญารัศมิ์ ศิริกลิ่นแคฆ์

[1]Ubon phonjan, [2]Phipop sawekwan and [3]Thanyaras sirikiklinkhae

[1]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ประเทศไทย

[1]Northern College, Thailand

[1]Ubon@nmce.ac.th

Received: January 5, 2025; **Revised**: January 26, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง“การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย อายุ 3-4 ปี” โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต1 อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิด-6 ปี บริบูรณ์ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ภายใต้พัฒนาการทั้ง 4 ด้าน และ 6 กิจกรรมหลัก ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจของการศึกษาปฐมวัย การเรียนรู้โดยการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆด้วยตนเองโดยการใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 เพื่อสร้างฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กปฐมวัยพัฒนาไปสู่คุณภาพความเป็นมนษย์ที่สมบูรณ์ก่อเกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม ฉะนั้นการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาต้องคำนึงถึงความสนใจและความต้องการ

---

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ตาก

[2]อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ตาก

[3]อาจารย์ ประจำสาขาวิชาพลศึกษาและการออกกำลังกาย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ตาก

ของเด็กปฐมวัยเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยรอบด้าน เกิดความสมดุลโดยการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เช่น กิจกรรมเกมการศึกษาด้วยรูปแบบของเกมการศึกษาที่หลากหลาย และวิธีการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาที่ตรงกับความสนใจของเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านคณิตศาสตร์ให้เป็นไปอย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนมีโอกาสได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เกิดการพัฒนาทางด้านสติปัญญาที่มีประสิทธิภาพเห็นเป็นเชิงประจักษ์พิสูจน์ทราบได้

คำสำคัญ : กิจกรรมเกมการศึกษา, ทักษะทางคณิตศาสตร์, เด็กปฐมวัย

Abstract

Academic article Organizing activities directicgame to development mathematical skill for earlychildhood aged 3 – 4 years. Taksin Rachanusorn School is under the jurisdiction of the Tak Primary Educationl Service Area Office 1, Mueang Tak District, Tak Province. Organizing teaching and learning activities for earlychildood children from birth to 6 years of age lt should be based on nurturing and process under all 4 areas of development and 6 main activities which can be considered the heart of earlychildhood education learning by performing various activities by yourself using all 5 senses To create a foundation for earlychildood children to develop into complete human beings,creating value for themselves and society Therefore organizing Organizing directicgame activities must take into account the needs and interests of earlychildhood children o create a balanced all-round development of earlychildhood by organizing a variety of activities Such as educational game activities with a variety of educational game formats and way to organize educationl game activities that match the interests of earlychildhood children To develop skills in mathematics To be consistent and appropriate for the development and learning of earlychildhood children So that each child has the opportunity to be developed to their full potential resulting in effective intellectual development that can be empirically proven

Keywords : directicgame, math skill, earlychildhood

บทนำ

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการพัฒนาเด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิด – 6 ปี บริบูรณ์ตามปรัชญาของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กปฐมวัยอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร ความเข้าใจของทุกๆคน ส่งผลต่อการสร้างรากฐานคุณภาพของชีวิตให้เด็กปฐมวัย พัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม ฉะนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เด็กปฐมวัยต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายบูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวัยโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้เด็กปฐมวัยแต่ละคนมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ให้สูงสุดอย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ยังมีทักษะต่างๆอีกมากมายเช่น ทักษะในการสื่อสาร ทักษะทางวิทยาศาสตร์ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะทางคณิตศาสตร์ที่นับว่าเป็นทักษะหนึ่งที่จำเป็นและสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นพัฒนาการทางด้านสติปัญญาที่ค่อนข้างเด่นชัดในระดับการศึกษาปฐมวัย ที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอยู่ตลอดเวลาด้วยวิธีการจัดกิจกรรมที่หหลากหลายโดยเฉพาะกิจกรรมเกมการศึกษา

ทักษะทางคณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการของพัฒนาการทางด้านสติปัญญาที่ค่อนข้างเห็นเด่นชัด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะด้านต่างๆที่จำเป็น และสำคัญที่ต้องการให้มีและเกิดขึ้นสำหรับเด็กปฐมวัย การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางด้านคณิตศาสตร์ส่งผลทำให้เด็กปฐมวัยมีทักษะและความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ มีเหตุผล มีความสามารถในการจำแนกเปรียบเทียบ การรู้ค่าจำนวน การจัดหมวดหมู่การเรียงลำดับ การนับจำนวน การหาความสัมพันธ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เด็กปฐมวัยได้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงโดยมีสื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ครู และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กปฐมวัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน หรือการจัดกิจกรรมต่างๆของครูโดยเฉพาะกิจกรรมเกมการศึกษา ทีมีรูปแบบที่สร้างขึ้นประกอบด้วยวัสดุที่มีตามธรรมชาติ มีมิติการสัมผัส การมองของเด็กปฐมวัยในเชิงลึก นูนสูง นูนต่ำ เป็นต้น และทักษะทางด้านคณิตศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความคิดทำให้เด็กปฐมวัยมีระบบความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน ตลอดจนการมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างรอบคอบ ช่วยให้

คาดการณ์วางแผนแก้ปัญหาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือในการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดและวิธีการเด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลาย เกิดการพัฒนาหลายๆทักษะ โดยการจัดให้เหมาะสมกับวัย พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเพื่อให้บบรลุจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 การจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กปฐมวัยเกิดทักษะทางคณิตศาสตร์มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหลักการทางคณิตศาสตร์จะทำให้เด็กปฐมวัยรู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้จักค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองสามารถแก้ปัญหาต่างๆในการดำรงชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในระดับต่อไป การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีความพร้อมทางคณิตศาสตร์ ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ผ่านผ่านกิจกรรมการเล่น เพราะการเล่นคือธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย การเล่นอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ด้วยพัฒนาการทางด้านสติปัญญาเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ หากเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัยที่พร้อมจะเรียนในระดับที่สูงขึ้นได้

การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา (Didactic Games) เป็นกิจกรรมเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาทางด้านสติปัญญาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทักษะการสังเกต การคิดหาเหตุผล และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ การกะระยะ เกมการศึกษามีกฎเกณฑ์ กติกา การเล่นง่ายๆ เด็กปฐมวัยสามารถเล่นคนเดียว และเล่นเป็นกลุ่มได้ จุดประสงค์การเล่นเกมการศึกษาเพื่อฝึกทักษะการสังเกต การจำแนก การเปรียบเทียบ การแยกประเภท การจัดหมวดหมู่ การคิดหาเหตุผล การตัดสินใจในการแก้ปัญหา เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ วิธีการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาเป็นวิธีการที่ช่วยให้เด็กปฐมวัยมีส่วนร่วมสูงสุดเกิดการเรียนรู้จากการเล่น ทำให้การเรียนรู้นั้นมีความหมายและอยู่คงทน เกมการศึกษามีหลายประเภท เช่น เกมจับคู่ เกมจัดหมวดหมู่ เกมการเรียงลำดับ เกมโดมิโน เกมลอตโต เกมภาพตัดต่อ ข้อดีของเกมการศึกษาที่แตกต่างจากการเล่นชนิดอื่นคือ เกมการศึกษามีหลายประเภท มีหลายรูปแบบ มีความอยาก-ง่าย ของเกมการศึกษาเรียงลำดับจากง่ายไปหาอยาก สนองตอบต่อความต้องการในการเล่นของเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี เกมการศึกษาแต่ละประเภทจะมีวิธีการเล่นที่แตกต่างและมีลักษณะเฉพาะ มีกระบวนการในการเล่นตามชนิดและประเภทของเกมการศึกษา ทำให้เกิดการเรียนรู้และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่ช่วยส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจทักษะทางคณิตศาสตร์ให้พัฒนาขึ้นตามลำดับเกิดการพัฒนาโดยองค์รวมอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับเด็กปฐมวัย

ในโลกแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับการศึกษาปฐมวัย โลกยุคใหม่มีความรู้อยู่ทั่วทุกแห่งหน ทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียนหาได้ง่ายและรวดเร็วโดยมีครูเป็นสื่อกลาง เป็นผู้อำนวยการของการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับเด็กปฐมวัยโดยคำนึงถึงความพร้อมที่จะเรียนรู้ภายใต้ 6 กิจกรรมหลักที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย สภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงบริเวณรอบๆสถานศึกษาที่เด็กปฐมวัยกำลังศึกษาอยู่ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยไม่ควรจัดแบบเน้นอ่านเขียนเพราะเด็กปฐมวัยเรียนรู้จากเล่น และการกระทำตามทฤษฎีของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) โดยเฉพาะการศึกษาปฐมวัยซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4 ซึ่งเน้นการศึกษาอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และมีคุณภาพ รวมทั้งสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน (Lifelong learning) ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้วยการเริ่มต้นที่ถูกต้อง ชัดเจน ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและการตระหนักถึงระบบการศึกษาปฐมวัยที่ทุกๆฝ่ายควรร่วมมือกันพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง เพื่อวางรากฐานการศึกษาของประเทศชาติที่มีประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อการพัฒนาทักษะทางด้านคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทางด้านสติปัญญา ด้วยกิจกรรมเกมการศึกษา เป็นกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยที่สนใจศึกษาเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการของการพัฒนาทางด้านสติปัญญาด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งกิจกรรมเกมการศึกษาเป็นกิจกรรมที่ครูปฐมวัยค่อนข้างให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยค่อนข้างถูกละเลย และสอดคล้องกับการประเมินของสำนักรับรองมาตรฐานการศึกษา(สมศ.) ทำให้คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาทางด้านสติปัญญา สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 -4 ปี ด้วยกิจกรรมเกมการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับการศึกษาปฐมวัย อย่างเป็นองค์รวมและรอบด้าน เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเชิงประจักษ์พิสูจน์ทราบได้ เมื่อสิ้นสุดการวิจัยผลของการวิจัยทำให้หน่วยงานทางด้านการศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย ทั้งหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรการกุศลต่างๆ ได้รูปแบบการพัฒนาและส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ด้วยกิจกรรมเกมการศึกษาประกอบแผนการจัดกิจกรรมการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องและเหมาะสมตามวัย และพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน และองค์ประกอบการเรียนรู้ต่างๆที่เหมาะสมภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2561 โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์

1. ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ จัดการพัฒนาเด็กอายุ 3 - 4 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มศักยภาพให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น การลงมือปฏิบัติ ด้วยความรัก ความเข้าใจของทุกคน และพัฒนาเด็กโดยองค์รวมเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตที่ดี

2. วิสัยทัศน์

ภายในปี 2567 โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ มุ่งพัฒนาเด็กอายุ 3 - 4 ปี ให้มีการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญาเหมาะสมตามวัย เน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น การลงมือปฏิบัติ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างเหมาะสมกับวัยและบริบทของตน ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการรอบด้านอย่างสมดุล เต็มศักยภาพ มีเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่น สนใจใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างมีความสุข

3. หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตลอดจนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้สอน เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนา และให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม มีคุณภาพ และเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกคน

2) ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย

3) ยึดพัฒนาการและการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ผ่านการเล่นอย่างมีความหมายและมีกิจกรรมที่หลากหลาย ได้ลงมือกระทำในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยและมีการพักผ่อนเพียงพอ

4) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิต และสามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และมีความสุข

5) สร้างความรู้ ความเข้าใจ และประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็กระหว่างสถานศึกษากับพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

4. จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งเด็กมีพัฒนาการตามวัยเต็มตามศักยภาพ และมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป จึงกำหนดจุดหมายเพื่อให้เกิดกับเด็กเมื่อจบการศึกษาระดับปฐมวัย ดังนี้

1) ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย แข็งแรง และมีสุขนิสัยที่ดี

2) สุขภาพจิตดี มีสุนทรียภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตใจที่ดีงาม

3) มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีวินัย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4) มีทักษะการคิด การใช้ภาษาสื่อสารและการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสม กับวัย

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

1. ความสำคัญของการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยจะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่นเพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยสอดคล้องกับความพร้อม วุฒิภาวะ ความสนใจ ความต้องการและความสามารถของเด็ก สร้างบรรยากาศในการส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ กระตุ้นให้เด็กเกิดความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น อยากทำ อยากเล่น อยากค้นคว้าทดลอง มีอิสระในการคิด แสดงความรู้สึกความต้องการและเปิดเผยตนเองมากที่สุด

2. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยเกิดจากแนวคิดของนักปรัชญาการศึกษาต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับและนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน นับว่ามีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรมและกิจกรรมในระดับปฐมวัยเป็นอย่างยิ่ง นภเนตร ธรรมบวร (2561 : 5-19)

3. หลักการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้เด็กเจริญและพัฒนา ไปในทิศทางที่พึงประสงค์ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งสอดคล้องกับความพร้อม วุฒิภาวะ ความสนใจ ความต้องการและความสามารถของเด็ก

เยาวพา เดชะคุปต์ (2562: 117-124) ได้อธิบายถึงหลักการและแนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยดังนี้

4. หลักการจัดกิจกรรม

1) การจัดกิจกรรมต้องเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความต้องการ และความสนใจของเด็ก

2) การจัดกิจกรรมต้องดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของเด็ก

3) การจัดกิจกรรมต้องสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสฝึกฝนตนเองให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกระทรวงศึกษาธิการ (2560: 41-42) ได้กำหนดการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยไว้โดยสรุป ดังนี้

1. หลักการจัดกิจกรรม

1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมสมดุลและต่อเนื่อง

1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

2. แนวทางการจัดกิจกรรม

2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมองที่เหมาะกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการเพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เด็กได้ลงมือกระทำกิจกรรมโดยเฉพาะเกมการศึกษาด้วยตนเอง เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

3. หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน แต่ยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็กปฐมวัย เช่น

3.2 วัย 3-4 ปี มีความสนใจประมาณ 8-12 นาที

3.3 วัย 4-5 ปี มีความสนใจประมาณ 12-15 นาที

3.4 วัย 5-6 ปี มีความสนใจประมาณ 15-20 นาที

ความพร้อมด้านสติปัญญา เพื่อพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์

1. ความหมายของสติปัญญา

กู๊ด (Good,2019 : 225 อ้างถึงใน วิณี ชิดเชิดวงศ์, 2562 : 13) ได้ให้ความหมายของสติปัญญาไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์อย่างรวดเร็ว เป็น

ความสามารถทางสมอง ในการรวบรวมประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งความสามารถทางสมองนี้สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือการทดสอบทางสติปัญญา

เวคสเลอร์ (Wechsler, 2017 : 7 อ้างถึงใน วิณี ชิดเชิดวงศ์, 2562 : 15) ได้ให้ความหมายของสติปัญญาไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีจุดมุ่งหมาย คิดหาเหตุผล และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่านักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของสติปัญญาแตกต่างกันออกไป ซึ่งพอสรุปได้ว่า สติปัญญา หมายถึง พฤติกรรมทางสมองของบุคคลที่แสดงออกมาในการคิด ตัดสินใจ การคิดหาเหตุผล การปรับตัวของบุคคลต่อสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม และสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีจุดมุ่งหมายและมีประสิทธิภาพ

2. ความหมายของพัฒนาการด้านสติปัญญา

ความหมายของพัฒนาการ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านวุฒิภาวะของระบบต่าง ๆ และตัวบุคคลทำให้เพิ่มความสามารถของระบบ หรือบุคคลให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำสิ่งที่ยากซับซ้อนยิ่งขึ้นได้ ตลอดจนการเพิ่มทักษะใหม่ และความสามารถในการปรับตัวในภาวะใหม่ของบุคคล

หลักพัฒนาการของมนุษย์ เป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่เกิด ขณะที่ร่างกายของเด็กเจริญเติบโตขึ้น ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของเขา ก็จะเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กันตามขั้นตอนที่เป็นแบบแผน และทิศทางเฉพาะ (นิตยา คชภักดี, 2563 : 9) อัตราการพัฒนาการของเด็กนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1) การพัฒนาการจะเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นแบบแผน และมีขั้นตอนไม่ข้ามขั้น และไม่มีการหยุดนิ่งอยู่กับที่

2) การพัฒนาการของเด็กจะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และพัฒนาการจะดำเนินไปเป็นระยะติดต่อกันนาน

3) อัตราของการพัฒนาการของแต่ละวัยไม่เท่ากัน ในวัยทารกและวัยก่อนเรียนจะมีการพัฒนาการของร่างกายรวดเร็วมาก และจะลดลงในวัยผู้ใหญ่

4) พัฒนาการของเด็กแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม

5) พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุคคลย่อมมีความสัมพันธ์กัน

6) พัฒนาการขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะ (Maturation)และการเรียนรู้ (Learning) ของเด็ก

สรุปได้ว่า พัฒนาการ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของบุคคลที่ดำเนินไปตามลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่องกันไปอันเป็นการเพิ่มสมรรถภาพของบุคคลซึ่งพัฒนาการ

ของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนเป็นผู้ใหญ่จะเกิดขึ้นเรื่อยๆ เป็นขั้นๆ ไป และสอดคล้องกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

3. ทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญา

ทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Theory of Intellectual Development) (Slavin,2017 : 26-27 อ้างถึงใน วิณี ชิดเชิดวงศ์, 2562 : 19-126) เพียเจต์ได้ให้ความหมาย สติปัญญาว่า ความสามารถของคนในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในระหว่างที่คนมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในระหว่างที่เด็กปรับตัวเพื่อรักษาดุลยภาพแห่งชีวิตจะเกิดการเรียนรู้และความคิดขึ้นมาในกระบวนการปรับตัวขึ้น

4. องค์ประกอบของพัฒนาการด้านสติปัญญา

ดาว์นนิ่งและเทคแคร์ (Downing and Thackray, 2019 : 15) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของพัฒนาการทางสติปัญญาประกอบไปด้วย ความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถในการจำแนกภาพและเสียง ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล และความสามารถในการแก้ไขปัญหา

1) พันธุกรรมหรือกรรมพันธุ์ (Heredity) นักจิตวิทยาเชื่อว่าพันธุกรรมเป็นตัวกำหนดสติปัญญานั้น อธิบายว่า สติปัญญาเป็นสิ่งที่มีติดตัวมาแต่กำเนิด โดยถ่ายทอดมาทางสายโลหิตเรียกว่า ถ่ายทอดทางยีนส์ (Genes) ดังนั้น ถ้าบรรพบุรุษฉลาด ลูกหลานที่เกิดมาก็ย่อมจะฉลาดไปด้วย ตรงกันข้าม ถ้าบรรพบุรุษโง่ ลูกหลานที่เกิดมาก็ย่อมที่จะโง่ไปด้วย

2) สิ่งแวดล้อม (Environment) นักจิตวิทยาเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดสติปัญญานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นนักจิตวิทยาการศึกษาและนักจิตวิทยา

5. หลักการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์

นักการศึกษากล่าวถึงการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ไว้ คือ เพียเจต์ (Piaget,2018 : 67-69 อ้างถึงใน สิริมณี บรรจง, 2562 : 29) ได้เสนอทักษะทางคณิตศาสตร์ควรจัดให้เด็กปฐมวัย การจัดหมวดหมู่ เป็นความสามารถในการจัดสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกันให้เข้าพวกเป็นชุดประกอบด้วย

1) การจับคู่ (matching) เป็นการฝึกฝนให้เด็กรู้จักการสังเกตลักษณะต่าง ๆ และจับคู่สิ่งที่เข้าคู่กัน

2) การจัดประเภท (classification) เป็นการฝึกฝนเด็กรู้จักการสังเกตคุณสมบัติของสิ่งต่าง ๆ ว่ามีความแตกต่างเหมือนกันในบางเรื่องและสามารถจัดประเภทได้

3) การเปรียบเทียบ (comparing) เด็กจะต้องการสืบเสาะและอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างของสองสิ่งหรือมากกว่า รู้จักใช้คำศัพท์ เช่น ยาวกว่า สั้นกว่า หนักกว่า เบากว่า เป็นต้น

4) การจัดลำดับ (ordering) เป็นเพียงการจัดสิ่งของชุดหนึ่ง ๆ ตามคำสั่งหรือตามกฎ เช่น จัดบล็อก 5 แท่ง ที่มีความยาวไม่เท่ากันให้เรียงตามลำดับจากสูงไปต่ำ หรือจากสั้นไปยาว เป็นต้น

6. บทบาทครูในการจัดกิจกรรมทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย

1) ครูช่วยให้เด็กมีพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์ สังเกตเด็กและเข้าไปพูดคุยกับเด็กหรือให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น แต่ต้องพิจารณาว่าเวลาใดที่จะเข้าแทรกกิจกรรม

2) ครูควรมียุทธศาสตร์ในการถามให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ ซึ่งการให้คำถามของครูมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก

3) หากพบว่าเด็กมีการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ครูควรสังเกตและจดบันทึกคำพูดหรือพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมา

4) หากพบว่าความคิดทางด้านคณิตศาสตร์ของเด็กหยุดชะงัก เด็กไม่ทำกิจกรรม ครูควรเข้าไปมีบทบาทด้วยการพูดคุยหรือแนะนำให้เด็ก ความเข้าใจซึ่งจะส่งผลต่อเจตนาคติที่ดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์

5) หากมีข้อโต้แย้งกันระหว่างการทำกิจกรรมของเด็ก 2 กลุ่ม ครูต้องบอกถึงความสำคัญของทั้ง 2 เหตุผล โดยให้เด็กเข้าใจอย่างชัดเจนแล้วจึงให้เด็กตัดสินใจเลือกคำตอบที่ถูกต้อง

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทของครูมีความสำคัญในการเตรียมความพร้อมทางด้านคณิตศาสตร์เป็นการปูพื้นฐานที่ดีให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาความคิดในการแก้ปัญหาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีความสามารถในการคิดคำนวณเป็นการปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อทักษะทางคณิตศาสตร์ ส่งผลต่อการเสริมสร้างและการพัฒนาเจตคติทางด้านคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

7. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเกมการศึกษา

1) ความหมายของเกมการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2560 : 66) ได้ให้ความหมายของเกมการศึกษาไว้ว่า เกมการศึกษาเป็นเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญามีกฎเกณฑ์กติกาง่าย ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกตคิดหาเหตุผลและเกิดความคิดรวบยอด เกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่/ระยะ เกมการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัย 3-5 ปี เช่น เกมจับคู่ แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ โดมิโน ลอตโต ภาพตัดต่อ ต่อตามแบบ ฯลฯ

นิติกานต์ ขวัญบุญ (2562 : 56) กล่าวว่า เกมการศึกษา หมายถึง เกมที่เน้นกิจกรรมการเล่นกระบวนการของกิจกรรม โดยมีผู้สอนและกติกาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

กำหนดโดยให้ผู้เรียนเล่นตามกติกา เนื้อหาข้อมูลของเกม พฤติกรรมการเล่น ผลของการเล่นของผู้เรียน เป็นพื้นฐานสำคัญของการเตรียมความพร้อมและนำมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุปต้องการตามวัยของผู้เรียน ทักษะความพร้อมทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เกมการศึกษามีความสำคัญที่ช่วยให้ผู้เล่นเป็นผู้มีการสังเกตดี ช่วยให้มองเห็น ได้ฟังหรือคิดอย่างรวดเร็ว เกมการศึกษาจะต่างจากของเล่นอย่างอื่นสามารถ ตรวจสอบการเล่นว่าถูกต้องหรือไม่ได้ด้วยตนเอง มีกติกาและวิธีการเล่นที่เร้าความสนใจโดยใช้ประสาทสัมผัสผ่านการสังเกต ด้านการเปรียบเทียบ ด้านการเรียงลำดับ ด้านการจำแนกจัดกลุ่ม ด้านการนับและรู้ค่าของจำนวนตัวเลข 1-20 และด้านมิติสัมพันธ์ ซึ่งเป็นทักษะทางคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับพัฒนาการ การเรียนรู้ สำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างเป็นองค์รวม

8. หลักในการจัดเกมการศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2560 : 66) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาไว้ ดังนี้

1) การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา ในระยะแรกควรเริ่มสอนโดยใช้ของจริง เช่น การจับคู่ กระป๋องแป้งที่เหมือนกัน หรือการเรียงลำดับกระป๋องตามลำดับ สูง – ต่ำ

2) การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา ในแต่ละวันอาจจัดให้เล่นทั้งเกมการศึกษาชุดใหม่และเกมการศึกษาชุดเก่าเพื่อฝึกทักษะการสังเกต และการเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย

3) ครูผู้จัดกิจกรรมเกมการศึกษา อาจให้เด็กหมุนเวียนเข้ามาเล่นเกมการศึกษาในแต่ละเกมร่วมกับเพื่อนๆทีละกลุ่ม หรือเล่นทั้งชั้นตามความเหมาะสมใน เกมการศึกษาแต่ละชนิด

4) ครูผู้จัดกิจกรรมเกมการศึกษา ควรให้เด็กที่เล่นได้เร็ว มาช่วยแนะนำกติกาการเล่นในบางโอกาสที่เหมาะสม และกลุ่มต้องการคำแนะนำในวิธีการเล่น

5) การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา นอกจากใช้เวลาในช่วงของกิจกรรมเกมการศึกษาตามตารางกิจกรรมประจำวันแล้ว ครูผู้จัดกิจกรรมเกมการศึกษาอาจให้เด็กปฐมวัยเล่นอิสระในช่วงเวลาของกิจกรรมเสรีและเล่นตามมุมก็ได้เช่นกัน ถ้าเด็กยังสนใจเล่นเกมการศึกษาจนจบเกมนั้นๆอย่างสมบูรณ์

6) การเก็บเกมการศึกษาที่เล่นแล้ว อาจเก็บใส่กล่องเล็กๆ ใส่ถุงพลาสติกหรือใช้ยางรัดแยกแต่ละเกมการศึกษา แล้วจัดใส่กล่องใหญ่รวมกันไว้เป็นชุด

9. ข้อดีของการจัดกิจกรรมเกมการศึกษา

ทิศนา แขมมณี (2564 : 368-369) ได้กล่าวว่า ข้อดีของวิธีการจัดกิจกรรมโดยใช้เกมการศึกษา มีดังนี้

1) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูง ผู้เรียนได้รับความสนุกสนาน และเกิดการเรียนรู้จากการเล่น

2) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการเห็นประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง ทำให้การเรียนรู้นั้นมีความหมายและอยู่คงทน

3) เป็นวิธีการจัดกิจกรรมที่ครูผู้จัดกิจกรรม หรือผู้เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เหนื่อยแรงมากขณะนำพาเด็กๆจัดกิจกรรมเกมการศึกษา ที่เด็กๆปฐมวัยสนใจและมีสมาธิในการเล่นเกมการศึกษาที่มีรูปแบบที่แปลกใหม่

10.ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเกมการศึกษา

ทิศนา แขมมณี (2564 : 365-369) ได้ให้ข้อเสนอแนะสรุปได้ ดังนี้

1) การเลือกและนำเสนอเกม เกมการศึกษา เป็นเกมที่มีวัตถุประสงค์มุ่งให้ผู้เล่นเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ มิใช่เล่นเพียงเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้สอนอาจนำเกมที่เล่นเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญมาใช้ในการสอน โดยนำมาเพิ่มขั้นตอนสำคัญ คือ การวิเคราะห์อภิปรายเพื่อการเรียนรู้

2) การชี้แจงวิธีการเล่นและกติกาการเล่น กติกาการเล่นเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการเล่นเกมเพราะกติกานี้จะตั้งขึ้นเพื่อควบคุมการเล่นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ครูผู้จัดกิจกรรมเกมการศึกษาควรศึกษากติกาการเล่นในแต่ละชนิดของเกมการศึกษา และวิเคราะห์กติกาว่าแต่ละข้อมีขึ้นด้วยวัตถุประสงค์อะไร และควรดูแลให้ผู้เล่นปฏิบัติตามกติกาของการเล่นเกมการศึกษาอย่างเคร่งครัด เพื่อฝึกระเบียบวินัยเบื้องต้นขณะเล่นเกมการศึกษา

3) การเล่นเกมการศึกษา การเล่มเกมการศึกษาควรให้เป็นไปตามขั้นตอน และในบางกรณีต้องควบคุมเวลาในการเล่นด้วยในขณะที่เด็กปฐมวัยกำลังเล่น เกมการศึกษา ครูผู้จัดกิจกรรมควรติดตามพฤติกรรมการเล่นของเด็กปฐมวัยอย่างใกล้ชิด และควรบันทึกข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไว้เพื่อนำไปใช้ในการอภิปรายหลังการเล่น หากเป็นไปได้ครูควรมอบหมายเด็กปฐมวัยบางคน ให้ทำหน้าที่สังเกตการเล่นและควบคุมกติกาการเล่นเกมการศึกษาขณะเล่นไปด้วย

4) การอภิปรายหลังการเล่น การอภิปราย ควรมุ่งประเด็นไปตามวัตถุประสงค์ของเกมการศึกษาชนิดนั้นๆ กล่าวคือ ถ้าการใช้เกมการศึกษานั้นมุ่งเพียงเป็นเครื่องมือฝึกทักษะให้เด็กปฐมวัยอภิปรายก็ควรมุ่งไปที่ทักษะนั้นๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560) *สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา*. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: กระทรวงฯ.

คะนึง สายแก้ว. (2560). *เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการการวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ ระยะที่ 2 กลุ่มปฐมวัย กลุ่มสนใจ จังหวัดสุรินทร์.* : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ทิศนา แขมมณี. (2562). *หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

.....(2561). *ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนโดยใช้เกม* (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2562, จาก http://kasineepui.wordpress.com/category/game-based-learning

นิติกานต์ ขวัญบุญ.(2559). *การพัฒนาเกมการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมทางคณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย.* ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เยาวพา เดชะคุปต์. (2562). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย.* กรุงเทพฯ: แม็ค.

วิณี ชิดเชิดวงศ์. (2562). *การศึกษาเด็ก.* กรุงเทพฯ: บูรพาสาส์น.

สิริมณี บรรจง. (2562). *เด็กปฐมวัยกับทักษะทางคณิตศาสตร์.* กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา.

Downing, J. and D. Thackray. (2019). *Reading Readiness*. University of London Press: London.

Piaget. (2018) *Learning to Guide Preschool Children s Mathematical Understanding: A Teacher s Professional Growth.* (Online). Available: http://www. ecrp uiuc. edu/v4nl/kirova. html.

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

THE CONCEPT OF LIFELONG LEARNING AND A LEARNING PERSON

[1]พระสมุห์วงษ์ทอง สุภทฺโท ต่อมคำ, [2]พระมหาสุวัฒน์ กิตฺติเมธี คงยืน และ [3]ศิวเดชน์ สมโคตร

[1]Phrasamu Wongtong Supttho Tomkum, [2] Phramaha Suwat Kittimatee Kongyuen and [3]Siwadet Somkote

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]tomkham2558@gmail.com, [2]suwatkiti69@gmail.com, [3]si-wa-@hotmail.com

Received: January 4, 2025; **Revised**: January 27, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้ 1. ความคิดสร้างสรรค์ 2. การแก้ปัญหา 3. การคิดเชิงวิพากษ์ 4. การเป็นผู้นำ 5. การสื่อสาร 6. การประสานงาน 7. การจัดการข้อมูล 8. การปรับตัว และ 9. ความอยากรู้อยากเห็น เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตอันจะนำไปสู่การพัฒนาคนของประเทศสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยั่งยืนและส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ต่อไป

คำสำคัญ: แนวคิด, การเรียนรู้ตลอดชีวิต, ความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

---

[1] อาจารย์, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[2] อาจารย์, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

[3] เจ้าหน้าที่, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Abstract

This article presents the concept of lifelong learning and a learning person. There are important guidelines as follows: 1. Creativity 2. Problem Solving 3. Critical Thinking 4 . Leadership 5 . Communication 6. Collaboration 7. Information Management 8. Adaptability 9. Curiosity. This practice gives full play to be used to promote and develop persons to be lifelong learners which would lead to the numan development in the country for into a sustainable lifelong learning benifiting and affect the development of other aspects in the future.

Keywords: Concept, Lifelong learning, Learning person

บทนำ

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด โดยเริ่มต้นจากความอยากรู้ในเรื่องใด ๆ และเราต้องการหาความรู้หรือคำตอบด้วยตัวเอง (Self-initiated study) ไม่จำเป็นต้องนั่งเรียนในห้องเรียนหรือใช้ความรู้ในการสอบ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าคุณจะอยู่ในวัยใดก็สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตเพื่อให้คุณสามารถบรรลุเป้าหมายของตัวเอง และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงแค่เกี่ยวข้องกับการเรียนในโรงเรียนหรือมหาลัย แต่ยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ข้อมูล ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งรวมถึงการหาโอกาสในการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเริ่มต้นเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ด้วยตัวเอง (Self-initiated study) เน้นการพัฒนาส่วนบุคคล โดยไม่ขึ้นกับคุณวุฒิการศึกษาและอายุ ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ไม่มีที่สิ้นสุด เป็นความสมัครใจในการเรียนรู้เพื่อบรรลุ เติมเต็มเป้าหมายของตัวเอง และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่จะช่วยให้การพัฒนาและยกระดับทักษะสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

การเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์การศึกษา เกิดขึ้นเมื่อประมาณกว่า 30 ปีมาแล้ว ภายใต้ความพยายามของ OECD UNESCO และสภายุโรป (Council of Europe) เป็นการสนองต่อความบกพร่องที่เกิดขึ้นในอดีต ในขณะที่บุคคลเรียนรู้ตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ โอกาสทางการศึกษามีขีดจำกัดในช่วงเริ่มแรกของชีวิต ที่ครอบงำโครงการศึกษาที่เป็นทางการ (Formal Education)จึงมีความจำเป็นที่จะให้โอกาสที่สองแก่คนที่ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาในช่วงวัยเด็กและวัยรุ่น การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงหมายถึงการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมการเรียนรู้ทุกรูปแบบตลอดช่วงชีวิตอีกด้วย บทความชิ้นนี้นำเสนอความหมายเชิงนโยบายที่ตรงประเด็นของแนวคิด “การเรียนรู้ตลอดชีวิต”ดังนี้ (ขอบฟ้า จันทร์เจริญ, 2562)

1. คุณลักษณะพิเศษของแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีมุมมองแบบองค์รวม (Comprehensive View) ที่ครอบคลุมกิจกรรมการเรียนรู้ทุกด้าน โดยมีเป้าหมายที่จะปรับปรุงความรู้และความสามารถในการแข่งขันของบุคคล ที่ปรารถนาเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ คุณลักษณะ 4 ประการของแนวคิดการเรียนรู้ ได้แก่

1.1 มีมุมมองอย่างเป็นระบบ สิ่งนี้คือคุณลักษณะที่พิเศษที่สุดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต กรอบแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของโอกาสการเรียนรู้ ที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบที่มีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งครอบคลุมวงจรชีวิตทั้งหมด และประกอบด้วยรูปแบบ ต่าง ๆ ของการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

1.2 มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการเปลี่ยนจากมุ่งเน้นด้านอุปทาน (Supply) เป็นศูนย์กลาง ในรูปแบบการจัดการศึกษาเชิงสถาบันที่เป็นทางการ ไปสู่ด้านอุปสงค์ (Demand) ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก

1.3 มีแรงจูงใจที่จะเรียน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งนี้ต้องมุ่งเน้นที่จะพัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ที่ตนเองเป็น ผู้ชี้นำ

1.4 มีวัตถุประสงค์ของนโยบายการศึกษาที่หลากหลาย มุมมองวงจรชีวิตที่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายการศึกษาที่หลากหลาย อาทิ การพัฒนาบุคลิกภาพ การพัฒนาความรู้ วัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และการจัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์เหล่านี้ อาจเปลี่ยนไปใน แต่ละช่วงชีวิตของคน ๆ หนึ่ง

2. ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต พลังผลักดันที่สำคัญทางสังคม เศรษฐกิจจำนวนมากสนับสนุนแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี การ

เปลี่ยนแปลงธรรมชาติของการทำงานและตลาดแรงงานและโครงสร้างอายุประชากร เป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อความจำเป็นที่จะต้องมีการยกระดับทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตอย่างต่อเนื่อง ความต้องการก็เพื่อ Threshold ที่ยกระดับของทักษะเช่นเดียงกับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นในธรรมชาติของทักษะ แรงกระตุ้นของกิจการเพื่อให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นส่งผลต่อสภาพการทำงาน มีแนวโน้มที่จะมีการจ้างงานระยะสั้นในตลาดสินค้าที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของตลาดได้ง่าย และวัฏจักรสินค้าที่สั้นลง งานอาชีพลดลงและบุคคลประสบกับความเปลี่ยนแปลงในเรื่องงานดีขึ้นในช่วงชีวิตทำงาน

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอย่างกว่างขวางกำลังคุกคามขั้วใหม่ระหว่างสิ่งที่ความรู้มีและสิ่งที่ความรู้ไม่มี ในทางกลับกันสิ่งนี้อาจคุกคามรากฐานของประชาธิปไตยด้วยโอกาสในการฝึกอบรมในภายหลังนั้น ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของแต่ละบุคคลที่ข้ามาสู่การจ้างงาน และโอกาสการเรียนรู้เปิดกว้างแก่ ผู้ว่างงาน ลูกจ้างในสถานประกอบการขนาดเล็ก และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมกลับยิ่งน้อยกว่าลูกจ้างในสถานประกอบการขนาดใหญ่มาก ความไม่เท่าเทียมกันนี้ (Disparities) สะท้อนช่องว่างรายได้ระหว่างผู้มีวุฒิการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย และผู้ที่ไม่มีวุฒิดังกล่าว และช่องว่างนั้นยิ่งกว้างขึ้นเรื่อย ๆ

การลงทุนในการศึกษาและการฝึกอบรมที่จะสนองต่อยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตก็เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางสังคมและเศรษฐกิจโดยก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนบุคคลผู้ประกอบการและเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว สำหรับบุคคลแล้วการเรียนรู้ตลอดชีวิตมุ่งเน้นที่การสร้างสรรค์การริเริ่ม และความรับผิดชอบ ซึ่งส่งผลให้เกิดการตอบสนองต่อตนเอง งานที่ดีขึ้นรายได้ที่เพิ่มขึ้น นวัตกรรมใหม่ๆ และเพิ่มความสามารถในการผลิตมากขึ้นด้วย ทักษะและศักยภาพของแรงงานเป็นปัจจัยหลักในผลงานและความสำเร็จของสถานประกอบการ สำหรับเศรษฐกิจ แล้วมีความสัมพันธ์ที่สนับสนุนกันระหว่างการได้รับการศึกษาและการเติบโตทางเศรษฐกิจอะไรคือผลเชิงนโยบายของแนวคิดนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าสู่และผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น นอกเหนือจากสิ่งที่เป็นทางการ ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ของวัยรุ่นและผู้ใหญ่จึงอยู่นอกเหนือขอบเขตที่มีการบันทึกไว้ นอกจากการวัดเชิงปริมาณแล้วประเด็นเชิงคุณภาพและความก้าวหน้าของการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีการพิสูจน์ให้เห็นว่าระบบโครงสร้างเชิงสถาบัน เชิงกฎหมาย และเชิงนโยบาย เอื้อต่อการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดีอย่างไร

3. การนำยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มนั้นเป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างยิ่ง ที่จะบรรลุผลได้ก็ต้องสร้างความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องและต้องใช้เวลายาวนาน ในขณะที่แนวคิดนี้ต้องได้รับการสนับสนุนและดำเนินการอย่างจริงจังจากฝ่ายการเมือง ที่จะต้องบรรจุเป็นนโยบายหลักของรัฐบาล มีหลักฐานข้อเท็จจริงน้อยมากที่ชี้ให้เห็นว่ามีความจริงใจที่จะสร้างการเรียนรู้ที่เป็นระบบ กรอบแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ให้

ทิศทางที่ชัดเจนในการปฏิรูปนโยบาย กรอบแนวคิดนี้เสนอให้มีการดำเนินการที่เป็นระบบใน 5 เรื่อง ดังนี้

3.1 ปรับปรุงการเข้าถึงคุณภาพ และความเป็นธรรมในการเรียนรู้

3.2 สร้างรากฐานที่มั่นคงด้านทักษะสำหรับทุกคน

3.3 ให้ความสำคัญกับทุกรูปแบบของการเรียนรู้ ไม่เพียงเฉพาะการศึกษาที่เป็นทางการเท่านั้น

3.4 จัดสรรทรัพยากร และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรจากทุกภาคส่วน สนับสนุนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกช่วงเวลาในชีวิต

3.5 ความร่วมมือของทุกภาคส่วน

4. ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติเพราะเรากำลังเจอโจทย์ท้าทายแห่งยุค ในการพัฒนาคนให้พร้อมสำหรับ “งานที่ยังไม่มีในวันนี้ โดยต้องใช้เทคโนโลยีที่ยังไม่เกิด เพื่อแก้ปัญหาที่ยังไม่รู้ว่าคืออะไร” การพัฒนาคนให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย1) ทัศนคติ เป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึก และความเชื่อ หรือการรู้ของบุคคล กับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมโต้ตอบในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมายของทัศนคติ 2) อุปนิสัย หมายถึงความประพฤติที่เคยชินเป็นพื้นมาในสันดาน ความประพฤติที่เคยชินจนเกือบเป็นนิสัย และ 3) ทักษะ หมายถึง ความชัดเจน และความชำนิชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้

4.1 ความรู้ (Knowledge) ตามความหมายที่มีผู้ให้นิยามไว้หลายประเด็นหมายถึง สารสนเทศที่นำไปสู่การปฏิบัติ เป็นเนื้อหาข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริง ความคิดเห็น หลักการ รูปแบบ กรอบความคิด หรือข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งอาจจะรวมไปถึงความสามารถในการนำสิ่งนั้นไปใช้เพื่อเป้าหมายบางประการ ทักษะแห่งโลกอนาคต ความคิดสร้างสรรค์ หรือ Creative thinking คือ ความสามารถในการผลิตสิ่งที่เป็นต้นแบบ แตกต่าง และเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ระดับบุคคลคือ การใช้ความสามารถในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตัวเองในแบบที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งนำไปสู่การสร้างสรรค์ในสังคมคือ ความสามารถในการผลิตต้นแบบที่ไม่เหมือนคนอื่น ทำให้เกิดงานวิจัยใหม่ ผลิตสิ่งของใหม่ งานศิลปะชิ้นใหม่ โครงการใหม่ ๆ ในสังคม ฯลฯ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์นี้ สามารถสร้างได้ตั้งแต่ลูกยังเล็ก

4.2 การใฝ่รู้ (Putting effort persistently) หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เด็กที่เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ จึงเป็นเด็กที่มีความตั้งใจ มีความเพียรพยายามในการเรียน สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ชอบแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ สามารถเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม มีการบันทึกความรู้ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็น

องค์ความ รู้ นำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น สามารถถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4.3 การสื่อสาร (Communications) มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า communis หมายถึง ความเหมือนกัน หรือ ร่วมกัน ดังนั้น ความสำเร็จของการสื่อสารจะเกิดขึ้นเมื่อ

4.3.1 การสื่อสารที่ทั้งสองฝ่ายเข้าใจตรงกัน และตอบสนองในทิศทางที่พึงประสงค์ จึงต้องตระหนักว่า แต่ละคนมีความสามารถในการรับรู้แตกต่างกัน อาจทำให้ตีความผิด เข้าใจผิด จับประเด็นผิด จึงต้องเรียนรู้ที่จะสื่อสารให้ชัดเจน ตรงประเด็นไม่เยิ่นเย้อคลุมเครือด้วยภาษาง่าย ๆ เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่สุดได้อย่างรวดเร็ว

4.3.2 สื่อสารให้แตะใจเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ต้องสามารถส่งผ่านแนวคิด วิสัยทัศน์ สร้างความคาดหวัง และสร้างแรงบันดาลให้ทุกคนอยากลงมือทำ ด้วยความเต็มใจที่จะทำ ไม่รู้สึกเหมือนถูกสั่ง หรือถูกบังคับให้ฝืนใจทำ ดังนั้น สิ่งสำคัญในการสื่อสาร คือ ต้องสื่อสารเพื่อประโยชน์ของผู้รับ ข้อความที่สื่อสารสามารถเข้าถึงความต้องการและความคาดหวัง ต้องสามารถพูดกับอารมณ์และแรงบันดาลใจของคนที่สื่อสารได้

4.3.3 สื่อสารให้ประทับใจ ใกล้ชิดและเป็นกันเอง ต้องทำให้รู้สึกถึงความใกล้ชิดและเป็นกันเอง ทำให้การสื่อสารเป็นเหมือนการพูดคุยส่วนตัวมากที่สุด เช่น ใช้คำพูดแบบไม่เป็นทางการ การเรียกชื่อ การทักทาย การถามไถ่ โดยจำไว้ว่า ยิ่งเราให้การสนทนามีความเป็นส่วนบุคคลมากเท่าใด ประสิทธิภาพจะยิ่งสูงเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

4.3.4 สื่อสารให้จริงใจรักษาความไว้วางใจ คำแนะนำประการสำคัญสำหรับผู้ส่งสาร คือ อย่าพูดไม่จริง ต้องสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น ทุกเรื่องที่สื่อสารต้องเป็นความจริง มาจากความจริงใจ รักษาสัญญา พูดจริงทำจริง ยอมรับความจริง ต้องไม่ให้คนรู้สึกว่า เรานั้นหลอกลวง ล่อหลอก ไม่จริงใจ ไม่รักษาคำพูด แก้ตัว โยนความผิด ฯลฯ ต้องสร้างและรักษาความไว้วางใจ โดยตระหนักว่า ถ้าพลาดเพียงครั้งเดียว อาจสูญเสียความไว้เนื้อเชื่อใจตลอดกาล

4.3.5 สื่อสารให้เปิดใจ รู้จัก เงียบ และ ฟัง บุคคลหนึ่งกล่าวไว้ว่า นักสื่อสารที่ยิ่งใหญ่มักจะเป็นนักฟังที่ยิ่งใหญ่ด้วย ผู้สื่อสารต้องรู้ว่า เมื่อไหร่จึงควรพูด เมื่อไหร่จึงควรฟัง โดยยินดีเปิดใจกว้างรับฟังเสียงตอบกลับ ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นคัดค้าน ข้อวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อให้เข้าใจและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไม่ยึดติดในความคิดของตนเอง ความอดทน หมายถึง ความยืนหยัดไม่ท้อถอยในการทำความดี แม้ว่าจะมีอุปสรรคใด มาขวางกั้น ความอดทนมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ เมื่อถูกบีบคั้นถูกเยอะเย้ยก็ต้องอดทนไม่ยอมล้มเลิก และเมื่อถูกยั่วเย้า ก็ต้องอดใจ ไม่ลุ่มหลง

4.4 การคิดเชิงวิพากษ์ หมายถึง ความตั้งใจพิจารณาตัดสินเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยไม่เห็นคล้อยตามข้อเสนอ ไม่ด่วนสรุปการเห็นคล้อยตาม เป็นการตั้งคำถามท้าทายหรือโต้แย้งสมมุติฐานที่อยู่เบื้องหลัง พยายามเปิดกว้างทางความคิดออกสู่ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ มากขึ้น

ให้ได้ประโยชน์มากกว่าเดิม หลักการคิดเชิงวิพากษ์ ได้แก่ ให้สงสัยไว้ก่อน-อย่าเชื่อ เผื่อใจไว้-อาจจะจริงหรืออาจจะไม่จริงก็ได้ และเป็นพยานฝ่ายมาร-ตั้งคำถามซักค้าน การคิดเชิงวิพากษ์จะเห็นกันมากในมหาวิทยาลัย เช่น การวิพากษ์เรื่องหลักสูตร การวิพากษ์เรื่องการทำวิทยานิพนธ์ อาจหมายรวมถึงการประชุมที่มีการถกปัญหาเรื่องต่าง ๆ ที่ในที่ประชุมจะต้องมีการพิจารณาร่วมกันเพื่อให้ได้ผลสรุปร่วมกัน เนื่องจากจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ถกปัญหากันด้วยเหตุด้วยผล ผลสรุปก็จบด้วยการฟังเหตุผล การคิดเชิงวิพากษ์ จะคล้ายกับหลักวิชาเรขาคณิตในสมัยก่อน ซึ่งตั้งสมมติฐานไว้ แล้วมีการพิสูจน์ให้ได้ผลเป็นไปตามที่ตั้งไว้ (ซ.ต.พ. = ซึ่งต้องพิสูจน์) หรืองานวิจัยในปัจจุบันนั่นเอง แต่งานวิจัยจะเป็นรูปธรรมมากกว่า คือ เป็นไปตามระบบ มีขั้นตอนกระบวนการและมีการเสนอแนะ นำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งกว้างกว่า การคิดเชิงวิพากษ์

4.5 แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือ การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (อังกฤษ: Student-centered Learning หรือ Child-centered Learning) เป็นวิธีการซึ่งช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อันก่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการเรียนรู้นี้จะช่วยเพิ่มบทบาทของผู้เรียนภายในห้องเรียน และลดบทบาทการบรรยายหน้าห้องเรียนลง ซึ่งผู้สอนจะปรับบทบาทจากการบรรยายเป็นหลักเป็นการเป็นผู้อำนวยความสะดวก โดยจะต้องเตรียมสภาพห้องเรียนและวิธีการสอนที่เอื้อต่อแนวคิดนี้ ซึ่งกระบวนการนี้จะช่วยให้มีพัฒนาการของผู้เรียนสูงที่สุด

ทักษะที่น่าสนใจของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ทักษะที่น่าสนใจของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Skills) (มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ออนไลน์) มีดังนี้

1. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) หรือ การมีความคิดสร้างสรรค์ทำให้เราเรียนรู้ได้อย่างไม่มีกรอบและไม่จำกัด รวมถึงช่วยพัฒนาต่อยอดความคิดไปในด้านอื่น ๆ อีกด้วย

2. การแก้ปัญหา (Problem Solving) หรือ ทักษะการแก้ปัญหาถือเป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิต รวมถึงการพัฒนาการเรียนรู้เพราะเมื่อใดที่ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาหรือความเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ก็จะสามารถแก้ไขได้เป็นอย่างดี

3. การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) หรือ ทักษะการคิดแบบ Critical Thinking เป็นทักษะที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แตกต่าง เพราะเราจะกล้าคิด กล้าถามคำถามในสิ่งที่ต่างออกไป นับเป็นทักษะสำคัญในการเรียนรู้

4. การเป็นผู้นำ (Leadership) หรือ การเป็นผู้นำเป็นทักษะที่จะทำให้เรากล้าคิดกล้าทำและนำความรู้จากสิ่งที่เราเรียนรู้ไปถ่ายถอดให้ผู้อื่นได้อีกด้วย

5. การสื่อสาร (Communication) หรือ การสื่อสารเป็นทักษะที่สำคัญไม่ว่าคุณจะทำอะไรโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่การเรียนรู้หรือทำธุรกิจล้วนอยู่ในรูปแบบออนไลน์ การพัฒนาด้านการตลาดออนไลน์ก็จะยิ่งช่วยให้สื่อสารไปยังกลุ่มลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. การประสานงาน (Collaboration) หรือ นอกจากทักษะที่จะช่วยให้เราเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองแล้วการประสานงานหรือการทำงานกับผู้อื่นก็เป็นส่วนที่จะทำให้เราพัฒนาตัวเอง ก้าวหน้าและมองเห็นภาพรวมมากขึ้น

7. การจัดการข้อมูล (Information Management) หรือ ในยุคที่มีข้อมูลมากมาย เราในฐานะผู้รับข้อมูลสามารถที่จะเลือกรับได้อย่างไม่จำกัด ทำให้การเรียนรู้มีมากมาย การจัดการข้อมูลและนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้เราพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในหลาย ๆ ด้านและนำไปใช้ในอนาคต

8. การปรับตัว (Adaptability) หรือ การปรับตัวเป็นทักษะสำคัญในยุคปัจจุบันเพราะโลกและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปรับตัวและเรียนรู้เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นแบบคาดเดาไม่ได้ในอนาคต

9. ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) หรือ ความอยากรู้อยากเห็นเป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ การกระหายความรู้เป็นสิ่งที่จะทำให้เราพัฒนาและเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ได้ตลอดชีวิต

การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

“บุคคลแห่งการเรียนรู้” ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น สนใจเสาะแสวง หาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพ ๆ ในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมการเรียนรู้อาจทำได้หลายวิธี เช่น อ่านหนังสือหรือวารสารที่มี ประโยชน์ ดูรายการโทรทัศน์หรือฟังวิทยุที่มีสาระค้นคว้าหาความรู้โดยผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ซักถามข้อมูลจากผู้รู้รวม ทั้งสามารถจับใจความสำคัญเพื่อแยกแยะและเลือกสาระข้อมูลที่ได้มา อย่างมีเหตุผลทักษะพื้นฐานสำคัญต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ได้แก่

1) ทักษะการฟัง ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการคิด และการพูด

2) ทักษะการถาม ทำให้เกิดประบวนการคิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ เนื่องจากคำถามที่ดีทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ ตั้งแต่ระดับการจำไปจนถึงระดับวิเคราะห์และประเมินค่า

3) ทักษะการอ่าน ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งนอกจากจะเป็นทักษะการอ่านข้อความจะรวมถึงการอ่านสถิติข้อมูลเชิงคณิตศาสตร์ต่าง ๆ ด้วย

4) ทักษะการคิด ทำให้บุคคลมองการไกลสามารถควบคุมการกระทำของตนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ มีผลต่อ การเรียนรู้ การตัดสินใจและการแสดงพฤติกรรม

5) ทักษะการเขียน เป็นความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดทัศนคติ และความรู้สึกออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้อื่นเข้าใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต่อวงการศึกษา (การหาความรู้) เนื่องจากบันทึกเหตุการณ์ ข้อมูลความจริงใช้เป็น หลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

6) ทักษะการปฏิบัติ เป็นการลงมือกระทำจริงอย่างมีระบบเพื่อค้นหาความจริง และสามารถสรุปผลอย่างมีเหตุผลได้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา

กรมวิชาการ (2541:69) ระบุว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีการแสวงหาวิธีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างเป็นระบบ และ ต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยมีเจตคติ และค่านิยมที่ดีเกี่ยวกับการเรียนรู้มีประสบการณ์ ในการเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ธเนศ ขำเกิด (2541:29) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีนิสัยใฝ่เรียนใฝ่รู้ มีวิธีการเรียนที่เป็นระบบ มีทักษะทางสังคมสามารถทำงานร่วมกับ ผู้อื่นได้ มีทักษะในการสื่อสารและการแก้ปัญหาในทุกสถานการณ์และดำรงชีวิต ศ. ดร.ธีระ ธุญเจริญ - วาสนา ศรีไพโรจน์ L57 อยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข สุพล วังสินธ์ (2541:36) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีการสร้าง กลยุทธ์การเรียนรู้ให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา มีความรู้คู่คุณธรรม ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม สามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อการอยู่รอด และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในโลกยุคโลกาภิวัฒน์ ชาตรี ศิริสวัสดิ์ (2541:77) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีหูตากว้าง ใฝ่หา ใฝ่รู้ในการศึกษาและพัฒนาตนเองตลอดเวลา โดยเฉพาะการเรียนรู้ ในศาสตร์และศิลป์สาขาวิชาชีพของตนเองอย่างสม่ำเสมอ สุภรณ์ สุภาพงศ์ (2543:40) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่เรียนรู้ จากการปฏิบัติของตนเองเป็นการได้มาซึ่งองค์ความรู้ จริยธรรม และการพัฒนา บุคลิกภาพไปพร้อมกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการเป็นคนเก่ง ดี มีความสุข มีเสรีในความคิดและเป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็งเชิงจริยธรรม และมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย

ดังนั้น เมื่อนำมาสังเคราะห์กับแนวความคิดของนักการศึกษา และนักคิดต่างๆ สามารถจำแนกสมรรถนะของบุคคลแห่งการเรียนรู้โดยแยกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สมรรถนะพื้นฐาน ประกอบด้วย การมีความรู้พื้นฐานในด้านคณิตศาสตร์ และภาษามีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีทักษะการคิดเชิงระบบ และ สร้างสรรค์มีทักษะกระบวนการกลุ่ม มีทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในชุมชน สังคมมีทักษะการจัดการ

และ ใช้ความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตมีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาและงานอาชีพ 2) สมรรถนะทางวิชาชีพประกอบด้วยรู้วิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ มีความคิดสร้างสรรค์และรู้จักแก้ปัญหามีภาวะผู้นำทางอาชีพ มีความสามารถบริหารจัดการ

คุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้

จากการศึกษาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ได้มีนักการศึกษาและผู้รู้ หลายท่านแสดงทัศนะคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

วิรัตน์ บัวขาว (2541;8) สรุปคุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ว่า ต้องมีความรอบรู้ มีทักษะที่หลากหลาย มีคุณธรรมสูง มีความรับผิดชอบ มีความสามารถ ในการจัดการไม่เป็นภาระของสังคม มีสุขภาพแข็งแรงและมีทักษะในการใช้ภาษา กลางของโลกรวมทั้งเครื่องมือสื่อสาร สุมณฑา พรหมบุญ และคนอื่น ๆ (2541: 142) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้น ด้วยตัวเอง ความแข็งแกร่งความเจริญงอกงามในความรู้ที่จะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียน ได้มีโอกาสเรียนรู้และการรู้โดยประสบการณ์กับคนอื่นหรือได้พบสิ่งใหม่ ๆ และนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงตรวจสอบกับสิ่งใหม่ ๆ วารินทร์ สินสูงสุด (2543:105-106) กล่าวถึง มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน โดยมีตัวบ่งชี้ 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ (1) มีความกระตือรือร้นสนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ รู้จักตั้งคำถาม เพื่อหาเหตุผล (2) รักการอ่านสามารถใช้ห้องสมุดแหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ทั้งใน และนอกสถานศึกษา (3) สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง

ชูศรี ต้นพงศ์ (2544-9-11) ให้ความเห็นว่า ผู้เรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่ กำหนดไว้ต้องมีลักษณะ ดังนี้ (1) ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ นั่นคือ สามารถจำแนก ประเภทข้อมูลเปรียบเทียบและมีความคิดรวบยอดสามารถประเมินค่า ความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดีข้อเสียความถูกผิด ระบุสาเหตุ ผล ค้นหาคำตอบ เลือกวิธี และมีปฏิภาณในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจได้ อย่างสันติและมีความถูกต้องเหมาะสม มีความคิดริเริ่มมีจินตนาการสามารถ คาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้ (2) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตได้ทำงานมีประสิทธิภาพ ทำงานอย่างมี ความสุขและภูมิใจในผลงานของตนเอง สามารถทำงานเป็นทีมช่วยเหลือ ผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือยอมรับฟังความคิดเห็นและความสามารถ ของผู้อื่นร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตและต้องถ่ายทอดความรู้ความคิด และนำเสนอสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ อันแสดงถึงความสามารถของผู้เรียนที่พัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ (3) ผู้เรียนมีความรู้และทักษะจำเป็นตามหลักสูตร ซึ่งหมายถึง มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์ | หมวดวิชาที่สำคัญไม่ต่ำกว่า

เกณฑ์ขั้นต่ำ และมีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์จริงเป็น “สื่อ” หรือเป็น “เนื้อหา” ในการเรียนรู้ (4) การมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตดี (5) การมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา (6) การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม (7) การมีจิตสำนึกตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญา ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย (8) การมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม คุณลักษณะที่ดีก็เป็นมาตรฐานหนึ่งที่สำคัญที่ครูจะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทุกคน เมื่อจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีความสุขจากความสำเร็จในการเรียนรู้ จะทำให้เขามีเจตคติที่ดี ต่อการเรียน อยากเรียนรู้ อยากค้นหาคำตอบต่อไปจนเป็นนิสัยรักการเรียนรู้ แสดงว่าผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด (9) การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในที่สุด

สรุปได้ว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้นั้น เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้นสนใจเสาะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่น ที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถจับใจความสำคัญเพื่อแยกแยะ และเลือกสาระข้อมูลที่ได้มาอย่างมีเหตุผล โดยมีลักษณะและความสามารถในเรื่อง คือ 1) มีความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียน กระตือรือร้น 2) รักในการเรียนรู้ รักการอ่านและค้นคว้าหาความรู้ 3) มีความสามารถเลือกวิธีหาความรู้ได้ 4) มีความสามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้ได้ 5) มีความสามารถในการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเรียนรู้

การพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นช่วงของวัยเรียน หรือในช่วงของการปฏิบัติงานเป็น “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Life-Long Learning) มนุษย์ทุกคน เกิดมาพร้อมการเรียนรู้อยู่เสมอ การสั่งสอนฝึกฝนอบรมและบ่มนิสัยเด็ก และเยาวชนของชาติ ให้เป็นผู้มีคุณธรรม และคุณลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เพื่อการ “อยู่รอดและอยู่ร่วม” ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุข จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้อง มีการพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยโดยอาศัยวิชาศิลปะ ดนตรี กีฬา และการฝึกฝนกาย วาจา ควบคู่กันไปอย่างกลมกลืนเพื่อให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และสานความฝันของแผ่นดิน ที่รักของเราที่มุ่งหวังจะให้ “คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อม ยั่งยืน” (สุพล วังสินธ์, 2541:36) นอกจากรู้ลึกในสาขาวิชาเฉพาะของตนแล้ว ต้องรู้กว้างในเรื่อง อื่น ๆ ด้วย เพราะการแก้ปัญหาในแต่ละเรื่องนั้น ต้องอาศัยองค์ความรู้จากหลาย ๆ แขนง ประกอบกัน และใช้อย่างบูรณาการ (ธเนศะ ขำเกิด, 2541:29) การพัฒนาให้เกิดคุณลักษณะบุคคล แห่งการเรียนรู้

สามารถกระทำได้ โดยการฝึกอบรมให้บุคคลใฝ่เรียน ใฝ่หาความรู้ ซึ่งจะทำให้ บุคคลมีนิสัยที่ดีติดตัวไปเพราะความรู้ไม่ได้หยุดอยู่กับที่ แต่จะพัฒนาไปเรื่อย ๆ เรียนกันไม่รู้จัก จบ เขาจะได้เปรียบเด็กที่เรียนแบบท่องจำโดยไม่ใช้หัวคิดและเรียนจากครูคนเดียว ถ้าครูสามารถชี้แนะวิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยวิธีต่าง ๆ ก็ทำให้เกิดการเรียนรู้สนุกสนาน เพลิดเพลิน คนที่เป็นครูจึงไม่ใช่แค่เตรียมเนื้อหาสาระที่จะป้อนเด็กอย่างเดียว แต่ต้องสอนวิธี เรียนและแหล่งการเรียนรู้ วิธีค้นคว้าให้กับนักเรียน (ชัยพจน์ รักงาม, 2542:31) นักการศึกษา ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของบุคคลไว้ต่าง ๆ ดังนี้

ในงานวิจัยของ Guglielmino อ้างถึงใน นรินทร์ บุญชู (2541.23-24) เรื่องคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมมากในต่าง ประเทศ ผลการวิจัยพบว่าบุคคลที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น ควรมีลักษณะความพร้อมของการ เรียนรู้ 8 ประการ คือ 1) การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ (Openness to Learning Opportunities) ความสนใจในการเรียน ความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ชอบศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด ยอมรับคำติติงในความผิดพลาดของตนเอง และมีความพยายามในการทำความเข้าใจในเรื่องที่ยาก ๆ 2) มโนคติของตนเอง ในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self-Concept as an Effective Learner) ได้แก่ ความสามารถที่จะเรียน เมื่อต้องการจะเรียน เมื่อตัดสินใจเรียนแล้ว สามารถแบ่งเวลาให้กับการเรียนได้แม้จะมีงานอื่นมาก ก็ตามโดยรู้ว่าเมื่อใดที่จะเรียน ในการเรียนสามารถหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้ หัวข้อใหม่ ๆ มีความสุขกับการแก้ปัญหาที่ยาก ๆ และรู้ว่าเมื่อต้องการข้อมูลจะไปหาได้จากที่ไหน 3) ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ (Initiative and Independence in learning) ได้แก่ ความไม่ท้อถอยแม้จะไม่ค่อยเข้าใจสิ่งที่กำลังทำอยู่ ชอบที่จะ เรียนไม่มีปัญหาในการทำความเข้าใจจากการอ่าน และสามารถทำงานได้ด้วยตนเองอย่างดี 4) ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง (Informed Acceptance of Respon sibility for Oneอs Own Learning) ได้แก่ การยอมนับตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความ ฉลาดพอควร มีความเชื่อว่าการคิดอยู่เสมอว่าตนเองเป็นใคร กำลังทำอะไรเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาของตน 5) ความรักในการเรียนรู้ (Love of Learning) ได้แก่ ความชื่นชมต่อบุคคลที่ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ มีความต้องการที่จะเรียนและปรารถนาให้มีเวลามากกว่านี้มีความสนุกสนานในการค้นคว้า และมีความกระหายในการเรียนรู้ 6) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ได้แก่ มีความคิดที่จะทำสิ่งต่างๆได้ดี สามารถหาแนวทางในการเรียนสิ่งใหม่ ๆ 7) การมองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future) ได้แก่ ความ ต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ชอบคิดถึงเรื่องอนาคต คิดว่าปัญหาเป็นสิ่งท้าทายและรู้ดีส่าตนเองต้องการอะไรเพิ่มเติม 8) ความสามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา (Ability to use Basic Study Skills and Problem-Solving Skills) ได้แก่ มีทักษะ ในการอ่าน การเขียน การฟัง และการจำ มีความสุขกับการแก้ปัญหาและคิดว่า ปัญหาเป็นสิ่งท้าทาย

สรุปได้ว่า ลักษณะการเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาด้วยตนเองดังกล่าวมิได้เกิดขึ้น หรือ มีอยู่ในตัวของบุคคล แต่สามารถสร้างและฝึกให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวได้ ดังนั้น หาก ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวของตัวเอง รู้จักตัดสินใจและมีความรับผิดชอบในตัวเอง อันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษา จะทำให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ ลักษณะเฉพาะของผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ 8 ประการ ดังนี้ (ละเอียด แจ่มจันทร์ อ้างถึงใน สรรรัชต์ ห่อไพศาล, 2546) 1) ผู้เรียนรู้ว่าจะเรียนอะไรจากใคร และจากที่ไหน 2) สามารถแสวงหาแหล่งความรู้ หรือเข้าถึงข้อมูลที่ตนเองต้องการได้ 3) วิจารณ์ และสามารถคัดสรรได้ว่าสารสนเทศต่างๆ ที่ได้นั้นมีค่าต่อการเรียนรู้ 4) อดทน มีทักษะในการเข้าถึงเรื่องยาก ๆ 5) สามารถถ่ายทอดความรู้ สื่อความดี และมีแนวคิดในการแก้ปัญหา 6) ใช้คำถามเป็น 7) นำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา 8) ให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมงาน และสามารถทำงานกลุ่มได้

บทสรุป

ลักษณะการเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาด้วยตนเองมิได้เกิดขึ้น หรือ มีอยู่ในตัวของบุคคล แต่สามารถสร้างและฝึกให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้ ดังนั้น หากผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวของตัวเอง รู้จักตัดสินใจและมีความรับผิดชอบในตัวเอง อันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษา จะทำให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และส่งเสริมเกิดจากการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาที่เริ่มต้นเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ด้วยตัวเอง โดยไม่ว่าจะอยู่ในวัยไหนก็สามารถเรื่องรู้ได้ต่อไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด การศึกษาเรียนรู้ไม่ได้จบแค่ในโรงเรียนหรือมหาลัยไม่ว่าจะเป็นวัยผู้ใหญ่หรือวัยชราก็ยังสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตัวเอง และ เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คุณก้าวหน้าและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2541). *คู่มือพัฒนาโรงเรียนด้านการเรียนรู้.* กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

ขอบฟ้า จันทร์เจริญ. (2562). *หลักการจัดการเรียนรู้.* มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ชัยพจน์ รักงาม. (2542). แหล่งเรียนรู้เพื่อคนรอบรู้. *วารสารวิชาการ*, ฉบับที่ 2, 31-33.

ชาตรี ศิริสวัสดิ์. (2541). บทความเพื่อการวิพากษ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต : ครูควร จัดประสบการณ์ให้ศิษย์อย่างไร. *วารสารวิชาการ*, ฉบับที่ 1, 79-80

ชูศรี ต้น พงศ์. (2544). *เรียนรู้เพื่อเป็นครูคุณภาพ.* กรุงเทพฯ : ดวงกมลสมัย

ธเนศ ขำเกิด. (2541). องค์กรแห่งการเรียนรู้. *วารสารวิชาการ.* 1(9), 28.

นรินทร์ บุญชู. (2552). *การสอนทักษะวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. *การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Skills).* https://www.hcu.ac.th/article/

รัตน์ บัวขาว. (2541). หลักสูตรประถมศึกษายุคโลกาภิวัตน์. *วารสารวิชาการ.* ฉบับที่ 1, 8-12.

รุ่ง แก้วแดง และปรีชา คัมภีรปกรณ์. (2541). *การวางแผนด้านบุคลากร, เอกสารการสอนชุดวิชาการวางแผนพัฒนาโรงเรียนหน่วย 1-7.* นนทบุรี:หาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วารินทร์ สินสูงสุด. (2543). *การประกันคุณภาพการศึกษา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมนูญสถานศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). *แกนหลักแนวคิดการปฏิรูปกระบวน.* กรุงเทพฯ: สำนักงาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด.* กรุงเทพฯ: *สำนักงาน.*

สุภรณ์ สุภาพงศ์. (2545). *การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด.* วารสารวิชาการ. 5(8), 31.

ความท้าทายของภาวะผู้นำต่อการบริหารจัดการการศึกษา ในยุคเปลี่ยนแปลงที่พลิกผัน

CHALLENGES OF LEADERSHIP EDUCATIONAL MANAGEMENT IN AN ERA OF DISRUPTIVE CHANGE.

[1]ชัชชญา พีระธรณิศร์

[1]Chatchaya Perathoranich

มหาวิทยาลัยรังสิต, ประเทศไทย

Rangsit University, Thailand

[1]santana.p@rsu.ac.th

Received: January 4, 2025; **Revised**: January 27, 2025; **Accepted**: January 30,2025

บทคัดย่อ

ปัจจุบันโลกมนุษย์รายล้อมไปด้วยการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง มีผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสถานการณ์สังคมและของโลก บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิด วิธีคิดการบริหารจัดการการศึกษาในความท้าทายของภาวะผู้นำยุคใหม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อนำองค์ความรู้ที่วิเคราะห์จากผลการศึกษาไปปรับเปลี่ยนทักษะ แนวคิด ให้เป็นผู้นำที่ฉลาดทางอารมณ์ โดยนำแนวทางสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องในยุคเปลี่ยนแปลงที่พลิกผัน สามารถสรุปประเด็นสำคัญคือ1) แนวคิดภาวะผู้นำในการบริหารจัดการการศึกษา 2) แนวคิดแบบคล่องตัว (Agility) 3) การเสริมทักษะด้านการคิด การกระทำและการดำรงชีพ 4) การปรับ Mindset ในการทำงาน 5) ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ด้วยหลัก “SMART Goal ”นอกจากนี้ยังต้องเร่งปรับสร้างระบบการจัดการการบริหารการศึกษาใหม่ทั้งหลักสูตร การศึกษาวิจัย การบริหารจัดการ การประเมินผล และปฏิสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับความก้าวหน้าทั้งในและต่างประเทศรวมทั้งเร่งการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาใหม่แบบพลิกโฉมอีกด้วย

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, การบริหารจัดการการศึกษา, การเปลี่ยนแปลงที่พลิกผัน

---

[1]อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

Currently, the world is undergoing significant changes that impact the quality of education, necessitating adaptations in educational management to align with evolving social and global contexts. This article aims to present concepts and approaches for managing education amidst the challenges of new-era leadership. The goal is to leverage knowledge gained from research to enhance skills and perspectives, fostering leaders who are emotionally intelligent and capable of navigating a transformative era. Key points include concepts of 1) leadership in educational management, 2) agile thinking approaches, and 3) the enhancement of skills in thinking, actions, and daily life, 4) adapting one's mindset in the workplace, and 5) setting learning goals using the "SMART Goal" principle. Furthermore, there is an urgent need to overhaul the education management system, including curriculum development, educational research, management practices, evaluation methods, and the interaction between education and progress on both national and international levels. Developing new, transformative models of educational management is also critical.

Keywords: Leadership; Educational management; Disruptive change

บทนำ

โลกมีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านที่พลิกผันอย่างรุนแรง นอกจากโรคระบาดของไวรัส Covid-19 ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาแล้ว ยังมีสงครามการค้า ความขัดแย้งของขั้วอำนาจของโลกและสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ซึ่งเรียกสิ่งที่เผชิญว่า VUCA World ที่มีความผันผวน ความสลับซับซ้อน ความไม่ชัดเจน ยากที่จะคาดเดาได้ สภาพที่เปลี่ยนไปอย่างพลิกผันในวันนี้ ถือเป็นภารกิจของภาวะผู้นำในการบริหารจัดการการศึกษา เพราะการศึกษาไทยมีความไม่เท่าเทียม ซึ่งนอกจากปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำแล้ว ประเทศไทยยังประสบกับความท้าทายใหม่ๆ และทั่วโลกกำลังทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่ผิดปกติ การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย หรือปัญหาด้านการศึกษาและศักยภาพบุคลากรในตลาดแรงงาน ซึ่งนับเป็นโจทย์ใหญ่ของสังคมไทยท่ามกลางการแข่งขันในยุคดิจิทัล(เนตรชนก วิภาตะศิลปิน,2566)

ในการผลิตและสร้างคนให้สอดรับกับสภาพที่เป็นอยู่ให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกที่พลิกผันนั้นก็ต้องยอมรับว่า ระบบการบริหารการศึกษาที่ดำเนินอยู่ยัง อาจปรับตัวไม่ทัน การบริหารจัดการการศึกษาที่ยังเคลื่อนอยู่ในระบบ ระเบียบและวิธีการเดิมอยู่ ไม่มีพลังเท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของแพลตฟอร์ม 5.0 การศึกษาต้องปรับตัวเองอย่างหนักหน่วง ให้สอดรับกับโลกที่เปลี่ยนแปลงและการงาน

ยุคใหม่จากโลกอนาล็อกใบเดิมสู่โลกดิจิทัล ซึ่งกล่าวได้ว่า การบริหารจัดการการศึกษาทั้งระบบอาจต้องเปลี่ยนไป ไม่ใช่แค่เรื่องวิธีการเรียนการสอนเท่านั้น แต่หมายถึงวิธีคิดที่สร้างสรรค์ในการจัดการศึกษาไปจนถึงเป้าหมายปลายทางของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละสาขาอาชีพ (Salika.co,2563)นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของโลกในทุกด้านที่พลิกผัน ยังมีผลกระทบต่อผลการศึกษา ซึ่งเป็นความท้าทายของผู้นำทางการศึกษาและระบบการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมและโลก ผู้เรียนและผู้สอนยุคใหม่ ต้องมีความพร้อมรับสถานการณ์ ประยุกต์การการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบท ที่ผู้บริหารการศึกษา ในบทบาทของความเป็นภาวะผู้นำการศึกษาต้องเร่งปรับสร้างระบบใหม่ ทั้งหลักสูตร การศึกษาวิจัย การบริหารจัดการ การประเมินผล และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับความก้าวหน้าทั้งในและต่างประเทศ จนถึงการเรียนการสอนในห้องเรียน และปรับสถาบันการศึกษาให้เป็น องค์การจัดการความรู้ ที่สร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้กลุ่มคนที่เรียนอยู่และกลุ่มที่ทำงานแล้ว ซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ประกอบการทั้งภาคการผลิตและบริการที่ต่อเนื่องและชัดเจน นับว่าเป็นภารกิจในการผลิตสร้างคนให้สอดรับกับสภาพที่เป็นอยู่สู่อนาคตที่เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก การสร้างความรู้-ความเข้าใจ การปรับ Mindset วิธีคิด-วิสัยทัศน์ ไปจนถึงการสร้างระบบนิเวศใหม่ให้แก่ภาคการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรทั้งระบบให้สอดรับกับโลกที่กำลังเปลี่ยนไปการก้าวออกจากความเคยชินเดิมๆ (Comfort Zone) ปรับสร้างความร่วมมือใหม่กับกลุ่มผู้ประกอบการสาขาต่างๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีงานรองรับผู้คนและขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ในโลกดิจิทัล เมื่อเทคโนโลยีได้เข้ามาเปลี่ยนโลก (Disruptive Technology)ควรมีกระบวนการจัดการใหม่ และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับสร้างกฎระเบียบกติกา-การประเมินผล-การบริหารจัดการในระบบการศึกษา ต้องเร่งปรับสร้างระบบใหม่ ทั้งหลักสูตร การศึกษาวิจัย การบริหารจัดการ การประเมินผล และปฏิสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับความก้าวหน้าของประเทศ นอกจากนี้ การปฏิรูปการศึกษาอีกช่วงหนึ่ง ในด้านการบริหารจัดการการศึกษา ด้านการเรียนการสอน ก็ควรที่จะพัฒนาในเชิงรุก ให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (อาภาพร สิงหราชและไสวฟักขาว, 2565)

แนวคิดภาวะผู้นำบริหารจัดการการศึกษาในยุคเปลี่ยนแปลงที่พลิกผัน

จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้นำไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 โดยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขนั้น Schaff and Juke (2019) ได้เสนอบทบาทใหม่ของนักการศึกษาในโลกที่พลิกผันไว้อย่างน้อย 3 ด้าน คือ1) การพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันโลกที่พลิกผัน 2) การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และ 3)การพัฒนาความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

บทบาทของนักการศึกษาตามที่ Schaff and Juke ได้วิเคราะห์ขยายความดังกล่าวทั้ง 3 ด้าน ได้ดังนี้

1. การพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันโลกที่พลิกผันท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทุกเสี้ยววินาที ในยุคการเปลี่ยนแปลง ความเป็นภาวะผู้นำจะต้องพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันโลกอย่างไร เพื่อนำพาองค์กร หรือผู้ร่วมงานฝ่าฟันความเปลี่ยนแปลง หรือสิ่งใหม่ ๆ ที่ผันผวนตลอดเวลา ก็คือ จะต้องเป็นภาวะผู้นำยุคใหม่และต้องเป็น“Adaptive Leadership” Ronald Heifetz (2566) ได้นิยาม Adaptive Leadership ไว้ว่า “ คือคนที่สามารถนำพาองค์กรหรือทีมงานฝ่าฟันความเปลี่ยนแปลง หรือแก้ไขปัญหาที่เปลี่ยนแปลงผันผวนตลอดเวลาได้ ” ต้องอาศัยการคิดอย่างเป็นระบบ เข้าใจสภาพปัญหาที่แท้จริง รวมไปถึงต้องใช้เวลา ทรัพยากร และพลังงานได้ กำหนดทิศทาง (Direction setter)ได้ชัดเจน สามารถสร้างเครือข่ายเพื่อผลประโยชน์ในด้านการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างทีมงาน ชี้ให้ทุกคนมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ช่วยสอนให้เกิดความเข้าใจและบรรลุวิสัยทัศน์ร่วมกันได้ สามารถใช้วิธีการออกระเบียบ หรือ นโยบายมาแก้ไข (Policy-making Loop) ปัญหาหรืออุปสรรคเดิม ๆ ที่เรียกว่า Adaptive Challenge หรือ ปัญหาที่มีความผันแปร ที่พบเจอได้ชัดมากขึ้น

2. การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้:การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการ ต่างๆ ในการดำเนินงานของผู้สอนตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้จนสิ้นสุดการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถมีคุณธรรมจริยธรรมและเกิดทักษะหรือสมรรถนะต่างๆ ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ (กุลิสรา จิตรชญาวณิช, 2562) การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้น เรื่องในอนาคต และการสร้างความหมายในโลกของความจริง การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบค้นพบและใช้สมองทุกส่วน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงาม และการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้พัฒนาตนเองในทุกๆ ด้านไปสู่ความสำเร็จในชีวิต โดยขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนเป็นสำคัญ

3. การพัฒนาความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมี 2 มิติ ดังนี้

3.1 การประเมินระดับของความคิด การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดแบบอเนกนัย (Divergent thinking) แบบสร้างทางเลือกที่เป็นกระบวนการคิดในการสร้างความคิดสร้างสรรค์ต่างๆการคิดแบบเอกนัย และการคิดแบบอเนกนัย เป็นกระบวนการคิดแบบกำหนดทางเลือก ที่สำคัญมากสำหรับผู้เรียนการเตรียมผู้เรียนสำหรับอนาคต จึงต้องพัฒนาผู้เรียนเพิ่มเติมอีก 2 ด้าน คือ (1) ความเก่งในการปฏิบัติ อย่างเข้มข้น (Practical Intelligence) เป็นความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์หรือ สภาพแวดล้อมในการแก้ปัญหาสิ่งที่เผชิญ และ(2) ความเก่งในด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity Intelligence)

3.2 การประเมินแบบองค์รวม ระบบการศึกษาที่เราใช้กันอยู่ขณะนี้มักจะเน้นการประเมินผลผู้เรียนแบบแยกส่วน (Analytic) ได้แก่ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งเน้นด้านพุทธิพิสัย การวัดทักษะต่างๆ และการวัดคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์ ซึ่งก็มีความสำคัญ แต่โรงเรียนก็มีภารกิจที่สำคัญคือการเตรียมผู้เรียนสำหรับอนาคตจึงต้องพัฒนาผู้เรียนเพิ่มเติมอีก 2 ด้าน คือ (1)ความเก่งในการปฏิบัติอย่างเข้มข้น (Practical Intelligence) เป็นความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมในการแก้ปัญหาสิ่งที่เผชิญ และ(2)ความเก่งในด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creativity Intelligence) (Schaff and Juke, 2019)การประเมินผู้เรียนแบบองค์รวมจะเน้นประเมิน

จากความสามารถที่ผู้เรียน แสดงออก (Performance Based Assessment) จากการใช้ความรู้และทักษะในกระบวนการทำงาน หรือการแก้ปัญหา

ความเป็นภาวะผู้นำ จึงมีความสำคัญต่อการนำพาองค์การของตนให้เจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จ ในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารต้องเปลี่ยน คือ1) กระแสการเปลี่ยนแปลงฉับพลันจากทุกทิศทาง ทำให้คนทำงานส่วนใหญ่รู้สึกกลัว และต่อต้าน 2) องค์กรมีคนรุ่นใหม่จำนวนมากขึ้น เกิดความแตกต่างทางความคิดและสไตล์การทำงานกับคนรุ่นเดิม 3) พฤติกรรมและความคาดหวังของลูกค้า มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว รุนแรงยิ่งกว่ายุคใดๆ ที่แต่สำคัญยิ่งกว่าก็คือผู้นำจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพสูงและจะทำสิ่งที่ถูกต้องมากกว่าที่จะทำ ตามมาตรฐานที่ผู้อื่นกำหนด (จิณณ์ณัฏฐ์ พรหมนุรักษ์,2565)

การเป็นผู้นำยุคใหม่ควรเป็นผู้สนับสนุนที่ดีมากกว่าเป็นผู้บังคับบัญชา มีการบริหารในรูปแบบระบบเปิด (Open System) คือ การเปิดรับความคิดเห็น ของสมาชิกอย่างอิสระ การเปิดกว้างทางข้อมูลข่าวสารการสร้างบรรยากาศที่ดี มีความร่วมมือกันปฏิบัติงาน (ทวีสันต์ วิชัยวงษ์และยุภาพร ยุภาศ ,2562) สำหรับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพสร้างให้เกิดบรรยากาศการทำงานร่วมกัน ปรีดี นุกูลสมปรารถนา (2564) กล่าวว่า การบริหารของการสอนที่ดี รวมทั้งงานและวัฒนธรรมขององค์กรไปพร้อม ๆกัน ต้องอำนวยความสะดวก การสร้างบรรยากาศการทำงาน การสนับสนุนทรัพยากรที่เหมาะสมและเพียงพอให้กับทีมงาน การน้อมรับคำวิจารณ์ เป็นผู้ฟังที่ดีเสมอ เป็นนักวางกลยุทธ์ ที่กล้าตัดสินใจเป็นแบบอย่างดีที่ รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจ ให้กับทีมงาน นอกจากนี้Adecco Thailand (2021) ยังได้กล่าวถึง ช่วงเวลาต่อจากนี้ที่ผู้นำต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ โรคระบาด ภัยธรรมชาติและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และทางเทคโนโลยีมากมาย ผู้นำที่ดีในยุคนี้จึงไม่ใช่ผู้นำที่เพียงแค่คอยทำตามระบบต้องเป็นผู้นำที่รู้จักพลิกแพลง ปรับตัวตามสถานการณ์ เลือกการแก้ไขวิกฤตหรือพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส ดังนี้ 1) Outward Mindset–คิดถึงส่วนรวม 2) Inspirational – การสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้ทีมงานเห็นคุณค่าของงานที่ทำและมีแรงบันดาลใจที่จะทำงานอย่างเต็มที่ 3) Lifelong learning–เรียนรู้อยู่เสมอ 4) Communication– สื่อสารเป็น เผชิญหน้ากับปัญหาสามารถในการสื่อสารอย่างเปิดเผยและจริงใจ 5) Emotional Intelligence–ความฉลาดทางอารมณการเป็นผู้นำในยุคนี้ต้องเจอกับความเครียดและบททดสอบมากมาย สามารถบริหารจัดการอารมณ์ของผู้อื่น 6) Unstructured Problem-Solving - คิดพลิกแพลงแก้ปัญหา คอยปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้เข้ากับสถานการณ์อยู่เสมอ ผู้นำจึงจำเป็นต้องมีระบบความคิดที่ยืดหยุ่น สามารถพลิกแพลงหาวิธีแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม 7) Change Management – บริหารจัดการความเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ กมล รอดคล้าย (2566)ได้กล่าวถึง คุณลักษณะและบทบาทภาวะผู้นำของนักบริหารการศึกษายุคใหม่ ควรจะมี 1)True Vision: มีวิสัยทัศน์ถูกต้อง แม่นตรง ต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายและทิศทางของการจัดการศึกษา มุ่งคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างคนให้มีคุณธรรม เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม Clear Direction: ต้องมีความชัดเจนในวิธีปฏิบัติ มีนโยบายที่ดี การพัฒนาทั้งหลักสูตร การเรียนการสอนมีความทันสมัย การสร้างความปลอดภัยให้กับนักเรียน พัฒนา

หลักสูตรฐานสมรรถนะ พัฒนาโรงเรียนคุณภาพ 2) Empower : สร้างพลังเสริม ทำหน้าที่เป็น Coach และเป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือ Facilitator ผู้บริหารการศึกษาที่พึงประสงค์ต้องมีพลังปัญญาที่สมดุล คือ มีทั้ง IQ (Intelligence Quotient) EQ (Emotional Quotient) MQ (Moral Quotient) AQ (Adversity Quotient) OQ (Optimist Quotient) เป็นตัวแบบ (Idol) ของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เด็กและสังคม

สรุปได้ว่าภาวะผู้นำการบริหารการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันโลกที่พลิกผัน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ก็คือ จะต้องเป็น“Adaptive Leadership”คือภาวะผู้นำในอนาคต ที่ยอมรับว่าตัวเองไม่รู้ และโน้มตัวลงมาเรียนรู้ไปพร้อมๆกันกับทีมงาน” สามารถนำพาองค์กรหรือทีมงานฝ่าฟันหรือแก้ไขปัญหา ภาวะผู้นำที่ดีในยุคนี้จึงไม่ใช่ผู้นำที่เพียงแค่คอยทำตามระบบต้องเป็นผู้นำที่รู้จักพลิกแพลงปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ผันผวนตลอดเวลา จึงจำเป็นที่จะคิดถึงส่วนรวม การสร้างแรงบันดาลใจ การสื่อสารอย่างเปิดเผยและจริงใจความฉลาดทางอารมณ์ นอกจากนี้ ภาวะผู้นำบริหารจัดการการศึกษา ให้ความสำคัญกับผู้เรียน จึงควรพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และเตรียมผู้เรียนสำหรับอนาคตจึงต้องพัฒนาผู้เรียนเพิ่มเติมอีก 2 ด้าน คือ ความเก่งในการปฏิบัติ อย่างเข้มข้น เป็นความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมในการแก้ปัญหาสิ่งที่เผชิญ และความเก่งในด้านความคิดสร้างสรรค์ และมีคุณธรรม จริยธรรม

การเสริมทักษะของภาวะผู้นำยุคใหม่ในการบริหารจัดการการศึกษา

การเป็นภาวะผู้นำยุคใหม่เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่าง รวดเร็ว กว้างขวาง และมีผลกระทบต่อทุกภาคส่วนในสังคม รวมถึงทุกองค์กร ที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย การแข่งขันสูง ผู้นำที่จะประสบความสำเร็จตามที่ได้วางไว้ มีองค์ประกอบมากมายที่จะนำมาพิจารณาการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย และไปในทิศทางเดียวกันนั้น จะต้องใช้ความรู้ความสามารถเพียงด้านเดียวคงจะไม่พอต่อเป้าหมาย เพื่อเสริมสร้างทางการพัฒนาองค์กร การสร้างทีมงานที่มีการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน มีทักษะทางการคิดและการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่อยู่เสมอ ผู้นำยุคใหม่จำเป็นต้องมีทักษะทางการคิดและการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่อยู่เสมอ การสร้างทักษะของภาวะผู้นำในด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลที่จะต้องขับเคลื่อนในการบริหารการศึกษา ธนุเดช ธานี (2565) กล่าวว่าการบริหารคนสำหรับภาวะผู้นำยุคใหม่ว่าควรมี 1) ทิศทางและกระแสการบริหารคนในปัจจุบันและอนาคต [Knowledge academy, Human capital, Diversity (Gender, Cross-culture)แนวคิดในการบริหารทรัพยากรบุคคลยุคใหม่ 5 หลักการพื้นฐานในการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อการบริหารงานการศึกษาในองค์กรศิลปะในการบริหารคนด้วยพระราชดำรัสในหลวงรัชกาลที่ 9 “เข้าใจ-เข้าถึง-พัฒนา” 2) เทคนิคในการบริหารคน ประกอบด้วยการบริหารคนเก่ง (Talent Management) การบริหารคนฝีมือมาตรฐาน (Performance Achieved) การบริหารคนไร้ประสิทธิภาพ (Dead Wood) 3) เทคนิคพื้นฐานในการบริหารคน สำหรับผู้นำยุคใหม่ประกอบด้วย 3.1) ภาวะผู้นำกับบทบาทของหัวหน้างานในการบริหารทีมงานให้คนอยากทำงานด้วย

(Modern Leadership) 3.2) การสื่อสารระหว่างหัวหน้างานและพนักงานที่มีประสิทธิผล (Effective Communication) 3.3) การจูงใจทีมงานอย่างสร้างสรรค์ เพื่อความสำเร็จในการทำงาน (Effective Motivation) 3.4) การสร้างบรรยากาศแห่งความผูกพันของพนักงานในองค์กร (Employee Engagement) 4) เทคนิคและเครื่องมือในการบริหารคน ด้วยการคัดเลือกคนเก่งและคนดี (Recruitment & Selection) 5. เทคนิคและเครื่องมือในการบริหารคน ด้วยการปกครองบังคับบัญชา บทบาทหัวหน้างานกับการเสริมสร้างวินัยในการทำงานอย่างสร้างสรรค์กฎหมายแรงงานที่หัวหน้างานควรรู้ การกลั่นกรองและอนุมัติการลางานการพิจารณาลงโทษทางวินัย 6) เทคนิคในการสั่งงาน มอบหมายงาน และติดตามงาน 7) เทคนิคการบริหารคน ด้วยการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) ประเมินผลงานอย่างไรได้ทั้งใจได้ทั้งงานจากลูกน้อง 8) เทคนิคการบริหารคน ด้วยการส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพส่งเสริมความก้าวหน้าของลูกน้องอย่างไรได้ทั้งใจได้ทั้งงาน และผู้บริหารยอมรับ 9) เทคนิคการบริหารคนด้วยการรักษาบุคลากรสำหรับหัวหน้างาน เช่น เทคนิคการดึงดูดคน “ก่อนที่เขาคิดจะไปจากองค์กร” และเทคนิคในการโน้มน้าวชักจูงใจ “คนที่อยากไปให้กลับใจอยากทำงานกับองค์กร"

แนวคิดของทักษะภาวะผู้นำในการบริหารจัดการการศึกษามี 2 ประเภทคือ1) Old Boss - เจ้านายยุคเก่า มักจะเป็นคนเก่งที่สุด สั่งการแบบ Command & Control ปกครองด้วยกฎระเบียบที่เคร่งครัด การนำแบบนี้จะถูกต่อต้านมากขึ้น และในที่สุดองค์กรจะถูก Disrupt เพราะปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วไม่ทัน 2) New Leader - ผู้นำยุคใหม่ เป็นเพียงผู้หล่อเลี้ยงและกำหนดทิศทาง สร้างบรรยากาศการทำงานที่มีส่วนร่วม สร้างแรงบันดาลใจ ให้อำนาจตัดสินใจ ช่วยดึงศักยภาพของคนรอบตัวออกมาได้สูงสุด ซึ่งจะทำให้องค์กรสามารถรับมือการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงทีไม่ว่าผู้นำจะเป็น Old Boss หรือ New Leader ทักษะที่สำคัญในการนำทีมในยุคนี้ มี 3 ประการ คือ

1) Mindset มีทัศนคติที่เป็นต้นแบบ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับทีม

2) Performance รู้วิธีดึงศักยภาพของทีมงานออกมาได้สูงสุด

3) Teamwork นำทีมให้ประสานงานกัน ด้วยทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

การช่วยให้ทีมงาน รับมือกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงไม่ใช่เรื่องยาก หากคุณมีทักษะของผู้นำยุคใหม่ครบ 3 ข้อ (จิณณ์ณัฏฐ์ พรหมนุรักษ์,2565)

ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา Saowanee Sarapon (2023) มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับภาวะผู้นำผู้ในการบริหารให้ประสบผลสำเร็จ ควรมี 3 ทักษะ คือ

1. ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารที่เข้าใจความสลับซับซ้อนขององค์การทั้งหมด ความสามารถในการมองเห็นองค์การในภาพรวม มีความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่กระทบต่อองค์การ มีความสามารถในการประสานงานต่างๆ เข้าด้วยกัน และสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ต่างๆ ในการบริหารให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการมองเห็นภาพ และเข้าใจหน่วยงานในทุกลักษณะโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงาน

2. ทักษะทางด้านมนุษย์สัมพันธ์ (Human Skills) หมายถึง การเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ความต้องการของคน การสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา การกระตุ้น ยกย่องชมเชย ให้เกิดความสามัคคี การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนทุกโอกาส มีหลักเกณฑ์ที่ดีในการตัดสินใจโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีการประสานความร่วมมือกับชุมชนในการให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดึงศักยภาพของบุคลากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์การ เป็นทักษะการทำงานกับปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เป็นความสามารถในการทำงานร่วมกับคนและการใช้คนเพื่อปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงาน

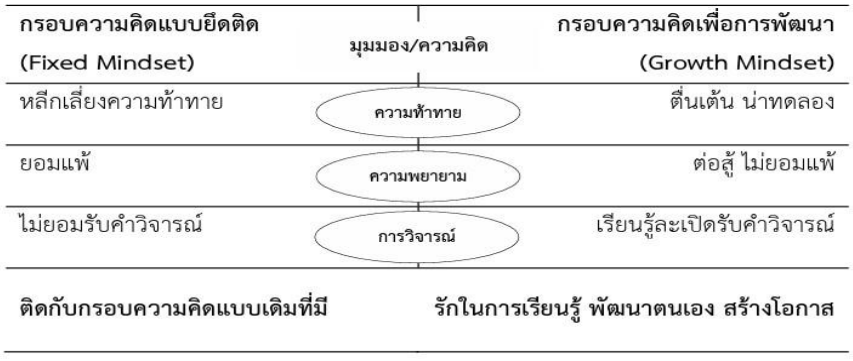
3. ทักษะทางด้านเทคนิค (Technical Skills) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการใช้ความรู้ วิธีการ เทคนิค เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติภารกิจ มีทักษะที่สำคัญและจำเป็นที่ผู้บริหารควรรู้ ได้แก่ 1) เทคนิคการบริหารงาน ที่ผู้บริหารต้องใช้การตัดสินใจอย่างรอบคอบโดยอาศัยข้อมูลและเหตุผลในการบริหารงาน 2) เทคนิคการสั่งการ ผู้บริหารต้องสั่งอย่างชัดเจน เข้าใจง่าย ถูกต้องตามกาลเทศะให้เหมาะสมกับบุคคล 3) เทคนิคการรับฟังความคิดเห็น ผู้บริหารต้องสร้างบรรยากาศให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้และวิเคราะห์พิจารณาความคิดเห็นก่อนจะนำไปใช้ 4) เทคนิคการติชม ผู้บริหารควรติชมให้เหมาะกับกาลเทศะ และติชมในเรื่องผลงานโดยยึดหลักติเพื่อก่อ และชมเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดกำลังใจ 5) เทคนิคการก่อให้เกิดระเบียบวินัย ซึ่งการวางระเบียบวินัยควรคำนึงถึงความเหมาะสมและความสามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเพื่อการปฏิบัติ รวมทั้งมีมาตรการในการควบคุมการปฏิบัติตามระเบียบวินัย 6) เทคนิคการวางตน ควรวางตนเป็นตัวอย่างมีความเที่ยงตรง ยุติธรรมไม่เลือกที่รักมักที่ชัง แจกจ่ายงานให้ทั่วถึง ไม่ควรสนิทสนมกับผู้ใดโดยเฉพาะ 7) เทคนิคการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานเข้าร่วมสังคมภายในองค์การ รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับภายนอก 8) เทคนิคการเพิ่มสมรรถภาพให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีความก้าวหน้าในการทำงาน โดยการทำงานตามความรู้ความสามารถของตน และมีโอกาสได้ เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งรวมทั้งเป็นที่ปรึกษาให้กำลังใจกับผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงเทคนิคการสร้างคุณธรรม จริยธรรม

นอกจากนี้ ไสว ฟักขาว (2562) ยังได้เสนอทักษะที่จำเป็นอีก 3 ด้านได้แก่1) ทักษะเกี่ยวกับการคิด ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ และการรู้คิด 2) ทักษะ เกี่ยวกับการกระทำ ได้แก่ การสื่อสาร การร่วมมือ การรู้เท่าทันดิจิทัล การรู้เท่าทันเทคโนโลยี ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มและการนำตนเอง และ3) ทักษะเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในโลกนี้มีความเข้าใจต่อโลกภาวะผู้นำและความรับผิดชอบจุดเน้นในปฏิรูปการศึกษา ในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา กล่าวได้ว่า การบริหารจัดการการศึกษาในเชิงรุก ควรมีแนวคิดแบบคล่องตัว (Agility) ว่องไวตามสถานการณ์ที่คาดไม่ถึง ซึ่งปัจจุบันเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ตามแสดงดังภาพ 1

ภาพที่ 1 แนวคิดแบบ Agility ที่มา: ปัญพัชร์ ปภังกร (2567)

จากภาพ 1 ในโลกการศึกษารายล้อมไปด้วย Disruption เมื่อเทคโนโลยีได้เข้ามาเปลี่ยนโลก (Disruptive Technology) แนวคิดแบบ Agile คือ การปรับปรุงกระบวนการให้ทำงานได้เร็วขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ใช่ว่า Agile จะเหมาะกับทุกองค์กร แต่ละองค์กรย่อมมีวัฒนธรรมการทำงานที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นการนำแนวคิดแบบ Agile มาใช้จึงไม่มีแบบสำเร็จรูปตายตัว แต่ละองค์กรจะต้องหาวิธีมาปรับใช้ให้เหมาะกับวัฒนธรรมขององค์กรเอง ที่มีความคล่องตัวเป็นทางออกได้ เพื่อช่วยเผชิญกับความท้าทาย แต่ความคล่องตัวจะต้องแลกมาด้วยทักษะ ของภาวะผู้นำในการบริหารจัดการการศึกษาที่มีแนวคิดสร้างสรรค์ ในความเป็นภาวะผู้นำสร้างสรรค์ ซึ่งอรรถชัย แนวเงินดี(2564)กล่าวว่าผู้นำควรมี ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ในการกระตุ้น ส่งเสริมบุคลากรให้มีการพัฒนาศักยภาพและทักษะในทุกด้าน แสวงหาแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาอย่างโปร่งใสและสร้างสรรค์ พัฒนาบุคลากรทุกคนสู่ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ใน ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่ต้องมีนวัตกรรมและแนวคิดใหม่ในการพัฒนาองค์การให้ก้าวสู่การเป็นองค์การแห่งความเป็นเลิศ ทั้งนี้ควรมีกรอบความคิดเพื่อพัฒนาเป็นสำคัญแสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ลักษณะของผู้ที่มีกรอบความคิดแบบยึดติดและผู้ที่มีกรอบความคิดเพื่อการพัฒนา
ที่มา: Schaff and Juke (2019)

จากภาพที่ 2 ผู้ที่มีกรอบความคิดแบบยึดติดและผู้ที่มีกรอบความคิดเพื่อการพัฒนาจะมีมุมมองความคิดที่ตรงข้ามกัน กล่าวคือ ผู้ที่มีกรอบความคิดแบบยึดติดจะหลีกเลี่ยงความท้าทาย ขาดความพยายาม ยอมแพ้ง่าย ไม่ยอมรับคำ วิจารณ์ มักแสดงออกโดยการยึดติดกับกรอบความคิดแบบเดิมที่มี ส่วนผู้ที่มีกรอบความคิดเพื่อการพัฒนาจะมีความตื่นเต้นกับความท้าทาย มีความพยายามในการต่อสู้ไม่ยอมแพ้ เรียนรู้และเปิดรับคำวิจารณ์ มักแสดงออกโดยการรักใน การเรียนรู้ พัฒนาตนเอง และสร้างโอกาสให้กับตนเอง โดยสร้างการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed Learning) การเรียนรู้มีหลายรูปแบบโดยในแต่ละแบบก็จะมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน แต่สำหรับการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นต้องเป็นการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed Learning) เพราะการกำหนดเป้าหมายและวิธีการด้วยตัวเองจำเป็นต้องวิเคราะห์

และพิจารณาตัวเองว่ามีเป้าหมายในการบริหารเพื่ออะไรมีศักยภาพมากน้อยเพียงใด สำหรับการตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ด้วยหลัก “SMART Goal”ได้แก่ 1) มีความชัดเจน (S: Specific) กำหนดเป้าหมายที่ตั้งใจ ให้มีคุณค่าจะทำให้ชัดเจน 2) สามารถวัดได้ (M: Measurable) ควรวัดเป็นตัวเลขได้ ประเมินค่าเปรียบเทียบได้ 3) สามารถบรรลุได้ (A: Attainable) อยู่ในวิสัยที่ทำได้ ควบคุมได้ และสามารถทำให้สำเร็จได้จริง มีลำดับขั้นตอนว่าควรทำอย่างไร ต้องระบุแผนของกิจกรรมย่อยที่จะทำให้สำเร็จรวมทั้งระบุข้อจำกัดและแผนที่จะแก้ไขปรับปรุง ซึ่งต้องมีความมุ่งมั่น และลงมือปฏิบัติจริง 3) สามารถบรรลุได้ (A: Attainable) อยู่ในวิสัยที่ทำได้ ควบคุมได้ และสามารถทำให้สำเร็จได้จริง มีลำดับขั้นตอนว่าควรทำอย่างไร ต้องระบุแผนของกิจกรรมย่อยที่จะทำให้สำเร็จ รวมทั้งระบุข้อจำกัดและแผนที่จะแก้ไขปรับปรุง ซึ่งต้องมีความมุ่งมั่น และลงมือปฏิบัติจริง 4) มีความสัมพันธ์กับเป้าหมายหลัก (R: Relevant) มีความสัมพันธ์กับเป้าหมายหลักขององค์กร หรือตนเอง 5) มีกรอบเวลาที่ชัดเจน (T: Time Bound) ต้องมีกรอบเวลาที่ชัดเจนเพื่อให้เป้าหมายสำเร็จ โดยแบ่งเป็นระยะสั้น ระยะกลาง หรือระยะยาว (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563)

นอกจากนี้ควรมีความเข้าใจศาสตร์ (Science) ที่เป็นความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและกฎที่จัดไว้อย่างเป็นระบบในสาขาการบริหารการศึกษามีกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นความคิดระดับสูง 3 ประเภท คือ การแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์ ความคิดวิจารณญาณต้องมีความสมดุลทั้ง 2 ส่วน คืออารมณ์และประสิทธิผลของการแก้ปัญหา (สมเสมอ ทักษิณ และ ภิญโญ วงษ์ทอง, 2563) แนวคิดดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับพรพิมล แก้วอ่อน และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 3 ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนฟ้าอุดมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 พบว่า ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ควรพัฒนา คือด้านทักษะวิสัยทัศน์: ผู้บริหารควรมองภาพในอนาคตที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับองค์กร สร้างแจงจูงใจให้สมาชิกในองค์กรมองไปที่เป้าหมายเดียวกันมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน มีความสมัครสมานสามัคคีกัน ด้านทักษะความร่วมมือ: ผู้บริหารควรมีหลักมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีเพื่อให้สามารถพึ่งพาอาศัยคนอื่นได้จากความสัมพันธ์ที่ดีนั้น การลดความขัดแย้งในองค์กร การรู้จักการผูกใจ การสร้างความเชื่อ ค่านิยม และความคาดหวังร่วมกัน ทำงานด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ด้านทักษะการสื่อสาร: พัฒนาทักษะในการพูดเพื่อให้สามารถสื่อสารให้ทุกคนในองค์กรทราบนโยบายไปในทิศทางเดียวกัน และด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์: ผู้บริหารต้องวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคร่วมกันเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น

สรุปก็คือ แนวคิดในการเสริมทักษะภาวะผู้นำในการบริหารจัดการการศึกษา ที่สำคัญในการนำทีมในยุคนี้ มี 3 ประการ คือ 1) Mindset: มีทัศนคติที่เป็นต้นแบบ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับทีม 2) Performance: รู้วิธีดึงศักยภาพของทีมงานออกมาได้สูงสุด 3) Teamwork: นำทีมให้ประสานงานกัน ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทางด้านมนุษย์สัมพันธ์ ทางด้านเทคนิค นอกจากนี้ยังมีแนวคิดแบบคล่องตัว (Agility) ว่องไวตามสถานการณ์ คือปรับปรุงกระบวนการให้ทำงานได้เร็วขึ้นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และ

ให้พิจารณาถึงวัฒนธรรมองค์กร ประกอบด้วย พร้อมตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ด้วยหลัก “SMART Goal” เพื่อพิจารณาตนเองว่ามีเป้าหมายในการบริหารเพื่ออะไรมีศักยภาพมากน้อยเพียงใด

สำหรับแนวทางการประยุกต์สู่การปฏิบัติ เพื่อให้งานสร้างสรรค์ และเปลี่ยนแปลงวิธีทำงานให้ทันตามกำหนดและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทำให้ต้องคิด ก้าวไกล เพื่อให้งานสัมพันธ์กับระบบดังกล่าว ทักษะทางความรู้ความคิดเป็นทักษะระดับพื้นฐานของผู้บริหาร ซึ่งจะต้องมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ด้านกฎระเบียบต่างๆ ความรู้และหลักการและทฤษฎีทางการบริหาร โดยใช้ทฤษฎีทางการบริหารเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและประยุกต์ใช้ ได้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพองค์การ พร้อมค้นคว้าแนวคิดกลยุทธ์ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องจะเห็นได้จากจากการศึกษาของ อัจฉรา นิยมาภา (2564) เรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่สู่คุณภาพการศึกษาที่พึงประสงค์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลง พบว่า 1) การบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่ ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) นโยบายเชิงรุก 2)โครงสร้างองค์กรแบบยืดหยุ่น 3) ระบบปฏิบัติงานแนวใหม่ 4) พัฒนาหลักสูตรแบบพลิกผัน 5) จัดการเรียนรู้อิงบริบท และ6) ประเมินผลแบบสหวิถี ส่วนคุณภาพการศึกษาที่พึงประสงค์ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ(1) ความสามารถในการปรับตัวการบรรลุเป้าหมายในสถานการณ์พลิกผัน คุณภาพของผู้เรียนในบริบทที่เปลี่ยนแปลงความพึงพอใจของหุ้นส่วน 2) รูปแบบที่พัฒนาเรียกว่า PSPCLE Model ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ(1) มโนทัศน์การบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่ 3 ด้าน (2) แนวทางการบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่ 6 ด้าน และ (3) เงื่อนไขความสำเร็จการบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่ 4 ด้าน 3) ผลการประเมินหลังการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า PSPCLE Model มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่ง PSPCLE Model P-Plan หมายถึง นโยบายเชิงรุก (S-Structure) หมายถึง จัดโครงสร้างองค์กรแบบยืดหยุ่น (P- Performance) หมายถึง ระบบการปฏิบัติงานแนวใหม่ C- Curriculum หมายถึง พัฒนาหลักสูตรแบบพลิกผัน(L- Learn) หมายถึง จัดการเรียนรู้อิงบริบท (E- Evaluation) หมายถึง ประเมินแบบสหวิถี นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพลิกโฉมการบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่ โดยจัดทำนโยบายเชิงรุก ปรับโครงสร้างองค์กรแบบยืดหยุ่น พัฒนาระบบปฏิบัติงานแนวใหม่ พัฒนาหลักสูตรแบบพลิกผัน จัดการเรียนรู้อิงบริษัท และประเมินผลแบบสหวิถี สามารถขับเคลื่อนคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Pinar (2019) ที่กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่เป็นการศึกษากรอบการเรียนรู้ใหม่ที่มีโครงสร้างเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้การบริหารจัดการการศึกษาในสถานศึกษามีการพัฒนาแบบพลิกโฉม

สรุปได้ว่า ความท้าทายของภาวะผู้นำ ควรมีทิศทางและกระแสการบริหารจัดการการศึกษาในยุคเปลี่ยนแปลงที่พลิกผันในปัจจุบันและอนาคต แนวคิดในการบริหาร หลักการพื้นฐานในการบริหารบุคลากร ดังพระราชดำรัสในหลวงรัชกาลที่ 9 ว่า“เข้าใจ-เข้าถึง-พัฒนา” จะต้องมีทักษะในการสื่อสาร การจูงใจทีมงานอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการสร้างบรรยากาศแห่งความผูกพันของทีมงานสำหรับปัจจัยของผู้นำมีอิทธิพลต่อแบบของผู้นำนั้นตาม คุณลักษณะและพฤติกรรมเฉพาะตัว ความฉลาดทางอารมณ์ คุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่ดีงามของความเป็นไทยสำหรับทักษะในการบริหารจัดการศึกษา ให้ความสำคัญที่ทักษะด้านความคิดรวบยอด ด้านมนุษย์สัมพันธ์ และทางด้านเทคนิคต่างๆ ผลักดันให้

เสริมสร้างให้ครูมีการเรียนรู้ส่วนบุคคล ช่องว่างการเรียนรู้และการสูญเสียการเรียนรู้ คำนึงภาวะการเสพติดเทคโนโลยี ความท้าทายของการประเมินผล การยกระดับพัฒนาหลักสูตร ความท้าทายด้านสุขภาพจิตของนักเรียน การยกระดับทักษะและการเพิ่มพูนทักษะของครู

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การบริหารจัดการการศึกษาในเชิงรุกของภาวะผู้นำการบริหารการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันโลกที่พลิกผันท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ก็คือ จะต้องเป็น“Adaptive Leadership”คือภาวะผู้นำในอนาคต ที่ยอมรับว่าตัวเองไม่รู้ และโน้มตัวลงมาเรียนรู้ไปพร้อมๆกันกับทีมงาน ภาวะผู้นำที่ดีในยุคนี้จึงไม่ใช่ผู้นำที่เพียงแค่คอยทำตามระบบต้องเป็นผู้นำที่รู้จักพลิกแพลง การสื่อสารอย่างเปิดเผยและจริงใจความฉลาดทางอารมณ์ นอกจากนี้ ภาวะผู้นำบริหารจัดการการศึกษา จะต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน จึงควรพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และเตรียมผู้เรียนสำหรับอนาคตจึงต้องพัฒนาผู้เรียนเพิ่มเติมอีก 2 ด้าน คือ1) ความเก่งในการปฏิบัติอย่างเข้มข้น เป็นความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์หรือ สภาพแวดล้อมในการแก้ปัญหาสิ่งที่เผชิญ และ2) ความเก่งในด้านความคิดสร้างสรรค์ สำหรับแนวคิดในการเสริมทักษะภาวะผู้นำในการบริหารจัดการการศึกษา มีความเข้าใจศาสตร์ (Science) เน้นความคิดระดับสูง 3 ประเภท คือ การแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำยุคใหม่จะต้องมีทักษะที่สำคัญในการนำทีมหลัก 3 ประการ คือ 1)Mindset มีทัศนคติที่เป็นต้นแบบ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับทีม 2) Performance รู้วิธีดึงศักยภาพของทีมงานออกมาได้สูงสุด 3)Teamwork นำทีมให้ประสานงานกันทักษะด้านความคิดรวบยอด ทางด้านมนุษย์สัมพันธ์ ทางด้านเทคนิค นอกจากนี้ยังมีแนวคิดแบบคล่องตัว (Agility) คือปรับปรุงกระบวนการให้ทำงานได้เร็วขึ้นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และให้พิจารณาถึงวัฒนธรรมองค์กร ประกอบด้วย พร้อมตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ด้วยหลัก “SMART Goal”เพื่อพิจารณาตนเองว่ามีเป้าหมายในการบริหารเพื่ออะไรมีศักยภาพมากน้อยเพียงใด ดังนั้นในความท้าทายของภาวะผู้นำในการบริหารจัดการการศึกษาจะเกิดขึ้นได้ ต้องไม่ติดกรอบความคิดเดิม (Fixed Mindset) รวมถึงจะต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่ดีงามร่วมด้วย การบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่เป็นการจัดการศึกษา ที่ควรมีกรอบการเรียนรู้ใหม่ ที่มีโครงสร้างเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งนี้ยังต้องเร่งปรับสร้างระบบใหม่ ทั้งหลักสูตร การศึกษาวิจัย การบริหารจัดการ การประเมินผล และปฏิสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับความก้าวหน้าของในและต่างประเทศและเร่งการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาใหม่แบบพลิกโฉม

เอกสารอ้างอิง

กมล รอดคล้าย.(2566). *คุณลักษณะและบทบาทของนักบริหารการศึกษายุคใหม่.* สืบค้นจาก https://www.sobkroo.com ›

กุลิสรา จิตรชญาวณิช. (2562). *การจัดการเรียนรู้.*กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิณณ์ณัฏฐ์ พรหมนุรักษ์. (2565). *THE NEW LEADERSHIP SKILL- สู่การเป็นผู้นำยุคใหม่.* สืบค้นจาก https://www.eventpop.me ›

ทวีสันต์ วิชัยวงษ์ และยุภาพร ยุภาศ (2562). *ภาวะผู้นำและทักษะในการบริหารงานในองค์กร.* วารสารวิชาการแสงอีสาน. 16(2), 667 - 680.

ธนุเดช ธานี. (2565). *ทักษะหัวหน้างานยุคใหม่.* สืบค้นจาก www.thaitrainingzone.com

เนตรชนก วิภาตะศิลปิน. (2560). *ทรูพลิกโฉมประเทศด้วยการศึกษา รับมือความท้าทายในยุคดิจิทัล.* สืบค้นจาก https://trueblog.dtac.co.th ›

ปัญพัชร์ ปภังกร. (2567).*ปรับตัวให้ไวขึ้น ในโลก Disruption ด้วย Agility.* สืบค้นจาก https://sasinconsulting.com ›

ปรีดี นุกุลสมปรารถนา. (2564). *บทบาทสำคัญที่ผู้นำต้องมีในการทำงาน.* สืบค้นสืบค้น 2 ตุลาคม 2566, จาก https://www.popticles.com

พรพิมล แก้วอ่อนและคณะ. (2565). *แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักทุติยปาปณิกสูตร ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนฟ้าอุดม สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3.* วารสารวิจยวิชาการ, 5(2), 91-104.

มหาวิทยาลัยมหิดล. (2563).*การกำหนดเป้าหมายด้วย SMART goals.*.คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล สืบค้นจาก https://www.si.mahidol.ac.th/th/division/um/knowledge_detail.asp?id=179

สมเสมอ ทักษิณและภิญโญ วงษ์ทอง. (2563). *การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (creative problem solving).* สถาบันวิจัยพัฒนาและสาธิตการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ไสว ฟักขาว. (2562). การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

อรรถชัย แนวเงินดี.(2564). *รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21.* วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร. วิทยาเขตอีสาน, 2(1), 13-21.

อัจฉรา นิยมาภา. (2564). *รูปแบบการบริหารสถานศึกษาวิถีใหม่สู่คุณภาพการศึกษาที่พึงประสงค์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลง.* วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ , 14 (2),178-195.

อาภาพร สิงหราช และไสว ฟักขาว. (2565). *บทบาทใหม่ของนักการศึกษาในโลกที่พลิกผัน.* วารสารธรรมศาสตร์, 41(1), 242-261.

Adecco Thailand. (2021). 7-qualities-of-modern-leaders. Retrieved from https://adecco.co.th › 7-qualities-of-modern-Leaders.

Pinar, W. F.(2019). Moving images of eternity: George Grant's critique of time, teaching, and technology. Ottawa: The University of Ottawa Press.

Ronald Heifetz. (2566). Adaptive Leadership. from http://www.pffg10x.com.

Salika. (2021). Challenges of the Thai education system in a world that has changed from before. Retrieved Novamber 3, 2023. from https://www.salika.co ›

Saowanee Sarapon. (2023). Educational Management Skills. from https://www.gotoknow.org ›

Schaaf, R. L., Jukes, I. (2019). A Brief History of the Future of Education: Learning in the Age of Disruption. (SAGE Publications Asia-Pacific Pte. Ltd). [Kindle version 5]. from http://www.amazon.com

การศึกษาการเล่าเรื่องในพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับจีนในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีกับความหมายและความสำคัญต่อความสัมพันธ์ไทย-จีน

A STUDY OF STORYTELLING IN ROYAL WRITING OF HER ROYAL HIGHNESS PRINCESS MAHA CHAKRI SIRINDHORN ON CHINA AND ITS MEANING AND SIGNIFICANCE OF THAI-CHINESE RELATIONS

[1]วรรณี งามขจรกุลกิจ และ [2]นับทอง ทองใบ

[1]Wannee Ngamcachonkulkid and [2]Nubthong Thongbai

มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ประเทศไทย

Sripatum University, Thailand

[1]wannee.ng@spu.ac.th, [2]nubthong.th@spu.ac.th

Received: January 4, 2025; **Revised**: January 27, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการเล่าเรื่องในพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับจีนของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ในการสื่อสารความหมายและความสำคัญของเรื่องเล่าเกี่ยวกับจีนต่อการสร้างความสัมพันธ์มิตรภาพไทย-จีน โดยอาศัยศิลปะการเล่าเรื่องในพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับจีน สารคดีท่องเที่ยว พระราชนิพนธ์แปล เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า พระราชนิพนธ์ของพระองค์มีความหมายและความสำคัญในหลายมิติด้วยกันทั้งต่อฝ่ายไทยและจีน ทรงนำข้อมูลและความรู้มาเผยแพร่แก่ประชาชนชาวไทย ในรูปแบบการเล่าเรื่องผ่านพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว พระราชนิพนธ์แปล

คำสำคัญ: การเล่าเรื่อง, พระราชนิพนธ์, ความสัมพันธ์ไทย-จีน

---

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Abstract

This article aims to study the storytelling in the royal writings on China by HRH. Princess Maha Chakri Sirindhorn in communicating the meaning and significance of stories about China to the establishment of Thai-Chinese friendship. The study uses the art of storytelling in royal writings on China, travel documentaries, and translated royal works as basic sources of information for analysis. The results of the study found that Her Royal Highness's writings have been meaningful and significant in many dimensions for both Thailand and China. She has disseminated this information and knowledge to the Thai people in the form of storytelling through royal writings, travel documentaries, and translated royal works.

Keywords: Storytelling, Royal writings, Thai-Chinese Relations

บทนำ

ในปี พ.ศ.2568 ความสัมพันธ์ไทย-จีน ครบรอบ 50 ปี ถือเป็นวาระสำคัญในการเฉลิมฉลองความสัมพันธ์อันดีของสองประเทศนับตั้งแต่การสถาปนาความสัมพันธ์ด้วยวิถีทางการทูตเมื่อ พ.ศ.2518 ตลอดเวลากว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา หากประเทศไทยอาศัยเพียงพิธีการรัฐสัมพันธ์การทูตอย่างเดียว ระดับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน อาจไม่สนิทแน่นแฟ้นและเป็นมิตรที่ดีต่อกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ความสัมพันธ์อันดีที่ยั่งยืนย่อมเกิดจากความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ ความจริงใจและยอมรับความแตกต่างในทุกด้าน ทุกระดับ ตั้งแต่สถาบัน รัฐบาล องค์กรธุรกิจและประชาชน สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-จีน นอกจากการทูตในระดับกระทรวง เริ่มปรากฏตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนมากกว่า 50 ครั้ง และครั้งล่าสุดตามคำกราบบังคมทูลเชิญเสด็จเยือนจีนของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ในระหว่างวันที่ 1-6 มิถุนายน พ.ศ.2566 โดยทางการจีน โฆษกกระทรวงการต่างประเทศจีนได้แถลงข่าวว่า "จีนรู้สึกปลาบปลื้มใจที่จะได้มีโอกาสรับเสด็จพระองค์ ผู้ซึ่งทรงเป็นมหามิตรและทูตสันถวไมตรี และทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องอิสริยาภรณ์ "รัฐมิตราภรณ์" จากรัฐบาลจีน" และกล่าวแถลงด้วยว่า "ในการเสด็จเยือนจีนครั้งนี้ เชื่อว่าจะเป็นเรื่องราวที่ดีในการไปมาหาสู่กันฉันมิตรระหว่างจีน-ไทย ขยายการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของประชาคมจีน-ไทยที่มีอนาคตร่วมกัน สร้างหน้าประวัติศาสตร์ใหม่แห่งมิตรภาพพิเศษของจีนไทยมิใช่อื่นไกลพี่น้องกัน" (isranews, 2566: ข่าวเด่น)

ในการเสด็จเยือนจีนแต่ละครั้งนั้นพระองค์ทรงได้รับข้อมูลและความรู้ในเชิงลึกเกี่ยวกับจีนในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ-วัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี และนโยบายและท่าทีของผู้นำจีนในรุ่นต่างๆ จากการที่ทรงได้พบปะกับบรรดาผู้นำของจีน ข้อมูลและความรู้ในเชิงลึกในด้านต่างๆ เหล่านี้ แน่นอนว่ามีคุณค่า มีประโยชน์ในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของทั้งสองประเทศ เพราะพระองค์ทรงนำข้อมูลและความรู้เหล่านี้ออกเผยแพร่แก่ประชาชนชาวไทย โดยการเล่าเรื่องผ่านพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว พระราชนิพนธ์แปล บทปาฐกถา-บรรยายพิเศษ ทรงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวไทย ทั้งคนทั่วไปและเยาวชน ตลอดจนนักวิชาการ เกิดการรับรู้ มีความรู้ เข้าใจ เข้าถึงประเทศจีน และพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับจีนไปในทางที่ถูกที่ควร เนื่องจากคนไทยส่วนมากมักอาศัยการทำความเข้าใจ เข้าถึงจีน โดยผ่านฐานข้อมูลและแหล่งความรู้ที่เป็นวาทกรรมจากสหรัฐอเมริกา-โลกตะวันตกเป็นหลักเท่านั้น

ดังนั้น การเล่าเรื่องเกี่ยวกับจีนผ่านพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว พระราชนิพนธ์แปล บทปาฐกถา-บรรยายพิเศษ จึงมีความหมายและความสำคัญในหลายมิติด้วยกันทั้งต่อไทยและจีนในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐต่อรัฐ ธุรกิจต่อธุรกิจและระดับประชาชนไทยกับประชาชนจีน การนำเอาข้อมูลความรู้ทางสังคม ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวจีน มาเล่าเรื่องนั้นแน่นอนว่าความรู้ความเข้าใจต่อจีนนั้นย่อมมีคุณค่ามหาศาลและเป็นทวีคูณ ในการรักษาและสานต่อความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทย-จีน ตามที่พระองค์ทรงวางรากฐานอย่างดีไว้แล้ว

จากการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและจีนโดยวิถีแบบไม่เป็นทางการ และสร้างความน่าสนใจมอบความบันเทิงผ่อนคลายด้วยศิลปะการเล่าเรื่องจีนศึกษาหลากมิติหลายด้านผ่านพระราชนิพนธ์ มีการสอดแทรกพระอารมณ์ขันอย่างพอเหมาะ ทำให้การอ่านไม่น่าเบื่อ และสร้างความรู้สึกใกล้ชิดกับผู้อ่าน บทบาทของพระองค์ในการเล่าเรื่องจีนจึงเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างจิตใจของชาวไทยและชาวจีน เป็นการทำให้วรรณกรรมจีนเข้าถึงผู้อ่านชาวไทยได้ ทำให้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับสังคม ประวัติศาสตร์ และค่านิยมของจีน ซึ่งส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและจีนแข็งแกร่งขึ้น ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์แบบธุรกิจต่อธุรกิจ (B2B) ด้วยการส่งเสริมความเข้าใจทางวัฒนธรรม เป็นสะพานเชื่อมระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีน พระองค์ได้สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการค้าและการลงทุนระหว่างสองประเทศมากยิ่งขึ้น นักธุรกิจชาวไทยที่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมจีนมีความพร้อมมากขึ้นในการเรียนรู้ความแตกต่างอย่างละเอียดอ่อนของแนวทางการดำเนินธุรกิจของจีน นำไปสู่ความร่วมมือและหุ้นส่วนที่ประสบความสำเร็จมากขึ้น ความตระหนักทางวัฒนธรรมนี้ขยายออกไปนอกโลกธุรกิจและส่งผลกระทบต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยเช่นกัน ทำให้คนไทยได้เข้าใจชีวิตและมุมมองของคนจีนมากขึ้น ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจและความเคารพซึ่งกันและกัน

การเสด็จเยือนจีน

พระองค์ทรงรักใคร่และผูกพันกับจีนมานานแล้วจนได้รับพระสมัญญานามให้ทรงเป็น “ทูตสันถวไมตรีไทย-จีน” พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยและศึกษาภาษาจีน จีนวิทยา ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมจีนหลากหลายแขนงอย่างลึกซึ้งถึงแก่น ผ่านการจดบันทึกจนกลายเป็นบันทึกอันทรงคุณค่า อีกทั้งพระอัจฉริยภาพด้านการประพันธ์ที่พระองค์ทรงนำนวนิยายเรื่องดังของจีนมาแปลเป็นภาษาไทย เผยแพร่ให้ชาวไทยได้ศึกษาอย่างต่อเนื่อง

พระอัจฉริยภาพด้านพระราชนิพนธ์ของพระองค์ มีที่มาจากการที่พระองค์ทรงโปรดการอ่านและการเขียนหนังสือมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ และยังทรงพระปรีชาสามารถด้านภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เฉพาะการเสด็จพระราชดำเนินเยือนจีน มากกว่า 50 ครั้ง และในปี พ.ศ. 2562 สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ได้ทูลเกล้าถวายเครื่องอิสริยาภรณ์รัฐมิตราภรณ์ เครื่องอิสริยาภรณ์สูงสุดของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในฐานะที่ทรงเป็นบุคคลชาวต่างประเทศ ที่มีคุณูปการอย่างสูงในการสร้างสรรค์สังคมนิยมของจีนให้ทันสมัย ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือระหว่างประเทศจีนและต่างประเทศ และการปกป้องสันติภาพโลก นับเป็นชาวต่างชาติคนที่ 4 ที่ได้รับเครื่องอิสริยาภรณ์รัฐมิตราภรณ์จากสาธารณรัฐประชาชนจีน

จากการศึกษาของเกศราพร มากจันทร์ (2548: บทคัดย่อ) เรื่อง “การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร ศึกษาพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีนของพระองค์ จำนวน 9 เรื่อง

ผลการศึกษา พบว่า การเสด็จฯ เยือนจีนแต่ละครั้งมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ เสด็จฯ เยือนตามคำกราบบังคมทูลเชิญ และเสด็จพระราชดำเนินเพื่อปฏิบัติพระราชกิจตามวัตถุประสงค์ ส่วนวัตถุประสงค์สำคัญที่ทรงพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว คือ เพื่อเล่าเรื่องให้ความรู้เกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในด้านต่างๆ และเพื่อบันทึกความทรงจำและเล่าเรื่องถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับการเสด็จฯ เยือนจีน ซึ่งช่วยให้ประชาชนชาวไทยรู้จักจีนมากขึ้น

พระราชนิพนธ์เกี่ยวกับจีน

จีนเป็นประเทศที่พระองค์เสด็จเยือนมากที่สุดและทรงมีพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับจีนมากที่สุดเช่นกันพระองค์เสด็จเยือนจีนครอบคลุมเกือบทุกมณฑล เทศบาล และเขตปกครองตนเอง พระราชนิพนธ์บันทึกเล่าเรื่องการเดินทางหลายฉบับเกี่ยวกับการเยือนจีน อาทิ พระราชนิพนธ์ย่ำแดนมังกร (Treading the Dragon Land) มุ่งไกลในรอยทราย(Forward A-Far the Sand Streams) และ คืนถิ่นจีนใหญ่ (A Return To Motherland of China) เพื่อแบ่งปันช่วงเวลาประวัติศาสตร์ของการที่ฮ่องกงกลับคืนสู่จีนในปี 1997 แก่ชาวไทย

ในบรรดาพระราชนิพนธ์ที่เกี่ยวกับจีน แบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ได้แก่ 1) พระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวชุดต่างประเทศ 2) พระราชนิพนธ์แปล 3) รวมบทปาฐกถา/บรรยายพิเศษ

พระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว

1) เกล็ดหิมะในสายหมอก มี 5 เล่ม (เล่ม 1 ปักกิ่ง เล่ม 2 เหลียวหนิง เล่ม 3 จี๋หลิน เล่ม 4 เฮยหลงเจียง และเล่ม 5 ภาคผนวก) คราวเสด็จเยือนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 4-17 มกราคม พ.ศ. 2537

2) แกะรอยโสม เป็นเรื่องราวการเสด็จเยือนประเทศสาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (เกาหลีเหนือ) ระหว่างวันที่ 18-29 มีนาคม พ.ศ.2534

3) เจียงหนานแสนงาม ทรงบันทึกไว้เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 2-14 เมษายน พ.ศ. 2542

4) ต้นน้ำ ภูผา และป่าทราย ทรงพระราชนิพนธ์คราวเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน ครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 13-27 สิงหาคม พ.ศ. 2544

5) ใต้เมฆที่เมฆใต้ ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อ 27 กุมภาพันธ์-6 มีนาคม พ.ศ. 2538 ซึ่งเป็นปีของการเฉลิมฉลอง 20 ปีความสัมพันธ์ไทย-จีน

6) มุ่งไกลในรอยทราย ทรงบันทึกไว้เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนจีน ระหว่างวันที่ 7-21 เมษายน พ.ศ. 2533 ในครั้งนี้ได้เสด็จพระราชดำเนินตามเส้นทางสายแพรไหม (Silk Road)

7) เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนนอก ทรงบันทึกไว้เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาภาษาจีน ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 14 กุมภาพันธ์ -15 มีนาคม พ.ศ. 2544

8) เยือนถิ่นจีนโพ้นทะเล สถานที่สำคัญที่พระองค์เสด็จฯ เช่น มหาวิทยาลัยปักกิ่ง สถาบันวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมสำหรับคณะผู้แทนด้านการทูตแห่งปักกิ่ง ระหว่างวันที่ 14-23 ตุลาคม พ.ศ. 2545

9) เย็นสบายชายน้ำ บันทึกเรื่องราวการเสด็จพระราชดำเนินเยือนจีน วันที่ 14-27 สิงหาคม พ.ศ. 2539

10) หวงเหออู่อารยธรรม ทรงบันทึกไว้เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนจีน วันที่ 7-20 มีนาคม พ.ศ.2543

11) ไอรักคืออะไร? ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนจีนและสาธารณรัฐประชาชนมองโกเลีย วันที่ 3-12 ตุลาคม พ.ศ. 2535

พระราชนิพนธ์แปล

1) นารีนครา เป็นนวนิยายสมัยใหม่ของ “ฉือลี่” นักเขียนหญิงผู้มีชื่อเสียง สร้างวรรณกรรมร่วมสมัยของจีนหลายเรื่อง

2) ตลอดกาลน่ะนานแค่ไหน สะท้อนภาพสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของสังคมจีนยุคปัจจุบัน

3) ร้านน้ำชา บทละครพูด 3 องค์ ในอดีตชาและร้านน้ำชามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตชาวจีน ร้านน้ำชาเป็นที่พบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนทุกหมู่เหล่า เหลาเส่อเขียนเรื่องนี้ในปี ค.ศ. 1957

4) ผีเสื้อ นวนิยายเรื่องนี้บันทึกเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์จีนช่วง ค.ศ. 1949-1979 แต่เน้นที่สังคมจีนในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม (ค.ศ. 1966-1976)

5) เมฆเหินน้ำไหล นวนิยายเรื่องนี้บันทึกภาพสังคมปัญญาชนในยุคสี่ทันสมัยผ่านเกาเหรินหยุน ตัวเอกที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยอู่ฮั่น

6) หมู่บ้านเล็กตระกูลเป้า สะท้อนภาพชีวิตในหมู่บ้านชนบทของจีนเมื่อปลายทศวรรษ 1960 ที่ดำรงชีวิตในระบบคอมมูนประชาชน

7) ไป๋อิ๋นน่า หมู่บ้านลับลี้ริมฝั่งน้ำ นำเสนอภาพชีวิตในหมู่บ้านชาวประมงในเมืองเล็กๆ ทางเหนือสุดของมณฑลเฮย์หลงเจียงซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของจีน

8) ความรักใดจะไม่ปวดร้าว สะท้อนปัญหาครอบครัวในสังคมจีนปัจจุบันจากมุมมองของสตรีที่มีการศึกษาสูงจบมหาวิทยาลัย

9) รอยยิ้มของน้ำตาและหัวใจ รวมวรรณกรรมจีนร่วมสมัย 4 เรื่องของ 3 นักเขียนหญิงที่สะท้อนว่าความรักเป็นทั้งรอยยิ้มและน้ำตา

10) มรกต พระราชนิพนธ์แปลเล่มใหม่ล่าสุดที่ชวนซาบซึ้ง เข้าใจพลังอันเพริศพรายหลายมิติของความรักอย่างแท้จริง

พระราชนิพนธ์รวมบทปาฐกถา/บรรยายพิเศษ

นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้เกี่ยวกับจีนที่พระองค์ทรงสะท้อนผ่านปาฐกถา/บรรยายพิเศษในโอกาสต่างๆได้แก่

1) ศิลปะจีน มีเนื้อหาสาระเปี่ยมด้วยคุณค่า ครอบคลุมศิลปะจีนแขนงต่างๆ ครบถ้วน ทั้งด้านทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดง และวรรณศิลป์

2) มองสังคมจีนผ่านวรรณกรรม ทรงแสดงและทรงเรียงร้อยในการสัมมนาทางวิชาการ “70 ปีแห่งการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1949” เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2562

3) เมื่อข้าพเจ้าเขียนย่ำแดนมังกร ทรงบรรยายเรื่องย่ำแดนมังกรแก่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต เมื่อปี พ.ศ. 2533 ว่าทำไมถึงเขียน ‘ย่ำแดนมังกร’ (พระราชนิพนธ์เล่มแรกที่ทรงประพันธ์)

การเล่าเรื่องในพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับจีนจำนวนมากเหล่านี้ล้วนมีคุณค่าและความสำคัญในการทำหน้าที่ดังที่ อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์ (2558: 33-34) กล่าวถึงความสำคัญของการเล่าเรื่องที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดจินตนาการ สร้างความสนุกเพลิดเพลิน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดให้แก่ผู้คนในสังคม การเล่าเรื่องทำหน้าที่ค้นหา เปิดเผย รวมถึง นำเสนอเหตุการณ์ เรื่องราว ประสบการณ์ การเล่าเรื่องที่ทำหน้าที่ในการโน้มน้าวใจและจรรโลงจิตใจ โดยแฝงคติสอนใจที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ การเล่าเรื่องที่ทำหน้าที่ในการชี้แจง หรือบอกกล่าวข้อเท็จจริง เมื่อสังคมเกิดความขัดแย้งกันทางความคิด หรือความเข้าใจ ในระดับบุคคล หรือในระดับมวลชน การเขียนเล่าเรื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แจง นำเสนอความคิดเห็น เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีร่วมกัน หรือการเล่าเรื่องที่ทำหน้าที่ในการให้การศึกษาอบรม ในกระบวนการเรียน การสอนทุกระดับ มีการประยุกต์ใช้เรื่องเล่าเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน และการพัฒนาบุคลากร

การศึกษาการเล่าเรื่องในพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับจีนในการสื่อสารสร้างความสัมพันธ์มิตรภาพ ไทย-จีน

การเล่าเรื่อง (Storytelling) เป็นรูปแบบการสื่อสารพื้นฐานของมนุษย์ที่มีจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดเรื่องราว ประสบการณ์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความเชื่อ โดยการส่งต่อเรื่องราวจากบุคคลสู่บุคคล สู่กลุ่ม สู่มวลชน ซึ่งการเล่าเรื่องตามที่ วิล สตอร์ (อ้างถึงใน สราวุฒิ ทองศรีคำ, 2566: 6) ผู้เขียนหนังสือ The Science of Storytelling ได้กล่าวถึงพลังของเรื่องเล่าว่า เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ตั้งแต่ในอดีต สามารถถ่ายทอดข้อมูลจำนวนมากจนเกิดการวางแผน การร่วมมือ ความสัมพันธ์ทางสังคม แม้แต่การสร้างจินตนาการ ในสิ่งสมมติที่ไม่มีอยู่จริง เช่น ตำนาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเป็นชาติ การสร้างความหมายให้กับชีวิต หรือแม้แต่การสร้างมูลค่าของแบรนด์สินค้าในเชิงธุรกิจ และ เอกกนก พนาดำรง (2559: 194) ให้ความหมายการเล่าเรื่อง ไว้ว่า คือการบอกเล่าเรื่องราวความรู้ต่าง ๆ ที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล (Tacit knowledge) จากประสบการณ์การดำเนินชีวิต เรื่องราวที่ประทับใจ จากการศึกษา การทำงานที่สั่งสมจนเป็นทักษะที่ดี หรือจากพรสวรรค์ที่ติดตัวมาให้บุคคลอื่นรับรู้ เพื่อให้ผู้รับสารนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของ ตนเอง โดยการเล่าเรื่องจัดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สัมผัสไม่ได้ ซึ่งสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้หลากหลาย รูปแบบ เช่น การเขียนเรื่องเล่า การเล่าเรื่องผ่านสื่อต่าง ๆ เป็นต้น

ประเภทของการเล่าเรื่องตามการจัดแบ่งของ Miller (อ้างถึงใน สราวุฒิ ทองศรีคำ, 2566: 14-15) ได้แก่ เรื่องเล่าจากประสบการณ์ส่วนตัว เป็นการเล่าเรื่องเกี่ยวกับชีวิตหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง , เรื่องเล่าจากนิทาน ตำนาน เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงและแต่งขึ้น ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณี และ วัฒนธรรม ใช้การเล่าเรื่องแบบ นิทานพื้นบ้าน (folktale) ตำนาน (legend) มหากาพย์ (epic) และ เรื่องปรัมปรา (myth) , เรื่องแต่ง เป็นเรื่องราวที่แต่งขึ้นใหม่ ถูกสร้างมาจากประสบการณ์ส่วนตัว และเรื่องจากนิทาน ตำนาน นำมาผสมผสานกัน

จากการศึกษาการเล่าเรื่องที่สะท้อนความสัมพันธ์ไทย-จีนในพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เป็นการเล่าเรื่องเนื้อหาแบบผสมผสานที่เชื่อมโยงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต การเน้นย้ำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในแง่มุมที่น่าสนใจและเข้าใจง่าย การเล่าเรื่องความเชื่อ ค่านิยม หรือประเพณีในพระราชนิพนธ์ ในส่วนนี้ช่วยให้เข้าใจถึงความละเอียดอ่อนและความลึกซึ้งในการเล่าเรื่องนำเสนอที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์

ในบรรดาพระราชนิพนธ์ที่เกี่ยวกับจีนที่ได้กล่าวมาแล้ว หากศึกษาเนื้อหาการเล่าเรื่องในแต่ละเล่มนั้นต่างล้วนมีข้อมูล ความรู้และข้อคิดเห็น (พระราชดำริ) ของพระองค์ที่เกี่ยวกับจีนในการเล่าเรื่องจากมุมมองของพระองค์ ในฐานะผู้รู้จริง โดยผ่านความเป็นมิตรและมิตรภาพที่ยาวนาน จึงถือเป็นแหล่งข้อมูลและความรู้หนึ่งที่มีประโยชน์ต่อคนไทยทั้งในเชิงความรู้ทั่วไปและความรู้วิชาการเชิงลึกที่เกี่ยวกับจีนหรือจีนศึกษา

นอกจากข้อมูลและความรู้ด้านต่างๆ เกี่ยวกับจีนแล้ว จะเห็นได้ว่า พระองค์ยังทรงแสดงข้อคิดเห็น (พระราชดำริ)แทรกในการเล่าเรื่อง และนำความคิดของนักวิชาการด้านจีนศึกษาที่มีชื่อเสียงมาประกอบในแต่ละช่วงแต่ละตอนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ด้วย เพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้และคิดพิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งจากฝ่ายที่เห็นด้วยกับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย หรือฝ่ายที่เป็นมิตรและฝ่ายที่เป็นศัตรูกับจีน โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา-โลกตะวันตก ซึ่งในประเด็นต่างๆ นี้ พระองค์มิได้ชี้ให้เห็นว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิด หากแต่ทรงต้องการเปิดประเด็นให้รับรู้และศึกษาค้นคว้าต่อไป

ดังตัวอย่างพระราชนิพนธ์รวมบทปาฐกถา/บรรยายพิเศษเรื่อง “บูรพาภิวัตน์ศึกษา” (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2561: บทนำ) พระองค์ทรงเสนอมุมมองใหม่เกี่ยวกับจีนในยุคที่จีนได้ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจ ก็ไม่ควรมองจีนในฐานะคุกคามหรือคู่ขัดแย้งกับเพื่อนบ้านในแบบเก่า หากควรมีมุมมองใหม่หรือการมองแบบ “ทางเลือกใหม่” ที่ดีกว่าในโลกปัจจุบันแบบ “โลกใหม่” เช่น ข้อคิดข้อตระหนักจากพระองค์ในการทรงสอนวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออก: บูรพาภิวัตน์ศึกษา ในการมองจีนแบบใหม่ ความตอนหนึ่งว่า “...ในโลกแบบใหม่นี้ เราไม่ควรคิดแต่เรื่องขัดแย้ง เผชิญหน้าหรือแข่งขันกัน แต่ควรคิดเรื่องความร่วมมือกัน เรียนรู้จากกันและกัน...” มิใช่เพียงเรื่องการมีอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยี หากทรงเน้นความสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์เช่นกัน

การเล่าเรื่องในพระราชนิพนธ์ “เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนนอก” (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2544: 54) ความตอนหนึ่ง เมื่อนักศึกษาสาวจีนขอพระราชทานสัมภาษณ์เรื่องการศึกษาหลายๆ ภาษา แล้วมาเลือกภาษาตะวันออก เพราะอะไร พระองค์ทรงรับสั่งตอบว่า “...ภาษาตะวันตกสำคัญมาก เพราะหนังสือความรู้ต่างๆ เป็นภาษาอังกฤษมากมาย website ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ รู้ภาษาอังกฤษอย่างเดียวก็ไม่พอ เช่น ดูทีวีมีเหตุการณ์อย่างหนึ่ง โทรทัศน์ของแต่ละประเทศแสดงความคิดเห็นไม่ตรงกัน เราควรฟังหลายๆ ทาง และมาคิดตัดสินใจว่าเราควรจะคิดอย่างไร”

เมื่อมองจากมุมของ “ครูประวัติศาสตร์” เหตุผลของพระองค์ในการทรงเรียนภาษาจีนนั้น ถือว่ามีความหมายต่อการสร้างความเข้าใจเข้าถึงหลักคิดและวิธีการอย่างถึง “แก่น” และแสดงนัยที่สำคัญชั้นยอดของการเป็นผู้นำทางปัญญาที่มีความคิดเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง เนื่องจากการสร้างความรู้ การเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับจีนนั้น ไทยเราคงอาศัยเพียงการมองผ่านจากโลกภาษาอังกฤษ-ตะวันตกย่อมไม่พออย่างแน่นอน หากจำเป็นต้องเรียนรู้และฟังความเห็น เหตุผลและแง่คิดจากมองมุมของจีนอีกด้วย

ในขณะเดียวกัน พระองค์ทรงถ่ายทอดหลักและกระบวนการนี้ไปสู่ผู้เรียนผู้อ่านในวงกว้างเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการเสด็จฯ เยือนต่างประเทศต่างๆ นั้น พระองค์ทรงกล่าวถึงการนำส่วนที่ดีของประเทศนั้นประเทศนี้มาเล่าสิ่งที่ทรงพบเห็นมาประยุกต์เข้ากับของไทยเราตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มแรกเมื่อพระองค์เสด็จฯ เยือนประเทศจีน และถือเป็นการผลิตพระราชนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวเล่มแรก ในชื่อ “ย่ำแดนมังกร”

พระองค์ทรงถ่ายทอดเล่าเรื่องสิ่งนี้ไว้ใน “ย่ำแดนมังกร” อย่างชัดเจน โดยพระองค์ทรงเปิดเรื่องการเสด็จฯ เยือนประเทศจีนครั้งนั้น และทิ้งท้ายไว้ความว่า

“...การที่ได้ไปที่อื่นนอกจากบ้านเกิดเมืองนอนก็ดีไปอย่างหนึ่ง คือได้เห็นว่าคนอื่นเขาทำอย่างไรกับชาติของเขา ยิ่งได้เป็นแขกของรัฐบาลอย่างนี้ก็ยิ่งดีใหญ่ เพราะเขาย่อมจะพยายามเลือกสรรให้เราดูสิ่งที่เขาคิดว่าดีที่สุด ซึ่งเราจะได้โอกาสทราบทัศนคติและค่านิยมในสังคมปัจจุบันของประเทศนั้นๆ ส่วนดีบางส่วนของเขาอาจจะพอเข้ากับพื้นฐานของเรา และเป็นสิ่งที่เรายังนึกไม่ถึง เราก็จะได้ทำ เป็นการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติมากลั่นกรอง ดีกว่านั่งอยู่บ้าน แล้วดูดซึมเอาของดีบ้างไม่ดีบ้างของเขามาโดยไม่รู้ตัว” (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2524 อ้างถึงใน วิมลพรรณ ปีตธวัชชัย, 2560: คอลัมน์ใน Posttoday เทพรัตนแห่งแผ่นดิน)

การเล่าเรื่องในพระราชนิพนธ์ในเชิงปรัชญาประวัติศาสตร์ของพระองค์ก็เช่นกัน พระองค์ทรงประยุกต์มากกว่าการวิพากษ์ คือทรงไม่นิยมรื้อบ้านเดิมทิ้ง แล้วสร้างบ้านใหม่ทั้งหลัง “ทั้งดุ้น” แบบการวิพากษ์ความรู้ของตะวันตก หากทรงโปรดใช้การต่อเติมบ้านมากกว่ารื้อบ้านเก่าออกหมด

คือเป็นการ “รับเอาวัฒนธรรมต่างชาติมากลั่นกรอง” เพื่อนำ “ส่วนดีบางส่วนของเขาอาจจะพอเข้ากับพื้นฐานของเรา” นั่นเอง

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พระองค์ทรงมีฐานปรัชญาความคิดที่ได้รับการหล่อหลอมมาแล้วตามแบบจารีตของไทยแต่เดิม เมื่อมีแนวคิดใหม่ๆ เข้ามา ก็ทรงนำมา “กลั่นกรอง” หรือเลือกเฉพาะ “ส่วนดีบางส่วน” เพื่อให้ “เข้ากับพื้นฐานของเรา” คือเป็นการต่อยอดมากกว่าการลบล้างของเก่าออกไปเสียทั้งสิ้น เข้าทำนองหลักการของการพัฒนาแบบไม่มีวันสิ้นสุด แต่เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการต่อยอดอยู่เสมอ

จากหลักนี้จึงทำให้ปรัชญาของพระองค์มีฐานคิดอยู่บนรากของไทยก็จริง แต่มีลำต้นกิ่งก้านสาขาผสมผสานจากหลายสำนักคิด หลากทฤษฎีทางแนวคิดอยู่ปะปนกันไป ทั้งขวาและซ้าย อนุรักษ์นิยมและก้าวหน้า สมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ ตะวันตกและตะวันออก ฯลฯ คือเป็นการเลือกเฉพาะส่วนที่ดี “บางส่วน” ของแต่ละสำนักคิดเข้ามาเพื่อให้เข้ากับ “พื้นฐานของเรา” อย่างเหมาะสมและกลมกลืนในการใช้งาน เพราะแต่ละสำนักคิดย่อมมีทั้งข้อดี ข้อจำกัด ไม่ยกเว้นเสรีประชาธิปไตย

ดังนั้น การอ่านเรื่องเล่าต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับจีนจากพระองค์ นอกจาก “จะทำให้เพลิดเพลิน” แล้ว “บางทีก็จะได้ความคิดใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตด้วย” เนื่องจากความรู้จากมุมมองใหม่ๆ ของพระองค์นั้น ล้วนถือเป็นการ “ติดอาวุธทางปัญญา” หรือการมี “ตะเกียง” ให้กับผู้อ่านไปในตัวนั่นเอง

ที่สำคัญคือ พระองค์ทรงมิได้ยึดติดอยู่กับกระแสความรู้หลัก และทรงถ่ายทอดเล่าเรื่องให้คนไทยได้รับรู้อย่างตรงไปตรงมา ด้วยภาษาที่เรียบง่าย จึงช่วยให้ผู้อ่านทั้งคนไทยทั่วไป นิสิตนักศึกษา นักเรียนทหาร นักวิชาการและอาจารย์ด้านจีนศึกษา ได้รับข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และความเป็นไปของจีน ทั้งในอดีต ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต จากมุมมองของพระองค์ ซึ่งเป็นการกลั่นกรองจากสิ่งที่พระองค์ทรงเห็น ทรงรับรู้ ทรงศึกษาและทรงพินิจพิเคราะห์อย่างดีแล้ว จึงเป็นข้อมูล ความรู้ ที่ผ่านการสังเคราะห์และสามารถนำไปต่อยอดทั้งในเชิงวิชาการด้านจีนศึกษา และในเชิงความรู้ทั่วไปในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวไทยกับชาวจีน

ด้วยเหตุนี้ การสร้างการรับรู้ เกิดความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับจีน จากแหล่งข้อมูลและความรู้ผ่านการเล่าเรื่องในพระราชนิพนธ์เหล่านี้ จึงมีความหมายและความสำคัญโดยเฉพาะกับประชาชนไทยและนักวิชาการ ตลอดจนนิสิตนักศึกษาด้านจีนศึกษา เพราะเป็นที่เข้าใจได้ไม่ยากว่า การรับรู้ การศึกษาเกี่ยวกับจีนของไทยมีจุดอ่อนที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ขาดแหล่งข้อมูล ความรู้ นักเชี่ยวชาญที่เป็นกลางและหรือมีความสามารถในการสร้างความสมดุล การเข้าถึงแหล่งข้อมูล ความรู้ของจีนและโลกตะวันตก อย่างจริงจัง จุดอ่อนนี้จะเห็นได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญจีนศึกษามักจบจากสหรัฐอเมริกา-โลกตะวันตก แหล่งข้อมูล ตำราเรียน งานวิจัยเกี่ยวกับจีนก็มัก

อาศัยฝ่ายตะวันตกเป็นหลัก ดังนั้น จึงไม่ต้องแปลกใจนักที่การเรียนการสอน การศึกษาวิจัยในเชิงลึกของไทยมักได้รับอิทธิพลจากองค์ความรู้ของโลกตะวันตก ตำราภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา-ยุโรป เป็นกระแสหลัก และแน่นอนว่า เนื้อในขององค์ความรู้นี้ย่อมมีนัยสำคัญของอคติฝ่ายสหรัฐอเมริกา-โลกตะวันตกที่ถ่ายทอดให้แก่คนไทย

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขจุดอ่อนนี้ มิใช่เพียงการหันไปเน้นเข้าหาองค์ความรู้อีกด้านหนึ่งจากฝ่ายจีนเท่านั้น เพราะหากทำเช่นนั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับจีนในไทยก็อาจเอียงไปอีกข้างหนึ่งอย่างไม่ต้องสงสัย เนื่องจากการหันไปเข้าหาจีนก็อาจไม่ต่างไปจากในอดีตที่ผ่านมา ที่ไทยรับกระแสมาจากสหรัฐอเมริกา-โลกตะวันตกอย่างเต็มๆ คือ จีนก็คงมีนัยสำคัญจากอคติของตนที่ปะปนเข้ามาเช่นกัน เพราะในโลกวิชาการความรู้ก็มีการเมือง การครอบงำความคิดผ่านวาทกรรมตลอดมา

ทางแก้ไขที่ดีและเป็นได้มากในเรื่องนี้ คือ การศึกษา การรับรู้ของไทยในเรื่องจีนนั้น เราจำเป็นต้องมีผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจีน/จีนศึกษา จากการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ความรู้ของทั้งสองฝ่าย (จีนและสหรัฐอเมริกา-โลกตะวันตก) และมีความเป็นไทยอยู่ด้วย ซึ่งอาจมีนักวิชาการ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในลักษณะเช่นนี้ไม่มากนัก แต่หนึ่งในนั้นก็คือ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และการเล่าเรื่องในพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับจีนจำนวนมากของพระองค์

ปัจจุบันมีสถาบันศึกษาจีนจำนวนไม่น้อยในประเทศไทย และมีนักวิชาการไทยเข้าถึงแหล่งข้อมูล ความรู้ของจีนก็จริง แต่ยังไม่มีผลงานตีพิมพ์มากนัก ดังนั้น หากมีการนำเอาพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับจีนจำนวนมากของพระองค์มาเสริมส่วนนี้ก็ย่อมจะช่วยได้มาก ทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจและพัฒนาองค์ความรู้ไทย-จีน และจีนศึกษาในไทย เพราะหากมีองค์ความรู้ที่สร้างสรรค์จากพระองค์ มาเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมเรื่องนี้แล้ว ย่อมจะทำให้การศึกษามีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการสร้างความสมดุลของการรับรู้และพัฒนาความรู้เกี่ยวกับจีนนั้นได้เป็นไปอย่างรอบด้าน เนื่องจากองค์ความรู้ที่พระองค์ทรงสร้างสรรค์ด้วยศิลปะการเล่าเรื่องจีนในพระราชนิพนธ์นั้นมีลักษณะเฉพาะ มีความเป็นกลาง เหมาะสม และเข้ากับคนไทย เพราะเป็นการกลั่นกรองจากพระองค์ จากฝ่ายจีนและฝ่ายโลกตะวันตก ที่มีความสมดุลและมีความเป็นเอกลักษณ์เป็นของพระองค์ คือ ทรงมีความรู้กว้าง รู้ลึก รู้จริง และทรงถ่ายทอดเล่าเรื่องอย่างชัดเจน เต็มด้วยอรรถรส ข้อคิดเห็นที่แทรกอยู่ในบทพระราชนิพนธ์ต่างๆ โดยเฉพาะที่สะท้อนจากพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว พระราชนิพนธ์แปล และพระราชนิพนธ์รวมบทปาฐกถา/บรรยายพิเศษ

บทสรุป

พระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว เป็นการบันทึกการเดินทางเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ของการเสด็จพระราชดำเนิน มีการพรรณนาสถานที่ บุคคลสำคัญ วัฒนธรรม และประเพณีที่ได้พบเห็น เป็นบันทึกเกี่ยวกับการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน บันทึกเล่าเรื่องรายละเอียดของการพบปะกับผู้นำ การเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมถึงการสะท้อนมุมมองต่อสังคมและวิถีชีวิตของชาวจีน

พระราชนิพนธ์แปล การแปลวรรณกรรมจีนเป็นภาษาไทยเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมและความคิดของจีนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ซึ่งเป็นการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างสองชาติ

พระราชนิพนธ์รวมบทปาฐกถา/บรรยายพิเศษ พระราชนิพนธ์เหล่านี้มีการเล่าเรื่องเนื้อหาที่วิเคราะห์ความ สัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนในมิติต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง มีการนำเสนอข้อมูลเชิงลึก การวิเคราะห์เปรียบเทียบ และการเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์

จากที่ได้นำเสนอมาจะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถด้านจีนวิทยาอย่างถ่องแท้ ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศจีนแต่ละครั้งได้เสด็จฯ ทรงพบปะกับชาวจีนทั้งระดับผู้นำ นักวิชาการ ครูบาอาจารย์และประชาชน ตลอดจนทอดพระเนตรศิลปวัตถุที่จัดแสดงตามสถานที่สำคัญ รวมถึงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของประเทศจีนในแง่มุมต่างๆ คำบรรยายที่ทรงบันทึกเล่าเรื่องผ่านทางพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว พระราชนิพนธ์แปล รวมทั้งพระราชนิพนธ์รวมบทปาฐกถา/บรรยายพิเศษ จึงไม่ได้มาจากการศึกษาเนื้อหาความรู้จากตำรับตำราทั่วไปหรือจากการได้พบปะกับบรรดาผู้นำ ประชาชนชาวจีน หรือจากการได้เห็นได้ชมมาอย่างหนึ่งอย่างใด หากแต่เป็นการเล่าเรื่องของผู้ที่ทั้งได้ศึกษา ได้เห็น และมีประสบการณ์ ความเข้าใจ เข้าถึง ในประเทศจีนอย่างแจ้งชัด และทรงต้องการถ่ายทอดเล่าเรื่องให้คนไทยได้เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาจีนศึกษาอย่างถ่องแท้เช่นกัน

การเสด็จเยือนจีนของพระองค์ จากจำนวนมากกว่า 50 ครั้งนี้ แน่นอนว่าความหมายและความสำคัญคงมิใช่ในเชิงปริมาณหรือจำนวนมากครั้งเท่านั้น หากพินิจในเชิงเนื้อหาสาระหลักย่อมมีความหมายและความสำคัญในหลายมิติด้วยกัน บทความนี้ได้นำร่องในเชิงข้อคิด ข้อมูลที่น่าสนใจจากการเล่าเรื่องในพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว พระราชนิพนธ์แปล พระราชนิพนธ์รวมบทปาฐกถา/บรรยายพิเศษ ที่เกี่ยวข้องกับจีนโดยตรง ทั้งนี้ก็เพื่อกระตุ้นให้มีการศึกษาให้มากขึ้นและรอบด้านต่อไปทั้งในแวดวงวิชาการและประชาชนทั่วไป พระราชนิพนธ์เหล่านี้มีบทบาทในการส่งเสริมความเข้าใจและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยเน้นความสำคัญของการเคารพในความแตกต่างและการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

กล่าวได้ว่าการเล่าเรื่องผ่านมุมมองส่วนพระองค์ในพระราชนิพนธ์จีนนั้น ทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสถึงความประทับใจและความรู้สึกที่ดีที่ทรงมีต่อประเทศจีนและประชาชนจีน ซึ่งเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างสองประเทศ พระราชนิพนธ์นำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศจีน ทั้งในด้านความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม ความมีอัธยาศัยไมตรีของประชาชนจีน และความมุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศ ซึ่งมีส่วนช่วยในการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นในประเทศจีนในสายตาของชาวไทย

ทั้งนี้เพราะคิดว่า ข้อคิดและข้อมูลเกี่ยวกับจีนที่พระองค์ทรงนำมาเล่าเรื่องเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไปและการเรียนการสอนแก่เยาวชน แม้จะผ่านจากมุมมองของพระองค์เป็นหลักใหญ่ แต่ย่อมมีประโยชน์ในเชิงการสร้างความรู้ ความเข้าใจ เข้าถึงประชาชน สังคมและประเทศจีนจากอดีต ปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้ และเชื่อว่าความหมายและความสำคัญในการเสด็จเยือนจีนนั้นย่อมมีผลทั้งต่อฝ่ายจีนและฝ่ายไทย และหวังว่าหากมีการศึกษามากขึ้นทั้งฝ่ายจีนและฝ่ายไทย อีกทั้งยังมีการนำเอาความรู้จากทั้งสองฝ่ายมาประสานเข้าด้วยกันแล้ว แน่นอนว่าความรู้นั้นย่อมมีคุณค่ามหาศาลและเป็นทวีคูณ ในการรักษาและสานต่อความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทย-จีน ที่พระองค์ทรงวางรากฐานที่ดีไว้แล้ว เพื่อให้เยาวชนและบุคคลทั่วไปได้เข้ามาศึกษาหาความรู้จากพระราชนิพนธ์ที่ล้วนมีคุณค่าทางการศึกษา และแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาญาณด้านมานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และอักษรศาสตร์ รวมทั้งเผยแพร่พระราชกรณียกิจและคุณูปการของพระองค์ในฐานะนักการศึกษาที่ทรงงานด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

เกศราพร มากจันทร์. (2548). *การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร

สำนักข่าวอิศรา. (2566). *ทรงเป็นมหามิตร! จีนปลาบปลื้มกรมสมเด็จพระเทพฯ เยือนปท.ครบ 50 ครั้ง-สี จิ้นผิง เฝ้ารับเสด็จฯ.*สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2567, จาก https://www.isranews.org/article/isranews-news/119170-inves099-43.html

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ. (2524). *ย่ำแดนมังกร. อ้างถึงใน วิมลพรรณ ปีตธวัชชัย, 2560:คอลัมน์ใน Posttoday เทพรัตนแห่งแผ่นดิน.* สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2567, จาก https://www.posttoday.com/ politics/499839

_____. (2544). *เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนนอก. ใน หนังสือพระราชนิพนธ์ชุดเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ.* สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2567, จาก http://www.sirindhorn.net/hrh_new/s4_1_1_1.php?id_order=2009-08-21%2010:50: 15&bt_id=5

_____. (2561). *บูรพาภิวัตน์ศึกษา: บทนำ 5 กันยายน 2556. ใน สายธารแห่งประวัติวิทยา รวมบทพระราชนิพนธ์คำสอน ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ใน พลเอกหญิง ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.* นครนายก: โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า.

สราวุฒิ ทองศรีคำ. (2566). หน่วยที่ 5 เทคนิคการเล่าเรื่อง อ้างถึงใน กานต์ บุญศิริ (Ed.), *เอกสารการสอนชุดวิชา 16455 การสร้างสรรค์คอนเทนต์และสตรีมมิ่ง* (น. 5.1-5.3.2). สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2567, จาก https://commarts.stou.ac.th/ activity/file-study-cs/

เอกกนก พนาดำรง. (2559). *การเขียนเรื่องเล่า ด้วยเทคนิคการเล่าเรื่อง (story telling).* เวชบันทึกศิริราช (กันยายน-ธันวาคม 2559): 194-196

อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์. (2558). *การเล่าเรื่องทางนิเทศศาสตร์:ศึกษาจากงานวิจัย.* วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (มกราคม–มิถุนายน 2558): 31-58

แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิตัล

GUIDELINES FOR THE PROPAGATION OF BUDDHISM IN THE DIGITAL AGE

[1]พระครูธีรศาสน์ไพศาล และ [2]พระใบฎีกาแสงธรรม สุปณฺโณ

[1]Phrakhrutheerasatpaisal and [2]Phrabaidika Saengtham Supano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Paison42Gmail.com, [2]as.maru@hotmail.com

Received: January 4, 2025; **Revised**: January 27, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิตัล พบว่า แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับยุคดิจิทัล ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสื่อออนไลน์ทำให้ผู้คนเข้าถึงง่ายและสะดวกขึ้นและเป็นที่นิยม เช่น ในเฟสบุ๊ค ไลน์ ยูทูป ทวิตเตอร์ และเว็ปไซต์ โดยใช้เป็นวีดีโอ ภาพนิ่ง ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัล อันเป็นเครื่องอุปกรณ์ที่ทำให้การสื่อสารมีความสะดวกรวดเร็ว เป็นประโยชน์และส่งเสริมสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่และทุกเวลา บุคคลติดต่อสื่อสาร รับรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความรู้เผยแพร่ถึงกันได้ด้วยอุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมโยงถึงกันทั่วโลก การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลพระสงฆ์จึงต้องปรับตัวให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก และรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต

คำสำคัญ: การเผยแผ่, พระพุทธศาสนา, ยุคดิจิตัล

---

[1] อาจารย์ ดร. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

[2] อาจารย์, หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

Abstract

This article aims to study guidelines for Buddhism propagating in the digital age. The article shows that the appropriate guideline for Buddhism propagating in digital age is propagating in online media, such as on Facebook, Line, YouTube, Twitter, and websites, using videos and still images. This allows Buddhism easier, more convenient for to be accessed, and more popular, and also allows the Buddhism propagation to have more diverse ways to be accessed. The changes in digital technology, which the tool that make communication convenient and fast, are beneficial and support the Buddhism propagation to occur anywhere and anytime. People can communicate, receive, exchange information and knowledge to each other using digital technology devices by using the Internet network that is connected all over the world. The Buddhism Propagating in digital age requires monks to adjust to the changes in the world and cope with future changes.

Keywords: Propagation, Buddhism, Digital age.

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นพันธกิจที่สำคัญยิ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพราะการสร้างความเข้าใจในหลักพระธรรมวินัยให้แก่พุทธศาสนิกชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ถ่องแท้ สามารถเลือกนำหลักธรรมมาปรับใช้ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตของตนได้อย่างเป็นสุข โดยมีศรัทธาความเชื่อมั่นพร้อมที่จะทำหน้าที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ด้วยการทะนุบำรุงอุปถัมภ์คุ้มครอง สนับสนุนส่งเสริมพัฒนาการกิจการพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงดำรงอยู่อย่างยั่งยืน จึงทำให้พระพุทธเจ้าทรงเลือกวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก ด้วยการส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่หลักพุทธธรรมสู่ประชาชนถึงถิ่นที่อยู่ ดังเหตุการณ์ครั้งแรกที่พระพุทธองค์ทรงส่งพระอรหันตสาวกจำนวน 60 รูป ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี อันเป็นปีที่หนึ่งแห่งการตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ รวมทั้งพระองค์ยังทรงมุ่งสั่งสอนแสดงธรรมเพื่อโปรดเวไนยสัตว์ตั้งแต่ตรัสรู้จนปรินิพพาน ทรงสั่งสอนบุคคลทุกเพศทุกวัยไม่ จำกัดชนชั้นวรรณะแต่ประการใด ทรงเผยแผ่ประกาศพระพุทธศาสนา ทรงส่งพระสาวกให้แยกย้ายกันออกเผยแผ่พระธรรม ทรงบุกบั่นไปทุกหนทุกแห่งเพื่อแสดงธรรม โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ

ในสมัยปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยใช้สื่อต่างๆ เป็นตัวกลางมากมาย เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ยูทูป เฟสบุ๊ค อินสตาร์แกรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเข้าถึงง่าย แพร่หลายได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึงทุกพื้นที่ หรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นยุคของอินเตอร์เน็ตหรือยุคสื่อสังคมออนไลน์ เพราะสามารถติดต่อกันทุกมุมโลก มีความสำคัญมากในปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการเผยแผ่คำสอนอย่างมาก และได้รับความนิยมจากประชาชน เพราะเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ทั้งในด้านรูปภาพและเสียงก็สามารถทำได้ การรับข้อมูลข่าวสารเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์สามารถรับข่าวสารและเหตุการณ์ต่างๆ ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงคำสอนผ่านทางสื่อออนไลน์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้โดยสะดวกทุกที่ทุกเวลา และการเผยแผ่ธรรมคำสอนทางสื่อออนไลน์ในปัจจุบันทำให้ผู้คนได้ประโยชน์มากมาย

หลักการในการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา

ปัจจุบันยุคดิจิทัลอินเทอร์เน็ตถูกใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก มีเว็บไซต์ต่างๆ มากมาย และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านทางอินเทอร์เน็ตหรือสื่อออนล์จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ใน โลกยุคปัจจุบันนี้ ดังนั้นเราควรทำความเข้าใจกับสิ่งเหล่านี้ให้มากขึ้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในอดีตเน้นการเทศน์ การประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงมีความเจริญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในปัจจุบันจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย พระสงฆ์จึงต้องมีความรู้ทางดิจิทัล จัดหาสื่อเทคโนโลยีอุปกรณ์ดิจิทัลที่เอื้อต่อการเผยแผ่ ปรับเปลี่ยนเนื้อหาการเผยแผ่ให้ทันสมัยสอดคล้องความเปลี่ยนแปลงของโลก

สำหรับวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีหลักการใหญ่ๆ ดังนี้ (ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรีและวีรนุช พรมจักร. 2566)

1. หลักประโยชน์ พระพุทธเจ้าทรงคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่บุคคลผู้รับคำสอนจะเห็นได้จากการที่พระองค์ได้ทรงแนะวิธีประกาศธรรมแก่พระสาวกที่จะออกสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้ได้รับพระธรรมวิเศษ ความว่า ท่านทั้งหลาย (พระสงฆ์สาวก) จงอย่าได้ไปรวมกันสององค์ ในมรรคาเดียว จงแสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด จงประกาศซึ่งพรหมจรรย์ อันบริสุทธิ์ บริบูรณ์ทั้งสิ้น พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ และจงสังวรว่ามีผู้ที่จะรับคำสั่งสอนหลายประเภท ทรงยึดหลักจิตวิทยาว่าด้วยความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้วทรงใช้สื่อการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้อยู่ในสภาวะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4 อย่าง คือ ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ได้รับคำติชมทันที มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จและได้ใคร่ครวญเรียนรู้ไปทีละน้อยตามลำดับขั้น ให้สามารถตรวจสอบความรู้นั้นได้ด้วยตนเอง

2. หลักไตรสิกขา เป็นวิธีการเผยแผ่ที่พระพุทธเจ้าทรงให้หลักพิจารณากระตุ้นผู้ฟังให้ค้นพบความรู้จากการปฏิบัติหลักธรรมด้วยตนเองทุกขณะจิต และทุกอิริยาบถจะมีสติรู้เสมอที่ได้ยิน ได้เห็น ได้คิด ได้พูด ว่ากำลังกระทำสิ่งที่ดีหรือชั่ว เป็นการเกื้อกูลต่อการแก้ปัญหาหรือไม่ ควรที่จะละเลยหรือควรจะเพิ่มในตนเอง ในที่สุดก็กำหนดไตรลักษณ์หรืออริยสัจ จนถอนอุปาทานที่เป็นเหตุแห่งทุกข์ได้ กล่าวโดยสรุป ไตรสิกขาเป็นการเผยแผ่ที่เน้นบทบาทของผู้ฟังว่าต้องปฏิบัติให้ถูกต้องทางกาย วาจา คือ ขั้นศีล ต้องฝึกจิตให้ตั้งมั่น มีระเบียบทางการคิด คือ ขั้นสมาธิ และพิจารณาสภาวธรรมหรือสภาพปัญหานั้นจนเกิดความรู้ถึงขั้นปัญญานั่นเอง (ดุษฎี สีตลวรางค์. 2524)

3. ศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธเจ้าถือหลักว่ามนุษย์เป็นผู้ฝึกได้ และผู้ที่ฝึกดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด ดังนั้นมนุษย์สามารถที่จะรู้ตามได้ ถ้าเขาได้ฝึกฝนตนตามหลักการที่แสดง การมองเช่นนี้ เป็นการมองที่ศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์มากกว่ามองในแง่ความแตกต่างในด้านทางร่างกาย ศักยภาพของมนุษย์จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งร่างกายและจิตใจ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเป็นภารกิจที่ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ จึงจะสามารถก่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ฟังไปในทิศทางที่ดีขึ้น

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงเผยแผ่คำสอนเพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลกให้ได้รับประโยชน์สุข ทรงสอนเพื่อให้สัตว์โลกได้รู้ยิ่งความรู้แจ้งในอริยสัจ 4 เพื่อจะได้เกิดความเบื่อหน่าย คลายความรักความยึดถือเข้าถึงความดับและความสงบ (บรรจบ บรรณรุจิ. 2538) ดังจะเห็นได้จากการที่พระองค์ได้ทรงวางวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ โดยตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ท่านทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปในชนบทเถิด เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อจะอนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อสิ่งที่สัตว์ประสงค์ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทพยดาและมนุษย์” (สุมน อมรวิวัฒน์. 2530)

พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดเป้าหมายอันจักเป็นผลของการเผยแผ่ โดยมุ่งให้ผู้รับสำเร็จประโยชน์ 3 ประการ ได้แก่

1. ทัฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ขั้นต้น หรือประโยชน์ปัจจุบัน เป็นจุดประสงค์ที่เป็นผลอันเกิดขึ้น เห็นได้ในทันทีที่บุคคลได้ฝึกหัดอบรมตนตามองค์ธรรมที่นำไปสู่การบรรลุประโยชน์ปัจจุบัน 4 ประการ ได้แก่

1.1 อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต ไม่เกียจคร้าน รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาวิธีในการจัดการ กิจการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

1.2 อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้จากการทำงาน ไม่ให้สิ้นเปลืองหมดไปในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ อีกอย่างหนึ่งคือ รู้จักรักษางานหรือผลงานที่ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้นไม่ให้เสื่อมเสีย และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ พูดให้เข้าใจง่ายๆ คือ รักษาเงิน และรักษางาน

1.3 กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดีคือ ต้องรู้จักเลือกคบคน คบเฉพาะคนที่เป็นคนดี เป็นบัณฑิต สามารถแนะนำชักจูงเราไปในทางที่ดี ไม่คบคนชั่วคนพาลที่จะนำพาเราไปสู่ความเสื่อม

1.4 สมชีวิตา การเลี้ยงชีพแต่พอสมควร คือ มีความเป็นอยู่เหมาะสม ใช้จ่ายแต่พอดีกับฐานะ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่สุรุ่ยสุร่าย รู้จักแบ่งเก็บแบ่งใช้ ไม่ใช้จ่ายเกินตัวนั้นเอง

จุดประสงค์ขั้นนี้เป็นจุดประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อการดำรงและการดำเนินชีวิตที่ดี สนองความต้องการทางเศรษฐกิจและทางสังคมของมนุษย์

2. สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าอันเป็นประโยชน์ชั้นสูงขึ้นไป องค์ธรรม 4 ประการที่จะไปสู่จุดประสงค์นี้ ได้แก่

2.1 สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา

2.2 สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล

2.3 จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการเสียสละ

2.4 ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา

3. ปรมัตถประโยชน์ คือ เป็นผลขั้นสูงสุดแห่งการศึกษาและการฝึกหัดอบรมตนของพุทธศาสนิกชน เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นจากความรู้จริงและรู้แจ้งจนบรรลุขั้นแห่งการดับทุกข์ทั้งสิ้น

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงการเผยแผ่ ถ้าพิจารณาจากวิธีการเบื้องต้น จะสอดคล้องและมีเนื้อหาสำคัญในการใช้เผยแผ่ ดังนี้

3.1 สอนจากสิ่งที่รู้ที่เห็นเข้าใจง่าย หรือรู้เห็นเข้าใจแล้วไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก เนื้อหาต้องเป็นเนื้อหาที่คนฟังเข้าใจง่ายหรือเข้าใจดีอยู่แล้ว ค่อยโยงไปหาเนื้อหาที่เข้าใจยากหรือยังไม่เข้าใจตามลำดับ เช่น การสอนตามหลักอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ เหตุให้ทุกข์เกิด ความดับทุกข์ หนทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

3.2 สอนเนื้อหาที่ลุ่มลึกลงไปตามลำดับ หรือสอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น ต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป เช่น การสอนตามหลักอนุบุพพีกถา ซึ่งมีเนื้อหาเจาะลึกลงตามลำดับ กล่าวคือ ทานกถา พูดเรื่องทาน สีลกถา พูดเรื่องศีล สัคคกถา พูดเรื่องสวรรค์ กามาทีนวกถา พูดเรื่องโทษของกาม และเนกขัมมกถา พูดเรื่องการออกจากกาม

3.3 ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังหรือได้ทดลองปฏิบัติจริง อย่างที่เรียกว่าสอนด้วยประสบการณ์ตรง

3.4 สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง ตรงประเด็น คุมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา หรือที่เรียกว่าสอนตรงเนื้อหานั่นเอง

3.5 สอนมีเหตุผล ผู้ฟังสามารถตรองตามและเห็นจริงได้

3.6 สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก

3.7 สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง

คุณสมบัติและคุณธรรมของนักเผยแผ่

พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบยึดถือแนวทางในการเผยแผ่ธรรม คือ มีความประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่ศรัทธาของเหล่าพุทธบริษัท มีคุณสมบัติที่ดีของผู้สอนซึ่งเรียกว่า องค์คุณของกัลญาณมิตร ดังนั้น พระธรรมกถึกหรือพระสาวกผู้เผยแผ่พุทธธรรมที่ดี จึงมีลักษณะคุณสมบัติซึ่งเป็นองค์ของกัลญาณมิตร 7 ประการ คือ

1. ปิโย น่ารัก ในฐานเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ประกอบด้วย ความมีเมตตา กรุณา ใส่ใจคนและประโยชน์สุขของเขา สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม ทำตนให้เป็นคนที่น่ารักของผู้ฟัง เช่น มีเมตตา มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความสนิทสนมกับผู้ฟัง พูดจาด้วยถ้อยคำสมานใจ เอาใจใส่อบรมสั่งสอนให้ผู้ฟังเกิดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

2. ครุ น่าเคารพ ในฐานประพฤติสมควรแก่ฐานะ เป็นผู้หนักแน่น ถือหลักการเป็นสำคัญ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น สบายใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย เป็นผู้มีความหนักแน่น เป็นผู้สอนจริงๆ ทำตนให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้ฟังในทางที่สร้างสรรค์ มีใจสงบ มีเหตุมีผล ไม่ใจร้อน ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ เป็นคนเสมอต้นเสมอปลายทุกกรณี

3. ภาวนีโย น่าเจริญใจ น่ายกย่อง ควรเอาอย่างในฐานทรงคุณคือมีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่อง ควรเอาอย่าง ทำให้ผู้ฟังเอ่ยอ้างและรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ เป็นผู้อบรมตนให้เจริญ สนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เป็นผู้ที่มีสายตายาวมองการณ์ไกล เปิดใจรับความรู้ความเข้าใจอยู่เสมอ ไม่ล้าหลังใคร มีการควบคุมกายวาจาด้วยศีล ควบคุมจิตด้วยสมาธิ และควบคุมความเห็นด้วยปัญญา

4. วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี เป็นคนเคารพระเบียบแบบแผน เป็นคนมีระเบียบในการแต่งกาย มีความประพฤติทางกาย วาจาที่เชื่อถือได้ มีความรอบรู้ สามารถชี้แจงแสดงเหตุผลต่างๆ แก่ผู้ฟังได้

5. วจนักขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามแม้จุกจิก ตลอดจนคำล่วงเกินและคำตักเตือนวิ พากย์วิจารณ์ต่างๆ อดทนฟังได้ ไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์ เป็นผู้ที่มีความอดทนต่อสิ่งที่มากระทบ

6. คัมภีรัญจะ กถัง กัตตา กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งให้เข้าใจได้ และสอนให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป เป็นผู้เข้าใจหลักการพูด หลักการเผยแผ่ ของยากต้องทำให้ง่าย ของลึกต้องทำให้ตื้น ของไม่เห็นต้องทำให้เห็นชัดเจน แจ่มแจ้ง สอนแต่สิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ ง่ายไปหาหายาก ต่ำไปหาสูง เป็นต้น

7. โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย ไม่สมควร ไม่ชักนำผู้ฟังไปในทางที่ต่ำทราม สิ่งใดเป็นความเสื่อมทางใจไม่ควรชักนำไปในทางนั้น หลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งปวง

หลักการพื้นฐานในการเผยแผ่ธรรมของพระสาวกนั้น จะปฏิบัติตามแนวพุทธจริยาที่ทรงเน้นข้อวัตรให้เป็นแบบอย่างในการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้และได้ผลสำเร็จเสมอมา

พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผนแผ่สั่งสอนหรือให้การศึกษา ควรดำรงตั้งตนอยู่ในธรรมของผู้แสดงธรรม เรียกว่า ธรรมเทศกธรรม มี 5 ประการ คือ

1. อนุปุพพีกถา แสดงธรรมให้มีขั้นตอนถูกลำดับ คือ แสดงหลักธรรมหรือเนื้อหาตามลำดับ ความยากง่ายลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ แสดงธรรมมีลำดับขั้น ไม่กระโดดไป กระโดดมา

2. ปริยายทัสสาวี จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล คือ ชี้แจงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น อธิบายยักเยื้องไปต่างๆ ให้มองเห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล

3. อนุทยตา ตั้งจิตเมตตาแสดงธรรมด้วยความปรารถนาดี คือ แสดงธรรมแก่เขาด้วยจิตเมตตา มุ่งให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน ปรารถนาให้ผู้ฟังเข้าใจ

4. อนามิสันดร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อามิส คือ มิใช่มุ่งที่ตนจะได้ลาภสินจ้างหรือผลประโยชน์ตอบแทน แสดงธรรมด้วยความเต็มใจ

5. อนุปหัจจ์ วางจิตตรง ไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ แสดงธรรมตามหลัก ตามเนื้อหา มุ่งแสดงอรรถแสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มขี่ผู้อื่น หรือศาสนาอื่น

สังคมยุคดิจิตัล

สังคมปัจจุบัน คือยุคสมัยของโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ทุกประเทศต่างติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีและระบบโทรคมนาคมอันทันสมัย คอมพิวเตอร์และอินเตอร์เน็ต จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องรับเอาไว้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สมาร์ทโฟน (Smartphone) และดิจิทัล (Digital)

ได้เข้าครอบงำชีวิตและจิตใจของผู้คนทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวพุทธที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก อันส่งผลสะเทือนต่อความเลื่อมใสศรัทธาที่ชาวพุทธมีต่อพระพุทธศาสนา เป็นเหตุทำให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติธรรมลดน้อยถอยลง และมีแนวโน้มที่น่าสะพรึงกลัวว่า เทคโนโลยีอันทันสมัยเหล่านั้นจะกัดกร่อนและทำลายวิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธจนสูญสิ้นไปในที่สุด

ทุกวันนี้ โลกกำลังเข้าสู่สังคมยุคดิจิตัล (Digital Economy) หรือยุคเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคม เริ่มได้สัมผัสกับการทำธุรกรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Business) เริ่มคุ้นเคยกับการใช้ระบบสื่อสารข้อมูล คอมพิวเตอร์ และระบบสารสนเทศ (IT) ซึ่งเข้ามาอำนวยความสะดวกในทุกชีวิตอย่างไม่เคยมีมาก่อน พลเมืองทุกวันนี้ จึงเป็นพลเมืองดิจิทัล ซึ่งหมายถึง สมาชิกบนโลกออนไลน์ ที่ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ อายุ ภาษา และวัฒนธรรม ดังนั้น พลเมืองดิจิทัลทุกคนจึงต้องมี ‘ความเป็นพลเมืองดิจิทัล’ ที่มีความฉลาดทางดิจิทัลบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ การมีจริยธรรม การมีส่วนร่วม ความเห็นอกเห็นใจและเคารพผู้อื่น โดยมุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ปฏิบัติและรักษาไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ เพื่อสร้างความสมดุลของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การเป็นพลเมืองดิจิทัลนั้น มีทักษะสำคัญ 8 ประการ ที่ควรบ่มเพาะให้เกิดขึ้นกับพลเมืองดิจิทัลทุกคนในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. ทักษะในการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง (Digital Citizen Identity) ต้องมีความสามารถในการสร้างสมดุล บริหารจัดการ รักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเองไว้ให้ได้ ทั้งในส่วนของโลกออนไลน์และโลกความ

2. ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Management) ดุลพินิจในการบริหารจัดการข้อมูลส่วนตัว โดยเฉพาะการแชร์ข้อมูลออนไลน์เพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัวทั้งของตนเองและผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องประกอบอยู่ในพลเมืองดิจิทัลทุกคน และพวกเขาจะต้องมีความตระหนักในความเท่าเทียมกันทางดิจิทัล เคารพในสิทธิของคนทุกคน

3. ทักษะในการคิดวิเคราะห์มีวิจารณญาณที่ดี (Critical Thinking) ความสามารถในการวิเคราะห์แยกแยะระหว่างข้อมูลที่ถูกต้องและข้อมูลที่ผิด ข้อมูลที่มีเนื้อหาดีและข้อมูลที่เข้าข่ายอันตราย รู้ว่าข้อมูลลักษณะใดที่ถูกส่งผ่านมาทางออนไลน์แล้วควรตั้งข้อสงสัย หาคำตอบให้ชัดเจนก่อนเชื่อและนำไปแชร์

4. ทักษะในการจัดสรรเวลาหน้าจอ (Screen Time Management) ทักษะในการบริหารเวลากับการใช้อุปกรณ์ยุคดิจิทัล รวมไปถึงการควบคุมเพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างโลกออนไลน์และโลกภายนอก

5. ทักษะในการรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์ (Cyberbullying Management) อาทิ การด่าทอกันด้วยข้อความหยาบคาย การตัดต่อภาพ สร้างข้อมูลเท็จ รวมไปถึงการตั้งกลุ่มออนไลน์กีดกันเพื่อนออกจากกลุ่ม ฯลฯ

6. ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลที่ผู้ใช้งานทิ้งไว้บนโลกออนไลน์ (Digital Footprints) ความเป็นพลเมืองดิจิทัล จึงต้องมีทักษะความสามารถที่จะเข้าใจธรรมชาติของการใช้ชีวิตในโลกดิจิทัล ว่าจะหลงเหลือร่องรอยข้อมูลทิ้งไว้เสมอ รวมไปถึงต้องเข้าใจผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้น เพื่อการดูแลสิ่งเหล่านี้อย่างมีความรับผิดชอบ

7. ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์(Cybersecurity Management) ควรเปลี่ยนรหัสบ่อยๆ และควรหลีกเลี่ยงการใช้คอมพิวเตอร์สาธารณะ

8. ทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy) ความสามารถในการเห็นอกเห็นใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นบนโลกออนไลน์

แนวโน้มการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีประกอบกับแรงผลักดันทางด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในช่องทางการเรียนรู้ทุกรูปแบบ หลายรูปแบบมีแนวโน้มที่จะบูรณาการเข้าด้วยกันซึ่งคนรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย รวมทั้งอาชีพใหม่ๆ จะเกิดขึ้นจากรูปแบบการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปด้วย ได้แก่

1. แนวโน้ม AI ความก้าวหน้าด้านปัญญาประดิษฐ์ AI จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุก platform แนวโน้มหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือการกำเนิดขึ้นของ AI ที่มีลักษณะเป็นตัวตนคิดอ่านแทนมนุษย์ได้บางเรื่อง เช่น ระบบพี่เลี้ยงอัตโนมัติที่สามารถวิเคราะห์การเรียนรู้และให้คำแนะนำผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน ให้สามารถประสบความสำเร็จได้ด้วยวิธีการที่เหมาะสมแต่ละปัจเจกชน หรือโปรแกรมพูดคุยอัตโนมัติ (chatbot) ที่ช่วยในการเรียนการสอน เป็นต้น

2. แนวโน้มด้าน Crowd sourcing แนวโน้มการรวบรวมพลังและทรัพยากรจากฝูงชน (Crowd sourcing) ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการรวบรวมข้อมูลและสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงแรงงานเงินทุนและผู้คนด้วย โดยมีจุดประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์ความรู้ซึ่งกันและกัน ช่วยให้บรรลุเป้าหมายต่างๆ ที่วางไว้ เช่น เว็บไซต์ที่มีการรวบรวมคำแปลภาษาต่างๆ ระบบแบ่งปันเวลาระหว่างกลุ่มผู้สอนและผู้เรียนที่ว่างตรงกัน

3. แนวโน้มบูรณาการระหว่าง Platform การเรียนรู้ออนไลน์ ปัจจุบันแรงจูงใจของผู้ผลิตสื่อ ในแต่ละ Platform เริ่มเปลี่ยนแปลงเข้าสู่เป้าหมายเดียวกันมากขึ้น นั่นคือเข้าถึงผู้คนให้ได้จำนวนมากที่สุด และสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่ราบรื่นมากที่สุด จึงมีแนวโน้มที่ platform

หลากหลายอันจะหลอมรวมกัน เช่น MOOCs หลักสูตรออนไลน์ที่มีสื่อในรูปแบบที่หลากหลาย จึงมีวิธีการใช้วิธีเผยแพร่บน YouTube ใช้เกมเพื่อดึงดูดความสนใจสู่เนื้อหา ใช้สื่อสังคมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และเผยแพร่ข้อมูลบางส่วนผ่าน Podcast เป็นต้น

4. แนวโน้มการเกิดอาชีพใหม่ รูปแบบที่หลากหลายในการเรียนรู้จะทำให้เกิดอาชีพใหม่ๆ ยกตัวอย่างเช่น ครูชื่อดังที่มีชื่อเสียงในช่องทางของ MOOCs นักจัดรายการเพื่อการเรียนรู้บนสื่อวีดิทัศน์ (YouTube) และสื่อทางเสียง (Podcast) นักวิจารณ์รายการอื่น (Commentator หรือ recommender) นักอ่านหนังสือเสียง อาชีพเกี่ยวกับกีฬา e-sport นักการตลาดบนสื่อสังคม เป็นต้น

5. แนวโน้มอื่นๆ ระบบการบันทึกข้อมูลการศึกษาจะเปลี่ยนไปเพื่อรองรับกลุ่มผู้เรียนแบบ MOOCs ที่มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคตอย่างเช่นประกาศนียบัตรจิ๋ว (nanodegree) สื่อวีดิทัศน์และเกมจะมีลักษณะของการถ่ายทอดสดมากขึ้น สื่อสังคมต่างๆ มีแนวโน้มขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ ไปยังประเทศกำลังพัฒนาที่ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น การพูดคุยตอบโต้ด้วยเสียงระหว่างมนุษย์และคอมพิวเตอร์มากขึ้น

สรุปได้ว่า แนวโน้มของการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง รวมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อิทธิพลของข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ เหล่านี้ย่อมเป็นปัจจัย หรือเครื่องมือในการเตรียมประชากรของชาติให้มีคุณภาพ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมยุคดิจิตัล

สังคมในยุคนี้เป็นสังคมยุคดิจิทัลที่สื่อและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต โลกถูกย่อให้เล็กลงด้วยเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร การสืบค้นข้อมูลต่างๆ เป็นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วนั้นส่งผลต่อวิธีคิดตั้งแต่วัยเด็กจนถึงคนสูงวัย แล้วการอยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลต้องมีการปรับตัวอย่างไรเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเท่าทันเทคโนโลยีและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้นั้น ต้องพัฒนาความรู้และมีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ในโลกออนไลน์ เพื่อนำมาสู่การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเท่าทันสถานการณ์ต่อการเติบโตของสังคม โลกธุรกิจและบริการออนไลน์ที่เปลี่ยนปลง ตลอดจนรูปแบบการศึกษาที่เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต

โลกในปัจจุบันเป็นยุคของสังคมเครือข่าย เทคโนโลยีมากมายเข้ามามีบทบาทในทุกเรื่องของการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สังคมออนไลน์” ในสมัยก่อนนั้น ผู้คนจะไม่ค่อยให้ความสนใจกับเทคโนโลยีต่างๆ มากนัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้คนในสังคมยุคปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้าถึงสังคมออนไลน์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า

1. **ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น** เทคโนโลยีที่ทันสมัย อย่างสมาร์ทโฟน ไอแพด แทบเลต คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ช่วยเปิดโลกกว้างให้กับผู้คนในสังคมได้ ไม่ว่าจะอยากทราบเรื่องใด สนใจเรื่องใด ก็สามารถหาข้อมูลได้ในทันที ทำให้ไม่ตกข่าว ได้รับรู้ความเคลื่อนไหวในสังคม และช่วยสอนเรื่องต่างๆ ได้ เช่น อยากเรียนทำขนม ก็สามารถเปิดดูในอินเทอร์เน็ตได้

2. **ช่วยสร้างความเพลิดเพลิน** อินเทอร์เน็ตเป็นโลกใบใหญ่ที่ไม่มีที่สิ้นสุด และยังช่วยสร้างความเพลิดเพลินได้อีกด้วย เช่น การดูหนัง ฟังเพลง หรือการค้นหาสิ่งที่ชอบหรือสนใจ การอ่านเรื่องราวต่างๆ นิยาย ข่าวสาร เรื่องสุขภาพในอินเทอร์เน็ต ก็ทำให้จิตใจเบิกบาน มีความสุข และช่วยให้สุขภาพจิตดีขึ้น

3. **ช่วยฝึกพัฒนาสมอง** การเรียนรู้ในการใช้เทคโนโลยี เป็นการช่วยฝึกความจำ ช่วยพัฒนาสมอง และช่วยป้องกันโรคสมองเสื่อมได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นการฝึกใช้สมองที่ดีอย่างหนึ่ง และยังเป็นการปรับตัวเข้ากับสังคมอีกด้วย ทำให้รู้สึกว่าตนเองยังก้าวทันโลก และยังทันสมัยอยู่

4. **ช่วยให้ครอบครัวใกล้ชิดกัน** โลกสังคมออนไลน์ สามารถย่อโลกอันกว้างใหญ่ให้เหลือนิดเดียวได้ หากอยากคุยกับลูกหลานที่อยู่ทางไกล ก็สามารถสไกด์ เฟซไทม์ แชท หรือติดต่อกันได้อย่างง่ายดายโดยเห็นหน้ากันได้อีกด้วย ช่วยให้ครอบครัวได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น และได้พูดคุยกันมากขึ้นแม้จะอยู่ไกลกัน การใช้เทคโนโลยี ช่วยให้มีกิจกรรมทำเพิ่มอีกมากมาย ช่วยสร้างความเพลิดเพลิน และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาสมอง

จากโลกในปัจจุบันเป็นยุคของสังคมเครือข่ายดังกล่าว ทำให้พระสงฆ์ไทยต้องมีการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติที่มีจริยธรรมและนำทางสังคมที่เชื่อมโยงทางดิจิทัลมากขึ้น บทบาทที่จำเป็นของเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่คำสอนทางพุทธศาสนา ส่งเสริมการสื่อสารโดยตรงระหว่างพระภิกษุและประชาชน การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมความพยายามด้านการศึกษาภายในชุมชนสงฆ์ไทย โดยการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือสื่อสารถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพระสงฆ์ไทยในการรักษาหลักจริยธรรม เผยแพร่คำสอนทางพระพุทธศาสนา และบริหารจัดการงานสงฆ์อย่างเชี่ยวชาญ เทคโนโลยีไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเท่านั้น

แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมยุคดิจิทัล

ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งผลของการวิจัยแสวงหาความรู้ทางด้านนี้ จะเพิ่มขึ้นปีละประมาณร้อยละ 12 จึงทำให้มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อสังคมในยุคโลกไร้พรมแดน (globalization) ยุคโลกาภิวัตน์การติดต่อสื่อสารของบุคคลจะได้รับอิทธิพลของเทคโนโลยีการสื่อสารมาพร้อมกับความคิด ค่านิยมการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัว เข้ามาเป็นส่วน

หนึ่งของการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมปัจจุบัน สิ่งต่างๆ ดังกล่าวนี้จะมีผลต่อความต้องการในการจัดการศึกษาอย่างมาก

ตัวอย่างข้อมูลพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคม เช่น สิทธิในการรับรู้ข่าวสาร การวิเคราะห์ข่าวสารข้อมูล การใช้เทคโนโลยี การควบคุมเทคโนโลยี ซึ่งจะต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสิทธิขั้นพื้นฐานภายใต้ค่านิยม วัฒนธรรม รวมทั้งการนำข้อมูลข่าวสารมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตน พัฒนางาน และพัฒนาสังคม รวมทั้งการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ การออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจะสะท้อนสิ่งเหล่านี้อยู่ในหลักสูตร ให้มีความสอดคล้องและสมดุลที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีเจตคติทางวิทยาศาสตร์

การใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นทางในการนำเสนอและแบ่งปันปรัชญาทางศาสนาอันเป็นที่กล่าวถึงอย่างถ่องแทนในสังคมปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่เพียงทำให้ข้อมูลมีความสามารถในการเข้าถึงได้ง่ายขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างประสบการณ์ทางศาสนาที่สมจริงและสดใหม่ให้กับผู้ศึกษาอย่างมีคุณภาพและทันสมัย

1. การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการเผยแผ่ การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เป็นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้รับความนิยมมากขึ้นในยุคปัจจุบัน เว็บไซต์ บล็อกและสื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการแบ่งปันข้อมูลทางศาสนา นอกจากนี้ ยังมีแอปพลิเคชันที่เน้นการสอนและแบ่งปันวิดีโอ และเนื้อหาทางศาสนาที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา

2. การใช้งานสื่ออินเทอร์แอคทีฟ การใช้สื่ออินเทอร์แอคทีฟเป็นหนึ่งในวิธีที่น่าสนใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเช่นสื่อวิดีโอ 360 องศาและ สื่อเสมือนจริง (VR) สามารถช่วยให้ผู้ศึกษาได้สัมผัสประสบการณ์ทางศาสนาอย่างใกล้ชิด ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหลากหลายและน่าสนใจ

3. การใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้ขณะทำงาน (e-Learning) เทคโนโลยีการเรียนรู้ ขณะทำงานเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างยืดหยุ่นและทันสมัย ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาทางศาสนาได้ตลอดเวลาที่สะดวก นอกจากนี้ยังมีระบบการติดตามความก้าวหน้าและการให้คำปรึกษาทางศาสนาออนไลน์ที่ช่วยในกระบวนการเรียนรู้

4. การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (AR) และเทคโนโลยีประสาท (Neurotechnology) เทคโนโลยีเสมือนจริงและเทคโนโลยีประสาทมีศักยภาพในการปรับปรุงประสบการณ์ทางศาสนาของผู้เรียน ด้วยการใช้ AR, ผู้ศึกษาสามารถมีประสบการณ์ในการเยี่ยมชมสถานที่ที่สำคัญทางศาสนาได้อย่างมีความเสมือนจริง ทว่า ทาง Neurotechnology สามารถช่วยในการตรวจวัดและบันทึกสภาพอารมณ์และการตอบสนองทางทรงกลมของผู้ศึกษาที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ สรุปการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความสำคัญในการทำให้ประสบการณ์ทางศาสนาเป็นไปอย่างสมจริงและทันสมัยในสังคมปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีมาร่วมสร้างประสบการณ์ทาง

ศาสนาที่น่าสนใจและหลากหลายสามารถเสริมสร้างความเข้าใจและความสนใจในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งได้ ในขณะเดียวกัน การใช้เทคโนโลยีนี้ยังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารและเผยแผ่ความรู้ศาสนาไปยังมวลมหาประชาชนอย่างกว้างขวางและมีความหลากหลาย

ประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย

1. ช่วยให้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างสะดวกรวดเร็วโดยใช้โทรศัพท์ เครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

2. ช่วยในการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ มากมาย ที่เกิดขึ้นทั่วโลก

3. ช่วยให้เก็บสารนิเทศไว้ในรูปที่สามารถเรียกใช้ได้ครั้งแล้วครั้งเล่าอย่างสะดวก

4. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสารนิเทศ เช่น การคำนวณตัวเลขที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ซึ่งไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ด้วยมือ

5. สามารถจัดระบบอัตโนมัติเพื่อการเก็บเรียกใช้และประมวลผลสารนิเทศ

6. สามารถจำลองแบบระบบการวางแผนและทำนาย เพื่อทดลองกับสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น

7. อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงสารนิเทศดีกว่าสมัยก่อน ทำให้ผู้ใช้สารนิเทศมีทางเลือกที่ดีกว่า มีประสิทธิภาพกว่า และสามารถแข่งขันกับผู้อื่นได้ดีกว่า

8. ช่วยให้มีการตัดสินใจที่ดีขึ้น จากการมีสารสนเทศประกอบการตัดสินใจและพิจารณาทางเลือกภายใต้เงื่อนไขต่างๆ

9. ลดค่าใช้จ่ายซึ่งเป็นผลมาจากการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้ประหยัดเวลาการทำงานหรือลดค่าใช้จ่ายในการทำงานลง

10. เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ทั้งในด้านความเที่ยงตรง ความรวดเร็วใน ความต้องการใช้ข้อมูล ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ และสามารถตรวจสอบข้อมูลได้อย่างถูกต้อง

11. ช่วยในการรื้อปรับระบบ (reengineering) และพัฒนาระบบสอดคล้องกับความต้องการขององค์การได้อย่างต่อเนื่อง โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ การปรับระบบและพัฒนาระบบให้ทันสมัยอยู่เสมอ

บทสรุป

ปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีหลายรูปแบบหลากหลายวิธี เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยก็ต้อง อาศัยเทคโนโลยีเข้ามาช่วย การเผยแผ่หลักพุทธธรรมไม่เฉพาะคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่ต้องครอบคลุมกับผู้ฟังทุกกลุ่ม เข้าใจง่าย ฟังสนุก และนำไปปฏิบัติได้จริง ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และจากสถานการณ์ในปัจจุบันตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้คนเข้าวัดปฏิบัติธรรมน้อยลง

ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีความจำเป็นจะต้องมีกลยุทธ์การขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย เพื่อลดปัญหาสภาพจิตใจที่หดหู่ที่เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจ และสังคมที่เลวร้าย และเป็นการดึงเยาวชนให้หันมาสนใจธรรมะในรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งเป็นการลดปัญหาพฤติกรรมการแสดงออกของพระสงฆ์ที่แสดงออกทางสื่อออนไลน์ในทางที่ไม่เหมาะสมและไม่สำรวม เป็นการหาทางออกร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี และวีรนุช พรมจักร. “*การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่*”, วารสารรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2566).

ดุษฎี สีตลวรางค์. (2524).“*การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขาและธรรมสากัจฉาในการสอนเบญจศีลและฆราวาสธรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร,

บรรจบ บรรณรุจิ. (2538). *เล่มนี้มีปัญหา เล่ม 1*, . กรุงเทพฯ: พรบุญการพิมพ์.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2530). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

สุภาวดี ขุนทองจันทร์, “*ความสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์กับค่านิยมพื้นฐานในสังคมไทย*”, วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2559).

บทบาทของกฎหมายท้องถิ่นในการสร้างความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย: ศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างเทศบาลกับองค์การบริหารส่วนตำบล

THE ROLE OF LOCAL LAWS IN FOSTERING DEMOCRATIC CITIZENSHIP: A COMPARATIVE STUDY BETWEEN MUNICIPALITIES AND SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS

[1]อภิภัสร์ ปาสานะเก, [2]ประดุจทิพย์ สายเมฆ, [3]นิธิวดี รังสีกาญจน์ส่อง และ [4]พิทักษิณ มรดก

[1]Apipat Pasanaga, [2]Pradubtip Saimek, [3]Nithiwadee Rungseekansong and [4]Phitaksin Mordok

มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, ประเทศไทย

Eastern University of Management and Technology, Thailand

[1]apipat999@hotmail.com, [2]Pradubtip.s@gmail.com [3]Nithiwadee @gmail.com, [4]pithaksin888kk@gmail.com

Received: January 5, 2025; **Revised**: January 27, 2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทบาทของกฎหมายท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย โดยเฉพาะในระดับฐานรากที่ประชาชนมีโอกาสมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของชุมชนตนเอง บทความนี้นี้มุ่งศึกษาบทบาทของกฎหมายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เปรียบเทียบระหว่างเทศบาลกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยการวิเคราะห์โครงสร้างทางกฎหมาย กลไกการมีส่วนร่วม และผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน

[1]อาจารย์พิเศษ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

[2]อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

[3]อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

[4]อาจารย์พิเศษ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

ท้องถิ่น อ้างอิงจากกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารวิชาการต่างๆ ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลมีความได้เปรียบเชิงโครงสร้างในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนโยบาย ด้วยกลไกทางกฎหมายที่หลากหลาย ชัดเจน และสามารถใช้งานได้จริง ขณะที่ อบต. แม้จะใกล้ชิดกับประชาชนในระดับพื้นที่มากกว่า แต่กลับขาดเครื่องมือทางกฎหมายและทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอ ทำให้การมีส่วนร่วมมักเกิดในลักษณะกิจกรรมหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าการมีส่วนร่วมในเชิงนโยบายอย่างแท้จริง จากข้อค้นพบดังกล่าว จึงเสนอแนวทางพัฒนา โดยการปรับปรุงกฎหมายท้องถิ่นให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วม การจัดตั้งคณะกรรมการพลเมืองในระดับตำบล การส่งเสริมช่องทางดิจิทัลสำหรับการสื่อสาร และการพัฒนาเจ้าหน้าที่ให้มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย เพื่อให้กฎหมายท้องถิ่นสามารถเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระดับชุมชนได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

คำสำคัญ : กฎหมายท้องถิ่น, ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย, การกระจายอำนาจ, เทศบาล, องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

The role of local law is crucial in fostering democratic citizenship, particularly at the grassroots level where citizens have the opportunity to participate in shaping the direction of their own communities. This article examines the role of legal frameworks in promoting public participation, through a comparative analysis between municipalities and Subdistrict Administrative Organizations (SAOs). The study analyzes legal structures, participatory mechanisms, and their impacts on the political behavior of local citizens, drawing on relevant legislation and synthesizing data from academic literature. The findings reveal that municipalities possess structural advantages in facilitating citizen participation in policymaking, supported by a range of clear, accessible, and legally binding mechanisms. In contrast, while SAOs are geographically and socially closer to local residents, they lack sufficient legal tools and institutional resources to promote meaningful participation. As a result, citizen engagement in SAOs tends to be limited to informal or activity-based involvement, rather than policy-level engagement. Based on these findings, the study proposes several development strategies: revising local governance laws to enhance participatory opportunities, establishing local citizens' councils at the subdistrict level, promoting digital platforms for civic communication, and

cultivating democratic attitudes among local officials. These measures aim to transform local laws into effective instruments for embedding democratic culture at the community level in a systematic and sustainable manner.

Keywords: Local Law, Democratic Citizenship, Decentralization, Municipality, Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

การสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืนในสังคมไทยไม่อาจบรรลุผลได้เพียงจากการดำรงอยู่ของการเลือกตั้งระดับชาติหรือกลไกเชิงสถาบันที่เป็นทางการในส่วนกลางเท่านั้น หากแต่ยังต้องอาศัยการวางรากฐานของวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับฐานราก อันหมายถึงความสามารถของประชาชนในการตระหนักรู้ในสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของตนในการปกครองประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางของชุมชนท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ “ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย” (Democratic Citizenship) จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ที่ไม่เพียงแต่เน้นที่การลงคะแนนเสียง หากแต่รวมถึงการมีบทบาทอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่นอย่างมีสติ มีวิจารณญาณ และเคารพในความเห็นต่าง (Cohen, E. F., & Ghosh, C., 2019)

ประเทศไทยนับว่ามีการปฏิรูประบบการปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ช่วงหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ซึ่งยอมรับหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) อย่างเป็นระบบ (วันวิสา แสงทิม, 2557) และนำไปสู่การตรากฎหมายสำคัญหลายฉบับที่มุ่งหมายให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารตนเอง โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นผ่านกลไกต่าง ๆ ทั้งในรูปของการเลือกตั้ง การเข้าร่วมเวทีประชาคม การแสดงความเห็นต่อแผนพัฒนา การเสนอกฎหมายท้องถิ่น ไปจนถึงการตรวจสอบการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงผลสัมฤทธิ์ของนโยบายกระจายอำนาจดังกล่าว พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นยังคงอยู่ในระดับต่ำ และยังไม่สามารถพัฒนาสู่รูปแบบของ “ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย” ได้อย่างแท้จริง

สาเหตุสำคัญที่ทำให้การสร้างความเป็นพลเมืองในระดับท้องถิ่นของไทยยังไม่บรรลุผล คือ ข้อจำกัดของโครงสร้างทางกฎหมายที่กำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ และกลไกการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2567) กฎหมายท้องถิ่นแม้จะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่ากลไกต่างๆ เหล่านั้นขาดความยืดหยุ่น ขาดการสนับสนุน

เชิงโครงสร้าง และไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในองค์กรขนาดเล็กที่มีทรัพยากรจำกัด เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่มักขาดงบประมาณ บุคลากร และกลไกที่สามารถเชื่อมโยงประชาชนเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ “เทศบาล” ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีฐานะทางกฎหมายมั่นคงกว่า มีบทบาทในพื้นที่เมืองหรือกึ่งเมือง มักมีบุคลากร งบประมาณ และกลไกที่เข้มแข็งกว่า อาจมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่สูงกว่าด้วย การศึกษาความแตกต่างทางโครงสร้างและผลกระทบของกฎหมายต่อการสร้างความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยระหว่างเทศบาลกับ อบต. จึงเป็นเรื่องที่สมควรพิจารณาอย่างยิ่ง เพื่อให้เห็นถึงแนวโน้ม ปัญหา และแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของไทยในระยะยาว

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของกฎหมายท้องถิ่นในการสร้างความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย โดยเน้นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่าง “เทศบาล”และ“องค์การบริหารส่วนตำบล”ผ่านการวิเคราะห์โครงสร้างทางกฎหมาย กลไกการมีส่วนร่วม และการตอบสนองต่อประชาชน โดยใช้กรอบแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) และแนวคิดเรื่องพลเมืองเชิงปฏิบัติ (Active Citizenship) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ มุ่งเน้นการสังเคราะห์ข้อมูลจากกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537รวมทั้งพิจารณาข้อมูลประกอบจากรายงานการประเมินผล และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กรอบดังกล่าว ซึ่งบทความนี้มิได้มุ่งหมายเพียงเพื่อวิเคราะห์ตัวบทกฎหมายในเชิงนิติศาสตร์เท่านั้น หากแต่ยังมุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับบริบททางสังคมการเมืองท้องถิ่นในแนวทางแบบรัฐศาสตร์ด้วย ผลจากการศึกษานี้จะสามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมสำหรับการปรับปรุงกฎหมายท้องถิ่นให้เอื้อต่อการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระดับชุมชนได้อย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

การศึกษาบทบาทของกฎหมายท้องถิ่นในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย จำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของกรอบแนวคิดที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายกับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนได้อย่างเป็นระบบ ในบทความนี้ ผู้เขียนเลือกใช้กรอบแนวคิดหลัก 2 ประการ ได้แก่ แนวคิดเรื่อง “ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย” (Democratic Citizenship) และแนวคิด “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Democracy) โดยอธิบายสาระสำคัญของแนวคิดแต่ละประการ ดังนี้

1. ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย (Democratic Citizenship)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า พลเมือง หมายถึง ประชาชน ราษฎร ชาวประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) แนวคิด “ความเป็นพลเมือง” ในทางรัฐศาสตร์หมายถึงฐานะทางการเมืองของบุคคลในความสัมพันธ์กับรัฐ ซึ่งไม่เพียงแค่การมีสัญชาติหรือสถานะทางกฎหมาย แต่ยังครอบคลุมถึงความสามารถในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมสาธารณะ การตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของตน ตลอดจนความผูกพันกับสังคมและส่วนรวม ในบริบทของประชาธิปไตย “พลเมือง” จึงมิได้เป็นเพียงผู้รับการปกครอง แต่เป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายสาธารณะและควบคุมการใช้อำนาจรัฐ

นักคิดเชิงทฤษฎี เช่น โธมัส มาร์แชลล์ (T.H. Marshall) ได้เสนอว่า “ความเป็นพลเมือง” ประกอบด้วยสิทธิพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ (1) สิทธิพลเมือง (civil rights) เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการได้รับความยุติธรรม (2) สิทธิทางการเมือง (political rights) เช่น สิทธิในการเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง และ (3) สิทธิทางสังคม (social rights) เช่น สิทธิในสวัสดิการและการศึกษา แนวคิดของมาร์แชลล์เน้นย้ำว่า การเป็นพลเมืองที่แท้จริงจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองในทั้งสามมิติ เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะได้อย่างเสมอภาค (T.H. Marshall., 1950)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันได้ขยายความหมายออกไปจากกรอบแบบดั้งเดิม โดยเน้นย้ำถึงบทบาทเชิงปฏิบัติของพลเมืองในการดำเนินกิจกรรมทางสังคมและการเมือง ตัวอย่างเช่น Joel Westheimer และ Joseph Kahne ได้แบ่งลักษณะของ “พลเมือง” ออกเป็น 3 ประเภท (Westheimer Joel and Kahne Joseph, 2004) คือ

(1) พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (personally responsible citizen)

(2) พลเมืองผู้มีส่วนร่วม (participatory citizen)

(3) พลเมืองผู้เปลี่ยนแปลงสังคม (justice-oriented citizen)

ประเภทที่สองและสามแสดงถึงความเป็นพลเมืองในระดับสูง ที่สามารถวิพากษ์ คิดเชิงระบบ และลงมือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและการเมืองเพื่อความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการกระจายอำนาจในระดับท้องถิ่น

ในบริบทของประเทศไทย แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยมีนัยสำคัญในฐานะกลไกที่จะสร้างรากฐานประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับฐานราก การที่ประชาชนในระดับตำบลหรือเทศบาลจะสามารถกำหนดอนาคตของชุมชนได้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของตน อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพในการกำกับ ตรวจสอบ และกำหนดนโยบายสาธารณะในพื้นที่ตนเอง

2. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมถือกำเนิดขึ้นจากความไม่พอใจต่อรูปแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) ที่แม้จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกผู้แทนเพื่อบริหารบ้านเมือง แต่กลับไม่สามารถสะท้อนเจตจำนงของประชาชนได้อย่างแท้จริงในหลายกรณี ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงเสนอว่าประชาชนควรมีบทบาทโดยตรงในการกำหนดนโยบายสาธารณะในทุกระดับ ไม่ใช่เพียงแค่การเลือกตั้ง

Carole Pateman เสนอว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่เพียงเป็นกลไกทางการเมือง แต่ยังเป็นกระบวนการฝึกฝนทักษะประชาธิปไตย เช่น การอภิปราย การฟัง และการเจรจาต่อรอง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามารถในการมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะ (Carole Pateman, 2014) และ Benjamin Barber เสนอแนวคิด "ประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง" ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง เพื่อฝึกฝนทักษะประชาธิปไตยและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ (Benjamin R. Barber, 2003) งานของนักคิดทั้งสองท่านได้ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารงานสาธารณะ แต่ยังเป็นกระบวนการ “ฝึกฝน” ให้ประชาชนมีทักษะประชาธิปไตย (democratic skills) เช่น การอภิปราย การฟัง การเจรจาต่อรอง และการเคารพในความเห็นต่าง ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ในระดับท้องถิ่น แนวคิดนี้ได้รับการนำไปปรับใช้ในหลายประเทศ เช่น การจัดเวทีประชุมประชาคมในบราซิล การมีสภาชุมชนในอินเดีย หรือการใช้กระบวนการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (participatory budgeting) ในหลายเมืองของยุโรป ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความพยายามในการออกแบบ “กลไกทางกฎหมาย” และ “พื้นที่ทางสถาบัน” ให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

สำหรับประเทศไทย แม้รัฐธรรมนูญหลายฉบับได้ให้หลักประกันในสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้โดยชัดแจ้ง และมีกฎหมายท้องถิ่นที่กำหนดกลไกการมีส่วนร่วมหลากหลายรูปแบบ เช่น การประชุมประชาคม การร้องขอข้อมูล การเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น การเข้าชื่อถอดถอน ฯลฯ แต่ในทางปฏิบัติ กลไกเหล่านี้มักประสบปัญหาเชิงโครงสร้างและการบริหาร เช่น การขาดความรู้ของประชาชน ข้อจำกัดทางกฎหมาย หรือแม้กระทั่งการไม่เปิดเผยข้อมูลของฝ่ายปกครองท้องถิ่นเอง

จุดนี้จึงเป็นคำถามสำคัญว่ากฎหมายท้องถิ่นไทยในปัจจุบันได้ออกแบบโครงสร้างที่ส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจริงหรือไม่ หรือยังคงยึดติดอยู่กับระบบราชการแบบรวมศูนย์โดยใช้รูปแบบท้องถิ่นเป็นเพียง “รูปธรรมจำลองของประชาธิปไตย” มากกว่าจะเป็นพื้นที่แห่งการฝึกฝนความเป็นพลเมือง

3. การเชื่อมโยงแนวคิดสู่กรอบวิเคราะห์บทบาทของกฎหมายท้องถิ่น

เมื่อประมวลแนวคิดทั้งสองประการข้างต้น จะเห็นได้ว่า “กฎหมายท้องถิ่น” มิใช่เพียงชุดของข้อบังคับเชิงรูปธรรมเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกเชิงสถาบันที่สะท้อนและผลิตซ้ำวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับชุมชน กฎหมายที่ส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เช่น การจัดเวทีสาธารณะที่เปิดกว้าง การให้สิทธิร้องเรียนและเสนอข้อบัญญัติ การเปิดเผยงบประมาณต่อสาธารณะ ฯลฯ ย่อมมีแนวโน้มสร้างพลเมืองที่มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันมากกว่ากฎหมายที่ออกแบบมาเพื่อควบคุมหรือจำกัดสิทธิของประชาชน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนจึงจะใช้กรอบการวิเคราะห์ 3 ด้าน ดังนี้

1) โครงสร้างทางกฎหมาย เปรียบเทียบโครงสร้างกฎหมายที่กำหนดสถานะ บทบาท และอำนาจของเทศบาล กับ อบต. ว่าเอื้อต่อการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยเพียงใด

2) กลไกการมีส่วนร่วม วิเคราะห์ว่ากฎหมายแต่ละฉบับเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างไร ทั้งในเชิงรูปแบบ จำนวน และคุณภาพของการมีส่วนร่วม

3) ผลกระทบเชิงพฤติกรรม ประเมินว่ากฎหมายส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนอย่างไร เช่น การเข้าร่วมประชุมการตั้งคำถามต่อผู้บริหารหรือการใช้สิทธิร้องเรียน

ทั้งนี้ การเปรียบเทียบระหว่างเทศบาล และ อบต. ในมิติดังกล่าวจะช่วยให้เห็นภาพที่ชัดเจนว่าโครงสร้างทางกฎหมายที่แตกต่างกันนำไปสู่ระดับของ “ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย” ที่แตกต่างกันหรือไม่ และในระดับใด

วิเคราะห์กฎหมายท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การศึกษาบทบาทของกฎหมายท้องถิ่นในการสร้างความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยย่อมต้องตั้งอยู่บนฐานของความเข้าใจต่อโครงสร้างกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยชัดเจน ทั้งในระดับพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา และกฎระเบียบของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท หัวข้อนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สาระสำคัญของกฎหมายท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเปรียบเทียบระหว่างเทศบาลกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทั้งในด้านบทบัญญัติทางกฎหมาย กลไกการมีส่วนร่วม และผลกระทบที่ตามมาในทางปฏิบัติ โดยแบ่งเป็นหัวข้อย่อยดังนี้

1. กรอบกฎหมายทั่วไปที่กำหนดบทบาทของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในระบบกฎหมายไทย กฎหมายที่ถือเป็นกรอบใหญ่ในการกำหนดโครงสร้างการบริหารและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจน เช่น

ใน มาตรา 76 กำหนดให้รัฐต้องพัฒนาระบบการบริหารงานทุกระดับให้มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล หน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือกันเพื่อให้การบริการประชาชนเป็นไปอย่างโปร่งใส รวดเร็ว และไม่เลือกปฏิบัติ พร้อมทั้งเน้นการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่รัฐมีคุณธรรมและทำงานอย่างมืออาชีพ

มาตรา 78 สนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนได้รับความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย และเข้ามามีบทบาทร่วมในการพัฒนาประเทศ ตรวจสอบอำนาจรัฐ ต่อต้านการทุจริต และแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นทางการเมืองหรือการดำเนินงานที่ส่งผลกระทบต่อสังคม

ใน มาตรา 254 ได้รับรองสิทธิของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเข้าชื่อเสนอร่างข้อบัญญัติ หรือเรียกร้องให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งในท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนด ถือเป็นการวางรากฐานให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิในการกำกับดูแลและตรวจสอบผู้มีอำนาจในพื้นที่ของตนได้โดยตรง อันเป็นหัวใจของประชาธิปไตยในระดับฐานราก (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560)

1.2 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 (แก้ไขเพิ่มเติม) ซึ่งแบ่งแยกการบริหารออกเป็นระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยมอบอำนาจหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการบริหารงานของตนภายใต้กรอบของกฎหมาย

1.3 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญที่กำหนดให้การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นต้องมีหลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแกนกลาง

จากกรอบกฎหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า รัฐไทยได้วางหลักการไว้ชัดเจนในการสนับสนุนให้ประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปกครองท้องถิ่น อย่างไรก็ดี กฎหมายเฉพาะของเทศบาลและ อบต. จะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดการออกแบบกลไกและบทบาทของประชาชน ดังจะวิเคราะห์ต่อไป

2. การวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเทศบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน

เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตาม พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (แก้ไขเพิ่มเติมหลายฉบับ) โดยมี 3 ประเภท ได้แก่ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล กฎหมายได้กำหนดโครงสร้างการบริหารของเทศบาลไว้ชัดเจน ได้แก่

- สภาเทศบาล (ฝ่ายนิติบัญญัติท้องถิ่น)
- นายกเทศมนตรี (ฝ่ายบริหาร)
- หน่วยงานระดับปฏิบัติการและเจ้าหน้าที่ในสำนักงานเทศบาล

การมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาล ปรากฏในหลายรูปแบบภายใต้บทบัญญัติกฎหมาย ได้แก่

2.1 การประชุมประชาคม โดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2562 มาตรา 50 วรรคสอง ตลอดจนมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน เพื่อรับฟังความคิดเห็น ความต้องการและปัญหาในพื้นที่ นำมาทบทวนแผนพัฒนาให้ทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้ และใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าในการพัฒนาท้องถิ่น

2.2 ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 61 ทวิ (3) เปิดโอกาสให้ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาล สามารถเข้าชื่อเสนอร่างเทศบัญญัติได้ ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น (พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496, 2496)

2.3 สิทธิในการถอดถอนสมาชิกสภาเทศบาลหรือผู้บริหารเทศบาล ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกหรือผู้บริหารท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 ประชาชนสามารถเสนอชื่อเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาหรือผู้บริหารเทศบาลได้ หากประชาชนเห็นว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นคนใดไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไป (ปฏิมา รุ่งนาค, 2555)

2.4 การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ กฎหมายที่กำหนดให้เทศบาลเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะคือ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 โดยเฉพาะใน มาตรา 7, 8, 9 และ 11 ซึ่งระบุถึงข้อมูลที่ต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ข้อมูลที่ต้องจัดให้มีให้ประชาชนเข้าตรวจดู และข้อมูลที่ประชาชนสามารถขอเป็นพิเศษได้ เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่น รายงานงบประมาณและรายงานผลการดำเนินงานประจำปี (พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540, 2540)

จากข้อกฎหมายข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าเทศบาลมี“กลไกการมีส่วนร่วมเชิงโครงสร้าง”ที่ค่อนข้างหลากหลาย และมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบกึ่งตัวแทนและกึ่งมีส่วนร่วม อย่างไรก็ดีการมีส่วนร่วมที่แท้จริงยังขึ้นอยู่กับการเปิดพื้นที่ทางการเมืองในระดับปฏิบัติและวัฒนธรรมทางการบริหารภายในเทศบาลแต่ละแห่ง

3. การวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ อบต.และการมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2562 ซึ่งถือเป็นระดับท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดในเชิงภูมิศาสตร์และสังคม โดยมีโครงสร้างคล้ายกับเทศบาล คือ มีสภา อบต. เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ และนายก อบต. เป็นฝ่ายบริหาร

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนใน อบต. ได้แก่

1) การประชาคมตำบลโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อาศัยแนวทางตาม หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ได้แก่ ที่ มท 0810.2/0600 ลงวันที่ 29 มกราคม 2559 ที่ มท 08103/26247 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2560 และ ที่ มท 0810.3/ว0357 ลงวันที่ 19 มกราคม

2561 ซึ่งเป็นแนวทางที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนวทางการพัฒนา และสะท้อนปัญหาความต้องการในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำมาใช้ในการจัดทำหรือเพิ่มเติมแผนพัฒนาท้องถิ่น ให้มีความครอบคลุม เป็นปัจจุบัน และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

2) การเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นต่อ อบต. ตามพระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2565 มาตรา 7 เปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) นั้น อยู่ในวันที่ยื่นคำร้องเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นตามมาตรา 8 และต้องไม่อยู่ในระหว่างเป็นผู้ถูกต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง รวมกันจำนวนไม่น้อยกว่าสามพันคนหรือไม่น้อยกว่าหนึ่งในยี่สิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นภายหลังจากที่สภาท้องถิ่นนั้นสิ้นอายุหรือถูกยุบครั้งหลังสุด แล้วแต่จำนวนใดจะน้อยกว่าสามารถเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นต่อ อบต. ได้

3) สิทธิในการถอดถอน ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 มาตรา 47 ตรี (9) และ มาตรา 64(8) เปิดโอกาสให้ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มาลงคะแนนเสียง เห็นว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลผู้ใดหรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไปตามกฎหมายว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ประชาชนสามารถถอดถอนได้ (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537, 2537)

4) กระบวนการร้องเรียนและขอข้อมูลสาธารณะ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการร้องเรียนและขอข้อมูลสาธารณะของ อบต.(องค์การบริหารส่วนตำบล) หลักๆ ได้แก่ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กำหนดหลักเกณฑ์การบริหารราชการที่ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาของประชาชน การร้องเรียนสามารถยื่นได้ทั้งทางวาจา (จดบันทึกโดยเจ้าหน้าที่) หรือทางหนังสือ

กฎหมายเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับ อบต. มักเน้น “การมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติการ” เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การเสนอแนะผ่านประชาคม หรือการร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ทั้ง อบต. และเทศบาลต่างมีบทบาทในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่น แต่มีความแตกต่างในด้านอำนาจบริหาร งบประมาณ และการให้บริการ ทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลอาจมีโอกาสในการมีส่วนร่วมที่หลากหลายและครอบคลุมกว่า อบต.

4. การเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์ระหว่างเทศบาลกับ อบต.

เมื่อวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างเทศบาล และ อบต. พบว่าแม้ทั้งเทศบาล และ อบต. จะอยู่ภายใต้หลักกฎหมายเดียวกันด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ระดับการเข้าถึงและกลไกการมีส่วนร่วมในทางปฏิบัติ อาจแตกต่างกันตามขนาดพื้นที่ ทรัพยากร และโครงสร้างการบริหาร โดยเทศบาลมักมีระบบรองรับที่เข้าถึงได้หลากหลายมากกว่า ขณะที่ อบต. มีลักษณะการทำงานแบบใกล้ชิดกับชุมชนมากกว่าในระดับหมู่บ้าน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์ระหว่างเทศบาล กับ อบต.

ประเด็นเปรียบเทียบ	เทศบาล	อบต.
กลไกเสนอร่างข้อบัญญัติ	ตาม พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ.2496 มาตรา 61 ทวิ (3) ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลสามารถรวมรายชื่อเสนอร่างเทศบัญญัติได้ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น	ตาม พ.ร.บ.การเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ.2565 มาตรา 7 กำหนดให้ประชาชนไม่น้อยกว่า 3,000 คน หรือไม่น้อยกว่า 1 ใน 20 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (แล้วแต่จำนวนน้อยกว่า) สามารถเสนอร่างข้อบัญญัติต่อ อบต.ได้
กลไกถอดถอนผู้บริหาร	ตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนฯ พ.ศ. 2542 ประชาชนสามารถเข้าชื่อถอดถอนสมาชิกสภาเทศบาลหรือผู้บริหารเทศบาลได้ หากเห็นว่าไม่สมควรดำรงตำแหน่ง	ตาม พ.ร.บ.สภาตำบลและ อบต. พ.ศ. 2537 มาตรา 47 ตรี (9) และ มาตรา 64 (8) ประชาชนมีสิทธิลงคะแนนถอดถอนสมาชิกสภาหรือนายก อบต. โดยต้องมีเสียงเห็นชอบไม่น้อยกว่า ¾ ของผู้มาใช้สิทธิถอดถอน
ช่องทางมีส่วนร่วมผ่านประชาคม	ใช้กลไก ประชาคมท้องถิ่น ตาม มาตรา 50 วรรคสอง พ.ร.บ.เทศบาลฯ ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2562 เพื่อรับฟังความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอของประชาชนเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น	ใช้กลไก ประชาคมตำบล ตามแนวทางของหนังสือกระทรวงมหาดไทย หลายฉบับ เช่น มท 0810.2/0600 ปี 2559 เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา
การเปิดเผยข้อมูลงบประมาณ	ต้องดำเนินการตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 7, 8, 9 และ 11 เช่น แผนพัฒนา งบประมาณ รายงานผลการดำเนินงาน ต้องเปิดเผยผ่านราชกิจจานุเบกษาหรือให้ประชาชนเข้าตรวจสอบได้	ใช้กฎหมายเดียวกัน คือ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ร่วมกับ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ฯ พ.ศ.2546 ที่กำหนดให้หน่วยงานเปิดเผยข้อมูลสาธารณะและมีช่องทางรับฟังความคิดเห็นผ่านการร้องเรียน
การเข้าถึงหน่วยงานภายในองค์กร	มีโครงสร้างชัดเจน ได้แก่ สภาเทศบาล (นิติบัญญัติ), นายกเทศมนตรี (บริหาร), เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ มีการเปิดพื้นที่บางส่วนให้ประชาชนเข้าร่วมสังเกตการณ์	โครงสร้างคล้ายเทศบาล ประกอบด้วย สภา อบต. และ นายก อบต.แต่มีขนาดเล็กและเข้าถึงได้ง่ายกว่า เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ชุมชนย่อย ประชาชนสามารถร้องเรียนหรือ

	หรือเสนอข้อคิดเห็น	เสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ได้โดยตรง

5. ข้อพิจารณาเชิงวิพากษ์ต่อบทบาทของกฎหมาย

แม้ว่ากฎหมายท้องถิ่นไทยจะวางโครงสร้างที่เปิดช่องให้ประชาชนมีส่วนร่วมไว้ในระดับหนึ่ง แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดหลายประการ เช่น

• การขาดการเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนเข้าใจกลไกทางกฎหมายที่มีอยู่

• การผูกขาดการตัดสินใจไว้ที่ผู้บริหารท้องถิ่นแม้มีกลไกประชาคม

• วัฒนธรรมทางการเมืองที่ยังคงเน้นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์มากกว่าความรับผิดชอบเชิงสถาบัน

• การไม่มีมาตรฐานกลางในการเปิดเผยข้อมูลระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องอาศัยไม่เพียงแค่การปรับปรุงกฎหมาย แต่ยังต้องมีการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และบทบาทของประชาชนในการใช้สิทธิที่พึงมีอย่างแท้จริง

วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นถือเป็นหัวใจของการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทั้งในเชิงเขตพื้นที่ ภารกิจ และบทบาททางสังคม ในหัวข้อนี้จะวิเคราะห์ผลของการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่อยู่ภายใต้เขตเทศบาลกับพื้นที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผ่านเกณฑ์การเปรียบเทียบในด้านต่างๆ เพื่อสะท้อนข้อเท็จจริงทั้งในเชิงโครงสร้าง นโยบาย วัฒนธรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยในระดับชุมชน

เกณฑ์การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้การเปรียบเทียบระหว่างเทศบาล กับ อบต. มีความครอบคลุมและเป็นระบบ จึงใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ 5 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลและความโปร่งใสของหน่วยงาน ระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วม โครงสร้างและกลไกของการมีส่วนร่วม วัฒนธรรมทางการเมืองและบทบาทของผู้นำ และผลสัมฤทธิ์ของการมีส่วนร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายหรือการบริหาร โดยในแต่ละเกณฑ์จะมีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสารทางวิชาการ และตัวอย่างเปรียบเทียบจากพื้นที่จริงที่มีการศึกษามาก่อนหน้านี้

1. การเข้าถึงข้อมูลและความโปร่งใส ในพื้นที่เทศบาล การเปิดเผยข้อมูลด้านงบประมาณ แผนพัฒนาท้องถิ่น และการดำเนินงานของฝ่ายบริหารมักอยู่ในรูปของการเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์หรือ

บอร์ดประชาสัมพันธ์ มีการจัดทำรายงานประจำปีและแผนพัฒนา 3 ปีหรือ 5 ปีที่ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ แม้จะยังมีข้อจำกัดด้านความเข้าใจเนื้อหาในหมู่ประชาชน แต่โครงสร้างการสื่อสารของเทศบาลโดยรวมค่อนข้างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ อบต. การเข้าถึงข้อมูลยังคงมีลักษณะจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่หรือผู้นำชุมชน ช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบปากต่อปากหรือผ่านผู้ใหญ่บ้าน การจัดทำเอกสารเผยแพร่มักมีน้อยและขาดความเป็นระบบ ทำให้ประชาชนจำนวนมากไม่สามารถรับรู้ถึงสิทธิหรือแนวทางการมีส่วนร่วมอย่างครบถ้วน

2. ระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วม เทศบาลมักมีรูปแบบการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย ตั้งแต่การเสนอความคิดเห็นในการประชุมสภา การเข้าร่วมประชาคม การเข้าชื่อเสนอร่างข้อบัญญัติ ไปจนถึงการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบหรือพิจารณางบประมาณในโครงการต่างๆ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นกุญแจสำคัญในเสริมสร้างพลังประชาชน (อัญชนา ณ ระนอง, 2550: 25) ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากโครงสร้างทางกฎหมายที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย ในทางกลับกัน การมีส่วนร่วมใน อบต. มักอยู่ในระดับกิจกรรม เช่น การเข้าร่วมงานประเพณี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ เช่น การก่อสร้างถนน หรือการเป็นแรงงานในโครงการพัฒนาท้องถิ่น มากกว่าการมีส่วนร่วมในเชิงนโยบายหรือการตรวจสอบ ซึ่งแม้จะสะท้อนถึงความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างประชาชนกับองค์กร แต่ก็จำกัดขอบเขตของบทบาทพลเมืองในฐานะผู้กำหนดทิศทางนโยบายสาธารณะ

3. โครงสร้างและกลไกของการมีส่วนร่วม ในระดับเทศบาล โครงสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนได้รับการจัดวางอย่างเป็นระบบตามกฎหมาย เช่น การจัดประชาคมตามแผนพัฒนาท้องถิ่น การเข้าชื่อถอดถอนผู้บริหาร การร้องเรียนผ่านสำนักงานเทศบาล โดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายเลขานุการหรือฝ่ายนิติการทำหน้าที่ประสานงานโดยเฉพาะ ส่วน อบต. มีการจัดประชาคมตำบลตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย แต่โครงสร้างกลไกภายในมักรวมศูนย์ที่ตัวนายก อบต. หรือปลัด อบต. ขาดการแบ่งแยกฝ่ายประสานงานเฉพาะทางอย่างเทศบาล การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจึงยังขึ้นอยู่กับเจตจำนงของผู้นำท้องถิ่นเป็นหลักมากกว่าการเป็นสิทธิโดยชอบตามระบบ

4. วัฒนธรรมทางการเมืองและบทบาทของผู้นำ ในเขตเทศบาล ซึ่งมักอยู่ในพื้นที่เมืองหรือชุมชนกึ่งเมือง พบว่าประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากกว่า มีการรวมกลุ่มเป็นภาคประชาสังคม เช่น กลุ่มสิ่งแวดล้อม กลุ่มผู้สูงอายุ หรือกลุ่มแรงงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหนุนเสริมการมีส่วนร่วมผ่านช่องทางทางการเมืองท้องถิ่น (สุปัญญดา สุนทรนนธ์, 2565: 280) ในทางกลับกัน เขต อบต. ซึ่งอยู่ในพื้นที่ชนบทมากกว่า ยังมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน การมีส่วนร่วมจึงเป็นไปในลักษณะ “ตามความสมัครใจ”หรือขึ้นกับความสนิทสนมกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำมีบทบาทสูงในการกำหนดกรอบการมีส่วนร่วม เช่น หากผู้นำมีเจตจำนง

ประชาธิปไตยสูง ชาวบ้านก็จะได้รับโอกาสมากขึ้น แต่หากผู้นำไม่เปิดพื้นที่ การมีส่วนร่วมก็จะถูกจำกัดไปโดยปริยาย

5. ผลสัมฤทธิ์ของการมีส่วนร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย กรณีศึกษาจำนวนมากพบว่า ในเทศบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย (กตัญญู แก้วหานาม, 2555: 46-49) เช่น การยับยั้งโครงการก่อสร้างที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การปรับปรุงนโยบายด้านบริการสาธารณะ หรือการเพิ่มงบประมาณในด้านที่ประชาชนเรียกร้อง เป็นผลจากการใช้กลไกตามกฎหมายอย่างเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติหรือยื่นเรื่องต่อสภาเทศบาล ในขณะที่ อบต. แม้ประชาชนจะมีบทบาทในการให้ข้อมูลหรือร่วมแรงในโครงการต่าง ๆ แต่กลับพบว่า “เสียงของประชาชน” มักไม่สะท้อนในระดับนโยบายอย่างชัดเจน การตัดสินใจยังคงเป็นไปตามโครงสร้างอำนาจแบบบนลงล่าง ซึ่งลดทอนความเป็น “เจ้าของชุมชน”ของประชาชน

ข้อค้นพบจากการเปรียบเทียบ

1) เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ทางกฎหมายและการบริหารที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเชิงนโยบายมากกว่า อบต. เช่น การตั้งสำนักงานทะเบียนท้องถิ่น, การรักษาความสงบเรียบร้อย, การแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและยาเสพติด ส่วน อบต. มีอำนาจหน้าที่ที่จำกัด เช่น การสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานอื่น

2) แม้ อบต. จะต้องปฏิบัติตาม พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เช่นเดียวกับเทศบาล แต่ในทางปฏิบัติพบว่า หลาย อบต. ขาดทั้งบุคลากรที่มีความรู้ด้านกฎหมาย การเปิดเผยข้อมูล และระบบจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ ทำให้ประชาชนแม้จะสามารถร้องขอข้อมูลได้ตามกฎหมาย แต่กลับเข้าถึงข้อมูลได้น้อยกว่าประชาชนในพื้นที่เทศบาลที่มักมีระบบดิจิทัลหรือเว็บไซต์เผยแพร่ข้อมูล

3) วัฒนธรรมทางการเมืองมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน โดยเทศบาลมีวัฒนธรรมประชาธิปไตยมากกว่า

4) การมีส่วนร่วมในเทศบาลส่งผลเชิงนโยบายและการตรวจสอบมากกว่า ขณะที่ อบต. เน้นการมีส่วนร่วมเชิงกิจกรรมและจิตอาสา

บทวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบนี้สะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นจำเป็นต้องพิจารณาทั้งด้านโครงสร้างกฎหมาย กลไกการบริหาร วัฒนธรรมทางการเมือง และระดับการศึกษาของประชาชน การพัฒนาเทศบาลและ อบต. ให้มีบทบาทเชิงรุกในการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องทำควบคู่กับการปรับปรุงกฎหมาย และการสร้างความตระหนักรู้ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทของกฎหมายท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมพลเมืองประชาธิปไตย

การสร้างความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นมิใช่เพียงเรื่องของเจตจำนงทางการเมือง หากแต่เป็นผลลัพธ์ของการพัฒนาทางกฎหมาย โครงสร้างการบริหาร และวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่หยั่งรากอยู่ในสังคม การศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นความแตกต่างเชิงโครงสร้างและผลลัพธ์ระหว่างเทศบาลกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งแม้ทั้งสองประเภทจะอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายเดียวกันคือกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่บริบทและกลไกการดำเนินงานต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

จากบทวิเคราะห์พบว่า เทศบาลสามารถเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนได้มากกว่า อบต. ด้วยเหตุผลสำคัญคือระบบบริหารที่เป็นทางการมากกว่า การเข้าถึงทรัพยากร ความพร้อมของบุคลากร และวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในเขตเมืองที่ตื่นตัวกว่า อย่างไรก็ดี อบต. ก็มีศักยภาพในฐานะกลไกใกล้ชิดชุมชน ซึ่งหากมีการปรับปรุงโครงสร้างทางกฎหมายและสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเหมาะสม อบต. จะสามารถเป็นฐานการปลูกฝังประชาธิปไตยรากหญ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนมีข้อเสนอเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติเพื่อพัฒนา “บทบาทของกฎหมายท้องถิ่นในการสร้างพลเมืองประชาธิปไตย” อย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบายระดับกฎหมาย ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีการทบทวนและปรับปรุงพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับเทศบาลและ อบต. โดยเพิ่มเติมหมวดหรือมาตราเฉพาะที่รับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางนโยบาย เช่น การเข้าชื่อเสนอกฎหมายท้องถิ่น การจัดให้มีสมัชชาประชาชนตำบล การให้สิทธิร้องทุกข์หรือถอดถอนผ่านกระบวนการง่ายและปลอดภัย รวมทั้งการบังคับให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีเวทีประชุมชี้แจงข้อมูลนโยบายอย่างสม่ำเสมอ การบัญญัติให้มีคณะกรรมการพลเมืองท้องถิ่น (Local Citizens’ Council) ควรมีกฎหมายกำหนดให้เทศบาล และ อบต. จัดตั้งคณะกรรมการพลเมืองขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกกลางระหว่างประชาชนกับฝ่ายบริหารในระดับท้องถิ่น โดยคณะกรรมการนี้จะมีอำนาจให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบนโยบาย และสื่อสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชาชน รวมถึงสามารถเข้าร่วมประชุมสภาท้องถิ่นในฐานะผู้สังเกตการณ์ได้

2. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการระดับนโยบายสาธารณะ การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งเทศบาล และ อบต. ควรพัฒนาเครื่องมือออนไลน์ เช่น เว็บไซต์แบบอินเตอร์แอคทีฟ แอปพลิเคชันมือถือ หรือช่องทางโซเชียลมีเดียอย่างเป็นระบบ เพื่อ

เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความเห็น ติดตามแผนงาน และตรวจสอบการใช้งบประมาณได้ตลอดเวลา (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2565) โดยรัฐควรสนับสนุนงบประมาณและอบรมบุคลากรในพื้นที่ให้สามารถจัดการระบบเหล่านี้ได้อย่างยั่งยืน การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรม รัฐบาลกลางควรจัดสรรงบประมาณเฉพาะเพื่อกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยกำหนดสัดส่วนจากรายได้ท้องถิ่น เช่น ร้อยละ 3 ของงบประมาณประจำปีของแต่ละ อปท. เพื่อให้ใช้ในการจัดเวทีสาธารณะ ส่งเสริมองค์กรชุมชน ฝึกอบรมพลเมือง และเผยแพร่ข้อมูลเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอเชิงพัฒนาศักยภาพประชาชนและเจ้าหน้าที่ จัดหลักสูตร“พลเมืองประชาธิปไตย”ในระดับท้องถิ่น ควรผลักดันให้สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรภาคประชาสังคมร่วมกันจัดหลักสูตรอบรมให้แก่ประชาชนในแต่ละพื้นที่ เช่น หลักสูตรความรู้เรื่องสิทธิของตนเอง การมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น การตรวจสอบงบประมาณสาธารณะ ตลอดจนการใช้เครื่องมือทางกฎหมายในฐานะพลเมือง อบต. และเทศบาลสามารถใช้กลไกศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐานในการดำเนินการ การพัฒนาเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นให้มีทัศนคติประชาธิปไตย เจ้าหน้าที่ของรัฐในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความเข้าใจในหลักประชาธิปไตย และบทบาทของตนในฐานะผู้สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากกว่าผู้ควบคุม จึงควรจัดให้มีโครงการอบรมประจำปีโดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

4. ข้อเสนอเชิงโครงสร้างและการกระจายอำนาจ การกระจายอำนาจเชิงนโยบายแก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง กฎหมายควรบัญญัติให้เทศบาล และ อบต. มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่สอดคล้องกับบริบทของตนเองมากขึ้น เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม หรือการศึกษา โดยต้องไม่ถูกจำกัดด้วยกฎกระทรวงหรือระเบียบราชการส่วนกลางที่ทำให้ท้องถิ่นเป็นเพียงผู้รับคำสั่ง การกระจายอำนาจเช่นนี้จะเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีโอกาสกำหนดอนาคตของตนอย่างแท้จริง การเสริมสร้างความเป็นอิสระทางการเงินแก่ท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีแหล่งรายได้ที่มั่นคงและเป็นอิสระ เช่น การเก็บภาษีท้องถิ่นบางประเภทได้โดยตรง การมีสิทธิในรายได้จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของตน หรือการร่วมทุนกับภาคเอกชนอย่างโปร่งใส ซึ่งจะทำให้ท้องถิ่นสามารถออกแบบนโยบายของตนโดยไม่ต้องพึ่งพารัฐส่วนกลางมากเกินไป

5. สรุปข้อเสนอในภาพรวม ข้อเสนอข้างต้นมีเป้าหมายเพื่อปรับบทบาทของกฎหมายท้องถิ่นให้สามารถเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนกฎหมาย ปรับโครงสร้างการบริหาร เพิ่มศักยภาพประชาชน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี และสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนต้องดำเนินควบคู่กันทั้งจากภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เพื่อสร้างเครือข่ายพลเมืองที่ตื่นรู้ มีศักยภาพ และสามารถปกป้องสิทธิของตนเองได้ในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กตัญญู แก้วหานาม. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล: ศึกษาเปรียบเทียบเทศบาลนครขอนแก่นกับเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์,* 10(2), 39–65.

ปฏิมา รุ่งนาค. (2555). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และกระบวนการดำเนินการถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, บรรเจิด สิงคะเนติ และ วรัญญา ศรีริน. (2567). การปรับปรุงทบทวนและการให้นิยามความหมายใหม่เรื่องประชาธิปไตยในระดับชุมชนท้องถิ่นของไทย. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 22(2), 7–28.

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540. (2540). ราชกิจจานุเบกษา, 114(46 ก), 1–15. 10 กันยายน 2540.

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496. (2496). *ราชกิจจานุเบกษา,* 70(14), 1–6. 17 กุมภาพันธ์ 2496.

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537. (2537). *ราชกิจจานุเบกษา,* 111(53 ก), 1–20. 2 ธันวาคม 2537.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). *ราชกิจจานุเบกษา,* 134(40 ก), 1–127. 6 เมษายน 2560.

วันวิสา แสงทิม. (2557). *ปฏิรูประบบการปกครองและกระจายอำนาจ: ข้อเสนอจากเวทีภาคีพัฒนาประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: บริษัทสหมิตรพริ้นติ้งแอนพับลิสชิ่ง จำกัด.

สุปัญญดา สุนทรนนธ์. (2565). ปัจจัยความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รางวัลการบริหารจัดการที่ดี: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลโพสะ จังหวัดอ่างทอง. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์,* 9(5), 372–387.

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2565). *ระบบท้องถิ่นดิจิทัล (Digital Government Platform).* สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2568. จาก https://www.dga. or.th/our-services/digital-platform-services/digital-government-platform/

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). *ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย.* กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

อัญชนา ณ ระนอง. (2550). บทบาทของพื้นที่ประชาสังคม (Civic space) ในการเสริมสร้างพลังประชาชนผ่านการมีส่วนร่วม. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,* 5 (พิเศษ), 11–55. (การประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติครั้งที่ 1, พฤษภาคม–สิงหาคม 2550).

Benjamin R. Barber. (2003). Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age. University of California Press.

Carole Pateman. (2014). Participation and Democratic Theory. Cambridge University Press

Cohen, E. F., & Ghosh, C. (2019). Citizenship. Cambridge, UK ; Medford, MA : Polity Press.

Westheimer Joel and Kahne Joseph. (2004). What Kind of citizen? The politics of educating for democracy, American Educational Research Journal, volume 41 Issue 2.

T.H. Marshall. 1950. Citizenship and Social Class, and Other Essays, Cambridge: CUP

ความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทย

POLITICAL CONFLICTS IN THAILAND

[1]จักรพงศ์ ชื่นดวง

[1]Jackapong Chuendoung

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Jackapong19@gmail.com

Received: January 18, 2025; **Revised**: January 27, 2025; **Accepted**: April 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทย ซึ่งความขัดแย้งทางการเมืองเป็นการปะทะกันของอุดมการณ์ ผลประโยชน์ และอำนาจระหว่างกลุ่มการเมือง พรรคการเมือง หรือประชาชนที่มีความคิดเห็นหรือแนวทางในการบริหารประเทศที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งนี้อาจเกิดจากบุคคล กลุ่ม หรือทางสังคม จึงอาจนำไปสู่ความไม่สงบทางการเมืองหรืออาจเกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของอำนาจ ซึ่งส่งผลกระทบอย่างมากต่อเสถียรภาพของประเทศ กล่าวได้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย เช่น ความแตกต่างทางอุดมการณ์การเมือง ระเบียบการปกครองที่ไม่โปร่งใส ความไม่เท่าเทียมทางสังคม รวมถึงการเข้าถึงทรัพยากรและผลประโยชน์ทางการเมืองที่ไม่เท่ากัน ความขัดแย้งเหล่านี้มักเกิดขึ้นในรูปแบบของการประท้วงการประสานงานทางการเมืองหรือการใช้ความรุนแรงระหว่างกลุ่มต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีผลกระทบทั้งในระดับบุคคลและสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง; การเมือง; ประเทศไทย

[1]นิสิตปริญญาเอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

This academic paper aims to present the management of political conflicts in Thailand. Political conflict refers to the clash of ideologies, interests, and power between political groups, political parties, or citizens with differing views or approaches to governing the country. These conflicts can arise from individuals, groups, or social structures, potentially leading to political instability or structural changes in power dynamics, which significantly affect the stability of the country. Political conflicts in Thailand arise from various factors, such as differences in political ideologies, lack of transparency in governance, social inequality, and unequal access to resources and political benefits. These conflicts often manifest in the form of protests, political coordination, or the use of violence between groups, having profound implications for both individuals and society as a whole.

Keywords: Conflict; Politics; Thailand

บทนำ

ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกสังคม โดยเฉพาะในประเทศไทยที่มีประวัติความขัดแย้งทางการเมืองมาอย่างยาวนาน ซึ่งปัจจุบันสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น มีการแบ่งฝ่าย ซึ่งอาจจะเป็นความขัดแย้งในเชิงอำนาจของรัฐ (สืบวงษ์ สุขะมงคล, 2557) หากพิเคราะห์ถึงสาเหตุพื้นฐานของความขัดแย้งทางการเมืองแล้วพบว่า ความขัดแย้งทางการเมืองนับเป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะสังคมที่มีความหลากหลาย และสาเหตุเกิดจากปัจจัยพื้นฐาน เช่น ความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ การไม่บรรลุตามความต้องการขั้นพื้นฐาน ความแตกต่างด้านค่านิยมที่ได้นำไปสู่ความไม่ลงรอยกันของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าที่เติบโตมาในสภาพสังคมที่แตกต่างกัน กล่าวได้ว่า คนรุ่นเก่าอาจจะมีประสบการณ์พิเศษหรือผ่านการต่อสู้ในทางการเมืองมาหลายครั้ง และการทำสงครามหรือการกู้เศรษฐกิจจนนำความสงบสุขมาสู่สังคม บุคคลกลุ่มนี้ย่อมจะมีค่านิยมและมีบรรทัดฐานทางสังคมที่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและควรดำเนินต่อไป เมื่อเวลาผ่านไปคนรุ่นใหม่นั้นก็มีโลกทัศน์และมีค่านิยมที่ต่างจากที่เคยมีมาในอดีต ความแตกต่างด้านประสบการณ์ระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าจึงเป็นประเด็นปัญหาและการแสดงออกในแง่ของพฤติกรรม ซึ่งในสังคมในปัจจุบันมักจะแสดงออกมาในรูปแบบการชุมนุมประท้วงของกลุ่มคนที่ไม่

เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐบาลและนำไปสู่การกระทำความรุนแรงระหว่างกัน (ลิขิต ธีรเวคิน, 2557) ดังเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมือง เช่น 1) เหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ.2549 ล้มเลือกตั้งสร้างเงื่อนไขรัฐประหาร ยุบพรรคการเมืองยอดนิยม 2) ปี พ.ศ.2551-2553 ล้มรัฐบาลสองชุด สร้างรอยร้าวการเมืองให้เพิ่มขึ้น 3) ปี พ.ศ. 2557 ขัดขวางแก้รัฐธรรมนูญ ล้มเลือกตั้งสร้างสุญญากาศการเมืองเพื่อการรัฐประหาร 4) ปี พ.ศ. 2563 ยุบพรรคการเมืองคนรุ่นใหม่ เกิดชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยของนักเรียนและนักศึกษาทั่วประเทศ จากเหตุการณ์ดังกล่าวเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน แต่ยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ความมั่นคงและความน่าเชื่อถือของประเทศอีกด้วย (Gollob, et al, 2010)

นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่า ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามปกติในสังคมมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นทางสังคมชนบท สังคมเมือง สังคมตะวันตกหรือสังคมตะวันออก และกระทั่งปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล ชุมชน จนถึงระดับระหว่างประเทศ ความขัดแย้งทางการเมือง การชุมชนประท้วงเพื่อการเรียกร้อง หรือการประท้วงเพื่อการต่อต้านโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมเป็นต้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงความขัดแย้งทางการเมืองของไทยในปัจจุบัน รวมถึงแนวทางที่อาจช่วยลดความตึงเครียดและเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมไทย

ความขัดแย้งตามแนวคิดทางการเมืองไทย

ในทุกๆ สังคมไม่ว่าจะเป็นการปกครองโดยระบอบใดก็ตามต่างก็ต้องมีความขัดแย้งกันเกิดขึ้น ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นจะมีทั้งผลดีและผลเสียแต่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นก็ต่างแสดงออกมาถึงผลเสียมากกว่าผลดี นอกจากนี้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นก็จะนำพาไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งระหว่างกันของบุคคลหรือกลุ่มคนและอาจจะสามารถลุกลามไปถึงขั้นการต่อสู้อย่างรุนแรงซึ่งความขัดแย้งนี้อาจจะนำมาซึ่งความเสียหายแก่บุคคลและประเทศชาติได้

ตามความหมายของ “ความขัดแย้ง” (conflict) นั้นมาจากรากศัพท์ในภาษาละติน คือ configure ที่แปลว่า การต่อสู้ ตามความหมายดังที่กล่าวมานี้ ความขัดแย้งนั้นควรหมายถึงการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายเพื่อการตัดสินว่าจะเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือการเลือกหลายอย่าง (กิติมา ปรีดีดิลก, 2529) นอกจากนี้ได้มีนักวิชาการหลากหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่าความขัดแย้งไว้ซึ่งสามารถสรุปความหมายของความขัดแย้งได้ว่า ความขัดแย้งเป็นการต่อสู้ ขัดขวาง ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีเป้าหมายที่แตกต่างกัน เพื่อจะกระทำการขัดขวางไม่ให้อีกฝ่ายสามารถกระทำการให้บรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งเป้าหมายในการต่อสู้หรือขัดขวางอาจจะเป็นในเรื่องของอำนาจ

ทรัพยากร และผลประโยชน์ที่ทำให้แต่ละฝ่ายต่างต้องการได้มาไว้ครอบครองสิ่งนี้จึงเป็นเหตุที่เกิดขึ้นในความขัดแย้ง

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ตามทัศนะทางการเมืองอาจมองเห็นเป็นกระบวนการ ซึ่งแท้จริงแล้วความขัดแย้งทางการตามแนวคิดทางการเมือง คือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับบุคคล ระหว่างบุคคลกับองค์กร หรือกลุ่มระหว่างองค์กรต่าง ๆ หรือระหว่างองค์การกับสมาชิกองค์การ ความขัดแย้งที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนนั้นเมื่อคนสองคนหรือมากกว่าสองคน (หรือกลุ่ม) ต้องการที่จะเป็นเจ้าของสิ่งเดียวกัน ปธาน สุวรรณมงคล (2552) ได้กล่าวว่า ในมุมมองของนักรัฐศาสตร์ “การเมือง” หรือ “Politic” นั้นหมายถึง อะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับกิจการของภาครัฐ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่ม คือ 1) การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจที่ประกอบไปด้วยอำนาจทางนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ 2) การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างกลุ่มการเมือง เพื่อเข้าไปมีส่วนในการจัดสรรผลประโยชน์ของรัฐ เช่น กลุ่มผลประโยชน์ของสถาบัน กลุ่มผลประโยชน์ที่ตั้งขึ้นในรูปแบบของสมาคม 3) การเมืองเป็นเรื่องของความขัดแย้ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องธรรมชาติทางการเมืองและเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมการเมือง 4) การเมืองเป็นเรื่องของการจัดการทรัพยากร หรือการแบ่งสันปันส่วนในสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม และ 5) การเมืองเป็นเรื่องของการบริหารของรัฐ ในเชิงของนโยบายสาธารณะ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่แสดงถึงเจตนารมณ์ของผู้ที่มีอำนาจในรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจของฝ่ายบริหาร แต่ในขณะเดียวกันนั้นผู้ที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองแล้วนั้นจะกลับมองว่าการเมือง ก็คือนักการเมือง

ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมือง

ระบบการเมือง (Political System) ประกอบด้วย 3 ส่วน คือชุมชนการเมืองระบอบการปกครองเจ้าหน้าที่การเมือง คือ

1. ในส่วนของชุมชนการเมือง (Political Community) นั้นขึ้นอยู่กับสมัยในอดีตก็ได้แก่ จักรวรรดิราชอาณาจักร แคว้น มาในปัจจุบันหน่วยพื้นฐานคือ รัฐชาติ (Nation State) ชุมชนการเมืองเกิดขึ้นเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมและมีความต้องการที่จะอยู่กันเป็นกลุ่ม ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบการเมือง โดยมีกฎกติกา มีกฎหมายควบคุมให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ ซึ่งนำไปสู่การกำเนิดของรัฐ โดยรัฐแต่ละรัฐย่อมมีระบบการเมืองที่ต่างกันและมีวิธีการจัดการกับชุมชนการเมืองที่ต่างกัน แต่ชุมชนการเมืองก็มักจะเป็นหน่วยการเมืองการปกครองบริหารที่ ประกอบด้วยต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนการเมือง ชุมชนการเมืองอาจประกอบด้วยประชากรที่แตกต่างกันดังนี้ 1) เชื้อชาติ 2) เผ่าพันธุ์ 3) ศาสนา 4) ภาษา 5) วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม และ 6) ลักษณะพิเศษของภูมิภาค เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเนื่องจากระเบียบการเมืองนั้นไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อความ

ต้องการที่ขัดแย้งของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อยู่รวมกันในชุมชนการเมือง ก็จะมีมาตรการของการแก้ไขความขัดแย้งดังต่อไปนี้คือ

1) การผสมกลมกลืน (Assimilation) คือ การที่ชุมชนกลุ่มใหญ่ในชุมชนการเมืองพยายามกลมกลืนกลุ่มน้อยให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนกลุ่มใหญ่ โดยได้รับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีและภาษา การดำรงชีวิต จนทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนใหญ่

2) การบูรณาการ (Integration) คือ การยอมรับความแตกต่างซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของคนที่อยู่ในชุมชนการเมืองเดียวกัน โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือ มีความภักดีต่อชุมชนการเมืองเพราะตนเป็นประชาชนของชุมชนการเมืองนั้น แต่ธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ประจำกลุ่มของตัวเอง

3) การให้เป็นเขตปกครองพิเศษ (Autonomy) โดยปกครองตนเอง แต่ยังอยู่ระบอบการปกครองชุมชนการเมืองนั้นซึ่งเป็นระดับชาติ

4) การให้อยู่ในสหพันธรัฐ (Federation) คือ การแบ่งออกเป็นมลรัฐต่าง ๆ โดยแต่ละมลรัฐมีสิทธิในการปกครองตนเองแต่รวมตัวกันอยู่ในชุมชนการเมืองเดียวกัน โดยมีรัฐบาลกลางเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับการป้องกันประเทศ การเงินการคลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกพันธบัตรและการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา มาเลเซีย เป็นต้น

5) การเคลื่อนย้ายประชากร (Population Transfer) เช่น การย้ายคนเชื้อสายเวียดนามกลับสู่ประเทศที่เรียกว่า การเคลื่อนย้ายญวนอพยพเพื่อกลับสู่ถิ่นเดิม

6) การควบคุมด้วยอำนาจการเมือง (Subjugation) คือ การใช้อำนาจการเมืองให้อยู่ในกรอบเช่น สหภาพแอฟริกาใต้ก่อนที่เนลสัน แมลเดลา ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองจะขึ้นมาได้อำนาจการปกครองบริหาร

7) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) เป็นวิธีการที่ไม่ควรจะให้เกิดขึ้นผิดกฎหมายผิดศีลธรรม เช่น กรณีฮิตเลอร์พยายามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว

8) การเปิดโอกาสการตัดสินใจ (Self-Determination) มีหลายชุมชนที่ไม่ต้องการอยู่กับชุมชนการเมืองเดิมและได้ลงประชามติเป็นอิสระ หรือไปอยู่กับชุมชนการเมืองอื่นเมื่อเร็วๆ นี้มีความพยายามที่จะลงประชามติในควิเบค ประเทศแคนดา

9) การแยกตัวออกจากชุมชนการเมืองเดิม (Secession) คือ การตั้งเป็นรัฐต่างหาก เช่น กรณีบังคลาเทศที่แยกออกมาจากปากีสถาน หรือกรณีติมอร์ตะวันออกที่แยกออกจากประเทศอินโดนีเซีย

2. ระบอบการปกครอง (Political Regime) ได้แก่ ระบอบการเมืองการปกครอง ซึ่งมีหลายระบอบ ตั้งแต่ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เผด็จการทหาร เผด็จการฟาสซิสต์ ระบบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ และระบบประชาธิปไตย ในกรณีของระบบประชาธิปไตยนั้นมีการปกครองที่

เรียกว่า ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีฐานรากสำคัญคือสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน มีกติกาที่กำหนดโดยประเพณีหรือลายลักษณ์อักษรที่เรียกว่ารัฐธรรมนูญ อันเป็นที่ยอมรับและมีการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเพื่อทำหน้าที่นิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร รวมทั้งตุลาการเช่นในกรณีของไทยคือศาลรัฐธรรมนูญ

3. เจ้าหน้าที่ทางการเมือง (Political Authorities) ได้แก่ ผู้ได้อำนาจรัฐซึ่งมีหลายแนวทาง ขึ้นอยู่กับระบบการเมืองนั้น ภายใต้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ผู้ได้อำนาจรัฐก็ได้มาจากการสืบเชื้อสาย หรือการได้ชัยชนะฝ่ายซึ่งกุมอำนาจอยู่ ในระบบการเมืองที่เป็นเผด็จการทหารหรือสังคมนิยมมักจะได้อำนาจมาจากการใช้กองกำลังจัดตั้งเข้าทำการยึดอำนาจในระบบฟาสซิสต์อาจจะได้อำนาจจากการเลือกตั้ง แต่หลังจากนั้นก็จะควบคุมอำนาจทางการเมืองจนกลายเป็นเผด็จการที่มาจากการเลือกตั้ง เช่น กรณีฮิตเลอร์ ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เจ้าหน้าที่การเมืองหรือรัฐบาลจะได้อำนาจมาจากกติกาที่ว่าไว้ นั้นคือการเลือกตั้ง เมื่อมีการได้อำนาจจากกติกาที่วางไว้ก็จะมีความชอบธรรมทางการเมือง แต่ความชอบธรรมทางการเมืองยังมีอีกมิติหนึ่งคือ ผลงานเจ้าหน้าที่ทางการเมืองที่บริหารประเทศล้มเหลวไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้แม้จะมาตามกติกาก็ขาดความชอบธรรมทางการเมือง เนื่องจากขาดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการบริหารงานแต่ในกรณีที่ได้อำนาจมาโดยไม่สอดคล้องกับกติกาอย่างปราศจากข้อสงสัยก็อาจจะชดเชยได้ด้วยผลงาน แต่ถ้ามีปัญหาเรื่องผลงานก็จะทำให้ขาดความชอบธรรมโดยสิ้นเชิงความขัดแย้งในส่วนนี้แก้ไขได้ด้วยการคืนอำนาจให้กับประชาชนเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ จึงอยู่ที่ประชาชนจะตัดสินใจว่าจะให้โอกาสกับผู้ได้อำนาจมาแต่ขาดความชอบธรรมนั้นกลับมาสู่ตำแหน่งอำนาจได้หรือไม่ แต่ถ้าไม่สามารถจะแก้ไขความขัดแย้งในส่วนนี้จนนำไปสู่การชุมนุมและประท้วงทางการเมือง ทำให้กลุ่มที่อยู่ในอำนาจไม่สามารถบริหารประเทศไปได้เพราะสังคมมีลักษณะอนาธิปไตย ระบบการเมืองนั้นก็อาจจะถึงสภาพของความแน่นิ่ง ส่งผลให้เกิดการขาดความชอบธรรมของเจ้าหน้าที่การเมือง รวมตลอดทั้งระบอบการปกครองและถ้าปัญหาดังกล่าวไม่สามารถจะคลี่คลายได้จนนำไปสู่ความขัดแย้งที่ใช้ความรุนแรงขยายขอบเขตไปอย่างกว้างขวางโอกาสของการกระทบต่อชุมชนการเมืองย่อมสูง

พัฒนาการความขัดแย้งทางการเมือง

พัฒนาการของความขัดแย้งทางการเมืองในอดีต เป็นการปรับตัวของรัฐในสมัยรัชกาลที่ 5 แม้จะบรรลุเป้าหมายหลักไปแล้ว คือ มิติทางด้านความมั่นคงและความรอดพ้นจากการเป็นอาณานิคม แต่ก็ได้ก่อให้เกิดสาเหตุของความขัดแย้งในเวลาต่อมา ซึ่งความขัดแย้งทางการเมืองของไทยที่ปรากฏออกมาในเชิงพฤติกรรมและความรุนแรง แต่จากการศึกษาพัฒนาการความขัดแย้งทางการเมืองตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบ

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งมีเหตุการณ์ความขัดแย้งที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ 1. การร่วมพันธมิตรกับชาวจีนด้วยการให้ทุน ให้เช่าทรัพย์สินและที่ดินเพื่อประกอบการให้ความใกล้ชิดสนิทสนมและเปิดช่องทางการติดต่อกับชนชั้นนำและขุนนางทำให้ชาวจีนผู้ประกอบการค้าสามารถวางขอบข่ายการดำเนินการทางการค้าและการสะสมทุนได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนเริ่มมีการจัดตั้งกลุ่มการค้า และมีการก่อเกิดผู้นำของชุมชนชาวจีนอย่างต่อเนื่อง 2. การปรับกลไกของรัฐ และการขยายระบบราชการและกองทัพอย่างรวดเร็วจึงทำให้เกิดการนำไปสู่กำเนิดของชั้นใหม่โดยทั่วไปและมีการผูกพันกับชนชั้นนำทางเศรษฐกิจในระบอบเก่า 3. การเน้นการสร้างกลไกด้านอุดมการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้กลายเป็นดาบสองคม กล่าวคือ รัฐเปิดช่องทางให้มีการออกหนังสือพิมพ์วารสาร และมีการแสดงออกทางความคิดเห็นได้อย่างเสรี ด้วยเหตุของความขัดแย้งทั้งสามประการนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2547 พบว่าเหตุการณ์เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2547 เป็นการเคลื่อนไหวของชนชั้นกระฎุมพีในทางปฏิบัติ เพราะแม้ว่าจะมีสมาชิกของชนชั้นกระฎุมพีเข้าร่วมก่อการด้วยก็ตาม แต่การเคลื่อนไหวดังกล่าวก็ไม่มีผลที่ชัดเจนในแง่ของการโค่นล้มผลประโยชน์ของชนชั้นเดิม นอกจากนี้ยังพบว่าความขัดแย้งระหว่างขุนนางในระบอบเก่ากับคณะราษฎรหรือกลุ่มบุคคลรุ่นใหม่ที่ได้รับแนวคิดการปกครองแบบประชาธิปไตยจากชาติตะวันตกและต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง ดังนั้น ความขัดแย้งจึงได้นำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรง ดังเช่น เหตุการณ์กบฏบวรเดช ในปี พ.ศ. 2476 เหตุการณ์กบฏ 18 ศพ ในปี พ.ศ. 2481 และยังเป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวสละราชบัลลังก์ จึงทำให้ประเทศเข้าสู่ครรลองของการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ดังที่สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง (2552) ได้มองว่าปัญหาความขัดแย้งแตกแยกในระบบสังคมการเมืองที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2548 มาจากสาเหตุหลายประการ โดยสาเหตุสำคัญประการหนึ่งนั้นเกิดจากรากฐานของธรรมวิทยาแห่งพลเมือง 2 ชุด ที่ไม่กลมกลืนกัน ซึ่งต่างก็มีอิทธิพลต่อระบบสังคมการเมืองไทย อันเป็นเหตุทำให้คนไทยทั้ง 2 กลุ่มถูกกำหนดโดยอิทธิพลของแบบชีวิตและกรอบความคิดของธรรมวิทยาแห่งพลเมืองที่ไม่ตรงกันดังกล่าว มองความหมายแห่งความชอบธรรมทางการเมือง ต่อมาเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ครรลองของการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ความขัดแย้งทางการเมืองจึงได้พัฒนาเป็นการแข่งขันทางด้านอำนาจ และผลประโยชน์และอุดมการณ์ทางการเมืองของชนชั้นนำ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2546) ได้กล่าวว่า กลุ่มของอำนาจทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของการเมืองไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่มีแนวคิดทางการเมืองเป็นแบบเสรีนิยมและสังคมนิยม กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มที่มีแนวคิดทางการเมืองเป็นแบบอนุรักษนิยม และกลุ่มที่ 3 คือกลุ่มอำนาจนิยมและทหาร อุดมการณ์ทางการเมืองทั้ง 3 กลุ่มได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองในรูปแบบของการทำรัฐประหาร และการก่อกบฏ ทั้งการทำ

รัฐประหารรัฐบาล ซึ่งในปี พ.ศ.2490 กบฏวังหลวงในปี พ.ศ. 2492 และกบฏแมนฮัตตันในปี พ.ศ. 2494 อันมีเป้าหมายที่สำคัญเพื่อแย่งชิงความได้เปรียบทางการเมืองและมีผลประโยชน์เฉพาะหน้า จึงเป็นเครื่องมือในการกำหนดความสัมพันธ์ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2544) กล่าวว่า ความขัดแย้งทางการเมืองภายในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างชนชั้นนำ โดยที่ประชาชนทั่วไปหรือ“ราษฎร” ไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง ต่อมารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2504 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งในช่วงนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างกว้าง รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร จึงมีนโยบายที่สำคัญในการขยายการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ส่งผลให้เกิดพลังของนิสิต นักศึกษา ปัญญาชน และกลุ่มชนชั้นกลางที่มีความตื่นตัวทางการเมืองและความต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของประเทศ จนนำไปสู่การจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2513 ซึ่งในสมัยนั้นนิสิต นักศึกษา และประชาชนได้มีบทบาทที่สำคัญที่กลายเป็นคู่ความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐบาล จนนำไปสู่การเรียกร้องประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นเหตุการณ์เกิดการปะทะระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหารและนิสิต นักศึกษา ประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐใช้กำลังและอาวุธ ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตหลายคน การใช้กำลังปราบปรามอย่างรุนแรง ทำให้รัฐบาลหมดความชอบธรรม จอมพลถนอม กิตติขจร ต้องยอมลาออกจากตำแหน่งและเดินทางออกจากประเทศ พร้อมกับ จอมพล ประภาส จารุเสถียร และ พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร และมีการแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อคลี่คลายปัญหา ในปี พ.ศ.2535 ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่รวมตัวต่อต้านรัฐบาลทหารที่ประกอบด้วยชนชั้นกลางเป็นหลัก (นารีวรรณ กลิ่นรัตน์, 2550) การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการขยายโอกาสทางการศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดนิสิต นักศึกษาและชนชั้นกลางเมืองเข้ามาเรียกร้องอำนาจทางการเมืองจากรัฐบาลทหาร รูปแบบของความขัดแย้งทางการเมืองหลังการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนถึงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬจึงไม่ได้จำกัดอยู่ระหว่างชนชั้นนำทางการเมืองเท่านั้น แต่ประชาชนและคนชั้นกลางได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางมากขึ้นอีกด้วย

ขณะที่ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน ซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนภายหลังรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบของความขัดแย้งที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะความขัดแย้งไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มชนชั้นปกครองหรือเป็นความขัดแย้งระหว่างคนชั้นกลางกับรัฐบาลเท่านั้น แต่ความขัดแย้งทางการเมืองได้พัฒนาเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกัน เกษียร เตชะพีระ (2553) ได้อธิบายว่า ความขัดแย้งทางการเมืองของไทยในปัจจุบันเป็นภาวะวิกฤติเศรษฐกิจใน

ปี พ.ศ. 2540 ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างทางการเมือง ได้มีนายทุนใหญ่ และชนชั้นนำเดิมของไทยจำนวนมากได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ จึงเป็นโอกาสให้กลุ่มนายทุนใหม่ที่รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจ นำโดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้เข้ามาสร้างอำนาจทางการเมืองแทนกลุ่มชนชั้นนำเดิมและนำไปสู่การสถาปนา “ระบอบทักษิณ” ในช่วงปี พ.ศ. 2546 - 2549 การใช้อำนาจรัฐอำนาจทุนจากนโยบายประชานิยมในสมัย พ.ต.ท ทักษิณ ชินวัตร ได้ส่งผลประโยชน์โดยตรงไปยังประชาชนชาวรากหญ้าในสังคม ทำให้แรงงานภาคเกษตรกรรมและคนจนชายอันเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีบทบาทในการต่อสู้เพื่อเข้าร่วมกระบวนทางการเมืองซึ่งในลักษณะของความขัดแย้งทางการเมืองจึงเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากกระบวนการเปลี่ยนย้ายอำนาจ (power shift) จากกลุ่มชนชั้นนำเดิม ข้าราชการ คนชั้นกลางที่มีอำนาจทางการเมืองเดิมไปยังกลุ่มอำนาจทุนใหญ่ คนจนเมือง คนรากหญ้าที่มีทุนทรัพย์และคะแนนเสียงมากกว่า โดยทั้งสองกลุ่มมีอุดมการณ์ทางการเมืองและเป้าหมายที่แตกต่างกัน ขณะกลุ่มแรกต้องการกำจัดปัญหาปัญหาการซื้อเสียง การทุจริตคอรัปชัน และเผด็จการรัฐสภาของ “ระบอบทักษิณ” แต่สิ่งที่กลุ่มหลังต้องการ คือ อุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ตีความว่า การเลือกตั้ง เท่ากับประชาธิปไตยความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยในสมัยปัจจุบันได้กลายเป็นการปลุกระดมมวลชนให้ออกมาต่อต้านรัฐบาลฝ่ายตรงข้ามด้วยวิธีการรุนแรง การใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือของการต่อสู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองอย่างสุดโต่ง การบีบบังคับให้ประชาชนต้องเลือกข้าง และการใช้สื่อเป็นเครื่องมือโจมตีฝ่ายตรงข้ามให้กลายเป็นผู้ร้าย โดยที่ไม่คำนึงถึงความแตกต่าง กฎหมาย เหตุผลและเสียงข้างมากตามหลักการประชาธิปไตย ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมที่หาข้อยุติไม่ได้จึงได้เปิดทางให้กองทัพทำรัฐประหารเพื่อแก้ปัญหาซึ่งเป็นวิธีการที่ขัดกับหลักการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองตามหลักสากลของประเทศประชาธิปไตยทั่วไป

สาเหตุของความขัดแย้งทางการเมือง

ความขัดแย้ง เป็นความขัดแย้งที่มีมูลเหตุที่แตกต่างกันออกไป เช่น การใช้อำนาจหน้าที่ไม่ชัดเจน ความสนใจที่ขัดกัน การติดต่อสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ การขาดความอิสระในการทำงาน ความหลากหลายในองค์กร ซึ่งสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอาจเกิดจากการมีทรัพยากรที่จำกัด ข่าวสารข้อมูลที่ต่างกัน ความเชื่อและแนวคิดที่ต่างกัน กฎระเบียบและมาตรฐานที่ไม่ชัดเจน ค่านิยมที่ต่างกัน ความต้องการในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน (สมใจ ลักษณะ, 2543) ดังนั้น สาเหตุที่ทำให้มนุษย์ขัดแย้งกันเกิดจากความแตกต่างกัน ความต้องการทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ความต้องการของผลประโยชน์ของตนเอง และกลุ่มทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนความคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติ นอกจากนี้ เมธา สุด

บรรทัด ได้สรุปสาเหตุของความขัดแย้งที่มักจะเกิดขึ้นจาก 1. การมีความเห็นไม่ตรงกัน (personality clash) เกิดจากการที่ต่างฝ่ายต่างมีความเชื่อมั่นในเหตุผลของตัว หรือความยึดมั่นในหลักวิชา ความขัดแย้งจะเป็นความขัดแย้งที่ค่อนข้างรุนแรงและต้องการการตัดสินที่เด็ดขาด 2. ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน (misunderstanding) เกิดจากการเข้าใจความหมายของอีกฝ่ายหนึ่งผิดไป ทั้งที่บางทีทั้งสองฝ่ายอาจมีวัตถุประสงค์เหมือนกันหรือคล้ายกัน 3. ความไม่เชื่อถือกันเป็นส่วนตัว (cognitive and personalized) ความขัดแย้งประเภทนี้ไม่มีเหตุผล เป็นเพียงความไม่เชื่อฝีมือกัน และ 4. ความแตกต่างกันในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (goal oriented) ความขัดแย้งนี้ทั้งสองฝ่ายจะมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ไม่เหมือนกัน ฝ่ายหนึ่งพยายามจะให้อีกฝ่ายหนึ่งทำตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของตน ถ้าไม่ยอมก็จะมีการต่อสู้ และผู้เขียนได้สรุปสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทยในปัจจุบันที่วิเคราะห์ได้มีด้วยกัน 8 สาเหตุสำคัญในความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบันไว้ดังนี้

1. ความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมือง มีการแบ่งแยกกลุ่มประชาชนออกเป็นฝ่ายที่สนับสนุนประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม และฝ่ายที่ต้องการอำนาจนำของชนชั้นนำหรือสถาบันหลักของประเทศการปะทะกันระหว่างกลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจ กับกลุ่มที่ต้องการรักษาสถานะเดิม ซึ่งอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นอุดมการณ์แบบระบบความคิดทางการเมืองและความเชื่อใจในทางการเมืองของนักคิดคนเดียวหรือหลายคน ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคมนั้น ๆ ซึ่งระบบความคิดและความเชื่อนั้นได้หล่อหลอมจนผสมกลมกลืนกลายเป็นกรอบหรือหลักเกณฑ์ของความประพฤติของสมาชิกของสังคม ในปัจจุบันได้มีการขับเคลื่อนไปตามทิศทางของอุดมการณ์ทางการเมืองนั้น ๆ ซึ่งอุดมการณ์ทางการเมืองมีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเมืองเพราะอุดมการณ์ทางการเมืองสามารถยึดกลุ่มชนให้เข้าร่วมกัน ชักจูง โน้มน้าวให้คนทำเพื่ออุดมการณ์ รัฐบาลยังใช้อุดมการณ์ทางการเมืองขยายอำนาจ และยึดอำนาจหรือการรักษาอำนาจไว้ รวมไปถึงการสร้างความชอบธรรมให้กับระบบทางการเมือง

2. บทบาทของสถาบันทางการเมืองและกองทัพ กองทัพในหลายประเทศมักทำตัวเป็นอุปสรรคต่อการสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างมั่นคง และหนทางที่จะจรรโลงให้ระบอบประชาธิปไตยสามารถอยู่รอดก็ต้องทำให้บทบาททางการเมืองของกองทัพลดลง โดยกองทัพต้องมีฐานะเป็นเพียงองค์กรที่อยู่ใต้การควบคุมของรัฐบาลซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดแบบนี้ปฏิเสธความไปได้ที่กองทัพจะแสดงบทบาทในเชิงบวกต่อการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างแทบจะสิ้นเชิง ดังนั้น กองทัพไทยจึงมีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ผ่านการทำรัฐประหารหลายครั้งระบบการปกครองที่มีการแทรกแซงจากอำนาจนอกระบบทำให้เกิดการต่อสู้ระหว่างฝ่ายที่สนับสนุนประชาธิปไตยกับฝ่ายที่ต้องการให้กองทัพมีบทบาททางการเมือง

3. ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ประเทศไทยมีช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนสูงมากทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชนนโยบายที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุนใหญ่ ทำให้ชนชั้นแรงงานและเกษตรกรรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม

4. อิทธิพลของกลุ่มทุนและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ นักการเมืองจำนวนมากมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ทำให้เกิดการทุจริตและการใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวการผูกขาดทางเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจบางกลุ่มนำไปสู่ความไม่พอใจของประชาชนที่เสียเปรียบ

5. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายและระบบยุติธรรมการเลือกปฏิบัติทางกฎหมาย ทำให้ประชาชนบางกลุ่มรู้สึกว่ากฎหมายไม่ได้ให้ความเป็นธรรมคดีที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองหรือผู้มีอำนาจมักไม่ได้รับการพิจารณาอย่างโปร่งใส

6. บทบาทของสื่อและโซเชียลมีเดีย สื่อมวลชนบางกลุ่มมีการนำเสนอข่าวแบบเลือกข้างทำให้เกิดความเข้าใจผิดและความขัดแย้งโซเชียลมีเดียทำให้ประชาชนสามารถแสดงออกได้ง่ายขึ้นแต่ก็นำไปสู่การปลุกปั่นและการสร้างความแตกแยกในสังคม

7. การศึกษาและการรับรู้ทางการเมืองของประชาชน ระบบการศึกษาที่ไม่ได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีความคิดเชิงวิพากษ์ ทำให้ขาดความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยที่แท้จริงประชาชนบางส่วนถูกชี้นำโดยข้อมูลที่ผิดหรือการโฆษณาชวนเชื่อ ทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมือง

8. เหตุการณ์ความขัดแย้งในอดีต นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีสิ่งที่เรียกว่ารัฐธรรมนูญซึ่งใช้เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศเพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ด้วยสภาพการเมืองการปกครองที่มีความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐบาล กับฝ่ายนักศึกษา จึงส่งผลให้เกิดการเรียกร้องเปลี่ยนรัฐบาลอยู่บ่อยครั้ง จากการรัฐประหารโดยกองทัพหรือการรัฐบาลพลเรือนที่มีกองทัพสนับสนุนจึงทำให้นักศึกษาและปัญญาชนก่อการชุมชน เพื่อการต่อต้านรัฐบาล ดังนั้นจึงกลายเป็นประเด็นของการชุมชนทางการเมือง เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516, 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519, พฤษภาคม พ.ศ.2535 และการชุมนุมในช่วงปี พ.ศ. 2549–2563 ล้วนมีผลต่อความคิดและการเมืองไทยในปัจจุบันการขาดกระบวนการปรองดองที่แท้จริงทำให้ปัญหาความขัดแย้งสะสมและปะทุขึ้นเป็นระยะๆ

การจัดการความขัดแย้งทางการเมือง

การจัดการความขัดแย้งเป็นวิธีการในการนำเสนอทางความคิดเห็นใหม่ ๆ และมีการปรับแนวคิด กระบวนทัศน์ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ตลอดจนปรับแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยพิจารณาจากทฤษฎีการบริหารจัดการความขัดแย้งภายในองค์กร ได้แก่

1. แนวคิดสมัยดั้งเดิม (Traditional View) ความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดี หากหลีกเลี่ยงได้ควรหลีกเลี่ยง ผู้บริหารจะต้องกำจัดความขัดแย้งขององค์การ โดยการออกกฎระเบียบกระบวนการที่เข้มงวด เพื่อที่จะทำให้ความขัดแย้งหมดไป

2. แนวคิดด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations View) จะสนับสนุนการยอมรับความขัดแย้ง และความขัดแย้งอาจจะมีประโยชน์ต่อภายในองค์การได้บ้างในบางเวลา

3. แนวคิดสมัยใหม่ (Contemporary View) จะสนับสนุนความขัดแย้งบนรากฐานที่ว่าองค์การที่มีความสามัคคี ความสงบสุข ความเงียบสงบและมีความร่วมมือ หากไม่ยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น จากความขัดแย้ง การให้ความร่วมมือแก่องค์การจะกลายเป็นความเฉื่อยชา อยู่เฉย และไม่ตอบสนองต่อความต้องการเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการคิดค้นใหม่ๆ นอกจากนี้ ในการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองจะประกอบไปด้วย 1) การประเมินถึงธรรมชาติของความชัดแจ้ง ว่าทำให้เกิดผลตามมาในทางสร้างสรรค์หรือไม่ 2) ค้นหาสาเหตุของความขัดแย้ง 3) การจัดการความขัดแย้งที่ควรมีการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ให้เหมาะสม โดยที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในตลอดกระบวนการ มีจุดเน้นที่การแก้ปัญหาแบบชนะ-ชนะ (Win-Win Solution) ภายใต้บรรยากาศมิตรภาพและจริงใจที่ผสานเข้าหากัน ในองค์การที่หลากหลายวัฒนธรรม การปรับตัวเข้าหากัน ทำให้เกิดการสื่อสารที่ดี สร้างความเข้าใจที่ดี เพราะคนที่มาจากต่างวัฒนธรรมจะมีมุมมองการตีความหมาย การประเมินสิ่งต่างๆ ย่อมต่างกัน ดังนั้น สิ่งที่สำคัญคือ การเปิดใจยอมรับในวัฒนธรรมของคนอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ความขัดแย้งเป็นกระบวนการ และในกระบวนการของความขัดแย้ง ประกอบด้วยสถานการณ์ของความขัดแย้ง และขั้นตอนต่าง ๆ ของความขัดแย้ง ในสถานการณ์ของความขัดแย้งจะประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ สถาบันสันติวิธี (2548) ได้อธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) กระบวนการการเจรจาต่อรองการเจรจาต่อรองเป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่บุคคล สองคนหรือมากกว่าเต็มใจมาร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนความเห็น ถึงความแตกต่างของพวกเขา และพยายามที่จะทำให้เกิดข้อตกลงร่วมกันในสิ่งที่ทุกฝ่ายมีความห่วงใยที่ตรงกัน เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้บ่อยที่สุดในการตัดสินใจและการจัดการกรณีพิพาท 2) การเจรจาแบบยึดจุดยืนเมื่อการเจรจาอยู่บนพื้นฐานของการยึดจุดยืน กลุ่มต่างๆ มักจะมองกันว่าเป็นศัตรูกันผู้เจรจามักจะมุ่งไปยังข้อเรียกร้องที่แต่ละฝ่ายต้องการและจุดยืนของตนทันที กลุ่มต่างๆ มักจะสงสัยและกลัวเกี่ยวกับท่าทีของกันและกัน และมักจะไม่ตระหนักว่าอะไรเป็นสิ่งที่สำคัญที่แท้จริงของฝ่ายอื่นกลวิธีที่ใช้ต่อกันเสมอ 3) การตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วมเมื่อเราใช้การเจรจาโดยยึดผลประโยชน์เพื่อการแก้ไขปัญหา ซึ่งกระบวนการต่อไปนี้อาจเป็นอีกกระบวนการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรียกว่า กระบวนการการตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้จะมี 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ การเตรียมการ การประเมิน การวางรูปแบบกระบวนการ การสร้างข้อตกลง และการดำเนินการตามข้อตกลงและติดตามผล

บทสรุป

ผู้เขียนเห็นว่าปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เป็นเรื่องที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ มากมายที่เกิดในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ปัจจัยด้านภูมิภาค ความแตกต่างของค่านิยม ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท และปัจจัยด้านตัวบุคคลที่เป็นสัญลักษณ์ของแต่ละฝ่ายและการใช้สื่อมวลชนในการโฆษณาชวนเชื่อและการปลุกระดมมวลชน อย่างไรก็ตามความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นก็มักจะเกิดจากคนสองกลุ่ม ดังนั้น เพื่อให้ความขัดแย้งยุติอย่างถาวรรัฐบาลควรจะต้องกลับมามองย้อนถึงสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทบทวนสิ่งที่ผ่านมา และหาสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครั้งนี้โดยปราศจากอคติ และมีน้ำใจให้อภัย และอาศัยการร่วมมือกันจากทุกฝ่ายในการหาทางออกและจัดการความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นร่วมกันโดยอาจจะใช้วิธีการประนีประนอม เพื่อนำไปสู่การร่วมมือในท้ายที่สุด ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีที่ดีในลักษณะของการเจรจาต่อรองที่มุ่งให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความพอใจและเพื่อแก้ไขปัญหาให้เป็นที่ยอมรับและพึงพอใจแก่ทั้งสองฝ่าย

เอกสารอ้างอิง

กิติมา ปรีดีดิลก. (2529). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ : อักษรนิพัฒน์.

เกษียร เตชะพีระ. (2553). *สงครามระหว่างสี : ก่อนถึงจุดที่ไม่อาจหวนกลับ.* กรุงเทพฯ : โอเพ่นบุ๊กส์.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2544). *ประวัติการเมืองไทย.* พิมพลักษณ์, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

_____. (2546). *อยุธยา : Discovering Ayutthaya*. พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ :Vachirintsarn.

นารีวรรณ กลิ่นรัตน์. (2550). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางไทยในกระแสโลกาภิวัตน์.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปธาน สุวรรณมงคล. (2552). *การเมืองท้องถิ่น : การเมืองของใคร โดยใคร เพื่อใคร.* กรุงเทพฯ : พิมพ์อักษร.

สมใจ ลักษณะ. (2543). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน.* กรุงเทพฯ : คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

สืบวงษ์ สุขะมงคล. (2557). *การบริหารจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2544-2555.* วารสารเกษมบัณฑิต, พิมพ์ครั้งที่ 5 ฉบับที่ 1 หน้า 39.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและเศรษฐกิจ.* วารสารวิทยาการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ 1 ฉบับที่ 1 หน้า 1-16.

สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. (2552). *ทางออกวิกฤติ ความขัดแย้งแตกแยก ในระบบสังคมไทย.* กรุงเทพฯ : อุษาการพิมพ์.

Gollob, et al. (2010). *A Beginners Guide to Structural Equation Modeling*. (3 ed.). New York.

วิจารณ์หนังสือ : Book Review
ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ
IF THE VIDERLY IT'S PROBABLY ELDERLY PERSON

ผู้เขียน :สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)
ปีที่พิมพ์ :พฤษภาคม 2561
จำนวนหน้า :44 หน้า
สำนักพิมพ์ :หอพระไตรปิฎก
ISBN :978-6 16-7053-41-7

[1]พระครูอดุลย์ปัญญาภิรักษ์ สิริปณฺโญ (สมบัติไทย) และ
[2]พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต (พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ)
[1]PhraKru Adoolpanyaphiruk Siripanyo (Sombatthai)
and [2]Phrakru Pariyattiphattanabundit (Phra Mahamitr Thitapanyo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya university, Thailand

[1]boonthomesombatthai@gmail.com

Received: December 26, 2024; **Revised**: January 1,2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ช่วยเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุ ที่กล่าวในหนังสือ "ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ" โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) โดยได้อธิบายว่าการสูงวัยอย่างสง่างามนั้นเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต

[1]นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
[2]รองศาสตราจารย์, ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตามหลักธรรมเหล่านี้ ซึ่งจะสะท้อนถึงชีวิตที่มีคุณธรรมและได้รับความเคารพอย่างแท้จริง การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ช่วยเตรียมผู้สูงอายุให้เป็นแบบอย่างที่น่าเคารพและเป็นที่พึ่งที่น่าเชื่อถือสำหรับคนรุ่นหลัง โดยยึดหลัก “พรหมวิหาร 4” ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งส่งเสริมสังคมที่เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน นอกจากนี้ การปฏิบัติตามหลัก “สังคหวัตถุ 4” ได้แก่ การให้ คำพูดที่สุภาพ การทำประโยชน์ และความเสมอภาค จะเป็นประโยชน์แก่ทั้งผู้สูงอายุและสังคม และส่งเสริมให้เกิดความเคารพผู้สูงวัยที่มีรากฐานจากความเลื่อมใสในคุณธรรม มากกว่าจะเป็นเพียงธรรมเนียมปฏิบัติหรือผลของวัฒนธรรม

คำสำคัญ : ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ, , ธรรมะสร้างสมาธิ 5 พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4

Abstract

This book review aims to present Buddhist principles that enhance the value of the elderly, as discussed in *"If One Knows How to Age, One Can Truly Be an Elder"* by Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). The book explains that aging gracefully involves living in accordance with these principles, thus embodying a life of integrity and gaining genuine respect. Studying and practicing these teachings prepare the elderly to be respectable role models and reliable sources of guidance for younger generations, based on the “Four Divine Abodes” (Brahmavihara) of loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity, which contribute to a supportive society. Additionally, following the “Four Bases of Social Harmony” (Sangahavatthu)—generosity, kind speech, helpful conduct, and equality—benefits both the elderly and society, encouraging respect for elders founded on admiration for their virtue, rather than merely cultural norms or traditions.

Keywords: If One Knows How to Age, One Can Truly Be an Elder, Dhamma that Creates Samadhi 5 Brahmavihara 4, Sangahavatthu 4

ความนำ

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเล่มไม่หนามาก ขนาดรูปเล่ม 14.5x21.5 ซม. จำนวน 44 หน้า ปกมัน ISBN 978-6 16-7053-4-1-7 จัดพิมพ์โดยบริษัท ไตรลักษณ์บุ๊ค จำกัด : ไม่มีลิขสิทธิ์ (ถ้าพิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในงานต่าง ๆ) หากท่านใดประสงค์จัดพิมพ์ โปรดติดต่อขออนุญาตที่ วัดญาณเวศกวัน ต.บางระทึก อ.สามพราน จ.นครปฐม 73210 ขนาดพอเหมาะกับคนที่ชอบอ่านหนังสือแต่มีเวลาน้อย ฟอนต์อักษรตัวใหญ่อ่านง่าย หัวข้อสำคัญจะทึบตัวหนาตลอด มีเสน่ห์ดึงดูดทำให้อ่านเพลิน เหมาะกับผู้ผู้สูงอายุและผู้สนใจใฝ่ศึกษาทั่วไปควรอ่าน เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติจะได้เป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีคุณภาพ ท่านผู้กำลังกังวนกับการย่างเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุหรือผู้สนใจหลักธรรมนำชีวิตควรอ่านควรศึกษาอย่างยิ่ง

หนังสือเรื่อง “ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ” สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ไว้ ต่อมานายวิศรุต สุขธรรม และนางสาวพฤกษา สุขธรรม ผู้ก่อตั้งสำนักพิมพ์หอพระไตรปิฎก แห่งบริษัท ไตรลักษณ์บุ๊ค จำกัด แจ้งขออนุญาตพิมพ์หนังสือเล่มนี้จำนวน 3,000 เล่ม ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ มอบให้โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์ พิมพ์ที่ สำนักพิมพ์หอพระไตรปิฎก (พิมพ์ครั้งที่ 18 พฤษภาคม 2561)

โครงสร้างหนังสือ

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเล่มเล็กมีขนาดความหนาและเนื้อหาสาระที่พอเหมาะ สามารถวิเคราะห์และแสวงหาความรู้ได้ครบองค์ธรรม อ่านแล้วมองเห็นภาพและนำไปปฏิบัติได้ หนังสือเล่มนี้ผู้แต่งได้นำหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามาเขียน คือ เรื่อง พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 แต่ตั้งชื่อหัวข้อธรรมที่ชวนคิด ซึ่งผู้วิจารณ์นำมาสรุปเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 วัฒนธรรมนับถือผู้สูงวัยมาเป็น“สังคมผู้สูงอายุ”**ประเด็นที่ 2** สูตรพระพรหมสร้างโลก **ประเด็นที่ 3** สูตรพระราชาสร้างรัฐ เรื่องสำคัญที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ท่านนำมาสอนแก่ชาวโลกทั้งหลายนอกจากเรื่องการดับทุกข์เข้าถึงนิพพานแล้ว ก็ยังมีการสอนธรรมะเพื่อความสุขแบบชาวโลก เป็นธรรมเพื่ออภิบาลสังคมหรือทำให้มนุษย์เป็นพรหมด้วย คือ พรหมวิหาร 4 และธรรมอันเป็นหลักการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน คือ สังคหวัตถุธรรม ผู้วิจารณ์ได้อ่านสังเคราะห์สรุปรวมเนื้อหาไปตามลำดับขั้นตอนโดยย่อได้ดังนี้ การอธิบายเนื้อหาแต่ละหัวข้อเข้าใจง่ายสั้นกระชับโดยไม่ต้องตีความ ผู้สูงอายุและผู้สนใจทั่วไปควรอ่านอย่างยิ่งเพื่อเตรียมความพร้อมสู่อนาคตในการเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งผู้เขียนต้องการสื่อสารให้เป็นไปตามประเด็นของหัวข้อธรรมที่ตั้งไว้ รูปแบบปกหนังสือเป็นต้นไม้ใหญ่สูงสง่ามีเงารากที่หนาแน่นมั่นคงหยั่งลงในดิน บอกถึงความสง่างามของท่าน

ผู้สูงอายุที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม มีกายวาจาเป็นปกติให้ลูกหลานดู อยู่อย่างสง่าให้ลูกหลานเห็นแผ่ความร่มเย็นเหมือนเงาไม้ใหญ่ให้ลูกหลานได้สัมผัส ทั้งชื่อเรื่องและภาพปกสื่อความหมายในทางธรรมได้อย่างชัดเจนดีมาก

ทัศนะของผู้ศึกษา หนังสือเล่มนี้ได้วางโครงร่างและอธิบายประเด็นต่าง ๆ อย่างชัดเจนและกระชับ อ่านเข้าใจง่ายไม่ต้องตีความมากนัก ผู้ศึกษาจึงเข้าใจถึงเจตนาของผู้เขียนเป็นอย่างดีที่ต้องการสื่อสารถึงกลุ่มเป้าหมายหลักคือผู้สูงอายุ โดยวิเคราะห์จากการจัดลำดับหัวข้อธรรมและการอธิบายแต่ละประเด็นที่ตรงไปตรงมา ซึ่งเหมาะสำหรับผู้สูงวัยและผู้จะเตรียมตัวเพื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีศีลธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีนอกจากนั้น ภาพต้นไม้ใหญ่ที่ใช้เป็นรูปแบบปกหนังสือยังได้สะท้อนถึงคุณค่าของผู้สูงอายุที่เป็นร่มเงาให้ลูกหลานได้พึ่งพาอย่างมีความสุข ทั้งชื่อเรื่องและภาพปกจึงสอดคล้องกันในเชิงสัญลักษณ์ทางธรรมอย่างชัดเจน

สารัตถะของเนื้อหา

ประเด็นที่ 1 วัฒนธรรมนับถือผู้สูงวัย มาเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” ในสังคมนั้น เป็นธรรมดาสืบกันมาว่า คนที่เกิดก่อนมีอายุมากกว่าก็ได้เรียนรู้มาก่อน คนที่เกิดที่หลังยังไม่รู้อะไรก็ได้เรียนรู้จากคนรุ่นก่อนนั้น ลูกเรียนรู้จากพ่อแม่ น้อง ๆ ก็รับรู้จากพี่ ๆ โดยทั่วไปคนรุ่นหลังจึงรับฟังคอยฟังหรือถึงกับเชื่อฟังนับถือคนรุ่นก่อนกว่าตน ดังที่คนไทยเรียกคนรุ่นก่อนอย่างนับถือว่าผู้อาวุโส ยิ่งเป็นคนมีอายุมาก สูงอายุ เป็นคนรุ่นก่อนกว่าหลายรุ่นจนแก่จนเฒ่าก็ยิ่งได้รับความนับถือ เชื่อถือหรือเคารพจนเป็นวัฒนธรรมของชาติของสังคม พร้อมกันนั้น ก็มีหลักมีคำสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาหนุน เพื่อให้ผู้อาวุโสและผู้สูงอายุทั้งหลายประพฤติตัวดำรงตนให้สมควรแก่การที่จะได้ความยอมรับหรือเคารพนับถือว่าเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ตามที่ว่ามานั้นผู้สูงอายุได้เป็นผู้หลักผู้ใหญ่มีความสำคัญขึ้นมาโดยวิถีของการยอมรับทางวัฒนธรรม แต่เวลานี้สังคมได้เจริญหรือเกิดมีความเปลี่ยนแปลงเป็นไปจนมีสภาพที่เรียกว่าเป็นสังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากมีอัตราส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นจนกลายเป็นประชากรกลุ่มก้อนใหญ่ เป็นธรรมดาว่าคนส่วนมากหรือคนจำนวนใหญ่มีลักษณะอาการอย่างไร มีคุณภาพแค่ไหน ก็จะเป็นส่วนสำคัญที่ปรุงแต่งสภาพของสังคม เมื่อเป็นเช่นนั้นความสำคัญของผู้สูงอายุที่มีมาแต่เดิมตามวัฒนธรรมประเพณี ก็จะกลายเป็นความสำคัญตามสภาพความเป็นจริงโดยที่ว่าความเป็นไปของสังคม เช่น ความเจริญหรือความเสื่อมความดีงามหรือความโทรมทราม ตลอดจนความสุขใสมั่นคงหรือความอ่อนแอบอบสลายของสังคม จะขึ้นต่อสภาพของผู้สูงอายุเป็นปัจจัยอันใหญ่ เหมือนบอกว่าแต่นี้ต่อไปผู้สูงอายุจะต้องเป็นหลักให้แก่สังคมด้วยความสำนึก โดยรู้ตัว และอย่างเต็มตัว มิใช่เป็นแค่ในที่อย่างที่เป็นมา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต 2561, 1-2) ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับ ประมวญ คิดคินสัน ที่ได้อธิบายว่า

คนจะแก่ จะต้องแก่ความรู้ แก่ศีล แก่ธรรม ควบคู่กับความแก่แห่งวัยสังขาร เป็นแรงบันดาลใจให้ลูกหลานอยากในการที่จะทำดี คือรักษาศีลให้ลูกหลานดู อยู่ให้ลูกหลานเห็น เย็นให้ลูกหลานได้สัมผัส และต้องปรับตัวให้เข้าถึงธรรมชาติธรรมดา (ประมวญ คิดคินสัน, 2533, 123) ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชธรรมวาที ได้อธิบายว่า การเข้าถึงกฎธรรมดา จะช่วยให้สภาพจิตมั่นคง ไม่วิตกหรือหวั่นไหว ย่ามกระทบกับภัยจากสังขาร เช่น ชรา พยาธิ มรณะ เข้าลักษณะว่า “ยิ้มได้เมื่อภัยมา ไม่โศกาเมื่อภัยมี” คือทำใจได้ ผู้สูงอายุผู้เข้าถึงธรรมดาจะไม่ฝ่อหรือห่อเหี่ยวด้วยอำนาจรู้ทันในพระไตรลักษณ์ พระราชธรรมวาที, (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺโน) 2554, 243.)

จากทัศนะของผู้วิจารณ์ พบว่าทัศนะของทั้งสามท่านเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมปัจจุบัน มีจุดที่เห็นพ้องกันและมีมุมมองที่แตกต่างกันอย่างน่าสนใจ ดังนี้สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เน้นเรื่องการสนับสนุนของรัฐในการสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมกับสมรรถภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเข้ามาเสริม ซึ่งสะท้อนถึงมุมมองที่ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือของรัฐในการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุและสร้างคุณค่าในทางจิตวิญญาณ และประมวญ คิดคินสัน มองว่าผู้สูงอายุควรยอมรับความธรรมดาของชีวิต และแสดงตนเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมแก่ลูกหลาน ซึ่งเป็นมุมมองที่เน้นไปทางความเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนรุ่นหลัง โดยให้ความสำคัญกับศีลธรรมและการเรียนรู้จากผู้สูงอายุโดยตรง ในส่วนของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺโน) เน้นถึงความสำคัญของการยอมรับในความเปลี่ยนแปลงของสังขารและการพัฒนาอารมณ์เพื่อสร้างความสงบและความมั่นคงในใจ เป็นการเน้นถึงบทบาทภายในที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสงบสุข ซึ่งส่งผลดีทั้งต่อตนเองและสังคม ในส่วนที่สอดคล้องกันและทั้งสามท่านผู้สูงอายุควรได้รับความสำคัญในสังคมและมีบทบาทที่กว้างขวางขึ้น นอกจากการเป็นที่เคารพจากลูกหลานแล้ว ผู้สูงอายุควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม อีกทั้งมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ช่วยเป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังและในขณะที่มองต่างกันนั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มองถึงการสนับสนุนจากรัฐเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุ ประมวญ คิดคินสัน เน้นถึงบทบาทของผู้สูงอายุเองในการเป็นแบบอย่างและถ่ายทอดศีลธรรม ส่วนพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺโน) มุ่งเน้นที่การยอมรับในความเปลี่ยนแปลงของสังขารและการสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ อย่างไรก็ตาม ทั้งสามทัศนะเสริมสร้างมุมมองที่ว่าผู้สูงอายุมีคุณค่าต่อสังคมไม่เพียงในแง่ของภูมิปัญญา แต่ยังเป็นผู้ที่สร้างแรงบันดาลใจและสร้างเสถียรภาพทางจิตใจให้กับสังคม

ประเด็นที่ 2 สูตรพระพรหม สร้างโลก ในสังคมไทยถือกันมาว่า เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาที่เรียกว่าพรหมวิหารนั้นเป็นธรรมของผู้ใหญ่ ที่จริง "ผู้ใหญ่" หรือ "ผู้เป็นใหญ่" ในที่นี้คือพระพรหม ซึ่งก็หมายถึงคนนี้เอง ที่จะต้องพัฒนาตัวเองให้มีจิตใจยิ่งใหญ่ใจประเสริฐเหมือนเป็นหรือแทนพระพรหม ที่เป็นผู้สร้างสรรค์อภิบาลโลก "พรหมวิหาร" จึงมีความหมายที่เป็นสาระว่ามนุษย์ทุกคนนี่แหละ ต้องมีธรรม 4 ข้อนี้ เพื่อทำหน้าที่อย่างพระพรหม ที่รับผิดชอบในการ

สร้างสรรค์และดูแลดำรงรักษาโลกคือสังคมนี้ไว้ให้ดี ทุกคนจึงต้องมี เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ด้วยกันทั้งนั้น และให้ครบทุกข้อ แต่เมื่อในสังคมไทยนั้นพวกเรานี้ถือกันมาว่า พรหมวิหารเป็นธรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งโดยทั่วไปก็คือผู้สูงอายุ เวลานี้ เรามาเป็นสังคมผู้สูงอายุ ก็มองความหมายในเชิงความรับผิดชอบเสียเลยว่า ผู้สูงอายุจะต้องมีหรือประพฤติพรหมวิหาร 4 คือ เมตตากรุณา มุทิตา อุเบกขานั้น อย่างเป็นผู้นำให้เป็นแบบอย่างแก่คนทั้งหลายในสังคมนี้ ในการที่จะสร้างสรรค์โลกอภิบาลสังคม เมื่อตกลงตามนี้ บรรดาผู้สูงอายุจะต้องศึกษา เมตตากรุณา มุทิตา อุเบกขา นั้น ให้เป็นคุณสมบัติประจำใจ เป็นเนื้อเป็นตัวแห่งชีวิตของตน หลักการรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมีรากฐานจากธรรมะสองกลุ่มคือ ธรรมที่สร้างสมาธิ 5 ข้อ (ปราโมทย์, ปีติ, ปัสสัทธิ, สุข, สมาธิ) ซึ่งมุ่งสร้างสมาธิและความสงบใจเพื่อการรับผิดชอบต่อตนเอง ส่วนพรหมวิหาร 4 (เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา) เป็นธรรมเพื่อการรับผิดชอบต่อสังคม โดยเน้นให้ใช้ทั้ง 4 ข้ออย่างสมดุลเพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาด ผู้สูงอายุซึ่งถือเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ควรใช้พรหมวิหาร 3 ข้อแรก (เมตตา, กรุณา, มุทิตา) เพื่อแสดงความห่วงใยและเป็นมิตรต่อผู้อื่น ในขณะที่ข้อสุดท้าย (อุเบกขา) เป็นการรับผิดชอบต่อธรรมและการเคารพกฎเกณฑ์สังคม สำหรับพ่อแม่ อาจนำพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการอบรมลูกโดยสร้างความรักความหวังดีด้วยเมตตา กรุณา และมุทิตา พร้อมกับสอนให้ลูกเติบโตและรับผิดชอบชีวิตตนเองโดยการใช้หลักอุเบกขา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) 2561, 10-13) ซึ่งประเด็นนี้ได้สอดคล้องกับ (พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ) โดยได้อธิบายว่า ในการให้ความเมตตา กรุณา ให้ความใกล้ชิดสนิทสนม จึงต้องระวังไม่ให้เสียหลักการ เสียความยุติธรรม เช่น เห็นเขากำลังลำบาก มีปัญหาการเงินอย่างหนัก เกิดสงสารเขา จนแม้เขาทุจริตก็ไม่ลงโทษ เท่ากับส่งเสริมให้เขาทำความผิด ผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องมีอุเบกขาจิตเป็นตัวรั้ง ให้ความเมตตา กรุณา มุทิตา ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการที่ถูกต้องชอบธรรมด้วย ผู้ที่ปรารถนาความก้าวหน้าในชีวิต ในหน้าที่การงาน ก็ต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีอุเบกขามีความเที่ยงธรรมในใจ จึงจะเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถเป็นหลักให้ส่วนรวมยึดถือได้ พรหมวิหารทั้ง 4 ประการคือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นธรรมะของผู้ใหญ่และธรรมะของทุก ๆ คน ที่จะทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้อย่างมีความสุข และความสำเร็จ ดังนั้นสังคมใดองค์กรใดได้พัฒนาบุคลากรให้มีพรหมวิหารธรรม องค์กรนั้นย่อมเป็นองค์กรที่มีความสุขและสามารถก้าวสู่ความสำเร็จได้แน่นอน (พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ, 2564, 38)

ทัศนะของผู้วิจารณ์ที่กล่าวถึงการใช้ "พรหมวิหาร 4" ในการสร้างเสถียรภาพและคุณภาพของสังคม โดยเฉพาะในผู้สูงอายุซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ใหญ่ของสังคม เป็นมุมมองที่น่าสนใจและมีข้อคิดที่สร้างสรรค์ เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า มุมมองการใช้อุเบกขาในทางสังคมนั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เน้นการใช้อุเบกขาเพื่อความรับผิดชอบและรักษาความยุติธรรมในสังคม ซึ่งถือเป็นมุมมองที่สำคัญและเหมาะสมสำหรับการสร้างความสมดุลระหว่างความ

เมตตาและการปฏิบัติหน้าที่ในสังคม ทว่า อาจจะเกิดคำถามว่า ในกรณีที่ผู้สูงอายุหรือบุคคลในองค์กรมีความลำเอียงหรือยึดมั่นในความคิดส่วนตัว อุเบกขานี้จะสามารถรักษาความยุติธรรมได้จริงหรือไม่ เพราะบางครั้งอุเบกขาอาจถูกตีความไปในทางที่ละเลยหรือเพิกเฉยหากไม่ถูกใช้อย่างระมัดระวัง ในส่วนการนำพรหมวิหารไปใช้ในองค์กรและการงาน พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ เน้นการประยุกต์ใช้พรหมวิหารในชีวิตการงานและองค์กร ซึ่งเป็นแนวคิดที่ดีในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้ออาทรและส่งเสริมความร่วมมือกันในองค์กร อย่างไรก็ตาม การนำพรหมวิหารมาปฏิบัติในบริบทการทำงานจริงนั้นยังเผชิญกับความท้าทาย เนื่องจากลักษณะงานที่ซับซ้อนและความหลากหลายของบุคลากร ทำให้บางครั้งพรหมวิหารถูกมองว่าเป็นเพียงแนวคิดเชิงอุดมคติที่ยากต่อการปฏิบัติจริง การคาดหวังให้ผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติพรหมวิหารเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม แม้จะเป็นแนวคิดที่ดี แต่ในทางปฏิบัติอาจเป็นการตั้งความหวังสูงเกินไปหากไม่คำนึงถึงข้อจำกัดส่วนบุคคล ผู้วิจารณ์เสนอให้ "พรหมวิหาร 4" เป็นธรรมะเพื่อการประพฤติปฏิบัติของผู้สูงอายุและบุคลากรในองค์กร เป็นแนวคิดที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม อย่างไรก็ตาม การนำพรหมวิหารมาใช้ให้เกิดผลลัพธ์เชิงปฏิบัติยังคงมีข้อจำกัดที่ต้องคำนึงถึง เช่น การใช้อุเบกขาให้เหมาะสม การนำไปใช้ในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม และการส่งเสริมการฝึกฝนให้ผู้สูงอายุสามารถเป็นแบบอย่างทางธรรมะได้

ประเด็นที่ 3 สูตรพระราชา สร้างรัฐ เมื่อมีจิตใจของพระพรหมผู้สร้างสรรค์อภิบาลโลกพร้อมดีอย่างที่ว่านี้ด้วยพรหมวิหาร < แล้ว ก็ออกสู่ปฏิบัติการในการสร้างสรรค์อภิบาลสังคมนั้นด้วย สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักที่สวมรับต่อทอดคล้องจองกับพรหมวิหารนั้น โดยสมบูรณ์

สังคหวัตถุ คือ หลักการสงเคราะห์ชุมชนยึดเหนี่ยวจิตใจรวมคนเข้าด้วยกันประสานสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียว พรหมวิหารเป็นคุณธรรมและท่าทีของจิตใจ แล้วก็ออกสู่ปฏิบัติการทางกายและวาจา ด้วยสังคหวัตถุ 4 คือ

1. ทาน การให้ แจกจ่ายแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จัดสรรให้มีกินมีใช้ทั่วถึงกัน

2. ปิยวาจา พูดจาน่ารัก ถ้อยคำที่พูดด้วยใจปรารถนาดีวาจาน่าชื่นใจชวนให้อยากทำอยากปฏิบัติการนั้นๆหรือชวนใจให้มาพบปะพูดจาใช้ปัญญาร่วมกันคิดการแก้ปัญหาและปรึกษาหารือที่จะทำการทั้งหลาย

3. อัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ ทำประโยชน์ให้ ช่วยด้วยแรงงานหรือกำลังความรู้ความสามารถ ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์แก่คน แก่ชุมชน แก่มวลประชาสามข้อแรกนี้ ทำด้วยใจที่มีเมตตา หรือมีกรุณา หรือมีมุทิตา เป็นหลัก

4. สมานัตตตา มีตนเสมอสมาน เสมอกันในธรรมและสมานกันโดยธรรม

- สมานอัตตา คือ มีตัวเสมอกัน เท่ากัน และเข้ากัน (เสมอภาค และสมานกัน)-

- สมานกิจจ์ คือ ร่วมงานร่วมการ ทำเท่ากัน (ตามกำลัง)และ ทำเข้ากัน

- สมานสุขทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน

ข้อที่ 4 นี้ ทำด้วยใจที่มีอุเบกขาซึ่งถือธรรมเป็นหลัก โดยสามข้อแรกซึ่งมองที่คนเข้ามาประกอบตามเรื่องราวที่บันทึกไว้ ซึ่งพ่วงมากับพระพุทธศาสนา สังคหวัตถุ 4 นี้ เป็นหลักสำคัญในการปกครอง ตั้งแต่ครองบ้านจนถึงครองเมือง ซึ่งใช้ปฏิบัติกันตลอดมา แม้แต่คำว่า "ราชา" ท่านก็วิเคราะห์ศัพท์ไว้ จะเรียกว่าเป็นคำนิยามก็ได้ว่า "จตูหิ สงฺคหวตฺถูหิ ชนํ รญฺเชตีติ ราชา." (ชื่อว่าราชา เพราะทำให้ประชาชนชื่นชมยินดีมีสุขเอิบอิ่ม ด้วยสังคหวัตถุ 4 ประการ, เช่น องฺ.อ. 2/87) เรื่องสังคหวัตถุ 4 แสดงหลักไว้ และบรรยายพอเป็นเค้าเท่านี้ก่อน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, (ป.อ. ปยุตฺโต) 2561,13-15) ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับ (พระไตรปิฎกภาษาไทย,11/273/216-218) มีพระพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ในสิงคาลกสูตร ความตอนหนึ่งว่า “การให้ปันกัน, การเจรจาไพเราะ, การบำเพ็ญประโยชน์ในโอกาส, ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมนั้น ๆ ตามควร, ธรรมเหล่านี้แล เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจในโลก เหมือนสลักเพลาที่คุมรถที่แล่นไปได้ฉะนั้น ถ้าธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจกันเหล่านี้ไม่พึงมีไซร้ มารดาและบิดาก็จะไม่พึงได้ความนับถือหรือ การบูชาเพราะเหตุแห่งบุตร เพราะบัณฑิตทั้งหลายพิจารณาเห็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจกันเหล่านี้ ฉะนั้นบัณฑิต เหล่านั้นจึงถึงความเป็นใหญ่และเป็นผู้ที่หมู่ชนสรรเสริญ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/273/216-218)

ทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า การนำ "พรหมวิหาร 4" มาสร้างสรรค์และอภิบาลสังคมควรควบคู่ไปกับ "สังคหวัตถุ 4" ซึ่งเป็นหลักการที่ช่วยสร้างความสามัคคีและความผูกพันภายในสังคม โดยสังคหวัตถุ 4 ประการ ได้แก่ ทาน (การให้), ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ), อัตถจริยา (การทำประโยชน์), และสมานัตตตา (การเสมอภาคและสมานกัน) ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นคุณธรรมที่เชื่อมโยงผู้คนให้มีความรู้สึกเอื้อเฟื้อและเคารพซึ่งกันและกัน พระไตรปิฎกภาษาไทย (สิงคาลกสูตร) อธิบายว่า คุณธรรมทั้ง 4 ประการเหล่านี้เป็นหลักสำคัญในการสร้างความเป็นหนึ่งในสังคม เมื่อผู้นำหรือผู้ที่มีบทบาทในสังคมยึดมั่นในสังคหวัตถุ 4 ก็จะได้รับความนับถือจากประชาชน และยังสามารถสร้างความสามัคคีอันแข็งแกร่งในชุมชนได้ ในขณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เน้นถึงความสำคัญของสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างคุณธรรมของผู้นำ ซึ่งทำให้ผู้นำได้รับการยอมรับและเคารพจากประชาชน เพราะผู้นำที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อและปฏิบัติตนอย่างเสมอภาค ย่อมเป็นที่นับถือของสังคม ผู้วิจารณ์เห็นว่าผู้นำที่ยึดมั่นในหลักนี้จะสร้างความสามัคคีในสังคมได้อย่างยั่งยืน และช่วยให้สมาชิกเกิดความรู้สึกผูกพันและมีความสุขร่วมกัน

จุดเด่นของหนังสือ: หนังสือ “ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ” เป็นหนังสือที่มีจุดเด่นสะดุดตาด้วยชื่อเรื่องซึ่งดึงดูดความสนใจ ทำให้อยากหยิบขึ้นมาอ่าน โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่กำลังจะเข้าสู่ช่วงวัยสูงอายุ หรือมีอายุเกิน 60 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มผู้อ่านหลักของหนังสือเล่มนี้ หนังสือถูกออกแบบให้เป็นมิตรกับผู้อ่านทุกวัย โดยใช้อักษรตัวใหญ่และเน้นหัวข้อสำคัญเพื่อความสะดวกใน

การอ่าน เป็นหนังสือธรรมะที่นำเสนอภาษาร่วมสมัย เข้าใจง่าย และไม่ซับซ้อน ช่วยให้ผู้อ่านรู้สึกผ่อนคลายและมีกำลังใจที่จะนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้การใช้ชีวิตร่วมกับลูกหลานและคนรอบข้างเป็นไปด้วยความสุขอย่างแท้จริง นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังมีคุณค่าต่อการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงอายุ ให้เห็นถึงศักยภาพของตนในการเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม และช่วยสร้างความรู้สึกไม่เหงาหรือโดดเดี่ยว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ผู้สูงอายุหลายคนเผชิญ

จุดที่ควรพิจารณา

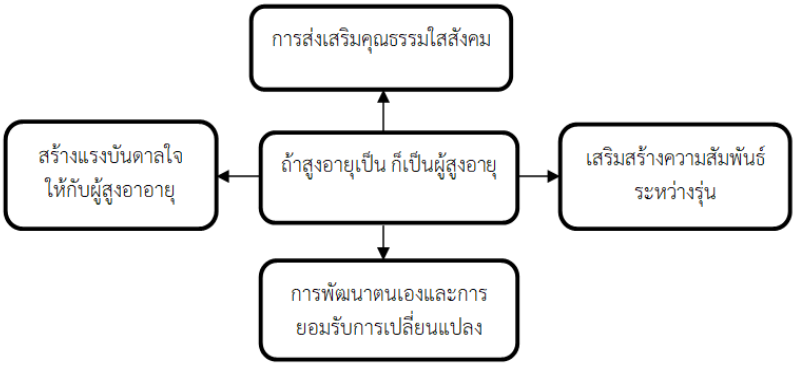
ผู้ศึกษามองเห็นบางประเด็นว่า หนังสือเล่มนี้มีการใช้ศัพท์ภาษาบาลีค่อนข้างมาก โดยบางคำยังคงเขียนแบบบาลีดั้งเดิมที่ไม่ประกอบวรรณยุกต์หรือการปะวิสรรชนีย์ (สละ - ะ) เต็มรูปแบบเหมือนภาษาไทย ซึ่งอาจเป็นปัญหาในการอ่านสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีพื้นฐานภาษาบาลีหรือไม่คุ้นเคยกับบาลีมาก่อน จึงควรปรับการเขียนเป็นบาลีแบบไทย เพื่อให้ผู้สูงอายุที่ไม่ชำนาญภาษาบาลีสามารถอ่านและทำความเข้าใจกับสารธรรมได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ศึกษา หากได้นำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง

สรุปโดยรวม

หนังสือ “ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ” เป็นหนังสือที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือในสังคม เช่น **ส่งเสริมคุณธรรมในสังคม** : การนำเสนอว่าผู้สูงอายุควรมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้สร้างสรรค์และเสริมสร้างคุณธรรมในชุมชน ถือเป็นการยกย่องคุณค่าที่ผู้สูงอายุมีต่อสังคม ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามแบบอย่างของพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้เกิดความสงบสุขและเสถียรภาพทางสังคม **สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงอายุ** : การเน้นให้ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นแบบอย่างด้านศีลธรรมและคุณธรรม แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีคุณค่าและความหมายในชีวิต ช่วยให้พวกเขารู้สึกมั่นใจและภูมิใจในบทบาทของตนเองในสังคม อีกทั้งเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองด้านจิตใจและการเป็นผู้ให้ในสังคม **กระตุ้นให้รัฐและสังคมสนับสนุนผู้สูงอายุ** : การที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ชี้ถึงความสำคัญของการสนับสนุนจากรัฐ เป็นการกระตุ้นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักและส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุผ่านการสนับสนุนทางด้านทรัพยากรและกิจกรรมที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในระยะยาว **เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น** : เป็นการอธิยายให้เห็นว่าผู้สูงอายุควรเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมแก่ลูกหลาน ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเคารพและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรุ่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าและผูกพันกับครอบครัวและสังคมรอบข้าง **การพัฒนาตนเองและการยอมรับความเปลี่ยนแปลง** : อธิบายให้ผู้สูงอายุได้ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของสังขารและการ

พัฒนาอารมณ์เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รู้จักการฝึกฝนจิตใจให้มั่นคง เป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ในสังคมและเป็นแบบอย่างในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติของชีวิต

หนังสือ "ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ" เป็นคำกล่าวที่กระตุ้นให้เราใคร่ครวญถึงบทบาทและคุณค่าของผู้สูงอายุในสังคมสมัยใหม่ ที่ไม่เพียงแค่หมายถึงการมีอายุที่มากขึ้น แต่ยังสะท้อนถึงความรับผิดชอบและการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมที่มีคุณค่าเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรุ่นหลัง คำนี้ชวนให้เราพิจารณาถึงความสำคัญของการมีคุณธรรมและจริยธรรมที่เสริมสร้างความสงบสุขในชุมชน และย้ำเตือนให้ผู้สูงอายุมีบทบาทที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ด้วยการนำหลักการของพรหมวิหารและสังคหวัตถุมาปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่มีความเคารพและความรักระหว่างรุ่น อีกทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดความเข้าใจและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนในการร่วมกันสร้างสังคมที่ดีและสงบสุขสำหรับทุกคนดังแสดงตามภาพนี้

หนังสือเล่มนี้นำเสนอแนวคิดและข้อเสนอที่มีความสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในสังคม โดยมุ่งเน้นที่คุณธรรมและจริยธรรมที่ผู้สูงอายุควรมีเพื่อสร้างความสงบสุขในชุมชน ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) ที่ช่วยสร้างเสถียรภาพและความสงบสุขในสังคม ผู้สูงอายุจะรู้สึกมั่นใจและภูมิใจในบทบาทของตน ส่งผลให้พวกเขาสามารถพัฒนาตนเองด้านจิตใจและเป็นผู้ให้ในสังคม นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมความเคารพและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรุ่น ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าและผูกพันกับครอบครัวและสังคม ยิ่งไปกว่านั้น หนังสือยังสนับสนุนให้ผู้สูงอายุยอมรับความเปลี่ยนแปลงของสังขารและพัฒนาอารมณ์ เพื่อให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต

เอกสารอ้างอิง

ประมวล คิดคินสัน. (2533). *เตรียมใจสู่วัยสูงอายุ.* กรุงเทพฯ: แปลนพับลิชชิ่ง.

พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. (2554). *ทันโลกทันธรรม 4.* กรุงเทพฯ: สุขุมวิทย์การพิมพ์.

พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน). (2554). *การเตรียมพร้อม.* รวมบทพระธรรมเทศนาและปาฐกถากัณฑ์พิเศษ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิศรุต สุขธรรม และพฤกษา สุขธรรม. (2561). *ถ้าสูงอายุเป็น ก็น่าจะเป็นผู้สูงอายุ.* นครปฐม: สำนักพิมพ์หอพระไตรปิฎก.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

สุขง่าย ทุกข์ยาก

EASY TO BE HAPPY DIFFICULT TO SUFFER

ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : 2563

จำนวนหน้า : 95 หน้า

สำนักพิมพ์ : บุ๊คสไมล์

ISBN : 978-616-8056-52-3

[1]ณัฐพงษ์ ส่องโสม และ [2]พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต (พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ)

[1]Natthaphong Songsom and

[2]Phrakru Pariyattiphattanabundit (Phra Mahamitr Thitapanyo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya university, Thailand

[1]tekkysong@gmail.com

Received: December 26, 2024; **Revised**: January 1,2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

สุขง่าย ทุกข์ยาก หลักธรรมที่เป็นฐานในการดำเนินชีวิตที่ทุกชีวิตจะต้องใช้หลักคิด สติ และปัญญา มองให้เห็นธรรมะที่ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวัน เกร็ดธรรม นำชีวิต เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้คนสามารถเข้าใจและเข้าถึงความจริงในชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง โดยเน้นการปลูกฝังปัญญาเพื่อรู้จักความ

[1] นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] รองศาสตราจารย์, ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จริงของสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ เมื่อใดที่เราสามารถอยู่ในความเป็นจริงได้อย่างมีสติและมีความสงบใจ เราจะสามารถรับรู้ถึงความแตกต่างได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง ซึ่งจะนำไปสู่การปล่อยวางจากความรู้สึกที่ติดขัด ไม่ว่าจะเป็นความชอบหรือความชัง การยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นและสามารถปล่อยวางไปได้จะทำให้จิตใจมีความสงบสุข มีอิสระจากความครอบงำของอารมณ์และอคติ จิตใจที่มีความสงบและปลอดภัยจากการกระทบทางจิตใจจะทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : สุขง่าย,ทุกข์ยาก,เกร็ดธรรม นำชีวิต,อยู่ให้เป็น เย็นให้รู้สึก,ใจสบาย ใจดี มีความสุข

Abstract

"Easy to be happy, difficult to suffer" is a fundamental teaching that serves as the foundation for living a meaningful life. These teachings offer guidance in how to think, use mindfulness, and apply wisdom. These practices help us recognize the presence of Dharma in our everyday lives. The "Dharma that guides life" is a principle that allows individuals to understand and deeply access the truth of life. It begins with cultivating wisdom to recognize the truth of all things in this world.When we can live in accordance with the truth with mindfulness and inner calm, we become able to perceive differences without creating conflict. This allows us to let go of obstacles in our feelings, such as dislike or hatred. Accepting what happens and being able to release it brings peace of mind. Furthermore, it grants freedom from the domination of emotions and biases. A calm and protected mind from mental disturbances leads to true happiness in life.

Key words: Easy to be happy, difficult to suffer, Dharma that guides life, living with purpose and feeling peaceful, a calm and kind heart, happiness

ความนำ

หนังสือเรื่อง“สุขง่าย ทุกข์ยาก”ออกแบบปก : พระเอกชัย อรินทโม แห่ง DHAMMA ON LENS ภาพประกอบโดย :พระมหาพงศ์พิสุทธิ์ ฐิตญาโณ ISBN : 978-616-8056-52-3 หนังสือนี้พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน 2563 จำนวน 25,000 เล่ม จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์บุ๊คสไมล์ พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์ หนังสือเล่มนี้มีจำนวน 95 หน้า ขนาดของการพิมพ์ขนาด 16 หน้ายก เขียนโดย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือธรรมะ

ทันสมัย เหมาะกับสังคมสมัยใหม่ ที่มีเทคโนโลยีและการสื่อสารที่รวดเร็ว กระเสธารของข้อมูล ถาโถมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความคิดและจิตใจของคนเราก็ดิ้นเปลี่ยนไปตามสื่อตามกระแส ทำให้คนส่วนใหญ่มีชีวิตจิตใจแบบประเดี่ยวทุกข์ ประเดี่ยวสุข จำเป็นอย่างยิ่งที่จิตใจของคนสมัยใหม่ควรที่จะได้รับธรรมโอสถชะโลมจิตใจ ให้มีเสถียรภาพเข้าใจ รู้เท่าทัน กับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เพื่อใช้ชีวิตให้มีความสุขและมีประสิทธิภาพ หนังสือเล่มนี้มีการจัดรูปเล่มมีขนาดที่พอเหมาะสะดวกในการพกพา มีเสน่ห์ที่ดึงดูดให้ผู้ที่ต้องการศึกษาธรรมะกับการใช้ชีวิตในยุคสมัยใหม่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษ ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเป็นเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม หรือที่รู้จักกันในนามปากกา "ป. อ. ปยุตฺโต" ผู้ได้รับสมัญญาว่า "ตู้พระไตรปิฎกเคลื่อนที่" ได้รับถวายตำแหน่งจากสถาบันนวนาลันทา ให้เป็น "ตรีปิฎกาจารย์" คือ ผู้รู้แตกฉานในพระไตรปิฎก ท่านเป็นพระที่มีประชาชนให้ความเคารพและนับถือมาก พระนักปราชญ์และนักปฏิบัติ มีผลงานมากมายหลายด้าน เป็นผู้เขียน และพิมพ์เผยแพร่แจกจ่าย เป็นธรรมทาน อันเป็นกุศลวิธีในการพัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา พัฒนาสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขที่แท้จริงและยั่งยืนแก่ประชาชน พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นการให้ที่ประเสริฐ เลิศกว่าทานทั้งปวง

ผู้วิจารณ์เลือกหนังสือ “สุขง่าย ทุกข์ยาก” มาวิจารณ์เนื่องจากเป็นหนังสือที่กะทัดรัดพอดีเนื้อหา ไม่มากไม่น้อยจนเกินไป พกพาได้สะดวก มีชื่อเรื่องที่น่าสนใจ สั้น ๆ แต่ความหมายลึกซึ้งน่าค้นหา ภาพปกสีสันสวยงาม รูปภาพมีความหมายเป็นปริศนาธรรม น่าเปิดอ่าน

โครงสร้างของเนื้อหา

หนังสือธรรมะขนาดหนาของเนื้อหาพอเหมาะ สามารถแสวงหาความรู้ได้ครบองค์ธรรมในเวลาอันสมควร หนังสือนี้ผู้แต่งได้นำหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามาบรรยายปรับใช้ในการใช้ชีวิตในสังคมยุคสมัยใหม่ คือ การใช้ชีวิตให้ สุขง่าย ทุกข์ยาก ซึ่งผู้วิจารณ์สรุป 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 เรื่องเกร็ดธรรม นำชีวิต เป็นการนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยใช้ปัญญานำอารมณ์ ไม่ให้เป็นไปตามอำนาจของ ตัณหา ใช้ปัญญาในการพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน **ประเด็นที่ 2 เรื่องอยู่ให้เป็น เย็นให้รู้สึก** เป็นการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันเมื่อนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตแล้ว จะเข้าใจตัวเอง เข้าใจผู้อื่น สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แม้มีความแตกต่างแต่ก็ไม่ขัดแย้ง ถือเอาความแตกต่างนั้นเป็นส่วนเติมเต็ม **ประเด็นที่ 3 เรื่อง ใจสบาย ใจดี มีความสุข** ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นใน

ชีวิตเป็นบททดสอบเพื่อพัฒนาจิตใจให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปจนกระทั่งเกิดปัญญารู้เห็นตามความเป็นจริงว่าทุกสิ่งทุกอย่าง มนุษย์ไม่สมบูรณ์ เข้าใจสิ่งแตกต่างได้ตามความเป็นจริง ยอมรับได้โดยปัญญา ไม่อยู่ในอำนาจของอารมณ์ ทำให้ทุกสถานการณ์ ความทุกข์ใจเกิดขึ้น ได้ยาก ความสุขเกิดขึ้นได้ง่าย

ทัศนะของผู้ศึกษา เห็นว่าการวางโครงสร้างของหนังสือ มีความต่อเนื่องของเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอนเป็นอย่างดี แบ่งเป็นหัวข้อธรรมะตามลำดับ เป็นระดับขั้นต้น ขั้นกลางและขั้นสูงสุด มีหัวข้อหลักและ หัวข้อย่อย ผู้ศึกษาจึงได้รู้ถึงเจตนาของผู้เขียนนั้นต้องการสื่อให้เห็นระดับความสัมพันธ์กันเป็นขั้นตอน จึงทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่ใคร่ต่อการศึกษา ซึ่งการเขียนนั้น เป็นภาษาสมัยใหม่ มีสำนวน ที่ไม่ซับซ้อน หนังสือเล่มนี้เหมาะแก่การศึกษาอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่กำลังประสบกับความทุกข์ในชีวิต ต้องการมีความสุขในชีวิตด้วยความเรียบง่าย และผู้สนใจใฝ่รู้ทางพระพุทธศาสนาทั่วไป

สาระสำคัญของเนื้อหา

เนื้อหาการวิจารณ์ในเล่มนี้จะอธิบายถึงการใช้ชีวิตให้สุขง่าย ทุกข์ยาก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ประเด็นที่ 1 เรื่องเกร็ดธรรม นำชีวิต ประเด็นที่ 2 เรื่องอยู่ให้เป็น เย็นให้รู้สึก ประเด็นที่ 3 เรื่องใจสบายใจดี มีความสุข ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 เรื่องเกร็ดธรรม นำชีวิต มนุษย์ต้องการสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาในชีวิต ถ้าไม่รู้จักใช้สติ ไม่รู้จักใช้ธรรมะ ก็จะกลายเป็นความต้องการที่ทางพระท่านเรียกว่า “ตัณหา” เป็นความปรารถนา ยินดี พอใจในสิ่งใหม่ ๆ เรื่อยไปไม่สิ้นสุด “นตฺถิ ตณฺหาสมา นที” แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี เราจึงต้องมาศึกษาพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาไม่ใช่เอาแค่ว่ายึดเหนี่ยวจิตใจให้สบายแล้วก็จบ แต่ต้องเอามาใช้ปฏิบัติเอามาใช้พัฒนาชีวิตของเราให้ดีงาม ไม่พึ่งพาอำนาจภายนอก รอผลดลบันดาล ให้พัฒนาความประพฤติ ทางกาย วาจา จิตใจ พัฒนาปัญญาให้พึ่งตนเอง จนเป็นอิสระ เป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญา แปลว่า รู้ชัด รู้ทั่ว ต้องมีความเข้าใจสิ่ง ต่างๆ ชัดเจน ถ้าเป็นปัญญาต้องชัด รู้อะไรต้องรู้ให้ชัด ถ้าไม่ชัดไม่เป็นปัญญา สิ่งทั้งหลายที่อยู่รอบตัวเรานี้อยู่ที่เรามองจะต้องรู้จักมองด้วยปัญญา มองให้ดี มองให้เป็น มองให้เห็นธรรม เป็นธรรมวิจัย ถ้ามองไม่ดี ใจของเราก็วุ่นวาย ปั่นป่วนกระวนกระวาย เดือดร้อน มองทุกข์ให้ถูกทุกข์นั้นก็จะเป็นประโยชน์ คนเรารักสุข เกลียดทุกข์ เหมือนกันหมด เมื่ออยู่ในโลกย่อมต้องเจอทั้งสองอย่าง หมุนเวียนเปลี่ยนกันไป ต้องมองเหตุผล ค้นเหตุปัจจัย หาทางแก้ไข ความทุกข์ใช้ไม่เป็น ก็บีบคันตัวเอง ทุกอย่างรอบตัวจะแย่ไปหมด แต่ถ้าใช้เป็น ทุกข์นั้นจะเป็นประโยชน์ ถ้าเราเอาอารมณ์เป็นใหญ่มากก็แสดงว่าเรายังมีความก้าวหน้าในธรรมน้อย ถ้าเราใช้ปัญญาใช้เหตุผลมากก็แสดงว่าเราก้าวหน้าในธรรมมาก ปัญญานี้สำคัญมาก คนมี 2 ประเภท คือ คนที่ทำตามอารมณ์ กับคนที่ทำด้วยปัญญา ด้วยเหตุ

ด้วยผล เมื่อเจอปัญหา ต่อสู้กับปัญหาก็เกิดปัญญา พอได้ปัญญาก็หมดปัญหา ชีวิตคือการฝึกฝน สู้ปัญหาคือ เพียรพยายามที่จะแก้ปัญหา ปัญญาก็จะพัฒนาขึ้นมา คนที่ประสบความสำเร็จมักจะสำเร็จจากการสู้ปัญหา เป็นการแก้ไข พัฒนา จนเข็มแข็ง เข้าใจเกิดปัญญายิ่งขึ้น คนมีปัญญาแม้แต่ทุกข์ ก็เห็นคุณค่า และใช้ประโยชน์ได้ รู้จักใช้ประโยชน์จากความทุกข์ คือหาทางแก้ไข ก็จะได้พัฒนาตัวเอง พัฒนาปัญญา ทางด้านร่างกาย วาจา จิตใจ ด้วย คนมีปัญญา แม้เจอปัญหาประสบทุกข์ ก็สามารถมีความสุขได้ ธรรมะช่วยให้เรารู้จักความสุข ในการดำเนินชีวิตมากยิ่ง ๆ ขึ้นไป สู่ความเป็นผู้เต็มเปี่ยมสมบูรณ์ จนกระทั่งความสุขเป็นคุณสมบัติของชีวิตอยู่ภายในตัวเองตลอดเวลา ไม่ต้องหา ไม่ต้องรออีกต่อไป พอพัฒนาความสุขขึ้นมา ยิ่งพัฒนา จิตที่พัฒนาดีแล้ว ช่วยให้เสวยความสุขทุกอย่างได้เต็มที่ โดยขณะนั้นๆ ไม่มีอะไรมารบกวนให้ขุ่นมัวได้เลย ต้องพัฒนาให้ดี ต้องเป็นคนที่สุขได้ง่าย ทุกข์ได้ยาก ถ้าพัฒนาไม่เป็น หรือไม่พัฒนา ก็จะเป็นคนที่สุขได้ยาก และทุกข์ได้ง่าย คนทีอ่อนแอจะมีความสุขตามแบบคนอ่อนแอ เปราะบาง สลายได้ง่าย เปลี่ยนเป็นทุกข์ได้ง่าย ไม่ยั่งยืนมั่นคง ส่วนคนที่เข็มแข็ง จะมีความสุขที่เข้มแข็งมั่นคง ยากที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นความทุกข์ เป็นทุกข์ได้ยาก สุขได้ง่าย สำหรับในครอบครัวปฏิบัติต่อกันแค่คอยทำตามสิทธิและระวังสิทธิไม่ช้าความรักความสดชื่น ก็จะหมดไป เมื่อตั้งจิตคิดจะเอา เราจะมองคนอื่นเป็นคู่แข่ง แต่เมื่อคิดจะให้ เราจะมองเขาด้วยความเข้าใจและเกิดความเมตตากรุณา เมื่อเราพอใจสงบ มีกำลังใจ ใจนั้นก็ตั้งหลักได้ ก็มีสติขึ้นมา ไม่ประมาท ไม่ให้เวลาผ่านไปเปล่าในแต่ละวัน ต้องให้ได้ประโยชน์แก่ชีวิตสังคม จิตใจโปร่งโล่ง สดชื่น แช่มชื่น เบิกบาน ร่าเริง ผ่องใสบ้างไหม ทางพระท่านว่าได้ปีติและปราโมทย์ เพื่อสุขภาพจิตที่ดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2563, 7-36) ซึ่งในประเด็นนี้มีความคล้ายคลึงกับ (พุทธทาสภิกขุ) กล่าวว่า การบริโภคที่เกินความจำเป็น มีการแสวงหามากเกิน สะสมมากเกิน บริโภคมากเกิน เสพเกิน ครอบครองเกินมุ่งตอบสนองความพอใจลุ่มหลงและบูชาในรสความเอร็ดอร่อยในความสุขเพียงเพื่อตอบสนองความรู้สึกพร่องแห่งอัตตาส่งเสริม สัญชาตญาณ 3 ก คือ “ กิน กาม เกียรติ” หัวใจของวัตถุนิยมได้แก่อัสสาทะ คือความสุขซึ่งความสุข ดังกล่าวเกิดจากการตอบสนองต่อสัญชาตญาณ 3 ก ข้างต้น จึงทำให้ผู้คนแสวงหาความสุข ความสำราญและความบันเทิงผ่านกิจกรรมการบริโภคเพียงเพื่อให้บรรลุถึงความพึงพอใจสูงสุดและความสุข สูงสุดในชีวิต ซึ่งเป็นการตอบสนองและช่วยหล่อเลี้ยงอัตตาแห่งตนคือความรู้สึกตัวกูของกูด้วยการ แสวงหาวัตถุสิ่งเสพที่น่าปรารถนาอยู่เรื่อยไปไม่สิ้นสุด (พุทธทาสภิกขุ, 2539)

ทัศนะของผู้วิจารณ์ในกรณีนี้เห็นว่า แนวคิดของนักปราชญ์ทั้งสองท่าน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และหลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ มีความคล้ายคลึงกันในเรื่องของความต้องการของมนุษย์ แต่ทั้งสองท่านก็มีมุมมองที่แตกต่างกันในแง่ของการอธิบาย โดย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เน้นการอธิบายรากศัพท์และแนวคิดทางธรรมะที่เกี่ยวข้องกับ

"ตัณหา" ซึ่งหมายถึงความต้องการหรือความปรารถนา ที่เป็นต้นเหตุของการเกิดทุกข์ ท่านอธิบายว่ามนุษย์มีความอยากได้สิ่งใหม่ๆ มาเติมเต็มชีวิต ซึ่งถ้าไม่รู้จักใช้สติและธรรมะในการพิจารณา ก็จะกลายเป็นการยึดติดและนำไปสู่ความทุกข์ในที่สุดในขณะที่หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุมุ่งเน้นการอธิบายในเชิงประสบการณ์และปรากฏการณ์ทางสังคม ท่านมองว่าความต้องการนั้นเป็นส่วนหนึ่งของโลกธรรม 8 ซึ่งเกิดจากการตอบสนองต่อความพอใจและความอยากได้อยากมีในตัวมนุษย์ ซึ่งถ้าปล่อยให้การตอบสนองนี้เป็นไปโดยไม่ระมัดระวัง ก็จะนำไปสู่ความทุกข์ได้เช่นเดียวกันแม้ว่าทั้งสองท่านจะมีแนวทางที่แตกต่างกันในการอธิบาย แต่ในทางทฤษฎีและปรัชญาธรรมะก็ยังสอดคล้องกัน เพราะทั้งสองมองว่าความต้องการในชีวิตที่ไม่สามารถควบคุมได้ ไม่ว่าจะเป็นในเชิงความรู้หรือในเชิงประสบการณ์ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์ และการฝึกฝนสติและธรรมะจะช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจและลดละความต้องการนั้นได้การที่ทั้งสองท่านนำเสนอแนวคิดที่คล้ายคลึงกันในประเด็นนี้สะท้อนถึงความสำคัญของการเข้าใจและจัดการกับ "ตัณหา" หรือความต้องการในชีวิต ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์สามารถหลุดพ้นจากการยึดติดและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและสงบสุขมากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่ 2 เรื่องอยู่ให้เป็น เย็นให้รู้สึก พุทธมนต์คือมนต์ของพระพุทธเจ้า ต้องเรียนรู้ให้เข้าใจด้วยปัญญาไม่ใช่แค่ท่องจำให้คล่องปากขึ้นใจโดยไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร การสวดมนต์เพื่อสาธยายเข้าใจความหมายเพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี เรื่องกรรมคือการกระทำ โดยวิบาก (ผลของกรรม)ไม่หมดไปด้วยการชดใช้กรรมแต่หมด ด้วยการพัฒนากรรม(การกระทำ)คือ การปรับปรุงความประพฤติให้ทำกรรมดียิ่งขึ้น ๆ ไม่ถูกครอบงำ ด้วยโลภะ โทสะ โมหะ แม้จะอยู่เฉยๆ ชดใช้กรรมเก่าไป ก็ไม่มีทางหมด เพราะ คนเรายังมีชีวิต ต้องอยู่ ต้องกิน เคลื่อนไหว ทำโน่นนี้ ยังไม่ตาย ไม่อาจอยู่นิ่ง ๆ และคนเหล่านี้เป็นมนุษย์ปุถุชน มีโลภ โกรธ หลง อยู่ประจำใจตลอดเวลา เพราะยังไม่ได้รู้เข้าใจความจริงถึง สัจธรรม จะมีการทำกรรมใหม่อยู่ตลอดเวลา โดยไม่รู้ตัว วาสนา คือ การสะสมความเคยชินของจิตใจจนกลายเป็นลักษณะนิสัยประจำตัว ต้องสร้างวาสนาให้ดี ตัวเราสร้างขึ้นมาเอง แต่การแก้ไขอาจจะยาก เพราะความเคยชินแก้ยาก คนไทยชอบพูดว่าวาสนานี้แข่งกันไม่ได้ซึ่งเป็นเรื่องที่เข้าใจผิด “วาสนามีไว้แก้ไข ไม่ใช่มีไว้แข่งขัน” คนที่พัฒนาตนเองได้ดีก็คือคนที่สามารถอยู่เหนืออำนาจของความเคยชิน โดยใช้หลักไตรสิกขา เป็นการสร้างพฤติกรรมที่ดีและแก้ไขพฤติกรรมเคยชินที่ไม่ดี การทำดีเพื่อให้เกิดความดีต่อสภาวะตนเอง โดยไม่ต้องสนใจว่าใครจะยกย่องสรรเสริญหรือไม่ ทำดีเพื่อฝึกตนให้ชีวิตเจริญงอกงาม เมื่อเจอปัญหาสามารถสู้กับปัญหาได้ด้วยสติปัญญา การแก้ปัญหาที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดคือแก้ปัญหาที่ตัวเองด้วยการมีสติไม่วู่วาม ใช้ปัญญาไตร่ตรองพิจารณา ใช้ทุกข์เป็นพลังผลักดันในการเดินหน้าพบเจอเรื่องที่ชอบหรือชัง จิตใจก็ปลอดโปร่งผ่องใสตลอดเวลา ปกติเมื่อคนเราพบเห็นอะไร จะมองในแง่ชอบหรือไม่ชอบแล้วปรุงแต่งไป แต่นักศึกษานักปฏิบัติจะมองว่าประสบการณ์นี้ไม่ว่าจะดีหรือ

ร้ายล้วนมีคุณค่าในการเรียนรู้ จะไม่เห็นอะไรที่ไม่มีประโยชน์ จะเห็นงานและปัญหาเป็นเวทีพัฒนาตน งานก็ยิ่งได้ผลและคนก็ยิ่งเป็นสุข ได้เรียนรู้ได้ปัญญา บางครั้งความขัดแย้งในชีวิต ก็อาจทำให้กลายเป็นส่วนเติมเต็มกันและกันได้ ทำให้เกิดความหลากหลายและความสมบูรณ์เมื่อเราแสดงความคิดเห็นจะต้องมากับความพร้อมที่จะรับฟังคนอื่น และในการรับฟังคนอื่นนั้นเราก็จะได้ความรู้เพิ่มขึ้นด้วย เป็น ธัมมกาโม แปลว่าเป็นผู้ใคร่ธรรม คืออยากได้ความจริง อยากรู้ หาความจริง ศึกษา ไถ่ถาม แลกเปลี่ยนความคิด ชีวิตจะมีความสุขได้ง่าย ความสุขอยู่ที่ความพอใจเมื่อเรามีความพอใจแม้มีวัตถุสิ่งเสพไม่ต้องมากเราก็มีความสุข เรียกว่า มีความสันโดษ สันโดษคือ ความพอใจ สันโดษ ทำให้มีความสุข แต่ไม่ได้หมายความว่าสันโดษเพื่อความสุข ถ้าสันโดษไม่เป็น จะกลายเป็นไม่อยากได้ ไม่อยากดี กลายเป็นเกียจคร้านไป แบบนี้ไม่ใช่การปฏิบัติธรรม เป็นการสับสนไม่รู้อะไรเป็นอะไร ถ้าสันโดษเพื่อสุข ก็จบลงด้วยความขี้เกียจ คนที่สันโดษจริงแท้ ไม่ใช่แค่มีความสุข คือไม่มีเรื่องวุ่นวาย ทำกิจหน้าที่ใดได้เต็มแรง เต็มเวลา เต็มที่ ไม่เอาความไม่ยึดมั่นหรือความปล่อยวางมาเป็นข้ออ้างที่จะปล่อยปละละเลย เพราะอันนั้นไม่ใช่ความปล่อยวางอะไรเลย แต่เป็นความประมาท ความไม่ยึดมั่นที่แท้นั้นเป็นไปเองด้วยปัญญา อุเบกขาไม่ใช่ไม่รับรู้อะไร ไม่ใช่เฉยเมยไม่รู้เรื่อง หากแต่รับรู้อย่างผู้มีปัญญา เป็นความเฉยรู้ คือ รู้ทันจึงเฉย ไม่ใช่เฉยไม่รู้ หรือเฉยเพราะไม่รู้ เป็นการเฉยดูอย่างรู้ทัน เป็นการรับรู้อย่างผู้มีปัญญา รู้ว่าอะไรเป็นอะไร (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต)), 2563) ซึ่งประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับ (พุทธทาสภิกขุ) ที่ได้แสดงทัศนะเรื่องเป็นอยู่อย่างต่ำ มุ่งกระทำอย่างสูง ว่า การอยู่อย่างต่ำ อยู่ง่ายกินง่าย ดังคำที่ท่านได้พรรณนาว่า คำว่า "กินข้าวจานแมว อาบน้ำในคู เป็นอยู่อย่างทาส" **กินข้าวจานแมว** หมายถึง การกินอาหารที่ไม่ต้องปรุงแต่งหรือมีความซับซ้อนมากมาย แต่เน้นไปที่ความสำคัญของคุณค่าทางอาหารและสารอาหารที่ได้รับจากการกิน โดยไม่ต้องเสียเวลาไปกับการเตรียมหรือการตกแต่งอาหาร เป็นการเน้นความเรียบง่ายและประหยัดในชีวิตประจำวัน โดยที่ยังคงมีคุณค่าทางโภชนาการครบถ้วน **อาบน้ำในคู** หมายถึง การอาบน้ำที่ไม่ต้องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย แต่เน้นไปที่การชำระร่างกายตามธรรมชาติ ซึ่งคูที่กล่าวถึงอาจหมายถึงสระน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำที่ไม่ตกแต่ง แต่ยังคงสะอาดและเหมาะสมต่อการชำระร่างกาย การอาบน้ำในลักษณะนี้สะท้อนถึงการใช้ชีวิตที่ไม่ยึดติดกับความสะดวกสบาย แต่ให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาร่างกายในลักษณะธรรมดาและพอเพียง **เป็นอยู่อย่างทาส** หมายถึง การใช้ชีวิตแบบที่ไม่หวังความสะดวกสบายหรือความหรูหรา เหมือนกับทาสที่ต้องทำงานหนักและดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่องโดยไม่อู้หรือยึดติดกับความฟุ่มเฟือย เป็นการดำเนินชีวิตอย่างเสมอต้นเสมอปลาย อดทนและไม่คำนึงถึงความสะดวกสบายเกินไป **ทำอย่างสูง** ฝึกฝนตัวเองด้วยสติมีสมาธิตั้งมั่นเกิดปัญญารู้เห็นตามความเป็นจริง โดยไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์หรือความคิดที่ผิดเพี้ยนจากความจริง (พุทธทาสภิกขุ, 2536)

ทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า แนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) และหลวงพ่อ พุทธทาสภิกขุมีความสอดคล้องกันในแง่ของการเน้นการทำความดีและการฝึกฝนตนเองเพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น แม้ว่าทั้งสองท่านจะมีแนวทางที่แตกต่างกันในการมองชีวิต แต่กลับมีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการสร้างความสุขที่ยั่งยืนให้กับชีวิต โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์เน้นถึงการเคลื่อนไหวและปฏิสัมพันธ์ในสังคมที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การทำความดีและฝึกฝนจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์นั้นเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขและความเจริญ ส่วนหลวงพ่อพุทธทาสภิกขุกลับเน้นการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายและประหยัด ซึ่งเป็นการมองชีวิตจากมุมมองที่มุ่งเน้นไปที่สิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตจริง ๆ เพื่อลดการยึดติดกับความสะดวกสบายและฟุ่มเฟือยที่อาจนำไปสู่ความทุกข์ การหลีกเลี่ยงความฟุ่มเฟือยและความสิ้นเปลืองเป็นวิธีที่ทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริงและสมบูรณ์มากขึ้น สรุปแล้ว แนวทางทั้งสองท่านมีความสอดคล้องในการสร้างชีวิตที่เจริญงอกงามและ สงบสุข โดยต่างมุ่งเน้นไปที่การฝึกฝนตัวเองและทำความดีเป็นหลัก

ประเด็นที่ 3 เรื่องใจสบาย ใจดี มีความสุข พุทธศาสนาคือ ระบบการพัฒนาความสุข ความสุขนั้นถึงจะดีแต่ก็ยังมีความไม่สมบูรณ์ มีทั้งข้อดีและข้อด้อย พระพุทธศาสนาเวลาพูดถึงอะไรจึงบอกให้ดูทั้งข้อดีและข้อด้อย เราได้แต่พัฒนาความสามารถที่จะหาสิ่งบำรุงความสุขแต่เราไม่ได้พัฒนาความสามารถที่จะมีความสุข เมื่อเราพัฒนาความสามารถที่จะมีความสุขได้มากขึ้น เราจะมีความสุขง่ายขึ้น เมื่อหมดความสามารถที่จะมีความสุข สิ่งบำรุงสุขก็ไม่มีความหมาย คนที่เก่งจริงต้องหาความสุขได้แม้ในความทุกข์และเอาประโยชน์ได้จากปัญหาและมองเห็นประโยชน์แม้ในความทุกข์ คนที่มีความสุข ถ้าเพลินอยู่กับการได้รับบำรุง บำเรอเอาใจ จะไม่พัฒนา อาจอ่อนแอลงไปอีกด้วย เพราะไม่ได้ฝึกตัวเอง เมื่อเรามัวแต่วุ่นวายหาความสุขเราก็ไม่มีเวลาให้แก่ผู้อื่นพร้อมกันนั้นความสุขก็กลายเป็นสิ่งที่เราขาดแคลนอยู่ตลอดเวลา สภาพจิตใจที่ คลาดแคลนความสุข เป็นอยู่กันดาษดื่น ปรากฏให้เห็นทั่วไปในสังคมเราทุกวันนี้ คนมีความสุขจะแผ่ขยายระบายความสุขของตนออกไปแก่คนรอบข้าง จงถามตัวเองให้น้อยลงว่าฉันจะได้อะไร แต่จงถามให้มากว่า ฉันจะทำอะไรเพื่อผู้อื่นได้บ้าง พึงมองเห็นคุณค่าที่ธรรมชาติได้ให้ไว้กับเรา ด้วยการฝึกฝน พัฒนาวิธีคิดแบบกตัญญูรู้สำนึกคุณ ความใจกว้าง ไม่ใช่การเอาใจกัน แต่ความใจกว้าง คืออยู่กันด้วยเมตตา โดยสามารถยอมรับความจริง คนใจแคบ คือคนที่จะเอาตามความต้องการโดยไม่ยอมรับความจริงหรือหลักการ อยู่ร่วมกันโดยเมตตา แก้ปัญหาด้วยปัญญา เมตตาคือใจเรารัก แต่ปัญญาต้องรู้ชัดที่สุด คนที่ไม่รู้ชัด แก้ปัญหาไม่ได้ ไม่ให้ความแตกต่างเป็นความขัดแย้งแต่ให้ความแตกต่างเป็นส่วนเติมเต็มทมะ ในความหมายแง่นี้ คือการปรับตัวได้ ความแตกต่างมีความหมายสองแบบ ถ้าใช้ไม่เป็นจะเป็นความขัดแย้ง แต่ถ้าปฏิบัติถูกจะเป็นส่วนเติมเต็ม เพราะไม่มีใครสมบูรณ์สักคน ความรู้สึกไม่พอใจไม่สบายใจความรู้สึกทุกข์มันช่วยกระตุ้นเตือนตนถ้าเราใช้เป็นก็ใช้มันเป็นตัวส่งเรื่องต่อไปให้ปัญญาเอาปัญญาไปให้ถึงความรู้ ต้องไม่ให้ความรู้สึกครอบงำจิตใจหรือมามีอิทธิพล ที่จะทำให้เกิดปัญหา

แก่จิตใจของเราต่อไป ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์อะไรชาวพุทธควรได้ปัญญามองดูความคิดจิตใจคนที่จะส่งผลข้างหน้าต่อไป คนที่มีความคิดอย่างนี้ เขาทำอย่างนี้ จิตใจเขาเป็นอย่างไร นึกคิดต่อผู้อื่นอย่างไร ไม่ใช่มองแค่เฉพาะหน้า ถ้าเรายังทำกรรมดีและเว้นกรรมชั่วโดยหวังผลอยู่ เราก็ยังไม่พัฒนายังไม่เป็นอารยชนตามหลักพระพุทธศาสนา อริยสาวกเป็นคนที่ทำดีโดยไม่หวังผล เพราะเรื่องผลดีผลร้าย มันเป็นไปตามกฎธรรมดาของมันเอง มีความมั่นใจในตัวเอง ทำดีเพื่อให้สิ่งดีงามเกิดขึ้น เมื่อถึงคราวปีใหม่เราจะต้องทำให้วันปีใหม่เป็นเพียงวันเริ่มต้นที่จะนำมาซึ่งความร่าเริงทั้ง 365 วัน เวลาเหมือนกันทุกวัน ความเป็นกัลยาณมิตรนี้แหละคือลักษณะสำคัญที่เด่นของความเป็นผู้นำ พระพุทธองค์ตรัสว่า “เราเป็นกัลยาณมิตรของสัตว์ทั้งหลาย อาศัยเราผู้เป็นกัลป์ยาณมิตร สัตว์ทั้งหลายก็พ้นไปได้จากทุกข์ทั้งปวง” ผู้นำเป็นผู้ที่ทำเพื่อประโยชน์ของหมู่ชน เพื่อสรรพสัตว์ทั้งปวง เมื่อสุขเท้ ก็ถึงธรรม และเมื่อถึงธรรม ก็สุขแท้ การก้าวเข้าถึงธรรมเป็นเรื่องที่ตรงกับจุดหมายของชีวิตของเราอยู่แล้ว สุขแท้สุขจริง ไม่มีพิษ ไม่มีภัย ไม่ต้องหา ไม่ต้องพึ่งพา ไม่ขึ้นต่ออะไร มีประจำอยู่กับตัว จะอยู่ไหนไปไหนเมื่อใด ก็สดใสเบิกบานเป็นสุขทุกเวลา มากับปัญญาที่รู้แจ้งทำจิตใจให้เป็นอิสระ แม้ความสุขอย่างสูงก็ครอบงำไม่ได้ และความสุขนั้นก็เป็นอิสระ สำหรับคนทั้งหลายที่ยังไม่ได้ลุถึงสุขสูงสุดนั้นก็ไม่เป็นไร เมื่อรู้เข้าใจหลักแล้ว ก็พัฒนาความสุขกันต่อไป (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2563) ซึ่งประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับ (พระพุทธโฆษาจารย์) ที่ได้อธิบายเรื่อง พรหมวิหาร 4 ว่าเป็นคุณธรรมอันประเสริฐ เนื่องจาก พรหมวิหาร 4 เป็นข้อปฏิบัติเพื่อสัตว์อื่นเพราะต้องส่งจิตไปให้สัตว์อื่นและเป็นคุณธรรมที่ปราศจาก โทษ เหมือนพวกพรหมและพระโพธิสัตว์ซึ่งอยู่ด้วยจิตปราศจากโทษ มุ่งแสวงหาประโยชน์ให้แก่สัตว์ ทั้งปวง (เมตตา) ช่วยปลดเปลื้องสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งปวง (กรุณา) พลอยยินดีต่อสมบัติ ของสัตว์ทั้งปวง (มุทิตา) และอยู่ในภาวะเป็นกลาง ๆ (อุเบกขา) (พระพุทธโฆษาจารย์, 2548)

ทัศนะของผู้วิจารณ์ มีความเห็นว่านักปราชญ์ทั้งสองนี้มีแนวคิดคล้ายคลึงกัน ในเรื่องความสุขและ การปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ถือเป็นแนวคิดที่มีความลึกซึ้งและสอดคล้องกันในหลายด้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตใจเพื่อให้การดำเนินชีวิตที่มีความสุขที่แท้จริง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) มุ่งเน้นการใช้ปัญญาในการจัดการกับอารมณ์และไม่ให้ความรู้สึกครอบงำจิตใจ โดยไม่ให้ความแตกต่างกลายเป็นความขัดแย้ง แต่ให้มองว่าเป็นส่วนเติมเต็มซึ่งกันและกัน การฝึกฝนและพัฒนาตนเองตามแนวทางนี้จะนำไปสู่การบรรลุสุขที่แท้จริงและยั่งยืน สอดคล้องกับ พรหมวิหาร 4 ที่พระพุทธโฆษาจารย์ ได้กล่าวถึงว่าพรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้คนพัฒนาความเมตตาและความรักต่อผู้อื่นผ่านการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เช่น เมตตา (ความรัก), กรุณา (ความช่วยเหลือ), มุทิตา (ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น), และอุเบกขา (การเป็นกลาง) โดยคุณธรรมเหล่านี้ช่วยให้เราอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุขและปราศจากโทษ การนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันจะทำให้เรามีจิตใจที่ปราศจากโทษและ

เต็มไปด้วยความเมตตาต่อผู้อื่น ทำให้เรามีความสุขที่ไม่ขึ้นอยู่กับอารมณ์หรือสิ่งภายนอก การที่ทั้งสองท่านกล่าวถึงความสำคัญของการฝึกฝนจิตใจและการปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดความสุขที่แท้จริงและยั่งยืนนั้น เป็นการย้ำเตือนว่าเราต้องพัฒนาจิตใจให้มีความเมตตาและปัญญา ไม่เพียงแค่แสวงหาความสุขจากภายนอก แต่ยังต้องมองหาความสุขภายในที่มาจากการทำความดีและการเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

จุดเด่นของหนังสือ: หนังสือเล่มนี้ เป็นการรวมสารธรรมคำสอนที่เผยแพร่ทางเพจเฟซบุ๊ควัดญาณเวศกวันจากธรรมนิพนธ์และธรรมบรรยายของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งเป็น สารธรรมที่ทันยุคทันสมัย เนื้อหาสาระมีความกระชับ ใช้ภาษาใช้ถ้อยคำ อ่านเข้าใจง่าย ยกตัวอย่างให้เห็นภาพมีความสนุกเพลิดเพลิน เป็นลำดับขั้นตอน สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน มีวิธีนำเสนอ วิธีคิด หลักคิด ให้เข้าถึงความสุขได้โดยง่าย หนังสือเล่มนี้เป็นทางเลือกที่ดีสำหรับผู้ที่กำลังประสบกับความทุกข์ ในชีวิต ต้องการมีความสุขในทุก ๆ วัน ถ้าเข้าใจหลักการในหนังสือนี้แล้วทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตถือเป็น บททดสอบให้เรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือร้าย ล้วนแล้วแต่มีประโยชน์ทั้งสิ้น จะใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้โดยง่ายๆ กับสิ่งเรียบง่ายและความทุกข์จะเกิดขึ้นได้โดยยากในชีวิตในทุกสถานการณ์ ชีวิตจะเดินทางไปสู่ความสุขที่แท้จริง เมื่อสุขแท้ก็ถึงธรรม

จุดที่ควรพิจารณา: ในหนังสือเล่มนี้ชื่อเรื่อง “สุขง่าย ทุกข์ยาก”ในเนื้อหามีการอธิบายธรรมะบางหัวข้อที่มีความคลุมเครือ ทำให้ยากต่อการเข้าใจสำหรับบุคคลที่ยังขาดพื้นฐาน เช่น กรณี ไตรสิกขา ที่ได้ยกขึ้นมาแล้ว แต่การอธิบายไม่ได้ให้ความละเอียดมากนัก ทำให้คนผู้อ่านที่ไม่มีพื้นฐานเข้าใจได้ยาก ควรมีการขยายเนื้อหาให้ละเอียด เหมือนกับข้ออื่น ๆ

สรุปโดยภาพรวม

เกร็ดธรรม นำชีวิต เป็นหลักธรรมที่นำทางให้เราสามารถเข้าใจและเข้าถึงความจริงในชีวิตได้อย่างลึกซึ้งและเป็นจริงในทุกๆ ด้านของการดำเนินชีวิต หลักธรรมนี้มุ่งเน้นให้เราปลูกฝังปัญญาในการรับรู้และเข้าใจถึงความจริงของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยการมองให้เห็นความจริงที่เป็นไปตามธรรมชาติ เช่น ความเกิดขึ้น ความอยู่ และการดับไปของทุกสิ่งทุกอย่าง รวมถึงการยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกขณะนั้น เมื่อเรามีการฝึกฝนจิตใจให้เข้าใจความจริงของโลกและสามารถอยู่ในความเป็นจริงได้อย่างมีสติและมีความสงบ เราจะสามารถมองเห็นความแตกต่างของสิ่งต่างๆ ได้โดยไม่เกิดความขัดแย้งในใจ เมื่อเราไม่หลงไปตามอารมณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความชอบหรือความชัง เราจะสามารถปล่อยวางจากความรู้สึกเหล่านั้นได้ง่ายขึ้น การที่จิตใจของเราสามารถยอมรับความแตกต่างได้โดยไม่รังเกียจหรือยึดติดนั้น จะช่วยให้เรามีความสุขและสงบใจ

มากยิ่งขึ้น การปล่อยวางจากอารมณ์และความรู้สึกที่ติดขัดเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะเมื่อเรายอมรับสิ่งต่างๆ ได้ตามความเป็นจริง เราจะไม่ถูกครอบงำจากอารมณ์หรืออคติที่เกิดขึ้นในใจ ทำให้จิตใจของเรามีความสงบสุขและไม่ถูกกดทับด้วยความเครียดหรือความวิตกกังวล นอกจากนี้ยังทำให้จิตใจของเราเป็นอิสระจากการยึดติดและความหลงใหลในสิ่งที่ไม่ยั่งยืน หลักธรรมนี้จึงนำพาให้เรามีความสุขอย่างแท้จริง เพราะเมื่อใจของเรามีความสงบและไม่ถูกกระทบจากสิ่งภายนอกหรือความรู้สึกที่เป็นไปตามอารมณ์ การดำเนินชีวิตในแต่ละวันก็จะเต็มไปด้วยความผาสุกและความอิสระจากความอารมณ์ทั้งปวง ทำให้เราสามารถมองชีวิตด้วยความเมตตาและเข้าใจต่อสิ่งต่างๆได้อย่างลึกซึ้ง

องค์ความรู้ที่ได้รับ

สุขง่าย ทุกข์ยาก เป็นคำสอนที่สะท้อนถึงความจริงของชีวิตที่มักจะถูกมองข้ามในความเร่งรีบ ของโลกสมัยใหม่ โดยทั่วไปแล้ว ความสุขมักเกิดขึ้นง่ายเมื่อเรามีจิตใจที่สงบและรับรู้ความสุขในสิ่งเล็กๆ รอบตัว แต่ในทางกลับกัน ความทุกข์มักจะเป็นสิ่งที่ยากจะหลุดพ้น เพราะมันมักเกิดจากการยึดติดกับอารมณ์ ความคาดหวัง หรือสิ่งที่ไม่แน่นอน การเข้าใจคำสอนนี้จะช่วยให้เรามีความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับวิธีการรับมือกับความทุกข์และหันมามองหาความสุขในชีวิตที่แท้จริง มนุษย์มักถูกอารมณ์เป็นตัวนำทางทำให้ไม่สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงได้ จึงจำเป็นต้องใช้ปัญญาในการพิจารณาเพื่อเข้าใจอารมณ์ที่เกิดขึ้น และเรียนรู้ที่จะยอมรับการกระทบจิตใจ จนสามารถปล่อยวางได้ การเข้าใจถึงความแตกต่างนั้นสามารถขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ บุคคลสามารถปรับตัวและเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความสมดุลในชีวิตและทำให้จิตใจสงบและร่มเย็น เป็นผู้ที่สามารถมองเห็นธรรมชาติของชีวิตได้อย่างแท้จริง จนสามารถหลุดพ้นจากการครอบงำ ของอารมณ์ทั้งหมดได้อย่างอิสระ ดังแสดงตามภาพนี้

เอกสารอ้างอิง

พระพุทธโฆษาจารย์. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ 100 ปี.* แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภ มหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.

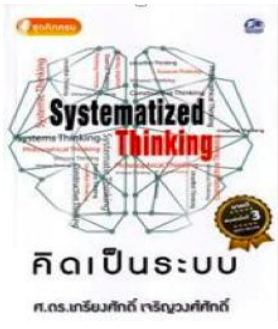
พุทธทาสภิกขุ. (2527). *ธรรมโฆษณ์ เล่ม ราชภโฏวาท.* กรุงเทพฯ: หจก.การพิมพ์พระนคร.

พุทธทาสภิกขุ. (2539). *กามารมณ์กับชีวิต.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2563). *สุขง่าย ทุกข์ยาก,* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บุ๊คสไมล์.

วิจารณ์หนังสือ : Book Reviews
เรื่อง “คิดเป็นระบบ (Systematized Thinking)”

ผู้เขียน : ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
Author : Prof.Dr.Kriangsak Charoenwongsak
ปีที่ตีพิมพ์ : 2561
สำนักพิมพ์ : บริษัทซัคเซส พับลิชชิ่ง จำกัด

[1]ชินวัฒน์ นิจเนตร และ [2]สมคิด นาคขวัญ
[1]Chirawat Nitchnet and [2]Somkid Narkkhwan

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ประเทศไทย
Phuket Rajabhat University, Thailand

Somkid.n@pkru.ac.th

Received: December 26, 2024; **Revised**: January 1,2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ เขียนหนังสือไว้มากมาย ทั้งที่เป็นการวิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะในเรื่องเศรษฐกิจ (เช่น SMEs หรือ SLEs, เศรษฐกิจกระแสกลาง : ทิศทางเศรษฐกิจไทยในอนาคต ฯ) ด้านสังคม (เช่น คลื่นลูกที่ 5 -ปราชญ์สังคม : สังคมไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21, สังคมพหุเอกานิยม : เอกภาพในความหลากหลาย ฯ) ด้านการเมือง (เช่น เปิดโลกความคิดปฏิรูปการเมือง, ปฏิรูปครบวงจร สู่ยุคเรืองรองของเมืองไทย ฯ) การศึกษา (เช่น มหาวิทยาลัยที่ทางแยก : จุดประกายวิสัยทัศน์อุดมศึกษาไทยในอนาคต, ศึกษิตแห่งศตวรรษที่ 21 แนวคิดปฏิรูปการศึกษาไทย ฯ) ด้านวัฒนธรรม (เช่น กระบวนทัศน์วัฒนธรรมไทย : “ต้นตอ” เศรษฐกิจถดถอย)

---

[1]รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
[2]อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

เป็นต้น แต่ที่ข้าพเจ้า (ผู้วิจารณ์หนังสือ) ชอบอ่านมากที่สุดคือ หนังสือชุด “ผู้ชนะสิบคิด” ไม่ใช่เพราะท่านกรุณาส่งมาให้อ่านครบทั้งสิบเล่มและเขียนคำกล่าวมอบเป็นกลอนแปดพร้อมลายมือชื่อของท่าน แต่เพราะอ่านแล้วประเทืองปัญญาและนำไปประยุกต์ใช้ได้ดี หนังสือชุด “ผู้ชนะสิบคิด” ประกอบด้วยการคิดเชิงกลยุทธ์ การคิดเชิงเปรียบเทียบ การคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดเชิงสร้างสรรค์ การคิดเชิงเชิงอนาคต การคิดเชิงประยุกต์ การคิดเชิงมโนทัศน์ การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดเชิงสังเคราะห์ และการคิดเชิงบูรณาการ เพียงแค่ตั้งคำถามว่า รูปแบบการคิดแบบต่างๆ ดังกล่าวแต่ละแบบมีลักษณะอย่างไร แบบใดเกิดก่อนเกิดหลัง หรือแบบใดเกิดควบคู่กันไปได้ ก็เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันต่อได้อีกมากแล้วแต่แนวคิด ทฤษฎี และประสบการณ์ของแต่ละคน

เมื่อไม่นานมานี้ก็เจอหนังสือเรื่อง “คิดเป็นระบบ (Systematized Thinking)” ก็เลยซื้อมาอ่าน และพบว่าน่าสนใจมาก ท่ามกลางหนังสือประเภทที่แนะนำวิธีการที่จะทำให้คนเรารวยได้เร็วอย่างไร ซึ่งมีวางขายอยู่เป็นจำนวนมาก ความจริง แผงหนังสือใกล้ ๆ กัน ก็มีหนังสือแปลอยู่ 2 - 3 เล่ม เกี่ยวกับวิธีคิดของคนเรา เช่น เรื่อง Mindset ผู้แต่งคือ Carol S. Dweck (2006) แปลโดย พรรณี ชูจิรวงศ์ ชื่อว่า “Mindset ใช้ความคิดเอาชนะโชคชะตา” แปลเมื่อปี 2018 สำนักพิมพ์วีเลิร์น (We learn) จัดจำหน่าย มีสาระสำคัญเกี่ยวกับกรอบแนวคิด 2 ประเภทคือ ความคิดที่ยึดติดตายตัว (Fixed Mindset) กับความคิดที่พัฒนาได้ (Growth Mindset) อีกเล่มหนึ่งคือเรื่อง คิดบวก (The Power of Positive Thinking) เขียนโดย Norman Vincent Peale แปลโดย กุญชร ณ อยุธยา สำนักพิมพ์แอร์โรว์ (พิมพ์ครั้งที่ 9) ปี 2562 สาระหลักก็อยู่ในประเด็นคล้ายๆ กัน คือคนที่คิดบวกจะไม่ยอมแพ้ต่อความล้มเหลว มุ่งมั่นหาทางแก้ไขจนประสบความสำเร็จ ไม่โทษโชคชะตา ไม่พึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพระผู้เป็นเจ้า แต่ด้วยความที่ไม่ชอบอ่านหนังสือแปล จึงเลือกที่จะซื้อ “คิดเป็นระบบ” มาอ่าน

สาระสำคัญของหนังสือ

โดยปกติ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ เขียนหนังสืออ่านง่าย ไม่ยึดติดกับรูปแบบมากนัก การอ้างอิงก็มีเพียงพอประมาณเท่าที่จะทำให้เนื้อหาสาระมีความน่าเชื่อถือ มีการใช้ถ้อยคำที่แปลจากภาษาอังกฤษแล้วอ่านรู้เรื่องค่อนข้างตรงกับความหมายในภาษาเดิม ไม่ต้องแปลเป็นคำบาลีหรือสันสกฤต (ที่ต้องแปลเป็นไทยอีกครั้ง จึงจะเข้าใจ) การอธิบายหลักการและแนวคิดต่างๆ ก็เป็นระบบ มีภาพ แผนภูมิ ตาราง หรือส่วนประกอบอื่น (Illustrations) ที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสาระที่นำเสนอได้รวดเร็ว ทำให้ภาพรวมของหนังสือในแต่ละหน้าดูโปร่ง (ที่เรียกว่าช่องไฟ) ไม่อัดแน่นด้วยตัวหนังสือมากเกินไป การอธิบายแนวคิดหรือหลักการต่างๆ ก็มีการนำเอาเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาประกอบคำอธิบายนั้น ทำให้ผู้อ่านมีความคิดเห็นสอดคล้องไปกับคำอธิบายดังกล่าว เช่น การปฏิรูประบบราชการหากไม่ปรับโครงสร้างของการทำงานของกระทรวง

ต่างๆ ที่เทอะทะ มีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อน ล้าหลัง โดยเฉพาะโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากส่วนกลางจะมีโครงสร้างขนาดใหญ่ มีหน่วยงานย่อยมากมาย แต่ทำงานซ้ำซ้อน ไร้ประสิทธิภาพ และยังมีหน่วยงานในส่วนภูมิภาคอีกหลายหน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการภาค ฯ แต่บางกรณีตัวอย่างที่ยกมาประกอบคำอธิบายก็อาจทำให้ผู้อ่านมีความคิดเห็นในทางตรงกันข้ามก็มี เช่น การที่รัฐบาลออกกฎหมายห้ามผู้โดยสารนั่งท้ายรถกระบะ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการบาดเจ็บล้มตายเมื่อมีอุบัติเหตุ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นการกำหนดมาตรการที่คิดไม่ครบ มองมุมเดียว ขาดความสมจริง ยากแก่การปฏิบัติ เพราะคนที่ใช้รถกระบะจำเป็นต้องบรรทุก ทั้งคน สิ่งของ ครอบครัวหนึ่งๆ มีลูกเมีย ต้องนั่งไปด้วย หรือต้องขนคนงาน แต่ฝ่ายที่เห็นด้วยกับมาตรการนี้มองว่า การนั่งท้ายรถกระบะเมื่อเกิดอุบัติเหตุ มีคนบาดเจ็บหรือเสียชีวิตบ่อยมาก

หนังสือเล่มนี้ ประกอบด้วยบทนำ 1 บท และเนื้อหาอีก 4 บท ในบทนำกล่าวถึงความสำคัญของการคิดว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำและเป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวให้กับคนและสังคมนั้นได้ และกล่าวถึงหมวดของการคิด 4 หมวด เชื่อมโยงไปถึงหนังสือเล่มอื่นๆ ที่เคยเขียนมาแล้ว ได้แก่ หมวดทักษะการคิด (คิดเป็น) ในหนังสือชุด**ผู้ชนะสิบคิด**ดังกล่าวแล้ว หมวดทัศนคติการคิด (คิดบวก) นำเสนอเรื่องการคิดบวกในหนังสือ**ชีวิตคิดบวกสไตล์ ดร.แดน** หมวดคุณธรรมการคิด (คิดดี) ได้นำเสนอการคิดดีไว้ในหนังสือ **ชาวอารยะ: ชาวศิวิไลซ์ที่ใฝ่หา** และหมวดระบบคิด (คิดครบ) คือคิดเป็นระบบ ซึ่งก็คือหนังสือเล่มนี้

ในบทที่ 1 ผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับโมเดลการคิดเป็นระบบ (Systematized Model) ว่าประกอบด้วยการคิด 3 รูปแบบคือ การคิดครบระบบ (Systems Thinking) การคิดเชิงระบบ (Systemic Thinking) และการคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking) ส่วนในบทที่ 2, 3 และ 4 อธิบายรายละเอียดของการคิดทีละแบบทั้ง 3 รูปแบบดังกล่าว

ในบทที่ 1 โมเดลการคิดเป็นระบบ (Systematized Model) ประกอบด้วยการคิด 3 รูปแบบคือ การคิดครบระบบ การคิดเชิงระบบ และการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งดูแบบผิวเผินแล้วก็เหมือนไม่มีอะไรแตกต่างกัน แต่ผู้เขียนได้อธิบายรูปแบบการคิดทั้ง 3 แบบ รวมทั้งวิธีการคิดย่อยที่เป็นองค์ประกอบของการคิดแต่ละแบบไว้อย่างละเอียดชัดเจน ดังนี้

การคิดครบระบบ (Systems Thinking) หมายถึงการมองอย่างองค์รวม ครบวงจรทั้งมิติคน ระบบ และบริบทที่เกี่ยวข้อง ไม่แยกเป็นส่วนๆ เพื่อเข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่างๆ ครบทั้งระบบ เพราะสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมล้วนมีความเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงกัน เรียกว่า “ไตรอารยสภาพแนวทาง 3 ประสาน-คน ระบบ บริบท” มีความซับซ้อนและเป็นพลวัต ทำให้รู้ว่าการปรับเปลี่ยนส่วนหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นๆ อย่างไร และจะปรับเปลี่ยนส่วนอื่นๆ หรือทั้งระบบอย่างไรเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่พึงประสงค์

การคิดเชิงระบบ (Systemic Thinking) หมายถึงการคิดอย่างเป็นกระบวนการ จากปัจจัยนำเข้า (Input) สู่การทำให้เกิดผลชัย (Out win) ที่ดีที่สุด เป็นกรคิดอย่างมียุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด การคิดแบบนี้มุ่งเป้าหมายเพื่อการวางแผนการแก้ปัญหาและการพัฒนาที่ยั่งยืน และได้นำเสนอ “ยุทธศาสตร์การบริหารประสิทธิภาพ 8E โมเดล เพื่อบริหารทรัพยากรให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด โดยขับเคลื่อนเป็นกระบวนการครบ 8 กระบวนการ ได้แก่

E1 : ประสิทธิภาพ (Efficiency) จัดการปัจจัยนำเข้าอย่างมียุทธศาสตร์

E2 : ประสิทธิการ (Excellence) ดำเนินการอย่างมียุทธศาสตร์

E3 : ประสิทธิผล (Effectiveness) สร้างผลผลิตอย่างมียุทธศาสตร์

E4: ประสิทธิคุณ (Esteemed Valuableness) เพิ่มคุณค่าผลลัพธ์อย่างมียุทธศาสตร์

E5 : ประสิทธิสาร (Esthetic Worthiness) บริหารผลลัพธ์ให้เลอค่าอย่างมียุทธศาสตร์

E6 : ประสิทธิคูณ (Exponentiality) ทวีคูณผลลัพธ์ที่เลอค่าอย่างมียุทธศาสตร์

E7 : ประสิทธิเขต (Externality) ขยายผลลัพธ์ไปนอกขอบเขตอย่างมียุทธศาสตร์

E8 : ประสิทธิกาล (Eschatonicity) บริหารผลลัพธ์ให้ยั่งยืนอย่างมียุทธศาสตร์

ส่วนการคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking) หมายถึงลำดับการคิดที่ร้อยเรียงเป็นขั้นเป็นตอน ชัดเจน มีเหตุมีผล ไม่คลุมเครือ ไม่คิดสะเปะสะปะ สับสน วกวนไปมา ทำให้เข้าใจเรื่องนี้อย่างแจ่มชัด การที่คนเราจะคิดอย่างมีระบบได้อย่างดีนั้น ต้องเรียนรู้วิธีคิด 2 วิธี ได้แก่

1. การคิดเชิงปรัชญา (Philosophical Thinking) หมายถึงความสามารถในการคิดอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เข้าถึง “แก่น” ของความรู้ ความดี ความงามและความจริง โดยแนะนำให้พัฒนาความสามารถการคิดเชิงปรัชญา 10 แบบคือ

1) การใช้เหตุผล (Reasoning)

2) การให้นิยาม (Definition/Defining Characteristic)

3) การจัดหมวดหมู่ (Categorizing)

4) การเชื่อมโยงนามธรรมกับรูปธรรม (Ostracizations vs. Concretization)

5) การแยกแยะส่วนเฉพาะกับส่วนทั่วไป (Particularization vs. Generalization)

6) การแยกเรื่องเจาะจงกับเรื่องสากล (Specification vs. Universalization)

7) การแยกแยะสัมพัทธ์กับสัมบูรณ์ (Relativization vs. Absolutization)

8) การแยกแยะรูปแบบกับสาระ (Form vs. Substance)

9) การรู้ขอบเขตของกาละและเทศะ (Time-Space Boundary)

10) การแยกแยะเงื่อนไขจำเป็นกับเงื่อนไขพอเพียง (Necessary Condition vs. Sufficient Condition)

2. การคิดเชิงสารัตถะ (Essence Thinking) หมายถึงความสามารถในการจำแนกแยกแยะและค้นหา “แก่น” หรือสาระสำคัญของสารที่ได้รับ เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ระหว่างสารที่ได้รับกับสารที่สื่อออกไป ซึ่งอาจนำเสนอแตกต่างกัน โดยพัฒนาการคิดเชิงสารัตถะ 3 รูปแบบคือ

1) การเข้ารหัส (Encoding) และการถอดรหัส (Decoding)

2) การยึดกรอบวัฒนธรรม (Culturalization) กับการถอดกรอบวัฒนธรรม (Deculturalization)

3) การเข้าใจความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของสิ่งที่อยู่ภายใน (Endogenization) กับสิ่งที่แสดงออกภายนอกกรอบกระบวนทัศน์ กรอบปริมณฑล หรือนอกประเด็นฯ (Endogenization)

อีก 3 บทที่เหลือของหนังสือซึ่งเป็นเนื้อหาสาระหลัก อธิบายรายละเอียดของการคิดทั้ง 3 รูปแบบ

ข้อเขียนในหนังสือเล่มนี้ น่าจะได้รับอิทธิพลหรือมีแนวคิดสอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีระบบอยู่มาก ในเรื่อง**การคิดครบระบบ**ที่ประกอบด้วยคน ระบบ และบริบท ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของระบบ 7 ประการคือโครงสร้าง กระบวนการ กฎ/กติกา/กฎหมาย วัฒนธรรม ประเพณี ปทัสถาน และสถาบัน ที่จะร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายแต่ละอย่าง ในทฤษฎีระบบ (System Approach) อธิบายว่า ระบบคือภาพส่วนรวมของโครงสร้างหรือของขบวนการอย่างหนึ่งที่มีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่รวมกันอยู่ในโครงสร้างหรือขบวนการนั้น เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการวางแผนและดำเนินการต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ในการอธิบายเรื่อง**การคิดเชิงระบบ**ก็นำเอาองค์ประกอบของระบบ 3 ส่วนมาใช้ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต รวมทั้งการใช้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบการทำงาน โดยการบริหารประสิทธิภาพด้วย 8E model แต่หากนำวิธีการเชิงระบบหรือการวิเคราะห์ระบบมาแสดงขั้นตอนการทำงาน ก็จะทำให้เห็นวิธีการคิดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ชัดเจนมากขึ้นโดยเฉพาะการคิดเพื่อวางแผนงาน ซึ่งได้แก่ ขั้นสำรวจปัญหาหรือความต้องการ กำหนดจุดมุ่งหมาย ศึกษาข้อจำกัดต่างๆ และกำหนดทางเลือก วางแผน ดำเนินการตามแผน ประเมินผล และแก้ไขปรับปรุง

ในวิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสถิติ และวิจัย ความเป็นระบบ (System) เป็นคำคู่ตรงข้าม (Dichotomy) กับการสุ่ม (Random) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความน่าจะเป็น (Probability) ในการคาดคะเนสภาวะหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น เกิดขึ้นโดยอิสระหรือโดยสุ่ม ไม่มีใครหรืออะไรบังคับ หรือดลบันดาลให้เกิดขึ้น ความคิดที่เชื่อว่า สภาวะทางธรรมชาติ บังเกิดขึ้น (Emergence) เปลี่ยนแปลง/พัฒนา (Change/development) และดับไป (Distinction) ตามเหตุที่มีอยู่ เชื่อว่าทุกอย่างถูกกำหนดไว้แล้วอย่างเป็นระบบ มีเหตุมีผล อธิบายได้ แต่ก็มีความเชื่อที่ว่าปรากฏการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ไม่ตั้งใจ บอกสาเหตุไม่ได้ เป็นเรื่องของโชค ดวง เสี่ยงหรือ

สุ่ม (Random) ฝ่ายที่เชื่อความเป็นระบบ อธิบายว่าที่ยังบอกไม่ได้ว่าจะเกิดเมื่อไหร่ อย่างไร เพราะเรายังค้นไม่พบความรู้ความจริง เหตุและผลของเรื่องนั้น เช่น เรื่อง Big Bang หรือการกำเนิดของจักรวาลที่เดิมเข้าใจว่า การะเบิดของพลังงานบางอย่างสาดกระจายมวลสารทั้งหลายออกไปทุกทิศทาง แล้วเย็นตัวลงจับกลุ่มเป็นก้อนก๊าซขนาดมหึมา ยุบตัวลงเป็นกาแล็กซี เกิดเป็นระบบสุริยะจักรวาล เป็นเรื่องบังเอิญ แต่ต่อมาก็พบว่า มันเกิดแบบเดียวกันในกาแล็กซี ทางช้างเผือกอื่น กลุ่มที่เชื่อความเป็นระบบมากกว่าการสุ่มหรือความบังเอิญ มักจะคิดค้นหาคำตอบว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและทางสังคมเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นอย่างไร เพราะอะไร และนำมาซึ่งความสามารถในการทำนาย ควบคุม และใช้ประโยชน์จากความเป็นระบบที่ค้นพบ

ในการอธิบายวิธีการคิดแบบต่างๆ ผู้เขียนได้นำเอาเทคนิควิธีการบริหารต่างๆ มาประกอบการบรรยายเพื่อให้การคิดดังกล่าวครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในบทที่ว่าด้วยการคิดเชิงระบบได้นำเอาการตั้งวัตถุประสงค์และและตัววัดผลด้วยระบบ OKRs (Objectives and Key Results) และใช้เทคนิค Six Sigma ในการบริหารคุณภาพเพื่อให้บรรลุ “ประสิทธิผล” การใช้ Balanced Scorecard ในการวางแผนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์แบบ “ประสิทธิคูณ” หรือการใช้หลักวิภาษวิธีมาใช้ตรวจสอความจริงในวิธีการคิดเชิงปรัชญา

ในหนังสือเล่มนี้อธิบายถึงวิธีการหาความรู้ความจริงในลักษณะการคิดเชิงปรัชญาไว้ในบทที่ 4 ที่ว่าด้วย**การคิดอย่างเป็นระบบ** การคิดเชิงปรัชญาเพื่อนำไปสู่การตรวจสอบความจริง จะต้องมีความสามารถอย่างน้อย 10 เรื่องดังกล่าวแล้วคือ การใช้เหตุผล (Reasoning) การให้นิยาม (Definition/Defining Characteristic) การจัดหมวดหมู่ (Categorizing) การเชื่อมโยงนามธรรมกับรูปธรรม (Ostracizations vs. Concretization)การแยกแยะส่วนเฉพาะกับส่วนทั่วไป (Particularization vs. Generalization) การแยกเรื่องเจาะจงกับเรื่องสากล (Specification vs. Universalization) การแยกแยะสัมพัทธ์กับสัมบูรณ์ (Relativization vs. Absolutization) การแยกแยะรูปแบบกับสาระ (Form vs. Substance) การรู้ขอบเขตของกาละและเทศะ (Time-Space Boundary) การแยกแยะเงื่อนไขจำเป็นกับเงื่อนไขพอเพียง (Necessary Condition vs. Sufficient Condition) ทำให้นึกถึงหลักตรรกวิทยาที่เคยเรียนรู้มาในวิชาปรัชญา ตลอดจนหลักกาลามสูตรในพุทธศาสนาไปพร้อมๆ กัน

ลักษณะหนึ่งที่ปรากฏในข้อเขียนของ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์คือการใช้เนื้อหาในหนังสือเล่มอื่นที่ท่านเขียนมาใช้ประกอบการอธิบายหลักการหรือแนวคิดในหนังสืออีกเล่มหนึ่ง ในกรณีหนังสือเรื่อง คิดเป็นระบบก็เช่นเดียวกัน เมื่อกล่าวถึงแนวคิด คน ระบบ บริบท ในการคิดครบระบบ ก็ได้อ้างถึงหนังสือเรื่อง **ปฏิรูปครบวงจร : สู่ยุคเรืองรองของสังคมไทย** ว่าการแก้ปัญหาและพัฒนาเรื่องใด ๆ เพื่อนำไปสู่สภาพที่พึงประสงค์จำเป็นต้องใช้การแก้อย่างครบวงจรทั้งคน ระบบและบริบทที่เกี่ยวข้อง อีกตัวอย่างก็คือ เมื่อพูดถึงการคิดอย่างเป็นระบบว่า ความคิดกำหนดความ

เป็นตัวเรา กำหนดการกระทำ และกำหนดผลลัพธ์ของสิ่งที่ตามมา แต่ละคนจะตอบสนองต่อสถานการณ์เดียวกันด้วยวิธีคิดต่างกัน และนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่เหมือนกัน โดยอ้างถึงกรอบความคิดเรื่องปรัชญาการมองโลกจากหนังสือ **สังคมทุรชน : ยุทธศาสตร์ความล่มสลายของสังคม** และเชื่อมโยงกับข้อสรุปในหนังสือ **ลายแทงนักคิด** ว่าสิ่งที่เราคิด (Thinking) เป็นตัวกำหนดสิ่งที่เรารู้ (Knowing) ความรู้ที่ได้จากการคิดกำหนดความเป็นตัวเรา หรืออัตตา (Being) เรารู้อะไร เราก็เป็นเช่นนั้น ตัวตนของเรานำไปสู่วิถีชีวิต (Living) และวิถีชีวิตนำไปสู่การแสดงออก (Manifesting) เป็นพฤติกรรมต่าง ๆ อาทิ การเขียน (Writing) การพูด (Speaking) การสอน (teaching) และการแสดงอากัปกริยาต่างๆ (Acting) เป็นต้น ประเด็นนี้ทำให้นึกถึงคำพูดของ เรอเน่ เดส์การ์ต ที่ว่า “ฉันคิด ฉันจึงมีตัวตนอยู่” (I think, therefore I am หรือ I am thinking, therefore I exist) ว่าน่าจะเป็นแนวคิดในลักษณะเดียวกันหรือไม่

แต่หากพิจารณาตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา จะมีส่วนช่วยอธิบายความเป็นไปของระบบในลักษณะของการคิดครบระบบหรือคิดแบบองค์รวม เป็นไปตามหลักอิทัปปจจยตาปฏิจจสมุปปาโท ที่อธิบายว่า เพราะมีสิ่งนี้ๆ เป็นปัจจัย สิ่งนี้ๆ จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ๆ ไม่มี สิ่งนี้จึงดับไป เป็นกฎของธรรมชาติ การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกัน จึงเกิดมีขึ้น

การอธิบายวิธีคิดเชิงสารัตถะ ว่าต้องอาศัยการเข้ารหัส (Encoding) และการถอดรหัส (Decoding) ต้องใช้หลักภาษาศาสตร์ เรื่องอวัจนภาษา (Non-verbal Communication) และภาษาทางคอมพิวเตอร์เกี่ยวกับรหัสและการถอดรหัส รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแนว Hermeneutics ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ตีความข้อเขียนเพื่อทำความเข้าใจความคิดหรือสารที่แฝงอยู่ในถ้อยคำต่างๆ การอธิบายการคิดแบบนี้อาจเป็นเรื่องบังเอิญหรืออาจจะเป็นหลักการเดียวกัน กล่าวคือทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติหรือแม้ในจักรวาล สามารถแทนด้วยสัญลักษณ์ได้ทั้งสิ้น ภาษาก็คือรหัส หรือสัญลักษณ์ที่มนุษย์ใช้สื่อสาร มนุษย์ใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารตัวตน ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ฯ ผ่านสื่อกลางทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง ภาษาภาพ และภาษาสัญลักษณ์ต่างๆ ให้คนอื่นเข้าใจ และตอบสนอง ผู้รับสารก็จะตีความหมายที่ผู้ส่งสารสื่อออกไป และทำความเข้าใจ การสื่อสารระหว่างกันจึงต้องมีการเข้ารหัส ซึ่งหมายถึงการแปลงความรู้สึกนึกคิดให้กลายเป็นภาษาที่ตนเองและผู้รับสารสามารถเข้าใจได้ตรงกัน ส่วนการถอดรหัสคือการตีความและแปลงข้อมูลย้อนกลับเพื่อทำความเข้าใจสารที่ได้รับ ซึ่งการคิดเชิงสารัตถะจำเป็นต้องมีทักษะในการทำความเข้าใจสารต่างๆ ที่ได้รับ เพื่อจำแนกและค้นหา แก่นหรือสาระสำคัญของสารที่ได้รับเพื่อให้เข้าใจตรงกันในการคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic thinking)

บทวิจารณ์

ข้อดีของหนังสือที่ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ เขียนหนังสือคืออ่านง่าย ไม่ยึดติดกับรูปแบบมากนัก การอ้างอิงก็มีเพียงพอประมาณเท่าที่จะทำให้เนื้อหาสาระมีความน่าเชื่อถือ มีการใช้ถ้อยคำที่แปลจากภาษาอังกฤษแล้วอ่านรู้เรื่องค่อนข้างตรงกับความหมายในภาษาเดิม ไม่ต้องแปลเป็นคำบาลีหรือสันสกฤต (ที่ต้องแปลเป็นไทยอีกครั้ง จึงจะเข้าใจ) การอธิบายหลักการและแนวคิดต่างๆ ก็เป็นระบบ มีภาพ แผนภูมิ ตาราง หรือส่วนประกอบอื่น (Illustrations) ที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสาระที่นำเสนอได้รวดเร็ว ทำให้ภาพรวมของหนังสือในแต่ละหน้าดูโปร่ง (ที่เรียกว่าช่องไฟ) ไม่อัดแน่นด้วยตัวหนังสือมากเกินไป การอธิบายแนวคิดหรือหลักการต่างๆ ก็มีการนำเอาเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาประกอบในการอธิบายวิธีการคิดแบบต่างๆ ผู้เขียนได้นำเอาเทคนิควิธีการบริหารต่างๆ มาประกอบการบรรยายเพื่อให้การคิดดังกล่าวครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในบทที่ว่าด้วยการคิดเชิงระบบ ได้นำเอาการตั้งวัตถุประสงค์และและตัววัดผลด้วยระบบ OKRs (Objectives and Key Results) และใช้เทคนิค Six Sigma ในการบริหารคุณภาพเพื่อให้บรรลุ “ประสิทธิผล” การใช้ Balanced Scorecard ในการวางแผนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์แบบ “ประสิทธิคูณ” หรือการใช้หลักวิภาษวิธีมาใช้ตรวจสอบความจริงในวิธีการคิดเชิงปรัชญา

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งที่ปรากฏในข้อเขียนของ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ คือการใช้เนื้อหาในหนังสือเล่มอื่นที่ท่านเขียนมาใช้ประกอบการอธิบายหลักการหรือแนวคิดในหนังสืออีกเล่มหนึ่ง ในกรณีหนังสือเรื่อง คิดเป็นระบบก็เช่นเดียวกัน ทำให้เราได้ทราบและพบว่า ทุกเรื่องที่ท่านเขียนสามารถเชื่อมเนื้อหา ซึ่งเป็นการย้อนทวนให้ชวนติดตามและได้ผลประโยชน์จาการอ่านหนังสือหนึ่งเล่มแต่ได้องค์ความรู้จากหลายส่วนของผลงานที่ท่านเขียนขึ้น

หนังสือเล่มนี้ไม่มีบทสรุปหรือบทส่งท้าย อาจเป็นเพราะได้อธิบายภาพรวมหรือแนวคิดทั้งหมดไว้ในบทนำแล้ว คงมองว่าถ้าจะสรุปอีกครั้งก็จะมีเนื้อหาเหมือนบทนำ แต่ถ้าหากจะมีบทสรุปหรือบทส่งท้ายเพิ่มขึ้น ก็อาจจะเป็นเรื่องแนวโน้มหรือพัฒนาการของการคิด หรือการนำการคิดที่เป็นระบบไปใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียน การทำงาน/ประกอบอาชีพ หรือการดำรงชีวิตโดยเฉพาะระบบคิดที่จะให้รู้เท่าทันยุคดิจิทัลซึ่งกำลังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกโฉมหรือบางคนเรียกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบทำลายล้าง (Disruptive Change) นั่นอาจจะทำให้หนังสือมีความสมบูรณ์ขึ้นอีกก็เป็นได้

บทสรุป

การพัฒนาทักษะการคิดได้ครบในทุกหมวดการคิด จะช่วยให้เราปลดปล่อยพลังการคิดได้เต็มศักยภาพ ทั้ง คิดเป็น คิดบวก คิดดี และคิดครบ

หมวด 1 คิดเป็น ต้องพัฒนาทักษะการคิดให้ครบ 10 มิติซึ่งผมได้นำเสนอไว้ในหนังสือชุดผู้ชนะสิบคิด จำนวน 11 เล่ม?วัตถุประสงค์ไม่เพียงต้องการให้รู้ธีคิด และคิดเป็น แต่ต้องการกระตุ้นให้ผู้อ่านได้พัฒนา นิสัยนักคิด' ในมิติติต่างๆ ด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ในการมองโลก การวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ สามารถแก้ปัญหาและริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้

หมวด 2 คิดบวก ต้องพัฒนาทัศนคติการคิด ให้คิดบวกเป็นชีวิต เป็นนิสัย ความคิดบวกเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ เป็นตัวขับเคลื่อนชีวิตไปสู่ความสุขและความสำเร็จที่ยั่งยืน เมื่อเราคิดบวก เราก็พาชีวิตของเราไปในทางบวก ได้นำเสนอไว้ในหนังสือ ชีวิตคิดบวกสไตล์ดร.แดน? โดยแนะนำว่าเราจะคิดบวกได้ตลอดชีวิต จำเป็นต้องเริ่มจากหลักคิด ที่ถูกต้อง โน้มเอียงมามองส่วนดีมากว่าส่วนเสีย มองมุมบวกมากกว่ามุมลบ คิดดีมากกว่าคิดร้าย เมื่อเรามีหลักคิดเริ่มต้นเป็นบวกและตอบสนองในเชิงบวกซ้ำ ๆ สมองจะจดจำว่าเป็นเช่นนั้น จนกลายเป็นนิสัยคิดบวกในที่สุด

หมวด 3 คิดดี ต้องพัฒนาคุณธรรมการคิด ให้เป็นคน คิดดีไม่คิดร้าย ในหนังสือ ชาวอารยะ : ชาวศิวิไลซ์ที่ใฝ่หา ได้นำเสนอแนวคิดว่า จะต้องพัฒนาความ "คิดดี" อย่างน้อย 3 ลักษณะ" ได้แก่คิดแบบมีหลักคุณธรรม (Virtuous Thinking) มีหลักคุณงามความดีเป็นฐานในการคิด มีมาตรฐานความถูกความผิดเป็นเกณฑ์ ต้องตอบได้ว่า สิ่งนี้ถูก สิ่งนี้ผิดเพราะใช้เกณฑ์อะไร ใช้หลักคุณธรรมใดในการตัดสินใจ คิดแบบสร้างสรรค์ ไม่ทำลายล้างไม่คิดร้าย (Constructive Thinking) คิดในมุมที่ก่อประโยชน์ ไม่ให้ร้าย ไม่ทำลายใคร ตอนหนึ่งท่านได้กล่าวว่า ความคิดสำคัญที่สุด ในการกำหนดว่า เราจะเป็น "ผู้ชนะ" หรือ"ผู้แพ้" ทั้งในระดับปัจเจก และในระดับประเทศ เพื่อช่วยให้คนไทยพัฒนาทักษะการคิด เพราะความคิดเป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำ และเป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวให้กับคนและสังคมนั้นได้ ใน

หนังสือ คนเก่งสร้างได้ : โมเดล KSL31220' ได้เสนอว่า คนในสังคมแห่งความรู้จำเป็นต้องพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นอย่างน้อย 12 ทักษะ (skils) หรือ 125 เพื่อให้มีความเก่งในด้านต่าง 4 ด้าน คือเก่งคิด เก่งสื่อ เก่งงาน และ เก่งคน โดย เก่งคิด เป็นทักษะสำคัญที่สุดอันดับแรก เพราะถ้าคนในประเทศคิดเป็น คิดครบ คิดบวก คิดดี โอกาสที่เราจะขี่ยอดคลื่นในสังคมแห่งความรู้และสังคมแห่งปัญญาในอนาคตย่อมเป็นไปได้ที่ผ่านมา ผมได้จัดหมวดการคิดไว้ 4 หมวด เพื่อให้ได้ผลลัพธ์จากการคิดที่ดีที่สุด ได้แก่ หมวดทักษะการคิด น้ำเสนอการคิด 10มิติ หมวดทัศนคติการคิด นำเสนอการคิดบวก หมวดคุณธรรมการติด นำเสนอการคิดดีหรือคิดสร้างสรรค์

(constructive thinking)ไม่ทำลายล้างผู้อื่น และหมวดสุดท้ายที่จะนำเสนอในหนังสือเล่มนี้ คือ หมวดระบบคิด นำเสนอการคิดครบหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

พรรณี ชูจิรวงศ์. (2018). แปลของ *Carol S, Dweck Mindset : ใช้ความคิดเอาชนะโชตชะตา.* กรุงเทพฯ : Welearn. The benefit mindset :

กุญชร ณ อยุธยา (2563)แปลจอง *Norman Vincent Peale คิดบวก พลังความคิดที่ยิ่งใหญ่สร้างแรงบันดาลใจอย่างไม่มีวันหมดสิ้น : The power of positive thinking.* กรุงเทพฯ : แอร์โรว์,

เกรียงศักดิ์ ขันธนภา(2540). *ปฏิรูปครบวงจร : สู่ยุคเรืองรองของเมืองไทย.* (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพฯ :ซัคเซสมีเดีย.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์.(2539). *สังคมทุรชน: ยุทธศาสตร์ความล่มสลายของสังคม.* สำนักพิมพ์: กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย,

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ ศักดิ์. (2544). *ลายแทงนักคิด.* พิมพ ครั้งที่8. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์.(2555). *ชาวอารยะ: ชาวศิวิไลซ์ที่ใฝ่หา*. สำนักพิมพ์: กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์.(2559). *คนเก่ง สร้างได้: โมเดลสมรรถนะKSL31220*. สำนักพิมพ์: กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์.(2556). *ชีวิตคิดบวก สไตล์ ดร.แดน*. สำนักพิมพ์: กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์.(2555). *ชาวอารยะ แมนนิเฟสโต: แถลงการณ์สยามอารยะ.* สำนักพิมพ์: กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

วิจารณ์หนังสือ : Book Review
การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน
IMPROVING WORK EFFICIENCY

ผู้เขียน : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)
ปีที่พิมพ์ : กันยายน 2561
จำนวน : 25 หน้า
สำนักพิมพ์ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

[1]พระครูปริยัติธีรวงศ์ (บรรจบ ศรีแพงมน) และ [2]พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต (มิตร ฐิตปญฺโญ)

[1]Phra Khru Pariyatteerawong (Banchob Saipangmon)

and [2]Phrakru Pariyattiphattanabundit (Phra Mahamitr Thitapanyo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya university, Thailand

[1]banchob12061964@gmail.com

Received: December 26, 2024; **Revised**: January 17,2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

การเขียนบทวิจารณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการประยุกต์ใช้ “หลักความสันโดษ” ซึ่งเป็นหนึ่งหลักธรรมที่สำคัญหลักหนึ่งในการปรับตัวเพื่อการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน สภาวะทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของชีวิตที่มีคุณภาพ การประยุกต์ใช้ความ

[1] นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] รองศาสตราจารย์, ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สันโดษเพื่อให้คนในสังคมเข้าใจธรรมชาติของตนเองมากขึ้น เนื่องจากความเร่งรีบในการดำเนินชีวิตและการดิ้นรนกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ คนส่วนใหญ่ในสังคมต่างพยายามที่จะหาปัจจัย 4 ที่มุ่งเน้นในการตอบสนองความต้องการของบุคคล การวิจารณ์นี้เป็นการชี้แจงให้เห็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันในมิติทางของพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา ลักษณะของมนุษย์ การแสดงออกต่อตนเอง และผู้อื่นตลอดถึงการดำเนินชีวิตเพื่อการพัฒนาสู่สังคมอุดมคติ

คำสำคัญ : ความสันโดษ และความไม่สันโดษ,อิทธิบาท4 ทางแห่งความสำเร็จ

Abstract

This review aims to explain the application of the principle of contentment in daily life. Contentment is one of the most important principles essential for adapting to life in contemporary society. Currently, political, economic, and social conditions significantly affect the quality of life. Applying the concept of contentment helps individuals in society gain a deeper understanding of their own nature. Humans often struggle with the currents of social change and the fast-paced demands of modern living. Politics and economics are major factors driving this struggle. Most people in society strive to secure the four basic necessities of life, focusing on fulfilling personal needs. This review highlights content that aligns with current circumstances through a Buddhist lens, addressing human characteristics, self-expression, interpersonal interactions, and ways of living that contribute to the development of an ideal society.

Keywords: Contentment, Non-contentment, and the Four Paths to Success (Iddhipada 4)

บทนำ

หนังสือ“การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน”เขียนโดย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือแนวธรรมะวิชาการ โดยนำคำสอนของพระพุทธองค์เข้าสู่เนื้อหา มีจำนวน 25 หน้า พิมพ์ครั้งที่ 35 กันยายน 2561 จำนวน 5,000 เล่ม กองส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พิมพ์เผยแพร่ การพิมพ์หนังสือแจกจ่ายเผยแพร่นี้ เป็นธรรมทาน อันเป็นกุศลวิธีในการพัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา พัฒนาสังคม เพื่อให้เกิด

ประโยชน์สุขที่แท้จริงและยั่งยืนแก่ประชาชน พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นการให้ที่ประเสริฐเลิศกว่าทานทั้งปวง การส่งธรรมให้เป็นความสุขแก่ทุกคน

ผู้วิจารณ์เลือกหนังสือ“การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน”มาวิจารณ์เนื่องจากในสังคมมนุษย์นั้นเป็นสัตว์ที่มีการฝึกหัดขัดเกลาให้เป็นผู้ประเสริฐและสามารถพัฒนาจิตใจให้บรรลุถึงขั้นสูงสุด คือการหลุดพ้นได้ นับว่าน่าสนใจและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อคนในสังคม

โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เล่มนี้ เป็นพระนิพนธ์ธรรมขนาดเล็ก เนื้อหาในหนังสือเรื่องผู้แต่งได้บรรยายไว้ 3 ประเด็น คือ **ประเด็นที่ 1** สันโดษไม่ดี ไม่สันโดษจึงดี กับความไม่สันโดษ ที่เป็นพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า **ประเด็นที่ 2** ความอยากที่ดี กับฉันทะทำให้ขยัน ตัณหาทำให้ขี้เกียจ และ**ประเด็นที่ 3** อิทธิบาท 4 ทางแห่งความสำเร็จ กับสันโดษที่ถูกต้องมีธรรมฉันทะ ผู้วิจารณ์ได้อ่านวิเคราะห์และสรุปรวมเนื้อหาไปตามลำดับขั้นตอนโดยย่อได้ดังนี้มีเนื้อหากะทัดรัดไม่ยาวนักสามารถอ่านโดยใช้เวลาที่ไม่มากเหมาะสำหรับผู้ที่มีความสนใจใฝ่รู้ธรรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอ่านแล้วชวนให้คิดเป็นปริศนาว่าผู้เขียนต้องการสื่อความหมายไปในแง่มุมใดแต่อย่างไรก็ตามข้อควรพิจารณาในรูปแบบของหนังสือเล่มนี้ก็คือภาพบนหน้าปกของหนังสือมีการสื่อความหมายที่ชัดเจน เนื่องจากภาพที่ปรากฏบนหน้าปกเป็นภาพที่มีการสื่อความหมายและความเข้าใจที่ชัดเจนและเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับชื่อเรื่องและจากการพิจารณาทั้งรูปภาพและชื่อเรื่องมีการสื่อความหมายในทางธรรมอย่างดี

ทัศนะของผู้ศึกษา เห็นว่าการวางโครงสร้างของหนังสือ มีความต่อเนื่องของเนื้อหาเป็นอย่างดี ผู้ศึกษาจึงได้รู้ถึงเจตนาของผู้เขียนนั้นต้องการสื่อให้เห็นระดับความสำพันธ์กันเป็นขั้นตอน นอกจากนั้นยังวางหัวข้อย่อยในแต่ละตอนตามความสำคัญ จึงทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่ใคร่ต่อการศึกษา ซึ่งการเขียนนั้น มีสำนวนที่ไม่ซับซอน หนังสือเล่มนี้เหมาะแก่การศึกษาอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่สนใจใฝ่รู้ทางพระพุทธศาสนา

สารัตถะของเนื้อหา

ประเด็นที่ 1 สันโดษไม่ดี ไม่สันโดษจึงดี กับความไม่สันโดษ ที่เป็นพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า

การที่ผู้บรรยายพูดถึงสันโดษไม่ดี ไม่สันโดษจึงดี กับความไม่สันโดษ ที่เป็นพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า งานของพระพุทธเจ้าอย่างแรกที่สุด ก็คือการตรัสรู้ อะไรทำให้พระองค์ได้ตรัสรู้ พระองค์ได้ทำงาน คือ มีความเพียรพยายามอย่างมีประสิทธิภาพจนประสบความสำเร็จให้ตรัสรู้

บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าได้ ถ้าเราสันโดษผิดก็ตาม ไม่สันโดษผิดก็ตาม ก็จะเกิดผลร้ายขึ้นมาทันที ฉะนั้นต้องจับจุดให้ถูก สันโดษต้องสันโดษในเรื่องเครื่องอำนวยความสะดวกทางวัตถุ แต่ต้องไม่สันโดษในกุศลธรรม ถ้าไปจับสันโดษผิดสันโดษในกุศลธรรมก็หยุดเลย เป็นผลเสียเลยทีเดียว มันจะเสียอย่างไร ถ้าพระโสดาบันสันโดษในเรื่องกุศลธรรม พระโสดาบันนั้นก็กลายผู้ประมาทไม่ก้าวหน้า ไม่ต้องได้บรรลุเป็นสกทาคามี อนาคามี อรหันต์ ต่อไป ไม่ต้องไปแล้ว เป็นโสดาบันอยู่นั้นเอง เรียกว่า เป็นอริยสาวกผู้ประมาทที่นี้ ถ้าหากว่าไม่สันโดษอย่างผิดพลาด คือ ไม่สันโดษในสิ่งอำนวยความสะดวก มุ่งหาแต่วัตถุบำรุงบำเรอตนเอง เขาเรียกว่ามุ่งหาอามิส ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วงานก็หยุด งานก็เสีย ใจก็ไม่อยู่กับงาน เมื่อใจก็ไม่อยู่กับงาน ทำงานก็ไม่ได้ผลดี งานก็ไม่สำเร็จผลด้วยดี แล้วดีไม่ดีความไม่สันโดษนี่ ก็สนับสนุนความโลภ เมื่อโลภแล้วได้ไม่ทันใจก็ต้องทุจริตอะไรอย่างนี้ เป็นต้น ตัวไม่สันโดษก็นำมาซึ่งความทุจริต มันก็เป็นเรื่องของผลร้าย

ในจุดนี้ ก็สรุปแต่เพียงว่า เรื่องสันโดษและไม่สันโดษนี่ไม่ใช่คุณธรรมที่เราจะเข้าใจเฉพาะตัวลอย ๆ แต่จะต้องเข้าใจโดยสัมพันธ์กับสิ่งที่เป็นเป้าของมันว่า สันโดษในอะไร ไม่สันโดษอะไร แล้วก็มีความมุ่งหมายอะไร อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วถ้ามีความเข้าใจร่วมกันอย่างนี้แล้ว ก็จะศึกษาให้ลึกลงไปอีกว่า ความสันโดษที่ดีและความไม่สันโดษที่ดีนี่ จะต้องมีรากฐานอีกว่าเกิดจากอะไร ทำอย่างไรจึงจะมีสันโดษที่ดีและไม่สันโดษที่ดี ความเป็นผู้ทำความเพียรไม่ระย่อท้อถอย พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนให้จมอยู่ในสันโดษ คือพระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงสอนให้เราอยู่แค่สันโดษ แต่หนึ่ง สันโดษต้องมีตัวตามตัวรับว่า สันโดษในอะไร และ สอง ไม่ใช่สันโดษแล้วจบ สันโดษอย่างนั้นเป็นสันโดษเลื่อนลอย และผิด สันโดษ คือเตรียมตัวพร้อมแล้ว ต้องต่อด้วยถามว่า จะทำอะไร สันโดษ ต้องตามด้วยคำว่า “ในสิ่งเสพ” หรือ “ในวัตถุบริโภค” แล้วก็เข้าคู่ประกบของมันว่า ไม่สันโดษ “ในกุศลธรรม” คือในการทำกิจหน้าที่ทำงานสร้างสรรค์ความดี ถ้ากลับกันก็ผิดทันที คือถ้าคนไหนสันโดษในสิ่งเสพบริโภค ก็ผิด และถ้าคนไหนสันโดษในกุศลธรรม หรือสันโดษในสิ่งดีงาม หรือในการทำหน้าที่การงาน เป็นต้น ก็ผิด การทำกิจหน้าที่สร้างสรรค์สิ่งดีงามต้องไปให้ถึงจุดหมายจะพอใจจบแค่ที่ทำอยู่เท่านั้นไม่ได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต 2561, 2-9) ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับ (พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ 2547, 55) สันโดษสำหรับบุคคล คือ บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็น แต่ความคิดนั้นต้องไม่ขัดกับหลักการและเจตนารมตามระเบียบ กฎเกณฑ์ ทางสังคม เพราะคนเรานั้นต้องอาศัยหมู่คณะในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ การแสดงความคิดเห็นก็ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อตนเพราะการแสดงออกทางพฤติกรรมนั้นนั้นก็ต้องผ่านกระบวนการของความคิด ถ้าคิดดีพฤติกรรมที่แสดงก็ดูดี ถ้าคิดไม่ดีพฤติกรรมที่แสดงออกก็ดูไม่งาม

ทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า การวิจารณ์คำว่า "สันโดษ" ทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และพระมหามิตร ฐิตปญฺโญ จำเป็นต้องพิจารณาในหลายมิติที่มีความละเอียดซับซ้อน และต้องเข้าใจบริบทที่ทั้งสองท่านเสนอความคิดเห็น เช่น การวิจารณ์ความหมาย

"สันโดษ" ทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่มองว่า "สันโดษ" คือการพอใจในสิ่งที่จำเป็นและไม่ยึดติดกับสิ่งที่ไม่จำเป็น เช่น ความสะดวกสบายทางวัตถุ ถือเป็นการตีความที่เข้ากับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในแง่ของการหลีกเลี่ยงความฟุ้งเฟ้อและการไม่ยึดติดกับสิ่งภายนอก การแสดงทัศนะนี้ดูเหมือนจะสะท้อนถึงการมองที่ตรงไปตรงมาของการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ที่ไม่ควรให้ความสำคัญกับสิ่งที่เป็นเพียงวัตถุ แต่คำว่า "สันโดษ" ยังสามารถมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่านั้น—นั่นคือ การฝึกใจให้พอเพียงในเรื่องความคิดและอารมณ์ภายใน เช่น การไม่ยึดติดกับอารมณ์เชิงลบ เช่น ความโลภ ความโกรธ หรือความหลง ซึ่งผู้บรรยายในบทความอาจไม่ได้กล่าวถึงในรายละเอียดนี้ ซึ่งอาจทำให้การตีความในบางแง่มุมดูเหมือนจะไม่ครบถ้วน หรืออาจจะไม่สะท้อนความลึกซึ้งของสันโดษในมิติของจิตใจอย่างเต็มที่ การวิจารณ์ความสันโดษของพระมหามิตร ฐิตปญฺโญ มองว่าสันโดษคือการแสดงความคิดเห็นตามกรอบระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นแนวคิดที่สะท้อนถึงมุมมองที่ให้ความสำคัญกับการรักษาความเป็นระเบียบในสังคมและการมีความรับผิดชอบในทางสังคม ซึ่งมีประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม แต่การมองในแง่นี้อาจมีข้อจำกัดในแง่ของการสนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการคิดต่าง ซึ่งในบางกรณีอาจทำให้เกิดการจำกัดความคิดสร้างสรรค์หรือความหลากหลายทางความคิดได้ การยึดมั่นในกรอบระเบียบที่เข้มงวดอาจไม่สนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เป็นประโยชน์ในสังคม ความแตกต่างในทัศนะของทั้งสองท่านสะท้อนประสบการณ์และมุมมองที่แตกต่างกัน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มักจะเน้นการตีความที่ลึกซึ้งในทางพระไตรปิฎก และมีแนวทางที่เป็นระบบในการเข้าใจคำสอนทางพุทธศาสนา ในขณะที่พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ เป็นนักวิชาการสมัยใหม่ที่มักจะเน้นไปที่การปรับใช้คำสอนในสังคมปัจจุบัน และให้ความสำคัญกับการรักษาความสมดุลระหว่างความเป็นระเบียบและความหลากหลายทางความคิด ทั้งสองท่านจึงมีวิธีการมองและตีความคำสอนที่แตกต่างกันตามกรอบความคิดและประสบการณ์ในบริบทที่แตกต่างกัน โดยรวมแล้ว ทัศนะของทั้งสองท่านสามารถเสริมสร้างความเข้าใจที่หลากหลายในการปฏิบัติธรรมและการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน แต่จำเป็นต้องพิจารณาในหลายมิติและบริบทที่แตกต่างกันเพื่อให้เกิดความสมดุลและประโยชน์สูงสุดในการนำไปปฏิบัติ

ประเด็นที่ 2 ความอยากที่ดี กับฉันทะทำให้ขยัน ตัณหาทำให้ขี้เกียจ

ความอยากคือ ฉันทะ ตัณหาคือ ความอยากได้ ธรรมทั้งสองหัวข้อนี้เป็นธรรมที่สร้างให้คนมี 2 อย่างอยากให้สิ่งนั้นๆ อยู่ในภาวะที่ดีงามสมบูรณ์ของมัน อยากรู้อยากทำอะไรๆ ให้ดีงามสมบูรณ์ = ฉันทะ อยากให้ตัวได้เสพ ได้บำรุงบำเรอ อยากให้ตัวโก้เก๋ อยากอวด อยากโอ่ = ตัณหาเรื่องฉันทะ ความอยาก ถ้าอยากจนเกินไปก็จะถูกตัณหาคอบงำ ตัณหาเป็นตัวถ่วงไว้ดึงไว้ไม่อยากไป ทำอะไรให้เหน็ดเหนื่อย (ขี้เกียจ) ได้แต่รอว่าเมื่อไรจะได้กินได้เสพอะไรๆ ให้อร่อย แล้วก็จะได้นอนให้อุตุสุโขตัวอย่างหนึ่งให้อุตุสุโขตัวอย่างหนึ่งซึ่งง่ายๆ ใกล้ตัว คือ คนมีฉันทะนั้น ไม่ว่าจะไป

ประสบพบเห็นเกี่ยวข้องกับอะไร ก็อยากให้สิ่ง นั้นอยู่ในภาวะที่ดีงามสมบูรณ์หรือดีเต็มที่ของมัน เช่น จะกินอาหาร เขาก็นึกถึงร่างกายว่าจะให้ร่างกายนี้แข็งแรงมีสุขภาพดีไม่มีโรค แล้วร่างกายนี้จะได้อยู่และช่วยให้เล่าเรียนศึกษาทำงานต่างๆ ได้ผลดีไปหมด เขาก็จึงเลือกกินอาหารที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์จริงๆ ไม่กินของที่บั่นทอนสุขภาพ และกินในปริมาณที่พอดีกับความต้องการของร่างกาย นี่คือกินด้วยฉันทะ ทีนี้ก็มาดูคนที่กินด้วยตัณหา คนมีฉันทะจะกินอาหารโดยมองเห็นเหตุปัจจัยเป็นสายสืบทอดต่อๆกัน ว่ากินอาหารอย่างนี้ให้พอดีแค่นี้แล้วร่างกายจะแข็งแรงมีสุขภาพดีไม่มีโรคภัย แล้วร่างกายที่ดีนี้ก็จะช่วยให้ไปเล่าเรียนศึกษาทำงานได้ผู้เต็มที่ เรียก เป็นทางการว่า รู้จักประมาณในการบริโภค นี่คือฉันทะมากับปัญญา พระพุทธเจ้าทรงมีฉันทะ ทรงปรารถนาทรงต้องการทำให้คนมีความสุขหลุดพ้นไปจากความทุกข์ ให้เขาเป็นคนดีมีจิตใจดีมีปัญญารู้เข้าใจธรรม ให้เขาเป็นคนที่สมบูรณ์ฉันทะนี้พระพุทธเจ้าทรงมีความเต็มเปี่ยมตลอดเวลาไม่ลดถอยเลย ในพระหฤทัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงมีพระมหากรุณาธิคุณทรงปรารถนาจะช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ มีพระมหากรุณาธิคุณนั้นแสดงออกมาในการปฏิบัติด้วย ฉันทะนี้คือเสด็จไปเพียรพยายามทำให้สำเร็จที่สัมมาทิฏฐิ (สมเด็จพุทธโฆษาจารย์, 2562,1-5) ซึ่งในประเด็นนี้สอดคลองกับหนังสือ อิทธิบาท ของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ธรรมที่เป็นรากฐานความสำเร็จท่านได้อธิบายว่า ฉันทะ คือ ความพอใจที่เป็นเหตุให้เกิดความสำเร็จ เมื่อก็ตามถ้ามีความพอใจก็เท่ากับมีความสำเร็จ ตั้งครึ่งหนึ่งแล้วเป็นอย่างน้อย ฉันทะจึงเป็นกำลังแห่งพลังทางกายแลจิตใจที่นำความสำเร็จมาให้ ในขณะเดียวกัน พุทธทาสภิกขุ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่าฉันทะ เป็นความรักในเรื่องที่เราอยากจะทำหรือที่อยากจะได้ผล เช่น ฆราวาส อยากจะได้เงิน อยากมีเกียรติ อยากจะมีเพื่อนที่ดี ก็พอใจอยู่แล้ว ดูจะพอใจได้ง่าย เว้นไว้จะเป็นเรื่องสูงขึ้นไปถึง มรรค ผล นิพพานดูจะพอใจยาก (พุทธทาสภิกขุ, 2564, 17)

การวิพากษ์ทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า การตีความคำว่า "ฉันทะ" โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และพระพุทธทาส ภิกขุ สามารถพิจารณาได้จากหลายมุมมอง เพื่อทำความเข้าใจความหมายที่ลึกซึ้งและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทัศนะของทั้งสองท่านสะท้อนถึงประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมในสังคม โดยแต่ละท่านมีมุมมองที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมในยุคสมัยที่ท่านดำรงอยู่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์มองว่า "ฉันทะ" คือ ความอยากหรือความปรารถนา แต่เมื่อความอยากเกินไป มันจะถูกควบคุมโดยตัณหาที่ทำให้เราหยุดนิ่ง ไม่อยากขยับขยาย และสร้างความเหน็ดเหนื่อยจนเกิดความขี้เกียจ รอแต่ความพึงพอใจจากสิ่งที่มีอยู่ การมองเช่นนี้สะท้อนถึงการอยู่ในวงจรของการเสพความสุขทางวัตถุและอารมณ์ ซึ่งนำไปสู่ความหยุดนิ่งและการไม่พัฒนาตนเอง ท่านมองว่าในสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและการแย่งชิงพื้นที่ทางเศรษฐกิจ การหลุดพ้นจากการถูกตัณหาควบคุมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาตนเอง อย่างไรก็ตาม การตีความเช่นนี้อาจจำกัดอยู่ในบริบทของสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันทางเศรษฐกิจและ

ความกดดันจากค่านิยมทางวัตถุ ซึ่งอาจไม่ได้ครอบคลุมถึงมุมมองที่มองฉันทะในแง่บวกอื่นๆ เช่น การใช้ฉันทะเป็นแรงขับเคลื่อนในการทำความดีหรือการรักในสิ่งที่ทำ การตีความของท่านอาจทำให้การมองฉันทะถูกจำกัดเฉพาะในด้านลบเท่านั้น โดยไม่ครอบคลุมถึงความทะเยอทะยานที่มีคุณค่าทางจิตใจและการพัฒนาตนเองในเชิงบวก ในทางตรงกันข้าม พระพุทธทาส ภิกขุมองว่า "ฉันทะ" เป็นพื้นฐานของความสำเร็จ เป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้ทั้งกายและจิตใจมีความแข็งแรง สามารถมุ่งมั่นต่อการทำงานและรักในหน้าที่ของตน ท่านมองว่าฉันทะที่ดีจะช่วยให้เกิดความพอใจในงานที่ทำและนำไปสู่ความสำเร็จ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความทะเยอทะยานในแง่ของการสะสมวัตถุหรือการแสวงหาความพึงพอใจจากสิ่งภายนอก ท่านเน้นการทำงานด้วยความรักและความมุ่งมั่นในการสร้างสิ่งดีๆ ที่มีประโยชน์ การมองฉันทะในแง่นี้สะท้อนถึงความสำคัญของการสร้างพลังภายใน เพื่อทำสิ่งที่มีประโยชน์ต่อทั้งตนเองและสังคม โดยไม่ยึดติดกับความฟุ้งเฟ้อและการแสวงหาผลประโยชน์จากภายนอก ซึ่งเป็นการต่อต้านกระแสสังคมบริโภคนิยมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและการแย่งชิง ทัศนะของพระพุทธทาสอาจถูกมองว่าแยกแยะระหว่าง "ฉันทะ" ที่เป็นความรักในงานกับ "ตัณหา" ที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาความสุขจากสิ่งภายนอก ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจนเสมอไป ผู้วิจารณ์มองว่า ทัศนะของทั้งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์และพระพุทธทาส ภิกขุ สอดคล้องกับบริบทสังคมในยุคสมัยของแต่ละท่าน โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์มีทัศนะในบริบทของสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันทางเศรษฐกิจและความเสื่อมโทรมของค่านิยมทางวัตถุ ในขณะที่พระพุทธทาส ภิกขุ มองฉันทะในแง่ของการรักษาคุณธรรมและพลังในการทำความดี ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการทางจิตใจที่ลึกซึ้ง อย่างไรก็ตาม ทัศนะของทั้งสองท่านสามารถเสริมกันได้ในการทำความเข้าใจ "ฉันทะ" ในมิติที่กว้างขึ้น โดยมองเห็นว่าฉันทะสามารถเป็นทั้งแรงขับเคลื่อนที่ดีในการสร้างสรรค์สิ่งดีๆ และในขณะเดียวกันก็อาจกลายเป็นอุปสรรคในการพัฒนาได้ หากถูกครอบงำโดยตัณหาหรือความอยากที่ไม่เหมาะสม

ประเด็นที่ 3 อิทธิบาท 4 ทางแห่งความสำเร็จ กับสันโดษที่ถูกต้องมีธรรมฉันทะ

หลักธรรมที่นำมาซึ่งความสำเร็จ โดยเฉพาะในด้านการงาน คือ อิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ, วิริยะ, จิตตะ, และ วิมังสา หลักธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในงานและชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการทำงานที่ต้องการความพยายามและความมุ่งมั่น **ฉันทะ** คือ ความรักและความพอใจในสิ่งที่ทำ หากเรารักงานที่ทำ ความตั้งใจและความพยายามจะตามมาเอง ดังนั้น การทำงานด้วยความรักจะช่วยให้เรามีแรงบันดาลใจและไม่ย่อท้อเมื่อพบกับอุปสรรค สิ่งสำคัญคือ การตั้งคำถามกับตัวเองว่า “ทำไมเราถึงทำงานนี้?” และหาคำตอบเพื่อให้เรามีความสุขและพอใจในงานที่ทำ แม้ว่างานบางอย่างอาจไม่ใช่สิ่งที่เราชื่นชอบทุกขั้นตอน แต่หากเรามีความรักในงานนั้น ก็จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ **วิริยะ** คือ ความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน การทำงานที่ต้องการความสำเร็จต้องการความพยายามและความขยัน

การขยันจะช่วยเพิ่มโอกาสในการบรรลุเป้าหมาย ยิ่งคุณขยันมากเท่าไร ผลตอบแทนก็ยิ่งมีมากขึ้น ความวิริยะเกิดขึ้นจาก ฉันทะ หรือความรักในงานที่ทำ ดังนั้น การทำงานด้วยความขยันจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดี และยังช่วยให้เราพัฒนาทักษะ ความสามารถ และความชำนาญในงานนั้น ๆ **จิตตะ** คือ ความมุ่งมั่นและการรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำ การที่เรามีจิตตะหมายถึงการมีสติและการเอาใจใส่ในงานที่ทำ การทำงานอย่างมีจิตตะช่วยให้เรามีความรับผิดชอบและไม่หลงทางไปจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ในงานนั้น การจดจ่อและไม่วอกแวกเป็นสิ่งที่สำคัญในการทำงานให้สำเร็จ ดังนั้น จิตตะ จึงทำหน้าที่เป็นแนวทางที่ช่วยให้เราไม่ไขว้เขวออกจากเส้นทางสู่ความสำเร็จ **วิมังสา** คือ การพิจารณาและใช้ปัญญาในการตรวจสอบงาน การทำงานด้วยปัญญาหมายถึงการคิดและพิจารณาอย่างรอบคอบ ไม่ใช่แค่การทำงานไปตามที่เห็นเป็นประจำ การพินิจพิเคราะห์จะช่วยให้เราหลีกเลี่ยงความผิดพลาดและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การตรวจสอบและทบทวนงานอย่างละเอียดทำให้เราเห็นช่องทางในการปรับปรุง และสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดได้ในทันที การนำ อิทธิบาท 4 มาปรับใช้ในการทำงานไม่ใช่เรื่องยากเกินไป หากเรามี ฉันทะ (รักในงาน), วิริยะ (ขยันหมั่นเพียร), จิตตะ (มีสติและรับผิดชอบ), และ วิมังสา (พิจารณางานด้วยปัญญา) เราจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างมีคุณภาพ และก้าวสู่ความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2561,13-17) ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับ พระธรรมโกศาจารย์ หนังสือ "อิทธิบาท 4" คือหลักในการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในการงานตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจจดจ่อ)และวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) (พระธรรมโกศาจารย์, 2551, 24)

การวิพากษ์ทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า การที่นักปราชญ์ทั้งสองท่าน คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และพระธรรมโกศาจารย์ เห็นว่าอิทธิบาท 4 สามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น อาจเกิดจากการตระหนักถึงความสำคัญของหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพในการทำงาน รวมถึงการดำเนินชีวิตโดยรวม ทั้งสองท่านเห็นว่าอิทธิบาท 4 เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสำเร็จและการเอาชนะอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในเส้นทางการทำงาน ในมุมมองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ การนำอิทธิบาท 4 มาใช้ในการทำงานนั้น อาจหมายถึงการใช้หลักธรรมเหล่านี้เพื่อกระตุ้นและเสริมสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน เช่น การใช้ **ฉันทะ** เพื่อกระตุ้นความรักและความพอใจในงาน, การใช้ **วิริยะ** เพื่อส่งเสริมความเพียรและความอดทนในการเผชิญกับอุปสรรค, การใช้ **จิตตะ** เพื่อรักษาความมุ่งมั่นและสมาธิในการทำงาน, และการใช้ **วิมังสา** เพื่อพิจารณาและวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ เพื่อหาทางแก้ไขที่เหมาะสม เมื่อทำอย่างต่อเนื่องก็จะนำไปสู่ผลสำเร็จในการทำงาน ในขณะเดียวกัน พระธรรมโกศาจารย์มองว่าอิทธิบาท 4 เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในการงานตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ มุมมองนี้สะท้อนให้เห็นว่าใน

กระบวนการทำงานนั้นย่อมมีอุปสรรคและความยากลำบากที่ต้องเผชิญ และอิทธิบาท 4 คือ เครื่องมือที่สามารถใช้เอาชนะอุปสรรคเหล่านั้นได้ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่รู้สึกท้อถอยหรือหมดแรง เช่น **วิริยะ** หรือความเพียรจะช่วยให้สามารถต่อสู้กับอุปสรรคได้, **ฉันทะ** หรือความพอใจในงานช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน, **จิตตะ** หรือความตั้งใจมั่นจะทำให้มีสมาธิและชัดเจนในการทำงานให้สำเร็จ, และ **วิมังสา** หรือการพิจารณาอย่างรอบคอบจะช่วยให้สามารถหาทางออกจากปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ด้วยมุมมองทั้งสองนี้จึงสะท้อนถึงความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะและการทำงานในชีวิตประจำวัน ทั้งการใช้หลักธรรมเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการทำงาน และการใช้ในการเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาความสำเร็จในด้านการทำงานและการพัฒนาอุปนิสัยภายในที่ดี ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยสร้างสมดุลในชีวิตได้อย่างแท้จริง

สรุปโดยรวม

โดยรวม หนังสือเรื่อง “การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน” ได้อธิบาย 3 ประเด็นหลักที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาตนเองและการทำงานให้มีประสิทธิภาพ: **สันโดษไม่ดี** ไม่สันโดษจึงดีกับความไม่สันโดษที่เป็นพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า ประเด็นนี้เน้นการทำงานและชีวิตที่ไม่ติดยึดกับวัตถุหรือความปรารถนาเกินไป โดยพระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงการมีความไม่ยึดติดในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เรามีความสงบและสามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การไม่ยึดติดกับวัตถุและความอยากช่วยให้เรามีสมาธิและพลังในการทำงานอย่างเต็มที่ ความอยากที่ดีกับฉันทะทำให้ขยัน ตัณหาทำให้ขี้เกียจ ความอยากหรือความปรารถนา (ตัณหา) หากเกินไปและไม่ถูกต้องจะนำไปสู่ความเกียจคร้านและการหลีกเลี่ยงการทำงาน แต่หากเป็นความอยากที่ดี เช่น ฉันทะ (ความรักและความพอใจในงาน) จะทำให้เรามีแรงบันดาลใจและขยันทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้น ความอยากที่มีคุณค่าจะเป็นแรงผลักดันให้เราทำงานได้ดีและมีประสิทธิภาพ อิทธิบาท 4 ทางแห่งความสำเร็จ กับสันโดษที่ถูกต้องมีธรรมฉันทะ การนำหลัก อิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ, วิริยะ, จิตตะ, และ วิมังสา มาใช้ในชีวิตและการทำงาน จะช่วยให้เรามีความมุ่งมั่นและเดินไปในเส้นทางที่ถูกต้องเพื่อความสำเร็จ ฉันทะจะช่วยให้เรารักในสิ่งที่ทำ, วิริยะเสริมความขยันหมั่นเพียร, จิตตะทำให้เรามีสมาธิและรับผิดชอบ, และวิมังสาช่วยให้เราพิจารณาการทำงานด้วยปัญญา ทั้งหมดนี้จะช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในงานและชีวิตอย่างยั่งยืน

จุดเด่น : หนังสือ “การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน”เล่มนี้ได้วางโครงสร้างเนื้อหาที่เป็นระเบียบและเข้าใจง่าย หนังสือเล่มนี้จึงเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับผู้ที่ต้องการเรียนรู้วิธีเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานผ่านมุมมองทางธรรมะ มีวิธีนำเสนอหลักธรรมจากพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงานและการพัฒนาตนเอง โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นสามประเด็น

หลัก คือ สันโดษที่ดีและความไม่สันโดษที่ดี สันโดษในสิ่งเสพ สันโดษในกิจกรรมที่ทำอยู่และกิจกรรมที่ดีและมีประโยชน์ ไม่สันโดษในกุศลธรรม มักมากในวัตถุ มักมากในความต้องการไม่พอใจในในการทำงาน การเข้าใจความสำคัญของสันโดษในแง่ของการฝึกจิตให้สงบ การแยกแยะความอยากที่ดี (ฉันทะ) แรงกระตุ้นในการขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน ความตั้งใจที่แน่วแน่ในการทำงาน ผลักดันให้งานก้าวไปข้างหน้า ที่ช่วยกระตุ้นความขยันจากความอยากที่ไม่ดี (ตัณหา) การแสวงหาความสุขจากสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่คงทน การอยากได้สิ่งที่ไม่จำเป็น การอยากที่ไม่หยุดนิ่ง ความอยากที่เกินขอบเขต ที่ทำให้ขี้เกียจ, และการใช้หลักอิทธิบาท 4 ฉันทะ ความรักในสิ่งที่ทำ วิริยะ การขยันทำงานที่มีคุณภาพ จิตตะ ความตั้งใจมั่นในการทำงาน วิมังสา การใช้ปัญญาในการพิจารณาและวิเคราะห์งานเพื่อให้งานมีการสร้างสรรค์และมีคุณค่าเพื่อเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตและการงาน โดยการเขียนมีความกระชับเข้าใจง่าย เหมาะสำหรับผู้ที่สนใจในการพัฒนาตนเองตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

สิ่งที่ควรพิจารณา : สิ่งที่ควรพิจารณาในการอ่านหนังสือ “การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน” เล่มนี้ คือ ความเข้าใจและการตีความของผู้อ่านต่อเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับธรรมะ เนื่องจากบางครั้งแนวคิดทางพระพุทธศาสนาอาจต้องการการตีความที่ลึกซึ้งและการนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทของการทำงานอย่างระมัดระวัง เช่น การเชื่อมโยงระหว่างความสันโดษกับการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน หรือการแยกแยะความอยากที่ดีจากความอยากที่เป็นอุปสรรค ซึ่งอาจต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจอย่างเต็มที่ อีกทั้งการนำหลักธรรมเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตจริงอาจต้องการความต่อเนื่องและการฝึกฝนในระยะยาว เพื่อให้สามารถบรรลุผลที่ต้องการ ดังนั้นผู้อ่านควรพิจารณาถึงการปรับใช้หลักธรรมเหล่านี้ในชีวิตประจำวันอย่างรอบคอบและเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ

องค์ความรู้

สันโดษที่ดีและความไม่สันโดษที่ดี : สันโดษที่ดีและความไม่สันโดษที่ดี ต้องมีรากฐานที่ถูกต้อง โดยการเข้าใจหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอน ซึ่งไม่ควรจมอยู่ในความสันโดษเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีเป้าหมายและทิศทางที่ชัดเจน เมื่อพูดถึงสันโดษนั้น เราต้องระบุให้ชัดเจนว่าเป็นสันโดษในสิ่งใด เช่น สันโดษในสิ่งเสพ (วัตถุบริโภค) หรือสันโดษในกิจกรรมที่ทำอยู่ ซึ่งต้องไม่เป็นการสันโดษที่ ไม่มีทิศทาง หรือ เลื่อนลอย ที่อาจทำให้ขาดความก้าวหน้าไปในทางที่ถูกต้อง เมื่อกล่าวถึง ไม่สันโดษในกุศลธรรม นั่นหมายถึงการมุ่งมั่นทำกิจกรรมที่ดีและมีประโยชน์ เพื่อบรรลุผลสำเร็จ ไม่หยุดแค่ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเท่านั้น การทำงานในเชิงกุศลต้องมุ่งไปสู่จุดหมายที่มีความหมาย และไม่ควรพอใจกับแค่การทำงานจนเสร็จเพียงบางขั้นตอนเท่านั้น นอกจากนี้ สันโดษ

ที่ดี ไม่ใช่การหลีกเลี่ยงการทำสิ่งดีหรือการรับผิดชอบในหน้าที่ แต่ต้องเป็นการ พอใจ และ พอเพียง ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเสพสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ทำลายความก้าวหน้าในการพัฒนาตนเอง

ความอยากที่ดี (ฉันทะ) กับความอยากที่ไม่ดี (ตัณหา) : ฉันทะ คือ ความรักในงาน ซึ่งทำให้เรามีแรงกระตุ้นในการขยันหมั่นเพียรและมุ่งมั่นในการทำงาน ถ้าเรามีฉันทะในสิ่งที่ทำ เราก็จะสามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ เพราะฉันทะทำให้เรามีความตั้งใจที่แน่วแน่ในการทำงานและผลักดันให้เราก้าวไปข้างหน้า ในทางตรงข้าม ตัณหา คือความอยากในสิ่งภายนอกที่เกินขอบเขต เช่น การแสวงหาความสุขจากสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่คงทน หรือการอยากได้สิ่งที่ไม่จำเป็น ซึ่งอาจทำให้เรา หยุดนิ่ง หรือ ขี้เกียจ เมื่อความอยากเหล่านี้เกินขอบเขต มันจะกลายเป็นตัณหาที่ควบคุมเราแทนที่จะเป็นแรงผลักดันในการทำสิ่งดี

อิทธิบาท 4 ทางแห่งความสำเร็จ กับสันโดษที่ถูกต้องมีธรรมฉันทะ : อิทธิบาท คือหลักธรรมที่สำคัญในการทำงานและชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย: **ฉันทะ** (ความรักในงาน) - เมื่อเรามีฉันทะในสิ่งที่ทำ จะช่วยให้เรามีความรักในงานและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายหรือท้อถอย **วิริยะ** (ความขยันหมั่นเพียร) – การขยันทำงานที่มีคุณภาพเป็นเครื่องมือสำคัญในการไปสู่ความสำเร็จ **จิตตะ** (ความตั้งใจมั่นและสมาธิ) - การมีจิตตะช่วยให้เรามีสติในการทำงานและสามารถทำงานให้สำเร็จอย่างรอบคอบ **วิมังสา** (การใช้ปัญญาในการพิจารณาและวิเคราะห์งาน) – การใช้วิมังสาช่วยให้เราคิดอย่างรอบคอบและหาวิธีการที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหา การนำหลักธรรมทั้ง 4 มาใช้ในการทำงาน จะช่วยให้เกิดความ สมดุลในชีวิต และการทำงาน ที่ประสบความสำเร็จ ทั้งในด้านการพัฒนาตนเองและการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่า

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2551). *“ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ”*, หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, (ฉบับวันที่ 20 มิถุนายน 2551).

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2564). *อิทธิบาท 4.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ. (2547). *ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจในแนวพระราชดำริ.* บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวีรยุทธ กุสลจิตฺโต และ พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ. (2564). สันโดษ คือ องค์ธรรมแห่งการรู้จักพอ. *Journal of Buddhist Education and Research,* 7(1), 276-288.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน,* พิมพ์ครั้งที่ 35. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

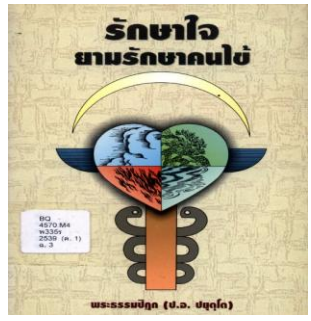
สมเด็จพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2562). *ฉันทะในการทำงาน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

รักษาใจยามรักษาคนไข้

TAKE CARE OF YOUR HEART WHILE TREATING THE PATIENT.

ผู้เขียน : พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)
ปีที่พิมพ์ : 2566
จำนวนหน้า : 39 หน้า
สำนักพิมพ์ : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม
ISBN : 974-89358-6-8

[1]พระณัฏฐ์ธนชัย กลฺยาณธมฺโม/จันดาผล และ [2]พระครูใบฎีกาเวียง กิตฺติวณฺโณ
Phra Nattanachai Kanyanadhammo/Chandaphol
and Phrakhru Baitikawieng Kittiwanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: nuttanachai1985@gmail.com

Received: December 16, 2024; **Revised**: January 10,2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

แนวทางการทำงานรักษาพยาบาลให้ได้ผลดีที่สุด คือ รักษาพยาบาลคนไข้ให้ครบทั้งคน คือ ทั้งทางกาย และทางใจ ไม่ใช่รักษาแต่ร่างกายอย่างเดียว วิธีการเตรียมใจทำใจในงานรักษาพยาบาลให้ได้ผล มีหลักการดังนี้ หลักการที่ 1 ได้แก่ (1) มองโลกแบบทำใจให้สนุก (2) มองอะไร ๆ เป็นการเรียนรู้ไปหมด (3) มองเป็นบททดสอบ เมื่อมีสิ่งไม่ดีไม่สบอารมณ์เข้ามากระทบถือเป็นบททดสอบที่ต้องสอบให้ผ่าน (4) มองเอาประสบการณ์หรือสถานการณ์ในงานเป็นการฝึกตน

[1] นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ทั้งหมด (5) มองแบบวิธีพระโพธิสัตว์ คือ ทำงานให้ดีที่สุดแม้ต้องแลกด้วยชีวิตมุ่งมั่นในจุดหมายสูงสุด และ (6) มองแบบพระอรหันต์ หมายความว่าเป็นผู้ที่ไม่ต้องทำอะไรเพื่อตนเองอีก แต่ทำเพื่อคนไข้ได้เต็มที่ หลักการที่ 2 ได้แก่ (1) มีความรักงาน (2) มีจิตสำนึกในการศึกษา (3) มีสัมมาทิฏฐิ (4) มีกัลยาณมิตร (5) มีคุณธรรมประจำใจ ด้วยหลักธรรมข้อ 4 คือ 1. มีเมตตา 2. มีกรุณา 3. มีมุทิตา และ 4. มีอุเบกขา ซึ่งเป็นการรักษาความถูกต้องชอบธรรม โดยอุเบกขาเป็นตัวคุมกระบวนการให้ความสัมพันธ์ของคนทุกอย่างอยู่ในขอบเขตของธรรม คือ ความจริง ความถูกต้องดีงาม เป็นต้น

คำสำคัญ : รักษาใจ, รักษาคนไข้

Abstract

The best way to work in nursing is to treat the patient as a whole person, both physically and mentally, not just physically. The principles for preparing oneself mentally for effective nursing work are as follows: Principle 1: (1) Look at the world with a cheerful attitude. (2) Look at everything as a learning experience. (3) Look at it as a test. When something unpleasant or unpleasant happens, consider it a test that must be passed. 4) See the experience or situation at work as a form of training for oneself. (5) See it in the Bodhisattva way, which means doing the best work possible even at the cost of one's life, striving for the highest goal. And (6) See it in the Arahant way, which means being someone who does not need to do anything for themselves anymore, but can do everything for the patients. The second principle is (1) to love one's work, (2) to have a sense of education, (3) to have right view, (4) to have good friends, (5) to have morals in one's heart, with the four principles of Dhamma: 1. to have loving-kindness, 2. to have compassion, 3. to have mudita, and 4. to have equanimity. This is the maintenance of righteousness and justice, with equanimity controlling the process of keeping all human relationships within the boundaries of Dharma, namely truth, correctness, and goodness.

Keywords: Heal the heart, Heal the patient

ความนำ

หนังสือเรื่อง “รักษาใจยามรักษาคนไข้” เป็นเนื้อหารจนาของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ปีพุทธศักราช 2552 เป็นหนังสือที่น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ในเนื้อหากล่าวถึงความสัมพันธ์ของร่างกายและจิตใจ เมื่อกายป่วย จิตใจก็พลอยป่วยไปด้วย และวิธีรักษาใจ แม้ร่างกายจะป่วย แต่จิตใจจะไม่ป่วยตามสำหรับผู้ป่วยและญาติ รวมถึงการรักษาใจยามรักษาคนไข้ของแพทย์ พยาบาล และบุคลากรในโรงพยาบาล

หนังสือเล่มนี้ เป็นรจนาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มีชื่อหนังสือว่า “รักษาใจยามรักษาคนป่วยไข้” อักษรตัวเข้มใหญ่ และมีข้อความว่า“พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)” อีกบรรทัดอยู่ตอนล่างของปกหนังสือ เป็นหนังสือที่มีขนาดจำนวน ๓๙ หน้า กระดาษ A4 พับครึ่ง จำนวนหน้ามีค่อนข้างน้อยแต่เนื้อหาสาระดีทั้งสำหรับแพทย์ พยาบาล บุคลากรในโรงพยาบาล รวมถึงคนป่วยและญาติผู้ป่วย เป็นหนังสือที่สามารถพกพาสำหรับอ่านได้สะดวกสบาย มีเนื้อหาไม่ยาวจนเกินไป สามารถอ่านจบในเวลาอันรวดเร็ว ภายในเล่มประกอบด้วย การรักษาใจยามรักษาคนไข้ กล่าวถึงบุคลากรโรงพยาบาล นอกจากจะรักษาพยาบาลผู้ป่วยไข้ทั้งทางร่างกายและจิตใจแล้ว ยังต้องรักษาใจตนเองควบคู่ไปด้วย

โครงสร้างของเนื้อหา

หนังสือ “รักษาใจยามรักษาคนไข้” เล่มนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นผู้ประพันธ์ขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2552 เป็นหนังสือที่มีขนาดจำนวน ๓๙ หน้า กระดาษ A4 หนังสือเล่มนี้ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ **ประเด็นที่ 1** กล่าวถึงเรื่อง คนไข้ก็น่าเห็นใจ **ประเด็นที่ 2** กล่าวถึง คนรักษาคนไข้ก็น่าเห็นใจ และ**ประเด็นที่ 3** กล่าวถึง ทุนทางใจที่ทำให้รักษาคนไข้ครบทั้งคน

ทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า การวางโครงสร้างของหนังสือมีการเรียงลำดับความสำคัญของหัวข้อได้อย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความชำนาญในการนำเสนอข้อมูลให้กับผู้อ่านเป็นอย่างดี การนำเสนอเนื้อหาที่เป็นขั้นเป็นตอนแบบนี้ ช่วยให้ผู้อ่านสามารถสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหัวข้อที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ได้อย่างเป็นระบบและสมบูรณ์

สารัตถะของเนื้อหา

รักษาใจยามรักษาคนไข้ ในส่วนนี้ผู้รจนาได้กล่าวถึงบุคลากรในโรงพยาบาลที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับคนเจ็บไข้และการรักษาพยาบาลซึ่งมีลักษณะพิเศษกล่าวคือเป็นงานบริการสังคมสำหรับคนที่มีความทุกข์ คือคนเจ็บไข้ได้ป่วยดังนี้

ประเด็นที่ 1 คนไข้ก็น่าเห็นใจ คนป่วยไข้ที่น่าเห็นใจเพราะมีความแปรปรวนทั้งทางร่างกายและจิตใจ หรือเมื่อกายป่วย ใจก็ป่วยด้วย คือจะเป็นคนหงุดหงิดง่าย เกิดความรู้สึกเป็นทุกข์ต่างๆ เศร้า หวาดกลัว อันตรายถึงชีวิต เป็นห่วงใยญาติพี่น้อง ทรัพย์สินเงินทอง สมบัติ ท้อแท้ หวาดกลัวไปหมด แสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยต้องการความช่วยเหลือไม่เฉพาะทางกาย แต่ต้องการความช่วยเหลือทางใจด้วย แต่เวลาบอกการเจ็บป่วยบอกเฉพาะทางกาย ทางใจไม่บอกทั้งที่มีสภาพจิตใจไม่สบายด้วยและต้องการความช่วยเหลือ เวลารักษาพยาบาลส่วนมากจึงเน้นแต่เรื่องทางกาย เพราะฉะนั้นบุคลากรในโรงพยาบาลจำเป็นต้องเตรียมใจให้การรักษาคนป่วยไข้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ไม่ใช่รักษากายอย่างเดียว

ประเด็นที่ 2 คนรักษาคนไข้ก็น่าเห็นใจ ขณะเดียวกันคนรักษาคนไข้ก็น่าเห็นใจ เพราะต้องมาพบกับอนิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา) เป็นอารมณ์ซึ่งนำมา ซึ่งทุกขเวทนา จะเกิดความรู้สึกตอบสนองที่ไม่ดี คือไม่ชอบใจ เกลียดชังรังเกียจ ไม่อยากพบเจอ หากไม่ได้ตั้งใจเตรียมใจปล่อยไปตามความรู้สึก ก็พลอยไม่สบายใจ หงุดหงิดได้ อีกทั้งงานก็หนัก กดดัน เร่งเร้า รีบด่วน เรียกร้อง กระทบอารมณ์จากทุกทิศทางรอบตัว อย่างไรก็ตามเป็นหน้าที่ที่ต้องทำให้ดีที่สุด โดยมีเป้าหมายให้การรักษาพยาบาลคนไข้ให้ได้ผลดีที่สุดทั้งการเจ็บป่วยทางร่างกายและทางจิตใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554: 25–28)

ประเด็นที่ 3 ทุนทางใจที่ทำให้รักษาคนไข้ครบทั้งคน การทำงานทำหน้าที่รักษาพยาบาลให้ได้ผลดีที่สุด คือรักษาพยาบาลคนไข้ให้ครบทั้งคนคือทั้งทางกายและทางใจ กล่าวคือต้องเตรียมใจให้พร้อมรับหน้าที่รักษาพยาบาลทั้งทางกายและทางใจ เมื่อใจเราพร้อมดีการทำงานก็ดีขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่การเตรียมใจยังไม่พอต้องทำใจด้วย ทำใจอย่างไรจึงจะได้ผล ก่อนทำใจถ้ามีทุนทางใจที่ดีจะช่วยได้มากทุนเดิมคือ ความรักในวิชาชีพ รักงานของตน รักงานแพทย์ รักงานพยาบาล รักงานรักษาคนไข้คือรักงานช่วยคน อยากช่วยคนไข้ให้หายโรค สรุปคือทุนทางใจที่ทำให้รักษาคนไข้ครบทั้งคน รวมเรียกว่ามี ฉันทะ วิธีการทำใจให้ได้ผล ที่เรียกว่า “งานได้ผลตัวคนก็เป็นสุข” มีหลักการดังนี้

หลักการข้อที่ 1) ข้างนอก ก็มองออกไปให้ถูกต้อง เป็นวิธีการมองสิ่งต่างๆ หลายแบบดังนี้

วิธีที่ 1 มองโลกแบบทำใจให้สนุก คือมองเห็นหรือนึกถึงอะไรใจก็สนุกไปหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวอะไรๆ มาในรูปแบบไหน ได้ตามใจบ้างไม่ได้ตามใจบ้างผ่านเข้ามาในชีวิต จะดีหรือจะร้าย ก็มองให้เป็นสนุกไปหมด ไม่รับไม่เก็บอารมณ์ปล่อยให้ผ่านไปถ้าไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของงาน ดั้งนั้นไม่ว่าคนไข้จะมีอาการอย่างไร ญาติคนไข้ตลอดจนคนร่วมงานจะมีอาการอย่างไร มองเป็นสนุกไป ยิ่งกว่านั้นในใจให้รู้เท่าทันว่าคนเราต้องมีอย่างนี้เป็นธรรมดา มนุษย์มีหลากหลาย

ย่อมมีอะไรที่ต่างกัน ภูมิหลังที่ไม่เหมือนกัน นานาจิตตัง ถ้าเรามองอย่างนี้ก็ไม่มีปัญหา เพราะใจเราไม่รับไม่เก็บเข้ามาได้แต่มองให้เป็นสนุกไปถือเป็นการ **“รักษาคนไข้พร้อมกับรักษาใจของตน”**

วิธีที่ 2 มองอะไรๆ เป็นการเรียนรู้ไปหมด มองว่าการที่ได้พบผู้คนมากมายที่มีลักษณะแตกต่างกัน เป็นการได้เรียนรู้ ต่างจากวิธีแรกที่มองผ่านเฉยๆ ไม่รับไม่เก็บอะไรเลยยังไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควรคือเก็บเป็นความรู้อย่างเดียว ไม่เก็บเป็นอารมณ์ วิธีที่ 2 นี้ได้ประโยชน์ที่ศึกษาชีวิตมนุษย์โดยการสังเกตมีการพัฒนา สติปัฏฐาน คือการรับรู้โดยสติ ที่มาพร้อมกับสัมปชัญญะคือความรู้ คือสติจะจับข้อมูลไว้แล้วส่งต่อให้ปัญญา ปัญญาที่ทำหน้าที่รู้การเฉพาะหน้าเรียกสัมปชัญญะ เป็นการรับรู้เพียงเพื่อเป็นความรู้ และเก็บข้อมูลไว้เพื่อการระลึกรู้ใช้ไม่มีการปรุงแต่งว่าชอบใจหรือไม่ชอบใจ เรียนรู้ไปโดยไม่มีตัวตนเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างนี้เป็นการ **“รักษาคนไข้ คนรักษาก็ได้ตลอดเวลาด้วย”**

วิธีที่ 3 ถือเป็นบททดสอบ เมื่ออยู่ในโลกอุดมการณ์หรืออุดมคติของคนเราคือยึดมั่นในความดี ในวิชาชีพก็มีอุดมการณ์หรืออุดมคติให้ยึดถือ เมื่อมีสิ่งไม่ดีไม่สบอารมณ์เข้ามาอาจเป็นต้นเหตุยั่วเย้าให้เราพลาดจากหลักการได้ จะทำอย่างไรให้ยืนหยัดอยู่ได้ ถ้าตั้งใจแบบนี้เรียกว่า มองเป็นบททดสอบ เมื่อเป็นบททดสอบต้องพยายามทำบททดสอบให้ผ่าน การตั้งใจเตรียมใจไว้และมองแบบนี้ จะทำให้เรามีความเข้มแข็งและสู้ได้ เมื่อมีอารมณ์ไม่ดีมากระทบตั้งสติ เรายั้งตัวได้ เราจะมีท่าทีที่ถูกต้อง เราจะไม่พลาดการมองอย่างนี้ก็เป็นส่วนของการ **“รักษาคนไข้ คนรักษาก็ได้ตลอดเวลาด้วย”**

วิธีที่ 4 มองเอาประสบการณ์หรือสถานการณ์ในงานถือเป็นบททดสอบหรือการฝึกตนทั้งหมด พระพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และเป็นสัตว์ที่ต้องฝึก แล้วก็เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยการฝึก ถ้าไม่ฝึกไม่ถือว่าประเสริฐ การฝึกเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ประเสริฐเลิศขึ้นมาต่างจากสัตว์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นมาแล้วอยู่ด้วยสันชาตญาณ และในแง่สันชาตญาณเก่งกว่ามนุษย์อีก มนุษย์มีดีก็ตรงที่ฝึกนี่เองจึง มนุษย์จึงเป็นสัตว์ประเสริฐได้ด้วยการฝึกจึงประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย โดยมนุษย์ฝึกตัวเองได้ ไม่ต้องให้ใครมาฝึกและฝึกได้อย่างไร้ขีดจำกัด เรียกได้ว่าฝึกอย่างไรได้อย่างนั้นฝึกเป็นมหาบุรุษหรือพระพุทธเจ้าก็ได้ ดังพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “วรมสฺสตรา ทนฺตา” สัตว์ทั้งหลาย เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย อะไรต่างๆเหล่านี้ฝึกแล้วเป็นสัตว์ที่ประเสริฐแต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่เทียมเท่ามนุษย์ มนุษย์ฝึกแล้วไม่มีใครเทียมเท่า ฝึกไปฝึกมาพัฒนาตนจนกระทั่งเทวดาและพรหมก็น้อมนมัสการกลับมาบูชามนุษย์”จึงทรงสอนเรื่องนี้ไว้มากเพื่อให้มนุษย์เห็นตระหนักในศักยภาพของตนในการฝึกฝนพัฒนา ฉะนั้นมองงานของเราเป็นการฝึกตนทั้งหมดไม่ว่าจะมีอะไรผ่านเข้ามาถือเป็นเรื่องฝึกฝนพัฒนาตนทั้งสิ้นคือ การฝึกกาย ฝึกใจ ฝึกความชำนิชำนาญ ฝึกความสามารถในการปฏิบัติต่ออารมณ์ต่างๆ ฝึกการปฏิบัติต่อคนไข้ ต่อความสัมพันธ์กับญาติคนไข้และผู้ร่วมงาน ฝึกหาความรู้และคิดแก้ปัญหาในงาน ตลอดจนฝึกวามสามารถในการแก้ปัญหาทางจิตใจให้ดีขึ้นเป็นการมองในแง่การ

แก้ไขปรับปรุง ที่จะพัฒนาตลอดเวลา ถือเอางานเป็นเครื่องมืออันประเสริฐ ชนิดที่ดีที่สุดในการพัฒนาชีวิตของเราให้ ถือเป็น **“กำไรยิ่งใหญ่ในการรักษารักษาคนไข้คือการได้พัฒนาตัวเราเอง”**

วิธีที่ 5 วิธีของพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์มีลักษณะสำคัญคือท่านมีความมุ่งหมายต่อโพธิญาณ มีเป้าหมายที่ดีสูงสุดทำให้ตั้งปณิธานว่าจะต้องทำให้สำเร็จ โดยยอมสละได้แม้กระทั่งชีวิตเพื่อให้บรรลุจุดหมายสูงสุดนั้น พระโพธิสัตว์เมื่อได้เริ่มตั้งปณิธานแล้วจะทำความดีอย่างเต็มที่ แม้ต้องสละชีวิตเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นก็ได้ แม้ถูกกกลั่นแกล้งอย่างไรก็ไม่ละทิ้งความดีนั้น ฉะนั้นบุคลากรในโรงพยาบาลจึงควรจึงควรตั้งใจทำความดีเหมือนพระโพธิสัตว์ 1) นึกถึงพระโพธิสัตว์ว่าท่านลำบากกว่าเรา ถูกแกล้งมากกว่าเรา ท่านยังทำดีต่อไป ทำไมเราจะยอมแพ้แค่นี้ 2) ตั้งปณิธานแบบพระโพธิสัตว์ โดยตั้งเป้าหมายสูงสุดแน่วแน่ว่าจะทำความดีอันนี้ให้สำเร็จ อาจตั้งเป้าหมายให้ใหญ่ขึ้น หรือตั้งเป้าหมายเฉพาะการในแต่ละปี หรือเป็นความดีแต่ละอย่างก็ได้ สรุปคือ**“ถ้าจะทำงานให้ดีที่สุดก็ต้องมุ่งมั่นในจุดหมายสูงสุด”**

วิธีที่ 6 แบบพระอรหันต์ พระอรหันต์คือผู้บริสุทธิ์ หมายความว่าเป็นผู้ที่ไม่ต้องทำอะไรเพื่อตนเองอีก พระอรหันต์มีลักษณะพิเศษเหนือกว่าพระโพธิ์สัตว์ คือ พระโพธิ์สัตว์ยังใช้ปณิธาน ยังมีการตั้งเป้าหมายว่าเราจะไปให้ถึงจุดหมายอันสูงสุดนั้น คือยังมีอะไรเพื่อตัวเอง ส่วนพระอรหันต์คือผู้บรรลุจุดหมายแล้วไม่มีอะไรต้องทำเพื่อตนเองอีกจึงเป็นบุคลที่สมบูรณ์ มีความสุขอยู่ในตัวพร้อมตลอดเวลาเป็นบุคคลเยี่ยมยอดไม่ต้องอยู่ด้วยความหวัง ไม่มีตัวตนที่จะรับกระทบอะไรทั้งสิ้น สิ่งใดที่จะทำ ก็ทำตามที่ได้พิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามเป็นประโยชน์และทำด้วยความกรุณาที่เห็นว่าผู้อื่นยังมีความทุกข์ ยังมีปัญหาที่เราจะต้องช่วยแก้ไข เราเพื่อเขาไม่ได้ทำเพื่อเราเพราะฉะนั้นจึงไม่มีอารมณ์อะไรมากระทบคือหมดเองตัวตนแล้ว มองแต่เพียงว่าเราทำเพื่อเขา เวลาเขามีอารมณ์ไม่ดี พูดไม่ดี แท้จริงเป็นปัญหาของเขา มองเห็นแต่เรื่องราวที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยและเห็นแต่เหตุปัจจัยเกิดขึ้น แก้ปัญหาได้สบายใจ เมื่อวางใจได้อย่างนี้ตัวเราไม่มีปัญหาและยิ่งช่วยคนไข้ได้มากขึ้น ดังคำสรุปว่า **“ตัวเองเต็มแล้ว ก็เลยทำเพื่อคนไข้ได้เต็มที่”** (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554: 30–43)

หลักการข้อที่ 2) ข้างใน ก็มีหลักอยู่ในตัวให้มั่นใจ งานได้ผลก้าวไป คนยิ่งก้าวไกลในชีวิตที่ดี เป็นเรื่องคุณสมบัติของใจที่จะเป็นเครื่องช่วยในกระบวนการขั้นปฏิบัติให้ ดังนี้

1) มีความรักงาน ได้แก่ ฉันทะ มีความพอใจในงาน เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ เป็นฉันทะที่มากับเมตตาทำให้รักเพื่อนมนุษย์อยากให้เพื่อนมนุษย์มีชีวิตที่ดีงาม มีสุขภาพดี มีอายุยืน อยากช่วย แก้ปัญหา เรียกว่าเป็นทุนดีแต่ต้น

2) มีจิตสำนึกในการศึกษาหรือการฝึกฝนพัฒนาตนเอง มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐในการฝึก ธรรมคนเรามักชอบสิ่งง่ายๆที่สบายๆเมื่อเจอสิ่งยากจะไม่สบายใจ ท้อแท้ ไม่มีกำลังใจจะทำ เป็นทุกข์และงานไม่ได้ผล ในทางตรงข้ามคนที่มีจิตสำนึกนี้ข้อดีคือ อยากฝึกตนตลอดเวลา ชอบสิ่งที่ยาก

ท้าทาย ทำให้ได้ฝึกตนมาก ยิ่งยากยิ่งได้ ยิ่งร้ายยิ่งดี ไม่กลัวงานยาก กลับมีความสุขและดีใจ ทำให้มีกำลังที่จะทำ พร้อมทำ ตั้งใจทำ ทำได้ผลดี แก้ไขสถานการณ์ได้หมด” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554: 44–46)

3) มีสัมมาทิฏฐิ คือมีท่าทีในการมองสิ่งทั้งหลายอย่างถูกทิศทาง พุทธศาสนาเริ่มต้นด้วย สัมมาทิฏฐิ ถ้าเรามี สัมมาทิฏฐิ มีความเห็นชอบ ยึดถือในหลักการที่ถูกต้องและวางท่าทีของจิตถูกต้องตามหลักการนั้นอะไรตามมาก็ดีไปหมด ได้แก่เห็นว่าทุกเห็นว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้นจะมองตามเหตุปัจจัย เวลาเจอสถานการณ์ก็มองตามเหตุปัจจัย คนที่ไม่มองตามเหตุปัจจัยจะมองตามชอบใจ ไม่ชอบใจ ถูกใจเอาไม่ถูกใจไม่เอา โกธรหรือเกลียดไปเลยคนทั่วไปจะมีลักษณะแบบนี้ ทำให้เกิดปัญหา เกิดความทุกข์ทั้งในใจตนเองและแสดงออกไปภายนอกอย่างไม่ฉลาดขาดสติ การมองตามเหตุปัจจัยเป็นการใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งที่มากระทบ เมื่อปัญญามาปัญหาไม่เกิด เมื่อมีสัมมาทิฏฐิเท่ากับพึ่งธรรม คือเอาธรรมะมาเป็นหลักชีวิตของเรา สรุปก็คือเมื่อใช้ปัญญามองตามเหตุปัจจัย ไม่มีตัวตนเกิดขึ้นมารับการกระทบ สิ่งทั้งหลายก็ไหลไปตามกระแสปัญญาที่จะพิจารณาแก้ไขเหตุการณ์ไม่มีการกระทบก็ไม่มีปัญหา

4) มีกัลยาณมิตร พระพุทธเจ้าทรงตรัสให้มีตัวช่วยเบื้องแรกสุดไว้ ได้แก่มีกัลยาณมิตร คือบุคคลอื่นหรือปัจจัยทางสังคมที่ไม่ใช้บุคคลก็ได้เช่นหนังสือ คู่มือเป็นเครื่องปลอบใจ เป็นเพื่อนชีวิตเป็นมิตรคู่ใจ เวลามีปัญหาพูดคุย ปลอบใจ ผ่อนเบา ให้กำลังใจกันและกัน เรียกว่ามีกัลยาณมิตรไว้ช่วย” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554 :46–50)

5) มีคุณธรรม การจะรักษาโรคได้ต้องรักษาความสัมพันธ์ของคนในโลกด้วย โดยเฉพาะอาชีพแพทย์ พยาบาลและบุคลากรทั้งหมดในโรงพยาบาลเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความเมตตากรุณา จึงต้องเพิ่มพูนปลูกฝังพัฒนาคุณธรรมนี้ขึ้นในใจรวมทั้ง มุทิตา อุเบกขา ทั้ง 4 ข้อเรียกว่าพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 แปลว่า ธรรมประจำใจหรือเป็นที่อยู่ของผู้ที่เป็นเหมือนพรหม พรหมในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าผู้ประเสริฐ คือมีใจประเสริฐ ใจยิ่งใหญ่ วิหารแปลว่าที่อยู่หรือที่พัก ธรรมเหล่านี้เป็นที่อยู่ของใจที่ประเสริฐ ใจที่ประเสริฐอยู่ในหลักธรรม 4 ประการนี้ 1. เมตตา 2. กรุณา 3. มุทิตา 4. อุเบกขา

การที่จะปลูกฝังหลักธรรมดังกล่าวให้ถูกต้อง ต้องแยกให้ได้ก่อนว่าธรรมข้อไหนเป็นอย่างไร เช่นเมตตากับกรุณาแตกต่างกันอย่างไร วิธีดูความต่างง่ายๆ ดูที่คนที่เราจะไปแสดงออกกับเขา ดูสถานการณ์ที่เขาประสบและดูว่าควรใช้หลักธรรมข้อไหนกับเขา พิจารณาดังนี้

1. ถ้าคนนั้นเขาอยู่ในภาวะปกติไม่มีเรื่องเดือดร้อนอะไร ในสถานการณ์อย่างนี้คุณธรรมที่ใช้คือ เมตตา อันได้แก่ ความรัก ความเป็นมิตร หมายถึง มีความรัก ความปรารถนาดีอยากให้เขาเป็นสุข

2. ถ้าคนนั้นตกต่ำ เกิดความเดือดร้อนเป็นทุกข์เกิดปัญหา ต้องใช้คุณธรรมข้อ 2 คือ ความกรุณา หมายถึงพลอยมีใจหวั่นไหวเมื่อเห็นคนเดือดร้อนมีทุกข์ ต้องการจะปลดเปลื้องเขาให้พ้นจากความทุกข์ อยากให้เขาพ้นจากทุกข์ เพราะฉะนั้นวิชาชีพแพทย์และพยาบาล จึงใช้ความกรุณามาก เมตตามีความเป็นมิตรยืน พื้นตลอดเวลาอยู่แล้ว หมายความว่าเมื่อผู้ป่วยมาหาแม้จะยังไม่รู้ว่าเจ็บป่วยอะไรเราก็มีความเป็นมิตรคือมีเมตตา ญาติมิตรคนไข้มาก็มีความเมตตาเป็นประจำ เมตตาใช้มากที่สุด กรุณาใช้เมื่อเขามีความทุกข์เดือดร้อน

3. เมื่อคนไข้ดีขึ้น ประสบความสำเร็จ มีธรรมข้อที่ 3 มุทิตา คือพลอยยินดีด้วย คอยสนับสนุนส่งเสริมคนดี ช่วยกันทำความดี ซึ่งความสุข ทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เจริญก้าวหน้าหรือหายจากโรคมีสุขภาพแข็งแรงดี ต้องใช้เป็นสิ่งสำคัญในการทำกิจหน้าที่และพัฒนางานให้ถูกต้อง แม้ในการรักษาพยาบาล ยามคนไข้สบายหายจากโรคเราก็ควรมีมุทิตาพลอยยินดีด้วย และพยายามส่งเสริมให้เขามีสุขภาพดีแข็งแรงยิ่งขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554: 51–55)

4. กรณีที่จะรักษาความถูกต้อง ชอบธรรม หลักการ หลักเกณฑ์ เรียกสั้นๆว่า “ธรรม” เป็นตัวความจริง ความถูกต้องชอบธรรมตามกฎธรรมชาติ เป็นความดีที่มีอยู่ตามธรรมดาของความเป็นจริงอย่างหนึ่งและความถูกต้องชอบธรรมที่ยกขึ้นมาจัดตั้งวางบัญญัติเป็นกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นระเบียบเป็นกฎหมาย หลักธรรมข้อ 4 นี้ถือว่าใหญ่และสำคัญเหนือกว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะรักษาไว้ให้ได้ จึงทำให้ยับยั้งข้อ 1-3 มาเข้าข้อที่ 4 โดยต้อง อุเบกขา คือวางใจเป็นกลางไม่เข้าไปแทรกแซงให้เสียธรรมเพื่อให้คนนั้นรับผิดชอบต่อธรรมโดยเราคอยดูแลให้เกิดความเที่ยงธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554: 55–57)

จะเลี้ยงลูกให้ได้ผล ต้องให้ลูกหัดอยู่กับธรรมให้ได้ ถ้ามีอุเบกขาถูกต้องคือรู้ว่าตอนนี้จะต้องทำอย่างไร วางตัวอย่างไรจึงจะถูก เพื่อให้ได้ความถูกต้องชอบธรรม ดังกรณีตัวอย่างการมองอุเบกขาในระดับครอบครัว เช่นพ่อแม่เลี้ยงลูก ถ้าเลี้ยงไม่เป็นลูกจะไม่รู้จักโต ได้แก่พ่อแม่บางคนมีแต่เมตตากรุณามุทิตา 3 ข้อ ขาดอุเบกขาโอ๋ลูก เอาใจลูก กลัวลูกลำบาก ก็เลยทำแทนทั้งหมด หรือทำทุกอย่างแทนลูกเลยทำอะไรไม่เป็นเลยนี่คือต้องวางอุเบกขาเป็นการให้โอกาสเขาพัฒนาตนเองโดยให้ลูกหัดรับผิดชอบตัวเอง การวางอุเบกขาต่อลูก แยกได้เป็น 3 กรณี

1. เมื่อจะต้องให้เขาหัดรับผิดชอบตัวเอง เพื่อว่าเขาจะได้ทำเป็น คือเราใช้ปัญญาพิจารณาดูว่าตอนนี้เรื่องนี้จะต้องให้เขาหัดทำอะไรบ้าง ยอมให้เขาเหนื่อยบ้าง เขาต้องฝึกตนเอง จ้องลำบากบ้างเป็นธรรมดา แต่เขาจะทำได้และจะเก่งขึ้น หากกลัวลูกจะลำบากมีเมตตากรุณามากลูกจะทำอะไรไม่เป็น ส่วนพ่อแม่ที่เก่งเขารู้จักเมตตากรุณามุทิตาให้ได้สัดส่วนดุลยภาพกับอุเบกขาเป็นการรักลูกเป็นและรักระยะยาว (อุเบกขา แปลว่า คอยดูมาจาก อุป+อิกฺข อิกฺข แปลว่า ดู อุป แปลว่าใกล้ๆ รวมแปลว่าคอยดูแลอยู่ใกล้ๆ แปลอีกอย่างว่ามองดูตามเรื่องที่เกิด หมายความว่าพร้อมจะแก้ไขสถานการณ์ แต่ไม่เข้าไปกาวก่ายแทรกแซง) เพราะฉะนั้นเมื่อลูกจะต้องฝึกรับผิดชอบ

ตัวเอง ทำอะไรให้เป็นเอง พ่อแม่ต้องวางอุเบกขา ปล่อยให้เขาทำเองโดยคอยดูแลและเป็นที่ปรึกษา เมื่อพ่อแม่ใช้ปัญญารู้จักวางเฉยในกรณีที่ 1 นี้ลูกจะเติบโตพัฒนาอย่างดี

2. เมื่อลูกสมควรรับผิดชอบการกระทำของตนเองต่อกฎเกณฑ์กติกาข้อนี้ข้อควรเป็นการฝึกฝนเหมือนกัน ครอบครัวเป็นสังคมย่อยต่อไปลูกเราควรต้องไปอยู่ในสังคมใหญ่เขาต้องเรียนรู้ชีวิตจริง ต้องรู้จักความความชอบธรรม ความเป็นธรรม เพราะฉะนั้นครอบครัวก็ต้องมีกติกา มีกฎเกณฑ์ เขาทำอะไรถูกหรือผิด เราก็ต้องให้เขารับผิดชอบการกระทำของเขานั้นทั้งดีและชั่วตามถูกตามผิด ตามกฎเกณฑ์ กฎเป็นกฎ ถูกเป็นถูก ผิดเป็นผิดอันนี้เรียกว่าอุเบกขา ทำให้เขาได้รับความเป็นธรรมและรักษาทำไว้เมื่อเขาสมควรต้องรับผิดชอบการกระทำของตนเอง

3. เมื่อเขารับผิดชอบตัวเองได้แล้ว ก็ไม่เข้าไปก้าวก่ายแทรกแซง ยกตัวอย่างเช่นว่าลูกโตแล้วจบการศึกษาแล้วมีงานทำแล้วเขามีครอบครัวของเขาเองรับผิดชอบ ตัวเองพ่อแม่อย่าไปก้าวก่ายแทรกแซงในชีวิตครอบครัวของเขาบางคนรักลูกมากอยากให้ลูกมีความสุขเข้าไปยุ่งในครอบครัวของเขาไปเจ้กี้เจ้าการว่าลูกอยู่อย่างนั้นอย่างนี้จะดีจัดของแบบนั้นจะดีเข้าไปยุ่งครอบครัวจุ่นไปหมดจนครอบครัวเขาอยู่ไม่เป็นสุขอย่างนี้เรียกว่าไม่มีอุเบกขา

ดังนั้น อุเบกขาสำคัญที่สุด รักษาความชอบธรรมไว้ได้ ดำรงสังคมไว้ได้ ช่วยให้ชีวิตของคนพัฒนา ถ้าพ่อแม่ไม่มีอุเบกขาลูกจะไม่โตทั้งทางจิตใจและปัญญา ฉะนั้นจะเลี้ยงลูกให้ได้ผลดีต้องหัดให้ลูกอยู่ในธรรมให้ได้" (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554: 57–60)

เมื่อคนกับคนและคนกับธรรมสัมพันธ์กันพอดีโลกนี้ก็เกษมศานติ์ร่มเย็น เรื่องนี้ยังสามารถมองสู่ระดับระหว่างสังคม สังคมที่เอาแต่เมตตากรุณาแต่ไม่เอาหลักการ ไม่เอาหลักเกณฑ์ไม่รักษากติกาสังคม แม้จะช่วยเหลือกันดี มีน้ำใจ แต่ก็เสียธรรม หลักการถูกทำลาย คนอ่อนแอ ไม่ดิ้นรนขนขวย คอยหวังพึ่งผู้อื่นไม่พึงตนเอง ส่วนบางสังคมไม่มีความเอื้อเฟื้อ ไม่เมตตากรุณาต่อกัน เอาแต่หลักการ กฎเกณฑ์และกติกาสังคมให้ทุกคนทำตรงตามนั้น สังคมแบบนี้รักษาหลักการและรักษาธรรมไว้ได้แต่ขาดความชุ่มชื่น ขาดน้ำใจขาดความรู้สึกที่ดีงามทางจิตใจ มีปัญหาทางจิตใจมากเครียด เป็นโรคจิตกันมาก

ฉะนั้น ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามสถานการณ์อย่างได้สัดส่วนมีดุลยภาพ ธรรมในทางพระพุทธศาสนาท่านตรัสเป็นระบบ holistic คือระบบองค์รวม ต้องทำให้ครบชุดทั้ง 4 ด้าน โดย 3 ข้อแรกเพื่อรักษาคน และข้อ 4 อุเบกขาเพื่อรักษาธรรม และบุคลากรที่อยู่ในโรงพยาบาลก็ต้องใช้พรหมวิหาร 4 ให้ครบ ต้องดูว่ากรณีไหนจะใช้เมตตา กรณีไหนจะใช้กรุณา กรณีไหนจะใช้มุทิตา กรณีไหนจะใช้อุเบกขา โดยอุเบกขาเป็นตัวคุมกระบวนการให้ความสัมพันธ์ของคนทุกอย่างอยู่ในขอบเขตของธรรม คือ ความจริง ความถูกต้องดีงาม ระหว่างนั้นเมื่ออยู่ในขอบเขตของธรรมก็มีเมตตา กรุณา มุทิตา ให้มาก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554: 60–62)

ในทัศนะของผู้ศึกษาเห็นว่า เนื้อหามีความสมบูรณ์ชัดเจนที่สุด มีความละเอียดลุ่มลึกในการร้อยเรียงให้เห็นถึงศาสตร์และศิลป์ขั้นสูงสุดได้อย่างเข้าใจง่าย น่าสนใจติดตามค้นหาคำตอบต่อเนื่อง โดยสรุปประโยคเนื้อหาที่เป็นใจความสำคัญที่ผู้รจนาต้องการสื่อในแต่ละประเด็นขึ้นมาทำให้น่าสนใจง่ายต่อความเข้าใจ เนื้อหาทั้งหมดในส่วนนี้ ถือเป็นนวัตกรรมอันทรงคุณค่า เป็นเรื่องสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาและพัฒนาจิตใจของผู้ที่ทำหน้าที่รักษาคนไข้ในโรงพยาบาล ให้ทำงานได้ผลคนทำงานก็เป็นสุข รักษาคนไข้ทั้งกายและใจ พร้อมกับการรักษาใจตนเอง พัฒนาตนเองจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต

จุดเด่นและคุณค่าของหนังสือ

(1) ภาษาและรูปแบบการเขียน ผู้แต่งท่านบรรยายด้วยภาษาที่เรียบง่าย ทำให้ผู้ศึกษาสามารถจินตนาการเรื่องราวเห็นเป็นภาพในใจและทำความเข้าใจได้ง่ายอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน

(2) รูปแบบเนื้อหาของหนังสือ ผู้แต่งนั้นท่านได้แสดงถึงความเป็นอัจฉริยภาพในด้านความคิดที่รอบครอบ ละเอียด เฉียบคม สุขุมลุ่มลึก มีความสามารถในการจัดกระบวนการความคิดอย่างเป็นระบบ เทคนิคที่ชวนให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจติดตามไปจนจบ

(3) เป้าหมาย/ประโยชน์ของหนังสือ ผู้แต่งท่านมีเป้าหมายให้บุคลากรในโรงพยาบาล รวมถึงผู้ศึกษามีหลักวิธีรักษาใจยามรักษาคนไข้ เพื่องานก็ได้ผลตัวคนก็เป็นสุข

จุดควรพัฒนาของหนังสือ

ในทัศนะผู้ศึกษาแถบไม่มีความเห็นที่จะให้มีการปรับปรุงเพิ่มเติมของหนังสือเล่มนี้อีกเลย เพราะหนังสือมีชื่อเรียกดีมาก เนื้อหาสาระก็ดี มีประโยชน์ มีความสมบูรณ์ดีอยู่แล้ว จึงเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและต้องศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะชาวพุทธบริษัททั้งที่เป็นผู้ป่วยและญาติผู้ป่วย หรืออ่านก่อนจะป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยรักษาโรคทางกายและโรคทางใจให้หายเร็วขึ้น รวมทั้งญาติผู้ป่วยก็มีความสุขใจด้วยการได้ทำหน้าที่ของตนดีที่สุด ตลอดจนแพทย์ พยาบาล บุคลากรในโรงพยาบาล ที่ต้องรักษาคนไข้พร้อมกับการรักษาใจของตนเพื่อทำงานให้ได้ผลตัวคนก็เป็นสุขเป็นจุดหมายสูงสุด

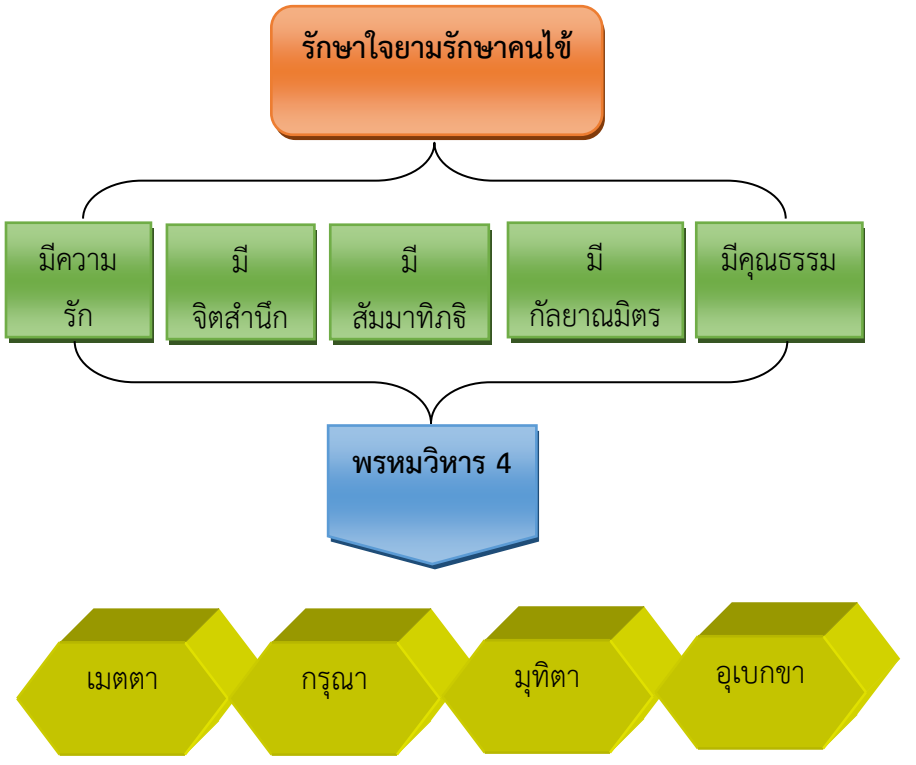
บทสรุป

“รักษาใจยามรักษาคนไข้” แนวทางการทำงานรักษาพยาบาลให้ได้ผลดีที่สุด คือ รักษาพยาบาลคนไข้ให้ครบทั้งคนคือทั้งทางกายและทางใจ ไม่ใช่รักษาแต่ร่างกายอย่างเดียว วิธีการเตรียมใจทำใจในงานรักษาพยาบาลให้ได้ผล “งานได้ผลตัวคนก็เป็นสุข” มีหลักการดังนี้

หลักการที่ 1) ข้างนอก ก็มองออกไปให้ถูกต้องมีหลายวิธีได้แก่ (1) มองโลกแบบทำใจให้สนุก คือมองเห็นหรือนึกถึงอะไรใจก็สนุกไปหมด (2) มองอะไร ๆ เป็นการเรียนรู้ไปหมด (3) มองเป็นบททดสอบ เมื่อมีสิ่งไม่ดีไม่สบอารมณ์เข้ามากระทบถือเป็นบททดสอบที่ต้องสอบให้ผ่าน (4) มองเอาประสบการณ์หรือสถานการณ์ในงานเป็นการฝึกตนทั้งหมด (5) มองแบบวิธีพระโพธิสัตว์ ตั้งใจทำความดีเหมือนพระโพธิสัตว์ คือทำงานให้ดีที่สุดแม้ต้องแลกด้วยชีวิตมุ่งมั่นในจุดหมายสูงสุด (6) มองแบบพระอรหันต์ พระอรหันต์ คือ ผู้บริสุทธิ์ หมายความว่าเป็นผู้ที่ไม่ต้องทำอะไรเพื่อตนเองอีก“ตัวเองเต็มแล้ว ก็เลยทำเพื่อคนไข้ได้เต็มที่”

หลักการที่ 2) ข้างในก็มีหลักอยู่ในตัวให้มั่นใจ เป็นเรื่องคุณสมบัติของใจที่จะเป็นเครื่องช่วยในกระบวนการขั้นปฏิบัติให้งานได้ผลก้าวไป คนยิ่งก้าวไกลในชีวิตที่ดี ดังนี้ (1) มีความรักงาน (2) มีจิตสำนึกในการศึกษาหรือการฝึกฝนพัฒนาตนเอง (3) มีสัมมาทิฏฐิ คือ มีท่าทีในการมองสิ่งทั้งหลายอย่างถูกทิศทาง (4) มีกัลยาณมิตร เป็นมิตรคู่ใจ เป็นเครื่องปลอบใจ (5) มีคุณธรรมประจำใจ จะรักษาโรคได้ต้องรักษาความสัมพันธ์ของคนในโลกด้วยคุณธรรม 4 ประการนี้ 1.เมตตา 2. กรุณา 3. มุทิตา 4. อุเบกขา ที่เรียกว่า พรหมวิหาร 4 โดยหลักธรรมข้อ 1-3 เป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างเรากับเขา เรากับเพื่อนมนุษย์ หรือคนในโลก ส่วนหลักธรรมข้อ 4 เป็นการรักษาความถูกต้องชอบธรรม บุคลากรที่อยู่ในโรงพยาบาลต้องใช้พรหมวิหาร 4 ให้ครบ และต้องดูว่ากรณีไหนจะใช้เมตตา กรณีไหนจะใช้กรุณา กรณีไหนจะใช้มุทิตา กรณีไหนจะใช้อุเบกขา โดยอุเบกขาเป็นตัวคุมกระบวนการให้ความสัมพันธ์ของคนทุกอย่างอยู่ในขอบเขตของธรรม คือความจริง ความถูกต้องดีงาม ระหว่างนั้นเมื่ออยู่ในขอบเขตของธรรมก็มีเมตตา กรุณา มุทิตา ให้มาก

คุณสมบัติของใจที่จะเป็นเครื่องช่วยในกระบวนการขั้นปฏิบัติให้ ดังนี้ 1) มีความรักงานได้แก่ ฉันทะ มีความพอใจในงาน เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ 2) มีจิตสำนึกในการศึกษาหรือการฝึกฝนพัฒนาตนเอง 3) มีสัมมาทิฏฐิ คือ มีท่าทีในการมองสิ่งทั้งหลายอย่างถูกทิศทาง 4) มีกัลยาณมิตร และ 5) มีคุณธรรม การจะรักษาโรคได้ต้องรักษาความสัมพันธ์ของคนในโลกด้วย โดยเฉพาะอาชีพแพทย์ พยาบาลและบุคลากรทั้งหมดในโรงพยาบาลเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความเมตตา กรุณา จึงต้องเพิ่มพูนปลูกฝังพัฒนาคุณธรรมนี้ขึ้นในใจรวมทั้ง มุทิตา อุเบกขา ทั้ง 4 ข้อเรียกว่า พรหมวิหาร 4 พรหมวิหาร 4 แปลว่า ธรรมประจำใจหรือเป็นที่อยู่ของผู้ที่เป็นเหมือนพรหม พรหมในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าผู้ประเสริฐ คือ มีใจประเสริฐ ใจยิ่งใหญ่ วิหารแปลว่าที่อยู่หรือที่พัก ธรรมเหล่านี้เป็นที่อยู่ของใจที่ประเสริฐ ใจที่ประเสริฐอยู่ในหลักธรรม 4 ประการนี้ 1. เมตตา 2. กรุณา 3. มุทิตา และ 4. อุเบกขา ผู้ศึกษาสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้เกี่ยวกับรักษาใจยามป่วยไข้

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). *รักษาใจยามป่วยไข้และธรรมกถา รักษาใจ ยามรักษาคนไข้.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2566). *รักษาใจยามรักษาคนไข้.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

วิจารณ์หนังสือ : Book Reviews

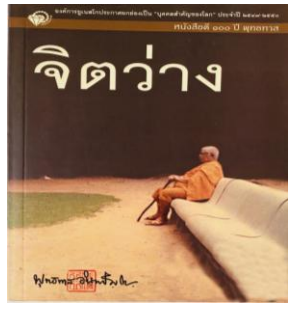
เรื่อง จิตว่าง Chitwang

ผู้เขียน : พุทธทาสภิกขุ

Author : Buddhadasa Bhikkhu

ปีที่ตีพิมพ์ : 2549

สำนักพิมพ์ : เพชรประกาย

[1]พระมหาวิรัตน์ จารุวโส (ดูหฤคำ) และ [2]พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต

[1]Phramaha Wirat Cāruvaṃso (Dooharuekham) and

[2]Phrakru Pariyattiphattanabundit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]dooharuekham@gmail.com

Received: December 27, 2024; **Revised**: January 4,2025; **Accepted**: January 31,2025

บทคัดย่อ

หนังสือ "จิตว่าง" โดยพุทธทาสภิกขุ รวบรวมหลักธรรมคำบรรยายที่เน้นเรื่องการดำเนินชีวิตและการทำงานด้วย "จิตว่าง" ซึ่งหมายถึงจิตที่ว่างจากโลภะ โทสะ โมหะ และความยึดมั่นในตัวตน ถ่ายทอดด้วยสำนวนภาษาที่อ่านง่าย พร้อมข้อคิดที่นำไปปรับใช้ได้จริง เนื้อหาของหนังสืออธิบายแนวคิด "จิตว่าง" ที่มาจากคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยยึดหลักพุทธพจน์ "นิพฺพานำ ปรมำ สุญฺญำ" (ความว่างอย่างยิ่งคือพระนิพพาน) เป็นแนวทางการนำเสนอ เพื่อชี้ให้เห็นว่าจิตว่างไม่ใช่การ

[1] นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[2] รองศาสตราจารย์, ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ปราศจากความคิด แต่เป็นการว่างจากความยึดถือในตัวกูของกู แนวคิดดังกล่าวมีการปรับรูปแบบและวิธีปฏิบัติให้เหมาะสมกับยุคสมัย จนกลายเป็นแนวทางปฏิรูปพุทธศาสนาเถรวาทในบริบทของสังคมไทย หนังสือเล่มนี้จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงความสุขจากการทำงานและการดำเนินชีวิตด้วยจิตที่ว่างและสมดุล

คำสำคัญ : จิตว่าง

Abstract

The book "Chitwang" by Buddhadasa Bhikkhu compiles teachings and discourses emphasizing living and working with an " Chitwang" (empty mind). This refers to a mind free from greed, anger, delusion, and attachment to the self. Presented in an accessible and engaging style, the book offers practical insights that can be applied to everyday life. Its content explains the concept of "empty mind," rooted in the teachings of the Buddha, based on the Buddhist principle: Nibbāṇaṃ Paramaṃ Suññaṃ ("Ultimate emptiness is Nibbana"). The approach clarifies that an empty mind does not imply a lack of thought but rather a state of detachment from the ego and self-centeredness. This concept has been adapted in form and practice to suit the modern era, evolving into a reformative approach to Theravāda Buddhism within the context of Thai society. The book serves as a tool to help readers attain happiness in work and life through a balanced and empty mind.

Keywords : Chitwang

บทนำ

หนังสือเรื่อง“จิตว่าง” เป็นหนังสือที่เขียนโดยพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) มีการตีพิมพ์แล้วหลายครั้ง จัดพิมพ์โดยอรุณวิทยา ได้รวบรวมหลักธรรมคำบรรยายของท่านพุทธทาสในโอกาสต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นหนทางสู่ความสุข ถ่ายทอดด้วยสำนวนภาษาที่อ่านง่าย ให้ทั้งความเพลิดเพลิน และข้อคิดอันหลากหลาย ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้พบความสุขจากการทำงาน เป็นหนังสือ ที่ได้คัดเลือก ธรรมบรรยายบางส่วนจากหนังสือธรรมโฆษณ์ของท่านพทุธทาส โดย เนื้อหาจะกล่าวถึงความสุขในการทำงานทุกชนิดด้วย “จิตว่าง” จิตว่างในที่นี้ไม่ใช่จิตที่คิดนึกอะไร เหมือน คนไม่มีสติสัมปชัญญะ แต่หมายถึงจิตที่ว่างจากโลภะ

โทสะ โมหะ ไม่มีความรู้สึกที่เห็นแก่ตัว และจดจ่อกับการทำงาน จิตที่ว่างจากสิ่งต่างๆ นี้จะทำให้สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ เต็มความสามารถ เพราะการทำงานคือหน้าที่ของมนุษย์

ท่านพุทธทาสได้จับหลักพุทธพจน์ที่ว่า “นิพฺพานำ ปรมำ สุญญำ แปลว่า ความว่างอย่างยิ่งคือ พระนิพพาน มาเป็นหลักในการนำเสนอเรื่องจิตว่างของท่าน และคำว่าจิตว่างนี้ ท่านกล่าวว่าไม่ได้คิดประดิษฐ์ หรือยืมคำของใคร ๆ มาใช้ แต่นำมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้าเอง และที่ใช้คำนี้ ก็เพื่อการมุ่งดึงความสนใจของผู้ฟังให้เข้าสู่ประเด็นได้โดยเร็ว คือ การย้อนกลับไปสู่ภาวะแห่งความเป็นจิตว่างโดยตรง ดังนั้น คำว่า สุญญตา หรือจิตว่างนี้ ไม่ได้แปลว่า จิตที่ไม่คิดนึกอะไรเลย แต่ความว่างสำหรับจิตว่าง คือจิตที่ว่างจากความยึดถือว่าเป็นตัวกูของกู และคำว่า จิตว่าง ที่แปลมาจากคำว่า สุญญตา เพราะเป็นจิตที่ประกอบด้วยสุญญตาคือความว่าง

ท่านพุทธทาสได้อธิบายคำว่า สุญญตา หรือจิตว่างไว้ทุกแง่ทุกมุม พร้อมทั้งยืนยันว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมทุกเรื่องจะต้องเป็นสุญญปฏิสังยุตตา คือธรรมอันเนื่องอยู่ด้วยเรื่องสุญญตาทั้งสิ้น หรือพุทธธรรมในทุกเรื่องเป็นไปเพื่อสุญญตา คือให้ละวางจางคลายจากสิ่งที่ยึดมั่นถือมั่นอันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง แนวคิดจิตว่างวางอยู่บนฐานความเชื่อว่าด้วยจิตประภัสสรที่เชื่อมโยงไปสู่ความคิดที่ว่า คนทุกคนมีศักยภาพในการเข้าถึงพระนิพพานในชาติชาติเดียวนี้ ทั้งได้ชิมลางพระนิพพานอยู่เป็นปกติวิสัย หากแต่ไม่รู้ตัว แม้จิตว่างจะไม่สามารถชี้แสดงถึงศักยภาพนี้ให้เป็นที่ยอมรับกัน หากแต่แนวปฏิบัติที่เสนอให้พลิกผันการทำงานเป็นการปฏิบัติธรรมในคราวเดียวกันนั้น ถือเป็นการสนองตอบต่อพระพุทธประสงค์เป็นที่สุดที่ต้องการให้พุทธธรรมยังประโยชน์เกื้อหนุนต่อพหูชนเป็นคุณูปการที่ชัดเจนของแนวคิดจิตว่าง

ในการนำเสนอแนวคิดเรื่องจิตว่างของท่านพุทธทาสมีสมมติฐาน 3 ประการ คือ (1) แก่นแท้ หรือหัวใจของหลักพุทธธรรม สรุปลงที่พระพุทธพจน์ว่า “สพฺเพ ธมฺมา นาลำ อภินิเวสาย : ธรรมทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น” (2) ธรรมชาติแท้ดั้งเดิมของจิต คือ ความเป็นประภัสสร ได้แก่ ความสะอาด ความสว่าง และสงบ (3) เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนาคือพระนิพพานนั้นต้องอธิบายว่าสามารถเข้าถึงได้ที่นี่-เดี๋ยวนี้ ทั้งนี้ สืบเนื่องจากความเข้าใจเรื่องของจิตประภัสสรว่าเป็นศักยภาพของทุกคน พระนิพพานจึงมิใช่สิ่งที่อยู่เกินเอื้อม

จิตสงบกับจิตว่างแตกต่างกันจริง แต่ก็ยังมีผู้ที่เข้าใจผิดอยู่มาก ว่าจิตสงบกับจิตว่างนั้นเหมือนกันขอให้พิจารณาดูว่า จิตของท่านเคยสงบหรือว่างบ้างหรือยัง ถ้ายังขอให้ท่านฝึกสมาธิเพื่อให้จิตสงบ และเจริญวิปัสสนาคือการนำพระธรรมคำสอนของพระผู้มี พระภาคเจ้า มาพิจารณาไตร่ตรอง ให้เกิดปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริง เพื่อนำมาชำระกิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้หมดจากจิตของท่าน และท่านจะรู้ด้วยตัวของท่านเองว่า จิตของท่านว่างจากกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความหลง ในที่สุดท่านก็จะเห็นจิตสงบและจิตว่าง พ้นจากความทุกข์ มีแต่ความสบายตลอดไป

โครงสร้างและเนื้อหา

หนังสือเรื่องจิตว่าง เป็นการรวบรวมหลักธรรมคำบรรยายของท่านพุทธทาสในโอกาสต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นหนทางสู่ความสุข ถ่ายทอดด้วยสำนวนภาษาที่อ่านง่าย ให้ทั้งความเพลิดเพลินและข้อคิดอันหลากหลาย ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้พบความสุขจากการทำงาน เป็นหนังสือที่ได้คัดเลือกธรรมบรรยายบางส่วนจากหนังสือธรรมโฆษณ์ ของท่านพุทธทาส โดยเนื้อหาจะกล่าวถึงความสุขในการทำงานทุกชนิดด้วย “จิตว่าง” จิตว่างในที่นี้ไม่ใช่จิตที่คิดนึกอะไร เหมือนคนไม่มีสติสัมปชัญญะ แต่หมายถึงจิตที่ว่างจากโลภะ โทสะ โมหะ ไม่มีความรู้สึกที่เห็นแก่ตัว และจดจ่อ กับการทำงาน จิตที่ว่างจากสิ่งต่างๆ นี้จะทำให้สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่เต็มความสามารถ เพราะการทำงานคือหน้าที่ของมนุษย์

หนังสือเรื่องจิตว่าง มีโครงสร้างและลำดับเนื้อหา ดังนี้

1. การทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง
2. ทำไมจึงใช้คำว่าจิตว่าง
3. ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานด้วยจิตว่าง
4. ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานด้วยจิตว่าง (ต่อ)
5. แต่งงานกับสุญญตา
6. ทำงานด้วยจิตว่าง
7. การเป็นอยู่ด้วยจิตว่างจะสำเร็จประโยชน์ได้โดยวิธีใด (ต่อ)
8. ความว่างจากกิเลส

ในการยกประเด็นเรื่องความว่างในการแสดงธรรมเนื่องในวาระสำคัญ ดังนี้

วันมาฆบูชา ว่า การเห็นสุญญตาคือคุณธรรมของพระอรหันต์ การหลุดพ้นเพราะความไม่ยึดมั่นถือมั่นคือความเป็นพระอรหันต์ หรือการเข้าถึงธรรมะของพระอรหันต์คือการมีจิตว่าง คือว่างจากความยึดมั่นถือว่าตัวกูของกูวันอาสาฬหบูชา ว่า การแสดงธรรมจักรคือการใช้ธรรมจักรตัดความยึดมั่นถือมั่น การดับทุกข์ คือการดับตัวกูของกูเสีย หรือธรรมะอันเป็นอุบาย ดับทุกข์ก็คือสุญญตา คือความเห็นที่เห็นโลกเป็นของว่างนั้นเองวันวิสาขบูชา ว่าการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าคือการตรัสรู้ว่าธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น และเน้นว่าหัวใจของพระพุทธศาสนา คือความไม่ยึดมั่นถือมั่น

ในการแสดงธรรมอื่นๆก็มุ่งเน้นเรื่องการละความยึดถือ เพื่อการมีจิตว่างทั้งสิ้น เช่น ฆราวาสธรรม คือสุญญตากับฆราวาส โดยชี้ให้เห็นว่า ชีวิตของความเป็นฆราวาสนั้นมากและเต็มไปด้วยปัญหานานัปการจึงจำเป็นต้องมีจิตว่าง คือการมีจิตที่เต็มอยู่ด้วยสติปัญญา จึงจะแก้ปัญหาชีวิตได้ ดังนั้น การทราบถึงสมมติฐานต่างๆ ของท่านพุทธทาส จะทำให้เข้าใจการอ่านและการเข้าใจ

พระไตรปิฎกที่สะท้อนแนวคิดเรื่องจิตว่างของท่านได้ง่ายและชัดเจนขึ้น และหากทุกฝ่ายยอมรับว่าการดับทุกข์ คือหัวใจของพระพุทธศาสนา ก็อาจใช่สิ่งนี้เป็นเกณฑ์ในการประเมินแนวคิดเรื่องจิตว่างของท่านพุทธทาส

แนวคิดเรื่องจิตว่าง จึงมีประเด็นให้ตรวจสอบวิเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวเนื่องด้วยจิตประภัสสร ว่า เป็นศักยภาพในการบรรลุธรรมจริงหรือ จิตที่มีสมาธิอยู่ด้วยการทำงานจะสามารถเข้าถึงปัญญาวิมุตติคือหยั่งรู้อริยสัจในคราวเดียวกันได้หรือ และจิตว่างมีบทบาทในการหลปฏิรูปพระพุทธศาสนาอย่างไร

ทัศนะวิจารณ์หนังสือ

ผู้วิจารณ์ได้ยกเอาเฉพาะประเด็นที่เห็นว่าสำคัญและน่าศึกษามาวิจารณ์ ซึ่งทั้งนี้อาจจะยังไม่ครบถ้วนทุกประเด็น แต่ก็เชื่อว่าคงจะเป็นประโยชน์ไม่มากก็น้อย ดังนี้

พุทธทาสภิกขุได้กล่าวว่า คำว่า “สุญญตา” เป็นธรรมะที่อยู่ในฐานะสูงสุดในพระพุทธศาสนา มีปรากฏในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต และในสังยุตตนิกาย นิทานวรรค ส่วนท่านพุทธทาส ได้กล่าวถึงเรื่องธรรมะอันเกี่ยวเนื่องด้วยสุญญตา หรือตัวสุญญตา (สุญญตัปปฏิสังยุตตา) ว่า “ธรมะเรื่องใหม่ๆ ชั้นหลังๆ ที่มีขึ้นมาคืออย่างไร คือสุตตันตะทั้งหลายเหล่าใด ซึ่งพวกกวีปราชญ์ทำขึ้นเป็นคำร้อยกรองในลักษณะกาพย์ วิจิตรไพเราะด้วยตัวอักษร ตัวพยัญชนะอยู่นอกแถว ไม่เนื่องด้วยสุญญตา ขอให้คำว่านอกแถวของสุญญตาไม่เนื่องเฉพาะด้วยสุญญตาแล้ว ก็เป็นสาวกภาสิตา เป็นภาษิตของสาวกชั้นหลังๆ นี่คือของใหม่ ธรรมะใหม่และต่ำ และไม่ใช่ตถาคตภาษิต ถ้าเป็นตถาคตภาษิตต้องด้วยสุญญตา” (Buddhadhasa Bhikkhu, 1976 : 304)

ท่านพุทธทาสได้บรรยายว่า การบวชคือการพักผ่อนทางวิญญาณ การที่จะพักผ่อนทางวิญญาณได้นั้น จิตจะต้องมีความว่างจากตัวกูของกู เมื่อใดมีความว่างจากตัวกู เมื่อจิตจะมีสติปัญญาอย่างเต็มที่ได้ยกตัวอย่างการเป็นอยู่และการทำงานด้วยจิตว่างของพระพุทธเจ้าและนักวิทยาศาสตร์ของโลก ที่เรียกว่า “สุญญตาวิหารธรรม” คือ การเป็นอยู่ด้วยสติสัมปชัญญะ ที่มองเห็นทุกสิ่งนั้นว่างจากความหมายแห่งตัวตน ดังพระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอานนท์เรื่อการอยู่ด้วยสุญญตวิหารธรรม” การศึกษาแนวทัศนะเรื่องจิตว่าง เพื่อหาบทนิยาม ได้พบว่า ท่านพุทธทาสได้ให้นิยามพร้อมอรรถาธิบาย เป็นเบื้องต้นของจิตว่าง ปรากฏในปาฐกถาธรรมเรื่องหมวดธรรมที่จะพึงใช้ในการทำงานด้วยจิตว่างว่า “ความหมายของคำว่า จิตว่าง ในที่นี้ หมายถึงว่าจากกิเลส, ว่างจากความรู้สึกว่า ตัวเรา หรือ ตัวกู....เมื่อจิตว่างจากความรู้สึกที่เป็น concept ว่า “ตัวเรา” สิ่งที่เรียกว่า “ตัวเรา” ซึ่งเป็นมายานั้น ก็ไม่มี ก็เหลืออยู่แต่จิตนั้น ต่อเมื่อใดได้มีอะไรมากระทบ เกิดความรู้สึกไปในทางกิเลสตัณหาอุปาทานเป็นตัวเราเป็นของเรา เป็นเรื่องได้เป็นเรื่องเสีย, เป็นเรื่องรัก โกรธ เกลียด กลัว อะไรทำนองนี้แล้ว จึงจะเรียกว่า จิตประกอบอยู่ด้วยอุปาทานที่เรียกว่าตัวเรา อย่างนี้

เรียกว่าจิตไม่ว่าง เพราะจิตมีตัวเรา”(Buddhadhasa Bhikkhu,1995 : 112)

ประเด็นปัญหาการตีความเรื่องจิตว่าง ยังมีคนส่วนมากเข้าใจกันเป็น 2 พวก คือ

1. พวกที่เข้าใจว่า จิตของคนเราวุ่นอยู่เสมอ เพราะจะต้องนึกถึงเรื่องราวต่างๆ ตลอดเวลายิ่งฆราวาสแล้วจะหาจิตว่างได้อย่างไร ?

2. พวกที่เข้าใจว่า ธรรมดาของจิตนั้นว่างเป็นปกติอยู่แล้ว หากแต่ความวุ่นเพิ่งเกิดขึ้นมาแทรกแซงบางคราวเท่านั้น ก็ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นกระทำผิดพลาดในเรื่องนี้อย่างไร?

การใช้คำว่า “จิตว่าง” ไม่มีมาในพระไตรปิฎก เป็นคำที่ท่านพุทธทาสบัญญัติขึ้นมาใช้เพื่อแทนคำ ว่าสุญญตาอย่างเป็นระบบ ทั้งในส่วนทฤษฎี วิธีการสอน และนำ ไปไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำ วัน เมื่อนำเสนอต่อสาธารณชนแล้ว ก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ทั้งในแง่ของการยอมรับและการคัดค้าน อย่างไรก็ตาม ในการนำเสนอแนวทัศนะเรื่องจิตว่างอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน ท่านพุทธทาสจะเกริ่นนำด้วยการกล่าวถึงโลกกับธรรมชาติของสิ่งทั้งปวงหนึ่ง จิตและการปรุงแต่งตามกระแสปฏิจจสมุปบาทหนึ่ง

วิธีในการตัดตอนกระแสปฏิจจสมุปบาทอันเป็นที่มาของจิตว่างในเชิงทฤษฎีหนึ่งและในเชิงประยุกต์ปฏิบัติ ดังนี้

1. จิต: ธรรมชาติดั้งเติมและการปรุงแต่ง ท่านพุทธทาสได้อ้างถึงพระพุทธภาษิตเพื่อยืนยันว่าแท้จริงจิตของคนเรานั้นเป็นธรรมชาติประภัสสร ในความหมายว่าเปี่ยมไปด้วยสติปัญญาอันเป็นธรรมชาติดั้งเดิมเป็นสติปัญญาที่จะให้เข้าถึงความเป็นจริงของสิ่งทั้งปวง รวมทั้งที่สำคัญที่สุดคือทุกข์และวิธีการดับทุกข์ แต่ที่คนเราทุกข์นั้น ก็ด้วยตัวจิตนั้นมักหลงไปกับการปรุงแต่ง ขณะเมื่อได้ปะทะกับโลกผ่านผัสสะจิตมักปรุงแต่งต่อเป็นเวทนา แล้วติดด้วยเวทนานั้น จนกลายเป็นตัณหาความอยากขึ้น ซึ่งนำไปสู่อุปาทานการยึดมั่นถือมั่นเป็นตัวตน-ของตนขึ้น ตัณหาอุปาทานจึงเป็นสิ่งที่มาห่อหุ้มให้จิตนั้นหมองเศร้าไม่ประภัสสรดังธรรมชาติดั้งเดิม จากพระพุทธภาษิต “ปภสฺสรมิทำ ภิกฺขเว จิตฺตำ อาคนฺตุเกหิ อุปกิเลเสหิอุปกิลิฏฺฐำ” ท่านพุทธทาสตีความว่า จิตของคนเรามีความเป็นประภัสสรเป็นพื้นฐาน แต่เพราะมีกิเลสเข้าครอบงำ จึงทำให้เศร้าหมองเป็นทุกข์ ท่านขยายความต่อว่า ความเป็นประภัสสรของจิตคือสติปัญญาเดิมเดิมแท้ที่เป็นคุณสมบัติของจิตเมื่อว่างจากตัวกู” (Buddhadhasa Bhikkhu, 1995: 95) จึงถือได้ว่า “จิตประภัสสรนี้ก็เป็นจิตว่างชนิดหนึ่งตามธรรมชาติ, เป็นรากฐานของความว่าง ซึ่งถ้าเรารักษาความเป็นประภัสสรไว้ได้ ก็ไม่ความทุกข์เหมือนกัน” (Buddhadhasa Bhikkhu, 1982 : 874) จิตประภัสสรเป็นจิตที่ว่างจากตัวกูของกู จึงเป็นสติปัญญาที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์พร้อมในตัว เป็นศักยภาพที่อยู่ตัวคงที่ไม่อาจเพิ่มพูนให้มากขึ้นหรือลดทอนให้น้อยลงได้ เว้นแต่จะถูกห่อหุ้มบดบังให้หมองเศร้าด้วยกิเลสตัณหาดังที่กล่าวมาแล้ว และหากจะมีความพยายามฝึกฝนให้ “จิต” ดูมีสมรรถนะยิ่งขึ้น ก็เป็นเพียงการเร่งสำรอกสิ่งที่ห่อหุ้มบดบังจิตนั้นออกให้มากหรือหมดสิ้นไป ให้จิตฉายความประภัสสรได้ง่ายขึ้นหรือเร็วขึ้น

นั่นเองจิตที่ว่างจากตัวกูสมบูรณ์อยู่ด้วยสติปัญญาเดิมแท้ของจิต, ปัญญาใหม่ ๆ นั้นจะอบรมกันเท่าไรก็ไม่ทำอะไรมากกว่านั้นได้, จะทำได้ก็เพียงแต่ว่าช่วยให้เราทำลายกิเลสได้เร็วเข้า ถ้าเราศึกษาพระไตรปิฎก เรียนศีลสมาธิ ปัญญา ปฏิบัติอย่างมากมายก็ช่วยให้เร็วเข้า ในการที่จะขจัดกิเลสออกไป เพื่อได้จิตเดิมแท้ประภัสสรถาวรมาโดยเร็ว : เพราะว่าทำลายสิ่งทั้งปวง ว่าเป็นความว่าง จิตว่างจึงเป็นรากฐานของการหยั่งเห็นความว่างนั่นเอง (Buddhadhasa Bhikkhu, 1982 : 101)

ในการอ้างอิงเรื่องจิตประภัสสรนี้ ท่านพุทธทาสได้แฝงนัยสำคัญไว้ 2 ประการ คือ คนเราทุกคนมีศักยภาพจะเข้าถึงพระนิพพาน (แบบนิปริยาย) ได้ทุกขณะในชาติชาติเดียวนี้ หากเพียงแต่ปัจจัยถึงพร้อมหากเพียงแต่ไม่รู้ตัว และเป็นพระนิพพานแบบปริยาย หรือโดยอ้อม ซึ่งเป็นพระนิพพานชนิดชั่วคราวทำนองเดียวกับตทังคนิพพานหรือวิกขัมภนนิพพาน คืออาจจะหวนคืนกลับไปสู่สภาวะเป็นทุกข์ได้อีก

2. จิตกับการปรุงแต่ง ในเมื่อธรรมชาติแท้ของจิตเป็นความประภัสสรแล้ว ความทุกข์จะเกิดขึ้นได้อย่างไร ท่านพุทธทาสอธิบายว่า ที่คนเราเกิดเป็นทุกข์ก็เพราะว่า ขณะเมื่ออุปกิเลสมาเยี่ยมเยือนนั้นตัวจิต หลงไปจับไปปรุงแตงต่อจากผัสสะให้เป็นเวทนาขั้นแล้วติดอยู่ด้วยเวทนานั้นๆ กลายเป็นความอยากหรือตัวตัณหา ซึ่งจะปรุงแต่งต่อไปอีกเป็นอุปาทาน ความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน-ของตน ต่อเป็นภพ-ชาติ-ชรามรณะ เป็นทุกข์ในที่สุด ตามขบวนการของปฏิจจสมุปบาท ทุกสิ่งทุกอย่างที่มาของความทุกข์นั้น จึงเนื่องมาแต่การปรุงแต่งของจิตเท่านั้น เป็นการบำรุงบำเรอแก่จิตที่หลงระเริงไปตามอวิชชาจนบดบังสติปัญญาที่เป็นธรรมชาติเดิมอย่างเป็นประจนบดบังสติปัญญาที่เป็นธรรมชาติเดิมอย่างเป็นประภัสสร ตรงนี้ท่านจึงได้ติงว่าอย่าได้หลงประเด็นไป สิ่งที่ต้องจัดการนั้นไม่ใช้ตัวจิต หากแต่เป็นเจตสิกต่างหาก ตัวจริงแท้ๆ นั้นเราอบรมมันไม่ได้ เพราะมันมีอะไรของมันครบบริบูรณ์เป็นประภัสสร ส่วนที่เราอบรมต่อสู้ฝึกฝนนั้น มันคือส่วนเปลือกผิวนอก คือพวกเจตสิก เพราะฉะนั้นเราควรแก้ไขส่วนที่เป็นเจตสิกให้สูญไป,ให้ปรากฏอยู่แต่เจตสิกฝ่ายที่เป็นกุศล...ถ้าไม่มีความยึดหมั่น ก็ไม่มีอะไรที่จะเป็นอกุศลเจตสิกมาบังจิตประภัสสรให้เป็นจิตที่เศร้าหมอง (Buddhadhasa Bhikkhu, 1976 : 98)

3. จิตว่างในเชิงทฤษฎี ในการนำเสนอแนวคิดเรื่อง “จิตว่าง” เมื่อท่านพุทธทาสได้ปูพื้นจากการอธิบายเรื่องสิ่งทั้งปวง (รวมทั้งจิต) มีธรรมชาติเป็นความว่าง สืบต่อด้วยธรรมชาติของจิตนอกจากจะว่างแล้ว ยังมีธรรมชาติแท้ดั้งเดิมเป็นประภัสสร กล่าวคือมีสติและปัญญาที่รู้เท่าทันความจริงที่ว่า สิ่งทั้งปวงโดยพื้นฐานมีธรรมชาติเป็นความว่าง ท่านพุทธทาสได้วิเคราะห์แยกแยะให้เห็นว่า แท้จริงในตัวความอยากนั้นมันมี “ตัวผู้อยาก” อยู่และเพราะมี “ตัวผู้อยาก”ความอยากหรือตัณหาจึงมีขึ้น ถ้าตัด “ตัวผู้อยาก”ทิ้งไปได้ ความอยากก็ไร้ความหมายทันที เพียงเท่านี้ก็จะเข้าสู่ภาวการณ์เป็นอยู่ด้วยความว่างคือจิตว่างการสร้างจิตว่างในทัศนะท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือการตัดตอนกระแสปฏิจจสมุปบาทไม่ให้มีการอาศัยการเกิดเกิดขึ้น ซึ่งกระทำได้ “ตรงที่

ไม่ให้ผัสสะปรุงเวทนา หรือถ้าพลาดตรงนั้นก็ให้มาทำตรงที่ไม่ให้เวทนาปรุงเป็นตัณหา” (Buddhadhasa Bhikkhu, 1976 : 46) เมื่อไม่ให้มีเวทนาก็ไม่อาจมีตัณหาได้เมื่อไม่มีตัณหาไม่มีอุปาทาน ในทางกลับกันหากไม่ยึดมั่นถือมั่นในตัวตน-ของตน หรือคือ “จิตว่าง” ตามที่ท่านพุทธทาสเรียกขานตัณหาก็ไร้ความหมาย เพราะไม่มีตัวผู้อยากเสียแล้ว ก็ไม่อาจปรุงแต่งต่อเป็นอะไรได้อีกต่อไป แม้แต่ความทุกข์

ท่านพุทธทาสภิกขุได้นำเสนอจิตว่างในเชิงทฤษฎี เป็นกระบวนปฏิบัติจิตว่าง ดังนี้

1. จิตว่างกับการปฏิบัติทั้งหมดของพุทธทาส ท่านพุทธทาสนำเสนอว่า หลักพุทธธรรมซึ่งครอบคลุมทั้งปริยัติ, ปฏิบัติและปฏิเวธนั้น สรุปลงได้ด้วยพระพุทธภาษิตบทเดียวคือ “สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย” แปลว่า “ธรรมทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น”ซึ่งท่านถอดรูปออกมาเป็นหลักแห่งการปฏิบัติอย่างสั้น ๆ ว่า (ให้มีความรู้สึกอยู่ด้วยว่า) “ไม่มีอะไรที่น่าเอา ที่น่าเป็น” (Buddhadhasa Bhikkhu, 1996 : 79) ท่านอ้างถึงที่มาของการกล่าวว่าพระพุทธภาษิตที่ว่านี้รวมใจความทั้งหมดทั้งสิ้นของพุทธธรรมเข้าถึงใจความหลักปฏิบัติชนิดรวบรัดที่สุดของพุทธศาสนา พุทธทาสเข้าใจว่า ข้อความในพระไตรปิฎก ตรงนี้สามารถสรุปใจความสำคัญได้ว่าการทำจิตให้ว่างคือใจความทั้งหมดของพุทธศาสนา

2. จิตว่างเป็นเรื่องที่อยู่ในวิสัยปฏิบัติแม้สำหรับปุถุชน ท่านพุทธทาสกล่าวยืนยันว่าพระพุทธเจ้าเมื่อตรัสถึงธรรมะที่ใช้สำหรับดับทุกข์ได้เด็ดขาดนั้น ไม่เคยเจาะจงตรัสให้พระสาวกฟังเท่านั้น แม้เป็นฆราวาสผู้ครองเรือนหากถามถึงก็ทรงเทศนาโปรดด้วยธรรมะข้อเดียวกันทั้งสิ้น

ท่านพุทธทาสได้อ้างเหตุการณ์ในสังยุตตนิกาย เรื่องที่มีฆราวาส-คหบดีกลุ่มหนึ่งได้ไปทูลขอธรรมะที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่พวกที่ครองเรือนโดยเฉพาะ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบด้วยสุญญตาสูตรแต่เหล่าฆราวาสก็ว่ายากเกินไป ก็ทรงลดลงมาให้เป็นเพียงเรื่องโสตาปัตตยังคะตรงนี้ท่านพุทธทาสมองว่าพระพุทธเจ้า “ต้ม” พวกฆราวาสเข้าให้แล้ว เพราะก็ยังเป็นเรื่องสอนให้มองเห็นความไม่น่ายึดมั่นถือมั่นตามหลักสุญญตาอยู่นั่นเอง เป็นเรื่องที่อาตมาเคยเล่าให้ฟังหลายครั้งหลายหนในที่อื่นว่ามีฆราวาส คหบดีพวกหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าและทูลขอร้องที่จะได้รับธรรมะที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลตลอดกาลนาน แก่พวกฆราวาสที่ครองเรือน แออัดอยู่ด้วย บุตร ภรรยา ลูบไล้กระแจะจันทน์ของหอม พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสสูตรนี้ คือสูตรเรื่องสุญญตา เมื่อว่ามันยากไปก็ทรงลดลงมาเพียงเรื่องโสตาปัตตยังคะ คือข้อมูลข้อปฏิบัติเพื่อความเป็นพระโสดาบัน กล่าวคือให้เข้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ให้จริงแล้วก็มีศีลชนิดที่เป็นอริยกันตศีลคือเป็นที่พอใจของพระอริยเจ้าได้จริงแต่แล้วกลับกลายเป็นว่าถูกพระพุทธเจ้าล่อเข้าบ่วง เข้ากับของพระองค์ได้สนิท พูดอย่างโวหารหยาบๆ ของพวกเราก็คือว่า พระพุทธเจ้าท่านต้มคนพวกนี้ได้สนิท คือว่าเขาไม่เอาเรื่องสุญญตาให้คนเหล่านี้ไป ให้เขาไปทำอย่างไรที่จะเข้าให้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ที่แท้จริง และมีศีลที่เป็นที่พอใจของพระอริยเจ้าได้ มันก็มีแต่เรื่องนี้ คือมองเห็นความไม่น่ายึดมั่นถือ

มั่นไปเรื่อยๆ (Buddhadhasa Bhikkhu, 1992 : 112)

ทัศนะส่วนตัวของท่านพุทธทาสเอง ท่านเห็นว่า เรื่องสุญญตาธรรมหรือธรรมะสูงสุดชนิดใช้ดับทุกข์ได้เด็ดขาดนั้น เป็นธรรมะที่จำเป็นสำหรับฆราวาสอย่างยิ่งทั้งนี้เพราะฆราวาสนั้นเปรียบเหมือนผู้ที่อยู่กลางกองเพลิงแห่งทุกข์จึงทุกข์กว่าใครทั้งหมดแนวคิดเรื่องจิตว่างจึงมุ่งเน้นไปที่ “วิธีปฏิบัติอย่างไรจึงจะสำเร็จประโยชน์แก่คนทั่วๆ ไปทุกคน แม้ที่มีการศึกษาน้อย แม้ที่ไม่ได้เล่าเรียนปริยัติโดยตรง” (Buddhadhasa Bhikkhu, 1992 : 112) นอกจากนี้ ท่านพุทธทาสยังได้ชี้ให้เห็นว่าแท้จริงการปฏิบัติสู่จิตว่าง ก็ไม่ต่างจากการปฏิบัติอย่างวิปัสสนากรรมฐาน โดยเฉพาะตรงที่ที่สุดแล้วก็ต้องลงเอยด้วยการเข้าถึงปัญญาวิมุตติอย่างเดียวกัน คือการใช้ปัญญาเข้าให้ถึงสุญญตาคือความว่าง ซึ่งท่านอ้างว่าเป็นอย่างเดียวกันกับการเป็นอยู่ด้วยความรู้สึกที่ไม่มีอะไรที่น่าเป็น ที่น่าเอาอย่างของแนวคิดจิตว่าง ท่านกล่าวว่า เมื่อผ่านอาการว่างจากความรู้สึกยึดมั่นว่าตัวตนว่าของตนแล้ว จิตจะเข้าถึงความว่าง เพราะได้มองเห็นสิ่งทั้งปวงตามลักษณะที่ถูกต้องของมันว่า “ไม่มีส่วนไหนที่มีความหมายของคำว่าตัวตนหรือของตนเลย”(Buddhadhasa Bhikkhu, 1992 : 110) (โลกและสิ่งที่ปวงนั้นมีธรรมชาติเป็นความว่าง) จิตจะมิใช่เพียง “เข้าไปรู้ต่อความกว้าง” แต่จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความว่าง ซึ่งเป็นธรรมชาติแท้ของจิตอยู่แล้วนั่นเอง เรื่องของสุญญตาธรรมจึงสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่พวกฆราวาสได้ด้วย พระนิพพานก็เช่นเดียวกัน หากขยายความออกได้ชัดๆ ว่า คือการว่างจากกิเลสที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ การว่างนั้นหากว่าเด็ดขาด ก็คือนิพพานเต็มขั้นไม่มีข้อสงสัย หากว่างอยู่บ้างคือ ว่างมากว่างน้อย ว่างได้เป็นบางเวลาบางโอกาส

ท่านพุทธทาสเห็นว่า นั่นก็เป็นการได้อยู่ในขอบวงของนิพพาน เช่นกัน กล่าวคือ เป็นนิพพานในระดับหนึ่ง ในทางปฏิบัติหากจะเทียบเคียงกับพระบาลี ก็สามารถอธิบายให้สอดคล้องได้ว่า ถ้าเห็นเนกขัมมธาตุ คือรู้เท่าทันอารมณ์ ไม่ให้อารมณ์รัก-เกลียดครอบงำก็สามารถออกจากกาม-กามารมณ์ได้ เช่นเดียวกับเห็นอรูปธาตุ ไม่หลงติดสุขในรูปฌาน ก็โน้มนำไปสู่การอยู่เหนืออรูป และสุดท้าย การไม่ยึดติดกับสิ่งที่มีปัจจัยปรุงแต่งทั่วๆ ไป อันได้แก่ สังขตธรรมทั้งฝ่ายกุศลธรรมและอกุศลธรรม เมื่อนั้นก็จะเข้าถึงนิโรธธาตุธาตุอันเป็นเหตุให้ออกจากสังขต “เป็นนิพพานธาตุ คือเป็นที่ดับสิ้นแห่งตัวกูและของกู” (Buddhadhasa Bhikkhu, 1992 : 126) ท่านพุทธทาสชี้ว่า นิพพานหรือความว่างตามความเชื่อความเข้าใจของท่าน เป็นสิ่งที่มีให้เราดูได้ สัมผัสได้ แม้เป็นปุถุชนอยู่อย่างนี้ และเพราะความว่างนั้น มันมีทั้งแบบที่กลับไปกลับมากับความไม่ว่าง อย่างตทังควิมุติหรืออย่างวิกขัมภนวิมุตติ จะมีก็แต่ส่วนสมุจเฉทวิมุติเท่านั้นที่เมื่อบรรลุแล้ว “หมายถึงว่าได้ทำลายโลภะ โทสะ โมหะ ความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวตนได้เด็ดขาด” (Buddhadhasa Bhikkhu, 1992 : 112) ไม่มีการหวนกลับสู่ความวุ่นอีกต่อไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านพุทธทาสจึงแนะให้ปุถุชนชิมความว่างไปเรื่อยๆ โดยการทำอานาปานสติเป็นต้น ที่สุดจะเห็นโทษของการยึดมั่นถือมั่น และเมื่อนั้นจะเข้าใจความว่างและพอใจในความว่างนั้น จิตก็จะว่างขึ้นมาได้ทันที และเมื่อว่างจากกิเลสทั้งปวงที่เป็นเหตุแห่ง

ทุกข์ ก็จะว่างจากทุกข์ทั้งปวงโดยปริยาย

3. จิตว่างกับการประยุกต์ใช้ในการทำงานประจำวัน ในการแจงให้เห็นว่า แนวคิดเรื่องจิตว่างเป็นแนวคิดที่ประยุกต์ใช้กับการทำงานในชีวิตประจำวันแม้เป็นปุถุชนได้จริง ท่านแสดงความเห็นพ้องเป็นเบื้องต้นว่าชีวิตอยู่ด้วยการทำงาน และคนเรานั้นมีปัญหาสำคัญก็เรื่องการทำงาน และเพราะคนเราไม่รู้วิธีการทำงานที่ถูกที่ควร เลยต้องตกอยู่ในภาวะบีบคั้นเป็นคั้นเป็นทุกข์ด้วยงานนั้น ท่านชี้แนะทางแก้ว่า เริ่มด้วยการมองให้รู้ว่า งานเป็นทุกข์ได้อย่างไร จะไม่เป็นทุกข์ต้องมองงานอย่างไร จึงจะไม่เป็นทุกข์ด้วยงานนั้น ซึ่งท่านได้แจกแจงวิธีการสรุปเสร็จเป็นบทกลอน ทำนองเป็นเคล็ดวิธีปฏิบัติไว้ว่า “จงทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง ยกผลงานให้ความว่างทุกอย่างสิ้น กินอาหารของความว่างอย่างพระกิน ตายเสร็จสั้นแล้วในตัวหัวที” (Buddhadhasa Bhikkhu, 1976 : 230)

ท่านพุทธทาสจะมองว่าใครมี “ทรัพย์สมบัติ” คนนั้นก็ตกนรกทั้งเป็นทรัพย์สมบัตินั้นผู้คนถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องได้มา เป็นผลตอบแทนจากการทำงาน แต่ท่านพุทธทาสกลับบอกว่า การ “มี” นั้นหมายถึงทุกข์ เพราะมีด้วยอุปาทาน การมีความเห็นที่ถูกคือ ไม่มีตัวกูที่จะมี ทรัพย์สมบัติก็ไม่ถูกมี ผู้กินก็ไม่มี ของที่ถูกกินก็ไม่มี ไม่มีอะไรก็จะไม่ทุกข์เพราะสิ่งนั้นการเสนอแนวคิด เช่นนี้เท่ากับการฝืนความรู้สึกของผู้คนโดยทั่วไป จึงมักมีการกล่าวแย้งท่านทำนองว่า “ไม่มีความเห็นแก่ตัว แล้วอะไรจะทำงาน อะไรจะเป็นเครื่องผลักดันให้ทำงานให้เป็นกำลังใจ ให้ทำงาน” ซึ่งท่านพุทธทาสตอบตามความเชื่อนั้นของท่านว่า ถึงอย่างไร “เรามีความหวัง มีความต้องการ มีอะไร (อย่างกำลังใจ) ได้ ด้วยสติปัญญา คือโดยไม่ต้องยึดมั่นถือมั่น (ได้)” ต้องไม่ลืมว่า “จิตนี้มันว่างจากความยึดมั่นถือมั่นอยู่เป็นประจำเป็นพื้นฐานความยึดมั่นถือมั่นเพิ่งมีมาเป็นครั้งคราว” ((Buddhadhasa Bhikkhu, 1976 : 229) การทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง หมายถึง ทำงานด้วยสติปัญญาบริสุทธิ์ โดยปราศจากความรู้สึกที่เห็นแก่ตัวหรือเป็นไปเพื่อตัวตน-ของตน ท่านพุทธทาสได้ยกตัวอย่างดาร์วินหรือไอน์สไตน์ว่าทำงานค้นคว้าที่ยังประโยชน์แก่โลกได้ ก็เพราะรู้จักทำงานด้วยจิตว่างกล่าวคือท่านจะลืมตัวหมด เพ่งคิดแต่กับงานที่ค้นคว้าอยู่อย่างเดียว

4. ตายเสร็จสิ้นแล้วในตัวหัวที ตาย ในที่นี้ ท่านพุทธทาสหมายถึง การดับไม่เหลือแห่งความทุกข์ความร้อน ก็คือเย็นสนิท ซึ่งโยงไปสอดรับกับความหมายของ นิพพาน ขณะเดียวกันก็ให้หมายถึงการตายของ ตัวกู-ของกู อย่างพระพุทธเจ้านั้น “ตายเสร็จสิ้นแล้วตั้งแต่วันตรัสรู้ที่ต้นโพธิ์คือพอตรัสรู้ ตัวกู-ของกูท่านตายฉิบ เสร็จแล้วตั้งแต่วันนั้น” (Buddhadhasa Bhikkhu, 1982 : 340)

หากย้อนกลับไปทบทวนมุมมองของท่านพุทธทาสถึงเรื่องปัญหานานาชนิดที่เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม ท่านกล่าวว่า ต้นเหตุสำคัญของปัญหาอยู่ที่ ตัวคนหนึ่ง, เกี่ยวกับหลักพุทธศาสนาหนึ่ง, ผลจากวัตถุนิยมหนึ่ง และการสอนธรรมะแต่ในส่วนทฤษฎีหนึ่งท่านแจงว่า ในเรื่องของคน เนื่องจากมีหลากหลายระดับหลากหลายความคิดอ่าน จึงจำเป็นต้องปรับวิธีการ เนื้อหาให้เหมาะเฉพาะ

กลุ่มๆ ไป ตัวหลักพุทธศาสนาซึ่งต้องมีไว้ครบกับคนทุกประเภท ทั้งพวกที่ยังยึดถือทำนองมีตัวตนกับพวกที่พอพร้อมที่จะถอนตนได้ ซึ่งกลุ่มหลังนี้มีน้อยและ “หลักพุทธศาสนาที่สอนให้ทำลายตัวกู-ของกูนี้ (ก็) สอนยาก” ทำให้คำสอนในพุทธศาสนาแยกเป็น 2 แบบ ซึ่งขัดกันอยู่ระหว่าง “มีตัว” กับ “ไม่มีตัว” ท่านคิดว่า “ปัญหาเรื่องสัสสตทิฏฐิแก้ไม่ได้มาแต่ครั้งพุทธกาล (ก็เลย) ต้องอนุโลมไป” แต่อย่างไรก็ตาม ท่านถือหลักตัวธรรมะจริง ๆ ต้องทวนหรือขัดหรือฝืนต่อกระแสของกิเลสเสมอไป” (Buddhadhasa Bhikkhu,1979 : 37) ท่านยังกำหนดอีกว่า การมุ่งหวังความอร่อยที่เกินจำเป็นตามธรรมชาติ (ที่เนื่องมาแต่การยึดมั่นว่ามีตัวตน) คือการหลงติดอยู่ด้วยวัตถุนิยมและเป็นการสำคัญที่ยั่วยุให้คนเห็นแก่ตัว จนคิดเบียดเบียนตนเองผู้อื่น และธรรมชาติแวดล้อม ส่วนการสอนศีลธรรมก็สอนแต่ตัวทฤษฎี ปฏิบัติกลับไม่พูดกัน ทั้งท่านยังเชื่อว่า การรู้นั้นรู้เพียงแค่ให้ปฏิบัติได้และอย่าหลงผิด การปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ ต้องไม่ใช่เพิ่มทุกข์ หรือหวังนิพพานมิใช่หวังลาภสักการะ การรู้อย่างปรัชญาจะไม่นำไปสู่การปฏิบัติ ทั้งการปฏิบัติต้องก้าวพ้นพิธีรีตอง-ไสยศาสตร์และถ้าไม่มีเคล็ดหรือวิธีลัด การปฏิบัติก็จะงุ่มง่าม

หากประมวลรูปแบบ-เนื้อหาของแนวคิดจิตว่าง ความเข้าใจความเชื่อและการตีความหลักพุทธธรรมรวมถึงเจตนารมณ์และกลุ่มชนที่เล็งเป็นเป้าหมายของการเผยแพร่ธรรมของท่านพุทธทาสเข้าด้วยกันแล้ว จะเข้าใจได้ว่า จิตว่างเป็นการนำเสนอแนวปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์อย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายรองรับ กล่าวคือ จิตว่างถูกกำหนดรูปแบบ-เนื้อหาขึ้นจากพื้นฐานความเข้าใจความเชื่อในหลักพุทธธรรมของท่านผู้เสนอ รวมกับเจตนารมณ์ในอันที่จะประยุกต์ใช้พุทธธรรมให้มีผลจริงจังในความหมายของการเอื้อประโยชน์กับวิถีชีวิต แม้อย่างปุถุชนซึ่งโยงกลับไปสู่ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม 4 ข้อที่กล่าวมาข้างต้น โยงไปถึงกลุ่มชนที่ท่านเล็งเลือกเป็นกลุ่มเป้าหมาย นำไปสู่การเสนอหลักคำสอนและการอธิบายต่างๆ (ที่เกี่ยวเนื่องด้วยพุทธธรรมผ่านการตีความใหม่) ที่สามารถประสานกลมกลืนเข้ากับจริตและระดับภูมิปัญญา ทั้งในวิสัยปฏิบัติของกลุ่มเป้าหมายด้วย

จากข้อความข้างต้นการวิจารณ์เนื้อหาของหนังสือ "จิตว่าง" โดยพุทธทาสภิกขุ สรุปทั้งในเชิงปรัชญา ศาสนา และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนี้

1. เชิงปรัชญาและศาสนา

ข้อดี

การอธิบายธรรมะอย่างลึกซึ้ง หนังสือได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง "จิตว่าง" ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญในพุทธศาสนา โดยเฉพาะในบริบทของพระนิพพาน (นิพฺพานำ ปรมำ สุญฺญำ) ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงแก่นธรรมะได้ชัดเจน

เชื่อมโยงกับคำสอนของพระพุทธเจ้า แนวคิดเรื่องจิตว่างไม่ได้เป็นสิ่งที่พุทธทาสประดิษฐ์ขึ้นเอง แต่ได้รับการสนับสนุนจากพระไตรปิฎกและคำสอนดั้งเดิม

ข้อควรพิจารณา

การตีความที่แตกต่าง แนวคิดเรื่องจิตว่างอาจแตกต่างจากแนวปฏิบัติในพุทธศาสนาเถรวาทกระแสหลัก ทำให้บางคนมองว่าเป็นการปฏิรูปที่อาจไม่สอดคล้องกับประเพณีดั้งเดิม

2. เชิงวรรณศิลป์และการนำเสนอ

ข้อดี

ภาษาเรียบง่าย การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ช่วยให้ธรรมะซึ่งมักถูกมองว่ายากและซับซ้อนกลายเป็นเรื่องที่เข้าถึงได้สำหรับคนทั่วไป

การสร้างแรงบันดาลใจ หนังสือสามารถกระตุ้นให้ผู้อ่านพิจารณาชีวิตของตนเอง และค้นหาความสุขจากการลดละกิเลส

ข้อควรพิจารณา

ความลึกซึ้งของเนื้อหา แม้จะมีความลึกซึ้งในทางธรรมะ แต่สำหรับผู้อ่านที่ไม่มีพื้นฐานทางพุทธศาสนา อาจต้องการคำอธิบายเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดที่ลึกซึ้ง เช่น สุญญตา หรือ นิพพาน

3. เชิงการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อดี

การนำไปปฏิบัติได้จริง หนังสือเน้นการใช้จิตว่างในการทำงานและดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับชีวิตยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความเครียดและความเร่งรีบ

การเน้นสมดุลชีวิต: แนวคิดนี้ช่วยให้คนยุคใหม่มองหาความสงบในชีวิต โดยไม่จำเป็นต้องหลีกหนีจากโลกหรือหน้าที่ความรับผิดชอบ

ข้อควรพิจารณา

การปรับใช้ในชีวิตยุคใหม่ แม้แนวคิดจะมีคุณค่า แต่การนำไปใช้ในบริบทสังคมที่ซับซ้อน เช่น การแข่งขันในโลกธุรกิจ อาจต้องการคำแนะนำเพิ่มเติม

4. เชิงผลกระทบต่อพุทธศาสนา

ข้อดี

การฟื้นฟูและปฏิรูปพุทธศาสนา แนวคิดจิตว่างถือเป็นการนำเสนอธรรมะในรูปแบบที่ทันสมัย ช่วยให้พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

การสร้างความเข้าใจใหม่ ช่วยเปิดมุมมองใหม่ต่อการปฏิบัติธรรม ที่ไม่จำกัดอยู่ในกรอบของพิธีกรรมหรือการปฏิบัติในวัด

ข้อควรพิจารณา

การถูกวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มอนุรักษ์นิยม แนวคิดที่ดูเหมือนเป็นการปรับเปลี่ยน

ธรรมะ อาจไม่เป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ที่ยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิม

จึงสรุปการวิจารณ์ได้ว่าหนังสือ "จิตว่าง" มีจุดเด่นในเรื่องการนำเสนอธรรมะที่ลึกซึ้งในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง อย่างไรก็ตาม การตีความและนำเสนอในลักษณะปฏิรูป อาจต้องการการอธิบายเพิ่มเติมสำหรับผู้ที่คุ้นเคยกับแนวทางดั้งเดิมของพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้สามารถเข้าถึงสาระสำคัญได้อย่างแท้จริง

บทสรุป

"จิตว่าง" ในบริบทของพุทธทาสภิกขุ ไม่ใช่การปราศจากความคิดหรือการไร้สติ แต่หมายถึงจิตที่ปราศจาก โลภะ (ความโลภ), โทสะ (ความโกรธ), และ โมหะ (ความหลง) ซึ่งเป็นกิเลสหลักสามประการที่รบกวนจิตใจของมนุษย์

จิตว่าง คือจิตที่ไม่ยึดติดในความเป็นตัวตน (อัตตา) หรือ "ตัวกูของกู" และมีสมาธิในหน้าที่การงานหรือกิจที่ทำ

โดยปรากฏหลักธรรมที่เป็นฐานของแนวคิดจิตว่าง ดังนี้

พุทธพจน์ “นิพฺพานำ ปรมำ สุญฺญำ” หมายถึง นิพพาน ซึ่งเป็นสภาวะที่จิตปราศจากความยึดมั่นถือมั่นและกิเลสอย่างสิ้นเชิง

สุญญตา (ความว่าง) ไม่ได้หมายถึงความว่างเปล่าทางกายภาพหรือการไม่มีอะไรเลย แต่คือความว่างจากความยึดมั่นในตัวตน ความโลภ ความโกรธ และความหลง

จิตว่างกับการประยุกต์ใช้แนวคิดจิตว่างในชีวิตประจำวันได้ดังนี้

การทำงานด้วยจิตว่าง หมายถึงการทำงานโดยปราศจากอคติและความยึดมั่นในผลลัพธ์ การมีจิตที่สงบและจดจ่อกับปัจจุบันขณะ ช่วยให้สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

การวางจิตให้เป็นอิสระจากความคาดหวังหรือความยึดติด ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างมั่นคง

การตีความจิตว่างในเชิงปฏิรูปพุทธศาสนา ดังนี้

แนวคิดจิตว่างของพุทธทาสภิกขุถูกนำเสนอในลักษณะที่แตกต่างจากกระแสหลักของเถรวาท โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันและการเข้าถึงแก่นธรรมะโดยตรง การอธิบายจิตว่างในลักษณะนี้ถือเป็นการปรับปรุงและพัฒนาพุทธศาสนาให้เข้ากับยุคสมัยและบริบททางสังคม โดยเฉพาะในสังคมไทย

จิตว่างในฐานะเป้าหมายของการปฏิบัติธรรม ดังนี้

จิตว่างคือภาวะที่จิตเป็นอิสระจากกิเลสและความทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนา

การปฏิบัติให้เกิดจิตว่าง ต้องอาศัยสติ สมาธิ และปัญญา (ไตรสิกขา) เพื่อสร้างความสมดุลในชีวิตและนำไปสู่ความสงบสุขอย่างแท้จริง

จึงสรุปได้ว่าแนวคิด "จิตว่าง" ของพุทธทาสภิกขุ คือการนำธรรมะมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นการลดละกิเลส ความยึดมั่นถือมั่น และความเห็นแก่ตัว เพื่อให้จิตสงบและสมดุล แนวคิดนี้ยังช่วยสร้างความเข้าใจใหม่ในพุทธศาสนาและทำให้การปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้นสำหรับคนในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

Buddhadasa Bhikkhu. (1976). *Periscope of Emptiness.* Surat Thani : Thammathan Foundation.

Buddhadasa Bhikkhu. (1982). *The Dharmic of emptiness Complete edition.* Bangkok: Thammasapa.

Buddhadasa Bhikkhu. (1986). *Practice guidelines in Suan Mokkhalaram.* Bangkok: Study and Practicegroup.

Buddhadasa Bhikkhu. (1992). *The core of Buddhism*. Bangkok: Thammasapa,

Buddhadasa Bhikkhu. (1995). *The Dharma assembly lectures on Tabula Rasa.* Bangkok: Arunwittaya.

THE INTERNAL INFLUENCING FACTORS OF PRESIDENTS LEADERSHIP OF PRIVATE UNIVERSITIES IN YUNNAN

[1]Fanboxi Gao and [2]Yung-Cheng Hsieh

Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand.

[1]494534924 @qq.com

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

Abstract

The purpose of this study is to obtain first-hand information about the presidents leadership of private universities in Yunnan through empirical investigation, to explore the internal influencing factors of the presidents leadership of private universities in Yunnan, to take Yunnan private universities as the research context, to take the presidents of private universities in Yunnan as the research subject, and to explore the internal influencing factors of the presidents leadership of private universities in Yunnan, and explore the relationship between its internal factors and the leadership of presidents, based on the existing research on private university presidents and presidents' leadership relationship by scholars, and based on the relevant literature on the leadership of private university presidents, leadership trait theory, etc. Through expert interviews, data collection, and analysis, to explore effective strategies to improve the leadership of presidents of private universities in Yunnan. Provide reference for research related to president leadership, and make positive contributions to the sustainable development of private universities in Yunnan and the improvement of the level of higher education in Yunnan.

Keywords: Private universities；Principal leadership；Internal influence factor

Introduction

According to data from the Ministry of Education of China, there are 764 private universities in China in 2022. With the increase in the number of private universities and the continuous expansion of the scale of education, the problems of unscientific and non-standard institutional construction in leadership mechanism, organizational structure, operation mechanism, and other aspects of private higher education, as well as the lack of awareness of the implementation of rules and regulations, have become increasingly prominent, greatly restricting the development of private higher education (Tan Q.Y, 2016).

Tang Y.F, (2020) pointed out that a "good principal" is the basic configuration of a "good university", and to become a "good principal", more should be reflected in the leadership of the principal. The principal should be an educator, a governor, and a leader, and give full play to his influence, adaptability, and appeal to promote university reform and development. Huang S.X, (2017) pointed out that the key to whether private universities are well-run. In addition to the qualities and abilities of general public university principals, the principals of private universities will also have the specific qualities and abilities of private

[1] Chinese Graduate School, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand.
[2] Chinese Graduate School, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand.

universities to adapt to the needs of private universities for survival and development. China's private education has been developing continuously. The leadership of the principal has a key impact on the development of private universities and is also one of the important factors for the long-term development of private education.

There is a lack of relevant literature on private universities in Yunnan and the leadership of principals, the relevant theories are not yet mature, and the appropriate research results are also slightly insufficient. To a certain extent, it is difficult to provide guidance and direction for the leadership of principals of private universities in Yunnan. However, researchers believe that the evolution of anything is not the result of isolated action, but the result of the dynamic interaction of multiple factors and surrounding things. Principal leadership exists in the university organizational structure and is inevitably affected by various situations and personnel in the university. Based on the analysis of the literature, researchers believe that the factors affecting the leadership of private university presidents can be mainly explored from the perspective of internal factors.

Research Purposes

1: To discover the key internal factors that affect the formation and development of the leadership of presidents of private universities in Yunnan Province

2: To explore the path of internal factors affecting the leadership of presidents

3: To propose strategies to enhance the leadership of presidents of private universities in Yunnan Province

Literature Review

Principal leadership

The research on principal leadership has developed and been conducted along with the development of enterprise management leadership theory and the needs of reality (Zhou L, 2012). The research on principal leadership began in the United States in the 1970s and 1980s, mainly studying the impact of principals' leadership ability in universities and on universities development (Yan W, 2022). Regarding the definition of principal leadership, there are three main viewpoints in the current Chinese academic community: "ability theory", "influence theory" and "comprehensive theory".

In summary, this study defines principal leadership as not simply imposed by leaders on the led, but a two-way process. It is the comprehensive ability of principals to meet the needs of stakeholders and achieve university development goals in the process of achieving university goals promoting university development, and interacting with stakeholders such as students, teachers, and parents. This includes the principal's words and deeds, strategies, powers, and the principal's character cultivation, which causes the leaders to respond positively (Chen M, T. 2018).

Traits Theories Leadership

Traits Theories Leadership is an early leadership theory and the beginning of the entire leadership field. Its theoretical basis comes from Allport's personality trait theory (Duan J., 2010). Aristotle of ancient Greece believed that people are destined to rule or be ruled by others from the day they are born (Li P, H.2009). As an early leadership theory, leadership trait theory believes that leadership traits such as physical, personality, temperament, and intelligence are innate. Effective leadership is related to seven traits: internal drive, leadership desire, honesty and integrity, self-confidence, wisdom, work-related knowledge, and extroversion (Wang B, M.,2015). What kind of traits are suitable for being a leader is the main research content of leadership trait theory. Geng Z, Y. (2013) also pointed out that the leadership trait theory can be said to be a study of personal leadership issues. The effectiveness of leadership comes from the recognition of subordinates for the traits possessed

by the leader, which can be innate or acquired. The Big Five personality model classifies successful personal qualities into five categories: agreeableness, conscientiousness, extroversion, openness to experience, and emotional stability (Lin Z.2021). Wen M, W. (2008) understood the development of leadership as two trends: individual and collective,

Literature Review

Zhao L, L. (2017) believes that the principal's information leadership is a composite ability formed by integrating technology into the principal's leadership process. Wang Y.J. (2020) believes that the principal's information leadership is the basis for the principal to gather all teachers, students, and other management personnel in the university to actively apply technology to transform education. Duan Y, C. (2020) conducted a meta-analysis of more than 40 empirical articles and found that the principal's information leadership has a great impact on the integration of teachers' teaching and technology. Pang Y. (2022) believes that in the process of implementing information leadership, the principal needs to have a clear understanding of the value of educational informatization to students, teachers, universities, and the development of education, and have a clear grasp of the talent needs of the new era. The current research on the principal's information leadership focuses more on the research on the principal's information leadership evaluation index system. It believes that the principal's information leadership is not static, but a constantly generated process, which is also a reflection of the sense of the times in the research on principal leadership.

Guo X, J. (2022) pointed out that a sense of mission and self-motivation, honesty and trust, vision communication, empathy, and rationality are the four important dimensions of principal leadership. Han Y, J (2023) pointed out that as a university president, it is necessary to improve ideological and political power, strategic thinking power, innovation leadership power, and collaborative communication power from the four dimensions of internal motivation, direction power, execution power, and development power. Improving leadership in multiple dimensions and multiple paths is a necessary way to cultivate talents for the Party and the country, implement the strategy of rejuvenating the country through science and education, and strengthen the talent support for modernization construction.

Research Methods

This is a qualitative study, using the semi-structured interview method of exploratory research methods, mainly through in-depth interviews with interviewees to explore influencing factors and causes. Interviews help researchers obtain interpretive data and the "symbiotic knowledge" (Yin, 2013) generated by the interaction during the interview process, observe and understand various phenomena from the perspective of the research object, and the interview method is used to collect data and analyze data results.

Research Result

The survey subjects of this study are stakeholders other than the presidents of private universities in Yunnan. The survey method is to distribute 200 valid questionnaires to stakeholders other than the presidents of private universities in Yunnan through the Chinese online questionnaire survey platform "WJX". The questionnaire is divided into five parts: Part I: Part I: Leadership Status Scale for Presidents of Private Universities in Yunnan; Part II: Principal leadership satisfaction; Part III: Contact Channels with Presidents; Part IV: Contact Frequency with Presidents; Part V:Basic information of stakeholders other than presidents of private universities in Yunnan

Basic information of research subjects

This study is about the leadership of the presidents of private universities in Yunnan. It follows the principle of voluntariness. In qualitative research, whether the research subjects are willing and actively cooperate has a direct impact on the effect of the research. This study finally identified 15 members of the board of directors of private universities in Yunnan,

incumbent presidents, vice presidents, former presidents, and experts who have conducted relevant research on the presidents of private universities in Yunnan as interviewees for in-depth interviews in semi-structured interviews. For privacy protection, the full names and university information of the interviewees are not displayed. As shown in Table 1 below.

This study uses telephone interviews or face-to-face interviews to conduct one-on-one interviews with each expert, and each expert interview lasts about 40 minutes each time. The interviews are conducted in batches according to the depth of the research questions, and the need for the next interview is confirmed based on the interviewer's answers.

Table 1 Basic information of interviewees

Interview No.	Identity	Interviewee
01	university Board	Chairman Yang
02		Chairman Li
03		Chairman Xiao
04	Principal (in office)	Principal Wang
05		Principal Zhou
06		Principal Ma
07		Principal Liu
08		Principal Li
09	Vice President (in office)	Vice President Liu
10		Vice President Ning
11	Principal (retired)	Principal Li
12		Principal Wang
13	Expert in research on university presidents' leadership	Professor Xiong
14		Professor Zhang
15		Professor Liu

Interview Outline Design

1. Please describe how the leadership of the presidents of private universities in Yunnan is demonstrated in the current practice environment.

2. Can you share the leadership style, daily behavior patterns, and important decision-making processes of the presidents?

3. In the formation and development of the president's leadership, what internal factors do you think play a key role? How do these internal factors specifically affect the leadership of the president? Can you give an example?

4. Based on your in-depth understanding of the internal factors affecting the leadership of the presidents of private universities in Yunnan, what strategies or suggestions do you think we can put forward to effectively promote and enhance the leadership of the president?

Data analysis

This study will use coding to convert the collected data into a complex composed of the same or similar elements or characteristics and establish the connection and rules between the data. Through the coding method, the inherent characteristics contained in the first-hand information will be effectively refined. Summarize the research questions and finally form new concepts or theories through scientific logic, induction, comparison and analysis (Glaser, Strauss, 1967). According to the main research question, the complete original materials collected from the interviews will be condensed from bottom to top. In the open coding process, we will code the original materials word by word, sentence by sentence, and line by line in detail (Strauss, 1967).

(1) Open coding

Table 2 Open coding (Interception)

Manuscript excerpt	Initial concept
As the principal of a private university, more emphasis may be placed on professional ethics and the ability of educational administration. Being a principal may be related to his adaptation to the role, role transformation and role competence, role identification, and the establishment of decision-making awareness. Some people have innate qualities and innate leadership, while others may not have them. Many people understand the concept of the principal as a concept similar to a professional manager. Compared with the principal of a public university, the principal of a private university may be more of a representative of stakeholders, satisfying and continuously providing corresponding balance and guarantees for these stakeholders. This is the role positioning that a principal of a private university should have….	A1-32 Professional ethics A1-33 Ability to manage education administration A1-34 Adaptation to the role A1-35 Transformation of the role A1-36 Competence in the role A1-37 Recognition of the role A1-38 Establishment of decision-making awareness A1-39 Innate qualities and innate leadership A1-40 Professional managers …
The new changes and new requirements of higher education as a whole, focusing on high-quality development, provide support for the economic, social, and cultural development of the region; whether we have the preparation and conditions to adapt to the new requirements and new changes. How to position people, things, and disciplines, what kind of people to cultivate, how to interact with the economy and culture, and how to support them? The most important thing is the mechanism and system of university operation, the power operation of investors, the power operation of administration, the overall leadership of the party, and the operation of academic power. This is a four-power issue.	A2-12 New changes and new requirements for higher education as a whole A2-13 Focusing on high-quality development, providing support for regional economic, social, and cultural development A2-14 Whether we have the preparation and conditions to adapt to new requirements and changes A2-15 How to position people, objects, disciplines, and majors etc.
There are many private university presidents who lack professional spirit, professional ethics, and corresponding professional ability. Many private university presidents' knowledge but no culture, culture but no ideology, or ideology but lack a grasp of the truth. This is the saddest thing.	A3-25 Professionalism A3-26 Professional ethics A3-27 Professional competence A3-28 Knowledge without culture
I found that there are fewer and fewer local principals now, and many are invited from outside. And I feel that the mobility of principals of private universities in Yunnan is quite high. Some principals may be poached by different universities, and the salary and benefits affect the choice of principals. The different sources of principals have a relatively large impact on their leadership. However, the current situation of most private universities is that the principals are hired by the board of directors….	A4-14 There are fewer and fewer local principals, and many are invited from outside. A4-15 The different sources of principals A4-16 The mobility of principals is quite high A4-17 Principals may be poached by different universities …
So, my first suggestion is to run universities according to the law, and the power level of the board of directors should be effectively improved. Then the power of the president should be fully demonstrated. The second suggestion is that we have not formed a good mechanism for the selection of presidents. The selection of presidents depends on personal connections, such as introductions from familiar people. So, can we truly democratically and openly	A5-31 Run universities according to the law A5-32 Then the power level of the board of directors must be effectively improved A5-33 The power of the president must also be fully demonstrated A5-34 The selection system for the

select the presidents of private universities? Let other intellectuals in society effectively intervene in the construction of the leadership of the president. The third is our training system and honor system for the leadership of the president and the president himself, that is, to be a good professional president.	president A5-35 The leadership of the president and the training system and honor system for the president himself

(2) Axis coding

Table 3 Axis coding

Concept Category	Main Category	Subcategory	Category Connotation
Internal factors	Professionalism	Professional ethics	A1-6 Love and responsibility; A1-32 Professional ethics;
		Professional skills	A1-20 Execution; A1-21 Personal ability; A1-23 Organizational ability; A1-24 Coordination ability; A1-25 Communication ability; A1-27 Comprehensive ability; A1-46 Including the ability to give speeches, interact with students, teachers, and society; A1-61 Integrate everyone's suggestions and opinions; A1-62 Integrate resources inside and outside the university
		Professional conduct	A1-3 Those who have served as principals or vice-presidents; A1-10 Relatively rich experience in private higher education; A1-15 Motivation; A1-31 Compatibility and matching of capabilities between superiors and subordinates; A1-34 Role adaptation; A1-35 Role transformation; A1-36 Role competence; A1-60 Training in different positions; A1-63 Build an open and fair competition platform for the growth of teachers, students and staff of the university
		Professional style	A1-43 non-power influence; A1-84 A disorderly principal must have poor leadership.
		Career Awareness	A1-4 Clear responsibilities to lead the entire leadership team; A1-37 Recognition of roles; A1-38 Establishment of decision-making awareness; A1-40 Professional managers
		Professional attitude	A1-17 Professionalism; A1-18 Dedication; A1-72 Accountability to the Board of Directors; A1-77 Sense of responsibility; A1-114 Attitude towards things and people
	Professional quality	Psychological quality	A1-70 Ability to be tolerant; A1-76 Sense of mission; A1-103 A good leader must be an excellent emotional manager
		Cultural quality	A1-1 High education; A1-8 Good academic background; A1-44 Knowledge and academic accomplishment
		Political quality	A1-49 Must have the ability to think politically; A1-92 Political literacy
		Ideological quality	A1-14 Values; A1-19 Comprehension in all aspects; A1-101 Builder of the university's values
		Moral quality	A1-16 Moral character; A1-51 Have a strong sense of social responsibility
		Professional quality	A1-115 Professionalism
		Social interaction quality	A1-52 The role of a social activist; A1-93 Diplomatic skills A1-94 Social relations; A1-121 The interpersonal resources of the principal
		Learning and innovation qualities	A1-99 It is difficult for him to jump out of this circle to look at the university's problems. It is difficult for him to bring something new to the university;. A1-110 He must have a long-term vision, be forward-looking, and be innovative.
	Level of specialization	Expertise	A1-22 Knowledge mastery; A1-56 Professional title; A1-57 Academic level A1-58 Voice in the professional field
		Professional Conduct	A1-11 Participants in university development strategy; A1-12 Organizers of strategy execution; A1-13 Persons responsible for strategy implementation
		Professional	A1-7 Strategic thinking A1-50 Ability to think

	thinking	dialectically; A1-87 Thinking concepts in university education
	Professional training	A1-113 Cultivation
	Professional capabilities	A1-2 Strong professional ability; A1-9 Interdisciplinary cognitive ability; A1-33 Educational administrative ability; A1-59 Principal governance ability, philosophy, methods, and means; A1-65 Maximize the interests of the organization and maximize the effectiveness of management; A1-66 Governance system; A1-67 Governance structure; A1-68 Management ability; A1-69 Professional understanding; A1-71 If one has not been a principal, it will indeed affect his leadership decision-making, control, and feedback abilities

Summarize

The internal influencing factors of the leadership of the presidents of private universities in Yunnan mainly include professional literacy, professional quality, professional level, and years of service. The details are as follows:

1. Professional literacy

Professional literacy covers many aspects such as professional style, professional ethics, professional ability, professional spirit, professional experience, vision, and energy investment. The presidents of private universities focus on immediate interests and the timeliness of management, while the presidents of public universities pay more attention to the standardization and long-term development of the university. The principals need to continue to maintain a high level of energy investment to effectively lead the development of the university, face challenges, and make wise decisions.

2. Professional quality

Professional quality includes cultural quality, ideological quality, legal awareness, and professional quality. At present, there are still many deficiencies in the professional quality of the presidents of private universities in Yunnan.

3. Professional level

The professional level is reflected in professional literacy, professional background, thinking mode, and professional ability. The principal needs to have an open and comprehensive thinking mode to ensure that wise decisions are made in a complex management environment. Excellent ability to handle affairs and problems, as well as top-level design ability, are the concentrated embodiment of the professional ability of the principal.

4. Years of tenure

Years of tenure have an important impact on the formation and development of principal leadership. Long-term job experience enables principals to accumulate rich practical experience and have mature decision-making and crisis-management capabilities.

Discuss

From the perspective of leadership trait theory, the professionalism, professional quality, professional level, and years of tenure of the principals of private universities in Yunnan are the internal influencing factors of the principal's leadership. They interact and influence each other, and jointly shape the unique leadership traits of the principal. The professional ethics and professional spirit in professionalism provide the principals with behavioral norms and value orientation, prompting them to continuously work hard to improve their cultural quality, ideological quality, and legal awareness, and thus improve their overall professional quality; professional ability and professional experience in professionalism prompt the principals to continuously pursue professional growth, improve their

professionalism and professional ability, and form a unique professional thinking mode; with the increase of years of tenure, principals with profound professionalism can continuously accumulate experience in long-term practice, consolidate and strengthen their professionalism, and form a more mature and stable leadership style.

The improvement of professional quality enhances the professionalism of the principals, enabling them to make more scientific and reasonable decisions when facing complex problems and show higher leadership wisdom; the improvement of professional level strengthens the professionalism of the principals, enabling them to show higher professionalism and authority in education management; with the increase of years of tenure, the principals continue to consolidate and improve their professionalism, forming a more stable and mature leadership style.

Suggestion

Autonomous learning: The principal's autonomous learning is a long-term and systematic process, which requires constant adjustment of learning strategies and maintaining enthusiasm and motivation for learning. Through unremitting efforts, the principal will better cope with the complex and changing educational environment and promote the comprehensive development of the university; Improve ability: When improving their abilities, the principal needs to think comprehensively, covering six aspects: managing specific university affairs, dealing with the board of directors, management theory and practice, social relations, change ability and running university by the law; Improve literacy: In the process of improving professional literacy, the principal should be committed to cultivating his professional ethics and integrity. When shaping the image of the university, the principal should pursue his social responsibility more. Or formulate the university's social responsibility strategy to clarify the university's responsibilities and contributions in the field of education and at the social level. Then actively participate in community construction and promote cooperation and win-win between the university and all sectors of society. By emphasizing the cultivation of applied talents and social service projects, social responsibility is integrated into the university culture, prompting all teachers and students to establish a positive sense of social citizenship and contribute to social progress together; Time accumulation: If the principal wants to improve leadership, he must rely on the accumulation of time. The principal should make it clear that leadership is a gradual process that needs to be gradually fermented and improved over time. Time is not only a sharpening stone for training leadership, but also a strong support for principals to accumulate experience, gain insight into problems, and build teams. In this process, principals can understand the essence of leadership more comprehensively and deeply.

References

Chen M.T. (2018) Research on university transformation and principal leadership--A case study based on four universities. (Doctoral dissertation, East China University of Science and Technology).

Duan C.Y. (2020). Research on the impact of principal information leadership on teachers' information technology application behavior-a meta-analysis based on 42 empirical research papers. *China Distance Education* (10), 13.

Duan J.Y, Yu L.H, & Hong J.D. (2018). The artistic quality of leaders: conceptual connotation and impact effect. *Chinese Human Resources Development*, 35(6), 9.

Geng Z.Y. (2013). Research on the development of leadership theory. *Business and Management* (12), 4.

Glaser, B., Strauss, A., （1967）. *The Discovery of Grounded Theory*. Aldine Publishing Company, Hawthorne, NY

Guo X.J.(2022). *Four important dimensions of principal leadership*. Educational Theory and Practice.

Han Y.J, & Qu W.W. (2023). Process optimization of BPR management concept in medical college management. *Economist* (8), 214-215.

Lin Z. (2021). Leadership theory and leadership development. Financial Words and Deeds: *Journal of Hangzhou Institute of Finance*, 000(008), P.41-42.

Pang Y. (2022). Research on the generation of cultural leadership of principals of rural middle schools in southern Xinjiang. Doctoral dissertation of Xinjiang Normal University

Tan Q.Y, Lin C.Y, Lin Weiwei, & He Hongmei. (2016). Research report on the development dilemma of private higher education in Yunnan Province. New Education Era Electronic Magazine: *Teacher Edition* (39).

Tang Y.F. (2020). Analysis of principal leadership for the future. *Educator* (24), 3.

Wang B.M. (2015). On leadership trait theory. *Journal of Jilin Education Institute: Mid-term,* 31(1), 2.

Wang Y.J. (2020). Innovative development towards education 4.0: Construction of information-based leadership framework for primary and secondary school principals. *Journal of Distance Education*, 38(6), 9.

Wen L., Wen D.W, & Li P.L. (2008). Research on classroom teaching reform of the course "Tourism Psychology". *Science and Technology Information (Academic Edition)* (18), 644+646.

Wen M.W, & Fang Y.F. (2008). Developing college student leadership in general education: A case study of American college student leadership education. *Comparative Education Research* (1), 4.

Xiong D.Y, & Huang S.X. (2017). Exploring innovative paths for moral education in private universities: A case study of Sichuan University of Technology. *Educational Science Forum* (Z1), 3.

Yan W. (2022). A review of Western principal leadership research: theory, model and inspiration. *Journal of National Academy of Educational Administration* (4).

Yin, R. K. (2013). Validity and generalization in future case study evaluations. *Evaluation*, 19(3), 321-332.

Zhao L.L. (2017). Principal information-based leadership: concept, generation and cultivation. *Modern Distance Education* (3), 6.

Zhou L. (2012). A review of domestic university principal leadership research. *China Electric Power Education: Part* 1.

ม จ ร
วารสาร พุทธศาสตร์
มจร.อุบลราชธานี

A STUDY ON EXTERNAL FACTORS AFFECTING THE PRESIDENT'S LEADERSHIP OF PRIVATE UNIVERSITIES IN YUNNAN

[1]Fanboxi Gao and [2]Yung-Cheng Hsieh

Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand.

[1]494534924 @qq.com

Received: October 17, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

Abstract

Yunnan is located on the southwest border of China. It is a province inhabited by ethnic minorities with a flourishing multi-ethnic culture and coexistence of multiple religions. Due to the constraints and influence of humanities, geography, politics, economy, transportation, and other factors, Yunnan's private universities started late, and the development of higher education in Yunnan also lags behind other developed regions. According to the latest list of national universities released by the Ministry of Education of China, as of 2023, there are 83 universities in Yunnan, of which 21 are private universities, accounting for 25.3% of the universities in the province. Private universities have become an important part of Yunnan's education.

In the review of existing literature, it is found that the existing research materials are more related to the development status of private universities, and there are few studies on the leadership of private university presidents. There is no relevant literature reflecting the current leadership status of private university presidents in Yunnan. Based on the summary of pertinent literature on the leadership of private university's presidents, the researchers have analyzed six leadership dimensions, namely vision, strategy, communication and coordination, interpersonal relationships, motivation and team building, management and operation capabilities, education reform and innovation, and policies and laws and regulations. Therefore, this study will design a questionnaire on the current status of the leadership of presidents of private universities in Yunnan based on these six leadership dimensions, and conduct data analysis on the 202 questionnaires collected on the current status of the leadership of private universities in Yunnan. According to the survey results, in general, the respondents are not very satisfied with the overall leadership of private universities presidents of in Yunnan. Therefore, the core of this study will focus on the factors affecting the president's leadership of private universities in Yunnan.

Keywords: Private universities；Principal leadership；External influence factor

Introduction

With the official announcement of the newly revised "Regulations on the Implementation of the Law of the People's Republic of China on the Promotion of Private Education" by the State Council in 2021, the direction for the development of private

[1] Chinese Graduate School, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand.
[2] Chinese Graduate School, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand.

education under the new era, new concepts, and new pattern has been pointed out. Private schools and public schools have equal status in law, and the total amount of private education in China has continued to grow, becoming an important growth point for China's education (Zhang H., Wang L.Y, 2023). However, in recent years, private higher education in Yunnan has developed rapidly. The private education system in Yunnan has fully implemented the Party's education policy and implemented the fundamental task of cultivating people with moral integrity. In the face of major adjustments in private education policies, it has actively sought change and responded positively, achieving reasonable growth in scale, continuous improvement in conditions, steady improvement in quality, and gradual highlighting of characteristics, and has entered a new stage in a stable and orderly manner (Chuncheng Evening News, 2023). Researchers have summarized the success of China's university leadership elites and found that their success is not only because of their high academic qualifications, but also because of their good personality traits, including good flexibility, high level of social insight, interpersonal relationship application, and coordination ability, strong understanding of professional knowledge and management knowledge, and strong willpower when establishing goals (Wei S.X., 2020).

Research Purposes

1: What are the external factors in the Yunnan private universities practice of principal leadership?

2: What key factors have a significant impact on the principal leadership

3: External factors have a positive and significant correlation with principal leadership

Literature Review

Principal leadership

Wang Y.M, Du Y.J, & Wu H.Y., (2007) believe that principal leadership is the personal qualities of the principal that influence the development of team members and achieve university construction goals. Li Y.F., (2009) believes that principal leadership is the influence of the principal in leading university employees to formulate university development goals and leading university employees and university stakeholders to achieve predetermined goals. Yin J.H., (2009) believes that principal leadership is the influence of a principal with certain qualities on all teachers, students, and staff to achieve long-term development of the university by relying on his or her own decision-making ability, organizational ability, execution ability, evaluation ability, and communication ability.

Qiu X.M., (2018) believes that principal leadership is a comprehensive force of factors such as the principal's personal and team qualities under a specific leadership system and leadership environment. Rao Z.H., (2013) believes that principal leadership emphasizes the principal's comprehensive strength, that is, the motivation to inspire faculty and students to achieve common goals. Dong T.Q. (2020) believes that principal leadership is the comprehensive ability of the principal to influence and guide teachers, students, and administrative staff to continuously realize the preset vision in the process of coping with management work.

To sum up, the principal's leadership is not simply imposed by the leader on the lead but is two-way. It is the principal's comprehensive ability to meet the needs of stakeholders and achieve university development goals in the process of achieving university goals and promoting university development and in the process of interacting with stakeholders such as students, teachers, and parents. This includes the principal's words and deeds, strategies, powers, and character cultivation, which can inspire the lead to respond positively (Chen M.T., 2018).

Contingency Theory

Fielder (1962) proposed the "Contingency Model of Effective Leadership", namely the Fielder Model. The model introduces three situational factors: leader-member relationship, task structure, and position power. The research results show that when the working environment is at the two extremes of very favorable and unfavorable, task-oriented leadership behavior is better, and when the working environment is between favorable and unfavorable, relationship-oriented leadership behavior should be considered. Fiedler believes that the behavior of leaders and the goals they pursue are diverse, and the existence of this diversity is determined by the differences in basic needs between leaders. Therefore, the leadership style should and must be defined by this demand structure. This is the basic starting point of Fiedler's leadership contingency theory.

Yan D.M. & Wang X.K., (1988) pointed out that the leadership contingency theory integrates the complexity of leadership phenomena. Leadership, an extremely complex social phenomenon, is not only the result of the leader's behavior but also depends on the surrounding leadership environment; another important contribution of the contingency leadership theory is that it provides people with a set of effective leadership methods; the contingency leadership theory is more in line with the needs of actual leaders. Zheng X.M., (2020) believes that this model organically combines the study of leader traits with the study of leadership behavior, and links it with situational classification to study the effectiveness of leadership. After 15 years of investigation, he proposed that effective leadership behavior depends on the way leaders and followers influence each other and the consistency of the degree of control and influence that the situation gives to leaders.

Literature review

The emergence of Western contingency theory originated from the development of system theory, which emphasizes studying things from the overall perspective rather than from the local perspective. Its research mainly focuses on the contingency of organizational structure, leadership, and human nature. The "power" in "contingency theory" means weighing, and "contingency" means weighing the importance of right and wrong, adapting to the circumstances, and changing with specific situations and different conditions and factors (Kou W.P., 2010). The scope of application of contingency theory has also expanded from the initial organizational structure to many management fields such as leadership style, accounting, and planning. Sun J.G & Wang X.Y., (2016) believe that contingency theory clarifies the complexity of leadership phenomena. The emergence of a certain leadership phenomenon is not determined by the will of the leader himself but is inseparable from the leadership environment in which he is located.

In summary, the contingency theory discusses the relationship between the effectiveness of leadership and the environment in which it is located. The three elements of leaders, followers, and environment and their interactions and influences; including leadership style, characteristics of followers, and organizational structure are all factors that affect the effectiveness of leadership behavior. Contingency theory helps leaders adjust their leadership style and continuously improve their ability to adapt and change through practice and experience. From statically seeking a certain optimal trait or behavior to dynamically constructing a contingency model, these changes reflect the continuous development of leadership contingency theory (Zhang D.C., 2013). From focusing on the personal characteristics of leaders to the impact of leadership situations on leadership behavior, leadership contingency theory can understand the influencing factors of leadership more deeply and comprehensively; it can explain the complexity of the leadership process; it can connect the causal relationship between leadership and the final actual leadership effect; it helps to improve and enhance the direction of leadership, and it is of great value to the research and practice of leadership of private universities in Yunnan.

Research Methods

This is a qualitative article. It was distributed to 200 people in the form of "WJX" by the relevant stakeholders of Yunnan private universities, and then the collected first-hand information was coded and analyzed. Mining influencing factors, etc. Interviews help researchers obtain interpretive data and "symbiotic knowledge" generated by interactions during the interview process (Yin, 2013), observe and understand various phenomena from the perspective of the research object, and the interview method is used to collect data and analyze data results.

This article uses data analysis and interviews to dig out valuable information as much as possible, disrupts all the data information obtained from the interview, uses exploratory methods to analyze, summarize and uses data mining, word frequency, and other methods and means to refine and organize information from the data. This study adopts a bottom-up procedural analysis method (Strauss & Corbin, 1990) when processing interview transcription data. The specific operation is divided into four stages: data preprocessing, primary coding (Open coding), secondary coding (Axial coding), and tertiary coding (Selective coding).

Research result

The questionnaire design is divided into five parts. The first part is the current status scale of the private universities' leadership in Yunnan. The second part is the satisfaction of the president's leadership. The third part is the channels of contact with the president. The questions in this part are multiple-choice questions. The more you check, the more channels you have to contact with the president. The fourth part is the frequency of contact with the president. The fifth part is the basic information of stakeholders other than the president of private universities in Yunnan.

Interview Subjects

This study is carried out in the direction of the leadership of the Yunnan private universities presidents. It follows the principle of voluntariness. In qualitative research, whether the research subjects are willing and actively cooperate has a direct impact on the effect of the research. This study finally identified 15 members of the board of directors of private universities in Yunnan, incumbent presidents, vice presidents, former presidents, and experts who have conducted relevant research on the presidents of private universities in Yunnan as interview subjects, and conducted in-depth interviews with semi-structured interviews. For privacy protection, the full names and university information of the interviewees are not displayed. As shown in Table 1 below.

Table 4 Interview Status List

Interview No.	Interview duration	Number of interviews	Interview format	Interview content	Interview data
01	50min	2	Phone	true	conform to
02	58min	2	Phone	true	conform to
03	45min	1	Phone	true	conform to
04	90min	3	Phone call, face-to-face interview	true	conform to
05	60min	2	Phone	true	conform to
06	55min	2	Phone	true	conform to
07	65min	2	Phone	true	conform to
08	70min	2	Phone	true	conform to

09	110min	2	Phone	true	conform to
10	80min	1	face-to-face interview	true	conform to
11	120min	3	Phone call, face-to-face interview	true	conform to
12	56min	1	Phone	true	conform to
13	150min	3	Phone call, face-to-face interview	true	conform to
14	40min	1	Phone	true	conform to
15	100min	2	Phone call, face-to-face interview	true	conform to

Open coding

Table 5 Examples of open coding of interview data (Interception)

Manuscript excerpt	Initial concept
As the principal of a private university, more emphasis may be placed on professional ethics and the ability of educational administration. Being a principal may be related to his adaptation to the role, role transformation and role competence, role identification, and the establishment of decision-making awareness. Some people have innate qualities and innate leadership, while others may not have them. Many people understand the concept of the principal as a concept similar to a professional manager. Compared with the principal of a public university, the principal of a private university may be more of a representative of stakeholders, satisfying and continuously providing corresponding balance and guarantees for these stakeholders. This is the role positioning that a principal of a private university should have…	A1-32 Professional ethics A1-33 Ability to manage education administration A1-34 Adaptation to the role A1-35 Transformation of the role A1-36 Competence in the role A1-37 Recognition of the role A1-38 Establishment of decision-making awareness A1-39 Innate qualities and leadership A1-40 Professional managers A1-41 Representative of stakeholders A1-42 Role positioning A1-43 Non-power influence A1-44 Knowledge and academic quality A1-45 Good personality A1-46 Including the ability to give speeches, deal with students, teachers, and society A1-47 Unique ideas A1-48 Wisdom A1-49 Ability to think politically A1-50 Ability to think dialectically A1-51 Strong sense of social responsibility
The new changes and new requirements of higher education as a whole, focusing on high-quality development, provide support for the economic, social, and cultural development of the region; whether we have the preparation and conditions to adapt to the new requirements and new changes. How to position people, things, and disciplines, what kind of people to cultivate, how to interact with the economy and culture, and how to support them? The most important thing is the mechanism and system of university operation, the power operation of investors, the power operation of administration, the overall leadership of the party, and the operation of academic power. This is a four-power issue.	A2-12 New changes and new requirements for higher education as a whole A2-13 Supporting the economic, social and cultural development of the region around high-quality development A2-14 Whether we have the preparation and conditions to adapt to new requirements and changes A2-15 How to position people, objects, disciplines and majors A2-16 What kind of people should be cultivated, how to interact with the economy and culture, and how to support A2-17 The mechanism and system of university operation A2-18 The overall leadership of investors, administration and the party plus the operation of academic power
There are many private university presidents who lack professional spirit, professional ethics, and corresponding professional ability. Many private university presidents' knowledge but no culture, culture but no ideology, or ideology but lack a grasp of the truth. This is	A3-25 Professional spirit A3-26 Professional ethics A3-27 Professional ability A3-28 Knowledge but no culture A3-29 Culture but no ideology A3-30 Ideas but no grasp of the truth

the saddest thing.	
I found that there are fewer and fewer local principals now, and many are invited from outside. And I feel that the mobility of principals of private universities in Yunnan is quite high. Some principals may be poached by different universities, and the salary and benefits affect the choice of principals. The different sources of principals have a relatively large impact on their leadership. However, the current situation of most private universities is that the principals are hired by the board of directors….	A4-14 There are fewer and fewer local principals, and many are invited from outside. A4-15 The different sources of principals A4-16 The mobility of principals is quite high A4-17 Principals may be poached by different universities A4-18 Salary and benefits affect the choice of principals A4-19 The different sources of principals actually have a relatively large impact on their leadership A4-20 Principals are hired by the board of directors
So, my first suggestion is to run universities according to the law, and the power level of the board of directors should be effectively improved. Then the power of the president should be fully demonstrated. The second suggestion is that we have not formed a good mechanism for the selection of presidents. The selection of presidents depends on personal connections, such as introductions from familiar people. So, can we truly democratically and openly select the presidents of private universities? Let other intellectuals in society effectively intervene in the construction of the leadership of the president. The third is our training system and honor system for the leadership of the president and the president himself, that is, to be a good professional president.	A5-31 Run university according to the law A5-32 Then the power level of the board of directors must be effectively improved A5-33 The power of the president must also be fully demonstrated A5-34 The selection system for the president A5-35 The leadership of the president and the training system and honor system for the president himself A5-36 Now we are facing changes in the system and mechanism of government management of private universities, and we must adapt quickly

Axis Encoding

Table 6 Example of principal axis coding for interview data A1

Leadership Contingency	Leadership Qualities	Personality Charisma	A1-5 Personality Charisma
		Innate advantages	A1-39 Innate qualities and leadership
		Personality	A1-45 Good personality
		Thought	A1-47 Unique Thoughts
		Wisdom	A1-48 Wisdom
		Character	A1-55 The strength of a principal's leadership depends on his character and his ambition.
		Emotional Intelligence	A1-118 Emotional Quotient
	Leadership Style	Style	A1-105 Personal style is also an important indicator of the sustainable development of principals' leadership
	Environment variables	University conditions	A1-28 University operation conditions
		Organizational Structure	A1-29 Middle-level cadres of the university A1-30 Overall quality of the teaching staff
		Social expectations	A1-104 The role of a principal is social. If the expectations of society are not met, it will affect the leadership of the principal.

The above research has the following results

1. In the study of external factors affecting leadership, three main categories are obtained, leadership traits, leadership behavior, and environmental variables;2. It is found that external factors have a significant impact on the principal leadership: Based on the coding and concept categories, the relationship between the concept categories is analyzed, and the two concept categories of external factors and leadership contingency are summarized, which include the two main categories of board authorization and source of appointment;3. Board authorization: The main category of board authorization includes five subcategories, rules and regulations; providing support; ambiguity of rights and responsibilities; governing the university according to law; and cause community;4. Leadership contingency factors: In the concept category of leadership contingency, five main categories are obtained, namely leadership ability, stakeholders, financial pressure, environmental variables, and government policies;5. Leadership ability: The content includes whether the connotation can be improved, whether the team can be built well, whether the integration of industry and education can be implemented, and whether it has its own characteristics, which will be the factors affecting the leadership of the principal;6. Stakeholders: Among them, stakeholders such as the chairman, board of directors, and investors of private universities are some of the factors affecting the principal's leadership;7. Financial pressure: Many university are in debt, so they are involved in some debt disputes, and whether they can obtain education funding, these financial pressures will affect the leadership of the principal;8. Environmental variables: The social environment and the university's own environmental conditions will affect the leadership of the principal;9. Government policies: Policies and related systems will directly affect the final effectiveness of the principal's leadership, and the relationship between the education department the local government department, and the university is also a factor that affects the development of the university and the leadership of the principal.

Summarize

The external factors affecting the leadership of the Yunnan private universities presidents mainly include board authorization, source of appointment, leadership ability, stakeholders, financial pressure, environmental variables, and government policies. The details are as follows:

1. Board authorization

The president needs to perform his duties by the charter, but in actual operation, the president's control over financial power and human rights is often lower than that stated in the institutional documents. The support provided by the board of directors has an important impact on the leadership of the president, and lack of support will weaken the leadership of the president. The unclear responsibilities and powers between the board of directors and the president have limited the decision-making power of the president, affecting his leadership. The appointment and leadership process of the president must be combined with national policies and guidelines and run university by the law. The president and the board of directors need to maintain their relationship through a benign communication mechanism and form a community of cause. The consistent value positioning has a direct impact on the management style of the president.

2. Source of appointment

The leadership of principals is significantly affected by personal experience, professional qualities, and other factors due to different sources of principals. Principals may change frequently due to poaching by different universities, which affects the stability and development of the university. Salary and benefits have become one of the important factors affecting the selection of principals.

3. Leadership ability

Whether the principal can successfully improve the connotation of the university is directly related to the core competitiveness and long-term development of the university. Building a good cadre team and teaching staff is an important indicator to measure the leadership of the principal. Whether the integration of industry and education can be

implemented affects the close connection between the university and the industry and the characteristics of the university. Whether the university has a unique university-running characteristic is also an important manifestation of the principal's leadership.

4. Stakeholders

The chairman and the board of directors have the highest decision-making power and have a decisive influence on the principal's decisions and actions. Investors provide funds and resources and have the right to decide on the use and allocation of funds, which affects the principal's resource allocation and decision-making ability. The principal needs to find a balance between stakeholders and coordinate relationships to maintain the stability and development of the university.

5. Financial pressure

Investors have limited funds and focus on investment returns. The principal needs to make prudent decisions and balance education quality and economic benefits. University debt and debt disputes increase operating costs and risks, affecting the principal's decision-making. Education funding is crucial to university operations and development, and the principal needs to actively strive for it.

6. Environmental variables

The development of public universities squeezes private space, regional economic and cultural development restricts education development, and market mechanisms and public opinion indirectly affect the principal's leadership. The overall situation of the university, governance structure, teaching investment, scattered management energy, and profitability directly affect the leadership of the principal.

7. Government policies

Policy formulation and implementation directly affect the principal's decision-making process, leadership style, and final results. Government power provides confidence and motivation for principals to run universities. The tax system reduces the economic pressure on university and provides a better management environment. It affects the reputation and status of university and indirectly affects the leadership of principals. It determines the living environment and development prospects of private universities in Yunnan and strongly supports the enhancement of principals' leadership. Communication with local governments and education authorities helps principals understand policy trends, obtain resource support, and solve university problems.

Discuss

In summary, there are many external factors affecting the leadership of presidents of private universities in Yunnan. However, when discussing the external factors affecting the leadership of presidents of private universities in Yunnan, board authorization is a particularly critical factor. Board authorization is directly related to the decision-making power, resource allocation power, and overall leadership of the president in the university management process. First, although the university charter and rules and regulations clearly define the responsibilities and powers of the president, in actual operation, the president's control over financial power and human rights is often lower than the level described in the system documents. This inconsistency limits the president's autonomy in resource allocation and personnel management and affects the effective exercise of his leadership. Secondly, the degree of support from the board of directors to the president directly affects his leadership. When the board of directors actively provides the president with necessary resources, policies, and environmental support, the president's leadership can be fully demonstrated and enhanced. On the contrary, lack of support or insufficient support will weaken the president's decision-making and execution power. However, the problem of unclear responsibilities and powers between the board of directors and the president is common, which leads to many restrictions on the president in actual management work and a lack of necessary decision-making power. In this case, it is difficult for the president's leadership to be fully exerted, and it may even affect the normal operation and development of the university due to obstructed decision-

making. Specifically, the board of directors takes on too many affairs, the principal often exceeds his authority, and the boundaries between the decision-making and executive levels are blurred. In addition, when authorizing, the board of directors should ensure that the principal has a legal and compliant governance environment to avoid unnecessary losses to the university due to legal risks. At the same time, standardized governance is also an important guarantee for improving the leadership of the principal. Finally, the principal and the board of directors should form a community of cause and maintain the relationship between the two parties through a benign communication mechanism. Consistent value positioning and a common understanding of the university's development vision will help the principal better perform his duties and exert leadership. At the same time, a good communication mechanism is also an important way to resolve differences and coordinate interests.

References

Chen M.T. (2018). *Research on university transformation and development and principal leadership--A case study based on four universities*. (Doctoral dissertation, East China University of Science and Technology).

Dong T.Q. (2020). Research on the information-based leadership model of principals in higher vocational colleges. *Modern Educational Technology,* 30(11), 7.

Li Y.F. (2009). *On the leadership and development of primary and secondary university principals.* (Doctoral dissertation, =East China Normal University).

Liu Z.G, & Zheng X.M. (2020). Genius theory or talent theory: leadership development based on the perspective of the whole life course. *Tsinghua Management Review* (9), 11.

Qin B., Kou W.P, & Zhao L.F., (2010). Research on the optimization of teaching quality monitoring methods for adult higher education. *Journal of Hunan First Normal University.*

Qiu X.M, & Huang A.L., (2018). Research on the innovative leadership of principals of secondary vocational universities under the new economic normal. *Education Review* (10), 4.

Rao Z.H. (2013). *Research on the leadership of famous university presidents in the Republic of China*. (Doctoral dissertation, Southwest University).

State Council. (2021) *Regulations for the Implementation of the Law of the People's Republic of China on the Promotion of Private Education.* State Decree No. 741. Revised on April 7, 2021 by Order No. 741 of the State Council of the People's Republic of China

Sun J.G., & Wang X.Y. (2016). A review of Fred Fiedler's contingency leadership theory. *Journal of Party and Government Cadres* (11), 4.

Wang Y.M, Du Y.J, & Wu H.Y., (2007). The connotation and development of leadership in educational informatization. China Education Informatization: *Higher Education and Vocational Education* (12X), 3.

Warner, B. , & Fielder, G. . (1962). Stresses around lunar craters. *Nature,* 193(4817), 762-763.

Wei S.X. (2020). On the role of leadership personal traits in leadership value. *Basic Education Reference* (1).

Yan D.M., & Wang X.K. (1988). Review of contingency leadership theory. *Leadership Science* (6), 3.

Yin Jianhua. (2009). Several keys for principals to improve information leadership. China Education Informatization.

Yin, R. K. (2013). Validity and generalization in future case study evaluations. *Evaluation,* 19(3), 321-332.

Zhang D.C., (2013). P*hilosophical research on the theory of leadership behavior in learning organizations.* (Doctoral dissertation, Party University of the Central Committee of the Communist Party of China).

Zhang H., & Wang L.Y., (2023). Dual identity: the path to improve the work performance of the new generation of teachers - an empirical analysis of teachers from private universities in Yunnan. *Higher Architectural Education,* 32(3), 21-31.

A STUDY ON THE FACTORS AFFECTING THE SENSE OF LEARNING ACQUISITION OF CHINESE STUDENTS STUDYING IN THAILAND

[1]Linan Chen and [2]Yonghong Cai

Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand.

[2]caiyonghong@bnu.edu.cn

Received: October 18, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

Abstract

According to data released by the Secretariat of the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation of Thailand, in the first semester of 2023, as many as 60% of international students in Thailand are from mainland China, totaling 21,906 people. The interviews revealed that the ultimate goal of these Chinese students studying in Thailand is to gain something. The sense of learning acquisition is the positive emotions and satisfaction generated by one's progress and achievements in the learning process. Therefore, to clarify the influencing factors of the sense of learning acquisition, this article adopts an exploratory semi-structured interview method, based on self-determination theory and social cognitive theory, and selects a mature interview outline. First, 21 Chinese students in Thai universities were interviewed. Then, according to the analysis method of grounded theory, the interview text content was coded at three levels. According to the coding results, 52 core concepts, 15 main categories, and 6 core categories were obtained. The 6 core categories are knowledge and skills development, social resource expansion, and professional and business development,etc. According to their logical relationship, a structural model of international students' sense of learning achievement was constructed. The verification results show that the logical relationship between them conforms to the basic framework of the relevant theory.

Finally, based on the above research results, suggestions are put forward to improve the sense of learning acquisition of Chinese students studying in Thailand, namely, to increase the support of teachers for Chinese students studying in Thailand, to vigorously encourage students to carry out cooperative learning, and to increase the support of peers for Chinese students studying in Thailand.

Keywords: Sense of learning acquisition; Academic support; Teacher support; Peer support

Introduction

1. Introduction

1.1 Background and Importance of the Problem

With the continuous development of China's economy, the advancement of globalization, and the deepening of the "Belt and Road" initiative, the number of Chinese students studying abroad has continued to increase, and the destinations for studying abroad

[1]Ph.D. Chinese Graduate School, Panyapiwat Institute of Management, Thailand University
[2]Chinese Graduate School, Panyapiwat Institute of Management, Thailand

have also become more diversified. In recent years, many Chinese students have favored Southeast Asian countries. Due to its low admission threshold consumption level and friendly social environment, Thailand has become a popular study-abroad destination in Asia. Since 2006, China has been the largest exporter of foreign students to Thailand. In Thailand, the proportion of foreign students has increased significantly in the past decade, triggering economic and educational policy changes. According to data from the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation of Thailand, from 2012 to 2022 (2555 to 2565 in the Thai Buddhist calendar), Thailand received a total of 228,724 foreign students, of which Chinese students ranked first with 106,869, accounting for 46.72% of the total number of international students. By the first semester of 2023, the total number of foreign students in Thailand has further increased to 36,060, of which 21,906 are from China, accounting for as high as 60%. "China Study Abroad Development Report (2023)"

1.2 Research Question

1. To explore the factors that influence the sense of learning acquisition of Chinese students studying in Thailand;

2. To clarify the relationship between the factors that influence the sense of learning acquisition of Chinese students studying in Thailand.

1.3 Research Objective

1: To explore the structure and elements of learning acquisition of Chinese students studying in Thailand

2: To construct an impact model of learning acquisition of Chinese students studying in Thailand

2. Literature Review

2.1 Related Concepts and Theories

2.1.1 Sense of Learning Acquisition A sense of gain is a subjective feeling formed based on objective gain under the premise of participation and contribution (Tang, 2017). It is the product of the integration of objective gain and subjective feeling (Ma & Liu, 2017). A sense of acquisition also reflects multi-level demands (Zhang, 2016), not only demands in the material dimension, but also demands in the spiritual dimension (Gu, Y., & Wang, 2020). Based on the above interpretation, the basic definition of "sense of learning acquisition" in this study refers to the subjective feeling of Chinese students studying in Thailand who have obtained various objective benefits through hard work. It reflects the objective gains and psychological satisfaction of Chinese students studying in Thailand for their overseas education needs.

2.1.2 Social Cognitive Theory Social cognitive theory mainly includes four aspects: social cognitive structure, social cognitive purpose, social cognitive process, and social cognitive development. Social cognitive theory refers to the way people organize information and knowledge structure about the social world. It reflects the way people divide and classify the social world, and ultimately manifests itself in a sense of learning acquisition (Stipek, 2003). The formation and development of social cognitive structure is an important aspect of social cognitive development; social cognitive purpose refers to the specific goals that people seek or achieve in social interactions, such as emotional satisfaction, social support, or gaining benefits and power (Li Y., 2014). After sorting out the factors affecting the sense of acquisition, it was found that the sense of acquisition of the student group can be divided into external factors and internal factors. External factors include family economy, social environment, public opinion support, etc., and internal factors include emotional regulation, self-motivation, self-realization, emotional mastery, etc., which are closely related to the student group. Ye Y.D. et al., (2018) found in their study that external factors and family conditions are the main factors affecting college students' sense of achievement. Guo Z.L. &Yin X.J. (2017) analyzed the sense of acquisition. The internal factors of self-esteem, personality traits, interpersonal level, and attribution ability all contribute to students' sense of gain. Ouyang F. et al. (2018) believed that the employment security and service guarantee of

the student group had a significant impact on college students' sense of acquisition. He X.Q (2019) measured college students' relative sense of acquisition by factors such as their learning level, certificates obtained, homework completion, and learning efficiency. Shi M.X & Yang Q.S (2020) believed that the sense of gain in learning was significantly positively correlated with the aggressiveness and interpersonal initiative shown by students. The aggressiveness and interpersonal initiative in psychological capital positively predicted the sense of acquisition in learning. The results show that the above factors are all important sources of students' sense of acquisition. Therefore, the source of the sense of acquisition of the student group is not only from external factors such as family and social support, but also from internal factors such as students' learning ability, self-control, and emotions. The main bodies influencing students' sense of learning achievement can be divided into teachers, students, and schools. The influencing factors include the development of knowledge and skills, the expansion of social resources, and professional and business development. These elements pay more and more attention to students' characteristics, learning behaviors, and psychological representations.

2.2 Literature Surveys

In summary, there are three main weaknesses in the existing research on the sense of learning acquisition: first, the structure of learning a sense of learning acquisition is still controversial; second, there is a lack of research on the influencing mechanism of sense of learning acquisition among Chinese students studying in Thailand. Based on the above background, this article attempts to clarify the elements of a sense of acquisition and the logical relationship between the elements and to deduce the influencing mechanism of learning a sense of acquisition to form a structural model.

Research Methodology

1. Research Design

This article is qualitative. Purposeful sampling and convenience sampling were used for the target schools. A total of 21 Chinese students studying in Thailand from three Universities were selected as interviewees. This article used semi-structured interviews, with an average interview time of 35-55 minutes per person. The entire interview process lasted for about 5 weeks and 76 person-time. until no new concepts and vocabulary appeared and the entire interview process ended. The final text was more than 103,000 words, with the longest at 13,369 words and the shortest at 2,237 words.

The collected texts were then coded and analyzed using the grounded theory analysis method to clarify the elements of international students' sense of learning and the relationship between the elements. All the audio recordings were first transcribed into written texts, and then the texts were categorized through three steps: open coding, axial coding, and selective coding. Open coding is the initial coding of the original text materials by the researcher with an open attitude, and axial coding is breaking down the initial categories formed by open coding and forming new categories according to logic. The final selective coding is to bring all the categories together, sublimate them into a core category, and finally form a new theoretical framework.

2. Population and Sample

This time, a sampling method was used to interview 21 respondents from three Universities in Thailand with different majors (see Table 1). This role and position have produced changes related to the usefulness of Sense of Learning Acquisition. As can be seen from the table below, the interviewees are mainly from ABAC University, Thailand's Panyapiwat Institute of Management, and Thailand's NIDA. Their majors are distributed in education management and philosophy, business administration, education management, management and other majors. The academic level covers Master's and PhD students. Among the 21 interviewees, there are 7 males and 14 females, with an average age of 30.9 years old. There are 10 people aged 25-29, 9 people aged 30-34, and 2 people over 35 years old.

Table 7 Interviewee information

NO.	Interviewee	Gender	Age	Education	Study Abroad Major	Interview time	University
1	Ms. Li	F	28	Doctor	Educational Management	2024.5.17	Panyapiwat.
2	Ms. Wang	F	29	Master	Management	2024.5.16	NIDA
3	Ms. Li	F	31	Master	Business Administration	2024.5.17	NIDA
4	Ms. Zheng	F	29	Doctor	Management	2024.5.17	NIDA
5	Ms. Yang	F	28	Doctor	Educational Management	2024.5.18	Panyapiwat
6	Ms. Wang	F	32	Doctor	Educational Management	2024.5.18	Panyapiwat
7	Ms. Wang	F	28	Doctor	Educational Management	2024.5.19	Panyapiwat
8	Mr. Yang	M	33	Doctor	Educational Management	2024.5.18	**ABAC**
9	Mr. Wang	M	27	Doctor	Educational Management	2024.5.16	Panyapiwat
10	Ms. Zhang	F	31	Doctor	Educational Management	2024.5.16	Panyapiwat
11	Mr. Chen	M	32	Doctor	Educational Management	2024.5.18	Panyapiwat
12	Ms. Zhang	F	29	Doctor	Educational Management	2024.5.20	Panyapiwat
13	Mr. Sun	M	28	Doctor	Educational Management	2024.5.20	Panyapiwat
14	Ms. Zhao	F	34	Doctor	Educational Management	2024.5.20	Panyapiwat
15	Mr. Zhou	M	33	Doctor	Educational Management	2024.5.20	Panyapiwat
16	Ms. Zhang	F	28	Doctor	Educational Management	2024.5.20	Panyapiwat
17	Ms. Qin	F	29	Doctor	Educational Management	2024.5.20	Panyapiwat
18	Ms. Han	F	33	Doctor	Educational Management	2024.5.19	Panyapiwat
19	Mr. Qin	M	34	Master	Business Administration	2024.5.20	Panyapiwat
20	Ms. Wang	F	38	Doctor	Educational Management	2024.5.25	Panyapiwat
21	Mr. Bao	M	36	Master	Business Administration	2024.5.23	NIDA

3. Research Results

3.1 Open Coding

Level 1 coding is Open Coding, which requires the collected data to be broken up, analyzed for concepts and categories, and then reassembled. In coding, the original sentences and words in the interviewees' answers were used as much as possible, and sentences related to the sense of Learning Acquisition were screened out for analysis, concepts were extracted, and categories were identified. After sorting the transcript, 2,413 useless words were removed, and a total of 103,075 words were transcribed. After labeling and refining the transcript of more than 100,000 words, a total of 52 initial concepts were obtained, starting with code A1 and ending with code A52. Afterward, the above concepts were extracted and sorted out from the concepts for open-encoding, and 15 categories were obtained. Table 2 below uses AA1 as the serial number for easy sorting.

Table 8 Open Coding

Morphological description example	Concept No.	Concept	Category No.	Category name
Keep an eye on and keep up to date with the latest developments in management science, and follow the progression of upgraded subject knowledge	A1	Frontier Development of Disciplines	AA1	Subject Cognitive Ability
Studying abroad is not only to expand knowledge and improve academic qualifications but also to enhance one's understanding of the world and improve one's life skills.	A2	Expand your knowledge and improve your academic		

		qualifications		
While studying in Thailand, I mainly learned the knowledge and skills related to educational management philosophy.	A3	Subject knowledge and skills		
While studying in Thailand, I learned a lot of Knowledge that cannot be learned in China	A4	Cognition the world and learning foreign knowledge		
Studying in Thailand has broadened me theological knowledge and international views and increased my professional knowledge and skills.	A5	International views		
The knowledge and skills learned include (1) some commonly used daily oral Thai (2) Thailand's local conditions and social culture, etc. (3) relevant theoretical knowledge of the major studied	A6	Thai Language and Culture		
Be able to master the basic principles and methods of education management and understand the development trends and cutting-edge dynamics in the field of education	A7	Theory and Field Trends of Educational Administration		
During my study in Thailand, I not only learned Expert knowledge but also learned how to learn	A8	Expert knowledge		
I also learned some statistical knowledge and skills	A9	Expert knowledge		
Learned relevant knowledge of educational management and the application and practice of research methods in dissertation writing	A10	Expert knowledge and application		
Learned relevant knowledge about education management	A11	Expert knowledge		
In terms of theoretical knowledge, the core concepts, theoretical frameworks and latest research results of educational management	A12	Practice and application of expert knowledge	AA2	Subject knowledg e and skills
First, I learned management expertise.	A13	Expert knowledge		
Learn related knowledge such as higher education management and educational human resources management	A14	Behavioral expertise		
I have studied in depth the basic theories of educational management, including educational policy, educational organizational behavior, educational leadership, etc.	A15	Organizational Behavior Theory		
Through systematic business administration studies, I learned more about IPO and VC	A16	subject Concepts and background		
Learn how to use scientific research methods to conduct educational management research	A17	Application of research methods		
Mastering scientific research methods will enable you to conduct independent educational management research	A18	Scientific research methods		
I learned the relevant knowledge and scientific research methods of pedagogy, and from a scientific research novice to a person who has mastered the threshold, I have improved my scientific research capability, the ability to solve research problems has also been significantly improved	A19	Application of knowledge and research methods		
Mastering scientific research methods will enable you to conduct independent educational management research.	A20	Scientific research methods	AA3	Academi c ability
During my study in Thailand, I not only learned expert knowledge but also learned how to learn.	A21	Learning Methods		
I learned theoretical knowledge and methods	A22	Research Methodology		
I learned the relevant knowledge and scientific research methods of pedagogy, and from a scientific research novice to a person who has mastered the threshold, I have improved my scientific research ability, the ability to solve research problems has also	A23	Relevant knowledge and applied research methods		

been significantly improved				
Proficient in mastering and applying research methods and skills	A24	Skills in applying research methods		
Five years of continuous learning have given me a very solid theoretical foundation for my doctoral degree, enabling me to master and apply the research methods and skills required for management research, and to develop good academic habits.	A25	Standardizing academic research		
This prompted me to continue to improve my academic ability and professional quality	A26	Academic ability and professionalism		
I learned the relevant knowledge and scientific research methods of pedagogy, and from a scientific research novice to a person who has mastered the threshold, I have improved my scientific research ability, the ability to solve research problems has also been significantly improved.	A27	Research problem solving skills		
I have made a lot of progress in me doctoral thesis. I have learned how to transform real-life problems into academic problems and conduct design and research. My reading and writing skills have also improved.	A28	Academic cognition and thinking		
Studying in Thailand has enabled me to increase my expert knowledge and skills, especially data processing and analysis skills (SPSS, AMOS, NVivo)	A29	Data processing and analysis skills		
My literature search and analysis skills have been greatly improved	A30	Literature search and analysis		
This helps to develop a continuous reading habit.	A31	Formation of reading habits		
I have built an international social network for myself, including communication with my Thai landlord and other students studying in Thailand in daily life, building a wider network of contacts, and getting to know more colleagues from all over the country.	A32	Build an international network		
Expanded my social circle	A33	Expand your relationships		
Many of the doctoral students who come to NIDA are university teachers from all over the country. Therefore, many channels have been added for interpersonal development.	A34	Interpersonal network expansion		
During my study in Thailand, I had the opportunity to meet many classmates, professors, and industry experts from different backgrounds. I first established a good relationship with several Thai teachers.	A35	Expanding the relationship between teachers and students	AA4	Social networking skills
Also established a teacher-student relationship with students	A36	Building relationships among students		
Through communication and collaboration with classmates and mentors, I have built a wide network of people who have provided valuable support and help in my academic and professional development.	A37	Networking and academic support		
I have built deep friendships and connections with classmates from all over the country	A38	Classmate friendship and connections		
While I studying in Thailand, I came into contact with students and teachers from different cultural backgrounds and established a wide social network.	A39	Build social networks		
I have expanded my social relationships. I know some Chaozhou merchants, but I haven't made close friends with them yet. I may	A40	Expand your social circle	AA5	Social resource capabiliti

need some opportunities to get to know them better. Through alumni activities, you can learn about the dynamics of other industries, keep in touch with alumni, and establish long-term friendships and partnerships.	A41	Alumni Partnership		es
Improving teamwork skills will allow me to better integrate into the group in future work and study	A42	Improve teamwork skills	AA6	Teamwork skills
Improve my theoretical literacy and adaptability	A43	Theoretical literacy and adaptability	AA7	Responsiveness flexibility abilities
It helps me develop independent thinking and judgment skills so that I can better analyze and solve complex problems in education management.	A44	Ability to judge complex issues		
With the help of teachers and classmates, the problems were quickly solved. As the problems were solved, my ability to adapt and cope with the situation was enhanced.	A45	Adaptability and resilience	AA8	Event handling capabilities
Learned the development trends and cutting-edge dynamics in the field of education and improve the ability to combine theory with practice	A46	Professional quality and practical ability	AA9	Ability to apply theory into practice
I learned specific research methods, which are very useful and necessary for master's and doctoral studies, and lay a solid foundation for future course development work.	A47	Curriculum Development Theory and Methods	AA10	Curriculum development capabilities
The most important knowledge and skill is how to write a dissertation in a standardized way. This knowledge and skill should be of great help to me in applying for scientific research projects in the future.	A48	Standardize dissertation writing skills	AA11	Writing capabilities
After several years of study, I have learned about the current management deficiencies and the direction of reflection and formed a general management idea.	A49	Learned the impact on management practice	AA12	Work application ability
Major subject knowledge can help me understand and be familiar with expert knowledge and enhance my professional quality. Research method knowledge can help me compete with other disciplines.	A50	Interdisciplinary advantages	AA13	Interdisciplinary application ability
My undergraduate and postgraduate studies were mainly focused on art. Through studying in Thailand, I learned a lot, such as educational management philosophy, art, etc.	A51	Interdisciplinary knowledge integration	AA14	Knowledge expansion ability
The cultivation of empirical research skills and independent research capabilities has made me more competitive in educational research and better able to solve problems in educational practice	A52	Independent research ability and educational practice application	AA15	Practical Ability

3.2 Axial Coding

The task of axial-encoding is to discover and establish the connection between each category, and to establish secondary categories and main categories step by step according to the relevance, to show the organic connection between the categories in the data (Strauss & Corbin, 1998). The initial concepts formed after open-encoding are further compared and summarized, the differences between concepts are analyzed, and the initial and secondary relationships are shown. The purpose is to discover the logical relationship between the initial categories that affect the sense of Learning Acquisition of international students, and further classify them and refine the categories. This article summarized and extracted 6 main categories from 15 categories, including professional knowledge and skills improvement,

social resource expansion, and career development and professional connection, and sorted them out with B1 as the serial number, as shown in Table 3 below.

Table 9 Axial Coding

Main category No.	Main categories	Category No.	Category name
B1	Professional knowledge theory	AA1	Subject Cognitive Ability
		AA2	Subject knowledge and skills
B2	Professional knowledge and skills	AA3	Academic ability
B3	Social network construction	AA4	Social networking skills
B4	Social resource protection	AA5	Social resource capabilities
B5	Problem Solving	AA6	Teamwork skills
		AA7	Responsiveness flexibility abilities
		AA8	Event handling capabilities
B6	Business improvement capabilities	AA9	Ability to apply theory into practice
		AA10	Curriculum development capabilities
		AA11	Writing capabilities
		AA12	Work application ability
		AA13	Interdisciplinary application ability
		AA14	Knowledge expansion ability
		AA15	Practical Ability

3.3 Selective Coding

Selective Coding is the process of refining core categories and analyzing and selecting a core category to connect other categories to form a broad theoretical scope. The core is to analyze the data to clarify the main storyline, describe the relevant initial and secondary categories based on the main storyline, and establish the relationship between each initial and secondary category and the core category (Chen X.M, 1999), to form a tree structure with the core category as the main category and other categories or categories as the support.

Based on the research purpose of this article, after analyzing the six main categories obtained by the main axis coding, according to the same attributes of the connotation, through the inductive article of the six main categories, the three core categories of knowledge and skills development, social resource expansion, and professional and business development are formed. The specific relationship is shown in Table 4 below.

Table 10 Selective Coding Categories

Core Category	Category		Included categories	
	Main category No.	Main categories	Category No.	Category name
Theory and skills development	B1	Professional knowledge theory	AA1	Subject Cognitive Ability
			AA2	Subject knowledge and skills
	B2	Professional knowledge and skills	AA3	Academic ability
Social resource development	B3	Social network construction	AA4	Social networking skills
	B4	Social resource protection	AA5	Social resource capabilities
Application and practical skills	B5	Problem Solving	AA6	Teamwork skills
			AA7	Responsiveness flexibility abilities
			AA8	Event handling capabilities
	B6	Business improvement capabilities	AA9	Ability to apply theory into practice
			AA10	Curriculum development capabilities
			AA11	Writing capabilities

	AA12	Work application ability
	AA13	Interdisciplinary application ability
	AA14	Knowledge expansion ability
	AA15	Practical Ability

3.4 Model of factors affecting sense of learning acquisition among Chinese students studying in Thailand

Based on the above analysis, this article conducted further in-depth research on the three main categories of knowledge and skills development, social resource expansion, and professional and business development, and combined the previously summarized 52 initial categories, 15 main categories, and 3 core categories to construct a sense of Learning model for international students,

3.5 Theoretical saturation and reliability and validity tests

Theoretical saturation measures whether the theory has been fully demonstrated in the grounded research, and no new insights and theoretical categories will appear in further data collection until the theory is saturated (Lu W.X, 2015). The text manuscript was entered into Nvivo14 software to make a preliminary classification of the content, and the data that was sorted out each time was repeatedly compared with the existing concepts, and the newly emerged categories and expanded concepts were collected. The data content was open-coded, axial-coded, and selectively coded, and the categories were continuously refined and the relationship between concepts was found. The categories extracted from the data each time were compared with the existing category library to achieve the purpose of "seeking differences and reserving similarities".

After the three-level coding of the 21st interviewee was conducted, no new concepts were generated. The article continued to interview the next four interviewees, namely Ms. H., Mr. Qin, Ms. Wang, and Mr. Bao. The text was summarized according to the original three-level coding method. It was found that no new concepts or new categories appeared in the new interview data. All the summarized concepts were consistent with the structural model of the Sense of Learning Acquisition for international students. Therefore, it shows that the structural model of the Sense of Learning Acquisition for international students established in this article has reached saturation. See Table 6 below.

Table 11 Sense of learning acquisition dimension theory saturation test

concept	Category	Main Category	Core Category
Knowledge outside China Daily communication in Thai Thailand's customs and social culture Improve your Thai language skills	Cultural Learning	Culture and language learning	Knowledge and skills development
Relevant professional knowledge and skills	Professional knowledge and skills development	Professional knowledge and skills	
Build friendships and partnerships	Relationship Development	Interpersonal relationship development	Social resource development
Expand social interpersonal relationships	Social resource development	Social resource information	
Improvement of professional capabilities	Professional improvement	Professional improvement	Professional and business development
Basic business skills	Business capability development	Business capability improvement	

Summary of the Results

1. Elements of Sense of Learning Acquisition

The complete conceptual framework of sense of learning acquisition (Vermunt, Ilie, & Vignoles, 2018) proposes that sense of learning complements the development of subject-specific content knowledge and should therefore be viewed as changes in students' knowledge, skills, attitudes, and values that may occur during the interdisciplinary higher education process. At the same time, based on the research results, three dimensions of a sense of learning acquisition can be drawn: knowledge and skills, social resource development, and professional and business development.

2. Constructing the structure of the sense of learning acquisition elements

There are very few existing studies that analyze the elements and structure of the sense of learning acquisition of Chinese students studying in Thailand. The only studies that have been conducted are also studies on the performance and influencing factors of the vitality of studying abroad using the existing conclusions. There is a lack of research on the Chinese students studying in Thailand. The existing research results also reduce the theoretical guidance effect on Chinese students studying in Thailand. Since grounded theory is more suitable for discovering theories from actual production and life, this article conducted in-depth interviews with 21 Chinese students studying in Thailand through grounded research and collected first-hand data. After that, the interview data were summarized, analyzed, and summarized through the grounded theory research method, and the basic content of the sense of learning of Chinese students studying in Thailand was sorted out layer by layer. This article believes that the content of the sense of learning acquisition of students studying in Thailand includes three dimensions: knowledge and skills development, social resource expansion, and professional and business development. The development of knowledge and skills and the expansion of social resources affect each other, and the expansion of social resources and the development of professional and business affect each other. The expansion of social resources plays a mediating role. The sense of learning elements in these three aspects runs through the entire process of the study abroad career of Chinese students studying in Thailand.

Conclusion, Discussion and Recommendation

1. Conclusion

The structure of the Sense of Learning Acquisition of Chinese students studying in Thailand is the first and main research content of this article. What is the structure of the Sense of Learning of Chinese students studying in Thailand? What are the dimensions? To explore this content, this study uses the grounded theory method to code and analyze the interview data of 21 Chinese students studying in Thailand. It is found that the Sense of Learning Acquisition of Chinese students studying in Thailand can be divided into three dimensions: knowledge and skill development, social resource expansion, and professional and business development.

2. Discussion

1. Knowledge and skills development dimension

In the discussion of the sense of learning of Chinese students studying in Thailand, the development of knowledge and skills is one of its core dimensions, and its importance is self-evident. It is not only the core value of Chinese students' overseas study experience but also a key indicator for measuring the effectiveness of studying abroad and personal growth.

2. Social resource expansion dimension

The social resource expansion dimension refers to the various social connections established, information resources obtained, and social activities participated in by Chinese students during their study in Thailand.

3. Professional and business development

The reason why professional and business development has become a core dimension of the sense of learning acquisition of Chinese students studying in Thailand. Major is the starting point and destination of academic exploration for international students, and it is the most direct and in-depth learning content during their study in Thailand. Choosing and studying a major in-depth means that international students will invest a lot of time and energy to master theoretical knowledge, practical skills, and research methods in this field. This process is not only a pursuit of knowledge itself, but also an expansion and challenge to the boundaries of one's ability. When international students make progress in professional learning, such as understanding complex concepts, solving practical problems, participating in research projects, etc., they will feel the improvement and growth of their abilities. This sense of accomplishment and sense of learning is irreplaceable.

3. Recommendation

3.1 Recommended to increase the learning of knowledge and skills

For Chinese students studying in Thailand, the increase of knowledge and skills is not only the cornerstone of the academic journey but also an important pillar for building a sense of learning acquisition for Chinese students. The reason why this dimension is so important is that it is directly related to the essence of education - imparting knowledge and cultivating abilities. Thailand's education system, with its unique characteristics of integrating Eastern and Western educational concepts, provides Chinese students with rich and diverse learning resources and practical opportunities.

3.2 Recommended to strengthen the development of social resources

When studying in Thailand, Chinese students not only need to learn professional knowledge in the classroom but also learn how to build their social network in a foreign country. By participating in club activities, volunteer projects, international exchange conferences, etc. organized by the school, Chinese students can make friends from all over the world, broaden their horizons, and increase their knowledge. At the same time, the expansion of social resources also provides Chinese students with more opportunities to obtain information and resources, such as academic lectures, job fairs, internship opportunities, etc. These not only allow Chinese students to feel the charm of different cultures but also help Chinese students better plan their studies and careers, which are important contents of a sense of gain.

3.3 Advice on professional and business development

The close connection between professional and business development is also reflected in their shaping of international students' personal value identity. During their study in Thailand, international students need to face different cultural environments, academic atmospheres, and social systems. These external factors will have a profound impact on their values, outlook on life, and world outlook. The process of professional and business development is an important way for international students to build their personal value identity.

Research limitations and prospects

This article has achieved certain results through detailed research, but there are also some unavoidable problems: First, geographical limitations are a significant problem. Since the survey is mainly focused on Chinese students studying in Thailand, this limitation of the sample range may cause a certain degree of deviation in the research results, and may not fully reflect the learning characteristics of students from different regions and backgrounds, and thus cannot fully understand the composition of the factors affecting Sense of learning.

In the future, in-depth research can be conducted from different angles. The scope of the research can be expanded to Chinese students studying in other countries. The second is to strengthen variable control, such as family background, personal interests, personality traits, etc., to improve the accuracy of the research results.

References

Chen X.M. (1999). Ideas and methods of grounded theory. *Educational Research and Experiment*, 4(58), 63.

Gu, Y., Yang, Y., & Wang, J. (2020). Research on employee sense of gain: the development of scale and influence mechanism. *Frontiers in Psychology*, 11, 568609.

Guo Z.L & Yin X.J (2017). *Strategies to improve the sense of gain of poor college students.* Journal of Dali University, 2(1), 78-82.

Hauser-Cram, P., Sirin, S. R., & Stipek, D. (2003). When Teachers' and Parents' Values Differ: Teachers' Ratings of Academic Competence in Children From Low-Income Families. *Journal of Educational Psychology*, 95(4), 813–820.

He X.Q (2019). *Research on the relationship between college students' proactive personality, academic relative achievement, and knowledge-sharing behavior*. Fuzhou: Fujian Normal University

Li Y., 2014. The evolution, trend, and theoretical construction of Chinese social cognition research. *Advances in Psychological Science*. Vol. 22, No. 11, 1691–1707

Lu W.X. (2015). "Theoretical sampling problem" and analysis of grounded theory method. *Theory of Learning* (34), 113-116.

Ma, Z., & Liu, L. (2017). The deep logical connection of sense of gain, Well-being and sense of security. *Governance*, 4, 45-48.

Maxwell, S., Reynolds, K. J., Lee, E., Subasic, E., & Bromhead, D. (2017). The impact of school climate and school identification on academic achievement: Multilevel modeling with student and teacher data. *Frontiers in Psychology*, 8, 2069.

Ouyang F., Guo L.X, & Ouyang Y.Z. (2018). Research on the path of improving college students' sense of achievement in Fujian Colleges and Universities. *Collection,* 8.

Shi M.X & Yang Q.S. (2020). The impact of psychological capital on college students' sense of achievement in learning: the moderating role of gratitude. *Journal of Hengyang Normal University*.

Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research techniques.*

Tang, J. (2017). Let the people have more sense of gain in participation and sharing. *Front*, 6, 49-53.

Yang K.N. (2013). *Research on the relationship between college students' psychological capital, academic support perception, and academic burnout.* Beijing Forestry University.

Ye Y.D, He X.Q, & Fu H.H. (2018). A study on the path to improve the relative sense of gain of poor college students based on social comparison. *Modernization of Education.*

Zhang, P. (2016). T*he Theoretical connotation and contemporary value of "Sense of Acquisition"*. J. Henan Polytech. Univ, 17, 402-407.

MEDIATION EFFECT OF TEACHERS' EMOTIONAL INTELLIGENCE, PERCEIVED ORGANIZATIONAL SUPPORT ON RELATIONSHIP BETWEEN TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS AND TEACHERS'WORK ENGAGEMENT IN PUBLIC HIGHER VACATIONAL COLLEGES IN NORTHERN OF HENAN PROVINCE

[1]Li Hui, [2]Sukhum Moonmuang and [3]Sataporn Pruettikul

Bangkokthonburi University, Thailand

[1]823259234@qq.com, [2]Sukhum.moo@BTU.ac.th, [3]Pruettikul20@gmail.com

Received: October 28, 2024; **Revised**: December 15, 2024; **Accepted**: January 29,2025

Abstract

The objectives of this research were: (1) To determine the components and indicators of Transformational Leadership, Teachers' Work Engagement, Emotional Intelligence, and Perceived Organizational Support among administrators; (2) To find the effects of Transformational Leadership, Teachers' Emotional Intelligence, and Perceived Organizational Support on Teachers' Work Engagement; (3) To find the mediation effects of Teachers' Emotional Intelligence and Perceived Organizational Support on the relationship between Transformational Leadership and Teachers' Work Engagement. Population in this research were teachers in 15 public higher vocational colleges, The Northern of Henan Province. The sample were selected by proportional stratified random sampling technique, total was 396 teachers. The data collection by 5-point rating scale questionnaire and data analyzed by CFA and SEM.

Research findings were: (1) Transformational Leadership, Teachers' Work Engagement, Emotional Intelligence, and Perceived Organizational Support components, were valid able and reliable, and the model fit well with empirical data. (2) There were positive direct effects of Transformational Leadership, Emotional Intelligence, and Perceived Organizational Support, on Teachers' Work Engagement, and (3) The Emotional Intelligence and Perceived Organizational Support were positive mediation effects on the relationship between Transformational Leadership and Teachers ' Work Engagement.

Keywords: Transformational Leadership, Teachers' Work Engagement, Emotional Intelligence, Perceived Organizational Support, Public Higher Vocational College

Introduction

Transformational leadership has been a hotspot of leadership research both at home and abroad since it was proposed in the 1980s. With the globalization of knowledge and the economy, the fast-changing world brought very serious challenges and tests to managers. Both good and average managers used transformational leadership behaviors in the leadership process, (Howell and Avolio, 1993). Teachers' work engagement was a positive psychology and state that could effectively reduce and alleviate work stress, burnout, and turnover behavior, and improve individual and school performance. International data found that Chinese teachers worked 45.30 hours per week, the longest working hours in the world; various professional development activities were up to 62.80 days in a year, which was twice

as much as the international average, and the satisfaction level was lower than the international average (Chen Chunjin, 2017).

In 1990, Mayer and Salovey introduced the concept of emotional intelligence based on Thorndike's social intelligence. With the depth of research, emotional intelligence has also become a key research point in the intersection of disciplines, from social psychology to the fields of education, health care, and management (Xu Tan, 2018). Emotions were ubiquitous in the interaction between leaders and their subordinates, and leaders' emotions had a direct, or indirect, impact on the psychology and behavior of organizational members. Perceived organizational support was a hot research topic in the field of management, and it had been established that employees with higher perceived organizational support were less negatively affected at work (George et al., 1993), and that perceived organizational support enhanced an individual's sense of well-being, including overall job satisfaction and work-family balance (Kurtessis et al., 2017). In addition, perceived organizational support conveyed the organization's positive opinion of the employee and satisfied the employee's need for respect and recognition, which could enhance intrinsic motivation and thus promote employee engagement (Eisenberger et al., 2011).

At that time, most of the academic research on the impact of transformational leadership on work engagement focused on companies, enterprises, the medical industry, etc. Domestic research on the impact of transformational leadership on teachers' work engagement focused on kindergartens and primary and secondary schools, and there were fewer studies on the impact of transformational leadership on teachers' work engagement involving college administrators. In the previous studies, scholars had mainly carried out in-depth excavation and exploration from the individual level of teachers but had not conducted too much in-depth research on the influence and role of organizational support and emotional intelligence on the formation of teachers' work engagement. Therefore, this research took emotional intelligence and perceived organizational support as mediating variables to dialectically analyze the mechanism of administrators' transformational leadership on the formation of teachers' work engagement in higher vocational colleges.

Research Objective

1. To determine the structure of the components and indicators of Transformational Leadership, Teachers' Work Engagement, Emotional Intelligence, and Perceived Organizational Support among administrators.

2. To find the effects of Transformational Leadership, Emotional Intelligence, and Perceived Organizational Support on Teachers' Work Engagement.

3. To find the mediation effects of Emotional Intelligence and Perceived Organizational Support on the relationship between Transformational Leadership and Teachers' Work Engagement.

Research Hypotheses

H1: Transformational Leadership of administrators had a positive direct effect on Teachers' Work Engagement.

H2: Transformational Leadership of administrators had a positive direct effect on Teachers' Emotional Intelligence.

H3: Transformational Leadership of administrators had a positive direct effect on Perceived Organizational Support.

H4: Teachers' Emotional Intelligence had a positive direct effect on Teachers' Work Engagement.

H5: Perceived Organizational Support had a positive direct effect on Teachers' Work Engagement.

H6: Teachers' Emotional Intelligence had a positive direct effect on the Perceived Organizational Support.

H7: Transformational Leadership of administrators had a positive indirect effect on Teachers' Work Engagement through emotional intelligence.

H8: Transformational Leadership of administrators had a positive indirect effect on Teachers' Work Engagement through perceived organizational support.

H9: Transformational leadership of administrators had a positive indirect effect on Teachers' Work Engagement through the effect of Emotional Intelligence on Perceived Organizational Support.

Research Methodology

The researcher employed a quantitative research method by reviewing and organizing a substantial amount of relevant literature to identify key factors influencing teacher work engagement. These factors include transformational leadership, teacher emotional intelligence, and perceived organizational support. This study preliminarily established the impact of these factors on teacher work engagement.

1. Population and Sample

The population used in this research included 10,573 teachers from 15 public vocational colleges in six cities of the Northern Region under Henan Province. This study employed stratified random sampling, and the final sample size of 396 teachers was determined using the G*Power software.

2. Data Collection

This study used the "Questionnaire Stars" online survey system to distribute questionnaires to teachers in public higher vocational colleges. A total of 396 questionnaires were distributed to samples, and all were return back with 100% response rate.

3. Data Analysis

Data analysis were descriptive statistics for demographic information, CFA for the measurement model, and SEM was employed for structural model analysis, and z-test was used to test the hypotheses.

Research Conceptual Framework

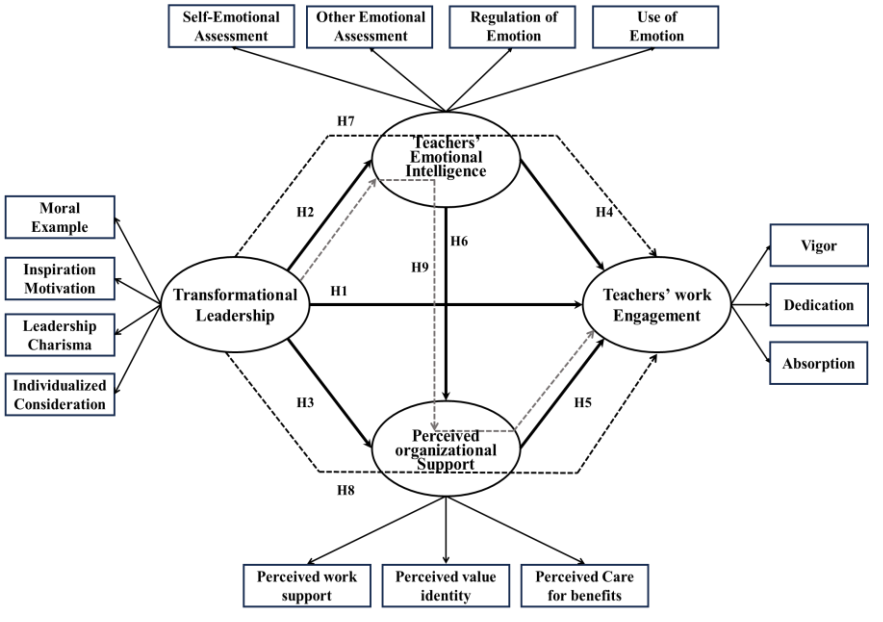

Figure 1 Research conceptual framework

This research examined the relationship between Transformational Leadership of administrators and Teachers' Work Engagement in public higher vocational colleges of the northern region under Henan Province. Transformational leadership was treated as the independent variable and included four observed variables: Moral Example, inspirational motivation, Individualized Consideration, and Leadership Charisma. Teachers' Work Engagement was the dependent variable, which comprised three observed variables: Vigor, Dedication, and Absorption. The research utilized Teachers' Emotional Intelligence and Perceived Organizational Support as two mediating variables. Emotional intelligence, as a mediating variable, was measured through four observed variables: Self-Emotional Awareness, Others' Emotional Awareness, Regulation of Emotion, and Use of Emotion. Perceived Organizational Support, as the other mediating variable, was assessed through three observed variables: Perceived work support, Perceived value identity, and Perceived Care for benefits.

Research Results

1. Descriptive data analysis

Table 1 Means Standard Deviation Skewness and Kurtosis test

	N	Mean	SD	Skewness	SE	Kurtosis	SE
Transformational Leadership							
ME	396	3.92	0.931	-0.6469	0.123	-0.1595	0.245
IM	396	4.18	0.791	-1.0284	0.123	1.3556	0.245
IC	396	3.87	0.983	-0.6919	0.123	-0.0737	0.245
LC	396	4.07	0.890	-0.9121	0.123	0.7472	0.245
Teachers' Work Engagement							
VIG	396	5.40	1.060	0.1144	0.123	-0.9372	0.245
DED	396	5.05	1.196	0.0140	0.123	-0.5405	0.245
ABS	396	5.00	1.263	0.1082	0.123	-0.6113	0.245
Teachers' Emotional Intelligence							
SEA	396	5.80	0.917	-0.5200	0.123	0.7237	0.245
OEA	396	5.60	1.001	-0.6797	0.123	0.7017	0.245
ROE	396	5.37	1.135	-0.6442	0.123	0.5651	0.245
UOE	396	5.60	0.976	-0.4305	0.123	0.3685	0.245
Perceived Organizational Support							
PWS	396	3.68	0.815	-0.3838	0.123	0.3959	0.245
PVI	396	3.40	0.951	-0.2871	0.123	-0.0816	0.245
PCB	396	3.38	0.978	-0.3524	0.123	-0.1583	0.245

The analysis of the descriptive statistics revealed that most variables had mean scores ranging from moderate to high, with standard deviations indicating varying levels of dispersion. Skewness values were generally negative, indicating that the distributions were skewed to the left (towards lower values). Kurtosis values varied, with some variables showing platykurtic (flatter) distributions, while others showed leptokurtic (peaked) distributions. These findings suggested that while the data were generally well-distributed around the means, there were differences in the shapes of the distributions across different variables.

2. Measurement model analysis

1) Assumption checks for CFA analysis as the Table 2

Table 2 Mardia's coefficient multivariate testing

	Coefficient	z	χ^2	df	p
Skewness	42.80		2826.00	560.00	< .001
Kurtosis	335.38	52.36			< .001

In the table1.3 above, both the skewness and kurtosis coefficients showed substantial deviations from multivariate normality, suggesting that the data did not follow a multivariate

normal distribution. In order to solve the problem of non-multivariate normality, the researcher used the robustness for parameter estimation.

2) CFA Model Evaluation

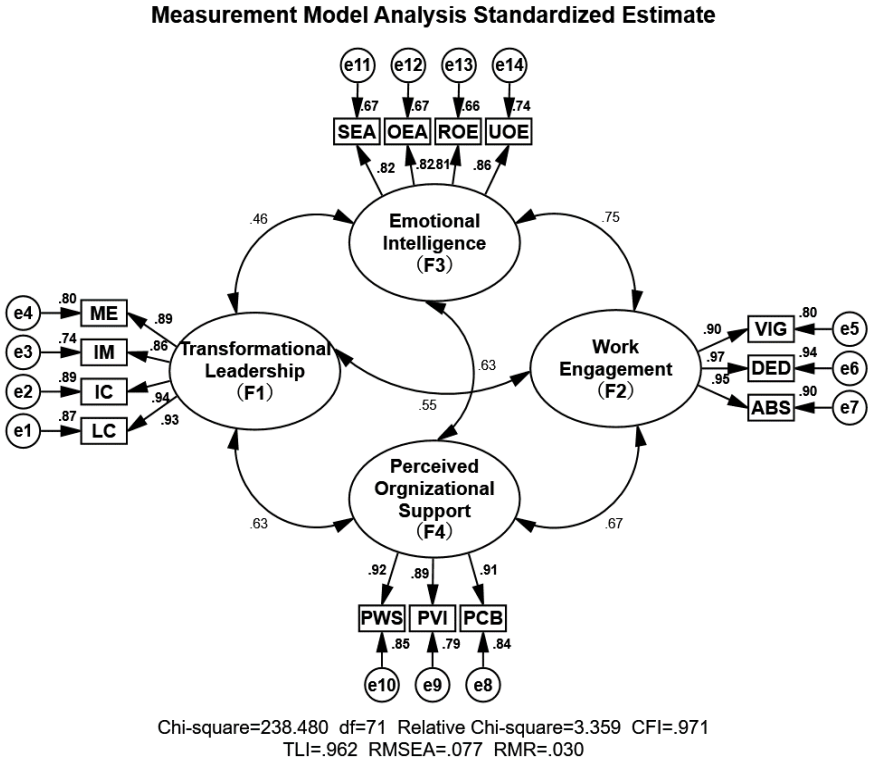

Figure 2 Confirmatory Factor model in standardized

Table 3 Show indicator on CFA Model Testing

Measure	Estimate	Threshold	Interpretation
CMIN	239	--	
DF	71	--	
CMIN/DF	3.359	Between 3 and 5	Acceptable
CFI	0.971	>0.95	Excellent
TLI	0.962	>0.95	Excellent
SRMS	0.030	<0.05	Excellent
RMSEA	0.077	<0.08	Excellent

This structural equation model demonstrates that transformational leadership positively influences emotional intelligence, perceived organizational support, and work engagement, with the model showing good overall fit based on key statistical indices.

3) Factor loadings analysis as the Table 4

Table 4 Standardized estimate factor loading analysis

Latent	Observed	Estimate	S.E.	Lower	Upper	β	z	p
F1	ME	1.00	0.00	1.00	1.00	0.89		
	IM	0.82	0.03	0.75	0.88	0.86	24.80	< .001
	IC	1.12	0.04	1.05	1.19	0.94	30.90	< .001
	LC	1.00	0.03	0.94	1.07	0.93	30.20	< .001
F2	VIG	1.00	0.00	1.00	1.00	0.89		
	DED	1.22	0.04	1.15	1.29	0.97	34.30	< .001

	ABS	1.26	0.04	1.18	1.34	0.9	32.30	< .001
F3	SEA	1.00	0.00	1.00	1.00	0.8		
	OEA	1.09	0.06	0.98	1.21	0.82	18.60	< .001
	ROE	1.23	0.07	1.10	1.36	0.8	18.40	< .001
	UOE	1.12	0.06	1.01	1.23	0.86	19.80	< .001
F4	PWS	1.00	0.00	1.00	1.00	0.92		
	PVI	1.13	0.04	1.05	1.21	0.89	27.90	< .001
	PCB	1.19	0.04	1.11	1.27	0.91	29.70	< .001

The analysis demonstrated that all observed variables had strong and statistically significant relationships with their respective latent variables, indicating the robustness of the measurement model. The model fit indices suggested that the model provided a good fit to the data.

4) Quality of measurement model

(1) Reliability

Table 5 Reliability indices

Variable	α	ω_1	ω_2	ω_3	AVE
F1	0.948	0.951	0.951	0.951	0.832
F2	0.953	0.959	0.959	0.96	0.887
F3	0.895	0.896	0.896	0.896	0.684
F4	0.932	0.933	0.933	0.932	0.824

All variables (F1, F2, F3, F4) demonstrated high to very high reliability across both Cronbach's alpha and omega coefficients, with the omega coefficients slightly higher than or very close to the alpha values. This suggested that the items for each variable consistently measured the underlying construct they were intended to assess.

(2) Validity

The analysis concluded that all four latent variables (F1, F2, F3, and F4) exhibited good to excellent convergent validity, as indicated by their AVE values. F1, F2, and F4 had AVE values above 0.8, indicating that these factors captured a very high proportion of variance from their indicators and had very strong convergent validity. F3 had an AVE value of 0.684, which, while slightly lower, still indicated good convergent validity, suggesting that it captured a substantial proportion of variance from its indicators.

2) Discriminant validity

Table 6 Heterotrait-monotrait (HTMT) ratio of correlations

	F1	F2	F3	F4
F1				
F2	0.555			
F3	0.461	0.762		
F4	0.609	0.665	0.620	

All pairs of constructs (F1, F2, F3, F4) demonstrated adequate discriminant validity, as evidenced by their HTMT ratios being below the commonly accepted threshold of 0.85. This indicated that the constructs were sufficiently distinct from each other, supporting the discriminant validity of the measurement model.

3. Structural Equation Model

1) SEM Model Evaluation

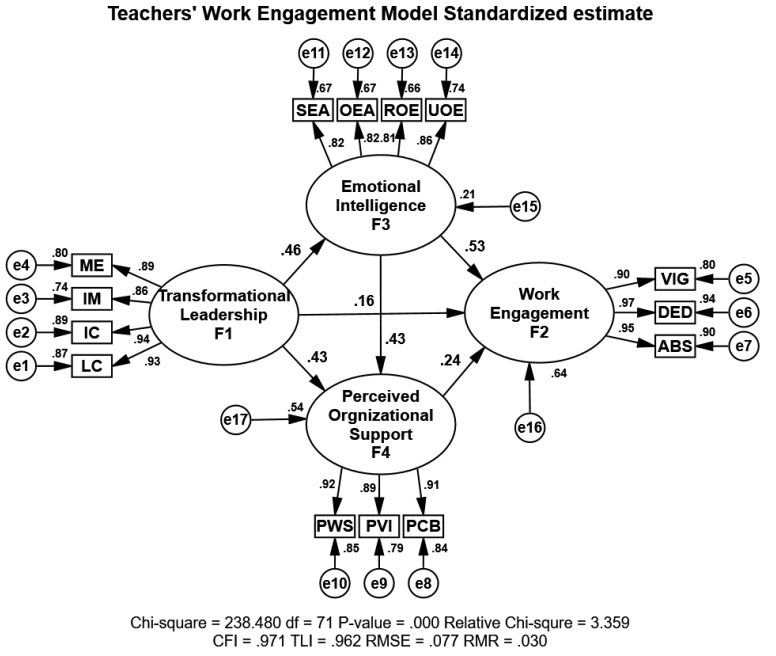

Figure 3 Structural Equation model in Standardized

The model fit indices suggested that the overall model provided a good fit to the data, with the RMSEA, CFI, and TLI values all indicating acceptable to excellent model fit. This supported the reliability and validity of the measurement model, confirming that the constructs were well-measured by their respective indicators.

2) Hypothesis testing

For direct effects hypothesis testing as the Table 7

	Dep	Pred	Estimate	SE	β	Lower	Upper	z	p
H1	F2 ⇐	F1	0.18	0.05	0.15	0.07	0.25	3.53	< .001
H2	F3 ⇐	F1	0.47	0.04	0.46	0.37	0.55	8.79	< .001
H3	F4 ⇐	F1	0.38	0.04	0.42	0.34	0.51	9.24	< .001
H4	F2 ⇐	F3	0.67	0.06	0.52	0.44	0.61	10.12	< .001
H5	F2 ⇐	F4	0.29	0.08	0.23	0.13	0.30	4.39	< .001
H6	F4 ⇐	F3	0.43	0.09	0.43	0.34	0.51	8.92	< .001

The hypothesis analysis yielded the following results:

H1: The dependent variable was influenced by the predictor F1. The estimate was 0.182 with a standard error of 0.052, The standardized coefficient β was 0.159, with a 95% CI ranging from 0.072 to 0.247. The z-value was 3.53, p-value was less than .001.

H2: The dependent variable F3 was influenced by the predictor F1. The estimate was 0.417 with a SE of 0.048, The standardized coefficient β was 0.462, with a 95% CI ranging from 0.377 to 0.547. The z-value was 8.79, p-value was less than .001.

H3: The dependent variable F4 was influenced by the predictor F1. The estimate was 0.385 with a SE of 0.042, The standardized coefficient β was 0.426, with a 95% CI ranging from 0.343 to 0.508. The z-value was 9.24, p-value was less than .001.

H4: The dependent variable F2 was influenced by the predictor F3. The estimate was 0.670 with a SE of 0.066, The standardized coefficient β was 0.529, with a 95% CI ranging from 0.443 to 0.615. The z-value was 10.12, p-value was less than .001.

H5: The dependent variable F2 was influenced by the predictor F4. The estimate was 0.299 with a SE of 0.068, The standardized coefficient β was 0.237, with a 95% CI ranging from 0.133 to 0.341. The z-value was 4.39, p-value was less than .001.

H6: The dependent variable F4 was influenced by the predictor F3. The estimate was 0.434 with a SE of 0.049, The standardized coefficient β was 0.433, with a 95% CI ranging from 0.349 to 0.517. The z-value was 8.92, p-value was less than .001.

Table 8 Indirect effect testing in standardized

	Description	Estimate	SE	Lower	Upper	β	z	p
H7	F1 ⇒ F3 ⇒ F2	0.28	0.04	0.20	0.36	0.24	7.02	< .001
H8	F1 ⇒ F4 ⇒ F2	0.12	0.03	0.06	0.17	0.10	3.94	< .001
H9	F1 ⇒ F3 ⇒ F4 ⇒ F2	0.05	0.01	0.03	0.08	0.05	3.79	< .001

H7: The indirect effect of F1 on F2 through F3 was positive and significant. This means that F1 positively influenced F3, which in turn positively influenced F2. The unstandardized estimate of 0.279 indicated that for every unit increase in F1, F2 increased by 0.279 units through F3. The standardized coefficient (β = 0.244) indicated a moderate positive indirect relationship, and the high z-value confirmed the statistical significance of this pathway.

H8: The indirect effect of F1 on F2 through F4 was positive and significant. This means that F1 positively influenced F4, which in turn positively influenced F2. The unstandardized estimate of 0.115 indicated that for every unit increase in F1, F2 increased by 0.115 units through F4. The standardized coefficient (β = 0.101) indicated a small to moderate positive indirect relationship, with a significant z-value confirming the statistical significance of this pathway.

H9: The indirect effect of F1 on F2 through F3 and F4 was positive and significant. This means that F1 positively influenced F3, which in turn positively influenced F4, and F4 then positively influenced F2. The unstandardized estimate of 0.054 indicated that for every unit increase in F1, F2 increased by 0.054 units through the F3 and F4 pathway. The standardized coefficient (β = 0.047) indicated a small positive indirect relationship, and the significant z-value supported the validity of this pathway. For decomposition effects as the Table 9

Table 9 Decomposition effects (F2 as dependent variable)

variable	DE	IE	TE	Correlation	Spurious
F1	0.16	0.39	0.55	0.55	0.00
F3	0.53	0.10	0.63	0.75	0.12
F4	0.24	0.00	0.24	0.67	0.43

The results in Table 9 illustrated the decomposition effects with F2 as the dependent variable. F1 had a direct effect (DE) of 0.159, an indirect effect (IE) of 0.393, and a total effect (TE) of 0.552. The spurious correlation for F1 was 0.000. F3 showed a stronger direct effect of 0.529, an indirect effect of 0.103, and a total effect of 0.631. Its overall correlation was 0.752, with a spurious value of 0.121. F4 demonstrated a direct effect of 0.237 and no indirect effect, resulting in a total effect of 0.237. The correlation for F4 was 0.670, with a spurious value of 0.433.

Conclusion

Transformational Leadership, Teachers' Work Engagement, Emotional Intelligence, and Perceived Organizational Support components, were valid and reliable, and the model fit well with empirical data. There were positive direct effects of Transformational Leadership, Emotional Intelligence, and Perceived Organizational Support, on Teachers' Work Engagement in public higher vocational colleges of the Northen region under Henan Province. And There were positive mediation effects of Emotional Intelligence and Perceived

Organizational Support on the relationship between Transformational Leadership and Teachers ' Work Engagement.

Discussion

In the subsequent discussion, the focus revolves around contextualizing the research findings as follow; **1).** Transformational Leadership of administrators has positive direct effect on Teachers' Work Engagement (H1): resonates with established literature, as emphasized by scholars like Rong Lei (2023). Different levels of transformational leadership in public vocational colleges have a significant impact on teachers' work engagement. This consistency underscores the ongoing positive correlation between transformational leadership and teachers' work engagement found in previous studies. 2). The Transformational Leadership of administrators has positive direct effect on Teachers' Emotional Intelligence (H2): resonates with established literature, as emphasized by scholars like Milhem (2019). Transformational leadership can directly enhance teachers' work motivation, and this leadership style also helps improve teachers' emotional intelligence, enabling them to better manage their emotions and establish effective emotional connections with others. 3). The Transformational Leadership of administrators has positive direct effect on Perceived Organizational Support (H3); resonates with established literature, as emphasized by scholars like Peng Chen (2021). This study further demonstrates that transformational leadership can enhance employees' trust and sense of belonging to the organization through motivation and care, thereby improving overall organizational performance and employee work engagement. 4). The Teachers' Emotional Intelligence has positive direct effect on Teachers' Work Engagement (H4)**;** resonates with established literature, as emphasized by scholars like Zhao Yifei (2023), This consistency confirms that emotional intelligence, as a key factor, can effectively enhance teachers' performance and engagement at work, providing theoretical support for further research and practice. 5). The Perceived Organizational Support has positive direct effect on Teachers' Work Engagement (H5)**;** resonates with established literature, as emphasized by scholars like Wang Juan (2022), This consistency further confirms the effectiveness of perceived organizational support as a motivating factor, providing theoretical basis and practical reference for improving the work environment and enhancing teachers' performance. and 6). The Teachers' Emotional Intelligence has positive direct effect on the Perceived Organizational Support (H6) **;** resonates with established literature, as emphasized by scholars like Huang Zijin (2022). This consistency further validates the key role of emotional intelligence in promoting healthy relationships between teachers and the organization, providing theoretical support for research and practical applications in this field.

Recommendation

1. Recommendation for Policies Formulation: To enhance teacher engagement and performance, organizations should implement transformational leadership training programs, prioritize the development of emotional intelligence, and strengthen organizational support systems. Additionally, integrating leadership and emotional intelligence into the organizational culture will foster a more supportive and dynamic environment. Finally, developing comprehensive engagement strategies will ensure sustained motivation and commitment among teachers improved outcomes.

2. Recommendation for Practical Application: Implementing policies that enhance organizational leadership through transformational leadership behavior is essential. Providing leadership training that focuses on setting high performance expectations and inspiring visions can help boost teachers' engagement. Encouraging managers to lead by example and offer personalized support during challenges strengthens organizational cohesion. Similarly, promoting emotional intelligence development through targeted training programs can enable teachers to better manage their emotions and improve interpersonal relationships. This, in turn,

enhances their perceived organizational support and increases their work engagement. Additionally, establishing transparent communication channels and aligning institutional values with personal values can foster a sense of belonging.

3. Recommendation for Further Research

(1) The Role of Perceived Organizational Support in Enhancing Teachers' Work Engagement : A Structural Equation Modeling Approach.

(2) Emotional Intelligence and Its Mediating Effect on Transformational Leadership and Teacher Work Engagement.

References

Chen Chunjin. (2017). An empirical study on the factors affecting job satisfaction of middle school teachers: An analysis based on PISA 2015 teacher survey data. Teacher Education Research , 29 (2), 84-91.

Eisenberger, R., & Stinglhamber, F. (2011). *Perceived organizational support: Fostering enthusiastic and productive employees*. American Psychological Association.

George, J. M., Reed, T. F., Ballard, K. A., Colin, J., & Fielding, J. (1993). Contact with AIDS patients as a source of work-related distress: Effects of organizational and social support. *Academy of Management Journal*, *36*(1), 157-171.

Howell, J. M., & Avolio, B. J. (1993). Transformational leadership, transactional leadership, locus of control, and support for innovation: Key predictors of consolidated business-unit performance. *Journal of applied psychology*, *78*(6), 891.

Huang Zijin. (2022). *A study on the impact of leaders' emotional intelligence on employee innovation behavior*. Master's thesis, Tianjin University of Commerce.

Kurtessis, J. N., Eisenberger, R., Ford, M. T., Buffardi, L. C., Stewart, K. A., & Adis, C. S. (2017). Perceived organizational support: A meta-analytic evaluation of organizational support theory. *Journal of management*, *43*(6), 1854-1884.

Milhem, M., Muda, H., & Ahmed, K. (2019). The effect of perceived transformational leadership style on employee engagement: The mediating effect of leader's emotional intelligence. *Foundations of Management*, *11*(1), 33-42.

Peng Chen. (2021). *Research on the relationship between transformational leadership and employee innovation behavior*. Master's thesis, Tianjin University of Commerce.

Rong Lei. (2023). *The impact of transformational leadership on employee Work engagement: A study of Company A.* Master's thesis, Zhejiang Gongshang University.

Wang Juan. (2022). *The impact of perceived organizational support on work engagement of clinical nurses.* Master's thesis, Shandong University.

Xu Tan. (2018). *The relationship between emotional intelligence, self-efficacy, and job burnout among university teachers*. Doctoral dissertation, Central China Normal University, Wuhan, China.

Zhao Yifei., & Yue Yaping. (2023). The impact of kindergarten teachers' emotional intelligence on work engagement: The mediating role of self-efficacy. *Early Childhood Education*, (09), 41-45. doi:CNKI:SUN.0.2023-09-008.

MEDIATION EFFECTS OF PSYCHOLOGICAL CAPITAL AND ORGANIZATIONAL COMMITMENT ON RELATIONSHIP BETWEEN INCLUSIVE LEADERSHIP AND PROACTIVE BEHAVIOR IN ANYANG PUBLIC HIGHER VOCATIONAL COLLEGES IN HENAN PROVINCE

[1]Qi Xinchao, [2]Sukhum Moonmuang and [3]Sataporn Pruettikul

Bangkokthonburi, University, Thailand

[1]522510476@qq.com, [2]Sukhum.moo@Btu.ac.th, [3]pruettikul20@gmail.com

Received: October 26, 2024; **Revised**: December 5, 2024; **Accepted**: January 29,2025

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the components of inclusive leadership, proactive behavior, organizational commitment, and psychological capital in Anyang public higher vocational colleges in Henan province, (2) to develop a model of the mediating effect of organizational commitment and psychological capital on the relationship between inclusive leadership and proactive behavior in Anyang public higher vocational colleges in Henan Province, and (3) to analyze the effects of organizational commitment and psychological capital on the relationship between inclusive leadership and proactive behavior in Anyang public higher vocational colleges in Henan Province. The sample size was determined by G*Power software, totaling 478 teachers from public higher vocational colleges and obtained by a stratified random sampling method. The data collection a five-point rating questionnaire. The data were analyzed by descriptive statistical, Confirmatory Factor Analysis (CFA), and Structural Equation Modeling (SEM).

The results showed that (1) The components of inclusive leadership, proactive behavior, organizational commitment and psychological capital in Anyang vocational colleges in Henan Province had good fit with the empirical data; (2) The developed structural equation model of influence was found to have good validity and consistency with the empirical data, and the components of inclusive leadership, organizational commitment and psychological capital had a direct positive influence on proactive behavior; and (3) Organizational commitment and psychological capital mediated the relationship between inclusive leadership and teachers'proactive behavior in public higher vocational colleges in Anyang City, Henan Province.

Keywords: Inclusive leadership, Proactive behavior, Organizational commitment, Psychological capital, Public higher vocational colleges.

Introduction

Today, the world has entered an era of Volatility, Uncertainty, Complexity and Ambiguity (Li Ping, 2020). At the same time, higher vocational colleges are facing unprecedented challenges and opportunities. Among the elements that make up the school organizational system, people are the core, most critical, and fundamental factor. If schools want to survive and develop in a complex, ever-changing and highly competitive external

environment, one of the keys is to stimulate teachers' subjective initiative, encourage teachers to take the initiative to take on internal and external tasks, and change "passive obedience" to "proactive action" (Yuan Xiaoping et al.,2022). It has been shown that among the many antecedent variables affecting employees' proactive behavior, leadership style is its important variable. As an emerging leadership style, inclusive leadership emphasizes respect for diversity, openness, and cooperation, creating a good and relaxed organizational atmosphere and giving employees a sense of security, while providing them with broader space and opportunities for development (Zhu Yu & Qian Shuting, 2014). Combing through the literature, it is found that in recent years inclusive leadership style and employee proactive behavior have become buzzwords in the management and positive psychology circles at home and abroad, but less attention has been paid to inclusive leadership style and proactive behavior in China's education sector.

At the same time, a large number of studies have pointed out that leadership style can affect organizational commitment (Chen Xiaotun et al. 2021) found that organizational commitment has a mediating effect between employees' sense of job gain and work initiative. In addition, studies have found that psychological capital can influence individuals and play an important role in influencing individual cognition and behavior, such as a significant positive effect on an individual's proactive behavior, organizational commitment, etc.

In summary, this research attempts for the first time to explore the effects of inclusive leadership of high vocational college administrators on teachers' proactive behaviors through an innovative research design based on social exchange theory, positive psychology theory, and resource preservation theory, and to further explore the mediating effects of psychological capital and organizational commitment with the aim of providing empirical evidence for the implementation of inclusive leadership by high vocational college administrators and the enhancement of teachers' psychological capital and organizational commitment, which will in turn improve teachers' proactive behavior. At the same time, it provides new ideas for school administrators to improve teachers' proactive behavior management practices.

Research Objectives

1. To study the components of inclusive leadership, proactive behavior, organizational commitment and psychological capital in Anyang public higher vocational colleges in Henan Province.

2. To development model of the mediating effect of organizational commitment and psychological capital on the relationship between inclusive leadership and proactive behavior in Anyang public higher vocational colleges in Henan Province.

3. To analyze the mediation effect of organizational commitment and psychological capital on the relationship between inclusive leadership and proactive behavior in Anyang public higher vocational colleges in Henan Province.

Research Hypothesis

H1: Inclusive leadership has a positive effect on teachers' proactive behavior.

H2: Inclusive leadership has a positive effect on organizational commitment.

H3: Inclusive leadership has a positive effect on psychological capital.

H4: Organizational commitment has a positive effect on teachers' proactive behavior.

H5: Psychological capital has a positive effect on teachers' proactive behavior.

H6: Psychological capital has a positive effect on organizational commitment.

H7: Organizational commitment plays a mediating effect between inclusive leadership and teachers' proactive behaviors.

H8: Psychological capital plays a mediating effect between inclusive leadership and teachers' proactive behaviors.

H9: Psychological capital mediates the relationship between inclusive leadership and teachers' proactive behaviors through organizational commitment.

Research Conceptual Framework

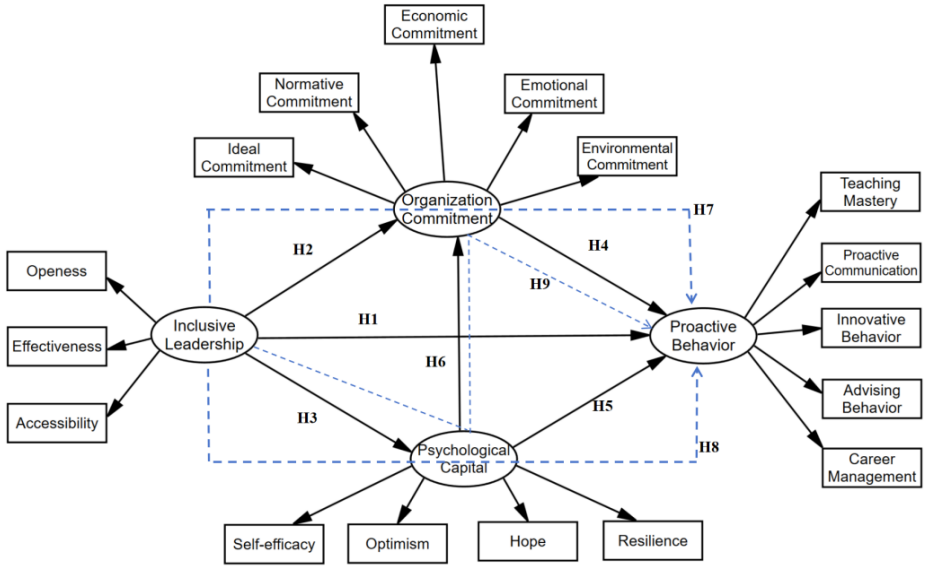

Figure 1 Conceptual framework of this research

"Inclusive leadership" was used as the independent latent variable in this research and consisted of three dimensions, which were openness, effectiveness, and accessibility (Carmeli et al., 2010).

"Proactive behavior" was used as the dependent latent variable, including five dimensions: teaching mastery, proactive communication, innovative behavior, advising behavior, and career management (Xu Weiwei, 2013).

"Organizational commitment" as a mediator latent variable which included five dimensions: ideal commitment, normative commitment, economic commitment, emotional commitment, and environmental commitment (Wang Fenghui,2010).

"Psychological capital" was used as a mediating latent variable which consisted of four dimensions: self-efficacy(confidence), optimism, hope, and resilience (Luthans et al.,2006).

Research Methodology

This research utilized quantitative research methods.

1. Population and Sample

The population were teachers from who were teaching in three public higher vocational colleges in Anyang City, Henan Province, totaling 2,217. Sample were selected by using the proportional stratified random sampling technique. Sample size were calculated by G*Power software, the minimum requirement was 478 samples.

2. Data collection

Data collection was used the online through the questionnaires which were distributed through the Chinese website "Questionnaire Star", and 478 questionnaires were distributed and subsequently 478 were returned.

3. Data analysis

Descriptive statistics were analyzed to describe the demographic data, and the observed variables. The CFA modeling was used to constructed the measurement model, and the SEM was used to test the hypotheses.

Research Results

1. Demographic Information Analysis

The information of respondents as Table 1.

Table 1 Frequencies, percent and cumulative percent

sample		Counts	% of Total	Cumulative %
Gender	Male	194	40.6 %	40.6 %
	Female	284	59.4 %	100.0 %
	<25	59	12.3 %	12.3 %
Age group	26-35	171	35.8 %	48.1 %
	36-45	213	44.6 %	92.7 %
	>45	35	7.3 %	100.0 %
	Undergraduate	198	41.4 %	41.4 %
Education level	Master's degree	249	52.1 %	93.5 %
	Ph.D.	31	6.5 %	100.0 %
	<6 years	294	61.5 %	61.5 %
Working Experience	6-10 years	104	21.8 %	83.3 %
	>10 years	80	16.7 %	100.0 %

The demographic information presented in Table 1 provided a breakdown of the sample group based on various characteristics. The majority of respondents consisted of 478 participants were female, (59.40 %), age group was between 36-45 years (44.60%), education level was master's degree (52.10), and work experience was less than 6 years.

2. Descriptive statistics

The descriptive statistic for data analysis as Table 2.

Table 2 Means standard deviation Skewness and Kurtosis test

	n	Mean	SD	Skewness	SE	Kurtosis	SE
IL1	478	3.43	1.07	-0.658	0.112	-1.14	0.223
IL2	478	3.45	1.08	-0.701	0.112	-1.11	0.223
IL3	478	3.42	1.10	-0.648	0.112	-1.11	0.223
PB1	478	3.44	1.08	-0.644	0.112	-1.18	0.223
PB2	478	3.43	1.14	-0.701	0.112	-1.17	0.223
PB3	478	3.43	1.09	-0.685	0.112	-1.13	0.223
PB4	478	3.43	1.11	-0.692	0.112	-1.14	0.223
PB5	478	3.40	1.12	-0.691	0.112	-1.15	0.223
OC1	478	3.42	1.13	-0.689	0.112	-1.23	0.223
OC2	478	3.44	1.16	-0.63	0.112	-1.10	0.223
OC3	478	3.27	1.19	-0.35	0.112	-1.11	0.223
OC4	478	3.45	1.11	-0.649	0.112	-1.10	0.223
OC5	478	3.40	1.14	-0.699	0.112	-1.20	0.223
PC1	478	3.42	1.07	-0.66	0.112	-1.02	0.223
PC2	478	3.42	1.06	-0.643	0.112	-1.03	0.223
PC3	478	3.46	1.09	-0.668	0.112	-1.02	0.223
PC4	478	3.42	1.08	-0.651	0.112	-1.05	0.223

The descriptive statistics in Table 2 provided a detailed overview of the central tendency, dispersion, and shape of the distribution for various variables. The results suggested that the data were relatively normally distributed with slight deviations, as indicated by the skewness and kurtosis values. The consistent means and moderate standard deviations also pointed to a reasonably homogeneous set of responses across the items.

3. Measurement model analysis (CFA)

(1) Assumption checks for CFA analysis

Table 3 Mardia's coefficients

	Coefficient	**z**	**χ^2**	**df**	**p**
Skewness	12.70		1013	969	0.16
Kurtosis	322.50	-0.21			0.83

Table 3 presented Mardia's coefficients for skewness and kurtosis, which were used to assess multivariate normality in the data. The results indicated that the data did not significantly deviate from multivariate normality. Both tests had p-values greater than 0.05, suggesting that the assumptions of normality were not violated, and the maximum Likelihood (ML) model estimation could be used for the CFA model (Kline, R. B., 2023).

(2) CFA Model Evaluation

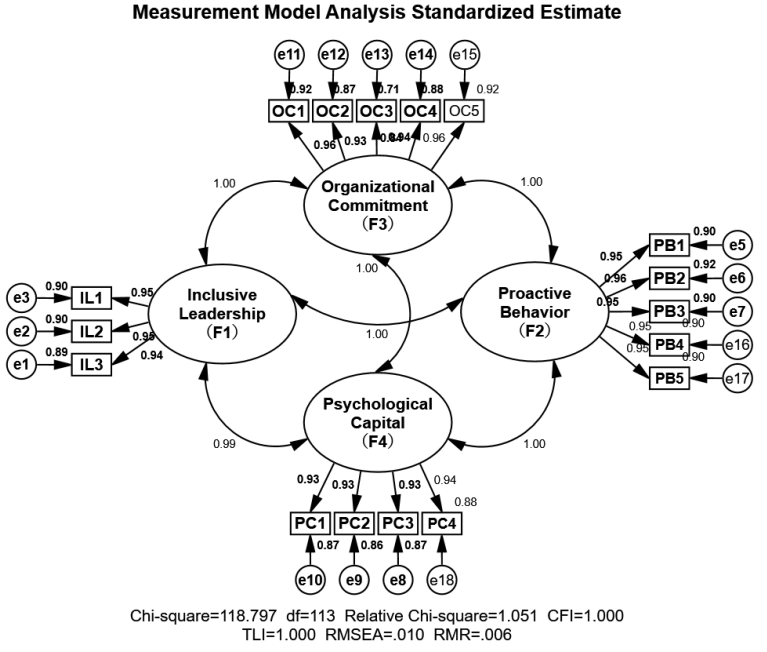

Figure 2 Confirmatory Factor model in standardized

Table 4 Measurement model fit valuation after modifying

Label	**Estimate**	**Threshold**	**Interpretation**
χ^2	119	--	
DF	113	--	
χ^2/DF	1.053	Between 1-3	Excellent
CFI	1.000	>0.9	Excellent
TLI	1.000	>0.9	Excellent
SRMR	0.006	<0.08	Excellent
RMSEA	0.011	<0.08	Excellent

Table 4 showed the CFA model evaluation, the fit indices after modified, the chi-square value was reported as 119 with degrees of freedom of 113. The ratio of chi-square to degrees of freedom was 1.053. This suggested an excellent fit of the model to the empirical data. The CFI was 1.000, The TLI was also 1.000, the SRMR value was 0.004, and the RMSEA was 0.011. Indicated that the measurement model fit well to the empirical data.

(3) Factor loadings analysis

Table 5 Unstandardized standardized estimated factor loading and statistic testing

Latent	Observed	Estimate	SE	Lower	Upper	β	z	p
F1	IL1	1.000	0.000	1.000	1.000	0.950		
	IL2	1.005	0.022	0.963	1.047	0.949	46.4	<.001
	IL3	1.025	0.023	0.981	1.070	0.944	45.3	<.001
F2	PB1	1.000	0.000	1.000	1.000	0.947		
	PB2	1.067	0.022	1.024	1.110	0.960	48.5	<.001
	PB3	1.016	0.022	0.973	1.059	0.950	46.1	<.001
	PB4	1.030	0.022	0.987	1.074	0.951	46.2	<.001
	PB5	1.042	0.023	0.998	1.087	0.951	46.3	<.001
F3	OC1	1.000	0.000	1.000	1.000	0.961		
	OC2	0.996	0.022	0.952	1.039	0.932	44.9	<.001
	OC3	0.924	0.030	0.865	0.982	0.840	30.8	<.001
	OC4	0.955	0.021	0.914	0.996	0.936	45.9	<.001
	OC5	1.010	0.019	0.973	1.047	0.961	53.4	<.001
F4	PC1	1.000	0.000	1.000	1.000	0.932		
	PC2	0.986	0.025	0.936	1.035	0.928	38.9	<.001
	PC3	1.015	0.026	0.965	1.065	0.934	39.8	<.001
	PC4	1.008	0.025	0.959	1.058	0.936	40.1	<.001

Table 5 presents the factor loadings of observed variables on four latent constructs: Inclusive Leadership (F1), Proactive Behavior (F2), Organizational Commitment (F3), and Psychological Capital (F4). All factor loadings were statistically significant, with z-values all statistically significance (P<0.001), reviled that all observed variables are not zero and could be used as indicators of all latent variables.

(4) Quality of measurement model

Table 6 Reliability Indices

Variable	α	ω_1	ω_2	ω_3	AVE
F1	0.963	0.963	0.963	0.963	0.898
F2	0.98	0.98	0.98	0.979	0.906
F3	0.967	0.967	0.967	0.967	0.856
F4	0.964	0.964	0.964	0.964	0.869

1) Reliability

The reliability indicators in Table 6 show that all factors have high internal consistency, and each factor's Cronbach's alpha (α) value is greater than 0.96. The McDonald's omega coefficients (ω_1, ω_2, ω_3) for each factor were also very high and aligned closely with the α values.

2) Convergent Validity

The Average Variance Extracted (AVE) values for the factors were all more than .80, which was above the recommended threshold of 0.50, indicating all observed variables were good indicators of latent variables.

3) Discriminant validity

Table 7 Heterotrait-monotrait (HTMT) ratio of correlations

	F1	F2	F3	F4
F1	1.000	0.998	0.999	0.994
F2	0.996	1.000	0.999	0.997
F3	0.999	0.999	1.000	0.999
F4	0.994	0.997	0.999	1.000

Data analysis in Table 7 showed discriminant validity using the Heterotrait-Monotrait (HTMT) ratio of correlations. The results showed the ratio of correlations were more than the threshold of .90 (Hu& Bentler,1999), indicating that the discriminant.

5. Structural Equation Model (SEM)

(1) SEM Model Evaluation

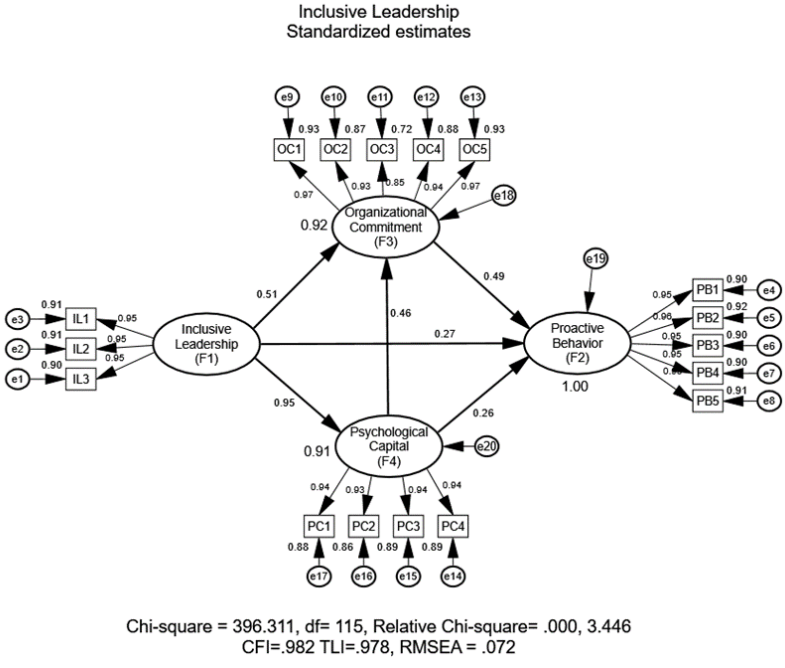

Figure 3 Structural Equation Models and Model Evaluation in standardized Figure 3 presents a standardized structural equation model, illustrating the relationships between Inclusive Leadership (F1), Organizational Commitment (F3), Psychological Capital (F4), and Proactive Behavior (F2). The model's fit indices indicated an excellent validity between the factors (F1, F2, F3, and F4) might not have been adequately established.

(2) Hypothesis testing

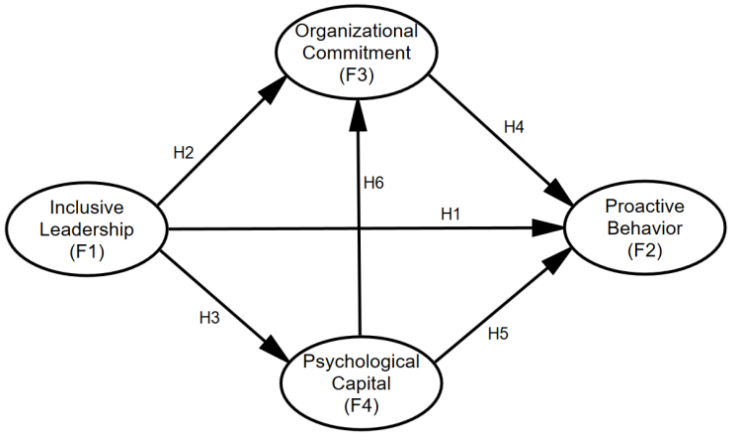

Figure 4 The Hypotheses of The Effects Between the Exogenous on The Endogenous Variables

Conclusion

The research finding, the results of the research objection are as follows: In the direct effect, inclusive leadership has a positive and significant effect on teachers' proactive behavior, organizational commitment, and psychological capital; organizational commitment and psychological capital have a positive and significant effect on teachers' proactive behavior; and psychological capital has a positive and significant effect on organizational commitment, inclusive leadership has a significant and positive effect on teachers' proactive behavior through organizational commitment; inclusive leadership has a significant and positive effect on teachers' proactive behavior through psychological capital; and inclusive leadership has a significant and positive effect on teachers' proactive behavior through psychological capital and organizational commitment.

Discussion

According to the results of the research, the main conclusions as follows:

1. Inclusive leadership had a direct positive impact on proactive behavior (H1) This research found that inclusive leadership could positively predict proactive behavior alone. The stronger the administrator' inclusive leadership, the more proactive behaviors teachers exhibited. Teachers' proactive behaviors increased with the strengthening of administrators' inclusive leadership. This is consistent with the research conclusions of Xu Yunfei et al. (2021).

2. Inclusive leadership had a direct positive impact on organizational commitment (H2), when leaders exhibit behaviors such as openness, approach ability, and effectiveness, teachers develop stronger emotional attachment and loyalty to the institution. This enhanced organizational commitment means that they are more willing to put more effort into their roles. This is consistent with the findings of Cong Xue (2022).

3. Inclusive leadership had a direct positive impact on psychological capital (H3), when leaders provided a supportive and inclusive environment, these positive psychological states were enhanced, making teachers more confident to face challenges and maintain positive job performance. This was consistent with the research results of Yao Niuniu (2022), and other studies.

4. Organizational commitment has a direct positive impact on teachers' proactive behavior (H4), Through the structural equation model, it was verified that organizational commitment can have a significant positive impact on teachers' proactive behavior. The same is true for the research results of Zhao Yaya (2022). A high level of organizational commitment can enhance teachers' work motivation and enthusiasm, making them more willing to take on additional work tasks and challenges.

5. Psychological capital has a direct positive impact on teachers' proactive behavior(H5), The results show that psychological capital has a significant positive impact on teachers' proactive behavior. Teachers with high levels of psychological capital are more likely to take proactive behavior because they have the confidence, hope, resilience, and optimism necessary to take the initiative and cope with challenges. It is consistent with the research results of Gu Juanhui (2021).

6. Psychological capital has a direct positive impact on organizational commitment(H6) The results of the research show that there is a significant positive correlation between the psychological capital and organizational commitment of teachers in higher vocational colleges. The higher the level of psychological capital of teachers, the higher the level of organizational commitment, and vice versa. Domestic scholars Zhu Min (2016) and others are similar.

In addition, this research also revealed a mediating relationship. Organizational commitment mediates between inclusive leadership and teacher proactive behavior (H7), which is consistent with the research of Choi et al. (2015). Psychological capital mediates between inclusive leadership and teacher proactive behavior (H8), and organizational

commitment and psychological capital play a chain mediating role between inclusive leadership of managers in higher vocational colleges and teacher proactive behavior (H9), which is consistent with the existing literature. These discussions emphasize the complex interactions between inclusive leadership, proactive behavior, organizational commitment, and psychological capital, as well as their combined impact on proactive behavior. It is consistent with the research results of the existing literature.

Recommendations

1. Recommendation for Policies Formulation Inclusive leadership gathered people's hearts, improved organizational cohesion, and achieved the unity of school practical benefits and moral consensus. Therefore, we attach importance to the cultivation of inclusive leadership, improve management level through course training; promote diversity recruitment and promotion strategies; establish a feedback and improvement mechanism; and implementing teachers' psychological capital development program; developing systematic mechanisms to increase teachers' organizational commitment.

2. Recommendation for Practical Application Through the research, it is found that the openness, effectiveness and accessibility of administrators in higher vocational colleges can positively promote teachers' proactive behaviors, so leaders should change to an inclusive leadership style as soon as possible; At the same time, creating an inclusive and open organizational atmosphere as the hand of school organization and management; administrators need to pay attention to teachers' psychological state; Administrators need to be alert to the potential risks associated with over-inclusive behaviors; it is necessary for school managers to take a series of measures to enhance teachers' organizational commitment and deepen teachers' trust and reliance on the organization.

3. Recommendation for Further Research Future research should be based on the organizational context of China, analyze the concepts of inclusive leadership and proactive behavior, continue to enrich the theoretical framework of inclusive leadership and update the connotation of proactive behavior. Deepening the research of the relationship between variables, we can also study the impact of proactive behaviors on teachers' mental health. Adoption of diverse measurement methods, In the follow-up study, questionnaires can be conducted in a comprehensive evaluation manner, and the collection of longitudinal data can also be considered in order to obtain more scientific data results.

References

Chen Xiaotun, Lu Yixuan, & Wang Yu. (2021). A Study on the Incentive Mechanism of Employees' Sense of Gain. *Co-Operative Economy & Science*, 106-107.

Choi, S. B., Tran, T. B. H., & Park, B. I. (2015). Inclusive leadership and work engagement: Mediating roles of affective organizational commitment and creativity. Social Behavior and Personality: *an international journal*, 931-943.

Cong Xue. (2022). *The Influencing Mechanism of Inclusive Leadership to Employees' Entrepreneurial Intention* (Master's Thesis, Liaoning University of Science and Technology).

Gu Juanhui. (2021). *The Impact of Abusive Supervision on the Employee Proactive Behavior* (Master's Thesis, Yangzhou University).

Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Structural equation modeling: *a multidisciplinary journal*, 6(1), 1-55.

Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.

Li Ping. (2020). Organizational resilience under VUCA conditions: an analytical framework and practical implications. *Tsinghua Management Review*, 72-83.

Luthans, F., Youssef, C. M., & Avolio, B. J. (2006). *Psychological capital: Developing the*

human competitive edge. Oxford university press.
Xu Yunfei, Xi Meng & Zhao Shuming. (2021). The Effect of Inclusive Leadership on Follower Proactive Behavior: The Social Influence Theory Perspective. *Management Review*, 201-212.
Yao Niuniu. (2022). *The Impact of Inclusive Leadership on Employee Taking-Charge Behavior* (Master's Thesis, Tianjin University of Commerce).
Yuan Xiaoping & Yang Qing. (2022). The Influential Mechanism of Inclusive Leadership of Primary School Principals on Teachers' Initiative: *Journal of Hunan First Normal University*, 26-33.
Zhao Yaya. (2022). *Research on the Effect Mechanism of Leader Humor on Employee's Initiative Behavior in the Workplace* (Master's Thesis, Tianjin University of Commerce).
Zhu Min. (2016). *The Research of Psychological Capital Organizational Commitment and Organizational Citizenship Behavior on "80s"* (Master's Thesis, Yangtze University).
Zhu Yu & Qian Shuting. (2014). Analysis of the Frontier of Inclusive Leadership Research and Future Prospects. *Foreign Economics & Management*, 55-64.